

JAI SREERAM

SHREEMATHE RAMANUJAYA NAMAHA.
ASMATH GURUBHYO NAMAHA

SREEMADVALMIKI RAMAYANAM

DIGITIZED
BY GOPALAN PARAVASTU
FEBRUARY 2021.
SOURCE: SRIMADVALMIKI
RAMAYANAM (SANSKRIT) 1933
BY SRI R. NARAYANASWAMY AIYAR

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణం

శ్రీమతే రామానుజాయనమః శ్రీసీతారామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః

అస్మద్గురుభ్యోనమః

శ్రీమద్రామాయణ పారాయణోపక్రమః

శ్రీవైష్ణవ సాంప్రదాయః

ఆచార్య స్తుతి

శ్రీశైలేశ దయాపాత్రం దీభక్త్యాదిగుణార్ణవం
యతీంద్ర ప్రవణం వందే రమ్యజామాతరం మునిం

(వా)

రామానుజ దయాపాత్రం జ్ఞాన వైరాగ్య భూషణం
శ్రీమాన్ వేంకట నాథార్యం వందే వేదాంతదేశికం 1
లక్ష్మీనాథ సమారంభాం నాథ యామున మధ్యమాం
అస్మదాచార్య పర్యంతాం వందే గురు పరంపరాం 2
యోనిత్యమచ్యుత పదాంబుజ యుగ్మరుక్మ
వ్యామోహత స్తదితరాణి తృణాయ మేనే
అస్మద్గురోర్భగవతోస్య దమైక సింధోః
రామానుజస్య చరణౌ శరణం ప్రపద్యే 3
మాతా పితా యువతయస్తనయా విభూతిః

సర్వం యదేవ నియమేన మదన్వయానాం ఆద్యస్య నః కులపతేర్వకుళాభిరామం శ్రీమత్తదంప్రి యుగళం ప్రణమామి మూర్ధ్నా	4
భూతం సరశ్చ మహదాహ్వాయ భట్టనాథ శ్రీభక్తిసార కులశేఖర యోగివాహన్ భక్తాంప్రిరేణు పరకాల యతీంద్ర మిశ్రాన్ శ్రీమత్పరాంకుశమునిం ప్రణతోఽస్మి నిత్యం	5
<u>శ్రీశైలపూర్ణ విషయం</u>	
పితామహస్యాఽపి పితామహాయ ప్రాచేతసాదేశ ఫలప్రదాయ శ్రీభాష్యకారోత్తమ దేశికాయ శ్రీశైలపూర్ణయ నమో నమస్తాత్	6
<u>శ్రీవిష్వక్సేన ధ్యానం</u>	
శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్ ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నోపశాంతయే	7
యస్య ద్విరద వక్తాద్యాః పారిషద్యాః పరశ్శతం విష్ణుం నిష్ణుంతి సతతం విష్వక్సేనం తమాశ్రయే	8
<u>శ్రీహయగ్రీవ ధ్యానం</u>	
జ్ఞానానందమయం దేవం నిర్మల స్ఫటికాకృతిం ఆధారం సర్వవిద్యానాం హయగ్రీవముపాస్మహే	9
అభంగుర కలాదాన స్థూల లక్షత్వమీయుషే తుంగాయ మహాసే తస్మై తురంగాయ ముఖే నమః	10
<u>శ్రీవాల్మీకి ధ్యానం</u>	
కూజంతం రామరామేతి మధురం మధురాక్షరం ఆరుహ్య కవితాశాఖాం వందే వాల్మీకి కోకిలం	11
వాల్మీకేర్ముని సింహస్య కవితా వనచారిణః శ్రుణ్వన్ రామకథా నాదం కో న యాతి పరాంగతిం	12
యః పిబన్ సతతం రామ చరితామృత సాగరం	

అత్యుత్తమ ముని వందే ప్రాచేతస మకల్మషం 13

శ్రీఆంజనేయ ప్రార్థనా

గోష్పదీ కృత వారాశిం మశకీ కృత రాక్షసం
రామాయణ మహామాలారత్నం వందేఽనిలాత్మజం 14

అంజనానందనం వీరం జానకీ శోకనాశనం
కపీశమఽక్షహస్తారం వందే లంకా భయంకరం 15

ఆమిషీ కృత మార్తాండం గోష్పదీ కృత సాగరం
తృణీ కృత దశగ్రీవ మాంజనేయం నమామ్యఽహం 16

మనోజవం మారుత త్యుల్య వేగం
జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్టం
వాతాత్మజం వానరయూధ ముఖ్యం

శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి 17
ఉల్లంఘ్య సింధో స్సలిలం సలీలం

యశ్శోక వహ్నిం జనకాత్మజాయాః
ఆదాయ తేనైవ దదాహ లంకాం

నమామి తమ్ ప్రాంజలిరాంజనేయం 18
ఆంజనేయమతిపాటలాననం

కాన్పనాద్రి కమనీయ విగ్రహం
పారిజాత తరుమూల వాసినం

భావయామి పవమాన నందనం 19
యత్ర యత్ర రఘునాథ కీర్తనం

తత్ర తత్ర కృత మస్తకాంజలిం
బాష్పవారి పరిపూర్ణ లోచనం

మారుతిం నమత రాక్షసాన్తకం 20
మాంజనేయమతిపాటలాననం

శ్రీరామాయణ ప్రార్థనా

వేద వేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరాధాత్మజే
వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాత్ రామాయణాత్మనా 21

చరితం రఘునాధస్య శతకోటి ప్రవిస్తరం

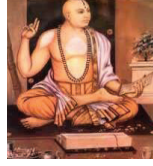
ఏకైకమక్షరం ప్రోక్షం మహాపాతక నాశనం	22
శ్రుణ్వన్ రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవవా	
స యాతి బ్రహ్మణస్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా	23
వాల్మీకి గిరి సంభూతా రామసాగర గామినీ	
పునాతి భువనం పుణ్యా రామాయణ మహానదీ.	24
శ్లోకసార సమాకీర్ణం సర్గ కల్లోల సంకులం	
కాండ గ్రాహ మహామీనం వందే రామాయణార్ణవం	25
యః కర్ణాంజలి సంపుటై రహరహ స్సమ్యక్ పిబత్యాదరాత్	
వాల్మీకే ర్వదనారవింద గళితం రామాయణాఖ్యం మధు	26
జన్మ వ్యాధి జరా విపత్తి మరణైరత్యంత సోపద్రవం	
సంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమాన్విష్ణోః పదం శాశ్వతం	27
తదుపగత సమాస సంధి యోగం	
సమ మధురోపనతార్థ వాక్య బద్ధం	
రఘువర చరితం ముని ప్రణీతం	
దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వం	28
<u>శ్రీరామ ప్రార్థనా</u>	
శ్రీ రాఘవం దశరథాత్మజమప్రమేయం	
సీతాపతిం రఘుకులాన్వయ రత్నదీపం	
ఆజానుబాహుమఽరవిందదళాయతాక్షం	
రామం నిశాచర వినాశకరం నమామి.	29
వైదేహీ సహితం సుర ద్రుమతలే హైమే మహామంటపే	
మధ్యే పుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితం	
అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వం మునిభ్యః పరం	
వ్యాఖ్యాంతం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలం	30
ఆపదామపహర్తారం దాతారం సర్వసంపదాం	
లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయో భూయో నమామ్యహం	31

జయ మంత్రం.

జయత్యతి బలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః

రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః	32
దానోఽహం కోసల్లస్తస్య రామస్యాఽక్షిప్త కర్మణా	
హనుమాన్ శత్రు సైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః	33
న రావణ సహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్	
శిలాభిస్తు పహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః	34
అర్థయిత్వా పురీంలంకామభివాద్యచ మైథిలీం	
సమ్మథ్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసాం	35
ధర్మాత్మా సత్య సంధశ్చ రామో దాశరథిర్యది	
పారుషేచాఽప్రతిద్వంద్వశ్శరైనం జహి రావణిం	36
తపస్సాధ్యాయ నిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరం	
నారదం పరిపప్రచ్చ వాల్మీకిర్మునిపుంగవం	37
<u>యథాశక్తి శ్రీకోశోపరి ఆరాధనం కర్తవ్యం</u>	

శ్రీమాధ్వ సంప్రదాయః

శ్రీవిష్వక్సేన ధ్యానం.

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వ విఘ్నోపశాంతయే

ఆచార్య స్తుతి

లక్ష్మీనారాయణం వందే తద్భక్త ప్రవరోహి యః
శ్రీమదానందతీర్థాఖ్యో గురు స్తం చ నమామ్యహం

వందే రామాయణోచైవ పురాణో భారతే తథా
ఆదావఽంతే చ మధ్యే చ విష్ణుః సర్వత్ర గీయతే

సర్వవిఘ్న ప్రశమనం సర్వసిద్ధికరం పరం
సర్వజీవ ప్రణేతారం వందే విజయదం హరిం

సర్వాభీష్టప్రదం రామం సర్వాఽరిష్ట నివారకం
జానకీ జానిమనిశం వందే మద్గురువందితం

అభ్రమం భంగ రహితం అజడం విమలం సదా ఆనందతీర్థ మతులం భజే తాపత్రయాపహం	6
భవతి యదనుభావాదేడ మూకోపి వాగ్మీ జడ మతిరఽపి జంతుర్జాయతే ప్రాజ్ఞమౌలిః	7
సకల వచన చేతో దేవతా భారతీ సా మమ వచసి విధత్తాం సన్నిధిం మానసే చ	8
మిధ్యా సిద్ధాంత దుర్ద్వాంత విధ్వంసన విచక్షణః జయతీర్థాఖ్య తరణి ర్భాస్వతాం నో హృదంబరే	9
చిత్తైః పదైశ్చ గంభీరై ర్వాక్యైర్మానైరఽఖండితైః గురు భావం వ్యంజయన్తీ భాతి శ్రీ జయతీర్థ వాక్	10
<u>శ్రీవాల్మీకి ధ్యానం</u>	
కూజంతం రామ రామేతి మధురం మధురాక్షరం ఆరుహ్య కవితా శాఖాం వందే వాల్మీకి కోకిలం	11
వాల్మీకేర్ముని సింహస్య కవితా వనచారిణః శ్రుణ్వన్ రామ కథానాదం కో న యాతి పరాంగతిం	12
యః పిబన్ సతతం రామచరితామృత సాగరం అత్యుష్ణం మునిం వందే ప్రాచేతసమఽకల్మషం	13
<u>శ్రీఅంజనేయ ప్రార్థనా</u>	
గోష్పదీకృత వారాశిం మశకీ కృత రాక్షసం రామాయణ మహామాలా రత్నం వందేఽనిలాత్మజం	14
అంజనా నందనం వీరం జానకీ శోక నాశనం కపీశ మఽక్షహస్తారం వందే లంకా భయంకరం	15
ఆమిషీ కృత మార్తాండం గోష్పదీ కృత సాగరం తృణీ కృత దశగ్రీవమాంజనేయం నమామ్యఽహం	16
మనోజవం మారుత త్యుల్య వేగం జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠం వాతాత్మజం వానర యూధ ముఖ్యం శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి	17

ఉల్లంఘ్య సింధో స్ఫలిలం సలీలం యశ్శోక వహ్నిం జనకాత్మజాయాః ఆదాయ తేనైవ దదాహ లంకాం నమామి తమ్ ప్రాంజలిరాంజనేయం	18
ఆంజనేయమృతిపాటలాననం కాన్పనాద్రి కమనీయ విగ్రహం పారిజాత తరుమూల వాసినం భావయామి పవమాన నందనం	19
యత్ర యత్ర రఘునాథ కీర్తనం తత్ర తత్ర కృత మస్తకా౭ంజలిం బాష్ప వారిపరిపూర్ణ లోచనం మారుతిం నమత రాక్షసాన్తకం	20

శ్రీరామ ప్రార్థనా

వేద వేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరాధాత్మజే వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాద్రామాయణాత్మనా	21
ఆపదామపహర్తారం దాతారం సర్వసంపదాం లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయో భూయో నమామ్యహం	22
తదుపగత సమాస సంధి యోగం సమ మధురోపనతార్థ వాక్యబద్ధం రఘువర చరితం ముని ప్రణీతం దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వం	23
వైదేహీ సహితం సుర ద్రుమతలే హైమే మహామండపే మధ్యే పుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితం అగ్రే వాచయతి ప్రభంజన సుతే తత్త్వమ్ మునిభ్యః పరం వ్యాఖ్యాంతం భారతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలం	24
వందే వంద్యం విధిభవ మహేంద్రాది బృన్దార కేంద్రైః వ్యక్తం వ్యాప్తం స్వగుణ గణతో దేశతః కాలతశ్చ ధూతావద్యం సుఖచితి మయైర్మంగళై యుక్తమంగైః	

సానాధ్యం నో విదధదధికం బ్రహ్మనారాయణాఖ్యం	25
భూషారత్నం భువన వలయస్యాఖిలాశ్చర్యరత్నం	
లీలారత్నం జలధి దుహితుర్దేవతా మౌలి రత్నం	
చింతారత్నం జగతి భజతాం సత్సరోజద్యురత్నం	
కౌసల్యాయా లసతు మమ హ్యన్మండలే పుత్రరత్నం	26
మహావ్యాకరణాంభోధి మంథ మానస మందరం	
కవయంతం రామకీర్త్యా హనుమంతముపాస్మహే	27
ముఖ్యప్రాణాయ బీమాయ నమో యస్య భుజాంతరం	
నానావీర సువర్ణానాం నికషాశ్కాయితం బభౌ	28
స్వాంతస్థానంత శయ్యాయ పూర్ణజ్ఞాన మహర్ణసే	
ఉత్తుంగ వాక్తరంగాయ మధ్య దుగ్ధాబ్ధయే నమః	29
వాల్మీకేర్గః పునీయాన్వో మహీధర పదాశ్రయా	
యద్దుగ్ధముపజీవంతి కవయస్తర్లకా ఇవ	30
సూక్తి రాత్నాకరే రమ్యే మూల రామాయణార్ణవే	
విహరంతో మహీయాంసః ప్రీయంతాం గురవో మమ	31
హయగ్రీవ హయగ్రీవ హయగ్రీవేతి యో వదేత్	
తస్య నిస్సరతే వాణీ జహ్నుకన్యా ప్రవాహవత్	32
<u>యథా శక్తి శ్రీకోశోపరి ఆరాధనం కర్తవ్యం</u>	

శ్రీ స్మార్త సాంప్రదాయః

శ్రీమహాగణపతి ధ్యానం

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్	
ప్రసన్న వదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నాపశాంతయే	1
అగజానన పద్మార్కం గజాననమహర్పితం	
అనేక దంతం భక్తానామేకదంతముపాస్మహే	2

వాగీశాద్యాః సుమనసః సర్వార్థానాముపక్రమే
యం నత్వా కృతకృత్యాః స్యు స్తం నమామి గజాననం 3

శ్రీసరస్వతీ ప్రార్థనా

దోర్భిర్యుక్తా చతుర్భిః స్ఫటిక మణిమయీమక్షమాలాం దధానా
హస్తేనైకేన పద్మం సితమ౭పి చ శుకం పుస్తకం చాపరేణ
భాసా కుందేందు శంఖ స్ఫటిక మణి నిభా భాసమానా సమానా
సా మే వాగ్దేవతేయం నివసతు వదనే సర్వదా సుప్రసన్నా 4

శ్రీవాల్మీకి నమస్కీయా

కూజంతం రామ రామేతి మధురం మధురాక్షరం
ఆరుహ్య కవితా శాఖాం వందే వాల్మీకి కోకిలం 5

వాల్మీకేర్మునిసింహస్య కవితా వనచారిణః
శ్రుణ్వన్ రామకథా నాదం కో న యాతి పరాంగతిం 6

యః పిబన్ సతతం రామచరితామృత సాగరం,
అత్యుత్తమం మునిం వందే ప్రాచేతసమ౭కల్మషం. 7

శ్రీఅంజనేయ నమస్కీయా

గోష్పదీ కృత వారాశిం మశకీ కృత రాక్షసం
రామాయణ మహామాలా రత్నం వందే౭నిలాత్మజం 8

అంజనానందనం వీరం జానకీ శోక నాశనం
కపీశమ౭క్షహస్తారం వందే లంకా భయంకరం 9

ఆమిషీ కృత మార్తాండం గోష్పదీ కృత సాగరం
తృణీకృత దశగ్రీవమాంజనేయం నమామ్య౭హం 10

ఉల్లంఘ్య సిందోస్సలిలం సలీలం
యశ్శోక వహ్నిం జనకాత్మజాయాః

ఆదాయ తేనైవ దదాహ లంకాం
నమామి తమ్ ప్రాంజలిరాంజనేయం 11

అంజనేయమ౭తిపాటలాననం

కాన్పనాద్రి కమనీయ విగ్రహం

పారిజాత తరుమూల వాసినం

భావయామి పవమాననందనం	12
యత్ర యత్ర రఘునాథ కీర్తనం	
తత్ర తత్ర కృత మస్తకాంజలిం	
బాష్పవారి పరిపూర్ణ లోచనం	
మారుతిం నమత రాక్షసాస్తకం	13
మనోజవం మారుత త్యుల్య వేగం	
జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్టం	
వాతాత్మజం వానరయూధ ముఖ్యం	
శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి	14
<u>శ్రీరామాయణ ప్రార్థనా</u>	
వాల్మీకి స్మృతి మందరేణ మధితః సీతా రమా సంభవ	
సుగ్రీవాఽమర భూరుహోఽంగద స్సౌమిత్రి చంద్రోదయః	15
వాతోత్పన్న మణిర్విభీషణ సుధః పౌలస్త్య హలాహల	
శ్రీరామాయణ దుగ్ధ సింధురమలో భూయాత్సనశ్రేయసే	16
యః కణ్ఠాంజలి సంపుటై రహరహ స్సమ్యక్ పిబత్యాదరాత్	
వాల్మీకేర్వదనారవింద గళితం రామాయణాఖ్యం మధు	17
జన్మ వ్యాధి జరా విపత్తి మరణైరత్యంత నోపద్రవం	
సంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమాన్విష్ణోః పదం శాశ్వతం	18
తదుపగత సమాస సంధి యోగం	
సమ మధురోపనతార్ద వాక్య బద్ధం	
రఘువర చరితం మునిప్రణీతం	
దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వం	19
వాల్మీకిగిరి సంభూతా రామసాగర గామినీ	
పునాతి భువనం పుణ్యా రామాయణ మహానదీ	20
శ్లోకసార సమాకీర్ణం సర్గ కల్లోల సంకులం	
కాండగ్రాహ మహామీనం వందే రామాయణార్ణవం	21
వేద వేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరాధాత్మజే	
వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాత్ రామాయణాత్మనా	22

శ్రీరామ ధ్యానం

వైదేహీ సహితం సుర ద్రుమతలే హైమే మహామంటపే
మధ్యే పుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితం
అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వమ్ మునిభ్యః పరం
వ్యాఖ్యాంతం భారతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలం. 23

వామే భూమిసుతా పురశ్చ హనుమాన్ పశ్చాత్సుమిత్రా సుతః
శత్రుష్ణో భరతశ్చ పార్శ్వదళయోర్వాయ్వాది కోణేషు చ
సుగ్రీవశ్చ విభీషణశ్చ యువరాట్ తారా సుతో జామ్బవాన్
మధ్యే నీలసరోజ కోమలరుచిం రామం భజే శ్యామలం 24

మాతా రామో మత్పితా రామభద్రో
బ్రాతా రామో మత్ సఖా రాఘవేశః
సర్వస్వం మే రామచంద్రో దయాళుః
నాఽన్యం దేవం నైవ జానే న జానే 25

సాకేతే శరదిందుకుంద ధవళే సౌధే మహామంటపే
పర్యస్తాగరు ధూప దీప లలితే కర్పూర దీపోజ్జ్వలే
సుగ్రీవాఽంగద జామ్బవత్ పరివృతం సౌమిత్రిణా సేవితం
లీలామానుష విగ్రహం రఘువరం రామం భజే శ్యామలం 26

నమోస్తు రామాయ స లక్ష్మణాయ
దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై
నమోస్తు రుద్రేంద్ర యమాఽనిలేభ్యో
నమోస్తు చంద్రార్క మరుద్గణేభ్య 27

యథాశక్తి శ్రీకోశోపరి ఆరాధనం కర్తవ్యం

1. బాల కాండ:

ప్రథమ స్వర్గః - నారద వాక్యం

తపః స్వాధ్యాయ నిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరమ్

నారదం పరిపప్రచ్ఛ వాల్మీకిర్మునిపుంగవమ్

1

కోన్వఽస్మిన్ సామృతం లోకే గుణవాన్ కశ్చ వీర్యవాన్

ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ సత్యవాక్యో దృఢవ్రతః

2

చారిత్రేణ చ కో యుక్తః సర్వ భూతేషు కో హితః

విద్వాన్ కః కః సమర్థశ్చ కశ్చైక ప్రియ దర్శనః

3

ఆత్మవాన్ కో జితక్రోధో ద్యుతిమాన్ కోఽనసూయకః

కస్య బిభృతి దేవాశ్చ జాత రోషస్య సంయుగే

4

ఏత దిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం పరం కౌతూహలం హి మే

మహర్షే త్వం సమర్థోఽసి జ్ఞాతు మేవంవిధం నరమ్

5

శ్రుత్వా చైత త్రిలోకజ్ఞో వాల్మీకే ర్నారదో వచః

శ్రూయతా మితి చామస్త్య ప్రహృష్టో వాక్య మబ్రవీత్	6
బహవో దుర్లభాశ్చైవ యే త్వయా కీర్తితా గుణాః	
మునే వక్ష్యామ్యఽహం బుద్ధ్వా తైర్యుక్తః శ్రూయతాం నరః	7
ఇక్ష్యాకువంశ ప్రభవో రామో నామ జనైః శ్రుతః	
నియతాత్మా మహావీర్యో ద్యుతిమాన్ ధృతిమాన్ వశీ	8
బుద్ధిమాన్ నీతిమాన్ వాగ్మీ శ్రీమాన్ శత్రు నిబర్హణః	
విపులాంసో మహాబాహుః కమ్బుగ్రీవో మహాహనుః	9
మహోరస్కో మహేష్వాసో గూఢజత్తు రరిందమః	
ఆజానుబాహుః సుశిరాః సులలాటః సువిక్రమః	10
సమః సమ విభక్తాఽఙ్గః స్నిగ్ధవర్ణః ప్రతాపవాన్	
పీనవక్షా విశాలాక్షో లక్ష్మీవాన్ శుభ లక్షణః	11
ధర్మజ్ఞః సత్యసంధశ్చ ప్రజానాం చ హితే రతః	
యశస్వీ జ్ఞాన సంపన్నః శుచి ర్వశ్యః సమాధిమాన్	12
ప్రజాపతి సమః శ్రీమాన్ ధాతా రిపు నిషూదనః	
రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య పరిరక్షితా	13
రక్షితా స్వస్య ధర్మస్య స్వజనస్య చ రక్షితా	
వేదవేదాఙ్గ తత్త్వజ్ఞో ధనుర్వేదే చ నిష్ఠితః	14
సర్వ శాస్త్రార్థ తత్త్వజ్ఞః స్మృతిమాన్ ప్రతిభానవాన్	
సర్వ లోకప్రియః సాధురదీనాత్మా విచక్షణః	15
సర్వదాఽభిగతః సద్భిః సముద్ర ఇవ సిన్ధుభిః	
ఆర్యః సర్వ సమశ్చైవ సదైక ప్రియ దర్శనః	16
స చ సర్వ గుణోపేతః కౌసల్యానన్దవర్ధనః	
సముద్ర ఇవ గాంధీర్యే ధైర్యేణ హిమవానివ	17
విష్ణునా సదృశో వీర్య సోమవత్ ప్రియదర్శనః	
కాలాగ్నిసదృశః క్రోధే క్షమయా పృథివీ సమః	18
ధనదేన సమ స్త్యాగే సత్యే ధర్మ ఇవాపరః	
తమేవం గుణసంపన్నం రామం సత్యపరాక్రమమ్	19
జ్యేష్ఠం శ్రేష్ఠ గుణైర్యుక్తం ప్రియం దశరథః సుతమ్	

ప్రకృతీనాం హితై ర్యుక్తం ప్రకృతి ప్రియ కామ్యయా	20
యౌవ రాజ్యేన సంయోక్తు మైచ్ఛత్ ప్రీత్యా మహీపతిః	
తస్యాభిషేక సంభారాన్ దృష్ట్వా భార్యాఽథ కైకయా	21
పూర్వం దత్తవరా దేవీ వర మేనమఽయాచత	
వివాసనం చ రామస్య భరతస్యాఽభిషేచనమ్	22
స సత్యవచనా ద్రాజా ధర్మపాశేన సంయతః	
వివాసయామాస సుతం రామం దశరథః ప్రియమ్	23
స జగామ వనం వీరః ప్రతిజ్ఞామనుషాలయన్	
పితు ర్వచన నిర్దేశాత్ కైకేయ్యాః ప్రియ కారణాత్	24
తం వ్రజంతం ప్రియో బ్రాతా లక్ష్మణోఽనుజగామ హ	
స్నేహో ద్వివనయ సంపన్నః సుమిత్రానన్దవర్ధనః	25
బ్రాతరం దయితో బ్రాతుః సౌభ్రాత్రమఽనుదర్శయన్	
రామస్య దయితా భార్యా నిత్యం ప్రాణసమా హితా	26
జనకస్య కులే జాతా దేవమాయేవ నిర్మితా	
సర్వ లక్షణ సంపన్నా నారీణాముత్తమా వధూః	27
సీతాఽప్యనుగతా రామం శశినం రోహిణీ యథా	
పౌరైరనుగతో దూరం పిత్రా దశరథేన చ	28
శృఙ్గిబేరపురే సూతం గంఘాకూలే వ్యసర్జయత	
గుహ మాసాద్య ధర్మాత్మా నిషాదాధిపతిం ప్రియం	29
గుహీన సహితో రామో లక్ష్మణేన చ సీతయా	
తే వనేన వనం గత్వా నదీ స్తీర్త్వా బహూదకాః	30
చిత్రకూట మఽనుప్రాప్య భరద్వాజస్య శాసనాత్	
రమ్య మావసథం కృత్వా రమమాణా వనే త్రయః	31
దేవ గన్ధర్వ సంకాశా స్తత్ర తే న్యవసన్ సుఖమ్	
చిత్రకూటం గతే రామే పుత్ర శోకాతుర స్తదా	32
రాజా దశరథః స్వర్గం జగామ విలపన్ సుతమ్	
మృతే తు తస్మిన్ భరతో వసిష్ఠ ప్రముఖై ర్ద్విజైః	33
నియుజ్యమానో రాజ్యాయ వైచ్ఛ ద్రాజ్యం మహాబలః	

స జగామ వనం వీరో రామపాద ప్రసాదకః	34
గత్వాతు స మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమం అయాచ ద్రాతరం రామ మార్యభావ పురస్కృతః	35
త్వమేవ రాజా ధర్మజ్ఞ ఇతి రామం వచోఽబ్రవీత్ రామోఽపి పరమోదారః సుముఖః సుమహాయశాః	36
న చైచ్ఛత్ పితురాదేశా ద్రాజ్యం రామో మహాబలః పాదుకే చాఽస్య రాజ్యాయ న్యాసం దత్త్వా పునః పునః	37
నివర్తయామాస తతో భరతం భరతాగ్రజః స కామ మఽనవాప్యైవ రామపాదా వుపస్సుశన్	38
నన్దిగ్రామేఽకరోద్రాజ్యం రామాగమన కాంక్షయా గతేతు భరతే శ్రీమాన్ సత్యసంధో జితేన్ద్రియః	39
రామస్తు పునరాలక్య నాగరస్య జనస్య చ తత్రాగమన మేకాగ్రో దణ్డకాన్ ప్రవివేశ హ	40
ప్రవిశ్యతు మహారణ్యం రామో రాజీవలోచనః విరాధం రాక్షసం హత్వా శరభజ్ఞం దదర్శ హ	41
సుతీక్ష్ణంచాఽప్యగస్త్యం చ అగస్త్య బ్రాతరం తథా అగస్త్య వచనా చ్చైవ జగ్రాహైస్త్రం శరాసనమ్	42
ఖడ్గం చ పరమ ప్రీత స్థూణీ చాఽక్షయ సాయకౌ వసత స్తస్య రామస్య వనే వనచరైః సహ	43
ఋషయోఽభ్యాగమన్ సర్వే వధాయాఽసుర రక్షసామ్ స తేషాం ప్రతిశుశ్రావ రాక్షసానాం తథా వనే	44
ప్రతిజ్ఞాతస్య రామేణ వధః సంయతి రక్షసాం ఋషీణామఽగ్నికల్పానాం దండకారణ్య వాసినాం	45
తేన తత్రైవ వసతా జనస్థాన నివాసినీ విరూపితా శూర్పణఖా రాక్షసీ కామరూపిణీ	46
తతః శూర్పణఖా వాక్యా దుద్యుక్తాన్ సర్వ రాక్షసాన్ ఖరం త్రిశిరసం చైవ దూషణం చైవ రాక్షసం	47
నిజఘాన రణే రామ స్తేషాం చైవ పదాఽనుగాన్	

వనే తస్మిన్ నివసతా జనస్థాన నివాసినాం	48
రక్షసాం నిహతా న్యాసన్ సహస్రాణి చతుర్దశ	
తతో జ్ఞాతి వధం శ్రుత్వా రావణః క్రోధమూర్ఛితః	49
సహాయం వరయామాస మారీచం నామ రాక్షసం	
వార్యమాణః సుబహుశో మారీచేన స రావణః	50
న విరోధో బలవతా క్షమో రావణ తేన తే	
అనాదృత్య తు తద్వాక్యం రావణః కాలచోదితః	51
జగామ సహ మారీచ స్తస్యాశ్రమపదం తదా	
తేన మాయావినా దూర మపవాహ్య నృపాత్మజౌ	52
జహార భార్యాం రామస్య గృధ్రం హత్వా జటాయుషమ్	
గృధ్రం చ నిహతం దృష్ట్వా హృతాం శ్రుత్వా చ మైథిలీమ్	53
రాఘవః శోక సంతప్తో విలలాపాకులేన్ద్రియః	
తత స్తేనైవ శోకేన గృధ్రం దగ్ధ్వా జటాయుషమ్	54
మార్గమాణో వనే సీతాం రాక్షసం సందదర్శ హ	
కబన్ధం నామ రూపేణ వికృతం ఘోర దర్శనమ్	55
తం నిహత్య మహాబాహు ర్దదాహ స్వర్గతశ్చ సః	
స చాఽపి కథయామాస శబరీం ధర్మచారిణీమ్	56
శ్రమణీం ధర్మ నిపుణా మభిగచ్ఛేతి రాఘవమ్	
సోఽభ్యగచ్ఛన్ మహాతేజాః శబరీం శత్రు సూదనః	57
శబర్యా పూజితః సమ్యగ్రామో దశరథాత్మజః	
పమ్పాతీరే హనుమతా సంగతో వానరేణ హ	58
హనుమ ద్వచనాచ్యైవ సుగ్రీవేణ సమాగతః	
సుగ్రీవాయ చ తత్ సర్వం శంస ద్రామో మహాబలః	59
ఆదిత స్త ద్యధావృత్తం సీతాయాశ్చ విశేషతః	
సుగ్రీవశ్చాఽపి తత్సర్వం శ్రుత్వా రామస్య వానరః	60
చకార సఖ్యం రామేణ ప్రీత శ్చైవాఽగ్నిసాక్షికం	
తతో వానర రాజేన వైరానుకథనం ప్రతి	61
రామాయావేదితం సర్వం ప్రణయా ధ్దుఃఖితేన చ	

ప్రతిజ్ఞాతం చ రామేణ తదా వాలివధం ప్రతి	62
వాలినశ్చ బలం తత్ర కథయామాస వానరః	
సుగ్రీవః శబ్దిత శ్చాసీన్నిత్యం వీర్యేణ రాఘవే	63
రాఘవ ప్రత్యయార్థం తు దున్దుభేః కాయ ముత్తమమ్	
దర్శయామాస సుగ్రీవో మహాపర్వత సన్నిభం	64
ఉత్స్మయిత్వా మహాబాహుః ప్రీక్య చాఽస్థి మహాబలః	
పాదాఽఙ్గఘ్నేన చిక్షేప సంపూర్ణం దశ యోజనమ్	65
బిభేద చ పునః సాలాన్ సపైకేన మహేషుణా	
గిరిం రసాతలం చైవ జనయన్ ప్రత్యయం తదా	66
తతః ప్రీతమనా స్తేన విశ్వస్థః స మహాకపిః	
కిష్కిన్ధాం రామ సహితో జగామ చ గుహాం తదా	67
తతోఽగర్జ ధ్ధరివరః సుగ్రీవో హేమపిఙ్గళః	
తేన నాదేన మహతా నిర్జగామ హరీశ్వరః	68
అనుమాన్య తదా తారాం సుగ్రీవేణ సమాగతః	
నిజఘాన చ తత్రైనం శరణైకేన రాఘవః	69
తతః సుగ్రీవ వచనాద్ధత్వా వాలిన మాహవే	
సుగ్రీవ మేవ తద్రాజ్యే రాఘవః ప్రత్యపాదయత్	70
స చ సర్వాన్ సమానీయ వానరాన్ వానరర్షభః	
దిశః ప్రస్థాపయామాస దిదృక్షు ర్జనకాత్మజామ్	71
తతో గృధ్రస్య వచనాత్ సంపాతే ర్జనుమాన్ బలీ	
శత యోజన విస్తీర్ణం పుష్పవే లవణార్ణవమ్	72
తత్ర లఙ్కాం సమాసాద్య పురీం రావణ పాలితామ్	
దదర్శ సీతాం ధ్యాయన్తీ మశోకవనికాం గతామ్	73
నివేదయిత్వాఽభిజ్ఞానం ప్రవృత్తిం చ నివేద్య చ	
సమాశ్వాస్య చ వైదేహీం మర్దయామాస తోరణమ్	74
పఞ్చ సేనాగ్రగాన్ హత్వా సప్త మన్త్రి సుతానపి	
శూర మక్షం చ నిష్పిష్య గ్రహణం సముపాగమత్	75
అస్త్రేణోన్ముక్త మాత్మానం జ్ఞాత్వా పైతామహా ద్వరాత్	

మర్షయ న్రాక్షసాన్ వీరో యన్త్రిణస్తాన్ యద్యచ్ఛయా	76
తతో దద్ధ్యా పురీం లజ్కామృతే సీతాం చ మైథిలీమ్	
రామాయ ప్రియ మాఖ్యాతుం పునరాయాన్ మహాకపిః	77
సోఽభిగమ్య మహాత్మానం కృత్వా రామం ప్రదక్షిణమ్	
న్యవేదయదమేయాత్మా దృష్టా సీతేతి తత్త్వతః	78
తతః సుగ్రీవ సహితో గత్వా తీరం మహోదధేః	
సముద్రం క్షోభయామాస శరై రాదిత్య సన్నిభైః	79
దర్శయామాస చాత్మానం సముద్రః సరితాం పతిః	
సముద్ర వచనా ధైవ నలం సేతుమఽకారయత్	80
తేన గత్వా పురీం లజ్కాం హత్వా రావణ మాహవే	
రామః సీతామఽనుప్రాప్య పరాం వ్రీడా ముషాగమత్	81
తామువాచ తతో రామః పరుషం జన సంసది	
అమృష్యమాణా సా సీతా వివేశ జ్వలనం సతీ	82
తతోఽగ్ని వచనాత్ సీతాం జ్ఞాత్వా విగత కల్మషాం	
బభౌ రామః సంప్రహృష్టః పూజితః సర్వ దైవతైః	83
కర్మణా తేన మహతా త్రైలోక్యం సచరాఽచరం	
సదేవర్షిగణం తుష్టం రాఘవస్య మహాత్మనః	84
అభ్యషిచ్య చ లజ్కాయాం రాక్షసేంద్రం విభీషణమ్	
కృతకృత్య స్తదా రామో విజ్వరః ప్రముమోద హ	85
దేవతాభ్యో వరం ప్రాప్య సముత్థాప్య చ వానరాన్	
అయోధ్యాం ప్రస్థితో రామః పుష్పకేణ సుహృద్వృతః	86
భరద్వాజాశ్రమం గత్వా రామః సత్య పరాక్రమః	
భరతస్యాన్తికం రామో హనుమంతం వ్యసర్జయత్	87
పునరాఖ్యాయికాం జల్పన్ సుగ్రీవ సహిత స్తదా	
పుష్పకం తత్ సమారుహ్య నన్దిగ్రామం యయౌ తదా	88
నన్దిగ్రామే జటాం హిత్వా భ్రాతృభిః సహితోఽనఘః	
రామః సీతామనుప్రాప్య రాజ్యం పునరఽవాప్తవాన్	89
ప్రహృష్ట ముదితో లోక స్తుష్టః పుష్టః సుధార్మికః	

నిరామయో హ్యరోగశ్చ దుర్భిక్ష భయవర్జితః	90
న పుత్ర మరణం కేచి ద్ధక్ష్యన్తి పురుషాః క్వచిత్	
నార్యశ్చాఽవిధవా నిత్యం భవిష్యన్తి పతివ్రతాః	91
న చాగ్నిజం భయం కించి న్నాఽపు మజ్జన్తి జన్తవః	
న వాతజం భయం కించి న్నాఽపి జ్వరకృతం తథా	92
న చాఽపి క్షుద్భయం తత్ర న తస్కర భయం తథా	
నగరాణి చ రాష్ట్రాణి ధనధాన్య యుతాని చ	93
నిత్యం ప్రముదితాః సర్వే యదా కృతయుగే తథా	
అశ్వమేధ శత్రై రిష్ట్యా తథా బహుసువర్ణకైః	94
గవాం కోట్యయుతం దత్త్వా విద్వద్భ్యో విధిపూర్వకం	
అసంఖ్యేయం ధనం దత్త్వా బ్రాహ్మణేభ్యో మహాయశాః	95
రాజవంశాన్ శతగుణాన్ స్థాపయిష్యతి రాఘవః	
చాతుర్వర్ణ్యం చ లోకేఽస్మిన్ స్వే స్వే ధర్మే నియోక్యతి	96
దశ వర్షసహస్రాణి దశ వర్షశతాని చ	
రామో రాజ్య ముపాసిత్యా బ్రహ్మలోకం ప్రయాస్యతి	97
ఇదం పవిత్రం పాపఘ్నం పుణ్యం వేదైశ్చ సమ్మితమ్	
యః పఠే ద్రామ చరితం సర్వ పాపైః ప్రముచ్యతే	98
ఏతదాఖ్యాన మాయుష్యం పఠన్ రామాయణం నరః	
సపుత్ర పౌత్రః సగణః ప్రేత్య స్వర్గే మహీయతే	99
పఠన్ ద్విజో వాగ్యుషభత్వ మీయాత్	
స్యాత్ క్షత్రియో భూమిపతిత్వ మీయాత్	
వణిగ్జనః పణ్య ఫలత్వమీయాత్	
జనశ్చ శూద్రోఽపి మహత్త్వమీయాత్	100
<u>ద్వితీయ స్కంధః -- బ్రహ్మగమనం</u>	
నారదస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా వాక్య విశారదః	
పూజయామాస ధర్మాత్మా సహశిష్యో మహామునిః	1
యథావత్ పూజిత స్తేన దేవర్షి ర్నారద స్తథా	
ఆపృచ్ఛ్యైవాభ్యనుజ్ఞాతః స జగామ విహాయసం	2

స ముహూర్తం గతే తస్మిన్ దేవలోకం ముని స్తదా జగామ తమసా తీరం జాహ్నవ్యాస్తు విదూరతః	3
స తు తీరం సమాసాద్య తమసాయా మహామునిః శిష్య మాహ స్థితం పార్శ్వే దృష్ట్వా తీర్థ మకర్ణమమ్	4
అకర్ణమ మిదం తీర్థం భరద్వాజ నిశామయ రమణీయం ప్రసన్నామ్బు సన్మనుష్య మనో యథా	5
న్యస్యతాం కలశ స్తాత దీయతాం వల్కలం మమ ఇద మేవావగాహిష్యే తమసా తీర్థ ముత్తమమ్	6
ఏవముక్తో భరద్వాజో వాల్మీకేన మహాత్మనా ప్రాయచ్ఛత మునే స్తస్య వల్కలం నియతో గురోః	7
స శిష్య హస్తా దాదాయ వల్కలం నియతేన్ద్రియః విచచార హ పశ్యం స్తత్ సర్వతో విపులం వనమ్	8
తస్యాభ్యాశే తు మిథునం చరన్త మనపాయినమ్ దదర్శ భగవాం స్తత్ర కౌశ్చయో శ్చారు నిస్స్వనమ్9	
తస్మా త్తు మిథునా దేకం పుమాంసం పాప నిశ్చయః జఘాన వైరనిలయో నిషాద స్తస్య పశ్యతః	10
తం శోణిత పరీతాఽఙ్గం వేష్టమానం మహీతలే భార్యా తు నిహతం దృష్ట్వా రురావ కరుణాం గిరమ్	11
వియుక్తా పతినా తేన ద్విజేన సహచారిణా తామ్ర శీర్షేణ మత్తేన పత్రిణా చ హితేన వై	12
తథావిధం ద్విజం దృష్ట్వా నిషాదేన నిపాతితమ్ ఋషే ర్ధర్మాత్మన స్తస్య కారుణ్యం సమపద్యత	13
తతః కరుణ వేదిత్వా దఽదర్శోయ మితి ద్విజః నిశామ్య రుదతీం క్రొశ్చ మిదం వచన మబ్రవీత్	14
మా నిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వ మగమః శాశ్వతీః సమాః యత్ క్రొశ్చ మిథునా దేక మవధీః కామ మోహితమ్	15
తస్వైవం ట్రువత శ్చిన్తా బభూవ హృది వీక్షతః శోకార్తేనాఽస్య శకునేః కిమిదం వ్యాహృతం మయా	16

చింతయన్ స మహాప్రాజ్ఞ శ్చకార మతిమాన్ మతిమ్	
శిష్యం చైవాఽబ్రవీద్వాక్య మిదం స మునిపుంగవః	17
పాదబద్ధోఽక్షర సమ స్తన్త్రీ లయ సమన్వితః	
శోకార్తస్య ప్రవృత్తో మే శ్లోకో భవతు నాన్యథా	18
శిష్యస్తు తస్య ఋవతో మునేర్వాక్య మనుత్తమమ్	
ప్రతిజగ్రాహ సంహృష్ట స్తస్య తుష్టోఽభవద్గురుః	19
సోఽభిషేకం తతః కృత్వా తీర్థే తస్మిన్ యథావిధి	
తమేవ చింతయ న్నర్థ ముపావర్తత వై మునిః	20
భరద్వాజ స్తతః శిష్యో వినీతః శ్రుతవాన్ గురోః	
కలశం పూర్ణ మాదాయ పృష్ఠతోఽనుజగామ హ	21
స ప్రవిశ్యాశ్రమపదం శిష్యేణ సహ ధర్మవిత్	
ఉపవిష్టః కథాశ్చాఽన్యా శ్చకార ధ్యాన మాస్థితః	22
ఆజగామ తతో బ్రహ్మ లోకకర్తా స్వయం ప్రభుః	
చతుర్ముఖో మహాతేజా ద్రష్టుం తం మునిపుంగవమ్	23
వాల్మీకిరఽథ తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ వాగ్యతః	
ప్రాణ్జాలిః ప్రణతో భూత్వా తస్థౌ పరమ విస్మితః	24
పూజయామాస తం దేవం పాద్యాఽర్ఘ్యాసన వన్దనైః	
ప్రణమ్య విధివ చ్చైనం పృష్ట్వా చైవా ప్యనామయమ్	25
అథోపవిశ్య భగవా నాసనే పరమార్చితే	
వాల్మీకయే చ ఋషయే సందిదేశాఽఽసనం తతః	26
బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాత సోఽప్యుపావిశదాఽఽసనే	
ఉపవిష్టి తదా తస్మిన్ సాక్షా ల్లోక పితామహీ	27
తద్గతే వైవ మనసా వాల్మీకి ర్ధ్యాన మాస్థితః	
పాపాత్మనా కృతం కష్టం వైర గ్రహణ బుద్ధినా	28
య స్తాదృశం చారు రవం క్రౌంచం హన్యా దకారణాత్	
శోచన్నేవ ముహూః క్రౌంచీ ముపశ్లోక మిమం పునః	29
జగా వఽన్తర్గతమనా భూత్వా శోక పరాయణః	
తమువాచ తతో బ్రహ్మ ప్రహస్య మునిపుంగవమ్	30

శ్లోక ఏవ త్వయా బద్ధో నాత్ర కార్యా విచారణా మచ్ఛన్దాదేవ తే బ్రహ్మాన్ ప్రవృత్తేయం సరస్వతీ	31
రామస్య చరితం కృత్స్నం కురు త్వమ్ ఋషి సత్తమ ధర్మాత్మనో గుణవతో లోకే రామస్య ధీమతః	32
వృత్తం కథయ వీరస్య యథా తే నారదా చ్ఛుతమ్ రహస్యం చ ప్రకాశం చ యద్వృత్తం తస్య ధీమతః	33
రామస్య సహ సౌమిత్రే రాక్షసానాం చ సర్వశః వైదేహ్యో శ్చైవ యద్వృత్తం ప్రకాశం యది వా రహః	34
యచ్ఛాప్యవిదితం సర్వం విదితం తే భవిష్యతి న తే వాగఽన్యతా కావ్యే కాచిదఽత్ర భవిష్యతి	35
కురు రామకథాం పుణ్యాం శ్లోకబద్ధాం మనో రమామ్ యావత్ స్థాస్యన్తి గిరయః సరితశ్చ మహీతలే	36
తావ ద్రామాయణ కథా లోకేషు ప్రచరిష్యతి యావ ద్రామాయణ కథా త్వత్కృతా ప్రచరిష్యతి	37
తావ దూర్ధ్వమధశ్చ త్వం మల్లోకేషు నివత్స్యసి ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ బ్రహ్మ తత్రైవాన్తరధీయత	38
తతః సశిష్యో భగవాన్ ముని ర్విస్మయమాయయౌ తస్య శిష్యా స్తతః సర్వే జగుః శ్లోక మిమం పునః	39
ముహుర్ముహుః ప్రీయమాణాః ప్రాహుశ్చ భృశ విస్మితాః సమాక్షరై శ్చతుర్భిర్యః పాదై ర్గీతో మహర్షిణా	40
సోఽనువ్యాహరణా ద్భూయః శోకః శ్లోకత్వ మాగతః తస్య బుద్ధిరియం జాతా వాల్మీకే ర్భావితాత్మనః	41
కృత్స్నం రామాయణం కావ్య మీదృశైః కరవాణ్యఽహమ్ ఉదార వృత్తాఽర్థ పదై ర్మనోరమైః తతః స రామస్య చకార కీర్తిమాన్ సమాక్షరైః శ్లోకశతై ర్యశస్వినో యశస్కరం కావ్య ముదార ధీర్మునిః	42
తదుపగత సమాస సంధి యోగం	

సమ మధురోపనతార్థ వాక్య బద్ధం
 రఘువర చరితం ముని ప్రణీతం
 దశ శిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వం. 43

తృతీయ స్సర్గః - కావ్య సంక్షేపః

శ్రుత్వా వస్తు సమగ్రం తద్ధర్మాత్మా ధర్మ సంహితమ్
 వ్యక్త మన్వేషతే భూయో యద్భుతం తస్య ధీమతః 1
 ఉపస్సుశ్కోదకం సమ్యజ్ముమునిః స్థిత్యా కృతాఞ్జలిః
 ప్రాచీనాఽగ్రేషు దర్భేషు ధర్మేణావేక్షతే గతిమ్ 2
 రామ లక్ష్మణ సీతాభీ రాజ్ఞా దశరథేన చ
 సభార్యేణ సరామేణ యత్ప్రాప్తం తత్ర తత్త్వతః 3
 హసితం భాషితం చైవ గతిర్యా యచ్చ చేష్ఠితం
 తత్ సర్వం ధర్మ వీర్యేణ యథావత్ సంప్రపశ్యతి 4
 స్త్రీ తృతీయేన చ తదా యత్ప్రాప్తం చరతా వనే
 సత్యసంధేన రామేణ తత్సర్వం చాఽన్వవేక్షితం 5
 తతః పశ్యతి ధర్మాత్మా తత్సర్వం యోగమాస్థితః
 పురా యత్తత్ర నిర్భుతం పాణావామలకం యథా 6
 తత్సర్వం తత్త్వతో దృష్ట్వా ధర్మేణ స మహాద్యుతిః
 అభిరామస్య రామస్య చరితం కర్తు ముద్యతః 7
 కామాఽర్థ గుణ సంయుక్తం ధర్మాఽర్థ గుణ విస్తరం
 స్సముద్ర మివ రత్నాఢ్యం సర్వశృతి మనోహరం 8
 స యదా కథితం పూర్వం నారదేన మహర్షిణా
 రఘువంశస్య చరితం చకార భగవాన్ ఋషిః 9
 జన్మ రామస్య సుమహద్వీర్యం సర్వానుకూలతామ్
 లోకస్య ప్రియతాం క్షాంతిం సౌమ్యతాం సత్యశీలతామ్ 10
 నానాచిత్రా కథాశ్చాఽన్యా విశ్వామిత్ర సమాగమే
 జానక్యాశ్చ వివాహం చ ధనుషశ్చ విభేదనమ్ 11
 రామ రామ వివాదం చ గుణాన్ దాశరథే స్తథా
 తథా రామాభిషేకం కైకేయ్యా దుష్ట భావతామ్ 12

విఘాతం చాఽభిషేకస్య రామస్య చ నివాసనమ్	
రాజ్ఞః శోకం విలాపం చ పరలోకస్య చాశ్రయమ్	13
ప్రకృతీనాం విషాదం చ ప్రకృతీనాం విసర్జనమ్	
నిషాదాధిప సంవాదం సూతోపావర్తనం తథా	14
గణ్ఢాయాశ్చాఽపి సంతారం భరద్వాజస్య దర్శనమ్	
భరద్వాజాఽభ్యనుజ్ఞానా చ్చిత్తకూటస్య దర్శనమ్	15
వాస్తుకర్మ వివేకం చ భరతాగమనం తథా	
ప్రసాదనం చ రామస్య పితుశ్చ సలీల క్రియామ్	16
పాదుకాగ్ర్యాభిషేకం చ నన్దిగ్రామ నివాసనమ్	
దణ్డకారణ్య గమనం విరాధస్య వధం తథా	17
దర్శనం శరభంగస్య సుతీక్ష్ణేన సమాగమమ్	
అనసూయా సహస్యాం చ అంగరాగస్య చార్పణమ్	18
దర్శనం చాఽప్యగస్త్యశ్చ ధనుషో గ్రహణం తథా	
శూర్పణఖ్యాశ్చ సంవాదం విరూపకరణం తథా	19
వధం ఖర స్త్రీశిరసోరుత్థానం రావణస్య చ	
మారీచస్య వధం చైవ వైదేహ్య హరణం తథా	20
రాఘవస్య విలాపం చ గృధ్రరాజ నిబర్హణమ్	
కబన్ధ దర్శనం చైవ పమ్పాయాశ్చాఽపి దర్శనమ్	21
శబర్యా దర్శనం చైవ హనుమ ద్దర్శనం తథా	
విలాపం చైవ పమ్పాయాం రాఘవస్య మహాత్మనః	22
ఋష్యమూకస్య గమనం సుగ్రీవేణ సమాగమమ్	
ప్రత్యయోత్పాదనం సఖ్యం వాలీ సుగ్రీవ విగ్రహమ్	23
వాలీ ప్రమథనం చైవ సుగ్రీవ ప్రతిపాదనమ్	
తారా విలాపం సమయం వర్షరాత్ర నివాసనమ్	24
కోపం రాఘవసింహస్య బలానా ముపసంగ్రహమ్	
దిశః ప్రస్థాపనం చైవ పృథివ్యాశ్చ నివేదనమ్	25
అజ్ఞలీయక దానం చ ఋక్షస్య బిల దర్శనమ్	
ప్రాయోపవేశనం చాపి సంపాతే శ్చైవ దర్శనమ్	26

పర్వతారోహణం చైవ సాగరస్య చ లజ్జనమ్	
సముద్ర వచనా చ్చైవ మైనాకస్యాపి దర్శనం	27
రాక్షసీ తర్జనం చైవ ఛాయాగ్రాహస్య దర్శనం	
సింహికాయాశ్చ నిధనం లంకా మలయ దర్శనం	28
రాత్రౌ లజ్కా ప్రవేశం చ ఏకస్యాఽథ విచింతనమ్	
ఆపాన భూమి గమన మవరోధస్య దర్శనమ్	29
దర్శనం రావణస్యాఽపి పుష్పకస్య చ దర్శనం	
అశోకవనికా యానం సీతాయాశ్చాఽపి దర్శనమ్	30
అభిజ్ఞాన ప్రదానం చ సీతాయాశ్చాభిభాషణమ్	
రాక్షసీ తర్జనం చైవ త్రిజటా స్వప్న దర్శనమ్	31
మణి ప్రదానం సీతాయా వృక్షభజ్గం తథైవ చ	
రాక్షసీ విద్రవం చైవ కింకరాణాం నిబర్హణమ్	32
గ్రహణం వాయుసూనోశ్చ లజ్కా దాహాభిగర్జనమ్	
ప్రతిష్ఠవనమేవాఽథ మధూనాం హరణం తథా	33
రాఘవాశ్వాసనం చైవ మణి నిర్యాతనం తథా	
సంగమం చ సముద్రేణ నలసేతోశ్చ బన్ధనమ్	34
ప్రతారం చ సముద్రస్య రాత్రౌ లజ్కాఽవరోధనమ్	
విభీషణేన సంసర్గం వధోపాయ నివేదనమ్	35
కుమ్భకర్ణస్య నిధనం మేఘనాద నిబర్హణమ్	
రావణస్య వినాశం చ సీతావాప్తిమఽరేః పురే	36
విభీషణాభిషేకం చ పుష్పకస్య నివేదనమ్	
అయోధ్యాయాశ్చ గమనం భరతేన సమాగమమ్	37
రామాభిషేకాభ్యుదయం సర్వ సైన్య విసర్జనమ్	
స్వరాజ్య రజ్జానం చైవ వైదేహ్యశ్చ విసర్జనమ్	38
అనాగతం చ యతీ కించి ద్రామస్య వసుధాతలే	
తచ్ఛకారోత్తరే కావ్యే వాల్మీకి ర్భగవాన్ ఋషిః	39
<u>చతుర్థ స్కంధః - అనుక్రమణికా</u>	
ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య వాల్మీకి ర్భగవాన్ ఋషిః	

చకార చరితం కృత్స్నం విచిత్ర పద మాత్మవాన్	1
చతుర్వింశత్యహస్రాణి శ్లోకానాముక్తవాన్ ఋషిః	
తథా సర్గ శతాన్పంచ షట్కాన్దాని తదోత్తరమ్	2
కృత్వాపి తన్మహాప్రాజ్ఞః స భవిష్యం సహోత్తరమ్	
చిన్తయామాస కో న్వేతత్ ప్రయుజ్ఞాయా దితి ప్రభుః	3
తస్య చిన్తయమానస్య మహర్షే రాభవితాత్మనః	
అగృష్టీతాం తతః పాదౌ ముని వేషౌ కుశీలవౌ	4
కుశీలవౌ తు ధర్మజ్ఞౌ రాజపుత్రౌ యశస్వినౌ	
బ్రాతరౌ స్వరసంపన్నౌ దదర్శాశ్రమ వాసినౌ	5
స తు మేధావినౌ దృష్ట్వా వేదేషు పరినిష్ఠితౌ	
వేదోపబృంహణాఽర్థాయ తావఽగ్రాహయత ప్రభుః	6
కావ్యం రామాయణం కృత్స్నం సీతాయాశ్చరితం మహాత్	
పౌలస్య వధ మిత్యేవ చకార చరిత వ్రతః	7
పాఠ్యే గేయే చ మధురం ప్రమాణై స్త్రిభిరన్వితమ్	
జాతిభిః సప్తభి ర్బద్ధం తస్త్రీ లయ సమన్వితమ్	8
రసైః శృంగార కరుణ హాస్య రౌద్ర భయానకైః	
వీరాదిభిశ్చ సంయుక్తం కావ్య మేతదఽగాయతామ్	9
తౌ తు గాన్ధర్వ తత్త్వజ్ఞౌ మూర్ఛనాస్థాన కోవిదౌ	
బ్రాతరౌ త్వర సంపన్నౌ వఽశ్వినావివ రూపిణౌ	10
రూప లక్షణ సంపన్నౌ మధుర స్వర భాషిణౌ	
బిమ్బాదివోత్థితౌ బిమ్బౌ రామదేహ త్తథాఽపరౌ	11
తౌ రాజపుత్రౌ కార్త్యేన ధర్మమాఖ్యాన ముత్తమమ్	
వాచో విధేయం తత్ సర్వం కృత్వా కావ్యమనిన్దితౌ	12
ఋషీణాం చ ద్విజాతీనాం సాధూనాం చ సమాగమే	
యథోపదేశం తత్త్వజ్ఞౌ జగతు స్తౌ సమాహితౌ	13
మహాత్మానౌ మహాభాగౌ సర్వ లక్షణ లక్షితౌ	
తౌ కదాచిత్ సమేతానామ్ ఋషీణాం భావితాత్మనామ్	14
ఆసీనానాం సమీపస్థావిదం కావ్యమఽగాయతామ్	

తచ్చుత్వా మునయః సర్వే బాష్ప పర్యాకులేక్షణాః	15
సాధు సాధ్యతి తావూచుః పరం విస్మయ మాగతాః	
తే ప్రీత మనసః సర్వే మునయో ధర్మ వత్సలాః	16
ప్రశశంసుః ప్రశస్తవ్యో గాయంతౌ తౌ కుశీలవౌ	
అహో గీతస్య మాధుర్యం శ్లోకానాం చ విశేషతః	17
చిర నిర్ఘ్రతమప్యేతత్ ప్రత్యక్ష మివ దర్శితమ్	
ప్రవిశ్య తా వుభౌ సుష్టు తథా భావమ౭గాయతామ్	18
సహితౌ మధురం రక్తం సంపన్నం స్వర సంపదా	
ఏవం ప్రశస్యమానౌ తై స్తపః శ్లాఘ్యై ర్మహర్షిభిః	19
సంరక్తతరమత్యర్థం మధురం తావ౭గాయతామ్	
ప్రీతః కశ్చిన్ మునిస్తాభ్యాం ముత్థితః కలశం దదౌ	20
ప్రసన్నో వల్కలం కశ్చి ధ్దదౌ తాభ్యాం మహాయశాః	
అన్యః కృష్ణాజినం ప్రాదాన్ మౌంజీమ౭న్యో మహామునిః	21
కశ్చిత్ కమండలుం ప్రాదా ద్యజ్ఞసూత్రమ౭థాపరః	
ఔదుమ్బరీం బృసీమ౭న్యో జపమాలామ౭థాపరః	22
బృసీమన్య స్తథా ప్రదాత్ కౌపీన మ౭పరోమునిః	
తాభ్యాం దదౌ తదా హృష్టః కుఠార మ౭పరోమునిః	23
కాషాయ మ౭పరో వస్త్రం చీరమన్యో దదౌ మునిః	
జటాబంధన మ౭న్యస్తు కాష్ఠ రజ్జుం ముదాన్వితః	24
యజ్ఞభాండ మృషిః కశ్చిత్ కాష్ఠ భారం తథాపరః	
ఆయుష్య మపరే ప్రాహు ర్ముదా తత్ర మహర్షయః	25
దదుశ్చైవ వరాన్ సర్వే మునయః సత్యవాదినః	
ఆశ్చర్య మిదమాఖ్యానం మునినా సంప్రకీర్తితమ్	26
పరం కవీనా మాధారం సమాప్తం చ యథా క్రమమ్	
అభిగీత మిదం గీతం సర్వ గీతేషు కోవిదౌ	27
ఆయుష్యం పుష్టి జననం సర్వ శ్రుతి మనోహరం	
ప్రశస్యమానౌ సర్వత్ర కదాచి తత్ర గాయకౌ	28
రధ్యాసు రాజమార్గేషు దదర్శ భరతౌ౭గ్రజః	

స్వవేశ్య చానీయ తతో బ్రాతరౌ చ కుశీలవౌ	29
పూజయామాస పూజార్థౌ రామః శత్రు నిబర్హణః	
ఆసీనః కాశ్చానే దివ్యే స చ సింహాసనే ప్రభుః	30
ఉపోపవిష్టః సచివై రాబ్రత్యభిశ్చ పరంతపః	
దృష్ట్వా తు రూప సంపన్నౌ తావుభౌ నియత స్తదా	31
ఉవాచ లక్ష్మణం రామః శత్రుఘ్నం భరతం తథా	
శ్రూయతా మిదమాఖ్యాన మనయో ర్దేవ వర్చసోః	32
విచిత్రార్థ పదం సమ్య గ్గాయకౌ సమచోదయత్	
తౌ చాఽపి మధురం వ్యక్తం స్వంచితాయత నిస్స్వనం	33
తంత్రీ లయవదత్యర్థం విశ్రుతార్థమగాయతాం	
ప్లూదయ త్సర్వ గాత్రాణి మనాంసి హృదయాని చ	34
శ్రోత్రాశ్రయసుఖ గేయం త ద్భౌ జన సంసది	
ఇమౌ మునీ పార్థివ లక్ష్మణాన్వితౌ	
కుశీలవౌ చైవ మహాతపస్వినౌ	
మమాఽపి తద్భూతికరం ప్రచక్షతే	
మహానుభావం చరితం నిబోధత	35
తతస్సు తౌ రామ వచః ప్రచోదితౌ	
అగాయతాం మార్గ విధాన సంపదా	
స చాఽపి రామః పరిషద్గతః శనైః	
బుభూషయా సక్త మనా బభూవ హ	36
<u>పంచమ స్కంధః - అయోధ్యా వర్ణనా</u>	
సర్వా పూర్వమియం యేషామాసీత్ కృత్వా వసుంధరా	
ప్రజాపతి ముపాదాయ నృపాణాం జయ శాలినామ్	1
యేషాం స సగరో నామ సాగరో యేన ఖానితః	
షష్ఠిః పుత్ర సహస్రాణి యం యాంతం పర్యవారయన్	2
ఇక్ష్యాకూణా మిదం తేషాం రాజ్ఞాం వంశే మహాత్మనామ్	
మహదుత్పన్న మాఖ్యానం రామాయణ మితి శ్రుతమ్	3
త దిదం వర్తయిష్యామి సర్వం నిఖిలమాదితః	

ధర్మ కామాఽర్థ సహితం శోతవ్యమఽనసూయయా	4
కోసలో నామ ముదితః స్పృతో జనపదో మహాన్	
నివిష్టుః సరయూ తీరే ప్రభూత ధనధాన్యవాన్	5
అయోధ్యా నామ నగరీ తత్రాసీ ల్లోకవిశ్రుతా	
మనునా మానవేన్ద్రేణ యా పురీ నిర్మితా స్వయమ్	6
ఆయతా దశ చ ద్వే చ యోజనాని మహాపురీ	
శ్రీమతీ త్రీణి విస్తీర్ణా సువిభక్త మహాపథా	7
రాజమార్గేణ మహతా సువిభక్తేన శోభితా	
ముక్త పుష్పాఽవకీర్ణేన జల సిక్తేన నిత్యశః	8
తాం తు రాజా దశరథో మహారాష్ట్రవివర్ధనః	
పురీ మావాసయామాస దివం దేవపతి ర్యథా	9
కవాట తోరణవతీం సువిభక్తాన్తరాపణామ్	
సర్వయన్త్రాయుధవతీ ముషితాం సర్వ శిల్పిభిః	10
సూత మాగధ సంబాధాం శ్రీమతీమతుల ప్రభామ్	
ఉద్వాట్టాల ధ్వజవతీం శతఘ్నీశత సంకులామ్	11
వధూ నాటక సంఘైశ్చ సంయుక్తాం సర్వతః పురీమ్	
ఉద్యానామ్రవణో పేతాం మహతీం సాల మేఖలామ్	12
దుర్గ గమ్భీర పరిఖాం దుర్గామన్యై ర్దురాసదామ్	
వాజి వారణ సంపూర్ణాం గోభి రుష్మైః ఖరై స్తథా	13
సామన్తరాజ సంఘైశ్చ బలికర్మభిరావృతామ్	
నానాదేశ నివాసైశ్చ వణిగ్భి రుపశోభితామ్	14
ప్రాసాదై రత్న వికృతైః పర్వతైరుపశోభితామ్	
కూటాగారైశ్చ సంపూర్ణా మిన్ద్రస్యేవామరావతీమ్	15
చిత్రామష్టాపదాకారాం వరనారీగణై ర్యుతామ్	
సర్వ రత్న సమాకీర్ణాం విమానగృహ శోభితామ్	16
గృహగాఢామవిచ్ఛిద్రాం సమభూమౌ నివేశితామ్	
శాలితణ్డల సంపూర్ణా మిక్షుకాణ్డ రసోదకామ్	17
దున్దుభీభి ర్మృదఙ్గైశ్చ వీణాభిః పణవై స్తథా	

నాదితాం భృశమత్యర్థం పృథివ్యాం తా మనుత్తమామ్	18
విమాన మివ సిద్ధానాం తపసాఽధిగతం దివి	
సునివేశిత వేశ్మాన్తాం నరోత్తమ సమావృతామ్	19
యే చ బాణై ర్నవిధ్యన్తి వివిక్త మపరావరమ్	
శబ్దవేద్యం చ వితతం లఘుహస్తా విశారదాః	20
సింహ వ్యాఘ్ర వరాహాణాం మత్తానాం నర్దతాం వనే	
హస్తారో నిశితైర్బాణై ర్బలా ద్భాహుబలైరఽపి	21
తాదృశానాం సహస్రై స్తామభిపూర్ణాం మహారథైః	
పురీమావాసయామాస రాజా దశరథ స్తదా	22
తామఽగ్నిమద్భి ర్గుణవద్భిరావృతాం	
ద్విజోత్తమై ర్వేద షడఙ్గ పారగైః	
సహస్రదైః సత్యరత్నై ర్మహాత్మభిః	
మహర్షి కల్పైః ఋషిభిశ్చ కేవలైః	23
షష్ఠ స్సర్గః - రాజ వర్ణనా	
తస్యామ్ పుర్యా మయోధ్యాయాం వేదవిత్ సర్వసంగ్రహాః	
దీర్ఘదర్శీ మహాతేజాః పౌర జానపద ప్రియః	1
ఇక్ష్వాకూణా మఽతిరథో యజ్ఞా ధర్మరతో వశీ	
మహర్షి కల్పో రాజర్షి స్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః	2
బలవా న్నిహతామిత్రో మిత్రవాన్ విజితేన్ద్రియః	
ధనైశ్చ సంగ్రహైశ్చాఽన్యైః శక్త వైశ్రవణోపమః	3
యథా మను ర్మహాతేజా లోకస్య పరిరక్షితా	
తథా దశరథో రాజా వసన్ జగదఽపాలయత్	4
తేన సత్యాఽభిసందేన త్రివర్గమనుతిష్ఠతా	
పాలితా సా పురీ శ్రేష్ఠా ఇన్ద్రేణేవాఽమరావతీ	5
తస్మిన్ పురవరే హృష్టా ధర్మాత్మానో బహుశ్రుతాః	
నరా స్తుష్టా ధనైః స్వైః స్వైరఽలుట్టాః సత్యవాదినః	6
నాఽల్ప సన్నిచయః కశ్చిదాసీత్ తస్మిన్ పురోత్తమే	
కుటుమ్బి యో హ్యఽసిద్ధార్థోఽగవాశ్చ ధనధాన్యవాన్	7

కామీ వా న కదర్వో వా నృశంసః పురుషః క్వచిత్	
ద్రష్టుం శక్య మయోధ్యాయాం నావిద్వా న్న చ నాస్తికః	8
సర్వే నరాశ్చ నార్యశ్చ ధర్మశీలాః సుసంయతాః	
ఉదితాః శీల వృత్తాభ్యాం మహర్షయ ఇవాఽమలాః	9
నాకుణ్డలీ నామకుటీ నాస్రగ్వీ నాల్పభోగవాన్	
నామృష్టో నానులిప్తాశ్లో నాసుగన్ధశ్చ విద్యతే	10
నామృష్ట బోజీ నాదాతా నాప్యనన్ధద నిష్కధృక్	
నాహస్తాభరణో వాపి దృశ్యతే నాప్యనాత్మవాన్	11
నానాహితాగ్ని ర్నాయజ్వా న క్షుద్రో వా న తస్కరః	
కశ్చిదాసీదయోధ్యాయాం న చావృత్తో న సంకరః	12
స్వకర్మ నిరతా నిత్యం బ్రాహ్మణా విజితేన్ద్రియాః	
దానాఽధ్యయన శీలాశ్చ సంయతాశ్చ పతిగ్రహే	13
న నాస్తికో నాన్యతకో న కశ్చిదబహుశ్రుతః	
నాసూయకో న చాశక్తో నావిద్వాన్ విద్యతే తదా	14
నాషడంగవిదత్రాస్తి నావ్రతో నాసహస్రదః	
న దీనః క్షిప్తచిత్తో వా వ్యధితోవాఽపి కశ్చన	15
కశ్చి న్నరో వా నారీ వా నాశ్రీమాన్ నాప్యరూపవాన్	
ద్రష్టుం శక్య మయోధ్యాయాం నాపి రాజన్య భక్తిమాన్	16
వర్ణేష్వర్గ్య చతుర్థేషు దేవతాఽతిథి పూజకాః	
కృతజ్ఞాశ్చ వదాన్యాశ్చ శూరా విక్రమ సంయుతాః	17
దీర్ఘాయుషో నరాః సర్వే ధర్మం సత్యం చ సంశ్రితాః	
సంహితాః పుత్ర పౌత్రైశ్చ నిత్యం స్త్రీభిః పురోత్తమే	18
క్షత్రం బ్రహ్మముఖం చాసీ ద్వైశ్యాః క్షత్రమనువ్రతాః	
శూద్రాః స్వధర్మ నిరతా స్త్రీన్ వర్ణానుపచారిణః	19
సా తేనేక్ష్యాకు నాథేన పురీ సుపరిరక్షితా	
యథా పురస్తా న్మనునా మానవేన్ద్రేణ ధీమతా	20
యోధానా మగ్నికల్పానాం పేశలానామమర్షిణామ్	
సంపూర్ణా కృతవిద్యానాం గుహా కేసరిణామివ	21

కామ్యోజ విషయే జాతై ర్భాషీకైశ్చ హయోత్తమైః	
వనాయుజై ర్నదీజైశ్చ పూర్ణా హరిహయోపమైః	22
విన్య పర్వతజై ర్మతైః పూర్ణా హైమవతై రఽపి	
మదాన్వితైరతిబలై ర్మాతజైః పర్వతోపమైః	23
ఐరావత కులీనైశ్చ మహాపద్మ కులై స్తథా	
అఙ్గానాదపి నిష్పన్నై ర్వామనాదపి చ ద్విపైః	24
భద్రై ర్మనై ర్మగై శ్చైవ భద్ర మంద్ర మ్మగై స్తథా	
భద్ర మంద్రై ర్భద్ర మ్మగై ర్మగ మంద్రైశ్చ సా పురీ	25
నిత్య మతైః సదా పూర్ణా నాగైరచల సన్నిభైః	
సా యోజనే చ ద్వే భూయః సత్యనామా ప్రకాశతే	26
తాం పురీం స మహాతేజా రాజా దశరథో మహాన్	
శాశాస శమితాఽమిత్రో నక్షత్రాణీవ చంద్రమాః	27
తాం సత్యనామాం దృఢ తోరణాఽర్గలామ్	
గృహై ర్విచిత్రై రుపశోభితాం శివామ్	
పురీ మయోధ్యాం నృపసింహ సంకులాం	
శశాస వై శక్ర సమో మహీపతిః	28
<u>సప్తమ స్సర్గః - అమాత్య వర్ణనా</u>	
తస్యాఽమాత్యా గుణైరాస ని్నిక్షాకోస్తు మహాత్మనః	
మంత్రజ్ఞా శ్చేంగితజ్ఞాశ్చ నిత్యం ప్రియహితే రతాః	1
అష్టౌ బభూవుర్వీరస్య తస్యాఽమాత్యా యశస్వినః	
శుచయశ్చాఽనురక్తాశ్చ రాజకృత్యేషు నిత్యశః	2
ధృష్టి ర్జయన్తో విజయః సిద్ధార్థో హ్యఽర్థసాధకః	
అశోకో మస్త్రపాలశ్చ సుమస్త్రశ్చాఽష్టమోభవత్	3
ఋత్విజౌ ద్వావభిమతౌ తస్యాస్తామ్ ఋషిసత్తమౌ	
వసిష్ఠో వామదేవశ్చ మన్త్రిణశ్చ తథాఽపరే	4
సుయజ్ఞోప్యఽథ జాబాలిః కాశ్యపోప్యఽథ గౌతమః	
మార్కండేయస్తు దీర్ఘాయు స్తథా కాత్యాయనో ద్విజః	5
ఏతై ర్భహ్మర్షిభి ర్నిత్య మృత్విజ స్తస్య పూర్వకాః	

విద్యా వినీతా ప్రీమంతః కుశలా నియతేన్ద్రియాః	6
పరస్పరానురక్తాశ్చ నీతిమంతో బహుశ్రుతాః	
శ్రీమన్తశ్చ మహాత్మానః శాస్త్రజ్ఞా దృఢ విక్రమాః	7
కీర్తిమన్తః ప్రణిహితా యథా వచన కారిణః	
తేజః క్షమా యశః ప్రాప్తాః స్మితపూర్వాఽభిభాషిణః	8
క్రోధాత్ కామాఽర్థ హేతోర్వా న బ్రూయురన్యతం వచః	
తేషా మవిదితం కించిత్ స్వేషు నాఽస్తి పరేషు వా	9
క్రియమాణం కృతంవాపి చారేణాపి చికిర్షితమ్	
కుశలా వ్యవహారేషు సాహృదేషు పరీక్షితాః	10
ప్రాప్త కాలం యథా దణ్డం ధారయేయుః సుతేష్యఽపి	
కోశ సంగ్రహణే యుక్తా బలస్య చ పరిగ్రహే	11
అహితం చాఽపి పురుషం న హింస్యరఽవిదూషకమ్	
వీరాశ్చ నియతోత్సాహో రాజశాస్త్రమనువ్రతాః	12
శుచీనాం రక్షితారశ్చ నిత్యం విషయ వాసినామ్	
బ్రహ్మ క్షత్రమహింసన్త స్తే కోశం సమపూరయన్	13
సుతీక్ష్ణదణ్డాః సంప్రీక్ష్య పురుషస్య బలాబలమ్	
శుచీనా మేకబుద్ధీనాం సర్వేషాం సంప్రజానతామ్	14
నాసీత్ పురే వా రాష్ట్రే వా మృషావాదీ నరః క్వచిత్	
కశ్చిన్న దుష్ట స్తత్రాసీత్ పరదార రతో నరః	15
ప్రశాన్తం సర్వ మేవాసీద్దాష్ట్రం పురవరం చ తత్	
సువాసః సువేషాశ్చ తే చ సర్వే శుచివ్రతాః	16
హితార్థాంశ్చ నరేన్ద్రస్య జాగ్రతో నయచక్షుషా	
గురోర్గుణ గృహీతాశ్చ ప్రఖ్యాతాశ్చ పరాక్రమైః	17
విదేశేష్యఽపి విజ్ఞాతాః సర్వతో బుద్ధినిశ్చయాః	
అభితో గుణవంతశ్చ న చాసన్ గుణవర్షితాః	18
సంధి విగ్రహ తత్వజ్ఞాః ప్రకృత్యా సంపదాన్వితాః	
మంత్ర సంవరణే శక్తాః శ్లక్షణాః సూక్ష్మాసు బుద్ధిషు	19
నీతిశాస్త్ర విశేషజ్ఞాః సతతం ప్రీయ వాదినః	

ఈద్యశై సైరమాత్యైశ్చ రాజా దశరథోఽనఘః	20
ఉపపన్నో గుణోపేతై రన్వశాస ద్వసుంధరామ్	
అవేక్షమాణ శ్చార్దణ ప్రజా ధర్మేణ రంజయన్	21
ప్రజానాం పాలనం కుర్వన్నఽధర్మం పరివర్ణయన్	
విశ్రుత స్త్రిషు లోకేషు వదాన్యః సత్య సంగరః	22
స తత్ర పురుషవ్యాఘ్రః శశాస పృథివీమిమాం	
నాధ్యగచ్ఛ ద్విశిష్టం వా తుల్యం వా శత్రుమాత్మనః	23
మిత్రవా న్న త సామంతః ప్రతాప హత కంటకః	
స శాశాస జగద్రాజా దివం దేవపతి ర్యథా	24
తై ర్మన్త్రిభి ర్మన్త్రహితై నియుక్తైః	
వృతోఽనురక్తైః కుశలైః సమర్థైః	
స పార్థివో దీప్తి మవాప యుక్తః	
తేజోమయై ర్గోభిరివోదితోఽర్యః	25
అష్టమ స్కంధః - సుమంత్ర వాక్యం	
తస్య త్వేవం ప్రభావస్య ధర్మజ్ఞస్య మహాత్మనః	
సుతార్థం తప్యమానస్య నాసీద్వంశకరః సుతః	1
చింతయానస్య తస్యైవం బుద్ధిరాసీన్ మహాత్మనః	
సుతార్థం వాజిమేధేన కిమర్థం న యజామ్యహమ్	2
స నిశ్చితాం మతిం కృత్వా యష్టవ్య మితి బుద్ధిమాన్	
మన్త్రిభిః సహ ధర్మాత్మా సర్వై రేవ కృతాత్మభిః	3
తతోఽబ్రవీదిదం రాజా సుమన్తం మన్త్రి సత్తమమ్	
శీఘ్రమానయ మే సర్వాన్ గురూం స్తాన్ సపురోహితాన్	4
తతః సుమంత్ర స్త్వరితం గత్వా త్వరిత విక్రమః	
సమానయత్ స తాన్ సర్వాన్ సమస్తాన్ వేదపారగాన్	5
సుయజ్ఞం వామదేవం చ జాబాలిమఽథ కాశ్యపం	
పురోహితం వశిష్ఠం చ యే చాఽన్యే ద్విజ సత్తమాః	6
తాన్ పూజయిత్వా ధర్మాత్మా రాజా దశరథ స్తథా	
ఇదం ధర్మార్థ సహితం శ్లక్ష్యం వచన మబ్రవీత్	7

మమ లాలప్యమానస్య పుత్రార్థం నాస్తి వై సుఖం తదర్థం హయమేధేన యక్ష్మామీతి మతిర్మమ	8
తదహం యష్టు మిచ్ఛామి శాస్త్ర దృష్టేన కర్మణా కథం ప్రాప్స్వామ్యహం కామం బుద్ధిరత్ర విచార్యతాం	9
తతః సాధ్వీతి తద్వాక్యం బ్రాహ్మణాః ప్రత్యపూజయన్ వసిష్ఠ ప్రముఖా స్సర్వే పార్థివస్య ముఖాచ్ఛ్యుతం	10
ఊచుశ్చ పరమ ప్రీతా స్సర్వే దశరథం వచః సరవ్యా శ్చోత్తరే తీరే యజ్ఞభూమి ర్విధీయతాం	11
సంభారాః సంభ్రీయంతాం తే తురగస్య విముచ్యతాం సర్వదా ప్రాప్స్యసే పుత్రానభిప్రీతాంశ్చ పార్థివ	12
యస్య తే ధార్మికీ బుద్ధిరియం పుత్రార్థ మాగతా తత స్తుష్టోఽభవద్రాజా శ్చుత్వైతద్ద్విజ భాషితం	13
అమాత్యాం శ్చాబ్రవీద్రాజా హర్ష పర్యాకులేక్షణః సంభారాః సంభ్రీయంతాం మే గురూణాం వచనాదిహ	14
సమర్థాధిష్ఠిత శ్చాశ్వః సోపాధ్యాయో విముచ్యతాం సరవ్యా శ్చోత్తరే తీరే యజ్ఞభూమి ర్విధీయతాం	15
శాంతయ శ్చాపి వర్ధంతాం యథాకల్పం యథావిధి శక్యః ప్రాప్తుమఽయం యజ్ఞః సర్వేణాఽపి మహీక్షితా	16
నాపరాధో భవేత్కష్టో యద్యఽస్మిన్ క్రతు సత్తమే చిద్రం హి మృగయంతేఽత్ర విద్వాంసో బ్రహ్మరాక్షసాః	17
నిహతస్య చ యజ్ఞస్య సద్యః కర్తా వినశ్యతి తద్యదా విధిపూర్వం మే క్రతురేష సమాప్యతే	18
తథా విధానం క్రియతాం సమర్థాః కరణే స్విహ తథేతి చాబ్యవన్ సర్వే మంత్రీణః ప్రతిపూజితాః	19
పార్థివేన్ద్రస్య తద్వాక్యం యథాజ్ఞప్తం నిశమ్య తే తథా ద్విజా స్తే ధర్మజ్ఞా వర్ధయంతో నృపోత్తమం	20
అనుజ్ఞాతా స్తతః సర్వే పునర్లగ్నూర్యధాగతం విసర్జయిత్వా తాన్ విప్రాన్ సచివా నిదమబ్రవీత్	21

ఋత్విగ్భిరుపదిష్టోఽయం యథావత్ క్రతురాప్యతాం	
తావ ద్యాయం చ భవథ సమర్థాః కరణే ప్సిహ	22
ఇత్యుక్త్వా నృపశార్దులః సచివాన్ సముపస్థితాన్	
విసర్జయిత్వా స్వం వేశ్మ ప్రవివేశ మహాద్యుతిః	23
తతః స గత్వా తాః పత్నీ ర్నరేంద్రో హృదయ ప్రియాః	
ఉవాచ దీక్షాం విశత యక్ష్యేఽహం సుత కారణాత్	24
తాసాం తేనాతికాంతేన వచనేన సువర్చసాం	
ముఖపద్మాన్యశోభంత పద్మానీవ హిమాత్యయే	25
నవమ స్కంధః - ఋష్యశృంగోపాఖ్యానం	
ఏత చ్చుత్వా రహః సూతో రాజాన మిదమబ్రవీత్	
శ్రూయతాం తత్ పురావృత్తం పురాణే చ మయా శ్రుతం	1
ఋత్విగ్భిరుపదిష్టోఽయం పురావృత్తో మయా శ్రుతః	
సనత్కుమారో భగవాన్ పూర్వం కథితవాన్ కథామ్	2
ఋషీణాం సన్నిధౌ రాజం స్తవ పుత్రాగమం ప్రతి	
కాశ్యపస్య తు పుత్రోఽస్తి విభాణ్డక ఇతి శ్రుతః	3
ఋష్యశృంభ ఇతి ఖ్యాత స్తస్య పుత్రో భవిష్యతి	
స వనే నిత్య సంవృద్ధో ముని ర్వనచరః సదా	4
నాన్యం జానాతి విప్రేన్ద్రో నిత్యం పిత్రఽనువర్తనాత్	
ద్వైవిధ్యం బ్రహ్మచర్యస్య భవిష్యతి మహాత్మనః	5
లోకేషు ప్రథితం రాజన్ విప్రైశ్చ కథితం సదా	
తస్యైవం వర్తమానస్య కాలః సమఽభివర్తత	6
అగ్నిం శుశ్రూషమాణస్య పితరం చ యశస్వినమ్	
ఏతస్మి న్నేవకాలే తు రోమపాదః ప్రతాపవాన్	7
అగ్నేషు ప్రథితో రాజా భవిష్యతి మహాబలః	
తస్య వ్యతిక్రమా ద్రాజ్ఞో భవిష్యతి సుదారుణా	8
అనావృష్టిః సుఘోరా వై సర్వభూత భయావహా	
అనావృష్ట్యాం తు వృత్తాయాం రాజా దుఃఖ సమన్వితః	9
బ్రాహ్మణాన్ శ్రుత వృద్ధాంశ్చ సమానీయ ప్రవక్ష్యతి	

భవన్తః శ్రుత ధర్మాణో లోకచారిత్ర వేదినః	10
సమాదిశన్తు నియమం ప్రాయశ్చిత్తం యథా భవేత్	
ఇత్యుక్తా స్తే తతో రాజ్ఞా సర్వే బ్రాహ్మణ సత్తమాః	11
వక్ష్యన్తి తే మహీపాలం బ్రాహ్మణా వేద పారగాః	
విభణ్ణక సుతం రాజన్ సర్వోపాయైరిహానయ	12
ఆనాయ్య చ మహీపాల ఋష్యశృణ్ణం సుసత్కృతమ్	
ప్రయచ్ఛ కన్యాం శాన్తాం వై విధినా సుసమాహితః	13
తేషాం తు వచనం శ్రుత్వా రాజా చిన్తాం ప్రపత్స్యతే	
కేనోపాయేన వై శక్యమిహానేతుం స వీర్యవాన్	14
తతో రాజా వినిశ్చిత్త్య సహ మన్త్రిభిరాత్మవాన్	
పురోహిత మమాత్యాంశ్చ ప్రేషయిష్యతి సత్కృతాన్	15
తే తు రాజ్ఞో వచః శ్రుత్వా వ్యధితాఽవనతాననాః	
న గచ్ఛేమ ఋషే ర్భీతా అనునేష్యన్తి తం నృపమ్	16
వక్ష్యన్తి చిన్తయిత్వా తే తస్యోపాయాంశ్చ తత్ క్షమాన్	
ఆనేష్యామో వయం విప్రం న చ దోషో భవిష్యతి	17
ఏవమఽభ్రాధిపే నైవ గణికాభిః ఋషేః సుతః	
ఆనీతోఽవర్షయ ద్దేవః శాన్తా చాఽస్మై ప్రదీయతే	18
ఋష్యశృణ్ణన్తు జామాతా పుత్రాం స్తవ విధాస్యతి	
సనత్కుమార కథిత మేతావ ద్వాహ్మతం మయా	19
అథ హృష్టో దశరథః సుమన్తం ప్రత్యభాషత	
యథ ర్భ్యశృణ్ణస్త్వానీతో విస్తరేణ త్వయోచ్యతామ్	20
దశమ స్కంధః - ఋష్యశృణ్ణంగస్యాంగదేశానయన ప్రకారః	
సుమన్తశ్చోదితో రాజ్ఞా ప్రోవాచేదం వచ స్తదా	
యథర్భ్యశృణ్ణస్త్వానీతో యేనోపాయేన మన్త్రిభిః	1
త న్మే నిగదితం సర్వం శృణు మే మన్త్రిభి స్సహ	
రోమపాద మువాచేదం సహఽమాత్యః పురోహితః	2
ఉపాయో నిరపాయోఽయ మస్మాభి రభిచిన్తితః	
ఋష్యశృణ్ణో వనచర స్తపః స్వాధ్యాయ తత్పరః	3

అనభిజ్ఞః స నారీణాం విషయాణాం సుఖస్య చ	
ఇన్ద్రియార్థై రభిమతై ర్నరచిత్త ప్రమాధిభిః	4
పురమానాయయిష్యామః క్షిప్రం చాధ్యవసీయతామ్	
గణికా స్తత్ర గచ్ఛన్తు రూపవత్యః స్వలంకృతాః	5
ప్రలోభ్య వివిధోపాయైరానేష్య న్నీహ సత్కృతాః	
శ్రుత్వా తథేతి రాజా చ ప్రత్యువాచ పురోహితమ్	6
పురోహితో మన్త్రిణశ్చ తథా చక్రుశ్చ తే తదా	
వార ముఖ్యాస్తు తచ్చుత్వా వనం ప్రవివిశు ర్మహాత్	7
ఆశ్రమస్యావిదూరేఽస్మిన్ యత్నం కుర్వన్తి దర్శనే	
ఋషి పుత్రస్య దీరస్య నిత్య మాశ్రమ వాసినః	8
పితుః స నిత్య సంతుష్టో నాతిచక్రామ చాశ్రమాత్	
న తేన జన్మ ప్రభృతి దృష్ట పూర్వం తపస్వినా	9
స్త్రీ వా పుమాన్ వా యచ్ఛాఽన్యత్ సర్వం నగర రాష్ట్రజమ్	
తతః కదాచిత్ తం దేశ మాజగామ యద్యుచ్ఛయా	10
విభాణ్డక సుత స్తత్ర తాశ్చాపశ్యద్వరాభనాః	
తా శ్చిత్ర వేషాః ప్రమదా గాయన్త్యో మధుర స్వనైః	11
ఋషిపుత్ర ముపాగమ్య సర్వా వచన మబ్రువన్	
క స్త్వం కిం వర్తసే బ్రహ్మాన్ జ్ఞాతు మిచ్ఛామహీ వయమ్	12
ఏక స్త్వం విజనే ఘోరే వనే చరసి శంస నః	
అదృష్ట రూపా స్తా స్తేన కామ్యరూపా వనే స్త్రీయః	13
హర్దాత్తస్య మతిర్దాతా హ్యఖ్యాతుం పితరం స్వకమ్	
పితా విభాణ్డకోఽస్మాకం తస్యాఽహం సుత ఔరసః	14
ఋశ్యశృభ ఇతి ఖ్యాతం నామ కర్మ చ మే భువి	
ఇహాశ్రమపదేఽస్మాకం సమీపే శుభ దర్శనాః	15
కరిష్యే వోఽత్ర పూజాం వై సర్వేషాం విధిపూర్వకమ్	
ఋషి పుత్ర వచః శ్రుత్వా సర్వాసాం మతిరాస వై	16
తదాశ్రమపదం ద్రష్టుం జగ్ముః సర్వాశ్చ తేన తాః	
ఆగతానాం తతః పూజామ్ ఋషిపుత్ర శ్చకార హ	17

ఇదమర్ష్య మిదంపాద్య మూలమిదం ఫలం చ నః ప్రతిగృహ్య తు తాం పూజాం సర్వా ఏవ సముత్సుకాః	18
ఋషే ర్భీతాస్తు శీఘ్రం తా గమనాయ మతిం దదుః అస్మాకమపి ముఖ్యాని ఫలానీమాని వై ద్విజ	19
గృహాణ ప్రతి భద్రం తే భక్షయస్వ చ మా చిరమ్ తత స్తా స్తం సమాలిజ్య సర్వా హర్ష సమన్వితాః	20
మోదకాన్ ప్రదదు స్తస్మై భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్ శుభాన్ తాని చాస్వాద్య తేజస్వీ ఫలానీతి స్మ మన్యతే	21
అనాస్వాదిత పూర్వాణి వనే నిత్య నివాసినా ఆపృచ్ఛ్య చ తదా విప్రం వ్రతచర్యాం నివేద్య చ	22
గచ్ఛన్తి స్మాఽపదేశా త్తా భీతా స్తస్య పితుః స్త్రీయః గతాసు తాసు సర్వాసు కాశ్యపస్యాత్మజో ద్విజః	23
అస్వస్థ హృదయశ్చాసీ ధ్దుఃఖాచ్ఛ పరివర్తతే తతోఽపరేద్యు స్తం దేశ మాజగామ స వీర్యవాన్	24
విభాండక సుతః శ్రీమాన్ మనసా చిన్తయన్ ముహూః మనోజ్ఞా యత్ర తా దృష్టా వార ముఖ్యాః స్వలంకృతాః	25
దృష్ట్వైవ చ తదా విప్రమాయాన్తం హృష్ట మానసాః ఉపస్మృత్య తతః సర్వా స్తా స్త మూచు రిదం వచః	26
ఏహ్యశ్రమపదం సౌమ్య హ్యస్మాక మితి చాఽబ్రువన్ చిత్రాణ్యత్ర బహూని స్యు ర్మూలాని చ ఫలాని చ	27
తత్రాఽప్యేష విధిః శ్రీమాన్ విశేషణ భవిష్యతి శ్రుత్వా తు వచనం తాసాం సర్వాసాం హృదయంగమమ్	28
గమనాయ మతిం చక్రే తం చ నిన్య స్తదా స్త్రీయః తత్ర చానీయమానే తు విప్రే తస్మిన్ మహాత్మని	29
వవర్ష సహసా దేవో జగత్ ప్రహ్లాదయం స్తదా వర్షేణైవాగతం విప్రం విషయం స్వం నరాధిపః	30
ప్రత్యుద్గమ్య మునిం ప్రహ్వః శిరసా చ మహీం గతః అర్ష్యం చ ప్రదదౌ తస్మై న్యాయతః సుసమాహితః	31

వచ్చే ప్రసాదం విప్రీన్ద్రాన్మా విప్రం మన్యురావిశేత్	
అన్తఃపురం ప్రవిశ్యాన్మై కన్యాం దత్త్వా యథావిధి	32
శాన్తాం శాన్తేన మనసా రాజా హర్షమవాప సః	
ఏవం స న్యవసత్ తత్ర సర్వకామైః సుపూజితః	33
ఋశ్యశృంగో మహాతేజః శాంతయా సహ భార్యయా	
<u>ఏకాదశ స్కంధః - ఋష్యశృంగస్యాఽయోధ్యా ప్రవేశః</u>	
భూయ యేవ హి రాజేంద్ర శృణు మే వచనం హితం	
యథా స దేవప్రవరః కథాయా మేవ మబ్రవీత్	1
ఇక్షాకూణాం కులే జాతో భవిష్యతి సుధార్మికః	
రాజా దశరథో నామ శ్రీమాన్ సత్య ప్రతిశ్రవః	2
అంగరాజేన సఖ్యం చ తస్య రాజ్ఞో భవిష్యతి	
కన్యా చాఽస్య మహాభాగా శాంతా నామ భవిష్యతి	3
పుత్రస్తు సోఽంగరాజస్య రోమపాద ఇతి శ్రుతః	
తం స రాజా దశరథో గమిష్యతి మహాయశాః	4
అనపత్యోఽస్మి ధర్మాత్మన్ శాంతా భర్తా మమ క్రతుం	
ఆహరేత త్వయాజ్ఞప్తః సంతానార్థం కులస్య చ	5
శ్రుత్వా రాజ్ఞోఽథ తద్వాక్యం మనసాపి విచిన్త్య చ	
ప్రదాస్యతే పుత్రవంతం శాంతా భర్తార మాత్మవాన్	6
ప్రతిగృహ్య చ తం విప్రం స రాజా విగతజ్వరః	
ఆహరిష్యతి తం యజ్ఞం ప్రహృష్టేనాఽన్తరాత్మనా	7
తం చ రాజా దశరథో యష్టుకామః కృతాంజలిః	
ఋశ్యశృంగం ద్విజశ్రేష్ఠం వరయిష్యతి ధర్మవిత్	8
యజ్ఞార్థం ప్రసవార్థం చ స్వర్గార్థం చ నరేశ్వరః	
లభతే చ స తం కామం ద్విజముఖ్యాద్విశాం పతిః	9
పుత్రాశ్చాఽస్య భవిష్యంతి చత్వారోఽమితవిక్రమాః	
వంశ ప్రతిష్ఠానకరాః సర్వ లోకేషు విశ్రుతాః	10
ఏవం స దేవప్రవరః పూర్వం కథితవాన్ కథాం	
సనత్కుమారో భగవాన్ పురా దేవయుగే ప్రభుః	11

స త్వం పురుషశార్దూల త మానయ సుసత్కృతం	
స్వయమేవ మహారాజ గత్వా సబలవాహనః	12
సుమంత్రస్య వచః శ్రుత్వా హ్రుష్టో దశరథోఽభవత్	
అనుమాన్య వసిష్ఠం చ సూత వాక్యం నిశమ్య చ	13
సాంతఃపురః సహమాత్యః ప్రయయౌ యత్ర స ద్విజః	
వనాని సరిత శ్చైవ వ్యతిక్రమ్య శనై శ్శనైః	14
అభిచక్రామ తం దేశం యత్ర వై మునిపుంగవః	
ఆసాద్య తం ద్విజశ్శేషం రోమపాద సమీపగం	15
ఋషిపుత్రం దదర్శాదౌ దీప్యమాన మివాఽనలం	
తతో రాజా యధాన్యాయం పూజాం చక్రే విశేషతః	16
సఖిత్యా త్తస్య వై రాజ్ఞః పహృష్టినాఽన్తరాత్మనా	
రోమపాదేన చాఖ్యాతమృషిపుత్రాయ ధీమతే	17
సఖ్యం సంబంధకం చైవ తదా తం ప్రత్యపూజయత్	
ఏవం సుసత్కృత స్తేన సహోపిత్యా నరర్షభః	18
సప్తాఽష్ట దివసాన్ రాజా రాజాన మిదమబ్రవీత్	
శాంతా తవ సుతా రాజన్ సహ భర్తా విశాం పతే	19
మదీయ నగరం యాతు కార్యం హి మహదుద్యతం	
తథేతి రాజా సంశ్రుత్య గమనం తస్య ధీమతః	20
ఉవాచ వచనం విప్రం గచ్ఛ త్వం సహ భార్యయా	
ఋషిపుత్రః ప్రతిశ్రుత్య తథేత్యాహ నృపం తదా	21
స నృపేణాఽభ్యనుజ్ఞాతః ప్రయయౌ సహభార్యయా	
తావన్యోన్యాంజలిం కృత్వా స్నేహాత్ సంశ్లిష్య చోరసా	22
ననందతు ర్దశరథో రోమపాదశ్చ వీర్యవాన్	
తతః సుహృద మాపృచ్ఛ్య ప్రస్థితో రఘునందనః	23
పారేభ్యః ప్రేషయామాస దూతాన్ వై శీఘ్ర గామినః	
క్రియతాం నగరం సర్వం క్షిప్రమేవ స్వలంకృతం	24
ధూపితం సిక్త సంమృష్టం పతాకాభి రలంకృతం	
తతః ప్రహృష్టాః పౌరా స్తే శ్రుత్వా రాజానమాగతం	25

తదా చకృశ్చ తత్సర్వం రాజ్ఞా యత్ ప్రేషితం తదా	
తతః స్వలంకృతం రాజా నగరం ప్రవివేశ హ	26
శంఖ దుందుభి నిర్హోషైః పురస్కృత్య ద్విజర్షభం	
తతః ప్రముదితాః సర్వే దృష్ట్వా తం నాగరా ద్విజం	27
ప్రవేశ్యమానం సత్కృత్య నరేంద్రేణేస్త కర్మణా	
యథా దివి సురేంద్రేణ సహస్రాక్షేణ కాశ్యపం	28
అంతఃపురం ప్రవేశ్యేనం పూజాం కృత్వా విధానతః	
కృతకృత్య మివాత్మానం మేనే తస్యోపవాహనాత్	29
అంతఃపుర స్త్రీయః సర్వాః శాంతాం దృష్ట్వా తదాగతాం	
సహభర్తా విశాలాక్షీం ప్రీత్యానందముపాగమన్	30
పూజ్యమానా చ తాభిః సా రాజ్ఞా చైవ విశేషతః	
ఉవాస తత్ర సుఖితా కంచిత్యాలం సహర్షిజా	31
<u>ద్వాదశ స్కంధః - అశ్వమేధ సంభారః</u>	
తతః కాలే బహుతిథే కస్మింశ్చిత్ సుమనోహరే	
వసన్తే సమఽనుప్రాప్తే రాజ్ఞో యష్టుం మనోఽభవత్	1
తతః ప్రసాద్య శిరసా తం విప్రం దేవవర్ణినమ్	
యజ్ఞార్థం వరయామాస సంతానార్థం కులస్య చ	2
తథేతి చ స రాజాన మువాచ చ సుసత్కృతః	
సంభారాః సంభ్రీయంతాం తే తురగశ్చ విముచ్యతామ్	3
సరవ్యాశ్చోత్తరే తీరే యజ్ఞభూమి ర్విధీయతాం	
తతో నృపోఽబ్రవీద్ వాక్యం సుమన్తం మన్త్రిసత్తమమ్	4
సుమన్తావాహయ క్షిప్రమ్ ఋత్విజో బ్రహ్మవాదినః	
సుయజ్ఞం వామదేవం చ జాబాలిమఽథ కాశ్యపమ్	5
పురోహితం వసిష్ఠం చ యేచాఽన్యే ద్విజసత్తమాః	
తతః సుమన్త స్త్వరితం గత్వా త్వరిత విక్రమః	6
సమానయత్ స తాన్ విప్రాన్ సమస్తాన్ వేదపారగాన్	
తాన్ పూజయిత్వా ధర్మత్మా రాజా దశరథ స్తదా	7
ధర్మార్థ సహితం యుక్తం శ్లక్ష్యం వచన మబ్రవీత్	

మమ లాలప్యమానస్య పుత్రార్థం నాస్తి వై సుఖమ్	8
తదౌర్థం హయమేధేన యక్ష్మామీతి మతిర్మమ	
తదౌహం యష్టు మిచ్ఛామి శాస్త్రదృష్టిన కర్మణా	9
ఋషిపుత్ర ప్రభావేన కామాన్ ప్రాప్స్యామి చాౌప్యహమ్	
తతః సాధ్వీతి తద్వాక్యం బ్రాహ్మణాః ప్రత్యపూజయన్	10
వసిష్ఠ ప్రముఖాః సర్వే పార్థివస్య ముఖా చ్యుతమ్	
ఋష్యశృణ్ణ పురోగాశ్చ ప్రత్యూచు ర్నూపతిం తదా	11
సంభారాః సంభ్రీయంతాం తే తురగశ్చ విముచ్యతామ్	
సరవ్యాశ్చోత్తరే తీరే యజ్ఞ భూమి ర్విధీయతాం	12
సర్వథా ప్రాప్యసే పుత్రాంశ్చతురోౌమితవిక్రమాన్	
యస్య తే ధార్మికీ బుద్ధిరియం పుత్రార్థ మాగతా	13
తతః ప్రీతోౌభవద్రాజా శుత్వా తద్ద్విజభాషితమ్	
అమాత్యాంశ్చాౌబ్రవీద్రాజా హర్షణేదం శుభాక్షరమ్	14
సంభారాః సంభ్రీయంతాం మే గురూణాం వచనా దిహ	
సమర్థాధిష్ఠితః శ్చాశ్వః సోపాధ్యాయో విముచ్యతామ్	15
సరవ్యాశ్చోత్తరే తీరే యజ్ఞ భూమి ర్విధీయతామ్	
శాన్తయశ్చాౌపి వర్షంతాం యథాకల్పం యథావిధి	16
శక్యః కర్తుమౌయం యజ్ఞః సర్వేణాౌపి మహీక్షితా	
నాపరాధో భవేత్ కష్టో యద్యౌస్మిన్ క్రతు సత్తమే	17
చిద్రం హి మృగయన్తేౌత్ర విద్వాంసో బ్రహ్మరాక్షసాః	
విఘ్నీతస్య హి యజ్ఞస్య సద్యః కర్తా వినశ్యతి	18
త ద్యథా విధిపూర్వం మే క్రతురేష సమాప్యతే	
తథా విధానం క్రియతాం సమర్థాః కరణేష్విహ	19
తథేతి చ తతః సర్వే మన్త్రిణః ప్రత్యపూజయన్	
పార్థివేన్ద్రస్య తద్వాక్యం యథాజ్ఞప్త మకుర్వత	20
తతో ద్విజా స్తే ధర్మజ్ఞమస్తువన్ పార్థివర్షభమ్	
అనుజ్ఞాతా స్తతః సర్వే పునర్లగ్ను ర్యథాగతమ్	21
గతేష్వౌధ ద్విజాగ్ర్యేషు మన్త్రిణ స్తా న్నరాధిపః	

విసర్జయిత్వా స్వం వేశ్మ ప్రవివేశ మహాద్యుతిః	22
<u>త్రయోదశ స్కంధః - యజ్ఞశాలా ప్రవేశః</u>	
పునః ప్రాప్తి వసన్తే తు పూర్ణః సంవత్సరోఽభవత్	
ప్రసవాఽర్థం గతో యష్టుం హయమేధేన వీర్యవాన్	1
అభివాద్య వసిష్ఠం చ న్యాయతః ప్రతిపూజ్య చ	
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం ప్రసవాఽర్థం ద్విజోత్తమమ్	2
యజ్ఞో మే క్రియతాం బ్రహ్మన్ యదోక్తం మునిపుంగవ	
యథా న విఘ్నః క్రియతే యజ్ఞాఽఙ్గేషు విధీయతామ్	3
భవాన్ స్నిగ్ధః సుహృన్ మహ్యం గురుశ్చ పరమో మహాన్	
వోడవ్యో భవతా చైవ భారో యజ్ఞస్య చోద్యతః	4
తథేతి చ స రాజాన మబ్రవీత్ ద్విజ సత్తమః	
కరిష్యే సర్వ మేవైత ద్భవతా యత్ సమర్థితమ్	5
తతోఽబ్రవీద్ద్విజాన్ వృద్ధాన్ యజ్ఞకర్మసు నిష్ఠితాన్	
స్థాపత్య నిష్ఠితాం శ్చైవ వృద్ధాన్ పరమ ధార్మికాన్	6
కర్మాన్తికాన్ శిల్పకారాన్ వర్ధకీన్ ఖనకానఽపి	
గణకాన్ శిల్పినశ్చైవ తదైవ నటనర్తకాన్	7
తథా శుచీన్ శాస్త్రవిదః పురుషాన్ సుబహుశ్రుతాన్	
యజ్ఞకర్మ సమీహంతాం భవన్తో రాజశాసనాత్	8
ఇష్టకా బహుసాహస్రీ శీఘ్రమానీయతా మితి	
ఔపకార్యాః క్రియంతాం చ రాజ్ఞాం బహుగుణాన్వితాః	9
బ్రాహ్మణావసథా శ్చైవ కర్తవ్యాః శతశః శుభాః	
భక్ష్యాఽన్నపానైర్బహుభిః సముపేతాః సునిష్ఠితాః	10
తథా పౌరజనస్యాఽపి కర్తవ్యా బహువిస్తరాః	
ఆగతానాం సుదూరాచ్చ పార్థివానాం పృథక్ పృథక్	11
వాజి వారణ శాలాశ్చ తథా శయ్యా గృహాణి చ	
భటానాం మహదావాసా వైదేశికనివాసినాం	12
ఆవాసా బహుభక్ష్యా వై సర్వకామైరుపస్థితాః	
పౌర జానపదస్యాఽపి జనస్య బహుశోభనమ్	13

దాతవ్యమఽన్నం విధివత్ సత్కృత్య న తు లీలయా సర్వే వర్ణా యథా పూజాం ప్రాప్నువన్తి సుసత్కృతాః	14
న చాఽవజ్ఞా ప్రయోక్తవ్యా కామక్రోధవశాదపి యజ్ఞ కర్మసు యే వ్యగ్రాః పురుషాః శిల్పిన స్తథా	15
తేషామఽపి విశేషేణ పూజా కార్యా యథాక్రమమ్ యే స్యుః సంపూజితా స్సర్వే వసుభిర్భోజనేన చ	16
యథా సర్వం సువిహితం న కించిత్ పరిహీయతే తథా భవన్తః కుర్వన్తు ప్రీతస్నిగ్ధేన చేతసా	17
తతః సర్వే సమాగమ్య వసిష్ఠ మిదమబ్రువన్ యథోక్తం తత్ కరిష్యామో న కించిత్ పరిహాస్యతే	18
తతః సుమన్త మాహూయ వసిష్ఠో వాక్య మబ్రవీత్ నిమన్తయస్వ నృపతీన్ పృథివ్యాం యే చ ధార్మికాః	19
బ్రాహ్మణాన్ క్షత్రియాన్ వైశ్యాన్ శూద్రాం శ్చైవ సహస్రశః సమానయస్వ సత్కృత్య సర్వదేశేషు మానవాన్	20
మిథిలాధిపతిం శూరం జనకం సత్యవాదినమ్ నిష్ఠితం సర్వశాస్త్రేషు తథా వేదేషు నిష్ఠితమ్	21
తమానయ మహాభాగం స్వయమేవ సుసత్కృతమ్ పూర్వ సంబంధినం జ్ఞాత్వా తతః పూర్వం బ్రవీమి తే	22
తథా కాశీపతిం స్నిగ్ధం సతతం ప్రియవాదినమ్ సద్వృత్తం దేవ సంకాశం స్వయమేవానయస్వ హ	23
తథా కేకయ రాజానం వృద్ధం పరమ ధార్మికమ్ శ్వశురం రాజసింహస్య సపుత్రం త్వమిహానయ	24
అశ్లేశ్వరం మహాభాగం రోమపాదం సుసత్కృతమ్ వయస్యం రాజసింహస్య సమానయ యశస్వినమ్	25
ప్రాచీనాన్ సిన్ధు సావీరాన్ సారాష్ట్రయాంశ్చ పార్థివాన్ దాక్షిణాత్యాన్ నరేన్ద్రాంశ్చ సమస్తానానయస్వ హ	26
సన్తి స్నిగ్ధాశ్చ యే చాఽన్యే రాజానః పృథివీతలే తానానయ యథా క్షిప్రం సానుగాన్ సహబాన్ధవాన్	27

ఏతాన్ దూతై ర్మహాభాగై రానయస్వ నృపాజ్ఞయా వసిష్ఠ వాక్యం తచ్చుత్వా సుమన్త స్త్వరిత స్తదా	28
వ్యాదిశత్ పురుషాం స్తత్ర రాజ్ఞామానయనే శుభాన్ స్వయమేవ హి ధర్మాత్మా ప్రయయౌ ముని శాసనాత్	29
సుమన్త స్త్వరితో భూత్వా సమానేతుం మహీక్షితః తే చ కర్మాన్తికాః సర్వే వసిష్ఠాయ చ ధీమతే	30
సర్వం నివేదయన్తి స్మ యజ్ఞే యదుపకల్పితమ్ తతః ప్రీతో ద్విజశ్రేష్ఠ స్తాన్ సర్వానిదమబ్రవీత్	31
అవజ్ఞయా న దాతవ్యం కస్యచిల్లీలయాఽపి వా అవజ్ఞయా కృతం హన్యాద్ధాతారం నాత్ర సంశయః	32
తతః కైశ్చి దఽహోరాత్రైరుపయాతా మహీక్షితః బహూని రత్నాన్యాదాయ రాజ్ఞో దశరథస్య హ	33
తతో వసిష్ఠః సుప్రీతో రాజాన మిదమబ్రవీత్ ఉపయాతా నరవ్యాఘ్రు రాజాన స్తవ శాసనాత్	34
మయా చ సత్కృతా స్సర్వే యధార్థం రాజసత్తమాః యజ్ఞీయం చ కృతం రాజన్ పురుషైః సుసమాహితైః	35
నిర్యాతు చ భవాన్ యష్టుం యజ్ఞాయతనమఽన్తికాత్ సర్వకామై రుపహ్నాతై రుపేతం వై సమన్తతః	36
ద్రష్టు మర్హసి రాజేంద్ర మనసేవ వినిర్మితం తథా వసిష్ఠ వచనా దృశ్యశృణ్గస్య చోభయోః	37
దివసే శుభ నక్షత్రే నిర్యాతో జగతీపతిః తతో వసిష్ఠ ప్రముఖాః సర్వ ఏవ ద్విజోత్తమాః	38
ఋశ్యశృణ్గం పురస్కృత్య యజ్ఞకర్మారభం స్తదా యజ్ఞవాట గతా స్సర్వే యథాశాస్త్రం యథావిధి	39
శ్రీమాంశ్చ సహ పత్నీభీ రాజా దీక్షా ముపావిశత్ చతుర్దశ స్కంధః - అశ్వమేధః	
అథ సంవత్సరే పూర్ణే తస్మిన్ ప్రాప్తే తురభమే సరయ్యాశ్చోత్తరే తీరే రాజ్ఞో యజ్ఞోఽభ్యవర్తత	1

ముక్కశృభం పురస్కృత్య కర్మ చక్ర ద్విజర్షభాః అశ్వమేధే మహాయజ్ఞే రాజ్ఞ స్తస్య సుమహాత్మనః	2
కర్మ కుర్వంతి విధివద్యాజకా వేదపారగాః యథావిధి యథాన్యాయం పరిక్రామంతి శాస్త్రతః	3
ప్రవర్ణ్యం శాస్త్రతః కృత్వా తదైవోపసదం ద్విజాః చక్రశ్చ విధివత్ సర్వమధికం కర్మ శాస్త్రతః	4
అభిపూజ్య తతో హృష్టాః సర్వే చక్రర్యథావిధి ప్రాతః సవన పూర్వాణి కర్మాణి మునిపుంగవాః	5
ఐంద్రశ్చ విధివద్దత్తో రాజా చాభిష్టుతోఽనఘః మాధ్యందినం చ సవనం ప్రావర్తత యథాక్రమం	6
తృతీయ సవనం చైవ రాజ్ఞోఽస్య సుమహాత్మనః చక్ర స్తే శాస్త్రతో దృష్ట్వా కర్మాణి మునిపుంగవాః	7
ఆహ్వాయాం చక్రీరే తత్ర శక్రాదీన్ విబుధోత్తమాన్ ముక్కశృంగాదయో మంత్రైః శిక్షాఽక్షర సమన్వితైః	8
గీతిభి ర్మధురైః స్నిగ్ధై ర్మంత్రాహ్వానై ర్యథార్హతః హోతారో దదురావాహ్య హవిర్భాగాన్ దివోకసాం	9
న చాహుత మభూత్ తత్ర స్థలితం వాఽపి కించన దృశ్యతే బ్రహ్మవ త్సర్వం క్షేమయుక్తం హి చక్రీరే	10
న తేష్వహస్సు శ్రాన్తో వా క్షుధితో వాపి దృశ్యతే నావిద్వాన్ బ్రాహ్మణ స్తత్ర నాశతానుచర స్తథా	11
బ్రాహ్మణా భుజ్జతే నిత్యం నాథవంతశ్చ భుజ్జతే తాపసా భుజ్జతే చాఽపి శ్రమణా భుజ్జతే తథా	12
వృద్ధాశ్చ వ్యాధితాశ్చైవ స్త్రీయో బాలా స్తదైవ చ అనిశం భుజ్జమానానాం న తృప్తి రుపజాయతే	13
దీయతాం దీయతామన్నం వాసాంసి వివిధాని చ ఇతి సంచోదితా స్తత్ర తథా చక్రరనేకశః	14
అన్నకూటాశ్చ బహవో దృశ్యన్తే పర్వతోపమాః దివసే దివసే తత్ర సిద్ధస్య విధివత్ తదా	15

నానాదేశాదఽనుప్రాప్తాః పురుషాః స్త్రీగణా స్తదా అన్నపానైః సువిహితా స్తస్మిన్ యజ్ఞే మహాత్మనః	16
అన్నం హి విధివత్ స్వాదు ప్రశంసన్తి ద్విజర్షభాః అహో తృప్తాః స్మ భద్రం తే ఇతి శుశ్రావ రాఘవః	17
స్వలంకృతాశ్చ పురుషా బ్రాహ్మణాన్ పర్యవేషయన్ ఉపాసతే చ తానఽన్యే సుమృష్ట మణికుణ్డలాః	18
కర్మాఽన్తరే తదా విప్రా హేతువాదాన్ బహూనపి ప్రాహుః స్మ వాగ్మినో ధీరాః పరస్పర జిగీషయా	19
దివసే దివసే తత్ర సంస్తరే కుశలా ద్విజాః సర్వ కర్మాణి చక్రుస్తే యథా శాస్త్రం ప్రచోదితాః	20
నాషడభవిదత్రాసీ న్నావ్రతో నాబహు శ్రుతః సదస్యా స్తస్య వై రాజ్ఞో నావాద కుశలా ద్విజాః	21
ప్రాప్తే యూపోచ్చ్రయే తస్మిన్ షడ్వైల్వాః ఖాదిరా స్తథా తావన్తో బిల్వ సహితాః పర్ణినశ్చ తథాఽపరే	22
శ్లేష్మాతక మయ స్వేకో దేవదారు మయ స్తథా ద్వావేవ విహితౌ తత్ర బాహువ్యస్త పరిగ్రహౌ	23
కారితాః సర్వ ఏవైతే శాస్త్రజ్ఞై ర్యజ్ఞ కోవిదైః శోభార్థం తస్య యజ్ఞస్య కాఞ్చనాలంకృతా భవన్	24
ఏక వింశతి యూపాస్త ఏక వింశత్యరత్నయః వాసోభి రేకవింశద్భి రేకైకం సమలంకృతాః	25
విన్యస్తా విధివ త్సర్వే శిల్పిభిః సుకృతా దృడాః అష్టాశ్రయః సర్వ ఏవ శ్లక్ష్యరూప సమన్వితాః	26
ఆచ్ఛాదితా స్తే వాసోభిః పుష్పై ర్గన్ధైశ్చ భూషితాః సప్తర్షయో దీప్తిమన్తో విరాజన్తే యథా దివి	27
ఇష్టకాశ్చ యథాన్యాయం కారితాశ్చ ప్రమాణతః చితోఽగ్ని ర్బ్రాహ్మణై స్తత్ర కుశలైః శుల్బకర్మణి	28
స చిత్వో రాజసింహస్య సంచితః కుశలై ర్ద్విజైః గరుడో రుక్మపక్షో వై త్రిగుణోఽష్టాదశాత్మకః	29

నియుక్తా స్తత్ర పశవ స్తత్రదుద్దిశ్య దైవతమ్ ఉరగాః పక్షిణశ్చైవ యథా శాస్త్రం ప్రచోదితాః	30
శామిత్రేతు హయ స్తత్ర తథా జలచరాశ్చ యే ఋత్విగ్భిః సర్వ మేవైతన్నియుక్తం శాస్త్రత స్తదా పశూనాం త్రిశతం తత్ర యూపేషు నియతం తదా	31
అశ్వరత్నోత్తమం తస్యరాజ్ఞో దశరథస్య చ కౌసల్యా తం హయం తత్ర పరిచర్య సమస్తతః కృపాణై ర్విశశాసైనం త్రిభిః పరమయా ముదా	32
పతత్రిణా తదా సార్ధం సుస్థితేన చ చేతసా అవస ద్రజనీ మేకాం కౌసల్యా ధర్మకామ్యయా హోతాఽధ్వర్యు స్తథోద్ధాతా హయేన సమయోజయన్	33
మహిష్యా పరివృక్త్యా చ వావతామపరాం తథా పతత్రిణ స్తస్య వపా ముద్భృత్య నియతేన్ద్రియః ఋత్విక్ పరమ సంపన్నః శపయామాస శాస్త్రతః	34
ధూమగన్ధం వపాయాస్తు జిప్సుతి స్మ నరాధిపః యథాకాలం యథాన్యాయం నిర్ణదన్ పాపమాత్మనః హయస్య యాని చాఽఙ్గాని తాని సర్వాణి భూసురాః	35
అగ్నౌ ప్రాస్యన్తి విధివత్ సమస్తాః షోడశర్శ్విజః ప్లక్ష శాఖాసు యజ్ఞానా మఽన్యేషాం క్రియతే హవిః అశ్వమేధస్య యజ్ఞస్య వైతనో భాగ ఇష్యతే	36
త్ర్యహోఽశ్వమేధః సంఖ్యాతః కల్పసూత్రేణ బ్రాహ్మణైః చతుష్టోమమఽహ స్తస్య ప్రథమం పరికల్పితమ్ ఉక్త్యం ద్వితీయం సంఖ్యాతమఽతిరాత్రం తథో త్తరమ్	37
కారితా స్తత్ర బహవో విహితాః శాస్త్ర దర్శనాత్ జ్యోతిష్టోమాయుషీ చైవమఽతిరాత్రౌ చ నిర్మితౌ అభిజి ద్వివిశ్వజి చైవ సప్తోర్యామౌ మహాక్రతుః	38
ప్రాచీం హోత్రే దదౌ రాజా దిశం స్వకుల వర్ధనః అధ్వర్యవే ప్రతీచీం తు బ్రహ్మణే దక్షిణాం దిశమ్	39
	40
	41
	42
	43

ఉద్ధాత్రే చ తథోదీచీం దక్షిణైషా వినిర్మితా	
అశ్వమేధే మహాయజ్ఞే స్వయమ్ము విహితే పురా	44
క్రతుం సమాప్య తు తదా న్యాయతః పురుషర్షభః	
ఋత్విగ్భో హి దదౌ రాజా ధరాం తాం కులవర్దనః	45
ఋత్విజ స్త్వఽబ్రువన్ సర్వే రాజానం గతకల్మషమ్	
భవానేవ మహీం కృత్వా మేకో రక్షితుమర్హతి	46
న భూమ్యా కార్యమఽస్మాకం న హి శక్తాః స్మ పాలనే	
రతాః స్వాధ్యాయ కరణే వయం నిత్యం హి భూమిప	47
నిష్క్రయం కించిదే వేహ ప్రయచ్ఛతు భవానితి	
మణిరత్నం సువర్ణం వా గావో యద్వా సముద్యతం	48
తత్ ప్రయచ్ఛ నరశ్రేష్ఠ ధరణ్యా న ప్రయోజనం	
ఏవముక్తో నరపతి ర్బ్రాహ్మణై ర్వేదపారగైః	49
గవాం శతసహస్రాణి దశ తేభ్యో దదౌ నృపః	
దశ కోటిః సువర్ణస్య రజతస్య చతుర్గుణమ్	50
ఋత్విజస్తు తతః సర్వే ప్రదదుః సహితా వసు	
ఋశ్యశృణ్గాయ మునయే వసిష్ఠాయ చ ధీమతే	51
తత స్తే న్యాయతః కృత్వా ప్రవిభాగం ద్విజోత్తమాః	
సుప్రీత మనసః సర్వే ప్రత్యూచుః ముదితా భృశమ్	52
తతః ప్రసర్పకేభ్యస్తు హిరణ్యం సుసమాహితః	
జామ్బూనదం కోటి సంఖ్యం బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ నృపః	53
దరిద్రాయ ద్విజాయాఽథ హస్తాభరణ ముత్తమం	
కస్మైచిద్యాచమానాయ దదౌ రాఘవనందనః	54
తతః ప్రీతేషు నృపతి ర్ద్విజేషు ద్విజ వత్సలః	
ప్రణామ మకరో త్తేషాం హర్ష పర్యాకులేక్షణః	55
తస్యాసిషోఽథ విధివ ద్బ్రాహ్మణైః సముదాహృతాః	
ఉదారస్య నృవీరస్య ధరణ్యాం ప్రణతస్య చ	56
తతః ప్రీతమనా రాజా ప్రాప్య యజ్ఞ మనుత్తమమ్	
పాపాఽపహం స్వర్పయనం దుస్తరం పార్థివర్షభైః	57

తతోఁబ్రవీ ద్రుశ్యశృభం రాజా దశరథ స్తదా కులస్య వర్ధనం త్వం తు కర్తుమర్హసి సువ్రత	58
తథేతి చ స రాజాన మువాచ ద్విజ సత్తమః భవిష్యన్తి సుతా రాజంశ్చత్వార స్తే కులోద్వహః	59
<u>పంచదశ స్కంధః - రావణ వధోపాయః</u>	
మేధావీ తు తతో ధ్యాత్వా స కించి దిదముత్తరమ్ లబ్ధ సంజ్ఞ స్తత స్తం తు వేదజ్ఞో నృప మబ్రవీత్	1
ఇష్టిం తేఽహం కరిష్యామి పుత్రీయాం పుత్ర కారణాత్ అథర్వ శిరసి ప్రోక్తై ర్మనైః సిద్ధాం విధానతః	2
తతః ప్రాక్రమ దిష్టిం తాం పుత్రీయాం పుత్ర కారణాత్ జుహోవ చాఽగ్నౌ తేజస్వీ మన్త దృష్టేన కర్మణా	3
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః భాగ ప్రతిగ్రహోఽర్థం వై సమవేతా యథావిధి	4
సమేత్య యథాన్యాయం తస్మిన్ సదసి దేవతాః అబ్రువంల్లోకకర్తారం బ్రహ్మాణం వచనం మహాత్	5
భగవం స్త్వత్ప్రసాదేన రావణో నామ రాక్షసః సర్వా న్నో బాధతే వీర్యా చ్ఛాసితుం తం న శక్నుమః	6
త్వయా తస్మై వరో దత్తః ప్రీతేన భగవన్ పురా మానయన్తశ్చ తం నిత్యం సర్వం తస్య క్షమామహే	7
ఉద్వేజయతి లోకాం స్త్రీనుచ్చితాన్ ద్వేష్టి దుర్మతిః శక్రం త్రిదశరాజానం ప్రధర్షయితు మిచ్ఛతి	8
ఋషీన్ యక్షాన్ సగన్ధర్వానఽసురాన్ బ్రాహ్మణాం స్తథా అతిక్రామతి దుర్ధర్షో వరదానేన మోహితః	9
నైనం సూర్యః ప్రతపతి పార్శ్వే వాతి న మారుతః చలోర్మిమాలీ తం దృష్ట్వా సముద్రోఽపి న కమ్పతే	10
సుమహా న్నో భయం తస్మా ద్రాక్షసా ధ్వోరదర్శనాత్ వధార్థం తస్య భగవన్నుపాయం కర్తు మర్హసి	11
ఏవముక్తః సురైః సర్వై శ్చిన్తయిత్వా తతోఁబ్రవీత్	

హస్తాఽయం విదిత స్తస్య వధోపాయో దురాత్మనః	12
తేన గన్ధర్వ యక్షాణాం దేవ దానవ రక్షసామ్	
అవద్యోఽస్మీతి వాగుక్తా తథేత్యుక్తం చ తన్ మయా	13
నాకీర్తయ దవజ్ఞానా త్తద్రక్షో మానుషాం స్తదా	
తస్మాత్ స మానుషాద్వద్యో మృత్యుర్నాన్యోస్య విద్యతే	14
ఏత చ్చుత్వా ప్రియం వాక్యం బ్రహ్మణా సముదాహృతమ్	
దేవా మహర్షయః సర్వే ప్రహృష్టా స్తేఽభవం స్తదా	15
ఏతస్మిన్నంతరే విష్ణు రుపయాతో మహాద్యుతిః	
శంఖ చక్ర గదాపాణిః పీతావాసా జగత్పతిః	16
బ్రహ్మణా చ సమాగమ్య తత్ర తస్థా సమాహితః	
తమబ్రువన్ సురాః సర్వే సమభిష్టూయ సన్నతాః	17
త్వాం నియోక్త్యామహే విష్ణో లోకానాం హితకామ్యయా	
రాజ్ఞో దశరథస్య త్వ మయోధ్యాధిపతేః ప్రభోః	18
ధర్మజ్ఞస్య వదాన్యస్య మహర్షి సమ తేజసః	
తస్య భార్యాసు తిస్సుషు ప్రీ శ్రీ కీర్త్యుపమాసు చ	19
విష్ణో పుత్రత్వ మాగచ్ఛ కృత్వాత్మానం చతుర్విధమ్	
తత్ర త్వం మానుషో భూత్వా ప్రవృద్ధం లోక కణ్ఠకమ్	20
అవద్యం దైవతై ర్విష్ణో సమరే జహి రావణమ్	
స హి దేవాన్ సగన్ధర్వాన్ సిద్ధాంశ్చ ముని సత్తమాన్	21
రాక్షసో రావణో ముఖ్యో వీర్యోత్సేకేన బాధతే	
ఋషయస్తు తత స్తేన గంధర్వాఽప్సరస స్తదా	22
క్రీడంతో నందన వన్ కృరేణ కిల హింసితాః	
వధార్థం వయమాయాతా స్తస్య వై మునిభి స్సహ	23
సిద్ధ గంధర్వ యక్షాశ్చ తత స్త్వాం శరణం గతాః	
త్వం గతిః పరమా దేవ సర్వేషాం నః పరంతప	24
వధాయ దేవశత్రాణాం నృణాం లోకే మనః కురు	
ఏవముక్తస్తు దేవేశో విష్ణు స్త్రీదశపుంగవః	25
పితామహ పురోగాం స్తాన్ సర్వలోక నమస్కృతః	

అబ్రవీత్ త్రిదశాన్ సర్వాన్ సమేతాన్ ధర్మసంహితాన్	26
భయం త్యజత భద్రం వో హితార్థం యుధి రావణం	
సపుత్ర పౌత్రం సామాత్యం సమిత్ర జ్ఞాతి బాంధవం	27
హత్వా క్రూరం దురాత్మానం దేవర్షీణాం భయావహం	
దశవర్ష సహస్రాణి దశవర్ష శతాని చ	28
వత్స్యామి మానుషే లోకే పాలయన్ పృథివీమిమాం	
ఏవం దత్వా వరం దేవో దేవానాం విష్ణురాత్మవాన్	29
మానుష్యే చింతయామాస జన్మభూమిమఽధాత్మనః	
తతః పద్మపలాశాక్షః కృత్వాత్మానం చతుర్విధం	30
పితరం రోచయామాస తదా దశరథం నృపం	
తతో దేవార్షిగంధర్వాః సరుద్రాః సాప్సరోగణాః	31
స్తుతిభి ర్ద్విత్యరూపాభి స్తుష్టువు ర్మధుసూదనం	
తముద్ధతం రావణ ముగ్రతేజసం	
ప్రవృద్ధ దర్పం త్రిదశేశ్వర ద్విషమ్	
విరావణం సాధు తపస్వి కణ్ఠకం	
తపస్వినాముద్ధర తం భయావహమ్	32
తమేవ హత్వా సబలం సబాన్ధవం	
విరావణం రావణ ముగ్రపౌరుషం	
స్వర్లోక మాగచ్ఛ గతజ్వర శ్చిరం	
సురేంద్ర గుప్తం గతదోష కల్మషం	33
షోడశ స్కంధః - పాయసోత్పత్తిః	
తతో నారాయణో విష్ణు ర్నియుక్తః సుర సత్తమైః	
జానన్మఽపి సురా నేవం శ్లక్ష్యం వచన మబ్రవీత్	1
ఉపాయః కో వధే తస్య రాక్షసాధిపతేః సురాః	
యమఽహం తం సమాస్థాయ నిహన్యామ్ ఋషి కణ్ఠకమ్	2
ఏవముక్తాః సురాః సర్వే ప్రత్యాచు ర్విష్ణు మవ్యయమ్	
మానుషం తనుమాస్థాయ రావణం జహి సంయుగే	3
స హి తేపే తప స్తీవ్రం దీర్ఘ కాలమరిందమ	

యేన తుష్టోఽభవత్ బ్రహ్మ లోకకృల్లోక పూర్వజః	4
సంతుష్టః ప్రదదౌ తస్మై రాక్షసాయ వరం ప్రభుః	
నానావిధేభ్యో భూతేభ్యో భయం నాఽన్యత్ర మానుషాత్	5
అవజ్ఞాతాః పురా తేన వరదానే హి మానవాః	
ఏవం పితామహా తస్మా ద్వరం ప్రాప్య స గర్వితః	6
ఉత్సాదయతి లోకాం స్త్రీన్ స్త్రీయశ్చాప్యపకర్షతి	
తస్మాత్ తస్య వధో దృష్టో మానుషేభ్యః పరంతప	7
ఇత్యేతద్వచనం శ్రుత్వా సురాణాం విష్ణురాత్మవాన్	
పితరం రోచయామాస తదా దశరథం నృపమ్	8
స చాఽప్యపుత్రో నృపతి స్తస్మిన్ కాలే మహాద్యుతిః	
అయజత్ పుత్రియా మిష్టిం పుత్రేప్పురరిసూదనః	9
స కృత్వా నిశ్చయం విష్ణురామంత్య చ పితామహం	
అంతర్దానం గతో దేవైః పూజ్యమానో మహర్షిభిః	10
తతో వై యజమానస్య పావకాదఽతుల ప్రభమ్	
ప్రాదుర్భూతం మహద్భూతం మహావీర్యం మహాబలమ్	11
కృష్ణం రక్తాఽమ్బరధరం రక్తాస్యం దున్దుభి స్వనమ్	
స్పిగ్ధ హర్యక్ష తనుజ శ్మశ్రు ప్రవర మూర్ధజమ్	12
శుభ లక్షణ సంపన్నం దివ్యాభరణ భూషితమ్	
శైల శృభ సముత్సేధం దృప్త శార్దూల విక్రమమ్	13
దివాకర సమాకారం దీప్తాఽనల శిఖోపమమ్	
తప్తజామ్బూనదమయీం రాజతాన్త పరిచ్ఛదామ్	14
దివ్యపాయస సంపూర్ణాం పాత్రీం పత్నీమివ ప్రియామ్	
ప్రగృహ్య విపులాం దోర్భ్యాం స్వయం మాయామయీ మివ	15
సమవేక్ష్యాఽబ్రవీ ద్వాక్య మిదం దశరథం నృపమ్	
ప్రాజాపత్యం నరం విద్ధి మామిహాభ్యాగతం నృప	16
తతః పరం తదా రాజా ప్రత్యువాచ కృతాజ్ఞలిః	
భగవన్ స్వాగతం తేఽస్తు కిమహం కరవాణి తే	17
అథో పునరిదం వాక్యం ప్రాజాపత్యో నరోఽబ్రవీత్	

రాజన్నర్చయతా దేవానద్య ప్రాప్త మిదం త్వయా	18
ఇదం తు నృపశార్దూల పాయసం దేవ నిర్మితమ్	
ప్రజాకరం గృహాణ త్వం ధన్యమారోగ్య వర్ధనమ్	19
భార్యాణా మఽనురూపాణా మఽశ్నీతేతి ప్రయచ్ఛ వై	
తాసు త్వం ప్రాప్స్యసే పుత్రాన్ యదర్థం యజసే నృప	20
తథేతి నృపతిః ప్రీతః శిరసా ప్రతిగృహ్య తామ్	
పాత్రం దేవాఽన్నసంపూర్ణాం దేవదత్తాం హిరణ్మయీమ్	21
అభివాద్య చ తద్భూత మద్భుతం ప్రీయ దర్శనమ్	
ముదా పరమయా యుక్త శ్చకారాఽభిప్రదక్షిణమ్	22
తతో దశరథః ప్రాప్య పాయసం దేవనిర్మితమ్	
బభూవ పరమ ప్రీతః ప్రాప్య విత్తమివాఽధనః	23
తత స్తదద్భుత ప్రఖ్యం భూతం పరమ భాస్వరమ్	
సంవర్తయిత్వా తత్ కర్మ తత్రై వాన్తరధీయత	24
హర్షరశ్మిభిరుద్యోతం తస్యాఽన్తఃపుర మాబభౌ	
సోఽన్తఃపురం ప్రవిశ్యైవ కౌసల్యా మిదమబ్రవీత్	25
పాయసం ప్రతిగృహ్ణీష్వ పుత్రీయ మిదమాత్మనః	
కౌసల్యాయై నరపతిః పాయసాఽర్థం దదౌ తదా	26
అర్థాదర్థం దదౌ చాఽపి సుమిత్రాయై నరాధిపః	
కైకేయ్యై చాఽవశిష్టార్థం దదౌ పుత్రార్థ కారణాత్	27
ప్రదదౌ చాఽవశిష్టార్థం పాయసస్యాఽమృతోపమమ్	
అనుచిన్త్య సుమిత్రాయై పునరేవ మహీపతిః	28
ఏవం తాసాం దదౌ రాజా భార్యాణాం పాయసం పృథక్	
తాస్త్వే తత్ పాయసం ప్రాప్య నరేన్ద్రస్యోత్తమాః స్త్రీయః	29
సమ్మానం మేనిరే సర్వాః ప్రహర్షోదిత చేతసః	
తతస్తు తాః ప్రాశ్య తదుత్తమ స్త్రీయౌ	
మహీపతే రుత్తమ పాయసం పృథక్	
హుతాశనాదిత్య సమాన తేజసో	
అచిరేణ గర్భాన్ ప్రతిపేదిరే తదా	30

తతస్తు రాజా ప్రసమీక్య తాః స్త్రీయః	
ప్రూఢ గర్భాః ప్రతిలబ్ధ మానసః	
బభూవ హృష్ట స్త్రీదివే యథా హరిః	
సురేంద్ర సిద్ధర్థిగణాఽభిపూజితః	31
<u>సప్తదశ స్కంధః - ఋక్షవానరోత్పత్తిః</u>	
పుత్రత్వం తు గతే విష్ణౌ రాజ్ఞ స్తస్య మహాత్మనః	
ఉవాచ దేవతాః సర్వాః స్వయమ్భూర్భగవా నిదమ్	1
సత్యసంధస్య వీరస్య సర్వేషాం నో హితైషిణః	
విష్ణోః సహాయాన్ బలినః సృజధ్వం కామరూపిణః	2
మాయావిదశ్చ శూరాంశ్చ వాయువేగ సమాం జవే	
నయజ్ఞాన్ బుద్ధి సంపన్నాన్ విష్ణుతుల్య పరాక్రమాన్	3
అసంహార్యా నుపాయజ్ఞాన్ సింహ సంహననాఽన్వితాన్	
సర్వాఽస్త్ర గుణ సంపన్నానఽమృత ప్రాశనా నివ	4
అప్సరస్సు చ ముఖ్యాసు గన్ధర్వీణాం తనూషు చ	
కిన్నరీణాం చ గాత్రేషు వానరీణాం తనూషు చ	5
యక్ష పన్నగ కన్యాసు ఋక్ష విద్యాధరీషు చ	
సృజధ్వం హరిరూపేణ పుత్రాం స్తుల్య పరాక్రమాన్	6
పూర్వమేవ మయా సృష్టో జామ్బవాన్ ఋక్షపున్గవః	
జుమ్భమాణస్య సహసా మమ వక్తాదజాయత	7
తే తథోక్తా భగవతా తత్ ప్రతిశ్రుత్య శాసనమ్	
జనయామాసురేవం తే పుత్రాన్ వానరరూపిణః	8
ఋషయశ్చ మహాత్మానః సిద్ధ విద్యాధరోరగాః	
చారణాశ్చ సుతాన్ వీరాన్ సస్సృజ ర్వనచారిణః	9
వానరేంద్రం మహేన్ద్రాభ మిన్ద్రో వాలిన మాత్మజం	
సుగ్రీవం జనయామాసు తపన స్తపతాం వరః	10
బృహస్పతి స్త్యఽజనయత్ తారం నామ మహాహరిం	
సర్వవానర ముఖ్యానాం బుద్ధిమంత మఽనుత్తమం	11
ధనదస్య సుతః శ్రీమాన్ వానరో గంధమాదనః	

విశ్వకర్మాత్వజనయ న్నలం నామ మహాహరిం	12
పావకస్య సుతః శ్రీమాన్ నీలోఽగ్నిసద్యశ ప్రభః	
తేజసా యశసా వీర్యాదత్యరిచ్యత వీర్యవాన్	13
రూప ద్రవిణ సంపన్నావశ్వినౌ రూపసమ్మతౌ	
మైన్దం చ ద్వివిదం చైవ జనయామాసతుః స్వయం	14
వరుణో జనయామాస సుషేణం వానరం	
శరభం జనయామాస పర్జన్యస్తు మహాబలం	15
మారుతస్యాత్మజః శ్రీమాన్ హనుమాన్నామ వానరః	
వజ్రసంహననో పేతో వైనతేయ సమో జవే	16
సర్వవానర ముఖ్యేషు బుద్ధిమాన్ బలవానపి	
తే సృష్టౌ బహుసాహస్రా దశగ్రీవ వధే రతాః	17
అప్రమేయ బలా వీరా విక్రాంతాః కామరూపిణః	
తే గజాచల సంకాశా వపుష్మన్తో మహాబలాః	18
ఋక్షవానర గోపుచ్ఛాః క్షిప్రమేవాఽభిజజ్ఞిరే	
యస్య దేవస్య యద్రూపం వేషో యశ్చపరాక్రమః	19
అజాయత సమం తేన తస్య తస్య పృథక్ పృథక్	
గోలాఙ్గలీషు చోత్పన్నాః కేచిత్ సమ్మత విక్రమాః	20
ఋక్షీషు చ తథా జాతా వానరాః కిన్నరీషు చ	
దేవా మహర్షి గంధర్వా స్త్రార్థ్యా యక్షా యశస్వినః	21
నాగాః కింపురుషా శ్చైవ సిద్ధ విద్యాధరోరగాః	
బహవో జనయామాసు ర్హస్టా స్తత్ర సహస్రశః	22
చారణాశ్చ సుతాన్ వీరాన్ సస్పృజర్షనచారిణః	
వానరాన్ సుమహా కాయాన్ సర్వావై వనచారిణః	23
అస్పరస్సు చ ముఖ్యాసు తథా విద్యాధరీషు చ	
నాగకన్యాసు చ తథా గన్ధర్వీణాం తనూషు చ	24
కామరూప బలోపేతా యథాకామం విచారిణః	
సింహ శార్దూల సదృశా దర్పేణ చ బలేన చ	25
శిలా ప్రహరణాః సర్వే సర్వే పాదప యోధినః	

నఖ దంష్ట్రాయుధాః సర్వే సర్వే సర్వాఽస్త్ర కోవిదాః	26
విచాలయేయుః శైలేన్ద్రాన్ భేదయేయుః స్థిరాన్ ద్రుమాన్	
క్షోభయేయుశ్చ వేగేన సముద్రం సరితాంపతిమ్	27
దారయేయుః క్షితిం పద్భ్యా మాప్లవేయు ర్మహార్ణవమ్	
నభఃస్థలం విశేయుశ్చ గృహ్ణీయురపి తోయదాన్	28
గృహ్ణీయురపి మాతఙ్గాన్ మత్తాన్ ప్రవ్రజతోవనే	
నర్దమానాశ్చ నాదేన పాతయేయు ర్విహంగమాన్	29
ఈదృశానాం ప్రసూతాని హరీణాం కామరూపిణామ్	
శతం శత సహస్రాణి యూధపానాం మహాత్మనామ్	30
తే ప్రధానేషు యూధేషు హరీణాం హరియూధపాః	
బభూవు ర్యూధపశ్చేష్ఠా వీరాంశ్చాఽజనయన్ హరీన్	31
అన్యే ఋక్షవతః ప్రస్థానుపతస్థుః సహస్రశః	
అన్యే నానావిధాన్ శైలాన్ భేజిరే కాననాని చ	32
సూర్యపుత్రం చ సుగ్రీవం శకపుత్రం చ వాలినమ్	
బ్రాతరావుపతస్థు స్తే సర్వే చ హరియూధపాః	33
నలం నీలం హనూమంత మఽన్యాంశ్చ హరియూధపాన్	
తే తార్క్య బలసంపన్నాః సర్వే యుద్ధ విశారదాః	34
విచరన్తోఽర్దయన్ దర్పాత్ సింహ వ్యాఘ్ర మహోరగాన్	
తాంశ్చ సర్వాన్ మహాబాహు ర్వాలీ విపుల విక్రమః	35
జుగోప భుజవీర్యేణ ఋక్ష గోపుచ్చ వానరాన్	
తైరియం పృథివీ శూరైః స పర్వత వనార్ణవా	36
కీర్ణా వివిధ సంస్థానై ర్నానా వ్యంజన లక్షణైః	
తై ర్మేషు బృహ్నాఽచల కూటకల్పైః	
మహాబలై ర్వానర యూధపాలైః	
బభూవ భూర్భీమ శరీర రూపైః	
సమావృతా రామ సహాయ హేతోః	37
అష్టాదశ స్కంధః -- శ్రీ రామాద్యవతారః	
నిర్వృత్తే తు క్రతౌ తస్మిన్ హయమేధే మహాత్మనః	

ప్రతిగృహ్య సురా భాగాన్ ప్రతిజగ్ము ర్యధాగతమ్	1
సమాప్త దీక్షా నియమః పత్నీగణ సమన్వితః	
ప్రవివేశ పురీం రాజా సభృత్య బల వాహనః	2
యథాఽర్థం పూజితా స్తేన రాజ్ఞా వై పృథివీశ్వరాః	
ముదితాః ప్రయయు ర్దేశాన్ ప్రణమ్య మునిపుంగవమ్	3
శ్రీమతాం గచ్ఛతాం తేషాం స్వపురాణి పురాతతః	
బలాని రాజ్ఞాం శుభ్రాణి ప్రహృష్టాని చకాశిరే	4
గతేషు పృథివీశేషు రాజా దశరథ స్తథా	
ప్రవివేశ పురీం శ్రీమాన్ పురస్కృత్య ద్విజోత్తమాన్	5
శాన్తయా ప్రయయౌ సార్దమ్ ఋష్యశృణ్ఘః సుపూజితః	
అన్వీయమానో రాజ్ఞాఽథ సాఽనుయాత్రేణ ధీమతా	6
ఏవం విస్మజ్య తాన్ సర్వాన్ రాజా సంపూర్ణ మానసః	
ఉవాస సుఖిత స్తత్ర పుత్రోత్పత్తిం విచిన్తయన్	7
తతో యజ్ఞే సమాప్తేతు ఋతూనాం షట్ సమత్యయుః	
తతశ్చ ద్వాదశే మాసే చైత్రే నావమికే తిథౌ	8
నక్షత్రేఽదితి దైవత్యే నోచ్చసంస్థేషు పంచసు	
గ్రహేషు కర్కటే లగ్నే వాక్పతా విందునా సహ	9
ప్రోద్యమానే జగన్నాథం సర్వలోక నమస్కృతం	
కౌసల్యాఽజనయ ద్రామం సర్వలక్షణ సంయుతమ్	10
విష్ణోరఽర్థం మహాభాగం పుత్ర మైక్వాక వర్ధనం	
కౌసల్యా శుశుభే తేన పుత్రేణామిత తేజసా	11
యథా వరేణ దేవానామఽదితి ర్యజ్రపాణినా	
భరతో నామ కైకేయ్యాం జజ్ఞే సత్యపరాక్రమః	12
సాక్షా ద్విష్ణో శ్చతుర్భాగః సర్వైః సముదితో గుణైః	
అథ లక్ష్మణ శత్రుష్నౌ సుమిత్రాఽజనయత్ సుతౌ	13
సర్వాఽస్త్ర కుశలౌ వీరౌ విష్ణోరఽర్థసమన్వితౌ	
పుష్యే జాతస్తు భరతో మీన లగ్నే ప్రసన్నధీః	14
సార్వే జాతౌతు సౌమిత్రీ కులీరేఽభ్యుదితే రవౌ	

రాజ్ఞః పుత్రా మహాత్మాన శ్చత్వారో జజ్ఞిరే పృథక్	15
గుణవన్తోఽనురూపాశ్చ రుద్యా ప్రోఘపదోపమాః	
జగుః కలం చ గంధర్వా నన్యతుశ్చాఽప్సరోగణాః	16
దేవదున్దుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్యుతా	
ఉత్సవశ్చ మహానాసీదయోధ్యాయాం జనాకులః	17
రధ్యాశ్చ జనసంబాధా నట నర్తక సంకులాః	
గాయవైశ్చ విరావిణ్యో వాదవైశ్చ తథాపరైః	18
విరేజ ర్విపులా స్తత్ర సర్వరత్న సమన్వితాః	
ప్రదేయాంశ్చ దదౌ రాజా సూత మాగధ వందినాం	19
బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ విత్తం గో ధనాని సహస్రశః	
అతీత్యైకాదశాఽహంతు నామకర్మ తథాఽకరోత్	20
జ్యేష్ఠం రామం మహాత్మానం భరతం కైకయీ సుతమ్	
సౌమిత్రిం లక్ష్మణమితి శత్రుఘ్న మపరం తథా	21
వసిష్ఠః పరమ ప్రీతో నామాని కృతవాం స్తదా	
బ్రాహ్మణాన్ భోజయామాస పౌరాన్ జానపదానపి	22
అదదా ద్రాహ్మణానాం చ రత్నౌఘమఽమితం బహు	
తేషాం జన్మ క్రియాదీని సర్వకర్మాణ్యఽకారయత్	23
తేషాం కేతురివ జ్యేష్ఠో రామో రతికరః పితుః	
బభూవ భూయో భూతానాం స్వయమ్భూరివ సమ్మతః	24
సర్వే వేదవిదః శూరాః సర్వే లోకహితే రతాః	
సర్వే జ్ఞానోప సంపన్నాః సర్వే సముదితా గుణైః	25
తేషామపి మహాతేజా రామః సత్య పరాక్రమః	
ఇష్ట స్సర్వస్య లోకస్య శశాంక ఇవ నిర్మలః	26
గజ స్కంధేఽశ్వ పృష్ఠే చ రథచర్యాసు సమ్మతః	
ధనుర్వేదే చ నిరతః పితృ శుశ్రూషణే రతః	27
బాల్యాత్ ప్రభృతి సుస్నిగ్ధో లక్ష్మణో లక్ష్మీవర్ధనః	
రామస్య లోకరామస్య బ్రాతు ర్జ్యేష్ఠస్య నిత్యశః	28
సర్వ ప్రీయకర స్తస్య రామస్యాఽపి శరీరతః	

లక్కణో లక్ష్మీసంపన్నో బహిః ప్రాణ ఇవాఽపరః	29
న చ తేన వినా నిద్రాం లభతే పురుషోత్తమః	
మృష్టమన్నముషానీత మఽశ్నాతి న హి తం వినా	30
యదా హి హయమారూఢో మృగయాం యాతి రాఘవః	
తదైనం పృష్ఠతోఽభ్యేతి సధనుః పరిపాలయన్	31
భరతస్యాఽపి శత్రుష్ణో లక్ష్మణాఽవరజో హి సః	
ప్రాణైః ప్రీయతరో నిత్యం తస్య చాసీత్ తథా ప్రీయః	32
స చతుర్భి ర్మహాభాగైః పుత్రై ర్దశరథః ప్రీయైః	
బభూవ పరమ ప్రీతో దేవైరివ పితామహః	33
తే యదా జ్ఞాన సంపన్నాః సర్వే సముదితా గుణైః	
ప్రీమన్తః కీర్తిమన్తశ్చ సర్వజ్ఞా దీర్ఘ దర్శినః	34
తేషామేవం ప్రభావానాం సర్వేషాం దీప్త తేజసాం	
పితా దశరథో హృష్టో బ్రహ్మ లోకాధిపో యదా	35
తే చాఽపి మనుజువ్యాఘ్రా వైదికాఽద్యయనేరతాః	
పితృ శుశ్రూషణరతా ధనుర్వేదే చ నిష్ఠితాః	36
అథ రాజా దశరథ స్తేషాం దారక్రియాం ప్రతి	
చింతయామాస ధర్మాత్మా నోపాధ్యాయః సబాంధవః	37
తస్య చింతయమానస్య మంత్రి మధ్యే మహాత్మనః	
అభ్యాగచ్ఛన్ మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః	38
స రాజ్ఞో దర్శనాకాంక్షీ ద్వారాఽద్యక్షా నువాచ హ	
శీఘ్రమాఖ్యాత మాం ప్రాప్తం కౌశికం గాధినః సుతం	39
తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య త్రాసా ద్రాజ్ఞో వేశ్మ ప్రదుద్రువుః	
సంభ్రాంత మనసః సర్వే తేన వాక్యేన చోదితాః	40
తే గత్వా రాజ భవనం విశ్వామిత్రం ఋషిం తదా	
ప్రాప్తమావేదయామాసు ర్పుషాయేక్ష్యాకవే తదా	41
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా సపురోధాః సమాహితః	
ప్రత్యుజ్జగామ తం హృష్టో బ్రహ్మణమివ వాసవః	42
తం దృష్ట్వా జ్వలితం దీప్త్యా తాపసం సంశితవ్రతం	

ప్రహ్లాద వదనో రాజా తతోఽర్ఘ్య ముపహారయత్	43
స రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్యోఽర్ఘ్యం శాస్త్ర దృష్టేణ కర్మణా	
కుశలం చావ్యయం చైవ పర్యపృచ్ఛన్ నరాఽధిపమ్	44
పురే కోశే జనపదే బాన్ధవేషు సుహృత్సు చ	
కుశలం కౌశికే రాజ్ఞః పర్యపృచ్ఛత్ సుధార్మికః	45
అపి తే సన్నతా స్సర్వే సామంతా రిపవో జితాః	
దైవం చ మానుషం చాఽపి కర్మ తే సాధ్వనుష్ఠితం	46
వసిష్ఠం చ సమాగమ్య కుశలం మునిపుంగవః	
ఋషీం శ్చాన్యాన్ యథాన్యాయం మహాభాగానువాచ హ	47
తే సర్వే హృష్ట మనస స్తస్య రాజ్ఞో నివేశనమ్	
వివిశుః పూజితా స్తత్ర నిషేదుశ్చ యథాఽర్హతః	48
అథ హృష్టమనా రాజా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్	
ఉవాచ పరమోదారో హృష్ట స్త మభిపూజయన్	49
యథాఽమృతస్య సంప్రాప్తి ర్యథా వర్షమఽనూదకే	
యథా సదృశ దారేషు పుత్రజన్మా ప్రజస్య చ	50
ప్రసష్టస్య యథా లాభో యథా హర్షో మహోదయే	
తద్దైవాగమనం మన్యే స్వాగతం తే మహామునే	51
కం చ తే పరమం కామం కరోమి కిము హర్షితః	
పాత్రభూతోఽసి మే బ్రహ్మన్ దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి ధార్మిక	52
అద్య మే సఫలం జన్మ జీవితం చ సుజీవితమ్	
పూర్వం రాజర్షి శబ్దేన తపసా ద్యోతిత ప్రభః	53
బ్రహ్మర్షిత్వ మఽనుప్రాప్తః పూజ్యోఽసి బహుధా మయా	
త దద్భుత మిదం బ్రహ్మన్ పవిత్రం పరమం మమ	54
శుభక్షేత్ర గతశ్చాఽహం తవ సందర్శనాత్ ప్రభో	
బ్రూహి యత్ ప్రార్థితం తుభ్యం కార్య మాగమనం ప్రతి	55
ఇచ్ఛామ్యనుగృహీతోఽహం త్వదర్థ పరివృద్ధయే	
కార్యస్య న విమర్శం చ గన్తు మర్హసి కౌశిక	56
కర్తా చాఽహమశేషేణ దైవతం హి భవాన్ మమ	

మమ చాఽయమనుప్రాప్తో మహానభ్యుదయో ద్విజ	57
తవాగమనజః కృత్స్నో ధర్మశ్చానుత్తమో మమ	
ఇతి హృదయ సుఖం నిశమ్య వాక్యం	
శ్రుతి సుఖ మాత్మవతా వినీత ముక్తమ్	
ప్రథిత గుణ యశా గుణై ర్విశిష్టః	
పరమఋషిః పరమం జగామ హర్షమ్	58
ఏకోనవింశ స్వర్గః - విశ్వామిత్ర వాక్యం	
తచ్ఛ్రుత్వా రాజసింహస్య వాక్య మద్భుత విస్తరమ్	
హృష్టరోమా మహాతేజా విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత	1
సదృశం రాజశార్దూల తవైత ద్భువి నాన్యథా	
మహావంశ ప్రసూతస్య వసిష్ఠ వ్యపదేశినః	2
యత్ తు మే హృద్గతం వాక్యం తస్య కార్యస్య నిశ్చయమ్	
కురుష్వ రాజశార్దూల భవ సత్య ప్రతిశ్రవాః	3
అహం నియమ మాతిష్ఠే సిద్ధ్యర్థం పురుషర్షభ	
తస్య విఘ్నకరో ద్వా తు రాక్షసా కామరూపిణౌ	4
వ్రతే మే బహుశశ్చిర్ణే సమాప్త్యాం రాక్షసావిమా	
మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ వీర్యవన్తౌ సుశిక్షితౌ	5
స మాంస రుధిరోఘేన వేదిం తామఽభ్యవర్షతామ్	
అవధూతే తథాభూతే తస్మిన్ నియమ నిశ్చయే	6
కృత శ్రమో నిరుత్సాహ స్తస్మా ద్దేశాదపాక్రమే	
న చ మే క్రోధ ముత్సృష్టం బుద్ధి ర్భవతి పార్థివ	7
తథాభూతా హి సా చర్యా న శాప స్తత్ర ముచ్యతే	
తత్ పుత్రం రాజశార్దూల రామం సత్య పరాక్రమమ్	8
కాకపక్షధరం శూరం జ్యేష్ఠం మే దాతుమర్హసి	
శక్తో హ్యేష మయా గుప్తో దివ్యేన స్వేన తేజసా	9
రాక్షసా యే వికర్తార స్తేషామపి వినాశనే	
శ్రేయశ్చాఽస్మై ప్రదాస్యామి బహురూపం న సంశయః	10
త్రయాణామపి లోకానాం యేన ఖ్యాతిం గమిష్యతి	

న చ తౌ రామమాసాద్య శక్తౌ స్థాతుం కథంచన	11
న చ తౌ రాఘవాదఽన్యో హస్తు ముత్సహతే పుమాన్	
వీర్యోత్సిక్తౌ హి తౌ సాపౌ కాలపాశ వశం గతౌ	12
రామస్య రాజశార్దూల న పర్యాప్తౌ మహాత్మనః	
న చ పుత్రగతం స్నేహం కర్తు మర్హసి పార్థివ	13
అహం తే ప్రతిజానామి హతౌ తౌ విద్ధి రాక్షసౌ	
అహం వేద్మి మహాత్మానం రామం సత్య పరాక్రమమ్	14
వసిష్ఠోఽపి మహాతేజా యే చేమే తపసి స్థితాః	
యది తే ధర్మ లాభం చ యశశ్చ పరమం భువి	15
స్థిర మిచ్ఛసి రాజేన్ద్ర రామం మే దాతు మర్హసి	
యద్యఽభ్యనుజ్ఞాం కాకుత్స్థ దదతే తవ మన్త్రిణః	16
వసిష్ఠ ప్రముఖాః సర్వే తతో రామం విసర్జయ	
అభిప్రేత మసంసక్త మాత్మజం దాతు మర్హసి	17
దశ రాత్రం హి యజ్ఞస్య రామం రాజీవలోచనమ్	
నాత్యేతి కాలో యజ్ఞస్య యథాఽయం మమ రాఘవ	18
తథా కురుష్వ భద్రం తే మా చ శోకే మనః కృధాః	
ఇత్యేవముక్త్వా ధర్మాత్మా ధర్మాఽర్థ సహితం వచః	19
విరరామ మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః	
స తన్నిశమ్య రాజేన్ద్రో విశ్వామిత్ర వచ శ్శుభం	20
శోకేన మహతావిష్ట శ్చదాల చ ముమోహ చ	
లబ్ధ సంజ్ఞ స్తథోఽన్తాయ వ్యపీదత భయాన్వితః	21
ఇతి హృదయ మనో విదారణం	
ముని వచనం త దతీవ శుశ్రువాన్	
నరపతిరగమన్ మహాన్ మహాత్మా	
వ్యధిత మనాః ప్రదాచాల చాసనాత్	22
వింశ స్కంధః - దశరథ వాక్యం	
తచ్ఛ్రుత్వా రాజశార్దూలో విశ్వామిత్రస్య భాషితమ్	
ముహూర్తమివ నిఃస్సంజ్ఞః సంజ్ఞావా నిద మబ్రవీత్	1

ఊనబోడక వర్షో మే రామో రాజీవలోచనః	
న యుద్ధ యోగ్యతామఽస్య పశ్యామి సహ రాక్షసైః	2
ఇయ మక్షోహిణీ పూర్ణా యస్యాఽహం పతిరీశ్వరః	
అనయా సంవృతో గత్వా యోద్ధాఽహం తై ర్నిశాచరైః	3
ఇమే శూరాశ్చ విక్రాంతా భృత్యా మేఽస్త్రవిశారదాః	
యోగ్యా రక్షోగణై ర్యోద్ధుం న రామం నేతు మర్హసి	4
అహ మేవ ధనుస్పాణి ర్గోష్ఠా సమర మూర్ధని	
యావత్ ప్రాణాన్ ధరిష్యామి తావ ద్యోత్యే నిశాచరైః	5
నిర్విఘ్నా వ్రత చర్యా సా భవిష్యతి సురక్షితా	
అహం తత్రాగమిష్యామి న రామం నేతు మర్హసి	6
బాలో హ్యకృత విద్యశ్చ న చ వేత్తి బలాబలమ్	
న చాఽస్త్రబల సంయుక్తో న చ యుద్ధ విశారదః	7
న చాఽసౌ రక్షసాం యోగ్యః కూటయుద్ధా హి తే ద్రువమ్	
విప్రయుక్తో హి రామేణ ముహూర్త మపి నోత్సహే	8
జీవితం మునిశార్దూల న రామం నేతు మర్హసి	
యది వా రాఘవం బ్రహ్మాన్ నేతు మిచ్ఛసి సువ్రత	9
చతురభ్య సమాయుక్తం మయా చ సహ తం నయ	
షష్టిర్వర్ష సహస్రాణి జాతస్య మమ కౌశిక	10
దుఃఖేనోత్పాదితశ్చాయం న రామం నేతు మర్హసి	
చతుర్థామాతృజానాం హి ప్రీతిః పరమికా మమ	11
జ్యేష్ఠం ధర్మ ప్రధానం చ న రామం నేతు మర్హసి	
కివీర్యా రాక్షసా స్తే చ కస్య పుత్రాశ్చ కే చ తే	12
కథం ప్రమాణాః కే చైతాన్ రక్షన్తి మునిపుంగవ	
కథం చ ప్రతికర్తవ్యం తేషాం రామేణ రక్షసామ్	13
మామకైర్వా బలైర్బ్రహ్మాన్ మయావా కూటయోధినామ్	
సర్వం మే శంస భగవన్ కథం తేషాం మయా రణే	14
స్థాతవ్యం దుష్ట భావానాం వీర్యోత్సికా హి రాక్షసాః	
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత	15

పౌలస్య వంశ ప్రభవో రావణోనామ రాక్షసః స బ్రహ్మణా దత్తవర సైలోక్యం బాధతే భృశమ్	16
మహాబలో మహావీర్యో రాక్షసై ర్బహుభి ర్వృతః శ్రూయతే హి మహావీర్యో రావణో రాక్షసాధిపః	17
సాక్షా ద్వైశ్రవణ బ్రాతా పుత్రో విశ్రవసో మునేః యదా స్వయం న యజ్ఞస్య విఘ్నకర్తా మహాబలః	18
తేన సంబోధితౌ ద్వా తు రాక్షసౌ సుమహాబలౌ మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ యజ్ఞవిఘ్నం కరిష్యతః	19
ఇత్యుక్తో మునినా తేన రాజోవాచ మునిం తదా న హి శక్తోఽస్మి సంగ్రామే స్థాతుం తస్య దురాత్మనః	20
స త్వం ప్రసాదం ధర్మజ్ఞ కురుష్య మమ పుత్రకే మమ చైవాఽల్ప భాగ్యస్య దైవతం హి భవాన్ గురుః	21
దేవ దానవ గన్ధర్వా యక్షాః పతగ పన్నగాః న శక్తా రావణం నోఢుం కిం పునర్మానవా యుధి	22
స హి వీర్యవతాం వీర్య మాదత్తే యుధి రాక్షసః తేన చాఽహం న శక్తోఽస్మి సంయోధ్దుం తస్య వా బలైః	23
సబలో వా మునిశ్రేష్ఠ సహితో వా మమాత్మజైః కథమప్యఽమరప్రఖ్యం సంగ్రామాణామఽకోవిదమ్	24
బాలం మే తనయం బ్రహ్మాన్ నైవ దాస్యామి పుత్రకమ్ అథ కాలోపమా యుద్ధే సుతౌ సున్దోప సున్దయోః	25
యజ్ఞ విఘ్నకరో తౌ తే నైవ దాస్యామి పుత్రకమ్ తయోరన్యతరేణాఽహం యోద్ధా స్యాం ససుహృద్గణః	26
అన్యథా త్వనునేష్యామి భవంతం సహబాన్ధవైః ఇతి నరపతి జల్పనా ద్ద్విజేంద్రం	
కుశిక సుతం సుమహాన్ వివేశ మన్యుః సుహుత ఇవ మఖేఽగ్నిరాజ్య సిక్తః	
సమభవదుజ్జ్వలితో మహర్షి వహ్నిః	27
<u>ఏకవింశ స్సర్గః - వసిష్ఠ వాక్యం</u>	

తచ్చుత్వా వచనం తస్య స్నేహ పర్యాకులాక్షరమ్ సమన్యః కౌశికో వాక్యం ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్	1
పూర్వమర్థం ప్రతిశ్రుత్య ప్రతిజ్ఞాం హాతు మిచ్ఛసి రాఘవాణామయుక్తోఽయం కులస్యాస్య విపర్యయః	2
యదీదం తే క్షమం రాజన్ గమిష్యామి యథాగతమ్ మిథ్యా ప్రతిజ్ఞః కాకుత్స్థ సుఖీ భవ సబాన్ధవః	3
తస్య రోష పరీతస్య విశ్వామిత్రస్య దీమతః చచాల వసుధా కృత్స్నా వివేశ చ భయం సురాన్	4
త్రస్తరూపం తు విజ్ఞాయ జగత్ సర్వం మహాన్ ఋషిః న్యపతిం సువ్రతో దీరో వసిష్ఠో వాక్య మబ్రవీత్	5
ఇక్ష్యాకూణాం కులే జాతః సాక్షా ధర్మ ఇవాఽపరః ధృతిమాన్ సువ్రతః శ్రీమాన్ న ధర్మం హాతుమర్హసి	6
త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతో ధర్మాత్మా ఇతి రాఘవః స్వధర్మం ప్రతిపద్యస్య నాధర్మం వోఽఘ్న మర్హసి	7
సంశ్రుత్యైవం కరిష్యామీ త్యఽకుర్వాణస్య రాఘవ ఇష్టాపూర్త వధో భూయాత్ తస్మా ద్రామం విసర్జయ	8
కృతాఽస్తమకృతాస్తం వా నైనం శక్యన్తి రాక్షసాః గుప్తం కుశిక పుత్రేణ జ్వలనేనామృతం యథా	9
ఏష విగ్రహవాన్ ధర్మ ఏష వీర్యవతాం వరః ఏష బుద్ధ్యాఽఢికో లోకే తపసశ్చ పరాయణమ్	10
ఏషోఽస్త్రాన్ వివిధాన్ వేత్తి త్రైలోక్యే సచరాఽచరే నైనమఽన్యః పుమాన్ వేత్తి న చ వేత్స్యన్తి కేచన	11
న దేవా నర్షయః కేచిన్నాసురా న చ రాక్షసాః గన్ధర్వ యక్ష ప్రవరాః స కిన్నర మహోరగాః	12
సర్వాఽస్త్రాణి భృశాశ్వస్య పుత్రాః పరమ ధార్మికాః కౌశికాయ పురా దత్తా యదా రాజ్యం ప్రశాసతి	13
తేఽపి పుత్రాః భృశాశ్వస్య ప్రజాపతి సుతాసుతాః నైకరూపా మహావీర్యా దీప్తిమన్తో జయావహాః	14

జయా చ సుప్రభా చైవ దక్షకన్యే సుమధ్యమే తే సువాతేఽస్త్ర శస్త్రాణి శతం పరమ భాస్వరమ్	15
పశ్చాశతం సుతాం ల్లేభే జయా నామ వరాఽంగనా వధాయాసుర సైన్యానా మమేయాన్ కామరూపిణః	16
సుప్రభా జనయామాస పుత్రాన్ పశ్చాశతం పునః సంహారాన్ నామ దుర్ధర్షాన్ దురాక్రమాన్ బలీయసః	17
తాని చాస్త్రాణి వేత్త్యేష యథావత్ కుశికాత్మజః అపూర్వాణాం చ జననే శక్తో భూయః స ధర్మవిత్	18
తేనాస్య మునిముఖ్యస్య సర్వజ్ఞస్య మహాత్మనః న కించిదప్యఽవిదితం భూతం భవ్యం చ రాఘవ	19
ఏవం వీర్యో మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహాయశాః న రామగమనే రాజన్ సంశయం గంతుమర్హసి	20
తేషాం నిగ్రహణే శక్తః స్వయం చ కుశికాత్మజః తవ పుత్ర హితాఽర్ద్రాయ త్వాముపేత్యాఽభియాచతే	21
ఇతి ముని వచనాత్ ప్రసన్న చిత్తో రఘువృషభశ్చ ముమోద భాస్వరాంగః గమనమఽభిరురోచ రాఘవస్య	
ప్రథితయశాః కుశికాత్మజాయ బుద్ధ్యా	22
<u>ద్వావింశ స్కంధః - విద్యా ప్రదానం</u>	
తథా వసిష్ఠే బ్రువతి రాజా దశరథః సుతమ్ ప్రహ్లాష్ట వదనో రామ మాజుహోవ స లక్ష్మణమ్	1
కృత స్వస్త్వఽయనం మాత్రా పిత్రా దశరథేన చ పురోధసా వసిష్ఠేన మజ్గళై రభిమన్త్రితమ్	2

స పుత్రం మూర్ధ్నుపాపూయ రాజా దశరథః ప్రియమ్	
దదౌ కుశిక పుత్రాయ సుప్రీతే నాన్తరాత్మనా	3
తతో వాయుః సుఖస్సర్శో విరజస్కో వవౌ తదా	
విశ్వామిత్రగతం దృష్ట్వా రామం రాజీవలోచనమ్	4
పుష్పవృష్టి ర్మహాత్మాసీ ధేవదున్దుభి నిస్సవైః	
శఙ్ఖదున్దుభి నిర్హోషః ప్రయాతే తు మహాత్మని	5
విశ్వామిత్రో యయావఽగ్రే తతో రామో మహాయశాః	
కాకపక్షధరో ధన్వీ తం చ సౌమిత్రరన్యగాత్	6
కలాపినౌ ధనుష్పాణీ శోభయానౌ దిశో దశ	
విశ్వామిత్రం మహాత్మానం త్రిశీర్షా వివ పన్నగౌ	7
అనుజగృతురక్షుద్రౌ పితామహా మివాశ్వినౌ	
తథా కుశికపుత్రం తు ధనుష్పాణీ స్వలంకృతౌ	8
బద్ధ గోధాజ్జలి త్రాణౌ ఖడ్గవన్తౌ మహాద్యుతీ	
కుమారౌ చారువపుషౌ బ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	9
అనుయాతౌ శ్రియా దీప్తౌ శోభయేతామనిందితౌ	
స్థాణుం దేవ మివాచిన్త్యం కుమారావివ పావకీ	10
అధ్యఽర్థ యోజనం గత్వా సరయ్యా దక్షిణే తటే	
రామేతి మధురా వాణీం విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత	11
గృహాణ వత్స సలిలం మా భూత్ కాలస్య పర్యయః	
మన్తగ్రామం గృహాణ త్వం బలామఽతిబలాం తథా	12
న శ్రమో న జ్వరోవా తే న రూపస్య విపర్యయః	
న చ సుప్తం ప్రమత్తం వా ధర్షయిష్యన్తి నైర్మతాః	13
న బాహ్వోః సదృశో వీర్యే పృథివ్యామఽస్తి కశ్చన	
త్రిషు లోకేషు వై రామ న భవేత్ సదృశ స్తవ	14
న సౌభాగ్యే న దాక్షిణ్యే న జ్ఞానే బుద్ధినిశ్చయే	
నోత్తరే ప్రతివక్తవ్యే సమో లోకే తవాఽనఘ	15
ఏతద్విద్యా ద్వయే లభ్యే న భవేత్ సదృశ స్తవ	
బలా చాఽతిబలా చైవ సర్వజ్ఞానస్య మాతరౌ	16

బలామఽతిబలాం చైవ పఠతః పథి రాఘవ	
క్షుత్పిపాసే న తే రామ భవిష్యేతే నరోత్తమ	17
విద్యా ద్వయమధీయానే యశశ్చాప్యతులం త్వయి	
పితామహ సుతే హ్యేతే విద్యే తేజః సమన్వితే	18
ప్రదాతుం తవ కాకుత్స్థ సదృశ స్త్వం హి ధార్మిక	
కామం బహుగుణాః సర్వే త్వయ్యేతే నాఽత్ర సంశయః	19
తపసా సంభృతే చైతే బహురూపే భవిష్యతః	
తతో రామో జలం స్ఫుష్ట్యా ప్రహృష్ట వదనః శుచిః	20
ప్రతిజగ్రాహ తే విద్యే మహర్షే ర్భావితాత్మనః	
విద్యా సముదితో రామః శుశుభే భూరి విక్రమః	21
సహస్రరశ్మి ర్భగవాన్ శరదీవ దివాకరః	
గురు కార్యాణి సర్వాణి నియుజ్య కుశికాత్మజే	22
ఊషు స్తాం రజనీం తీరే సరవ్యాః సుసుఖం త్రయః	
దశరథ నృప సూను సత్తమాభ్యాం	
త్వణ శయనేఽనుచితే సహోపితాభ్యాం	
కుశికసుత వచోఽను లాలితాభ్యాం	
క్షణమివ సా విబభౌ విభావరీ చ	23
<u>త్రయోవింశ స్కంధః - కామాశ్రమ వాసః</u>	
ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం విశ్వామిత్రో మహామునిః	
అభ్యభాషత కాకుత్స్థం శయానం పర్ణసంస్తరే	1
కౌసల్యా సుప్రజా రామ పూర్వా సంధ్యా ప్రవర్తతే	
ఉత్తిష్ట నరశార్దూల కర్తవ్యం దైవమాహ్నికమ్	2
తస్యర్షేః పరమోదారం వచః శ్రుత్వా నృపాత్మజౌ	
స్నాత్వా కృతోదకౌ వీరౌ జేపతుః పరమం జపమ్	3
కృతాహ్నికౌ మహావీర్యో విశ్వామిత్రం తపోధనమ్	
అభివాద్యాభిసంహృష్టౌ గమనాయోపతస్థతుః	4
తౌ ప్రయాతౌ మహావీర్యౌ దివ్యాం త్రిపథగాం నదీమ్	
దదృశాతే తత స్తత్ర సరయ్యాః సంగమే శుభే	5

తత్రాశ్రమపదం పుణ్యమ్ ఋషీణాం భావితాత్మనాం బహువర్ష సహస్రాణి తప్యతాం పరమం తపః	6
తం దృష్ట్వా పరమ ప్రీతౌ రాఘవౌ పుణ్యమాశ్రమమ్ ఊచతు స్తం మహాత్మానం విశ్వామిత్ర మిదం వచః	7
కస్యాఽయమాశ్రమః పుణ్యః కోన్వఽస్మిన్ వసతే పుమాన్ భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛాపః పరం కౌతూహలం హి నౌ	8
తయో స్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రహస్య మునిపుంగవః అబ్రవీ చ్ఛ్ఱాయతాం రామ కస్యాఽయం పూర్వ ఆశ్రమః	9
కన్దర్పో మూర్తిమానాసీత్ కామ ఇత్యుచ్యతే బుధైః తపస్యన్త మిహ స్థాణుం నియమేన సమాహితమ్	10
కృతోద్వాహం తు దేవేశం గచ్ఛన్తం సమరుద్గణమ్ ధర్షయామాస దుర్మేధా హుంకృతశ్చ మహాత్మనా	11
అవదగ్ధస్య తస్య రౌద్రేణ చక్షుషా రఘునన్దన వ్యశీర్యన్త శరీరాత్ స్వాత్ సర్వ గాత్రాణి దుర్మతేః	12
తస్య గాత్రం హతం తత్ర నిర్దగ్ధస్య మహాత్మనా అశరీరః కృతః కామః క్రోధాద్దేవేశ్వరేణ హ	13
అనభ ఇతి విఖ్యాత స్తదా ప్రభృతి రాఘవ స చాభవిషయః శ్రీమాన్ యత్రాఽఙ్గం స ముమోచ హ	14
తస్యాఽయమాశ్రమః పుణ్య స్తస్యేమే మునయః పురా శిష్యా ధర్మపరా నిత్యం తేషాం పాపం న విద్యతే	15
ఇహోఽద్య రజనీం రామ వసేమ శుభ దర్శనే పుణ్యయోః సరితో ర్మద్యే శ్వ స్తరిష్యామహే వయమ్	16
అభిగచ్ఛామహే సర్వే శుచయః పుణ్యమాశ్రమం స్నాతాశ్చ కృత జప్యాశ్చ హుతహవ్యా నరోత్తమ	17
ఇహ వాసః పరో రామ సుఖం వత్స్యామహే నిశాం తేషాం సంవదతాం తత్ర తపో దీర్ఘేణ చక్షుషా	18
విజ్ఞాయ పరమ ప్రీతా మునయో హర్ష మాగమన్ అర్ష్యం పాద్యం తథాతిధ్యం నివేద్య కుశికాత్మజే	19

రామ లక్ష్మణయోః పశ్చాదకుర్వన్న తిథి క్రియామ్ సత్కారం సమఽనుప్రాప్య కథాభిరభిరంజయన్	20
యథాఽర్థ మజపన్ సంధ్యామ్ ఋషయస్తే సమాహితాః తత్రవాసిభి రానీతా మునిభిః సువ్రతైః సహ	21
న్యవసన్ సుసుఖం తత్ర కామాశ్రమపదే తదా కదాభి రభిరామాభి రభిరామౌ నృపాత్మజౌ	22
రమయామాస ధర్మాత్మా కౌశికో మునిపుంగవః చతుర్వింశ స్కంధః - తాటకావన ప్రవేశః	
తతః ప్రభాతే విమలే కృతాహ్నిక మరిందమౌ విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య నద్యా స్తీర ముపాగతౌ	1
తే చ సర్వే మహాత్మానో మునయః సంశితవ్రతాః ఉపస్థాప్య శుభాం నావం విశ్వామిత్రమథాఽబ్రువన్	2
ఆరోహతు భవాన్ నావం రాజపుత్ర పురస్కృతః అరిష్టం గచ్ఛ పన్ధానం మాభూత్ కాలస్య పర్యయః	3
విశ్వామిత్ర స్తథేత్యుక్త్వా తాన్ ఋషీ నభిపూజ్య చ తతార సహిత స్తాభ్యాం సరితం సాగరంగమామ్	4
తతః శుశ్రావ తం శబ్దం తోయ సంరంభ వర్ధితం మధ్య మాగమ్య తోయస్య సహ రామః కనీయసా	5
అథ రామః సరిన్మధ్యే పప్రచ్ఛ మునిపుంగవమ్ వారిణో భిద్యమానస్య కిమయం తుములో ధ్వనిః	6
రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా కౌతూహల సమన్వితమ్ కథయామాస ధర్మాత్మా తస్య శబ్దస్య నిశ్చయమ్	7
కైలాస పర్వతే రామ మనసా నిర్మితం సరః బ్రహ్మణా నరశార్దూల తేనేదం మానసం సరః	8
తస్మాత్ సుప్రావ సరసః సాఽయోధ్యా ముపగూహతే సరః ప్రవృత్తా సరయూః పుణ్యా బ్రహ్మసరశ్చ్యుతా	9
తస్యాఽయమతులః శబ్దో జాహ్నావీ మభివర్తతే వారి సంక్షోభజో రామ ప్రణామం నియతః కురు	10

తాభ్యాం తు తావుభౌ కృత్వా ప్రణామమతిధార్మికౌ	
తీరం దక్షిణమాసాద్య జగ్ముతు ర్లఘువిక్రమౌ	11
స వనం ఘోరసంకాశం దృష్ట్వా నృపవరాత్మజః	
అవిప్రహత మైక్వాకః పప్రచ్చ మునిపుంగవమ్	12
అహో వనమిదం దుర్గం ఝిల్లికాగణ నాదితమ్	
భైరవైః శ్వాపదైః కీర్ణం శకునై ర్ధారుణా రవైః	13
నానా ప్రకారైః శకునై ర్వాశ్యద్భి ర్భైరవ స్వవైః	
సింహ వ్యాఘ్ర వరాహైశ్చ వారణైశ్చోప శోభితమ్	14
ధవాశ్యకర్ణ ఖదిరై ర్పిల్వ తిన్దుక పాటలైః	
సంకీర్ణం బదరీభిశ్చ కిం స్వేత ధ్ధారుణం వనమ్	15
తమువాచ మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః	
శ్రూయతాం వత్స కాకుత్స్థ య స్వైత ధ్ధారుణం వనమ్	16
ఏతౌ జనపదౌ స్సీతౌ పూర్వమాస్తాం నరోత్తమ	
మలదాశ్చ కరూశాశ్చ దేవ నిర్మాణ నిర్మితౌ	17
పురా వృత్రవధే రామ మలేన సమఽభిప్లుతమ్	
క్షుధా చైవ సహస్రాక్షం బ్రహ్మహత్యా సమావిశత్	18
త మిన్ద్రం స్నాపయన్ దేవా ఋషయశ్చ తపోధనాః	
కలశైః స్నాపయామాసు ర్మలం చాఽస్య ప్రమోచయన్	19
ఇహ భూమ్యాం మలం దత్త్వా దత్త్వా కరూశ మేవ చ	
శరీరజం మహేన్ద్రస్య తతో హర్షం ప్రపేదిరే	20
నిర్మలో నిష్కరూశశ్చ శుచిరిన్ద్రో యదా భవత్	
దదౌ దేశస్య సుప్రీతో వరం ప్రభురనుత్తమమ్	21
ఇమౌ జనపదౌ స్సీతౌ ఖ్యాతిం లోకే గమిష్యతః	
మలదాశ్చ కరూశాశ్చ మమాఽభ్యమల ధారిణౌ	22
సాధు సాధ్వితి తం దేవాః పాకశాసన మబ్రువన్	
దేశస్య పూజాం తాం దృష్ట్వా కృతాం శక్తేణ ధీమతా	23
ఏతౌ జనపదౌ స్సీతౌ దీర్ఘకాల మరిందమ	
మలదాశ్చ కరూశాశ్చ ముదితౌ ధనధాన్యతః	24

కస్యచిత్వఽథ కాలస్య యక్షీ వై కామరూపిణీ బలం నాగసహస్రస్య ధారయన్తీ తదా హ్యభూత్	25
తాటకానామ భద్రం తే భార్యా సున్దస్య దీమతః మారీచో రాక్షసః పుత్రో యస్యాః శక్త పరాక్రమః	26
వృత్తబాహు ర్మహాశీర్షో విపులాస్య తను ర్మహాన్ రాక్షసో భైరవాకారో నిత్యం త్రాసయతే ప్రజాః	27
ఇమౌ జనపదౌ నిత్యం వినాశయతి రాఘవ మలదాంశ్చ కరూశాంశ్చ తాటకా దుష్టచారిణీ	28
సేయం పన్ధాన మావృత్య వసత్యధ్యర్థ యోజనే ఇత ఏవ చ గన్తవ్యం తాటకాయా వనం యతః	29
స్వబాహుబల మాశ్రిత్య జహీమాం దుష్టచారిణీమ్ మన్నియోగా దిమం దేశం కురు నిఘ్నకం పునః	30
న హి కశ్చిదిమం దేశం శక్నోత్యాగన్తు మీద్యశమ్ యక్షిణ్యా ఘోరయా రామ ఉత్సాదిత మసహ్యాయా	31
ఏతత్ తే సర్వ మాఖ్యాతం యదైత ధ్ధారుణం వనమ్ యక్ష్యా చోత్సాదితం సర్వమద్యాఽపి న నివర్తతే	32
<u>పంచవింశ స్సర్గః - తాటకా వృత్తాంతః</u>	
అథ తస్యాఽప్రమేయస్య మునే ర్వచన ముత్తమమ్ శ్రుత్వా పురుషశార్దూలః ప్రత్యువాచ శుభాం గిరమ్	1
అల్పవీర్యా యదా యక్షాః శ్రూయన్తే మునిపుంగవ కథం నాగ సహస్రస్య ధారయత్యఽబలా బలమ్	2
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః హర్షయన్ శ్లక్ష్మయా వాచా సలక్ష్మణమరిందమం	3
విశ్వామిత్రోఽబ్రవీద్వాక్యం శృణు యేన బలోత్కటా వరదాన కృతం వీర్యం ధారయత్యబలా బలమ్	4
పూర్వమాసీన్ మహాయక్షః సుకేతు ర్నామ వీర్యవాన్ అనపత్యః శుభాచారః స చ తేపే మహత్తపః	5
పితామహస్సు సుప్రీత స్తస్య యక్షపతే స్తదా	

కన్యారత్నం దదౌ రామ తాటకాం నామ నామతః	6
దదౌ నాగసహస్రస్య బలంచాఽస్యాః పితామహః	
న త్వేవ పుత్రం యక్షాయ దదౌ బ్రహ్మ మహాయశాః	7
తాం తు జాతాం వివర్ధన్తీం రూప యౌవన శాలినీమ్	
జమ్భ పుత్రాయ సున్దాయ దదౌ భార్యాం యశస్వినీమ్	8
కస్యచిత్వధ కాలస్య యక్షీ పుత్రం వ్యజాయత	
మారీచం నామ దుర్ధర్షం యః శాపా ద్రాక్షసోఽభవత్	9
సున్దే తు నిహతే రామ సాఽగస్యమ్ ఋషి సత్తమమ్	
తాటకా సహ పుత్రేణ ప్రధర్షయితు మిచ్ఛతి	10
భక్షార్థం జాత సంరంభా గర్జన్తీ సాఽభ్యధావత	
ఆపతంతీం తు తాం దృష్ట్వా అగస్త్యో భగవాన్ ఋషిః	11
రాక్షసత్వం భజస్వేతి మారీచం వ్యాజహార సః	
అగస్త్యః పరమ క్రుద్ధ స్తాటకామపి శప్తవాన్	12
పురుషాదీ మహాయక్షీ విరూపా వికృతాననా	
ఇదం రూపమ్ విహయాశు దారుణంరూప మస్తు తే	13
సైషా శాపకృతాఽమర్షా తాటకా క్రోధమూర్ఛితా	
దేశ ముత్సాదయ త్యేన మగస్త్యా చరితం శుభమ్	14
ఏనాం రాఘవ దుర్వృత్తాం యక్షీం పరమ దారుణామ్	
గో బ్రాహ్మణ హితార్థాయ జహి దుష్టపరాక్రమామ్	15
న హ్యేనాం శాప సంస్పృష్టాం కశ్చిదుత్సహతే పుమాన్	
నిహన్తుం త్రిషు లోకేషు త్వా మృతే రఘునన్దన	16
న హి తే స్త్రీ వధేకృతే ఘ్నాణా కార్యా నరోత్తమ	
చాతుర్వర్ణ్య హితార్థాయ కర్తవ్యం రాజ సూనునా	17
న్యశంశమన్యశంసం వా ప్రజారక్షణ కారణాత్	
పాతకం వా సదోషం వా కర్తవ్యం రక్షతా సదా	18
రాజ్యభార నియుక్తానామేష ధర్మః సనాతనః	
అధర్మ్యాం జహి కాకుత్స్థ ధర్మో హ్యస్యా న విద్యతే	19
శ్రూయతే హి పురా శక్రో విరోచన సుతాం నృప	

పుధివీం హను మిచ్చనీం మన్దరామఽభ్యసూదయత్	20
విష్ణునా చ పురా రామ భృగు పత్నీ పతివ్రతా	
అనిన్దం లోక మిచ్చనీ కావ్యమాతా నిషూదితా	21
ఏతై రన్వైశ్చ బహుభీ రాజపుత్రై ర్మహాత్మభిః	
అధర్మ నిరతా నార్యో హతాః పురుష సత్తమైః	22
తస్మాదేనాం ఘ్నాణాం త్యక్త్వా జహి మచ్ఛాసనా నృప	
షడ్వింశ స్కంధః - తాటకావధః	
మునేర్వచన మక్లీబం శ్రుత్వా నరవరాత్మజః	
రాఘవః ప్రాణ్ణలి ర్భూత్వా ప్రత్యువాచ దృఢ వ్రతః	1
పితు ర్వచన నిర్దేశాత్ పితు ర్వచన గౌరవాత్	
వచనం కౌశికిస్యేతి కర్తవ్యమఽవిశజ్యయా	2
అనుశిష్టోఽస్మయోధ్యాయాం గురుమద్యే మహాత్మనా	
పిత్రా దశరథేనాఽహం నావజ్ఞేయం హి తద్వచః	3
సోఽహం పితుర్వచః శ్రుత్వా శాసనాద్బ్రహ్మవాదినః	
కరిష్యామి న సందేహ స్తాటకా వధ ముత్తమమ్	4
గో బ్రాహ్మణ హితార్థాయ దేశస్యాఽస్య సుఖాయ చ	
తవ చైవాఽప్రమేయస్య వచనం కర్తు ముద్యతః	5
ఏవముక్త్వా ధనుర్మద్యే బద్ధ్వా ముష్టిమరిందమః	
జ్యఘోష మకరోత్తీవ్రం దిశః శబ్దేన నాదయన్	6
తేన శబ్దేన విత్రస్తా స్తాటకావన వాసినః	
తాటకా చ సుసంక్రుద్ధా తేన శబ్దేన మోహితా	7
తం శబ్దమభినిధ్యాయ రాక్షసీ క్రోధ మూర్ఛితా	
శ్రుత్వా చాఽభ్యద్రవ ద్వేగాద్యతః శబ్దో వినిస్సుతః	8
తాం దృష్ట్వా రాఘవః క్రుద్ధాం వికృతాం వికృతాననామ్	
ప్రమాణేనాఽతివృద్ధాం చ లక్ష్మణం సోఽభ్యభాషత	9
పశ్య లక్ష్మణ యక్షిణ్యా బైరవం దారుణం వపుః	
భిద్యేరన్ దర్శనాదస్యా భీరుణాం హృదయాని చ	10
ఏనాం పశ్య దురాధర్షాం మాయాబల సమన్వితామ్	

వినివృత్తాం కరోమ్యద్య హృత కర్ణాఽగ్ర నాసికామ్	11
న హ్యేనా ముత్సహే హన్తుం స్త్రీ స్వభావేన రక్షితామ్	
వీర్యం చాఽస్యా గతిం చాపి హనిష్యామీతి మే మతిః	12
ఏవం బ్రువాణే రామే తు తాటకా క్రోధ మూర్ఛితా	
ఉద్యమ్య బాహూ గర్జన్తీ రామమేవాభ్య ధావత	13
విశ్వామిత్రస్తు బ్రహ్మర్షి ర్థుంకారేణాభిభర్త్య తాం	
స్వస్తి రాఘవయోరస్తు జయం చైవాఽభ్యభాషత	14
ఉద్ధూన్వానా రజో ఘోరం తాటకా రాఘవా వుభౌ	
రజో మోహేన మహతా ముహూర్తం సా వ్యమోహయత్	15
తతో మాయాం సమాస్థాయ శిలావర్షేణ రాఘవౌ	
అవాకిరత్ సుమహతా తత శ్చుక్రోధ రాఘవః	16
శిలావర్షం మహత్తస్యాః శరవర్షేణ రాఘవః	
ప్రతివార్యోపధావంత్యాః కరో చిచ్ఛేద పత్తిభిః	17
తత శ్చిన్న భుజాం శ్రాంతామభ్యాశే పరిగర్జతీం	
సౌమిత్రికరోత్ క్రోధా ద్ధ్రుతకర్ణాఽగ్ర నాసికాం	18
కామరూపధరా సద్యః కృత్వా రూపాణ్యనేకశః	
అంతర్ధానం గతా యక్షీ మొహయంతి స్వమాయయా	19
అశ్మవర్షం విమున్సంతీ బైరవం విచచార హ	
తతస్తావఽశ్మవర్షేణ కీర్యమాణౌ సమంతతః	20
దృష్ట్వా గాధిసుతః శ్రీమానిదం వచన మఽబ్రవీత్	
అలం తే ఘృణయా రామ పాపైషా దుష్ట చారిణీ	21
యజ్ఞ విఘ్నకరీ యక్షీ పురా వర్షేతి మాయయా	
వద్యతాం తావదేవైషా పురా సంధ్యా ప్రవర్తతే	22
రక్షాంసీ సంధ్యాకాలేషు దుర్దర్షాణి భవంతి హి	
ఇత్సుక్తస్తు తదా యక్షీ మఽశ్మవృష్ట్యాభివర్షతీం	23
దర్శయన్ శబ్దవేధిత్వం తాం రురోధ ససాయకైః	
సా రుద్ధా శరజాలేన మాయాబల సమన్వితా	24
అభిదుద్రావ కాకుత్స్థం లక్ష్మణం చ వినేదుషీ	

తామాపతనీం వేగేన విక్రాంతామశనీమివ	25
శరణోరసి వివ్యాధ సా పపాత మమార చ	
తాం హతాం భీమసంకాశాం దృష్ట్వా సురపతి స్తదా	26
సాధు సాధ్వితి కాకుత్స్థం సురాశ్చ సమపూజయన్	
ఉవాచ పరమ ప్రీతః సహస్రాక్షః పురందరః	27
సురాశ్చ సర్వే సంహృష్టా విశ్వామిత్రమథాఽబ్రువన్	
మునే కౌశిక భద్రం తే సేన్తాః సర్వే మరుద్గణాః	28
తోషితాః కర్మణాఽనేన స్నేహం దర్శయ రాఘవే	
ప్రజాపతే ర్భూశాశ్వస్య పుత్రాన్ సత్యపరాక్రమాన్	29
తపోబలభృతో బ్రహ్మాన్ రాఘవాయ నివేదయ	
పాత్రభూతశ్చ తే బ్రహ్మాం స్తవాఽనుగమనే ధృతః	30
కర్తవ్యం చ మహతీ కర్మ సురాణాం రాజసూనునా	
ఏవముక్త్వా సురాః సర్వే జగ్ము ర్ముష్టా యథాగతమ్	31
విశ్వామిత్రం పూజయంత స్తతః సంధ్యా ప్రవర్తతే	
తతో మునివరః ప్రీత స్తాటకావధ తోషితః	32
మూర్ధ్ని రామ ముపాప్త్రాయ ఇదం వచనమబ్రవీత్	
ఇహోఽద్య రజనీం రామ వసేమ శుభ దర్శన	33
శ్వః ప్రభాతే గమిష్యామ స్త దాశ్రమపదం మమ	
విశ్వామిత్ర వచః శృత్వా హృష్టో దశరథాత్మజః	34
ఉవాస రజనీం తత్ర తాటకాయా వనే సుఖం	
ముక్త శాపం వనం తచ్చ తస్మిన్నేవ తదాఽహని	35
రమణీయం విబ్రాజ యథా చైత్రరథం వనం	
నిహత్య తాం యక్షసుతాం స రామః	
ప్రశశ్యమానః సుర సిద్ధ సంఘైః	
ఉవాస తస్మిన్ మునినా సహైవ	
ప్రభాత వేలాం ప్రతిబోధ్యమానః	36
సప్త వింశ స్సర్గః - అస్త్రగ్రామ ప్రదానం	
అథ తాం రజనీముష్య విశ్వామిత్రో మహాయశాః	

ప్రశస్య రాఘవం వాక్య మువాచ మధురాఽక్షరమ్	1
పరితుష్టోఽస్మి భద్రం తే రాజపుత్ర మహాయశః	
ప్రీత్యా పరమయా యుక్తో దదామ్యఽస్త్రాణి సర్వశః	2
దేవాసురగణాన్ వాఽపి సగన్ధర్వోరగానపి	
యైరమిత్రాన్ ప్రసహ్యజౌ వశీకృత్య విజేష్యసి	3
తాని దివ్యాని భద్రం తే దదామ్యస్త్రాణి సర్వశః	
దణ్డచక్రం మహద్దివ్యం తవ దాస్యామి రాఘవ	4
ధర్మచక్రం తతో వీర కాలచక్రం తదైవ చ	
విష్ణుచక్రం తథాఽత్యుగ్ర మైన్ద్రమస్త్రం తదైవ చ	5
వజ్రమస్త్రం నరశ్రేష్ఠ శైవం శూలవరం తథా	
అస్త్రం బ్రహ్మశిర శ్చైవ ఐషిక మపి రాఘవ	6
దదామి తే మహాబాహో బ్రాహ్మమస్త్రమనుత్తమమ్	
గదే ద్వే చైవ కాకుత్స్థ మోదకీ శిఖరీ ఉభే	7
ప్రదీప్తి నరశార్దూల ప్రయచ్ఛామి నృపాత్మజ	
ధర్మపాశ మహం రామ కాలపాశం తదైవ చ	8
పాశమ్ వారుణమస్త్రం చ దదా మ్యహా మనుత్తమమ్	
అశనీ ద్వే ప్రయచ్ఛామి శుష్కార్ద్రే రఘునన్దన	9
దదామి చాస్త్రం పైనాకమస్త్రం నారాయణం తథా	
ఆగ్నేయమస్త్రం దయితం శిఖరం నామ నామతః	10
వాయవ్యం ప్రథనం నామ దదామి తవాఽనఘ	
అస్త్రం హయశిరో నామ క్రౌంచమస్త్రం తదైవ చ	11
శక్తి ద్వయం చ కాకుత్స్థ దదామి తవ రాఘవ	
కఙ్కాలం ముసలం ఘోరం కాపాలమథ కఙ్కణమ్	12
వధార్ద్రం రాక్షసాం యాని దదా మ్యేతాని సర్వశః	
వైద్యాధరం మహాస్త్రం చ నన్దనం నామ నామతః	13
అసిరత్నం మహాబాహో దదామి నృవరాత్మజ	
గాన్ధర్వమస్త్రం దయితం మానవం నామ నామతః	14
ప్రస్వాపన ప్రశమనే దద్మి సౌరం చ రాఘవ	

వర్షణం శోషణం చైవ సంతాపన విలాపనే	15
మాదనం చైవ దుర్ధర్షం కన్దర్ప దయితం తథా	
పైశాచమస్తం దయితం మోహనం నామ నామతః	16
ప్రతీచ్ఛ నరశార్దూల రాజపుత్ర మహాయశః	
తామసం నరశార్దూల సౌమనం చ మహాబలమ్	17
సంవర్తం చైవ దుర్ధర్షం మౌసలం చ నృపాత్మజ	
సత్యమస్తం మహాబాహో తథా మాయాధరం పరమ్	18
సౌరం తేజఃప్రభం నామ పరతేజోఽపకర్షణమ్	
సౌమ్యాఽస్తం శిశిరం నామ త్వాష్ట్రమస్తం చ దారుణమ్	19
దారుణం చ భగస్యాఽపి శీతేషుమథ మానవమ్	
ఏతాన్ రామ మహాబాహో కామరూపాన్ మహాబలాన్	20
గృహాణ పరమోదారాన్ క్షిప్రమేవ నృపాత్మజ	
స్థితస్తు ప్రాజ్ఞుభో భూత్వా శుచి ర్మునివర స్తదా	21
దదౌ రామాయ సుప్రీతో మన్తగ్రామమనుత్తమమ్	
సర్వ సంగ్రహణం యేషాం దైవతైరఽపి దుర్లభం	22
తా న్యఽస్త్రాణి తదా విప్రో రాఘవాయ న్యవేదయత్	
జపతస్తు మునే స్తస్య విశ్వామిత్రస్య ధీమతః	23
ఉపతస్థు ర్మహాఽర్థాణి సర్వాణ్యఽస్త్రాణి రాఘవమ్	
ఊచుశ్చ ముదితాః రామం సర్వే ప్రాజ్ఞలయ స్తదా	24
ఇమే స్మ పరమోదారాః కింకరా స్తవ రాఘవ	
యద్యదిచ్ఛసి భద్రం తే తత్సర్వం కరవామ వై	25
తతో రామః ప్రసన్నాత్మా తైరిత్యుక్తో మహాబలైః	
ప్రతిగృహ్య చ కాకుత్స్థః సమాలభ్య చ పాణినా	26
మానసా మే భవిష్యద్వమితి తానభ్యచోదయత్	
తతః ప్రీతమనా రామో విశ్వామిత్రం మహామునిమ్	27
అభివాద్య మహాతేజా గమనాయోపచక్రమే	
అష్టావింశ స్కంధః - అస్త సంహార గ్రహణం	
ప్రతిగృహ్య తతోఽస్త్రాణి ప్రహృష్ట వదనః శుచిః	

గచ్చన్నేవాఽథ కాకుత్స్థే విశ్వామిత్ర మథాఽబ్రవీత్	1
గృహీతాస్త్రోఽస్మి భగవన్ దురాధర్షః సురాసురైః	
అస్త్రాణాం త్వఽహమిచ్ఛామి సంహారాన్ మునిపుంగవ	2
ఏవం బ్రువతి కాకుత్స్థే విశ్వామిత్రో మహామునిః	
సంహారాన్ వ్యాజహారాఽథ ధృతిమాన్ సువ్రత శ్శుచిః	3
సత్యవన్తం సత్యకీర్తిం దృష్టం రభసమేవ చ	
ప్రతిహారతరం నామ పరాజ్కృఖ మవాజ్కృఖమ్	4
లక్ష్మ్యాఽలక్ష్మ్యావిమౌ చైవ దృఢనాభ సునాభకౌ	
దశాఽక్ష శతవక్తౌ చ దశశీర్ష శతోదరౌ	5
పద్మనాభ మహానాభౌ దున్దునాభ స్వనాభకౌ	
జ్యోతిషం కృశనం చైవ నైరాశ్య విమలా వుభౌ	6
యౌగన్ధర వినిద్రౌ చ దైత్య ప్రమథనౌ తథా	
శుచిర్బాహు ర్మహాబాహు ర్నిష్కులీ ర్విరుచి స్తథా	7
సార్పిర్మాతీ ధృతిర్మాతీ వృత్తిమాన్ రుచిర స్తథా	
పితృం సౌమనసం చైవ విధూత మకరా వుభౌ	8
కరవీరకరం చైవ ధనధాన్యౌ చ రాఘవ	
కామరూపం కామరుచిం మోహనం మారణం తథా	9
జుమ్భుకం సర్వనాభం చ సంధానవరణౌ తథా	
భృశాశ్వ తనయాన్ రామ భాస్వరాన్ కామరూపిణః	10
ప్రతీచ్ఛ మమ భద్రం తే పాత్రభూతోఽసి రాఘవ	
బాఢ మిత్యేవ కాకుత్స్థః ప్రహృష్టే నాఽన్తరాత్మనా	11
దివ్య భాస్వర దేహాశ్చ మూర్తిమన్తః సుఖప్రదాః	
కేచిదంగార సదృశాః కేచి ధూమోపమా స్తథా	12
చంద్రాఽర్క సదృశాః కేచిత్ ప్రహ్వంజలిపుటా స్తథా	
రామం ప్రాణ్ణలయోభూత్వాఽబ్రువన్ మధుర భాషిణః	13
ఇమే స్మ నరశార్దూల శాధి కిం కరవామ తే	
మానసాః కార్యకాలేషు సాహాయ్యం మే కరిష్యథ	14
గమ్యతామితి తా నాహ యథేష్టం రఘునన్దనః	

అథ తే రామమామస్య కృత్వా చాఽపి ప్రదక్షిణమ్	15
ఏవమస్మితి కాకుత్స్థముక్త్యా జగ్ము ర్యథాగతమ్	
స చ తాన్ రాఘవో జ్ఞాత్వా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్	16
గచ్ఛన్నేవాథ మధురం శ్లక్ష్యం వచన మబ్రవీత్	
కి న్వేతన్ మేఘ సంకాశం పర్వతస్యావిదూరతః	17
వృక్షషణ్ణ మివాభాతి పరం కౌతూహలం హి మే	
దర్శనీయం మృగాకీర్ణం మనోహరమఽతీవ చ	18
నానాప్రకారైః శకునై ర్వల్లనాదై రలంకృతమ్	
నిస్సృతాః స్మ మునిశ్రేష్ఠ కాంతారా ద్రోమహర్షణాత్	19
అనయా త్వవగచ్ఛామి దేశస్య సుఖవత్తయా	
సర్వం మే శంస భగవన్ కస్యాశ్రమపదం త్వదమ్	20
సంప్రాప్తా యత్ర తే పాపా బ్రహ్మఘ్నా దుష్టచారిణః	
తవ యజ్ఞస్య విఘ్నాయ దురాత్మానో మహామునే	21
భగవం స్తస్య కో దేశః సా యత్ర తవ యాజ్ఞికీ	
రక్షితవ్యా క్రియా బ్రహ్మాన్ మయా వధ్యాశ్చ రాక్షసాః	22
ఏతత్ సర్వం మునిశ్రేష్ఠ శోతుమిచ్ఛామి సువ్రత	
ఏకోనత్రింశ స్సర్గః - సిద్ధాశ్రమః	
అథ తస్యాఽప్రమేయస్య తద్వనం పరిప్పచ్ఛతః	
విశ్వామిత్రో మహాతేజా వ్యాఖ్యాతు ముపచక్రమే	1
ఇహ రామ మహాబాహో విష్ణుర్దేవవరః ప్రభుః	
వర్షాణి సుబహూనీహ తథా యుగ శతాని చ	2
తపశ్చరణయోగార్థ మువాస సుమహాతపాః	
ఏష పూర్వాశ్రమో రామ వామనస్య మహాత్మనః	3
సిద్ధాశ్రమ ఇతి ఖ్యాతః సిద్ధోహ్యఽత్ర మహాతపాః	
ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు రాజా వైరోచనిర్బలిః	4
నిర్జిత్య దైవతగణాన్ సేంద్రాంశ్చ సమరుద్ధణాన్	
కారయామాస తద్రాజ్యం త్రిఘలోకేషు విశ్రుతః	5
యజ్ఞం చకార సుమహానఽసురేస్త్రో మహాబలః	

బలేస్తు యజమానస్య దేవాః సాగ్నిపురోగమాః	6
సమాగమ్య స్వయం చైవ విష్ణుమూచురిహాశ్రమే బలిర్వైరోచని ర్విష్ణో యజతే యజ్ఞ ముత్తమమ్	7
అసమాప్తే క్రతౌ తస్మిన్ స్వకార్యమభిపద్యతామ్ యే చైనమభివర్తన్తే యాచితార ఇతస్తతః	8
యచ్చ యత్ర యథావచ్చ సర్వం తేభ్యః ప్రయచ్చతి స త్వం సుర హితార్థాయ మాయాయోగ ముపాగమః	9
వామనత్వం గతో విష్ణో కురు కల్యాణముత్తమమ్ ఏతస్మిన్నంతరే రామ కాశ్యపోఽగ్నిసమప్రభః	10
అదిత్యా సహితో రామ దీప్యమాన ఇవౌజసా దేవీ సహాయో భగవాన్ దివ్యం వర్షసహస్రకం	11
వ్రతం సమాప్య వరదం తుష్టావ మధుసూదనం తపోమయం తపోరాశిం తపోమూర్తిం తపోధనం	12
తపసా త్వామ్ సుతప్తిన పశ్యామి పురుషోత్తమం శరీరే తవ పశ్యామి జగత్ సర్వమిదం ప్రభో	13
త్వమనాది రనిర్దేశ్య స్త్వామహం శరణం గతః తమువాచ హరిః ప్రీతః కాశ్యపం ధూతకల్మషం	14
వరం వరయ భద్రం తే వరార్థోఽసి మతం మమ తచ్చుత్వా వచనం తస్య మారీచః కాశ్యపోఽబ్రవీత్	15
అదిత్యా దేవతానామ్ చ మమ చైవాఽనుయాచతః వరం వరద సుప్రీతో దాతు మఽర్హసి సువ్రత	16
పుత్రత్వం గచ్చ భగవన్నఽదిత్యాం మమ చాఽనఘ భ్రాతా భవ యవీయాం స్త్వం శక్రస్యాఽసురసూదన	17
శోకార్తానాం తు దేవానాం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి అయం సిద్ధాశ్రమో నామ ప్రసాదా త్తే భవిష్యతి	18
సిద్ధే కర్మణి దేవేశ ఉత్తిష్ఠ భగవన్నితః అథ విష్ణు ర్మహాతేజా అదిత్యాం సమజాయత	19
వామనం రూపమాస్థాయ వైరోచని ముపాగమత్	

త్రీన్ క్రమానఽథ భిక్షిత్యా ప్రతిగృహ్య చ మేదిన్	20
ఆక్రమ్య లోకాల్లోకాత్మా సర్వలోక హితే రతః	
మహేంద్రాయ పునః ప్రాదాన్నియమ్య బలి మోజసా	21
త్రైలోక్యం స మహాతేజా శ్చక్రే శక్రవశం పునః	
తేనైష పూర్వమాక్రాంత ఆశ్రమః శ్రమ నాశనః	22
మయాఽపి భక్త్యా తస్మైష వామనస్యోపభుజ్యతే	
ఏతమాశ్రమమాయాన్తి రాక్షసా విఘ్నకారిణః	23
అత్ర తే పురుషవ్యాఘ్ర హస్తవ్యా దుష్టచారిణః	
అథ గచ్ఛామహే రామ సిద్ధాశ్రమమఽనుత్తమమ్	24
తదాశ్రమపదం తాత తవాఽప్యేతద్యథా మమ	
ఇత్యుక్త్యా పరమప్రీతో గృహ్య రామం సలక్ష్మణం	25
ప్రవిశన్నాశ్రమపదం వ్యరోచత మహామునిః	
శశేవ గతనీహారః పునర్వసు సమన్వితః	26
తం దృష్ట్వా మునయః సర్వే సిద్ధాశ్రమ నివాసినః	
ఉత్పత్యోత్పత్య సహసా విశ్వామిత్ర మపూజయన్	27
యథాఽర్థం చక్రీరే పూజాం విశ్వామిత్రాయ ధీమతే	
తథైవ రాజపుత్రాభ్యామకుర్వన్నఽతిథి క్రియామ్	28
ముహూర్తమఽథ విశ్వానౌ రాజపుత్రావరిందమౌ	
ప్రాణ్ణలీ మునిశార్దూల మూచతూ రఘునన్దనౌ	29
అద్వైవ దీక్షాం ప్రవిశ భద్రం తే మునిపుంగవ	
సిద్ధాశ్రమోఽయం సిద్ధః స్యాత్ సత్యమస్తు వచ స్తవ	30
ఏవముక్తో మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః	
ప్రవివేశ తతో దీక్షాం నియతో నియతేన్ద్రియః	31
కుమారావఽపి తాం రాత్రి ముషిత్యా సుసమాహితౌ	
ప్రభాతకాలే చోత్థాయ పూర్వాం సంధ్యాముపాస్య చ	32
స్పృష్టోదకౌ శుచీ జప్యం సమాప్య నియమేన చ	
హుతాగ్నిహోత్రమాసీనం విశ్వామిత్రమఽవన్దతామ్ 33	

త్రింశ స్సర్గః - యజ్ఞ రక్షణం

అథ తౌ దేశకాలజ్ఞౌ రాజపుత్రావరిందమౌ	
దేశే కాలే చ వాక్యజ్ఞావబ్రూతాం కౌశికం వచః	1
భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛావో యస్మిన్ కాలే నిశాచరౌ	
సంశిక్షణీయౌ తౌ బ్రహ్మన్నతివర్జిత తత్తణమ్	2
ఏవం బ్రువాణౌ కాకుత్స్థా త్వరమాణౌ యుయుత్సయా	
సర్వే తే మునయః ప్రీతాః ప్రశశంసు ర్ఘృషాత్మజౌ	3
అద్య ప్రభృతి షడ్రాత్రం రక్షతం రాఘవౌ యువామ్	
దీక్షాం గతో హ్యేష ముని ర్మౌనిత్వం చ గమిష్యతి	4
తౌ చ తద్వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రౌ యశస్వినౌ	
అనిద్రౌ షడఽహోరాత్రం తపోవనమరక్షతామ్	5
ఉపాసాం చక్రతు ర్వీరౌ యత్తౌ పరమధన్వినౌ	
రరక్షతు ర్మునివరం విశ్వామిత్రమరిందమౌ	6
అథ కాలే గతే తస్మిన్ షష్ఠిఽహని సమాగతే	
సౌమిత్ర మబ్రవీ ద్రామౌ యత్తో భవ సమాహితః	7
రామస్వైవం బ్రువాణస్య త్వరితస్య యుయుత్సయా	
ప్రజజ్వాల తతో వేదిః నోపాధ్యాయ పురోహితా	8
సదర్భ చమస సృక్కా ససమిత్ కుసుమోచ్ఛయా	
విశ్వామిత్రేణ సహితా వేది ర్జజ్వాల సర్వీజా	9
మన్తవచ్ఛ యథాన్యాయం యజ్ఞోఽసౌ సంప్రవర్తతే	
ఆకాశే చ మహాన్ శబ్దః ప్రాదురాసీద్భయానకః	10
ఆవార్య గగనం మేఘౌ యథా ప్రావృషి నిర్గతః	
తథా మాయాం వికుర్వాణౌ రాక్షసావభ్యధావతామ్	11
మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ తయోరఽనుచరా స్తథా	
ఆగమ్య భీమసంకాశా రుధిరోఘానఽవాస్పృజన్	12
తాం తేన రుధిరోఘేణ వేదిం వీక్ష్య సముక్షితాం	
సహసాఽభిద్రుతో రామ స్తావపశ్య త్తతో దివి	13
తావాపతన్తౌ సహసా దృష్ట్వా రాజీవలోచనః	
లక్ష్మణం త్వథ సంప్రీక్ష్య రామౌ వచన మబ్రవీత్	14

పశ్య లక్ష్మణ దుర్వతాన్ రాక్షసాన్ పిశితాశనాన్ మానవాశ్రమ సమాధూతా ననిలేన యథా ఘనాన్	15
కరిష్యామి న సందేహో నోత్సహే హస్తు మీద్రుశాన్ ఇత్యుక్త్వా వచనం రామ శ్చాపే సంధాయ వేగావాన్	16
మానవం పరమోదార మస్తం పరమ భాస్వరమ్ చిక్షేప పరమక్రుద్ధో మారీచోరసి రాఘవః	17
స తేన పరమాశ్రేణ మానవేన సమాహితః సంపూర్ణం యోజనశతం క్షిప్తః సాగర సంప్లవే	18
విచేతనం విఘ్నార్ణవం శీతేషు బలపీడితమ్ నిరస్తం దృశ్య మారీచం రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	19
పశ్య లక్ష్మణ శీతేషు మానవం ధర్మసంహితమ్ మోహయిత్వా నయత్యేనం న చ ప్రాణైర్వయుజ్యత	20
ఇమానపి వధిష్యామి నిర్వణాన్ దుష్టచారిణః రాక్షసాన్ పాపకర్మస్థాన్ యజ్ఞఘ్నాన్ పిశితాశనాన్	21
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం చాశు లాఘవం దర్శయన్నివ సంగృహ్య సుమహచ్ఛాప మాగ్నేయం రఘునందనః	22
సుబాహూరసి చిక్షేప స విద్ధః ప్రాపత ద్భువి శేషాన్ వాయవ్య మాదాయ నిజఘాన మహాయశాః	23
రాఘవః పరమోదారో మునీనాం ముదమావహాన్ స హత్వా రాక్షసాన్ సర్వాన్ యజ్ఞఘ్నాన్ రఘునందనః	24
ఋషిభిః పూజిత స్తత్ర యథేన్ద్రో విజయీ పురా అథ యజ్ఞే సమాప్తే తు విశ్వామిత్రో మహామునిః	25
నిరీతికా దిశో దృష్ట్వా కాకుత్స్థ మిద మబ్రవీత్ కృతార్థోఽస్మి మహాబాహో కృత గురువచ స్వయా	26
సిద్ధాశ్రమ మిదం సత్యం కృతం రామ మహాయశః స హి రామం ప్రశస్యేవం తాభ్యాం సంధ్యాముపాగమత్	27
<u>ఏకత్రింశ స్సర్గః - మిథిలా ప్రస్థానం</u>	
అథ తాం రజనీం తత్ర కృతార్థో రామ లక్ష్మణౌ	

ఊషతు ర్ముదితౌ వీరౌ ప్రహృష్టే నాన్తరాత్మనా	1
ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం కృత పౌర్వాఽఙ్ఘ్రిక క్రియౌ	
విశ్వామిత్రమ్ ఋషీం శ్చాఽన్యాన్ సహితావభిజగ్ముతుః	2
అభివాద్య మునిశ్రేష్ఠం జ్వలన్త మివ పావకమ్	
ఊచతుర్మధురోదారం వాక్యం మధుర భాషిణౌ	3
ఇమా స్తో మునిశార్దూల కింకరౌ సముపస్థితౌ	
ఆజ్ఞాపయ యథేష్ఠం వై శాసనం కరవావ కిమ్	4
ఏవముక్తా స్తత స్తాభ్యాం సర్వ ఏవ మహర్షయః	
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య రామం వచన మబ్రువన్	5
మైథిలస్య నరశ్రేష్ఠ జనకస్య భవిష్యతి	
యజ్ఞః పరమ ధర్మిష్ఠ స్తత్ర యాస్యామహీ వయమ్	6
త్వం చైవ నరశార్దూల సహస్మాభి ర్గమిష్యసి	
అద్భుతం చ ధనురత్నం తత్రైకం ద్రష్టు మర్హసి	7
తద్ధి పూర్వం నరశ్రేష్ఠ దత్తం సదసి దైవతైః	
అప్రమేయ బలం ఘోరం మఖే పరమ భాస్వరమ్	8
నాఽస్య దేవా న గన్ధర్వా నాసురా న చ రాక్షసాః	
కర్తుమారోపణం శక్తా న కథంచన మానుషాః	9
ధనుష స్తస్య వీర్యం తు జిజ్ఞాసన్తో మహీక్షితః	
న శేకు రారోపయితుం రాజపుత్రా మహాబలాః	10
త ధను ర్నరశార్దూల మైథిలస్య మహాత్మనః	
తత్ర ద్రక్ష్యసి కాకుత్స్థ యజ్ఞం చాఽద్భుత దర్శనమ్	11
తద్ధి యజ్ఞఫలం తేన మైథిలే నోత్తమం ధనుః	
యాచితం నరశార్దూల సునాభం సర్వ దైవతైః	12
ఆయాగభూతం నృపతే స్తస్య వేశ్మని రాఘవ	
అర్చితం వివిధై ర్గంధై ర్దూపైశ్చాఽగరు గంధిభిః	13
ఏవ ముక్త్యా మునివరః ప్రస్థాన మకరోత్తదా	
సర్షిసంఘః సకాకుత్స్థ ఆమన్త్య వనదేవతాః	14
స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి సిద్ధః సిద్ధాశ్రమాదహమ్	

ఉత్తరే జాహ్నవీతరే హిమవన్తం శిలోచ్ఛయమ్	15
ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా సిద్ధాశ్రమమనుత్తమమ్	
ఉత్తరాం దిశముద్దిశ్య ప్రస్తాతుముపచక్రమ్	16
తం ప్రయాన్తం మునివరమన్వయాదనుసారిణామ్	
శకటీశతమాత్రం చ ప్రయాణే బ్రహ్మవాదినామ్	17
మృగ పక్షిగణా శ్చైవ సిద్ధాశ్రమ నివాసినః	
అనుజగ్ము ర్మహాత్మానం విశ్వామిత్రం మహామునిమ్	18
నివర్తయామాస తతః పక్షి సంఘాన్ మృగానఽపి	
తే గత్వా దూరమధ్వానం లమ్బమానే దివాకరే	19
వాసం చక్రు ర్మునిగణాః శోణాకూలే సమాహితాః	
తేఽస్తంగతే దినకరే స్నాత్వా హుతహుతాశనాః	20
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య నిషేదురమితౌజసః	
రామోఽపి సహ సౌమిత్రి ర్మునీం స్తా నభిపూజ్య చ	21
అగ్రతో నిషసాదాఽథ విశ్వామిత్రస్య ధీమతః	
అథ రామో మహాతేజా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్	22
పప్రచ్ఛ మునిశార్దూలః కౌతూహల సమన్వితః	
భగవన్ కోన్వయం దేశః సమ్పద్ధ వన శోభితః	23
శ్రోతుమిచ్ఛామి భద్రం తే వక్తుమర్హసి తత్త్వతః	
చోదితో రామ వాక్యేన కథయామాస సువ్రతః	24
తస్య దేశస్య నిఖిలమృషిమధ్యే మహాతపాః	
ద్వాత్రింశ స్సర్గః - కుశనాభ కన్యోపాఖ్యానం	
బ్రహ్మాయోని ర్మహానాసీత్ కుశో నామ మహాతపాః	
అక్లిష్ట వ్రత ధర్మజ్ఞః సజ్జన ప్రతిపూజకః	1
స మహాత్మా కులీనాయాం యుక్తాయాం సుగుణోల్బణాన్	
వైదర్భ్యాం జనయామాస చతురః సదృశాన్ సుతాన్	2
కుశామ్బం కుశనాభం చ ఆధూర్తరజసం వసుమ్	
దీప్తియుక్తాన్ మహోత్సాహాన్ క్షత్రధర్మ చిక్రీర్షయా	3
తానువాచ కుశః పుత్రాన్ ధర్మిష్ఠాన్ సత్యవాదినః	

క్రియతాం పాలనం పుత్రా ధర్మం ప్రౌఢ్యధ పుష్కలం	4
కుశస్య వచనం శ్రుత్వా చత్వారో లోక సమ్మతాః	
నివేశం చక్రిరే సర్వే పురాణాం నృవరా స్తదా	5
కుశామ్బస్తు మహాతేజాః కౌశామ్బీ మకరోత్ పురీమ్	
కుశనాభస్తు ధర్మాత్మా పరం చక్రే మహోదయమ్	6
ఆధూర్తరజసో రామ ధర్మారణ్యం మహీపతిః	
చక్రే పురవరం రాజా వసుశ్చక్రే గిరివ్రజమ్	7
ఏషా వసుమతీ రామ వసో స్తస్య మహాత్మనః	
ఏతే శైలవరాః పఞ్చా ప్రకాశన్తే సమన్తతః	8
సుమాగధీ నదీ పుణ్యా మగధా విశ్రుతా యయా	
పఞ్చానాం శైల ముఖ్యానాం మధ్యే మాలేవ శోభతే	9
సైషా హి మాగధీ రామ వసో స్తస్య మహాత్మనః	
పూర్వాఽభిచరితా రామ సుక్షేత్రా సస్యమాలినీ	10
కుశనాభస్తు రాజర్షిః కన్యాశత మనుత్తమమ్	
జనయామాస ధర్మాత్మా ఘృతాద్యాం రఘునన్దన	11
తాస్తు యౌవన శాలిన్యో రూపవత్యః స్వలంకృతాః	
ఉద్యానభూమిమాగమ్య ప్రావృషీవ శతప్రదాః	12
గాయన్త్యో నృత్యమానాశ్చ వాదయన్త్యశ్చ సర్వశః	
ఆమోదం పరమం జగ్ము ర్వరాభరణ భూషితాః	13
అథ తా శ్చారు సర్వాఽఙ్గో రూపేణాప్రతిమా భువి	
ఉద్యానమధ్య శోభంతే తారా ఇవ ఘనాన్తరే	14
తాః సర్వగుణ సంపన్నా రూప యౌవన సంయుతాః	
దృష్ట్వా సర్వాత్మకో వాయు రిదం వచన మబ్రవీత్	15
అహం వః కామయే సర్వా భార్యా మమ భవిష్యథ	
మానుష స్త్యజ్యతాం భావో దీర్ఘమాయురవాప్స్యథ	16
చలం హి యౌవనం నిత్యం మానుషేషు విశేషతః	
అక్షయ్యం యౌవనం ప్రాప్తా అమర్యశ్చ భవిష్యథః	17
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వాయోరఽక్షిప్ష్ట కర్మణః	

అపహాస్య తతో వాక్యం కన్యాశతమధాఽబ్రవీత్	18
అన్తశ్చరసి భూతానాం సర్వేషాం త్వం సురోత్తమ	
ప్రభావజ్ఞాశ్చ తే సర్వాః కిమఽస్మానవమన్యసే	19
కుశనాభ సుతాః సర్వాః సమర్థా స్త్వాం సురోత్తమ	
స్థానాచ్ఛ్వావయితుం దేవం రక్షామస్తు తపో వయమ్	20
మా భూత్ స కాలో దుర్మేధః పితరం సత్యవాదినమ్	
నావమన్య స్వధర్మేణ స్వయంవర ముపాస్మహే	21
పితా హి ప్రభు రస్మాకం దైవతం పరమం చ నః	
యస్య నో దాస్యతి పితా స నో భర్తా భవిష్యతి	22
తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా వాయుః పరమకోపనః	
ప్రవిశ్య సర్వగాత్రాణి బభ్రువ భగవాన్ ప్రభుః	23
తాః కన్యా వాయునా భగ్నా వివిశు ర్నూపతే గ్గుహమ్	
ప్రాపతన్ భువి సంభ్రాంతాః సలజ్ఞాః సాఽశ్వలోచనాః	24
స చ తా దయితా దీనాః కన్యాః పరమ శోభనాః	
దృష్ట్వా భగ్నా స్తదా రాజా సంభ్రాన్త ఇదమబ్రవీత్	25
కిమిదం కద్యతాం పుత్ర్యః కో ధర్మ మవమన్యతే	
కుట్టాః కేన కృతా స్సర్వా వేష్టన్తో నాఽభిభాషథ	26
శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్పుత్ర్యో యస్యేదం కర్మ గర్హితం	
ఏవం రాజా వినిశ్చక్య సమాధిం సందధే తతః	27
<u>త్రయస్తింశ స్సర్గః - బ్రహ్మదత్త వివాహః</u>	
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కుశనాభస్య ధీమతః	
శిరోభి శ్చరణౌ స్పృష్ట్వా కన్యా శత మభాషత	1
వాయుః సర్వాత్మకో రాజన్ ప్రధర్షయితు మిచ్ఛతి	
అశుభం మార్గ మాస్థాయ న ధర్మం ప్రత్యవేక్షతే	2
పితృమత్యః స్మ భద్రం తే స్వచ్ఛన్దే న వయం స్థితాః	
పితరం నో వృణీష్య త్వం యది నో దాస్యతే తవ	3
తేన పాపానుబన్ధేన వచనం న ప్రతీచ్ఛతా	
ఏవం ట్రువన్త్యః సర్వాః స్మ వాయునా నిహతా భృశమ్	4

తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా రాజా పరమ ధార్మికః ప్రత్యువాచ మహాతేజాః కన్యాశత మనుత్తమమ్	5
క్షాంతం క్షమావతాం పుత్ర్యః కర్తవ్యం సుమహాత్ కృతమ్ ఐకమత్య ముపాగమ్య కులం చావేక్షితం మమ అలంకారో హి నారీణాం క్షమా తు పురుషస్య వా	6
దుష్కరం తద్ధి వః క్షాంతం త్రిదశేషు విశేషతః యాద్యశేః వః క్షమా పుత్ర్యః సర్వాసామవిశేషతః	7
క్షమా దానం క్షమా సత్యం క్షమా యజ్ఞశ్చ పుత్రికాః క్షమా యశః క్షమా ధర్మః క్షమయా విష్టితం జగత్	8
విస్ఫుజ్య కన్యాః కాకుత్స్థ రాజా త్రిదశవిక్రమః మన్తజ్ఞో మన్తయామాస ప్రదానం సహ మన్త్రిభిః	9
దేశే కాలే చ కర్తవ్యం సద్యశే ప్రతిపాదనమ్ ఏతస్మిన్నేవ కాలేతు చూలీ నామ మహామునిః	10
ఊర్ధ్వరేతాః శుభాచారో బ్రాహ్మం తప ఉపాగమత్ తప్యంతం తమ్ ఋషిం తత్ర గన్ధర్వీ పర్యుపాసతే	11
సోమదా నామ భద్రం తే ఊర్మిలా తనయా తదా సా చ తం ప్రణతా భూత్వా శుశ్రూషణ పరాయణా	12
ఉవాస కాలే ధర్మిష్ఠా తస్యా స్తుష్టోఽభవ ధ్గురుః స చ తాం కాల యోగేన ప్రోవాచ రఘునన్దన	13
పరితుష్టోఽస్మి భద్రం తే కిం కరోమి తవ ప్రీయమ్ పరితుష్టం మునిం జ్ఞాత్వా గన్ధర్వీ మధుర స్వరా	14
ఉవాచ పరమ ప్రీతా వాక్యజ్ఞా వాక్య కోవిదమ్ లక్ష్మ్యా సముదితో బ్రాహ్మ్య బ్రహ్మభూతో మహాతపాః	15
బ్రాహ్మీణ తపసా యుక్తం పుత్ర మిచ్ఛామి ధార్మిక అపతిశ్చాఽస్మి భద్రం తే భార్యా చాఽస్మి న కస్యచిత్	16
బ్రాహ్మీణోపగతాయాశ్చ దాతు మర్హసి మే సుతమ్ తస్యాః ప్రసన్నో బ్రహ్మర్షి ర్షదౌ పుత్ర మనుత్తమమ్	17
బ్రహ్మదత్త ఇతి ఖ్యాతం మానసం చూలినః సుతమ్	18

స రాజు సౌమదేయస్థు పురీమృధ్యవసత్ తదా కామ్యిల్యం పరయా లక్ష్మ్యా దేవరాజో యథా దివమ్	19
స బుద్ధిం కృతవాన్ రాజు కుశనాభః సుధార్మికః బ్రహ్మదత్తాయ కాకుత్స్థ దాతుం కన్యాశతం తదా	20
తమాహూయ మహాతేజా బ్రహ్మదత్తం మహీపతిః దదౌ కన్యాశతం రాజు సుప్రీతేనా౭నైరాత్మనా	21
యథా క్రమం తతః పాణీం జగ్రాహ రఘునన్దన బ్రహ్మదత్తో మహీపాల స్తాసాం దేవపతి ర్యథా	22
స్పృష్టమాత్రే తదా పాణౌ వికుట్టా విగతజ్వరాః యుక్తాః పరమయా లక్ష్మ్యా బభుః కన్యాశతం తదా	23
స దృష్ట్వా వాయునా ముక్తాః కుశనాభో మహీపతిః బభూవ పరమ ప్రీతో హర్షం లేభే పునః పునః	24
కృతోద్వాహం తు రాజానం బ్రహ్మదత్తం మహీపతిః సదారం ప్రీషయామాస సోపాధ్యాయగణం తదా	25
సోమదా౭పి సుసంహృష్టా పుత్రస్య సదృశీం క్రియామ్ యథాన్యాయం చ గన్ధర్వీ స్సుషా స్తాః ప్రత్యనన్దత	26
స్పృష్ట్వా స్పృష్ట్వా చ తాః కన్యాః కుశనాభం ప్రశస్య చ <u>చతుస్తింశ స్సర్గః - విశ్వామిత్ర వంశ వర్ణనం</u>	
కృతోద్వాహే గతే తస్మిన్ బ్రహ్మదత్తే చ రాఘవ అపుత్రః పుత్ర లాభాయ పౌత్రీమిష్టి మకల్పయత్	1
ఇష్ట్యాం తు వర్తమానాయాం కుశనాభం మహీపతిమ్ ఉవాచ పరమోదారః కుశో బ్రహ్మ సుత స్తదా	2
పుత్ర తే సదృశః పుత్రో భవిష్యతి సుధార్మికః గాధిం ప్రాప్స్యసి తేన త్వం కీర్తిం లోకే చ శాశ్వతీమ్	3
ఏవ ముక్త్యా కుశో రామ కుశనాభం మహీపతిమ్ జగామాకాశ మావిశ్య బ్రహ్మలోకం సనాతనమ్	4
కస్యచి త్వథ కాలస్య కుశనాభస్య ధీమతః జజ్ఞే పరమ ధర్మిష్ఠో గాధి రిత్యేవ నామతః	5

స పితా మమ కాకుత్స్థ గాధిః పరమ ధార్మికః కుశవంశ ప్రసూతోఽస్మి కౌశికో రఘునందన	6
పూర్వజా భగినీచాఽపి మమ రాఘవ సువ్రతా నామ్నా సత్యవతీ నామ ఋచీకే ప్రతిపాదితా	7
సశరీరా గతా స్వర్గం భర్తారమనువర్తినీ కౌశికి పరమోదారా సా ప్రవృత్తా చ మహానదీ	8
దివ్యా పుణ్యోదకా రమ్యా హిమవంత ముపాశ్రితా లోకస్య హిత కార్యార్థం ప్రవృత్తా భగినీ మమ	9
తతోఽహం హిమవత్పార్శ్వే వసామి నిరతః సుఖమ్ భగిన్యాం స్నేహ సంయుక్తః కౌశిక్యాం రఘునందన	10
సా తు సత్యవతీ పుణ్యా సత్యే ధర్మే ప్రతిష్ఠితా పతివ్రతా మహాభాగా కౌశికి సరితాం వరా	11
అహం హి నియమా ద్రామ హిత్వా తాం సముపాగతః సిద్ధాశ్రమ మనుప్రాప్య సిద్ధోఽస్మి తవ తేజసా	12
ఏషా రామ మమోత్పత్తిః స్వస్య వంశస్య కీర్తితా దేశస్య చ మహాబాహో యన్ మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి	13
గతోఽర్ధరాత్రః కాకుత్స్థ కథాః కథయతో మమ నిద్రామభ్యేహి భద్రం తే మా భూ ద్విష్ణోఽధ్వనీహ నః	14
నిష్పన్నా స్తరవః సర్వే నిలీనా మృగ పక్షిణః నైశేన తమసా వ్యాప్తా దిశశ్చ రఘునందన	15
శనై ర్వియుజ్యతే సంధ్యా నభో నేత్రై రివావృతమ్ నక్షత్ర తారా గహనం జ్యోతిర్భిరఽవభాసతే	16
ఉత్తిష్ఠతి చ శీతాంశుః శశీ లోక తమో నుదః ష్టోదయన్ ప్రాణినాం లోకే మనాంసి ప్రభయా స్వయా	17
నైశాని సర్వ భూతాని ప్రచరంతి తత స్తతః యక్ష రాక్షస సంఘాశ్చ రౌద్రాశ్చ పిశితాఽశనాః	18
ఏవముక్త్యా మహాతేజా విరరామ మహామునిః సాధు సాధ్వితి తం సర్వే మునయో హ్యఽభ్యపూజయన్	19

కుశికానామఽయం వంశో మహాన్ ధర్మపరః సదా బ్రహ్మోపమా మహాత్మానః కుశవంశ్యా నరోత్తమాః	20
విశేషణ భవానేవ విశ్వామిత్రో మహాయశాః కౌశికీ చ సరిచ్ఛ్చష్టా కులో ద్యోతకరీ తవ	21
ఇతి తై ర్మునిశార్దూలైః ప్రశస్తః కుశికాత్మజః నిద్రా ముపాగమ చ్ఛ్రీమానస్తంగత ఇవాంశుమాన్	22
రామోఽపి సహ సౌమిత్రిః కించిదాగత విస్మయః ప్రశస్య మునిశార్దూలం నిద్రాం సముపసేవతే	23
<u>సంచత్రింశ స్సర్గః - ఉమా గంగా వృత్తాంత సంక్షేపః</u>	
ఉపాస్య రాత్రిశేషం తు శోణాకూలే మహర్షిభిః నిశాయాం సుప్రభాతాయాం విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత	1
సుప్రభాతా నిశా రామ పూర్వా సంధ్యా ప్రవర్తతే ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ భద్రం తే గమనాయాఽభిరోచయ	2
తచ్చుత్వా వచనం తస్య కృత్వా పౌర్వాహ్నికీం క్రియామ్ గమనం రోచయామాస వాక్యం చేద మువాచ హ	3
అయం శోణః శుభజలోఽగాధః పులిన మణ్ణితః కతరేణ పథా బ్రహ్మాన్ సంతరిష్యామహీ వయమ్	4
ఏవ ముక్తస్తు రామేణ విశ్వామిత్రోఽబ్రవీదిదమ్ ఏష పథా మయోద్దిష్ఠో యేన యాన్తి మహర్షయః	5
తే గత్వా దూర మధ్వానం గతేఽర్థదివసే తదా జూహ్నావీం సరితాం శ్రేష్ఠాం దద్యశు ర్ముని సేవితామ్	6
తాం దృష్ట్వా పుణ్య సలిలాం హంస సారస సేవితామ్ బభూవు మునయః సర్వే ముదితాః సహరాఘవాః	7
తస్యాస్తీరే తదా సర్వే చక్రు ర్వాసపరిగ్రహమ్ తతః స్నాత్వా యథా న్యాయం సంతర్ప్య పితృదేవతాః	8
హుత్వా చైవాగ్నిహోత్రాణి ప్రాశ్యచాఽనుత్తమం హవిః వివిశు ర్జ్ఞాహ్నావీ తీరే శుచౌ ముదిత మానసాః	9
విశ్వామిత్రం మహాత్మానం పరివార్య సమన్తతః	

సంప్రహృష్ట మనా రామో విశ్వామిత్రమథాఽబ్రవీత్	10
భగవన్ శ్రోతు మిచ్ఛామి గణ్ఘం త్రిపథగాం నదీమ్	
త్రైలోక్యం కథమాక్రమ్య గతా నదనదీపతిమ్	11
చోదితో రామ వాక్యేన విశ్వామిత్రో మహామునిః	
వృద్ధిం జన్మ చ గణ్ఘయా వక్తు మేవోపచక్రమే	12
శైలేన్ద్రో హిమవా న్నామ ధాతునా మాకరో మహాన్	
తస్య కన్యాద్వయం జాతం రూపేణాఽప్రతిమం భువి	13
యా మేరు దుహితా రామ తయో ర్మాతా సుమధ్యమా	
మేనా మనోరమా దేవీ పత్నీ హిమవతః ప్రియా	14
తస్యాం గణ్ఘేయ మఽభవ జ్యేష్ఠా హిమవతః సుతా	
ఉమా నామ ద్వితీయాఽభూత్ కన్యా తస్యైవ రాఘవ	15
అథ జ్యేష్ఠాం సురాః సర్వే దేవతాకార్య చికిర్షయా	
శైలేన్ద్రం వరయామాసు ర్గణ్ఘం త్రిపథగాం నదీమ్	16
దదౌ ధర్మేణ హిమవాంస్తనయాం లోకపావనీమ్	
స్వచ్ఛన్ద పథగాం గణ్ఘం త్రైలోక్య హిత కామ్యయా	17
ప్రతిగృహ్య తతో దేవా సైలోక్య హిత కారిణః	
గణ్ఘా మాదాయ తేఽగచ్ఛన్ కృతార్థేనాస్తరాత్మనా	18
యా చాన్యా శైలదుహితా కన్యాసీద్రఘునన్దన	
ఉగ్రం సా వ్రత మాస్థాయ తప స్తేపే తపోధనా	19
ఉగ్రేణ తపసా యుక్తాం దదౌ శైలవరః సుతామ్	
రుద్రాయాఽప్రతిరూపాయ ఉమాం లోక నమస్కృతామ్	20
ఏతే తే శైలరాజస్య సుతే లోక నమస్కృతే	
గణ్ఘా చ సరితాం శ్రేష్ఠా ఉమాదేవీ చ రాఘవ	21
ఏత త్తే సర్వ మాఖ్యాతం యథా త్రిపథగా నదీ	
ఖం గతా ప్రథమం తాత గతిం గతిమతాం వర	22
సైషా సురనదీ రమ్యా శైలేన్ద్రస్య సుతా తదా	
సురలోకం సమారూఢా విషాషా జలవాహినీ	23
<u>షట్టింశ స్సర్గః - ఉమా మాహాత్మ్యం</u>	

ఉక్తవాక్యే మునో తస్మి న్నుభౌ రాఘవ లక్ష్మణౌ ప్రతినన్ద్య కథాం వీరా వూచతు ర్మునిపుంగవమ్	1
ధర్మయుక్త మిదం బ్రహ్మన్ కథితం పరమం త్వయా దుహితుః శైల రాజస్య జ్యేష్ఠాయా వక్తుమర్హసి	2
విస్తరం విస్తరజ్ఞోఽసి దివ్య మానుష సంభవమ్ త్రీన్ పథో హేతునా కేన ప్లావయే ల్లోకపావనీ	3
కథం గజ్ఞౌ త్రిపథగా విశ్రుతా సరిదుత్తమా త్రిషు లోకేషు ధర్మజ్ఞ కర్మభిః కైః సమన్వితా	4
తథా బ్రువతి కాకుత్స్థే విశ్వామిత్రస్తపోధనః నిఖిలేన కథాం సర్వా మృషీమధ్యే న్యవేదయత్	5
పురా రామ కృతోద్వాహః నీలకణ్ఠో మహాతపాః దృష్ట్వా చ స్పృహయా దేవీం మైథునాయోపచక్రమే	6
తస్య సంక్రీడమానస్య మహాదేవస్య ధీమతః శితికణ్ఠస్య దేవస్య దివ్యం వర్షశతం గతమ్	7
న చాఽపి తనయో రామ తస్యా మాసీత్ పరంతప తతో దేవాః సముద్విగ్నాః పితామహా పురోగమాః	8
యదిహోత్పద్యతే భూతం కస్తత్ ప్రతిసహిష్యతే అభిగమ్య సురాః సర్వే ప్రణిపత్యేదమబ్రువన్	9
దేవదేవ మహాదేవ లోకస్యాఽస్య హితే రత సురాణాం ప్రణిపాతేన ప్రసాదం కర్తు మర్హసి	10
న లోకా ధారయిష్యన్తి తవ తేజః సురోత్తమ బ్రాహ్మీణ తపసా యుక్తో దేవ్యా సహ తపశ్చర	11
త్రైలోక్య హిత కామాఽర్థం తేజ స్తేజసి ధారయ రక్ష సర్వా నిమాం ల్లోకా న్నాలోకం కర్తు మర్హసి	12
దేవతానాం వచః శ్రుత్వా సర్వలోక మహేశ్వరః బాఙ్ మిత్యఽబ్రవీత్ సర్వాన్ పునశ్చేద మువాచ హ	13
ధారయిష్యా మ్యహం తేజ స్తేజస్యేవ సహోమయా త్రిదశాః పృథివీ చైవ నిర్వాణ మధిగచ్ఛతు	14

యదిదం క్షుభితం స్థానా న్మమతేజో హ్యనుత్తమమ్ ధారయిష్యతి క స్త న్మే బ్రువన్తు సుర సత్తమాః	15
ఏవముక్తా స్తో దేవాః ప్రత్యూచు ర్స్వషభధ్వజమ్ యత్తేజః క్షుభితం హ్యేత త్త ధరా ధారయిష్యతి	16
ఏవముక్తః సురపతిః ప్రముమోచ మహీతలే తేజసా పృథివీ యేన వ్యాప్తా సగిరి కాననా	17
తతో దేవాః సగంధర్వాః పునయాచు ర్ఘృతాశనమ్ ప్రవిశ త్వం మహాతేజో రోద్రం వాయుసమన్వితః	18
తదఽగ్నినా పునర్వాప్తం సంజాతః శ్వేతపర్వతః దివ్యం శరవణం చైవ పావకాదిత్య సన్నిభమ్	19
యత్ర జాతో మహాతేజాః కార్తికేయోఽగ్నిసంభవః అథోమాం చ శివం చైవ దేవాః సర్విగణా స్తదా	20
పూజయామాసురఽత్యర్థం సుప్రీత మనస స్తతః అథ శైలసుతా రామ త్రిదశా నిదమబ్రవీత్	21
అప్రియస్య కృతస్యాఽద్య ఫలం ప్రాప్స్యథ మే సురాః ఇత్యుక్త్వా సలిలం గృహ్య పార్వతీ భాస్కర ప్రభా	22
సమన్య రఽశపత్ సర్వాన్ క్రోధ సంరక్త లోచనా యస్మాన్నివారితా చాఽహం సంగతా పుత్రకామ్యయా	23
అపత్యం స్వేషు దారేషు నోత్పాదయితుమర్హథ అద్య ప్రభృతి యుష్మాక మఽప్రజాః సన్తు పత్నయః	24
ఏవముక్తా సురాన్ సర్వాన్ శశాప పృథివీమపి అవనే నైక రూపా త్వం బహు భార్యా భవిష్యసి	25
న చ పుత్రకృతాం ప్రీతిం మత్తోధ కలుషీ కృతా ప్రాప్స్యసి త్వం సుదుర్మేధే మమ పుత్రమఽనిచ్ఛతీ	26
తాన్ సర్వాన్ వ్రీడితాన్ దృష్ట్వా సురాన్ సురపతి స్తదా గమనాయోపచక్రామ దిశం వరుణ పాలితామ్	27
స గత్వా తప ఆతిష్ఠత్ పార్శ్వే తస్యోత్తరే గిరేః హిమవత్ ప్రభవే శృణ్ణే సహ దేవ్యా మహేశ్వరః	28

ఏష తే విస్తరో రామ శైల పుత్ర్యా నివేదితః గణ్ఘాయాః ప్రభవం చైవ శృణు మే సహలక్ష్మణః	29
సప్తతింశ స్సర్గః - కుమారోత్పత్తిః	
తప్యమానే తపో దేవే దేవాః సర్దిగణాః పురా సేనాపతి మృభీప్సంతః పితామహ ముపాగమన్	1
తతోఽఋవన్ సురాః సర్వే భగవంతం పితామహమ్ ప్రణిపత్య సురాః సర్వే సేన్తాః సాఽగ్నిపురోగమాః	2
యో నః సేనాపతి ర్దేవ దత్తో భగవతా పురా స న జాతోఽద్య భగవ న్నస్మ ద్వైరి నిబర్హణః	3
తత్ పితా భగవాన్ శర్వో హిమవచ్ఛిఖరేఽద్య వై తపః పరమ మాస్థాయ తప్యతే స్మ సహోమయా	4
యదఽత్రానంతరం కార్యం లోకానాం హిత కామ్యయా సంవిధత్స్వ విధానజ్ఞ త్వం హి నః పరమా గతిః	5
దేవతానాం వచః శ్రుత్వా సర్వలోక పితామహః సాన్త్యయన్ మధురై ర్వాక్యై స్త్రిదశా నిదమబ్రవీత్	6
శైలపుత్ర్యా యదుక్తం తన్న ప్రజాః స్వాసు పత్నిషు తస్యా వచన మృక్తిష్టం సత్యమేవ న సంశయః	7
ఇయమాకాశగా గణ్ఘా యస్యాం పుత్రం హుతాశనః జనయిష్యతి దేవానాం సేనాపతి మరిందమమ్	8
జ్యేష్ఠా శైలేన్ద్ర దుహితా మానయిష్యతి తం సుతమ్ ఉమాయా స్త ద్భహుమతం భవిష్యతి న సంశయః	9
తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య కృతార్థా రఘునన్దన ప్రణిపత్య సురాః సర్వే పితామహ మపూజయన్	10
తే గత్వా పర్వతం రామ కైలాసం ధాతు మణ్ణితమ్ అగ్నిం నియోజయామాసుః పుత్రార్థం సర్వ దేవతాః	11
దేవ కార్య మిదం దేవ సంవిధత్స్వ హుతాశన శైలపుత్ర్యాం మహాతేజో గణ్ఘాయాం తేజ ఉత్సృజ	12
దేవతానాం ప్రతిజ్ఞాయ గణ్ఘామభ్యేత్య పావకః	

గర్భం ధారయ వై దేవి దేవతానా మిదం ప్రియమ్	13
అగ్నేస్తు వచనం శ్రుత్వా దివ్యంయాప మఽధారయత్	
దృష్ట్వా తన్మహిమానం స సమన్తాదఽవకీర్యత	14
సమస్తత స్తదా దేవీ మభ్యషిచ్ఛాత పావకః	
సర్వ స్తోతాంసి పూర్ణాని గణ్ఠాయా రఘునన్దన	15
తమువాచ తతో గణ్ఠా సర్వ దేవ పురోగమమ్	
అశక్తా ధారణే దేవ తవ తేజః సముద్ధతమ్	16
దహ్యమానాగ్నినా తేన సంప్రవృథిత చేతనా	
అథాబ్రవీ దిదం గణ్ఠం సర్వ దేవపురోహితః	17
ఇహ హైమవతే పాదే గర్భోఽయం సంనివేశ్యతామ్	
శృత్వాత్వఽగ్నివచో గణ్ఠా తం గర్భమఽతిభాస్వరమ్	18
ఉత్ససర్జ మహాతేజాః స్తోతోభ్యో హి తదాఽనఘ	
యదస్యా నిర్గతం తస్మాత్ తప్త జామ్బూనద ప్రభమ్	19
కాఞ్చనం ధరణీం ప్రాప్తం హిరణ్యమతుల ప్రభమ్	
తామ్రం కార్ణాయసం చైవ తైళ్ళ్యాదేవాభ్యజాయత	20
మలం తస్యా భవత్ తత్ర త్రపుసీసక మేవ చ	
తదేతత్ ధరణీం ప్రాప్య నానా ధాతురఽవర్ణత	21
నిక్షిప్తమాత్రే గర్భేతు తేజోభిరభిరంజితమ్	
సర్వం పర్వత సన్నద్ధం సౌవర్ణ మభవద్వనమ్	22
జాతరూప మితి ఖ్యాతం తదా ప్రభృతి రాఘవ	
సువర్ణం పురుషవ్యాఘ్ర హుతాఽశన సమప్రభమ్	23
తృణ వృక్ష లతా గుల్మం సర్వం భవతి కాంచనం	
తం కుమారం తతో జాతం సేన్త్రాః సహ మరుద్గణాః	24
క్షీర సంభావనార్థాయ కృత్తికాః సమయోజయన్	
తాః క్షీరం జాతమాత్రస్య కృత్వా సమయ ముత్తమమ్	25
దదుః పుత్రోఽయమస్మాకం సర్వాసామితి నిశ్చితాః	
తతస్తు దేవతాః సర్వాః కార్తికేయ ఇతి ట్రువన్	26
పుత్ర స్తైలోక్య విఖ్యాతో భవిష్యతి న సంశయః	

తేషాం త ద్వచనం శ్రుత్వా స్కన్నం గర్భపరిస్రవే	27
స్నాపయన్ పరయా లక్ష్మ్యా దీప్యమానం యథాఽనలమ్	
స్కన్ధ ఇత్యఽబ్రువన్ దేవాః స్కన్నం గర్భపరిస్రవాత్	28
కార్తికేయం మహాభాగం కాకుత్స్థ జ్వలనోపమమ్	
ప్రాదుర్భూతం తతః క్షీరం కృత్తికానామనుత్తమమ్	29
షణ్ణాం షడాననో భూత్వా జగ్రాహ స్తనజం పయః	
గృహీత్వా క్షీరమేకాహ్నా సుకుమార వపు స్తదా	30
అజయత్ స్వన వీర్యేణ దైత్య సైన్య గణాన్ విభుః	
సురసేనాగణపతిం తత స్త మమల ద్యుతిమ్	31
అభ్యషిచ్ఛాన్ సురగణాః సమేత్యాఽగ్నిపురోగమాః	
ఏష తే రామ గణ్ణాయా విస్తరోఽభిహితో మయా	32
కుమార సంభవ శ్చైవ ధన్యః పుణ్య స్తదైవ చ	
భక్తశ్చ యః కార్తికేయే కాకుత్స్థ భువి మానవః	33
ఆయుష్మాన్ పుత్ర పౌత్రైశ్చ స్కంద సాలోకృతాం వ్రజేత్	
అష్టతింశ స్సర్గః - సగరపుత్ర జన్మ	
తాం కథాం కౌశికో రామే నివేద్య మధురాఽక్షరం	
పునరేవాఽపరం వాక్యం కాకుత్స్థ మిద మబ్రవీత్	1
అయోధ్యాఽధిపతిః శూరః పూర్వ మాసీన్నరాఽధిపః	
సగరో నామ ధర్మాత్మా ప్రజా కామః స చాప్రజాః	2
వైదర్భ దుహితా రామ కేశినీ నామ నామతః	
జ్యేష్ఠా సగర పత్నీ సా ధర్మిష్ఠా సత్య వాదినీ	3
అరిష్టనేమి ర్దుహితా రూపేణాఽప్రతిమా భువి	
ద్వితీయా సగరస్యాసీత్ పత్నీ సుమతి సంజ్ఞితా	4
తాభ్యాం సహ తదా రాజా పత్నీభ్యాం తప్తవాం స్తపః	
హిమవన్తం సమాసాద్య భృగుప్రసవణే గిరౌ	5
అథ వర్షశతే పూర్ణే తపసారాధితో మునిః	
సగరాయ వరం ప్రాదాద్ భృగుః సత్యవతాం వరః	6
అపత్య లాభః సుమహాన్ భవిష్యతి తవాఽనఘ	

కీర్తిం చాఽప్రతిమాం లోకే ప్రాప్స్యసే పురుషర్షభ	7
ఏకా జనయితా తాత పుత్రం వంశకరం తవ	
షష్ఠిం పుత్రసహస్రాణి హ్యపరా జనయిష్యతి	8
భాషమాణం మహాత్మానం రాజపుత్ర్యై ప్రసాద్య తమ్	
ఊచతుః పరమ ప్రీతే కృతాంజలిపుటే తదా	9
ఏకః కస్యః సుతో బ్రహ్మాన్ కా బహూన్ జనయిష్యతి	
శ్రోతు మిచ్ఛావహే సమ్యక్ సత్యమస్తు వచ స్తవ	10
తయో స్తద్వచనం శ్రుత్వా భృగుః పరమ ధార్మికః	
ఉవాచ పరమాం వాణీం స్వచ్ఛన్దోఽత్ర విధీయతామ్	11
ఏకో వంశకరోవాఽస్తు బహవోవా మహాబలాః	
కీర్తిమన్తో మహోత్సాహాః కా వా కం వరమిచ్ఛతి	12
మునేస్తు వచనం శ్రుత్వా కేశినీ రఘునన్దన	
పుత్రం వంశకరం రామ జగ్రాహ నృప సన్నిధౌ	13
షష్ఠిం పుత్రసహస్రాణి సుపర్ణ భగినీ తదా	
మహోత్సాహాన్ కీర్తిమతో జగ్రాహ సుమతిః సుతాన్	14
ప్రదక్షిణమ్ ఋషిం కృత్వా శిరసాఽభిప్రణమ్య చ	
జగామ స్వపురం రాజా సభార్యో రఘునన్దన	15
అథ కాలేగతే తస్మిన్ జ్యేష్ఠా పుత్రం వ్యజాయత	
అసమజ్ఞ ఇతి ఖ్యాతం కేశినీ సగరాత్మజమ్	16
సుమతిస్తు నరవ్యాఘ్రు గర్భతుమ్భం వ్యజాయత	
షష్ఠిః పుత్రసహస్రాణి తుమ్భుభేదాద్వినిస్సృతాః	17
ఘృత పూర్ణేషు కుమ్భేషు ధాత్ర్య స్తాన్ సమవర్ధయన్	
కాలేన మహతా సర్వే యౌవనం ప్రతిపేదిరే	18
అథ దీర్ఘేణ కాలేన రూప యౌవన శాలినః	
షష్ఠిః పుత్ర సహస్రాణి సగరస్యాభవం స్తదా	19
స చ జ్యేష్ఠో నరశ్రేష్ఠః సగరస్యాత్మ సంభవః	
బాలాన్ గృహీత్వా తు జలే సరయ్యా రఘునన్దన	20
ప్రక్షిప్య ప్రహసన్ నిత్యం మజ్జత స్తాన్నిరీక్ష్య వై	

ఏవం పాపసమాచారః సజ్జన ప్రతిబాధకః	21
పౌరాణామఽహితే యుక్తః పితౄ నిర్వాసితః పురాతన్	
తస్య పుత్రోఽంశుమాన్ నామ అసమజ్ఞాస్య వీర్యవాన్	22
సమ్మతః సర్వలోకస్య సర్వస్యాఽపి ప్రియంవదః	
తతః కాలేన మహతా మతిః సమభిజాయత	23
సగరస్య నరశ్రేష్ఠ యజేయమితి నిశ్చితా	
స కృత్వా నిశ్చయం రాజా సోపాధ్యాయగణ స్తదా	24
యజ్ఞ కర్మణి వేదజ్ఞో యజ్ఞం సముపచక్రమ్	
<u>ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః - పృథివీ విదారణం</u>	
విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా కథాంతే రఘునందనః	
ఉవాచ పరమ ప్రీతో మునిం దీప్త మివాఽనలమ్	1
శ్రోతు మిచ్ఛామి భద్రం తే విస్తరేణ కథా మిమామ్	
పూర్వజో మే కథం బ్రహ్మాన్ యజ్ఞం వై సముపాహరత్	2
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కౌతూహల సమన్వితః	
విశ్వామిత్రస్తు కాకుత్స్థ మువాచ ప్రహసన్నివ	3
శ్రూయతాం విస్తరో రామ సగరస్య మహాత్మనః	
శంకర శ్వశురో నామ హిమవానఽచలోత్తమః	4
విన్ద్యపర్వత మాసాద్య నిరీక్షేతే పరస్పరమ్	
తయోర్మధ్యే ప్రవృత్తోఽభూద్యయజ్ఞః స పురుషోత్తమ	5
స హి దేశో నరవ్యాఘ్ర ప్రశస్తో యజ్ఞ కర్మణి	
తస్యాఽశ్వచర్యాం కాకుత్స్థ దృఢధన్వా మహారథః	6
అంశుమానకరోత్ తాత సగరస్య మతే స్థితః	
తస్య పర్వణి తం యజ్ఞం యజమానస్య వాసవః	7
రాక్షసీం తనుమాస్థాయ యజ్ఞియాఽశ్వమపాహరత్	
హ్రీయమాణే తు కాకుత్స్థ తస్మిన్నఽశ్వే మహాత్మనః	8
ఉపాధ్యాయగణాః సర్వే యజమానమథా బ్రువన్	
అయం పర్వణి వేగేన యజ్ఞియాశ్వోఽపనీయతే	9
హర్తారం జహి కాకుత్స్థ హయశ్చైవోపనీయతామ్	

యజ్ఞ చ్చిద్రం భవత్యేతత్ సర్వేషామఽశివాయ నః	10
తత్తథా క్రియతాం రాజన్ యథాఽచ్ఛిద్రః క్రతుర్భవేత్	
ఉపాధ్యాయ వచః శ్రుత్వా తస్మిన్ సదసి పార్థివః	11
షష్ఠిం పుత్ర సహస్రాణి వాక్యమేతదువాచ హ	
గతిం పుత్రా న పశ్యామి రక్షసాం పురుషర్షభాః	12
మన్త పూతై ర్మహాభాగైరాస్థితో హి మహాక్రతుః	
తద్గచ్ఛత విచిన్వద్వం పుత్రకా భద్రమఽస్తు వః	13
సముద్ర మాలినీం సర్వాం పృథివీ ముపగచ్ఛత	
ఏకైకం యోజనం పుత్రా విస్తార మభిగచ్ఛత	14
యావ త్తురగ సందర్శ స్తావత్ ఖనత మేదినీమ్	
తమ్ దైవ హయ హర్తారం మార్గమాణా మమాజ్ఞయా	15
దీక్షితః పౌత్ర సహితః సోపాధ్యాయగణో హ్యఽహమ్	
ఇహ స్థాస్యామి భద్రం వో యావ త్తురగ దర్శనమ్	16
తే సర్వే హ్యష్ట మనసో రాజపుత్రా మహాబలాః	
జగ్ము ర్మహీతలం రామ పితుర్వచన యన్త్రితాః	17
గత్వాతు పృథివీం సర్వామఽదృష్టాశ్వం మహాబలాః	
యోజనాయామఽవిస్తార మేకైకో ధరణీ తలమ్	18
బిభిదుః పురుషవ్యాఘ్రా వజ్రస్పర్శ సమై ర్పృతైః	
శూలైరఽశని కల్పైశ్చ హలైశ్చాఽపి సుదారుణైః	19
భిద్యమానా వసుమతీ ననాద రఘునన్దన	
నాగానాం వధ్యమానానా మఽసురాణాం చ రాఘవ	20
రాక్షసానాం చ దుర్ధర్షః సత్త్వానాం నినదోఽభవత్	
యోజనానాం సహస్రాణి షష్ఠిం తు రఘునన్దన	21
బిభిదు ర్ధరణీం వీరా రసాతల మఽనుత్తమమ్	
ఏవం పర్వత సంబాధం జమ్బూద్వీపం నృపాత్మజాః	22
ఖనన్తో నృపశార్దూల సర్వతః పరిచక్రముః	
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సాసురాః సహపన్నగాః	23
సంభ్రాన్త మనసః సర్వే పితామహ ముపాగమన్	

తే ప్రసాద్య మహాత్మానం విషణ్ణ వదనా స్తదా	24
ఊచుః పరమ సంత్రస్తాః పితామహ మిదం వచః	
భగవన్ పృథివీ సర్వా ఖన్యతే సగరాత్మజైః	25
బహవశ్చ మహాత్మానో వధ్యస్తే జలచారిణః	
అయం యజ్ఞహరోఽస్మాక మఽనేనాశ్చోపనీయతే	26
ఇతి తే సర్వభూతాని హింసన్తి సగరాత్మజాః	

చత్వారింశ స్సర్గః - కపిల దర్శనం

దేవతానాం వచః శ్రుత్వా భగవాన్ వై పితామహః	
ప్రత్యువాచ సుసంత్రస్తాన్ కృతాంతబలమోహితాన్	1
యస్యేయం వసుధా కృత్స్నా వాసుదేవస్య ధీమతః	
మహిషీ మాధవ స్వైషా స ఏష భగవాన్ ప్రభుః	2
కాపిలం రూపమాస్థాయ ధారయంత్యనిశం ధరామ్	
తస్య కోపాఽగ్నినా దగ్ధా భవిష్యంతి నృపాత్మజాః	3
పృథివ్యాశ్చాఽపి నిర్భేదో దృష్ట ఏవ సనాతనః	
సగరస్య చ పుత్రాణాం వినాశోఽదీర్ఘజీవినామ్	4
పితామహ వచః శ్రుత్వా త్రయస్త్రింశదరిందమ	
దేవాః పరమ సంహృష్టాః పునర్లగ్ను ర్యథాగతమ్	5
సగరస్య చ పుత్రాణాం ప్రాదురాసీన్మహాత్మనామ్	
పృథివ్యాం భిద్యమానాయాం నిర్ఘాత సమనిస్స్వనః	6
తతో భిత్త్వా మహీం సర్వే కృత్వాచాఽపి ప్రదక్షిణమ్	
సహితాః సగరాః సర్వే పితరం వాక్య మబ్రువన్	7
పరిక్రాంతా మహీ సర్వా సత్త్వవన్తశ్చ సూదితాః	
దేవ దానవ రక్షాంసి పిశాచోరగ కిన్నరాః	8
న చ పశ్యామహేఽశ్వం తమశ్వహర్తార మేవచ	
కిం కరిష్యామ భద్రం తే బుద్ధిరత్ర విచార్యతామ్	9
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా పుత్రాణాం రాజసత్తమః	
సమన్యరబ్రవీ ద్వాక్యం సగరో రఘునన్దన	10
భూయః ఖనత భద్రం వో నిర్భిద్య వసుధాతలమ్	

అశ్వ హర్తార మాసాద్య కృతార్థాశ్చ నివర్తథ	11
పితు ర్వచన మాస్థాయ సగరస్య మహాత్మనః	
షష్ఠిః పుత్ర సహస్రాణి రసాతలమభిద్రవన్	12
ఖన్యమానే తత స్తస్మిన్ దద్యశుః పర్వతోపమమ్	
దిశాగజం విరూపాక్షం ధారయన్తం మహీతలమ్	13
స పర్వత వనాం కృత్వాం పృథివీం రఘునన్దన	
శిరసా ధారయామాస విరూపాక్షో మహాగజః	14
యదా పర్వణి కాకుత్స్థ విశ్రమాఽర్థం మహాగజః	
ఖేదా ద్చాలయతే శీర్షం భూమికమ్ప స్తథా భవేత్	15
తం తే ప్రదక్షిణం కృత్వా దిశాపాలం మహాగజమ్	
మానయన్తో హి తే రామ జగ్ము ర్భిత్త్వా రసాతలమ్	16
తతః పూర్వాం దిశం భిత్త్వా దక్షిణాం బిభిదుః పునః	
దక్షిణస్యామపి దిశి దద్యశు స్తే మహాగజమ్	17
మహాపద్మం మహాత్మానం సుమహాత్పర్వతోపమమ్	
శిరసా ధారయంతం గాం విస్మయం జగ్మురుత్తమం	18
తతః ప్రదక్షిణం కృత్వా సగరస్య మహాత్మనః	
షష్ఠిః పుత్ర సహస్రాణి పశ్చిమాం బిభిదుర్దిశమ్	19
పశ్చిమాయామపి దిశి మహాన్తమఽచలోపమమ్	
దిశాగజం సౌమనసం దద్యశు స్తే మహాబలాః	20
తం తే ప్రదక్షిణం కృత్వా పృష్ఠ్వాఽచాఽపి నిరామయమ్	
ఖనన్తః సముపక్రాన్తా దిశం హైమవతీం తతః	21
ఉత్తరస్యాం రఘుశ్రేష్ఠ దద్యశు ర్థిమపాణ్డరమ్	
భద్రం భద్రేణ వపుషా ధారయన్తం మహీమిమామ్	22
సమాలభ్య తతః సర్వే కృత్వా చైనం ప్రదక్షిణమ్	
షష్ఠిః పుత్ర సహస్రాణి బిభిదుర్ వసుధా తలమ్	23
తతః ప్రాగుత్తరాం గత్వా సాగరాః ప్రథితాం దిశమ్	
రోషాదభ్యఖనన్ సర్వే పృథివీం సగరాత్మజాః	24
తే తు సర్వే మహాత్మానో భీమవేగా మహాబలాః	

దద్యశుః కపిలం తత్ర వాసుదేవం సనాతనమ్	25
హయం చ తస్య దేవస్య చరన్తమఽవిదూరతః	
ప్రహర్ష మతులం ప్రాప్తాః సర్వే తే రఘునందన	26
తే తం హయహరం జ్ఞాత్వా క్రోధపర్యాకులేక్షణాః	
ఖనిత్ర లాంగలధరా నానావృక్ష శిలాధరాః	27
అభ్యధావన్త సంక్రుద్ధా స్తిష్ఠ తిష్ఠీతి చాట్నువన్	
అస్మాకం త్వం హి తురగం యజ్ఞీయం హృతవానసి	28
దుర్మేధ స్త్వం హి సంప్రాప్తాన్ విద్ధి నః సగరాత్మజాన్	
శ్రుత్వాతు వచనం తేషాం కపిలో రఘునన్దన	29
రోషేణ మహతావిష్టో హుంకారమఽకరో త్తదా	
తత స్తేనాఽప్రమేయేణ కపిలేన మహాత్మనా	30
భస్మరాశీ కృతాః సర్వే కాకుత్స్థ సగరాత్మజాః	
<u>ఏకచత్వారింశ స్కంధః - సగర యజ్ఞ సమాప్తిః</u>	
పుత్రాన్ చిరగతాన్ జ్ఞాత్వా సగరో రఘునన్దన	
నప్తార మబ్రవీద్రాజా దీప్యమానం స్వతేజసా	1
శూరశ్చ కృతవిద్యశ్చ పూర్వై స్తుల్యోఽసి తేజసా	
పితౄణాం గతిమన్విచ్ఛ యేనచాశ్చోఽపవాహితః	2
అన్తర్భూమాని సత్త్వాని వీర్యవన్తి మహాన్తి చ	
తేషాం త్వం ప్రతిఘాతాఽర్థం సాఽసిం గృహ్ణీష్వ కాఝకమ్ 3	
అభివాద్యాఽభివాద్యాం స్త్వం హత్వా విఘ్నకరానపి	
సిద్ధాఽర్థః సన్నివర్తస్వ మమ యజ్ఞస్య పారగః	4
ఏవముక్తోఽంశుమాన్ సమ్యక్ సగరేణ మహాత్మనా	
ధనురాదాయ సఖిన్దం చ జగామ లఘువిక్రమః	5
స ఖాతం పితృభిర్కార్గమఽన్తర్భూమం మహాత్మభిః	
ప్రాపద్యత నరశ్రేష్ఠ స్తేన రాజ్ఞాఽభిచోదితః	6
దేవ దానవ రక్షోభిః పిశాచ పతగోరగైః	
పూజ్యమానం మహాతేజా దిశాగజ మపశ్యత	7
స తం ప్రదక్షిణం కృత్వా పృష్ఠ్వా చైవ నిరామయమ్	

పితౄణాం స పరిపప్రచ్చ వాజిహరార మేవ చ	8
దిశాగజస్తు తచ్చృత్వా ప్రత్యాహంశుమతో వచః అసమంజ కృతార్థ స్త్వం సహశ్వః శేషుమేష్యసి	9
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సర్వానేవ దిశాగజాన్ యథాక్రమం యథాన్యాయం ప్రప్ణుం సముపచక్రమే	10
తైశ్చ సర్వై ర్దిశాపాలై ర్వాక్యజ్ఞై ర్వాక్య కోవిదైః పూజితః సహయశ్చైవ గన్తాసీత్యభిచోదితః	11
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా జగామ లఘువిక్రమః భస్మరాశీ కృతా యత్ర పితర స్తస్య సాగరాః	12
స దుఃఖవశ మాపన్న స్త్వసమంజ సుత స్తదా చుక్రోశ పరమార్తస్తు వధా త్తేషాం సుదుఃఖితః	13
యజ్ఞియం చ హయం తత్ర చరన్తమవిదూరతః దదర్శ పురుషవ్యామ్రో దుఃఖ శోక సమన్వితః	14
స తేషాం రాజపుత్రాణాం కర్తుకామో జలక్రియామ్ సలిలార్థీ మహాతేజా న చాఽపశ్యజ్జలాశయమ్	15
విసార్య నిపుణాం దృష్టిం తతోఽపశ్యత్ ఖగాధిపమ్ పితౄణాం మాతులం రామ సుపర్ణమఽనిలోపమమ్	16
స చైన మబ్రవీ ద్వాక్యం వైనతేయో మహాబలః మా శుచః పురుషవ్యాఘ్ర వధోఽయం లోకసమ్మతః	17
కపిలేనాఽప్రమేయేణ దగ్ధా హీమే మహాబలాః సలిలం నాఽర్హసి ప్రాజ్ఞ దాతు మేషాం హి లౌకికమ్	18
గంఢా హిమవతో జ్యేష్ఠా దుహితా పురుషర్షభ తస్యాం కురు మహాబాహో పితౄణాం తు జలక్రియాం	19
భస్మరాశీ కృతా నేతాన్ పావయే ల్లోకపావనీ తయా క్లిన్నమిదం భస్మ గంఢయా లోకకాన్తయా	20
షష్ఠిం పుత్ర సహస్రాణి స్వర్గ లోకం నయిష్యతి గంగామానయ భద్రం తే దేవలోకాన్మహీతలం	21
క్రియతాం యది శక్నోషి గంగాయాస్త్వవతారణం	

గచ్చ చాశ్వం మహాభాగ సంగృహ్య పురుషర్షభ	22
యజ్ఞం పైతామహం వీర నిర్వర్తయితు మర్హసి	
సుపర్ణ వచనం శ్రుత్వా సోఽంశుమానతివీర్యవాన్	23
త్వరితం హయమాదాయ పునరాయాన్ మహాయశాః	
తతో రాజానమాసాద్య దీక్షితం రఘునన్దన	24
న్యవేదయ ద్యథా వృత్తం సుపర్ణ వచనం తథా	
తచ్ఛ్రుత్వా ఘోర సంకాశం వాక్యమంశుమతో నృపః	25
యజ్ఞం నిర్వర్తయామాస యథాకల్పం యథావిధి	
స్వపురం చాగమచ్ఛ్రీమా నిష్టయజ్ఞో మహీపతిః	26
గణ్ఘాయాశ్చాగమే రాజా నిశ్చయం నాఽద్యగచ్ఛత	
అగత్వా నిశ్చయం రాజా కాలేన మహతా మహాన్	27
త్రింశద్వర్ష సహస్రాణి రాజ్యం కృత్వా దివం గతః	

ద్వితీయాంశ స్వర్గః - భగీరథ వరప్రదానం

కాలధర్మం గతే రామ సగరే ప్రకృతీజనాః	
రాజానం రోచయామాసురంశుమన్తం సుధార్మికమ్	1
స రాజా సుమహానాసీదంశుమాన్ రఘునన్దన	
తస్య పుత్రో మహానాసీ ద్దిలీప ఇతి విశ్రుతః	2
తస్మిన్ రాజ్యం సమావేశ్య దిలీపే రఘునన్దన	
హిమవ చ్ఛిఖరే రమ్యే తప స్తేపే సుదారుణమ్	3
ద్వాత్రింశచ్చ సహస్రాణి వర్షాణి సుమహాయశాః	
తపోవనం గతో రాజా స్వర్గం లేభే మహాయశాః	4
దిలీపస్తు మహాతేజాః శృత్వా పైతామహం వధమ్	
దుఃఖోపహతయా బుద్ధ్యా నిశ్చయం నాద్యగచ్ఛత	5
కథం గణ్ఘవతరణం కథం తేషాం జలక్రియా	
తారయేయం కథం చైతా నితి చిన్తాపరోఽభవత్	6
తస్య చిన్తయతో నిత్యం ధర్మేణ విదితాత్మనః	
పుత్రో భగీరథో నామ జజ్ఞే పరమ ధార్మికః	7
దిలీపస్తు మహాతేజా యజ్ఞే ర్భూహుభిరిష్టవాన్	

త్రింశద్వర్ష సహస్రాణి రాజా రాజ్యమకారయత్	8
అగత్వా నిశ్చయం రాజా తేషా ముద్ధరణం ప్రతి వ్యాధినా నరశార్దుల కాలధర్మ ముపేయివాన్	9
ఇన్ద్రలోకం గతో రాజా స్వార్ణితేనైవ కర్మణా రాజ్యే భగీరథం పుత్ర మభిషిచ్య నరర్షభమ్	10
భగీరథస్తు రాజర్షి ధార్మికో రఘునన్దన అనపత్యే మహాతేజాః ప్రజాకామః స చాఽప్రజాః	11
మన్త్రిప్యాధాయ తద్రాజ్యం గంగావతరణే రతః స తపో దీర్ఘమాతిష్ఠ ధోకర్ణే రఘునన్దన	12
ఊర్ధ్వబాహుః పశ్చాతపా మాసాహారో జితేన్ద్రియః తస్య వర్ష సహస్రాణి ఘోరే తపసి తిష్ఠతః	13
అతీతాని మహాబాహో తస్య రాజ్ఞో మహాత్మనః సుప్రీతో భగవాన్ బ్రహ్మ ప్రజానాం పతిరీశ్వరః	14
తతః సురగణైః సార్థ ముపాగమ్య పితామహః భగీరథం మహాత్మానం తప్యమానమథాఽబ్రవీత్	15
భగీరథ మహాభాగ ప్రీతస్తేఽహం జనేశ్వర తపసా చ సుతప్తేన వరం వరయ సువ్రత	16
తమువాచ మహాతేజాః సర్వలోక పితామహమ్ భగీరథో మహాభాగః కృతాఞ్జలిరుపస్థితః	17
యది మే భగవన్ ప్రీతో యద్యస్తి తపసః ఫలమ్ సగరస్యాత్మజాః సర్వే మత్తః సలిలమాప్పుయుః	18
గఙ్గాయాః సలిలక్లిన్నే భస్మన్యేషాం మహాత్మనామ్ స్వర్గం గచ్ఛేయురత్యన్తం సర్వే మే ప్రపితామహాః	19
దేయా చ సన్తతి ర్దేవ నావసీదేత్ కులం చ నః ఇక్షాకూణాం కులే దేవ ఏష మేఽస్తు వరః పరః	20
ఉక్త వాక్యం తు రాజానం సర్వలోక పితామహః ప్రత్యువాచ శుభాంవాణీం మధురాం మధురాక్షరామ్	21
మనోరథో మహానేష భగీరథ మహారథ	

ఏవం భవతు భద్రం తే ఇక్ష్వాకుకుల మవ్యయం	22
ఇయం హైమవతీ గణ్ణా జ్యేష్ఠా హిమవతః సుతా	
తాం వై ధారయితుం శక్తో హర స్తత్ర నియుజ్యతామ్	23
గణ్ణాయాః పతనం రాజన్ పృథివీ న సహిష్యతి	
తాం వై ధారయితుం వీర నాన్యం పశ్యామి శూలినః	24
తమేవముక్త్యా రాజానం గణ్ణం చాభాష్య లోకకృత్	
జగామ త్రిదివం దేవః సహ సర్వై ర్మరుద్గణైః	25
<u>త్రిచత్వారింశ స్సర్గః -- గంగావతరణం</u>	
దేవదేవే గతే తస్మిన్ సోఽబ్లష్ఠాగ్ర నిపీడితామ్	
కృత్వా వసుమతీం రామ సంవత్సర ముపాసత	1
ఊర్ధ్వబాహు ర్నిరాలంబో వాయుభక్షో నిరాశ్రయః	
అచలః స్థాణువత్ స్థిత్యా రాత్రిందివస మరిన్దమ	2
అథ సంవత్సరే పూర్ణే సర్వలోక నమస్కృతః	
ఉమాపతిః పశుపతీ రాజాన మిద మబ్రవీత్	3
ప్రీత స్తేఽహం నరశ్రేష్ఠ కరిష్యామి తవ ప్రియమ్	
శిరసా ధారయిష్యామి శైలరాజ సుతామఽహమ్	4
తతో హైమవతీ జ్యేష్ఠా సర్వలోక నమస్కృతా	
తదా సా సుమహద్రూపం కృత్వా వేగం చ దుస్సహమ్	5
ఆకాశా దపత ధంగా శివే శివ శిర స్యుత	
అచింతయచ్చ సా దేవీ గంగా పరమదుర్ధరా	6
విశామ్యఽహం హి పాతాలం శ్రోతసా గృహ్య శంకరం	
తస్యాఽవలేపనం జ్ఞాత్వా క్రుద్ధస్తు భగవాన్ హరః	7
తిరోభావయితుం బుద్ధిం చక్రే త్రినయన స్తదా	
సా తస్మిన్ పతితా పుణ్యా పుణ్యే రుద్రస్య మూర్ధని	8
హిమవతీ ప్రతిమే రామ జటామండల గహ్వరే	
సా కథంచిన మహీం గంతుం న శక్నో ద్యత్నమాస్థితా	9
నైవ నిర్గమనం లేభే జటామణ్డల మోహితా	
తత్రైవాబంభ్రమ ద్దేవీ సంవత్సర గణాన్ బహూన్	10

తామపశ్యన్ పున స్తుత్ర తపః పరమమాస్థితః స తేన తోపితశ్చాభూ ద౯త్యర్థం రఘునన్దన	11
విససర్జ తతో గణ్ఘం హరో బిన్దుసరః ప్రతి తస్యాం విస్సుజ్యమానాయాం సప్త స్రోతాంసి జజ్ఞిరే	12
ఘోదినీ పావనీ చైవ నలినీ చ తథా౯పరా తిస్రః ప్రాచీం దిశం జగ్ము ర్గంగాః శివజలాః శుభాః	13
సుచక్షుశ్చైవ సీతా చ సిన్ధుశ్చైవ మహానదీ తిస్ర స్వీతా దిశం జగ్ముః ప్రతీచీం తు శుభోదకాః	14
తద్దైవా౯లకనందా చ విశ్రుతా లోకపావనీ సప్తమీ చా౯న్యగాత్ తాసాం భగీరథమ౯థో నృపం	15
భగీరథో౯పి రాజర్షి ర్ద్రివ్యం స్వందన మాస్థితః ప్రాయాద౯గ్రే మహాతేజా గంగా తమ్ చాప్య౯నువ్రజత్	16
గగనా చ్చంకర శిర స్తుతో ధరణిమాగతా వ్యసర్పత జలం తత్ర ప్రతిశబ్ద పురస్కృతమ్	17
మత్స్య కచ్ఛప సంఘైశ్చ శింశుమారగణై స్తథా పతత్త్విః పతితైశ్చాన్వై ర్వ్యరోచత వసుంధరా	18
తతో దేవర్షి గన్ధర్వా యక్షాః సిద్ధగణా స్తథా వ్యలోకయన్త తే తత్ర గగనా ధ్గాం గతాం తదా	19
విమానై ర్నగరాకారై ర్ఘయై ర్గజవరై స్తథా పారిప్లవ గతైశ్చా౯పి దేవతా స్తుత్ర విష్ఠితాః	20
తదద్భృతతమం లోకే గణ్ఘ పతన ముత్తమమ్ దిదృక్షవో దేవగణాః సమీయుర౯మితౌజసః	21
సంపతద్భిః సురగణై స్తేషాం చా౯౯భరణౌజసా శతాదిత్య మివాభాతి గగనం గత తోయదమ్	22
శింశుమారోరగగణై ర్మీనైరపి చ చఞ్చలైః విద్యుద్భిరివ విక్షిప్తైరాకాశ మభవత్ తదా	23
పాణ్డరైః సలిలోత్పీడైః కీర్యమాణైః సహస్రదా శారదాభైరివాకీర్ణం గగనం హంస సంప్లవైః	24

కవచి ధ్వుతతరం యాతి కుటిలం కవచి దాయతమ్	
వినతం కవచిదుద్భూతం కవచిద్యాతి శనైః శనైః	25
సలిలం సలిలేనైవ కవచిదభ్యాహతం పునః	
ముహు రూర్ధ్వపథం గత్వా పపాత వసుధాతలం	26
తచ్ఛంకర శిరోభ్రష్టం భ్రష్టం భూమితలే పునః	
వ్యరోచత తదా తోయం నిర్మలం గత కల్మషమ్	27
తత్ర దేవర్షి గన్ధర్వా వసుధాతల వాసినః	
భవాఽభి పతితం తోయం పవిత్రమితి పస్సుశుః	28
శాపాత్ ప్రపతితా యే చ గగనా ద్వసుధా తలమ్	
కృత్వా తత్రాఽభిషేకం తే బభూవు ర్గతకల్మషాః	29
ధూతపాపాః పున స్తేన గంగా తోయేన భాస్వతా	
పున రాకాశ మావిశ్య స్వాంట్లోకాన్ ప్రతిపేదిరే	30
ముముదే ముదితో లోక స్తేన తోయేన భాస్వతా	
కృతాఽభిషేకో గణ్ఠాయాం బభూవ విగతక్లమః	31
భగీరథోఽపి రాజర్షి ర్ద్రివ్యం స్యన్దన మాస్థితః	
ప్రాయాదఽగ్రే మహాతేజా స్తం గణ్ఠా పృష్ఠతోఽన్వగాత్	32
దేవాః సర్షిగణాః సర్వే ధైత్య దానవ రాక్షసాః	
గన్ధర్వ యక్ష ప్రవరాః సకిన్నర మహోరగాః	33
సర్వాశ్చాఽప్పరసో రామ భగీరథ రథాఽనుగాం	
గణ్ఠామన్వగమన్ ప్రీతాః సర్వే జలచరాశ్చ యే	34
యతో భగీరథో రాజా తతో గణ్ఠా యశస్వినీ	
జగామ సరితాం శ్రీష్ఠా సర్వపాప ప్రణాశినీ	35
తతో హి యజమానస్య జహ్నోరఽద్భుత కర్మణః	
గంగా సంప్లావయామాస యజ్ఞవాటం మహాత్మనః	36
తస్యాఽవలేపనం జ్ఞాత్వా క్రుద్ధో యజ్ఞా తు రాఘవ	
అపిబచ్ఛ జలం సర్వం గంగాయాః పరమాఽద్భుతం	37
తతో దేవాః సగంధర్వా ఋషయశ్చ సువిస్మితాః	
పూజయంతి మహాత్మానం జహ్నుం పురుష సత్తమం	38

గంగాం చాఁనునయంతి స్మ దుహితృత్వే మహాత్మనః	
తత స్తుష్టో మహాతేజాః శ్రోత్రాభ్యామఽస్సుజ త్పునః	39
తస్మా జ్ఞహ్నూ సుతా గంగా ప్రోచ్యతే జాహ్నవీతి చ	
జగామ చ పునర్గంగా భగీరథ రథాఽనుగా	40
సాగరం చాఽపి సంప్రాప్తా సా సరిత్రవరా యదా	
రసాతల ముపాగచ్ఛత్ సిద్ధ్యఽర్థం తస్య కర్మణః	41
భగీరథోఽపి రాజర్షి ర్గంగా మాదాయ యత్పుతః	
పితామహాన్ భస్మ కృతానఽపశ్య ధీన చేతనః	42
అథ తద్భస్మనాం రాశిం గంగా సలిల ముత్తమం	
ప్లావయ ద్ధూతపాస్మానః స్వర్గం ప్రాప్తా రఘూత్తమ	43
<u>చతుశ్చత్వారింశ స్వర్గః - సాగరోద్ధారః</u>	
స గత్వా సాగరం రాజా గజ్జయానుగత స్తదా	
ప్రవివేశ తలం భూమే ర్యత్ర తే భస్మసాత్ కృతాః	1
భస్మన్యథాఽప్లుతే రామ గణ్ఘాయాః సలిలేన వై	
సర్వలోక ప్రభుర్బ్రహ్మ రాజాన మిద మబ్రవీత్	2
తారితా నరశార్దుల దివం యాతాశ్చ దేవవత్	
షష్ఠిః పుత్రసహస్రాణి సగరస్య మహాత్మనః	3
సాగరస్య జలం లోకే యావత్ స్థాస్యతి పార్థివ	
సగరస్యాత్మజా స్తావత్ స్వర్గే స్థాస్యన్తి దేవవత్	4
ఇయం చ దుహితా జ్యేష్ఠా తవ గణ్ఘా భవిష్యతి	
త్వత్ కృతేన చ నామ్నాథ లోకే స్థాస్యతి విశ్రుతా	5
గణ్ఘా త్రిపథగా నామ దివ్యా భాగీరథీతి చ	
త్రీన్ పథో భావయన్తీతి తత స్త్రిపథగా స్మృతా	6
పితామహానాం సర్వేషాం త్వమఽత్ర మనుజాధిప	
కురుష్వ సలిలం రాజన్ ప్రతిజ్ఞామఽపవర్ణయ	7
పూర్వకేణ హి తే రాజం స్తీనాఽతియశసా తదా	
ధర్మిణాం ప్రవరేణాఽపి నైష ప్రాప్తో మనోరథః	8
తద్దైవాంశుమతా తాత లోకేఽప్రతిమ తేజసా	

గణ్ణం ప్రార్థయతా నేతుం ప్రతిజ్ఞా నాఽపవర్జితా	9
రాజర్షిణా గుణవతా మహర్షి సమ తేజసా	
మత్ తుల్య తపసా చైవ క్షత్ర ధర్మే స్థితేన చ	10
దిలీపేన మహాభాగ తవ పిత్రాఽతితేజసా	
పునర్న శంకితా నేతుం గణ్ణం ప్రార్థయతాఽనఘ	11
సా త్వయా సమతిక్రాంతా ప్రతిజ్ఞా పురుషర్షభ	
ప్రాప్తోఽసి పరమం లోకే యశః పరమ సమ్మతమ్	12
యచ్చ గణ్ణాఽవతరణం త్వయా కృతమరిందమ	
అనేన చ భవాన్ ప్రాప్తో ధర్మస్యాయతనం మహాత్	13
ప్లావయస్వ త్వమాత్మానం నరోత్తమ సదోచితే	
సలిలే పురుషవ్యాఘ్రు శుచిః పుణ్యపలో భవ	14
పితామహానాం సర్వేషాం కురుష్వ సలిల క్రియామ్	
స్వస్తి తేఽస్తు గమిష్యామి స్వంలోకం గమ్యతాం నృప	15
ఇత్యేవముక్త్వా దేవేశః సర్వలోక పితామహాః	
యథాగతం తథాగచ్చ ధ్దేవలోకం మహాయశాః	16
భగీరథోపి రాజర్షిః కృత్వా సలిల ముత్తమమ్	
యథాక్రమం యథాన్యాయం సాగరాణాం మహాయశాః	17
కృతోదకః శుచీ రాజా స్వరాజ్యం ప్రవివేశ హ	
సమృద్ధార్థో నరశ్రేష్ఠ స్వరాజ్యం ప్రశశాస హ	18
ప్రముమోద చ లోక స్తం నృపమాసాద్య రాఘవ	
నష్ట శోకః సమృద్ధాఽర్థో బభూవ విగతజ్వరః	19
ఏష తే రామ గణ్ణాయా విస్తరోఽభిహితో మయా	
స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే సంధ్యాకాలోఽతివర్తతే	20
ధన్యం యశస్య మాయుష్యం పుణ్యం స్వర్గ్య మఽతీవ చ	
యః శ్రావయతి విప్రీఘ క్షత్రియేష్యితరేఘ చ	21
ప్రీయన్తే పితర స్తస్య ప్రీయన్తే దైవతాని చ	
ఇద మాఖ్యానమఽవ్యగ్రో గణ్ణావతరణం శుభం	22
యః శృణోతి చ కాకుష్ఠ సర్వాన్ కామానవాప్పుయాత్	

సర్వే పాపాః ప్రణశ్యన్తి ఆయుః కీర్తిశ్చ వర్ణతే	23
<u>పంచచత్వారింశ స్సర్గః - అమృతోత్పత్తిః</u>	
విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా రాఘవః సహ లక్ష్మణః	
విస్మయం పరమం గత్వా విశ్వామిత్రమృధాబ్రవీత్	1
అత్యృద్భుతమిదం బ్రహ్మాన్ కథితం పరమం త్వయా	
గంధౌఽవతరణం పుణ్యం సాగరస్యాపి పూరణమ్	2
క్షణభూతేవ నౌ రాత్రిః సంవృత్తేయం మహాతపః	
ఇమాం చింతయతః సర్వం నిఖిలేన కథాం తవ	3
తస్య సా శర్వరీ సర్వా సహసామిత్రిణా తదా	
జగామ చింతయానస్య విశ్వామిత్ర కథాం శుభామ్	4
తతః ప్రభాతే విమలే విశ్వామిత్రం మహామునిమ్	
ఉవాచ రాఘవో వాక్యం కృతాహ్నిక మరిందమః	5
గతా భగవతీ రాత్రిః శ్లోతవ్యం పరమం శ్రుతమ్	
తరామ సరితాం శ్రేష్ఠాం పుణ్యాం త్రిపథగాం నదీమ్	6
నౌరేషా హి సుఖాస్తీర్ణా ఋషీణాం పుణ్య కర్మణామ్	
భగవన్త మిహ ప్రాప్తం జ్ఞాత్వా త్వరిత మాగతా	7
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః	
సంతారం కారయామాస సర్వసంఘః సరాఘవః	8
ఉత్తరం తీరమాసాద్య సంపూజ్యర్షిగణం తదా	
గంధాకూలే నివిష్టా స్తే విశాలాం దద్యశుః పురీమ్	9
తతో మునివర స్థూర్ణం జగామ సహరాఘవః	
విశాలాం నగరీం రమ్యాం దివ్యాం స్వర్గోపమాం తదా	10
అథ రామౌ మహాప్రాజ్ఞో విశ్వామిత్రం మహామునిమ్	
పప్రుచ్ఛ ప్రాణ్ణాలి ర్భూత్వా విశాలా ముత్తమాం పురీమ్	11
కతరో రాజవంశోఽయం విశాలాయాం మహామునే	
శ్లోతు మిచ్ఛామి భద్రం తే పరం కౌతూహలం హి మే	12
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామస్య మునిపుంగవః	
ఆఖ్యాతుం తత్ సమారేభే విశాలస్య పురాతనమ్	13

శ్రూయతాం రామ శక్రస్య కథాం కథయతః శృతామ్ అస్మిన్ దేశే తు యద్వృత్తం శృణు తత్త్వేన రాఘవ	14
పూర్వం కృతయుగే రామ దితే పుత్రా మహాబలాః అదితేశ్చ మహాభాగా వీర్యవన్తః సుధార్మికాః	15
తత స్తేషాం నరవ్యాఘ్ర బుద్ధిరాసీన్ మహాత్మనామ్ అమరా అజరా శ్చైవ కథం స్యామ నిరామయాః	16
తేషాం చిన్తయతాం రామ బుద్ధిరాసీన్ మహాత్మనాం క్షీరోద మథనం కృత్వా రసం ప్రాప్స్యామ తత్ర వై	17
తతో నిశ్చిత్య మథనం యోక్తం కృత్వా చ వాసుకిమ్ మన్దానం మన్దరం కృత్వా మమన్దురఽమితౌజసః	18
అథ వర్ష సహస్రేణ యోక్తం సర్వశిరాంసి చ వమన్యఽతివిషం తత్ర దదంశు ర్దశనైః శిలాః	19
ఉత్పపాతాగ్ని సంకాశం హాలాహల మహావిషం తేన దగ్ధం జగత్సర్వం సదేవాఽసుర మానుషం	20
అథ దేవా మహాదేవం శంకరం శరణాఽర్ధినః జగ్ముః పశుపతిం రుద్రం త్రాహి త్రాహీతి తుష్టువుః	21
ఏవముక్త స్తతో దేవై ర్దేవదేవేశ్వరః ప్రభుః ప్రాదురాసీత్ తతోఽత్రైవ శంఖచక్రధరో హరిః	22
ఉవాచైనం స్మితం కృత్వా రుద్రం శూలభృతం హరిః దైవతైర్మధ్యమానే తు యత్సూర్వం సముపస్థితం	23
త్వదీయం హి సురశ్రేష్ఠ సురాణామగ్రజోఽసి యత్ అగ్రపూజా మిమాం మత్వా గృహాణేదం విషం ప్రభో	24
ఇత్యుక్త్వా చ సురశ్రేష్ఠః తత్రైవాఽన్తరధీయత దేవతానాం భయం దృష్ట్వా శ్రుత్వా వాక్యం తు శార్జిణః	25
హాలాహలవిషం ఘోరం స జగ్రాహఽమృతోపమం దేవాన్ విస్ఫుజ్య దేవేశో జగామ భగవాన్ హరః	26
తతో దేవాసురాః సర్వే మమంథూ రఘునందన ప్రవివేశాఽథ పాతాలం మంథానః పర్వతోత్తమః	27

తతో దేవాః సగన్ధర్వా స్తుష్టువు ర్మధుసూదనం	
త్వం గతిః సర్వభూతానాం విశేషణ దివౌకసాం	28
పాలయాఽస్మాన్ మహాబాహో గిరి ముద్ధర్తుమర్హసి	
ఇతి శ్రుత్వా హృషీకేశః కామరం రూపమాస్థితః	29
పర్వతం పృష్ఠతః కృత్వా శిశ్యే తత్రోదధౌ హరిః	
పర్వతాగ్రే తు లోకాత్మా హస్తేనాక్రమ్య కేశవః	30
దేవానాం మధ్యతః స్థిత్యా మమంథ పురుషోత్తమః	
అథ వర్షసహస్రేణ ఆయుర్వేదమయః పుమాన్	31
ఉదతిష్ఠత్ సుధర్మాత్మా సదండః సకమండలుః	
పూర్వం ధన్వన్తరి ర్నామ అప్సరాశ్చ సువర్చసః	32
అప్పు నిర్మథనాదేవ రస స్తస్మా ద్వరస్త్రియః	
ఉత్పేతు ర్మనుజశ్శేష్ఠ తస్మా దప్సరసోఽభవన్	33
షష్ఠిః కోట్యోఽభవంస్తాసామప్సరాణాం సువర్చసామ్	
అసంఖ్యేయాస్తు కాకుత్స్థ యాస్తాసాం పరిచారికాః	34
న తాః స్మ ప్రతిగృహ్లాన్తి సర్వే తే దేవ దానవాః	
అప్రతిగ్రహణా త్తాశ్చ సర్వాః సాధారణాః స్మృతాః	35
వరుణస్య తతః కన్యా వారుణీ రఘునన్దన	
ఉత్సపాత మహాభాగా మార్గమాణా పరిగ్రహమ్	36
దితేః పుత్రా న తాం రామ జగృహు ర్వరుణాత్మజామ్	
అదితేస్తు సుతా వీర జగృహు స్తా మనిన్దితామ్	37
అసురా స్తేన దైతేయాః సురా స్తేనాఽదితేః సుతాః	
హృష్టాః ప్రముదితా శ్చాసన్ వారుణీ గ్రహణాత్ సురాః	38
ఉచ్చైశ్శ్రవా హయశ్రేష్ఠో మణిరత్నం చ కొంస్తుభమ్	
ఉదతిష్ఠన్ నరశ్శేష్ఠ తద్దైవాఽమృతముత్తమమ్	39
అథ తస్య కృతే రామ మహానాసీత్ కులక్షయః	
అదితేస్తు తతః పుత్రా దితేః పుత్రానసూదయన్	40
ఏకతోఽభ్యాగమన్ సర్వే హ్యసురా రాక్షసై స్సహ	
యుద్ధమాసీ న్మహాఘోరం వీర త్రైలోక్య మోహనం	41

యదా క్షయం గతం సర్వం తదా విష్ణుర్మహాబలః	
అమృతం నోహర త్తూర్ణం మాయామాస్థాయ మోహినీం	42
యే తదాఽభిముఖం విష్ణుమక్షయ్యం పురుషోత్తమం	
సంపిష్టా స్తే తదా యుద్ధే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా	43
అదితేరాత్మజా వీరా దితిః పుత్రాన్నిజమ్నిరే	
తస్మిన్ యుద్ధే మహాఘోరే దైతేయాఽదిత్యయార్భుశమ్	44
నిహత్య దితి పుత్రాంశ్చ రాజ్యం ప్రాప్య పురందరః	
శశాస ముదితో లోకాన్ సర్వసంఘాన్ సచారణాన్	45
షట్పత్వారింశ స్సర్గః - దితి గర్భభేదః	
హతేషు తేషు పుత్రేషు దితిః పరమ దుఃఖితా	
మారీచం కాశ్యపం రామ భార్తర మిదమఽబ్రవీత్	1
హత పుత్రాఽస్మి భగవం స్తవ పుత్రైర్మహాబలైః	
శక్ర హస్తార మిచ్ఛామి పుత్రం దీర్ఘతపోఽర్జితమ్	2
సాహం తపశ్చరిష్యామి గర్భమాధాతు మర్హసి	
బలవంతం మహేష్వాసం స్థితిజ్ఞం సమదర్శినం	3
ఈద్యశం శక్ర హస్తారం త్వమఽనుజ్ఞాతు మర్హసి	
తస్యా స్తద్వచనం శ్రుత్వా మారీచః కాశ్యప స్తదా	4
ప్రత్యువాచ మహాతేజా దితిం పరమ దుఃఖితామ్	
ఏవం భవతు భద్రం తే శుచిర్భవ తపోధనే	5
జనయిష్యసి పుత్రం త్వం శక్ర హస్తార మాహవే	
పూర్ణే వర్షసహస్రే తు శుచిర్భవ భవిష్యసి	6
పుత్రం త్రైలోక్య భర్తారం మత్త స్త్వం జనయిష్యసి	
ఏవ ముక్త్యా మహాతేజాః పాణినా స మమార్హ తామ్	7
సమాలభ్య తతః స్వస్తీత్యుక్త్యా స తపసే యయౌ	
గతే తస్మిన్ నరశ్రేష్ఠ దితిః పరమ హర్షితా	8
కుశప్లవమ్ సమాసాద్య తప స్తేపే సుదారుణమ్	
తప స్తస్యాం హి కుర్వత్యాం పరిచర్యాం చకార హ	9
సహస్రాఽక్షీ నరశ్రేష్ఠ పరయా గుణసంపదా	

అగ్నిం కుశాన్ కాష్ఠమ౭పః ఫలం మూలం తద్దైవ చ	10
న్యవేదయత్ సహస్రాక్షో యచ్ఛా౭న్యదపి కాంక్షితమ్	
గాత్ర సంవాహనై శ్చైవ శ్రమా౭పనయనై స్తథా	11
శక్తః సర్వేషు కాలేషు దితిం పరిచచార హ	
పూర్ణే వర్షసహస్రై తు దశోనే రఘునన్దన	12
దితిః పరమ సంప్రీతా సహస్రాక్షమథా౭బ్రవీత్	
తపశ్చరంత్యా వర్షాణి దశ వీర్యవతాం వర	13
అవశిష్టాని భద్రం తే భ్రాతరం ద్రక్ష్యసే తతః	
తమహం త్వత్కృతే పుత్ర సమాధాస్యే జయోత్సుకమ్	14
త్రైలోక్య విజయం పుత్ర సహ భోక్త్యసి విజ్వరః	
యాచితేన సురశ్రేష్ఠ తవ పిత్రా మహాత్మనా	15
వరో వర్షసహస్రా౭న్తే మమ దత్తః సుతం పుత్ర	
ఏవముక్త్యా దితిః శక్తం ప్రాప్త మధ్యం దివాకరే	16
నిద్రయా౭పహ్యతా దేవీ పాదౌ కృత్వాధ శీర్షతః	
దృష్ట్వా తామ౭శుచిం శక్తః పాదతః కృతమూర్ధజామ్	17
శిరః స్థానే కృతౌ పాదౌ జహాస చ ముమోద చ	
తస్యాః శరీర వివరం వివేశ చ పురందరః	18
గర్భం చ సప్తథా రామ బిభేద పరమాత్మవాన్	
బిద్యమాన స్తతో గర్భో వజ్రేణ శతపర్వణా	19
రురోద సుస్వరం రామ తతో దితిర౭బుధ్యత	
మారుదో మా రుదశ్చేతి గర్భం శక్తో౭భ్యభాషత	20
బిభేద చ మహాతేజా రుదన్తమపి వాసవః	
న హన్తవ్యో న హన్తవ్య ఇత్యేవం దితిరబ్రవీత్	21
నిష్పృపాత తతః శక్తో మాతు ర్వచన గౌరవాత్	
ప్రాణ్ణాలి ర్వజ్రసహితో దితిం శక్తో౭భ్యభాషత	22
అశుచి ర్దేవి సుప్తా౭సి పాదయోః కృతమూర్ధజా	
తద౭న్తరమహం లబ్ధ్యా శక్త హన్తార మాహవే	23
అభిదం సప్తథా దేవి తన్ మే త్వం క్షన్తుమర్హసి	

సప్తచత్వారింశ స్సర్గః - విశాలాగమనం

సప్తధా తు కృతే గర్భే దితిః పరమదుఃఖితా	
సహస్రాక్షం దురాధర్షం వాక్యం సాఽనునయాబ్రవీత్	1
మమాఽపరాధా ధర్మోయం సప్తధా శకలీ కృతః	
నాపరాధోఽస్తి దేవేశ తవాత్ర బలసూదన	2
ప్రియం త్వత్కృతమిచ్ఛామి మమ గర్భవిపర్యయే	
మరుతాం సప్తం సప్తానాం స్థానపాలా భవన్స్విమే	3
వాత స్కన్ధా ఇమే సప్త చరన్తు దివి పుత్రక	
మారుతా ఇతి విఖ్యాతా దివ్యరూపా మమాత్మజాః	4
బ్రహ్మలోకం చరత్వేక ఇన్ద్రలోకం తథాపరః	
దివ్యవాయురితి ఖ్యాత స్తుతీయోఽపి మహాయశాః	5
చత్వారస్తు సురశ్రేష్ఠ దిశో వై తవ శాసనాత్	
సంచరిష్యన్తి భద్రం తే దేవభూతా మమాత్మజాః	6
త్వత్కృతే నైవ నామ్నా చ మారుతా ఇతి విశ్రుతాః	
తస్యా స్తద్వచనం శ్రుత్వా సహస్రాక్షః పురందరః	7
ఉవాచ ప్రాణ్జలి ర్వాక్యం దితిం బలనిఘాదనః	
సర్వమేత ద్యధోక్షం తే భవిష్యతి న సంశయః	8
వించరిష్యన్తి భద్రం తే దేవభూతా స్తవాత్మజాః	
ఏవం తౌ నిశ్చయం కృత్వా మాతాపుత్రౌ తపోవనే	9
జగ్ముతు స్త్రిదివం రామ కృతార్థావिति నః శ్రుతమ్	
ఏష దేశః స కాకుత్స్థ మహేన్ద్రాద్యుపితః పురా	10
దితి యత్ర తపః సిద్ధామేవం పరిచచార సః	
ఇక్షావకోస్తు నరవ్యాఘ్రు పుత్రః పరమధార్మికః	11
అలమ్బుసాయా ముత్సన్నో విశాల ఇతి విశ్రుతః	
తేన చాసీదిహ స్థానే విశాలేతి పురీ కృతా	12
విశాలస్య సుతో రామ హేమచన్ద్రో మహాబలః	
సుచన్ద్ర ఇతి విఖ్యాతో హేమచన్ద్రాదనన్తరః	13
సుచన్ద్ర తనయో రామ ధూమ్రాశ్వ ఇతి విశ్రుతః	

దూమ్రాశ్వ తనయశ్చాఽపి స్సంజయః సమపద్యత	14
స్సంజయస్య సుతః శ్రీమాన్ సహదేవః ప్రతాపవాన్	
కుశాశ్వః సహదేవస్య పుత్రః పరమ ధార్మికః	15
కుశాశ్వస్య మహాతేజాః నోమదత్తః ప్రతాపవాన్	
నోమదత్తస్య పుత్రస్తు కాకుత్స్థ ఇతి విశ్రుతః	16
తస్య పుత్రో మహాతేజాః సంప్రత్యేష పురీమిమామ్	
అవసత్యఽమరప్రఖ్యః సుమతి ర్నామ దుర్జయః	17
ఇక్షాకోస్తు ప్రసాదేన సర్వే వైశాలికా నృపాః	
దీర్ఘాయుషో మహాత్మానో వీర్యవన్తః సుధార్మికాః	18
ఇహోఽద్య రజనీం రామ సుఖం వత్స్యామహీ వయమ్	
శ్వః ప్రభాతే నరశ్రేష్ఠ జనకం ద్రష్టుమర్హసి	19
సుమతిస్తు మహాతేజా విశ్వామిత్ర ముపాగతమ్	
శ్రుత్వా నరవరశ్రేష్ఠః ప్రత్యుద్గచ్ఛన్ మహాయశాః	20
పూజాం చ పరమాం కృత్వా నోపాధ్యాయః సబాన్ధవః	
ప్రాణ్ణలిః కుశలం పృష్ట్యా విశ్వామిత్రమథాబ్రవీత్	21
ధన్యోస్మ్యఽనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే విషయం మునిః	
సంప్రాప్తో దర్శనం చైవ నాఽస్తి ధన్యతరో మయా	22
<u>అష్టచత్వారింశ స్సర్గః - శాక్రాఽహల్యా శాపః</u>	
పృష్ట్యా తు కుశలం తత్ర పరస్పర సమాగమే	
కథాన్తే సుమతి ర్వాక్యం వ్యాజహార మహామునిమ్	1
ఇమౌ కుమారౌ భద్రం తే దేవ తుల్య పరాక్రమౌ	
గజ సింహ గతీ వీరౌ శార్దూల వృషభోపమౌ	2
పద్మపత్ర విశాలాక్షౌ ఖడ్గ తూణీ ధనుర్ధరౌ	
అశ్వినావివ రూపేణ సముపస్థిత యౌవనౌ	3
యద్భుచ్చయైవ గాం ప్రాప్తౌ దేవలోకాదివాఽమరౌ	
కథం పద్భ్యా మిహ ప్రాప్తౌ కిమర్థం కస్య వా మునే	4
భూషయన్తావిమం దేశం చన్ద్ర సూర్యావివామ్బరమ్	
పరస్పరస్య సదృశౌ ప్రమాణేంగిత చేష్టితైః	5

కిమఁర్దం చ నరశేషాఁ సంప్రాప్తౌ దుర్గమే పథి వరాయుధ ధరో వీరో శ్రోతు మిచ్ఛామి తత్త్వతః	6
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా యథావృత్తం న్యవేదయత్ విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా రాజా పరమ హర్షితః	7
అతిథీ పరమౌ ప్రాప్తౌ పుత్రౌ దశరథస్య తౌ పూజయామాస విధివత్ సత్కారాత్ మహాబలౌ	8
తతః పరమ సత్కారం సుమతేః ప్రాప్య రాఘవౌ ఉప్య తత్ర నిశామేకాం జగ్ముతు ర్మిథిలాం తతః	9
తాం దృష్ట్వా మునయః సర్వే జనకస్య పురీం శుభామ్ సాధు సాధ్వితీ శంసన్తో మిథిలాం సమపూజయన్	10
మిథిలోపవనే తత్ర ఆశ్రమం దృశ్య రాఘవః పురాణం నిర్జనం రమ్యం పప్రచ్ఛ మునిపుంగవమ్	11
శ్రీమదాశ్రమ సంకాశం కిన్న్విదం మునివర్ణితమ్ శ్రోతు మిచ్ఛామి భగవన్ కస్యాఽయం పూర్వ ఆశ్రమః	12
తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవేణోక్తం వాక్యం వాక్యవిశారదః ప్రత్యువాచ మహాతేజా విశ్వమిత్రో మహామునిః	13
హస్త తే కథయిష్యామి శృణు తత్త్వేన రాఘవ యస్మైతదాశ్రమపదం శప్తం కోపాన్ మహాత్మనా	14
గౌతమస్య నరశేష పూర్వమాసీన్ మహాత్మనః ఆశ్రమౌ దివ్య సంకాశః సురైరపి సుపూజితః	15
స చేహ తప ఆతిష్ఠదఽహల్యా సహితః పురా వర్షపూగాననేకాంశ్చ రాజపుత్ర మహాయశః	16
తస్యాఽన్తరం విదిత్వా తు సహస్రాక్షః శచీపతిః మునివేషధరోఽహల్యా మిదం వచన మబ్రవీత్	17
ఋతుకాలం ప్రతీక్షన్తే నాఽర్ధినః సుసమాహితే సంగమం త్వహమిచ్ఛామి త్వయా సహ సుమధ్యమే	18
మునివేషం సహస్రాఽక్షం విజ్ఞాయ రఘునన్దన మతిం చకార దుర్మేధా దేవరాజ కుతూహలాత్	19

అథాఽబ్రవీత్ సురశ్రేష్ఠ కృతార్థేనాన్తరాత్మనా కృతార్థాస్మి సురశ్రేష్ఠ గచ్ఛ శీఘ్రమితః ప్రభో	20
ఆత్మానం మాం చ దేవేశ సర్వదా రక్ష మానద ఇన్ద్రస్తు ప్రహసన్ వాక్యమఽహల్యా మిదమబ్రవీత్	21
సుశ్రోణి పరితుష్టోఽస్మి గమిష్యామి యథాగతమ్ ఏవం సంగమ్య తు తయా నిశ్చక్రామోటజా త్తతః	22
స సంభ్రమాత్ త్వరన్ రామ శంకితో గౌతమం ప్రతి గౌతమం సందదర్శాఽథ ప్రవిశంతం మహామునిమ్	23
దేవ దానవ దుర్దర్శం తపోబల సమన్వితమ్ తీర్థోదక పరిక్లిన్నం దీప్యమాన మివానలమ్	24
గృహీత సమిధం తత్ర సకుశం మునిపుంజవమ్ దృష్ట్వా సురపతి స్త్రస్తో వివర్ణ వదనోఽభవత్	25
అథ దృష్ట్వా సహస్రాక్షం మునివేషధరం మునిః దుర్ఘ్రతం వృత్త సంపన్నో రోషా ద్వచనమబ్రవీత్	26
మమ రూపం సమాస్థాయ కృతవానఽసి దుర్మతే అకర్తవ్య మిదం తస్మాద్విఫలస్త్వం భవిష్యసి	27
గౌతమే నైవముక్షస్య సరోషణ మహాత్మనా పేతతు ర్స్వషణౌ భూమౌ సహస్రాక్షస్య తల్లణాత్	28
తథా శప్తా స వై శక్ర మఽహల్యామపి చ శప్తవాన్ ఇహ వర్షసహస్రాణి బహూని త్వం నివత్స్యసి	29
వాయుభక్షా నిరాహారా తప్యస్తీ భస్మశాయినీ అదృశ్యా సర్వభూతానామాశ్రమేఽస్మిన్ నివత్స్యసి	30
యదా చైతద్వనం ఘోరం రామో దశరథాత్మజః ఆగమిష్యతి దుర్దర్శ స్తదా పూతా భవిష్యసి	31
తస్యాతిథ్యేన దుర్ఘ్రతే లోభ మోహ వివర్జితా మత్సకాశే ముదా యుక్తా స్వం వపుర్ధారయిష్యసి	32
ఏవముక్త్యా మహాతేజా గౌతమో దుష్టచారిణీమ్ ఇమమాశ్రమ ముత్స్యజ్య సిద్ధ చారణసీవితే	33

హిమవత్ శిఖరే రమ్యే తప స్తేపే మహాతపాః||

ఏకోనపంచాశ స్సర్గః - అహల్యా శాపమోక్షః

అఫలస్తు తతః శక్రో దేవానగ్ని పురోగమాన్	
అబ్రవీత్ తస్య వదనః సర్దిసంఘాన్ సచారణాన్	1
కుర్వతా తపసో విఘ్నం గౌతమస్య మహాత్మనః	
క్రోధ ముత్పాద్య హి మయా సురకార్యమిదం కృతమ్	2
అఫలోఽస్మి కృతస్తిన క్రోధాత్ సా చ నిరాకృతా	
శాపమోక్షేణ మహతా తపోస్యాఽపహృతం మయా	3
తస్మాత్ సురవరాః సర్వే సర్దిసంఘాః సచారణాః	
సుర సాహ్యకరం సర్వే సఫలం కర్తుమర్హథ	4
శతక్రతోర్వచః శ్రుత్వా దేవాః సాఽగ్నిపురోగమాః	
పితృదేవా నుపేత్యాహుః సర్వే సహ మరుద్గణైః	5
పురాఽవిచార్య మోహేన మునిపత్నీం శతక్రతుః	
ధర్షయిత్వా మునేః శాపా త్తత్రైవ విఫలీకృతః	6
ఇదానీం కుప్యతే దేవాన్ దేవరాజః పురందరః	
అయం మేషః సవృషణః శక్రో హ్యవృషణః కృతః	7
మేషస్య వృషణౌ గృహ్య శక్రాయాఽఽశు ప్రయచ్ఛత	
అఫలస్తు కృత్తో మేషః పరాం తుష్టి ప్రదాస్యతి	8
భవతాం హర్షణాఽర్థే చ యే చ దాస్యన్తి మానవాః	
అక్షయం హి ఫలం తేషాం యూయం దాస్యథ పుష్కలం	9
అగ్నేస్తు వచనం శ్రుత్వా పితృదేవాః సమాగతాః	
ఉత్పాత్య మేషవృషణౌ సహస్రాక్షే న్యవేశయన్	10
తదా ప్రభృతి కాకుత్స్థ పితృదేవాః సమాగతాః	
అఫలాన్ భుజ్జితే మేషాన్ ఫలై స్తేషామయోజయన్	11
ఇన్ద్రస్తు మేషవృషణ స్తదా ప్రభృతి రాఘవ	
గౌతమస్య ప్రభావేణ తపసశ్చ మహాత్మనః	12
తదాగచ్ఛ మహాతేజ ఆశ్రమం పుణ్యకర్మణః	
తారయైనాం మహాభాగామఽహల్యాం దేవరూపిణీమ్	13

విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా రాఘవః సహలక్ష్మణః	
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య తమాశ్రమమృధావిశత్	14
దదర్శ చ మహాభాగాం తపసా ద్యోతిత ప్రభామ్	
లోకైరపి సమాగమ్య దుర్నిరీక్షాం సురా౭సురైః	15
ప్రయత్నాన్నిర్మితాం ధాత్రా దివ్యాం మాయామయీమివ	
స తుషారావృతాం సాబ్రాం పూర్ణచంద్ర ప్రభామివ	16
ధూమేనా౭పి పరీతాళ్లీం దీప్తామగ్నిశిఖామివ	
మధ్యే౭మ్భనో దురాధర్షాం దీప్తాం సూర్యప్రభా మివ	17
సా హి గౌతమ వాక్యేన దుర్నిరీక్ష్యా బభూవ హ	
త్రయాణామపి లోకానాం యావ ద్రామస్య దర్శనమ్	18
శాపస్యా౭న ముపాగమ్య తేషాం దర్శన మాగతా	
రాఘవౌ తు తత స్తస్యాః పాదౌ జగృహతు స్తదా	19
స్మరన్తీ గౌతమ వచః ప్రతిజగ్రాహ సా చ తౌ	
పాద్యమ౭ర్ష్యం తథాతిథ్యం చకార సుసమాహితా	20
ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థో విధిదృష్టేన కర్మణా	
పుష్పవృష్టిర్మహాత్యాసీ ద్దేవదున్దుభి నిస్సవైః	21
గన్ధర్వా౭స్సరసాం చాపి మహానాసీత్ సముత్సవః	
సాధు సాధ్వీతి దేవాస్తామ౭హల్యాం సమపూజయన్	22
తపోబల విశుద్ధాంగీం గౌతమస్యవశా౭నుగామ్	
గౌతమో౭పి మహాతేజా అహల్యా సహితః సుఖీ	23
రామం సంపూజ్య విధివత్ తపస్తేపే మహాతపాః	
రామో౭పి పరమాంపూజాం గౌతమస్య మహామునేః	24
సకాశా ద్విధివత్ ప్రాప్య జగామ మిథిలాం తతః	
పంచాశ స్సర్గః - జనక సమాగమః	
తతః ప్రాగుత్తరాం గత్వా రామః సౌమిత్రిణా సహ	
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య యజ్ఞవాట ముపాగమత్	1
రామస్తు మునిశార్దూల మువాచ సహలక్ష్మణః	
సాధ్వీ యజ్ఞ సమ్మర్థి ర్హి జనకస్య మహాత్మనః	2

బహూ నీహ సహస్రాణి నానాదేశ నివాసినామ్	
బ్రాహ్మణానాం మహాభాగ వేదాఽధ్యయన శాలినామ్	3
ఋషివాటాశ్చ దృశ్యన్తే శకటీశత సంకులాః	
దేశో విధీయతాం బ్రహ్మీన్ యత్ర వత్స్యామహీ వయమ్	4
రామస్య వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రో మహామునిః	
నివేశమఽకరో ధ్దేశే వివిక్తే సలిలాన్వితే	5
విశ్వామిత్రమనుప్రాప్తం శృత్వా స నృపతి స్తదా	
శతానన్దం పురస్కృత్య పురోహితమనిన్దితమ్	6
ప్రత్యుజ్జగామ సహసా వినయేన సమన్వితః	
ఋత్విజోఽపి మహాత్మాన స్త్వఽర్ష్యమాదాయ సత్వరమ్	7
విశ్వామిత్రాయ ధర్మేణ దదు ర్మన్తపురస్కృతమ్	
ప్రతిగృహ్య తు తాం పూజాం జనకస్య మహాత్మనః	8
పప్రచ్ఛ కుశలం రాజ్ఞో యజ్ఞస్య చ నిరామయమ్	
స తాంశ్చఽపి మునీన్ పృష్ట్యా నోపాధ్యాయపురోధసః	9
యథా న్యాయం తతః సర్వైః సమాగచ్ఛత్ ప్రహృష్టవత్	
అథ రాజా మునిశ్రేష్ఠం కృతాంజ్ఞాలిరఽభాషత	10
ఆసనే భగవానాఽఽస్తాం సహైభిర్మునిపుంగవైః	
జనకస్య వచః శ్రుత్వా నిషసాద మహామునిః	11
పురోధా ఋత్విజ శ్చైవ రాజా చ సహ మన్త్రిభిః	
ఆసనేషు యథా న్యాయముపవిష్టాన్ సమన్తతః	12
దృష్ట్వా స నృపతి స్తత్ర విశ్వామిత్ర మఽథాబ్రవీత్	
అద్య యజ్ఞసమ్పద్ధి ర్మే సఫలా దైవతైః కృతా	13
అద్య యజ్ఞఫలం ప్రాప్తం భగవద్దర్శనాన్ మయా	
ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే మునిపుంగవ	14
యజ్ఞోపసదనం బ్రహ్మీన్ ప్రాప్తోఽసి మునిభిః సహ	
ద్వాదశాఽహం తు బ్రహ్మార్షే శేషమాహుర్మనీషిణః	15
తతో భాగాఽర్ధినో దేవాన్ ద్రష్టుమర్హసి కౌశిక	
ఇత్యుక్త్వా మునిశార్దూలం ప్రహృష్ట వదన స్తదా	16

పున స్తం పరిపప్రచ్చ ప్రాణ్ణలిః ప్రణతో నృపః ఇమౌ కుమారౌ భద్రం తే దేవతుల్య పరాక్రమౌ	17
గజ సింహ గతీ వీరో శార్దూల వృషభోపమౌ పద్మపత్ర విశాలాఽక్షౌ ఖడ్గ తూణీ ధనుర్దరో	18
అశ్వినావివ రూపేణ సముపస్థిత యౌవనౌ యద్యచ్చ యేవ గాం ప్రాప్తౌ దేవలోకాదివామరౌ	19
కథం పద్భ్యామిహ ప్రాప్తౌ కిమర్థం కస్య వా మునే వరాయుధ ధరో వీరో కస్య పుత్రౌ మహామునే	20
భూషయంతావిమం దేశం చన్ద్ర సూర్యావివాఽమ్బరమ్ పరస్పరస్య సద్యశౌ ప్రమాణేచ్ఛిత చేష్టితైః	21
కాకపక్షధరో వీరో శ్రోతు మిచ్ఛామి తత్త్వతః తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా జనకస్య మహాత్మనః	22
న్యవేదయ దఽమేయాత్మా పుత్రౌ దశరథస్య తౌ సిద్ధాశ్రమ నివాసం చ రాక్షసానాం వధం తథా	23
తచ్ఛాగమన మఽవ్యగ్రం విశాలాయాశ్చ దర్శనమ్ అహల్యా దర్శనం చైవ గౌతమేన సమాగమమ్	24
మహాధనుషి జిజ్ఞాసాం కర్తమాగమనం తథా ఏతత్ సర్వం మహాతేజా జనకాయ మహాత్మనే	25
నివేద్య విరరామాఽథ విశ్వామిత్రో మహామునిః	

ఏకపంచాశ స్కంధః - విశ్వామిత్రవృత్తం

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రస్య ధీమతః హృష్టరోమా మహాతేజాః శతానన్దో మహాతపాః	1
గౌతమస్య సుతో జ్యేష్ఠః తపసా ద్యోతిత ప్రభః రామ సందర్శనాదేవ పరం విస్మయమాగతః	2
స తౌ నిషణ్ణౌ సంప్రీక్య సుఖాసీనౌ నృపాత్మజౌ శతానన్దో మునిశ్రేష్ఠం విశ్వామిత్రమఽథాబ్రవీత్	3
అపి తే మునిశార్దూల మమ మాతా యశస్వినీ దర్శితా రాజపుత్రాయ తపో దీర్ఘముపాగతా	4

అపి రామే మహాతేజా మమ మాతా యశస్వినీ వన్యై రుపాహరత్ పూజాం పూజాఽర్థే సర్వదేహినామ్	5
అపి రామాయ కథితం యథావృత్తం పురాతనమ్ మమ మాతుర్మహాతేజో దైవేన దురఽనుష్ఠితమ్	6
అపి కౌశిక భద్రం తే గురుణా మమ సంగతా మాతా మమ మునిశ్రేష్ఠ రామ సందర్శనాదితః	7
అపి మే గురుణా రామః పూజితః కుశికాత్మజ ఇహగతో మహాతేజాః పూజాం ప్రాప్తో మహాత్మనః	8
అపి శాన్తేన మనసా గురు ర్మే కుశికాత్మజ ఇహగతేన రామేణ ప్రయతేనాభివాదితః	9
తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య విశ్వామిత్రో మహామునిః ప్రత్యువాచ శతానందం వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదమ్	10
నాఽతిక్రాంతం మునిశ్రేష్ఠ యత్ కర్తవ్యం కృతం మయా సంగతా మునినా పత్నీ భార్గవేణేవ రేణుకా	11
తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య విశ్వామిత్రస్య ధీమతః శతానందో మహాతేజా రామం వచన మబ్రవీత్	12
స్వాగతం తే నరశ్రేష్ఠ దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య మహర్షి మఽపరాజితమ్	13
అచిన్త్య కర్మా తపసా బ్రహ్మర్షిరఽతుల ప్రభః విశ్వామిత్రో మహాతేజా వేత్స్యేనం పరమాం గతిమ్	14
నాస్తి ధన్యతరో రామ త్వత్తోఽన్యో భువి కశ్చన గోప్తా కుశిక పుత్ర స్తే యేన తప్తం మహాత్తపః	15
శ్రూయతాం చాఽభిదాస్యామి కౌశికస్య మహాత్మనః యథా బలం యథా వృత్తం తన్నే నిగదతః శృణు	16
రాజాఽఽసీదేష ధర్మాత్మా దీర్ఘకాల మరిందమః ధర్మజ్ఞః కృతవిద్యశ్చ ప్రజానాం చ హితే రతః	17
ప్రజాపతి సుతశ్చాసీత్ కుశో నామ మహీపతిః కుశస్య పుత్రో బలవాన్ కుశనాభః సుధార్మికః	18

కుశనాభ సుత స్వాసీ ధాధి రిత్యేవవిశ్రుతః	
గాధేః పుత్రో మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః	19
విశ్వామిత్రో మహాతేజాః పాలయామాస మేదినీమ్	
బహువర్షసహస్రాణి రాజా రాజ్యమకారయత్	20
కదాచి త్తు మహాతేజా యోజయిత్వా వరూధినీమ్	
అక్షౌహిణీ పరివృతః పరిచక్రామ మేదినీమ్	21
నగరాణి చ రాష్ట్రాణి సరితశ్చ తథా గిరీన్	
ఆశ్రమాన్ క్రమశో రామ విచర న్నాజగామ హ	22
వసిష్ఠస్యాశ్రమపదం నానావృక్ష సమాకులం	
నానా మృగగణా కీర్ణం సిద్ధ చారణ సేవితమ్	23
దేవ దానవ గన్ధర్వైః కిన్నరై రుశోభితమ్	
ప్రశాన్త హరిణా కీర్ణం ద్విజసంఘ నిపేవితమ్	24
బ్రహ్మర్షిగణ సంకీర్ణం దేవర్షిగణ సేవితమ్	
తపశ్చరణ సంసిద్ధైః అగ్నికల్పై ర్మహాత్మభిః	25
అబ్భక్షై ర్వాయు భక్షైశ్చ శీర్ణపర్ణాశశనై స్తథా	
ఫలమూలాశశనై ర్దానై ర్జితరోషై ర్జితేన్ద్రియైః	26
ఋషిభి ర్వాలఖిల్వైశ్చ జప హోమ పరాయణైః	
అన్వై ర్వైఖానసై శ్చైవ సమంతాదుపశోభితం	27
వసిష్ఠస్యాశ్రమపదం బ్రహ్మలోక మివాశపరమ్	
దదర్శ జయతాం శ్రేష్ఠో విశ్వామిత్రో మహాబలః	28
<u>ద్విపంచాశ స్సర్గః -- వసిష్ఠాతిథ్యం</u>	
తం దృష్ట్వా పరమ ప్రీతో విశ్వామిత్రో మహాబలః	
ప్రణమ్య విధినా వీరో వసిష్ఠం జపతాం వరమ్	1
స్వాగతం తవ చేత్యుక్తో వసిష్ఠీన మహాత్మనా	
ఆసనం చాస్య భగవాన్ వసిష్ఠో వ్యాదిదేశ హ	2
ఉపవిష్టాయ చ తదా విశ్వామిత్రాయ ధీమతే	
యథాన్యాయం మునివరః ఫల మూలన్యూపాహరత్	3
ప్రతిగృహ్య చ తాం పూజాం వసిష్ఠాద్రాజసత్తమః	

తపోఽగ్నిహోత్ర శిష్యేషు కుశలం పర్యపృచ్ఛత	4
విశ్వామిత్రో మహాతేజా వనస్పతిగణే తథా	
సర్వత్ర కుశలం ప్రాహ వసిష్టో రాజసత్తమమ్	5
సుఖోపవిష్టం రాజానం విశ్వామిత్రం మహాతపాః	
పప్రచ్ఛ జపతాం శ్రేష్ఠో వసిష్ఠో బ్రహ్మణః సుతః	6
కచ్చి త్తే కుశలం రాజన్ కచ్చిద్ధర్మేణ రంజయన్	
ప్రజాః పాలయసే వీర రాజవృత్తేన ధార్మిక	7
కచ్చి త్తే సంభృతా భృత్యాః కచ్చి త్తిష్ఠన్తి శాసనే	
కచ్చి త్తే విజితాః సర్వే రిపవో రిపుసూదన	8
కచ్చి ద్భలేషు కోశేషు మిత్రేషు చ పరంతప	
కుశలం తే నరవ్యాఘ్ర పుత్ర పౌత్రే తవాఽనఘ	9
సర్వత్ర కుశలం రాజా వసిష్ఠం ప్రత్యుదాహరత్	
విశ్వామిత్రో మహాతేజా వసిష్ఠం వినయాఽన్వితః	10
కృత్వోభౌ సుచిరం కాలం ధర్మిష్ఠా తాః కథాః శుభాః	
ముదా పరమయా యుక్తౌ ప్రీయేతాం తౌ పరస్పరమ్	11
తతో వసిష్ఠో భగవాన్ కథాఽస్తే రఘునన్దన	
విశ్వామిత్ర మిదంవాక్య మువాచ ప్రహసన్నివ	12
ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి బలస్యాఽస్య మహాబల	
తవ చైవాఽప్రమేయస్య యథాఽర్హం సంప్రతీచ్ఛ మే	13
సత్త్రియాం తు భవానేతాం ప్రతీచ్ఛతు మయోద్యతామ్	
రాజం స్త్వమఽతిథిశ్రేష్ఠః పూజనీయః ప్రయత్నతః	14
ఏవముక్తో వసిష్ఠేన విశ్వామిత్రో మహామతిః	
కృతమిత్యఽబ్రవీ ద్రాజా పూజావాక్యేన మే త్వయా	15
ఫల మూలేన భగవన్ విద్యతే యత్తవాశ్రమే	
పాద్యేనాచమనీయేన భగవ ద్ధర్మనేన చ	16
సర్వథా చ మహాప్రాజ్ఞ పూజార్హేణ సుపూజితః	
గమిష్యామి నమస్తేఽస్తు మైత్రేణేక్షస్య చక్షుషా	17
ఏవం ట్టువన్దం రాజానం వసిష్ఠః పునరేవ హి	

న్యమస్తయత ధర్మాత్మా పునః పునరుదారధీః	18
బాడమిత్యేవ గాధేయో వసిష్ఠం ప్రత్యువాచ హ	
యథా ప్రియం భగవత స్తథాస్తు మునిసత్తమ	19
ఏవముక్తో మహాతేజా వసిష్ఠో జపతాం వరః	
ఆజుహావ తతః ప్రీతః కల్మాషీం ధూతకల్మషః	20
ఏవ్యోహి శబలే క్షిప్రం శృణు చాఽపి వచో మమ	
సబలస్యాఽస్య రాజర్షేః కర్తుం వ్యవసితోఽస్మ్యహమ్	21
భోజనేన మహాఽర్హణ సత్కారం సంవిధత్స్వ మే	
యస్య యస్య యథాకామం షడ్రసేష్వఽభిపూజితమ్	22
తత్ సర్వం కామధుక్ క్షిప్రమభివర్ష కృతే మమ	
రసేనాఽన్నేన పానేన లేహ్య చోష్యణ సంయుతమ్	23
అన్నానాం నిచయం సర్వం సృజస్వ శబలే త్వర	

త్రిపంచాశ స్సర్గః - శబలా నిష్క్రియః

ఏవముక్తా వసిష్ఠేన శబలా శత్రు సూదన	
విదధే కామధుక్ కామాన్ యస్య యస్య యథేచ్ఛితమ్	1
ఇక్షూన్ మధూం స్తథా లాజాన్ మైరేయాంశ్చ వరాసవాన్	
పానాని చ మహాఽర్హాణి భక్ష్యాం శ్చోద్ధావచాం స్తథా	2
ఉష్ణాఢ్యస్యాదనస్యాత్ర రాశయః పర్వతోపమాః	
మృష్టాన్యన్నాని సూపాశ్చ దధి కుల్యా స్తథైవ చ	3
నానా స్వాదు రసానాం చ షాడబానాం తథైవ చ	
భాజనాని సుపూర్ణాని గౌడాని చ సహస్రశః	4
సర్వమాసీత్ సుసంతుష్టం హృష్ట పుష్ట జనాయుతమ్	
విశ్వామిత్ర బలం రామ వసిష్ఠేనాభితర్పితమ్	5
విశ్వామిత్రోఽపి రాజర్షి ర్హృష్టః పుష్ట స్తదా భవత్	
సాంతఃపురవరో రాజా సబ్రాహ్మణ పురోహితః	6
సామాత్యో మన్త్రి సహితః సభృత్యః పూజిత స్తదా	
యుక్తః పరమ హర్షేణ వసిష్ఠ మిద మబ్రవీత్	7
పూజితోఽహం త్వయా బ్రహ్మాన్ పూజాఽర్హేణ సుసత్కృతః	

శ్రూయతామభిధాస్యామి వాక్యం వాక్యవిశారద	8
గవాం శతసహస్రేణ దీయతాం శబలా మమ	
రత్నం హి భగవ న్నేతద్రత్నహారీ చ పార్థివః	9
తస్మా న్మే శబలాం దేహి మమైషా ధర్మతో ద్విజ	
ఏవముక్తస్తు భగవాన్ వసిష్ఠో ముని సత్తమః	10
విశ్వామిత్రేణ ధర్మాత్మా ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్	
నాహం శతసహస్రేణ నాపి కోటిశతై ర్గవామ్	11
రాజన్ దాస్యామి శబలాం రాశిభీ రజతస్య వా	
న పరిత్యాగమ౭ర్హేయం మత్ సకాశా దరిందమ	12
శాశ్వతీ శబలా మహ్యం కీర్తిరాత్మవతో యథా	
అస్యాం హవ్యం చ కవ్యం చ ప్రాణయాత్రా తదైవ చ	13
ఆయత్తమగ్నిహోత్రం చ బలి ర్హోమ స్తదైవ చ	
స్వాహాకార వషట్కారౌ విద్యాశ్చ వివిధా స్తథా	14
ఆయత్త మ౭త్ర రాజర్షే సర్వమేత న్న సంశయః	
సర్వస్య మేతత్ సత్యేన మమ తుష్టికరీ సదా	15
కారణై ర్బహుభీ రాజ న్న దాస్యే శబలాం తవ	
వసిష్ఠే నైవ ముక్తస్తు విశ్వామిత్రో౭ట్రవీ త్తతః	16
సంరబ్ధతర మ౭త్యర్థం వాక్యం వాక్యవిశారదః	
హైరణ్య కక్ష్యా గౌవేయాన్ సువర్ణాంకుశ భూషితాన్	17
దదామి కుంజరాం స్తే౭హం సహస్రాణి చతుర్దశ	
హైరణ్యానాం రథానాం తే శ్వేతాశ్వానాం చతుర్ముజామ్	18
దదామి తే శతాన్యష్టౌ కింకీణీక విభూషితాన్	
హయానాం దేశ జాతానాం కులజానాం మహౌజసామ్	19
సహస్ర మేకం దశ చ దదామి తవ సువ్రత	
నానావర్ణ విభక్తానాం వయస్సానాం తదైవ చ	20
దదామ్యేకాం గవాం కోటిం శబలా దీయతాం మమ	
యావదిచ్చసి రత్నం వా హిరణ్యం వా ద్విజోత్తమ	21
తావద్దాస్యామి తే సర్వం శబలా దీయతాం మమ	

ఏవముక్తస్తు భగవాన్ విశ్వామిత్రేణ ధీమతా	22
న దాస్యామీతి శబలాం ప్రాహ రాజన్ కథంచన	
ఏత దేవ హి మే రత్న మేత దేవ హి మే ధనమ్	23
ఏత దేవ హి సర్వస్య మేత దేవ హి జీవితమ్	
దర్శశ్చ పూర్ణమాసశ్చ యజ్ఞాశ్చైవాప్తదక్షిణాః	24
ఏత దేవ హి మే రాజన్ వివిధాశ్చ క్రియా స్తథా	
అదోమూలాః క్రియాః సర్వా మమ రాజ న్న సంశయః	25
బహునా కిం ప్రలాపేన న దాస్యే కామదోహినీమ్	
చతుఃపంచాశ స్సర్గః - పల్లవాది సృష్టిః	
కామధేనుం వసిష్ఠోఽపి యదా న త్యజతే మునిః	
తదాఽస్య శబలాం రామ విశ్వామిత్రోఽన్వకర్షత	1
నీయమానా తు శబలా రామ రాజ్ఞా మహాత్మనా	
దుఃఖితా చింతయామాస రుదన్తీ శోక కర్షితా	2
పరిత్యక్తా వసిష్ఠేన కిమఽహం సుమహాత్మనా	
యాఽహం రాజభటై ర్దీనా హ్రీయేయం భృశ దుఃఖితా	3
కిం మయాఽపకృతం తస్య మహర్షే ర్భావితాత్మనః	
యన్ మామనాగసం భక్తామిష్టాం త్యజతి ధార్మికః	4
ఇతి సా చింతయిత్వా తు వినిశ్చస్య చ పునః పునః	
నిర్ధూయ తాం స్తదా భ్రుత్యాన్ శతసః శత్రుసూదన	5
జగామానిల వేగేన పాదమూలం మహాత్మనః	
శబలా సా రుదన్తీ చ క్రోశన్తీ చేద మబ్రవీత్	6
వసిష్ఠస్యార్గతః స్థిత్యా మేఘదున్దుభి రావిణీ	
భగవన్ కిం పరిత్యక్తా త్వయాహం బ్రహ్మణ స్సుత	7
యస్మాద్రాజభటా మాం హి నయన్తే త్వత్కాశతః	
ఏవముక్తస్తు బ్రహ్మార్షి రిదం వచన మబ్రవీత్	8
శోక సంతప్త హృదయాం స్వసారమివ దుఃఖితామ్	
న త్వాం త్యజామి శబలే నాఽపి మేఽపకృతం త్వయా	9
ఏష త్వాం నయతే రాజా బలాన్మత్తో మహాబలః	

న హి తుల్యం బలం మహ్యం రాజాత్వఽద్య విశేషతః	10
బలీ రాజా క్షత్రియశ్చ పృథివ్యాః పతిరేవ చ	
ఇయమక్షౌహిణీ సేనా గజ వాజి రథాకులా	11
హస్తి ధ్వజ సమాకీర్ణా తేనాఽసౌ బలవత్తరః	
ఏవముక్తా వసిష్ఠేన ప్రత్యువాచ వినీతవత్	12
వచనం వచనజ్ఞా సౌ బ్రహ్మర్షిమఽమితప్రభమ్	
న బలం క్షత్రియస్యాహు ర్బ్రాహ్మణో బలవత్తరః	13
బ్రహ్మన్ బ్రహ్మబలం దివ్యం క్షత్రా త్తు బలవత్తరమ్	
అప్రమేయ బలం తుభ్యం న త్వయా బలవత్తరః	14
విశ్వామిత్రో మహావీర్య స్తేజ స్తవ దురాసదమ్	
నియుంక్ష్య మాం మహాతేజ స్త్వ ద్బ్రహ్మబల సంభృతామ్	15
తస్య దర్పబలం యత్తన్నాశయామి దురాత్మనః	
ఇత్యుక్తస్తు తయా రామ వసిష్ఠస్తు మహాయశాః	16
సృజస్వేతి తదోవాచ బలం పరబలార్దనం	
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సురభిః సాఽసృజ త్తదా	17
తస్యా హుమ్భారవోత్స్పష్టాః పల్లవాః శతశో నృప	
నాశయన్తి బలం సర్వం విశ్వామిత్రస్య పశ్యతః	18
బలం భగ్నం తతో దృష్ట్వా రథేనాక్రమ్య కౌశికః	
స రాజా పరమక్రుద్ధో రోషవిస్ఫారితేక్షణః	19
పల్లవాన్ నాశయామాస శస్త్రైరుచ్ఛావచైరపి	
విశ్వామిత్రార్ధితాన్ దృష్ట్వా పల్లవాన్ శతశ స్తదా	20
భూయ ఏవాఽసృజద్ధోరాన్ శకాన్ యవన మిశ్రితాన్	
తైరాసీత్ సంవృతా భూమిః శక్తై ర్యవన మిశ్రితైః	21
ప్రభావద్భి ర్మహావీర్యైః పద్మకిణ్ణుల్క సన్నిభైః	
తీక్ణాఽసి పట్టసధరై ర్థేమవర్ణాఽమ్బరావృతైః	22
నిర్దగ్ధం తద్బలం సర్వం ప్రదీపైరివ పావకైః	
తతోఽస్త్రాణి మహాతేజా విశ్వామిత్రో ముమోచ హ	23
తై సై ర్యవన కామ్భోజాః పల్లవాశ్చాకులీ కృతాః	

పంచపంచాశ స్వర్గః - విశ్వామిత్ర ధనుర్వేదాదిగమః

తత స్తా నాకులాన్ దృష్ట్వా విశ్వామిత్రాఽస్త్ర మోహితాన్ వసిష్ఠ శ్చోదయామాస కామధుక్ సృజ యోగతః	1
తస్య హుమ్భారవోత్సుష్టాః కామ్బోజా రవి సన్నిభాః ఊధస స్త్వఽథ సంభూతాః బర్బరాః శస్త్రపాణయః	2
యోనిదేశా చ్చ యవనాః శకృద్దేశా చ్చకా స్తథా రోమ కూపేషు చ వేద్యా హారీతాః సకీరాతకాః	3
యై స్త న్నిషూదితం సైన్యం విశ్వమిత్రస్య తల్లణాత్ సపదాతి గజం సాఽశ్వం సరథం రఘునన్దన	4
దృష్ట్వా నిషూదితం సైన్యం వసిష్ఠేన మహాత్మనా విశ్వామిత్ర సుతానాం తు శతం నానావిధాయుధమ్	5
అభ్యధావత్ సుసంక్రుద్ధం వసిష్ఠం జపతాం వరమ్ హుంకారేణైవ తాన్ సర్వాన్ దదాహ భగవాన్ ఋషిః	6
తే సాఽశ్వ రథ పాదాతా వసిష్ఠేన మహాత్మనా భస్మీ కృతా ముహూర్తేన విశ్వామిత్ర సుతా స్తథా	7
దృష్ట్వా వినాశితాన్ పుత్రాన్ బలం చ సుమహాయశాః స వ్రీడ శ్చిన్తయాఽఽవిష్టో విశ్వామిత్రోఽభవత్తదా	8
సముద్ర ఇవ నిర్వేగో భగ్నదంష్ట్ర ఇవోరగః ఊపరక్త ఇవాదిత్యః సద్యో నిష్ప్రభతాం గతః	9
హతపుత్ర బలో దీనో లూనపక్ష ఇవ ద్విజః హతదర్శో హతోత్సాహో నిర్వేదం సమపద్యత	10
స పుత్ర మేకం రాజ్యాయ పాలయేతి నియుజ్య చ పృథివీం క్షత్రధర్మేణ వనమేవాఽభ్యపద్యత	11
స గత్వా హిమవత్పార్శ్వం కిన్నరోరగ సేవితమ్ మహాదేవ ప్రసాదాఽర్థం తపస్తేపే మహాతపాః	12
కేనచిత్వథ కాలేన దేవేశో వృషభ ధ్వజః దర్శయామాస వరదో విశ్వామిత్రం మహామునిం	13
కిమర్థం తప్యసే రాజన్ బ్రూహి యత్తే వివక్షితమ్	

వరదోఽస్మి వరో యస్తే కాంక్షితః సోఽభిధీయతామ్	14
ఏవముక్తస్తు దేవేన విశ్వామిత్రో మహాతపాః ప్రణిపత్య మహాదేవ మిదం వచన మబ్రవీత్	15
యది తుష్టో మహాదేవ ధనుర్వేదో మమాఽనఘ సాంగోపాంగోపనిషదః సరహస్యః ప్రదీయతామ్	16
యాని దేవేషు చాఽస్త్రాణి దానవేషు మహర్షిషు గంధర్వ యక్ష రక్షస్సు ప్రతిభాన్తు మమాఽనఘ	17
తవ ప్రసాదాద్భవతు దేవదేవ మమేప్పితమ్ ఏవమఽస్త్వీతి దేవేశో వాక్యముక్త్యా గత స్తదా	18
ప్రాప్య చాఽస్త్రాణి రాజర్షి ర్విశ్వామిత్రో మహాబలః దర్పేణ మహతాయుక్తో దర్పపూర్ణోఽభవత్ తదా	19
వివర్ణమానో వీర్యేణ సముద్ర ఇవ పర్వసు హత మేవ తదా మేనే వసిష్ఠమ్ ఋషిసత్తమమ్	20
తతో గత్వాశ్రమపదం ముమోచాస్త్రాణి పార్థివః యై స్త త్తపోవనం సర్వం నిర్దగ్ధం చాఽస్త్రతేజసా	21
ఉదీర్యమాణమఽస్త్రం తద్విశ్వామిత్రస్య ధీమతః దృష్ట్వా విప్రద్రుతా భీతా మునయః శతశో దిశః	22
వసిష్ఠస్య చ యే శిష్యా స్తదైవ మృగ పక్షిణః విద్రవంతి భయాద్భీతా నానాదిగ్భ్యః సహస్రశః	23
వసిష్ఠస్యాశ్రమపదం శూన్యమాసీన్ మహాత్మనః ముహూర్త మివ నిఃశబ్దమాసీ దిరిణ సన్నిభమ్	24
వదతో వై వసిష్ఠస్య మా బైష్టేతి ముహుర్ముహుః నాశయామ్యఽద్య గాధేయం నీహారమివ భాస్కరః	25
ఏవముక్త్యా మహాతేజా వసిష్ఠో జపతాం వరః విశ్వామిత్రం తదా వాక్యం సరోష మిద మబ్రవీత్	26
ఆశ్రమం చిరసంవృద్ధం యద్వినాశితవానఽసి దురాచారోఽసి యన్మాఢ తస్మాత్ త్వం న భవిష్యసి	27

ఇత్యుక్త్వా పరమకుద్ధో దణ్ణ ముద్యమ్య సత్వరః విధూమమివ కాలాగ్నిం యమదణ్ణ మివాఽపరమ్	28
షట్పంచాశ స్వర్గః - బ్రహ్మతేజో బలం	
ఏవముక్తో వసిష్ఠీన విశ్వామిత్రో మహాబలః ఆగ్నేయమస్త్ర ముత్తిప్య తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాఽబ్రవీత్	1
బ్రహ్మదండం సముత్తిప్య కాలదండ మివాఽపరం వసిష్ఠో భగవాన్ క్రోధా దిదం వచన మబ్రవీత్	2
క్షత్రబద్ధో స్థితోఽస్మ్యేష యద్బలం త ద్విదర్శయ నాశయామ్యేష తే దర్పం శస్త్రస్య తవ గాధిజ	3
క్వ చ తే క్షత్రియబలం క్వ చ బ్రహ్మబలం మహాత్ పశ్య బ్రహ్మబలం దివ్యం మమ క్షత్రియ పాంసన	4
తస్యాఽస్త్రం గాధిపుత్రస్య ఘోర మాగ్నేయ ముద్యతమ్ బ్రహ్మదణ్ణేన తచ్ఛాస్త్ర మగ్నే ర్వేగ ఇవాఽమృసా	5
వారుణం చైవ రౌద్రం చ ఐన్ద్రం పాశుపతం తథా ఐషీకం చాఽపి చిక్షేప కుపితో గాధినన్దనః	6
మానవం మోహనం చైవ గాన్ధర్వం స్వాపనం తథా జ్యుమ్భణం మాదనం చైవ సంతాపన విలాపనే	7
శోషణం దారణం చైవ వజ్రమఽస్త్రం సుదుర్ణయమ్ బ్రహ్మపాశం కాలపాశం వారుణం పాశమేవ చ	8
పైనాకాఽస్త్రం చ దయితం శుష్కార్ద్రే అశనీ ఉభే దాణ్ణాఽస్త్రమథ పైశాచం క్రౌంచమఽస్త్రం తదైవ చ	9
ధర్మచక్రం కాలచక్రం విష్ణుచక్రం తదైవ చ వాయవ్యం మథనం చైవ అస్త్రం హయశిర స్తథా	10
శక్తి ద్వయం చ చిక్షేప కఙ్కాలం ముసలం తథా వైద్యాధరం మహాస్త్రం చ కాలాస్త్ర మఽథ దారుణమ్	11
త్రిశూలమస్త్రం ఘోరం చ కాపాల మథ కఙ్కణమ్ ఏతాన్యస్త్రాణి చిక్షేప సర్వాణి రఘునన్దన	12
వసిష్ఠే జపతాం శ్రేష్ఠే తదద్భుత మివాఽభవత్	

తాని సర్వాణి దణ్డేన గ్రసతే బ్రహ్మణః సుతః	13
తేషు శాస్తేషు బ్రహ్మస్త్రం క్షిప్తవాన్ గాధినన్దనః	
తదస్త్ర ముద్యతం దృష్ట్వా దేవాః సాఽగ్నిపురోగమాః	14
దేవర్షయశ్చ సంబ్రాన్తా గన్ధర్వాః స మహోరగాః	
త్రైలోక్య మాసీత్ సంత్రస్తం బ్రహ్మస్త్రే సముదీరితే	15
తదఽప్యస్త్రం మహాఘోరం బ్రాహ్మం బ్రాహ్మణ తేజసా	
వసిష్ఠో గ్రసతే సర్వం బ్రహ్మదణ్డేన రాఘవ	16
బ్రహ్మస్త్రం గ్రసమానస్య వసిష్ఠస్య మహాత్మనః	
త్రైలోక్య మోహనం రౌద్రం రూపమాసీత్ సుదారుణమ్	17
రోమకూపేషు సర్వేషు వసిష్ఠస్య మహాత్మనః	
మరీచ్య ఇవ నిష్పేతు రఽగ్నేర్ధూమాకులార్చిషః	18
ప్రాజ్వలత్ బ్రహ్మదణ్డశ్చ వసిష్ఠస్య కరోద్యతః	
విధూమ ఇవ కాలాగ్ని ర్యమదణ్డ ఇవాఽపరః	19
తతోఽస్తువన్ మునిగణా వసిష్ఠం జపతాం వరమ్	
అమేయం తే బలం బ్రహ్మాంస్త్రేజో ధారయ తేజసా	20
నిగృహీత స్త్వయా బ్రహ్మాన్ విశ్వామిత్రో మహాబలః	
ప్రసీద జపతాం శ్రేష్ఠ లోకాః సస్తు గతవ్యథాః	21
ఏవముక్తో మహాతేజాః శమం చక్రే మహాతపాః	
విశ్వామిత్రోఽపి నికృతో వినిశ్శ్య స్వేద మబ్రవీత్	22
ధిగ్బలం క్షత్రియబలం బ్రహ్మతేజోబలం బలమ్	
ఏకేన బ్రహ్మదణ్డేన సర్వాఽస్త్రాణి హతాని మే	23
తదేతత్ సమవేక్ష్యాఽహం ప్రసన్నేన్ద్రియ మానసః	
తపో మహత్ సమాస్థాస్యే యద్వై బ్రహ్మత్వ కారకమ్	24
<u>సప్తపంచాశ స్కంధః - త్రిశంకుయాజన ప్రార్థనా</u>	
తతః సంతప్త హృదయః స్మరన్ నిగ్రహ మాత్మనః	
వినిశ్శ్యస్య వినిశ్శ్యస్య కృతవైరో మహాత్మనా	1
స దక్షిణాం దిశం గత్వా మహిష్యా సహ రాఘవ	
తతాప పరమం ఘోరం విశ్వామిత్రో మహాతపాః	2

ఫల మూలాశనో దాంత శ్చచార సుమహ త్తపః	
అథాఽస్య జజ్ఞిరే పుత్రాః సత్యధర్మ పరాయణాః	3
హవిఃష్యన్తో మధుష్యన్తో దృఢనేత్రో మహారథః	
పూర్ణే వర్షసహస్రే తు బ్రహ్మ లోకపితామహాః	4
అబ్రవీ న్మధురం వాక్యం విశ్వామిత్రం తపోధనమ్	
జితా రాజర్షిలోకా స్తే తపసా కుశికాత్మజ	5
అనేన తపసా త్వాం తు రాజర్షిరితి విద్మహే	
ఏవముక్త్వా మహాతేజా జగామ సహ దైవతైః	6
త్రివిష్టపం బ్రహ్మలోకం లోకానాం పరమేశ్వరః	
విశ్వామిత్రోఽపి తచ్ఛ్రుత్వా హ్రీయా కించిదవాఙ్ముఖః	7
దుఃఖేన మహతావిష్టః సమన్య రిదమబ్రవీత్	
తపశ్చ సుమహత్తప్తం రాజర్షి రితి మాం విదుః	8
దేవాః సర్షిగణాః సర్వే నాస్తి మన్యే తపః ఫలమ్	
ఇతి నిశ్చిత్య మనసా భూయ ఏవ మహాతపాః	9
తపశ్చచార కాకుత్స్థ పరమం పరమాత్మవాన్	
ఏతస్మి న్నేవ కాలేతు సత్యవాదీ జితేన్ద్రియః	10
త్రిశంకు రితి విఖ్యాత ఇక్ష్వాకుకులవర్ధనః	
తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా యజేయ మితి రాఘవ	11
గచ్ఛేయం స్వశరీరేణ దేవానాం పరమాం గతిమ్	
స వసిష్ఠం సమాహూయ కథయామాస చిన్తితమ్	12
అశక్యమితి చాప్యుక్తో వసిష్ఠేన మహాత్మనా	
ప్రత్యాఖ్యాతో వసిష్ఠేన స యయౌ దక్షిణాం దిశమ్	13
తత స్తత్ కర్మ సిద్ధ్యర్థం పుత్రాం స్తస్య గతో నృపః	
వాసిష్ఠా దీర్ఘతపస స్తపో యత్ర హి తేపిరే	14
త్రిశంకుః సుమహాతేజాః శతం పరమ భాస్వరమ్	
వసిష్ఠ పుత్రాన్ దదృశే తప్యమానాన్ యశస్వినః	15
సోఽభిగమ్య మహాత్మానః సర్వానేవ గురోః సుతాన్	
అభివాద్యానుపూర్వేణ హ్రీయా కించి దవాఙ్ముఖః	16

అట్రవీత్ సుమహాభాగాన్ సర్వానేవ కృతాణ్ణలిః	
శరణం వః ప్రపద్యేఽహం శరణ్యాన్ శరణాగతః	17
ప్రత్యాఖ్యాతోఽస్మి భద్రం వో వసిష్ఠీన మహాత్మనా	
యష్టు కామో మహాయజ్ఞం తదనుజ్ఞాతు మర్హథ	18
గురుపుత్రానఽహం సర్వాన్ నమస్కృత్య ప్రసాదయే	
శిరసా ప్రణతో యాచే బ్రాహ్మణాం స్థపసి స్థితాన్	19
తే మాం భవంతః సిద్ధ్యర్థం యాజయన్తు సమాహితాః	
సశరీరో యథాఽహం హి దేవలోక మవాప్పుయామ్	20
ప్రత్యాఖ్యాతో వసిష్ఠీన గతిమఽన్యాం తపోధనాః	
గురుపుత్రాన్సతే సర్వాన్నాఽహం పశ్యామి కాంచన	21
ఇక్షాకూణాం హి సర్వేషాం పురోధాః పరమా గతిః	
పురోధసస్థు విద్వాంస స్థారయంతి సదా నృపాన్	22
తస్మా దనన్తరం సర్వే భవన్తో దైవతం మమ	

అష్టపంచాశ శ్లోకః - త్రిశంకు శాపః

తతః త్రిశంకోర్వచనం శ్రుత్వా క్రోధ సమన్వితమ్	
ఋషిపుత్ర శతం రామ రాజాన మిద మట్రవీత్	1
ప్రత్యాఖ్యాతోఽసి దుర్బుద్ధే గురుణా సత్యవాదినా	
తం కథం సమతిక్రమ్య శాఖాన్తర ముపేయివాన్	2
ఇక్షాకూణాం హి సర్వేషాం పురోధాః పరమో గతిః	
న చాతిక్రమితుం శక్యం వచనం సత్యవాదినః	3
అశక్యమితి చోవాచ వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః	
తం వయం వై సమాహర్తుం క్రతుం శక్తాః కథం తవ	4
బాలిశ స్త్వం నరశ్రేష్ఠ గమ్యతాం స్వపురం పునః	
యాజనే భగవాన్ శక్త స్తైలోక్యస్యాపి పార్థివ	5
అవమానం చ తత్ కర్తుం తస్య శక్యామహే కథం	
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా క్రోధ పర్యాకులాక్షరమ్	6
స రాజా పునరేవై తా నిదం వచన మట్రవీత్	
ప్రత్యాఖ్యాతోఽస్మి గురుణా గురుపుత్రై స్తథైవ చ	7

అన్యం గతిం గమిష్యామి స్వస్తివోఽస్తు తపోధనాః ఋషిపుత్రాస్తు తచ్ఛ్చత్వా వాక్యం ఘోరాభిసంహితమ్	8
శేషుః పరమ సంక్రుద్ధా శ్చణ్డాలత్వం గమిష్యసి ఏవముక్త్వా మహాత్మానో వివిశు స్తే స్వమాశ్రమమ్	9
అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం రాజా చణ్డాలతాం గతః నీలవస్త్ర ధరో నీలః పరుషో ధ్వస్తమూర్ధజః	10
చిత్త్యమాల్యాఽనులేపశ్చ ఆయసాభరణోఽభవత్ తం దృష్ట్వా మన్త్రిణః సర్వే త్యక్త్వా చణ్డాల రూపిణమ్	11
ప్రాద్రవన్ సహితా రామ పౌరా యేఽస్యానుగామినః ఏకో హి రాజా కాకుత్స్థ జగామ పరమాత్మవాన్	12
దహ్యమానో దివారాత్రం విశ్వామిత్రం తపోధనమ్ విశ్వామిత్రస్తు తం దృష్ట్వా రాజానం విఫలీకృతమ్	13
చణ్డాల రూపిణం రామ మునిః కారుణ్యమాగతః కారుణ్యత్ స మహాతేజా వాక్యం పరమధార్మికః	14
ఇదం జగాద భద్రం తే రాజానం ఘోరరూపిణమ్ కిమాగమన కార్యం తే రాజపుత్ర మహాబల	15
అయోధ్యాధిపతే వీర శాపా చ్చణ్డాలతాం గతః అథ తద్వాక్య మాకర్ణ్య రాజా చణ్డాలతాం గతః	16
అబ్రవీత్ ప్రాణ్ణలి ర్వాక్యం వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదమ్ ప్రత్యాఖ్యాతోఽస్మి గురుణా గురుపుత్రై స్తదైవ చ	17
అనవాప్యైవ తం కామం మయా ప్రాప్తో విపర్యయః సశరీరో దివం యాయామితి మే సౌమ్యదర్శన	18
మయా చేష్టం క్రతుశతం తచ్ఛ నాఽవాప్యతే ఫలమ్ అన్పతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన	19
కృచ్ఛ్రేష్వపి గతః సౌమ్య క్షత్రధర్మేణ తే శపే యజ్ఞై ర్భహువిధైరిష్టం ప్రజా ధర్మేణ పాలితాః	20
గురవశ్చ మహాత్మానః శీలవృత్తేన తోషితాః ధర్మే ప్రయతమానస్య యజ్ఞం చాహర్తుమిచ్ఛతః	21

పరితోషం న గచ్చన్తి గురవో మునిపుంగవ	
దైవమేవ పరం మన్యే పౌరుషం తు నిరర్థకమ్	22
దైవేనాక్రమ్యతే సర్వం దైవం హి పరమాగతిః	
తస్య మే పరమార్తస్య ప్రసాదమభికాంక్షతః	23
కర్తు మర్హసి భద్రం తే దైవోపహత కర్మణః	
నాన్య్యాం గతిం గమిష్యామి నాన్యః శరణమస్తి మే	24
దైవం పురుషకారేణ నివర్తయితు మర్హసి	
ఏకోనషష్ఠితమ స్సర్గః - వాసిష్ఠ శాపః	
ఉక్త వాక్యం తు రాజానం కృపయా కుశికాత్మజః	
అబ్రవీ న్మధురం వాక్యం సాక్షా చ్చణ్ణాల రూపిణమ్	1
ఇక్ష్యాక స్వాగతం తేఽస్తు జానామి త్వాం సుధార్మికమ్	
శరణం తే భవిష్యామి మా భైషీ ర్పుపపుంగవ	2
అహ మామస్త్రయే సర్వాన్ మహర్షీన్ పుణ్యకర్మణః	
యజ్ఞ సాహ్యకరాన్ రాజం స్తతో యక్ష్యసి నిర్వృతః	3
గురు శాప కృతంరూపం యదిదం త్వయి వర్తతే	
అనేన సహ రూపేణ సశరీరో గమిష్యసి	4
హస్త ప్రాప్త మహం మన్యే స్వర్గం తవ నరాధిప	
య స్త్వం కౌశిక మాగమ్య శరణ్యం శరణాగతః	5
ఏవముక్త్వా మహాతేజాః పుత్రాన్ పరమ ధార్మికాన్	
వ్యాదిదేశ మహాప్రాజ్ఞాన్ యజ్ఞసంభార కారణాత్	6
సర్వాం శిష్యాన్ సమాహూయ వాక్యమేత దువాచ హ	
సర్వాన్ ఋషిగణాన్ వత్సా ఆనయధ్వం మమాజ్ఞయా	7
సశిష్య సుహృద శ్చైవ సర్వీజః సుబహుశ్రుతాన్	
యదన్యో వచనం బ్రూయాన్ మద్వాక్య బలచోదితః	8
తత్ సర్వమఖిలేనోక్తం మమాఖ్యేయమఽనాదృతమ్	
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దిశో జగ్ము స్తదాజ్ఞయా	9
ఆజగ్మురఽథ దేశేభ్యః సర్వేభ్యో బ్రహ్మవాదినః	
తే చ శిష్యాః సమాగమ్య మునిం జ్వలిత తేజసం	10

ఊచుశ్చ వచనం సర్వే సర్వేషాం బ్రహ్మవాదినామ్ శ్రుత్వా తే వచనం సర్వే సమాయాన్తి ద్విజాతయః	11
సర్వ దేశేషు చాగచ్ఛన్ వర్ణయిత్వా మహోదయమ్ వాసిష్ఠం తచ్ఛతం సర్వం క్రోధ పర్యాకులాక్షరమ్	12
యదాహ వచనం సర్వం శృణు త్వం మునిపుంగవ క్షత్రియో యాజకో యస్య చణ్డాలస్య విశేషతః	13
కథం సదసి భోక్తారో హవి స్తస్య సురర్షయః బ్రాహ్మణా వా మహాత్మానో భుక్త్వా చణ్డాల భోజనమ్	14
కథం స్వర్గం గమిష్యన్తి విశ్వామిత్రేణ పాలితాః ఏత ద్వచన నైష్ఠుర్య మూచుః సంరక్త లోచనాః	15
వాసిష్ఠా మునిశార్దూల సర్వే తే సమహోదయాః తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా సర్వేషాం మునిపుంగవః	16
క్రోధ సంరక్త నయనః సరోష మిద మబ్రవీత్ యే దూషయన్త్యఽదుష్టం మాం తప ఉగ్రం సమాస్థితమ్	17
భస్మీభూతా దురాత్మానో భవిష్యన్తి న సంశయః అద్య తే కాలపాశేన నీతా వైవస్వత క్షయమ్	18
సప్త జాతి శతా న్యేవ మృతపాః సన్తు సర్వశః శ్వమాంస నియతాహారా ముష్టికా నామ నిర్ఘ్నాః	19
వికృతాశ్చ విరూపాశ్చ లోకానఽనుచరన్తిమాన్ మహోదయశ్చ దుర్బుద్ధి ర్మామఽదూష్యం హ్యదూషయత్	20
దూషితః సర్వలోకేషు నిషాదత్వం గమిష్యతి ప్రాణాతిపాత నిరతో నిరఽనుక్రోశతాం గతః	21
దీర్ఘకాలం మమ క్రోధా ధ్దుర్గతిం వర్తయిష్యతి ఏతావదుక్త్వా వచనం విశ్వామిత్రో మహాతపాః	22
విరరామ మహాతేజా ఋషిమధ్యే మహామునిః షష్ఠితమ స్కంధః - త్రిశంకు స్కంధః	
తపోబల హతాన్ కృత్వా వాసిష్ఠాన్ సమహోదయాన్ ఋషిమధ్యే మహాతేజా విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత	1

అయ మిక్ష్వాకు దాయాద స్త్రీశక్యరితి విశ్రుతః	
ధర్మిష్ఠశ్చ వదాన్యశ్చ మాం చైవ శరణంగతః	2
స్వనానేన శరీరేణ దేవలోక జిగీషయా	
యథాఽయం స్వశరీరేణ దేవలోకం గమిష్యతి	3
తథా ప్రవర్త్యతాం యజ్ఞో భవద్భిశ్చ మయా సహ	
విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా సర్వ ఏవ మహర్షయః	4
ఊచుః సమేత్య సహితా ధర్మజ్ఞా ధర్మ సంహితమ్	
అయం కుశిక దాయాదో మునిః పరమ కోపనః	5
యదాహ వచనం సమ్యగేతత్ కార్యం న సంశయః	
అగ్నికల్పో హి భగవాం శాపం దాస్యతి రోషితః	6
తస్మాత్ ప్రవర్త్యతాం యజ్ఞః సశరీరో యథా దివమ్	
గచ్ఛేదిక్ష్వాకు దాయాదో విశ్వామిత్రస్య తేజసా	7
తథా ప్రవర్త్యతాం యజ్ఞః సర్వే సమధితిష్ఠత	
ఏవముక్త్వా మహర్షయ శ్చక్రు స్తా స్తాః క్రియా స్తదా	8
యాజకశ్చ మహాతేజా విశ్వామిత్రోఽభవత్ క్రతౌ	
ఋత్విజ శ్చానుపూర్వేణ మన్తవన్ మన్తకోవిదాః	9
చక్రుః సర్వాణి కర్మాణి యథాకల్పం యథావిధి	
తతః కాలేన మహతా విశ్వామిత్రో మహాతపాః	10
చకారావాహనం తత్ర భాగాఽర్థం సర్వదేవతాః	
నాభ్యాగమం స్తదాహూతా భాగార్థం సర్వదేవతాః	11
తతః క్రోధసమావిష్ఠో విశ్వమిత్రో మహామునిః	
స్రువ ముద్యమ్య సక్రోధ స్త్రీశక్య మిద మబ్రవీత్	12
పశ్య మే తపసో వీర్యం స్వార్జితస్య నరేశ్వర	
ఏష త్వాం స్వశరీరేణ నయామి స్వర్గ మోజసా	13
దుష్ప్రాపం స్వశరీరేణ దివం గచ్ఛ నరాఽధిప	
స్వార్జితం కించిదఽప్యస్తి మయా హి తపసః ఫలమ్	14
రాజన్ స్వతేజసా తస్య సశరీరో దివం వ్రజ	
ఉక్త వాక్యే మునౌ తస్మిన్ సశరీరో నరేశ్వరః	15

దివం జగామ కాకుత్స్థ మునీనాం పశ్యతాం తదా దేవలోక గతం దృష్ట్వా త్రిశంకం పాకశాసనః	16
సహ సర్వైః సురగణై రిదం వచన మబ్రవీత్ త్రిశంకో గచ్ఛ భూయ స్త్వం నాఽసి స్వర్గ కృతాలయః	17
గురుశాపహతో మూఢ పత భూమిమఽవాక్కిరాః ఏవముక్తో మహేంద్రేణ త్రిశంకరఽపతత్ పునః	18
విక్రోశమాన స్త్రాహీతి విశ్వామిత్రం తపోధనమ్ తచ్ఛుత్వా వచనం తస్య క్రోశమానస్య కౌశికః	19
క్రోధ మాహారయ త్తీవ్రం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ఋషిమధ్యే స తేజస్వీ ప్రజాపతి రివాఽపరః	20
సృజన్ దక్షిణ మార్గస్థాన్ సప్తర్షీనఽపరాన్ పునః నక్షత్ర మాలామఽపరా మసృజత్ క్రోధమూర్ఛితః	21
దక్షిణాం దిశమాస్థాయ మునిమధ్యే మహాతపాః సృష్ట్వా నక్షత్రవంశం చ క్రోధేన కలుషీ కృతః	22
అన్య మిన్ద్రం కరిష్యామి లోకో వా స్యాదఽనిన్ద్రకః దైవతాన్యపి స క్రోధాత్ స్రష్టుం సముపచక్రమే	23
తతః పరమ సంభ్రాన్తా స్సర్వీసంఘాః సురాఽసురాః విశ్వామిత్రం మహాత్మాన మూచుః సాఽనునయం వచః	24
అయం రాజా మహాభాగ గురుశాప పరిక్షతః సశరీరో దివం యాతుం నాఽర్హ యేవ తపోధన	25
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా దేవానాం మునిపుంగవః అబ్రవీత్ సుమహద్వాక్యం కౌశికః సర్వదేవతాః	26
సశరీరస్య భద్రం వ స్త్రీశంకీరఽస్య భూపతేః ఆరోహణం ప్రతిజ్ఞాయ నాఽన్యతం కర్తు ముత్సహే	27
స్వర్గోఽస్తు సశరీరస్య త్రిశంకీరఽస్య శాశ్వతః నక్షత్రాణి చ సర్వాణి మామకాని ద్రువాణ్యఽథ	28
యావల్లోకా ధరిష్యన్తి తిష్ఠ స్త్వేతాని సర్వశః మత్కృతాని సురాః సర్వే తదఽనుజ్ఞాతుమర్హథ	29

ఏవముక్తాః సురాః సర్వే ప్రత్యూచు ర్మునిపుంగవమ్	
ఏవం భవతు భద్రం తే తిష్ఠ స్వేతాని సర్వశః	30
గగనే తా న్యనేకాని వైశ్వానర పథాద్భూషిః	
నక్షత్రాణి మునిశేష్ఠ తేషు జ్యోతిష్సు జాజ్వలన్	31
అవాక్కిరా స్త్రీశంకుశ్చ తిష్ఠత్వఽమర సన్నిభః	
అనుయాస్యంతి చైతాని జ్యోతింషి నృపసత్తమం	32
కృతార్థం కీర్తిమంతం చ స్వర్గలోకగతం తథా	
విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా సర్వదేవై రభిష్టుతః	33
ఋషిమధ్యే మహాతేజా బాఢమిత్యేవ దేవతాః	
తతో దేవా మహాత్మానో మునయశ్చ తపోధనాః	34
జగ్ము ర్యథాగతం సర్వే యజ్ఞస్యాన్తే నరోత్తమ	
ఏకషష్ఠితమ స్సర్గః - శునశ్శేఫ విక్రయః	
విశ్వామిత్రో మహాత్మాఽథ ప్రస్థితాన్ ప్రేక్ష్య తాన్ ఋషీన్	
అబ్రవీ న్నరశార్దుల సర్వాం స్తాన్ వనవాసినః	1
మహాన్ విఘ్నః ప్రవృత్తోఽయం దక్షిణామాస్థితో దిశమ్	
దిశమఽన్యాం ప్రపత్స్యామ స్తత్ర తస్యామహీ తపః	2
పశ్చిమాయాం విశాలాయాం పుష్కరేషు మహాత్మనః	
సుఖం తపశ్చరిష్యామో వరం తద్ధి తపోవనమ్	3
ఏవముక్త్యా మహాతేజాః పుష్కరేషు మహామునిః	
తప ఉగ్రం దురాధర్షం తేపే మూల ఫలాఽశనః	4
ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు అయోధ్యాఽధిపతి ర్నృపః	
అమృరీష ఇతి ఖ్యాతో యష్టుం సముపచక్రమే	5
తస్య వై యజమానస్య పశు మిన్ద్రో జహార హ	
ప్రనష్టే తు పశౌ విప్రో రాజాన మిదమబ్రవీత్	6
పశురఽద్య హ్నతో రాజన్ ప్రనష్ట స్తవ దుర్నయాత్	
అరక్షితారం రాజానం ఘ్నున్తి దోషా నరేశ్వర	7
ప్రాయశ్చిత్తం మహా ద్యేతన్నరం వా పురుషర్షభ	
ఆనయస్వ పశుం శీఘ్రం యావత్ కర్మ ప్రవర్తతే	8

ఉపాధ్యాయ వచః శ్రుత్వా స రాజు పురుషర్షభ అన్వియేష మహాబుద్ధిః పశుం గోభిః సహస్రశః	9
దేశాన్ జనపదాం స్తాం స్తా న్నగరాణి వనాని చ ఆశ్రమాణి చ పుణ్యాని మార్గమాణో మహీపతిః	10
సపుత్ర సహితం తాత సభార్యం రఘునన్దన భృగుతుందే సమాసీన మృచీకం సందదర్శ హ	11
తమువాచ మహాతేజాః ప్రణమ్యాఽభిప్రసాద్య చ బ్రహ్మర్షిం తపసాదీప్తం రాజర్షిరఽమిత ప్రభః	12
పృష్ట్యా సర్వత్ర కుశలమృచీకం తమిదం వచః గవాం శతసహస్రేణ విక్రీణీషే సుతం యది	13
పశోరథే మహాభాగ కృతకృత్యోఽస్మి భార్గవ సర్వే పరిగతా దేశా యజ్ఞీయం న లభే పశుమ్	14
దాతు మర్హసి మూల్యేన సుతమేక మితో మమ ఏవముక్తో మహాతేజా ఋచీక స్వబ్రవీద్యచః	15
నాహం జ్యేష్ఠం నరశ్రేష్ఠం విక్రీణీయాం కథంచన ఋచీకస్య వచః శ్రుత్వా తేషాం మాతా మహాత్మనామ్	16
ఉవాచ నరశార్దూలమఽమృరీషం తపస్వినీ అవిక్రేయం సుతం జ్యేష్ఠం భగవానాహ భార్గవః	17
మమాపి దయితం విద్ధి కనిష్ఠం శునకం నృప తస్మాత్ కనీయంసం పుత్రం న దాస్యే తవ పార్థివ	18
ప్రాయేణ హి నరశ్రేష్ఠ జ్యేష్ఠాః పితృషు వల్లభాః మాతృణాం చ కనీయాంస స్తస్మా ద్రక్షే కనీయంసం	19
ఉక్త వాక్యే మునౌ తస్మిన్ మునిపత్న్యాం తదైవ చ శునశ్శేషః స్వయం రామ మధ్యమో వాక్య మబ్రవీత్	20
పితా జ్యేష్ఠమఽవిక్రేయం మాతాచాహ కనీయంసం విక్రీతం మధ్యమం మన్యే రాజన్ పుత్రం నయస్య మామ్	21
అథ రాజు మహాన్ రామ వాక్యాన్తే బ్రహ్మవాదినః హిరణ్యస్య సువర్ణస్య కోటిభీ రత్నరాశిభిః	22

గవాం శత సహస్రేణ శునశ్శేపం నరేశ్వరః గృహీత్వా పరమ ప్రీతో జగామ రఘునందన	23
అమృరీషస్తు రాజర్షీ రథమారోప్య సత్వరః శునశ్శేపం మహాతేజా జగామాశు మహాయశాః	24
<u>ద్విపష్టితమ స్వర్గః - అంబరీష యజ్ఞః</u>	
శునశ్శేపం నరశ్రేష్ఠ గృహీత్వా తు మహాయశాః వ్యశ్రామ్యత్ పుష్కరే రాజా మధ్యాహ్నా రఘునందన	1
తస్య విశ్రమమాణస్య శునశ్శేపో మహాయశాః పుష్కరక్షేత్ర మాగమ్య విశ్వామిత్రం దదర్శ హ	2
తప్యంతం ఋషిభిః సార్థం మాతులం పరమాతురః విషణ్ణ వదనో దీన స్తుప్తయా చ శ్రమేణ చ	3
పపాతాజ్కే మునేరాశు వాక్యం చేద మువాచ హ న మేఽస్తి మాతా న పితా జ్ఞాతయో బాన్ధవాః కుతః	4
త్రాతుమర్హసి మాం సౌమ్య ధర్మేణ మునిపుంగవ త్రాతా త్వం హి మునిశ్రేష్ఠ సర్వేషాం త్వం హి భావనః	5
రాజా చ కృతకార్యః స్యాదఽహం దీర్ఘాయురఽవ్యయః స్వర్గలోక ముపాశ్చీయాం తపస్తప్త్యా హ్యనుత్తమమ్	6
త్వం మే నాథో హ్యఽనాథస్య భవ భవ్యేన చేతసా పితేవ పుత్రం ధర్మాత్మం స్త్రాతు మర్హసి కిల్బిషాత్	7
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రో మహాతపాః సాన్త్యయిత్వా బహువిధం పుత్రా నిదమువాచ హ	8
యత్కృతే పితరః పుత్రాన్ జనయన్తి శుభార్థినః పరలోక హితాఽర్థాయ తస్య కాలోఽయమాగతః	9
అయం మునిసుతో బాలో మత్తః శరణ మిచ్ఛతి అస్య జీవిత మాత్రేణ ప్రీయం కురుత పుత్రకాః	10
సర్వే సుకృత కర్మాణః సర్వే ధర్మ పరాయణాః పశుభూతా నరేంద్రస్య తృప్తిమగ్నైః ప్రయచ్ఛత	11
నాథవాంశ్చ శునశ్శేపో యజ్ఞశ్చాఽవిఘ్నతో భవేత్	

దేవతా స్తుర్పితాశ్చ స్యు ర్మమచాఽపి కృతం వచః	12
మునేస్తు వచనం శ్రుత్వా మధుష్యన్దాదయః సుతాః	
సాభిమానం నరశ్రేష్ఠ సలీల మిదమబ్రువన్	13
కథ మాత్మసుతాన్ హిత్యా త్రాయసేఽన్యసుతం విభో	
అకార్యమివ పశ్యామః శ్వమాంస మివ భోజనే	14
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా పుత్రాణాం మునిపుంగవః	
క్రోధ సంరక్త నయనో వ్యాహర్తు ముపచక్రమే	15
నిస్సాధ్యస మిదం ప్రోక్తం ధర్మాదఽపి విగర్హితమ్	
అతిక్రమ్యతు మద్వాక్యం దారుణం రోమహర్షణమ్	16
శ్వమాంస భోజినః సర్వే వాసిష్ఠా ఇవ జాతిషు	
పూర్ణం వర్షసహస్రం తు పృథివ్యామనువత్స్యథ	17
కృత్వా శాప సమాయుక్తాన్ పుత్రాన్ మునివర స్తదా	
శునశ్శేష మువాచార్తం కృత్వా రక్షాం నిరామయమ్	18
పవిత్ర పాశైరాసక్తో రక్తమాల్యాఽనులేపనః	
వైష్ణవం యూప మాసాద్య వాగ్భి రగ్నిముదాహర	19
ఇమేతు గాథే ద్వే దివ్యే గాయేథా మునిపుత్రక	
అమ్బరీషస్య యజ్ఞేస్మిం స్తతః సిద్ధి మవాప్స్యసి	20
శునశ్శేషో గృహీత్వా తు తే గాథే సుసమాహితః	
త్వరయా రాజసింహం తమమ్బరీష మువాచ హ	21
రాజసింహ మహాసత్త్వ శీఘ్రం గచ్ఛావహీ సదః	
నివర్తయస్య రాజేన్ద్ర దీక్షాం చ సముపావిశ	22
తద్వాక్యమ్ ఋషి పుత్రస్య శ్రుత్వా హర్ష సముత్సుకః	
జగామ నృపతిః శీఘ్రం యజ్ఞవాట మతన్త్రితః	23
సదస్యానుమతే రాజా పవిత్ర కృత లక్షణమ్	
పశుం రక్తాంఘ్రిం కృత్వా యూపే తం సమబన్ధయత్	24
స బద్ధో వాగ్భిరగ్ర్యాభి రఽభితుష్టావ వై సురౌ	
ఇన్ద్ర మిన్ద్రాఽనుజం చైవ యథావన్ మునిపుత్రకః	25
తతః ప్రీతః సహస్రాక్షో రహస్య స్తుతి తర్పితః	

దీర్ఘమాయు స్తదా ప్రాదా చ్చునశ్శేషాయ రాఘవ	26
స చ రాజా నరశ్రేష్ఠ యజ్ఞస్యాఽన్త మవాప్తవాన్	
ఫలం బహుగుణం రామ సహస్రాక్ష ప్రసాదజమ్	27
విశ్వామిత్రోఽపి ధర్మాత్మా భూయ స్తేపే మహాతపాః	
పుష్కరేషు నరశ్రేష్ఠ దశ వర్షకతాని చ	28
<u>త్రిషష్టితమ స్కంధః - మేనకా నిర్వాసః</u>	
పూర్ణే వర్ష సహస్రే తు వ్రతస్నాతం మహామునిమ్	
అభ్యాగచ్ఛన్ సురాః సర్వే తపః ఫల చికిర్షవః	1
అబ్రవీత్ సుమహాతేజా బ్రహ్మ సురుచిరం వచః	
ఋషి స్వమసి భద్రం తే స్వార్జితైః కర్మభిః శుభైః	2
త మేవముక్త్యా దేవేశ స్త్రిదివం పునరభ్యగాత్	
విశ్వామిత్రో మహాతేజా భూయ స్తేపే మహాత్తపః	3
తతః కాలేన మహతా మేనకా పరమాఽప్పరాః	
పుష్కరేషు నరశ్రేష్ఠ స్నాతుం సముపచక్రమే	4
తాం దదర్శ మహాతేజా మేనకాం కుశికాత్మజః	
రూపేణాఽప్రతిమాం తత్ర విద్యుతం జలదే యథా	5
దృష్ట్వా కన్ధర్పవశగో ముని స్తా మిద మబ్రవీత్	
అప్పరః స్వాగతం తేఽస్తు వస చేహ మమాశ్రమే	6
అనుగృహ్ణీష్వ భద్రం తే మదనేన సుమోహితమ్	
ఇత్యుక్తా సా వరారోహ తత్ర వాస మఽథాకరోత్	7
తస్యాం వసన్త్యాం వర్షాణి పఞ్చా పఞ్చా చ రాఘవ	
విశ్వామిత్రాశ్రమే తస్మిన్ సౌమ్య సుఖేన వ్యతిచక్రముః	8
అథ కాలేగతే తస్మిన్ విశ్వామిత్రో మహామునిః	
సవ్రీడ ఇవ సంవృత్త శ్చిన్తా శోక పరాయణః	9
బుద్ధిర్మునే స్సముత్పన్నా సామర్థా రఘునన్దన	
సర్వంసురాణాం కర్మైత త్రవోఽపహరణం మహాత్	10
అహోరాత్రాఽపదేశేన గతాః సంవత్సరా దశ	
కామమోహాఽభిభూతస్య విఘ్నోఽయం ప్రత్యుపస్థితః	11

వినిశ్చయసన్ మునివరః పశ్చాత్తాపేన దుఃఖితః భీతామఽస్పృహసం దృష్ట్వా వేపన్తీం ప్రాణ్ణలి స్థితామ్	12
మేనకాం మధురై ర్వాక్యై ర్విస్సుజ్య కుశికాత్మజః ఉత్తరం పర్వతం రామ విశ్వామిత్రో జగామ హ	13
స కృత్వా నైష్ఠికీం బుద్ధిం జేతుకామో మహాతపాః కౌశికీ తీరమాసాద్య తప స్తేపే సుదారుణమ్	14
తస్య వర్షసహస్రాణి ఘోరం తప ఉపాసతః ఉత్తరే పర్వతే రామ దేవతానా మభూద్భయమ్	15
ఆమస్త్రయన్ సమాగమ్య సర్వే సర్దిగణాః సురాః మహర్షికబ్ధం లభతాం సాధ్యఽయం కుశికాత్మజః	16
దేవతానాం వచః శ్రుత్వా సర్వలోక పితామహాః అబ్రవీన్ మధురంవాక్యం విశ్వామిత్రం తపోధనమ్	17
మహర్షే స్వాగతం వత్స తపసోగ్రేణ తోషితః మహత్త్వమ్ ఋషి ముఖ్యత్వం దదామి తవ సువ్రత	18
బ్రహ్మణః స వచః శ్రుత్వా సర్వలోకేశ్వరస్య హ న విషణ్ణో న సంతుష్టో విశ్వామిత్ర స్తపోధనః	19
ప్రాణ్ణలిః ప్రణతో భూత్వా సర్వలోక పితామహమ్ ప్రత్యువాచ తతో వాచం విశ్వామిత్రో మహామునిః	20
మహర్షికబ్ధ మతులం స్వార్జితైః కర్మభిః శుభైః యది మే భగవాన్నాహ తతోఽహం విజితేంద్రియః	21
తమువాచ తతో బ్రహ్మ న తావ త్త్వం జితేంద్రియః యతస్య మునిశార్దూల ఇత్యుక్త్వా త్రిదివంగతః	22
విప్రస్థితేషు దేవేషు విశ్వామిత్రో మహామునిః ఊర్ధ్వభాహు ర్నిరాలమ్బో వాయుభక్ష స్తపశ్చరన్	23
ఘర్మే పఞ్చతపా భూత్వా వర్షాస్వాకాశ సంశ్రయః శిశిరే సలిలస్థాయీ రాత్ర్యఽహని తపోధనః	24
ఏవం వర్షసహస్రం హి తపో ఘోర ముపాగమత్ తస్మిన్ సంతప్యమానే తు విశ్వామిత్రే మహామునౌ	25

సంభ్రమః సుమహానాసీత్ సురాణాం వాసవస్య చ రమ్భామృతం సురసం శక్రః సహ సర్వై ర్మరుద్గణైః	26
ఉవాచాత్మహితం వాక్యమృతం కౌశికస్య చ చతుష్షష్టితమ స్కంధః - రంభా శాపః	
సురకార్య మిదం రమ్భే కర్తవ్యం సుమహా త్వయా లోభనం కౌశిక స్వేహ కామమోహ సమన్వితమ్	1
తథోక్తా సాఽప్సరా రామ సహస్రాక్షణ ధీమతా వ్రీడితా ప్రాణ్ణలిర్భూత్వా ప్రత్యువాచ సురేశ్వరమ్	2
అయం సురపతే ఘోరో విశ్వామిత్రో మహామునిః క్రోధ ముత్సృక్యతే ఘోరమ్ మయి దేవ న సంశయః	3
తతో హి మే భయం దేవ ప్రసాదం కర్తు మర్హసి ఏవముక్త స్థయా రామ రంభయా భీతయా తదా	4
తామువాచ సహస్రాక్షో వేపమానాం కృతాఽణ్ణలిమ్ మా బైషి రమ్భే భద్రం తే కురుష్వ మమ శాసనమ్	5
కోకిలో హృదయ గ్రాహీ మాధవే రుచిర ద్రుమే అహం కన్దర్పసహితః స్థాస్యామి తవ పార్శ్వతః	6
త్వం హి రూపం బహుగుణం కృత్వా పరమ భాస్వరమ్ తమ్ ఋషిం కౌశికం భద్రే భేదయస్వ తపస్వినమ్	7
సా శ్రుత్వా వచనం తస్య కృత్వా రూప మనుత్తమమ్ లోభయామాస లలితా విశ్వామిత్రం శుచిస్మితా	8
కోకిలస్య స శుశ్రావ వల్ల వ్యాహరతః స్వనమ్ సంప్రహృష్టేన మనసా తత ఏనా ముదైక్షత	9
అథ తస్య చ శబ్దేన గీతే నాఽప్రతిమేన చ దర్శనేన చ రమ్భాయా మునిః సందేహమాగతః	10
సహస్రాక్షస్య తత్ కర్మ విజ్ఞాయ మునిపుంగవః రమ్భాం క్రోధ సమావిష్టః శశాప కుశికాత్మజః	11
యన్ మాం లోభయసే రమ్భే కామక్రోధ జయైషిణమ్ దశ వర్షసహస్రాణి శైలీ స్థాస్యఽసి దుర్భగే	12

బ్రాహ్మణః సుమహాతేజా స్తపోబల సమన్వితః ఉద్ధరిష్యతి రమ్భే త్వాం మత్తోధ కలుషీ కృతామ్	13
ఏవముక్త్వా మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః అశక్నువన్ ధారయితుం క్రోధం సంతాప మాగతః	14
తస్య శాపేన మహతా రమ్భా శైలీ తదాభవత్ వచః శ్రుత్వా చ కన్ధర్వో మహర్షేః స చ నిర్గతః	15
కోపేన సుమహాతేజా స్తపోఽపహరణే కృతే ఇన్ద్రియైరఽజితై రామ న లేభే శాన్తిమాత్మనః	16
బభూవాఽస్య మనశ్చింతా తపోఽపహరణే కృతే నైవ క్రోధం గమిష్యామి న చ వక్ష్యే కథంచన	17
అథవా నోచ్ఛ్వాసిష్యామి సంవత్సర శతాన్యఽపి అహం విశోషయిష్యామి హ్యత్మానం విజితేన్ద్రియః	18
తావ ద్యావద్ధి మే ప్రాప్తం బ్రాహ్మణ్యం తపసార్జితం అనుచ్ఛ్వాస న్న భుంజాన స్తిష్ఠేయం శ్వాశ్వతీ స్సమాః	19
న హి మే తప్యమానస్య క్షయం యాస్యంతి మూర్తయః ఏవం వర్ష సహస్రస్య దీక్షాం స మునిపుంగవః	20
చకారాఽప్రతిమాం లోకే ప్రతిజ్ఞాం రఘునందన <u>పంచషష్ఠితమ స్కంధః - బ్రహ్మర్షిత్య ప్రాప్తిః</u>	
అథ హైమవతీం రామ దిశం త్యక్త్వా మహామునిః పూర్వాం దిశమనుప్రాప్య తప స్తేపే సుదారుణమ్	1
మౌనం వర్ష సహస్రస్య కృత్వా వ్రతమనుత్తమమ్ చకారాఽప్రతిమం రామ తపః పరమ దుష్కరమ్	2
పూర్ణే వర్షసహస్రే తు కాష్ఠభూతం మహామునిమ్ విఘ్నైర్బహుభి రాధూతం క్రోధో నాఽన్తర మావిశత్	3
స కృత్వా నిశ్చయం రామ తప ఆతిష్ఠదవ్యయం తస్య వర్షసహస్రస్య వ్రతే పూర్ణే మహావ్రతః	4
భోక్తు మారభ్ణవా నఽన్నం తస్మిన్ కాలే రఘూత్తమ ఇంద్రో ద్విజాతి ర్భూత్వా తం సిద్ధమఽన్నమయాచత	5

తస్మై దత్వా తదా సిద్ధం సర్వం విప్రాయ నిశ్చితః నిశ్చేషితేఽన్నే భగవానఽభుక్త్వైవ మహాతపాః	6
న కించి దఽవద ద్విప్రం మౌనవ్రతమఽథాస్థితః అథ వర్షసహస్రం వై నోఽఛ్చ్యసన్ మునిపుంగవః	7
తస్యాఽనుఛ్చ్యసమానస్య మూర్ధ్ని ధూమో వ్యజాయత త్రైలోక్యం యేన సంభ్రాంతమాదీపిత మివాఽభవత్	8
తతో దేవాః సగంధర్వాః పన్నగాఽసుర రాక్షసాః మోహితా స్తేజసా తస్య తపసా మన్దరశ్మయః	9
కశ్మలోపహతాః సర్వే పితామహమథాఽబ్రువన్ బహుభిః కారణై ర్దేవ విశ్వామిత్రో మహామునిః	10
లోభితః క్రోధిత శ్చైవ తపసా చాఽభివర్ధతే న హ్యస్య వృజినం కించి ధ్యశ్యతే సూక్ష్మమప్యథ	11
న దీయతే యది త్వస్య మనసా యదఽభీప్సితమ్ వినాశయతి త్రైలోక్యం తపసా సచరాఽచరమ్	12
వ్యాకులాశ్చ దిశః సర్వా న చ కించిత్ ప్రకాశతే సాగరాః క్షుభితాః సర్వే విశీర్యన్తే చ పర్వతాః	13
ప్రకమ్పతే చ పృథివీ వాయు ర్వాతి భృశాకులః బ్రహ్మ న్న ప్రతిజానీమో నాస్తికో జాయతే జనః	14
సమ్మూఢ మివ త్రైలోక్యం సంప్రక్షుభిత మానసం భాస్కరో నిష్ప్రభ శ్చైవ మహర్షే స్తస్య తేజసా	15
బుద్ధిం న కురుతే యావ న్నాశేదేవ మహామునిః తావత్ ప్రసాద్యో భగవానగ్నిరూపో మహాద్యుతిః	16
కాలాగ్నినా యథా పూర్వం త్రైలోక్యం దహ్యతేఽఖిలమ్ దేవరాజ్యమ్ చికిర్షేత దీయతామఽస్య యన్ మతమ్	17
తతః సురగణాః సర్వే పితామహ పురోగమాః విశ్వామిత్రం మహాత్మానం వాక్యం మధుర మబ్రువన్	18
బ్రహ్మర్షే స్వాగతం తేఽస్తు తపసా స్మ సుతోషితాః బ్రాహ్మణ్యం తపసోగ్రేణ ప్రాప్తవానఽసి కౌశిక	19

దీర్ఘమాయుశ్చ తే బ్రహ్మన్ దదామి సమరుద్ధణః	
స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్	20
పితామహ వచః శ్రుత్వా సర్వేషాం చ దివౌకసామ్	
కృత్వా ప్రణామం ముదితో వ్యాజహార మహామునిః	21
బ్రాహ్మణ్యం యది మే ప్రాప్తం దీర్ఘమాయు స్తధైవ చ	
ఓంకారశ్చ వషట్కారో వేదాశ్చ వరయన్తు మామ్	22
క్షత్రవేదవిదాం శ్రేష్ఠో బ్రహ్మవేదవిదామఽపి	
బ్రహ్మపుత్రో వసిష్ఠో మామేవం వదతు దేవతాః	23
యద్యఽయం పరమః కామః కృతో యాన్తు సురర్షభాః	
తతః ప్రసాదితో దేవై ర్వసిష్ఠో జపతాం వరః	24
సఖ్యం చకార బ్రహ్మర్షిరేవమస్మి తిచాఽబ్రవీత్	
బ్రహ్మర్షి త్వం న సందేహః సర్వం సంపత్స్యతే తవ	25
ఇత్యుక్త్వా దేవతాశ్చాఽపి సర్వా జగ్ము ర్యథాగతమ్	
విశ్వామిత్రోఽపి ధర్మాత్మా లబ్ధ్వా బ్రాహ్మణ్య ముత్తమమ్	26
పూజయామాస బ్రహ్మర్షిం వసిష్ఠం జపతాం వరమ్	
కృత కామో మహీం సర్వాం చచార తపసి స్థితః	27
ఏవం త్వఽనేన బ్రాహ్మణ్యం ప్రాప్తం రామ మహాత్మనా	
ఏష రామ మునిశ్రేష్ఠ ఏష విగ్రహవత్తపః	28
ఏష ధర్మపరో నిత్యం వీర్యస్వైష పరాయణమ్	
ఏవముక్త్వా మహాతేజా విరరామ ద్విజోత్తమః	29
శతానన్ద వచః శ్రుత్వా రామ లక్ష్మణ సన్నిధౌ	
జనకః ప్రాణ్ణాలి ర్వాక్యమువాచ కుశికాత్మజమ్	30
ధన్యోస్మ్యఽనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే మునిపుంగవ	
యజ్ఞం కాకుత్స్థ సహితః ప్రాప్తవానఽసి ధార్మిక	31
పావితోఽహం త్వయా బ్రహ్మన్ దర్శనేన మహామునే	
గుణా బహువిధాః ప్రాప్తా స్తవ సందర్శనా న్మయా	32
విస్తరేణ చ తే బ్రహ్మన్ కీర్త్యమానం మహాత్తపః	
శ్రుతం మయా మహాతేజో రామేణ చ మహాత్మనా	33

సదస్యః ప్రాప్య చ సదః శ్రుతా స్తే బహవో గుణాః అప్రమేయం తప స్తుభ్య మప్రమేయం చ తే బలమ్	34
అప్రమేయా గుణాశ్చైవ నిత్యం తే కుశికాత్మజ త్సప్తిరాశ్చర్య భూతానాం కథానాం నాఽస్తి మే విభో	35
కర్మకాలో మునిశ్రేష్ఠ లమ్బతే రవి మణ్డలమ్ శ్వః ప్రభాతే మహాతేజో ద్రష్టుమర్హసి మాం పునః	36
స్వాగతం తపతాం శ్రేష్ఠ మామఽనుజ్ఞాతు మర్హసి ఏవముక్తో మునివరః ప్రశస్య పురుషర్షభం	37
విససర్ణాశు జనకం ప్రీతం ప్రీతమనా స్తదా ఏవముక్త్వా మునిశ్రేష్ఠం వైదేహో మిథిలాధిపః	38
ప్రదక్షిణం చకారాఽథ నోపాధ్యాయః సబాన్ధవః విశ్వామిత్రోఽపి ధర్మాత్మా సహ రామః సలక్ష్మణః	39
స్వవాటమఽభిచక్రామ పూజ్యమానో మహర్షిభిః <u>షట్పత్తితమ స్సర్గః - ధనుః ప్రసంగః</u>	
తతః ప్రభాతే విమలే కృత కర్మా నరాధిపః విశ్వామిత్రం మహాత్మాన మాజుహావ సరాఘవమ్	1
తమఽర్చయిత్వా ధర్మాత్మా శాస్త్ర దృష్టేన కర్మణా రాఘవౌ చ మహాత్మానౌ తదా వాక్యమువాచ హ	2
భగవన్ స్వాగతం తేఽస్తు కిం కరోమి తవాఽనఘ భవానాజ్ఞాపయతు మామాజ్ఞాప్యో భవతా హ్యఽహమ్	3
ఏవముక్తః స ధర్మాత్మా జనకేన మహాత్మానా ప్రత్యువాచ మునిర్వీరం వాక్యం వాక్యవిశారదః	4
పుత్రౌ దశరథ స్వేమౌ క్షత్రియా లోక విశ్రుతౌ ద్రష్టు కామౌ ధనుః శ్రేష్ఠం యదేత త్వయి తిష్ఠతి	5
ఏత ద్దర్శయ భద్రం తే కృత కామౌ నృపాత్మజౌ దర్శనాదఽస్య ధనుషో యథేష్ఠం ప్రతియాస్యతః	6
ఏవముక్తస్తు జనకః ప్రత్యువాచ మహామునిమ్ శ్రూయతా మఽస్య ధనుషో యదర్థ మిహ తిష్ఠతి	7

దేవరాత ఇతి ఖ్యాతో నిమేః షష్ఠో మహీపతిః న్యాసోఽయం తస్య భగవన్ హస్తే దత్తో మహాత్మనః	8
దక్షయజ్ఞ వధే పూర్వం ధనురాయమ్య వీర్యవాన్ రుద్రస్తు త్రిదశాన్ రోషాత్ సలీల మిద మబ్రవీత్	9
యస్మాద్భాగాఽర్ధినో భాగం నాకల్పయత మే సురాః వరాఙ్గాని మహార్హాణి ధనుషా శాతయామి వః	10
తతో విమనసః సర్వే దేవా వై మునిపుంగవ ప్రసాదయన్తి దేవేశం తేషాం ప్రీతోఽభవ ద్భవః	11
ప్రీతి యుక్తః స సర్వేషాం దదౌ తేషాం మహాత్మనామ్ తదేత ద్దేవదేవస్య ధనూరత్నం మహాత్మనః	12
న్యాసభూతం తదా న్యస్త మస్మాకం పూర్వకే విభో అథ మే కృషతః క్షేత్రం లాఙ్గలా దుత్థితా మమ	13
క్షేత్రం శోధయతా లబ్ధా నామ్నా సీతేతి విశ్రుతా భూతలా దుత్థితా సా తు వ్యవర్ధత మమాత్మజా	14
వీర్యశుల్కేతి మే కన్యా స్థాపితేయమఽయోనిజా భూతలా దుత్థితాం తాం తు వర్ధమానాం మమాత్మజామ్	15
వరయామాసు రాగమ్య రాజానో మునిపుంగవ తేషాం వరయతాం కన్యాం సర్వేషాం పృథివీక్షితామ్	16
వీర్యశుల్కేతి భగవ న్న దదామి సుతా మఽహమ్ తతః సర్వే నృపతయః సమేత్య మునిపుంగవ	17
మిథిలామఽభ్యుపాగమ్య వీర్యం జిజ్ఞాసవ స్తదా తేషాం జిజ్ఞాసమానానా మైశంధనురుపాహ్సాతమ్	18
న శేకు ర్గ్రహణే తస్య ధనుష స్తోలనేఽపి వా తేషాం వీర్యవతాం వీర్య మల్పం జ్ఞాత్వా మహామునే	19
ప్రత్యాఖ్యాతా నృపతయ స్త న్నిబోధ తపోధన తతః పరమ కోపేన రాజానో మునిపుంగవ	20
న్యరున్ధన్ మిథిలాం సర్వే వీర్య సందేహా మాగతాః ఆత్మానమవధూతం తే విజ్ఞాయ నృపపుంగవాః	21

రోషణ మహతావిష్టాః పీడయన్ మిథిలాం పురీమ్ తతః సంవత్సరే పూర్ణే క్షయం యాతాని సర్వశః	22
సాధనాని మునిశ్రేష్ఠ తతోఽహం భృశ దుఃఖితః తతో దేవగణాన్ సర్వాం స్థపసాఽహం ప్రసాదయమ్	23
దదుశ్చ పరమప్రీతా శ్చతురజ్జటలం సురాః తతో భగ్నా నృపతయో హన్యమానా దిశో యయుః	24
అవీర్యా వీర్య సందిగ్ధా సామాత్యాః పాపకారిణః తదేత న్మునిశార్దూల ధనుః పరమ భాస్వరమ్	25
రామ లక్ష్మణయో శ్చాఽపి దర్శయిష్యామి సువ్రత యద్యఽస్య ధనుషో రామః కుర్యా దారోపణం మునే	26
సుతామఽయోనిజాం సీతాం దద్యాం దాశరథేరహమ్	

సప్తషష్ఠితమ స్కంధః -- ధనుర్భంగః

జనకస్య వచః శ్రుత్వా విశ్వామిత్రో మహామునిః ధను ర్ధర్షయ రామాయ ఇతి హోవాచ పార్థివమ్	1
తతః స రాజా జనకః సచివాన్ వ్యాదిదేశ హ ధనురానీయతాం దివ్యం గన్ధమాల్య విభూషితమ్	2
జనకేన సమాదిష్టాః సచివాః ప్రావిశన్ పురీమ్ తద్ధనుః పురతః కృత్వా నిర్ణగ్ముః పార్థివాజ్ఞయా	3
న్యణాం శతాని పశ్చాశ్చద్వాయతానాం మహాత్మానామ్ మంజుషామఽష్టచక్రాం తాం సమూహు స్తే కథంచన	4
తామాదాయ తు మంజుషా మాయసీం యత్ర తద్ధనుః సురోపమం తే జనక మూచు ర్హృపతి మన్త్రిణః	5
ఇదం ధనుర్వరం రాజన్ పూజితం సర్వరాజభిః మిథిలాఽధిప రాజేన్ద్ర దర్శనీయం యదీచ్ఛసి	6
తేషాం నృపో వచః శ్రుత్వా కృతాఽఙ్జలిరభాషత విశ్వామిత్రం మహాత్మానం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ	7
ఇదం ధనుర్వరం బ్రహ్మాన్ జనకైరభిపూజితమ్ రాజభిశ్చ మహావీర్వైరఽశక్యం పూరితుం తదా	8

వైతత్ సురగణాః సర్వే నాఽసురా న చ రాక్షసాః	
గంధర్వ యక్ష ప్రవరాః స కిన్నర మహోరగాః	9
క్వ గతి ర్మానుషాణాం చ ధనుషోఽస్య ప్రపూరణే	
ఆరోపణే సమాయోగే వేపనే తోలనేఽపి వా	10
తదేత ధనుషాం శ్రేష్ఠ మానీతం మునిపుంగవ	
దర్శయైతన్ మహాభాగ అనయో రాజపుత్రయోః	11
విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా శ్రుత్వా జనక భాషితమ్	
వత్స రామ ధనుః పశ్య ఇతి రాఘవ మబ్రవీత్	12
బ్రహ్మర్షే ర్వచనా ద్రామో యత్ర తిష్ఠతి తద్ధనుః	
మంజుషాం తా మఽపావృత్య దృష్ట్వా ధనురఽథాబ్రవీత్	13
ఇదం ధనుర్వరం బ్రహ్మాన్ సంస్పృశా మీహ పాణినా	
యత్పవాంశ్చ భవిష్యామి తోలనే పూరణేఽపి వా	14
బాఢ మిత్యేవ తం రాజా మునిశ్చ సమభాషత	
లీలయా స ధనుర్మధ్యే జగ్రాహ వచనాన్మునేః	15
పశ్యతాం నృసహస్రాణాం బహూనాం రఘునందనః	
ఆరోపయత్ స ధర్మాత్మా సలీల మివ తద్ధనుః	16
ఆరోపయిత్వా ధర్మాత్మా పూరయామాస వీర్యవాన్	
తద్భభ్రజ్ఞ ధనుర్మధ్యే నరశ్రేష్ఠో మహాయశాః	17
తస్య శబ్దో మహానాసీ నిర్ఘాత సమ నిస్సృనః	
భూమి కమ్పశ్చ సుమహాన్ పర్వతస్యేవ దీర్యతః	18
నిపేతుశ్చ నరాః సర్వే తేన శబ్దేన మోహితాః	
వర్ణయిత్వా మునివరం రాజానం తౌ చ రాఘవౌ	19

ప్రత్యాశ్చస్తే జనే తస్మిన్ రాజా విగత సాధ్వసః

ఉవాచ ప్రాణ్ణలిర్వాక్యం వాక్యజ్ఞో మునిపుంగవమ్	20
భగవన్ దృష్ట వీర్యో మే రామో దశరథాత్మజః	
అత్యద్భుత మఽచిన్త్యం చ న తర్కిత మిదం మయా	21
జనకానాం కులే కీర్తి మాహరిష్యతి మే సుతా	
సీతా భర్తారమాసాద్య రామం దశరథాత్మజమ్	22
మమ సత్యా ప్రతిజ్ఞా చ వీర్యశుల్కేతి కౌశిక	
సీతా ప్రాణై ర్భహుమతా దేయా రామాయ మే సుతా	23
భవతోఽనుమతే బ్రహ్మాన్ శీఘ్రం గచ్ఛన్తు మన్త్రిణః	
మమ కౌశిక భద్రం తే అయోధ్యాం త్వరితా రథైః	24
రాజానం ప్రశితై ర్వాక్యైరానయన్తు పురం మమ	
ప్రదానం వీర్యశుల్కాయాః కథయన్తు చ సర్వశః	25
మునిగుప్తౌ చ కాకుత్స్థౌ కథయన్తు నృపాయ వై	
ప్రీయమాణం తు రాజానమానయన్తు సుశీఘ్రగాః	26
కౌశికశ్చ తథేత్యాహ రాజా చాభాష్య మన్త్రిణః	
అయోధ్యాం ప్రేషయామాస ధర్మాత్మా కృత శాసనాత్	27
యథావృత్తం సమాఖ్యాతు మానేతుం చ నృపం తదా	
<u>అష్టషష్ఠితమ స్కంధః - దశరథాహ్వనం</u>	
జనకేన సమాదిష్టా దూతా స్తే క్లాంత వాహనాః	
త్రి రాత్ర ముషితా మార్గే త్వఽయోధ్యాం ప్రావిశన్ పురీమ్	1
రాజ్ఞో భవన మాసాద్య ద్వారస్థా నిదమఽబ్రువన్	
శీఘ్రం నివేద్యతాం రాజ్ఞే దూతా న్నో జనకస్య చ	2
ఇత్యుక్త్వా ద్వారపాలా స్తే రాఘవాయ న్యవేదయన్	
తే రాజ వచనా చ్ఛీఘ్రం ద్వార్స్థా దూతాన్ బభాషిరే	3
ద్రుతం గచ్ఛన్తు దూతా వై రాజవేశ్మ మహాద్యుతి	
తే రాజ వచనా ధూతా రాజవేశ్మ ప్రవేశితాః	4
దద్యశు ర్దేవ సంకాశం వృద్ధం దశరథం నృపమ్	
బద్ధాణ్ణలిపుటా స్సర్వే దూతా విగత సాధ్వసాః	5

రాజునం ప్రయతా వాక్య మబ్రువన్ మధురాఽక్షరమ్ మైథిలో జనకో రాజు సాఽగ్నిహోత్ర పురస్కృతమ్	6
కుశలం చాఽవ్యయం చైవ సోపాధ్యాయ పురోహితమ్ ముహూర్ముహూ ర్మధురయా స్నేహ సంయుక్తయా గిరా	7
జనక స్త్వాం మహారాజా పృచ్ఛతే సపురస్సరమ్ పృష్ట్యా కుశల మవ్యగ్రం వైదేహో మిథిలాఽధిపః	8
కౌశికాఽనుమతో వాక్యం భవంత మిద మబ్రవీత్ పూర్వం ప్రతిజ్ఞా విదితా వీర్యశుల్కా మమాత్మజా	9
రాజునశ్చ కృతాఽమర్షా నిర్వీర్యా విముఖీ కృతాః సేయం మమ సుతా రాజన్ విశ్వామిత్ర పురస్సరైః	10
యద్యచ్ఛయాఽఽగతై ర్వీరై ర్నిర్జితా తవ పుత్రకైః త చ్చ రాజన్ ధనుర్దివ్యం మధ్యే భగ్నం మహాత్మనా	11
రామేణ హి మహావీర యజ్ఞాన్తే జన సంసది అస్మై దేయా మయా సీతా వీర్యశుల్కా మమాత్మజా	12
ప్రతిజ్ఞాం తర్తు మిచ్ఛామి తదఽనుజ్ఞాతు మర్హసి సోపాధ్యాయో మహారాజ పురోహిత పురస్సరః	13
శీఘ్ర మాగచ్ఛ భద్రం తే ద్రష్టు మర్హసి రాఘవౌ ప్రతిజ్ఞాం మమ రాజేన్ద్ర నిర్వర్తయితు మర్హసి	14
పుత్రయో రుభయోః ప్రీతిం లప్స్యసే వీర్యనిర్జితాం ఏవం విదేహాఽధిపతి ర్మధురం వాక్య మబ్రవీత్	15
విశ్వామిత్రాఽభ్యనుజ్ఞాతః శతానన్దమతే స్థితః దూత వాక్యం తు తచ్చుత్వా రాజు పరమ హర్షితః	16
వసిష్ఠం వామదేవం చ మన్త్రిణోఽన్యాంశ్చ సోఽబ్రవీత్ గుప్తః కుశిక పుత్రేణ కౌసల్యానన్దవర్ధనః	17
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విదేహీషు వసత్యఽసౌ దృష్ట వీర్యస్తు కాకుత్స్థో జనకేన మహాత్మనా	18
సంప్రదానం సుతాయాఽస్తు రాఘవే కర్తు మిచ్ఛతి యది వో రోచతే వృత్తం జనకస్య మహా మనః	19

పురీం గచ్చామహీ శీఘ్రం మా భూత్ కాలస్య పర్యయః	
మన్త్రిణో బాడ మిత్యాహుః సహ సర్వైర్మహర్షిభిః	20
సుప్రీతశ్చాబ్రవీ ద్రాజా శ్వో యాత్రేతి స మన్త్రిణః	
మన్త్రిణస్తు నరేంద్రేణ రాత్రిం పరమ సత్కృతాః	21
ఊషుః ప్రముదితాః సర్వే గుణైః సర్వైః సమన్వితాః	
ఏకోనసప్తతిమ స్సర్గః - దశరథ జానక సమాగమః	
తతో రాత్యాం వ్యతీతాయాం సోపాధ్యాయః స బాన్ధవః	
రాజా దశరథో హృష్టః సుమన్త మిద మబ్రవీత్	1
అద్య సర్వేధనాధ్యక్షా ధన మాదాయ పుష్కలమ్	
వ్రజన్త్యఽగ్రే సువిహితా నానారత్న సమన్వితాః	2
చతురభబలం సర్వం శీఘ్రం నిర్యాతు సర్వశః	
మమాజ్ఞా సమకాలం చ యాన యుగ్మ మనుత్తమమ్	3
వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిరథ కాశ్యపః	
మార్కణ్డేయః సుదీర్ఘాయుర్ ఋషిః కాత్యాయన స్తథా	4
ఏతే ద్విజాః ప్రయా న్త్యగ్రే స్యన్తనం యోజయస్వ మే	
యథా కాలాత్యయో న స్యా ధ్ధూతా హి త్వరయన్తి మామ్	5
వచనా త్తు నరేన్ద్రస్య సాసేనా చతురభిణీ	
రాజానమ్ ఋషిభిః సార్థం వ్రజన్తం పృష్ఠతోఽన్వగాత్	6
గత్వా చతురఽహం మార్గం విదేహానఽభ్యుపేయివాన్	
రాజా తు జనకః శ్రీమాన్ శ్రుత్వా పూజా మకల్పయత్	7
తతో రాజాన మాసాద్య వృద్ధం దశరథం నృపమ్	
జనకో ముదితో రాజా హర్షం చ పరమం యయౌ	8
ఉవాచ చ నరశ్రేష్ఠో నరశ్రేష్ఠం ముదాఽన్వితః	
స్వాగతం తే మహారాజ దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ	9
పుత్రయో రుభయోః ప్రీతిం లప్స్యసే వీర్యనిర్జితామ్	
దిష్ట్యా ప్రాప్తో మహాతేజా వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః	10
సహ సర్వై ర్ద్విజ శ్రేష్ఠై ర్దేవైరివ శతక్రతుః	
దిష్ట్యా మే నిర్జితా విఘ్నా దిష్ట్యా మే పూజితం కులమ్	11

రాఘవైః సహ సంబంధా ద్వీర్యశ్రేష్ఠై ర్మహాత్మభిః	
శ్వః ప్రభాతే నరేంద్ర త్వం నిర్వర్తయితు మర్హసి	12
యజ్ఞస్యాన్తే నరశ్రేష్ఠ వివాహమ్ ఋషి సమ్మతమ్	
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా ఋషిమధ్యే నరాఽధిపః	13
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠః ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్	
ప్రతిగ్రహో దాత్య వశః శ్రుతమేత న్మయా పురా	14
యథా వక్ష్యసి ధర్మజ్ఞ తత్ కరిష్యామహి వయమ్	
ధర్మిష్ఠం చ యశస్యం చ వచనం సత్యవాదినః	15
శ్రుత్వా విదేహోఽధిపతిః పరం విస్మయ మాగతః	
తతః సర్వే మునిగణాః పరస్పర సమాగమే	16
హర్షేణ మహతా యుక్తా స్తాం నిశా మవసన్ సుఖమ్	
అథ రామో మహాతేజా లక్ష్మణేన సమం యయౌ	17
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య పీతుః పాదావుపస్పృశన్	
రాజా చ రాఘవౌ పుత్రౌ నిశామ్య పరిహర్షితః	18
ఉవాస పరమ ప్రీతో జనకేనాఽభిపూజితః	
జనకోఽపి మహాతేజాః క్రియాం ధర్మేణ తత్త్వవితీ	19
యజ్ఞస్య చ సుతాభ్యాం చ కృత్వా రాత్రిమువాస హ	

సప్తతిమ స్సర్గః - కన్యా వరణం

తతః ప్రభాతే జనకః కృతకర్మా మహర్షిభిః	
ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞః శతానన్దం పురోహితమ్	1
బ్రాతా మమ మహాతేజా యవీయానఽతిధార్మికః	
కుశధ్వజ ఇతి ఖ్యాతః పురీమఽధ్యవస చ్చుభామ్	2
వార్యాఫలక పర్యవ్తాం పిబ న్నిక్షుమతీం నదీమ్	
సాంకాశ్యాం పుణ్య సంకాశాం విమాన మివ పుష్పకమ్	3
తమహం ద్రష్టుమిచ్ఛామి యజ్ఞగోష్ఠా స మే మతః	
ప్రీతిం నోఽపి మహాతేజా ఇమాం భోక్తా మయా సహ	4
ఏవముక్తే తు వచనే శతానందస్య సన్నిధౌ	
ఆగతాః కేచిదవ్యగ్రా జనక స్థాన్ సమాదిశత్	5

శాసనా త్తు నరేస్తస్య ప్రయయుః శీఘ్ర వాజిభిః	
సమానేతుం నరవ్యాఘ్రం విష్ణు మిన్ద్రాఙ్గాయా యథా	6
సాంకాశ్యాం తే సమాగమ్య దద్రుశుశ్చ కుశధ్వజం	
న్యవేదయన్ యథావృత్తం జనకస్య చ చిన్దితం	7
తద్వృత్తం నృపతిః శ్రుత్వా దూత శ్రేష్ఠై ర్మహాజవైః	
ఆఙ్గాయాఽథ నరేస్తస్యాజగామ కుశధ్వజః	8
స దదర్శ మహాత్మానం జనకం ధర్మ వత్సలమ్	
సోఽభివాద్య శతానన్దం జనకం చాఽపి ధార్మికః	9
రాజాఽర్హం పరమం దివ్యమాసనం సోఽధ్యరోహత	
ఉపవిష్టా వుభౌ తౌ తు భ్రాతరావఽమితౌజసౌ	10
ప్రేషయామాసతు ర్వీరౌ మన్త్రిశ్రేష్ఠం సుదామనమ్	
గచ్ఛ మన్త్రిపతే శీఘ్ర మైక్ష్వాక మఽమితప్రభమ్	11
ఆత్మజైః సహ దుర్ధర్షమానయస్వ సమన్త్రిణమ్	
ఔపకార్యం స గత్వా తు రఘూణాం కులవర్దనమ్	12
దదర్శ శిరసా చైన మభివాద్యేదమబ్రవీత్	
అయోధ్యాఽధిపతే వీర వైదేహో మిథిలాఽధిపః	13
స త్వాం ద్రష్టుం వ్యవసితః సోపాధ్యాయ పురోహితమ్	
మన్త్రిశ్రేష్ఠ వచః శ్రుత్వా రాజా సర్దిగణ స్తదా	14
సబన్ధురఽగమత్ తత్ర జనకో యత్ర వర్తతే	
స రాజా మన్త్రి సహితః సోపాధ్యాయః సబాన్ధవః	15
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠో వైదేహ మిదమబ్రవీత్	
విదితం తే మహారాజ ఇక్ష్వాకుకుల దైవతమ్	16
వక్తా సర్వేషు కృత్యేషు వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః	
విశ్వామిత్రాఽభ్యనుజ్ఞాతః సహ సర్వైర్మహర్షిభిః	17
ఏష వక్ష్యతి ధర్మాత్మా వసిష్ఠో మే యథాక్రమమ్	
ఏవముక్త్వా నరశ్రేష్ఠే రాజ్ఞాం మధ్యే మహాత్మనాం	18
తూష్ణింభూతే దశరథే వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః	
ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞో వైదేహం సపురోధసం	19

అవ్యక్త ప్రభవో బ్రహ్మ శాశ్వతో నిత్య అవ్యయః	
తస్మాన్ మరీచిః సంజజ్ఞే మరీచేః కాశ్యపః సుతః	20
వివస్వాన్ కాశ్యపా జ్జజ్ఞే మను ర్వైవస్వతః స్మృతః	
మనుః ప్రజాపతిః పూర్వమ్ ఇక్షాకుస్తు మనోః సుతః	21
త మిక్షాకుమయోధ్యాయాం రాజానం విద్ధి పూర్వకమ్	
ఇక్షాకోస్తు సుతః శ్రీమాన్ కుక్షి రిత్యేవ విశ్రుతః	22
కుక్షేరఽథాత్మజః శ్రీమాన్ వికుక్షిరుదపద్యత	
వికుక్షేస్తు మహాతేజా బాణః పుత్రః ప్రతాపవాన్	23
బాణస్య తు మహాతేజా అనరణ్యః ప్రతాపవాన్	
అనరణ్యాత్ పృథు ర్జజ్ఞే త్రిశక్కుస్తు పృథోః సుతః	24
త్రిశక్కిరఽభవత్ పుత్రో ధున్ధుమారో మహాయశాః	
ధున్ధుమారాన్ మహాతేజా యువనాశ్వో వ్యజాయత	25
యువనాశ్వ సుతః శ్రీమాన్ మాన్దాతా పృథివీపతిః	
మాన్దాతుస్తు సుతః శ్రీమాన్ సుసంధి రుదపద్యత	26
సుసంధేరఽపి పుత్రౌ ద్వా ద్రువసంధిః ప్రసేనజిత్	
యశస్వీ ద్రువసంధేస్తు భరతో నామ నామతః	27
భరతాత్తు మహాతేజా అసితో నామ జాతవాన్	
యస్మైతే ప్రతిరాజాన ఉపపద్యంత శత్రవః	28
హైహయా స్తాలజంఘాశ్చ శూరాశ్చ శశిబిందవః	
తాంస్తు స ప్రతియుద్ధ్యన్వై యుద్ధే రాజా రాజ్యత్ ప్రవాసితః	29
హితవంత ముపాగమ్య భృగుప్రస్తవణేఽవసత్	
అసితోఽల్పబలో రాజా కాలధర్మ ముపేయివాన్	30
ద్వేచాఽస్య భార్యే గర్భిణ్యౌ బభూవతు రితి శ్రుతం	
ఏకా గర్భవినాశాయ సపత్న్యై సగరం దదౌ	31
తతః శైలవరే రమ్యే బభూవాభిరతో మునిః	
భార్గవశ్చ్యవనో నామ హితవంత ముపాశ్రితః	32
తత్రైకా తు మహాభాగా భార్గవం దేవవర్చసం	
వవందే పద్మపత్రాక్షీ కాంక్షంతీ సుతమాత్మనః	33

తం ఋషిం సాఽభ్యుపాగమ్య కాలిందీ చాఽభ్యవదయత్	
స తామభ్యఽవద ద్విప్రుః పుత్రేఽస్సం పుత్ర జన్మని	34
తవ కుక్షౌ మహాభాగే సుపుత్రః సుమహాబలః	
మహావీర్యో మహాతేజా అచిరాత్ సంజనిష్యతి	35
గరేణ సహితః శ్రీమాన్ మా శుచః కమలేక్షణే	
ఏవముక్త్యా మహాతేజా అసితే స్వర్గతే సతి	36
విధాయ చేతో నృపతౌ విద్యుల్లేఖేవ సుప్రభా	
చ్యవనం తు నమస్కృత్య రాజపుత్రీ పతివ్రతా	37
పతి శోకాఽతురా తస్మాత్ పుత్రం దేవీ వ్యజాయత	
సపత్న్యా తు గర స్తస్యై దత్తో గర్భ జిఘాంయాసయా	38
సహ తేన గరేణైవ జాతః స సగరోఽభవత్	
సగరస్యాఽసమంజస్తు అసమంజాదధాఽంశుమాన్	39
దిలీపోఽంశుమతః పుత్రో దిలీపస్య భగీరథః	
భగీరథాత్ కాకుత్స్థోఽభూత్ కకుత్స్థస్య రఘుః సుతః	40
రఘోస్తు పుత్ర స్తేజస్వీ ప్రవృద్ధః పురుషాదకః	
కల్మాషపాదో హ్యఽభవత్ తస్మాజ్జాతశ్చ శఙ్ఖణః	41
సుదర్శనః శఙ్ఖణస్య అగ్నివర్ణః సుదర్శనాత్	
శేఘ్రగస్త్యగ్నివర్ణస్య శేఘ్రగస్య మరుః సుతః	42
మరోః ప్రశుశ్రుక స్త్వాసీదఽమ్బరీషః ప్రశుశ్రుకాత్	
అమ్బరీషస్య పుత్రోఽభూన్నహుషః పృథివీపతిః	43
నహుషస్య యయాతిశ్చ నాభాగస్తు యయాతిజః	
నాభాగస్య భభూవాఽజః అజా ద్దశరథోఽభవత్	44
అస్మా ద్దశరథా జ్ఞాతౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ	
ఆదివంశ విశుద్ధానాం రాజ్ఞాం పరమ ధర్మిణామ్	45
ఇక్షాకుకుల జాతానాం వీరాణాం సత్యవాదినామ్	
రామలక్ష్మణయోరథే త్వత్ సుతే వరయే నృప	46
సదృశాభ్యాం నరశ్రేష్ఠ సదృశే దాతు మర్హసి	
ఏకసప్తతిమ స్వర్గః - కన్యాదాన ప్రతిశ్రవః	

ఏవం ట్రువాణం జనకః ప్రత్యువాచ కృతాఽఞ్జలిః శ్రోతు మర్హసి భద్రం తే కులం నః పరికీర్తితం	1
ప్రదానే హి మునిశ్రేష్ఠ కులం నిరవశేషతః వక్తవ్యం కులజాతేన తన్నిబోధ మహామునే	2
రాజాభూత్ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః స్వేన కర్మణా నిమిః పరమ ధర్మాత్మా సర్వ సత్త్వవతాం వరః	3
తస్య పుత్రో మిథి స్నామ జనకో మిథి పుత్రకః ప్రథమో జనకో రాజా జనకాదఽప్యదావసుః	4
ఉదావసోస్తు ధర్మాత్మా జాతో వై నన్దివర్ధనః నన్దివర్ధన పుత్రస్తు సుకేతు స్నామ నామతః	5
సుకేతోరఽపి ధర్మాత్మా దేవరాతో మహాబలః దేవరాతస్య రాజర్షే ర్భూహద్రథ ఇతి శ్రుతః	6
ఝహద్రథస్య శూరోఽభూన్మహావీరః ప్రతాపవాన్ మహావీరస్య ధృతిమాన్ సుధృతిః సత్యవిక్రమః	7
సుధృతేరఽపి ధర్మాత్మా ధృష్టకేతుః సుధార్మికః ధృష్టకేతోస్తు రాజర్షే ర్షర్యశ్చ ఇతి విశ్రుతః	8
హర్యశ్చస్య మరుః పుత్రో మరోః పుత్రః ప్రతీన్దకః ప్రతీన్దకస్య ధర్మాత్మా రాజా కీర్తిరథః సుతః	9
పుత్రః కీర్తిరథస్యాఽపి దేవమీడః ఇతి శృతః దేవమీడస్య విబుధో విబుధస్య మహీద్రకః	10
మహీద్రక సుతో రాజా కీర్తిరాతో మహాబలః కీర్తిరాతస్య రాజర్షే ర్మహారోమా వ్యజాయత	11
మహారోష్ణస్తు ధర్మాత్మా స్వర్ణరోమా వ్యజాయత స్వర్ణరోష్ణస్తు రాజర్షే ర్త్రస్వరోమా వ్యజాయత	12
తస్య పుత్ర ద్వయం జజ్ఞే ధర్మజ్ఞస్య మహాత్మనః జ్యేష్ఠోఽహమనుజో బ్రాతా మమ వీరః కుశధ్వజః	13
మాం తు జ్యేష్ఠం పితా రాజ్యే నోఽభిషిచ్య నరాధిపః కుశధ్వజం సమావేశ్య భారం మయి వనం గతః	14

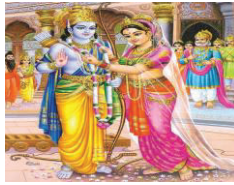
వృద్ధే పితరి స్వర్గాతే ధర్మేణ ధురమావహాన్ బ్రాతరం దేవసంకాశం స్నేహాత్ పశ్యన్ కుశధ్వజమ్	15
కస్యచిత్వఽథ కాలస్య సాంకాశ్యాదాగతః పురాత్ సుధన్వా వీర్యవాన్ రాజా మిథిలామఽవరోధకః	16
స చ మే ప్రేషయామాస శైవం ధనురఽనుత్తమమ్ సీతా కన్యా చ పద్మాక్షీ మహ్యం వై దీయతామితి	17
తస్యాఽప్రదానా ద్రుహ్మార్షే ర్యుద్ధ మాసీన్ మయా సహ స హతోఽభిముఖో రాజా సుధన్వా తు మయా రణే	18
నిహత్య తం మునిశ్రేష్ఠ సుధన్వానం నరాధిపమ్ సాంకాశ్యే బ్రాతరం వీరమఽభ్యపిష్యాం కుశధ్వజమ్	19
కనీయా నేష మే బ్రాతా అహం జ్యేష్ఠో మహామునే దదామి పరమ ప్రీతో వద్ధౌ తే మునిపుంగవ	20
సీతాం రామాయ భద్రం తే ఊర్మిలాం లక్ష్మణాయ చ వీర్యశుల్కాం మమ సుతాం సీతాం సురసుతోపమామ్	21
ద్వితీయా మూర్మిలాం చైవ త్రిర్దదామి న సంశయః రామ లక్ష్మణయో రాజన్ గోదానం కారయస్వ హ	22
పితృకార్యం చ భద్రం తే తతో వైవాహికం కురు మఘా హ్యఽద్య మహాబాహో తృతీయే దివసే విభో	23
ఫల్గున్యా ముత్తరే రాజం స్తస్మిన్ వైవాహికం కురు రామ లక్ష్మణయోరర్థే దానం కార్యం సుఖోదయమ్	24
<u>ద్విసప్తతిమ స్పర్శః - గోదాన మంగళం</u>	
తముక్తవన్తం వైదేహం విశ్వామిత్రో మహామునిః ఉవాచ వచనం వీరం వసిష్ఠ సహితో నృపమ్	1
అచిన్త్యా న్యప్రమేయాని కులాని నరపుంగవ ఇక్షాకూణాం విదేహానాం వైషాం తుల్యోఽస్తి కశ్చన	2
సద్యశో ధర్మసంబన్ధః సద్యశో రూప సంపదా రామలక్ష్మణయో రాజన్ సీతా చోర్మిలయా సహ	3
వక్తవ్యం చ నరశ్రేష్ఠ శ్రూయతాం వచనం మమ	

బ్రాతా యవీయాన్ ధర్మజ్ఞ ఏష రాజా కుశధ్వజః	4
అస్య ధర్మాత్మనో రాజన్ రూపేణాఽప్రతిమం భువి	
సుతా ద్వయం నరశ్రేష్ఠ పత్న్యైర్దం వరయామహే	5
భరతస్య కుమారస్య శత్రుఘ్నస్య చ ధీమతః	
వరయేమ సుతే రాజం స్తయోరథే మహాత్మనోః	6
పుత్రా దశరథ స్యేమే రూప యౌవనశాలినః	
లోకపాలోపమాః సర్వే దేవతుల్య పరాక్రమాః	7
ఉభయోరపి రాజేన్ద్ర సంబంధో హ్యనుబధ్యతామ్	
ఇక్షాకోః కుల మవ్యగ్రం భవతః పుణ్య కర్మణః	8
విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా వసిష్ఠస్య మతే తదా	
జనకః ప్రాణ్ణాలి ర్వాక్య మువాచ మునిపుంగవౌ	9
కులం ధన్య మిదం మన్యే యేషాం నో మునిపుంగవౌ	
సదృశం కులసంబంధం య దాజ్ఞాపయథః స్వయమ్	10
ఏవం భవతు భద్రం వః కుశధ్వజ సుతే ఇమే	
పత్న్యై భజేతాం సహితౌ శత్రుఘ్న భరతా వృభౌ	11
ఏకాహ్న రాజపుత్రీణాం చతస్సాణాం మహామునే	
పాణీన్ గృహ్లాన్తు చత్వారో రాజపుత్రా మహాబలాః	12
ఉత్తరే దివసే బ్రహ్మాన్ ఫల్గునీభ్యాం మనీషిణః	
వైవాహికం ప్రశంసంతి భగో యత్ర ప్రజాపతిః	13
ఏవముక్త్యా వచః సౌమ్యం ప్రత్యుత్థాయ కృతాజ్ఞాలిః	
ఉభౌ మునివరౌ రాజా జనకో వాక్య మబ్రవీత్	14
పరో ధర్మః కృతో మహ్యం శిష్యోఽస్మి భవతోః సదా	
ఇమా న్యాసన ముఖ్యాని ఆసాతాం మునిపుంగవౌ	15
యథా దశరథ స్యేయం తథాఽయోధ్యా పురీ మమ	
ప్రభుత్వే నాస్తి సందేహో యథార్థం కర్తుమర్హథ	16
తథా బ్రువతి వైదేహీ జనకే రఘునన్దనః	
రాజా దశరథో హృష్టః ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్	17
యువా మఽసంఖ్యేయ గుణౌ బ్రాతౌ మిథిలేశ్వరౌ	

ముషయో రాజసంఘాశ్చ భవద్భ్యామభిపూజితాః	18
స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే గమిష్యామః స్వమాలయమ్	
శ్రాద్ధకర్మాణి సర్వాణి విధాస్య ఇతి చాఽబ్రవీత్	19
తమాపృష్ట్యా నరపతిం రాజా దశరథ స్తదా	
మునీన్ద్రౌ తౌ పురస్కృత్య జగామాశు మహాయశాః	20
స గత్వా నిలయం రాజా శ్రాద్ధం కృత్వా విధానతః	
ప్రభాతే కాల్య ముత్థాయ చక్రే గోదానముత్తమమ్	21
గవాం శతసహస్రాణి బ్రాహ్మణేభ్యో నరాధిపః	
ఏకైకశో దదౌ రాజా పుత్రా నుద్దిశ్య ధర్మతః	22
సువర్ణ శృఙ్గాః సంపన్నాః సవత్సాః కాంస్య దోహనాః	
గవాం శతసహస్రాణి చత్వారి పురుషర్షభః	23
విత్ర మఽన్యచ్ఛ సుబహు ద్విజేభ్యో రఘునన్దనః	
దదౌ గోదాన ముద్దిశ్య పుత్రాణాం పుత్రవత్సలః	24
స సుతైః కృత గోదానై ర్ఘృతస్తు నృపతి స్తదా	
లోకపాలై రివాభాతి వృతః సౌమ్యః ప్రజాపతిః	25
<u>త్రిసప్తతిమ స్వర్గః - దశరథ పుత్రోద్వాహః</u>	
యస్మింస్తు దివసే రాజా చక్రే గోదాన ముత్తమమ్	
తస్మింస్తు దివసే శూరో యుధాజిత్ సముపేయివాన్	1
పుత్రః కేకయరాజస్య సాక్షా ద్భరత మాతులః	
దృష్ట్వా పృష్ట్వా చ కుశలం రాజాన మిద మబ్రవీత్	2
కేకయాధిపతీ రాజా స్నేహాత్ కుశల మబ్రవీత్	
యేషాం కుశల కామోఽసి తేషాం సంప్రత్యనామయమ్	3
స్వస్త్రియం మమ రాజేన్ద్ర ద్రష్టు కామో మహీపతిః	
తదర్థ ముపయాతోఽహమయోధ్యాం రఘునన్దన	4
శ్రుత్వా త్వఽహమయోధ్యాయాం వివాహార్థం తవాత్మజాన్	
మిథిలా ముపయాతాంస్తు త్వయాసహ మహీపతే	5
త్వరయాఽభ్యుపయాతోఽహం ద్రష్టు కామః స్వసుః సుతమ్	
అథ రాజా దశరథః ప్రియాఽతిథి ముపస్థితమ్	6

దృష్ట్యా పరమ సత్కారైః పూజనాఽర్హమపూజయత్ తత స్తా ముషితో రాత్రిం సహ పుత్రై ర్మహాత్మభిః	7
ప్రభాతే పునరుత్థాయ కృత్వా కర్మాణి కర్మవిత్ ఋషీం స్తదా పురస్కృత్య యజ్ఞవాట ముపాగమత్	8
యుక్తే ముహూర్తే విజయే సర్వాభరణ భూషితైః బ్రాతృభిః సహితో రామః కృతకౌతుక మగ్గళః	9
వసిష్ఠం పురతః కృత్వా మహర్షీనఽపరానపి పితుః సమీప మాశ్రిత్య తస్థా భాతృభిరావృతః	10
వసిష్ఠో భగవా నేత్య వైదేహ మిద మబ్రవీత్ రాజా రశరథో రాజన్ కృత కౌతుక మగ్గళైః	11
పుత్రై ర్నరవర శ్రేష్ఠ దాతారమఽభికాంక్షతే దాతృ ప్రతిగ్రహీతృభ్యాం సర్వార్థాః ప్రభవన్తి హి	12
స్వధర్మం ప్రతిపద్యస్వ కృత్వా వైవాహ్య ముత్తమమ్ ఇత్యుక్తః పరమోదారో వసిష్ఠేన మహాత్మనా	13
ప్రత్యువాచ మహాతేజా వాక్యం పరమ ధర్మవిత్ కః స్థితః ప్రతిహరో మే కస్యాజ్ఞా సంప్రతీక్ష్యతే	14
స్వగృహే కో విచారోఽస్తి యథా రాజ్యమిదం తవ కృతకౌతుక సర్వస్వా వేదిమూల ముపాగతాః	15
మమ కన్యా మునిశ్రేష్ఠ దీప్తా వహ్నీర్యధార్చిషః సజ్జోఽహం త్వత్ ప్రతీక్షోఽస్మి వేద్యా మఽస్యాం ప్రతిష్ఠితః	16
అవిఘ్నం క్రియతాం సర్వం కిమఽర్థం హి విలమ్బ్యతే తద్వాక్యం జనకేనోక్తం శ్రుత్వా దశరథ స్తదా	17
ప్రవేశయామాస సుతాన్ సర్వాన్ ఋషిగణానపి తతో రాజా విదేహానాం వసిష్ఠమిద మబ్రవీత్	18
కారయస్వ ఋషే సర్వం ఋషిభిః సహ ధార్మిక రామస్య లోకరామస్య క్రియాం వైవాహికీం విభో	19
తథేత్యుక్త్వాతు జనకం వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య శతానందం చ ధార్మికం	20

ప్రపామధ్యే తు విధివ ద్వేదిం కృత్వా మహాతపాః అలంచకార తాం వేదిం గంధ పుష్పైః సమంతతః	21
సువర్ణ పాలికాభిశ్చ చిద్రకుంభైశ్చ సాంకురైః అంకురాడ్యైః శరావైశ్చ ధూపపాత్రైః సధూపకైః	22
శంఖపాత్రైః స్పృశైః స్పృగ్భిః పాత్రైరఽర్హ్యాభి పూరితైః లాజపూర్ణైశ్చ పాత్రీభిరక్షతైరఽపి సంస్కృతైః	23
దర్భైః సవైః సమాస్తీర్య విధివ న్మంత్ర పూర్వకం అగ్నిమాధాయ వేద్యాం తు విధివ న్మంత్ర పురస్కృతం	24
జుహవాగ్నౌ మహాతేజాః వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః తతః సీతాం సమానీయ సర్వాభరణ భూషితాం	25
సమక్షమఽగ్నేః సంస్థాప్య రాఘవాఽభిముఖే తదా అబ్రవీ జ్జనకో రాజా కౌసల్యానన్దవర్ధనమ్	26
ఇయం సీతా మమ సుతా సహధర్మచరీ తవ ప్రతీచ్ఛ చైనాం భద్రం తే పాణిం గృహ్ణీష్య పాణినా	27
పతివ్రతా మహాభాగా ఛాయేవానుగతా సదా ఇత్యుక్త్వా ప్రాక్షిప ద్రాజా మంత్రపూతం జలం తదా	28
సాధుసాధ్వీతి దేవానాం ఋషీణాం వదతాం తదా దేవదుందుభి నిర్హోషః పుష్పవర్షో మహానఽభూత్	29
ఏవం దత్వా సుతాం సీతాం మంత్రోదక పురస్కృతాం అబ్రవీ జ్జనకో రాజా హర్షేణాభిపరిఘ్రతః	30

లక్ష్మణాగచ్ఛ భద్రం తే ఊర్మిలా ముద్యతాం మయా ప్రతీచ్ఛ పాణిం గృహ్ణీష్య మా భూత్ కాలస్య పర్యయః	31
తమేవముక్త్వా జనకో భరతం చాఽభ్యభాషత గృహాణ పాణిం మాణ్డవ్యాః పాణినా రఘునన్దన	32
శత్రుఘ్నం చాఽపి ధర్మాత్మా అబ్రవీ జ్జనకేశ్వరః	

శ్రుతకీర్త్యా మహాబాహో పాణిం గృహ్ణీష్వ పాణినా	33
సర్వే భవంతః సౌమ్యాశ్చ సర్వే సుచరిత వ్రతాః	
పత్నీభిః సన్తు కాకుత్స్థా మా భూత్ కాలస్య పర్యయః	34
జనకస్య వచః శ్రుత్వా పాణీన్ పాణిభిరఽస్పృశన్	
చత్వార స్తే చతస్యాణాం వసిష్ఠస్య మతే స్థితాః	35
అగ్నిం ప్రదక్షిణం కృత్వా వేదిం రాజాన మేవ చ	
ఋషీం శ్చైవ మహాత్మానః సభార్యా రఘుసత్తమాః	36
యదోక్తేన తథా చక్రు ర్వివాహం విధిపూర్వకమ్	
కాకుత్స్థాశ్చ గృహీతేషు లలితేషుచ పాణిషు	37
పుష్ప వృష్టి ర్మహాత్మాసీ దన్తరిక్షాత్ సుభాస్వరా	
దివ్యదున్దుభి నిర్హోషై ర్గీత వాదిత్ర నిస్స్వనైః	38
నన్యతు శ్చాప్సర స్సంఘా గన్ధర్వాశ్చ జగుః కలమ్	
వివాహే రఘు ముఖ్యానాం తదఽద్భుత మదృశ్యత	39
ఈదృశే వర్తమానే తు తూర్యోద్ధుష్ట నినాదితే	
త్రిరగ్నిం తే పరిక్రమ్య ఊహు ర్భార్యా మహౌజసః	40
అథోపకార్యాం జగ్ము స్తే సభార్యా రఘునన్దనాః	
రాజాఽప్యనుయయౌ పశ్యన్ సర్దిసంఘః సబాన్ధవః	41
<u>చతుస్సప్తతిమ స్సర్గః - జామదగ్న్యాభియోగః</u>	
అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం విశ్వామిత్రో మహామునిః	
ఆపృచ్ఛ్య తౌ చ రాజానౌ జగామోత్తర పర్వతమ్	1
ఆశీర్భిః పూరయిత్వా చ కుమారాంశ్చ స రాఘవాన్	
విశ్వామిత్రే గతే రాజా వైదేహం మిథిలాఽధిపమ్	2
ఆపృచ్ఛ్యాఽథ జగామాశు రాజా దశరథః పురీమ్	
గచ్ఛంతం తం తు రాజానమఽన్వగచ్ఛన్నరాధిపః	3
అథ రాజా విదేహానాం దదౌ కన్యాధనం బహు	
గవాం శతసహస్రాణి బహూని మిథిలేశ్వరః	4
కమ్బులానాం చ ముఖ్యానాం క్షౌమకోట్యమ్బరాణి చ	
హస్త్యాఽశ్వ రథ పాదాతం దివ్యరూపం స్వలంకృతమ్	5

దదౌ కన్యా పితా తాసాం దాసీదాస మనుత్తమమ్	
హిరణ్యస్య సువర్ణస్య ముక్తానాం విద్రుమస్య చ	6
దదౌ పరమ సంహృష్టః కన్యాధనమఽనుత్తమమ్	
దత్త్వా బహుధనం రాజా సమఽనుజ్ఞాప్య పార్థివమ్	7
ప్రవివేశ స్వనిలయం మిథిలాం మిథిలేశ్వరః	
రాజాఽప్యయోధ్యాధిపతిః సహపుత్రై ర్మమహాత్మాభిః	8
ఋషీన్ సర్వాన్ పురస్కృత్య జగామ సబలాఽనుగః	
గచ్ఛంతం తం నరవ్యాఘ్రం సర్వసంఘం సరాఘవమ్	9
ఘోరాః స్మ పక్షిణో వాచో వ్యాహరన్తి సమన్తతః	
భౌమాశ్చైవ మృగాః సర్వే గచ్ఛన్తి స్మ ప్రదక్షిణమ్	10
తాన్ దృష్ట్వా రాజశార్దూలో వసిష్ఠం పర్యపృచ్ఛత	
అసౌమ్యః పక్షిణో ఘోరా మృగాశ్చాఽపి ప్రదక్షిణాః	11
కిమిదం హృదయోత్కమ్పి మనో మమ విషీదతి	
రాజ్ఞో దశరథ స్వైతచ్ఛత్యా వాక్యం మహాన్ ఋషిః	12
ఉవాచ మధురాం వాణీం శ్రూయతామఽస్య యత్ ఫలమ్	
ఉపస్థితం భయం ఘోరం దివ్యం పక్షి ముఖా చ్ఛ్యుతమ్	13
మృగాః ప్రశమయన్త్యేతే సంతాప స్త్యజ్యతా మఽయమ్	
తేషాం సంవదతాం తత్ర వాయుః ప్రాదుర్భభూవ హ	14
కమ్పయన్ మేదినీం సర్వాం పాతయంశ్చ మహాదృమాన్	
తమసా సంవృతః సూర్యః సర్వా న ప్రబభు ర్దిశః	15
భస్మనా చావృతం సర్వం సమ్మాఢ మివ తద్బలమ్	
వసిష్ఠ ఋషయ శ్చాన్యే రాజా చ ససుత స్తదా	16
ససంజ్ఞా ఇవ తత్రాసన్ సర్వమఽన్యద్వితేతనమ్	
తస్మిం స్తమసి ఘోరే తు భస్మచ్ఛన్నేవ సా చమూః	17
దదర్శ భీమ సంకాశం జటామణ్డల ధారిణమ్	
భార్గవం జామదగ్న్యం తం రాజరాజ విమర్దినం	18
కైలాసమివ దుర్ధర్షం కాలాగ్నిమివ దుస్సహమ్	
జ్వలన్తమివ తేజోభి ర్దుర్నిరీక్ష్యం పృథగ్జవైః	19

స్కన్ధే చాసజ్జ్య పరశుం ధను ర్విద్యుద్గణోపమమ్	
ప్రగృహ్య శరముఖ్యం చ త్రిపురఘ్నం యథా హరమ్	20
తం దృష్ట్వా భీమ సంకాశం జ్వలంత మివ పావకమ్	
వసిష్ఠ ప్రముఖాః సర్వే జపహోమ పరాయణాః	21
సంగతా మునయః సర్వే సంజజల్పరఽథో మిథః	
కచ్చిత్ పితృ వధామర్షీ క్షత్రం నోత్సాదయిష్యతి	22
పూర్వం క్షత్ర వధం కృత్వా గతమన్య ర్గతజ్వరః	
క్షత్రస్యోత్సాదనం భూయో న ఖల్యస్య చిక్రీడితమ్	23
ఏవముక్త్వాఽర్హ్యమాదాయ భార్గవం భీమ దర్శనమ్	
ఋషయో రామ రామేతి వచో మధుర మబ్రువన్	24
ప్రతిగృహ్య తు తాం పూజామ్ ఋషి దత్తాం ప్రతాపవాన్	
రామం దాశరథిం రామో జామదగ్న్యోఽభ్యభాషత	25
<u>పంచసప్తతిమ స్సర్గః - వైష్ణవధనుః ప్రశంసా</u>	
రామ దాశరథే వీర వీర్యం తే శ్రూయతేఽద్భుతమ్	
ధనుషో భేదనం చైవ నిఖిలేన మయా శ్రుతమ్	1
తదద్భుత మఽచిన్త్యం చ భేదనం ధనుష స్త్వయా	
తచ్ఛ్రుత్వాఽహమనుప్రాప్తో ధనుర్గ్రహ్యోఽపరం శుభమ్	2
తదిదం ఘోరసంకాశం జామదగ్న్యం మహాద్ధనుః	
పూరయస్య శరేణైవ స్వబలం దర్శయస్య మే	3
తదహం తే బలం దృష్ట్వా ధనుషోఽస్య ప్రపూరణే	
ద్వన్ద్వయుద్ధం ప్రదాస్యామి వీర్యశ్లాఘ్యమహం తవ	4
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజా దశరథ స్తదా	
విషణ్ణ వదనో దీనః ప్రాణ్ణాలి ర్వాక్యమబ్రవీత్	5
క్షత్ర రోషాత్ ప్రశాంత స్త్వం బ్రాహ్మణస్య మహాయశాః	
బాలానాం మమ పుత్రాణా మభయం దాతు మర్హసి	6
భార్గవాణాం కులే జాతః స్వాధ్యాయ వ్రత శాలినామ్	
సహస్రాక్షే ప్రతిజ్ఞాయ శస్త్రం నిక్షిప్తవానఽసి	7
స త్వం ధర్మపరో భూత్వా కాశ్యపాయ వసుంధరామ్	

దత్త్వా వన ముపాగమ్య మహేస్త్ర కృత కేతనః	8
మమ సర్వవినాశాయ సంప్రాప్త స్త్వం మహామునే	
న చైకఽస్మిన్ హతే రామే సర్వే జీవామహీ వయమ్	9
బ్రువత్యేవం దశరథే జామదగ్న్యః ప్రతాపవాన్	
అనాదృత్యైవ తద్వాక్యం రామమ మేవాఽభ్యభాషత	10
ఇమే ద్వే ధనుషీ శ్రేష్ఠే దివ్యే లోకాఽభివిశ్రుతే	
దృఢే బలవతీ ముఖ్యే సుకృతే విశ్వకర్మణా	11
అతిసృష్టం సురై రేకం త్ర్యమ్బకాయ యుయుత్సవే	
త్రిపురఘ్నం నరశ్రేష్ఠ భగ్నం కాకుస్థ యత్త్వయా	12
ఇదం ద్వితీయం దుర్ధర్షం విష్ణో ర్షతం సురోత్తమైః	
తదిదం వైష్ణవం రామ ధనుః పరపురంజయం	13
సమానసారం కాకుత్స్థ రౌద్రేణ ధనుషా త్విదమ్	
తదా తు దేవతాః సర్వాః పృచ్ఛన్తి స్మ పితామహమ్	14
శితికణ్ఠస్య విష్ణోశ్చ బలాబల నిరీక్షయా	
అభిప్రాయం తు విజ్ఞాయ దేవతానాం పితామహాః	15
విరోధం జనయామాస తయోః సత్త్వ పరీక్షయా	
విరోధే చ మహద్వృద్ధ మభవత్ రోమహర్షణమ్	16
శితికణ్ఠస్య విష్ణోశ్చ పరస్పర జయైపిణోః	
తదా తు జృమ్భితం శైవం ధను ర్భీమపరాక్రమమ్	17
హుంకారేణ మహాదేవః స్తమ్భితోఽథ త్రిలోచనః	
దేవై స్తదా సమాగమ్య సర్దిసంఘైః సచారణైః	18
యాచితౌ ప్రశమం తత్ర జగ్ముతు స్తౌ సురోత్తమౌ	
జృమ్భితం తద్ధను ర్భృష్టా శైవం విష్ణు పరాక్రమైః	19
అధికం మేనిరే విష్ణుం దేవాః సర్దిగణా స్తదా	
ధనూ రుద్రస్థు సంక్రుద్ధో విదేహీషు మహాయశాః	20
దేవరాతస్య రాజర్షేః దదౌ హస్తే స సాయకమ్	
ఇదం చ వైష్ణవం రామ ధనుః పరపురంజయమ్	21
ఋచీకే భార్గవే ప్రాదా ద్విష్ణుః స న్నాస ముత్తమమ్	

ఋచీకస్తు మహాతేజాః పుత్రస్యాపుత్రకర్మణః	22
పితుర్మమ దదౌ దివ్యం జమదగ్నీర్మహాత్మనః	
న్యస్త శస్త్రే పితరి మే తపోబల సమన్వితే	23
అర్జునో విదధే మృత్యుం ప్రాకృతాం బుద్ధిమాస్థితః	
వధ మఽప్రతిరూపం తు పితుః శ్రుత్వా సుదారుణమ్	24
క్షత్రముత్సాదయన్ రోషా జ్ఞాతం జాతమనేకశః	
పృథివీం చాఽఖిలాం ప్రాప్య కాశ్యపాయ మహాత్మనే	25
యజ్ఞస్యాఽనే తదా రామ దక్షిణాం పుణ్యకర్మణే	
దత్త్వా మహేంద్ర నిలయ స్తపోబల సమన్వితః	26
తదిదం వైష్ణవం రామ పితృ పైతామహం మహాత్	
క్షత్రధర్మం పురస్కృత్య గృహ్నిష్ఠాప్య ధనురుత్తమమ్	27
యోజయస్వ ధనుః శ్రేష్ఠే శరం పరపురంజయమ్	
యది శక్నోషి కాకుత్స్థ ద్వన్ద్వం దాస్యామి తే తతః	28
షట్సప్తతిమ స్సర్గః - జామదగ్న్య ప్రతిష్ఠంభః	
శ్రుత్వా త జ్ఞామదగ్న్యస్య వాక్యం దాశరథి స్తదా	
గౌరవా ద్యన్త్రిత కథః పితూ రామమఽథాబ్రవీత్	1
శ్రుతవానఽస్మి యత్ కర్మ కృతవానఽసి భార్గవ	
అనురుద్ధ్యామహే బ్రహ్మాన్ పితురాన్మణ్య మాస్థితః	2
వీర్యహీన మివాఽశక్తం క్షత్ర ధర్మేణ భార్గవ	
అవజానాసి మే తేజః పశ్య మేఽద్య పరాక్రమమ్	3
ఇత్యుక్త్వా రాఘవః క్రుద్ధో భార్గవస్య శరాసనమ్	
శరం చ ప్రతిజగ్రాహ హస్తా ల్లఘుపరాక్రమః	4
ఆరోప్య స ధనూ రామః శరం సజ్యం చకార హ	
జామదగ్న్యం తతో రామం రామః క్రుద్ధోఽబ్రవీద్వచః	5
బ్రాహ్మణోఽసీతి మే పూజ్యో విశ్వామిత్ర కృతేన చ	
తస్మా చ్చక్షో న తే రామ మోక్షం ప్రాణహరం శరమ్	6
ఇమాం పాద గతిం రామ తపోబల సమార్జితాన్	
లోకానఽప్రతిమాన్ వా తే హనిష్యామి యదిచ్ఛసి	7

న హ్యాయం వైష్ణవో దివ్యః శరః పరపురంజయః	
మోషుః పతతి వీర్యేణ బలదర్ప వినాశనః	8
వరాయుధ ధరం రామ ద్రష్టుం సర్దిగణాః సురాః	
పితామహం పురస్కృత్య సమేతా స్తత్ర సర్వశః	9
గన్ధర్వాఽప్సరస శ్చైవ సిద్ధ చారణ కిన్నరాః	
యక్ష రాక్షస నాగాశ్చ త ద్రష్టుం మహదద్భుతమ్	10
జడీకృతే తదా లోకే రామే వరధనుర్ధరే	
నిర్వీర్యో జామదగ్న్యోఽథ రామో రామ ముదైక్షత	11
తేజోఽభిహత వీర్యత్వా జ్ఞామదగ్న్యో జడీకృతః	
రామం కమలపత్రాక్షం మన్దం మన్ద మువాచ హ	12
కాశ్యపాయ మయా దత్తా యదా పూర్వం వసుంధరా	
విషయే మే న వస్తవ్య మితి మాం కాశ్యపోఽబ్రవీత్	13
సోఽహం గురువచః కుర్వన్ పృథివ్యాం న వసే నిశామ్	
తదా ప్రతిజ్ఞా కాకుత్స్థ కృతా భూః కాశ్యపస్య హి	14
తదిమాం త్వం గతిం వీర హన్తుం నార్హసి రాఘవ	
మనోజవం గమిష్యామి మహేన్ద్రం పర్వతోత్తమమ్	15
లోకాస్త్వఽప్రతిమా రామ నిర్జితా స్తపసా మయా	
జహి తాన్ శరముఖ్యేన మా భూత్ కాలస్య పర్యయః	16
అక్షయం మధు హన్తారం జానామి త్వాం సురోత్తమమ్	
ధనుషోఽస్య పరామర్శాత్ స్వస్తి తేఽస్తు పరంతప	17
ఏతే సురగణాః సర్వే నిరీక్షన్తే సమాగతాః	
త్వామఽప్రతిమ కర్మాణ మఽప్రతిద్వన్ద్వ మాహవే	18
న చేయం మమ కాకుత్స్థ వ్రీడా భవితు మర్హతి	
త్వయా త్రైలోక్యనాథేన యదఽహం విముఖీ కృతః	19
శరమఽప్రతిమం రామ మోక్షు మర్హసి సువ్రత	
శరమోక్షే గమిష్యామి మహేన్ద్రం పర్వతోత్తమమ్	20
తథా బ్రువతి రామే తు జామదగ్న్యో ప్రతాపవాన్	
రామో దాశరథిః శ్రీమాంశ్చిక్షేప శర ముత్తమమ్	21

స హతాన్ దృశ్య రామేణ స్వాల్లోకాం స్తపసార్జితాన్ జామదగ్న్యో జగామాశు మహేంద్రం పర్వతోత్తమం	22
తతో వితిమిరాః సర్వా దిశశ్చోపదిశ స్తథా సురాః సర్దిగణా రామం ప్రశశంసురుదాయుధమ్	23
రామం దాశరథిం రామో జామదగ్న్యః ప్రశస్య చ తతః ప్రదక్షిణీ కృత్య జగామాత్మగతిం ప్రభుః	24
<u>సప్తసప్తతిమ స్సర్గః - అయోధ్యా ప్రవేశః</u>	
గతే రామే ప్రశాంతాత్మా రామో దాశరథి ర్ధనుః వరుణాయాఽప్రమేయాయ దదౌ హస్తే స సాయకమ్	1
అభివాద్య తతో రామో వసిష్ఠ ప్రముఖాన్ ఋషీన్ పితరం విహ్వలం దృష్ట్వా ప్రోవాచ రఘునన్దనః	2
జామదగ్న్యో గతో రామః ప్రయాతు చతురంగిణీ అయోధ్యాభిముఖే సేనా త్వయా నాథేన పాలితా	3
రామస్య వచనం శ్రుత్వా రాజా దశరథః సుతమ్ బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య మూర్ధ్ని చాప్త్రాయ రాఘవమ్	4
గతో రామ ఇతి శ్రుత్వా హృష్టః ప్రముదితో నృపః పునర్దాతం తదా మేనే పుత్ర మాత్మాన మేవ చ	5
చోదయామాస తాం సేనాం జగామాశు తతః పురీమ్ పతాకా ధ్వజినీం రమ్యాం తూర్యోద్ఘృష్ట నినాదితామ్	6
సిక్త రాజపథాం రమ్యాం ప్రకీర్ణ కుసుమోత్కరామ్ రాజప్రవేశ సుముఖైః పౌరై ర్మృగ్గళవాదిభిః	7
సంపూర్ణాం ప్రావిశ ద్రాజా జనౌఘైః సమలంకృతామ్ పౌరైః ప్రత్యుద్గతో దూరం ద్విజైశ్చ పురవాసిభిః	8
పుత్రైరనుగతః శ్రీమాన్ శ్రీమద్భిశ్చ మహోయశాః ప్రవివేశ గృహం రాజా హిమవత్ సదృశం ప్రియం	9
ననంద స్వజనై రాజా గృహే కామైః సుపూజితః కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ కైకేయీ చ సుమధ్యమా	10
వధూ ప్రతిగ్రహే యుక్తా యాశ్చాఽన్యా రాజయోషితః	

తతః సీతాం మహాభాగా మూర్మిలాం చ యశస్వినీమ్	11
కుశధ్వజ సుతే చోభే జగృహు ర్భృప పత్నయః	
మజ్జలాలాపనై శ్చైవ శోభితాః క్షౌమవాససః	12
దేవతాయతనా న్యాశు సర్వా స్తాః ప్రత్యపూజయన్	
అభివాద్యాభివాద్యాంశ్చ సర్వా రాజసుతా స్తదా	13
స్వ స్వం గృహమ౭ధాసాధ్య కుబేర భవనోపమం	
గోభి ర్ధనైశ్చ ధాన్యైశ్చ తర్పయిత్వా ద్విజోత్తమాన్	14
రేమిరే ముదితాః సర్వా భర్తృభిః సహితా రహః	
కుమారాశ్చ మహాత్మానో వీర్యేణా౭ప్రతిమా భువి	15
కృతదారాః కృతా౭స్త్రాశ్చ సధనాః ససుహృజ్ఞనాః	
శుశ్రూషమాణాః పితరం వర్తయన్తి నరర్షభాః	16
కాలే కాలే తు నీతిజ్ఞా స్తోషయంతో గురుం గుణైః	
కస్యచిత్స్వ౭ధ కాలస్య రాజా దశరథః సుతం	17
భరతం కైకయీపుత్ర మబ్రవీ ద్రఘ్నునందనః	
అయం కేకయరాజస్య పుత్రో వసతి పుత్రక	18
త్వాం నేతు మాగతో వీర యుధాజి న్మాతుల స్తవ	
శ్రుత్వా దశరథ స్తైత ద్భరతః కైకయీ సుతః	19
గమనాయా౭భిచక్రామ శత్రుఘ్ను సహిత స్తదా	
ఆపృచ్ఛ్య పితరం శూరో రామం చా౭క్లిష్టకారిణం	20
మాతృశ్చా౭పి నరశ్రేష్ఠః శత్రుఘ్ను సహితో యయౌ	
యుధాజితీ ప్రాప్య భరతం సశత్రుఘ్నం ప్రహర్షితః	21
స్వపురం ప్రావిశ ద్వీరః పితా తస్య తుతోష హ	
గతే చ భరతే రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః	22
పితరం దేవసంకాశం పూజయామాసతు స్తదా	
పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య పౌర కార్యాణి సర్వశః	23
చకార రామో ధర్మాత్మా ప్రియాణి చ హితాని చ	
మాతృభ్యో మాతృ కార్యాణి కృత్వా పరమ యంత్రితః	24
గురూణాం గురు కార్యాణి కాలే కాలే౭న్యవైక్షత	

ఏవం ధశరథః ప్రీతో బ్రాహ్మణా నైగమా సదా	25
రామస్య శీలవృత్తేన సర్వే విషయవాసినః	
తేషామతియశా లోకే రామః సత్యపరాక్రమః	26
స్వయమ్భూరివ భూతానాం బభూవ గుణవత్తరః	
రామస్తు సీతయా సార్థం విజహార బహూన్ ఋతూన్	27
మనస్వీ తద్గతమనా నిత్యం హృది సమర్పితః	
ప్రియా తు సీతా రామస్య దారాః పితృకృతా ఇతి	28
గుణాద్యూప గుణాచ్ఛాపి ప్రీతి ర్భూయోఽభ్యవర్ధత	
తస్యాశ్చ భర్తా ద్విగుణం హృదయే పరివర్తతే	29
అన్తర్గత మఽభివ్యక్త మాఖ్యాతి హృదయం హృదా	
తస్య భూయో విశేషేణ మైథిలీ జనకాత్మజా	30
దేవతాభిః సమా రూపే సీతా శ్రీరివ రూపిణీ	
తయా స రాజర్షి సుతోఽభిరామయా	
సమేయివా నుత్తమ రాజకన్యయా	
అతీవ రామః శుశుభేఽతి కామయా	
విభుః శ్రియా విష్ణురివామరేశ్వరః	31

బాలకాండః సమాప్తః

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణం

అయోధ్య కాండ:

ప్రథమ స్కంధః - శ్రీ రామాభిషేకవ్యవసాయః

గచ్ఛతా మాతులకులం భరతేన మహాత్మనా శత్రుమ్నా నిత్యశత్రుమ్నా నీతః ప్రీతి పురస్కృతః	1
స తత్ర న్యవస ద్భాత్రా సహ సత్కార సత్కృతః మాతులే నాఽశ్వపతినా పుత్ర స్నేహీన లాలితః	2
తత్రాపి నివసంతౌ తౌ తర్ష్యమాణౌ చ కామతః భ్రాతరో స్మరతాం వీరౌ వృద్ధం దశరథం నృపమ్	3
రాజాపి తౌ మహాతేజాః సస్మార ప్రోషితౌ సుతౌ ఉభౌ భరత శత్రుఘ్నా మహీన్ద్ర వరుణోపమా	4
సర్వ ఏవ తు తస్యేష్టా శ్చత్వారః పురుషర్షభాః స్వశరీరా ద్వినిర్ఘ్నతౌ శ్చత్వార ఇవ బాహవః	5
తేషామపి మహాతేజా రామో రతికరః పితుః స్వయమ్భూరివ భూతానాం బభూవ గుణవత్తరః	6
స హి దేవైరుదీర్ఘస్య రావణస్య వధార్థిభిః అర్థితో మానుషే లోకే జజ్ఞే విష్ణుః సనాతనః	7
కౌసల్యా శుశుభే తేన పుత్రేణాఽమిత తేజసా యథా వరేణ దేవానా మఽదితి ర్వజ్రపాణినా	8
స హి వీర్యోపపన్నశ్చ రూపవానఽనసూయకః భూమావనుపమః సూను ధ్గుణై ర్షశరథోపమః	9
స తు నిత్యం ప్రశాంతాత్మా మృదుపూర్వం చ భాషతే	

ఉచ్యమానోపి పరుషం నోత్తరం ప్రతిపద్యతే	10
కథంచి దుపకారేణ కృతే నైకేన తుష్యతి	
న స్మరత్య౭పకారాణాం శతమ౭ప్యాత్మవత్ తయా	11
శీల వృద్ధై ర్జాన వృద్ధై ర్వయో వృద్ధైశ్చ సజ్జనైః	
కథయన్నాస్త వై నిత్య మ౭స్త్రయోగ్యాస్తరేష్వపి	12
బుద్ధిమాన్ మధురాభాషీ పూర్వభాషీ ప్రియం వదః	
వీర్యవాన్ న చ వీర్యేణ మహతా స్వన విస్మితః	13
న చాన్యత కథో విద్వాన్ వృద్ధానాం ప్రతిపూజకః	
అనురక్తః ప్రజాభిశ్చ ప్రజాశ్చా౭ప్యనురంజతే	14
సానుక్రోశో జిత క్రోధో బ్రాహ్మణ ప్రతిపూజకః	
దీనా౭నుకంపీ ధర్మజ్ఞో నిత్యం ప్రగ్రహవాన్ శుచిః	15
కులోచితమతిః క్షాత్రం ధర్మం స్వం బహు మన్యతే	
మన్యతే పరయా కీర్త్యా మహత్ స్వర్గ ఫలం తతః	16
నాశ్రేయసి రతో యశ్చ న విరుద్ధ కథారుచిః	
ఉత్తరోత్తర యుక్తీనాం వక్తా వాచస్పతి ర్యథా	17
అరోగ స్తరుణో వాగ్మీ వపుష్మాన్ దేశకాలవిత్	
లోకే పురుష సారజ్ఞః సాధు రేకో వినిర్మితః	18
స తు శ్రేష్ఠై ర్గుణై ర్యుక్తః ప్రజానాం పార్థివాత్మజః	
బహిశ్చర ఇవ ప్రాణో బభూవ గుణతః ప్రియః	19
సమ్యగ్విద్యా వ్రతస్నాతో యథావత్ సా౭ంగ వేదవిత్	
ఇష్వ౭స్త్రై చ పితౄ శ్రేష్ఠో బభూవ భరతా౭గ్రజః	20
కల్యాణాభిజనః సాధురదీనః సత్యవాగ్ బుజుః	
వృద్ధైరభివినీతశ్చ ద్విజై ర్ధర్మార్థదర్శిభిః	21
ధర్మార్థకామ తత్త్వజ్ఞః స్మృతిమాన్ ప్రతిభానవాన్	
లౌకికే సమయాచారే కృతకల్పో విశారదః	22
నిభృతః సంవృతాకారో గుప్త మంత్ర స్సహాయవాన్	
అమోఘ క్రోధ హర్షశ్చ త్యాగ సంయమ కాలవిత్	23

దృఢ భక్తిః స్థిరప్రజ్ఞో నాఽసద్దాహీ న దుర్వచాః	
నిస్తంది రప్రమత్తశ్చ స్వదోష పరదోషవిత్	24
శాస్త్రజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ పురుషాఽన్తర కోవిదః	
యః ప్రగ్రహఽనుగ్రహయో ర్యథాన్యాయం విచక్షణః	25
సత్సంగ్రహ ప్రగ్రహణే స్థానవిన్నిగ్రహస్య చ	
ఆయకర్మణ్యుపాయజ్ఞః సందృష్ట వ్యయకర్మవిత్	26
శ్రేష్ఠ్యం శాస్త్ర సమూహేషు ప్రాప్తో వ్యామిశ్రకేషు చ	
అర్థధర్మో చ సంగృహ్య సుఖతన్తో నచాఽలసః	27
వైహారికాణాం శిల్పానాం విజ్ఞాతార్థ విభాగవిత్	
ఆరోహీ వినయే చైవ యుక్తో వారణ వాజినామ్	28
ధనుర్వేదవిదాం శ్రేష్ఠో లోకేఽతిరథ సమ్మతః	
అభియాతా ప్రహర్తా చ సేనా నయవిశారదః	29
అప్రదృష్యశ్చ సంగ్రామే క్రుద్ధైరపి సురాసురైః	
అనసూయో జితక్రోధో న దృష్టో న చ మత్సరీ	30
న చావమన్తా భూతానాం న చ కాలవశాఽనుగః	
ఏవం శ్రేష్ఠై ర్గుణై ర్యుక్తః ప్రజానాం పార్థివాత్మజః	31
సమ్మత స్త్రిషు లోకేషు వసుధాయాః క్షమాగుణైః	
బుద్ధ్యా బృహస్పతేస్తుల్యో వీర్యేణాపి శచీపతేః	32
తథా సర్వ ప్రజాకాన్తైః ప్రీతి సంజనన్తైః పితృః	
గుణై ర్విరురుచే రామో దీప్తః సూర్య ఇవాంశుభిః	33
తమేవం వృత్త సంపన్న మఽప్రదృష్య పరాక్రమమ్	
లోక పాలోపమం నాథ మఽకామయత మేదినీ	34
ఏతైస్తు బహుభి ర్యుక్తం గుణైరఽనుపమై స్సుతమ్	
దృష్ట్వా దశరథో రాజా చక్రే చిన్తాం పరంతపః	35
అథ రాజ్ఞో బభూవైవం వృద్ధస్య చిరజీవినః	
ప్రీతిరేషా కథం రామో రాజా స్యాన్ మమ జీవతి	36
ఏషా హ్యస్య పరా ప్రీతి ర్మది సంపరివర్తతే	

కదా నామ సుతం ద్రక్ష్యా మ్యభిషిక్త మహం ప్రియమ్	37
వృద్ధి కామో హి లోకస్య సర్వభూతాఽనుకమ్పనః	
మత్తః ప్రీయతరో లోకే పర్జన్య ఇవ వృష్టిమాన్	38
యమ శక్త సమో వీర్యే బృహస్పతి సమో మతౌ	
మహీధర సమో ధృత్యాం మత్తశ్చ గుణవత్తరః	39
మహీ మఽహ మిమాం కృత్స్నా మధితిష్ఠన్త మాత్మజమ్	
అనేన వయసా దృష్ట్వా యథా స్వర్గ మవాప్నుయామ్	40
ఇత్యేతై ర్వివిధై సై సై రఽన్యపార్థివ దుర్లభైః	
శ్లేష్ఠైరపరిమేయై శ్చ లోకే లోకోత్తరై ర్గుణైః	41
తం సమీక్ష్య మహారాజో యుక్తం సముదితై శ్శుభైః	
నిశ్చిన్త్య సచివైః సార్థం యువరాజ మమన్యత	42
దివ్యఽన్తరిక్షే భూమౌ చ ఘోర ముత్పాతజం భయం	
సంచదక్షే చ మేధావీ శరీరే చాత్మనో జరాం	43
పూర్ణచంద్రానన స్యాఽథ శోకాఽపనుద మాత్మనః	
లోకే రామస్య బుబుధే సంప్రియత్వం మహాత్మనః	44
ఆత్మనశ్చ ప్రజానాం చ శ్రేయశే చ ప్రీయేణ చ	
ప్రాప్త కాల్ స ధర్మాత్మా భక్త్యా త్వరితవాన్ నృపః	45
నానానగర వాస్తవ్యాన్ పృథగ్ జానపదానపి	
సమానినాయ మేదిన్యాః ప్రధానాన్ పృథివీపతీన్	46
తాన్ వేశ్మ నానాభరణై ర్యధాఽర్థం ప్రతిపూజితాన్	
దదర్శాఽలంకృతో రాజా ప్రజాపతి రివ ప్రజాః	47
న తు కేకయ రాజానం జనకం వా నరాఽధిపః	
త్వరయా చానయామాస పశ్చా త్తౌ శ్రోష్యతః ప్రీయం	48
అథోపవిష్ఠే నృపతౌ తస్మిన్ పరబలార్దనే	
తతః ప్రవివిశుః శేషా రాజానో లోక సమ్మతాః	49
అథ రాజ్ఞా వితీర్ణేషు వివిధే ష్వాసనేషు చ	
రాజాన మేవాభిముఖా నిషేదు ర్నయకోవిదాః	50

స లబ్ధమానై ర్వి నయా న్విత్తై ర్మృషైః
 పురాలయై ర్జానపదైశ్చ మానవైః
 ఉపోపవిష్టై ర్మృషతి ర్మృతో బభౌ
 సహస్ర చక్షు ర్భగవానివాఽమరైః 51

ద్వితీయ స్కంధః - పరిషదనుమోదనం

తతః పరిషదం సర్వా మామన్త్య వసుధాఽధిపః
 హిత ముద్ధర్షణం చేద మువాచాఽప్రతిమం వచః 1
 దుందుభి స్వన కల్పేన గమ్భీరేణాఽనునాదినా
 స్వరేణ మహతా రాజా జీమూత ఇవ నాదయన్ 2
 రాజలక్షణ యుక్తేన కాంతే నాఽనుపమేన చ
 ఉవాచ రసయుక్తేన స్వరేణ నృపతి ర్మృషాన్ 3
 విదితం భవతా మేతత్ యథా మే రాజ్యముత్తమం
 పూర్వకై ర్మమ రాజేంద్రైః సుతవత్ పరిపాలితం 4
 సోఽహ మిక్ష్యాకుభిః పూర్వై ర్నరేస్తైః పరిపాలితమ్
 శ్రేయసా యోక్తు కామోఽస్మి సుఖార్థ మఖిలం జగత్ 5
 మయాప్యాచరితం పూర్వైః పన్ధాన మనుగచ్ఛతా
 ప్రజా నిత్య మనిద్రేణ యథాశక్యభిరక్షితాః 6
 ఇదం శరీరం లోకస్య కృత్స్నస్య చరతా హితమ్
 పాండర స్యాతపత్రస్య చ్ఛాయాయాం జరితం మయా 7
 ప్రాస్య వర్ష సహస్రాణి బహూన్యాయూంషి జీవతః
 జీర్ణస్యఽస్య శరీరస్య విశ్రాంతి మభిరోచయే 8
 రాజ ప్రభావ జుష్టాం హి దుర్వహా మఽజితేన్ద్రియైః
 పరిశ్రాంతోఽస్మి లోకస్య గుర్వీం ధర్మధురం వహన్ 9
 సోఽహం విశ్రామ మిచ్ఛామి రామం కృత్వా ప్రజాహితే
 సన్నికృష్టా నిమాన్ సర్వా ననుమాన్య ద్విజర్షభాన్ 10
 అనుజాతో హి మామ్ సర్వై ర్గుణై ర్జ్యేష్ఠో మమాత్మజః
 పురన్దర సమో వీర్య రామః పర పురంజయః 11

తం చన్ద్ర మివ పుష్యేణ యుక్తం ధర్మ భృతాం వరమ్ యావరాజ్యే నియోక్తాఽస్మి ప్రీతః పురుష పుంగవమ్	12
అనురూపః స వై నాథో లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణాగ్రజః త్రైలోక్యమపి నాథేన యేన స్యాత్ నాథవత్తరమ్	13
అనేన శ్రేయసా సద్యః సంయోజ్యాఽహ మిమాం మహీమ్ గతక్లేశో భవిష్యామి సుతే తస్మిన్ నివేశ్య వై	14
యదిదం మేఽనురూపార్థం మయా సాధు సుమంత్రితం భవంతో మేఽనుమన్యంతాం కథం వా కరవాణ్యఽహం	15
యద్యప్యేషా మమ ప్రీతి ర్లిత మన్యత్ విచిన్తతాం అన్యా మధ్యస్థ చింతా హి విమర్దాభ్యదికోదయా	16
ఇతి బ్రువన్తం ముదితాః ప్రత్యనన్దన్ నృపా నృపమ్ వృష్టిమన్తం మహామేఘం నర్దన్త మివ బర్హిణః	17
స్నిగ్ధోఽనునాదీ సంజుజ్ఞే తత్ర హర్ష సమీరితః జనౌఘోద్దుష్ట సన్నాదౌ మేదినీం కంపయన్నివ	18
తస్య ధర్మార్థ విదుషో భావ మాజ్ఞాయ సర్వశః బ్రాహ్మణా జనముఖ్యాశ్చ పౌర జానపదై స్సహ	19
సమేత్య మంత్రయిత్వా తు సమతాగత బుద్ధయః ఊచుశ్చ మనసా జ్ఞాత్వా వృద్ధం దశరథం నృపమ్	20
అనేక వర్ష సాహస్రో వృద్ధ స్త్వమసి పార్థివ స రామం యువరాజాన మభిషిచ్ఛాస్వ పార్థివమ్	21
ఇచ్ఛామోహి మహాబాహుం రఘువీరం మహాబలం గజేన మహతా యాంతం రామం చత్రా వృతాననం	22
ఇతి తద్వచనం శృత్వా రాజా తేషాం మనః ప్రీయమ్ అజానన్నివ జిజ్ఞాసు రిదం వచన మబ్రవీత్	23
శృత్వైవ వచనం యన్మే రాఘవం పతిమిచ్ఛథ రాజానః సంశయోఽయం మే కిమిదం బృత తత్త్వతః	24
కథం ను మయి ధర్మేణ పృథివీ మఽనుశాసతి	

భవన్తో ద్రష్టు మిచ్చన్తి యువరాజం మమాత్మజమ్	25
తే త మూచు ర్మహాత్మానం పౌర జానపదైః సహ	
బహవో నృప కల్యాణా గుణాః పుత్రస్య సన్తి తే	26
గుణాన్ గుణవతో దేవ దేవకల్పస్య దీమతః	
ప్రియానానందనాన్ కృత్స్నాన్ ప్రవక్ష్యామోద్య తాన్ శృణు	27
దివ్యై ర్గుణైః శక్రసమో రామః సత్యపరాక్రమః	
ఇక్ష్యాకుభ్యోపి సర్వేభ్యో హ్యతిరిక్తో విశామ్పతే	28
రామః సత్పురుషో లోకే సత్యధర్మ పరాయణః	
సాక్షా ద్రామా ద్వినిర్వుత్యో ధర్మశ్చాపి శ్రియా సహ	29
ప్రజా సుఖత్వే చంద్రస్య వసుధాయాః క్షమా గుణైః	
బుద్ధ్యా బృహస్పతేస్తుల్యో వీర్య సాక్షా చ్చచీపతేః	30
ధర్మజ్ఞః సత్యసంధశ్చ శీలవానఽనసూయకః	
క్షాంతః సాన్త్యయితా శ్లక్ష్యః కృతజ్ఞో విజితేన్ద్రియః	31
మృదుశ్చ స్థిర చిత్తశ్చ సదా భవ్యోఽనసూయకః	
ప్రియవాదీ చ భూతానాం సత్యవాదీ చ రాఘవః	32
బహుశృతానాం వృద్ధానాం బ్రాహ్మణానాముపాసితా	
తేనా స్వేహాఽతులా కీర్తిః యశ స్తేజశ్చ వర్ధతే	33
దేవాఽసుర మనుష్యాణాం సర్వాఽస్త్రైః విశారదః	
సమ్య గ్విద్యా వ్రత స్నాతో యథావత్ సాంగ వేదవిత్	34
గాన్ధర్వే చ భువి శ్రేష్ఠో బభూవ భరతాగ్రజః	
కల్యాణాభిజన స్సాదు రదీనాత్మా మహామతిః	35
ద్విజై రభివినీతశ్చ శ్రేష్ఠై ర్ధర్మాఽర్థ వైపుణైః	
యదా వ్రజతి సంగ్రామం గ్రామార్థే నగరస్య వా	36
గత్వా సౌమిత్రి సహితో నాఽవిజిత్య నివర్తతే	
సంగ్రామాత్ పునరాగమ్య కుఞ్జరేణ రథేన వా	37
పౌరాన్ స్వజనవన్నిత్యం కుశలం పరిపుచ్చతి	
పుత్రే ష్వగ్నిషు దారేషు ప్రేష్య శిష్యగణేషు చ	38

నిఖిలే నాఽనుపూర్వ్యా చ్చ పితా పుత్రానివారసాన్	
శుశ్రూషస్తే చ వః శిష్యాః కచ్చిత్ కర్మసు దంశితాః	39
ఇతి నః పురుషవ్యాఘ్రుః సదా రామోభిభాషతే	
వ్యసనేషు మనుష్యాణాం భృశం భవతి దుఃఖితః	40
ఉత్సవేషు చ సర్వేషు పితేవ పరితుష్యతి	
సత్యవాదీ మహేష్వాసో వృద్ధ సేవీ జితేంద్రియః	41
స్మిత పూర్వాభిభాషీ చ ధర్మం సర్వాత్మనాశ్రితః	
సమ్యక్ యోక్తా శ్రీయసాం చ న విగృహ్య కథారుచిః	42
ఉత్తరోత్తర యుక్తో చ వక్తా వాచస్పతి ర్యథా	
సుభూరాయత తామ్రాక్ష స్సాక్షాత్ విష్ణురివా స్వయం	43
రామో లోకోభిరామోఽయం శౌర్య వీర్య పరాక్రమైః	
ప్రజా పాలన సంయుక్తో న రాగోపహతేంద్రియః	44
శక్త సైలోక్యమప్యేకో భోక్తుం కిన్ను మహీ మిమాం	
నాఽస్య క్రోధః ప్రసాదశ్చ నిరర్థోఽస్తి కదాచన	45
హస్త్యేవ నియమా ద్వధ్యా న వధ్యేషు న కుష్యతి	
యునక్త్యర్థైః ప్రహృష్టశ్చ తమసౌ యత్ర తుష్యతి	46
శాంతైః సర్వ ప్రజాకాంతైః ప్రీతి సంజననై ర్మృణాం	
గుణై ర్విరుచే రామో దీప్తః సూర్య ఇవాంశుభిః	47
త మేవం గుణ సంపన్నం రామం సత్యపరాక్రమం	
లోక పాలోపమం నాథమకామయత మేదినీ	48
వత్సః శ్రీయసి జాతస్తే దిష్ట్యాసౌ తవ రాఘవః	
దిష్ట్యా పుత్ర గుణైర్యుక్తో మరీచ ఇవ కాశ్యపః	49
బల మారోగ్య మాయుశ్చ రామస్య విదితాత్మనః	
దేవాఽసుర మనుష్యేషు గంధర్వోరగేషు చ	50
ఆశంసతే జనః సర్వో రాష్ట్రే పురవరే తథా	
అభ్యంతరశ్చ బాహ్యశ్చ పౌర జానపదోజనః	51
స్త్రీయో వృద్ధాః తరుణ్యశ్చ సాయం ప్రాతః సమాహితాః	

సర్వాన్ దేవాన్ నమస్యన్తి రామస్యాఽర్థే మనస్వినః	52
తేషా తద్యాచితం దేవ త్వత్ ప్రసాదాత్ సమృద్ధతామ్	
రామ మిన్దీవరశ్యామం సర్వశత్రు నిబర్హణమ్	53
పశ్యామో యౌవరాజ్యస్థం తవ రాజోత్తమాత్మజమ్	
తం దేవదేవోపమమాత్మజం తే	
సర్వస్య లోకస్య హితే నివిష్టమ్	
హితాయ నః క్షిప్ర ముదార జుష్టం	
ముదాభిషేక్తుం వరద త్వమర్హసి	54
త్వతీయ స్సర్గః - పుత్రానుశాసనం	
తేషా మంజలి పద్మాని ప్రగృహీతాని సర్వశః	
ప్రతిగృహ్యబ్రవీత్ రాజా తేభ్యః ప్రియ హితం వచః	1
అహోఽస్మి పరమ ప్రీతః ప్రభావశ్చాతులో మమ	
యన్మే జ్యేష్ఠం ప్రియం పుత్రం యౌవ రాజ్యస్థ మిచ్ఛథ	2
ఇతి ప్రత్యర్ఛ్య తాన్ రాజా బ్రాహ్మణా నిద మబ్రవీత్	
వసిష్ఠం వామదేవం చ తేషామేవోపశృణ్వతామ్	3
చైత్రః శ్రీమానఽయం మాసః పుణ్యః పుష్పిత కాననః	
యౌవ రాజ్యాయ రామస్య సర్వమేవోపకల్ప్యతామ్	4
రాజ్ఞా స్థూపరతే వాక్యే జన ఘోషో మహానఽభూత్	
శనైః తస్మిన్ ప్రశాంతే చ జన ఘోషే జనాఽధిపః	5
వశిష్ఠం మునిశార్దూలం రాజా వచనమబ్రవీత్	
అభిషేకాయ రామస్య యత్యర్క సపరిచ్ఛదం	6
త దద్య భగవాన్ సర్వ మాజ్ఞాపయితు మర్హసి	
తత్ శృత్వా భూమి పాలస్య వశిష్ఠో ద్విజ సత్తమః	7
ఆదిదేశాఽగ్రతో రాజ్ఞ స్థితాన్ యుక్తాన్ కృతాంజలీన్	
సువర్ణాదీని రత్నాని బలీన్ సర్వౌషధీరపి	8
శుక్ల మాల్యాని లాజాంశ్చ పృథక్చ మధు సర్పిషీ	
అహతాని చ వాసాంసి రథం సర్వాయుధా న్యపి	9

చతురంగ బలం చైవ గజం చ శుభ లక్షణం	
చామర వ్యజనే శ్వేతం ధ్వజం ఛత్రం చ పాండరం	10
శతం చ శాతకుమ్భానాం కుమ్భానా మగ్ని వర్చసాం	
హిరణ్య శృంగ మృషభం సమగ్రం వ్యాఘ్ర చర్మ చ	11
ఉపస్థాపయత ప్రాతరగ్న్యూగారం మహీపతే:	
యచ్ఛాఽన్యత్క్రించి దేష్టవ్యం త త్వర్వ ముపకల్ప్యతాం	12
అంతఃపురస్య ద్వారాణి సర్వస్య నగరస్య చ	
చందన స్రగ్భిరర్చ్యంతాం ధూపైశ్చ పూణ హారిభి:	13
ప్రశస్త మన్నం గుణవ ద్దధి క్షీరోప సేచనం	
ద్విజానాం శత సాహస్రం యత్ప్రకామమలం భవేత్	14
సత్కృత్య ద్విజ ముఖ్యానాం శ్వః ప్రభాతే ప్రదీయతాం	
ఘృతం దధి చ లాజాశ్చ దక్షిణాశ్చాపి పుష్కలా:	15
సూర్యేఽభ్యుదిత మాత్రే శ్వో భవితా స్వస్తి వాచనం	
బ్రాహ్మణాశ్చ నిమంత్యంతాం కల్ప్యంతామాసనాని చ	16
ఆబధ్యంతాం పతాకాశ్చ రాజ మార్గశ్చ సీచ్యతాం	
సర్వే చ తాలావచరా గణికాశ్చ స్వలంకృతా:	17
కక్ష్యాం ద్వితీయా మాశ్రిత్య తిష్ఠంతు నృప వేశ్మనః	
దేవాయతన చైత్యేషు సాఽన్న భక్ష్యాః స దక్షిణా:	18
ఉపస్థాపయితవ్యాః స్యు ర్మాల్య యోగ్యాః పృథక్ పృథక్	
దీర్ఘాఽసి బద్ధా యోధాశ్చ సన్నద్ధా హృష్ట మానసా:	19
మహారాజాంగణం సర్వే ప్రవిశంతు మహోదయం	
ఏవం వ్యాదిశ్య విఫౌ తౌ క్రియా స్తత్ర సునిష్ఠితౌ	20
చక్రతుశ్చైవ య చేషం పార్థివాయ నివేద్య చ	
కృత మిత్యేవ చాఽబ్రూతా మభిగమ్య జగత్పతిమ్	21
యథోక్త వచనం ప్రీతౌ హర్షయుక్తో ద్విజర్షభౌ	
తతః సుమన్తం ద్యుతిమాన్ రాజా వచన మబ్రవీత్	22
రామః కృతాత్మా భవతా శేషుమానీయతా మితి	

స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ సుమన్తో రాజశాసనాత్	23
రామం తత్రానయాం చక్రే రథేన రథినాం వరమ్	
అథ తత్ర సమాసీనాః తదా దశరథం నృపమ్	24
ఉపవిష్టాశ్చ సచివా రాజానశ్చ సనైగామాః	
ప్రాచ్యోదీచ్యాః ప్రతీచ్యాశ్చ దాక్షిణాత్యాశ్చ భూమిపాః	25
ష్టేద్వా శ్చార్యాశ్చ యే చాన్యే వన శైలాఽన్త వాసినః	
ఉపాసాం చక్రీరే సర్వే తం దేవా ఇవ వాసవమ్	26
తేషాం మధ్యే స రాజర్షి ర్మరుతామివ వాసవః	
ప్రాసాదస్థో రథగతం దదర్శాయాన్త మాత్మజమ్	27
గన్ధర్వరాజ ప్రతిమం లోకే విఖ్యాత పౌరుషమ్	
దీర్ఘబాహుం మహాసత్త్వం మత్త మాతజ్ఞ గామినమ్	28
చన్ద్రకాన్తాననం రామమతీవ ప్రియ దర్శనమ్	
రూపాదార్య గుణైః పుంసాం దృష్టి చిత్తాఽపహారిణమ్	29
ఘర్మాభితప్తాః పర్జన్యం ఘోదయన్త మివ ప్రజాః	
న తతర్ప సమాయాన్తం పశ్యమానో నరాఽధిపః	30
అవతార్య సుమన్త్రన్తం రాఘవం స్యన్తనోత్తమాత్	
పితుః సమీపం గచ్ఛన్తం ప్రాణ్ణలిః పృష్ఠతోఽన్వగాత్	31
స తం కైలాస శృణ్ణాభం ప్రాసాదం నరపుంగవః	
ఆరురోహ నృపం ద్రష్టుం సహ సూతేన రాఘవః	32
స ప్రాణ్ణలి రభిప్రీత్య ప్రణతః పితురఽన్తికే	
నామ స్వం శ్రావయన్ రామో వవన్దే చరణౌ పితుః	33
తం దృష్ట్వా ప్రణతం పార్శ్వే కృతాంజలి పుటం నృపః	
గృహ్యంజలౌ సమాకృష్య సస్వజే ప్రియ మాత్మజమ్	34
తస్మై చాఽభ్యుదితం సౌమ్యం మణి కాఞ్చన భూషితమ్	
దిదేశ రాజా రుచిరం రామాయ పరమాసనమ్	35
త దాసనవరం ప్రాప్య వ్యదీపయత రాఘవః	
స్వయేవ ప్రభయా మేరు ముదయే విమలో రవిః	36

తేన విభ్రాజతా తత్ర సా సభాభివ్యరోచత	
విమల గ్రహ నక్షత్రా శారదీ ద్యౌరివేస్తునా	37
తం పశ్యమానో నృపతి స్తుతోష ప్రియ మాత్మజమ్	
అలంకృత మివాత్మానమాదర్శ తల సంస్థితమ్	38
స తం సస్మిత మాభాష్య పుత్రం పుత్రవతాం వరః	
ఉవా చేదం వచో రాజా దేవేన్ద మివ కాశ్యపః	39
జ్యేష్ఠాయామఽసి మే పత్న్యాం సదృశ్యాం సదృశ స్సుతః	
ఉత్పన్న స్త్వం గుణశ్రేష్ఠో మమ రామాత్మజః ప్రియః	40
యత స్త్వయా ప్రజాశ్చేమాః స్వగుణై రనురంజితాః	
తస్మాత్ త్వం పుష్యయోగేన యౌవరాజ్య మవాప్నుహి	41
కామత స్త్వం ప్రకృత్యైవ వినీతో గుణవాససి	
గుణవత్యపి తు స్నేహాత్ పుత్ర వక్ష్యామి తే హితమ్	42
భూయో వినయ మాస్థాయ భవ నిత్యం జితేన్ద్రియః	
కామ క్రోధ సముత్థాని త్యజేథా వ్యసనాని చ	43
పరోక్షయా వర్తమానో వృత్త్యా ప్రత్యక్షయా తథా	
అమాత్య ప్రభృతీః సర్వాః ప్రకృతీశ్చాఽనురంజయ	44
కోష్ఠా గారాయుధాగారైః కృత్వా సన్నిచయాన్ బహూన్	
తుష్టాఽనురక్త ప్రకృతి ర్యః పాలయతి మేదినీమ్	45
తస్య నన్దన్తి మిత్రాణి లబ్ధ్యాఽమృత మివాఽమరాః	
తస్మాత్ పుత్ర త్వమాత్మానం నియమ్యైవం సమాచర	46
తచ్ఛ్రుత్వా సుహృద స్తస్య రామస్య ప్రియకారిణః	
త్వరితాః శీఘ్ర మభ్యేత్య కౌసల్యాయై న్యవేదయన్	47
సా హిరణ్యం చ గాశ్చైవ రత్నాని వివిధాని చ	
వ్యాదిదేశ ప్రియాభ్యేభ్యః కౌసల్యా ప్రమదోత్తమా	48
అథాభివాద్య రాజానం రథ మారుహ్య రాఘవః	
యయౌ స్వం దృృతిమ ద్వేశ్మ జనౌఘైః ప్రతిపూజితః	49
తే చాపి పౌరా నృపతేః వచస్తు	

శృత్వా తదా లాభ మివేష్టమాశు	
నరేంద్ర మామన్య గృహాణి గత్వా	
దేవాన్ సమానర్చురతిప్రహృష్టాః	50
చతుర్థ స్కంధః - మాత్రాశీః పరిగ్రహః	
గతేష్వఽథ నృపో భూయః పౌరేషు సహ మన్త్రిభిః	
మన్తయిత్వా తత శ్చక్రే నిశ్చయజ్ఞః స నిశ్చయమ్	1
శ్వ ఏవ పుష్యో భవితా శ్వోభిషేచ్యస్తు మే సుతః	
రామో రాజీవపత్రాఽక్షో యౌవరాజ్య ఇతి ప్రభుః	2
అథాఽన్తర్గృహ మావిశ్య రాజా దశరథ స్తదా	
సూత మాజ్ఞాపయామాస రామం పునరిహానయ	3
ప్రతిగృహ్య స త ద్వాక్యం సూతః పునరుపాయయౌ	
రామస్య భవనం శీఘ్రం రామ మానయితుం పునః	4
ద్వారైస్థ రావేదితం తస్య రామాయాగమనం పునః	
శ్చత్వైవ చాపి రామ స్తం ప్రాప్తం శబ్దాఽన్వితోభవత్	5
ప్రవేశ్య చైనం త్వరితం రామో వచన మబ్రవీత్	
య దాగమన కృత్యం తే భూయ స్తత్ బ్రూహ్యశేషతః	6
త మువాచ తతః సూతో రాజా త్వాం ద్రష్టు మిచ్ఛతి	
శృత్వా ప్రమాణమత్ర త్వం గమనా యేతరాయ వా	7
ఇతి సూత వచః శృత్వా రామోఽథ త్వరయాన్వితః	
ప్రయయౌ రాజ భవనం పునర్ ద్రష్టుం నరేశ్వరమ్	8
తం శృత్వా సమఽనుప్రాప్తం రామం దశరథో నృపః	
ప్రవేశయామాస గృహం వివక్షుః ప్రియ ముత్తమమ్	9
ప్రవిశన్నేవ చ శ్రీమాన్ రాఘవో భవనం పితుః	
దదర్శ పితరం దూరాత్ ప్రణిపత్య కృతాఞ్జలిః	10
ప్రణమన్తం సముత్థాప్య తం పరిష్వజ్య భూమిపః	
ప్రదిశ్య చాఽస్మై రుచిర మాసనం పునరబ్రవీత్	11
రామ వృద్ధోఽస్మి దీర్ఘాయు ర్భుక్తా భోగా మయేప్పితాః	

అన్నవద్దిః క్రతు శతై స్తథేష్టం భూరి దక్షిణైః	12
జాత మిష్టమపత్యం మే త్వ మద్యాఽనుపమం భువి	
దత్త మిష్టమధీతం చ మయా పురుష సత్తమ	13
అనుభూతాని చేష్టాని మయా వీర సుఖాన్యపి	
దేవర్షి పితృ విప్రాణా మన్యణోఽస్మి తథాత్మనః	14
న కించిన్ మమ కర్తవ్యం తవాఽన్యత్రాభిషేచనాత్	
అతో యత్త్వా మహం బ్రూయాం త న్మే త్వం కర్తుమఽర్హసి	15
అద్య ప్రకృతయః సర్వా స్త్వా మిచ్ఛన్తి నరాఽధిపమ్	
అత స్త్వాం యువరాజాన మభిషేక్యామి పుత్రక	16
అపి చాఽద్యాశుభాన్ రామ స్వప్నాన్ పశ్యామి దారుణాన్	
సనిర్ఘాతా దివోల్కాశ్చ పతతీహ మహాస్వనా	17
అవష్టబ్ధం చ మే రామ నక్షత్రం దారుణైర్ గ్రహైః	
ఆవేదయన్తి దైవజ్ఞాః సూర్యాఽఙ్గరక రాహుభిః	18
ప్రాయేణ హి నిమిత్తానా మీద్యశానాం సముద్భవే	
రాజా హి మృత్యు మాప్నోతి ఘోరాం వాఽఽపద మృచ్ఛతి	19
త ద్యావదేవ మే చేతో న విముహ్యతి రాఘవ	
తావదేవాభిషిచ్ఛస్వ చలా హి ప్రాణినాం మతిః	20
అద్య చన్ద్రోభ్యుపగతః పుష్యాత్ పూర్వం పునర్వసూ	
శ్యః పుష్యయోగం నియతం వక్ష్యన్తే దైవ చింతకాః	21
తత్ర పుష్యేభిషిచ్ఛస్వ మన స్త్వరయతీవ మామ్	
శ్వ స్త్వాఽహ మభిషేక్యామి యౌవరాజ్యే పరంతప	22
తస్మా త్త్వయాఽద్య వ్రభృతి నిశేయం నియతాత్మనా	
సహ వద్వోపవస్తవ్యా దర్భ ప్రస్తర శాయినా	23
సుహృద శ్చాప్రమత్తా స్త్వాం రక్షన్త్వఽద్య సమన్తతః	
భవన్తి బహువిఘ్నాని కార్యాణ్యేవం విధాని హి	24
విప్రోపితశ్చ భరతో యావదేవ పురాదితః	
తావదేవాభిషేక స్తే ప్రాప్తకాలో మతో మమ	25

కామం ఖలు సతాం వృత్తే బ్రూతా తే భరతః స్థితః	
జ్యేష్ఠాఽనువర్తీ ధర్మాత్మా సానుక్రోశో జితేంద్రియః	26
కిం తు చిత్తం మనుష్యాణా మనిత్యమితి మే మతిః	
సతాం చ ధర్మ నిత్యానాం కృత శోభి చ రాఘవ	27
ఇత్యుక్తః సోఽభ్యనుజ్ఞాతః శ్వో భావిన్యభిషేచనే	
వ్రజేతి రామః పితర మభివాద్యాభ్యయాత్ గృహమ్	28
ప్రవిశ్య చాత్మనో వేశ్మ రాజ్ఞోద్దిష్టేభిషేచనే	
తక్షణేన చ నిర్గమ్య మాతురన్తఃపురం యయౌ	29
తత్ర తాం ప్రవణా మేవ మాతరం క్షౌమ వాసినీమ్	
వాగ్యతాం దేవతాగారే దదర్శఽయాచతీం శ్రియమ్	30
ప్రాగేవ చాగతా తత్ర సుమిత్రా లక్ష్మణ స్తథా	
సీతా చానాయితా శ్వత్వా ప్రియం రామాభిషేచనమ్	31
తస్మిన్ కాలే హి కౌసల్యా తస్థావామీలితేక్షణా	
సుమిత్రయాన్వాస్యమానా సీతయా లక్ష్మణేన చ	32
శ్వత్వా తు పుష్పే పుత్రస్య యౌవరాజ్యాభిషేచనమ్	
ప్రాణాయామేన పురుషం ధ్యాయమానా జనార్దనమ్	33
తథా సనియమా మేవ సోభిగమ్యాభివాద్య చ	
ఉవాచ వచనం రామో హర్షయం స్థా మనిందితాం	34
అమ్బ పిత్రా నియుక్తోఽస్మి ప్రజాపాలన కర్మణి	
భవితా శ్వోభిషేకోఽయం యథా మే శాసనం పితుః	35
సీతయా ప్పుపవస్తవ్యా రజనీయం మయా సహ	
ఏవమ్ ఋత్విగుసాధ్యాయైః సహ మా ముక్తవాన్ పితా	36
యాని యా న్యఽత్ర యోగ్యాని శ్వో భావిన్యభిషేచనే	
తాని మే మఙ్గళాన్యఽద్య వైదేహ్యశ్చైవ కారయ	37
ఏత చ్చుత్వా తు కౌసల్యా చిరకాలాభికాంక్షితమ్	
హర్ష బాష్పాకులం వాక్య మిదం రామ మభాషత	38
వత్స రామ చిరంజీవ హతా స్తే పరిపన్ధినః	

జ్ఞాతీన్ మే త్వం శ్రియా యుక్తః సుమిత్రాయాశ్చ నన్దయ	39
కల్యాణే బత నక్షత్రే మయి జాతోఽసి పుత్రక	
యేన త్వయా దశరథో గుణై రాధితః పితా	40
అమోఘం బత మే క్షాన్తం పురుషే పుష్కరేక్షణే	
యేయ మిక్ష్వాకు రాజ్య శ్రీః పుత్ర త్వాం సంశ్రయిష్యతి	41
ఇత్యేవ ముక్తో మాత్రేదం రామో భ్రాతర మబ్రవీత్	
ప్రాజ్ఞాలిం ప్రహ్వా మాసీన మభివీక్ష్య స్మయన్నివ	42
లక్ష్మణే మాం మయా సార్థం ప్రశాధి త్వం వసుంధరామ్	
ద్వితీయం మేఽన్తరాత్మానం త్వామియం శ్రీరుపస్థితా	43
సౌమిత్రే భుంక్ష్య భోగాం స్త్వ మిష్టాన్ రాజ్య ఫలాని చ	
జీవితం చ హి రాజ్యం చ త్వదర్థ మభికామయే	44
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం రామో మాతరావభివాద్య చ	
అభ్యనుజ్ఞాప్య సీతాం చ జగామ స్వం నివేశనమ్	45
పంచమ స్కంధః - వ్రతచర్యా విధానం	
సందిశ్య రామం నృపతిః శ్వో భావిన్యభిషేచనే	
పురోహితం సమాహూయ వసిష్ఠ మిదమబ్రవీత్	1
గచ్ఛోపవాసం కాకుత్స్థం కారయాఽద్య తపోధన	
శ్రేయశే రాజ్యలాభాయ వద్ధ్వా సహ యత వ్రతమ్	2
తథేతి చ స రాజానముక్త్వా వేదవిదాం వరః	
స్వయం వసిష్ఠో భగవాన్ యయౌ రామ నివేశనమ్	3
ఉపవాసయితుం రామం మంత్రవన్ మంత్ర కోవిదః	
బ్రాహ్మం రథవరం యుక్త మాస్థాయ సుదృఢ వ్రతః	4
స రామ భవనం ప్రాప్య పాణ్డరాఽభ్ర ఘన ప్రభమ్	
తిస్రః కక్ష్యా రథే నైవ వివేశ మునిసత్తమః	5
త మాగతమ్ ఋషిం రామ స్త్వరన్నివ ససంభ్రమం	
మానయిష్యన్ స మానాఽర్థం నిశ్చక్రామ నివేశనాత్	6
అభ్యేత్య త్వరమాణశ్చ రథాభ్యాశం మనీషిణః	

తతోఽవతారయామాస పరిగృహ్య రథాత్ స్వయమ్	7
స చైనం ప్రశితం దృష్ట్వా సంభాష్యాభి ప్రసాద్య చ	
ప్రియాఽర్థం హర్షయన్ రామ మిత్యువాచ పురోహితః	8
ప్రసన్న స్తే పితా రామ యౌవరాజ్య మవాప్స్యసి	
ఉపవాసం భవానద్య కరోతు సహ సీతయా	9
ప్రాత స్త్వామభిషేక్తా హి యౌవరాజ్యే నరాఽధిపః	
పితా దశరథః ప్రీత్యా యయాతిం నహుషో యథా	10
ఇత్యుక్త్వా స తదా రామ ముపవాసం యత వ్రతమ్	
మన్తవత్ కారయామాస వైదేహ్య సహితం మునిః	11
తతో యథావ ద్రామేణ స రాజ్ఞో గురురఽర్చితః	
అభ్యనుజ్ఞాప్య కాకుత్స్థం యయౌ రామ నివేశనాత్	12
సుహృద్భి స్తత్ర రామోపి సహసీనః ప్రియం వదైః	
సభాజితో వివేశాఽథ తాననుజ్ఞాప్య సర్వశః	13
ప్రహృష్ట నర నారీకం రామవేశ్మ తదా బభౌ	
యథా మత్త ద్విజగణం ప్రపుల్ల నలినం సరః	14
స రాజభవన ప్రఖ్యా స్తస్మా ద్రామ నివేశనాత్	
నిస్సృత్య దదృశే మార్గం వసిష్ఠో జన సంవృతమ్	15
బృన్ద బృన్దై రయోధ్యాయాం రాజమార్గాః సమన్తతః	
బభూవు రభిసంబాధాః కుతూహల జనై ర్వృతాః	16
జన బృన్దోర్మి సంఘర్ష హర్షస్వన వృత స్తదా	
బభూవ రాజమార్గస్య సాగర స్వేవ నిస్వనః	17
సిక్త సంమృష్ట చ రథ్యా హి తదఽహర్వన మాలినీ	
ఆసీ దయోధ్యా నగరీ సముచ్చిత గృహధ్వజా	18
తదా హ్యయోధ్యా నిలయః సస్త్రీ బాలాకులో జనః	
రామాభిషేక మాకాంక్ష న్నాకాంక్ష న్నుదయం రవేః	19
ప్రజాఽలంకార భూతం చ జనస్యానన్ద వర్ధనమ్	
ఉత్సుకోఽభూజ్జనో ద్రష్టుం త మయోధ్యా మహోత్సవమ్	20

ఏవం తం జన సంబాధం రాజమార్గం పురోహితః	
వ్యూహన్నివ జనౌఘం తం శనై రాజకులం యయౌ	21
సితాఽబ్ర శిఖర ప్రఖ్యం ప్రాసాద మధిరుహ్య సః	
సమీయాయ నరేన్ద్రేణ శక్రేణేవ బృహస్పతిః	22
తమాగత మభిప్రేక్ష్య హిత్యా రాజాసనం నృపః	
పప్రచ్ఛ స చ తస్మై తత్ కృత మిత్యఽభ్యవేదయత్	23
తేన చైవ తదా తుల్యం సహాసీనాః సభాసదః	
ఆసనేభ్యః సముత్థస్థుః పూజయంతః పురోహితం	24
గురుణాత్వఽభ్యనుజ్ఞాతో మనుజౌఘం విస్ఫుజ్య తమ్	
వివేశాన్తఃపురం రాజా సింహో గిరిగుహా మివ	25
తదగ్ర్యవేష ప్రమదా జనాకులం	
మహేన్ద్ర వేశ్మ ప్రతిమం నివేశనమ్	
విదీపయం శ్చారు వివేశ పార్ధివః	
శశీవ తారాగణ సంకులం నభః	26
షష్ఠ స్కంధః - పౌరోతేకః	
గతే పురోహితే రామః స్నాతో నియత మానసః	
సహ పత్న్యా విశాలాక్ష్యా నారాయణ ముపాగమత్	1
ప్రగృహ్య శిరసా పాత్రీం హవిషో విధివ త్తదా	
మహతే దైవతాయాఽఽజ్యం జుహోవ జ్వలితేనలే	2
శేషం చ హవిష స్తస్య ప్రాశ్యాశా స్యాత్మనః ప్రియమ్	
ధ్యాయన్ నారాయణం దేవం స్వాస్తీర్ణే కుశ సంస్తరే	3
వాగ్యతః సహ వైదేహ్య భూత్వా నియత మానసః	
శ్రీమత్యాయతనే విష్ణోః శిశ్యే నరవరాత్మజః	4
ఏక యామాఽవశిష్టాయాం రాత్ర్యాం ప్రతివిబుధ్య సః	
అలంకార విధిం కృత్స్నం కారయామాస వేశ్మనః	5
తత్ర శృణ్వన్ సుఖా వాచః సూత మాగధ వన్దినామ్	
పూర్వాం సంధ్యా ముపాసీనో జజాప యత మానసః	6

తుష్టావ ప్రణతశ్చైవ శిరసా మధుసూదనమ్	
విమల క్షౌమ సంవీతో వాచయామాస చ ద్విజాన్	7
తేషాం పుణ్యాహ ఘోషోఽథ గమ్భీర మధుర స్తదా	
అయోధ్యాం పూరయామాస తూర్య ఘోషాఽనునాదితః	8
కృతోపవాసం తు తదా వైదేహ్య సహ రాఘవమ్	
అయోధ్యా నిలయః శృత్వా సర్వః ప్రముదితో జనః	9
తతః పౌరజనః సర్వః శృత్వా రామాభిషేచనమ్	
ప్రభాతాం రజనీం దృష్ట్వా చక్రే శోభయితుం పురీం	10
సితాఽబ్ర శిఖరాభేషు దేవతాయతనేషు చ	
చతుష్పద్ధేషు రథ్యాసు చైత్యే ష్పట్టాలకేషు చ	11
నానాపణ్య సమ్మద్ధేషు వణిజామాపణేషు చ	
కుటుమ్బినాం సమ్మద్ధేషు శ్రీమత్సు భవనేషు చ	12
సభాసు చైవ సర్వాసు వృక్షేష్వాలక్షితేషు చ	
ధ్వజాః సముచ్చితా శ్చిత్రాః పతాకాశ్చాఽభవం స్తదా	13
నట నర్తక సంఘానాం గాయకానాం చ గాయతామ్	
మనః కర్ణ సుఖా వాచః శుశ్రావ జనతా తతః	14
రామాభిష్టవ యుక్తాశ్చ కథా శ్చక్ర ర్మిథో జనాః	
రామాభిషేకే సంప్రాప్తే చత్వరేషు గృహేషు చ	15
బాలాపి క్రీడమానా గృహద్వారేషు సంఘశః	
రామాభిషేక సంయుక్తా శ్చక్రరేవ మిథః కథాః	16
కృత పుష్పోప హారశ్చ ధూప గంధాది వాసితః	
రాజమార్గః కృతః శ్రీమాన్ పౌరై రామాభిషేచనే	17
ప్రకాశీ కరణాఽర్థం చ నిశాగమన శబ్దయా	
దీప వృక్షాం స్తథా చక్ర రనురథ్యాసు సర్వశః	18
అలంకారం పుర స్త్రైవం కృత్వా తత్ పుర వాసినః	
ఆకాంక్షమాణా రామస్య యౌవరాజ్యాభిషేచనమ్	19
సమేత్య సంఘశః సర్వే చత్వరేషు సభాసు చ	

కథయన్తో మిథ స్తత్ర ప్రశశంసు ర్జనాఽధిపమ్	20
అహో మహాత్మా రాజాఽయ మిక్వాకుకుల నన్దనః	
జ్ఞాత్వా యో వృద్ధ మాత్మానం రామం రాజ్యేభిషిక్యతి	21
సర్వేస్యఽనుగృహీతాః స్మో య న్నో రామో మహీపతిః	
చిరాయ భవితా గోష్ఠా దృష్ట లోక పరావరః	22
అనుద్ధతమనా విద్వాన్ ధర్మాత్మా భ్రాతృ వత్సలః	
యథా చ భ్రాతృషు స్నిగ్ధ స్తథాఽస్మాస్యపి రాఘవః	23
చిరం జీవతు ధర్మాత్మా రాజా దశరథోఽనఘః	
య త్రసాదే నాభిషిక్తం రామం ద్రక్ష్యామహి వయమ్	24
ఏవం విధం కథయతాం పౌరాణాం శుశృవు స్తదా	
దిగ్భ్యోపి శృత వృత్తాన్తాః ప్రాప్తా జానపదా జనాః	25
తే తు దిగ్భ్యః పురీం ప్రాప్తా ద్రష్టుం రామాభిషేచనమ్	
రామస్య పూరయామాసుః పురీం జానపదా జనాః	26
జనౌఘై సై ర్విసర్పద్భిః శుశృవే తత్ర నిస్వనః	
పర్వసూదీర్ఘ వేగస్య సాగర స్వేవ నిస్వనః	27
తత స్త దిన్త్ర క్షయ సన్నిభం పురం	
దిదృక్షుభి ర్జానపదై రుపాగతైః	
సమన్తతః సస్వన మాకులం బభౌ	
సముద్రయాదోభి రివార్ణ వోదకమ్	28
<u>సప్తమ స్కంధః - మంథరా పరిదేవనం</u>	
జ్ఞాతి దాసీ యతో జాతా కైకేయ్యాస్తు సహోపితా	
ప్రాసాదం చన్త్ర సంకాశ మారురోహ యద్యచ్ఛయా	1
సిక్త రాజపథాం కృత్వాం ప్రకీర్ణ కమలోత్పలామ్	
అయోధ్యాం మన్దరా తస్మాత్ ప్రాసాదా దన్వవైక్షత	2
పతాకాభిః వరాఽర్థాభి ర్ద్వజైశ్చ సమలం కృతామ్	
సిక్తాం చన్దన తోయశ్చ శిరః స్నాత జనై ర్వుతామ్	3
మాల్య మోదక హస్తైశ్చ ద్విజేంద్రై రభినాదితాం	

శుక్ల దేవగృహ ద్వారాం సర్వ వాదిత్ర నిస్వనాం	4
సంప్రహృష్ట జనాకీర్ణాం బ్రహ్మ ఘోషాభి నాదితాం	
ప్రహృష్ట వర హస్త్యశ్చాం సంప్రణర్ధిత గో వృషాం	5
ప్రహృష్ట ముదితైః పౌరై రుచ్చిత ధ్వజ మాలినీం	
అయోధ్యాం మంధరా దృష్ట్వా పరం విస్మయమాగతా	6
సా హర్షోత్సుల్ల నయనాం పాండర క్షౌమ వాసినీం	
అవిదూరే స్థితాం దృష్ట్వా ధాత్రీం పప్రచ్ఛ మన్ధరా	7
ఉత్తమే నాభిసంయుక్తా హర్షేణార్ధపరా సతీ	
రామమాతా ధనం కిం ను జనేభ్యః సంప్రయచ్ఛతి	8
అతిమాత్ర ప్రహర్షోఽయం కిం జనస్య చ శంస మే	
కారయిష్యతి కిం వాపి సంప్రహృష్టో మహీపతిః	9
విదీర్యమాణా హర్షేణ ధాత్రీ పరమయా ముదా	
ఆచచక్షేఽథ కుబ్జాయై భూయసీం రాఘవ శ్రియమ్	10
శ్వః పుష్కేణ జిత క్రోధం యౌవరాజ్యేన రాఘవమ్	
రాజా దశరథో రామ మభిషేచయితాఽనఘమ్	11
ధాత్ర్యాస్తు వచనం శృత్వా కుబ్జా కీప్ర మమర్షితా	
కైలాస శిఖరాకారాత్ ప్రాసాదా దవరోహత	12
సా దహ్యామానా కోపేన మన్ధరా పాప దర్శినీ	
శయానా మేత్య కైకేయీ మిదం వచన మబ్రవీత్	13
ఉత్తిష్ఠ మూఢే కిం శేషే భయం త్వా మభివర్తతే	
ఉపప్లుత మహౌషేన కి మాత్మానం న బుధ్యసే	14
అనిష్ఠే సుభగాకారే సౌభాగ్యేన వికత్థసే	
చలం హి తవ సౌభాగ్యం నద్యః స్రోత ఇవోష్ణగే	15
ఏవముక్తా తు కైకేయీ రుష్టయా పరుషం వచః	
కుబ్జయా పాప దర్శిన్యా విషాద మగమత్ పరమ్	16
కైకేయీ త్వఽబ్రవీత్ కుబ్జాం కచ్చిత్ క్షేమం న మన్ధరే	
విషణ్ణ వదనాం హి త్వాం లక్షయే భృశ దుఃఖితామ్	17

మన్దరా తు వచః శృత్వా కైకేయ్యా మధురాఽక్షరమ్ ఉవాచ క్రోధ సంయుక్తా వాక్యం వాక్య విశారదా	18
సా విషణ్ణతరా భూత్వా కుబ్జా తస్యా హితైషిణీ విషాదయన్తీ ప్రోవాచ భేదయన్తీ చ రాఘవమ్	19
అక్షయ్యం సుమహా ధ్దేవి ప్రవృత్తం త్వద్వినాశనమ్ రామం దశరథో రాజా యౌవరాజ్యేభిషేక్ష్యతి	20
సాఽస్మ్యగాధే భయే మగ్నా దుఃఖ శోక సమన్వితా దహ్యామానాఽనలే నేవ త్వ ద్ధితార్థ మిహాగతా	21
తవ దుఃఖేన కైకేయి మమ దుఃఖం మహద్భవేత్ త్వ ద్స్వధౌ మమ వృద్ధిశ్చ భవేదత్ర న సంశయః	22
నరాఽధిప కులే జాతా మహిషీ త్వం మహిపతేః ఉగ్రత్వం రాజ ధర్మాణాం కథం దేవి న బుద్ధ్యసే	23
ధర్మవాదీ శరో భర్తా శ్లక్షణవాదీ చ దారుణః శుద్ధభావే న జానీషీ తే నైవ మతి సంధితా	24
ఉపస్థితం ప్రయుంజాన స్త్వయి సాన్త్వ మనర్థకమ్ అర్థేనైవాఽద్య తే భర్తా కౌసల్యాం యోజయిష్యతి	25
అపవాహ్యా స దుష్టాత్మా భరతం తవ బన్ధుషు కాల్యే స్థాపయితా రామం రాజ్యే నిహత కంటకే	26
శత్రుః పతిప్రవాదేన మాత్రేవ హిత కామ్యయా ఆశీవిష ఇవాంకేన బాలే పరిహృత స్త్వయా	27
యథా హి కుర్యాత్ సర్వో వా శత్రు ర్వా ప్రత్యుపేక్షితః రాజ్ఞా దశరథేనాఽద్య సపుత్రా త్వం తథా కృతా	28
పాపేనాఽన్యత సాన్త్వేన బాలే నిత్యసుఖోచితే రామం స్థాపయతా రాజ్యే సాఽనుబన్ధా హతాహ్యాసి	29
సా ప్రాప్త కాలం కైకేయి క్షిప్రం కురు హితం తవ త్రాయస్వ పుత్ర మాత్మానం మాం చ విస్మయ దర్శనే	30
మన్దరాయా వచః శృత్వా శయనా సా శుభాననా	

ఉత్తస్థా హర్ష సంపూర్ణా చంద్ర లేఖేవ శారదీ	31
అతీవ సా తు సంతుష్టా కైకేయీ విస్మయాఽన్వితా	
ఏక మాభరణం తస్యై కుట్టాయై ప్రదదౌ శుభమ్	32
దత్త్వాత్వాభరణం తస్యై కుట్టాయై ప్రమదోత్తమా	
కైకేయీ మన్థరాం దృష్ట్వా పున రేవాఽబ్రవీ దిదమ్	33
ఇదం తు మన్థరే మహ్యమాఖ్యాతం పరమం ప్రియమ్	
ఏతన్ మే ప్రియ మాఖ్యాతుః భూయః కిం వా కరోమి తే	34
రామే వా భరతేవాఽహం విశేషం నోపలక్షయే	
తస్మాత్ తుష్టాఽస్మి యద్రాజా రామం రాజ్యేభిషిక్యతి	35
న మే పరం కించి దిత స్వయా పునః	
ప్రియం ప్రియార్థే సువచం వచః పరమ్	
తథా హ్యవోచ స్వ మఽతః ప్రియోత్తరం	
పరం వరం తే ప్రదదామి తం వృణు	36
అష్టమ స్కంధః -- మంథరోపజాపః	
మన్థరా త్వఽభ్యసూయైనా ముత్స్నజ్యభరణం చ తత్	
ఉవాచేదం తతో వాక్యం కోప దుఃఖ సమన్వితా	1
హర్షం కి మిద మస్థాఽనే కృతవత్యఽసి బాలిశే	
శోకసాగర మధ్యస్థ మాత్మానం నాఽవబుధ్యసే	2
మనసా ప్రహసామి త్వాం దేవీ దుఃఖాఽర్దితా సతీ	
యచ్ఛోచితవ్యే ప్రాప్తాఽసి ప్రోప్యేదం వ్యసనం మహత్	3
శోచామి దుర్మతి త్వం తే కా హి ప్రాజ్ఞా ప్రహర్షయేత్	
అరేః సపత్నీ పుత్రస్య వృద్ధిం మృత్యోరివాగతాం	4
భరతాదేవ రామస్య రాజ్య సాధారణాద్భయం	
త ద్విచింత్య విషణ్ణాఽస్మి భయం భీతాద్ధి జాయతే	5
లక్ష్మణో హి మహిష్వాసో రామం సర్వాత్మనా గతః	
శత్రుఘ్నశ్చాపి భరతం కాకున్ధం లక్ష్మణో యథా	6
ప్రత్యాసన్న క్రమేణాపి భరత సైవ భామిని	

రాజ్యక్రమో విప్రకృష్ట స్తయో స్తావత్ కనీయసోః	7
విదుషః క్షత్ర చారిత్రే ప్రాజ్ఞస్య ప్రాప్త కారిణః	
భయా త్రవేపే రామస్య చింతయంతీ తవాత్మజం	8
సుభగా ఖలు కౌసల్యా యస్యాః పుత్రోభిషేక్యతే	
యౌవరాజ్యేన మహతా శ్వః పుష్పేణ ద్విజోత్తమైః	9
ప్రాప్తాం వసుమతీం ప్రీతిం ప్రతీతాం తాం హత ద్విపమ్	
ఉపస్థాస్యసి కౌసల్యాం దాసీవ త్వం కృతాంజలిః	10
ఏవం చ త్వం సహౌస్మాభి స్తస్యాః ప్రేష్యా భవిష్యసి	
పుత్రస్య తవ రామస్య ప్రేష్య భావం గమిష్యతి	11
హృష్టాః ఖలు భవిష్యన్తి రామస్య పరమాః స్త్రీయః	
అప్రహృష్టా భవిష్యన్తి స్నుషా స్తే భరత క్షయే	12
తాం దృష్ట్వా పరమ ప్రీతాం బ్రువన్తీం మన్దరాం తతః	
రామ స్వైవ గుణాన్ దేవీ కైకేయీ ప్రశశంస హ	13
ధర్మజ్ఞో గురుభి ర్దాన్తః కృతజ్ఞః సత్యవాక్ శుచిః	
రామో రాజ్ఞః సుతో జ్యేష్ఠో యౌవరాజ్య మతోఽర్హతి	14
బ్రాత్యన్ భృత్యాంశ్చ దీర్ఘాయుః పితృవత్ పాలయిష్యతి	
సంతప్యసే కథం కుభ్దే శృత్వా రామాభిషేచనమ్	15
భరతశ్చాపి రామస్య ద్రువం వర్ష శతాత్ పరమ్	
పితృ పైతామహం రాజ్యం ప్రప్పుయాత్ పురుర్షభః	16
సా త్వ మభ్యుదయే ప్రాప్తి వర్తమానే చ మన్దరే	
భవిష్యతి చ కల్యాణే కిమౌర్ధం పరితప్య సే	17
యథా మే భరతో మాన్య స్తథా భూయోపి రాఘవః	
కౌసల్యాతోఽతిరిక్తం చ స తు శుశ్రూషతే హి మామ్	18
రాజ్యం యది హి రామస్య భరతస్యాపి త త్తదా	
మన్యతే హి యదాత్మానం తథా బ్రాత్యాంస్తు రాఘవః	19
కైకేయ్యా వచనం శృత్వా మన్దరా భృశ దుఃఖితా	
దీర్ఘ ముష్ణం వినిశ్చస్య కైకేయీ మిదౌబ్రవీత్	20

అనర్థ దర్శినీ మౌఢ్యాన్నాఽత్మాన మవబుధ్యసే శోకవ్యసన విస్తీర్ణే మజ్జన్తీ దుఃఖ సాగరే	21
భవితా రాఘవో రాజా రాఘవస్య చ యః సుతః రాజవంశాత్ తు భరతః కైకేయి పరిహాస్యతే	22
న హి రాజ్ఞః సుతాః సర్వే రాజ్యే తిష్ఠన్తి భామిని స్థాప్యమానేషు సర్వేషు సుమహానఽనయో భవేత్	23
తస్మా జ్ఞేష్ఠే హి కైకేయి రాజ్యతంత్రాణి పార్థివాః స్థాపయం త్యఽనవద్యాంగి గుణవ త్వితరేషు చ	24
అసావఽత్యన్త నిర్భగ్న స్తవ పుత్రో భవిష్యతి అనాథవత్ సుఖేభ్యశ్చ రాజవంశా చ్చ హాస్యతే	25
సాహం త్వదర్థే సంప్రాప్తా త్వం తు మాం నాఽవబుధ్యసే సపత్ని వృద్ధా యా మే త్వం ప్రదేయం దాతు మిచ్ఛసి	26
ద్రువం తు భరతం రామః ప్రాప్య రాజ్య మకంటకమ్ దేశాఽన్తరం నాయయితా లోకాఽన్తరమథాపి వా	27
బాల ఏవ హి మాతుల్యం భరతో నాయిత స్వయా సన్నికర్తా చ్చ సౌహార్దం జాయతే స్థావరే ష్వపి	28
భరతస్యా ప్యఽనువశః శత్రుఘ్నోపి సమం గతః లక్ష్మణో హి యథా రామం తథాఽసౌ భరతం గతః	29
శ్రూయతే హి దృమః కశ్చి చ్ఛేత్తవ్యో వన జీవిభిః సన్నికర్తాదిషీకాభి ర్మోచితః పరమాద్భయాత్	30
గోప్తా హి రామం సౌమిత్రి ర్లక్ష్మణం చాపి రాఘవః అశ్వినో రివ సౌభ్రాత్రం తయోర్లోకేషు విశృతమ్	31
తస్మా న్న లక్ష్మణే రామః పాపం కించిత్ కరిష్యతి రామస్తు భరతే పాపం కుర్యా దితి న సంశయః	32
తస్మాద్రాజ గృహాదేవ వనం గచ్ఛతు తే సుతః ఏతద్ధి రోచతే మహ్యం భృశం చాపి హితం తవ	33
ఏవం తే జ్ఞాతి పక్షస్య శ్రేయశ్చైవ భవిష్యతి	

యది చేత్ భరతో ధర్మాత్ పిత్యం రాజ్య మవాప్స్యతి	34
స తే సుఖోచితో బాలో రామస్య సహజో రిపుః	
సమృద్ధార్థస్య నష్టార్థో జీవిష్యతి కథం వశే	35
అభిద్రుత మివారణ్యే సింహీన గజయూథపమ్	
ప్రచ్ఛాద్యమానం రామేణ భరతం త్రాతు మర్హసి	36
దర్పాత్ నిరాకృతా పూర్వం త్వయా సౌభాగ్యవత్తయా	
రామ మాతా సపత్నీ తే కథం వైరం న యాతయేత్	37
యదా హి రామః పృథివీ మవాప్స్యతి	
ప్రభూత రత్నాకర శైల పతనాం	
తదా గమిష్యఽశుభం పరాభవం	
సహైవ దీనా భరతేన భామిని	38
యదా హి రామః పృథివీ మవాప్స్యతి	
ద్రువం ప్రనష్టో భరతో భవిష్యతి	
అతో హి సంచింతయ రాజ్య మాత్మజే	
పరస్య చైవాఽద్య వివాస కారణమ్	39
<u>నవమ స్కంధః - రామ ప్రవాసనోపచింతా</u>	
ఏవముక్తా తు కైకేయీ క్రోధేన జ్వలితాననా	
దీర్ఘముష్ణం వినిశ్చస్య మన్థరా మిద మబ్రవీత్	1
అద్య రామ మితః క్షిప్రం వనం ప్రస్థాపయామ్యఽహమ్	
యౌవరాజ్యేన భరతం క్షిప్ర మేవాభిషేచయే	2
ఇదం త్వదానీం సంపశ్య కేనోపాయేన మన్థరే	
భరతః ప్రాప్నుయా ద్రాజ్యం న తు రామః కథంచన	3
ఏవముక్తా తయా దేవ్యా మన్థరా పాపదర్శినీ	
రామార్థ ముపహింసన్తీ కైకేయీ మిద మబ్రవీత్	4
హస్తేదానీం ప్రవక్ష్యామి కైకేయి శ్రూయతాం చ మే	
యథా తే భరతో రాజ్యం పుత్రః ప్రాప్స్యతి కేవలమ్	5
కిం న స్మరసి కైకేయి స్మరంతీ వా నిగూహసే	

యదుచ్యమాన మాత్మాఽర్థం మత్త స్త్వం శ్రోతు మిచ్ఛసి	6
మయోచ్యమానం యది తే శ్రోతుం ఛందో విలాసిని	
శ్రూయతా మభిదాస్యామి శృత్వా చాపి విమృశ్యతాం	7
శృత్వైవం వచనం తస్యా మన్థరాయాస్తు కైకయా	
కించి దుష్టాయ శయనాత్ స్వాస్తీర్థా దిద మబ్రవీత్	8
కథయ త్వం మమోపాయం కేనోపాయేన మన్థరే	
భరతః ప్రాప్పుయా ద్రాజ్యం న తు రామః కథంచన	9
ఏవముక్తా తు కైకేయ్యా మన్థరా పాప దర్శినీ	
రామార్థ ముపహింసన్తీ కుట్టా వచన మబ్రవీత్	10
పురా దైవాఽసురే యుద్ధే సహ రాజర్షిభిః పతిః	
అగచ్ఛత్ త్వా ముపాదాయ దేవరాజస్య సాహ్యకృత్	11
దిశ మాస్థాయ వై దేవి దక్షిణాం దణ్డకాన్ ప్రతి	
వైజయన్త మితి ఖ్యాతం పురం యత్ర తిమిద్వజః	12
స శమ్భుర ఇతి ఖ్యాతః శతమాయో మహాఽసురః	
దదౌ శక్రస్య సంగ్రామం దేవసంఘై రనిర్జితః	13
తస్మిన్ మహతి సంగ్రామే పురుషాన్ క్షతవిక్షతాన్	
రాత్రౌ ప్రసుప్తాన్ ఘ్నంతి స్మ తరసాఽఽసాద్య రాక్షసాః	14
తత్రాఽకరోన్ మహద్వృద్ధం రాజా దశరథ స్తదా	
అసురైశ్చ మహాబాహుః శస్త్రైశ్చ శకలీ కృతః	15
అపవాహ్య త్వయా దేవి సంగ్రామాన్నష్ట చేతనః	
తత్రాపి విక్షతః శస్త్రైః పతి స్తే రక్షిత స్త్వయా	16
తుష్టిన తేన దత్తౌ తే ద్వా వరౌ శుభదర్శనే	
స త్వయోక్తః పతి ర్దేవి యదే చేప్యం తదా వరౌ	17
గృహ్ణీయా మితి తత్ తేన తథే త్యుక్తం మహాత్మనా	
అనభిజ్ఞా హ్యహం దేవి త్వయైవ కథితా పురా	18
కథైషా తవ తు స్పిహా న్మనసా ధార్యతే మయా	
రామాభిషేక సంభారాన్నిగృహ్య వినివర్తయ	19

తౌ చ యాచస్య భర్తారం భరతస్యాభిషేచనమ్	
ప్రవ్రాజనం చ రామస్య త్వం వర్షాణి చతుర్దశ	20
చతుర్దశ హి వర్షాణి రామే ప్రవ్రాజితే వనం	
ప్రజా భావగత స్నేహ స్థిరః పుత్రో భవిష్యతి	21
క్రోధాగారం ప్రవిశ్యాద్య క్రుద్ధే వాఽశ్వపతేః సుతే	
శేష్వాఽన్తర్హితాయాం త్వం భూమౌ మలినవాసినీ	22
మా స్మైనం ప్రత్యుదీక్షేథా మా చైన మభిభాషథాః	
రుదంతీ చాపి తం దృష్ట్వా జగత్యాం శోక లాలసా	23
దయితా త్వం సదా భర్తు రఽత్ర మే నాస్తి సంశయః	
త్వత్ కృతే చ మహారాజో విశే దపి హుతాశనమ్	24
న త్వాం క్రోధయితుం శక్తో న క్రుద్ధాం ప్రత్యుదీక్షితుమ్	
తవ ప్రియాఽర్థం రాజా హి ప్రాణానపి పరిత్యజేత్	25
న హ్యతిక్రమితుం శక్త స్తవ వాక్యం మహీపతిః	
మన్ద స్వభావే బుద్ధ్యస్య సౌభాగ్య బల మాత్మనః	26
మణి ముక్తం సువర్ణాని రత్నాని వివిధాని చ	
దద్యా ద్దశరథో రాజా మా స్మ తేషు మనః కృథాః	27
యౌ తౌ దేవాఽసురే యుద్ధే వరౌ దశరథోఽదదాత్	
తౌ స్మారయ మహాభాగే సోఽర్థో మా త్వా మతిక్రమేత్	28
యదా తు తే వరం దద్యాత్ స్వయ ముత్థాప్య రాఘవః	
వ్యవస్థాప్య మహారాజం త్వ మిమం వృణయా వరమ్	29
రామం ప్రవ్రాజయాఽరణ్యే నవ వర్షాణి పఞ్చ చ	
భరతః క్రియతాం రాజా పృథివ్యాః పార్థివర్షభః	30
చతుర్దశ హి వర్షాణి రామే ప్రవ్రాజితే వనం	
రూడశ్చ కృత మూలశ్చ శేషం స్థాస్యతి తే సుతః	31
రామ ప్రవ్రాజనం చైవ దేవి యాచస్య తం వరం	
ఏవం సిద్ధ్యంతి పుత్రస్య సర్వాఽర్థా స్తవ భామిని	32
ఏవం ప్రవ్రాజితశ్చైవ రామోఽరామో భవిష్యతి	

భరతశ్చ హతా మిత్ర స్తవ రాజా భవిష్యతి	33
యేన కాలేన రామశ్చ వనాత్ ప్రత్యాగమిష్యతి	
తేన కాలేన పుత్ర స్తే కృత మూలో భవిష్యతి	34
సంగృహీత మనుష్యశ్చ సుహృద్భిః సార్థ మాత్మవాన్	
ప్రాప్త కాలం తు తే మన్యే రాజానం వీత సాధ్వసా	35
రామాభిషేక సంభారాన్ని గృహ్య వినివర్తయ	
అనర్థ మర్థరూపేణ గ్రాహితా సా తత స్తయా	36
హృష్టా ప్రతీతా కైకేయీ మన్థరా మిద మబ్రవీత్	
సా హి వాక్యేన కుట్టాయాః కిశోరీవ ఉత్పథం గతా	37
కైకేయీ విస్మయం ప్రాప్తా పరం పరమ దర్శనా	
కుట్టే త్వాం నాభిజానామి శ్రేష్ఠాం శ్రేష్ఠాభిధాయినీమ్	38
పృథివ్యామసి కుట్టానా ముత్తమా బుద్ధి నిశ్చయే	
త్వమేవ తు మమాఽర్థేషు నిత్య యుక్తా హితైషిణీ	39
నాఽహం సమఽవబుద్ధ్యయం కుట్టే రాజ్ఞ శ్చిక్రీర్షితమ్	
సన్తి దుస్సంస్థితాః కుట్టా వక్త్రాః పరమ దారుణాః	40
త్వం పద్మ మివ వాతేన సన్నతా ప్రియ దర్శనా	
ఉర స్తేభినివిష్టం వై యావత్ స్కన్ధం సమున్నతమ్	41
అధస్తాచ్ఛోదరం శాతం సునాభ మివ లజ్జితమ్	
పరిపూర్ణం తు జఘనం సుపీనౌ చ పయోధరౌ	42
విమలేన్దు సమం వక్త్ర మహో రాజసి మన్థరే	
జఘనం తవ నిర్ముష్టం రశనా దామ శోభితమ్	43
జంఘే భృశ ముపన్యస్తే పాదౌ చాప్యాయతా వుభౌ	
త్వ మాయతాభ్యాం సక్తిభ్యాం మన్థరే క్షౌమవాసిని	44
అగ్రతో మమ గచ్ఛన్తీ రాజహంసీవ రాజసే	
ఆసన్ యాః శంబరే మాయాః సహస్ర మఽసురాధిపే	45
సర్వా స్త్వయి నివిష్టా స్తా భూయశ్చాఽన్యాః సహస్రశః	
తవేదం స్థగు యద్దీర్ఘం రథఘోణ మివాయతమ్	46

మతయః క్షత్ర విద్యాశ్చ మాయాశ్చాఽత్ర వసన్తి తే	
అత్ర తే ప్రతిమోక్ష్యామి మాలాం కుట్టే హిరణ్మయీమ్	47
అభిషిక్తే చ భరతే రాఘవే చ వనం గతే	
జాత్యేన చ సువర్ణేన సునిష్ఠప్తేన మన్థరే	48
లబ్ధాఽర్థా చ ప్రతీతా చ లేపయిష్యామి తే స్థగు	
ముఖే చ తిలకం చిత్రం జాతరూపమయం శుభమ్	49
కారయిష్యామి తే కుట్టే శుభాన్యాభరణాని చ	
పరిధాయ శుభే వస్త్రే దేవతేవ చరిష్యసి	50
చన్ద్ర మాహ్వాయమానేన ముఖేనాఽప్రతిమాననా	
గమిష్యసి గతిం ముఖ్యాం గర్భయన్తీ ద్విషజ్జనమ్	51
తవాపి కుట్టాః కుట్టాయాః సర్వాభరణ భూషితాః	
పాదౌ పరిచరిష్యన్తి యదైవ త్వం సదా మమ	52
ఇతి ప్రశస్యమానా సా కైకేయీ మిద మబ్రవీత్	
శయానాం శయనే శుభ్రే వేద్యా మగ్నిశిఖామివ	53
గతోదకే సేతుబన్ధో న కల్యాణి విధీయతే	
ఉత్తిష్ఠ కురు కల్యాణి రాజాన మనుదర్శయ	54
తథా ప్రోత్సాహితా దేవీ గత్వా మన్థరయా సహ	
క్రోధాగారం విశాలాక్షీ సౌభాగ్య మదగర్వితా	55
అనేక శత సౌహస్రం ముక్తా హారం వరాంగనా	
అవముచ్య వరాఽర్థాణి శుభాన్యాభరణాని చ	56
తతో హేమోపమా తత్ర కుట్టా వాక్య వశం గతా	
సంవిశ్య భూమౌ కైకేయీ మన్థరా మిద మబ్రవీత్	57
ఇహ వా మాం మృతాం కుట్టే నృపాయావేదయిష్యసి	
వనం తు రాఘవే ప్రాప్తే భరతః ప్రాప్స్యతి క్షితిమ్	58
న సువర్ణే న మే హ్యర్థో న రత్నై ర్నచ భూషణైః	
ఏష మే జీవిత స్యాంతో రామో యద్యభిషిచ్యతే	59
అథో పున స్తాం మహిషీం మహీక్షితో	

వచోభిరఽత్యర్థ మహాపరాక్రమైః ఉవాచ కుబ్జా భరతస్య మాతరంః హితం వచో రామ ముపేత్య చాఽహితం	60
ప్రపత్స్యతే రాజ్య మిదం హి రాఘవో యది ధృవం త్వం ససుతా చ లప్స్యసి అతో హి కల్యాణి యతస్వ త త్తథా యథా సుత స్తే భరతోభిషేక్యతే	61
తథాఽతివిద్ధా మహిషీ తు కుబ్జయా సమాహతా వాగిషుభి ర్ముహూర్ముహూః నిధాయ హస్తా హృదయేఽతి విస్మితా శశంస కుబ్జాం కుపితా పునః పునః	62
యమస్య వా మాం విషయం గతా మితో నిశామ్య కుబ్జే ప్రతివేదయిష్యసి వనం గతే వా సుచిరాయ రాఘవే సమ్మద్ధ కామో భరతో భవిష్యతి	63
అహం హి నైవాస్తరణాని న స్రజో న చందనం నాంజన పాన భోజనం న కించి దిచ్ఛామి న చేహ జీవితం న చే దితో గచ్ఛతి రాఘవో వనం	64
అథై తదుక్త్వా వచనం సుదారుణం నిధాయ సర్వాభరణాని భామినీ అసంవృతా మాస్తరణేన మేదినీం తదాఽధిశిశ్యే పతితేవ కిన్నరీ	65
ఉదీర్ణ సంరమ్భతమో వృతాననా తథాఽవముక్తోత్తమ మాల్య భూషణా నరేన్ద్రపత్నీ విమనా బభూవ సా తమో వృతా ద్యౌ రివ మగ్న తారకా	66

దశమ స్కంధః - కైకేయ్యానునయః

విదర్శితా యదా దేవీ కుబ్జయా పాపయా భృశం తదా శేతే స్మ సా భూమౌ దిగ్ధ విద్ధేవ కిన్నరీ	1
నిశ్చిత్వ మనసా కృత్యం సా సమ్య గితి భామినీ మన్ధరాయై శనై స్సర్వ మాచచక్షే విచక్షణా	2
సా దీనా నిశ్చయం కృత్వా మన్ధరావాక్య మోహితా నాగ కన్యేవ నిశ్శ్వస్య దీర్ఘ ముష్ణం చ భామినీ	3
ముహూర్తం చింతయామాస మార్గ మాత్మ సుఖావహం సా సుహృద్భాగైర్ద కామా చ తం నిశమ్య సునిశ్చయం	4
బభూవ పరమ ప్రీతా సిద్ధిం ప్రాప్యేవ మన్ధరా అథ సామర్షితా దేవీ సమ్యక్ కృత్వా వినిశ్చయం	5
సంవివేశాఽబలా భూమౌ నివేశ్య భ్రుకుటీం ముఖే తతః చిత్రాణి మాల్యాని దివ్యానాభరణాని చ	6
అపవిధ్ధాని కైకేయ్యా తాని భూమిం ప్రపేదిరే తయా తాన్యఽపవిధ్ధాని మాల్యా న్యాభరణాని చ	7
అశోభయంత వసుధాం నక్షత్రాణి యథా నభః క్రోధాగారే నిపతితా సా బభౌ మలినాంబరా	8
ఏక వేణీం దృఢం బద్ధ్యా గత సత్వేన కిన్నరీ ఆజ్ఞాప్య తు మహారాజో రాఘవస్యాభిషేచనమ్	9
ఉపస్థాన మఽనుజ్ఞాప్య ప్రవివేశ నివేశనం అద్య రామాభిషేకో వై ప్రసిద్ధ ఇతి జజ్ఞివాన్	10
ప్రియార్థాం ప్రియ మాఖ్యాతుం వివేశాఽన్తఃపురం వశీ స కైకేయ్యా గృహం శ్రేష్ఠం ప్రవివేశ మహాయశాః	11
పాండరాఽబ్ర మివాకాశం రాఘాయుక్తం నిశాకరః శుక బర్హిణ సంఘుష్టం క్రౌంచ హంస రుతా యుతం	12
వాదిత్ర రవ సంఘుష్టం కుట్టావామనికా యుతం లతా గృహై శ్చిత్ర గృహై శ్చంపకాఽశోక శోభితైః	13

దాంత రాజత సౌవర్ణ వేదికాభిః సమాయుతం	
నిత్య పుష్ప ఫలై రుప్రకై ర్వాపీభి శ్చోపశోభితం	14
దాంత రాజత సౌవర్ణైః సంవృతం పరమాసనైః	
వివిధైరన్న పానైశ్చ భక్ష్యైశ్చ వివిధైరపి	15
ఉపపన్నం మహార్జైశ్చ భూషితైః త్రిదివోపమం	
తత్ ప్రవిశ్య మహారాజః స్వమంతఃపుర మృద్ధిమత్	16
న దదర్శ ప్రియాం రాజా కైకేయాం శయనోత్తమే	
స కామబల సంయుక్తో రత్యర్థం మనుజాఽధిపః	17
అపశ్యన్ దయితాం భార్యాం పప్రచ్ఛ నిషసాద చ	
నహి తస్య పురా దేవీ తాం వేలా మత్యవర్తత	18
న చ రాజా గృహం శూన్యం ప్రవివేశ కదాచన	
తతో గృహ గతో రాజా కైకేయాం పర్యపుచ్ఛత	19
యథాపుర మఽవిజ్ఞాయ స్వార్థలిప్సుమపండితాం	
ప్రతిహారీత్వఽథోవాచ సంత్రస్తా సుకృతాంజలిః	20
దేవ దేవీ భృశం కృద్ధా క్రోధాగారమభిద్రుతా	
ప్రతిహార్యా వచః శృత్వా రాజా పరమ దుర్మనాః	21
విషసాద పునర్భూయో లులిత వ్యాకులేంద్రియః	
తత్ర తాం పతితాం భూమౌ శయానా మఽతథోచితామ్	22
ప్రతప్త ఇవ దుఃఖేన నోఽపశ్య జ్జగతీపతిః	
స వృద్ధ స్తరుణీం భార్యాం ప్రాణేభ్యోపి గరియసీమ్	23
అపాపః పాప సంకల్పాం దదర్శ ధరణీ తలే	
లతామివ వినిష్కృతాం పతితాం దేవతా మివ	24
కిన్నరీ మివ నిర్ధూతాం చ్యుతామఽస్పరసం యథా	
మాలా మివ పరిభ్రష్టాం హరిణీ మివ సంయతాం	25
కరేణు మివ దిగ్ధేన విధ్ధాం మృగయునా వనే	
మహాగజ ఇవాఽరణ్యే స్నేహాత్ పరిమమర్శ తామ్	26
పరిమృశ్య చ పాణిభ్యామభిసంత్రస్త చేతనః	

కామీ కమలపత్రాక్షీ మువాచ వనితా మిదమ్	27
న తేఽహ మభిజానామి క్రోధ మాత్మని సంశ్రితమ్	
దేవి కేనాభియుక్తాఽసి కేన వాఽసి విమానితా	28
యదిదం మమ దుఃఖాయ శేషే కల్యాణి పాంసుషు	
భూమౌ శేషే కిమఽర్థం త్వం మయి కల్యాణి జీవతి	29
భూతోపహత చిత్తేవ మమ చిత్త ప్రమాధినీ	
సన్ని మే కుశలా వైద్యా స్వభితుష్టాశ్చ సర్వశః	30
సుఖితాం త్వాం కరిష్యన్తి వ్యాధిమాచక్ష్య భామిని	
కస్య వా తే ప్రీయం కార్యం కేన వా విప్రీయం కృతమ్	31
కః ప్రీయం లభతామద్య కో వా సుమహదఽప్రీయమ్	
మా రోదీ ర్మా చకర్షీ స్త్వం దేవి సంపరిశోషణం	32
అవధ్యో వద్యతాం కో వా కో వా వధ్యః విముచ్యతామ్	
దరిద్రః కో భవత్వాఙ్మ్యో ద్రవ్యవాన్ వాప్యఽకించనః	33
అహం చైవ మదీయాశ్చ సర్వే తవ వశాఽనుగాః	
న తే కించిదభిప్రాయం వ్యాహన్తు మహముత్సహే	34
ఆత్మనో జీవితేనాపి బ్రూహి యన్ మనసేచ్ఛసి	
బలమాత్మని జానంతీ న మాం శంకితుమర్హసి	35
కరిష్యామి తవ ప్రీతిం సుకృతేనాపి తే శపే	
యావ దావర్తతే చక్రం తావ తీమే వసుంధరా	36
ప్రాచీనాః సింధు సౌవీరాః సౌరాష్ట్రా దక్షిణాపథాః	
వంగాఽంగ మగధా మత్స్యాః సమృద్ధాః కాశి కోసలాః	37
తత్ర జాతం బహుద్రవ్యం ధన ధాన్య మజావికం	
తతో వృణీష్య కైకేయి యద్య త్వం మనసేచ్ఛసి	38
కి మాయాసేన తే భీరు ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ శోభనే	
తత్త్వం మే బ్రూహి కైకేయి యత స్తే భయ మాగతం	39
తత్తే వ్యపనయిష్యామి నీహార మివ రశ్మిమాన్	
తథోక్తా సా సమాశ్చస్తా వక్తుకామా తదఽప్రీయమ్	40

పరిపీడయితుం భూయో భర్తార ముపచక్రమే||

ఏకాదశ స్వర్గః - వరద్వయ నిర్బంధః

తం మన్మథ శరై ర్విద్ధం కామవేగ వశాఽనుగం ఉవాచ పృథివీపాలం కైకేయీ దారుణం వచః	1
నాఽస్మి విప్రకృతా దేవ కేనచి న్నాఽవమానితా అభిప్రాయస్తు మే కశ్చి త్త మిచ్ఛామి త్వయా కృతమ్	2
ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిజానీష్వ యది త్వం కర్తు మిచ్ఛసి అథ తద్వ్యాహరిష్యామి యదభిప్రార్థితం మయా	3
తా మువాచ మహారాజః కైకేయీమీష దుత్స్నితః కామీ హస్తేన సంగృహ్య మూర్ధజేషు శుచి స్మితాం	4
అవలిప్తే న జానాసి త్వత్తః ప్రియతరో మమ మనుజో మనుజవ్యాఘ్రా ద్రామా దన్యో న విద్యతే	5
తేనాఽజయ్యేన ముఖ్యేన రాఘవేణ మహాత్మనా శపే తే జీవనాఽర్హేణ బ్రూహి యన్మనసేచ్ఛసి	6
యం ముహూర్త మపశ్యంస్తు న జీవేయ మహం ధృవం తేన రామేణ కైకేయి శపే తే వచన క్రియాం	7
ఆత్మనా వాత్మజై శ్చాఽన్వై ర్స్వణేయం మనుజర్షభం తేన రామేణ కైకేయి శపే తే వచన క్రియాం	8
భద్రై హృదయ మప్యేత దనుమృశ్యోద్ధరస్వ మే ఏతత్ సమీక్ష్య కైకేయి బ్రూహి యత్ సాధు మన్యసే	9
బల మాత్మని పశ్యన్తీ న మాం శంకితు మర్హసి కరిష్యామి తవ ప్రీతిం సుకృతే నాపి తే శపే	10
సా తదర్థమనా దేవీ తమభిప్రాయ మాత్మనః నిర్మార్ద్యస్థాత్ ప్రహర్షా చ్చ బభాషే దుర్వచం వచః	11
తేన వాక్యేన సంహృష్టా త మభిప్రాయ మాత్మనః వ్యాజహార మహాఘోర మఽభ్యాగత మివాఽన్తకమ్	12
యథా క్రమేణ శపసి వరం మమ దదాసి చ	

త చ్ఛుణ్వుస్తు త్రయ స్త్రీంశ ద్వేవా స్సాఽగ్ని పురోగమాః	13
చంద్రాదిత్యౌ నభశ్చైవ గ్రహ రాత్ర్యఽహనీ దిశః	
జగ చ్ఛ పృథివీ చేయం సగన్ధర్వా సరాక్షసా	14
నిశాచరాణి భూతాని గృహేషు గృహదేవతాః	
యాని చాఽన్యాని భూతాని జానీయుర్వాషితం తవ	15
సత్యసంధో మహాతేజా ధర్మజ్ఞః సుసమాహితః	
వరం మమ దదా త్యేష తస్ మే శృణ్వస్తు దేవతాః	16
ఇతి దేవీ మహిష్వాసం పరిగృహ్యభిశస్య చ	
తతః పర మువాచేదం వరదం కామమోహితమ్	17
స్మర రాజన్ పురావృత్తం తస్మిన్ దైవాఽసురే రణే	
తత్ర చాఽచ్యావయ చ్చత్రు స్తవ జీవిత మంతరా	18
తత్ర చాపి మయా దేవ య త్వం సమభిరక్షితః	
జాగ్రత్యా యతమానాయా స్తతో మే ప్రాదదా వరో	19
తౌ తు దత్తౌ వరో దేవ నిక్షేపౌ మృగయామ్యఽహం	
తవైవ పృథివీపాల సకాశే సత్య సంగర	20
త త్రుతిశృత్య ధర్మేణ న చే ధ్ధాస్యసి మే వరం	
అద్వైవ హి ప్రహస్యామి జీవితం త్వద్విమానితా	21
వాఙ్మోక్షేణ తదా రాజా కైకేయ్యా స్వవశే కృతః	
ప్రచస్కంద వినాశాయ పాశం మృగ ఇవాత్మనః	22
తతఃపర మువాచేదం వరదం కామమోహితం	
వరో యౌ మే త్వయా దేవ తదా దత్తౌ మహీపతే	23
తౌ తావ దహమఽద్వైవ వక్ష్యామి శృణు మే వచః	
యోభిషేక సమారమ్భౌ రాఘవ స్యోపకల్పితః	24
అనన్దైవాభిషేకేణ భరతో మేభిషిచ్యతామ్	
యో ద్వితీయో వరో దేవ దత్తః ప్రీతేన మే త్వయా	25
తదా దైవాఽసురే యుద్ధే తస్య కాలోఽయ మాగతః	
నవ పంచ చ వర్షాణి దణ్ణకారణ్య మాశ్రితః	26

చీరాఽజిన జటాధారీ రామో భవతు తాపసః	
భరతో భజతామఽద్య యౌవరాజ్య మఽకణ్ఠకమ్	27
ఏష మే పరమః కామో దత్త మేవ వరం వృణో	
అద్య చైవ హి పశ్యేయం ప్రయాంతం రాఘవం వనం	28
స రాజరాజో భవ సత్య సంగరః	
కులం చ శీలం చ హి రక్ష జన్మ చ	
పరత్ర వాసే హి వదంత్యఽనుత్తమం	
తపోధనా సత్యవచో హితం నృణామ్	29
<u>ద్వాదశ స్కంధః - కైకేయీ నివర్తన ప్రయాసః</u>	
తతః శృత్వా మహారాజ కైకేయ్యా దారుణం వచః	
చింతామభి సమాపేదే ముహూర్తం ప్రతతాప చ	1
కిన్ను మే యది వా స్వప్న శ్చిత్తమోహోపి వా మమ	
అనుభూతోపసర్గోవా మనసో వా ప్యుపద్రవః	2
ఇతి సంచింత్య త ద్రాజా నాఽద్యగచ్ఛ త్తదా సుఖం	
ప్రతిలభ్య తతః సంజ్ఞాం కైకేయీ వాక్య తాడితః	3
వృథితో విక్లబశ్చైవ వ్యాప్తీం దృష్ట్వా యథా మృగః	
అసంవృతాయామాసీనే జగత్యాం దీర్ఘ ముచ్ఛ్వాసన్	4
మండలే పన్నగే రుద్ధో మంత్రై రివ మహావిషః	
అహో ధిగితి సాఽమర్షో వాచముక్త్యా నరాఽధిపః	5
మోహమాపేదివాన్ భూయః శోకోపహత చేతనః	
చిరేణ తు నృపః సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య సుదుఃఖితః	6
కైకేయీ మబ్రవీత్ క్రుద్ధః ప్రదహ నివ చక్షుషా	
నృశంసే దుష్ట చారిత్రే కులస్యాఽస్య వినాశిని	7
కిం కృతం తవ రామేణ పాపే పాపం మయాపి వా	
సదా తే జననీ తుల్యాం వృత్తిం వహతి రాఘవః	8
తస్యైవ త్వమఽనర్థాయ కిం నిమిత్త మిహోద్యతా	
త్వం మయాత్మ వినాశాయ భవనం స్వం నివేశితా	9

అవిజ్ఞానా న్నూప సుతా వ్యాలీ తీక్ష్ణవిషా యథా	
జీవలోకో యదా సర్వో రామస్యాఽహ గుణ స్తవమ్	10
అపరాధం కముద్దిశ్య త్యక్త్యామీష్టమఽహం సుతమ్	
కౌసల్యం వా సుమిత్రాం వా త్యజేయమపి వా శ్రియమ్	11
జీవితం వాత్మనో రామం న త్వేవ పితృ వత్సలమ్	
పరా భవతి మే ప్రీతి ర్ద్భుష్ట్యా తనయ మఽగ్రజమ్	12
అపశ్యతస్తు మే రామం నష్టా భవతి చేతనా	
తిష్ఠి ల్లోకో వినా సూర్యం సస్యం వా సలిలం వినా	13
న తు రామం వినా దేహీ తిష్ఠి త్తు మమ జీవితమ్	
తదఽలం త్యజ్యతా మేష నిశ్చయః పాపనిశ్చయే	14
అపి తే చరణౌ మూర్ధ్నా స్పృశా మ్యేష ప్రసీద మే	
కి మిదం చింతితం పాపే త్వయా పరమ దారుణం	15
అథ జిజ్ఞాససే మాం త్వం భరతస్య ప్రియాఽప్రియే	
అస్తు యత్ర త్వయా పూర్వం వ్యాహృతం రాఘవం ప్రతి	16
న మే జ్యేష్ఠః సుతః శ్రీమాన్ ధర్మ జ్యేష్ఠ ఇతీవ మే	
త త్వయా ప్రియవాదిన్యా సేవాఽర్థం కథితం భవేత్	17
తచ్ఛుత్వా శోక సంతప్తా సంతాపయసి మాం భృశం	
ఆవిష్టాసి గృహే శూన్యే సా త్వం పరవశం గతా	18
ఇక్షాకూణామ్ కులే దేవి సంప్రాప్త స్సుమహా నయం	
అనయో నయ సంపన్నే యత్ర తే వికృతా మతిః	19
న హి కించి దఽయుక్తం వా విప్రీయం వా పురా మమ	
అకరో స్త్వం విశాలాక్షి తేన న శ్రద్ధధామ్యహం	20
న ను తే రాఘవస్తుల్యో భరతేన మహాత్మనా	
బహుశో హి సుబాలే త్వం కథాః కథయసే మమ	21
తస్య ధర్మాత్మనో దేవి వనే వాసం యశస్వినః	
కథం రోచయసే భీరు నవ వర్షాణి పంచ చ	22
అత్యంత సుకుమారస్య తస్య ధర్మే ధృతాత్మనః	

కథం రోచయసే వాసమఽరణ్యే భృశ దారుణే	23
రోచయస్యభిరామస్య రామస్య శుభ లోచనం	
తవ శుశ్రూషమాణస్య కిమర్థం విప్రవాసనం	24
రామో హి భరతా ద్భూయ స్తవ శుశ్రూషతే సదా	
విశేషం త్వయి తస్మా త్తు భరతస్య న లక్షయే	25
శుశ్రూషాం గౌరవం చైవ ప్రమాణం వచన క్రియాం	
క స్తే భూయస్తరాం కుర్యాత దఽన్యత్ర మనుజర్షభాత్	26
బహూనాం స్త్రీ సహస్రాణాం బహూనాం చోపజీవినాం	
పరివాదోపవాదో వా రాఘవే నోపద్యతే	27
సాన్వయన్ సర్వ భూతాని రామ శుద్ధేన చేతసా	
గృహ్లాతి మనుజవ్యాఘ్రః ప్రియైః విషయవాసినః	28
సత్యేన లోకాన్ జయతి దీనాన్ దానేన రాఘవః	
గురూన్ శుశ్రూషయా వీరో ధనుషా యుధి శాత్రవాన్	29
సత్యం దానం తప స్త్యాగో మిత్రతా శౌచ మార్జవం	
విద్యా చ గురు శుశ్రూషా ధ్రువాణ్యేతాని రాఘవే	30
తస్మిన్నార్జవ సంపన్నే దేవి దేవోపమే కథం	
పాప మాశంశసే రామే మహర్షి సమ తేజసి	31
న స్మరామఽప్రియం వాక్యం లోకస్య ప్రియ వాదినః	
స కథం త్వ త్కృతే రామం వక్ష్యామి ప్రియమఽప్రియం	32
క్షమా యస్మిం స్తప స్త్యాగః సత్యం ధర్మః కృతజ్ఞతా	
అవిహింసా చ భూతానాం తం మృతే కా గతి ర్మమ	33
మమ వృద్ధస్య కైకేయి గతాఽన్తస్య తపస్వినః	
దీనం లాలప్యమానస్య కారుణ్యం కర్తు మర్హసి	34
పృథివ్యాం సాగరాఽన్తాయాం యత్కించి దఽధిగమ్యసే	
తత్ సర్వం తవ దాస్యామి మా చ త్వాం మన్యురావిశేత్	35
అంజలిం కుర్మి కైకేయి పాదౌ చాపి స్పృశామి తే	
శరణం భవ రామస్య మాఽధర్మో మామిహ స్పృశేత్	36

ఇతి దుఃఖాభి సంతప్తం విలపంతమచేతనం	
ఘూర్ణమానం మహారాజం శోకేన సమభిప్లుతం	37
పారం శోకార్ణవస్యాశు ప్రార్థయంతం పునః పునః	
ప్రత్యువాచాఽథ కైకేయీ రౌద్రా రౌద్రతరం వచః	38
యది దత్వా వరౌ రాజన్ పునః ప్రత్యఽనుతప్యసే	
ధార్మికత్వం కథం వీర పృథివ్యాం కథయిష్యసి	39
యదా సమేతా బహవ స్త్వయా రాజర్షయ స్సహ	
కథయిష్యంతి ధర్మజ్ఞ తత్ర కిం ప్రతివక్ష్యసి	40
యస్యాః ప్రసాదే జీవామి యా చ మామఽభ్యపాలయత్	
తస్యాః కృతం మయా మిథ్యా కైకేయ్యా ఇతి వక్ష్యసి	41
కిల్బిషత్వం నరేంద్రాణాం కరిష్యసి నరాఽధిప	
యో దత్వా వరమఽద్వైవ పునరన్యాని భాషసే	42
శైబ్యః శ్యేన కపోతీయే స్వమాంసం పక్షిణే దదౌ	
అలర్క శ్చక్షుషీ దత్వా జగామ గతి ముత్తమాం	43
సాగరః సమయం కృత్వా న వేలా మఽతివర్తతే	
సమయం మాఽన్యతం కాక్షీః పూర్వ వృత్తీ మనుస్మరన్	44
స త్వం ధర్మం పరిత్యజ్య రామం రాజ్యేభిషిచ్య చ	
సహ కౌసల్యయా నిత్యం రంతు మిచ్ఛసి దుర్మతే	45
భవత్వఽధర్మో ధర్మో వా సత్యం వా యది వాఽన్యతం	
య త్వయా సంశృతం మహ్యం తస్య నాఽస్తి వ్యతిక్రమః	46
అహం విషమఽద్వైవ పీత్వా బహు తవాఽగ్రతః	
పశ్యత స్తే మరిష్యామి రామో యద్యభిషిచ్యతే	47
ఏకాఽహమపి పశ్యేయం యద్యఽహం రామమాతరం	
అంజలిం ప్రతిగృహ్ణాంతీం శ్రేయో నను మృతిర్మమ	48
భరతేనాత్మనా చాఽహం శపే తే మనుజాధిప	
యథా నాఽన్యేన తుష్యేయ మృతే రామ వివాసనాత్	49
ఏతావదుక్త్వా వచనం కైకేయీ విరరామ హ	

విలపంతం చ రాజానం న ప్రతివ్యాజహార సా	50
శృత్వా చ రాజా కైకేయ్యా వాక్యం పరమ దారుణం	
రామస్య చ వనే వాస మైశ్వర్యం భరతస్య చ	51
నాఽభ్యభాషత కైకేయీం ముహూర్తం వ్యాకులేంద్రియః	
ప్రైక్షతాఽనిమిషో దేవీం ప్రియామఽప్రియ వాదినీం	52
తాం హి వజ్రసమాం వాచ మాకర్ణ్య హృదయచ్ఛిదం	
దుఃఖ శోకమయీం ఘోరాం రాజా న సుఖితో భవత్	53
స దేవ్యా వ్యవసాయం చ ఘోరం చ శపథం కృతం	
ధ్యాత్వా రామేతి నిశ్చస్య చిన్నః తరురివాఽపతత్	54
నష్ట చిత్తో యథోన్మత్తో విపరీతో యథాతురః	
హృత తేజా యథా సర్వో బభూవ జగతీపతిః	55
దీనయా తు గిరా రాజా ఇతి హోవాచ కైకయీం	
అనర్థ మిమర్థాభం కేన త్వ ముపదర్శితా	56
భూతోపహత చిత్తేవ బృవంతీ మాం న లజ్ఘసే	
శీల వ్యసన మేత త్తే నాభిజానామ్యహమ్ పురా	57
బలాయా స్థ ద్విదానీం తే లక్షయే విపరీతవత్	
కుతో వా తే భయం జాతం యా త్వ మేవంవిధం వరం	58
రాష్ట్రే భరతమాసీనం వృణీషే రాఘవం వనే	
విరమైతేన భావేన త్వ మేతే నాఽన్యతేన వా	59
యది భర్తుః ప్రీయం కార్యం లోకస్య భరతస్య చ	
నృశంసే పాప సంకల్పే క్షుద్రే దుష్కృత కారిణి	60
కిన్ను దుఃఖ మలీకం వా మయి రామే చ పశ్యసి	
న కథంచి దృతే రామా ద్భరతో రాజ్య మావసేత్	61
రామాదపి హితం మన్యే ధర్మతో బలవత్తరం	
కథం ద్రక్ష్యామి రామస్య వనం గచ్ఛేతి భాషితే	62
ముఖ వర్ణం వివర్ణం తం యథై వేందు ముపప్లుతం	
తాం హి మే సుకృతాం బుద్ధిం సుహృద్భి స్సహ నిశ్చితాం	63

కథం ద్రాక్ష్యామ్యఽసావృతాం పరైరివ హతాం చమూం	
కిం మాం వక్ష్యంతి రాజానో నానాదిగ్భ్యః సమాగతాః	64
బాలో బతాఽయ మైక్షౌక శ్చిరం రాజ్యమఽకారయత్	
యదా తు బహవో వృద్ధా గుణవంతో బహు శృతాః	65
పరిప్రక్ష్యంతి కాకుస్థం వక్ష్యామి కి మఽహం తదా	
క్షేకేయ్యా క్లిశ్యమానేన రామః ప్రవ్రాజితో మయా	66
యది సత్యం బ్రవీ మ్యేత త్తదసత్యం భవిష్యతి	
కిం మాం వక్ష్యతి కౌసల్యా రాఘవే వనమాఽస్థితే	67
కిం చైనాం ప్రతివక్ష్యామి కృత్వా విప్రియ మీదృశం	
యదా యదా చ కౌసల్యా దాసీవ చ్చ సఖీవ చ	68
భార్యావ ద్భగినీవచ్ఛ మాతృవచ్ఛోప తిష్ఠతి	
సతతం ప్రియకామా మే ప్రియపుత్రా ప్రియం వదా	69
న మయా సత్కృతా దేవీ సత్కారాఽర్థా కృతే తవ	
ఇదానీం త త్తపతి మాం య న్మయా సుకృతం త్వయి	70
అపథ్యం వ్యంజనో పేతం భుక్త మన్న మివాతురం	
విప్రుకారం చ రామస్య సంప్రయాణం వనస్య చ	71
సుమిత్రా ప్రేక్ష్య వై భీతా కథం మే విశ్వసిష్యతి	
కృపణం బత వైదేహీ శ్రోష్యతి ద్వయ మఽప్రియం	72
మాంచ పంచత్వ మాపన్నం రామం చ వనమాశ్రితం	
వైదేహీ బత మే ప్రాణాన్ శోచంతీ క్షపయిష్యతి	73
హీనా హిమవతః పార్శ్వ కిన్నరేణేవ కిన్నరీ	
న హి రామ మహం దృష్ట్వా ప్రవసంతం మహావనే	74
చిరం జీవితు మాశంసే రుదంతీం చాపి మైథిలీం	
సా నూనం విధవా రాజ్యం సపుత్రా కారయిష్యసి	75
సతీం త్వా మహమఽత్యంతం వ్యవస్యా మ్యఽసతీం సతీం	
రూపిణీం విష సంయుక్తాం పీత్వేవ మదిరాం నరః	76
అన్యతై ర్భహు మాం సాన్త్యై సాన్త్యయంతీ స్మ భాషసే	

గీత శబ్దేన సంరుద్య లుబ్ధో మృగ మివాఽవధీః	77
అనార్య ఇతి మా మార్యాః పుత్ర విక్రయిణం ధృవం	
ధిక్కరిష్యంతి రథ్యాసు సురాపం బ్రాహ్మణం యథా	78
అహో దుఃఖ మహో కృచ్ఛం యత్ర వాచః క్షమే తవ	
దుఃఖ మేవం విధం ప్రాప్తం పురాకృత మివాఽశుభం	79
చిరం ఖలు మయా పాపే త్వం పాపే నాభిరక్షితా	
అజ్ఞానా దుపసంపన్నా రజ్జు రుద్భంధినీ యథా	80
రమమాణ స్తయా సార్థం మృత్యుం త్వాం నాభిలక్షయే	
బాలో రహసి హస్తేన కృష్ణ సర్ప మివాఽస్పృశమ్	81
మయా హ్యపిత్సకః పుత్రః స మహాత్మా దురాత్మనా	
తం తు మాం జీవ లోకోఽయం నూన మాక్రోష్టు మర్హతి	82
బాలిశో బత కామాత్మా రాజా దశరథో భృశం	
యః స్త్రీ కృతే ప్రీయం పుత్రం వనం ప్రస్తాపయిష్యతి	83
వ్రతైశ్చ బ్రహ్మచర్యైశ్చ గురుభి శ్చోపకర్షితః	
భోగ కాలే మహాత్ కృచ్ఛం పునరేవ ప్రపత్స్యతే	84
నాఽలం ద్వితీయం వచనం పుత్రో మాం ప్రతిభాషితుం	
స వనం ప్రవ్రజే త్యుక్తో బాడ మిత్యేవ వక్ష్యతి	85
యది తే రాఘవః కుర్యాత్ వనం గచ్ఛేతి భాషితః	
ప్రతికూలం ప్రీయం మే స్వా న్న తు వత్సః కరిష్యతి	86
శుద్ధభావో హి భావం మే న తు జ్ఞాస్యతి రాఘవః	
రాఘవే హి వనం ప్రాప్తే సర్వలోకస్య ధిక్కృతం	87
మృత్యురఽక్షమణీయం మాం నయిష్యతి యమ క్షయం	
మృతే మయి గతే రామే వనం మనుజపుంగవే	88
ఇష్టే మమ జనే శేషే కిం పాపం ప్రతివత్స్యసే	
కౌసల్యాం మాం చ రామం చ పుత్రౌ యది హాస్యతి	89
దుఃఖాన్యసహతీ దేవీ మా మేవాఽను మరిష్యతి	
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ మాం చ పుత్రై స్త్రీభిః సహ	90

ప్రక్షిప్య నరకే సా త్వం కైకేయి సుఖితా భవ	
మయా రామేణ చ త్యక్తం శాశ్వతం సత్కృతం గుణైః	91
ఇక్ష్వాకు కుల మక్షోభ్య మాకులం పాలయిష్యతి	
ప్రియం చేత్ భరత స్వైత ద్రామ ప్రవ్రాజనం భవేత్	92
మా స్మ మే భరతః కార్దీత్ ప్రేత కృత్యం గతాయుషః	
హంతానార్యే మామామిత్రే సకామా భవ కైకయి	93
మృతే మయి గతే రామే వనం పురుషపుంగవే	
సేదానీం విధవా రాజ్యం సపుత్రా కారయిష్యసి	94
త్వం రాజపుత్రీ వాదేన న్యవసో మమ వేశ్మని	
అకీర్తిశ్చాతులా లోకే ధృవః పరిభవశ్చ మే	95
సర్వభూతేషు చావజ్ఞా యథా పాపకృత స్తథా	
కథం రధైర్విభుర్యాత్వా గజాశ్చైశ్చ ముహుర్ముహుః	96
పద్భ్యాం రామో మహారణ్యే వత్సో మే విచరిష్యతి	
యస్య త్వాహార సమయే సూదాః కుండల ధారిణః	97
అహం పూర్వాః పచంతి స్మ ప్రశస్తం పాన భోజనం	
స కథన్ను కషాయాణి తిక్తాని కటుకాని చ	98
భక్షయన్ వన్యమాహారం సుతో మే వర్తయిష్యతి	
మహార్థ వస్త్ర సంవీతో భూత్వా చిర సుఖోపితః	99
కాషాయ పరిధానస్తు కథం భూమౌ నివత్స్యతి	
కస్యైత ద్ధారుణం వాక్య మేవంవిధ మచింతితం	100
రామస్యారణ్య గమనం భరతస్యాభిషేచనం	
ధిగస్తు యోషితో నామ శతాః స్వార్థపరా స్సదా	101
న బ్రవీమి స్త్రీయ స్సర్వా భరత స్వైవ మాతరం	
అనర్థ భావేర్థపరే నృశంసే	
మమానుతాపాయ నివిష్ట భావే	
కిమచప్రియం పశ్యసి మన్నిమిత్తం	
హితాను కారిణ్యథ వాపి రామే	102

పరిత్యజేయుః పితరో హి పుత్రాన్ భార్యః పతీంశ్చాపి కృతాఽనురాగాః కృత్స్నం హి సర్వం కుపితం జగత్ స్యాత్ దృష్టైవ రామం వ్యసనే నిమగ్నం అహం పునర్దేవకుమార రూపం అలంకృతం తం సుతమావ్రజంతం నందామి పశ్య న్నపి దర్శనేన భవామి దృష్టైవ పున ర్యువేవ వినాపి సూర్యేణ భవేత్ ప్రవృత్తిః అవర్షతా వజ్రధరేణ వాపి రామం తు గచ్ఛన్త మితః సమీక్ష్య జీవే న్న కశ్చి త్పితి చేతనా మే వినాశ కామామఽహితా మఽమిత్రాం ఆవాసయం మృత్యు మివాత్మాన స్త్వామ్ చిరం బతాఽంకేన ధృతాఽసి సర్వీ మహావిషా తేన హతోఽస్మి మోహాత్ మయా చ రామేణ చ లక్ష్మణేన ప్రశాస్తు హీనో భరత స్త్వయా సహ పురం చ రాష్ట్రం చ మహీం సపర్వతాం మమాఽహితానాం చ భవాభిహర్షిణీ నృశంశ వృత్తే వ్యసన ప్రహారిణీ ప్రసహ్య వాక్యం యదిహోఽద్య భాషసే న నామ తే కేన ముఖాత్ పతంత్యఽథో విశీర్యమాణా దశనాః సహస్రధా న కించి దాహోఽహిత మఽప్రియం వచో న వేత్తి రామః పరుషాణి భాషితుం కథన్ను రామే హ్యభిరామ వాదిని	103 104 105 106 107 108
--	--

బ్రవీషి దోషాన్ గుణ నిత్యసమ్మతే	109
ప్రతామ్య వా ప్రజ్వల వా ప్రణస్య వా సహస్రశో వా స్ఫుటితా మహీం ప్రజ న తే కరిష్యామి వచః సుదారుణం	
మమాఽహితం కేకయరాజ పాంసని	110
క్షురోపమాం నిత్య మసత్ ప్రేయం వదాం ప్రదుష్ట భావాం స్వకులోప ఘాతినీం న జీవితం త్వాం విషహేఽమనో రమాం దిధక్షమాణామ్ హృదయం సబంధనం	111
న జీవితం మేఽస్తి పునః కుతః సుఖం వినాత్మజే నాత్మవతః కుతో రతిః మమాఽహితం దేవి న కర్తు మఽర్హసి స్పృశామి పాదావపి తే ప్రసీద మే	112
స భూమిపాలో విలప న్ననాథవత్ స్త్రీయా గృహీతో హృదయేఽతిమాత్రయా పపాత దేవ్యా శ్చరణౌ ప్రసారితా ఉభా వఽసంస్పృశ్య యథాతుర స్తథా	113
త్రయోదశ స్కంధః - దశరథ విలాపః	
అ తదఽర్థం మహారాజం శయానమఽతథోచితమ్ యయాతి మివ పుణ్యాఽన్తే దేవ లోకాత్ పరిచ్యుతమ్	1
అనర్థరూపా సిద్ధార్థా హ్యభీతా భయదర్శినీ పునరాకారయామాస తమేవ వర మఽభగ్నా	2
త్వం కత్తసే మహారాజ సత్యవాదీ దృఢ వ్రతః మమ చేమం వరం కస్మా ద్విధారయితు మిచ్ఛసి	3
ఏవముక్తస్తు కైకేయ్యా రాజా దశరథ స్తథా ప్రత్యువాచ తతః క్రుద్ధో ముహూర్తం విహ్వల ని్నివ	4
మృతే మయి గతే రామే వనం మనుజపుంగవే	

హస్తాఽనార్యే మమాఽమిత్రే సకామా భవ కైకయా	5
స్వర్గేపి ఖలు రామస్య కుశలం దైవతైరహం	
ప్రత్యాదేశాదభిహితం ధారయిష్యే కథం బత	6
కైకేయ్యః ప్రియ కామేన రామః ప్రవ్రాజితో వనం	
యది సత్యం బ్రవీమ్యేత త్త దఽసత్యం భవిష్యతి	7
అపుత్రేణ మయా పుత్రః శ్రమేణ మహాతా మహాన్	
రామో లబ్ధో మహాబాహు స్స కథం త్యజ్యతే మయా	8
శూరశ్చ కృత విద్యశ్చ జితః క్రోధః క్షమా పరః	
కథం కమలపత్రాక్షో మయా రామో వివాస్యతే	9
కథ మిన్దీవర శ్యామం దీర్ఘ బాహుం మహాబలం	
అభిరామ మఽహం రామం ప్రేషయిష్యామి దండకాన్	10
సుఖానాముచిత సైవ దుఃఖైరఽనుచితస్య చ	
దుఃఖం నామాఽను పశ్యేయం కథం రామస్య ధీమతః	11
యది దుఃఖమనుత్పాద్య మమ సంక్రమణం భవేత్	
అదుఃఖార్హస్య రామస్య తత స్సుఖ మఽవాప్నుయాం	12
న్యశంసే పాప సంకల్పే రామం సత్యపరాక్రమం	
కిం విప్రియేణ కైకేయి ప్రియం యోజయసే మమ	13
అకీర్తిరఽతులా లోకే ద్రువం పరిభవశ్చ మే	
తథా విలపత స్తస్య పరిభ్రమిత చేతసః	14
అస్త మఽభ్యగమత్ సూర్యో రజనీచాఽభ్యవర్తత	
సా త్రి యామా తథార్హస్య చన్ద్రమణ్డల మణ్డితా	15
రాజ్ఞో విలపత స్తస్య న వ్యభాసత శర్వరీ	
తదైవోష్ఠం వినిశ్చస్య వృద్ధో దశరథో నృపః	16
విలలాపార్తవద్దుఃఖం గగనా సక్త లోచనః	
న ప్రభాతం త్వయేచ్ఛామి నిశే నక్షత్ర భూషణే	17
క్రియతాం మే దయా భద్రే రచితోఽయం మయాఞ్జలిః	
అథ వా గమ్యతాం శీఘ్రం నాఽహమిచ్ఛామి నిర్ఘ్నామ్	18

న్యశంసాం కైకయాం ద్రష్టుం యత్కృతే వ్యసనం మహాత్	
ఏవముక్త్యా తతో రాజా కైకేయాం సమ్యతాఽఞ్జలిః	19
ప్రసాదయామాస పునః కైకేయాం చేద మబ్రవీత్	
సాధు వృత్తస్య దీనస్య త్వద్గతస్య గతాయుషః	20
ప్రసాదః క్రియతాం దేవి మమ రాజ్ఞో విశేషతః	
శూన్యే న ఖలు సుశ్రోణీ మయేదం సముదాహృతమ్	21
కురు సాధు ప్రసాదం మే బాలే సహృదయా హ్యసి	
ప్రసీద దేవి రామో మే త్వద్గతం రాజ్యమఽవ్యయం	22
లభతామఽసితాపాంగే యశః పర మవాప్స్యసి	
మమ రామస్య లోకస్య గురూణాం భరతస్య చ	23
ప్రియమేత ధ్గురు శ్రోణీ కురు చారుముఖేక్షణే	
విశుద్ధ భావస్య హి సుదుష్ట భావా	
తామ్రేక్షణ స్యాఽశృకలస్య రాజ్ఞః	
శృత్వా విచిత్రం కరుణం విలాపం	
భర్తు ర్పుశంసా న చకార వాక్యమ్	24
తతః స రాజా పునరేవ మూర్ఛితః	
ప్రియామఽతుష్టాం ప్రతికూల భాషిణీమ్	
సమీక్ష్య పుత్రస్య వివాసనం ప్రతి	
క్షితౌ విసంజ్ఞో నిపపాత దుఃఖితః	25
ఇతీవ రాజ్ఞో వృధితస్య సా నిశా	
జగామ ఘోరం శ్వసతో మనస్వినః	
విబోధ్యమానః ప్రతిబోధనం తదా	
నివారయామాస స రాజసత్తమః	26
చతుర్దశ స్కంధః -- కైకేయుపాలంభః	
పుత్రశోకాఽర్దితం పాపా విసంజ్ఞం పతితం భువి	
వివేష్టమాన ముద్వీక్ష్య స ఇక్ష్యాక మిదమబ్రవీత్	1
పాపం కృత్వైవ కిమిదం మమ సంశృత్య సంశ్రవమ్	

శేష క్షితితల్ సన్నః స్థిత్యాం స్థాతుం త్వ మర్హసి	2
ఆహు స్సత్యం హి పరమం ధర్మం ధర్మవిదో జనాః	
సత్య మాశ్రిత్య చ మయా త్వం ధర్మం ప్రతిచోదితః	3
సంశృత్య శైబ్యః శ్యేనాయ స్వాం తనుం జగతీపతిః	
ప్రదాయ పక్షిణో రాజా జగామ గతి ముత్తమామ్	4
తథా హ్యలర్క స్త్రీజస్వీ బ్రాహ్మణే వేద పారగే	
యాచమానే స్వకే నేత్రే ఉద్ధృత్యాఽవిమనా దదౌ	5
సరితాం తే పతి స్స్వల్పాం మర్యాదాం సత్య మన్వితః	
సత్యాఽనురోధాత్ సమయే వేలాం స్వాం నాఽతివర్తతే	6
సత్య మేకపదం బ్రహ్మ సత్యే ధర్మః ప్రతిష్ఠితః	
సత్య మేవాఽక్షయా వేదాః సత్యేనైవాప్యతే వరం	7
సత్యం సమఽనువర్తస్వ యది ధర్మే ధృతా మతిః	
సఫలః స వరో మేఽస్తు వరదోహ్యసి సత్తమ	8
ధర్మ స్సేహాభికామార్థం మమ చైవాభిచోదనాత్	
ప్రవ్రాజయ సుతం రామం త్రిః ఖలు త్వాం బ్రవీమ్యహం	9
సమయం చ మమాఽద్యేమం యది త్వం న కరిష్యసి	
అగ్రతస్తే పరిత్యక్తా పరిత్యక్త్యామి జీవితమ్	10
ఏవం ప్రచోదితో రాజా కైకేయ్యా నిర్విశంకయా	
నాశకత్ పాశ మున్మోక్షం బలి రిన్ద్ర కృతం యథా	11
ఉద్భ్రాన్త హృదయశ్చాపి వివర్ణ వదనోఽభవత్	
స ధుర్యో వై పరిస్పృష్టన్ యుగ చక్రాఽన్తరం యథా	12
విహ్వలాభ్యాం చ నేత్రాభ్యాం పశ్యన్నీవ స భూపతిః	
కృద్భ్రా ధైర్యేణ సంస్తభ్య కైకేయీ మిద మబ్రవీత్	13
య స్తే మన్తకృతః పాణి రగ్నౌ పాపే మయా ధృతః	
తం త్యజామి స్వయం చైవ తవ పుత్రం సహ త్వయా	14
ప్రయాతా రజనీ దేవి సూర్యస్యోదయనం ప్రతి	
అభిషేకాయ హి జన స్త్వరయిష్యతి మాం ధృవం	15

రామాభిషేక సంభారై స్తదర్థముపకల్పితైః	
రామః కారయితవ్యో మే మృతస్య సలీల క్రియాం	16
త్వయా సపుత్రయా నైవ కర్తవ్యా సలీల క్రియా	
వ్యాహంతాస్యశుభాచారే యది రామాభిషేచనం	17
న చ శక్నోమ్యఽహం ద్రష్టుం పూర్వం తథా సుఖం	
హతహర్షం నిరానందం పున ర్జన మఽవాఙ్మఖం	18
తాం తథా బృవత స్తస్య భూమిపస్య మహాత్మనః	
ప్రభాతా శర్వరీ పుణ్యా చంద్ర నక్షత్ర శాలినీ	19
తతః పాప సమాచారా కైకేయీ పార్థివం పునః	
ఉవాచ పరుషం వాక్యం వాక్యజ్ఞా రోష మూర్ఛితా	20
కిమిదం భాషసే రాజన్ వాక్యం గర రుజోపమమ్	
ఆనాయయితు మక్లిష్టం పుత్రం రామ మిహాఽర్హసి	21
స్థాప్య రాజ్యే మమ సుతం కృత్వా రామం వనే చరమ్	
నిస్సపత్నాం చ మాం కృత్వా కృతకృత్యో భవిష్యసి	22
స నున్నైవ తీక్ష్ణేన ప్రతోదేన హయోత్తమః	
రాజా ప్రచోదితోఽభీక్ష్ణం కైకేయ్యా మిద మబ్రవీత్	23
ధర్మ బద్ధేన బద్ధోఽస్మి నష్టా చ మమ చేతనా	
జ్యేష్ఠం పుత్రం ప్రియం రామం ద్రష్టు మిచ్ఛామి ధార్మికమ్	24
తతః ప్రభాతాం రజనీముదితే చ దివాకరే	
పుణ్యే నక్షత్ర యోగే చ ముహూర్తే చ సమాగతే	25
వసిష్ఠో గుణ సంపన్నః శిష్యైః పరివృత స్తదా	
ఉపగృహ్యశు సంభారాన్ ప్రవివేశ పురోత్తమం	26
సిక్త సమ్మార్జిత పథాం పతాకోత్తమ భూషితాం	
విచిత్ర కుసుమా కీర్ణాం నానా స్రగ్భి ర్విరాజితం	27
సంహృష్ట మనుజోపేతాం సమృద్ధ విపణాపణాం	
మహోత్సవ సమాకీర్ణాం రాఘవాఽర్థే సముత్సుకాం	28
చందనాఽగరు ధూపైశ్చ సర్వతః పరిధూషితాం	

తాం పురీం సమతిక్రమ్య పురందర పురోపమాం	29
దదర్శాతఃపురం శ్రీమాన్ నానా ద్విజగణాయుతం	
పౌర జానపదాకీర్ణం బ్రాహ్మణై రుపశోభితం	30
యజ్ఞవిద్భిః సుసంపూర్ణం సదస్యైః పరమర్చితైః	
త దంతఃపురమాసాద్య వ్యతిచక్రామ తం జనం	31
వశిష్ఠః పరమ ప్రీతః పరమర్షిభిరావృతః	
స త్వపశ్య ద్వినిష్క్రాంతం సుమంత్రం నామ సారథిం	32
ద్వారే మనుజసింహస్య సచివం ప్రీయ దర్శనం	
తమువాచ మహాతేజాః సూతపుత్రం విశారదం	33
వసిష్ఠః క్షిప్ర మాచక్ష్య నృపతే ర్మా మిహాగతం	
ఇమే గంగోదక ఘటాః సాగరేభ్యశ్చ కాంచనాః	34
బైదుమ్బరం భద్రపీఠ మభిషేకార్థ మాహ్వాతం	
సర్వబీజాని గంధాశ్చ రత్నాని వివిధాని చ	35
క్షౌద్రం దధి ఘ్రుతం లాజా దర్భాః సుమనసః పయః	
అష్టౌ చ కన్యా రుచిరా మత్తశ్చ వరవారణః	36
చతురశ్శో రథ శ్రీమాన్ నిస్త్రిమ్నో ధనురుత్తమం	
వాహనం నర సంయుక్తం చత్రం చ శశి సన్నిభం	37
శ్వేతే చ వాలవ్యజనే భృంగారశ్చ హిరణ్మయః	
హేమ దామ పినద్ధశ్చ కకుద్మాన్ పాండరో వృషః	38
కేసరీ చ చతుర్దంష్ట్రో హరి శ్రేష్ఠో మహాబలః	
సింహాసనం వ్యాఘ్ర తనుః సమిద్ధశ్చ హుతాశనః	39
సర్వ వాదిత్ర సంఘాశ్చ వేశ్యా శ్చాఽలంకృతా స్త్రీయః	
ఆచార్యా బ్రాహ్మణా గావః పుణ్యాశ్చ మృగ పక్షిణః	40
పౌర జానపద శ్రేష్ఠా నైగమాశ్చ గణై స్సహ	
ఏతే చాఽన్యే చ బహవః ప్రీయమాణాః ప్రీయంవదాః	41
అభిషేకాయ రామస్య సహ తిష్ఠంతి పార్థివైః	
త్వరయస్వ మహారాజం యథా సముదితేఽహని	42

పుణ్యే నక్షత్ర యోగే చ రామో రాజ్యమవాప్పుయాత్	
ఇతి తస్య వచః శృత్వా సూతపుత్రో మహాత్మనః	43
స్తువ న్నుపతి శార్దూలం ప్రవివేశ నివేశనం	
తం తు పూర్వోదితం వృద్ధం ద్వారస్థా రాజ సమ్మతాః	44
న శేకు రభిసంరోద్ధం రాజ్ఞః ప్రియ చిక్కిర్షవః	
స సమీప స్థితో రాజ్ఞ స్తామవస్థామజ్ఞివాన్	45
వాగ్భిః పరమ తుష్టాభి రభిష్టోతుం ప్రచక్రమే	
తతః సూతో యథాకాలం పార్థివస్య నివేశనే	46
సుమంత్రః ప్రాంజలి ర్భూత్వా తుష్టావ జగతీపతిం	
యథా నందతి తేజస్వీ సాగరో భాస్కరోదయే	47
ప్రీతః ప్రీతేన మనసా తథా నందయ నః స్వతః	
ఇంద్రమస్యాం తు వేలాయా మభితుష్టావ మాతలిః	48
సోఽజయద్దానవాన్ సర్వాం స్తదా త్వాం బోధయామ్యహం	
వేదాః సహాఽంగ విద్యాశ్చ యథా హ్యత్మ భువం విభుం	49
బ్రహ్మణం బోధయం త్యద్య తథా త్వాం బోధయా మ్యహం	
ఆదిత్య స్సహ చంద్రేణ యథా భూతధరాం శుభాం	50
బోధయ త్యఽద్య పృథివీం తథా త్వాం బోధయా మ్యహం	
ఉత్తిష్టాశు మహారాజ కృత కౌతుక మంగళః	51
విరాజమానో వపుషా మేరోరివ దివాకరః	
సోమ సూర్యో చ కాకుస్థ శివ వైశ్రవణావపి	52
వరుణ శ్చాఽగ్ని రింద్రశ్చ విజయం ప్రదిశంతు తే	
గతా భగవతీ రాత్రి రహః శివ ముపస్థితం	53
బుద్ధ్యస్య రాజశార్దూల కురు కార్య మనంతరం	
ఉదతిష్ఠత రామస్య సమగ్ర మభిషేచనం	54
పౌర జానపదైశ్చాపి నైగమైశ్చ కృతాత్మభిః	
స్వయం వశిష్ఠో భగవాన్ బ్రాహ్మణై స్సహ తిష్ఠతి	55
క్షీప్ర మాజ్ఞాప్యతాం రాజన్ రాఘవస్యాభిషేచనం	

యథా హ్యపాలాః పశవో యథా సేనా హ్యనాయకా	56
యథా చంద్రం వినా రాత్రి ర్యథా గావో వినా వృషం	
ఏవం హి భవితా రాష్ట్రం యత్ర రాజా న దృశ్యతే	57
ఇతి తస్య వచః శృత్వా సాంత్యపూర్వ మివార్ధవత్	
అభ్యకీర్యత శోకేన భూయ ఏవ మహీపతిః	58
తతః స రాజా తం సూతం సన్నహర్షః సుతం ప్రతి	
శోక రక్షేక్షణః శ్రీమానుద్వీక్యేవాచ ధార్మికః	59
వాక్యైస్తు ఖలు మర్మాణి మమ భూయో నికృంతసి	
సుమస్త్రః కరుణం శృత్వా దృష్ట్వా దీనం చ పార్థివమ్	60
ప్రగృహీతాంజలిః ప్రహ్వా స్తస్మా ధ్దేశా దపాక్రమత్	
యదా వక్తం స్వయం దైన్యాన్ న శశాక మహీపతిః	61
తదా సుమస్త్రం మస్త్రజ్ఞా కైకేయా ప్రత్యువాచ హ	
సుమంత్ర రాజా రజనీం రామహర్ష సముత్సుకః	62
ప్రజాగర పరిశ్రాంతో నిద్రాయా వశమేయివాన్	
తద్గచ్ఛ త్వరితం సూత రాజపుత్రం యశస్వినం	63
రామ మానయ భద్రం తే నాఽత్ర కార్యా విచారణా	
స మన్యమానః కల్యాణం హృదయేన ననన్త చ	64
నిర్జగామ చ సంప్రీత్యా త్వరితో రాజశాసనాత్	
సుమస్త్ర శ్చిన్తయామాస త్వరితం చోదిత స్తయా	65
వ్యక్తం రామాభిషేకార్థ మిహ యాస్యతి ధర్మవితే	
ఇతి సూతో మతిం కృత్వా హర్షేణ మహతా వృతః	66
నిర్జగామ మహాబాహో రాఘవస్య దిదృక్షయా	
సాగర హ్రద సంకాశాత్ సుమంత్రోంతఃపురా చ్చుభాత్	67
నిష్క్రమ్య జన సంబాధం దదర్శ ద్వారమఽగ్రతః	
తతః పురస్తాత్ సహసా వినిర్గతో	
మహీపతీన్ ద్వారగతాన్ విలోకయన్	
దదర్శ పౌరాన్ వివిధాన్ మహాధనాన్	

ఉపస్థితాన్ ద్వార ముపేత్య విప్లితాన్	68
<u>పంచదశ స్కంధః - సుమిత్రప్రేషణం</u>	
తే తు తాం రజనీముష్య బ్రాహ్మణా వేద పారగాః	
ఉపతస్థు రుపస్థానం సభాం రాజపురోహితాః	1
అమాత్యా బలముఖ్యాశ్చ ముఖ్యా యే నిగమస్య చ	
రాఘవస్యాభిషేకార్థే ప్రీయమాణాస్తు సంగతాః	2
ఉదితే విమలే సూర్యే పుష్యే చాభ్యాగతేఽహని	
లగ్నే కర్కటకే ప్రాప్తే చంద్రే రామస్య చ స్థితే	3
అభిషేకాయ రామస్య ద్విజేన్ద్రై రుపకల్పితమ్	
కాంచనా జలకుమ్భాశ్చ భద్రవీరం స్వలంకృతమ్	4
రథశ్చ సమ్యగాస్తీర్ణో భాస్వతా వ్యాఘ్రచర్మణా	
గఙ్గా యమునయోః పుణ్యాత్ సంగమా దాహ్మతం జలమ్	5
యాశ్చాన్యః సరితః పుణ్యా హ్రదాః కూపాః సరాంసి చ	
ప్రాగ్వాహ శ్చోర్ధ్వవాహశ్చ తిర్యగ్వాహః సమాహితాః	6
తాభ్య శ్చైవాహ్మతం తోయం సముద్రేభ్యశ్చ సర్వశః	
సలాజాః క్షీరిభిశ్చన్నా ఘటాః కాంచన రాజతాః	7
పద్మోత్పల యుతా భాంతి పూర్ణాః పరమవారిణా	
క్షౌద్రం దధి ఘృతం లాజా ధర్భాః సుమనసః పయః	8
వేశ్యాశ్చైవ శుభాచారాః సర్వాభరణ భూషితాః	
చన్ద్రాంశు వికచప్రఖ్యం కాన్చనం రత్న భూషితమ్	9
సజ్జం తిష్ఠతి రామస్య వాలవ్యజన ముత్తమమ్	
చన్ద్రమణ్డల సంకాశ మాతపత్రం చ పాణ్డరమ్	10
సజ్జం ద్యుతికరం శ్రీమదభిషేక పురస్కృతమ్	
పాణ్డరశ్చ వృషః సజ్జః పాణ్డరోఽశ్వశ్చ సుస్థితః	11
ప్రస్తుతశ్చ గజః శ్రీమాన్ ఔపవాహ్యః ప్రతీక్షతే	
అష్టౌ కన్యా మాఙ్గల్యాః సర్వాభరణ భూషితాః	12
వాదిత్రాణి చ సర్వాణి వన్దినశ్చ తథాఽపరే	

ఇక్ష్వాకూణాం యథా రాజ్యే సంభ్రయేతాభిషేచనమ్	13
తథా జాతీయ మాదాయ రాజపుత్రాభిషేచనమ్	
తే రాజ వచనాత్ తత్ర సమవేతా మహీపతిమ్	14
అపశ్యన్తోఽబ్రువన్ కో ను ప్రాజ్ఞో నః ప్రతివేదయేత్	
న పశ్యామశ్చ రాజాన ముదితశ్చ దివాకరః	15
యౌవరాజ్యాభిషేకశ్చ సజ్ఞో రామస్య ధీమతః	
ఇతి తేషు బ్రువాణేషు సార్వభౌమాన్ మహీపతీన్	16
అబ్రవీ త్తానిదం సర్వాన్ సుమన్తో రాజసత్కృతః	
రామం రాజ్ఞో నియోగేన త్వరయా ప్రస్థితోఽస్మ్యహం	17
పూజ్యా రాజ్ఞో భవంతస్తు రామస్య చ విశేషతః	
అయం పృచ్ఛామి వచనాత్ సుఖమాయుష్మతా మహమ్	18
రాజ్ఞః సంప్రతిబుద్ధస్య యచ్ఛాగమన కారణమ్	
ఇత్యుక్త్వాన్తఃపుర ద్వార మాజగామ పురాణవితే	19
సదా సక్తం చ తద్వేశ్మ సుమంత్రః ప్రవివేశ హ	
తుష్టావాఽస్య తదా వంశం ప్రవిశ్య చ విశాంపతేః	20
శయనీయం నరేంద్రస్య తదాసాద్య వ్యతిష్ఠత	
సోఽత్యాసాద్య తు తద్వేశ్మ తిరస్కరణి మంతరా	21
ఆశీర్భి ర్గుణయుక్తాభి రభితుష్టావ రాఘవమ్	
సోమ సూర్యౌ చ కాకుత్స్థ శివ వైశ్రవణావపి	22
వరుణశ్చాఽగ్ని రింద్రశ్చ విజయం ప్రదిశంతు తే	
గతా భగవతీ రాత్రిః కృతంకృత్య మిదం తవ	23
బుద్ధ్యస్వ నృపశార్దూల కురు కార్యమఽనంతరమ్	
బ్రాహ్మణా బలముఖ్యాశ్చ నైగమాశ్చాగతా నృప	24
దర్శనం తేభికాంక్షన్తే ప్రతిబుద్ధ్యస్వ రాఘవ	
స్తువన్తం తం తదా సూతం సుమన్తం మన్తకోవిదమ్	25
ప్రతిబుద్ధ్య తతో రాజా ఇదం వచన మబ్రవీత్	
రామ మానయ సూతేతి యదఽస్యభిహితోనయా	26

కిమిదం కారణం యేన మమాఽజ్ఞా ప్రతిహన్యతే న చైవ సంప్రసుప్తోఽహమానయేహాశు రాఘవమ్	27
ఇతి రాజా దశరథః సూతం తత్రాఽన్వశాత్ పునః స రాజ వచనం శృత్వా శిరసా ప్రతిపూజ్య తమ్	28
నిర్జగామ నృపావాసాన్ మన్యమానః ప్రియం మహాత్ ప్రపన్నో రాజమార్గం చ పతాకా ధ్వజ శోభితమ్	29
హృష్టః ప్రముదితః సూతో జగామాశు విలోకయన్ స సూత స్తత్ర శుశ్రావ రామాదికరణాః కథాః	30
అభిషేచన సంయుక్తాః సర్వలోకస్య హృష్టవత్ తతో దదర్శ రుచిరం కైలాస సదృశ ప్రభమ్	31
రామవేశ్మ సుమన్తస్తు శక్రవేశ్మ సమప్రభమ్ మహాకవాట సంయుక్తం వితర్దిశత శోభితమ్	32
కాఞ్చన ప్రతిమైకాగ్రం మణివిద్రుమ తోరణమ్ శారదాఽబ్ర ఘన ప్రఖ్యం దీప్తం మేరుగుహోపమమ్	33
మణిభి ర్వరమాల్యానాం సుమహద్భిరలంకృతమ్ ముక్తా మణిభిరాకీర్ణం చందనాఽగరు ధూపితం	34
గంధా న్మనోజ్ఞాన్ విస్సుజ ధ్ధార్దురం శిఖరం యథా సారసైశ్చ మయూరైశ్చ నినదద్భి ర్విరాజితం	35
సుకృతేహా మృగాకీర్ణం సుకీర్ణం భిత్తిభి స్తథా మన శ్చక్షుశ్చ భూతానామాదద త్తిగ్మతేజసా	36
చంద్ర భాస్కర సంకాశం కుబేర భవనోపమమ్ మహేంద్ర ధామ ప్రతిమం నానాపక్షి సమాకులం	37
మేరుశృంగ సమం సూతో రామవేశ్మ దదర్శ హ ఉపస్థితైః సమాకీర్ణం జనై రంజలికారిభిః	38
ఉపాదాయ సమాక్రాంతై స్తథా జానపదై ర్జనైః రామాభిషేక సుముఖై రున్ముఖైః సమలంకృతం	39
మహామేఘ సమ ప్రఖ్య ముదగ్రం సువిభూషితం	

నానారత్న సమాకీర్ణం కుబ్జ కైరాతకావృతం	40
స వాజియుక్తేన రథేన సారథిః నరాకులం రాజకులం విలోకయన్ వరూధినా రామగృహాభి పాతినా	
పురస్య సర్వస్య మనాంసి రంజయన్	41
తత స్సమాసాద్య మహాధనం మహాత్ ప్రహృష్ట రోమా స బభూవ సారథిః మృగై ర్మయూరైశ్చ సమాకులోల్బణం	
గృహం వరాఽర్హస్య శచీపతే రివ	42
స తత్ర కైలాస నిభాః స్వలంకృతాః ప్రవిశ్య కక్ష్యా స్త్రీదశాలయోపమాః ప్రియాన్నరాన్ రామమతే స్థితాన్ బహూన్	
అపోహ్య శుద్ధాంత ముపస్థితో రథీ	43
స తత్ర శుశ్రావ చ హర్షయుక్తా రామాభిషేకార్థ యుతా జనానాం నరేంద్ర సూనోరభిమంగళార్థాః సర్వస్య లోకస్య గిరః ప్రస్ఫుష్టాః	44
మహేంద్ర సద్మ ప్రతిమం తు వేశ్మ రామస్య రమ్యం మృగ పక్షి జుష్టం దదర్శ మేరోరివ శృంగముచ్చం	
విభ్రాజమానం ప్రభయా సుమంత్రః	45
ఉపస్థితై రంజలికారిభిశ్చ సోపాయనై ర్జానపదై రనేకైః కోట్యా పదార్థైశ్చ విముక్త యానైః	
సమాకులం ద్వారపథం దదర్శ తతో మహామేఘ మహీధరాభం ప్రభిన్నమత్యంకుశ మప్రసహ్యం	46

రామౌపవాహ్యం రుచిరం దదర్శ	
శత్రుంజయం నాగ ముదగ్ర కాయం	47
స్వలంకృతాన్ సాఽశ్వ రథాన్ సకుంజరాన్	
అమాత్య ముఖ్యాన్ శతశశ్చ వల్లభాన్	
వ్యపోహ్య సూతః సహితాన్ సమంతతః	
సమృద్ధ మంతఃపుర మావివేశ	48
తదఽద్రికూటాచల మేఘసన్నిభం	
మహావిమానోత్తమ వేశ్మ సంఘవత్	
అవార్యమాణః ప్రవివేశ సారథిః	
ప్రభూత రత్నం మకరో యథార్ణవమ్	49
షోడశ స్కంధః - రామ ప్రస్థానం	
స తదంస్తఃపురద్వారం సమతీత్య జనాకులమ్	
ప్రవివిక్తాం తతః కక్ష్యామాససాద పురాణవితీ	1
ప్రాస కార్ముక బిభ్రద్భి ర్యవభి ర్మృష్ట కుణ్డలైః	
అప్రమాదిభి రేకాగ్రైః స్వనురక్తై రధిష్ఠితామ్	2
తత్ర కాషాయిణో వృద్ధాన్ వేత్రపాణీన్ స్వలంకృతాన్	
దదర్శ విష్ఠితాన్ ద్వారి స్త్యధ్యక్షాన్ సుసమాహితాన్	3
తే సమీక్ష్య సమాయాంతం రామ ప్రీయ చికిర్షవః	
సహసోత్పతితా స్సర్వే స్వాసనేభ్యః ససంభ్రమం	4
తానువాచ వినీతాత్మా సూతపుత్రః ప్రదక్షిణః	
క్షిప్రమాఖ్యాత రామాయ సుమంత్రో ద్వారి తిష్ఠతి	5
తే రామ ముపసంగమ్య భర్తుః ప్రీయ చికిర్షవః	
సహభార్యాయ రామాయ క్షిప్ర మేవాచచక్షిరే	6
ప్రతివేదిత మాజ్ఞాయ సూత మభ్యంతరం పితుః	
తత్రై వానాయయామాస రాఘవః ప్రీయకామ్యయా	7
తం వైశ్రవణ సంకాశ ముపవిష్టం స్వలంకృతమ్	
దదర్శ సూతః పర్యజ్ఞే సౌవర్ణే సోత్తర చ్చదే	8

వరాహ రుధిరాభేణ శుచినా చ సుగన్ధినా	
అనులిప్తం పరాద్ధేన చన్దనేన పరంతపమ్	9
స్థితయా పార్శ్వతశ్చాపి వాలవ్యజన హస్తయా	
ఉపేతం సీతయా భూయ శ్చిత్రయా శశినం యథా	10
తం తపన్తమివాదిత్య ముపపన్నం స్వతేజసా	
వవన్తే వరదం వన్తీ నియమజ్ఞో వినీతవత్	11
ప్రాజ్ఞలిస్తు సుఖం పృష్ట్యా విహార శయనాసనే	
రాజపుత్ర మువాచేదం సుమన్తో రాజసత్కృతః	12
కౌసల్యా సుప్రజా రామ పితా త్వం ద్రష్టు మిచ్ఛతి	
మహిష్యా సహ కైకేయ్యా గమ్యతాం తత్ర మా చిరమ్	13
ఏవముక్తస్తు సంహృష్టో నరసింహో మహాద్యుతిః	
తతః సమ్మానయామాస సీతా మిదమువాచ హ	14
దేవి దేవశ్చ దేవీ చ సమాగమ్య మదన్తరే	
మన్తయేతే ద్రువం కించి దభిషేచన సంహితమ్	15
లక్షయిత్వా హ్యభిప్రాయం ప్రియకామా సుదక్షిణా	
సంచోదయతి రాజానం మదర్థం మదిరేక్షణే	16
సా ప్రహృష్టా మహారాజం హిత కామానువర్తినీ	
జననీచార్థ కామా మే కేకయాధిపతే స్సుతా	17
దిష్ట్యా ఖలు మహారాజో మహిష్యా ప్రియయా సహ	
సుమంత్రం ప్రాహిణో ధూత మర్థకామకరం మమ	18
యాద్యశీ పరిష త్తత్ర తాద్యశో దూత ఆగతః	
ద్రువమద్వైవ మాం రాజా యౌవరాజ్యేభిషేక్యతి	19
హన్త శీఘ్రమితో గత్వా ద్రక్ష్యామి చ మహీపతిం	
సహ త్వం పరివారేణ సుఖమాస్వ రమస్వ చ	20
పతి సమ్మానితా సీతా భర్తార మసితేక్షణా	
ఆద్వారమనువవ్రాజ మఙ్గలాన్యభిదధ్యుషీ	21
రాజ్యం ద్విజాతిభి ర్ఘుష్టం రాజసూయాభిషేచనం	

కర్తమర్హతి తే రాజా వాసవ స్వేవ లోక కృత్	22
దీక్షితం వ్రత సంపన్నం వరాఽజినధరం శుచిం	
కురంగ శృంగ పాణిం చ పశ్యంతీ త్వాం భజామ్యఽహం	23
పూర్వందిశం వజ్రధరో దక్షిణాం పాతు తే యమః	
వరుణః పశ్చిమామాశాం ధనేశ స్థూత్రరాం దిశం	24
అథ సీతా మనుజ్ఞాప్య కృత కౌతుక మంగళః	
నిశ్చక్రామ సుమంత్రేణ సహ రామో నివేశనాత్	25
పర్వతాదివ నిష్క్రమ్య సింహో గిరిగుహా యశః	
లక్ష్మణం ద్వారి నోఽపశ్యత్ ప్రహ్లాంజలి పుటం స్థితం	26
అథ మధ్యమ కక్ష్యాయాం సమాగచ్ఛత్ సుహృజ్జనైః	
స సర్వానఽర్థినో దృష్ట్వా సమేత్య ప్రతినన్ద్య చ	27
తతః పావక సంకాశ మారురోహ రథోత్తమమ్	
వైయాఘ్రం పురుషవ్యాఘ్రో రాజతం రాజనందనః	28
మేఘనాదమసంబాధం మణి విద్రుమభూషితం	
ముష్ణన్త మివ చక్షాంషి ప్రభయా సూర్య వర్చసం	29
కరోణు శిశుకల్పైశ్చ యుక్తం పరమవాజిభిః	
హరియుక్తం సహస్రాక్షో రథమిన్ద్ర ఇవాశుగమ్	30
ప్రయయౌ తూర్ణ మాస్థాయ రాఘవో జ్వలిత శ్రియా	
స పర్జన్య ఇవాకాశే స్వనవానభినాదయన్	31
నికేతాన్ నిర్యయౌ శ్రీమాన్ మహాఽబ్రాదివ చన్ద్రమాః	
చత్ర చామర పాణిస్తు లక్ష్మణో రాఘవానుజః	32
జుగోప భ్రాతరం భ్రాతా రథమాస్థాయ పృష్ఠతః	
తతో హలహలా శబ్ద స్తుముల స్సమజాయత	33
తస్య నిష్క్రమమాణస్య జనౌఘస్య సమన్తతః	
తతో హయవరా ముఖ్యా నాగాశ్చ గిరి సన్నిభాః	34
అనుజగ్ము స్తదా రామం శతశోఽథ సహస్రశః	
అగ్రత శ్చాఽస్య సన్నద్ధా శ్చందనాఽగరు రూషితాః	35

ఖడ్గ చాప ధరా శూరా జగ్ము రాశంసవో జనాః తతో వాదిత్ర శబ్దాశ్చ స్తుతి శబ్దాశ్చ వందినాం	36
సింహ నాదాశ్చ శూరాణాం తదా శుశ్రువిరే పథి హర్య వాతాయనస్థాభి ర్భూషితాభి స్సమంతతః	37
కీర్యమాణః స పుష్పౌమై ర్యయౌ స్త్రీభి రరిందమః రామం సర్వానవద్యాంగ్యో రామ పిప్రీషయా తతః	38
వచోభి రగ్నై ర్భ్రమ్యస్తాః క్షితిస్థాశ్చ వవందిరే నూనం నందతి తే మాతా కౌసల్యా మాతృనందనా	39
పశ్యంతీ సిద్ధ యాత్రం త్వాం పితృం రాజ్యమఽవ స్థితం సర్వ సీమంతినీభ్యశ్చ సీతాం సీమంతినీం వరాం	40
అమన్యంత హి తా నార్యో రామస్య హృదయ ప్రీయాం తయా సుచరితం దేవ్యా పురా నూనం మహత్తపః	41
రోహిణీవ శాశాంకేన రామ సంయోగమాప యా ఇతి ప్రాసాద శృంగేషు ప్రమదాభి ర్నారోత్తమః	42
శుశ్రావ రాజమార్గ స్థః ప్రీయావాచ ఉదాహృతాః ఆత్మసంపూజనైః శృణ్వన్ యయౌ రామో మహాపథం	43
స రాఘవ స్తత్ర కథా ప్రపంచాన్ శుశ్రావ లోకస్య సమాగతస్య ఆత్మాఽధికారా వివిధాశ్చ వాచః	
ప్రహృష్ట రూపస్య పురే జనస్య విష శ్రియం గచ్ఛతి రాఘవోఽద్య	44
రాజ ప్రాసాదాద్విపులాం గమిష్యన్ వితే వయం సర్వసమ్మథ కామా యేషామఽయం నో భవితా ప్రశాంతా	45
లాభో జనస్యాఽస్య యదేష సర్వం ప్రపత్స్యతే రాష్ట్ర మిదం చిరాయ నహ్యప్రీయం కించన జాతు కశ్చిత్	

పశ్యేన్న దుఃఖం మనుజాధిపీఽస్మిన్	46
స ఘోషవద్భిశ్చ హయైర్మృతంగజైః	
పురస్సరైః స్వస్తిక సూత మాగధైః	
మహీయమానః ప్రవరైశ్చ వాదకైః	
అభిష్టుతో వైశ్రవణో యథా యయౌ	47
కరేణు మాతజ్ఞ రథాఽశ్వ సంకులం	
మహాజనౌఘ ప్రతిపూర్ణ చత్వరమ్	
ప్రభూతరత్నం బహుపణ్య సంచయం	
దదర్శ రామో రుచిరం మహాపథమ్	48
<u>సప్తదశ స్కంధః - రామాగమనం</u>	
స రామో రథమాస్థాయ సంప్రహృష్ట సుహృజ్జనః	
పతాకా ధ్వజ సంపన్నం మహార్థాఽగరు ధూపితం	1
అపశ్యన్ నగరం శ్రీమాన్ నానాజన సమాకులమ్	
స గృహై రబ్ర సంకాశైః పాణ్డరై రుపశోభితమ్	2
రాజమార్గం యయౌ రామో మధ్యేనాఽగరు ధూపితమ్	
చందనానాం చ ముఖ్యానామగరూణాం చ సంచయైః	3
ఉత్తమానాం చ గంధానాం క్షౌమ కోశాఽమ్బరస్య చ	
అవిద్ధాభిశ్చ ముఖ్యాభి రుత్తమై స్పాటికైరపి	4
శోభమాన మసంబాధై స్తం రాజపథ ముత్తమమ్	
సంవృతం వివిధైః పణ్యై ర్భక్ష్యై రుచ్ఛావచై రపి	5
దదర్శ తం రాజపథం దివి దేవపథం యథా	
దధ్యఽక్షత హవి ర్ణాజై ర్ఘాపై రగరు చందనైః	6
నానామాల్యోపగంధైశ్చ సదాఽభ్యర్చిత చత్వరం	
ఆశీర్వాదాన్ బహూన్ శృణ్వన్ సుహృద్భిః సముదీరితాన్	7
యథార్థం చాపి సంపూజ్య సర్వానేవ నరాన్ యయౌ	
పితామహౌ రాచరితం తద్దైవ ప్రపితామహైః	8
అద్యోపాదాయ తం మార్గ మభిషిక్తోఽనుపాలయ	

యథా స్మ లాలితాః పిత్రా యథా పూర్వైః పితామహైః	9
తతః సుఖతరం రామే వత్స్యామః సతి రాజని	
అల మద్య హి భుక్తేన పరమార్థైరలం చ నః	10
యథా పశ్యేమ నిర్యాన్తం రామం రాజ్యే ప్రతిష్ఠితమ్	
తతో హి నః ప్రియతరం నాన్యత్ కించి ద్భవిష్యతి	11
యథాభిషేకో రామస్య రాజ్యేనాఽమిత తేజసః	
ఏతా శ్చాన్యాశ్చ సుహృదాముదాసీనః కథాః శుభాః	12
ఆత్మ సంపూజనీః శృణ్వన్ యయౌ రామో మహాపథమ్	
న హి తస్మా న్మనః కశ్చిచ్ఛక్నుషీ వా నరోత్తమాత్	13
నరః శక్నో త్యపాకృష్ణమతిక్రాన్తేపి రాఘవే	
యశ్చ రామం న పశ్యే త్తు యం చ రామో న పశ్యతి	14
నిందిత స్స భవే ల్లోకే స్వాత్మా ప్యేనం విగర్హతే	
సర్వేషాం హి స ధర్మాత్మా వర్ణానాం కురుతే దయామ్	15
చతుర్ణాం హి వయస్థానాం తేన తే తమనువ్రతాః	
చతుష్పథాన్ దేవపథాం శ్చైత్యా న్యాయతనాని చ	16
ప్రదక్షిణం పరిహరన్ జగామ నృపతే స్సుతః	
స రాజకులమాసాద్య మేఘసంఘోపమైః శుభైః	17
ప్రాసాద శృంగై ర్వివిధైః కైలాస శిఖరోపమైః	
ఆవారయద్ద్వి ర్గగనం విమానై రివ పాండరైః	18
వర్ణమాన గృహైశ్చాపి రత్నజాల పరిష్కృతైః	
తత్ పృథివ్యాం గృహావరం మహేంద్ర భవనోపమం	19
రాజపుత్రః పితుర్వేశ్మ ప్రవివేశ శ్రియాజ్వలన్	
స కక్ష్యా ధన్విభి ర్గుప్తా స్తినోఽతిక్రమ్య వాజిభిః	20
పదాతి రపరే కక్ష్యే ద్వే జగామ నరోత్తమః	
స సర్వాః సమతిక్రమ్య కక్ష్యా దశరథాత్మజః	21
సన్నివర్త్య జనం సర్వం శుద్ధాన్తఃపుర మభ్యగాత్	
తతః ప్రవిష్టే పితురఽన్తికం తదా	

జనః స సర్వో ముదితో నృపాత్మజే	
ప్రతీక్షతే తస్య పునర్వినిగ్గమం	
యథోదయం చన్ద్రమసుః సరిత్పతిః	22
<u>అష్టాదశ స్కంధః - వనవాస నివేదనః</u>	
స దదర్శాసనే రామో నిషణ్ణం పితరం శుభే	
కైకేయీ సహితం దీనం ముఖేన పరిశుష్యతా	1
స పితుశ్చరణౌ పూర్వ మభివాద్య వినీతవత్	
తతో వవన్తే చరణౌ కైకేయ్యాః సుసమాహితః	2
రామేత్యుక్త్వా చ వచనం బాష్ప పర్యాకులేక్షణః	
శశాక నృపతి ర్దీనో నేక్షీతుం నాభిభాషితుమ్	3
తదపూర్వం నరపతే ర్ధుష్ట్యా రూపం భయావహమ్	
రామోపి భయ మాపన్నః పదా స్ఫుష్టేవ పన్నగమ్	4
ఇన్ద్రియై రప్రహృష్టై స్తం శోక సంతాప కర్శితమ్	
నిశ్యసన్తం మహారాజం వ్యథితాకుల చేతసం	5
ఊర్మిమాలిన మక్షోభ్యం క్షుభ్యన్త మివ సాగరమ్	
ఊపస్ఫుత మివాదిత్య ముక్తాఽన్యతమృషిం యథా	6
అచిన్త్యకల్పం హి పితు స్తం శోక ముపధారయన్	
బభూవ సంరట్టతరః సముద్ర ఇవ పర్వణి	7
చిన్తయామాస చ తదా రామః పితృహితే రతః	
కింస్విదఽద్వైవ నృపతి ర్న మాం ప్రత్యభినన్దతి	8
అన్యదా మాం పితా దృష్ట్వా కుపితోపి ప్రసీదతి	
తస్య మామద్య సంప్రేక్ష్య కి మాయాసః ప్రవర్తతే	9
స దీన ఇవ శోకార్తో విషణ్ణ వదన ద్యుతిః	
కైకేయీ మభివాద్యైవ రామో వచన మబ్రవీత్	10
కచ్చిన్మయా నాఽపరాధ మఽజ్ఞానాత్ యేన మే పితా	
కుపిత స్తన్ మమాచక్ష్య త్వం చైవైనం ప్రసాదయ	11
అప్రసన్న మనాః కిం ను సదా మాం ప్రతి వత్సలః	

వివర్ణ వదనో దీనో న హి మామభిభాషతే	12
శారీరో మానసో వాపి కచ్చిదేనం న బాధతే	
సంతాపో వాఽభితాపో వా దుర్లభం హి సదా సుఖమ్	13
కచ్చిన్ న కించిత్ భరతే కుమారే ప్రియ దర్శనే	
శత్రుష్ను వా మహాసత్త్వే మాత్యాణాం వా మమాశుభమ్	14
అతోషయన్ మహారాజ మఽకుర్వన్ వా పితుర్వచః	
ముహూర్తమపి నేచ్ఛేయం జీవితం కుపితే నృపే	15
యతో మూలం నరః పశ్యేత్ ప్రాదుర్భావ మిహాత్మనః	
కథం తస్మిన్ న వర్తేత ప్రత్యక్షే సతి దైవతే	16
కచ్చి త్తే పరుషం కించి దభిమానాత్ పితా మమ	
ఉక్తో భవత్యా కోపేన యేనాఽస్య లులితం మనః	17
ఏత దాచక్ష్య మే దేవి తత్త్వేన పరిప్పచ్చతః	
కిం నిమిత్త మపూర్వోఽయం వికారో మనుజాధిపే	18
ఏవ ముక్త్యాతు కైకేయీ రాఘవేణ మహాత్మనా	
ఉవా చేదం సునిర్లజ్ఞా ధృష్ట మాత్మహితం వచః	19
న రాజా కుపితో రామ వ్యసనం నాఽస్య కించన	
కిన్చి న్మనోగతం తస్య త్వద్భయా న్నాభి భాషతే	20
ప్రియం త్వామఽప్రియం వక్తుం వాణీ నాఽన్యోప వర్తతే	
తదవశ్యం త్వయా కార్యం యదఽనేనా శృతం మమ	21
ఏష మహ్యం వరం దత్వా పురా మామభిపూజ్య చ	
స పశ్చాత్తప్యతే రాజా యథాఽన్యః ప్రాకృత స్తథా	22
అతిస్సృజ్య దదామీతి వరం మమ విశామ్పతిః	
స నిరఽర్థం గతజలే సేతుం బంధితు మిచ్ఛతి	23
ధర్మమూల మిదం రామ విదితం చ సతా మపి	
తత్ సత్యం న త్యజేద్రాజా కుపిత స్త్వత్కృతే యథా	24
యది తద్వక్ష్యతే రాజా శుభం వా యది వాఽశుభమ్	
కరిష్యసి తతః సర్వమాఖ్యాస్యామి పునస్త్యఽహం	25

యది త్వభిహితం రాజ్ఞా త్వయి త న్న విపత్స్యతే	
తతోఽహమభిదాస్యామి న హ్యేష త్వయి వక్ష్యతి	26
ఏత త్తు వచనం శృత్వా కైకేయ్యా సముదాహృతం	
ఉవాచ వ్యధితో రామ స్తాం దేవీం నృప సన్నిధౌ	27
అహో ధిజ్ఞాఽర్హసే దేవి వక్తుం మా మీద్యశం వచః	
అహం హి వచనాద్రాజ్ఞః పతేయ మపి పావకే	28
భక్షయేయం విషం తీక్ష్ణం మజ్జేయ మపి చార్ణవే	
నియుక్తః గురుణా పిత్రా నృపేణ చ హితేన చ	29
తత్ బ్రూహి వచనం దేవి రాజ్ఞో య దభికాంక్షితమ్	
కరిష్యే ప్రతిజానే చ రామో ద్విర్నాభి భాషతే	30
తమార్జవ సమాయుక్త మనార్యా సత్యవాదినమ్	
ఉవాచ రామం కైకేయీ వచనం భృశ దారుణమ్	31
పురా దేవాఽసురే యుద్ధే పిత్రా తే మమ రాఘవ	
రక్షితేన వరౌ దత్తౌ స శల్యేన మహారణే	32
తత్ర మే యాచితో రాజా భరతస్యాభిషేచనమ్	
గమనం దణ్డకాఽరణ్యే తవ చాఽద్యైవ రాఘవ	33
యది సత్యప్రతిజ్ఞం త్వం పితరం కర్తు మిచ్ఛసి	
ఆత్మానం చ నరశ్రేష్ఠ మమ వాక్య మిదం శృణు	34
సన్నిదేశే పితు స్తిష్ఠ యథా తేన ప్రతిశృతమ్	
త్వయాఽరణ్యం ప్రవేష్టవ్యం నవ వర్షాణి పంచా చ	35
భరత స్త్వభిషిచ్యేత య దేత దభిషేచనం	
త్వదఽర్థే విహితం రాజ్ఞా తేన సర్వేణ రాఘవ	36
సప్త సప్త చ వర్షాణి దణ్డకారణ్య మాశ్రితః	
అభిషేక మిమం త్యక్త్వా జటా చీరధరో వస	37
భరతః కోసలపురే ప్రశాస్తు వసుధా మిమామ్	
నానారత్న సమాకీర్ణం సవాజి రథ కుంజరామ్	38
ఏతేన త్వాం నరేంద్రోఽయమ్ కారుణ్యేన సమాప్లుతః	

శోక సంక్లిష్ట వదనో న శక్తోతి నిరీక్షితుం	39
ఏతత్ కురు నరేంద్రస్య వచనం రఘునందన	
సత్యేన మహతా రామ తారయస్వ నరాధిపం	40
ఇతీవ తస్యాం పరుషం వదంత్యాం	
న చైవ రామః ప్రవివేశ శోకం	
ప్రవివ్యధే చాపి మహానుభావో	
రాజా తు పుత్ర వ్యసనాభితప్తః	41
ఏకోనవింశ స్వర్గః - రామ ప్రతిజ్ఞా	
తదప్రియ మమిత్రహ్ని వచనం మరణోపమమ్	
శృత్వా న వివ్యధే రామః కైకేయాం చేద మబ్రవీత్	1
ఏవమస్తు గమిష్యామి వనం వస్తుమహం త్వితః	
జటా చీర ధరో రాజ్ఞః ప్రతిజ్ఞా మనుపాలయన్	2
ఇదం తు జ్ఞాతు మిచ్ఛామి కిమర్థం మాం మహీపతిః	
నాభినన్దతి దుర్ధర్షో యథాపూర్వ మరిందమః	3
మన్యు ర్న చ త్వయా కార్యో దేవి బ్రూమి తవాఽగ్రతః	
యాస్యామి భవ సుప్రీతా వనం చీర జటా ధరః	4
హితేన గురుణా పిత్రా కృతజ్ఞేన నృపేణ చ	
నియుజ్యమానో విస్రబ్ధః కిం న కుర్యా మఽహం ప్రీయమ్	5
అలీకం మానసం త్యేకం హృదయం దహతీవ మే	
స్వయం యన్నాహ మాం రాజా భరతస్యాభిషేచనమ్	6
అహం హి సీతాం రాజ్యం చ ప్రాణా నిష్ఠాన్ ధనాని చ	
హృష్టో బ్రాత్రే స్వయం దద్యాం భరతాయా ప్రచోదితః	7
కిం పున ర్మనుజేన్ద్రేణ స్వయం పిత్రా ప్రచోదితః	
తవ చ ప్రీయ కామార్థం ప్రతిజ్ఞామనుపాలయన్	8
తదాశ్వాసయ హ్రీమంతం కిం నిద్దం యన్మహీపతిః	
వసుధా సక్త నయనో మన్దమశ్రూణి ముంచతి	9
గచ్ఛన్తు చైవానయితుం దూతాః శేషు జవై ర్లయైః	

భరతం మాతులకులాదఁద్యైవ నృపశాసనాత్	10
దణ్ణకారణ్య మేషోఽహ మితో గచ్ఛామి సత్వరః	
అవిచార్య పితుర్వాక్యం సమా వస్తుం చతుర్దశ	11
సా హృష్టా తస్య తద్వాక్యం శృత్వా రామస్య కైకయీ	
ప్రస్థానం శ్రద్ధధానా హి త్వరయామాస రాఘవమ్	12
ఏవం భవతు యాస్యన్తి దూతాః శేఘ్రజవై ర్థయైః	
భరతం మాతులకులాదుపావర్తయితుం నరాః	13
తవ త్వహం క్షమం మన్యే నోత్సుకస్య విలమ్బనమ్	
రామ తస్మా దితః శేఘ్రం వనం త్వం గన్తుమర్హసి	14
వ్రీడాన్వితః స్వయం యచ్ఛ నృప స్త్వాం నాభిభాషతే	
నైతత్ కించి న్నరశ్రేష్ఠ మన్యురేషోపనీయతామ్	15
యావ త్త్వం న వనం యాతః పురాదస్మా దభిత్వరన్	
పితా తావ న్న తే రామ స్నాస్యతే భోక్ష్యతేపి వా	16
ధిక్ కష్ట మితి నిశ్వస్య రాజా శోకపరిఘ్నతః	
మూర్ఛితో నృపత త్తస్మిన్ పర్యంకే హేమభూషితే	17
రామోఽప్యుత్థాప్య రాజానం కైకేయ్యాభిప్రచోదితః	
కశయేవాహతో వాజీ వనం గన్తుం కృతత్వరః	18
తదఽప్రియ మనార్యాయా వచనం దారుణోదయమ్	
శృత్వా గతవృథో రామః కైకేయాం వాక్య మబ్రవీత్	19
నాహ మర్థపరో దేవి లోక మావస్తు ముత్సహే	
విద్ధి మామ్ ఋషిభిస్తుల్యం కేవలం ధర్మమాస్థితమ్	20
యదత్ర భవతః కించి చ్ఛక్యం కర్తుం ప్రియం మయా	
ప్రాణానపి పరిత్యజ్య సర్వథా కృత మేవ తత్	21
న హ్యతో ధర్మచరణం కించి దస్తి మహత్తరమ్	
యథా పితరి శుశ్రూషా తస్య వా వచన క్రియా	22
అనుక్తోఽప్యత్ర భవతా భవత్యా వచనా దహమ్	
వనే వత్సామి విజనే వర్షాణీహ చతుర్దశ	23

న నూనం మయి కైకేయి కించి దాశంససే గుణమ్	
య ద్రాజాన మవోచ స్త్వం మమేశ్వరతరా సతీ	24
యావ న్మాతర మాపుచ్చే సీతాం చానునయామ్యహమ్	
తతోఽద్వైవ గమిష్యామి దణ్ణకానాం మహాద్వనమ్	25
భరతః పాలయేద్రాజ్యం శుశ్రూషే చ్చ పితుర్యథా	
తథా భవత్యా కర్తవ్యం స హి ధర్మః సనాతనః	26
స రామస్య వచః శృత్వా భృశం దుఃఖహతః పితా	
శోకా దశక్నువన్ వక్తం ప్రరురోద మహాస్వనమ్	27
వన్దిత్వా చరణౌ రామౌ విసంజ్ఞస్య పితు స్తదా	
కైకేయ్యాశ్చాప్యఽనార్యాయా నిశ్చక్రామ మహాద్భుతిః	28
స రామః పితరం కృత్వా కైకేయాం చ ప్రదక్షిణమ్	
నిష్క్రమ్యాన్తఃపురాత్తస్మాత్ స్వం దదర్శ సుహృజ్ఞనమ్	29
తం బాష్పపరిపూర్ణాఽక్షః పృష్ఠతోఽను జగామ హ	
లక్ష్మణః పరమ క్రుద్ధః సుమిత్రానన్దవర్ధనః	30
అభిషేచనికం భాండం కృత్వా రామః ప్రదక్షిణం	
శనై ర్జగామ సాపేక్షో దృష్టిం తత్రావిచాలయన్	31
న చాస్య మహతీం లక్ష్మీం రాజ్యనాశోఽపకర్షతి	
లోక కాన్తస్య కాన్తత్వా చ్చీతరశ్మిరివ క్షపా	32
న వనం గన్తు కామస్య త్యజతశ్చ వసుంధరామ్	
సర్వలోకాతిగ స్వేవ లక్ష్మతే చిత్త విక్రియా	33
ప్రతిషేద్య శుభం చత్రం వ్యజనే చ స్వలంకృతే	
విసర్జయిత్వా స్వజనం రథం పౌరాం స్తథా జనాన్	34
ధారయన్ మనసా దుఃఖ మిన్ద్రియాణి నిగృహ్య చ	
ప్రవివేశాత్మవాన్ వేశ్మ మాతురఽప్రియ శంసివాన్	35
సర్వో హ్యభిజనః శ్రీమాన్ శ్రీమతః సత్యవాదినః	
నాలక్షయత రామస్య కించిదాకార మాననే	36
ఉచితం చ మహాబాహు ర్న జహౌ హర్షమాత్మనః	

శారదః సముదీర్ణాంశు శ్చంద్ర స్తేజ ఇవాత్మజం	37
వాచా మధురయా రామః సర్వం సమ్మానయన్ జనం	
మాతుః సమీపం ధీరాత్మా ప్రవివేక మహాయశాః	38
తం గుణైః సమతాం ప్రాప్తో బ్రాతా విపుల విక్రమః	
సౌమిత్రిరనువవ్రాజ ధారయన్ దుఃఖమాత్మజం	39
ప్రవిశ్య వేశ్మాఽతిభృశం ముదాన్వితం	
సమీక్ష్య తాం చార్ధ విపత్తి మాగతామ్	
న చైవ రామోఽత్ర జగామ విక్రియాం	
సుహృజ్ఞన స్యాత్మవిపత్తి శంకయా	40
<u>వింశ స్కంధః - కౌసల్యాక్రందః</u>	
తస్మింస్తు పురుషవ్యాప్తే నిష్క్రామతి కృతాంజలౌ	
ఆర్తశబ్దో మహాన్ జజ్ఞే స్త్రీణా మంతఃపురే తదా	1
కృత్యేష్వుఽచోదితః పిత్రా సర్వస్యాన్తఃపురస్య చ	
గతిర్యః శరణం చాపి స రామోఽద్య ప్రవత్స్యతి	2
కౌసల్యాయాం యథా యుక్తో జనన్యాం వర్తతే సదా	
తదైవ వర్తతేఽస్మాసు జన్మ ప్రభృతి రాఘవః	3
న కృద్ధ్య త్యభిశప్తోపి క్రోధనీయాని వర్ణయన్	
కృద్ధాన్ ప్రసాదయన్ సర్వాన్ స ఇతోఽద్య ప్రవత్స్యతి	4
అబుద్ధి ర్భృత నో రాజా జీవలోకం చరత్యఽయం	
యో గతిం సర్వలోకానాం పరిత్యజతి రాఘవం	5
ఇతి సర్వా మహిష్య స్తా వివత్సా ఇవ ధేనవః	
పతి మాచుక్రుశుశ్చైవ సస్వరం చాపి చుక్రుశుః	6
స హి చాంఽతఃపురే ఘోరమార్త శబ్దం మహీపతిః	
పుత్ర శోకాభి సంతప్త శ్శ్రుత్వా వ్యాలీయతాసనే	7
రామస్తు భృశ మాయస్తో నిశ్వసన్నివ కుఞ్జరః	
జగామ సహితో బ్రాతా మాతురన్తఃపురం వశీ	8
సోఽపశ్యత్ పురుషం తత్ర వృద్ధం పరమపూజితమ్	

ఉపవిష్టం గృహద్వారి తిష్ఠతశ్చాఽపరాన్ బహూన్	9
దృష్టైవ తు తదా రామం తే సర్వే సహసోత్థితాః	
జయేన జయతాం శ్రేష్ఠం వర్ణయంతి స్మ రాఘవం	10
ప్రవిశ్య ప్రథమాం కక్ష్యాం ద్వితీయాయాం దదర్శ సః	
బ్రాహ్మణాన్ వేద సంపన్నాన్ వృద్ధాన్ రాజ్ఞాభిసత్కృతాన్	11
ప్రణమ్య రామ స్తాన్ వృద్ధాన్ తృతీయాయాం దదర్శ సః	
స్త్రీయో వృద్ధాశ్చ బాలాశ్చ ద్వారరక్షణ తత్పరాః	12
వర్ణయిత్వా ప్రహృష్టా స్తాః ప్రవిశ్య చ గృహం స్త్రీయః	
న్యవేదయన్త త్వరితా రామ మాతుః ప్రియం తదా	13
కౌసల్యాపి తదా దేవీ రాత్రిం స్థిత్యా సమాహితా	
ప్రభాతే త్వకరోత్ పూజాం విష్ణోః పుత్ర హితైషిణీ	14
సా క్షౌమవసనా హృష్టా నిత్యం వ్రత పరాయణా	
అగ్నిం జుహోతి స్మ తదా మన్తవత్ కృత మఙ్గళా	15
ప్రవిశ్య చ తదా రామో మాతురన్తఃపురం శుభమ్	
దదర్శ మాతరం తత్ర హావయన్తీం హుతాశనమ్	16
దేవకార్య నిమిత్తం చ తత్రాఽపశ్య త్సముద్యతాం	
దధ్యఽక్షతం ఘృతం చైవ మోదకాన్ హవిష స్తథా	17
లాజాన్ మాల్యాని శుక్లాని పాయసం కృసరం తథా	
సమిధః పూర్ణకుమ్భాశ్చ దదర్శ రఘునందనః	18
తాం శుక్ల క్షౌమ సంవీతాం వ్రతయోగేన కర్మితాం	
తర్పయంతీం దదర్శాఽద్భిః దేవతాం వరవర్ణినీం	19
సా చిర స్యాత్మజం దృష్ట్వా మాతృనన్దన మాగతమ్	
అభిచక్రామ సంహృష్టా కిశోరం బడబా యథా	20
స మాతర మభిక్రాంతా ముపసంగృహ్య రాఘవః	
పరిష్పక్తశ్చ బాహుభ్యా ముపాఘ్రాతశ్చ మూర్ధని	21
తమువాచ దురాధర్షం రాఘవం సుత మాత్మనః	
కౌసల్యా పుత్ర వాత్సల్యా దిదం ప్రియహితం వచః	22

వృద్ధానాం ధర్మ శీలానాం రాజర్షీణాం మహాత్మనామ్	
ప్రాప్నురాయుశ్చ కీర్తిం చ ధర్మం చోపహితం కులే	23
సత్యప్రతిజ్ఞం పితరం రాజానం పశ్య రాఘవ	
అద్వైవ హి త్వాం ధర్మాత్మా యౌవరాజ్యేభిషిక్ష్యతి	24
దత్త మాసన మాలభ్య భోజనేన నిమంత్రితః	
మాతరం రాఘవః కించిత్ ప్రసార్యాజ్ఞలి మబ్రవీత్	25
స స్వభావ వినీతశ్చ గౌరవాచ్చ తదా నతః	
ప్రస్థితో దండకారణ్య మాప్రప్ణు ముపచక్రమే	26
దేవీ నూనం న జానీషి మహద్భయ ముపస్థితమ్	
ఇదం తవ చ దుఃఖాయ వైదేహ్యో లక్ష్మణస్య చ	27
గమిష్యే దండకారణ్యం కిమ౭నేనాసనేన మే	
విష్టరాసన యోగ్యో హి కాలో౭యం మాముపస్థితః	28
చతుర్దశ హి వర్షాణి వత్స్యామి విజనే వనే	
మధు మూల ఫలై ర్దీవన్ హిత్యా మునివదామిషమ్	29
భరతాయ మహారాజో యౌవరాజ్యం ప్రయచ్ఛతి	
మాం పునః దణ్డకారణ్యే వివాసయతి తాపసం	30
స షట్ చ అష్టా చ వర్షాణి వత్స్యామి విజనే వనే	
ఆసేవమానో వన్యాని ఫల మూలైశ్చ వర్తయన్	31
సా నికృతైవ సాలస్య యష్టిః పరశునా వనే	
పపాత సహసా దేవీ దేవతేవ దివశ్చ్యుతా	32
తామ౭దుఃఖోచితాం దృష్ట్వా పతితాం కదలీ మివ	
రామస్తూర్ణాపయామాస మాతరం గత చేతసం	33
ఉపావృత్యోత్థితాం దీనాం బడబా మివ వాహితామ్	
పాంసు కుణ్డిత సర్వాంగీం విమమర్శ చ పాణినా	34
సా రాఘవ ముపాసీన మ౭దుఃఖార్తా సుఖోచితా	
ఉవాచ పురుషవ్యాఘ్రు ముపశృణ్వతి లక్ష్మణే	35
యది పుత్ర న జాయేథా మమ శోకాయ రాఘవ	

న స్మ దుఃఖమతో భూయః పశ్యేయమఽహమప్రజాః	36
ఏక ఏవ హి వన్ధ్యాయాః శోకో భవతి మానవః	
అప్రజాఽస్మీతి సంతాపో న హ్యాన్యః పుత్ర విద్యతే	37
న దృష్టపూర్వం కల్యాణం సుఖం వా పతి పౌరుషే	
అపి పుత్రేపి పశ్యేయమితి రామా స్థితం మయా	38
సా బహూ న్యఽమనోజ్ఞాని వాక్యాని హృదయ చ్చిదామ్	
అహం శ్రోష్యే సపత్నీనా మవరాణాం వరా సతీ	39
అతో దుఃఖతరం కిం ను ప్రమదానాం భవిష్యతి	
మమ శోకో విలాపశ్చ యాదృశోఽయ మనంతకః	40
త్వయి సన్నిహితేష్యేవ మఽహమాసం నిరాకృతా	
కిం పునః ప్రోషితే తాత ద్రువం మరణ మేవ మే	41
అత్యంత నిగృహీతాఽస్మి భర్తు ర్నిత్యమతంత్రితా	
పరివారేణ కైకేయాః సమావాప్యఽథవావరా	42
యో హి మాం సేవతే కశ్చిదఽథవాప్యనువర్తతే	
కైకేయాః పుత్రమన్వీక్ష్య స జనో నాభిభాషతే	43
నిత్య క్రోధతయా తస్యాః కథం ను ఖర వాది తత్	
కైకేయ్యా వదనం ద్రష్టుం పుత్ర శఙ్కామి దుర్గతా	44
దశ సప్త చ వర్షాణి తవ జాతస్య రాఘవ	
అసితాని ప్రకాంక్షన్త్యా మయా దుఃఖ పరిక్షయమ్	45
తదఽక్షయం మహద్దుఃఖం నోత్సహే సహితుం చిరం	
విప్రకారం సపత్నీనా మేవం జీర్ణాఽసి రాఘవ	46
అపశ్యన్తీ తవ ముఖం పరిపూర్ణ శశి ప్రభం	
కృపణా వర్తయిష్యామి కథం కృపణ జీవికాం	47
ఉపవాసైశ్చ యోగైశ్చ బహుభిశ్చ పరిశ్రమైః	
దుఃఖం సంవర్ధితో మోఘం త్వం హి దుర్గతయా మయా	48
స్థిరం తు హృదయం మన్యే మమేదం య న్న దీర్యతే	
ప్రావృషీవ మహానద్యాః స్ఫుష్టం కూలం నవాఽమ్బుసా	49

మమైవ నూనం మరణం న విద్యతే న చాఽవకాశోస్తి యమక్షయే మమ య దంతకోఽద్యైవ న మాం జిహీర్షతి ప్రసహ్య సింహో రుదతీం మృగీ మివ	50
స్థిరం హి నూనం హృదయం మమాయసం న భిద్యతే యద్భువి నాఽవదీర్యతే అనేన దుఃఖేన చ దేహమర్పితం ధ్రువం హ్యకాలే మరణం న విద్యతే	51
ఇదం తు దుఃఖం య దఽనర్థకాని మే వ్రతాని దానాని చ సంయమాశ్చ హి తపశ్చ తప్తం యదఽపత్య కారణాత్ సునిష్ఠులం బీజ మివోష్ఠ మూషరే	52
యది హ్యకాలే మరణం స్వయేచ్ఛయా లభేత కశ్చి ధ్గురు దుఃఖ కర్మితః గతాఽహ మద్యైవ పరేత సంసదం వినా త్వయా ధేను రివాత్మజేన వై	53
అథాపి కిం జీవితమద్య మే వృధా త్వయా వినా చంద్ర నిభానన ప్రభ అనువ్రజిష్యామి వనం త్వయైవ గౌః సుదుర్బలా వత్స మివాఽనుకాంక్షయా	54
భృశ మసుఖ మమర్షితా తదా బహువిలలాప సమీక్య రాఘవమ్ వ్యసన ముపనిశామ్య సా మహాత్ సుత మివ బద్ధ మవేక్ష్య కిన్నరీ	55
<u>ఏకవింశ స్సర్గః - కౌసల్యా లక్ష్మణప్రతిబోధనం</u>	
తథా తు విలపన్తిం తాం కౌసల్యాం రామ మాతరమ్ ఉవాచ లక్ష్మణో దీనః తత్కాల సదృశం వచః	1

న రోచతే మమా ప్యేత దార్యే యద్రాఘవో వనమ్	
త్యక్త్వా రాజ్యశ్రియం గచ్ఛేత్ స్త్రీయా వాక్య వశం గతః	2
విపరీతశ్చ వృద్ధశ్చ విషయైశ్చ ప్రదర్శితః	
నృపః కి మివ న ట్టూయా చ్చోద్యమానః సమన్మథః	3
నాస్యాఽపరాధం పశ్యామి నాపి దోషం తథా విధమ్	
యేన నిర్వాస్యతే రాష్ట్రా వనవాసాయ రాఘవః	4
న తం పశ్యామ్యఽహం లోకే పరోక్షమపి యో నరః	
స్వమిత్రోపి నిరస్తోపి యోఽస్య దోష ముదాహరేత్	5
దేవ కల్పమ్ ఋజుం దాన్తం రిపూణామపి వత్సలమ్	
అవేక్షమాణః కో ధర్మం త్యజేత్ పుత్రమకారణాత్	6
త దిదం వచనం రాజ్ఞః పున ర్బాల్య ముపేయుషః	
పుత్రః కో హృదయే కుర్యాత్ రాజవృత్త మఽనుస్మరన్	7
యావ దేవ న జానాతి కశ్చిదర్థ మిమం నరః	
తావదేవ మయా సార్థమాత్మస్థం కురు శాసనమ్	8
మయా పార్శ్వే స ధనుషా తవ గుప్తస్య రాఘవ	
కః సమర్థోధికం కర్తుం కృతాఽన్తస్యేవ తిష్ఠతః	9
నిర్మనుష్యా మిమాం సర్వామఽయోధ్యాం మనుజ్జర్షభ	
కరిష్యామి శరై స్త్రీక్షైః యది స్థాస్యతి విప్రీయే	10
భరతస్యాథ పక్ష్యే వా యోవాఽస్య హిత మిచ్ఛతి	
సర్వానేవ వధిష్యామి మృదు ర్హి పరిభూయతే	11
ప్రోత్సాహితోయం కైకేయ్యా స దుష్టో యది నః పితా	
అమిత్ర భూతో నిస్సంగం వధ్యతాం బధ్యతామపి	12
గురోరప్యవలిప్తస్య కార్యాకార్యమఽజానతః	
ఉత్పథం ప్రతిపన్నస్య కార్యం భవతి శాసనం	13
బల మేష కిమాశ్రిత్య హేతుం వా పురుర్షభ	
దాతు మిచ్ఛతి కైకేయ్యై రాజ్యం స్థిత మిదం తవ	14
త్వయా చైవ మయా చైవ కృత్వా వైరమఽనుత్తమమ్	

కాఽస్య శక్తిః శ్రియం దాతుం భరతాయాఽరినాశన	15
అనురక్తోఽస్మి భావేన భ్రాతరం దేవి తత్త్వతః	
సత్యేన ధనుషా చైవ దత్తేన ఇష్టేన తే శపే	16
దీప్త మగ్ని మరణ్యం వా యది రామః ప్రవేక్ష్యతే	
ప్రవిష్టం తత్ర మాం దేవి త్వం పూర్వమవధారయ	17
హరామి వీర్యా ద్దుఃఖం తే తమః సూర్య ఇవోదితః	
దేవీ పశ్యతు మే వీర్యం రాఘవశ్చైవ పశ్యతు	18
హనిష్యే పితరం వృద్ధం కైకేయ్యా సక్త మానసం	
కృపణం చాస్థిరం బాలం వృద్ధ భావేన గర్జితం	19
ఏత త్తు వచనం శృత్వా లక్ష్మణస్య మహాత్మనః	
ఉవాచ రామం కౌసల్యా రుదన్తీ శోకలాలసా	20
భ్రాతు స్తే వదతః పుత్ర లక్ష్మణస్య శృతం త్వయా	
యదత్రాఽనన్తరం కార్యం కురుష్వ యది రోచతే	21
న చాధర్మ్యం వచః శృత్వా సపత్న్యా మమ భాషితమ్	
విహాయ శోకసంతప్తాం మాం వనం గన్తు మర్హసి	22
ధర్మజ్ఞ యది ధర్మిష్టో ధర్మం చరితు మిచ్ఛసి	
శుశ్రూష మామ్ ఇహాస్థ స్త్వం చరధర్మ మనుత్తమమ్	23
శుశ్రూషు ర్జననీం పుత్ర స్వగృహే నియతో వసన్	
వరేణ తపసా యుక్తః కాశ్యప స్త్రీదివం గతః	24
యథైవ రాజా పూజ్య స్తే గౌరవేణ తథా హ్యహమ్	
త్వాం నాఽహమనుజానామి న గన్తవ్య మితో వనమ్	25
త్వద్వియోగాన్ న మే కార్యం జీవితేన సుఖేన వా	
త్వయా సహ మమ శ్రేయః తృణానామపి భక్షణమ్	26
యది త్వం యాస్యసి వనం త్యక్త్వా మాం శోకలాలసామ్	
అహం ప్రాయ మిహాసిష్యే న హి శక్యామి జీవితుమ్	27
తత్ర స్త్వం ప్రాప్స్యసి పుత్ర నిరయం లోక విశృతమ్	
బ్రహ్మహత్యా మివాఽధర్మాత్ సముద్రః సరితాం పతిః	28

విలపనీం తథా దీనాం కౌసల్యాం జననీం తతః	
ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా వచనం ధర్మ సంహితమ్	29
నాస్తి శక్తిః పితుర్వాక్యం సమఽతిక్రమితుం మమ	
ప్రసాదయే త్వాం శిరసా గన్తు మిచ్ఛామ్యహం వనమ్	30
ఋషిణా చ పితు ర్వాక్యం కుర్వతా వ్రత చారిణా	
గౌః హతా జానతా ధర్మం కణ్ఠనాపి విపశ్చితా	31
అస్మాకం చ కులే పూర్వం సగర స్యాజ్ఞయా పితుః	
ఖనద్భి స్సాగరై ర్భూమి మఽవాప్తః సుమహాన్ వధః	32
జామదగ్న్యేన రామేణ రేణుకా జననీ స్వయమ్	
కృత్తా పరశునాఽరణ్యే పితు ర్వచన కారిణా	33
ఏతై రన్వైశ్చ బహుభిః దేవి దేవసమైః కృతం	
పితుర్వచన మక్లిబం కరిష్యామి పితుర్హితం	34
న ఖ ల్యేతన్ మయైకేన క్రియతే పితృశాసనమ్	
ఏతైరపి కృతం దేవి యే మయా తవ కీర్తితాః	35
నాఽహమ్ ధర్మ మపూర్వం తే ప్రతికూలం ప్రవర్తయే	
పూర్వైరఽయ మభిప్రేతో గతోమార్గోఽనుగమ్యతే	36
త దేతత్తు మయా కార్యం క్రియతే భువి నాఽన్యథా	
పితుర్హి వచనం కుర్వన్ న కశ్చిన్నామహీయతే	37
తామేవ ముక్త్యా జననీం లక్ష్మణం పునరఽబ్రివీత్	
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠ శ్రేష్ఠః సర్వ ధనుష్కృతాం	38
తవ లక్ష్మణ జానామి మయి స్నేహ మనుత్తమమ్	
విక్రమం చైవ సత్త్వం చ తేజశ్చ సుదురాసదం	39
మమ మాతుః మహద్ధుఃఖ మతులం శుభలక్షణ	
అభిప్రాయ మవిజ్ఞాయ సత్యస్య చ శమస్య చ	40
ధర్మో హి పరమో లోకే ధర్మే సత్యం ప్రతిష్ఠితమ్	
ధర్మ సంశ్రిత మేతచ్ఛ పితు ర్వచన ముత్తమమ్	41
సంశృత్య చ పితుర్వాక్యం మాతు ర్వా బ్రాహ్మణస్య వా	

న కర్తవ్యం వృథా వీర ధర్మ మాశ్రిత్య తిష్ఠతా	42
సోఽహం న శక్యమి పితు ర్నియోగ మతివర్తితుమ్	
పితుర్ధి వచనా ద్వీర కైకేయ్యాఽహం ప్రచోదితః	43
తదేనాం విస్సుజాఽనార్యాం క్షత్రధర్మాశ్రితాం మతిమ్	
ధర్మ మాశ్రయ మా తైక్ష్ణ్యం మద్బుద్ధిరఽనుగమ్యతామ్	44
త మేవ ముక్త్యా సౌహార్దాత్ భ్రాతరం లక్ష్మణాగ్రజః	
ఉవాచ భూయః కౌసల్యాం ప్రాణ్ణలిః శిరసా నతః	45
అనుమన్యస్వ మాం దేవి గమిష్యంత మితో వనమ్	
శాపితాఽసి మమ ప్రాణైః కురు స్వస్త్వయనాని మే	46
తీర్ణ ప్రతిజ్ఞశ్చ వనాత్ పునరేష్యామ్యహం పురీమ్	
యయాతి రివ రాజర్షిః పురా హిత్యా పునర్దివం	47
శోకః సంధార్యతాం మాతః హృదయే సాధు మా శుచః	
వనవాసా దిహైష్యామి పునః కృత్వా పితుర్వచః	48
త్వయా మయా చ వైదేహ్య లక్ష్మణేన సుమిత్రయా	
పితుర్నియోగే స్థాతవ్య మేష ధర్మ స్సనాతనః	49
అంబ సంహృత్య సంభారాన్ దుఃఖం హృది నిగృహ్య చ	
వనవాస కృతా బుద్ధి ర్మమ ధర్మానువర్తతాం	50
ఏతద్వచ స్తస్య నిశమ్య మాతా	
సుధర్మ్య మఽవ్యగ్ర మవిక్లబం చ	
మృతేవ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య దేవీ	
సమీక్ష్య రామం పునరిత్యువాచ	51
యదైవ తే పుత్ర పితా తథాఽహమ్	
గురుః స్వధర్మేణ సుహృత్తయా చ	
న త్వాఽనుజానామి న మాం విహాయ	
సుదుఃఖితా మర్హసి గంతు మేవం	52
కిం జీవితే నేహ వినా త్వయా మే	
లోకేన వా కిం స్వధయాఽమృతేన	

శ్రీయో ముహూర్తం తవ సన్నిధానం	
మమేహ కృత్వా దపి జీవలోకాత్	53
నరై రివోల్కాభిరపోహ్యామానో	
మహాగజోఽధ్వాన మనుప్రవిష్టః	
భూయః ప్రజజ్వాల విలాపమేనం	
నిశమ్య రామః కరుణం జనన్యాః	54
స మాతరం చైవ విసంజ్ఞకల్పాం	
ఆర్తం చ సౌమిత్రి మభిప్రతప్తం	
ధర్మే స్థితో ధర్మ్య మువాచ వాక్యం	
యథా స యేవాఽర్హతి తత్ర వక్తుం	55
అహం హి తే లక్ష్మణ నిత్యమేవ	
జానామి భక్తిం చ పరాక్రమం చ	
మమత్వభిప్రాయమసన్నిరీక్ష్య	
మాత్రా సహాఽభ్యర్థసి మాం సుదుఃఖం	56
ధర్మార్థ కామాః కిల జీవలోకే	
సమీక్షితా ధర్మ ఫలోదయేషు	
యే తత్ర సర్వే స్యు రసంశయం మే	
భార్యేవ వశ్యాభిమతా సుపుత్రా	57
యస్మింస్తు సర్వే స్యు రసన్నివిష్టా	
ధర్మో యత స్వాత్ తదుపక్రమేత	
ద్వేష్యో భవత్యర్థ పరో హి లోకే	
కామాత్మతా ఖల్వపి న ప్రశస్తా	58
గురుశ్చ రాజా చ పితా చ వృద్ధః	
క్రోధాత్ ప్రహర్షా ద్యదివాపి కామాత్	
యద్వాదిశేత్ కార్య మవేక్ష్య ధర్మం	
కష్టం న కుర్యాదన్యశంస వృత్తిః	59
స వై న శక్నోమి పితుః ప్రతిజ్ఞాం	

ఇమామకర్తుం సకలాం యథావత్ స హ్యవయో స్తాత గురు ర్నియోగే దేవ్యాశ్చ భర్తా స గతి స్స ధర్మః తస్మిన్ పునర్జీవతి ధర్మరాజే విశేషతః స్వే పథి వర్తమానే దేవీ మయా సార్థ మితోఽపగచ్ఛేత్ కథం స్విదఽన్యా విధవేవ నారీ సా మాఽనుమన్యస్య వనం వ్రజంతం కురుష్వ నః స్వస్త్వయనాని దేవి యథా సమాప్తి పునరావ్రజేయం యథా హి సత్యే న పున ర్యయాతిః యశో హ్యహం కేవల రాజ్యకారణాత్ న పృష్ఠతః కర్తుమఽలం మహోదయమ్ అదీర్ఘ కాలే న తు దేవి జీవితే వృణేఽవరా మద్య మహీ మధర్మతః ప్రసాదయ న్నరవృషభః స మాతరం పరాక్రమా జ్ఞిగ మిషురేవ దణ్ణకాన్ అథాఽనుజం భృశమనుశాస్య దర్శనం చకార తాం హృది జననీం ప్రదక్షిణమ్ ద్వావింశ స్సర్గః - దైవప్రాబల్యం అథ తం వ్యథయా దీనం సవిశేష మమర్షితమ్ శ్వసంత మివ నాగేస్తం రోష విస్ఫారితేక్షణమ్ ఆసాద్య రామ స్సామితిం సుహృదం భ్రాతరం ప్రియమ్ ఉవా చేదం స దైర్యేణ ధారయన్ సత్త్వ మాత్మవాన్ నిగృహ్య రోషం శోకం చ దైర్యమాశ్రిత్య కేవలం అవమానం నిరస్యేమం గృహీత్వా హర్ష ముత్తమం ఉపక్లుప్తం హి యత్ కించిదభిషేకార్థ మద్య మే	60 61 62 63 64 1 2 3
--	---

సర్వం విసర్జయ క్షిప్రం కురు కార్యం నిరత్యయం	4
సామిత్రే యోభిషికార్థే మమ సంభార సంభ్రమః	
అభిషేక నివృత్త్యర్థే సోఽస్తు సంభార సంభ్రమః	5
యస్యా మదభిషికాఽర్థం మానసం పరితప్యతే	
మాతా మే సా యథా న స్యాత్ సవిశంకా తథా కురు	6
తస్యాః శంకా మఽయందుఃఖం ముహూర్తమపి నోత్సహే	
మనసి ప్రతిసంజాతం సామిత్రేఽహముపేక్షితుమ్	7
న బుద్ధి పూర్వం నాబుద్ధం స్మరమీహ కదాచన	
మాత్మాణాం వా పితుర్వాహం కృత మల్పం చ విప్రియమ్	8
సత్యః సత్యాభిసంధశ్చ నిత్యం సత్యపరాక్రమః	
పరలోక భయాద్భీతో నిర్భయోఽస్తు పితా మమ	9
తస్యాపి హి భవే దస్మిన్ కర్మణ్యఽప్రతిసంహృతే	
సత్యం నేతి మనస్తాప స్తస్య తాప స్తపే చ్చ మామ్	10
అభిషేక విధానం తు తస్మాత్ సంహృత్య లక్ష్మణ	
అన్వగేవాఽహ మిచ్ఛామి వనం గన్తు మితః పునః	11
మమ ప్రవ్రాజనాదద్య కృతకృత్యా నృపాత్మజా	
సుతం భరతమవ్యగ్ర మభిషేచయతాం తతః	12
మయి చీరాఽజిన ధరే జటామణ్డల ధారిణి	
గతేఽరణ్యం చ కైకేయ్యా భవిష్యతి మన స్సుఖమ్	13
బుద్ధిః ప్రణీతా యే నేయం మనశ్చ సుసమాహితమ్	
తం తు నాఽర్థామి సంక్లేష్టుం ప్రవ్రజిష్యామి మా చిరమ్	14
కృతాన్త స్త్వేవ సామిత్రే ద్రష్టవ్యో మత్ప్రవాసనే	
రాజ్యస్య చ వితీర్ణస్య పునరేవ నివర్తనే	15
కైకేయ్యాః ప్రతిపత్తి ర్థి కథం స్యాన్ మమ పీడనే	
యది భావో న దైవోఽయం కృతాన్త విహితో భవేత్	16
జానాసి హి యథా సౌమ్య న మాతృషు మమాఽన్తరమ్	
భూత పూర్వో విశేషో వా తస్యా మయి సుతేపి వా	17

సోభిషిక నివృత్త్యర్థైః ప్రవాసార్థైశ్చ దుర్వచైః	
ఉగ్రై ర్వాక్యైరహం తస్యా నాన్యద్దైవాత్ సమర్థయే	18
కథం ప్రకృతి సంపన్నా రాజపుత్రీ తథా గుణా	
ఋయాత్ సా ప్రాకృతేవ స్త్రీ మత్ పీడాం భర్తు సన్నిధౌ	19
య దఽచిన్త్యం తు తద్దైవం భూతే ష్వపి న హన్యతే	
వ్యక్తం మయి చ తస్యాం చ పతితో హి విపర్యయః	20
కశ్చ దైవేన సౌమిత్రే యోద్ధుముత్సహతే పుమాన్	
యస్య న గ్రహణం కించిత్ కర్మణోఽన్య న్న దృశ్యతే	21
సుఖదుఃఖే భయక్రోధౌ లాభాలాభౌ భవాభవౌ	
యచ్ఛ కించిత్ తథాభూతం నను దైవస్య కర్మ తత్	22
ఋషయోఽపుగ్ర తపసో దైవేనాభిప్రపీడితాః	
ఉత్సృజ్య నియమాం స్త్రీవ్రాన్ భ్రంశ్యన్తే కామ మన్యుభిః	23
అసంకల్పిత మేవేహ యదఽకస్మాత్ ప్రవర్తతే	
నివర్త్యారంభ మారబ్ధం నను దైవస్య కర్మ తత్	24
ఏతయా తత్త్వయా బుద్ధ్యా సంస్తభ్యాత్మాన మాత్మనా	
వ్యాహతేఽప్యభిషేకే మే పరితాపో న విద్యతే	25
తస్మాదఽపరితాపః సన్ స్వమఽప్యనువిధాయ మామ్	
ప్రతిసంహారయ క్షిప్రమాభిషేచనికీం క్రియామ్	26
ఏభిరేవ ఘటై స్సర్వై రభిషేచన సంభృతైః	
మమ లక్ష్మణ తాపస్యే వ్రతస్నానం భవిష్యతి	27
అథవా కిం మమైతేన రాజద్రవ్యమయేన తు	
ఉద్భృతం మే స్వయం తోయం వ్రతాదేశం కరిష్యతి	28
మా చ లక్ష్మణ సంతాపం కార్షీ ర్లక్ష్మ్యా విపర్యయే	
రాజ్యం వా వనవాసో వా వనవాసో మహోదయః	29
న లక్ష్మణాస్మిన్ ఖలు కర్మవిఘ్నో	
మాతా యవీయస్యఽతిశంకనీయా	
దైవాభిపన్నాహి వదన్త్యనిష్ఠం	

జానాసి దైవం చ తథా ప్రభావమ్	30
త్రయోవింశ స్సర్గః - లక్ష్మణ క్రోధః	
ఇతి బ్రువతి రామే తు లక్ష్మణోఽధఃశిరా ముహూః	
శృత్వా మధ్యం జగా మేవ మనసా దుఃఖ హర్షయోః	1
తదాతు బద్ధ్వా భ్రుకుటీం భ్రువోర్మధ్యే నరర్షభః	
నిశశ్వాస మహాసర్వో బిలస్థ ఇవ రోషితః	2
తస్య దుష్ప్రతివీక్షం తద్బ్రుకుటీ సహితం తదా	
బభౌ క్రుద్ధస్య సింహస్య ముఖస్య సదృశం ముఖమ్	3
అగ్రహస్తం విధూన్వంస్తు హస్తీ హస్త మివాత్మనః	
తిర్యగూర్ధ్వం శరీరే చ పాతయిత్వా శిరో ధరామ్	4
అగ్రాణ్ణా వీక్షమాణస్తు తిర్య గ్రాతర మబ్రవీత్	
అస్థానే సంభ్రమో యస్య జాతో వై సుమహానయమ్	5
ధర్మదోష ప్రసజ్ఞేన లోకస్యాఽనతిశబ్దయా	
కథం హ్యేతదసంభ్రాన్త స్వద్విదో వక్తమర్హతి	6
యథా దైవమశౌణ్డీరం శౌణ్డీర క్షత్రియర్షభ	
కిం నామ కృపణం దైవమశక్త మభిశంససి	7
పాపయో స్తే కథం నామ తయోః శబ్దా న విద్యతే	
సన్తి ధర్మోపదాః శ్లణ్ణా ధర్మాత్మన్ కిం న బుధ్యసే	8
తయోః సుచరితం స్వార్థం శార్థ్యాత్ పరిజిహీర్షతోః	
యది నైవం వ్యవసితం స్యాద్ధి ప్రాగేవ రాఘవ	9
తయోః ప్రాగేవ దత్తస్య స్యా ద్వరః ప్రకృతశ్చ సః	
లోక విద్విష్ట మారబ్ధం త్వదఽన్యస్యాభిషేచనమ్	10
నోత్సహే సహితుం వీర తత్ర మే క్షంతు మర్హసి	
యే నేయ మాగతా ద్వైదం తవ బుద్ధి ర్మహామతే	11
స హి ధర్మో మమ ద్వేష్యః ప్రసజ్ఞౌ ద్యస్య ముహ్యసి	
కథం త్వం కర్మణా శక్తః కైకేయీ వశవర్తినః	12
కరిష్యసి పితుర్వాక్య మఽధర్మిష్టం విగర్హితం	

యద్యఽయం కిల్బిషా ద్భేదః కృతో ప్యేవం న గృహ్యతే	13
జాయతే తత్ర మే దుఃఖం ధర్మ సంగశ్చ గర్హితః	
తవాఽయం ధర్మ సంయోగో లోకస్యాస్య విగర్హితః	14
మనసాపి కథం కామం కుర్యాత్ స్వం కామవృత్తయోః	
తయోస్త్వఽహితయో ర్హిత్యం శత్రోః పితృభిదానయోః	15
యద్యపి ప్రతిపత్తి స్తే దైవీ చాపి తయోర్మతమ్	
తథాప్యపేక్షణీయం తే న మే తదపి రోచతే	16
విక్లబో వీర్యహీనో యః స దైవమనువర్తతే	
వీరాః సంభావితాత్మానో న దైవం పర్యుపాసతే	17
దైవం పురుషకారేణ యః సమర్థః ప్రబాధితుమ్	
న దైవేన విపన్నార్థః పురుష స్సోఽవసీదతి	18
ద్రక్ష్యన్తి త్వఽద్య దైవస్య పౌరుషం పురుషస్య చ	
దైవ మానుషయోరద్య వ్యక్తా వ్యక్తి ర్భవిష్యతి	19
అద్య మత్సౌరుష హతం దైవం ద్రక్ష్యన్తి వై జనాః	
యద్దైవాదాహతం తేఽద్య దృష్టం రాజ్యాభిషేచనమ్	20
అత్యజ్ఞశ మివోద్ధామం గజం మద బలోద్ధతమ్	
ప్రథావిత మహం దైవం పౌరుషేణ నివర్తయే	21
లోకపాలా స్సమస్తా స్తేనాఽద్య రామాభిషేచనమ్	
న చ కృత్స్నా స్త్రయోలోకా విహన్యుః కిం పునః పితా	22
యై ర్వివాస స్తవాఽరణ్యే మిథో రాజన్ సమర్థితః	
అరణ్యే తే వివత్స్యన్తి చతుర్దశ సమా స్తథా	23
అహం తదాశాం ఛేత్స్యామి పితుస్తస్యాశ్చ యా తవ	
అభిషేక విఘాతేన పుత్ర రాజ్యాయ వర్తతే	24
మద్భలేన విరుద్ధాయ న స్యా దైవ బలం తథా	
ప్రభవిష్యతి దుఃఖాయ యదోగ్రం పౌరుషం మమ	25
ఊర్ధ్వం వర్ష సహస్రాఽన్తే ప్రజా పాల్య మనన్తరమ్	
ఆర్య పుత్రాః కరిష్యన్తి వనవాసం గతే త్వయి	26

పూర్వం రాజర్షి వృత్త్యా హి వనవాసో విధీయతే ప్రజా నిక్షిప్య పుత్రేషు పుత్రవత్ పరిపాలనే	27
స చే ద్రాజన్యనేకాగ్రే రాజ్య విభ్రమ శక్యయా నైవ మిచ్ఛసి ధర్మాత్మన్ రాజ్యం రామ త్వమాత్మని	28
ప్రతిజానే చ తే వీర మా భూవం వీరలోక భాక్ రాజ్యం చ తవ రక్షేయమహం వేలేవ సాగరమ్	29
మగ్ధలై రభిషిశ్చాస్వ తత్ర త్వం వ్యాపృతో భవ అహమేకో మహీపాలానఽలం వారయితుం బలాత్	30
న శోభాఽర్థా విమౌ బాహూ న ధను ర్భూషణాయ మే నాఽసిరాబన్ధనార్థాయ న శరాః స్తమ్భ హేతవః	31
అమిత్ర దమనార్థం మే సర్వమేత చ్చతుష్టయమ్ న చాహం కామయేత్సర్థం యః స్యా చ్చతుర్మతో మమ	32
అసినా తీక్ష్ణ ధారేణ విద్యుచ్ఛలిత వర్చసా ప్రగృహీతేన వై శత్రుం వజ్రిణం వా న కల్పయే	33
ఖడ్గ నిష్పేష నిష్పిష్టై ర్గహనా దుశ్చరా చ మే హస్త్యఽశ్వ రథ హస్తోరు శిరోభి ర్భవితా మహీ	34
ఖడ్గధారా హతా మేఽద్య దీప్యమానా ఇవాద్రయః పతిష్యన్తి ద్విపో భూమౌ మేఘా ఇవ సవిద్యుతః	35
బద్ధ గోధాంగులి త్రాణే ప్రగృహీత శరాసనే కథం పురుషమానీ స్యాత్ పురుషాణాం మయి స్థితే	36
బహుభి శ్చైకమత్యస్య న్నేకేన చ బహూన్ జనాన్ వినియోక్త్యా మ్యఽహం బాణాన్ నృ వాజి గజ మర్మసు	37
అద్య మేఽస్త్ర ప్రభావస్య ప్రభావః ప్రభవిష్యతి రాజ్ఞశ్చాఽప్రభుతాం కర్తుం ప్రభుత్వం చ తవ ప్రభో	38
అద్య చన్దనసారస్య కేయూరా మోక్షణస్య చ వసూనాం చ విమోక్షస్య సుహృదాం పాలనస్య చ	39
అనురూపా విమౌబాహూ రామ కర్మ కరిష్యతః	

అభిషేచన విఘ్నస్య కర్తాణాం తే నివారణే	40
బ్రవీహి కోఽద్వైవ మయా వియుజ్యతాం	
తవా సుహృత్ ప్రాణ యశ స్సుహృజ్జనైః	
యథా తవేయం వసుధా వశే భవేత్	
తద్దైవ మాం శాధి తవాఽస్మి కింకరః	41
విమృజ్య బాష్పం పరిసాన్త్య చాఽసకృత్	
స లక్ష్మణం రాఘవ వంశ వర్ధనః	
ఉవాచ పిత్రో ర్వచనే వ్యవస్థితం	
నిబోధ మామేష హి సౌమ్య సత్పథః	42
<u>చతుర్వింశ స్కంధః - కౌసల్యార్చి సమాశ్వాసనం</u>	
తం సమీక్ష్య త్వవహితం పితుర్నిర్దేశ పాలనే	
కౌసల్యా బాష్ప సంరుద్ధా వచో ధర్మిష్ఠ మబ్రవీత్	1
అదృష్ట దుఃఖో ధర్మాత్మా సర్వభూత ప్రీయం వదః	
మయి జాతో దశరథాత్ కథ ముంచేన వర్తయేత్	2
యస్య భృత్యాశ్చ దాసాశ్చ మృష్టా న్యన్నాని భుంజతే	
కథం స భోక్తృతే నాథో వనే మూల ఫలాన్యఽయమ్	3
క ఏత చ్చ్రద్ధధే చ్ఛ్చుత్వా కస్య వా న భవేత్ భయమ్	
గుణవాన్ దయితో రాజ్ఞో రాఘవో యద్వివాస్యతే	4
నూనం తు బలవాన్ లోకే కృతాంత స్సర్వమాదిశేత్	
లోకే రామాభిరామ స్త్వం వనం యత్ర గమిష్యసి	5
అయం తు మమాత్మభవః తవాదర్శన మారుతః	
విలాప దుఃఖ సమిధో రుదితాఽశ్చ హుతాహుతిః	6
చింతా బాష్ప మహాధూమః తవాగమన చింతజః	
కర్మయిత్వా భృశం పుత్ర నిశ్వాసాయాస సంభవః	7
త్వయా విహీనా మిహ మాం శోకాఽగ్ని రతులో మహాన్	
ప్రథక్యతి యథా కక్షం చిత్త భాను ర్హిమాత్యయే	8
కథం హి ధేనుః స్వకం వత్సం గచ్ఛంతం నాఽనుగచ్ఛతి	

అహం త్వాఽనుగమిష్యామి పుత్ర యత్ర గమిష్యసి	9
తథా నిగదితం మాత్రా తద్వాక్యం పురుషర్షభః	
శ్కత్వా రామోఽబ్రవీ ద్వాక్యం మాతరం భృశ దుఃఖితామ్	10
కైకేయ్యా వణ్చితో రాజా మయి చాఽరణ్య మాశ్రితే	
భవత్యా చ పరిత్యక్తో న నూనం వర్తయిష్యతి	11
భర్తుః కిల పరిత్యాగో నృశంసః కేవలం స్త్రీయాః	
స భవత్యా న కర్తవ్యో మనసాపి విగర్హితః	12
యావత్ జీవతి కాకుత్స్థః పితా మే జగతీపతిః	
శుశ్రూషా క్రియతాం తావత్ స హి ధర్మ స్సనాతనః	13
ఏవముక్తా తు రామేణ కౌసల్యా శుభ దర్శనా	
తథేత్యువాచ సుప్రీతా రామ మక్లిష్టకారిణమ్	14
ఏవముక్తస్తు వచనం రామో ధర్మభృతాం వరః	
భూయ స్తా మబ్రవీ ద్వాక్యం మాతరం భృశ దుఃఖితామ్	15
మయా చైవ భవత్యా చ కర్తవ్యం వచనం పితుః	
రాజా భర్తా గురు శ్రేష్ఠః సర్వేషామీశ్వరః ప్రభుః	16
ఇమాని తు మహారణ్యే విహృత్య నవ పఞ్చా చ	
వర్షాణి పరమ ప్రీతః స్థాస్యామి వచనే తవ	17
ఏవముక్తా ప్రీయం పుత్రం బాష్పపూర్ణాననా తదా	
ఉవాచ పరమార్తా తు కౌసల్యా పుత్ర వత్సలా	18
ఆసాం రామ సపత్నీనాం వస్తుం మధ్యే న మే క్షమమ్	
నయ మామపి కాకుత్స్థ వనం వన్యం మృగీం యథా	19
యది తే గమనే బుద్ధిః కృతా పితురపేక్షయా	
తాం తథా రుదతీం రామో రుదన్ వచనమబ్రవీత్	20
జీవన్త్యా హి స్త్రీయా భర్తా దైవతం ప్రభురేవ చ	
భవత్యా మమచైవాఽద్య రాజా ప్రభవతి ప్రభుః	21
న హ్యనాథా వయం రాజ్ఞా లోకనాథేన ధీమతా	
భరతశ్చాపి ధర్మాత్మా సర్వభూత ప్రీయం వదః	22

భవతీ మనువర్తేత స హి ధర్మరతః సదా	
యథా మయి తు నిష్కాన్తే పుత్ర శోకేన పార్థివః	23
శ్రమం నాఽవాప్పుయాత్ కించిదప్రమత్తా తథా కురు	
దారుణశ్చాప్యఽయం శోకో యదైనం న వినాశయేత్	24
రాజ్ఞో వృద్ధస్య సతతం హితం చర సమాహితా	
వ్రతోపవాస నిరతా యా నారీ పరమోత్తమా	25
భర్తారం నాఽనువర్తేత సా చ పాపగతిర్భవేత్	
భర్తు శుశ్రూషయా నారీ లభతే స్వర్గ ముత్తమం	26
అపి యా నిర్మమస్కారా నివృత్తా దేవపూజనాత్	
శుశ్రూషా మేవ కుర్వీత భర్తుః ప్రియహితే రతా	27
ఏష ధర్మః పురా దృష్టో లోకే వేదే శృత స్మృతః	
అగ్ని కార్యేషు చ సదా సుమనోభిశ్చ దేవతాః	28
పూజ్యా స్తే మత్కృతే దేవి బ్రాహ్మణాశ్చైవ సువ్రతాః	
ఏవం కాలం ప్రతీక్షస్వ మమాగమన కాంక్షిణీ	29
నియతా నియతాహారా భర్తు శుశ్రూషణే రతా	
ప్రాప్స్యసే పరమం కామం మయి ప్రత్యాగతే సతి	30
యది ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో ధారయిష్యతి జీవితమ్	
ఏవముక్తా తు రామేణ బాష్ప పర్యాకులేక్షణా	31
కౌసల్యా పుత్ర శోకార్తా రామం వచన మబ్రవీత్	
గమనే సుకృతాం బుద్ధిం న తే శక్నోమి పుత్రక	32
వినివర్తయతుం వీర నూనం కాలో దురత్యయః	
గచ్ఛ పుత్ర త్వమేకాగ్రో భద్రం తేఽస్తు సదా విభో	33
పున స్త్వయి నివృత్తే తు భవిష్యామి గత క్షమా	
ప్రత్యాగతే మహాభాగే కృతాఽర్థే చరిత వ్రతే	34
పితురాన్మణ్యతాం ప్రాప్తే ప్రతిలప్స్వే పరం సుఖం	
కృతాన్తస్య గతిః పుత్ర దుర్విభావ్యా సదా భువి	35
య స్త్వాం సంబోదయతి మే వచ ఆచ్ఛిద్య రాఘవ	

గచ్చేదానీం మహాబాహో క్షేమేణ పునరాగతః	36
నందయిష్యసి మాం పుత్ర సామ్నా వాక్యేన చారుణా	
అపీదానీం స కాలః స్యా ద్వనాత్ ప్రత్యాగతం పునః	37
య త్వాం పుత్రక పశ్యేయం జటావల్కల ధారిణం	
తథా హి రామం వనవాస నిశ్చితం	
సమీక్య దేవీ పరమేణ చేతసా	
ఉవాచ రామం శుభ లక్షణం వచో	
బభూవ చ స్వస్త్వయనాభికాంక్షిణీ	38
<u>పంచవింశ స్కంధః - మాతృ స్వస్త్వయనం</u>	
సాఽపనీయ తమాయాస ముపస్సుశ్య జలం శుచి	
చకార మాతా రామస్య మజ్జళాని మనస్వినీ	1
న శక్యసే వారయితుం గచ్చేదానీం రఘూత్తమ	
శీఘ్రమేవ వినివర్తస్య వర్తస్య చ సతాం క్రమే	2
యం పాలయసి ధర్మం త్వం ధృత్యా చ నియమేన చ	
స వై రాఘవశార్దూల ధర్మ స్త్వాం అభిరక్షతు	3
యేభ్యః ప్రణమసే పుత్ర చైత్యేష్యాయతనేషు చ	
తే చ త్వా మభిరక్షంతు వనే సహ మహర్షిభిః	4
యాని దత్తాని తేఽస్త్రాణి విశ్వామిత్రేణ ధీమతా	
తాని త్వా మభిరక్షంతు గుణై స్సముదితం సదా	5
పితృ శుశ్రూషయా పుత్ర మాతృ శుశ్రూషయా తథా	
సత్యేన చ మహాబాహో చిరంజీవాభిరక్షితః	6
సమిత్కుశ పవిత్రాణి వేద్యశ్చాయతనాని చ	
స్థండిలాని విప్రాణాం శైలా వృక్షాః క్షుపా హ్రదాః	7
పతంగాః పన్నగాః సింహ స్త్వాం రక్షతు నరోత్తమ	
స్వస్తి సాధ్యాశ్చ విశ్వేచ మరుతశ్చ మహర్షయః	8
స్వస్తి ధాతా విధాతా చ స్వస్తి పూషా భగోఽర్యమా	
లోక పాలాశ్చ తే సర్వే వాసవ ప్రముఖా స్తథా	9

ఋతవశ్చైవ పక్షాశ్చ మాసాః సంవత్సరాః క్షపాః	
దినాని చ ముహూర్తాశ్చ స్వస్తి కుర్వన్తు తే సదా	10
స్మృతి ర్ఘృతిశ్చ ధర్మశ్చ పాన్తు త్వాం పుత్ర సర్వతః	
స్కన్ధశ్చ భగవాన్ దేవః సోమశ్చ సబృహస్పతిః	11
సప్తర్షయో నారదశ్చ తే త్వాం రక్షన్తు సర్వతః	
యే చాపి సర్వత స్సిద్ధా దిశశ్చ సదిగీశ్వరాః	12
స్తుతా మయా వనే తస్మిన్ పాంతు త్వాం పుత్ర నిత్యశః	
శైలా స్సర్వే సముద్రాశ్చ రాజా వరుణ ఏవ చ	13
ద్వౌ రంతరిక్షం పృథివీ నద్య స్సర్వా స్తథైవ చ	
నక్షత్రాణి చ సర్వాణి గ్రహాశ్చ సహదేవతాః	14
అహో రాత్రే తథా సంధ్యే పాంతు త్వాం వనమాశ్రితం	
ఋతవశ్చైవ షట్సుణ్యా మాసాః సంవత్సరా స్తథా	15
కలాశ్చ కాష్ఠాశ్చ తథా తవ శర్మ దిశంతు తే	
మహావనే చరతో మునివేషస్య ధీమతః	16
తవాదిత్యాశ్చ దైత్యాశ్చ భవంతు సుఖదా స్సదా	
రాక్షసానాం పిశాచానాం రౌద్రాణాం క్రూర కర్మణామ్	17
క్రవ్యాదానాం చ సర్వేషాం మా భూత్ పుత్రక తే భయం	
ప్లవగా వృశ్చికా దంశా మశకాశ్చైవ కాననే	18
సరీస్సుపాశ్చ కీటాశ్చ మా భూవన్ గహనే తవ	
మహాద్విపాశ్చ సింహాశ్చ వ్యాఘ్రా ఋక్షాశ్చ దంష్ఠ్రిణః	19
మహిషాః శృంభిణో రౌద్రా న తే ద్రుహ్యన్తు పుత్రక	
నృమాంస భోజనో రౌద్రా యే చాఽన్యే సత్త్వ జాతయః	20
మా చ త్వాం హింసిషుః పుత్ర మయా సంపూజితా స్త్విహ	
ఆగమా స్తే శివాః సన్తు సిద్ధ్యన్తు చ పరాక్రమాః	21
సర్వ సంపత్తయో రామ స్వస్తిమాన్ గచ్ఛ పుత్రక	
స్వస్తి తే స్త్వాఽన్తరిక్షేభ్యః పార్థివేభ్యః పునః పునః	22
సర్వేభ్యశ్చైవ దేవేభ్యో యే చ తే పరిపన్ధినః	

శుక్రః సోమశ్చ సూర్యశ్చ ధనదోఽథ యమ స్తథా	23
పాంతు త్వా మర్చితా రామ దండకారణ్యవాసినం	
అగ్నిర్వాయు స్తథా ధూమో మంత్రాశ్చర్షి ముఖాచ్యుతాః	24
ఉపస్పర్శన కాలే తు పాంతు త్వాం రఘునందన	
సర్వలోక ప్రభుర్బ్రహ్మ భూతభర్తా తథర్షయః	25
యే చ శేషాః సురాః రక్షన్తు వన వాసినమ్	
ఇతి మాల్వైః సురగణాన్ గన్తైశ్చాపి యశస్వినీ	26
స్తుతిభి శ్చాఽనురూపాభిరానర్పాయత లోచనా	
జ్వలనం సముపాదాయ బ్రాహ్మణేన మహాత్మనా	27
హావయామాస విధినా రామ మంగళ కారణాత్	
ఘృతం శ్వేతాని మాల్యాని సమిధః శ్వేత సర్వపాన్	28
ఉపసంపాదయామాస కౌసల్యా పరమాంగనా	
ఉపాధ్యాయః సవిధినా హుత్వా శాంతిమఽనామయం	29
హుతహవ్యాఽవశేషేణ బాహ్యం బలిమకల్పయత్	
మధు దధ్యఽక్షత ఘృతైః స్వస్తి వాచ్య ద్విజాం స్తతః	30
వాచయామాస రామస్య వనే స్వస్త్వయన క్రియాః	
తత స్తస్మై ద్విజేంద్రాయ రామమాతా యశస్వినీ	31
దక్షిణాం ప్రదదౌ కామ్యాం రాఘవం చేదమబ్రవీత్	
యన్మజ్గళం సహస్రాక్షే సర్వదేవ నమస్కృతే	32
వృత్ర నాశే సమభవ త్తతే భవతు మంగళం	
యన్మజ్గళం సుపర్ణస్య వినతాఽకల్పయత్ పురా	33
అమృతం ప్రార్థయానస్య తతే భవతు మజ్గళమ్	
అమృతోత్పాదనే దైత్యాన్ ఘ్నతో వజ్రధరస్య యత్	34
అదితి ర్మంగళం ప్రాదా త్తతే భవతు మంగళం	
త్రీన్ విక్రమాన్ ప్రక్రమతో విష్ణోరఽమిత తేజసః	35
యదాసీన్మంగళం రామ త్తతే భవతు మంగళం	
ఋతవ స్సాగారా ద్వీపా వేదా లోకా దిశశ్చ తే	36

మంగళాని మహాబాహో దిశంతు శుభ మంగళాః	
ఇతి పుత్రస్య శేషాంశ్చ కృత్వా శిరసి భామినీ	37
గంధైశ్చాపి సమాలభ్య రామమాఽయత లోచనా	
ఓషధీం చాపి సిద్ధార్థాం విశల్య కరణీం శుభామ్	38
చకార రక్షాం కౌసల్యా మస్తైరభిజజాప చ	
ఉవాచాఽతి ప్రహృష్టేవ సా దుఃఖ వశవర్తినీ	39
వాఙ్మోక్షేణ న భావేన వాచా సంసజ్జమానయా	
ఆనమ్య మూర్ధ్ని చామ్రాయ పరిష్కజ్య యశస్వినీ	40
అవదత్ పుత్ర సిద్ధార్థో గచ్ఛ రామ యథా సుఖమ్	
అరోగం సర్వసిద్ధార్థ మఽయోధ్యాం పునరాగతమ్	41
పశ్యామి త్వాం సుఖం వత్స సుస్థితం రాజవర్మని	
పునష్ట దుఃఖ సంకల్పా హర్షవిద్యోతితాననా	42
ద్రక్ష్యామి త్వాం వనాత్ ప్రాప్తం పూర్ణచంద్ర మివోదితం	
భద్రాసనగతం రామ వనవాసాదిహాగతం	43
ద్రక్ష్యామి చ పున స్త్వాం తు తీర్ణవంతం పితుర్వచః	
మంగళై రుపసంపన్నో వనవాసాదిహాగతః	44
వధ్వా మమ చ నిత్యం త్వం కామాన్ సంవర్దయ ప్రభో	
మయాఽర్చితా దేవగణాః శివాదయో	
మహర్షయో భూత మహాసురోరగాః	
అభిప్రయాతస్య వనం చిరాయ తే	
హితాని కాంక్షన్తు దిశశ్చ రాఘవ	45
ఇతీవచాఽశ్చ ప్రతిపూర్ణ లోచనా	
సమాప్య చ స్వస్త్వయనం యథావిధి	
ప్రదక్షిణం చైవ చకార రాఘవం	
పునః పునశ్చాపి నిపీడ్య సస్వజే	46
తథా తు దేవ్యా స కృత ప్రదక్షిణో	
నిపీడ్య మాతుశ్చరణౌ పునః పునః	

జగామ సీతా నిలయం మహాయశాః	
స రాఘవః ప్రజ్వలితః స్వయా శ్రియా	47
<u>షడ్వింశ సుర్గః - సీతాప్రత్యవస్థాపనం</u>	
అభివాద్య చ కౌసల్యాం రామః సంప్రస్థితో వనమ్	
కృత స్వస్థ్యయనో మాత్రా ధర్మిష్ఠీ వర్తన్మి స్థితః	1
విరాజయన్ రాజసుతో రాజమార్గం నరై ర్ఘృతమ్	
హృదయాని మమన్దేవ జనస్య గుణవత్తయా	2
వైదేహీ చాపి తత్ సర్వం న శుశ్రావ తపస్వినీ	
తదేవ హృది తస్యాశ్చ యౌవరాజ్యాభిషేచనమ్	3
దేవకార్యం స్వయం కృత్వా కృతజ్ఞా హృష్ట చేతనా	
అభిజ్ఞా రాజ ధర్మాణాం రాజపుత్రం ప్రతీక్షతే	4
ప్రవివేశాఽథ రామస్తు స్వం వేశ్మ సువిభూషితమ్	
ప్రహృష్ట జన సంపూర్ణం హ్రీయా కించి దవాఙ్మఖః	5
అథ సీతా సముత్పత్య వేపమానా చ తం పతిమ్	
అపశ్యత్ శోక సంతప్తం చిన్తా వ్యాకులి తేంద్రియమ్	6
తాం దృష్ట్వా స హి ధర్మాత్మా న శాశాక మనోగతం	
తం శోకం రాఘవః నోఽడుం తతో వివృతతాం గతః	7
వివర్ణ వదనం దృష్ట్వా తం ప్రస్విన్న మమర్షణమ్	
ఆహ దుఃఖాభి సంతప్తా కిమిదానీ మిదం ప్రభో	8
అద్య బార్హస్పతః శీమానుక్తః పుష్యోను రాఘవ	
ప్రోచ్యతే బ్రాహ్మణైః ప్రాజ్ఞైః కేన త్వమఽసి దుర్మనాః	9
న తే శత శలాకేన జల ఫేన నిభేన చ	
ఆవృతం వదనం వల్గు ఛత్రేణాభివిరాజతే	10
వ్యజనాభ్యాం చ ముఖ్యాభ్యాం శతపత్ర నిభేక్షణమ్	
చన్ద్ర హంస ప్రకాశాభ్యాం వీఙ్యతే న తవాననమ్	11
వాగ్మినో వన్దినశ్చాపి ప్రహృష్టా స్త్వం నరర్షభ	
స్తువన్తో నాఽద్య దృశ్యన్తే మఙ్గళైః సూత మాగధాః	12

న తే క్షౌద్రం చ దధి చ బ్రాహ్మణా వేద పారగాః	
మూర్ధ్ని మూర్ధ్నాభిషిక్తస్య దధతి స్మ విధానతః	13
న త్వాం ప్రకృతయ స్సర్వాః శ్రీణీ ముఖ్యాశ్చ భూషితాః	
అనువ్రజితు మిచ్ఛన్తి పౌర జానపదా స్తథా	14
చతుర్భి ర్వేగ సంపన్నై ర్థయైః కాఞ్చాన భూషణైః	
ముఖ్యః పుష్య రథో యుక్తః కిం న గచ్ఛతి తేఽగ్రతః	15
న హస్తీ చాఽగ్రతః శ్రీమాం స్తవ లక్షణ పూజితః	
ప్రయాణే లక్ష్యతే వీర కృష్ణ మేఘు గిరి ప్రభః	16
న చ కాఞ్చాన చిత్రం తే పశ్యామి ప్రియ దర్శన	
భద్రాసనం పురస్కృత్య యాన్తం వీరపురస్కృతమ్	17
అభిషేకో యదా సజ్జః కి మిదానీ మిదం తవ	
అపూర్వో ముఖ వర్ణశ్చ న ప్రహర్షశ్చ లక్ష్యతే	18
ఇతీవ విలపన్తిం తాం ప్రోవాచ రఘునన్దనః	
సీతే తత్ర భవాం స్తాత ప్రవ్రాజయతి మాం వనమ్	19
కులే మహతి సంభూతే ధర్మజ్ఞే ధర్మ చారిణి	
శృణు జానకి యే నేదం క్రమేణాఽభ్యాగతం మమ	20
రాజ్ఞా సత్య ప్రతిజ్ఞేన పిత్రా దశరథేన చ	
కైకేయ్యై మమ మాత్రే తు పురా దత్తౌ మహావరౌ	21
తయాఽద్య మమ సజ్జేఽస్మిన్నభిషేకే నృపోద్యతే	
ప్రచోదిత స్స సమయో ధర్మేణ ప్రతినిర్జితః	22
చతుర్దశ హి వర్షాణి వస్తవ్యం దణ్డకే మయా	
పిత్రా మే భరతశ్చాపి యౌవరాజ్యే నియోజితః	23
సోఽహం త్వా మాగతో ద్రష్టుం ప్రస్థితో విజనం వనమ్	
భరతస్య సమీపే తే నాఽహం కథ్యః కదాచన	24
ఋద్ధి యుక్తా హి పురుషా న సహస్తే పర స్తవమ్	
తస్మా న్న తే గుణాః కథ్యా భరతస్యాఽగ్రతో మమ	25
నాపి త్వం తేన భర్తవ్యా విశేషేణ కదాచన	

అనుకూలతయా శక్యం సమీపే తస్య వర్తితుమ్	26
తస్మై దత్తం నృపతినా యౌవరాజ్యం సనాతనం	
స ప్రసాద్య స్వయా సీతే నృపతిశ్చ విశేషతః	27
అహం చాపి ప్రతిజ్ఞాం తాం గురోః సమఽనుపాలయన్	
వన మద్వైవ యాస్యామి స్థిరా భవ మనస్వినీ	28
యాతే చ మయి కల్యాణి వనం ముని నిషేవితమ్	
వ్రతోపవాస పరయా భవితవ్యం త్వయా నమే	29
కాల్య ముత్థాయ దేవానాం కృత్వా పూజాం యథావిధి	
వన్దితవ్యో దశరథః పితా మమ నరేశ్వరః	30
మాతా చ మమ కౌసల్యా వృద్ధా సంతాప కర్షితా	
ధర్మ మేవాఽగ్రతః కృత్వా త్వత్త స్సమ్మాన మర్హతి	31
వన్దితవ్యాశ్చ తే నిత్యం యా శ్శేషా మమ మాతరః	
స్నేహ ప్రణయ సంభోగైః సమా హి మమ మాతరః	32
భ్రాతృ పుత్ర సమౌచాపి ద్రష్టవ్యౌ చ విశేషతః	
త్వయా భరత శత్రుఘ్నౌ ప్రాణైః ప్రీయతౌ మమ	33
విప్రియం న చ కర్తవ్యం భరతస్య కదాచన	
స హి రాజా ప్రభుశ్చైవ దేశస్య చ కులస్య చ	34
ఆరాధితా హి శీలేన ప్రయత్నైశ్చోపసేవితాః	
రాజానః సంప్రసీదన్తి ప్రకుప్యన్తి విపర్యయే	35
భౌరసానపి పుత్రాన్ హి త్యజన్త్యఽహిత కారిణః	
సమర్థాన్ సంప్రగృహ్ణన్తి పరా నపి నరాధిపాః	36
సా త్వం వసేహ కల్యాణి రాజ్ఞః సమఽనువర్తినీ	
భరతస్య రతా ధర్మే సత్యవ్రత పరాయణా	37
అహం గమిష్యామి మహావనం ప్రీయే	
త్వయా హి వస్తవ్య మిహైవ భామిని	
యథా వ్యలీకం కురుషే న కస్యచిత్	
తథా త్వయా కార్య మిదం వచో మమ	38

సప్తవింశ స్వర్గః -- పతివ్రతాధ్యవసాయః

ఏవముక్తా తు వైదేహీ ప్రియాఽర్థా ప్రియ వాదినీ	
ప్రణయాదేవ సంక్రుద్ధా భర్తార మిద మబ్రవీత్	1
కి మిదం భాషసే రామ వాక్యం లఘుతయా ధృవం	
త్వయా యదఽపహాస్యం మే శృత్వా నరవరాత్మజ	2
ఆర్యపుత్ర పితా మాతా భ్రాతా పుత్ర స్తథా స్నుషా	
స్వాని పుణ్యాని భుంజానాః స్వం స్వం భాగ్య ముపాసతే	3
భర్తుర్భాగ్యం తు భావ్యైకా ప్రాప్నోతి పురుషర్షభ	
అతశ్చైవాఽహ మాదిష్టా వనే వస్తవ్య మిత్యపి	4
న పితా నాత్మజో నాత్మా న మాతా న సఖీజనః	
ఇహ ప్రేత్య చ నారీణాం పతి రేకో గతిః సదా	5
యది త్వం ప్రస్థితో దుర్గం వన మద్వైవ రాఘవ	
అగ్రత స్తే గమిష్యామి మృద్నన్తీ కుశ కణ్ణికాన్	6
ఈర్ష్యా రోషో బహిష్కృత్య పీతశేష మివోదకమ్	
నయ మాం వీర విస్త్రుః పాపం మయి న విద్యతే	7
ప్రాసాదాఽగై ర్విమానై ర్వా వైహాయస గతేన వా	
సర్వాఽవస్థా గతా భర్తుః పాదచ్ఛాయా విశిష్యతే	8
అనుశిష్టాఽస్మి మాత్రా చ పిత్రా చ వివిధాశ్రయమ్	
నాఽస్మి సంప్రతి వక్తవ్యా వర్జితవ్యం యథా మయా	9
అహం దుర్గం గమిష్యామి వనం పురుష వర్జితం	
నానా మృగగణాకీర్ణం శార్దూల వృక సేవితం	10
సుఖం వనే నివత్స్యామి యదైవ భవనే పితుః	
అచింతయన్తీ త్రీన్ లోకాం శ్చింతయన్తీ పతి వ్రతమ్	11
శుశ్రూషమాణా తే నిత్యం నియతా బ్రహ్మచారిణీ	
సహ రంస్యే త్వయా వీర వనేషు మధు గన్ధిషు	12
త్వం హి కర్తుం వనే శక్తో రామ సంపరిపాలనమ్	
అన్యస్యాపి జన స్యేహ కిం పున ర్మమ మానద	13

సహ త్వయా గమిష్యామి వన మృద్య న సంశయః నాఽహం శక్యా మహాభాగ నివర్తయితు ముద్యమాత్	14
ఫల మూలాఽశనా నిత్యం భవిష్యామి న సంశయః న తే దుఃఖం కరిష్యామి నివసన్తి సహ త్వయా	15
అగ్రత స్తే గమిష్యామి భోక్త్యే భుక్తవతి త్వయి ఇచ్ఛామి సరిత శ్చైలాన్ పల్వలాని వనాని చ	16
ద్రష్టుం సర్వత్ర నిర్భీతా త్వయా నాథేన ధీమతా హంస కారణవాక్పిఠాః పద్మినీః సాధు పుష్పితాః	17
ఇచ్ఛేయం సుఖినీ ద్రష్టుం త్వయా వీరేణ సంగతా అభిషేకం కరిష్యామి తాసు నిత్యం యత వ్రతా	18
సహ త్వయా విశాలాక్ష రంస్యే పరమనన్దినీ ఏవం వర్ష సహస్రాణాం శతం వాఽహం త్వయా సహ	19
వ్యతిక్రమం న వేత్స్యామి స్వర్గోపి న హి మే మతః స్వర్గోపి చ వినా వాసో భవితా యది రాఘవ	20
త్వయా మమ నరవ్యాఘ్రు నాఽహం త మపి రోచయే అహం గమిష్యామి వనం సుదుర్గమం	
మృగా యుతం వానర వారణైర్యుతమ్ వనే నివత్స్యామి యథా పితుర్గృహే	
తవైవ పాదావుపగృహ్యా సంయతా అనన్య భావామనురక్త చేతసం	21
త్వయా వియుక్తాం మరణాయ నిశ్చితామ్ నయస్య మాం సాధు కురుష్వ యాచనాం	
న తే మయాతో గురుతా భవిష్యతి తథా బ్రువాణామపి ధర్మ వత్సలో	22
న చ స్మ సీతాం నృవరో నినీషతి ఉవాచ సీతాం బహు సన్నివర్తనే	
వనే నివాసస్య చ దుఃఖితాం వ్రతి	23

అష్టావింశ స్వర్గః - వనదుఃఖప్రతిబోధనం

స ఏవం బ్రువతీం సీతాం ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః	
న నేతుం కురుతే బుద్ధిం వనే దుఃఖాని చింతయన్	1
సాంతయిత్వా పున స్తాం తు బాష్పపర్యాకులేక్షణాం	
నివర్తనాఽర్థే ధర్మాత్మా వాక్య మేతదువాచ హ	2
సీతే మహాకులీనాఽసి ధర్మే చ నిరతా సదా	
ఇహాచరస్వ ధర్మం త్వం యథా మే మనస సుఖమ్	3
సీతే యథా త్వాం వక్ష్యామి తథా కార్యం త్వయాఽబలే	
వనే దోషా హి బహవో వదత స్తాన్నిబోధ మే	4
సీతే విముచ్యతా మేషా వనవాస కృతా మతిః	
బహుదోషం హి కాన్తారం వన మిత్యభిధీయతే	5
హితబుద్ధ్యా ఖలు వచో మయైతదభిధీయతే	
సదా సుఖం న జానామి దుఃఖ మేవ సదా వనమ్	6
గిరి నిర్ఘర సంభూతా గిరి కన్దర వాసినామ్	
సింహానాం నినదా దుఃఖాః శ్రోతుం దుఃఖమతో వనమ్	7
క్రీడమానాశ్చ విస్రబ్ధా మత్తాః శూన్యే మహామృగాః	
దృష్ట్వా సమభివర్తన్తే సీతే దుఃఖమతో వనం	8
స గ్రాహాః సరితశ్చైవ పంకవత్యశ్చ దుస్తరాః	
మత్తై రపి గజై ర్నిత్య మతో దుఃఖతరం వనం	9
లతా కంటక సంకీర్ణాః కృకవాకూప నాదితాః	
నిరపాశ్చ సుదుర్గాశ్చ మార్గా దుఃఖమతో వనం	10
సుప్యతే పర్ణ శయాసు స్వయం భగ్నాసు భూతలే	
రాత్రిషు శ్రమ ఖిన్నేన తస్మా ద్దుఃఖతరం వనమ్	11
అహోరాత్రం చ సంతోషః కర్తవ్యో నియతాత్మనా	
ఫలై వృక్షావపతితైః సీతే దుఃఖమతో వనం	12
ఉపవాసశ్చ కర్తవ్యో యథాప్రాణేన మైథిలి	
జటాభారశ్చ కర్తవ్యో వల్కలాఽమ్బర ధారిణా	13

దేవతానాం పితృణాం చ కర్తవ్యం విధిపూర్వకం	
ప్రాప్తానా మతిథీనాం చ నిత్యశః ప్రతిపూజనం	14
కార్య స్త్రీరభిషేకశ్చ కాలే కాలే చ నిత్యశః	
చరతా నియమే నైవ తస్మా ధ్దుఃఖతరం వనః	15
ఉపహారశ్చ కర్తవ్యః కుసుమై స్స్వయమాహ్వాతైః	
ఆర్షేణ విధినా వేద్యాం బాలే దుఃఖమతో వనం	16
యథా లభ్యేన సంతోషః కర్తవ్య స్తేన మైథిలి	
యతాహారై ర్వనచరై ర్నిత్యం దుఃఖమతో వనం	17
అతీవ వాతా స్తిమిరం బుభుక్షా చాఽత్ర నిత్యశః	
భయాని చ మహాన్త్యత్ర తతో దుఃఖతరం వనమ్	18
సరీస్పృశాశ్చ బహవో బహురూపాశ్చ భామిని	
చరన్తి పృథివీం దర్పా త్రతో దుఃఖతరం వనమ్	19
నదీ నిలయనాః సర్పా నదీ కుటిల గామినః	
తిష్ఠన్త్యాన్యత్య పన్దాన మతో దుఃఖతరం వనమ్	20
పతంగా వృశ్చికాః కీటా దంశాశ్చ మశకై స్సహ	
బాధన్తే నిత్య మబలే తస్మా ధ్దుఃఖతరం వనమ్	21
ద్రుమాః కణ్ణకినశ్చైవ కుశ కాశాశ్చ భామిని	
వనే వ్యాకుల శాఖాఽగ్రా స్తేన దుఃఖతరం వనమ్	22
కాయ క్లేశాశ్చ బహవో భయాని వివిధాని చ	
అరణ్యవాసే వసతో దుఃఖ మేవ తతో వనం	23
క్రోధ లోభా విమోక్షవ్యౌ కర్తవ్యా తపసే మతిః	
న భేతవ్యం చ భేతవ్యే నిత్యం దుఃఖమతో వనం	24
తదఽలం తే వనం గత్వా క్షమం న హి వనం తవ	
విమ్మశ న్నిహ పశ్యామి బహుదోషకరం వనమ్	25
వనం తు నేతుం న కృతా మతి స్తదా	
బభూవ రామేణ యదా మహాత్మనా	
న తస్య సీతా వచనం చకార	

త త్తతోఽబ్రవీద్రామ మిదం సుదుఃఖితా	26
<u>ఏకోనత్రింశ స్సర్గః - వనానుగమనయాజ్ఞా నిర్బంధః</u>	
ఏత త్తు వచనం శృత్వా సీతా రామస్య దుఃఖితా	
ప్రసక్తాఽశృ ముఖీ మన్దమిదం వచన మబ్రవీత్	1
యే త్వయా కీర్తితా దోషా వనే వస్తవ్యతాం ప్రతి	
గుణానిత్యేవ తాన్ విద్ధి తవ స్నేహ పురస్కృతాన్	2
మృగా సింహా గజాశ్చైవ శార్దూలాః శరభ స్తథా	
చమరాః సుమరాశ్చైవ యే చాఽన్యే వన చారిణః	3
అదృష్ట పూర్వ రూపత్వాత్ సర్వే తే తవ రాఘవ	
రూపం దృష్ట్వాఽపసర్పేయుః భయే సర్వే హి భిభృతి	4
త్వయా చ సహ గస్తవ్యం మయా గురుజనాజ్ఞయా	
త్వద్వియోగేన మే రామ త్యక్తవ్య మిహ జీవితమ్	5
న చ మాం త్వ త్సమీపస్థా మపి శక్నోతి రాఘవ	
సురాణా మీశ్వర శ్శక్తః ప్రధర్షయితు మోజసా	6
పతిహీనా తు యా నారీ న సా శక్యతి జీవితమ్	
కామ మేవం విధం రామ త్వయా మమ విదర్శితమ్	7
అథ చాపి మహాప్రాజ్ఞ బ్రాహ్మణానాం మయా శృతమ్	
పురా పితృ గృహే సత్యం వస్తవ్యం కిల మే వనే	8
లక్షణిభ్యో ద్విజాతిభ్యః శృత్వాఽహం వచనం గృహే	
వనవాస కృతోత్సాహా నిత్యమేవ మహాబల	9
ఆదేశో వనవాసస్య ప్రాప్తవ్యః స మయా కిల	
సా త్వయా సహ తత్రాహం యాస్యామి ప్రియ నాన్యథా	10
కృతాదేశా భవిష్యామి గమిష్యామి సహ త్వయా	
కాలశ్చాఽయం సముత్పన్నః సత్యవాగ్భవతు ద్విజః	11
వనవాసే హి జానామి దుఃఖాని బహుధా కిల	
ప్రాప్యన్తే నియతం వీర పురుషై రకృతాత్మభిః	12
కన్యయా చ పితుర్గేహే వనవాసః శృతో మయా	

భిక్షిణ్యాః సాధు వృత్తాయా మమ మాతురిహోఽగ్రతః	13
ప్రసాదితశ్చ వై పూర్వం త్వం వై బహువిధం ప్రభో	
గమనం వనవాసస్య కాంక్షితం హి సహ త్వయా	14
కృత క్షణాఽహం భద్రం తే గమనం ప్రతి రాఘవ	
వనవాసస్య శూరస్య చర్యా హి మమ రోచతే	15
శుద్ధాత్మన్ ప్రేమభావాద్ధి భవిష్యామి వికల్మషా	
భర్తార మనుగచ్ఛన్తీ భర్తా హి మమ దైవతమ్	16
ప్రేత్యభావేపి కల్యాణః సంగమో మే సహ త్వయా	
శృతిర్థి శ్రూయతే పుణ్యా బ్రాహ్మణానాం తపస్వినామ్	17
ఇహ లోకే చ పితృభి ర్యాస్త్రీ యస్య మహామతే	
అద్భి ర్గతా స్వధర్మేణ ప్రేత్య భావేపి తస్య సా	18
ఏవ మస్మాత్ స్వకాం నారీం సువృత్తాం హి పతివ్రతామ్	
నాఽభిరోచయసే నేతుం త్వం మాం కే నేహ హేతునా	19
భక్తాం పతివ్రతాం దీనాం మాం సమాం సుఖదుఃఖయోః	
నేతు మర్హసి కాకుత్స్థ సమాన సుఖ దుఃఖినీమ్	20
యది మాం దుఃఖితా మేవం వనం నేతుం న చేచ్ఛసి	
విష మగ్నిం జలంవాఽహమాస్థాస్యే మృత్యు కారణాత్	21
ఏవం బహువిధం తం సా యాచతే గమనం ప్రతి	
నాఽనుమేనే మహాబాహు స్తాం నేతుం విజనం వనమ్	22
ఏవముక్తా తు సా చిన్తాం మైథిలీ సముపాగతా	
స్నాపయన్తీవ గా ముష్ణై రఽశృభిర్నయన చ్యుతైః	23
చిన్తయన్తీం తథా తాం తు నివర్తయితు మాత్మవాన్	
క్రోధావిష్టాం తు వైదేహీం కాకుత్స్థో బహ్వాఽసాన్త్వయత్	24
త్రింశ స్సర్గః - వనగమనాభ్యుపపత్తిః	
సాన్త్వమానా తు రామేణ మైథిలీ జనకాత్మజా	
వనవాస నిమిత్తాయ భర్తార మిద మబ్రవీత్	1
సా త ముత్తమ సంవిగ్నా సీతా విపుల వక్షసం	

ప్రణయాచ్ఛాభిమానాచ్చ పరిచిక్షేప రాఘవమ్	2
కిం త్వా మన్యత వైదేహః పితా మే మిథిలాధిపః	
రామ జామాతరం ప్రాప్య స్త్రీయం పురుష విగ్రహమ్	3
అన్యతం బత లోకోఽయమఽజ్ఞానాద్యద్ధి వక్ష్యతి	
తేజో నాఽస్తి పరం రామే తపతీవ దివాకరే	4
కిం హి కృత్వా విషణ్ణ స్త్వం కుతో వా భయ మస్తి తే	
యతీ పరిత్యక్తు కామ స్త్వం మా మనన్య పరాయణామ్	5
ద్యుమత్యేన సుతం వీర సత్యవన్త మనువ్రతామ్	
సావిత్రి మివ మాం విద్ధి త్వ మాత్మవశ వర్తినీమ్	6
న త్వహం మనసాప్యఽన్యం ద్రష్టాఽస్మి త్వద్భతేనఘ	
త్వయా రాఘవ గచ్ఛేయం యథాఽన్య కులపాంసనీ	7
స్వయం తు భార్యం కౌమారీం చిర మధ్యుషితాం సతీమ్	
శైలూష ఇవ మాం రామ పరేభ్యో దాతు మిచ్ఛసి	8
యస్య పథ్యం చ రామాత్త యస్యచార్థేఽవరుద్యసే	
త్వం తస్య భవ వశ్యశ్చ విధేయశ్చ సదాఽనఘ	9
స మా మనాదాయ వనం న త్వం ప్రస్థాతు మర్హసి	
తపో వా యది వారణ్యం స్వర్గో వా స్యా త్వయా సహ	10
న చ మే భవితా తత్ర కశ్చిత్ పథి పరిశ్రమః	
పృష్ఠత స్తవ గచ్ఛన్త్యా విహార శయనే ప్షివ	11
కుశ కాశ శరైపీకా యే చ కణ్ఠకినో ద్రుమాః	
తూలాఽజిన సమస్పర్శా మార్గే మమ సహత్వయా	12
మహావాత సముద్ధూతం య న్మా మపకరిష్యతి	
రజో రమణ తన్మన్యే పరార్థ్య మివ చన్దనమ్	13
శాద్వలేషు యథా శిశ్యే వనాస్తే వనగోచర	
కుథాస్తరణ తల్పేషు కిం స్యాత్ సుఖతరం తతః	14
పత్రం మూలం ఫలం య త్వమఽల్పం వా యది వా బహు	
దాస్యసి స్వయమాహ్వాత్య త న్మేఽమృతరసోపమమ్	15

న మాతు ర్న పితు స్తత్ర స్మరిష్యామి న వేశ్మనః ఆర్తవానుపభుజ్ఞానా పుష్పాణి చ ఫలాని చ	16
న చ తత్ర గతః కించి ద్ద్రష్టు మర్హసి విప్రియమ్ మత్కృతే న చ తే శోకో న భవిష్యామి దుర్భరా	17
య స్వయా సహ స స్వర్గో నిరయో య స్వయా వినా ఇతి జానన్ పరాం ప్రీతిం గచ్ఛ రామ మయా సహ	18
అథ మామేవ మవ్యగ్రాం వనం నైవ నయిష్యసి విష మద్వైవ పాస్యామి మా విశం ద్విషతాం వశమ్	19
పశ్చాదపి హి దుఃఖేన మమ నైవాఽస్తి జీవితమ్ ఉజ్జితాయా స్వయా నాథ తదైవ మరణం వరమ్	20
ఇమం హి సహితుం శోకం ముహూర్తమపి నోత్సహే కిం పునర్దశ వర్షాణి త్రీణి చైకం చ దుఃఖితా	21
ఇతి సా శోక సంతప్తా విలప్య కరుణం బహు చుక్రోశ పతిమాయస్తా భృశ మాలిఙ్గ్య సస్వరమ్	22
సా విద్ధా బహుభి ర్వాక్యై ర్దిగ్ధై రివ గజాఙ్గానా చిర సన్నియతం బాష్పం ముమోచాగ్ని మివారణిః	23
తస్యాః స్పటిక సంకాశం వారి సంతాప సంభవమ్ నేత్రాభ్యాం పరిసుస్త్రావ పఙ్కజాభ్యా మివోదకమ్	24
తచ్చై వాఽమల చంద్రాభం ముఖమాయత లోచనం పర్యశుష్యత బాష్పేణ జలోద్ధృత మివాంబుజం	25
తాం పరిష్పజ్య బాహుభ్యాం విసంజ్ఞా మివ దుఃఖితామ్ ఉవాచ వచనం రామః పరివిశ్వాసయం స్తదా	26
న దేవి తవ దుఃఖేన స్వర్గమప్యభిరోచయే న హి మేఽస్తి భయం కించిత్ స్వయమ్భోరివ సర్వతః	27
తవ సర్వమభిప్రాయ మవిజ్ఞాయ శుభాననే వాసం న రోచయేరణ్యే శక్తిమానపి రక్షణే	28
యత్ సృష్టాఽసి మయా సార్థం వనవాసాయ మైథిలి	

న విహతుం మయా శక్యా కీర్తిరాత్మవతా యథా	29
ధర్మస్తు గజ నాసోరు సద్భిరాచరితః పురా	
తం చాఽహ మనువర్తేఽద్య యథా సూర్యం సువర్చలా	30
న ఖల్వహం న గచ్ఛేయం వనం జనక నందిని	
వచనం త న్నయతి మాం పితుః సత్యోప బృంహితం	31
ఏష ధర్మస్తు సుశ్రోణి పితు ర్మాతుశ్చ వశ్యతా	
అతశ్చ తం వ్యతిక్రమ్య నాఽహం జీవితం ముత్సహే	32
అస్వాధీనం కథం దైవం ప్రకారైరభిరాధ్యతే	
స్వాధీనం సమతిక్రమ్య మాతరం పితరం గురుం	33
యత్రయం తత్రయోలోకాః పవిత్రం తత్సమం భువి	
నాన్యదస్తి శుభాపాంగే తేనేద మభిరాధ్యతే	34
న సత్యం దాన మానౌ వా న యజ్ఞాశ్చాప్తదక్షిణాః	
తథా బలకరాః సీతే యథా సేవా పితుర్హితా	35
స్వర్గో ధనం వా ధాన్యం వా విద్యాః పుత్రాః సుఖాని చ	
గురు వృత్యఽనురోధేన న కించిదపి దుర్లభం	36
దేవ గంధర్వ గో లోకాన్ బ్రహ్మ లోకాం స్తథా నరాః	
ప్రాప్నువంతి మహాత్మానో మాతా పితృ పరాయణాః	37
స మాం పితా యథా శాస్తి సత్య ధర్మ పథే స్థితః	
తథా వర్తితు మిచ్ఛామి స హి ధర్మ స్సనాతనః	38
మమ సన్నా మతిః సీతే త్వాం నేతుం దండకావనం	
వసిష్యామీతి సా త్వం మామఽనుయాతుం సునిశ్చితా	39
సా హి సృష్టాఽనవద్యాంగి వనాయ మదిరేక్షణే	
అనుగచ్ఛస్వ మాం భీరు సహధర్మచరీ భవ	40
సర్వదా సదృశం సీతే మమ స్వస్యకులస్య చ	
వ్యవసాయమనుక్రాంతా సీతే త్వమఽతిశోభనం	41
ఆరభస్వ గురుశ్రోణి వనవాస క్షమాః క్రియాః	
నేదానీం త్వద్వృతే సీతే స్వర్గోపి మమ రోచతే	42

బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ రత్నాని భిక్షుకేభ్యశ్చ భోజనమ్ దేహి చాశంసమానేభ్యః సంత్యరస్వ చ మాచిరమ్	43
భూషణాని మహాఽర్హాణి వరవస్త్రాణి యాని చ రమణీయాశ్చ యే కేచిత్ క్రీడాఽర్హాశ్చా ప్పుపస్కరాః	44
శయనీయాని యానాని మమ చాఽన్యాని యాని చ దేహి స్వభృత్య వర్గస్య బ్రాహ్మణానా మఽనంతరం	45
అనుకూలం తు సా భర్తుః జ్ఞాత్వా గమన మాత్మనః క్షిప్రం ప్రముదితా దేవీ దాతుమేవోపచక్రమే	46
తతః ప్రహృష్టా పరిపూర్ణ మానసా యశస్వినీ భర్తురవేక్ష్య భాషితమ్ ధనాని రత్నాని చ దాతు మజ్ఞనా ప్రచక్రమే ధర్మ భృతాం మనస్వినీ	47
<u>ఏకత్రింశ స్సర్గః - లక్ష్మణ వనానుగమనాభ్యనుజ్ఞా</u>	
ఏవం శృత్వా తు సంవాదం లక్ష్మణః పూర్వమాగతః బాష్ప పర్యాకుల ముఖః శోకం సోఢు మశక్నువన్	1
స బ్రాతుః చరణౌ గాఢం నిపీడ్య రఘునందనః సీతా మువాచాతిశయా రాఘవం చ మహావ్రతం	2
యది గంతుం కృతా బుద్ధి ర్వనం మృగ గజా యుతం అహం త్వాఽనుగమిష్యామి వన మఽగ్రే ధనుర్ధరః	3
మయా సమేతోఽరణ్యాని బహూని విచరిష్యసి పక్షిభిః మృగయూదైశ్చ సంఘుష్టాని సమంతతః	4
న దేవలోకాక్రమణం నాఽమరత్వమఽహం వృణే ఐశ్వర్యం వాపి లోకానాం కామయే న త్వయా వినా	5
ఏవం బృవాణః సౌమిత్రిః వనవాసాయ నిశ్చితః రామేణ బహుభిః సాన్వై ర్నిషిద్ధః పున రఽబ్రవీత్	6
అనుజ్ఞాతశ్చ భవతా పూర్వ మేవ యద స్మ్యఽహం కి మిదానీం పున రిదం క్రీయతే మే నివారణం	7

యదఽర్థం ప్రతిషేదో మే క్రియతే గంతు మిచ్ఛతః	
ఏత దిద్వామి విజ్ఞాతుం సంశయో హి మమాఽనఘ	8
తతోఽబ్రవీ న్మహాతేజా రామో లక్ష్మణ మఽగ్రతః	
స్థితం ప్రాగ్గామినం వీరం యాచమానం కృతాణ్ణలిమ్	9
స్నిగ్ధో ధర్మరతో వీర స్సతతం సత్పథే స్థితః	
ప్రియః ప్రాణసమో వశ్యో బ్రాతా చాఽసి సఖా చ మే	10
మయాఽద్య సహ సౌమిత్రే త్వయి గచ్ఛతి తద్వనమ్	
కో భరిష్యతి కౌసల్యాం సుమిత్రాం వా యశస్వినీమ్	11
అభివర్షతి కామై ర్యః పర్జన్యః పృథివీ మివ	
స కామపాశ పర్యస్తో మహాతేజా మహీపతిః	12
సా హి రాజ్య మిదం ప్రాప్య నృపస్యాఽశ్వపతేః సుతా	
దుఃఖితానాం సపత్నీనాం న కరిష్యతి శోభనమ్	13
న స్మరిష్యతి కౌసల్యాం సుమిత్రాం చ సుదుఖితాం	
భరతో రాజ్య మాసాద్య కైకేయ్యాం పర్యవస్థితః	14
తామార్యాం స్వయమేవేహ రాజానుగ్రహణేన వా	
సౌమిత్రే భర కౌసల్యా ముక్తమర్థ మిమం చర	15
ఏవం మయి చ తే భక్తిః భవిష్యతి సుదర్శితా	
ధర్మజ్ఞ గురుపూజాయాం ధర్మశ్చాఽప్యతులో మహాన్	16
ఏవం కురుష్య సౌమిత్రే మత్ప్రతే రఘునందన	
అస్మాభి ర్విప్రహీణాయ మాతు ర్షో న భవేత్ సుఖం	17
ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః శ్లక్ష్యయా గిరా	
ప్రత్యువాచ తదా రామం వాక్యజ్ఞో వాక్య కోవిదమ్	18
తవై వ తేజసా వీర భరతః పూజయిష్యతి	
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ ప్రయతో నాఽత్ర సంశయః	19
యది తుష్టో న రక్షేత భరతో రాజ్య ముత్తమం	
ప్రాప్య దుర్మనసా వీరగర్వేణ చ విశేషతః	20
త మఽహం దుర్మతిం క్రూరం వధిష్యామి న సంశయః	

తత్పక్షా నపి యాన్ సర్వాన్ త్రైలోక్య మపి కిం ను సా	21
కౌసల్యా బిభృయాదార్యా సహస్ర మపి మద్విధాన్	
యస్యాః సహస్రం గ్రామాణాం సంప్రాప్త ముపజీవినామ్	22
తదాత్మ భరణే చైవ మమ మాతు స్తధైవ చ	
పర్యాప్తా మద్విధానాం చ భరణాయ యశస్వినీ	23
కురుష్వ మామఽనుచరం వైధర్మ్యం నేహ విద్యతే	
కృతార్థోహం భవిష్యామి తవచార్థః ప్రకల్పతే	24
ధను రాదాయ సశరం ఖనిత్ర పిటకా ధరః	
అగ్రత స్తే గమిష్యామి పన్థాన మనుదర్శయన్	25
ఆహరిష్యామి తే నిత్యం మూలాని చ ఫలాని చ	
వన్యాని యాని చాఽన్యాని స్వాహారాణి తపస్వినామ్	26
భవాన్ తు సహ వైదేహ్య గిరి సానుషు రంస్యతే	
అహం సర్వం కరిష్యామి జాగ్రతః స్వపతశ్చ తే	27
రామ స్త్వనేన వాక్యేన సుప్రీతః ప్రత్యువాచ తమ్	
వ్రజ ఆపృచ్ఛస్వ సౌమిత్రే సర్వ మేవ సుహృజ్ఞనమ్	28
యే చ రాజ్ఞో దదౌ దివ్యే మహాత్మా వరుణ స్వయమ్	
జనకస్య మహాయజ్ఞే ధనుషీ రౌద్ర దర్శనే	29
అభేద్య కవచే దివ్యే తూణీ చాఽక్షయ సాయకౌ	
ఆదిత్య విమలౌ చోభౌ ఖడ్గౌ హేమ పరిష్కృతౌ	30
సత్కృత్య నిహితం సర్వ మేతదాచార్య సద్మని	
సర్వ మాయుధ మాదాయ క్షీప్ర మావ్రజ లక్ష్మణ	31
స సుహృజ్ఞన మామన్త్య వనవాసాయ నిశ్చితః	
ఇక్ష్యాకు గురు మాగమ్య జగ్రాహాయుధ ముత్తమమ్	32
తద్ధివ్యం రఘుశార్దూల స్సత్కృతం మాల్య భూషితమ్	
రామాయ దర్శయామాస సౌమిత్రః సర్వమాయుధమ్	33
తమువాచాత్మవాన్ రామః ప్రీత్యా లక్ష్మణ మాగతమ్	
కాలే త్వ మాగత స్సౌమ్య కాంక్షితే మమ లక్ష్మణ	34

అహం ప్రదాతు మిచ్ఛామి యదిదం మామకం ధనమ్ బ్రాహ్మణేభ్యః తపస్విభ్యః త్వయా సహ పరంతప	35
వస న్నీహ దృఢం భక్త్యా గురుషు ద్విజసత్తమాః తేషా మపి చ మే భూయ స్సర్వేషాం చోపజీవినామ్	36
వసిష్ఠ పుత్రం తు సుయజ్ఞ మార్యం త్వమానయాశు ప్రవరం ద్విజానామ్ అభిప్రయాస్యామి వనం సమస్తాన్ అభ్యర్చ్య శిష్టా నపరాన్ ద్విజాతీన్	37

ద్వాత్రింశ స్సర్గః - విత్తవిశ్రాణనం

తతః శాసన మాజ్ఞాయ బ్రాతుః శుభతరం ప్రీయమ్ గత్వా స ప్రవివేశాశు సుయజ్ఞస్య నివేశనమ్	1
తం విప్ర మగ్న్యూగార స్థం వన్దిత్వా లక్ష్మణోఽబ్రవీత్ సఖేఽభ్యాగచ్ఛ పశ్య త్వం వేశ్మ దుష్కర కారిణః	2
తత స్సంధ్యా ముపాస్యాశు గత్వా సౌమిత్రిణా సహ జుష్టం తత్ ప్రావిశ ల్లక్ష్మ్యా రమ్యం రామ నివేశనమ్	3
త మాగతం వేదవిదం ప్రాజ్ఞలి స్సీతయా సహ సుయజ్ఞ మభిచక్రామ రాఘవోగ్ని మివాఽర్చితమ్	4
జాతరూప మయై ర్ముఖ్యై ర్లగ్నైః కుణ్డలై శ్శుభైః సహేమ సూత్రై ర్మణిభిః కేయూరైః వలయై రపి	5
అన్వైశ్చ రత్నై ర్బహుభిః కాకుత్స్థః ప్రత్యపూజయత్ సుయజ్ఞం స తదో వాచ రామ స్సీతా ప్రచోదితః	6
హారం చ హేమ సూత్రం చ భార్యాయై సౌమ్య హారయ రశనాం చాధునా సీతా దాతు మిచ్ఛతి తే సఖే	7
అంగదాని విచిత్రాణి కేయూరాణి శుభాని చ ప్రయచ్ఛతి సఖే తుభ్యం భార్యాయై గచ్ఛతి వనం	8
పర్యజ్య మగ్ర్యాస్తరణం నానారత్నవిభూషితమ్ తమ పీచ్ఛతి వైదేహీ ప్రతిష్ఠాపయితుం త్వయి	9

నాగః శత్రుంజయో నామ మాతులోయం దదౌ మమ	
తం తే నిష్క సహస్రేణ దదామి ద్విజపుంగవ	10
ఇత్యుక్త స్స హి రామేణ సుయజ్ఞః ప్రతిగృహ్య తత్	
రామ లక్ష్మణ సీతానాం ప్రయుయోజాశిషఃశివాః	11
అథ భ్రాతర మవ్యగ్రం ప్రియం రామః ప్రియం వదః	
సౌమిత్రిం తమువా చేదం బ్రహ్మీవ త్రిదశేశ్వరమ్	12
అగస్త్యం కౌశికం చైవ తా వుభౌ బ్రాహ్మణోత్తమా	
అర్చయాహూయ సౌమిత్రే రత్నైః సస్య మివామ్బుభిః	13
తర్పయస్వ మహాబాహో గో సహస్రైశ్చ మానద	
సువర్ణై రజతైశ్చైవ మణిభిశ్చ మహాధవైః	14
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ భక్తః పర్యుపతిష్ఠతి	
ఆచార్య సైత్తిరీయాణా మభిరూపశ్చ వేదవిత్	15
తస్య యానం చ దాసీశ్చ సౌమిత్రే సంప్రదాపయ	
కౌశీయాని చ వస్త్రాణి యావత్ తుష్యతి స ద్విజః	16
సూత శ్చిత్తరథ శ్చార్యః సచివ స్సుచిరోషితః	
తోషయైనం మహాఽర్థైశ్చ రత్నై ర్వస్త్రై ర్ధవై స్తథా	17
పశుకాభిశ్చ సర్వాభి ర్గవాం దశ శతేన చ	
యే చే మే కరకాలాపా బహవో దండమాణవాః	18
నిత్య స్వాధ్యాయ శీలత్వా న్నాన్య త్కర్వంతి కించన	
అలసా స్వాదు కామాశ్చ మహతాం చాపి సమ్మతాః	19
తేషా మశీతి యానాని రత్న పూర్ణాని దాపయ	
శాలివాహ సహస్రం చ ద్వే శతే భద్రకాం స్తథా	20
వ్యంజనాఽర్థం చ సౌమిత్రే గో సహస్ర ముషాకురు	
మేఖలీనాం మహాసంఘః కౌసల్యాం సముపస్థితః	21
తేషాం సహస్రం సౌమిత్రే ప్రత్యేకం సంప్రదాపయ	
అంబా యథా చ సా నందేత్ కౌసల్యా మమ దక్షిణాం	22
తథా ద్విజాతీం తాన్ సర్వాన్ లక్ష్మణాఽర్చయ సర్వశః	

తత స్స పురుషవ్యాఘ్ర స్త ధ్ధనం లక్ష్మణ స్వయమ్	23
యథోక్తం బ్రాహ్మణేన్ద్రాణా మాదదా ధ్ధనదో యథా	
అథాఽబ్రవీత్ బాష్పకలాం స్తిష్ఠత శ్చోపజీవినః	24
సంప్రదాయ బహుద్రవ్య మేకైక స్సోపజీవనం	
లక్ష్మణస్య చ యద్వేశ్మ గృహం చ య దిదం మమ	25
అశూన్యం కార్య మేకైకం యావ దాగమనం మమ	
ఇత్యుక్త్వా దుఃఖితం సర్వం జనం తముపజీవినమ్	26
ఉవాచేదం ధనాద్యక్షం ధనమానీయతా మితి	
తతోఽస్య ధన మాజహ్రు సర్వ మేవోపజీవినః	27
స రాశిః సుమహాం స్తత్ర దర్శనీయో హ్యద్భుశ్యత	
తత స్స పురుషవ్యాఘ్ర స్త ధ్ధనం సహ లక్ష్మణః	28
ద్విజేభ్యో బాల వృద్ధేభ్యః కృపణేభ్యో హ్యదాపయత్	
తత్రాసీత్ పిఙ్గళో గార్గ్య స్త్రిజటో నామ వై ద్విజః	29
ఉంఛవృత్తి ర్వనే నిత్యం ఫాల కుద్దాల లాంగలీ	
తం వృద్ధం తరుణీ భార్యా బాలానాదాయ దారకాన్	30
అబ్రవీ ద్రాహ్మణం వాక్యం దారిద్యేణాభిపీడితా	
అపాస్య ఫాలం కుద్దాలం కురుష్వ వచనం మమ	31
రామ దర్శయ ధర్మజ్ఞం యది కించిదవాప్స్యసి	
భార్యాయా వచనం శృత్వా శాటీ మాచ్ఛాద్య దుశ్చదాం	32
స ప్రాతిష్ఠత పంథానం యత్ర రామ నివేశనం	
భృగ్వాంగిర స్సమం దీప్త్యా త్రిజటం జనసంసది	33
ఆపఞ్చమాయాః కక్షాయా వైనం కశ్చి దవారయత్	
స రాజపుత్ర మాసాద్య త్రిజటో వాక్య మబ్రవీత్	34
నిర్ధనో బహుపుత్రోఽస్మి రాజపుత్ర మహాయశః	
ఉంఛవృత్తి ర్వనే నిత్యం ప్రత్యవేక్షస్వ మామితి	35
త మువాచ తతో రామః పరిహాస సమన్వితమ్	
గవాం సహస్ర మప్యేకం న తు విశ్రాణితం మయా	36

పరిక్షిపసి దణ్ణేన యావ త్తావ దవాప్స్యసి	
స శాటీం త్వరితః కట్యాం సంభ్రాంతః పరివేష్ట్యతామ్	37
ఆవిద్య దణ్ణం చిక్షేప సర్వ ప్రాణేన వేగితః	
స తీర్త్వా సరయూ పారం దండ స్తస్య కరా చ్యుతః	38
గో వ్రజే బహుసాహస్రే పపాతో క్షణ సన్నిధౌ	
తం పరిష్వజ్య ధర్మాత్మా ఆతస్మాత్ సరయూ తటాత్	39
ఆనయామాస తా గోపై స్త్రీజటాయాశ్రమం ప్రతి	
ఉవాచ చ తతో రామ స్తం గార్గ్యమభిసాన్త్యయన్	40
మన్యు ర్న ఖలు కర్తవ్యః పరిహాసో హ్యాయం మమ	
ఇదం హి తేజ స్తవ యద్ధురత్యయం	
తదేవ జిజ్ఞాసితు మిచ్ఛతా మయా	
ఇమం భవానర్థమభిప్రచోదితో	
వృణీష్వ కిం చే దపరం వ్యవస్యతి	41
బ్రవీమి సత్యేన న తేఽస్తి యంత్రణా	
ధనం హి యద్యన్మమ విప్ర కారణాత్	
భవత్సు సమ్యక్ప్రతిపాదనేన తత్	
మయార్జితం ప్రీత యశస్కరం భవేత్	42
తతః సభార్య స్త్రీజటో మహామునిః	
గవా మనీకం ప్రతిగృహ్య మోదితః	
యశో బల ప్రీతి సుఖోప బృంహిణీ	
తదాశిషః ప్రత్యవదన్ మహాత్మనః	43
న చాపి రామః ప్రతిపూర్ణ మానసో	
మహాద్ధనం ధర్మ బలైరుపార్జితం	
నియోజయామాస సుహృజ్ఞనే చిరాత్	
యథాఽర్థ సమ్మాన వచః ప్రచోదితః	44
ద్విజః సుహృ ద్భృత్యజనోఽథవా తదా	
దరిద్ర భిక్షాచరణశ్చ యోఽభవత్	

న తత్ర కశ్చి న్న బభూవ తర్పితో	
యథాఽర్థ సమ్మానన దాన సంభ్రమైః	45
<u>త్రయస్తింశ స్వర్ణః - పౌర వాక్యం</u>	
దత్వా తు సహ వైదేహ్య బ్రాహ్మణోభ్యో ధనం బహు	
జగ్ముతుః పితరం ద్రష్టుం సీతయాసహ రాఘవౌ	1
తతో గృహీతే దుష్ప్రేక్షే త్వశోభేతాం తదాయుధే	
మాలా దామభిరాబద్ధే సీతయా సమలంకృతే	2
తతః ప్రాసాద హర్మ్యాణి విమాన శిఖరాణి చ	
అధిరుహ్య జనః శ్రీమానుదాసీనో వ్యలోకయత్	3
న హి రథ్యాః స్మ శక్యన్తే గన్తుం బహుజనాకులాః	
ఆరుహ్య తస్మాత్ ప్రాసాదా ద్వీనాః పశ్యన్తి రాఘవమ్	4
పదాతిం సానుజం దృష్ట్వా స సీతం చ జనాస్తదా	
ఊచు ర్బహువిధా వాచః శోకోపహత చేతసః	5
యం యాన్త మనుయాతి స్మ చతురభ్ర బలం మహాత్	
త మేకం సీతయా సార్థ మనుయాతి స్మ లక్ష్మణః	6
ఐశ్వర్యస్య రసజ్ఞ స్సన్ కామినాం చైవ కామదః	
నేచ్ఛత్యేవాన్యతం కర్తుం పితరం ధర్మ గౌరవాత్	7
యా న శక్యా పురా ద్రష్టుం భూతై రాకాశగై రపి	
తామద్య సీతాం పశ్యన్తి రాజమార్గ గతాం జనాః	8
అజ్ఞరాగోచితాం సీతాం రక్త చన్దన సేవినీమ్	
వర్ష ముష్ణం చ శీతం చ నేష్యత్యాశు వివర్ణతామ్	9
అద్య నూనం దశరథ స్సత్త్వమావిశ్య భాషతే	
న హి రాజా ప్రియం పుత్రం వివాసయితు మిచ్ఛతి	10
నిర్గుణస్యాపి పుత్రస్య కథం స్యా ద్విప్రవాసనమ్	
కిం పునర్యస్య లోకోఽయం జితో వృత్తేన కేవలమ్	11
ఆన్యశంస్యమనుక్రోశః శృతం శీలం దమః శమః	
రాఘవం శోభయన్త్యేతే షడ్గుణాః పురుషర్షభమ్	12

తస్మాత్ తస్యోపఘాతేన ప్రజాః పరమ పీడితాః	
ఔదకానీవ సత్త్వాని గ్రీష్మే సలిల సంక్షయాత్	13
పీడయా పీడితం సర్వం జగదౌస్య జగత్పతేః	
మూలస్యేవోపఘాతేన వృక్షః పుష్ప ఫలోపగః	14
మూలం హ్యేష మనుష్యాణాం ధర్మసారో మహాద్యుతిః	
పుష్పం ఫలం చ పత్రం చ శాఖాశ్చా స్యేతరే జనాః	15
తే లక్ష్మణ ఇవ క్షిప్రం సపత్న్య స్సహ బాన్ధవాః	
గచ్ఛంత మనుగచ్ఛామో యేన గచ్ఛతి రాఘవః	16
ఉద్యానాని పరిత్యజ్య క్షేత్రాణి చ గృహాణి చ	
ఏక దుఃఖసుఖా రామ మనుగచ్ఛామ ధార్మికమ్	17
సముద్భృత నిధానాని పరిధ్వస్తాఽజిరాణి చ	
ఉపాత్త ధనధాన్యాని హృత సారాణి సర్వశః	18
రజసాభ్యవకీర్ణాని పరిత్యక్తాని దైవతైః	
మూషకైః పరిధావద్భి రుద్భిలై రావృతాని చ	19
అపేతోదక ధూమాని హీన సమార్జనాని చ	
ప్రనష్ట బలికర్మేజ్య మంత్ర హోమ జపాని చ	20
దుష్కాలే నేవ భగ్నాని భిన్న భాజనవంతి చ	
అస్మ త్యక్తాని వేశ్మాని కైకేయీ ప్రతిపద్యతామ్	21
వనం నగర మేవాఽస్తు యేన గచ్ఛతి రాఘవః	
అస్మాభిశ్చ పరిత్యక్తం పురం సంపద్యతాం వనమ్	22
బిలాని దంష్ట్రీణ స్సర్వే సానూని మృగ పక్షిణః	
త్యజ న్యస్మ ద్భయా ద్భీతా గజాః సింహా వనాన్యపి	23
అస్మ త్యక్తం ప్రపద్యంతాం సేవ్యమానం త్యజన్తు చ	
తృణ మాంస ఫలాదానాం దేశం వ్యాల మృగ ద్విజం	24
ప్రపద్యతాం హి కైకేయీ స పుత్రా సహ బాన్ధవైః	
రాఘవేణ వనే సర్వే సహ వత్స్యామ నిర్మతాః	25
ఇత్యేవం వివిధా వాచో నానాజన సమీరితాః	

శుశ్రావ రాఘవః శృత్వా న విచక్షేఽస్య మానసం	26
స తు వేశ్మ పితు ద్ధూరాత్ కైలాస శిఖర ప్రభం	
అభిచక్రామ ధర్మాత్మా మత్త మాతంగ విక్రమః	27
వినీత వీరపురుష స ప్రవిశ్య నృపాలయం	
దదర్శావస్థితం దీనం సుమంత్ర మఽవిదూరతః	28
ప్రతీక్షమాణోపి జనం తదార్థమ్	
అనార్త రూపః ప్రహసన్నివాఽథ	
జగామ రామః పితరం దిదృక్షుః	
పితుర్నిదేశం విధివ చ్ఛిక్కిర్షుః	29
తత్ పూర్వ మైక్ష్వాక సుతో మహాత్మా	
రామో గమిష్యన్ నృపమార్తరూపమ్	
వృతిష్ఠత ప్రేక్ష్య తదా సుమన్తం	
పితు ర్మహాత్మా ప్రతిహారణార్థమ్	30
పితు ర్నిదేశేన తు ధర్మ వత్సలో	
వన ప్రవేశే కృత బుద్ధి నిశ్చయః	
స రాఘవః ప్రేక్ష్య సుమన్త మబ్రవీత్	
నివేదయ స్వాగమనం నృపాయ మే	31
<u>చతుస్త్రింశ స్సర్గః - దశరథ సమాశ్వాసనం</u>	
తతః కమలపత్రాక్షః శ్యామో నిరుపమో మహాన్	
ఉవాచ రామ స్థం సూతం పితురాఖ్యాహి మామితి	1
స రామ ప్రేషితః క్షిప్రం సంతాప కలుషేన్ద్రియః	
ప్రవిశ్య నృపతిం సూతో నిశ్చసన్తం దదర్శ హ	2
ఉపరక్త మివాదిత్యం భస్మ చ్ఛన్న మివాఽనలం	
తటాక మివ నిస్తోయ మపశ్య జ్ఞగతీపతిం	3
ఆలోక్య తం మహాప్రాజ్ఞః పరమాకుల చేతసం	
రామమేవాఽనుశోచన్తం సూతః ప్రాణ్ణలిరాసదత్	4
తం వర్షయిత్వా రాజానం సూతః పూర్వం జయాశిషో	

భయ విక్లబయా వాచా మందయా శ్లక్ష మబ్రవీత్	5
అయం స పురుషవ్యామ్రో ద్వారి తిష్ఠతి తే సుతః	
బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్త్వా సర్వం చైవోపజీవినామ్	6
స త్వా పశ్యతు భద్రం తే రామ స్సత్య పరాక్రమః	
సర్వాన్ సుహృద ఆపృచ్ఛ్య త్వా మిదానీం దిద్మక్షతే	7
గమిష్యతి మహారణ్యం తం పశ్య జగతీపతే	
వృతం రాజగుణైః సర్వైరాదిత్య మివ రశ్మిభిః	8
స సత్యవాదీ ధర్మాత్మా గాంధీర్యాత్ సాగరోపమః	
ఆకాశ ఇవ నిష్పజ్యో నరేన్ద్రః ప్రత్యువాచ తమ్	9
సుమన్త్రానయ మే దారాన్ యే కేచిదిహ మామకాః	
దారైః పరివృత స్సర్వై ర్ద్రష్టు మిచ్ఛామి ధార్మికం	10
సోన్మఃపుర మఽతీత్యైవ స్త్రీయ స్తా వాక్య మబ్రవీత్	
ఆర్యాహ్వాయతి వో రాజా గమ్యతాం తత్ర మా చిరమ్	11
ఏవ ముక్తాః స్త్రీయ స్సర్వాః సుమన్త్రేణ నృపాజ్ఞయా	
ప్రచక్రము స్తద్భవనం భర్తరాజ్ఞాయ శాసనమ్	12
అర్థ సప్త శతా స్తాస్తు ప్రమదా స్తామ్ర లోచనాః	
కౌసల్యాం పరివార్యాఽథ శనై ర్దగ్గు ర్ధృతవ్రతాః	13
ఆగతేషు చ దారేషు సమవేక్ష్య మహీపతిః	
ఉవాచ రాజా తం సూతం సుమన్త్రానయ మే సుతమ్	14
స సూతో రామ మాదాయ లక్ష్మణం మైథిలీం తదా	
జగామాభిముఖ స్తూర్ణం సకాశం జగతీపతేః	15
స రాజా పుత్రమాయాన్తం దృష్ట్వా దూరాత్ కృతాజ్ఞలిమ్	
ఉత్పాతాసనా త్తూర్ణ మార్తః స్త్రీజన సంవృతః	16
సోభిదుద్రావ వేగేన రామం దృష్ట్వా విశాం పతిః	
తమసంప్రాప్య దుఃఖార్తః పపాత భువి మూర్ఛితః	17
తం రామోఽభ్యపతత్ క్షీప్రం లక్ష్మణశ్చ మహారథః	
విసంజ్ఞ మివ దుఃఖేన సశోకం నృపతిం తదా	18

స్త్రీ సహస్ర నినాదశ్చ సంజజ్ఞే రాజ వేశ్మని	
హా హా రామేతి సహసా భూషణ ధ్వని మూర్చితః	19
తం పరిష్కజ్య బాహుభ్యాం తావుభౌ రామ లక్ష్మణౌ	
పర్యజ్యే సీతయా సార్థం రుదంతః సమవేశయన్	20
అథ రామో ముహూర్తేన లబ్ధ సంజ్ఞం మహీపతిమ్	
ఉవాచ ప్రాణ్ణలి రూప్యత్వా శోకార్ణవ పరిప్లుతమ్	21
ఆపృచ్ఛే త్వాం మహారాజ సర్వేషా మీశ్వరోఽసి నః	
ప్రస్థితం దణ్డకారణ్యం పశ్య త్వం కుశలేన మామ్	22
లక్ష్మణం చాఽనుజానీహి సీతా చాన్వేతి మాం వనమ్	
కారణై ర్భూహుభి స్తద్వై ర్వార్యమాణౌ న చేచ్ఛతః	23
అనుజానీహి సర్వా న్నః శోకముత్సుజ్య మానద	
లక్ష్మణం మాం చ సీతాం చ ప్రజాపతి రివాత్మజాన్	24
ప్రతీక్షమాణ మవ్యగ్ర మనుజ్ఞాం జగతీపతిః	
ఉవాచ రాజా సంప్రీక్య వనవాసాయ రాఘవమ్	25
అహం రాఘవ కైకేయ్యా వరదానీన మోహితః	
అయోధ్యాయా స్వమేవాద్య భవ రాజా నిగృహ్య మామ్	26
ఏవముక్తో నృపతినా రామో ధర్మభృతాం వరః	
ప్రత్యువాచాఽణ్ణలిం కృత్వా పితరం వాక్య కోవిదః	27
భవాన్ వర్ష సహస్రాయ పృథివ్యా నృపతే పతిః	
అహం త్వరణ్యే వత్స్యామి న మే కార్యం త్వయాఽన్యతమ్	28
నవ పంచ చ వర్షాణి వనవాసే విహృత్య తే	
పునః పాదౌ గ్రహీష్యామి ప్రతిజ్ఞాఽన్తే నరాధిప	29
రుదన్నార్తః ప్రియం పుత్రం సత్య పాశేన సంయతః	
కైకేయ్యా చోద్యమానస్తు మిథో రాజా తమబ్రవీత్	30
శ్రీయసే వృద్ధయే తాత పునరాగమనాయ చ	
గచ్ఛస్వాఽరిష్ట మవ్యగ్రః పన్ధాన మకుతోభయమ్	31
న హి సత్యాత్మన స్తాత ధర్మాభిమనస స్తవ	

వినివర్తయితుం బుద్ధిః శక్యతే రఘునందన	32
అద్య త్విదానీం రజనీం పుత్ర మా గచ్ఛ సర్వథా	
ఏకాఽహం దర్శనేనాపి సాధు తావచ్ఛరామ్యఽహం	33
మాతరం మాం చ సంపశ్యన్ వసీమామద్య శర్వరీమ్	
తర్పితః సర్వకామై స్త్వం శ్వః కాల్యే సాధయిష్యసి	34
దుష్కరం క్రియతే పుత్ర సర్వథా రాఘవ త్వయా	
మత్ప్రియాఽర్థం ప్రియాం స్వక్ష్వా య ద్యాసి విజనం వనం	35
న చైత స్మే ప్రియం పుత్ర శపే సత్యేన రాఘవ	
ఛన్నయా చలిత స్వస్మి స్త్రియా ఛన్నాఽగ్ని కల్పయా	36
వంచనా యా తు లబ్ధా మే తాం త్వం నిస్తర్తు మిచ్ఛసి	
అనయా వృత్త సాదిన్యా కైకేయ్యాభిప్రచోదితః	37
న చైత దాశ్చర్యతమం య స్త్వం జ్యేష్ఠః ససుతో మమ	
అపాఽన్యత కథం పుత్ర పితరం కర్తు మిచ్ఛసి	38
అథ రామ స్తథా శృత్వా పితురార్తస్య భాషితమ్	
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా దీనో వచన మబ్రవీత్	39
ప్రాప్స్వామి యానద్య గుణాన్ కో మే శ్వస్తాన్ ప్రదాస్యతి	
అపక్రమణ మేవాఽతః సర్వకామైరహం వృణే	40
ఇయం సరాష్ట్రా సజనా ధనధాన్య సమాకులా	
మయా విస్మృష్టా వసుధా భరతాయ ప్రదీయతామ్	41
వనవాస కృతా బుద్ధి ర్నచ మేఽద్య చలిష్యతి	
యస్తుష్టిన వరోదతః కైకేయ్యై వరద త్వయా	42
దీయతాం నిఖిలే నైవ సత్య స్త్వం భవ పార్థివ	
అహం నిదేశం భవతో యథోక్త మఽనుపాలయన్	43
చతుర్దశ సమా వత్స్యే వనే వన చరై స్సహ	
మా విమర్శ్యో వసుమతీ భరతాయ ప్రదీయతాం	44
న హి మే కాంక్షితం రాజ్యం సుఖ మాత్మని వా ప్రియం	
యథా నిదేశం కర్తుం వై తవైవ రఘునందన	45

అపగచ్ఛతు తే దుఃఖం మా భూ ర్భాష్య పరిఘ్నతః న హి క్షుభ్యతి దుర్దర్శః సముద్ర స్సరితాం పతిః	46
నైవాహం రాజ్య మిచ్ఛామి న సుఖం న చ మైథిలీమ్ నైవ సర్వా నిమాన్ కామాన్ న స్వర్గం నైవ జీవితం	47
త్వామహం సత్య మిచ్ఛామి నాఽన్యతం పురుషర్షభ ప్రత్యక్షం తవ సత్యేన సుకృతేన చ తే శపే	48
న చ శక్యం మయా తాత స్థాతుం క్షణమపి ప్రభో న శోకం ధారయ స్వైనం న హి మేఽస్తి విపర్యయః	49
అర్థితోహ్యస్మి కైకేయ్యా వనం గచ్ఛేతి రాఘవ మయాచోక్తం వ్రజా మీతి తత్ సత్యమఽనుపాలయే	50
మా చోత్కంఠాం కృథా దేవ వనే రంస్యామహీ వయం ప్రశాంత హరిణాకీర్ణే నానా శకున నాదితే	51
పితా హి దైవతం తాత దేవతానామపి స్మృతం తస్మాత్ దైవత మిత్యేవ కరిష్యామి పితు ర్వచః	52
చతుర్దశసు వర్షేషు గతేషు నర సత్తమ పున ర్దక్ష్యసి మాం ప్రాప్తం సన్తాపోఽయమ్ విముచ్యతాం	53
యేన సంస్తంభనీయోఽయం సర్వో బాష్పగలో జనః స త్వం పురుషశార్దూల కిమర్థం విక్రియాం గతః	54
పురం చ రాష్ట్రం చ మహీ చ కేవలా మయా నిస్సృష్టా భరతాయ దీయతామ్	
అహం నిదేశం భవతోఽను పాలయన్ వనం గమిష్యామి చిరాయ సేవితుమ్	55
మయా నిస్సృష్టాం భరతో మహీ మిమాం స శైల షణ్ణాం స పురాం స కాననామ్	
శివాం సుసీమా మనుశాస్తు కేవలం త్వయా యదుక్తం నృపతే తథాఽస్తు తత్	56
న మే తథా పార్థివ ధీయతే మనో	

మహాత్ము కామేషు న చాత్మనః ప్రియే యథా నిదేశే తవ శిష్ట సమ్మతే వ్యపైతు దుఃఖం తవ మత్స్మతేఽనఘ	57
తదద్య నైవానఘ రాజ్యమవ్యయం న సర్వకామాన్ న సుఖం న మైథిలీమ్ న జీవితం త్వామఽన్యతేన యోజయన్ వృణీయ సత్యం వ్రత మస్తు తే తథా	58
ఫలాని మూలాని చ భక్షయన్ వనే గిరీంశ్చ పశ్యన్ సరితః సరాంసి చ వనం ప్రవిశ్యైవ విచిత్ర పాదపం సుఖీ భవిష్యామి తవాఽస్తు నిర్వృతిః	59
ఏవం స రాజా వ్యసనాభిపన్నః శోకేన దుఃఖేన చ తామ్యమానః ఆలింగ్య పుత్రం సువినష్ట సంజ్ఞో మోహం గతో నైవ చిచ్ఛేష్ట కించిత్	60
దేవ్య స్తతః సంరురుదుః సమేతాః తాం వర్ణయిత్వా నరదేవ పత్నీం రుదన్ సుమంత్రోపి జగామ మూర్ఛాం హా హా కృతం తత్ర బభూవ సర్వం	61
<u>పంచత్రింశ స్సర్గః - సుమంత్రగర్హణం</u>	
తతో నిర్ధూయ సహసా శిరో నిశ్వస్య చాఽసకృత్ పాణిం పాణౌ వినిష్ఠిష్య దంతాన్ కటకటాస్య చ	1
లోచనే కోప సంరక్తే వర్ణం పూర్వోచితం జహత్ కోపాభిభూతః సహసా సంతాప మఽశుభం గతః	2
మనః సమీక్షమాణస్య సూతో దశరథస్య సః కంపయన్నివ కైకేయ్యా హృదయం వాక్ శరై శ్శితైః	3
వాక్య వజ్రై రనుపమై ర్నిభిందన్నివ చాశుగైః	

కైకేయ్య స్వర్వ మర్మాణి సుమంత్రః ప్రత్యభాషత	4
యస్యా స్తవ పతి స్త్యక్తో రాజా దశరథ స్వయం	
భర్తా సర్వస్య జగత స్థావరస్య చరస్య చ	5
న హ్యకార్యతమం కించి త్తవ దేవీహ విద్యతే	
పతిష్ఠీం త్వామహం మన్యే కులష్ఠీమపి చాఽన్తతః	6
యన్మహేంద్ర మివాఽజయ్యమ్ దుష్ప్రకంప్యమివాఽచలం	
మహోఽదధి మివాఽక్షోభ్యం సంతాపయసి కర్మభిః	7
మాఽవమంస్థా దశరథం భర్తారం వరదం ప్రతి	
భర్తురిచ్ఛా హి నారీణాం పుత్ర కోట్యా విశిష్యతే	8
యథా వయో హి రాజ్యాని ప్రాప్నువంతి నృప క్షయే	
ఇక్ష్యాకు కులనాథేఽస్మిం స్తల్లోపయతు మిచ్ఛసి	9
రాజా భవతు తే పుత్రో భరతః శాస్తు మేదినీం	
వయం తత్ర గమిష్యామో యత్ర రామో గమిష్యతి	10
న హి తే విషయే కశ్చి ద్బ్రాహ్మణో వస్తు మర్హతి	
తాదృశం త్వ మమర్యాద మద్య కర్మ చిక్రీర్షసి	11
ఆశ్చర్యమివ పశ్యామి యస్యా స్తే వృత్తీ మేద్యశం	
ఆచరంత్యా న వివృతా సద్యో భవతి మేదినీ	12
మహాబ్రహ్మార్షి సృష్టా హి జ్వలంతో భీమ దర్శనాః	
ధిగ్ వాద్గండా న హింసంతి రామ ప్రవ్రాజనే స్థితాం	13
ఆవుం ఛిత్వా కురారేణ నింబం పరిచరేత్తు యః	
యశ్చైనం పయసా సించే వైవాఽస్య మధురో భవేత్	14
అభిజాతం హి తే మన్యే యథా మాతు స్తదైవ చ	
నహి నిమ్బాత్ స్రవేత్ క్షౌద్రం లోకే నిగదితం వచః	15
తవ మాతురసద్గ్రాహం విద్యః పూర్వం యథా శృతం	
పితు స్తే వరదః కశ్చి ద్దదౌ వరమఽనుత్తమం	16
సర్వభూత రుతం తస్మాత్ సంజజ్ఞే వసుధాఽధిపః	
తేన తిర్యగ్గతానాం చ భూతానాం విదితం వచః	17

తతో జ్యంభస్య శయనే విరుతాత్ భూరి వర్చసః	
పితు స్తే విదితో భావః స తత్ర బహుధాహసత్	18
తత్ర తే జననీ కృద్ధా మృత్యుపాశ మభీష్పతీ	
హాసం తే నృపతే సౌమ్య జిజ్ఞాసామీతి చాఽబ్రవీత్	19
నృప శ్చోవాచ తాం దేవీం దేవి శంశామి తే యది	
తతో మే మరణం సద్యో భవిష్యతి న సంశయః	20
మాతా తే పితరం దేవీ తతః కైకయ మబ్రవీత్	
శంస మే జీవ వా మా వా న మామఽపహసిష్యసి	21
ప్రియయా చ తథోక్త స్సన్ కేకయః పృథివీ పతిః	
తస్మై తం వరదాయార్థమ్ కథయామాస తత్త్వతః	22
తతః స వరదః సాధూ రాజానం ప్రత్యభాషత	
యది త్వం శంససే రాజన్ మరణం తే భవే ద్రువం	23
మ్ర్రియతాం ధ్వంసతాం వేయం మా కృధా స్త్వం మహీపతే	
స తచ్ఛ్చత్వా వచ స్తస్య ప్రసన్న మనసో నృపః	24
మాతరం తే నిరస్యాశు విజహార కుబేరవత్	
తథా త్వమపి రాజానం దుర్జనా చరితే పథి	25
అసద్గ్రాహ మిమం మోహాత్ కురుషే పాపదర్శిని	
సత్యశ్చాద్య ప్రవాదోఽయం లౌకికః ప్రతిభాతి మా	26
పితౄన్ సమనుజాయన్తే నరా మాతర మంగనాః	
నైవం భవ గృహాణేదం యదాహ వసుధాధిపః	27
భర్తురిచ్ఛా ముపాస్వేహ జనస్యాఽస్య గతిర్భవ	
మా త్వం ప్రోత్సాహితా పాపై ర్దేవరాజ సమ ప్రభం	28
భర్తారం లోక భర్తార మసద్ధర్మ ముపాదధాః	
న హి మిథ్యా ప్రతిజ్ఞాతం కరిష్యతి తవాఽనఘః	29
శ్రీమాన్ దశరథో రాజా దేవి రాజీవలోచనః	
జ్యేష్ఠో వదాన్యః కర్మణ్యః స్వధర్మస్యాభిరక్షితా	30
రక్షితా జీవలోకస్య బ్రూహి రామోభిషిచ్యతాం	

పరివాదో హి తే దేవి మహాన్ లోకే చరిష్యతి	31
యది రామో వనం యాతి విహాయ పితరం నృపం	
స రాజ్యం రాఘవః పాతు భవ త్వం విగత జ్వరా	32
న హి తే రాఘవాదన్యః క్షమః పురవరే వసీత్	
రామే హి యౌవరాజ్యస్థే రాజా దశరథో వనం	33
ప్రవేక్ష్యతి మహేష్వాసః పూర్వవృత్తమనుస్మరన్	
ఇతి సాన్వైశ్చ తీక్ష్ణైశ్చ కైకేయాం రాజసంసది	34
సుమంత్రః క్షోభయామాస భూయ యేవ కృతాంజలిః	
నైవ సా క్షుభ్యతే దేవీ న చ స్మ పరిదూయతే	35
న చాస్యా ముఖ వర్ణస్య లక్ష్యతే విక్రియా తదా	
<u>షట్టింశ స్కంధః - సిద్ధార్థ ప్రతిబోధనం</u>	
తతః సుమన్త మైక్యాకః పీడితోత్ర ప్రతిజ్ఞయా	
సబాష్పమఽతినిశ్చస్య జగాదేదం పునః పునః	1
సూత రత్న సుసంపూర్ణా చతుర్విధబలా చమూః	
రాఘవస్యానుయాత్రార్థం క్షిప్తం ప్రతివిధీయతామ్	2
రూపాజీవాశ్చ వాదిన్యో వణిజశ్చ మహాధనాః	
శోభయన్తు కుమారస్య వాహినీం సుప్రసారితాః	3
యే చైనముపజీవన్తి రమతే యైశ్చ వీర్యతః	
తేషాం బహువిధం దత్త్వా తానఽప్యత్ర నియోజయ	4
ఆయుధాని చ ముఖ్యాని నాగరాః శకటాని చ	
అనుగచ్ఛన్తు కాకున్ధం వ్యాధా శ్చార్ణ్య గోచరాః	5
నిఘ్నన్ మృగాన్ కుంజరాంశ్చ పిబం శ్చార్ణ్యకం మధు	
నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్ న రాజ్యస్య స్మరిష్యతి	6
ధాన్య కోశశ్చ యః కశ్చి ధ్ధనకోశశ్చ మామకః	
తౌ రామమనుగచ్ఛేతాం వసన్తం నిర్జన్ వనే	7
యజన్ పుణ్యేషు దేశేషు విస్సుజం శ్చాప్తదక్షిణాః	
ఋషిభిశ్చ సమాగమ్య ప్రవత్స్యతి సుఖం వనే	8

భరతశ్చ మహాబాహురయోధ్యాం పాలయిష్యతి సర్వకామైః సహ శ్రీమాన్ రామః సంసాధ్యతా మితి	9
ఏవం ట్టువతి కాకుస్థే కైకేయ్యా భయమాగతమ్ ముఖం చాఽప్యగమ చ్ఛోషం స్వరశ్చాపి న్యరుద్యత	10
సా విషణ్ణా చ సంతస్తా ముఖేన పరిశుష్యతా రాజాన మేవాఽభిముఖీ కైకేయీ వాక్య మబ్రవీత్	11
రాజ్యం గతజనం సాధో పీతమణ్డాం సురామివ నిరాస్వాద్యతమం శూన్యం భరతో నాభిపత్యతే	12
కైకేయ్యాం ముక్త లజ్ఞాయాం వదన్త్యామఽతిదారుణమ్ రాజా దశరథో వాక్య మువాచాయత లోచనామ్	13
వహన్తం కిం తుదసి మాం నియుజ్య ధురి మాహితే అనార్యే కృత్య మారబ్ధం కి న్న పూర్వముపారుధః	14
తస్యై తత్ క్రోధసంయుక్త ముక్తం శృత్వా వరాంగనా కైకేయీ ద్విగుణం క్రుద్ధా రాజాన మిద మబ్రవీత్	15
తవైవ వంశే సగరో జ్యేష్ఠం పుత్ర ముపారుధత్ అసమజ్ఞా ఇతి ఖ్యాతం తథాఽయం గన్తుమర్హతి	16
ఏవముక్తో ధిగిత్యేవ రాజా దశరథోఽబ్రవీత్ వ్రీడితశ్చ జనః సర్వః సా చ త న్నాఽవబుద్యత	17
తత్ర వృద్ధో మహామాత్రః సిద్ధార్థో నామ నామతః శుచిర్బహుమతో రాజ్ఞః కైకేయీ మిద మబ్రవీత్	18
అసమంజో గృహీత్వా తు క్రీడితః పథి దారకాన్ సరయ్యాః ప్రక్షిప న్నపున్స రమతే తేన దుర్మతిః	19
తం దృష్ట్వా నాగరాః సర్వే క్రుద్ధా రాజాన మట్రువన్ అసమంజం వృణీష్యైక మస్మాన్ వా రాష్ట్రవర్ధన	20
తానువాచ తతో రాజా కిం నిమిత్త మిదం భయమ్ తాశ్చాపి రాజ్ఞా సంపృష్టా వాక్యం ప్రకృతయోఽట్రువన్	21
క్రీడిత స్త్వేవ నః పుత్రాన్ బాలానుద్భ్రాంత చేతనః	

సరయ్యాం ప్రక్షిపన్ మౌఢ్యాదతులాం ప్రీతిమశ్చుతే	22
స తాసాం వచనం శృత్వా ప్రకృతీనాం నరాధిపః	
తం తత్యాజాఽహితం పుత్రం తాసాం ప్రీయచికిర్షయా	23
తం యానం శీఘ్రమారోప్య సభార్యం సపరిచ్ఛదం	
యావజ్జీవం వివాసోఽయ మితి స్వా నన్వశాత్ పితా	24
స ఫాల పిటకం గృహ్య గిరిదుర్గాణ్యఽలోకయత్	
దిశః సర్వా స్త్వనుచరన్ స యథా పాపకర్మ కృత్	25
ఇత్యేవమఽత్యజద్రాజా సగరో వై సుధార్మికః	
రామః కిమఽకరోత్ పాపం యేనైవ ముపరుద్యతే	26
న హి కంచన పశ్యామో రాఘవస్యాఽగుణం వయం	
దుర్లభో హ్యస్య నిరయః శశాంక స్యేవ కల్మషం	27
అథ వా దేవి దోషం త్వం కంచితృశ్యతి రాఘవే	
తమఽద్య బ్రూహి తత్వేన తతో రామో వివాస్యతే	28
అదుష్టస్య హి సంత్యాగః సత్పథే నిరతస్య చ	
నిర్దహేదపి శక్తస్య ద్యుతిం ధర్మ నిరోధనాత్	29
తదఽలం దేవి రామస్య శ్రీయా విహతయా త్వయా	
లోకతోపి హి తే రక్ష్యః పరివాదః శుభాననే	30
శృత్వా తు సిద్ధార్థ వచో రాజా శ్రాన్తతర స్వనః	
శోకోపహతయా వాచా కైకేయీ మిద మబ్రవీత్	31
ఏతద్వచో నేచ్ఛసి పాప వృత్తే	
హితం న జానాసి మమాత్మనో వా	
ఆస్థాయ మార్గం కృపణం కుచేష్టా	
చేష్టా హి తే సాధు పథాదపేతా	32
అనువ్రజిష్యా మ్యహమద్య రామం	
రాజ్యం పరిత్యజ్య సుఖం ధనం చ	
సహైవ రాజ్ఞా భరతేన చ త్వం	
యథా సుఖం భుంక్ష్వ చిరాయ రాజ్యమ్	33

సప్తతింశ స్వర్గః - చీర పరిగ్రహ నిమిత్త వసిష్ఠ క్రోధః

మహామాత్ర వచః శృత్వా రామో దశరథం తదా అభ్యభాషత వాక్యం తు వినయజ్ఞో వినీతవత్	1
త్యక్త భోగస్య మే రాజన్ వనే వన్యేన జీవతః కిం కార్యమనుయాత్రేణ త్యక్త సజ్గస్య సర్వతః	2
యో హి దత్త్వా గజశ్రేష్ఠం కక్ష్యాయాం కురుతే మనః రజ్ఞు స్నేహేన కిం తస్య త్యజతః కుంజరోత్తమమ్	3
తథా మమ సతాం శ్రేష్ఠ కిం ధ్వజిన్యా జగత్పతే సర్వాణ్యేవానుజానామి చీరాణ్యేవానయన్తు మే	4
ఖనిత్ర పిటకేచోభే సమానయత గచ్ఛత చతుర్దశ వనేవాసం వర్షాణి వసతో మమ	5
అథ చీరాణి కైకేయీ స్వయ మాహూత్య రాఘవమ్ ఉవాచ పరిధత్స్వేతి జనామే నిరపత్రపా	6
స చీరే పురుషవ్యాఘ్రః కైకేయ్యాః ప్రతిగృహ్య తే సూక్ష్మ వస్త్ర మవక్షిప్య ముని వస్త్రాణ్యవస్త్ర హ	7
లక్ష్మణశ్చాపి తత్రైవ విహాయ వసనే శుభే తాపసాచ్ఛాదనే చైవ జగ్రాహ పితురగ్రతః	8
అథాత్మపరిధానార్థం సీతా కౌశేయవాసినీ సంప్రీక్ష్య చీరం సంత్రస్తా పృషతీ వాగురా మివ	9
సా వ్యపత్రపమాణేవ ప్రగృహ్య చ సుదుర్మనాః కైకేయీ కుశచీరే తే జానకీ శుభలక్షణా	10
అశృ సంపూర్ణ నేత్రా చ ధర్మజ్ఞా ధర్మదర్శినీ గన్ధర్వరాజ ప్రతిమం భర్తార మిద మబ్రవీత్	11
కథం ను చీరం బద్ధన్తి మునయో వనవాసినః ఇతి హ్యకుశలా సీతా సా ముమోహ ముహూర్ముహుః	12
కృత్వా కణ్ఠే చ సా చీర మేకమాదాయ పాణినా తస్థా హ్యకుశలా తత్ర వ్రీళితా జనకాత్మజా	13

తస్యా స్తత్ క్షిప్రమాగమ్య రామో ధర్మభృతాం వరః చీరం బబన్ధ సీతాయాః కౌశేయస్యోపరి స్వయమ్	14
రామం ప్రేక్ష్య తు సీతాయా బద్ధంతం చీర ముత్తమం అంతః పురగతా నార్యో ముముచుః వారి నేత్రజం	15
ఊచుశ్చ పరమాయస్తా రామం జ్వలిత తేజసం వత్స నైవం నియుక్తేయం వనవాసే మనస్వినీ	16
పితుర్వాక్యానురోధేన గతస్య విజనం వనం తావ ధర్మన మస్యాం నః సఫలం భవతు ప్రభో	17
లక్ష్మణేన సహాయేన వనం గచ్ఛస్వ పుత్రక నేయ మర్హతి కల్యాణీ వస్తుం తాపసవ ద్వనే	18
కురు నో యాచనాం పుత్ర సీతా తిష్ఠతు భామినీ ధర్మనిత్యః స్వయం స్థాతుం న హీదానీం త్వమిచ్ఛసి	19
తాసా మేవం విధా వాచః శృణ్వన్ దశరథాత్మజః బబంధైవ తదా చీరం సీతయా తుల్య శీలయా	20
చీరే గృహీతే తు తయా సమీక్ష్య నృపతే ధ్నురుః నివార్య సీతాం కైకేయాం వసిష్ఠో వాక్య మబ్రవీత్	21
అతి ప్రవృత్తే దుర్మేధే కైకేయి కులపాంసని వంచయిత్వా చ రాజానం న ప్రమాణేఽవతిష్ఠసే	22
న గంతవ్యం వనం దేవ్యా సీతయా శీలవర్జితే అనుష్ఠాస్యతి రామస్య సీతా ప్రకృతమాసనం	23
ఆత్మా హి దారా సర్వేషాం దార సంగ్రహ వర్తినాం ఆత్మీయమితి రామస్య పాలయిష్యతి మేదినీం	24
అథ యాస్యతి వైదేహీ వనం రామేణ సంగతా వయమఽప్యనుయాస్యామః పురం చేదం గమిష్యతి	25
అంతపాలాశ్చ యాస్యంతి సదారో యత్ర రాఘవః సహోపజీవ్యం రాష్ట్రం చ పురం చ సపరిచ్ఛదం	26
భరతశ్చ సశత్రుఘ్న శ్చీరవాసా వనేచరః	

వనే వసంతం కాకుత్స్థమనువత్స్యతి పూర్వజం	27
తతః శూన్యాం గతజనాం వసుధాం పాదపైః సహ	
త్వ మేకా శాధి దుర్వృత్తా ప్రజానామఽహితే రతా	28
న హి తత్ భవితా రాష్ట్రం యత్ర రామో న భూపతిః	
తద్వనం భవితా రాష్ట్రం యత్ర రామో నివత్స్యతి	29
న హ్యదత్తాం మహీం పిత్రా భరతః శాస్తుమర్హతి	
త్వయి వా పుత్రవత్ వస్తుం యది జాతో మహీపతేః	30
యద్యపి త్వం క్షితితలాత్ గగనం చోత్పతిష్యసి	
పితుర్వంశ చరిత్రజ్ఞః సోన్యథా న కరిష్యతి	31
తత్ త్వయా పుత్ర గర్ధిన్యా పుత్రస్య కృత మఽప్రియం	
లోకే హి న స విద్యేత యో న రామమనువ్రతః	32
ద్రక్షస్యఽద్యైవ కైకేయి పశు వ్యాల మృగ ద్విజాన్	
గచ్ఛతః సహ రామేణ పాదపాంశ్చ తదున్ముఖాన్	33
అథోత్తమానాభరణాని దేవి	
దేహి స్నుషాయై వ్యపనీయ చీరం	
న చీరమస్యాః ప్రవిదీయతేతి	
న్యవారయ త్త ద్వసనం వసిష్ఠః	34
ఏకస్య రామస్య వనే నివాసః	
త్వయా వృతః కేకయ రాజపుత్రి	
విభూషి తేయం ప్రతి కర్మ నిత్యా	
వసత్వరణ్యే సహ రాఘవేణ	35
యానైశ్చ ముఖ్యైః పరిచారకైశ్చ	
సుసంవృతా గచ్ఛతు రాజపుత్రీ	
వస్త్రైశ్చ సర్వైః సహితా విధానైః	
నేయం వృతా తే వర సంప్రదానే	36
తస్మిం స్తథా జల్పతి విప్రముఖ్యే	
గురౌ నృపస్యాఽప్రతిమ ప్రభావే	

నైవ స్మ సీతా వివృత భావా	
ప్రియస్య భర్తుః ప్రతికార కామా	37
అష్టాత్రింశ స్వర్గః - జనార్దోశః	
తస్యాం చీరం వసానాయాం నాథవత్సామనాథవత్	
ప్రచుక్తోశ జనః సర్వో ధిక్ త్వాం దశరథం త్వితి	1
తేన తత్ర ప్రణాదేన దుఃఖితః స మహీపతిః	
చిచ్ఛేద జీవితే శ్రద్ధాం ధర్మే యశసి చాత్మనః	2
స నిశ్చస్యోష్ణ మైక్షాక స్థాం భార్యా మిద మబ్రవీత్	
కైకేయి కుశచీరేణ న సీతాగన్తు మర్హతి	3
సుకుమారీ చ బాలా చ సతతం చ సుఖోచితా	
నేయం వనస్య యోగ్యేతి సత్య మాహ గురుర్మమ	4
ఇయం హి కస్యాఽపకరోతి కించిత్	
తపస్వినీ రాజవరస్య కన్యా	
యా చీరమాసాద్య జనస్య మధ్యే	
స్థితా విసంజ్ఞా శ్రమణీవ కాచిత్	5
చీరాణ్యఽపాస్యా జ్ఞనకస్య కన్యా	
నేయం ప్రతిజ్ఞా మమ దత్త పూర్వా	
యథా సుఖం గచ్ఛతు రాజపుత్రీ	
వనం సమగ్రా సహ సర్వరత్నైః	6
అజీవనాఽర్హేణ మయా నృశంసా	
కృతా ప్రతిజ్ఞా నియమేన తావత్	
త్వయా హి బాల్యాత్ ప్రతిపన్న మేతత్	
తన్మాం దహేద్వేణు రివాత్మపుష్పం	7
రామేణ యది తే పాపే కించిత్ కృత మశోభనం	
అపకారః క ఇహ తే వైదేహ్యో దర్శితోఽథ మే	8
మృగీవోత్పుల్ల నాయనా మృదుశీలా తపస్వినీ	
అపకారం క మిహ తే కరోతి జనకాత్మజా	9

నను పర్యాప్త మేత త్తే పాపే రామ వివాసనమ్	
కి మేభిః కృపణై ర్భూయః పాతకైరపి తే కృతైః	10
ప్రతిజ్ఞాతం మయా తావత్ త్వయోక్తం దేవి శృణ్వత	
రామం యదభిషికాయ త్వమిహాగత మబ్రవీః	11
తత్వేతత్ సమతిక్రమ్య నిరయం గంతు మిచ్ఛసి	
మైథిలీమపి యాహి త్వ మీక్షసి చీరవాసినీం	12
ఇతీవ రాజా విలపన్ మహాత్మా	
శోకస్య నాంతం స దదర్శ కించిత్	
భృశాతురత్వా చ్చ పపాత భూమౌ	
తేనైవ పుత్ర వ్యసనే నిమగ్నః	13
ఏవం బృవన్తం పితరం రామః సంప్రస్థితో వనమ్	
అవాక్ శిరస మాసీన మిదం వచన మబ్రవీత్	14
ఇయం ధార్మిక కౌసల్యా మమ మాతా యశస్వినీ	
వృద్ధా చాఽక్షుద్ర శీలా చ న చ త్వాం దేవ గర్భతే	15
మయా విహీనాం వరద ప్రపన్నాం శోకసాగరమ్	
అదృష్ట పూర్వ వ్యసనాం భూయః సమ్మన్తు మర్హసి	16
పుత్ర శోకం యథా న చ్చే త్వయా పూజ్యేన పూజితా	
మాం హి సంచిన్తయ న్తీయం త్వయి జీవేత్ తపస్వినీ	17
ఇమాం మహీన్ద్రోపమ జాత గర్ధినీం	
తథా విధాతుం జననీం మమాఽర్హసి	
యథా వనస్థే మయి శోక కర్పితా	
న జీవితం న్యస్య యమక్షయం వ్రజేత్	18
<u>ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః - వనగమనాపుచ్ఛా</u>	
రామస్య తు వచః శృత్వా మునివేష ధరం చ తమ్	
సమీక్య సహ భార్యాభీ రాజా విగత చేతనః	1
నైనం దుఃఖినీ సంతప్తః ప్రత్యవైక్షత రాఘవమ్	
న చైవ మభిసంప్రీక్య ప్రత్యభాషత దుర్మనాః	2

స ముహూర్త మివాఽసంజ్ఞో దుఃఖితశ్చ మహీపతిః	
విలలాప మహాబాహూ రామమేవానుచిన్తయన్	3
మన్యే ఖలు మయా పూర్వం వివత్సా బహవః కృతాః	
ప్రాణినో హింసితా వాపి తస్మాదిదముపస్థితమ్	4
న త్వేవానాగతే కాలే దేహోచ్ఛ్చవతి జీవితమ్	
కైకేయ్యా క్లిశ్యమానస్య మృత్యు ర్మమ న విద్యతే	5
యోఽహం పావక సంకాశం పశ్యామి పురతః స్థితమ్	
విహాయ వసనే సూక్ష్మే తాపసాచ్ఛాద మాత్మజమ్	6
ఏకస్యాః ఖలు కైకేయ్యాః కృతేఽయం క్లిశ్యతే జనః	
స్వార్థే ప్రయతమానాయాః సంశ్రిత్య నికృతింత్విమామ్	7
ఏవముక్త్వా తు వచనం బాష్పిణి పిహితేంద్రియః	
రామేతి సకృదేవోక్త్వా వ్యాహర్తుం న శశాక హ	8
సంజ్ఞాం తు ప్రతిలభ్యైవ ముహూర్తాత్ స మహీపతిః	
నేత్రాభ్యా మఽశృపూర్ణాభ్యాం సుమన్త మిద మబ్రవీత్	9
భౌపవాహ్యం రథం యుక్త్వా త్వమాయాహి హయోత్తమైః	
ప్రాపయైనం మహాభాగ మితో జనపదాత్ పరమ్	10
ఏవం మన్యే గుణవతాం గుణానాం ఫల ముచ్యతే	
పిత్రా మాత్రా చ యత్నాధుః వీరో నిర్వాస్యతే వనమ్	11
రాజ్ఞో వచన మాజ్ఞాయ సుమన్తః శీఘ్రవిక్రమః	
యోజయిత్వా యయౌ తత్ర రథమఽశ్వైరలంకృతమ్	12
తం రథం రాజపుత్రాయ సూతః కనక భూషితమ్	
ఆచచక్షేఽఙ్ఘ్రీం కృత్వా యుక్తం పరమ వాజిభిః	13
రాజా సత్వర మాహూయ వ్యాఘ్రతం విత్త సంచయే	
ఉవాచ దేశ కాలజ్ఞం నిశ్చితం సర్వతః శుచిః	14
వాసాంసి చ మహార్థాణి భూషణాని వరాణి చ	
వర్షాణ్యేతాని సంఖ్యాయ వైదేహ్యః క్షీప్రమానయ	15
నరేన్ద్రేణైవ ముక్తస్తు గత్వా కోశగృహం తతః	

ప్రాయచ్చత్ సర్వమాహృత్య సీతాయై క్షిప్రమేవ తత్	14
సా సుజాతా సుజాతాని వైదేహీ ప్రస్థితా వనమ్	
భూషయామాస గాత్రాణి తై ర్విచిత్రై ర్విభూషణైః	17
వ్యరాజయత వైదేహీ వేశ్మ తత్ సువిభూషితా	
ఉద్యతోంశుమతః కాలే ఖం ప్రభేవ వివస్వతః	18
తత్ర సీతా మహాభాగా వవందే శ్వశృ పాదయోః	
తాం భుజాభ్యాం పరిష్వజ్య శ్వశ్రూ ర్వచన మబ్రవీత్	19
అనాచరన్తీం కృపణం మూర్ధ్నుపాప్త్రాయ మైథిలీమ్	
అసత్యః సర్వలోకేఽస్మిన్ సతతం సత్కృతాః ప్రియైః	20
భర్తారం నాఽనుమన్యన్తే వినిపాత గతం స్త్రీయః	
ఏష స్వభావో నారీణా మనుభూయ పురా సుఖం	21
అల్పామప్యాపదం ప్రాప్య దుష్యతి వ్రజహత్యపి	
అసత్య శీలా వికృతా దుర్గాహ్య హృదయాః సదా	22
యువత్యః పాప సంకల్పాః క్షణమాత్రా ద్విరాగిణః	
న కులం న కృతం విద్యా న దత్తం నాపి సంగ్రహః	23
స్త్రీణాం గృహ్లాతి హృదయ మఽనిత్యహృదయా హితాః	
సాద్వీనాం హి స్థితానాం తు శీలే సత్యే శృతే స్థితే	24
స్త్రీణాం పవిత్రం పరమం పతిరేకో విశిష్యతే	
స త్వయా నావమన్తవ్యః పుత్రః ప్రవ్రాజితో వనం	25
తవ దేవ సమ స్త్విష నిర్దనః సధనోపి వా	
విజ్ఞాయ వచనం సీతా తస్యా ధర్మార్థ సంహితమ్	26
కృతాఽఞ్జలిరువాచేదం శ్వశ్రూమభిముఖే స్థితాం	
కరిష్యే సర్వమేవాఽహమార్యా య దనుశాస్తి మామ్	27
అభిజ్ఞాఽస్మి యథా భర్తు ర్వర్తితవ్యం శృతం చ మే	
న మా మఽసజ్జనేనార్యా సంమానయితు మర్హతి	28
ధర్మాద్విచలితుం నాఽహ మలం చన్త్రాదివ ప్రభా	
నాఽతన్త్రీ వాద్యతే వీణా నాఽచక్రో వర్తతే రథః	29

నాఽపతిః సుఖమేదేత యా స్యా దపి శతాత్మజా	
మితం దదాతి హి పితా మితం మాతా మితం సుతః	30
అమితస్య హి దాతారం భర్తారం కా న పూజయేత్	
సాఽహమేవం గతా శ్రీష్ఠా శృత ధర్మ పరావరా	31
ఆర్యే కి మవమన్యేహం స్త్రీణాం భర్తా హి దైవతమ్	
సీతాయా వచనం శృత్వా కౌసల్యా హృదయంగమమ్	32
శుద్ధసత్త్వా ముమోచాశ్చ సహసా దుఃఖ హర్షజమ్	
తాం ప్రాజ్ఞాలి రభిక్రమ్య మాతృ మధ్యేఽతిసత్కృతామ్	33
రామః పరమధర్మాత్మా మాతరం వాక్య మబ్రవీత్	
అమ్బ మా దుఃఖితా భూ స్త్వం పశ్యే త్వం పితరం మమ	34
క్షయో హి వనవాసస్య క్షిప్ర మేవ భవిష్యతి	
సుప్తాయా స్తే గమిష్యన్తి నవ వర్షాణి పశ్చా చ	35
సా సమగ్ర మిహ ప్రాప్తం మాం ద్రక్ష్యసి సుహృద్వృతమ్	
ఏతావ దభినీతార్థ ముక్త్వా స జననీం వచః	36
త్రయః శత శతాఽర్థాశ్చ దదర్శాఽవేక్ష్య మాతరః	
తాశ్చాపి స తద్దైవార్తా మాతృృ ర్షశరథాత్మజః	37
ధర్మయుక్త మిదం వాక్యం నిజగాద కృతాఽజ్ఞలిః	
సంవాసాత్ పరుషం కించి దజ్ఞానాదపి యత్కృతమ్	38
త న్మే సమనుజానీత సర్వాశ్చామన్తయామి వః	
వచనం రాఘవ స్వైత ధర్మయుక్తం సమాహితం	39
శుశృవు స్తాః స్త్రీయః సర్వాః శోకోపహత చేతసః	
జజ్ఞేఽథ తాసాం సన్నాదః క్రౌఞ్చీనా మివ నిస్వనః	40
మానవేన్ద్రస్య భార్యాణా మేవం వదతి రాఘవే	
మురజ పణవ మేఘ ఘోషవత్	
దశరథ వేశ్మ బభూవ యత్ పురా	
విలపిత పరిదేవనాకులం	
వ్యసనగతం తదభూత్ సుదుఃఖితమ్	41

చత్వారింశ స్కంధః - పౌరాధ్యనువ్రజ్య

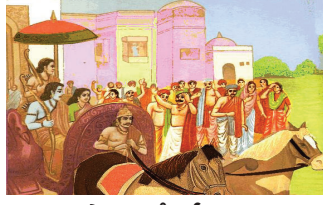
అథ రామశ్చ సీతా చ లక్ష్మణశ్చ కృతాఽఞ్జలిః	
ఉపసంగృహ్య రాజానం చక్రు ర్దీనాః ప్రదక్షిణమ్	1
తం చాపి సమఽనుజ్ఞాప్య ధర్మజ్ఞః సీతయా సహ	
రాఘవః శోక సమ్మూఢో జననీ మభ్యవాదయత్	2
అన్వక్షం లక్ష్మణో భ్రాతుః కౌసల్యా మభ్యవాదయత్	
అథ మాతుః సుమిత్రాయా జగ్రాహ చరణౌ పునః	3
తం వన్దమానం రుదతీ మాతా సౌమిత్రి మబ్రవీత్	
హితకామా మహాబాహుం మూర్ధ్నుపాఘ్రాయ లక్ష్మణమ్	4
సృష్ట స్త్వం వనవాసాయ స్వనురక్తః సుహృజ్ఞనే	
రామే ప్రమాదం మా కార్షేః పుత్ర భ్రాతరి గచ్ఛతి	5
వ్యసనీ వా సమ్మద్ధో వా గతిరేష తవాఽనఘ	
ఏష లోకే సతాం ధర్మో య జ్ఞేష్ఠ వశగో భవేత్	6
ఇదం హి వృత్త ముచితం కులస్యాస్య సనాతనమ్	
దానం దీక్షా చ యజ్ఞేషు తనుత్యాగో మృధేషు చ	7
లక్ష్మణం త్వేవముక్త్యా సా సంసిద్ధం ప్రీయరాఘవం	
సుమిత్రా గచ్ఛ గచ్ఛేతి పునః పునరువాచ తమ్	8
రామం దశరథం విద్ధి మాం విద్ధి జనకాత్మజామ్	
అయోధ్యా మఽటవీం విద్ధి గచ్ఛ తాత యథాసుఖమ్	9
తతః సుమన్తః కాకుత్స్థం ప్రాణ్జలి ర్వాక్య మబ్రవీత్	
వినీతో వినయజ్ఞశ్చ మాతలి ర్వాసవం యథా	10
రథ మారోహ భద్రం తే రాజపుత్ర మహాయశః	
క్షిప్రం త్వాం ప్రాపయిష్యామి యత్ర మాం రామ వక్ష్యసి	11
చతుర్దశ హి వర్షాణి వస్తవ్యాని వనే త్వయా	
తా న్యుపక్రమితవ్యాని యాని దేవ్యాఽసి చోదితః	12
తం రథం సూర్య సంకాశం సీతా హృష్టిన చేతసా	
ఆరురోహ వరారోహ కృత్వాఽలంకార మాత్మనః	13

వనవాసం హి సంఖ్యాయ వాసాం స్యాభరణాయ చ భర్తారమనుగచ్ఛంత్యై సీతాయై శ్వశురో దదౌ	14
తదైవాయుధ జాతాని బ్రాతృభ్యాం కవచాని చ రథోపస్థే ప్రతిన్యస్య సచర్మ కరినం చ తత్	15
అథో జ్వలన సంకాశం చామీకర విభూషితం తమారురుహతు స్తూర్ణం బ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	16
సీతా తృతీయా నారూఢాన్ దృష్ట్వా దృష్ట మచోదయత్ సుమన్తః సమ్మతానశ్వాన్ వాయువేగ సమాన్ జవే	17
ప్రయాతే మహారణ్యం చిర రాత్రాయ రాఘవే బభూవ నగరే మూర్చా బలమూర్చా జనస్య చ	18
తత్ సమాకుల సంబ్రాంతం మత్త సంకుపిత ద్విపమ్ హయ శింజిత నిర్హోషం పురమాసీన్ మహాస్వనమ్	19
తతః సబాల వృద్ధా సా పురీ పరమ పీడితా రామమేవాభిదుద్రావ ఘర్మార్తా సలిలం యథా	20
పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చాపి లమ్బమానా స్తదున్ముఖాః బాష్పపూర్ణ ముఖాః సర్వే తమూచు ర్భూశ నిస్స్వనాః	21
సమ్యచ్ఛ వాజినాం రశ్మీన్ సూత యాహి శనై శ్వనైః ముఖం ద్రక్ష్యామ రామస్య దుర్దర్శం నో భవిష్యతి	22
ఆయసం హృదయం నూనం రామమాతు రసంశయమ్ య ద్దేవగర్భ ప్రతిమే వనం యాతి న భిద్యతే	23
కృతకృత్యా హి వైదేహీ ఛాయే వాఽనుగతా పతిమ్ న జహోతి రతా ధర్మే మేరుమర్క ప్రభా యథా	24
అహో లక్ష్మణ సిద్ధార్థః సతతాం ప్రియ వాదినమ్ బ్రాతరం దేవ సంకాశం యస్త్వం పరిచరిష్యసి	25
మహాత్యేషా హి తే సిద్ధిరేష చాభ్యుదయౌ మహాన్ ఏష స్వర్గస్య మార్గశ్చ య దేనమనుగచ్ఛసి	26
ఏవం వదంత స్తే సోఽఘం న శేకు ర్బాష్పమాగతమ్	

నరా స్త మనుగచ్ఛంతః ప్రియ మిక్ష్వాకునందనం	27
అథ రాజా వృతః స్త్రీభి ర్దీనాభి ర్దీన చేతనః	
నిర్ణగామ ప్రియం పుత్రం ద్రక్ష్యామీతి ట్టువన్ గృహాత్	28
శుశ్రవే చాఽగ్రతః స్త్రీణాం రుదన్తీనాం మహాస్వనః	
యథా నాదః కరేణూనాం బద్ధే మహతి కుంజరే	29
పితా హి రాజా కాకుత్స్థః శ్రీమాన్ సన్న స్తదాఽభవత్	
పరిపూర్ణః శశీ కాలే గ్రహణోపప్లుతో యథా	30
స చ శ్రీమానచింత్యాత్మా రామో దశరథాత్మజః	
సూతం సంచోదయామాస త్వరితం వాహ్యతా మితి	31
రామో యాహీతి సూతం తం తిష్ఠేతి స జన స్తదా	
ఉభయం నాఽశకత్ సూతః కర్తుమఽధ్వని చోదితః	32
నిర్గచ్ఛతి మహాబాహౌ రామే పౌరజనాఽశృభిః	
పతితైరభ్యఽవహితం ప్రశశామ మహీ రజః	33
రుదితాఽశ్య పరిద్యూనం హాహాకృత మఽచేతనం	
ప్రయాణే రాఘవ స్యాసీత్ పురం పరమ పీడితం	34
సుస్రావ నయనైః స్త్రీణామఽస్ర మాయాస సంభవం	
మీన సంక్షోభ చలితైః సలిలం పంకజై రివ	35
దృష్ట్వా తు నృపతిః శ్రీమానేకచిత్త గతం పురం	
నిపపాతైవ దుఃఖేన హతమూల ఇవ దృమః	36
తతో హలహలా శబ్దో జజ్ఞే రామస్య పృష్ఠతః	
నరాణాం ప్రేక్ష్య రాజానం సీదన్తం భృశ దుఃఖితమ్	37
హా రామేతి జనాః కేచి ద్రామమాతేతి చాఽపరే	
అన్తఃపురం సమ్మద్ధం చ క్రోశన్తః పర్యదేవయన్	38
అన్వీక్షమాణో రామస్తు విషణ్ణం బ్రాన్త చేతనం	
రాజానం మాతరం చైవ దదర్శాఽనుగతో పథి	39
స బద్ధ ఇవ పాశేన కిశోరో మాతరం యథా	
ధర్మ పాశేన సంక్షిప్తః ప్రకాశం నాఽభ్యుదైక్షత	40

పదాతినౌ చ యానాఽర్థావదుఃఖార్థౌ సుఖోచితౌ	
దృష్ట్యా సంచోదయామాస శీఘ్రం యాహీతి సారథిమ్	41
న హి తత్ పురుషవ్యామ్రౌ దుఃఖదం దర్శనం పితుః	
మాతుశ్చ సహితుం శక్త స్తోత్రార్థిత ఇవ ద్విపః	42
ప్రత్యగార మివా యాన్తీ వత్సలా వత్స కారణాత్	
బద్ధ వత్సా యథా ధేనూ రామమాతాఽభ్య ధావత	43
తథా రుదన్తీం కౌసల్యాం రథం త మనుధావతీమ్	
క్రోశన్తీం రామ రామేతి హా సీతే లక్ష్మణే తి చ	44
రామ లక్ష్మణ సీతార్థం స్రవంతీం వారి నేత్రజం	
అసకృత్ ప్రైక్షత స తాం నృత్యన్తీ మివ మాతరమ్	43
తిష్ఠేతి రాజా చుక్రోశ యాహి యాహీతి రాఘవః	
సుమన్తస్య బభూవాత్మా చక్రయౌ రివ చాఽన్తరా	46
నాశ్రౌష మితి రాజాన ముపాలబ్ధోపి వక్ష్యసి	
చిరం దుఃఖస్య పాపిష్ఠ మితి రామ స్తమబ్రవీత్	47
రామస్య స వచః కుర్వ న్ననుజ్ఞాప్య చ తం జనమ్	
వ్రజతోపి హయాన్ శీఘ్రం చోదయామాస సారథిః	48
న్యవర్తత జనో రాజ్ఞో రామం కృత్వా ప్రదక్షిణమ్	
మనసాప్యఽశ్చ వేగైశ్చ న న్యవర్తత మానుషమ్	49
యమిచ్ఛేత్ పునరాయాన్తం నైనం దూరమనువ్రజేత్	
ఇత్యఽమాత్యా మహారాజ మూచు ర్దశరథం వచః	50
తేషాం వచః సర్వగుణోపపన్నం	
ప్రస్వీన్న గాత్రః ప్రవిషణ్ణ రూపః	
నిశమ్య రాజా కృపణః స భార్యో	
వ్యవస్థిత స్తం సుత మీక్షమాణః	51
ఏకచత్వారింశ స్సర్గః - నగర సంక్షోభః	
తస్మింస్తు పురుషవ్యామ్రే వినిర్యాతే కృతాంజలౌ	
ఆర్తశబ్దోఽథ సంజఙ్ఘే స్త్రీణామన్తఃపురే మహాన్	1

అనాధస్య జనస్యాస్య దుర్బలస్య తపస్వినః
యో గతిం శరణం చాసీత్ స నాథః క్వ ను గచ్ఛతి 2

న కృద్య త్యభిశప్తోపి క్రోధనీయాని వర్జయన్
క్రుద్ధాన్ ప్రసాదయన్ సర్వాన్ సమదుఃఖః క్వచిత్ గతః 3
కౌసల్యాయాం మహాతేజా యథా మాతరి వర్తతే
తథా యో వర్తతేఽస్మాసు మహాత్మా క్వ ను గచ్ఛతి 4
కైకేయ్యా క్లిశ్యమానేన రాజ్ఞా సంచోదితో వనమ్
పరిత్రాతా జనస్యాఽస్య జగతః క్వ ను గచ్ఛతి 5
అహో నిశ్చేతనో రాజా జీవలోకస్య సంప్రియమ్
ధర్మ్యం సత్య వ్రతం రామం వనవాసో ప్రవత్స్యతి 6
ఇతి సర్వా మహిష్య స్థా వివత్సా ఇవ ధేనవః
రురుదుశ్చైవ దుఃఖిర్తాః సస్వరం చ విచుక్రుశుః 7
స తమన్తఃపురే ఘోర మార్తశబ్దం మహీపతిః
పుత్ర శోకాభి సంతప్తః శృత్వా చాసీత్ సుదుఃఖితః 8
నాఽగ్నిహోత్రాణ్యహూయన్త నాపచన్ గృహమేధినః
అకుర్వన్న ప్రజాః కార్యం సూర్యశ్చాన్తర ధీయత 9
వ్యస్సుజన్ కబళాన్ నాగా గావో వత్సాన్ న పాయయన్
పుత్రం ప్రథమజం లబ్ధ్వా జననీ నాభ్యనందత 10
త్రిశబ్క ర్లోహితాబ్లశ్చ బృహస్పతి బుధావపి
దారుణాః సోమ మభ్యేత్య గ్రహాః సర్వే వ్యవస్థితాః 11
నక్షత్రాణి గతార్చింపి గ్రహాశ్చ గత తేజసః
విశాఖాస్తు సదూమాశ్చ నభసి ప్రచకాశిరే 12
కాలికానిల వేగేన మహోదధి రివోత్థితః
రామే వనం ప్రవ్రజితే నగరం ప్రచచాల తత్ 13

దిశః పర్యాకులాః సర్వా స్తిమిరేణేవ సంవృతాః	
న గ్రహో నాపి నక్షత్రం ప్రచకాశే న కించన	14
అకస్మాత్నాగరః సర్వో జనో దైన్య ముపాగమత్	
ఆహారే వా విహారే వా న కశ్చిదకరోన్ మనః	15
శోక పర్యాయ సంతప్తః సతతం దీర్ఘ ముచ్ఛ్వసన్	
అయోధ్యాయాం జనః సర్వ శ్చక్రోశ జగతీపతిం	16
బాష్పపర్యాకుల ముఖో రాజమార్గ గతో జనః	
న హృష్టో లక్ష్మతే కశ్చిత్ సర్వః శోకపరాయణః	17
న వాతి పవనః శీతో న శశీ సౌమ్య దర్శనః	
న సూర్య స్తపతే లోకం సర్వం పర్యాకులం జగత్	18
అనర్ధినః సుతాః స్త్రీణాం భర్తారో భ్రాతర స్తథా	
సర్వే సర్వం పరిత్యజ్య రామ మేవాఽన్వచింతయన్	19
యే తు రామస్య సుహృదః సర్వే తే మూఢ చేతసః	
శోక భారేణ చాక్రాంతాః శయనం నైవ భేజిరే	20
తత స్త్వయోధ్యా రహితా మహాత్మనా	
పురందరేణేవ మహీ సపర్వతా	
చచాల ఘోరం భయ శోక పీడితా	
సనాగ యోధాఽశ్వగణా ననాద చ	21
<u>ద్విచత్వారింశ స్సర్గః - దశరథాక్రన్దః</u>	
యావత్తు నిర్యత స్తస్య రజోరూప మదృశ్యత	
నైవేక్ష్యాకువర స్తావత్ సంజహారాత్మ చక్షుషీ	1
యావ ద్రాజా ప్రియం పుత్రం పశ్యన్త్యత్యన్త ధార్మికమ్	
తావ ద్వ్యవర్ధతే వాస్య ధరణ్యాం పుత్ర దర్శనే	2
న పశ్యతి రజోప్యఽస్య యదా రామస్య భూమిపః	
తదార్తశ్చ విషణ్ణశ్చ పపాత ధరణీతలే	3
తస్య దక్షిణ మన్వగాత్ కౌసల్యా బాహుమజ్ఘనా	
వామం చాస్యాన్వగా ద్బాహుం కైకేయా భరతప్రియా	4

తాం నయేన చ సంపన్నో ధర్మేణ వినయేన చ ఉవాచ రాజా కైకేయీం సమీక్ష్య వ్యధితేన్ద్రియః	5
కైకేయి మా మమాఽఙ్గాని స్ప్రాక్షీ స్త్వం దుష్టచారిణీ న హి త్వాం ద్రష్టు మిచ్ఛామి న భార్యా న చ బాన్ధవీ	6
యే చ త్వా మనుజీవన్తి నాఽహం తేషాం న తే మమ కేవలాఽర్థపరాం హి త్వాం త్యక్త ధర్మాం త్యజా మ్యహమ్	7
అగృహ్లాం య చ్చ తే పాణి మగ్నిం పర్యణయం చ యత్ అనుజానామి తత్సర్వ మస్మిన్లోకే పరత్ర చ	8
భరత శ్చేత్ ప్రతీతః స్యా ద్రాజ్యం ప్రాప్యేదమవ్యయమ్ య న్మే స దద్యాత్ పితర్థం మాం మా తద్దత్త మాగమత్	9
అథ రేణు సముధ్వస్తం తముత్థాప్య నరాధిపమ్ న్యవర్తత తదా దేవీ కౌసల్యా శోక కర్శితా	10
హత్వేవ బ్రాహ్మణం కామాత్ స్పృష్ట్యాగ్నిమివ పాణినా అన్వతప్యత ధర్మాత్మా పుత్రం సంచిన్త్య తాపసం	11
నివృత్తైవ నివృత్తైవ సీదతో రథవర్త్యసు రాజ్ఞో నాఽతిబభౌ రూపం గ్రస్త స్యాంశుమతో యథా	12
విలలాప చ దుఃఖార్తః ప్రియం పుత్రమనుస్మరన్ నగరాఽన్తమనుప్రాప్తం బుద్ధ్వా పుత్ర మథాఽబ్రవీత్	13
వాహనానాం చ ముఖ్యానాం వహతాం తం మమాత్మజమ్ పదాని పథి దృశ్యన్తే స మహాత్మా న దృశ్యతే	14
యః సుఖేషుపథానేషు శేతే చందన రూపితః వీజ్యమానో మహార్థాభిః స్త్రీభి ర్మమ సుతోత్తమః	15
స నూనం క్వచిదేవాఽద్య వృక్షమూల ముపాశ్రితః కాష్ఠం వా యది వాఽశ్మాన ముపథాయ శయిష్యతే	16
ఉత్థాస్యతి చ మేదిన్యాః కృపణః పాంసు కుంఠితః వినిశ్యసన్ ప్రస్తవణాత్ కరేణానా మివర్షభః	17
ద్రక్ష్యన్తి నూనం పురుషాః దీర్ఘబాహుం వనేచరాః	

రామముత్తాయ గచ్ఛంతం లోకనాథ మనాథవత్	18
సా నూనం జనకస్యేష్టా సుతా సుఖ సదోచితా	
కంటకాక్రమణ క్లాంతా వన మద్య గమిష్యతి	19
అనభిజ్ఞా వనానాం సా నూనం భయముపైష్యతి	
శ్వాపదా నర్దితం శృత్వా గంభీరం రోమహర్షణం	20
సకామా భవ కైకేయి విధవా రాజ్యమావస	
న హి తం పురుషవ్యాఘ్రం వినా జీవితముత్సహే	21
ఇత్యేవం విలపన్ రాజా జనోఘేనాభిసంవృతః	
అపస్నాత ఇవాఽరిష్టం ప్రవివేక పురోత్తమమ్	22
శూన్య చత్వర వేశ్మాన్తాం సంవృతాపణ దేవతామ్	
క్లాంత దుర్బల దుఃఖిర్తాం నాత్యాకీర్ణ మహాపథామ్	23
తామవేక్ష్య పురీం సర్వా రామమేవాఽనుచింతయన్	
విలపన్ ప్రావిశ ద్రాజా గృహం సూర్య ఇవామ్బుదమ్	24
మహాహ్రాదమివాఽక్షోభ్యం సుపర్ణేన హ్యతోరగమ్	
రామేణ రహితం వేశ్మ వైదేహ్యో లక్ష్మణేన చ	25
అథ గద్గద శబ్దస్తు విలపన్ మనుజాధిపః	
ఉవాచ మృదు మందార్థం వచనం దీనమఽస్వరం	26
కౌసల్యాయా గృహం శేఘ్రం రామ మాతుర్నయన్తు మామ్	
న హ్యన్యత్ర మమాశ్వాసో హృదయస్య భవిష్యతి	27
ఇతి బృవన్తం రాజాన మనయన్ ద్వారదర్శినః	
కౌసల్యాయా గృహం తత్ర న్యవేశ్యత వినీతవత్	28
తత్ర స్తత్ర ప్రవిష్టస్య కౌసల్యాయా నివేశనమ్	
అధిరుహ్యపి శయనం బభూవ లుళితం మనః	29
పుత్ర ద్వయ విహీనం చ స్నుషయాపి వివర్జితం	
అపశ్య ద్భవనం రాజా నష్ట చంద్ర మివాఽమృరం	30
త చ్చ దృష్ట్వా మహారాజో భుజ ముద్యమ్య వీర్యవాన్	
ఉచ్చైః స్వరేణ చుక్రోశ హా రాఘవ జహాసి మామ్	31

సుఖితా బత తం కాలం జీవిష్యన్తి నరోత్తమాః	
పరిష్యజన్తో యే రామం ద్రక్ష్యన్తి పునరాగతమ్	32
అథ రాత్ర్యాం ప్రపన్నాయాం కాళరాత్ర్యా మివాత్మనః	
అర్ధరాత్రే దశరథః కౌసల్యా మిదమబ్రవీత్	33
రామం మేఽనుగతా దృష్టిరద్యాపి న నివర్తతే	
న త్వాం పశ్యామి కౌసల్యే సాధు మాం పాణినా స్పృశ	34
తం రామ మేవాఽను విచిన్తయన్తం	
సమీక్ష్య దేవీ శయనే నరేన్ద్రమ్	
ఉపోపవిశ్యాఽధిక మార్తరూపా	
వినిశ్యసన్తి విలలాప కృచ్ఛం	35
<u>త్రిచత్వారింశ స్సర్గః - కౌసల్యా పరిదేవితం</u>	
తతః సమీక్ష్య శయనే సన్నం శోకేన పార్థివమ్	
కౌసల్యా పుత్ర శోకార్తా తమువాచ మహీపతిమ్	1
రాఘవే నరశార్దూలే విషమ్ ముక్త్యా ద్విజిహ్వవత్	
విచరిష్యతి కైకేయా నిర్ముక్తేవ హి పన్నగీ	2
వివాస్య రామం సుభగా లబ్ధకామా సమాహితా	
త్రాసయిష్యతి మాం భూయో దుష్టాఽహిరివ వేశ్మని	3
అథ స్మ నగరే రామ శ్చరన్ బైక్షం గృహే వసేత్	
కామకారో వరం దాతుమపి దాసం మమాత్మజమ్	4
పాతయిత్వా తు కైకేయ్యా రామం స్థానాద్యధేష్ఠతః	
ప్రవిద్ధో రక్షసాం భాగః పర్వణీవాహితాగ్నినా	5
గజరాజ గతిర్వీరో మహాబాహు ర్ధనుర్ధరః	
వనమావిశతే నూనం సభార్యః సహ లక్ష్మణః	6
వనే త్వఽదృష్ట దుఃఖానాం కైకేయ్యాఽనుమతే త్వయా	
త్యక్తానాం వనవాసాయ కా న్వఽవస్థా భవిష్యతి	7
తే రత్నహీనా స్తరుణాః ఫలకాలే వివాసితాః	
కథం వత్స్యన్తి కృపణాః ఫల మూలైః కృతాఽశనాః	8

అపీదానీం స కాలః స్యాన్ మమ శోకక్షయః శివః	
సభార్యం యత్సహ భ్రాత్రా పశ్యేయమిహ రాఘవమ్	9
సుప్త్వోపస్థితౌ వీరో కదాఽయోధ్యాం గమిష్యతః	
యశస్వినీ హృష్ట జనా సూచ్ఛిత ధ్వజ మాలినీ	10
కదా ప్రేక్ష్య నరవ్యాఘ్రావరణ్యాత్ పునరాగతౌ	
నన్దిష్యతి పురీ హృష్టా సముద్ర ఇవ పర్వణి	11
కదాఽయోధ్యాం మహాబాహుః పురీం వీరః ప్రవేక్ష్యతి	
పురస్కృత్య రథే సీతాం వృషభో గో వధూ మివ	12
కదా ప్రాణి సహస్రాణి రాజమార్గే మమాత్మజౌ	
లాజై రవకిరిష్యన్తి ప్రవిశన్తావరిందమౌ	13
ప్రవిశంతౌ కదాఽయోధ్యాం ద్రక్ష్యామి శుభ కుండలౌ	
ఉదగ్రాయుధ నిస్త్రీంశౌ సశృంగా వివ పర్వతౌ	14
కదా సుమనసః కన్యా ద్విజాతీనాం ఫలాని చ	
ప్రదిశన్త్యః పురీం హృష్టాః కరిష్యన్తి ప్రదక్షిణమ్	15
కదా పరిణతో బుద్ధ్యా వయసౌ చాఽమరప్రభః	
అభ్యుపైష్యతి ధర్మజ్ఞ స్త్రివర్ష ఇవ లాలయన్	16
నిస్సంశయం మయా మన్యే పురా వీర కదర్యయా	
పాతు కామేషు వత్సేషు మాత్స్యాణాం శాతితాః స్తనాః	17
సాఽహం గౌ రివ సింహీన వివత్సా వత్సలా కృతా	
కైకేయ్యా పురుషవ్యాఘ్రు బాలవత్సేవ గౌర్బలాత్	18
న హి తావ ధ్గుణై ర్ఘుష్టం సర్వశాస్త్ర విశారదమ్	
ఏక పుత్రా వినా పుత్ర మహం జీవీతు ముత్సహే	19
న హి మే జీవితే కించిత్ సామర్థ్య మిహ కల్ప్యతే	
అపశ్యన్త్యాః ప్రియం పుత్రం మహాబాహుం మహాబలమ్	20
అయం హి మాం దీపయతే సముత్థితః	
తనూజ శోక ప్రభవో హుతాశనః	
మహీ మిమాం రశ్మిభిరుద్ధత ప్రభో	

యథా నిదాఘే భగవాన్ దివాకరః	21
<u>చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః -- సుమిత్రాశ్వాసనం</u>	
విలపన్తీం తథా తాం తు కౌసల్యాం ప్రమదోత్తమామ్	
ఇదం ధర్మే స్థితా ధర్మ్యం సుమిత్రా వాక్య మబ్రవీత్	1
తవార్యే సద్గుణై ర్యుక్తః పుత్రః స పురుషోత్తమః	
కిం తే విలపితే నైవం కృపణం రుదితేన వా	2
య స్తవార్యే గతః పుత్ర స్త్యక్త్వా రాజ్యం మహాబలః	
సాధు కుర్వన్ మహాత్మానం పితరం సత్య వాదినమ్	3
శిష్టై రాచరితే సమ్యక్ శశ్వత్ ప్రేత్య ఫలోదయే	
రామో ధర్మే స్థితః శ్రేష్ఠో న స శోచ్యః కదాచన	4
వర్తతే చోత్తమాం వృత్తిం లక్ష్మణోఽస్మిన్ సదాఽనఘః	
దయావాన్ సర్వ భూతేషు లాభ స్తస్య మహాత్మనః	5
అరణ్య వాసే యద్దుఃఖం జానతీ వై సుఖోచితా	
అనుగచ్ఛతి వైదేహీ ధర్మాత్మానం తవాత్మజమ్	6
కీర్తిభూతాం పతాకాం యో లోకే భ్రమయతి ప్రభుః	
దమ సత్య వ్రతధనః కిం న ప్రాప్త స్తవాత్మజః	7
వ్యక్తం రామస్య విజ్ఞాయ శౌచం మాహాత్మ్య ముత్తమమ్	
న గాత్ర మంశుభిః సూర్యః సంతాపయితుమర్హతి	8
శివః సర్వేషు కాలేషు కాననేభ్యో వినిస్సృతః	
రాఘవం యుక్త శీతోష్ణః సేవిష్యతి సుఖోఽనిలః	9
శయానమఽనఘం రాత్రౌ పితేవాభిపరిష్పజన్	
రశ్మిభిః సంస్పృశన్ శీతై శ్చన్ద్రమా ఘోదయిష్యతి	10
దదౌ చాఽస్త్రాణి దివ్యాని యస్మై బ్రహ్మ మహౌజసే	
దానవేన్ద్రం హతం దృష్ట్వా తిమిధ్వజ సుతం రణే	11
స శూరః పురుషవ్యాఘ్రః స్వబాహుబల మాశ్రితః	
అసంత్రస్తోఽప్యరణ్యస్తో వేశ్మనీవ నివత్స్యతి	12
యస్యేషు పథ మాసాద్య వినాశం యాంతి శత్రవః	

కథం న పృథివీ తస్య శాసనే స్థాతు మర్హతి	13
యా శ్రీ శౌర్యం చ రామస్య యా చ కళ్యాణ సత్త్వతా	
నివృత్తాఽరణ్య వాసః స క్షిప్రం రాజ్యమఽవాప్స్యతి	14
సూర్యస్యాపి భవే త్సూర్యో హ్యగ్నే రగ్నిః ప్రభోః ప్రభుః	
శ్రీయః శ్రీశ్చ భవేద్యగ్రా కీర్తిః కీర్త్యాః క్షమాక్షమా	15
దైవతం దైవతానాం చ భూతానాం భూత సత్తమః	
తస్య కే హ్యగుణా దేవి వనే వాప్యఽథవా పురే	16
పృథివ్యా సహ వైదేహ్య శ్రియా చ పురుషర్షభః	
క్షిప్రం తిస్సుభిరేతాభిః సహ రామోభిషిక్యతి	17
దుఃఖజం విస్సుజన్త్యాఽస్తు నిష్క్రామన్త ముదీక్య యమ్	
అయోధ్యాయాం జనా స్సర్వే శోక వేగ సమాహతాః	18
కుశ చీర ధరం వీరం గచ్ఛన్త మపరాజితం	
సీతేవాఽనుగతా లక్ష్మీ స్తస్య కిం నామ దుర్లభం	19
ధనుర్గహవరో యస్య బాణ ఖడ్గాఽస్త్ర భృత్స్వయం	
లక్ష్మణో వ్రజతి హ్యగ్రే తస్య కిం నామ దుర్లభం	20
నివృత్త వనవాసం తం ద్రష్టాఽసి పునరాగతం	
జహి శోకం చ మోహం చ దేవి సత్యం బ్రవీమి తే	21
శిరసా చరణావేతౌ వందమాన మఽనిన్దితే	
పునర్దక్ష్యసి కల్యాణి పుత్రం చంద్ర మివోదితం	22
పునః ప్రవిష్టం దృష్ట్వా తఽమభిషిక్తం మహాశ్రియం	
సముత్ప్రక్యసి నేత్రాభ్యాం క్షిప్ర మానన్దజం పయః	23
మా శోకో దేవి దుఖం వా న రామే దృశ్యతేఽశివం	
క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి పుత్రం త్వం ససీతం సహ లక్ష్మణం	24
త్వయాశేషో జనశ్చాయం సమాశ్వాస్యో యదాఽనఘే	
కిమిదానీ మిదం దేవి కరోషి హృది విక్లబం	25
నాఽర్థా త్వం శోచితుం దేవి యస్యా స్తే రాఘవః సుతః	
న హి రామాత్ పరో లోకే విద్యతే సత్పథే స్థితః	26

అభివాదయమానం తం దృష్ట్వా ససుహృదం సుతమ్ ముదాఽశ్చ మోక్ష్యసే క్షిప్రం మేఘు లేభేవ వార్ధికీ	27
పుత్ర స్తే వరదః క్షిప్ర మయోధ్యాం పునరాగతః పాణిభ్యాం మృదు పీనాభ్యాం చరణౌ పీడయిష్యతి	28
అభివాద్య నమస్యంతం శూరం స సుహృదం సుతం ముదాఽస్త్రైః ప్రోక్ష్యసే పున ర్మేఘరాజి రివాఽచలం	29
ఆశ్వాసయంతీ వివిధైశ్చ వాక్యైః వాక్యోపచారే కుశలాఽనవద్యా రామస్య తాం మాతర మేవ ముక్త్వా దేవీ సుమిత్రా విరరామ రామా	30
నిశమ్య తల్లక్ష్మణ మాతృ వాక్యం రామస్య మాతుర్నరదేవ పత్న్యైః సద్యః శరీరే విననాశ శోకః శరద్గతో మేఘు ఇవాఽల్పతోయః	31
<u>పంచచత్వారింశ స్సర్గః - పౌరయాచనం</u>	
అనురక్తా మహాత్మానం రామం సత్య పరాక్రమమ్ అనుజగ్ముః ప్రయాన్తం తం వనవాసాయ మానవాః	1
నివర్తితేపి చ బలాత్ సుహృద్ధర్మేణ చ రాజని నైవ తే సన్న్యవర్తన్త రామస్యాఽనుగతా రథమ్	2
అయోధ్యా నిలయానాం హి పురుషాణాం మహాయశాః బభూవ గుణ సంపన్నః పూర్ణచన్ద్ర ఇవ ప్రియః	3
స యాచ్యమానః కాకుత్స్థః స్వాభిః ప్రకృతిభి స్తదా కుర్వాణః పితరం సత్యం వన మేవాఽన్వపద్యత	4
అవేక్షమాణః సస్నేహం చక్షుషా ప్రపిబన్నివ ఉవాచ రామః స్నేహేన తాః ప్రజాః స్వాః ప్రజా ఇవ	5
యా ప్రీతి ర్బహుమానశ్చ మయ్యుఽయోధ్యా నివాసినామ్ మత్ప్రియార్థం విశేషేణ భరతే సా విధీయతామ్	6

స హి కల్యాణ చారిత్రః కైకేయ్యానన్ద వర్ధనః	
కరిష్యతి యథావ ద్యః ప్రీయాణి చ హితాని చ	7
జ్ఞాన వృద్ధో వయో బాలో మృదు ర్వీర్య గుణాన్వితః	
అనురూపః స వో భర్తా భవిష్యతి భయాపహః	8
స హి రాజ గుణైర్యుక్తో యువరాజః సమీక్షితః	
అపి చాపి మయా శిష్టైః కార్యం వో భర్తు శాసనమ్	9
న సంతప్యే ద్యథా చాఽసౌ వనవాసం గతే మయి	
మహారాజ స్తథా కార్యో మమ ప్రీయ చికిర్షయా	10
యథా యథా దాశరథి ర్ధర్మ మేవా స్థితోఽభవత్	
తథా తథా ప్రకృతయో రామం పతిమఽకామయన్	11
బాష్పేణ పిహితం దీనం రామః సౌమిత్రిణా సహ	
చకర్షేవ గుణై ర్బద్ధ్వా జనం పురవాసినమ్	12
తే ద్విజా స్త్రివిధం వృద్ధా జ్ఞానేన వయసౌజసౌ	
వయః ప్రకమ్ప శిరసో దూరాదూచు రిదం వచః	13
వహన్తో జవనా రామం భో భో జాత్యా స్తురంగమాః	
నివర్తద్వం న గన్తవ్యం హితా భవత భర్తరి	14
కర్ణవంతి హి భూతాని విశేషేణ తురంగమాః	
యూయం తస్మాన్నివర్తద్వం యాచనాం ప్రతివేదితాః	15
ధర్మతః స విశుద్ధాత్మా వీరః శుభ దృఢవ్రతః	
ఉపవాహ్యస్తు వో భర్తా నాఽపవాహ్యః పురా ద్వనమ్	16
ఏవమార్త ప్రలాపాం స్తాన్ వృద్ధాన్ ప్రలపతో ద్విజాన్	
అవేక్ష్య సహసా రామో రథాదఽవతతార హ	17
పద్భ్యామేవ జగామాఽథ ససీతః సహలక్ష్మణః	
సన్నికృష్ట పద న్యాసో రామో వన పరాయణః	18
ద్విజాతీంస్తు పదాతీం స్తాన్ రామశ్చారిత్ర వత్సలః	
న శశాక ఘ్నుణా చక్షుః పరిమోక్షుం రథేన సః	19
గచ్ఛన్త మేవ తం దృష్ట్వా రామం సంభ్రాన్త చేతసః	

ఊచుః పరమ సంతప్తా రామం వాక్య మిదం ద్విజాః	20
బ్రాహ్మణ్యం కృతస్న మేత త్వాం బ్రహ్మణ్య మనుగచ్ఛతి	
ద్విజ స్కన్ధాఽధిరూడా స్త్వా మఽగ్నయోప్యనుయా న్త్యమీ	21
వాజపేయ సముత్థాని ఛత్రాణ్యేతాని పశ్య నః	
పృష్ఠతోఽనుప్రయాతాని మేఘానివ జలాత్యయే	22
అనవాప్తాతపత్రస్య రశ్మి సంతాపితస్య తే	
ఏభిశ్చాయాం కరిష్యామః సైశ్చత్తై ర్వాజపేయికైః	23
కా హి నః సతతం బుద్ధి ర్వేద మస్త్రాఽనుసారిణీ	
త్వత్కృతే సా కృతా వత్స వనవాసాఽనుసారిణీ	24
హృదయే ష్వేవ తిష్ఠన్తి వేదా యే నః పరం ధనమ్	
వత్స్యంతపి గృహే ష్వేవ దారా శ్చారిత్ర రక్షితాః	25
న పునర్నిశ్చయః కార్య స్త్వ ధృతౌ సుకృతా మతిః	
త్వయి ధర్మ వ్యపేక్షే తు కిం స్యా ధర్మ మపేక్షితుమ్	26
యాచితో నో నివర్తస్వ హంస శుక్ల శిరోరుహైః	
శిరోభి ర్నిభృతాచార మహీ పతన పాంసులైః	27
బహూనాం వితతా యజ్ఞా ద్విజానాం య ఇహాగతాః	
తేషాం సమాప్తి రాయత్తా తవ వత్స నివర్తనే	28
భక్తిమన్తి హి భూతాని జంగమా జంగమాని చ	
యాచమానేషు రామ త్వం భక్తిం భక్తేషు దర్శయ	29
అనుగంతు మఽశక్తా స్త్వాం మూలై రుద్ధత వేగినః	
ఉన్నతా వాయు వేగేన విక్రోశన్తీవ పాదపాః	30
నిశ్చేష్టాహార సంచారా వృక్షైక స్థాన విష్ఠితాః	
పక్షిణోపి ప్రయాచన్తే సర్వ భూతాఽనుకమ్పినమ్	31
ఏవం విక్రోశతాం తేషాం ద్విజాతీనాం నివర్తనే	
దద్యశే తమసా తత్ర వారయన్తీవ రాఘవమ్	32
తతః సుమంత్రోపి రథా ద్విముచ్య	
శ్రాన్తాన్ హయాన్ సంపరివర్త్య శేఘ్రం	

పీతోదకాం స్తోయ పరిఘటాంగాన్	
అచారయద్వై తమసా విదూరే	33
<u>షట్పత్వారింశ స్సర్గః -- పౌరమోహనం</u>	
తతస్తు తమసా తీరం రమ్య మాశ్రిత్య రాఘవః	
సీతా ముద్వీక్య సౌమిత్రి మిదం వచన మబ్రవీత్	1
ఇయ మౌద్య నిశా పూర్వా సౌమిత్రే ప్రస్థితా వనమ్	
వనవాసస్య భద్రం తే స నోత్కణ్ఠితు మర్హసి	2
పశ్య శూన్యా౭న్యరణ్యాని రుదంతీవ సమస్తతః	
యథా నిలయ మాయద్భిర్నిలీనాని మృగ ద్విజైః	3
అద్యా౭యోధ్యా తు నగరీ రాజధానీ పితుర్మమ	
స స్త్రీ పుంసా గతా నస్మాన్ శోచిష్యతి న సంశయః	4
అనురక్తా హి మనుజా రాజానం బహుభిర్గుణైః	
త్వాం చ మాం చ నరవ్యాఘ్రు శత్రుఘ్న భరతౌ తథా	5
పితరం చా౭నుశోచామి మాతరం చ యశస్వినీం	
అపివా౭ంధౌ భవేతాం తు రుదంతౌ తావ౭భీక్షశః	6
భరతః ఖలు ధర్మాత్మా పితరం మాతరం చ మే	
ధర్మార్థ కామ సహితై ర్వాక్యై రాశ్వాసయిష్యతి	7
భరతస్యా౭న్యశంసత్వం విచిన్త్యా౭హం పునః పునః	
నా౭నుశోచామి పితరం మాతరం చాపి లక్ష్మణ	8
త్వయా కార్యం నరవ్యాఘ్రు మామనువ్రజతా కృతమ్	
అన్వేష్టవ్యా హి వైదేహ్య రక్షణా౭ర్థే సహాయతా	9
అద్భిరేవ తు సౌమిత్రే వత్స్యా మ్య౭ద్య నిశామిమామ్	
ఏతద్ధి రోచతే మహ్యం వన్యేపి వివిధే సతి	10
ఏవముక్త్యా తు సౌమిత్రిం సుమస్తమపి రాఘవః	
అప్రమత్త స్త్వమ౭శ్వేషు భవ సౌమ్యేత్సువాచ హ	11
సో౭శ్వాన్ సుమస్తః సంయమ్య సూర్యే౭స్తుం సముపాగతే	
ప్రభ్రుత యవసాన్ కృత్వా బభూవ ప్రత్య౭నన్తరః	12

ఉపాస్యతు శివాం సంధ్యాం దృష్ట్వా రాత్రి ముపస్థితామ్ రామస్య శయనం చక్రే సూతః సౌమిత్రిణా సహ	13
తాం శయ్యాం తమసా తీరే వీక్ష్య వృక్షదళైః కృతామ్ రామః సౌమిత్రిణా సార్థం సభార్యః సంవివేశ హ	14
సభార్యం సంప్రసుప్తం తం బ్రాతరం వీక్ష్య లక్ష్మణః కథయామాస సూతాయ రామస్య వివిధాన్ గుణాన్	15
జాగ్రతో హ్యేవ తాం రాత్రిం సౌమిత్రే రుదితో రవిః సూతస్య తమసా తీరే రామస్య ఋవతో గుణాన్	16
గోకులాకుల తీరాయా స్తమసాయాఽవిదూరతః అవసత్ తత్ర తాం రాత్రిం రామః ప్రకృతిభిః సహ	17
ఉత్థాయ తు మహాతేజాః ప్రకృతీ స్తా నిశామ్య చ అబ్రవీ ద్రాతరం రామో లక్ష్మణం పుణ్యలక్షణమ్	18
అస్మద్వ్యపేక్షాన్ సౌమిత్రే నిరపేక్షాన్ గృహేష్వపి వృక్షమూలేషు సంసుప్తాన్ పశ్య లక్ష్మణ సామృతమ్	19
యథైతే నియమం పౌరాః కుర్వన్యఽస్మ న్నివర్తనే అపి ప్రాణా నసిష్యన్తి న తు త్యక్యన్తి నిశ్చయమ్	20
యావదేవ తు సంసుప్తా స్తావదేవ వయం లఘు రథ మారుహ్య గచ్ఛామః పన్థాన మఽకుతోభయమ్	21
అతో భూయోపి నేదానీ మిక్ష్యాకు పురవాసినః స్వపేయు రనురక్తా మాం వృక్షమూలాని సంశ్రితాః	22
పౌరా హ్యోత్మకృతా ధ్మఃఖా ద్విప్రమోక్ష్యా నృపాత్మజైః న తే ఖల్వాత్మనా యోజ్యా దుఃఖేన పురవాసినః	23
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణో రామం సాక్షా ధర్మ మివ స్థితమ్ రోచతే మే మహాప్రాజ్ఞ క్షిప్ర మారుహ్యతా మితి	24
అథ రామోఽబ్రవీత్ శ్రీమాన్ సుమంత్రం యుజ్యతాం రథః గమిష్యామి తతోఽరణ్యం గచ్ఛ శీఘ్రమితః ప్రభో	25
సూత స్తతః సంత్రురితః స్యన్దనం తై ర్హయోత్తమైః	

యోజయిత్వాఽథ రామాయ ప్రాజ్ఞలిః ప్రత్యవేదయత్	26
అయం యుక్తో మహాబాహో రథ స్తే రథినాం వర	
త్వరయారోహ భద్రం తే స సీతః సహలక్ష్మణః	27
తం స్యందన మఽధిష్ఠాయ రాఘవః సపరిచ్ఛదః	
శీఘ్రగా మాకులావర్తాం తమసా మఽతరన్నదీం	28
స సంతీర్య మహాబాహుః శ్రీమాన్ శివ మఽకంటకం	
ప్రాపద్యత మహామార్గ మఽభయం భయ దర్శినాం	29
మోహనాఽర్థం తు పౌరాణాం సూతం రామోఽబ్రవీ ద్వచః	
ఉదజ్ఞుఖః ప్రయాశి త్వం రథ మాస్థాయ సారథే	30
ముహూర్తం త్వరితం గత్వా నిర్గతయ రథం పునః	
యథా న విద్యుః పౌరా మాం తథా కురు సమాహితః	31
రామస్య వచనం శృత్వా తథా చక్రే స సారథిః	
ప్రత్యాగమ్య చ రామస్య స్యన్దనం ప్రత్యవేదయత్	32
తౌ సంప్రయుక్తం తు రథం సమాస్థితౌ	
తథా ససీతౌ రఘువంశ వర్ధనౌ	
ప్రచోదయామాస తత స్తురంగమాన్	
స సారథి ర్యేన పథా తపో వనం	33
తతః సమాస్థాయ రథం మహారథః	
స సారథి ర్దాశరథి ర్వనం యయౌ	
ఉదజ్ఞుఖం తం తు రథం చకార	
ప్రయాణ మాంగల్య నిమిత్త దర్శనాత్	34
సప్త చత్వారింశ స్సర్గః - పౌరనివృత్తిః	
ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం పౌరా స్తే రాఘవో వినా	
శోకోపహత నిశ్చేష్టా బభూవు ర్హత చేతసః	1
శోకజాఽశ్య పరిద్యూనా వీక్షమాణా స్తత స్తతః	
ఆలోక మపి రామస్య న పశ్యన్తి స్మ దుఃఖితాః	2
తే విషాదార్త వదనా రహితా స్తేన ధీమతా	

కృపణాః కరుణా వాచో వదంతి స్మ మనస్వినః	3
ధిగఽస్తు ఖలు నిద్రాం తాం యయాఽపహృత చేతసుః	
నాఽద్య పశ్యామహీ రామం పృథూరస్కం మహాభుజం	4
కథం నామ మహాబాహుః స తథాఽవితథ క్రియః	
భక్తం జనం పరిత్యజ్య ప్రవాసం రాఘవో గతః	5
యో నః సదా పాలయతి పితా పుత్రా నివౌరసాన్	
కథం రఘూణాం స శ్రేష్ఠ స్సృక్త్వా నో విపినం గతః	6
ఇహైవ నిధనం యామో మహాప్రస్థాన మేవ వా	
రామేణ రహితానాం హి కిమఽర్థం జీవితం హితం	7
సంతి శుష్కాణి కాష్ఠాని ప్రభూతాని మహాంతి చ	
తైః ప్రజ్వాల్య చితాం సర్వే ప్రవిశామోఽథ పావకం	8
కిం వక్ష్యామో మహాబాహురనసూయః ప్రీయం వదః	
నీతః స రాఘవోఽస్మాభిరితి వక్తం కథం క్షమం	9
సా నూనం నగరీ దీనా దృష్ట్వాఽస్మాన్ రాఘవం వినా	
భవిష్యంతి నిరానందా స స్త్రీ బాల వయోధికా	10
నిర్యాతా స్తేన వీరేణ సహ నిత్యం జితాత్మనా	
విహీనా స్తేన చ పునః కథం పశ్యామ తాం పురీం	11
ఇతీవ బహుధా వాచో బాహు ముద్యమ్య తే జనాః	
విలపంత స్మ దుఖార్తా వివత్సా ఇవ ధేనవః	12
తతో మార్గాఽనుసారేణ గత్వా కించిత్ క్షణం పునః	
మార్గ నాశా ద్విషాదేన మహతా సమభిప్లుతాః	13
రథస్య మార్గ నాశేన న్యవర్తంత మనస్వినః	
కి మిదం కిం కరిష్యామో దైవేనోపహతా ఇతి	14
తతో యథా గతే నైవ మార్గేణ క్లాంత చేతసుః	
అయోధ్యా మగమన్ సర్వే పురీం వృథిత సజ్జనామ్	15
ఆలోక్య నగరీ తాం చ క్షయ వ్యాకుల మానసాః	
ఆవర్తయంత తేఽశ్రూణి నయనైః శోక పీడితైః	16

ఏషా రామేణ నగరీ రహితా నాఽతి శోభతే ఆపగా గరుడే నేవ ప్రదా దుద్భృత పన్నగా	17
చంద్రహీన మివాకాశం తోయహీన మివార్ణవం అపశ్యన్నిహతానందం నగరం తే విచేతసః తే తాని వేశ్మాని మహాధనాని దుఃఖేన దుఃఖోపహతా విశంతః నైవ ప్రజజ్ఞః స్వజనం పరం వా నిరీక్షమాణాః ప్రవినష్ట హర్షాః	18
అష్టదత్వారింశ స్కర్ణః - పౌరాంగనా విలాపః	19
తేషా మేవం విషణ్ణానాం పీడితానామఽతీవ చ బాష్ప విప్లుత నేత్రాణాం సశోకానాం ముమూర్షయా అనుగమ్య నివృత్తానాం రామం నగర వాసినామ్ ఉద్గతానీవ సత్త్వాని బభూవు రఽమనస్వినామ్ స్వం స్వం నిలయ మాగమ్య పుత్ర దారైః సమావృతాః అశ్రూణి ముముచుః సర్వే బాష్పేణ పిహితాననాః నచాఽహృష్యన్న చామోదన్ వణిజో న ప్రసారయన్ న చాశోభంత పణ్యాని నా పచన్ గృహమేధినః నష్టం దృష్ట్వా నాఽభ్యనన్దన్ విపులం వా ధనాగమమ్ పుత్రం ప్రథమజం లబ్ధ్వా జననీ నాఽభ్యనన్దత గృహే గృహే రుదన్త్యశ్చ భర్తారం గృహ మాగతమ్ వ్యగర్థయన్త దుఃఖార్తా వాగ్భి స్తోత్రై రివ ద్విపాన్ కిం ను తేషాం గృహైః కార్యం కిం దారైః కిం ధనేన వా పుత్రై ర్వా కిం సుఖైర్వాపి యే న పశ్యన్తి రాఘవమ్ ఏకః సత్పురుషో లోకే లక్ష్మణః సహ సీతయా యోఽనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం రామం పరిచరన్ వనే ఆపగాః కృత పుణ్యా స్తాః పద్మిన్యశ్చ సరాంసి చ యేషు స్నాస్యతి కాకుత్స్థో విగాహ్య సలిలం శుచి	1 2 3 4 5 6 7 8 9

శోభయిష్యన్తి కాకుత్స్థ మఽటవ్యో రమ్య కాననాః ఆపగాశ్చ మహానూపాః సానుమన్తశ్చ పర్వతాః	10
కాననం వాపి శైలం వా యం రామోభిగమిష్యతి ప్రియాఽతిథి మివ ప్రాప్తం నైనం శక్యన్త్యఽనర్చితుమ్	11
విచిత్ర కుసుమాపీడా బహుమణ్డరి ధారిణః రాఘవం దర్శయిష్యంతి నగా భ్రమర శాలినః	12
అకాలే చాపి ముఖ్యాని పుష్పాణి చ ఫలాని చ దర్శయిష్యన్త్యఽనుక్రోశాత్ గిరయో రామమాగతమ్	13
ప్రసవిష్యంతి తోయాని విమలాని మహీధరాః విదర్శయన్తో వివిధాన్ భూయ శ్చిత్రాంశ్చ నిర్ఘరాన్	14
పాదపాః పర్వతాఽగ్రేషు రమయిష్యన్తి రాఘవమ్ యత్ర రామో భయం నాఽత్ర నాస్తి తత్ర పరాభవః	15
స హి శూరో మహాబాహుః పుత్రో దశరథస్య చ పురా భవతి నో దూరాదఽనుగచ్ఛామ రాఘవమ్	16
పాద చ్చాయా సుఖా భర్తు స్తాద్యశస్య మహాత్మనః స హి నాథో జనస్యాస్య స గతిః స పరాయణమ్	17
వయం పరిచరిష్యామః సీతాం యూయం తు రాఘవమ్ ఇతి పౌర స్త్రియో భర్తాన్ దుఃఖారా స్త త్తదఽబ్రువన్	18
యుష్మాకం రాఘవోఽరణ్యే యోగక్షేమం విధాస్యతి సీతా నారీజనస్యాఽస్య యోగక్షేమం కరిష్యతి	19
కోన్వఽనే నాఽప్రతీతేన సోత్యణ్ణిత జనేన చ సంప్రీయేతాఽమనోజ్ఞేన వాసేన హృతచేతసా	20
కైకేయ్యా యది చే ద్రాజ్యం స్యా దఽధర్మ్యమనాథవత్ న హి నో జీవితేనార్థః కుతః పుత్రైః కుతో ధనైః	21
యయా పుత్రశ్చ భర్తా చ త్యక్తావైశ్వర్య కారణాత్ కథం సా పరిహరేదఽన్యం కైకేయీ కులపాంసనీ	22
కైకేయ్యా న వయం రాజ్యే భృతకా నివసేమహి	

జీవన్త్యా జాతు జీవన్త్యః పుత్రై రపి శపామహీ	23
యా పుత్రం పార్థివేన్ద్రస్య ప్రవాసయతి నిర్హణా	
క స్తాం ప్రాప్య సుఖంజీవే దౌధర్మ్యాం దుష్టదారిణీమ్	24
ఉపద్రుత మిదం సర్వ మనాలంబ మనాయకం	
కైకేయ్యా హి కృతే సర్వం వినాశ ముపయాస్యతి	25
న హి ప్రవ్రజితే రామే జీవిష్యతి మహీపతిః	
మృతే దశరథే వ్యక్తం విలాప స్తదౌనన్తరమ్	26
తే విషం పిబతాలోడ్య క్షీణ పుణ్యాః సుదుర్గతాః	
రాఘవం వా౭నుగచ్ఛద్వ మశృణింవాపి గచ్ఛత	27
మిథ్యా ప్రవ్రాజితో రామః ససీతః సహ లక్ష్మణః	
భరతే సన్నిస్సృష్టాః స్మః సౌనికే పశవో యథా	28
పూర్ణ చంద్రాననః శ్యామో గూఢజతు రరిందమః	
ఆజాను బాహుః పద్మా౭క్షో రామో లక్ష్మణ పూర్వజః	29
పూర్వాభిభాషీ మధురః సత్యవాదీ మహాబలః	
సౌమ్యశ్చ సర్వలోకస్య చంద్రవ త్ప్రియదర్శనః	30
నూనం పురుషశార్దూలో మత్త మాతంగ విక్రమః	
శోభయిష్యత్య౭రణ్యాని విచరన్ స మహారథః	31
తా స్తథా విలపన్త్యస్తు నగరే నాగర స్త్రీయః	
చుక్రుశు ర్దుఃఖసంతప్తా మృత్యో రివ భయాగమే	32
ఇత్యేవం విలపంతీనాం స్త్రీణాం వేశ్మసు రాఘవం	
జగామా౭స్తం దినకరో రజనీ చాభ్యవర్తత	33
నష్ట జ్వలన సంతాపా ప్రశాంతాధ్యాయ సత్కథా	
తిమేరేణాభిలిప్తిన తదా సా నగరీ బభౌ	34
ఉపశాంత వణిక్పణ్యా నష్టహర్షా నిరాశ్రయా	
అయోధ్యా నగరీ చాసీ న్నష్ట తార మివా౭మ్బరం	35
తథా స్త్రీయో రామ నిమిత్త మాతురా	
యథా సుతే భ్రాతరి వా వివాసితే	

విలప్య దీనా రురుదు ర్విచేతసః	
సుతైర్ని తాసా మఽధికో హి సోఽభవత్	36
ప్రశాంత గీతోత్సవ నృత్త వాదనా	
వ్యపాస్త హర్షా పిహితాపణోదయా	
తదా హ్యయోధ్యా నగరీ బభూవ	
సా మహార్ణవః సంక్షుభితోదకో యథా	37
ఏకోనపంచాశ స్సర్గః -- జానపదాక్రోశః	
రామోపి రాత్రి శేషేణ తేనైవ మహదఽన్తరమ్	
జగామ పురుషవ్యాఘ్రః పితురాజ్ఞా మఽనుస్మరన్	1
తద్దైవ గచ్ఛత స్తస్య వ్యపాయా ద్రజనీ శివా	
ఉపాస్య స శివాం సంధ్యాం విషయాన్తం వ్యగాహత	2
గ్రామాన్ వికృష్ట సీమాన్తాన్ పుష్పితాని వనాని చ	
పశ్య న్నతియయౌ శీఘ్రం శరై రివ హయోత్తమైః	3
శృణ్వన్ వాచో మనుష్యాణాం గ్రామ సంవాస వాసినామ్	
రాజానం ధిగ్దశరథం కామస్య వశ మాగతమ్	4
హా నృశంసాఽద్య కైకేయీ పాపా పాపానుబంధినీ	
తీక్ణా సంభిన్న మర్యాదా తీక్ణ కర్మణి వర్తతే	5
యా పుత్ర మీదృశం రాజ్ఞః ప్రవాసయతి ధార్మికమ్	
వనవాసే మహాప్రాజ్ఞం సాఽనుక్రోశమ్ జితేంద్రియం	6
కథం నామ మహాభాగా సీతా జనక నందినీ	
సదా సుఖేష్వభిరతా దుఃఖాన్యనుభవిష్వతి	7
అహో దశరథో రాజా నిస్సేహః స్వసుతం ప్రియం	
ప్రజానామనఘం రామం పరిత్యక్తు మిహేచ్ఛతి	8
ఏతా వాచో మనుష్యాణాం గ్రామ సంవాస వాసినామ్	
శృణ్వన్నతి యయౌ వీరః కోసలాన్ కోసలేశ్వరః	9
తతో వేదశృతిం నామ శివవారివహం నదీమ్	
ఉత్తీర్యాభిముఖః ప్రాయా దగస్త్యాద్యుషితాం దిశమ్	10

గత్వా తు సుచిరం కాలం తతః శీతవహం నదీమ్	
గోమతీం గో యుతా నూపా మఽతరత్ సాగరం గమామ్	11
గోమతీం చాప్యఽతిక్రమ్య రాఘవః శీఘ్రై ర్థయైః	
మయుర హంసాభిరుతాం తతార స్యన్ద్రికాం నదీమ్	12
స మహీం మనునా రాజ్ఞా దత్తా మిక్ష్యాకవే పురా	
స్సీతాం రాష్ట్రావృతాం రామో వైదేహీమన్వదర్శయత్	13
సూత ఇత్యేవ చాభాష్య సారథిం తమభీక్షకః	
మత్త హంస స్వరః శ్రీమానువాచ పురుషర్షభః	14
కదాఽహం పునరాగమ్య సరయ్యాః పుష్పితే వనే	
మృగయాం పర్యటిష్యామి మాత్రా పిత్రా చ సంగతః	15
నాఽత్యర్థ మభికాంక్షామి మృగయాం సరయూ వనే	
రతి ర్వ్యషాఽతులా లోకే రాజర్షిగణ సమ్మతా	16
రాజర్షీణాం హి లోకేఽస్మిన్ రత్యర్థం మృగయా వనే	
కాలే వృతాం తాం మనుజై ర్ధన్వినా మభికాంక్షితాం	17
స త మధ్వాన మైక్ష్యాకః సూతం మధురయా గిరా	
తం త మర్థ మభిప్రత్య యయౌ వాక్య ముదీరయన్	18
పంచాశ స్సర్గః - గుహా సంగతం	
విశాలాన్ కోసలాన్ రమ్యాన్ యాత్వా లక్ష్మణ పూర్వజః	
అయోధ్యాభి ముఖో ధీమాన్ ప్రాంజలి ర్వాక్య మబ్రవీత్	1
ఆప్యచ్ఛే త్వాం పురి శ్రేష్ఠీ కాకుత్స్థ పరిపాలితే	
దైవతాని చ యాని త్వాం పాలయంత్యా వసంతి చ	2
నివృత్త వనవాస స్త్వా మన్మణో జగతీపతేః	
పునర్దక్ష్యామి మాత్రా చ పిత్రా చ సహ సంగతః	3
తతో రుచిర తామ్రాక్షో భుజ ముద్యమ్య దక్షిణం	
అశృపూర్ణ ముఖో దీనోఽబ్రవీ జ్ఞానపదమ్ జనం	4
అనుక్రోశో దయా చైవ యథార్థం మయి వః కృతః	
చిరం దుఃఖస్య పాపీయో గమ్యతా మర్థసిద్ధయే	5

తేభివాద్య మహాత్మానం కృత్వాచాపి ప్రదక్షిణం	
విలపంతో నరా ఘోరం వ్యతిష్ఠంత క్వచిత్క్వచిత్	6
తథా విలపతాం తేషా మఽత్మప్రానాం చ రాఘవః	
ఆచక్షు ర్విషయం ప్రాయా ద్యధార్కః క్షణదాముఖే	7
తతో ధాన్యధనో పేతాన్ దానశీల జనాన్ శుభాన్	
అకుతశ్చిద్భయా న్రమ్యాం శ్చైత్యయాప సమావృతాన్	8
ఉద్యానామ్రవణో పేతాన్ సంపన్న సలిలాశయాన్	
తుష్ట పుష్ట జనా కీర్ణాన్ గోకులాకుల సేవితాన్	9
రక్షణీయా న్నరేంద్రాణాం బ్రహ్మఘోషాభి నాదితాన్	
రథేన పురుషవ్యాఘ్రుః కోసలానత్యవర్తత	10
మధ్యేన ముదితం స్సీతం రమ్యోద్యాన సమాకులం	
రాజ్యం భోగ్యం నరేంద్రాణాం యయౌ ధృతిమతాం వరః	11
తత్ర త్రిపథగాం దివ్యాం శివ తోయా మశైవలాం	
దదర్శ రాఘవో గంగాం పుణ్యామ్ ఋషి నిపేవితాం	12
ఆశ్రమైరఽవిదూరస్థైః శ్రీమద్భిః సమలంకృతాం	
కాలేఽప్పరోభి ర్హుష్టాభిః సేవితాంభోహ్రదాం శివాం	13
దేవ దానవ గంధర్వః కిన్నరై రుపశోభితాం	
నానాగంధర్వ పత్నీభిః సేవితాం సతతం శివాం	14
దేవక్రీడ శతాకీర్ణాం దేవోద్యాన శతాయుతాం	
దేవాఽర్థ మాకాశగమాం విఖ్యాతాం దేవపద్మినీం	15
జలాఘాతాఽట్టహాసోగ్రాం ఫేననిర్మల హాసినీం	
క్వచిద్వేణీ కృత జలాం క్వచి దావర్త శోభితాం	16
క్వచిత్ స్తిమిత గంభీరాం క్వచిత్ వేగ జలాకులాం	
క్వచి ధగంభీర నిర్దోషాం క్వచి ధైరవ నిస్వనాం	17
దేవ సంఘాఘ్రుత జలాం నిర్మలోత్పల శోభితాం	
క్వచిదాభోగపులినాం క్వచి నిర్మల వాలుకాం	18
హంస సారస సంఘుష్టాం చక్రవాకోప కూజితాం	

సదా మత్తైశ్చ విహగైరభిసన్నాదితాన్తరాం	19
క్వచి త్తీరరుహై ర్వుక్షై రామలాభిరివ శోభితాం	
క్వచిత్ పుల్లోత్పల చ్చన్నాం క్వచిత్ పద్మవనాకులాం	20
క్వచిత్ కుముద పండైశ్చ కుట్మలై రుపశోభితాం	
నానాపుష్ప రజో ధ్వస్తాం సమదామివ చ క్వచిత్	21
వ్యపేత మల సంఘాతాం మణి నిర్మల దర్శనాం	
దిశాగజై ర్వనగజై ర్మత్తైశ్చ వరవారణైః	22
దేవరాజోపవాహ్యైశ్చ సన్నాదిత వనాన్తరాం	
ప్రమదామివ యత్సేన భూషితాం భూషణోత్తమైః	23
ఫలైః పుష్పైః కిసలయై ర్వుతాం గుల్మై ర్ద్విజై స్తథా	
శింశుమారైశ్చ నక్తైశ్చ భుజంగైశ్చ నిషేవితాం	24
విష్ణుపాద చ్యుతాం దివ్యామృతపాపాం పాపనాశనీం	
తాం శంకర జటాజుటా ద్భ్రష్టాం సాగర తేజసా	25
సముద్ర మహిషీం గంగాం సారస క్రౌంచ నాదితాం	
ఆససాద మహాబాహుః శృణ్ణిభేరపురం ప్రతి	26
తామూర్తి కలిలావర్తా మృన్మవేక్ష్య మహారథః	
సుమన్త మబ్రవీత్ సూత మిహేవా౭ద్య వసామహే	27
అవిదూరా ద౭యం నద్యా బహుపుష్ప ప్రవాళవాన్	
సుమహా నిజ్ఞదీవృక్షో వసామో౭త్తైవ సారథే	28
ద్రక్ష్యామః సరితాం శ్రేష్ఠాం సమ్మాన్య సలిలాం శివాం	
దేవ దానవ గంధర్వ మృగ పన్నగ పక్షిణాం	29
లక్ష్మణశ్చ సుమన్తశ్చ బాఢమిత్యేవ రాఘవమ్	
ఉక్త్వా తమిజ్ఞదీ వృక్షం తదోపయయతు ర్థయైః	30
రామో౭భియాయ తం రమ్యం వృక్ష మిక్ష్వాకునన్దనః	
రథాదవాతర త్తస్మాత్ సభార్యః సహ లక్ష్మణః	31
సుమన్తో౭ప్యవతీర్యాస్మాన్ మోచయిత్వా హయోత్తమాన్	
వృక్షమూల గతం రామ ముపతస్థి కృతా౭ఙ్ఘలిః	32

తత్ర రాజా గుహో నామ రామస్యాత్మ సమః సఖా	
నిషాద జాత్యో బలవాన్ స్థపతి శ్చేతి విశ్వతః	33
స శ్చత్వా పురుషవ్యాఘ్రం రామం విషయ మాగతమ్	
వృద్ధైః పరివృతోఽమాత్యైః జ్ఞాతిభిశ్చాప్యుపాగతః	34
తతో నిషాదాధిపతిం దృష్ట్వా దూరాదుపస్థితమ్	
సహ సౌమిత్రిణా రామః సమాగచ్ఛ ధ్గుహేన సః	35
తమార్తః సంపరిష్యజ్య గుహో రాఘవ మబ్రవీత్	
యథాఽయోధ్యా తథేదం తే రామ కిం కరవాణి తే	36
ఈదృశం హి మహాబాహో కః ప్రాప్స్య త్యతిధిం ప్రియం	
తతో గుణవ దన్నాద్య ముషాదాయ పృథ గ్విధమ్	37
అర్హ్యం చోపానయత్ క్షిప్రం వాక్యం చేదమువాచ హ	
స్వాగతం తే మహాబాహో తవేయమఖిలా మహీ	38
వయం ప్రేష్యా భవాన్ భర్తా సాధు రాజ్యం ప్రశాధి నః	
భక్ష్యం భోజ్యం చ పేయం చ లేహ్యం చేదముపస్థితమ్	39
శయనాని చ ముఖ్యాని వాజినాం ఖాదనం చ తే	
గుహ మేవం ట్రువాణం తం రాఘవః ప్రత్యభాషత	40
అర్చితాశ్చైవ హృష్టాశ్చ భవతా సర్వథా వయమ్	
పద్భ్యామభిగమా చైవ స్నేహ సందర్శనేన చ	41
భుజాభ్యాం సాధు వృత్తాభ్యాం పీడయన్ వాక్య మబ్రవీత్	
దిష్ట్వా త్వాం గుహ పశ్యామి ర్నిరోగం సహ బాన్ధవైః	42
అపి తే కుశలం రాష్ట్రే మిత్రేషు చ ధనేషు చ	
యదేత ద్భవతా కించిత్ ప్రీత్యా సముప కల్పితమ్	43
సర్వం త దనుజానామి న హి వర్తే ప్రతిగ్రహే	
కుశచీరాఽజిన ధరం ఫల మూలాశినం చ మామ్	44
విద్ధి ప్రణిహితం ధర్మే తాపసం వన గోచరమ్	
అశ్వానాం ఖాదనేనాఽహమర్థీ నాన్యేన కేనచిత్	45
ఏతావతాఽత్ర భవతా భవిష్యామి సుపూజితః	

ఏతే హి దయితా రాజ్ఞః పితు ర్దశరథస్య మే	46
ఏతైః సు విహితై రశ్వై ర్భవిష్యా మ్యహమర్చితః	
అశ్వానాం ప్రతిపానం చ ఖాదనం చైవ సోఽన్వశాత్	47
గుహ స్తత్రైవ పురుషాం స్వరితం దీయతా మితి	
తత శ్చీరోత్తరా సఙ్గః సంధ్యా మన్వాస్య పశ్చిమామ్	48
జలమేవాదదే భోజ్యం లక్ష్మణే నాహృతం స్వయమ్	
తస్య భూమౌ శయానస్య పాదౌ ప్రక్షాళ్య లక్ష్మణః	49
సభార్యస్య తతోఽభ్యేత్య తస్థౌ వృక్షముపాశ్రితః	
గుహోపి సహ సూతేన సౌమిత్రి మనుభాషయన్	50
అన్వజాగ్ర త్తతో రామ మప్రమత్తో ధనుర్ధరః	
తథా శయానస్య తతోఽస్య ధీమతో	
యశస్వినో దాశరథే ర్మహాత్మనః	
అదృష్ట దుఃఖస్య సుఖోచితస్య సా	
తదా వ్యతీయాయ చిరేణ శర్వరీ	51
<u>ఏకపంచాశ స్సర్గః - గుహ లక్ష్మణ జాగరణం</u>	
తం జాగ్రతమఽదమ్భేన బ్రాతురర్థాయ లక్ష్మణమ్	
గుహః సంతాప సంతప్తో రాఘవం వాక్య మబ్రవీత్	1
ఇయం తాత సుఖా శయ్యా త్వదర్థ ముపకల్పితా	
ప్రత్యాశ్వసిహి సాధ్వఽస్యాం రాజపుత్ర యథాసుఖమ్	2
ఉచితోఽయం జనః సర్వః క్లేశానాం త్వం సుఖోచితః	
గుప్త్యర్థం జాగరిష్యామః కాకుత్స్థస్య వయం నిశామ్	3
న హి రామాత్ ప్రియతరో మమాఽస్తి భువి కశ్చన	
బ్రవీ మ్యేతదఽహం సత్యం సత్యేనైవ చ తే శపే	4
అస్య ప్రసాదాదాశంసే లోకేఽస్మిన్ సుమహద్యశః	
ధర్మావాప్తి చ విపులా మర్ధకామౌ చ పుష్కలౌ	5
సోఽహం ప్రియసఖం రామం శయానం సహ సీతయా	
రక్షిష్యామి ధనుష్పాణిః సర్వతో జ్ఞాతిభిః సహ	6

న హి మేఽవిదితం కించి ద్వనేఽస్మిన్ శ్చరతః సదా	
చతురంగం హ్యపి బలం సుమహాత్ ప్రసహేమహి	7
లక్ష్మణ స్తం తదోవాచ రక్షమాణా స్వయాఽనఘ	
నాఽత్ర భీతా వయం సర్వే ధర్మమేవానుపశ్యతా	8
కథం దాశరథౌ భూమౌ శయానే సహ సీతయా	
శక్యా నిద్రా మయా లఙ్ఘం జీవితం వా సుఖాని వా	9
యో న దేవాఽసురైః సర్వైః శక్యః ప్రసహితుం యుధి	
తం పశ్య సుఖసంవిష్టం త్యజేషు సహ సీతయా	10
యో మన్త తపసా లబ్ధో వివిధైశ్చ పరిశ్రమైః	
ఏకో దశరథస్యేష్టః పుత్రః సదృశ లక్షణః	11
అస్మిన్ ప్రవ్రాజితే రాజా న చిరం వర్తయిష్యతి	
విధవా మేదినీ నూనం క్షిప్రమేవ భవిష్యతి	12
వినద్య సుమహా నాదం శ్రమేణోపరతాః స్త్రియః	
నిర్దోషోపరతం తాత మన్యే రాజ నివేశనమ్	13
కౌసల్యా చైవ రాజా చ తద్దైవ జననీ మమ	
నాఽఽశంసే యది జీవన్తి సర్వే తే శర్వరీ మిమామ్	14
జీవేదపి హి మే మాతా శత్రుఘ్నస్యాఽన్వవేక్షయా	
త ద్దుఃఖం యది కౌసల్యా వీరసూ ర్వివశిష్యతి	15
అనురక్త జనాకీర్ణా సుఖా లోకప్రియావహా	
రాజ వ్యసన సంతప్తా సాపురీ వినశిష్యతి	16
కథం పుత్రం మహాత్మానం జ్యేష్ఠం ప్రియ మఽపశ్యతః	
శరీరం ధారయిష్యంతి ప్రాణా రాజ్ఞో మహాత్మనః	17
వినష్టే నృపతౌ పశ్చాత్ కౌసల్యా వినశిష్యతి	
అనంతరం చ మాతాపి మమ నాశ ముపైష్యతి	18
అతిక్రాంత మతిక్రాంత మఽనవాప్య మనోరథమ్	
రామే రాజ్య మఽనిక్షిప్య పితా మే వినశిష్యతి	19
సిద్ధార్థాః పితరం వృత్తం తస్మిన్ కాలేఽప్యపస్థితే	

ప్రేత కార్యేషు సర్వేషు సంస్కరిష్యన్తి భూమిపమ్	20
రమ్య చత్వర సంస్థానాం సువిభక్త మహాపథామ్	
హర్మ్య ప్రాసాద సంపన్నాం గణికావర శోభితామ్	21
రథాఽశ్వగజ సంబాధాం తూర్య నాద వినాదితామ్	
సర్వకల్యాణ సంపూర్ణాం హృష్ట పుష్ట జనాకులామ్	22
ఆరామోద్యాన సంపన్నాం సమాజోత్సవ శాలినీమ్	
సుఖితా విచరిష్యన్తి రాజధానీ పితుర్మమ	23
అపి జీవే ధ్ధశరథో వనవాసాత్ పునర్వయం	
ప్రత్యాగమ్య మహాభాగ మపి పశ్యేమ సువ్రతం	24
అపి సత్యప్రతిజ్ఞేన సార్థం కుశలినా వయమ్	
నివృత్తే వనవాసేఽస్మి న్నయోధ్యాం ప్రవిశేమహి	25
పరిదేవయమానస్య దుఃఖార్తస్య మహాత్మనః	
తిష్ఠతో రాజపుత్రస్య శర్వరీ సాఽత్యవర్తత	26
తథా హి సత్యం ఋవతి ప్రజాహితే	
నరేస్త్ర పుత్రే గురుసౌహృదా ధ్ధుహః	
ముమోచ బాష్పం వ్యసనాభిపీడితో	
జ్వరాతురో నాగ ఇవ వ్యధాతురః	27

ద్విపంచాశ స్సర్గః - గంగావతరణం

ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం పృథువక్షా మహాయశాః

ఉవాచ రామః సౌమిత్రిం లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్ 1

భాస్కరోదయ కాలోఽసౌ గతా భగవతీ నిశా

అసౌ సుకృష్ణో విహగః కోకిల స్తాత కూజతి 2

బర్హిణానాం చ నిర్దోషః శ్రూయతే నదతాం వనే

తరామ జాహ్నవీం సౌమ్య శీఘ్రగాం సాగరంగమామ్	3
విజ్ఞాయ రామస్య వచః సౌమిత్రి ర్మిత్రనన్దనః	
గుహ మామన్త్య సూతం చ సోఽతిష్ఠ ద్భ్రాతురఽగ్రతః	4
స తు రామస్య వచనం నిశమ్య ప్రతిగృహ్య చ	
స్థపతి స్తూర్ణ మాహూయ సచివా నిద మబ్రవీత్	5
అస్య వాహన సంయుక్తాం కర్ణగ్రాహవతీం శుభాం	
సుప్రతారాం దృఢాం తీర్థే శీఘ్రం నావ ముపాహర	6
తం నిశమ్య గుహఽఽదేశం గుహఽమాత్యగణో మహాన్	
ఉపోహ్య రుచిరాం నావం గుహాయ ప్రత్యవేదయత్	7
తతః స ప్రాంజలిర్భూత్వా గుహో రాఘవ మబ్రవీత్	
ఉపస్థితేఽయం నౌ ర్దేవ భూయః కిం కరవాణి తే	8
తవాఽమర సుతప్రఖ్య తర్తుం సాగరగాం నదీం	
నౌ రియం పురుషవ్యాఘ్ర తాం త్వ మారోహ సువ్రత	9
అథోవాచ మహాతేజా రామో గుహ మిదం వచః	
కృతకామోఽస్మి భవతా శీఘ్రమారోప్యతా మితి	10
తతః కలాపాన్ సన్నహ్య ఖడ్గౌ బద్ధ్వా చ ధన్వినౌ	
జగ్ముతుర్యేన తౌ గఙ్గాం సీతయా సహరాఘవౌ	11
రామ మేవం తు ధర్మజ్ఞ ముపగమ్య వినీతవత్	
కిమహం కరవాణీతి సూతః ప్రాజ్ఞాలిరబ్రవీత్	12
తతోఽబ్రవీద్దాశరథిః సుమంత్రం	
స్పృశన్ కరే ణోత్తమ దక్షిణేన	
సుమంత్ర శీఘ్రం పునరేవ యాహి	
రాజ్ఞః సకాశే భవ చాఽప్రమత్తః	13
నివర్తస్వీత్యువాచైన మేతావద్ధి కృతం మమ	
రథం విహాయ పద్భ్యాం తు గమిష్యామో మహావనమ్	14
ఆత్మానంత్యఽభ్యనుజ్ఞాత మఽవేక్ష్యార్థః స సారథిః	
సుమన్తః పురుషవ్యాఘ్ర మైక్వాక మిద మబ్రవీత్	15

నాఽతికాన్త మిదం లోకే పురుషేణోహ కేనచిత్	
తవ సబ్రాత్య భార్యస్య వాసః ప్రాకృతవ ద్వసే	16
న మన్యే బ్రహ్మచర్యేఽస్తి స్వధీతే వా ఫలోదయః	
మార్ద వార్దవయోర్వాపి త్వాం చే ద్వ్యసన మాగతమ్	17
సహ రాఘవ వైదేహ్యో బ్రాత్రా చైవ వనే వసన్	
త్వం గతిం ప్రాప్సుస్ వీర త్రీనోకాంస్తు జయన్నివ	18
వయం ఖలు హతా నామ యత్త్వయా ప్పుపవంచితాః	
కైకేయ్యా వశమేష్యామః పాపాయా దుఃఖభాగినః	19
ఇతి ట్టువ న్నా త్మసమం సుమన్త్రః సారథి స్తదా	
దృష్ట్వా దూరగతం రామం దుఃఖార్తో రురుదే చిరమ్	20
తతస్తు విగతే బాష్పే సూతం స్ఫుష్టోదకం శుచిమ్	
రామస్తు మధురం వాక్యం పునః పునరువాచ తమ్	21
ఇక్ష్వాకూణాం త్వయా తుల్యం సుహృదం నోపలక్షయే	
యథా దశరథో రాజా మాం న శోచేత్ తథా కురు	22
శోకోపహత చేతాశ్చ వృద్ధశ్చ జగతీపతిః	
కామభారాఽవసన్నశ్చ తస్మా దేత ద్రువీమి తే	23
యద్యదాఙ్గాపయేత్ కించిత్ స మహాత్మా మహీపతిః	
కైకేయ్యాః ప్రియ కామార్దం కార్యం తదఽవికాంక్షయా	24
ఏతదర్థం హి రాజ్యాని ప్రశాసతి నరాధిపాః	
యదేషాం సర్వకృత్యేషు మనో న ప్రతిహన్యతే	25
యద్యథా స మహారాజో నాలీక మధిగచ్ఛతి	
న చ తామ్యతి దుఃఖేన సుమన్త్ర కురు తత్తథా	26
అదృష్టదుఃఖం రాజానం వృద్ధమార్యం జితేన్ద్రియమ్	
ట్రూయా స్త్వ మభివాద్యైవ మమహీతో రిదం వచః	27
నైవాఽహమనుశోచామి లక్ష్మణో న చ మైథిలీ	
అయోధ్యాయా శ్చుత్యా శ్చేతి వనే వత్స్యామహీతి చ	28
చతుర్దశసు వర్షేషు నివృత్తేషు పునః పునః	

లక్ష్మణం మాం చ సీతాం చ ద్రక్ష్యసి క్షిప్రమాగతాన్	29
ఏవముక్త్వా తు రాజానం మాతరం చ సుమన్త మే	
అన్యాశ్చ దేవీః సహితాః కైకేయీ చ పునః పునః	30
ఆరోగ్యం బ్రూహి కౌసల్యా మఽథ పాదాభివన్దనమ్	
సీతాయా మమ చార్యస్య వచనాల్లక్ష్మణస్య చ	31
బ్రూయాశ్చ హి మహారాజం భరతం క్షిప్రమానయ	
ఆగతశ్చాపి భరతః స్థావ్యో నృపమతే పదే	32
భరతం చ పరిష్వజ్య యౌవరాజ్యేభిషిచ్య చ	
అస్మత్ సంతాపజం దుఃఖం న త్వామభిభవిష్యతి	33
భరతశ్చాపి వక్తవ్యో యథా రాజని వర్తసే	
తథా మాతృషు వర్తేదాః సర్వాస్వేవాఽవిశేషతః	34
యథా చ తవ కైకేయీ సుమిత్రా చ విశేషతః	
తదైవ దేవీ కౌసల్యా మమ మాతా విశేషతః	35
తాతస్య ప్రియకామేన యౌవరాజ్య మవేక్షతా	
లోకయోరుభయోః శక్యం నిత్యదా సుఖమేధితుం	36
నివర్త్యమానో రామేణ సుమన్తః శోక కర్షితః	
తత్ సర్వంవచనం శృత్వా స్నేహాత్ కాకుత్స్థ మబ్రవీత్	37
యదఽహం నోపచారేణ బ్రూయాం స్నేహాదవిక్లబం	
భక్తిమానితి తత్తావద్వాక్యం త్వం క్షన్తుమర్హఽసి	38
కథం హి త్వద్విహీనోఽహం ప్రతియాస్యామి తాం పురీమ్	
తవ తావద్వియోగేన పుత్ర శోకాకులా మివ	39
సరామ మపి తావన్ మే రథం దృష్ట్వా తదా జనః	
వినా రామం రథం దృష్ట్వా విదీర్యేతాపి సా పురీ	40
దైన్యం హి నగరీగచ్ఛే ద్దృష్ట్వా శూన్య మిమం రథమ్	
సూతాఽవశేషం స్వంసైన్యం హతవీర మివాహవే	41
దూరేపి నివసన్తం త్వాం మానసేనాఽగ్రతః స్థితమ్	
చిన్తయన్తోఽద్య నూనం త్వాం నిరాహారాః కృతాః ప్రజాః	42

దృష్టం తద్ధి త్వయా రామ యాదృశం త్వత్ప్రవాసనే ప్రజానాం సంకులం వృత్తం త్వచ్ఛోక క్లాంత చేతసాం	43
ఆర్తనాదో హి యః పౌరైర్ముక్త స్త్వ ద్విప్రవాసనే సరథ మాం నిశామ్యైవ కుర్యుః శతగుణం తతః	44
అహం కిం చాపి వక్ష్యామి దేవీం తవ సుతో మయా నీతోఽసౌ మాతులకులం సంతాపం మా కృథా ఇతి	45
అసత్యమపి నైవాఽహం బ్రూయాం వచన మీదృశమ్ కథమఽప్రియ మేవాహం బ్రూయాం సత్య మిదం వచః	46
మమ తావన్నియోగస్థా స్త్వ ద్బన్ధుజనవాహినః కథం రథం త్వయా హీనం ప్రవక్ష్యన్తి హయోత్తమాః	47
తన్న శక్యమ్యహం గంతు మయోధ్యాం త్వద్భృతేఽనఘ వనవాసానుయానాయ మామనుజ్ఞాతు మర్హసి	48
యది మే యాచమానస్య త్యాగ మేవ కరిష్యసి సరథోఽగ్నిం ప్రవేక్ష్యామి త్యక్తమాత్ర ఇహ త్వయా	49
భవిష్యన్తి వనే యాని తపో విఘ్నకరాణి తే రథేన ప్రతిబాధిష్యే తాని సత్త్వాని రాఘవ	50
త్వత్ కృతేన మయాఽవాప్తం రథచర్యా కృతం సుఖమ్ ఆశంసే త్వత్కృతేనాఽహం వనవాస కృతం సుఖమ్	51
ప్రసీదేచ్ఛామి తేఽరణ్యే భవితుం ప్రత్యనన్తరః ప్రీత్యాభిహిత మిచ్ఛామి భవ మే ప్రత్యనన్తరః	52
ఇమే చాపి హయా వీర యది తే వనవాసినః పరిచార్యాం కరిష్యంతి ప్రాప్స్యంతి పరమాంగతిం	53
తవ శుశ్రూషణం మూర్ధ్నా కరిష్యామి వనే వసన్ అయోధ్యాం దేవలోకం వా సర్వథా ప్రజహామ్యఽహమ్	54
న హి శక్యా ప్రవేష్టుం సా మయాయోధ్యా త్వయా వినా రాజధానీ మహేన్ద్రస్య యథా దుష్కృత కర్మణా	55
వనవాసే క్షయం ప్రాప్తే మమైష హి మనోరథః	

యదఁనన రదై నైవ త్వాం వహీయం పురీ పునః	56
చతుర్దశ హి వర్షాణి సహితస్య త్వయా వనే	
క్షణభూతాని యాస్యన్తి శతసంఖ్యాన్యతోఽన్యథా	57
భృత్య వత్సల తిష్ఠంతం భర్తుపుత్ర గతేపథి	
భక్తం భృత్యం స్థితంస్థిత్యాం త్వం న మాం హాతుమర్హఽసి	58
ఏవం బహువిధం దీనం యాచమానం పునః పునః	
రామో భృత్యాఽనుకమ్పీ తు సుమన్త మిద మబ్రవీత్	59
జానామి పరమాం భక్తిం మయి తే భర్తువత్సల	
శృణు చాపి యదర్థం త్వాం ప్రేషయామి పురీ మితః	60
నగరీం త్వాం గతం దృష్ట్వా జననీ మే యవీయసీ	
కైకేయీ ప్రత్యయం గచ్ఛే దితి రామో వనంగతః	61
పరితుష్టా హి సా దేవి వనవాసం గతే మయి	
రాజానం నాఽతిశక్యేత మిథ్యావాదీతి ధార్మికమ్	62
ఏష మే ప్రథమః కల్పో యదఽమ్భా మే యవీయసీ	
భరతా రక్షితం స్థితం పుత్ర రాజ్యమవాప్పుయాత్	63
మమ ప్రియార్థం రాజ్ఞశ్చ సరథ స్త్వం పురీం వ్రజ	
సందిష్ట శ్చాఽసి యా నర్థాం స్తాం స్తాన్ బ్రూయా స్తథా తథా	64
ఇత్సుక్త్వా వచనం సూతం సాన్త్యయిత్వా పునః పునః	
గుహం వచన మఽక్లిబో రామో హేతుమదబ్రవీత్	65
నేదానీం గుహ యోగ్యోఽయం వాసో మే సజనే వనే	
అవశ్యం హ్యశ్రమే వాసః కర్తవ్య స్తద్గతో విధిః	66
సోఽహమ్ గృహీత్వా నియమం తపస్విజన భూషణం	
హిత కామః పితృ ర్భూయః సీతాయా లక్ష్మణస్య చ	67
జటాః కృత్వా గమిష్యామి న్యగ్రోధ క్షీర మానయ	
తత్ క్షీరం రాజపుత్రాయ గుహః క్షిప్ర ముపాహరత్	68
లక్ష్మణ స్యాత్మన శ్చైవ రామ స్తేనాఽకరో జ్జటాః	
దీర్ఘబాహు ర్నరవ్యాఘ్రౌ జటిలత్వ మధారయత్	69

తౌ తదా చీరవసనౌ జటామణ్డల ధారిణౌ	
అశోభేతామ్ ఋషిసమౌ బ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	70
తతో వైఖానసం మార్గ మాస్థితః సహ లక్ష్మణః	
వ్రత మాదిష్టవాన్ రామః సహాయం గుహ మబ్రవీత్	71
అప్రమత్తో బలే కోశే దుర్గే జనపదే తథా	
భవేథా గుహ రాజ్యం హి దురారక్షతమం మతమ్	72
తత స్తం సమఽనుజ్ఞాయ గుహ మిక్ష్వాకునన్దనః	
జగామ తూర్ణ మవ్యగ్రః సభార్యః సహలక్ష్మణః	73
స తు దృష్ట్వా నదీతీరే నావ మిక్ష్వాకునన్దనః	
తితీర్షుః శేషుగాం గఙ్గా మిదం లక్ష్మణ మబ్రవీత్	74
ఆరోహ త్వం నరవ్యాఘ్ర స్థితాం నావ మిమాం శనైః	
సీతాం చారోపయాఽన్వక్షం పరిగృహ్య మనస్వినీమ్	75
స బ్రాతుః శాసనం శృత్వా సర్వమఽప్రతికూలయన్	
ఆరోప్య మైథిలీం పూర్వ మారురోహత్మవాం స్తతః	76
అథారురోహ తేజస్వీ స్వయం లక్ష్మణ పూర్వజః	
తతో నిషాదాధిపతి ర్గుహో జ్ఞాతీనఽచోదయత్	77
రాఘవోపి మహాతేజా నావ మారుహ్య తాం తతః	
బ్రహ్మవత్ క్షత్రవ చైవ జాజాప హితమాత్మనః	78
ఆచమ్య చ యథా శాస్త్రం నదీం తాం సహసీతయా	
ప్రాణమత ప్రీతి సంహృష్టో లక్ష్మణశ్చాఽమిత ప్రభః	79
అనుజ్ఞాయ సుమన్త్రం చ సబలం చైవ తం గుహమ్	
ఆస్థాయ నావం రామస్తు చోదయామాస నావికాన్	80
తత సై శ్చోదితా సా నౌః కర్ణధార సమాహితా	
శివ స్ఫువేగాభిహతా గంగాసలిల మత్యగాత్	81
మధ్యంతు సమనుప్రాప్య భాగీరథ్యా స్త్వనిన్దితా	
వైదేహీ ప్రాణ్ణలిర్భూత్వా తాం నదీ మిదమబ్రవీత్	82
పుత్రో దశరథస్యాఽయం మహారాజస్య ధీమతః	

నిదేశం పారయిత్యనం గణే త్వదభిరక్షితః	83
చతుర్దశ హి వర్షాణి సమగ్రాణ్యుష్య కాననే	
బ్రాత్రా సహ మయా చైవ పునః ప్రత్యాగమిష్యతి	84
తత స్త్వాం దేవి సుభగే క్షేమేణ పునరాగతా	
యక్ష్యే ప్రముదితా గణే సర్వకామ సమ్మద్ధినీ	85
త్వం హి త్రిపథగా దేవి బ్రహ్మలోకం సమీక్షసే	
భార్యా చోదధిరాజస్య లోకేఽస్మిన్ సంప్రద్యశ్యసే	86
సా త్వాం దేవి నమస్యామి ప్రశంసామి చ శోభనే	
ప్రాప్త రాజ్యే నరవ్యాఘ్రే శివేన పునరాగతే	87
గవాం శతసహస్రాణి వస్త్రాణ్యఽన్నం చ పేశలమ్	
బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రదాస్యామి తవ ప్రియచికిర్షయా	88
సురాఘట సహస్రేణ మాంసభూతౌదనేన చ	
యక్ష్యే త్వాం ప్రయతా దేవి పురీం పునరుపాగతా	89
యాని త్వత్తీర వాసిని దైవతాని వసంతి చ	
తాని సర్వాణి యక్ష్యామి తీర్థా న్యాయతనాని చ	90
పునరేవ మహాబాహు ర్మయా బ్రాత్రా చ సంగతః	
అయోధ్యాం వనవాసా త్తు ప్రవిశత్వనఘోఽనఘే	91
తథా సంభాషమాణా సా సీతా గణ్ణామఽనిన్దితా	
దక్షిణా దక్షిణంతీరం క్షిప్రమేవాఽభ్యుపాగమత్	92
తీరం తు సమనుప్రాప్య నావం హిత్వా నరర్షభః	
ప్రాతిష్ఠత సహబ్రాత్రా వైదేహ్యో చ పరంతపః	93
అథాఽబ్రవీన్ మహాబాహుః సుమిత్రానన్దవర్షనమ్	
భవ సంరక్షణార్థాయ సజనే విజనేపివా	94
అవశ్యం రక్షణం కార్య మదృష్టే విజనే వనే	
అగ్రతో గచ్ఛ సౌమిత్రే సీతా త్వామనుగచ్ఛతు	95
పృష్ఠతోఽహం గమిష్యామి త్వాం చ సీతాం చ పాలయన్	
అన్యోన్యస్యేహ నో రక్షా కర్తవ్యా పురుషర్షభ	96

న హి తావదఽతిక్రాంతా సుకరా కాచన క్రియా	
అద్య దుఃఖం తు వైదేహీ వనవాసస్య వేత్స్యతి	97
ప్రనష్ట జనసంబాధం క్షేత్రారామ వివర్జితం	
విషమం చ ప్రపాతం చ వనం హ్యద్య ప్రవేక్ష్యతి	98
శృత్వా రామస్య వచనం ప్రతస్థే లక్ష్మణోఽగ్రతః	
అనంతరం చ సీతాయా రాఘవో రఘునందనః	99
గతం తు గజ్ఞౌ పరపార మాశు	
రామం సుమన్తః ప్రతతం నిరీక్ష్య	
అధ్వప్రకర్షా ద్వినివృత్త దృష్టిః	
ముమోచ బాష్పం వ్యధిత స్తపస్వీ	100
స లోకపాల ప్రతిమ ప్రభావః	
తీర్త్వా మహాత్మా వరదో మహానదీం	
తతః సమృద్ధాన్ శుభ సస్య మాలినః	
క్రమేణ వత్సాన్ ముదితానుషాగమత్	101
తౌ తత్ర హత్వా చతురో మహామృగాన్	
వరాహమృశ్యం పృషతం మహారురుమ్	
ఆదాయ మేధ్యం త్వరితం బుభుక్షిౌ	
వాసాయ కల్యే యయతు ర్వనస్పతిమ్	102
<u>త్రిపంచాశ స్సర్గః - రామ సంక్షోభః</u>	
స తం వృక్షం సమాసాద్య సంధ్యా మన్వాస్య పశ్చిమామ్	
రామో రమయతాం శ్రేష్ఠ ఇతి హోవాచ లక్ష్మణమ్	1
అద్యేయం ప్రథమా రాత్రి ర్జాతా జనపదా దృహిః	
యా సుమన్త్రేణ రహితా తాం నో త్కణ్ఠితు మర్హసి	2
జాగర్తవ్య మతన్త్రిభ్యా మఽద్యప్రభృతి రాత్రిషు	
యోగక్షేమా హి సీతాయా వర్తతే లక్ష్మణావయోః	3
రాత్రిం కథంచిదేవేమాం సౌమిత్రే వర్తయామహే	
ఉపావర్తామహే భూమావాస్తీర్య స్వయమఽర్జితైః	4

స తు సంవిశ్య మేదిన్యాం మహోఽర్థ శయనోచితః	
ఇమాః సౌమిత్రయే రామో వ్యాజహార కథాః శుభాః	5
ధృవమఽద్య మహారాజో దుఃఖం స్వపీతి లక్ష్మణ	
కృత కామాతు కైకేయీ తుష్టా భవతు మర్హతి	6
సా హి దేవీ మహారాజం కైకేయీ రాజ్య కారణాత్	
అపి న చ్యావయేత్ ప్రాణాన్ దృష్ట్వా భరత మాగతమ్	7
అనాథశ్చహి వృద్ధశ్చ మయా చైవ వినా కృతః	
కిం కరిష్యతి కామాత్మా కైకేయ్యా వశమాగతః	8
ఇదం వ్యసన మాలోక్య రాజ్ఞశ్చ మతి విభ్రమమ్	
కామ ఏవాఽర్థ ధర్మాభ్యాం గరీయా నితి మే మతిః	9
కో హ్యవిద్వానపి పుమాన్ ప్రమదాయాః కృతే త్యజేత్	
చన్దాఽనువర్తినం పుత్రం తాతో మామివ లక్ష్మణ	10
సుఖీ బత సభార్యశ్చ భరతః కేకయీ సుతః	
ముదితాన్ కోసలా నేకో యో భోక్త్యత్యధిరాజవత్	11
స హి సర్వస్య రాజ్యస్య సుఖమేకం భవిష్యతి	
తాతే చ వయసాఽతీతే మయి చారణ్య మాశ్రితే	12
అర్థ ధర్మౌ పరిత్యజ్య యః కామ మనువర్తతే	
ఏవ మాపద్యతే క్షిప్రం రాజా దశరథో యథా	13
మన్యే దశరథాఽన్తాయ మమ ప్రవ్రాజనాయ చ	
కైకేయీ సౌమ్య సంప్రాప్తా రాజ్యాయ భరతస్య చ	14
అపీదానీం న కైకేయీ సౌభాగ్య మద మోహితా	
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ సంప్రబాధేత మత్కృతే	15
మా స్మ మత్కారణా ద్దేవీ సుమిత్రా దుఃఖ మావసేత్	
అయోధ్యా మిత ఏవ త్వం కాల్యే ప్రవిశ లక్ష్మణ	16
అహ మేకో గమిష్యామి సీతయాసహ దణ్డకాన్	
అనాథాయా హి నాథ స్త్వం కౌసల్యాయా భవిష్యసి	17
క్షుద్ర కర్మా హి కైకేయీ ద్వేషాదఽన్యాయ్య మాచరేత్	

పరిదద్యా హి ధర్మజ్ఞే భరతే మమ మాతరమ్	18
నూనం జాత్యన్తరే కస్మిన్ స్త్రీయః పుత్రై ర్వియోజితాః	
జనన్యా మమ సామిత్రే తస్మా దేతదుపస్థితమ్	19
మయా హి చిరపుష్టేన దుఃఖ సంవర్ధితేన చ	
విప్రాయుజ్యేత కౌసల్యా పల కాల్ ధిగస్తు మామ్	20
మా స్మ సీమన్తినీ కాచి జ్ఞనయేత్ పుత్ర మీద్యశమ్	
సామిత్రే యోఽహ మమ్బాయా దద్మి శోక మనన్తకమ్	21
మన్యే ప్రీతి విశిష్టా సా మత్తో లక్ష్మణ సారికా	
యస్యా స్త చ్ఛ్రూయతే వాక్యం శుక పాదమఽరేర్దశ	22
శోచన్త్యా అల్పభాగ్యాయాః న కించిదుపకుర్వతా	
పుత్రేణ కిమఽపుత్రాయా మయా కార్య మరిందమ	23
అల్పభాగ్యా హి మే మాతా కౌసల్యా రహితా మయా	
శేతే పరమ దుఃఖార్తా పతితా శోకసాగరే	24
ఏకో హ్యహ మయోధ్యాం చ పృథివీం చాపి లక్ష్మణ	
తరేయ మిషుభిః క్రుద్ధో నను వీర్యమకారణమ్	25
అధర్మభయ భీతశ్చ పరలోకస్య చాఽనఘ	
తేన లక్ష్మణ నాఽద్యాహమాత్మాన మభిషేచయే	26
ఏతదన్యచ్చ కరుణం విలప్య విజనే వనే	
అశృపూర్ణ ముఖో రామో నిశి తూష్ణీ ముపావిశత్	27
విలప్యోపరతం రామం గతాఽర్చిష మివానలమ్	
సముద్ర మివ నిర్వేగ మాశ్వాసయత లక్ష్మణః	28
ధృవ మఽద్య పురీ రాజన్నయోధ్యా యుధినాం వర	
నిష్ప్రభా త్వయి నిష్క్రాన్తే గత చన్తేవ శర్వరీ	29
నైత దౌపయికం హ్యార్య యదిదం పరితప్యసే	
విషాదయసి సీతాం చ మాం చైవ పురుషర్షభ	30
న చ సీతా త్వయా హీనా న చాఽహ మపి రాఘవ	
ముహూర్తమపి జీవావో జలాన్ మత్స్యావివోద్ధృతౌ	31

న హి తాతం న శత్రుఘ్నం న సుమిత్రాం పరంతప	
ద్రఘ్ను మిచ్ఛేయమద్యాఽహం స్వర్గంవాపి త్వయా వినా	32
తత స్తత్ర సుఖాసీనౌ నాఽతిదూరే నిరీక్ష్యతాం	
న్యగ్రోదే సుకృతాం శయ్యాం భేజాతే ధర్మవత్సలౌ	33
స లక్ష్మణ స్తోత్తమ పుష్కలం వచో	
నిశమ్య చైవం వనవాస మాదరాత్	
సమాః సమస్తా విదధే పరంతపః	
ప్రపద్య ధర్మం సుచిరాయ రాఘవః	34
తతస్తు తస్మిన్ విజనే వనే తదా	
మహాబలౌ రాఘవవంశ వర్ధనౌ	
న తౌ భయం సంభ్రమమభ్యుపేయతుః	
యధైవ సింహౌ గిరిసాను గోచరౌ	35
<u>చతుఃపంచాశ స్సర్గః - భారద్వాజాశ్రమాభిగమనం</u>	
తే తు తస్మిన్ మహావృక్షే ఉపిత్వా రజనీం శివామ్	
విమలేఽభ్యుదితే సూర్యే తస్మాద్దేశాత్ ప్రతస్థిరే	1
యత్ర భాగీరథీ గఙ్గాం యమునాభివర్తతే	
జగ్ము స్తం దేశముద్దిశ్య విగాహ్య సుమహద్వనమ్	2
తే భూమిభాగాన్ వివిధాన్ దేశాంశ్చాపి మనోరమాన్	
అదృష్ట పూర్వాన్ పశ్యంత స్తత్ర తత్ర యశస్వినః	3
యథా క్షేమేణ సంపశ్యంన్ పుష్పితాన్ వివిధాన్ దృమాన్	
నివృత్తమాత్రే దివసే రామః సౌమిత్రి మబ్రవీత్	4
ప్రయాగ మభితః పశ్య సౌమిత్రే ధూమ మున్నతమ్	
అగ్నేర్భగవతః కేతుం మన్యే సన్నిహితో మునిః	5
నూనం ప్రాప్తాః స్మ సంగేదం గఙ్గా యమునయౌ ర్వయమ్	
తథా హి శ్రూయతే శబ్దో వారిణో వారి ఘర్షజః	6
దారూణి పరిభిన్నాని వనజై రుపజీవిభిః	
భరద్వాజాశ్రమే చైతే దృశ్యన్తే వివిధా దృమాః	7

ధన్వినౌ తౌ సుఖం గత్వా లమ్బమానే దివాకరే గజ్ఞౌ యమునయోః సంధౌ ప్రాపతు ర్పిలయం మునేః	8
రామస్త్వాశ్రమ మాసాద్య త్రాసయన్ మృగ పక్షిణః గత్వా ముహూర్త మధ్యానం భరద్వాజ ముపాగమత్	9
తతస్త్వాశ్రమ మాసాద్య మునే ర్దర్శన కాంక్షిణౌ సీతయానుగతౌ వీరో దూరాదేవాఽవతస్థతుః	10
స ప్రవిశ్య మహాత్మానమ్ ఋషిం శిష్యగణై ర్వృతం సంశ్రిత వ్రత మేకాఽగ్రం తపసా లబ్ధ చక్షుషం	11
హుతాఽగ్నిహోత్రం దృష్ట్వైవ మహాభాగం కృతాణ్డలిః రామః సౌమిత్రిణా సార్థం సీతయా చాఽభ్యవాదయత్	12
న్యవేదయత చాత్మానం తస్మై లక్ష్మణ పూర్వజః పుత్రౌ దశరథ స్వావాం భగవన్ రామ లక్ష్మణౌ	13
భార్యా మమేయం వైదేహీ కల్యాణీ జనకాత్మజా మాం చాఽనుయాతా విజనం తపోవన మనిన్దితా	14
పిత్రా ప్రవ్రాజ్యమానం మాం సౌమిత్రి రఽనుజః ప్రీయః అయ మన్వగమ ద్రాతా వనమేవ దృఢవ్రతః	15
పిత్రా నియుక్తా భగవన్ ప్రవేక్ష్యామ స్తపోవనమ్ ధర్మ మేవ చరిష్యామః పత్ర మూల ఫలాఽశనాః	16
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః ఉపానయత ధర్మాత్మా గా మఽర్హ్య ముదకం తతః	17
నానావిధా నఽన్నరసాన్ వన్య మూల ఫలాశ్రయాన్ తేభ్యో దదౌ తప్తతపా వాసం చైవాఽన్వకల్పయత్	18
మృగ పక్షిభిరాసీనో మునిభిశ్చ సమంతతః రామ మాగత మభ్యర్చ్య స్వాగతే నాహ తం మునిః	19
ప్రతిగృహ్య చ తామఽర్చా ముపవిష్టం స రాఘవమ్ భరద్వాజోఽబ్రవీ ద్వాక్యం ధర్మయుక్త మిదం తదా	20
చిరస్య ఖలు కాకుత్స్థ పశ్యామి త్వా మిహాగతమ్	

శృతం తవ మయా చేదం వివాసన మఽకారణమ్	21
అవకాశో వివిక్తోఽయం మహానద్యోః సమాగమే	
పుణ్యశ్చ రమణీయశ్చ వసత్విహ భవాన్ సుఖమ్	22
ఏవముక్తః స వచనం భరద్వాజేన రాఘవః	
ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం రామః సర్వహితే రతః	23
భగవన్నిత ఆసన్నః పౌర జానపదో జనః	
సుదర్శ మిహ మాం ప్రేక్ష్య మన్యేఽహ మిమమాశ్రమం	24
ఆగమిష్యతి వైదేహీం మాం చాపి ప్రేక్షకో జనః	
అనేన కారణేనాఽహ మిహ వాసం న రోచయే	25
ఏకాన్తే పశ్య భగవన్నాశ్రమస్థాన ముత్తమమ్	
రమతే యత్ర వైదేహీ సుఖాఽర్థా జనకాత్మజా	26
ఏతద్బ్రుత్వా శుభం వాక్యం భరద్వాజో మహామునిః	
రాఘవస్య తతో వాక్య మర్థ గ్రాహక మబ్రవీత్	27
దశ క్రోశ ఇత స్తాత గిరి ర్యఽస్మిన్నివత్స్యసి	
మహర్షి సేవితః పుణ్యః సర్వతః శుభ దర్శనః	28
గోలాఙ్గాలానుచరితో వానరర్ష నిషేవితః	
చిత్రకూట ఇతి ఖ్యాతో గన్ధమాదన సన్నిభః	29
యావతా చిత్రకూటస్య నరః శృంగాణ్యఽవేక్షతే	
కల్యాణాని సమాధత్తే న పాపే కురుతే మనః	30
ఋషయ స్తత్ర బహవో విహృత్య శరదాం శతమ్	
తపసా దివ మారూఢాః కపాల శిరసా సహ	31
ప్రవివిక్త మహం మన్యే తం వాసం భవతః సుఖమ్	
ఇహ వా వనవాసాయ వస రామ మయా సహ	32
స రామం సర్వకామై స్తం భరద్వాజః ప్రియాఽతిథిమ్	
సభార్యం సహ చ బ్రాత్రా ప్రతిజగ్రాహ ధర్మవిత్	33

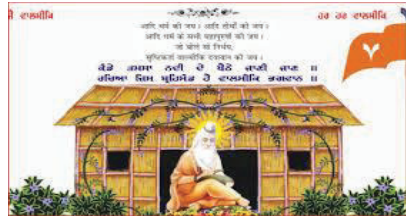
తస్య ప్రయాగే రామస్య తం మహర్షి ముపేయుషః	
ప్రపన్నా రజనీ పుణ్యా చిత్రాః కథయతః కథాః	34
సీతా తృతీయః కాకున్ధః పరిశ్రాంతః సుఖోచితః	
భారద్వాజాశ్రమే రమ్యే తాం రాత్రి మవసత్ సుఖం	35
ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం భరద్వాజ ముపాగమత్	
ఉవాచ నరశార్దూలో మునిం జ్వలిత తేజసం	36
శర్వరీం భగవన్నఽద్య సత్యశీల తవాశ్రమే	
ఉషితాః స్మ సుఖం గంతు మనుజానాతు నో భవాన్	37
రాత్ర్యాం తు తస్యాం వ్యుష్టాయాం భరద్వాజోఽబ్రవీదిదమ్	
మధు మూల ఫలోపేతం చిత్రకూటం వ్రజేతి హ	38
వాస మౌపయికం మన్యే తవ రామ మహాబల	
నానానగగణో పేతః కిన్నరోరగ సేవితః	39
మయూర నాదాభిరుతో గజరాజ నిపేవితః	
గమ్యతాం భవతా శైల శ్చిత్రకూటః స విశ్వతః	40
పుణ్యశ్చ రమణీయశ్చ బహుమూల ఫలాయుతః	
తత్ర కుఞ్జర యూథాని మృగ యూథాని చాభితః	41
విచరన్తి వనాస్తేఽస్మిన్ తాని ద్రక్ష్యసి రాఘవ	
సరిత్ ప్రస్తవణ ప్రస్థాన్ దరీ కందర నిర్ఘరాన్	42
చరతః సీతయా సార్దం నందిష్యతి మన స్తవ	
ప్రహృష్ట కోయష్టిక కోకిల స్వనైః	
వినాదితం తం వసుధాధరం శివమ్	
మృగైశ్చ మత్తై ర్బహుభిశ్చ కుఞ్జరైః	
సురమ్య మాసాద్య సమావసాశ్రమం	43
<u>పంచపంచాశ స్వర్గః - యమునా తరణం</u>	
ఉషిత్యా రజనీ తత్ర రాజపుత్రావరిందమౌ	
మహర్షి మభివాద్యాఽథ జగ్ముతు స్తం గిరిం ప్రతి	1

తేషాం స్వస్త్వయనం చైవ మహర్షిః స చకార హ ప్రస్థితాంశ్చైవ తాన్ ప్రేక్ష్య పితా పుత్రానివాఽన్వగాత్	2
తతః ప్రచక్రమే వక్తం వచనం స మహామునిః భరద్వాజో మహాతేజా రామం సత్యపరాక్రమం	3
గంగా యమునయోః సంధి మాసాద్య మనుజర్షభౌ కాళిందీ మనుగచ్ఛేతాం నదీ పశ్చాన్ ముఖాశ్రితాం	4
అథాఽసాద్య తు కాళిందీ శీఘ్ర స్రోత సమాపగామ్ తస్యా స్తీర్ణం ప్రచరితం పురాణం ప్రేక్ష్య రాఘవౌ	5
తత్ర యూయం ప్లవం కృత్వా తరతాఽంశుమతీ నదీమ్ తతో న్యగ్రోధ మాసాద్య మహాన్తం హరిత చ్చదమ్	6
పరీతం బహుభి ర్స్వక్షైః శ్యామం సిద్ధోపసేవితమ్ తస్మై సీతాఽంజలిం కృత్వా ప్రయుంజీతాశిషః శివాః	7
సమాసాద్య తు తం వృక్షం వసే ద్వాఽతిక్రమేత వా క్రోశ మాత్రం తతో గత్వా నీలం ద్రక్ష్యథ కాననమ్	8
సల్లకీ బదరీ మిశ్రం రామ వంశైశ్చ యామునైః స పన్ధా శ్చిత్తకూటస్య గతః సుబహుశో మయా	9
రమ్యో మార్దవ యుక్తశ్చ దావైశ్చైవ వివర్జితః ఇతి పన్ధాన మాదిశ్య మహర్షిః సంన్యవర్తత	10
అభివాద్య తథే త్యుక్త్వా రామేణ వినివర్జితః ఉపావృత్తే మునౌ తస్మిన్ రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	11
కృత పుణ్యాః స్మ సౌమిత్రే ముని ర్య న్నోఽనుకమ్పితే ఇతి తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ మస్త్రయిత్యా మనస్వినౌ	12
సీతా మేవాఽగ్రతః కృత్వా కాళిందీం జగ్ముతు ర్నదీమ్ అథాసాద్యాయ తు కాళిందీం శీఘ్ర స్రోతో వహాం నదీం	13
చిన్తా మాపేదిరే సద్యో నదీజల తిలీర్షవః తౌ కాష్ఠ సంఘాట మతో చక్రతుస్తు మహాప్లవమ్	14
శుష్క్లి ర్వంశైః సమాస్తీర్ణ ముశేరైశ్చ సమావృతం	

తతో వేతస శాఖాశ్చ జంటూ శాఖాశ్చ వీర్యవాన్	15
చకార లక్ష్మణః చిత్వా సీతాయాః సుఖమానసం	
తత్ర శ్రియ మివాఽచిన్యాం రామో దాశరథిః ప్రయామ్	16
ఈషత్ సంలజ్జమానాం తామఽధ్యారోపయత ప్లవమ్	
పార్శ్వే తత్ర చ వైదేహ్యో వసనే భూషణాని చ	17
ప్లవే కరినకాజం చ రామశ్చక్రే సహాయుడైః	
ఆరోప్య ప్రథమం సీతాం సంఘాటం పరిగృహ్య చ	18
తతః ప్రతేరతు ర్యుక్తో ప్రీతో దశరథాత్మజౌ	
కాళిందీ మధ్య మాయాతా సీతా త్వేనా మఽవందత	19
స్వస్తి దేవి తరామి త్వా పారయే న్మే పతి ర్వ్రతం	
యక్ష్యే త్వాం గో సహస్రేణ సురాఘట శతేన చ	20
స్వస్తి ప్రత్యాగతే రామే పురీ మిక్ష్వాకు పాలితాం	
కాళిందీ మఽథ సీతా తు యాచమానా కృతాంజలిః	21
తీర మేవాభిసంప్రాప్తా దక్షిణం వరవర్ణినీ	
తతః ప్లవే నాంశుమతీం శీఘ్రగా మూర్ఛిమాలినీమ్	22
తీరజై ర్భహుభి ర్స్పృక్షైః సంతేరు ర్యమునాం నదీమ్	
తే తీర్ణాః ప్లవ ముత్స్రుజ్య ప్రస్తాయ యమునావనాత్	23
శ్యామం న్యగ్రోధ మాసేదుః శీతలం హరిత చ్చదమ్	
న్యగ్రోధం తముపాగమ్య వైదేహీ వాక్య మబ్రవీత్	24
నమస్తేస్తు మహావృక్ష పారయే న్మే పతి ర్వ్రతం	
కౌసల్యాం చైవ పశ్యేయం సుమిత్రాం చ యశస్వినీమ్	25
ఇతి సీతాఽంజలిం కృత్వా పర్యగచ్ఛద్వనస్సతిమ్	
అవలోక్య తతః సీతామాయాచంతీ మనిందితాం	26
దయితాం చ విధేయాం చ రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	
సీతా మాదాయ గచ్ఛత్వ మగ్రతో భరతానుజ	27
పృష్ఠతోఽహం గమిష్యామి సాయుధో ద్విపదాం వర	
య ద్యత్ ఫలం ప్రార్థయతే పుష్పం వా జనకాత్మజౌ	28

త త్తత్ ప్రదద్యా వైదేహ్య యత్రాఽస్యా రమతే మనః గచ్ఛతోస్తు తయో ర్మద్యే బభూవ జనకాత్మజా	29
మతంగయో ర్మధ్యగతా శుభా నాగ వధూరివ ఏకైకం పాదపం గుల్మం లతాం వా పుష్పశాలినీం	30
అదృష్ట పూర్వా పశ్యన్తీ రామం పప్రచ్ఛ సాఽబలా రమణీయాన్ బహువిధాన్ పాదపాన్ కుసుమోత్కరాన్	31
సీతా వచన సంరబ్ధ ఆనయామాస లక్ష్మణః విచిత్ర వాలుక నీలాం హంస సారస నాదితాం	32
రమే జనకరాజస్య సుతా ప్రేక్ష్య తదా నదీం క్రోశమాత్రం తతో గత్వా భ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	33
బహూన్ మేధ్యాన్ మృగాన్ హత్వా చేరతు ర్యమునావనే విహృత్య తే బర్హిణ పూగ నాదితే శుభే వనే వానర వారణా యుతే సమం నదీవప్ర ముపేత్య సమ్మతం నివాస మాజగ్మురదీన దర్శనాః	34
<u>షట్పంచాశ స్సర్గః - చిత్రకూట నివాసః</u>	
అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయా మవసుప్త మనన్తరమ్ ప్రబోధయామాస శనై ర్లక్ష్మణం రఘునన్దనః	1
సౌమిత్రే శృణు వన్యానాం వల్ల వ్యాహారతాం స్వనమ్ సంప్రతిష్ఠామహే కాలః ప్రస్థానస్య పరంతప	2
స సుప్తః సమయే భ్రాత్రా లక్ష్మణః ప్రతిబోధితః జహౌ నిద్రాం చ తన్ద్రిం చ ప్రసక్తం చ పథి శ్రమమ్	3
తత ఉత్థాయ తే సర్వే స్ఫుష్ట్యా నద్యాః శివం జలమ్ పన్ధానమ్ ఋషిణోద్ధిష్టం చిత్రకూటస్య తం యయుః	4
తతః సంప్రస్థితః కాలే రామః సౌమిత్రిణా సహ సీతాం కమలపత్రాక్షీ మిదం వచన మబ్రవీత్	5
ఆదీష్టానివ వైదేహి సర్వతః పుష్పితాన్ నగాన్	

స్వైః పుష్పైః కింశుకాన్ పశ్య మాళినః శిశిరాత్యయే	6
పశ్య భల్లాతకాన్ బిల్వాన్ వానరై రుపసేవితాన్	
ఫల పుష్పై రవనతాన్ నూనం శక్యామ జీవితమ్	7
పశ్య ద్రోణ ప్రమాణాని లమ్బమానాని లక్ష్మణ	
మధూని మధుకారీభిః సంభృతాని నగే నగే	8
ఏష క్రోశతి నత్యూహ స్తం శిఖీ ప్రతికూజతి	
రమణీయే వనోద్దేశే పుష్ప సంస్తర సంకటే	9
మాతంగ యూథానుస్సృతం పక్షిసంఘానునాదితమ్	
చిత్రకూట మిమం పశ్య ప్రవృద్ధ శిఖరం గిరిమ్	10
సమ భూమితలే రేమ్యే దృష్టై ర్బహుభి రావృతే	
పుణ్యే రంస్యామహే తాత చిత్రకూటస్య కాననే	11
తత స్తా పాద చారేణ గచ్ఛన్తౌ సహ సీతయా	
రమ్య మాసేదతుః శైలం చిత్రకూటం మనోరమమ్	12
తం తు పర్వత మాసాద్య నానాపక్షిగణా యుతమ్	
బహు మూల ఫలం రమ్యం సంపన్నం సరసోదకం	13
మనోజ్ఞోఽయం గిరిః సౌమ్య నానాదృమ లతా యుతః	
బహు మూల ఫలో రమ్యః స్వాజీవః ప్రతిభాతి మే	14
మునయశ్చ మహాత్మానో వసంత్యస్మిన్ శిలోచ్ఛయే	
అయం వాసో భవేత్ తావదత్ర సౌమ్య రమేమహి	15
ఇతి సీతా చ రామశ్చ లక్ష్మణశ్చ కృతాంజలిః	
అభిగమ్యాశ్రమం సర్వే వాల్మీకి మభివాదయన్	16

తాన్ మహర్షిః ప్రముదితః పూజయామాస ధర్మవిత్	
ఆస్యతా మితి చోవాచ స్వాగతం తు నివేద్య చ	17
తతోఽబ్రవీన్ మహాబాహు ర్లక్ష్మణం లక్ష్మణాగ్రజః	

సంనివేద్య యథాన్యాయ మాత్మానం ఋషయే ప్రభుః	18
లక్ష్మణానయ దారూణి దృఢాని చ వరాణి చ	
కురుష్వావసథం సౌమ్య వాసే మేఽభిరతం మనః	19
తస్య తద్వచనం శృత్వా సౌమిత్రి ర్వివిధాన్ ద్రుమాన్	
ఆజహార తత శ్చక్రే పర్ణశాలా మరిందమః	20
తాం నిష్ఠితాం బద్ధకటాం దృష్ట్వా రామః సుదర్శనాం	
శుశ్రూషమాణ మేకాఽగ్ర మిదం వచన మబ్రవీత్	21
ఐణేయం మాంస మాహూత్య శాలాం యక్ష్యామహి వయమ్	
కర్తవ్యం వాస్తు శమనం సౌమిత్రే చిరజీవిభిః	22
మృగం హత్వానయ క్షేప్రం లక్ష్మణోహ శుభేక్షణ	
కర్తవ్యః శాస్త్రదృష్టో హి విధిధర్మమఽనుస్మర	23
బ్రాతుర్వచన మాజ్ఞాయ లక్ష్మణః పరవీర హా	
చకార స యథోక్తం చ తం రామః పున రబ్రవీత్	24
ఐణేయం శ్రపయస్వైత చ్చాలాం యక్ష్యామహి వయం	
త్వర సౌమ్య ముహూర్తోఽయం ధృవశ్చ దివసోఽప్యయం	25
స లక్ష్మణః కృష్ణమృగం హత్వా మేధ్యం ప్రతాపవాన్	
అథ చిక్షేప సౌమిత్రిః సమిద్ధే జాతవేదసి	26
తం తు పక్వం సమాజ్ఞాయ నిష్ఠప్తం చిన్న శోణితమ్	
లక్ష్మణః పురుషవ్యాప్తు మఽథ రాఘవ మబ్రవీత్	27
అయం కృష్ణః సమస్తాంగః శృతః కృష్ణమృగో యథా	
దేవతాం దేవసంకాశ యజస్వ కుశలో హ్యసి	28
రామః స్నాత్వా తు నియతో గుణవాన్ జప్యకోవిదః	
సంగ్రహేణాకరోత్ సర్వాన్ మంత్రాన్ సత్రావసానికాన్	29
ఇష్ట్వా దేవగణాన్ సర్వాన్ వివేశ సదనమ్ శుచిః	
బభూవ చ మనోహోదో రామస్యామిత తేజసః	30
వైశ్యదేవబలిం కృత్వా రౌద్రం వైష్ణవ మేవ చ	
వాస్తు సంశమనీయాని మంగాని ప్రవర్తయన్	31

జపం చ న్యాయతః కృత్వా స్నాత్వా నద్యాం యథావిధి	
పాప సంశమనం రామ శ్చకార బలిముత్తమమ్	32
వేదిస్థల విధానాని చైత్యాన్యాయతనాని చ	
ఆశ్రమస్యానురూపాణి స్తాపయామాస రాఘవః	33
వన్యైర్మాల్వైః ఫలై ర్ముల్వైః పక్ష్యై ర్కాంస్తి ర్యథావిధి	
అద్భి ర్జపైశ్చ వేదోక్తై ర్దర్శైశ్చ సమిత్ కుశైః	34
తౌ తర్పయిత్వా భూతాని రాఘవౌ సహసీతయా	
తదా వివిశుతుః శాలాం సుశుభాం శుభలక్షణౌ	35
తాం వృక్షపర్ణా చ్చదనాం మనోజ్ఞాం	
యథా ప్రదేశం సుకృతాం వివాతామ్	
వాసాయ సర్వే వివిశుః సమేతాః	
సభాం యథా దేవగణాః సుధర్మామ్	36
అనేక నానామృగ పక్షి సంకులే	
విచిత్ర పత్ర స్తబకై ర్థమై ర్యుతే	
వనోత్తమే వ్యాల మృగానునాదితే	
తదా విజహ్రుః సుసుఖం జితేన్ద్రియాః	37
సు రమ్య మాసాద్య తు చిత్రకూటం	
నదీం చ తాం మాల్వవతీం సుతీర్థామ్	
ననన్ద రామౌ మృగ పక్షి జుష్టాం	
జహౌ చ దుఃఖం పుర విప్రవాసాత్	38
<u>సప్తపంచాశ స్సర్గః - సుమంత్రోపావర్తనం</u>	
కథయిత్వా సుదుఃఖార్తః సుమన్త్రేణ చిరం సహ	
రామే దక్షిణ కూలస్థే జగామ స్వగృహం గుహాః	1
భరద్వాజాభి గమనం ప్రయాగే చ సభాజనం	
ఆగిరే ర్గమనం తేషాం తత్ర స్థైరభిలక్షితం	2
అనుజ్ఞాతః సుమన్త్రోఽథ యోజయిత్వా హయోత్తమాన్	
అయోధ్యా మేవ నగరీం ప్రయయౌ గాఢ దుర్మనాః	3

స వనాని సుగన్ధీని సరితశ్చ సరాంసి చ	
పశ్యన్నతి యయౌ శీఘ్రం గ్రామాణి నగరాణి చ	4
తతః సాయాఽహ్నా సమయే తృతీయేఽహని సారథిః	
అయోధ్యాం సమనుప్రాప్య నిరానన్దాం దదర్శ హ	5
స శూన్యా మివ నిశ్శబ్దాం దృష్ట్వా పరమ దుర్మనాః	
సుమన్తః చిన్తయామాస శోకవేగ సమాహతః	6
కచ్చి న్న సగజా సాఽశ్వా సజనా సజనాఽధిపా	
రామ సంతాప దుఃఖేన దగ్ధా శోకాఽగ్నినా పురీ	7
ఇతి చిన్తాపరః సూతో వాజిభిః శీఘ్ర పాతిభిః	
నగరద్వార మాసాద్య త్వరితః ప్రవివేశ హ	8
సుమన్తమభియాన్తం తం శతశోఽథ సహస్రశః	
క్వ రామ ఇతి పృచ్ఛన్తః సూత మభ్యద్రవన్ నరాః	9
తేషాం శశంస గజ్ఞాయా మఽహమాపృచ్ఛ్య రాఘవమ్	
అనుజ్ఞాతో నివృత్తోఽస్మి ధార్మికేణ మహాత్మనా	10
తే తీర్ణా ఇతి విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణ ముఖా జనాః	
అహో ధిగితి నిశ్శాస్య హ రామేతి చ చుక్రుశుః	11
శుశ్రావ చ వచ స్తేషాం బృందం బృందం చ తిష్ఠతామ్	
హతాః స్మ ఖలు యే నేహ పశ్యామ ఇతి రాఘవమ్	12
దాన యజ్ఞ వివాహేషు సమాజేషు మహత్సు చ	
న ద్రక్ష్యామః పునర్ణాతు ధార్మికం రామమన్తరా	13
కిం సమర్థం జనస్యాఽస్య కిం ప్రీయం కిం సుఖావహమ్	
ఇతి రామేణ నగరం పితృవత్ పరిపాలితమ్	14
వాతాయన గతానాం చ స్త్రీణామన్వన్తరాపణమ్	
రామ శోకాభి తప్తానాం శుశ్రావ పరిదేవనమ్	15
స రాజమార్గ మధ్యేన సుమన్తః పిహితాననః	
యత్ర రాజా దశరథ స్తదే వోపయయౌ గృహమ్	16
సోఽవతీర్య రథాచ్ఛీఘ్రం రాజవేశ్మ ప్రవిశ్య చ	

కక్ష్యాః సప్తాభిచక్రామ మహాజన సమాకులాః	17
హర్ష్యైర్విమానైః ప్రాసాదైరఽవేక్ష్యాథ సమాగతం	
హాహాకార కృతా నార్యో రామాఽదర్శన కర్షితాః	18
ఆయతై ర్విమలై ర్నైతై రఽశృవేగ పరిప్లుతైః	
అన్యోన్య మభివీక్షంతోఽవ్యక్త మార్తతరా స్త్రీయః	19
తతో దశరథ స్త్రీణాం ప్రాసాదేభ్య స్తత స్తతః	
రామ శోకాభి తప్తానాం మందం శుశ్రావ జల్పితమ్	20
సహరామేణ నిర్యాతో వినారామ మిహాగతః	
సూతః కిం నామ కౌసల్యాం శోచన్తిం ప్రతివక్ష్యతి	21
యథా చ మన్యే దుర్జీవ మేవం న సుకరం ధ్రువమ్	
ఆచ్ఛిద్య పుత్రే నిర్యాతే కౌసల్యా యత్ర జీవతి	22
సత్యరూపం తు తద్వాక్యం రాజ్ఞః స్త్రీణాం నిశామయన్	
ప్రదీప్త మివ శోకేన వివేశ సహసా గృహమ్	23
స ప్రవిశ్యాఽష్టమీం కక్ష్యాం రాజానం దీన మాతురమ్	
పుత్ర శోక పరిద్యూన మపశ్యత్ పాణ్డరే గృహే	24
అభిగమ్య త మాసీనం నరేన్ద్ర మభివాద్య చ	
సుమన్తో రామ వచనం యథోక్తం ప్రత్యవేదయత్	25
స తూష్ణీ మేవ తచ్ఛ్రుత్వా రాజా విబ్రాన్త చేతనః	
మూర్ఛితో న్యపతత్ భూమౌ రామ శోకాభిపీడితః	26
తతోఽన్తఃపుర మావిధ్ధం మూర్ఛితే పృథివీపతౌ	
ఉచ్ఛ్రిత్య బాహూ చుక్రోశ నృపతౌ పతితే క్షీతౌ	27
సుమిత్రయా తు సహితా కౌసల్యా పతితం పతిమ్	
ఉత్థాపయామాస తదా వచనం చేద మబ్రవీత్	28
ఇమం తస్య మహాభాగ దూతం దుష్కర కారిణః	
వనవాసా దనుప్రాప్తం కస్మా న్న ప్రతిభాషసే	29
అద్యేమ మనయం కృత్వా వ్యపత్రపసి రాఘవ	
ఉత్తిష్ఠ సుకృతం తేఽస్తు శోకే న స్యాత్ సహాయతా	30

దేవ యస్యా భయా ద్రామం నాఽనుప్పచ్చసి సారథిమ్ నేహ తిష్ఠతి కైకేయా విస్రబ్ధం ప్రతిభాష్యతామ్	31
సా తథోక్త్వా మహారాజం కౌసల్యా శోకలాలసా ధరణ్యాం నిపపాతాశు బాష్ప విప్లుత భాషిణీ	32
విలపతీం తదా దృష్ట్వా కౌసల్యాం పతితాం భువి పతిం చాఽవేక్ష్య తాః సర్వాః సమంతా ద్వరుదుః స్త్రీయః	33
తత స్త మన్తఃపుర నాద ముత్థితం సమీక్ష్య వృద్ధా స్తరుణాశ్చ మానవాః స్త్రీయశ్చ సర్వా రురుదుః సమన్తతః పురం తదాసీత్ పునరేవ సంకులమ్	34

అష్టపంచాశ శ్లోకః - రామసందేశాఖ్యానం

ప్రత్యాశ్వస్తో యదా రాజా మోహాత్ ప్రత్యాగత స్మృతిః అథాజుహావ తం సూతం రామ వృత్తాన్త కారణాత్	1
అథ సూతో మహారాజం కృతాంజలిరుపస్థితః రామ మేవాఽనుశోచంతం దుఃఖ శోక సమన్వితం	2
వృద్ధం పరమ సంతప్తం నవ గ్రహమివ ద్విపమ్ వినిశ్చాసన్తం ధ్యాయన్త మఽస్వస్థ మివ కుఞ్జరమ్	3
రాజా తు రజసా సూతం ధ్వస్తాఽఙ్గం సముపస్థితమ్ అశృపూర్ణ ముఖం దీన మువాచ పరమార్థవత్	4
క్వను వత్స్యతి ధర్మాత్మా వృక్షమూల ముపాశ్రితః సోఽత్యన్త సుఖితః సూత కిమఽశిష్యతి రాఘవః	5
దుఃఖస్యాఽనుచితో దుఃఖం సుమంత్ర శయనోచితః భూమిపాలాత్మజో భూమా శేతే కథ మనాధవత్	6
యం యాన్త మఽనుయాన్తి స్మ పదాతి రథ కుంజరాః స వత్స్యతి కథం రామో విజనం వనమాశ్రితః	7
వ్యాల్లై ర్మూఢై రాచరితం కృష్ణసర్ప నిపేవితమ్ కథం కుమారౌ వైదేహ్యౌ సార్థం వన ముపస్థితౌ	8

సుకుమార్యా తపస్విన్యా సుమస్త్ర సహ సీతయా రాజపుత్రౌ కథం పాదైరవరుహ్యా రథాత్ గతౌ	9
సిద్ధార్థః ఖలు సూత త్వం యేన దృష్టౌ మమాత్మజౌ వనాఽన్తం ప్రవిశన్తౌ తావశ్వినావివ మన్దరమ్	10
కి మువాచ వచో రామః కి మువాచ చ లక్ష్మణః సుమస్త్ర వన మాసాద్య కి మువాచ చ మైథిలీ	11
ఆసితం శయితం భుక్తం సూత రామస్య కీర్తయ జీవిష్యా మ్యహా మేతేన యయాతి రివ సాధుషు	12
ఇతి సూతో నరేన్ద్రేణ చోదితః సజ్జమానయా ఉవాచ వాచా రాజానం సబాష్ప పరిరట్టయా	13
అబ్రవీన్ మాం మహారాజ ధర్మమేవానుపాలయన్ అజ్ఞాలి రాఘవః కృత్వా శిరసాభిప్రణమ్య చ	14
సూత మద్వచనా త్తస్య తాతస్య విదితాత్మనః శిరసా వన్దనీయస్య వన్ద్యౌ పాదౌ పునః పునః	15
సర్వమన్తఃపురం వాచ్యం సూత మద్వచనాత్త్వయా ఆరోగ్య మవిశేషేణ యథార్థ మభివాదనమ్	16
మాతా చ మమ కౌసల్యా కుశలం చాభివాదనమ్ అప్రమాదం చ వక్తవ్యా బ్రూయాశ్చైనా మిదంవచః	17
ధర్మ నిత్యా యథాకాల మగ్న్యగారపరా భవ దేవి దేవస్య పాదౌ చ దేవవత్ పరిపాలయ	18
అభిమానం చ మానం చ త్యక్త్వా వర్తస్య మాతృషు అనురాజానమార్యా చ కైకేయీ మంబ కారయ	19
కుమారే భరతే వృత్తిర్వర్తితవ్యా చ రాజవత్ అర్థ జ్యేష్ఠా హి రాజానో రాజధర్మ మనుస్మర	20
భరతః కుశలం వాచ్యో వాచ్యో మద్వచనేన చ సర్వా స్వేవ యథా న్యాయం వృత్తి వర్తస్య మాతృషు	21
వక్తవ్యశ్చ మహాబాహు రిక్ష్వాకు కులనన్దనః	

పితరం యౌవరాజ్యస్థో రాజ్యస్థమనుపాలయ	22
అతిక్రాంత వయా రాజా మా స్మైనం వ్యపరోరుధః	
కుమార రాజ్యే జీవ త్వం తస్యైవాజ్ఞా ప్రవర్తనాత్	23
అబ్రవీ చ్చాపి మాం భూయో భృశ మశ్రూణి వర్తయన్	
మాతేవ మమ మాతా తే ద్రష్టవ్యా పుత్రగర్ధినీ	24
ఇత్యే వం మాం మహారాజ బ్రువ న్నేవ మహాయశాః	
రామో రాజీవ తామ్రాక్షో భృశ మశ్రూణ్యవర్తయత్	25
లక్ష్మణస్తు సుసంక్రుద్ధో నిశ్శ్వసన్ వాక్య మబ్రవీత్	
కేనాఽయ మపరాధేన రాజపుత్రో వివాసితః	26
రాజ్ఞా తు ఖలు కైకేయ్యా లఘుత్వాశ్రిత్య శాసనం	
కృతం కార్యమఽకార్యం వా వయం యేనాభిపీడితాః	27
యది ప్రవాజితో రామో లోభ కారణ కారితమ్	
వరదాన నిమిత్తం వా సర్వథా దుష్కృతం కృతమ్	28
ఇదం తావ ద్యథాకామ మీశ్వరస్య కృతే కృతం	
రామస్య తు పరిత్యాగే న హేతు ముపలక్షయే	29
అసమీక్ష్య సమారబ్ధం విరుద్ధం బుద్ధి లాఘవాత్	
జనయిష్యతి సంక్రోశం రాఘవస్య వివాసనమ్	30
అహం తావన్ మహారాజే పితృత్వం నోపలక్షయే	
బ్రాతా భర్తా చ బన్ధుశ్చ పితా చ మమ రాఘవః	31
సర్వలోక ప్రీయం త్యక్త్వా సర్వలోక హితే రతమ్	
సర్వలోకోఽనురజ్యేత కథం చానేన కర్మణా	32
సర్వప్రజాభిరామం హి రామం ప్రవాజ్య ధార్మికం	
సర్వలోకం విరుద్ధ్యేమం కథం రాజా భవిష్యసి	33
జానకీ తు మహారాజ నిశ్శ్వసన్తీ తపస్వినీ	
భూతోపహత చిత్రేవ విష్ణితా విస్మితా స్థితా	34
అదృష్ట పూర్వ వ్యసనా రాజపుత్రీ యశస్వినీ	
తేన దుఃఖేన రుదతీ నైవ మాం కించి దబ్రవీత్	35

ఉద్వీక్షమాణా భర్తారం ముఖేన పరిశుష్యతా ముమోచ సహసా బాష్పం మాం ప్రయాన్త ముదీక్ష్య సా	36
తదైవ రామోఽశృముఖః కృతాజ్ఞాళిః స్థితోఽభవ ల్లక్ష్మణ బాహుపాలితః తదైవ సీతా రుదతీ తపస్వినీ నిరీక్షతే రాజరథం తదైవ మామ్	37
ఏకోనషష్ఠితమ స్కంధః - దశరథ విలాపః	
ఇతి బృవంతం తం సూతం సుమంత్రం మంత్రిసత్తమం బ్రూహి శేషం పునరితి రాజా వచన మబ్రవీత్	1
తస్య తద్వచనం శృత్వా సుమంత్రో బాష్ప విక్లబః కథయామాస భూయోపి రామసందేశ విస్తరం	2
జటాః కృత్వా మహారాజ చీరవల్కల ధారిణౌ గంగాముత్తీర్య తౌ వీరౌ ప్రయాగాభిముఖౌ గతౌ	3
అగ్రతో లక్ష్మణో యాతి పాలయన్ రఘునందనం అనంతరం చ సీతాఽథ రాఘవో రఘునందనః	4
తాం స్తథా గచ్ఛతో దృష్ట్వా నివృత్తోఽస్మ్యవశ స్తథా మమత్వఽశ్వా నివృత్తస్య న ప్రావర్తన్త వర్మని	5
ఉష్ణమఽశృ ప్రముంచంతో రామే సంప్రస్థితే వనమ్ ఉభాభ్యాం రాజపుత్రాభ్యామథ కృత్వాఽహమజ్ఞలిమ్	6
ప్రస్థితో రథమాస్థాయ తద్దుఃఖమపి ధారయన్ గుహీన సార్థం తత్రైవ స్థితోఽస్మి దివసాన్ బహూన్	7
ఆశయా యది మాం రామః పునః శబ్దాపయేదితి విషయే తే మహారాజ రామ వ్యసన కర్షితాః	8
అపి వృక్షాః పరిష్ణానాః స పుష్పాఙ్కర కోరకాః ఉపతప్తోదకా నద్యః పల్వలాని సరాంసి చ	9
పరిశుష్క పలాశాని వనాన్యుప వనాని చ న చ సర్పన్తి సత్త్వాని వ్యాలా న ప్రసరన్తి చ	10

రామ శోకాభిభూతం తన్నిష్కాజమభవ ద్వనమ్	
లీన పుష్కర పత్రాశ్చ నద్యశ్చ కలుషోదకాః	11
సంతప్త పద్మాః పద్మిన్యో లీన మీన విహంగమాః	
జలజాని చ పుష్పాణి మాల్యాని స్థలజాని చ	12
నాఽద్యభాన్త్యల్ప గన్ధీని పలాని చ యథా పురమ్	
అత్తోద్యానాని శూన్యాని ప్రలీన విహగాని చ	13
నచాఽభిరామా నాఽఽరామాన్ పశ్యామి మనుజర్షభ	
ప్రవిశంతమయోధ్యాం మాం న కశ్చి దభినన్దతి	14
నరా రామ మఽపశ్యన్తో నిశ్చ్యసన్తి ముహుర్ముహుః	
దేవ రాజరథం దృష్ట్వా వినా రామమిహాగతం	15
దుఃఖాదఽశృముఖః సర్వో రాజమార్గ గతో జనః	
హర్షైర్విమానైః ప్రాసాదైరవేక్ష్య రథమాగతమ్	16
హాహాకార కృతా నార్యో రామాఽదర్శన కర్షితాః	
ఆయతై ర్విమలై ర్మేత్రై రఽశృవేగ పరిప్లుతైః	17
అన్యోన్య మభివీక్షంతేఽవ్యక్తమార్తతరాః స్త్రీయః	
నామిత్రాణాం న మిత్రాణా ముదాసీన జనస్య చ	18
అహమార్తతయా కించి ద్విశేష ముపలక్షయే	
అప్రహృష్ట మనుష్యా చ దీన నాగ తురంగమా	19
ఆర్త స్వర పరిష్టానా వినిశ్చ్యసీత నిస్సనా	
నిరానన్దా మహారాజ రామ ప్రవ్రాజనాతురా	20
కౌసల్యా పుత్ర హీనేవ అయోధ్యా ప్రతిభాతి మా	
సూతస్య వచనం శృత్వా వాచా పరమ దీనయా	21
బాష్పోపహతయా వాచా తం సూత మిద మబ్రవీత్	
కైకేయ్యా హి నియుక్తేన పాపాభిజన భావయా	22
న మయా మన్త కుశలై ర్వృద్ధైః సహ సమర్థితమ్	
న సుహృద్భి ర్న చామాత్త్యైః మన్తయిత్వా న వైగమైః	23
మయాఽయమర్థః సంమోహాత్ స్త్రీ హేతోః సహసా కృతః	

భవిత వ్యతయా నూన మిదం వా వ్యసనం మహాత్	24
కులస్యాఽస్య వినాశాయ ప్రాప్తం సూత యద్యచ్ఛయా	
సూత యద్యఽస్తి తే కించిన్మయా తు సుకృతం కృతమ్	25
త్వం ప్రాపయాశు మాం రామం ప్రాణాః సంత్యరయన్తి మాం	
యద్యద్భ్యాపి మమైవాజ్ఞా నివర్తయతు రాఘవమ్	26
న శక్యామి వినా రామం ముహూర్త మపి జీవితుమ్	
అథవాపి మహాబాహు ర్గతో దూరం భవిష్యతి	27
మా మేవ రథ మారోప్య శీఘ్రం రామాయ దర్శయ	
వృత్త దంష్ట్రో మహేష్వాసః క్వాఽసౌ లక్ష్మణపూర్వజః	28
యది జీవామి సాధ్యేనం పశ్యేయం సీతయా సహ	
లోహితాఽక్షం మహాబాహు మాముక్త మణి కుణ్డలమ్	29
రామం యది న పశ్యేయం గమిష్యామి యమక్షయమ్	
అతో ను కిం దుఃఖతరం యోఽహమిక్ష్వాకు నన్దనమ్	30
ఇమామవస్థా మాపన్నో నేహ పశ్యామి రాఘవమ్	
హా రామ రామానుజ హా హా వైదేహి తపస్విని	31
న మాం జానీత దుఃఖేన మ్రియమాణ మనాథవత్	
స తేన రాజా దుఃఖేన భృశ మర్చిత చేతనః	32
అవగాఢః సుదుష్పారం శోక సాగర మబ్రవీత్	
రామ శోక మహావేగః సీతా విరహ పారగః	33
శ్వసితోర్మి మహావర్షో బాష్ప ఫేన జలావిలః	
బాహు విక్షేప మీనాఘా విక్రందిత మహాస్వనః	34
ప్రకీర్ణ కేశ శైవాలః కైకేయా బడబాముఖః	
మమాఽశృవేగ ప్రభవః కుబ్జా వాక్య మహాగ్రహః	35
వరవేలో నృశంసాయా రామ ప్రవ్రాజనా యతః	
యస్మిన్ బత నిమగ్నోఽహం కౌసల్యే రాఘవం వినా	36
దుస్తరో జీవతా దేవి మయాఽయం శోకసాగరః	
అశోభనం యోఽహ మిహోద్య రాఘవం	

దిద్యక్షమాణో న లభే సలక్ష్మణమ్ ఇతీవ రాజా విలపన్ మహాయశాః పపాత తూర్ణం శయనే స మూర్చ్ఛితః	37
ఇతి విలపతి పార్థివే ప్రణష్టే కరుణతరం ద్విగుణం చ రామ హేతోః వచనమనునిశమ్య తస్య దేవీ భయ మగమత్ పునరేవ రామ మాతా	38
షష్ఠితమ స్కంధః - కౌసల్యా సమాశ్వాసనం	
తతో భూతోపస్యష్టేవ వేపమానా పునః పునః ధరణ్యాం గత సత్త్వేవ కౌసల్యా సూత మబ్రవీత్	1
నయ మాం యత్ర కాకుత్స్థః సీతా యత్ర చ లక్ష్మణః తాన్ వినా క్షణమప్యత్ర జీవితుం నోత్సహే హ్యహమ్	2
నివర్తయ రథం శీఘ్రం దణ్డకాన్ నయ మామపి అథ తాన్నాఽనుగచ్ఛామి గమిష్యామి యమక్షయమ్	3
బాష్ప వేగోపహతయా స వాచా సజ్జమానయా ఇద మాశ్వాసయన్ దేవీం సూతః ప్రాణ్ణలి రబ్రవీత్	4
త్యజ శోకం చ మోహం చ సంభ్రమం దుఃఖజం తథా వ్యవధూయ చ సంతాపం వనే వత్స్యతి రాఘవః	5
లక్ష్మణశ్చాపి రామస్య పాదౌ పరిచరన్ వనే ఆరాధయతి ధర్మజ్ఞః పరలోకం జితేన్ద్రియః	6
విజనేపి వనే సీతా వాసం ప్రాప్య గృహే ష్వివ విస్రమ్భం లభతేఽభీతా రామే విన్యస్త మానసా	7
నాఽస్యా దైన్యం కృతం కించిత్ సుసూక్ష్మమపి లక్ష్యతే ఉచితేవ ప్రవాసానాం వైదేహీ ప్రతిభాతి మే	8
నగరోపవనం గత్వా యథా స్మ రమతే పురా తద్దైవ రమతే సీతా నిర్జనేషు వనేష్వపి	9
బాలేవ రమతే సీతా బాలచన్ద్ర నిభాననా	

రామా రామేహ్యధీనాత్మా విజనేపి వనే సతీ	10
తద్గతం హృదయంహ్యస్యా స్తదధీనం చ జీవితమ్	
అయోధ్యాపి భవేత్ తస్యా రామ హీనా తథా వనమ్	11
పథి పృచ్ఛతి వైదేహీ గ్రామాంశ్చ నగరాణి చ	
గతిం దృష్ట్వా నదీనాం చ పాదపాన్ వివిధానపి	12
రామం వా లక్ష్మణం వాపి పృష్ట్వా జానాతి జానకీ	
అయోధ్యా క్రోశ మాత్రే తు విహార మివ సంశ్రితా	13
ఇద మేవ స్మరామ్యఽస్యాః సహసై వోపజల్పితం	
కైకేయీ సంశ్రితం వాక్యం నేదానీం ప్రతిభాతి మామ్	14
ధ్వంసయిత్వా తు తద్వాక్యం ప్రమాదా త్పర్యుపస్థితం	
హ్లాదనం వచనం సూతో మధుర మబ్రవీత్	15
అధ్వనా వాత వేగేన సంభ్రమేణాతపేన చ	
న విగచ్ఛతి వైదేహ్య శ్చన్ద్రాంశు సదృశీ ప్రభా	16
సదృశం శతపత్రస్య పూర్ణచంద్రోపమ ప్రభమ్	
వదనం తద్వదాన్యాయా వైదేహ్య న వికమ్పతే	17
అలక్ష్మరసరక్తాభావఽలక్ష్మరస వర్జితౌ	
అద్యాపి చరణౌ తస్యాః పద్మకోశ సమప్రభౌ	18
నూపురోద్ధుష్ట హేలేవ ఖేలం గచ్ఛతి భామినీ	
ఇదానీ మపి వైదేహీ తద్రాగా న్న్యస్త భూషణా	19
గజం వా వీక్ష్య సింహం వా వ్యాఘ్రం వా వనమాశ్రితా	
నాహారయతి సంత్రాసం బాహూ రామస్య సంశ్రితా	20
న శోచ్య స్తేన చాత్మానః శోచ్యో నాపి జనాధిపః	
ఇదం హి చరితం లోకే ప్రతిష్ఠాస్యతి శాశ్వతమ్	21
విధూయ శోకం పరిహృష్ట మానసా	
మహర్షి యాతే పథి సువ్యవస్థితాః	
వనే రతా వన్య ఫలాఽశనాః పితుః	
శుభాం ప్రతిజ్ఞాం పరిపాలయన్తి తే	22

తథాపి సూతేన సుయుక్త వాదినా	
నివార్యమాణా సుత శోక కర్పితా	
న చైవ దేవీ విరరామ కూజితాత్	
ప్రియేతి పుత్రేతి చ రాఘవేతి చ	23
<u>ఏకషష్ఠితమ స్సర్గః -- కౌసల్యోపాలంభః</u>	
వనం గతే ధర్మరతే రామే రమయతాం వరే	
కౌసల్యా రుదతీ స్వాఽర్తా భర్తార మిద మబ్రవీత్	1
యద్యపి త్రిషు లోకేషు ప్రథితం తే మహాద్యశః	
సానుక్రోశో వదాన్యశ్చ ప్రియవాదీ చ రాఘవః	2
కథం నరవర శ్రేష్ఠ పుత్రౌ తౌ సహసీతయా	
దుఃఖితౌ సుఖ సంవృద్ధౌ వనే దుఃఖం సహిష్యతః	3
సా నూనం తరుణీ శ్యామా సుకుమారీ సుఖోచితా	
కథ ముష్ణం చ శీతం చ మైథిలీ ప్రసహిష్యతే	4
భుక్త్వాఽశనం విశాలాక్షీ సూప దంశాన్వితం శుభమ్	
వన్యం నైవార మాహారం కథం సీతోపభోక్త్యతే	5
గీత వాదిత్ర నిర్హోషం శృత్వా శుభమనిన్దితా	
కథం క్రవ్యాద సింహానాం శబ్దం శ్రోష్యత్యఽశోభనమ్	6
మహేంద్ర ధ్వజ సంకాశః క్వ ను శేతే మహాభుజః	
భుజం పరిషు సంకాశ ముపధాయ మహాబలః	7
పద్మవర్ణం సుకేశాన్తం పద్మనిశ్వాస ముత్తమమ్	
కదా ద్రక్ష్యామి రామస్య వదనం పుష్కరేక్షణమ్	8
వజ్రసార మయం నూనం హృదయం మే న సంశయః	
అపశ్యన్త్యా న తం య ద్వై ఫలతీదం సహస్రధా	9
యత్త్వయా కరుణం కర్మ వ్యపోహ్య మమ బాంధవాః	
నిరస్తాః పరిధావంతి సుఖాఽర్థాః కృపణా వనే	10
యది పఞ్చ దశే వర్షే రాఘవః పునరేష్యతి	
జహ్య ద్రాజ్యం చ కోశం చ భరతే నోపలక్యతే	11

భోజయంతి కిల శ్రాద్ధే కేచిత్ స్వానేవ బాన్ధవాన్	
తతః పశ్చాత్ సమీక్షన్తే కృత కార్యా ద్విజర్షభాన్	12
తత్ర యే గుణవంతశ్చ విద్వాంసశ్చ ద్విజాతయః	
న పశ్చా త్తేఽనుమన్యన్తే సుధామపి సురోపమాః	13
బ్రాహ్మణే ష్యపి త్యుష్టిషు భుక్తశేషం ద్విజర్షభాః	
నాఽభ్యుపైతు మఽలం ప్రాజ్ఞాః శృంగచ్ఛేద మివర్షభాః	14
ఏవం కనీయసా బ్రాత్రా భుక్తం రాజ్యం విశాంపతే	
బ్రాతా జ్యేష్ఠా వరిష్ఠాశ్చ కిమర్థం నాఽవమంస్యతే	15
నాఽపరేణాహృతం భక్ష్యం వ్యాఘ్రః ఖాదితు మిచ్ఛతి	
ఏవ మేవ నరవ్యాఘ్రః పరలీఢం న మంస్యతే	16
హవిరాఽఽజ్యం పురోడాశః కుశా యూషాశ్చ ఖాదిరాః	
నైతాని యాతయామాని కుర్వన్తి పునరఽధ్వరే	17
తథా హ్యత్త మిదం రాజ్యం హృతసారాం సురామివ	
నాఽభిమన్తు మఽలం రామో నష్టనోమ మివాధ్వరమ్	18
నైవంవిధ మఽసత్కారం రాఘవో మర్షయిష్యతి	
బలవానివ శార్దూలో వాలధే రభిమర్శనమ్	19
నైతస్య సహితా లోకా భయం కుర్యు ర్మహామ్నథే	
అధర్మం త్విహ ధర్మాత్మా లోకం ధర్మేణ యోజయేత్	20
నన్వసౌ కాంచనై ర్భాణై ర్మహావీర్యో మహాభుజః	
యుగాంత ఇవ భూతాని సాగరానపి నిర్దహేత్	21
స తాదృశః సింహబలో వృషభాక్షో నరర్షభః	
స్వయమేవ హతః పిత్రా జలజేనాత్మజో యథా	22
ద్విజాతి చరితో ధర్మః శాస్త్రదృష్టః సనాతనః	
యది తే ధర్మ నిరతే త్వయా పుత్రే వివాసితే	23
గతిరేకా పతి ర్నార్యా ద్వితీయా గతిరాత్మజః	
త్యుతీయా జ్ఞాతయో రాజం శ్చతుర్థీ నేహ విద్యతే	24
తత్ర త్వం చైవ మే నాస్తి రామశ్చ వనమాశ్రితః	

న వనం గన్తు మిచ్చామి సర్వథా నిహతా త్వయా	25
హతం త్వయా రాజ్య మిదం స రాష్ట్రం	
హత స్తథాఽత్మా సహ మన్త్రిభిశ్చ	
హతా సపుత్రాఽస్మి హతాశ్చ పౌరాః	
సుతశ్చ భార్యా చ తవ ప్రహృష్టౌ	26
ఇమాం గిరం దారుణ శబ్ద సంశ్రేతాం	
నిశమ్య రాజా విముమోహ దుఃఖితః	
తతః సశోకం ప్రవివేశ పార్థివః	
స్వదుష్కృతం చాపి పునస్తదా స్మరన్	27
<u>ద్విషష్టితమ స్సర్గః -- కౌసల్యాప్రసాదనం</u>	
ఏవం తు కృద్ధయా రాజా రామ మాత్రా సశోకయా	
శ్రావితః పరుషం వాక్యం చింతయామాస దుఃఖితః	1
చింతయిత్వా స చ నృపో ముమోహ వ్యాకులేంద్రియః	
అథ దీర్ఘేణ కాలేన సంజ్ఞామాప పరంతపః	2
స సంజ్ఞా ముపలభ్యైవ దీర్ఘ ముష్ణం చ నిశ్చాసన్	
కౌసల్యాం పార్శ్వతో దృష్ట్వా పునశ్చింతా ముపాగమత్	3
తస్య చింతయమానస్య ప్రత్యభాత్ కర్మ దుష్కృతమ్	
యదఽనేన కృతం పూర్వ మఽజ్ఞానా చ్చబ్ధవేధినా	4
విమనా స్తేన శోకేన రామ శోకేన చ ప్రభుః	
ద్వాభ్యా మపి మహారాజః శోకాభ్యామఽన్వతప్యత	5
దహ్యమానః స శోకాభ్యాం కౌసల్యా మాహ భూపతిః	
వేపమానోఽంజలిం కృత్వా ప్రసాదార్థ మఽవాజ్మఖః	6
ప్రసాదయే త్వాం కౌసల్యే రచితోఽయం మయాంజలిః	
వత్సలా చాఽన్యశంసా చ త్వం హి నిత్యం పరేష్వపి	7
భర్తా తు ఖలు నారీణాం గుణవాన్ నిర్గుణోపి వా	
ధర్మం విమృశమానానాం ప్రత్యక్షం దేవి దైవతమ్	8
సా త్వం ధర్మపరా నిత్యం దృష్ట లోక పరావర	

నాఽర్హసే విప్రియం వక్తుం దుఃఖితాపి సుదుఃఖితమ్9	
తద్వాక్యం కరుణం రాజ్ఞః శృత్వా దీనస్య భాషితమ్	
కౌసల్యా వ్యస్సుజ ద్భాష్పం ప్రణాలీవ నవోదకమ్	10
సా మూర్ధ్ని బద్ధ్వా రుదతీ రాజ్ఞః పద్మ మివాంఽజలిమ్	
సంభ్రమాదబ్రవీత్ త్రస్తా త్వరమాణాక్షరం వచః	11
ప్రసీద శిరసా యాచే భూమౌ నిపతితాఽస్మి తే	
యాచితాఽస్మి హతా దేవ హస్తవ్యాఽహం న హి త్వయా	12
నైషా హి సా స్త్రీ భవతి శ్లాఘనీయేన ధీమతా	
ఉభయో ర్లోకయో ర్వీర పత్యా యా సంప్రసాద్యతే	13
జానామి ధర్మం ధర్మజ్ఞ త్వాం జానే సత్యవాదినమ్	
పుత్ర శోకార్తయా తత్తు మయా కిమపి భాషితమ్	14
శోకో నాశయతే దైర్యం శోకో నాశయతే శృతమ్	
శోకో నాశయతే సర్వం నాస్తి శోక సమో రిపుః	15
శక్యమాపతితః సోఽఘం ప్రహరో రిపు హస్తతః	
సోఽఘ మాఽఽపతితః శోకః సుసూక్ష్మోపి న శక్యతే	16
వనవాసాయ రామస్య పఞ్చ రాత్రోఽద్య గణ్యతే	
యః శోకహత హర్షాయాః పఞ్చవర్షోపమో మమ	17
తం హి చింతయమానాయాః శోకోఽయం హృది వర్ధతే	
నదీనా మివ వేగేన సముద్ర సలిలం మహత్	18
ఏవం హి కథయన్త్యాఽస్తు కౌసల్యాయాః శుభం వచః	
మన్దరశ్మిరభూత్ సూర్యో రజనీ చాఽభ్యవర్తత	19
అథ ప్రసాదితో వాక్ష్వే ర్దేవ్యా కౌసల్యయా నృపః	
శోకేన చ సమాక్రాంతో నిద్రాయా వశ మేయివాన్	20
త్రిషష్ఠితమ స్సర్గః - ఋషికుమార వధాఖ్యానం	
ప్రతిబుద్ధో ముహూర్తేన శోకోపహత చేతనః	
అథ రాజా దశరథ శ్చింతామఽభ్యపద్యత	1
రామ లక్ష్మణయోశ్చైవ వివాసాద్వాసవోపమమ్	

ఆవివేశోపసర్గస్తం తమః సూర్య మివాఽసురమ్	2
సభార్యే నిర్గతే రామే కౌసల్యాం కోసలేశ్వరః	
వివక్షురసితాపాంగీ స్మృత్వా దుష్కృత మాత్మనః	3
స రాజా రజనీం షష్ఠీం రామే ప్రవ్రాజితే వనమ్	
అర్ధరాత్రే దశరథః సంస్మరన్ దుష్కృతం కృతమ్	4
స రాజా పుత్ర శోకార్తః స్మృత్వా దుష్కృత మాత్మనః	
కౌసల్యాం పుత్ర శోకాఽర్తా మిదం వచన మబ్రవీత్	5
య దాచరతి కల్యాణి శుభం వా యదివాఽశుభమ్	
తదేవ లభతే భద్రే కర్తా కర్మజ మాత్మనః	6
గురు లాఘవ మర్ధానామారమ్భే కర్మణాం ఫలమ్	
దోషం వా యో న జానాతి స బాల ఇతి హోచ్యతే	7
కశ్చిదామ్రవణం చిత్త్వా పలాశాంశ్చ నిషించతి	
పుష్పం దృష్ట్వా ఫలే గృద్ధ్నుః స శోచతి ఫలాగమే	8
అవిజ్ఞాయ ఫలం యో హి కర్మత్వేవాఽనుధావతి	
స శోచేత్ ఫలవేళాయాం యథా కింశుక సేచకః	9
సోఽహమాఽఽమ్రవణం చిత్త్వా పలాశాంశ్చ న్యషేచయమ్	
రామం ఫలాగమే త్యక్త్వా పశ్చాచ్ఛోచామి దుర్మతిః	10
లబ్ధ శబ్దేన కౌసల్యే కుమారేణ ధనుష్కృతా	
కుమారః శబ్దవేధీతి మయా పాప మిదం కృతమ్	11
తదిదం మేఽనుసంప్రాప్తం దేవి దుఃఖం స్వయం కృతమ్	
సమ్మోహా దివ బాలేన యథా స్యా ద్భక్తితం విషమ్	12
యథాఽన్యః పురుషః కశ్చిత్ పలాశై ర్మోహితో భవేత్	
ఏవం మయాఽప్యవిజ్ఞాతం శబ్దవేద్యమఽయం ఫలమ్	13
దేవ్యఽనూథా త్వమభవో యువరాజో భవామ్యహమ్	
తతః ప్రావృడఽనుప్రాప్తా మద కామ వివర్ధినీ	14
ఉపాస్య హి రసాన్ భౌమాం స్తప్త్వా చ జగదంశుభిః	
పరేతాచరితాం భీమాం రవిరావిశతే దిశమ్	15

ఉష్ణ మన్తర్షదే సద్యః స్నిగ్ధా దద్యశిరే ఘనాః తతో జహ్వాపిరే సర్వే భేక సారజ్ఞ బర్హిణః	16
క్లిన్న పక్షీత్తరాః స్నాతాః కృచ్ఛాదివ పతత్రిణః వృష్టి వాతావ ధూతాగ్రాన్ పాదపానభిపేదిరే	17
పతితేనాఽమ్బుసా ఛన్నః పతమానేన చాఽసకృత్ ఆబభౌ మత్త సారజ్ఞ స్తోయరాశిరివాఽచలః	18
పాండరాఽరుణ వర్ణాని స్తోతాంసి విమలాన్యపి సుస్సువు ర్గిరి ధాతుభ్యః సభస్మాని భుజంగవత్	19
తస్మిన్నతిసుఖే కాలే ధనుష్మానిషుమాన్ రథీ వ్యాయామ కృత సంకల్పః సరయూమఽన్వగాం నదీమ్	20
నిపానే మహిషం రాత్రౌ గజం వాఽభ్యాగతం నదీమ్ వన్యం వా శ్వాపదం కంచి జ్ఞిఘాంసు రజితేన్ద్రియః	21
అథాఽన్ధకారే త్వశ్శౌషం జలే కుమ్భస్య పూర్యతః అచక్షుర్విషయే ఘోషం వారణ స్వేవ నర్దతః	22
తతోఽహం శర ముద్ధృత్య దీప్త మాశీవిషోపమమ్ శబ్దం ప్రతి గజ ప్రేప్పు రభిలక్ష్య త్వఽపాతయం	23
అముంచం నిశితం బాణ మఽహ మాశీవిషోపమమ్ తత్ర వాగుషసి వ్యక్తా ప్రాదురాసీద్వనౌకసుః	24
హా హేతి పతత స్తోయే బాణాభిహత మర్మణః తస్మిన్నిపతితే బాణే వాగఽభూ త్తత్ర మానుషీ	25
కథ మస్మద్విధే శస్త్రం నిపతే త్తు తపస్విని ప్రవివిక్తాం నదీం రాత్రా వుదాహరోఽహమాగతః	26
ఇషుణాభిహతః కేన కస్య వా కిం కృతం మయా ఋషేర్హి న్యస్త దణ్డస్య వనే వన్యేన జీవతః	27
కథం ను శస్త్రేణ వధో మద్విధస్య విధీయతే జటాభార ధర స్వేవ వల్కలాఽజిన వాససుః	28
కో వధేన మమార్థీ స్యాత్ కిం వాఽస్యాఽపకృతం మయా	

ఏవం నిష్పల మారబ్దం కేవలాఽనర్థ సంహితమ్	29
న కశ్చిత్ సాధు మన్యేత యదైవ గురుతల్పగః	
నాఽహం తథానుశోచామి జీవితక్షయ మాత్మనః	30
మాతరం పితరం చోభావనుశోచామి మద్వధే	
తదేతన్ మిథునం వృద్ధం చిరకాల భృతం మయా	31
మయి పశ్చాత్వ మాపన్నే కాం వృత్తిం వర్తయిష్యతి	
వృద్ధౌ చ మాతా పితరావఽహం చైకేషుణా హతః	32
కేన స్మ నిహతాః సర్వే సుబాలేనాఽకృతాత్మనా	
తాం గిరం కరుణాం శృత్వా మమ ధర్మాఽనుకాంక్షిణః	33
కరాభ్యాం సశరం చాపం వృథితస్యాఽపతద్భువి	
తస్యాఽహం కరుణం శృత్వా నిశి లాలపతో బహు	34
సంభ్రాంతః శోకవేగేన భృశ మాసం విచేతనః	
తం దేశ మహ మాగమ్య దీనసత్త్వః సుదుర్మనాః	35
అపశ్య మిషుణా తీరే సరయ్యా స్తాపసం హతమ్	
అవకీర్ణ జటాభారం ప్రవిద్ధ కలశోదకం	36
పాంసు శోణిత దిగ్గాంగం శయానం శర పీడితం	
స మాముద్వీక్య నేత్రాభ్యాం త్రస్త మస్వస్థ చేతసం	37
ఇత్యువాచ వచః క్రూరం దిధక్షన్నివ తేజసా	
కిం తవాఽపకృతం రాజన్ వనే నివసతా మయా	38
జిహీర్షురమ్భో గుర్వఽర్థం యదహం తాడిత స్త్వయా	
ఏకేన ఖలు బాణేన మర్మణ్యభిహతే మయి	39
ద్వావఽన్ధౌ నిహతౌ వృద్ధౌ మాతా జనయితా చ మే	
తౌ కథం దుర్బలావఽన్ధౌ మత్ప్రతీక్షౌ పిపాసితౌ	40
చిర మాశాకృతాం తృష్ణాం కష్టాం సంధారయిష్యతః	
న నూనం తపసోవాఽస్తి ఫలయోగః శృతస్య వా	41
పితా యన్మాం న జానాతి శయానం పతితం భువి	
జానన్నపి చ కిం కుర్యాదఽశక్తి రపరిక్రమః	42

భిద్యమాన మివాఽశక్త స్త్రాతు మఽన్యో నగో నగమ్ పితు స్వమేవ మే గత్వా శీఘ్రమాచక్ష్య రాఘవ	43
న త్వా మఽనుదహేత్ క్రుద్ధో వనం వహ్నిరివైధితః ఇయ మేకపదీ రాజన్ యతో మే పితురాశ్రమః	44
తం ప్రసాదయ గత్వా త్వం న త్వాం స కుపితః శపేత్ విశల్యం కురు మాం రాజన్ మర్మ మే నిశితః శరః	45
రుజద్ధి మృదు నోత్సేధం తీరమఽమ్బు రయో యథా సశల్యః క్లిశ్యతే ప్రాణై ర్విశల్యో వినశిష్యతి	46
ఇతి మామఽవిశ చ్చింతా తస్య శల్యాఽపకర్షణే దుఃఖితస్య చ దీనస్య మమ శోకాతురస్య చ	47
లక్షయామాస హృదయే చింతాం మునిసుత స్తదా తామ్యమానం స మాం కృచ్ఛాదువాచ పరమార్తవత్	48
సీదమానో వివృత్తాన్లో వేష్టమానో గతః క్షయం సంస్తభ్య శోకం ధైర్యేణ స్థిరచిత్తో భవామ్యహం	49
బ్రహ్మహత్యా కృతం పాపం హృదయాదపనీయతాం న ద్విజాతిరఽహం రాజన్ మాభూ త్తే మనసో వ్యథా	50
శూద్రాయా మఽస్మి వైశ్యేన జాతో జనపదాధిప ఇత్యేవం వదతః కృచ్ఛా ద్భాణాభిహత మర్మణః	51
విఘ్నార్ణతో విచేష్టస్య వేపమానస్య భూతలే తస్య త్వాతామ్యమానస్య తం బాణ మఽహముద్ధరం	52
స మాముద్వీక్ష్య సంత్రస్తో జహౌ ప్రాణాం స్తపోధనః జలార్థ గాత్రం తు విలప్య కృచ్ఛాన్	
మర్మ వ్రణం సంతత ముచ్యసంతమ్ తతః సరయ్యాం తమఽహం శయానం	
సమీక్ష్య భద్రేఽస్మి భృశం విషణ్ణః	53
<u>చతుష్ఠస్థితమ స్సర్గః - దశరథదిష్టాంతః</u> వధ మఽప్రతిరూపం తు మహర్షే స్తస్య రాఘవః	

విలపన్నేవ ధర్మాత్మా కౌసల్యాం పునరబ్రవీత్	1
తదఽజ్ఞానాన్ మహాత్ పాపం కృత్వా సంకులితేన్ద్రియః	
ఏక స్వచింతయం బుద్ధ్యా కథం ను సుకృతం భవేత్	2
తత స్తం ఘట మాదాయ పూర్ణం పరమ వారిణా	
ఆశ్రమం తమఽహం ప్రాప్య యథాఖ్యాత పథం గతః	3
తత్రాఽహం దుర్బలావన్దౌ వృద్ధావఽపరిణాయకౌ	
అపశ్యం తస్య పితరౌ లూనపక్షా వివ ద్విజౌ	4
తన్నిమిత్రాభి రాసీనౌ కథాభిరపరిక్రమౌ	
తా మాశాం మత్స్మతే హీనా వుదాసీనా వనాథవత్	5
శోకోపహత చిత్తశ్చ భయ సంత్రస్త చేతనః	
తచ్ఛాశ్రమపదం గత్వా భూయః శోకమహం గతః	6
పదశబ్దం తు మే శృత్వా ముని ర్వాక్య మభాషత	
కిం చిరాయసి మే పుత్ర పానీయం క్షిప్ర మానయ	7
యన్నిమిత్ర మిదం తాత సలిలే క్రీడితం త్వయా	
ఉత్సంఠితా తే మాతేఽయం ప్రవిశ క్షిప్ర మాశ్రమమ్	8
యద్వ్యలీకం కృతం పుత్ర మాత్రా తే యది వా మయా	
న తన్ మనసి కర్తవ్యం త్వయా తాత తపస్వినా	9
గతి స్వమఽగతీనాం చ చక్షు స్వం హీన చక్షుషామ్	
సమాసక్తా స్వయి ప్రాణాః కిం త్వం నో నాభిభాషసే	10
ముని మఽవ్యక్తయా వాచా త మాహం సజ్జమానయా	
హీన వ్యంజనయా ప్రేక్ష్య భీతభీత ఇవా బ్రవమ్	11
మనసః కర్మ చేష్టాభి రభిసంస్తభ్య వాగ్బలమ్	
ఆచచక్షే త్వహం తస్మై పుత్ర వ్యసనజం భయమ్	12
క్షత్రియోహం దశరథో నాఽహం పుత్రో మహాత్మనః	
సజ్జనాఽవమతం దుఃఖ మిదం ప్రాప్తం స్వకర్మజమ్	13
భగవం శ్వాపహస్తోఽహం సరయూ తీర మాగతః	
జిఘాంసుః శ్వాపదం కంచిన్నిపాసే చాగతం గజమ్	14

తత్ర శృతో మయా శబ్దో జలే కుమ్భస్య పూర్యతః ద్విపోయ మితి మత్వాయం బాణేనాభిహతో మయా	15
గత్వా నద్యా స్తత స్తీర మఽపశ్య మిషుణా హృది వినిర్భిన్నం గతప్రాణం శయానం భువి తాపసం	16
తత స్తస్త్రివ వచనాదుపేత్య పరితప్యతః స మయా సహసా బాణ ఉద్యతో మర్మణ స్తదా	17
స చోద్ధతేన బాణేన సహసా స్వర్గ మాస్థితః భవన్తా పితరౌ శోచ న్నఽంధావితీ విలప్య చ	18
అజ్ఞానా ద్భవతః పుత్రః సహసాభిహతో మయా శేష మేవం గతే యత్ స్యాత్ తత్ ప్రసీదతు మే మునిః	19
స తచ్చృత్వా వచః క్రూరం మయోక్తమఽఘ శంసినా నాఽశక త్తీవ్ర మాయాస మకర్తుం భగవాన్ మునిః	20
స బాష్ప పూర్ణ నయనో నిశ్శ్వసన్ శోక కర్షితః మా మువాచ మహాతేజాః కృతాంజలి ముపస్థితమ్	21
యద్యేత దఽశుభం కర్మ న త్వం మే కథయేః స్వయమ్ ఫలే న్మూర్ధా స్మ తే రాజన్ సద్యః శత సహస్రదా	22
క్షత్రియేణ వధో రాజన్ వానప్రస్థే విశేషతః జ్ఞాన పూర్వం కృతః స్థా నాచ్ఛావయేదపి వజ్రిణమ్	23
సప్తదా తు ఫలే న్మూర్ధా మునౌ తపసి తిష్ఠతి జ్ఞానా ద్విస్సుజతః శస్త్రం తాదృశే బ్రహ్మవాదిని	24
అజ్ఞానాద్ధి కృతం యస్మా దిదం తేనైవ జీవసి అపి హ్యద్య కులం న స్యా దిక్షాకూణాం కుతో భవాన్	25
నయ నౌ నృప తం దేశ మితి మాం చాఽభ్యభాషత అద్య తం ద్రష్టు మిచ్ఛావః పుత్రం పశ్చిమ దర్శనమ్	26
రుధిరేణానులిష్టాఙ్గం ప్రకీర్ణాఽజిన వాససం శయానం భువి నిస్సంజ్ఞం ధర్మరాజ వశం గతమ్	27
అథాఽహమేక స్తం దేశం నీత్వా తౌ భృశ దుఃఖితౌ	

అస్పర్శయ మహం పుత్రం తం మునిం సహభార్యయా	28
తౌ పుత్ర మాతృనః స్పృష్ట్యా త మాసాద్య తపస్వినౌ	
నిపేతతుః శరీరేఽస్య పితా చాఽస్యేద మబ్రవీత్	29
నాభివాదయసే మాఽద్య న చ మామభిభాషసే	
కిం ను శేషేఽద్య భూమౌ త్వం వత్స కిం కుపితో హ్యసి	30
న త్వహం తేఽప్రియః పుత్ర మాతరం పశ్య ధార్మిక	
కిం ను నాలింగసే పుత్ర సుకుమారం వచో వద	31
కస్య వాఽపర రాత్రేఽహం శ్రోష్యామి హృదయంగమమ్	
అధీయానస్య మధురం శాస్త్రం వాఽన్యద్విశేషతః	32
కో మాం సంధ్యా ముపాప్సేవ స్నాత్వా హుతహుతాశనః	
శ్లాఘయిష్య త్యుపాసీనః పుత్ర శోక భయార్దితమ్	33
కన్ద మూల ఫలం హ్యత్వా కో మాం ప్రియ మివాతిథిమ్	
భోజయిష్య త్యకర్మణ్య మఽప్రగ్రహ మఽనాయకమ్	34
ఇమామఽన్ధాం చ వృద్ధాం చ మాతరం తే తపస్వినీమ్	
కథం వత్స భరిష్యామి కృపణాం పుత్ర గర్ధినీమ్	35
తిష్ఠ మాం మా గమః పుత్ర యమస్య సదనం ప్రతి	
శ్వో మయా సహ గన్తాఽసి జనన్యా చ సమేధితః	36
ఉభావపి చ శోకార్తావనాథౌ కృపణౌ వనే	
క్షిప్ర మేవ గమిష్యావ స్త్వయా సహ యమక్షయమ్	37
తతో వైవస్వతం దృష్ట్వా తం ప్రవక్ష్యామి భారతీమ్	
క్షమతాం ధర్మరాజో మే బిభృయాత్ పితరా వయమ్	38
దాతుమఽర్హసి ధర్మాత్మా లోకపాలో మహాయశాః	
ఈదృశస్య మమాఽక్షయ్యా మేకామఽభయదక్షిణాం	39
అపాపోఽసి యథా పుత్ర నిహతః పాప కర్మణా	
తేన సత్యేన గచ్ఛాశు యే లోకాః శస్త్ర యోధినామ్	40
యాం హి శూరా గతిం యాన్తి సంగ్రామేష్యఽనివర్తినః	
హతా స్త్వభిముఖాః పుత్ర గతిం తాం పరమాం వ్రజ	41

యాం గతిం సగరః శైబ్యో దిలీపో జనమేజయః	
నహుషో ధున్ధుమారశ్చ ప్రాప్తా స్తాం గచ్ఛ పుత్రక	42
యా గతిః సర్వసాధూనాం స్వాధ్యాయా త్తపసశ్చ యా	
యా భూమిదస్యాఽఽహితాగ్నౌ రేకపత్నీవ్రతస్య చ	43
గో సహస్ర ప్రదాత్ఫాణాం గురుసేవా భృతా మపి	
దేహా న్యాస కృతాం యా చ తాం గతిం గచ్ఛ పుత్రక	44
న హి త్వస్మత్ కులే జాతో గచ్ఛత్యఽకుశలాం గతిమ్	
స తు యాస్యతి యేన త్వం నిహతో మమ బాంధవః	45
ఏవం స కృపణం తత్ర పర్యదేవయతాఽసకృత్	
తతోఽస్మై కర్తు ముదకం ప్రవృత్తః సహభార్యయా	46
స తు దివ్యేన రూపేణ మునిపుత్రః స్వకర్మభిః	
స్వర్గ మఽధ్యారుహత్ క్షిప్రం శక్రేణ సహ ధర్మవిత్	47
ఆబభాషే చ తౌ వృద్ధౌ సహ శక్రేణ తాపసః	
ఆశ్వాస్య చ ముహూర్తం తు పితరౌ వాక్య మబ్రవీత్	48
స్థాన మఽస్మి మహాత్ ప్రాప్తో భవతోః పరిచారణాత్	
భవంతావపి చ క్షిప్రం మమ మూల ముపైష్యథః	49
ఏవముక్త్యా తు దివ్యేన విమానేన వపుష్మతా	
ఆరురోహ దివం క్షిప్రం మునిపుత్రో జితేంద్రియః	50
స కృత్వాతూదకం తూర్ణం తాపసః సహభార్యయా	
మా మువాచ మహాతేజాః కృతాంజలి ముపస్థితమ్	51
అద్వైవ జహి మాం రాజన్ మరణే నాఽస్తి మే వ్యథా	
యచ్ఛరే ణైకపుత్రం మాం త్వ మకార్షీరఽపుత్రకమ్	52
త్వయా తు యదవిజ్ఞానాన్నిహతో మే సుతః శుచిః	
తేన త్వామభిశస్యామి సుదుఃఖ మఽతిదారుణమ్	53
పుత్ర వ్యసనజం దుఃఖం యదేతన్ మమ సామృతమ్	
ఏవం త్వం పుత్ర శోకేన రాజన్ కాలం గమిష్యసి	54
అజ్ఞానా త్తు హతో యస్మాత్ క్షత్రియేణ త్వయా మునిః	

తస్మాత్ త్వాం నాఽఽవిశ త్యాశు బ్రహ్మహత్యా నరాధిప	55
త్వా మప్యేతాద్యశో భావః క్షిప్ర మేవ గమిష్యతి	
జీవితాంత కరో ఘోరో దాతార మివ దక్షిణా	56
ఏవం శాపం మయి న్యస్య విలప్య కరుణం బహు	
చితా మారోప్య దేహం తస్మిధునం స్వర్గ మభ్యయాత్	57
తదేత చ్చింతయానేన స్మృతం పాపం మయా స్వయం	
తదా బాల్యాత్ కృతం దేవి శబ్దవేద్యఽనుకర్షిణా	58
తస్యాఽయం కర్మణో దేవి విపాకః సముపస్థితః	
అపద్వైః సహ సంభుక్తో వ్యాధిరఽన్నరసో యథా	59
తస్మాన్ మా మాగతం భద్రే తస్యోదారస్య తద్వచః	
యదఽహం పుత్ర శోకేన సంత్యక్త్యా మ్యఽద్య జీవితమ్	60
చక్షుర్భ్యాం త్వాం న పశ్యామి కౌసల్యే సాధు మాం స్పృశ	
ఇత్యుక్త్వా స రుదం స్తస్మిన్ భార్యా మాహ చ భూమిపః	61
యమక్షయమనుప్రాప్తా ద్రక్ష్యంతి నహి మానవాః	
యది మాం సంస్పృశే ద్రామః సకృ దఽద్య లభేత వా	62
ధనం వా యౌవరాజ్యం వా జీవేయమితి మే మతిః	
ఏత స్మే సదృశం దేవి యన్మయా రాఘవే కృతం	63
సదృశం తత్తు తస్వైవ యదఽనేన కృతం మయి	
దుర్వృత్త మపి కః పుత్రం త్యజే ద్భువి విచక్షణః	64
కశ్చ ప్రవ్రాజ్యమానో వా నాఽసూయే త్పితరం సుతః	
చక్షుషా త్వాం న పశ్యామి స్మృతి ర్మమ విలుప్యతే	65
దూతా వైవస్వత సైతే కౌసల్యే త్వరయన్తి మామ్	
అతస్తు కిం దుఃఖతరం యదహం జీవిత క్షయే	66
న హి పశ్యామి ధర్మజ్ఞం రామం సత్యపరాక్రమమ్	
తస్యాఽదర్శనజః శోకః సుతస్యఽప్రతికర్మణః	67
ఉద్వేషయతి మే ప్రాణాన్ వారి స్తోక మివాతపః	
న తే మనుష్యా దేవా స్తే యే చారు శుభ కుణ్డలమ్	68

ముఖం ద్రక్ష్యన్తి రామస్య వర్షే పశ్చా దశే పునః	
పద్మ పత్రేక్షణం సుభ్రు సుదంష్ట్రం చారు నాసికమ్	69
ధన్యా ద్రక్ష్యన్తి రామస్య తారాఽధిప నిభం ముఖమ్	
సదృశం శారద స్వేన్దోః పుల్లస్య కమలస్య చ	70
సుగన్ధి మమ రామస్య ధన్యా ద్రక్ష్యన్తి తన్ముఖమ్	
నివృత్త వనవాసం తమఽయోధ్యాం పునరాగతమ్	71
ద్రక్ష్యన్తి సుఖినో రామం శుక్రం మార్గగతం యథా	
కౌసల్యే చిత్త మోహీన హృదయం సీదతీవ మే	72
వేదయే న చ సంయుక్తాన్ శబ్ద స్పర్శ రసా నఽహం	
చిత్త నాశా ద్విపద్యంతే సర్వాణ్యేవేంద్రియాణి మే	73
క్షీణ స్నేహస్య దీనస్య సంసక్తా రశ్మయో యథా	
అయ మాత్మభవః శోకో మా మఽనాథ మఽచేతసమ్	74
సంసాదయతి వేగేన యథా కూలం నదీ రయః	
హా రాఘవ మహాబాహో హా మ మాయాస నాశన	75
హా పితృ ప్రియ మే నాథ హాఽద్య క్వాఽసి గతః సుత	
హా కౌసల్యే వినశిష్యామి హా సుమిత్రే తపస్విని	76
హా నృశంసే మమాఽమిత్రే కైకేయి కులపాంసని	
ఇతి రామశ్చ మాతుశ్చ సుమిత్రాయాశ్చ సన్నిధౌ	77
రాజాదశరథః శోచన్ జీవితాఽన్త ముపాగమత్	
తథా తు దీనం కథయ న్న రాధిపః	
ప్రియస్య పుత్రస్య వివాసనాతురః	
గతేఽర్ధరాత్రే భృశ దుఃఖ పీడితః	
తదా జహౌ ప్రాణ ముదార దర్శనః	78
<u>పంచషష్ఠితమ స్కంధః - అంతఃపురాక్రందః</u>	
అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం ప్రాతరేవాపరేఽహని	
వన్దినః పర్యుపాతిష్ఠం స్తతీ పార్థివ నివేశనమ్	1
సూతాః పరమ సంస్కారా మాగధా శ్చోత్తమ శ్చతాః	

గాయనాః స్తుతి శీలాశ్చ నిగదంతః పృథక్ పృథక్	2
రాజానం స్తువతాం తేషా ముదాత్తాఽభిహితాశిషాం	
ప్రాసాదాభోగ విస్తీర్ణః స్తుతి శబ్దో విజృంభత	3
తతస్തു స్తువతాం తేషాం సూతానాం పాణివాదకాః	
అపదానా న్యుదాహృత్య పాణివాదా నవాదయన్	4
తేన శబ్దేన విహగాః ప్రతిబుద్ధా విసస్వనుః	
శాఖాస్థాః పంజరస్థాశ్చ యే రాజకుల గోచరాః	5
వ్యాహృతాః పుణ్య శబ్దాశ్చ వీణానాం చాపి నిస్స్వనాః	
ఆశీర్గేయం చ గాథానాం పూరయామాస వేశ్మ తత్	6
తతః శుచి సమాచారాః పర్యుపస్థాన కోవిదాః	
స్త్రీవర్ష వర భూయిష్ఠా ఉపతస్థు ర్యథా పురమ్	7
హరి చందన సంపృక్త ముదకం కాంచనై ర్షట్టిః	
ఆనిన్యః స్నాన శిక్షాజ్ఞా యథాకాలం యథావిధి	8
మగ్గళాలమ్భనీయాని ప్రాశనీయా న్యుపస్కరాన్	
ఉపనిన్య స్తథాప్యన్యాః కుమారీ బహుళాః స్త్రీయః	9
సర్వ లక్షణ సంపన్నం సర్వ విధివదర్శితం	
సర్వం సుగుణ లక్ష్మీవ త్త ద్భూవాభిహారికం	10
తత్తు సూర్యోదయం యావత్ సర్వం పరిసముత్సుకం	
తస్థావనుప సంప్రాప్తం కిం స్విదిత్యుపశంకితం	11
అథ యాః కోసలేన్ద్రస్య శయనం ప్రత్యఽనన్తరాః	
తాః స్త్రీయస్తు సమాగమ్య భర్తారం ప్రత్యబోధయన్	12
తథాఽప్యచిత్ వృత్తా స్తా వినయేన నయేన చ	
న హ్యస్య శయనం స్పృష్ట్వా కించిదఽప్యపలేభిరే	13
తాః స్త్రీయః స్వప్న శీలజ్ఞా శ్చేష్టా సంచలనాదిషు	
తా వేపథుపరీతాశ్చ రాజ్ఞః ప్రాణేషు శబ్దేతాః	14
ప్రతిస్రోత స్తుణాఽగ్రాణాం సదృశం సంచకమ్పిరే	
అథ సందేహమానానాం స్త్రీణాం దృష్ట్వా చ పార్థివమ్	15

యత్త దాశబ్జితం పాపం తస్య జజ్ఞే వినిశ్చయః	
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ పుత్ర శోక పరాజితే	16
ప్రసుప్తే న ప్రభుద్వేతే యథాకాల సమన్వితే	
నిప్పుభా చ వివర్ణా చ సన్నా శోకేన సన్నతా	17
న వ్యరాజత కౌసల్యా తారేవ తిమిరావృతా	
కౌసల్యానంతరం రాజ్ఞః సుమిత్రా తదనంతరం	18
న స్మ విభ్రాజతే దేవీ శోకాఽశ్శ లుళితాననా	
తే చ దృష్ట్వా తథా సుప్తే ఉభే దేవ్యో చ తం నృపం	19
సుప్తమేవోద్గత ప్రాణ మంతఃపుర మదృశ్యత	
తతః ప్రచుక్తుశు ర్దీనాః సస్వరం తావరాజ్ఞనాః	20
కరేణవ ఇవారణ్యే స్థాన ప్రచ్యుత యూథపాః	
తాసామాకన్ద శబ్దేన సహసోద్గత చేతనే	21
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ త్యక్త నిద్రే బభూవతుః	
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ దృష్ట్వా స్ఫుష్టా చ పార్థివమ్	22
హా నాథేతి పరిక్రుశ్య పేతతు ర్ధరణీ తలే	
సా కోసలేన్ద్ర దుహితా వేష్టమానా మహీతలే	23
న బభ్రాజ రజో ధ్వస్తా తారేవ గగన చ్యుతా	
నృపే శాంతగుణే జాతే కౌసల్యాం పతితాం భువి	24
అపశ్యం స్తాః స్త్రీయః సర్వా హతాం నాగవదూ మివ	
తతః సర్వా నరేన్ద్రస్య కైకేయీ ప్రముఖాః స్త్రీయః	25
రుదంత్యః శోక సంతప్తా నిపేతు ర్గత చేతనాః	
తాభిః స బలవాన్నాదః క్రోశంతీభిరనుద్రుతః	26
యేన స్థిరీకృతం భూయ స్తద్గుహం సమనాదయత్	
తత్పరిత్రస్త సంభ్రాన్తం పర్యుత్సుక జనాకులమ్	27
సర్వత స్తుములాకన్దం పరితాపార్త బాన్దవమ్	
సద్యో నిపతితానన్దం దీన విక్లబ దర్యనమ్	28
బభూవ నరదేవస్య సద్మ దిష్టాన్త మీయుషః	

అతీత మాజ్ఞాయ తు పార్థివర్షభం	
యశస్వినం సంపరివార్య పత్నయః	
భృశం రుదన్యః కరుణం సుదుఃఖితాః	
ప్రగృహ్య బాహూ వ్యలప న్ననాధవత్	29
<u>షట్పత్తమ స్వర్గః - తైలద్రోణ్యధికయనం</u>	
తమగ్నిమివ సంశాంత మఽముఘ్నీన మివార్ణవమ్	
హత ప్రభ మివాదిత్యం స్వర్గస్థం ప్రేక్ష్య పార్థివమ్	1
కౌసల్యా బాష్పపూర్ణాక్షీ వివిధం శోక కర్షితా	
ఉపగృహ్య శిరో రాజ్ఞః కైకేయాం ప్రత్యఽభాషత	2
సకామా భవ కైకేయి భుంక్ష్వ రాజ్యమఽకణ్ఠకమ్	
త్యక్త్వా రాజాన మేకాఽగ్రా నృశంసే దుష్టచారిణి	3
విహాయ మాం గతో రామో భర్తా చ స్వర్గతో మమ	
విపథే సార్థ హీనవ నాఽహం జీవితు ముత్సహే	4
భర్తారం తం పరిత్యజ్య కా స్తీ దైవత మాత్మనః	
ఇచ్ఛే జ్ఞీవితు మన్యత్ర కైకేయ్యా స్త్యక్త ధర్మణః	5
న లుభ్యో బుధ్యతే దోషాన్ కింపాకమివ భక్షయన్	
కుఙ్ఠా నిమిత్తం కైకేయ్యా రాఘవాణాం కులం హతమ్	6
అనియోగే నియుక్తేన రాజ్ఞా రామం వివాసితమ్	
సభార్యం జనకః శృత్వా పతితస్వృత్యఽహం యథా	7
స మామఽనాథాం విధవాం నాఽద్య జానాతి ధార్మికః	
రామః కమలపత్రాక్షో జీవనాశ మితో గతః	8
విదేహ రాజస్య సుతా తథా సీతా తపస్వినీ	
దుఃఖస్యాఽనుచితా దుఃఖం వనే పర్యుద్విజిష్యతే	9
నదతాం భీమ ఘోషాణాం నిశాసు మృగ పక్షిణామ్	
నిశమ్య నూనం సంత్రస్తా రాఘవం సంశ్రయిష్యతి	10
వృద్ధశ్చైవాఽల్ప పుత్రశ్చ వైదేహీమనుచిస్తయన్	
సోపి శోక సమావిష్టో నను త్యక్యతి జీవితమ్	11

సాఽహ మఽద్యైవ దిష్టాంతం గమిష్యామి పతివ్రతా	
ఇదం శరీర మాలింగ్య ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనం	12
తాం తతః సంపరిష్పజ్య విలపన్తీం తపస్వినీమ్	
వ్యపనిన్యః సుదుఃఖార్తాం కౌసల్యాం వ్యావహారికాః	13
తైలద్రోణ్యా మఽథామాత్యాః సంవేశ్య జగతీపతిమ్	
రాజ్ఞః సర్వాణ్యథాదిష్టా శ్చక్రుః కర్మాణ్యనన్తరమ్	14
న తు సంకాలనం రాజ్ఞో వినా పుత్రేణ మన్త్రిణః	
సర్వజ్ఞాః కర్తుమీషు స్తే తతో రక్షన్తి భూమిపమ్	15
తైలద్రోణ్యాం తు సచివైః శాయితం తం నరాధిపమ్	
హ మ్మతోఽయమితి జ్ఞాత్వా స్త్రియ స్త్రాః పర్యవారయన్	16
బాహూ నుద్యమ్య కృపణా నేత్ర ప్రసవజై ర్ముఖైః	
రుదన్త్యః శోక సంతప్తాః కృపణం పర్యదేవయన్	17
హ మహారాజ రామేణ సతతం ప్రియ వాదినా	
విహీనాః సత్యసంధేన కిమర్థం విజహాసి నః	18
కైకేయ్యా దుష్ట భావాయాః రాఘవేణ వియోజితాః	
కథం పతిఘ్నా వత్స్యామః సమీపే విధవా వయం	19
స హి నాథః సదాఽస్మాకమ్ తవ చ ప్రభురాత్మవాన్	
వనం రామో గతః శ్రీమాన్ విహాయ నృపతి శ్రియం	20
త్వయా తేన చ వీరేణ వినా వ్యసన మోహితాః	
కథం వయం నివత్స్యామః కైకేయ్యా చ విదూషితాః	21
యయా తు రాజా రామశ్చ లక్ష్మణశ్చ మహాబలః	
సీతయా సహ సంత్యక్తాః సా క మఽన్యం న హాస్యతి	22
తా బాష్పేణ చ సంవీతాః శోకేన విపులేన చ	
వ్యవేష్టంత నిరానందా రాఘవస్య వరస్త్రియః	23
నిశా చంద్ర విహీనేవ స్త్రీవ భర్త వివర్జితా	
పురీ నాఽరాజతాయోధ్యా హీనా రాజ్ఞామహాత్మనా	24
బాష్ప పర్యాకుల జనా హాహాభూత కులాఽఙ్గనా	

శూన్య చత్వర వేశ్మాన్తా న బభ్రాజ యథాపురమ్ గతే తు శోకాత్ త్రిదివం నరాధిపే మహీతలస్థాసు నృపాంగనాసు చ నివృత్త చారః సహసా గతో రవిః ప్రవృత్త చారా రజనీ హ్యుపస్థితా ఋతే తు పుత్రా ధృహనం మహీపతేః న రోచయన్తే సుహృదః సమాగతాః ఇతీవ తస్మిన్ శయనే న్యవేశయన్ విచిన్త్య రాజానమచింత్య దర్శనం గత ప్రభా ద్యౌరివ భాస్కరం వినా వ్యపేత నక్షత్రగణేవ శర్వరీ పురీ బభాసే రహితా మహాత్మనా న చాఽస్ర కణ్ఠాకుల మార్గ చత్వరా నరాశ్చ నార్యశ్చ సమేత్య సంఘశో విగర్హమాణా భరతస్య మాతరమ్ తదా నగర్యాం నరదేవ సంక్షయే బభూవురార్తా న చ శర్మ లేభిరే	25 26 27 28 29
<u>సప్తషష్ఠితమ స్కంధః - అరాజక దురవస్థా వర్ణనం</u>	
ఆక్రన్ధిత నిరానందా సాఽస్రకంఠ జనాకులా అయోధ్యాయా మవతతా సా వ్యతీతాయాయ శర్వరీ వ్యతీతాయాం తు శర్వర్యామాదిత్య న్యోదయే తతః సమేత్య రాజ కర్తారః సభా మీయు ర్ద్విజాతయః మార్కణ్డేయోఽథ మౌద్గల్యో వామదేవశ్చ కాశ్యపః కాత్యాయనో గౌతమశ్చ జాబాలిశ్చ మహాయశాః ఏతే ద్విజాః సహాఽమాత్యైః పృథ గ్వాచ ముద్దైరయన్ వసిష్ఠ మేవాభిముఖాః శ్రేష్ఠం రాజ పురోహితమ్ అతీతా శర్వరీ దుఃఖాద్యా నో వర్ష శతోపమా	1 2 3 4

అస్మిన్ పశ్చాత్వ మాపన్నే పుత్ర శోకేన పార్థివే	5
స్వర్గతశ్చ మహారాజో రామశ్చాఽరణ్య మాశ్రితః	
లక్ష్మణశ్చాపి తేజస్వీ రామేణైవ గతః సహ	6
ఉభౌ భరత శత్రుఘ్నౌ కేకయేషు పరంతపౌ	
పురే రాజగృహే రమ్యే మాతామహ నివేశనే	7
ఇక్షాకూణా మిహాఽద్వైవ రాజా కశ్చిద్విధీయతామ్	
అరాజకం హి నో రాష్ట్రం న వినాశం సమవాప్పుయాత్	8
నారాజకే జనపదే విద్యున్మాళీ మహాస్వనః	
అభివర్షతి పర్జన్యో మహీం దివ్యేన వారిణా	9
నారాజకే జనపదే బీజముష్టిః ప్రకీర్యతే	
నారాజకే పితుః పుత్రో భార్య వా వర్తతే వశే	10
అరాజకే ధనం నాస్తి నాస్తి భార్యాఽప్యరాజకే	
ఇద మత్యాహితం చాఽన్యత్ కుతః సత్య మరాజకే	11
నారాజకే జనపదే ప్రవిశన్తి సభాం నరాః	
ఉద్యానాని చ రమ్యాణి హృష్టాః పుణ్యగృహాణి చ	12
నారాజకే జనపదే యజ్ఞశీలా ద్విజాతయః	
సత్రాణ్యఽన్వాసతే దాన్తా బ్రాహ్మణాః సంశ్రిత వ్రతాః	13
నాఽరాజకే జనపదే మహాయజ్ఞేషు యజ్వనః	
బ్రాహ్మణా వసుసంపన్నా విస్సజంత్యాఽప్త దక్షిణాః	14
నారాజకే జనపదే ప్రహృష్ట నట నర్తకాః	
ఉత్సవాశ్చ సమాజాశ్చ వర్ధంతే రాష్ట్రవర్ధనాః	15
నారాజకే జనపదే సిద్ధార్థా వ్యవహారిణః	
కథాభి రనురజ్యంతే కథాశీలాః కథాప్రియైః	16
నారాజకే జనపదే ఉద్యానాని సమాగతాః	
సాయాహ్నా క్రీడితుం యాంతి కుమార్యో హేమభూషితాః	17
నారాజకే జనపదే వాహనైః శీఘ్ర గామిభిః	
నరా నిర్యాన్త్యరణ్యాని నారీభిః సహకామినః	18

నారాజకే జనపదే ధనవన్తః సురక్షితాః	
శేరతే వివృత ద్వారాః కృషి గో రక్ష జీవినః	19
నారాజకే జనపదే బద్ధ ఘంటా విషాణినః	
అటన్తి రాజమార్గేషు కుంజరాః షష్టిహాయనాః	20
నారాజకే జనపదే శరాన్ సంతత మస్యతాం	
శ్రూయతే తలనిర్దోష ఇష్టౌస్త్రాణా ముపాసనే	21
నారాజకే జనపదే వణిజో దూర గామినః	
గచ్ఛన్తి క్షేమ మధ్వానం బహుపణ్య సమాచితాః	22
నారాజకే జనపదే చర త్యేకచరో వశీ	
భావయన్నాత్మ నాత్మానం యత్ర సాయంగృహో మునిః	23
నారాజకే జనపదే యోగక్షేమః ప్రవర్తతే	
న చాప్యరాజకే సేనా శత్రూన్ విషహతే యుధి	24
నారాజకే జనపదే హృష్టైః పరమవాజిభిః	
నరాః సంయాంతి సహసా రథైశ్చ పరిమండితాః	25
నారాజకే జనపదే నరాః శాస్త్ర విశారదాః	
సంవదంతోఽవతిష్ఠంతే వనేషూపనేషు చ	26
నారాజకే జనపదే మాల్య మోదక దక్షిణాః	
దేవతాఽభ్యర్చనార్థాయ కల్పంతే నియతై ర్జనైః	27
నారాజకే జనపదే చందనాగరు రూషితాః	
రాజపుత్రా విరాజంతే వసంత ఇవ శాఖినః	28
యథా హ్యనుదకా నద్యో యథావాఽప్యత్యణం వనమ్	
అగోపాలా యథా గావ స్తథా రాష్ట్ర మరాజకమ్	29
ధ్వజో రథస్య ప్రజ్ఞానం ధూమో జ్ఞానం విభావనోః	
తేషాం యో నో ధ్వజో రాజా స దేవత్వ మితో గతః	30
నారాజకే జనపదే స్వకం భవతి కస్యచిత్	
మత్స్యా ఇవ నరా నిత్యం భక్షయన్తి పరస్పరమ్	31
యే హి సంభిన్న మర్యాదా నాస్తికా శ్చిన్న సంశయాః	

తేపి భోగాయ కల్పన్తే రాజదణ్ణ నిపీడితాః	32
యథా దృష్టిః శరీరస్య నిత్య మేవ ప్రవర్తతే	
తథా నరేంద్రో రాష్ట్రస్య ప్రభవః సత్య ధర్మయోః	33
రాజా సత్యం చ ధర్మశ్చ రాజా కులవతాం కులం	
రాజా మాతా పితా చైవ రాజా హిత కరో నృణాం	34
యమో వైశ్రవణః శక్రో వరుణశ్చ మహాబలః	
విశేష్యంతే నరేంద్రేణ వృత్తేన మహతా తతః	35
అహో తమ ఇవేదం స్యా న్న ప్రజ్ఞాయేత కించన	
రాజా చే న్న భవే ల్లోకే విభజన్ సాధ్య సాధునీ	36
జీవత్యపి మహారాజే తవైవ వచనం వయమ్	
నాఽతిక్రమామహే సర్వే వేలాం ప్రాప్యేవ సాగరః	37
స నః సమీక్య ద్విజవర్య వృత్తం	
నృపం వినా రాజ్యమఽరణ్యభూతమ్	
కుమార మిక్ష్వాకు సుతం వదాన్యం	
త్వ మేవ రాజాన మిహాభిషిచ్ఛ	38
<u>అష్టషష్ఠితమ స్కంధః - దూత ప్రేషణం</u>	
తేషాం తద్వచనం శృత్వా వసిష్ఠః ప్రత్యువాచ హ	
మిత్రాఽమాత్యగణాన్ సర్వాన్ బ్రాహ్మణాం స్థా నిదం వచః	1
యదఽసౌ మాతుల కులే దత్తరాజ్యః పురం సుఖీ	
భరతో వసతి భ్రాతౄ శత్రుష్పేన సమన్వితః	2
త చ్చీఘ్రం జవనా దూతా గచ్ఛన్తు త్వరితై ర్థయైః	
ఆనేతుం భ్రాతౄ వీరౌ కిం సమీక్షామహే వయమ్	3
గచ్ఛ స్త్వితి తతః సర్వే వసిష్ఠం వాక్య మబ్రువన్	
తేషాం తు వచనం శృత్వా వసిష్ఠో వాక్య మబ్రవీత్	4
ఏహి సిద్ధార్థ విజయ జయన్తాఽశోక నన్దన	
శ్రూయతా మితి కర్తవ్యం సర్వానేవ బ్రవీమి వః	5
పురం రాజగృహం గత్వా శేఘ్రం శేఘ్రు జవై ర్థయైః	

త్యక్త శోకై రిదం వాచ్యః శాసనా ద్భరతో మమ	6
పురోహిత స్త్వాం కుశలం ప్రాహ సర్వే చ మన్త్రిణః	
త్వరమాణశ్చ నిర్యాహి కృత్య మాత్యయికం త్వయా	7
మా చాస్మై ప్రోషితం రామం మా చాస్మై పితరం మృతమ్	
భవంతః శంసిపు ర్గత్వా రాఘవాణా మిమం క్షయమ్	8
కౌశేయాని చ వస్త్రాణి భూషణాని వరాణి చ	
క్షిప్ర మాదాయ రాజ్ఞశ్చ భరతస్య చ గచ్ఛత	9
దత్త పథ్యఽశనా దూతా జగ్ముః స్వం స్వం నివేశనం	
కేకయాం స్తే గమిష్యంతో హయా నారుహ్య సమ్మతాన్	10
తతః ప్రాస్థానికం కృత్వా కార్యశేష మనంతరం	
వసిష్ఠేనాభ్యనుజ్ఞాతా దూతాః సంత్వరితా యయుః	11
న్యంతేనాఽపరతాలస్య ప్రలంబ న్యోత్తరం ప్రతి	
నిషేవమాణా స్తే జగ్ము ర్నదీం మధ్యేన మాలినీం	12
తే హస్తినపురే గఙ్గాం తీర్త్వా ప్రత్యజ్ఞుఖా యయుః	
పాణ్డాల దేశా నాసాద్య మధ్యేన కురుజాఙ్గలమ్	13
సరాంసి చ సుపూర్ణాని నదీశ్చ విమలోదకాః	
నిరీక్షమాణా స్తే జగ్ము ర్దూతాః కార్యవశా ధృతం	14
తే ప్రసన్నోదకాం దివ్యం నానావిహగ సేవితామ్	
అతీత్య జగ్ము ర్వేగేన శరదణ్ణాం జనాకులామ్	15
నికూలవృక్ష మాసాద్య దివ్యం సత్యోపయాచనమ్	
అభిగమ్యాభివాద్యం తం కులిఙ్గాం ప్రావిశన్ పురీమ్	16
అభికాలం తతః ప్రాప్య తేజోభి భవనాచ్చ్యుతాః	
పితృ పైతామహీం పుణ్యాం తేరు రిక్షుమతీం నదీం	17
అవేక్ష్యాంజలి పానాంశ్చ బ్రాహ్మణాన్ వేదపారగాన్	
యయు ర్మధ్యేన బాహ్లికాన్ సుదామానం చ పర్వతమ్	18
విష్ణోః పదం ప్రేక్షమాణా విపాశాం చాపి శాల్మలీమ్	
నదీ ర్వాపీ స్తటాకాని పల్వలాని సరాంసి చ	19

పశ్యంతో వివిధాంశ్చాపి సింహ వ్యాఘ్ర మృగ ద్విపాన్	
యయుః పథాఽతిమహతా శాసనం భర్తురీప్సవః	20
తే శ్రాన్త వాహనా దూతా వికృష్టేన పథా తతః	
గిరివ్రజం పురవరం శీఘ్ర మాసేదురంజసా	21
భర్తుః ప్రయార్థం కుల రక్షణార్థం	
భర్తుశ్చ వంశస్య పరిగ్రహార్థమ్	
అహేడమానా స్వరయా స్మ దూతా	
రాత్ర్యాం తు తే తత్ పురమేవ యాతాః	22
<u>ఏకోనసప్తతితమ స్సర్గః - భరత దుఃస్వప్నః</u>	
యామేవ రాత్రిం తే దూతాః ప్రవిశన్తి స్మ తాం పురీమ్	
భరతేనాపి తాం రాత్రిం స్వప్నో దృష్టోఽయమప్రియః	1
వృష్టామేవ తు తాం రాత్రిం దృష్ట్వా తం స్వప్నమప్రియమ్	
పుత్రో రాజాధిరాజస్య సుభృశం పర్యతప్యత	2
తప్యమానం సమాజ్ఞాయ వయస్యాః ప్రీయ వాదినః	
ఆయాసం హి వినేష్యన్తః సభాయాం చక్రీరే కథాః	3
వాదయన్తి తథా శాన్తిం లాసయన్త్యపి చాఽపరే	
నాటకాన్యఽపరే ప్రాహు ర్హాస్యాని వివిధాని చ	4
స తై ర్మహాత్మా భరతః సఖిభిః ప్రీయ వాదిభిః	
గోష్ఠీ హాస్యాని కుర్వద్భి ర్న ప్రాహ్వాప్యత రాఘవః	5
తమబ్రవీత్ ప్రీయసఖో భరతం సఖిభిర్వృతమ్	
సుహృద్భిః పర్యుపాసీనః కిం సఖే నాఽనుమోదసే	6
ఏవం బ్రువాణం సుహృదం భరతః ప్రత్యువాచ తం	
శృణు త్వం యన్నిమిత్తం మే దైన్య మేత దుపాగతమ్	7
స్వప్నే పితరమఽద్రాక్షం మలినం ముక్త మూర్ధజమ్	
పతన్తమఽద్రి శిఖరాత్ కలుషే గోమయ హ్రదే	8
ప్లవమానశ్చ మే దృష్టః స తస్మిన్ గోమయ హ్రదే	
పిట న్నంజలినా తైలం హసన్నివ ముహుర్ముహుః	9

తత స్త్రీలౌదనం భుక్త్యా పునః పునర౭దః శిరాః తైలేన౭భ్యక్త సర్వాంగ సైల మేవా న్వవగాహత	10
స్వప్నీపి సాగరం శుష్కం చన్ద్రం చ పతితం భువి ఉపరుద్ధాం చ జగతీం తమసేవ సమావృతాం	11
భౌపవాహ్యస్య నాగస్య విషాణం శకలీ కృతం సహసా చాపి సంశాన్తం జ్వలితం జాతవేదసం	12
అవతీర్ణాం చ పృథివీం శుష్కాంశ్చ వివిధాన్ ద్రుమాన్ అహం పశ్యామి విధ్వస్తాన్ సధూమాం శ్చాపి పర్వతాన్	13
పీఠే కార్ణాయసే చైనం నిషణ్ణం కృష్ణవాససం ప్రహసన్తి స్మ రాజానం ప్రమదాః కృష్ణపిఙ్గళాః	14
త్వరమాణశ్చ ధర్మాత్మా రక్తమాల్యా౭నులేపనః రథేన ఖరయుక్తేన ప్రయాతో దక్షిణాముఖః	15
ప్రహసంతీవ రాజానం ప్రమదా రక్తవాసినీ ప్రకర్షన్తి మయా దృష్టా రాక్షసీ వికృతాననా	16
ఏవ మేత న్మయా దృష్ట మిమాం రాత్రిం భయావహం అహం రామో౭థవా రాజా లక్ష్మణో వా మరిష్యతి	17
నరో యానేన యః స్వప్నీ ఖరయుక్తేన యాతి హి అచిరాత్ తస్య ధూమా౭గ్రం చితాయాం సంప్రదృశ్యతే	18
ఏతన్నిమిత్తం దీనో౭హం తన్న వః ప్రతిపూజయే శుష్యతీవ చ మే కణ్ఠో న స్వస్థ మివ మే మనః	19
న పశ్యామి భయస్థానం భయం చై వోపధారయే భ్రష్టశ్చ స్వరయోగో మే ఛాయా చోపహతా మమ	20
జగుప్సన్నివ చాత్మానం న చ పశ్యామి కారణమ్ ఇమాం హి దుఃస్వప్నగతిం నిశమ్య	
తా మనేక రూపామ౭వితర్కితాం పురా భయం మహా త్తద్భదయా న్న యాతి మే	
విచిన్త్య రాజాన మచిన్త్య దర్శనమ్	21

సప్తతితమ స్వర్గః - భరత ప్రస్థానం

భరతే బృవతి స్వప్నం దూతా స్తే క్లాంత వాహనాః	
ప్రవిశ్యాఽసహ్యపరిఖం రమ్యం రాజగృహం పురమ్	1
సమాగమ్య చ రాజ్ఞా చ రాజ పుత్రేణ చాఽర్చితాః	
రాజ్ఞః పాదౌ గృహీత్వా తు త మూచు ర్భరతం వచః	2
పురోహిత స్త్వాం కుశలం ప్రాహ సర్వే చ మన్త్రిణః	
త్వరమాణశ్చ నిర్యాహి కృత్య మాత్యయికం త్వయా	3
ఇమాని చ మహాఽర్థాణి వస్త్రాణ్యాభరణాని చ	
ప్రతిగృహ్య విశాలాక్ష మాతులస్య చ దాపయ	4
అత్ర వింశతి కోట్యస్తు నృపతే రామతులస్య తే	
దశ కోట్యస్తు సంపూర్ణా స్తదైవ చ నృపాత్మజ	5
ప్రతిగృహ్య తు తత్ సర్వం స్వఽనురక్తః సుహృజ్ఞనే	
దూతానువాచ భరతః కామైః సంప్రతిపూజ్య తాన్	6
కచ్ఛిత్ స కుశలీ రాజా పితా దశరథో మమ	
కచ్ఛిచ్ఛాఽరోగతా రామే లక్ష్మణే వా మహాత్మని	7
ఆర్యా చ ధర్మ నిరతా ధర్మజ్ఞా ధర్మదర్శినీ	
అరోగా చాపి కౌసల్యా మాతా రామస్య ధీమతః	8
కచ్ఛిత్ సుమిత్రా ధర్మజ్ఞా జననీ లక్ష్మణస్య యా	
శత్రుఘ్నస్య చ వీరస్య సాఽరోగా చాపి మధ్యమా	9
ఆత్మకామా సదా చణ్డీ క్రోధనా ప్రాజ్ఞ మానినీ	
అరోగా చాపి మే మాతా కైకేయీ కిమువాచ హ	10
ఏవముక్తాస్తు తే దూతా భరతేన మహాత్మనా	
ఊచుః సప్రశ్రయం వాక్య మిదం తం భరతం తదా	11
కుశలా స్తే నరవ్యాఘ్రు యేషాం కుశల మిచ్ఛసి	
శ్రీశ్చ త్వాం వృణుతే పద్మా యుజ్యతాం చాపి తే రథః	12
భరతశ్చాపి తాన్ దూతా నేవముక్తోఽభ్యభాషత	
ఆపృచ్ఛేఽహం మహారాజం దూతాః సంత్యరయన్తి మామ్	13

ఏవముక్త్యా తు తాన్ దూతాన్ భరతః పార్థివాత్మజః దూతైః సంచోదితో వాక్యం మాతామహ మువాచ హ	14
రాజన్ పితుర్ గమిష్యామి సకాశం దూత చోదితః పునరఽప్యహ మేష్యామి యదా మే త్వం స్మరిష్యసి	15
భరతే నైవముక్తస్తు నృచో మాతామహ స్తదా తమువాచ శుభం వాక్యం శిర స్యాఘ్రాయ రాఘవమ్	16
గచ్ఛ తాతాఽనుజానే త్వాం కైకేయీ సుప్రజా స్త్వయా మాతరం కుశలం బ్రూయాః పితరం చ పరంతప	17
పురోహితం చ కుశలం యేచాఽన్యే ద్విజ సత్తమాః తౌ చ తాత మహేష్యాసౌ బ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	18
తస్మైహ స్తుత్తమాం శ్చిత్రాన్ కమ్బళా నజినాని చ అభిసత్కృత్య కైకేయో భరతాయ ధనం దదౌ	19
రుక్మ నిష్క సహస్రీ ద్వే షోడశాఽశ్వ శతాని చ సత్కృత్య కైకయీ పుత్రం కేకయో ధన మాదిశత్	20
తథాఽమాత్యా నభిప్రీతాన్ విశ్వాస్యాంశ్చ గుణాన్వితాన్ దదావశ్వపతిః క్షిప్రం భరతాయాఽనుయాయినః	21
ఐరావతా నైస్త శిరాన్ నాగాంశ్చ ప్రియ దర్శనాన్ ఖరాన్ శీఘ్రాన్ సుసంయుక్తాన్ మాతులోస్మై ధనం దదౌ	22
అన్తఃపురేఽతిసంవృద్ధాన్ వ్యాఘ్ర వీర్య బలాన్వితాన్ దంష్ట్రాయుధాన్ మహాకాయాన్ శునశ్శోపాయనం దదౌ	23
స దత్తం కేకయేంద్రేణ ధనం తన్నాఽభ్యనందత భరతః కేకయీ పుత్రో గమన త్వరయా తదా	24
బభూవ హ్యస్య హృదయే చింతా సుమహతీ తదా త్వరయా చాపి దూతానాం స్వప్నస్యాపి చ దర్శనాత్	25
స స్వవేశ్మ వ్యతిక్రమ్య నర నాగాఽశ్వ సంవృతం ప్రవేదే సుమహా చ్ఛ్రీమాన్ రాజమార్గ మఽనుత్తమం	26
అభ్యతీత్య తతోఽపశ్య దంతఃపురమనుత్తమం	

తత స్త ద్భరతః శ్రీమా నావివేశాఽనివారితః	27
స మాతామహ మాపుచ్చ్య మాతులం చ యుధాజితమ్	
రథ మారుహ్య భరతః శత్రుఘ్న సహితో యయా	28
రథాన్ మణ్డలచక్రాంశ్చ యోజయిత్వా పరశ్శతమ్	
ఉష్ట్ర గోఽశ్వ ఖరై ర్భూత్యా భరతం యాన్త మన్వయుః	29
బలేన గుప్తో భరతో మహాత్మా	
సహార్యక స్యాత్మ సమైరఽమాత్యైః	
ఆదాయ శత్రుఘ్నమఽపేత శత్రుః	
గృహ ద్యయౌ సిద్ధ ఇవేన్ద్రలోకాత్	30
<u>ఏకసప్తతితమ స్కర్ణః -- అయోధ్యాగమనం</u>	
స ప్రాజ్ఞుభో రాజగృహదభినిర్యాయ రాఘవః	
తతః సుదామాం ద్యుతిమాన్ సంతీర్యాఽవేక్ష్య తాం నదీం	1
ప్లాదినీం దురాపారాం చ ప్రత్యక్ స్రోత స్తరఙ్గణీమ్	
శతద్రు మఽతర చ్చీమా న్నదీ మిక్ష్వాకు నన్దనః	2
ఏలాధానే నదీం తీర్త్వా ప్రాప్య చాఽపరపర్వటాన్	
శిలామాకుర్వతీం తీర్త్వా హ్యగ్నీయం శల్యకర్తనమ్	3
సత్యసంధః శుచిః శ్రీమాన్ ప్రేక్షమాణః శిలావహామ్	
అత్యయాత్ స మహాశైలాన్ వనం చైత్రరథం ప్రతి	4
సరస్వతీం చ గంగాం చ యుగ్మీన ప్రత్యపద్యత	
ఉత్తరాన్ వీర మత్స్యానాం భారుండం ప్రావిశ ద్వనం	5
వేగినీం చ కులింగాఖ్యాం ప్లాదినీం పర్వతావృతామ్	
యమునాం ప్రాప్య సంతీర్ణో బల మాశ్వాసయ త్తదా	6
శీతీకృత్య తు గాత్రాణి క్లాన్తా నాశ్వాస్య వాజినః	
తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వా చ ప్రాయాదాదాయ చోదకమ్	7
రాజపుత్రో మహారణ్య మఽనభీక్ష్ణోప సేవితమ్	
భద్రో భద్రేణ యానేన మారుతః ఖమివాఽత్యయాత్	8
భాగీరథం దుష్పుతరా మంశుధానే మహానదీం	

ఉపాయా ద్రాఘవ స్థూర్ణం ప్రాగ్వటే విశ్వతే పురే	9
స గంగాం ప్రాగ్వటే తీర్త్వా సమాయాత్ కుటికోష్ఠికాం	
సబల స్థాం స తీర్త్వాఽథ సమాయాత్ ధర్మవర్ధనం	10
తోరణం దక్షిణార్ధేన జమ్బూపుష్ప ముపాగమత్	
వరూధం చ యయౌ రమ్యం గ్రామం దశరథాత్మజః	11
తత్ర రమ్యే వనే వాసం కృత్వాఽసౌ ప్రాజ్ఞభో యయౌ	
ఉద్యాన ముజ్జిహానాయాః ప్రియకా యత్ర పాదపాః	12
సాలాంస్తు ప్రియకాన్ ప్రాప్య శీఘ్రానాస్థాయ వాజినః	
అనుజ్ఞాప్యాఽథ భరతో వాహినీం త్వరితో యయౌ	13
వాసం కృత్వా సర్వతీర్థే తీర్త్వా చోత్తానికాం నదీమ్	
అన్యా నదీశ్చ వివిధాః పార్వతీయై స్తురంగమైః	14
హస్తిపుష్పక మాసాద్య కుటికామఽత్యవర్తత	
తతార చ నరవ్యామ్రౌ లాహిత్యే సికతావతీమ్	15
ఏకసాలే స్థాణుమతీం వినతే గోమతీం నదీమ్	
కళింగ నగరే చాపి ప్రాప్య సాలవనం తదా	16
భరతః క్షిప్ర మాగచ్ఛత్ సుపరిశ్రాంత వాహనః	
వనం చ సమతీ త్యాశు శర్వర్యామఽరుణోదయే	17
అయోధ్యాం మనునా రాజ్ఞా నిర్మితాం సందదర్శ హ	
తాం పురీం పురుషవ్యాఘ్రః సప్తరాత్రోపితః పథి	18
అయోధ్యా మగ్రతో దృష్ట్వా సారథిం వాక్య మబ్రవీత్	
ఏషా నాఽతిప్రతీతా మే పుణ్యోద్యానా యశస్వినీ	19
అయోధ్యా దృశ్యతే దూరాత్ సారథే పాణ్డ్రుమృత్తికా	
యజ్వభి ర్గుణసంపన్నై ర్బ్రాహ్మణైః వేదపారగైః	20
భూయిష్ఠమ్ ఋద్ధైరాకీర్ణా రాజర్షి పరిపాలితా	
అయోధ్యాయాం పురా శబ్దః శ్రూయతే తుములో మహాన్	21
సమన్తా న్నర నారీణాం తమఽద్య న శృణోమ్యహమ్	
ఉద్యానాని హి సాయాహ్నౌ క్రీడితోవరతై ర్నరైః	22

సమన్తా ద్విప్రధావద్భిః ప్రకాశన్తే మమాఽన్యథా	
తా న్యఽద్యానురుదన్తీవ పరిత్యక్తాని కామిభిః	23
అరణ్యభూతేవ పురీ సారథే ప్రతిభాతి మే	
న హ్యత్ర యానై ర్ద్వశ్యన్తే న గజై ర్న చ వాజిభిః	24
నిర్యాన్తో వాభియాన్తో వా నరముఖ్యా యథాపురమ్	
ఉద్యానాని పురా భాంతి మత్త ప్రముదితాని చ	25
జనానాం రతి సంయోగే ష్యఽత్యంత గుణవంతి చ	
తా న్యేతాన్యద్య పశ్యామి నిరానందాని సర్వశః	26
ప్రస్త పర్ణైరఽనుపథం విక్రోశద్భిరివ ద్రుమైః	
నాఽద్యాపి శ్రూయతే శబ్దో మత్తానాం మృగ పక్షిణాం	27
సంరక్తాం మధురాం వాణీం కలం వ్యాహరతాం బహు	
చందనాఽగరు సంపృక్తో ధూప సంమూర్చ్ఛితోఽతులః	28
ప్రవాతి పవనః శ్రీమాన్ కిం ను నాఽద్య యథాపురం	
భేరీ మృదంగ వీణానాం కోణసంఘట్టితః పునః	29
కిమఽద్య శబ్దో విరతః సదా దీనగతిః పురా	
అనిష్టాని చ పాపాని పశ్యామి వివిధాని చ	30
నిమిత్తా న్యఽమనోజ్ఞాని తేన సీదతి మే మనః	
సర్వథా కుశలం సూత దుర్లభం మమ బంధుషు	31
తథా హ్యసతి సమ్మోహే హృదయం సీదతీవ మే	
విషణ్ణః శ్రాంత హృదయ ప్రస్తః సంలుళితేన్ద్రియః	32
భరతః ప్రవివేశాశు పురీ మిక్ష్వాకు పాలితాం	
ద్వారేణ వైజయన్తేన ప్రావిశ చ్ఛాన్త వాహనః	33
ద్వారైర్భై రుత్థాయ విజయం పృష్ట సైః సహితో యయా	
స త్వనేకాగ్ర హృదయో ద్వార్థం ప్రత్యర్చ్య తం జనమ్	34
సూత మశ్వపతేః క్లాన్త మబ్రవీత్ తత్ర రాఘవః	
కి మహం త్వరయా నీతః కారణేన వినాఽనఘ	35
అశుభా శంకి హృదయం శీలం చ పతతీవ మే	

శృతా నో యాద్యశః పూర్వం నృపతీనాం వినాశనే	36
ఆకారాం స్తా నఽహం సర్వా నిహ పశ్యామి సారథే	
సంమూర్జన విహీనాని పరుషా ణ్యుపలక్షయే	37
అసంయతం కవాటాని శ్రీ విహీనాని సర్వశః	
బలికర్మ విహీనాని ధూప సంమోదనేన చ	38
అనాశిత కుటుంబాని ప్రభాహీన జనాని చ	
అలక్ష్మీకాని పశ్యామి కుటుంబి భవనాన్యఽహం	39
అపేత మాల్య శోభాన్య ప్యఽసంమృష్టాజిరాణి చ	
దేవగారాణి శూన్యాని న చా భాంతి యథాపురం	40
దేవతాఽర్చాః ప్రవిధాశ్చ యజ్ఞగోప్య స్తథా విదాః	
మాల్యాపణేషు రాజన్తే నాఽద్య పణ్యాని వై తథా	41
దృశ్యంతే వణిజోప్యఽద్య న యథాపూర్వ మత్ర వై	
ధ్యాన సంవిగ్న హృదయా నష్ట వ్యాపార యంత్రితాః	42
దేవాయతన చైత్యేషు దీనాః పక్షిగణా స్తథా	
మలినం చాఽశృపూర్ణాక్షం దీనం ధ్యానపరం కృశమ్	43
స స్త్రీ పుంసం చ పశ్యామి జన ముత్కంఠితం పురే	
ఇత్యేవముక్త్యా భరతః సూతం తం దీన మానసః	44
తా న్యరిష్టా న్యయోధ్యాయాం ప్రీక్ష్య రాజగృహం యయౌ	
తాం శూన్య శృణ్ణాటక వేశ్మ రథ్యాం	
రజోఽరుణ ద్వార కపాట యన్తామ్	
దృష్ట్వా పురీ మిన్త్రపుర ప్రకాశాం	
దుఃఖేన సంపూర్ణతరో బభూవ	45
బహూని పశ్యన్ మనసోఽప్రియాణి	
యాన్యన్యదా నాఽత్ర పురే బభూవుః	
అవాక్కిరా దీనమనా న హృష్టః	
పితుర్మహాత్మా ప్రవివేశ వేశ్మ	46
<u>ద్విసప్తతితమ స్సర్గః - భరత సంతాపః</u>	

అపశ్యంస్తు తత స్తత పితరం పితురాలయే	
జగామ భరతో ద్రష్టుం మాతరం మాతురాలయే	1
అనుప్రాప్తం తు తం దృష్ట్వా కైకేయీ ప్రోషితం సుతమ్	
ఉత్పాత తదా హృష్టా త్యక్త్వా సౌవర్ణ మాసనం	2
స ప్రవిశ్యైవ ధర్మాత్మా స్వగృహం శ్రీవివర్జితమ్	
భరతః ప్రతిజగ్రాహ జనన్యా శ్చచరణౌ శుభౌ	3
సా తం మూర్ధన్యపాఘ్రాయ పరిష్పజ్య యశస్వినమ్	
అజ్యే భరత మారోప్య ప్రష్టుం సముపచక్రమే	4
అద్య తే కతిచిత్ రాత్యః చ్యుతస్యార్యక వేశ్మనః	
అపి నాఽధ్వశ్రమః శీఘ్రం రథేనాపతత స్తవ	5
ఆర్యక స్తే సుకుశలీ యుధాజిన్ మాతుల స్తవ	
ప్రవాసాచ్చ సుఖం పుత్ర సర్వం మే వక్తు మర్హసి	6
ఏవం పృష్ఠస్తు కైకేయ్యా ప్రియం పార్థివ నన్దనః	
ఆచష్ట భరతః సర్వం మాత్రే రాజీవ లోచనః	7
అద్య మే సప్తమీ రాత్రి శ్చ్యుత స్యార్యక వేశ్మనః	
అమ్బాయాః కుశలీ తాతో యుధాజిన్ మాతులశ్చ మే	8
యన్ మే ధనం చ రత్నం చ దదౌ రాజా పరంతపః	
పరిశ్రాంతం పథ్యఽభవ త్తోఽహం పూర్వమాగతః	9
రాజవాక్య హరై ర్దూతో స్త్వర్యమాణోఽహ మాగతః	
యదఽహం ప్రష్టు మిచ్ఛామి తదఽమ్బా వక్తు మర్హతి	10
శూన్యోఽయం శయనీయ స్తే పర్యజ్కే హేమ భూషితః	
న చాఽయ మిక్ష్యాకుజనః ప్రహృష్టః ప్రతిభాతి మే	11
రాజా భవతి భూయిష్ఠ మిహామ్బాయా నివేశనే	
త మహం నాఽద్య పశ్యామి ద్రష్టు మిచ్ఛన్నిహాగతః	12
పితు ర్గహిష్యే చరణౌ తం మమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః	
ఆహోస్వి దఽమ్బ జ్యేష్ఠాయాః కౌసల్యాయా నివేశనే	13
తం ప్రత్యువాచ కైకేయీ ప్రియవర్ధ్నేర మఽప్రియమ్	

అజానన్తం ప్రజానన్తీ రాజ్య లోభేన మోహితా	14
యాగతిః సర్వభూతానాం తాం గతిం తే పితా గతః	
రాజా మహాత్మా తేజస్వీ యాయజుకః సతాం గతిః	15
త చ్చుత్వా భరతో వాక్యం ధర్మాభిజనవాన్ శుచిః	
పపాత సహసా భూమౌ పితృ శోక బలార్ధితః	16
హ హతోఽస్మీతి కృపణాం దీనాం వాచ ముదీరయన్	
నిపపాత మహాబాహు ర్భాహూ విక్షిప్య వీర్యవాన్	17
తతః శోకేన సంవిగ్నః పితుర్మరణ దుఃఖితః	
విలలాప మహాతేజా భ్రాన్తాకులిత చేతనః	18
ఏతత్ సురుచిరం భాతి పితు ర్మే శయనం పురా	
శశినేవాఽమలం రాత్రౌ గగనం తోయ దాత్యయే	19
త దిదం న విభాత్యఽద్య విహీనం తేన ధీమతా	
వ్యోమేవ శశినా హీనం విశుష్క ఇవ సాగరః	20
బాష్ప ముత్సుజ్య కంఠేన స్వార్తః పరమ పీడితః	
ప్రచ్ఛాద్య వదనం శ్రీమద్వస్త్రేణ జయతాం వరః	21
తమార్తం దేవ సంకాశం సమీక్ష్య పతితం భువి	
నికృత్త మివ సాలస్య స్కంధం పరశునా వనే	22
మాతా మాతంగ సంకాశం చంద్రాఽర్క సదృశం భువః	
ఉత్థాపయిత్వా శోకార్తం వచనం చేద మబ్రవీత్	23
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కిం శేషే రాజపుత్ర మహాయశః	
త్వద్విధా న హి శోచన్తి సన్తః సదసి సంమతాః	24
దాన యజ్ఞాఽధికారా హి శీల శృతి వచోఽనుగా	
బుద్ధి స్తే బుద్ధి సంపన్న ప్రభేవాఽర్కస్య మందిరే	25
స రుదిత్వా చిరం కాలం భూమౌ విపరివృత్య చ	
జననీం ప్రత్యువా చేదం శోకై ర్భూహుభిరావృతః	26
అభిషేక్యతి రామం ను రాజా యజ్ఞం ను యక్యతే	
ఇత్యఽహం కృత సంకల్పో హ్యష్టో యాత్రామయాసిషమ్	27

తదిదం హ్యన్యథాభూతం వ్యవదీర్ణం మనో మమ	
పితరం యో న పశ్యామి నిత్యం ప్రియహితే రతమ్	28
అమ్భ కేనాఽత్యగాద్రాజా వ్యాధినా మయ్యఽనాగతే	
ధన్యా రామాదయః సర్వే యైః పితా సంస్కృతః స్వయమ్	29
న నూనం మాం మహారాజః ప్రాప్తం జానాతి కీర్తిమాన్	
ఉపజిప్తుద్ధి మాం మూర్ఖ్ని తాతః సన్నమ్య సత్వరమ్	30
క్వ స పాణిః సుఖస్పర్శ స్తాతస్యాఽక్లిష్ట కర్మణః	
యేన మాం రజసా ధ్వస్తమఽభీక్షం పరిమార్జతి	31
యో మే బ్రాతా పితా బన్ధుర్యస్య దాసోఽస్మి ధీమతః	
తస్య మాం శీఘ్ర మాఖ్యాహి రామస్యాఽక్లిష్ట కర్మణః	32
పితా హి భవతి జ్యేష్ఠో ధర్మమార్యస్య జానతః	
తస్య పాదౌ గ్రహీష్యామి స హీదానీం గతిర్మమ	33
ధర్మవి ధర్మ నిత్యశ్చ సత్యసందో దృఢవ్రతః	
ఆర్యః కిమబ్రవీ ద్రాజా పితా మే సత్యవిక్రమః	34
పశ్చిమం సాధు సందేశ మిచ్ఛామి శ్రోతు మాత్మనః	
ఇతి పృష్టౌ యథా తత్త్వం కైకేయీ వాక్య మబ్రవీత్	35
రామేతి రాజా విలపన్ హా సీతే లక్ష్మణేతి చ	
స మహాత్మా పరంలోకం గతో గతిమతాం వరః	36
ఇమాం తు పశ్చిమాం వాచం వ్యాజహార పితా తవ	
కాలధర్మ పరిక్షిప్తః పాశై రివ మహాగజః	37
సిద్ధాఽర్థా స్తే నరా రామమాగతం సీతయా సహ	
లక్ష్మణం చ మహాబాహుం ద్రక్ష్యన్తి పునరాగతమ్	38
తచ్ఛ్రుత్వా విషసాదైవ ద్వితీయాఽప్రియ శంసనాత్	
విషణ్ణ వదనో భూత్వా భూయః పప్రచ్ఛ మాతరమ్	39
క్వ చేదానీం స ధర్మాత్మా కౌసల్యానన్దవర్ధనః	
లక్ష్మణేన సహ బ్రాత్రా సీతయా చ సమం గతః	40
తథా పృష్టౌ యథా తత్త్వ మాఖ్యాతు ముపచక్రమ్	

మాతాఽస్య యుగపద్వాక్యం విప్రియం ప్రియ శంకయా	41
స హి రాజసుతః పుత్ర చీరవాసా మహావనమ్	
దణ్ణకాన్ సహ వైదేహ్య లక్ష్మణాఽనుచరో గతః	42
తచ్ఛ్రుత్వా భరత స్త్రస్తో బ్రాతుశ్చారిత్ర శబ్దయా	
స్వస్య వంశస్య మాహాత్మాత్ ప్రష్టుం సముపచక్రమే	43
కచ్చి న్న బ్రాహ్మణ ధనం హృతం రామేణ కస్యచిత్	
కచ్చిన్నాఙ్గో దరిద్రో వా తేనాఽపాపో విహింసితః	44
కచ్చి న్న పరదారాన్ వా రాజపుత్రోభిమన్యతే	
కస్మాత్ స దణ్ణకారణ్యే భూణహేవ వివాసితః	45
అథాఽస్య చపలా మాతా తత్ స్వకర్మ యథా తథమ్	
తేనైవ స్త్రీ స్వభావేన వ్యాహర్తు ముపచక్రమే	46
ఏవ ముక్త్యాతు కైకేయీ భరతేన మహాత్మనా	
ఉవాచ వచనం హృష్టా మూఢా పండిత మానినీ	47
న బ్రాహ్మణ ధనం కించిద్ధృతం రామేణ ధీమతా	
కచ్చిన్నాఙ్గో దరిద్రో వా తేనాఽపాపో విహింసితః	48
న రామః పరదారాంశ్చ చక్షుర్భ్యా మపి పశ్యతి	
మయా తు పుత్ర శృత్యైవం రామస్యైవాభిషేచనమ్	49
యాచిత స్త్రీ పితా రాజ్యం రామస్య చ వివాసనమ్	
స స్వవృత్తిం సమాస్థాయ పితా తే తత్తథాఽకరోత్	50
రామశ్చ సహ సౌమిత్రిః ప్రేషితః సహసీతయా	
తమపశ్యన్ ప్రియం పుత్రం మహీపాలో మహాయశాః	51
పుత్ర శోక పరిద్యూనః పశ్చాత్స ముపపేదివాన్	
త్వయా త్వదానీం ధర్మజ్ఞ రాజత్వ మవలమ్భ్యతామ్	52
త్వత్కృతే హి మయా సర్వమిద మేవం విధం కృతమ్	
మా శోకం మా చ సంతాపం ధైర్యమాశ్రయ పుత్రక	53
త్వదధీనా హి నగరీ రాజ్యం చైత దనాయకం	
తత్ పుత్ర శేష్టుం విధినా విధిజ్ఞైః	

వసిష్ఠ ముఖ్యైః సహితో ద్విజేన్ద్రైః సంకాల్య రాజానమదీన సత్త్వమ్ ఆత్మాన ముర్వ్యామభిషేచయస్వ	54
<u>త్రిసప్తతితమ స్వర్గః - కైకేయా విగర్హణం</u>	
శృత్వా తు పితరం వృత్తం భ్రాతౌ చ వివాసితౌ భరతో దుఃఖ సంతప్త ఇదం వచన మబ్రవీత్	1
కిం న్ను కార్యం హత స్వేవ మమ రాజ్యేన శోచతః విహీనస్యాఽథ పిత్రా చ భ్రాత్రా పితృ సమేన చ	2
దుఃఖే మే దుఃఖమఽకరో ర్వణే క్షార మివాదధాః రాజానం ప్రేత భావస్థం కృత్వా రామం చ తాపసం	3
కులస్య త్వ మభావాయ కాలరాత్రి రివాగతా అఙ్గార ముపగూహ్య త్వాం పితా మే నాఽవబుద్ధవాన్	4
మృత్యుమాపాదితో రాజా త్వయా మే పాప దర్శిని సుఖం పరిహృతం మోహ త్కులేస్మిన్ కులపాంసని	5
త్వాం ప్రాప్య హి పితా మేఽద్య సత్య సంధో మహాయశాః తీవ్ర దుఃఖాభి సంతప్తో వృత్తో దశరథో నృపః	6
వినాశితో మహారాజః పితా మే ధర్మవత్సలః కస్మాత్ ప్రవ్రాజితో రామః కస్మా దేవ వనం గతః	7
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ పుత్ర శోకాభి పీడితే దుష్కరం యది జీవేతాం ప్రాప్య త్వాం జననీం మమ	8
నను త్వార్యోపి ధర్మాత్మా త్వయి వృత్తి మనుత్తమామ్ వర్తతే గురు వృత్తిజ్ఞో యథా మాతరి వర్తతే	9
తథా జ్యేష్ఠా హి మే మాతా కౌసల్యా దీర్ఘ దర్శిని త్వయి ధర్మం సమాస్థాయ భగిన్యా మివ వర్తతే	10
తస్యాః పుత్రం కృతాత్మానం చీరవల్కల వాససం ప్రస్థాప్య వనవాసాయ కథం పాపే న శోచసి	11
అపాప దర్శినిం శూరం కృతాత్మానం యశస్వినమ్	

ప్రవాజ్య చీరవసనం కిం ను పశ్యసి కారణమ్	12
లుబ్ధాయా విదితో మన్యే న తేఽహం రాఘవం ప్రతి	
తథా హ్యనర్థో రాజ్యార్థం త్వయా నీతో మహానఽయమ్	13
అహం హి పురుషవ్యాఘ్రా వఽపశ్యన్ రామ లక్ష్మణౌ	
కేన శక్తి ప్రభావేన రాజ్యం రక్షితు ముత్సహే	14
తం హి నిత్యం మహారాజో బలవన్తం మహాబలః	
అపాశ్రితోభూద్ధర్మాత్మా మేరు ర్మేరువనం యథా	15
సోఽహం కథమిమం భారం మహాదుర్య సముద్ధృతమ్	
దమ్యో ధుర మివాసాద్య వహీయం కేన చౌజసా	16
అథ వా మే భవే చ్చక్తి ర్యోగై ర్బుద్ధి బలేన వా	
సకామాం న కరిష్యామి త్వా మహం పుత్ర గర్ధినీమ్	17
న మే వికాంక్షా జాయేత త్యక్తుం త్వాం పాప నిశ్చయాం	
యది రామస్య నాఽపేక్షా త్వయి స్యా న్మాత్మవ త్సదా	18
ఉత్పన్నాతు కథం బుద్ధి స్తవేయం పాప దర్శిని	
సాధు చారిత్ర విభ్రష్టే పూర్వేషాం నో విగర్హితా	19
అస్మిన్ కులే హి పూర్వేషాం జ్యేష్ఠో రాజ్యేభిషిచ్యతే	
అపరే భ్రాతర స్తస్మిన్ ప్రవర్తంతే సమాహితాః	20
న హి మన్యే న్యసంశే త్వం రాజధర్మ మవేక్ష్యసి	
గతిం వా న విజానాసి రాజ వృత్త స్య శాశ్వతీం	21
సతతం రాజ వృత్తే హి జ్యేష్ఠో రాజ్యేభిషిచ్యతే	
రాజ్ఞామేతత్ సమం తత్ స్యాదిక్ష్యాకూణాం విశేషతః	22
తేషాం ధర్మైక రక్షాణాం కుల చారిత్ర శోభినాం	
అత్ర చారిత్ర శౌండీర్యం త్వాం ప్రాప్య వినివర్తితం	23
తవాపి సుమహాభాగా జనేన్ద్రాః కుల పూర్వగాః	
బుద్ధేర్మోహః కథమఽయం సంభూత స్త్వయి గర్హితః	24
న తు కామం కరిష్యామి తవాఽహమ్ పాప నిశ్చయే	
త్వయా వ్యసన మారబ్ధం జీవితాంతకరం మమ	25

ఏష త్విదానీ మేవాఽహమప్రియార్థం తవానఘం	
నివర్తయిష్యామి వనా ద్భ్రాతరం స్వజన ప్రియమ్	26
నివర్తయిత్వా రామం చ తస్యాఽహం దీప్త తేజసః	
దాసభూతో భవిష్యామి సుస్థితే నాంతరాత్మనా	27
ఇత్యేవ ముక్త్యా భరతో మహాత్మా	
ప్రియేతరై ర్వాక్యగణై స్తుదం స్తామ్	
శోకాతురశ్చాపి ననాద భూయః	
సింహో యథా మందర కందరస్థః	28
<u>చతుస్సప్తతితమ స్వర్గః -- కైకేయాక్రోశః</u>	
తాం తథా గర్హయిత్వా తు మాతరం భరత స్తదా	
రోషేణ మహతావిష్టః పున రేవాఽబ్రవీ ద్వచః	1
రాజ్య ద్భ్రంశస్య కైకేయి నృశంసే దుష్టచారిణి	
పరిత్యక్తా చ ధర్మేణ మా మృతం రుదతీ భవ	2
కిం ను తేఽదూషయ ద్రాజా రామో వా భృశ ధార్మికః	
యయో ర్మృత్యు ర్వివాసశ్చ త్వత్కృతే తుల్యమాగతౌ	3
భ్రూణ హత్యామసి ప్రాప్తా కులస్యాఽస్య వినాశనాత్	
కైకేయి నరకం గచ్ఛ మా చ భర్తుః సలోకతామ్	4
య త్వయా హీదృశం పాపం కృతం ఘోరేణ కర్మణా	
సర్వలోక ప్రియం హిత్వా మమాప్యాపాదితం భయమ్	5
త్వ త్కృతే మే పితా వృక్షో రామశ్చార్ణ్య మాశ్రితః	
అయశో జీవ లోకే చ త్వయాహం ప్రతిపాదితః	6
మాత్సరూపే మమాఽమిత్రే నృశంసే రాజ్య కాముకే	
న తేఽహమభిభాష్యోస్మి దుర్వృత్తే పతి ఘాతినీ	7
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ యాశ్చాన్యా మమ మాతరః	
దుఃఖేన మహతావిష్టా స్త్వాం ప్రాప్య కుల దూషిణీమ్	8
న త్వ మఽశ్వపతేః కన్యా ధర్మరాజస్య ధీమతః	
రాక్షసీ తత్ర జాతాసి కుల ప్రధ్వంసినీ పితుః	9

య త్త్వయా ధార్మికో రామో నిత్యం సత్య పరాయణః	
వనం ప్రస్తాపితో దుఃఖాత్ పితా చ త్రిదివం గతః	10
య త్ప్రధానాఽసి తత్ పాపం మయి పిత్రా వినా కృతే	
బ్రాతృభ్యాం చ పరిత్యక్తే సర్వలోకస్య చాఽప్రియే	11
కౌసల్యాం ధర్మ సంయుక్తాం వియుక్తాం పాప నిశ్చయే	
కృత్వా కం ప్రాప్స్యసేత్వఽద్య లోకం నిరయ గామినీ	12
కిం నాఽవబుధ్యసే క్రూరే నియతం బన్ధు సంశ్రయా	
జ్యేష్ఠం పితృ సమం రామం కౌసల్యాయా తను సంభవమ్	13
అభి ప్రత్యభిజః పుత్రో హృదయా చ్ఛాపి జాయతే	
తస్మాత్ ప్రియతమో మాతుః ప్రియా ఏవ తు బాన్ధవాః	14
అన్యదా కిల ధర్మజ్ఞా సురభిః సుర సంమతా	
వహమానౌ దదర్శోర్వాం పుత్రౌ విగత చేతసా	15
తావఽర్థదివసే శాన్తౌ దృష్ట్వా పుత్రౌ మహీతలే	
రురోద పుత్ర శోకేన బాష్ప పర్యాకులేక్షణా	16
అదస్తా ద్వజత స్తస్యాః సురరాజ్ఞో మహాత్మనః	
బిన్దవః పతితా గాత్రే సూక్ష్మాః సురభి గన్ధినః	17
ఇంద్రోఽప్యఽశ్చ నిపాతం తం స్వగాత్రే పుణ్య గంధినం	
సురభిం మన్యతే దృష్ట్వా భూయసీం తాం సురేశ్వరః	18
నిరీక్షమాణ శక్ర స్తాం దదర్శ సురభిం స్థితాం	
ఆకాశే విష్ఠితాం దీనాం రుదంతీం భ్రుశ దుఃఖితాం	19
తాం దృష్ట్వా శోక సంతప్తాం వజ్రపాణి ర్యశస్వినీమ్	
ఇన్ద్రః ప్రాజ్ఞలి రుద్విగ్నః సురరాజోఽబ్రవీ ద్వచః	20
భయం కచ్చిన్నచాఽస్మాసు కుతశ్చి ద్విద్యతే మహాత్	
కుతో నిమిత్తః శోక స్తే బ్రూహి సర్వ హితైపిణి	21
ఏవముక్తా తు సురభిః సురరాజేన ధీమతా	
పత్యువాచ తతో ధీరా వాక్యం వాక్య విశారదం	22
శాంతం పాపం న వః కించిన్ కుతశ్చిదఽమరాధిప	

అహం తు మగ్నా శోచామి స్వపుత్రౌ విషమే స్థితౌ	23
ఏతౌ దృష్ట్వా కృశా దీనా సూర్య రశ్మి ప్రతాపితౌ	
అర్ద్యమాన్ బలీవర్దౌ కర్షకేణ సురాఽధిప	24
మమ కాయాత్ ప్రసూతౌ హి దుఃఖితౌ భార పీడితౌ	
యౌ దృష్ట్వా పరితప్సేఽహం నాఽస్తి పుత్ర సమః ప్రీయః	25
యస్యాః పుత్ర సహస్రైస్తు కృత్స్నం వ్యాప్య మిదం జగత్	
తాం దృష్ట్వా రుదతీం శక్రో న సుతా న్మన్యతే పరం	26
సదాఽప్రతిమ వృత్తాయా లోక ధారణ కామ్యయా	
శ్రీమత్యా గుణ నిత్యాయా స్వభావ పరిచేష్టయా	27
యస్యాః పుత్ర సహస్రాణి సాపి శోచతి కామధుక్	
కిం పునర్యా వినా రామం కౌసల్యా వర్తయిష్యతి	28
ఏక పుత్రా చ సాధ్వీ చ వివత్సేయం త్వయా కృతా	
తస్మా త్త్వం సతతం దుఃఖం ప్రేత్య చేహ చ లప్స్యసే	29
అహం హ్యపచితిం బ్రాతుః పితుశ్చ సకలా మిమామ్	
వర్ధనం యశసశ్చాపి కరిష్యామి న సంశయః	30
ఆనాయ్య చ మహాబాహుం కౌసల్యాయా మహాబలం	
స్వయ మేవ ప్రవేక్ష్యామి వనం ముని నిషేవితమ్	31
న హ్యహం పాప సంకల్పే పాపే పాపం త్వయా కృతం	
శక్రో ధారయితుం పౌరై రశ్చ కంఠై ర్నిరీక్షితః	32
సా త్వ మఽగ్నిం ప్రవిశ వా స్వయం వా దండకాన్ విశ	
రజ్జుం బధాన వా కంఠే న హి తేఽన్యత్ పరాయణం	33
అహమఽప్యవనిం ప్రాప్తి రామే సత్యపరాక్రమే	
కృతకృత్యో భవిష్యామి విప్రవాసిత కల్మషః	34
ఇతి నాగ ఇవారణ్యే తోమరాంకుశ చోదితః	
పపాత భువి సంక్రుద్ధో నిశ్శ్వసన్నివ పన్నగః	35
సంరక్త నేత్రః శిథిలామ్బర స్తదా	
విధూత సర్వాభరణః పరంతపః	

బభూవ భూమౌ పతితో నృపాత్మజః	
శచీపతేః కేతురివోత్సవ క్షయే	36
పంచసప్తతితమ స్వర్గః - భరత శపథః	
దీర్ఘ కాలాత్ సముద్ధాయ సంజ్ఞాం లబ్ధ్వా చ వీర్యవాన్	
నేత్రాభ్యా మశృపూర్ణాభ్యాం దీనా ముద్వీక్ష్య మాతరం	1
సోఽమాత్య మధ్యే భరతో జననీ మభ్యకుత్సయత్	
రాజ్యం న కామయే జాతు మంత్రయే నాపి మాతరం	2
అభిషేకం న జానామి యోఽభూ ద్రాజ్ఞా సమీక్షితః	
విప్రకృష్టే హ్యహం దేశే శత్రుఘ్న సహితో వసం	3
వనవాసం న జానామి రామస్యాఽహమ్ మహాత్మనః	
వివాసనం వా సౌమిత్రేః సీతాయాశ్చ యథాఽభవత్	4
తదైవ కోశత స్తస్య భరతస్య మహాత్మనః	
కౌసల్యా శబ్దమాజ్ఞాయ సుమిత్రా మిద మబ్రవీత్	5
ఆగతః క్రూర కార్యాయాః కైకేయ్యా భరతః సుతః	
తమఽహం ద్రష్టు మిచ్ఛామి భరతం దీర్ఘ దర్శినమ్	6
ఏవముక్త్యా సుమిత్రాం సా వివర్ణా మలినా కృశా	
ప్రతస్థే భరతో యత్ర వేపమానా విచేతనా	7
సతు రామానుజశ్చాపి శత్రుఘ్న సహిత స్తదా	
ప్రతస్థే భరతో యత్ర కౌసల్యాయా నివేశనమ్	8
తతః శత్రుఘ్న భరతౌ కౌసల్యాం ప్రేక్ష్య దుఃఖితౌ	
పర్యష్వజేతాం దుఃఖారాం పతితాం నష్ట చేతనామ్	9
రుదంతౌ రుదతీం దుఃఖాత్ సమేత్యార్యాం మనస్వినీం	
భరతం ప్రత్యువా చేదం కౌసల్యా భృశ దుఃఖితా	10
ఇదం తే రాజ్య కామస్య రాజ్యం ప్రాప్త మఽకణ్ణకమ్	
సంప్రాప్తం బత కైకేయ్యా శీఘ్రం క్రూరేణ కర్మణా	11
ప్రస్థాప్య చీరవసనం పుత్రం మే వనవాసినమ్	
కైకేయీ కం గుణం తత్ర పశ్యతి క్రూరదర్శినీ	12

క్షీప్రం మామపి కైకేయా ప్రస్థాపయితు మర్హతి	
హిరణ్యనాభో యత్రా స్తే సుతో మే సుమహాయశాః	13
అథవా స్వయమేవాఽహం సుమిత్రానుచరా సుఖమ్	
అగ్నిహోత్రం పురస్కృత్య ప్రస్థాస్యే యత్ర రాఘవః	14
కామం వా స్వయ మేవాఽద్య తత్ర మాం నేతు మర్హసి	
యత్రాఽసౌ పురుషవ్యాఘ్రః పుత్రో మే తప్యతే తపః	15
ఇదం హి తవ విస్తీర్ణం ధనధాన్య సమాచితమ్	
హస్త్యఽశ్వ రథ సంపూర్ణం రాజ్యం నిర్యాతితం తయా	16
ఇత్యాది బహుభి ర్వాక్యైః క్రూరైః సంభర్షితోఽనఘః	
వివృథే భరత స్తీవ్రం వ్రణే తుద్యేవ సూచినా	17
పపాత చరణే తస్యా స్తదా సంభ్రాంత చేతనః	
విలప్య బహుధాఽసంజ్ఞో లబ్ధ సంజ్ఞ స్తత స్థితః	18
ఏవం విలపమానాం తాం భరతః ప్రాణ్ణలి స్తదా	
కౌసల్యాం ప్రత్యువా చేదం శోకైర్బహుభి రావృతామ్	19
ఆర్యే కస్మా దజానన్తం గర్హసే మా మఽకిల్బిషమ్	
విపులాం చ మమ ప్రీతిం స్థిరాం జానాసి రాఘవే	20
కృతా శాస్త్రాఽనుగా బుద్ధి ర్మాభూత్ తస్య కదాచన	
సత్యసంధః సతాం శ్రేష్ఠో యస్యార్యోఽనుమతే గతః	21
ప్రీప్యం పాపీయసాం యాతు సూర్యం చ ప్రతి మేహతు	
హన్తు పాదేన గాం సుప్తాం యస్యార్యోఽనుమతే గతః	22
కారయిత్వా మహాత్ కర్మ భర్తా భృత్యమఽనర్థకమ్	
అధర్మో యోస్య సోఽస్యాస్తు యస్యార్యోఽనుమతే గతః	23
పరిపాలయమానస్య రాజ్ఞో భూతాని పుత్రవత్	
తతస్తు ద్రుహ్యతాం పాపం యస్యార్యోఽనుమతే గతః	24
బలి షడ్భాగ ముద్ధృత్య నృపస్యాఽరక్షతః ప్రజాః	
అధర్మో యస్య సోఽస్యాస్తు యస్యార్యోఽనుమతే గతః	25
సంశృత్య చ తపస్విభ్యః సత్రే వై యజ్ఞ దక్షిణామ్	

తాం విప్రులపతాం పాపం యస్యార్యోఽనుమతే గతః	26
హస్యఽశ్వ రథ సంబాధే యుద్ధే శస్త్ర సమాకులే	
మా స్మ కార్షీత్ సతాం ధర్మం యస్యార్యోఽనుమతే గతః	27
ఉపదిష్టం సుసూక్ష్మార్థం శాస్త్రం యత్పేన ధీమతా	
స నాశయతు దుష్టాత్మా యస్యార్యోఽనుమతే గతః	28
మా చ తం వ్యూఢ బాహ్వాంసం చంద్రాఽర్క సమ తేజసం	
ద్రాక్షీత్ రాజ్యస్థ మాసీనం యస్యార్యోఽనుమతే గతః	29
పాయసం కృసరం ఛాగం వృథా సోఽశ్నాతు నిర్వుణః	
గురూంశ్చాప్యఽవజానాతు యస్యార్యోఽనుమతే గతః	30
గాశ్చ స్పృశతు పాదేన గురూన్ పరివదే త్వయం	
మిత్రే దృహ్యేత సోఽత్యంతం యస్యార్యోఽనుమతే గతః	31
విశ్వాసాత్ కథితం కించిత్ పరివాదం మిథః క్వచిత్	
వివృణోతు స దుష్టాత్మా యస్యార్యోఽనుమతే గతః	32
అకర్తా హ్యకృతజ్ఞశ్చ త్యక్తాఽత్మా నిరపత్రపః	
లోకే భవతు విద్వేష్యో యస్యార్యోఽనుమతే గతః	33
పుత్రై ర్ధారైశ్చ భృత్యైశ్చ స్వగృహే పరివారితః	
స ఏకో మృష్ట మఽశ్నాతు యస్యార్యోఽనుమతే గతః	34
అప్రాప్య సదృశాన్ దారానఽనపత్యః ప్రమీయతాం	
అనవాప్య క్రియాం ధర్మాం యస్యార్యోఽనుమతే గతః	35
మాఽఽత్యునః సంతతిం ద్రాక్షీత్ స్వేషు దారేషు దుఃఖితః	
ఆయుః సమగ్ర మఽప్రాప్య యస్యార్యోఽనుమతే గతః	36
రాజ స్త్రీ బాల వృద్ధానాం వధే యత్ పాప ముచ్యతే	
భృత్య త్యాగే చ యత్ పాపం తత్ పాపం ప్రతిపద్యతామ్	37
లాక్షయా మధు మాంసేన లోహేన చ విషేణ చ	
సదైవ బిభృయా ద్భూత్యాన్ యస్యార్యోఽనుమతే గతః	38
సంగ్రామే సముచోడే చ శత్రుపక్ష భయంకరే	
పలాయమానో వధ్యేత యస్యార్యోఽనుమతే గతః	39

కపాలపాణి: పృథివీ మటతాం చీరసంవృతః	
భిక్షమాణో యథోన్మత్తో యస్యార్యోఽనుమతే గతః	40
మద్యే ప్రసక్తో భవతు స్త్రీ పృక్షేషు చ నిత్యశః	
కామ క్రోధాభిభూతస్తు యస్యార్యోఽనుమతే గతః	41
మా స్మ ధర్మే మనోభూయాదఽధర్మం స నిషేవతాం	
అపాత్ర వర్షే భవతు యస్యార్యోఽనుమతే గతః	42
సంచితా న్యస్య విత్తాని వివిధాని సహస్రశః	
దస్యుభి ర్విప్రలుప్యంతాం యస్యార్యోఽనుమతే గతః	43
ఉభే సంద్యే శయానస్య యత్ పాపం పరికల్ప్యతే	
తచ్ఛ పాపం భవేత్ తస్య యస్యార్యోఽనుమతే గతః	44
య దగ్నిదాయకే పాపం యత్ పాపం గురుతల్పగే	
మిత్ర ద్రోహే చ యత్ పాపం తత్ పాపం ప్రతిపద్యతామ్	45
దేవతానాం పితృణాం చ మాతా పిత్రో స్తదైవ చ	
మా స్మ కార్షితే స శుశ్రూషాం యస్యార్యోఽనుమతే గతః	46
సతాం లోకాత్ సతాం కీర్త్యాః సంజుష్టాత్ కర్మణ స్తథా	
భ్రశ్యతు క్షిప్రమఽద్యైవ యస్యార్యోఽనుమతే గతః	47
అపాస్య మాత్మ శుశ్రూషామనర్థే సోఽవతిష్ఠతాం	
దీర్ఘబాహు ర్మహావక్షా యస్యార్యోఽనుమతే గతః	48
బహుపుత్రో దరిద్రశ్చ జ్వర రోగ సమన్వితః	
సమాయాత్ సతత క్లేశీ యస్యార్యోఽనుమతే గతః	49
ఆశా మాసంశమానానాం దీనానా మూర్ధ్వ చక్షుషాం	
అర్ధినాం వితథాం కుర్యా ద్యస్యార్యోఽనుమతే గతః	50
మాయయా రమతాం నిత్యం పరుషః పిశునోఽశుచిః	
రాజ్ఞో భీతస్త్వధర్మాత్మా యస్యార్యోఽనుమతే గతః	51
ఋతుస్నాతాం సతీం భార్యాం ఋతుకాలాఽనురోధినీం	
అతివర్తేత దుష్టాత్మా యస్యార్యోఽనుమతే గతః	52
ధర్మదారాన్ పరిత్యజ్య పరదారాన్నిషేవతాం	

త్యక్త ధర్మ రతి రూఢో యస్యార్యోఽనుమతే గతః	53
విప్రులుప్త ప్రజాతస్య దుష్కృతం బ్రాహ్మణస్య యత్	
తదేతత్ ప్రతిపద్యేత యస్యార్యోఽనుమతే గతః	54
పానీయ దూషకే పాపం తద్దై వ విష దాయకే	
య త్తదేకః స లభతాం యస్యార్యోఽనుమతే గతః	55
బ్రాహ్మణాయోద్యతాం పూజాం విహంతు కలుషేంద్రియః	
బాలవత్సాం చ గాం దోగ్ధు యస్యార్యోఽనుమతే గతః	56
తృష్ణార్థం సతి పానీయే విప్రులంభేన యోజయన్	
యత్పాపం లభతే తత్ స్యాత్ యస్యార్యోఽనుమతే గతః	57
భక్త్యా వివద మానేషు మార్గ మాశ్రిత్య పశ్యతః	
తస్య పాపేన యుజ్యేత యస్యార్యోఽనుమతే గతః	58
విహీనాం పతి పుత్రాభ్యాం కౌసల్యాం పార్థివాఽత్మజః	
ఏవ మాశ్వసయ న్నేవ దుఃఖార్థో నిపపాత హ	59
తథాతు శపథైః కష్టైః శపమాన మచేతనమ్	
భరతం శోక సంతప్తం కౌసల్యా వాక్య మబ్రవీత్	60
మమ దుఃఖ మిదం పుత్ర భూయః సముపజాయతే	
శపథైః శపమానో హి ప్రాణానుపరుణత్సి మే	61
దిష్ట్యా న చలితో ధర్మాదాఽఽత్మా తే సహలక్ష్మణః	
వత్స సత్యవ్రతిజ్ఞో మే సతాం లోకానఽవాప్స్యసి	62
ఇత్యుక్త్వా చాంకమానీయ భరతం బ్రాతృ వత్సలం	
పరిష్వజ్య మహాబాహుం రురోద భృశ దుఖితా	63
ఏవం విలపమానస్య దుఃఖార్తస్య మహాత్మనః	
మోహాచ్చ శోక సంరోధా ద్భభూవ లుళితం మనః	64
లాలప్యమానస్య విచేతనస్య	
ప్రణష్ట బుద్ధేః పతితస్య భూమౌ	
ముహూర్ ముహూర్ నిశ్శ్వాసతశ్చ దీర్ఘం	
సా తస్య శోకేన జగామ రాత్రిః	65

షట్పత్తితమ స్సర్గః - దశరథౌర్ధ్వదేహికం

తమేవం శోక సంతప్తం భరతం కేకయీ సుతమ్	
ఉవాచ వదతాం శ్రేష్ఠో వసిష్ఠః శ్రేష్ఠవాగ్ బుషిః	1
అలం శోకేన భద్రం తే రాజపుత్ర మహాయశః	
ప్రాప్త కాలం నరపతేః కురు సమ్యాన ముత్తమమ్	2
వసిష్ఠస్య వచః శృత్వా భరతో ధారణాం గతః	
ప్రేత కార్యాణి సర్వాణి కారయామాస ధర్మవిత్	3
ఉద్ధృతం తైల సంక్లేదాత్ స తు భూమౌ నివేశితమ్	
ఆపీత వర్ణ వదనం ప్రసుప్త మివ భూపతిమ్	4
సంవేశ్య శయనే చాఽగ్రే నానారత్నపరిష్కృతే	
తతో దశరథం పుత్రో విలలాప సుదుఃఖితః	5
కిం తే వ్యవసితం రాజన్ ప్రోషితే మయ్యఽనాగతే	
వివాస్య రామం ధర్మజ్ఞం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్	6
క్వ యాస్యసి మహారాజ హిత్యేమం దుఃఖితం జనమ్	
హీనం పురుషసింహాన రామేణాఽక్లిష్ట కర్మణా	7
యోగక్షేమం తు మే రాజన్ కోఽస్మిన్ కల్పయితా పురే	
త్వయి ప్రయాతే స్వ స్తాత రామే చ వనమాశ్రితే	8
విధవా పృథివీ రాజం స్వయా హీనా న రాజతే	
హీన చన్ద్రే వ రజనీ నగరీ ప్రతిభాతి మా	9
ఏవం విలపమానం తం భరతం దీనమానసం	
అబ్రవీ ద్వచనం భూయో వసిష్ఠస్తు మహామునిః	10
ప్రేత కార్యాణి యాన్యఽస్య కర్తవ్యాని విశామ్పతేః	
తా న్యఽవ్యగ్రం మహాబాహో క్రియంతా మఽవిచారితమ్	11
తథేతి భరతో వాక్యం వసిష్ఠస్యాభిపూజ్య తత్	
ఋత్వి క్షురోహితాచార్యాం స్వ రయామాస సర్వశః	12
యే త్వఽగ్నయో నరేన్ద్రస్య అగ్న్యగారా ద్భూహిష్కృతాః	
ఋత్విగ్భి ర్వాజకైశ్చైవ ఆహ్రాయంత యథావిధి	13

శిబికాయా మఽధారోప్య రాజానం గత చేతసమ్	
బాష్ప కణ్ఠా విమనస స్త మూహుః పరిచారకాః	14
హిరణ్యం చ సువర్ణం చ వాసాంసి వివిధాని చ	
ప్రకిరన్తో జనా మార్గం నృపతే రగ్రతో యయుః	15
చన్దనాఽగరు నిర్యాసాన్ సరలం పద్మకం తథా	
దేవదారూణి చాహృత్య చితాం చక్రు స్తథాఽపరే	16
గన్ధా నుచ్ఛావచాంశ్చాన్యాన్ తత్ర దత్త్వాథ భూమిపమ్	
తతః సంవేశయామాసు శ్చితామధ్యే తమ్ ఋత్విజః	17
తథా హుతాశనం హుత్వా జేషు స్తస్య తదృత్విజః	
జగుశ్చ తే యథాశాస్త్రం తత్ర సామాని సామగాః	18
శిబికాభిశ్చ యానైశ్చ యథాఽర్థం తస్య యోషితః	
నగరాన్నిర్యయు స్తత్ర వృద్ధైః పరివృతా స్తదా	19
ప్రస్తవ్యం చాపి తం చక్రుః ఋత్విజోఽగ్నిచితం నృపమ్	
స్త్రీయశ్చ శోక సంతప్తాః కౌసల్యా ప్రముఖా స్తదా	20
క్రౌంచీనా మివ నారీణాం నినాద స్తత్ర శుశృవే	
ఆర్ద్రానాం కరుణం కాలే క్రోశన్తీనాం సహస్రశః	21
తతో రుదన్త్యో వివశా విలప్య చ పునః పునః	
యానేభ్యః సరయూ తీరమవతేరు ర్వరాంగనాః	22
కృత్వోదకం తే భరతేన సార్థం	
నృపాంగనా మన్త్రి పురోహితాశ్చ	
పురం ప్రవిశ్యాఽశ్చ పరీత నేత్రా	
భూమౌ దశాఽహం వ్యనయన్త దుఃఖమ్	23
<u>సప్తసప్తతితమ స్సర్గః - భరత శతృఘ్న విలాపః</u>	
తతో దశాఽహేతిగతే కృతశౌచో నృపాత్మజః	
ద్వాదశేహని సంప్రాప్తే శ్రాద్ధ కర్మాణ్యఽకారయత్	1
బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ రత్నం ధన మఽన్నం చ పుష్కలమ్	
బాస్తికం బహుశుక్లం చ గాశ్చాపి శతశ స్తథా	2

దాసీ దాసం చ యానం చ వేశ్మాని సుమహాన్తి చ బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పుత్రో రాజ్ఞ స్తస్యార్ష్య దైహికమ్	3
తతః ప్రభాత సమయే దివసేఽథ త్రయోదశే విలలాప మహాబాహు ర్భరతః శోక కర్పితః	4
శబ్దాఽపిహిత కణ్ఠస్తు శోధనార్థ ముపాగతః చితామూలే పితుర్వాక్య మిదమాహ సుదుఃఖితః	5
తాత యస్మిన్నిస్సుష్టోఽహం త్వయా భ్రాతరి రాఘవే తస్మిన్ వనం ప్రవజితే శూన్యే త్యక్తోఽస్మ్యహం త్వయా	6
యస్యా గతి రఽనాథాయాః పుత్రః ప్రవ్రాజితో వనమ్ తా మమ్భాం తాత కౌసల్యాం త్యక్త్వా త్వం క్వ గతో నృప	7
దృష్ట్వా భస్మాఽరుణం తచ్చ దగ్ధాఽస్థిస్థాన మణ్డలమ్ పితుః శరీర నిర్వాణం నిష్ఠనన్ విషసాద సః	8
స తు దృష్ట్వా రుదన్ దీనః పపాత ధరణీతలే ఉత్థాప్యమానః శక్రస్య యన్తద్వజ ఇవ చ్యుతః	9
అభిపేతు స్తతః సర్వే తస్యాఽమాత్యాః శుచి వ్రతమ్ అన్తకాలే నిపతితం యయాతిమ్ ఋషయో యథా	10
శత్రుఘ్నశ్చాపి భరతం దృష్ట్వా శోక పరిప్లుతమ్ విసంజ్ఞో న్యపతద్భూమా భూమిపాలమనుస్మరన్	11
ఉన్మత్త ఇవ నిశ్చేతా విలలాప సుదుఃఖితః స్మృత్వా పితుర్గుణాంఽగాని తాని తాని తదా తదా	12
మన్ధరా ప్రభవ స్తీవ్రః కైకేయా గ్రాహ సంకులః వరదానమయోఽక్షోభ్యోఽమజ్జయ చ్చోకసాగరః	13
సుకుమారం చ బాలం చ సతతం లాలితం త్వయా క్వ తాత భరతం హిత్వా విలపన్తం గతో భవాన్	14
నను భోజ్యేషు పానేషు వస్త్రేష్వాభరణేషు చ ప్రవారయసి నః సర్వాం స్త న్నుః కోఽన్యః కరిష్యతి	15
అవదారణ కాలే తు పృథివీనాఽవదీర్యతే	

యా విహీనా త్వయా రాజ్ఞా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా	16
పితరి స్వర్గ మాపన్నే రామే చాఽరణ్య మాశ్రితే	
కిం మే జీవిత సామర్థ్యం ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనమ్	17
హీనో బ్రాత్రా చ పిత్రా చ శూన్యా మిక్ష్యాకు పాలితామ్	
అయోధ్యాం న ప్రవేక్ష్యామి ప్రవేక్ష్యామి తపోవనమ్	18
తయోర్విలపితం శృత్వా వ్యసనం చాఽన్వవేక్ష్య తత్	
భృశ మార్తతరా భూయః సర్వ ఏవాఽనుగామినః	19
తతో విషణ్ణౌ శోచంతౌ శత్రుఘ్న భరతా వుభౌ	
ధరణ్యాం సంవ్యచేష్టితాం భగ్నశృఙ్ఖవివర్షభౌ	20
తతః ప్రకృతిమాన్ వైద్యః పితురేషాం పురోహితః	
వసిష్ఠో భరతం వాక్య ముత్థాప్య తమువాచ హ	21
త్రయోదశోఽయం దివసః పితుర్స్వత్తస్య తే విభో	
సాఽవశేషాఽస్థి నిచయే కిమిహ త్వం విలంబసే	22
త్రీణి ద్వన్ద్వాని భూతేషు ప్రవృత్తాన్యఽవిశేషతః	
తేషు చాఽపరిహార్యేషు నైవం భవితు మర్హసి	23
సుమన్తశ్చాపి శత్రుఘ్న ముత్థాప్యాభిప్రసాద్య చ	
శ్రావయామాస తత్త్వజ్ఞః సర్వభూత భవాఽభవౌ	24
ఉత్థితౌ తౌ నరవ్యాఘ్రౌ ప్రకాశేతే యశస్వినౌ	
వర్షాతప పరిక్లిన్నౌ పృథగిన్ద్ర ధ్వజా వివ	25
అశ్రూణి పరిమ్బద్మన్తౌ రక్తాక్షౌ దీన భాషిణౌ	
అమాత్యా స్వరయన్తి స్మ తనయౌ చాఽపరాః క్రియాః	26
అష్టసప్తతితమ స్కంధః - కుబ్జావిక్షేపః	
అత్ర యాత్రాం సమీహంతం శత్రుఘ్నౌ లక్ష్మణానుజః	
భరతం శోక సంతప్త మిదం వచన మబ్రవీత్	1
గతిర్యః సర్వభూతానాం దుఃఖే కిం పునరాత్మనః	
స రామః సత్త్వ సంపన్నః స్త్రియా ప్రవ్రాజితో వనమ్	2
బలవాన్ వీర్య సంపన్నో లక్ష్మణో నామ యోఽప్య సౌ	

కిం న మోచయతే రామం కృత్వాపి పితృ నిగ్రహమ్	3
పూర్వమేవ తు నిగ్రాహ్యః సమవేక్ష్య నయానయా	
ఉత్పథం యః సమారూఢో నార్యా రాజా వశం గతః	4
ఇతి సంభాషమాణే తు శత్రుష్మే లక్ష్మణానుజే	
ప్రాగ్ధ్వారేభూత తదా కుట్టా సర్వాభరణ భూషితా	5
లిప్తా చన్దన సారేణ రాజవస్త్రాణి బిభ్రతీ	
వివిధం వివిధై సై సై ర్యుజైశ్చ విభూషితా	6
మేఖలా దామభి శ్చిత్రై రన్వైశ్చ శుభభూషణైః	
బభాసే బహుభిర్బుద్ధా రజ్జు బద్ధేవ వానరీ	7
తాం సమీక్ష్య తదా ద్వార్యాః సుభృశం పాపకారిణీమ్	
గృహీత్వా కరుణాం కుట్టాం శత్రుష్పూయ న్యవేదయన్	8
యస్యాః కృతే వనే రామో న్యస్త దేహశ్చ వః పితా	
సేయం పాపా నృశంసా చ తస్యాః కురు యథామతి	9
శత్రుష్పూశ్చ తదాజ్ఞాయ వచనం భృశ దుఃఖితః	
అన్తఃపుర చరాన్ సర్వానిత్యువాచ ధృతవ్రతః	10
తీవ్ర ముత్సాదితం దుఃఖం భ్రాతృణాం మే తథా పితుః	
యయా సేయం నృశంసస్య కర్మణః ఫల మశ్నుతామ్	11
ఏవముక్త్వా తు తేనాశు సఖీజన సమావృతా	
గృహీతా బలవత్ కుట్టా సా త ధృహమనాదయత్	12
తతః సుభృశ సంతప్త స్తస్యాః సర్వః సఖీజనః	
క్రుద్ధ మాజ్ఞాయ శత్రుష్పూం వ్యపలాయత సర్వశః	13
అమన్తయత కృత్స్నూశ్చ తస్యాః సర్వః సఖీజనః	
యథానయం సముపక్రాన్తో నిశ్శేషా న్నః కరిష్యతి	14
సానుక్రోశాం వదాన్యాం చ ధర్మజ్ఞాం చ యశస్వినీమ్	
కౌసల్యాం శరణం యామ సా హి నోన్స్తు ధృవా గతిః	15
స చ రోషేణ తామ్రాక్షః శత్రుష్పూః శత్రుతాపనః	
విచకర్ష తదా కుట్టాం క్రోశన్తీం ధరణీతలే	16

తస్యా హ్యేకృష్టమాణాయా మన్థరాయా స్తత స్తతః చిత్రం బహువిధం భాణ్డం పృథివ్యాం తద్వ్యశీర్యత	17
తేన భాణ్డేన సంకీర్ణం శ్రీమద్రాజ నివేశనమ్ అశోభత తదా భూయః శారదం గగనం యథా	18
స బలీ బలవత్ క్రోధా ధృహీత్వా పురుషర్షభః కైకేయీ మభినిర్భర్ష్య బభాష పరుషం వచః	19
తై ర్వాక్యైః పరుషై ర్దుఃఖైః కైకేయీ భృశ దుఃఖితా శత్రుఘ్న భయ సంత్రస్తా పుత్రం శరణ మాగతా	20
తాం ప్రేక్ష్య భరతః క్రుద్ధం శత్రుఘ్న మిద మబ్రవీత్ అవధ్యాః సర్వభూతానాం ప్రమదాః క్షమ్యతా మితి	21
హన్యామఽహ మిమాం పాపాం కైకేయీం దుష్టచారిణీమ్ యది మాం ధార్మికో రామో నాసూయేన్మాత్మ ఘాతుకమ్	22
ఇమామపి హతాం కుట్టాం యది జానాతి రాఘవః త్వాం చ మాం చ హి ధర్మాత్మా నాభిభాషిష్యతే ద్రువమ్	23
భరతస్య వచః శృత్వా శత్రుఘ్నో లక్ష్మణానుజః న్యవర్తత తతో రోషా త్తాం ముమోచ చ మన్థరామ్	24
సా పాదమూలే కైకేయ్యా మన్థరా నిపపాత హ నిశ్చ్యసన్తీ సుదుఃఖార్తా కృపణం విలలాప చ	25
శత్రుఘ్న విక్షేప విమూఢ సంజ్ఞాం సమీక్ష్య కుట్టాం భరతస్య మాతా శనైః సమాశ్వాసయదార్తరూపాం	
క్రోశ్చీం విలగ్నా మివ వీక్షమాణామ్	26
<u>ఏకోనాశీతితమ స్సర్గః - సచివ ప్రార్థనా ప్రతిషేధః</u>	
తతః ప్రభాత సమయే దివసే చ చతుర్దశే సమేత్య రాజ కర్తారో భరతం వాక్య మబ్రువన్	1
గతో దశరథః స్వర్గం యో నో గురుతరో గురుః రామం ప్రవ్రాజ్య వై జ్యేష్ఠం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్	2

త్వమ౭ద్య భవ నో రాజా రాజపుత్ర మహాయశః	
సంగత్యా నా౭పరాధ్నోతి రాజ్య మేతద౭నాయకమ్	3
ఆభిషేచనికం సర్వమిద మాదాయ రాఘవ	
ప్రతీక్షతే త్వాం స్వజనః శ్రీణయశ్చ నృపాత్మజ	4
రాజ్యం గృహాణ భరత పితృ పైతామహం ధృవం	
ఆభిషేచయ చాత్మానం పాహి చా౭స్మాన్ నరర్షభ	5
ఆభిషేచనికం భాణ్ణం కృత్వా సర్వం ప్రదక్షిణమ్	
భరత స్తం జనం సర్వం ప్రత్యువాచ ధృతవ్రతః	6
జ్యేష్ఠస్య రాజతా నిత్య ముచితా హి కులస్య నః	
నైవం భవన్తో మాం వక్తుమర్హన్తి కుశలా జనాః	7
రామః పూర్వో హి నో బ్రాతా భవిష్యతి మహీపతిః	
అహం త్వరణ్యే వత్స్యామి వర్షాణి నవ పఞ్చ చ	8
యుజ్యతాం మహతీ సేనా చతురఙ్గా మహాబలా	
ఆనయిష్యా మ్యహం జ్యేష్ఠం బ్రాతరం రాఘవం వనాత్	9
ఆభిషేచనికం చైవ సర్వమేతదుపస్కృతమ్	
పురస్కృత్య గమిష్యామి రామ హేతోర్వనం ప్రతి	10
తత్రైవ తం నరవ్యాఘ్ర మభిషిచ్య పురస్కృతమ్	
ఆనయిష్యామి వై రామం హవ్యవాహ మివాధ్వరాత్	11
న సకామాం కరిష్యామి స్వా మిమామ్ మాతృ గన్ధినీమ్	
వనే వత్స్యామ్య౭హం దుర్గే రామో రాజా భవిష్యతి	12
క్రియతాం శిల్పిభిః పన్ధాః సమాని విషమాణి చ	
రక్షిణశ్చా౭నుసంయాన్తు పథి దుర్గవిచారకాః	13
ఏవం సంభాషమాణం తం రామ హేతో ర్నృపాత్మజమ్	
ప్రత్యువాచ జనః సర్వః శ్రీమద్వాక్యమనుత్తమమ్	14
ఏవం తే భాషమాణస్య పద్మా శ్రీరుపతిష్ఠతామ్	
య స్త్వం జ్యేష్ఠే నృపసుతే పృథివీం దాతు మిచ్ఛసి	15
అనుత్తమం తద్వచనం నృపాత్మజ	

ప్రభాషితం సంశ్రవణే నిశమ్య చ	
ప్రహర్షజా స్తం ప్రతి బాష్పబిందవో	
నిపేతురార్యానన నేత్ర సంభవాః	16
ఊచు స్తే వచన మిదం నిశమ్య హృష్టాః	
సామాత్యాః సపరిషదో వియాత శోకాః	
పన్ధానం నరవర భక్తిమాన్ జనశ్చ	
వ్యాదిష్ట స్తవ వచనాచ్చ శిల్పివర్గః	17
అశీతితమ స్వర్గః - మార్గ సంస్కారః	
అథ భూమిప్రదేశజ్ఞాః సూత్రకర్మ విశారదాః	
స్వకర్మాభిరతాః శూరాః ఖనకా యస్త్రకా స్తథా	1
కర్మాన్తికాః స్థపతయః పురుషా యస్త్రకోవిదాః	
తథా వర్ధకయశ్చైవ మార్గిణో వృక్షతక్షకాః	2
కూపకారాః సుధాకారా వంశకర్మకృత స్తథా	
సమర్థా యే చ ద్రష్టారః పురత స్తే ప్రతస్థిరే	3
స తు హర్షాత్తముద్దేశం జనౌఘో విపులః ప్రయాన్	
అశోభత మహావేగః సముద్ర ఇవ పర్వణి	4
తే స్వవారం సమాస్థాయ వర్మకర్మాణి కోవిదాః	
కరణై ర్వివిధోపేతైః పురస్తాత్ సంప్రతస్థిరే	5
లతా వల్లీశ్చ గుల్మాంశ్చ స్థాణూనశ్చన ఏవ చ	
జనాశ్చ చక్తిరే మార్గం చిన్దన్తో వివిధాన్ ద్రుమాన్	6
అవృక్షేషు చ దేశేషు కేచి ద్వృక్షానరోపయన్	
కేచిత్ కురారై ష్టంకైశ్చ దాత్రైశ్చిన్దన్ క్వచిత్ క్వచిత్	7
అపరే వీరణ స్తమ్బాన్ బలినో బలవత్తరాః	
విధమన్తి స్మ దుర్గాణి స్థలాని చ తత స్తతః	8
అపరేఽపూరయన్ కూపాన్ పాంసుభిః శ్వభ్రమాయతమ్	
నిమ్బుభాగాం స్తతః కేచిత్ సమాం శ్చక్రుః సమన్తతః	9
బబంధు ర్బన్ధనీయాంశ్చ క్షోద్యాన్ సంచుక్షుదు స్తదా	

బిభిదు ర్భేదనీయాంశ్చ తాం స్థాన్ దేశాన్నరా స్తదా అచిరేణైవ కాలేన పరివాహాన్ బహూదకాన్	10
చక్రర్బహువిధాకారాన్ సాగర ప్రతిమాన్ బహూన్ నిర్ణలేషు చ దేశేషు ఖానయామాసు రుత్తమాన్	11
ఉదపానాన్ బహువిధాన్ వేదికా పరిమణ్ణితాన్ ససుధాకుట్టిమతలః ప్రపుష్పిత మహీరుహః మత్తోద్ధుష్ట ద్విజగణః పతాకాభి రఽలంకృతః	12
చన్దనోదక సంసిక్తో నానాకుసుమ భూషితః బహ్వశోభత సేనాయాః పన్థాః సురపథోపమః ఆజ్ఞాప్యోఽథ యథాజ్ఞప్తి యుక్తా స్తేఽధిక్యతా నరాః	13
రమణీయేషు దేశేషు బహు స్వాదు ఫలేషు చ యో నివేశ స్వభిమతో భరతస్య మహాత్మనః భూయ స్తం శోభయామాసు ర్భూషాభి ర్భూషణోపమమ్	14
నక్షత్రేషు ప్రశస్తేషు ముహూర్తేషు చ తద్విదః నివేశాన్ స్థాపయామాసు ర్భరతస్య మహాత్మనః బహుపాంసు చయాశ్చాపి పరిఖా పరివారితాః	15
తత్రేన్ద్రనీల ప్రతిమాః ప్రతోళీవర శోభితాః ప్రాసాద మాలా వితతాః సాధ ప్రాకార సంవృతాః పతాకా శోభితాః సర్వే సునిర్మిత మహాపథాః	16
వితర్దిభిరివాకాశే విటంకాగ్ర విమానకైః సముచ్చ్రితై ర్నివేశా స్తే బభుః శక్రపురోపమాః జాహ్నవీం తు సమాసాద్య వివిధ దృమ కాననామ్	17
శీతలాఽమలపానీయాం మహామీన సమాకులామ్ సచన్ద్ర తారాగణ మణ్ణీతం యథా నభః క్షపాయా మమలం విరాజతే	18
నరేన్ద్ర మార్గః స తథా వ్యరాజత క్రమేణ రమ్యః శుభశిల్పి నిర్మితః	19
	20
	21
	22

ఏకాశీతమ స్సర్గః - సభా స్థానం

తతో నాందీముఖీం రాత్రిం భరతం సూతమాగధాః	
తుష్టువుర్వాగ్విశేషజ్ఞాః స్తవై ర్మజ్గళ సంహితైః	1
సువర్ణ కోణాభిహతః ప్రాణదద్యామ దున్దుభిః	
దద్ముః శఙ్ఖాంశ్చ శతశో వాద్యాం శ్చోచ్ఛావచ స్వరాన్	2
స తూర్య ఘోషః సుమహాన్ దివ మాపూరయన్నివ	
భరతం శోక సంతప్తం భూయః శోకై రరస్త్రయత్	3
తతో ప్రబుద్ధో భరత స్తం ఘోషం సన్నివర్త్య చ	
నాఽహం రాజేతి చాప్యుక్త్వా శత్రుఘ్న మిద మబ్రవీత్	4
పశ్య శత్రుఘ్న కైకేయ్యా లోకస్యాఽపకృతం మహాత్	
విస్ఫుజ్య మయి దుఃఖాని రాజా దశరథో గతః	5
తస్మైషా ధర్మరాజస్య ధర్మమూలా మహాత్మనః	
పరిబ్రుమతి రాజశ్రీ ర్నౌరివాఽకర్ణికా జలే	6
యోషి నః సుమహాన్నాథః నోఽపి ప్రవ్రాజితో వనం	
అనయా ధర్మముత్స్పృజ్య మాత్రా మే రాఘవః స్వయం	7
ఇత్యేవం భరతం ప్రేక్ష్య విలపంతం విచేతనమ్	
కృపణం రురుదుః సర్వాః సస్వరం యోషిత స్తదా	8
తథా తస్మిన్ విలపతి వసిష్ఠో రాజధర్మవిత్	
సభా మిక్ష్యాకు నాథస్య ప్రవివేక మహాయశాః	9
శాతకుమ్భమయీం రమ్యాం మణిరత్న సమాకులామ్	
సుధర్మా మివ ధర్మాత్మా సగణః ప్రత్యపద్యత	10
స కాశ్చానమయం పీఠం పరార్థ్యాస్తరణా వృతమ్	
అధ్యాస్త సర్వవేదజ్ఞో దూతాననుశశాస చ	11
బ్రాహ్మణాన్ క్షత్రియాన్ వైశ్యానఽమాత్యాన్ గణవల్లభాన్	
క్షిప్ర మానయతాఽవ్యగ్రాః కృత్య మాత్యయికం హి నః	12
సరాజపుత్రం శత్రుఘ్నం భరతం చ యశస్వినం	
యుధాజితం సుమంత్రం చ యే చ తత్ర హితా జనాః	13

తతో హలహలా శబ్దః సుమహాన్ సమపద్యత రధై రశ్వై ర్గజైశ్చాపి జనానాముపగచ్ఛతామ్	14
తతో భరతమాయాన్తం శతక్రతు మివాఽమరాః ప్రత్యనన్దన్ ప్రకృతయో యథా దశరథం తథా ప్రాద ఇవ తిమి నాగ సంవృతః స్త్రీమిత జలో మణి శబ్ధ శర్కరః దశరథసుత శోభితా సభా సదశరథేవ బభౌ యథా పురా	15 16
<u>ద్వ్యశీతితమ స్వర్గః - సేనాప్రస్థాపనం</u>	
తా మార్యగణ సంపూర్ణాం భరతః ప్రగ్రహం సభామ్ దదర్శ బుద్ధి సంపన్నః పూర్ణచన్ద్రో నిశామివ	1
ఆసనాని యథాన్యాయ మార్యాణాం విశతాం తదా వస్త్రాంగరాగ ప్రభయా ద్యోతితా సా సభోత్తమా సా విద్వజ్జన సంపూర్ణా సభా సురుచిరా తదా అదృశ్యత ఘనాపాయే పూర్ణచన్ద్రేవ శర్వరీ రాజ్ఞస్థు ప్రకృతీః సర్వాః సమగ్రాః ప్రేక్ష్య ధర్మవిత్ ఇదం పురోహితో వాక్యం భరతం మృదు చాఽబ్రవీత్ తాత రాజా దశరథః స్వర్గతో ధర్మమాచరన్ ధనధాన్యవతీం స్పీతాం ప్రదాయ పృథివీం తవ రామ స్తథా సత్యధృతిః సతాం ధర్మమనుస్మరన్ నాజహాత్ పితురాదేశం శశీ జ్యోత్స్నా మివోదితః పిత్రా బ్రాత్రా చ తే దత్తం రాజ్యం నిహత కంటకం తద్బుంక్ష్య ముదితాఽమాత్యః క్షిప్రమేవాభిషేచయ ఉదీచ్యాశ్చ ప్రతీచ్యాశ్చ దాక్షిణాత్యాశ్చ కేవలాః కోట్యాఽపరాంతాః సాముద్రా రత్నాన్యభిహరన్తు తే తద్చుత్వా భరతో వాక్యం శోకేనాభిపరిప్లుతః జగామ మనసా రామం ధర్మజ్ఞో ధర్మ కాంక్షయా	2 3 4 5 6 7 8 9

సబాష్ప కలయా వాచా కలహంస స్వరో యువా	
విలలాప సభా మధ్యే జగర్థే చ పురోహితమ్	10
చరిత బ్రహ్మచర్యస్య విద్యా స్నాతస్య ధీమతః	
ధర్మే ప్రయతమానస్య కో రాజ్యం మద్విధో హరేత్	11
కథం దశరథాజ్ఞాతో భవే ద్రాజ్యాఽపహారకః	
రాజ్యం చాఽహం చ రామస్య ధర్మం వక్తు మిహోఽర్హసి	12
జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠశ్చ ధర్మాత్మా దిలీప నహుషోపమః	
లబ్ధు మర్హతి కాకుత్స్థో రాజ్యం దశరథో యథా	13
అనార్య జుష్ట మస్వర్గ్యం కుర్యాం పాపమఽహం యది	
ఇక్ష్యాకూణామఽహం లోకే భవేయం కులపాంసనః	14
యద్ధి మాత్రా కృతం పాపం నాఽహం తదపిరోచయే	
ఇహాస్థో వనదుర్గస్థం నమస్యామి కృతాజ్ఞలిః	15
రామ మేవానుగచ్ఛామ స రాజా ద్విపదాం వరః	
త్రయాణామపి లోకానాం రాజ్యమర్హతి రాఘవః	16
తద్వాక్యం ధర్మ సంయుక్తం శృత్వా సర్వే సభాసదః	
హర్షాన్ ముముచు రశ్రూణి రామే నిహిత చేతసః	17
యది త్వార్యం న శక్యామి వినివర్తయితుం వనాత్	
వనే తత్రైవ వత్స్యామి యథార్షో లక్ష్మణ స్తథా	18
సర్వోపాయం తు వర్తిష్యే వినివర్తయితుం వనాత్	
సమక్ష మార్య మిశ్రాణాం సాధూనాం గుణవర్తినామ్	19
విష్టికర్మాన్వికాః సర్వే మార్గ శోధక తక్షకాః	
ప్రస్థాపితా మయా పూర్వం యాత్రాపి మమ రోచతే	20
ఏవముక్త్యా తు ధర్మాత్మా భరతో బ్రాతృవత్సలః	
సమీపస్థ మువాచేదం సుమన్తం మన్తకోవిదమ్	21
తూర్ణ ముణ్డాయ గచ్ఛ త్వం సుమన్త మమ శాసనాత్	
యాత్రా మాజ్ఞాపయ క్షిప్రం బలం చైవ సమానయ	22
ఏవముక్తః సుమన్తస్తు భరతేన మహాత్మనా	

ప్రహృష్టః సోఽదిశత్ సర్వం యథా సందిష్ట మిష్టవత్	23
తాః ప్రహృష్టాః ప్రకృతయో బలాద్యక్షా బలస్య చ	
శృత్వా యాత్రాం సమాజ్ఞప్తాం రాఘవస్య నివర్తనే	24
తతో యోధాంగనాః సర్వా భర్తృన్ సర్వాన్ గృహీ గృహీ	
యాత్రా గమన మాజ్ఞాయ త్వరయన్తి స్మ హర్షితాః	25
తే హయై ర్గోరథైః శేషైః స్యన్దనైశ్చ మహాజవైః	
సహయోధై ర్బలాద్యక్షా బలం సర్వమఽచోదయన్	26
సజ్జం తు తద్బలం దృష్ట్వా భరతో గురు సన్నిధౌ	
రథం మే త్వరయస్వేతి సుమన్త్రం పార్శ్వతోఽబ్రవీత్	27
భరతస్య తు తస్యాజ్ఞాం ప్రతిగృహ్య ప్రహర్షితః	
రథం గృహీత్వా ప్రయయౌ యుక్తం పరమ వాజిభిః	28
స రాఘవః సత్యధృతిః ప్రతాపవాన్	
బ్రువన్ సుయుక్తం దృఢ సత్యవిక్రమః	
గురుం మహారణ్యగతం యశస్వినం	
ప్రసాదయిష్యన్ భరతోఽబ్రవీత్ తదా	29
తూర్ణం సముత్థాయ సుమన్త్ర గచ్ఛ	
బలస్య యోగాయ బలప్రధానాన్	
ఆనేతు మిచ్ఛామి హి తం వనస్థం	
ప్రసాద్య రామం జగతో హితాయ	30
స సూతపుత్రో భరతేన సమ్యక్	
ఆజ్ఞాపితః సంపరిపూర్ణ కామః	
శశాస సర్వాన్ ప్రకృతి ప్రధానాన్	
బలస్య ముఖ్యాంశ్చ సుహృజ్జనం చ	31
తతః సముత్థాయ కులే కులే తే	
రాజన్య వైశ్యా వృషలాశ్చ విప్రాః	
అయూయుజ న్నుష్ట్ర రథాన్ ఖరాంశ్చ	
నాగాన్ హయాంశ్చైవ కులప్రసూతాన్	32

త్యశీతితమ స్వర్గః - భరత వనప్రస్థానం

తతః సముద్ధితః కాల్య మాస్థాయ స్యన్దనోత్తమమ్	
ప్రయయౌ భరతః శీఘ్రం రామ దర్శన కాంక్షయా	1
అగ్రతః ప్రయయు స్తస్య సర్వే మన్త్రి పురోధసః	
అధిరుహ్య హయై ర్యుక్తాన్ రథాన్ సూర్యరథోపమాన్	2
నవనాగ సహస్రాణి కల్పితాని యథావిధి	
అన్వయు ర్భరతం యాన్త మిక్షాకు కులనన్దనమ్	3
షష్ఠీ రథసహస్రాణి ధన్వినో వివిధాయుధాః	
అన్వయు ర్భరతం యాన్తం రాజపుత్రం యశస్వినమ్	4
శతం సహస్రాణ్యశ్చానాం సమారాఢాని రాఘవమ్	
అన్వయు ర్భరతం యాన్తం సత్యసంధం జితేంద్రియం	5
కైకేయీచ సుమిత్రాచ కౌసల్యాచ యశస్వినీ	
రామానయన సంహృష్టా యయు ర్యానేన భాస్వతా	6
ప్రయాతాశ్చార్య సంఘాతా రామం ద్రష్టుం సలక్ష్మణమ్	
తస్యైవ చ కథాశ్చిత్రాః కుర్వాణా హృష్ట మానసాః	7
మేఘశ్యామం మహాబాహుం స్థిర సత్త్వం దృఢవ్రతమ్	
కదా ద్రక్ష్యామహి రామం జగతః శోకనాశనమ్	8
దృష్ట ఏవ హి నః శోక మపనేష్యతి రాఘవః	
తమః సర్వస్య లోకస్య సముద్యన్నివ భాస్కరః	9
ఇత్యేవం కథయన్త స్తే సంప్రహృష్టాః కథాః శుభాః	
పరిష్వజానా శ్చాన్వోన్యం యయు ర్నాగరికా జనాః	10
యే చ తత్రాపరే సర్వే సంమతా యే చ నైగమాః	
రామం ప్రతియయు ర్హృష్టాః సర్వాః ప్రకృతయ స్తదా	11
మణికారాశ్చ యే కేచిత్ కుమ్భకారాశ్చ శోభనాః	
సూత్రకర్మకృతశ్చైవ యే చ శస్త్రోపజీవినః	12
మాయూరకాః క్రాకచికా రోచకా వేధకా స్తథా	
దన్తకారాః సుధాకారా స్తథా గన్ధోపజీవినః	13

సువర్ణకారాః ప్రఖ్యాతా స్తథా కమ్బుళ కారకాః	
స్నాపకోచ్ఛాదకా వైద్యా దూపకాః శౌణ్డికా స్తథా	14
రజకా స్తన్తువాయాశ్చ గ్రామఘోష మహత్తరాః	
శైలూషాశ్చ సహస్త్రిభి ర్యయుః కైవర్తకా స్తథా	15
సమాహితా వేదవిదో బ్రాహ్మణా వృత్తసమ్మతాః	
గోరథై ర్భరతం యాన్తమనుజగ్ముః సహస్రశః	16
సువేషాః శుద్ధవసనా స్తామ్ర మృష్టాఽనులేపనాః	
సర్వే తే వివిధై ర్యానైః శనై ర్భరత మన్వయుః	17
ప్రహృష్ట ముదితా సేనా సాఽన్వయాత్ కైకయా సుతమ్	
బ్రాతురానయనే యాంతం భరతం బ్రాతృ వత్సలం	18
తే గత్వా దూర మధ్వానం రథయానాఽశ్వ కుంజరైః	
సమాసేదు స్తతో గంగాం శృంగిబేరపురం ప్రతి	19
యత్ర రామసఖో వీరో గుహో జ్ఞాతిగణై ర్వుతః	
నివసత్యఽప్రమాదేన దేశం తం పరిపాలయన్	20
ఉపేత్య తీరం గంగాయా శ్చక్రవాకై రలంకృతం	
వ్యవతిష్ఠత సా సేనా భరతస్యానుయాయినీ	21
నిరీక్ష్యాఽనుగతాం సేనాం తాం చ గజ్ఞాం శివోదకామ్	
భరతః సచివాన్ సర్వానబ్రవీ ద్వాక్యకోవిదః	22
నివేశయత మే సైన్య మభిప్రాయేణ సర్వతః	
విశ్రాంతాః ప్రతరిష్యామః శ్వ ఇదానీ మిమాం నదీమ్	23
దాతుం చ తావ దిచ్ఛామి స్వర్గతస్య మహీపతేః	
బెర్ద్వదేహా నిమిత్తార్థ మవతీర్యోదకం నదీమ్	24
తస్యైవం బ్రువతోఽమాత్యా స్తథేత్యు క్త్వా సమాహితాః	
న్యవేశయం స్తాం శ్చన్దేన స్వేన స్వేన పృథ క్పుథక్	25
నివేశ్య గంగామను తాం మహానదీం	
చమూం విధానైః పరిబర్హ శోభినీమ్	
ఉవాస రామస్య తదా మహాత్మనో	

విచింతయానో భరతో నివర్తనమ్	26
చతురశీతితమ స్సర్గః - గుహాగమనం	
తతో నివిష్టాం ధ్వజినీం గంగామన్వాశ్చితాం నదీమ్	
నిషాద రాజో దృష్ట్వైవ జ్ఞాతీన్ సంత్రరితోఽబ్రవీత్	1
మహతీయ మితః సేనా సాగరాభా ప్రద్యశ్యతే	
తస్యాంతం నాఽధిగచ్ఛామి మనసాపి విచింతయన్	2
యథా తు ఖలు దుర్బుద్ధి ర్భరతః స్వయమాగతః	
స ఏవ హి మహాకాయః కోవిదారధ్వజో రథే	3
బన్ధయిష్యతి వా దాశా నఽథవాస్మాన్ వధిష్యతి	
అథ దాశరథిం రామం పిత్రా రాజ్యద్వివాసితమ్	4
సంపన్నాం శ్రియమఽన్విచ్ఛం స్తస్య రాజ్ఞః సుదుర్లభాం	
భరతః కైకేయీ పుత్రో హన్తుం సమధిగచ్ఛతి	5
భర్తా చైవ సఖా చైవ రామో దాశరథిర్మమ	
తస్యార్థకామాః సన్నద్ధా గజ్ఞానూపేఽత్ర తిష్ఠత	6
తిష్ఠన్తు సర్వే దాశాశ్చ గంగామన్వాశ్చితా నదీమ్	
జలయుక్తా నదీరక్షా మాంస మూల ఫలాశనాః	7
నావాం శతానాం పశ్చానాం కైవర్తానాం శతం శతమ్	
సన్నద్ధానాం తథా యూనాం తిష్ఠన్త్వి త్యభ్యచోదయత్	8
యదా తుష్ఠన్తు భరతో రామస్యేహ భవిష్యతి	
సేయం స్వస్తిమతీ సేనా గజ్ఞామఽద్య తరిష్యతి	9
ఇత్యుక్త్వోపాయనం గృహ్య మతస్య మాంస మధూని చ	
అభిచక్రామ భరతం నిషాదాధిపతి ర్గుహః	10
తమాయాన్తం తు సంప్రీక్ష్య సూతపుత్రః ప్రతాపవాన్	
భరతాయాచచక్షేఽథ వినయజ్ఞో వినీతవత్	11
ఏష జ్ఞాతీసహస్రేణ స్థపతిః పరివారితః	
కుశలో దణ్డకారణ్యే వృద్ధో బ్రాతుశ్చ తే సఖా	12
తస్మాత్ పశ్యతు కాకుత్స్థ త్వాం నిషాదాధిపో గుహః	

అసంశయం విజానీతే యత్ర తౌ రామ లక్ష్మణౌ	13
ఏత త్తు వచనం శృత్వా సుమన్తాద్భరతః శుభమ్	
ఉవాచ వచనం శీఘ్రం గుహః పశ్యతు మామితి	14
లబ్ధ్వాఽభ్యనుజ్ఞాం సంహృష్టో జ్ఞాతిభిః పరివారితః	
ఆగమ్య భరతం ప్రహ్వో గుహో వచన మబ్రవీత్	15
నిష్కుటశ్చైవ దేశోయం వంచితాశ్చాపి తే వయమ్	
నివేదయామ స్తే సర్వే స్వకే దాసకులే వస	16
అస్తి మూలం ఫలం చైవ నిషాదైః సముపాహృతమ్	
ఆర్థ మాంసం చ శుష్కం చ వన్యం చోద్భావచం మహాత్	17
ఆశంసే స్వాశితా సేనా వత్స్యతీమాం విభావరీమ్	
అర్చితో వివిధైః కామైః శ్వః ససైన్యో గమిష్యసి	18
<u>పంచాశీతితమ స్సర్గః - గుహ సమాగమః</u>	
ఏవముక్తస్తు భరతో నిషాదాఽధిపతిం గుహమ్	
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో వాక్యం హేత్వర్థసంహితమ్	1
ఊర్జితః ఖలు తే కామః కృతో మమ గురోః సఖే	
యో మే త్వ మీద్యశీం సేనా మేకోఽభ్యర్చితు మిచ్ఛసి	2
ఇత్యుక్త్వా తు మహాతేజా గుహం వచన ముత్తమమ్	
అబ్రవీద్భరతః శ్రీమాన్ నిషాదాధిపతిం పునః	3
కతరేణ గమిష్యామి భరద్వాజాశ్రమం గుహ	
గహనోఽయం భృశం దేశో గంగానూపో దురత్యయః	4
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః	
అబ్రవీత్ ప్రాణ్ణలి ర్వాక్యం గుహో గహన గోచరః	5
దాశా స్త్వాఽనుగమిష్యన్తి ధన్వినః సుసమాహితాః	
అహం త్వాఽనుగమిష్యామి రాజపుత్ర మహాయశః	6
కచ్చి న్న దుష్టో వ్రజసి రామస్యాఽక్లిష్ట కర్మణః	
ఇయం తే మహాతీ సేనా శక్యాం జనయతీవ మే	7
త మేవ మభిభాషంత మాకాశ ఇవ నిర్మలః	

భరతః శ్లక్షణాయా వాచా గుహం వచన మబ్రవీత్	8
మా భూత్ స కాలో యత్ కష్టం న మాం శబ్ధితు మర్హసి	
రాఘవః స హి మే బ్రాతా జ్యేష్ఠః పితృ సమో మతః	9
తం నివర్తయితుం యామి కాకుత్స్థం వనవాసినమ్	
బుద్ధిరఽన్యా న తే కార్యా గుహ సత్యం బ్రవీమి తే	10
స తు సంహృష్ట వదనః శృత్వా భరత భాషితమ్	
పునరేవాఽబ్రవీద్వాక్యం భరతం ప్రతి హర్షితః	11
ధన్య స్త్వం న త్వయా తుల్యం పశ్యామి జగతీతలే	
అయత్నాదాగతం రాజ్యం యస్త్వం త్యక్తు మిహేచ్ఛసి	12
శాశ్వతీ ఖలు తే కీర్తి ర్లోకానఽనుచరిష్యతి	
య స్త్వం కృచ్ఛ్రగతం రామం ప్రత్యానయితు మిచ్ఛసి	13
ఏవం సంభాషమాణస్య గుహస్య భరతం తదా	
బభౌ నష్టప్రభః సూర్యో రజనీ చాఽభ్యవర్తత	14
సన్నివేశ్య స తాం సేనాం గుహేన పరితోషితః	
శత్రుష్మున సహ శ్రీమాన్ శయనం పునరాగమత్	15
రామచిన్తామయః శోకో భరతస్య మహాత్మనః	
ఉపస్థితో హ్యన్వర్ణస్య ధర్మప్రేక్షస్య తాదృశః	16
అన్తర్దాహేన దహనః సంతాపయతి రాఘవమ్	
వనదాహాభిసంతప్తం గూఢోఽగ్నిరివ పాదపమ్	17
ప్రస్తుతః సర్వ గాత్రేభ్యః స్వేదం శోకాగ్నిసంభవమ్	
యథా సూర్యాంశు సంతప్తో హిమవాన్ ప్రస్తుతో హిమమ్	18
ధ్యాన నిర్దర శైలేన వినిశ్చ్యసిత ధాతునా	
దైన్య పాదప సంఘేన శోకాయాసాధి శృంగిణా	19
ప్రమోహానన్త సత్త్వేన సంతాపౌషధి వేణునా	
ఆక్రాన్తో దుఃఖ శైలేన మహతా కైకయా సుతః	20
వినిశ్చ్యసన్ వై భృశ దుర్మనా స్తతః	
ప్రమూఢ సంజ్ఞః పరమాపదం గతః	

శమం న లేభే హృదయ జ్వరార్ధితో	
నరర్షభో యూథహతో యధర్షభః	21
గుహేన సార్థం భరతః సమాగతో	
మహానుభావః సజనః సమాహితః	
సుదుర్మనా స్తం భరతం తదా పునః	
గుహః సమాశ్వాసయద౭గ్రజం ప్రతి	22
షడశీతితమ స్సర్గః - గుహ వాక్యం	
ఆచచక్షే౭థ సద్భావం లక్ష్మణస్య మహాత్మనః	
భరతాయాప్రమేయాయ గుహో గహన గోచరః	1
తం జాగ్రతం గుణైర్ముక్తం వరచాపా౭సి ధారిణమ్	
బ్రాత్య గుప్త్యర్థ మత్యన్త మ౭హం లక్ష్మణ మ౭బృవమ్	2
ఇయం తాత సుఖా శయ్యా త్వదర్థ ముపకల్పితా	
ప్రత్యాశ్వసిహి శేష్వా౭స్యాం సుఖం రాఘవనన్దన	3
ఉచితో౭యం జనః సర్వో దుఃఖానాం త్వం సుఖోచితః	
ధర్మాత్మం స్తస్య గుప్త్యర్థం జాగరిష్యామహే వయమ్	4
న హి రామాత్ ప్రీయతరో మమా౭స్తి భువి కశ్చన	
మోత్సుకో భూ ర్భ్రవీ మ్యేత దప్య౭సత్యం తవారతః	5
అస్య ప్రసాదాదాశంసే లోకే౭స్మిన్ సుమహాద్యశః	
ధర్మావాప్తిం చ విపులా మర్ధావాప్తిం చ కేవలామ్	6
సో౭హం ప్రీయసఖం రామం శయానం సహసీతయా	
రక్షిష్యామి ధనుష్పాణిః సర్వైః సైవ రాజ్ఞాతిభిః సహ	7
న హి మే౭విదితం కించి ద్వనే౭స్మిం శ్చరతః సదా	
చతురజ్ఞం హ్యపి బలం ప్రసహేమ వయం యుధి	8
ఏవ మస్మాభిరుక్తేన లక్ష్మణేన మహాత్మనా	
అనునీతా వయం సర్వే ధర్మమేవా౭నుపశ్యతా	9
కథం దాశరథౌ భూమౌ శయానే సహసీతయా	
శక్యా నిద్రా మయా లబ్ధుం జీవితం వా సుఖాని వా	10

యో న దేవాఽసురైః సర్వైః శక్యః ప్రసహితుం యుధి	
తం పశ్య గుహ సంవిష్టం తృణేషు సహసీతయా	11
మహతా తపసా లబ్ధో వివిధైశ్చ పరిశ్రమైః	
ఏకో దశరథస్యైష పుత్రః సదృశ లక్షణః	12
అస్మిన్ ప్రవ్రాజితే రాజా న చిరం వర్తయిష్యతి	
విధవా మేదినీ నూనం క్షిప్రమేవ భవిష్యతి	13
వినద్య సుమహానాదం శ్రమేణోపరతాః స్త్రీయః	
నిర్దోషోపరతం నూనమద్య రాజనివేశనమ్	14
కౌసల్యా చైవ రాజా చ తద్దైవ జననీ మమ	
నాశంసే యది జీవేయుః సర్వే తే శర్వరీ మిమామ్	15
జీవేదపి హి మే మాతా శత్రుఘ్నస్యాన్వవేక్షయా	
దుఃఖితా యాతు కౌసల్యా వీరసూర్వినశిష్యతి	16
అతిక్రాంత మతిక్రాంత మనవాప్య మనోరథమ్	
రాజ్యే రామమనిక్షిప్య పితా మే వినశిష్యతి	17
సిద్ధార్థాః పితరం వృత్తం తస్మిన్ కాలే హ్యుపస్థితే	
ప్రేత కార్యేషు సర్వేషు సంస్కరిష్యన్తి భూమిపమ్	18
రమ్య చత్వర సంస్థానాం సువిభక్త మహాపథామ్	
హర్మ్య ప్రాసాద సంపన్నాం సర్వరత్న విభూషితామ్	19
గజాఽశ్వ రథ సంబాధాం తూర్య నాద వినాదితామ్	
సర్వకల్యాణ సంపూర్ణాం హృష్ట పుష్ట జనాకులామ్	20
ఆరామోద్యాన సంపన్నాం సమాజోత్సవ శాలినీమ్	
సుఖితా విచరిష్యన్తి రాజధానీం పితుర్కమ	21
అపి సత్యప్రతిజ్ఞేన సార్థం కుశలినా వయమ్	
నివృత్తే సమయే హ్యస్మిన్ సుఖితాః ప్రవిశేమహి	22
పరిదేవయమానస్య తస్యైవం సుమహాత్మనః	
తిష్ఠతో రాజపుత్రస్య శర్వరీసాఽత్యవర్తత	23
ప్రభాతే విమలే సూర్యే కారయిత్వా జటా ఉభౌ	

అస్మిన్ భాగీరథీతీరే సుఖం సంతారితౌ మయా	24
జటాధరౌ తౌ ద్రుమచీర వాససౌ	
మహాబలౌ కుణ్డర యూధపోపమౌ	
వరేషు చాపాఽసిధరౌ పరంతపౌ	
వ్యవేక్షమాణౌ సహసీతయా గతౌ	25
<u>సప్తాశీతితమ స్పర్శః - రామ శయనాది ప్రశ్నః</u>	
గుహస్య వచనం శృత్వా భరతో భృశ మప్రియమ్	
ధ్యానం జగామ తత్రైవ యత్ర త చ్చుతమప్రియమ్	1
సుకుమారో మహాసత్త్వః సింహస్కన్ధో మహాభుజః	
పుణ్డరీక విశాలాక్ష స్తరుణః ప్రియ దర్శనః	2
ప్రత్యాశ్వస్య ముహూర్తం తు కాలం పరమ దుర్మనాః	
పపాత సహసా తోత్రై ర్హది విద్ధ ఇవ ద్విపః	3
తదఽవస్థం తు భరతం శత్రుఘ్నోఽనన్తర స్థితః	
పరిష్వజ్య రురోదోచ్చై ర్విసంజ్ఞః శోక కర్శితః	4
తతః సర్వాః సమాపేతుః మాతరో భరతస్య తాః	
ఉపవాస కృశా దీనా భర్తు వ్యసన కర్శితాః	5
తాశ్చ తం పతీతం భూమౌ రుదన్త్యః పర్యవారయన్	
కౌసల్యా త్వఽనుస్మ త్యైనం దుర్మనాః పరిషస్వజే	6
వత్సలా స్వం యథావత్స ముపగూహ్య తపస్వినీ	
పరిపప్రచ్ఛ భరతం రుదన్తీ శోక కర్శితా	7
పుత్ర వ్యాధి ర్న తే కచ్చి చ్చరీరం పరిబాధతే	
అద్య రాజకులస్యాఽస్య త్వదఽధీనం హి జీవితమ్	8
త్వాం దృష్ట్వా పుత్ర జీవామి రామే సభ్రాతృకే గతే	
వృత్తే దశరథే రాజ్ఞి నాథ ఏక స్వమద్య నః	9
కచ్చి న్ను లక్ష్మణే పుత్ర శృతం తే కించి దప్రియమ్	
పుత్ర వా హ్యేకపుత్రాయాః సహభార్యే వనం గతే	10
స ముహూర్తం సమాశ్వస్య రుదన్నేవ మహాయశాః	

కౌసల్యం పరిసాన్వేయదం గుహం వచన మబ్రవీత్	11
బ్రాతా మే క్వా వసద్రాతిం క్వ సీతా క్వ చ లక్ష్మణః	
అస్వప చ్చయనే కస్మిన్ కిం భుక్త్వా గుహ శంస మే	12
సోఽబ్రవీ ద్భరతం పృష్టో నిషాదాధిపతి ర్గుహః	
యద్విధం ప్రతిపేదే చ రామే ప్రీయహితేఽతిథౌ	13
అన్న ముచ్చావచం భక్ష్యాః ఫలాని వివిధాని చ	
రామాయాఽభ్యవహారార్థం బహు చోపహృతం మయా	14
తత్ సర్వం ప్రత్యఽనుజ్ఞాసీ ద్రామః సత్యపరాక్రమః	
న తు ప్రత్యగృహ్లాత్ సః క్షత్రధర్మమనుస్మరన్	15
న హ్యస్మాభిః ప్రతిగ్రాహ్యం సఖే దేయం తు సర్వదా	
ఇతి తేన వయం రాజన్నఽనునీతా మహాత్మనా	16
లక్ష్మణేన సమానీతం వీత్వా వారి మహాత్మనా	
భౌపవాస్యం తదా కార్షీత్ రాఘవః సహసీతయా	17
తతస్తు జలశేషేణ లక్ష్మణోఽప్యకరోత్ తదా	
వాగ్యతా స్తే త్రయః సంధ్యం సముపాసత సంహితాః	18
సౌమిత్రిస్తు తతః పశ్చాదకరోత్ స్వాస్తరం శుభమ్	
స్వయ మానీయ బర్హిషి క్షిప్రం రాఘవ కారణాత్	19
తస్మిన్ సమావిశ ద్రామః స్వాస్తరే సహసీతయా	
ప్రక్షాళ్య చ తయోః పాదావపచక్రామ లక్ష్మణః	20
ఏత త్త దిజ్ఞదీమూల మిదమేవ చ త త్ప్రణమ్	
యస్మిన్ రామశ్చ సీతా చ రాత్రిం తాం శయితా వుభౌ	21
నియమ్య పృష్ఠే తు తలాంగుళిత్రవాన్	
శరైః సుపూర్ణా విషుధీ పరంతపః	
మహద్ధనుః సజ్య ముపోహ్య లక్ష్మణో	
నిశామఽతిష్ఠత్ పరితోఽస్య కేవలమ్	22
తత స్త్వఽహం చోత్తమ బాణచాప ధృత్	
స్థితోఽభవం తత్ర స యత్ర లక్ష్మణః	

అతన్ద్రిభి ర్జ్ఞతిభిరాత్త కార్ముకైః	
సహస్త్రి కల్పం పరిపాలయం స్తదా	23
అష్టా శీతితమ స్సర్గః - శయ్యానువీక్షణం	
తచ్ఛ్రుత్వా నిపుణం సర్వం భరతః సహమన్ద్రిభిః	
ఇంగుదీమూల మాగమ్య రామ శయ్యా మవేక్ష్యతామ్	1
అబ్రవీ జ్ఞననీః సర్వా ఇహ తేన మహాత్మనా	
శర్వరీ శయితా భూమావిదమఽస్య విమర్దితమ్	2
మహాభాగ కులీనేన మహాభాగేన ధీమతా	
జాతో దశరథే నోర్వాం న రామః స్వప్తు మర్హతి	3
అజినోత్తర సంస్తీర్ణే వరాస్తరణ సంవృతే	
శయిత్యా పురుషవ్యాఘ్రః కథం శేతే మహీతలే	4
ప్రాసాదాఽగ్ర విమానేషు వలభీషు చ సర్వదా	
హైమరాజత భౌమేషు వరాస్తరణ శాలిషు	5
పుష్ప సంచయ చిత్రేషు చన్దనాఽగరు గన్ధిషు	
పాండరాబ్ర ప్రకాశేషు శుకసంఘ రుతేషు చ	6
ప్రాసాద వరవర్యేషు శీతవత్సు సుగంధిషు	
ఉషిత్యా మేరు కల్పేషు కృత కాంచన భిత్తిషు	7
గీత వాదిత్ర నిర్హోషై ర్వరాభరణ నిస్స్వనైః	
మృదఙ్గ వరశబ్దైశ్చ సతతం ప్రతిబోధితః	8
వన్ద్రిభి ర్వన్ద్రితః కాలే బహుభిః సూతమాగధైః	
గాఢాభి రనురూపాభిః స్తుతిభిశ్చ పరంతపః	9
అశ్రద్ధేయ మిదం లోకే న సత్యం ప్రతిభాతి మామ్	
ముహ్యతే ఖలు మే భావః స్వప్నోఽయ మితి మే మతిః	10
న నూనం దైవతం కించిత్ కాలేన బలవత్తరమ్	
యత్ర దాశరథీ రామో భూమా వేవమశేత సః	11
విదేహరాజస్య సుతా సీతా చ ప్రియ దర్శనా	
దయితా శాయితా భూమౌ స్సుషా దశరథస్య చ	12

ఇయం శయ్యా మమ బ్రాతు రిదం హి పరివర్తితమ్ స్థణ్ణిలే కరినే సర్వం గాత్రై ర్విమ్బుదితం తృణమ్	13
మన్యే సాభరణా సుష్టా సీతాఽస్మిన్ శయనే శుభా తత్ర తత్ర హి దృశ్యన్తే సక్తాః కనక బిన్దవః	14
ఉత్తరీయ మిహోసక్తం సువ్యక్తం సీతయా తదా తథా హ్యేతే ప్రకాశన్తే సక్తాః కౌశేయ తంతవః	15
మన్యే భర్తుః సుఖాశయ్యా యేన బాలా తపస్వినీ సుకుమారీ సతీ దుఃఖం న విజానాతి మైథిలీ	16
హా హతోస్మి నృశంసోఽహం యత్ సభార్యః కృతే మమ ఈద్యశీం రాఘవః శయ్యామఽధిశేతే హ్యనాథవత్	17
సార్వభౌమ కులే జాతః సర్వలోక సుఖావహః సర్వలోక ప్రియ స్త్యక్త్వా రాజ్యం సుఖ మనుత్తమమ్	18
కథ మిన్ద్రీవరశ్యామో రక్తాక్షః ప్రియ దర్శనః సుఖభాగీ న దుఃఖార్థః శయితో భువి రాఘవః	19
ధన్యః ఖలు మహాభాగో లక్ష్మణః శుభలక్షణః బ్రాతరం విషమే కాలే యో రామమఽనువర్తతే	20
సిద్ధార్థా ఖలు వైదేహీ పతిం యాఽనుగతా వనమ్ వయం సంశయితాః సర్వే హీనా స్తేన మహాత్మానా	21
ఆకర్ణధారా పృథివీ శూన్యేవ ప్రతిభాతి మే గతే దశరథే స్వర్గం రామే చారణ్యమాశ్రితే	22
న చ ప్రార్థయతే కశ్చిన్ మనసాపి వసుంధరామ్ వనేపి వసత స్తస్య బాహువీర్యాభిరక్షితామ్	23
శూన్య సంవరణా రక్షామఽయన్త్రిత హయ ద్విపామ్ అపావృత పురద్వారాం రాజధానీమఽరక్షితామ్	24
అప్రహృష్ట బలాం న్యూనాం విషమస్థామఽనావృతామ్ శత్రవో నాభిమన్యన్తే భక్ష్యాన్ విషకృతానివ	25
అద్య ప్రభృతి భూమౌ తు శయిష్యేఽహం తృణేషు వా	

ఫల మూలాఽశనో నిత్యం జటా చీరాణి ధారయన్	26
తస్యార్థ ముత్తరం కాలం నివత్స్యామి సుఖం వనే	
తం ప్రతిశ్రవమాముచ్య నాఽస్య మిథ్యా భవిష్యతి	27
వసన్తం బ్రాతురర్థాయ శత్రుఘ్నో మాఽనువత్స్యతి	
లక్ష్మణేన సహ త్వార్యో హ్యయోధ్యాం పాలయిష్యతి	28
అభిషేక్యన్తి కాకుత్స్థ మయోధ్యాయాం ద్విజాతయః	
అపి మే దేవతాః కుర్య రిమం సత్యం మనోరథమ్	29
ప్రసాద్యమానః శిరసా మయా స్వయం	
బహుప్రకారం యది నాభిఽపత్స్యతే	
తతోఽనువత్స్యామి చిరాయ రాఘవం	
వనేచరం నాఽర్హతి మా ముపేక్షితుమ్	30
<u>ఏకోననవతితమ స్సర్గః - గంగా తరణం</u>	
వ్యుష్య రాత్రిం తు తత్రైవ గంగాకూలే స రాఘవః	
భరతః కాల్య ముత్థాయ శత్రుఘ్న మిద మబ్రవీత్	1
శత్రుఘ్నోత్తిష్ఠ కిం శేషే నిషాదాధిపతిం గుహమ్	
శేఘ్రమానయ భద్రం తే తారయిష్యతి వాహినీమ్	2
జాగర్మి నాఽహం స్వపిమి తమేవార్యం విచిన్తయన్	
ఇత్యేవ మబ్రవీ ద్భ్రాతృ శత్రుఘ్నోపి ప్రచోదితః	3
ఇతి సంవదతో రేవమఽన్యోన్యం నరసింహయోః	
ఆగమ్య ప్రాణ్ణలిః కాలే గుహో భరత మబ్రవీత్	4
కచ్చిత్ సుఖం నదీతీరేఽవాత్స్యః కాకుత్స్థ శర్వరీమ్	
కచ్చి త్తే సహసైన్యస్య తావత్ సర్వమఽనామయమ్	5
గుహస్య తత్తు వచనం శృత్వా స్నేహో దుదీరితమ్	
రామస్యానువశో వాక్యం భరతోఽపీదమబ్రవీత్	6
సుఖా నః శర్వరీ రాజన్ పూజితాశ్చాపి తే వయమ్	
గంగాం తు నౌభిర్భవీష్వాభి ర్దాశాః సంతారయన్తు నః	7
తతో గుహః సంతర్వరితః శృత్వా భరత శాసనమ్	

ప్రతిప్రవిశ్య నగరం తం జ్ఞాతిజన మబ్రవీత్	8
ఉత్తిష్ఠత ప్రబుద్యధ్వం భద్ర మస్తు చ వః సదా నావః సమనుకర్షధ్వం తారయిష్యామ వాహినీమ్	9
తే తధోక్తాః సముత్థాయ త్వరితా రాజశాసనాత్ పశ్చా నావాం శతాన్యాశు సమానిన్యః సమన్తతః	10
అన్యాః స్వస్తిక విజ్ఞేయా మహాఘంటాధరా వరాః శోభమానాః పతాకిభి ర్యుక్తవాతాః సుసంహతాః	11
తతః స్వస్తిక విజ్ఞేయాం పాణ్డుకమ్బుళ సంవృతామ్ సనన్దిఘోషాం కల్యాణీం గుహో నావ ముపాహరత్	12
తా మారురోహ భరతః శత్రుఘ్నుశ్చ మహాయశాః కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ యాశ్చాన్యా రాజయోషితః	13
పురోహితశ్చ తత్ పూర్వం గురవే బ్రాహ్మణాశ్చ యే అనన్తరం రాజదారా స్తధైవ శకటాపణాః	14
ఆవాస మాదీపయతాం తీర్థం చాఽప్యవగాహతామ్ భాండాని చాదదానానాం ఘోష స్త్రిదివ మఽస్పృశత్	15
పతాకిన్యస్తు తా నావః స్వయం దాశై రధిష్ఠితాః వహన్తో జన మారూఢం తదా సంపేతురాశుగాః	16
నారీణామభిపూర్ణాస్తు కాశ్చిత్ కాశ్చిచ్ఛ వాజినామ్ కశ్చిదఽత్ర వహన్తి స్మ యానయుగ్యం మహాధనమ్	17
తాః స్మ గత్వా పరంతీర మఽవరోప్య చ తం జనమ్ నివృత్తాః కాండ చిత్రాణి క్రియన్తే దాశ బన్ధుభిః	18
సవైజయన్తాస్తు గజా గజారోహ ప్రచోదితాః తరన్తః స్మ ప్రకాశన్తే సధ్వజా ఇవ పర్వతాః	19
నావశ్చారురుహు శ్చాన్యే ప్లవై స్తేరు స్తథాఽపరే అన్యే కుమ్భు ఘట్టై స్తేరు రఽన్యే తేరుశ్చ బాహుభిః	20
సా పుణ్యా ధ్వజినీ గంగాం దాశైః సంతారితా స్వయమ్ మైత్రే ముహూర్తే ప్రయయౌ ప్రయాగవన ముత్తమమ్	21

ఆశ్వాసయిత్యా చ చమూం మహాత్మా	
నివేశయిత్యా చ యథోపజీషమ్	
ద్రష్టుం భరద్వాజమ్ ఋషి ప్రవర్యమ్	
ఋత్విగ్భృత స్సన్ భరతః ప్రతస్థే	22
స బ్రాహ్మణస్యాశ్రమ మభ్యుపేత్య	
మహాత్మనో దేవపురోహితస్య	
దదర్శ రమ్యోటజ వృక్ష షండం	
మహద్వనం విప్రవరస్య రమ్యం	23
<u>నవతితమ స్సర్గః - భరద్వాజాశ్రమ నివాసః</u>	
భరద్వాజాశ్రమం దృష్ట్వా క్రోశాదేవ నరర్షభః	
బలం సర్వ మవస్థాప్య జగామ సహమన్త్రిభిః	1
పద్భ్యామేవ హి ధర్మజ్ఞో న్యస్త శస్త్ర పరిచ్ఛదః	
వసానో వాససీ క్షౌమే పురోధాయ పురోధసమ్	2
తతః సందర్శనే తస్య భరద్వాజస్య రాఘవః	
మన్త్రిణ స్తా నఽవస్థాప్య జగామాఽనుపురోహితమ్	3
వసిష్ఠమఽథ దృష్ట్వైవ భరద్వాజో మహాతపాః	
సంచదాలాసనాత్ తూర్ణం శిష్యానఽర్ష్య మితి ఋవన్	4
సమాగమ్య వసిష్ఠేన భరతేనాభివాదితః	
అబుధ్యత మహాతేజాః సుతం దశరథస్య తమ్	5
తాభ్యా మఽర్ష్యం చ పాద్యం చ దత్త్వా పశ్చాత్ ఫలాని చ	
ఆనుపూర్వ్యా చ్చ ధర్మజ్ఞః పప్రచ్ఛ కుశలం కులే	6
అయోధ్యాయాం బలే కోశే మిత్రేష్వపి చ మన్త్రిషు	
జానన్ దశరథం వృత్తం న రాజాన ముదాహరత్	7
వసిష్ఠో భరతశ్చైనం పప్రచ్ఛతురనామయమ్	
శరీరేఽగ్నిషు వృక్షేషు శిష్యేషు మృగ పక్షిషు	8
తథేతి తత్ ప్రతిజ్ఞాయ భరద్వాజో మహాతపాః	
భరతం ప్రత్యువా చేదం రాఘవ స్నేహ బన్ధనాత్	9

కి మిహాగమనే కార్యం తవ రాజ్యం ప్రశాసతః	
ఏత దాచక్ష్య మే సర్వం న హి మే శుధ్యతే మనః	10
సుషువేయమమైత్రమ్ కౌసల్యానన్దవర్ధనమ్	
భ్రాతృ సహ సభార్యో యశ్చిరం ప్రవ్రాజితో వనమ్	11
నియుక్తః స్త్రీ నియుక్తేన పిత్రా యోఽసౌ మహాయశాః	
వనవాసీ భవేతీహ సమాః కిల చతుర్దశ	12
కచ్చి న్న తస్యాఽపాపస్య పాపంకర్తు మిహేచ్ఛసి	
అకంటకం భోక్తుమనా రాజ్యం తస్యానుజస్య చ	13
ఏవముక్తో భరద్వాజం భరతః ప్రత్యువాచ హ	
పర్యఽశ్య నయనో దుఃఖాద్వాచా సంసజ్జమానయా	14
హతోఽస్మి యది మా మేవం భగవానపి మన్యతే	
మత్తో న దోషమాశంకే నైవం మా మఽనుశాధి హి	15
న చైతదిష్టం మాతా మే య దవోచన్ మదన్తరే	
నాఽహ మేతేన తుష్టశ్చ న త ద్వచన మాదదే	16
అహం తు తం నరవ్యాఘ్ర ముపయాతః ప్రసాదకః	
ప్రతినేతు మయోధ్యాం చ పాదౌ తస్యాభివన్దితుమ్	17
తం మా మేవంగతం మత్వా ప్రసాదం కర్తుమఽర్హసి	
శంస మే భగవన్ రామః క్వ సంప్రతి మహీపతిః	18
వసిష్ఠాదిభిర్ ఋత్విగ్భిర్ యాచితో భగవాం స్తతః	
ఉవాచ తం భరద్వాజః ప్రసాదా ద్భరతం వచః	19
త్వయ్యేతత్ పురుషవ్యాఘ్ర యుక్తం రాఘవ వంశజే	
గురువృత్తి ర్దమశ్చైవ సాధూనాం చానుయాయితా	20
జానే చైతన్ మనఃస్థం తే దృఢీకరణమస్త్వితీ	
అప్పచ్చం త్వాం తథాత్యర్థం కీర్తిం సమభివర్ధయన్	21
జానే చ రామం ధర్మజ్ఞం ససీతం సహలక్ష్మణం	
అసౌ వసతి తే భ్రాతృ చిత్రకూటే మహాగిరౌ	22
శ్వస్తు గన్తాసి తం దేశం వసాఽద్య సహమన్త్రిభిః	

ఏతం మే కురు సుప్రాజ్ఞ కామం కామార్థ కోవిద	23
తత స్తథే త్యేవముదార దర్శనః	
ప్రతీత రూపో భరతోఽబ్రవీద్యచః	
చకార బుద్ధిం చ తదా మహాశ్రమే	
నిశా నివాసాయ నరాధిపాఽత్యజః	24

ఏకనవతితమ స్కంధః - భారద్వాజాతిథ్యం

కృత బుద్ధిం నివాసాయ తత్రైవ స మునిస్తదా	
భరతం కైకయాపుత్ర మాతిథ్యేన న్యమస్తయత్	1
అబ్రవీ ద్భరత స్త్వేనం నన్విదం భవతా కృతమ్	
పాద్య మఽర్ఘ్యం తథాతిథ్యం వనే య దుపపద్యతే	2
అథోవాచ భరద్వాజో భరతం ప్రహసన్నివ	
జానే త్వాం ప్రీతి సంయుక్తం తుష్యే స్త్వం యేన కేనచిత్	3
సేనాయాస్తు తవైతస్యాః కర్తు మిచ్ఛామి భోజనమ్	
మమ ప్రీతి ర్యథారూపా త్వమఽర్థో మనుజాధిప	4
కిమర్థం చాపి నిక్షిప్య దూరే బల మిహాగతః	
కస్మా న్నేహోపయాతోఽసి సబలః పురుషర్షభ	5
భరతః ప్రత్యువా చేదం ప్రాణ్ణలి స్తం తపోధనమ్	
ససైన్యో నోపయాతోఽస్మి భగవన్ భగవద్భయాత్	6
రాజ్ఞా చ భగవన్ నిత్యం రాజపుత్రేణ వా సదా	
యత్నతః పరిహర్తవ్యా విషయేషు తపస్వినాం	7
వాజిముఖ్యా మనుష్యాశ్చ మత్తాశ్చ వరవారణాః	
ప్రచ్ఛాద్య భగవన్ భూమిం మహతీమఽనుయాన్తి మామ్	8
తే వృక్షానుదకం భూమి మాశ్రమేషూటజాం స్తథా	
న హింస్య రితి తేనాఽహ మేక ఏవ సమాగతః	9
ఆనీయతా మితః సేనే త్యాజ్ఞప్తః పరమర్షిణా	
తతస్తు చక్రే భరతః సేనాయాః సముపాగమమ్	10
అగ్నిశాలాం ప్రవిశ్యాఽథ పీత్వాపః పరిమృజ్య చ	

ఆతిథ్యస్య క్రియా హేతో ర్విశ్వకర్మాణ మాహ్వాయత్	11
ఆహ్వాయే విశ్వకర్మాణ మఽహం త్వష్టార మేవ చ	
ఆతిథ్యం కర్తు మిచ్ఛామి తత్ర మే సంవిధీయతామ్	12
ఆహ్వాయే లోకపాలాం స్త్రీన్ దేవాన్ శక్రముఖాం స్థధా	
ఆతిథ్యం కర్తు మిచ్ఛామి తత్ర మే సంవిధీయతామ్	13
ప్రాక్రోతసశ్చ యా నద్యః ప్రత్యక్రోతస ఏవ చ	
పృథివ్యా మన్తరిక్షే చ సమాయాన్త్యఽద్య సర్వశః	14
అన్యః స్రవంతు మైరేయం సురా మఽన్యః సునిష్ఠితాం	
అపరా శ్చోదకం శీత మిక్షుకాండ రసోపమం	15
ఆహ్వాయే దేవ గంధర్వాన్ విశ్వావసు హహా హుహూన్	
తథై వాఽప్సరసో దేవీ గంధర్వీశ్చాపి సర్వశః	16
ఘృతాచీమఽథ విశ్వాచీం మిశ్రకేశీ మఽలంబుసాం	
నాగదంతాం చ హేమాం చ సోమామఽద్రికృత స్థలాం	17
శక్రం యాశ్చోపతిష్ఠన్తి బ్రహ్మాణం యాశ్చ యోషితః	
సర్వా స్తుమ్భురుణా సార్థ మాహ్వాయే సపరిచ్ఛదాః	18
వనం కురుషు యద్ధివ్యం వాసో భూషణపత్రవత్	
దివ్యనారీఫలం శశ్య త్తత్ కౌబేర మిహైతు చ	19
ఇహ మే భగవాన్ సోమో విధత్తా మఽన్నముత్తమమ్	
భక్ష్యం భోజ్యంచ చోష్యంచ లేహ్యంచ వివిధం బహు	20
విచిత్రాణి చ మాల్యాని పాదప ప్రచ్యుతాని చ	
సురాదీని చ పేయాని మాంసాని వివిధాని చ	21
ఏవం సమాధినా యుక్త స్తేజసాఽప్రతిమేన చ	
శిక్షాస్వర సమాయుక్తం తపసా చాఽబ్రవీన్ మునిః	22
మనసా ధ్యాయత స్తస్య ప్రాజ్ఞుఖస్య కృతాంజలేః	
ఆజగ్ము స్తాని సర్వాణి దైవతాని పృథక్పృథక్	23
మలయం దర్దురం చైవ తతః స్వేదనుదోఽనిలః	
ఉపస్సుశ్య వవౌ యుక్త్యా సుప్రియాత్మా సుఖః శివః	24

తతోఽభ్యవర్తంత ఘనా దివ్యాః కుసుమ వృష్టయః	
దివ్య దున్దుభి ఘోషశ్చ దిక్షు సర్వాసు శుశృవే	25
ప్రవవు శ్చోత్తమా వాతా నన్యతుశ్చాఽప్సరోగణాః	
ప్రజగు ర్దేవ గన్ధర్వా వీణాః ప్రముముచుః స్వరాన్	26
స శబ్దో ద్యాం చ భూమిం చ ప్రాణినాం శ్రవణాని చ	
వివేశోచ్చావచః శ్లక్షణః సమో లయగుణాన్వితః	27
తస్మిన్నుపరతే శబ్దే దివ్యే శ్చోత్ర సుఖే నృణామ్	
దదర్శ భారతం సైన్యం విధానం విశ్వకర్మణః	28
బభూవ హి సమా భూమిః సమన్తాత్ పంచయోజనాం	
శాద్వలై ర్బహుభి శ్చన్నా నీల వైడూర్య సన్నిభైః	29
తస్మిన్ బిల్వాః కపిణ్ణాశ్చ పనసా బీజపూరకాః	
ఆమలకోఽ బభూవుశ్చ చూతాశ్చ ఫలభూషణాః	30
ఉత్తరేభ్యః కురుభ్యశ్చ వనం దివ్యోపభోగవత్	
ఆజగామ నదీ దివ్యా తీరజై ర్బహుభి ర్వుతా	31
చతు శ్చాలాని శుభ్రాణి శాలశ్చ గజ వాజినామ్	
హర్మ్య ప్రాసాద సంబాధా స్తోరణాని శుభాని చ	32
సితమేఘ నిభం చాపి రాజవేశ్మ సుతోరణమ్	
దివ్యమాల్య కృతాకారం దివ్యగన్ధ సముక్షితమ్	33
చతురశ్ర మసంబాధం శయనాసన యానవత్	
దివ్యైః సర్వరసై ర్యుక్తం దివ్యభోజన వస్తువత్	34
ఉపకల్పిత సర్వాఽన్నం ధౌత నిర్మల భాజనమ్	
క్లుప్త సర్వాసనం శ్రీమత్ స్వాస్తీర్ణ శయనోత్తమమ్	35
ప్రవివేశ మహాబాహురఽనుజ్ఞాతో మహర్షిణా	
వేశ్మ తద్రత్నసంపూర్ణం భరతః కైకయీ సుతః	36
అనుజగ్ముశ్చ తం సర్వే మన్త్రిణః స పురోహితాః	
బభూవుశ్చ ముదా యుక్తా తం దృష్ట్వా వేశ్మ సంవిధిమ్	37
తత్ర రాజాసనం దివ్యం వ్యజనం చత్ర మేవ చ	

భరతో మన్త్రిభిః సార్థ మౌభ్యవర్తత రాజవత్	38
ఆసనం పూజయామాస రామాయాభిప్రణమ్య చ వాలవ్యజన మాదాయ న్యషీదత్ సచివాసనే	39
ఆనుపూర్వాన్ నిషీదుశ్చ సర్వే మన్త్రి పురోహితాః తతః సేనాపతిః పశ్చాత్ ప్రశాస్తా చ నిషీదతుః	40
తత స్తత్ర ముహూర్తేన నద్యః పాయస కర్ణమాః ఉపాతిష్ఠన్త భరతం భరద్వాజస్య శాసనత్	41
తాసా ముభయతః కూలం పాండు మృత్తిక లోపనాః రమ్యాశ్చావసథా దివ్యా బ్రహ్మణస్య ప్రసాదజాః	42
తేనైవ చ ముహూర్తేన దివ్యాభరణ భూషితాః ఆగు ర్వింశతి సాహస్రాః బ్రాహ్మణా ప్రహితాః స్త్రీయః	43
సువర్ణ మణి ముక్తాభిః ప్రవాళేన చ శోభితాః ఆగు ర్వింశతి సాహస్రాః కుబేర ప్రహితాః స్త్రీయః	44
యాభి ర్ఘోషితాః పురుషః సోన్మాద ఇవ లక్ష్మతే ఆగు ర్వింశతి సాహస్రా నన్దనాదౌపసరో గణాః	45
నారద స్తుమ్బురు గ్లోపః ప్రభయా సూర్య వర్చసః ఏతే గన్ధర్వ రాజానో భరతస్యా౭గ్రతో జగుః	46
అలమ్బుసా మిశ్రకేశీ పుణ్డరీకా౭థ వామనా ఉపాన్మత్యంస్తు భరతం భరద్వాజస్య శాసనాత్	47
యాని మాల్యాని దేవేషు యాని చైత్రరథే వనే ప్రయాగే తాన్య౭ద్యశ్యన్త భరద్వాజస్య తేజసా	48
బిల్వా మార్దంగికా ఆసన్ కాన్స్యగ్రాహో విభీతకాః అశ్వత్థా నర్తకాశ్చాసన్ భరద్వాజస్య శాసనాత్	49
తతః సరళ తాళాశ్చ తిలకా నక్తమాలకాః ప్రహృష్టా స్తత్ర సంపేతుః కుట్టా భూత్వా౭థ వామనాః	50
శింశపామలకీ జమ్బూ యాశ్చా౭న్యాః కాననే లతాః ప్రమదా విగ్రహం కృత్వా భరద్వాజాశ్రమే౭వసన్	51

సురాః సురాపాః పిబత పాయసం చ బుభుక్షితాః	
మాంసాని చ సుమేధ్యాని భక్ష్యంతాం యావదిచ్ఛథ	52
ఉచ్ఛాద్య స్నాపయన్తి స్మ నదీ తీరేషు వల్గుషు	
అప్యేక మేకం పురుషం ప్రమదాః సప్త చాష్ట చ	53
సంవాహన్త్యః సమాపేతు ర్నార్యే రుచిర లోచనాః	
పరిమృజ్య తథాఽన్యోన్యం పాయయన్తి వరాఙ్గానాః	54
హయాన్ గజాన్ ఖరా నుష్ట్రాం స్తదైవ సురభేః సుతాన్	
అభోజయన్ వాహనపా స్తేషాం భోజ్యం యథావిధి	55
ఇక్షూంశ్చ మధు లాజాంశ్చ భోజయన్తి స్మ వాహనాన్	
ఇక్ష్యాకువర యోధానాం చోదయన్తో మహాబలాః	56
నాఽశ్వబన్ధోఽశ్వ మాజానా న్న గజం కుంజరగ్రహాః	
మత్త ప్రమత్త ముదితా చమూః సా తత్ర సంబభౌ	57
తర్పితాః సర్వకామై స్తే రక్తచన్దన రూషితాః	
అప్సరోగణ సంయుక్తాః సైన్యా వాచముదైరయన్	58
నైవాఽయోధ్యాం గమిష్యామో న గమిష్యామ దణ్డకాన్	
కుశలం భరతస్యాఽస్తు రామస్యాఽస్తు తథా సుఖమ్	59
ఇతి పాదాత యోధాశ్చ హస్త్యఽశ్వారోహ బన్ధకాః	
అనాథా స్తం విధిం లబ్ధ్యా వాచ మేతా ముదైరయన్	60
సంప్రహృష్టా వినేదు స్తే నరా స్తత్ర సహస్రశః	
భరతస్యాఽనుయాతారః స్వర్గేఽయమితి చాఽబ్రువన్	61
నృత్యంతి స్మ హసంతి స్మ గాయంతి స్మ చ సైనికాః	
సమంతాత్ పరిధావంతి మాలోపేతాః సహస్రశః	62
తతో భుక్తవతాం తేషాం తదన్నమఽమృతోపమమ్	
దివ్యానుద్వీక్ష్య భక్ష్యాం స్తానఽభవద్భుక్షణే మతిః	63
ప్రేష్యాశ్చేట్యశ్చ వధ్వశ్చ బలస్థశ్చ సహస్రశః	
బభూవు స్తే భృశం తృప్తాః సర్వే చాహత వాససః	64
కుంజరాశ్చ ఖరోష్ట్రాశ్చ గోఽశ్వాశ్చ మృగ పక్షిణః	

బభూవుః సుభృతా స్తత్ర నాఽన్యో హ్యన్యమకల్పయత్	65
నాఽశుక్లవాసా స్తత్రాసీత్ క్షుధితో మలినోపి వా	
రజసా ధ్వస్త కేశో వా నరః కశ్చిదదృశ్యత	66
ఆజైశ్చాపి చ వారాహై ర్విష్టాన వరసంచయైః	
ఫలనిర్యాహ సంసిద్ధైః సూపై ర్గన్ధరసాన్వితైః	67
పుష్పద్వజవతీః పూర్ణాః శుక్లస్యాఽన్నస్య చాభితః	
దదృశు ర్విస్మితా స్తత్ర నరా లోహీః సహస్రశః	68
బభూవు ర్వన పార్శ్వేషు కూపాః పాయస కర్ణమాః	
తాశ్చ కామదుఘా గావో దృమాశ్చాసన్ మధుచ్యుతః	69
వాప్యో మైరేయ పూర్ణాశ్చ మృష్ట మాంసచయై ర్ఘృతాః	
ప్రతప్త పిఠరైశ్చాపి మార్గ మాయూర కౌక్కుట్టైః	70
పాత్రీణాం చ సహస్రాణి స్థాలీనాం నియుతాని చ	
న్యర్బుదాని చ పాత్రాణి శాతకుమ్భమయాని చ	71
స్థాల్యః కుమ్భ్యః కరమ్భ్యశ్చ దధిపూర్ణాః సుసంస్కృతాః	
యౌవనస్థస్య గౌరస్య కపిత్థస్య సుగన్ధినః	72
వ్రాదాః పూర్ణా రసాలస్య దద్భ్యః శ్వేతస్య చాఽపరే	
బభూవుః పాయసస్యాఽన్తే శర్కరాయాశ్చ సంచయాః	73
కల్కాం శ్చార్ణ కషాయాంశ్చ స్నానాని వివిధాని చ	
దదృశు ర్భాజనస్థాని తీర్థేషు సరితాం నరాః	74
శుక్లా నంశుమతశ్చాపి దన్త ధావన సంచయాన్	
శుక్లాం శ్చన్దన కల్కాంశ్చ సముద్గేష్వఽవతిష్ఠతః	75
దర్పణాన్ పరిమృష్టాంశ్చ వాససాం చాపి సంచయాన్	
పాదుకోపానహం చైవ యుగ్మాన్యఽత్ర సహస్రశః	76
అంజనీః కబ్జతాన్ కూర్చాన్ శస్త్రాణి చ ధనూంషి చ	
మర్మ త్రాణాని చిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ	77
ప్రతిపాన వ్రాదాన్ పూర్ణాన్ ఖరోష్ఠ్ర గజ వాజినామ్	
అవగాహ్య సుతీర్థాంశ్చ వ్రాదాన్ సోత్పల పుష్కరాన్	78

ఆకాశ వర్ణ ప్రతిమాన్ స్వచ్ఛ తోయాన్ సుఖా ఫ్లవాన్ నీల వైడూర్య వర్ణాంశ్చ మృదూన్ యవస సంచయాన్	79
నిర్వాపార్థాన్ పశూనాం తే దద్యశు స్తత్ర సర్వశః వ్యస్మయన్త మనుష్యా స్తే స్వప్నకల్పం తదద్భుతమ్	80
దృష్ట్వాఽఽతిథ్యం కృతం తాద్యగ్భరతస్య మహర్షిణా ఇత్యేవం రమమాణానాం దేవానామివ నన్దనే	81
భరద్వాజాశ్రమే రమ్యే సా రాత్రి ర్వ్యత్యవర్తత ప్రతిజగ్ముశ్చ తా నద్యో గన్ధర్వాశ్చ యథాగతమ్	82
భరద్వాజమఽనుజ్ఞాప్య తాశ్చ సర్వా వరాంగనాః తదైవ మత్తా మదిరోత్కటా నరాః తదైవ దివ్యాఽగరు చన్దనోక్షితాః తదైవ దివ్యా వివిధాః స్రగుత్తమాః సృధక్ప్రకీర్ణా మనుజైః ప్రమర్షితాః	83
<u>ద్వినవతితమ స్సర్గః -- భారద్వాజామంత్రణం</u>	
తత స్తాం రజనీ ముష్య భరతః సపరిచ్ఛదః కృతాతిథ్యో భరద్వాజం కామాఽదభిజగామ హా	1
తమ్ ఋషిః పురుషవ్యాఘ్రం ప్రేక్ష్య ప్రాజ్ఞాలి మాగతమ్ హుతాఽగ్నిహోత్రో భరతం భరద్వాజోఽభ్య భాషత	2
కచ్చిదఽత్ర సుఖా రాత్రి స్తవాఽస్మద్విషయే గతా సమగ్ర స్తే జనః కచ్చి దాతిథ్యే శంస మేఽనఘ	3
తమువా చాంజలిం కృత్వా భరతోభి ప్రణమ్య చ ఆశ్రమాదభి నిష్క్రాన్తమ్ ఋషి ముత్తమ తేజసం	4
సుఖోషితోఽస్మి భగవన్ సమగ్ర బల వాహనః తర్పితః సర్వ కామైశ్చ సామాత్యో భగవం స్త్వయా	5
అపేత క్షమ సంతాపాః సుభిక్షాః సుప్రతిశ్రయాః అపి ప్రేష్యానుపాదాయ సర్వే స్మ సుసుఖోషితాః	6
ఆమన్తయేఽహం భగవన్ కామం త్వామ్ ఋషిసత్తమ	

సమీపం ప్రస్థితం భ్రాతురైత్రేణేక్షస్వ చక్షుషా	7
ఆశ్రమం తస్య ధర్మజ్ఞ ధార్మికస్య మహాత్మనః	
ఆచక్ష్య కతమో మార్గః కియానితి చ శంస మే	8
ఇతి పృష్టస్టు భరతం భ్రాతృ దర్శన లాలసం	
ప్రత్యువాచ మహాతేజాః భరద్వాజో మహాతపాః	9
భరతాఽర్థ తృతీయేషు యోజనేష్వఽజనే వనే	
చిత్రకూటో గిరి స్తత్ర రమ్య నిర్దర కాననః	10
ఉత్తరం పార్శ్వ మాసాద్య తస్య మన్దాకినీ నదీ	
పుష్పిత ద్రుమ సంఘన్నా రమ్య పుష్పిత కాననా	11
అనన్తరం త త్సరిత శ్చిత్రకూటశ్చ పర్వతః	
తయోః పర్ణకుటీ తాత తత్ర తౌ వసతో ద్రువమ్	12
దక్షిణే నైవ మార్గేణ సవ్య దక్షిణ మేవ వా	
గజ వాజి రథాకీర్ణాం వాహినీం వాహినీ పతే	13
వాహయస్య మహాభాగ తతో ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్	
ప్రయాణ మితి తచ్ఛ్చత్వా రాజరాజస్య యోషితః	14
హిత్వా యానాని యానాఽర్థా బ్రాహ్మణం పర్యవారయన్	
వేపమానా కృశా దీనా సహ దేవ్యా సుమిత్రయా	15
కౌసల్యా తత్ర జగ్రాహ కరాభ్యాం చరణౌ మునేః	
అసమ్మద్ధేన కామేన సర్వలోకస్య గర్జితా	16
కైకేయీ తస్య జగ్రాహ చరణౌ సవ్యపత్రపా	
తం ప్రదక్షిణ మాగమ్య భగవన్తం మహామునిమ్	17
అదూరా ద్భరత సైవ తస్థౌ దీనమనా స్తదా	
తతః పప్రచ్ఛ భరతం భరద్వాజో దృఢ వ్రతః	18
విశేషం జ్ఞాతు మిచ్ఛామి మాత్మాణాం తవ రాఘవ	
ఏవముక్తస్టు భరతో భరద్వాజేన ధార్మికః	19
ఉవాచ ప్రాణ్ణలి ర్భూత్వా వాక్యం వచన కోవిదః	
యామిమాం భగవన్ దీనాం శోకాఽనశన కర్మితామ్	20

పితుర్తి మహిషీం దేవీం దేవతామివ పశ్యసి	
ఏషా తం పురుషవ్యాఘ్రం సింహ విక్రాంత గామినమ్	21
కౌసల్యా సుషువే రామం ధాతారమఽదితి ర్యథా	
అస్యా వామభుజం శ్లిష్టా యైషా తిష్ఠతి దుర్మనాః	22
ఇయం సుమిత్రా దుఃఖార్తా దేవీ రాజ్ఞశ్చ మధ్యమా	
కర్ణికారస్య శాఖేవ శీర్ణ పుష్పా వనాఽంతరే	23
ఏతస్యా స్త్రా సుతౌ దేవ్యాః కుమారౌ దేవ వర్ణినౌ	
ఉభౌ లక్ష్మణ శత్రుష్నౌ వీరౌ సత్య పరాక్రమౌ	24
యస్యాః కృతే నరవ్యాఘ్రౌ జీవనాశ మితో గతౌ	
రాజా పుత్ర విహీనశ్చ స్వర్గం దశరథో గతః	25
క్రోధనామఽకృతప్రజ్ఞాం దృష్టాం సుభగమానినీం	
ఐశ్వర్య కామాం కైకేయీ మఽనార్యా మార్యరూపిణీమ్	26
మమైతాం మాతరం విద్ధి నృశంసాం పాపనిశ్చయామ్	
యతో మూలం హి పశ్యామి వ్యసనం మహదాత్మనః	27
ఇత్యుక్త్వా నరశార్దూలో బాష్ప గద్గదయా గిరా	
స నిశశ్వాస తామ్రాఽక్షో నాగః క్రుద్ధో ఇవ శ్వసన్	28
భరద్వాజో మహర్షి స్తం ట్రువంతం భరతం తదా	
ప్రత్యువాచ మహాబుద్ధి రిదం వచన మర్థవత్	29
న దోషేణాఽవగంతవ్యా కైకేయీ భరత త్వయా	
రామ ప్రవ్రాజనం హ్యేతత్ సుఖోదర్కం భవిష్యతి	30
దేవానాం దానవానాం చ ఋషీణాం భావితాత్మనాం	
హిత మేవ భవిష్యద్ధి రామ ప్రవ్రాజినాదిహ	31
అభివాద్య తు సంసిద్ధః కృత్వా చైనం ప్రదక్షిణమ్	
ఆమన్త్య భరతః సైన్యం యుజ్యతా మిత్యఽచోదయత్	32
తతో వాజి రథాన్ యుక్త్వా దివ్యాన్ హేమ పరిష్కృతాన్	
అధ్యారోహత్ ప్రయాణార్థీ బహూన్ బహువిధో జనః	33
గజకన్యా గజాశ్చైవ హేమకణ్కాః పతాకినః	

జీమూతా ఇవ ఘర్మాఽన్తే సఘోషాః సంప్రతస్థిరే	34
వివిధాన్యపి యానాని మహాన్తి చ లఘూని చ	
ప్రయయుః సుమహార్థాణి పాదై రేవ పదాతయః	35
అథ యాన ప్రవేక్షేస్తు కౌసల్యా ప్రముఖాః స్త్రీయః	
రామ దర్శన కాంక్షిణ్యః ప్రయయు ర్ముదితా స్తదా	36
చంద్రాఽర్క తరుణాభాసాం నియుక్తాం శిబికాం శుభామ్	
ఆస్థాయ ప్రయయౌ శ్రీమాన్ భరతః సపరిచ్ఛదః	37
సా ప్రయాతా మహాసేనా గజ వాజి రథాకులా	
దక్షిణాం దిశ మావృత్య మహామేఘ ఇవోత్థితః	38
వనాని తు వ్యతిక్రమ్య జుష్టాని మృగ పక్షిభిః	
గంగాయాః పరవేలాయాం గిరిష్వపి నదీషు చ	39
సా సంప్రహృష్ట ద్విప వాజి యోధా	
విత్రాసయన్తీ మృగ పక్షి సంఘాన్	
మహాద్వనం తత్ ప్రవిగాహమానా	
రరాజ సేనా భరతస్య తత్ర	40
<u>త్రినవతితమ స్వర్గః - చిత్రకూటవన ప్రేక్షణం</u>	
తయా మహత్యా యాయిన్యా ధ్వజిన్యా వనవాసినః	
అర్ధితా యూథపా మత్తాః సయూధాః సంప్రదుద్రువుః	1
ఋక్షాః పృషత సంఘాశ్చ రురవశ్చ సమంతతః	
దృశ్యన్తే వనవాటేషు గిరిష్వపి నదీషు చ	2
స సంప్రతస్థే ధర్మాత్మా ప్రీతో దశరథాఽత్మజః	
వృతో మహత్యా నాదిన్యా సేనయా చతురంగయా	3
సాగరౌఘనిభా సేనా భరతస్య మహాత్మనః	
మహీం సంఘాదయామాస ప్రావృషి ద్యా మివాఽమ్బుదః	4
తురంగౌఘై రఽవతతా వారణైశ్చ మహాజవైః	
అనాలక్ష్యా చిరం కాలం తస్మిన్ కాలే బభూవ భూః	5
స గత్వా దూరమఽద్వ్యానం సుపరిశ్రాంత వాహనః	

ఉవాచ భరతః శ్రీమాన్ వసిష్ఠం మన్త్రిణాం వరమ్	6
యాదృశం లక్ష్మణే రూపం యథా చైవ శృతం మయా	
వ్యక్తం ప్రాప్తాః స్మ తం దేశం భరద్వాజో యమబ్రవీత్	7
అయం గిరి శ్చిత్రకూట ఇయం మన్దాకినీ నదీ	
ఏతత్ ప్రకాశతే దూరా స్మీలమేఘ నిభం వనమ్	8
గిరేః సానూని రమ్యాణి చిత్రకూటస్య సంప్రతి	
వారణై రవమృద్యన్తే మామకైః పర్వతోపమైః	9
ముంచంతి కుసుమా న్యేతే నగాః పర్వత సానుషు	
నీలా ఇవాతపాపాయే తోయం తోయధరా ఘనాః	10
కిన్నరా చరితం దేశం పశ్య శత్రుఘ్న పర్వతమ్	
మృగైః సమన్తాదాకీర్ణం మకరై రివ సాగరమ్	11
ఏతే మృగగణా భాన్తి శీఘ్ర వేగాః ప్రచోదితాః	
వాయు ప్రవిధ్వాః శరది మేఘరాజి రివామ్బరే	12
కుర్వన్తి కుసుమాపీడాన్ శిరస్సు సురభీనఽమీ	
మేఘ ప్రకాశైః ఫలకై ర్దాక్షిణాత్యా యథా నరాః	13
నిఘ్నాజ మివ భూత్వేదం వనం ఘోర ప్రదర్శనమ్	
అయోధ్యేవ జనాకీర్ణా సంప్రతి ప్రతిభాతి మే	14
ఖురై రుదీరితో రేణు ర్దివం ప్రచ్ఛాద్య తిష్ఠతి	
తం వహత్యఽనిలః శీఘ్రం కుర్వ న్నివ మమ ప్రియమ్	15
స్యన్దనాం స్తురగో పేతాన్ సూతముఖ్యై రధిష్ఠితాన్	
ఏతాన్ సంపతతః శీఘ్రం పశ్య శత్రుఘ్న కాననే	16
ఏతాన్ విత్రాసితాన్ పశ్య బర్హిణః ప్రియ దర్శనాన్	
ఏత మాపతతః శైలమఽధివాసం పతత్రిణాం	17
అతిమాత్రమఽయం దేశో మనోజ్ఞః ప్రతిభాతి మే	
తాపసానాం నివాసోఽయం వ్యక్తం స్వర్గపథో యథా	18
మృగా మృగీభిః సహితా బహువః పృషతా వనే	
మనోజ్ఞ రూపా లక్ష్మన్తే కుసుమై రివ చిత్రితాః	19

సాధు సైన్యాః ప్రతిష్ఠాంతాం విచిన్వన్తు చ కాననమ్	
యథా తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ దృశ్యేతే రామ లక్ష్మణౌ	20
భరతస్య వచః శృత్వా పురుషాః శస్త్ర పాణయః	
వివిశు స్తద్వనం శూరా ధూమార్గం దదృశు స్తతః	21
తే సమాలోక్య ధూమాఽగ్ర మూచు ర్భరత మాగతాః	
నామనుష్యే భవత్యగ్ని ర్వ్యక్త మత్రైవ రాఘవౌ	22
అథ నాఽత్ర నరవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రౌ పరంతపౌ	
మన్యే రామోపమాః సన్తి వ్యక్త మఽత్ర తపస్వినః	23
త చ్చుత్వా భరత స్తేషాం వచనం సాధు సమ్మతమ్	
సైన్యా నువాచ సర్వాం స్థానఽమిత్ర బలమర్దనః	24
యత్ తా భవన్త స్తిష్ఠన్తు నేతో గన్తవ్యమఽగ్రతః	
అహ మేవ గమిష్యామి సుమన్తో ధృతిరేవ చ	25
ఏవముక్తా స్తతః సైన్యా స్తత్ర తస్థుః సమన్తతః	
భరతో యత్ర ధూమాఽగ్రం తత్ర దృష్టిం సమాదధే	26
వ్యవస్థితా యా భరతేన సా చమూః	
నిరీక్షమాణాపి చ ధూమమగ్రతః	
బభూవ హృష్టా నచిరేణ జానతీ	
ప్రియస్య రామస్య సమాగమం తదా	27
<u>చతుర్నవతితమ స్సర్గః - చిత్రకూట వర్ణనా</u>	
దీర్ఘ కాలోపిత స్తస్మిన్ గిరౌ గిరి వన ప్రీయః	
వైదేహ్యః ప్రీయ మాకాంక్షన్ స్వం చ చిత్తం విలోభయన్	1
అథ దాశరథి శ్చిత్రం చిత్రకూట మఽదర్శయత్	
భార్యా మఽమర సంకాశః శచీమివ పురందరః	2
న రాజ్యా ద్భ్రంశనం భద్రే న సుహృద్భి ర్విना భవః	
మనో మే బాధతే దృష్ట్వా రమణీయ మిమం గిరిమ్	3
పశ్యేమమఽచలం భద్రే నానాద్విజగణా యుతమ్	
శిఖరైః ఖమివోద్విధై ర్ధాతుమద్భి ర్విభూషితమ్	4

కేచి ద్రుజత సంకాశాః కేచిత్ క్షతజ సన్నిభాః	
పీత మాంజిష వర్ణాశ్చ కేచిన్ మణివర ప్రభాః	5
పుష్యాఽర్క కేతకాభాశ్చ కేచి జ్యోతిరస ప్రభాః	
విరాజన్తేఽచలేన్ద్రస్య దేశా ధాతువిభూషితాః	6
నానామ్యుగగణై ర్ద్వీపిత రక్ష్యక్షగణై ర్స్వతః	
అదుష్టై ర్భాత్యయం శైలో బహుపక్షి సమాకులః	7
ఆమ్ర జమ్బ్వసనై ర్లోదైః ప్రియాలైః పనసై ర్దవైః	
అఙ్కోలై ర్భవ్య తినిశై ర్పిల్వ తిన్దుక వేణుభిః	8
కాశ్మర్యరిష్ట వరణై ర్మదూకై స్త్రీలకై స్తథా	
బదర్యామలకై ర్పిపై ర్వేత్ర ధన్వన బీజకైః	9
పుష్పవద్భిః ఫలోపేతై శ్చాయావద్భి ర్మనోరమైః	
ఏవమాదిభి రాకీర్ణః శ్రియం పుష్పత్యఽయం గిరిః	10
శైల ప్రస్తేషు రమ్యేషు పశ్యమాన్ రోమహర్షణాన్	
కిన్నరాన్ ద్వంద్వశో భద్రే రమమాణాన్ మనస్వినః	11
శాఖాఽవసక్తాన్ ఖడ్గాంశ్చ ప్రవరాణ్యఽమ్బరాణి చ	
పశ్య విద్యాధర స్త్రీణాం క్రీడోద్దేశాన్ మనోరమాన్	12
జల ప్రపాతై రుద్భేదైః నిష్యన్తైశ్చ క్వచిత్ క్వచిత్	
స్రవద్భిర్భాత్యఽయం శైలః స్రవన్మద ఇవ ద్విపః	13
గుహా సమీరణో గన్ధాన్ నానాపుష్పభవాన్ వహాన్	
ఘ్రాణ తర్పణ మఽభ్యేత్య కం నరం న ప్రహర్షయేత్	14
యదీహ శరదోఽనేకా స్వయా సార్థ మఽనిన్దితే	
లక్ష్మణేన చ వత్స్యామి న మాం శోకః ప్రథక్యతి	15
బహుపుష్ప ఫలే రమ్యే నానాద్విజగణా యుతే	
విచిత్ర శిఖరే హ్యస్మిన్ రతవానఽస్మి భామిని	16
అనేన వనవాసేన మయా ప్రాప్తం ఫల ద్వయమ్	
పితుశ్చాఽన్యణతా ధర్మే భరతస్య ప్రియం తథా	17
వైదేహి రమసే కచ్చిచ్చిత్రకూటే మయా సహ	

పశ్యన్తీ వివిధాన్ భావాన్ మనో వాక్యాయ సంయతాన్	18
ఇద మేవాఽమృతం ప్రాహూ రాజ్ఞి రాజర్షయః పరే	
వనవాసం భవాఽర్థాయ ప్రేత్య మే ప్రపితామహాః	19
శిలాః శైలస్య శోభన్తే విశాలాః శతశోభితః	
బహుళా బహుళైర్వర్ణై ర్నీల పీత సీతాఽరుణైః	20
నిశిభాన్త్యఽచలేన్ద్రస్య హుతాశన శిఖా ఇవ	
ఓషధ్యః స్వప్రభా లక్ష్మ్యా భ్రాజమానాః సహస్రశః	21
కేచిత్ క్షయనిభాః దేశాః కేచి దుద్యాన సన్నిభాః	
కేచి దేకశిలా భాన్తి పర్వతస్యాఽస్య భామిని	22
భిత్వేవ వసుధాం భాతి చిత్రకూటః సముత్థితః	
చిత్రకూటస్య కూటోఽయం దృశ్యతే సర్వతః శుభః	23
కుష్ఠ పున్నాగ స్థగర భూర్జ పత్రోత్తర చ్చదాన్	
కామినాం స్వాస్తరాన్ పశ్య కుశేశయదళా యుతాన్	24
మృదితాశ్చాఽపవిద్ధాశ్చ దృశ్యన్తే కమల స్రజః	
కామిభి ర్పనితే పశ్య ఫలాని వివిధాని చ	25
వస్వోకసారాం నలినీమత్యేతీవోత్తరాన్ కురూన్	
పర్వత శ్చిత్రకూటోఽసౌ బహుమూల ఫలోదకః	26
ఇమం తు కాలం వనితే విజహ్నివాన్	
త్వయా చ సీతే సహ లక్ష్మణేన చ	
రతిం ప్రపత్యే కులధర్మ వర్ధినీం	
సతాం పథి స్వైర్నియమైః పరైః స్థితః	27
<u>పంచనవతితమ స్సర్గః - మందాకినీ వర్ణనా</u>	
అథ శైలా ద్వినిష్క్రమ్య మైథిలీం కోసలేశ్వరః	
అదర్శయ చ్చుభజలాం రమ్యాం మందాకినీం నదీమ్	1
అబ్రవీచ్ఛ వరారోహం చన్ద్రచారునిభాననామ్	
విదేహ రాజస్య సుతాం రామో రాజీవలోచనః	2
విచిత్ర పులినాం రమ్యాం హంస సారస సేవితామ్	

కమలై రుపసంపన్నాం పశ్య మన్దాకినీం నదీమ్	3
నానావిదై స్తీరరుహై ర్వుతాం పుష్ప ఫల ద్రుమైః	
రాజన్తీం రాజరాజస్య నలినీ మివ సర్వతః	4
మృగ యూధ నిపీతాని కలుషామ్భాంసి సామ్ప్రతమ్	
తీర్థాని రమణీయాని రతిం సంజనయన్తి మే	5
జటాఽజినధరాః కాలే వల్కలోత్తర వాససః	
ఋషయ స్త్వఽవగాహన్తే నదీం మందాకినీం ప్రియే	6
ఆదిత్య ముపతిష్ఠన్తే నియమా దూర్ద్వబాహవః	
ఏతే పరే విశాలాక్షీ మునయః సంశిత వ్రతాః	7
మారుతోద్ధూత శిఖరైః ప్రన్యత్త ఇవ పర్వతః	
పాదపైః పత్ర పుష్పాణి సృజద్భిరభితో నదీమ్	8
క్వచిన్మణి నికాశోదాం క్వచిత్ పులిన శాలినీమ్	
క్వచిత్ సిద్ధజనాకీర్ణాం పశ్య మన్దాకినీం నదీమ్	9
నిర్ధూతాన్ వాయునా పశ్య వితతాన్ పుష్పసంచయాన్	
పోప్లూయమానా నఽపరాన్ పశ్య త్వం జలమధ్యగాన్	10
పశ్యేతాన్ వల్ల వచసో రథాంగాహ్వయనా ద్విజాః	
అధిరోహన్తి కల్యాణి నిఘ్నాజన్తః శుభా గిరః	11
దర్శనం చిత్రకూటస్య మన్దాకిన్యాశ్చ శోభనే	
అధికం పురవాసా చ్చ మన్యే చ తవ చ దర్శనాత్	12
విధూత కలుషైః సిద్ధై స్తపో దమ శమాఽన్వితైః	
నిత్య విక్షోభిత జలాం విగాహస్వ మయా సహ	13
సఖీవచ్ఛ విగాహస్వ సీతే మన్దాకినీమ్ నదీం	
కమలాన్యఽవమజ్జన్తీ పుష్కరాణి చ భామిని	14
త్వం పౌరజనవ ద్వాలానఽయోధ్యా మివ పర్వతమ్	
మన్యస్వ వనితే నిత్యం సరయూవదిమాం నదీమ్	15
లక్ష్మణశ్చాపి ధర్మాత్మా మన్నిదేశే వ్యవస్థితః	
త్వం చాఽనుకూలా వైదేహీ ప్రీతిం జనయతో మమ	16

ఉపస్పృశం స్త్రీషవణం మధు మూల ఫలాఽశనః నాయోధ్యాయై న రాజ్యాయ స్పృహయేఽద్య త్వయా సహ 17 ఇమాం హి రమ్యాం గజయూథ లోలితాం నిపీత తోయాం గజ సింహ వానరైః సుపుష్పితైః పుష్పధరై రఽలంకృతాం న సోఽస్తి యః స్యా దఽగతక్లమః సుఖీ	18
ఇతీవ రామో బహుసంగతం వచః ప్రియా సహాయః సరితం ప్రతి ట్టువన్ చచార రమ్యం నయనాంజన ప్రభం స చిత్రకూటం రఘువంశ వర్ధనః	19
<u>షణ్ణవతితమ స్వర్గః - లక్ష్మణ క్రోధః</u>	
తాం తథా దర్శయిత్వాతు మైథిలీం గిరి నిమ్నగాం నిషసాద గిరిప్రస్థే సీతాం మాంసేన ఛందయన్	1
ఇదం మేధ్య మిదం స్వాదు నిష్ఠప్త మిద మఽగ్నినా ఏవ మాస్తే స ధర్మాత్మా సీతయా సహ రాఘవః	2
తథా తత్రాసత స్తస్య భరత స్యోపయాయినః సైన్య రేణుశ్చ శబ్దశ్చ ప్రాదురాస్తాం నభః స్ఫుశౌ	3
ఏతస్మిన్నస్తరే త్రస్తాః శబ్దేన మహతా తతః అర్దితా యూథపా మత్తాః సయూథా దుద్రువు ర్దిశః	4
స తం సైన్య సముద్భూతం శబ్దం శుశ్రావ రాఘవః తాంశ్చ విప్రద్రుతాన్ సర్వాన్ యూథపా నఽన్వవైక్షత	5
తాంశ్చ విద్రవతో దృష్ట్వా తం చ శృత్వా మహాస్వనమ్ ఉవాచ రామః సామిత్రిం లక్ష్మణం దీప్తతేజసం	6
హంత లక్ష్మణ పశ్యేహ సుమిత్రా సుప్రజా స్త్వయా భీమ స్తనిత గమ్భీర స్తుములః శ్రూయతే స్వనః	7
గజ యూథానివాఽరణ్యే మహిషావా మహావనే విత్రాసితా మృగాః సింహైః సహసా ప్రద్యతా దిశః	8

రాజా వా రాజమాత్రో వా మృగయామఽటతే వనే	
అన్య ద్వా శ్వాపదం కించిత్ సౌమిత్రే జ్ఞాతుమఽర్హసి	9
సుదుశ్చరో గిరిశ్చాఽయం పక్షిణామపి లక్ష్మణ	
సర్వమేత ద్యధాతత్వ మచిరాత్ జ్ఞాతు మర్హసి	10
స లక్ష్మణః సంత్వరితః సాల మారుహ్య పుష్పితమ్	
ప్రేక్షమాణో దిశః సర్వాః పూర్వాం దిశ మవైక్షత	11
ఉదజ్జుఖః ప్రేక్షమాణో దదర్శ మహతీం చమూమ్	
గజాఽశ్వ రథ సంబాధాం య తై ర్యుక్తాం పదాతిభిః	12
తామఽశ్వ గజ సంపూర్ణాం రథ ద్వజ విభూషితామ్	
శశంస సేనాం రామాయ వచనం చేద మబ్రవీత్	13
అగ్నిం సంశమయత్వార్యః సీతా చ భజతాం గుహమ్	
సజ్యం కురుష్య చాపం చ శరాంశ్చ కవచం తథా	14
తం రామః పురుషవ్యాఘ్రో లక్ష్మణం ప్రత్యువాచ హ	
అఙ్గాఽవేక్షస్య సౌమిత్రే కస్యేమాం మన్యసే చమూమ్	15
ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్య మబ్రవీత్	
దిధక్ష న్నివ తాం సేనాం రుషితః పావకో యథా	16
సంపన్నం రాజ్యమిచ్ఛంస్తు వ్యక్తం ప్రాప్యాభిషేచనమ్	
ఆవాం హస్తుం సమఽభ్యేతి భరతః కైకయీ సుతః	17
ఏష వై సుమహాన్ శ్రీమాన్ విటపీ సంప్రకాశతే	
విరాజత్యుద్గత స్కన్ధః కోవిదారధ్వజో రథే	18
భజంత్యేతే యథాకామ మశ్వానారుహ్య శీఘ్రగాన్	
ఏతే బ్రాజన్తి సంహృష్టా గజా నారుహ్య సాదినః	19
గృహీత ధనుషౌ చావాం గిరిం వీర శ్రయావహే	
అథవేహైవ తిష్ఠావః సన్నద్ధావుద్యతాయుధౌ	20
అపి నౌ వశ మాగచ్ఛేత్ కోవిదారధ్వజో రణే	
అపి ద్రక్ష్యామి భరతం యత్కృతే వ్యసనం మహత్	21
త్వయా రాఘవ సంప్రాప్తం సీతయా చ మయా తథా	

యన్నిమిత్తం భవాన్ రాజ్యాచ్యుతో రాఘవ శాశ్వతాత్	22
సంప్రాప్తోఽయమరిర్వీర భరతో వధ్య ఏవ మే	
భరతస్య వధే దోషం నాఽహం పశ్యామి రాఘవ	23
పూర్వాఽపకారిణం హత్వా న హ్యధర్మేణ యుజ్యతే	
పూర్వాఽపకారీ భరత స్త్యక్త ధర్మశ్చ రాఘవ	24
ఏతస్మిన్నిహతే కృత్వా మఽనుశాధి వసుంధరామ్	
అద్య పుత్రం హతం సంఖ్యే కైకేయీ రాజ్య కాముకా	25
మయా పశ్యేత్ సుదుఃఖార్తా హస్తి భగ్నుమివ ద్రుమమ్	
కైకేయీం చ వధిష్యామి సాఽనుబన్ధాం సబాన్ధవామ్	26
కలుషేణాఽద్య మహతా మేదినీ పరిముచ్యతామ్	
అద్యేమం సంయతం క్రోధమఽసత్కారం చ మానద	27
మోక్ష్యామి శత్రు సైన్యేషు కక్షేష్వివ హుతాశనమ్	
అద్వైత చ్చిత్రకూటస్య కాననం నిశితైః శరైః	28
భిన్నన్ శత్రు శరీరాణి కరిష్యే శోణితోక్షితమ్	
శరై ర్నిర్భిన్న హృదయాన్ కుంజరాం స్తురగాం స్తథా	29
శ్వాపదాః పరికర్షన్తు నరాంశ్చ నిహతాన్ మయా	
శరాణాం ధనుషశ్చాఽహ మన్యణోఽస్మి మహావనే	30
స సైన్యం భరతం హత్వా భవిష్యామి న సంశయః	
<u>సప్తనవతితమ స్కంధః - భరతగుణ ప్రశంసా</u>	
సుసంరబ్ధం తు సౌమిత్రిం లక్ష్మణం క్రోధ మూర్చ్ఛితమ్	
రామస్తు పరిసాంత్యాఽథ వచనం చేద మబ్రవీత్	1
కి మఽత్ర ధనుషా కార్యమఽసినా వా సచర్మణా	
మహేష్వాసే మహాప్రాజ్ఞే భరతే స్వయమాగతే	2
పితుః సత్యం ప్రతిశృత్య హత్వా భరతమాగతం	
కిం కరిష్యామి రాజ్యేన సాఽపవాదేన లక్ష్మణ	3
యద్ధవ్యం బాంధవానాం వా మిత్రాణాం వా క్షయే భవేత్	
నాఽహం తత్ ప్రతిగృహ్ణీయ్యాం భక్షాన్ విషకృతానివ	4

ధర్మమర్థం చ కామం చ పృథివీం చాపి లక్ష్మణ	
ఇచ్ఛామి భవతామృతే ఏతత్ ప్రతిశ్యణోమి తే	5
బ్రాత్రాణాం సంగ్రహార్థం చ సుఖార్థం చాపి లక్ష్మణ	
రాజ్యమప్యృహ మిచ్ఛామి సత్యేనాయుధ మాలభే	6
నేయం మమ మహీ సౌమ్య దుర్లభా సాగారామ్బరా	
న హీచ్ఛేయమృదర్మేణ శక్తత్వమపి లక్ష్మణ	7
యద్విना భరతం త్వాం చ శత్రుఘ్నం చాపి మానద	
భవేన్నమ సుఖం కించిద్భస్మ తత్ కురుతాం శివీ	8
మన్యేృహ మాగతోృయోధ్యాం భరతో బ్రాత్య వత్సలః	
మమ ప్రాణాత్ ప్రియతరః కులధర్మ మృనుస్మరన్	9
శృత్వా ప్రవ్రాజితం మాం హి జటావల్కల ధారిణం	
జానక్యా సహితం వీర త్వయా చ పురుషర్షభ	10
స్నేహేనాక్రాంత హృదయః శోకేనాకులితేంద్రియః	
ద్రష్టుమభ్యాగతో హ్యేష భరతో నాృన్యధాగతః	11
అంబాం చ కైకేయీం రుష్య పరుషం చాృప్రియమ్ వదన్	
ప్రసాద్య పితరం శ్రీమాన్ రాజ్యం మే దాతు మాగతః	12
ప్రాప్తకాలం యదేషోృస్మాన్ భరతో ద్రష్టు మిచ్ఛతి	
అస్మాసు మనసా హ్యేష నాృహితం కించిదాచరేత్	13
విప్రియం కృతపూర్వం తే భరతేన కదా ను కిమ్	
ఈదృశం వా భయం తేృద్య భరతం యద్విశంకసే	14
న హి తే నిఘ్నం వాచ్యో భరతో నాృప్రియం వచః	
అహం హ్యప్రియముక్తః స్యాం భరతస్యాృప్రియే కృతే	15
కథం ను పుత్రాః పితరం హన్యుః కస్యాంచిదాపది	
బ్రాతా వా బ్రాతరం హన్యాత్ సౌమిత్రే ప్రాణ మాత్మనః	16
యది రాజ్యస్య హేతో స్త్వ మిమాం వాచం ప్రభాషసే	
వక్ష్యామి భరతం దృష్ట్వా రాజ్య మస్మైృప్రదీయతామ్	17
ఉచ్యమానోపి భరతో మయా లక్ష్మణ తత్త్వతః	

రాజ్యమఁజ్జై ప్రయచ్ఛేతి బాఢ మిత్యేవ వక్ష్యతి	18
తథోక్తో ధర్మశీలేన భ్రాత్రా తస్య హితే రతః	
లక్ష్మణః ప్రవివేశేవ స్వాని గాత్రాణి లజ్జయా	19
త ద్వాక్యం లక్ష్మణః శృత్వా వ్రీళితః ప్రత్యువాచ హ	
త్వాం మన్యే ద్రష్టు మాయాతః పితా దశరథః స్వయం	20
వ్రీళితం లక్ష్మణం దృష్ట్వా రాఘవః ప్రత్యువాచ హ	
ఏష మన్యే మహాబాహు రిహస్మాన్ ద్రష్టు మాగతః	21
అథవా నౌ ద్రువం మన్యే మన్యమానః సుఖోచితౌ	
వనవాస మనుష్యాయ గృహాయ ప్రతినేష్యతి	22
ఇమాం వా ప్యేష వైదేహీమత్యన్త సుఖ సేవినీమ్	
పితా మే రాఘవఃశ్రీమాన్ వనాదాదాయ యాస్యతి	23
ఏతౌ తౌ సంప్రకాశేతే గోత్రవన్తౌ మనోరమా	
వాయువేగ సమౌ వీర జవనౌ తురగోత్తమౌ	24
స ఏష సుమహాకాయః కంపతే వాహినీ ముఖే	
నాగః శత్రుంజయౌ నామ వృద్ధ స్తాతస్య ధీమతః	25
న తు పశ్యామి తచ్ఛత్రం పాండరం లోకసత్కృతం	
పితుర్దివ్యం మహాబాహో సంశయౌ భవతీహ మే	26
వృక్షాఽగ్రా దవరోహ త్వం కురు లక్ష్మణ మద్వచః	
ఇతీవ రామౌ ధర్మాత్మా సౌమిత్రిం త మువాచ హ	27
అవతీర్య తు సాలాఽగ్రాత్ తస్మాత్ స సమితింజయః	
లక్ష్మణః ప్రాణ్ణలిర్భూత్వా తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః	28
భరతేనాఽథ సందిష్టా సమ్మర్దో న భవేదితి	
సమన్తాత్ తస్య శైలస్య సేనా వాస మకల్పయత్	29
అద్యర్థ మిక్ష్వాకు చమూ ర్యోజనం పర్వతస్య సా	
పార్శ్వే న్యవిశ దావృత్య గజ వాజి రథాకులా	30
సా చిత్తకూటే భరతేన సేనా	
ధర్మం పురస్కృత్య విధూయ దర్పమ్	

ప్రసాదనాఽర్థం రఘునందనస్య	
విరాజతే నీతిమతా ప్రణీతా	31
<u>అష్టనవతితమ స్వర్ణః - రామాన్వేషణం</u>	
నివేశ్య సేనాం తు విభుః పద్భ్యాం పాదవతాం వరః	
అభిగన్తుం స కాకుత్స్థ మియేష గురువర్తకమ్	1
నివిష్టమాత్రే సైన్యే తు యథోద్దేశం వినీతవత్	
భరతో భ్రాతరం వాక్యం శత్రుఘ్న మిద మబ్రవీత్	2
క్షిప్రం వన మిదం సౌమ్య నరసంఘైః సమన్తతః	
లుబ్ధైశ్చ సహితైరేభి స్త్వ మన్వేషితు మర్హసి	3
గుహో జ్ఞాతి సహస్రేణ శరచాపాఽసి ధారిణా	
సమన్వేషతు కాకుత్స్థా వస్మిన్ పరివృతః స్వయం	4
అమాత్యైః సహపౌరైశ్చ గురుభిశ్చ ద్విజాతిభిః	
వనం సర్వం చరిష్యామి పద్భ్యాం పరివృతః స్వయం	5
యావ న్న రామం ద్రక్ష్యామి లక్ష్మణం వా మహాబలమ్	
వైదేహీం వా మహాభాగాం న మే శాన్తి ర్భవిష్యతి	6
యావ న్న చన్ద్ర సంకాశం ద్రక్ష్యామి శుభమాననమ్	
బ్రాతుః పద్మపలాశాక్షం న మే శాన్తిర్భవిష్యతి	7
యావ న్న చరణౌ బ్రాతుః పార్థివ వ్యంజనాన్వితౌ	
ప్రగ్రహీష్యామి శిరసా న మే శాన్తిర్భవిష్యతి	8
యావ న్న రాజ్యే రాజ్యాఽర్థః పితృ పైతామహే స్థితః	
అభిషేక జల క్షిన్నో న మే శాన్తిర్భవిష్యతి	9
సిద్ధార్థః ఖలు సౌమిత్రి ర్యశ్చంద్ర విమలోపమం	
ముఖం పశ్యతి రామస్య రాజీవాక్షం మహాద్యుతి	10
కృతకృత్యా మహాభాగా వైదేహీ జనకాత్మజా	
భర్తారం సాగరాంతాయాః పృథివ్యా యాఽనుగచ్ఛతి	11
సుభగ శ్చిత్రకూటోఽసౌ గిరిరాజోపమో గిరిః	
యస్మిన్ వసతి కాకుత్స్థః కుబేర ఇవ నన్దనే	12

కృతకార్య మిదం దుర్గం వనం వ్యాల నిషేవితమ్ యదధ్యాస్తే మహాతేజా రామః శస్త్ర భృతాం వరః	13
ఏవముక్త్యా మహాతేజా భరతః పురుషర్షభః పద్భ్యామేవ మహాబాహుః ప్రవివేశ మహద్వనమ్	14
స తాని ద్రుమ జాలాని జాతాని గిరిసానుషు పుష్పితాఽగ్రాణి మధ్యేన జగామ వదతాం వరః	15
స గిరే శ్చిత్రకూటస్య సాల మాసాద్య పుష్పితమ్ రామాశ్రమగతస్యాఽగ్నే ర్దదర్శ ద్వజ ముచ్చితమ్	16
తం దృష్ట్వా భరతః శ్రీమాన్ ముమోద సహ బాన్ధవః అత్ర రామ ఇతి జ్ఞాత్వా గతః పారమివాఽమ్భుసః	17
స చిత్రకూటే తు గిరౌ నిశమ్య రామాశ్రమం పుణ్యజనోపపన్నమ్ గుహీన సార్దం త్వరితో జగామ	
పున ర్నివేశ్యైవ చమూం మహాత్మా	18
<u>ఏకోనశతతమ స్కర్ణః - రామ సమాగమః</u>	
నివిష్టాయాం తు సేనాయా ముత్సుకో భరత స్తతః జగామ భ్రాతరం ద్రష్టుం శత్రుఘ్నమఽనుదర్శయన్	1
ఋషిం వసిష్ఠం సందిశ్య మాతృ శ్రీ శేషు మానయ ఇతి త్వరిత మగ్రే స జగామ గురువత్సలః	2
సుమస్త్ర స్తపి శత్రుఘ్న మఽదూరా దన్వపద్యత రామ దర్శనజ స్తర్షో భరతస్యేవ తస్య చ	3
గచ్ఛ న్నేవాఽథ భరత స్తాపసాలయ సంశ్రితామ్ భ్రాతుః పర్ణకుటీం శ్రీమానుటజం చ దదర్శ హ	4
శాలాయా స్వగ్రత స్తస్యా దదర్శ భరత స్తదా కాష్ఠాని చావభగ్నాని పుష్పాణ్యపచితాని చ	5
సలక్ష్మణస్య రామస్య దదర్శాఽశ్రమ మీయుషః కృతం వృక్షేష్వభిజ్ఞానం కుశచీరైః క్వచిత్ క్వచిత్	6

దదర్శ చ వనే తస్మిన్ మహతః సంచయాన్ కృతాన్ మృగాణాం మహిషాణాం చ కరీషైః శీతకారణాత్	7
గచ్ఛన్నేవ మహాబాహు ర్ద్యుతిమాన్ భరత స్తదా శత్రుఘ్నం చాఽబ్రవీత్ ధృష్ట స్తా నఽమాత్యాంశ్చ సర్వశః	8
మన్యే ప్రాప్తా స్మ తం దేశం భరద్వాజోయ మబ్రవీత్ నాఽతిదూరే హి మన్యేఽహం నదీం మన్దాకినీ మితః	9
ఉచ్చైర్బద్ధాని చీరాణి లక్ష్మణేన భవేదయమ్ అభిజ్ఞాన కృతః పన్థా వికాలే గన్తు మిచ్ఛతా	10
ఇదం చోదాత్త దన్తానాం కుంజరాణాం తరస్వినామ్ శైలపార్శ్వే పరిక్రాంత మఽన్యోన్య మభిగర్జతామ్	11
యమేవాఽఽధాతు మిచ్ఛన్తి తాపసాః సతతం వనే తస్యాఽసౌ దృశ్యతే ధూమః సంకులః కృష్ణ వర్తనః	12
అత్రాఽహం పురుషవ్యాఘ్రం గురుసంస్కార కారిణమ్ ఆర్యం ద్రక్ష్యామి సంహృష్టం మహర్షిమివ రాఘవమ్	13
అథ గత్వా ముహూర్తం తు చిత్రకూటం స రాఘవః మన్దాకినీ మఽనుప్రాప్త స్తం జనం చేద మబ్రవీత్	14
జగత్యాం పురుషవ్యాఘ్ర ఆస్తే వీరాసనే రతః జనేన్ద్రో నిర్జనం ప్రాప్య ధి జ్ఞే జన్మ సజీవితమ్	15
మత్కృతే వ్యసనం ప్రాప్తో లోకనాథో మహాద్యుతిః సర్వాన్ కామాన్ పరిత్యజ్య వనే వసతి రాఘవః	16
ఇతి లోకసమాక్రुష్టః పాదేష్వద్య ప్రసాదయన్ రామం తస్య పతిష్యామి సీతాయా లక్ష్మణస్య చ	17
ఏవం స విలపం స్తస్మిన్ వనే దశరథాత్మజః దదర్శ మహతీం పుణ్యాం పర్ణశాలాం మనోరమామ్	18
సాల తాలాఽశ్వకర్ణానాం పర్ణై ర్బహుభి రావృతామ్ విశాలాం మృదు విస్తీర్ణాం కుశై ర్వేదిమివాఽద్వరే	19
శక్రాఽయుధ నికాశైశ్చ కారుక్మై ర్భార సాధనైః	

రుక్మ పృష్ఠై ర్మహాసారైః శోభితాం శత్రుబాధకైః	20
అర్కరశ్మి ప్రతీకాశై ర్హోరై స్తూణీగతైః శరైః	
శోభితాం దీప్త వదనైః సర్పై ర్భోగవతీ మివ	21
మహారజత వాసోభ్యామఽసిభ్యాం చ విరాజితామ్	
రుక్మబిన్దు విచిత్రాభ్యాం చర్మభ్యాం చాపి శోభితామ్	22
గోధాంగులిత్రై రాసక్తై శ్చిత్రైః కాంచన భూషితైః	
అరిసంఘైరఽనాధ్యుష్యాం మృగైః సింహ గుహా మివ	23
ప్రాగుదక్రవణాం వేదిం విశాలాం దీప్తపావకామ్	
దదర్శ భరత స్తత్ర పుణ్యాం రామనివేశనే	24
నిరీక్ష్య స ముహూర్తం తు దదర్శ భరతో గురుమ్	
ఉటజే రామ మాసీనం జటామణ్డల ధారిణమ్	25
కృష్ణాఽజినధరం తం తు చీర వల్కల వాససం	
దదర్శ రామ మాసీన మభితః పావకోపమమ్	26
సింహ స్కన్ధం మహాబాహుం పుణ్డరీక నిభేక్షణమ్	
పృథివ్యాః సాగరాఽన్తాయా భర్తారం ధర్మచారిణమ్	27
ఉపవిష్టం మహాబాహుం బ్రహ్మాణమివ శాశ్వతమ్	
స్థండిల్ దర్శ సంస్తీర్ణే సీతయా లక్ష్మణేన చ	28
తం దృష్ట్వా భరతః శ్రీమాన్ దుఃఖ మోహ పరిష్లుతః	
అభ్యధావత ధర్మాత్మా భరతః కైకయీ సుతః	29
దృష్ట్వైవ విలలాపార్థో బాష్ప సందిగ్ధయా గిరా	
అశక్నువన్ ధారయితుం ధైర్యాద్వచన మబ్రవీత్	30
యః సంసది ప్రకృతిభి ర్భవే ద్యుక్త ఉపాసితమ్	
వన్వైర్మృగై రుపాసీనః సోఽయమాస్తే మమగ్రజః	31
వాసోభి ర్భహుసాహస్రై ర్యో మహాత్మా పురోచితః	
మృగాఽజినే సోఽయమిహ ప్రవస్తే ధర్మ మాచరన్	32
అధారయ ద్యో వివిధా శ్చిత్రైః సుమనస స్తదా	
సోఽయం జటాభార మిమం వహతే రాఘవః కథమ్	33

యస్య యజ్ఞే ర్యథో ద్విష్టై ర్యుక్తో ధర్మస్య సంచయః	
శరీర క్లేశ సంభూతం స ధర్మం పరిమార్గతే	34
చన్దనేన మహార్థేణ యస్యాంగ ముపసేవితమ్	
మలేన తస్యాంగ మిదం కథ మార్యస్య సేవ్యతే	35
మన్నిమిత్త మిదం దుఃఖం ప్రాప్తో రామః సుఖోచితః	
ధిగ్ జీవితం నృశంసస్య మమ లోకవిగర్హితమ్	36
ఇత్యేవం విలపన్ దీనం ప్రస్వీన్న ముఖపంకజః	
పాదావఽప్రాప్య రామస్య పపాత భరతో రుదన్	37
దుఃఖాభితప్తో భరతో రాజపుత్రో మహాబలః	
ఉక్త్వార్యేతి సకృద్దీనం పున ర్నోవాచ కించన	38
బాష్పాపిహిత కణ్ణశ్చ ప్రేక్ష్య రామం యశస్వినమ్	
ఆర్యేత్యేవాభిసంక్రుశ్య వ్యాహర్తుం నాశక త్తతః	39
శత్రుఘ్నశ్చాపి రామస్య వవన్దే చరణౌ రుదన్	
తా వుభౌ స సమాలింగ్య రామోఽప్యశ్రూణ్యవర్తయత్	40
తతః సుమన్తేణ గుహేన చైవ	
సమీయతూ రాజసుతావరణ్యే	
దివాకరశ్చైవ నిశాకరశ్చ	
యథాఽమృరే శుక్ర బృహస్పతిభ్యామ్	41
తాన్ పార్ధివాన్ వారణ యూథపార్థాన్	
సమాగతాం స్తత్ర మహాత్యరణ్యే	
వనౌకస స్తేపి సమీక్ష్య సర్వేపి	
అశ్రూణ్యముఞ్చాన్ ప్రవిహాయ హర్షమ్	42
శతతమ స్సర్గః - కచ్చిత్రస్సర్గః	
జటీలం చీరవసనం ప్రాంజలిం పతితం భువి	
దదర్శ రామో దుర్దర్శం యుగాంతే భాస్కరం యథా	1
కథంచి దభివిజ్ఞాయ వివర్ణ వదనం కృశం	
బ్రాతరం భరతం రామః పరిజగ్రాహ బాహునా	2

ఆఘ్రాయ రామ స్తం మూర్ధ్ని పరిష్వజ్య చ రాఘవః	
అంకే భరత మారోప్య పర్యపృచ్ఛత్ సమాహితః	3
క్వను తేఽభూత్ పితా తాత యదరణ్యం త్వ మాగతః	
న హి త్వం జీవత స్తస్య వనమాగన్తు మర్హసి	4
చిరస్య బత పశ్యామి దూరాద్భరత మాగతమ్	
దుష్ప్రతీక మరణ్యేఽస్మిన్ కిం తాత వనమాగతః	5
కచ్చి న్ను ధరతే తాత రాజా యత్త్వమిహాగతః	
కచ్చిన్న దీనః సహసా రాజా లోకాంతరం గతః	6
కచ్చిత్ సౌమ్య న తే రాజ్యం భ్రష్టం బాలస్య శాశ్వతం	
కచ్చి చ్చుశూషసే తాత పితరం సత్యవిక్రమం	7
కచ్చి ధృశరథో రాజా కుశలీ సత్య సంగరః	
రాజసూయాశ్వమేధానా మాహర్తా ధర్మ నిశ్చితః	8
స కచ్చి ద్రాహ్మణో విద్వాన్ ధర్మనిత్యో మహాద్యుతిః	
ఇక్ష్యాకూణా ముపాధ్యాయో యథావ త్తాత పూజ్యతే	9
సా తాత కచ్చిత్ కౌసల్యా సుమిత్రా చ ప్రజావతీ	
సుఖినీ కచ్చిదార్యా చ దేవీ నన్దతి కైకయా	10
కచ్చిద్వినయ సంపన్నః కులపుత్రో బహుశృతః	
అనసూయురనుద్రష్టా సత్కృత స్తే పురోహితః	11
కచ్చిదగ్నిషు తే యుక్తో విధిజ్ఞో మతిమాన్ ఋజుః	
హుతం చ హోష్యమాణం చ కాలే వేదయతే సదా	12
కచ్చిద్దేవాన్ పితౄన్ భృత్యాన్ గురూన్ పితృసమా నపి	
వృద్ధాంశ్చ తాత వైద్యాంశ్చ బ్రాహ్మణాంశ్చాభిమన్యసే	13
ఇష్వఽస్త్ర వరసంపన్న మర్దశాస్త్ర విశారదమ్	
సుధన్వాన ముపాధ్యాయం కచ్చి త్వం తాత మన్యసే	14
కచ్చిదాత్మ సమాః శూరాః శృతవన్తో జితేన్ద్రియాః	
కులీనా శ్చేంగితజ్ఞాశ్చ కృతా స్తే తాత మన్రిణః	15
మంత్రో విజయమూలం హి రాజ్ఞాం భవతి రాఘవ	

సుసంవృతో మస్తధరై రఽమాత్యైః శాస్త్ర కోవిదైః	16
కచ్చిన్నిద్రా వశం వైషీ కచ్చిత్ కాల్ ప్రబుధ్యసే	
కచ్చిచ్చాఽపరరాత్రేషు చింతయస్యఽర్థ వైపుణమ్	17
కచ్చిన్ మస్తయసే వైకః కచ్చి న్న బహుభిః సహ	
కచ్చి త్తే మస్తితో మస్తో రాష్ట్రం న పరిధావతి	18
కచ్చిదఽర్థం వినిశ్చిత్య లఘుమూలం మహోదయమ్	
క్షిప్ర మారభసే కర్తుం న దీర్ఘయసి రాఘవ	19
కచ్చి త్తే సుకృతాన్యేవ కృతరూపాణి వా పునః	
విదు స్తే సర్వకార్యాణి న కర్తవ్యాని పార్థివాః	20
కచ్చి న్న తర్హైర్యుక్త్వా వా యే చాఽప్యపరికీర్తితాః	
త్వయావా తవవాఽమాత్యై ర్బుధ్యతే తాత మస్తితమ్	21
కచ్చిత్ సహస్రాన్ మూర్ఖాణా మేకమిచ్చసి పండితమ్	
పణ్ణితో హ్యర్థకృచ్ఛేషు కుర్యాన్నిశ్చేయసం మహాత్	22
సహస్రాణ్యపి మూర్ఖాణాం యద్యుపాస్తే మహీపతిః	
అధవాప్యయుతాన్యేవ నాస్తి తేషు సహాయతా	23
ఏకోఽప్యమాత్యో మేధావీ శూరో దక్షో విచక్షణః	
రాజానం రాజమాత్రం వా ప్రాపయేన్ మహతీం శ్రియమ్	24
కచ్చిన్ముఖ్యా మహత్స్వేవ మధ్యమేషు చ మధ్యమాః	
జఘన్యాస్తు జఘన్యేషు భృత్యాః కర్మసు యోజితాః	25
అమాత్యానుపధాతీతాన్ పితృ పైతామహాన్ శుచీన్	
శ్రేష్ఠాన్ శ్రేష్ఠేషు కచ్చి త్వం నియోజయసి కర్మసు	26
కచ్చిన్నోగ్రేణ దండేన భృశ ముద్వేజిత ప్రజం	
రాష్ట్రం తవాఽనుజానన్తి మంత్రిణః కైకయా సుత	27
కచ్చి త్త్వాం నాఽవజానన్తి యాజకాః పతితం యథా	
ఉగ్రప్రతిగ్రహీతారం కామయానమివ స్త్రీయః	28
ఉపాయ కుశలం వైద్యం భృత్య సందూషణే రతమ్	
శూర మైశ్వర్యకామం చ యో న హన్తి స వధ్యతే	29

కచ్చిత్ ధృష్టశ్చ శూరశ్చ మతిమాన్ ధృతిమాన్ శుచిః	
కులీనశ్చానురక్తశ్చ దక్షః సేనాపతిః కృతః	30
బలవన్తశ్చ కచ్చితే ముఖ్యా యుద్ధవిశారదాః	
దృష్టాపదానా విక్రాంతా స్వయా సత్కృత్య మానితాః	31
కచ్చిద్బలస్య భక్తం చ వేతనం చ యథోచితమ్	
సంప్రాప్త కాలం దాతవ్యం దదాసి న విలమ్బసి	32
కాలాతిక్రమణా చైవ భక్తవేతనయో ర్భూతాః	
భర్తుః కుప్యన్తి దుప్యన్తి నోఽనర్థః సుమహాన్ స్మృతః	33
కచ్చిత్ సర్వేఽనురక్తా స్త్వాం కులపుత్రాః ప్రధానతః	
కచ్చిత్ ప్రాణాం స్తవాఽర్థేషు సంత్యజన్తి సమాహితాః	34
కచ్చి జ్ఞానపదో విద్వాన్ దక్షిణః ప్రతిభానవాన్	
యథోక్తవాదీ దూత స్తే కృతో భరత పండితః	35
కచ్చిదష్టాదశాఽన్యేషు స్వపక్షే దశ పంచ చ	
త్రిభి స్త్రిభిరఽవిజ్ఞాతై ర్వేత్సి తీర్థాని చారణైః	36
కచ్చిద్వ్యపాస్తానహితాన్ ప్రతియాతాంశ్చ సర్వదా	
దుర్బలాననవజ్ఞాయ వర్తసి రిపు సూదన	37
కచ్చి న్న లోకాయతికాన్ బ్రాహ్మణాం స్తాత సేవసే	
అనర్థ కుశలా హ్యేతే బాలాః పణ్డిత మానినః	38
ధర్మశాస్త్రేషు ముఖ్యేషు విద్యమానేషు దుర్బుధాః	
బుద్ధిమాన్ వీక్షికిం ప్రాప్య నిరర్థం ప్రవదన్తి తే	39
వీరైరద్యుషితాం పూర్వమస్మాకం తాత పూర్వకైః	
సత్యనామాం దృఢద్వారాం హస్త్యశ్వ రథ సంకులామ్	40
బ్రాహ్మణైః క్షత్రియై ర్వైశ్యైః స్వకర్మనిరతైః సదా	
జితేన్ద్రియై ర్మహోత్సాహై ర్వృతామార్చ్యైః సహస్రశః	41
ప్రాసాదై ర్వివిధాకారై ర్ఘృతాం వైద్య జనాకులామ్	
కచ్చిత్ సముదితాం స్పీతా మయోధ్యాం పరిరక్షసి	42
కచ్చి చ్చైత్య శతై ర్ఘృతైః సునివిష్ట జనాకులః	

దేవస్థానైః ప్రపాభిశ్చ తటాకైశ్చోపశోభితః	43
ప్రహృష్ట నరనారీకః సమాజోత్సవ శోభితః	
సుకృష్ట సీమా పశుమాన్ హింసాభిరభివర్జితః	44
అదేవమాత్మకో రమ్యః శ్వాపదైః పరివర్జితః	
పరిత్యక్తో భయైః సర్వైః ఖనిభిశ్చోపశోభితః	45
వివర్జితో నరైః పాపై ర్మమ పూర్వైః సురక్షితః	
కచ్చి జ్జనపద స్పీతః సుఖం వసతి రాఘవ	46
కచ్చి త్తే దయితాః సర్వే కృషి గోరక్ష జీవినః	
వార్తాయాం సంశ్రిత స్తాత లోకో హి సుఖమేధతే	47
తేషాం గుప్తిపరీహారైః కచ్చి త్తే భరణం కృతమ్	
రక్ష్యా హి రాజ్ఞా ధర్మేణ సర్వే విషయ వాసినః	48
కచ్చిత్ స్త్రీయః సాన్వయసి కచ్చి త్తాశ్చ సురక్షితాః	
కచ్చి న్న శ్రద్ధధాన్యాసాం కచ్చిద్గుహ్యం న భాషసే	49
కచ్చి న్నాగవనం సుప్తం కచ్చి త్తే సంతి ధేనుకాః	
కచ్చి న్న గణికాశ్వానాం కుంజరాణాం చ తృప్యసి	50
కచ్చి ద్ధర్మయసి నిత్యం మనుష్యాణాం విభూషితమ్	
ఉత్థాయోత్థాయ పూర్వాష్ట్రా రాజపుత్ర మహాపథే	51
కచ్చి న్న సర్వే కర్మాంతాః ప్రత్యక్షాస్తేఽవిశంకయా	
సర్వే వా పునరుత్సృష్టా మధ్యమేవత్ర కారణం	52
కచ్చిత్ సర్వాణి దుర్గాణి ధనధాన్యాయుధోదకైః	
యన్తైశ్చ పరిపూర్ణాని తథా శిల్పి ధనుర్ధరైః	53
ఆయ స్తే విపులః కచ్చిత్ కచ్చిదఽల్పతరో వ్యయః	
అపాత్రేషు న తే కచ్చిత్ కోశో గచ్ఛతి రాఘవ	54
దేవతార్థే చ పిత్రర్థే బ్రాహ్మణాఽభ్యాగతేషు చ	
యోధేషు మిత్రవర్గేషు కచ్చి ద్గచ్ఛతి తే వ్యయః	55
కచ్చిదార్యో విశుద్ధాత్మా ఖారితశ్చోరకర్మణా	
అపృష్టః శాస్త్రకుశలై ర్న లోపాద్వద్యతే శుచిః	56

గృహీతశ్చైవ పుష్టశ్చ కాలే దృష్టః సకారణః	
కచ్చి న్న ముచ్యతే చోరో ధనలోభా న్నరర్షభ	57
వ్యసనే కచ్చిదాడ్యస్య దుర్గతస్య చ రాఘవ	
అర్థ విరాగాః పశ్యన్తి తవాఽమాత్యా బహుశ్చతాః	58
యాని మిథ్యాభిశస్తానాం పతన్త్యఽస్త్రాణి రాఘవ	
తాని పుత్ర పశూన్ ఘ్నున్తి ప్రీత్యర్థమనుశాసతః	59
కచ్చి ద్భ్రష్టాంశ్చ బాలాంశ్చ వైద్యముఖ్యాంశ్చ రాఘవ	
దానేన మనసా వాచా త్రిభిరేతై ర్బుభూషసి	60
కచ్చిద్ధురూంశ్చ వృద్ధాంశ్చ తాపసాన్ దేవతాతిథీన్	
చైత్యాంశ్చ సర్వాన్ సిద్ధార్థాన్ బ్రాహ్మణాంశ్చ నమస్యసి	61
కచ్చిదర్థేన వా ధర్మమర్థం ధర్మేణ వా పునః	
ఉభౌ వా ప్రీతిలోభేన కామేన చ న బాధసి	62
కచ్చిదర్థం చ ధర్మం చ కామం చ జయతాం వర	
విభజ్య కాలే కాలజ్ఞ సర్వాన్ వరద సేవసి	63
కచ్చి త్తే బ్రాహ్మణాః శర్మ సర్వశాస్త్రార్థ కోవిదాః	
ఆశంసన్తే మహాప్రాజ్ఞ పౌర జానపదైః సహ	64
నాస్తిక్యమన్యతం క్రోధం ప్రమాదం దీర్ఘసూత్రతామ్	
అదర్శనం జ్ఞానవతామాలస్యం పంచ వృత్తితామ్	65
ఏక చిన్తనమర్థానా మనర్థజ్ఞైశ్చ మన్త్రణమ్	
నిశ్చితానామనారమ్భం మన్తస్యాపరిరక్షణమ్	66
మజ్గళస్యాఽప్రయోగం చ ప్రత్యుత్థానం చ సర్వతః	
కచ్చి త్త్వం వర్జయ స్యేతాన్ రాజదోషాం శ్చతుర్దశ	67
దశ పంచ చతుర్వర్గాన్ సప్తవర్గం చ తత్త్వతః	
అష్టవర్గం త్రివర్గం చ విద్యా స్తిస్రశ్చ రాఘవ	68
ఇంద్రియాణాం జయం బుద్ధ్యా షాడ్గుణ్యం దైవమానుషం	
కృత్యం వింశతివర్గం చ తథా ప్రకృతి మండలం	69
యాత్రాదండవిధానం చ ద్వియోనీ సంధి విగ్రహౌ	

కచ్చిదేతాన్ మహాప్రాజ్ఞ యథావదనుమన్యసే	70
మంత్రిభి స్త్వం యథోద్దిష్టై శ్చతుర్భి స్త్రిభిరేవ వా	
కచ్చిత్ సమస్తై ర్వ్యస్తై ర్వా మంత్రం మంత్రయసే మిథః	71
కచ్చి త్తే సఫలా వేదాః కచ్చి త్తే సఫలాః క్రియాః	
కచ్చి త్తే సఫలా దారాః కచ్చి త్తే సఫలం శ్చతం	72
కచ్చిదేష్టైవ తే బుద్ధి ర్యథోక్తా మమ రాఘవ	
ఆయుష్యా చ యశస్యా చ ధర్మకామార్థ సంహితా	73
యాం వృత్తిం వర్తతే తాతో యాం చ నః ప్రపితామహాః	
తాం వృత్తిం వర్తసే కచ్చిద్యా చ సత్పథగా శుభా	74
కచ్చిత్ స్వాదుకృతం భోజ్యమేకో నాఽశ్నాసి రాఘవ	
కచ్చిదాశంసమానేభ్యో మిత్రేభ్యః సంప్రయచ్ఛసి	75
రాజా తు ధర్మేణ హి పాలయిత్వా	
మహామతి ర్దండధరః ప్రజానాం	
అవాప్య కృత్వాం వసుధాం యథావత్	
ఇత శ్చ్యుతః స్వర్గముపైతి విద్వాన్	76
<u>ఏకోత్తరశతతమ స్సర్గః - పితృదిష్టాంత శ్రవణం</u>	
రామస్య వచనం శ్చత్వా భరతః ప్రత్యువాచ హ	
కిం మే ధర్మాద్విహీనస్య రాజధర్మః కరిష్యతి	1
శాశ్వతోఽయం సదా ధర్మః స్థితోఽస్మాసు నరర్షభ	
జ్యేష్ఠే పుత్రే స్థితే రాజన్ న కనీయా న్న భవే న్న్మపః	2
ససమ్మద్ధాం మయా సార్థ మఽయోధ్యాం గచ్ఛ రాఘవ	
అభిషేచయ చాత్మానం కులస్యాఽస్య భవాయ నః	3
రాజానం మానుషం ప్రాహుర్దేవత్వే సంమతో మమ	
యస్య ధర్మార్థ సహితం వృత్త మాహురమానుషమ్	4
కేకయస్థే చ మయి తు త్వయి చారణ్యమాశ్రితే	
దివమార్గ్యే గతో రాజా యాయజుకః సతాం మతః	5
నిష్కాంతమాత్రే భవతి సహసీతే సలక్ష్మణే	

దుఃఖ శోకాభిభూతస్తు రాజా త్రిదివమభ్యగాత్	6
ఉత్తిష్ఠ పురుషవ్యాఘ్రు క్రియతా ముదకం పితుః	
అహం చాఽయం చ శత్రుఘ్నః పూర్వమేవ కృతోదకౌ	7
ప్రియేణ ఖలు దత్తం హి పితృలోకేషు రాఘవ	
అక్షయ్యం భవతీత్యాహు ర్భవాంశ్చైవ పితుః ప్రీయః	8
త్వామేవ శోచం స్తవ దర్శనేఘ్నః	
త్వయ్యేవ సక్తామఽనివర్త్య బుద్ధిం	
త్వయా విహీన స్తవ శోక రుగ్ణః	
త్వాం సంస్మర న్నస్తమితః పితా తే	9
<u>ద్వ్యుత్తర శతతమ స్సర్గః - నివాపదానం</u>	
తాం శృత్వా కరుణాం వాచం పితుర్మరణ సంహితామ్	
రాఘవో భరతేనోక్తాం బభూవ గత చేతనః	1
తమ్ తు వజ్రమివోత్సృష్ట మాహవే దానవాఽరిణా	
వాగ్వజ్రం భరతేనోక్త మఽమనోజ్ఞం పరంతపః	2
ప్రగృహ్య బాహూ రామో వై పుష్పితాగ్రో యథా దృమః	
వనే పరశునా కృత్త స్తథా భువి పపాత హ	3
తథా నిపతితం రామం జగత్వాం జగతీపతిమ్	
కూలఘాత పరిశ్రాంతం ప్రసుప్త మివ కుంజరమ్	4
బ్రాతర స్తే మహీష్వాసం సర్వతః శోక కర్షితాః	
రుదన్తః సహవైదేహ్య సిపిచుః సలిలేన వై	5
స తు సంజ్ఞాం పునర్లబ్ధ్వా నేత్రాభ్యా మఽస్రముత్సృజన్	
ఉపాక్రమత కాకుత్స్థః కృపణం బహు భాషితుమ్	6
స రామః స్వర్గతం శృత్వా పితరం పృథివీపతిం	
ఉవాచ భరతం వాక్యం ధర్మాత్మా ధర్మసంహితం	7
కిం కరిష్యామ్యయోధ్యాయాం తాతే దిష్టాం గతిం గతే	
క స్తాం రాజవరా ధీనా మయోధ్యాం పాలయిష్యతి	8
కిం ను తస్య మయా కార్యం దుర్జాతేన మహాత్మనః	

యో మృతో మమ శోకేన న మయా చాపి న సంస్కృతః	9
అహో భరత సిద్ధార్థో యేన రాజా త్వయాఽనఘ	
శత్రుమ్నీన చ సర్వేషు ప్రేత కృత్యేషు సత్కృతః	10
నిప్పుధానామనేకాగ్రాం నరేన్ద్రేణ వినాకృతామ్	
నివృత్త వనవాసోపి నాఽయోధ్యాం గన్తుముత్సహే	11
సమాప్త వనవాసం మామయోధ్యాయాం పరంతప	
కో ను శాసిష్యతి పునస్తాతే లోకాన్తరం గతే	12
పురా ప్రేక్ష్య సువృత్తం మాం పితా యాన్యాహ సాన్త్వయన్	
వాక్యాని తాని శ్రోష్యామి కుతః కర్ణసుఖాన్యఽహమ్	13
ఏవముక్త్వా స భరతం భార్యమభ్యేత్య రాఘవః	
ఉవాచ శోక సంతప్తః పూర్ణచన్ద్ర నిభాననామ్	14
సీతే మృత స్తే శ్వశురః పిత్రాహీనోఽసి లక్ష్మణ	
భరతో దుఃఖమాచష్టే స్వర్గతం పృథివీపతిమ్	15
తతో బహుగుణం తేషాం బాషో నేత్రేష్వఽజాయత	
తథా బృవతి కాకుష్ఠే కుమారాణాం యశస్వినాం	16
తత స్తే బ్రాతరః సర్వే భృశ మాశ్వాస్య రాఘవం	
అబ్రువన్ జగతీభర్తుః క్రియతా ముదకం పితుః	17
సా సీతా శ్వశురం శృత్వా స్వర్గలోక గతం నృపం	
నేత్రాభ్యా మశృపూర్ణాభ్యాం న శశాకేక్షితుం పతిం	18
సాన్త్వయిత్వా తు తాం రామో రుదన్తీం జనకాత్మజామ్	
ఉవాచ లక్ష్మణం తత్ర దుఃఖితో దుఃఖితం వచః	19
ఆనయేంగుది పిణ్యాకం చీరమాహర చోత్తరమ్	
జల క్రియార్థం తాతస్య గమిష్యామి మహాత్మనః	20
సీతా పురస్తాద్వ్రజతు త్వ మేనామభితో వ్రజ	
అహం పశ్చాద్గమిష్యామి గతిర్వేషా సుదారుణా	21
తతో నిత్యానుగ స్తేషాం విదితాత్మా మహామతిః	
మృదు ర్ధాన్తశ్చ శాన్తశ్చ రామే చ దృఢ భక్తిమాన్	22

సుమస్త్ర సై ర్వుపసుతై: సార్థ మాశ్వాస్య రాఘవమ్ అవతారయ దాలమ్బ్య నదీం మన్దాకినీం శివామ్	23
తే సుతీర్థాం తతః కృచ్ఛా దుపాగమ్య యశస్వినః నదీం మన్దాకినీం రమ్యాం సదా పుష్పిత కాననామ్	24
శీఘ్ర స్తోతసమాసాద్య తీర్థం శివమకర్ణమమ్ సిషిచు స్తూదకం రాజ్ఞే తతైత తే భవత్స్విత	25
ప్రగృహ్య చ మహీపాలో జలపూరిత మంజలిమ్ దిశం యామ్యామభిముఖో రుదన్ వచన మబ్రవీత్	26
ఏత త్తే రాజశార్దూల విమలం తోయ మక్షయమ్ పితృలోకగతస్యాఽద్య మద్గత్త ముపతిష్ఠతు	27
తతో మన్దాకినీ తీరాత్ ప్రత్యుత్తీర్య స రాఘవః పితు శ్చకార తేజస్వీ నివాపం బ్రాతృభిః సహ	28
ఐంగుదం బదరీమిశ్రం పిణ్యాకం దర్భసంస్తరే న్యస్య రామః సుదుఃఖార్థో రుదన్ వచన మబ్రవీత్	29
ఇదం భుంక్త్య మహారాజ ప్రీతో యదఽశనా వయమ్ యదన్నః పురుషో భవతి తదన్నా స్తస్య దేవతాః	30
తత స్తేనైవ మార్గేణ ప్రత్యుత్తీర్య నదీ తటాత్ ఆరురోహ నరవ్యాఘ్రో రమ్యసానుం మహీధరమ్	31
తతః పర్ణకుటీ ద్వార మాసాద్య జగతీపతిః పరిజగ్రాహ బాహుభ్యా ముభౌ భరత లక్ష్మణౌ	32
తేషాం తు రుదతాం శబ్దాత్ ప్రతిశబ్దోఽభవద్గిరౌ బ్రాతృణాం సహ వైదేహ్యో సింహానామివ నర్దతామ్	33
మహాబలానాం రుదతాం కుర్వతా ముదకం పితుః విజ్ఞాయ తుములం శబ్దం త్రస్తా భరత సైనికాః	34
అబ్రువంశ్చాపి రామేణ భరతః సంగతో ధృవమ్ తేషామేవ మహాన్ శబ్దః శోచతాం పితరం మృతమ్	35
అథ వాసాన్ పరిత్యజ్య తం సర్వేభిముఖాః స్వనమ్	

అప్యక మనసో జగ్ముర్యథా స్థానం ప్రధావితాః	36
హయైరన్యే గజైరన్యే రథైరన్యే స్వలంకృతైః	
సుకుమారా స్తథైవాన్యే పద్భిరేవ నరా యయుః	37
అచిర ప్రోషితం రామం చిర విప్రోషితం యథా	
ద్రష్టు కామో జనః సర్వో జగామ సహసాశ్రమమ్	38
బ్రాతృణాం త్వరితా స్తత్ర ద్రష్టుకామాః సమాగమమ్	
యయు ర్భహువిధై ర్యానైః ఖురనేమి స్వనాకులైః	39
సా భూమి ర్భహుభి ర్యానైః ఖురనేమి సమాహతా	
ముమోచ తుములం శబ్దం ద్యౌరివాఽబ్ర సమాగమే	40
తేన విత్రాసితా నాగాః కరేణు పరివారితాః	
ఆవాసయన్తో గన్ధేన జగ్ము రఽన్యధ్వనం తతః	41
వరాహ వృక సంఘాశ్చ మహిషాః సర్ప వానరాః	
వ్యాఘ్రు గోకర్ణ గవయా విత్రేసుః పృషతైః సహ	42
రథాంగ సాహ్వ నత్యూహా హంసాః కారణ్ణవాః ప్లవాః	
తథా పుంస్కోకిలాః క్రౌంచా విసంజ్ఞా భేజిరే దిశః	43
తేన శబ్దేన విత్రస్తైరాకాశం పక్షిభిర్వృతమ్	
మనుష్యైరావృతా భూమిరుభయం ప్రబభౌ తదా	44
తత స్తం పురుషవ్యాఘ్రం యశస్వినమఽకల్మషం	
ఆసీనం స్థండిలే రామం దదర్శ సహసా జనః	45
విగర్హమాణః కైకేయాం సహితో మంథరా మపి	
అభిగమ్య జనో రామం బాష్పపూర్ణ ముఖోఽభవత్	46
తాన్నరాన్ బాష్పపూర్ణాక్షాన్ సమీక్ష్యాథ సుదుఃఖితాన్	
పర్యష్యజత ధర్మజ్ఞః పితృవన్ మాతృవచ్ఛ సః	47
స తత్ర కాంశ్చిత్ పరిషస్వజే నరాన్	
నరాశ్చ కేచి త్తు తమఽభ్యవాదయన్	
చకార సర్వాన్ సవయస్య బాన్ధవాన్	
యథాఽర్హ మాసాద్య తదా నృపాత్మజః	48

స తత్ర తేషాం రుదతాం మహాత్మనాం	
భువం చ ఖం చాఽనునినాదయన్ స్వనః	
గుహా గిరీణాం చ దిశశ్చ సంతతం	
మృదంగ ఘోష ప్రతిమః ప్రశుశ్యవే	49
<u>త్ర్యుత్తరశతతమ స్సర్గః - మాతృ దర్శనం</u>	
వసీష్ఠః పురతః కృత్వా దారాన్ దశరథస్య చ	
అభిచక్రామ తం దేశం రామ దర్శన తర్జితః	1
రాజపత్న్యశ్చ గచ్ఛన్త్యో మన్దం మన్దాకినీం ప్రతి	
దద్యశు స్తత్ర తత్ తీర్థం రామ లక్ష్మణ సేవితమ్	2
కౌసల్యా బాష్పపూర్ణేన ముఖేన పరిశుష్యతా	
సుమిత్రామబ్రవీ ధీనా యాశ్చాఽన్యా రాజయోషితః	3
ఇదం తేషామనాథానాం క్లిష్ట మక్లిష్ట కర్మణామ్	
వనే ప్రాక్యేవలం తీర్థం యే తే నిర్విషయా కృతాః	4
ఇతః సుమిత్రే పుత్ర స్తే సదా జలమతన్త్రితః	
స్వయం హరతి సౌమిత్రి ర్మమ పుత్రస్య కారణాత్	5
జఘన్యమపి తే పుత్రః కృతవా న్న తు గర్భితః	
బ్రాతుర్యదర్థ సహితం సర్వం తద్విహితం గుణైః	6
అద్యాఽయమపి తే పుత్రః క్లేశానామతథోచితః	
నీచానర్థసమాచారం సజ్జం కర్మ ప్రముంచతు	7
దక్షిణార్గేషు దర్భేషు సా దదర్శ మహీతలే	
పితు రింగుదిపిణ్యాకం న్యస్త మాయతలోచనా	8
తం భూమౌ పితురార్తేన న్యస్తం రామేణ వీక్ష్య సా	
ఉవాచ దేవీ కౌసల్యా సర్వా దశరథ స్త్రీయః	9
ఇద మిక్ష్వాకునాథస్య రాఘవస్య మహాత్మనః	
రాఘవేణ పితుర్దత్తం పశ్యతైతద్యథావిధి	10
తస్య దేవ సమానస్య పార్థివస్య మహాత్మనః	
నైత దౌపయికం మన్యే భుక్త భోగస్య భోజనమ్	11

చతురన్తాం మహీం భుక్త్వా మహేన్ద్ర సద్యశో భువి	
కథ మింగుదిపిణ్యాకం స భుంక్తే వసుధాధిపః	12
అతో దుఃఖతరం లోకే న కించిత్ ప్రతిభాతి మే	
యత్ర రామః పితు ర్దద్యా దింగుదీక్షోదమ్మద్ధిమాన్	13
రామేణేంగుది పిణ్యాకం పితుర్దత్తం సమీక్ష్య మే	
కథం దుఃఖేన హృదయం న స్ఫోటతి సహస్రదా	14
శృతిస్తు ఖల్వియం సత్యా లౌకికీ ప్రతిభాతి మా	
యదన్నః పురుషో భవతి తదన్నా స్తస్య దేవతాః	15
ఏవ మార్తాం సపత్న్య స్తా జగ్మురాశ్వాస్య తాం తదా	
దద్యశుశ్చాశ్రమే రామం స్వర్గ చ్యుత మివామరమ్	16
సర్వభోగైః పరిత్యక్తం రామం సంప్రేక్ష్య మాతరః	
ఆర్తా ముముచురఽశ్రూణి సస్వరం శోకకర్శితాః	17
తాసాం రామః సముత్థాయ జగ్రాహ చరణాన్ శుభాన్	
మాత్యూణాం మనుజవ్యాఘ్రః సర్వాసాం సత్య సంగరః	18
తాః పాణిభిః సుఖస్పర్శై ర్మృద్వంగుళితలైః శుభైః	
ప్రమమార్జూ రజః పృష్ఠాద్రామస్యాయతలోచనాః	19
సామిత్రిరపి తాః సర్వా మాత్యూః సంప్రేక్ష్య దుఃఖితః	
అభ్యవాదయతాఽసక్తం శనై రామా దనన్తరమ్	20
యథా రామే తథా తస్మిన్ సర్వా వవృతిరే స్త్రియః	
వృత్తిం దశరథాఙ్ఞాతే లక్ష్మణే శుభలక్షణే	21
సీతాపి చరణాం స్తాసా ముపసంగృహ్య దుఃఖితా	
శ్వశ్రూణా మఽశృపూర్ణాక్షీ సా బభూవాఽగ్రతః స్థితా	22
తాం పరిష్పజ్య దుఃఖిర్తాం మాతా దుహితరం యథా	
వనవాస కృశాం దీనాం కౌసల్యా వాక్య మబ్రవీత్	23
విదేహరాజస్య సుతా స్నుషా దశరథస్య చ	
రామపత్నీ కథం దుఃఖం సంప్రాప్తా నిర్జనే వనే	24
పద్మమాతప సంతప్తం పరిక్లిష్ట మివోత్పలమ్	

కాఞ్చనం రజసా ధ్వస్తం క్షిప్తం చస్త్ర మివామ్బుదైః	25
ముఖం తే ప్రీక్య మాం శోకో దహత్యగ్నిరివాశ్రయమ్	
భృశం మనసి వైదేహి వ్యసనారణి సంభవః	26
బృవన్త్యా మేవమార్తాయాం జనన్యాం భరతాగ్రజః	
పాదావాసాద్య జగ్రాహ వసిష్ఠస్య చ రాఘవః	27
పురోహితస్యాగ్ని సమస్య వై తదా	
బృహస్పతే రిస్త్ర ఇవామరాధిపః	
ప్రగృహ్య పాదౌ సుసమ్మద్ధ తేజసః	
సహైవ తేనోపవివేశ రాఘవః	28
తతో జఘన్యం సహితైః సమన్త్రిభిః	
పురప్రదావైశ్చ సహైవ సైనికైః	
జనేన ధర్మజ్ఞతమేన ధర్మవాన్	
ఉపోపవిష్ఠో భరత స్తదాగ్రజమ్	29
ఉపోపవిష్ఠస్తు తదా స వీర్యవాన్	
తపస్వి వేషేణ సమీక్య రాఘవమ్	
శ్రీయా జ్వలన్తం భరతః కృతాంజలిః	
యథా మహేన్ద్రః ప్రయతః ప్రజాపతిమ్	30
కిమేష వాక్యం భరతోఽద్య రాఘవం	
ప్రణమ్య సత్కృత్య చ సాధు వక్ష్యతి	
ఇతీవ తస్యార్య జనస్య తత్త్వతో	
బభూవ కౌతూహల ముత్తమం తదా	31
స రాఘవః సత్యధృతిశ్చ లక్ష్మణో	
మహానుభావో భరతశ్చ ధార్మికః	
వృతాః సుహృద్భిశ్చ విరేజురధ్వరే	
యథా సదస్యైః సహితా స్తయోఽగ్నయః	32
చతురుత్తర శతతమ స్సర్గః - రామ భరత సంవాదః	
తం తు రామః సమాజ్ఞాయ భ్రాతరం గురువత్సలమ్	

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా ప్రష్ఠుం సముపచక్రమ్	1
కిమేత దిచ్ఛేయమ౭హం శ్రోతుం ప్రవ్యాహృతం త్వయా	
యస్మా త్వమాగతో దేశ మిమం చీరజటా౭జినీ	2
యన్నిమిత్త మిమం దేశం కృష్ణా౭జిన జటాధరః	
హిత్యా రాజ్యం ప్రవిష్ట స్త్వం తత్ సర్వం వక్తు మర్హసి	3
ఇత్యుక్తః కైకయా పుత్రః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా	
ప్రగృహ్య బలవద్భూయః ప్రాజ్ఞాలీ ర్వాక్యమబ్రవీత్	4
ఆర్యం తాతః పరిత్యజ్య కృత్వా కర్మ సుదుష్కరమ్	
గతః స్వర్గం మహాబాహో పుత్రశోకాభిపీడితః	5
స్త్రీయా నియుక్తః కైకేయ్యా మమ మాత్రా పరంతప	
చకార సుమహాత్ పాప మిద మాత్మయశో హరమ్	6
సా రాజ్యఫల మప్రాప్య విధవా శోకకర్శితా	
పతిష్యతి మహాఘోరే నిరయే జననీ మమ	7
తస్య మే దాసభూతస్య ప్రసాదం కర్తు మర్హసి	
అభిషించస్య చా౭ద్వైవ రాజ్యేన మఘవా నివ	8
ఇమాః ప్రకృతయః సర్వా విధవా మాతరశ్చ యాః	
త్వత్సకాశ మనుప్రాప్తాః ప్రసాదం కర్తు మర్హసి	9
తదానుపూర్వ్యా యుక్తం చ యుక్తం చాత్మని మానద	
రాజ్యం ప్రాప్నుహి ధర్మేణ సకామాన్ సుహృదః కురు	10
భవత్వ౭విధవా భూమిః సమగ్రా పతినా త్వయా	
శశినా విమలే నేవ శారదీ రజనీ యథా	11
ఏభిశ్చ సచివైః సార్థం శిరసా యాచితో మయా	
భ్రాతుః శిష్యస్య దాసస్య ప్రసాదం కర్తు మర్హసి	12
తదిదం శాశ్వతం పితృం సర్వం ప్రకృతి మణ్డలమ్	
పూజితం పురుషవ్యాఘ్ర నా౭తిక్రమితు మర్హసి	13
ఏవముక్త్యా మహాబాహుః సబాష్పః కేకయా సుతః	
రామస్య శిరసా పాదౌ జగ్రాహ విధివత్ పునః	14

తం మత్తమివ మాతఙ్గం నిశ్శ్వసంతం పునః పునః బ్రాతరం భరతం రామః పరిష్వ జ్యేదమబ్రవీత్	15
కులీనః సత్త్వ సంపన్న స్తేజస్వీ చరితవ్రతః రాజ్యహితోః కథం పాపమాచరే న్మద్విధో జనః	16
న దోషం త్వయి పశ్యామి సూక్ష్మమప్యరిసూదన న చాపి జననీం బాల్యా త్వం విగర్హితు మర్హసి	17
కామకారో మహాప్రాజ్ఞ గురూణాం సర్వదాఽనఘ ఉపపన్నేషు దారేషు పుత్రేషు చ విధీయతే	18
వయమఽస్య యథా లోకే సంఖ్యాతాః సౌమ్య సాధుభిః భార్యాః పుత్రాశ్చ శిష్యాశ్చ త్వమపి జ్ఞాతు మర్హసి	19
వనే వా చీరవసనం సౌమ్య కృష్ణాజినాంబరం రాజ్యేవాపి మహారాజో మాం వాసయితుమీశ్వరః	20
యావత్ పితరి ధర్మజ్ఞే గౌరవం లోకసత్కృతే తావ ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠ జనన్యామపి గౌరవమ్	21
ఏతాభ్యాం ధర్మశీలాభ్యాం వనం గచ్ఛేతి రాఘవ మాతా పితృభ్యాముక్తోఽహం కథమఽన్యత్ సమాచరే	22
త్వయా రాజ్యమయోధ్యాయాం ప్రాప్తవ్యం లోకసత్కృతమ్ వస్తవ్యం దణ్డకారణ్యే మయా వల్కలవాససా	23
ఏవం కృత్వా మహారాజో విభాగం లోకసన్నిధౌ వ్యాదిశ్య చ మహాతేజా దివం దశరథో గతః	24
స చ ప్రమాణం ధర్మాత్మా రాజా లోకగురు స్థవ పిత్రా దత్తం యథాభాగ ముపభోక్తుం త్వమర్హసి	25
చతుర్దశ సమాః సౌమ్య దణ్డకారణ్య మాశ్రితః ఉపభోక్ష్యేత్వఽహం దత్తం భాగం పిత్రా మహాత్మనా	26
యదబ్రవీన్ మాం నరలోక సత్కృతః పితా మహాత్మా విబుధాధిపోపమః	
తదేవ మన్యే పరమాత్మనో హితం	

న సర్వలోకేశ్వర భావమప్యఽహమ్	27
<u>పంచోత్తరశతతమ స్కంధః - రామ వాక్యం</u>	
తతః పురుషసింహానాం వృతానాం తైః సుహృద్గణైః	
శోచతామేవ రజనీ దుఃఖేన వ్యత్యవర్తత	1
రజన్యాం సుప్రభాతాయాం బ్రాతర స్తే సుహృద్వృతాః	
మన్దాకిన్యాం హుతం జప్యం కృత్వా రామ ముపాగమన్	2
తూష్ణీం తే సముపాసీనా న కశ్చిత్ కించి దబ్రవీత్	
భరతస్తు సుహృన్మధ్యే రామం వచన మబ్రవీత్	3
సాంత్యితా మామికా మాతా దత్తం రాజ్యమిదం మమ	
తద్దదామి తవైవాఽహం భుంక్ష్వ రాజ్యమకణ్ఠకమ్	4
మహతే వామ్బువేగేన భిన్నః సేతు ర్జలాగమే	
దురావారం త్వదన్యేన రాజ్యఖణ్డ మిదం మహతే	5
గతిం ఖర ఇవాఽశ్వస్య తార్ష్య స్యేవ పతత్రిణః	
అనుగన్తుం న శక్తిర్మే గతిం తవ మహీపతే	6
సుజీవం నిత్యశ స్తస్య యః పరైరుపజీవ్యతే	
రామ తేన తు దుర్జీవం యః పరానుపజీవతి	7
యథా తు రోపితో వృక్షః పురుషేణ వివర్ధితః	
హ్రస్వకేణ దురారోహో రూఢస్కన్ధో మహాదృమః	8
స యదా పుష్పితో భూత్వా ఫలాని న విదర్శయేత్	
స తాం నాఽనుభవేత్ ప్రీతిం యస్యహేతోః ప్రరోపితః	9
ఏషోపమా మహాబాహో తమర్థం వేత్తు మర్హసి	
యది త్వ మస్మాన్మషభో భర్తా భృత్యా న్న శాధి హి	10
శ్రేణయ స్త్వాం మహారాజ పశ్యంత్యగ్ర్యాశ్చ సర్వశః	
ప్రతపంత మివాదిత్యం రాజ్యే స్థిత మరిందమమ్	11
తవాఽనుయానే కాకుస్థ మత్రా నర్దన్తు కుఞ్జరాః	
అన్తఃపురగతా నార్యో నన్దన్తు సుసమాహితాః	12
తస్య సాధ్విత్యమన్యన్త నాగరా వివిధా జనాః	

భరతస్య వచః శృత్వా రామం ప్రత్యనుయాచతః	13
తమేవ దుఃఖితం ప్రేక్ష్య విలపంతం యశస్వినమ్	
రామః కృతాత్మా భరతం సమాశ్వాసయదాత్మవాన్	14
నాత్మనః కామకారోఽస్తి పురుషోఽయమనీశ్వరః	
ఇతశ్చేతరతశ్చైనం కృతాంతః పరికర్షతి	15
సర్వే క్షయాంతా నిచయాః పతనాంతాః సముచ్చయాః	
సంయోగా విప్రయోగాంతా మరణాంతం చ జీవితమ్	16
యథా ఫలానాం పక్వానాం నాఽన్యత్ర పతనాద్భయమ్	
ఏవం నరస్య జాతస్య నాఽన్యత్ర మరణాద్భయమ్	17
యథాఽగారం దృఢస్థూణం జీర్ణం భూత్వాఽవసీదతి	
తథైవ సీదన్తి నరా జరామృత్యు వశం గతాః	18
అత్యేతి రజనీ యా తు సా న ప్రతినివర్తతే	
యాత్యేవ యమునాపూర్ణా సముద్ర ముదకాకులం	19
అహో రాత్రాణి గచ్ఛన్తి సర్వేషాం ప్రాణినా మిహ	
ఆయుంషి క్షపయన్త్యాశు గ్రీష్మి జలమివాంశవః	20
ఆత్మానమనుశోచ త్వం కి మఽన్యమనుశోచసి	
ఆయు స్తే హీయతే యస్య స్థితస్య చ గతస్య చ	21
సహైవ మృత్యు ర్వ్రజతి సహమృత్యు ర్నిషీదతి	
గత్వా సుదీర్ఘ మఽధ్వానం సహమృత్యు ర్నివర్తతే	22
గాత్రేషు వలయః ప్రాప్తాః శ్వేతాశ్చైవ శిరోరుహాః	
జరయా పురుషో జీర్ణః కిం హి కృత్వా ప్రభావయేత్	23
నన్దన్త్యుదిత ఆదిత్యే నన్దన్త్యస్తమితే రవౌ	
ఆత్మనో నాఽవబుధ్యన్తే మనుష్యా జీవిత క్షయమ్	24
హృష్య స్త్యుతుముఖం దృష్ట్వా నవం నవమిహాగతమ్	
ఋతూనాం పరివర్తేన ప్రాణినాం ప్రాణ సంక్షయః	25
యథా కాష్ఠం చ కాష్ఠం చ సమేయాతాం మహార్ణవే	
సమేత్య చ వ్యపేయాతాం కాలమాసాద్య కంచన	26

ఏవం భార్యశ్చ పుత్రాశ్చ జ్ఞాతయశ్చ ధనాని చ సమేత్య వ్యవధావన్తి ధృవో హ్యేషాం వినాభవః	27
నాఽత్ర కశ్చిద్యథా భావం ప్రాణీ సమభివర్తతే తేన తస్మిన్న సామర్థ్యం ప్రేతస్యాస్యనుశోచతః	28
యథా హి సార్థం గచ్ఛంతం బ్రూయాత్ కశ్చిత్ పథిస్థితః అహమప్యగమిష్యామి పృష్ఠతో భవతా మితి	29
ఏవం పూర్వై ర్గతో మార్గః పితృ పైతామహో ద్రువః తమాపన్నః కథం శోచేత్ యస్య నాస్తి వ్యతిక్రమః	30
వయసః పతమానస్య స్తోతసోవాఽనివర్తినః ఆత్మా సుఖే నియోక్తవ్యః సుఖభాజః ప్రజాః స్మృతాః	31
ధర్మాత్మా స శుభైః కృత్యైః క్రతుభిశ్చాప్తదక్షిణైః ధూతపాపో గతః స్వర్గం పితా నః పృథివీపతిః	32
భృత్యానాం భరణాత్ సమ్యక్ ప్రజానాం పరిపాలనాత్ అర్థాఽఽదానాచ్చ ధర్మేణ పితా నః త్రిదివం గతః	33
కర్మభిస్తు శుభైరిష్టైః క్రతుభిశ్చాప్తదక్షిణైః స్వర్గం దశరథః ప్రాప్తః పితా నః పృథివీపతిః	34
ఇష్ట్యా బహువిధై ర్యజ్ఞై ర్భోగాంశ్చావాప్య పుష్కలాన్ ఉత్తమం చాయురాసాద్య స్వర్గతః పృథివీపతిః	35
ఆయురుత్తమ మాసాద్య భోగానపి చ రాఘవః స న శోచ్యః పితా తాత స్వర్గతః సత్కృతః సతాం	36
స జీర్ణం మానుషం దేహం పరిత్యజ్య పితా హి నః దైవీమృద్ధిమనుప్రాప్తో బ్రహ్మలోక విహారిణీమ్	37
తం తు నైవంవిధః కశ్చిత్ ప్రాజ్ఞః శోచితుమర్హతి త్వద్విధో యద్విధశ్చాఽసి శృతవాన్ బుద్ధిమత్తరః	38
ఏతే బహువిధాః శోకా విలాపరుదితే తథా వర్జనీయా హి ధీరేణ సర్వాఽవస్థాసు ధీమతా	39
స స్వస్థో భవ మా శోకో యాత్వా చాఽఽవస తాం పురీమ్	

తథా పిత్రా నియుక్తోఽసి వశినా వదతాం వర	40
యత్రాఽహమపి తేనైవ నియుక్తః పుణ్యకర్మణా	
తత్రైవాఽహం కరిష్యామి పితు రార్యస్య శాసనమ్	41
న మయా శాసనం తస్య త్యక్తుం న్యాయ్య మరిందమ	
తత్ త్వయాపి సదా మాన్యం స వై బన్ధుః స నః పితా	42
తద్వదః పితురేవాఽహం సమ్మతం ధర్మచారిణామ్	
కర్మణా పాలయిష్యామి వనవాసేన రాఘవ	43
ధార్మికేణాన్యశంసేన నరేణ గురువర్తినా	
భవితవ్యం నరవ్యాఘ్ర పరలోకం జిగీషతా	44
ఆత్మానమనుతిష్ఠ త్వం స్వభావేన నరర్షభ	
నిశామ్య తు శుభం వృత్తం పితుర్దశరథస్య నః	45
ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహాత్మా	
పితుర్నిదేశ పరిపాలనార్థం	
యవీయసం బ్రాతరమర్థవ చ్చ	
ప్రభుర్ముహూర్తా ద్వీరరామ రామః	46
<u>షడుత్తరశతతమ స్కంధః - భరత వచనం</u>	
ఏవముక్త్వా తు విరతే రామే వచనమర్థవత్	
తతో మందాకినీ తీరే రామం ప్రకృతి వత్సలం	1
ఉవాచ భరత శ్చిత్రం ధార్మికో ధార్మికం వచః	
కో హి స్యాదీద్యశో లోకే యాద్యశ స్తమరిందమ	2
న త్వాం ప్రవృథయే ధ్దుఃఖం ప్రీతిర్వా న ప్రహర్షయేత్	
సంమతశ్చాఽసి వృద్ధానాం తాంశ్చ పృచ్ఛసి సంశయాన్	3
యథా మృత స్తథా జీవన్ యథా సతి తథా సతి	
యస్యైష బుద్ధిలాభః స్యాత్ పరితప్యేత కేన సః	4
పరావరజ్ఞో యశ్చస్యాత్ తథా త్వం మనుజాధిప	
స ఏవం వ్యసనం ప్రాప్య న విషీదితు మర్హతి	5
అమరోపమ సత్త్వస్త్వం మహాత్మా సత్య సంగరః	

సర్వజ్ఞః సర్వదర్శీ చ బుద్ధిమాంశ్చాఽసి రాఘవ	6
న త్వా మేవంగుణై ర్యుక్తం ప్రభవాభవ కోవిదమ్	
అవిషహ్యతమం దుఃఖ మాసాదయితు మర్హతి	7
ఏవముక్త్యా తు భరతో రామం పునరబ్రవీత్	
ప్రోపితే మయి యత్ పాపం మాత్రా మత్కారణాత్ కృతమ్	8
క్షుద్రయా తదఽనిష్ఠం మే ప్రసీదతు భవాన్ మమ	
ధర్మబంధేన బద్ధోఽస్మి తే నేమాం నేహ మాతరమ్	9
హన్మి తీవ్రేణ దణ్డేన దణ్డాఽర్థాం పాపకారిణీమ్	
కథం దశరథాజ్ఞాతః శుద్ధాభిజన కర్మణః	10
జానన్ ధర్మమఽధర్మిష్ఠం కుర్యాం కర్మ జుగుప్సితమ్	
గురుః క్రియావాన్ వృద్ధశ్చ రాజా ప్రేతః పితేతి చ	11
తాతం న పరిగర్హేయం దైవతం చేతి సంసది	
కో హి ధర్మార్థయో ర్హీన మీదృశం కర్మ కిల్బిషమ్	12
స్త్రీయాః ప్రియం చికిర్షుః సన్ కుర్యా ధర్మజ్ఞ ధర్మవిత్	
అన్త కాల్ హి భూతాని ముహ్యన్తితి పురాశృతిః	13
రాజ్ఞైవం కుర్వతా లోకే ప్రత్యక్షం సా శృతిః కృతా	
సాధ్వర్ష మభిసంధాయ క్రోధాన్ మోహాచ్చ సాహసాత్	14
తాతస్య యదతిక్రాన్తం ప్రత్యాహరతు తద్భవాన్	
పితుర్హి సమతిక్రాన్తం పుత్రో యః సాధు మన్యతే	15
తదపత్యం మతం లోకే విపరీతమతోఽన్యథా	
తదపత్యం భవానస్తు మా భవాన్ దుష్కృతం పితుః	16
అభిపత్యా కృతం కర్మ లోకే ధీరవిగర్హితమ్	
కైకేయాం మాం చ తాతం చ సుహృదో బాన్ధవాంశ్చ నః	17
పౌర జానపదాన్ సర్వామ్ స్త్రాతు సర్వమిదం భవాన్	
క్వ చారణ్యం క్వ చ క్షాత్రం క్వ జటాః క్వ చ పాలనమ్	18
ఈదృశం వ్యాహతం కర్మ న భవాన్ కర్తు మఽర్హతి	
ఏష హి ప్రథమో ధర్మః క్షత్రియస్యాభిషేచనం	19

యేన శక్యం మహాప్రాజ్ఞ ప్రజానాం పరిపాలనం	
కశ్చ ప్రత్యక్ష ముత్సుజ్య సంశయస్థమలక్షణం	20
ఆయతిస్థం చరేద్ధర్మం క్షత్రబంధు రఽనిశ్చితం	
అథ క్లేశజ మేవ త్వం ధర్మం చరితు మిచ్ఛసి	21
ధర్మేణ చతురో వర్ణాన్ పాలయన్ క్లేశమాప్పుహి	
చతుర్ణామాశ్రమాణాం హి గార్హస్థ్యం శ్రేష్ఠమాశ్రమమ్	22
ప్రాహు ర్ధర్మజ్ఞ ధర్మజ్ఞా స్తం కథం త్యక్తు మర్హసి	
శృతేన బాలః స్థానేన జన్మనా భవతో హ్యహమ్	23
స కథం పాలయిష్యామి భూమిం భవతి తిష్ఠతి	
హీనబుద్ధిగుణో బాలో హీనః స్థానేన చాప్యహమ్	24
భవతా చ వినా భూతో న వర్తయితు ముత్సహే	
ఇదం నిఖిల మవ్యగ్రం రాజ్యం పితృ మకణ్ఠకమ్	25
అనుశాధి స్వధర్మేణ ధర్మజ్ఞ సహబాన్ధవైః	
ఇహైవ త్యాభిషేచంతు సర్వాః ప్రకృతయః సహ	26
ఋత్విజః సవసిష్ఠాశ్చ మన్త్రవన్ మన్తకోవిదాః	
అభిషిక్త స్వమఽస్మాభిరయోధ్యాం పాలనే వ్రజ	27
విజిత్య తరసా లోకాన్ మరుద్భి రివ వాసవః	
ఋణాని త్రీణ్యఽపాకుర్వన్ దుర్హదః సాధు నిర్దహన్	28
సుహృద స్తర్పయన్ కామై స్వమేవాఽత్రానుశాధి మామ్	
అద్యాఽఽర్య ముదితాః సన్తు సుహృద స్తేభిషేచనే	29
అద్య భీతాః పాలయంతాం దుర్హద స్తే దిశో దశ	
ఆక్రోశం మమ మాతుశ్చ ప్రమృజ్య పురుషర్షభ	30
అద్య తత్ర భవంతం చ పితరం రక్ష కిల్బిషాత్	
శిరసా త్యాభియాచేఽహం కురుష్వ కరుణాం మయి	31
బాన్ధవేషు చ సర్వేషు భూతేష్వివ మహేశ్వరః	
అఘైతత్ పుష్టతః కృత్వా వనమేవ భవా నితః	32
గమిష్యతి గమిష్యామి భవతా సార్థ మప్యఽహమ్	

తథా హి రామో భరతేన తామ్యతా ప్రసాద్యమానః శిరసా మహీపతిః న చైవ చక్రే గమనాయ సత్త్వవాన్ మతిం పితు స్త ద్వచనే వ్యవస్థితః	33
తదద్భుతం స్థైర్యమవేక్ష్య రాఘవే సమం జనో హర్షమవాప దుఃఖితః న యాత్యయోధ్యా మితి దుఃఖితోఽభవత్ స్థిర ప్రతిజ్ఞత్వ మవేక్ష్య హర్షితః	34
తమృత్విజో నైగమ యూథ వల్లభాః తథా విసంజ్ఞాఽశృ కలాశ్చ మాతరః తథా బ్రువాణం భరతం ప్రతుష్టువుః ప్రణమ్య రామం చ యయాచిరే సహ	35
<u>సప్తోత్తరశతతమ స్కంధః - రామ ప్రతివచనం</u>	
పునరేవం బ్రువాణం తం భరతం లక్ష్మణాగ్రజః ప్రత్యువాచ తతః శ్రీమాన్ జ్ఞాతి మధ్యేభిసత్కృతః	1
ఉపపన్న మిదం వాక్యం య త్వ మేవ మభాషణాః జాతః పుత్రో దశరథాత్ కైకేయాం రాజసత్తమాత్	2
పురా బ్రాతః పితా నః స మాతరం తే సముద్వహాన్ మాతామహీ సమాశ్రాపీద్రాజ్య శుల్క మనుత్తమమ్	3
దైవాఽసురే చ సంగ్రామే జనన్యై తవ పార్థివః సంప్రహృష్టో దదౌ రాజా వరమారాధితః ప్రభుః	4
తతః సా సంప్రతిశ్రావ్య తవ మాతా యశస్వినీ అయాచత నరశ్రేష్ఠం ద్వా వరౌ వరవర్ణినీ	5
తవ రాజ్యం నరవ్యాఘ్ర మమ ప్రవ్రాజనం తథా తౌ చ రాజా తథా తస్య నియుక్తః ప్రదదౌ వరౌ	6
తేన పిత్రాఽహమప్యత్ర నియుక్తః పురుషర్షభ చతుర్దశ వనే వాసం వర్షాణి వరదానికమ్	7

సోఽహం వన మిదం ప్రాప్తో నిర్జనం లక్ష్మణాన్వితః	
సీతయా చాఽప్రతిద్వన్ద్యః సత్యవాదే స్థితః పితుః	8
భవానపి తథే త్యేవ పితరం సత్యవాదినమ్	
కర్తు మర్హతి రాజేన్ద్ర క్షిప్ర మేవాభిషేచనాత్	9
ఋణాన్ మోచయ రాజానం మత్కృతే భరత ప్రభుమ్	
పితరం త్రాహి ధర్మజ్ఞం మాతరం చాభినన్దయ	10
శ్రూయతే హి పురా తాత శృతి ర్గీతా యశస్వినా	
గయేన యజమానేన గయే ష్వేవ పితౄన్ ప్రతి	11
పున్నామ్నోనరకా ద్యస్మాత్ పితరం త్రాయతే సుతః	
తస్మాత్ పుత్ర ఇతి ప్రోక్తః పితౄన్ యః పాతి సర్వతః	12
ఏష్టవ్యా బహవః పుత్రా గుణవన్తో బహుశృతాః	
తేషాం వై సమవేతానామపి కశ్చి ధయాం వ్రజేత్	13
ఏవం రాజర్షయః సర్వే ప్రతీతా రాజనన్దన	
తస్మాత్ త్రాహి నరశ్రేష్ఠ పితరం నరకాత్ ప్రభో	14
అయోధ్యాం గచ్ఛ భరత ప్రకృతీరనురంజయ	
శత్రుఘ్న సహితో వీర సహ సర్వైర్ద్విజాతిభిః	15
ప్రవేక్ష్యే దణ్డకారణ్య మహమప్యఽవిలమ్బయన్	
ఆభ్యాం తు సహితో రాజన్ వైదేహ్య లక్ష్మణేన చ	16
త్వం రాజా భవ భరత స్వయం నరాణాం	
వన్యానా మఽహమపి రాజరాణ్ మృగాణామ్	
గచ్ఛ త్వం పురవరమఽద్య సంప్రహృష్టః	
సంహృష్ట స్త్వఽహమపి దణ్డకాన్ ప్రవేక్ష్యే	17
ఛాయాం తే దినకర భాః ప్రబాధమానం	
వర్షత్రం భరత కరోతు మూర్ధ్ని శీతాం	
ఏతేషామఽహమపి కానన దృమాణాం	
ఛాయాం తా మతిశయినీం సుఖం శ్రయిష్యే	18
శత్రుఘ్నః కుశల మతిస్తు తే సహాయః	

సామిత్రి ర్మమ విదితః ప్రధాన మిత్రం	
చత్వార స్తనయవరా వయం నరేంద్రం	
సత్యస్థం భరత చరామ మా విషీద	19
<u>అష్టోత్తరశతతమ స్సర్గః - జాబాలి వాక్యం</u>	
ఆశ్వాసయన్తం భరతం జాబాలి ర్భ్రాహ్మణోత్తమః	
ఉవాచ రామం ధర్మజ్ఞం ధర్మాఽపేత మిదం వచః	1
సాధు రాఘవ మా భూ త్తే బుద్ధి రేవం నిరర్థకా	
ప్రాకృతస్య నరస్యేవ హ్యోర్యబుద్ధే ర్మనస్వినః	2
కః కస్య పురుషో బన్ధుః కిమ్ కార్యం కస్య కేనచిత్	
య దేకో జాయతే జన్తు రేక ఏవ వినశ్యతి	3
తస్మాన్మాతా పితా చేతి రామ సజ్జేత యో నరః	
ఉన్మత్త ఇవ స జ్ఞేయో నాఽస్తి కాచిద్ధి కస్యచిత్	4
యథా గ్రామాఽన్తరం గచ్ఛన్ నరః కశ్చిత్ క్వచిద్వసేత్	
ఉత్స్పజ్య చ త మాఽఽవాసం ప్రతిష్ఠితాఽపరేహని	5
ఏవ మేవ మనుష్యాణాం పితా మాతా గృహం వసు	
ఆవాస మాత్రం కాకుత్స్థ సజ్జన్తే నాఽత్ర సజ్జనాః	6
పితృం రాజ్యం పరిత్యజ్య స నాఽర్హసి నరోత్తమ	
ఆస్థాతుం కాపథం దుఃఖం విషమం బహుకణ్ఠకమ్	7
సమృద్ధాయా మయోధ్యాయా మాత్మానమభిషేచయ	
ఏకవేణీధరా హి త్వాం నగరీ సంప్రతీక్షతే	8
రాజభోగాననుభవన్ మహార్థాన్ పార్థివాత్మజ	
విహర త్వ మయోధ్యాయాం యథా శక్త స్త్రివిష్టపే	9
న తే కశ్చి ద్దశరథ స్త్వం చ తస్య న కశ్చన	
అన్యో రాజా త్వమన్యః స తస్మాత్ కురు యదుచ్యతే	10
బీజమాత్రం పితో జంతోః శుక్లం శోణిత మేవ చ	
సంయుక్త మృతుమన్ మాత్రా పురుషస్యేహ జన్మ తత్	11
గతః స నృపతి స్తత్ర గన్తవ్యం యత్ర తేన వై	

ప్రవృత్తి రేషా మర్త్యానాం త్వం తు మిథ్యా విహన్యసే	12
అర్థ ధర్మపరా యే యే తాం స్తాన్ శోచామి నేతరాన్	
తే హి దుఃఖ మిహ ప్రాప్య వినాశం ప్రేత్య భేజిరే	13
అష్టకా పితృ దైవత్య మిత్యఽయం ప్రసూతో జనః	
అన్నస్యోపద్రవం పశ్య మృతో హి కిమఽశిష్యతి	14
యది భుక్త మిహఽన్యేన దేహ మఽన్యస్య గచ్ఛతి	
దద్యాత్ ప్రవసతః శ్రాద్ధం న తత్ పథ్యఽశనం భవేత్	15
దాన సంవననా హ్యేతే గ్రన్థా మేధావిభిః కృతాః	
యజస్వ దేహి దీక్షస్వ తప స్తప్యస్వ సంత్యజ	16
స నాస్తి పరమిత్యేవ కురు బుద్ధిం మహామతే	
ప్రత్యక్షం య త్త దాతిష్ఠ పరోక్షం పృష్ఠతః కురు	17
సతాం బుద్ధిం పురస్కృత్య సర్వలోక నిదర్శినీమ్	
రాజ్యం త్వం ప్రతిగృహ్ణీష్య భరతేన ప్రసాదితః	18
<u>నవోత్తరశతతమ స్సర్గః - సత్య ప్రశంసా</u>	
జాబాలేస్తు వచః శృత్వా రామః సత్యవతాం వరః	
ఉవాచ పరయా సూక్త్యా స్వబుద్ధ్యా చాఽవిపన్నయా	1
భవాన్ మే ప్రియ కామార్థం వచనం య దిహోక్తవాన్	
అకార్యం కార్య సంకాశ మఽపథ్యం పథ్య సమ్మితమ్	2
నిర్మర్యాదస్తు పురుషః పాపాచార సమన్వితః	
మానం న లభతే సత్సు భిన్న చారిత్ర దర్శనః	3
కులీన మఽకులీనం వా వీరం పురుష మానినమ్	
చారిత్ర మేవ వ్యాఖ్యాతి శుచిం వా యది వాఽశుచిమ్	4
అనార్య స్వార్థ సంకాశః శౌచాద్దీన స్తథా శుచిః	
లక్షణ్యవదఽలక్షణ్యో దుశ్శీలః శీలవానివ	5
అధర్మం ధర్మవేషణ యదీమం లోక సంకరమ్	
అభిపత్యే శుభం హిత్వా క్రియా విధి వివర్జితమ్	6
క శ్చేతయానః పురుషః కార్యాకార్య విచక్షణః	

బహుమంస్యతి మాం లోకే దుర్వృత్తం లోకదూషణమ్	7
కస్య యాస్యామ్యహం వృత్తం కేన వా స్వర్గమాప్పుయామ్	
అనయా వర్తమానోఽహం వృత్త్యా హీన ప్రతిజ్ఞయా	8
కామ వృత్త స్వఽయం లోకః కృత్స్నః సముపవర్తతే	
యద్వృత్తాః సన్తి రాజాన స్తద్వృత్తాః సన్తి హి ప్రజాః	9
సత్య మేవాన్యశంస్యం చ రాజవృత్తం సనాతనమ్	
తస్మాత్ సత్యాత్మకం రాజ్యం సత్యే లోకః ప్రతిష్ఠితః	10
ఋషయశ్చైవ దేవాశ్చ సత్యమేవ హి మేనిరే	
సత్యవాదీ హి లోకేఽస్మిన్ పరమం గచ్ఛతి క్షయమ్	11
ఉద్విజన్తే యథా సర్వా న్నరా దఽన్యతవాదినః	
ధర్మః సత్యం పరో లోకే మూలం సర్వస్య చోచ్యతే	12
సత్యమేవేశ్వరో లోకే సత్యే పద్మా ప్రతిష్ఠితా	
సత్య మూలాని సర్వాణి సత్యా న్నాస్తి పరం పదమ్	13
దత్త మిష్టం హుతం చైవ తప్తాని చ తపాసి చ	
వేదాః సత్య ప్రతిష్ఠానా స్తస్మాత్ సత్యపరో భవేత్	14
ఏకః పాలయతే లోక మేకః పాలయతే కులమ్	
మజ్జ త్యేకో హి నిరయ ఏకః స్వర్గే మహీయతే	15
సోఽహం పితుర్నియోగం తు కిమర్థం నాఽనుపాలయే	
సత్య ప్రతిశ్రవః సత్యం సత్యేన సమయీకృతః	16
నైవలోభా న్న మోహోద్వా న హ్యజ్ఞానాత్తమోఽన్వితః	
సేతుం సత్యస్య భేత్స్యామి గురోః సత్యప్రతిశ్రవః	17
అసత్యసంధస్య సత శ్చలస్యాఽస్థిర చేతసః	
నైవ దేవా న పితరః ప్రతీచ్ఛన్తీతి నః శృతమ్	18
ప్రత్యగాత్మ మిమం ధర్మం సత్యం పశ్యామ్యహం ధృవమ్	
భారః సత్పురుషై శ్చీర్ణ స్తదర్థ మమభిమన్యతే	19
క్షాత్రం ధర్మ మహం త్యక్త్యే హ్యధర్మం ధర్మసంహితమ్	
క్షుద్రై ర్పుశంపై ర్లుబ్ధైశ్చ సేవితం పాప కర్మభిః	20

కాయేన కురుతే పాపం మనసా సంప్రధార్య చ	
అన్యతం జిహ్వాయా చాహ త్రివిధం కర్మ పాతకమ్	21
భూమిః కీర్తి ర్యశో లక్ష్మీః పురుషం ప్రార్థయన్తి హి	
సత్యం సమనువర్తన్తే సత్య మేవ భజే త్తతః	22
శ్రేష్ఠం హ్యనార్య మేవస్యా ద్యద్భవానఽవధార్య మామ్	
ఆహ యుక్తికరై ర్వాక్యై రిదం భద్రం కురుష్వ హ	23
కథం హ్యహం ప్రతిజ్ఞాయ వనవాస మిమం గురౌ	
భరతస్య కరిష్యామి వచో హిత్యా గురోర్వచః	24
స్థిరా మయా ప్రతిజ్ఞాతా ప్రతిజ్ఞా గురు సన్నిధౌ	
ప్రహృష్యమాణా సా దేవీ కైకేయీ చాభవత్తదా	25
వనవాసం వస న్నేవం శుచి ర్నియత భోజనః	
మూలైః పుష్పైః ఫలైః పుణ్యైః పితౄణాం దేవాంశ్చ తర్పయన్	26
సంతుష్ట పంచావర్గోఽహం లోకయాత్రాం ప్రవర్తయే	
అకుహః శ్రద్ధధానః సన్ కార్యాకార్య విచక్షణః	27
కర్మ భూమి మిమాం ప్రాప్య కర్తవ్యం కర్మ య చ్చుభమ్	
అగ్ని ర్వాయుశ్చ సోమశ్చ కర్మణాం ఫలభాగినః	28
శతం క్రతునామాహృత్య దేవరాట్ త్రిదివం గతః	
తపాం స్యుగ్రాణి చాఽస్థాయ దివం యాతా మహర్షయః	29
అమృష్యమాణః పునరుగ్రతేజా	
నిశమ్య త న్నాస్తిక హేతువాక్య హేతుం	
అథాబ్రవీ త్తం నృపతే స్తనూజో	
విగర్హమాణో వచనాని తస్య	30
సత్యం చ ధర్మం చ పరాక్రమం చ	
భూతానుకమ్పాం ప్రీయవాదితాం చ	
ద్విజాతి దేవాఽతిథి పూజనం చ	
పన్ధాన మాహు స్త్రీదివస్య సన్తః	31
తేనైవ మాజ్ఞాయ యథావదఽర్థం	

ఏకోదయం సంప్రతిపద్య విప్రాః ధర్మం చరంతః సకలం యథావత్ కాంక్షంతి లోకాగమ మప్రమత్తాః	32
నిందామ్యఽహం కర్మ పితుః కృతం తు అద్య స్త్వా మఽగృష్టో ద్విషమస్థ బుద్ధిం బుద్ధ్యా నయైవం విధయా చరంతం సునాస్తికం ధర్మపథాదపేతం	33
యథా హి చోరః స తథా హి బుద్ధః తథాగతం నాస్తికమఽత్ర విద్ధి తస్మాద్ధి యః శంక్యతమః ప్రజానాం న నాస్తికే నాభిముఖో బుధః స్యాత్	34
త్వత్తో జనాః పూర్వతరేఽవరాశ్చ శుభాని కర్మాణి బహూని చక్రుః జిత్వా స దేమం చ పరం చ లోకం తస్మా ద్ద్విజాః స్వస్తి హుతం కృతం చ	35
ధర్మే రతాః సత్పురుషైః సమేతాః తేజస్వినో దానగుణ ప్రధానాః అహింసకా వీత మలాశ్చ లోకే భవంతి పూజ్యా మునయః ప్రధానాః	36
ఇతి బృవంతం వచనం సరోషం రామం మహాత్మానమదీన సత్త్వం ఉవాచ తథ్యం పునరాస్తికం చ సత్యం వచః సాఽనునయం చ విప్రః	37
న నాస్తికానాం వచనం బ్రవీమ్యఽహం న నాస్తికోఽహం న చ నాఽస్తి కించన సమీక్ష్య కాలం పునరాస్తికోఽభవం భవేయ కాల్ పునరేవ నాస్తికః	38

స చాపి కాలోఽయ ముపాగతః శనైః	
యథా మయా నాస్తిక వాగుదీరితా	
నివర్తనాఽర్థం తవ రామ కారణాత్	
ప్రసాదనార్థం చ మయైతదీరితం	39
<u>దశోత్తరశతతమ స్వర్గః - ఇక్షాకువంశ కీర్తనం</u>	
కృద్ధమాజ్ఞాయ రామం తు వసిష్ఠః ప్రత్యువాచ హ	
జాబాలిరపి జానీతే లోకస్యాస్య గతాఽగతిమ్	1
నివర్తయితు కామస్తు త్వా మేతద్వాక్య ముక్తవాన్	
ఇమాం లోక సముత్పత్తిం లోకనాథ నిబోధ మే	2
సర్వం సలిలమేవాసీత్ పృథివీ యత్ర నిర్మితా	
తతః సమఽభవద్బ్రహ్మ స్వయమ్భూ రైవతైః సహ	3
స వరాహ స్తతో భూత్వా ప్రోజ్ఞహార వసుంధరామ్	
అస్సృజ చ్చ జగత్ సర్వం సహపుత్రైః కృతాత్మభిః	4
ఆకాశ ప్రభవో బ్రహ్మ శాశ్వతో నిత్య అవ్యయః	
తస్మాన్ మరీచిః సంజజ్ఞే మరీచేః కాశ్యపః సుతః	5
వివస్వాన్ కాశ్యపాజ్జజ్ఞే మను రైవస్వతః సుతః	
స తు ప్రజాపతిః పూర్వ మిక్షాకుస్తు మనోః సుతః	6
యస్యేయం ప్రథమం దత్తా సమ్మద్ధా మనునా మహీ	
త మిక్షాకుమయోధ్యాయాం రాజానం విద్ధి పూర్వకమ్	7
ఇక్షాకోస్తు సుతః శ్రీమాన్ కుక్షి రిత్యేవ విశ్వతః	
కుక్షే రఽథాత్మజో వీరో వికుక్షి రుపదపద్యత	8
వికుక్షేస్తు మహాతేజా బాణః పుత్రః ప్రతాపవాన్	
బాణస్యతు మహాబాహు రనరణ్యో మహాయశాః	9
నాఽనావృష్టి ర్భభూవాస్మి న్న దుర్భిక్షం సతాం వరే	
అనరణ్యే మహారాజే తస్కరో నాపి కశ్చన	10
అనరణ్యాన్ మహాబాహుః పృథూ రాజా బభూవ హ	
తస్మాత్ పృథో ర్మహారాజ స్త్రీశ్చ రుపద్యత	11

స చ సత్యవచనాద్వీరః సశరీరో దివం గతః	
త్రిశంకోఙ్గోరభవత్ సూను ర్దున్ధుమారో మహాయశాః	12
ధున్ధుమారాన్ మహాతేజా యువనాశ్వో వ్యజాయత	
యువనాశ్వ సుతః శ్రీమాన్ మాన్దాతా సమపద్యత	13
మాన్దాతున్ధు మహాతేజాః సుసంధి రుదపద్యత	
సుసంధేరపి పుత్రౌ ద్వా ద్రువసంధిః ప్రసేనజితే	14
యశస్వీ ద్రువసంధేన్ధు భరతో రిపు సూదనః	
భరతా త్తు మహాబాహోరఽసితో నామ జాయత	15
యస్యైతే ప్రతిరాజాన ఉదపద్యన్త శత్రవః	
హైహయా స్తాలజఙ్ఘాశ్చ శూరాశ్చ శశిబిన్దవః	16
తాంస్తు సర్వాన్ ప్రతివ్యూహ్య యుద్ధే రాజా ప్రవాసితః	
స చ శైలవరే రమ్యే బభూవాభిరతో మునిః	17
ద్వే చాఽస్య భార్యే గర్భిణ్యౌ బభూవతురితి శృతిః	
ఏకా గర్భవినాశాయ సపత్న్యై గరళం దదౌ	18
భార్గవశ్చ్యవనో నామ హిమవన్త ముపాశ్రితః	
తమ్ ఋషిం సముపాగమ్య కాళిందీ త్వఽభ్యవాదయత్	19
స తా మభ్యఽవద ద్విప్రో వరేఘ్నం పుత్ర జన్మని	
పుత్ర స్తే భవితా దేవి మహాత్మా లోక విశృతః	20
ధార్మికశ్చ సుశీలశ్చ వంశకర్తాఽరిసూదనః	
కృత్వా ప్రదక్షిణం సా తు మునిం తమనుమాన్య చ	21
పద్మపత్ర సమానాఽక్షం పద్మగర్భ సమ ప్రభం	
తతః సా గృహ మాగమ్య దేవీ పుత్రం వ్యజాయత	22
సపత్న్యా తు గర స్తస్యై దత్తో గర్భ జిఘాంసయా	
గరేణ సహ తేనైవ జాతః స సగరోఽభవత్	23
స రాజా సగరో నామ యః సముద్రమఽఖానయత్	
ఇష్ట్యా పర్వణి వేగేన త్రాసయన్త మిమాః ప్రజాః	24
అసమంజస్తు పుత్రోఽభూత్ సగరస్యేతి నః శృతమ్	

జీవన్నేవ స పిత్రా తు నిరస్తః పాపకర్మకృత్	25
అంశుమానితి పుత్రోఽభూదసమంజస్య వీర్యవాన్	
దిలీపోఽశుమతః పుత్రో దిలీపస్య భగీరథః	26
భగీరథాత్ కకుత్స్థస్థు కాకుత్స్థా యేన విశ్వతాః	
కకుత్స్థస్య తు పుత్రోఽభూ ద్రఘు ర్యేన తు రాఘవాః	27
రఘోస్థు పుత్ర స్తేజస్వీ ప్రవృద్ధః పురుషోదకః	
కల్మాషపాదః సాదాస ఇత్యేవం ప్రథితో భువి	28
కల్మాషపాద పుత్రోఽభూ చ్చంఖణ స్త్వీతి విశ్వతః	
యస్థు తద్వీర్య మాసాద్య సహసైన్యో వ్యనీనశత్	29
శంఖణస్య తు పుత్రోఽభూ చ్చూరః శ్రీమాన్ సుదర్శనః	
సుదర్శనస్యాఽగ్నివర్ణ అగ్నివర్ణస్య శేఘ్రగః	30
శేఘ్రగస్య మరుః పుత్రో మరోః పుత్రః ప్రశుశృకః	
ప్రశుశృకస్య పుత్రోఽభూదమ్బరీషో మహాద్యుతిః	31
అమ్బరీషస్య పుత్రోఽభూన్నహుషః సత్యవిక్రమః	
నహుషస్య చ నాభాగః పుత్రః పరమ ధార్మికః	32
అజశ్చ సువ్రతశ్చైవ నాభాగస్య సుతా వృభౌ	
అజస్య ఛైవ ధర్మాత్మా రాజా దశరథః సుతః	33
యో జిత్వా వసుధాం కృత్వాం దివం శాసతి స ప్రభుః	
తస్య జ్యేష్ఠోఽసి దాయాదో రామ ఇత్యభివిశ్వతః	34
తద్ధహణ స్వకం రాజ్య మవేక్షస్య జనం నృప	
ఇక్షాకూణాం హి సర్వేషాం రాజా భవతి పూర్వజః	35
పూర్వజే నాఽవరః పుత్రో జ్యేష్ఠో రాజ్యేభిషిచ్యతే	
స రాఘవాణాం కులధర్మ మాత్మనః	
సనాతనం నాఽద్య విహంతు మర్హసి	
ప్రభూత రత్నామనుశాధి మేదినీం	
ప్రభూత రాష్ట్రాం పితృవన్ మహాయశః	36
<u>ఏకాదశోత్తరశతతమ స్కంధః - భరతానుశాసనం</u>	

వసిష్ఠస్థు తదా రామముక్త్యా రాజపురోహితః అబ్రవీద్ధర్మ సంయుక్తం పునరేవాఽపరం వచః	1
పురుష స్వేహ జాతస్య భవన్తి గురవ స్త్రయః ఆచార్యశ్చైవ కాకుత్స్థ పితా మాతా చ రాఘవ	2
పితా హ్యేనం జనయతి పురుషం పురుషర్షభ ప్రజ్ఞాం దదాతి చాచార్య స్తస్మాత్ స గురురుచ్యతే	3
సోఽహం తే పితౄ రాచార్య స్తవ చైవ పరంతప మమ త్వం వచనం కుర్వ న్నాఽతివర్తేః సతాం గతిమ్	4
ఇమా హి తే పరిషదః శ్రేణయశ్చ ద్విజాతయః ఏషు తాత చరన్ ధర్మం నాఽతివర్తేః సతాం గతిమ్	5
వృద్ధాయా ధర్మ శీలాయా మాతుర్పార్షస్యవర్తితుమ్ అస్యాస్థు వచనం కుర్వన్నాఽతివర్తేః సతాం గతిమ్	6
భరతస్య వచః కుర్వన్ యాచమానస్య రాఘవ ఆత్మానం నాఽతివర్తే స్త్వం సత్యధర్మ పరాయణ	7
ఏవం మధురముక్తస్థు గురుణా రాఘవః స్వయమ్ ప్రత్యువాచ సమాసీనం వసిష్ఠం పురుషర్షభః	8
యన్మాతా పితౄౌ వృత్తం తనయే కురుతః సదా న సుప్రతికరం తత్తు మాత్రా పిత్రా చ యత్ కృతమ్	9
యథాశక్తి ప్రదానేన స్నాపనాచ్ఛాదనేన చ నిత్యం చ ప్రియవాదేన తథా సంవర్ధనేన చ	10
స హి రాజా జనయితా పితా దశరథో మమ ఆజ్ఞాతం యన్మయా తస్య న తన్మిథ్యా భవిష్యతి	11
ఏవముక్తస్థు రామేణ భరతః ప్రత్యనన్తరమ్ ఉవాచ పరమోదారః సూతం పరమదుర్మనాః	12
ఇహ మే స్థండిలే శీఘ్రం కుశా నాస్తర సారథే ఆర్యం ప్రత్యుపవేక్ష్యామి యావన్ మే న ప్రసీదతి	13
అనాహారో నిరాలోకో ధనహీనో యథా ద్విజః	

శేష్య పురస్తా చ్చాలాయాం యావన్మాం ప్రతియాస్యతి	14
స తు రామ మవేక్షంతం సుమంతం ప్రేక్ష్య దుర్మనాః	
కుశోత్తర ముపస్థాప్య భూమావేవా స్థితః స్వయమ్	15
తమువాచ మహాతేజా రామో రాజర్షి సత్తమః	
కిం మాం భరత కుర్వాణం తాత ప్రత్యుపవేక్ష్యసి	16
బ్రాహ్మణో హ్యేక పార్శ్వేన నరాన్ రోద్ధు మిహోఽర్హతి	
న తు మూర్ధాభిషిక్తానాం విధిః ప్రత్యుపవేశనే	17
ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల హిత్యైత ధ్ధారుణం వ్రతమ్	
పురవర్యా మితః క్షిప్ర మయోధ్యాం యాహి రాఘవ	18
ఆసీన స్త్వేవ భరతః పౌర జానపదం జనమ్	
ఉవాచ సర్వతః ప్రేక్ష్య కిమార్యం నాఽనుశాసథ	19
తే తమూచు ర్మహాత్మానం పౌర జానపదా జనాః	
కాకుత్స్థ మభిజానీమః సమ్యగ్వదతి రాఘవః	20
ఏషోపి హి మహాభాగః పితుర్వచసి తిష్ఠతి	
అత ఏవ న శక్తాః స్మృ వ్యావర్తయితు మంజసా	21
తేషా మాజ్ఞాయ వచనం రామో వచన మబ్రవీత్	
ఏతన్నిబోధ వచనం సుహృదాం ధర్మచక్షుషామ్	22
ఏతచ్యైవోభయం శృత్వా సమ్యక్ సంపశ్య రాఘవ	
ఉత్తిష్ఠ త్వం మహాబాహో మాం చ స్పృశ తథోదకమ్	23
అధోత్థాయ జలం స్పృష్ట్యా భరతో వాక్య మబ్రవీత్	
శృణ్వన్తు మే పరిషదో మన్త్రిణః శ్రేణయ స్తథా	24
న యాచే పితరం రాజ్యం నానుశాసామి మాతరమ్	
ఆర్యం పరమధర్మజ్ఞమ్ నానుజానామి రాఘవమ్	25
యది త్వవశ్యం వస్తవ్యం కర్తవ్యం చ పితుర్వచః	
అహమేవ నివత్స్యామి చతుర్దశ సమా వనే	26
ధర్మాత్మా తస్య తద్దేన బ్రాతుర్వాక్యేన విస్మితః	
ఉవాచ రామః సంప్రేక్ష్య పౌర జానపదం జనమ్	27

విక్రీత మాహితం క్రీతం యత్ పిత్రా జీవతా మమ న త ల్లోపయితుం శక్యం మయా వా భరతేన వా	28
ఉపధి ర్న మయా కార్యో వనవాసే జుగుప్సితః యుక్తముక్తం చ కైకేయ్యా పిత్రా మే సుకృతం కృతమ్	29
జానామి భరతం క్షాంతం గురు సత్కార కారిణమ్ సర్వ మేవాఽత్ర కల్యాణం సత్యసంధే మహాత్మని	30
అనేన ధర్మశీలేన వనాత్ ప్రత్యాగతః పునః బ్రాత్రా సహ భవిష్యామి పృథివ్యాః పతిరుత్తమః	31
వృతో రాజా హి కైకేయ్యా మయా తద్వచనం కృతమ్ అన్యతాన్ మోచయానేన పితరం తం మహీపతిమ్	32
<u>ద్వాదశోత్తరశతతమ స్కంధః - పాదుకా ప్రదానం</u>	
తమఽప్రతిమ తేజోభ్యాం బ్రాతృభ్యాం రోమహర్షణమ్ విస్మితాః సంగమం ప్రీక్ష్య సమవేతా మహర్షయః	1
అన్తర్హితాఽస్తు ఋషిగణాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః తౌ బ్రాతౌ మహాత్మానౌ కాకుత్స్థౌ ప్రశశంసిరే	2
స ధన్యో యస్య పుత్రౌ ద్వౌ ధర్మజ్ఞౌ ధర్మ విక్రమౌ శృత్వా వయంహి సంభాషా ముభాభ్యాం స్పృహయామహే	3
తతస్తు ఋషిగణాః క్షిప్రం దశగ్రీవ వదైషిణః భరతం రాజశార్దూల మిత్యూచుః సంగతా వచః	4
కులే జాత మహాప్రాజ్ఞ మహావృత్త మహాయశః గ్రాహ్యం రామస్య వాక్యం తే పితరం యద్యవేక్షసే	5
సదాఽన్యథా మిమం రామం వయ మిచ్ఛామహే పితుః అన్యథాత్వాచ్చ కైకేయ్యాః స్వర్గం దశరథో గతః	6
ఏతావదుక్త్వా వచనం గన్ధర్వాః సమహర్షయః రాజర్షయశ్చైవ తథా సర్వే స్వాం స్వాం గతిం గతాః	7
హ్లాదితస్తేన వాక్యేన శుభేన శుభదర్శనః రామః సంహృష్ట వదన స్తాన్ ఋషీనభ్యపూజయత్	8

త్రస్థ గాత్రస్థు భరతః స వాచా సజ్జమానయా	
కృతాంజలిరిదం వాక్యం రాఘవం పున రబ్రవీత్	9
రాజధర్మ మనుప్రీక్ష్య కులధర్మాఽనుసంతతిమ్	
కర్తు మర్హసి కాకుత్స్థ మమ మాతుశ్చ యాచనామ్	10
రక్షితుం సుమహద్రాజ్య మఽహ మేకస్తు నోత్సహే	
పౌర జానపదాంశ్చాపి రక్షాన్ రంజయితుం తథా	11
జ్ఞాతయశ్చ హి యోధాశ్చ మిత్రాణి సుహృదశ్చ నః	
త్వా మేవ ప్రతికాంక్షన్తే పర్జన్య మివ కర్షకాః	12
ఇదం రాజ్యం మహాప్రాజ్ఞ స్థాపయ ప్రతిపద్య హి	
శక్తిమానఽసి కాకుత్స్థ లోకస్య పరిపాలనే	13
ఇత్యుక్త్వా న్యపత ద్రాభ్రాతుః పాదయో ర్భరత స్తదా	
భృశం సంప్రార్థయామాస రామ మేవ ప్రియంవదః	14
తమఽంకే భ్రాతరం కృత్వా రామో వచన మబ్రవీత్	
శ్యామం నళినపత్రాక్షం మత్తహంస స్వరః స్వయమ్	15
ఆగతా త్వా మియం బుద్ధిః స్వజా వైనయికి చ యా	
భృశ ముత్సహాసే తాత రక్షితుం పృథివీ మపి	16
అమాత్యైశ్చ సుహృద్భిశ్చ బుద్ధిమద్భిశ్చ మన్త్రిభిః	
సర్వకార్యాణి సమ్మన్త్య సుమహాంత్యపి కారయ	17
లక్ష్మీ శ్చన్త్రాదపేయాద్వా హిమవాన్ వా హిమంత్యజేత్	
అతీయాత్ సాగరో వేలాం న ప్రతిజ్ఞా మఽహం పితుః	18
కామాద్వా తాత లోభాద్వా మాత్రా తుభ్య మిదం కృతమ్	
న తన్ మనసి కర్తవ్యం వర్తితవ్యం చ మాత్మవత్	19
ఏవం బ్రువాణం భరతః కౌసల్యా సుత మబ్రవీత్	
తేజసాదిత్య సంకాశం ప్రతిప చ్చంద్ర దర్శనమ్	20
అధిరోహార్య పాదాభ్యాం పాదుకే హేమ భూషితే	
ఏతే హి సర్వలోకస్య యోగక్షేమం విధాస్యతః	21
సోఽధిరుహ్య నరవ్యాఘ్రుః పాదుకే హ్యవముహ్య చ	

ప్రాయచ్చత్ సుమహాతేజా భరతాయ మహాత్మనే 22

స పాదుకే సంప్రణమ్య రామం వచన మబ్రవీత్

చతుర్దశ హి వర్షాణి జటా చీరధరో హ్యాహం 23

ఫల మూలాఽశనో వీర భవేయం రఘునందన

తవాగమన మాకాంక్షన్ వసన్వై నగరాద్భూషిః 24

తవ పాదుకయో ర్మ్యస్య రాజ్యతంత్రం పరంతప

చతుర్దశే హి సంపూర్ణే వర్షేఽహని రఘూత్తమ 25

న ద్రక్ష్యామి యది త్వాం తు ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనం

తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాయ తం పరిష్వజ్య సాదరం 26

శత్రుఘ్నంచ పరిష్వజ్య భరతం చేద మబ్రవీత్

మాతరం రక్ష కైకేయాం మా రోషం కురు తాం ప్రతి 27

మయా చ సీతాయా చైవ శప్తోఽసి రఘుసత్తమ

ఇత్యుక్త్వాశ్చ పరీతాక్షో బ్రాతరం విససర్జ హ 28

స పాదుకే తే భరతః ప్రతాపవాన్

స్వలంకృతే సంపరిగృహ్య ధర్మవితే

ప్రదక్షిణం చైవ చకార రాఘవం

చకార బై వోత్తమ నాగమూర్ధని 29

అథానుపూర్వ్యాత్ ప్రతినంద్య తం జనం

గురూంశ్చ మన్త్రి ప్రకృతీ స్తథాఽనుజౌ

వ్యసర్జయ ద్రాఘవ వంశవర్ధనః

స్థిరః స్వధర్మే హిమవానివాఽచలః 30

తం మాతరో బాష్ప గృహీత కంఠ్యో

దుఃఖేన నామస్తయితుం హి శేకుః

స త్వేవ మాత్యారభివాద్య సర్వా

రుదన్ కుటీం స్వాం ప్రవివేశ రామః

31

త్రయోదశోత్తరశతతమ స్వర్గః - పాదుకా గ్రహణం

తతః శిరసి కృత్వా తు పాదుకే భరత స్తదా

ఆరురోహ రథం హృష్టః శత్రుఘ్నేన సమన్వితః

1

వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిశ్చ దృఢవ్రతః

అగ్రతః ప్రయయుః సర్వే మన్త్రిణో మన్తపూజితాః

2

మన్దాకినీం నదీం పుణ్యాం ప్రాజ్ఞఖా స్తే యయు స్తదా

ప్రదక్షిణం చ కుర్వాణా శ్చిత్తకూటం మహాగిరిమ్

3

పశ్యన్ ధాతు సహస్రాణి రమ్యాణి వివిధాని చ

ప్రయయా తస్య పార్శ్వేన ససైన్యో భరత స్తదా

4

అదూరా చ్చిత్తకూటస్య దదర్శ భరత స్తదా

ఆశ్రమం యత్ర స మునిర్భరద్వాజః కృతాలయః

5

స తమాశ్రమ మాగమ్య భరద్వాజస్య బుద్ధిమాన్

అవతీర్య రథాత్ పాదౌ వవన్దే కులనందనః

6

తతో హృష్టో భరద్వాజో భరతం వాక్య మబ్రవీత్

అపి కృత్యం కృతం తాత రామేణ చ సమాగతమ్

7

ఏవముక్తస్తు భరతో భరద్వాజేన ధీమతా

ప్రత్యువాచ భరద్వాజం భరతో బ్రాత్రు వత్సలః

8

స యాచ్యమానో గురుణా మయా చ దృఢ విక్రమః

రాఘవః పరమ ప్రీతో వసిష్ఠం వాక్య మబ్రవీత్

9

పితుః ప్రతిజ్ఞాం తామేవ పాలయిష్యామి తత్త్వతః

చతుర్దశ హి వర్షాణి యా ప్రతిజ్ఞా పితుర్మమ

10

ఏవముక్తో మహాప్రాజ్ఞో వసిష్ఠః ప్రత్యువాచ హ	
వాక్యజ్ఞో వాక్య కుశలం రాఘవం వచనం మహాత్	11
ఏతే ప్రయచ్ఛ సంహృష్టః పాదుకే హేమ భూషితే	
అయోధ్యాయాం మహాప్రాజ్ఞ యోగక్షేమకరే తవ	12
ఏవముక్తో వసిష్ఠేన రాఘవః ప్రాజ్ఞః స్థితః	
పాదుకే అధిరుహ్యైతే మమ రాజ్యాయ వై దదౌ	13
నివృత్తోఽహమనుజ్ఞాతో రామేణ సుమహాత్మనా	
అయోధ్య మేవ గచ్ఛామి గృహీత్వా పాదుకే శుభే	14
ఏత చ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం భరతస్య మహాత్మనః	
భరద్వాజః శుభతరం ముని ర్వాక్యమువాచ తమ్	15
నైతచ్ఛిత్రం నరవ్యామ్రే శీలవృత్తవిదాం వరే	
యదాఽఽర్యం త్వయి తిష్ఠే త్తు నిమ్నోత్సుప్త మివోదకమ్	16
అన్యథః స మహాబాహుః పితా దశరథ స్తవ	
యస్య త్వ మీదృశః పుత్రో ధర్మజ్ఞో ధర్మ వత్సలః	17
తమ్పిషిం తు మహాత్మాన ముక్తవాక్యం కృతాణ్ణలిః	
ఆమస్తయితు మారేభే చరణావుపగృహ్య చ	18
తతః ప్రదక్షిణం కృత్వా భరద్వాజం పునః పునః	
భరతస్తు యయౌ శ్రీమానయోధ్యాం సహమస్త్రిభిః	19
యానైశ్చ శకటైశ్చైవ హయై ర్నాగైశ్చ సా చమూః	
పునర్నివృత్తా విస్తీర్ణా భరతస్యాఽనుయాయినీ	20
తత స్తే యమునాం దివ్యాం నదీం తీర్థ్యోర్నిమాలినీమ్	
దదృశు స్తాం పునః సర్వే గంగాం శివజలాం నదీమ్	21
తాం పుణ్యజల సంపూర్ణాం సంతీర్య సహబాన్ధవః	
శృంగిబేరపురం రమ్యం ప్రవివేశ ససైనికః	22
శృంగిబేరపురా ద్భూయ స్త్వయోధ్యాం సందదర్శ హ	
అయోధ్యాం చ తతో దృష్ట్వా పిత్రా బ్రాత్రా వివర్జితాం	23
భరతో దుఃఖ సంతప్తః సారథిం చేద మబ్రవీత్	

సారథే పశ్య విధ్వస్తా సాయోధ్యా న ప్రకాశతే	24
నిరాకారా నిరానన్దా దీనా ప్రతిహత స్వనా	
చతుర్దశోత్తరశతతమ స్వర్గః - అయోధ్యా ప్రవేశః	
స్నిగ్ధ గమ్భీర ఘోషేణ స్యన్ధనేనోపయాన్ ప్రభుః	
అయోధ్యాం భరతః క్షిప్రం ప్రవివేశ మహాయశాః	1
బిడాలోలూక చరితామాలీన నరవారణామ్	
తిమిరాభ్యాహతాం కాళీమఽప్రకాశాం నిశామివ	2
రాహుశత్రోః ప్రీయాం పత్నీం శ్రియా ప్రజ్వలిత ప్రభామ్	
గ్రహాణాభ్యుత్థితే నైకాం రోహిణీమివ పీడితామ్	3
అనిలోత్కుబ్ధ సలిలాం ఘర్మోత్తప్త విహంగమామ్	
లీన మీన రుష గ్రాహం కృశాం గిరి నదీమివ	4
విధూమా మివ హేమాభామధ్వరాఽగ్నేః సముత్థితామ్	
హవిరభ్యుక్షితాం పశ్చాచ్ఛ్చిఖాం విప్రలయం గతామ్	5
విధ్వస్త కవచాం రుగ్ణ గజ వాజి రథ ధ్వజామ్	
హత ప్రవీరామాపన్నాం చమూమివ మహాహవే	6
సఫేనాం సస్వనాం భూత్వా సాగరస్య సముత్థితామ్	
ప్రశాన్త మారుతోద్ధూతాం జలోర్మిమివ నిస్స్వనామ్	7
త్యక్తాం యజ్ఞాయుధైః సర్వైరభిరూపైశ్చ యాజకైః	
సుత్యాకాలే వినిర్వృతే వేదిం గతరవా మివ	8
గోష్ఠ మధ్యే స్థితామార్తాఽమచరన్తీం తృణమ్ నవం	
గో వృషేణ పరిత్యక్తాం గవాం పత్నీ మివోత్సుకామ్	9
ప్రభాకరాద్యైః సుస్నిగ్ధైః ప్రజ్వలద్భిరివోత్తమైః	
వియుక్తాం మణిభి ర్జాత్యై ర్నవాం ముక్తావళీ మివ	10
సహసా చలితాం స్థానాన్ మహీం పుణ్యక్షయాధతామ్	
సంహృత ద్యుతి విస్తారాం తారామివ దివశ్చ్యుతామ్	11
పుష్పనద్ధాం వసన్తాన్తే మత్త భ్రమర నాదితాం	
దృత దావాఽగ్నివిప్లుష్టాం క్షాన్తాం వనలతా మివ	12

సమ్మాఢ నిగమాం స్తబ్ధాం సంక్షిప్త విపణాపణామ్	
ప్రచ్ఛన్న శశి నక్షత్రాం ద్యామివాఽమ్బుధరై ర్వృతామ్	13
క్షీణ పానోత్తమై ర్భిన్నైః శరావైరభిసంవృతామ్	
గతశౌణ్డా మివధ్వస్తాం పానభూమిమసంస్కృతామ్	14
వృక్ష భూమితలాం నిమ్నాం వృక్ష పాత్రైః సమావృతామ్	
ఉపయుక్తోదకాం భగ్నాం ప్రపాం నిపతితా మివ	15
విపులాం వితతాం చైవ యుక్తపాశాం తరస్వినామ్	
భూమౌ బాణైర్వినిష్కృతాం పతితాం జ్యామివాయుధాత్	16
సహసా యుద్ధ శౌణ్డేన హయారోహిణ వాహితామ్	
నిక్షిప్త భాణ్ణాముత్సుష్టాం కిశోరీ మివ దుర్బలామ్	17
శుష్కతోయాం మహామత్యైః కూర్మైశ్చ బహుభిర్వృతాం	
ప్రభిన్న తట విస్తీర్ణాం వాపీ మివ హృతోత్పలాం	18
పురుషస్యాఽప్రహృష్టస్య ప్రతిషిద్ధానులేపనాం	
సంతప్తా మివ శోకేన గాత్ర యష్టి మభూషణాం	19
ప్రావృషి ప్రవిగాఢాయాం ప్రవిష్టస్యాఽభ్రమణ్ణలమ్	
ప్రచ్ఛన్నాం నీలజీమూతై ర్భాస్కరస్య ప్రభామివ	20
నిహతాం ప్రతిసైన్యేన బడబామివ పాలితాం	
భరతస్తు రథస్థః సన్ శ్రీమాన్ దశరథాత్మజః	21
వాహయంతం రథం శ్రేష్ఠం సారథిం వాక్యమబ్రవీత్	
కిం ను ఖల్వఽద్య గమ్భీరో మూర్ఛితో న నిశమ్యతే	22
యథాపుర మయోధ్యాయాం గీత వాదిత్ర నిస్స్వనః	
వారుణీ మద గన్ధశ్చ మాల్య గన్ధశ్చ మూర్ఛితః	23
ధూపితాఽగరు గన్ధశ్చ న ప్రవాతి సమస్తతః	
యాన ప్రవర ఘోషశ్చ స్నిగ్ధశ్చ హయ నిస్స్వనః	24
ప్రమత్త గజ నాదశ్చ మహాంశ్చ రథ నిస్స్వనః	
నేదానీం శ్రూయతే పుర్యామస్యాం రామే వివాసితే	25
చందనాగరు గంధాశ్చ మహార్థాశ్చ నవ స్రజః	

గతే హి రామే తరుణాః సంతప్తా నోపభుంజతే	26
బహిర్యాత్రాం న గచ్ఛంతి చిత్రమాల్యధరా నరాః	
నోత్సవాః సంప్రవర్తన్తే రామశోకాఽర్దితే పురే	27
సహ నూనం మమ బ్రాత్రా పురస్యాస్య ద్యుతి ర్గతా	
న హి రాజత్యయోధ్యేయం సాసారేవార్జునీ క్షపా	28
కదా ను ఖలు మే బ్రాతా మహోత్సవ ఇవాగతః	
జనయిష్యత్యఽయోధ్యాయాం హర్షం గ్రీష్మ ఇవాంబుదః	29
తరుణై శ్చార్షు వేపైశ్చ నరైరున్నతగామిభిః	
సంపతద్భిరయోధ్యాయాం నాఽభిభాన్తి మహాపథాః	30
ఏవం బహువిధం జల్పన్ వివేక వసతిం పితుః	
తేన హీనాం నరేన్ద్రేణ సింహ హీనాం గుహామివ	31
తదా తదంతఃపుర ముజ్జిత ప్రభం	
సురై రివోత్సృష్టమఽభాస్కరం దినం	
నిరీక్ష్య సర్వం తు వివిక్త మాత్మవాన్	
ముమోచ బాష్పం భరతః సుదుఃఖితః	32
<u>పంచదశోత్తరశతతమ స్కర్ణః - నందిగ్రామ నివాసః</u>	
తతో నిక్షిప్య మాత్యః స అయోధ్యాయాం దృఢవ్రతః	
భరతః శోక సంతప్తో గురూనిదమఽథాబ్రవీత్	1
నన్దిగ్రామం గమిష్యామి సర్వానామన్తయేఽద్య వః	
తత్ర దుఃఖ మిదం సర్వం సహిష్యే రాఘవం వినా	2
గతశ్చ హి దివం రాజా వనస్థశ్చ గురుర్మమ	
రామం ప్రతీక్షే రాజ్యాయ స హి రాజా మహాయశాః	3
ఏత చ్చుత్వా శుభం వాక్యం భరతస్య మహాత్మనః	
అబ్రువన్ మన్త్రిణః సర్వే వసిష్ఠశ్చ పురోహితః	4
సద్యశం శ్లాఘనీయం చ యదుక్తం భరత త్వయా	
వచనం బ్రాతృ వాత్సల్యాదనురూపం తద్దైవ తత్	5
నిత్యం తే బన్ధు లుబ్ధస్య తిష్ఠతో బ్రాతృ సౌహృదే	

ఆర్యమార్గం ప్రపన్నస్య నాఽనుమన్యేత కః పుమాన్	6
మన్త్రిణాం వచనం శృత్వా యథాభిలషితం ప్రియమ్	
అబ్రవీత్ సారథిం వాక్యం రథో మే యుజ్యతా మితి	7
ప్రహృష్ట వదనః సర్వామాత్మః సమభివాద్య సః	
ఆరురోహ రథం శ్రీమాన్ శత్రుమ్నీన సమన్వితః	8
ఆరుహ్య చ రథం శేష్ఠుం శత్రుమ్ను భరతా వుభౌ	
యయతుః పరమ ప్రీతౌ వృతౌ మన్త్రి పురోహితైః	9
అగ్రతో గురవ స్తత్ర వసిష్ఠ ప్రముఖా ద్విజాః	
ప్రయయుః ప్రాజ్ఞుః సర్వే నన్దిగ్రామో యతోఽభవత్	10
బలం చ త దనాహూతం గజాఽశ్వ రథ సంకులమ్	
ప్రయయౌ భరతే యాతే సర్వే చ పురవాసినః	11
రథస్థః స హి ధర్మాత్మా భరతో బ్రాతృ వత్సలః	
నన్దిగ్రామం యయౌ తూర్ణం శిరస్యాధాయ పాదుకే	12
తతస్తు భరతః క్షీప్రం నన్దిగ్రామం ప్రవిశ్య సః	
అవతీర్య రథా త్తూర్ణం గురూ నిదమువాచ హ	13
ఏతద్రాజ్యం మమ బ్రాత్రా దత్తం సన్న్యాసవత్ స్వయమ్	
యోగక్షేమవహే తస్య పాదుకే హేమ భూషితే	14
భరతః శిరసా కృత్వా సన్న్యాసం పాదుకే తతః	
అబ్రవీద్దుఃఖ సంతప్తః సర్వం ప్రకృతి మండలం	15
చత్రం ధారయత క్షీప్రమార్యపాదావిమౌ మతౌ	
ఆభ్యాం రాజ్యే స్థితో ధర్మః పాదుకాభ్యాం గురోర్మమ	16
బ్రాత్రా హి మయి సన్న్యాసో నిక్షిప్తః సౌహృదాదఽయం	
తమిమం పాలయిష్యామి రాఘవాగమనం ప్రతి	17

క్షీప్రం సంయోజయిత్వా తు రాఘవస్య పునః స్వయమ్	
చరణౌ తౌ తు రామస్య ద్రక్ష్యామి సహపాదుకౌ	18
తతో నిక్షిప్తభారోఽహం రాఘవేణ సమాగతః	
నివేద్య గురువే రాజ్యం భజిష్యే గురువృత్తితామ్	19
రాఘవాయ చ సన్నాసం దత్త్వేమే వరపాదుకే	
రాజ్యం చేద మయోధ్యం చ ధూతపాపో భవామ్యహం	20
అభిషిక్తే తు కాకుత్స్థే ప్రహ్లాష్ట ముదితే జనే	
ప్రీతిర్మమ యశశ్చైవ భవే ద్రాజ్యాచ్ఛతుర్గుణమ్	21
ఏవం తు విలపన్ దీనే భరతః స మహాయశాః	
నన్దిగ్రామేఽకరోద్రాజ్యం దుఃఖితో మన్త్రిభిః సహ	22
స వల్కల జటాధారీ మునివేషధరః ప్రభుః	
నన్దిగ్రామేఽవసద్వీరః ససైన్యో భరత స్తదా	23
రామాగమన మాకాంక్షన్ భరతో బ్రాతృ వత్సలః	
బ్రాతుర్వచనకారీ చ ప్రతిజ్ఞాపారగ స్తదా	24
పాదుకే త్వభిషిద్యాఽథ నన్దిగ్రామేఽవస త్తదా	
సవాలవ్యజనం ఛత్రం ధారయామాస స స్వయం	25
భరతః శాసనం సర్వం పాదుకాభ్యాం న్యవేదయత్	
తతస్తు భరతః శ్రీమానభిషిద్యాచ్ఛ పాదుకే	26
తదఽధీన స్తదా రాజ్యం కారయామాస సర్వదా	
యదా హి యత్కార్య ముపైతి కించిత్	
ఉపాయనం చోపహృతం మహోర్ధం	
స పాదుకాభ్యాం ప్రథమం నివేద్య	
చకార పశ్చాద్భరతో యథావత్	27
షోడశోత్తరశతతమ స్కర్ణః - ఖరవిప్రకరణ కథనం	
ప్రతిప్రయాతే భరతే వసన్ రామస్తపోవనే	
లక్షయామాస సోద్వేగమఽథౌత్సుక్యం తపస్వినామ్	1
యే తత్ర చిత్తకూటస్య పురస్తా త్తాపసాశ్రమే	

రామమాశ్రిత్య నిరతా స్తానలక్షయదుత్సుకాన్	2
నయనై ర్భుకుటీభిశ్చ రామం నిర్దిశ్య శబ్ధితాః	
అన్యోన్య ముపజల్పంతః శనైశ్చక్రుర్మిథః కథాః	3
తేషామౌత్సుక్య మాలక్ష్య రామస్త్వాత్మని శబ్ధితః	
కృతాణ్ణలి రువాచేద మ్మపిం కులపతిం తతః	4
న కచ్చి ద్భగవన్ కించిత్ పూర్వవృత్త మిదం మయి	
దృశ్యతే వికృతం యేన విక్రియన్తే తపస్వినః	5
ప్రమాదాచ్ఛరితం కచ్చిత్ కచ్చిన్నాఽవరజస్య మే	
లక్ష్మణస్య ర్షిభిర్ద్ఘ్నం నాఽనురూపమివాత్మనః	6
కచ్చి చ్చుశ్రూషమాణా వః శుశ్రూషణపరా మయి	
ప్రమదాభ్యుచితాం వృత్తిం సీతా యుక్తాం న వర్తతే	7
అథర్షి ర్జరయా వృద్ధ స్తపసా చ జరాం గతః	
వేపమాన ఇవోవాచ రామం భూతదయా పరమ్	8
కుతః కల్యాణ సత్త్వాయాః కల్యాణాభిరతే స్తథా	
చలనం తాత వైదేహ్య స్తపస్విషు విశేషతః	9
త్వన్నిమిత్త మిదం తావత్తాపసాన్ ప్రతి వర్తతే	
రక్షోభ్యస్తేన సంవిగ్నాః కథయన్తి మిథః కథాః	10
రావణాఽవరజః కశ్చిత్ ఖరో నామేహ రాక్షసః	
ఉత్పాట్య తాపసాన్సర్వాన్ జనస్థాన నికేతనాన్	11
ధృష్టశ్చ జితకాశీ చ నృశంసః పురుషాదకః	
అవలిప్తశ్చ పాపశ్చ త్వాం చ తాత న మ్మష్యతే	12
త్వం యదాప్రభృతి హ్యస్మిన్నాశ్రమే తాత వర్తసే	
తదాప్రభృతి రక్షాంసి విప్రకుర్వన్తి తాపసాన్	13
దర్శయన్తి హి బీభత్సైః క్రూరైర్భీషణకైరపి	
నానారూపై ర్విరూపైశ్చ రూపైర్వికృత దర్శనైః	14
అప్రశస్తిరఽశుచిభిః సంప్రయోజ్య చ తాపసాన్	
ప్రతిష్ఠున్త్యపరాన్ క్షిప్రం మాయయా పురతః స్థితాన్	15

తేషు తేష్వాశ్రమ స్థానేష్యఽబుద్ధ మఽవలీయ చ	
రమన్తే తాపసాం స్తత్ర నాశయన్తోఽల్పచేతసః	16
అపక్షిపన్తి స్రుగ్భాణ్ణానగ్నీన్ సింశ్చన్తి వారిణా	
కలశాంశ్చ ప్రమ్బద్నన్తి హవనే సముపస్థితే	17
తైర్దురాత్మభి రామ్యష్టా నాశ్రమాన్ ప్రజిహ్సవః	
గమనాయాన్యదేశస్య చోదయన్తి ఋషయోఽద్య మామ్	18
తత్ పురా రామ శారీరాముపహింసాం తపస్విషు	
దర్శయంతి హి దుష్టా స్తే త్యక్త్యామ ఇమమాశ్రమమ్	19
బహుమూల ఫలం చిత్రమవిదూరాదితో వనమ్	
పురాణాశ్రమ మేవాఽహం శ్రయిష్యే సగణః పునః	20
ఖరస్త్వయ్యపి చాయుక్తం పురా తాత ప్రవర్తతే	
సహఽస్మాభిరితో గచ్ఛ యదిబుద్ధిః ప్రవర్తతే	21
సకళత్రస్య సందేహో నిత్యం యత్తస్య రాఘవ	
సమర్థస్యాపి హి సతో వాసో దుఃఖమిహాఽద్య తే	22
ఇత్యుక్తవన్తం రామ స్తం రాజపుత్ర స్తపస్వినమ్	
న శశాకోత్తరై ర్వాక్యైరఽవరోద్ధుం సముత్సుకమ్	23
అభినన్ద్య సమాపృచ్ఛ్య సమాధాయ చ రాఘవమ్	
స జగామాశ్రమం త్యక్త్వా కులైః కులపతిః సహ	24
రామః సంసాద్య త్వప్షిగణమనుగమనాత్	
దేశాత్తస్మాత్ కులపతిమభివాద్య ఋషిం	
సమ్యక ప్రీతై సై రనుమత ఉపదిష్టార్థః	
పుణ్యం వాసాయ స్వనిలయమభిసంపేదే	25
ఆశ్రమాదృషి విరహితం ప్రభుః	
క్షణమపి న విజహౌ స రాఘవః	
రాఘవం హి సతతమనుగతాః	
తాపసాశ్చార్ష చరిత ధృతగుణాః	26
<u>సప్తదశోత్తరశతతమ స్కర్ణః - సీతా పాతివ్రత్య ప్రశంసా</u>	

రాఘవస్వధ యాతేషు తపస్విషు విచింతయన్ న తత్రారోచయ ద్వాసం కారణై ర్భహుభి స్తదా	1
ఇహ మే భరతో దృష్టో మాతరశ్చ సనాగరాః సా చ మే స్మృతిరఽన్వేతి తాన్నిత్యమఽనుశోచతః	2
స్కన్ధావార నివేశేన తేన తస్య మహాత్మనః హయ హస్తి కరీషైశ్చ ఉపమర్దః కృతో భృశమ్	3
తస్మాదఽన్యత్ర గచ్ఛామ ఇతి సంచిన్త్య రాఘవః ప్రాతిఘట స వైదేహ్య లక్ష్మణేన చ సంగతః	4
సోఽత్రేరాశ్రమ మాసాద్య తం వవన్దే మహాయశాః తం చాపి భగవానత్రిః పుత్రవత్ ప్రత్యపద్యత	5
స్వయమాతిథ్య మాదిశ్య సర్వమఽస్య సుసత్కృతమ్ సామిత్రిం చ మహాభాగాం సీతాం చ సమసాన్త్యయత్	6
పత్నీం చ సమనుప్రాప్తాం వృద్ధా మామన్త్య సత్కృతామ్ సాన్త్యయామాస ధర్మజ్ఞః సర్వభూత హితేరతః	7
అనసూయాం మహాభాగాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్ ప్రతిగృహ్ణీష్వ వైదేహీ మబ్రవీ దృషిసత్తమః	8
రామాయ చాచచక్షే తాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్ దశవర్షాణ్యఽనావృష్ట్యా దగ్ధే లోకే నిరన్తరమ్	9
యయా మూల ఫలే సృష్టే జాహ్నవీ చ ప్రవర్తితా ఉగ్రేణ తపసా యుక్తా నియమైశ్చాప్యలంకృతా	10
దశవర్ష సహస్రాణి యయా తప్తం మహత్తపః అనసూయా వ్రతైః స్నాత్వా ప్రత్యూహాశ్చ నివర్తితాః	11
దేవకార్య నిమిత్తం చ యయా సంతృప్తమాణయా దశరాత్రం కృతా రాత్రిః సేయం మాతేవ తేఽనఘ	12
తామిమాం సర్వభూతానాం నమస్కార్యాం యశస్వినీమ్ అభిగచ్ఛతు వైదేహీ వృద్ధామఽక్రోధనాం సదా	13
అనసూయేతి యా లోకే కర్మభిః ఖ్యాతిమాగతా	

ఏవం ట్రువాణం తమ్మపిం తథేత్సుక్త్వా స రాఘవః	14
సీతామువాచ ధర్మజ్ఞా మిదం వచన ముత్తమమ్	
రాజపుత్రి శృతం త్వేతన్మునేరస్య సమీరితమ్	15
శ్రీయోఽర్థమాత్మనః శీఘ్రమభిగచ్ఛ తపస్వినీం	
సీతాత్వేతద్వచః శృత్వా రాఘవస్య హితైపిణః	16
తామఽత్రిపత్నీం ధర్మజ్ఞామభిచక్రామ మైథిలీ	
శిథిలాం వలితాం వృద్ధాం జరాపాణ్డరమూర్ధజామ్	17
సతతం వేపమానాంగీం ప్రవ్రాతే కదళీం యథా	
యాం తు సీతా మహాభాగామనసూయాం పతివ్రతామ్	18
అభ్యవదయదవ్యగ్రా స్వం నామ సముదాహరత్	
అభివాద్య చ వైదేహీ తాపసీం తామనిన్దితామ్	19
బద్ధాంజలిపుటా హృష్టా పర్యపృచ్ఛదనామయమ్	
తతః సీతాం మహాభాగాం దృష్ట్వా తాం ధర్మచారిణీమ్	20
సాన్వయన్త్యఽబ్రవీద్ధృష్టా దిష్ట్వా ధర్మమవేక్షసే	
త్యక్త్వా జ్ఞాతిజనం సీతే మానమ్మద్ధిం చ భామిని	21
అవరుద్ధం వనే రామం దిష్ట్వా త్వ మనుగచ్ఛసి	
నగరస్థో వనస్థో వా శుభో వా యది వాఽశుభః	22
యాసాం స్త్రీణాం ప్రియో భర్తా తాసాం లోకా మహోదయాః	
దుశ్శీలః కామవృత్తో వా ధనై ర్వా పరివర్జితః	23
స్త్రీణామార్య స్వభావానాం పరమం దైవతం పతిః	
నాఽతో విశిష్టం పశ్యామి బాన్ధవం విమ్మశన్త్యహమ్	24
సర్వత్ర యోగ్యం వైదేహి తపః కృత మివాఽవ్యయమ్	
న త్వేవమఽవగచ్ఛన్తి గుణదోషమఽసత్ స్త్రీయః	25
కామవక్తవ్య హృదయా భర్తు నాథాశ్చరన్తి యాః	
ప్రాప్నువన్త్యఽయశశ్చైవ ధర్మ భ్రంశం చ మైథిలీ	26
అకార్య వశమాపన్నాః స్త్రీయో యాః ఖలు తద్విధాః	
త్వద్విధాన్తు గుణైర్యుక్తా దృష్ట లోకపరావరాః	27

స్త్రీయః స్వర్గే చరిష్యన్తి యథా ధర్మకృత స్తథా||

తదేవమేనం త్వమనువ్రతా సతీ

పతివ్రతానాం సమయానువర్తిన్

భవ స్వభర్తుః సహధర్మచారిణీ

యశశ్చ ధర్మం చ తతః సమాప్యసి

28

అష్టాదశోత్తరశతతమ స్సర్గః - దివ్యాలంకార గ్రహణం

సా త్వేవముక్త్యా వైదేహీత్వనసూయాఽనసూయయా

ప్రతిపూజ్య వచో మన్దం ప్రవక్తు ముపచక్రమే

1

నైతదాశ్చర్య మార్యాయా యన్మాం త్వమనుభాషసే

విదితంతు మయాఽప్యేతద్యథా నార్యాః పతిర్గురుః

2

యదఽప్యేష భవేద్భర్తా మమార్యే వృత్త వర్జితః

అద్వైధముపచర్తవ్య స్తథాఽప్యేష మయా భవేత్

3

కిం పునర్యో గుణశ్లాఘ్యః సానుక్రోశో జితేన్ద్రియః

స్థిరాఽనురాగో ధర్మాత్మా మాతృవత్ పితృవత్ ప్రీయః

4

యాం వృత్తిం వర్తతే రామః కౌసల్యయాం మహాబలః

తామేవ నృపనారీణా మఽన్యాసామపి వర్తతే

5

సకృ ధృష్టాస్వపి స్త్రీషు నృపేణ నృప వత్సలః

మాతృవ ద్వర్తతే వీరో మానముత్సుజ్య ధర్మవిత్

6

ఆగచ్ఛన్త్యాశ్చ విజనం వనమేవం భయావహమ్

సమాహితం మే శ్వశ్వా చ హృదయే తద్భృతం మహత్

7

పాణిగ్రహణ కాలే చ యత్పురాత్వఽగ్నిసన్నిధౌ

అనుశిష్టా జనన్యాఽస్మి వాక్యం తదపి మే ధృతమ్

8

నవీకృతం చ తత్సర్వం వాక్యై స్తే ధర్మచారిణి

పతి శుశ్రూషణా న్నార్యా స్తపోనాఽన్యద్విధీయతే

9

సావిత్రీ పతి శుశ్రూషాం కృత్వా స్వర్గే మహీయతే	
తథా వృత్తిశ్చ యాతా త్వం పతి శుశ్రూషయా దివమ్	10
వరిష్ఠా సర్వనారీణా మేషా చ దివి దేవతా	
రోహిణీ న వినా చన్ద్రం ముహూర్తమపి దృశ్యతే	11
ఏవం విధాశ్చ ప్రవరాః స్త్రీయో భర్తు దృఢ వ్రతాః	
దేవలోకే మహీయన్తే పుణ్యేన స్వేన కర్మణా	12
తతోఽనసూయా సంహృష్టా శృతోఽక్షం సీతయా వచః	
శిరస్యాపూయ చోవాచ మైథిలీం హర్షయన్త్యత	13
నియమై ర్వివిధైరాప్తం తపో హి మహదఽస్తి మే	
తత్ సంశిత్య బలం సీతే చన్ద్రయే త్వాం శుచిస్మితే	14
ఉపపన్నం మనోజ్ఞం చ వచనం తవ మైథిలి	
ప్రీతా చాఽస్మ్యుచితం కిం తే కరవాణి బ్రవీహి మే	15
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా విస్మితా మందవిస్మయా	
కృత మిత్యఽబ్రవీత్ సీతా తపోబల సమన్వితామ్	16
సా త్వేవముక్తా ధర్మజ్ఞా తయా ప్రీతతరాఽభవత్	
సఫలం చ ప్రహర్షం తే హన్త సీతే కరోమ్యఽహమ్	17
ఇదం దివ్యం వరంమాల్యం వస్త్రమాభరణాని చ	
అంగరాగం చ వైదేహి మహార్హం చానులేపనమ్	18
మయా దత్త మిదం సీతే తవ గాత్రాణి శోభయేత్	
అనురూప మఽసంక్లిష్టం నిత్యమేవ భవిష్యతి	19
అంగరాగేణ దివ్యేన లిప్తాంగీ జనకాత్మజే	
శోభయిష్యసి భర్తారం యథా శ్రీర్విష్ణుమఽవ్యయమ్	20
సా వస్త్రమఽఙ్గరాగం చ భూషణాని స్రజ స్తథా	
మైథిలీ ప్రతిజగ్రాహ ప్రీతిదానమనుత్తమమ్	21
ప్రతిగృహ్య చ తత్ సీతా ప్రీతిదానం యశస్వినీ	
శ్లిష్టాంజలిపుటా తత్ర సముపాస్త తపోధనామ్	22
తథా సీతాముపాసీనామఽనసూయా దృఢ వ్రతా	

వచనం ప్రస్తు మారేభే కథాం కాంచిదనుప్రియాం	23
స్వయంవరే కిల ప్రాప్తా త్వమ౭నేన యశస్వినా	
రాఘవేణేతి మే సీతే కథా శృతిముపాగతా	24
తాం కథాం శ్రోతు మిచ్ఛామి విస్తరేణ చ మైథిలి	
యథానుభూతం కార్త్యేన త న్మే త్వం వక్తుమర్హసి	25
ఏవముక్తా తు సా సీతా తాం తతో ధర్మచారిణీమ్	
శ్రూయతా మితిచోక్త్యా వై కథయామాస తాం కథామ్	26
మిథిలాధిపతి ర్వీరో జనకో నామ ధర్మవిత్	
క్షత్రధర్మే హ్యభిరతో న్యాయతః శాస్తి మేదినీమ్	27
తస్య లాఙ్గల హస్తస్య కృషతః క్షేత్ర మణ్డలమ్	
అహం కిలోత్థితా భిత్త్వా జగతీం నృపతేః సుతా	28
స మాం దృష్ట్వా నరపతి ర్ముష్టి విక్షేపతత్పరః	
పాంసుకుంఠిత సర్వాంగీం జనకో విస్మితో౭భవత్	29
అనపత్యేన చ స్నేహోద౭ంక మారోప్య చ స్వయమ్	
మమ౭యం తనయేత్సుక్త్యా స్నేహో మయి నిపాతితః	30
అన్తరిక్షే చ వాగుక్తా ప్రతిమా మానుషీ కిల	
ఏవ మేత న్నరపతే ధర్మేణ తనయా తవ	31
తతః ప్రహృష్టో ధర్మాత్మా పితా మే మిథిలాధిపః	
అవాప్తో విపులామృద్ధిం మామ౭వాప్య నరాధిపః	32
దత్తా చా౭స్మిష్టవ ద్దేవ్యై జ్యేష్ఠాయై పుణ్య కర్మణా	
తయా సంభావితా చా౭స్మి స్నిగ్ధయా మాతృ సౌహృదాత్	33
పతి సంయోగ సులభం వయో దృష్ట్వాతు మే పితా	
చిన్తామ౭భ్యగమ ద్దీనో విత్తనాశాదివా౭ధనః	34
సదృశాచ్ఛా౭పకృష్టా చ్చ లోకే కన్యాపితా జనాత్	
ప్రధర్షణ మవాప్నోతి శక్తేణాపి సమో భువి	35
తాం ధర్షణామ౭దూరస్థాం దృష్ట్వా చాత్మని పార్థివః	
చింతార్ణవగతః పారం నాససాదాఘ్నవో యథా	36

అయోనిజాం హి మాం జ్ఞాత్వా నాధ్యగచ్ఛ ద్విచింతయన్	
సద్యశం చానురూపం చ మహీపాలః పతిం మమ	37
తస్య బుద్ధి రియం జాతా చింతయానస్య సంతతమ్	
స్వయంవరం తనూజాయాః కరిష్యా మీతి ధీమతః	38
మహాయజ్ఞే తదా తస్య వరుణేన మహాత్మనా	
దత్తం ధనుర్వరం ప్రీత్యా తూణీచాఽక్షయ సాయకౌ	39
అసంచాల్యం మనుష్యైశ్చ యత్నేనాపి చ గౌరవాత్	
త న్న శక్తా నమయితుం స్వప్నేష్యపి నరాధిపాః	40
తద్దనుః ప్రాప్య మే పిత్రా వ్యాహృతం సత్యవాదినా	
సమవాయే నరేంద్రాణాం పూర్వమామన్త్య పార్థివాన్	41
ఇదం చ ధనురుద్యమ్య సజ్యం యః కురుతే నరః	
తస్య మే దుహితా భార్యా భవిష్యతి న సంశయః	42
త చ్చ దృష్ట్వా ధనుశ్శ్రేష్ఠం గౌరవాద్గిరి సన్నిభమ్	
అభివాద్య నృపా జగ్మురఽశక్తా స్తస్య తోలనే	43
సుదీర్ఘస్యాఽథ కాలస్య రాఘవోఽయం మహాద్యుతిః	
విశ్వామిత్రేణ సహితో యజ్ఞం ద్రష్టుం సమాగతః	44
లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా రామః సత్యపరాక్రమః	
విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా మమ పిత్రా సుపూజితః	45
ప్రోవాచ పితరం తత్ర బ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	
సుతౌ దశరథస్యేమౌ ధనుర్దర్శన కాంక్షిణౌ	46
ధను ర్దర్శయ రామాయ రాజపుత్రాయ ధైవికం	
ఇత్యుక్త స్తేన విప్రేణ తద్దనుః సముపానయత్	47
నిమేషాఽన్తరమాత్రేణ తదానమ్య స వీర్యవాన్	
జ్యం సమారోప్య ఝటితి పూరయామాస వీర్యవాన్	48
తేన పూరయతా వేగా నృధ్యే భగ్నం ద్విధా ధనుః	
తస్య శబ్దోఽభవద్భీమః పతితస్యాఽశనే రివ	49
తతోఽహం తత్ర రామాయ పిత్రా సత్యాభిసంధినా	

నిశ్చితా దాతుముద్యమ్య జలభాజన ముత్తమమ్	50
దీయమానాం న తు తదా ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః	
అవిజ్ఞాయ పితుశ్చన్ద మయోధ్యాధిపతేః ప్రభోః	51
తతః శ్వశురమామన్త్య వృద్ధం దశరథం నృపమ్	
మమ పిత్రా త్వఽహం దత్తా రామాయ విదితాత్మనే	52
మమ చైవాఽనుజా సాధ్యే ఊర్మిళా ప్రియదర్శనా	
భార్యార్థే లక్ష్మణస్యాపి దత్తా పిత్రా మమ స్వయమ్	53
ఏవం దత్తాఽస్మి రామాయ తదా తస్మిన్ స్వయంవరే	
అనురక్తాఽస్మి ధర్మేణ పతిం వీర్యవతాం వరమ్	54
<u>ఏకోనవింశత్యుత్తరశతతమ స్సర్గః - దండకారణ్య ప్రవేశః</u>	
అనసూయా తు ధర్మజ్ఞా శృత్వా తాం మహతీం కథామ్	
పర్యష్వజత బాహుభ్యాం శిరస్యాఘ్రాయ మైథిలీమ్	1
వ్యక్తాక్షరపదం చిత్రం భాషితం మధురం త్వయా	
యథా స్వయంవరం వృత్తం తత్సర్వం హి శృతం మయా	2
రమేఽహం కథయా తే తు దృఢం మధురభాషిణి	
రవిరఽస్తంగతః శ్రీమానుషోహ్య రజనీం శివామ్	3
దివసం ప్రతికీర్ణానామాహారార్థం పతత్రిణామ్	
సంధ్యాకాలే నిలీనానాం నిద్రార్థం శ్రూయతే ధ్వనిః	4
ఏతే చాఽప్యభిషేకార్థా మునయః కలశోద్యతాః	
సహితా ఉపవర్తన్తే సలీలాఘ్రత వల్కలాః	5
ఋషీణామగ్నిహోత్రేషు హుతేషు విధిపూర్వకమ్	
కపోతాంగాఽరుణో ధూమో దృశ్యతే పవనోద్ధతః	6
అల్పపర్ణా హి తరవో ఘనీభూతాః సమన్తతః	
విప్రకృష్టేపి దేశేఽస్మిన్ న ప్రకాశన్తి వై దిశః	7
రజనీచర సత్త్వాని ప్రచరన్తి సమన్తతః	
తపోవన మృగా హ్యేతే వేది తీర్థేషు శేరతే	8
సంప్రవృత్తా నిశా సీతే నక్షత్ర సమలంకృతా	

జ్యోత్స్నా ప్రావరణ శ్చన్ద్రో దృశ్యతేభ్యుదితోమ్పరే	9
గమ్యతామఽనుజానామి రామస్యానుచరీ భవ	
కథయన్త్యా హి మధురం త్వయాఽహం పరితోషితా	10
అలంకురు చ తావత్త్వం ప్రత్యక్షం మమ మైథిలీ	
ప్రీతిం జనయ మే వత్సే దివ్యాఽలంకార శోభితా	11
సా తదా సమలంకృత్య సీతా సురసుతోపమా	
ప్రణమ్య శిరసా తస్యై రామం త్వభిముఖీ యయా	12
తథా విభూషితాం సీతాం దదర్శ వదతాం వరః	
రాఘవః ప్రీతిదానేన తపస్విన్యా జహర్ష చ	13
న్యవేదయ త్తతః సర్వం సీతా రామాయ మైథిలీ	
ప్రీతిదానం తపస్విన్యా వసనాభరణ స్రజామ్	14
ప్రహృష్ట స్త్వఽభవద్రామో లక్ష్మణశ్చ మహారథః	
మైథిల్యాః సత్రియాం దృష్ట్వా మానుషేషు సుదుర్లభామ్	15
తత స్తాం శర్వరీం ప్రీతః పుణ్యాం శశినిభాననః	
అర్చితస్తాపస్తైః సిద్ధైరువాస రఘునన్దనః	16
తస్యాం రాత్యాం వ్యతీతాయామభిషిచ్య హుతాగ్నికాన్	
ఆపృచ్ఛేతాం నరవ్యాఘ్రౌ తాపసాన్ వనగోచరాన్	17
తావూచు స్తే వనచరా స్తాపసా ధర్మచారిణః	
వనస్య తస్య సంచారం రాక్షస్తైః సమభిప్లుతమ్	18
రక్షాంసి పురుషాదీని నానారూపాణి రాఘవ	
వసంత్యస్మిన్ మహారణ్యే వ్యాలాశ్చ రుధిరాఽశనాః	19
ఉచ్ఛిష్టం వా ప్రమత్తం వా తాపసం ధర్మచారిణం	
అదన్త్యస్మిన్ మహారణ్యే తాన్నివారయ రాఘవ	20
ఏష పన్థా మహర్షీణాం ఫలాన్యాహరతాం వనే	
అనేన తు వనం దుర్గం గన్తుం రాఘవ తే క్షమమ్	21
ఇతీవ తైః ప్రాణ్ణలిభి స్తపస్విభిర్ద్విజైః	
కృత స్వస్త్వయనః పరంతపః	

వనం సభార్య: ప్రవీశ రాఘవ:

సలక్షణ: సూర్య ఇవాభ్రమణ్ణలమ్ 22

అయోధ్య కాండ: సమాప్త:

శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణం

3. అరణ్యకాండ:

ప్రథమ స్సర్గః - మహర్షి సభః

ప్రవిశ్య తు మహారణ్యం దణ్డకారణ్య మాత్మవాన్
 దదర్శ రామో దుర్దర్శ స్తాపసాశ్రమ మణ్డలమ్ 1
 కుశచీర పరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్యో లక్ష్మ్యో సమావృతమ్
 యథా ప్రదీప్తం దుర్దర్శం గగనే సూర్యమణ్డలమ్ 2
 శరణ్యం సర్వభూతానాం సుసమృష్టాజిరం సదా
 మృగై ర్బహుభిరాకీర్ణం పక్షిసంఘైః సమావృతం 3
 పూజితం చోపనృతం చ నిత్యమ౭ప్పరసాంగణైః
 విశాలైరగ్నిశరణైః స్రుగ్భాండై ర౭జినైః కుశైః 4
 సమిద్భి స్తోయ కలశైః ఫల మూలైశ్చ శోభితమ్
 అరణ్యైశ్చ మహావృక్షైః పుణ్యైః స్వాదుఫలై ర్వృతమ్ 5
 బలి హోమా౭ర్చితం పుణ్యం బ్రహ్మమోష నినాదితమ్
 పుష్పై ర్వనైః పరిక్షిప్తం పద్మిన్యా చ సపద్మయా 6
 ఫల మూలా౭శనై ర్దానైః చీర కృష్ణాజినా౭మ్పరైః
 సూర్య వైశ్వానరాభైశ్చ పురాణై ర్మునిభి ర్వృతమ్ 7
 పుణ్యైశ్చ నియతాహరైః శోభితం పరమర్షిభిః
 తద్రుహ్మా భవన ప్రఖ్యం బ్రహ్మమోష నినాదితమ్ 8
 బ్రహ్మవిద్భి ర్మహాభాగై ర్బ్రాహ్మణై రుపశోభితమ్
 తద్ధృష్ట్వా రాఘవః శ్రీమాన్ తాపసాశ్రమ మణ్డలమ్ 9
 అభ్యగచ్ఛన్ మహాతేజా విజ్యం కృత్వా మహద్దనుః

దివ్యజ్ఞానోప పన్నా స్తే రామం దృష్ట్వా మహర్షయః	10
అభిజగ్ము స్తదా ప్రీతా వైదేహీం చ యశస్వినీమ్	
తే తం నోమ మివోద్యంతం దృష్ట్వా వై ధర్మచారిణః	11
లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా తు వైదేహీం చ యశస్వినీం	
మంగళాని ప్రయుంజానాః ప్రత్యగృహ్లాన్ దృఢ వ్రతాః	12
రూప సంహననం లక్ష్మీం సౌకుమార్యం సువేషతామ్	
దదృశుర్ విస్మితాకారా రామస్య వనవాసినః	13
వైదేహీం లక్ష్మణం రామం నేత్రైరఽనిమిషైరివ	
ఆశ్చర్య భూతాన్ దదృశుః సర్వే తే వనచారిణః	14
అత్రైనం హి మహాభాగాః సర్వభూత హితే రతం	
అతిధిం పర్ణశాలాయాం రాఘవం సంన్యవేశయన్	15
తతో రామస్య సత్కృత్య విధినా పావకోపమాః	
ఆజహ్రుస్తు మహాభాగాః సలిలం ధర్మచారిణః	16
మూలం పుష్పం ఫలం వన్య మాశ్రమం చ మహాత్మనః	
నివేదయత్వా ధర్మజ్ఞా స్తతః ప్రాంజలయోఽబృవన్	17
ధర్మపాలో జనస్యాఽస్య శరణ్య స్త్వం మహాయశః	
పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ రాజా దణ్డధరో గురుః	18
ఇన్ద్ర స్వేహా చతుర్భుగః ప్రజా రక్షతి రాఘవ	
రాజా తస్మా ద్వరాన్ భోగాన్ భుంజ్తే లోక నమస్కృతః	19
తే వయం భవతా రక్ష్యా భవద్విషయ వాసినః	
నగరస్థో వనస్థో వా త్వం నో రాజా జనేశ్వరః	20
న్యస్త దణ్డా వయం రాజన్ జిత క్రోధా జితేన్ద్రియాః	
రక్షితవ్యా స్త్వయా శశ్వ ధర్మభూతా స్తపోధనాః	21
ఏవముక్త్వా ఫలై ర్మూలైః పుష్పై ర్వన్వైశ్చ రాఘవమ్	
అన్వైశ్చ వివిధాహారైః సలక్ష్మణ మఽపూజయన్	22
తథాఽన్యే తాపసాః సిద్ధా రామం వైశ్వానరోపమాః	
న్యాయవృత్తా యథాన్యాయం తర్పయామాసురీశ్వరమ్	23
<u>ద్వితీయ స్కంధః - విరాధ సంరోధః</u>	

కృతాతిథ్యోఽథ రామస్తు సూర్యస్యోదయనం ప్రతి ఆమన్త్య స మునీన్ సర్వాన్ వనమేవాఽన్వగాహత	1
నానామృగ గణాకీర్ణం శార్దూల వృక సేవితమ్ ధ్వస్త వృక్ష లతా గుల్మం దుర్దర్శ సలిలాశయమ్	2
నిష్కాజనానాశకుని రిుల్లికాగణ నాదితమ్ లక్ష్మణాఽనుచరో రామో వన మధ్యం దదర్శ హ	3
వన మధ్యే తు కాకుత్స్థ స్తస్మిన్ ఘోర మృగాయుతే దదర్శ గిరి శృంగాభం పురుషాదం మహాస్వనమ్	4
గంభీరాఽక్షం మహావక్త్రం వికటం విషమోదరమ్ బీభత్సం విషమం దీర్ఘం వికృతం ఘోర దర్శనమ్	5
వసానం చర్మ వైయాఘ్రం వసార్థం రుధిరోక్షితమ్ త్రాసనం సర్వభూతానాం వ్యాదితాస్య మివాన్తకమ్	6
త్రీన్ సింహాన్ చతురో వ్యాఘ్రాన్ ద్వా వృకౌ పుషతాన్ దశ సవిషాణం వసాదిగ్ధం గజస్య చ శిరో మహత్	7
అవసజ్జాయసే శూలే వినదన్తం మహాస్వనమ్ స రామం లక్ష్మణం చైవ సీతాం దృష్ట్వాఽథ మైథిలీమ్	8
అభ్యధావత సుసంకృద్ధః ప్రజాః కాల ఇవాఽన్తకః	

స కృత్వా భైరవం నాదం చాలయన్నివ మేదినీమ్ అంకేనాదాయ వైదేహీమఽపక్రమ్య తతోబ్రవీత్	9
యువాం జటా చీర ధరో సభార్యో క్షీణ జీవితౌ ప్రవిష్టౌ దణ్ణకారణ్యం శర చాపాఽసి ధారిణౌ	10
కథం తాపసయో ర్వాం చ వాసః ప్రమదయా సహ	11

అధర్మచారిణౌ పాపౌ కౌ యువాం ముని దూషకౌ	
అహం వన మిదం దుర్గం విరాధో నామ రాక్షసః	12
చరామి సాయుధో నిత్యమ్ ఋషి మాంసాని భక్షయన్	
ఇయం నారీ వరారోహ మమ భర్యా భవిష్యతి	13
యువయోః పాపయోశ్చాఽహం పాస్యామి రుధిరం మృధే	
తస్యైవం బృవతో ధృష్టం విరాధస్య దురాత్మనః	14
శృత్వా సగర్వితం వాక్యం సంభ్రాంతా జనకాత్మజా	
సీతా ప్రావేపతోద్వేగాత్ ప్రవాతే కదళీ యథా	15
తాం దృష్ట్వా రాఘవః సీతాం విరాధాఽంక గతాం శుభామ్	
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణం వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా	16
పశ్య సౌమ్య నరేంద్రస్య జనకస్యాఽత్మ సంభవామ్	
మమ భార్యాం శుభాచారాం విరాధాఽంకే ప్రవేశితామ్	17
అత్యంత సుఖ సంవృద్ధాం రాజపుత్రీం యశస్వినీమ్	
యదఽభిప్రీతమస్మాసు ప్రీయం వరవృతం చ యత్	18
కైకేయ్యాస్తు సుసంపన్నం క్షీప్రమఽద్వైవ లక్ష్మణ	
యా న తుష్యతి రాజ్యేన పుత్రార్థే దీర్ఘ దర్శినీ	19
యయాఽహం సర్వభూతానాం హితః ప్రస్థాపితో వనమ్	
అద్యేదానీం సకామా సా యా మాతా మమ మధ్యమా	20
పర స్పర్శాత్తు వైదేహ్య న దుఃఖతరమఽస్తి మే	
పితు ర్వియోగాత్ సౌమిత్రే స్వరాజ్య హరణాత్ తథా	21
ఇతి బృవతి కాకుత్స్థే బాష్ప శోక పరిప్లుతే	
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణః కృద్ధో రుద్ధో నాగ ఇవ శ్వసన్	22
అనాథ ఇవ భూతానాం నాథ స్త్వం వాసవోపమః	
మయా ప్రేష్యేణ కాకుత్స్థ కిమఽర్థం పరితప్స్యసే	23
శరేణ నిహత స్యాఽద్య మయా కృద్ధేన రక్షసః	
విరాధస్య గతాఽనో హి మహీ పాస్యతి శోణితమ్	24
రాజ్యకామే మమ క్రోధో భరతే యో బభూవ హ	
తం విరాధే విమోక్ష్యామి వజ్రీ వజ్రమివాఽచలే	25

మమ భుజబల వేగ వేగితః	
పతతు శరోఽస్య మహాన్ మహోరసి	
వ్యపనయతు తనోశ్చ జీవితం	
పతతు తతః స మహీం విషూర్ణితః	26
<u>తృతీయ స్సర్గః - విరాధ ప్రహారః</u>	
అధోవాచ పునర్వాక్యం విరాధః పూరయన్ వనమ్	
ఆత్మానం పృచ్ఛతే బ్రూతం కౌ యువాం క్వ గమిష్యథః	1
త మువాచ తతో రామో రాక్షసం జ్వలితాననమ్	
పృచ్ఛంతం సుమహా తేజా ఇక్ష్యాకు కుల మాత్మనః	2
క్షత్రియో వృత్త సంపన్నో విద్ధి నౌ వన గోచరౌ	
త్వాం తు వేదితు మిచ్ఛావః క స్త్వం చరసి దణ్డకాన్	3
తమువాచ విరాధస్తు రామం సత్యపరాక్రమమ్	
హస్త వక్ష్యామి తే రాజన్ నిబోధ మమ రాఘవ	4
పుత్రః కిల జయస్యాఽహం మమ మాతా శతహ్రదా	
విరాధ ఇతి మామాహుః పృథివ్యాం సర్వరాక్షసాః	5
తపసా చాఽపి మే ప్రాప్తా బ్రహ్మణో హి ప్రసాదజా	
శస్త్రేణాఽవధ్యతా లోకేఽచ్ఛేద్యాఽభేద్యత్వ మేవ చ	6
ఉత్సృజ్య ప్రమదా మేనామఽనపేక్షౌ యథాగతమ్	
త్వరమాణౌ పలాయేథాం న వాం జీవితమాదదే	7
తం రామః ప్రత్యువా చేదం కోప సంరక్త లోచనః	
రాక్షసం వికృతాకారం విరాధం పాప చేతసం	8
క్షుద్ర ధిక్ త్వాం తు హీనార్థం మృత్యు మన్వేషసే ధృవమ్	
రణే సంప్రాప్స్యసే తిష్ఠ న మే జీవన్ గమిష్యసి	9
తతః సజ్యం ధనుః కృత్వా రామః సునిశితాన్ శరాన్	
సుశీఘ్ర మఽభిసంధాయ రాక్షసం నిజఘాన హ	10
ధనుషౌ జ్యగుణవతా సప్త బాణాన్ ముమోచ హ	
రుక్మ పుంఖాన్ మహావేగాన్ సుపర్ణాఽనిల తుల్యగాన్	11
తే శరీరం విరాధస్య భిత్త్వా బర్హిణ వాససః	

నిపేతు: శోణితా దిగ్ధా ధరణ్యాం పావకోపమా:	12
స విద్ధో న్యస్య వైదేహీం శూల ముద్యమ్య రాక్షస:	
అభ్యద్ధవత్ సుసంకృద్ధ స్తదా రామం సలక్ష్మణం	13
స వినద్య మహానాదం శూలం శక్రధ్వజోపమమ్	
ప్రగృహ్యౌశోభత తదా వ్యాతానన ఇవాన్తక:	14
అథ తౌ బ్రాతరో దీప్తం శరవర్షం వవర్షతు:	
విరాధే రాక్షసే తస్మిన్ కాలాఽంతక యమోపమే	15
స ప్రసహ్య మహారౌద్ర: స్థిత్యా జృంభత రాక్షస:	
జృంభమాణస్య తే బాణా: కాయాన్నిష్పేతురాశుగా:	16
స్పర్శా త్తు వరదానేన ప్రాణాన్ సంరుద్య రాక్షస:	
విరాధ: శూల ముద్యమ్య రాఘవానభ్యధావత	17
తచ్ఛూలం వజ్ర సంకాశం గగనే జ్వలనోపమమ్	
ద్వాభ్యాం చిచ్ఛేద బాణాభ్యాం రామ: శస్త్ర భృతాం వర:	18
తద్రామ విశిఖ చ్చిన్నం శూలం తస్య కరా ద్భువి	
పపాతాఽశనినా చ్చిన్నం మేరోరివ శిలాతలం	19
తౌ ఖడ్గౌ క్షిప్ర ముద్యమ్య కృష్ణసర్వోపమౌ శుభౌ	
తూర్ణ మాపతత్ తస్య తదా ప్రహరతాం బలాత్	20
స వధ్యమాన: సుభృశం బాహుభ్యాం పరిరభ్య తౌ	
అప్రకంప్యౌ నరవ్యాఘ్రౌ రౌద్ర: ప్రస్థాతు మైచ్ఛత	21
తస్యౌఽభిప్రాయ మాజ్ఞాయ రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	
వహత్వౌఽయమౌలం తావత్ పథాఽనేన తు రాక్షస:	22
యథా చేచ్ఛతి సౌమిత్రే తథా వహతు రాక్షస:	
అయమేవ హి న: పంథా యేన యాతి నిశాచర:	23
స తు స్వబల వీర్యేణ సముత్థిప్య నిశాచర:	
బాలావివ స్కంధ గతౌ చకారాఽతిబలౌ తత:	24
తా వారోప్య తత: స్కంధం రాఘవౌ రజనీచర:	
విరాధో నినదన్ ఘోరం జగామాఽభిముఖో వనం	25
వనం మహామేఘనిభం ప్రవిష్టో	

దృమైర్మహద్భి ర్వివిదై రుపేతం	
నానావిదైః పక్షి శతై ర్విచిత్రం	
శివా యుతం వ్యాల మ్మగై ర్వికీర్ణం	26
చతుర్థ స్కంధః - విరాధ నిఖననం	
ప్రియమాణౌ తు తౌ దృష్ట్వా వైదేహీ రామ లక్ష్మణౌ	
ఉచ్చైస్స్వరేణ చుక్రోశ ప్రగృహ్య సుభుజా భుజౌ	1
ఏష దాశరథీ రామః సత్యవాన్ శీలవాన్ శుచిః	
రక్షసా రౌద్ర రూపేణ ప్రాయతే స లక్ష్మణః	2
మాం వృకా భక్షయిష్యంతి శార్దూలాద్విపిన స్తథా	
మాం హరోత్సృజ్య కాకుష్ఠా నమస్తే రాక్షసోత్తమ	3
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా రామ లక్ష్మణౌ	
వేగం ప్రచక్రతు ర్వీరౌ వధే తస్య దురాత్మనః	4
తస్య రౌద్రస్య సౌమిత్రిః బాహుం సవ్యం బభంజ హ	
రామస్తు దక్షిణం బాహుం తరసా తస్య రక్షసః	5
స భగ్ను బాహుః సంవిగ్నో నిపపాతాశు రాక్షసః	
ధరణ్యాం మేఘ సంకాశో వజ్ర భిన్న ఇవాఽచలః	6
ముష్టిభి ర్జానుభి ర్పద్భిః సూదయం తౌ తు రాక్షసం	
ఉద్యమ్యోద్యమ్య చాఽప్యేనం స్థండిల్ నిప్పిపేషతుః	7
స విద్ధో బహుభిర్బాణైః ఖడ్గాభ్యాం చ పరిక్షతః	
నిష్పిష్ఠో బహుధా భూమౌ న మమార స రాక్షసః	8
తం ప్రేక్ష్య రామః సుభృశ మఽవద్య మఽచలోపమం	
భయేష్యఽభయదః శ్రీమానిదం వచన మబ్రవీత్	9
తపసా పురుషవ్యాఘ్రు రాక్షసోఽయం న శక్యతే	
శస్త్రేణ యుధి నిర్జేతుం రాక్షసం నిఖనావహే	10
కుంజరస్యేవ రౌద్రస్య రాక్షస స్యాఽస్య లక్ష్మణ	
వనేఽస్మిన్ సుమహచ్ఛ్వభ్రం ఖన్యతాం రౌద్రకర్మణః	11
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం రామః ప్రదరః ఖన్యతామితి	
తస్థా విరాధ మాక్రమ్య కంఠే పాదేన వీర్యవాన్	12

తచ్చుత్వా రాఘవేణోక్తం రాక్షసః ప్రశ్రితం వచః	
ఇదం ప్రోవాచ కాకుత్స్థం విరాధః పురుషర్షభమ్	13
హతోఽస్మి పురుషవ్యాఘ్రు శక్ర తుల్య బలేన వై	
మయా తు పూర్వం త్వం మోహా న్న జ్ఞాతః పురుషర్షభ	14
కౌసల్యా సుప్రజా రామ తాత త్వం విదితో మయా	
వైదేహీ చ మహాభాగా లక్ష్మణశ్చ మహాయశాః	15
అభి శాపాదఽహం ఘోరం ప్రవిష్టో రాక్షసీం తనుమ్	
తుమ్బురు రామ గన్ధర్వః శప్తో వైశ్రవణేన హ	16
ప్రసాద్యమానశ్చ మయా సోబ్రవీ న్మాం మహాయశాః	
యదా దాశరథీ రామ స్త్వాం వధిష్యతి సంయుగే	17
తదా ప్రకృతి మాపన్నో భవాన్ స్వర్గం గమిష్యతి	
ఇతి వైశ్రవణో రాజా రమ్భా సక్తమ్ పురాఽనఘ	18
అనుపస్థీయమానో మాం సంకృద్ధో వ్యాజహార హ	
తవ ప్రసాదాన్ముక్తోహమఽభిశాపాత్ సుదారుణాత్	19
భవనం స్వం గమిష్యామి స్వస్తివోఽస్తు పరంతప	
ఇతో వసతి ధర్మాత్మా శరభంగః ప్రతాపవాన్	20
అధ్యఽర్థ యోజనే తాత మహర్షిః సూర్య సన్నిభః	
తం క్షిప్రమభిగచ్ఛ త్వం స తే శ్రేయో విధాస్యతి	21
అవటే చాఽపి మాం రామ నిక్షిప్య కుశలీ వ్రజ	
రక్షసాం గత సత్త్వానా మేషధర్మః సనాతననః	22
అవటే యే నిధీయన్తే తేషాం లోకాః సనాతనః	
ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థం విరాధః శర పీడితః	23
బభూవ స్వర్గ సంప్రాప్తో న్యస్త దేహో మహాబలః	
త చ్ఛుత్వా రాఘవో వాక్యం లక్ష్మణం వ్యాదిదేశ హ	24
తతః ఖనిత్ర మాదాయ లక్ష్మణః శ్వభ్రు ముత్తమం	
అఖనత్ పార్శ్వత స్తస్య విరాధస్య మహాత్మనః	25
తం ముక్తకణ్ఠమ్ నిష్పిప్య శంకుకర్ణం మహాస్వనమ్	
విరాధం ప్రాక్షిపత్ శ్వభ్రే నదన్తం భైరవ స్వనమ్	26

తమాహవే నిర్జితమాశు విక్రమ స్థిరా వుభౌ సంయతి రామ లక్ష్మణౌ ముదాఽన్వితౌ చిక్షిపతుర్భయావహం నదంత ముత్తిప్య బిలే తు రాక్షసం	27
అవధ్యతాం ప్రేక్ష్య మహాసురస్య తౌ శితేన శస్త్రేణ తదా నరర్షభౌ సమర్థ్య చాఽత్యర్థ విశారదా వుభౌ బిలే విరాధస్య వధం ప్రచక్రతుః	28
స్వయం విరాధేన హి మృత్యురాత్మనః ప్రసహ్య రామేణ వధాఽర్థ మీప్సితః నివేదితః కానన చారిణా స్వయం న మే వధః శస్త్ర కృతో భవేదితి	29
తదేవ రామేణ నిశమ్య భాషితం కృతా మతిస్తస్య బిల ప్రవేశనే బిలం చ రామేణ బలేన రక్షసా ప్రవేశ్యమానేన వనం వినాదితం	30
ప్రహృష్ట రూపావివ రామ లక్ష్మణౌ విరాధముగ్రం ప్రదరే నిఖాయ తం ననందతు ర్వీతభయౌ మహావనే శిలాభిరంతర్దధతుశ్చ రాక్షసం	31
తతస్తు తౌ కార్ముక ఖడ్గ ధారిణౌ నిహత్య రక్షః పరిగృహ్య మైథిలీమ్ విజహ్రతు స్తౌ ముదితౌ మహావనే దివి స్థితౌ చన్ద్ర దివాకరా వివ	32
<u>పంచమ స్కంధః - శరభంగ బ్రహ్మలోక ప్రస్థానం</u>	
హత్వా తు తం భీమబలం విరాధం రాక్షసం వనే తతః సీతాం పరిష్వజ్య సమాశ్వాస్య చ వీర్యవాన్ అబ్రవీ ల్లక్ష్మణం రామో బ్రాతరం దీప్తతేజసం	1

కష్టం వన మిదం దుర్గం న చ స్మ వ గోచరాః	2
అభిగచ్ఛామహీ శీఘ్రం శరభంగం తపోధనమ్	
ఆశ్రమం శరభంగస్య రాఘవోఽభిజగామ హ	3
తస్యదేవ ప్రభావస్య తపసా భావితాత్మనః	
సమీపే శరభంగస్య దదర్శ మహాదద్భుతమ్	4
విబ్రాజమానం వపుషా సూర్య వైశ్వానరోపమమ్	
అవరుహ్య రథోత్సంగాత్ సకాశే విబుధాఽనుగం	5
అసంస్పృశంతం వసుధాం దదర్శ విబుధేశ్వరమ్	
సుప్రభాభరణం దేవం విరజోఽమ్బర ధారిణమ్	6
తద్విధై రేవ బహుభిః పూజ్యమానం మహాత్మభిః	
హరిభిర్వాజిభిర్య క్త మఽన్తరిక్షగతం రథమ్	7
దదర్శాఽదూరత స్తస్య తరుణాదిత్య సన్నిభమ్	
పాణ్డరాఽభ్ర ఘన ప్రఖ్యం చన్ద్ర మణ్డల సన్నిభమ్	8
అపశ్య ద్విమలం చత్రం చిత్ర మాల్యోప శోభితమ్	
చామర వ్యజనే చాఽర్చ్యే రుక్మ దణ్డే మహాధనే	9
గృహీతే వన నారీభ్యాం ధూయమానే చ మూర్ధని	
గన్ధర్వాఽమర సిద్ధాశ్చ బహవః పరమర్షయః	10
అన్తరిక్షగతం దేవం వాగ్భిరఽగ్రాభిరీడిరే	
సహ సంభాషమాణే తు శరభంగేణ వాసవే	11
దృష్ట్వా శతక్రతుం తత్ర రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	
రామోఽథ రథముద్ధిశ్య లక్ష్మణాయ ప్రదర్శయన్	12
అర్చిష్మంతం శ్రీయాజుష్ట మద్భుతం పశ్య లక్ష్మణ	
ప్రతపంత మివాదిత్య మంతరిక్ష గతం రథం	13
యే హయాః పురుహూతస్య పురా శక్రస్య నః శృతాః	
అన్తరిక్ష గతా దివ్యా స్త ఇమే హరయో ధృవమ్	14
ఇమే చ పురుషవ్యాఘ్రా యే తిష్ఠ న్త్యఽభితో రథమ్	
శతం శతం కుండలినో యువానః ఖడ్గ పాణయః	15
విస్తీర్ణ విపులోరస్కాః పరిఘాయత బాహవః	

శోణాంశు వసనాః సర్వే వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః	16
ఉరో దేశేషు సర్వేషాం హారా జ్వలన సన్నిభాః	
రూపం బిభ్రతి సౌమిత్రే పంచ వింశతి వార్షికమ్	17
ఏతద్ధి కిల దేవానాం వయో భవతి నిత్యదా	
యథేమే పురుషవ్యాఘ్రా దృశ్యన్తే ప్రియ దర్శనాః	18
ఇహైవ సహవైదేహ్య ముహూర్తం తిష్ఠ లక్ష్మణ	
యావ జ్ఞానామ్యఽహం వ్యక్తం క ఏష ద్యుతిమాన్ రథే	19
తమేవముక్త్యా సౌమిత్ర మిహైవ స్థీయతా మితి	
అభిచక్రామ కాకుత్స్థః శరభంగాశ్రమం ప్రతి	20
తతః సమఽభిగచ్ఛంతం ప్రేక్ష్య రామం శచీపతిః	
శరభంగ మఽనుజ్ఞాప్య విబుధా నిదమబ్రవీత్	21
ఇహోపయా త్యఽసౌ రామో యావ న్మాం నాఽభిభాషతే	
నిష్ఠాం నయతు తావ త్తు తతో మాం ద్రష్టుమర్హతి	22
జితవన్తం కృతార్థం చ ద్రష్టాఽహమఽచిరాదిమమ్	
కర్మ హ్యానేన కర్తవ్యం మహదఽన్వైః సుదుష్కరమ్	23
నిష్పాదయిత్వా తత్ కర్మ తతో మాం ద్రష్టు మర్హతి	
అథ వజ్రీ తమామన్త్య మానయిత్వా చ తాపసం	24
రథేన హరియుక్తేన యయౌ దివ మఽరిందమః	
ప్రయాతే తు సహస్రాక్షే రాఘవః సపరిచ్ఛదే	25
అగ్నిహోత్ర ముపాసీనం శరభంగ ముపాగమత్	
తస్య పాదౌ చ సంగృహ్య రామః సీతా చ లక్ష్మణః	26
నిషేదుః సమఽనుజ్ఞాతా లబ్ధవాసా నిమన్త్రితాః	
తతః శక్రోపయానం తు పర్యప్సచ్ఛత్ స రాఘవః	27
శరభంగశ్చ తత్ సర్వం రాఘవాయ న్యవేదయత్	
మామేష వరదో రామ బ్రహ్మలోకం నినీషతి	28
జిత ముగ్రేణ తపసా దుష్ప్రాపమఽకృతాత్మభిః	
అహం జ్ఞాత్వా నరవ్యాఘ్రు వర్తమానమఽదూరతః	29
బ్రహ్మలోకం న గచ్ఛామి త్వామఽదృష్ట్వా ప్రియాతిథిమ్	

త్వయాఽహం పురుషవ్యాఘ్రు ధార్మికేణ మహాత్మనా	30
సమాగమ్య గమిష్యామి త్రిదివం దేవ సేవితమ్	
అక్షయా నరశార్దూల మయా లోకా జితాః శుభాః	31
బ్రాహ్మ్యశ్చ నాక పృష్ఠ్యాశ్చ ప్రతిగృహ్ణీష్వాప్స మామకాన్	
ఏవముక్తో నరవ్యాఘ్రుః సర్వశాస్త్ర విశారదః	32
ఋషిణా శరభంగేణ రాఘవో వాక్య మబ్రవీత్	
అహ మేవాహరిష్యామి సర్వలోకాన్ మహామునే	33
ఆవాసం త్వఽహ మిచ్ఛామి ప్రదిష్ఠ మిహ కాననే	
రాఘవేణైవ ముక్తస్తు శక్ర తుల్య బలేన వై	34
శరభంగో మహాప్రాఙ్ఘః పునరేవాబ్రవీద్వచః	
ఇహ రామ మహాతేజాః సుతీక్ష్ణో నామ ధార్మికః	35
వసత్యఽరణ్యే ధర్మాత్మా స తే వాసం విదాస్యతి	
సుతీక్ష్ణ మఽభిగచ్ఛ త్వం శుచౌ దేశే తపస్వినమ్	36
రమణీయే వనోద్దేశే స తే వాసం విదాస్యతి	
ఇమాం మందాకినీం రామ ప్రతిస్తోతామఽనువ్రజ	37
నదీం పుష్పొడుపవహం తత్ర తత్ర గమిష్యసి	
ఏష పథా నరవ్యాఘ్రు ముహూర్తం పశ్య తాత మామ్	38
యావ జ్ఞహామి గాత్రాణి జీర్ణాం త్వచ మివోరగః	
తతోఽగ్నిం స సమాధాయ హుత్వా చాజ్యేన మస్త్రవితీ	39
శరభంగో మహాతేజాః ప్రవివేశ హుతాశనమ్	
తస్య రోమాణి కేశాంశ్చ దదాహోఽగ్నిర్మహాత్మనః	40
జీర్ణాం త్వచం తథాఽస్థీని యచ్ఛ మాంసంచ శోణితమ్	
రామస్తు విస్మితో బ్రాత్రా భార్యయా చ సహాత్మవాన్	41
స చ పావక సంకాశః కుమారః సమపద్యత	
ఉత్థాయాగ్నిచయాత్ తస్మా చ్ఛరభంగో వ్యరోచత	42
స లోకా నాహితాగ్నినామ్ ఋషిణాం చ మహాత్మనామ్	
దేవానాం చ వ్యతిక్రమ్య బ్రహ్మలోకం వ్యరోహత	43
స పుణ్య కర్మా భువనే ద్విజర్షభః	

పితామహం సాఽనుచరం దదర్శ హ	
పితామహశ్చాపి సమీక్ష్య తం ద్విజం	
ననన్ద సుస్వాగత మిత్యువాచ హ	44
<u>షష్ఠ స్కంధః - రక్షో వధ ప్రతిజ్ఞానం</u>	
శరభంగే దివం యాతే ముని సంఘాః సమాగతాః	
అభ్యగచ్ఛన్త కాకుత్స్థం రామం జ్వలిత తేజసం	1
వైఖానసా వాలఖిల్యాః సంప్రక్షాళా మరీచిపాః	
అశ్మకుట్టాశ్చ బహవః పత్రాహారాశ్చ తాపసాః	2
దన్తోలూఖలినశ్చైవ తదై వోన్మజ్జకాః పరే	
గాత్రశయ్యా అశయ్యాశ్చ తదైవాఽనవకాశికాః	3
మునయః సలిలాహారా వాయుభక్షా స్తథాపరే	
ఆకాశ నిలయాశ్చైవ తథా స్థండిల శాయినః	4
తథోర్ద్వవాసినో దాన్తా స్తథార్థపటవాససః	
సజపాశ్చ తపోనిత్యా స్తథా పంచ తపోన్వితాః	5
సర్వే బ్రాహ్మ్య శ్రియా జుష్టా దృఢయోగాః సమాహితాః	
శరభంగాశ్రమే రామ మఽభిజగ్ముశ్చ తాపసాః	6
అభిగమ్య చ ధర్మజ్ఞా రామం ధర్మభృతాం వరమ్	
ఊచుః పరమ ధర్మజ్ఞమ్ ఋషి సంఘాః సమాహితాః	7
త్వమి క్షాకు కులస్యాఽస్య పృథివ్యాశ్చ మహారథ	
ప్రధానశ్చాఽసి నాథశ్చ దేవానాం మఘవా నివ	8
విశ్వత స్త్రిషు లోకేషు యశసా విక్రమేణ చ	
పితృ వ్రతత్వం సత్యం చ త్వయి ధర్మశ్చ పుష్కలః	9
త్వామాసాద్య మహాత్మానం ధర్మజ్ఞం ధర్మ వత్సలమ్	
అర్థిత్యా న్నాథ వక్ష్యామ స్తచ్చ నః క్షన్తుమర్హసి	10
అధర్మస్తు మహంస్తాత భవేత్తస్య మహీపతేః	
యో హరే దృలి షడ్భాగం న చ రక్షతి పుత్రవత్	11
యుంజానః స్వానివ ప్రాణాన్ ప్రాణైరిష్టాన్ సుతానివ	
నిత్యయుక్తః సదా రక్షన్ సర్వాన్ విషయ వాసినః	12

ప్రాప్నోతి శాశ్వతం రామ కీర్తిం స బహువార్షికీమ్ బ్రహ్మణః స్థాన మాసాద్య తత్ర చాఽపి మహీయతే	13
యత్ కరోతి పరం ధర్మం మునిర్మూల ఫలాఽశనః తత్ర రాజ్ఞ శ్చతుర్భాగః ప్రజా ధర్మేణ రక్షతః	14
సోఽయం బ్రాహ్మణ భూయిష్ఠో వానప్రస్థ గణో మహాన్ త్వన్నాథోఽనాథవ ద్రామ రాక్షసై ర్వద్యతే భృశమ్	15
ఏహి పశ్య శరీరాణి మునీనాం భావితాత్మనామ్ హతానాం రాక్షసై ర్హోరై ర్భహూనాం బహుధా వనే	16
పమ్పానదీ నివాసానా మఽనుమన్దాకీనీ మపి చిత్రకూటాలయానాం చ క్రియతే కదనం మహత్	17
ఏవం వయం న మృష్యామో విప్రకారం తపస్వినామ్ క్రియమాణం వనే ఘోరం రక్షోభి ర్భీమ కర్మభిః	18
తత స్త్వాం శరణాఽర్థం చ శరణ్యం సముపస్థితాః పరిపాలయ నో రామ వద్యమానాన్ నిశాచరైః	19
పరా తత్వో గతి ర్విర పృథివ్యాం నోపపద్యతే పరిపాలయ నః సర్వాన్ రాక్షసేభ్యో నృపాత్మజ	20
ఏత చ్ఛ్వాత్వా తు కాకుత్స్థ స్తాపసానాం తపస్వినామ్ ఇదం ప్రోవాచ ధర్మాత్మా సర్వా నేవ తపస్వినః	21
నైవమఽర్హథ మాం వక్తుమాజ్ఞాప్యోఽహం తపస్వినామ్ కేవలే నాత్మ కార్యేణ ప్రవేష్టవ్యం మయా వనం	22
విప్రకార మపాకృష్టుం రాక్షసై ర్భవతా మిమం పితుస్తు నిర్దేశకరః ప్రవిష్టోఽహ మిదం వనం	23
భవతామఽర్హసిద్ధ్యర్థ మాగతోఽహం యద్యచ్ఛయా తస్య మేఽయం వనేవాసో భవిష్యతి మహాఫలః	24
తపస్వినాం రణే శత్రూన్ హన్తుమిచ్ఛామి రాక్షసాన్ పశ్యంతు వీర్యం ఋషయః సబ్రాతు ర్మే తపోధనాః	25
దత్త్వాఽభయం చాపి తపోధనానాం ధర్మే ధృతాత్మా సహలక్ష్మణేన	

తపోధనై శ్చాపి సభాజ్య వృత్తః	
సుతీక్ష్ణ మేవాఽభిజగామ వీరః	26
<u>సప్తమ స్సర్గః - సుతీక్ష్ణాశ్రమః</u>	
రామస్తు సహితో బ్రాత్రా సీతయా చ పరంతపః	
సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమపదం జగామ సహ తై ర్ద్విజైః	1
స గత్వా దూర మధ్వానం నదీ స్తీర్త్వా బహూదకాః	
దదర్శ విపులం శైలం మహామేఘ మివోన్నతమ్	2
తత స్తదిక్ష్యాకువరౌ సంతతం వివిధై ర్ఘమైః	
కాననం తౌ వివిశతుః సీతయాసహ రాఘవౌ	3
ప్రవిష్టస్తు వనం ఘోరం బహు పుష్ప ఫలద్యమమ్	
దదర్శాశ్రమ మేకాన్తే చీరమాలా పరిష్కృతమ్	4
తత్ర తాపస మాసీనం మలపంక జటా ధరమ్	
రామః సుతీక్ష్ణం విధివ త్తపో వృద్ధ మభాషత	5
రామోఽహమస్మి భగవన్ భవన్తం ద్రష్టు మాగతః	
త్వం మాఽభివద ధర్మజ్ఞ మహర్షే సత్యవిక్రమ	6
స నిరీక్ష్య తతో వీరం రామం ధర్మభృతాం వరమ్	
సమాశ్లేష్య చ బాహుభ్యా మిదం వచన మబ్రవీత్	7
స్వాగతం ఖలు తే వీర రామ ధర్మభృతాం వర	
ఆశ్రమోఽయం త్వయా ప్రాప్తః సనాథ ఇవ సామృతమ్	8
ప్రతీక్షమాణ స్త్వామేవ నారోహిఽహం మహాయశః	
దేవలోక మితో వీర దేహం త్యక్త్వా మహీతలే	9
చిత్రకూట ముపాదాయ రాజ్యభ్రష్టోఽసి మే శృతః	
ఇహోపయాతః కాకుత్స్థో దేవరాజః శతక్రతుః	10
ఉపాగమ్య చ మాం దేవో మహాదేవః సురేశ్వరః	
సర్వాల్లోకాన్ జితానాఽఽహ మమ పుణ్యేన కర్మణా	11
తేషు దేవర్షి జుష్టిషు జితేషు తపసా మయా	
మత్ప్రసాదాత్ సభార్య స్త్వం విహరస్వ సలక్ష్మణః	12
తముగ్ర తపసాయుక్తం మహర్షిం సత్యవాదినమ్	

ప్రత్యువాచాత్మవాన్ రామో బ్రహ్మాణ మివ వాసవః	13
అహ మేవాహరిష్యామి స్వయం లోకాన్ మహామునే	
ఆవాసం త్వహ మిచ్ఛామి ప్రదిష్ట మిహ కాననే	14
భవాన్ సర్వత్ర కుశలః సర్వభూత హితే రతః	
ఆఖ్యాతః శరభంగేన గౌతమేన మహాత్మానా	15
ఏవముక్తస్తు రామేణ మహర్షి ర్లోక విశ్వతః	
అబ్రవీన్మధురం వాక్యం హర్షేణ మహతాప్లుతః	16
అయమేవాశ్రమో రామ గుణవాన్ రమ్యతా మిహ	
ఋషిసంఘాఽనుచరితః సదా మూల ఫలాన్వితః	17
ఇమమాశ్రమ మాగమ్య మృగసంఘా మహీయసః	
అహత్వా ప్రతిగచ్ఛన్తి లోభయిత్వాఽకుతోభయాః	18
నాఽన్యో దోషో భవే దత్ర మృగేభ్యోఽన్యత్ర విద్ధి వై	
త చ్ఛ్చత్వా వచనం తస్య మహర్షే ర్లక్ష్మణాగ్రజః	19
ఉవాచ వచనం ధీరో వికృప్య సశరం ధనుః	
తానఽహం సుమహాభాగ మృగ సంఘాన్ సమాగతాన్	20
హన్యాం నిశిత ధారేణ శరేణాఽశనివర్చసా	
భవాన్ తత్రాభిషజ్యేత కిం స్యాత్ కృచ్ఛ్రతరం తతః	21
ఏతస్మిన్నాశ్రమే వాసం చిరం తు న సమర్థయే	
తమేవ ముక్త్యో పరమం రామః సంధ్యా ముపావిశత్	22
అన్వాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం తత్ర వాస మకల్పయత్	
సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమే రమ్యే సీతయా లక్ష్మణేన చ	23
తతః శుభం తాపస భోజ్యమన్నం	
స్వయం సుతీక్ష్ణః పురుషర్షభాభ్యామ్	
తాభ్యాం సుసత్కృత్య దదౌ మహాత్మా	
సంధ్యా నివృత్తౌ రజనీ మవేక్ష్య	24
అష్టమ స్కంధః - సుతీక్ష్ణాభ్యనుజ్ఞా	
రామస్తు సహ సౌమిత్రిః సుతీక్ష్ణేనాఽభిపూజితః	
పరిణామ్య నిశాం తత్ర ప్రభాతే ప్రత్యబుధ్యత	1

ఉత్తాయ తు యథాకాలం రాఘవః సహసీతయా	
ఉపస్సుశత్ సుశీతేన జలేనోత్పల గద్దినా	2
అథ తేఽగ్నిం సురాంశ్చైవ వైదేహీ రామ లక్ష్మణౌ	
కాల్యం విధివదఽభ్యర్చ్య తపస్వి శరణే వనే	3
ఉదయంతం దినకరం దృష్ట్వా విగత కల్మషాః	
సుతీక్ష్ణ మభిగమ్యేదం శ్లక్ష్యం వచన మబ్బవన్	4
సుఖోషితాః స్మ భగవన్ త్వయా పూజ్యేన పూజితాః	
ఆపృచ్ఛామః ప్రయాస్యామో మునయ స్త్వరయన్తి నః	5
త్వరామహీ వయం ద్రష్టుం కృత్స్న మాశ్రమ మణ్డలమ్	
ఋషీణాం పుణ్య శీలానాం దణ్డకారణ్య వాసినామ్	6
అభ్యఽనుజ్ఞాతు మిచ్ఛామః సహైభి ర్మునిపుంజవైః	
ధర్మనిత్యై స్తపోదానై ర్విశిఖైరివ పావకైః	7
అవిషహ్యతపో యావత్ సూర్యో నాఽతి విరాజతే	
అమార్గేణాగతాం లక్ష్మీం ప్రాప్యేవాఽన్వయ వర్జితః	8
తావదిచ్ఛామహీ గన్తు మిత్యుక్త్వా చరణౌ మునేః	
వవన్దే సహసౌమిత్రిః సీతయా సహరాఘవః	9
తౌ సంస్సుశన్తౌ చరణా వృత్తాప్య మునిపుంగవః	
గాఢ మాలింగ్య సన్నహ మిదం వచన మబ్రవీత్	10
అరిష్టం గచ్ఛ పన్ధానం రామ సౌమిత్రిణా సహ	
సీతయా చాఽనయా సార్థం ఛాయ యేవాఽనువృత్తయా	11
పశ్యాశ్రమపదం రమ్యం దణ్డకారణ్య వాసినామ్	
ఏషాం తపస్వినాం వీర తపసా భావితాత్మనామ్	12
సుప్రాజ్య ఫల మూలాని పుష్పితాని వనాని చ	
ప్రశాన్త మృగ యూథాని శాన్త పక్షిగణాని చ	13
పుల్ల పంకజ షండాని ప్రసన్న సలీలాని చ	
కారణ్ణవ వికీర్ణాని తటాకాని సరాంసి చ	14
ద్రక్ష్యసే దృష్టి రమ్యాణి గిరి ప్రస్తవణాని చ	
రమణీయాన్యరణ్యాని మయూరాఽభిరుతాని చ	15

గమ్యతాం వత్స సౌమిత్రే భవానఽపి చ గచ్ఛతు ఆగస్తవ్యం త్వయా తాత పునరేవాశ్రమం మమ	16
ఏవముక్త స్తథేత్యుక్త్వా కాకుత్స్థః సహలక్ష్మణః ప్రదక్షిణం మునిం కృత్వా ప్రస్థాతు ముపచక్రమే	17
తతః శుభతరే తూణీ ధనుషీ చాయతేక్షణా దదౌ సీతా తయోర్భ్రాత్రేః ఖడ్గౌ చ విమలౌ తతః	18
ఆబధ్య చ శుభే తూణీ చాపౌ చాదాయ సస్వనౌ నిష్క్రాంతావాశ్రమా ధన్తు ముభౌ తౌ రామ లక్ష్మణౌ	19
శ్రీమంతౌ రూప సంపన్నౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా ప్రస్థితౌ ధృతచాపౌ తౌ సీతయా సహరాఘవౌ	20

నవమ స్సర్గః -- సీతాధర్మావేదనం

సుతీక్ష్ణేనాభ్యఽనుజ్ఞాతం ప్రస్థితం రఘునన్దనమ్ హృద్యయా స్నిగ్ధయా వాచా భర్తార మిద మబ్రవీత్	1
అధర్మస్తు సుసూక్ష్మేణ విధినా ప్రాప్యతే మహాన్ నివృత్తీన తు శక్యోఽయం వ్యసనాత్ కామజా దిహ	2
త్రోణ్యేవ వ్యసనాన్యఽత్ర కామజాని భవన్త్యత మిథ్యా వాక్యం గురుతరం తస్మా ధ్గురుతమే ఉభే	3
పరదారాఽభిగమనం వినా వైరం చ రౌద్రతా మిథ్యా వాక్యం న తే భూతం న భవిష్యతి రాఘవ	4
కుతోఽభిలాషణం స్త్రీణాం పరేషాం ధర్మనాశనమ్ తవ నాస్తి మనుష్యేంద్ర న చాఽభూ త్తే కదాచన	5
మనస్యఽపి తథా రామ న చైత ద్విద్యతే క్వచిత్ స్వదార నిరత స్త్వం చ నిత్యమేవ నృపాత్మజ	6
ధర్మిష్ఠః స్యత్యసంధశ్చ పితుర్నిర్దేశ కారకః త్వయి సత్యం చ ధర్మశ్చ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం	7
తచ్చ సర్వం మహాబాహో శక్యం ధర్మం జితేన్ద్రియైః తవ వశ్యేన్ద్రియత్వం చ జానామి శుభదర్శన	8
త్వతీయం యదిదం రౌద్రం పరప్రాణాఽభిహింసనమ్	

నిర్వైరం క్రియతే మోహో త్తచ్చ తే సముపస్థితమ్	9
ప్రతిజ్ఞాత స్త్వయా వీర దణ్ణకారణ్య వాసినామ్	
ఋషీణాం రక్షణాఽర్థాయ వధః సంయతి రక్షసామ్	10
ఏతన్నిమిత్తం చ వనం దణ్ణకా ఇతి విశ్వతమ్	
ప్రస్థిత స్త్వం సహజ్ఞాత్తా ధృతబాణ శరాసనః	11
తత స్త్వాం ప్రస్థితం దృష్ట్వా మమ చిన్తాకులం మనః	
త్వద్స్వత్తం చిన్తయన్త్యా వై భవేన్నిశ్చేయసం మహాత్	12
న హి మే రోచతే వీర గమనం దణ్ణకాన్ ప్రతి	
కారణం తత్ర వక్ష్యామి వదన్త్యాః శూయతాం మమ	13
త్వం హి బాణ ధనుష్పాణి ర్భ్రాత్రా సహ వనం గతః	
దృష్ట్వా వనచరాన్ సర్వాన్ కచ్ఛితీ కుర్యాః శరవ్యయమ్	14
క్షత్రియాణాం చ హి ధను ర్ఘృతాశస్యేంధనాని చ	
సమీపతః స్థితం తేజో బలముచ్చయతే భృశమ్	15
పురా కిల మహాబాహో తపస్వీ సత్యవాక్కుచిః	
కస్మింశ్చిదభవత్ పుణ్యే వనే రతమ్మగ ద్విజే	16
తస్మైవ తపసో విఘ్నం కర్తు మిన్ద్రః శచీపతిః	
ఖడ్గపాణి రఽథాగచ్ఛదాశ్రమం భట రూపధృత్	17
తస్మిం స్త దాశ్రమపదే నిశితః ఖడ్గ ఉత్తమః	
స న్యాస విధినా దత్తః పుణ్యే తపసి తిష్ఠతః	18
స తచ్ఛస్త్ర మఽనుప్రాప్య న్యాస రక్షణ తత్పరః	
వనే తం విచరత్సేవ రక్షన్ ప్రత్యయ మాత్మనః	19
యత్ర గచ్ఛత్యుపాదాతుం మూలాని చ ఫలాని చ	
న వినా యాతి తం ఖడ్గం న్యాస రక్షణ తత్పరః	20
నిత్యం శస్త్రం పరివహాన్ క్రమేణ స తపోధనః	
చకార రౌద్రీం స్వాం బుద్ధిం త్యక్త్వా తపసి నిశ్చయమ్	21
తతః స రౌద్రేఽభిరతః ప్రమత్తోఽధర్మకర్మితః	
తస్య శస్త్రస్య సంవాసా జ్ఞగామ నరకం మునిః	22
ఏవమేతత్ పురావృత్తం శస్త్ర సంయోగ కారణం	

అగ్ని సంయోగవద్దేతుః శస్త్ర సంయోగ ఉచ్యతే	23
స్నేహాచ్చ బహుమానాచ్చ స్మారయే త్వాం న శిక్షయే	
న కథంచన సా కార్యా గృహీత ధనుషా త్వయా	24
బుద్ధిర్వైరం వినా హస్తుం రాక్షసాన్ దణ్ణకాశితాన్	
అపరాధం వినా హస్తుం లోకాన్ వీర న కామయే	25
క్షత్రియాణాం తు వీరాణాం వనేషు నిరతాత్మనామ్	
ధనుషా కార్య మేతావ దార్తానామఽభిరక్షణమ్	26
క్వ చ శస్త్రం క్వ చ వనం క్వ చ క్షాత్రం తపః క్వ చ	
వ్యావిధ్ధ మిద మఽస్మాభి ర్దేశ ధర్మస్తు పూజ్యతామ్	27
తదార్య కలుషాబుద్ధి ర్జాయతే శస్త్ర సేవనాత్	
పునర్గత్వా త్వయోధ్యాయాం క్షత్రధర్మం చరిష్యసి	28
అక్షయా తు భవేత్ ప్రీతిః శ్వశ్రూ శ్వశురయో ర్మమ	
యది రాజ్యం పరిత్యజ్య భవే స్త్వం నిరతో మునిః	29
ధర్మాదఽర్థః ప్రభవతే ధర్మాత్ ప్రభవతే సుఖమ్	
ధర్మేణ లభతే సర్వం ధర్మసార మిదం జగత్	30
ఆత్మానం నియమై సై సైః కర్మయిత్వా ప్రయత్నతః	
ప్రాప్యతే నిపుణై ర్ధర్మో న సుఖాలభ్యతే సుఖమ్	31
నిత్యం శుచిమతిః సౌమ్య చర ధర్మం తపోవనే	
సర్వం హి విదితం తుభ్యం త్రైలోక్య మపి తత్త్వతః	32
స్త్రీ చాపలా దేతదుదాహృతం మే	
ధర్మం చ వక్తుం తవ కః సమర్థః	
విచార్య బుద్ధ్యా తు సహఽనుజేన	
యద్రోచతే తత్ కురు మాఽచిరేణ	33
<u>దశమ స్కంధః - రక్షో వధ సమర్థనం</u>	
వాక్య మేతత్తు వైదేహ్య వ్యాహృతం భర్తృ భక్తయా	
శ్వత్వా ధర్మేస్థితో రామః ప్రత్యువాచాఽథ మైథిలీమ్	1
హితముక్తం త్వయా దేవి స్నిగ్ధయా సదృశం వచః	
కులం వ్యపదిశన్త్యా చ ధర్మజ్ఞే జనకాత్మజే	2

కిం తు వక్ష్యామ్యఽహం దేవి త్వయైవోక్త మిదం వచః	
క్షత్రియై ర్ధార్యతే చాపో నార్తశబ్ధో భవే దితి	3
మాం సీతే స్వయ ముగమ్య శరణ్యాః శరణంగతాః	
తే చార్తా దణ్డకారణ్యే మునయః సంశిత వ్రతాః	4
వసన్తో ధర్మ నిరతా వనే మూల ఫలాఽశనాః	
న లభన్తే సుఖం భీతా రాక్షసైః కృరకర్మభిః	5
కాలే కాలే చ నిరతా నియమై ర్వివిధై ర్వసే	
భక్ష్యన్తే రాక్షసై ర్భీమై ర్నరమాంసోపజీవిభిః	6
తే భక్ష్యమాణా మునయో దణ్డకారణ్య వాసినః	
అస్మానఽభ్యవపద్యేతి మా మూచు ర్ద్విజసత్తమాః	7
మయా తు వచనం శృత్వా తేషామేవం ముఖిచ్ఛ్యతేమ్	
కృత్వా చరణ శుశ్రూషాం వాక్య మేతదుదాహృతమ్	8
ప్రసీదన్తు భవన్తో మే ప్రీ రేషా హి మమాఽతులా	
యదీద్యశైరఽహం విప్రై రుపస్థ్యై రుపస్థితః	9
కిం కరోమీతి చ మయా వ్యాహృతం ద్విజ సన్నిధౌ	
సర్వై రేతైః సమాగమ్య వాగియం సముదాహృతా	10
రాక్షసై ర్దణ్డకారణ్యే బహుభిః కామరూపిభిః	
అర్దితాః స్మ భృశం రామ భవాన్ నః తత్ర రక్షతు	11
హోమకాలే తు సంప్రాప్తాః పర్వకాలేషు చాఽనఘ	
ధర్షయన్తి సుదుర్ధర్షా రాక్షసాః పిశితాఽశనాః	12
రాక్షసై ర్దర్షితానాం చ తాపసానాం తపస్వినామ్	
గతిం మృగయమాణానాం భవాన్ నః పరమా గతిః	13
కామం తపః ప్రభావేన శక్తా హన్తుం నిశాచరాన్	
చిరార్జితం తు నేచ్ఛామ స్తపః ఖణ్డయితుం వయమ్	14
బహువిఘ్నం తపో నిత్యం దుశ్చరం చైవ రాఘవ	
తేన శాపం న ముంచామో భక్ష్యమాణాశ్చ రాక్షసైః	15
తదఽర్షమానాన్ రక్షేభి ర్దణ్డకారణ్య వాసిభిః	
రక్ష నః త్వం సహభ్రాత్రా త్వ న్నాథా హి వయం వనే	16

మయా చైత ద్వచః శృత్వా కార్త్యేన పరిపాలనమ్	
ఋషీణాం దణ్డకారణ్యే సంశృతం జనకాత్మజే	17
సంశృత్య చ న శక్యమి జీవమానః ప్రతిశ్రవమ్	
మునీనామన్యథా కర్తుం సత్య మిష్టం హి మే సదా	18
అప్యఽహం జీవితం జహ్యం త్వాం వా సీతే సలక్ష్మణామ్	
న తు ప్రతిజ్ఞాం సంశృత్య బ్రాహ్మణేభ్యో విశేషతః	19
తదవశ్యం మయా కార్యమ్ ఋషీణాం పరిపాలనమ్	
అనుక్తేనాఽపి వైదేహి ప్రతిజ్ఞాయ తు కిం పునః	20
మమ స్నేహో చ్చ సౌహార్దా దిద ముక్తం త్వయానఘే	
పరితుష్టోఽస్మ్యహం సీతే న హ్యనిష్టోనుశిష్యతే	21
సద్యశం చాఽనురూపం చ కులస్య తవచాత్మనః	
స ధర్మచారిణీ మే త్వం ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ	22
ఇ త్యేవముక్త్వా వచనం మహాత్మా	
సీతాం ప్రియాం మైథిల రాజపుత్రీమ్	
రామో ధనుష్మాన్ సహలక్ష్మణేన	
జగామ రమ్యాణి తపోవనాని	23
<u>ఏకాదశ స్కంధః -- అగస్త్యాశ్రమః</u>	
అగ్రతః ప్రయయౌ రామః సీతా మధ్యే సుమధ్యమా	
పృష్ఠతస్తు ధనుష్పాణిః లక్ష్మణోనుజగామ హ	1
తౌ పశ్యమానౌ వివిధాన్ శైల ప్రస్థాన్ వనాని చ	
నదీశ్చ వివిధా రమ్యా జగ్ముతుః సహసీతయా	2
సారసాన్ చక్రవాకాంశ్చ నదీపులినచారిణః	
సరాంసి చ సపద్మాని యుక్తాని జలజైః ఖగైః	3
యూథ బద్ధాంశ్చ పృషతాన్ మదోన్మత్రాన్ విషాణినః	
మహిషాంశ్చ వరాహాంశ్చ నాగాంశ్చ దృమ వైరిణః	4
తే గత్వా దూర మధ్యానం లమ్బమానే దివాకరే	
దద్యశుః సహితా రమ్యం తటాకం యోజనాయతమ్	5
పద్మ పుష్కర సంబాధం గజయూధై రలంకృతమ్	

సారసై ర్లంస కాదమ్యైః సంకులం జలచారిభిః	6
ప్రసన్న సలిలే రమ్యే తస్మిన్ సరసి శుశృవే	
గీత వాదిత్ర నిర్దోషో న తు కశ్చన దృశ్యతే	7
తతః కౌతూహలాద్రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః	
మునిం ధర్మభృతం నామ ప్రష్టం సముపచక్రమే	8
ఇదమ౭త్యద్భృతం శృత్వా సర్వేషాం నో మహామునే	
కౌతూహలం మహజ్ఞాతం కిమిదం సాధు కథ్యతామ్	9
వక్తవ్యం యది చేత్ విప్ర నా౭తిగుహ్యమపి ప్రభో	
తేనైవ ముక్తో ధర్మాత్మా రాఘవేణ మునిస్తదా	10
ప్రభావం సరసః కృత్స్న మాఖ్యాతు ముపచక్రమే	
ఇదం పంచాస్పరో నామ తటాకం సార్వకాలికమ్	11
నిర్మితం తపసా రామ మునినా మాండకర్ణినా	
స హి తేపే తప స్తీవ్రం మాండకర్ణిర్మహామునిః	12
దశవర్ష సహస్రాణి వాయు భక్షో జలాశ్రయః	
తతః ప్రవృథితాః సర్వే దేవాః సా౭గ్నిపురోగమాః	13
అట్టవన్ వచనం సర్వే పరస్పర సమాగతాః	
అస్మాకం కస్యచిత్ స్థాన మేష ప్రార్థయతే మునిః	14
ఇతి సంవిగ్న మనసః సర్వే తే త్రిదివౌకసః	
తత్ర కర్తుం తపోవిఘ్నం దేవైః సర్వైర్నియోజితాః	15
ప్రధానా౭స్పరసః పంచ విద్యుచ్ఛలిత వర్చసః	
అప్సరోభి స్తత స్తాభి ర్ముని ర్ఘృష్ట పరావరః	16
నీతో మదన వశ్యత్వం సురాణాం కార్య సిద్ధయే	
తాశ్చైవా౭స్పరసః పంచ మునేః పత్నీత్వ మాగతాః	17
తటాకే నిర్మితం తాసా మస్మిన్నస్తర్థితం గృహామ్	
తత్రై వాస్పరసః పంచ నివసన్త్యో యథాసుఖమ్	18
రమయన్తి తపోయోగా న్మునిం యౌవన మాస్థితమ్	
తాసాం సంక్రీడమానానా మేషవాదిత్ర నిస్వనః	19
శ్రూయతే భూషణోన్మిశ్రో గీతశబ్దో మనోహరః	

ఆశ్చర్య మితి తస్యైత ద్వచనం భావితాత్మనః	20
రాఘవః ప్రతిజగ్రాహ సహభ్రాత్రా మహాయశాః	
ఏవం కథయమానస్య దదర్శాశ్రమ మండలమ్	21
కుశ చీర పరిక్షిప్తం నానావృక్ష సమావృతమ్	
ప్రవిశ్య సహ వైదేహ్య లక్ష్మణేన చ రాఘవః	22
ఉవాస మునిభిః సర్వైః పూజ్యమానో మహాయశాః	
తదా తస్మిన్ స కాకుత్స్థః శ్రీమత్యాశ్రమ మణ్డల్	23
ఉపిత్యా తు సుఖం తత్ర పూజ్యామానో మహర్షిభిః	
జగామ చాశ్రమాం స్తేషాం పర్యాయేణ తపస్వినామ్	24
యేషా ముపితవాన్ పూర్వం సకాశే స మహాఽస్త్రవిత్	
క్వచిత్ పరిదశాన్ మాసానేకం సంవత్సరం క్వచిత్	25
క్వచిచ్ఛ చతురో మాసాన్ పంచ షట్పాఽపరాన్ క్వచిత్	
అపరత్రాధికం మాసాదఽప్యర్థ మఽధికం క్వచిత్	26
త్రీన్ మాసానఽష్టమాసాంశ్చ రాఘవో న్యవసత్ సుఖమ్	
ఏవం సంవసత స్తస్య మునీనా మాశ్రమేషు వై	27
రమతశ్చానుకూల్యేన యయుః సంవత్సరా దశ	
పరివృత్య చ ధర్మజ్ఞో రాఘవః సహసీతయా	28
సుతీక్ష్ణ స్యాశ్రమే శ్రీమాన్ పునరేవాజగామ హ	
స తమాశ్రమ మాసాద్య మునిభిః ప్రతిపూజితః	29
తత్రాఽపి న్యవసద్రామః కించిత్ కాలమఽరిందమః	
అథాశ్రమస్థో వినయాత్ కదాచి త్తం మహామునిమ్	30
ఉపాసీనః స కాకుత్స్థః సుతీక్ష్ణ మిద మబ్రవీత్	
అస్మిన్నరణ్యే భగవన్నగస్థో మునిసత్తమః	31
వసతీతి మయా నిత్యం కథాః కథయతాం శృతమ్	
న తు జానామి తం దేశం వనస్యాఽస్య మహత్తయా	32
కుత్రాశ్రమ మిదం పుణ్యం మహార్షే స్తస్య ధీమతః	
ప్రసాదా త్తత్ర భవతః సాఽనుజః సహసీతయా	33
అగస్త్యమఽభిగచ్ఛేయ మభివాదయితుం మునిమ్	

మనోరథో మహానేష హృది మే పరివర్తతే	34
య దహం తం మునివరం శుశ్రూషేయమపి స్వయమ్	
ఇతి రామస్య స మునిః శృత్వా ధర్మాత్మనో వచః	35
సుతీక్ష్ణః ప్రత్యువాచేదం ప్రీతో దశరథాత్మజమ్	
అహమప్యేతదేవ త్వాం వక్తుకామః సలక్ష్మణమ్	36
అగస్య మభిగచ్ఛేతి సీతయాసహ రాఘవ	
దిష్ట్యా త్విదానీమర్థేఽస్మిన్ స్వయమేవ బ్రవీషి మామ్	37
అహమాఖ్యామి తే వత్స యత్రాఽగస్త్యో మహామునిః	
యోజనాన్యాశ్రమా దస్మా త్తదా చత్వారి వై తతః	38
దక్షిణేన మహాన్ శ్రీమానఽగస్యభ్రాతు రాశ్రమః	
స్థలీ ప్రాయే వనోద్దేశే పిప్పలీవన శోభితే	39
బహుపుష్ప ఫలే రమ్యే నానాశకుని నాదితే	
పద్మిన్యో వివిధా స్తత్ర ప్రసన్న సలిలాః శివాః	40
హంస కారణ్ణవాకీర్ణా శ్చక్రవాకోప శోభితాః	
తత్రైకాం రజనీముష్య ప్రభాతే రామ గమ్యతామ్	41
దక్షిణాం దిశ మాస్థాయ వన షణ్ణస్య పార్శ్వతః	
తత్రాఽగస్త్యాశ్రమపదం గత్వా యోజన మంతరమ్	42
రమణీయే వనోద్దేశే బహుపాదప సంవృతే	
రంస్యతే తత్ర వైదేహీ లక్ష్మణశ్చ సహ త్వయా	43
స హి రమ్యో వనోద్దేశో బహుపాదప సంకులః	
యది బుద్ధిఃకృతా ద్రష్టుమగస్యం తం మహామునిమ్	44
అద్వైవ గమనే బుద్ధిం రోచయస్వ మహాయశః	
ఇతి రామో మునేః శృత్వా సహభ్రాత్రాభివాద్య చ	45
ప్రతస్థేఽగస్యముద్దిశ్య సాఽనుజః సీతయాసహ	
పశ్యన్ వనాని రమ్యాణి పర్వతాం శ్చాఽభ్ర సన్నిభాన్	46
సరాంసి సరితశ్చైవ పథి మార్గవశాఽనుగాః	
సుతీక్ష్ణే నోపదిష్టిన గత్వా తేనపథా సుఖమ్	47
ఇదం పరమ సంహృష్టో వాక్యం లక్ష్మణ మబ్రవీత్	

ఏతదేవాశ్రమపదం నూనం తస్య మహాత్మనః	48
అగస్త్యస్య మునే బ్రాతు ర్ధుశ్యతే పుణ్య కర్మణః	
యథా హి మే వనస్యాఽస్య జ్ఞాతాః పథి సహస్రశః	49
సన్నతాః ఫలభారేణ పుష్పభారేణ చ ద్యుమాః	
పిప్పలీనాం చ పక్వానాం వనా దఽస్మాదుపాగతః	50
గన్ధోఽయం పవనోఽత్తిష్ఠః సహసా కటుకోదయః	
తత్ర తత్ర చ ద్యుశ్యన్తే సంక్షిప్తాః కాష్ఠ సంచయాః	51
లూనాశ్చ పథి ద్యుశ్యన్తే దర్భా వైడూర్య వర్చసః	
ఏతద్భ వన మధ్యస్థం కృష్ణాఽబ్ర శిఖరోపమమ్	52
పావక స్యాశ్రమస్థస్య ధూమార్గం సంప్రద్యుశ్యతే	
వివిక్తేషు చ తీర్థేషు కృత స్నానా ద్విజాతయః	53
పుష్పోపహారం కుర్వన్తి కుసుమైః స్వయమార్జితైః	
త త్సుతీక్ష్ణస్య వచనం యథా సౌమ్య మయా శృతమ్	54
అగస్త్యస్యాశ్రమో బ్రాతు ర్నూన మేష భవిష్యతి	
నిగృహ్య తరసా మృత్యుం లోకానాం హిత కామ్యయా	55
యస్య బ్రాత్రా కృతేయం దిక్పరణ్యా పుణ్య కర్మణా	
ఇహైకదా కిల క్రూరో వాతాపిరఽపి చేల్వలః	56
బ్రాతరో సహితా వాఽఽస్తాం బ్రాహ్మణఘ్నో మహాసురో	
ధారయన్ బ్రాహ్మణం రూప మిల్వలః సంస్కృతం వదన్	57
ఆమన్తయతి విప్రాన్ స్మ శ్రాద్ధముద్దిశ్య నిర్భణః	
బ్రాతరం సంస్కృతం కృత్వా తత స్థం మేష రూపిణమ్	58
తాన్ ద్విజాన్ భోజయామాస శ్రాద్ధ దృష్టేన కర్మణా	
తతో భుక్తవతాం తేషాం విప్రాణా మిల్వలోబ్రవీత్	59
వాతాపీ నిష్కమస్వేతి స్వరేణ మహతా వదన్	
తతో బ్రాతుర్వచః శృత్వా వాతాపి ర్మేషవన్న దన్	60
భిత్త్వా భిత్త్వా శరీరాణి బ్రాహ్మణానాం వినిష్పతత్	
బ్రాహ్మణానాం సహస్రాణి త్రైరేవం కామరూపిభిః	61
వినాశితాని సంహత్య నిత్యశః పిశితాఽశనైః	

అగస్త్యేన తదా దేవైః ప్రార్థితేన మహర్షిణా	62
అనుభూయ కిల శ్రాద్ధే భక్షితః స మహాసురః	
తతః సంపన్న మితుక్త్వా దత్త్వా హస్తోదకం తతః	63
బ్రాతరం నిష్క్రమ స్వేతి చేల్వలః సోఽభ్యభాషత	
స తం తథా భాషమాణం తు బ్రాతరం విప్రమూతినమ్	64
అబ్రవీత్ ప్రహసన్ దీమానగస్త్యో మునిసత్తమః	
కుతో నిష్క్రమితుం శక్త ర్మయా జీర్ణస్య రక్షసః	65
బ్రాతు స్తే మేషరూపస్య గతస్య యమసాదనమ్	
అథ తస్య వచః శృత్వా బ్రాతుర్నిధన సంశ్రయమ్	66
ప్రదర్శయితు మారేభే మునిం క్రోధాన్నిశాచరః	
సోఽభిద్రవన్ మునిశ్రేష్ఠం మునినా దీప్తతేజసా	67
చక్షుషాఽనలకల్పేన నిర్దగ్ధో నిధనం గతః	
తస్యాఽయ మాశ్రమో బ్రాతు స్తటాక వన శోభితః	68
విప్రాఽనుకమ్పయా యేన కర్మేదం దుష్కరం కృతమ్	
ఏవం కథయమానస్య తస్య సౌమిత్రిణా సహ	69
రామస్యాఽస్తం గతః సూర్యః సంధ్యాకాలోఽభ్యవర్తత	
ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం సహబ్రాత్రా యథావిధి	70
ప్రవివేశాశ్రమపదం తమ్మపిం సోఽభ్యవాదయన్	
సమ్యక్ ప్రతిగృహీత చ్చ మునినా తేన రాఘవః	71
న్యవసత్ తాం నిశా మేకాం ప్రాశ్య మూల ఫలాని చ	
తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం విమలే సూర్యమణ్డలే	72
బ్రాతరం తమగస్త్యస్య హ్యోమస్త్రయత రాఘవః	
అభివాదయే త్వా భగవన్ సుఖ మధ్యపితో నిశామ్	73
ఆమస్త్రయే త్వాం గచ్ఛామి గురుం తే ద్రష్టు మఽగ్రజమ్	
గమ్యతా మితి తే నోక్తో జగామ రఘునన్దనః	74
యదోద్దిష్టేన మార్గేణ వనం తచ్ఛాఽవలోకయన్	
నీవారాన్ పనసాం స్తాలాం స్తినీశాన్ వంజులాన్ ధవాన్	75
చిరిబిల్వాన్ మధూకాంశ్చ బిల్వానపి చ తిన్దుకాన్	

పుష్పితాన్ పుష్పితాఽగ్రాభి ర్లతాభిరనువేష్టితాన్	76
దదర్శ రామః శతశ స్తత్ర కాంతార పాదపాన్	
హస్తి హస్తై ర్విమృదితాన్ వానరై రుపశోభితాన్	77
మత్తైః శకుని సంఘైశ్చ శతశః ప్రతినాదితాన్	
తతోబ్రవీత్ సమీపస్థం రామో రాజీవలోచనః	78
పృష్ఠతోఽనుగతం వీరం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్	
స్నిగ్ధ పత్రా యథావృక్షా యథాక్షాంత మృగ ద్విజాః	79
ఆశ్రమో నాఽతిదూరస్థో మహర్షే ర్భావితాత్మనః	
అగస్త్య ఇతి విఖ్యాతో లోకే స్వే నైవ కర్మణా	80
ఆశ్రమో దృశ్యతే తస్య పరిశ్రాంత శ్రమాపహః	
ప్రాజ్య ధూమాకుల వన శ్చీరమాలా పరిష్కృతః	81
ప్రశాంత మృగయూథశ్చ నానాశకుని నాదితః	
నిగృహ్య తరసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా	82
దక్షిణా దిక్పతా యేన శరణ్యా పుణ్య కర్మణా	
తస్యేద మాశ్రమపదం ప్రభావాద్యస్య రాక్షసైః	83
దిగియం దక్షిణా త్రాసాత్ దృశ్యతే నోపభుజ్యతే	
యదాప్రభృతి చాక్రాంతా దిగియం పుణ్య కర్మణా	84
తదాప్రభృతి నిర్వైరాః ప్రశాంతాః పిశితాశనాః	
నామ్నా చేయం భగవతో దక్షిణా దిక్ప్రదక్షిణా	85
ప్రథితా త్రిషులోకేషు దుర్ధర్షా క్రూర కర్మభిః	
గతిం నిరోద్ధం నిరతో భాస్కరస్యాఽచలోత్తమః	86
నిదేశం పాలయన్ యస్య విన్ద్యః శైలో న వర్ధతే	
అయం దీర్ఘాయుష స్తస్య లోకే విశృత కర్మణః	87
అగస్త్య స్యాశ్రమః శ్రీమాన్ వినీత జన సేవితః	
ఏష లోకాఽర్చితః సాధుర్హితే నిత్యరతః సతామ్	88
అస్మానఽధిగతా నేష శ్రేయసా యోజయిష్యతి	
ఆరాధయిష్యామ్యత్రాఽహ మగస్త్యం తం మహామునిమ్	89
శేషం చ వనవాసస్య సౌమ్య వత్సామ్యఽహం ప్రభో	

అత్ర దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	90
అగస్త్యం నియతాహారం సతతం పర్యుపాసతే నాఽత్ర జీవేన్ మృషావాదీ క్యారో వా యది వా శరః	91
న్యశంసః కామవృత్తో వా మునిరేష తథావిధః అత్ర దేవాశ్చ యక్షాశ్చ నాగాశ్చ పతగైః సహ	92
వసన్తి నియతాహారా ధర్మమారాధయిష్టవః అత్ర సిద్ధా మహాత్మానో విమానైః సూర్యసన్నిభైః	93
త్యక్త దేహాన్ నవై ర్దేహైః స్వర్యాతాః పరమర్షయః యక్షత్వ మమరత్వం చ రాజ్యాని వివిధాని చ	94
అత్ర దేవాః ప్రయచ్ఛన్తి భూతైరాధితాః శుభైః ఆగతాస్మాశ్రమపదం సౌమిత్రే ప్రవిశ అగ్రతః	95
నివేద యేహ మాం ప్రాప్తమ్పృషయే సీతయా సహ	

ద్వాదశ స్కంధః - అగస్త్య దర్శనం

స ప్రవిశ్యాశ్రమపదం లక్ష్మణో రాఘవాఽనుజః అగస్త్య శిష్య మాసాద్య వాక్య మేతదువాచ హ	1
రాజా దశరథో నామ జ్యేష్ఠ స్తస్య సుతో బలీ రామః ప్రాప్తో మునిం ద్రష్టుం భార్యయా సహసీతయా	2
లక్ష్మణో నామ తస్యాఽహం భ్రాతాత్వఽవరజో హితః అనుకూలశ్చ భక్తశ్చ యది తే శ్రోత్రమాగతః	3
తే వయం వనమఽత్యుగ్రం ప్రవిష్టాః పితృశాసనాత్ ద్రష్టు మిచ్ఛామహి సర్వే భగవన్తం నివేద్యతామ్	4
తస్య తద్వచనం శృత్వా లక్ష్మణస్య తపోధనః తథే త్యుక్త్వాఽగ్ని శరణం ప్రవివేశ నివేదితుమ్	5
స ప్రవిశ్య మునిశ్రేష్ఠం తపసా దుష్ప్రధర్షణమ్ కృతాఽఙ్జలి రువాచేదం రామాగమన మంజసా	6
యథోక్తం లక్ష్మణే నైవ శిష్యోఽగస్త్యస్య సమ్మతః పుత్రౌ దశరథస్యేమౌ రామౌ లక్ష్మణ ఏవ చ	7
ప్రవిష్టావాశ్రమపదం సీతయాసహ భార్యయా	

ద్రష్టుం భవంత మాయాతౌ శుశ్రూషాఽర్థ మరిందమౌ	8
యదత్రానంతరం తత్త్వ మాజ్ఞాపయితు మర్హసి	
తతః శిష్యాదుపశ్యత్య ప్రాప్తం రామం సలక్ష్మణమ్	9
వైదేహీం చ మహాభాగా మిదం వచన మబ్రవీత్	
దిష్ట్యా రామశ్చిరస్యాఽద్య ద్రష్టుం మాం సముపాగతః	10
మనసా కాంక్షితం హ్యస్య మయాఽప్యాగమనం ప్రతి	
గమ్యతాం సత్కృతో రామః సభార్యః సహలక్ష్మణః	11
ప్రవేశ్యతాం సమీపం మే కిం చాఽసౌ న ప్రవేశితః	
ఏవముక్తస్తు మునినా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా	12
అభివాద్యాబ్రవీచ్ఛిష్యః తథేతి నియతాంజలిః	
తతో నిష్క్రమ్య సంభ్రాంతః శిష్యో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	13
క్వాఽసౌ రామో మునిం ద్రష్టుమేతు ప్రవిశతు స్వయమ్	
తతో గత్వాశ్రమ ద్వారం శిష్యేణ సహలక్ష్మణః	14
దర్శయామాస కాకుత్స్థం సీతాం చ జనకాత్మజామ్	
తం శిష్యః ప్రశ్నితో వాక్యమఽగస్త్య వచనం బృవన్	15
ప్రావేశయ ద్యథాన్యాయం సత్కారార్థం సుసత్కృతమ్	
ప్రవివేశ తతో రామః సీతయా సహలక్ష్మణః	16
ప్రశాంత హరిణాకీర్ణ మాశ్రమం హ్యవలోకయన్	
స తత్ర బ్రహ్మణః స్థానమఽగ్నేః స్థానం తదైవ చ	17
విష్ణోః స్థానం మహీస్తస్య స్థానం చైవ వివస్వతః	
సోమ స్థానం భగ స్థానం స్థానం కౌబేర మేవ చ	18
ధాతుర్విధాతు స్థానే చ వాయోః స్థానం తదైవ చ	
నాగరాజస్య చ స్థాన మనంతస్య మహాత్మనః	19
స్థానం తదైవ గాయత్ర్యా వసూనాం స్థాన మేవ చ	
స్థానం చ పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః	20
కార్తికేయస్య చ స్థానం ధర్మ స్థానం చ పశ్యతి	
తతః శిష్యైః పరివృతో మునిరఽప్యస్యభినిష్పృతత్	21
తం దదర్శార్థతో రామో మునీనాం దీప్తతేజసాం	

అబ్రవీ ద్వచనం వీరో లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్	22
ఏష లక్ష్మణ నిష్క్రమ త్యగస్త్యో భగవాన్ ఋషిః	
ఔదార్యేణావగచ్ఛామి నిధానం తపసా మిమమ్	23
ఏవముక్త్వా మహాబాహురఽగస్త్యం సూర్య వర్చసం	
జగ్రాహ పరమ ప్రీత స్తస్య పాదౌ పరంతపః	24
అభివాద్య తు ధర్మాత్మా తస్థౌ రామః కృతాంజలిః	
సీతయాసహ వైదేహ్య తదా రామః సలక్ష్మణః	25
ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థమర్చయిత్వాఽఽసనోదకైః	
కుశల ప్రశ్నముక్త్వా చ హ్యసృతామితి చాబ్రవీత్	26
అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయాఽర్ఘ్య మతిథీన్ ప్రతిపూజ్య చ	
వానప్రస్థిన ధర్మేణ స తేషాం భోజనం దదౌ	27
ప్రథమం చ ఉపవిశ్యాథ ధర్మజ్ఞో మునిపుంగవః	
ఉవాచ రామమాసీనం ప్రాణ్ణలిం ధర్మ కోవిదమ్	28
అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయాఽర్ఘ్యమతిథిం ప్రతిపూజయేత్	
అన్యథా ఖలు కాకుత్స్థ తపస్వీ సముదాచరన్	29
దుస్సాక్షీవ పరేలోకే స్వాని మాంసాని భక్షయేత్	
రాజా సర్వస్య లోకస్య ధర్మచారీ మహారథః	30
పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ భవాన్ ప్రాప్తః ప్రియాఽతిథిః	
ఏవముక్త్వా ఫలైర్మూలైః పుష్పైశ్చాఽన్యైశ్చ రాఘవమ్	31
పూజయిత్వా యథాకామం పునరేవ తతోబ్రవీత్	
ఇదం దివ్యం మహచ్ఛాపం హేమరత్న విభూషితమ్	32
వైష్ణవం పురుషవ్యాఘ్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా	
అమోఘః సూర్య సంకాశో బ్రహ్మదత్తః శరోత్తమః	33
దత్తౌ మమ మహేంద్రేణ తూణీ చాఽక్షయ సాయకౌ	
సంపూర్ణౌ నిశితై ర్బాణై ర్జ్వలద్భిరివ పావకైః	34
మహారజత కోశోఽయమఽసిః హేమ విభూషితః	
అనేన ధనుషా రామ హత్వా సంఖ్యే మహాఽసురాన్	35
ఆజహర శ్రియం దీప్తాం పురావిష్ణు ర్దివౌకసామ్	

తద్దను స్తో చ తూణీరో శరం ఖడ్గం చ మానద	36
జయాయ ప్రతిగృహ్ణీష్వ వజ్రం వజ్రధరో యథా	
ఏవముక్త్యా మహాతేజాః సమస్తం త ద్వరాయుధమ్	37
దత్త్వా రామాయ భగవానఽగస్త్యః పునరబ్రవీత్	
<u>త్రయోదశ స్కంధః - పంచవతీ గమనం</u>	
రామ ప్రీతోఽస్మి భద్రం తే పరితుష్టోఽస్మి లక్ష్మణ	
అభివాదయితుం యన్మాం సంప్రాప్తౌ సహసీతయా	1
అధ్వశ్రమేణ వాం ఖేదో బాధతే ప్రచుర శ్రమః	
వ్యక్త ముత్కంఠతే చాఽపి మైథిలీ జనకాత్మజా	2
ఏషా హి సుకుమారీ చ దుఃఖైశ్చ న విమానితా	
ప్రాజ్యదోషం వనం ప్రప్తౌ భర్తు స్నీహా ప్రచోదితా	3
యథైషా రమతే రామ ఇహ సీతా తథా కురు	
దుష్కరం కృతవత్యేషా వనే త్వామనుగచ్ఛతీ	4
ఏషా హి ప్రకృతిః స్త్రీణామాస్పృష్టే రఘునన్దన	
సమస్థమఽనురజ్యన్తి విషమస్థం త్యజన్తి చ	5
శతవ్రాదానాం లోలత్వం శస్త్రాణాం తీక్ష్ణతాం తథా	
గరుడానిలయోః శైష్ట్యమనుగచ్ఛన్తి యోషితః	6
ఇయం తు భవతో భార్యా దోషై రేతైర్వివర్జితా	
శ్లాఘ్యా చ వ్యపదేశ్యా చ యథా దేవీ హ్యరున్దతీ	7
అలంకృతోఽయం దేశశ్చ యత్ర సౌమిత్రిణా సహ	
వైదేహ్యా చాఽనయా రామ వత్స్యసి త్వమరిందమ	8
ఏవముక్తః స మునినా రాఘవః సంయతాంజలిః	
ఉవాచ ప్రశ్రితం వాక్యమ్పిషిం దీప్తమివాఽనలమ్	9
ధన్యోఽస్మ్యనుగృహ్ణీతోస్మి యస్య మే మునిపుంగవః	
గుణైః సబ్రాత్య భార్యస్య వరదః పరితుష్కతి	10
కిం తు వ్యాదిశ మే దేశం నోదకం బహుకాననమ్	
యత్రాశ్రమపదం కృత్వా వసేయం నిరతః సుఖమ్	11
తతోబ్రవీన్నునిశ్రేష్ఠః శృత్వా రామస్య తద్వచః	

ధ్యాత్వా ముహూర్తం ధర్మాత్మా ధీరో ధీరతరం వచః	12
ఇతో ద్వియోజనే తాత బహుమూల ఫలోదకః	
దేశో బహుమ్యుగః శ్రీమాన్ పంచవట్యఽభివిశ్వతః	13
తత్ర గత్వాశ్రమపదం కృత్వా సౌమిత్రిణా సహ	
రంస్యసే త్వం పితుర్వాక్యం యథోక్తమనుపాలయన్	14
కాలోఽయం గత భూయిష్టో యః కాల స్తవ రాఘవ	
సమయో యో నరేంద్రేణ కృతో దశరథేన తే	15
తీర్థ ప్రతిజ్ఞః కాకున్ధ సుఖం రాజ్యే నివత్స్యసి	
ధన్య స్తే జనకో రామ స రాజా రఘునందన	16
యస్త్వయా జ్యేష్ఠ పుత్రేణ యయాతిరివ తారితః	
విదితో హ్యేష వృత్తాన్తో మమ సర్వ స్తవాఽనఘ	17
తపసశ్చ ప్రభావేన స్నేహోద్దేశరథస్య చ	
హృదయస్థశ్చ తే ఛన్దో విజ్ఞాత స్తపసా మయా	18
ఇహ వాసం ప్రతిజ్ఞాయ మయాసహ తపోవనే	
అతశ్చ త్వామఽహం బ్రూమి గచ్ఛ పంచవటీ మితి	19
స హి రమ్యో వనోద్దేశో మైథిలీ తత్ర రంస్యతే	
స దేశః శ్లాఘనీయశ్చ నాఽతిదూరే చ రాఘవ	20
గోదావర్యాః సమీపే చ మైథిలీ తత్ర రంస్యతే	
ప్రాజ్య మూల ఫలైశ్చైవ నానాద్విజగణా యుతః	21
వివిక్తశ్చ మహాబాహో పుణ్యో రమ్య స్తథైవ చ	
భవానఽపి స దారశ్చ శక్తశ్చ పరిరక్షణే	22
అపి చాఽత్ర వసన్ రామ తాపసాన్ పాలయిష్యసి	
ఏతదాలక్యతే వీర మధూకానాం మహద్వనమ్	23
ఉత్తరేణాఽస్య గన్తవ్యం న్యగ్రోధ మఽభిగచ్ఛతా	
తతః స్థలముపారుహ్య పర్వతస్యాఽవిదూరతః	24
ఖ్యాతః పంచవటీత్యేవ నిత్యపుష్పిత కాననః	
అగస్త్యే నైవముక్తస్తు రామః సౌమిత్రిణా సహ	25
సత్కృత్యా మస్త్రయామాస తమ్పృషిం సత్యవాదినమ్	

తౌ తు తేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ కృతపాదాఽభివన్దనౌ	26
తమాశ్రమాత్ పంచవటీం జగ్గుతుః సహసీతయా	
గృహీత చాపౌతు నరాధిపాత్మజౌ	
విషక్త తూణౌ సమరేష్వకాతరౌ	
యధోపదిష్టిన పథా మహర్షిణా	
ప్రజగ్గుతుః పంచవటీం సమాహితౌ	27
చతుర్దశ స్సర్గః -- జటాయుస్సంగమః	
అథ పంచవటీం గచ్ఛన్నన్తరా రఘునన్దనః	
ఆససాద మహాకాయం గృధ్రం భీమ పరాక్రమమ్	1
తం దృష్ట్వా తౌ మహాభాగౌ వటస్థం రామ లక్ష్మణౌ	
మేనా తే రాక్షసం పక్షిం బృవాణౌ కో భవానితి	2
స తౌ మధురయా వాచా సౌమ్యయా ప్రీణయన్నివ	
ఉవాచ వత్స మాం విద్ధి వయస్యం పితు రాత్మనః	3
స తం పితృ సఖం బుద్ధ్యా పూజయామాస రాఘవః	
స తస్య కుల మఽవ్యగ్ర మఽథ పప్రచ్ఛ నామ చ	4
రామస్య వచనం శృత్వా సర్వభూత సముద్భవం	
ఆచచక్షే ద్విజ స్తస్మై కుల మాత్మాన మేవ చ	5
పూర్వకాలే మహాబాహో యే ప్రజాపతయోఽభవన్	
తాన్ మే నిగదతః సర్వానాదితః శృణు రాఘవ	6
కర్దమః ప్రథమ స్తేషాం విక్రీత స్తదనన్తరః	
శేషశ్చ సంశ్రయశ్చైవ బహుపుత్రః ప్రతాపవాన్	7
స్థాణు ర్మరీచిరఽత్రిశ్చ క్రతుశ్చైవ మహాబలః	
పులస్త్య శ్చాంగిరాశ్చైవ ప్రచేతాః పులహ స్తథా	8
దక్షో వివస్వానఽపరోఽరిష్టనేమిశ్చ రాఘవ	
కశ్యపశ్చ మహాతేజా స్తేషామాసీచ్ఛ పశ్చిమః	9
ప్రజాపతేస్తు దక్షస్య బభూవు రితి విశ్వతమ్	
పష్టి ర్ద్దహితరో రామ యశస్విన్యో మహాయశః	10
కశ్యపః ప్రతిజగ్రాహ తాసామఽష్టౌ సుమధ్యమాః	

అదితిం చ దితిం చైవ దనుమప్యౌఽథ కాళికామ్	11
తామ్రాం క్రోధవశాం చైవ మనుం చాఽప్యనలా మపి	
తాస్తు కన్యా స్తతః ప్రీతః కశ్యపః పునరబ్రవీత్	12
పుత్రాం స్తైలోక్య భర్తాన్ వై జనయిష్యథ మత్ సమాన్	
అదితి స్తన్ మనా రామ దితిశ్చ దను రేవ చ	13
కాళికా చ మహాబాహో శేషా స్వమనసోఽభవన్	
అదిత్యాం జజ్ఞిరే దేవా స్త్రయస్త్రింశదఽరిందమ	14
ఆదిత్యా వసవో రుద్రా హ్వాశ్వినౌ చ పరంతప	
దితి స్వజనయత్ పుత్రాన్ దైత్యాన్ తాత యశస్వినః	15
తేషా మియం వసుమతీ పురాసీత్ స వనాఽర్ణవా	
దను స్వజనయత్ పుత్ర మఽశ్వగ్రీవ మరిందమ	16
నరకం కాలకం చైవ కాళికాఽపి వ్యజాయత	
క్రౌంచీం భాసీం తథా శ్యేనీం ధృతరాష్ట్రీం తథా శుకీమ్	17
తామ్రాఽపి సుషువే కన్యాః పంచైతా లోక విశ్వతాః	
ఉలూకాన్ జనయత్ క్రౌంచీ భాసీ భాసాన్ వ్యజాయత	18
శ్యేనీ శ్యేనాంశ్చ గృధ్రాంశ్చ వ్యజాయత సుతేజసః	
ధృతరాష్ట్రీ తు హంసాంశ్చ కలహంసాంశ్చ సర్వశః	19
చక్రవాకాంశ్చ భద్రం తే విజజ్ఞే సాఽపి భామినీ	
శుకీ నతాం విజజ్ఞే తు నతాయా వినతా సుతా	20
దశ క్రోధవశా రామ విజజ్ఞే హ్యత్మ సంభవాః	
మృగీం చ మృగమన్దాం చ హరీం భద్రమదా మపి	21
మాతంగీ మపి శార్దూలీం శ్వేతాం చ సురభీం తథా	
సర్వలక్షణ సంపన్నాం సురసాం కద్రుకా మపి	22
అపత్యం తు మృగాః సర్వే మృగ్యా నరవరోత్తమ	
ఋక్షాశ్చ మృగమన్దాయాః సృమరా శ్చమరా స్తథా	23
హర్యాశ్చ హరయోఽపత్యం వానరాశ్చ తరస్వినః	
తతస్సు ఇరావతీం నామ జజ్ఞే భద్రమదా సుతామ్	24
తస్యాస్తు ఐరావతః పుత్రో లోకనాథో మహాగజః	

మాతంగా స్వధ మాతంగా అపత్యం మనుజురబ	25
గోలాంగూలాంశ్చ శార్దూలీ వ్యాఘ్రాంశ్చాజనయత్ సుతాన్	
దిశా గజాంశ్చ కాకుత్స్థ శ్వేతా వ్యజనయత్ సుతాన్	26
తతో దుహితరౌ రామ సురభి ర్ద్వే వ్యజాయత	
రోహిణీం నామ భద్రం తే గంధర్వీం చ యశస్వినీం	27
రోహిణ్యుజనయ ధ్నావో గంధర్వీ వాజినః సుతాన్	
సురసాఽజనయ న్నాగాన్ రామ కద్రూస్తు పన్నగాన్	28
మను ర్మనుష్యాన్ జనయత్ రామ పుత్రాన్ యశస్వినః	
బ్రాహ్మణాన్ క్షత్రియాన్ వైశ్యాన్ శూద్రాంశ్చ మనుజురబ	29
సర్వాన్ పుణ్య ఫలాన్ వృక్షా నఽనలాపి వ్యజాయత	
వినతా చ శుకీ పౌత్రీ కద్రూశ్చ సురసా స్వసా	30
కద్రూ ర్నాగం సహస్రాస్యం విజజ్ఞే ధరణీ ధరం	
ద్వౌ పుత్రౌ వినతాయాస్తు గరుడోఽరుణ ఏవ చ	31
తస్మాత్ జాతోఽహమఽరుణాత్ సంపాతిస్తు మమగ్రజః	
జటాయు రితి మాం విద్ధి శ్వేనీ పుత్ర మరిందమ	32
సోఽహమ్ వాస సహాయ స్తే భవిష్యామి యదీచ్ఛసి	
ఇదం దుర్గం హి కాన్తారం మృగ రాక్షసస సేవితం	33
సీతాం చ తాత రక్షిష్యే త్వయి యాతే స లక్ష్మణే	

జటాయుషం తు ప్రతిపూజ్య రాఘవో	
ముదా పరిష్వజ్య చ సన్నతోఽభవత్	
పితుర్ధి శుశ్రావ సఖిత్య మాతృవాన్	
జటాయుషా సంకథితం పునః పునః	34
స తత్ర సీతాం పరిదాయ మైథిలీం	
సహైవ తేనాఽతిబలేన పక్షిణా	

జగామ తాం పంచవటీం స లక్ష్మణో	
రిపూన్ దిధక్షన్ శలభానివాఽనలః	35
<u>పంచదశ స్వర్గః - పంచవటీ పర్ణశాలా</u>	
తతః పంచవటీం గత్వా నానావ్యాల మృగా యుతామ్	
ఉవాచ భ్రాతరం రామో సౌమిత్రిం దీప్త తేజసం	1
ఆగతాః స్మ యథోద్దిష్టం ఇయం దేశం ముని రబ్రవీత్	
అయం పంచవటీదేశ సౌమ్య పుష్పిత పాదపః	2
సర్వతశ్చార్యతాం దృష్టిః కాననే నిపుణో హ్యసి	
ఆశ్రమః కతరస్మిన్నో దేశే భవతి సమ్మతః	3
రమతే యత్ర వైదేహీ త్వమఽహం చైవ లక్ష్మణ	
తాదృశో దృశ్యతాం దేశః సన్నికృష్ట జలాశయః	4
వన రామణ్యకం యత్ర జల రామణ్యకం తథా	
సన్నికృష్టం చ యత్ర స్యాత్ సమిత్ పుష్ప కుశోదకమ్	5
ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్మణః సంయతాంజలిః	
సీతా సమక్షం కాకుత్స్థ మిదం వచన మబ్రవీత్	6
పరవానఽస్మి కాకుత్స్థ త్వయి వర్ష శతం స్థితే	
స్వయం తు రుచిరే దేశే క్రియతా మితి మాం వద	7
సుప్రీత స్తేన వాక్యేన లక్ష్మణస్య మహాత్మనః	
విమృశన్ రోచయామాస దేశం సర్వగుణాఽన్వితమ్	8
స తం రుచిర మాక్రమ్య దేశ మాశ్రమ కర్మణి	
హస్తా గృహీత్వా హస్తేన రామః సౌమిత్రి మబ్రవీత్	9
అయం దేశః సమః శ్రీమాన్ పుష్పితై స్తరుభిర్స్వతః	
ఇహాశ్రమపదం సౌమ్య యథావత్ కర్తుమర్హసి	10
ఇయ మాదిత్య సంకాశైః పద్మైః సురభి గన్ధిభిః	
అదూరే దృశ్యతే రమ్యా పద్మినీ పద్మ శోభితా	11
యథాఖ్యాత మగస్త్వేన మునినా భావితాత్మనా	
ఇయం గోదావరీ రమ్యా పుష్పితై స్తరుభి ర్స్వతా	12
హంస కారణ్ణవాకీర్ణా చక్రవాకోప శోభితా	

నాఁతిదూరే న చాసన్నే మృగ యూథ నిపీడితా	13
మయూర నాదితా రమ్యాః ప్రాంశవో బహుకన్ధరాః	
దృశ్యన్తే గిరయః సౌమ్య పుల్లై స్తరుభి రావృతాః	14
సౌవర్ణై రాజతై స్తామై ర్దేశే దేశే చ ధాతుభిః	
గవాక్షితా ఇవా భాన్తి గజాః పరమ భక్తిభిః	15
సాలై స్తాలై స్తమాలైశ్చ ఖర్జూర పనసామ్రుకైః	
నీవారై స్తిమిశైశ్చైవ పున్నాగై శ్శోప శోభితాః	16
చూతై రశోకై స్తిలకై శ్చమ్పకైః కేతకై రఽపి	
పుష్ప గుల్మ లతో పేతై స్తై స్తై స్తరుభి రావృతాః	17
చన్దనై స్పన్దనై ర్నీపైః పనసై ర్లికుచై రపి	
ధవాఽశ్వకర్ణ ఖదిరైః శమీ కింశుక పాటలైః	18
ఇదం పుణ్య మిదం మేధ్య మిదం బహు మృగ ద్విజమ్	
ఇహ వత్స్యామ సౌమిత్రే సార్థ మేతేన పక్షిణా	19
ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పర వీరహా	
అచిరేణాశ్రమం భ్రాతు శ్చకార సుమహాబలః	20
పర్ణశాలాం సువిపులాం తత్ర సంఘాత మృత్తికామ్	
సుస్తమ్భాం మస్కరై ర్ద్విర్భైః కృతవంశాం సుశోభనామ్	21
శమీ శాఖాభి రాస్తీర్ణాం దృఢ పాశాఽవపాశితాం	
కుశ కాశ శరైః పర్ణై రుపరి చ్ఛాదితాం తథా	22
సమీ కృత తలాం రమ్యాం చకార లఘువిక్రమః	
నివాసం రాఘవస్యార్థే ప్రేక్షణీయ మనుత్తమం	23
స గత్వా లక్ష్మణః శ్రీమాన్ నదీం గోదావరీం తదా	
స్నాత్వా పద్మాని చాదాయ స ఫలః పునరాగతః	24
తతః పుష్పబలిం కృత్వా శాన్తిం చ స యథావిధి	
దర్శయామాస రామాయ తదాశ్రమపదం కృతమ్	25
స తం దృష్ట్వా కృతం సౌమ్యమాశ్రమం సహసీతయా	
రాఘవః పర్ణశాలాయాం హర్షమాహారయ ద్భ్రుశం	26
సుసంహృష్టః పరిష్పజ్య బాహుభ్యాం లక్ష్మణం తదా	

అతి స్నిగ్ధం చ గాఢం చ వచనం చేద మబ్రవీత్	27
ప్రీతోఽస్మి తే మహాత్ కర్మ త్వయా కృత మిదం ప్రభో	
ప్రదేయో యన్నిమిత్తం తే పరిష్వంగో మయా కృతః	28
భావజ్ఞేన కృతజ్ఞేన ధర్మజ్ఞేన చ లక్ష్మణ	
త్వయా పుత్రేణ ధర్మాత్మా న సంవృత్తః పితా మమ	29
ఏవం లక్ష్మణ ముక్త్యాతు రాఘవో లక్ష్మీవర్ధనం	
తస్మిన్ దేశే బహుఫలే న్యవసత్ సుసుఖం వశీ	30
కంచిత కాలం స ధర్మాత్మా సీతయా లక్ష్మణేన చ	
అన్వాస్యమానో న్యవసత్ స్వర్గలోకే యథాఽమరః	31
<u>షోడశ స్వర్గః - హేమంత వర్ణనం</u>	
వసత స్తస్య తు సుఖం రాఘవస్య మహాత్మనః	
శరద్వృషాయే హేమస్తఙ్ముతురిష్టః ప్రవర్తతే	1
స కదాచిత్ ప్రభాతాయాం శర్వర్యాం రఘునన్దనః	
ప్రయయావఽభిషేకార్థం రమ్యాం గోదావరీం నదీమ్	2
ప్రహ్వః కలశహస్త స్తం సీతయాసహ వీర్యవాన్	
పృష్ఠతోనువ్రజన్ భ్రాతా సౌమిత్రి రిద మబ్రవీత్	3
అయం స కాలః సంప్రాప్తః ప్రియో య స్తే ప్రియంవద	
అలంకృత ఇవాభాతి యేన సంవత్సరః శుభః	4
నీహార పరుషో లోకః పృథివీ సస్య శాలినీ	
జలాన్యనుపభోగ్యాని సుభగో హవ్యవాహనః	5
నవార్గయణ పూజాభి రభ్యర్చ్య పితృ దేవతాః	
కృతార్గయణకాః కాలే సన్తో విగత కల్మషాః	6
ప్రాజ్యకామా జనపదాః సంపన్నతర గోరసాః	
విచరన్తి మహీపాలా యాత్రాస్థా విజిగీషవః	7
సేవమానే దృఢం సూర్యే దిశమఽన్తక సేవితామ్	
విహీన తిలకేవ స్త్రీ నోత్తరాదిక్ ప్రకాశతే	8
ప్రకృత్యా హిమకోశాఢ్యో దూర సూర్యశ్చ సామృతమ్	
యథార్థ నామా సువ్యక్తం హిమవాన్ హిమవాన్ గిరిః	9

అత్యంత సుఖ సంచారా మధ్యాహ్నా స్పర్శతః సుఖాః దివసాః సుభగాదిత్యాః ఛాయా సలిల దుర్భగాః	10
మృదు సూర్యాః సనీహారాః పటు శీతాః సమారుతాః శూన్యారణ్యా హిమధ్వస్తా దివసా భాన్తి సామృతమ్	11
నివృత్తాకాశ శయనాః పుష్ప నీతా హిమాఽరుణాః శీతా వృద్ధతరా యామ స్త్రీయామాయాన్తి సామృతమ్	12
రవి సంక్రాంత సౌభాగ్యః తుషారాఽరుణ మణ్డలః నిశ్వాసాన్త ఇవాదర్శః చన్ద్రమా న ప్రకాశతే	13
జ్యోత్స్నా తుషార మలినా పౌర్ణమాస్యాం న రాజతే సీతేవ చాతప శ్యామా లక్ష్మతే న తు శోభతే	14
ప్రకృత్యా శీతల స్ఫుర్షో హిమ విద్ధశ్చ సామృతమ్ ప్రవాతి పశ్చిమో వాయుః కాలే ద్విగుణ శీతలః	15
బాష్ప చ్చన్నాన్యరణ్యాని యవ గోధూమవన్తి చ శోభన్తేఽభ్యుదితే సూర్యే నదద్భిః క్రౌంచ సారసైః	16
ఖర్జూర పుష్పాకృతిభిః శిరోభిః పూర్ణతణ్డలైః శోభన్తే కించిదానమూః శాలయః కనకప్రభాః	17
మయూఖై రుపసర్పద్భిః హిమ నీహార సంవృత్తైః దూరమఽభ్యుదితః సూర్యః శశాంక ఇవ లక్ష్మతే	18
అగ్రాహ్య వీర్యః పూర్వాహ్ణే మధ్యాహ్నా స్పర్శతః సుఖాః సంరక్తః కించిదాపాణ్డరాఽఽతపః శోభతే క్షీణౌ	19
అవశ్యాయ నిపాతేన కించిత్ ప్రక్షిన్న శాద్వలా వనానాం శోభతే భూమిః నివిష్ట తరుణాతపా	20
స్ఫుశంస్తు విపులం శీతముదకం ద్విరదః సుఖం అత్యంత తృషితో వన్యం ప్రతిసంహరతే కరం	21
ఏతే హి సముపాసీనా విహగా జలచారిణః నాఽవగాహంతి సలిల మఽప్రగల్భా ఇవాహవమ్	22
అవశ్యాయ తమో నద్ధా నీహార తమసా వృతాః ప్రసుప్తా ఇవ లక్ష్మన్తే విపుష్పా వనరాజయః	23

బాష్ప సంఘన్న సలిలా రుత విజ్ఞేయ సారసాః	
హిమాఽర్థ వాలుకై స్తారైః సరితో భాన్తి సామృతమ్	24
తుషార పతనా చ్యైవ మృదుత్వాత్ భాస్కరస్య చ	
శైత్యాదగార్గస్థమపి ప్రాయేణ రసవజ్జలమ్	25
జరాజర్ణరితైః పద్మైః శీర్ణ కేసర కర్ణికైః	
నాల శేషై ర్హిమ ధ్వస్తై ర్న భాన్తి కమలాకరాః	26
అస్మింస్తు పురుషవ్యాఘ్రు కాల్ దుఃఖ సమన్వితః	
తపశ్చరతి ధర్మాత్మా త్వద్భక్త్యా భరతః పురే	27
త్యక్త్వా రాజ్యంచ మానంచ భోగాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్	
తపస్వీ నియతాహారః శేతే శీతే మహీతలే	28
సోఽపి వేలా మిమాం నూన మఽభిషేకార్థ ముద్యతః	
వృతః ప్రకృతిభి ర్నిత్యం ప్రయాతి సరయాం నదీమ్	29
అత్యంత సుఖ సంవృద్ధః సుకుమారః సుఖోచితః	
కథం న్వపరరాత్రేషు సరయా మఽవగాహతే	30
పద్మపత్రేక్షణో వీరః శ్యామో నిరుదరో మహాన్	
ధర్మజ్ఞః సత్యవాదీ చ హ్రీ నిషేధో జితేంద్రియః	31
ప్రియాభిభాషీ మధురో దీర్ఘబాహు రరిందమః	
సంత్యజ్య వివిధాన్ భోగా నార్యం సర్వాత్మనాశ్రితః	32
జితః స్వర్గ స్థవ బ్రాత్రా భరతేన మహాత్మనా	
వనస్థ మపి తాపస్వీ య స్త్వా మనువిధీయతే	33
న పితృ మఽనువర్తన్తే మాతృకం ద్విపదా ఇతి	
ఖ్యాతో లోక ప్రవాదోఽయం భరతేనాన్యథా కృతః	34
భర్తా దశరథో యస్యాః సాధుశ్చ భరతః సుతః	
కథం ను సాఽమ్భా కైకేయీ తాదృశీ క్రూరదర్శినీ	35
ఇత్యేవం లక్ష్మణే వాక్యం స్నేహో ద్భ్రువతి ధార్మికే	
పరివాదం జనన్యా స్తమఽసహన్ రాఘవో బ్రవీత్	36
న తేఽమ్భామద్యమా తాత గర్హితవ్యా కథంచన	
తా మే వేక్ష్యాకు నాథస్య భరతస్య కథాం కురు	37

నిశ్చితాఽపి హి మే బుద్ధి ర్వనవాసే దృఢవ్రతా	
భరత స్నేహ సంతప్తా బాలిశీ క్రియతే పునః	38
సంస్మరామ్యఽస్య వాక్యాని ప్రియాణి మధురాణి చ	
హృద్యాన్యమృత కల్పాని మనః ప్రహ్లాదనాని చ	39
కదా న్వఽహం సమేష్యామి భరతేన మహాత్మనా	
శత్యమ్నై చ వీరేణ త్వయా చ రఘునందన	40
ఇత్యేవం విలపం స్తత్ర ప్రాప్య గోదావరీం నదీమ్	
చక్రేఽభిషేకం కాకుత్స్థః సాఽనుజః సహసీతయా	41
తర్పయిత్వాఽథ సలిలై స్తే పితౄన్ దైవతాని చ	
స్తువన్తి స్మృదితం సూర్యం దేవతాశ్చ సమాహితాః	42
కృతాభిషేకః స రరాజ రామః	
సీతా ద్వితీయః సహలక్ష్మణేన	
కృతాఽభిషేకో గిరిరాజపుత్ర్యా	
రుద్రః సనన్దీ భగవానివేశః	43
<u>సప్తదశ స్కంధః - శూర్పణఖా భావావిష్కరణం</u>	
కృతాభిషేకో రామస్తు సీతా సౌమిత్రి రేవ చ	
తస్మా ధ్గోదావరీ తీరాత్ తతో జగ్ముః స్వమాశ్రమమ్	1
ఆశ్రమం తముపాగమ్య రాఘవః సహ లక్ష్మణః	
కృత్వా పౌర్వాష్టికం కర్మ పర్ణశాలా ముపాగమత్	2
ఉవాస సుఖిత స్తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః	
లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా చకార వివిధాః కథాః	3
స రామః పర్ణశాలాయా మాసీనః సహసీతయా	
విరరాజ మహాబాహు శ్చిత్రయా చన్ద్రమా ఇవ	4
తదాసీనస్య రామస్య కథా సంసక్త చేతసః	
తం దేశం రాక్షసీ కాచి దాజగామ యదృచ్ఛయా	5
సా తు శూర్పణఖా నామ దశగ్రీవస్య రక్షసః	
భగినీ రామ మాసాద్య దదర్శ త్రిదశోపమమ్	6
సింహోరస్కం మహాబాహుం పద్మపత్ర నిభేక్షణమ్	

ఆజానుబాహుం దీప్తాస్యమృతీవ ప్రీయదర్శనం

7

గజ విక్రాంత గమనం జటా మండల ధారిణం

సుకుమారం మహాసత్త్వం పార్థివ వ్యంజనాన్వితమ్

8

రామ మిస్దీవర శ్యామం కందర్ప సదృశ ప్రభమ్

బభూవేన్ద్రోపమం దృష్ట్వా రాక్షసీ కామ మోహితా

9

సుముఖం దుర్ముఖీ రామం వృత్తమధ్యం మహోదరీ

విశాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకేశం తామ్రమూర్ధజా

10

ప్రీతిరూపం విరూపా సా సుస్వరం బైరవ స్వరా

తరుణం దారుణా వృద్ధా దక్షిణం వామభాషిణీ

11

న్యాయవృత్తం సుదుర్వృత్తా ప్రీయమప్రీయదర్శనా

శరీరజ సమావిష్టా రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్

12

జటీ తాపస రూపేణ సభార్యః శర చాప ధృత్

ఆగత స్త్వమిమం దేశం కథం రాక్షస సేవితమ్

13

కిమాగమన కృత్యం తే తత్త్వమాఖ్యాతు మర్హసి

ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా శూర్పణఖ్యా పరంతపః

14

ఋజు బుద్ధితయా సర్వమాఖ్యాతు ముపచక్రమే

అన్యతం న హి రామస్య కదాచి దపి సమ్మతం

15

విశేషేణాశ్రమస్థస్య సమీపే స్త్రీ జనస్య చ

ఆసీద్దశరథో నామ రాజా త్రిదశ విక్రమః

16

తస్యా౭హమగ్రజః పుత్రో రామోనామ జనైః శృతః

బ్రాతా౭యం లక్ష్మణో నామ యవీయాన్ మామనువ్రతః

17

ఇయం భార్యా చ వైదేహీ మమ సీతేతి విశ్వతా

నియోగాత్తు నరేన్ద్రస్య పితు ర్మాతుశ్చ యన్త్రితః

18

ధర్మార్థం ధర్మ కాంక్షీ చ వనం వస్తు మిహాగతః	
త్వాం తు వేదితు మిచ్ఛామి కథ్యతాం కాఽసి కస్య వా	19
న హి తావన్ మనోజ్ఞాఽంగీ రాక్షసీ ప్రతిభాసి మే	
ఇహ వా కిం నిమిత్తం త్వమాగతా బ్రూహి తత్త్వతః	20
సాబ్రవీ ద్వచనం శృత్వా రాక్షసీ మదనాఽర్దితా	
శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి తత్త్వార్థం వచనం మమ	21
అహం శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ కామరూపిణీ	
అరణ్యం విచరా మీద మేకా సర్వభయంకరా	22
రావణో నామ మే బ్రాతా బలీయాన్ రాక్షసేశ్వరః	
వీరో విశ్రవసః పుత్రో యది తే శోత్ర మాగతః	23
ప్రవృద్ధ నిద్రశ్చ సదా కుంభకర్ణో మహాబలః	
విభీషణస్తు ధర్మాత్మా న తు రాక్షస చేష్టితః	24
ప్రఖ్యాత వీర్యో చ రణే బ్రాతౌ ఖర దూషణౌ	
తానఽహం సమతిక్రాంతా రామ త్వాఽపూర్వదర్శనాత్	25
సముపేతాఽస్మి భావేన భర్తారం పురుషోత్తమమ్	
అహం ప్రభావ సంపన్నా స్వచ్ఛంద బలగామినీ	26
చిరాయ భవ మే భర్తా సీతయా కిం కరిష్యసి	
వికృతా చ విరూపా చ న చేయం సదృశీ తవ	27
అహమేవానురూపా తే భార్యా రూపేణ పశ్య మామ్	
ఇమాం విరూపా మసతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీమ్	28
అనేన తే సహబ్రాత్రా భక్షయిష్యామి మానుషీమ్	
తతః పర్వత శృంగాణి వనాని వివిధాని చ	29
పశ్యన్ సహ మయా కాన్త దణ్డకాన్ విచరిష్యసి	
ఇత్యేవ ముక్తః కాకుత్స్థః ప్రహస్య మదిరేక్షణామ్	30
ఇదం వచన మారేభే వక్తుం వాక్య విశారదః	

అష్టాదశ స్కంధః - శూర్పణకా విరూపణం

తతః శూర్పణఖాం రామః కామపాశాఽవ పాశితామ్
స్వచ్ఛయా క్షణ్ణయా వాచా స్మితపూర్వమథాబ్రవీత్ 1

కృతదారోఽస్మి భవతి భార్యేయం దయితా మమ	
త్వద్విధానాం తు నారీణాం సుదుఃఖా ససపత్నతా	2
అనుజ స్వేష మే భ్రాతా శీలవాన్ ప్రియ దర్శనః	
శ్రీమానఽకృత దారశ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్	3
అపూర్వీ భార్యయా చార్ధీ తరుణః ప్రియదర్శనః	
అనురూపశ్చ తే భర్తా రూపస్యాఽస్య భవిష్యతి	4
ఏనం భజ విశాలాఽక్షీ భర్తారం భ్రాతరం మమ	
అసపత్నా వరారోహే మేరుమఽర్కప్రభా యథా	5
ఇతి రామేణ సా ప్రోక్తా రాక్షసీ కామ మోహితా	
విస్మయ్య రామం సహసా తతో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	6
అస్య రూపస్య తే యుక్తా భార్యాఽహం వరవర్ణినీ	
మయా సహ సుఖం సర్వాన్ దణ్డకాన్ విచరిష్యసి	7
ఏవముక్తస్తు సామిత్రీ రాక్షస్యా వాక్య కోవిదః	
తతః శూర్పణఖీం స్మిత్యా లక్ష్మణో యుక్త మబ్రవీత్	8
కథం దాసస్య మే దాసీ భార్యా భవతు మిచ్ఛసి	
సోఽహమార్యేణ పరవాన్ భ్రాత్రా కమలవర్ణినీ	9
సమృద్ధాఽర్థస్య సిద్ధార్థా ముదితా వరవర్ణినీ	
ఆర్యస్య త్వం విశాలాక్షీ భార్యా భవ యవీయసీ	10
ఏనాం విరూపా మఽసతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీమ్	
భార్యాం వృద్ధాం పరిత్యజ్య త్వామేవైష భజిష్యతి	11
కో హి రూప మిదం శ్రేష్ఠం సంత్యజ్య వరవర్ణిని	
మానుషీషు వరారోహే కుర్యా ద్భావం విచక్షణః	12
ఇతి సా లక్ష్మణే నోక్తా కరాళా నిర్ణతోదరీ	
మన్యతే తద్వచ స్తథ్యం పరిహాసాఽవిచక్షణా	13
సా రామం పర్ణశాలాయా ముపవిష్టం పరంతపమ్	
సీతయాసహ దుర్ధర్ష మబ్రవీత్ కామ మోహితా	14
ఏనాం విరూపా మఽసతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీమ్	
వృద్ధాం భార్యా మఽవష్టభ్య మాం న త్వం బహు మన్యసే	15

అద్యేమాం భక్షయిష్యామి పశ్యత స్తవ మానుషీమ్	
త్వయా సహ చరిష్యామి నిస్సపత్నా యథాసుఖమ్	16
ఇత్యుక్త్వా మృగశాబాక్షీ మఽలాత సదృశేక్షణా	
అభ్యధావత్ సుసంకృద్ధా మహోల్కా రోహిణీ మివ	17
తాం మృత్యుపాశ ప్రతిమా మాపతన్తీం మహాబలః	
నిగృహ్య రామః కుపిత స్తో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	18
క్రూరైరఽనార్యైః సౌమిత్రే పరిహాసః కథం చ న	
న కార్యః పశ్య వైదేహీం కథంచిత్ సౌమ్య జీవతీమ్	19
ఇమాం విరూపా మఽసతీ మఽతిమతాం మహోదరీమ్	
రాక్షసీం పురుషవ్యాఘ్రు విరూపయితు మర్హసి	20
ఇత్యుక్తో లక్ష్మణ స్తస్యాః కృద్ధో రామస్య పశ్యతః	
ఉద్భ్రత్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కర్ణ నాసం మహాబలః	21
నికృత్త కర్ణ నాసా తు విస్వరం సా వినద్య చ	
యథాగతం ప్రదుద్రావ ఘోరా శూర్పణఖా వనమ్	22
సా విరూపా మహాఘోరా రాక్షసీ శోణితోక్షితా	
ననాద వివిధాన్ నాదాన్ యథా ప్రావృషి తోయదః	23
సా విక్షరన్తీ రుధిరం బహుధా ఘోర దర్శనా	
ప్రగృహ్య బాహూ గర్జన్తీ ప్రవివేశ మహావనమ్	24
తతస్తు సా రాక్షససంఘ సంవృతం	
ఖరం జనస్థానగతం విరూపితా	
ఉపేత్య తం బ్రాతర ముగ్ర దర్శనం	
పపాత భూమౌ గగనాద్యథాఽశనిః	25
తతః సభార్యం భయ మోహ మూర్ఛితా	
సలక్ష్మణం రాఘవ మాగతం వనమ్	
విరూపణం చాత్మని శోణితోక్షితా	
శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా	26
ఏకోనవింశ స్సర్గః - ఖర క్రోధః	
తాం తథా పతితాం దృష్ట్వా విరూపాం శోణితోక్షితామ్	

భగినీం క్రోధ సంతప్తః ఖరః పప్రచ్చ రాక్షసీం	1
ఉత్తిష్ఠ తావ దాఖ్యాహి ప్రమోహం జహి సంభ్రమం	
వ్యక్త మాఖ్యాహి కేన త్వ మేవం రూపా విరూపితా	2
కః కృష్ణసర్ప మాసీన మాశీవిష మఽనాగసం	
తుద త్యభిసమాపన్న మంగుళ్యఽగ్రేణ లీలయా	3
కః కాలపాశ మాసజ్య కంఠే మోహో న్న బుద్ధ్యతే	
య స్త్వామద్య సమాసాద్య పీతవాన్ విష ముత్తమం	4
బల విక్రమ సంపన్నా కామగా కామరూపిణీ	
ఇమా మవస్థాం నీతా త్వం కేనాంతక సమాగతా	5
దేవగంధర్వ భూతానామ్ ఋషీణాం చ మహాత్మనామ్	
కోఽయ మేవం విరూపాం త్వాం మహావీర్య శ్చకార హ	6
న హి పశ్యామ్యఽహం లోకే యః కుర్యా న్మమ విప్రియమ్	
అన్తరేణ సహస్రాక్షం మహేన్ద్రం పాకశాసనమ్	7
అద్యఽహం మార్గణైః ప్రాణానాదాస్యే జీవితాంతకైః	
సలిలే క్షీరమాసక్తం నిష్పిబ న్నివ సారసః	8
నిహతస్య మయా సంఖ్యే శర సంకృత్త మర్మణః	
సఫేనం రుధిరం రక్తం మేదిన్ కస్య పాస్యతి	9
కస్య పత్రరథాః కాయాన్ మాంస ముత్కృత్త్య సంగతాః	
ప్రహృష్టా భక్షయిష్యన్తి నిహతస్య మయా రణే	10
తం న దేవా న గంధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః	
మయాఽపకృష్టం కృపణం శక్తా స్త్రాతు మిహాహవే	11
ఉపలభ్య శనైః సంజ్ఞాం తం మే శంసితు మర్హసి	
యేన త్వం దుర్వినీతేన వనే విక్రమ్య నిర్జితా	12
ఇతి బ్రాతుర్వచః శృత్వా కృద్ధస్య చ విశేషతః	
తతః శూర్పణఖా వాక్యం సబాష్పమిద మబ్రవీత్	13
తరుణో రూప సంపన్నో సుకుమారో మహాబలౌ	
పుణ్డరీక విశాలాఽక్షౌ చీర కృష్ణాఽజినామ్బురౌ	14
ఫల మూలాఽశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ	

పుత్రౌ దశరథస్యా స్త్రాం బ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	15
గన్ధర్వరాజ ప్రతిమౌ పార్ధివ వ్యంజనాఽన్వితౌ	
దేవౌ వా మానుషౌ వా తౌ న తర్కయితుముత్సహే	16
తరుణీ రూప సంపన్నా సర్వాభరణ భూషితా	
దృష్టౌ తత్ర మయా నారీ తయోర్మధ్యే సుమధ్యమా	17
తాభ్యా ముభాభ్యాం సంభూయ ప్రమదామధిక్యత్య తామ్	
ఇమామవస్థాం నీతాఽహం యథానాథాసతీ తథా	18
తస్యాశ్చాఽన్యజు వృత్తాయా స్తయోశ్చ హతయోరహమ్	
సపేనం పాతు మిచ్ఛామి రుధిరం రణమూర్ధని	19
ఏష మే ప్రథమః కామః కృత స్తాత త్వయా భవేత్	
తస్యా స్తయోశ్చ రుధిరం పిబేయ మఽహమాహవే	20
ఇతి తస్యాం బృవాణాయాం చతుర్దశ మహాబలాన్	
వ్యాదిదేశ ఖరః కృద్ధో రాక్షసానస్తకోపమాన్	21
మానుషౌ శస్త్ర సంపన్నౌ చీర కృష్ణాజినామ్బరౌ	
ప్రవిష్టౌ దణ్డకారణ్యం ఘోరం ప్రమదయా సహ	22
తౌ హత్వా తాం చ దుర్బుత్తా ముపావర్తితు మర్షథ	
ఇయం చ రుధిరం తేషాం భగినీ మమ పాస్యతి	23
మనోరథోఽయ మిష్టోఽస్యా భగిన్యా మమ రాక్షసాః	
శీఘ్రం సంపద్యతాం గత్వా తౌ ప్రమధ్య స్వతేజసా	24
యుష్మాభి ర్నిహతౌ దృష్ట్వా తా వుభౌ బ్రాతరౌ రణే	
ఇయం ప్రహృష్టౌ ముదితా రుధిరం యుధి పాస్యతి	25
ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసా స్తే చతుర్దశ	
తత్ర జగ్ము స్తయా సార్దం ఘనా వాతేరితా యథా	26
తతస్తు తే తం సముదగ్ర తేజసం	
తథాపి తీక్ష్ణ ప్రదరా నిశాచరాః	
దురాసదం ధర్షయితుం న చాశకన్	
వన ద్విపా దీప్త మివాఽగ్నిముత్థితం	27
<u>వింశ స్కంధః - చతుర్దశ రక్షో వధః</u>	

తతః శూర్పణఖా ఘోరా రాఘవాశ్రమ మాగతా రక్షసా మాచచక్షే తౌ భ్రాతరౌ సహసీతయా	1
తే రామం పర్ణశాలాయా ముపవిష్టం మహాబలమ్ దద్యశుః సీతయా సార్థం వైదేహ్య లక్ష్మణేన చ	2
తాన్ దృష్ట్వా రాఘవః శ్రీమానాగతాం స్థాం చ రాక్షసీమ్ అబ్రవీ ద్భ్రాతరం రామో లక్ష్మణం దీప్త తేజసం	3
ముహూర్తం భవ సౌమిత్రే సీతాయాః ప్రత్యనంతరః ఇమాన్ అస్యా వధిష్యామి పదవీ మాగతా నిహ	4
వాక్య మేతత్ తతః శృత్వా రామస్య విదితాత్మనః తథేతి లక్ష్మణో వాక్యం రామస్య ప్రత్యపూజయత్	5
రాఘవోఽపి మహచ్ఛాపం చామీకర విభూషితమ్ చకార సజ్యం ధర్మాత్మా తాని రక్షాంసి చాబ్రవీత్	6
పుత్రౌ దశరథస్యావాం భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ ప్రవిష్టౌ సీతయా సార్థం దుశ్చరం దణ్డకా వనమ్	7
ఫల మూలాఽశనౌ దాన్తౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ వసన్తౌ దణ్డకారణ్యే కిమర్థ ముపహింసథ	8
యుష్మాన్ పాపాత్మకాన్ హన్తుం విప్రకారాన్ మహాహవే ఋషీణాం తు నియోగేన ప్రాప్తోఽహం సశరాయుధః	9
తిష్ఠతైవాత్ర సంతుష్టౌ నోపావర్తితుమర్హథ యది ప్రాణైరిహార్థోవా నివర్తధ్వం నిశాచరాః	10
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాక్షసా స్తే చతుర్దశ ఊచు ర్వాచం సుసంకృద్ధా బ్రహ్మఘ్నాః శూల పాణయః	11
క్రోధ ముత్పాద్య నో భర్తుః ఖరస్య సుమహాత్మనః త్వమేవ హాస్యసే ప్రాణానఽద్యాస్మాభి ర్ఘతోయుధి	12
కా హి తే శక్తి రేకస్య బహూనాం రణ మూర్ధని అస్మాక మగ్రతః స్థాతుం కిం పునర్వోద్ధు మాహవే	13
ఏహి బాహు ప్రయుక్తై ర్నః పరిఘైః శూల పట్టిశైః ప్రాణాం స్వక్యసి వీర్యం చ ధనుశ్చ కర పీడితమ్	14

ఇత్యేవముక్త్యా సంకృద్ధా రాక్షసా స్తే చతుర్దశ	
ఉద్యతాయుధ నిస్త్రీమ్నా రామ మేవాభి దుద్రువుః	15
అభిపత్య తతో వేగాత్ పృష్ఠత స్తే నిశాచరాః	
పరిఘాన్ పట్టిశాన్ శూలాన్ నిస్త్రీమ్నాన్ హేమభూషితాన్	16
చిక్షిపు స్త్రాని శూలాని రాఘవం ప్రతి దుర్జయం	
తాని శూలాని కాకుత్స్థః సమస్త్రాని చతుర్దశ	17
తావద్భి రేవ చిచ్ఛేద శరైః కాంచన భూషణైః	
తతః పశ్చాన్ మహాతేజా నారాచాన్ సూర్య సన్నిభాన్	18
జగ్రాహ పరమ కృద్ధ శ్చతుర్దశ శిలాశితాన్	
గృహీత్వా ధనురాయమ్య లక్ష్మ్యా నుద్దిశ్య రాక్షసాన్	19
ముమోచ రాఘవో బాణాన్ వజ్రానివ శతక్రతుః	
రుక్మపుంఖాశ్చ విశిఖా దీప్తా హేమ భూషితాః	20
తే భిత్వా రక్షసాం వేగా ద్వక్షాంసి రుధిరాఘ్నతాః	
వినిష్ఠేతు స్తదా భూమౌ వల్మీకాదివ పన్నగాః	21
తే భిన్న హృదయా భూమౌ చిన్న మూలా ఇవద్యమాః	
నిపేతుః శోణితార్ద్రాంగా వికృతా విగతాసవః	22
తాన్ భూమౌ పతితాన్ దృష్ట్వా రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా	
పరిత్రస్తా పున స్తత్ర వ్యస్సుజ ద్భైరవ స్వనాన్	23
సా నదస్తీ మహానాదం జవా చూర్పణఖా పునః	
ఉపగమ్య ఖరం సా తు కించిత్ సంశుష్క శోణితా	24
పపాత పునరేవాఽఽర్థా సనిర్యాసేవ సల్లకీ	
బ్రాతుః సమీపే శోకార్థా ససర్జ నినదం ముహూః	25
సస్వరం ముముచే బాష్పం విషణ్ణ వదనా తదా	
నిపాతితాన్ దృశ్య రణే తు రాక్షసాన్	
ప్రదావితా శూర్పణఖా పున స్తతః	
వధం చ తేషాం నిఖిలేన రక్షసాం	
శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా	26
<u>ఏకవింశ స్సర్గః - ఖర సంధుక్షణం</u>	

స పునః పతితాం దృష్ట్వా క్రోధా చూర్పణఖాం ఖరః ఉవాచ వ్యక్తతా వాచా తామఽనర్ధార్థ మాగతామ్	1
మయా త్విదానీం శూరా స్తే రాక్షసా రుధిరాఽశనాః త్వత్ప్రియార్థం వినిర్దిష్టాః కిమర్థం రుద్యతే పునః	2
భక్తాశ్చైవానురక్తాశ్చ హితాశ్చ మమ నిత్యకః ఘ్నన్తోపి న నిహంతవ్యా న న కుర్య ర్వచో మమ	3
కిమేత చ్ఛ్రేతు మిచ్ఛామి కారణం యత్కృతే పునః హా నాథేతి వినర్దన్తీ సర్పవల్లరసి క్షితౌ	4
అనాథవద్విలపసి నాథేతు మయి సంస్థితే ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ మా బైషీ ర్వైక్లబ్యం త్యజ్యతా మిహ	5
ఇత్యేవముక్తా దుర్ధర్షా ఖరేణ పరిసాంత్యతా విమృజ్య నయనే సాఽస్మి ఖరం భ్రాతర మబ్రవీత్	6
అస్మీదానీమఽహం ప్రాప్తా హృత శ్రవణ నాసికా శోణితౌఘ పరిక్లిన్నా త్వయా చ పరిసాంత్యతా	7
ప్రేషితాశ్చ త్వయా శూరా రాక్షసా స్తే చతుర్దశ నిహన్తుం రాఘవం ఘోరా మత్ప్రియార్థం సలక్ష్మణమ్	8
తే తు రామేణ సామర్థాః శూల పట్టిక పాణయః సమరే నిహతాః సర్వే సాయకైః మర్మభేదిభిః	9
తాన్ దృష్ట్వా పతితాన్ భూమౌ క్షణేనైవ మహాబలాన్ రామస్య చ మహాత్ కర్మ మహాం స్త్రాసోఽభవన్ మమ	10
సాఽస్మి భీతా సముద్వీగ్నా విషణ్ణా చ నిశాచర శరణం త్వాం పునః ప్రాప్తా సర్వతో భయదర్శినీ	11
విషాదనకాఢ్యుషితే పరిత్రాసోర్మిమాలిని కిం మాం న త్రాయసే మగ్నాం విపులే శోకసాగరే	12
ఏతే చ నిహతా భూమౌ రామేణ నిశితైః శరైః యేఽపి మే పదవీం ప్రాప్తా రాక్షసాః పిశితాఽశనాః	13
మయి తే యద్యనుక్రోశో యది రక్షస్సు తేషు చ రామేణ యది తే శక్తి స్తేజోవాఽస్తి నిశాచర	14

దణ్డకారణ్య నిలయం జహి రాక్షస కంటకమ్	
యది రామం మమాఽమిత్రం న త్వమఽద్య వధిష్యసి	15
తవ చైవాఽగ్రతః ప్రాణాం స్వఙ్గామి నిరపత్రపా	
బుద్ధ్యాఽహ మనుపశ్యామి న త్వం రామస్య సంయుగే	16
స్థాతుం ప్రతిముఖే శక్తః సబలోపి మహారణే	
శూరమానీ న శూర స్త్వం మిథ్యారోపిత విక్రమః	17
మానుషౌ యౌ న శక్నోషి హన్తుం తౌ రామ లక్ష్మణౌ	
రామేణ యది తే శక్తిః తేజోవాఽస్తి నిశాచర	18
దండకారణ్య నిలయం జహి తం కులపాంసన	
నిస్సత్త్వస్యాఽల్ప వీర్యస్య వాస స్తే కీదృశ స్త్విహ	19
అపయాహి జనస్థానాత్ త్వరితః సహబాన్ధవః	
రామ తేజోభిభూతో హి త్వం క్షిప్రం వినశిష్యసి	20
స హి తేజః సమాయుక్తో రామౌ దశరథాత్మజః	
బ్రాతా చాఽస్య మహావీర్యో యేన చాఽస్మి విరూపితా	21
ఏవం విలప్య బహుశో రాక్షసీ ప్రదరోదరీ	
కరాభ్యాం ఉదరం హత్వా రురోద భృశ దుఖితా	22
<u>ద్వావింశ స్కంధః - ఖర సన్నాహః</u>	
ఏవమాధర్షితః శూరః శూర్పణఖ్యా ఖర స్తదా	
ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే ఖరః ఖరతరం వచః	1
తవాఽవమాన ప్రభవః క్రోధోఽయమతులో మమ	
న శక్యతే ధారయితుం లవణామ్భుజవోత్థితమ్	2
న రామం గణయే వీర్యాన్ మానుషం క్షీణజీవితమ్	
ఆత్మదుశ్చరితైః ప్రాణాన్ హతో యోఽద్య విమోక్ష్యతి	3
బాష్పః సంహ్రాయతా మేష సంభ్రమశ్చ విముచ్యతామ్	
అహం రామం సహబ్రాత్రా నయామి యమసాదనమ్	4
పరశ్వధ హతస్యాఽద్య మంద ప్రాణస్య భూతలే	
రామస్య రుధిరం రక్త ముష్ణం పాస్యసి రాక్షసి	5
సా ప్రహృష్టా వచః శృత్వా ఖరస్య వదనాచ్ఛ్చుతమ్	

ప్రశశంస పునర్మోక్ష్యా ద్భ్రాతరం రక్షసాం వరమ్	6
తయా పరుషితః పూర్వం పునరేవ ప్రశంసితః	
అబ్రవీద్ధూషణం నామ ఖరః సేనాపతిం తదా	7
చతుర్దశ సహస్రాణి మమ చిత్తాఽనువర్తినామ్	
రక్షసాం భీమ వేగానాం సమరేష్వనివర్తినామ్	8
నీల జీమూత వర్ణానాం ఘోరాణాం క్రూర కర్మణామ్	
లోక హింసా విహారాణాం బలినా ముగ్రతేజసామ్	9
తేషాం శార్దుల దర్పాణాం మహాస్యానాం మహాజసామ్	
సర్వోద్యోగ ముదీర్ణానాం రక్షసాం సౌమ్య కారయ	10
ఉపస్థాపయ మే క్షిప్రం రథం సౌమ్య ధనూంషి చ	
శరాం శ్చిత్రాన్ ఖడ్గాంశ్చ శక్తీశ్చ వివిధాః శితాః	11
అగ్రే నిర్యాతుమిచ్ఛామి పౌలస్త్యానాం మహారథమ్	
వధార్థం దుర్వినీతస్య రామస్య రణ కోవిదః	12
ఇతి తస్య బృవాణస్య సూర్యవర్ణం మహారథమ్	
సదఽశ్వైః శబలైర్యుక్త మాచచక్షేఽథ దూషణః	13
తం మేరు శిఖరాకారం తప్తకాంచన భూషణమ్	
హేమచక్ర మఽసంబాధం వైడూర్యమయ కూబరమ్	14
మత్స్యైః పుష్పై ర్దుమై శ్చైలై శ్చన్త్ర సూర్యైశ్చ కాంచనైః	
మంగళైః పక్షిసంఘైశ్చ తారాభిశ్చ సంవృతమ్	15
ధ్వజ నిస్త్రీంశ సంపన్నం కింకణీక విభూషితమ్	
సదఽశ్వయుక్తం నోఽమర్షాదారురోహ ఖరో రథం	16
నిశామ్య తు రథస్థం తం రాక్షసా భీమవిక్రమాః	
తస్థుః సంపరివార్చ్యేనం దూషణం చ మహాబలమ్	17
ఖరస్తు తాన్ మహేష్వాసాన్ ఘోరవర్మాయుధ ధ్వజాన్	
నిర్యాతేత్యబ్రవీ ద్ధుష్టో రథస్థః సర్వరాక్షసాన్	18
తత స్తద్రాక్షసం సైన్యం ఘోరవర్మాయుధ ధ్వజమ్	
నిర్జగామ జనస్థానాత్ మహానాదం మహాజవమ్	19
ముగ్ధరైః పట్టిశైః శూలైః సుతీక్ణైశ్చ పరశ్వదైః	

ఖడ్గై శ్చక్రైశ్చ హస్తస్థై రాజ్రాజమానైశ్చ తోమరైః	20
శక్తిభిః పరిమై ర్హోరైరతిమాత్రైశ్చ కారుకైః	
గదాఽసి ముసలై ర్వజ్రైః గృహీతైః భీమదర్శనైః	21
రాక్షసానాం సుఘోరాణాం సహస్రాణి చతుర్దశ	
నిర్యాతాని జనస్థానాత్ ఖరచిత్తానువర్తినామ్	22
తాం స్వఽభిద్రవతో దృష్ట్వా రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్	
ఖరస్యాఽపి రథః కించి జ్ఞగామ తదనంతరమ్	23
తత స్తాన్ శబలానఽశ్వాం స్తప్తకాంచన భూషితాన్	
ఖరస్య మతిమాజ్ఞాయ సారథిః సమచోదయత్	24
స చోదితో రథః శీఘ్రం ఖరస్య రిపుఘాతినః	
శబ్దేనాపూరయామాస దిశశ్చ ప్రదిశ స్తథా	25
ప్రవృద్ధ మన్యుస్తు ఖరః ఖరస్వనో	
రిపోర్వధాఽర్థం త్వరితో యథాఽంతకః	
అచూచుదత్ సారథిమున్నదన్ ఘనం	
మహాబలో మేఘ ఇవాఽశ్మవర్షవాన్	26
<u>త్రయోవింశ స్సర్గః - ఉత్పాత దర్శనం</u>	
తస్మిన్ యాతే జనస్థానాదఽశివం శోణితోదకమ్	
అభ్యవర్షన్ మహామేఘ స్తుములో గర్జభాఽరుణః	1
నిపేతు స్తురగా స్తస్య రథయుక్తా మహాజవాః	
సమే పుష్పర్చితే దేశే రాజమార్గే యదృచ్ఛయా	2
శ్యామం రుధిరపర్యంతం బభూవ పరివేషణమ్	
అలాతచక్ర ప్రతిమం ప్రతిగృహ్య దివాకరమ్	3
తతో ధ్వజముపాగమ్య హేమదణ్డం సముచ్చితమ్	
సమాక్రమ్య మహాకాయ స్తస్థా గృధ్రః సుదారుణః	4
జనస్థాన సమీపే తు సమాగమ్య ఖరస్వనాః	
విస్వరాన్ వివిధాం శ్చక్యర్మాంసాదా మృగ పక్షిణః	5
వ్యాజహ్రుశ్చ ప్రదీప్తాయాం దిశి వై భైరవస్వనమ్	
అశివం యాతుధానానాం శివా ఘోరా మహాస్వనాః	6

ప్రభిన్న గిరి సంకాశా స్తోయ శోణిత ధారిణః	
ఆకాశం తదఽనాకాశం చక్ప ర్భీమా వలాహకాః	7
బభూవ తిమిరం ఘోర ముద్ధతం రోమహర్షణమ్	
దిశో వా విదిశో వాఽపి న చ వ్యక్తం చకాశిరే	8
క్షతజార్ద్ర సవర్ణాభా సంధ్యాకాలం వినా బభౌ	
ఖరస్యాఽభిముఖా నేదు స్తదా ఘోరమ్ముగాః ఖగాః	9
కంక గోమాయు గృధ్రాశ్చ చుక్పశుః భయ శంసినః	
నిత్యాఽశివకరా యుద్ధే శివా ఘోర నిదర్శనాః	10
నేదుర్బలస్యాఽభిముఖం జ్వాలోద్ధారిభిరానవైః	
కబంధః పరిఘాభానో దృశ్యతే భాస్కరాఽన్తికే	11
జగ్రాహ సూర్యం స్వర్భానురఽపర్వణి మహాగ్రహః	
ప్రవాతి మారుతః శేషుం నిష్ప్రభోఽభూద్ధివాకరః	12
ఉత్పేతుశ్చ వినా రాత్రిం తారాః ఖద్యోత సప్రభాః	
సంలీన మీన విహగా నలిన్యః పుష్ప పంకజాః	13
తస్మిన్ క్షణే బభూవుశ్చ వినా పుష్ప ఫలై ర్ధూమాః	
ఉద్ధూతశ్చ వినావాతం రేణు ర్జలధరాఽరుణః	14
వీచీకూచీతి వాశ్యన్తో బభూవు స్తత్ర సారికాః	
ఉల్కాశ్చాఽపి సనిర్ఘాతా నిపేతు ర్హోరదర్శనాః	15
ప్రచదాల మహీ సర్వా సశైల వన కాననా	
ఖరస్య చ రథస్థస్య నర్దమానస్య ధీమతః	16
ప్రాకమ్పత భుజః సవ్యః స్వరశ్చాఽస్యావసజ్జత	
సాఽస్త్రా సంపద్యతే దృష్టిః పశ్యమానస్య సర్వతః	17
లలాటే చ రుజా జాతా న చ మోహా న్న్యవర్తత	
తాన్ సమీక్ష్య మహోత్పాతా నుత్థితాన్ రోమహర్షణాన్	18
అబ్రవీద్రాక్షసాన్ సర్వాన్ ప్రహసన్ స ఖర స్తదా	
మహోత్పాతా నిమాన్ సర్వానుత్థితాన్ ఘోరదర్శనాన్	19
న చిన్తయామ్యఽహం వీర్యా ద్బలవాన్ దుర్బలానివ	
తారా అపి శరై స్తీక్ణైః పాతయామి నభస్థలాత్	20

మృత్యుం మరణ ధర్మణ సంకృద్ధో యోజయామ్యహమ్	
రాఘవం తం బలోత్పిక్తం బ్రాతరం చాఽస్య లక్ష్మణమ్	21
అహత్వా సాయకై స్తీక్ణై ర్నోపావర్తితు ముత్సహీ	
సకామా భగినీ మేఽస్తు పీత్వా తు రుధిరం తయోః	22
యన్నిమిత్తస్తు రామస్య లక్ష్మణస్య విపర్యయః	
న క్వచిత్ ప్రాప్త పూర్వో మే సంయుగేషు పరాజయః	23
యుష్మాక మేతత్ ప్రత్యక్షం నాఽన్యతం కథయామ్యహమ్	
దేవరాజ మపి కృద్ధో మత్తైరావత యాయినమ్	24
వజ్రహస్తం రణే హన్యాం కిం పున స్తౌ కుమానుషౌ	
సౌ తస్య గర్జితం శృత్వా రాక్షసస్య మహాచమూః	25
ప్రహర్ష మతులం లేభే మృత్యు పాశాఽవపాశితా	
సమీయుశ్చ మహాత్మానో యుద్ధ దర్శన కాంక్షిణః	26
ఋషయో దేవ గన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ సహ చారణైః	
సమేత్య చోచుః సహితా స్తేఽన్యోన్యం పుణ్య కర్మణః	27
స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకానాం యే చ సమ్మతాః	
జయతాం రాఘవః సంఖ్యే పౌలస్త్యాన్ రజనీచరాన్	28
చక్రహస్తో యథా యుద్ధే సర్వానఽసురపుంగవాన్	
ఏత చ్చాఽన్యచ్ఛ బహుశో బృవాణాః పరమర్షయః	29
జాత కౌతూహలాత్ తత్ర విమానస్థాశ్చ దేవతాః	
దద్యశు ర్వాహినీం తేషాం రాక్షసానాం గతాయుషామ్	30
రథేన తు ఖరో వేగాదుగ్రసైన్యో వినిస్సృతః	
తం దృష్ట్వా రాక్షసం భూయో రాక్షసాశ్చ వినిస్సృతాః	31
శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవో యజ్ఞశత్రు ర్విహంగమః	
దుర్జయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకారుక్ః	32
మేఘమాలీ మహామాలీ సర్వాస్యో రుధిరాఽశనః	
ద్వాదశైతే మహావీర్యాః ప్రతస్థురభితః ఖరమ్	33
మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాధీ త్రిశిరా స్తథా	
చత్వార ఏతే సేనాన్యో దూషణం పృష్ఠతో యయుః	34

సా భీమవేగా సమరాఽభికామా	
మహాబలా రాక్షస వీర సేనా	
తౌ రాజపుత్రౌ సహసాఽభ్యుపేతా	
మాలా గ్రహాణామివ చన్ద్ర సూర్యౌ	35
<u>చతుర్వింశ స్కంధః - రామ ఖరబల సన్నికర్షః</u>	
ఆశ్రమం ప్రతి యాతే తు ఖరే ఖర పరాక్రమే	
తాన్ వౌత్పాతికాన్ రామః సహబ్రాత్రా దదర్శ హ	1
తానుత్పాతాన్ మహాఘోరా నుత్థితాన్ రోమహర్షణాన్	
ప్రజానామఽహితాన్ దృష్ట్వా రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	2
ఇమాన్ పశ్య మహాబాహో సర్వభూతాఽపహారిణః	
సముత్థితాన్ మహోత్పాతాన్ సంహర్తుం సర్వరాక్షసాన్	3
అమీ రుధిర ధారాస్తు విస్ఫుజన్తః ఖరస్వనాః	
వ్యోమ్ని మేఘా వివర్తన్తే పరుషా గర్దభాఽరుణాః	4
సధూమాశ్చ శరాః సర్వే మమయుద్ధాఽభినన్దినః	
రుక్మపృష్ఠాని చాపాని వివేష్టన్తే చ లక్ష్మణ	5
యాద్యశా ఇహ కూజన్తి పక్షిణో వనచారిణః	
అగ్రతో నో భయం ప్రాప్తం సంశయో జీవితస్య చ	6
సంప్రహారస్తు సుమహాన్ భవిష్యతి న సంశయః	
అయమాఖ్యాతి మే బాహుః స్ఫురమాణో ముహుర్ముహుః 7	
సన్నికర్షే తు నః శూర జయం శత్రోః పరాజయమ్	
సుప్రభం చ ప్రసన్నం చ తవ వక్త్రం హి లక్ష్మణే	8
ఉద్యతానాం హి యుద్ధార్థం యేషాం భవతి లక్ష్మణ	
నిష్ప్రభం వదనం తేషాం భవత్యాయుః పరిక్షయే	9
రక్షసాం నర్దతాం ఘోరః శ్రూయతే చ మహాధ్వనిః	
ఆహతానాం చ భేరీణాం రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః	10
అనాగత విధానం తు కర్తవ్యం శుభమిచ్ఛతా	
ఆపదం శంకమానేన పురుషేణ విపశ్యితా	11
తస్మాద్ధృషీత్వా వైదేహీం శర పాణిః ధనుర్ధరః	

గుహమాశ్రయ శైలస్య దుర్గాం పాదప సంకులామ్	12
ప్రతికూలితు మిచ్ఛామి న హి వాక్యమిదం త్వయా	
శాపితో మమ పాదాభ్యాం గమ్యతాం వత్స మాచిరమ్	13
త్వం హి శూరశ్చ బలవాన్ హన్యా హ్యేతా న్న సంశయః	
స్వయం తు హంతు మిచ్ఛామి సర్వానేవ నిశాచరాన్	14
ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః సహసీతయా	
శరానాదాయ చాపం చ గుహాందుర్గాం సమాశ్రయత్	15
తస్మిన్ ప్రవిష్టేతు గుహాం లక్ష్మణే సహసీతయా	
హస్త నిర్ముక్త మిత్సుక్త్వా రామః కవచమావిశత్	16
సా తేనాగ్నినికాశేన కవచేన విభూషితః	
బభూవ రామ స్తిమిరే విధూమోగ్ని రివోత్థితః	17
స చాపముద్యమ్య మహచ్ఛరా నాదాయ వీర్యవాన్	
బభూవాఽవస్థిత స్తత్ర జ్యస్వనైః పూరయన్ దిశః	18
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ సహచారణైః	
సమేయశ్చ మహాత్మానో యుద్ధ దర్శన కాంక్షిణః	19
ఋషయశ్చ మహాత్మానో లోకే బ్రహ్మర్షి సత్తమాః	
సమేత్య చోచుః సహితా అన్యోన్యం పుణ్య కర్మణః	20
స్వస్తి గో బ్రాహ్మణేభ్యస్తు లోకానాం యేభిసంగతాః	
జయతాం రాఘవో యుద్ధే పౌలస్త్యాన్ రజనీచరాన్	21
చక్రహస్తోయథా యుద్ధే సర్వానఽసురపుంగవాన్	
ఏవముక్త్వా పునః ప్రోచు రాలోక్య చ పరస్పరం	22
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్	
ఏకశ్చ రామో ధర్మాత్మా కథం యుద్ధం భవిష్యతి	23
ఇతి రాజర్షయః సిద్ధాః సగణాశ్చ ద్విజర్షభాః	
జాత కౌతూహలా స్తస్థుః విమానస్థాశ్చ దేవతాః	24
ఆవిష్టం తేజసా రామం సంగ్రామ శిరసి స్థితం	
దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని భయాద్వివృధిరే తదా	25
రూపమఽప్రతిమం తస్య రామస్యాఽక్లిష్టకర్మణః	

బభూవ రూపం కృద్ధస్య రుద్రస్యేవ పినాకినః	26
ఇతి సంభాష్యమాణే తు దేవ గంధర్వ చారణైః	
తతో గమ్భీర నిర్ఘాదం ఘోర వర్షాయుధ ధ్వజమ్	27
అనీకం యాతుధానానాం సమన్తాత్ ప్రత్యదృశ్యత	
సింహనాదం విస్ఫుజతామఽన్యోన్య మభిగర్జతామ్	28
చాపాని విస్ఫారయతాం జృంభతాం చాఽప్యభీక్షశః	
విప్రఘుష్ట స్వనానాం చ దున్దుభీంశ్చాపి నిఘ్నతామ్	29
తేషాం సుతుములః శబ్దః పూరయామాస తద్వనమ్	
తేన శబ్దేన విత్రస్తాః శ్వాపదా వనచారిణః	30
దుద్రువుర్యఽత్ర నిఃశృట్టం పృష్ఠతో నాఽవలోకయన్	
తత్వనీకం మహావేగం రామం సముపసర్పత	31
ధృత నానాప్రహరణం గమ్భీరం సాగరోపమమ్	
రామోపి చారయన్ చక్షుః సర్వతో రణపణ్డితః	32
దదర్శ ఖర సైన్యం తద్యుద్ధాభిముఖ ముత్థితమ్	
వితత్య చ ధనుర్భీమం తూణ్యా శ్చోద్ధృత్య సాయకాన్	33
క్రోధ మాహారయత్ తీవ్రం వధార్థం సర్వరక్షసామ్	
దుష్ప్రీక్షః సోఽభవత్ కృద్ధో యుగాంతాఽగ్నిరివ జ్వలన్	34
తం దృష్ట్వా తేజసావిష్టం ప్రాద్రవన్ వనదేవతాః	
తస్య కృద్ధస్య రూపం తు రామస్య దదృశే తదా	35
దక్షస్యేవ క్రతుం హన్తు ముద్యతస్య పినాకినః	
తత్ కార్ముకైరాభరణై ర్ద్వజైశ్చ తైః	
వర్మభిశ్చాగ్ని సమానవర్ణైః	
బభూవ సైన్యం పిశితాఽశనానాం	
సూర్యోదయే నీలమివాఽభ్ర బృందం	36
పంచ వింశ స్సర్గః - ఖర సైన్యావమర్షః	
అవప్ట్ట భనుం రామం కృద్ధం చ రిపుఘాతినమ్	
దదర్శాశ్రమ మాగమ్య ఖర్ష సహ పురస్సరైః	1
తం దృష్ట్వా సశరం చాపముద్యమ్య ఖర నిస్స్వనమ్	

రామస్యాభిముఖం సూతం చోద్యతా మిత్యఽచోదయత్	2
స ఖరస్యాజ్ఞయా సూత స్తురగాన్ సమఽచోదయత్	
యత్ర రామో మహాబాహు రేకో ధూన్వన్ స్థితో ధను	3
తం తు నిష్పతితం దృష్ట్వా సర్వే తే రజనీచరాః	
నర్దమానా మహానాదం సచివాః పర్యవారయన్	4
స తేషాం యాతుధానానాం మధ్యే రథగతః ఖరః	
బభూవ మధ్యే తారాణాం లోహితాంగ ఇవోదితః	5
తతః శరసహస్రేణ రామమఽప్రతిమౌజసం	
అర్దయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః	6
తతస్తం భీమధన్వానం కృద్ధాః సర్వేనిశాచరాః	
రామం నానావిధైః శస్త్రైరఽభ్యవర్షంత దుర్జయమ్	7
ముగ్ధరైః పట్టిశైః శూలైః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః	
రాక్షసాః సమరే రామం నిజఘ్నూ రోష తత్పరాః	8
తే వలాహక సంకాశా మహానాదా మహౌజసః	
అభ్యధావంత కాకుత్స్థం రథైర్వాజిభి రేవ చ	9
గజైః పర్వత కూటాభైః రామం యుద్ధే జిఘాంసవః	
తే రామే శరవర్షాణి వ్యస్సజన్ రక్షసాం గణాః	10
శైలేన్ద్ర మివ ధారాభిర్వర్షమాణా వలాహకాః	
స తైః పరివృతో ఘోరై రాఘవో రక్షసాం గణైః	11
తిథిష్వివ మహాదేవో వృతః పరిషదాం గణైః	
తాని ముక్తాని శస్త్రాణి యాతుధానైః స రాఘవః	12
ప్రతిజగ్రాహ విశిఖై ర్నద్యోఘానివ సాగరః	
స తైః ప్రహరణై ర్హోరై ర్భిన్నగాత్రో న వివృధే	13
రామః ప్రదీపై ర్బహుభి ర్వజ్రై రివ మహాఽచలః	
స విద్ధః క్షతజా దిగ్ధః సర్వగాత్రేషు రాఘవః	14
బభూవ రామః సంధ్యాఽభ్రై ర్దివాకర ఇవావృతః	
విషిదు ర్దేవ గంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	15
ఏకం సహస్రై ర్బహుభి స్తదా దృష్ట్వా సమావృతమ్	

తతో రామః సుసంకృద్ధో మణ్డలీకృత కార్ముకః	16
ససర్జ నిశితాన్ బాణాన్ శతశోఽథ సహస్రశః	
దురావారాన్ దుర్విషహాన్ కాలదండోపమాన్ రణే	17
ముమోచ లీలయా రామః కంకపత్రా నఽజిహ్మాగాన్	
తే శరాః శత్య సైన్యేషు ముక్తా రామేణ లీలయా	18
ఆదదూ రక్షసాం ప్రాణాన్ పాశాః కాలకృతా ఇవ	
భిత్త్వా రాక్షస దేహం స్తాన్ తే శరా రుధిరాప్లుతాః	19
అన్తరిక్షగతా రేజు ర్ద్రిష్టాఽగ్ని సమతేజసః	
అసంఖ్యేయాస్తు రామస్య సాయకా శ్చాప మణ్డలాత్	20
వినిష్పేతురఽతీవోగ్రా రక్షః ప్రాణాఽపహారిణః	
ధనూంషి ధ్వజాఽగ్రాణి వర్మాణి చ శిరాంసి చ	21
బాహూన్ స హస్తాభరణా నూరూన్ కరి కరోపమాన్	
భిచ్ఛేద రామః సమరే శతశోఽథ సహస్రశః	22
హయాన్ కాంచన సన్నాహాన్ రథయుక్తాన్ ససారథీన్	
గజాంశ్చ సగజారోహాన్ సహయాన్ సాదిన స్తదా	23
చిచ్ఛిదు ర్భిభిదుశ్చాపి రామచాప గుణాచ్ఛ్చుతాః	
పదాతీన్ సమరే హత్వా హ్యనయద్యమసాదనం	24
తతో నాలీక నారాచై స్త్రీక్లాగ్నేశ్చ వికర్ణిభిః	
భీమ మార్తస్వరం చకృ ర్భిద్యమానా నిశాచరాః	25
తత్ సైన్యం నిశితైర్బాణై రఽర్దితం మర్మ భేదిభిః	
రామేణ న సుఖం లేభే శుష్కం వన మివాఽగ్నినా	26
కేచి ద్భీమబలాః శూరాః శూలాన్ ఖడ్గాన్ పరశ్వధాన్	
రామస్యాభిముఖమ్ గత్వా చిక్షిపుః పరమాయుధాన్	27
తాని బాణై ర్మహాబాహుః శస్త్రాణ్యవార్య రాఘవః	
జహార సమరే ప్రాణాం శ్చిచ్ఛేద చ శిరోధరాన్	28
తే చిన్న శిరసః పేతు శ్చిన్నవర్మ శారాసనాః	
సుపర్ణ వాత విక్షిప్తా జగత్యాం పాదపా యథా	29
అవశిష్టాశ్చ యే తత్ర విషణ్ణాశ్చ నిశాచరాః	

ఖరమేవాభ్యధావంత శరణార్థం శరాఽర్థితాః	30
తాన్ సర్వాన్ పునరాదాయ సమాశ్వాస్య చ దూషణః	
అభ్యధావత కాకుత్స్థం కృద్ధో రుద్ర మివాంతకః	31
నివృత్తాస్తు పునః సర్వే దూషణాశ్రయ నిర్భయాః	
రామమేవాభ్యధావంత సాల తాల శిలాయుధాః	32
శూల ముద్గర హస్తాశ్చ చాపహస్తా మహాబలాః	
స్వజంతః శరవర్షాణి శస్త్రవర్షాణి సంయుగే	33
దృమవర్షాణి ముంచంతః శిలావర్షాణి రాక్షసాః	
తద్భూవాద్భూతం యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్	34
రామస్య చ మహాఘోరం పున స్తేషాం చ రక్షసామ్	
తే సమంతాదభిక్యద్ధా రాఘవం పునరభ్యయుః	35
తై శ్చ సర్వా దిశో దృష్ట్వా ప్రదిశశ్చ సమావృతాః	
రాక్షసైరుద్యత ప్రాసైః శరవర్షాఽభివర్షిభిః	36
స కృత్వా బైరవం నాద మస్త్రం పరమ భాస్వరం	
సంయోజయత గాంధర్వం రాక్షసేషు మహాబలః	37
తతః శరసహస్రాణి నిర్యయు శ్చాప మండలాత్	
సర్వా దశ దిశో బాణై రావార్యంత సమాగతైః	38
నాఽఽదదానమ్ శరాన్ ఘోరాన్నముంచంతం శిలీముఖాన్	
వికర్షమాణం పశ్యంతి రాక్షసా స్తే శరార్థితాః	39
శరాఽన్ధకార మాకాశ మావృణోత్ సదివాకరం	
బభూవాఽవస్థితో రామః ప్రవమన్ నిశితాన్ శరాన్	40
యుగపత్ పతమానైశ్చ యుగపచ్చ హతైర్భూశం	
యుగపత్ పతితైశ్చైవ వికీర్ణా వసుధాభవత్	41
నిహతాః పతితాః క్షీణాశ్చిన్నా భిన్నా విదారితాః	
తత్ర తత్ర స్మ దృశ్యంతే రాక్షసా స్తే సహస్రశః	42
సోష్టిషైరుత్తమాంగైశ్చ సాంఽగదై బాహుభి స్తథా	
ఊరుభి ర్జానుభి శ్చిన్నై నానారూప విభూషణైః	43
హయైశ్చ ద్విపముఖ్యైశ్చ రథై ర్భిన్నై రనేకశః	

చామరై ర్వజనై శ్చత్రై ర్వజై రానావిధైరఽపి	44
రామస్య బాణాభిహతై ర్విచిత్రైః శూల పట్టిశైః	
విచ్ఛిన్నైః సమరే భూమిర్వికీర్ణాఽభూత్ భయంకరా	45
<u>షడ్వీంశ స్కంధః - దూషణాది వధః</u>	
దూషణస్తు స్వకం సైన్యం హన్యమానం నిరీక్ష్య సః	
సందిదేశ మహాబాహుః భీమవేగాన్ దురాసదాన్	1
రాక్షసాన్ పంచ సాహస్రాన్ సమరేష్వనివర్తినః	
తే శూలైః పట్టిశైః ఖడ్గైః శిలావర్షై ర్మమైరపి	2
శరవర్షై రఽవిచ్ఛిన్నం వవృషు స్తం సమంతతః	
స దృమాణాం శిలానాం చ వర్షం ప్రాణహరం మహాత్	3
ప్రతిజగ్రాహ ధర్మాత్మా రాఘవ స్తీక్ష్ణ సాయకైః	
ప్రతిగృహ్య చ తద్వర్షం నిమీలిత ఇవర్షభః	4
రామః క్రోధం పరం భేజే వధార్థం సర్వరక్షసామ్	
తతః క్రోధ సమావిష్టః ప్రదీప్త ఇవ పావకః	5
శరైరఽవాకిరత్ సైన్యం సర్వతః సహదూషణమ్	
తతః సేనాపతిః కృద్ధో దూషణః శత్రుదూషణః	6
శరైరఽశనికల్పై స్తం రాఘవం సమవాకిరత్	
తతో రామః సుసంకృద్ధః క్షురేణాఽస్య మహద్ధనుః	7
చిచ్ఛేద సమరే వీరః చతుర్భి ర్చతురో హయాన్	
హత్వా చాశ్వాన్ శరై స్తీక్ష్ణై రర్థచంద్రేణ సారథేః	8
శిరో జహార తద్రక్ష స్త్రీభి ర్వివ్యాధ వక్షసి	
స చ్ఛిన్న ధన్వా విరథో హతాఽశ్వో హతసారథిః	9
జగ్రాహ గిరి శృంగాభం పరిఘం రోమహర్షణమ్	
వేష్టితం కాంచనైః పట్టై ర్దేవసైన్య ప్రమర్దనమ్	10
ఆయసైః శంకుభి స్తీక్ష్ణైః కీర్ణం పరవసోక్షితమ్	
వజ్రాఽశని సమ స్పర్శం పరగోపుర దారణమ్	11
త్రాసనం సర్వభూతానాం కాన్చనాంగద భూషణం	
తం మహోరగ సంకాశం ప్రగృహ్య పరిఘం రణే	12

దూషణోభ్యద్రవద్రామం క్రూరకర్మా నిశాచరః	
తస్యాఽభిపతమానస్య దూషణస్య స రాఘవః	13
ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద స హస్తాభరణౌ భుజౌ	
భ్రష్ట స్తస్య మహాకాయః పపాత రణమూర్ధని	14
పరిఘ శ్చిన్నహస్తస్య శక్రధ్వజ ఇవాఽగ్రతః	
స కరాభ్యాం వికీర్ణాభ్యాం పపాత భువి దూషణః	15
విషాణాభ్యాం విశీర్ణాభ్యాం మనస్వీవ మహాగజః	
తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ దూషణం నిహతం రణే	16
సాధు సాధ్వితీ కాకుత్స్థం సర్వభూతాన్యపూజయన్	
ఏతస్మిన్నంతరే కృద్ధా స్త్రయః సేనాఽగ్రయాయినః	17
సంహత్యాభ్యద్రవన్ రామం మృత్యుపాశాఽవపాశితాః	
మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాధీ చ మహాబలః	18
మహాకపాలో విపులం శూలముద్యమ్య రాక్షసః	
స్థూలాక్షః పట్టిశం గృహ్య ప్రమాధీ చ పరశ్వధమ్	19
దృష్ట్వైవాపతత స్థూర్ణం రాఘవః సాయకైః శితైః	
తీక్ణాఽగ్రైః ప్రతిజగ్రాహ సంప్రాప్తౌ నఽతిధీనివ	20
మహాకపాలస్య శిరశ్చిచ్ఛేద పరమేషుభిః	
అసంఖ్యేయైస్తు బాణౌషైః ప్రమమాధ ప్రమాధినమ్	21
స పపాత హతో భూమౌ విటపీవ మహాదృమః	
స్థూలాక్షస్యాక్షిణీ తీక్ణైః పూరయామాస సాయకైః	22
దూషణస్యానుగాన్ పంచ సాహస్రాన్ కుపితః క్షణాత్	
బాణౌషైః పంచ సాహస్రై రనయత్ యమసాదనం	23
దూషణం నిహతం దృష్ట్వా తస్య చైవ పదానుగాన్	
వ్యాదిదేశ ఖరః కృద్ధః సేనాధ్యక్షాన్ మహాబలాన్	24
అయం వినిహితః సంఖ్యే దూషణః సపదానుగః	
మహత్యా సేనయా సార్థం యుద్ధ్వా రామం కుమానుషం	25
శస్త్రైర్నావిధాకారై ర్థనధ్వం సర్వరాక్షసాః	
ఏవముక్త్వా ఖరః కృద్ధో రామ మేవాభిదుద్రువే	26

శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవో యజ్ఞశతృ ర్విహంగమః దుర్జయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః	27
మేఘమాలీ మహామాలీ సర్వాస్యో రుధిరాశనః ద్వాదశైతే మహావీర్యా బలాధ్యక్షాః ససైనికాః	28
రామ మేవాభ్యవర్తంత విస్ఫుజంతః శరోత్తమాన్ తతః పావక సంకాశై ర్థేమ వజ్ర విభూషితైః	29
జఘాన శేషం తేజస్వీ తస్య సైన్యస్య సాయకైః తే రుక్మపుంఖా విశిఖాః సధూమా ఇవ పావకాః	30
నిజఘ్ను స్తాని రక్షాంసి వజ్రా ఇవ మహాదృమాన్ రక్షసాం తు శతం రామః శతే నైకేన కర్ణినా	31
సహస్రం చ సహస్రేణ జఘాన రణమూర్ధని తై ర్భిన్నవర్మాభరణా శ్చిన్న భిన్నశరాసనాః	32
నిపేతుః శోణితా దిగ్ధా ధరణ్యాం రజనీచరాః తైర్ముక్త కేశైః సమరే పతితైః శోణితోక్షితైః	33
ఆస్తీర్ణా వసుధా కృత్వా మహావేదిః కుశైరివ క్షణేన తు మహాఘోరం వనం నిహత రాక్షసం	34
బభూవ నిరయ ప్రఖ్యం మాంస శోణిత కర్ణమమ్ చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్	35
హతా న్యేకేన రామేణ మానుషేణ పదాతినా తస్య సైన్యస్య సర్వస్య ఖరః శేషో మహారథః	36
రాక్షస స్త్రిశిరాశ్చైవ రామశ్చ రిపుసూదనః శేషా హతా మహాసత్త్వా రాక్షసా రణమూర్ధని	37
ఘోరా దుర్విషహాః సర్వే లక్ష్మణస్యార్జునేన తే తతస్తు తద్భీమబలం మహాహవే సమీక్ష్య రామేణ హతం బలీయసా రథేన రామం మహతా ఖర స్తదా సమాససాదేన్త ఇవోద్యతాఽశనిః	38
<u>సప్తవింశ స్సర్గః - త్రిశిరో వధః</u>	

ఖరం తు రామాభిముఖం ప్రయాన్తం వాహినీపతిః	
రాక్షస స్త్రీశిరా నామ సన్నిపత్యేద మబ్రవీత్	1
మాం నియోజయ విక్రాన్త సన్నివర్తస్య సాహసాత్	
పశ్య రామం మహాబాహుం సంయుగే వినిపాతితమ్	2
ప్రతిజానామి తే సత్యమాయుధం చాఽహమాలభే	
యథా రామం వధిష్యామి వధార్థం సర్వరక్షసామ్	3
అహం వాఽస్యరణే మృత్యు రేషవా సమరే మమ	
వినివృర్త్య రణోత్సాహాన్ ముహూర్తం ప్రాశ్నికో భవ	4
ప్రహృష్టో వా హతే రామే జనస్థానం ప్రయాస్యసి	
మయి వా నిహతే రామం సంయుగాయోపయాస్యసి	5
ఖర స్త్రీశిరసా తేన మృత్యు లోభాత్ ప్రసాదితః	
గచ్ఛ యుద్యేత్యనుజ్ఞాతో రాఘవాభిముఖో యయౌ	6
త్రిశిరాశ్చ రథే నైవ వాజియుక్తేన భాస్వతా	
అభ్యద్రవద్రణే రామం త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః	7
శరధారా సమూహాన్ స మహామేఘ ఇవోత్స్పజన్	
వ్యస్పజ త్సదృశం నాదం జలార్తస్య తు దున్దుభేః	8
ఆగచ్ఛన్తం త్రిశిరసం రాక్షసం ప్రేక్ష్య రాఘవః	
ధనుషా ప్రతిజగ్రాహ విధూన్వన్ సాయకాన్ శితాన్	9
స సంప్రహార స్తుములో రామ త్రిశిరసోర్మహాన్	
బభూవాతీవ బలినోః సింహ కుంజరయో రివ	10
తత స్త్రీశిరసా బాణై ర్లలాటే తాడిత స్త్రీభిః	
అమర్దీ కుపితో రామః సంరబ్ధ మిదమబ్రవీత్	11
అహో విక్రమ శూరస్య రాక్షసస్యేదృశం బలమ్	
పుష్పైరివ శరైర్యఽస్య లలాటేఽస్మిన్ పరిక్షతః	12
మమాఽపి ప్రతిగృహ్ణిష్య శరాం శ్చాప గుణ చ్యుతాన్	
ఏవముక్త్యా తు సంరబ్ధః శరానాశీవిషోపమాన్	13
త్రిశిరో వక్షసి కృద్ధో నిజఘాన చతుర్దశ	
చతుర్భి స్తురగానఽస్య శరైః సన్నత పర్వభిః	14

న్యపాతయత తేజస్వీ చతుర స్తస్య వాజినః	
అష్టభిః సాయకైః సూతం రథోపస్థా న్యపాతయత్	15
రామః చిచ్ఛేద బాణేన ధ్వజం చాఽస్య సముచ్చితమ్	
తతో హత రథాత్తస్మాదుత్పతన్తం నిశాచరమ్	16
బిభేద రామ స్తం బాణై ర్ద్వదయే నోఽభవజ్జడః	
సాయకై శ్చాప్రమేయాత్మా సామర్ష స్తస్య రక్షసః	17
శిరాంస్యఽపాతయ ద్రామో వేగవద్భిః స్త్రీభిః శితైః	
స భూమౌ రుధిరోద్ధారీ రామబాణాభిపీడితః	18
న్యపతత్ పతితైః పూర్వం స్వశిరోభిర్నిశాచరః	
హతశేషా స్తతో భగ్నా రాక్షసాః ఖర సంశ్రయాః	19
ద్రవన్తి స్మ న తిష్ఠన్తి వ్యాఘ్రు త్రస్తా మ్ముగా ఇవ	
తాన్ ఖరో ద్రవతో దృష్ట్వా నివర్త్య రుషితః స్వయమ్	20
రామ మేవాభిదుద్రావ రాహుశ్చన్తమసం యథా	
<u>అష్టావింశ స్సర్గః - ఖర రామసంప్రహారః</u>	
నిహతం దూషణం దృష్ట్వా రణే త్రిశిరసా సహ	
ఖరస్యాప్యభవత్ త్రాసో దృష్ట్వా రామస్య విక్రమమ్	1
స దృష్ట్వా రాక్షసం సైన్యమవిషహ్యం మహాబలః	
హత మేకేన రామేణ త్రిశిరో దూషణావపి	2
తద్బలం హత భూయిష్ఠం విమనాః ప్రేక్ష్య రాక్షసః	
ఆససాద ఖరో రామం నముచి ర్వాసవం యథా	3
వికృప్య బలవచ్ఛాపం నారాచాన్ రక్తభోజనాన్	
ఖరశ్చిక్షేప రామాయ కృద్ధానాశీవిషానివ	4
జ్యం విధూన్వన్ సుబహుశః శిక్షయాస్త్రాణి దర్శయన్	
చకార సమరే మార్గాన్ శరై రథ గతః ఖరః	5
స సర్వాశ్చ దిశో బాణైః ప్రదిశశ్చ మహారథః	
పూరయామాస తం దృష్ట్వా రామోపి సుమహద్ధనుః	6
స సాయకై ర్దుర్విపత్రైః సస్సులింగై రివాఽగ్నిభిః	
నభశ్చకారాఽవివరం పర్జన్య ఇవ వృష్టిభిః	7

తద్భూవ శితైర్బాణైః ఖర రామ విసర్జితైః	
పర్యాకాశ మఽనాకాశం సర్వతః శర సంకులమ్	8
శరజాలావృతః సూర్యో న తదా స్మ ప్రకాశతే	
అన్యోన్య వధ సంరమ్భాదుభయోః సంప్రయుధ్యతోః	9
తతో నాలీక నారాచై స్తీక్ణాఽగ్రైశ్చ వికర్ణభిః	
ఆజఘాన ఖరో రామం తోత్రైరివ మహాద్విపమ్	10
తం రథస్థం ధనుష్పాణిం రాక్షసం పర్యవస్థితమ్	
దదృశుః సర్వభూతాని పాశహస్త మివాంతకమ్	11
హస్తారం సర్వసైన్యస్య పౌరుషే పర్యవస్థితం	
పరిశ్రాంతం మహాసత్త్వం మేనే రామం ఖర స్తదా	12
తం సింహమివ విక్రాంతం సింహవిక్రాంత గామినమ్	
దృష్ట్వా నోద్విజతే రామః సింహః క్షుద్రమ్బుగం యథా	13
తతః సూర్య నికాశేన రథేన మహతా ఖరః	
ఆససాద రణే రామం పతంగ ఇవ పావకమ్	14
తతోస్య సశరం చాపం ముష్టిదేశే మహాత్మానః	
ఖర శ్చిచ్ఛేద రామస్య దర్శయన్ పాణిలాఘవమ్	15
స పునస్త్యఽపరాన్ సప్త శరానాదాయ వర్మణి	
నిజఘాన ఖరః కృద్ధః శక్రాఽశని సమప్రభాన్	16
తత స్తత్ ప్రహతం బాణైః ఖర ముక్తైః సుపర్వభిః	
పపాత కవచం భూమౌ రామస్యాదిత్య వర్చసః	17
తతః శర సహస్రేణ రామ మఽప్రతిమౌజసం	
అర్దయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః	18
స శరైరర్పితః కృద్ధః సర్వగాత్రేషు రాఘవః	
రరాజ సమరే రామో విధూమోఽగ్నిరివ జ్వలన్	19
తతో గమ్భీర నిర్ఘాదం రామః శత్రు నిబర్హణః	
చకారాఽన్తాయ సరిపోః సజ్యమన్యన్ మహద్ధనుః	20
సుమహా ధైర్వప్లవం యత్తదఽతిస్పృష్టం మహర్షిణా	
వరం తద్ధనురుద్యమ్య ఖరం సమభిధావత	21

తతః కనక పుంఖైస్తు శరైః సన్నత పర్వభిః	
బిభేద రామః సంకృద్ధః ఖరస్య సమరే ధ్వజమ్	22
స దర్శనీయో బహుధా వికీర్ణః కాంచన ధ్వజః	
జగామ ధరణీం సూర్యో దేవతానా మివాజ్ఞయా	23
తం చతుర్భిః ఖరః కృద్ధో రామం గాత్రేషు మార్గణైః	
వివ్యాధ హృది మర్మజ్ఞో మాతంగ మివ తోమరైః	24
స రామో బహుభి ర్పాణైః ఖర కార్ముక నిస్సుతైః	
విద్ధో రుధిర సిక్తాంగో బభూవ రుషితో భృశమ్	25
స ధను ర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య పరమాహవే	
ముమోచ పరమేష్వాసః షట్ శరానఽభిలక్షితాన్	26
శిర స్యేకేన బాణేన ద్వాభ్యాం బాహ్వోరఽధార్దయత్	
త్రిభిశ్చన్ద్రాఽర్ధ వక్త్రైశ్చ వక్షస్యభిజఘాన హ	27
తతః పశ్చాన్ మహాతేజా నారాచాన్ భాస్కరోపమాన్	
జిఘాంసూ రాక్షసం కృద్ధ స్త్రయోదశ సమాదదే	28
తతోఽస్య యుగమేకేన చతుర్భి శ్చతురో హయాన్	
షష్ఠిన తు శిరః సంఖ్యే ఖరస్య రథసారథేః	29
త్రిభిస్త్రైవేణుం బలవాన్ ద్వాభ్యామఽక్షం మహాబలః	
ద్వాదశేన తు బాణేన ఖరస్య సశరం ధనుః	30
చిత్త్వా వజ్ర నికాశేన రాఘవః ప్రహసన్నివ	
త్రయోదశే నేంద్ర సమో బిభేద సమరే ఖరమ్	31
ప్రభగ్ను ధన్వా విరథో హతాఽశ్వో హతసారథిః	
గదాపాణి రవప్లుత్య తస్థౌ భూమౌ ఖర స్తదా	32
తత్ కర్మ రామస్య మహారథస్య	
సమేత్య దేవాశ్చ మహర్షయశ్చ	
అపూజయన్ ప్రాంజలయః ప్రహృష్టాః	
తదా విమానాఽగ్ర గతాః సమేతాః	33
<u>ఏకోనత్రింశ స్సర్గః - ఖర గదాభేదనం</u>	
ఖరం తు విరథం రామో గదాపాణి మఽవస్థితమ్	

మృదు పూర్వం మహాతేజాః పరుషం వాక్య మబ్రవీత్	1
గజాఽశ్వ రథ సంబాధే బలే మహతి తిష్ఠతా	
కృతం సుదారుణం కర్మ సర్వలోక జుగుప్సితమ్	2
ఉద్వేజనీయో భూతానాం నృశంసః పాపకర్మకృత్	
త్రయాణా మపి లోకానా మీశ్వరోఽపి న తిష్ఠతి	3
కర్మ లోకవిరుద్ధం తు కుర్వాణం క్షణదాచర	
తీక్ష్ణం సర్వజనో హన్తి సర్పం దుష్ట మివాగతమ్	4
లోభాత్ పాపాని కుర్వాణః కామాద్వా యో న బుధ్యతే	
హృష్టః పశ్యతి తస్యాన్తం బ్రాహ్మణీ కరకాదివ	5
వసతో దణ్డకారణ్యే తాపసాన్ ధర్మచారిణః	
కిం ను హత్వా మహాభాగాన్ ఫలం ప్రాప్స్యసి రాక్షస	6
న చిరం పాపకర్మాణః క్రూరా లోక జుగుప్సితా	
ఐశ్వర్యం ప్రాప్య తిష్ఠన్తి శీర్ణమూలా ఇవ దృమాః	7
అవశ్యం లభతే జంతుః ఫలం పాపస్య కర్మణః	
ఘోరం పర్యాగతే కాలే దృమాః పుష్పమివార్తవమ్	8
న చిరాత్ ప్రాప్యతే లోకే పాపానాం కర్మణాం ఫలమ్	
సవిషాణా మివాఽన్నానాం భుక్తానాం క్షణదాచర	9
పాప మాచరతాం ఘోరం లోకస్యాఽప్రియమిచ్ఛతామ్	
అహమాసాదితో రాజ్ఞా ప్రాణాన్ హన్తుం నిశాచర	10
అద్య హి త్వాం మయా ముక్తాః శరాః కాంచన భూషణాః	
విదార్య నిపతిష్యన్తి వల్మీక మివ పన్నగాః	11
యే త్వయా దణ్డకారణ్యే భక్షితా ధర్మచారిణః	
తానఽద్య నిహతః సంఖ్యే ససైన్యోనుగమిష్యసి	12
అద్య త్వాం విహతం బాణైః పశ్యన్తు పరమర్షయః	
నిరయస్థం విమానస్థా యే త్వయా హింసితాః పురా	13
ప్రహర త్వం యథాకామం కురు యత్నం కులాధమ	
అద్య తే పాతయిష్యామి శిర స్త్రాలఫలం యథా	14
ఏవముక్తస్తు రామేణ కృద్ధః సంరక్త లోచనః	

ప్రత్యువాచ ఖరో రామం ప్రహసన్ క్రోధ మూర్చితః	15
ప్రాకృతాన్ రాక్షసాన్ హత్వా యుద్ధే దశరథాత్మజ	
ఆత్మనా కథమాత్మాన మఽప్రశస్యం ప్రశంససి	16
విక్రాంతా బలవన్తో వా యే భవన్తి నరర్షభాః	
కథయన్తి న తే కించిత్ తేజసా స్వేన గర్వితాః	17
ప్రాకృతా స్వకృతాత్మానో లోకే క్షత్రియ పాంసనాః	
నిరర్థకం వికత్తన్తే యథా రామ వికత్తస్	18
కులం వ్యపదిశన్ వీరః సమరే కోఽభిధాస్యతి	
మృత్యుకాలే హి సంప్రాప్తే స్వయమఽప్రస్తవే స్తవమ్	19
సర్వదైవ లఘుత్వం తే కత్తనేన విదర్శితమ్	
సువర్ణ ప్రతిరూపేణ తప్తేనేవ కుశాఽగ్నినా	20
న తు మామిహ తిష్ఠన్తం పశ్యసి త్వం గదాధరమ్	
ధరాధరమివాఽకమ్ప్యం పర్వతం ధాతుభిశ్చితమ్	21
పర్యాప్తోఽహం గదాపాణి ర్హన్తుం ప్రాణాన్ రణే తవ	
త్రయాణా మపి లోకానాం పాశహస్త ఇవాన్తకః	22
కామం బహ్వాపి వక్తవ్యం త్వయి వక్ష్యామి న త్వహమ్	
అన్తం గచ్ఛేద్ధి సవితా యుద్ధ విఘ్న స్తో భవేత్	23
చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం హతాని తే	
త్వ ద్విసాశాత్ కరో మ్యేష తేషామఽశృ ప్రమార్జనమ్	24
ఇత్యుక్త్వా పరమ కృద్ధ స్తాం గదాం పరమాం గదః	
ఖర శ్చిక్షేప రామాయ ప్రదీప్తామఽశనిం యథా	25
ఖర బాహు ప్రముక్తా సా ప్రదీప్తా మహతీ గదా	
భస్మ వృక్షాంశ్చ గుల్మాంశ్చ కృత్వాగాత్ తత్సమీపతః	26
తామాపతన్తీం జ్వలితాం మృత్యు పాశోపమాం గదాం	
అన్తరిక్ష గతాం రామ శ్చిచ్ఛేద బహుధా శరైః	27
సా విశీర్ణా శరై ర్భిన్నా పపాత ధరణీతలే	
గదా మన్త్రౌషధ బలై ర్వాల్బీవ వినిపాతితా	28
<u>త్రింశ స్సర్గః - ఖర సంహారః</u>	

భిత్వా తు తాం గదాం బాణై రాఘవో ధర్మ వత్సలః స్మయమానః ఖరం వాక్యం సంరబ్ధ మిద మబ్రవీత్	1
ఏతత్తే బల సర్వస్యం దర్శితం రాక్షసాధమ శక్తి హీనతరో మత్తో వృథా త్వమ౭వగర్హసి	2
ఏషా బాణ వినిర్భిన్నా గదా భూమితలం గతా అభిధాన ప్రగల్భస్య తవ ప్రత్యయ ఘాతినీ	3
య త్వయోక్తం వినష్టానా మహమ౭శృ ప్రమార్జనమ్ రాక్షసానాం కరోమీతి మిథ్యా తద౭పి తే వచః	4
నీచస్య క్షుద్రశీలస్య మిథ్యా వృత్తస్య రక్షసః ప్రాణానపహరిష్యామి గరుత్మానమ్మతం యథా	5
అద్య తే చిన్న కంఠస్య ఫేన బుద్బుద భూషితమ్ విదారితస్య మద్బాణై ర్మహీ పాస్యతి శోణితమ్	6
పాంసు రూషిత సర్వాఙ్గః ప్రస్త న్యస్త భుజద్వయః స్వప్స్యసే గాం సమాలింగ్య దుర్లభాం ప్రమదా మివ	7
ప్రవృద్ధ నిద్రే శయితే త్వయి రాక్షస పాంసనే భవిష్య న్త్యశరణ్యానాం శరణ్యా దణ్ణకా ఇమే	8
జనస్థానే హతస్థానే తవ రాక్షసమచ్ఛరైః నిర్భయా విచరిష్యన్తి సర్వతో మునయో వనే	9
అద్య విప్రసరిష్యన్తి రాక్షసో హత బాన్ధవాః బాష్పార్థ వదనా దీనా భయా ద౭న్యభయావహాః	10
అద్య శోక రసజ్ఞా స్తా భవిష్యన్తి నిరర్థకాః అనురూప కులాః పత్నీ యాసాం త్వం పతిరీద్యశః	11
నృశంస శీల క్షుద్రాత్మాన్ నిత్యం బ్రాహ్మణ కంటక యత్కృతే శంకితైర౭గ్నౌ మునిభిః పాత్యతే హవిః	12
త మేవమభిసంరబ్ధం బృవాణం రాఘవం రణే ఖరో నిర్భర్త్యయామాస రోషాత్ ఖరతర స్వనః	13
దృఢం ఖల్వ౭వలిష్టోసి భయేష్య౭పి చ నిర్భయః వాచ్యా౭వాచ్యం తతో హి త్వం మృత్యువశ్యో న బుద్ధ్యసే	14

కాలపాశ పరిక్షిప్తా భవన్తి పురుషా హి యే	
కార్యాఽకార్యం న జానన్తి తే నిరస్త షడిన్ద్రియాః	15
ఏవముక్త్యా తతో రామం సంరుద్య భృకుటిం తతః	
స దదర్శ మహాసాలమఽవిదూరే నిశాచరః	16
రణే ప్రహరణస్యాద్ధే సర్వతో హ్యవలోకయన్	
స తముత్పాటయామాస సంద్యశ్య దశనచ్ఛదమ్	17
తం సముత్పాట్య బాహుభ్యాం వినద్య చ మహాబలః	
రామ ముద్దిశ్య చిక్షేప హత స్త్వ మితి చాబ్రవీత్	18
త మాపతన్తం బాణామై శ్చిత్త్వా రామః ప్రతాపవాన్	
రోష మాహారయ త్తీవ్రం నిహన్తుం సమరే ఖరమ్	19
జాత స్వేద స్తతో రామో రోషాద్రక్తాన్త లోచనః	
నిర్భిభేద సహస్రేణ బాణానాం సమరే ఖరమ్	20
తస్య బాణాన్తరాద్రక్తం బహుసుస్రావ ఫేనిలమ్	
గిరేః ప్రస్తవణ స్యేవ తోయధారా పరిస్తవః	21
విహ్వలః సకృతో బాణైః ఖరో రామేణ సంయుగే	
మత్తో రుధిర గన్ధేన త మేవాఽభ్యద్రవ ద్ధృతమ్	22
తమాపతన్తం సంరబ్ధం కృతాఽస్త్రో రుధిరాప్లుతమ్	
అపాసర్పత్ ప్రతిపదం కించిత్ త్వరిత విక్రమః	23
తతః పావక సంకాశం వధాయ సమరే శరమ్	
ఖరస్య రామో జగ్రాహ బ్రహ్మాదణ్ణ మివాఽపరమ్	24
స తం దత్తం మఘవతా సురరాజేన ధీమతా	
సందధే చాపి ధర్మాత్మా ముమోచ చ ఖరం ప్రతి	25
స విముక్తో మహాబాణో నిర్హత సమ నిస్స్వనః	
రామేణ ధనురాయమ్య ఖరస్యోరసి చాఽపతత్	26
స పపాత ఖరో భూమౌ దహ్యమానః శరాఽగ్నినా	
రుద్రేణేవ వినిర్దగ్ధః శ్వేతారణ్యే యథాంతకః	27
స వృత్ర ఇవ వజ్రేణ ఫేనేన నముచిర్యథా	
బలో వేన్ద్రాఽశని హతో నిపపాత హతః ఖరః	28

తతో రాజర్షయః సర్వే సంగతాః పరమర్షయః	
సభాజ్య ముదితా రామ మిదం వచన మబ్బవన్	29
ఏతదర్థం మహాభాగ మహీన్ద్రః పాకశాసనః	
శరభంగాశ్రమం పుణ్య మాజగామ పురందరః	30
ఆనీత స్త్వ మిమందేశ ముపాయేన మహర్షిభిః	
ఏషాం వధార్థం క్రూరాణాం రక్షసాం పాప కర్మణామ్	31
తదిదం నః కృతం కార్యం త్వయా దశరథాత్మజ	
సుఖం ధర్మం చరిష్యన్తి దణ్డకేషు మహర్షయః	32
ఏతస్మిన్నంతరే దేవాః చారణైః సహ సంగతాః	
దున్దుభీం శ్చాఽభినిష్నుంతః పుష్పవర్షం సమంతతః	33
రామస్యోపరి సంహృష్టా వవృషు ర్విస్మితా స్తదా	
అర్ధాఽధిక ముహూర్తేన రామేణ నిశితైః శరైః	34
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం	
ఖర దూషణ ముఖ్యానాం నిహతాని మహాహవే	35
ఆహో బత మహాత్కర్మ రామస్య విదితాత్మనః	
అహో వీర్య మహో దాక్ష్యం విష్ణోరివ హి దృశ్యతే	36
ఇత్యేవ ముక్త్యా తే సర్వే యయు ర్దేవా యథాగతం	
ఏతస్మిన్నంతరే వీరో లక్ష్మణః సహసీతయా	37
గిరి దుర్గా ద్వినిష్క్రమ్య సంవివేశాశ్రమం సుఖీ	
తతో రామస్తు విజయీ పూజ్యమానో మహర్షిభిః	38
ప్రవివేశాశ్రమం వీరో లక్ష్మణేనాఽభిపూజితః	
తం దృష్ట్వా శతృహన్తారం మహర్షీణాం సుఖావహమ్	39
బభూవ హృష్టా వైదేహీ భర్తారం పరిషస్వజే	
ముదా పరమయా యుక్తా దృష్ట్వా రక్షోగణాన్ హతాన్	40
రామం చైవావ్యయమ్ దృష్ట్వా తుతోష జనకాత్మజా	
తతస్సు తం రాక్షససంఘ మర్దనం	
సభాజ్యమానం ముదితై ర్మహర్షిభిః	
పునః పరిష్వజ్య శశిప్రభాననా	

బభూవ హృష్టా జనకాత్మజా తదా	41
ఏకత్రింశ స్సర్గః - రావణ ఖరవృత్తోపలమ్భః	
త్వరమాణః తతో గత్వా జనస్థానాదకంపనః	
ప్రవిశ్య లంకాం వేగేన రావణం వాక్య మబ్రవీత్.	1
జనస్థాన స్థితా రాజన్ రాక్షసా బహవో హతాః	
ఖరశ్చ నిహతః సంఖ్యే కథంచిదఽహమాగతః	2
ఏవముక్తో దశగ్రీవః కృద్ధః సంరక్త లోచనః	
అకంపన మువాచేదం నిర్దహా ని్నీవ చక్షుషా	3
కేన రమ్యం జనస్థానం హతం మమ పరాఽసునా	
కో హి సర్వేషు లోకేషు గతిం నాఽధిగమిష్యతి	4
న హి మే విప్రియం కృత్వా శక్యం మఘవతా సుఖం	
ప్రాప్తుం వైశ్రవణే నాఽపి న యమేన న విష్ణునా	5
కాలస్య చాప్యఽహం కాలో దహేయమపి పావకం	
మృత్యుం మరణ ధర్మేణ సంయోజయతు ముత్సహే	6
దహేయ మఽపి సంకృద్ధ స్తేజసాదిత్య పావకౌ	
వాతస్య తరసా వేగం నిహన్తు మహా ముత్సహే	7
తథా కృద్ధం దశగ్రీవం కృతాంజలిరఽకంపనః	
భయాత్ సందిగ్ధయా వాచా రావణం యాచతేఽభయం	8
దశగ్రీవోఽభయమ్ తస్మై ప్రదదౌ రక్షసాం వరః	
స విస్రబ్ధోబ్రవీ ద్వాక్య మసందిగ్ధ మకంపనః	9
పుత్రో దశరథస్యాఽస్తి సింహ సంహననో యువా	
రామో నామ వృష స్కంధో వృత్తాయత మహాభుజః	10
వీరః పృథుయశాః శ్రీమానతుల్య బల విక్రమః	
హతం తేన జనస్థానం ఖరశ్చ సహదూషణః	11
అకంపన వచః శృత్వా రావణో రాక్షసాఽధిపః	
నాగేంద్ర ఇవ నిశ్శస్య వచనం చేద మబ్రవీత్	12
స సురేంద్రేణ సంయుక్తో రామః సర్వాఽమరైః సహ	
ఉపయాతో జనస్థానం బ్రూహి కచ్చిదఽకంపన	13

రావణస్య పునర్వాక్యం నిశమ్య తదంకపనః	
ఆచచక్షే బలం తస్య విక్రమం చ మహాత్మనః	14
రామో నామ మహాతేజా శ్రేష్ఠః సర్వధనుష్మతాం	
దివ్యాఽస్త్ర గుణ సంపన్నః పురందర సమో యుధి	15
తస్యాఽనురూపో బలవాన్ రక్తాఽక్షో దుందుభి స్వనః	
కనీయాన్ లక్ష్మణో నామ బ్రాతా శశినిభాఽననః	16
స తేన సహ సంయుక్తః పావకేనాఽనిలో యథా	
శ్రీమాన్ రాజవర స్తేన జనస్థానం నిపాతితం	17
నైవదేవ మహాత్మానో నాఽత్ర కార్యా విచారణా	
శరా రామేణ తూ త్స్పృష్టాః రుక్మపుంఖాః పతత్రిణః	18
సర్వాః పంచాననా భూత్వా భక్షయంతి స్మ రాక్షసాన్	
యేన యేన చ గచ్ఛంతి రాక్షసా భయ కర్షితాః	19
తేన తేన స్మ పశ్యంతి రామ మేవాఽగ్రతః స్థితం	
ఇత్థం వినాశిత స్తేన జనస్థానం తవాఽనఘ	20
అకంపన వచః శృత్వా రావణో వాక్య మబ్రవీత్	
జనస్థానం గమిష్యామి హస్తుం రామం సలక్ష్మణం	21
అథైవ ముక్తే వచనే ప్రోవాచేదమఽకంపనః	
శృణు రాజన్ యథా వృత్తం రామస్య బల పౌరుషం	22
అసాధ్యః కుపితో రామో విక్రమేణ మహాయశాః	
ఆపగాయాః సుపూర్ణాయా వేగం పరిహరేత్ శరైః	23
సతార గ్రహ నక్షత్రం నభాశ్చాఽప్యవసాదయేత్	
అసౌ రామస్తు మజ్జంతీం శ్రీమానఽభ్యుద్ధరేత్ మహీం	24
భిత్వా వేలాం సముద్రస్య లోకానాప్లావయేద్విభుః	
వేగంవాఽపి సముద్రస్య వాయుం వా విధమేత్ శరైః	25
సంహృత్య వా పున ర్లోకాన్ విక్రమేణ మహాయశాః	
శక్తః స పురుషవ్యాఘ్రః స్రష్టుం పునరఽపి ప్రజాః	26
నహి రామో దశగ్రీవ శక్యో జేతుం త్వయా యుధి	
రక్షసాం వాఽపి లోకేన స్వర్గః పాపజనై రివ	27

న తం వధ్య మహంమన్యే సర్వైర్దేవాఽసురైరపి	
అయం తస్య వధోపాయ స్తం మమైకమనాః శృణు	28
భార్యా తస్యోత్తమా లోకే సీతా నామ సుమధ్యమా	
శ్యామా సమ విభక్తాంగీ స్తీరత్నం రత్నభూషితా	29
నైవ దేవీ న గంధర్వీ నాఽప్సరా నాఽపి దానవీ	
తుల్యా సీమంతినీ తస్యా మానుషీషు కుతో భవేత్	30
తస్యాఽపహర భార్యాం త్వం ప్రమథ్య తు మహావనే	
స తయా రహితః కామీ రామో హాస్యతి జీవితం	31
అరోచయత తద్వాక్యం రావణో రాక్షసాఽధిపః	
చింతయిత్వా మహాబాహురఽకంపన మువాచ హ	32
బాఙ్గం కల్యం గమిష్యామి హ్యేకః సారథినా సహ	
ఆనయిష్యామి వైదేహీ మిమాం హృష్టో మహాపురీం	33
అధైవ ముక్త్యా ప్రయయౌ ఖరయుక్తేన రావణః	
రథేనాదిత్య వర్ణేన దిశః సర్వాః ప్రకాశయన్	34
స రథో రాక్షసేంద్రస్య నక్షత్ర పథగో మహాన్	
సంచార్యమాణః శుశుభే జలదే చంద్రమా ఇవ	35
స మారీచాశ్రమం ప్రాప్య తాటకేయ ముపాగమత్	
మారీచే నాఽర్చితో రాజా భక్త్య భోజ్యైరఽమానుషైః	36
తం స్వయం పూజయిత్వాతు ఆసనే నోదకేన చ	
అర్థోపహితయా వాచా మారీచో వాక్య మబ్రవీత్	37
కచ్చిత్ సుకుశలం రాజన్ లోకానాం రాక్షసేశ్వర	
ఆశంకే నాథ జానే త్వం యతస్తూర్ణ మిహాగతః	38
ఏవముక్తో మహాతేజా మారీచేన స రావణః	
తతః పశ్చాదిదం వాక్యమబ్రవీ ద్వాక్య కోవిదః	39
ఆరక్షో మే హత స్తాత రామేణాఽక్లిష్ట కర్మణా	
జనస్థాన మఽవధ్యం తత్ సర్వం యుధి నిపాతితం	40
తస్య మే కురు సాచివ్యం తస్య భార్యాఽపహరణే	
రాక్షసేంద్ర వచః శృత్వా మారీచో వాక్య మబ్రవీత్	41

ఆఖ్యాతా కేన సీతా సా మిత్రరూపేణ శతృణా	
త్వయా రాక్షసశార్దూల కో న నందతి నిందితః	42
సీతామిహానయ స్వేతి కోబ్రవీతి బ్రవీహి మే	
రక్షో లోకస్య సర్వస్య కే శృంగం చేచ్ఛతు మిచ్ఛతి	43
ప్రోత్సాహయతి కశ్చ త్త్వాం స హి శతృరఽసంశయః	
ఆశీవిష ముఖా ధ్ధంష్ట్రాముద్ధర్తుం చేచ్ఛతి త్వయా	44
కర్మణా తేన కేనాఽపి కాపథం ప్రతిపాదితః	
సుఖ సుప్తస్య తే రాజన్ ప్రహృతం కేన మూర్ధని	45
విశుద్ధ వంశాభిజనాఽగ్ర హస్తః	
తేజో మదః సంస్థిత దోర్విషాణః	
ఉదీక్షీతుం రావణ నేహ యుక్తః	
స సంయుగే రాఘవ గంధ హస్తీ	46
అసౌ రణాంత స్థితి సంధి వాలో	
విదగ్ధ రక్షో మృగ హా నృసింహః	
సుప్త స్వయా బోధయితుం న యుక్తః	
శరాంగ పూర్ణో నిశితాఽసి దంష్ట్రః	47
చాపావహారే భుజ వేగ పంకే	
శరోర్మి మాల్ సుమహాహవౌషే	
న రామ పాతాళ ముఖేతి ఘోరే	
ప్రస్కందితుం రాక్షసరాజ యుక్తం	48
ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర	
లంకాం ప్రసన్నో భవ సాధు గచ్ఛ	
త్వం స్వేషు దారేషు రమస్వ నిత్యం	
రామః సభార్యో రమతాం వనేషు	49
ఏవముక్తో దశగ్రీవో మారీచేన స రావణః	
న్యవర్తత పురీం లంకాం వివేశ చ గృహోత్తమం	50
<u>ద్వాత్రింశ స్సర్గః - శూర్పణఖోద్వయమః</u>	
తతః శూర్పణఖా దృష్ట్వా సహస్రాణి చతుర్దశ	

హతా నేకేన రామేణ రక్షసాం భీమ కర్మణామ్	1
దూషణం చ ఖరంచైవ హతం త్రిశిరసా సహ	
దృష్ట్వా పున ర్మహానాదం ననాద జలదోయథా	2
సా దృష్ట్వా కర్మ రామస్య కృతమ౭న్యైః సుదుష్కరమ్	
జగామ పరమోద్విగ్నా లంకాం రావణ పాలితామ్	3
సా దదర్శ విమానా౭గ్రే రావణం దీప్త తేజసం	
ఉపోపవిష్టం సచివైః మరుద్భి రివ వాసవమ్	4
ఆసీనం సూర్య సంకాశే కాంచనే పరమాసనే	
రుక్మవేదిగతం ప్రాజ్యం జ్వలన్త మివ పావకమ్	5
దేవ గన్ధర్వ భూతానామ్ ఋషీణాం చ మహాత్మనామ్	
అజేయం సమరే శూరం వ్యాత్రానన మివా౭న్తకమ్	6
దేవా౭సుర విమర్దేషు వజ్రా౭శని కృత వ్రణమ్	
ఐరావత విషాణా౭గ్రై రుత్కృష్ట కిణ వక్షసం	7
వింశ ద్భుజం దశగ్రీవం దర్శనీయ పరిచ్ఛదమ్	
విశాల వక్షసం వీరం రాజలక్షణ శోభితమ్	8
స్నిగ్ధ వైడూర్య సంకాశం తప్త కాంచన కుణ్డలమ్	
సుభుజం శుక్ల దశనం మహాస్యం పర్వతోపమమ్	9
విష్ణుచక్ర నిపాతైశ్చ శతశో దేవ సంయుగే	
అన్యైః శస్త్ర ప్రహారైశ్చ మహాయుద్ధేషు తాడితం	10
ఆహతాంగం సమస్తైశ్చ దేవ ప్రహరణై స్తథా	
అక్షోభ్యాణాం సముద్రాణాం క్షోభణం క్షీప్ర కారిణమ్	11
క్షేప్తారం పర్వతాగ్రాణాం సురాణాం చ ప్రమర్దనమ్	
ఉచ్ఛేత్తారం చ ధర్మాణాం పరదారాభిమర్శనమ్	12
సర్వదివ్యాస్త్ర యోక్తారం యజ్ఞ విఘ్నకరం సదా	
పురీం భోగవతీం ప్రాప్య పరాజిత్య చ వాసుకిమ్	13
తక్షకస్య ప్రియాం భార్యాం పరాజిత్య జహార యః	
కైలాసం పర్వతం గత్వా విజిత్య నర వాహనమ్	14
విమానం పుష్పకం తస్య కామగం వై జహార యః	

వనం చైత్రరథం దివ్యం నలినీం నన్దనం వనమ్	15
వినాశయతి యః క్రోధాద్దేవోద్యానాని వీర్యవాన్	
చన్ద్ర సూర్యౌ మహాభాగా పుత్తిష్ఠన్తౌ పరంతపౌ	16
నివారయతి బాహుభ్యాం యః శైల శిఖరోపమః	
దశవర్ష సహస్రాణి తప స్తప్త్యా మహావనే	17
పురా స్వయమ్భువే ధీరః శిరాం స్యుపజహార యః	
దేవ దానవ గన్ధర్వ పిశాచ పతగోరగైః	18
అభయం యస్య సంగ్రామే మృత్యుతో మానుషా దృతే	
మన్తై రఽభిష్ఠుతం పుణ్యమఽధ్వరేషు ద్విజాతిభిః	19
హవిర్దానేషు యః సోమముపహన్తి మహాబలః	
ఆప్త యజ్ఞహరం క్రూరం బ్రహ్మిష్ఠుం దుష్ట చారిణమ్	20
కర్కశం నిరఽనుక్రోశం ప్రజానా మఽహితే రతమ్	
రావణం సర్వభూతానాం సర్వలోక భయావహమ్	21
రాక్షసీ భ్రాతరం శూరం సా దదర్శ మహాబలమ్	
తం దివ్య వస్త్రాభరణం దివ్య మాలోప శోభితమ్	22
ఆసనే సూపవిష్టం చ కాలకాల మివోద్యతం	
రాక్షసేన్ద్రం మహాభాగం పౌలస్య కుల నన్దనమ్	23
రావణం శత్రు హన్తారం మన్త్రిభిః పరివారితం	
అభిగమ్యాబ్రవీ ద్వాక్యం రాక్షసీ భయ విహ్వలా	24
తమబ్రవీ ద్దీప్త విశాల లోచనం	
ప్రదర్శయిత్వా భయ మోహ మూర్ఛితా	
సుదారుణం వాక్యమఽభీత చారిణీ	
మహాత్మనా శూర్పణఖా విరూపితా	25
త్రయస్తింశ స్సర్గః - రావణ నిందా	
తతః శూర్పణఖా దీనా రావణం లోక రావణమ్	
అమాత్య మధ్యే సంకృద్ధా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్	1
ప్రమత్తః కామ భోగేషు స్వైర వృత్తో నిరంకుశః	
సముత్పన్నం భయం ఘోరం బోద్ధవ్యం నాఽవబుధ్యసే	2

సక్తం గ్రామ్యేషు భోగేషు కామవృత్తం మహీపతిమ్	
లుట్టం న బహు మన్యస్తే శ్మశానాఽగ్ని మివ ప్రజాః	3
స్వయం కార్యాణి యః కాలేనాఽనుతిష్ఠతి పార్థివః	
స తు వై సహ రాజ్యేన తైశ్చ కార్ష్యే ర్వివశ్యతి	4
అయుక్తచారం దుర్దర్శ మఽస్వాధీనం నరాధిపమ్	
వర్షయన్తి నరా దూరా న్నుదీ పంక మివ ద్విపాః	5
యే న రక్షన్తి విషయమఽస్వాధీనా నరాధిపాః	
తే న వృద్ధ్యా ప్రకాశస్తే గిరయః సాగరే యథా	6
ఆత్మవద్భిర్విగృహ్య త్వం దేవ గన్ధర్వ దానవైః	
అయుక్తచార శ్చపలః కథం రాజా భవిష్యసి	7
త్వం తు బాల స్వభావశ్చ బుద్ధి హీనశ్చ రాక్షస	
జ్ఞాతవ్యం తు న జానీషి కథం రాజా భవిష్యసి	8
యేషాం చారశ్చ కోశశ్చ నయశ్చ జయతాం వర	
అస్వాధీనా నరేన్ద్రాణాం ప్రాకృతై స్తే జనైః సమాః	9
యస్మాత్ పశ్యన్తి దూరస్థాన్ సర్వాన్దాన్ నరాధిపాః	
చారేణ తస్మా దుచ్యన్తే రాజానో దీర్ఘ చక్షుషః	10
అయుక్తచారం మన్యే త్వాం ప్రాకృతైః సచివై ర్స్వతమ్	
స్వజనం చ జనస్థానం హతం యో నాఽవబుధ్యసి	11
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం క్రూర కర్మణామ్	
హతా న్యేకేన రామేణ ఖరశ్చ సహదూషణః	12
ఋషీణా మఽభయం దత్తం కృత క్షేమాశ్చ దణ్డకాః	
ధర్షితం చ జనస్థానం రామేణాఽక్లిష్ట కర్మణా	13
త్వం తు లుట్టః ప్రమత్తశ్చ పరాధీనశ్చ రావణ	
విషయే స్వే సముత్పన్నం భయం యో నాఽవబుధ్యసి	14
తీక్ష్ణ మఽల్ప ప్రదాతారం ప్రమత్తం గర్వితం శరమ్	
వ్యసనే సర్వభూతాని నాఽభిధావన్తి పార్థివమ్	15
అతిమానిన మఽగ్రాహ్య మాత్మసంభావితం నరమ్	
క్రోధినం వ్యసనే హన్తి స్వజనోఽపి మహీపతిమ్	16

నాఁనుతిప్పతి కార్యాణి భయేషు న బిభేతి చ	
క్షిప్రం రాజ్య చ్యుతో దీన స్తుణై స్తుల్యో భవే దిహ	17
శుష్టైః కాష్టై ర్భవేత్ కార్యం లోష్టైరపి చ పాంసుభిః	
న తు స్థానాత్ పరిభ్రష్టైః కార్యం స్యా ద్వసుధాఽధిపైః	18
ఉపభుక్తం యథా వాసః స్రజో వా మృదితా యథా	
ఏవం రాజ్య త్సరిభ్రష్టైః సమర్థోఽపి నిరర్థకః	19
అప్రమత్తశ్చ యో రాజా సర్వజ్ఞో విజితేంద్రియః	
కృతజ్ఞో ధర్మశీలశ్చ స రాజా తిష్ఠతే చిరమ్	20
నయనాభ్యాం ప్రసుప్తోఽపి జాగర్తి నయ చక్షుషా	
వ్యక్త క్రోధ ప్రసాదశ్చ స రాజా పూజ్యతే జనైః	21
త్వం తు రావణ దుర్బుద్ధి ర్గుణైరేతై ర్వివర్జితః	
యస్య తేఽవిదితశ్చార్థైః రక్షసాం సుమహాన్ వధః	22
పరావమంతా విషయేషు సంగతో	
న దేశ కాల ప్రవిభాగ తత్త్వ విత్	
అయుక్త బుద్ధి ర్గుణ దోష నిశ్చయే	
విపన్నరాజ్యో న చిరా ద్విపత్స్యసే	23
ఇతి స్వ దోషాన్ పరికీర్తితాం స్తయా	
సమీక్ష్య బుద్ధ్యా క్షణదాచరేశ్వరః	
ధనేన దర్పేణ బలేన చాఽన్వితో	
విచింతయామాస చిరం స రావణః	24
<u>చతుస్త్రింశ స్సర్గః - సీతాహరణోపదేశః</u>	
తతః శూర్పణఖాం కృద్ధాం బృవతీం పరుషం వచః	
అమాత్య మధ్యే సంకృద్ధః పరిపప్రచ్ఛ రావణః	1
కశ్చ రామః కథం వీర్యః కిం రూపః కిం పరాక్రమః	
కిమర్థం దణ్ణకారణ్యం ప్రవిష్టః స దురాసదమ్	2
ఆయుధం కిం చ రామస్య నిహతా యేన రాక్షసాః	
ఖరశ్చ నిహతం సంఖ్యే దూషణ స్త్రీశిరా స్తథా	3
ఇత్యుక్తా రాక్షసేన్ద్రేణ రాక్షసీ క్రోధ మూర్ఛితా	

తతో రామం యథా తత్త్వమాఖ్యాతు ముపచక్రమ్	4
దీర్ఘబాహుర్విశాలాక్ష శ్చీరకృష్ణాఽజినామ్బరః	
కన్దర్ప సమరూపశ్చ రామో దశరథాత్మజః	5
శక్ర చాప నిభం చాపం వికృష్య కనకాంగదమ్	
దీప్తాన్ ఓపతి నారాచాన్ సర్పానివ మహావిషాన్	6
నాఽఽదదానం శరాన్ ఘోరాన్నముంచంతం మహాబలమ్	
న కార్ముకం వికర్షంతం రామం పశ్యామి సంయుగే	7
హన్యమానం తు తత్ సైన్యం పశ్యామి శరవృష్టిభిః	
ఇన్ద్రేణైవోత్తమం సస్యమాహతం త్వఽశ్మవృష్టిభిః	8
రక్షసాం భీమవీర్యాణాం సహస్రాణి చతుర్దశ	
నిహతాని శరై స్తీక్ణై స్తేనైకేన పదాతినా	9
అర్ధాఽధిక ముహూర్తేన ఖరశ్చ సహదూషణః	
ఋషీణా మభయం దత్తం కృత క్షేమాశ్చ దణ్డకాః	10
ఏకా కథంచిన ముక్తాఽహం పరిభూయ మహాత్మనా	
స్త్రీ వధం శంకమానేన రామేణ విదితాత్మనా	11
భ్రాతా చాఽస్య మహాతేజా గుణత స్థుల్య విక్రమః	
అనురక్తశ్చ భక్తశ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్	12
అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాన్తో బుద్ధిమాన్ బలీ	
రామస్య దక్షిణో బాహుః నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః	13
రామస్య తు విశాలాక్షీ పూర్ణేందు సదృశాననా	
ధర్మపత్నీ ప్రియా భర్తుః నిత్యం ప్రియ హితేరతా	14
సా సుకేశీ సునాసోరూః సురూపా చ యశస్వినీ	
దేవతేవ వనస్యాఽస్య రాజతే శ్రీరివాఽపరా	15
తప్త కాంచన వర్ణాభా రక్తతుంగ నఖీ శుభా	
సీతా నామ వరారోహ వైదేహీ తనుమధ్యమా	16
నైవ దేవీ న గన్ధర్వీ న యక్షీ న చ కిన్నరీ	
నైవం రూపా మయా నారీ దృష్ట పూర్వా మహీతలే	17
యస్య సీతా భవే ద్భార్యా యం చ హృష్టా పరిష్పజేత్	

అతిజీవేత్ స సర్వేషు లోకేష్వఽపి పురందరాత్	18
సా సుశీలా వపుః శ్లాఘ్య రూపేణాఽప్రతిమా భువి	
తవాఽనురూపా భార్యా సా త్వం చ తస్యా స్తథా పతిః	19
తాం తు విస్తీర్ణ జఘనాం పీన శ్రోణి పయోధరామ్	
భార్యార్థే తు తవాఽనేతుముద్యతాహం వరాననామ్	20
విరూపితాఽస్మి క్వారేణ లక్ష్మణేన మహాభుజ	
తాం తు దృష్ట్వాఽద్య వైదేహీం పూర్ణచంద్ర నిభాననామ్	21
మన్మథస్య శరాణాం వై త్వం విధేయో భవిష్యసి	
యది తస్యామభిప్రాయో భార్యార్థే తవ జాయతే	22
శీఘ్ర ముద్ధియతాం పాదో జయార్థ మిహ దక్షిణః	
కురు ప్రీయం తథా తేషాం రక్షసాం రాక్షసేశ్వర	23
వధాత్తస్య నృశంసస్య రామస్యాశ్రమ వాసినః	
తం శరై ర్నిశితై ర్హత్వా లక్ష్మణం చ మహారథమ్	24
హత నాథాం సుఖం సీతాం యథావ దుపభోక్ష్యసి	
రోచతే యది తే వాక్యం మమైత ద్రాక్షసేశ్వర	25
క్రియతాం నిర్విశంకేన వచనం మమ రావణ	
విజ్ఞాయే హాత్మ శక్తిం చ హ్రీయతా మఽబలా బలాత్	26
సీతా సర్వానవద్యాంగీ భార్యార్థే రాక్షసేశ్వర	
నిశమ్య రామేణ శరై రఽజిహ్మగైః	
హతాన్ జనస్థాన గతాన్ నిశాచరాన్	
ఖరం చ బుద్ధ్వా నిహతం చ దూషణం	
త్వమత్ర కృత్యం ప్రతిపత్తు మర్హసి	27
<u>పంచ త్రింశ స్సర్గః - మారీచాశ్రమ పునర్గమనం</u>	
తతః శూర్పణఖా వాక్యం త చ్ఛ్చత్వా రోమహర్షణమ్	
సచివానభ్యనుజ్ఞాయ కార్యం బుద్ధ్వా జగామ సః	1
తత్ కార్య మఽనుగమ్యాథ యథావదుపలభ్య చ	
దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలమ్	2
ఇతి కర్తవ్య మిత్యేవ కృత్వా నిశ్చయ మాత్మనః	

స్థిర బుద్ధి స్తో రమ్యాం యానశాలా ముపాగమత్	3
యానశాలాం తతో గత్వా ప్రచ్ఛన్నో రాక్షసాధిపః	
సూతం సంచోదయామాస రథః సంయోజ్యతా మితి	4
ఏవముక్తః క్షణే నైవ సారథి ర్లఘువిక్రమః	
రథం సంయోజయామాస తస్యాఽభిమత ముత్తమమ్	5
కాంచనం రథమాస్థాయ కామగం రత్న భూషితమ్	
పిశాచ వదనైర్ముక్తం ఖరైః కనక భూషణైః	6
మేఘప్రతిమ నాదేన స తేన ధనదాఽనుజః	
రాక్షసాధిపతిః శ్రీమాన్ యయౌ నదనదీపతిమ్	7
స శ్వేత వాలవ్యజనః శ్వేత చ్ఛత్రో దశాననః	
స్నిగ్ధ వైడూర్య సంకాశ స్తప్త కాంచన కుండలః	8
వింశ ద్భుజో దశగ్రీవః దర్శనీయ పరిచ్ఛదః	
త్రిదశాఽరి ర్మునీంద్రఘ్నో దశశీర్ష ఇవాద్రిరాట్	9
కామగం రథమాస్థాయ శుశుభే రాక్షసేశ్వరః	
విద్యున్మణ్డలవాన్ మేఘః సబలాక ఇవామ్బరే	10
స శైలం సాగరానూపం వీర్యవా నఽవలోకయన్	
నానాపుష్ప ఫలై ర్స్వక్షైరఽనుకీర్ణం సహస్రశః	11
శీత మంగళ తోయాభిః పద్మినీభిః సమన్తతః	
విశాలైరాశ్రమపదై ర్వేదిమద్భిరలంకృతమ్	12
కదల్యటవి సంబాధం నారికేరోప శోభితమ్	
సాలై స్తాలై స్తమాలైశ్చ పుష్పితై స్తరుభి ర్స్వతం	13
నాగైః సుపర్ణై ర్గన్ధర్వైః కిన్నరైశ్చ సహస్రశః	
ఆజై ర్వైఖానసై ర్దూమై ర్వాలఖిల్యై ర్మరీచిపైః	14
అత్యంత నియతాహారైః శోభితం పరమర్షిభిః	
జిత కామైశ్చ సిద్ధైశ్చ చారణై శ్చోపశోభితమ్	15
దివ్యాభరణ మాల్యాభి ర్దివ్యరూపాభి రావృతమ్	
క్రీడారతి విదిష్ణాభిరప్సరోభిః సహస్రశః	16
సేవితం దేవపత్నీభిః శ్రీమతీభిరుపాసితం	

దేవ దానవ సంఘైశ్చ చరితంత్వఽమృతాశిభిః	17
హంస క్రౌంచ ప్లవా కీర్ణం సారసైః సంప్రణాదితమ్	
వైడూర్య ప్రస్తరం రమ్యం స్నిగ్ధం సాగర తేజసా	18
పాణ్డరాణి విశాలాని దివ్యమాల్య యుతాని చ	
తూర్య గీతాఽభిజుష్టాని విమానాని సమస్తతః	19
తపసా జిత లోకానాం కామగాన్యఽభిసంపతన్	
గన్ధర్వాఽప్పరసశ్చైవ దదర్శ ధనదాఽనుజః	20
నిర్యాస రసమూలానాం చన్దనానాం సహస్రశః	
వనాని పశ్యన్ సౌమ్యాని పూణ తృప్తి కరాణి చ	21
అగరూణాం చ ముఖ్యానాం వనాన్యపవనాని చ	
తక్కోలానాం చ జాత్యానాం ఫలానాం చ సుగన్ధినామ్	22
పుష్పాణి చ తమాలస్య గుల్మాని మరిచస్య చ	
ముక్తానాం చ సమూహాని శుష్కమాణాని తీరతః	23
శంఖానాం ప్రస్తరం చైవ ప్రవాల నిచయం తథా	
కాంచనాని చ శైలాని రాజతాని చ సర్వశః	24
ప్రస్థవాణి మనోజ్ఞాని ప్రసన్నాని ప్రాదాని చ	
ధనధాన్యోపపన్నాని స్త్రీరత్నై రావృతాని చ	25
హస్త్యఽశ్వ రథ గాఢాని నగరాణ్యఽవలోకయన్	
తం సమం సర్వతః స్నిగ్ధం మృదుసంస్పర్శ మారుతమ్	26
అనూపం సిన్ధు రాజస్య దదర్శ త్రిదివోపమమ్	
తత్రాపశ్యత్ స మేఘాభం న్యగ్రోధమ్ ఋషిభి ర్ఘృతమ్	27
సమన్తాద్యస్య తాః శాఖాః శత యోజనమాయతాః	
యస్య హస్తిన మాదాయ మహాకాయం చ కచ్ఛపమ్	28
భక్షార్థం గరుడః శాఖా మాజగామ మహాబలః	
తస్య తాం సహసా శాఖాం భారేణ పతగోత్తమః	29
సుపర్ణః పర్ణ బహుళాం బభంజ చ మహాబలః	
తత్ర వైఖానసా మాషా వాలఖిల్యా మరీచిపాః	30
ఆజా బభూవు ర్ధూమ్రాశ్చ సంగతాః పరమర్షయః	

తేషాం దయార్థం గరుడ స్త్రాం శాఖాం శతయోజనామ్	31
భగ్నా మాదాయ వేగేన తౌ చోభౌ గజ కచ్చపౌ	
ఏక పాదేన ధర్మాత్మా భక్షయిత్వా తదామిషమ్	32
నిషాద విషయం హత్వా శాఖయా పతగోత్తమః	
ప్రహర్ష మఽతులం లేభే మోక్షయిత్వా మహామునీన్	33
స తేనైవ ప్రహర్షేణ ద్విగుణీకృత విక్రమః	
అమృతాఽఽనయనార్థం వై చకార మతిమాన్ మతిమ్	34
అయో జాలాని నిర్మధ్య భిత్త్వా రత్నమయం గృహం	
మహీస్త్ర భవనా ధుప్త మాజహారాఽమృతం తతః	35
తం మహర్షి గణై ర్జుష్టం సుపర్ణ కృత లక్షణమ్	
నామ్నా సుభద్రం న్యగ్రోధం దదర్శ ధనదాఽనుజః	36
తం తు గత్వా పరం పారం సముద్రస్య నదీపతేః	
దదర్శాశ్రమ మేకాస్తే రమ్యే పుణ్యే వనాఽన్తరే	37
తత్ర కృష్ణాఽజినధరం జటా వల్కల ధారిణమ్	
దదర్శ నియతాహారం మారీచం నామ రాక్షసం	38
రావణ స్తం సమాగమ్య విధివతీ తేన రక్షసా	
మారీచేనాఽర్చితో రాజా సర్వకామై రమానుషైః	39
తం స్వయం పూజయిత్వా తు భోజనేనోదకేన చ	
అర్ధోపహితయా వాచా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్	40
కచ్చిత్ సుకుశలం రాజన్ ల్లంకాయాం రాక్షసేశ్వర	
కేనార్థేన పున స్త్వం వై తూర్ణ మేవమిహాగతః	41
ఏవముక్తో మహాతేజా మారీచేన స రావణః	
తతః పశ్చాదిదం వాక్య మబ్రవీ ద్వాక్య కోవిదః	42
షట్టింశ స్సర్గః - సహాయైషణా	
మారీచ శ్రూయతాం తాత వచనం మమ భాషితః	
ఆర్తోఽస్మి మమ చార్తస్య భవాన్ హి పరమా గతిః	1
జానీషే త్వం జనస్థానే బ్రాతా యత్ర ఖరో మమ	
దూషణశ్చ మహాబాహుః స్వసా శూర్పణఖా చ మే	2

త్రిశిరాశ్చ మహాతేజా రాక్షసః పిశితాఽశనః	
అన్యే చ బహవః శూరా లబ్ధలక్షా నిశాచరాః	3
వసన్తి మన్నియోగేన నిత్యవాసం చ రాక్షసాః	
బాధమానా మహారణ్యే మునీన్ వై ధర్మచారిణః	4
చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసాం భీమకర్మణామ్	
శూరాణాం లబ్ధలక్షాణాం ఖర చిత్తానువర్తినామ్	5
తే త్విదానీం జనస్థానే వసమానా మహాబలాః	
సంగతాః పరమాయత్యాః రామేణసహ సంయుగే	6
నానాప్రహరణోపేతాః ఖర ప్రముఖ రాక్షసాః	
తేన సంజాత రోషేణ రామేణ రణమూర్ధని	7
అనుక్త్వా పరుషం కించి చ్చరై ర్వాపారితం ధనుః	
చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసా ముగ్రతేజసాం	8
నిహతాని శరై స్తీక్ణై ర్మానుషేణ పదాతినా	
ఖరశ్చ నిహతః సంఖ్యే దూషణశ్చ నిపాతితః	9
హతశ్చ త్రిశిరాశ్చాపి నిర్భయా దణ్డకాః కృతాః	
పిత్రా నిరస్తః కృద్దేన సభార్యః క్షీణజీవితః	10
స హన్తా తస్య సైన్యస్య రామః కత్తియ పాంసనః	
దుశ్శీలః కర్కశ స్తీక్ణో మూర్ఖో లుభ్తోఽజితేంద్రియః	11
త్యక్త ధర్మస్త్వధర్మాత్మా భూతానామఽహితే రతః	
యేన వైరం వినారణ్యే సత్త్వమాశ్రిత్య కేవలమ్	13
కర్ణ నాసాఽపహరణా ద్భగినీ మే విరూపితా	
తస్య భార్యాం జనస్థానాత్ సీతాం సుర సుతోపమామ్	13
ఆనయిష్యామి విక్రమ్య సహాయః తత్ర మే భవ	
త్వయా హ్యహం సహాయేన పార్శ్వస్థేన మహాబల	14
బ్రాతృభిశ్చ సురాన్ యుద్ధే సమగ్రాన్ నాఽభిచిన్తయే	
తత్ సహాయో భవ త్వం మే సమర్థో హ్యసి రాక్షస	15
వీర్యే యుద్ధే చ దర్పే చ నహ్యస్తి సద్యశ స్తవ	
ఉపాయజ్ఞో మహాశూరః మహామాయా విశారదః	16

ఏతదర్థమఽహం ప్రాప్తః త్వత్సమీపం నిశాచర	
శృణు తత్ కర్మ సాహాయ్యే యత్ కార్యం వచనాన్ మమ	17
సావర్ణ స్త్వం మృగో భూత్వా చిత్రో రజత బిన్దుభిః	
ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర	18
త్వాం తు నిస్సంశయం సీతా దృష్ట్వా తు మృగరూపిణమ్	
గృహ్యతా మితి భర్తారం లక్ష్మణం చాఽభిధాస్యతి	19
తత స్తయోరపాయే తు శూన్యే సీతాం యథాసుఖమ్	
నిరాబాధో హరిష్యామి రాహు శ్చన్ద్రప్రభా మివ	20
తతః పశ్చాత్ సుఖం రామే భార్యా హరణ కర్మితే	
విస్రబ్ధః ప్రహరిష్యామి కృతార్ధేనాన్తరాత్మనా	21
తస్య రామ కథాం శృత్వా మారీచస్య మహాత్మనః	
శుష్కం సమభవద్వక్త్రం పరిత్రస్తో బభూవ హ	22
ఓష్ఠా పరిలిహన్ శుష్కా నేత్రైరఽనిమిషై రివ	
మృతభూత ఇవాఽఽర్హస్టు రావణం సముదైక్షత	23
స రావణం త్రస్త విషణ్ణచేతా	
మహావనే రామ పరాక్రమజ్ఞః	
కృతాంజలి స్తత్త్వమువాచ వాక్యం	
హితం చ తస్మై హిత మాత్మనశ్చ	24
సప్తతింశ స్సర్గః - అప్రియ పథ్యవచనం	
తచ్ఛృత్వా రాక్షసేన్ద్రస్య వాక్యం వాక్య విశారదః	
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో మారీచో రాక్షసేశ్వరమ్	1
సులభాః పురుషా రాజన్ సతతం ప్రియవాదినః	
అప్రియస్య చ పథ్యస్య వక్తా శ్రోతాచ దుర్లభః	2
న నూనం బుధ్యసే రామం మహావీర్యం గుణోన్నతమ్	
అయుక్తచార శ్చపలో మహీన్ద్ర వరుణోపమమ్	3
అపి స్వస్తి భవేత్ తాత సర్వేషాం భువి రక్షసామ్	
అపి రామో న సంకృద్ధః కుర్యాల్లోకమఽరాక్షసం	4
అపి తే జీవితాన్తాయ నోత్పన్నా జనకాత్మజా	

అపి సీతా నిమిత్తం చ న భవే ద్వ్యసనం మహాత్	5
అపి త్వా మీశ్వరం ప్రాప్య కామవృత్తం నిరంకుశమ్	
న వినశ్యేత్ పురీ లంకా త్వయాసహ సరాక్షసా	6
త్వద్విధః కామవృత్తో హి దుశ్శీలః పాప మన్రితః	
ఆత్మానం స్వజనం రాష్ట్రం స రాజా హన్తి దుర్మతిః	7
న చ పిత్రా పరిత్యక్తో నాఽమర్యాదః కథంచన	
న లుబ్ధో న చ దుశ్శీలో న చ క్షత్రియ పాంసనః	8
న చ ధర్మగుణై ర్దీనః కౌసల్యానన్దవర్దనః	
న చ తీక్ష్ణో న చ భూతానాం సర్వేషామఽహితే రతః	9
వంచితం పితరం దృష్ట్వా కైకేయ్యా సత్యవాదినమ్	
కరిష్యా మీతి ధర్మాత్మా తాత ప్రవ్రజితో వనమ్	10
కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం పితుర్దశరథస్య చ	
హిత్వా రాజ్యం చ భోగాంశ్చ ప్రవిష్టో దణ్డకా వనమ్	11
న రామః కర్కశ స్తాత నాఽవిద్వాన్ నాఽజితేన్ద్రియః	
అన్యతం దుశ్శతం చైవ నైవ త్వం వక్తుమర్హసి	12
రామో విగ్రహవాన్ ధర్మః సాధుః సత్యపరాక్రమః	
రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవానాం మఘవా నివ	13
కథం త్వం తస్య వైదేహీం రక్షితాం స్వేన తేజసా	
ఇచ్ఛసి ప్రసభం హర్తుం ప్రభామివ వివస్వతః	14
శరాఽర్చిషమఽనాధృష్యం చాపఖడ్గేన్ద్రనం రణే	
రామాగ్నిం సహసా దీప్తం న ప్రవేష్టుం త్వ మర్హసి	15
ధనుర్వాదిత దీప్తాస్యం శరాఽర్చిషమమర్షణమ్	
చాప పాశధరం వీరం శత్రు సైన్య ప్రహారిణమ్	16
రాజ్యం సుఖం చ సంత్యజ్య జీవితం చేష్టమాత్మనః	
నాఽత్యాసాదయితుం తాత రామాన్తక మిహార్హసి	17
అప్రమేయం హి తత్తేజో యస్య సా జనకాత్మజా	
న త్వం సమర్థ స్తాం హర్తుం రామ చాపాశ్రయాం వనే	18
తస్య సా నరసింహస్య సింహోరస్కస్య భామినీ	

ప్రాణేభ్యోఽపి ప్రియతరా భార్యా నిత్యమఽనువ్రతా	19
న సా ధర్మయితం శక్యా మైథిలోజస్వినః ప్రియా	
దీప్త స్యేవ హుతాశస్య శిఖా సీతా సుమధ్యమా	20
కిముద్యమ మిమం వ్యర్థమ్ కృత్వా తే రాక్షసాధిప	
దృష్ట శ్చేత్ త్వం రణే తేన తదఽన్తం తవ జీవితమ్	21
జీవితం చ సుఖం చైవ రాజ్యం చైవ సుదుర్లభమ్	
యదిచ్ఛసి చిరం భోక్తం మాకృథా రామ విప్రియం	22
స సర్వైః సచివైః సార్థం విభీషణ పురోగమైః	
మంత్రయిత్వా తు ధర్మిష్టైః కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః	23
దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాఽబలమ్	
ఆత్మనశ్చ బలం జ్ఞాత్వా రాఘవస్య చ తత్త్వతః	24
హితాఽహితం వినిశ్చిత్వ క్షమం త్వం కర్తు మర్హసి	
అహం తు మన్యే తవ న క్షమం రణే	
సమాగమం కోసలరాజ సూనునా	
ఇదం హి భూయః శృణు వాక్య ముత్తమం	
క్షమం చ యుక్తం చ నిశాచరేశ్వర	25
అష్టాత్రింశ స్సర్గః - రామాస్త మహిమా	
కదాచిద్యఽప్యహం వీర్యాత్ పర్యటన్ పృథివీ మిమామ్	
బలం నాగ సహస్రస్య ధారయన్ పర్వతోపమః	1
నీలజీమూత సంకాశ స్తప్త కాంచన కుణ్డలః	
భయం లోకస్య జనయన్ కిరీటీ పరిఘాయుధః	2
వ్యచరం దణ్డకారణ్యే ఋషిమాంసాని భక్షయన్	
విశ్వామిత్రోఽథ ధర్మాత్మా మద్విత్తస్తో మహామునిః	3
స్వయం గత్వా దశరథం నరేంద్ర మిద మబ్రవీత్	
అద్య రక్షతు మాం రామః పర్వకాలే సమాహితః	4
మారీచా న్మే భయం ఘోరం సముత్పన్నం నరేశ్వర	
ఇత్యేవముక్తో ధర్మాత్మా రాజా దశరథ స్తదా	5
ప్రత్యువాచ మహాభాగం విశ్వామిత్రం మహామునిమ్	

బాలో ద్వాదశ వర్షోఽయమఽకృతాస్తశ్చ రాఘవః	6
కామం తు మమ యత్ సైన్యం మయాసహ గమిష్యతి	
బలేన చతురంగేణ స్వయ మేత్య నిశాచరాన్	7
వధిష్యామి మునిశ్రేష్ఠ శత్రుం తవ యథేప్పితమ్	
ఇత్యేవముక్తః సమునీ రాజానం పునరబ్రవీత్	8
రామా న్నాఽన్యద్బలం లోకే పర్యాప్తం తస్య రక్షసః	
దేవతానా మపి భవాన్ సమరేష్యభిపాలకః	9
ఆసీత్ తవ కృతం కర్మ త్రిలోకే విదితం నృప	
కామమస్తు మహాత్ సైన్యం తిష్ఠ త్విహ పరంతప	10
బాలో ప్యేష మహాతేజాః సమర్థ స్తస్య నిగ్రహే	
గమిష్యే రామ మాదాయ స్వస్తి తేస్తు పరంతప	11
ఏవముక్త్వాతు స ముని స్త మాదాయ నృపాత్మజమ్	
జగామ పరమ ప్రీతో విశ్వామిత్రః స్వమాశ్రమమ్	12
తం తదా దణ్ణకారణ్యే యజ్ఞ ముద్దిశ్య దీక్షితమ్	
బభూవాఽవస్థితో రామ శ్చిత్రం విస్ఫారయన్ ధనుః	13
అజాత వ్యంజనః శ్రీమాన్ పద్మపత్ర నిభేక్షణః	
కాకపక్షధరో ధన్వీ శిఖీ కనక మాలయా	14
శోభయన్ దణ్ణకారణ్యం దీప్తిన స్వేన తేజసా	
అదృశ్యత తదా రామో బాలచన్ద్ర ఇవోదితః	15
తతోఽహం మేఘ సంకాశ స్తప్త కాంచన కుణ్డలః	
బలీ దత్తవరో దర్పాదాజగామ తదాశ్రమమ్	16
తేన దృష్టః ప్రవిష్టోఽహం సహసైవోద్యతాయుధః	
మాం తు దృష్ట్వా ధనుః సజ్యమఽసంభ్రాన్త శ్చకార సః	17
అవజానన్నఽహం మోహా ద్బాలోఽయమితి రాఘవమ్	
విశ్వామిత్రస్య తాం వేదిమఽభ్యధావం కృతత్వరః	18
తేనముక్త స్తతో బాణః శితః శతృ నిబర్హణః	
తేనాఽహం త్యాహతః క్షిప్తః సముద్రే శత యోజనే	19
నేచ్ఛతా తాత మాం హన్తుం తదా వీరేణ రక్షితః	

రామస్య శరవేగేన నిరస్తోఽహమచేతనః	20
పాతితోఽహం తదా తేన గమ్భీరే సాగరామ్భసి	
ప్రాప్య సంజ్ఞాం చిరాత్ తాత లంకాం ప్రతిగతః పురీమ్	21
ఏవమఽస్మి తదా ముక్తః సహాయాస్తు నిపాతితాః	
అకృతాస్త్రేణ రామేణ బాలేనాఽక్లిష్ట కర్మణా	22
తన్ మయా వార్యమాణ స్త్వం యది రామేణ విగ్రహమ్	
కరిష్యస్యాఽఽపదం ఘోరాం క్షిప్తం ప్రాప్యసి రావణ	23
క్రీడారతి విధిజ్ఞానాం సమాజోత్సవ దర్శినామ్	
రక్షసాం చైవ సంతాప మనర్థం చాహరిష్యసి	24
హర్మ్య ప్రాసాద సంబాధాం నానారత్న విభూషితామ్	
ద్రక్ష్యసి త్వం పురీం లంకాం వినష్టాం మైథిలీ కృతే	25
అకుర్వన్తోఽపి పాపాని శుచయః పాపసంశ్రయాత్	
పరపాపైః వినశ్యన్తి మత్స్యా నాగ ప్రాదే యథా	26
దివ్య చన్దన దిగ్ధాంగాన్ దివ్యాభరణ భూషితాన్	
ద్రక్ష్యస్యభిహతాన్ భూమౌ తవ దోషాత్ తు రాక్షసాన్	27
హృత దారాన్ సదారాంశ్చ దశ విద్రవతో దిశః	
హత శేషానఽశరణాన్ ద్రక్ష్యసి త్వం నిశాచరాన్	28
శరజాల పరిక్షిప్తా మఽగ్నిజ్వాలా సమావృతామ్	
ప్రదగ్ధ భవనాం లంకాం ద్రక్ష్యసి త్వమ్ న సంశయః	29
పరదారాభిమర్షాత్ తు నాఽన్యత్ పాపతరం మహాత్	
ప్రమదానాం సహస్రాణి తవ రాజన్ పరిగ్రహః	30
భవ స్వదార నిరతః స్వకులం రక్ష రాక్షస	
మానం వృద్ధిం చ రాజ్యం చ జీవితం చేష్టమాత్మనః	31
కలత్రాణి సౌమ్యాని మిత్రవర్గం తదైవ చ	
యదీచ్ఛసి చిరం భోక్తుం మాకృథా రామ విప్రియమ్	32
నివార్యమాణః సుహృదా మయా భృశం	
ప్రసహ్య సీతాం యది ధర్షయిష్యసి	
గమిష్యసి క్షీణబలః సబాన్ధవో	

యమక్షయం రామ శరాత్త జీవితః	33
<u>ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః - సాహాయకానభ్యుపగమః</u>	
ఏవమ౭స్మి తదా ముక్తః కథంచితీ తేన సంయుగే	
ఇదానీమ౭పి యద్వృత్తం త చ్ఛృణుస్వ నిరుత్తరమ్	1
రాక్షసాభ్యామహం ద్వాభ్యామ౭నిర్విణ్ణ స్తథా కృతః	
సహితో మృగ రూపాభ్యాం ప్రవిష్టో దణ్ణకా వనమ్	2
దీప్త జిహ్వో మహాకాయ స్తీక్ష్ణ శృఙ్గో మహాబలః	
వ్యచరం దణ్ణకారణ్యం మాంసభక్షో మహామృగః	3
అగ్నిహోత్రేషు తీర్థేషు చైత్య వృక్షేషు రావణ	
అత్యంత ఘోరో వ్యచరం స్తాపసాం స్తాన్ సంప్రదర్షయన్	4
నిహత్య దణ్ణకారణ్యే తాపసాన్ ధర్మచారిణః	
రుధిరాణి పిబం స్తేషాం తథా మాంసాని భక్షయన్	5
ఋషిమాంసా౭శనః క్రూర స్త్రాసయన్ వనగోచరాన్	
తదా రుధిరమత్తో౭హం వ్యచరం దణ్ణకావనమ్	6
ఆసాదయం తదా రామం తాపసం ధర్మచారిణమ్	
వైదేహీం చ మహాభాగాం లక్ష్మణం చ మహారథమ్	7
తాపసం నియతాహారం సర్వభూతహితే రతమ్	
సో౭హం వనగతం రామం పరిభూయ మహాబలమ్	8
తాపసో౭య మితి జ్ఞాత్వా పూర్వవైర మ౭నుస్మరన్	
అభ్యధావం హి సుసంకృద్ధ స్తీక్ష్ణశృఙ్గో మృగాకృతిః	9
జిహ్వాంసురకృతప్రజ్ఞ స్తం ప్రహార మ౭నుస్మరన్	
తేన ముక్తా స్త్రయో బాణాః శితాః శత్రు నిబర్హణాః	10
వికృప్య సుమహచ్ఛాపం సుపర్ణా౭నిల నిస్స్వనాః	
తే బాణా వజ్రసంకాశాః సుఘోరా రక్తభోజినాః	11
ఆజగ్ముః సహితాః సర్వే త్రయః సన్నత పర్వణః	
పరాక్రమజ్ఞో రామస్య శరో దృష్ట భయః పురా	12
సముత్తాంత స్తతో ముక్త స్తా వుభౌ రాక్షసౌ హతౌ	
శరేణ ముక్తో రామస్య కథంచితీ ప్రాప్య జీవితమ్	13

ఇహ ప్రవాజితో యుక్త స్త్రాపనోఽహం సమాహితః	
వృక్షే వృక్షే హి పశ్యామి చీరకృష్ణాఽజినామ్బురమ్	14
గృహీత ధనుషం రామం పాశహస్త మివాంతకమ్	
అపి రామ సహస్రాణి భీతః పశ్యామి రావణ	15
రామభూత మిదం సర్వమరణ్యం ప్రతిభాతి మే	
రామమేవ హి పశ్యామి రహితే రాక్షసాధిప	16
దృష్ట్వా స్వప్నగతం రామ ముద్బ్రుమామి విచేతనః	
రకారాదీని నామాని రామ త్రస్తస్య రావణ	17
రత్నాని చ రథాశ్చైవ విత్రాసం సంజనయన్తి మే	
అహం తస్య ప్రభావజ్ఞో న యుద్ధం తేన తే క్షమమ్	18
బలిం వా నముచిం వాఽపి హన్యాద్ధి రఘునందనః	
రణే రామేణ యుద్ధస్య క్షమాం వా కురు రాక్షస	19
న తే రామకథా కార్యా యది మాం ద్రష్టు మిచ్ఛసి	
బహవః సాధవో లోకే యుక్తా ధర్మమఽనుష్ఠితాః	20
పరేషామఽపరాధేన వినష్టాః సపరిచ్ఛదాః	
సోఽహం తవాఽపరాధేన వినశ్యేయం నిశాచర	21
కురు యత్తే క్షమం తత్త్వ మహమ్ త్వాంనానుయామిహ	
రామశ్చ హి మహాతేజా మహాసత్త్వో మహాబలః	22
అపి రాక్షస లోకస్య న భవేదఽంతకరోపి హి	
యది శూర్పణఖా హేతోః జనస్థాన గతః ఖరః	23
అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాఽక్లిష్ట కర్మణా	
అత్ర బ్రూహి యథా తత్సం కో రామస్య వ్యతిక్రమః	24
ఇదం వచో బంధు హితార్థినా మయా	
యథోచ్యమానం యదినాఽభిపత్స్యసి	
సబాన్ధవ స్త్యక్యసి జీవితం రణే	
హతోఽద్య రామేణ శరైరజిహ్మగైః	25
<u>చత్వారింశ స్సర్గః - మాయా మృగరూప పరిగ్రహ నిర్బంధః</u>	
మారీచేన తు తద్వాక్యం క్షమం యుక్తం చ నిశాచరః	

ఉక్తో న ప్రతిజగ్రాహ మర్తుకామ ఇవౌషధమ్	1
తం పథ్య హిత వక్తారం మారీచం రాక్షసాధిపః	
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యమఽయుక్తం కాలచోదితః	2
య త్కిలై తదఽయుక్తార్థం మారీచ మయి కథ్యతే	
వాక్యం నిష్పలమఽత్యర్థ ముప్తమ్ బీజమివోషరే	3
త్వద్వాక్యై ర్నతు మాం శక్యం భేత్తుం రామస్య సంయుగే	
పాపశీలస్య మూర్ఖస్య మానుషస్య విశేషతః	4
య స్త్యక్త్వా సుహృదో రాజ్యం మాతరం పితరం తథా	
స్త్రీవాక్యం ప్రాకృతం శృత్వా వన మేకపదే గతః	5
అవశ్యం తు మయా తస్య సంయుగే ఖరఘాతినః	
ప్రాణైః ప్రీయతరా సీతా హర్షవ్యా తవ సన్నిధౌ	6
ఏవం మే నిశ్చితా బుద్ధిః హృది మారీచ వర్తతే	
న వ్యావర్తయితుం శక్యా సేన్ద్రై రపి సురాఽసురైః	7
దోషం గుణం వా సంపృష్ట స్త్వ మేవం వక్తు మఽర్హసి	
అపాయం వాఽపి ఉపాయం వా కార్యస్యాస్య వినిశ్చయే	8
సంపృష్టేన తు వక్తవ్యం సచివేన విపశ్చితా	
ఉద్యతాంజలినా రాజ్ఞే య ఇచ్ఛే ద్భూతిమాత్మనః	9
వాక్యమఽప్రతికూలం తు మృదుపూర్వం హితం శుభం	
ఉపచారేణ యుక్తం చ వక్తవ్యో వసుధాధిపః	10
సావమర్దం తు యద్వాక్యం మారీచ హితముచ్యతే	
నాఽభినన్దతి తద్రాజా మానాఽర్థో మానవర్జితమ్	11
పంచ రూపాణి రాజానో ధారయన్త్యఽమితౌజసః	
అగ్నేరిన్ద్రస్య సోమస్య యమస్య వరుణస్య చ	12
భౌష్ట్యం తథా విక్రమం చ సౌమ్యం దణ్డం ప్రసన్నతామ్	
ధారయంతి మహాత్మానో రాజానః క్షణదాచర	13
తస్మాత్ సర్వాస్వఽవస్థాసు మాన్యాః పూజ్యాశ్చ పార్థివాః	
త్వం తు ధర్మమఽవిజ్ఞాయ కేవలం మోహ మాస్థితః	14
అభ్యాగతం మాం దౌరాత్మాత్ పరుషం వదసీద్యశం	

గుణ దోషా న పుచ్చామి క్షమం చాత్మని రాక్షస	15
మయోక్తం తవ చైతావత్ సంప్రత్యఽమితవిక్రమ	
అస్మింస్తు త్వం మహాకృత్యే సాహాయ్యం కర్తు మర్హసి	16
శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనాన్ మమ	
సౌవర్ణ స్త్వం మృగో భూత్వా చిత్తో రజత బిన్దుభిః	17
ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర	
ప్రలోభయిత్వా వైదేహీం యథేష్టం గన్తు మర్హసి	18
త్వాం తు మాయామృగం దృష్ట్వా కాంచనం జాతవిస్మయా	
ఆనయై న మితి క్షిప్రం రామం వక్ష్యతి మైథిలీ	19
అపక్రాన్తేతు కాకుత్స్థే దూరం గత్వాప్యదాహర	
హా సీతే లక్ష్మణే త్యేవం రామవాక్యాఽనురూపకం	20
తచ్ఛ్చత్వా రామ పదవీం సీతయా చ ప్రచోదితః	
అనుగచ్ఛతి సంభ్రాంతః సౌమిత్రిరపి సౌహృదాత్	21
అపక్రాన్తే చ కాకుత్స్థే లక్ష్మణే చ యథాసుఖం	
ఆహరయిష్యామి వైదేహీం సహస్రాక్షః శచీమివ	22
ఏవం కృత్వా త్వదం కార్యం యథేష్టం గచ్ఛ రాక్షస	
రాజ్యస్యాఽర్థం ప్రదాస్యామి మారీచ తవ సువ్రత	23
గచ్ఛ సౌమ్య శివం మార్గం కార్యస్యాఽస్య వివృద్ధయే	
అహం త్వాఽనుగమిష్యామి సరథో దండకావనం	24
ప్రాప్య సీతామఽయుద్ధేన వంచయిత్వాతు రాఘవమ్	
లంకాం ప్రతిగమిష్యామి కృతకార్యః సహత్వయా	25
న చేత్ కరోషి మారీచ హన్మి త్వా మహామఽద్య వై	
ఏతత్ కార్యమవశ్యం మే బలాదఽపి కరిష్యసి	26
రాజ్ఞో హి ప్రతికూలస్తో న జాతు సుఖ మేధతే	
ఆసాద్య తం జీవిత సంశయ స్తే	
మృత్యు ర్థవో హ్యద్య మయా విరుద్ధ్య	
ఏతద్యథావత్ ప్రతిగృహ్య బుద్ధ్యా	
యదఽత్ర పథ్యం కురు తత్తథా త్వమ్	27

ఏకచత్వారింశ స్వర్గః - రావణనిందా

ఆజ్ఞప్తో రావణేనేత్థం ప్రతికూలం చ రాజవత్	
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం నిశ్చంకో రాక్షసాధిపమ్	1
కేనాఽయ ముపదిష్ట స్తే వినాశః పాపకర్మణా	
స పుత్రస్య సరాష్ట్రస్య సామాత్యస్య నిశాచర	2
క స్వయా సుఖినా రాజన్ నాఽభినన్దతి పాపకృత్	
కేనేద ముపదిష్టం తే మృత్యుద్వార ముపాయతః	3
శత్రవ స్తవ సువ్యక్తం హీనవీర్యా నిశాచరాః	
ఇచ్ఛన్తి త్వాం వినశ్యన్త ముపరుద్ధం బలీయసా	4
కేనేద ముపదిష్టం తే క్షుద్రేణాఽహిత వాదినా	
య స్త్వా మిచ్ఛతి నశ్యన్తం స్వకృతేన నిశాచర	5
వధ్యాః ఖలు న హన్యన్తే సచివా స్తవ రావణ	
యే త్వా ముత్పథ మారూఢం న నిగృహ్ణన్తి సర్వశః	6
అమాత్యైః కామవృత్తో హి రాజా కాపథ మాశ్రితః	
నిగ్రాహ్యాః సర్వథా సద్భి ర్ననిగ్రాహ్యో నిగృహ్యసే	7
ధర్మమఽర్థం చ కామం చ యశశ్చ జయతాం వర	
స్వామి ప్రసాదాత్ సచివాః ప్రాప్నువన్తి నిశాచర	8
విపర్యయే తు తత్ సర్వం వ్యర్థం భవతి రావణ	
వ్యసనం స్వామి వైగుణ్యాత్ ప్రాప్నువన్తీతరే జనాః	9
రాజ మూలో హి ధర్మశ్చ జయశ్చ జయతాం వర	
తస్మాత్ సర్వాస్వఽవస్థాసు రక్షితవ్యా నరాధిపాః	10
రాజ్యం పాలయితుం శక్యం న తీక్ష్ణేన నిశాచర	
న చాఽపి ప్రతికూలేన నాఽవినీతేన రాక్షస	11
యే తీక్ష్ణ మన్తాః సచివా భజ్యన్తే సహ తేన వై	
విషమేషు రథాః శీఘ్రా మన్త సారథయో యథా	12
బహవః సాధవో లోకే యుక్తధర్మమఽనుష్ఠితాః	
పరేషామఽపరాధేన వినష్టాః సపరిచ్ఛదాః	13
స్వామినా ప్రతికూలేన ప్రజా స్తీక్ష్ణేన రావణ	

రక్షమాణా న వర్ధన్తే మేషా గోమాయునా యథా	14
అవశ్యం వినశిష్యన్తి సర్వే రావణ రాక్షసాః	
యేషాం త్వం కర్కశో రాజా దుర్బుద్ధిరఽజితేన్ద్రియః	15
తదిదం కాకతాలీయం ఘోరమాసాదితం మయా	
అత్తైవ శోచనీయ స్త్వం ససైన్యో వినశిష్యసి	16
మాం నిహత్య తు రామశ్చ న చిరాత్ త్వాం వధిష్యతి	
అనేన కృతకృత్యోస్మి మ్రియే యదఽరిణా హతః	17
దర్శనాదేవ రామస్య హతం మా ముపధారయ	
ఆత్మానం చ హతం విద్ధి హృత్వా సీతాం సబాన్ధవమ్	18
ఆనయిష్యసి చేత్ సీతామాశ్రమాత్ సహితో మయా	
నైవ త్వమఽసి నాఽహం చ నైవ లంకా న రాక్షసాః	19
నివార్యమాణస్తు మయా హితైషిణా	
న మృష్యసే వాక్యమిదం నిశాచర	
పరేత కల్పాహి గతాయుషో నరా	
హితం న గృహ్లాన్తి సుహృద్భిరీరితమ్	20
<u>ద్విచత్వారింశ స్సర్గః - స్వర్ణముగ ప్రేక్షణం</u>	
ఏవముక్త్వా తు వచనం మారీచో రావణం తతః	
గచ్ఛావేత్యబ్రవీ ద్దీనో భయాద్రాత్రించర ప్రభోః	1
దృష్టః సోఽహం పున స్తేన శరచాపాఽసి ధారిణా	
మద్వధోద్యతశస్త్రేణ వినష్టం జీవితం చ మే	2
న హి రామం పరాక్రమ్య జీవన్ ప్రతినివర్తతే	
వర్తతే ప్రతిరూపోఽసౌ యమదండ హతస్య తే	3
కిం ను శక్యం మయా కర్తుమేవం త్వయి దురాత్మాని	
ఏష గచ్ఛామ్యఽహం తాత స్వస్తితేస్తు నిశాచర	4
ప్రహృష్ట స్త్వఽభవత్ తేనవచనేన స రావణః	
పరిష్యజ్య సుసంశ్లేష్ట మిదం వచన మబ్రవీత్	5
ఏత చ్ఛోణ్ణీర్య యుక్తం తే మచ్ఛందాదివ భాషితమ్	
ఇదానీమఽసి మారీచః పూర్వమఽన్యో నిశాచరః	6

ఆరుహ్యతామఽయం శేషుం రథో రత్నవిభూషితః	
మయాసహ తథా యుక్తః పిశాచ వదనైః ఖరైః	7
ప్రలోభయిత్యా వైదేహీం యథేష్టం గంతు మర్హసి	
తాం శూన్యే ప్రసభం సీతామానయిష్యామి మైథిలీం	8
తతో రావణ మారీచౌ విమాన మివ తం రథమ్	
ఆరుహ్య యయతుః శేషుం తస్మాదాశ్రమ మణ్డలాత్	9
తదైవ తత్ర పశ్యంతౌ పత్రనానని వనాని చ	
గిరీంశ్చ సరితః సర్వారాష్ట్రాణి నగరాణి చ	10
సమేత్య దణ్డకారణ్యం రాఘవస్యాశ్రమం తతః	
దదర్శ సహ మారీచో రావణో రాక్షసాధిపః	11
అవతీర్య రథాత్ తస్మాత్ తతః కాంచన భూషణాత్	
హస్తే గృహీత్వా మారీచం రావణో వాక్య మబ్రవీత్	12
ఏత ద్రామాశ్రమపదం దృశ్యతే కదళీ వృతమ్	
క్రియతాం తత్ సఖే శేషుం యదర్థం వయ మాగతాః	13
స రావణ వచః శృత్వా మారీచో రాక్షస స్తదా	
మృగోభూత్వాఽఽశ్రమ ద్వారి రామస్య విచచార హ	14

స తు రూపం సమాస్థాయ మహదద్భుత దర్శనం	
మణి ప్రవర శృంగాఽగ్రః సీతాసిత ముఖాకృతిః	15
రక్తపద్మోత్పల ముఖ ఇన్ద్రనీలోత్పల శ్రవాః	
కించి దభ్యున్నత గ్రీవ ఇన్ద్రనీల దళాఽధరః	16
కుందేందు వజ్ర సంకాశం ఉదరం చాఽస్య భాస్వరం	
మధూక నిభ పార్శ్వశ్చ పద్మకింజల్క సన్నిభః	17
వైడూర్య సంకాశ ఖుర స్తను జఙ్ఘః సుసంహతః	

ఇంద్రాయుధ సవర్ణేన పుచ్ఛేనోర్ధ్వం విరాజితా	18
మనోహర స్నిగ్ధవర్ణో రత్నైర్నానావిదై ర్వుతః	
క్షణేన రాక్షసో జాతో మృగః పరమ శోభనః	19
వనం ప్రజ్వలయన్ రమ్యం రామాశ్రమపదం చ తత్	
మనోహరం దర్శనీయం రూపం కృత్వా స రాక్షసః	20
ప్రలోభనార్థం వైదేహ్యో నానాధాతు వివిచిత్రితమ్	
విచరన్ గచ్ఛతే సమ్యక్ శాద్వలాని సమంతతః	21
రూప్యై బిన్దుశతై శ్చిత్రో భూత్వా చ ప్రీయ దర్శనః	
విటపీనాం కిసలయాన్ భంక్త్వాదన్ విచచార హ	22
కదళీ గృహకం గత్వా కర్ణికారా నితస్తతః	
సమాశ్రయన్ మన్ద గతిం సీతా సందర్శనం తథా	23
రాజీవ చిత్రపుష్పః స విరరాజ మహామృగః	
రామాశ్రమ పదాభ్యాశే విచచార యథాసుఖమ్	24
పునర్గత్వా నివృత్తశ్చ విచచార మృగోత్తమః	
గత్వా ముహూర్తం త్వరయా పునః ప్రతినివర్తతే	25
విక్రీడంశ్చ క్వచిత్ భూమౌ పునరేవ నిషీదతి	
ఆశ్రమ ద్వార మాగమ్య మృగ యూథాని గచ్ఛతి	26
మృగ యూథైరఽనుగతః పునరేవ నివర్తతే	
సీతా దర్శనమాకాంక్షన్ రాక్షసో మృగతాం గతః	27
పరిభ్రమతి చిత్రాణి మణ్డలాని వినిష్ఠతన్	
సముద్వీక్ష్య చ తం సర్వేమృగా హ్యన్యే వనేచరాః	28
ఉపాగమ్య సమాప్త్రాయ విద్రవన్తి దిశోదశ	
రాక్షసస్సోఽపి తాన్ వన్యాన్ మృగాన్ మృగవధే రతః	29
ప్రచ్ఛాదనార్థం భావస్య న భక్షయతి సంస్పృశన్	
తస్మిన్నేవ తతః కాలే వైదేహీ శుభలోచనా	30
కుసుమాఽపచయ వ్యగ్రా పాదపానభ్యవర్తత	
కర్ణికారానఽశోకాంశ్చ చూతాంశ్చ మదిరేక్షణా	31
కుసుమానఽపచిన్వన్తీ చచార రుచిరాననా	

అనర్ధారణ్య వాసస్య సా తం రత్నమయం మృగమ్	32
ముక్తా మణి విచిత్రాంగం దదర్శ పరమాంగనా	
సా తం రుచిర దంతోష్ఠం రూప్యధాతు తనూరుహమ్	33
విస్మయోత్సుల్ల నయనా సస్నేహం సముదైక్షత	
స చ తాం రామదయితాం పశ్యన్ మాయామయో మృగః	34
విచచార తత స్తత్ర దీపయన్నివ తద్వనమ్	
అదృష్ట పూర్వం తం దృష్ట్వా నానారత్నమయం మృగమ్	35
విస్మయం పరమం సీతా జగామ జనకాత్మజా	

త్రిచత్వారింశ స్సర్గః - లక్ష్మణ శంకా ప్రతిసమాధానం

సా తం సంప్రీక్య సుశోణీ కుసుమాన్యౌవచిన్వతీ	
హేమరాజత వర్ణాభ్యాం పార్శ్వాభ్యాముపశోభితమ్	1
ప్రహృష్టా చానవద్యాంగీ మృష్ట హృటక వర్ణినీ	
భర్తారమౌభిచక్రన్ద లక్ష్మణం చాపి సాయుధమ్	2
తయాహూతౌ నరవ్యాఘ్రౌ వైదేహ్య రామ లక్ష్మణౌ	
వీక్షమాణౌ తు తం దేశం తదా దదృశతుర్మృగమ్	3
శంకమానస్తు తం దృష్ట్వా లక్ష్మణో రామ మబ్రవీత్	
తమేవైత మౌహం మన్యే మారీచం రాక్షసం మృగమ్	4
చరన్తో మృగయాం హృష్టాః పాపే నోపాధినా వనే	
అనేన నిహతా రామ రాజానః కామరూపిణా	5
అస్య మాయావిదో మాయామృగరూప మిదం కృతమ్	
భానుమత్ పురుషవ్యాఘ్రు గన్ధర్వపుర సన్నిభమ్	6
మృగో హ్యేవం విదో రత్నవిచిత్రో నాన్తి రాఘవ	
జగత్యాం జగతీనాథ మాయైషా హి న సంశయః	7
ఏవం బృవాణం సౌమిత్రం ప్రతివార్య శుచిస్మితా	
ఉవాచ సీతా సంహృష్టా చర్మణా హృత చేతనా	8
ఆర్యపుత్రాభిరామోఽసౌ మృగో హరతి మే మనః	
ఆనయైనం మహాబాహో క్రీడార్థం నో భవిష్యతి	9
ఇహాశ్రమపదేఽస్మాకం బహవః పుణ్య దర్శనాః	

మృగా శ్చరన్తి సహితాః సృమరా శ్చమరా స్తథా	10
ఋక్షాః పృషత సంఘాశ్చ వానరాః కిన్నరా స్తథా	
విచరన్తి మహాబాహో రూపశ్రేష్ఠా మనోహరాః	11
న చాఽస్య సద్యశో రాజన్ దృష్ట పూర్వో మృగః పురా	
తేజసా క్షమయా దీప్త్యా యథాఽయం మృగ సత్తమః	12
నానావర్ణ విచిత్రాంగో రత్న బిన్దు సమాచితః	
ద్యోతయన్ వనమఽవ్యగ్రం శోభతే శశి సన్నిభః	13
అహోరూప మహోలక్ష్మీః స్వర సంపచ్చ శోభనా	
మృగోఽద్భుతో విచిత్రోఽసౌ హృదయం హరతీవ మే	14
యది గ్రహణ మభ్యేతి జీవన్నేవ మృగ స్తవ	
ఆశ్చర్యభూతం భవతి విస్మయం జనయిష్యతి	15
సమాప్త వనవాసానాం రాజ్యస్థానాం చ నః పునః	
అంతఃపుర విభూషార్థో మృగ ఏష భవిష్యతి	16
భరతస్యార్య పుత్రస్య శ్వశూణాం మమ చ ప్రభో	
మృగరూప మిదం వ్యక్తం విస్మయం జనయిష్యతి	17
జీవన్ న యది తేఽభ్యేతి గ్రహణం మృగసత్తమః	
అజినం నరశార్దూల రుచిరం మే భవిష్యతి	18
నిహత స్యాఽస్య సత్త్వస్య జామ్బూనదమయ త్వచి	
శప్ప ట్పస్యాం వినీతాయా మిచ్ఛామ్యహ ముపాసితమ్	19
కామ వృత్త మిదం రౌద్రం స్త్రీణామఽసదృశం మతమ్	
వపుషాత్వఽస్య సత్త్వస్య విస్మయో జనితో మమ	20
తేన కాంచన రోష్ణాతు మణి ప్రవర శృంగిణా	
తరుణాదిత్య వర్ణేన నక్షత్ర పథ వర్చసా	21
ఏవం సీతా వచః శృత్వా దృష్ట్వా చ మృగ మద్భుతమ్	
బభూవ రాఘవస్యాఽపి మనో విస్మయ మాగతమ్	22
లోభిత స్తేన రూపేణ సీతయా చ ప్రచోదితః	
ఉవాచ రాఘవో హృష్టో భ్రాతరం లక్ష్మణం వచః	23
పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యః స్పృహం మృగ గతా మిమామ్	

రూప శ్రేష్ఠతయా హ్యేష మ్మగోఽద్య న భవిష్యతి	24
న వనే నందనోద్దేశే న చైత్రరథ సంశ్రయే	
కుతః పృథివ్యాం సౌమిత్రే యోఽస్య కశ్చిత్ సమో మృగః	25
ప్రతిలోమాఽనులోమాశ్చ రుచిరా రోమరాజయః	
శోభన్తే మృగ మాశ్రిత్య చిత్రాః కనక బిన్దుభిః	26
పశ్యాఽస్య జృమ్భమాణస్య దీప్తామఽగ్నిశిఖోపమామ్	
జిహ్వం ముఖాన్నిస్సరన్తీం మేఘాదివ శతహ్రదామ్	27
మసార గల్గర్కముఖః శంఖ ముక్తానిభోదరః	
కస్య నామాభిరూపోఽసౌ న మనో లోభయేన్మృగః	28
కస్య రూపమిదం దృష్ట్వా జామ్బూనదమయ ప్రభమ్	
నానారత్నమయం దివ్యం న మనో విస్మయం వ్రజేత్	29
మాంస హేతోరఽపి మృగాన్ విహారద్ధం చ ధన్వినః	
ఘ్నున్తి లక్ష్మణ రాజానో మృగయాయాం మహావనే	30
ధనాని వ్యవసాయేన విచీయన్తే మహావనే	
ధాతవో వివిధాశ్చాపి మణి రత్నం సువర్ణినః	31
తత్సారమఽఖిలం నృణాం ధనం నిచయ వర్ధనమ్	
మనసా చిన్తితం సర్వం యథా శుక్రస్య లక్ష్మణ	32
అర్థీ యేనార్థ కృత్యేన సంవ్రజత్యవిచారయన్	
త మర్థమఽర్థశాస్త్రజ్ఞాః ప్రాహురఽర్థ్యాశ్చ లక్ష్మణ	33
ఏతస్య మృగరత్నస్య పరార్థ్యే కాంచన త్వచి	
ఉపవేక్ష్యతి వైదేహీ మయాసహ సుమధ్యమా	34
న కాదళీ న ప్రియకీ న ప్రవేణీ న చావికీ	
భవేదేతస్య సదృశీ స్పర్శనే నేతి మే మతిః	35
ఏష చైవ మృగః శ్రీమాన్ యశ్చ దివ్యో నభశ్చరః	
ఉభావేతౌ మృగౌదివ్యౌ తారామృగ మహీమృగౌ	36
యది వాఽయం తథా యన్మాం భవే ద్వదసి లక్ష్మణ	
మామైషా రాక్షస స్యేతి కర్తవ్యోఽస్య వధో మయా	37
ఏతేన హి నృశంసేన మారీచేనాఽకృతాత్మనా	

వనే విచరతా పూర్వం హింసితా మునిపుంగవాః	38
ఉత్థాయ బహవో యేన మృగయాయాం జనాధిపాః	
నిహతాః పరమేష్వాసా స్తస్మాద్వద్య స్వైయం మృగః	39
పురస్తా దిహ వాతాపిః పరిభూయ తపస్వినః	
ఉదరస్థో ద్విజాన్ హన్తి స్వగర్భోఽశ్వతరీమిశవ	40
స కదాచి చ్చిరాల్లోభాదాససాద మహామునిమ్	
అగస్యం తేజసా యుక్తం భక్య స్తస్య బభూవ హ	41
సముత్థానే చ తద్రూపం కర్తుకామం సమీక్య తమ్	
ఉత్స్మయిత్వా తు భగవాన్ వాతాపి మిద మబ్రవీత్	42
త్వయాఽవిగణ్య వాతాపే పరిభూతాశ్చ తేజసా	
జీవలోకే ద్విజశ్రేష్ఠా స్తస్మాదఽసి జరాం గతః	43
తదేత న్న భవేద్దక్షో వాతాపి రివ లక్ష్మణ	
మద్విధం యోఽతిమన్యేత ధర్మనిత్యం జితేన్ద్రియమ్	44
భవేద్ధతోఽయం వాతాపిరఽగస్త్యేనేవ మాం గతః	
ఇహ త్వం భవ సన్నద్ధో యన్త్రితో రక్ష మైథిలీమ్	45
అస్యామాయత్త మఽస్మాకం యత్ కృత్యం రఘునన్దన	
అహ మేనం వధిష్యామి గ్రహీష్యామ్యఽపి వా మృగమ్	46
యావ ధ్గచ్ఛామి సౌమిత్రే మృగ మానయితుం దృతమ్	
పశ్య లక్ష్మణ వైదేహీం మృగ త్వచి గత స్పృహామ్	47
త్వచా ప్రధానయా హ్యేష మృగోఽద్య న భవిష్యతి	
అప్రమత్తేన తే భావ్య మాశ్రమస్థిన సీతయా	48
యావత్ పృషత మేకేన సాయకేన నిహన్మ్యహమ్	
హత్వైతచ్ఛర్మ చాదాయ శేఘ్ర మేష్యామి లక్ష్మణ	49
ప్రదక్షిణే నాఽతిబలేన పక్షిణా	
జటాయుషా బుద్ధిమతా చ లక్ష్మణ	
భవాఽప్రమత్తః పరిగృహ్య మైథిలీం	
ప్రతిక్షణం సర్వత ఏవ శంకితః	50
<u>చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః - మారీచ వంచనా</u>	

తథా తు తం సమాదిశ్య భ్రాతరం రఘునందనః	
బబన్దాఽసిం మహాతేజా జామ్బూనదమయత్సరుమ్	1
తతః త్రివినతం చాప మాదాయాత్మ విభూషణమ్	
ఆబద్య చ కలాపౌ ద్వా జగామోదగ్ర విక్రమః	2
తం వంచయానో రాజేన్ద్ర మాపతన్తం నిరీక్ష్య వై	
బభూవాఽన్దర్శిత స్త్రాసాత్ పునః సందర్శనేఽభవత్	3
బద్ధాఽసిర్దనురాదాయ ప్రదుద్రావ యతో మృగః	
తం స్మ పశ్యతి రూపేణ ద్యోతమాన మివాఽగ్రతః	4
అవేక్ష్యాఽవేక్ష్య ధావన్తం ధనుష్పాణి ర్మహావనే	
అతివృత్తమిషోః పాతాల్లోభయానం కదాచన	5
శంకేతం తు సముద్భ్రాన్త ముత్పతన్త మివాఽమ్బరే	
దశ్యమానమఽదృశ్యం చ వనోద్దేశేషు కేషుచిత్	6
ఛిన్నాఽబై రివ సంవీతం శారదం చన్ద్రమణ్డలమ్	
ముహూర్తాదేవ దదృశే ముహు ర్దురాత్ ప్రకాశతే	7
దర్శనాఽదర్శనాదేవం సోఽపాకర్షత రాఘవమ్	
సుదూరమాశ్రమస్యాఽస్య మారీచో మృగతాం గతః	8
ఆసీత్ కృద్ధస్తు కాకుత్స్థో వివశ స్తేన మోహితః	
అథాఽవతస్థే సంభ్రాన్తః ఛాయామాశ్రిత్య శాద్వలే	9
స త మున్మాదయామాస మృగ రూపో నిశాచరః	
మృగైః పరివృతో వన్యైరఽదూరాత్ ప్రత్యదృశ్యత	10
గ్రహీతు కామం దృష్ట్వైనం పునరేవాఽభ్యధావత	
తల్లణాదేవ సంత్రాసాత్ పునరంతర్హితో భవత్	11
పునరేవ తతో దూరాత్ వృక్ష షండా ద్వినిస్సృతం	
దృష్ట్వా రామో మహాతేజా స్తం హన్తుం కృత నిశ్చయః	12
భూయస్తు శర ముద్ధృత్య కుపిత స్తత్ర రాఘవః	
సూర్యరశ్మి ప్రతీకాశం జ్వలంతమరిమర్దనః	13
సంధాయ సుదృఢే చాపే వికృప్య బలవ ద్భ్రతీ	
తమేవ మృగ ముద్దిశ్య జ్వలన్త మివ పన్నగమ్	14

ముమోచ జ్వలితం దీప్తమ౭స్తం బ్రహ్మ వినిర్మితమ్	
శరీరం మృగ రూపస్య వినిర్భిద్య శరోత్తమః	15
మారీచ స్వైవ హృదయం విభేదా౭శని సన్నిభః	
తాలమాత్ర మ౭ఢోత్పల్లత్య న్యపతత్ స శరాతురః	16
వ్యనద ధైరవం నాదం ధరణ్యా మ౭ల్ప జీవితః	
మ్రుయమాణస్తు మారీచో జహౌ తాం కృత్రిమాం తనుమ్	17
స్మృత్వా తద్వచనం రక్షో దధౌ కేన తు లక్ష్మణం	
ఇహ ప్రస్తాపయేత్ సీతా శూన్యే తాం రావణో హరేత్	18
స ప్రాప్తకాల మాజ్ఞాయ చకారచ తతః స్వరమ్	
సదృశం రాఘవస్వైవ హా సీతే లక్ష్మణేతి చ	19
తేన మర్మణి నిర్విధ్ధః శరేణానుపమేన చ	
మృగ రూపంతు తత్ త్యక్త్వా రాక్షసం రూపమాస్థితః	20
చక్రే స సుమహాకాయో మారీచో జీవితం త్యజన్	
తతో విచిత్ర కేయూరః సర్వాభరణ భూషితః	21
హేమమాలీ మహాదంష్ట్రో రాక్షసో౭భూ చ్చరా హతః	
తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ రాక్షసం ఘోర దర్శనమ్	22
రామో రుధిర సిక్తా౭ంగం వేష్టమానం మహీతలే	
జగామ మనసా సీతాం లక్ష్మణస్య వచః స్మరన్	23
మారీచ స్వైవ మాయైషా పూర్వోక్తం లక్ష్మణేన తు	
తత్రథా హ్యభవచ్ఛాద్య మారీచోయమ్ మయా హతః	24
హా సీతే లక్ష్మణే త్యేవ మాకృశ్య చ మహాస్వనమ్	
మమార రాక్షసః సో౭యం శృత్వా సీతా కథం భవేత్	25
లక్ష్మణశ్చ మహాబాహుః కా మ౭వస్థాం గమిష్యతి	
ఇతి సంచిన్త్య ధర్మాత్మా రామో హృష్ట తనూరుహః	26
తత్ర రామం భయం తీవ్ర మావివేక విషాదజమ్	
రాక్షసం మృగ రూపం తం హత్వా శృత్వా చ తత్ స్వరమ్	27
నిహత్య పృషతం చా౭న్యం మాంస మాదాయ రాఘవః	
త్వరమాణో జనస్థానం ససారా౭భిముఖ స్తదా	28

పంచచత్వారింశ స్వర్గః - సీతా పారుష్యం

ఆర్తస్వరం తు తం భర్తు ర్విజ్ఞాయ సదృశం వనే ఉవాచ లక్ష్మణం సీతా గచ్ఛ జానీహి రాఘవమ్	1
న హి మే జీవితం స్థానే హృదయం వాఽవతిష్ఠతే క్రోశతః పరమార్తస్య శృతః శబ్దో మయా భృశమ్	2
ఆక్రందమానం తు వనే భ్రాతరం త్రాతు మర్హసి తం క్షిప్ర మఽభిధావ త్వం భ్రాతరం శరణైపిణమ్	3
రక్షసాం వశ మాపన్నం సింహానా మివ గో వృషమ్ న జగామ తథోక్తస్తు భ్రాతు రాజ్ఞాయ శాసనమ్	4
తమువాచ తత స్తత్ర కుపితా జనకాత్మజా సౌమిత్రే మిత్ర రూపేణ భ్రాతు స్వమఽసి శతృవత్	5
య స్వమఽస్యామవస్థాయాం భ్రాతరం నాఽభిపద్యసే ఇచ్ఛసి త్వం వినశ్యంతం రామం లక్ష్మణ మత్రుతే	6
లోభా న్మమకృతే నూనం నాఽనుగచ్ఛసి రాఘవం వ్యసనం తే ప్రీయం మన్యే స్నేహో భ్రాతరి నాస్తి తే	7
తేన తిష్ఠసి విస్రబ్ధ స్తమఽపశ్యన్ మహాద్యుతిమ్ కిం హి సంశయ మాపన్నే తస్మిన్నిహ మయా భవేత్	8
కర్తవ్య మిహ తిష్ఠన్త్యా యత్ ప్రధాన స్వమాగతః ఇతి బృవాణం వైదేహీం బాష్ప శోక పరిప్లుతామ్	9
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణ స్తస్మాం సీతాం మృగ వధూమివ పన్నగాఽసుర గంధర్వ దేవ మానుష రాక్షసైః	10
అశక్య స్తవ వైదేహి భర్తా జేతుం న సంశయః దేవి దేవ మనుష్యేషు గన్ధర్వేషు పతత్రిషు	11
రాక్షసేషు పిశాచేషు కిన్నరేషు మృగేషు చ దానవేషు చ ఘోరేషు న స విద్యేత శోభనే	12
యో రామం ప్రతియుద్యేత సమరే వాసవోపమమ్ అవధ్యః సమరే రామో వైవం త్వం వక్తు మర్హసి	13
న త్వామఽస్మిన్ వనే హాతుముత్సహే రాఘవం వినా	

అనివార్యం బలం తస్య బలై ర్బలవతా మపి	14
త్రిభిర్లోకైః సముద్యుక్తైః సేశ్వరైః సాఽమరై రపి	
హృదయం నిర్వృతం తేస్తు సంతాప స్త్యజ్యతామయమ్	15
ఆగమిష్యతి తే భర్తా శీఘ్రం హత్వా మృగోత్తమమ్	
న చ తస్య స్వరో వ్యక్తం మాయయా కేనచిత్ కృతః	16
గంధర్వ నగర ప్రఖ్యా మాయా సా తస్య రక్షసః	
న్యాసభూతాఽసి వైదేహి న్యస్తా మయి మహాత్మనా	17
రామేణ త్వం వరారోహి న త్వాం త్యక్తు మిహోత్సహే	
కృత వైరాశ్చ కల్యాణి వయ మేతై ర్నిశాచరైః	18
ఖరస్య నిధనా దేవ జనస్థాన వధం ప్రతి	
రాక్షసా వివిధా వాచో విసుజన్తి మహావనే	19
హింసా విహారా వైదేహి న చింతయితు మర్హసి	
లక్ష్మణే నైవముక్తా సా కృద్ధా సంరక్త లోచనా	20
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవాదినమ్	
అనార్యా కరుణారమ్భా నృశంస కుల పాంసన	21
అహం తవ ప్రియం మన్యే రామస్య వ్యసనం మహాత్	
రామస్య వ్యసనం దృష్ట్వా తే నైతాని ప్రభాషసి	22
నైత చ్చిత్రం సపత్నేషు పాపం లక్ష్మణ యద్భవేత్	
త్వద్విదేషు నృశంసేషు నిత్యం ప్రచ్ఛన్న చారిషు	23
సుదుష్ట స్త్వం వనే రామమేకమేకోఽనుగచ్ఛసి	
మమ హేతోః ప్రతిచ్ఛన్నః ప్రయుక్తో భరతేన వా	24
త న్న సిద్ధ్యతి సౌమిత్రే తవ వా భరతస్య వా	
కథ మిన్దీవర శ్యామం పద్మపత్ర నిభేక్షణమ్	25
ఉపసంశ్రిత్య భర్తారం కామయేయం పృథగ్జనమ్	
సమక్షం తవ సౌమిత్రే ప్రాణాం స్త్యక్త్యే న సంశయః	26
రామం వినా క్షణ మపి న హి జీవామి భూతలే	
ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం సీతయా రోమహర్షణమ్	27
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణః సీతాం ప్రాంజలి ర్విజితేన్ద్రియః	

ఉత్తరం నోత్సహే వక్తం దైవతం భవతీ మమ	28
వాక్యమ౭ప్రతిరూపం తు న చిత్రం స్త్రీషు మైథిలి	
స్వభావస్త్యేష నారీణా మేవం లోకేషు దృశ్యతే	29
విముక్త ధర్మా శ్చపలా స్త్రీణా భేదకరాః స్త్రీయః	
న సహే హీదృశం వాక్యం వైదేహి జనకాత్మజే	30
శ్రోత్రయో రుభయోర్మౌ౭ద్య తప్త నారాచ సన్నిభం	
ఉపశృణ్వన్తు మే సర్వే సాక్షిభూతా వనేచరాః	31
న్యాయవాదీ యథాన్యాయ ముక్తోహం పరుషం త్వయా	
ధిక్ త్వా మ౭ద్య ప్రణశ్య త్వం యన్మామేవం విశంకసే	32
స్త్రీ త్వాత్ దుష్ట స్వభావేన గురువాక్యే వ్యవస్థితమ్	
గమిష్యే యత్ర కాకుత్స్థః స్వస్తి తే౭స్తు వరాననే	33
రక్షన్తు త్వాం విశాలాక్షీ సమగ్రా వనదేవతాః	
నిమిత్తాని హి ఘోరాణి యాని ప్రాదుర్భవన్తి మే	34
అపి త్వాం సహరామేణ పశ్యేయం పునరాగతః	
లక్ష్మణేనైవముక్తా సా రుదంతీ జనకాత్మజా	35
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం తీవ్రం బాష్ప పరిప్లుతా	
గోదావరీం ప్రవేక్ష్యామి వినా రామేణ లక్ష్మణ	36
ఆబంధిష్యే౭థవా త్యక్త్యే విషమే దేహ మాత్మనః	
పిబామ్య౭హం విషం తీక్ష్ణం ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనమ్	37
న త్వ౭హం రాఘవాదన్యం పదాపి పురుషం స్పృశే	
ఇతి లక్ష్మణ మాకృశ్య సీతా దుఃఖ సమన్వితా	38
పాణిభ్యాం రుదతీ దుఃఖాదుదరం ప్రజఘాన హ	
తా మార్త రూపాం విమనా రుదన్తీం	
సామిత్రి రాలోక్య విశాల నేత్రామ్	
ఆశ్వాసయామాస న చైవ భర్తుః	
తం భ్రాతరం కించి దువాచ సీతా	39
తతస్తు సీతా మ౭భివాద్య లక్ష్మణః	
కృతా౭ంజలిః కించి ద౭భిప్రణమ్య చ	

అన్వేషకమాణో బహుశశ్చ మైథిలీం	
జగామ రామస్య సమీప మాతృవాన్	40
షట్పత్వారింశ స్సర్గః - రావణభిక్షు సత్కారః	
తయా పరుష ముక్తస్తు కుపితో రాఘవానుజః	
స వికాంక్షన్ భృశం రామం ప్రతస్థే న చిరాదివ	1
తదాసాద్య దశగ్రీవః క్షిప్రమన్తర మాస్థితః	
అభిచక్రామ వైదేహీం పరివ్రాజక రూప ధృత్	2
శ్లక్షణ కాషాయ సంవీతః శిఖీ ధత్రీ ఉపానహీ	
వామే చాంసేఽవసజ్యాథ శుభే యష్టి కమణ్డలూ	3
పరివ్రాజక రూపేణ వైదేహీ మన్వపద్యత	
తా మాససాదాఽతిబలో బ్రాతృభ్యాం రహితాం వనే	4
రహితాం సూర్య చన్ద్రాభ్యాం సంధ్యా మివ మహత్తమః	
తామఽపశ్యత్ తతో బాలాం రాజపుత్రీం యశస్వినీమ్	5
రోహిణీం శశినా హీనాం గ్రహవ ద్భృశ దారుణః	
తముగ్ర తేజః కర్మాణం జనస్థాన రుహో దృమాః	6
సమీక్ష్య న ప్రకమ్పన్తే న ప్రవాతి చ మారుతః	
శేషు స్రోతాశ్చ తం దృష్ట్వా వీక్షంతం రక్త లోచనమ్	7
స్తిమితం గన్తు మారేభే భయా ధోదావరీ నదీ	
రామస్య త్వన్తరం ప్రేప్సు ర్దశగ్రీవ స్తదఽన్తరే	8
ఉపతస్థే చ వైదేహీం భిక్షు రూపేణ రావణః	
అభవ్యో భవ్య రూపేణ భర్తారమఽనుశోచతీమ్	9
అభ్యవర్తత వైదేహీం చిత్రామివ శనైశ్చరః	
స పాపో భవ్యరూపేణ తృణైః కూప ఇవావృతః	10
అతిష్ఠత్ప్రేక్ష్య వైదేహీం రామపత్నీం యశస్వినీమ్	
శుభాం రుచిర దన్తోష్ఠీం పూర్ణదన్త నిభాననామ్	11
ఆసీనాం పర్ణశాలాయాం బాష్ప శోకాఽభిపీడితామ్	
స తాం పద్మ పలాశాక్షీం పీతకౌశేయ వాసినీమ్	12
అభ్యగచ్ఛత వైదేహీం దుష్టచేతా నిశాచరః	

స మన్నుడ శరావిష్టో బ్రహ్మఘోష ముదీరయత్	13
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపః	
తా ముత్తమాం స్త్రియం లోకే పద్మహీనా మివ శ్రియమ్	14
విబ్రాజమానాం వపుషా రావణః ప్రశశంస హ	
కా త్వం కాంచన వర్ణాభే పీతకౌశేయ వాసిని	15
కమలానాం శుభాంమాలాం పద్మినీవ హి బిభ్రతీ	
ప్రీః శ్రీః కీర్తిః శుభా లక్ష్మీరప్పరా వా శుభాననే	16
భూతి ర్వా త్వం వరారోహి రతి ర్వా స్వైర చారిణీ	
సమాః శిఖరిణః స్నిగ్ధాః పాణ్డరా దశనా స్తవ	17
విశాలే విమలే నేత్రే రక్తాఽన్తే కృష్ణ తారకే	
విశాలం జఘనం పీనమూరూ కరి కరోపమా	18
ఏతా వుపచితౌ వృత్తౌ సహితౌ సంప్రవల్గితౌ	
పీనోన్నత ముఖౌ కాన్తౌ స్నిగ్ధౌ తాలఫలోపమా	19
మణి ప్రవేకాభరణౌ రుచిరౌ తే పయోధరౌ	
చారు స్మితే చారు దతి చారు నేత్రే విలాసిని	20
మనో హరసి మే రామే నదీకూల మివాఽమ్భుసౌ	
కరాన్తమితమధ్యాఽసి సుకేశీ సంహత స్తనీ	21
వైవ దేవీ న గన్ధర్వీ న యక్షీ న చ కిన్నరీ	
వైవం రూపా మయా నారీ దృష్ట పూర్వా మహీతలే	22
రూపం అగ్ర్యం చ లోకేశు సౌకుమార్యం వయశ్చ తే	
ఇహ వాసశ్చ కాన్తారే చిత్త మున్మాదయన్తి మే	23
సా ప్రతిక్రామ భద్రం తే న త్వం వస్తు మిహోర్హసి	
రాక్షసానామఽయం వాసో ఘోరాణాం కామరూపిణామ్	24
ప్రాసాదాఽగ్రాణి రమ్యాణి నగరోపవనాని చ	
సంపన్నాని సుగన్ధీని యుక్తాన్యాచరితుం త్వయా	25
వరం మాల్యం వరం భోజ్యం వరం వస్తుం చ శోభనే	
భర్తారం చ వరం మన్యే త్వద్యుక్తమఽసితేక్షణే	26
కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాననే	

వసూనాం వా వరారోహి దేవతా ప్రతిభాసి మే	27
నేహ గచ్ఛన్తి గన్ధర్వా న దేవా న చ కిన్నరాః	
రాక్షసానామఽయం వాసుః కథం ను త్వ మిహాగతా	28
ఇహ శాఖామృగాః సింహా ద్వీపి వ్యాఘ్ర మృగా స్తథా	
ఋక్షాస్తరక్షవః కంకాః కథం తేభ్యో న బిభ్యసి	29
మదాఽన్వితానాం ఘోరాణాం కుంజరాణాం తరస్వినామ్	
కథ మేకా మహాఽరణ్యే న బిభేషి వరాననే	30
కాఽసి కస్య కుతశ్చ త్వం కిం నిమిత్తం చ దణ్డకాన్	
ఏకా చరసి కల్యాణి ఘోరాన్ రాక్షస సేవితాన్	31
ఇతి ప్రశస్తా వైదేహీ రావణేన దురాత్మనా	
ద్విజాతి వేషేణ హి తం దృష్ట్వా రావణ మాగతమ్	32
సర్వైరతిథి సత్కారైః పూజయామాస మైథిలీ	
ఉపానీయాసనం పూర్వం పాద్యేనాఽభినిమన్త్య చ	33
అబ్రవీత్ సిద్ధ మిత్యేవ తదా తం సౌమ్య దర్శనమ్	
ద్విజాతి వేషేణ సమీక్ష్య మైథిలీ	
త మాగతం పాత్ర కుసుమ్భ ధారిణమ్	
అశక్య ముద్వేష్టు ముపాయ దర్శనా	
న్యమన్తయ ద్రాహ్మణవ త్తదఽంగనా	34
ఇయం ట్పసీ బ్రాహ్మణ కామమాస్యతామ్	
ఇదం చ పాద్యం ప్రతిగృహ్యతా మితి	
ఇదం చ సిద్ధం వనజాత ముత్తమం	
త్వదఽర్థ మవ్యగ్ర మిహోప భుజ్యతామ్	35
నిమన్త్యమాణః ప్రతిపూర్ణ భాషిణీం	
నరేన్ద్ర పత్నీం ప్రసమీక్ష్య మైథిలీమ్	
ప్రహస్య తస్యా హరణే ధృతం మనః	
సమార్పయ దాత్మవధాయ రావణః	36
తతః సువేషం మృగయా గతం పతిం	
ప్రతీక్షమాణా సహలక్ష్మణం తదా	

వివేకమాణా హరితం దదర్శ తతే	
మహద్వనం నైవ తు రామ లక్ష్మణౌ	37
సప్తచత్వారింశ స్సర్గః -- రావణాధిక్షేపః	
రావణేన తు వైదేహీ తదా పృష్టా జిహీర్షతా	
పరివ్రాజక లింగేన శశంసాత్మానమఽంగనా	1
బ్రాహ్మణ శ్చాతిథి శ్చాయమఽనుక్తో హి శపేత మామ్	
ఇతి ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు సీతా వచన మబ్రవీత్	2
దుహితా జనక స్యాఽహం మైథిలస్య మహాత్మనః	
సీతా నామ్నాఽస్మి భద్రం తే రామస్య మహిషీ ప్రియా	3
ఉపిత్వా ద్వాదశ సమా ఇక్ష్యాకూణాం నివేశనే	
భుంజానా మానుషాన్ భోగాన్ సర్వకామ సమ్పద్ధినీ	4
తత స్త్రయోదశే వర్షే రాజా మంత్రయత ప్రభుః	
అభిషేచయితుం రామం సమేతో రాజ మంత్రిభిః	5
తస్మిన్ సంభ్రుయమాణే తు రాఘవస్యాఽభిషేచనే	
కైకేయీ నామ భర్తార మార్యా స్యా యాచతే వరమ్	6
ప్రతిగృహ్య తు కైకేయీ శ్వశురం సుకృతేన మే	
మమ ప్రవ్రాజనం భర్తు ర్భరతస్యాఽభిషేచనమ్	7
ద్వా వఽయాచత భర్తారం సత్యసంధం నృపోత్తమమ్	
నాఽద్య భోక్ష్యే న చ స్వప్స్యే న చ పాస్యే కథంచన	8
ఏష మే జీవితస్యాఽన్తో రామో యద్యఽభిషిచ్యతే	
ఇతి బృవాణాం కైకేయాం శ్వశురో మే స పార్థివః	9
అయాచతార్థై రన్వర్థై ర్న చ యాన్యాం చకార సా	
మమ భర్తా మహాతేజా వయసా పంచ వింశకః	10
అష్టాదశ హి వర్షాణి మమ జన్మని గణ్యతే	
రామేతి ప్రథితో లోకే గుణవాన్ సత్యవాన్ శుచిః	11
విశాలాఽక్షో మహాబాహుః సర్వభూత హితే రతః	
కామార్తస్తు మహాతేజాః పితా దశరథ స్వయం	12
కైకేయ్యాః ప్రియ కామార్థం తం రామం నాఽభ్యషేచయత్	

అభిషేకాయ తు పితుః సమీపం రామమాగతమ్	13
కైకేయీ మమ భర్తార మిత్సువాచ ధృతం వచః	
తవ పిత్రా సమాజ్ఞప్తం మమేదం శృణు రాఘవ	14
భరతాయ ప్రదాతవ్య మిదం రాజ్యమ౭కణ్ణకమ్	
త్వయా హి ఖలు వస్తవ్యం నవ వర్షాణి పంచ చ	15
వనే ప్రవజ కాకుత్స్థ పితరం మోచయా౭న్యతాత్	
తథే త్యుక్త్వా చ తాం రామః కైకేయీమ౭కుతోభయః	16
చకార తద్వచ స్తస్యా మమ భర్తా దృఢ వ్రతః	
దద్యా న్న ప్రతిగృహ్ణీయాత్ సత్యం బ్రూయా న్నచాన్యతమ్	17
ఏత ద్రాహ్మణ రామస్య ధృవమ్ వ్రతమ౭నుత్తమమ్	
తస్య బ్రాతా తు వై మాత్రో లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్	18
రామస్య పురుషవ్యాఘ్రః సహాయః సమరే౭రిహ	
స బ్రాతా లక్ష్మణో నామ ధర్మచారీ దృఢ వ్రతః	19
అన్యగచ్ఛ ధ్ధనుష్పాణిః ప్రవ్రజన్తం మయా సహ	
జటీ తాపస రూపేణ మయా సహ సహ౭నుజః	20
ప్రవిష్టో దండకారణ్యం ధర్మనిత్యో జితేంద్రియః	
తే వయం ప్రచ్యుతా రాజ్యాత్ కైకేయాస్తు కృతే త్రయః	21
విచరామ ద్విజశ్రేష్ఠ వనం గమ్భీర మోజసా	
సమాశ్వాస ముహూర్తం తు శక్యం వస్తు మిహ త్వయా	22
ఆగమిష్యతి మే భర్తా వన్య మాదాయ పుష్కలమ్	
రురూన్ గోధాన్ వరాహంశ్చ హత్వాదాయామిషాన్ బహూన్	23
స త్వం నామ చ గోత్రం చ కులమ్ చాచక్ష్య తత్త్వతః	
ఏకశ్చ దణ్ణకారణ్యే కిమర్థం చరసి ద్విజ	24
ఏవం బృవత్యాం సీతాయాం రామపత్న్యాం మహాబలః	
ప్రత్యువాచోత్తరం తీవ్రం రావణో రాక్షసాధిపః	25
యేన విత్రాసితా లోకాః స దేవా౭సుర మానుషాః	
అహం తు రావణో నామ సీతే రక్షోగణేశ్వరః	26
త్వాం తు కాంచన వర్ణాభాం దృష్ట్వా కౌశేయ వాసినీమ్	

రతిం స్వకేషు దారేషు నాఽధిగచ్ఛామ్యనిన్దితే	27
బహీనా ముత్తమ స్త్రీణా మాహృతానా మిత స్తతః	
సర్వాసా మేవ భద్రం తే మమాఽగ్ర మహిషీ భవ	28
లంకా నామ సముద్రస్య మధ్యే మమ మహాపురీ	
సాగరేణ పరిక్షిప్తా నివిష్టా గిరి మూర్ధని	29
తత్ర సీతే మయా సార్థం వనేషు విహరిష్యసి	
న చాఽస్యారణ్య వాసస్య స్పృహయిష్యసి భామిని	30
పంచ దాస్యః సహస్రాణి సర్వాభరణ భూషితాః	
సీతే పరిచరిష్యన్తి భార్యా భవసి మే యది	31
రావణే నైవముక్తా తు కుపితా జనకాత్మజా	
ప్రత్యువాచాఽనవద్యాఽంగీ తమఽనాదృత్య రాక్షసం	32
మహాగిరి మివా కమ్ప్యం మహేన్ద్ర సదృశం పతిమ్	
మహోదధి మివాఽక్షోభ్యమఽహం రామమఽనువ్రతా	33
సర్వలక్షణ సంపన్నం న్యగ్రోధ పరిమండలం	
సత్యసంధం మహాభాగ మఽహం రామమఽనువ్రతా	34
మహాబాహుం మహోరస్కం సింహా విక్రాన్త గామినమ్	
న్యసింహం సింహ సంకాశ మఽహం రామమఽనువ్రతా	35
పూర్ణచన్ద్రాననం రామం రాజవత్సం జితేన్ద్రియమ్	
ప్పథు కీర్తిం మహాత్మానమఽహం రామమనువ్రతా	36
త్వం పున ర్ణమ్బుకః సింహీం మామిచ్ఛసి సుదుర్లభామ్	
నాఽహం శక్యా త్వయా స్పృష్టు మాదిత్యస్య ప్రభా యథా	37
పాదపాన్ కాంచనాన్ నూనం బహూన్ పశ్యసి మన్దభాక్	
రాఘవస్య ప్రియాం భార్యం య స్త్వమిచ్ఛసి రావణ	38
క్షుధితస్య చ సింహస్య మృగ శత్రో స్తరస్వినః	
ఆశీవిషస్య వదనా ధ్దంష్ట్రా మాదాతు మిచ్ఛసి	39
మన్దరం పర్వత శ్రేష్ఠం పాణినా హర్తు మిచ్ఛసి	
కాలకూటం విషం పీత్వా స్వస్తిమాన్ గన్తు మిచ్ఛసి	40
అక్షి సూచ్యా ప్రమృజసి జిహ్వాయా లేక్షి చ క్షురమ్	

రాఘవస్య ప్రీయాం భార్యం యోఽధిగన్తుం త్వ మిచ్ఛసి	41
అవసజ్య శిలాం కణ్ఠే సముద్రం తర్తు మిచ్ఛసి	
సూర్యా చన్ద్రమసౌ చోభౌ ప్రాణిభ్యాం హర్తు మిచ్ఛసి	42
యో రామస్య ప్రీయాం భార్యం ప్రధర్షయితు మిచ్ఛసి	
అగ్నిం ప్రజ్వలితం దృష్ట్వా వస్త్రేణాహర్తు మిచ్ఛసి	43
కల్యాణ వృత్తాం రామస్య యో భార్యం హర్తు మిశచ్ఛసి	
అయోముఖానాం శూలానాం మధ్యే చరితు మిచ్ఛసి	44
రామస్య సదృశీం భార్యం యోఽధిగన్తుం త్వ మిచ్ఛసి	
యదఽన్తరం సింహ శృగాలయో ర్వనే	
యదఽన్తరం స్యన్దనికా సముద్రయోః	
సురాఽగ్ర్య సౌవీరకయోర్యదఽన్తరం	
తదఽన్తరం వై తవ రాఘవస్య చ	45
యదఽన్తరం కాంచన సీస లోహయోః	
యదఽన్తరం చన్దనవారి పంకయోః	
యదఽన్తరం హస్తి బిడాలయో ర్వనే	
తదఽన్తరం దాశరథే స్తవై వ చ	46
యదఽన్తరం వాయస వైనతేయయోః	
యదఽన్తరం మధు మయూరయోరఽపి	
యదఽన్తరం సారస గృధ్రయో ర్వనే	
తదఽన్తరం దాశరథే స్తవై వ చ	47
తస్మిన్ సహస్రాఽక్ష సమ ప్రభావే	
రామే స్థితే కార్ముక బాణ పాణౌ	
హృతాఽపి తేఽహం న జరాం గమిష్యే	
వజ్రం యథా మక్షికయాఽవగీర్ణమ్	48
ఇతీవ తద్వాక్య మఽదుష్ట భావా	
సుధృష్ట ముక్త్యా రజనీచరం తమ్	
గాత్ర ప్రకమ్పా ద్వ్యధితా బభూవ	
వాతోద్ధతా సా కదళీవ తన్వీ	49

తాం వేపమానా ముపలక్య సీతాం	
స రావణో మృత్యు సమ ప్రభావః	
కులం బలం నామ చ కర్మ చ స్వం	
సమాచచక్షే భయ కారణార్థమ్	50
<u>అష్ట చత్వారింశ స్సర్గః - రావణ వికత్తనం</u>	
ఏవం బృవత్యాం సీతాయాం సంరబ్ధః పరుషం వచః	
లలాటే భ్రుకుటీం కృత్వా రావణః ప్రత్యువాచ హ	1
బ్రాతా వైశ్రవణస్యాఽహం సాపత్నో వరవర్ణిని	
రావణో నామ భద్రం తే దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్	2
యస్య దేవాః సగన్ధర్వాః పిశాచ పతగోరగాః	
విద్రవన్తి భయా ద్భీతా మృత్యోరివ సదా ప్రజాః	3
యేన వైశ్రవణో బ్రాతా వైమాత్రః కారణాన్తరే	
ద్వన్ద్వమాసాదితః క్రోధా ద్రణే విక్రమ్య నిర్జితః	4
యద్భయార్తః పరిత్యజ్య స్వమధిష్ఠానమ్మృద్ధిమత్	
కైలాసం పర్వతశ్రేష్ఠమఽధ్యాస్తే నర వాహనః	5
యస్య తత్పుష్పకం నామ విమానం కామగం శుభమ్	
వీర్యాదేవార్జితం భద్రే యేన యామి విహాయసం	6
మమ సంజాత రోషస్య ముఖం దృష్ట్వైవ మైథిలి	
మహారథాః పరిత్రస్తాః సురాః శక్ర పురోగమాః	7
యత్ర తిష్ఠామ్యఽహం తత్ర మారుతో వాతి శంకితః	
తీవ్రాంశుః శిశిరాంశుశ్చ భయాత్ సంపద్యతే రవిః	8
నిష్కమ్ప పత్రా స్తరవో నద్యశ్చ స్తిమితోదకాః	
భవన్తి యత్ర యత్రాఽహం తిష్ఠామి విచరామి చ	9
మమ పారే సముద్రస్య లంకా నామ పురీ శుభా	
సంపూర్ణా రాక్షసై ర్హోరై ర్యథేన్ద్రస్యాఽమరావతీ	10
ప్రాకారేణ పరిక్షిప్తా పాణ్డరేణ విరాజితా	
హేమ కక్ళ్యా పురీ రమ్యా వైడూర్యమయ తోరణా	11
హస్త్యఽశ్వ రథ సంభాధా తూర్యనాద వినాదితా	

సర్వకాల ఫలై ర్స్వకైః సంకులోద్ధాన శోభితా	12
తత్ర త్వం వసతీ సీతే రాజపుత్రి మయాసహ	
న స్మరిష్యసి నారీణాం మానుషీణాం మనస్వినీ	13
భుంజానా మానుషాన్ భోగాన్ దివ్యాంశ్చ వరవర్ణిని	
న స్మరిష్యసి రామస్య మానుషస్య గతాయుషః	14
స్థాపయిత్వా ప్రియం పుత్రం రాజ్ఞా దశరథేన యః	
మన్దవీర్యః సుతో జ్యేష్ఠ స్తతః ప్రస్థాపితో వనమ్	15
తేన కిం బ్రష్ట రాజ్యేన రామేణ గత చేతసా	
కరిష్యసి విశాలాఽక్షి తాపసేన తపస్వినా	16
సర్వరాక్షస భర్తారం కామయ స్వయమాగతమ్	
న మన్మథ శరావిష్టం ప్రత్యాఖ్యాతుం త్వమర్హసి	17
ప్రత్యాఖ్యాయ హి మాం భీరు పరితాపం గమిష్యసి	
చరణేనాఽభిహత్యేవ పురూరవసముర్వశీ	18
అంగుళ్యా న సమో రామో మమ యుద్ధే స మానుషః	
తవ భాగ్యేన సంప్రాప్తం భజస్వ వరవర్ణిని	19
ఏవముక్తాతు వైదేహీ కృద్ధా సంరక్త లోచనా	
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం రహితే రాక్షసాఽధిపమ్	20
కథం వైశ్రవణం దేవం సర్వభూత నమస్కృతమ్	
బ్రాతరం వ్యపదిశ్య త్వమఽశుభం కర్తు మిచ్ఛసి	21
అవశ్యం వినశిష్యన్తి సర్వే రావణ రాక్షసాః	
యేషాం త్వం కర్మశో రాజా దుర్బుద్ధి రఽజితేన్ద్రియః	22
అపహృత్య శచీం భార్యాం శక్య మిన్ద్రస్య జీవితమ్	
న చ రామస్య భార్యాం మామఽపనీయాస్తి జీవితమ్	23
జీవే చ్చిరం వజ్రధరస్య హస్తాత్	
శచీం ప్రధృష్యాప్రతిరూప రూపామ్	
న మాదృశిం రాక్షస దూషయిత్వా	
పీతాఽమృతస్యాఽపి తవాఽస్తి మోక్షః	24
<u>ఏకోనపంచాశ స్సర్గః - సీతాపహరణం</u>	

సీతాయా వచనం శృత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్	
హస్తే హస్తం సమాహత్య చకార సుమహా ద్వపుః	1
స మైథిలీం పునర్వాక్యం బభాషే చ తతో భృశమ్	
నోన్మత్తయా శృతౌ మన్యే మమ వీర్య పరాక్రమౌ	2
ఉద్వహేయం భుజాభ్యాం తు మేదినీ మఽమ్బరే స్థితః	
ఆపిటేయం సముద్రం చ హన్యాం మృత్యుం రణే స్థితః	3
అర్కం రుద్ధ్యాం శరై స్తీక్ణై ర్విభిన్ధ్యాం హి మహీతలమ్	
కామరూపిణ మున్నత్రే పశ్య మాం కామదం పతిమ్	4
ఏవ ముక్తవత స్తస్య రావణస్య శిఖి ప్రభే	
కృద్ధస్య హరిపర్యన్తే రక్తే నేత్రే బభూవతుః	5
సద్యః సౌమ్యం పరిత్యజ్య భిక్షురూపం స రావణః	
స్యం రూపం కాలరూపాభం భేజే వైశ్రవణాఽనుజః	6
సంరక్త నయనః శ్రీమాం స్తప్త కాంచన భూషణః	
క్రోధేన మహతావిష్టో నీలజీమూత సన్నిభః	7
దశాన్యో వింశతిభుజో బభూవ క్షణదాచరః	
స పరివ్రాజక చ్చద్మ మహాకాయో విహాయ తత్	8
ప్రతిపేదే స్వకంరూపం రావణో రాక్షసాధిపః	
సంరక్త నయనః క్రోధా జ్ఞీమూత నిచయ ప్రభః	9
రక్తాఽమ్బరధర స్తస్థౌ స్త్రీరత్నం ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్	
స తా మఽసిత కేశాఽన్తాం భాస్కరస్య ప్రభామివ	10
వసనాభరణోపేతాం మైథిలీం రావణోబ్రవీత్	
త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం యది భర్తార మిచ్ఛసి	11
మామాశ్రయ వరారోహే తవాఽహం సదృశః పతిః	
మాం భజస్య చిరాయ త్వ మఽహం శ్లాఘ్యః పతిస్తవ	12
నైవ చాఽహం క్వచి ద్భద్రే కరిష్యే తవ విప్రియమ్	
త్యజ్యతాం మానుషో భావో మయి భావః ప్రణీయతామ్	13
రాజ్యా చ్ఛ్యుత మఽసిద్ధార్థం రామం పరిమితాయుషమ్	
కై ర్గుణై రఽనురక్తాఽసి మూఢ్ పణ్ణిత మానిని	14

య: స్త్రీయా వచనాద్రాజ్యం విహాయ ససుహృజ్జనమ్ అస్మిన్ వ్యాలాఽనుచరితే వనే వసతి దుర్మతి:	15
ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం వాక్యం ప్రియాఽర్థాం ప్రియవాదినీమ్ అభిగమ్య స దుష్టాత్మా రాక్షసః కామ మోహితః	16
జగ్రాహ రావణః సీతాం బుధః ఖే రోహిణీ మివ వామేన సీతాం పద్మాఽక్షీం మూర్ధజేషు కరేణ స:	17

ఊర్వోస్తు దక్షిణే నైవ పరిజగ్రాహ పాణినా తం దృష్ట్వా గిరి శృంగాభం తీక్ష్ణ దంష్ట్రం మహాభుజమ్	18
ప్రాద్రవన్ గిరి సంకాశం భయార్తా వనదేవతాః స చ మాయామయో దివ్యః ఖరయుక్తః ఖరస్వనః	19
ప్రత్యదృశ్యత హేమాఽంగో రావణస్య మహారథః తత స్తాం పరుషై ర్వాక్యై ర్భర్త్యయన్ సమహస్వనః	20
అంకేనాదాయ వైదేహీం రథ మారోపయ త్తదా సా గృహీతాఽతిచుక్రోశ రావణేన యశస్వినీ	21
రామేతి సీతా దుఃఖాఽర్తా రామం దూరగతం వనే తామకామాం సకామార్తః పన్నగేన్ద్ర వధూమివ	22
వివేష్టమానా మాదాయ ఉత్పపాతాఽథ రావణః తతః సా రాక్షసేన్ద్రేణ హ్రీయమాణా విహాయసా	23
భృశం చుక్రోశ మత్తేవ బ్రాన్త చిత్తా యథాతురా హ లక్ష్మణ మహాబాహో గురుచిత్త ప్రసాదక	24
హ్రీయమాణాం న జానీషే రక్షసా మామమర్షిణా జీవితం సుఖ మఽర్థాంశ్చ ధర్మ హేతోః పరిత్యజన్	25
హ్రీయమాణా మఽదర్శేణ మాం రాఘవ న పశ్యసి	

నను నామాఽవినీతానాం వినేతాఽసి పరంతప	26
కథ మేవం విధం పాపం న త్వం శాధి హి రావణమ్	
నను సద్యోఽవినీతస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలమ్	27
కాలోప్యంఽగీ భవత్యఽత్ర సస్యానామివ పక్షయే	
స కర్మ కృతవానేతత్ కాలోపహత చేతనః	28
జీవితాఽంతకరం ఘోరం రామా ద్వ్యసనమాప్పుహి	
హస్తేదానీం సకామాస్తు కైకేయీ సహబాన్ధవైః	29
ప్రియే యద్ధర్మకామస్య ధర్మపత్నీ యశస్వినః	
ఆమన్తయే జనస్థానే కర్ణికారాన్ సుపుష్పితాన్	30
క్షిప్రం రామాయ శంసద్వం సీతాం హరతి రావణః	
మాల్యవన్తం శిఖరిణం వన్దే ప్రసవణం గిరిమ్	31
క్షిప్రం రామాయ శంసద్వం సీతాం హరతి రావణః	
హంస కారండవాకీర్ణాం వన్దే గోదావరీం నదీమ్	32
క్షిప్రం రామాయ శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః	
దైవతాని చ యాన్యఽస్మిన్ వనే వివిధ పాదపే	33
నమస్కరోమ్యఽహం తేభ్యో భర్తుః శంసత మాం హృతామ్	
యాని కానిచిదఽప్యత్ర సత్త్వాని నివసన్త్యత	34
సర్వాణి శరణం యామి మృగ పక్షిగణానపి	
ప్రియమాణాం ప్రియాం భర్తుః ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్	35
వివశాపహృతా సీతా రావణే నేతి శంసత	
విదిత్వా మాం మహాబాహు రఽముత్రాపి మహాబలః	36
ఆనేష్యతి పరాక్రమ్య వైవస్వత హృతా మపి	
సా తదా కరుణా వాచో విలపంతీ సుదుఃఖితా	37
వనస్పతిగతం గృధ్రం దదర్శాయత లోచనా	
సా త ముద్వీక్య సుశ్రోణీ రావణస్య వశం గతా	38
సమాక్రంద భయపరా దుఃఖోపగతయా గిరా	
జటాయో పశ్య మామార్య ప్రాయమాణా మనాధవత్	39
అనేన రాక్షసేంద్రేణ కరుణం పాప కర్మణా	

వైష వారయితం శక్య స్తవ క్రూరో నిశాచరః

41

సత్త్వవాన్ జితకాశీ చ సాయుధశ్చైవ దుర్ముతిః

రామాయ తు యథా తత్త్వం జటాయో హరణం మమ

42

లక్ష్మణాయ చ తత్సర్వమాఖ్యాతవ్యమ౭శేషతః||

పంచాశ సుర్గః - జటాయురభియోగః

తం శబ్దమ౭వసుప్తస్తు జటాయురథ శుశ్యవే

నిరీక్ష్య రావణం క్షిప్రం వైదేహీం చ దదర్శ సః

1

తతః పర్వతకూటాభ స్తీక్ష్ణ తుణ్డః ఖగోత్తమః

వనస్పతిగతః శ్రీమాన్ వ్యాజహార శుభాం గిరమ్

2

దశగ్రీవ స్థితో ధర్మే పురాణే సత్య సంశ్రయః

భ్రాత స్త్వం నిన్దితం కర్మ కర్తుం నార్హసి సాంప్రతం

3

జటాయు ర్నామ నామ్నా౭హం గృధ్రరాజో మహాబలః

రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేన్ద్ర వరుణోపమః

4

లోకానాం చ హితే యుక్తో రామో దశరథాత్మజః

తస్యైషా లోకనాథస్య ధర్మపత్నీ యశస్వినీ

5

సీతా నామ వరారోహ యాం త్వం హర్తు మిహేచ్ఛసి

కథం రాజా స్థితో ధర్మే పరదారాన్ పరామృశేత్

6

రక్షణీయా విశేషణ రాజదారా మహాబల

నివర్తయ మతిం నీచాం పరదారా౭భిమర్శనాత్

7

న తత్ సమాచరేద్ధీరో యత్ పరో౭స్య విగర్హయేత్

యథాత్మన స్తథా౭న్యేషాం దారా రక్ష్యా విపశ్చితా

8

ధర్మమర్దం చ కామం చ శిష్టాః శాస్త్రేష్వనాగతమ్

వ్యవస్యన్తి న రాజానో ధర్మం పౌలస్య నన్దన	9
రాజా ధర్మశ్చ కామశ్చ ద్రవ్యాణాం చోత్తమో నిధిః	
ధర్మః శుభం వా పాపం వా రాజమూలం ప్రవర్తతే	10
పాపస్యభావ శ్చపలః కథం త్వం రక్షసాం వర	
ఐశ్వర్య మభిసంప్రాప్తో విమానమివ దుష్కృతీ	11
కామం స్వభావో యో యస్య న శక్యః పరిమార్జితుమ్	
న హి దుష్టాత్మనామార్య మావసత్సాలయే చిరమ్	12
విషయే వా పురే వా తే యదా రామో మహాబలః	
నాఽపరాధ్యతి ధర్మాత్మా కథం తస్యాఽపరాధ్యసి	13
యది శూర్పణఖా హేతోః జనస్థానగతః ఖరః	
అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాఽక్లిష్ట కర్మణా	14
అత్ర బ్రూహి యథా తత్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః	
యస్య త్వం లోకనాథస్య భార్యం హృత్వా గమిష్యసి	15
క్షిప్రం విస్మజ వైదేహీం మా త్వా ఘోరేణ చక్షుషా	
దహే ద్దహనభూతేన వృత్ర మిన్ద్రాఽశనిర్యథా	16
సర్వ మాశీవిషం బద్ధ్యా వస్త్రాస్తే నాఽవబుధ్యసి	
గ్రీవాయాం ప్రతిముక్తం చ కాలపాశం న పశ్యసి	17
స భారః సౌమ్య భర్తవ్యో యో నరం నాఽవసాదయేత్	
తదఽన్నమపి భోక్తవ్యం జీర్యతే యదనామయమ్	18
యత్ కృత్వా న భవే ద్ధర్మో న కీర్తి ర్న యశో భువి	
శరీరస్య భవేత్ ఖేదః క స్తత్ కర్మ సమాచరేత్	19
షష్టివర్ష సహస్రాణి మమ జాతస్య రావణ	
పితృ పైతామహం రాజ్యం యథావదఽనుతిష్ఠతః	20
వృద్ధోఽహం త్వం యువా ధన్వీ సశరః కవచీ రథీ	
తథాఽప్యాదాయ వైదేహీం కుశలీ న గమిష్యసి	21
న శక్త స్త్వం బలాత్ హర్తుం వైదేహీం మమ పశ్యతః	
హేతుభి ర్ప్రాయ సంయుక్తై ర్భ్రవాం వేదశ్శత మివ	22
యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి ముహూర్తం తిష్ఠ రావణ	

శయిష్యసే హతో భూమౌ యథా పూర్వం ఖర స్తథా	23
అసకృత్ సంయుగే యేన నిహతా దైత్య దానవాః	
నచిరా చ్చీరవాసా స్త్వాం రామో యుధి వధిష్యతి	24
కిం ను శక్యం మయా కర్తుం గతౌ దూరం నృపాత్మజౌ	
క్షిప్తం త్వం నశ్యసే నీచ తయో ర్భీతో న సంశయః	25
న హి మే జీవమానస్య నయిష్యసి శుభామిమామ్	
సీతాం కమలపత్రాక్షీం రామస్య మహాషీం ప్రియామ్	26
అవశ్యం తు మయా కార్యం ప్రియం తస్య మహాత్మనః	
జీవితేనాఽపి రామస్య తథా దశరథస్య చ	27
తిష్ఠ తిష్ఠ దశగ్రీవ ముహూర్తం పశ్య రావణ	
యుద్ధాతిథ్యం ప్రదాస్యామి యావత్ ప్రాణం నిశాచర	28
వృన్తాదివ ఫలం త్వాం తు పాతయేయం రథోత్తమాత్	

ఏకపంచాశ స్సర్గః - జటాయు రావణ యుద్ధం

ఇత్యుక్తస్య యథాన్యాయం రావణస్య జటాయుషౌ	
కృద్ధస్యాఽగ్నినిభాః సర్వా రేజు ర్వింశతిదృష్టయః	1
సంరక్త నయనః కోపాత్ తప్త కాంచన కుణ్డలః	
రాక్షసేన్ద్రోఽభిదుద్రావ పతగేన్ద్రమఽమర్షణః	2
స సంప్రహార స్తుముల స్తయో స్తస్మిన్ మహావనే	
బభూవ వాతోద్ధతయో ర్మేఘయో ర్గగనే యథా	3
తద్భూవాద్భుతం యుద్ధం గృధ్ర రాక్షసయో స్తదా	
సపక్షయో ర్మాల్యవతో ర్మహాపర్వతయో రివ	4
తతో నాలీక నారాచై స్తీక్ణాఽగ్రైశ్చ వికర్ణిభిః	
అభ్యవర్ష న్మహాఘోరై ర్ఘృద్రరాజం మహాబలః	5

స తాని శరజాలాని గృధ్రః పత్రరథేశ్వరః	
జటాయుః ప్రతిజగ్రాహ రావణాస్త్రాణి సంయుగే	6
తస్య తీక్ష్ణ నఖాభ్యాం తు చరణాభ్యాం మహాబలః	
చకార బహుధా గాత్రే వ్రణాన్ పతగ సత్తమః	7
అథ క్రోధా ద్ధశగ్రీవో జగ్రాహ దశ మార్గణాన్	
మృత్యు దణ్డ నిభాన్ ఘోరాన్ శతృ మర్దన కాంక్షయా	8
స తై ర్బ్రాణై ర్మహావీర్యః పూర్ణముక్తై రఽజిహ్మగైః	
బిభేద నిశితై స్తీక్ష్ణై ర్గుధ్రం ఘోరైః శిలీముఖైః	9
స రాక్షసరథే పశ్యన్ జానకీం బాష్ప లోచనామ్	
అచింతయిత్వా బాణాం స్త్రాన్ రాక్షసం సమఽభిద్రవత్	10
తతోఽస్య సశరం చాపం ముక్తామణి విభూషితమ్	
చరణాభ్యాం మహాతేజా బభంజ పతగేశ్వరః	11
తతోఽన్యద్ధనురాదాయ రావణః క్రోధ మూర్ఛితః	
వవర్ష శరవర్షాణి శతశోఽథ సహస్రశః	12
శరైరావారిత స్తస్య సంయుగే పతగేశ్వరః	
కులాయముపసంప్రాప్తః పక్షీవ ప్రబభౌ తదా	13
స తాని శరవర్షాణి పక్షాభ్యాం చ విధూయ చ	
చరణాభ్యాం మహాతేజా బభంజఽస్య మహద్ధనుః	14
తద్బ్రాఽగ్నిసదృశం దీప్తం రావణస్య శరావరమ్	
పక్షాభ్యాం స మహావీర్యో వ్యాధునోత్ పతగేశ్వరః	15
కాంచనోరశ్చదాన్ దివ్యాన్ పిశాచవదనాన్ ఖరాన్	
తాంశ్చఽస్య జవసంపన్నాన్ జఘాన సమరే బలీ	16
వరం త్రివేణ సంపన్నం కామగం పావకాఽర్చిషమ్	
మణిహేమ విచిత్రాఽంగమ్ బభంజ చ మహారథమ్	17
పూర్ణచన్ద్ర ప్రతీకాశం ఛత్రం చ వ్యజనైః సహ	
పాతయామాస వేగేన గ్రాహిభీ రాక్షసైః సహ	18
సారథేశ్చఽస్య వేగేన తుండేనైవ మహచ్ఛిరః	
ఘనర్వపాహర చ్ఛ్రీమాన్ పక్షిరాజో మహాబలః	19

స భగ్గుధన్వా విరథో హతాఽశ్వో హతసారథిః	
అంకే నాదాయ వైదేహీం పపాత భువి రావణః	20
దృష్ట్వా నిపతితం భూమౌ రావణం భగ్గు వాహనమ్	
సాధు సాధ్యతి భూతాని గృధ్రరాజమపూజయన్	21
పరిశ్రాంతం తు తం దృష్ట్వా జరయా పక్షి యూధపమ్	
ఉత్పపాత పున ర్హుష్టో మైథిలీం గృహ్య రావణః	22
తం ప్రహృష్టం నిధాయాఽంకం గచ్ఛంతం జనకాత్మజామ్	
గృధ్రరాజః సముత్పత్య సమభిద్రుత్య రావణం	23
సమావార్య మహాతేజా జటాయు రిద మబ్రవీత్	
వజ్ర సంస్పర్శ బాణస్య భార్యాం రామస్య రావణ	24
అల్పబుద్ధే హర స్యేనాం వధాయ ఖలు రక్షసామ్	
సమిత్ర బన్ధుః సామాత్యః సబలః సపరిచ్ఛదః	25
విషపానం పిబస్యేతత్ పిపాసిత ఇవోదకమ్	
అనుబన్ధ మఽజానన్తః కర్మణా మఽవిచక్షణాః	26
శీఘ్ర మేవ వినశ్యన్తి యథా త్వం వినశిష్యసి	
బద్ధ స్త్వం కాలపాశేన క్వ గత స్తస్య మోక్ష్యసి	27
వధాయ బడిశం గృహ్య సాఽమిషం జలజో యథా	
న హి జాతు దురాధర్షౌ కాకుత్స్థౌ తవ రావణ	28
ధర్షణం చాశ్రమస్యాఽస్య క్షమిష్యేతే తు రాఘవౌ	
యథా త్వయా కృతం కర్మ భీరుణా లోక గర్హితమ్	29
తస్కరాచరితో మార్గో నైష వీర నిపేవితః	
యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి ముహూర్తం తిష్ఠ రావణ	30
శయిష్యసే హతో భూమౌ యథా బ్రాతా ఖరస్తథా	
పరేత కాలే పురుషో యత్ కర్మ ప్రతిపద్యతే	31
వినాశాయాత్మనోఽధర్మ్యం ప్రతిపన్నోసి కర్మ తత్	
పాపానుబన్ధో వై యస్య కర్మణః కర్మ కో ను తత్	32
కుర్యేత లోకాధిపతిః స్వయమ్భూర్భగవానఽపి	
ఏవముక్త్యా శుభం వాక్యం జటాయు స్తస్య రక్షసః	33

నిపపాత భృశం పృష్ఠే దశగ్రీవస్య వీర్యవాన్	
తం గృహీత్వా నఖై స్తీక్ణై ర్విదదార సమన్తతః	34
అధిరూడో గజారోహో యథా స్యా ధ్దుష్ట వారణమ్	
విదదార నఖైరఽస్య తుణ్ణం పృష్ఠే సమర్పయన్	35
కేశాం శోఽత్పాటయామాస నఖ పక్ష ముఖాయుధః	
స తథా గృధ్రరాజేన క్లిశ్యమానో ముహూర్ముహూః	36
అమర్ష స్ఫురితోఽః సన్ ప్రాకమ్పత స రావణః	
స పరిష్యజ్య వైదేహీం వామేనాఽంకేన రావణః	37
తలేనాఽభిజఘానాశు జటాయుం క్రోధ మూర్ఛితః	
జటాయు స్తమతిక్రమ్య తుణ్ణేనాఽస్య ఖగాధిపః	38
వామబాహూన్ దశ తదా వ్యపాహరదఽరిందమః	
సంచ్చిన్నబాహోః సద్వైవ బాహవః సహసాఽభవన్	39
విష జ్వాలావళీ యుక్తాః వల్మీకాదివ పన్నగాః	
తతః కృద్ధో దశగ్రీవః సీతాముత్స్సజ్య రావణః	40
ముష్టిభ్యాం చరణాభ్యాం చ గృధ్రరాజమపోధయత్	
తతో ముహూర్తం సంగ్రామో బభూవాఽతుల వీర్యయోః	41
రాక్షసానాం చ ముఖ్యస్య పక్షిణాం ప్రవరస్య చ	
తస్య వ్యాయచ్చమానస్య రామస్యార్ధే స రావణః	42
పక్షౌ పార్శ్వౌ చ పాదౌ చ ఖడ్గముద్ధృత్య సోఽచ్చినత్	
స చిన్న పక్షః సహసా రక్షసా రౌద్ర కర్మణా	43
నిపపాత హతో గృద్ధో ధరణ్యా మఽల్పజీవితః	
తం దృష్ట్వా పతీతం భూమౌ క్షతజార్థం జటాయుషమ్	44
అభ్యధావత వైదేహీ స్వబన్ధుమివ దుఃఖితా	
తం నీలజీమూత నికాశకల్పం	
సపాణ్డరోరస్య ముదార వీర్యమ్	
దదర్శ లంకాధిపతిః పృథివ్యాం	
జటాయుషం శాన్తమివాఽగ్నిదావమ్	45
తతస్తు తం పత్రరథం మహీతలే	

నిపాతితం రావణ వేగమర్దితమ్

పునః పరిష్కంభ్య శశిప్రభాననా

రురోద సీతా జనకాత్మజా తదా

46

ద్విపంచాశ స్సర్గః - సీతా విక్రోశః

తమఽల్పజీవితం గృధ్రం స్ఫురన్తం రాక్షసాధిపః

దదర్శ భూమౌ పతితం సమీపే రాఘవాశ్రమాత్

1

సా తు తారాధిప ముఖీ రావణేన సమీక్ష్య తమ్

గృధ్రరాజం వినిహతం విలలాప సుదుఃఖితా

2

ఆలింగ్య గృధ్రం నిహతం రావణేన బలీయసా

విలలాప సుదుఃఖారా సీతా శశి నిభాననా

3

నిమిత్తం లక్షణం స్వప్నం శకునిస్వర దర్శనమ్

అవశ్యం సుఖ దుఃఖేషు నరాణాం ప్రతిదృశ్యతే

4

న నూనం రామ జానాఽసి మహద్వ్యసన మాత్మనః

ధావన్తి నూనం కాకుత్స్థ మదఽర్థం మృగపక్షిణః

5

అయం హి కృపయా రామ మాం త్రాతుమభిసంగతః

శేతే వినిహతో భూమౌ మమాఽభాగ్యాత్ విహంగమః

6

త్రాహి మామఽద్య కాకుత్స్థ లక్ష్మణేతి వరాఽంగనా

సుసంతస్తా సమాక్రన్త చ్ఛృణ్వతాం తు యథాన్తికే

7

తాం క్షిప్త మాల్యాభరణాం విలపన్తీ మఽనాథవత్ అభ్యధావత వైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః	8
తాం లతామివ వేష్టన్తీ మాలింగన్తీం మహాద్రుమాన్ ముంచ ముంచేతి బహుశః ప్రవదన్ రాక్షసాధిపః	9
క్రోశన్తీం రామ రామేతి రామేణ రహితాం వనే జీవితాన్తాయ కేశేషు జగ్రాహోఽన్తక సన్నిభః	10
ప్రధర్షితాయాం సీతాయాం బభూవ స చరాఽచరమ్ జగత్ సర్వమఽమర్యాదం తమసాన్దేన సంవృతమ్	11
న వాతి మారుత స్తత్ర నిష్ప్రభోఽభూద్ధివాకరః దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దీనాం దివ్యేన చక్షుషా	12
కృతం కార్య మితి శ్రీమాన్ వ్యాజహార పితామహః ప్రహృష్టా వృథితాశ్చాసన్ సర్వే తే పరమర్షయః	13
దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దణ్డకారణ్య వాసినః రావణస్య వినాశం చ ప్రాప్తం బుద్ధ్వా యదృచ్ఛయా	14
స తు తాం రామ రామేతి రుదన్తీం లక్ష్మణేతి చ జగా మదాయ చాకాశమ్ రావణో రాక్షసేశ్వరః	15
తప్తాభరణ సర్వాఽంగీ పీత కౌశేయవాసనీ రరాజ రాజపుత్రీ తు విద్యుత్ సాదామినీ యథా	16
ఉద్ధూతేన చ వస్త్రేణ తస్యాః పీతేన రావణః అధికం ప్రతిబభ్రాజ గిరి ర్దీప ఇవాఽగ్నినా	17
తస్యాః పరమ కల్యాణ్యా స్తామ్రాణి సురభీణి చ పద్మపత్రాణి వైదేహ్యో అభ్యకీర్యన్త రావణమ్	18
తస్యాః కౌశేయ ముద్ఘాత మాకాశే కనక ప్రభమ్ బభౌ చాదిత్య రాగేణ తామ్రమఽభ్రమివాతపే	19
తస్యా స్త ద్విమలం వక్త మాకాశే రావణాఽంకగమ్ న రరాజ వినా రామం వినాళ మివపంకజమ్	20
బభూవ జలదం నీలం భిత్త్వా చన్త్ర ఇవోదితః సులలాటం సుకేశాన్తం పద్మగర్భాభమవ్రణమ్	21

శుక్లేః సువిమలై ర్దస్తైః ప్రభావద్భి రలంకృతమ్	
తస్యా సునయనం వక్తమాకాశే రావణాఽంకగం	22
రుదితం వ్యపమృష్టాఽస్రం చన్ద్రవత్ ప్రీయ దర్శనమ్	
సునాసం చారు తామ్రోష్ఠమాకాశే హాటక ప్రభమ్	23
రాక్షసేన సమాధూతం తస్యా స్తద్వచనం శుభమ్	
శుశుభే న వినా రామం దివా చన్ద్ర ఇవోదితః	24
సా హేమవర్ణా నీలాఽంగం మైథిలీ రాక్షసాధిపమ్	
శుశుభే కాంచనీ కాంచీ నీలం గజ మివాశ్రితా	25
సా పద్మ గౌరీ హేమాభా రావణం జనకాత్మజా	
విద్యుద్ధన మివావిశ్య శుశుభే తప్త భూషణా	26
తస్యా భూషణ ఘోషేణ వైదేహ్య రాక్షసాధిపః	
బభూవ చపలో నీలః సఘోష ఇవ తోయదః	27
ఉత్తమాఽంగా చ్యుతా తస్యాః పుష్పవృష్టిః సమన్తతః	
సీతాయా హ్రీయమాణాయాః పపాత ధరణీతలే	28
సా తు రావణ వేగేన పుష్పవృష్టిః సమన్తతః	
సమాధూతా దశగ్రీవం పునరేవాభ్యవర్తత	29
అభ్యవర్తత పుష్పాణాం ధారా వైశ్రవణానుజమ్	
నక్షత్రమాలా విమలా మేరుం నగ మివోన్నతమ్	30
చరణాన్నూపురం భ్రష్టం వైదేహ్య రత్న భూషితమ్	
విద్యున్మణ్ణల సంకాశం పపాత మధుర స్వనమ్	31
తరుప్రవాళరక్తా సా నీలాంగం రాక్షసేశ్వరం	
ప్రాశోభయత వైదేహీ గజం కక్ష్యేవ కాన్చనీ	32
తాం మహోల్కా మివాకాశే దీప్యమానాం స్వతేజసా	
జహారాకాశ మావిశ్య సీతాం వైశ్రవణానుజః	33
తస్యా స్తా న్యగ్నివర్ణాని భూషణాని మహీతలే	
సఘోషాణ్యవశీర్యన్త క్షీణాస్తారా ఇవాఽమ్బరాత్	34
తస్యాః స్తనాన్తరాద్భ్రష్టో హార స్తారాఽధిప ద్యుతిః	
వైదేహ్య నిపతన్ భాతి గంగేవ గగనా చ్యుతా	35

ఉత్పాత వాతాభిహతా నానాద్విజగణా యుతాః	
మా బైరితి విధూతాగ్రా వ్యాజహ్రు రివ పాదపాః	36
నళిన్యోధ్వస్త కమలా స్తస్త మీన జలేచరాః	
సఖీమివ గతోచ్చాసామఽన్వశోచస్త మైథిలీమ్	37
సమన్తాదభిసంపత్య సింహ వ్యాఘ్ర మృగ ద్విజాః	
అన్వధావం స్తదా రోషాత్ సీతాం చాయానుగామినః	38
జలప్రపాతాఽస ముఖాః శృంగై రుచ్చిత బాహవః	
సీతాయాం హ్రాయమాణాయాం విక్రోశన్తీవ పర్వతాః	39
హ్రాయమాణాం తు వైదేహీం దృష్ట్వా దీనో దివాకరః	
ప్రవిధ్వస్త ప్రభః శ్రీమానాసీత్ పాణ్డర మణ్డలః	40
నాస్తి ధర్మః కుతః సత్యం నార్జవం నాఽన్యశంసతా	
యత్ర రామస్య వైదేహీం భార్యాం హరతి రావణః	41
ఇతి సర్వాణి భూతాని గణశః పర్యదేవయన్	
విత్రస్తకా దీన ముఖా రురుదు ర్మృగ పోతకాః	42
ఉద్విక్తో ద్వీక్ష్య నయనై రఽసప్రపాతావిలేక్షణాః	
సుప్రవేపిత గాత్రాశ్చ బభూవు ర్వనదేవతాః	43
విక్రోశన్తీం దృఢం సీతాం దృష్ట్వా దుఃఖం తథాగతామ్	
తాం తు లక్ష్మణ రామేతి క్రోశన్తీం మధుర స్వరమ్	44
అవేక్షమాణాం బహుశో వైదేహీం ధరణీ తలమ్	
స తా మాకుల కేశాన్తాం విప్రమృష్ట విశేషకామ్	45
జహరాత్మవినాశాయ దశగ్రీవో మనస్వినీమ్	
తతస్తు సా చారుదతీ శుచిస్మితా	
వినా కృతా బన్ధు జనేన మైథిలీ	
అపశ్యతీ రాఘవ లక్ష్మణావుభౌ	
వివర్ణ వక్తా భయభార పీడితా	46
త్రిపంచాశ స్సర్గః - రావణ భర్తృనం	
ఖముత్పతన్తం తం దృష్ట్వా మైథిలీ జనకాత్మజా	
దుఃఖితా పరమోద్విగ్నా భయే మహతి వర్తినీ	1

రోష రోదన తామ్రాఽక్షీ భీమాక్షం రాక్షసాధిపమ్	
రుదతీ కరుణం సీతా హ్రాయమాణేద మబ్రవీత్	2
న వ్యపత్రపసే నీచ కర్మణాఽనేన రావణ	
జ్ఞాత్వా విరహితాం యన్ మాం చోరయిత్వా పలాయసే	3
త్వయైవ నూనం దుష్టాత్మన్ భీరుణా హర్తుమిచ్ఛతా	
మమాపవాహితో భర్తా మృగ రూపేణ మాయయా	4
యో హి మాముద్యత స్త్రాతుం సోఽప్యయం వినిషాతితః	
గృధ్రరాజః పురాణోఽసౌ శ్వశురస్య సఖా మమ	5
పరమం ఖలు తే వీర్యం దృశ్యతే రాక్షసాధమ	
విశ్రావ్య నామధేయం హి యుద్ధే నాఽస్మి జితా త్వయా	6
ఈదృశం గర్హితం కర్మ కథం కృత్వా న లజ్జసే	
స్త్రియాశ్చ హరణం నీచ రహితే తు పరస్య చ	7
కథయిష్యన్తి లోకేషు పురుషాః కర్మ కుత్సితమ్	
సున్యశంసమఽధర్మిష్ఠం తవ శౌణ్డిర్య మానినః	8
ధిక్ తే శౌర్యంచ సత్త్వంచ య త్వయా కథితవాం స్తదా	
కులాక్రోశకరం లోకే ధిక్ తే చారిత్ర మీదృశమ్	9
కిం కర్తుమ్ శక్యమేవం హి య జ్ఞవేనైవ ధావసి	
ముహూర్తమపి తిష్ఠ త్వం న జీవన్ ప్రతియాస్యసి	10
న హి చక్షుః పథం ప్రాప్య తయోః పార్థివపుత్రయోః	
స సైన్యోఽపి సమర్థ స్త్వం ముహూర్తమపి జీవితుమ్	11
న త్వం తయోః శరస్పర్శం శక్తః సోఽడుం కథంచన	
వనే ప్రజ్వలితస్యేవ స్పర్శమగ్నే ర్విహంగమః	12
సాధు కృత్వాత్మనః పథ్యం సాధు మాం ముంచ రావణ	
మత్ప్రధర్షణ రుష్టో హి భ్రాత్రాసహ పతిర్మమ	13
విధాస్యతి వినాశాయ త్వం మాం యది న ముంచసి	
యేన త్వం వ్యవసాయేన బలాన్ మాం హర్తు మిచ్ఛసి	14
వ్యవసాయః స తే నీచ భవిష్యతి నిరర్థకః	
న హ్యఽహం తమఽపశ్యన్తీ భర్తారం విబుధోపమమ్	15

ఉత్సహే శత్రు వశగా ప్రాణాన్ ధారయితుం చిరమ్	
న నూనం చాత్మనః శ్రేయః పథ్యం వా సమవేక్షసే	16
మృత్యుకాలే యథా మర్త్యో విపరీతాని సేవతే	
ముమూర్షాణాం హి సర్వేషాం యత్ పథ్యం త న్న రోచతే	17
పశ్యాఽమృద్య హి కణ్ఠే త్వాం కాలపాశావపాశితమ్	
యథా చాఽస్మిన్ భయస్థానే న బిభేషి దశానన	18
వ్యక్తం హిరణ్మయాన్ హి త్వం సంపశ్యసి మహీరుహాన్	
నదీం వైతరణీం ఘోరాం రుధిరోఘ ప్రవాహినీమ్	19
అసిపత్ర వనం చైవ భీమం పశ్యసి రావణ	
తప్త కాంచన పుష్పాం చ వైడూర్య ప్రవరచ్ఛదామ్	20
ద్రక్ష్యసి శాల్మలీం తీక్ణామాయస్తైః కణ్ఠకై శ్చితామ్	
న హి త్వ మీదృశం కృత్వా తస్యాఽళీకం మహాత్మనః	21
ధరితుం శక్యసి చిరం విషం పీత్వేవ నిర్ఘ్నః	
బద్ధ స్త్వం కాలపాశేన దుర్నివారేణ రావణ	22
క్వ గతో లప్స్యసి శర్మ భర్తుర్మమ మహాత్మనః	
నిమేషాన్తరమాత్రేణ వినా భ్రాతర మాహవే	23
రాక్షసా నిహతా యేన సహస్రాణి చతుర్దశ	
స కథం రాఘవో వీరః సర్వాస్త్ర కుశలో బలీ	24
న త్వాం హన్యా చ్చరై స్తీక్ణై రిష్టభార్యాపహారిణమ్	
ఏత చ్చాన్యచ్ఛ పరుషం వైదేహీ రావణాఽంకగా	25
భయ శోక సమావిష్టా కరుణం విలలాప హ	
తథా భృశార్తాం బహుచైవ భాషిణీం	
విలలాప పూర్వం కరుణం చ భామినీమ్	
జహార పాపః కరుణం వివేష్టతీం	
న్యపాత్మజామాగత గాత్ర వేపథుమ్	26
చతుఃపంచాశ స్సర్గః - లంకా ప్రాపణం	
ప్రియమాణా తు వైదేహీ కంచి న్నాథ మఽపశ్యతీ	
దదర్శ గిరి శృంగస్థాన్ పంచ వానరపుంగవాన్	1

తేషాం మధ్యే విశాలాక్షీ కౌశేయం కనక ప్రభమ్ ఉత్తరీయం వరారోహ శుభాన్యభరణాని చ	2
ముమోచ యది రామాయ శంసేయు రితి మైథిలీ వస్త్ర ముత్సుజ్య తన్మధ్యే వినిక్షిప్తం సహభూషణమ్	3
సంభ్రమాత్తు దశగ్రీవ స్తతీ కర్మ న చ బుద్ధవాన్ పింగాఽక్షా స్తాం విశాలాఽక్షీం నేత్రై రనిమిషై రివ	4
విక్రోశస్తీం తదా సీతాం దద్యశు ర్వానరర్షభాః స చ పమ్పా మతిక్రమ్య లంకా మభిముఖః పురీమ్	5
జగామ రుదతీం గృహ్య మైథిలీం రాక్షసేశ్వరః తాం జహార సుసంహృష్టో రావణో మృత్యు మాత్మనః	6
ఉత్సంగే నైవ భుజగీం తీక్ష్ణ దంష్ట్రాం మహావిషామ్ వనాని సరితః శైలాన్ సరాంసి చ విహాయసా	7
స క్షిప్తం సమతీయాయ శర శ్చాపాదివ చ్యుతః తిమి నక్ర నికేతం తు వరుణాలయ మఽక్షయమ్	8
సరితాం శరణం గత్వా సమతీయాయ సాగరమ్ సంభ్రమాత్ పరివృత్తోర్మీ రుద్ధ మీన మహోరగః	9
వైదేహ్యం హ్రాయమాణాయాం బభూవ వరుణాలయః అన్తరిక్షగతా వాచః సస్సుజు శ్చారణా స్తదా	10
ఏతదఽన్తో దశగ్రీవ ఇతి సిద్ధా స్తదాఽబృవన్ స తు సీతాం వివేష్టస్తీమఽంకేనాదాయ రావణః	11
ప్రవివేశ పురీం లంకాం రూపిణీం మృత్యు మాత్మనః సోఽభిగమ్య పురీం లంకాం సువిభక్త మహాపథామ్	12
సంరూఢ కక్ష్యా బహుళం స్వమంతఃపుర మావిశత్	

తత్ర తామసితాపాంగీం శోక మోహ పరాయణామ్	13
నిదధే రావణః సీతాం మయో మాయామివ స్త్రీయమ్	
అబ్రవీచ్ఛ దశగ్రీవః పిశాచీ ర్హోర దర్శనాః	14
యథానేమాం పుమాన్ స్త్రీ వా సీతాం పశ్యత్యసమ్మతః	
ముక్తా మణి సువర్ణాని వస్త్రాణ్యాభరణాని చ	15
యద్యదిచ్ఛేత్ తదేవాఽస్యా దేయం మచ్ఛన్దతో యథా	
యా చ వక్ష్యతి వైదేహీం వచనం కించిదఽప్రియమ్	16
అజ్ఞానా ద్యది వా జ్ఞానా న్న తస్యా జీవితం ప్రియమ్	
తథోక్త్వా రాక్షసీ స్తాస్తు రాక్షసేన్ద్రః ప్రతాపవాన్	17
నిష్క్రమ్యాన్ద్రఃపురాత్ తస్మాత్ కిం కృత్యమితి చిన్తయన్	
దదర్శాఽష్టౌ మహావీర్యాన్ రాక్షసాన్ పిశితాఽశనాన్	18
స తాన్ దృష్ట్వా మహావీర్యో వరదానేన మోహితః	
ఉవా చైతా నిదం వాక్యం ప్రశస్య బల వీర్యతః	19
నానాప్రహరణాః క్షిప్ర మితో గచ్ఛత సత్వరాః	
జనస్థానం హతస్థానం భూత పూర్వం ఖరాలయమ్	20
తతోష్యతాం జనస్థానే శూన్యే నిహత రాక్షసే	
పౌరుషం బల మాశ్రిత్య త్రాస ముత్స్రుజ్య దూరతః	21
బలం హి సుమహాద్యన్మే జనస్థానే నివేశితమ్	
సదూషణ ఖరం యుద్ధే హతం రామేణ సాయకైః	22
తతః క్రోధో మమామర్షా దైర్యస్యోపరి వర్తతే	
వైరం చ సుమహజ్ఞాతం రామం ప్రతి సుదారుణమ్	23
నిర్యాతయితు మిచ్ఛామి తచ్ఛ వైర మఽహం రిపోః	
న హి లప్స్యామ్యహం నిద్రామఽహత్వా సంయుగే రిపుమ్	24
తంత్విదానీ మఽహం హత్వా ఖర దూషణ ఘాతినమ్	
రామం శర్మోప లప్స్యామి ధనం లబ్ధ్వేవ నిర్ధనః	25
జనస్థానే వసద్భిస్తు భవద్భి రామ మాశ్రితా	
ప్రవృత్తి రుపనేతవ్యా కిం కరోతీతి తత్త్వతః	26
అప్రమాదాచ్ఛ గన్తవ్యం సర్వైరేవ నిశాచరైః	

కర్తవ్యశ్చ సదా యతో రాఘవస్య వధం ప్రతి	27
యుష్మాకం చ బలజ్ఞోఽహం బహుశో రణమూర్ధని	
అత శ్చాస్మిన్ జనస్థానే మయా యూయం నియోజితాః	28
తతః ప్రీయంవాక్య ముపేత్య రాక్షసా	
మహార్థ మఽష్టావభివాద్య రావణమ్	
విహాయ లంకాం సహితాః ప్రతస్థిరే	
యతో జనస్థానమలక్య దర్శనాః	29
తతస్తు సీతా ముపలభ్య రావణః	
సుసంప్రహృష్టః పరిగృహ్య మైథిలీమ్	
ప్రసజ్య రామేణ చ వైర ముత్తమం	
బభూవ మోహన్ ముదితః స రాక్షసః	30
<u>పంచపంచాశ స్సర్గః - సీతావిలోభనోద్యమః</u>	
సందిశ్య రాక్షసాన్ ఘోరాన్ రావణోఽష్టామహాబలాన్	
ఆత్మానం బుద్ధి వైక్లబ్యాత్ కృతకృత్య మఽమన్యత	1
స చింతయానో వైదేహీం కామబాణ ప్రవీడితః	
ప్రవివేక గృహం రమ్యం సీతాం ద్రష్టుమఽభిత్వరన్	2
స ప్రవిశ్య తు తద్వేశ్య రావణో రాక్షసాధిపః	
అపశ్య ద్రాక్షసీ మధ్యే సీతాం శోక పరాయణామ్	3
అశృపూర్ణ ముఖీం దీనాం శోక భారాభిపీడితామ్	
వాయువేగై రివాక్రాంతాం మజ్జన్తీం నావమఽర్ణవే	4
మృగయూథ పరిభ్రష్టాం మృగీం శ్వభిరివావృతామ్	
అధోముఖ ముఖీం సీతామఽభ్యేత్య చ నిశాచరః	5
తాం తు శోకపరాం దీనామఽవశాం రాక్షసాధిపః	
స బలాద్ధర్మయామాస గృహం దేవ గృహోపమమ్	6
హర్మ్య ప్రాసాద సంబాధం స్త్రీ సహస్ర నిషేవితమ్	
నానాపక్షిగణై ర్ఘృష్టం నానారత్న సమన్వితమ్	7
దాన్తకైస్తాపనీయైశ్చ స్పాటికై రాజతై రపి	
వజ్ర వైడూర్య చిత్రైశ్చ స్తమైర్ఘృష్టి మనోహరైః	8

దివ్య దుస్తుభి నిర్మాదం తప్త కాంచన తోరణమ్	
సోపానం కాంచనం చిత్ర మారురోహ తయాసహ	9
దాన్తకా రాజతాశ్చైవ గవాక్షాః ప్రియ దర్శనాః	
హేమజాలా వృతాశ్చాసం స్తత్ర ప్రాసాద పంక్తయః	10
సుధా మణి విచిత్రాణి భూమి భాగాని సర్వశః	
దశగ్రీవః స్వభవనే ప్రాదర్శయత మైథిలీమ్	11
దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యశ్చ నానావృక్ష సమన్వితాః	
రావణో దర్శయామాస సీతాం శోక పరాయణామ్	12
దర్శయిత్వా తు వైదేహ్యః కృత్స్నం తద్భవనోత్తమమ్	
ఉవాచ వాక్యం పాపాత్మా సీతాం లోభితు మిచ్ఛయా	13
దశ రాక్షస కోట్యశ్చ ద్వావింశత్యౌఽథాపరాః	
తేషాం ప్రభురౌహం సీతే సర్వేషాం భీమకర్మణాం	14
వర్జయిత్వా జరా వృద్ధాన్ బాలాంశ్చ రజనీచరాన్	
సహస్ర మేకమేకస్య మమకార్య పురస్సరమ్	15
యదిదం రాజతన్త్రం మే త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్	
జీవితం చ విశాలాక్షీ త్వం మే ప్రాణై ర్గరియసీ	16
బహూనాం స్త్రీ సహస్రాణాం మమ యోఽసౌ పరిగ్రహాః	
తాసాం త్వమీశ్వరీ సీతే మమభార్యా భవ ప్రియే	17
సాధు కిం తేఽన్యథా బుద్ధ్యా రోచయస్య వచో మమ	
భజస్య మాభితప్తస్య ప్రసాదం కర్తు మర్హసి	18
పరిక్షిప్తా సముద్రేణ లంకేయం శత యోజనా	
నేయం ధర్షయితుం శక్యా సేన్ద్రైరపి సురాఽసురైః	19
న దేవేషు న యక్షేషు న గన్ధర్వేషు నర్షిషు	
అహం పశ్యామి లోకేషు యో మే వీర్యసమో భవేత్	20
రాజ్య భ్రష్టేన దీనేన తాపసేన పదాతినా	
కిం కరిష్యసి రామేణ మానుషేణాఽల్పతేజసా	21
భజస్య సీతే మామేవ భర్తాఽహం సదృశ స్తవ	
యౌవనం హృద్భవం భీరు రమస్వేహ మయాసహ	22

దర్శనే మా కృథా బుద్ధిం రాఘవస్య వరాననే	
కాఽస్య శక్తి రిహాగన్తుమపి సీతే మనోరథైః	23
న శక్యో వాయురాకాశే పాశైర్బద్ధుం మహాజవః	
దీప్యమానస్య చాఽప్యగ్నైర్గ్రహీతుం విమలా శిఖా	24
త్రయాణామపి లోకానాం న తం పశ్యామి శోభనే	
విక్రమేణ నయేఽద్య స్త్వాం మద్భాహుపరిపాలితామ్	25
లంకాయాం సుమహద్రాజ్య మిదం త్వమనుపాలయ	
త్వత్ప్రేష్యా మద్విధాశ్చైవ దేవాశ్చాపి చరాఽచరాః	26
అభిషేకోదక క్లిన్నా తుష్టా చ రమయస్య మామ్	
దుష్కృతం యత్ పురా కర్మ వనవాసేన తద్గతమ్	27
య శ్చ తే సుకృతో ధర్మ స్త స్యేహ ఫలమాప్పుహి	
ఇహ మాల్యాని సర్వాణి దివ్యగన్ధాని మైథిలి	28
భూషణాని చ ముఖ్యాని సేవస్య చ మయా సహ	
పుష్పకం నామ సుశ్రోణి బ్రాతుర్వైశ్రవణస్య మే	29
విమానం సూర్య సంకాశం తరసా నిర్జితం మయా	
విశాలం రమణీయం చ తద్విమాన మనోజవం	30
తత్ర సీతే మయా సార్థం విహరస్వ యథాసుఖమ్	
వదనం పద్మ సంకాశం విమలం చారు దర్శనమ్	31
శోకార్థం తు వరారోహి న బ్రాజతి వరాననే	
ఏవం వదతి తస్మిన్ సా వస్తాన్తేన వరాంగనా	32
పిథాయేందునిభం సీతా ముఖమఽశ్రూణ్యవర్తయత్	
ధ్యాయంతీం తామివాఽస్వస్థాం దీనాం చింతా హతప్రభాం	33
ఉవాచ వచనం పాపో రావణో రాక్షసేశ్వరః	
అలం వ్రీడేన వైదేహి ధర్మలోప కృతేన చ	34
ఆర్థోఽయం దైవనిష్యన్తో య స్త్వా మభిగమిష్యతి	
ఏతౌ పాదౌ మయా స్నిగ్ధౌ శిరోభిః పరిపీడితౌ	35
ప్రసాదం కురు మే క్షిప్రం వశ్యో దానోఽహమస్మి తే	
ఇమాః శూన్యా మయా వాచః శుష్యమాణేన భాషితాః	36

న చాపి రావణః కాంచిన మూర్ధ్నా స్త్రీం ప్రణమేత హ ఏవముక్త్యా దశగ్రీవో మైథిలీం జనకాత్మజామ్	37
కృతాంత వశమాపన్నో మమేయ మితి మన్యతే <u>షట్పంచాశ స్సర్గః - వత్సరావధికరణం</u>	
సా తథోక్తా తు వైదేహీ నిర్భయా శోక కర్పితా తృణమన్తరతః కృత్వా రావణం ప్రత్యభాషత	1
రాజా దశరథో నామ ధర్మసేతురివాఽచలః సత్యసన్ధః పరిజ్ఞాతో యస్య పుత్రః స రాఘవః	2
రామో నామ స ధర్మాత్మా త్రిషులోకేషు విశృతః దీర్ఘబాహు ర్విశాలాక్షో దైవతం స పతిర్మమ	3
ఇక్ష్వాకుణాం కులే జాతః సింహ స్కన్ధో మహాద్యుతిః లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా యస్తే ప్రాణాన్ హరిష్యతి	4
ప్రత్యక్షం యద్యహం తస్య త్వయా స్యాం ధర్మితా బలాత్ శయితా త్వం హతః సంఖ్యే జనస్థానే యథా ఖరః	5
య ఏతే రాక్షసాః ప్రోక్తా ఘోరరూపా మహాబలాః రాఘవే నిర్విషాః సర్వే సుపర్ణే పన్నగా యథా	6
తస్య జ్యౌ విప్రముక్తా స్తే శరాః కాంచన భూషణాః శరీరం విధమిష్యన్తి గంగాకూల మివోర్మయః	7
అసురై ర్వా సురై ర్వా త్వం య ద్యఽవద్యోసి రావణ ఉత్పాద్య సుమహద్వైరం జీవం స్తస్య న మోక్ష్యసి	8
స తే జీవిత శేషస్య రాఘవోన్తకరో బలీ పశోర్యాపగత స్యేవ జీవితం తవ దుర్లభమ్	9
యది పశ్యేత్ స రామ స్త్వాం రోష దీప్తిన చక్షుషా రక్ష స్త్వమఽద్య నిర్దగ్ధో యథా రుద్రేణ మన్మథః	10
యశ్చన్ద్రం నభసో భూమౌ పాతయే న్నాశయేత వా సాగరం శోషయేద్వాఽపి స సీతాం మోచయే దిహ	11
గతాయు స్త్వం గతశ్రీకో గతసత్త్వో గతేన్ద్రియః లంకా వైధవ్య సంయుక్తా త్వత్కృతేన భవిష్యతి	12

న తే పాపమిదం కర్మ సుఖోదర్శం భవిష్యతి	
యాఽహం నీతా వినాభావం పతిపార్శ్వాత్త్వయా బలాత్	13
స హి దైవత సంయుక్తో మమ భర్తా మహాద్యుతిః	
నిర్భయో వీర్యమాశ్రిత్య శూన్యే వసతి దణ్ణకే	14
స తే దర్శం బలం వీర్యముత్సేకం చ తథావిధమ్	
అపనేష్యతి గాత్రేభ్యః శరవర్షేణ సంయుగే	15
యదా వినాశో భూతానాం దృశ్యతే కాలచోదితః	
తదా కార్యే ప్రమాద్యన్తి నరాః కాలవశం గతాః	16
మాం ప్రధృష్య స తే కాలః ప్రాప్తోఽయం రాక్షసాధమ	
ఆత్మనో రాక్షసానాం చ వధాయాంతఃపురస్య చ	17
న శక్యా యజ్ఞ మధ్యస్థా వేదిః స్రుగ్భాణ్ణ మణ్ణీతా	
ద్విజాతి మస్త్ర సంపూతా చణ్ణాలేనాఽవమర్దితుమ్	18
తథాఽహమ్ ధర్మనిత్యస్య ధర్మపత్నీ పతివ్రతా	
త్వయా స్పృష్టుం న శక్యాఽస్మి రాక్షసాఽధమ పాపినా	19
క్రీడన్తీ రాజహంసేన పద్మ షండేషు నిత్యదా	
హంసీ సా త్యణ షండస్థం కథం పశ్యేత మద్గుకం	20
ఇదం శరీరం నిస్సంజ్ఞం బన్ధ వా ఖాదయస్వ వా	
నేదం శరీరం రక్ష్యం మే జీవితం వాఽపి రాక్షస	21
న తు శక్యాయ్యుపక్రోశం పృథివ్యాం దాతుమాత్మనః	
ఏవముక్త్యాతు వైదేహీ క్రోధాత్ సుపరుషం వచః	22
రావణం మైథిలీ తత్ర పున ర్నోవాచ కించన	
సీతాయా వచనం శృత్వా పరుషం రోమహర్షణమ్	23
ప్రత్యువాచ తతః సీతాం భయ సందర్శనం వచః	
శృణు మైథిలీ మద్వాక్యం మాసాన్ ద్వాదశ భామిని	24
కాలేనానేన నాఽభ్యేషియది మాం చారుహాసిని	
తత స్త్వాం ప్రాతరాశార్దం సూదాశ్చేత్స్యన్తి లేశకః	25
ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణః శత్యరావణః	
రాక్షసీశ్చ తతః కృద్ధ ఇదం వచన మబ్రవీత్	26

శీఘ్రమేవ హి రాక్షసోఽవికృతా ఘోర దర్శనాః	
దర్పమఽస్యా వినేష్యధ్వం మాంస శోణిత భోజనాః	27
వచనాదేవ తా స్తస్య సుఘోరా రాక్షసీగణాః	
కృత ప్రాంజలయో భూత్వా మైథిలీం పర్యవారయన్	28
స తాః ప్రోవాచ రాజాఽసౌ రావణో ఘోరదర్శనః	
ప్రచాల్య చరణోత్కర్షై ర్ధారయన్నివ మేదిన్దీమ్	29
అశోకవనికా మధ్యే మైథిలీ నీయతా మియం	
తత్రేఽయం రక్ష్యతాం గూఢమ్ యుష్మాభిః పరివారితా	30
తత్రైనాం తర్జనై ర్హోరై ర్పునః సాన్వైశ్చ మైథిలీమ్	
ఆనయధ్వం వశం సర్వావన్యాం గజవధూమివ	31
ఇతి ప్రతిసమాదిష్ఠా రాక్షసోఽ రావణేన తాః	
అశోక వనికాం జగ్ము ర్మైథిలీం పరిగృహ్య తు	32
సర్వకామ ఫలై ర్వుక్షై ర్నానాపుష్ప ఫలై ర్వుతామ్	
సర్వకాల మదై శ్చాపి ద్విజైః సముప సేవితామ్	33
సా తు శోక పరీతాంగీ మైథిలీ జనకాత్మజా	
రాక్షసీ వశమాపన్నా వ్యాప్తీణాం హరిణీ యథా	34
శోకేన మహతా గ్రస్తా మైథిలీ జనకాత్మజా	
న శర్మ లభతే భీరుః పాశబద్ధా మృగీ యథా	35
న విన్దతే తత్ర తు శర్మ మైథిలీ	
విరూప నేత్రాభిరతీవ తర్జితా	
పతిం స్మరన్తీ దయితం చ దైవతం	
విచేతనాఽభూద్భయ శోక పీడితా	36
సప్త పంచాశ స్సర్గః - రామ ప్రత్యాగమనం	
రాక్షసం మృగ రూపేణ చరన్తం కామరూపిణమ్	
నిహత్య రామో మారీచం తూర్ణం పథి నివర్తతే	1
తస్య సంత్వరమాణస్య ద్రష్టు కామస్య మైథిలీమ్	
క్రూరస్వరోఽథ గోమాయుః విననాదాఽస్య పృష్ఠతః	2
స తస్య స్వరమాజ్ఞాయ దారుణం రోమహర్షణమ్	

చిన్నయామాస గోమాయోః స్వరేణ పరిశంకితః	3
అశుభం బత మన్యేఽహం గోమాయు ర్వాశ్యతే యథా	
స్వస్తిస్యాదఽపి వైదేహ్య రాక్షసై ర్భక్షణం వినా	4
మారీచేన తు విజ్ఞాయ స్వరమాలక్ష్య మామకమ్	
ఆకృష్టం మృగరూపేణ లక్ష్మణః శృణుయాద్యది	5
స సౌమిత్రిః స్వరం శృత్వా తాం చ హిత్యాఽథ మైథిలీమ్	
తయైవ ప్రహితః క్షిప్తం మత్సకాశ మిహైష్యతి	6
రాక్షసైః సహితై ర్నూనం సీతాయా ఈప్సితో వధః	
కాంచనశ్చ మృగోభూత్వా వ్యపనీయాశ్రమాత్తు మామ్	7
దూరం నీత్వాతు మారీచో రాక్షసోఽభూచ్ఛరాహతః	
హా లక్ష్మణ హతోస్మీతి యద్వాక్యం వ్యాజహార హ	8
అపి స్వస్తి భవేద్ద్వాభ్యాం రహితాభ్యాం మయా వనే	
జనస్థాన నిమిత్తం హి కృత వైరోఽస్మి రాక్షసైః	9
నిమిత్తాని చ ఘోరాణి దృశ్యంతేఽద్య బహూని చ	
ఇత్యేవం చిన్నయన్ రామః శృత్వా గోమాయు నిస్స్వనమ్	10
ఆత్మనశ్చాఽపనయనం మృగరూపేణ రక్షసా	
ఆజగామ జనస్థానం రాఘవః పరిశంకితః	11
తం దీన మానసం దీన మాసేదు ర్మృగ పక్షిణః	
సవ్యం కృత్వా మహాత్మానం ఘోరాంశ్చ సస్సుజః స్వరాన్	12
తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని మహాఘోరాణి రాఘవః	
న్యవర్తతాఽథ త్వరితో జవేనాశ్రమ మాత్మనః	13
స తు సీతాం వరారోహం లక్ష్మణం చ మహాబలం	
ఆజగామ జనస్థానం చింతయ న్నేవ రాఘవః	14
తతో లక్ష్మణమాయాంతం దదర్శ విగత ప్రభమ్	
తతోఽవిదూరే రామేణ సమీయాయ స లక్ష్మణః	15
విషణ్ణః సువిషణ్ణేన దుఃఖితో దుఃఖభాగినా	
సంజగర్తాఽథ తం బ్రాతా జేష్ఠో లక్ష్మణమాగతమ్	16
విహాయ సీతాం విజనే వనే రాక్షస సేవితే	

గృహీత్వా చ కరం సవ్యం లక్ష్మణం రఘునందనః	17
ఉవాచ మధురోదర్శ మిదం వచనమార్తిమత్	
అహో లక్ష్మణ గర్వం తే కృతం యత్త్వం విహాయ తామ్	18
సీతా మిహాగతః సౌమ్య కచ్ఛిత్ స్వస్తి భవేదిహ	
న మేఽస్తి సంశయో వీర సర్వథా జనకాత్మజా	19
వినష్టా భక్షితా వాఽపి రాక్షసై ర్వనచారిభిః	
అశుభాన్యేవ భూయిష్ఠం యథా ప్రాదుర్భవన్తి మే	20
అపి లక్ష్మణ సీతాయాః సౌమగ్యం ప్రాప్నుయావహీ	
జీవంత్యాః పురుషవ్యాఘ్ర సుతాయా జనకస్య వై	21
యథా వై మృగసంఘాశ్చ గోమాయుశ్చైవ ఔరవం	
వాశ్యన్తే శకునాశ్చాఽపి ప్రదీప్తామభితో దిశం	22
అపి స్వస్తి భవేత్ తస్యాః రాజపుత్ర్యా మహాబల	
ఇదం హి రక్షో మృగ సన్నికాశం	
ప్రలోభ్య మాం దూరమనుప్రయాతమ్	
హతం కథంచిన్మహతా శ్రమేణ	
స రాక్షసోఽభూన్మ్రీయమాణ ఏవ	23
మనశ్చ మే దీన మిహోఽప్రహృష్టం	
చక్షుశ్చ సవ్యం కురుతే వికారమ్	
అసంశయం లక్ష్మణ నాస్తి సీతా	
హృతా మృతా వా పథి వర్తతే వా	24
<u>అష్టపంచాశ స్సర్గః - అనిమిత్త దర్శనం</u>	
స దృష్ట్వా లక్ష్మణం దీనం శూన్యే దశరథాత్మజః	
పర్యపుచ్చత ధర్మాత్మా వైదేహీమాగతం వినా	1
ప్రస్థితం దణ్డకారణ్యం యా మామనుజగామ హ	
క్వ సా లక్ష్మణ వైదేహీ యాం హిత్యా త్వ మిహాగతః	2
రాజ్యభ్రష్టస్య దీనస్య దణ్డకాన్ పరిధావతః	
క్వ సా దుఃఖసహాయా మే వైదేహీ తను మధ్యమా	3
యాం వినా నోత్సహే వీర ముహూర్తమపి జీవితుమ్	

కృ సా ప్రాణసహాయా మే సీతా సురసుతోపమా	4
పతిత్వ మఽమరాణాం వా పృథివ్యాశ్చాపి లక్ష్మణ	
తాం వినా తపనీయాఽభాం నేచ్ఛేయం జనకాత్మజామ్	5
కచ్చిజ్జీవతి వైదేహీ ప్రాణైః ప్రియతరా మమ	
కచ్చిత్ ప్రవ్రాజనం సౌమ్య న మే మిథ్యా భవిష్యతి	6
సీతా నిమిత్తం సౌమిత్రే మృతే మయి గతే త్వయి	
కచ్చిత్ సకామా సుఖితా కైకేయా సా భవిష్యతి	7
సపుత్ర రాజ్యాం సిద్ధార్థాం మృతపుత్రా తపస్వినీ	
ఉపస్థాస్యతి కౌసల్యా కచ్చిత్ సౌమ్య న కైకయామ్	8
యది జీవతి వైదేహీ గమిష్యామ్యాశ్రమం పునః	
సువృత్తా యది వృత్తా సా ప్రాణాం స్వఃక్యామి లక్ష్మణ	9
యది మామాశ్రమగతం వైదేహీనాభిభాషతే	
పునః ప్రహసితా సీతా వినశిష్యామి లక్ష్మణ	10
బ్రూహి లక్ష్మణ వైదేహీ యది జీవతి వా న వా	
త్వయి ప్రమత్తే రక్షోభి ర్భక్షితా వా తపస్వినీ	11
సుకుమారీ చ బాలా చ నిత్యం చాఽదుఃఖ దర్శినీ	
మద్వియోగేన వైదేహీ వ్యక్తం శోచతి దుర్మనాః	10
సర్వదా రక్షసా తేన జిహ్మీన సుదురాత్మనా	
వదతా లక్ష్మణేత్సుచ్యైః తవాఽపి జనితం భయమ్	13
శృతస్తు శంకే వైదేహ్యో సస్వరః సద్యశో మమ	
త్రస్తయా ప్రీషిత స్త్వం చ ద్రష్టుం మాం శేష్రుమాగతః	14
సర్వథా తు కృతం కష్టం సీతాముత్సుజతా వనే	
ప్రతికర్తుం నృశంసానాం రక్షసాం దత్తమన్తరమ్	15
దుఃఖితాః ఖర ఘాతేన రాక్షసాః పిశితాశనాః	
తైః సీతా నిహతా ఘోరై ర్భవిష్యతి న సంశయః	16
అహోఽస్మిన్ వ్యసనే మగ్నః సర్వథా రిపుసూదన	
కిం న్విదానీం కరిష్యామి శంకే ప్రాప్తవ్య మీద్యశమ్	17
ఇతి సీతాం వరారోహం చిన్తయన్నేవ రాఘవః	

ఆజగామ జనస్థానం త్వరయా సహలక్ష్మణః	18
విగర్హమాణోఽనుజ మార్తయాపం	
క్షుధా శ్రమా చైవ పిపాసయా చ	
వినిశ్చ్యసన్ శుష్కముఖో వివర్ణః	
ప్రతిశ్రయం ప్రాప్య సమీక్ష్య శూన్యమ్	19
స్వమాశ్రమం సంప్రవిగాహ్య వీరో	
విహార దేశాననుస్మత్య కాంశ్చిత్	
ఏత త్తదిత్యేవ నివాస భూమా	
ప్రహృష్ట రోమా వ్యధితో బభూవ	20
<u>ఏకోనషష్ఠితమ స్సర్గః - లక్ష్మణాగమన విగర్హణం</u>	
అథాశ్రమాదుపావృత్త మఽన్తరా రఘునన్దనః	
పరిపప్రచ్ఛ సౌమిత్రిం రామో దుఃఖా దిదంవచః	1
తమువాచ కిమర్థం త్వమాగతోఽపాస్య మైథిలీమ్	
యదా సా తవ విశ్వాసా ద్వనే విహరితా మయా	2
దృష్టైవాభ్యాగతం త్వాం మే మైథిలీం త్యజ్య లక్ష్మణ	
శంకమానం మహాత్ పాపం యత్ సత్యం వ్యధితం మనః	3
స్ఫురతే నయనం సవ్యం బాహుశ్చ హృదయం చ మే	
దృష్ట్వా లక్ష్మణ దూరే త్వాం సీతా విరహితం పథి	4
ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రి ర్లక్ష్మణః శుభలక్షణః	
భూయో దుఃఖ సమావిష్టో దుఃఖితం రామ మబ్రవీత్	5
న స్వయం కామకారేణ తాం త్యక్త్వాఽహమిహాగతః	
ప్రచోదిత స్తయై వోగైః త్వత్సకాశ మిహాగతః	6
ఆర్యేణేవ పరికృష్టం హా సీతే లక్ష్మణేతి చ	
పరిత్రాహీతి యద్వాక్యం మైథిల్యా స్త చ్ఛృతిం గతమ్	7
సా తమార్త స్వరం శృత్వా తవ స్నేహేన మైథిలీ	
గచ్ఛ గచ్ఛేతి మా మాహ రుదతీ భయ విహ్వలా	8
ప్రచోద్యమానేన మయా గచ్ఛేతి బహుశ స్తయా	
ప్రత్యుక్తా మైథిలీ వాక్య మిదం త్వ త్ప్రత్యయాన్వితమ్	9

న తత్ పశ్యామ్యహం రక్షో యదస్య భయమావహేత్	
నిర్వృతా భవ నాస్త్వేతత్ కేనాఽప్యేవముదాహృతమ్	10
విగర్హితం చ నీచం చ కథమార్యోఽభిధాస్యతి	
త్రాహీతి వచనం సీతే య స్త్రాయేత్ త్రిదశానఽపి	11
కిం నిమిత్తం తు కేనాఽపి భ్రాతురాలమ్య్మ మే స్వరమ్	
రాక్షసేనేరితం వాక్యం త్రాహి త్రాహీతి శోభనే	12
విస్వరం వ్యాహృతం వాక్యం లక్ష్మణ త్రాహి మామితి	
న భవత్యా వ్యథా కార్యా కునారీజన సేవితా	13
అలం వైక్లబ్య మాలమ్య్మ స్వస్థా భవ నిరుత్సుకా	
నసోఽస్తి త్రిషులోకేషు పుమాన్ యో రాఘవం రణే	14
జాతో వా జాయమానో వా సంయుగే యః పరాజయేత్	
న జయ్యో రాఘవో యుద్ధే దేవైః శక్త పురోగమైః	15
ఏవముక్తాతు వైదేహీ పరిమోహిత చేతనా	
ఉవాచాఽశ్రూణి ముంచన్తీ దారుణం మా మిదం వచః	16
భావో మయి తవోత్కర్షం పాప ఏవ నివేశితః	
విసంప్లి భ్రాతరి ప్రాప్తం న చ త్వం మామఽవాప్స్యసి	17
సంకేతా ద్భరతేన త్వం రామం సమనుగచ్ఛసి	
క్రోశంతం హి యథాత్కర్షం నైనమభ్యవపద్యసే	18
రిపుః ప్రచ్ఛన్న చారీ త్వం మదఽర్థమనుగచ్ఛసి	
రాఘవస్యాన్తరం ప్రేప్పు స్తధైనం నాభిపద్యసే	19
ఏవముక్తో హి వైదేహ్య సంరభ్తో రక్షలోచనః	
క్రోధాత్ ప్రస్ఫురమాణోష్ఠ ఆశ్రమాదస్మినిర్గతః	20
ఏవం బృవాణం సౌమిత్రిం రామః సంతాప మోహితః	
అబ్రవీ ధ్దుష్కృతం సౌమ్య తాం వినా య త్వమాగతః	21
జానన్నఽపి సమర్థం మాం రక్షసాం వినివారణే	
అనేన క్రోధ వాక్యేన మైథిల్యా నిస్సుతో భవాన్	22
న హి తే పరితుష్యామి త్యక్త్యా యదసి మైథిలీమ్	
కృద్ధాయాః పరుషం వాక్యం శృత్వా య త్వామిహాగతః	23

సర్వథా త్వపనీతం తే సీతయా యత్ ప్రచోదితః	
క్రోధస్య వశమాపన్నో నాకరోః శాసనం మమ	24
అసౌ హి రాక్షసః శేతే శరేణాభిహతో మయా	
మృగరూపేణ యేనాఽహ మాశ్రమాదపవాహితః	25
వికృష్య చాపం పరిధాయ సాయకం	
సలీల బాణేన చ తాడితో మయా	
మార్గే తనుం త్యజ్య చ విక్లబ స్వరో	
బభూవ కేయూరధరః స రాక్షసః	26
శరాహతే నైవ తదార్తయా గిరా	
స్వరం మమాలమ్బ్య సుదూర సంశ్రవమ్	
ఉదాహృతం తద్వచనం సుదారుణం	
త్వమాగతో యేన విహాయ మైథిలీమ్	27
షష్ఠితమ స్కంధః - రామోన్మాదః	
భృశమావ్రజమానస్య తస్యాధో వామ లోచనమ్	
ప్రాస్ఫుర చ్చాస్థలద్రామో వేపథుశ్చాఽప్యజాయత	1
ఉపాలక్య నిమిత్తాని సోఽశుభాని ముహుర్ముహుః	
అపి క్షేమం ను సీతాయా ఇతి వై వ్యాజహార చ	2
త్వరమాణో జగామాఽథ సీతా దర్శన లాలసః	
శూన్య మావసథం దృష్ట్వా బభూవోద్విగ్న మానసః	3
ఉద్భ్రమన్నివ వేగేన విక్షిపన్ రఘునన్దనః	
తత్ర తత్రోటజ స్థాన మభివీక్య సమన్తతః	4
దదర్శ పర్ణశాలాం చ రహితాం సీతయా తదా	
శ్రియా విరహితాం ధ్వస్తాం హేమన్తే పద్మినీమివ	5
రుదన్త మివ వృక్షేశ్చ ఘ్నాన పుష్ప మృగ ద్విజమ్	
శ్రియా విహీనం విధ్వస్తం సంత్యక్త వనదేవతమ్	6
విప్రకీర్ణాఽజిన కుశం విప్రవిద్ధ బృసీ కటమ్	
దృష్ట్వా శూన్యోటజ స్థానం విలలాప పునః పునః	7
హృతా మృతా వా నష్టా వా భక్షితా వా భవిష్యతి	

నిలీనాఽప్యథ వా భీరురఽథవా వనమాశ్రితా	8
గతా విచేతుం పుష్పాణి ఫలాన్యఽపి చ వా పునః	
అథ వా పద్మినీం యాతా జలార్థం వా నదీం గతా	9
యత్నాన్ మృగయమాణస్తు నాససాద వనే ప్రియామ్	
శోక రక్షేక్షణః శోకాదున్మత్త ఇవ లక్ష్మతే	10
వృక్షాద్వృక్షం ప్రధావన్ స గిరేశ్చాఽద్రిం నదాన్నదీమ్	
బభూవ విలపన్ రామః శోక పంకార్ణవాప్లుతః	11
అపి కాచిత్ త్వయా దృష్టా సా కదమ్బ ప్రియా ప్రియా	
కదమ్బ యది జానీషే శంస సీతాం శుభాననామ్	12
స్నిగ్ధ పల్లవ సంకాశాం పీతకౌశేయవాసినీ	
శంసస్వ యది వా దృష్టా బిల్వ బిల్వోపమ స్తనీ	13
అథవాఽర్జున శంస త్వం ప్రియాం తామఽర్జున ప్రియామ్	
జనకస్య సుతా భీరు ర్యదిజీవతి వా న వా	14
కకుభః కకుభోరూం తాం వ్యక్తం జానాతి మైథిలీమ్	
యథా పల్లవ పుష్పాణ్యో భాతి హ్యేష వనస్పతిః	15
భ్రమరై రుపగీతశ్చ యథా దృమవరో హ్యాయమ్	
ఏష వ్యక్తం విజానాతి తిలక స్తీలక ప్రియామ్	16
అశోక శోకాఽపనుద శోకోపహత చేతసం	
త్వన్నామానం కురు క్షిప్రం ప్రియా సందర్శనేన మామ్	17
యది తాల త్వయా దృష్టా పక్వ తాలఫల స్తనీ	
కథయస్వ వరారోహం కారుణ్యం యది తే మయి	18
యది దృష్టా త్వయా సీతా జమ్బు జమ్బూనదప్రభా	
ప్రియాం యది విజానీషే నిశ్శంకం కథయస్వ మే	19
అహో త్వం కర్ణికారాఽద్య సుపుష్పైః శోభసే భృశం	
కర్ణికారా ప్రియా సాధ్యీ శంస దృష్టా ప్రియా యది	20
చూత నీప మహాసాలాన్ పనసాన్ కురవాన్ ధవాన్	
దాడిమానసనాన్ గత్వా దృష్ట్వా రామో మహాయశాః	21
వకులానఽథ పున్నాగాన్ చంపకాన్ కేతకీ స్తథా	

పుచ్చన్ రామో వనే బ్రాంత ఉన్నత ఇవ లక్ష్యతే	22
అథ వా మృగశాబాక్షీం మృగ జానాసి మైథిలీమ్	
మృగ విప్రీక్షణీ కాంతా మృగీభిః సహితా భవేత్	23
గజ సా గజ నాసోరూర్యది దృష్టా త్వయా భవేత్	
తాం మన్యే విదితాం తుభ్యమాఖ్యాహి వరవారణ	24
శార్దూల యది సా దృష్టా ప్రియా చస్త్రనిభాననా	
మైథిలీ మమ విస్రబ్ధః కథయస్వ న తే భయమ్	25
కిం ధావసి ప్రియే దూరం దృష్టాఽసి కమలేక్షణే	
మృక్షైరాచ్ఛాద్య చాత్మానం కిం మాం న ప్రతిభాషసే	26
తిష్ఠ తిష్ఠ వరారోహి న తేఽస్తి కరుణా మయి	
నాత్యర్థం హాస్యశీలాసి కిమర్థం మాముపేక్షసే	27
పీతకౌశేయ కేనాఽసి సూచితా వరవర్ణిని	
ధావన్త్యఽపి మయా దృష్టా తిష్ఠ యద్యఽస్తి సాహృదమ్	28
నైవ సా నూన మఽథవా హింసితా చారుహాసినీ	
కృచ్ఛం ప్రాప్తం హి మాం నూనం యథోపేక్షీతు మర్హతి	29
వ్యక్తం సా భక్షితా బాలా రాక్షసైః పిశితాశనైః	
విభజ్యాంగాని సర్వాణి మయా విరహితా ప్రియా	30
నూనం తచ్చుభ దన్తోష్ఠం సునాసం చారుకుండలం	
పూర్ణచంద్ర మివ గ్రస్తం ముఖం నిష్ప్రభతాం గతమ్	31
సా హి చమ్పక వర్ణాభా గ్రివా గృవేయ శోభితా	
కోమలా విలపన్త్యాస్థు కాంతాయా భక్షితా శుభా	32
నూనం విక్షిప్యమాణౌ తౌ బాహూ పల్లవ కోమలౌ	
భక్షితౌ వేపమానాగ్రౌ సహస్తాభరణాంగదౌ	33
మయా విరహితా బాలా రక్షసాం భక్షణాయ వై	
సార్ధేనేవ పరిత్యక్తా భక్షితా బహుబాన్ధవా	34
హా లక్ష్మణ మహాబాహో పశ్యసి త్వం ప్రియాం క్వచిత్	
హా ప్రియే క్వగతా భద్రే హా సీతేతి పునః పునః	35
ఇత్యేవం విలపన్ రామః పరిధావన్ వనాద్వనమ్	

కవచి దుద్భ్రమతే వేగాత్ కవచి ద్విభ్రమతే బలాత్	36
కవచిన్ మత్త ఇవా భాతి కాంతాఽన్వేషణ తత్పరః	
స వనాని నదీః శైలాన్ గిరి ప్రస్తవణాని చ	37
కాననాని చ వేగేన భ్రమత్యపరిసంస్థితః	
తథా స గత్వా విపులం మహాద్వనం	
పరీత్య సర్వంత్వఽథ మైథిలీం ప్రతి	
అనిష్ఠితాశః స చకార మార్గణే	
పునః ప్రీయాయాః పరమం పరిశ్రమమ్	38
ఏకషష్ఠితమ స్వర్గః - సీతాన్వేషణం	
దృష్ట్వాశ్రమపదం శూన్యం రామో దశరథాత్మజః	
రహితాం పర్ణశాలాం చ విద్వస్తాన్యాసనాని చ	1
అదృష్ట్వా తత్ర వైదేహీం సన్నిరీక్య చ సర్వశః	
ఉవాచ రామః ప్రాకృశ్య ప్రగృహ్య రుచిరౌ భుజౌ	2
క్వ ను లక్ష్మణ వైదేహీ కం వా దేశమితో గతా	
కేనా హ్యతా వా సౌమిత్రే భక్షితా కేన వా ప్రీయా	3
వృక్షేణాచ్ఛాద్యా యది మాం సీతే హసితు మిచ్ఛసి	
అలం తే హసితేనాద్య మాం భజస్వ సుదుఃఖితమ్	4
యైః సహ క్రీడసే సీతే విశ్వస్తై ర్మృగ పోతకైః	
ఏతే హీనా స్వయా సౌమ్యే ధ్యాయన్యఽస్రావిలేక్షణాః	5
సీతయా రహితోఽహం వై న జీవామి లక్ష్మణ	
మృతం శోకేన మహతా సీతా హరణజేన మామ్	6
పరలోకే మహారాజో నూనం ద్రక్ష్యతి మే పితా	
కథం ప్రతిజ్ఞాం సంశృత్య మయా త్వమభియోజితః	7
అపూరయిత్వా తం కాలం మత్సకాశ మిహాగతః	
కామవృత్త మనార్యం మాం మృషావాదిన మేవ చ	8
ధిక్ త్వా మితి పరేలోకే వ్యక్తం వక్ష్యతి మే పితా	
వివశం శోక సంతప్తం దీనం భగ్నుమనోరథమ్	9
మామిహోత్స్రుజ్య కరుణం కీర్తి ర్నరమివాఽన్యజుమ్	

కృ గచ్చసి వరారోహి మాం నోత్సుజ సుమధ్యమే	10
త్వయా విరహితశ్చాహం త్యక్త్యే జీవితమాత్మనః	
ఇతీవ విలపన్ రామః సీతా దర్శన లాలసః	11
న దదర్శ సుదుఃఖార్థో రాఘవో జనకాత్మజామ్	
అనాసాదయమానం తం సీతాం శోకపరాయణమ్	12
పంక మాసాద్య విపులం సీదంత మివ కుంజరమ్	
లక్ష్మణో రామమత్యర్థమువాచ హిత కామ్యయా	13
మా విషాదం మహాబాహో కురు యత్నం మయా సహ	
ఇదం చ గిరివరం శూర బహుకన్దర శోభితమ్	14
ప్రియ కానన సంచారా వనోన్మత్తా చ మైథిలీ	
సా వనం వా ప్రవిష్టా స్యాన్ నళినీం వా సుపుష్పితామ్	15
సరితం వాపి సంప్రాప్తా మీన వంజుల సేవితామ్	
స్నాతు కామా నిలీనా స్యా ధ్ధాసకామా వనే క్వచిత్	16
విత్రాసయితు కామా వా లీనా స్యాత్ కాననే క్వచిత్	
జిజ్ఞాసమానా వైదేహీ త్వాం మాం చ పురుషర్షభ	17
తస్యా హ్యన్వేషణే శ్రీమన్ క్షీప్రమేవ యతావహి	
వనం సర్వం విచిన్వానౌ యత్ర సా జనకాత్మజా	18
మన్యసే యది కాకుత్స్థ మాస్మ శోకే మనః కృధాః	
ఏవముక్తస్తు సౌహార్దాలక్ష్మణేన సమాహితః	19
సహ సౌమిత్రిణా రామో విచేతు ముపచక్రమే	
తౌ వనాని గిరీంశ్చైవ సరితశ్చ సరాంసి చ	20
నిఖిలేన విచిన్వన్తౌ సీతాం దశరథాత్మజౌ	
తస్య శైలస్య సానూని గుహాశ్చ శిఖరాణి చ	21
నిఖిలేన విచిన్వానౌ నైవ తా మభిజగ్ముతుః	
విచిత్ర సర్వతః శైలం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్	22
నేహ పశ్యామి సౌమిత్రే వైదేహీం పర్వతే శుభాం	
తతో దుఃఖాభిసంతప్తో లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్	23
విచరన్ దణ్డకారణ్యం బ్రాతరం దీప్తతేజసం	

ప్రాప్యసి త్వం మహాప్రాజ్ఞ మైథిలీం జనకాత్మజామ్	24
యథా విష్ణు ర్మహాబాహు ర్బలిం బద్ధ్వా మహీమిమామ్	
ఏవముక్తస్తు సౌహార్దాలక్ష్మణేన స రాఘవః	25
ఉవాచ దీనయా వాచా దుఃఖాఽభిహత చేతనః	
వనం సర్వం సువిచితం పద్మిన్యః పుల్లపంకజాః	26
గిరిశ్చాయం మహాప్రాజ్ఞ బహుకన్ధర నిర్ఘరః	
న హి పశ్యామి వైదేహీం ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్	27
ఏవం స విలపన్ రామః సీతాహరణ కర్షితః	
దీనః శోకసమావిష్టో ముహూర్తం విహ్వలోఽభవత్	28
స విహ్వలిత సర్వాంగో గతబుద్ధి ర్విచేతనః	
నిషసాదాతురో దీనో నిశ్శస్యాశీతమాయతమ్	29
బహుశః స తు నిశ్శస్య రామో రాజీవలోచనః	
హా ప్రియేతి విచుక్రోశ బహుశో బాష్పగర్గదః	30
తం తతః సాన్త్యయామాస లక్ష్మణః ప్రియబాన్ధవః	
బహుప్రకారం ధర్మజ్ఞః ప్రశ్రితః ప్రశ్రితాంజలిః	31
అనాదృత్య తు తద్వాక్యం లక్ష్మణోష్ఠ పుటాచ్యుతమ్	
అపశ్యం స్తాం ప్రియాం సీతాం ప్రాక్రోశత్ స పునః పునః	32
<u>ద్విషష్టితమ స్సర్గః - రాఘవ విలాపః</u>	
సీతామఽపశ్యన్ ధర్మాత్మా శోకోపహత చేతనః	
విలలాప మహాబాహూ రామః కమలలోచనః	1
పశ్యన్నివ స తాం సీతా మపశ్యన్ మదనార్ద్రితః	
ఉవాచ రాఘవో వాక్యం విలాపాశ్రయ దుర్వచం	2
త్వమఽశోకస్య శాఖాభిః పుష్ప ప్రియతయా ప్రియే	
ఆవృణోషి శరీరం తే మమ శోక వివర్ధినీ	3
కదళీకాండ సదృశౌ కదళ్యా సంవృతావుభౌ	
ఊరూ పశ్యామి తే దేవి నాఽసి శక్తా నిగూహితుం	4
కర్ణికార వనం భద్రే హసంతీ దేవి సేవసీ	
అలం తే పరిహాసేన మమ బాధావహీన వై	5

పరిహాసేన కిం సీతే పరిశ్రాంతస్య మే ప్రియే అయం స పారిహాసోఽపి సాధు దేవి న రోచతే	6
విశేషేణాశ్రమస్థానే హాసోఽయమ్ న ప్రశస్యతే అవగచ్ఛామి తే శీలం పరిహాస ప్రీయం ప్రీయే	7
ఆగచ్ఛ త్వం విశాలాక్షి శూన్యోఽయముటజ స్తవ సువ్యక్తం రాక్షసైః సీతా భక్షితా వా హృతాఽపి వా	8
న హి సా విలపంతం మాముపసంప్రైతి లక్ష్మణ ఏతాని మృగ యూధాని సాఽశృనేత్రాణి లక్ష్మణ	9
శంసంతీవ హి వైదేహీం భక్షితాం రజనీచరైః హా మమార్శ్యే క్వ యాతాఽసి హా సాధ్వీ వరవర్ణిని	10
హా సకామాఽద్య కైకేయీ దేవీ సాఽపి భవిష్యతి సీతయాసహ నిర్యాతో వినా సీతా ముషాగతః	11
కథం నామ ప్రవేక్ష్యామి శూన్యమంతఃపురం పునః నిర్వీర్య ఇతి లోకో మాం నిర్దయశ్చేతి వక్ష్యతి	12
కాతరత్వం ప్రకాశం హి సీతాపనయనేన మే నివృత్త వననాసశ్చ జనకం మిథిలాధిపం	13
కుశలం పరిప్పచ్చంతం కథం శక్యే నిరీక్షితుం విదేహరాజో నూనం మాం దృష్ట్వా విరహితం తయా	14
సుతా స్నేహీన సంతప్తో మోహస్య వశమేష్యతి అథవా న గమిష్యామి పురీం భరతపాలితాం	15
స్వర్గోఽపి సీతయా హీనః శూన్య ఏవ మతో మమ మామిహోత్సృజ్య హి వనే గచ్ఛాఽయోధ్యాపురీం శుభాం	16
న త్వఽహమ్ తాం వినా సీతాం జీవేయం హి కథంచన గాఢ మాశ్లేష్య భరతో వాచ్యో మద్వచనా త్వయా	17
అనుజ్ఞాతోఽసి రామేణ పాలయేతి వసుంధరాం అంబా చ మమ కైకేయీ సుమిత్రా చ త్వయా విభో	18
కౌసల్యా చ యథాన్యాయ మభివాద్యా మమాజ్ఞయా రక్షణీయా ప్రయత్నై న భవతా సూక్తకారిణా	19

సీతాయాశ్చ వినాశోఽయమ్ మమచాఽమిత్ర కర్షణ విస్తరేణ జనన్యా మే వినివేద్య స్వయా భవేత్	20
ఇతి విలపతి రాఘవే సుదీనే వన ముపగమ్య తయా వినా సుకేశ్యా భయ వికల ముఖస్తు లక్ష్మణోఽపి వృథిత మనా భృశమాతురో భభూవ	21
<u>త్రిషష్టితమ స్సర్గః - దుఃఖానుచింతనం</u>	
స రాజపుత్రః ప్రియయా విహీనః కామేన శోకేన చ పీడ్యమానః విషాదయన్ బ్రాతరమార్తరూపో భూయో విషాదం ప్రవివేశ తీవ్రం	1
స లక్ష్మణం శోకవశాభిపన్నం శోకే నిమగ్నో విపులేతు రామః ఉవాచ వాక్యం వ్యసనానురూపం ఉష్ణం వినిశ్శ్వస్య రుదన్ సశోకం	2
న మద్విధో దుష్కృత కర్మకారీ మన్యే ద్వితీయోఽస్తి వసుంధరాయాం శోకేన శోకే హి పరంపరాయా మా మేతి భిందన్ హృదయం మనశ్చ	3
పూర్వం మయా నూన మఽభీప్సితాని పాపాని కర్మాణ్యసకృత్ కృతాని తత్రాఽయ మఽద్యాపతితో విపాకో దుఃఖేన దుఖం యదఽహం విశామి	4
రాజ్యప్రణాశః స్వజనైర్వియోగః పితుర్విదాశో జననీ వియోగః సర్వాణి మే లక్ష్మణ శోకవేగం ఆపూరయంతి ప్రవిచింతితాని	5
సర్వం తు దుఖం మమ లక్ష్మణేదం	

శాంతం శరీరే వన మేత్య శూన్యం సీతా వియోగాత్ పునరఽప్యదీర్ఘం కాష్ఠైరివాఽగ్నిః సహసా ప్రదీప్తః	6
సా నూనమార్యా మమ రాక్షసేన బలాద్ధృతా ఖం సముపేత్య భీరుః అపస్వరం సస్వర విప్రలాపా భయేన విక్రందితవత్యఽభీక్షం	7
తౌ లోహితస్య ప్రియ దర్శనశ్చ సదోచితావుత్తమ చందనస్య వృత్తౌ స్తనౌ శోణిత పంక దిగ్ధౌ నూనం ప్రియాయా మమ నాఽభిభాతః	8
తచ్ఛక్ల సువ్యక్త మ్మదు ప్రలాపం తస్యా ముఖం కుంచిత కేశభారం రక్షోవశం నూన ముపాగతాయా న బ్రాజతే రాహుముఖే యథేందుః	9
తాం హారపాశస్య సదోచితాయా గ్రీవాం ప్రియాయా మమ సువ్రతాయాః రక్షాంసి నూనం పరిపీతవంతి విభిద్య శూన్యే రుధిరాఽశనాని	10
మయా విహీనా విజనే వనే యా రక్షోభిరాహ్వాత్య వికృష్టమాణా నూనం వినాదం కురరీవ దీనా సా ముక్తవత్యాఽయత కాంత నేత్రా	11
అస్మిన్ మయా సార్థ ముదార శీలా శిలాతలే పూర్వ ముపోపవిష్టా కాంత స్మితా లక్ష్మణ జాత హాసా త్వా మాహ సీతా బహువాక్య జాతం	12
గోదావరీయం సరితాం వరిష్టా	

ప్రియా ప్రియాయా మమ నిత్యకాలం అప్యత్ర గచ్ఛేదితి చింతయామి నైకాకినీ యాతి హి సా కదాచిత్	13
పద్మాననా పద్మవిశాల నేత్రా పద్మాని వా నేతు మభిప్రయాతా తదఽప్యయుక్తం న హి సా కదాచిత్ మయా వినా గచ్ఛతి పంకజాని	14
కామం త్విదం పుష్పిత మృక్ష షండం నానావిధైః పక్షిగణైరుపేతం వనం ప్రయాతా ను తదప్యఽయుక్తం ఏకాకినీ సాఽతిభిభేతి భీరుః	15
ఆదిత్య భో లోక కృతాఽకృతజ్ఞః లోకస్య సత్యాఽన్యత కర్మసాక్షిన్ మమ ప్రియా సా క్వా గతా హృతా వా శంశస్య మే శోకవశస్య నిత్యం	16
లోకేషు సర్వేషు చ నాస్తి కించిత్ య త్తేన నిత్యం విదితం భవే త్తత్ శంసస్య వాయో కులశాలినీం తాం హృతా మృతా వా పథి వర్తతే వా	17
ఇతీవ తం శోక విధేయ దేహం రామం విసంజ్ఞం విలపంత మేవం ఉవాచ సౌమిత్రి రదీన సత్త్వే న్యాయ్యే స్థితః కాలయుతం చ వాక్యం	18
శోకం విముంచాఽర్య ధృతిం భజస్వ సోత్సాహతా చాఽస్తు విమార్గణేఽస్యాః ఉత్సాహవంతో హి నరా న లోకే సీదంతి కర్మస్వఽతిదుష్కరేషు	19
ఇతీవ సౌమిత్రి ముదగ్ర పౌరుషం	

బృవంత మార్తః రఘువంశవర్ధనః	
న చింతయామాస ధృతిం విముక్తవాన్	
పునశ్చ దుఖం మహదభ్యుపాగమత్	20
<u>చతుష్టష్టితమ స్సర్గః - రామ క్రోధః</u>	
స దీనో దీనయావాచా లక్ష్మణం వాక్య మబ్రవీత్	
శేషుం లక్ష్మణ జానీహి గత్వా గోదావరీం నదీమ్	1
అపి గోదావరీం సీతా పద్మాన్యానయితుం గతా	
ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పునరేవ హి	2
నదీం గోదావరీం రమ్యాం జగామ లఘువిక్రమః	
తాం లక్ష్మణ స్తీర్థవతీం విచిత్వా రామ మబ్రవీత్	3
నైనాం పశ్యామి తీర్థేషు క్రోశతో న శృణోతి మే	
కం ను సా దేశ మాపన్నా వైదేహీ క్లేశనాశినీ	4
న హి తం వేద్మి వై రామ యత్ర సా తనుమధ్యమా	
లక్ష్మణస్య వచః శృత్వా దీనః సంతాప మోహితః	5
రామః సమభిచక్రామ స్వయం గోదావరీం నదీమ్	
స తా ముపస్థితో రామః క్వ సీతే త్యేవ మబ్రవీత్	6
భూతాని రాక్షసేంద్రేణ వధాఽర్హేణ హృతామపి	
న తాం శశంసూ రామాయ తథా గోదావరీ నదీ	7
తతః ప్రచోదితా భూతైః శంసాఽస్మై తాం ప్రియామితి	
న చ సాఽభ్యవదత్ సీతాం పృష్టా రామేణ శోచతా	8
రావణస్య చ తద్రూపం కర్మాణి చ దురాత్మనః	
ధ్యాత్వా భయా త్తు వైదేహీం సా నదీ న శశంస తామ్	9
నిరాశస్తు తయా నద్యా సీతాయా దర్శనే కృతః	
ఉవాచ రామః సామిత్రిం సీతా దర్శన కర్చితః	10
ఏషా గోదావరీ సౌమ్య కించి న్న ప్రతిభాషతే	
కిం ను లక్ష్మణ వక్ష్యామి సమేత్య జనకం వచః	11
మాతరం చైవ వైదేహ్యో వినా తా మఽహమప్రియమ్	
యా మే రాజ్య విహీనస్య వనే వన్యేన జీవతః	12

సర్వం వ్యపనయేచ్ఛోకం వైదేహీ క్వ ను సా గతా జ్ఞాతిపక్ష విహీనస్య రాజపుత్రీమపశ్యతః	13
మన్యే దీర్ఘా భవిష్యన్తి రాత్రయో మమ జాగ్రతః మందాకినీం జనస్థాన మిమం ప్రస్తవణం గిరిమ్	14
సర్వాణ్యనుచరిష్యామి యది సీతా హి దృశ్యతే ఏతే మృగా మహావీర్యా మా మీక్షంతే ముహుర్ముహుః	15
వక్తకామా ఇవ హి మే ఇంగితా న్యుపలక్షయే తాంస్తు దృష్ట్వా నరవ్యామ్రో రాఘవః ప్రత్యువాచ హ	16
క్వ సీతేతి నిరీక్షన్ వై బాష్ప సంరుద్ధయా గిరా ఏవముక్తా నరేంద్రేణ తే మృగాః సహసోత్థితాః	17
దక్షిణాఽభిముఖాః సర్వే దర్శయంతో నభఃస్థలం మైథిలీ హ్రాయమాణా సా దిశం యామఽన్వపద్యత	18
తేన మార్గేణ ధావంతో నిరీక్షంతే నరాధిపం యేన మార్గం చ భూమిం చ నిరీక్షంతే స్మ తే మృగాః	19
పునశ్చ మార్గ మిచ్ఛంతో లక్ష్మణో నోపలక్షితాః తేషాం వచన సర్వస్వం లక్షయామాస చేంగితం	20
ఉవాచ లక్ష్మణో జ్యేష్ఠం ధీమాన్ బ్రాతర మార్తవత్ క్వ సీతేతి త్వయా పృష్టా యథేమే సహసోత్థితాః	21
దర్శయంతి క్షితిం చైవ దక్షిణాం చ దిశం మృగాః సాధు గచ్ఛావహే దేవ దిశ మేతాం హి నైఱ్ఱుతిం	22
యది స్యాదాఽఽగమః కశ్చిదార్యా వా సాధ లక్ష్మతే బాఢ మిత్యేవ కాకుస్థః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశం	23
లక్ష్మణాఽనుగతః శ్రీమాన్ వీక్షమాణో వసుంధరాం ఏవం సంభాషమాణౌ తావన్యోన్యం బ్రాతరావుభౌ	24
వసుంధరాయాం పతితం పుష్పమార్గ మఽపశ్యతామ్ తాం పుష్పవృష్టిం పతితాం దృష్ట్వా రామో మహీతలే	25
ఉవాచ లక్ష్మణం వీరో దుఃఖితో దుఃఖితం వచః అభిజానామి పుష్పాణి తా నీమానీహ లక్ష్మణ	26

అపినద్దా నీహ వైదేహ్య మయా దత్తాని కాననే	
మన్యే సూర్యశ్చ వాయుశ్చ మేదినీ చ యశస్వినీ	27
అభిరక్షంతి పుష్పాణి ప్రకుర్వంతో మమ ప్రీయం	
ఏవముక్త్యా మహాబాహుః లక్ష్మణం పురుషర్షభః	28
ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా గిరిం ప్రస్తవణాకులం	
కచ్చిత్ క్షీతి భృతాం నాథ దృష్టౌ సర్వాంగ సుందరీ	29
రామా రమ్యే వనోద్దేశే మయా విరహితా త్వయా	
కృద్ధోబ్రజవీధరిం తత్ర సింహః క్షుద్రమృగం యథా	30
తాం హేమవర్ణాం హేమాభాం సీతాం దర్శయ పర్వత	
యావత్ సానూని సర్వాణి న తే విధ్వంసయామ్యహమ్	31
ఏవముక్తస్తు రామేణ పర్వతో మైథిలీం ప్రతి	
దర్శయన్నివ తాం సీతాం నాదర్శయత రాఘవే	32
తతో దాశరథీ రామ ఉవాచ చ శిలోచ్ఛయం	
మమ బాణాఽగ్నినిర్దగ్ధో భస్మీభూతో భవిష్యసి	33
అసేవ్యః సర్వతశ్చైవ నిస్తుణ దృమపల్లవః	
ఇమాం వా సరితం చాఽద్య శోషయిష్యామి లక్ష్మణ	34
యది నాఖ్యాతి మే సీతామఽద్య చన్ద్రనిభాననామ్	
ఏవం స రుషితో రామో దిధక్షన్నివ చక్షుషా	35
దదర్శ భూమౌ నిష్క్రాన్తం రాక్షసస్య పదం మహాత్	
త్రస్తాయా రామ కాంక్షిణ్యాః ప్రధావంత్యా ఇత స్తతః	36
రాక్షసేనానువృత్తాయా మైథిల్యాశ్చ పదాన్యఽథ	
స సమీక్య పరిక్రాన్తం సీతాయా రాక్షసస్య చ	37
భగ్నం ధనుశ్చ తూణీ చ వికీర్ణం బహుధా రథం	
సంబ్రాన్త హృదయో రామః శశంస బ్రాతరం ప్రీయమ్	38
పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యః శీర్ణాః కనక బిన్దవః	
భూషణానాం హి సౌమిత్రే మాల్యాని వివిధాని చ	39
తప్తబిన్దు నికాశైశ్చ చిత్రైః క్షతజ బిన్దుభిః	
ఆవృతం పశ్య సౌమిత్రే సర్వతో ధరణీ తలమ్	40

మన్వే లక్ష్మణ వైదేహీ రాక్షసైః కామరూపిభిః	
భిత్త్వా భిత్త్వా విభక్తా వా భక్షితా వా భవిష్యతి	41
తస్యా నిమిత్తం వైదేహ్యో ద్వయో ర్వివదమానయోః	
బభూవ యుద్ధం సౌమిత్రే ఘోరం రాక్షసయో రిహ	42
ముక్తామణిచితం చేదం తపనీయ విభూషితమ్	
ధరణ్యాం పతితం సౌమ్య కస్య భగ్నం మహద్ధనుః	43
రాక్షసానా మిదం వత్స శూరాణా మధవాపి వా	
తరుణాదిత్య సంకాశం వైడూర్య గుళికాచితమ్	44
విశీర్ణం పతితం భూమౌ కవచం కస్య కాంచనమ్	
చత్రం శత శలాకం చ దివ్య మాల్యోప శోభితమ్	45
భగ్నదణ్డ మిదం కస్య భూమౌ సమ్యజ్ఞీపాతితమ్	
కాంచనోర శ్చదా శ్చేమే పిశాచ వదనాః ఖరాః	46
భీమరూపా మహాకాయాః కస్య వా నిహతా రణే	
దీప్త పావక సంకాశో ద్యుతిమాన్ సమర ధ్వజః	47
అపవిద్ధశ్చ భగ్నశ్చ కస్య సాంగ్రామికో రథః	
రథాక్షమాత్రా విశిఖా స్థపనీయ విభూషణాః	48
కస్యేమేఽభిహతా బాణాః ప్రకీర్ణా ఘోర కర్మణః	
శర వరో శరైః పూర్ణౌ విద్వస్తౌ పశ్య లక్ష్మణ	49
ప్రతేదాభీషు హస్తోయం వై కస్యాయం సారధిర్ఘతః	
క స్యేమౌ పురుషవ్యాఘ్ర శయాతే నిహతౌ యుధి	50
చామర గ్రాహిణౌ సౌమ్య సోష్ఠీష మణి కుండలౌ	
పదవీ పురుష స్వైషౌ వ్యక్తం కస్యాఽపి రక్షసః	51
వైరం శతగుణం పశ్య మమేదం జీవితాఽంతకమ్	
సుఘోర హృదయైః సౌమ్య రాక్షసైః కామరూపిభిః	52
హృతా మృతా వా సీతా భక్షితా వా తపస్వినీ	
న ధర్మః త్రాయతే సీతాం హ్రాయమాణాం మహావనే	53
భక్షితాయాం హి వైదేహ్యం హృతాయామఽపి లక్ష్మణ	
కే హి లోకేఽప్రియం కర్తుం శక్తాః సౌమ్య మమేశ్వరాః	54

కర్తారమఽపి లోకానాం శూరం కరుణ వేదినమ్	
అజ్ఞానాదఽవమన్యేరన్ సర్వభూతాని లక్ష్మణ	55
మృదుం లోక హితే యుక్తం దాన్తం కరుణ వేదినమ్	
నిర్వీర్య ఇతి మన్యన్తే నూనం మాం త్రిదశేశ్వరాః	56
మాం ప్రాప్య హి గుణో దోషః సంవృత్తః పశ్య లక్ష్మణ	
అద్వైవ సర్వభూతానాం రక్షసామభవాయ చ	57
సంహృత్వైవ శశి జ్యోత్స్నాం మహాన్ సూర్య ఇవోదితః	
సంహృత్వైవ గుణాన్ సర్వాన్ మమ తేజః ప్రకాశతే	58
నైవ యక్షా న గన్ధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః	
కిన్నరా వా మనుష్యా వా సుఖం ప్రాప్స్యన్తి లక్ష్మణ	59
మమాఽస్త్ర బాణ సంపూర్ణ మాకాశం పశ్య లక్ష్మణ	
నిస్సంపాతం కరిష్యామి హ్యద్య త్రైలోక్యచారిణామ్	60
సన్నిరుద్ధ గ్రహగణమావారిత నిశాకరమ్	
విప్రణష్టాఽనల మరుద్భాస్కర ద్యుతి సంవృతమ్	61
వినిర్మూఢిత శైలాఽగ్రం శుష్యమాణ జలాశయమ్	
ధ్వస్త దృమ లతా గుల్మం విప్రణాశిత సాగరమ్	62
త్త్రైలోక్యం తు కరిష్యామి సంయుక్తం కాల ధర్మణా	
న తాం కుశలినీం సీతాం ప్రదాస్యన్తి యదీశ్వరాః	63
అస్మిన్ ముహూర్తే సౌమిత్రే మమ ద్రక్ష్యన్తి విక్రమమ్	
నాకాశముత్పతిష్యన్తి సర్వభూతాని లక్ష్మణ	64
మమ చాపగుణోన్ముక్తై ర్బాణ జాలై ర్నిరస్తరమ్	
అర్దితం మమ నారాచైః ధ్వస్త భ్రాన్త మృగ ద్విజమ్	65
సమాకుల మఽమర్యాదం జగత్ పశ్యాఽద్య లక్ష్మణ	
ఆకర్ణ పూర్ణైరిషుభిః జీవలోకం దురాసదైః	66
కరిష్యే మైథిలీ హేతోరఽపిశాచమఽరాక్షసం	
మమ రోష ప్రయుక్తానాం సాయకానాం బలం సురాః	67
ద్రక్ష్యన్త్యఽద్య విముక్తానామఽమర్షా ధూరగామినామ్	
నైవ దేవా న దైతేయా న పిశాచా న రాక్షసాః	68

భవిష్యన్తి మమ క్రోధాత్ త్రైలోక్య విప్రణాశితే	
దేవ దానవ యక్షాణాం లోకా యే రక్షసామపి	69
బహుధా నిపతిష్యన్తి బాణౌఘైః శకలీ కృతాః	
నిర్మర్యాదా నిమాన్ లోకాన్ కరిష్యామ్యఽద్య సాయకైః	70
హృతాం మృతాం వా సౌమిత్రే న దాస్యంతి మమేశ్వరాః	
తథా రూపాం హి వైదేహీం న దాస్యంతి యది ప్రీయాం	71
నాశయామి జగత్ సర్వం త్రైలోక్యం సచరాఽచరం	
యావద్దర్శన మస్యా వై తాపయామి చ సాయకైః	72
ఇత్యుక్త్వా రోష తామ్రాక్షః స్ఫురమాణోఽష్ట సంపుటః	
వల్కలాజిన మాబద్ధ్య జటాభార మఽబంధయత్	73
తస్య కృద్ధస్య రామస్య తథాభూతస్య ధీమతః	
త్రిపురం జఘ్నుషః పూర్వం రుద్రస్యేవ బభౌ తనుః	74
లక్ష్మణాదఽథ చాదాయ రామో నిష్పీడ్య కార్ముకం	
శరమాదాయ సందీప్తం ఘోర మాశీవిషోపమం	75
సందధే ధనుషి శ్రీమాన్ రామః పరపురంజయః	
యుగాఽన్తాగ్నిరివ కృద్ధ ఇదం వచన మబ్రవీత్	76
యథా జరా యథా మృత్యు ర్యథా కాలో యథావిధిః	
నిత్యం న ప్రతిహన్యన్తే సర్వభూతేషు లక్ష్మణ	77
తథాహం క్రోధ సంయుక్తో న నివార్యోఽస్మ్యసంశయం	
పురేవ మే చారుదతీ మనిన్దితాం	
దిశన్తి సీతాం యది నాఽద్య మైథిలీమ్	
సదేవ గన్ధర్వ మనుష్య పన్నగం	
జగత్ సశైలం పరివర్తయామ్యఽహమ్	78
<u>పంచషష్టితమ స్సర్గః - క్రోధసంహార ప్రార్థనా</u>	
తప్యమానం తథా రామం సీతాహరణ కర్షితమ్	
లోకానామఽభవే యుక్తం సంవర్తక మివాఽనలమ్	1
వీక్షమాణం ధనుః సజ్యం నిశ్శ్వసన్తం పునః పునః	
దగ్ధు కామం జగత్ సర్వం యుగాఽన్తే తు యథా హరం	2

అదృష్ట పూర్వం సంకృద్ధం దృష్ట్యా రామం తు లక్ష్మణః అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా	3
పురా భూత్వా మృదుర్దాన్తః సర్వభూత హితే రతః న క్రోధ వశమాపన్నః ప్రకృతిం హతుమర్హసి	4
చన్ద్రే లక్ష్మీః ప్రభా సూర్యే గతి ర్వాయౌ భువి క్షమా ఏతచ్ఛ నియతం సర్వం త్వయిచానుత్తమం యశః	5
ఏకస్య నాపరాధేన లోకాన్ హంతుం త్వమర్హసి న తు జానామి కస్యాపయం భగ్నః సాంగ్రామికో రథః	6
కేన వా కస్య వా హేతోః సాయుధః సపరిచ్ఛదః ఖుర నేమి క్షతశ్చాపయం సిక్తో రుధిర బిన్దుభిః	7
దేశో నివృత్త సంగ్రామః సుఖోరః పార్థివాత్మజ ఏకస్య తు విమర్దోపయం న ద్వయో ర్వదతాం వర	8
న హి వృత్తం హి పశ్యామి బలస్య మహతః పదమ్ నైకస్య తు కృతే లోకాన్ వినాశయితుమర్హసి	9
యుక్త దణ్డా హి మృదవః ప్రశాన్తా వసుధాధిపాః సదా త్వం సర్వభూతానాం శరణ్యః పరమాగతిః	10
కో ను దారప్రణాశం తే సాధు మన్యేత రాఘవ సరితః సాగరాః శైలా దేవ గన్ధర్వ దానవాః	11
నాపలం తే విప్రీయం కర్తుం దీక్షిత స్వేవ సాధవః యేన రాజన్ హృతా సీతా తమన్వేషితుమర్హసి	12
మద్ద్వితీయో ధనుష్పాణిః సహాయైః పరమర్షిభిః సముద్రం చ విచేష్యామః పర్వతాంశ్చ వనాని చ	13
గుహాశ్చ వివిధా ఘోరా నదీః పద్మ వనాని చ దేవ గన్ధర్వలోకాంశ్చ విచేష్యామః సమాహితాః	14
యావన్ నాపదిగమిష్యామ స్తవ భార్యాపహారిణమ్ న చేత్ సామ్నా ప్రదాస్యన్తి పత్నీం తే త్రిదశేశ్వరాః	15
కోసల్స్త్ర తతః పశ్చాత్ ప్రాప్త కాలం కరిష్యసి శీలేన సామ్నా వినయేన సీతాం	

నయేన న ప్రాప్యసి చేన్నరేస్త	
తతః సముత్పాదయ హేమపుంఖైః	
మహేస్త్ర వజ్ర ప్రతిమైః శరౌఘైః	16
షట్పాదము స్వర్గః - ఔచిత్య ప్రబోధనం	
తం తథా శోక సంతప్తం విలపన్తమ౭నాధవత్	
మోహేన మహతావిష్టం పరిద్యూనమ౭చేతసమ్	1
తతః సౌమిత్రి రాశ్వాస్య ముహూర్తాదివ లక్ష్మణః	
రామం సంబోధయామాస చరణౌ చా౭భిపీడయన్	2
మహతా తపసా రామ మహతాచా౭పి కర్మణా	
రాజ్ఞా దశరథేనాసి ల్లబ్ధో౭మృత మివా౭మరైః	3
తవ చైవ గుణైర్బద్ధ స్వద్వియోగాన్ మహీపతిః	
రాజా దేవత్వ మాపన్నో భరతస్య యథా శృతమ్	4
స్ఫుశంత్య౭నిలవద్రాజన్ క్షణేన న భవంతి చ	
ఆశ్వసిహి నరశ్రేష్ఠ ప్రాణినః కస్య నాపదః	5
యది దుఃఖ మిదం ప్రాప్తం కాకుత్స్థ న సహిష్యసే	
ప్రాకృతశ్చాల్పసత్త్వశ్చ ఇతరః కః సహిష్యతే	6
దుఃఖితో హి భవాన్ లోకాన్ తేజసా యది ధక్యతే	
ఆర్తాః ప్రజా నరవ్యాఘ్ర క్వ ను యాస్యన్తి నిర్వృతిమ్	7
లోక స్వభావ ఏవైష యయాతి ర్నహుషాత్మజః	
గతః శక్రేణ సాలోక్యమనయ స్తం సమస్ఫుశత్	8
మహర్షిః యః వసిష్ఠస్థు యః పితుః నః పురోహితః	
అహ్నా పుత్ర శతం జజ్ఞే తద్దైవా౭స్య పునర్జతమ్	9
యా చేయం జగతో మాతా దేవీ లోక నమస్కృతా	
అస్యాశ్చ చలనం భూమేర్ధృశ్యతే కోసలేశ్వర	10
యౌ ధర్మౌ జగతాం నేత్రే యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్	
ఆదిత్య చంద్రౌ గ్రహణ మ౭భ్యుపేతౌ మహాబలౌ	11
సుమహాంత్య౭పి భూతాని దేవాశ్చ పురుషర్షభ	
న దైవస్య ప్రముంచన్తి సర్వభూతాని దేహినః	12

శక్రాదిష్వపి దేవేషు వర్తమానౌ నయానయౌ	
శ్రూయేతే నరశార్దూల న త్వం వ్యధితు మర్హసి	13
నష్టాయామపి వైదేహ్యం హృతాయామపి రాఘవ	
శోచితుం నాఽర్హసి వీర యథాఽన్యః ప్రాకృత స్తథా	14
త్వద్విధా హి న శోచన్తి సతతం సత్యదర్శినః	
సుమహత్స్వపి కృచ్ఛ్రేషు రామాఽనిర్విణ్ణ దర్శనాః	15
తత్త్వతో హి నరశ్రేష్ఠ బుద్ధ్యా సమనుచిన్తయ	
బుద్ధ్యాయుక్తా మహాప్రాజ్ఞా విజానన్తి శుభాఽశుభే	16
అదృష్టగుణ దోషాణామఽదృవాణాం చ కర్మణామ్	
నాఽన్తరేణ క్రియాం తేషాం ఫలమిష్టం ప్రవర్తతే	17
త్వమేవ హి పురా రామ మామేవం బహుశోఽన్యశాః	
అనుశిష్యాద్ధి కో ను త్వామఽపి సాక్షా ద్భూహస్పతిః	18
బుద్ధిశ్చ తే మహాప్రాజ్ఞ దేవైరపి దురఽన్వయా	
శోకేనాభిప్రసుప్తం తే జ్ఞానం సంబోధయామ్యహమ్	19
దివ్యం చ మానుషం చ త్వమాత్మనశ్చ పరాక్రమమ్	
ఇక్ష్వాకు వృషభాఽవేక్ష్య యతస్వ ద్విషతాం వదే	20
కిం తే సర్వవినాశేన కృతేన పురుషర్షభ	
తమేవ త్వం రిపుం పాపం విజ్ఞాయోద్ధర్తుమర్హసి	21
<u>సప్తషష్ఠితమ స్కంధః - గృధ్రరాజ దర్శనం</u>	
పూర్వజోఽప్పుక్తమాత్రస్తు లక్ష్మణేన సుభాషితమ్	
సారగ్రాహీ మహాసారం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః	1
సన్నిగృహ్య మహాబాహుః ప్రవృద్ధం రోషమాత్మనః	
అవష్టభ్య ధనుశ్చిత్రం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్	2
కిం కరిష్యావహీ వత్స క్వ వా గచ్ఛావ లక్ష్మణ	
కేనోపాయేన పశ్యావ సీతా మితి విచిన్తయ	3
తం తథా పరితాపార్తం లక్ష్మణో రామ మబ్రవీత్	
ఇదమేవ జనస్థానం త్వ మన్వేషితుమర్హసి	4
రాక్షసైర్బహుభిః కీర్ణం నానాదృమ లతాయుతమ్	

సన్తహ గిరి దుర్గాణి నిర్దరాః కన్దరాణి చ	5
గుహాశ్చ వివిధా ఘోరా నానామ్యగగణాకులాః	
ఆవాసాః కిన్నరాణాం చ గన్ధర్వ భవనాని చ	6
తాని యుక్తో మయా సార్థం సమన్వేషితు మర్హసి	
త్వద్విధా బుద్ధిసంపన్నాః మాహాత్మానో నరర్షభాః	7
ఆపత్సు న ప్రకమ్పన్తే వాయువేగైరివాఽచలాః	
ఇత్యుక్త స్తద్వనం సర్వం విచచార సలక్ష్మణః	8
కృద్ధో రామః శరంఘోరం సంధాయ ధనుషి క్షురమ్	
తతః పర్వత కూటాభం మహాభాగం ద్విజోత్తమమ్	9
దదర్శ పతితం భూమౌ క్షతజార్థం జటాయుషమ్	
తం దృష్ట్వా గిరిశృంగాఽభం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్	10

అనేన సీతా వైదేహీ భక్షితా నాఽత్ర సంశయః	
గృధ్రరూప మిదం వ్యక్తం రక్షో భ్రమతి కాననమ్	11
భక్షయిత్వా విశాలాక్షీ మాస్తే సీతాం యథాసుఖమ్	
ఏనం వధిష్యే దీప్తాస్త్వి ర్హోరై ర్బాణై రజిహ్మాగైః	12
ఇత్యుక్త్వాఽభ్యపతద్గృధ్రం సంధాయ ధనుషి క్షురమ్	
కృద్ధో రామః సముద్రాఽంతాం చాలయన్నివ మేదినీమ్	13
తం దీనం దీనయా వాచా సఫేనం రుధిరం వమన్	
అభ్యభాషత పక్షీ తు రామం దశరథాత్మజమ్	14
యా మోషధి మివా యుష్మ న్నన్వేషసి మహావనే	
సా దేవీ మమ చ ప్రాణా రావణేనోభయం హృతమ్	15
త్వయా విరహితా దేవీ లక్ష్మణేన చ రాఘవ	
ప్రియమాణా మయా దృష్టా రావణేన బలీయసా	16
సీతామభ్యవపన్నోఽహం రావణశ్చ రణే మయా	
విధ్వంసిత రథచ్ఛత్రః పాతితో ధరణీతలే	17

ఏతదఽస్య ధనుర్భగ్న మేతే చాఽస్య శరా స్తథా అయమఽస్య రణే రామ భగ్నః సాంగ్రామికో రథః	18
అయం తు సారథి స్తస్య మత్సక్ష నిహతో భువి పరిశ్రాంతస్య మే పక్షౌ చిత్వా ఖడ్గేన రావణః	19
సీతా మాదాయ వైదేహీ ముత్పపాత విహాయసం రక్షసా నిహతం పూర్వం న మాం హస్తుం త్వ మర్హసి	20
రామ స్తస్య తు విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణ ముఖ స్తదా ద్విగుణీకృత తాపార్తః సీతాసక్తాం ప్రియాం కథామ్	21
శృత్వా జటాయుషో వాక్యం రామః సౌమిత్రిణా సహ గృధ్రరాజం పరిష్వజ్య పరిత్యజ్య మహద్దనుః	22
నిపపాతాఽవశో భూమౌ రురోద సహలక్ష్మణః ఏక మేకాయనే దుర్గే నిశ్శ్వసంతం కథంచన	23
సమీక్ష్య దుఃఖితతరో రామః సౌమిత్రి మిదమబ్రవీత్ రాజ్యద్భ్రంశో వనేవాసుః సీతా నష్టా హతో ద్విజః	24
ఈద్యశీయం మమాఽలక్ష్మీ ర్నిర్దహేదఽపి పావకమ్ సంపూర్ణమఽపి చేదద్య ప్రతరేయం మహోదధిమ్	25
సోఽపి నూన మమాఽలక్ష్మ్యా విశుష్యేత్ సరితాంపతిః నాస్యఽభాగ్యతరో లోకే మత్తోస్మిన్ స చరాచరే	26
యే నేయం మహతీ ప్రాప్తా మయా వ్యసన వాగురా అయం పితృ వయస్యో మే గృధ్రరాజో జరాన్వితః	27
శేతే వినిహతో భూమౌ మమ భాగ్య విపర్యయాత్ ఇత్యేవముక్త్వా బహుశో రాఘవః సహలక్ష్మణః	28
జటాయుషం చ పస్పర్శ పితృ స్నేహం విదర్శయన్ నికృత పక్షం రుధిరాఽవసీక్తం	
తం గృధ్రరాజం పరిరభ్య రామః క్వ మైథిలీ ప్రాణ సమా మమేతి	
విముచ్య వాచం నిపపాత భూమౌ	29

అష్టషష్ఠితమ స్కంధః - జటాయు సంస్కారః

రామః ప్రేక్ష్యతు తం గృధ్రం భువి రౌద్రేణ పాతితమ్ సామిత్రిం మిత్ర సంపన్నమిదం వచన మబ్రవీత్	1
మమాఽయం నూనమర్ధేషు యతమానో విహంగమః రాక్షసేన హతః సంఖ్యే ప్రాణాం స్వజతి దుస్వజాన్	2
అథీ ఖిన్నః శరీరేఽస్మిన్ ప్రాణో లక్ష్మణ విద్యతే తథా హి స్వర విహీనోఽయం విక్లబం సముదీక్షతే	3
జటాయో యది శక్నోషి వాక్యం వ్యాహరితుం పునః సీతా మాఖ్యాహి భద్రం తే వధ మాఖ్యాహి చాత్మనః	4
కిం నిమిత్తోఽహరత్ సీతాం రావణ స్తస్య కిం మయా అపరాధంతు యం దృష్ట్వా రావణేన హృతా ప్రియా	5
కథం త చ్చన్త్ర సంకాశం ముఖ మాసీన్మనోహరమ్ సీతయా కాని చోక్తాని తస్మిన్ కాలే ద్విజోత్తమ	6
కథం వీర్యః కథం రూపః కిం కర్మా స చ రాక్షసః క్వ చాఽస్య భవనం తాత బ్రూహి మే పరిపృచ్ఛతః	7
తముద్వీక్ష్య స ధర్మాత్మా విలపన్త మనాథవత్ వాచాఽతిసన్నయా రామం జటాయు రిద మబ్రవీత్	8
హృతా సా రాక్షసేన్ద్రేణ రావణేన దురాత్మనా మాయా మాస్థాయ విపులాం వాత దుర్దిన సంకులామ్	9

పరిశ్రాన్తస్య మే తాత పక్షౌ చిత్త్వా స రాక్షసః సీతా మాదాయ వైదేహీం ప్రయాతో దక్షిణాం దిశం	10
ఉపరుద్యన్తి మే ప్రాణా దృష్టి ర్భ్రమతి రాఘవ పశ్యామి వృక్షాన్ సౌవర్ణా నుశీర కృత మూర్ధజాన్	11
యేన యాతి ముహూర్తేన సీతా మాదాయ రావణః విప్రణష్టం ధనం క్షిప్రం తత్ స్వామీ ప్రతిపద్యతే	12

విన్దో నామ ముహూర్తోఽసౌ స చ కాకుత్స్థనాఽబుధత్	
త్వత్ ప్రియాం జానకీం హృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః	13
రుషవ ద్భడిశం గృహ్య క్షిప్రమేవ వినశ్యతి	
న చ త్వయా వ్యథా కార్యా జనకస్య సుతాం ప్రతి	14
వైదేహ్య రంస్యసే క్షిప్రం హత్వా తం రాక్షసం రణే	
అసమ్మాఢస్య గృధ్రస్య రామం ప్రత్యఽనుభాషతః	15
ఆస్యాత్ సుస్రావ రుధిరం మ్రియమాణస్య సామిషమ్	
పుత్రో విశ్రవసః సాక్షా ద్భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ	16
ఇత్యుక్త్వా దుర్లభాన్ ప్రాణాన్ ముమోచ పతగేశ్వరః	
బ్రూహి బ్రూహీతి రామస్య బృవాణస్య కృతాఽంజలేః	17
త్యక్త్వా శరీరం గృధ్రస్య జగ్ముః ప్రాణా విహాయసం	
స నిక్షిప్య శిరో భూమా ప్రసార్య చరణౌ తదా	18
విక్షిప్య చ శరీరం స్వం పపాత ధరణీ తలే	
తం గృధ్రం ప్రీక్య తామ్రాఽక్షం గతాసుమఽచలోపమమ్	19
రామః సుబహుభి ర్దుఃఖై ర్దీనః సామిత్రి మబ్రవీత్	
బహూని రక్షసాంవాసే వర్షాణి వసతా సుఖమ్	20
అనేన దణ్డకారణ్యే విశీర్ణ మిహ పక్షిణా	
అనేక వార్షికో యస్తు చిరకాలం సముత్థితః	21
సోఽయమద్య హతః శేతే కాలో హి దురతిక్రమః	
పశ్య లక్ష్మణ గృధ్రోఽయముపకారీ హతశ్చ మే	22
సీతామఽభ్యవపన్నో వై రావణేన బలీయసా	
గృధ్రరాజ్యం పరిత్యజ్య పితృ పైతామహం మహాత్	23
మమ హేతోరఽయం ప్రాణాన్ ముమోచ పతగేశ్వరః	
సర్వత్ర ఖలు దృశ్యన్తే సాధవో ధర్మ చారిణః	24
శూరాః శరణ్యాః సామిత్రే తిర్యగ్యోని గతే ష్యఽపి	
సీతా హరణజం దుఃఖం న మే సౌమ్య తథా గతమ్	25
యథా వినాశో గృధ్రస్య మత్ప్రతే చ పరంతప	
రాజా దశరథః శ్రీమాన్ యథా మమ మయా యశాః	26

పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ తథాఽయం పతగేశ్వరః	
సౌమిత్రే హర కాష్ఠాని నిర్మథిష్యామి పావకమ్	27
గృధ్రరాజం దిధక్షామి మత్ప్రతే నిధనం గతమ్	
నాథం పతగలోకస్య చితామారోపయామ్యఽహమ్	28
ఇమం ధక్ష్యామి సౌమిత్రే హతం రౌద్రేణ రక్షసా	
యా గతి ర్యజ్ఞశీలానా మాహితాగ్నీశ్చ యా గతిః	29
అపరావర్తినాం యా చ యా చ భూమి ప్రదాయినామ్	
మయా త్వం సమఽనుజ్ఞాతో గచ్ఛ లోకానఽనుత్తమాన్	30
గృధ్రరాజ మహాసత్త్వ సంస్కృతశ్చ మయా వ్రజ	
ఏవముక్త్యా చితాం దీప్తామారోప్య పతగేశ్వరమ్	31
దదాహ రామో ధర్మాత్మా స్వబంధు మివ దుఃఖితః	
రామోఽథ సహసౌమిత్రీ ర్వనం గత్వా స వీర్యవాన్	32
స్థూలాన్ హత్వా మహారోహీనను తస్తార తం ద్విజమ్	
రోహిమాంసాని చోత్కృత్య పేశీకృత్వా మహాయశాః	33
శకునాయ దదౌ రామో రమ్యే హరిత శాద్వలే	
యత్ తత్ ప్రేతస్య మర్త్యస్య కథయన్తి ద్విజాతయః	34
తత్ స్వర్గ గమనం తస్య పితృం రామో జజాప హ	
తతో గోదావరీం గత్వా నదీం నరవరాత్మజౌ	35
ఉదకం చక్రతు స్తస్మై గృధ్రరాజాయ తావుభౌ	
శాస్త్ర దృష్టిన విధినా జలే గృథ్రాయ రాఘవౌ	36
స్నాత్వా తౌ గృధ్రరాజాయ ఉదకం చక్రతు స్తదా	
స గృధ్రరాజః కృతవాన్ యశస్కరం	
సుదుష్కరం కర్మ రణే నిపాతితః	
మహర్షి కల్పేన చ సంస్కృత స్తదా	
జగామ పుణ్యాం గతిమాత్మనః శుభామ్	37
కృతోదకౌ తావఽపి పక్షి సత్తమే	
స్థిరాం చ బుద్ధిం ప్రణిధాయ జగ్ముతుః	
ప్రవేశ్య సీతాఽధిగమే తతో మనోవనం	

సురేంద్రావివ విష్ణు వాసవౌ	38
ఏకోనసప్తతిమ స్వర్గః - కబంధగ్రాహః	
కృత్యైవముదకం తస్మై ప్రస్థితౌ రాఘవౌ తదా	
అవేక్షంతౌ వనే సీతాం పశ్చిమాం జగ్ముతుర్దిశమ్	1
తాం దిశం దక్షిణాం గత్వా శర చాపాఽసి ధారిణౌ	
అవిప్రహత మైక్వాక్వౌ పన్ధానం ప్రతిపేదతుః	2
గుల్మైర్వృక్షైశ్చ బహుభిర్లతాభిశ్చ ప్రవేష్టితమ్	
ఆవృతం సర్వతో దుర్గం గహనం ఘోరదర్శనమ్	3
వృతికమృతు వేగేన గృహీత్వా దక్షిణాం దిశం	
సుభీమం తన్మహారణ్యం వృతియాతౌ మహాబలౌ	4
తతఃపరం జనస్థానాత్ త్రికోశం గమ్య రాఘవౌ	
క్రౌంచారణ్యం వివిశతు ర్గహనం తౌ మహౌజసౌ	5
నానామేఘ ఘన ప్రఖ్యం ప్రహృష్ట మివ సర్వతః	
నానావర్ణైః శుభైః పుష్పై ర్మృగ పక్షిగణై ర్వృతమ్	6
దిదృక్షమాణౌ వైదేహీం తద్వనం తౌ విచిక్యతుః	
తత్రతత్రాఽవతిష్ఠంతౌ సీతా హరణ కర్పితౌ	7
తతః పూర్వేణ తౌ గత్వా త్రికోశం భ్రాతరౌ తదా	
క్రౌంచారణ్యమతికమ్య మతంగాశ్రమ మన్తరే	8
దృష్ట్వా తు తద్వనం ఘోరం బహుభీమ మృగ ద్విజం	
నానాసత్త్వ సమాకీర్ణం సర్వం గహన పాదపం	9
దదృశాతే గిరౌ తత్ర దరీం దశరథాత్మజౌ	
పాతాళ సమ గంభీరాం తమసా నిత్య సంవృతాం	10
ఆసాద్య తౌ నరవ్యాఘ్రౌ దర్యా స్తస్యాఽవిదూరతః	
దదృశాతే మహారూపాం రాక్షసీం వికృతాననాం	11
భయదా మఽల్పసత్వానాం భీభత్సాం రౌద్రదర్శనాం	
లంబోదరీం తీక్ష్ణ దంష్ట్రాం కరాళాం పరుష త్వచం	12
భక్షయన్తీం మృగాన్ భీమాన్ వికటాం ముక్తమూర్ధజాం	
ప్రేక్షతాం తౌ తత్ర స్తత్ర భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	13

సా సమాసాద్య తౌ వీరౌ ప్రజంతం బ్రాతురఽగ్రతః	
ఏహి రంస్యావహేత్సుక్త్వా సమాలంబత లక్ష్మణం	14
ఉవాచ చైనం వచనం సౌమిత్రి ముపగూహ్య సా	
అహం త్వయోముఖీ నామ లాభ స్తే త్వమఽసి ప్రియః	15
నాథ పర్వత కూటేషు నదీనాం పులినేషు చ	
ఆయుఃశేష మిమం వీర త్వం మయాసహ రంస్యసే	16
ఏవముక్తస్తు కుపితః ఖడ్గముద్ధృత్య లక్ష్మణః	
కర్ణ నాస స్తనం చాస్యా నిచకర్తారీసూదనః	17
కర్ణా నాసా నికృతే తు విస్వరం సా నినద్య చ	
యథాగతం ప్రదుద్రావ రాక్షసీ భీమదర్శనా	18
తస్యాం గతాయాం గహనం విశంతౌ వనమోజసా	
ఆసేదతు రఽరిమిత్రహ్నౌ బ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	19
లక్ష్మణస్తు మహాతేజాః సత్త్వవాన్ శీలవాన్ శుచిః	
అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్యం బ్రాతరం దీప్తతేజసం	20
స్పన్దతే మే దృఢం బాహురుద్విగ్నమివ మే మనః	
ప్రాయశ్శ్చాఽప్యనిష్ఠాని నిమిత్తాన్యపలక్షయే	21
తస్మాత్ సజ్జీభవార్య త్వం కురుష్య వచనం హితమ్	
మమైవ హి నిమిత్తాని సద్యః శంసన్తి సంభ్రమమ్	22
ఏష వన్సులకో నామ పక్షీ పరమదారుణః	
ఆవయౌ ర్విజయం యుద్ధే శంసన్నివ వినర్దతి	23
తయోరన్వేషతో రేవం సర్వం తద్వనమోజసా	
సంజఙ్ఘే విపులః శబ్దః ప్రభంజన్నివ తద్వనమ్	24
సంవేష్ఠిత మివాత్యర్థం గహనం మాతరిశ్వనా	
వనస్య తస్యశబ్దోఽభూ ద్ధివమాపూరయన్నివ	25
తం శబ్దం కాంక్షమాణస్తు రామః కక్షే సహానుజః	
దదర్శ సుమహాకాయం రాక్షసం విపులోరసం	26
ఆసేదతు స్తతస్తత్ర తావుభౌ ప్రముఖే స్థితమ్	
వివృద్ధమఽశిరో గ్రీవం కబన్ధ ముదరే ముఖమ్	27

రోమభి ర్నిచితై స్తీక్ష్ణై ర్మహాగిరి మివోచ్చితమ్ నీలమేఘ నిభం రౌద్రం మేఘ స్తనిత నిస్స్వనమ్	28
అగ్నిజ్వాలా నికాశేన లలాటస్థేన దీప్యతా మహాపక్ష్యేణ పింగేన విపులేనాయతేన చ	29
ఏకేనోరసి ఘోరేణ నయనేనాశు దర్శినా మహాదంష్ట్రోపపన్నం తం లేలిహానం మహాముఖమ్	30

భక్షయన్తం మహాఘోరాన్మృక్ష సింహ మృగ ద్విపాన్ ఘోరో భుజౌ వికుర్వాణ ముభౌ యోజనమాయతౌ	31
కరాభ్యాం వివిధాన్ గృహ్య ఋష్యాన్ పక్షిగణాన్ మృగాన్ ఆకర్షన్తం వికర్షన్తమఽనేకాన్ మృగ యూథపాన్	32
స్థితమావృత్య పన్ధానం తయోర్భ్రాత్రోః ప్రపన్నయోః అథ తౌ సమతిక్రమ్య క్రోశమాత్రే దదర్శతుః	33
మహాన్తం దారుణం భీమం కబన్ధం భుజ సంవృతమ్ కబంధమివ సంస్థానాదఽతిఘోర ప్రదర్శనం	34
స మహాబాహురత్యర్థం ప్రసార్య విపులౌ భుజౌ జగ్రాహ సహితావేవ రాఘవౌ పీడయన్ బలాత్	35
ఖడ్గినౌ దృఢధన్వానౌ తిగ్మతేజో వపుర్ధరో బ్రాతరో వివశం ప్రాప్తౌ కృష్ణమాణౌ మహాబలౌ	36
తత్ర ధైర్యేణ శూరస్తు రాఘవో నైవ వివృధే బాల్యాదనాశ్రయత్వాచ్చ లక్ష్మణస్త్వతివివృధే	37
ఉవాచ చ విషణ్ణః సన్ రాఘవం రాఘవానుజః పశ్య మాం వీర వివశం రాక్షసస్య వశంగతం	38
మయైకేన వినిర్ముక్తః పరిముంచస్య రాఘవ మాం హి భూతబలిం దత్వా పలాయస్వ యథాసుఖం	39
అధిగన్తాసి వైదేహీమఽచిరేణేతి మే మతిః	

ప్రతిలభ్య చ కాకుత్స్థ పితృ పైతామహీం మహీం	40
తత్ర మాం రామరాజ్యస్థః స్మర్తుమర్హసి సర్వదా	
లక్ష్మణేనైవముక్తస్తు రామః సౌమిత్రి మబ్రవీత్	41
మా స్మ త్రాసం కృథా వీర న హి త్వాద్వ్యగ్విషీదతి	
ఏతస్మిన్నంతరే క్రూరో బ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	42
పప్రచ్ఛ ఘననిర్హోషః కబంధో దానవోత్తమః	
కౌ యువాం వృషభస్కన్ధౌ మహాఖడ్గ ధనుర్ధరో	43
ఘోరం దేశమిమం ప్రాప్తౌ దైవేన మమ చాక్షుషౌ	
వదతం కార్యమిహ వాం కిమర్థం చాగతౌ యువామ్	44
ఇమం దేశమనుప్రాప్తౌ క్షుధార్తస్యేహ తిష్ఠతః	
సబాణ చాప ఖడ్గౌ చ తీక్ష్ణ శృంగావివర్షభౌ	45
మమాఽఽస్యమనుసంప్రాప్తౌ దుర్లభం జీవితం పునః	
తస్య తద్వచనం శృత్వా కబన్ధస్య దురాత్మనః	46
ఉవాచ లక్ష్మణం రామౌ ముఖేన పరిశుష్యతా	
కృచ్ఛ్రాత్ కృచ్ఛ్రతరం ప్రాప్య దారుణం సత్యవిక్రమ	47
వ్యసనం జీవితాన్తాయ ప్రాప్త మఽప్రాప్య తాం ప్రియామ్	
కాలస్య సుమహద్వీర్యం సర్వభూతేషు లక్ష్మణ	48
త్వాం చ మాం చ నరవ్యాఘ్ర వ్యసనైః పశ్య మోహితౌ	
నాఽతిభారోస్తి దైవస్య సర్వభూతేషు లక్ష్మణ	49
శూరాశ్చ బలవన్తశ్చ కృతాఽస్త్రాశ్చ రణాజిరే	
కాలాభిపన్నాః సీదన్తి యథా వాలుక సేతవః	50
ఇతి బృవాణో దృఢ సత్యవిక్రమౌ	
మహాయశాః దాశరథిః ప్రతాపవాన్	
అవేక్ష్య సౌమిత్రిముదగ్ర పౌరుషం	
స్థిరాం తదా స్వాం మతిమాత్మనాఽకరోత్	51
<u>సప్తతితమ స్సర్గః - కబంధ బాహుచ్ఛేదః</u>	
తౌ తు తత్ర స్థితౌ దృష్ట్వా బ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	
బాహుపాశ పరిక్షిప్తౌ కబన్ధో వాక్య మబ్రవీత్	1

తిష్ఠతః కిం ను మాం దృష్ట్యా క్షుధార్తం క్షత్రియర్షభౌ	
ఆహారార్థం తు సందిష్టౌ దైవేన గతచేతసౌ	2
తచ్ఛ్చత్వా లక్ష్మణో వాక్యం ప్రాప్తకాలం హితం తదా	
ఉవాచాఽఽర్తిం సమాపన్నో విక్రమే కృతనిశ్చయః	3
త్వాం చ మాం చ పురా తూర్ణమాదత్తే రాక్షసాధమః	
తస్మాదఽసిభ్యా మఽస్యాశు బాహూ చిన్ద్రావహీ గురూ	4
భీషణోఽయం మహాకాయో రాక్షసో భుజవిక్రమః	
లోకం హ్యతిజితం కృత్వా హ్యేవాం హస్తు మిహేచ్ఛతి	5
నిశ్చేష్టానాం వధో రాజన్ కుత్సితో జగతీపతేః	
క్రతుమధ్యోపనీతానాం పశూనామివ రాఘవ	6
ఏతత్ సంజల్పితం శృత్వా తయోః కృద్ధస్తు రాక్షసః	
విదార్యాఽఽస్యం తతో రౌద్రం తౌ భక్షయతు మారభత్	7
తత స్తౌ దేశకాలజ్ఞౌ ఖడ్గాభ్యామేవ రాఘవౌ	
అచ్ఛిన్దతాం సుసంహృష్టౌ బాహూ తస్యాఽంసదేశతః	8
దక్షిణో దక్షిణం బాహుమసక్తమఽసినా తతః	
చిచ్ఛేద రామో వేగేన సవ్యం వీరస్తు లక్ష్మణః	9
స పపాత మహాబాహు శ్చిన్నబాహు ర్మహాస్వనః	
ఖం చ గాం చ దిశశ్చైవ నాదయన్ జలదోయథా	10
స నికృత్తో భుజౌ దృష్ట్యా శోణితౌఘ పరిఘ్నతః	
దీనః పప్రచ్ఛ తౌ వీరో కౌ యువామితి దానవః	11
ఇతి తస్య బృవాణస్య లక్ష్మణః శుభలక్షణః	
శశంస రాఘవం తస్య కబన్ధస్య మహాబలః	12
అయ మిక్ష్యాకు దాయాదో రామో నామ జనైః శృతః	
అస్యైవాఽవరజం విద్ధి బ్రాతరం మాం చ లక్ష్మణమ్	13
మాత్రా ప్రతిహతే రాజ్యే రామః ప్రవ్రాజితో వనం	
మయాసహ చరత్యేష భార్యయా చ మహద్వనం	14
అస్య దేవప్రభావస్య వసతో విజనే వనే	
రక్షసాఽపహృతా భార్యా యామిచ్ఛన్తావిహాగతౌ	15

త్వం తు కో వా కిమర్థం వా కబన్ద సద్యశో వనే	
ఆస్యనోరసి దీప్తిన భగ్న జంఘా వివేష్టసే	16
ఏవముక్తః కబన్దస్తు లక్ష్మణేనోత్తరం వచః	
ఉవాచ పరమ ప్రీతస్తదిన్ద్ర వచనం స్మరన్	17
స్వాగతం వాం నరవ్యాఘ్రౌ దిష్ట్యా పశ్యామి వామహమ్	
దిష్ట్యా చేమౌ నికృత్తౌ మే యువాభ్యాం బాహుబన్దనౌ	18
విరూపం యచ్చ మే రూపం ప్రాప్తం హ్యవినయాద్యథా	
తన్ మే శృణు నరవ్యాఘ్రు తత్త్వతః శంసత స్తవ	19
<u>ఏకసప్తతితమ స్కంధః - కబంధ శాపాఖ్యానం</u>	
పురా రామ మహాబాహో మహాబల పరాక్రమమ్	
రూపమాసీన్ మమాఽచిన్త్యం త్రిషులోకేషు విశృతమ్	1
యథా సూర్యస్య సోమస్య శక్రస్య చ యథా వపుః	
సోఽహం రూపమిదం కృత్వా లోకవిత్రాసనం మహాత్	2
ఋషీన్ వనగతాన్ రామ త్రాసయామి తతస్తతః	
తతః స్థూలశిరా నామ మహర్షిః కోపితో మయా	3
సంచిన్వన్ వివిధం వన్యం రూపేణానేన ధర్మితః	
తేనాఽహముక్తః ప్రేక్ష్యేవం ఘోరశాపాభిదాయినా	4
ఏతదేవ నృశంసం తే రూపమఽస్తు విగర్హితమ్	
స మయా యాచితః కృద్ధః శాపస్యాఽన్తో భవేదితి	5
అభిశాప కృతస్యేతి తేనేదం భాషితం వచః	
యదా చిత్త్వా భుజౌ రామ స్త్వాం దహేద్విజనేవనే	6
తదా త్వం ప్రాప్స్యసీ రూపం స్వమేవ విపులం శుభమ్	
శ్రియా విరాజితం పుత్రం దనో స్త్వం విద్ధి లక్ష్మణ	7
ఇన్ద్ర కోపా దిదంరూపం ప్రాప్త మేవం రణాఽజిరే	
అహం హి తపసోగ్రేణ పితామహమఽతోషయమ్	8
దీర్ఘమాయుః స మే ప్రాదాత్తతో మాం విభ్రమోఽస్మృశత్	
దీర్ఘమాయుర్మయా ప్రాప్తం కిం మే శక్తః కరిష్యతి	9
ఇత్యేవం బుద్ధిమాస్థాయ రణే శక్రమధర్షయమ్	

తస్య బాహుప్రముక్షేన వజ్రేణ శతపర్వణా	10
సక్తినీ చైవ మూర్ధా చ శరీరే సంప్రవేశితమ్	
స మయా యాచ్యమానః సన్నానయద్యమసాదనమ్	11
పితామహా వచః సత్యం తదస్త్వీతి మమాఽబ్రివీత్	
అనాహారః కథం శక్తో భగ్నుసక్తి శిరో ముఖః	12
వజ్రేణాఽభిహతః కాలం సుదీర్ఘమఽపి జీవితమ్	
ఏవముక్తస్తు మే శక్తో బాహూ యోజనమాయతౌ	13
ప్రాదాదాఽఽస్యం చ మే కుక్షౌ తీక్ష్ణదంష్ట్ర మకల్పయత్	
సోఽహం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం సంక్షిప్యాస్మిన్ వనేచరాన్	14
సింహ ద్విప మృగ వ్యాఘ్రాన్ భక్షయామి సమంతతః	
స తు మామబ్రవీదిన్ద్రో యదా రామః స లక్ష్మణః	15
చేత్స్యతే సమరే బాహూ తదా స్వర్గం గమిష్యసి	
అనేన వపుషా రామ వనేస్మిన్ రాజసత్తమ	16
యద్యత్ పశ్యామి సర్వస్య గ్రహణం సాధు రోచయే	
అవశ్యం గ్రహణం రామో మన్యేఽహం సముపైష్యతి	17
ఇమాం బుద్ధిం పురస్కృత్య దేహన్యాస కృత శ్రమః	
స త్వం రామోఽసి భద్రం తే నాఽహమన్యేన రాఘవ	18
శక్యో హన్తుం యథాతత్త్వ మేవముక్తం మహర్షిణా	
అహం హి మతి సాచివ్యం కరిష్యామి నరర్షభ	19
మిత్రం చైవోపదేశ్యామి యువాభ్యాం సంస్కృతోఽగ్నినా	
ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా దనునా తేన రాఘవః	20
ఇదం జగాద వచనం లక్ష్మణస్యోపశ్యణ్యతః	
రావణేన హృతా భార్యా మమ సీతా యశస్వినీ	21
నిష్క్రాంతస్య జనస్థానాత్ సహబ్రాత్రా యథాసుఖమ్	
నామ మాత్రం తు జానామి న రూపం తస్య రక్షసః	22
నివాసం వా ప్రభావం వా వయం తస్య న విద్యుహే	
శోకార్తానామఽనాథానా మేవం విపరిధావతామ్	23
కారుణ్యం సద్యశం కర్తుముపకారేణ వర్తతామ్	

కాష్ఠాన్యాదాయ శుష్కాణి కాలే భగ్నాని కుంజరైః	24
ధక్యామ స్త్వాం వయం వీర శ్వభ్రే మహతి కల్పితే	
స త్వం సీతాం సమాచక్ష్య యేన వా యత్ర వా హ్మతా	25
కురు కల్యాణమత్యర్థం యది జానాసి తత్త్వతః	
ఏవముక్తస్తు రామేణ వాక్యం దనురనుత్తమమ్	26
ప్రోవాచ కుశలో వక్త్రం వక్తారమపి రాఘవమ్	
దివ్యమస్తి న మే జ్ఞానం నాభిజానామి మైథిలీమ్	27
య స్తాం జ్ఞాస్యతి తం వక్ష్యే దగ్ధః స్వంరూపమాస్థితః	
అదగ్ధస్య తు విజ్ఞాతుం శక్తిరస్తి న మే ప్రభో	28
రాక్షసం తం మహావీర్యం సీతా యేన హ్మతా తవ	
విజ్ఞానం హి మమ భ్రష్టం శాపదోషేణ రాఘవ	29
స్వకృతేన మయా ప్రాప్తం రూపం లోకవిగర్హితమ్	
కిం తు యావ న్న యాత్యఽస్తం సవితా శ్రాన్తవాహనః	30
తావన్ మా మవతే క్షిప్త్వా దహ రామ యథావిధి	
దగ్ధ స్త్వయాఽహమవతే న్యాయేన రఘునన్దన	31
వక్త్యామి తమఽహం వీర య స్తం జ్ఞాస్యతి రాక్షసం	
తేన సఖ్యం చ కర్తవ్యం న్యాయవృత్తేన రాఘవ	32
కల్పయిష్యతి తే ప్రీతః సాహాయ్యం లఘువిక్రమః	
న హి తస్యాఽస్త్వవిజ్ఞాతం త్రిషులోకేషు రాఘవ	34
సర్వాన్ పరిస్యతో లోకాన్ పురాఽసౌ కారణాఽన్తరే	
<u>ద్విసప్తతితమ స్సర్గః - సీతాధిగమోపాయః</u>	
ఏవముక్తౌ తు తౌ వీరౌ కబన్ధేన నరేశ్వరౌ	
గిరి ప్రదర మాసాద్య పావకం విససర్జతుః	1
లక్ష్మణస్తు మహోల్కాభి ర్జ్వలితాభిః సమన్తతః	
చితామాదీపయామాస సా ప్రజజ్వాల సర్వతః	2
తచ్ఛరీరం కబన్ధస్య ఘృతపిణ్డోపమం మహత్	
మేదసా పచ్యమానస్య మన్దం దహతి పావకః	3
స విధూయ చితామాఽఽశు విధూమోగ్నిరివోత్థితః	

అరజే వాససీ విభ్రన్మాలాం దివ్యాం మహాబలః	4
తతశ్చితాయా వేగేన భాస్వరో విమలామ్బరః	
ఉత్పాతాశు సంహృష్టః సర్వ ప్రత్యంగ భూషణః	5
విమానే భాస్వరే తిష్ఠన్ హంసయుక్తే యశస్కరే	
ప్రభయా చ మహాతేజా దిశో దశ విరాజయన్	6
సోఽన్తరిక్షగతో రామం కబన్ధో వాక్యమబ్రవీత్	
శృణు రాఘవ తత్త్వేన యథా సీతామఽవాప్స్యసి	7
రామ షడ్వ్యక్తయో లోకే యాభిః సర్వం విమృశ్యతే	
పరిమృష్టో దశాన్తేన దశాభాగేన సేవ్యతే	8
దశాభాగగతో హీనస్త్వం హి రామ సలక్ష్మణః	
యత్కృతే వ్యసనం ప్రాప్తం త్వయా దారప్రధర్షణమ్	9
తదవశ్యం త్వయా కార్యః స సుహృత్ సుహృదాం వర	
అకృత్వా హి న తే సిద్ధిమఽహం పశ్యామి చిన్తయన్	10
శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి సుగ్రీవో నామ వానరః	
బ్రాత్రా నిరస్తః కృద్ధేన వాలినా శక్ర సూనునా	11
ఋశ్యమూకే గిరివరే పమ్పాపర్యంత శోభితే	
నివసత్యాత్మవాన్ వీరశ్చతుర్భిః సహ వానరైః	12
వానరేంద్రో మహావీర్యః తేజోవానమితప్రభః	
సత్యసంధో వినీతశ్చ ధృతిమాన్ మతిమాన్ మహాన్	13
దక్షః ప్రగల్భో ద్యుతిమాన్ మహాబలపరాక్రమః	
బ్రాత్రా వివాసితో రామ రాజ్యహేతో ర్మహాబలః	14
స తే సహాయో మిత్రం చ సీతాయాః పరిమార్గణే	
భవిష్యతి హి హే రామ మా చ శోకే మనః కృధాః	15
భవితవ్యం హి యచ్ఛాపి న తచ్ఛక్యమిహాన్యథా	
కర్తు మిక్ష్యాకుశార్దూల కాలో హి దురతిక్రమః	16
గచ్ఛశీఘ్రమితో రామ సుగ్రీవం తం మహాబలం	
వయస్యం తం కురు క్షిప్రమితో గత్వాఽద్య రాఘవ	17
అద్రోహాయ సమాగమ్య దీప్యమానే విభావసౌ	

స చ తే నాఽవమస్తవ్యః సుగ్రీవో వానరాధిపః	18
కృతజ్ఞః కామరూపీ చ సహాయార్థీ చ వీర్యవాన్	
శక్తో హ్యద్య యువాం కర్తుం కార్యం తస్య చికిర్షితమ్	19
కృతార్థో వాఽకృతార్థో వా కృత్యం తవ కరిష్యతి	
స ఋక్షరజసః పుత్రః పమ్నా మటతి శంకితః	20
భాస్కరస్యారసః పుత్రో వాలినా కృత కిల్బిషః	
సన్నిధాయాయుధం క్షిప్రమృశ్యమూకాలయం కపిమ్	21
కురు రాఘవ సత్యేన వయస్యం వనచారిణమ్	
స హి స్థానాని సర్వాణి కార్శ్ణ్యేన కపికుంజరః	22
నర మాంసాఽశినాం లోకే నైపుణ్యాదఽధిగచ్ఛతి	
న తస్యాఽవిదితం లోకే కించిదఽస్తి హి రాఘవ	23
యావత్ సూర్యః ప్రతపతి సహస్రాంశురరిందమ	
స నదీ ర్విపులాన్ శైలాన్ గిరిదుర్గాణి కన్దరాన్	24
అన్వేష్య వానరైః సార్థం పత్నీం తేఽధిగమిష్యతి	
వానరాంశ్చ మహాకాయాన్ ప్రేషయిష్యతి రాఘవ	25
దిశో విచేతుం తాం సీతాం త్వద్వియోగేన శోచతీమ్	
సః జ్ఞాస్యతి వరారోహం నిర్మలాం రావణాలయే	26
స మేరు శృంగాఽగ్రగతామఽనిన్దితాం	
ప్రవిశ్య పాతాళతలేఽపి వా శ్రితామ్	
ప్లవంగమానాం ప్రవర స్తవ ప్రియాం	
నిహత్య రక్షాంసి పునః ప్రదాస్యతి	27
<u>త్రిసప్తతితమ స్సర్గః - ఋష్యమూక మార్గ కథనం</u>	
దర్శయిత్వా తు రామాయ సీతాయాః పరిమార్గణే	
వాక్యమఽన్వర్థమర్థజ్ఞః కబన్ధః పునరబ్రవీత్	1
ఏష రామ శివః పన్థా యత్రైతే పుష్పితా దృమాః	
ప్రతీచీం దిశమాశ్రిత్య ప్రకాశన్తే మనోరమాః	2
జమ్బూ ప్రియాల పనసాః ప్లక్ష న్యగ్రోధ తిన్దుకాః	
అశ్వత్థాః కర్ణికారాశ్చ చూతాశ్చాన్యే చ పాదపాః	3

ధన్వనా నాగవృక్షాశ్చ తిలకా నక్షమాలకాః	
నీలాశోకాః కదంబాశ్చ కరవీరాశ్చ పుష్పితాః	4
అగ్నిముఖ్యా అశోకాశ్చ సురక్తాః పారిభద్రకాః	
తా నారుహ్యోధవా భూమౌ పాతయిత్వా చ తాన్ బలాత్	5
ఫలానఽమృతకల్పాని భక్షయంతౌ గమిష్యథః	
తదఽతిక్రమ్య కాకుత్స్థ వనం పుష్పిత పాదపం	6
నందన ప్రతిమం చాఽన్యత్ కురవో హ్యుత్తరా ఇవ	
సర్వకామఫలా యత్ర పాదపాస్తు మధు స్రవాః	7
సర్వే చ ఋతువ స్తత్ర వనే చిత్రరథే యథా	
ఫలభారాఽవనతా స్తత్ర మహావిటప ధారిణః	8
శోభన్తే సర్వతస్తత్ర మేఘ పర్వత సన్నిభాః	
తా నారుహ్యోధవా భూమౌ పాతయిత్వా యథాసుఖం	9
ఫలాన్యఽమృత కల్పాని లక్ష్మణ స్తే ప్రదాస్యతి	
చన్ద్రమన్తౌ వరాన్ దేశాన్ శైలాచ్ఛైలం వనాద్వనమ్	10
తతః పుష్కరిణీం వీరౌ పమ్పాం నామ గమిష్యథః	
అశర్కరామవిభ్రంశాం సమతీర్థామశైవలామ్	11
రామ సంజాత వాలూకాం కమలోత్పల శాలినీమ్	
తత్ర హంసాః ప్లవాః క్రౌంచాః కురరాశ్చైవ రాఘవ	12
వల్ల స్వనా నికూజన్తి పమ్పా సలిలగోచరాః	
నోద్విజన్తే నరాన్ దృష్ట్వా వధస్యాకోవిదాః పురా	13
ఘృతపిణ్డోపమాన్ స్థూలాం స్థాన్ ద్విజాన్ భక్షయిష్యథః	
రోహితాన్ వక్రతుణ్డాంశ్చ నడమీనాంశ్చ రాఘవ	14
పమ్పాయామిషుభి ర్మత్స్యాం స్తత్ర రామ వరాన్ హతాన్	
నిస్త్వకృక్షానయ స్తప్తానకృశానేకకణ్ణికాన్	15
తవ భక్త్యా సమాయుక్తో లక్ష్మణః సంప్రదాస్యతి	
భృశం తే ఖాదతో మత్స్యాన్ పమ్పాయాః పుష్ప సంచయే	16
పద్మగన్ధి శివం వారి సుఖశీతమఽనామయమ్	
ఉద్భృత్య సతతాఽక్లిష్టం రౌప్యస్సాటిక సన్నిభమ్	17

అసౌ పుష్కరపర్ణేన లక్ష్మణః పాయయిష్యతి	
స్థూలాన్ గిరిగుహాశయాన్ వానరాన్ వనచారిణః	18
సాయాహ్నా విచరన్ రామ దర్శయిష్యతి లక్ష్మణః	
అపాం లోభాదుపావృత్తాన్ వృషభానివ నర్దతః	19
రూపాన్వితాంశ్చ పంపాయాం ద్రక్ష్యసి త్వం నరోత్తమ	
సాయాహ్నా విచరన్ రామ విటపీమాల్యధారిణః	20
శీతోదకం చ పమ్పాయా దృష్ట్వా శోకంవిహాస్యసి	
సుమనోభిశ్చితా స్తత్ర తిలకాన్ నక్షమాలకాః	21
ఉత్పలాని చ పుల్లాని పంకజాని చ రాఘవ	
న తాని కశ్చిన్మాల్యాని తత్రారోపయితా నరః	22
న చ వై ఘ్నానతాం యాన్తి న చ శీర్యంతి రాఘవ	
మతంగ శిష్యా స్తత్రాసన్నృషయః సుసమాహితాః	23
తేషాం భారాభితప్తానాం వన్యమాహారతాం గురోః	
యే ప్రపేతుర్మహీం తూర్ణం శరీరాత్ స్వేదబిన్దవః	24
తాని జాతాని మాల్యాని మునీనాం తపసా తదా	
స్వేదబిన్దు సముత్థాని న వినశ్యన్తి రాఘవ	25
తేషామ౭ద్యాపి తత్రైవ దృశ్యతే పరిచారిణీ	
శ్రమణీ శబరీ నామ కాకుత్స్థ చిరజీవినీ	26
త్వాం తు ధర్మేస్థితా నిత్యం సర్వభూత నమస్కృతమ్	
దృష్ట్వా దేవోపమం రామ స్వర్గలోకం గమిష్యతి	27
తత్ర స్తద్రామ పమ్పాయా స్తీరమాశ్రిత్య పశ్చిమమ్	
ఆశ్రమస్థానమతులం గుహ్యం కాకుత్స్థ పశ్యసి	28
న తత్రాక్రమితుం నాగాః శక్నువన్తి తమాశ్రమమ్	
వివిధా స్తత్ర వై నాగా వనే తస్మింశ్చ పర్వతే	29
ఋషేస్తత్ర మతంగస్య విధానాత్తచ్చ కాననమ్	
మతంగవన మిత్యేవ విశ్వతం రఘునందన	30
తస్మిన్ నన్దన సంకాశే దేవారణ్యోపమే వనే	
నానావిహగ సంకీర్ణే రంస్యసే రామ నిర్వుతః	31

ఋశ్యమూకస్య పమ్పాయాః పురస్తాత్ పుష్పిత దృమః	
సుదుఃఖారోహణో నామ శిశునాగాభిరక్షితః	32
ఉదారో బ్రహ్మణా చైవ పూర్వకాలే వినిర్మితః	
శయానః పురుషో రామ తస్య శైలస్య మూర్ధని	33
యత్స్వప్నీ లభతే విత్తం తత్ ప్రబుద్ధోఽదిగచ్ఛతి	
నత్వేనం విషమాచారః పాపకర్మాఽధిరోహతి	34
యస్తు తం విషమాచారః పాపకర్మాఽధిరోహతి	
తత్రైవ ప్రహరన్త్యేనం సుప్త మాదాయ రాక్షసాః	35
తత్రాపి శిశునాగానామాక్రన్ధః శ్రూయతే మహాన్	
క్రీడతాం రామ పంపాయాం మతంగారణ్య వాసినామ్	36
సిక్తా రుధిర ధారాభిః సంహత్య పరమద్విపాః	
ప్రచరన్తి పృథక్పీర్ణా మేఘవర్ణాస్తరస్వినః	37
తే తత్ర పీత్వా పానీయం విమలం శీతమవ్యయమ్	
నిర్వృతాః సంవిగాహన్తే వనాని వనగోచరాః	38
ఋక్షాంశ్చ ద్వీపినశ్చైవ నీలకోమలక ప్రభాన్	
రురూనపేతాపజయాన్ దృష్ట్వా శోకం ప్రహాస్యసి	39
రామ తస్య తు శైలస్య మహతీ శోభతే గుహా	
శిలా పిధానా కాకుత్స్థ దుఃఖం చాస్యాః ప్రవేశనమ్	40
తస్యా గుహాయాః ప్రాగ్ద్వారే మహాన్ శీతోదకో హ్రదః	
ఫలమూలాన్వితో రమ్యో నానామృగ సమావృతః	41
తస్యాం వసతి సుగ్రీవశ్చతుర్భిః సహ వానరైః	
కదాచి చ్ఛిఖిరే తస్య పర్వతస్యావతిష్ఠతే	42
కబన్ధ స్త్వనుశాస్త్రివం తా వుభౌ రామ లక్ష్మణౌ	
స్రగ్వీ భాస్కరవర్ణాభః ఖే వ్యరోచత వీర్యవాన్	43
తం తు ఖన్ధం మహాభాగం కబన్ధం రామ లక్ష్మణౌ	
ప్రస్థితౌ త్వం వ్రజస్వీతి వాక్యమూచతురన్తికే	44
గమ్యతాం కార్యసిద్ధ్యర్థమితి తావబ్రవీత్ స చ	
సుప్రీతౌ తావనుజ్ఞాప్య కబన్ధః ప్రస్థితస్తదా	45

స తత్ కబంధః ప్రతిపద్య రూపం	
వృతః శ్రియా భాస్కరతుల్య దేహః	
నిదర్శయన్ రామమవేక్ష్య ఖంధః	
సఖ్యం కురుష్వేతి తదాఽభ్యువాచ	46
<u>చతుస్సప్తతితమ స్వర్గః - శబరీ స్వర్గ ప్రాప్తిః</u>	
తౌ కబంధేన తం మార్గం పమ్పాయా దర్శితం వనే	
ప్రతస్థతుర్దిశం గృహ్య ప్రతీచీం నృవరాత్మజౌ	1
తౌ శైలేష్వాచితాఽనేకాన్ క్షౌద్రకల్పఫలాన్ దృమాన్	
వీక్షంతౌ జగ్ముతు ర్దష్టుం సుగ్రీవం రామ లక్ష్మణౌ	2
కృత్వా చ శైలపుష్పే తు తౌ వాసం రామ లక్ష్మణౌ	
పమ్పాయాః పశ్చిమం తీరం రాఘవావుపతస్థతుః	3
తౌ పుష్కరిణ్యాః పమ్పాయా స్తీరమాసాద్య పశ్చిమమ్	
అపశ్యతాం తత స్తత్ర శబర్యా రమ్యమాశ్రమమ్	4
తౌ తమాశ్రమ మాసాద్య దృమైర్బహుభిరావృతమ్	
సురమ్యమభివీక్షంతౌ శబరీమభ్యుపేయతుః	5
తౌ చ దృష్ట్వా తదా సిద్ధా సముత్థాయ కృతాన్తలిః	
రామస్య పాదౌ జగ్రాహ లక్ష్మణస్య చ ధీమతః	6
పాద్య మాచమనీయం చ ప్రాదాద్యథావిధి	
తామువాచ తతో రామః శ్రమణీం సంశిత వ్రతామ్	7
కచ్ఛిత్తే నిర్జితా విఘ్నా కచ్ఛిత్తే వర్ధతే తపః	
కచ్ఛిత్తే నియతః క్రోధ ఆహారశ్చ తపోధనే	8
కచ్ఛిత్తే నియమాః ప్రాప్తాః కచ్ఛిత్తే మనసః సుఖమ్	
కచ్ఛిత్తే గురుశుశ్రూషా సఫలా చారు భాషిణి	9

రామేణ తాపసీ పృష్ఠా సా సిద్ధా సిద్ధసమ్మతా	
శశంస శబరీ వృద్ధా రామాయ ప్రత్యుపస్థితా	10
అద్య ప్రాప్తా తపః సిద్ధి స్తవ సందర్శనాన్ మయా	
అద్య మే సఫలం తప్తం గురవశ్చ సుపూజితాః	11
అద్య మే సఫలం జన్మ స్వర్గశ్చైవ భవిష్యతి	
త్వయి దేవవరే రామ పూజితే పురుషర్షభ	12
చక్షుషా తవ సౌమ్యేన పూతాఽస్మి రఘునందన	
గమిష్యామ్యఽక్షయాన్ లోకాన్ త్వత్ ప్రసాదాదరిందమ	13
చిత్రకూటం త్వయి ప్రాప్తే విమానైరతులప్రభైః	
ఇత స్తే దివమారూడా యానఽహం పర్యచారిషమ్	14
తైశ్చాఽహముక్తా ధర్మజ్ఞై ర్మహాభాగై ర్మహర్షిభిః	
ఆగమిష్యతి తే రామః సుపుణ్య మిమమాశ్రమమ్	15
స తే ప్రతిగ్రహీతవ్యః సౌమిత్రి సహితోఽతిథిః	
తం చ దృష్ట్వా వరాన్ లోకానక్షయాం స్త్వం గమిష్యసి	16
మయా తు వివిధం వన్యం సంచితం పురుషర్షభ	
తవాఽర్థే పురుషవ్యాఘ్రు పమ్పాయాస్తీర సంభవమ్	17
ఏవముక్తః స ధర్మాత్మా శబర్యా శబరీ మిదమ్	
రాఘవః ప్రాహ విజ్ఞానే తాం నిత్యమఽబహిష్కృతామ్	18
దనోః సకాశాత్తత్త్వేన ప్రభావం తే మహాత్మనః	
శృతం ప్రత్యక్ష మిచ్ఛామి సంద్రష్టుం యది మన్యసే	19
ఏత త్తు వచనం శృత్వా రామ వక్తాద్వినిస్సుతమ్	
శబరీ దర్శయామాస తావుభౌ తద్వనం మహత్	20
పశ్య మేఘఘన ప్రఖ్యం మృగ పక్షి సమాకులమ్	
మతంగవనమిత్యేవ విశృతం రఘునన్దన	21
ఇహ తే భావితాత్మానో గురవో మే మహావనే	
జుహవాం చక్రీరే దేహం మన్తవన్ మన్తపూజితమ్	22
ఇయం ప్రత్యక్ స్థలీ వేదిర్యత్ర తే మే సుసత్కృతాః	

పుష్పోపహారం కుర్వన్తి శ్రమాదుద్వేషిభిః కరైః	23
తేషాం తపః ప్రభావేణ పశ్యాద్యాఽపి రఘూత్తమ	
ద్యోతయన్తి దిశః సర్వాః శ్రియా వేద్యోఽతులప్రభాః	24
అశక్నువద్భిః సై ర్గన్తుముపవాస శ్రమాఽలసైః	
చిన్తితేఽభ్యాగతాన్ పశ్య సహితాన్ సప్త సాగరాన్	25
కృతాభిషేకైః సై ర్వ్యస్తా వల్కలాః పాదపేష్విహ	
అద్యాఽపి నాఽవశుష్యన్తి ప్రదేశే రఘునన్దన	26
దేవకార్యాణి కుర్వద్భిర్యానీమాని కృతాని వై	
పుష్పైః కువలయైః సార్థం వ్లానత్వం నోపయాన్తి వై	27
కృత్స్నం వనమిదం దృష్టం శ్రోతవ్యం చ శృతం త్వయా	
తదిచ్ఛామ్యఽభ్యనుజ్ఞాతా త్యక్తు మేతత్ కళేబరమ్	28
తేషా మిచ్ఛామ్యహం గన్తుం సమీపం భావితాత్మనామ్	
మునీనామాశ్రమో యేషామఽహం చ పరిచారిణీ	29
ధర్మిష్ఠం తు వచః శృత్వా రాఘవః సహలక్ష్మణః	
ప్రహర్షమతులం లేభే ఆశ్చర్యమితి చాట్టవీత్	30
తామువాచ తతో రామః శ్రమణీం సంశితవ్రతాం	
అర్చితోఽహం త్వయా భక్త్యా గచ్ఛ కామం యథాసుఖం	31
ఇత్సుక్తా జటిలా వృద్ధా చీర కృష్ణాజినాంబరా	
తస్మిన్ ముహూర్తే శబరీ దేహం జీర్ణం జిహ్వాసతీ	32
అనుజ్ఞాతా తు రామేణ హుత్వాత్మానం హుతాశనే	
జ్వలత్ పావక సంకాశా స్వర్గమేవ జగామ సా	33
దివ్యాభరణ సంయుక్తా దివ్యమాల్యానులేపనా	
దివ్యాంబరధరా తత్ర బభూవ ప్రియదర్శనా	34
విరాజయంతీ తం దేశం విద్యుత్ సాదామినీ యథా	
యత్ర తే సుకృతాత్మానో విహరన్తి మహర్షయః	35
తత్ పుణ్యం శబరీ స్థానం జగామాత్మసమాధినా	
<u>పంచసప్తతితమ స్సర్గః - పంపా దర్శనం</u>	
దివం తు తస్యాం యాతాయాం శబర్యాం స్వేన తేజసా	

లక్కణేన సహజ్రాత్రా చింతయామాస రాఘవః	1
స చింతయిత్వా తు ధర్మాత్మా ప్రభావం తం మహాత్మనామ్	
హితకారిణ మేకాగ్రం లక్కణం రాఘవోబ్రవీత్	2
దృష్టోఽయమాశ్రమః సౌమ్య బహ్వశ్చర్యః కృతాత్మనామ్	
విశ్వస్తు మృగ శార్దూలో నానావిహగ సేవితః	3
సప్తానాం చ సముద్రాణామేషు తీర్థేషు లక్కణ	
ఉపస్పృష్టం చ విధివత్ పితరశ్చాఽపి తర్పితాః	4
ప్రనష్టమఽశుభం తత్తత్ కల్యాణం సముపస్థితమ్	
తేన తత్సేన హృష్టం మే మనో లక్కణ సంప్రతి	5
హృదయే హి నరవ్యాఘ్ర శుభమావిర్భవిష్యతి	
తదాగచ్ఛ గమిష్యావః పమ్పాం తాం ప్రీయదర్శనామ్	6
ఋశ్యమూకో గిరిర్యత్ర నాఽతిదూరే ప్రకాశతే	
యస్మిన్ వసతి ధర్మాత్మా సుగ్రీవోఽంశుమతః సుతః	7
నిత్యం వాలీ భయ త్రస్తః చతుర్భిః సహ వానరైః	
అభిత్వరే చ తం ద్రష్టుం సుగ్రీవం వానరర్షభమ్	8
తదఽధీనం హి మే సౌమ్య సీతాయాః పరిమార్గణమ్	
ఏవం బృవాణం తం ధీరం రామం సౌమిత్రిరిదమబ్రవీత్	9
గచ్ఛావ స్త్వరితం తత్ర మమాఽపి త్వరతే మనః	
ఆశ్రమా త్తు తత స్తస్మాన్నిష్క్రమ్య స విశాం పతిః	10
ఆజగామ తతః పమ్పాం లక్కణేన సహ ప్రభుః	
స దదర్శ తతః పుణ్యా ముదారజన సేవితాం	11
నానాద్యమ లతాకీర్ణాం పంపాం పానీయ వాహినీం	
పద్మైః సౌగంధికై స్తామ్రాం శుక్లాం కుముద మణ్డలైః	12
నీలాం కువలయోద్ధాటైర్బహువర్ణాం కుఢామివ	
స తామాసాద్య వై రామో దూరాదుదక వాహినీమ్	13
మతంగ సరసం నామ పూదం సమవగాహత	
అరవిన్దోత్పలవతీం పద్మసౌగంధికా యుతామ్	14
పుష్పితాఽమ్రవణో పేతాం బర్హిణోద్ధుష్ట నాదితామ్	

తిలకై ర్పజపూరైశ్చ దవైః శుక్లద్యమై స్తథా	15
పుష్పితైః కరవీరైశ్చ పున్నాగైశ్చ సుపుష్పితైః	
మాలతీ కున్ద గుల్మైశ్చ భణ్ణీరై ర్నిచులై స్తథా	16
అశోకైః సప్తపర్ణైశ్చ కేతకైరతిముక్తకైః	
అన్వైశ్చ వివిధైర్వృక్షైః ప్రమదామివ భూషితామ్	17
సమీక్షమాణౌ పుష్పాఢ్యం సర్వతో విపుల ద్యమమ్	
కోయష్టికైశ్చాఽర్జునకైః శతపత్రైశ్చ కీరకైః	18
ఏతైశ్చాన్వైశ్చ విహగైర్నాదితం తు వనం మహాత్	
తతో జగ్ముతురవ్యగ్రౌ రాఘవౌ సుసమాహితౌ	19
తద్వనం చైవ సరసః పశ్యన్తౌ శకునైర్యుతం	
స దదర్శ తతః పంపాం శీతవారినిధిం శుభాం	20
ప్రహృష్ట నానాశకునాం పాదపైరుపశోభితాం	
స రామో వివిధాన్ వృక్షాన్ సరాంసి వివిధాని చ	21
పశ్యన్ కామాభిసంతప్తో జగామ పరమం హ్రదమ్	
పుష్పితోపవనోపేతాం సాల చంపక శోభితాం	22
షట్పదౌఘ సమావిష్టాం శ్రీమతీమతులప్రభాం	
స్పటికోపమ తోయాఢ్యాం శ్లక్షణ వాలుక సంయుతామ్	23
స తాం దృష్ట్వా పునః పమ్పాం పద్మసౌగంధికై ర్యుతాం	
ఇత్యువాచ తదా వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమః	24
అస్యాస్తీరే తు పూర్వోక్తః పర్వతో ధాతు మణ్ణితః	
ఋశ్యమూక ఇతి ఖ్యాతః పుణ్యః పుష్పిత పాదపః	25
హరే ఋక్షరజో నామ్నః పుత్ర స్తస్య మహాత్మనః	
అధ్యాస్తే తం మహావీర్యః సుగ్రీవ ఇతి విశ్వతః	26
సుగ్రీవమభిగచ్ఛ త్వం వానరేన్ద్రం నరర్షభ	
ఇత్యువాచ పునర్వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమం	27
రాజ్యభ్రష్టిన దీనేన తస్యామాసక్త చేతసా	
కథం మయా వినా శక్యం సీతాం లక్ష్మణ జీవితుం	28
ఇత్యేవముక్త్వా మదనాభిపీడితః	

స లక్ష్మణం వాక్యమనన్య చేతసం వివేక పంపాం నళినీం మనోరమాం రఘూత్తమః శోకవిషాద యంత్రితః	29
తతో మహద్వర్ష సుదూర సంక్రమః క్రమేణ గత్వా ప్రతికూల ధన్వనం దదర్శ పమ్నాం శుభదర్శ కాననామ్ అనేక నానావిధపక్షి జాలకామ్	30

అరణ్య కాండః సమాప్తః.

శ్రీరామార్చణమస్తు

శ్రీమద్రామాయణం.

4. కిష్కింధా కాండః.

ప్రథమ స్కంధః -- రామవిప్రలమ్బావేశః

స తాం పుష్కరిణీం గత్వా పద్మోత్పల ఝషాకులామ్

రామః సౌమిత్రి సహితో విలలాపాకులేన్ద్రియః 1

తస్య దృష్ట్వైవ తాం హర్షాదిన్ద్రియాణి చకమ్పిరే

స కామ వశమాపన్నః సౌమిత్రి మిద మబ్రవీత్ 2

సౌమిత్రే శోభతే పంపా వైడూర్య విమలోదకా

పుల్ల పద్మోత్పలవతీ శోభితా వివిధైర్భూమైః 3

సౌమిత్రే పశ్య పమ్పాయాః కాననం శుభ దర్శనమ్

యత్ర రాజన్తి శైలాభా దృమాః సశిఖరా ఇవ 4

మాం తు శోకాభిసంతప్తమాధయః పీడయన్న్వివ

భరతస్య చ దుఃఖేన వైదేహ్యో హరణేన చ 5

శోకార్తస్యాపి మే పంపా శోభతే చిత్త కాననా

వ్యవకీర్ణా బహువిధైః పుష్పైః శీతోదకా శివా 6

నళినైరపి సంఘన్నాహ్యత్యర్థం శుభదర్శనా

సర్ప వ్యాలానుచరితా మృగ ద్విజ సమాకులా 7

అధికం ప్రతిభాత్యేతన్నీల పీతం తు శౌద్వలమ్

దృమాణాం వివిధైః పుష్పైః పరిస్తోమై రివార్పితమ్ 8

పుష్పభార సమృద్ధాని శిఖరాణి సమంతతః	
లతాభిః పుష్పితాగాత్రాభిరుపగూఢాని సర్వతః	9
సుఖానిలోఽయం సౌమిత్రే కాలః ప్రచుర మన్మథః	
గన్ధవాన్ సురభిర్మానో జాత పుష్ప ఫల దృమః	10
పశ్య రూపాణి సౌమిత్రే వనానాం పుష్పశాలినామ్	
స్వజతాం పుష్ప వర్షాణి తోయం తోయముచా మివ	11
ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కానన దృమాః	
వాయువేగ ప్రచలితాః పుష్పై రవకిరన్తి గామ్	12
పతితైః పతమానైశ్చ పాదపస్థైశ్చ మారుతః	
కుసుమైః పశ్య సౌమిత్రే క్రీడన్నివ సమంతతః	13
విక్షిపన్ వివిధాః శాఖాః నగానాం కుసుమోత్కచాః	
మారుత శ్చచలిత స్థానైః షట్పదై రనుగీయతే	14
మత్త కోకిల సన్నాదై ర్నర్తయన్నివ పాదపాన్	
శైల కందర నిష్క్రాంతః ప్రగీత ఇవచాఽనిలః	15
తేన విక్షిపతాత్యర్థం పవనేన సమంతతః	
అమీ సంసక్త శాఖాగ్రా గ్రధితా ఇవ పాదపాః	16
స ఏష సుఖ సంస్పర్శో వాతి చందన శీతలః	
గంధ మభ్యావహాన్ పుణ్యం శ్రమాఽపనయనోఽనిలః	17
అమీ పవన విక్షిప్తా వినదంతీవ పాదపాః	
షట్పదైరనుకూజద్భి ర్వనేషు మధు గన్ధిషు	18
గిరి ప్రస్థేషు రమ్యేషు పుష్పవద్భి ర్మనోరమైః	
సంసక్త శిఖరాః శైలా విరాజన్తే మహాద్యమైః	19
పుష్ప సంధన్న శిఖరా మారుతోత్తేప చంచలాః	
అమీ మధుకరోత్తంసాః ప్రగీతా ఇవ పాదపాః	20
పుష్పితాగ్రాంస్తు పశ్యమాన్ కర్ణికారాన్ సమస్తతః	
హాటక ప్రతిసంధన్నాన్ నరాన్ పీతామ్బరానివ	21
అయం వసన్తః సౌమిత్రే నానావిహగ నాదితః	

సీతయా విప్రహీణస్య శోక సందీపనో మమ	22
మాం హి శోక సమాక్రాంతం సంతాపయతి మన్మథః	
హృష్టః ప్రవదమానశ్చ సమాహ్వయతి కోకిలః	23
ఏష దాత్యూహకో హృష్టో రమ్యే మాం వననిర్ఘరే	
ప్రణదన్ మన్మథావిష్టం శోచయిష్యతి లక్ష్మణ	24
శృత్వైతస్య పురా శబ్దమాశ్రమస్థా మమ ప్రియా	
మామాహూయ ప్రముదితా పరమం ప్రత్యనందత	25
ఏవం విచిత్రాః పతగాః నానారావా విరావిణః	
వృక్ష గుల్మ లతాః పశ్య సంపతంతి సమంతతః	26
విమిశ్రా విహగాః పుమ్భిరాత్మవ్యాహాభినన్దితాః	
భృంగరాజ ప్రముదితాః సౌమిత్రే మధుర స్వరాః	27
అస్యాః కూలే ప్రముదితాః శకునాః సంఘశస్త్విహ	
దాత్యూహరతి విక్రందైః పుంస్కోకిల రుతైరపి	28
స్వనంతి పాదపాశ్చేమే మమానఽంగ ప్రదీపనాః	
అశోక స్తబకాంగారః షట్పద స్వన నిస్స్వనః	29
మాం హి పల్లవ తామ్రార్చిర్వసంతాగ్నిః ప్రదక్ష్యతి	
న హి తాం సూక్ష్మ పక్ష్యాక్షీం సుకేశీం మృదు భాషిణీం	30
అపశ్యతో మే సౌమిత్రే జీవితేఽస్తి ప్రయోజనం	
అయం హి దయిత స్తస్యాః కాలో రుచిర కాననః	31
కోకిలాకుల సీమాంతో దయితాయా మమానఘ	
మన్మథాయాస సంభూతో వసంత గుణ వర్ధితః	32
అయం మాం ధక్ష్యతి క్షిప్రం శోకాగ్నిర్నచిరాదివ	
అపశ్యత స్తాం దయితాం పశ్యతో రుచిర దృమాన్	33
మమాఽయ మాత్మ ప్రభవో భూయ స్త్వ ముపయాస్యతి	
అదృశ్యమానా వైదేహీ శోకం వర్ధయతీహ మే	34
దృశ్యమానో వసంతశ్చ స్వేద సంసర్గ దూషకః	
మాం హి సా మృగశాబాక్షీ చిన్తా శోక బలాత్కృతమ్	35

సంతాపయతి సౌమిత్రే కూర శ్చైత్రో వనాఽనిలః	
అమీ మయూరాః శోభన్తే ప్రన్యత్యంత స్తతస్తతః	36
స్వైః పక్షైః పవనోద్ధూతై ర్గవాక్షైః స్పాటికై రివ	
శిఖినీభిః పరివృతాస్త ఏతే మదమూర్చ్ఛితాః	37
మన్మథాభిపరీతస్య మమ మన్మథ వర్ధనాః	
పశ్య లక్ష్మణ నృత్యంతం మయూరముపన్యత్యతి	38
శిఖినీ మన్మథారైషా భర్తారం గిరి సానుషు	
తామేవ మనసా రామాం మయూరోఽప్పుపథావతి	39
వితత్య రుచిరౌ పక్షౌ రుతైరుపహసన్నివ	
మయూరస్య వనే నూనం రక్షసా న హృతా ప్రియా	40
తస్మాన్ నృత్యతి రమ్యేషు వనేషు సహకాంతయా	
మమత్వఽయం వినా వాసః పుష్పమాసే సుదుస్సహః	41
పశ్య లక్ష్మణ సంరాగం తిర్యగ్యోని గతేష్వపి	
యదేషా శిఖినీ కామాద్భరారమభివర్తతే	42
మమాఽప్యేవం విశాలాక్షీ జానకీ జాతసంభ్రమా	
మదనేనాభివర్తత యది నాఽపహృతా భవేత్	43
పశ్య లక్ష్మణ పుష్పాణి నిష్పలాని భవంతి మే	
పుష్పభార సమ్మద్ధానాం వనానాం శిశిరాత్యయే	44
రుచిరాణ్యపి పుష్పాణి పాదపానామతిశ్రియా	
నిష్పలాని మహీం యాంతి సమం మధుకరోత్కరైః	45
నదన్తి కామం ముదితాః శకునాః సంఘశః కలమ్	
ఆహ్వాయన్త ఇవాన్యోన్యం కామోన్మాదకరా మమ	46
వసంతో యది తత్రాపి యత్ర మే వసతి ప్రియా	
నూనం పరవశా సీతా సాఽపి శోచత్యఽహం యథా	47
నూనం న తు వసంతోఽయం దేశం స్ఫుశతి యత్ర సా	
కథం హ్యసిత పద్మాక్షీ వర్తయేత్ సా మయా వినా	48
అథ వా వర్తతే తత్ర వసంతో యత్ర మే ప్రియా	

కిం కరిష్యతి సుశ్రోణీ సా తు నిర్భర్సితా పరైః	49
శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ మృదు పూర్వాభిభాషిణీ	
నూనం వసంత మాసాద్య పరిత్యక్యతి జీవితం	50
దృఢం హి హృదయే బుద్ధి ర్మమ సంప్రతి వర్తతే	
నాలం వర్తయితుం సీతా సాధ్వీ మద్విరహం గతా	51
మయి భావో హి వైదేహ్య స్తత్వతో వినివేశితః	
మమాపి భావః సీతాయాం సర్వథా వినివేశితః	52
ఏష పుష్పవహో వాయుః సుఖ స్ఫురో హిమావహః	
తాం విచింతయతః కాంతాం పావక ప్రతిమో మమ	53
సదా సుఖ మహామన్యే యం పురా సహసీతయా	
మారుతః స వినా సీతాం శోకం వర్ణయతే మమ	54
తాం వినా స విహంగోఽసౌ యః పక్షీ ప్రణదిత స్తదా	
వాయసః పాదపగతః ప్రహృష్ట మభినర్దతి	55
ఏష వై తత్ర వైదేహ్య విహగః ప్రతిహారకః	
పక్షీ మాం తు విశాలాక్ష్యాః సమీప ముపనేష్యతి	56
శృణు లక్ష్మణ సన్నాదం వనే మద వివర్ధనమ్	
పుష్పితాగ్రేషు వృక్షేషు ద్విజానా ముపకూజతామ్	57
విక్షిప్తాం పవనేనైతామఽసౌ తిలక మంజరీం	
షట్పదః సహసాభ్యేతి మదోద్ధూతా మివ ప్రియాం	58
కామినా మఽయ మత్యంత మశోకః శోకవర్ధనః	
స్థబ్ధైః పవనోక్షిప్తై స్తర్ణయన్నివ మాం స్థితః	59
అమీ లక్ష్మణ దృశ్యంతే చూతాః కుసుమ శాలినః	
విభ్రమోత్సిక్త మనసః సాంగరాగా నరా ఇవ	60
సౌమిత్రే పశ్య పమ్పాయా శ్చిత్రాసు వనరాజిషు	
కిన్నరా నరశార్దూల విచరంతి తతస్తతః	61
ఇమాని శుభ గంధీని పశ్య లక్ష్మణ సర్వశః	
నళినాని ప్రకాశన్తే జల తరుణసూర్యవత్	62

ఏషా ప్రసన్న సలిలా పద్మ నీలోత్పలాయుతా	
హంస కారణవాకీర్ణా పమ్నా సాగన్ధికాన్వితా	63
జలే తరుణ సూర్యాజైః షట్పదాహత కేసరైః	
పంకజైః శోభతే పంపా సమంతాదభిసంవృతా	64
చక్రవాక యుతా నిత్యం చిత్ర ప్రస్థవనాన్తరా	
మాతంగ మృగయూదైశ్చ శోభతే సలిలార్ధిభిః	65
పవనాహిత వేగాభిరూర్మిభి ర్విమలేఽమృసి	
పంకజాని విరాజంతే తాడ్యమానాని లక్ష్మణ	66
పద్మపత్ర విశాలాక్షీం సతతం పంకజ ప్రీయాం	
అపశ్యతో మే వైదేహీం జీవితం నాభిరోచతే	67
అహో కామస్య వామత్వం యో గతామపి దుర్లభాం	
స్మారయిష్యతి కల్యాణీం కల్యాణతర వాదినీం	68
శక్యో ధారయితుం కామో భవేదభ్యాగతో మయా	
యది భూయో వసంతో మాం న హన్యాత్ పుష్పిత దృమః	69
యాని స్మ రమణీయాని తయాసహ భవంతి మే	
తాన్యేవా రమణీయాని జాయన్తే మే తయా వినా	70
పద్మకోశ పలాశాని ద్రష్టుం దృష్టి ర్థి మన్యతే	
సీతాయా నేత్ర కోశాభ్యాం సదృశానీతి లక్ష్మణ	71
పద్మ కేసర సంస్పృష్టో వృక్షాన్తర వినిస్సృతః	
నిశ్వాస ఇవ సీతాయా వాతి వాయుర్మనోహరః	72
సౌమిత్రే పశ్య పమ్నాయా దక్షిణే గిరి సానుని	
పుష్పితాం కర్ణికారస్య యష్టిం పరమ శోభనామ్	73
అధికం శైలరాజోఽయం ధాతుభిః సువిభూషితః	
విచిత్రం స్పృజతే రేణుం వాయువేగ విఘట్టితమ్	74
గిరిప్రస్థాస్తు సౌమిత్రే సర్వతః సంప్రపుష్పితైః	
నిష్పత్రైః సర్వతో రమ్యైః ప్రదీప్తా ఇవ కింశుకైః	75
పమ్పాతీర రుహాశ్చేమే సంసక్తా మధు గన్ధినః	

మాలతీ మల్లికా షణ్ణాః కరవీరాశ్చ పుష్పితాః	76
కేతక్యః సిన్ధువారాశ్చ వాసన్త్యశ్చ సుపుష్పితాః	
మాధవ్యో గన్ధ పూర్ణాశ్చ కున్ధ గుల్మాశ్చ సర్వశః	77
చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వంజులా వకులా స్తథా	
చమ్పకా స్తీలకాశ్చైవ నాగవృక్షాః సుపుష్పితాః	78
నీపాశ్చ వరణాశ్చైవ ఖర్జూరాశ్చ సుపుష్పితాః	
పద్మకాశ్చోపశోభంతే నీలాశోకాశ్చ పుష్పితాః	79
లోద్రాశ్చ గిరి పృష్ఠేషు సింహ కేసర పింజరాః	
అంకోలాశ్చ కురంటాశ్చ పూర్ణకాః పారిభద్రకాః	80
చూతాః పాటలయశ్చైవ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః	
ముచులిన్దార్జునాశ్చైవ దృశ్యన్తే గిరి సానుషు	81
కేతకోద్దాలకాశ్చైవ శిరీషాః శింశపా ధవాః	
శాల్మల్యః కింశుకాశ్చైవ రక్తాః కురవకా స్తథా	82
తినిశా నక్తమాలాశ్చ చన్దనాః స్యన్దనా స్తథా	
హింతాలా స్తీలకాశ్చైవ నాగవృక్షాశ్చ పుష్పితాః	83
పుష్పితాన్ పుష్పితాగ్రాభి ర్లతాభిః పరివేష్టితాన్	
దృమాన్ పశ్యేహ సామిత్రే పంపాయా రుచిరాన్ బహూన్	84
వాత విక్షిప్త విటపాన్ యథా సన్నాన్ దృమా నిమాన్	
లతాః సమనువేష్టన్తే మత్తా ఇవ వర స్త్రీయః	85
పాదపాత్ పాదపం గచ్ఛన్ శైలాచ్ఛైలం వనాద్వనం	
వాతి వైకరసాస్వాద సమ్మోదిత ఇవానిలః	86
కేచిత్ పర్యాప్త కుసుమాః పాదపా మధుగంధినః	
కేచిన్ ముకుల సంవీతాః శ్యామవర్ణా ఇవాబభుః	87
ఇదం మృష్ట మిదం స్వాదు ప్రపుల్ల మిదమిత్యపి	
రాగ మత్తో మధుకరః కుసుమేష్వవలీయతే	88
నిలీయ పునరుత్పత్య సహసాఽన్యత్ర గచ్ఛతి	
మధులుబ్ధో మధుకరః పంపాతీర దృమేష్వసౌ	89

ఇయం కుసుమ సంఘాతైరుపస్తీర్ణా సుఖాకృతా	
స్వయం నిపతితై ర్భూమిః శయన ప్రస్తరై రివ	90
వివిధా వివిధైః పుష్పై సైరేవ నగసానుషు	
విశీర్ణైః పీత రక్తా హి సౌమిత్రే ప్రస్తరాః కృతాః	91
హిమాన్తే పశ్య సౌమిత్రే వృక్షాణాం పుష్ప సంభవమ్	
పుష్పమాసే హి తరవః సంఘర్షాదివ పుష్పితాః	92
ఆహ్వాయంత ఇవాఽన్యోన్యం నగాః షట్పద నాదితాః	
కుసుమోత్తంస విటపాః శోభంతే బహు లక్ష్మణ	93
విష కారండవః పక్షీ విగాహ్య సలిలం శుభం	
రమతే కాంతయాసార్థం కామ ముద్ధీపయన్ మమ	94
మందాకిన్యాస్తు యదిదం రూపమేవం మనోహరం	
స్థానే జగతి విఖ్యాతా గుణా స్తస్యా మనోరమాః	95
యది దృశ్యేత సా సాధ్వీ యది చేహ వసేమహి	
స్పృహయేయం న శక్తాయ నాఽయోధ్యాయై రఘూత్తమ	96
న హ్యేవం రమణీయేషు శాద్వలేషు తయాసహ	
రమతో మే భవేచ్చింతా న స్పృహోఽన్యేషు వా భవేత్	97
అమీ హి వివిధైః పుష్పై స్తరవో రుచిర చ్చదాః	
కాననేఽస్మిన్ వినా కాంతాం చిత్త మున్మాదయంతి మే	98
పశ్య శీతజలాం చేమాం సౌమిత్రే పుష్కరాయుతామ్	
చక్రవాకానుచరితాం కారణ్ణవ నిషేవితామ్	99
ప్లవైః క్రొంచైశ్చ సంపూర్ణాం వరాహ మృగ సేవితామ్	
అధికం శోభతే పమ్పా వికూజద్భిర్విహంగమైః	100
దీపయన్తీవ మే కామం వివిధా ముదితా ద్విజాః	
శ్యామాం చన్ద్రముఖీం స్మృత్వా ప్రియాం పద్మనిభేక్షణామ్	101
పశ్య సానుషు చిత్రేషు మృగీభిః సహితాన్ మృగాన్	
మాం పున ర్మృగశాబాక్ష్యా వైదేహ్య విరహీ కృతమ్	102
వృధయంతీవ మే చిత్తం సంచరన్త స్తతస్తతః	

అస్మిన్ సానుని రమ్యే హి మత్త ద్విజ గణాయుతే	103
పశ్యేయం యది తాం కాంతాం తతః స్వస్తి భవేన్మమ	
జీవేయం ఖలు సౌమిత్రే మయాసహ సుమధ్యమా	104
సేవతే యది వైదేహీ పంపాయాః పవనం సుఖం	
పద్మసౌగంధిక వహం శివం శోక వినాశనం	105
ధన్యా లక్ష్మణ సేవంతే పంపోపవన మారుతం	
శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ ప్రియా విరహితా మయా	106
కథం ధారయతి ప్రాణాన్ వివశా జనకాత్మజా	
కిం ను వక్ష్యామి రాజానం ధర్మజ్ఞం సత్యవాదినం	107
సీతయా జనకం పృష్టః కుశలం జనసంసది	
యా మామనుగతా మందం పిత్రా ప్రవ్రాజితం వనం	108
సీతా సత్పథ మాస్థాయ క్వ ను సా వర్తతే ప్రియా	
తయా విహీనః కృపణః కథం లక్ష్మణ ధారయే	109
యా మామపగతా రాజ్యా ద్భ్రష్టం విగత చేతసం	
తచ్ఛార్వంచిత పక్షాక్షం సుగంధి శుభమవ్రణం	110
అపశ్యతో ముఖం తస్యాః సీదతీవ మనో మమ	
స్మిత హాస్యాంతర యుతం గుణవన్ మధురం హితం	111
వైదేహ్య వాక్యమతులం కదా శ్రోష్యామి లక్ష్మణ	
ప్రాప్య దుఃఖం వనే శ్యామా సా మాం మన్మథ కర్మితం	112
నష్ట దుఃఖేన హృష్టేవ సాధ్వీ సాధ్వభ్యభాషత	
కిం ను వక్ష్యామి కౌసల్యామయోధ్యాయాం నృపాత్మజ	113
క్వ సా స్నుషేతి పృచ్ఛంతీం కథంచాఽతిమనస్వినీం	
గచ్ఛ లక్ష్మణ పశ్య త్వం భరతం భ్రాతృ వత్సలం	114
న హ్యహం జీవితుం శక్త స్తామ్మతే జనకాత్మజాం	
ఇతి రామం మహాత్మానం విలపంత మనాథవత్	115
ఉవాచ లక్ష్మణో భ్రాతా వచనం యుక్త మవ్యయం	
సంస్తంభ రామ భద్రం తే మా శుచః పురుషోత్తమ	116

నేద్యశానాం మతిర్మందా భవత్యఽకలుషాత్మనాం	
స్మృత్వా వియోగజం దుఃఖం త్యజ స్నేహం ప్రియే జనే	117
అతిస్నేహ పరిష్వంగా ద్వర్తి రార్థాపి దహ్యతే	
యది గచ్ఛతి పాతాళం తతో హ్యధిక మేవ వా	118
సర్వథా రావణ స్తావ న్న భవిష్యతి రాఘవ	
ప్రవృత్తి ర్లభ్యతాం తావత్తస్య పాపస్య రక్షసః	119
తతో హాస్యతి వా సీతాం నిధనం వా గమిష్యతి	
యది యాతి దితేః గర్భం రావణః సహసీతయా	120
తత్రా ప్యేనం హనిష్యామి న చే ధ్వాస్యతి మైథిలీం	
స్వాస్థ్యం భద్రం భజస్వార్య త్యజ్యతాం కృపణా మతిః	121
అర్థో హి నష్ట కార్యార్థై ర్నాయత్సేనాఽధిగమిష్యతే	
ఉత్సాహో బలవానార్య నాస్త్యత్సాహాత్ పరం బలం	122
సోత్సాహస్యాఽస్తి లోకేషు న కించిదపి దుర్లభం	
ఉత్సాహవంతః పురుషా నావసీదంతి కర్మసు	123
ఉత్సాహమాత్ర మాశ్రిత్య ప్రతిలప్స్యమ జానకీం	
త్యజ్యతాం కామవృత్తత్వం శోకం సన్యస్య పృష్ఠతః	124
మహాత్మానం కృతాత్మాన మాత్మానం నాఽవబుధ్యసే	
ఏవం సంబోధిత స్తత్ర శోకోపహత చేతనః	125
న్యస్య శోకం చ మోహం చ తతో ధైర్యముపాగమత్	
సోఽభ్యతిక్రామ దవ్యగ్ర స్తా మచింత్యపరాక్రమః	126
రామః పంపాం సురుచిరాం రమ్య పారిష్ఠవ దృమాం	
నిరీక్షమాణః సహసా మహాత్మా	
సర్వంవనం నిర్ఘర కన్ధరాంశ్చ	
ఉద్విగ్న చేతాః సహలక్ష్మణేన	
విచార్య దుఃఖోపహతః ప్రతస్థే	127
తం మత్త మాతంగ విలాసగామీ	
గచ్ఛంత మఽవ్యగ్రమనా మహాత్మా	

స లక్ష్మణో రాఘవ మిష్ట చేష్టో రరక్ష ధర్మేణ బలేన చైవ	128
తావృశ్యమూకస్య సమీప చారీ చరన్ దదర్శాఽద్భుత దర్శనీయౌ శాఖామృగాణామఽధిప స్తరస్వీ వితత్తసే నైవ చిచేష్ట కించిత్	129
స తౌ మహాత్మా గజ మందగామీ శాఖామృగ స్తత్ర చిరం చరంతౌ దృష్ట్వా విషాదం పరమం జగామ చింతా పరీతో భయభార మగ్నః	130
తమాశ్రమం పుణ్య సుఖం శరణ్యం సదైవ శాఖామృగ సేవితాంతం త్రస్తాశ్చ దృష్ట్వా హరయోఽభిజగ్ముః మహాజసౌ రాఘవ లక్ష్మణౌ తౌ	131
<u>ద్వితీయ స్కంధః - సుగ్రీవమంత్రః</u>	
తౌ తు దృష్ట్వా మహాత్మానౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ వరాయుధ ధరౌ వీరౌ సుగ్రీవః శంకితోఽభవత్	1
ఉద్విగ్న హృదయః సర్వాదిశః సమవలోకయన్ న వ్యతిష్ఠత కస్మింశ్చిద్దేశే వానరపుంగవః నైవ చక్రే మనః స్థానే వీక్షమాణో మహాబలౌ	2
కపేః పరమ భీతస్య చిత్తం వ్యవససాద హ చిన్తయిత్వా స ధర్మాత్మా విమృశ్య గురు లాఘవమ్ సుగ్రీవః పరమోద్విగ్నః సర్వైరనుచరైః సహ	3
తతః స సచివేభ్యస్తు సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః శశంస పరమోద్విగ్నః పశ్యం స్తౌ రామ లక్ష్మణౌ ఏతౌ వన మిదం దుర్గం వాలీ ప్రణిహితౌ ధృవమ్	4
చద్మనా చీరవసనౌ ప్రచరంతావిహాగతౌ	5
	6

తతః సుగ్రీవ సచివా దృష్ట్వా పరమ ధన్వినౌ	
జగ్ము ర్గిరితటా త్తస్మాదఽన్యచ్ఛిఖర ముత్తమమ్	7
తే క్షిప్ర మధిగమ్యాథ యూథపా యూథపర్షభమ్	
హరయో వానరశ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరే	8
ఏక మేకాయనగతాః ప్లవమానా గిరే ర్గిరిమ్	
ప్రకమ్పయన్తో వేగేన గిరీణాం శిఖరాణ్యపి	9
తతః శాఖామృగాః సర్వే ప్లవమానా మహాబలాః	
బభంజుశ్చ నగాం స్తత్ర పుష్పితాన్ దుర్గ సంశ్రితాన్	10
ఆప్లవన్తో హరివరాః సర్వత స్తం మహాగిరిమ్	
మృగ మార్జార శార్దూలాం స్త్రాసయన్తో యయు స్తదా	11
తతః సుగ్రీవ సచివాః పర్వతేన్ద్రం సమాశ్రితాః	
సంగమ్య కపిముఖ్యేన సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః	12
తత స్తం భయ సంత్రస్తం వాలీ కిల్బిష శంకితమ్	
ఉవాచ హనుమాన్ వాక్యం సుగ్రీవం వాక్య కోవిదః	13
సంభ్రమ స్వఙ్కతా మేష సర్వైర్వాలికృతే మహాన్	
మలయోఽయం గిరివరో భయం నేహాస్తి వాలినః	14
యస్మాదుద్విగ్న చేతా స్త్వం ప్రదుతో హరిపుంగవ	
తం క్వారదర్శనం క్వారం నేహ పశ్యామి వాలినం	15
యస్మాత్ తవ భయం సౌమ్య పూర్వజాత్ పాపకర్మణః	
స నేహ వాలీ దుష్టాత్మా న తే పశ్యామ్యహం భయమ్	16
అహో శాఖామృగ త్వం తే వ్యక్త మేవ ప్లవంగమ	
లఘుచిత్తతయాత్మానం న స్థాపయసి యో మతౌ	17
బుద్ధి విజ్ఞాన సంపన్న ఇంగితైః సర్వమాచర	
న హ్యబుద్ధిం గతో రాజా సర్వభూతాని శాస్తి హి	18
సుగ్రీవస్తు శుభం వాక్యం శృత్వా సర్వం హనూమతః	
తతః శుభతరం వాక్యం హనూమన్త మువాచ హ	19
దీర్ఘబాహూ విశాలాక్షౌ శరచాపాఽసి ధారిణౌ	

కస్య న స్యా ద్భయం దృష్ట్వా హ్యేతౌ సురసుతోపమా	20
వాలీ ప్రణిహితావేతౌ శంకేఽహం పురుషోత్తమౌ	
రాజానో బహుమిత్రాశ్చ విశ్వాసో నాత్ర హి క్షమః	21
అరయశ్చ మనుష్యేణ విజ్ఞేయా శ్చన్న చారిణః	
విశ్వస్తానామఽవిశ్వస్తా రస్తేషు ప్రహరన్తి హి	22
కృత్యేషు వాలీ మేధావీ రాజానో బహుదర్శనాః	
భవన్తి పరహన్తార స్తే జ్ఞేయాః ప్రాకృతై ర్నరైః	23
తౌ త్వయా ప్రాకృతేనీవ గత్వా జ్ఞేయా ప్లవంగమ	
ఇంగితానాం ప్రకారైశ్చ రూప వ్యాభాషణేన చ	24
లక్షయస్వ తయో ర్భావం ప్రహృష్ట మనసౌ యది	
విశ్వాసయన్ ప్రశంసాభిరింగితైశ్చ పునః పునః	25
మమైవాభిముఖం స్థిత్యా పృచ్ఛ త్వం హరిపుంగవ	
ప్రయోజనం ప్రవేశస్య వనస్యాఽస్య ధనుర్ధరౌ	26
శుద్ధాత్మానౌ యదిత్వేతౌ జానీహి త్వం ప్లవంగమ	
వ్యాభాషితై ర్వా విజ్ఞేయా స్యాద్దుష్టాఽదుష్టతా తయోః	27
ఇత్యేవం కపిరాజేన సందిష్టో మారుతాత్మజః	
చకార గమనే బుద్ధిం యత్ర తౌ రామ లక్ష్మణౌ	28
తథేతి సంపూజ్య వచస్తు తస్య	
తత్ కపిః సుభీతస్య దురాసదస్య చ	
మహానుభావో హనుమాన్ యయౌ తదా	
స యత్ర రామౌఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః	29
తృతీయ స్సర్గః -- హనుమత్ప్రేషణం	
వచో విజ్ఞాయ హనుమాన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
పర్వతాద్యశ్యమూకా త్తు పుష్పవే యత్ర రాఘవౌ	1
కపి రూపం పరిత్యజ్య హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
భిక్షు రూపం తతో భేజే శరబుద్ధితయా కపిః	2
తతః స హనుమాన్ వాచా శ్లక్ష్యయా సుమనోజ్ఞయా	

వినీతవదుపాగమ్య రాఘవౌ ప్రణిపత్య చ 3

ఆబభాషేఽథ తౌ వీరో యథావత్ ప్రశశంస చ
 సంపూజ్య విధివ ద్వీరో హనుమాన్ మారుతాత్మజః 4
 ఉవాచ కామతో వాక్యం మృదు సత్యపరాక్రమౌ
 రాజర్షి ర్దేవ ప్రతిమౌ తాపసౌ సంశిత వ్రతౌ 5
 దేశం కథ మిమం ప్రాప్తౌ భవన్తౌ వరవర్ణినౌ
 త్రాసయన్తౌ మృగగణా నన్యాంశ్చ వనచారిణః 6
 పమ్పాతీర రుహాన్ వృక్షాన్ వీక్షమాణౌ సమన్తతః
 ఇమాం నదీం శుభజలాం శోభయన్తౌ తరస్వినౌ 7
 ధైర్యవన్తౌ సువర్ణాభౌ కౌ యువాం చీర వాససౌ
 నిశ్శ్వసంతౌ వరభుజౌ పీడయంతావిమాః ప్రజాః 8
 సింహవిప్రీక్షితౌ వీరో సింహ౨తిబల విక్రమౌ
 శక్త చాపనిభే చాపే గృహీత్వా శత్రు సూదనౌ 9
 శ్రీమన్తౌ రూపసంపన్నౌ వృషభశ్రేష్ఠ విక్రమౌ
 హస్తి హస్తోపమ భుజౌ ద్యుతిమన్తౌ నరర్షభౌ 10
 ప్రభయా పర్వతేన్ద్రోఽయం యువయోరవభాసితః
 రాజ్యార్థావఽమర ప్రఖ్యౌ కథం దేశమిహాగతౌ 11
 పద్మపత్రేక్షణౌ వీరో జటామణ్డల ధారిణౌ
 అన్యోన్య సదృశౌ వీరో దేవలోకాదివాగతౌ 12
 యదృచ్ఛయేవ సంప్రాప్తౌ చన్ద్ర సూర్యౌ వసుంధరామ్
 విశాల వక్షసౌ వీరో మానుషౌ దేవరూపిణౌ 13
 సింహ స్కన్ధౌ మహోత్సాహౌ సమదావివ గో వృషౌ
 ఆయతాశ్చ సువృత్తాశ్చ బాహవః పరిఘోపమాః 14

సర్వభూషణ భూషార్థాః కిమర్థం న విభూషితాః	
ఉభౌ యోగ్యావఽహం మన్యే రక్షితుం పృథివీమిమామ్	15
ససాగర వనాం కృత్వాం విన్ద్య మేరు విభూషితామ్	
ఇమే చ ధనుషీ చిత్రే శ్లక్షణే చిత్రానులేపనే	16
ప్రకాశేతే యథేన్ద్రస్య వజ్రే హేమ విభూషితే	
సంపూర్ణా నిశితైర్బాణై స్తూణాశ్చ శుభ దర్శనాః	17
జీవితాన్తకరై ర్హోరై ర్జ్వలద్భిరివ పన్నగైః	
మహాప్రమాణౌ విపులౌ తప్త హాటక భూషితౌ	18
ఖడ్గావేతౌ విరాజేతే నిర్ముక్తావివ పన్నగౌ	
ఏవం మాం పరిభాషన్తం కస్మాద్వై నాఽభిభాషథః	19
సుగ్రీవో నామ ధర్మాత్మా కశ్చిద్వానరయూథపః	
వీరో వినికృతో భ్రాత్రా జగద్భ్రమతి దుఃఖితః	20
ప్రాప్తోఽహం ప్రేషితస్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	
రాజ్ఞా వానరముఖ్యానాం హనుమా న్నామ వానరః	21
యువాభ్యాం సహ ధర్మాత్మా సుగ్రీవః సఖ్య మిచ్ఛతి	
తస్య మాం సచివం విత్తం వానరం పవనాత్మజమ్	22
భిక్షు రూప ప్రతిచ్ఛన్నం సుగ్రీవ ప్రియ కామ్యయా	
ఋశ్యమూకా దిహ ప్రాప్తం కామగం కామరూపిణమ్	23
ఏవముక్త్వాతు హనుమాం స్తౌ వీరౌ రామ లక్ష్మణౌ	
వాక్యజ్ఞౌ వాక్యకుశలః పునర్నోవాచ కించన	24

ఏత చ్ఛృత్వా వచ స్తస్య రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్	
ప్రహృష్ట వదనః శ్రీమాన్ భ్రాతరం పార్శ్వతః స్థితమ్	25
సచివోఽయం కపీన్ద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	

తమేవ కాంక్షమాణస్య మమాన్తికముపాగతః	26
అభ్యభాషస్య సౌమిత్రే సుగ్రీవ సచివం కపిమ్	
వాక్యజ్ఞం మధురై ర్వాక్యైః స్నేహయుక్త మరిందమ	27
నాన్యగ్వేద వినీతస్య నాయజుర్వేద ధారిణః	
నాసామవేద విదుషః శక్య మేవం ప్రభాషితుం	28
న్యూనం వ్యాకరణం కృత్స్న మనేన బహుధా శృతం	
బహు వ్యాహరతానేన న కించి దపశబ్ధితం	29
న ముఖే నేత్రయోర్వాపి లలాటే చ భ్రువో స్తథా	
అన్యేష్వపి చ గాత్రేషు దోషః సంవిదితః క్వచిత్	30
అవిస్తరమ౭సందిగ్ధమ౭విలంబితమ౭దృతం	
ఉరఃస్థం కంఠగం వాక్యం వర్తతే మధ్యమే స్వరే	31
సంస్కార క్రమ సంపన్నామ౭దృతామ౭విలంబితాం	
ఉచ్ఛారయతి కల్యాణీం వాచం హృదయ హారిణీం	32
అనయా చిత్రయా వాచా త్రిస్థాన వ్యంజనస్థయా	
కస్య నారాధ్యతే చిత్త ముద్యతాసేర౭రేరపి	33
ఏవంవిధో యస్య దూతో న భవేత్ పార్థివస్య తు	
సిద్ధ్యంతి హి కథం తస్య కార్యాణాం గతయో౭నఘ	34
ఏవం గుణగణై ర్యుక్తా యస్య స్యుః కార్య సాధకాః	
తస్య సిద్ధ్యంతి సర్వార్థా దూత వాక్య ప్రచోదితాః	35
ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిః సుగ్రీవ సచివం కపిం	
అభ్యభాషత వాక్యజ్ఞో వాక్యజ్ఞం పవనాత్మజం	36
విదితా నౌ గుణా విద్వన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
తమేవ చావాం మార్గావః సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం	37
యథా బ్రవీషి హనుమాన్ సుగ్రీవ వచనాదిహ	
తత్తథా హి కరిష్యావో వచనాత్ తవ సత్తమ	38
తత్తస్య వాక్యం నిపుణం నిశమ్య	
ప్రహృష్ట రూపః పవనాత్మజః కపిః	

మనః సమాదాయ జయోపపత్తౌ	
సఖ్యం తదా కర్తు మియేష తాభ్యాం	39
<u>చతుర్థ స్సర్గః - సుగ్రీవ సమీప గమనం</u>	
తతః ప్రహృష్టో హనుమాన్ కృత్యవానితి తద్వచః	
శృత్వా మధురభావం చ సుగ్రీవం మనసా గతః	1
భవ్యో రాజ్యగమ స్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
యదఽయం కృత్యవాన్ ప్రాప్తః కృత్యం చైతదుపాగతమ్	2
తతః పరమ సంహృష్టో హనుమాన్ ప్లవగర్షభః	
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం రామం వాక్య విశారదః	3
కిమర్థం త్వం వనం ఘోరం పమ్పా కానన మణ్డితమ్	
ఆగతః సానుజో దుర్గం నానావ్యాళ మ్మగా యుతమ్	4
తస్య తద్వచనం శృత్వా లక్ష్మణో రామచోదితః	
ఆచచక్షే మహాత్మానం రామం దశరథాత్మజమ్	5
రాజా దశరథో నామ ద్యుతిమాన్ ధర్మవత్సలః	
చాతుర్వర్ణ్యం స్వధర్మేణ నిత్యమేవాభ్యపాలయత్	6
న ద్వేష్టా విద్యతే తస్య న చ స ద్వేష్టి కంచన	
స చ సర్వేషు భూతేషు పితామహ ఇవాపరః	7
అగ్నిష్టోమాదిభి ర్యజ్ఞై రిష్టవా నాప్త దక్షిణైః	
తస్యాఽయం పూర్వజః పుత్రో రామో నామ జనైః శృతః	8
శరణ్యః సర్వభూతానాం పితు ర్నిర్దేశ పారగః	
వీరో దశరథస్యాఽయం పుత్రాణాం గుణవత్తమః	9
రాజలక్షణ సంపన్నః సంయుక్తో రాజసంపదా	
రాజ్యాద్భ్రష్టో వనే వస్తుం మయా సార్థ మిహాగతః	10
భార్యయా చ మహాతేజాః సీతయానుగతో వశీ	
దినక్షయే మహాతేజాః ప్రభయేవ దివాకరః	11
అహమస్యావరో భ్రాతా గుణైర్దాస్య ముపాగతః	
కృతజ్ఞస్య బహుజ్ఞస్య లక్ష్మణో నామ నామతః	12

సుఖార్హస్య మహార్హస్య సర్వభూత హితాత్మనః ఐశ్వర్యేణ హీనస్య వనవాసాశ్రితస్య చ	13
రక్షసాఽపహృతా భార్యా రహితే కామరూపిణా త చ్చ న జ్ఞాయతే రక్షః పత్నీ యేనాఽస్య సా హృతా	14
దను ర్నామ దితేః పుత్రః శాపాద్రాక్షసతాం గతః ఆఖ్యాత స్తేన సుగ్రీవః సమర్థో వానరర్షభః	15
స జ్ఞాస్యతి మహావీర్య స్తవ భార్యాఽపహారిణమ్ ఏవముక్త్వా దనుః స్వర్గం బ్రాజమానో గతః సుఖమ్	16
ఏతత్ తే సర్వమాఖ్యాతం యాథా తథ్యేన పృచ్ఛతః అహం చైవ హి రామశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతౌ	17
ఏష దత్త్వా చ విత్తాని ప్రాప్య చానుత్తమం యశః లోకనాథః పురా భూత్వా సుగ్రీవం నాథ మిచ్ఛతి	18
పితా యస్య పురా హ్యసీ చ్చరణ్యో ధర్మవత్సలః తస్య పుత్రః శరణ్యశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతః	19
సర్వలోకస్య ధర్మాత్మా శరణ్యః శరణం పురా గురు ర్మే రాఘవ నోఽయం సుగ్రీవం శరణం గతః	20
యస్య ప్రసాదే సతతం ప్రసీదేయురిమాః ప్రజాః స రామో వానరేంద్రస్య ప్రసాదమభికాంక్షతే	21
యేన సర్వగుణోపేతాః పృథివ్యాం సర్వపార్థివాః మానితాః సతతం రాజ్ఞా సదా దశరథేన వై	22
తస్యాఽయం పూర్వజః పుత్ర స్త్రిఘ్నలోకేషు విశృతః సుగ్రీవం వానరేంద్రం తు రామః శరణ మాగతః	23
శోకాభిభూతే రామే తు శోకార్తే శరణం గతే కర్తు మర్హతి సుగ్రీవః ప్రసాదం సహ యూథపః	24
ఏవం బృవాణం సౌమిత్రిం కరుణం సాఽశృలోచనమ్ హనూమాన్ ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్య విశారదః	25
ఈదృశా బుద్ధి సంపన్నా జితక్రోధా జితేంద్రియాః	

ద్రష్టవ్యా వానరేస్తేణ దిష్ట్యా దర్శన మాగతాః	26
స హి రాజ్యాత్ పరిభ్రష్టః కృత వైరశ్చ వాలినా	
హృతదారో వనే త్యక్తో బ్రాత్రా వినికృతో భృశమ్	27
కరిష్యతి స సాహాయ్యం యువయో ర్భాస్కరాత్మజః	
సుగ్రీవః సహ చాస్మాభిః సీతాయాః పరిమార్గణే	28
ఇత్యేవముక్త్వా హనుమాన్ శ్లక్ష్యం మధురయా గిరా	
బభాషే సాధు గచ్ఛేమ సుగ్రీవ మితి రాఘవమ్	29
ఏవం బృవాణం ధర్మాత్మా హనుమంతం స లక్ష్మణః	
ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయ మిదం ప్రోవాచ రాఘవమ్	30
కపిః కథయతే హృష్టో యథాఽయం మారుతాత్మజః	
కృత్యవాన్ సోఽపి సంప్రాప్తః కృతకృత్యోఽసి రాఘవ	31
ప్రసన్న ముఖ వర్ణశ్చ వ్యక్తం హృష్టశ్చ భాషతే	
నాన్యతం వక్ష్యతే ధీరో హనుమాన్ మారుతాత్మజః	32
తతః స తు మహాప్రాణ్ణో హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
జగామాదాయ తౌ వీరౌ హరిరాజాయ రాఘవౌ	33
భీక్షురూపం పరిత్యజ్య వానరం రూప మాస్థితః	
పృష్ట మారోప్య తౌ వీరౌ జగామ కపికుంజరః	34

స తు విపుల యశాః కపిప్రవీరః	
పవన సుతః కృతకృత్యవత్ ప్రహృష్టః	
గిరివరమురువిక్రమః ప్రయాతః	
సుశుభమతిః సహ రామ లక్ష్మణాభ్యామ్	35
పంచమ స్కంధః - సుగ్రీవ సఖ్యం	
ఋశ్యమూకా త్తు హనుమాన్ గత్వా తం మలయం గిరిమ్	
ఆచచక్షే తదా వీరౌ కపిరాజాయ రాఘవౌ	1

అయం రామో మహాప్రాజ్ఞః సంప్రాప్తో దృఢ విక్రమః	
లక్ష్మణేన సహ బ్రాత్రా రామోఽయం సత్యవిక్రమః	2
ఇక్ష్యాకూణాం కులే జాతో రామో దశరథాత్మజః	
ధర్మే నిగదితశ్చైవ పితు ర్నిర్దేశ పాలకః	3
రాజసూయాశ్వమేదైశ్చ వహ్నిర్యేనాభితర్పితః	
దక్షిణాశ్చ తథోత్సృష్టా గావః శత సహస్రశః	4
తపసా సత్యవాక్యేన వసుధా యేన పాలితా	
స్త్రీ హేతో స్తస్య పుత్రోఽయం రామోఽరణ్యం సమాగతః	5
తస్యాఽస్య వసతోరణ్యే నియతస్య మహాత్మనః	
రావణేన హృతా భార్యా స త్వాం శరణ మాగతః	6
భవతా సఖ్య కామౌ తౌ బ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	
ప్రతిగృహ్యోర్చయ స్వేతౌ పూజనీయతమా వుభౌ	7
శృత్వా హనుమతో వాక్యం సుగ్రీవో హృష్ట మానసః	
భయం స రాఘవాద్ధోరం ప్రజహౌ విగత జ్వరః	8
స కృత్వా మానుషం రూపం సుగ్రీవః ప్లవగర్షభః	
దర్శనీయతమో భూత్వా ప్రీత్యా ప్రోవాచ రాఘవమ్	9
భవాన్ ధర్మ వినీతశ్చ విక్రాంతః సర్వవత్సలః	
ఆఖ్యాతా వాయు పుత్రేణ తత్త్వతో మే భవద్గుణాః	10
తన్ మమైవైష సత్కారో లాభశ్చైవోత్తమః ప్రభో	
య త్వ మిచ్ఛసి సౌహార్దం వానరేణ మయా సహ	11
రోచతే యది వా సఖ్యం బాహురేష ప్రసారితః	
గృహ్యతాం పాణినా పాణిర్మర్యాదా బధ్యతాం ధృవా	12
ఏత త్తు వచనం శృత్వా సుగ్రీవేణ సుభాషితమ్	
స ప్రహృష్టమనా హస్తం పీడయామాస పాణినా	13

హృదయం సౌహృద మాలమ్బ్య పర్యష్వజత పీడితమ్
 తతో హనుమాన్ సంత్యజ్య భిక్షురూప మరిందమః 14
 కాష్ఠయోః స్విన రూపేణ జనయామాస పావకమ్
 దీప్యమానం తతో వహ్నిం పుష్పైరభ్యర్చ్య సత్కృతమ్ 15
 తయోర్మధ్యేఽథ సుప్రీతో నిదదే సుసమాహితః

తతోఽగ్నిం దీప్యమానం తౌ చక్రతుశ్చ ప్రదక్షిణమ్ 16
 సుగ్రీవో రాఘవశ్చైవ వయస్యత్వ ముపాగతౌ
 తతః సుప్రీత మనసౌ తావుభౌ హరి రాఘవౌ 17
 అన్యోన్య మభివీక్షంతౌ న తృప్తి ముపజగ్ముతుః
 త్వం వయస్యోఽసి మే హృద్యో హ్యేకం దుఃఖం సుఖంచ నౌ 18
 సుగ్రీవో రాఘవో వాక్య మిత్యువాచ ప్రహృష్టవత్
 తతః స పర్ణ బహుళాం చిత్వా శాఖాం సుపుష్పితాం 19
 సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద స రాఘవః
 లక్ష్మణాయాఽథ సంహృష్టో హనుమాన్ ప్లవగర్షభః 20
 శాఖాం చందన వృక్షస్య దదౌ పరమ పుష్పితాం
 తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవః శ్లక్షణం మధురయా గిరా 21
 ప్రత్యువాచ తదా రామం హర్ష వ్యాకుల లోచనః
 అహం వినికృతో రామ చరా మీహ భయార్దితః 22
 హృత భార్యో వనే త్రస్తో దుర్గ మేతదుపాశ్రితః
 సోఽహమ్ త్రస్తో వనే భీతో వసామ్యుద్భ్రాంత చేతనః 23
 వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృత వైరశ్చ రాఘవ
 వాలినో మే మహాభాగ భయార్తస్యాఽభయం కురు 24
 కర్తు మర్హసి కాకుత్స్థ భయం మే న భవేద్యథా
 ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః 25
 ప్రత్యభాషత కాకుత్స్థః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ

ఉపకార ఫలం మిత్రం విదితం మే మహాకపే	26
వాలినం తం వధిష్యామి తవ భార్యాపహారిణం	
అమోఘాః సూర్య సంకాశా మమైతే నిశితాః శరాః	27
తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తే నిపతిష్యంతి వేగితాః	
కంకపత్ర ప్రతిచ్ఛన్నా మహేంద్రాశని సన్నిభాః	28
తీక్ష్ణాగ్రా ఋజుపర్వాణః సరోషా భుజగా ఇవ	
తమఽద్య వాలినం పశ్య క్వరై రాశీవిషోపమైః	29
శరై ర్వినిహతం భూమౌ వికీర్ణమివ పర్వతం	
స తు తద్వచనం శృత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితం	30
సుగ్రీవః పరమ ప్రీతః సుమహద్వాక్య మబ్రవీత్	
తవ ప్రసాదేన నృసింహ రాఘవ	
ప్రియాం చ రాజ్యం చ సమాప్పుయామహం	
తథా కురు త్వం నరదేవ వైరిణం	
యథా న హింస్యాత్ స పున ర్మమౌగ్రజమ్	31
సీతా కపీంద్ర క్షణదాచరణాం	
రాజీవ హేమ జ్వలనోపమాని	
సుగ్రీవ రామ ప్రణయ ప్రసంగే	
వామాని నేత్రాణి సమం స్ఫురంతి	32
షష్ఠ స్కంధః - భూషణ ప్రత్యభిజ్ఞానం	
పునరేవాబ్రవీత్ ప్రీతః సుగ్రీవో రఘునందనం	
అయమాఖ్యాతి మే రామ సచివో మన్త్రి సత్తమః	1
హనుమాన్ యన్నిమిత్రం త్వం నిర్జనం వనమాగతః	
లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా వసతశ్చ వనే తవ	2
రక్షసాఽపహృతా భార్యా మైథిలీ జనకాత్మజా	
త్వయా వియుక్తా రుదతీ లక్ష్మణేన చ ధీమతా	3
అన్తర ప్రేప్సూనా తేన హత్వా గృధ్రం జటాయుషమ్	
భార్యా వియోగజం దుఃఖమఽచిరాత్ త్వం విమోక్ష్యసే	4

అహం తామాఽఽనయిష్యామి నష్టాం వేదశృతిం యథా రసాతలే వా వర్తన్తీం వర్తన్తీం వా నభఃస్థలే	5
అహమాఽఽనీయ దాస్యామి తవ భార్యామరిందమ ఇదం తథ్యం మమ వచ స్త్వ మఽవేహి చ రాఘవ	6
న శక్యా సా జరయితు మపి సేంద్రైః సురాసురైః తవ భార్యా మహాబాహో భక్త్యం విష కృతం యథా	7
త్యజ శోకం మహాబాహో తాం కాన్తామానయామి తే అనుమానాత్తు జానామి మైథిలీ సా న సంశయః	8
ప్రియమాణా మయా దృష్టా రక్షసా క్రూర కర్మణా క్రోశన్తీ రామ రామేతి లక్ష్మణేతి చ విస్వరమ్	9
స్ఫురన్తీ రావణస్యాఽఽకే పన్నగేన్ద్ర వధూర్యథా ఆత్మనా పంచమం మాం హి దృష్ట్వా శైల తట్ స్థితమ్	10
ఉత్తరీయం తయా త్యక్తం శుభాన్యాభరణాని చ తాన్యఽస్మాభి ర్గృహీతాని నిహితాని చ రాఘవ	11
ఆనయిష్యామ్యఽహం తాని ప్రత్యభిజ్ఞాతుమర్హసి తమఽబ్రవీత్ తతో రామః సుగ్రీవం ప్రియ వాదినమ్	12
ఆనయస్వ సఖే శీఘ్రం కిమర్థం ప్రవిలమ్బసే ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః శైలస్య గహనాం గుహమ్	13
ప్రవివేశ తతః శీఘ్రం రాఘవ ప్రియ కామ్యయా ఉత్తరీయం గృహీత్వా తు శుభాన్యాభరణాని చ	14
ఇదం పశ్యేతి రామాయ దర్శయామాస వానరః తతో గృహీత్వా తద్వాసః శుభాన్యాభరణాని చ	15
అభవద్బాష్ప సంరుద్ధో నీహరేణేవ చన్ద్రమాః సీతా స్నేహ ప్రవృత్తేన స తు బాష్పేణ దూషితః	16
హా ప్రియేతి రుదన్ దైర్యముత్సృజ్య న్యపతత్ క్షితౌ హృది కృత్వా తు బహుశ స్తమలంకార ముత్తమమ్	17
నిశక్వాస భృశం సర్వో బిలస్థ ఇవ రోషితః	

అవిచ్చిన్నాఽశ్వవేగస్తు సౌమిత్రిం వీక్ష్య పార్శ్వతః	18
పరిదేవయితుం దీనం రామః సముపచక్రమే	
పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్య సంత్యక్తం హ్రీయమాణయా	19
ఉత్తరీయ మిదం భూమౌ శరీరాద్భూషణాని చ	
శాద్వలీన్యాం ధృవం భూమ్యాం సీతయా హ్రీయమాణయా	20
ఉత్సృష్టం భూషణ మిదం తథారూపం హి దృశ్యతే	
ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్య మబ్రవీత్	21
నాఽహం జానామి కేయూరే నాఽహం జానామి కుండలే	
నూపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్	22
తతః స రాఘవో దీనః సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్	
బృహి సుగ్రీవ కం దేశం హ్రీయన్తీ లక్షితా త్వయా	23
రక్షసా రౌద్ర రూపేణ మమ ప్రాణైః ప్రియా ప్రియా	
క్వ వా వసతి తద్రక్షో మహద్వ్యసనదం మమ	24
యన్నిమిత్త మఽహం సర్వాన్నా శయిష్యామి రాక్షసాన్	
హరతా మైథిలీం యేన మాం చ రోషయతా భృశమ్	25
ఆత్మనో జీవితాన్తాయ మృత్యుద్వార మపావృతమ్	
మమ దయితతరా హృతా వనాన్తాత్	
రజని చరేణ విమధ్య యేన సా	
కథయ మమ రిపుం త్వమఽద్య వై	
ప్లవగపతే యమ సన్నిధిం నయామి	27
<u>సప్తమ స్కంధః - రామ సమాశ్వాసనం</u>	
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామేణార్తేన వానరః	
అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం సబాష్పం బాష్ప గర్గదః	1
న జానే నిలయం తస్య సర్వథా పాపరక్షసః	
సామర్థ్యం విక్రమం వాపి దౌఘ్కులేయస్య వా కులమ్	2
సత్యం తే ప్రతిజానామి త్యజ శోక మరిందమ	
కరిష్యామి తథా యత్నం యథా ప్రాప్స్యసి మైథిలీమ్	3

రావణం సగణం హత్వా పరితోష్యాత్మ పౌరుషమ్ తథాస్మి కర్తా న చిరా ద్యథా ప్రీతో భవిష్యసి	4
అలం వైక్లబ్య మాలమ్బ్య ధైర్యమాత్మగతం స్మర త్వద్విధానామఽసదృశ మీదృశం బుద్ధి లాఘవమ్	5
మయాపి వ్యసనం ప్రాప్తం భార్యా హరణజం మహాత్ న చాఽహమేవం శోచామి న చ ధైర్యం పరిత్యజే	6
నాఽహం తామనుశోచామి ప్రాకృతో వానరోఽపి సన్ మహాత్మా చ వినీతశ్చ కిం పునర్దుతిమాన్ భవాన్	7
బాష్పమాపతితం ధైర్యాన్ నిగ్రహీతుం త్వమర్హసి మర్యాదాం సత్త్వ యుక్తానాం ధృతిం నోత్స్రష్టుమర్హసి	8
వ్యసనే వార్ధకృచ్ఛే వా భయే వా జీవితాంతకే విమృశన్ వై స్వయా బుద్ధ్యా ధృతిమా న్నావసీదతి	9
బాలిశస్తు నరో నిత్యం వైక్లబ్యం యోఽనువర్తతే స మజ్జత్యవశః శోకే భారాక్రాన్తేవ నౌ ర్జలే	10
ఏషోఽంజలి ర్మయా బద్ధః ప్రణయాత్ త్వాం ప్రసాదయే పౌరుషం శ్రయ శోకస్య నాన్తరం దాతు మర్హసి	11
యే శోకమనువర్తంతే న తేషాం విద్యతే సుఖమ్ తేజశ్చ క్షీయతే తేషాం న త్వం శోచితు మర్హసి	12
శోకేనాభిప్రపన్నస్య జీవితే చాపి సంశయః స శోకం త్యజ రాజేంద్ర ధైర్యమాశ్రయ కేవలం	13
హితం వయస్య భావేన బృహమి నోపదిశామి తే వయస్యతాం పూజయన్ మే న త్వం శోచితు మర్హసి	14
మధురం సాన్విత స్తేన సుగ్రీవేణ స రాఘవః ముఖమఽశ్చ పరిక్లిన్నం వస్త్రాన్తేన ప్రమార్జయత్	15
ప్రకృతిస్థస్తు కాకుత్స్థః సుగ్రీవ వచనాత్ ప్రభుః సంపరిష్వజ్య సుగ్రీవ మిదం వచన మబ్రవీత్	16
కర్తవ్యం యద్వయస్యేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ	

అనురూపం చ యుక్తం చ కృతం సుగ్రీవ తత్త్వయా	17
ఏష చ ప్రకృతిస్థోఽహమనునీత స్త్వయా సఖే	
దుర్లభో హీద్యశో బన్ధురస్మిన్ కాలే విశేషతః	18
కిం తు యత్న స్త్వయా కార్యో మైథిల్యాః పరిమార్గణే	
రాక్షసస్య చ రౌద్రస్య రావణస్య దురాత్మనః	19
మయా చ యదఽనుష్ఠేయం విస్రభ్యేన తదుచ్యతామ్	
వర్ధాస్వివ చ సుక్షేత్రే సర్వం సంపద్యతే మయి	20
మయా చ యదిదం వాక్యమభిమానాత్ సమీరితమ్	
తత్త్వయా హరిశార్దూల తత్త్వమిత్సుపధార్యతామ్	21
అన్యతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదా చన	
ఏత త్తే ప్రతిజానామి సత్యేనైవ శపామి తే	22
తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవో వానరైః సచివైః సహ	
రాఘవస్య వచః శృత్వా ప్రతిజ్ఞాతం విశేషతః	23
ఏవ మేకాంత సంప్యక్తో తత స్తౌ నర వానరో	
ఉభావన్యోన్య సదృశం సుఖం దుఃఖం ప్రభాషతాం	24
మహానుభావస్య వచో నిశమ్య	
హరిర్నరాణామ్ ఋషభస్య తస్య	
కృతం స మేనే హరివీర ముఖ్యః	
తదా స్వకార్యం హృదయేన విద్వాన్	25
అష్టమ స్కంధః - వాలీ వధప్రతిజ్ఞా	
పరితుష్టస్తు సుగ్రీవ స్తేన వాక్యేన వానరః	
లక్ష్మణ స్వాగ్రతో రామ మిదం వచన మబ్రవీత్	1
సర్వథాఽహ మఽనుగ్రాహ్యో దేవతానామఽసంశయః	
ఉపపన్న గుణోపేతః సఖా యస్య భవాన్ మమ	2
శక్యం ఖలు భవేద్రామ సహాయేన త్వయానఘ	
సురరాజ్యమపి ప్రాప్తం స్వరాజ్యం కిం పునః ప్రభో	3
సోఽహం సభాజ్యో బన్ధూనాం సుహృదాం చైవ రాఘవ	

యస్యాఽగ్నిసాక్షికం మిత్రం లబ్ధం రాఘవ వంశజమ్	4
అహమఽప్యనురూప స్తే వయస్యో జ్ఞాస్యసే శనైః	
న తు వక్తుం సమర్థోఽహం స్వయ మాత్మగతాన్ గుణాన్	5
మహాత్మనాం తు భూయిష్ఠం త్వద్విధానాం కృతాత్మనామ్	
నిశ్చలా భవతి ప్రీతి ర్దైర్య మాత్మవతా మివ	6
రజతం వా సువర్ణం వా వస్త్రాణ్యాభరణాని చ	
అవిభక్తాని సాధూనా మవగచ్ఛన్తి సాధవః	7
ఆఙ్గో వాపి దరిద్రో వా దుఃఖితః సుఖితోఽపి వా	
నిర్దోషో వా సదోషో వా వయస్యః పరమా గతిః	8
ధనత్యాగః సుఖత్యాగో దేహత్యాగోఽపి వా పునః	
వయస్యార్థే ప్రవర్తన్తే స్నేహం దృష్ట్వా తథావిధమ్	9
తత్ తథేత్యబ్రవీద్రామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినమ్	
లక్ష్మణస్యార్థతో లక్ష్మ్యా వాసవస్యేవ ధీమతః	10
తతో రామం స్థితం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలమ్	
సుగ్రీవః సర్వత శ్చక్షుర్వనే లోలమపాతయత్	11
స దదర్శ తతః సాల మవిదూరే హరీశ్వరః	
సుపుష్ప మీషత్పత్రాఙ్గం భ్రమరై రుపశోభితమ్	12
తస్మైకాం పర్ణబహుళాం భజ్త్వా శాఖాం సుపుష్పితామ్	
సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద సరాఘవః	13
తావాసీనౌ తతో దృష్ట్వా హనూమానపి లక్ష్మణమ్	
సాల శాఖాం సముత్పాట్య వినీత ముపవేశయత్	14
సుఖోపవిష్ఠం రామం తు ప్రసన్నముదధిం యథా	
ఫల పుష్ప సమాకీర్ణే తస్మిన్ గిరివరోత్తమే	15
తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవః శ్లక్షణం మధురయా గిరా	
ఉవాచ ప్రణయాద్రామం హర్ష వ్యాకులితాక్షరమ్	16
అహం వినికృతో బ్రాత్రా చరా మ్యేష భయార్దితః	
ఋశ్యమూకం గిరివరం హృతభార్యః సుదుఃఖితః	17

సోఽహం త్రస్తో భయే మగ్నో వసామ్యుద్భ్రాంత చేతనః	
వాలినా నికృతో బ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ	18
వాలినో మే భయార్తస్య సర్వలోకాఽభయంకర	
మమాఽపి త్వమఽనాథస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి	19
ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః	
ప్రత్యువాచ స కాకుత్స్థః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ	20
ఉపకారఫలం మిత్ర మఽపకారోఽరి లక్షణమ్	
అద్వైవ తం హనిష్యామి తవ భార్యాఽపహారిణమ్	21
ఇమే హి మే మహావేగాః పత్రిణ స్తిగ్మ తేజసః	
కార్తికేయ వనోద్భూతాః శరా హేమ విభూషితాః	22
కంకపత్ర ప్రతిచ్ఛన్నా మహేన్ద్రాఽశని సన్నిభాః	
సుపర్వాణః సుతేజ్ఞాగ్రా సరోషా ఇవ పన్నగాః	23
బ్రాతృ సంజ్ఞ మఽమిత్రం తే వాలినం కృత కిల్బిషమ్	
శరై ర్వినిహతం పశ్య వికీర్ణ మివ పర్వతమ్	24
రాఘవస్య వచః శృత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః	
ప్రహర్ష మతులం లేభే సాధు సాధ్వీతి చాబ్రవీత్	25
రామ శోకాభిభూతోఽహం శోకార్తానాం భవాన్ గతిః	
వయస్య ఇతి కృత్వా హి త్వయ్యహం పరిదేవయే	26
త్వం హి పాణి ప్రదానేన వయస్యో మేఽగ్నిసాక్షికం	
కృతః ప్రాణై ర్భూహుమతః సత్యేనాపి శపామి తే	27
వయస్య ఇతి కృత్వా చ విస్రబ్ధం ప్రవదామ్యహమ్	
దుఃఖమన్తర్గతం యన్ మే మనో హరతి నిత్యశః	28
ఏతావదుక్త్వా వచనం బాష్పదూషిత లోచనః	
బాష్పోపహతయా వాచా నోచ్ఛైః శక్నోమి భాషితుమ్	29
బాష్పవేగం తు సహసా నదీవేగ మివాగతమ్	
ధారయామాస ధైర్యేణ సుగ్రీవో రామ సన్నిధౌ	30
స నిగృహ్య తు తం బాష్పం ప్రమృజ్య నయనే శుభే	

వినిశ్చస్య చ తేజస్వీ రాఘవం పునరబ్రవీత్	31
పురాఽహం వాలినా రామ రాజ్యాత్ స్వాదవరోపితః	
పరుషాణి చ సంశ్రావ్య నిర్ధూతోఽస్మి బలీయసా	32
హృతా భార్యా చ మే తేన ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ	
సుహృదశ్చ మదీయా యే సంయతా బన్ధనేషు తే	33
యత్నవాంశ్చ సుదుష్టాత్మా మద్వినాశాయ రాఘవ	
బహుశ స్తత్ ప్రయుక్తాశ్చ వానరా నిహతా మయా	34
శంకయా త్వేతయా చేహ దృష్ట్వా త్వామపి రాఘవ	
నోపసర్పామ్యఽహం భీతో భయే సర్వే హి బిభ్యతి	35
కేవలం హి సహాయా మే హనూమత్ ప్రముఖా స్త్విమే	
అతోఽహం ధారయామ్యఽద్య ప్రాణాన్ కృచ్ఛగతోఽపి సన్	36
ఏతే హి కపయః స్నిగ్ధా మాం రక్షన్తి సమన్తతః	
సహ గచ్ఛన్తి గన్తవ్యే నిత్యం తిష్ఠన్తి చ స్థితే	37
సంక్షేపస్త్వేషు మే రామ కిముక్త్యా విస్తరం హి తే	
స మే జ్యేష్ఠో రిపు ర్భ్రాతా వాలీ విశ్వత పౌరుషః	38
త ద్విదానాశాద్ధి మే దుఃఖం ప్రనష్టం స్యాదనన్తరమ్	
సుఖం మే జీవితం చైవ తద్విదానాశ నిబన్ధనమ్	39
ఏషు మే రామ శోకాన్తః శోకార్తేన నివేదితః	
దుఃఖితః సుఖితో వాపి సఖ్యు ర్నిత్యం సఖా గతిః	40
శృత్యైద్వచనం రామః సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్	
కిం నిమిత్త మఽభూద్వైరం శ్రోతు మిచ్ఛామి తత్త్వతః	41
సుఖం హి కారణం శృత్వా వైరస్య తవ వానర	
ఆనన్తర్యం విధాస్యామి సంప్రధార్య బలాబలమ్	42
బలవాన్ హి మమామర్షః శృత్వా త్వా మవమానితమ్	
వర్ధతే హృదయో త్కమ్పీ ప్రావృడ్వేగ ఇవామ్భుసః	43
హృష్టః కథయ విస్రబ్ధో యావదారోఽప్యతే ధనుః	
సృష్టశ్చ హి మయా బాణో నిరస్తశ్చ రిపు స్తవ	44

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా ప్రహర్ష మతులం లేభే చతుర్భిః సహ వానరైః	45
తతః ప్రహృష్ట వదనః సుగ్రీవో లక్ష్మణాగ్రజే వైరస్య కారణం తత్త్వమాఖ్యాతు ముపచక్రమే	46
<u>నవమ స్కంధః - వైర వృత్తాంతానుక్రమః</u>	
వాలీ నామ మమ భ్రాతా జ్యేష్ఠః శత్రు నిషూదనః పితుర్బహుమతో నిత్యం మమాపి తథా పురా	1
పితరు్యపరతేఽస్మాకం జ్యేష్ఠోఽయ మితి మన్త్రిభిః కపీనా మీశ్వరో రాజ్యే కృతః పరమ సమ్మతః	2
రాజ్యం ప్రశాసత స్తస్య పితౄ పైతామహం మహాత్ అహం సర్వేషు కాలేషు ప్రణతః ప్రేష్యవత్ స్థితః	3
మాయావీ నామ తేజస్వీ పూర్వజో దున్దుభేః సుతః తేన తస్య మహద్వైరం స్త్రీ కృతం విశృతం పురా	4
స తు సుప్త జనే రాత్రౌ కిష్కిన్ధా ద్వార మాగతః నర్దతి స్మ సుసంరభ్తో వాలినం చాహ్వాయద్రణే	5
ప్రసుప్తస్తు మమ భ్రాతా నర్దితం భైరవ స్వనమ్ శృత్వా న మమ్మషే వాలీ నిష్పాత జవాత్తదా	6
స తు వై నిస్సృతః క్రోధాత్ తం హన్తుమసురోత్తమమ్ వార్యమాణ స్తతః స్త్రీభి ర్మయా చ ప్రణతాత్మనా	7
స తు నిర్ధూయ సర్వాన్నో నిర్ణగామ మహాబలః తతోఽహమపి సౌహార్దాన్నిస్సృతో వాలినా సహ	8
స తు మే భ్రాతరం దృష్ట్వా మాం చ దూరాదవస్థితం అసురో జాత సంత్రాసః ప్రదుద్రావ తతో భృశం	9
తస్మిన్ ద్రవతి సంత్రస్తే హ్యేవాం దృతతరం గతౌ ప్రకాశశ్చ కృతో మార్గ శ్చంద్రేణోద్ధచ్చతా తదా	10
స త్యుణై రావృతం దుర్గం ధరణ్యా వివరం మహాత్ ప్రవివేశాఽసురో వేగాదాఽఽవామాసాద్య విష్టితౌ	11

తం ప్రవిష్టం రిపుం దృష్ట్యా బిలం రోషవశం గతః	
మామువాచ తదా వాలీ వచనం క్షుభితేన్ద్రియః	12
ఇహ త్వం తిష్ఠ సుగ్రీవ బిలద్వారి సమాహితః	
యావదఽత్ర ప్రవిశ్యాహం నిహన్మి సహసా రిపుమ్	13
మయా త్వేతద్వచః శృత్వా యాచితః స పరంతపః	
శాపయిత్వా చ మాం పద్భ్యాం ప్రవివేశ బిలం మహాత్	14
తస్య ప్రవిష్టస్య బిలం సాగ్రః సంవత్సరో గతః	
స్థితస్య చ మమ ద్వారి స కాలో వ్యత్యవర్తత	15
అహం తు నష్టం తం జ్ఞాత్వా స్నేహదాగత సంభ్రమః	
భ్రాతరం న చ పశ్యామి పాపాశంకి చ మే మనః	16
అథ దీర్ఘస్య కాలస్య బిలాత్ తస్మా ద్వినిస్సుతమ్	
సఫేనం రుధిరం రక్తమఽహం దృష్ట్యా సుదుఃఖితః	17
నర్దతామసురాణాం చ ధ్వనిర్మే శోత్ర మాగతః	
నిరస్తస్య చ సంగ్రామే క్రోశతో నిస్స్వనో గురోః	18
అహం త్వవగతో బుద్ధ్యా చిహ్నై సై రాబ్రాతరం హతమ్	
పిథాయ చ బిల ద్వారం శిలయా గిరి మాత్రయా	19
శోకార్త శ్చోదకం కృత్వా కిష్కిన్దా మాగతః సఖే	
గూహమానస్య మే తత్త్వం యత్నతో మన్త్రిభిః శృతమ్	20
తతోఽహం తైః సమాగమ్య సమేతై రభిషేచితః	
రాజ్యం ప్రశాసత స్తస్య న్యాయతో మమ రాఘవ	21
న ప్రావర్తత మే బుద్ధి ర్భ్రాతు ర్గౌరవ యన్త్రితా	
హత్వా శత్రుం స మే భ్రాతా ప్రవివేశ పురం తదా	22
మానయం స్తం మహాత్మానం యథావచ్ఛాభ్యవదయమ్	
ఉక్తాశ్చ నాశిషస్తేన సంతుష్టేనాన్తరాత్మనా	23
నత్వా పాదావఽహం తస్య మకుటేనాస్పృశం ప్రభో	
అపి వాలీ మమ క్రోధా న్న ప్రసాదం చకార సః	24

దశమ స్కంధః - రాజ్య నిర్వాస కథనం

తతః క్రోధ సమావిష్టం సంరబ్ధం తముపాగతమ్	
అహం ప్రసాదయాం చక్రే బ్రాతరం ప్రియ కామ్యయా	1
దిష్ట్యాసి కుశలీ ప్రాప్తో దిష్ట్యాపి నిహతో రిపుః	
అనాధస్య హి మే నాథ స్త్వ మేకోఽనాధనన్దనః	2
ఇదం బహుశలాకం తే పూర్ణచన్ద్ర మివోదితమ్	
చత్రం సవాలవ్యజనం ప్రతీచ్ఛస్వ మయోద్యతమ్	3
ఆర్తశ్చాఽథ బిలద్వారి స్థితః సంవత్సరం నృప	
దృష్ట్వాఽహం శోణితం ద్వారి బిలాచ్ఛాపి సముత్థితం	4
శోక సంవిగ్న హృదయో భృశం వ్యాకులీతేంద్రియః	
అపిధాయ బిలద్వారం గిరి శృంగేణ తత్ తథా	5
తస్మాద్దేశా దపాక్రమ్య కిష్కిన్దాం ప్రావిశం పునః	
విషాదాత్త్విహ మాం దృష్ట్వా పౌరై ర్మంత్రిభి రేవ చ	6
అభిషిక్తో న కామేన త న్మే త్వం క్షంతు మర్హసి	
త్వమేవ రాజా మానార్హః సదా చాహం యథాపురమ్	7
రాజభావ నియోగోఽయం మయా త్వద్విరహాత్ కృతః	
సామాత్య పౌర నగరం స్థితం నిహత కంటకం	8
న్యాసభూత మిదం రాజ్యం తవ నిర్యాతయామ్యహమ్	
మా చ రోషం కృథాః సౌమ్య మయి శతృ నిబర్హణ	9
యాచే త్వాం శిరసా రాజన్ మయా బద్ధోఽయమంజలిః	
బలాదఽస్మి సమాగమ్య మన్త్రిభిః పురవాసిభిః	10
రాజభావే నియుక్తోఽహం శూన్యదేశ జిగీషయా	
స్నిగ్ధ మేవం బృవాణం మాం స తు నిర్భర్త్య వానరః	11
ధిక్త్వామితి చ మాముక్త్వా బహు తత్తదువాచ హ	
ప్రకృతీశ్చ సమానీయ మన్త్రిణశ్చైవ సమ్మతాన్	12
మామాహ సుహృదాం మధ్యే వాక్యం పరమ గర్హితమ్	
విదితం వో యథా రాత్రౌ మాయావీ స మహాసురః	13
మాం సమాహ్వాయత క్రూరో యుద్ధకాంక్షీ సుదుర్మతిః	

తస్య తద్గర్జితం శృత్వా నిస్సుతోహం నృపాలయాత్	14
అనుయాతశ్చ మాం తూర్ణమఽయం బ్రాతా సుదారుణః	
స తు దృష్టైవ మాం రాత్రౌ సద్వీతీయం మహాబలః	15
ప్రాద్రవ ద్భయ సంతస్తో వీక్ష్యావాం తమనుద్యతౌ	
అనుద్యతశ్చ వేగేన ప్రవివేశ మహాబిలమ్	16
తం ప్రవిష్టం విదిత్వా తు సుఘోరం సుమహద్బిలమ్	
అయముక్తోఽథ మే బ్రాతా మయా తు క్రూరదర్శనః	17
అహత్వా నాస్తి మే శక్తిః ప్రతిగన్తు మితః పురీమ్	
బిల ద్వారి ప్రతీక్ష త్వం యావ దేనం నిహన్యహమ్	18
స్థితోఽయమితి మత్వా తు ప్రవిష్టోఽహం దురాసదమ్	
తం చ మే మార్గమాణస్య గతః సంవత్సర స్తదా	19
స తు దృష్టో మయా శతృరనిర్వేదా ద్భయావహః	
నిహతశ్చ మయా తత్ర సోఽసురో బన్ధుభిః సహ	20
తస్యాఽస్యా త్తు ప్రవృత్తేన రుధిరోఘేణ తద్బిలమ్	
పూర్ణమాసీ ధ్దురాక్రామం స్తనత స్తస్య భూతలే	21
సూదయిత్వా తు తం శత్రుం విక్రాంతం దున్దుభేః సుతమ్	
నిష్క్రామన్నైవ పశ్యామి బిలస్య పిహితం ముఖమ్	22
విక్రోశమానస్య తు మే సుగ్రీవేతి పునః పునః	
యదా ప్రతివచో నాస్తి తతోఽహం భృశ దుఃఖితః	23
పాద ప్రహారైస్తు మయా బహుభి స్త ద్విదారితమ్	
తతోఽహం తేన నిష్క్రమ్య పథా పుర ముపాగతః	24
అత్రాఽనేనాస్మి సంరుద్ధో రాజ్యం ప్రార్థయతాత్మనః	
సుగ్రీవేణ నృశంసేన విస్మృత్య భ్రాతృ సౌహృదమ్	25
ఏవముక్త్వా తు మాం తత్ర వస్తేణైకేన వానరః	
తదా నిర్వాసయామాస వాలీ విగతసాధ్వసః	26
తేనాఽహమపవిద్ధశ్చ హృత దారశ్చ రాఘవ	
తద్భయాచ్చ మహీ కృత్వా క్రాన్తేయం సవనాఽర్ణవా	27

ఋశ్యమూకం గిరివరం భార్యా హరణ దుఃఖితః	
ప్రవిష్టోఽస్మి దురాధర్షం వాలినః కారణాన్తరే	28
ఏతత్ తే సర్వమాఖ్యాతం వైరానుకథనం మహాత్	
అనాగసా మయా ప్రాప్తం వ్యసనం పశ్య రాఘవ	29
వాలినస్తు భయార్తస్య సర్వలోకాఽభయంకర	
కర్తమర్హసి మే వీర ప్రసాదం తస్య నిగ్రహాత్	30
ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మసంహితమ్	
వచనం వక్తూమారేభే సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ	31
అమోఘాః సూర్య సంకాశా మమైతే నిశితాః శరాః	
తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తే నిపతిష్యన్తి వేగితాః	32
యావ త్తం నాఽభిపశ్యామి తవ భార్యాపహారిణమ్	
తావత్ స జీవేత్ పాపాత్మా వాలీ చారిత్ర దూషకః	33
ఆత్మానుమానాత్ పశ్యామి మగ్నం త్వాం శోకసాగరే	
త్వామహం తారయిష్యామి కామం ప్రాప్స్యసి పుష్కలమ్	34
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితం	
సుగ్రీవః పరమ ప్రీతః సుమహద్వాక్య మబ్రవీత్	35
<u>ఏకాదశ స్కంధః - వాలిబలావిష్కరణం</u>	
రామస్య వచనం శృత్వా హర్ష పౌరుష వర్ధనం	
సుగ్రీవః పూజయాం చక్రే రాఘవం ప్రశశంస చ	1
అసంశయం ప్రజ్వలితై స్తీక్ణై ర్మర్మాతిగైః శరైః	
త్వం దహేః కుపితో లోకాన్ యుగాన్త ఇవ భాస్కరః	2
వాలినః పౌరుషం యత్త ద్యచ్ఛ వీర్యం ధృతిశ్చ యా	
తన్ మమైకమనాః శృత్వా విధత్స్వ యదనన్తరమ్	3
సముద్రాత్ పశ్చిమాత్ పూర్వం దక్షిణాదపి చోత్తరమ్	
క్రామత్యఽనుదితే సూర్యే వాలీ వ్యపగత క్షమః	4
అగ్రాణ్యారుహ్య శైలానాం శిఖరాణి మహాన్తపి	
ఊర్ధ్వముత్పాత్య తరసా ప్రతిగృహ్లాతి వీర్యవాన్	5

బహవః సారవస్తశ్చ వనేషు వివిధా దృమాః	
వాలినా తరసా భగ్నా బలం ప్రథయతాత్మనః	6
మహిషో దున్దుభి ర్నామ కైలాస శిఖర ప్రభః	
బలం నాగ సహస్రస్య ధారయామాస వీర్యవాన్	7
వీర్యోత్సేకేన దుష్టాత్మా వర దానాచ్ఛ మోహితః	
జగామ సుమహాకాయః సముద్రం సరితాం పతిమ్	8
ఊర్మిమన్త మభిక్రమ్య సాగరం రత్న సంచయమ్	
మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి తమువాచ మహార్ణవమ్	9
తతః సముద్రో ధర్మాత్మా సముత్థాయ మహాబలః	
అబ్రవీ ద్వచనం రాజన్నఽసురం కాలచోదితమ్	10
సమర్థో నాస్మి తే దాతుం యుద్ధం యుద్ధ విశారద	
శ్రూయతా మభిధాస్యామి యస్తే యుద్ధం ప్రదాస్యతి	11
శైలరాజో మహారణ్యే తపస్వి శరణం పరమ్	
శంకర శ్వశురో నామ్నా హిమవానితి విశృతః	12
మహాప్రస్రవణోపేతో బహుకన్ధర నిర్దరః	
స సమర్థ స్తవ ప్రీతి మతులాం కర్తు మాహవే	13
తం భీత ఇతి విజ్ఞాయ సముద్ర మసురోత్తమః	
హిమవ ద్వన మాగచ్ఛ చ్చరశ్చాపాదివ చ్యుతః	14
తత స్తస్య గిరేః శ్వేతా గజేన్ద్ర విపులాః శిలాః	
చిక్షేప బహుధా భూమౌ దున్దుభి ర్విసనాద చ	15
తతః శ్వేతాఽమ్బుదాకారః సౌమ్యః ప్రీతికరాకృతిః	
హిమవానబ్రవీ ద్వాక్యం స్వ ఏవ శిఖరే స్థితః	16
క్షేప్తు మర్హసి మాం న త్వం దున్దుభే ధర్మవత్సల	
రణకర్మస్త్వఽకుశల స్తపస్వి శరణం హ్యహమ్	17
తస్య తద్వచనం శృత్వా గిరిరాజస్య ధీమతః	
ఉవాచ దున్దుభిర్వాక్యం రోషాత్ సంరక్త లోచనః	18
యది యుద్ధేఽసమర్థ స్త్వం మద్భయాద్వా నిరుద్యమః	

తమాచక్ష్య ప్రదద్యా న్మే యోఽద్య యుద్ధం యుయుత్సతః	19
హిమవా నబ్రవీద్వాక్యం శృత్వా వాక్య విశారదః	
అనుక్తపూర్వం ధర్మాత్మా క్రోధాత్ తమఽసురోత్తమమ్	20
వాలీ నామ మహాప్రాజ్ఞః శక్ర తుల్య పరాక్రమః	
అధ్యాస్తే వానరః శ్రీమాన్ కిష్కిన్దామతుల ప్రభామ్	21
స సమర్థో మహాప్రాజ్ఞ స్తవ యుద్ధ విశారదః	
ద్వన్ద్వయుద్ధం మహద్దాతుం నముచే రివ వాసవః	22
తం శీఘ్రమభిగచ్ఛ త్వం యది యుద్ధమిహిచ్ఛసి	
స హి దుర్ధర్షణో నిత్యం శూరః సమర కర్మణి	23
శృత్వా హిమవతో వాక్యం క్రోధావిష్టః స దున్దుభిః	
జగామ తాం పురీం తస్య కిష్కిన్దాం వాలిన స్తదా	24
ధారయన్ మాహిషం రూపం తీక్ష్ణ శృంగో భయావహః	
ప్రావృషీవ మహామేఘ స్తోయపూర్ణో నభస్తలే	25
తత స్తద్వార మాగమ్య కిష్కిన్దాయా మహాబలః	
ననర్థ కమ్పయన్ భూమిం దున్దుభి ర్దున్దుభిర్యథా	26
సమీపస్థాన్ దృమాన్ భంజన్ వసుధాం దారయన్ ఖురైః	
విషాణేనోల్లిఖన్ దర్పాత్ తద్ద్వారం ద్విరదో యథా	27
అన్తఃపురగతో వాలీ శృత్వా శబ్దమమర్షణః	
నిష్పాపాత సహస్త్రిభి స్తారాభిరివ చన్ద్రమాః	28
మితం వ్యక్తాక్షరపదం తమువాచ స దున్దుభిమ్	
హరీణా మీశ్వరో వాలీ సర్వేషాం వనచారిణామ్	29
కిమర్థం నగర ద్వార మిదం రుద్ధ్వా వినర్దసి	
దున్దుభే విదితో మేఽసి రక్ష ప్రాణాన్ మహాబల	30
తస్య తద్వచనం శృత్వా వానరేన్ద్రస్య ధీమతః	
ఉవాచ దున్దుభి ర్వాక్యం రోషాత్ సంరక్త లోచనః	31
న త్వం స్త్రీ సన్నిధౌ వీర వచనం వక్తుమర్హసి	
మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛాద్య తతో జ్ఞాస్యసి తే బలమ్	32

అథ వా ధారయిష్యామి క్రోధమద్య నిశామిమామ్	
గృహ్యతా ముదయః స్వైరం కామ భోగేషు వానర	33
దీయతాం సంప్రదానం చ పరిష్వజ్య చ వానరాన్	
సర్వశాఖామృగేంద్ర స్వం సంసాదయ సుహృజ్జనాన్	34
సుదృష్టాం కురు కిష్కింధామ్ కురుష్వాత్మసమం పురే	
క్రీడయస్వ చ సహ స్త్రీభిరఽహం తే దర్శనాశనః	35
యో హి మత్తం ప్రమత్తం వా సుప్తం వా రహితం భృశమ్	
హన్యాత్ స భ్రూణహ లోకే త్వద్విధం మద మోహితమ్	36
స ప్రహస్యాత్సవీ న్మన్దం క్రోధా త్తమసురోత్తమమ్	
విస్మజ్య తాః స్త్రియః సర్వా స్తారా ప్రభృతికా స్తదా	37
మత్తోఽయమితి మా మంస్తా యద్యభీతోఽసి సంయుగే	
మదోఽయం సంప్రహరేఽస్మిన్ వీరపాణం సమర్థతామ్	38
తమేవముక్త్యా సంకృద్ధో మాలా ముత్తిప్య కాంచనీమ్	
పిత్రా దత్తాం మహేంద్రేణ యుద్ధాయ వ్యవతిష్ఠత	39
విషాణయో ర్గహీత్వా తం దున్దుభిం గిరి సన్నిభమ్	
అవిద్యత తదా వాలీ వినదన్ కపికుంజరః	40
వాలీ వ్యాపాతయాం చక్రే ననర్ద చ మహాస్వనమ్	
శ్రోత్రాభ్యామఽథ రక్షం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః	41
తయోస్తు క్రోధ సంరంభాత్ పరస్పర జయైషిణోః	
యుద్ధం సమభవ ధ్వోరం దుందుభే ర్వానరస్య చ	42
అయుద్యత తదా వాలీ శక్ర తుల్య పరాక్రమః	
ముష్టిభి ర్హానుభిః పద్భిః శిలాభిః పాదపై స్తదా	43
పరస్పరం ఘ్నతో స్తత్ర వానరాఽసురయో స్తదా	
ఆసీద్ధీనోఽసురో యుద్ధే శక్ర సూను ర్వ్యవర్ధత	44
తం తు దుందుభి ముద్యమ్య ధరణ్యామభ్యపాతయత్	
యుద్ధే ప్రాణహరే తస్మిన్నిష్పిష్టో దున్దుభి స్తదా	45
పపాత చ మహాకాయః క్షితౌ పంచత్వ మాగతః	

తం తోలయిత్యా బాహుభ్యాం గత సత్త్వ మచేతనమ్	46
చిక్షేప బలవాన్ వాలీ వేగే నైకేన యోజనమ్	
తస్య వేగ ప్రవిధస్య వక్రాత్ క్షతజబిన్దవః	47
ప్రపీతు ర్మారుతోత్తిష్టా మతంగస్యాశ్రమం ప్రతి	
తాన్ దృష్ట్వా పతితాం స్తస్య మునిః శోణిత విప్పషః	48
కృద్ధ స్తస్య మహాభాగ శ్చింతయామాస కోన్వయం	
యేనాఽహం సహసా స్ఫుష్టః శోణితేన దురాత్మానా	49
కోఽయం దురాత్మా దుర్బుద్ధిరకృతాత్మా చ బాలిశః	
ఇత్యుక్త్వాఽథ వినిష్క్రమ్య దదర్శ మునిపుంగవః	50
మహిషం పర్వతాకారం గతాసుం పతితం భువి	
స తు విజ్ఞాయ తపసా వానరేణ కృతం హి తత్	51
ఉత్సర్జ మహాశాపం క్షేప్తారం వాలినం ప్రతి	
ఇహ తేనాఽప్రవేష్టవ్యం ప్రవిష్టస్య వధో భవేత్	52
వనం మత్సంశ్రయం యేన దూషితం రుధిర స్రవైః	
సంభగ్నాః పాదపా శ్చేమే క్షిపతేహాసురీమ్ తనుం	53
సమంతా ద్యోజనం పూర్ణమాశ్రమం మామకం యది	
ఆగమిష్యతి దుర్బుద్ధి ర్వ్యక్తం స న భవిష్యతి	54
యే చాపి సచివా స్తస్య సంశ్రితా మామకం వనం	
న చ తై రిహ వస్తవ్యం శృత్వా యాన్తు యథాసుఖం	55
యది తేఽపీహ తిష్ఠంతి శపిష్యే తానఽపి ధృవం	
వనేఽస్మిన్ మామకేఽత్యర్థం పుత్రవత్ పరిపాలితే	56
పత్రాఽంకుర వినాశాయ ఫలమూలాభవాయ చ	
దివసశ్చాఽస్య మర్యాదా యం ద్రష్టా శ్వోఽస్మి వానరం	57
బహువర్ష సహస్రాణి స వై శైలో భవిష్యతి	
తత స్తే వానారాః శృత్వా గిరం ముని సమీరితాం	58
నిశ్చక్రము ర్వనాత్ తస్మాన్ దృష్ట్వా వాలిరబ్రవీత్	
కిం భవంతః సమస్తాశ్చ మతంగ వనవాసినః	59

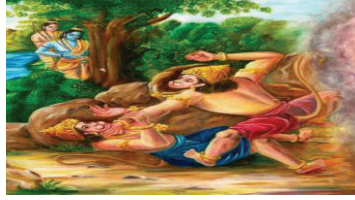
మత్ సమీపమనుప్రాప్తా అపి స్వస్తి వనౌకసాం	
తత స్తే కారణం సర్వం తథా శాపం చ వాలినః	60
శశంసు ర్వానరాః సర్వే వాలినే హేమమాలినే	
ఏత చ్చుత్వా తదా వాలీ వచనం వానరేరితం	61
స మహర్షిం తమాసాద్య యాచతే స్మ కృతాంజలిః	
మహర్షి స్తమనాదృత్య ప్రవివేశాశ్రమం తదా	62
శాప ధారణ భీతస్తు వాలీ విహ్వలతాం గతః	
తతః శాప భయాద్భీతః ఋశ్యమూకం మహాగిరిమ్	63
ప్రవేష్టుం నేచ్ఛతి హరిర్దష్టుం వాపి నరేశ్వర	
తస్యాఽప్రవేశం జ్ఞాత్వాఽహమిదం రామ మహావనమ్	64
విచరామి సహమాత్యో విషాదేన వివర్జితః	
ఏషోఽస్థినిచయ స్తస్య దున్దుభేః సంప్రకాశతే	65
వీర్యోత్సేకాన్నిరస్తస్య గిరికూటోపమో మహాన్	
ఇమే చ విపులాః సాలాః సప్త శాఖావలమ్బినః	66
యత్రైకం ఘటతే వాలీ నిష్పత్రయితు మోజసా	
ఏతదస్యాఽసమం వీర్యం మయా రామ ప్రకీర్తితమ్	67
కథం తం వాలినం హస్తుం సమరే శక్యసే నృప	
తథా బృవాణం సుగ్రీవం ప్రహసంల్లక్ష్మణోఽబ్రవీత్.	68
కస్మిన్ కర్మణి నిర్భుతే శ్రద్ధధ్యా వాలినో వధం	
తమువాచ సుగ్రీవః సప్త సాలానిమాన్ పురా	69
ఏవమేకైకశో వాలీ వివ్యాధాఽథ స చాసకృత్	
రామో విదారయేదేషాం బాణే నైకేన చేద్ధృమం	70
వాలినం నిహతం మన్యే దృష్ట్వా రామస్య విక్రమం	
హతస్య మహిషస్యాఽస్థి పాదేనైకేన లక్ష్మణ	71
ఉద్యమ్యాఽథ ప్రక్షిపే చేత్తరసా ద్వే ధనుశ్శతే	
ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవో రామం రక్తాంత లోచనం	72
ధ్యాత్వా ముహూర్తం కాకున్ధం పునరేవ వచోఽబ్రవీత్	

శూరశ్చ శూరఘాతీ చ ప్రఖ్యాత బలపౌరుషః	73
బలవాన్ వానరో వాలీ సంయుగే ష్వపరాజితః	
దృశ్యంతే చాస్య కర్మాణి దుష్కరాణి సురైరపి	74
యాని సంచింత్య భీతోఽహం ఋష్యమూకం సమాశ్రితః	
తమఽజయ్య మధ్యష్యం చ వానరేంద్ర మమర్షణం	75
విచింతయ న్న ముంచామి ఋష్యమూక మహం త్విమం	
ఉద్విగ్నః శంకితశ్చాపి విచరామి మహావనే	76
అనురక్తైః సహమాత్త్యై ర్షనుమత్ ప్రముఖైర్వరైః	
ఉపలబ్ధం చ మే శ్లాఘ్యం సన్నిత్రం మిత్రవత్సల	78
త్వామహం పురుషవ్యాఘ్రు హిమవంత మివాశ్రితః	
కిం తు తస్య బలజ్ఞోఽహం దుర్భ్రాతు ర్బలశాలినః	78
అప్రత్యక్షంతు మే వీర్యం సమరే తవ రాఘవ	
న ఖల్వహం త్వాం తులయే నావమన్యే న భీషయే	79
కర్మభి స్తస్య భీమైస్తు కాతర్యం జనితం మమ	
కామం రాఘవ తే వాణీ ప్రమాణం దైర్యమాకృతిః	80
సూచయంతి పరం తేజో భస్మచ్ఛన్నమివాఽనలం	
తస్య తద్వచనం శృత్వా సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	81
స్మితపూర్వమఽథో రామః ప్రత్యువాచ హరిం ప్రభుః	
యది న ప్రత్యయోఽస్మాసు విక్రమే తవ వానర	82
ప్రత్యయం సమరే శ్లాఘ్య మహ ముత్పాదయామి తే	
ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవం సాన్త్వం లక్ష్మణ పూర్వజః	83
రాఘవో దున్దుభేః కాయం పాదాంగుష్ఠిన లీలయా	
తోలయిత్వా మహాబాహు శ్చిక్షేప దశయోజనమ్	84
అసురస్య తనుం శుష్కం పాదాంగుష్ఠిన వీర్యవాన్	
క్షిప్తం దృష్ట్వా తతః కాయం సుగ్రీవః పునరబ్రవీత్	85
లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామం తపన్త మివ భాస్కరం	
హరీణామగ్రతో వీర మిదం వచన మబ్రవీత్	86

ఆర్థః సమాంసః ప్రత్యగ్రః క్షిప్తః కాయః పురా సఖే లఘుః సంప్రతి నిర్మాంస స్తుణభూతశ్చ రాఘవ	87
పరిశ్రాన్తేన మత్తేన బ్రాత్రా మే వాలీనా తదా క్షిప్తమేవం ప్రహర్షేణ భవతా రఘునందన	88
నాఽత్ర శక్యం బలం జ్ఞాతుం తవ వా తస్య వాఽధికమ్ ఆర్థం శుష్కమితి హ్యేతత్ సుమహా ద్రాఘవాన్తరం	89
స ఏవ సంశయ స్తాత తవ తస్య చ యద్భలే సాలమేకం తు నిర్భిన్ద్యా భవే ద్వ్యక్తి ర్బలాబలే	90
కృత్యేదం కార్ముకం సజ్యం హస్తీహస్తమివాతతం ఆకర్ణపూర్ణ మాయమ్య విస్సుజస్వ మహాశరం	91
ఇమం హి సాలం ప్రహిత స్వయా శరో న సంశయోఽత్రాస్తి విదారయిష్యతి అలం విమర్శేన మమ ప్రీయం ధృవం	
కురుష్య రాజాత్మజ శాపితో మయా యథా హి తేజఃసు వరః సదా రవిః	92
యథా హి శైలో హిమవాన్ మహాద్రిషు యథా చతుష్పాత్సు చ కేసరీ వరః తదా నరాణామఽసి విక్రమే వరః	93
<u>ద్వాదశ స్కంధః - సుగ్రీవ ప్రత్యయదానం</u>	
ఏతచ్ఛ వచనం శృత్వా సుగ్రీవేణ సుభాషితం ప్రత్యయార్థం మహాతేజా రామో జగ్రాహ కార్ముకమ్	1
స గృహీత్వా ధనుర్హోరం శరమేకం చ మానదః సాల ముద్దిశ్య చిక్షేప జ్యస్వనైః పూరయన్ దిశః	2
స విస్సుష్టో బలవతా బాణః స్వర్ణపరిష్కృతః భిత్త్వా సాలాన్ గిరిప్రస్థం సప్త భూమిం వివేశ హ	3
ప్రవిష్టశ్చ ముహూర్తేన ధరాం భిత్త్వా మహాజవః నిష్పృత్య చ పునస్తూర్ణం స్వతూణీం పునరావిశత్	4

తాన్ దృష్ట్యా సప్త నిర్భిన్నాన్ సాలాన్ వానరపుంగవః	
రామస్య శరవేగేన విస్మయం పరమం గతః	5
స మూర్ధ్నా న్యపతద్భూమౌ ప్రలమ్పిక్వత భూషణః	
సుగ్రీవః పరమ ప్రీతో రాఘవాయ కృతాంజలిః	6
ఇదం చోవాచ ధర్మజ్ఞం కర్మణా తేన హర్షితః	
రామం సర్వాస్త్ర విదుషాం శ్రేష్ఠం శూరమవస్థితమ్	7
సేన్త్రానపి సురాన్ సర్వాం స్త్వం బాణైః పురుషర్షభ	
సమర్థః సమరే హన్తుం కిం పునర్వాళినం ప్రభో	8
యేన సప్త మహాసాలా గిరిర్భూమిశ్చ దారితాః	
బాణేనైకేన కాకుత్స్థస్థాతా తే కో రణాగ్రతః	9
అద్య మే విగతః శోకః ప్రీతిర౭ద్య పరా మమ	
సుహృదం త్వాం సమాసాద్య మహేన్ద్ర వరుణోపమమ్	10
త మ౭ద్యైవ ప్రియార్థం మే వైరిణం భ్రాతృ రూపిణమ్	
వాలినం జహి కాకుత్స్థ మయా బద్ధో౭యమంజలిః	11
తతో రామః పరిష్పజ్య సుగ్రీవం ప్రీయ దర్శనమ్	
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణానుమతం వచః	12
అస్మా ధ్గచ్ఛేమ కిష్కిన్దాం క్షిప్రం గచ్ఛ త్వమ౭గ్రతః	
గత్వా చాహ్వాయ సుగ్రీవ వాలినం భ్రాతృ గన్ధినమ్	13
సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కిన్దాం వాలినః పురీమ్	
వృక్షై రాత్మాన మావృత్య వ్యతిష్ఠన్ గహనే వనే	14
సుగ్రీవో వ్యనద ధ్వోరం వాలినోహ్వన కారణాత్	
గాఢం పరిహితో వేగా న్నాదై ర్భిన్న నివామ్బరమ్	15
తం శృత్వా నినదం భ్రాతుః కృద్ధో వాలీ మహాబలః	
నిష్పపాత సుసంరట్టో భాస్కరో౭స్త తటాదివ	16
తతః సుతుములం యుద్ధం వాలి సుగ్రీవయో రభూత్	
గగనే గ్రహయో ర్హ్వోరం బుధా౭౦గారకయో రివ	17
తలై ర౭శనికల్పైశ్చ వజ్రకల్పైశ్చ ముష్టిభిః	

జప్పుతు: సమరేఽన్యోన్యం బ్రాతరౌ క్రోధమూర్చితౌ	18
తతో రామో ధనుష్పాణి స్తావుభౌ సముదీక్ష్య తు	
అన్యోన్య సదృశౌ వీరా వుభౌ దేవావివాఽశ్వినౌ	19
యన్నాఽవగచ్ఛత్ సుగ్రీవం వాలినం వాపి రాఘవః	
తతో న కృతవాన్ బుద్ధిం మోక్షు మఽన్తకరం శరమ్	20
ఏతస్మిన్నన్తరే భగ్నుః సుగ్రీవ స్తేన వాలినా	
అపశ్యన్ రాఘవం నాథమ్ ఋశ్యమూకం ప్రదుద్భవే	21

క్లాన్తో రుధిర సిక్తాంగః ప్రహరై ర్జర్జరీ కృతః	
వాలినాఽభిదృతః క్రోధాత్ ప్రవివేశ మహావనమ్	22
తం ప్రవిష్టం వనం దృష్ట్వా వాలీ శాప భయార్దితః	
ముక్తోహ్యసి త్వమిత్సుక్త్వా సంనివృత్తో మహాదృతిః	23
రాఘవోఽపి సహబ్రాత్రా సహచైవ హనూమతా	
తదేవ వన మాగచ్ఛత్ సుగ్రీవో యత్ర వానరః	24
తం సమీక్ష్యాగతం రామం సుగ్రీవః సహలక్ష్మణమ్	
స్త్రీమాన్ దీన మువాచేదం వసుధా మవలోకయన్	25
ఆహ్వాయస్వేతి మాముక్త్వా దర్శయిత్వా చ విక్రమమ్	
వైరిణా ఘాతయిత్వా చ కిమిదానీం త్వయా కృతమ్	26
తామేవ వేళాం వక్తవ్యం త్వయా రాఘవ తత్త్వతః	
వాలినం న నిహన్మీతి తతో నాఽహమితో వ్రజే	27
తస్య చైవం బృవాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
కరుణం దీనయా వాచా రాఘవః పునరబ్రవీత్	28
సుగ్రీవ శ్శాయతాం తాత క్రోధశ్చ వ్యపనీయతామ్	
కారణం యేన బాణోఽయం న మయా స విసర్జితః	29
అలంకారేణ వేషేణ ప్రమాణేన గతేన చ	

త్వం చ సుగ్రీవ వాలీ చ సదృశౌ స్థః పరస్పరమ్	30
స్వరేణ వర్చసా చైవ ప్రేక్షితేన చ వానర	
విక్రమేణ చ వాక్యైశ్చ వ్యక్తిం వాం నోపలక్షయే	31
తతోఽహం రూపసాదృశ్యాన్ మోహితో వానరోత్తమ	
నేత్స్వజామి మహావేగం శరం శత్య నిబర్హణమ్	32
జీవితాంతకరం ఘోరం సాదృశ్యాత్ తు విశంకితః	
మూలఘాతో న నౌ స్యాద్ధి ద్వయోరపి కృతో మయా	33
త్వయి వీరే విపన్నే హి అజ్ఞానా ల్లాఘవాన్ మయా	
మౌఢ్యం చ మమ బాల్యం చ ఖ్యాపితం స్యా ద్ధరీశ్వర	34
దత్తాఽభయ వధోనామ పాతకం మహదుచ్యతే	
అహం చ లక్ష్మణశ్చైవ సీతా చ వరవర్జినీ	35
త్వదదీనా వయం సర్వే వనేఽస్మిన్ శరణం భవాన్	
తస్మా ద్యుద్ధస్వ భూయ స్త్వం మా మాశంకీశ్చ వానర	36
అస్మిన్మూహూర్తే సుగ్రీవ పశ్య వాలిన మాహవే	
నిరస్త మిషుణైకేన వేష్టమానం మహీతలే	37
అభిజ్ఞానం కురుష్వ త్వమాత్మనో వానరేశ్వర	
యేన త్వామభిజానీయాం ద్వన్ద్వయుద్ధ ముపాగతమ్	38
గజపుష్పీమిమాం ఘుల్లా ముత్పాట్య శుభలక్షణామ్	
కురు లక్ష్మణ కణ్ఠేఽస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	39
తతో గిరితటి జాతా ముత్పాట్య కుసుమాకులామ్	
లక్ష్మణో గజపుష్పీం తాం తస్య కణ్ఠే వ్యసర్జయత్	40
స తయా శుశుభే శ్రీమాం ల్లతయా కణ్ఠసక్తయా	
మాలయేవ బలాకానాం ససంధ్య ఇవ తోయదః	41
విబ్రాజమానో వపుషా రామవాక్య సమాహితః	
జగామ సహ రామేణ కిష్కిన్దాం వాలి పాలితామ్	42

త్రయోదశ స్కంధః - సప్తజనాశ్రమ ప్రణామః

ఋశ్యమూకాత్ స ధర్మాత్మా కిష్కిన్దాం లక్ష్మణాగ్రజః

జగామ సహసుగ్రీవో వాలివిక్రమ పాలితామ్	1
సముద్యమ్య మహద్దాపం రామః కాంచనభూషితమ్	
శరాంశ్చాదిత్య సంకాశాన్ గృహీత్వా రణ సాధకాన్	2
అగ్రతస్తు యయౌ తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః	
సుగ్రీవః సంహత గ్రీవో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః	3
పృష్ఠతో హనుమాన్ వీరో నలో నీలశ్చ వానరః	
తారశ్చైవ మహాతేజా హరియూధప యూధపః	4
తే వీక్షమాణా వృక్షాంశ్చ పుష్పభారావలమ్బినః	
ప్రసన్నామ్బు వహశ్చైవ సరితః సాగరంగమాః	5
కన్దరాణి చ శైలాంశ్చ నిర్దరాణి గుహా స్తథా	
శిఖరాణి చ ముఖ్యాని దరీశ్చ ప్రియ దర్శనాః	6
వైడూర్య విమలై స్తోయైః పద్మైశ్చాకోశ కుట్మలైః	
శోభితాన్ సజలాన్ మార్గే తటాకాంశ్చ వ్యలోకయన్	7
కారణైః సారసై ర్థంసై ర్వస్తులై ర్జలకుక్కుటైః	
చక్రవాకై స్తథా చాన్యైః శకునైరుపనాదితాన్	8
మృదు శష్పాంకురాహారాన్ నిర్భయాన్ వనగోచరాన్	
చరతః సర్వతోఽపశ్యన్ స్థలీషు హరిణాన్ స్థితాన్	9
తటాక వైరిణశ్చాపి శుక్లదన్త విభూషితాన్	
ఘోరా నేక చరాన్ వన్యాన్ ద్విరదాన్ కూలఘాతినః	10
మత్తాన్ గిరితటోత్పృష్టాన్ జంగమా నివ పర్వతాన్	
వారణాన్ వారిదప్రఖ్యాన్ మహీ రేణు సముక్షితాన్	11
వనే వనచరాం శ్చాన్యాన్ ఖే చరాంశ్చ విహంగమాన్	
పశ్యన్త స్త్వరితా జగ్ముః సుగ్రీవ వశవర్తినః	12
తేషాం తు గచ్ఛతాం తత్ర త్వరితం రఘునన్దనః	
దృమషణ్ణం వనం దృష్ట్వా రామః సుగ్రీవ మబ్రవీత్	13
ఏష మేషు ఇవాకాశే వృక్షషణ్ణః ప్రకాశతే	
మేషు సంఘాత విపులః పర్యన్త కదళీ వృతః	14

కిమేత జ్ఞాతుమిచ్చామి సఖే కౌతూహలం హి మే కౌతూహలాఽపనయనం కర్తు మిచ్చామ్యహం త్వయా	15
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః గచ్ఛన్నేవాచచక్షేఽథ సుగ్రీవ స్తన్ మహాద్వనమ్	16
ఏత ద్రాఘవ విస్తీర్ణ మాశ్రమం శ్రమ నాశనమ్ ఉద్యానవన సంపన్నం స్వాదు మూల ఫలోదకమ్	17
అత్ర సప్తజనా నామ మునయః సంశిత వ్రతాః సప్తైవాఽఽసన్నధఃశ్శీర్షా నియతం జల శాయినః	18
సప్త రాత్ర కృతాహారా వాయునా వన వాసినః దివం వర్షశతై ర్యాతాః సప్తభిః సకలే వరాః	19
తేషామేవం ప్రభావేన దృమ ప్రాకార సంవృతమ్ ఆశ్రమం సుదురాధర్ష మపి సేన్తైః సురాఽసురైః	20
పక్షిణో వర్జయన్త్యేతత్ తథాఽన్యే వనచారిణః విశన్తి మోహద్యోఽప్యత్ర నివర్తన్తే న తే పునః	21
విభూషణ రవాశ్చాఽత్ర శ్రూయన్తే సకలాక్షరాః తూర్యగీత స్వనా శ్చాత్ర గన్ధో దివ్యశ్చ రాఘవ	22
త్రేతాగ్నయోఽపి దీప్యన్తే ధూమో హ్యేష ప్రదృశ్యతే వేష్టయన్నివ వృక్షాగ్రాన్ కపోతాంగారుణో ఘనః	23
ఏతే వృక్షాః ప్రకాశన్తే ధూమ సంసక్త మస్తకాః మేఘజాల ప్రతిచ్ఛన్నా వైడూర్య గిరయో యథా	24
కురు ప్రణామం ధర్మాత్మం స్త్రాన్ సముద్దిశ్య రాఘవ లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా ప్రయతః సంయతాంజలిః	25
ప్రణమన్తి హి యే తేషామ్ మునీనాం భావితాత్మనామ్ న తేషామఽశుభం కించిచ్ఛరీరే రామ దృశ్యతే	26
తతో రామః సహబ్రాత్రా లక్ష్మణేన కృతాంజలిః సముద్దిశ్య మహాత్మాన స్త్రా నృషీనభ్యవాదయత్	27
అభివాద్య తు ధర్మాత్మా రామో బ్రాత్రా చ లక్ష్మణః	

సుగ్రీవో వానరాశ్చైవ జగ్ముః సంహృష్ట మానసాః	28
తే గత్వా దూరమధ్వానం తస్మాత్ సప్తజనాశ్రమాత్	
దద్యశు స్తాం దురాధర్షాం కిష్కిన్ధాం వాలిపాలితామ్	29
తతస్సు రామానుజ రామ వానరాః	
ప్రగృహ్య శస్త్రాణ్యదితార్క తేజసా	
పురీం సురేశాత్మజ వీర్యపాలితాం	
వధాయ శత్రోః పునరాగతాః సహ	30
చతుర్దశ స్కంధః - సుగ్రీవ గర్జనం	
సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కిన్ధాం వాలిపాలితామ్	
వృక్షై రాత్మాన మావృత్య వ్యతిష్ఠన్ గహనే వనే	1
విచార్య సర్వతో దృష్టిం కాననే కానన ప్రియః	
సుగ్రీవో విపులగ్రీవః క్రోధ మాహారయ ద్భృశమ్	2
తతః స నినదం ఘోరం కృత్వా యుద్ధాయ చాహ్వాయత్	
పరివారైః పరివృతో నాదై ర్భిన్న న్నివామ్బరమ్	3
గర్జన్నివ మహామేఘో వాయువేగ పురస్సరః	
అథ బాలాఽర్క సదృశో దృష్ట సింహగతి స్తదా	4
దృష్ట్వా రామం క్రియాదక్షం సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్	
హరి వాగురయా వ్యాప్తం తప్త కాంచన తోరణామ్	5
ప్రాప్తాః స్త ధ్వజ యస్తాఽఽఽ కిష్కిన్ధాం వాలినః పురీమ్	
ప్రతిజ్ఞా యా త్వయా వీర కృతా వాలివధే పురా	6
సఫలాం తాం కురు క్షిప్తం లతాం కాల ఇవాగతః	
ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా సుగ్రీవేణ స రాఘవః	7
తమఽఽథోవాచ సుగ్రీవం వచనం శత్రు సూదనః	
కృతాభిజ్ఞాన చిహ్నా స్త్వమఽనయా గజసాహ్వాయా	8
లక్ష్మణేన సముత్పాత్య యైషా కంఠే కృతా తవ	
శోభసే హ్యధికం వీర లతయా కంఠ సక్తయా	9
విపరీత ఇవాకాశే సూర్యో నక్షత్ర మాలయా	

అద్య వాలీ సముత్తం తే భయం వైరం చ వానర	10
ఏకేనాఽహం ప్రమోక్ష్యామి బాణమోక్షేణ సంయుగే	
మమ దర్శయ సుగ్రీవ వైరిణం బ్రాత్య రూపిణమ్	11
అద్య వాలీ వినిహతో వన పాంసుషు వేష్టతే	
యది దృష్టిపథం ప్రాప్తో జీవన్ స వినివర్తతే	12
తతో దోషేణ మా గచ్ఛేత్ సద్యో గర్హేచ్ఛ మాం భవాన్	
ప్రత్యక్షం సప్త తే సాలా మయా బాణేన దారితాః	13
తేనాఽవేహి బలేనాఽద్య వాలీనం నిహతం మయా	
అన్యతం నోక్తపూర్వం మే వీర కృచ్ఛేఽపి తిష్ఠతా	14
ధర్మలోభ పరీతేన న చ వక్ష్యే కథంచన	
సఫలాం చ కరిష్యామి ప్రతిజ్ఞాం జహి సంభ్రమమ్	15
ప్రసూతం కలమం క్షేత్రే వర్షేణేవ శతక్రతుః	
తదాహ్వాన నిమిత్తం త్వం వాలీనో హేమమాలినః	16
సుగ్రీవ కురు తం శబ్దం నిష్పతే ద్యేన వానరః	
జితకాశీ బలశ్లాఘీ త్వయా చాధర్షితః పురా	18
నిష్పతిష్య త్యసంగేన వాలీ స ప్రియ సంయుగః	
రిపూణాం ధర్షణం శూరా మర్షయన్తి న సంయుగే	19
జానన్తస్తు స్వకం వీర్యం స్త్రీ సమక్షం విశేషతః	
స తు రామ వచః శృత్వా సుగ్రీవో హేమ పింగళః	20
ననర్థ క్రూరనాదేన వినిర్భిన్న నివామ్బరమ్	
తస్య శబ్దేన విత్రస్తా గావో యాన్తి హత ప్రభాః	21
రాజదోష పరామృష్టాః కులస్త్రీయ ఇవాకులాః	
ద్రవన్తి చ మృగాః శేష్రుం భగ్నా ఇవ రణే హయాః	22
పతన్తి చ ఖగా భూమౌ క్షీణపుణ్యా ఇవ గ్రహాః	
తతః స జీమూతగణ ప్రణాదో	
నాదం హ్యముంచతీ త్వరయా ప్రతీతః	
సూర్యాత్మజః శౌర్య వివృద్ధ తేజాః	

సరిత్పతిర్వానిల చంచలోర్మి:	23
<u>పంచదశ స్వర్గః - తారాహితోక్తిః</u>	
అథ తస్య నినాదం తం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః శుశ్రావాన్తఃపురగతో వాలీ బ్రాతురమర్షణః	1
శృత్వా తు తస్య నినదం సర్వభూత ప్రకమ్పనమ్ మద శ్చైక పదే నష్టః క్రోధశ్చాపతితో మహాన్	2
స తు రోష పరీతాంగో వాలీ సంధ్యాతప ప్రభః ఉపరక్త ఇవాదిత్యః సద్యో నిష్ప్రభతాం గతః	3
వాలీ దంష్ట్రా కరాళస్తు క్రోధా ద్దీప్తాగ్నిలోచనః భా త్యుత్పతిత పద్మాభః సమృణాళ ఇవ హ్రాదః	4
శబ్దం దుర్మర్షణం శృత్వా నిష్పపాత తతో హరిః వేగేన చరణన్యాసై ర్దారయన్నివ మేదిసీమ్	5
తం తు తారా పరిష్వజ్య స్నేహా ద్ధర్మిత సౌహృదా త్రస్తా ప్రోవాచ సంబ్రాన్తా హితోదర్క మిదం వచః	6
సాధు క్రోధ మిమం వీర నదీవేగ మివాగతమ్ శయనా దుత్థితః కాల్యం త్యజ భుక్తామివ స్రజమ్	7
కాల్య మేతేన సంగ్రామం కరిష్యసి హరీశ్వర వీర తే శత్రుబాహుళ్యం ఫల్గుతా వా న విద్యతే	8
సహసా తవ నిష్క్రామో మమ తావ న్న రోచతే శ్రూయతాం చాభిధాస్యామి యన్నిమిత్తం నివార్యసే	9
పూర్వమాపతితః క్రోధాత్ స త్వా మాహ్వాయతే యుధి నిష్పత్య చ నిరస్త స్తే హన్యమానో దిశో గతః	10
త్వయా తస్య నిరస్తస్య పీడితస్య విశేషతః ఇహైత్య పునరాహ్వానం శంకాం జనయతీవ మే	11
దర్పశ్చ వ్యవసాయశ్చ యాద్యశ స్తస్య నర్దతః నినాదస్య చ సంరమ్భా నైత దల్పం హి కారణమ్	12
నాఽసహాయ మహం మన్యే సుగ్రీవం త మిహాగతమ్	

అవష్టబ్ధ సహాయ శ్చయమాశ్చిత్యైష గర్జతి	13
ప్రకృత్యా నిపుణశ్చైవ బుద్ధిమాంశ్చైవ వానరః	
అపరీక్షిత వీర్యేణ సుగ్రీవః సహ నైష్యతి	14
పూర్వ మేవ మయా వీర శ్చతం కథయతో వచః	
అంగదస్య కుమారస్య వక్ష్యామ్యుద్య హితం వచః	15
అంగదస్తు కుమారోఽయం వనాంత ముపనిర్గతః	
ప్రవృత్తి స్తేన కథితా చారైరాపై ర్నివేదితా	16
అయోధ్యాధిపతేః పుత్రౌ శూరౌ సమర దుర్జయౌ	
ఇక్ష్యాకూణాం కులే జాతౌ ప్రథితౌ రామ లక్ష్మణౌ	17
సుగ్రీవ ప్రీయ కామార్థం ప్రాప్తౌ తత్ర దురాసదౌ	
తవ భ్రాతు ర్ధి విఖ్యాతః సహాయౌ రణకర్మశః	18
రామః పరబలామర్దీ యుగాంతాగ్ని రివోత్థితః	
నివాస వృక్షః సాధూనా మాపన్నానాం పరా గతిః	19
ఆర్తానాం సంశ్రయశ్చైవ యశసశ్చైక భాజనమ్	
జ్ఞానవిజ్ఞాన సంపన్నో నిదేశీ నిరతః పితుః	20
ధాతునా మివ శైలేన్ద్రో గుణానా మాకరో మహాన్	
తత్ క్షమో న విరోధ స్తే సహ తేన మహాత్మనా	21
దుర్జయే నాప్రమేయేణ రామేణ రణకర్మసు	
శూర వక్ష్యామి తే కించి న్న చేచ్ఛామ్య భ్యసూయితుమ్	22
శ్రూయతాం క్రియతాం చైవ తవ వక్ష్యామి యద్ధితమ్	
యౌవరాజ్యేన సుగ్రీవం తూర్ణం సాధ్వఽభిషేచయ	23
విగ్రహం మా కృథా వీర భ్రాత్రా రాజన్ బలీయసా	
అహం హి తే క్షమం మన్యే తేన రామేణ సౌహృదమ్	24
సుగ్రీవేణ చ సంప్రీతిం వైర ముత్స్రుజ్య దూరతః	
లాలనీయౌ హి తే భ్రాతా యవీయా నేష వానరః	25
తత్ర వా సన్నిహస్థో వా సర్వథా బన్ధురేవ తే	
న హి తేన సమం బంధుం భువి పశ్యామి కంచన	26

దాన మానాది సత్కారైః కురుష్య ప్రత్యనంతరం	
వైరమేతత్ సముత్సుజ్య తవ పార్శ్వే స తిష్ఠతు	27
సుగ్రీవో విపులగ్రీవ స్తవ బంధుః సదా మతః	
బ్రాతుః సౌహృద మాలంబ్య నాఽన్యగతి రిహఽస్తి తే	28
యది తే మత్ప్రియం కార్యం యది చావైషి మాం హితాం	
యాచ్యమానః ప్రయత్నేన సాధు వాక్యం కురుష్య మే	29
ప్రసీద పథ్యం శృణు జల్పితం హి మే	
న రోష మేవానువిధాతు మర్హసి	
క్షమో హి తే కోసల రాజసూనునా	
న విగ్రహః శక్త సమాన తేజసా	30
తదా హి తారా హిత మేవ వాక్యం	
తం వాలినం పథ్య మిదం బభాషే	
న రోచతే తద్వచనం హి తస్య	
కాలాభిపన్నస్య వినాశకాలే	31
<u>షోడశ స్కంధః - వాలీ సహారః</u>	
తా మేవం బృవతీం తారాం తారాధిప నిభాననామ్	
వాలీ నిర్భర్త్యయామాస వచనం చేద మబ్రవీత్	1
గర్జతోఽస్య చ సంరమ్భం బ్రాతుః శత్రో ర్విశేషతః	
మర్షయిష్యా మ్యహం కేన కారణేన వరాననే	2
అధర్షితానాం శూరాణాం సమరేష్వనివర్తినామ్	
ధర్షణామర్షణం భీరు మరణా దతిరిచ్యతే	3
సోఢుం న చ సమర్థోఽహం యుద్ధ కామస్య సంయుగే	
సుగ్రీవస్య చ సంరమ్భం హీనగ్రీవస్య గర్జతః	4
న చ కార్యో విషాద స్తే రాఘవం ప్రతి మత్కృతే	
ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ కథం పాపం కరిష్యతి	5
నివర్తస్వ సహస్త్రిభిః కథం భూయోఽనుగచ్ఛసి	
సౌహృదం దర్శితం తారే మయి భక్తిః కృతా త్వయా	6

ప్రతియోత్సాహం గత్వా సుగ్రీవం జహి సంభ్రమమ్ దర్పమఽస్య వినేష్యామి న చ ప్రాణై ర్విమోక్ష్యతే	7
అహం హ్యజి స్థితస్యాఽస్య కరిష్యామి యథేప్పితం వృక్షై ర్ముష్టి ప్రహరైశ్చ పీడితః ప్రతియాస్యతి	8
న మే గర్విత మాయస్తం సహిష్యతి దురాత్మవాన్ కృతం తారే సహాయ త్వం సౌహృదం దర్శితం మయి	9
శాపితాసి మమ ప్రాణై ర్నివర్తస్య జనేన చ అహం జిత్యా నివర్తిష్యే తమఽహం బ్రాతరం రణే	10
తం తు తారా పరిష్కజ్య వాలినం ప్రియ వాదినీ చకార రుదతీ మన్దం దక్షిణా సా ప్రదక్షిణమ్	11
తతః స్వస్త్వయనం కృత్వా మన్త్రవ ద్విజయైషిణీ అన్తఃపురం సహ స్త్రీభిః ప్రవిష్టా శోక మోహితా	12
ప్రవిష్టాయాం తు తారాయాం సహ స్త్రీభిః స్వమాలయమ్ నగరాన్నిర్యయౌ కృద్ధో మహాసర్ప ఇవ శ్వసన్	13
స నిష్పత్య మహాతేజా వాలీ పరమ రోషణః సర్వత శ్చార్చయన్ దృష్టిం శత్రు దర్శన కాంక్షయా	14
స దదర్శ తతః శ్రీమాన్ సుగ్రీవం హేమ పింగళమ్ సుసంవీత మవప్లబ్ధం దీప్యమాన మివానలమ్	15
స తం దృష్ట్వా మహావీర్యం సుగ్రీవం పర్యవస్థితమ్ గాఢం పరిదధే వానో వాలీ పరమ రోషణః	16

స వాలీ గాఢ సంవీతో ముష్టి ముద్యమ్య వీర్యవాన్ సుగ్రీవ మేవాఽభిముఖో యయౌ యోద్ధుం కృతక్షణః	17
---	----

శిష్ట ముష్టిం సముద్యమ్య సంరబ్ధతరమాగతః	
సుగ్రీవోఽపి తముద్దిశ్య వాలినం హేమ మాలినమ్	18
తం వాలీ క్రోధ తామ్రాక్షః సుగ్రీవం రణ పణ్డితమ్	
ఆపతన్తం మహావేగ మిదం వచన మబ్రవీత్	19
ఏష ముష్టి ర్మయా బద్ధో గాఢః సన్నిహితాంగుళిః	
మయా వేగ విముక్త స్తే ప్రాణా నాదాయ యాస్యతి	20
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః కృద్ధో వాలిన మబ్రవీత్	
తవై చైవ హరన్ ప్రాణాన్ ముష్టిః పతతు మూర్ధని	21
తాడిత స్తేన సంకృద్ధ స్త మఽభిక్రమ్య వేగితః	
అభవ చ్ఛోణితోద్ధారీ సోత్పీడ ఇవ పర్వతః	22
సుగ్రీవేణ తు నిశ్శంకం సాల ముత్పాట్య తేజసా	
గాత్రే ష్యభిహతో వాలీ వజ్రేణేవ మహాగిరిః	23
స తు వాలీ ప్రచలితః సాల తాడన విహ్వలః	
గురుభార సమాక్రాంతా నౌః ససార్ధేవ సాగరే	24
తౌ భీమబల విక్రాంతౌ సుపర్ణ సమ వేగినౌ	
ప్రవృద్ధౌ ఘోర వపుషౌ చన్ద్ర సూర్యావివామ్బురే	25
పరస్పర మఽమితఘ్నౌ చిద్రాన్వేషణ తత్సౌ	
తతోఽవర్ధత వాలీ తు బలవీర్య సమన్వితః	26
సూర్య పుత్రో మహావీర్యః సుగ్రీవః పరిహీయతే	
వాలినా భగ్న దర్పస్తు సుగ్రీవో మన్ద విక్రమః	27
వాలినం ప్రతి సామర్థ్యో దర్పయామాస రాఘవమ్	
వృక్షైః సశాఖైః సశిఖరై ర్వజ్రకోటి నిభైర్నఖైః	28
ముష్టిభి ర్దానుభిః పద్భి ర్బాహుభిశ్చ పునః పునః	
తయోర్యుద్ధ మభూద్ధోరం వృత్ర వాసవాయో రివ	29
తౌ శోణితాక్తౌ యుద్ధ్యేతాం వానరౌ వనచారిణౌ	
మేఘావివ మహాశబ్దై స్తర్జయానౌ పరస్పరం	30
హీయమాన మఽథాపశ్యత్ సుగ్రీవం వానరేశ్వరం	

వీక్షమాణం దిశశ్చైవ రాఘవం చ ముహుర్ముహుః	31
తతో రామో మహాతేజా ఆర్తం దృష్ట్వా హరీశ్వరం	
శరం చ వీక్షతే వీరో వాలినో వధ కారణాత్	32
తతో ధనుషి సంధాయ శరమాశీవిషోపమమ్	
పూరయామాస తచ్ఛాపం కాలచక్ర మివాన్తకః	33
తస్య జ్యోతల ఘోషేణ త్రస్తాః పత్రరథేశ్వరాః	
ప్రదుద్యవు ర్మృగాశ్చైవ యుగాంత ఇవ మోహితాః	34
ముక్తస్తు వజ్రనిర్దోషః ప్రదీప్తాఽశని సన్నిభః	
రాఘవేణ మహాబాణో వాలీ వక్షసి పాతితః	35
తత స్తేన మహాతేజా వీర్యోత్సక్తః కపీశ్వరః	
వేగేనాభిహతో వాలీ నిపపాత మహీతలే	36
ఇంద్రధ్వజ ఇవోద్ధూతః పార్థమాస్యాం మహీతలే	
ఆశ్వయు కృమయే మాసి గతశ్రీకో విచేతనః	37
నరోత్తమః కాలయుగాన్తకోపమం	
శరోత్తమం కాంచన రూప్య భూషితం	
ససర్జ దీప్తం తమఽమిత్ర మర్దనం	
సధూమమగ్నిం ముఖతో యథా హరః	38
అధోక్షితః శోణిత తోయ విస్తవైః	
సుపుష్పితాశోక ఇవానిలోద్ధతః	
విచేతనో వాసవ సూను రాహవే	
విభ్రంశితేన్ద్రధ్వజవత్ కీతిం గతః	39
సప్తదశ స్కంధః - రామాఽధిక్షేపః	
తతః శరేణాభిహతో రామేణ రణకర్కశః	
పపాత సహసా వాలీ నికృత్త ఇవ పాదపః	1
స భూమౌ న్యస్త సర్వాంగ స్తప్తకాంచన భూషణః	
అపత ధ్వేవరాజస్య ముక్తరశ్మిరివధ్వజః	2
తస్మిన్నిపతితే భూమౌ వానరాణాం గణేశ్వరే	

నష్ట చన్ద్రమివ వ్యోమ న వ్యరాజత మేదినీ	3
భూమౌ నిపతితస్యాపి తస్య దేహం మహాత్మనః	
న శ్రీర్జహాతి న ప్రాణా న తేజో న పరాక్రమః	4
శక్ర దత్తా వరా మాలా కాంచనీ వజ్ర భూషితా	
దధార హరిముఖ్యస్య ప్రాణాం స్తేజః శ్రియం చ సా	5
స తయా మాలయా వీరో హైమయా హరియూధపః	
సంధ్యానుగత పర్యంతః పయోధర ఇవాభవత్	6
తస్య మాలా చ దేహశ్చ మర్మఘాతీ చ యః శరః	
త్రిదేవ రచితా లక్ష్మీః పతితస్యాపి శోభతే	7
తదస్త్రం తస్య వీరస్య స్వర్గ మార్గ ప్రభావనమ్	
రామ బాణాసనోక్షిప్త మావహాత్ పరమాం గతిమ్	8
తం తథా పతితం సంఖ్యే గతార్చిష మివానలమ్	
బహుమాన్య చ తం వీరం వీక్షమాణం శనైరివ	9
యయాతి మివ పుణ్యాన్తే దేవలోకాత్ పరిచ్యుతమ్	
ఆదిత్యమివ కాలేన యుగాన్తే భువి పాతితమ్	10
మహేన్ద్రమివ దుర్ధర్షం మహేన్ద్రమివ దుస్సహమ్	
మహేన్ద్ర పుత్రం పతితం వాలినం హేమమాలినమ్	11
వ్యూఢోరస్కం మహాబాహుం దీప్తాస్యం హరిలోచనమ్	
లక్ష్మణానుగతో రామో దదర్శోపససర్ప చ	12
తం దృష్ట్వా రాఘవం వాలీ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్	
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం పరుషం ధర్మసంహితమ్	13

త్వం నరాధిపతేః పుత్ర ప్రథితః ప్రియ దర్శనః	
కులీనః సత్త్వ సంపన్న స్తేజస్వీ చరితవ్రతః	14

పరాజ్ఞుఖ వధం కృత్వా కో ను ప్రాప్త స్వయా గుణః యదహం యుద్ధ సంరద్ధః శరేణోరసి తాడితః	15
రామః కరుణ వేదీ చ ప్రజానాం చ హితే రతః సానుక్రోశో మహోత్సాహః సమయజ్ఞో దృఢ వ్రతః	16
ఇతి తే సర్వభూతాని కథయన్తి యశో భువి దమః శమః క్షమా ధర్మో ధృతిః సత్యం పరాక్రమః	17
పార్థివానాం గుణా రాజన్ దండశ్చాఽప్యపరాధిషు తాన్ గుణాన్ సంప్రధార్యాహమర్త్యం చాభిజనం తవ	18
తారయా ప్రతిపిద్ధోఽపి సుగ్రీవేణ సమాగతః న మామఽన్యేన సంరద్ధం ప్రమత్తం యోద్ధు మర్హతి	19
ఇతి మే బుద్ధిరుత్పన్నా బభూవాఽదర్శనే తవ న త్వాం వినిహతాత్మానం ధర్మధ్వజ మధార్మికమ్	20
జానే పాపసమాచారం తృణైః కూప మివావృతమ్ సతాం వేషధరం పాపం ప్రచ్ఛన్నమివ పావకమ్	21
నాహం త్వామభిజానామి ధర్మ చ్చద్మాభి సంవృతమ్ విషయే వా పురే వా తే యదా నాపకరోమ్యహమ్	22
న చ త్వా మవజానేహం కస్మాన్ మాం హంస్యఽకిల్బిషమ్ ఫల మూలాశనం నిత్యం వానరం వనగోచరమ్	23
మామిహా ప్రతియుధ్యంత మఽన్యేన చ సమాగతమ్ త్వం నరాధిపతేః పుత్రః ప్రతీతః ప్రియ దర్శనః	24
లింగమఽప్యస్తి తే రాజన్ దృశ్యతే ధర్మసంహితమ్ కః క్షత్రియకులే జాతః శృతవాన్ నష్టసంశయః	25
ధర్మ లింగ ప్రతిచ్ఛన్నః క్రూరం కర్మ సమాచరేత్ రామ రాజ కులే జాతో ధర్మవా నితి విశృతః	26
అభవ్యో భవ్యరూపేణ కిమర్థం పరిధావసి సామ దానం క్షమా ధర్మః సత్యం ధృతి పరాక్రమౌ	27
పార్థివానాం గుణా రాజన్ దణ్డశ్చాఽప్యపరాధిషు	

వయం వనచరా రామ మృగా మూల ఫలాశనాః	28
ఏషా ప్రకృతిరఽస్మాకం పురుష స్త్వం నరేశ్వరః	
భూమి ర్విరణ్యం రూప్యం చ నిగ్రహే కారణాని చ	29
అత్ర కస్తే వనే లోభో మదీయేషు ఫలేషు వా	
నయశ్చ వినయశ్చోభౌ నిగ్రహోఽనుగ్రహోఽపి	30
రాజవృత్తి రఽసంకీర్ణా న నృపాః కామ వృత్తయః	
త్వం తు కామ ప్రధానశ్చ కోపనశ్చానవస్థితః	31
రాజవృత్తై రఽసంకీర్ణః శరాసన పరాయణః	
న తేఽస్త్వపచితి ర్ధర్మే నార్థే బుద్ధిరఽవస్థితా	32
ఇన్ద్రియైః కామవృత్తః సన్ కృష్యసే మనుజేశ్వర	
హత్వా బాణేన కాకుత్స్థ మా మిహోఽనపరాధినమ్	33
కిం వక్ష్యసి సతాం మధ్యే కృత్వా కర్మ జుగుప్సితమ్	
రాజహా బ్రహ్మహా గోఘ్న శ్శ్రోరః ప్రాణివధే రతః	34
నాస్తికః పరివేత్తా చ సర్వే నిరయ గామినః	
సూచకశ్చ కదర్యశ్చ మిత్రఘ్నో గురుతల్పగః	35
లోకం పాపాత్మనా మేతే గచ్ఛన్త్యఽత్ర న సంశయః	
అధార్యం చర్మ మే సద్భీ రోమాణ్యఽస్థి చ వర్జితమ్	36
అభక్ష్యాణి చ మాంసాని త్వద్విదై ర్ధర్మచారిభిః	
పంచ పంచనఖా భక్ష్యా బ్రహ్మ క్షత్రేణ రాఘవ	37
శల్యకః శ్వావిధో గోధా శశః కూర్మశ్చ పంచమః	
చర్మ చాఽస్థి చ మే రాజన్ న స్పృశన్తి మనీషిణః	38
అభక్ష్యాణి చ మాంసాని సోఽహం పంచనఖో హతః	
తారయా వాక్యముక్తోఽహం సత్యం సర్వజ్ఞయా హితం	39
తదతిక్రమ్య మోహేన కాలస్య వశమాగతః	
త్వయా నాథేన కాకుత్స్థ న సనాథా వసుంధరా	40
ప్రమదా శీలసంపన్నా ధూర్జేన పతినా యథా	
శరో నైకృతికః క్షుద్రో మిథ్యా ప్రశ్రేత మానసః	41

కథం దశరథేన త్వం జాతః పాపో మహాత్మనా	
చిన్న చారిత్ర్య కక్ష్యేణ సతాం ధర్మాతివర్తినా	42
త్యక్త ధర్మాంకుశేనాఽహం నిహతో రామహస్తినా	
అశుభం చాప్యయుక్తం చ సతాం చైవ విగర్హితం	43
వక్ష్యసే చేద్యశం కృత్వా సద్భిః సహ సమాగతః	
ఉదాసీనేషు యోఽస్మాసు విక్రమ స్తే ప్రకాశితః	44
అపకారిషు తం రాజ న్న హి పశ్యామి విక్రమం	
దృశ్యమానస్తు యుద్ధేఢా మయా యుధి నృపాత్మజ	45
అద్య వైవస్వతం దేవం పశ్యే స్త్వం నిహతో మయా	
త్వయాఽదృశ్యేన తు రణే నిహతోఽహం దురాసదః	46
ప్రసుప్తః పన్నగే నేవ నరః పానవశం గతః	
మామేవ యది పూర్వం త్వ మేతదర్థ మచోదయః	47
మైథిలీమహ మేకాహ్నా తవ చానీతవాన్ భవేః	
సుగ్రీవ ప్రియ కామేన యత్కృతేఽస్మి హత స్త్వయా	48
కణ్ఠే బద్ధ్వా ప్రదద్యాం తేఽనిహతం రావణం రణే	
న్యస్తాం సాగర తోయే వా పాతాళే వాపి మైథిలీమ్	49
ఆనయేయం తవాదేశా చ్ఛ్వేతామశ్వతరీ మివ	
యుక్తం యత్ ప్రాప్పుయాద్రాజ్యం సుగ్రీవః స్వర్గతే మయి	50
అయుక్తం యదఽధర్మేణ త్వయాఽహం నిహతో రణే	
కామ మేవం విధో లోకః కాలేన వినియుజ్యతే	51
క్షమం చేద్భవతా ప్రాప్త ముత్తరం సాధు చిన్త్యామ్	
ఇత్యేవముక్త్వా పరిశుష్క వక్తః	
శరాభిఘాతాద్వ్యధితో మహాత్మా	
సమీక్ష్య రామం రవి సన్నికాశం	
తూష్ణిం బభూవాఽమరరాజ సూనుః	52
<u>అష్టాదశ స్కంధః - వాలి వధ సమర్థనం</u>	
ఇత్యుక్తః ప్రశైతం వాక్యం ధర్మార్థ సహితం హితమ్	

పరుషం వాలినా రామో నిహతేన విచేతసా	1
తం నిష్పృభ మివాదిత్యం ముక్త తోయ మివామ్బుదమ్	
ఉక్త వాక్యం హరిశ్రేష్ఠ ముపశాన్త మివాఽనలమ్	2
ధర్మార్థ గుణ సంపన్నం హరీశ్వర మనుత్తమమ్	
అదిక్షిస్త స్తదా రామః పశ్చాద్వాళిన మబ్రవీత్	3
ధర్మమర్థం చ కామం చ సమయం చాపి లౌకికమ్	
అవిజ్ఞాయ కథం బాల్యా న్మామిహాద్య విగర్హసే	4
అపృష్ట్యా బుద్ధి సంపన్నాన్ వృద్ధానాచార్య సమ్మతాన్	
సౌమ్య వానర చాపల్యాత్ త్వం మాం వక్తు మిహేచ్ఛసి	5
ఇక్ష్యాకూణా మియం భూమిః సశైల వన కాననా	
మృగ పక్షి మనుష్యాణాం నిగ్రహాఽనుగ్రహావపి	6
తాం పాలయతి ధర్మాత్మా భరతః సత్యవాన్బుజః	
ధర్మ కామార్థ తత్త్వజ్ఞో నిగ్రహాఽనుగ్రహా రతః	7
నయశ్చ వినయ శ్చోభౌ యస్మిన్ సత్యం చ సుస్థితమ్	
విక్రమశ్చ యథా దృష్టః స రాజా దేశ కాలవితే	8
తస్య ధర్మకృతాదేశా వయమఽన్యే చ పార్థివాః	
చరామో వసుధాం కృత్వాం ధర్మసంతాన మిచ్ఛవః	9
తస్మిన్ నృపతి శార్దూలే భరతే ధర్మవత్సలే	
పాలయత్యఖిలాం భూమిం కశ్చరే ధర్మ నిగ్రహమ్	10
తే వయం ధర్మవిభ్రష్టం స్వధర్మే పరమే స్థితాః	
భరతాజ్ఞాం పురస్కృత్య నిగృహ్ణామో యథావిధి	11
త్వం తు సంక్షిప్త ధర్మా చ కర్మణా చ విగర్హితః	
కామ తన్త ప్రధానశ్చ న స్థితో రాజ వర్మని	12
జ్యేష్ఠో బ్రాతా పితా చైవ యశ్చ విద్యాం ప్రయచ్ఛతి	
త్రయ స్తే పితరో జ్ఞేయా ధర్మే వర్మని వర్తినః	13
యవీయా నాత్మనః పుత్రః శిష్యశ్చాపి గుణోదితః	
పుత్రవత్ తే త్రయ శ్చిన్త్యా ధర్మశ్చేదఽత్ర కారణమ్	14

సూక్ష్మః పరమ దుర్ఘేయః సతాం ధర్మః ప్లవంగమ	
హృదిస్థః సర్వభూతానా మాత్మా వేద శుభాఽశుభే	15
చపల శ్చపలైః సార్థం వానరైరకృతాత్మభిః	
జాత్యన్ధ ఇవ జాత్యన్దై ర్మన్త్రయన్ ద్రక్ష్యసే ను కిమ్	16
అహం తు వ్యక్తతా మఽస్య వచనస్య బ్రవీమి తే	
న హి మాం కేవలం రోషాత్ త్వం విగర్హితు మర్హసి	17
తదేతత్ కారణం పశ్య యదర్థం త్వం మయా హతః	
బ్రాతు ర్వర్హసి భార్యాయాం త్యక్త్వా ధర్మం సనాతనమ్	18
అస్య త్వం ధరమాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
రుమాయాం వర్హసే కామాత్ స్సుషాయాం పాపకర్మకృత్	19
తద్వ్యతీతస్య తే ధర్మాత్ కామ వృత్తస్య వానర	
బ్రాతృ భార్యవమర్హేఽస్మిన్ దణ్డోఽయం ప్రతిపాదితః	20
న హి ధర్మవిరుద్ధస్య లోక వృత్తా దపేయుషః	
దణ్డాదన్యత్ర పశ్యామి నిగ్రహం హరియూథప	21
న హి తే మర్షయే పాపం క్షత్రియోఽహం కులోద్భవః	
భైరసీం భగినీం వాపి భార్యాం వాఽప్యనుజస్య యః	22
ప్రచరేత నరః కామాత్ తస్య దణ్డో వధః స్మృతః	
భరతస్తు మహీపాలో వయం చాదేశవర్తినః	23
త్వం తు ధర్మాదతిక్రాంతః కథం శక్య ముపేక్షితుమ్	
గురు ధర్మ వ్యతిక్రాంతం ప్రాజ్ఞో ధర్మేణ పాలయన్	24
భరతః కామ వృత్తానాం నిగ్రహే పర్యవస్థితః	
వయం తు భరతాదేశ విధిం కృత్వా హరీశ్వర	25
త్వద్విధాన్ భిన్నమర్యాదాన్ నియంతుం పర్యవస్థితాః	
సుగ్రీవేణ చ మే సఖ్యం లక్ష్మణేన యథా తథా	26
దార రాజ్య నిమిత్తం చ నిశ్చేయసి రతః స మే	
ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా తదా వానర సన్నిధౌ	27
ప్రతిజ్ఞాయ కథం శక్యం మద్విధేనాఽనవేక్షితుమ్	

తదేభిః కారణైః సర్వైః మహద్భిః ధర్మ సంహితైః	28
శాసనం తవ యద్యుక్తం త ద్భవాననుమన్యతామ్	
సర్వథా ధర్మ ఇత్యేవ ద్రష్టవ్య స్తవ నిగ్రహః	29
వయస్యస్యోపకర్తవ్యం ధర్మ మేవానుపశ్యతః	
శక్యం త్వయాపి తత్ కార్యం ధర్మ మేవానువర్తతా	30
శ్రూయతే మనునా గీతౌ శ్లోకౌ చారిత్ర వత్సలౌ	
గృహీతౌ ధర్మకుశలై స్త త్తథా చరితం మయా	31
రాజభి ర్ఘత దణ్డాస్తు కృత్వా పాపాని మానవాః	
నిర్మలాః స్వర్గ మాయాన్తి సంతః సుకృతినో యథా	32
శాసనాద్వా విమోక్షాద్వా స్తేనః స్తేయా ద్విముచ్యతే	
రాజా త్వఽశాసన్ పాపస్య తదవాప్నోతి కిల్బిషం	33
ఆర్యేణ మమ మాన్దాత్రా వ్యసనం ఘోర మీప్సితమ్	
శ్రమణేన కృతే పాపే యథా పాపం కృతం త్వయా	34
అన్వైరపి కృతం పాపం ప్రమత్తై ర్వసుధాధిపైః	
ప్రాయశ్చిత్తం చ కుర్వన్తి తేన త చ్చామ్యతే రజః	35
తదలం పరితాపేన ధర్మతః పరికల్పితః	
వధో వానరశార్దుల న వయం స్వవశే స్థితాః	36
శృణు చాప్యపరం భూయః కారణం హరిపుంగవ	
యచ్ఛ్చత్వా హేతుమద్వీర న మన్యుం కర్తుమర్హసి	37
న మే తత్ర మనస్తాపో న మన్యు ర్ఘరియూధప	
వాగురాభిశ్చ పాశైశ్చ కూటైశ్చ వివిధై ర్నరాః	38
ప్రతిచ్ఛన్నాశ్చ దృశ్యాశ్చ గృహ్లాన్తి సుబహూన్ మృగాన్	
ప్రథావితాన్ వా విత్రస్తాన్ విస్రబ్ధాంశ్చాపి నిష్ఠితాన్	39
ప్రమత్తానప్రమత్తాన్ వా నరా మాంసార్థినో భృశమ్	
విధ్యన్తి విముఖాంశ్చాపి న చ దోషోఽత్ర విద్యతే	40
యాన్తి రాజర్షయశ్చాఽత్ర మృగయాం ధర్మ కోవిదాః	
తస్మాత్ త్వం నిహతో యుద్ధే మయా బాణేన వానర	41

అయుధ్యన్ ప్రతియుధ్యన్ వా యస్మా చ్చాఖిమ్యుగో హ్యసి దుర్లభస్య చ ధర్మస్య జీవితస్య శుభస్య చ	42
రాజానో వానరశ్రేష్ఠ ప్రదాతారో న సంశయః తా న్న హింస్యా న్న చాక్రోశే న్నాక్షిపే న్నాప్రియం వదేత్	43
దేవా మనుష్య రూపేణ చరన్త్యేతే మహీతలే త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం రోషమాస్థితః	44
ప్రదూషయసి మాం ధర్మే పితృపైతామహీ స్థితమ్ ఏవముక్తస్తు రామేణ వాలీ ప్రవృథితో భృశమ్	45
న దోషం రాఘవే దధ్యౌ ధర్మే ౭ధిగత నిశ్చయః ప్రత్యువాచ తతో రామం ప్రాంజలి ర్వానరేశ్వరః	46
యత్ త్వమాత్థ నరశ్రేష్ఠ తదేవం నాత్ర సంశయః ప్రతివక్తం ప్రకృష్టే హి నాపకృష్టస్తు శక్నుయామ్	47
యదుక్తం మయా పూర్వం ప్రమాదా దుక్త మప్రియమ్ తత్రాపి ఖలు మే దోషం కర్తుం నార్హసి రాఘవ	48
త్వం హి దృష్టార్థ తత్త్వజ్ఞః ప్రజానాం చ హితే రతః కార్య కారణ సిద్ధౌ తే ప్రసన్నా బుద్ధిరవ్యయా	49
మామ౭ప్యగత ధర్మాణం వ్యతిక్రాంత పురస్కృతమ్ ధర్మ సంహితయా వాచా ధర్మజ్ఞ పరిపాలయ	50
న త్వాత్మాన మహం శోచే న తారం న చ బాన్ధవాన్ యథా పుత్రం గుణశ్రేష్ఠ మ౭ంగదం కనకాంగదమ్	51
స మమా దర్శనా హీనో బాల్యాత్ ప్రభృతి లాలితః తటాక ఇవ పీతామ్బురుపశోషం గమిష్యతి	52
బాలశ్చాకృతబుద్ధిశ్చ ఏక పుత్రశ్చ మే ప్రీయః తారేయో రామ భవతా రక్షణీయో మహాబలః	53
సుగ్రీవే చాంగదే చైవ విధత్స్వ మతి ముత్తమామ్ త్వం హి శాస్త్రా చ గోప్తా చ కార్యాకార్య విధౌ స్థితః	54
యా తే నరపతే వృత్తి ర్భరతే లక్ష్మణే చ యా	

సుగ్రీవే చాంగదే రాజం స్తాం చింతయితు మర్హసి	55
మద్దోష కృత దోషాం తాం యథా తారాం తపస్వినీమ్	
సుగ్రీవో నావమన్యేత తథాఽవస్థాతు మర్హసి	56
త్వయా హ్యనుగృహీతేన రాజ్యమ్ శక్య ముపాసితమ్	
త్వద్వశే వర్తమానేన తవ చిత్తానువర్తినా	57
శక్యం దివం చార్జయితుం వసుధాం చాపి శాసితం	
త్వతోఽహం వధ మాకాంక్షన్ వార్యమాణోఽపి తారయా	58
సుగ్రీవేణ సహ భ్రాత్రా ద్వంద్వ యుద్ధముపాగతః	
ఇత్యుక్త్వా సన్నతో రామం విరరామ హరీశ్వరః	59
స త మాశ్వాసయ ద్రామో వాలినం వ్యక్త దర్శనమ్	
సామ సంపన్నయా వాచా ధర్మ తత్సార్థ యుక్తయా	60
న సంతాప స్వయా కార్యం ఏతదర్థం ప్లవంగమ	
న వయం భవతా చిన్త్యా నాప్యాత్మా హరి సత్తమ	61
వయం భవద్విశేషేణ ధర్మతః కృతనిశ్చయాః	
దణ్డ్యే యః పాతయే ద్దణ్డం దణ్డ్యో యశ్చాపి దణ్డ్యతే	62
కార్య కారణ సిద్ధార్థా వుభౌ తౌ నావసీదతః	
తద్భవాన్ దణ్డ సంయోగా దస్మాత్ విగత కిల్బిషః	63
గతః స్వాం ప్రకృతిం ధర్మాం ధర్మదృష్టేన వర్మనా	
త్యజ శోకం చ మోహం చ భయం చ హృదయే స్థితం	64
త్వయా విధానం హర్యగ్య న శక్య మతివర్తితుం	
యథా త్వయ్యుఽంగదో నిత్యం వర్తతే వానరేశ్వర	65
తథా వర్తేత సుగ్రీవే మయి చాపి న సంశయః	
స తస్య వాక్యం మధురం మహాత్మనః	
సమాహితం ధర్మ పథానువర్తినః	
నిశమ్య రామస్య రణావమర్దినో	
వచః సుయుక్తం నిజగాద వానరః	66
శరాభితప్తేన విచేతసా మయా	

ప్రదూషిత స్వం యదఽజానతా ప్రభో ఇదం మహేష్టోపమ భీమవిక్రమ ప్రసాదిత స్వం క్షమ మే నరేశ్వర	67
<u>ఏకోనవింశ స్సర్గః - తారాగమనం</u>	
స వానర మహారాజః శయానః శరవిక్షతః ప్రత్యుక్తో హేతుమద్వాక్యై ర్నోత్తరం ప్రత్యపద్యత	1
అశ్మభిః పరిభిన్నాంగః పాదపైరాహతో భృశమ్ రామ బాణేన చ క్లాన్తో జీవితాన్తే ముమోహ సః	2
తం భార్య బాణ మోక్షేణ రామ దత్తేన సంయుగే హతం ప్లవగశార్దూలం తారా శుశ్రావ వాలినమ్	3
సా సపుత్రాఽప్రియం శృత్వా వధం భర్తుః సుదారుణమ్ నిష్పపాత భృశం త్రస్తా మృగీవ గిరిగహ్వరాత్	4
యే త్వంగద పరీవారా వానరా భీమవిక్రమాః తే సకార్ముక మాలోక్య రామం త్రస్తాః ప్రదుద్యవుః	5
సా దదర్శ తతః త్రస్తాన్ హరీనాపతతో దృతం యూథాదివ పరిభ్రష్టాన్ మృగాన్ నిహత యూథపాన్	6
తానువాచ సమాసాద్య దుఃఖితాన్ దుఃఖితా సతీ రామ విత్రాసితాన్ సర్వాననుబద్ధానివేషుభిః	7
వానరా రాజసింహస్య యస్య యూయం పురస్సరాః తం విహాయ సుసంత్రస్తాః కస్మాద్ద్రవథ దుర్గతాః	8
రాజ్యహేతోః స చే ద్రాతా భ్రాతా రౌద్రేణ పాతితః రామేణ ప్రహితై రౌద్రై ర్మార్గణై ర్ధూర పాతిభిః	9
కపి పత్న్యా వచః శృత్వా కపయః కామరూపిణః ప్రాప్తకాల మవిక్లిష్ట మూచు ర్వచనమంగనామ్	10
జీవపుత్రే నివర్తస్య పుత్రం రక్షస్య చాంగదమ్ అన్తకో రామరూపేణ హత్వా నయతి వాలినమ్	11
క్షిప్తాన్ వృక్షాన్ సమావిధ్య విపులాశ్చ శిలా స్తథా	

వాలీ వజ్రసమై ర్పాణై రామేణ నిపాతితః	12
అభిద్యుత మిదం సర్వం విద్యుతం ప్రస్ఫుటం బలమ్	
అస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే హతే శక్రసమ ప్రభే	13
రక్షతాం నగరద్వార మంగదశ్చాభిషిచ్యతామ్	
పదస్థం వాలినః పుత్రం భజిష్యన్తి ప్లవంగమాః	14
అథవా రుచితం స్థాన మిహ తే రుచిరాననే	
ఆవిశన్తి హి దుర్గాణి క్షిప్రమన్యాని వానరాః	15
అభార్యాశ్చ సభార్యాశ్చ సన్త్యజత్ర వనచారిణః	
లుట్టేభ్యో విప్రయుక్తేభ్యః స్వేభ్యో న స్తుములం భయమ్	16
అల్పాన్తర గతానాం తు శ్శత్వా వచన మంగనా	
ఆత్మనః ప్రతిరూపం సా బభాషే చారుహాసినీ	17
పుత్రేణ మమ కిం కార్యం కిం రాజ్యేన కిమాత్మనా	
కపిసింహే మహాభాగే తస్మిన్ భర్తరి నశ్యతి	18
పాదమూలం గమిష్యామి తస్యైవాహం మహాత్మనః	
యోఽసౌ రామ ప్రయుక్తేన శరేణ వినిపాతితః	19
ఏవముక్త్యా ప్రదుద్రావ రుదంతీ శోక కర్షితా	
శిరశ్శోరశ్చ బాహుభ్యాం దుఃఖేన సమభిఘ్నతీ	20
ఆవ్రజన్తీ దదర్శాఽథ పతిం నిపతితం భువి	
హన్తారం దానవేన్ద్రాణాం సమరేష్యనివర్తినామ్	21
క్షేప్తారం పర్వతేన్ద్రాణాం వజ్రాణామివ వాసవమ్	
మహావాత సమావిష్టం మహామేఘౌఘు నిస్స్వనమ్	22
శక్ర తుల్య పరాక్రాన్తం వృష్టివోపరతం ఘనమ్	
నర్దన్తం నర్దతాం భీమం శూరం శూరేణ పాతితమ్	23
శార్దూలేనామిష స్యార్థే మృగరాజం యథా హతమ్	
అర్చితం సర్వలోకస్య సపతాకం సవేదికమ్	24
నాగహేతోః సుపర్ణేన చైత్య మున్మథితం యథా	
అవష్టభ్య చ తిష్ఠన్తం దదర్శ ధనురుత్తమమ్	25

రామం రామానుజం చైవ భర్తుశ్చైవానుజం శుభం	
తానఽతీత్య సమాసాద్య భర్తారం నిహతం రణే	26
సమీక్య వ్యధితా భూమౌ సంబ్రాంతా నిపపాత హ	
సుప్తేవ పునరుత్థాయ ఆర్యపుత్రేతి శోచతీ	27
రురోద సా పతిం దృష్ట్వా సందితం మృత్యు దామభిః	
తామవేక్య తు సుగ్రీవః క్రోశన్తీం కురరీ మివ	28
విషాద మగమత్ కష్టం దృష్ట్వా చాంగద మాగతమ్	

వింశ స్వర్గః - తారా విలాపః

రామచాప విస్ఫుష్టిన శరేణాంతకరేణ తమ్	
దృష్ట్వా వినిహతం భూమౌ తారా తారాధిపాననా	1
సా సమాసాద్య భర్తారం పర్యప్సజత భామినీ	
ఇషుణాభిహతం దృష్ట్వా వాలినం కుంజరోపమమ్	2
వానరేంద్రం మహేంద్రాభం శోక సంతప్త మానసా	
తారా తరుమివోన్మూలం పర్యదేవయదాతురా	3
రణే దారుణ విక్రాంత ప్రవీర ప్లవతాం వర	
కిం దీనాం మాం పురోభాగామఽద్య త్వం నాభిభాషసే	4
ఉత్తిష్ట హరిశార్దుల భజస్వ శయనోత్తమమ్	
నైవంవిధాః శేరతే హి భూమౌ నృపతి సత్తమాః	5
అతీవ ఖలు తే కాంతా వసుధా వసుధాధిప	
గతాఽసురపి యాం గాత్రై రామ్ విహాయ నిషేవసే	6
వ్యక్త మన్యా త్వయా వీర ధర్మతః సంప్రవర్తతా	
కిష్కిన్దేవ పురీ రమ్యా స్వర్గమార్గే వినిర్మితా	7
యాన్యఽస్మాభి స్త్వయా సార్థం వనేషు మధుగన్ధిషు	
విహ్యతాని త్వయా కాలే తేషా ముపరమః కృతః	8
నిరానన్దా నిరాశాఽహం నిమగ్నా శోకసాగరే	
త్వయి పంచత్వ మాపన్నే మహాయూథప యూథపే	9
హృదయం సుస్థిరం మన్యే దృష్ట్వా వినిహతం పతిం	

య న్న శోకాభిసంతప్తం స్ఫుటతేఽద్య సహస్రదా	10
సుగ్రీవస్య త్వయా భార్యా హృతా స చ వివాసితః	
యత్తు తస్య త్వయా వ్యుష్టిః ప్రాప్తేఽయం ప్లవగాధిప	11
నిశ్చ్రయసపరా మోహో త్వయా చాహం విగర్హితా	
యైషాఽబ్రవం హితం వాక్యం వానరేంద్ర హితైషిణీ	12
రూప యౌవన దృష్టానాం దక్షిణానాం చ మానద	
నూన మప్సరసా మార్య చిత్రాని ప్రమధిష్యసి	13
కాలో నిస్సంశయో నూనం జీవితాంతకర స్తవ	
బలాద్యేనావపన్నోఽసి సుగ్రీవస్యావశో వశమ్	14
అస్థానే వాలినం హత్వా యుద్ధ్యమానం పరేణ చ	
న సంతప్యతి కాకున్ధః కృత్వా కర్మ సుగర్హితం	15
వైధవ్యం శోక సంతాపం కృపణం కృపణా సతీ	
అదుఃఖోపచితా పూర్వం వర్తయిష్యామ్యనాథవత్	16
లాలితశ్చాంగదో వీరః సుకుమారః సుఖోచితః	
వత్స్యతే కా మవస్థాం మే పితృవ్యే క్రోధ మూర్ఛితే	17
కురుష్య పితరం పుత్ర సుదృష్టం ధర్మ వత్సలమ్	
దుర్లభం దర్శనం వత్స తవ తస్య భవిష్యతి	18
సమాశ్వాసయ పుత్రం త్వం సందేశం సందిశస్వ చ	
మూర్ఛి చైనం సమాఘ్రాయ ప్రవాసం ప్రస్థితో హ్యసి	19
రామేణ హి మహత్ కర్మ కృతం త్వామభినిఘ్నతా	
ఆన్యణ్యం చ గతం తస్య సుగ్రీవస్య ప్రతిశ్రవే	20
సకామో భవ సుగ్రీవ రుమాం త్వం ప్రతిపత్స్యసే	
భుంక్ష్వ రాజ్యమనుద్విగ్నః శస్త్రో భ్రాతా రిపు స్తవ	21
కిం మామేవం విలపతీం ప్రేష్టా త్వం నాభిభాషసే	
ఇమాః పశ్య వరా బహ్వీ ర్భార్యా స్తే వానరేశ్వర	22
తస్యా విలపితం శృత్వా వానర్యః సర్వతశ్చ తాః	
పరిగృహ్యోంగదం దీనం దుఃఖార్తాః పరిచుకృశుః	23

కి మంగదం సాంగద వీరబాహో	
విహాయ యాస్య౯ద్య చిరప్రవాసం	
న యుక్త మేవంగుణ సన్నికృష్టం	
విహాయ పుత్రం ప్రియపుత్రగంతుం	24
కిమప్రియం తే ప్రియ చారువేష	
మయా కృతం నాథ సుతేన వా తే	
సహంగదాం మామపహాయ వీర	
యత్ ప్రస్థితో దీర్ఘ మితః ప్రవాసం	25
యద్య౯ప్రియం కించి దసంప్రధార్య	
కృతం మయా స్యాత్ తవ దీర్ఘబాహో	
క్షమస్య మే తద్ధరివంశ నాథ	
వ్రజామి మూర్ధ్నా తవ వీర పాదౌ	26
తథా తు తారా కరుణం రుదన్తీ	
భర్తుః సమీపే సహ వానరీభిః	
వ్యవస్యత ప్రాయ ముపోపవేష్టుం	
అనిన్ద్య వర్ణా భువి యత్ర వాలీ	27
<u>ఏకవింశ స్కంధః - హనుమదాశ్వాసనం</u>	
తతో నిపతితాం తారాం చ్యుతాం తారామివామ్బురాత్	
శనైరాశ్వాసయామాస హనూమాన్ హరియూథపః	1
గుణదోష కృతం జన్తుః స్వకర్మ ఫల హేతుకమ్	
అవ్యగ్ర స్థ దవాప్నోతి సర్వం ప్రేత్య శుభా౯శుభమ్	2
శోచ్యా శోచసి కం శోచ్యం దీనం దీనానుకమ్పసే	
కస్య కోవానుశోచ్యో౯స్తి దేహే౯స్మిన్ బుద్భుదోపమే	3
అంగదస్తు కుమారో౯యం ద్రష్టవ్యో జీవపుత్రయా	
ఆయత్యాం చ విధేయాని సమర్థా న్యస్య చిన్తయ	4
జానాస్య నియతా మేవం భూతానామాగతిం గతిమ్	
తస్మా చ్చుభం హి కర్తవ్యం పణ్ణితే నైహ లౌకికమ్	5

యస్మిన్ హరి సహస్రాణి ప్రయుతా న్యర్బుదాని చ వర్తయన్తి కృతాంశాని నోఽయం దిష్టాన్త మాగతః	6
య దఽయం న్యాయ దృష్టార్థః సామ దాన క్షమా పరః గతో ధర్మ జితాం భూమిం నైనం శోచితు మర్హసి	7
సర్వే చ హరిశార్దూలాః పుత్రశ్చాయం తవాంగదః ఇదం హర్యుక్షరాజ్యం చ త్వత్ సనాథ మనిన్దితే	8
తావిమౌ శోక సంతప్తౌ శనైః ప్రేరయ భామిని త్వయా పరిగృహీతోఽయమంగదః శాస్తు మేదినీమ్	9
సంతతిశ్చ యథా దృష్టౌ కృత్యం యచ్ఛాపి సామ్ప్రతమ్ రాజ్ఞ స్తత్ క్రియతాం తావదేష కాలస్య నిశ్చయః	10
సంస్కార్యో హరిరాజశ్చ అంగదశ్చాభిషిచ్యతామ్ సింహాసనగతం పుత్రం పశ్యన్తీ శాన్తి మేష్యసి	11
సా తస్య వచనం శృత్వా భర్తు వ్యసన పీడితా అబ్రవీదుత్తరం తారా హనూమన్త మవస్థితమ్	12
అంగద ప్రతిరూపాణాం పుత్రాణామేకతః శతమ్ హతస్యాఽప్యస్య వీరస్య గాత్ర సంక్షేపణం వరమ్	13
న చాఽహం హరిరాజ్యస్య ప్రభవామ్యంగదస్య వా పితృవ్య స్తస్య సుగ్రీవః సర్వకార్యేష్యనన్తరః	14
న హ్యేషా బుద్ధిరాస్థియా హనుమన్నంగదం ప్రతి పితా హి బన్ధుః పుత్రస్య న మాతా హరి సత్తమ	15
న హి మమ హరిరాజ సంశ్రయాత్ క్షమతరమస్తి పరత్ర చేహ వా అభిముఖ హత వీర సేవితం	
శయన మిదం మమ సేవితం క్షమమ్	16
<u>ద్వావింశ స్కంధః - వాల్మీకిశాసనం</u>	
వీక్షమాణస్తు మన్దాఽసుః సర్వతో మన్త ముచ్ఛ్వాసన్ ఆదావేవ తు సుగ్రీవం దదర్శ త్వాత్మజాగ్రతః	1

తం ప్రాప్త విజయం వాలీ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరమ్	
ఆభాష్య వ్యక్తయా వాచా సస్నేహ మిద మబ్రవీత్	2
సుగ్రీవ దోషేణ న మాం గన్తుమర్హసి కిల్బిషాత్	
కృష్యమాణం భవిష్యేణ బుద్ధి మోహన మాం బలాత్	3
యుగప ద్విహితం తాత న మన్యే సుఖ మావయోః	
సౌహార్దం భ్రాతృ యుక్తం హి తదిదం జాత మన్యథా	4
ప్రతిపద్య త్వ మ౨ద్వైవ రాజ్యమేషాం వనౌకసామ్	
మామప్య౨ద్వైవ గచ్ఛన్తం విద్ధి వైవస్వత క్షయమ్	5
జీవితం చ హి రాజ్యం చ శ్రీయం చ విపులా మిమామ్	
ప్రజహ్మ్యేష వై తూర్ణం మహచ్ఛాగర్హితం యశః	6
అస్యాం త్వహమవస్థాయాం వీర వక్ష్యామి యద్వచః	
యద్వ౨ప్యసుకరం రాజన్ కర్తుమేవ తద్దర్హసి	7
సుఖార్ణం సుఖసంవృద్ధం బాల మేనమబాలిశమ్	
బాష్పపూర్ణ ముఖం పశ్య భూమౌ పతిత మంగదమ్	8
మమ ప్రాణైః ప్రీయతరం పుత్రం పుత్రమివౌరసం	
మయా హీనమ౨హీనార్ణం సర్వతః పరిపాలయ	9
త్వమేవా౨స్య హి దాతా చ పరిత్రాతా చ సర్వతః	
భయేష్వ౨భయదశ్చైవ యథా౨హం ప్లవగేశ్వర	10
ఏష తారాత్మజః శ్రీమాం స్వయా తుల్య పరాక్రమః	
రక్షసాం తు వధే తేషా మగ్రత స్తే భవిష్యతి	11
అనురూపాణి కర్మాణి విక్రమ్య బలవాన్ రణే	
కరిష్య త్యేష తారేయ స్తరస్వీ తరుణో౨ంగదః	12
సుషేణ దుహితా చేయ మర్ధ సూక్ష్మ వినిశ్చయే	
ఔత్పాతికే చ వివిధే సర్వతః పరినిష్ఠితా	13
యదేషా సాధ్యతి బ్యాయాత్ కార్యం తన్ముక్తసంశయమ్	
న హి తారామతం కించిదన్యథా పరివర్తతే	14
రాఘవస్య చ తే కార్యం కర్తవ్య మవిశంకయా	

స్వాదఽధర్మో హ్యకరణే త్వాం చ హింస్యా ద్విమానితః	15
ఇమాం చ మాలా మాధత్స్వ దివ్యాం సుగ్రీవ కాంచనీమ్	
ఉదారా శ్రీః స్థితా హ్యస్యాం సంప్రజహ్యన్ మృతే మయి	16
ఇత్యేవముక్తః సుగ్రీవో వాలినా బ్రాతృ సౌహృదాత్	
హర్షం త్యక్త్వా పునర్దీనో గ్రహగ్రస్త ఇవోడురాట్	17
తద్వాళి వచనాచ్ఛాంతః కుర్వన్ యుక్త మతన్ద్రితః	
జగ్రాహ సోఽభ్యనుజ్ఞాతో మాలాం తాం చైవ కాంచనీమ్	18
తాం మాలాం కాంచనీం దత్త్వా వాలీ దృష్ట్వాత్మజం స్థితమ్	
సంసిద్ధః ప్రేత్య భావాయ స్నేహా దంగద మబ్రవీత్	19
దేశకాలౌ భజస్వాఽద్య క్షమమాణః ప్రియాప్రియే	
సుఖ దుఃఖ సహః కాలే సుగ్రీవ వశగో భవ	20
యథా హి త్వం మహాబాహో లాలితః సతతం మయా	
న తథా వర్తమానం త్వాం సుగ్రీవో బహు మంస్యతే	21
మా స్యాఽమిత్రైర్గతం గచ్ఛేర్మా శతృభిరరిందమ	
భర్తురర్థపరో దాంతః సుగ్రీవ వశగో భవ	22
న చాఽతిప్రణయః కార్యః కర్తవ్యోఽప్రణయశ్చ తే	
ఉభయం హి మహాన్ దోష స్తస్మా దస్తరద్యుగ్భవ	23
ఇత్యుక్త్వాఽథ వివృత్తాక్షః శరసంపీడితో భృశమ్	
వివృత్తై ర్దశనై ర్హిమై ర్భజూవోత్తాంత జీవితః	24
తతో విచుక్యశు స్తత్ర వానరా హరియూధపాః	
పరిదేవయమానా స్తే సర్వే ప్లవగపుంగవాః	25
కిష్కింధా హ్యద్య శూన్యాసీత్ స్వర్గతే వానరాధిపే	
ఉద్యానాని చ శూన్యాని పర్వతాః కాననాని చ	26
హతే ప్లవగశార్దూలే నిష్ప్రభా వానరాః కృతాః	
యస్యోద్యోగేన మహతా కాననాని వనాని చ	27
పుష్పోషేణానుబధ్యంతే కరిష్యతి తదఽద్య కః	
యేన దత్తం మహద్వృద్ధం గంధర్వస్య మహాత్మనః	28

గోలభస్య మహాబాహో ర్దశవర్షాణి పంచ చ నైవ రాతౌ న దివసే తద్యుద్ధ ముపశామ్యతి	29
తతస్తు షోడశే వర్షే గోలభో వినిపాతితః హత్వా తం దుర్వినీతం తు వాలీ దంష్ట్రాకరాళవాన్	30
సర్వాభయకరోఽస్మాకం కథ మేష నిపాతితః హతే తు వీరే ప్లవగాధిపే తదా ప్లవంగమా స్తత్ర న శర్మ లేభిరే వనేచరాః సింహయుతే మహావనే యథా హి గావో నిహతే గవాం పతౌ	31
తతస్తు తారా వ్యసనార్ణవాప్లుతా మృతస్య భర్తుర్వదనం సమీక్ష్య సా జగామ భూమిం పరిరభ్య వాలినం మహాదృమం చిన్నమివాశ్రితా లతా	32
<u>త్రయోవింశ స్సర్గః - అంగదాభివాదనం</u>	
తతః సముపజిఘ్రన్తి కపిరాజస్య తన్ముఖమ్ పతిం లోకశృతా తారా మృతం వచన మబ్రవీత్	1
శేషే త్వం విషమే దుఃఖ మఽనుక్త్యా వచనం మమ ఉపలోపచితే వీర సుదుఃఖే వసుధా తలే	2
మత్తః ప్రీయతరా నూనం వానరేస్త్ర మహీ తవ శేషే హి తాం పరిష్వజ్య మాం చ న ప్రతిభాషసే	3
సుగ్రీవస్య వశం ప్రాప్తో విధి రేష భవత్యహో సుగ్రీవ ఏవ విక్రాన్తో వీర సాహసిక ప్రియ	4
ఋక్ష వానర ముఖ్యా స్త్వాం బలినం పర్యుపాసతే ఏషాం విలపితం కృచ్ఛ్ర మంగదస్య చ శోచతః	5
మమ చేమామ్ గిరం శృత్వా కిం త్వం న ప్రతిబుధ్యసే ఇదం తద్వీరశయనం యత్ర శేషే హతో యుధి	6
శాయితా నిహతా యత్ర త్వయైవ రిపవః పురా	

విశుద్ధ సత్త్వాభిజన ప్రియయుద్ధ మమ ప్రియ	7
మామఽనాథాం విహాయైకాం గత స్వమఽసి మానద	
శూరాయ న ప్రదాతవ్యా కన్యా ఖలు విపశ్చితా	8
శూర భార్యం హతాం పశ్య సద్యో మాం విధవాం కృతామ్	
అవభగ్నుశ్చ మే మానో భగ్నా మే శాశ్వతీ గతిః	9
అగాధే చ నిమగ్నాఽస్మి విపులే శోక సాగరే	
అశ్మసారమయం నూనమిదం మే హృదయం దృఢమ్	10
భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా యన్నాఽద్య శతధా గతమ్	
సుహృ చ్చైవ హి భర్తా చ ప్రకృత్యా మమ చ ప్రియః	11
ఆహవే చ పరాక్రాంతః శూరః పంచత్వ మాగతః	
పతిహీనా తు యానారీ కామం భవతు పుత్రిణీ	12
ధనధాన్యైః సుపూర్ణాపి విధవేత్యుచ్యతే జనైః	
స్వగాత్ర ప్రభవే వీర శేషే రుధిర కర్ణమే	13
క్రిమిరాగ పరిస్తోమే త్వమాత్మ శయనే యథా	
రేణు శోణిత సంవీతం గాత్రం తవ సమన్తతః	14
పరిరబ్ధుం న శక్నోమి భుజాభ్యాం ప్లవగర్షభ	
కృతకృత్యోఽద్య సుగ్రీవో వైరేఽస్మిన్నతి దారుణే	15
యస్య రామ విముక్తేన హృత మేకేషుణా భయమ్	
శరేణ హృది లగ్నోన గాత్ర సంస్పర్శనే తవ	16
వార్యామి త్వాం నిరీక్షన్తీ త్వయి పంచత్వ మాగతే	
ఉద్వబర్హ శరం నీల స్తస్య గాత్రగతం తదా	17
గిరి గహ్వర సంలీనం దీప్తమాశీవిషం యథా	
తస్య నిష్కృష్యమాణస్య బాణస్య చ బభౌ ద్యుతిః	18
అస్త మస్తక సంరుద్ధో రశ్మిమర్దినకరాదివ	
పేతుః క్షతజ ధారాస్తు వ్రణేభ్య స్తస్య సర్వశః	19
తామ్ర గౌరిక సంపుక్తా ధారా ఇవ ధరాధరాత్	
అవకీర్ణం విమార్జన్తీ భర్తారం రణ రేణునా	20

అస్మై ర్నయనజైః శూరం సిపేచాఽస్త్ర సమాహతమ్ రుధిరోక్షిత సర్వాంగం దృష్ట్వా వినిహతం పతిమ్	21
ఉవాచ తారా పింగాక్షం పుత్రమఽంగద మంగనా అవస్థాం పశ్చిమాం పశ్య పితుః పుత్ర సుదారుణామ్	22
సంప్రసక్తస్య వైరస్య గతోఽన్తః పాప కర్మణా బాల సూర్యోజ్జ్వల తనుం ప్రయాన్తం యమసాదనమ్	23
అభివాదయ రాజానం పితరం పుత్ర మానదమ్ ఏవముక్తః సముత్థాయ జగ్రాహ చరణౌ పితుః	24
భుజాభ్యాం పీనవృత్తాభ్యామంగదోఽహ మితి బృవన్ అభివాదయమానం త్వా మఽంగదం త్వం యథా పురా	25
దీర్ఘాయుర్భవ పుత్రేతి కిమర్థం నాభిభాషసే అహం పుత్ర సహాయా త్వాముపాసే గత చేతనమ్	26
సింహేన నిహతం సద్యో గౌః సవత్సేవ గోవృషమ్ ఇష్టా సంగ్రామ యజ్ఞేన రామ ప్రహరణామ్భసి	27
అస్మిన్నవభృథే స్నాతః కథం పత్న్యా మయా వినా యా దత్తా దేవరాజేన తవ తుష్టిన సంయుగే	28
శాతకుమ్భమయీం మాలాం తాం తే పశ్యామి నేహ కిమ్ రాజశ్రీ ర్న జహాతి త్వాం గతాఽసు మపి మానద	29
సూర్యస్యావర్తమానస్య శైలరాజ మివ ప్రభా న మే వచః పథ్య మిదం త్వయా కృతం న చాఽస్మి శక్తా వినివారణే తవ హతా సపుత్రాఽస్మి హతేన సంయుగే సహ త్వయా శ్రీర్విజహాతి మా మిహ	30
<u>చతుర్వింశ స్సర్గః - సుగ్రీవ తారాశ్వాసనం</u>	
తాం త్వఽశృవేగేన దురాసదేన తు అభిప్లుతాం శోకమహార్ణవేన పశ్యం స్తదా వాల్మ్యఽనుజ స్తరస్వీ	

బ్రాతుర్వధేనాఽప్రతిమేన తేపే	1
స బాష్పపూర్ణేన ముఖేన వీక్ష్య క్షణేన నిర్విణ్ణ మనా మనస్వీ జగామ రామస్య శనైః సమీపం	
భృత్యై ర్వృతః సంపరిదూయమానః	2
స తం సమాసాద్య గృహీత చాపం ఉదాత్త మాశీవిష తుల్య బాణం యశస్వీనం లక్షణ లక్షితాంగం అవస్థితం రాఘవ మిత్యువాచ	3
యథా ప్రతిజ్ఞాత మిదం నరేంద్ర కృతం త్వయా దృష్ట ఫలం చ కర్మ మమాఽద్య భోగేషు నరేంద్ర పుత్ర మనో నివృత్తం సహ జీవితేన	4
అస్యాం మహిష్యాం తు భృశం రుదంత్యా పురే చ విక్రోశతి దుఃఖ తప్తే హతేఽగ్రజే సంశయితేఽంగదే చ న రామ రాజ్యే రమతే మనో మే	5
క్రోధాదమర్షాదఽతివిప్రధర్షాత్ బ్రాతుర్వధో మేఽనుమతః పురస్తాత్ హతే త్విదానీం హరియూధపీస్మిఽన్ సుతీవ్ర మిక్ష్వాకు కుమార తప్యే	6
శ్రేయోఽద్యమన్యే మమ శైలముఖ్యే తస్మిన్నివాస శ్చిర మృశ్యమూకే యథా తథా వర్తయతః స్వవృత్త్యా నేమం నిహత్య త్రిదివస్య లాభః	7
న త్వాం జిఘాంసామి చరేతి యన్మాం అయం మహాత్మా మతిమానువాచ	

తస్యైవ తద్రామ వచోఽనురూపమ్ ఇదం పునః కర్మ చ మేఽనురూపం	8
బ్రాతా కథం నామ మహాగుణస్య బ్రాతుర్వధం రాఘవ విరోచయేత రాజ్యస్య దుఃఖస్య చ వీర సారం న చింతయన్ కామ పురస్కృతః సన్	9
వధో హి మే మతో నాసీత్ స్వ మాహాత్మ్యా వ్యతిక్రమాత్ మమాసీ ద్బుద్ధి దౌరాత్మ్యాత్ ప్రాణహారీ వ్యతిక్రమః	10
దృమ శాఖావభగ్నోఽహం ముహూర్తం పరినిష్ఠనన్ సాంతయిత్వా త్వఽనేనోక్తో న పునః కర్తు మర్హసి	11
బ్రాతృత్వ మార్యభావశ్చ ధర్మశ్చాఽనేన రక్షితః మయా క్రోధశ్చ కామశ్చ కపిత్వం చ ప్రదర్శితం	12
అచింతనీయం పరివర్జనీయం అనీప్సనీయం స్వనవేక్షణీయం ప్రాప్తోఽస్మి పాప్మాన మిమం వయస్య బ్రాతుర్వధా త్వాష్ట్రవధా దివేంద్రః	13
పాప్మాన మింద్రస్య మహీ జలం చ వృక్షాశ్చ కామం జగృహుః స్త్రీయశ్చ కో నామ పాప్మాన మిమం క్షమేత శాఖామృగస్య ప్రతిపత్తుమిచ్ఛన్	14
నార్థామి సమ్మాన మిమం ప్రజానాం న యౌవరాజ్యం కుత ఏవ రాజ్యం అధర్మయుక్తం కులనాశ యుక్తం ఏవం విధం రాఘవ కర్మ కృత్వా	15
పాపస్య కర్తాఽస్మి విగర్హితస్య క్షుద్రస్య లోకాఽపకృతస్య చైవ శోకో మహాన్ మామభివర్తతేఽయం	

వృష్టే ర్యథా నిమ్నమివామ్బు వేగః	16
సోదర్య ఘాతా పరగాత్ర వాలః	
సంతాప హస్తాక్షి శిరో విషాణః	
ఏనో మయో మామభిహంతి హస్తీ	
దృష్టో నదీకూల మివ ప్రవృద్ధః	17
అహో బతేదం నృవరాఽవిషహ్యం	
నివర్తతే మే హృది సాధు వృత్తం	
వివర్ణమఽగ్నౌ పరితప్యమానం	
కిట్టం యథా రాఘవ జాత రూపం	18
మహాబలానాం హరియూధపానాం	
ఇదం కులం రాఘవ మన్నిమిత్తం	
అస్యాంగద స్యాపి చ శోక తాపాత్	
అర్థ స్థిత ప్రాణ మితివ మన్యే	19
సుతః సులభ్యః సుజనః సువశ్యః	
కుతః సుపుత్రః సద్యశోఽంగదేన	
న చాపి విద్యేత స వీర దేశో	
యస్మిన్ భవేత్ సోదర సన్నికర్షః	20
యద్యఽంగదో వీరవరాఽద్య జీవేత్	
జీవేచ్ఛ మాతా పరిపాలనార్థం	
వినా తు పుత్రం పరితాప దీనా	
తారా న జీవేదితి నిశ్చితం మే	21
సోఽహం ప్రవేక్ష్యామ్యఽతిదీప్తమగ్నిం	
భ్రాత్రా చ పుత్రేణ చ సఖ్యమిచ్ఛన్	
ఇమే విచేష్యంతి హరి ప్రవీరాః	
సీతాం నిదేశే తవ వర్తమానాః	22
కృత్స్నం తు తే సేత్స్యతి కార్య మేతత్	
మయ్యుప్రతీతే మనుజేంద్ర పుత్ర	

కులస్య హస్తార మజీవనార్థమ్	
రామాఽనుజానీహి కృతాగసం మాం	23
ఇత్యేవమార్తస్య రఘు ప్రవీరః	
శృత్వా వచో వాల్యఽనుజస్య తస్య	
సంజాత బాష్పః పరవీర హంతా	
రామో ముహూర్తం విమనా బభూవ	24
తస్మిన్ క్షణే భీష్ట మవేక్ష్యమాణః	
క్షితి క్షమావాన్ భువనస్య గోప్తా	
రామో రుదంతీం వ్యసనే నిమగ్నాం	
సముత్సుకః సోఽథ దదర్శ తారాం	25
తాం చారు నేత్రాం కపిసింహ నాథం	
పతిం సమాశ్లిష్య తథా శయానాం	
ఉత్థాపయామాసు రదీన సత్త్వాం	
మంత్రీ ప్రధానాః కపివీర పత్నీం	26
సా విస్ఫురంతీ పరిరభ్యమాణా	
భర్తుః సకాశాదఽపనీయమానా	
దదర్శ రామం శరచాప పాణిం	
స్వ తేజసా సూర్య మివ జ్వలంతం	27
సుసంవృతం పార్థివ లక్షణైశ్చ	
తం చారునేత్రం మృగశాబ నేత్రా	
అదృష్ట పూర్వం పురుష ప్రధానం	
అయం స కాకుత్స్థ ఇతి ప్రజ్ఞే	28
తస్యేంద్ర కల్పస్య దురాసదస్య	
మహానుభావస్య సమీపమార్యా	
ఆర్తాతి తూర్ణం వ్యసనాభిపన్నా	
జగామ తారా పరివిహ్వలంతీ	29
సా తం సమాసాద్య విశుద్ధ సత్త్వా	

శోకేన సంభ్రాంత శరీర భావా మనస్వినీ వాక్య మువాచ తారా రామం రణోత్కర్షణ లబ్ధలక్షం	30
త్వ మప్రమేయశ్చ దురాసదస్య జితేన్ద్రియశ్చోత్తమ ధార్మికస్య అక్షయ్య కీర్తిశ్చ విచక్షణశ్చ క్షితి క్షమావాన్ క్షతజోపమాక్షః	31
త్వమాత్త బాణాసన బాణ పాణిః మహాబలః సంహననోపపన్నః మనుష్య దేహాభ్యుదయం విహాయ దివ్యేన దేహాభ్యుదయేన యుక్తః	32
యేనైక బాణేన హతః ప్రియో మే తే నైవ మాం త్వం జహి సాయకేన హతా గమిష్యామి సమీపమస్య న మామృతే రామ రమేత వాలీ	33
స్వర్గేఽపి పద్మాఽమలపత్ర నేత్రః సమేత్య సంప్రీక్ష్య చ మా మపశ్యన్ న హ్యేష ఉచ్ఛావచ తామ్ర చూడా విచిత్ర వేషాప్సరసోఽభజిష్యత్	34
స్వర్గేఽపి శోకం చ వివర్ణతాం చ మయా వినా ప్రాప్స్యతి వీర వాలీ రమ్యే నగేన్ద్రస్య తటావకాశే విదేహ కన్యా రహితో యథా త్వం	35
త్వం వేత్థ యావద్వనితా విహీనః ప్రాప్నోతి దుఃఖమ్ పురుషః కుమారః తత్త్వం ప్రజానన్ జహి మాం న వాలీ దుఃఖమ్ మమాదర్శనజం భజేత	36

యచ్చాపి మన్యేత భవాన్ మహాత్మా స్త్రీ ఘాత దోషో న భవేత్తు మహ్యం ఆత్మేయమఽస్యేతి చ మాం జహి త్వం న స్త్రీ వధః స్యాన్మనుజేంద్ర పుత్ర	37
శాస్త్ర ప్రయోగా ద్వివిధాచ్చ వేదాత్ ఆత్మా హ్యనన్యః పురుషస్య దారాః దార ప్రదానా న్న హి దాన మన్యత్ ప్రద్యశ్యతే జ్ఞానవతాం హి లోకే	38
తవ చాపి మాం తస్య మమ ప్రియస్య ప్రదాస్యసే ధర్మ మవేక్ష్య వీర అనేన దానేన న లప్స్యతే త్వం అధర్మ యోగం మమ వీర ఘాతాత్	39
ఆర్తామఽనాథా మపనీయ మానామ్ ఏవంవిధా మర్హసి మాం నిహన్తుం అహం హి మాతంగ విలాస గామినా ప్లవంగమానా మృషభేణ ధీమతా	40
వినా వరాహ్లోత్తమ హేమమాలినా చిరం న శక్యామి నరేంద్ర జీవితం ఇత్యేవముక్తస్తు విభు ర్మహాత్మా తారాం సమాశ్వాస్య హితం బభాషే	41
మా వీర భార్యే విమతిం కురుష్వ లోకో హి సర్వో విహితో విధాత్రా తం చైవ సర్వం సుఖదుఃఖ యోగం లోకోఽబ్రవీ త్తేన కృతం విధాత్రా	42
త్రయో హి లోకా విహితం విధానం నాఽతిక్రమంతే వశగా హి తస్య ప్రీతిం పరాం ప్రాప్స్యసి తాం తథైవ	

పుత్రస్తు తే ప్రాప్స్యతి యౌవరాజ్యం 43

ధాత్రా విధానం విహితం తదైవ

న శూరపత్న్యః పరిదేవయంతి

ఆశ్వాసితా తేన తు రాఘవేణ

ప్రభావ యుక్తేన పరంతపేన 44

సా వీర పత్నీ ధ్వనతా ముఖేన--

సువేషరూపా విరరామ తారా||

పంచవింశ స్కంధః - వాలీ సంస్కారః

సుగ్రీవం చైవ తారం చ సాంగదమ్ సహ లక్ష్మణః

సమాన శోకః కాకుత్స్థః సాన్త్యయిన్నిదమబ్రవీత్ 1

న శోక పరితాపేన శ్రేయసా యుజ్యతే మృతః

యదఽత్రానంతరం కార్యం తత్ సమాధాతుమర్హథ 2

లోకమృత మనుష్ఠేయం కృతం వో బాష్పమోక్షణమ్

న కాలాదుత్తరం కించిత్ కర్మ శక్య ముపాసితమ్ 3

నియతిః కారణం లోకే నియతిః కర్మ సాధనమ్

నియతిః సర్వభూతానాం నియోగే స్విహా కారణమ్ 4

న కర్తా కస్యచిత్ కశ్చిన్నియోగే చాపి నేశ్వరః

స్వభావే వర్తతే లోక స్తస్య కాలః పరాయణమ్ 5

న కాలః కాలమత్యేతి న కాలః పరిహీయతే

స్వభావం చ సమాసాద్య న కశ్చిదతివర్తతే 6

న కాలస్యాస్తి బంధత్వం న హేతు ర్న పరాక్రమః

న మిత్ర జ్ఞాతి సంబంధః కారణం నాత్మనో వశః 7

కిం తు కాల పరీణామో ద్రష్టవ్యః సాధు పశ్యతా

ధర్మశ్చార్థశ్చ కామశ్చ కాలక్రమ సమాహితాః 8

ఇతః స్వాం ప్రకృతిం వాలీ గతః ప్రాప్తః క్రియా ఫలమ్

ధర్మార్థ కామ సంయోగైః పవిత్రం ప్లవగేశ్వర 9

స్వధర్మస్య చ సంయోగా జ్ఞిత స్తేన మహాత్మనా

స్వర్గః పరిగృహీతశ్చ ప్రాణానఽపరిరక్షతా	10
ఏషా వై నియతిః శ్రీష్టా యాం గతో హరియూథపః	
తదలం పరితాపేన ప్రాప్తకాల ముపాస్యతామ్	11
వచనాన్తే తు రామస్య లక్ష్మణః పరవీరహా	
అవదత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం గతచేతసం	12
కురు త్వమఽస్య సుగ్రీవ ప్రేతకార్య మనన్తరమ్	
తారాఽంగదాభ్యాం సహితో వాలినో దహనం ప్రతి	13
సమాజ్ఞాపయ కాష్ఠాని శుష్కాణి చ బహూని చ	
చన్దనాదీని చ దివ్యాని వాలి సంస్కార కారణాత్	14
సమాశ్వాసయ చైనం త్వమఽంగదం దీన చేతసం	
మా భూ ర్బాలిశబుద్ధి స్త్వం త్వదధీన మిదం పురమ్	15
అంగద స్త్వానయేన్ మాల్యం వస్త్రాణి వివిధాని చ	
ఘృతం తైలమఽఢోగన్ధాన్ యచ్ఛాత్ర సమనన్తరమ్	16
త్వం తార శిబికాం శీఘ్ర మాదాయాగచ్ఛ సంభ్రమాత్	
త్వరా గుణవతీ యుక్తా హ్యస్మిన్ కాలే విశేషతః	17
సజ్జీ భవన్తు ప్లవగాః శిబికా వహనోచితాః	
సమర్థా బలినశ్చైవ నిర్హరిష్యన్తి వాలినమ్	18
ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవం సుమిత్రానన్తవర్దనః	
తస్థా బ్రాతృ సమీపస్థో లక్ష్మణః పరవీరహా	19
లక్ష్మణస్య వచః శృత్వా తారః సంభ్రాన్త మానసః	
ప్రవివేశ గుహాం శీఘ్రం శిబికాసక్త మానసః	20
ఆదాయ శిబికాం తారః స తు పర్యాపతత్ పునః	
వానరైరుహ్యమానాం తాం శూరైరుద్వహనోచితైః	21
దివ్యాం భద్రాసన యుతాం శిబికాం స్యన్దనోపమాం	
పక్షికర్మభిరాచితాం దృమకర్మ విభూషితాం	22
ఆచితాం చిత్ర పత్తిభిః సునివిష్టాం సమంతతః	
విమానమివ సిద్ధానాం జాలవాతాయనాన్వితామ్	23

సునియుక్తాం విశాలాం చ సుకృతాం విశ్వకర్మణా	
దారు పర్వతకోపితాం చారుకర్మ పరిష్కృతాం	24
వరాభరణ హారైశ్చ చిత్ర మాల్యోప శోభితాం	
గుహా గహన సంధన్నాం రక్త చందన రూపితాం	25
పుష్పౌష్టైః సమభిచ్ఛన్నాం పద్మమాలాభి రేవ చ	
తరుణాదిత్య వర్ణాభి రాజ్రజమానాభిరావృతాం	26
ఈద్యశీం శిబికాం దృష్ట్వా రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	
క్షిప్రం వినీయతాం వాలీ ప్రేతకార్యం విధీయతాం	27
తతో వాలిన ముద్యమ్య సుగ్రీవః శిబికాం తదా	
ఆరోపయత విక్రోశ న్నంగదేన సహైవ తు	28
ఆరోప్య శిబికాం చైవ వాలినం గత జీవితమ్	
అలంకారైశ్చ వివిధై ర్మాల్యై ర్వస్తైశ్చ భూషితమ్	29
ఆజ్ఞాపయత్ తదా రాజా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః	
భైర్ష్వ దేహికమార్యస్య క్రియతా మనురూపతః	30
విశ్రాణయన్తో రత్నాని వివిధాని బహూన్యపి	
అగ్రతః ప్లవగా యాన్తు శిబికా సమనన్తరమ్	31
రాజ్ఞామృద్ధి విశేషా హి దృశ్యన్తే భువి యాదృశాః	
తాదృశైరిహ కుర్వంతు వానరా భర్తు సత్రియాం	32
అంగదమ్ పరిగృహ్యశు తార ప్రభృతయ స్తథా	
క్రోశన్తః ప్రయయుః సర్వే వానరా హత బాన్ధవాః	33
తతః ప్రణిహితాః సర్వా వానర్యోఽస్య వశానుగాః	
చుకృశు ర్వీర వీరేతి భూయః క్రోశంతి తాః స్త్రియః	34
తారా ప్రభృతయః సర్వా వానర్యో హత యూధపాః	
అనుజగ్ము ర్ధి భర్తారం క్రోశన్త్యః కరుణ స్వనాః	35
తాసాం రుదిత శబ్దేన వానరీణాం వనాన్తరే	
వనాని గిరయః సర్వే విక్రోశన్తీవ సర్వతః	36
పులినే గిరి నద్యాన్తు వివిక్తే జల సంవృతే	

చితాం చక్రః సుబహవో వానరాః శోక కర్పితాః	37
అవరోప్య తతః స్కన్ధా చ్చిబికాం వహనోచితాః	
తస్థురోకాన్త మాశ్రిత్య సర్వే శోక సమన్వితాః	38
తతస్తారా పతిం దృష్ట్వా శిబికాతల శాయినమ్	
ఆరోప్యాఽంకే శిర స్తస్య విలలాప సుదుఃఖితా	39
హా వానర మహారాజ హా నాథ మమ వత్సల	
హా మహార్థ మహాబాహో హా మమప్రియ పశ్య మాం	40
జనం న పశ్యసీమం త్వం కస్మా చ్చోకాభిపీడితమ్	
ప్రహృష్ట మివ తే వక్తం గతాఽసోరపి మానద	41
అస్తాఽర్క సమవర్ణం చ లక్ష్మతే జీవతో యథా	
ఏష త్వాం రామరూపేణ కాలః కర్షతి వానర	42
యేన స్మ విధవాః సర్వాః కృతా ఏకేషుణా రణే	
ఇమా స్తా స్తవ రాజేన్ద్ర వానర్యోఽప్లవగా స్తవ	43
పాదై ర్వికృష్ట మధ్వాన మాగతాః కిం న బుధ్యసే	
తవేష్టా నను నామైతా భార్యా శ్చన్ద్ర నిభాననాః	44
ఇదానీం నేక్షసే కస్మాత్ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వర	
ఏతే హి సచివా రాజంస్తారా ప్రభృతయ స్తవ	45
పురవాసీ జనశ్చాఽయం పరివార్యాసతేఽనఘ	
విసర్జ యైతాన్ ప్లవగాన్ యథోచిత మరిందమ	46
తతః క్రీడామహీ సర్వా వనేషు మదనోత్కటాః	
ఏవం విలపతీం తారాం పతి శోక పరిప్లుతామ్	47
ఉత్థాపయన్తి స్మ తదా వానర్యః శోక కర్పితాః	
సుగ్రీవేణ తతః సార్థ మఽంగదః పితరం రుదన్	48
చితా మారోపయామాస శోకేనాభిహతేన్ద్రియః	
తతోఽగ్నిం విధివ ద్దత్త్వా సోఽపసవ్యం చకార హ	49
పితరం దీర్ఘ మధ్వానం ప్రస్థితం వ్యాకులేన్ద్రియః	
సంస్కృత్య వాలినం తే తు విధిపూర్వం ప్లవంగమాః	50

ఆజగ్గురుదకం కర్తం నదీం శీతజలాం శుభామ్ తత స్తే సహితా స్తత్ర హ్యౌగదం స్థాప్య చా౨గ్రతః	51
సుగ్రీవ తారా సహితాః సిషిచుర్వాళినే జలమ్ సుగ్రీవేణైవ దీనేన దీనో భూత్వా మహాబలః	52
సమాన శోకః కాకుత్స్థః ప్రేత కార్యాణ్యకారయత్ తతస్తు తం వాలినమగ్య పౌరుషం ప్రకాశ మిక్ష్యాకు వరేషుణా హతం ప్రదీప్య దీపా౨గ్ని సమౌజసం తదా సలక్ష్మణం రామ ముపేయివాన్ హరిః	53

షడ్వీంశ స్కంధః - సుగ్రీవాభిషేకః

తతః శోకాభిసంతప్తం సుగ్రీవం క్లిన్నవాససమ్ శాఖామృగ మహామాత్రాః పరివార్యోపతస్థిరే	1
అభిగమ్య మహాబాహుం రామమక్లిష్టకారిణమ్ స్థితాః ప్రాంజలయః సర్వే పితామహా మివర్షయః	2
తతః కాంచన శైలాభ స్తరుణా౨ర్కనిభాననః అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్యం హనుమాన్ మారుతాత్మజః	3
భవతీ ప్రసాదాత్ సుగ్రీవః పితృ పైతామహం మహతీ వానరాణాం సుదుష్ప్రాపం ప్రాప్తో రాజ్యమిదం ప్రభో	4
భవతా సమనుజ్ఞాతః ప్రవిశ్య నగరం శుభమ్ సంవిధాస్యతి కార్యాణి సర్వాణి ససుహృద్గణః	5
స్నాతో౨యం వివిధై ర్గనై రౌషధైశ్చ యథావిధి అర్చయిష్యతి రత్నైశ్చ మాల్యైశ్చ త్వాం విశేషతః	6
ఇమాం గిరిగుహాం రమ్యామభిగన్తుమితో౨ర్హసి కురుష్య స్వామిసంబంధం వానరాన్ సంప్రహర్షయన్	7
ఏవముక్తో హనుమతా రాఘవః పరవీరహ్ ప్రత్యువాచ హనూమన్తం బుద్ధిమాన్ వాక్య కోవిదః	8
చతుర్దశ సమాః సౌమ్య గ్రామం వా యది వా పురమ్	

న ప్రవేశ్యామి హనుమన్ పితుర్నిర్దేశ పాలకః	9
సుసమ్మధాం గుహం రమ్యాం సుగ్రీవో వానరర్షభః	
ప్రవిష్టో విధివద్వీరః క్షిప్రం రాజ్యేఽభిషిచ్యతామ్	10
ఏవముక్త్యా హనూమంతం రామః సుగ్రీవ మబ్రవీత్	
వృత్తజ్ఞో వృత్త సంపన్నముదార బల విక్రమం	11
ఇమమఽప్యంగదం వీర యౌవరాజ్యేఽభిషేచయ	
జ్యేష్ఠస్య స సుతో జ్యేష్ఠః సద్భుశో విక్రమేణ తే	12
అంగదోఽయమదీనాత్మా యౌవరాజ్యస్య భాజనం	
పూర్వోఽయం వార్షికో మాసః శ్రావణః సలిలాగమః	13
ప్రవృత్తాః సౌమ్య చత్వారో మాసా వార్షిక సంజ్ఞికాః	
నాఽయముద్యోగ సమయః ప్రవిశ త్వం పురీం శుభామ్	14
అస్మిన్ వత్స్యామ్యహం సౌమ్య పర్వతే సహలక్ష్మణః	
ఇయం గిరిగుహ రమ్యా విశాలా యుక్త మారుతా	15
ప్రభూత సలిలా సౌమ్య ప్రభూత కమలోత్పలా	
కార్తికే సమనుప్రాప్తే త్వం రావణవధే యత	16
ఏష నః సమయః సౌమ్య ప్రవిశ త్వం స్వమాలయమ్	
అభిషించస్వ రాజ్యే చ సుహృదః సంప్రహర్షయ	17
ఇతి రామాభ్యనుజ్ఞాతః సుగ్రీవో వానరాధిపః	
ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం కిష్కిన్ధాం వాలిపాలితామ్	18
తం వానర సహస్రాణి ప్రవిష్టం వానరేశ్వరమ్	
అభివాద్య ప్రవిష్టాని సర్వతః పర్యవారయన్	19
తతః ప్రకృతయః సర్వా దృష్ట్వా హరిగణేశ్వరమ్	
ప్రణమ్య మూర్ధ్నా పతితా వసుధాయాం సమాహితాః	20
సుగ్రీవః ప్రకృతీః సర్వా సంభాష్యోత్థాప్య వీర్యవాన్	
బ్రాతురస్తఃపురం సౌమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః	21
ప్రవిశ్య త్వభినిష్క్రాంతం సుగ్రీవం వానరర్షభం	
అభ్యషించంత సుహృదః సహస్రాక్ష మివాఽమరాః	22

తస్య పాణ్డర మాజహ్రు శ్చత్రం హేమ పరిష్కృతమ్	
శుక్లే చ వాలవ్యజనే హేమదణ్డే యశస్కరే	23
తథా సర్వాణి రత్నాని సర్వబీజౌషధాని చ	
సక్షీరాణాం చ వృక్షాణాం ప్రరోహాన్ కుసుమాని చ	24
శుక్లాని చైవ వస్త్రాణి శ్వేతం చైవాఽనులేపనమ్	
సుగన్ధీని చ మాల్యాని స్థలజాన్యముజ్జాని చ	25
చన్దనాని చ దివ్యాని గన్ధాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్	
అక్షతం జాతరూపం చ ప్రీయంగు మధుసర్పిషీ	26
దధి చర్మ చ వైయాఘ్రం వారాహీ చాఘ్నపానహౌ	
సమాలమ్బన మాదాయ రోచనాం సమనః శిలామ్	27
ఆజగ్ము స్తత్ర ముదితా వరాః కన్యాస్తు షోడశ	
తత స్తే వానరశ్రేష్ఠం యథాకాలం యథావిధి	28
రత్నైర్వస్త్రైశ్చ భక్ష్యైశ్చ తోషయిత్వా ద్విజర్షభాన్	
తతః కుశ పరిస్థిర్ణం సమిద్ధం జాతవేదసం	29
మన్తపూతేన హవిషా హుత్వా మన్తవిదో జనాః	
తతో హైమ ప్రతిష్ఠానే వరాస్తరణ సంవృతే	30
ప్రాసాద శిఖరే రమ్య చిత్రమాల్యోప శోభితే	
ప్రాఙ్ముఖం వివిధైర్మన్తైః స్థాపయిత్వా వరాసనే	31
నదీ నదేభ్యః సంహృత్య తీర్ధేభ్యశ్చ సమన్తతః	
ఆహృత్య చ సముద్రేభ్యః సర్వేభ్యో వానరర్షభాః	32
అపః కనక కుమ్భేషు నిధాయ విమలాః శుభాః	
శుభై ర్వుషభ శృంగైశ్చ కలశైశ్చాపి కాంచనైః	33
శాస్త్ర దృష్టిన విధినా మహర్షి విహితేన చ	
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః	34
మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హనుమాన్ జామ్బవా న్నలః	
అభ్యషించంత సుగ్రీవం ప్రసన్నేన సుగన్ధినా	35
సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా	

అభిషిక్తేతు సుగ్రీవే సర్వే వానరపుంగవాః	36
ప్రదుకృశు ర్మహాత్మానో హృష్టా స్తత్ర సహస్రశః	
రామస్య తు వచః కుర్వన్ సుగ్రీవో హరిపుంగవః	37
అంగదం సంపరిష్వజ్య యౌవరాజ్యేఽభ్యషేచయత్	
అంగదే చాభిషిక్తే తు సానుక్రోశాః ప్లవంగమాః	38
సాధు సాధ్వీతి సుగ్రీవం మహాత్మానోఽభ్యపూజయన్	
రామం చైవ మహాత్మానం లక్ష్మణం చ పునః పునః	39
ప్రీతాశ్చ తుష్టువుః సర్వే తాదృశే తత్ర వర్తిని	
హృష్ట పుష్ట జనాకీర్ణా పతాకా ధ్వజ శోభితా	40
బభూవ నగరీ రమ్యా క్షిప్యిన్ధా గిరిగహ్వరే	
నివేద్య రామాయ తదా మహాత్మానే	
మహాభీషకం కపి వాహినీపతిః	
రుమాం చ భార్యాం ప్రతిలభ్య వీర్యవాన్	
అవాప రాజ్యం త్రిదశాధివోయథా	41
<u>సప్తవింశస్తోత్రః - మాల్యవన్నివాసః</u>	
అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే ప్రవిష్టే వానరే గుహామ్	
ఆజగామ సహజ్ఞాత్రా రామః ప్రస్తవణం గిరిమ్	1
శార్దూల మృగ సంఘుష్టం సింహౌ ర్భీమ రవైర్వృతమ్	
నానాగుల్మ లతా గూఢం బహుపాదప సంకులమ్	2
ఋక్ష వానర గోపుచ్యై ర్మార్జారైశ్చ నిషేవితమ్	
మేఘరాశినిభం శైలం నిత్యం శుచి జలాశ్రయమ్	3
తస్య శైలస్య శిఖరే మహతీమాయతాం గుహామ్	
ప్రత్యగృహ్లాత వాసార్థం రామః సౌమిత్రిణా సహ	4
కృత్వా చ సమయం సౌమ్యః సుగ్రీవేణ సహానఘః	
కాలయుక్తం మహద్వాక్య మువాచ రఘునందనః	5
వినీతం భ్రాతరం భ్రాతా లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనం	
ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా	6

అస్యాం వసావ సౌమిత్రే వర్ష రాత్ర మరిందమ	
గిరి శృంగ మిదం రమ్య మున్నతం పార్ధివాత్మజ	7
శ్వేతాభిః కృష్ణ తామ్రాభిః శిలాభిరుపశోభితం	
నానాధాతు సమాకీర్ణం దరీ నిర్ఘర శోభితం	8
వివిధై ర్వృక్ష షండైశ్చ చారు చిత్రలతా వృతం	
నానావిహగ సంఘుష్టం మయూర రవ నాదితం	9
మాలతీ కుంద గుల్మైశ్చ సింధువార కురంఠకైః	
కదంబార్జున సర్జైశ్చ పుష్పితైరుపశోభితం	10
ఇయం చ నళినీ రమ్యా పుల్లపంకజ మండితా	
నాతిదూరే గుహాయా నౌ భవిష్యతి నృపాత్మజ	11
ప్రాగుదక్ ప్రవణే దేశే గుహ సాధు భవిష్యతి	
పశ్చాచ్చైవోన్నతా సౌమ్య నివాతేయం భవిష్యతి	12
గుహద్వారే చ సౌమిత్రే శిలా సమతలా శుభా	
శ్లక్షణా చైవాయతా చైవ భిన్నాంజన చయోపమా	13
గిరిశృంగ మిదం తాత పశ్య చోత్తరతః శుభం	
భిన్నాంజన చయాకార మమోద్భదర మివోత్థితం	14
దక్షిణస్యామపి దిశి స్థితం శ్వేత మివాంబరం	
కైలాస శిఖర ప్రఖ్యం నానాధాతు విభూషితం	15
ప్రాచీన వాహినీం చైవ నదీం భృశమృకర్ణమాం	
గుహాయాః పూర్వతః పశ్య త్రికూటే జాహ్నవీమివ	16
చంపకై స్థిలకై స్తాలై స్తమాల్వరతిముక్తకైః	
పద్మకైః సరళైశ్చైవ అశోకైశ్చైవ శోభితాం	17
వానీరై స్తినీశైశ్చైవ వకుళైః కేతకై ర్దవైః	
హింతాలై స్తిరిటి ర్పిపై ర్వేత్రకైః కృతమాలకైః	18
తీరజైః శోభితా భాతి నానారూపై స్తత స్తతః	
వసనాభరణోపేతా ప్రమదేవాభ్యలంకృతా	19
శతశః పక్షిసంఘైశ్చ నానానాదై ర్వివాదితా	

అన్యోన్య మతిరక్షేశ్చ చక్రవాకై రలంకృతా	20
పులినైరఽతిరమ్యైశ్చ హంస సారస సేవితైః	
ప్రహసంతీవ భాత్యేషా నారీ సర్వవిభూషితా	21
క్వచి న్నీలోత్పలై శ్చన్నా భాతి రక్షోత్పలైః క్వచిత్	
క్వచి ద్భాతి శుక్లైశ్చ దివ్యైః కుముద కుట్మలైః	22
పారిప్లవ శత్రై ర్భ్రష్టా బర్హిణ క్రౌంచ నాదితా	
రమణీయా నదీ సౌమ్య మునిసంఘై ర్నిషేవితా	23
పశ్య చందన వృక్షాణాం పంక్తిః సురచితా ఇవ	
కకుభానాం చ దృశ్యంతే మనసేవోదితాః సమమ్	24
అహో సురమణీయోఽయం దేశః శత్య నిఘాదన	
దృఢం రంస్యావ సౌమిత్రే సాధ్యఽత్ర నివసావహై	25
ఇతశ్చ నాతిదూరే సా కిష్కింధా చిత్ర కాననా	
సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా భవిష్యతి నృపాత్మజ	26
గీత వాదిత్ర నిర్దోషః శ్రూయతే జయతాం వర	
నర్దతాం వానరాణామ్ చ మృదంగాడంబరైః సహ	27
లబ్ధ్వా భార్యాం కపివరః ప్రాప్య రాజ్యం సుహృద్వృతః	
ధృవం నందతి సుగ్రీవః సంప్రాప్య మహతీం శ్రియం	28
ఇత్యుక్త్వా న్యవసత్ తత్ర రాఘవః సహలక్ష్మణః	
బహుదృశ్య దరీకుంజే తస్మిన్ ప్రస్తవేణే గిరౌ	29
సుసుఖేఽపి బహుద్రవ్యే తస్మిన్ హి ధరణీధరే	
వసత స్తస్య రామస్య రతిరఽల్పాపి నాభవత్	30
హృతాం హి భార్యాం స్మరతః ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్	
ఉదయాభ్యుదితం దృష్ట్వా శశాంకమ్ చ విశేషతః	31
ఆవివేశ న తం నిద్రా నిశాసు శయనం గతమ్	
తత్ సముత్థేన శోకేన బాష్పోపహత చేతసం	32
తం శోచమానం కాకుత్స్థం నిత్యం శోక పరాయణమ్	
తుల్య దుఃఖోఽబ్రవీ ద్భ్రాతా లక్ష్మణోఽనునయన్ వచః	33

అలం వీర వ్యథాం గత్వా న త్వం శోచితుమర్హసి	
శోచతో వ్యవసీదన్తి సర్వార్థా విదితం హి తే	34
భవాన్ క్రియాపరో లోకే భవాన్ దైవపరాయణః	
ఆస్తికో ధర్మశీలశ్చ వ్యవసాయీ చ రాఘవ	35
న హ్యఽవ్యవసితః శత్రుం రాక్షసం తం విశేషతః	
సమర్థ స్త్వం రణే హస్తం విక్రమై ర్దిహ్మా కారిణమ్	36
సమున్మాలయ శోకం త్వం వ్యవసాయం స్థిరం కురు	
తతః సపరివారం తం నిర్మూలం కురు రాక్షసం	37
పృథివీమపి కాకుత్స్థ ససాగర వనాచలామ్	
పరివర్తయితుం శక్తః కిమ్ పున స్తం హి రావణమ్	38
శరత్ కాలం ప్రతీక్షస్వ ప్రావృట్కాలోఽయమాగతః	
తతః సరాష్ట్రం సగణం రావణం త్వం వధిష్యసి	39
అహం తు ఖలు తే వీర్యం ప్రసుప్తం ప్రతిబోధయే	
దీప్తైరాహుతిభిః కాలే భస్మ చ్చన్నమివానలమ్	40
లక్ష్మణస్య తు తద్వాక్యం ప్రతిపూజ్య హితం శుభమ్	
రాఘవః సుహృదం స్నిగ్ధ మిదం వచన మబ్రవీత్	41
వాచ్యం యదఽనురక్తేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ	
సత్యవిక్రమ యుక్తేన తదుక్తం లక్ష్మణ త్వయా	42
ఏష శోకః పరిత్యక్తః సర్వకార్యాఽవసాదకః	
విక్రమేష్యప్రతిహతం తేజః ప్రోత్సాహయామ్యహమ్	43
శరత్కాలం ప్రతీక్షిష్యే స్థితోఽస్మి వచనే తవ	
సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాద మఽనుపాలయన్	44
ఉపకారేణ వీరస్తు ప్రతికారేణ యుజ్యతే	
అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హన్తి సత్త్వవతాం మనః	45
అదైవముక్తః ప్రణిధాయ లక్ష్మణః	
కృతాంజలి స్తత్ ప్రతిపూజ్య భాషితం	
ఉవాచ రామం స్వభిరామ దర్శనం	

ప్రదర్శయన్ దర్శనమాత్మనః శుభం	46
యథోక్త మేతత్ తవ సర్వమీప్సితం	
నరేంద్ర కర్తా న చిరాద్ధరీశ్వరః	
శరత్ ప్రతీక్షః క్షమతా మిమం భవాన్	
జల ప్రపాతం రిపు నిగ్రహే ధృతః	47
నియమ్య కోపం ప్రతిపాల్యతాం శరత్	
క్షమస్వ మాసాం శ్చతురో మయా సహ	
వసాచలేఽస్మిన్ మృగరాజ సేవితే	
సంవర్ధయన్ శత్యవధే సముద్యమం	48
<u>అష్టావింశ స్సర్గః - ప్రావృడుజ్ఞుంభణం</u>	
స తదా వాలినం హత్వా సుగ్రీవమభిషిచ్య చ	
వసన్ మాల్యవతః పృష్ఠే రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	1
అయం స కాలః సంప్రాప్తః సమయోఽద్య జలాగమః	
సంపశ్య త్వం నభో మేఘైః సంవృతం గిరి సన్నిభైః	2
నవ మాస ధృతం గర్భం భాస్కరస్య గభస్తిభిః	
పీత్వా రసం సముద్రాణాం ద్యౌః ప్రసూతే రసాయనమ్	3
శక్య మమ్బర మారుహ్య మేఘ సోపాన పంక్తిభిః	
కుటజార్డున మాలాభి రలంకర్తుం దివాకరః	4
సంధ్యారాగోత్థితై స్తామ్రైరఽస్తేష్వధికపాణ్డరైః	
స్నిగ్ధై రభ్రపట చ్చదై ర్బద్ధ వ్రణ మివామ్బరమ్	5
మన్ద మారుత నిశ్వాసం సంధ్యా చన్దన రంజితమ్	
ఆపాణ్ణు జలదం భాతి కామాతుర మివామ్బరమ్	6
ఏషా ఘర్మ పరిక్లిష్టా నవవారి పరిఘ్నతా	
సీతేవ శోక సంతప్తా మహీ బాష్పం విముంచతి	7
మేఘోదర వినిర్ముక్తాః కల్హార సుఖ శీతలాః	
శక్యమంజలిభిః పాతుం వాతాః కేతక గన్ధినః	8
ఏష పుల్లార్డునః శైలః కేతకైరధివాసితః	

సుగ్రీవ ఇవ శాస్తారి ర్ధరాభి రభిషిచ్యతే	9
మేఘ కృష్ణాజినధరా ధారా యజ్ఞోపవీతినః మారుతాపూరిత గుహః ప్రాధీతా ఇవ పర్వతాః	10
కశాభిరివ హైమీభి ర్విద్యుద్భిరభితాడితమ్ అన్తః స్తనిత నిర్దోషం సవేదన మివామ్బరమ్	11
నీలమేఘశ్రితా విద్యుత్ స్ఫురన్తీ ప్రతిభాతి మే స్ఫురన్తీ రావణస్యాఽంకే వైదేహీవ తపస్వినీ	12
ఇమాః తా మన్మథవతాం హితాః ప్రతిహతా దిశః అనులిప్తా ఇవ ఘనై ర్నప్తగ్రహ నిశాకరాః	13
క్వచి ద్భ్రాష్టాభి సంరుద్ధాన్ వర్షాగమ సముత్సుకాన్ కుటజాన్ పశ్య సౌమిత్రే పుష్పితాన్ గిరిసానుషు	14
మమ శోకాభిభూతస్య కామ సందీపనాన్ స్థితాన్ రజః ప్రశాన్తం సహిమోఽద్య వాయుః నిదాఘ దోష ప్రసరాః ప్రశాన్తాః స్థితా హి యాత్రా వసుధాధిపానాం ప్రవాసినో యాన్తి నరాః స్వదేశాన్	15
సంప్రస్థితా మానస వాస లుట్టాః ప్రియాన్వితాః సంప్రతి చక్రవాకాః అబీక్ష్ణ వర్షోదక విక్షతేషు యానాని మార్గేషు న సంపతన్తి	16
క్వచిత్ ప్రకాశం క్వచిదప్రకాశం నభః ప్రకీర్ణామ్బుధరం విభాతి క్వచిత్ క్వచిత్ పర్వత సన్నిరుద్ధం రూపం యథా శాన్తమహోర్ణవస్య	17
వ్యామిశ్రితం సర్జ కదమ్బ పుష్పైః నవంజలం పర్వతధాతు తామ్రమ్ మయూర కేకాభిరఽనుప్రయాతం	

శైలాపగాః శీఘ్రతరం వహన్తి	18
రసాకులం షట్పద సన్నికాశం	
ప్రభుజ్యతే జమ్బుఫలం ప్రకామమ్	
అనేకవర్ణం పవనావధూతం	
భూమౌ పతత్యాఽమ్రఫలం విపక్వమ్	19
విద్యుత్పతాకాః సబలాక మాలాః	
శైలేన్ద్ర కూటాకృతి సన్నికాశాః	
గర్జన్తి మేఘాః సముదీర్ణ నాదా	
మత్తా గజేన్ద్రా ఇవ సంయుగస్థాః	20
వర్షోదకా ప్యాయిత శాద్వలాని	
ప్రవృత్త నృత్యోత్సవ బర్హిణాని	
వనాని నిర్వృష్ట వలాహకాని	
పశ్యాఽపరాష్టేష్వధికం విభాంతి	21
సముద్వహంతః సలిలాఽతిభారం	
బలాకినో వారిధరా నదంతః	
మహత్సు శృంగేషు మహీధరాణామ్	
విశ్రమ్య విశ్రమ్య పునః ప్రయాంతి	22
మేఘాభికామా పరిసంపతన్తీ	
సమ్మోదితా భాతి బలాక పంక్తిః	
వాతావధూతా వరపౌణ్డరీకీ	
లమ్బేవ మాలా రచితామ్బరస్య	23
బాలేన్ద్ర గోపాంతర చిత్రితేన	
విభాతి భూమి ర్నవ శాద్వలేన	
గాత్రానువృత్తేన శుకప్రభేణ	
నారీవ లాక్షోక్షిత కంబళేన	24
నిద్రా శనైః కేశవమభ్యుపైతి	
దృతం నదీ సాగరమభ్యుపైతి	

హృష్టా బలాకా ఘనమభ్యుపైతి కాంతా సకామా ప్రీయమభ్యుపైతి	25
జాతా వనాంతాః శిఖి సంప్రన్నతా జాతాః కదమ్భాః సకదమ్భ శాఖాః జాతా వృషా గోషు సమాన కామా జాతా మహీ సస్య వనాభిరామా	26
వహన్తి వర్షన్తి నదన్తి భాన్తి ధ్యాయన్తి నృత్యన్తి సమాశ్వసన్తి నద్యో ఘనా మత్త గజా వనాంతాః ప్రియా విహీనాః శిఖినః ప్లవంగాః	27
ప్రహర్షితాః కేతక పుష్ప గన్ధమ్ ఆఘ్రాయ హృష్టా వన నిర్ఘరేషు ప్రపాత శబ్దాకులీతా గజేన్ద్రాః సార్థం మయూరైః సమదా నదన్తి	28
ధారా నిపాతై రభిహన్యమానాః కదమ్బ శాఖాసు విలమ్బమానాః క్షణార్జితం పుష్పరసావగాఢం శనై ర్మదం షట్చరణా స్త్యజన్తి	29
అంగార చూర్ణోత్కర సన్నికాశైః ఫలైః సుపర్యాప్త రసైః సమ్మృద్ధైః జమ్బూ దృమాణాం ప్రవిభాన్తి శాఖా నిలీయమానా ఇవ షట్పదౌమైః	30
తడిత్పతాకాభి రలంకృతానామ్ ఉదీర్ణ గమ్భీర మహారవాణామ్ విభాన్తి రూపాణి వలాహకానాం రణోద్యతానా మివ వారణానామ్	31
మార్గానుగః శైల వనానుసారీ	

సంప్రస్థితో మేఘు రవం నిశమ్య యుద్ధాభికామః ప్రతినాగ శంకీ మత్తో గజేంద్రః ప్రతిసన్నివృత్తః	32
క్వచిత్ ప్రగీతా ఇవ పట్పదౌఘైః క్వచిత్ ప్రన్యతా ఇవ నీలకంఠైః క్వచిత్ ప్రమతా ఇవ వారణేంద్రైః విభాంత్యనేకాశ్రయిణో వనాంతాః	33
కదంబ సర్వార్జున కందలాఢ్యా వనాంత భూమి ర్నవవారి పూర్ణా మయూర మత్తాభిరుత ప్రన్యతైః ఆపాన భూమి ప్రతిమా విభాతి	34
ముక్తా సకాశం సలీలం పతద్వై సునిర్మలం పత్రపుటేషు లగ్నమ్ హృష్టా వివర్ణ చ్చదనా విహంగాః సురేంద్ర దత్తం తృషితాః పిబన్తి	35
షట్పాద తంత్రీ మధురాభిధానం ప్లవంగమోదీరిత కంఠ తాలం ఆవిష్కృతం మేఘు మృదంగ నాదైః వనేషు సంగీత మివ ప్రవృత్తం	36
క్వచిత్ ప్రన్యతైః క్వచిదున్నదద్భిః క్వచిచ్ఛ వృక్షాగ్ర నిషణ్ణ కాయైః వ్యాలంబ బర్హాభరణై ర్మయూరైః వనేషు సంగీత మివ ప్రవృత్తం	37
స్వనై ర్ఘనానాం ప్లవగాః ప్రబుధ్దా విహాయ నిద్రాం చిర సన్నిరుద్ధామ్ అనేక రూపాకృతి వర్ణ నాదా నవాంబు ధారాభిహతా నదంతి	38

నద్యః సముద్వాహిత చక్రవాకాః తటాని శీర్ణా న్యపవాహయిత్వా దృష్టా నవ ప్రాభృత పూర్ణ భోగా దృతం స్వభర్తార ముపోపయాన్తి	39
నీలేషు నీలాః ప్రవిభాంతి సక్తా మేఘేషు మేఘా నవవారి పూర్ణాః దవాగ్ని దగ్ధేషు దవాగ్ని దగ్ధాః శైలేషు శైలా ఇవ బద్ధ మూలాః	40
ప్రహృష్ట సన్నాదిత బర్హిణాని సశక్త గోపాకుల శాద్వలాని చరంతి నీపార్జున వాసితాని గజాః సురమ్యాణి వనాంతరాణి	41
నవాంబు ధారాహత కేసరాణి దృతం పరిత్యజ్య సరోరుహాణి కదంబ పుష్పాణి సకేసరాణి నవాని హృష్టా భ్రమరాః పతంతి	42
మత్తా గజేన్ద్రా ముదితా గవేన్ద్రా వనేషు విశాన్తతరా మృగేన్ద్రాః రమ్యా నగేన్ద్రా నిభృతా నరేన్ద్రాః ప్రక్రీడితో వారిధరైః సురేన్ద్రః	43
మేఘాః సముద్ధూత సముద్ర నాదా మహాజలౌఘై ర్గగనావలంబాః నదీస్తటాకాని సరాంసి వాపీః మహీ చ కృత్స్నా మపవాహయంతి	44
వర్ష ప్రవేగా విపులాః పతంతి ప్రవాంతి వాతాః సముదీర్ణ ఘోషాః ప్రణష్ట కూలాః ప్రవహంతి శేషుం	

నద్యో జలై ర్విప్రతిపన్న మార్గాః	45
నరై ర్నరేంద్రా ఇవ పర్వతేంద్రాః	
సురేంద్ర దత్తైః పవనోపనీతైః	
ఘనాంబు కుమ్భైరభిషిచ్యమానా	
రూపం శ్రియం స్వా మివ దర్శయంతి	46
ఘనోపగూఢం గగనం సతారం	
న భాస్కరో దర్శన మభ్యుపైతి	
నవై ర్జలామై ర్ధరణీ విత్పా	
తమో విలిప్తా న దిశః ప్రకాశాః	47
మహాంతి కూటాని మహీధరాణామ్	
ధారాభిధౌతాన్యధికం విభాంతి	
మహాప్రమాణై ర్విపులైః ప్రపాతైః	
ముక్తా కలాపై రివ లంబమానైః	48
శైలోపల ప్రస్థలమాన వేగాః	
శైలోత్తమానాం విపులాః ప్రపాతాః	
గుహాసు సన్నాదిత బర్హిణాసు	
హారా విశేర్యంత ఇవాభిభాంతి	49
శీఘ్ర ప్రవేగా విపులాః ప్రపాతా	
నిర్దౌత శృంగోపతలా గిరీణాం	
ముక్తా కలాప ప్రతిమాః పతంతో	
మహాగుహోత్సంగ తలై ర్ద్రియన్తే	50
సురతా మఽర్ధవిచ్ఛిన్నాః స్వర్గ స్త్రీ హారమౌక్తికాః	
పతంతీవాఽఽకులా దిక్షు తోయధారాః సమంతతః	51
నిలీయమానై ర్విహగై ర్నిమీలద్భిశ్చ పంకజైః	
వికసంత్యా చ మాలత్యా గతోఽస్తుం జ్ఞాయతే రవిః	52
వృత్తా యాత్రా నరేంద్రాణాం సేనా ప్రతినివర్తతే	
వైరాణి చైవ మార్గాశ్చ సలిలేన సమీకృతాః	53

మాసి ప్రోష్ఠపదే బ్రహ్మ బ్రాహ్మణానామఽధీయతామ్	
అయమఽధ్యాయ సమయః సామగానా ముపస్థితః	54
నివృత్త కర్మాయతనో నూనం సంచిత సంచయః	
ఆషాఢీమఽభ్యుపగతో భరతః కోసలాధిపః	55
నూన మాపూర్యమాణాయాః సరయ్యా వర్ధతే రయః	
మాం సమీక్య సమాయాంత మయోధ్యాయా ఇవ స్వనః	56
ఇమాః స్ఫీతగుణా వర్షాః సుగ్రీవః సుఖ మశ్నుతే	
విజితాఽరిః సదారశ్చ రాజ్యే మహతి చ స్థితః	57
అహంతు హృత దారశ్చ రాజ్యాచ్చ మహత శ్చ్యుతః	
నదీకూలమివ క్షిన్నమఽవసీదామి లక్ష్మణ	58
శోకశ్చ మమ విస్తీర్ణో వర్షాశ్చ భృశ దుర్గమాః	
రావణశ్చ మహాన్ శతృరఽపారం ప్రతిభాతి మే	59
అయాత్రాం చైవ దృష్ట్వీమాం మార్గాశ్చ భృశ దుర్గమాన్	
ప్రణతే చైవ సుగ్రీవే న మయా కించిదీరితమ్	60
అపి చాఽతిపరిక్లిష్టం చిరాద్ధారైః సమాగతమ్	
ఆత్మకార్య గరీయస్త్యా ద్వక్తుం నేచ్ఛామి వానరమ్	61
స్వయమేవ హి విశ్రమ్య జ్ఞాత్వా కాల ముపాగతమ్	
ఉపకారం చ సుగ్రీవో వేత్స్యతే నాఽత్ర సంశయః	62
తస్మాత్ కాల ప్రతీక్షేఽహం స్థితోఽస్మి శుభలక్షణ	
సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాద మనుపాలయన్	63
ఉపకారేణ వీరో హి ప్రతికారేణ యుజ్యతే	
అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హన్తి సత్త్వవతాం మనః	64
తేనైవముక్తః ప్రణిధాయ లక్ష్మణః	
కృతాంజలి స్తత్ ప్రతిపూజ్య భాషితమ్	
ఉవాచ రామం స్వభిరామ దర్శనం	
ప్రదర్శయన్ దర్శన మాత్మనః శుభమ్	65
యథోక్త మేత త్తవ సర్వ మీప్సితం	

నరేంద్ర కర్తా న చిరాద్ధరీశ్వరః	
శరత్ ప్రతీక్షః క్షమతా మిమం భవాన్	
జలప్రపాతం రిపు నిగ్రహే ధృతః	66
<u>ఏకోనత్రింశస్సర్గః - హనుమత్ప్రతిబోధనం</u>	
సమీక్య విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్వలాహకమ్	
సారసా రవ సంఘుష్టం రమ్య జ్యోత్స్నా నులేపనమ్	1
సమ్మూర్ధార్ధం చ సుగ్రీవం మన్ద ధర్మార్ధ సంగ్రహమ్	
అత్యర్ధమ౭సతాంమార్గ మేకాన్తగత మానసం	2
నివృత్త కార్యం సిద్ధార్ధం ప్రమదా౭భిరతం సదా	
ప్రాప్తవన్తమ౭భిప్రీతాన్ సర్వానపి మనోరథాన్	3
స్వాం చ పత్నీమ౭భిప్రీతాం తారాం చాపి సమీప్యితామ్	
విహరన్త మ౭హోరాత్రం కృతార్ధం విగత జ్వరమ్	4
క్రీడన్త మివ దేవేన్ద్రం నన్దనే౭పురసాం గణైః	
మన్త్రిషు న్యస్త కార్యం చ మన్త్రిణామ౭నవేక్షకమ్	5
ఉత్సన్న రాజ్య సందేశం కామవృత్త మవస్థితమ్	
నిశ్చిత్తార్ధో౭ర్ధ తత్త్వజ్ఞః కాలధర్మ విశేషవిత్	6
ప్రసాద్య వాక్యై ర్మధురై ర్దేతుమద్భి ర్మనోరమైః	
వాక్యవిద్వాక్య తత్త్వజ్ఞం హరీశం మారుతాత్మజః	7
హితం తథ్యం చ పథ్యం చ సామ ధర్మార్ధ నీతిమత్	
ప్రణయ ప్రీతి సంయుక్తం విశ్వాస కృత నిశ్చయమ్	8
హరీశ్వర ముపాగమ్య హనుమాన్ వాక్య మబ్రవీత్	
రాజ్యం ప్రాప్తం యశశ్చైవ కౌలీ శ్రీరపి వర్షితా	9
మిత్రాణాం సంగ్రహః శేష స్తం భవాన్ కర్తు మర్హతి	
యో హి మిత్రేషు కాలజ్ఞః సతతం సాధు వర్తతే	10
తస్య రాజ్యం చ కీర్తిశ్చ ప్రతాపశ్చా౭భివర్ధతే	
యస్య కోశశ్చ దణ్డశ్చ మిత్రాణ్యాత్మా చ భూమిప	11
సమవేతాని సర్వాణి స రాజ్యం మహాదశ్శుతే	

తద్భవాన్ వృత్త సంపన్నః స్థితః పథి నిరత్యయే	12
మిత్రార్థమఽభినీతార్థం యథావత్ కర్తు మర్హతి	
సంత్యజ్య సర్వకర్మాణి మిత్రార్థే యో న వర్తతే	13
సంభ్రమాద్వికృతోత్సాహః సోఽనర్థేనావరుద్యతే	
యస్తు కాల వ్యతీతేషు మిత్రకార్య మరిందమ	14
స కృత్వా మహతోఽప్యర్థా న్న మిత్రార్థేన యుజ్యతే	
యదిదం వీర కార్యం నో మిత్రకార్య మరిందమ	15
క్రియతాం రాఘవ సైత ద్వైదేహ్యః పరిమార్గణమ్	
న చ కాలమఽతీతం తే నివేదయతి కాలవిత్	16
త్వరమాణోఽపి సన్ ప్రాజ్ఞ స్థవ రాజన్ వశానుగః	
కులస్య హేతుః స్పీతస్య దీర్ఘబన్ధుశ్చ రాఘవః	17
అప్రమేయ ప్రభావశ్చ స్వయం చాఽప్రతిమో గుణైః	
తస్య త్వం కురు వై కార్యం పూర్వం తేన కృతం తవ	18
హరీశ్వర హరిశ్రేష్ఠానాజ్ఞాపయితు మర్హసి	
న హి తావద్భవేత్ కాలో వ్యతీత శ్చోదనా దృతే	19
చోదితస్య హి కార్యస్య భవేత్ కాలవ్యతిక్రమః	
అకర్తురఽపి కార్యస్య భవాన్ కర్తా హరీశ్వర	20
కిం పునః ప్రతికర్తు స్తే రాజ్యేన చ వధేన చ	
శక్తిమానపి విక్రాంతో వానరర్ష గణేశ్వర	21
కర్తుం దాశరథేః ప్రీతి మాజ్ఞాయాం కిం ను సజ్ఞసి	
కామం ఖలు శర్ఘే శక్తః సురాఽసుర మహోరగాన్	22
వశే దాశరథిః కర్తుం త్వత్ప్రతిజ్ఞాం తు కాంక్షతే	
ప్రాణత్యాగాఽవిశంకేన కృతం తేన తవ ప్రీయమ్	23
తస్య మార్గామ వైదేహీం పృథివ్యామపి చాఽమృరే	
న దేవా న చ గన్ధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః	24
న చ యక్షా భయం తస్య కుర్యుః కిముత రాక్షసాః	
తదేవం శక్తి యుక్తస్య పూర్వం ప్రీయకృత స్థవ	25

రామస్యాఽర్హసి పింగేశ కర్తుం సర్వాత్మనా ప్రియమ్ నాఽధస్తాదఽవనౌ నాఽపుగతిర్నోపరి చాఽమృరే	26
కస్యచిత్ సజ్జతేఽస్మాకం కపీశ్వర తవాజ్ఞయా తదాజ్ఞాపయ కః కిం తే కృతే కుత్ర వ్యవసతు	27
హరయో హ్యప్రద్యప్యో స్తి సన్తి కోట్యగ్రతోఽనఘాః తస్య తద్వదనం శృత్వా కాలే సాధు నివేదితమ్	28
సుగ్రీవః సత్త్వ సంపన్నశ్చకార మతి ముత్తమామ్ సందిదేశాఽతిమతిమాన్ నీలం నిత్యకృతోద్యమమ్	29
దిక్షు సర్వాసు సర్వేషాం సైన్యానా ముపసంగ్రహే యథా సేనా సమగ్రా మే యూథపాలాశ్చ సర్వశః	30
సమాగచ్ఛన్త్యసంగేన సేనాగ్రాణి తథా కురు యే త్వన్తపాలాః ప్లవగాః శీఘ్రగా వ్యవసాయినః	31
సమానయన్తు తే సైన్యం త్వరితాః శాసనాన్ మమ స్వయం చానన్తరం సైన్యం భవానేవాఽనుపశ్యతు	32
త్రి పంచ రాత్రా దూర్షం యః ప్రాప్పుయాన్నేహ వానరః తస్య ప్రాణాన్తికో దణ్డో నాత్ర కార్యా విచారణా	33
హరీంశ్చ వృద్ధానుపయాతు సాఽంగదో భవాన్ మమాజ్ఞామఽధికృత్య నిశ్చితామ్	
ఇతి వ్యవస్థాం హరిపుంగవేశ్వరో విధాయ వేశ్మ ప్రవివేశ వీర్యవాన్	34
<u>త్రింశ స్సర్గః - శరద్వర్ణనం</u>	
గుహాం ప్రవిష్ఠే సుగ్రీవే విముక్తే గగనే ఘనైః వర్షరాత్రోపితో రామః కామ శోకాభిపీడితః	1
పాణ్డరం గగనం దృష్ట్వా విమలం చన్ద్రమణ్డలమ్ శారదీం రజనీం చైవ దృష్ట్వా జ్యోత్స్నా నులేపనామ్	2
కామవృత్తం చ సుగ్రీవం నష్టాం చ జనకాత్మజామ్ బుద్ధ్యా కాలమతీతం చ ముమోహా పరమాతురః	3

స తు సంజ్ఞా ముపాగమ్య ముహూర్తా నృతిమాన్ పునః	
మనఃస్థామపి వైదేహీం చింతయామాస రాఘవః	4
ఆసీనః పర్వతస్యగ్రే హేమధాతు విభూషితే	
శారదం గగనం దృష్ట్వా జగామ మనసా ప్రియామ్	5
దృష్ట్వా చ విమలం వ్యోమగత విద్యుద్వలాహకమ్	
సారసా రావ సంఘుష్టం విలలాపార్తయా గిరా	6
సారసా రావ సన్నాదైః సారసా రావ నాదినీ	
యాఽఽశ్రమే రమతే బాలా సాఽద్య మే రమతే కథమ్	7
పుష్పితాం శ్చాసనాన్ దృష్ట్వా కాంచనానివ నిర్మలాన్	
కథం సా రమతే బాలా పశ్యన్తీ మామఽపశ్యతీ	8
యా పురా కలహంసానాం స్వరేణ కలభాపిణీ	
బుద్ధ్యతే చారుసర్వాంగీ సాఽద్య మే బుద్ధ్యతే కథమ్	9
నిస్స్వనం చక్రవాకాణాం నిశమ్య సహ చారిణామ్	
పుణ్డరీక విశాలాక్షీ కథమేషా భవిష్యతి	10
సరాంసి సరితో వాపీః కాననాని వనాని చ	
తాం వినా మృగశాబాక్షీం చరన్నాఽద్య సుఖం లభే	11
అపి తాం మద్వియోగాచ్చ సౌకుమార్యాచ్చ భామినీమ్	
సుదూరం పీడయేత్ కామః శరద్గుణ నిరంతరః	12
ఏవమాది నరశ్రేష్ఠో విలలాప నృపాత్మజః	
విహంగ ఇవ సారంగః సలిలం త్రిదశేశ్వరాత్	13
తత శ్చంచూర్య రమ్యేషు ఫలార్థీ గిరిసానుషు	
దదర్శ పర్యుపావృత్తో లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణోఽగ్రజమ్	14
తం చింతయా దుస్సహాయా పరీతం	
విసంజ్ఞమేకం విజనే మనస్వీ	
బ్రాతుర్విషాదాత్ పరితాప దీనః	
సమీక్య సౌమిత్రిరువాచ రామమ్	15
కిమార్య కామస్య వశం గతేన	

కిమాత్మ పౌరుష్య పరాభవేన అయం హ్రీయా సంహ్రీయతే సమాధిః కిమత్ర యోగేన నివర్తితే న	16
క్రియాభియోగం మనసః ప్రసాదం సమాధియోగాఽనుగతం చ కాలమ్ సహాయ సామర్థ్యమదీన సత్త్వః స్వకర్మ హేతుం చ కురుష్య హేతుమ్	17
న జానకీ మానవ వంశనాథ త్వయా సనాథా సులభా పరేణ న చాగ్నిచూడాం జ్వలితా ముపేత్య న దహ్యతే వీర వర్హా కశ్చిత్	18
స లక్ష్మణం లక్ష్మణ మప్రధృష్యం స్వభావజం వాక్యమువాచ రామః హితం చ పథ్యం చ నయ ప్రసక్తం ససామ ధర్మార్థ సమాహితం చ	19
నిస్సంశయం కార్య మవేక్షితవ్యం క్రియా విశేషో హ్యనువర్తితవ్యః నను ప్రవృత్తస్య దురాసదస్య కుమార కార్యస్య ఫలం న చిన్త్యమ్	20
అథ పద్మపలాశాక్షీం మైథిలీమనుచిన్తయన్ ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా తర్పయిత్వా సహస్రాక్షః సలిలేన వసుంధరామ్	21
నిర్వర్తయిత్వా సస్యాని కృతకర్మా వ్యవస్థితః స్నిగ్ధ గమ్భీర నిర్ఘోషాః శైల దృమ పురోగమాః	22
విస్ఫుజ్య సలిలం మేఘాః పరిశ్రాంతా నృపాత్మజ నీలోత్పలదళ శ్యామాః శ్యామీ కృత్వా దిశో దశ	23
విమదా ఇవ మాతంగాః శాన్తవేగాః పయోధరాః	24

జలగర్భా మహావేగాః కుటజార్జున గన్ధినః చరిత్యా విరతాః సౌమ్య వృష్టి వాతాః సముద్యతాః	25
ఘనానాం వారణానాం చ మయూరాణాం చ లక్ష్మణ నాదః ప్రసవణానాం చ ప్రశాంతః సహసాఽనఘ	26
అభివృష్టా మహామేఘై ర్నిర్మలా శ్చిత్ర సానవః అనులిప్తా ఇవాభాన్తి గిరయ శ్చన్ద్రశ్శిభిః	27
శాఖాసు సప్త చ్చద పాదపానాం ప్రభాసు తారాఽర్క నిశాకరాణాం లీలాసు చైవోత్తమ వారణానాం	
శ్రియం విభజ్యద్య శరత్ ప్రవృత్తా సంప్రత్యనేకాశ్రయ చిత్ర శోభా లక్ష్మీః శరత్కాల గుణోపనీతా సూర్యాఽగ్రహస్త ప్రతిబోధితేషు	28
పద్మాకరేష్వభ్యధికం విభాతి సప్త చ్చదానాం కుసుమోపగంధీ షట్పాద బృందై రనుగీయమానః మత్త ద్విపానాం పవనోఽనుసారీ	29
దర్పం వనేష్వఽభ్యధికం కరోతి అభ్యాగతై శ్చారు విశాల పక్షైః స్మర ప్రీయైః పద్మరజోఽవకీర్ణైః మహానదీనాం పులినోపయాతైః	30
క్రీడంతి హంసాః సహచక్రవాకైః మద ప్రగల్భేషు చ వారణేషు గవాం సమూహేషు చ దర్పితేషు ప్రసన్న తోయాసు చ నిమ్నగాసు	31
విభాతి లక్ష్మీర్బహుధా విభక్తా నభః సమీక్యాంబుధరై ర్విముక్తం	32

విముక్త బర్హాభరణా వనేషు ప్రియాస్వఽసక్తా వినివృత్త శోభా గతోత్సవా ధ్యానపరా మయూరాః	33
మనోజ్ఞ గంధైః ప్రియకైరనల్పైః పుష్పాతిభారాఽవనతాగ్ర శాఖైః సువర్ణ గౌరై ర్నయనాభిరామైః ఉద్యోతితానీవ వనాంతరాణి	34
ప్రియాన్వితానాం నళినీ ప్రయాణాం వనే రతానాం కుసుమోద్ధతానాం మదోత్కటానాం మద లాలసానాం గజోత్తమానాం గతయోఽద్యమందాః	35
వృభ్రం నభః శస్త్ర విధౌత వర్ణం కృశ ప్రవాహాణి నదీ జలాని కల్హార శీతాః పవనాః ప్రవాంతి తమో విముక్తాశ్చ దిశః ప్రకాశాః	36
సూర్యాతప క్రామణ నష్ట పంకా భూమి శ్చిరోద్ధాటిత సాంద్ర రేణుః అన్యోన్య వైరేణ సమాయుతానాం ఉద్యోగ కాలోఽద్య నరాధిపానాం	37
శరద్గుణాప్యాయిత రూప శోభాః ప్రహర్షితాః పాంసు సముత్థితాంగాః మదోత్కటాః సంప్రతి యుద్ధ లుబ్ధా వృషా గవాం మధ్యగతా నదంతి	38
స మన్మథా స్తీవ్రతరాఽనురాగాః కులాన్వితా మందగతిం కరిణ్యః మదాన్వితం సంపరివార్య యాంతం వనేషు భర్తారమఽనుప్రయాంతి	39

త్యక్త్యా వరాణ్యాత్మవిభూషణాని బర్హాణి తీరోపగతా నదీనాం నిర్భర్త్యమానా ఇవ సారసౌమైః ప్రయాంతి దీనా విమదా మయూరాః	40
విత్రాస్య కారండవ చక్రవాకాన్ మహారవై ర్భిన్నకటా గజేంద్రాః సరస్సు బద్ధాంబుజ భూషణేషు విక్షోభ్య విక్షోభ్య జలం పిబంతి	41
వ్యపేత పంకాసు సవాలుకాసు ప్రసన్న తోయాసు సగోకులాసు ససార సారావఽవినాదితాసు నదీషు హృష్టా నిపతంతి హంసాః	42
నదీ వన ప్రస్తవణోదకానాం అతిప్రవృద్ధాఽనిల బర్హిణానాం ప్లవంగమానాం చ గతోత్సవానాం ధృతం రవాః సంప్రతి సంప్రనష్టాః	43
అనేకవర్ణాః సువినష్ట కాయాః నవోదితేష్వఽంబుధరేషు నష్టాః క్షుధార్దితా ఘోరవిషా బిలేభ్యః చిరోపితా విప్రసరంతి సర్పాః	44
చంచచ్చంద్ర కరస్పర్శ హర్షోన్మీలిత తారకా అహో రాగవతీ సంధ్యా జహాతి స్వయ మంబరం	45
దర్శయంతి శరన్నద్యః పులినాని శనైః శనైః నవసంగమ సవ్రీడా జఘనానీవ యోషితః	46
రాత్రిః శశాంకోదిత సౌమ్య వక్తా తారాగణోన్మీలిత చారునేత్రా జ్యోత్స్నాంశుక ప్రావరణా విభాతి	

నారీవ శుక్లాంశుక సంవృతాంగీ	47
విపక్వ శాలి ప్రసవాని భుక్త్వా ప్రహర్షితా సారస చారు పంక్తిః నభః సమాక్రామతి శీఘ్రవేగా	
వతావధూతా గృధ్రితేవ మాలా	48
సుపైకహంసం కుముదైరుపేతం మహాహ్రదస్థం సలిలం విభాతి ఘనైర్విముక్తం నిశి పూర్ణచంద్రం తారాగణాకీర్ణ మివాంతరిక్షం	49
ప్రకీర్ణ హంసాకుల మేఖలానాం ప్రబుద్ధ పద్మోత్పల మాలినీనాం వాప్యత్తమానా మధికాఽద్య లక్ష్మీః వరాంగనానా మివ భూషితానాం	50
వేణుస్వన వ్యంజిత తూర్య మిశ్రః ప్రత్యూష కాలాఽనిల సంప్రవృద్ధః సమ్మూర్చ్ఛితో గహ్వర గోవృషాణామ్ అన్యోఽన్యమాపూరయతీవ శబ్దః	51
నవై ర్పదీనాం కుసుమ ప్రహసైః వ్యాధూయమానై ర్మృదుమారుతేన ధౌతాఽమల క్షౌమ పట ప్రకాశైః కూలాని కాశై రుపశోభితాని	52
వన ప్రచండా మధుపాన శౌండాః ప్రియాన్వితాః షట్ చరణాః ప్రహృష్టాః వనేషు మత్తాః పవనాఽనుయాత్రాం కుర్వంతి పద్మాసన రేణు గౌరాః	53
జలం ప్రసన్నం కుముదం ప్రహాసం క్రౌంచ స్వనః శాలి వనం విపక్వం	

మృదుశ్చ వాయు ర్విమలశ్చ చంద్రః	
శంసంతి వర్ష వ్యపనీత కాలం	54
మీనోప సందర్శిత మేఖలానాం	
నదీవధూనాం గతయోఽద్య మందాః	
కాంతోపభుక్తాఽలసగామినీనాం	
ప్రభాతకాలే స్వీవ కామినీనాం	55
సచక్రవాకాని సశైవలాని	
కాశై ర్దుకూలై రివ సంవృతాని	
సపత్ర లేఖాని సరోచనాని	
వధూ ముఖానీవ నదీ ముఖాని	56
ప్రపుల్ల బాణాసన చిత్రితేషు	
ప్రహృష్ట షట్పాద నికూజితేషు	
గృహీత చావోద్యత చండ దండః	
ప్రచండచారోఽద్య వనేషు కామః	57
లోకం సువృష్ట్యా పరితోషయిత్వా	
నదీ స్తటాకాని చ పూరయిత్వా	
నిష్పన్న సస్యాం వసుధాం చ కృత్వా	
త్యక్త్వా నభ స్తోయధారాః ప్రణష్టాః	58
ప్రసన్న సలిలాః సౌమ్య కురరీభి ర్వివాదితాః	
చక్రవాక గణాకీర్ణా విభాన్తి సలిలాశయాః	59
ఆసనాః సప్తపర్ణాశ్చ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః	
దృశ్యన్తే బంధుజీవాశ్చ శ్యామాశ్చ గిరి సానుషు	60
హంస సారస చక్రాహ్వాః కురరైశ్చ సమంతతః	
పులినాన్యవకీర్ణాని నదీనాం పశ్య లక్ష్మణ	61
అన్యోన్యం బద్ధవైరాణాం జిగీషూణాం నృపాత్మజ	
ఉద్యోగ సమయః సౌమ్య పార్థివానా ముపస్థితః	62
ఇయం సా ప్రథమా యాత్రా పార్థివానాం నృపాత్మజ	

న చ పశ్యామి సుగ్రీవ ముద్యోగం వా తథా విధమ్	63
చత్వారో వార్షికా మాసా గతా వర్షశతోపమాః	
మమ శోకాభిభూతస్య సౌమ్య సీతామపశ్యతః	64
చక్రవాకీవ భర్తారం పృష్టతోఽనుగతా వనం	
విషమం దండకారణ్య ముద్యానమివ యాంగనా	65
ప్రియా విహీనే దుఃఖార్తే హృతరాజ్యే వివాసితే	
కృపాం న కురుతే రాజా సుగ్రీవో మయి లక్ష్మణ	66
అనాథో హృతరాజ్యోఽయం రావణేన చ ధర్షితః	
దీనో దూరగృహః కామీ మాం చైవ శరణం గతః	67
ఇత్యేతైః కారణైః సౌమ్య సుగ్రీవస్య దురాత్మనః	
అహం వానరరాజస్య పరిభూతః పరంతప	68
స కాలం పరిసంఖ్యాయ సీతాయాః పరిమార్గణే	
కృతార్థః సమయం కృత్వా దుర్మతి ర్నావబుధ్యతే	69
స కిష్కిన్దాం ప్రవిశ్య త్వం బృహహి వానరపుంగవమ్	
మూర్ఖం గ్రామ్యసుఖే సక్తం సుగ్రీవం వచనాన్ మమ	70
అర్థినా ముపపన్నానాం పూర్వం చాఽప్యుపకారిణామ్	
ఆశాం సంశృత్య యో హన్తి స లోకే పురుషాధమః	71
శుభం వా యది వా పాపం యో హి వాక్య ముదీరితమ్	
సత్యేన పరిగృహ్లాతి స వీరః పురుషోత్తమః	72
కృతార్థా హ్యకృతార్థానాం మిత్రాణాం న భవన్తి యే	
తాన్ మృతానపి క్రవ్యాదాః కృతఘ్నా న్నోపభుంజతే	73
నూనం కాంచన పృష్ఠస్య వికృష్ఠస్య మయా రణే	
ద్రష్టుమిచ్ఛన్తి చాపస్య రూపం విద్యుద్గణోపమమ్	74
ఘోరం జ్యోతలనిర్దోషం కృద్ధస్య మమ సంయుగే	
నిర్దోష మివ వజ్రస్య పునః సంశోతు మిచ్ఛతి	75
కామమేవం గతేఽప్యస్య పరిజ్ఞాతే పరాక్రమే	
త్వత్ సహాయస్య మే వీర న చిన్తా స్యా న్నుపాత్మజ	76

యదర్థ మఽయమారమ్భః కృతః పరపురంజయ	
సమయం నాభిజానాతి కృతార్థః ప్లవగేశ్వరః	77
వర్షాః సమయ కాలం తు ప్రతిజ్ఞాయ హరీశ్వరః	
వ్యతీతాం శ్చతురో మాసాన్ విహర న్నావబుధ్యతే	78
సామాత్య పరిషత్ క్రీడన్ పానమేవోపసేవతే	
శోక దీనేషు నాస్మాసు సుగ్రీవః కురుతే దయామ్	79
ఉచ్యతాం గచ్ఛ సుగ్రీవ స్త్వయా వత్స మహాబల	
మమ రోషస్య యద్రూపం బ్యాయాశ్చైన మిదం వచః	80
న చ సంకుచితః పన్థా యేన వాలీ హతో గతః	
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమఽన్వగాః	81
ఏక ఏవ రణే వాలీ శరణ నిహతో మయా	
త్వాం తు సత్యాదఽతిక్రాంతం హనిష్యామి సబాన్ధవమ్	82
తదేవం విహితే కార్యే యద్ధితం పురుషర్షభ	
తత్త ద్భూషి నరశ్రేష్ఠ త్వర కాలవ్యతిక్రమః	83
కురుష్వ సత్యం మయి వానరేశ్వర	
ప్రతిశ్యతం ధర్మమవేక్ష్య శాశ్వతమ్	
మా వాలినం ప్రేత్య గతో యమక్షయం	
త్వమఽద్య పశ్యే ర్మమ చోదితైః శరైః	84
స పూర్వజం తీవ్ర వివృద్ధ కోపం	
లాలప్యమానం ప్రసమీక్ష్య దీనమ్	
చకార తీవ్రాం మతి ముగ్రతేజా	
హరీశ్వరే మానవ వంశనాథః	85
ఏకత్రింశ స్సర్గః - లక్ష్మణ క్రోధః	
స కామినం దీనమదీన సత్త్వం	
శోకాభిపన్నం సముదీర్ణ కోపమ్	
నరేన్ద్ర సూను ర్నరదేవ పుత్రం	
రామానుజః పూర్వజ మిత్యువాచ	1

న వానరః స్థాస్యతి సాధు వృత్తే	
న మంస్యతే కర్మ ఫలానుషంగాన్	
న భోజ్యతే వానర రాజ్యలక్ష్మీం	
తథా హి నాభిక్రమతేఽస్య బుద్ధిః	2
మతిక్షయా ధ్రామ్యసుఖేషు సక్తః	
తవ ప్రసాద ప్రతికార బుద్ధిః	
హతోఽగ్రజం పశ్యతు వీర తస్య	
న రాజ్య మేవం విగుణస్య దేయమ్	3
న ధారయే కోప ముదీర్ణ వేగం	
నిహన్మి సుగ్రీవమఽసత్యమఽద్య	
హరి ప్రవీరైః సహవాలిపుత్రో	
నరేంద్ర పుత్ర్యా విచయం కరోతు	4
తమాత్త బాణాసన ముత్పతంతం	
నివేదితార్థం రణ చణ్ణ కోపమ్	
ఉవాచ రామః పరవీర హన్తా	
స్వవేక్షితం సాఽనునయం చ వాక్యమ్	5
న హి వై త్వద్విధో లోకే పాపమేవం సమాచరేత్	
కోప మార్శ్యేణ యో హన్తి స వీరః పురుషోత్తమః	6
నేదమఽద్య త్వయా గ్రాహ్యం సాధువృత్తేన లక్ష్మణ	
తాం ప్రీతిమఽనువర్తస్వ పూర్వవృత్తం చ సంగతమ్	7
సామోపహితయా వాచా రూక్షాణి పరివర్ణయన్	
వక్తు మర్హసి సుగ్రీవం వ్యతీతం కాలపర్యయే	8
సోఽగ్రజేనానుశిష్టార్థో యథావత్ పురుషర్షభః	
ప్రవివేశ పురీం వీరో లక్ష్మణః పరవీరహ	9
తతః శుభమతిః ప్రాజ్ఞో బ్రాతుః ప్రియహితే రతః	
లక్ష్మణః ప్రతిసంరభ్యో జగామ భవనం కపేః	10
శక్ర బాణాసన ప్రఖ్యం ధనుః కాలాంతకోపమః	

ప్రగృహ్య గిరిశృంగాభం మన్దరః సానుమానివ	11
యథోక్తకారీ వచన ముత్తరం చైవ సోత్తరమ్	
బృహస్పతిసమో బుద్ధ్యా మత్త్వా రామానుజ స్తదా	12
కామ క్రోధ సముత్థేన బ్రాతుః కోపాగ్నినా వృతః	
ప్రభంజన ఇవాప్రీతః ప్రయయౌ లక్ష్మణ స్తదా	13
సాల తాలాఽశ్వకర్ణాంశ్చ తరసా పాతయన్ బహూన్	
పర్యస్యన్ గిరి కూటాని దృమానఽన్యాంశ్చ వేగితః	14
శిలాశ్చ శకలీ కుర్వన్ పద్భ్యాం గజ ఇవాశుగః	
దూర మేకపదం త్యక్త్వా యయౌ కార్యవశా ధృతమ్	15
తామఽపశ్య దృలాకీర్ణాం హరిరాజ మహాపురీమ్	
దుర్గా మిక్ష్వాకు శార్దూలః కిష్కిన్దాం గిరిసంకటే	16
రోషాత్ ప్రస్ఫురమాణోఽఘః సుగ్రీవం ప్రతి లక్ష్మణః	
దదర్శ వానరాన్ భీమాన్ కిష్కిన్దాయా బహిశ్చరాన్	17
తం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే లక్ష్మణం పురుషర్షభం	
శైల శృంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్	18
జగృహూః కుంజర ప్రఖ్యా వానరాః పర్వతాన్తరే	
తాన్ గృహీత ప్రహరణాన్ హరీన్ దృష్ట్వా తు లక్ష్మణః	19
బభూవ ద్విగుణం కృద్ధో బహ్విన్దన ఇవానలః	
తం తే భయ పరీతాంగాః కృద్ధం దృష్ట్వా ప్లవంగమాః	20
కాలమృత్యు యుగాన్తాభం శతశో విదృతా దిశః	
తతః సుగ్రీవ భవనం ప్రవిశ్య హరిపుంగవాః	21
క్రోధ మాగమనం చైవ లక్ష్మణస్య న్యవేదయన్	
తారయా సహితః కామే సక్తః కపివృషో రహః	22
న తేషాం కపి వీరాణాం శుశ్రావ వచనం తదా	
తతః సచివ సందిష్టా హరయౌ రోమహర్షణాః	23
గిరికుంజర మేఘాభా నగర్యా నిర్యయు స్తదా	
నఖ దంష్ట్రాయుధా ఘోరాః సర్వే వికృత దర్శనాః	24

సర్వేశ్వరాల దర్పాశ్చ సర్వే చ వికృతాననాః	
దశ నాగబలాః కేచిత్ కేచి ద్దశగుణోత్తరాః	25
కేచి న్నాగ సహస్రస్య బభూవు స్తుల్య విక్రమాః	
కృత్వాం హి కపిభి ర్వాప్తాం దృమ హస్తై ర్మహాబలైః	26
అపశ్య ల్లక్ష్మణః కృద్ధః కిష్కిన్దాం తాం దురాసదామ్	
తత స్తే హరయః సర్వే ప్రాకార పరిఘాన్తరాత్	27
నిష్క్రమ్యోదగ్ర సత్త్వాస్తు తస్థు రావిష్కృతం తదా	
సుగ్రీవస్య ప్రమాదం చ పూర్వజస్యార్థ మాత్మవాన్	28
బుద్ధ్వా కోపవశం వీరః పునరేవ జగామ సః	
స దీర్ఘోష్ఠ మహోచ్ఛ్వాసః కోప సంరక్త లోచనః	29
బభూవ నరశార్దూలః సధూమ ఇవ పావకః	
బాణ శల్య స్ఫుర జ్ఞిహ్వః సాయకాసన భోగవాన్	30
స్వతేజోవిష సంఘాతః పంచాస్య ఇవ పన్నగః	
తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం నాగేన్ద్ర మివ కోపితమ్	31
సమాసాద్యాఽంగద స్త్రాసా ద్విషాద మగమ ద్భృశమ్	
సోఽంగదం రోష తామ్రాక్షః సందిదేశ మహాయశాః	32
సుగ్రీవః కథ్యతాం వత్స మమాగమన మిత్యుత	
ఏష రామానుజః ప్రాప్త స్వత్సకాశ మరిందమః	33
బ్రాతుర్వ్యసన సంతప్తో ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః	
తస్య వాక్యే యది రుచిః క్రియతాం సాధు వానర	34
ఇత్యుక్త్వా శేషుమాగచ్ఛ వత్స వాక్యమిదం మమ	
లక్ష్మణస్య వచః శృత్వా శోకావిష్టోఽంగదోఽబ్రవీత్	35
పితుః సమీప మాగమ్య సౌమిత్రిరఽయమాగతః	
అథాఽంగద స్తస్య వచో నిశమ్య	
సంబ్రాంత భావః పరిదీన వక్త్రః	
నిపత్య తూర్ణం నృపతే స్తరస్వీ	
తతః కుమార శ్చరణౌ వవందే	36

సంగృహ్య పాదౌ పితురగ్యతేజా జగ్రాహ మాతుః పునరేవ పాదౌ పాదౌ రుమాయాశ్చ నిపీడయిత్యా నివేదయామాస తత స్తమర్థం	37
స నిద్రా మద సంవీతో వానరో న విబుద్ధవాన్ బభూవ మద మత్తశ్చ మదనేన చ మోహితః తతః కిలకిలాం చకృ ర్లక్ష్మణం ప్రేక్ష్య వానరాః ప్రసాదయంత స్తమ్ కృద్ధం భయ మోహిత చేతసః	38
తే మహాఘనిభం దృష్ట్వా వజ్రాశని సమ స్వనమ్ సింహనాదం సమం చకృ ర్లక్ష్మణస్య సమీపతః తేన శబ్దేన మహతా ప్రత్యబుద్ధ్యత వానరః మద విహ్వల తామ్రాక్షో వ్యాకుల స్రగ్విభూషణః అథాఽంగద వచః శృత్వా తేనైవ చ సమాగతౌ	39
మన్త్రిణౌ వానరేస్తస్య సమ్మతోదార దర్శినౌ ప్లక్షశ్చైవ ప్రభావశ్చ మన్త్రిణావఽర్థధర్మయౌః వక్తు ముచ్చా వాచం ప్రౌఢం లక్ష్మణం తౌ శశంసతుః ప్రసాదయిత్యా సుగ్రీవం వచనైః సామ నిశ్చితైః ఆసీనం పర్యుపాసీనౌ యథా శక్తం మరుత్పతిమ్	40
సత్యసంధౌ మహాభాగౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ వయస్యభావం సంప్రాప్తౌ రాజ్యార్థౌ రాజ్యదాయినౌ తయోరేకో ధనుస్పాణి ర్ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః యస్య భీతాః ప్రవేపన్తో నాదాన్ ముంచన్తి వానరాః స ఏష రాఘవ భ్రాతా లక్ష్మణో వాక్యసారథిః వ్యవసాయరథః ప్రౌఢ స్తస్య రామస్య శాసనాత్	41
అయం చ దయితో రాజం స్థారయాస్తనయౌఽంగదః లక్ష్మణేన సకాశం తే ప్రేషిత స్త్వరయానఘ సోఽయం రోషపరీతాక్షో ద్వారి తిష్ఠతి వీర్యవాన్	42
	43
	44
	45
	46
	47
	48

వానరాన్ వానరపతే చక్షుషా నిర్దహన్నివ	49
తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రః సహబంధుభిః	
గచ్ఛశీఘ్రం మహారాజ రోషో హ్యస్య నివర్త్యతాం	50
యదాహ రామో ధర్మాత్మా తత్ కురుష్వ సమాహితః	
రాజం స్తీష్ణ స్వసమయే భవ సత్యప్రతిశ్రవాః	51
<u>ద్వాత్రింశ స్కంధః - హనూమన్మంత్రః</u>	
అంగదస్య వచః శృత్వా సుగ్రీవః సచివైః సహ	
లక్ష్మణం కుపితం శృత్వా ముమోచాసన మాత్మవాన్	1
సచివానబ్రవీ ద్వాక్యం నిశ్చిత్య గురులాఘవమ్	
మన్తజ్ఞాన్ మన్తకుశలో మన్తేషు పరినిష్ఠితాన్	2
న మే దుర్వాహృతం కించిన్నాపి మే దురనుష్ఠితమ్	
లక్ష్మణో రాఘవ భ్రాతా కృద్ధః కిమితి చింతయే	3
అసుహృద్భి ర్మమామితై ర్నిత్య మన్తర దర్శిభిః	
మమ దోషానసంభూతాన్ శ్రావితో రాఘవానుజః	4
అత్ర తావ ద్యథాబుద్ధి సర్వైరేవ యథావిధి	
భావస్య నిశ్చయ స్తావ ద్విజ్ఞేయో నిపుణం శనైః	5
న ఖల్వస్తి మమ త్రాసో లక్ష్మణా న్నాపి రాఘవాత్	
మిత్రం త్వఽస్థాన కుపితం జనయ త్యేవ సంభ్రమమ్	6
సర్వథా సుకరం మిత్రం దుష్కరం పరిపాలనమ్	
అనిత్యత్వాత్ తు చిత్తానాం ప్రీతిరల్పేఽపి భిద్యతే	7
అతో నిమిత్తం త్రస్తోఽహం రామేణ తు మహాత్మనా	
యన్ మమోపకృతం శక్యం ప్రతికర్తుం న తన్ మయా	8
సుగ్రీవేణైవ ముక్తస్తు హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
ఉవాచ స్వేన తర్కేణ మధ్యే వానర మన్త్రిణామ్	9
సర్వథా నైత దాశ్చర్యం యస్త్వం హరిగణేశ్వర	
న విస్మరసి సుస్పిగ్ధ ముపకార కృతం శుభమ్	10
రాఘవేణ తు వీరేణ భయ ముత్సృజ్య దూరతః	

త్వత్ ప్రయార్థం హతో వాలీ శక్ర తుల్య పరాక్రమః	11
సర్వథా ప్రణయాత్ కృద్ధో రాఘవో నాత్ర సంశయః	
బ్రాతరం సంప్రహితవాం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్	12
త్వం ప్రమత్తో న జానీషి కాలం కాలవిదాం వర	
పుల్ల సప్త చ్చద శ్యామా ప్రవృత్తా తు శరచ్చివా	13
నిర్మల గ్రహ నక్షత్రా ద్యోః ప్రణష్ట వలాహకా	
ప్రసన్నాశ్చ దిశః సర్వాః సరితశ్చ సరాంసి చ	14
ప్రాప్త ముద్యోగ కాలం తు నావైషి హరిపుంగవ	
త్వం ప్రమత్త ఇతి వ్యక్తం లక్ష్మణోఽయమిహాగతః	15
ఆర్తస్య హృత దారస్య పరుషం పురుషాస్తరాత్	
వచనం మర్షణీయం తే రాఘవస్య మహాత్మనః	16
కృతాపరాధస్య హి తే నాఽన్యత్ పశ్యామ్యహం క్షమమ్	
అస్తరేణాంజలిం బద్ధ్వా లక్ష్మణస్య ప్రసాదనాత్	17
నియుక్తై ర్మన్త్రిభి ర్వాచ్యో హ్యవశ్యం పార్థివో హితమ్	
అత ఏవ భయం త్యక్త్వా బ్రవీమ్యవధృతం వచః	18
అభిక్యద్ధః సమర్థో హి చాప ముద్యమ్య రాఘవః	
సదేవాసుర గన్ధర్వం వశే స్థాపయితుం జగత్	19
న స క్షమః కోపయితుం యః ప్రసాద్యః పునర్భవేత్	
పూర్వోపకారం స్మరతా కృతజ్ఞేన విశేషతః	20
తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రః ససుహృజ్ఞనః	
రాజం స్తిష్ఠస్య సమయే భర్తు ర్భార్యేవ తద్వశే	21
న రామ రామానుజ శాసనం త్వయా	
కపీన్ద్ర యుక్తం మనసాప్యపోహితుమ్	
మనో హి తే జ్ఞాస్యతి మానుషం బలం	
స రాఘవస్యాఽస్య సురేన్ద్ర వర్చసః	22
<u>త్రయస్తింశ స్పర్శః - తారా సాంత్య వచనం</u>	
అథ ప్రతిసమాదిష్టో లక్ష్మణః పరవీరహా	

ప్రవివేక గుహం రమ్యం కిష్కిన్దాం రామ శాసనాత్	1
ద్వారస్థా హరయ స్తత్ర మహాకాయా మహాబలాః	
బభూవు ర్లక్ష్మణం దృష్ట్వా సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః	2
నిశ్శ్వసంతం తు తం దృష్ట్వా కృద్ధం దశరథాత్మజమ్	
బభూవు ర్ధరయ స్తస్థా న చైనం పర్యవారయన్	3
స తాం రత్నమయీం శ్రీమాన్ దివ్యాం పుష్పిత కాననామ్	
రమ్యం రత్న సమాకీర్ణాం దదర్శ మహతీం గుహామ్	4
హర్మ్య ప్రాసాద సంబాధాం నానాపణ్యోపశోభితామ్	
సర్వకాల ఫలై ర్ఘృక్షైః పుష్పితై రుశోభితామ్	5
దేవ గన్ధర్వ పుత్రైశ్చ వానరైః కామరూపిభిః	
దివ్య మాల్యామ్బరధరైః శోభితాం ప్రీయదర్శనైః	6
చన్దనాఽగరు పద్మానాం గన్ధైః సురభి గన్ధినామ్	
మైరేయాణాం మధూనాం చ సమ్మోదిత మహాపథామ్	7
విన్ద్య మేరు గిరిప్రఖ్యైః ప్రాసాదై రుపశోభితాం	
దదర్శ గిరి నద్యశ్చ విమలా స్తత్ర రాఘవః	8
అంగదస్య గృహం రమ్యం మైన్దస్య ద్వివిదస్య చ	
గవయస్య గవాక్షస్య గజస్య శరభస్య చ	9
విద్యున్నాలోశ్చ సంపాతేః సూర్యాక్షస్య హనూమతః	
వీరబాహోః సుబాహోశ్చ నలస్య చ మహాత్మనః	10
కుముదస్య సుషేణస్య తారా జామ్బవతో స్తథా	
దధివక్త్రస్య నీలస్య సుపాటల సునేత్రయోః	11
ఏతేషాం కపి ముఖ్యానాం రాజమార్గే మహాత్మనామ్	
దదర్శ గృహ ముఖ్యాని మహాసారాణి లక్ష్మణః	12
పాణ్డరాభ్ర ప్రకాశాని దివ్యమాల్య యుతాని చ	
ప్రభూత ధనధాన్యాని స్త్రీరత్నైః శోభితాని చ	13
పాణ్డరేణ తు సాల్ న పరిక్షిప్తం దురాసదమ్	
వానరేన్ద్ర గృహం రమ్యం మహేన్ద్ర సదనోపమమ్	14

శుక్లైః ప్రాసాద శిఖరైః కైలాస శిఖరోపమైః	
సర్వకాల ఫలై ర్ఘృక్షైః పుష్పితై రుపశోభితమ్	15
మహేంద్ర దత్తైః శ్రీమద్భి ర్నీల జీమూత సన్నిభైః	
దివ్యపుష్ప ఫలై ర్ఘృక్షైః శీతచ్ఛాయై ర్మనోహరైః	16
హరిభిః సంవృత ద్వారం బలిభిః శస్త్ర పాణిభిః	
దివ్యమాల్యావృతం శుభ్రం తప్త కాంచన తోరణమ్	17
సుగ్రీవస్య గృహం రమ్యం ప్రవివేక మహాబలః	
అవార్యమాణః సౌమిత్రి ర్మహాబ్ర మివ భాస్కరః	18
స సప్త కక్ష్యా ధర్మాత్మా నానాజన సమాకులాః	
ప్రవిశ్య సుమహద్గుప్తం దదర్శాన్తఃపురం మహాత్	19
హైమరాజత పర్యంకై ర్బహుభిశ్చ వరాసనైః	
మహార్థాస్తరణోపేతై స్తత్ర తతోపశోభితమ్	20
ప్రవిశన్నేవ సతతం శుశ్రావ మధుర స్వరమ్	
తస్మి గీత సమాకీర్ణం సమగీత పదాక్షరమ్	21
బహ్వీశ్చ వివిధాకారా రూప యౌవన గర్వితాః	
స్త్రీయః సుగ్రీవ భవనే దదర్శ స మహాబలః	22
దృష్ట్వాఽభిజన సంపన్నా శ్చిత్త మాల్య కృత స్రజః	
వరమాల్య కృత వ్యగ్రా భూషణోత్తమ భూషితాః	23
నాత్మప్తా న్నాపి చ వ్యగ్రా న్నానుదాత్త పరిచ్ఛదాన్	
సుగ్రీవాఽనుచరాం శ్చాపి లక్షయామాస లక్ష్మణః	24
కూజితం నూపురాణాం చ కాంచీనాం నినదం తథా	
స నిశమ్య తతః శ్రీమాన్ సౌమిత్రి ర్లజ్జితోఽభవత్	25
రోషవేగ ప్రకుపితః శృత్వా చాభరణ స్వనం	
చకార జ్యోస్వనం వీరో దిశః శబ్దేన పూరయన్	26
చారిత్రేణ మహాబాహురఽపకృష్టః స లక్ష్మణః	
తస్థా వేకాంత మాశ్చిత్త్య రామశోక సమన్వితః	27
తేన చాప స్వనేనాఽథ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః	

విజ్ఞానాగమనం త్రస్తః సంచచాల వరాసనాత్	28
అంగదేన యథా మహ్యం పురస్తాత్ ప్రతివేదితం	
సువ్యక్త మేష సంప్రాప్తం సౌమిత్రి ర్భ్రాతృ వత్సలః	29
అంగదేన సమాఖ్యాతం జ్యో స్వనేన చ వానరః	
బుబుధే లక్ష్మణం ప్రాప్తం ముఖం చాఽస్య వ్యశుష్యత	30
తతః తారాం హరిశ్రేష్ఠః సుగ్రీవః ప్రియ దర్శనాం	
ఉవాచ హిత మవ్యగ్ర స్త్రాస సంభ్రాంత మానసః	31
కిం ను తత్ కారణం సుభ్రు ప్రకృత్యా మృదు మానసః	
సరోష ఇవ సంప్రాప్తో యేనాఽయం రాఘవానుజః	32
కిం పశ్యసి కుమారస్య రోషస్థాన మనిన్దితే	
న ఖల్వఽకారణే కోపమాహరే న్నర సత్తమః	33
యదఽస్య కృత మఽస్మాభి ర్బుధ్యసే కించిదప్రియం	
తద్బుధ్యా సంప్రధార్యాశు క్షిప్ర మర్హసి భాషితుం	34
అథవా స్వయమేవైనం ద్రష్టు మర్హసి భామిని	
వచనైః సాంత్యయుక్తైశ్చ ప్రసాదయితు మర్హసి	35
త్వద్దర్శన విశుద్ధాత్మా న స కోపం కరిష్యతి	
న హి స్త్రీషు మహాత్మానః క్వచిత్ కుర్వంతి దారుణం	36
త్వయా సాంత్యైరుపక్రాంతం ప్రసన్నేంద్రియ మానసం	
తతః కమలపత్రాక్షమ్ ద్రక్ష్యామ్యహ మరిందమం	37
సా ప్రస్థలంతీ మద విహ్వలాక్షీ	
ప్రలంబ కాంచీ గుణ హేమ సూత్రా	
సలక్షణా లక్ష్మణ సన్నిధానం	
జగామ తారా నమితాంగ యష్టిః	38
స తాం సమీక్ష్యైవ హరీశ పత్నీం	
తస్థా వుదాసీనతయా మహాత్మా	
అవాఙ్మఖోఽభూన్మనుజేంద్రపుత్రః	
స్త్రీ సన్నికర్షాద్వినివృత్త కోపః	39

సా పానయోగా ద్వినివృత్త లజ్జా దృష్టి ప్రసాదా చ్చ నరేంద్ర సూనోః ఉవాచ తారా ప్రణయ ప్రగల్భం వాక్యం మహార్థం పరిసాన్త్యపూర్వం	40
కిం కోపమూలం మనుజేంద్ర పుత్ర క స్తే న సంతిష్ఠతి వాఙ్మీదేశే కః శుష్క వృక్షం వనమాపతంతం దవాగ్నిమాసీదతి నిర్విశంకః	41
స తస్యా వచనం శృత్వా సాంత్యపూర్వ మఽశంకితం భూయః ప్రణయ దృష్టార్థం లక్ష్మణో వాక్య మబ్రవీత్	42
కిమఽయం కామవృత్తస్తే లుప్త ధర్మార్థ సంగ్రహః భర్తా భర్తృహితే యుక్తే న చైన మవబుధ్యసే	43
న చింతయతి రాజ్యార్థం నాఽస్మాన్ శోక పరాయణాన్ సామాత్య పరిషత్ తారే పానమేవోపసేవతే	44
స మాసాం శ్చతురః కృత్వా ప్రమాణం ప్లవగేశ్వరః వ్యతీతాం స్తాన్ మదవ్యగ్రో విహర న్నావబుధ్యతే	45
న హి ధర్మార్థ సిద్ధ్యర్థం పానమేవం ప్రశస్యతే పానాదర్థశ్చ ధర్మశ్చ కామశ్చ పరిహీయతే	46
ధర్మలోపో మహం స్తావత్ కృతే హ్యప్రతికుర్వతః అర్థలోపశ్చ మిత్రస్య నాశే గుణవతో మహాన్	47
మిత్రం హ్యర్థగుణ శ్రేష్ఠం సత్యధర్మ పరాయణం తద్వ్యయం తు పరిత్యక్తం న తు ధర్మే వ్యవస్థితం	48
తదేవం ప్రస్తుతే కార్యే కార్యమస్మాభిరుత్తరం యత్ కార్యం కార్య తత్వజ్ఞే తదుదాహర్తు మర్హసి	49
సా తస్య ధర్మార్థ సమాధి యుక్తం నిశమ్య వాక్యం మధుర స్వభావం తారా గతార్థే మనుజేంద్ర కార్యే	

విశ్వాస యుక్తం త మువాచ భూయః	50
న కోప కాలః క్షితిపాల పుత్ర	
న చాఽతికోపః స్వజనే విధేయః	
త్వదర్థ కామస్య జనస్య తస్య	
ప్రమాదమప్యర్థసి వీర సోఽఘం	51
కోపం కథం నామ గుణ ప్రకృష్టః	
కుమార కుర్యాదపకృష్ట సత్త్వే	
క స్త్వద్విధః కోపవశం హి గచ్ఛేత్	
సత్వావరుద్ధః తపసః ప్రసూతిః	52
జానామి రోషం హరి వీర బంధోః	
జానామి కార్యస్య చ కాలసంగం	
జానామి కార్యం త్వయి యత్ కృతం నః	
తచ్ఛాపి జానామి యదత్ర కార్యం	53
తచ్ఛాపి జానామి యథా విషహ్యం	
బలం నరశ్రేష్ఠ శరీరజస్య	
జానామి యస్మింశ్చ జనేఽవబద్ధం	
కామేన సుగ్రీవమఽసక్తమద్య	54
న కామ తంత్రే తవ బుద్ధిరస్తి	
త్వం వై యథా మన్యువశం ప్రపన్నః	
న దేశ కాలౌ హి న చార్థధర్మౌ	
అవేక్షతే కామరతిర్మనుష్యః	55
తం కామవృత్తం మమ సన్నికృష్టం	
కామాఽభియోగాచ్చ నివృత్త లజ్జం	
క్షమస్య తావత్ పరవీర హంతః	
త్వద్భ్రాతరం వానర వంశ నాథం	56
మహర్షయో ధర్మ తపోఽభి కామాః	
కామానుకామాః ప్రతిబద్ధ మోహాః	

అయం ప్రకృత్యా చపలః కపిస్తు	
కథం న సజ్జేత సుఖేషు రాజా	57
ఇత్యేవముక్త్యా వచనం మహార్థం	
సా వానరీ లక్ష్మణ మప్రమేయం	
పునః సఖేలం మద విహ్వలం చ	
భర్తుర్ హితం వాక్యమిదం బభాషే	58
ఉద్యోగస్తు చిరాజ్ఞప్తః సుగ్రీవేణ నరోత్తమ	
కామస్యాపి విధేయేన తవార్థ ప్రతిసాధనే	59
ఆగతా హి మహావీర్యా హరయః కామరూపిణః	
కోటీ శత సహస్రాణి నానానగ నివాసినః	60
తదాగచ్ఛ మహాబాహో చారిత్రం రక్షితమ్ త్వయా	
అచ్ఛలం మిత్ర భావేన సతాం దారవలోకనం	61
తారయా చాభ్యనుజ్ఞాత స్త్వరయా చాపి చోదితః	
ప్రవివేశ మహాబాహు రభ్యంతర మరిందమః	62
తతః సుగ్రీవమాసీనం కాంచనే పరమాసనే	
మహార్థాస్తరణోపేతే దదర్శాదిత్య సన్నిభమ్	63
దివ్యాభరణ చిత్రాంగం దివ్యరూపం యశస్వినమ్	
దివ్య మాల్యామృరధరం మహీన్ద్ర మివ దుర్జయమ్	64
దివ్యాభరణ మాల్యాభిః ప్రమదాభిః సమావృతమ్	
సంరబ్ధతర రక్తాక్షో బభూవాంతక సన్నిభః	65
రుమాం తు వీరః పరిరభ్య గాఢం	
వరాసనస్థో వరహేమ వర్ణః	
దదర్శ సౌమిత్రిమదీన సత్త్వం	
విశాల నేత్రః సువిశాల నేత్రమ్	66
చతుస్త్రింశ స్సర్గః - సుగ్రీవ తర్జనం	
తమఽప్రతిహతం కృద్ధం ప్రవిష్టం పురుషర్షభమ్	
సుగ్రీవో లక్ష్మణం దృష్ట్వా బభూవ వ్యథితేంద్రియః	1

కృద్ధం నిశ్శ్వసమానం తం ప్రదీప్త మివ తేజసా బ్రాతుర్వ్యసన సంతప్తం దృష్ట్వా దశరథాత్మజమ్	2
ఉత్పాత హరిశ్రేష్ఠో హిత్యా సౌవర్ణమాసనమ్ మహాన్ మహీస్తస్య యథా స్వలంకృత ఇవ ధ్వజః	3
ఉత్పతన్త మనూత్పేతూ రుమా ప్రభృతయః స్త్రీయః సుగ్రీవం గగనే పూర్ణచన్ద్రం తారాగణా ఇవ	4
సంరక్త నయనః శ్రీమాన్ విచచాల కృతాంజలిః బభూవాఽవస్థిత స్తత్ర కల్పవృక్షే మహానివ	5
రుమా ద్వితీయం సుగ్రీవం నారీ మధ్యగతం స్థితమ్ అబ్రవీ ల్లక్ష్మణః కృద్ధః సతారం శశినం యథా	6
సత్త్వాభిజన సంపన్నః సానుక్రోశో జితేన్ద్రియః కృతజ్ఞః సత్యవాదీ చ రాజా లోకే మహీయతే	7
యస్తు రాజా స్థితో ధర్మే మిత్రాణా ముపకారిణామ్ మిథ్యా ప్రతిజ్ఞాం కురుతే కో నృశంసతర స్తతః	8
శతమశ్వాన్మతే హన్తి సహస్రం తు గవాన్మతే ఆత్మానం స్వజనం హన్తి పురుషః పురుషాన్మతే	9
పూర్వం కృతార్థో మిత్రాణాం న తత్ ప్రతికరోతి యః కృతఘ్నః సర్వభూతానాం స వధ్యః ప్లవగేశ్వర	10
గీతోఽయం బ్రహ్మణా శ్లోకః సర్వలోక నమస్కృతః దృష్ట్వా కృతఘ్నం కృద్ధేన తం నిబోధ ప్లవంగమ	11
బ్రహ్మఘ్నే చ సురాపి చ గోఘ్నే భగ్న వ్రతే తథా నిష్కృతిర్విహితా సద్భిః కృతఘ్నే నాస్తి నిష్కృతిః	12
అనార్య స్త్వం కృతఘ్నశ్చ మిథ్యా వాదీ చ వానర పూర్వం కృతార్థో రామస్య న తత్ ప్రతికరోషి యత్	13
నను నామ కృతార్థేన త్వయా రామస్య వానర సీతాయా మార్గణే యత్నః కర్తవ్యః కృతమిచ్ఛతా	14
స త్వం గ్రామ్యేషు భోగేషు సక్తో మిథ్యా ప్రతిశ్రవః	

న త్వాం రామో విజానీతే సర్వం మణ్ణాక రావిణమ్ మహాభాగేన రామేణ పాపః కరుణవేదినా	15
హరీణాం ప్రాపితో రాజ్యం త్వం దురాత్మా మహాత్మనా కృతం చేన్నాఽభిజానీషే రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః	16
సద్య స్త్వం నిశితై ర్భ్రాణై ర్హతో ద్రక్ష్యసి వాలినమ్ న చ సంకుచితః పన్థా యేన వాలీ హతోగతః	17
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలి పథ మన్వగాః న నూన మిక్ష్యాకువరస్య కార్ముకాత్	18
చ్యుతాం శరాన్ పశ్యసి వజ్ర సన్నిభాన్ తతః సుఖం నామ నిషేవసే సుఖీ	
న రామకార్యం మనసాప్యవేక్షసే	19
<u>పంచస్తంశ స్పర్శః - తారా సమాధానం</u>	
తథా బృవాణం సామిత్రిం ప్రదీప్త మివ తేజసా అబ్రవీ ల్లక్ష్మణం తారా తారాధిప నిభాననా	1
నైవం లక్ష్మణ వక్తవ్యో నాఽయం పరుష మర్హతి హరీణా మీశ్వరః శ్రోతుం తవ వక్తా ద్విశేషతః	2
నైవాఽకృతజ్ఞః సుగ్రీవో న శరో నాపి దారుణః నైవాఽకృతకథో వీర న జిహ్మాశ్చ కపీశ్వరః	3
ఉపకారం కృతం వీరో నాఽప్యయం విస్మృతః కపిః రామేణ వీర సుగ్రీవో యదఽన్వైర్దుష్కరం రణే	4
రామ ప్రసాదాత్ కీర్తిం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ ప్రాప్తవా నిహ సుగ్రీవో రుమాం మాం చ పరంతప	5
సుదుఃఖం శయితః పూర్వం ప్రాప్యేదం సుఖముత్తమమ్ ప్రాప్తకాలం న జానీతే విశ్వామిత్రో యథా మునిః	6
ఘృతాచ్యాం కిల సంసక్తో దశ వర్షాణి లక్ష్మణ అహోఽమన్యత ధర్మాత్మా విశ్వామిత్రో మహామునిః	7
స హి ప్రాప్తం న జానీతే కాలం కాలవిదాం వరః	

విశ్వామిత్రో మహాతేజాః కిం పునర్యః పృథగ్జనః	8
దేహధర్మగతస్యాఽస్య పరిశ్రాంతస్య లక్ష్మణ	
అవిత్పస్తస్య కామేషు కామం క్షన్తుమిహార్హసి	9
న చ రోషవశం తాత గన్తు మర్హసి లక్ష్మణ	
నిశ్చయార్థ మవిజ్ఞాయ సహసా ప్రాకృతో యథా	10
సత్వ యుక్తా హి పురుషా స్వద్విధాః పురుషర్షభ	
అవిమృశ్య న రోషస్య సహసా యాన్తి వశ్యతామ్	11
ప్రసాదయే త్వాం ధర్మజ్ఞ సుగ్రీవార్థే సమాహితా	
మహాన్ రోష సముత్పన్నః సంరమ్భ స్వజ్యతామయమ్	12
రుమాం మాం కపిరాజ్యం చ ధనధాన్య వసూని చ	
రామ ప్రియార్థం సుగ్రీవ స్వజేదితి మతిర్మమ	13
సమానేష్యతి సుగ్రీవః సీతయాసహ రాఘవమ్	
శశాంకమివ రోహిణ్యా నిహత్వా రావణం రణే	14
శతకోటి సహస్రాణి లంకాయాం కిల రక్షసాం	
అయుతాని చ షట్ త్రింశత్ సహస్రాణి శతాని చ	15
అహత్వా తాం చ దుర్ధర్షాన్ రాక్షసాన్ కామరూపిణః	
న శక్యో రావణో హన్తుం యేన సా మైథిలీ హృతా	16
తే న శక్యా రణే హన్తుమసహాయేన లక్ష్మణ	
రావణః క్రూరకర్మా చ సుగ్రీవేణ విశేషతః	17
ఏవ మాఖ్యాతవాన్ వాలీ స హ్యభిజ్ఞో హరీశ్వరః	
ఆగమస్తు న మే వ్యక్తః శ్రవణా త్త ద్రువీమ్యహమ్	18
త్వత్ సహాయ నిమిత్తం వై ప్రీషితా హరిపుంగవాః	
ఆనేతుం వానరాన్ యుద్ధే సుబహూన్ హరియూధపాన్	19
తాంశ్చ ప్రతీక్షమాణోఽయం విక్రాంతాన్ సుమహాబలాన్	
రాఘవస్యార్థ సిద్ధ్యర్థం న నిర్యాతి హరీశ్వరః	20
కృతాఽత్ర సంస్థా సౌమిత్రే సుగ్రీవేణ యథా పురా	
అద్య తై ర్వానరైః సర్వైరాగంతవ్యం మహాబలైః	21

ఋక్ష కోటిసహస్రాణి గోలాఙ్గాల శతాని చ	
అద్య త్వా ముపయాస్యన్తి జహి కోప మరిందమ	22
కోట్యోఽనేకాస్తు కాకుత్స్థ కపీనాం దీప్తతేజసామ్	
తవ హి ముఖమిదం నిరీక్ష్య కోపాత్	
క్షతజ నిభే నయనే నిరీక్షమాణాః	
హరివర వనితా న యాన్తి శాన్తిం	
ప్రథమ భయస్య హి శంకితాః స్మ సర్వాః	23
షట్టింశ స్సర్గః - సుగ్రీవ లక్ష్మణానురోధః	
ఇత్యుక్త స్తారయా వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మ సంహితమ్	
మృదు స్వభావః సౌమిత్రిః ప్రతిజగ్రాహ తద్వచః	1
తస్మిన్ ప్రతిగృహీతే తు వాక్యే హరిగణేశ్వరః	
లక్ష్మణాత్ సుమహత్ త్రాసం వస్తం క్లిన్నమివాఽత్యజత్	2
తతః కణ్ఠగతం మాల్యం చిత్రం బహుగుణం మహత్	
చిచ్ఛేద విమదశ్చాసీత్ సుగ్రీవో వానరేశ్వరః	3
స లక్ష్మణం భీమబలం సర్వవానర సత్తమః	
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవః సంప్రహర్షయన్	4
ప్రణష్టా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్	
రామ ప్రసాదాత్ సౌమిత్రే పునః ప్రాప్తమిదం మయా	5
కః శక్త స్తస్య దేవస్య విఖ్యాతస్య స్వకర్మణా	
తాదృశం విక్రమం వీర ప్రతికర్తు మరిందమ	6
సీతాం ప్రాప్స్యతి ధర్మాత్మా వధిష్యతి చ రావణమ్	
సహాయ మాత్రేణ మయా రాఘవః స్వేన తేజసా	7
సహాయ కృత్యం కిం తస్య యేన సప్త మహాద్భుతాః	
శైలాశ్చ వసుధా చైవ బాణే నైకేన దారితాః	8
ధనుర్విస్ఫారమాణస్య యస్య శబ్దేన లక్ష్మణ	
సశైలా కమ్పితా భూమిః సహాయై స్తస్య కిం ను వై	9
అనుయాత్రాం నరేంద్రస్య కరిష్యేఽహం నరర్షభ	

గచ్చతో రావణం హనుం వైరిణం సపురస్సరమ్	10
యది కించిదఽతిక్రాంతం విశ్వాసాత్ ప్రణయేన వా	
ప్రేష్యస్య కమితవ్యం మే న కశ్చిన్నాపరాధ్యతి	11
ఇతి తస్య బృవాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
అభవ ల్లక్ష్మణః ప్రీతః ప్రేష్ణా చైనమువాచ హ	12
సర్వథా హి మమ బ్రాతా సనాథో వానరేశ్వర	
త్వయా నాథేన సుగ్రీవ ప్రశితేన విశేషతః	13
య స్తే ప్రభావః సుగ్రీవ యచ్చ తే శౌచమార్జవం	
అర్హ స్త్వం కపిరాజ్యస్య శ్రీయం భోక్తుమనుత్తమామ్	14
సహాయేన చ సుగ్రీవ త్వయా రామః ప్రతాపవాన్	
వధిష్యతి రణే శత్రూనఽచిరా న్నాత్ర సంశయః	15
ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య సంగ్రామేష్వఽనివర్తినః	
ఉపపన్నం చ యుక్తం చ సుగ్రీవ తవ భాషితమ్	16
దోషజ్ఞః సతి సామర్థ్యే కోఽన్యో భాషితు మర్హతి	
వర్ణయిత్వా మమ జ్యేష్ఠం త్వాం చ వానర సత్తమ	17
సదృశ్చాఽసి రామస్య విక్రమేణ బలేన చ	
సహాయో దైవతై ర్లత్య శ్చిరాయ హరిపుంగవ	18
కిం తు శీఘ్రమితో వీర నిష్క్రామ త్వం మయా సహ	
సాన్వయస్య వయస్యం త్వం భార్యా హరణ కర్మితమ్	19
యచ్చ శోకాభిభూతస్య శృత్వా రామస్య భాషితమ్	
మయా త్వం పరుషాణ్యుక్త స్త చ్చ త్వం క్షన్తుమర్హసి	20
సప్తతింశ స్కంధః - కపి సేనా సమానయనం	
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహాత్మనా	
హనుమంతం స్థితం పార్శ్వే సచివం త్విదమబ్రవీత్	1
మహేంద్ర హిమవ ద్విన్ద్య కైలాస శిఖరేషు చ	
మందరే పాణ్డుశిఖరే పంచ శైలేషు యే స్థితాః	2
తరుణాదిత్య వర్ణేషు బ్రాజమానేషు సర్వతః	

పర్వతేషు సముద్రాన్తే పశ్చిమయాం తు యే దిశి	3
ఆదిత్య భవనే చైవ గిరౌ సంధ్యాభ్ర సన్నిభే	
పద్మాచలవనం భీమాః సంశ్రితా హరిపుంగవాః	4
అంజనామ్బుద సంకాశాః కుంజర ప్రతిమౌజసః	
అంజనే పర్వతే చైవ యే వసన్తి ప్లవంగమాః	5
మహాశైల గుహావాసా వానరాః కనక ప్రభాః	
మేరుపార్శ్వగతాశ్చైవ యే చ ధూమ్రగిరి సంశ్రితాః	6
తరుణాదిత్య వర్ణాశ్చ పర్వతే యే మహారుణే	
పిబన్తో మధు మైరేయం భీమవేగాః ప్లవంగమాః	7
వనేషు చ సురమ్యేషు సుగన్ధిషు మహాత్సు చ	
తాపసానాం చ రమ్యేషు వనాన్తేషు సమన్తతః	8
తాం స్తాన్ సమానయ క్షిప్రం పృథివ్యాం సర్వవానరాన్	
సామదానాదిభిః సర్వైరాశు ప్రేషయ వానరాన్	9
ప్రేషితాః ప్రథమం యే చ మయా దూతా మహాజవాః	
త్వరణార్థం తు భూయ స్త్వం హరీన్ సంప్రేషయాఽపరాన్	10
యే ప్రసక్తాశ్చ కామేషు దీర్ఘసూత్రాశ్చ వానరాః	
ఇహానయస్వ తాన్ సర్వాన్ శేషుం తు మమ శాసనాత్	11
అహోభి ర్దశభి ర్యే హి నాగచ్ఛన్తి మమాజ్ఞయా	
హన్తవ్యా స్తే దురాత్మానో రాజశాసన దూషకాః	12
శతాన్యఽథ సహస్రాణి కోట్యశ్చ మమ శాసనాత్	
ప్రయాన్తు కపిసింహానాం దిశో మమ మతే స్థితాః	13
మేషు పర్వత సంకాశా శ్చాదయన్త ఇవామ్బురమ్	
ఘోరరూపాః కపిశ్రేష్ఠా యాన్తు మచ్ఛాశాసనా దితః	14
తే గతిజ్ఞా గతిం గత్వా పృథివ్యాం సర్వవానరాః	
ఆనయన్తు హరీన్ సర్వాం స్త్వరితాః శాసనాన్ మమ	15
తస్య వానరరాజస్య శృత్వా వాయుసుతో వచః	
దిక్షు సర్వాసు విక్రాన్తాన్ ప్రేషయామాస వానరాన్	16

తే పదం విష్ణు వికాంతం పతత్ర జ్యోతిరధ్వగా:	
ప్రయాతాః ప్రహితా రాజ్ఞా హరయ స్తత్ క్షణేన వై	17
తే సముద్రేషు గిరిషు వనేషు చ సరస్సు చ	
వానరా వానరాన్ సర్వాన్ రామహేతో రచోదయన్	18
మృత్యు కాలోపమస్యాజ్ఞాం కపిరాజస్య వానరాః	
సుగ్రీవస్యాయయుః శృత్వా సుగ్రీవ భయ దర్శినః	19
తత స్తేఽంజన సంకాశా గిరే స్తస్మాన్ మహాజవాః	
తిస్రుః కోట్యః ప్లవంగానాం నిర్యయు ర్యత్ర రాఘవః	20
అస్తం గచ్ఛతి యత్రాఽర్క స్తస్మిన్ గిరివరే స్థితాః	
తప్త హేమ మహాభాస స్తస్మాత్ కోట్యో దశ చ్యుతాః	21
కైలాస శిఖరేభ్యశ్చ సింహ కేసర వర్చసామ్	
తతః కోటి సహస్రాణి వానరాణా ముపాగమన్	22
ఫల మూలేన జీవన్తో హిమవన్త ముపాశ్రితాః	
తేషాం కోటి సహస్రాణాం సహస్రం సమవర్తత	23
అంగారక సమానానాం భీమానాం భీమ కర్మణామ్	
విన్ధ్యాద్వానర కోటీనాం సహస్రాణ్యపతన్ దృతమ్	24
క్షీరోద వేలా నిలయా స్తమూలవన వాసినః	
నారికేళాశనాశ్చైవ తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే	25
వనేభ్యో గహ్వరేభ్యశ్చ సరిద్భ్యశ్చ మహాహౌజసః	
ఆగచ్ఛద్వానరీ సేనా పిబన్తీవ దివాకరమ్	26
యే తు త్వరయితుం యాతా వానరాః సర్వవానరాన్	
తే వీరా హిమవ చ్చైలే దదృశు స్తం మహాదృమమ్	27
తస్మిన్ గిరివరే రమ్యే యజ్ఞో మాహేశ్వరః పురా	
సర్వదేవ మనస్తోషో బభౌ దివ్యో మనోహరః	28
అన్న నిష్కన్త జాతాని మూలాని చ ఫలాని చ	
అమృతాస్వాద కల్పాని దదృశు స్తత్ర వానరాః	29
తదఽన్నసంభవం దివ్యం ఫలం మూలం మనోహరమ్	

య: కశ్చిత్ సకృదశ్నాతి మాసం భవతి తర్పితః	30
తాని మూలాని దివ్యాని ఫలాని చ ఫలాశనాః	
ఔషధాని చ దివ్యాని జగృహు ర్హరియూథపాః	31
తస్మాచ్ఛ్చ యజ్ఞాయతనాత్ పుష్పాణి సురభీణి చ	
ఆనిన్య ర్వానరా గత్వా సుగ్రీవ ప్రీయ కారణాత్	32
తే తు సర్వే హరివరాః పృథివ్యాం సర్వవానరాన్	
సంచోదయిత్వా త్వరితా యూథానాం జగ్మురగ్రతః	33
తే తు తేన ముహూర్తేన యూథపాః శీఘ్ర గామినః	
కిష్కిన్ధాం త్వరయా ప్రాప్తాః సుగ్రీవో యత్ర వానరః	34
తే గృహీత్వాషధీః సర్వాః ఫలం మూలం చ వానరాః	
తం ప్రతిగ్రాహయామాసు ర్వచనం చేద మబృవన్	35
సర్వే పరిగతాః శైలాః సముద్రాశ్చ వనాని చ	
పృథివ్యాం వానరాః సర్వే శాసనాదుపయాన్తి తే	36
ఏవం శృత్వా తతో హృష్టః సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః	
ప్రతిజగ్రాహ తత్ ప్రీత స్తేషాం సర్వముపాయనమ్	37
<u>అష్టాత్రింశ స్సర్గః - రామ సమీప గమనం</u>	
ప్రతిగృహ్య చ తత్ సర్వ ముపాయనయ ముపాహృతమ్	
వానరాన్ సాన్త్యయిత్వా చ సర్వానేవ వ్యసర్జయత్	1
విసర్జయిత్వా స హరీన్ శూరాం స్తాన్ కృత కర్మణః	
మేనే కృతార్థ మాత్మానం రాఘవం చ మహాబలమ్	2
స లక్ష్మణో భీమబలం సర్వవానర సత్తమమ్	
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం సంప్రహర్షయన్	3
కిష్కిన్ధాయా వినిష్క్రమ యది తే సౌమ్య రోచతే	
తస్య తద్వచనం శృత్వా లక్ష్మణస్య సుభాషితమ్	4
సుగ్రీవః పరమ ప్రీతో వాక్యమేత దువాచ హ	
ఏవం భవతు గచ్ఛావః స్థేయం త్వచ్ఛాశసనే మయా	5
తమేవ ముక్త్యా సుగ్రీవో లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్	

విసర్జయామాస తదా తారామఽన్యాశ్చ యోషితః	6
ఏతే త్యుచ్చై ర్ధరివరాన్ సుగ్రీవః సముదాహరత్	
తస్య తద్వచనం శృత్వా హరయః శీఘ్ర మాయయుః	7
బద్ధాంజలిపుటాః సర్వే యే స్యుః స్త్రీ దర్శన క్షమాః	
తానువాచ తతః ప్రాప్తాన్ రాజార్క సదృశ ప్రభః	8
ఉపస్థాపయత క్షిప్రం శిబికాం మమ వానరాః	
శృత్వా తు వచనం తస్య హరయః శీఘ్రవిక్రమాః	9
సముపస్థాపయామాసుః శిబికాం ప్రియ దర్శనామ్	
తాముపస్థాపితాం దృష్ట్వా శిబికాం వానరాధిపః	10
లక్ష్మణారుహ్యతాం శీఘ్ర మితి సౌమిత్రి మబ్రవీత్	
ఇత్యుక్త్వా కాంచనం యానం సుగ్రీవః సూర్య సన్నిభమ్	11
బృహద్భిర్ధరిభిర్యుక్త మారురోహ సలక్ష్మణః	
పాణ్డరేణాతపత్రేణ ద్రియమాణేన మూర్ధని	12
శుక్లేశ్చ వాలవ్యజనై ర్ధూయమానైః సమస్తతః	
శంఖ భేరీ నినాదైశ్చ వన్దిభిశ్చాభినన్దితః	13
నిర్యయా ప్రాప్య సుగ్రీవో రాజ్యశ్రియ మనుత్తమామ్	
స వానర శత్రై స్త్రీక్షై ర్బహుభిః శస్త్రపాణిభిః	14
పరికిర్ణో యయా తత్ర యత్ర రామో వ్యవస్థితః	
స తం దేశమనుప్రాప్య శ్రేష్ఠం రామ నిషేవితమ్	15
అవాతరన్ మహాతేజాః శిబికాయాః సలక్ష్మణః	
ఆసాద్య చ తతో రామం కృతాంజలిపుటోఽభవత్	16
కృతాంజలౌ స్థితే తస్మిన్ వానరాశ్చాఽభవం స్తథా	
తటాకమివ తద్దృష్ట్వా రామః కుట్రుల పంకజమ్	17
వానరాణాం మహత్ సైన్యం సుగ్రీవే ప్రీతిమానఽభూత్	
పాదయోః పతితం మూర్ధ్నా తముత్థాప్య హరీశ్యరమ్	18
ప్రేష్ణా చ బహుమానాచ్చ రాఘవః పరిషస్వజే	
పరిష్వజ్య చ ధర్మాత్మా నిషీదేతి తతోఽబ్రవీత్	19

తం నిషణ్ణం తతో దృష్ట్యా క్షితౌ రామోఽబ్రవీద్వచః ధర్మమర్థం చ కామం చ కాలే యస్తు నిషేవతే	20
విభజ్య సతతం వీర స రాజా హరిసత్తమ హిత్యా ధర్మం తథార్థం చ కామం యస్తు నిషేవతే	21
స వృక్షాగ్రే యథా సుప్తః పతితః ప్రతిబుద్ధ్యతే అమిత్రాణాం వధే యుక్తో మిత్రాణాం సంగ్రహే రతః	22
త్రివర్గ ఫల భోక్తా తు రాజా ధర్మేణ యుజ్యతే ఉద్యోగ సమయ స్వేష ప్రాప్తః శత్రు వినాశన	23
సంచిన్త్యతాం హి పింగేశ హరిభిః సహమన్త్రిభిః ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామం వచనమబ్రవీత్	24
ప్రణష్టా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ త్వత్ ప్రసాదాన్ మహాబాహో పునః ప్రాప్తమిదం మయా	25
తవ దేవ ప్రసాదాచ్ఛ బ్రాతుశ్చ జయతాం వర కృతం న ప్రతికూర్యాద్యః పురుషాణాం స దూషకః	26
ఏతే వానరముఖ్యాశ్చ శతశః శత్రు సూదన ప్రాప్తాశ్చాదాయ బలినః పృథివ్యాం సర్వవానరాన్	27
ఋక్షాశ్చావహితాః శూరా గోలాఙ్గాలాశ్చ రాఘవ కాన్తార వన దుర్గాణా మభిజ్ఞా ఘోరదర్శనాః	28
దేవ గన్ధర్వ పుత్రాశ్చ వానరాః కామరూపిణః స్వైః స్వైః పరివృతాః సైన్యై ర్వర్తన్తే పథి రాఘవ	29
శత్రైః శతసహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చ ప్లవంగమాః అయుతై శ్చావృతా వీరాః శంకుభిశ్చ పరంతప	30
అర్బుదై రర్బుద శత్రై ర్మద్యై శ్చాన్తైశ్చ వానరాః సముద్రైశ్చ పరార్దైశ్చ హరయో హరియూధపాః	31
ఆగమిష్యన్తి తే రాజన్ మహేన్ద్ర సమ విక్రమాః మేరు మన్దర సంకాశా విన్ద్య మేరు కృతాలయాః	32
తే త్వామఽభిగమిష్యన్తి రాక్షసం యే సబాన్ధవమ్	

నిహత్య రావణం సంఖ్యే హ్యనయిష్యన్తి మైథిలీమ్	33
తత స్తముద్యోగ మఽవేక్ష్య బుద్ధిమాన్	
హరి ప్రవీరస్య నిదేశ వర్తినః	
బభూవ హర్షాద్వసుధాధిపాత్మజః	
ప్రబుద్ధ నీలోత్పల తుల్య దర్శనః	34
ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః - సేనా నివేశః	
ఇతి బృవాణం సుగ్రీవం రామో ధర్మభృతాం వరః	
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య ప్రత్యువాచ కృతాంజలిమ్	1
యదిన్తో వర్షతే వర్షం న తచ్చిత్రం భవేద్భువి	
ఆదిత్యో వా సహస్రాంశుః కుర్యాద్వితిమిరం నభః	2
చన్ద్రమా రశ్మిభిః కుర్యాత్ పృథివీం సౌమ్య నిర్మలామ్	
త్వద్విధో వాపి మిత్రాణాం ప్రతికుర్యాత్ పరంతప	3
ఏవం త్వయి న తచ్చిత్రం భవేద్యత్ సౌమ్య శోభనమ్	
జానామ్యఽహం త్వాం సుగ్రీవ సతతం ప్రియ వాదినమ్	4
త్వత్ సనాథః సఖే సంఖ్యే జేతాస్మి సకలానరీన్	
త్వమేవ మే సుహృన్మిత్రం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి	5
జహారఽఽత్మ వినాశాయ వైదేహీం రాక్షసాధమః	
వంచయిత్వా తు పౌలోమీమఽనుష్ఠాదో యథా శచీమ్	6
న చిరాత్ తం హనిష్యామి రావణం నిశితైః శరైః	
పౌలోమ్యాః పితరం దృష్టం శతక్రతురివాహవే	7
ఏతస్మి న్నన్తరే చైవ రజః సమభివర్తత	
ఉష్ణాం తీవ్రాం సహస్రాంశోశ్చాదయ ధగనే ప్రభామ్	8
దిశః పర్యాకులా శ్చాసన్ రజసా తేన మూర్చతాః	
చచాల చ మహీ సర్వా సశైల వన కాననా	9
తతో నగేన్ద్ర సంకాశై స్తీక్ష్ణ దంష్ట్రై ర్మహాబలైః	
కృత్వాన్న సంఘాదితా భూమి రసంఖ్యేయైః ప్లవంగమైః	10
నిమేషాన్తర మాత్రేణ తత సై ర్హరియూథపైః	

కోటి శత పరీవారై: కామ రూపిభిరావృతా	11
నాదేయై: పార్యతేయైశ్చ సాముద్రైశ్చ మహాబలై:	
హరిభి ర్మేఘ నిర్ణాదై రన్వైశ్చ వనచారిభి:	12
తరుణాదిత్య వర్ణైశ్చ శశిగౌరైశ్చ వానరై:	
పద్మ కేసర వర్ణైశ్చ శ్వేతై ర్మేరు కృతాలయై:	13
కోటి సహస్రై ర్దశభి: శ్రీమాన్ పరివృత స్తదా	
వీర: శతవలి ర్నామ వానర: ప్రత్యదృశ్యత	14
తత: కాంచన శైలాభ స్తారాయా వీర్యవాన్ పితా	
అన్యై ర్దశసాహస్రై: కోటిభి: ప్రత్యదృశ్యత	15
తథాపరేణ కోటీనాం సహస్రేణ సమన్విత:	
పితా రుమాయా: సంప్రాప్త: సుగ్రీవ శ్వశురో విభు:	16
పద్మ కేసర సంకాశ: తరుణార్క నిభానన:	
బుద్ధిమాన్ వానరశ్రేష్ఠ: సర్వవానర సత్తమ:	17
అన్యై ర్బహుసాహస్రై ర్వానరాణాం సమన్విత:	
పితా హనుమత: శ్రీమాన్ కేసరీ ప్రత్యదృశ్యత	18
గోలాజ్జల మహారాజో గవాక్షో భీమవిక్రమ:	
వృత: కోటి సహస్రేణ వానరాణా మదృశ్యత	19
ఋక్షాణాం భీమ వేగానాం ధూమ్ర: శత్రు నిబర్హణ:	
వృత: కోటి సహస్రాభ్యాం ద్వాభ్యాం సమభివర్తత	20
మహాచల నిభై ర్హోరై: పనసో నామ యూధప:	
ఆజగామ మహావీర్య స్తిస్సుభి: కోటిభి ర్వృత:	21
నీలాంజన చయాకారో నీలో నామాధ యూధప:	
అదృశ్యత మహాకాయ: కోటిభి ర్దశభి ర్వృత:	22
తత: కాంచన శైలాభో గవయో నామ యూధప:	
ఆజగామ మహావీర్య: కోటిభి: పంచభి ర్వృత:	23
దరీముఖశ్చ బలవాన్ యూధపోఽభ్యాయయౌ తదా	
వృత: కోటి సహస్రేణ సుగ్రీవం సముపస్థిత:	24

మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చోభా వశ్యపుత్రౌ మహాబలౌ	
కోటి కోటి సహస్రేణ వానరాణా మద్యశ్యత	25
గజశ్చ బలవాన్ వీరః కోటిభి స్త్రీస్సుభి ర్ఘృతః	
ఆజగామ మహాతేజాః సుగ్రీవస్య సమీపతః	26
ఋక్షరాజో మహాతేజా జామ్బువాన్ నామ నామతః	
కోటిభి ర్దశభిః ప్రాప్తః సుగ్రీవస్య వశే స్థితః	27
రుమణ్యా న్నామ విక్రాంతో వానరో వానరేశ్వరం	
ఆయయౌ బలవాం స్థూర్ణం కోటి శత సమావృతః	28
తతః కోటి సహస్రాణాం సహస్రేణ శతేన చ	
పృష్ఠతోఽనుగతః ప్రాప్తో హరిభి ర్గంధమాదనః	29
తతః పద్మ సహస్రేణ వృతః శంకు శతేన చ	
యువరాజోఽంగదః ప్రాప్తః పితృ తుల్య పరాక్రమః	30
తత స్తారా ద్యుతి స్తారో హరి ర్భీమపరాక్రమః	
పంచభి ర్ఘరి కోటిభి ర్ఘోరతః ప్రత్యద్యశ్యత	31
ఇన్ద్రజానుః కపిర్వీరో యూథపః ప్రత్యద్యశ్యత	
ఏకాదశానాం కోటీనా మీశ్వర సైశ్చ సంవృతః	32
తతో రమ్భ స్త్వనుప్రాప్త స్తరుణాదిత్య సన్నిభః	
అయుతేనావృతశ్చైవ సహస్రేణ శతేన చ	33
తతో యూథపతి ర్వీరో దుర్ముఖో నామ వానరః	
ప్రత్యద్యశ్యత కోటిభ్యాం ద్వాభ్యాం పరివృతో బలీ	34
కైలాస శిఖరాకారై ర్వానరై ర్భీమ విక్రమైః	
వృతః కోటి సహస్రేణ హనుమాన్ ప్రత్యద్యశ్యత	35
నలశ్చాపి మహావీర్యః సంవృతో దృమ వాసిభిః	
కోటి శతేన సంప్రాప్తః సహస్రేణ శతేన చ	36
తతో దధిముఖః శ్రీమాన్ కోటిభి ర్దశభి ర్ఘృతః	
సంప్రాప్తోఽభిమత స్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	37
శరభః కుముదో వహ్నిర్వానరో రంహ ఏవ చ	

ఏతే చాన్యే చ బహవో వానరాః కామరూపిణః	38
ఆవృత్య పృథివీం సర్వాం పర్వతాంశ్చ వనాని చ యుధపాః సమనుప్రాప్తాస్తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే	39
ఆగతాశ్చ నివిశిష్టాశ్చ పృథివ్యాం సర్వవానరాః ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః	40
అభ్యవర్తంత సుగ్రీవం సూర్యమృతభ్రగణా ఇవ కుర్వాణా బహుశబ్దాంశ్చ ప్రహృష్టా బాహుశాలినః	41
శిరోభి ర్వానరేస్త్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయన్ అపరే వానరశ్రేష్ఠాః సంగమ్య చ యథోచితమ్	42
సుగ్రీవేణ సమాగమ్య స్థితాః ప్రాంజలయ స్తదా సుగ్రీవ స్త్వరితో రామే సర్వాం స్తాన్ వానరర్షభాన్	43
నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞః స్థితః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ యథాసుఖం పర్వత నిర్ఘోషు వనేషు సర్వేషు చ వానరేస్త్రాః నివేశయిత్వా విధివద్బలాని	
బలం బలజ్ఞః ప్రతిపత్తు మీష్ఠే	44
చత్వారింశ స్సర్గః - ప్రాచీ ప్రేషణం	
అథ రాజా సమృద్ధార్థః సుగ్రీవః ప్లవగాదిపః ఉవాచ నరశార్దులం రామం పరబలార్దనమ్	1
ఆగతా వినివిష్టాశ్చ బలినః కామరూపిణః వానరా వారణేస్త్రాభా యే మద్విషయ వాసినః	2
త ఇమే బహువిక్రాంతై హరిభి ర్భీమవిక్రమైః ఆగతా వానరా ఘోరా దైత్య దానవ సన్నిభాః	3
ఖ్యాత కర్మాపదానాశ్చ బలవన్తో జితక్లమాః పరాక్రమేషు విఖ్యాతా వ్యవసాయేషు చోత్తమాః	4
పృథివ్యృమ్భు చరా రామ నానానగ నివాసినః కోట్యగ్రశ ఇమే ప్రాప్తా వానరా స్తవ కింకరాః	5

నిదేశవర్తినః సర్వే సర్వే గురుహితే రతాః	
అభిప్రేతమనుష్ఠాతుం తవ శక్యస్యరిందమ	6
న ఇమే బహు సాహస్రై రఽనీకై ర్భీమవిక్రమైః	
య న్మన్యసే నరవ్యాఘ్ర ప్రాప్తకాలం తదుచ్యతామ్	7
త్వత్ సైన్యం త్వద్వశే యుక్త మాజ్ఞాపయితు మర్హసి	
కామ మేషా మిదం కార్యం విదితం మమ తత్త్వతః	8
తథాపి తు యథా తత్త్వమాజ్ఞాపయితు మర్హసి	
తథా బృవాణం సుగ్రీవం రామో దశరథాత్మజః	9
బాహుభ్యాం సంపరిష్పజ్య ఇదం వచన మబ్రవీత్	
జ్ఞాయతాం మమ వైదేహీ యది జీవతి వా న వా	10
స చ దేశో మహాప్రాజ్ఞ యస్మిన్ వసతి రావణః	
అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ	11
ప్రాప్తకాలం విధాస్యామి తస్మిన్ కాలే సహ త్వయా	
నాఽహమస్మిన్ ప్రభుః కార్యే వానరేశ న లక్ష్మణః	12
త్వమఽస్య హేతుః కార్యస్య ప్రభుశ్చ ప్లవగేశ్వర	
త్వమేవాజ్ఞాపయ విభో మమ కార్య వినిశ్చయమ్	13
త్వం హి జానాసి యత్ కార్యం మమ వీర న సంశయః	
సుహృ ద్ద్వితీయో విక్రాంతః ప్రాజ్ఞః కాలవిశేషవిత	14
భవానఽస్మద్ధితే యుక్తః సుకృతార్థోఽర్థవిత్తమః	
ఏవముక్తస్థు సుగ్రీవో వినతం నామ యూథపమ్	15
అబ్రవీద్రామ సాన్నిధ్యే లక్ష్మణస్య చ ధీమతః	
శైలాభం మేఘ నిర్హోష మూర్జితం ప్లవగేశ్వరః	16
సోమ సూర్యాత్మజైః సార్థం వానరై ర్వానరోత్తమ	
దేశ కాల నయై ర్యుక్తః కార్యకార్య వినిశ్చయే	17
వృతః శత సహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినామ్	
అధిగచ్ఛ దిశం పూర్వాం సశైల వన కాననామ్	18
తత్ర సీతాం చ వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ	

మార్గధ్వం గిరిశృంగేషు వనేషు చ నదీషు చ	19
నదీం భాగీరథీం రమ్యాం సరయాం కౌశికీం తథా	
కాళిన్దీం యమునాం రమ్యాం యామునం చ మహాగిరిమ్	20
సరస్వతీం చ సిన్ధుం చ శోణం మణినిభోదకమ్	
మహీం కాలమహీం చైవ శైల కానన శోభితామ్	21
బ్రహ్మమాలాన్ విదేహంశ్చ మాలవాన్ కాశి కోసలాన్	
మాగధాంశ్చ మహాగ్రామాన్ పుణ్డ్రాన్ వంగామ్ స్తథైవ చ	22
పత్తనం కోశకారాణాం భూమిం చ రజతాకరామ్	
సర్వమేత ద్విచేతవ్యం మార్గయద్భి స్తత స్తతః	23
రామస్య దయితాం భార్యాం సీతాం దశరథ స్సుషామ్	
సముద్ర మవగాడాంశ్చ పర్వతాన్ పత్తనాని చ	24
మన్దరస్య చ యే కోటిం సంశ్రితాః కేచిదాయతామ్	
కర్ణ ప్రావరణాశ్చైవ తథా చాత్యోష్ఠకర్ణకాః	25
ఘోరా లోహముఖాశ్చైవ జవనాశ్చైకపాదకాః	
అక్షయా బలవన్తశ్చ పురుషాః పురుషాదకాః	26
కిరాతా స్తీక్ష్ణచూడాశ్చ హేమాంగాః ప్రియ దర్శనాః	
ఆమ మీనాఽశనా స్తత కిరాతా ద్వీప వాసినః	27
అన్తర్జలచరా ఘోరా నరవ్యాఘ్రా ఇతి శృతాః	
ఏతేషామాలయాః సర్వే విచేయాః కాననౌకసః	28
గిరిభి ర్యే చ గమ్యన్తే ప్లవనేన ప్లవేన చ	
యత్నవంతం యవద్వీపం సప్త రాజ్యోపశోభితమ్	29
సువర్ణరూప్యకం చైవ సువర్ణాకర మణ్డితమ్	
యవద్వీప మఽతిక్రమ్య శిశిరో నామ పర్వతః	30
దివం స్ఫుశతి శృంగేణ దేవ దానవ సేవితః	
ఏతేషాం గిరి దుర్గేషు ప్రపాతేపేషు వనేషు చ	31
మార్గధ్వం సహితాః సర్వే రామపత్నీం యశస్వినీం	
తతో రక్షజలం శోణమఽగాధం శేఘ్రగాహినం	32

గత్యా పారం సముద్రస్య సిద్ధ చారణ సేవితం	
తస్య తీర్థేషు రమ్యేషు విచిత్రేషు వనేషు చ	33
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	
పర్వత ప్రభవా నద్యః సురమ్యా బహునిష్కుటాః	34
మార్గితవ్యా దరీమంతః పర్వతాశ్చ వనాని చ	
తతః సముద్ర ద్వీపాంశ్చ సుభీమాన్ ద్రష్టుమర్హథ	35
ఊర్మిమంతం మహారౌద్రం క్రోశంతమఽనిలోద్ధతం	
తత్రాఽసురా మహాకాయా శ్చాయాం గృహ్లాన్తి నిత్యశః	36
బ్రహ్మణా సమఽనుజ్ఞాతా దీర్ఘకాలం బుభుక్షితాః	
తం కాలమేషు ప్రతిమం మహోరగ నిషేవితమ్	37
అభిగమ్య మహానాదం తీర్థేనైవ మహోదధిమ్	
తతో రక్తజలం భీమం లోహితం నామ సాగరమ్	38
గతా ద్రక్ష్యథ తాం చైవ బృహతీం కూటశాల్మలీమ్	
గృహం చ వైనతేయస్య నానారత్న విభూషితమ్	39
తత్ర కైలాస సంకాశం విహితం విశ్వకర్మణా	
తత్ర శైలనిభా భీమా మన్దేహా నామ రాక్షసాః	40
శైల శృంగేషు లమ్బన్తే నానారూపా భయావహాః	
తే పతన్తి జలే నిత్యం సూర్యస్యోదయనం ప్రతి	41
నిహతా బ్రహ్మతేజోభిరఽహన్యహాని రాక్షసాః	
అభితప్తాశ్చ సూర్యేణ లమ్బన్తే స్మ పునః పునః	42
తతః పాణ్డర మేఘాభం క్షీరోదం నామ సాగరమ్	
గతా ద్రక్ష్యథ దుర్ధర్షా ముక్తాహార మివ క్షితేః	43
తస్య మధ్యే మహాశ్వేత ఋషభో నామ పర్వతః	
దివ్యగన్ధైః కుసుమితై రాజతైశ్చ నగై ర్వృతః	44
సరశ్చ రాజతైః పద్మై ర్జ్వలితై ర్థేమ కేసరైః	
నామ్నా సుదర్శనం నామ రాజహంస్టైః సమాకులమ్	45
విబుధా శ్చారణా యక్షాః కిన్నరాః సాఽప్పరోగణాః	

హృష్టాః సమభిగచ్ఛన్తి నళినీం తాం రిరంసవః	46
క్షీరోదం సమతిక్రమ్య తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః	
జలోదం సాగర శ్రేష్ఠం సర్వభూత భయావహమ్	47
తత్ర తత్ కోపజం తేజః కృతం హయముఖం మహాత్	
అస్యాహు స్తన్ మహావేగ మోదనం సచరాచరమ్	48
తత్ర విక్రోశతాం నాదో భూతానాం సాగరౌకసామ్	
శ్రూయతే చ సమర్థానాం దృష్ట్వా తద్బడబాముఖమ్	49
స్వాదూద స్యోత్తరే దేశే యోజనాని త్రయోదశ	
జాతరూపశిలో నామ మహాన్ కనక పర్వతః	50
తత్ర చంద్ర ప్రతీకాశం పన్నగం ధరణీధరం	
పద్మపత్ర విశాలాక్షం తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః	51
ఆసీనం పర్వతస్యార్గే సర్వభూత నమస్కృతమ్	
సహస్ర శిరసం దేవమనన్తం నీల వాససం	52
త్రిశిరాః కాంచనః కేతుస్తాల స్తస్య మహాత్మనః	
స్థాపితః పర్వతస్యార్గే విరాజతి సవేదికః	53
పూర్వస్యాం దిశి నిర్మాణం కృతం తత్ త్రిదశేశ్వరైః	
తతః పరం హేమమయః శ్రీమానుదయ పర్వతః	54
తస్య కోటిర్దివం స్పృష్ట్వా శత యోజన మాయతా	
జాతరూపమయీ దివ్యా విరాజతి సవేదికా	55
సాలై స్తాలై స్తమాలైశ్చ కర్ణికారైశ్చ పుష్పితైః	
జాతరూపమయై ర్దివ్యైః శోభతే సూర్య సన్నిభైః	56
తత్ర యోజన విస్తార ముచ్చితం దశ యోజనమ్	
శృంగమ్ సౌమనసం నామ జాతరూపమయం ధృవమ్	57
తత్ర పూర్వం పదం కృత్వా పురా విష్ణు స్త్రీవిక్రమే	
ద్వితీయం శిఖరే మేరో శ్చకార పురుషోత్తమః	58
ఉత్తరేణ పరిక్రమ్య జమ్బూద్వీపం దివాకరః	
దృశ్యో భవతి భూయిష్ఠం శిఖరం తన్ మహోచ్ఛయమ్	59

తత్ర వైఖానసా నామ వాలఖిల్యా మహర్షయః	
ప్రకాశమానా దృశ్యస్తే సూర్యవర్ణా స్తపస్వినః	60
అయం సుదర్శనో దీప్యః పురో యస్య ప్రకాశతే	
యస్మిం స్తేజశ్చ చక్షుశ్చ సర్వప్రాణ భృతామపి	61
శైలస్య తస్య శృంగేషు కన్ధరేషు వనేషు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	62
కాంచనస్య చ శైలస్య సూర్యస్య చ మహాత్మనః	
ఆవిష్టా తేజసా సంధ్యా పూర్వా రక్తా ప్రకాశతే	63
పూర్వ మేతత్ కృతం ద్వారం పృథివ్యా భువనస్య చ	
సూర్యస్యోదయనం చైవ పూర్వా హ్యేషా దిగుచ్ఛతే	64
తస్య శైలస్య పృష్ఠేషు నిర్ధరేషు గుహాసు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	65
తతః పరమగమ్యా స్యా ద్ధిక్ పూర్వా త్రిదశావృతా	
రహితా చన్ద్ర సూర్యాభ్యామృద్యశ్యా తిమిరావృతా	66
శైలేషు తేషు సర్వేషు కన్ధరేషు వనేషు చ	
యే చ నోక్తా మయా దేశా విచేయా తేషు జానకీ	67
ఏతావ ద్వానరైః శక్యం గన్తుం వానరపుంగవాః	
అభాస్కరమృదమర్యాదం న జానీమ స్తతః పరమ్	68
అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ	
మాసే పూర్ణే నివర్తద్వ ముదయం ప్రాప్య పర్వతమ్	69
ఊర్ధ్వం మాసాన్ న వస్తవ్యం వసన్ వద్ధ్యో భవేన్ మమ	
సిద్ధార్థాః సన్నివర్తద్వ మృదధిగమ్య చ మైథిలీమ్	70
మహేన్ద్ర కాన్తాం వనషణ్ణ మణ్ణితాం	
దిశం చరిత్వా నిపుణేన వానరాః	
అవాప్య సీతాం రఘువంశజ ప్రియాం	
తతో నివృత్తాః సుఖినో భవిష్యథ	71
ఏకచత్వారింశ స్సర్గః - దక్షిణా ప్రీషణం	

తతః ప్రస్థాప్య సుగ్రీవ స్తన్ మహద్వానరం బలమ్ దక్షిణాం ప్రేషయామాస వానరానఽభిలక్షితాన్	1
నీలమఽగ్నిసుతం చైవ హనుమన్తం చ వానరమ్ పితామహ సుతం చైవ జామ్బవన్తం మహాబలం	2
సుహోత్రం చ శరారిం చ శరగుల్మం తదైవ చ గజం గవాక్షం గవయం సుషేణమ్ ఋషభం తథా	3
మైన్దం చ ద్వివిదం చైవ విజయం గన్ధమాదనమ్ ఉల్కాముఖమఽసంగం చ హుతాశన సుతా వుభౌ	4
అంగద ప్రముఖాన్ వీరాన్ వీరః కపిగణేశ్వరః వేగ విక్రమ సంపన్నాన్ సందిదేశ విశేషవితీ	5
తేషామఽగ్రేసరం చైవ మహాబలమథాఽంగదమ్ విధాయ హరివీరాణామాదిశ ద్దక్షిణాం దిశమ్	6
యే కేచన సముద్దేశా స్తస్యాం దిశి సుదుర్గమాః కపీశః కపిముఖ్యానాం స తేషాం తానుదాహరత్	7
సహస్ర శిరసం విన్ద్యం నానాద్యమ లతా యుతమ్ నర్మదాం చ నదీం దుర్గాం మహోరగ నిషేవితామ్	8
తతో గోదావరీం రమ్యాం కృష్ణవేణీం మహానదీమ్ వరదాం చ మహాభాగాం మహోరగ నిషేవితామ్	9
మేఖలా నుత్కళాంశ్చైవ దశార్ణనగరాణ్యపి అశ్వస్తీ మవన్తీం చ సర్వ మేవానుపశ్యత	10
విదర్భాన్ ఋష్టికాంశ్చైవ రమ్యాన్ మాహిషకానపి తథా వంగాన్ కళింగాంశ్చ కౌశికాంశ్చ సమన్తతః	11
అన్వీక్య దణ్డకారణ్యం సపర్వత నదీ గుహమ్ నదీం గోదావరీం చైవ సర్వమేవానుపశ్యత	12
తదైవాన్తాంశ్చ పుండ్రాంశ్చ చోళాన్ పాండ్యాన్ సకేరళాన్ అయోముఖశ్చ గన్తవ్యః పర్వతో ధాతుమణ్డితః	13
విచిత్రశిఖరః శ్రీమాం శ్చిత్ర పుష్పిత కాననః	

సచందన వనోద్దేశో మార్గితవ్యో మహాగిరిః	14
తత్ర స్తా మాపగాం దివ్యాం ప్రసన్న సలిలాం శివామ్	
తత్ర ద్రక్ష్యథ కావేరీం విహృతా మృపృరోగణైః	15
తస్యాసీనం నగస్యాగ్రే మలయస్య మహాజసం	
ద్రక్ష్యథాదిత్య సంకాశ మగస్త్యమ్ ఋషి సత్తమమ్	16
తత్ర స్తేనాభ్యనుజ్ఞాతాః ప్రసన్నేన మహాత్మనా	
తామ్రపర్ణీం గ్రాహజుష్టాం తరిష్యథ మహాత్మనా	17
సా చందన వనై ర్దివ్యైః ప్రచచ్ఛన్నా ద్వీప శాలినీ	
కాన్తేవ యువతిః కాన్తం సముద్ర మవగాహతే	18
తతో హేమమయం దివ్యం ముక్తా మణి విభూషితమ్	
ముక్తాకవాటం పాండ్యానాం గతా ద్రక్ష్యథ వానరాః	19
తతః సముద్ర మాసాద్య సంప్రధార్యా౭ర్ధనిశ్చయమ్	
అగస్త్యేనాన్తరే తత్ర సాగరే వినివేశితః	20
చిత్రసాను నగః శ్రీమాన్ మహేంద్రః పర్వతోత్తమః	
జాతరూపమయః శ్రీమాన౭వగాఢో మహార్ణవమ్	21
నానావిధై ర్నగైః పుల్లై ర్లతాభిశ్చోపశోభితమ్	
దేవర్షి యక్ష ప్రవరైర౭ప్పరోభిశ్చ సేవితమ్	22
సిద్ధ చారణ సంఘైశ్చ ప్రకీర్ణం సుమనోహరమ్	
తముపైతి సహస్రాక్షః సదా పర్వసు పర్వసు	23
ద్వీప స్తస్యా౭పరే పారే శత యోజన విస్తృతః	
అగమ్యో మానుషై ర్దీప్త స్తం మార్గధ్వం సమస్తతః	24
తత్ర సర్వాత్మనా సీతా మార్గితవ్యా విశేషతః	
స హి దేశస్తు వధ్యస్య రావణస్య దురాత్మనః	25
రాక్షసాధిపతేర్వాసః సహస్రాక్ష సమద్యుతేః	
దక్షిణస్య సముద్రస్య మధ్యే తస్య తు రాక్షసీ	26
అంగారకేతి విఖ్యాతా ఛాయామాక్షిప్య భోజనీ	
ఏవం నిస్సంశయాన్ కృత్వా సంశయా న్నష్ట సంశయాః	27

మృగయధ్వం నరేంద్రస్య పత్నీ మమితతేజసః	
తమఽతిక్రమ్య లక్ష్మీవాన్ సముద్రే శత యోజనే	28
గిరిః పుష్పితకో నామ సిద్ధ చారణ సేవితః	
చన్ద్ర సూర్యాంశు సంకాశః సాగరామ్బు సమావృతః	29
భ్రాజతే విపులైః శృంగైరమ్బరం విలిఖన్నివ	
తస్యైకం కాంచనం శృంగమ్ సేవతే యం దివాకరః	30
శ్వేతం రాజత శృంగం చ సేవతేయం నిశాకరః	
న తం కృతఘ్నాః పశ్యన్తి న నృశంసా న నాస్తికాః	31
ప్రణమ్య శిరసా శైలం తం విమార్గత వానరాః	
తమఽతిక్రమ్య దుర్ధర్షాః సూర్యవాన్ నామ పర్వతః	32
అధ్వనా దుర్విగాహేన యోజనాని చతుర్దశ	
తత స్తమఽప్యతిక్రమ్య వైద్యుతో నామ పర్వతః	33
సర్వకామ ఫలై ర్ప్రకైః సర్వకాల మనోహరైః	
తత్ర భుక్త్వా వరార్థాణి మూలాని చ ఫలాని చ	34
మధూని పీత్వా ముఖ్యాని పరం గచ్ఛత వానరాః	
తత్ర నేత్ర మనః కాంతః కుంజరో నామ పర్వతః	35
అగస్త్య భవనం యత్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా	
తత్ర యోజన విస్తార ముచ్చ్రితం దశ యోజనమ్	36
శరణం కాంచనం దివ్యం నానారత్న విభూషితమ్	
తత్ర భోగవతీ నామ సర్పాణామాలయః పురీ	37
విశాల కక్ష్యా దుర్ధర్షా సర్వతః పరిరక్షితా	
రక్షితా పన్నగై ర్హోరై స్తీక్ష్ణ దంష్ట్రై ర్మహావిషైః	38
సర్పరాజో మహాప్రాజ్ఞో యస్యాం వసతి వాసుకిః	
నిర్యాయ మార్గితవ్యా చ సా చ భోగవతీ పురీ	39
తత్ర చానంతరా దేశా యే కేచన సుసంవృతాః	
తం చ దేశమఽతిక్రమ్య మహాన్ ఋషభ సంస్థితః	40
సర్వరత్నమయః శ్రీమాన్ ఋషభో నామ పర్వతః	

గో శీర్షకం పద్మకం చ హరిం శ్యామం చ చందనమ్	41
దివ్య ముత్పద్యతే యత్ర త చ్చైవాఽగ్నిసమ ప్రభమ్	
న తు తచ్ఛందనం దృష్ట్వా స్పృష్టవ్యం చ కదాచన	42
రోహితా నామ గన్ధర్వా ఘోరా రక్షన్తి తద్వనమ్	
తత్ర గన్ధర్వ పతయః పంచ సూర్య సమ ప్రభాః	43
శైలూషో గ్రామణీః శిగ్యః శుభ్రో బభ్రు స్తదైవ చ	
రవి సోమాఽగ్ని వపుషాం నివాసః పుణ్య కర్మణాం	44
అన్తే పృథివ్యా దుర్ధర్షా స్తత్ర స్వర్గజితః స్థితాః	
తతః పరం న వః సేవ్యః పితృలోకః సుదారుణః	45
రాజధానీ యమస్యైషా కష్టేన తమసా వృతా	
ఏతావదేవ యుష్మాభి ర్వీరా వానరపుంగవాః	46
శక్యం విచేతుం గన్తుం వా నాఽతో గతిమతాం గతిః	
సర్వమేతత్ సమాలోక్య యచ్ఛాఽన్యదపి దృశ్యతే	47
గతిం విదిత్వా వైదేహ్యః సన్నివర్తితు మర్హథ	
యస్తు మాసాన్నివృత్తోఽగ్రే దృష్టా సీతేతి వక్ష్యతి	48
మత్తుల్య విభవో భోగైః సుఖం స విహరిష్యతి	
తతః ప్రియతరో నాస్తి మమ ప్రాణాద్విశేషతః	49
కృతాపరాధో బహుశో మమ బన్ధు ర్భవిష్యతి	
అమిత బల పరాక్రమా భవన్తో	
విపుల గుణేషు కులేషు చ ప్రసూతాః	
మనుజపతి సుతాం యథా లభధ్వం	
తదధిగుణం పురుషార్థ మారభధ్వం	50
<u>ద్వితీయాంశ స్వర్గః - ప్రతీచీ ప్రేషణం</u>	
అథ ప్రస్థాప్య సుగ్రీవ స్తాన్ హరీన్ దక్షిణాం దిశమ్	
అబ్రవీ న్మేషు సంకాశం సుషేణం నామ యూధపం	1
తారాయాః పితరం రాజా శ్వశురం భీమవిక్రమం	
అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్య మఽభిగమ్య ప్రణమ్య చ	2

మహర్షి పుత్రం మారీచ మఽర్చిష్మంతం మహాకపిం	
వృతం కపివరైః శూరై ర్మహేంద్ర సదృశ ద్యుతిం	3
బుద్ధి విక్రమ సంపన్నం వైనతేయ సమ ద్యుతిం	
మరీచి పుత్రాన్ మారీచానఽర్చిర్మాలాన్ మహాబలాన్	4
ఋషి పుత్రాంశ్చ తాన్ సర్వాన్ ప్రతీచీ మాదిశ ద్దిశం	
ద్వాభ్యాం శత సహస్రాభ్యాం కపీనాం కపి సత్తమాః	5
సుషేణ ప్రముఖా యూయం వైదేహీం పరిమార్గత	
సురాష్ట్రాన్ సహబాహ్లికాన్ శూరాన్ భీమాం స్తదైవ చ	6
స్పీతాన్లనపదాన్ రమ్యాన్ విపులాని పురాణి చ	
పుంనాగగహనం కుక్షీం వకుళోద్ధాలకాకులమ్	7
తథా కేతక షణ్ణాంశ్చ మార్గధ్వం హరియూథపాః	
ప్రత్యక్ స్రోతో గమాశ్చైవ నద్యః శీతజలాః శివాః	8
తాపసానామఽరణ్యాని కాంతారా గిరయశ్చ యే	
తతః స్థలీం మరుప్రాయామఽత్యుచ్చశిరసః శిలాః	9
గిరి జాలావృతాం దుర్గాం మార్గధ్వం పశ్చిమాం దిశమ్	
తతః పశ్చిమ మాసాద్య సముద్రం ద్రష్టు మర్హథ	10
తిమి నక్రాయుత జలమఽక్షోభ్యమథ వానరాః	
తతః కేతక షణ్ణేషు తమాల గహనేషు చ	11
కపయో విహరిష్యన్తి నారికేళ వనేషు చ	
తత్ర సీతాం చ మార్గధ్వం నిలయం రావణస్య చ	12
వేలాతట నివిష్టేషు పర్వతేషు వనేషు చ	
మురచీ పత్రనం చైవ రమ్యం చైవ జటీపురమ్	13
అవన్తీ మంగలేషాం చ తథా చాలక్షితం వనమ్	
రాష్ట్రాణి చ విశాలాని పత్రనాని తత స్తతః	14
సిన్ధుసాగరయోశ్చైవ సంగమే తత్ర పర్వతః	
మహాన్ హేమగిరి ర్నామ శతశృణ్గో మహాద్భుమః	15
తస్య ప్రస్థేషు రమ్యేషు సింహాః పక్షగమాః స్థితాః	

తిమి మత్స్య గజాంశ్చైవ నీడాన్యారోపయన్తి తే	16
తాని నీడాని సింహానాం గిరిశృంగ గతాశ్చ యే	
దృష్టా స్తుష్టాశ్చ మాతంగా స్తోయద స్వన నిస్వనాః	17
విచరన్తి విశాలేఽస్మిం స్తోయపూర్ణే సమన్తతః	
తస్య శృంగమ్ దివస్పర్శం కాంచనం చిత్రపాదపమ్	18
సర్వమాఽఽశు విచేతవ్యం కపిభిః కామరూపిభిః	
కోటిం తత్ర సముద్రే తు కాంచనీం శత యోజనామ్	19
దుర్ధర్షాం పరియాత్రస్య గతా ద్రక్ష్యథ వానరాః	
కోట్య స్తత్ర చతుర్వింశ ధన్ధర్వాణాం తరస్వినామ్	20
వసన్త్యఽగ్నినికాశానాం ఘోరాణాం కామరూపిణామ్	
పావకార్పిః ప్రతీకాశాః సమవేతాః సహస్రశః	21
నాఽత్యాసాదయితవ్యా స్తే వానరై ర్భీమవిక్రమైః	
నాదేయం చ ఫలం తస్మా ద్దేశాత్ కించిత్ ప్లవంగమైః	22
దురాసదా హి తే వీరాః సత్త్వవన్తో మహాబలాః	
ఫల మూలాని తే తత్ర రక్షన్తే భీమవిక్రమాః	23
తత్ర యత్నశ్చ కర్తవ్యో మార్గితవ్యా చ జానకీ	
న హి తేభ్యో భయం కించిత్ కపిత్వమఽనువర్తతామ్	24
తత్ర వైడూర్య వర్ణాభో వజ్ర సంస్థాన సంస్థితః	
నానాద్యమ లతాకీర్ణో వజ్రో నామ మహాగిరిః	25
శ్రీమాన్ సముదిత స్తత్ర యోజనానాం శతం సమం	
గుహా స్తత్ర విచేతవ్యాః ప్రయత్నేన ప్లవంగమాః	26
చతుర్భాగే సముద్రస్య చక్రవాన్ నామ పర్వతః	
తత్ర చక్రం సహస్రారం నిర్మితం విశ్వకర్మణా	27
తత్ర పంచజనం హత్వా హయగ్రీవం చ దానవమ్	
ఆజహార తతశ్చక్రం శంఖమ్ చ పురుషోత్తమః	28
తస్య సానుషు చిత్రేషు విశాలాసు గుహాసు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత్ర స్తతః	29

యోజనాని చతుః షష్ఠి ర్వరాహో నామ పర్వతః	
సువర్ణ శృంగః సుశ్రీమానఽగాధే వరుణాలయే	30
తత్ర ప్రాగ్జ్యోతిషం నామ జాతరూపమయం పురమ్	
యస్మిన్ వసతి దుష్టాత్మా నరకో నామ దానవః	31
తస్య సానుషు చిత్రేషు విశాలాసు గుహాసు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	32
తమఽతిక్రమ్య శైలేన్ద్రం కాంచనాన్తర నిర్దరః	
పర్వతః సర్వసావర్ణో ధారా ప్రస్తవణాయుతః	33
తం గజాశ్చ వరాహాశ్చ సింహ వ్యాఘ్రాశ్చ సర్వతః	
అభిగర్జన్తి సతతం తేన శబ్దేన దర్పితాః	34
యస్మిన్ హరిహయః శ్రీమాన్ మహేన్ద్రః పాకశాసనః	
అభిషిక్తః సురై రాజా మేఘవా న్నామ పర్వతః	35
తమఽతిక్రమ్య శైలేన్ద్రం మహేన్ద్ర పరిపాలితమ్	
షష్ఠిం గిరి సహస్రాణి కాంచనాని గమిష్యథ	36
తరుణాదిత్య వర్ణాని భ్రాజమానాని సర్వతః	
జాతరూపమయై ర్వృక్షైః శోభితాని సుపుష్పితైః	37
తేషాం మధ్యే స్థితో రాజా మేరురుత్తర పర్వతః	
ఆదిత్యేన ప్రసన్నేన శైలోదత్త వరః పురా	38
తేనైవ ముక్తః శైలేన్ద్రః సర్వ ఏవ త్వదాశ్రయాః	
మత్ప్రసాదా ద్భవిష్యన్తి దివా రాత్రౌ చ కాంచనాః	39
త్వయి యే చాపి వత్స్యన్తి దేవ గన్ధర్వ దానవాః	
తే భవిష్యన్తి రక్తాశ్చ ప్రభయా కాంచన ప్రభాః	40
విశ్వేదేవాశ్చ మరుతో వాసవశ్చ దివౌకసః	
ఆగమ్య పశ్చిమాం సంధ్యాం మేరు ముత్తర పర్వతం	41
ఆదిత్య ముపతిష్ఠన్తి తైశ్చ సూర్యోఽభిపూజితః	
అదృశ్యః సర్వభూతానామస్తం గచ్ఛతి పర్వతమ్	42
యోజనానాం సహస్రాణి దశ తాని దివాకరః	

ముహూర్తాఽర్ధేన తం శీఘ్రమభియాతి శిలోచ్ఛయమ్	43
శృంగే తస్య మహద్భివ్యం భవనం సూర్య సన్నిభమ్	
ప్రాసాదగణ సంబాధం విహితం విశ్వకర్మణా	44
శోభితం తరుభి శ్చిత్రై ర్నానాపక్షి సమాకులైః	
నికేతం పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః	45
అన్తరా మేరుమస్తం చ తాలో దశశిరా మహాన్	
జాతరూపమయః శ్రీమాన్ బ్రాజతే చిత్రవేదికః	46
తేషు సర్వేషు దుర్గేషు సరస్సు చ సరిత్సు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	47
యత్ర తిష్ఠతి ధర్మాత్మా తపసా స్వేన భావితః	
మేరుసావర్ణి రిత్యేవ ఖ్యాతో వై బ్రహ్మణా సమః	48
ప్రప్తవ్యో మేరుసావర్ణి ర్మహర్షిః సూర్య సన్నిభః	
ప్రణమ్య శిరసా భూమౌ ప్రవృత్తిం మైథిలీం ప్రతి	49
ఏతావ జ్ఞీవలోకస్య భాస్కరో రజనీ క్షయే	
కృత్వా వితిమిరం సర్వమఽస్తం గచ్ఛతి పర్వతమ్	50
ఏతావ ద్వానరైః శక్యం గన్తుం వానరపుంగవాః	
అభాస్కర మఽమర్యాదం న జానీమ స్తతః పరమ్	51
అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ	
అస్తం పర్వత మాసాద్య పూర్ణే మాసే నివర్తత	52
ఊర్ధ్వం మాసా న్న వస్తవ్యం వసన్ వధ్యో భవేన్ మమ	
సహైవ శూరో యుష్మాభిః శ్వశురో మే గమిష్యతి	53
శ్రోతవ్యం సర్వ మేతస్య భవద్భిర్విష్టకారిభిః	
గురు రేష మహాబాహుః శ్వశురో మే మహాబలః	54
భవన్తశ్చాపి విక్రాంతాః ప్రమాణం సర్వకర్మసు	
ప్రమాణమేనం సంస్థాప్య పశ్యధ్వం పశ్చిమాం దిశమ్	55
దృష్టాయాం తు నరేన్ద్రస్య పత్న్యామమిత తేజసః	
కృతకృత్యా భవిష్యామః కృతస్య ప్రతికర్మణా	56

అతోఽన్యదపి యత్ కించిత్ కార్యస్యాస్య హితం భవేత్	
సంప్రధార్య భవద్భిశ్చ దేశకాలార్థ సంహితమ్	57
తతః సుషేణ ప్రముఖాః ప్లవంగమాః	
సుగ్రీవ వాక్యం నిపుణం నిశమ్య	
ఆమన్త్య సర్వే ప్లవగాదిపం తే	
జగ్ము ర్దిశం తాం వరుణాభిగుప్తామ్	58
త్రిచత్వారింశ స్సర్గః - ఉదీచీ ప్రీషణం	
తతః సందిశ్య సుగ్రీవః శ్వశురం పశ్చిమాం దిశమ్	
వీరం శతవలిం నామ వానరం వానరర్షభః	1
ఉవాచ రాజా ధర్మజ్ఞః సర్వవానర సత్తమమ్	
వాక్య మాత్మహితం చైవ రామస్య చ హితం తథా	2
వృతః శతసహస్రేణ త్వద్విధానాం వనౌకసామ్	
వైవస్వత సుతైః సార్థం ప్రతిష్ఠస్వ స్వమన్త్రిభిః	3
దిశం హ్యుదీచీం విక్రాంతాం హిమశైలావతంసకామ్	
సర్వతః పరిమార్గధ్వం రామపత్నీ మనిన్ద్రితామ్	4
అస్మిన్ కార్యే వినిర్వృత్తే కృతే దాశరథేః ప్రీయే	
ఋణాన్ ముక్తా భవిష్యామః కృతార్థార్థవిదాం వరాః	5
కృతం హి ప్రీయ మస్మాకం రాఘవేణ మహాత్మానా	
తస్య చేత్ ప్రతికారోఽస్తి సఫలం జీవితం భవేత్	6
అర్ధినః కార్య నిర్వృత్తి మఽకర్తురపి యశ్చరేత్	
తస్య స్యాత్ సఫలం జన్మ కిం పునః పూర్వకారిణః	7
ఏతాం బుద్ధిం సమాస్థాయ దృశ్యతే జానకీ యథా	
తథా భవద్భిః కర్తవ్య మస్మత్ ప్రీయ హితైషిభిః	8
అయం హి సర్వభూతానాం మాన్యస్తు నరసత్తమః	
అస్మాసు చాగతప్రీతీ రామః పరపురంజయః	9
ఇమాని వన దుర్గాణి నద్యః శైలాన్తరాణి చ	
భవంతః పరిమార్గంతు బుద్ధివిక్రమ సంపదా	10

తత్ర మ్లేచ్ఛాన్ పుళిన్దాంశ్చ శూరసేనాం స్తదైవ చ ప్రస్థలాన్ భరతాంశ్చైవ కురూంశ్చ సహ మద్రకైః	11
కాంభోజాన్ యవనాంశ్చైవ శకా నారట్టకానపి బాస్టీకాన్ ఋషికాంశ్చైవ పౌరవానఽథ టంకణాన్	12
చీనాన్ పరమచీనాంశ్చ నీహారాంశ్చ పునః పునః అన్విష్య దరదాంశ్చైవ హిమవంతం విచిన్వథ	13
లోద్ర పద్మక షణ్డేషు దేవదారు వనేషు చ రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	14
తతః సోమాశ్రమం గత్వా దేవ గన్ధర్వ సేవితమ్ కాలం నామ మహాసానుం పర్వతం తం గమిష్యథ	15
మహాత్సు తస్య శృంగేషు నిర్ధరేషు గుహాసు చ విచినుద్వం మహాభాగాం రామపత్నీ మనిన్దితాం	16
తమఽతిక్రమ్య శైలేన్ద్రం హేమగర్భం మహాగిరిమ్ తతః సుదర్శనం నామ గన్తు మర్థథ పర్వతం	17
తతో దేవసఖో నామ పర్వతః పతగాలయః నానాపక్షి సమాకీర్ణో వివిధ దృమ భూషితః	18
తస్య కానన షణ్డేషు నిర్ధరేషు గుహాసు చ రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	19
తమఽతిక్రమ్య చాకాశం సర్వతః శత యోజనమ్ అపర్వత నదీ వృక్షం సర్వ సత్త్వ వివర్జితమ్	20
తం తు శేషుమఽతిక్రమ్య కాన్తారం రోమహర్షణమ్ కైలాసం పాణ్డరం శైలం ప్రాప్య హృష్టా భవిష్యథ	21
తత్ర పాణ్డర మేఘాభం జామ్బూనద పరిష్కృతమ్ కుబేర భవనం రమ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా	22
విశాలా నళినీ యత్ర ప్రభూత కమలోత్పలా హంస కారణ్ణవాకీర్ణా హ్యప్సరోగణ సేవితా	23
తత్ర వైశ్రవణో రాజా సర్వభూత నమస్కృతః	

ధనదో రమతే శ్రీమాన్ గుహ్యకైః సహ యక్షరాట్	24
తస్య చన్ద్ర నికాశేషు పర్వతేషు గుహాసు చ	
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్య స్తత స్తతః	25
క్రౌంచమ్ తు గిరి మాసాద్య బిలం తస్య సుదుర్గమమ్	
అప్రమత్తైః ప్రవేష్టవ్యం దుష్ప్రవేశం హి తత్ స్మృతమ్	26
వసన్తి హి మహాత్మాన స్తత్ర సూర్యసమ ప్రభాః	
దేవైరఽప్యర్చితాః సమ్య గ్ద్వివ్యరూపా మహర్షయః	27
క్రౌంచస్య తు గుహాశ్చాన్యాః సానూని శిఖరాణి చ	
నిర్దరాశ్చ నితమ్బాశ్చ విచేతవ్యా స్తత స్తతః	28
క్రౌంచస్య శిఖరం చాపి నిరీక్ష్య చ తత స్తతః	
అవృక్షం కామశైలం చ మానసం విహగాలయమ్	29
న గతి స్తత్ర భూతానాం దేవ దానవ రక్షసామ్	
స చ సర్వై ర్విచేతవ్యః ససానుప్రస్థ భూధరః	30
క్రౌంచం గిరిమఽతిక్రమ్య మైనాకో నామ పర్వతః	
మయస్య భవనం యత్ర దానవస్య స్వయం కృతమ్	31
మైనాకస్తు విచేతవ్యః ససానుప్రస్థ కన్దరః	
స్త్రీణా మశ్వముఖీనాం చ నికేతా స్తత్ర తత్ర తు	32
తం దేశం సమతిక్రమ్య ఆశ్రమం సిద్ధ సేవితమ్	
సిద్ధా వైఖానసా స్తత్ర వాలఖిల్యాశ్చ తాపసాః	33
వన్ద్యా స్తే తు తపస్సిద్ధా స్తాపసా వీతకల్మషాః	
ప్రష్టవ్యా చాపి సీతాయాః ప్రవృత్తి ర్విసయాన్వితైః	34
హేమపుష్కర సంభన్నం తస్మిన్ వైఖానసం సరః	
తరుణాదిత్య సంకాశై ర్హంసై ర్విచరితం శుభైః	35
ఔపవాహ్యాః కుబేరస్య సారవభౌమ ఇతి స్మృతః	
గజః పర్యేతి తం దేశం సదా సహ కరేణుభిః	36
తత్ సరః సమతిక్రమ్య నష్టచన్ద్ర దివాకరమ్	
అనక్షత్రగణం వ్యోమ నిష్ప్యయోద మనాదితమ్	37

గభస్తిభిరివాఽర్కస్య స తు దేశః ప్రకాశతే	
విశ్రామ్యాఽద్భి స్తపః సిద్ధై ర్దేవకల్పైః స్వయంప్రభైః	38
తం తు దేశ మఽతిక్రమ్య శైలోదా నామ నిమ్నగా	
ఉభయో స్తీరయో స్తస్యాః కీచకా నామ వేణవః	39
తే నయన్తి పరం తీరం సిద్ధాన్ ప్రత్యానయన్తి చ	
ఉత్తరాః కురవ స్తత్ర కృతపుణ్య ప్రతిశ్రియాః	40
తతః కాంచన పద్మాభిః పద్మినీభిః కృతోదకాః	
నీల వైడూర్య పత్రాడ్యా నద్య స్తత్ర సహస్రశః	41
రక్షోత్పలవనై శ్చాత్ర మణ్ణితాశ్చ హిరణ్మయైః	
తరుణాదిత్య సదృశై ర్భాన్తి తత్ర జలాశయాః	42
మహార్థ మణి పత్రైశ్చ కాంచన ప్రభ కేసరైః	
నీలోత్పల వనై శ్చిత్రైః స దేశః సర్వతో వృతః	43
నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభి ర్మణిభిశ్చ మహాధనైః	
ఉద్భూత పులినా స్తత్ర జాతరూపైశ్చ నిమ్నగాః	44
సర్వరత్నమయై శ్చిత్రైరవగాడా నగోత్తమైః	
జాతరూపమయైశ్చాపి హుతాశన సమ ప్రభైః	45
నిత్య పుష్ప ఫలా స్తత్ర నగాః పత్రరథాకులాః	
దివ్య గన్ధ రస స్పర్శా సర్వ కామాన్ ప్రవన్తి చ	46
నానాకారాణి వాసాంసి ఫలన్త్యన్యే నగోత్తమాః	
ముక్తా వైడూర్య చిత్రాణి భూషణాని తదైవ చ	47
స్త్రీణాం చాప్యఽనురూపాణి పురుషాణాం తదైవ చ	
సర్వర్తు సుఖ సేవ్యాని ఫలన్త్యన్యే నగోత్తమాః	48
మహార్థాణి చ చిత్రాణి హైమాన్యన్యే నగోత్తమాః	
శయనాని ప్రసూయన్తే చిత్రాఽఽస్తరణవన్తి చ	49
మనః కాన్తాని మాల్యాని ఫలన్త్యత్రాఽపరే దృమాః	
పానాని చ మహార్థాణి భక్ష్యాణి వివిధాని చ	50
స్త్రీయశ్చ గుణసంపన్నా రూపయౌవన లక్షితాః	

గన్ధర్వాః కిన్నరాః సిద్ధా నాగా విద్యాధరా స్తథా	51
రమన్తే సహితా స్తత్ర నారీభి ర్భాస్కర ప్రభాః	
సర్వే సుకృత కర్మాణః సర్వే రతిపరాయణాః	52
సర్వే కామార్థ సహితా వసన్తి సహాయోపితః	
గీత వాదిత్ర నిర్హోషః సోత్కృష్ట హాసిత స్వనః	53
శ్శాయతే సతతం తత్ర సర్వభూత మనోహరః	
తత్ర నాముదితః కశ్చి న్నాస్తి కశ్చిదసత్ప్రియః	54
అహన్యహని వర్ధన్తే గుణా స్తత్ర మనోరమాః	
సమతిక్రమ్య తం దేశ ముత్తరః పయసాం నిధిః	55
తత్ర సోమగిరి ర్నామ మధ్యే హేమమయో మహాన్	
ఇన్ద్రలోకగతా యే చ బ్రహ్మలోక గతాశ్చ యే	56
దేవా స్తం సమవేక్షన్తే గిరిరాజం దివం గతాః	
స తు దేశో విసూర్యోఽపి తస్య భాసా ప్రకాశతే	57
సూర్య లక్ష్మ్యాభివిజ్ఞేయ స్తపతేవ వివస్వతా	
భగవానపి విశ్వాత్మా శమ్భురేకాదశాత్మకః	58
బ్రహ్మ వసతి దేవేశో బ్రహ్మర్షి పరివారితః	
న కథంచన గన్తవ్యం కురూణాముత్తరేణ వః	59
అన్యేషామపి భూతానాం నాతిక్రామతి వై గతిః	
సా హి సోమగిరి ర్నామ దేవానామపి దుర్గమః	60
తమాలోక్య తతః క్షిప్ర ముషావర్తితు మర్హథ	
ఏతావ ద్వానరైః శక్యం గన్తుం వానరపుంగవాః	61
అభాస్కర మఽమర్యాదం న జానీమ స్తతః పరమ్	
సర్వమేత ద్విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితమ్	62
యదన్యదపి నోక్తం చ తత్రాపి క్రియతాం మతిః	
తతః కృతం దాశరథే ర్మహాత్ ప్రీయం	
మహత్తరం చాపి తతో మమ ప్రీయమ్	
కృతం భవిష్య త్యఽనిలాఽనలోపమా	

విదేహజా దర్శనజేన కర్మణా	63
తతః కృతార్థాః సహితాః సబాన్ధవా	
మయాఽర్చితాః సర్వగుణై ర్మనోరమైః	
చరిష్యధోరీవం ప్రతిశాన్త శత్రవః	
సహ ప్రియాః భూతధరాః ప్లవంగమాః	64
చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః - హనుమత్ సందేశః	
విశేషణ తు సుగ్రీవో హనుమత్సర్గముక్తవాన్	
స హి తస్మిన్ హరిశ్రేష్ఠే నిశ్చితార్థోఽర్థ సాధనే	1
అబ్రవీచ్ఛ హనుమంతం విక్రాంతమఽనిలాత్మజం	
సుగ్రీవః పరమ ప్రీతః ప్రభుః సర్వవనౌకసాం	2
న భూమౌ నాన్తరిక్షే వా నామ్బరే నాఽమరాలయే	
నాప్పు వా గతిసంగం తే పశ్యామి హరిపుంగవ	3
సాసురాః సహ గన్ధర్వాః సనాగ నరదేవతాః	
విదితాః సర్వలోకా స్తే ససాగర ధరా ధరాః	4
గతిర్వేగశ్చ తేజశ్చ లాఘవం చ మహాకపే	
పితు స్తే సదృశం వీర మారుతస్య మహాత్మనః	5
తేజసా వాపి తే భూతం సమం భువి న విద్యతే	
తద్యథా లభ్యతే సీతా తత్త్వమేవోపపాదయ	6
త్వయ్యేవ హనుమ న్నస్తీ బలం బుద్ధిః పరాక్రమః	
దేశ కాలాఽనువృత్తిశ్చ నయశ్చ నయ పణ్ణిత	7
తతః కార్య సమాసంగ మవగమ్య హనుమతి	
విదిత్వా హనుమంతం చ చిన్తయామాస రాఘవః	8
సర్వథా నిశ్చితార్థోఽయం హనుమతి హరీశ్వరః	
నిశ్చితార్థకర శ్చాపి హనుమాన్ కార్య సాధనే	9
తదేవం ప్రస్థితస్యాఽస్య పరిజ్ఞాతస్య కర్మభిః	
భర్తా పరిగృహీతస్య ధృవః కార్యఫలోదయః	10
తం సమీక్య మహాతేజా వ్యవసాయోత్తరం హరిమ్	

కృతార్థ ఇవ సంవృత్తః ప్రహృష్టేన్ద్రియ మానసః 11

దదౌ తస్మై తతః ప్రీతః స్వనామాంకోప శోభితమ్

అంగుళీయ మభిజ్ఞానం రాజపుత్ర్యాః పరంతపః 12

అనేన త్వాం హరిశ్శేష్ఠ చిహ్నాన జనకాత్మజా

మత్సకాశాదఽనుప్రాప్తమఽనుద్విగ్నాఽనుపశ్యతి 13

వ్యవసాయశ్చ తే వీర సత్త్వయుక్తశ్చ విక్రమః

సుగ్రీవస్య చ సందేశః సిద్ధిం కథయతీవ మే 14

స తద్ధృహ్య హరిశ్శేష్ఠః స్థాప్య మూర్ధ్ని కృతాంజలిః

వన్దిత్వా చరణౌ చైవ ప్రస్థితః ప్లవగోత్తమః 15

స తత్ ప్రకర్షన్ హరిణాం మహద్బలం

బభూవ వీరః పవనాత్మజః కపిః

గతాఽమ్బుదే వ్యోమ్ని విశుద్ధ మణ్డలః

శశీవ నక్షత్రగణోపశోభితః 16

అతిబల బలమాశ్రిత స్తవాఽహం

హరివర విక్రమ విక్రమైరఽనల్పైః

పవనసుత యథాఽధిగమ్యతే సా

జనకసుతా హనుమం స్తథా కురుష్య 17

పంచచత్వారింశ స్సర్గః - వానర బల ప్రతిష్ఠా

సర్వాంశ్చాహూయ సుగ్రీవః ప్లవగాన్ ప్లవగర్షభః

పున స్తానబ్రవీ ద్భూయో రామకార్యార్థ సిద్ధయే 1

ఏవ మేత ద్విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితం

తదుగ్రశాసనం భర్తు ర్విజ్ఞాయ హరిపుంగవాః 2

శలభా ఇవ సంధాద్య మేదినీం సంప్రతస్థిరే	
రామః ప్రస్తవణే తస్మిన్ న్యవసత్ సహలక్ష్మణః	3
ప్రతీక్షమాణ స్థం మాసం యః సీతాఽధిగమే కృతః	
ఉత్తరాం తు దిశం రమ్యాం గిరిరాజ సమావృతామ్	4
ప్రతస్థి హరిభి ర్వీరో హరిః శతవలి స్తదా	
పూర్వాం దిశం ప్రతి యయౌ వినతో హరియూధపః	5
తారాఽంగదాది సహితః ప్లవగః పవనాత్మజః	
అగస్త్య చరితామాశాం దక్షిణాం హరియూధపః	6
పశ్చిమాం తు దిశం ఘోరాం సుషేణః ప్లవగేశ్వరః	
ప్రతస్థి హరిశార్దూలో భృశం వరుణ పాలితామ్	7
తతః సర్వాదిశో రాజా చోదయిత్వా యథా తథమ్	
కపి సేనాపతీన్ ముఖ్యాన్ ముమోద సుఖితః సుఖమ్	8
ఏవం సంచోదితాః సర్వే రాజ్ఞా వానరయూధపాః	
స్వాం స్వాం దిశమఽభిప్రీత్య త్వరితాః సంప్రతస్థిరే	9
ఆనయిష్యామహే సీతాం హనిష్యామశ్చ రావణం	
నదంతశ్చోన్నదంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః	10
క్షేత్రాన్తో ధావమానాశ్చ వినదంతో మహాబలాః	
అహమేకో హనిష్యామి ప్రాప్తం రావణ మాహవే	11
తతశ్చోన్నత్య సహసా హరిష్యే జనకాత్మజామ్	
వేపమానాం శ్రమేణాఽద్య భవద్భిః స్థీయతామితి	12
ఏక ఏవాహరిష్యామి పాతాళాదపి జానకీమ్	
విధమిష్యామ్యహం వృక్షాన్ పాతయిష్యా మ్యహం గిరీన్	13
ధరణీం దారయిష్యామి క్షోభయిష్యామి సాగరాన్	
అహం యోజన సంఖ్యాయాః ప్లవితా నాత్ర సంశయః	14
శతం యోజన సంఖ్యాయాః శతం సమధికం హ్యహమ్	
భూతలే సాగరే వాపి శైలేషు చ వనేషు చ	15
పాతాళస్యాపి వా మధ్యే న మమాచ్ఛిద్యతే గతిః	

ఇత్యేకైకం తదా తత్ర వానరా బలదర్పితాః	16
ఊమశ్చ వచనం తత్ర హరిరాజస్య సన్నిధౌ	
<u>షట్పత్వారింశ స్సర్గః - భూమండల భ్రమణ కథనం</u>	
గతేషు వానరేస్తేషు రామః సుగ్రీవ మబ్రవీత్	
కథం భవాన్ విజానీతే సర్వం వై మణ్డలం భువః	1
సుగ్రీవస్తు తతో రామ మువాచ ప్రణతాత్మవాన్	
శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే విస్తరేణ నర్షభ	2
యదా తు దున్దుభిం నామ దానవం మహిషాకృతిమ్	
పరికాలయతే వాలీ మలయం ప్రతి పర్వతమ్	3
తదా వివేశ మహిషో మలయస్య గుహం ప్రతి	
వివేశ వాలీ తత్రాపి మలయం తజ్జిఘాంసయా	4
తతోఽహం తత్ర నిక్షిప్తో గుహా ద్వారి వినీతవత్	
న చ నిష్క్రమతే వాలీ తదా సంవత్సరే గతే	5
తతః క్షతజవేగేన ఆపుపూరే తదా బిలమ్	
తదఽహం విస్మితో దృష్ట్వా భ్రాతృ శోకవిషార్దితః	6
అథాఽహం కృత బుద్ధిస్తు సువ్యక్తం నిహతో గురుః	
శిలా పర్వత సంకాశా బిల ద్వారి మయా కృతా	7
అశక్నువన్ నిష్క్రమితుం మహిషో వినశేదితి	
తతోఽహమాగాం కిష్కిన్ధాం నిరాశ స్తస్య జీవితే	8
రాజ్యం చ సుమహత్ ప్రాప్తం తారయా రుమయా సహ	
మిత్రైశ్చ సహిత స్తత్ర వసామి విగత జ్వరః	9
ఆజగామ తతో వాలీ హత్వా తం దానవర్షభమ్	
తతోహమఽదదాం రాజ్యం గౌరవా ద్భయ యన్త్రితః	10
స మాం జిఘాంసుర్దుష్టాత్మా వాలీ ప్రవృథితేన్ద్రియః	
పరికాలయతే క్రోధాద్ధావన్తం సచివైః సహ	11
తతోఽహం వాలినా తేన సానుబంధః ప్రధావితః	
నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్ వనాని నగరాణి చ	12

ఆదర్శ తల సంకాశా తతో వై పృథివీ మయా	
అలాత చక్ర ప్రతిమా దృష్టా గోష్పదవ త్తదా	13
పూర్వామ్ దిశం తతో గత్వా పశ్యామి వివిధాన్ దృమాన్	
పర్వతాంశ్చ నదీ రమ్యాః సరాంసి వివిధాని చ	14
ఉదయం తత్ర పశ్యామి పర్వతం ధాతు మండితం	
క్షీరోదం సాగరం చైవ నిత్యమ౭స్పరసాలయం	15
పరికాలయమానస్తు వాలినా౭భిదృత స్తదా	
పునరావృత్య సహసా ప్రస్థితో౭హమ్ తదా విభో	16
పునరావర్తమానస్తు వాలినా౭భిదృతో౭దృతం	
దిశ స్తస్యా స్తతో భూయః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశం	17
వింధ్య పాదప సంకీర్ణాం చందన దృమ శోభితాం	
దృమ శైలాం స్తతః పశ్యన్ భూయో దక్షిణతో౭పరాన్	18
పశ్చిమాం తు దిశం ప్రాప్తో వాలినా సమ౭భిదృతః	
సంపశ్యన్ వివిధాన్ దేశాన౭స్తుం చ గిరిసత్తమం	19
ప్రాప్యచాస్తుం గిరిశ్రేష్ఠ ముత్తరాం సంప్రదావితః	
హిమవంతం చ మేరుం చ సముద్రం చ తథోత్తరం	20
యదా న విందే శరణం వాలినా సమ౭భిదృతః	
తదా మాం బుద్ధిసంపన్నో హనుమాన్ వాక్యమబ్రవీత్	21
ఇదానీం మే స్మృతం రాజన్ యథా వాలీ హరీశ్వరః	
మతంగేన తదా శఘ్నో హ్యస్మిన్నాశ్రమ మణ్డలే	22
ప్రవిశే ద్యది వై వాలీ మూర్ధా౭స్య శతధా భవేత్	
తత్ర వాసః సుఖో౭స్మాకం నిరుద్విగ్నో భవిష్యతి	23
తతః పర్వత మాసాద్య ఋశ్యమూకం నృపాత్మజ	
న వివేశ తదా వాలీ మతంగస్య భయాత్ తదా	24
ఏవం మయా తదా రాజన్ ప్రత్యక్ష ముపలక్షితమ్	
పృథివీ మణ్డలం కృత్స్నం గుహో౭మస్యోగత స్తతః	25
<u>సప్తచత్వారింశ స్వర్గః - కపిసేనా ప్రత్యాగమనం</u>	

దర్శనార్థం తు వైదేహ్యః సర్వతః కపియూథపాః వ్యాదిష్టాః కపిరాజేన యథోక్తం జగ్మురంజసా	1
సరాంసి సరితః కక్షానాకాశం నగరాణి చ నదీ దుర్గాం స్తథా శైలాన్ విచిన్వన్తి సమన్తతః	2
సుగ్రీవేణ సమాదిష్టాః సర్వే వానరయూథపాః తత్ర దేశాన్ విచిన్వన్తి సశైల వన కాననాన్	3
విచిత్త్య దివసం సర్వే సీతాఽధిగమనే ధృతాః సమాయాన్తి స్మ మేదిన్యాం నిశాకాలేషు వానరాః	4
సర్వర్తుకాంశ్చ దేశేషు వానరాః సఫలాన్ దృమాన్ ఆసాద్య రజనీం శయ్యాం చక్రుః సర్వేష్వఽహస్సు తే	5
తదఽహః ప్రథమం కృత్వా మాసే ప్రస్తవణం గతాః కపిరాజేన సంగమ్య నిరాశాః కపియూథపాః	6
విచిత్త్య తు దిశం పూర్వాం యథోక్తాం సచివైః సహ అదృష్ట్వా వినతః సీతా మాజగామ మహాబలః	7
ఉత్తరాం చ దిశం సర్వా విచిత్త్య స మహాకపిః ఆగతః సహ సైన్యేన వీరః శతవలి స్తదా	8
సుషేణః పశ్చిమామాశాం విచిత్త్య సహ వానరైః సమేత్య మాసే సంపూర్ణే సుగ్రీవ ముపచక్రమే	9
తం ప్రస్తవణ పృష్ఠస్థం సమాసాద్యాఽభివాద్య చ ఆసీనం సహ రామేణ సుగ్రీవ మిద మబ్భవన్	10
విచితాః పర్వతాః సర్వే వనాని నగరాణి చ నిమ్నగాః సాగరాంతాశ్చ సర్వే జనపదాశ్చ యే	11
గుహాశ్చ విచితాః సర్వా స్త్వయా యాః పరికీర్తితాః విచితాశ్చ మహాగుల్మా లతా వితతి సంతతాః	12
గహనేషు చ దేశేషు దుర్గేషు విషమేషు చ సత్వాన్యఽతిప్రమాణాని విచితాని మహాన్తి చ	13
ఉదార సత్త్వాభిజన్తో మహాత్మా	

స మైథిలీం ద్రక్ష్యతి వానరేస్త్ర	
దిశం తు యామేవ గతా తు సీతా	
తామాస్థితో వాయుసుతో హనూమాన్	14
<u>అష్టచత్వారింశ స్సర్గః - కంఠావనాది విచయః</u>	
సహ తారాఽంగదాభ్యాం తు గత్వా స హనుమాన్ కపిః	
సుగ్రీవేణ యథోద్దిష్టం తం దేశ ముపచక్రమే	1
స తు దూర ముపాగమ్య సర్వై స్తైః కపి సత్తమైః	
విచినోతి స్మ విన్ద్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ	2
పర్వతాగ్ర నదీ దుర్గాన్ సరాంసి విపులాన్ దృమాన్	
వృక్ష షణ్ణాంశ్చ వివిధాన్ పర్వతాన్ ఘన పాదపాన్	3
అన్వేషమాణా స్తే సర్వే వానరాః సర్వతో దిశమ్	
న సీతాం దద్యశు ర్వీరా మైథిలీం జనకాత్మజామ్	4
తే భక్షయన్తో మూలాని ఫలాని వివిధాని చ	
అన్వేషమాణా దుర్దర్శా న్యవసం స్తత్ర తత్ర హ	5
స తు దేశో దురన్వేఽషో గుహా గహనవాన్ మహాన్	
నిర్జలం నిర్జనం శూన్యం గహనం రోమహర్షణం	6
త్యక్త్వా తు తం తదా దేశం సర్వే వై హరియూథపాః	
తాదృశాన్యఽప్యరణ్యాని విచిత్ర భృశ పీడితాః	7
దేశమఽన్యం దురాధర్షం వివిశుశ్చాఽకుతో భయాః	
యత్ర వన్ద్యఫలా వృక్షా విపుష్పాః పర్ణ వర్జితాః	8
నిస్తోయాః సరితో యత్ర మూలం యత్ర సుదుర్లభమ్	
న సన్తి మహిషా యత్ర న మృగా న చ హస్తినః	9
శార్దూలాః పక్షిణో వాపి యే చాన్యే వనగోచరాః	
న యత్ర వృక్షా నౌషధ్యో న లతా నాపి వీరుధః	10
స్నిగ్ధ పత్రాః స్థలే యత్ర పద్మీన్యః పుల్లపంకజాః	
ప్రేక్షణీయాః సుగన్ధాశ్చ భ్రమరైశ్చ వర్జితాః	11
కణ్ణు ర్నామ మహాభాగః సత్యవాదీ తపోధనః	

మహర్షిః పరమామర్షీ నియమైర్దుష్ప్రదర్శణః	12
తస్య తస్మిన్ వనే పుత్రో బాలకో దశవార్షికః	
ప్రణష్టో జీవితాన్తాయ కృద్ధ స్తత్ర మహామునిః	13
తేన ధర్మాత్మనా శప్తం కృత్స్నం తత్ర మహద్వనమ్	
అశరణ్యం దురాధర్షం మృగ పక్షీ వివర్జితమ్	14
తస్య తే కాననాన్తాంశ్చ గిరీణాం కన్దరాణి చ	
ప్రభవాణి నదీనాం చ విచిన్వన్తి సమాహితాః	15
తత్ర చాపి మహాత్మానో నాపశ్యన్ జనకాత్మజామ్	
హర్తారం రావణం వాపి సుగ్రీవ ప్రీయకారిణః	16
తే ప్రవిశ్యాశు తం భీమం లతా గుల్మ సమావృతమ్	
దదృశుః క్రూరకర్మాణ మఽసురం సుర నిర్భయమ్	17
తం దృష్ట్వా వానరా ఘోరం స్థితం శైల మివాఽపరమ్	
గాఢం పరిహితాః సర్వే దృష్ట్వా తం పర్వతోపమమ్	18
సోఽపి తాన్ వానరాన్ సర్వాన్ నష్టాః స్వేత్యఽబ్రవీద్బలీ	
అభ్యధావత సంకృద్ధో ముష్టి ముద్యమ్య సంహితమ్	19
త మాపతన్తం సహసా వాలిపుత్రోఽంగద స్తదా	
రావణోఽయ మితి జ్ఞాత్వా తలేనాఽభిజఘాన హ	20
స వాలిపుత్రాఽభిహతో వక్తా చ్ఛోణిత ముద్యమన్	
అసురో న్యపత ద్భూమౌ పర్యస్త ఇవ పర్వతః	21
తేఽపి తస్మిన్ నిరుచ్ఛ్వాసే వానరా జితకాశినః	
వ్యచిన్వన్ ప్రాయశ స్తత్ర సర్వం తద్గిరి గహ్వరమ్	22
విచితం తు తతః కృత్వా సర్వే తే కాననం పునః	
అన్యదేవాపరం ఘోరం వివిశు ర్గిరి గహ్వరమ్	23
తే విచిత్య పునః ఖిన్నా వినిష్పత్య సమాగతాః	
ఏకాన్తే వృక్షమూలే తు నిషేదుర్దీనమానసాః	24
ఏకోనపంచాశ స్సర్గః - రజత పర్వత విచయః	
అథాంగద స్తదా సర్వాన్ వానరానిద మబ్రవీత్	

పరిశ్రాస్తో మహాప్రాజ్ఞః సమాశ్వాస్య శనైర్వచః	1
వనాని గిరయో నద్యో దుర్గాణి గహనాని చ	
దర్యో గిరి గుహాశ్చైవ విచితాని సమస్తతః	2
తత్ర తత్ర సహౌస్మాభి ర్జ్ఞానకీ న చ దృశ్యతే	
తద్వా రక్షో హృతా యేన సీతా సురసుతోపమా	3
కాలశ్చ నో మహాన్ యాతః సుగ్రీవశ్చోర్ శాసనః	
తస్మా ద్భవంతః సహితా విచిన్వన్తు సమస్తతః	4
విహాయ తస్మిం శోకం చ నిద్రాం చైవ సముత్థితామ్	
విచినుద్వం యథా సీతాం పశ్యామో జనకాత్మజామ్	5
అనిర్వేదం చ దాక్ష్యం చ మనసశ్చాపరాజయమ్	
కార్యసిద్ధికరాణ్యాహు స్తస్మా దేతద్బ్రవీమ్యహమ్	6
అద్యాపీదం వనం దుర్గం విచిన్వన్తు వనౌకసః	
ఖేదం త్యక్త్వా పునః సర్వై ర్వన మేత ద్విచీయతామ్	7
అవశ్యం క్రియమాణస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలమ్	
అలం నిర్వేద మాగమ్య న హి నో మీలనం క్షమమ్	8
సుగ్రీవః క్రోధనో రాజా తీక్ష్ణదణ్డశ్చ వానరాః	
భేతవ్యం తస్య సతతం రామస్య చ మహాత్మనః	9
హితార్థ మేతదుక్తం వః క్రియతాం యది రోచతే	
ఉచ్యతాం వా క్షమం య న్నః సర్వేషా మేవ వానరాః	10
అంగదస్య వచః శృత్వా వచనం గంధమాదనః	
ఉవాచాపవ్యక్తయా వాచా పిపాసా శ్రమ ఖిన్నయా	11
సదృశం ఖలు వో వాక్య మౌగదో యదువాచ హ	
హితం చైవానుకూలం చ క్రియతామౌస్య భాషితమ్	12
పునర్మార్గామహీ శైలాన్ కన్దరాంశ్చ దరీ స్తథా	
కాననాని చ శూన్యాని గిరి ప్రస్తవణాని చ	13
యదోద్దిష్టాని సర్వాణి సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	
విచిన్వన్తు వనం సర్వే గిరి దుర్గాణి సర్వశః	14

తతః సముత్థాయ పునర్వానరా స్తే మహాబలాః	
విన్ద్య కానన సంకీర్ణాం విచేరుర్దక్షిణాం దిశమ్	15
తే శారదాబ్రు ప్రతిమం శ్రీమద్రజత పర్వతమ్	
శృంగవన్తం దరీమన్త మఽధిరుహ్య చ వానరాః	16
తత్ర లోద్ధవనం రమ్యం సప్తపర్ణ వనాని చ	
విచిన్వం స్తే హరివరాః సీతా దర్శన కాంక్షిణః	17
తస్యౌగ్ర మఽధిరూఢా స్తే శ్రాన్తా విపుల విక్రమాః	
న పశ్యన్తి స్మ వైదేహీం రామస్య మహిషీం ప్రియామ్	18
తే తు దృష్టిగతం కృత్వా తం శైలం బహు కన్దరమ్	
అవారోహన్త హరయో వీక్షమాణాః సమన్తతః	19
అవరుహ్య తతో భూమిం శ్రాన్తా విగత చేతసః	
స్థిత్యా ముహూర్తం తత్రాఽథ వృక్షమూల ముపాశ్రితాః	20
తే ముహూర్తం సమాశ్వస్తాః కించి ద్భగ్న పరిశ్రమాః	
పునరేవోద్యతాః కృత్వాన్మం మార్గితుం దక్షిణాం దిశమ్	21
హనుమ త్రముఖా స్తే తు ప్రస్థితాః ప్లవగర్షభాః	
విన్ద్యమేవాదిత స్తావ ద్విచేరు స్తే తత స్తతః	22
పంచాశ స్సర్గః - ఋక్ష బిల ప్రవేశః	
సహ తారాఽంగదాభ్యాం తు సంగమ్య హనుమాన్ కపిః	
విచినోతి స్మ విన్ద్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ	1
సింహ శార్దూల జుష్టాశ్చ శిలాశ్చ సరిత స్తథా	
విషమేషు నగేన్ద్రస్య మహాప్రసవణేషు చ	2
ఆసేదు స్తస్య శైలస్య కోటిం దక్షిణ పశ్చిమాం	
తేషాం తత్రైవ వసతాం స కాలో వ్యత్యవర్తత	3
స హి దేశో దురన్వేషో గుహా గహనవాన్ మహాన్	
తత్ర వాయుసుతః సర్వం విచినోతి స్మ పర్వతమ్	4
పరస్పరేణ రహితా అన్యోన్యస్యాఽవిదూరతః	
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః	5

మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చైవ సుషేణో హనుమానపి అంగదో యువరాజశ్చ తారశ్చ వనగోచరః	6
గిరి జాలా వృతాన్ దేశాన్ మార్గిత్యా దక్షిణాం దిశమ్ విచిన్వంత స్తత స్తత్ర దదృశు ర్వివృతం బిలం	7
దుర్గ మృక్షబిలం నామ దానవేనాఽభిరక్షితం క్షుత్పిపాసా పరీతాశ్చ శ్రాన్తాశ్చ సలిలార్ధినః	8
అవకీర్ణం లతావృక్షై ర్దదృశు స్తే మహాబిలమ్ తతః క్రౌంచాశ్చ హంసాశ్చ సారసా శ్చాపి నిష్క్రమన్	9
జలార్థా శ్చక్రవాకాశ్చ రక్తాఽంగాః పద్మరేణుభిః తత స్తద్బిల మాసాద్య సుగన్ధి దురతిక్రమమ్	10
విస్మయ వ్యగ్ర మనసో బభూవు ర్వానరర్షభాః సంజాత పరిశంకా స్తే తద్బిలం ప్లవగోత్తమాః	11
అభ్యపద్యన్త సంహృష్టా స్తేజోవన్తో మహాబలాః నానాసత్వ సమాకీర్ణం దైత్యేంద్ర నిలయోపమం	12
దుర్దర్శమఽతిఘోరం చ దుర్విగాహం చ సర్వశః తతః పర్వత కూటాభో హనుమాన్ పవనాత్మజః	13
అబ్రవీ ద్వానరాన్ సర్వాన్ కాన్తార వన కోవిదః గిరి జాలావృతాన్ దేశాన్ మార్గిత్యా దక్షిణాం దిశమ్	14
వయం సర్వే పరిశ్రాన్తా న చ పశ్యామ మైథిలీమ్ అస్మా ఛాపి బిలా ధంసాః క్రౌంచాశ్చ సహ సారసైః	15
జలార్థా శ్చక్రవాకశ్చ నిష్పతన్తి స్మ సర్వతః నూనం సలిలవానఽత్ర కూపో వా యది వా ప్లాదః	16
తథా చేమే బిల ద్వారే స్పిగ్ధా స్తిప్థన్తి పాదపాః ఇత్యుక్తా స్త ద్బిలం సర్వే వివిశు స్తిమిరావృతమ్	17
అచన్త సూర్యం హరయో దదృశూ రోమహర్షణమ్ నిశామ్య తస్మాత్ సింహాంశ్చ తాం స్త్రాంశ్చ మృగ పక్షిణః	18
ప్రవిష్టా హరిశార్దూలా బిలం తిమిర సంవృతం	

న తేషాం సజ్జతే చక్షు ర్న తేజో న పరాక్రమః	19
వాయో రివ గతి స్తేషాం దృష్టి స్తమసి వర్తతే	
తే ప్రవిష్టాస్తు వేగేన త ద్భిలం కపికుంజరాః	20
ప్రకాశమ౭భిరామం చ దద్యశు ర్దేశముత్తమం	
తత స్తస్మిన్ బిలే దుగ్ధే నానాపాదప సంకులే	21
అన్యోన్యం సంపరిష్వజ్య జగ్మురోజనమ౭న్తరమ్	
తే నష్ట సంజ్ఞా స్తుషితాః సంభ్రాంతాః సలిలార్ధినః	22
పరిపేతుర్భిలే తస్మిన్ కంచిత కాల మతన్తితాః	
తే కృశా దీన వదనాః పరిశ్రాంతాః ప్లవంగమాః	23
ఆలోకం దద్యశు ర్వీరా నిరాశా జీవితే తదా	
తత స్తం దేశ మాగమ్య సౌమ్యం వితిమిరం వనమ్	24
దద్యశుః కాంచనాన్ వృక్షాన్ దీప్త వైశ్వానర ప్రభాన్	
సాలాం స్తాలాంశ్చ పున్నాగాన్ కకుభాన్ వంజులాన్ ధవాన్	25
చమ్పకా న్నాగవృక్షాంశ్చ కర్ణికారాంశ్చ పుష్పితాన్	
స్రబక్షైః కాంచనై శ్చిత్రై రక్షైః కిసలయై స్తథా	26
ఆపీడైశ్చ లతాభిశ్చ హేమాభరణ భూషితాన్	
తరుణాదిత్య సంకాశాన్ వైడూర్య మయ వేదికాన్	27
విబ్రాజమానాన్ వపుషా పాదపాంశ్చ హిరణ్మయాన్	
నీల వైడూర్య వర్ణాశ్చ పద్మినీః పతగావృతాః	28
మహాద్భిః కాంచనైః పద్మైర్ఘృతా బాలా౭ ర్క సన్నిభైః	
జాతరూపమయై ర్మత్స్యై ర్మహాద్భిశ్చ సకచ్ఛపైః	29
నళినీ స్తత్ర దద్యశుః ప్రసన్న సలిలావృతాః	
కాంచనాని విమానాని రాజతాని తధైవ చ	30
తపనీయ గవాక్షాణి ముక్తా జాలా వృతాని చ	
హైమరాజత భౌమాని వైడూర్య మణిమన్తి చ	31
దద్యశు స్తత్ర హరయో గృహ ముఖ్యాని సర్వశః	
పుష్పితాన్ ఫలినో వృక్షాన్ ప్రవాళమణి సన్నిభాన్	32

కాంచన భ్రమరాంశ్చైవ మధూని చ సమంతతః	
మణి కాంచన చిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ	33
మహార్థాణి చ యానాని దద్యశు స్తే సమంతతః	
హైమ రాజత కాంస్యానాం భాజనానాం చ సంచయాన్	34
అగరూణాం చ దివ్యానాం చందనానాం చ సంచయాన్	
శుచీన్యైభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ	35
మహార్థాణి చ పానాని మధూని రసవన్తి చ	
దివ్యానామమ్బరాణాం చ మహార్థాణాం చ సంచయాన్	36
కమ్పళానాం చ చిత్రాణామైజినానాం చ సంచయాన్	
తత్ర తత్ర చ విన్యస్తాన్ దీప్తాన్ వైశ్వానర ప్రభాన్	37
దద్యశు ర్వానరాః శుభ్రాన్ జాతరూపస్య సంచయాన్	
తత్ర తత్ర విచిన్వన్తో బిలే తస్మిన్ మహాబలాః	38
దద్యశు ర్వానరాః శూరాః స్త్రియం కాంచితదూరతః	
తాం దృష్ట్వా భృశ సంతస్తా శ్చీరకృష్ణాజినామ్బరామ్	39
తాపసీం నియతాహారాం జ్వలన్తీ మివ తేజసా	
విస్మితా హరయ స్తత్ర వ్యవతిష్ఠంత సర్వశః	40
పప్రచ్చ హనుమాం స్తత్ర కాఽసి త్వం కస్య వా బిలం	
తతో హనూమాన్ గిరి సన్నికాశః	
కృతాంజలి స్తా మభివాద్య వృద్ధామ్	
పప్రచ్చ కా త్వం భవనం బిలం చ	
రత్నాని హేమాని వదస్య కస్య	41
<u>ఏకపంచాశ స్సర్గః - స్వయంప్రభాఽతిథ్యం</u>	
ఇత్యుక్త్వా హనుమాం స్తత్ర పునః కృష్ణాజినామ్బరామ్	
అబ్రవీ త్తాం మహాభాగాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్	1
ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిర సంవృతమ్	
క్షుత్పిపాసా పరిశ్రాంతాః పరిఖిన్నాశ్చ సర్వశః	2
మహద్ధరణ్యా వివరం ప్రవిష్టాః స్మ పిపాసితాః	

ఇమాం స్వేవం విధాన్ భావాన్ వివిధానఽద్భుతోపమాన్	3
దృష్ట్వా వయం ప్రవృథితాః సంభ్రాంతా నష్ట చేతసః	
కస్యైవ కాంచనా వృక్షాః తరుణాదిత్య సన్నిభాః	4
శుచీన్యఽభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ	
కాంచనాని విమానాని రాజతాని గృహాణి చ	5
తపనీయ గవాక్షాణి మణిజాలా వృతాని చ	
పుష్పితాః ఫలవన్తశ్చ పుణ్యాః సురభి గన్ధినః	6
ఇమే జామ్బూనదమయాః పాదపాః కస్య తేజసా	
కాంచనాని చ పద్మాని జాతాని విమలే జలే	7
కథం మత్స్యాశ్చ సౌవర్ణా శ్చరన్తి సహ కచ్ఛపైః	
ఆత్మాన మఽనుభావం చ కస్య చైత త్తపో బలమ్	8
అజానతాం నః సర్వేషాం సర్వమాఖ్యాతు మర్హసి	
ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ ధర్మచారిణీ	9
ప్రత్యువాచ హనూమన్తం సర్వభూత హితే రతా	
మయో నామ మహాతేజా మాయావీ దానవర్షభః	10
తేనేదం నిర్మితం సర్వం మాయయా కాంచనం వనమ్	
పురా దానవ ముఖ్యానాం విశ్వకర్మా బభూవ హ	11
యేనేదం కాంచనం దివ్యం నిర్మితం భవనోత్తమమ్	
స తు వర్ష సహస్రాణి తప స్తప్త్యా మహావనే	12
పితామహా ద్వరం లేభే సర్వమౌశనసం ధనమ్	
వనం విధాయ బలవాన్ సర్వకామేశ్వర స్తదా	13
ఉవాస సుఖితః కాలం కంచీదఽస్మిన్ మహావనే	
తమఽప్సరసి హేమాయాం సక్తం దానవపుంగవమ్	14
విక్రమ్యైవాఽశనిం గృహ్య జఘానేశః పురందరః	
ఇదం చ బ్రహ్మణా దత్తం హేమాయై వన ముత్తమమ్	15
శాశ్వతాః కామ భోగాశ్చ గృహం చేదం హిరణ్మయమ్	
దుహితా మేరుసావర్ణేరఽహం తస్యాః స్వయంప్రభా	16

ఇదం రక్షామి భవనం హేమాయా వానరోత్తమ	
మమ ప్రియసఖీ హేమా నృత్య గీత విశారదా	17
తయా దత్తవరా చాఽస్మి రక్షామి భవనోత్తమమ్	
కిం కార్యం కస్య వా హేతోః కాంతారాణి ప్రపద్యథ	18
కథం చేదం వనం దుర్గం యుష్మాభి రుపలక్షితమ్	
ఇమాన్యఽభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ	19
భుక్త్వా పీత్వా చ పానీయం సర్వం మే వక్తు మర్హథ	
<u>ద్విపంచాశ స్సర్గః - బిల ప్రవేశ కారణ కథనం</u>	
అథ తానఽబ్రవీత్ సర్వాన్ విశ్రాంతాన్ హరియూధపాన్	
ఇదం వచనమేకాగ్రా తాపసీ ధర్మచారిణీ	1
వానరా యది వః ఖేదః ప్రణష్టః ఫల భక్షణాత్	
యది చైత న్మయా శ్రావ్యం శోతు మిచ్ఛామి కథ్యతామ్	2
తస్యా స్త ద్వచనం శృత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
ఆర్జవేన యథా తత్త్వమాఖ్యాతు ముపచక్రమే	3
రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేస్త్ర వరుణోపమః	
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దణ్డకా వనమ్	4
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్య చాపి భార్యయా	
తస్య భార్యా జనస్థానాత్ రావణేన హృతా బలాత్	5
వీర స్తస్య సఖా రాజ్ఞః సుగ్రీవో నామ వానరః	
రాజా వానరముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయమ్	6
అగస్త్యా చరితామాశాం దక్షిణాం యమ రక్షితామ్	
సహైభి ర్వానరై ర్ముఖ్యై రఽంగద ప్రముఖై ర్వయమ్	7
రావణం సహితాః సర్వే రాక్షసం కామరూపిణమ్	
సీతయా సహ వైదేహ్య మార్గధ్వ మితి చోదితాః	8
విచిత్ర తు వయం సర్వే సమగ్రాం దక్షిణాం దిశమ్	
బుభుక్షితాః పరిశ్రాంతా వృక్షమూల ముపాశ్రితాః	9
వివర్ణ వదనాః సర్వే సర్వే ధ్యాన పరాయణాః	

నాఽధిగచ్ఛామహీ పారం మగ్నా శ్చిన్తామహార్ణవే	10
చారయన్త స్తత శ్చక్షు ర్ద్వష్టవన్తో వయం బిలమ్	
లతా పాదప సంధన్మం తిమిరేణ సమావృతమ్	11
అస్మాద్ధంసా జలక్లిన్నాః పక్షైః సలీల విస్రవైః	
కురరాః సారసాశ్చైవ నిష్పతన్తి పతత్రణః	12
సాధ్వఽత్ర ప్రవిశామేతి మయాతూక్తాః ప్లవంగమాః	
తేషా మపి హి సర్వేషా మనుమాన ముపాగతమ్	13
గచ్ఛామ ప్రవిశామేతి భర్తృకార్య త్వరాఽన్వితాః	
తతో గాఢం నిపతితా గృహ్య హస్తౌ పరస్పరమ్	14
ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిర సంవృతమ్	
ఏత న్నః కార్య మేతేన కృత్యేన వయ మాగతాః	15
త్వాం చైవోపగతాః సర్వే పరిద్యూనా బుభుక్షితాః	
ఆతిధ్యధర్మ దత్తాని మూలాని చ ఫలాని చ	16
అస్మాభి రుపభుక్తాని బుభుక్షా పరిపీడితైః	
యత్త్వయా రక్షితాః సర్వే మ్రియమాణా బుభుక్షయా	17
బృహహి ప్రత్యుపకారార్థం కిం తే కుర్వన్తు వానరాః	
ఏవముక్తా తు సర్వజ్ఞా వానరై సైః స్వయంప్రభా	18
ప్రత్యువాచ తతః సర్వానిదం వానరయూథపాన్	
సర్వేషాం పరితుష్టాఽస్మి వానరాణాం మహాత్మనామ్	19
చరన్త్యా మమ ధర్మేణ న కార్యమిహ కేనచిత్	
<u>త్రిపంచాశ స్సర్గః - అంగడాఽది నిర్వేదః</u>	
ఏవ ముక్తః శుభం వాక్యం తాపస్యా ధర్మసంహితమ్	
ఉవాచ హనుమాన్ వాక్యం తామనిన్దిత చేష్టితామ్	1
శరణం త్వాం ప్రపన్నాః స్మః సర్వే వై ధర్మచారిణి	
యః కృతః సమయోఽస్మాకం సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	2
స చ కాలో హ్యతిక్రాన్తో బిలే నః పరివర్తతామ్	
సా త్వ మఽస్మాద్బిలా ధ్వోరా దుత్తారయితు మర్హసి	3

తస్మాత్ సుగ్రీవ వచనాదఽతిక్రాంతాన్ గతాయుషః త్రాతు మర్హసి నః సర్వాన్ సుగ్రీవ భయ శంకితాన్	4
మహచ్ఛ కార్యమఽస్మాభిః కర్తవ్యం ధర్మచారిణీ తచ్ఛాపి న కృతం కార్య మస్మాఽభి రిహవాసిభిః	5
ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ వాక్య మబ్రవీత్ జీవతా దుష్కరం మన్యే ప్రవిష్టిన నివర్తితుమ్	6
తపసస్తు ప్రభావేణ నియమోపార్జితేన చ సర్వా నేవ బిలాదఽస్మాదుద్ధరిష్యామి వానరాన్	7
నిమీలయత చక్షూంషి సర్వే వానరపుంగవాః న హి నిష్క్రమితుం శక్యమఽనిమీలిత లోచనైః	8
తతః సంమీలితాః సర్వే సుకుమారాఽంగుళై కర్షైః సహసా పిదధు ర్ధుష్టిం హృష్టా గమన కాంక్షిణః	9
వానరాస్తు మహాత్మానో హస్త రుద్ధ ముఖా స్తదా నిమేషాన్తర మాత్రేణ బిలాదుత్తారితా స్తయా	10
తత స్తాన్ వానరాన్ సర్వాం స్తాపసీ ధర్మచారిణీ నిస్సుతాన్ విషమా త్తస్మాత్ సమాశ్వాస్యేద మబ్రవీత్	11
ఏష విన్ద్యో గిరిః శ్రీమా న్నానాద్యమ లతాకులః ఏష ప్రసవణః శైలః సాగరోఽయం మహోదధిః	12
స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి భవనం వానరర్షభాః ఇత్యుక్త్వా తద్బీలం శ్రీమత్ ప్రవివేశ స్వయంప్రభా	13
తత స్తే దద్యశు ర్హీరం సాగరం వరుణాలయమ్ అపార మఽభిగర్జంతం ఘోరై రూర్మిభిరాకులమ్	14
మయస్య మాయా విహితం గిరి దుర్గం విచిన్వతామ్ తేషాం మాసో వ్యతిక్రాంతో యో రాజ్ఞా సమయః కృతః	15
విన్ద్యస్య తు గిరేః పాదే సంప్రపుష్పిత పాదపే ఉపవిశ్య మహాత్మాన శ్చిన్తామాపేదిరే తదా	16
తతః పుష్పాఽతిభారాగ్రా ల్లతాశత సమావృతాన్	

దృమాన్ వాసన్తికాన్ దృష్ట్యా బభూవు ర్భయ శంకితాః	17
తే వసన్త మఽనుప్రాప్తం ప్రతివేద్య పరస్పరమ్	
నష్ట సందేశ కాలార్థా నిపేతు ర్ధరణీ తలే	18
తత స్తాన్ కపివృద్ధాంస్తు శిష్టాంశ్చైవ వనౌకసుః	
వాచా మధురయాభాష్య యథావదనుమాన్య చ	19
స తు సింహవృష స్కన్ధః పీనాయత భుజః కపిః	
యువరాజో మహాప్రాజ్ఞః అంగదో వాక్య మబ్రవీత్	20
శాసనాత్ కపిరాజస్య వయం సర్వే వినిర్గతాః	
మాసుః పూర్ణో బిలస్థానాం హరయః కిం న బుధ్యతే	21
వయ మాశ్వయుజే మాసి కాల సంఖ్యా వ్యవస్థితాః	
ప్రస్థితాః సోఽపి చాఽతీతః కిమతః కార్య ముత్తరం	22
భవంతః ప్రత్యయం ప్రాప్తా నీతిమార్గ విశారదాః	
హితేష్వభిరతా భర్తు ర్నిస్సృష్టాః సర్వకర్మసు	23
కర్మస్వఽప్రతిమాః సర్వే దిక్షు విశృత పౌరుషాః	
మాం పురస్కృత్య నిర్యాతాః పింగాక్షేశ ప్రచోదితాః	24
ఇదానీ మఽకృతార్థానాం మర్తవ్యం నాత్ర సంశయః	
హరిరాజస్య సందేశమకృత్వా కః సుఖీ భవేత్	25
తస్మిన్నతీతే కాలే తు సుగ్రీవేణ కృతే స్వయమ్	
ప్రాయోపవేశనం యుక్తం సర్వేషాం చ వనౌకసామ్	26
తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః స్వామిభావే వ్యవస్థితః	
న క్షమిష్యతి నః సర్వానపరాధకృతో గతాన్	27
అప్రవృత్తో చ సీతాయాః పాప మేవ కరిష్యతి	
తస్మాత్ క్షమమిహాఽద్యైవ గంతుం ప్రాయోపవేశనం	28
త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ ధనాని చ గృహాణి చ	
ధృవం నో హింసితా రాజా సర్వాన్ ప్రతిగతానితః	29
వధేనాఽప్రతిరూపేణ శ్రీయాన్ మృత్యురిహైవ నః	
న చాహం యౌవరాజ్యేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః	30

నరేంద్రాబిషిక్తోఽస్మి రామేణాక్లిష్ట కర్మణా	
స పూర్వం బద్ధ వైరో మాం రాజా దృష్ట్వా వ్యతిక్రమమ్	31
ఘాతయిష్యతి దణ్డేన తీక్ష్ణేన కృత నిశ్చయః	
కిం మే సుహృద్భి ర్వ్యసనం పశ్యద్భి ర్ద్దీవితాంతరే	32
ఇహైవ ప్రాయ మాసిష్యే పుణ్యే సాగర రోధసి	
ఏత చ్ఛృత్వా కుమారేణ యువరాజేన భాషితమ్	33
సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాః కరుణం వాక్య మబ్యవన్	
తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః ప్రియా సక్తశ్చ రాఘవః	34
సమీక్ష్యాఽకృత కార్యాంస్తు తస్మింశ్చ సమయే గతే	
అదృష్టాయాం తు వైదేహ్యం దృష్ట్వా చైవ సమాగతాన్	35
రాఘవ ప్రియ కామార్దం ఘాతయిష్యత్యఽసంశయమ్	
న క్షమం చాపరాధానాం గమనం స్వామి పార్శ్వతః	36
ప్రధానభూతాశ్చ వయం సుగ్రీవస్య సమాగతాః	
ఇహైవ సీతామన్విష్య ప్రవృత్తి ముపలభ్య వా	37
న చే ధ్గచ్ఛామ తం వీరం గమిష్యామో యమక్షయం	
ప్లవంగమానాం తు భయార్దీతానాం	
శృత్వా వచ స్తార ఇదం బభాషే	
అలం విషాదేన బిలం ప్రవిశ్య	
వసామ సర్వే యది రోచతే వః	38
ఇదం హి మాయావిహితం సుదుర్గమం	
ప్రభూత వృక్షోదక భోజ్య పేయమ్	
ఇహోస్తి నో నైవ భయం పురందరాత్	
న రాఘవాత్ వానరరాజతోఽపి వా	39
శృత్వాఽంగద స్యాపి వచోఽనుకూలమ్	
ఊచుశ్చ సర్వే హరయః ప్రతీతాః	
యథా న హన్యేమ తథా విధానమ్	
అసక్త మఽద్యైవ విధీయతాం నః	40

చతుఃపంచాశ స్సర్గః - హనుమాద్భేదనం

తథా బృవతి తారే తు తారాధిపతి వర్చసి	
అథ మేనే హృతం రాజ్యం హనుమానఽంగదేన తత్	1
బుద్ధ్యా హ్యష్టాంగయా యుక్తం చతుర్బల సమన్వితమ్	
చతుర్దశ గుణం మేనే హనుమాన్ వాలినః సుతమ్	2
ఆపూర్యమాణం శశ్వచ్చ తేజో బల పరాక్రమైః	
శశినం శుక్ల పక్షాదౌ వర్దమాన మివ శ్రియా	3
బృహస్పతి సమం బుద్ధ్యా విక్రమే సదృశం పితుః	
శుశ్మాషమాణం తారస్య శుక్రస్యేవ పురందరమ్	4
భర్తురఽర్థే పరిశ్రాంతం సర్వశాస్త్ర విశారదః	
అభిసంధాతుమారేభే హనుమానఽంగదం తతః	5
స చతుర్థా ముషాయానాం తృతీయ ముపవర్ణయన్	
భేదయామాస తాన్ సర్వాన్ వానరాన్ వాక్య సంపదా	6
తేషు సర్వేషు భిన్నేషు తతోఽభీషయదంగదమ్	
భీషణై ర్భూహుభిర్వాక్యైః కోపోపాయ సమన్వితైః	7
త్వం సమర్థతరః పిత్రా యుద్ధే తారేయ వై ధురమ్	
దృఢం ధారయితుం శక్తః కపిరాజ్యం యథా పిత్రా	8
నిత్యమఽస్థిర చిత్తా హి కపయో హరిపుంగవ	
నాజ్ఞాప్యం విషహిష్యన్తి పుత్ర దారాన్ వినా త్వయా	9
త్వాం నైతే హ్యనుయుంజేయుః ప్రత్యక్షం ప్రవదామి తే	
యథాఽయం జామ్బవాన్నీలః సుహోత్రశ్చ మహాకపిః	10
న హ్యహం తే ఇమే సర్వే సామ దానాదిభిర్గుణైః	
దణ్డేన వా త్వయా శక్యాః సుగ్రీవాదఽపకర్షితుమ్	11
విగృహ్యసనమఽప్యాహు ర్దుర్బలేన బలీయసః	
ఆత్మ రక్షాకర స్తస్మా న్న విగృహ్ణీత దుర్బలః	12
యాం చేమాం మన్యసే ధాత్రీ మేతద్బిలమితి శృతమ్	
ఏత ల్లక్ష్మణ బాణానా మీషత్కార్యం విదారణే	13

స్వల్పం హి కృతమిన్ద్రేణ క్షిపతా హ్యశనిం పురా లక్ష్మణో నిశితైర్భాణై ర్భిన్ద్యాత్ పత్రపుటం యథా	14
లక్ష్మణస్య తు నారాచా బహవః సన్తి తద్విధాః వజ్రాశని సమస్పర్శా గిరీణామపి దారణాః	15
అవస్థానే యదైవ త్వమాసిష్యసి పరంతప తదైవ హరయః సర్వే త్యక్ష్వన్తి కృత నిశ్చయాః	16
స్మరన్తః పుత్ర దారాణాం నిత్యోద్విగ్నా బుభుక్షితాః ఖేదితా దుఃఖ శయాభి స్త్వాం కరిష్యన్తి పృష్ఠతః	17
స త్వం హీనః సుహృద్భిశ్చ హితకామైశ్చ బన్ధుభిః తృణాదపి భృశోద్విగ్నః స్పన్దమానాద్భవిష్యసి	18
న చ జాతు న హింస్య స్త్వాం ఘోరా లక్ష్మణ సాయకాః అపవృత్తం జిఘాంసన్తో మహావేగా దురాసదాః	19
అస్మాభిస్తు గతం సార్థం వినీతవదుపస్థితమ్ ఆనుపూర్వ్యా త్తు సుగ్రీవో రాజ్యే త్వాం స్థాపయిష్యతి	20
ధర్మకామః పితృవ్య స్తే ప్రీతికామో దృఢ వ్రతః శుచిః సత్యవ్రతిజ్ఞశ్చ న త్వాం జాతు జిఘాంసతి	21
ప్రియకామశ్చ తే మాతుస్తదర్థం చాఽస్య జీవితమ్ తస్యాపత్యం చ నాస్త్యఽన్యత్తస్మాదఽఽగద గమ్యతామ్	22
<u>పంచపంచాశ స్పర్శః - ప్రాయోపవేశః</u>	
శృత్వా హనుమతో వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మ సంహితమ్ స్వామి సత్కార సంయుక్త మఽఽగదో వాక్య మబ్రవీత్	1
స్థైర్యం సత్త్వం మనఃశౌచ మాన్యశంస్యమఽధార్జవమ్ విక్రమశ్చైవ ధైర్యం చ సుగ్రీవే నోపపద్యతే	2
బ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య యో భార్యాం జీవితో మహిషీం ప్రియామ్ ధర్మేణ మాతరం యస్తు స్వీకరోతి జుగుప్సితః	3
కథం స ధర్మం జానీతే యేన బ్రాత్రా మహాత్మనా యుద్ధాయాభినియుక్తేన బిలస్య పిహితం ముఖమ్	4

సత్యాత్ పాణిగృహీతశ్చ కృత కర్మా మహాయశాః	
విస్మృతో రాఘవో యేన స కస్య తు కృతం స్మరేత్	5
లక్ష్మణస్య భయాద్యేన నాధర్మభయ భీరుణా	
ఆదిష్టా మార్గితుం సీతాం ధర్మ స్తస్మిన్ కథం భవేత్	6
తస్మిన్ పాపే కృతమ్నీ తు స్మృతిహీనే చలాత్మని	
ఆర్యః కో విశ్వసే జ్ఞాతు తత్ కులీనో జిజీవిషుః	7
రాజ్యే పుత్రః ప్రతిష్ఠాప్యః సగుణో నిర్గుణోఽపి వా	
కథం శత్రు కులీనం మాం సుగ్రీవో జీవయిష్యతి	8
భిన్నమస్త్రోఽపరాధశ్చ హీనశక్తిః కథం హ్యహమ్	
కిష్కిన్దాం ప్రాప్య జీవేయమఽనాథ ఇవ దుర్బలః	9
ఉపాంశుదణ్డేన హి మాం బన్ధనేనోపపాదయేత్	
శరః క్రూరో నృశంసశ్చ సుగ్రీవో రాజ్య కారణాత్	10
బన్ధనాద్వావసాదాన్ మే శ్రీయః ప్రాయోపవేశనమ్	
అనుజ్ఞానీత మాం సర్వే గృహం గచ్ఛన్తు వానరాః	11
అహం వః ప్రతిజానామి నాగమిష్యామ్యహం పురీమ్	
ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే శ్రీయో మరణమేవ మే	12
అభివాదన పూర్వం తు రాఘవౌ బలశాలినౌ	
అభివాదన పూర్వం తు రాజా కుశల మేవ చ	13
వాచ్యస్తాతో యవీయాన్ మే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః	
ఆరోగ్యపూర్వం కుశలం వాచ్యా మాతా రుమా చ మే	14
మాతరం చైవ మే తారామాశ్వాసయితు మర్హథ	
ప్రకృత్యా ప్రియపుత్రా సా సానుక్తోశా తపస్వినీ	15
వినష్టమిహమామ్ శృత్వా వ్యక్తం హాస్యతి జీవితమ్	
ఏతావదుక్త్వా వచనం వృద్ధాం స్తానభివాద్య చ	16
వివేశ చాఽంగదో భూమౌ రుదన్ దర్శేషు దుర్మనాః	
తస్య సంవిశత స్తత్ర రుదన్తో వానరర్షభాః	17
నయనేభ్యః ప్రముముచురుష్ణం వై వారి దుఃఖితాః	

సుగ్రీవం చైవ నిన్దన్తః ప్రశంసన్తశ్చ వాలినమ్	18
పరివార్యాఽంగదం సర్వే వ్యవాస్యన్ ప్రాయమాసితుమ్	
మతం తద్వాళి పుత్రస్య విజ్ఞాయ ప్లవగర్షభాః	19
ఉపస్సుశ్యోదకం తత్ర ప్రాజ్ఞుఖాః సముపావిశన్	
దక్షిణార్గేషు దర్భేషు ఉదక్తీరం సమాశ్రితాః	20
ముమూర్షవో హరిశ్రేష్ఠా ఏతత్ క్షమమితి స్మ హ	
రామస్య వనవాసం చ క్షయం దశరథస్య చ	21
జనస్థాన వధం చైవ వధం చైవ జటాయుషః	
హరణం చైవ వైదేహ్య వాలినశ్చ వధం రణే	22
రామ కోపం చ వదతాం హరీణామ్ భయమాగతం	
ఏవం వదద్భిర్బహుభిర్మహీధరో	
మహాఽద్రికూట ప్రతిమైః ప్లవంగమైః	
బభూవ సన్నాదిత నిర్దరాన్తరో	
భృశం నదద్భిర్జలదైరివామ్బరం	23
<u>షట్ పంచాశ స్సర్గః - సంపాతి ప్రశ్నః</u>	
ఉపవిష్టాస్తు తే సర్వే యస్మిన్ ప్రాయం గిరిస్థలే	
హరయో గృధ్రరాజశ్చ తం దేశ ముపచక్రమే	1
సమ్పాతి రామ నామ్నా తు చిరజీవీ విహంగమః	
బ్రాతా జటాయుః శ్రీమాన్ ప్రఖ్యాత బల పౌరుషః	2
కన్ధరాదభినిష్క్రమ్య స విన్ద్యస్య మహాగిరేః	
ఉపవిష్టాన్ హరీన్ దృష్ట్వా హృష్టాత్మా గిర మబ్రవీత్	3
విధిః కిల నరం లోకే విధానేనాఽనువర్తతే	
యథాఽయం విహితో భక్ష్యశ్చిరాన్ మహ్యముపాగతః	4
పరంపరాణాం భక్షిష్యే వానరాణాం మృతం మృతమ్	
ఉవాచేదం వచః పక్షీ తాన్నిరీక్ష్య ప్లవంగమాన్	5
తస్య తద్వచనం శృత్వా భక్ష్యలుబ్ధస్య పక్షిణః	
అంగదః పరమాయస్తో హనుమన్తమథాబ్రవీత్	6

పశ్య సీతాపదేశేన సాక్షాద్వైవస్వతో యమః	
ఇమం దేశ మనుప్రాప్తో వానరాణాం విపత్తయే	7
రామస్య న కృతం కార్యం రాజ్ఞో న చ వచః కృతమ్	
హరీణామియమజ్ఞాతా విపత్తిః సహసాఽఽగతా	8
వైదేహ్యః ప్రియకామేన కృతం కర్మ జటాయుషా	
గృధ్రరాజేన యత్తత్ర శృతం వ స్తదఽశేషతః	9
తథా సర్వాణి భూతాని తిర్యగ్గోనిగతాన్యపి	
ప్రియం కుర్వన్తి రామస్య త్యక్త్వా ప్రాణాన్ యథా వయమ్	10
అన్యోన్యముపకుర్వంతి స్నేహ కారుణ్య యంత్రితాః	
తేన తస్యోపకారార్థం త్యజతాత్మాన మాత్మనా	11
ప్రియం కృతం హి రామస్య ధర్మజ్ఞేన జటాయుషా	
రాఘవార్థే పరిశ్రాంతా వయం సంత్యక్త జీవితాః	12
కాంతారాణి ప్రపన్నాః స్మ న చ పశ్యామ మైథిలీమ్	
స సుఖీ గృధ్రరాజస్తు రావణేన హతో రణే	13
ముక్తశ్చ సుగ్రీవభయాద్గతశ్చ పరమాం గతిమ్	
జటాయుషో వినాశేన రాజ్ఞో దశరథస్య చ	14
హరణేన చ వైదేహ్యః సంశయం హరయో గతాః	
రామ లక్ష్మణయోర్వాస అరణ్యే సహసీతయా	15
రాఘవస్య చ బాణేన వాలినశ్చ తథా వధః	
రామకోపాదశేషాణాం రాక్షసానాం తథా వధః	16
కైకేయ్యా వరదానేన ఇదం హి వికృతం కృతమ్	
తదఽసుఖమఽనుకీర్తితం వచో	
భువి పతితాంశ్చ సమీక్ష్య వానరాన్	
భృశ చలిత మతిర్మహామతిః	
కృపణ ముదాహృతవాన్ స గృధ్రరాట్	17
<u>సప్తపంచాశ స్సర్గః - జటాయుర్దిష్ట కథనం</u>	
తత్తు శృత్వా తదా వాక్యమఽగదస్య ముఖోద్గతమ్	

- అబ్రవీద్యచనం గృధ్ర స్తీక్ష్ణతుణ్ణో మహాస్వనః 1
 కోఽయం గిరా ఘోషయతి ప్రాణైః ప్రియతరస్య మే
 జటాయుషో వధం బ్రాతుః కమ్పయన్నివ మే మనః 2
 కథమాసీజ్జనస్థానే యుద్ధం రాక్షస గృధ్రయోః
 నామధేయ మిదం బ్రాతుశ్చిరస్యాఽద్య మయా శృతమ్ 3

- ఇచ్ఛేయం గిరిదుర్గాచ్చ భవద్భిరఽవతారితుం
 యవీయసో గుణజ్ఞస్య శ్లాఘనీయస్య విక్రమైః 4
 అతిదీర్ఘస్య కాలస్య తుష్టోఽస్మి పరికీర్తనాత్
 తదిచ్ఛేయమఽహం శ్రోతుం వినాశం వానరర్షభాః 5
 బ్రాతుర్జటాయుష స్తస్య జనస్థాన నివాసినః
 తస్యైవ చ మమ బ్రాతుః సఖా దశరథః కథమ్ 6
 యస్య రామః ప్రియః పుత్రో జ్యేష్ఠో గురుజన ప్రియః
 సూర్యాఽంశు దగ్ధ పక్షత్వా న్న శక్నోమ్మ్యుపసర్పితుమ్ 7
 ఇచ్ఛేయం పర్వతాదఽస్మాదఽవతర్తుమరిందమాః
 శోకాద్భ్రష్ట స్వరమపి శృత్వా తే హరియూధపాః 8
 శ్రద్ధదుర్భైవ తద్వాక్యం కర్మణా తస్య శంకితాః
 తే ప్రాయముపవిష్టాస్తు దృష్ట్వా గృధ్రం ప్లవంగమాః 9
 చక్పర్బుద్ధిం తదా రౌద్రాం సర్వాన్ నో భక్షయిష్యతి
 సర్వథా ప్రాయ మాసీనాన్ యది నో భక్షయిష్యతి 10
 కృతకృత్యా భవిష్యామః క్షిప్రం సిద్ధిమితో గతాః
 ఏతాం బుద్ధిం తతశ్చక్రుః సర్వే తే వానరర్షభాః 11
 అవతార్య గిరేః శృంగా ధృద్ధమాహాఽంగద స్తదా

బభూవర్షరజా నామ వానరేస్త్రః ప్రతాపవాన్	12
మమార్యః పార్ధివః పక్షిన్ ధార్మిక స్తస్య చాత్మజౌ	
సుగ్రీవశ్చైవ వాలీ చ పుత్రావోఘబలావుభౌ	13
లోకే విశ్వత కర్మాభూద్రాజా వాలీ పితా మమ	
రాజా కృత్స్నస్య జగత ఇక్ష్వాకూణాం మహారథః	14
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్	
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్య చాపి భార్యయా	15
పితుర్నిదేశ నిరతో ధర్మ్యం పన్ధాన మాశ్రితః	
తస్య భార్యా జనస్థానాద్రావణేన హృతా బలాత్	16
రామస్య తు పితుర్మిత్రం జటాయుర్నామ గృధ్రరాట్	
దదర్శ సీతాం వైదేహీం హ్రీయమాణాం విహాయసా	17
రావణం విరథం కృత్వా స్థాపయిత్వా చ మైథిలీమ్	
పరిశ్రాంతశ్చ వృద్ధశ్చ రావణేన హతో రణే	18
ఏవం గృద్దో హత స్తేన రావణేన బలీయసా	
సంస్మృతశ్చాపి రామేణ గతశ్చ గతిముత్తమామ్	19
తతో మమ పితృవ్యేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	
చకార రాఘవః సఖ్యం నోఽవధీత్ పితరం మమ	20
మమ పిత్రా విరుద్ధో హి సుగ్రీవః సచివైః సహ	
నిహత్య వాలినం రామ స్తత స్తమభిషేచయత్	21
స రాజ్యే స్థాపిత స్తేన సుగ్రీవో వానరాధిపః	
రాజా వానర ముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయమ్	22
ఏవం రామ ప్రయుక్తాస్తు మార్గమాణా స్తత స్తతః	
వైదేహీం నాధిగచ్ఛామో రాత్రౌ సూర్య ప్రభామివ	23
తే వయం దణ్డకారణ్యం విచిత్ర్య సుసమాహితాః	
అజ్ఞానాత్తు ప్రవిష్టాః స్మ ధరణ్యా వివృతం బిలమ్	24
మయస్య మాయా విహితం తద్బిలం చ విచిన్వతామ్	
వృతీత స్తత్ర నో మాసో యో రాజ్ఞా సమయః కృతః	25

తే వయం కపిరాజస్య సర్వే వచన కారిణః	
కృతాం సంస్థామఽతిక్రాంతా భయాత్ ప్రాయముపాస్మహీ	26
కృద్ధే తస్మింస్తు కాకుత్స్థే సుగ్రీవే చ సలక్షణే	
గతానా మపి సర్వేషాం తత్ర నో నాస్తి జీవితమ్	27
<u>అష్టపంచాశ స్వర్గః - సీతా ప్రవృత్త్యుపలంభః</u>	
ఇత్యుక్తః కరుణం వాక్యం వానరై స్త్యక్త జీవితైః	
సబాష్పో వానరాన్ గృధ్రః ప్రత్యువాచ మహాస్వనః	1
యవీయాన్ మమ స భ్రాతా జటాయుర్నామ వానరాః	
య మాఖ్యాత హతం యుద్ధే రావణేన బలీయసా	2
వృద్ధభావా దఽపక్షత్వా చ్ఛృణ్వం స్తదపి మర్షయే	
న హి మే శక్తిరఽస్యద్య భ్రాతుర్వైర విమోక్షణే	3
పురా వృత్రవధే వృత్రే స చాఽహం చ జయైషిణౌ	
ఆదిత్య ముపయాతౌ స్వో జ్వలంతం రశ్మిమాలినమ్	4
ఆవృత్యాకాశ మార్గేణ జవేన స్మ గతౌ భృశమ్	
మధ్యం ప్రాప్తి దినకరే జటాయురఽవసీదతి	5
తమఽహం భ్రాతరం దృష్ట్వా సూర్యరశ్మిభిరర్దితమ్	
పక్షాభ్యాం ఛాదయామాస స్నేహాత్ పరమ విహ్వలం	6
నిర్దగ్ధ పక్షః పతితో విన్ద్యేఽహం వానరర్షభాః	
అహ మస్మిన్ వసన్ భ్రాతుః ప్రవృత్తిం నోపలక్షయే	7
జటాయుష స్త్యేవముక్తో భ్రాత్రా సంపాతినా తదా	
యువరాజో మహాప్రాజ్ఞః ప్రత్యువాచాఽంగద స్తదా	8
జటాయుషో యది భ్రాతా శృతం తే గదితం మయా	
ఆఖ్యాహి యది జానాసి నిలయం తస్య రక్షసః	9
అదీర్ఘ దర్శనం తం వై రావణం రాక్షసాధమమ్	
అన్తికే యది వా దూరే యది జానాసి శంస నః	10
తతోఽబ్రవీన్ మహాతేజా జ్యేష్ఠో భ్రాతా జటాయుషః	
ఆత్మానురూపం వచనం వానరాన్ సంప్రహర్షయన్	11

నిర్దగ్ధ పక్షో గృధ్రోఽహం హీనవీర్యః ప్లవంగమాః	
వాఙ్మాత్రేణ తు రామస్య కరిష్యే సాహ్య ముత్తమమ్	12
జానామి వారుణాల్లోకాన్ విష్ణో స్తైవిక్రమానపి	
మహాసుర విమర్దాన్ వాప్యఽమృతస్య చ మన్థనమ్	13
రామస్య యదిదం కార్యం కర్తవ్యం ప్రథమం మయా	
జరయా చ హృతం తేజః ప్రాణాశ్చ శిథిలా మమ	14
తరుణీ రూప సంపన్నా సర్వాభరణ భూషితా	
హ్రీయమాణా మయా దృష్టా రావణేన దురాత్మనా	15
క్రోశన్తీ రామ రామేతి లక్ష్మణేతి చ భామినీ	
భూషణాన్యపవిధ్యన్తీ గాత్రాణి చ విధూన్వతీ	16
సూర్య ప్రభేవ శైలాగ్రే తస్యాః కౌశేయ ముత్తమమ్	
అసితే రాక్షసే భాతి యథా వా తటిదమ్బుదే	17
తాం తు సీతామఽహం మన్యే రామస్య పరికీర్తనాత్	
శ్రూయతాం మే కథయతో నిలయం తస్య రక్షసః	18
పుత్రో విశ్రవసః సాక్షాద్భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ	
అధ్యాస్తే నగరీం లంకామ్ రావణో నామ రాక్షసః	19
ఇతో ద్వీపే సముద్రస్య సంపూర్ణే శత యోజనే	
తస్మిల్లంకాపురీ రమ్యా నిర్మితా విశ్వకర్మణా	20
జామ్బూనదమయైర్ద్వారై శ్చిత్రైః కాంచన వేదికైః	
ప్రాకారేణాఽర్కవర్ణేన మహతా సుసమావృతా	21
తస్యాం వసతి వైదేహీ దీనా కౌశేయవాసినీ	
రావణాన్తఃపురే రుద్ధా రాక్షసీభిః సమావృతా	22
జనకస్యాత్మజాం రాజ్ఞ స్తత్ర ద్రక్ష్యథ మైథిలీమ్	
లంకాయామఽథ గుప్తాయాం సాగరేణ సమన్తతః	23
సంప్రాప్య సాగరస్యాన్తం సంపూర్ణం శత యోజనమ్	
ఆసాద్య దక్షిణం తీరం తతో ద్రక్ష్యథ రావణమ్	24
తత్రైవ త్వరితాః క్షిప్రం విక్రమధ్వం ప్లవంగమాః	

జ్ఞానేన ఖలు పశ్యామి దృష్ట్వా ప్రత్యాగమిష్యథ	25
ఆద్యః పన్థాః కులింగానాం యే చాన్యే ధాన్యజీవినః	
ద్వితీయో బలిభోజానాం యే చ వృక్షఫలాఽశినః	26
భాసా స్తుతీయం గచ్ఛన్తి క్రౌంచాశ్చ కురరైః సహ	
శ్యేనాశ్చతుర్థం గచ్ఛన్తి గృధ్రా గచ్ఛన్తి పంచమమ్	27
బల వీర్యోపపన్నానాం రూప యౌవన శాలినామ్	
షష్ఠస్തു పన్థా హంసానాం వైనతేయ గతిః పరా	28
వైనతేయాచ్చ నో జన్మ సర్వేషాం వానరర్షభాః	
ఇహస్థోఽహం ప్రపశ్యామి రావణం జానకీం తథా	29
అస్మాకమపి సౌపర్ణం దివ్యం చక్షుర్బలం తథా	
తస్మాదాహార వీర్యేణ నిసర్గేణ చ వానరాః	30
ఆయోజన శతాత్ సాగ్రాత్ వయం పశ్యామ నిత్యశః	
అస్మాకం విహితా దృష్టి ర్నిసర్గేణ చ దూరతః	31
విహితా పాదమూలే తు వృత్తి శ్చరణ యోధినామ్	
గర్జితం తు కృతం కర్మ యేన స్మ పిశితాశినా	32
ప్రతీకార్యం చ మే తస్య వైరం భ్రాతుః కృతం భవేత్	
ఉపాయో దృశ్యతాం కశ్చి ల్లంఘనే లవణామ్భసః	33
అభిగమ్య తు వైదేహీం సమ్బుద్ధార్థా గమిష్యథ	
సముద్రం నేతు మిచ్ఛామి భవద్భి ర్వరుణాలయమ్	34
ప్రదాస్యామ్యుదకం భ్రాతుః స్వర్గతస్య మహాత్మనః	
తతో నీత్వా తు తం దేశం తీరం నదనదీపతేః	35
నిర్లగ్న పక్షం సంపాతిం వానరాః సుమహౌజసః	
పున స్తం ప్రాపయిత్వా చ తం దేశం పతగేశ్వరమ్	36
బభూవుర్వానరా హృష్టాః ప్రవృత్తి ముపలభ్య తే	
<u>ఏకోనషష్ఠితమ స్సర్గః - సుపార్శ్వ వచనానువాదః</u>	
తతస్తదఽమృతాస్వాదం గృధ్రరాజేన భాషితమ్	
నిశమ్య వదతా హృష్టా స్తే వచః ప్లవగర్షభాః	1

జామ్బువాన్ వానరశ్రేష్ఠః సహ సర్వైః ప్లవంగమైః	
భూతలాత్ సహసోత్థాయ గృధ్రరాజమఽథాబ్రవీత్	2
క్వ సీతా కేన వా దృష్టా కో వా హరతి మైథిలీమ్	
తదాఖ్యాతు భవాన్ సర్వం గతిర్భవ వనౌకసామ్	3
కో దాశరథి బాణానాం వజ్రవేగ నిపాతినామ్	
స్వయం లక్ష్మణ ముక్తానాం న చింతయతి విక్రమమ్	4
స హరీన్ ప్రీతి సంయుక్తాన్ సీతా శృతి సమాహితాన్	
పునరాశ్వాసయన్ ప్రీత ఇదం వచన మబ్రవీత్	5
శ్రూయతామిహ వైదేహ్యో యథా మే హరణం శృతమ్	
యేన చాపి మమాఖ్యాతం యత్ర వాయతలోచనా	6
అహమస్మిన్ గిరౌ దుర్గే బహుయోజన మాయతే	
చిరాన్నిపతితో వృద్ధః క్షీణప్రాణ పరాక్రమః	7
తం మామేవంగతం పుత్రః సుపార్శ్వో నామ నామతః	
ఆహారేణ యథాకాలం బిభర్తి పతతాం వరః	8
తీక్ష్ణ కామాస్తు గన్ధర్వా స్తీక్ష్ణ కోపా భుజంగమాః	
మృగాణాం తు భయం తీక్ష్ణం తత స్తీక్ష్ణ క్షుధా వయమ్	9
స కదాచిత్ క్షుధార్తస్య మమాహారాభికాంక్షిణః	
గతసూర్యేఽహని ప్రాప్తో మమపుత్రో హ్యానామిషః	10
స మయా వృద్ధభావాచ్చ కోపాచ్చ పరిభర్త్వితః	
క్షుత్విపాసా పరీతేన కుమారః పతతాం వరః	11
స మామాహార సంరోధాత్ పీడితం ప్రీతివర్ధనః	
అనుమాన్య యథా తత్త్వమిదం వచన మబ్రవీత్	12
అహం తాత యథాకాల మామిషార్థీ ఖమాప్లుతః	
మహీన్ద్రస్య గిరేర్ద్వారమావృత్య చ సమాస్థితః	13
తత్ర సత్య సహస్రాణాం సాగరాన్తర చారిణామ్	
పన్ధాన మేకోఽద్యవసం సన్నిరోద్ధుమవాఙ్ముఖః	14
తత్ర కశ్చిన్మయా దృష్టః సూర్యోదయ సమప్రభామ్	

స్త్రీయ మాదాయ గచ్చన్ వై భిన్నాంజన చయోపమః	15
సోఽహమభ్యవహారాద్ధీ తౌ దృష్ట్వా కృత నిశ్చయః	
తేన సామ్నా వినీతేన పన్ధాన మఽభియాచితః	16
న హి సామోపపన్నానాం ప్రహర్తా విద్యతే క్వచిత్	
నీచేష్వపి జనః కశ్చిత్ కిమంగ బత మద్విధః	17
స యాత స్తేజసా వ్యోమ సంక్షిపన్నివ వేగితః	
అథాఽహం ఖేచరైర్బుభైరఽభిగమ్య సభాజితః	18
దిష్ట్వా జీవతి సీతేతి హ్యబృవన్ మాం మహర్షయః	
కథంచిత్ సకళతోఽసౌ గత స్తే స్వస్త్వఽసంశయమ్	19
ఏవముక్త స్తోఽహం తైః సిద్ధైః పరమ శోభనైః	
స చ మే రావణో రాజా రక్షసాం ప్రతివేదితః	20
హరన్ దాశరథేర్భార్యాయ రామస్య జనకాత్మజామ్	
భ్రష్టాభరణకౌశేయాం శోకవేగ పరాజితామ్	21
రామ లక్ష్మణయౌ రామ క్రోశన్తిం ముక్తమూర్ధజామ్	
ఏష కాలాత్యయస్తావదితి కాలవిదాం వరః	22
ఏతమర్థం సమగ్రం మే సుపార్శ్వః ప్రత్యవేదయత్	
తచ్ఛ్రుత్వాపి హి మే బుద్ధిర్నాసీత్ కాచిత్ పరాక్రమే	23
అపక్షోఽహం కథం పక్షీ కర్మ కించిదుపక్రమే	
య త్తు శక్యం మయా కర్తుం వాగుబుద్ధిగుణ వర్తినా	24
శ్రూయతాం తత్ ప్రవక్ష్యామి భవతాం పౌరుషాశ్రయమ్	
వాఙ్మతిభ్యాం తు సార్వేషాం కరిష్యామి ప్రీయం హి వః	25
యద్ధి దాశరథేః కార్యం మమ తన్నాఽత్ర సంశయః	
తే భవన్తో మతిశ్రేష్ఠా బలవన్తో మనస్వినః	26
ప్రీషితాః కపిరాజేన దేవైరపి దురాసదాః	
రామ లక్ష్మణ బాణాశ్చ నిశితాః కంకపత్రిణః	27
త్రయాణామపి లోకానాం పర్యాప్తా స్త్రాణనిగ్రహే	
కామం ఖలు దశగ్రీవ స్తేజో బల సమన్వితః	28

భవతాం తు సమర్థానాం న కించిదపి దుష్కరమ్ తదలం కాల సంగేన క్రియతాం బుద్ధి నిశ్చయః	29
న హి కర్మసు సజ్జన్తే బుద్ధిమన్తో భవద్విధాః <u>షష్ఠితమ స్వర్గః - సంపాతి పురా వృత్త వర్ణనం</u>	
తతః కృతోదకం స్నాతం తంగృధ్రం హరియూధపాః ఉపవిష్టా గిరౌ దుర్గే పరివార్య సమన్తతః	1
తమఽంగదముపాసీనం తైః సర్వైర్లరిభిర్వృతమ్ జనిత ప్రత్యయో హర్షాత్ సంపాతిః పునరబ్రవీత్	2
కృత్వా నిశ్కబ్ధ మేకాగ్రాః శృణ్వన్తు హరయో మమ తథ్యం సంకీర్తయిష్యామి యథా జానామి మైథిలీమ్	3
అస్య విన్ద్యస్య శిఖరే పతితోఽస్మి పురా హ్యహం సూర్యాతప పరీతాంగో నిర్దగ్ధః సూర్యరశ్మిభిః	4
లబ్ధ సంజ్ఞస్తు షడ్రాత్రాద్వివశో విహ్వలన్నివ వీక్షమాణో దిశః సర్వా నాఽభిజానామి కించన	5
తతస్తు సాగరాన్ శైలాన్ నదీః సర్వాః సరాంసి చ వనాని చ ప్రదేశాంశ్చ సమీక్ష్య మతిరాగమత్	6
హృష్ట పక్షిగణా కీర్ణః కన్దరాన్తర కూటవాన్ దక్షిణస్యోదధే స్తీరే విన్ద్యోఽయమితి నిశ్చితః	7
ఆసీ చ్చాఽత్రాశ్రమః పుణ్యః సురైరపి సుపూజితః ఋషి ర్నిశాకరో నామ యస్మి న్నుగ్రతపా భవత్	8
అష్టౌ వర్ష సహస్రాణి తేనాఽస్మిన్మపిణా వినా వసతో మమ ధర్మజ్ఞాః స్వర్గతే తు నిశాకరే	9
అవతీర్య చ విన్ద్యగ్రాత్ కృచ్ఛ్రేణ విషమాచ్ఛనైః తీక్ష్ణదర్భాం వసుమతీం దుఃఖేన పునరాగతః	10
తమృషిం ద్రష్టుకామోఽస్మి దుఃఖేనాభ్యాగతో భృశమ్ జటాయుషా మయా చైవ బహుశోఽధిగతో హి సః	11
తస్యాశ్రమపదాభ్యాశే వపుర్వాతాః సుగన్ధినః	

వృక్షే నాపుష్పితః కశ్చిదఽపలో వా న విద్యతే	12
ఉపేత్య చాశ్రమం పుణ్యం వృక్షమూలముపాశ్రితః	
ద్రష్టు కామః ప్రతీక్షేఽహం భగవన్తం నిశాకరమ్	13
అథాఽపశ్యమదూరస్థమ్మపిం జ్వలిత తేజసం	
కృతాభిషేకం దుర్ధర్ష ముపావృత్త ముదజ్ఞఖమ్	14
తమ్మృణాః సుమరా వ్యాఘ్రాః సింహా నాగాః సరీసృపాః	
పరివార్యోపగచ్ఛన్తి ధాతారం ప్రాణినో యథా	15
తతః ప్రాప్తమ్మపిం జ్ఞాత్వా తాని సత్త్వాని వై యయుః	
ప్రవిష్టి రాజని యథా సర్వం సామాత్యకం బలమ్	16
ఋషిస్తు దృష్ట్వా మాం ప్రీతః ప్రవిష్టశ్చాశ్రమం పునః	
ముహూర్త మాత్రాన్నిష్క్రమ్య తతః కార్యమపృచ్ఛత	17
సౌమ్య వైకల్యతాం దృష్ట్వా రోష్ణాం తే నావగమ్యతే	
అగ్నిదగ్ధా విమౌపక్షౌ త్వక్ చైవ వ్రణితా తవ	18
గృత్రౌ ద్వౌ దృష్ట పూర్వౌ మే మాతరిశ్వ సమౌ జవే	
గృధ్రాణాం చైవ రాజానౌ భ్రాతౌ కామరూపిణౌ	19
జ్యేష్ఠో హి త్వం తు సంపాతే జటాయురఽనుజ స్తవ	
మానుషం రూపమాస్థాయ గృష్ణీతాం చరణౌ మమ	20
కిం తే వ్యాధి సముత్థానం పక్షయోః పతనం కథమ్	
దణ్డో వాఽయం కృతః కేన సర్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః	21
<u>ఏకషష్ఠితమ స్కర్ణః - సూర్యానుగమనాఖ్యానం</u>	
తత స్తద్ధారుణం కర్మ దుష్కరం సాహసాత్ కృతమ్	
ఆచచక్షే మునేః సర్వం సూర్యాఽనుగమనం తదా	1
భగవన్ వ్రణ యుక్తత్వాల్లజ్జయా వ్యాకులేన్ద్రియః	
పరిశ్రాన్తో న శక్నోమి వచనం ప్రభాషితుమ్	2
అహం చైవ జటాయుశ్చ సంఘర్షాద్ధర్ష మోహితౌ	
ఆకాశం పతితౌ వీరో జిజ్ఞాసన్తౌ పరాక్రమమ్	3
కైలాస శిఖరే బద్ధ్వా మునీనామగ్రతః పణమ్	

రవి: స్యాదనుయాతవ్యో యావదఽస్తం మహాగిరిమ్	4
అథావాం యుగపత్ ప్రాప్తావఽపశ్యావ మహీతలే	
రథ చక్ర ప్రమాణాని నగరాణి పృథక్ పృథక్	5
క్వచి ద్వాదిత్ర ఘోషాంశ్చ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ శుశ్యవః	
గాయన్తీశ్చాంగనా బహ్వీః పశ్యావో రక్తవాససః	6
తూర్ణ ముత్పత్య చాకాశ మాదిత్యపథ మాశ్రితౌ	
ఆవామాలోకయావ స్తద్వనం శాద్వల సంస్థితమ్	7
ఉపలైరివసంధన్నా దృశ్యతే భూః శిలోచ్ఛయైః	
ఆపగాభిశ్చ సంవీతా సూత్రైరివ వసుంధరా	8
హిమవాంశ్చైవ విన్ధ్యశ్చ మేరుశ్చ సుమహాన్నగః	
భూతలే సంప్రకాశన్తే నాగా ఇవ జలాశయే	9
తీవ్రః స్వేదశ్చ ఖేదశ్చ భయం చాసీ త్తదావయోః	
సమావిశతి మోహశ్చ తమో మూర్ఛా చ దారుణా	10
న దిగ్విజ్ఞాయతే యామ్యా నాగ్నేయీ న చ వారుణీ	
యుగాన్తే నియతో లోకో హతో దగ్ధ ఇవాగ్నినా	11
మనశ్చ మే హతం భూయః సన్నివర్త్య తు సంశ్రయం	
యత్సేన మహతా హ్యస్మిన్ పునః సంధాయ చక్షుషీ	12
యత్సేన మహతా భూయో రవిః సమవలోకితః	
తుల్యః పృథ్వీ ప్రమాణేన భాస్కరః ప్రతిభాతి నౌ	13
జటాయుర్మామఽనాపృచ్ఛ్య నిపపాత మహీం తతః	
తం దృష్ట్వా తూర్ణమాకాశాదాత్మానం ముక్తవానఽహమ్	14
పక్షాభ్యాం చ మయా గుప్తో జటాయుర్న ప్రదహ్యతే	
ప్రమాదా త్తత్ర నిర్దగ్ధః పతన్ వాయుపథాదఽహమ్	15
ఆశంకే తం నిపతితం జనస్థానే జటాయుషమ్	
అహం తు పతితో విన్ధ్యే దగ్ధపక్షో జడీకృతః	16
రాజ్యేన హీనో భ్రాత్రా చ పక్షాభ్యాం విక్రమేణ చ	
సర్వథా మర్తుమేవేచ్ఛన్ పతిష్యే శిఖరాద్గిరేః	17

ద్విపష్టితమ స్వర్గః - నిశాకర భవిష్యాఖ్యానం

ఏవముక్త్యా మునిశ్రేష్ఠమఽరుదం దుఃఖితో భృశమ్ అథ ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు భగవానిదమబ్రవీత్	1
పక్షౌ చ తే ప్రపక్షౌ చ పునరఽన్యౌ భవిష్యతః ప్రాణాశ్చ చక్షుషీ చైవ విక్రమశ్చ బలం చ తే	2
పురాణే సుమహతీ కార్యం భవిష్యతి మయా శృతమ్ దృష్టం మే తపసా చైవ శృత్వా చ విదితం మమ	3
రాజా దశరథో నామ కశ్చిదిక్ష్యాకునన్దనః తస్య పుత్రో మహాతేజా రామో నామ భవిష్యతి	4
అరణ్యం చ సహ బ్రాత్రా లక్ష్మణేన గమిష్యతి అస్మిన్నర్థే నియుక్తః సన్ పిత్రా సత్యపరాక్రమః	5
వైర్యతో రావణో నామ తస్య భార్యం హరిష్యతి రాక్షసేన్ద్రో జనస్థానాదఽవద్యః సుర దానవైః	6
సా చ కామైః ప్రలోభ్యన్తీ భక్త్యై ర్భ్రౌజ్యశ్చ మైథిలీ న భోక్త్యతి మహాభాగా దుఃఖేమగ్నా యశస్వినీ	7
పరమాన్నం తు వైదేహ్యో జ్ఞాత్వా దాస్యతి వాసవః యదన్నమఽమృత ప్రఖ్యం సురాణామపి దుర్లభమ్	8
తదన్నం మైథిలీ ప్రాప్య విజ్ఞాయేన్ద్రాదిదం త్వతి అగ్ర ముద్ధృత్య రామాయ భూతలే నిర్వపిష్యతి	9
యది జీవతి మే భర్తా లక్ష్మణేన సహ ప్రభుః దేవత్వం గచ్ఛతో ర్వాపి తయోరన్నమిదం త్వతి	10
విష్యన్త్యఽన్వేషకా స్తస్యా రామదూతాః ప్లవంగమాః ఆఖ్యేయా రామ మహిషీ త్వయా తేభ్యో విహంగమ	11
సర్వథా హి న గన్తవ్య మీదృశః క్వ గమిష్యసి దేశ కాలౌ ప్రతీక్షస్వ పక్షౌ త్వం ప్రతిపత్స్యసి	12
యదా ప్రవృత్తిం తాం సర్వామాఖ్యాస్యసి విహంగమ తదైవ పక్షౌ వర్ణశ్చ తవ సర్వం భవిష్యతి	13

నేత్రహేయమ౭హం కర్తుమ౭ద్వైవ త్వాం సపక్షకమ్	
ఇహస్థ స్త్వం తు లోకానాం హితం కార్యం కరిష్యసి	14
త్వయాపి ఖలు తత్ కార్యం తయోశ్చ నృపపుత్రయోః	
బ్రాహ్మణానాం సురాణాం చ మునీనాం వాసవస్య చ	15
ఇచ్ఛామ్య౭హమపి ద్రష్టుం బ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	
నేచ్ఛే చిరం ధారయితుం ప్రాణాం స్వక్ష్యే కళేబరమ్	16
మహర్షి స్త్వదబ్రవీదేవం దృష్ట తత్వార్థ దర్శనః	
<u>త్రిషష్టితమ స్వర్గః - సంపాతి పక్ష ప్రరోహః</u>	
ఏతైర౭న్వైశ్చ బహుభిర్వాక్యై ర్వాక్యవిదాం వరః	
మాం ప్రశస్య౭భ్యనుజ్ఞాప్య ప్రవిష్టః స స్వమాశ్రమమ్	1
కన్దరా త్తు విసర్పిత్వా పర్వతస్య శనైః శనైః	
అహం విన్ద్యం సమారుహ్య భవతః ప్రతిపాలయే	2
అద్య త్వేతస్య కాలస్య సాగ్రం వర్ష శతం గతమ్	
దేశకాల ప్రతీక్షే౭స్మి హృది కృత్వా మునేర్వచః	3
మహాప్రస్థాన మాసాద్య స్వర్గతే తు నిశాకరే	
మాం నిర్దహతి సంతాపో వితర్కైర్బహుభి ర్స్వతమ్	4
ఉత్థితాం మరణే బుద్ధిం ముని వాక్యై ర్నివర్తయే	
బుద్ధిర్యా తేన మే దత్తా ప్రాణ రక్షణాయ తు	5
సా మే౭పనయతే దుఃఖం దీప్తివాగ్నిశిఖా తమః	
బుద్ధ్యతా చ మయా వీర్యం రావణస్య దురాత్మనః	6
పుత్రః సంతర్జితో వాగ్భి ర్న త్రాతా మైథిలీ కథమ్	
తస్యా విలపితం శృత్వా తౌ చ సీతా వినా కృతౌ	7
న మే దశరథ స్నేహాత్ పుత్రేణోత్పాదితం ప్రియమ్	
తస్యత్వేవం బృవాణస్య సంపాతేర్వానరైః సహ	8
ఉత్పేతతు స్తదా పక్షౌ సమక్షం వనచారిణామ్	
స దృష్ట్వా స్వాం తనుం పక్షై రుద్ధతైర౭రుణచ్ఛదైః	9
ప్రహర్ష మతులం లేభే వానరాం శ్చేదమబ్రవీత్	

ఋషి ర్నిశాకర సైవ ప్రభావాదమితాత్మనః	10
ఆదిత్య రశ్మి నిర్దగౌ పక్షౌ మే పునరుత్థితౌ	
యౌవనే వర్తమానస్య మమాసీ ద్యః పరాక్రమః	11
తమేవాఽద్యానుగచ్ఛామి బలం పౌరుష మేవ చ	
సర్వథా క్రియతాం యత్పః సీతామఽధిగమిష్యథ	12
పక్షలాభో మమాఽయం వః సిద్ధి ప్రత్యయ కారకః	
ఇత్యుక్త్వా స హరీన్ సర్వాన్ సంపాతిః పతగోత్తమః	13
ఉత్పపాత గిరేః శృంగాజ్జిజ్ఞాసుః ఖ గమాం గతిమ్	
తస్య తద్వచనం శృత్వా ప్రీతి సంహృష్ట మానసాః	14
బభూవుర్ధరిశార్దూలా విక్రమాఽభ్యుదయోన్ముఖాః	
అథ పవన సమాన విక్రమాః	
ప్లవగవరాః ప్రతిలబ్ధ పౌరుషాః	
అభిజిదఽభిముఖాం దిశం యయుః	
జనకసుతా పరిమార్గణోన్ముఖాః	15
<u>చతుష్షష్టితమ స్సర్గః - సముద్ర లంఘన మంత్రణం</u>	
ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన సముత్పత్య ప్లవంగమాః	
సంగమ్య ప్రీతి సంయుక్తా వినేదుః సింహవిక్రమాః	1
సంపాతే ర్వచనం శృత్వా హరయో రావణ క్షయమ్	
హృష్టాః సాగరమాజగ్ముః సీతా దర్శన కాంక్షిణః	2
అభిక్రమ్య తు తం దేశం దదృశు ర్భీమవిక్రమాః	
కృత్స్నం లోకస్య మహతః ప్రతిబిమ్బమివ స్థితమ్	3
దక్షిణస్య సముద్రస్య సమాసాద్యోత్తరాం దిశమ్	
సన్నివేశం తతశ్చక్రుః సహితా వానరోత్తమాః	4
సత్త్వై ర్మహద్భి ర్వికృతైః క్రీడద్భి ర్వివిధై ర్జలై	
వ్యాత్యాసైః సుమహాకాయై రూర్మిభిశ్చ సమాకులమ్	5
ప్రసుప్త మివ చాఽన్యత్ర క్రీడంతమివ చాఽన్యతః	
క్వచిత్ పర్వతమాత్రైశ్చ జలరాశిభిరావృతమ్	6

సంకులం దానవేన్ద్రేశ్చ పాతాళతల వాసిభిః	
రోమహర్షకరం దృష్ట్వా విషేదుః కపికుంజరాః	7
ఆకాశమివ దుష్పారం సాగరం ప్రేక్ష్య వానరాః	
విషేదుః సహసా సర్వే కథం కార్యమితి బృవన్	8
విషణ్ణాం వాహినీం దృష్ట్వా సాగరస్య నిరీక్షణాత్	
ఆశ్వాసయామాస హరీన్ భయార్తాన్ హరిసత్తమః	9
తాన్ విషాదేన మహాతా విషణ్ణాన్ వానరర్షభాన్	
ఉవాచ మతిమాన్ కాలే వాలిసూనుర్మహాబలః	10
న విషాదేన మనః కార్యం విషాదో దోషవత్తమః	
విషాదో హన్తి పురుషం బాలం కృద్ధ ఇవోరగః	11
యో విషాదం ప్రసహతే విక్రమే పర్యుపస్థితే	
తేజసా తస్య హీనస్య పురుషార్థో న సిద్ధ్యతి	12
ఇతి బృవతి తస్మింస్తు వాలిపుత్రే మహామతౌ	
ఆదిత్యోఽస్తుం గతస్తత్ర రజనీ చాఽభ్యవర్తత	13
తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామఽంగదో వానరైః సహ	
హరివృద్ధైః సమాగమ్య పునర్మన్త్ర మఽమన్త్రయత్	14
సా వానరాణాం ధ్వజినీ పరివార్యాఽంగదం బభౌ	
వాసవం పరివార్యేవ మరుతాం వాహినీ స్థితా	15
కోఽన్య స్తాం వానరీం సేనాం శక్తః స్తమ్భయితుం భవేత్	
అన్యత్ర వాలి తనయా దన్యత్ర చ హనూమతః	16
తత స్తాన్ హరివృద్ధాంశ్చ తచ్ఛ సైన్య మరిందమః	
అనుమాన్యాఽంగదః శ్రీమాన్ వాక్య మర్థవదబ్రవీత్	17
క ఇదానీం మహాతేజా లంఘయిష్యతి సాగరమ్	
కః కరిష్యతి సుగ్రీవం సత్యసంధ మరిందమమ్	18
కో వీరో యోజన శతం	
లంఘయేచ్ఛ ప్లవంగమాః	
ఇమాంశ్చ యూథపాన్ సర్వాన్	

మోక్షయేత్ కో మహాభయాత్	19
కస్య ప్రభావాద్ధారాంశ్చ పుత్రాంశ్చైవ గృహాణి చ ఇతో నివృత్తాః పశ్యేమ సిద్ధార్థాః సుఖినో వయమ్	20
కస్య ప్రసాదాద్రామం చ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ అభిగచ్ఛేమ సంహృష్టాః సుగ్రీవం చ మహాబలమ్	21
యది కశ్చిత్ సమర్థో వః సాగర ప్లవనే హరిః స దదాత్ప్రహ నః శీఘ్రం పుణ్యామృతభయదక్షిణామ్	22
అంగదస్య వచః శృత్వా న కశ్చిత్ కించిదబ్రవీత్ స్తమితేవా౭భవత్ సర్వా తత్ర సా హరివాహినీ	23
పునరేవా౭ంగదః ప్రాహ తాన్ హరీన్ హరిసత్రమః సర్వే బలవతాం శ్రేష్ఠా భవన్తో దృఢ విక్రమాః	24
వ్యపదేశ్య కులే జాతాః పూజితాశ్చా౭ప్యభీక్షశః న హి వో గమనే సంగః కదాచిత్ కస్యచిత్ క్వచిత్	25
బృవధ్వం యస్య యా శక్తిః గమనే ప్లవగర్షభాః <u>పంచషష్ఠితమ స్కంధః - బలేయత్తావిష్కరణం</u>	
త౭తోంగద వచః శృత్వా సర్వే తే వానరోత్తమాః స్వం స్వం గతౌ సముత్సాహ మాహు స్తత్ర యథా క్రమమ్	1
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చైవ సుషేణో జామ్బువాం స్తథా	2
ఆబభాషే గజ స్తత్ర ప్లవేయం దశయోజనమ్ గవాక్షో యోజనా న్యాహ గమిష్యామీతి వింశతిమ్	3
గవయో వానర స్తత్ర వానరాం స్తా నువాచ హ త్రింశతం తు గమిష్యామి యోజనానాం ప్లవంగమాః	4
శరభ స్తా నువాచా౭థ వానరాన్ వానరర్షభః చత్వారింశ ధమిష్యామి యోజనానాం ప్లవంగమాః	5
వానరాంస్తు మహాతేజా అబ్రవీద్గన్ధమాదనః యోజనానాం గమిష్యామి పంచాశ త్తు న సంశయః	6

మైన్దస్తు వానర స్తత్ర వానరాం స్తానువాచ హ	
యోజనానాం పరం షష్ఠి మఽహం ప్లవితుముత్సహే	7
తత స్తత్ర మహాతేజా ద్వివిదః ప్రత్యభాషత	
గమిష్యామి న సందేహః సప్తతిం యోజనాన్యఽహమ్	8
సుషేణస్తు హరిశ్శేష్ఠః ప్రోక్తవాన్ కపిసత్తమాన్	
అశీతిం యోజనానాం తు ప్లవేయం ప్లవగేశ్వరాః	9
తేషాం కథయతాం తత్ర సర్వాం స్తాననుమాన్య చ	
తతో వృద్ధతమ స్తేషాం జామ్బువాన్ ప్రత్యభాషత	10
పూర్వమఽస్మాక మఽప్యాసీత్ కశ్చిద్గతి పరాక్రమః	
తే వయం వయసః పారమనుప్రాప్తా స్మ సామ్ప్రతమ్	11
కిం తు నైవం గతే శక్య మిదం కార్య ముపేక్షితుమ్	
యదర్థం కపిరాజశ్చ రామశ్చ కృత నిశ్చయౌ	12
సామ్ప్రతం కాలభేదేన యా గతి స్తాం నిబోధత	
నవతిం యోజనానాం తు గమిష్యామి న సంశయః	13
తాంస్తు సర్వాన్ హరిశ్శేష్ఠాన్ జామ్బువాన్ పునరబ్రవీత్	
న ఖల్వేతావదేవాసీద్గమనే మే పరాక్రమః	14
మయా మహాబలేశ్చైవ యజ్ఞే విష్ణుః సనాతనః	
ప్రదక్షిణీకృతః పూర్వం క్రమమాణ స్త్రివిక్రమం	15
స ఇదానీమఽహం వృద్ధః ప్లవనే మన్ద విక్రమః	
యౌవనే చ తదాసీ న్మే బలమప్రఽతిమం పరైః	16
సంప్రత్యేతావతీం శక్తిం గమనే తర్కయామ్యహమ్	
నైతావతా చ సంసిద్ధిః కార్యస్యాఽస్య భవిష్యతి	17
అథోత్తరముదారార్థ మబ్రవీదఽగద స్తదా	
అనుమాన్య మహాప్రాజ్ఞం జామ్బువన్తం మహాకపిః	18
అహ మేత ధమిష్యామి యోజనానాం శతం మహాత్	
నివర్తనే తు మే శక్తిః స్యా న్న వేతి న నిశ్చితా	19
తమువాచ హరిశ్శేష్ఠం జామ్బువాన్ వాక్య కోవిదః	

జ్ఞాయతే గమనే శక్తి స్తవ హర్షక్ష సత్తమ	20
కామం శతం సహస్రం వా న హ్యేష విధిరుచ్యతే	
యోజనానాం భవాన్ శక్తో గన్తుం ప్రతినివర్తితుమ్	21
న హి ప్రేషయితా తాత స్వామీ ప్రేష్యః కథంచన	
భవతాఽయం జనః సర్వః ప్రేష్యః ప్లవగ సత్తమ	22
భవాన్ కళత్ర మస్మాకం స్వామిభావే వ్యవస్థితః	
స్వామీ కళత్రం సైన్యస్య గతిరేషా పరంతప	23
తస్మాత్ కళత్రవత్తత్ర ప్రతిపాల్యః సదా భవాన్	
అపి చైతస్య కార్యస్య భవాన్ మూల మరిందమ	24
మూలమర్థస్య సంరక్ష్యమేష కార్యవిదాం నయః	
మూలే హి సతి సిద్ధ్యన్తి గుణాః పుష్ప ఫలోదయాః	25
తద్భవానఽస్య కార్యస్య సాధనం సత్యవిక్రమ	
బుద్ధి విక్రమ సంపన్నో హేతురఽత్ర పరంతప	26
గురుశ్చ గురుపుత్రశ్చ త్వం హి నః కపిసత్తమ	
భవన్తమాశ్రిత్య వయం సమర్థా హ్యర్థసాధనే	27
ఉక్త వాక్యం మహాప్రాజ్ఞం జామ్బవన్తం మహాకపిః	
ప్రత్యువాచోత్తరం వాక్యం వాలిసూనురథాఽంగదః	28
యది నాహం గమిష్యామి నాన్యో వానరపుంగవః	
పునః ఖల్విద మస్మాభిః కార్యం ప్రాయోపవేశనమ్	29
న హ్యకృత్వా హరిపతేః సందేశం తస్య ధీమతః	
తత్రాపి గత్వా ప్రాణానాం పశ్యామి పరిరక్షణమ్	30
స హి ప్రసాదే చాత్యర్థం కోపే చ హరిరీశ్వరః	
అతీత్య తస్య సందేశం వినాశో గమనే భవేత్	31
తద్యథా హ్యస్య కార్యస్య న భవత్యఽన్యథా గతిః	
తద్భవానేవ దృష్టార్థః సంచిన్తయితు మర్హతి	32
సోఽంగదేన తదా వీరః ప్రత్యుక్తః ప్లవగర్షభః	
జామ్బువానుత్తరం వాక్యం ప్రోవాచేదం తతోఽంగదమ్	33

అస్య తే వీర కార్యస్య న కించిత్ పరిహీయతే ఏష సంచోదయామ్యేనం యః కార్యం సాధయిష్యతి	34
తతః ప్రతీతం ప్లవతాం వరిష్ఠమ్ ఏకాంతమాశ్రిత్య సుఖోపవిష్ఠమ్ సంచోదయామాస హరిప్రవీరో హరిప్రవీరం హనుమంతమేవ	35

షట్పత్తితమ స్కంధః - హనూమద్బల సంధుక్షణం

అనేక శత సాహస్రీం విషణ్ణాం హరివాహినీమ్ జామ్బవాన్ సముదీ క్ష్యేవం హనుమంతమఽథాబ్రవీత్	1
వీర వానరలోకస్య సర్వశాస్త్ర విశారద తూష్ఠీ మేకాంతమాశ్రిత్య హనుమన్ కిం న జల్పసి	2
హనుమన్ హరిరాజస్య సుగ్రీవస్య సమో హ్యసి రామ లక్ష్మణయోశ్చాపి తేజసా చ బలేన చ	3
అరిష్ఠనేమినః పుత్రో వైనతేయో మహాబలః గరుత్మానితి విఖ్యాత ఉత్తమః సర్వపక్షిణామ్	4
బహుశో హి మయా దృష్టః సాగరే స మహాబలః భుజగానుద్ధరన్ పక్షీ మహావేగో మహాయశాః	5
పక్షయోర్యద్బలం తస్య తావద్భుజబలం తవ విక్రమశ్చాపి వేగశ్చ న తే తేనాఽవహీయతే	6
బలం బుద్ధిశ్చ తేజశ్చ సత్త్వం చ హరిపుంగవ విశిష్టం సర్వభూతేషు కిమాత్మానం న బుద్ధ్యసే	7
ఆసీదఽప్సరసాం శ్రేష్ఠా విఖ్యాతా పుంజికస్థలా అంజనేతి పరిఖ్యాతా పత్నీ కేసరిణో హరేః	8
విఖ్యాతా త్రిషులోకేషు రూపేణాఽప్రతిమా భువి అభిశాపాదఽభూత్తాత వానరీ కామరూపిణీ	9
దుహితా వానరేస్తస్య కుంజరస్య మహాత్మనః కపిత్వే చారు సర్వాంగీ కదాచిత్ కామరూపిణీ	10

మానుషం విగ్రహం కృత్వా రూప యౌవన శాలినీ	
విచిత్ర మాల్వభరణా మహార్థ క్షౌమవాసినీ	11
అచరత్ పర్వతస్యగ్రే ప్రావృడమ్బుద సన్నిభే	
తస్యా వస్త్రం విశాలాక్ష్యాః పీతం రక్తదశం శుభమ్	12
స్థితాయాః పర్వతస్యగ్రే మారుతోఽపాహర చ్ఛనైః	
స దదర్శ తత స్తస్యా వృత్తావూరూ సుసంహతౌ	13
స్తనౌ చ పీనౌ సహితౌ సుజాతం చారు చాననమ్	
తాం విశాలాయత శ్రోణీం తనుమధ్యాం యశస్వినీమ్	14
దృష్ట్వా శుభ సర్వాంగీం పవనః కామ మోహితః	
స తాం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం పర్వస్వజత మారుతః	15
మన్మథావిష్ట సర్వాంగీ గతాత్మా తామనిన్దితామ్	
సా తు తత్రైవ సంభ్రాంతా సువృత్తా వాక్య మబ్రవీత్	16
ఏక పత్నీవ్రత మిదం కో నాశయితు మిచ్ఛతి	
అంజనాయా వచః శృత్వా మారుతః ప్రత్యభాషత	17
న త్వా హింసామి సుశ్రోణి మా భూతే సుభగే భయమ్	
మారుతోఽస్మి గతో యత్వాం పరిష్వజ్య యశస్వినీం	18
వీర్యవాన్ బుద్ధి సంపన్న స్తవ పుత్రో భవిష్యతి	
మహాసత్యో మహాతేజా మహాబల పరాక్రమః	19
లంఘనే ప్లవనే చైవ భవిష్యతి మయా సమః	
ఏవముక్తా తతస్తుష్టా జననీ తే మహాకపే	20
గుహాయాం త్వాం మహాబాహో ప్రజజ్ఞే ప్లవగర్షభం	
అభ్యుత్థితం తతః సూర్యం బాలో దృష్ట్వా మహావనే	21
ఫలం చేతి జిఘ్ఘ్కు స్వముత్కుత్యాభ్యుద్గతో దివమ్	
శతాని త్రీణి గత్వాఽథ యోజనానాం మహాకపే	22
తేజసా తస్య నిర్ధూతో న విషాదం గత స్తతః	
తావదాపతత స్తూర్ణమస్తరిక్షం మహాకపే	23
క్షిప్త మిన్ద్రేణ తే వజ్రం క్రోధావిష్టిన దీమతా	

తదా శైలగ్ర శిఖరే వామో హనురభజ్యత	24
తతో హి నామధేయం తే హనుమానితి కీర్త్యతే	
తత స్త్వాం నిహతం దృష్ట్వా వాయుర్గన్ధవహః స్వయమ్	25
త్రైలోక్యే భృశ సంకృద్ధో న వవౌ వై ప్రభంజనః	
సంభ్రాన్తాశ్చ సురాః సర్వే త్రైలోక్యే క్షుభితే సతి	26
ప్రసాదయన్తి సంకృద్ధం మారుతం భువనేశ్వరాః	
ప్రసాదితే చ పవనే బ్రహ్మ తుభ్యం వరం దదౌ	27
అశస్త్ర వద్యతాం తాత సమరే సత్యవిక్రమ	
వజ్రస్య చ నిపాతేన విరుజం త్వాం సమీక్ష్య చ	28
సహస్రనేత్రః ప్రీతాత్మా దదౌ తే వరముత్తమమ్	
స్వచ్ఛన్దతశ్చ మరణం తే భూయాదితి వై ప్రభో	29
స త్వం కేసరిణః పుత్రః క్షేత్రజో భీమవిక్రమః	
మారుతస్యారసః పుత్ర స్తేజసా చాపి తత్సమః	30
ఈద్యశస్య తే తాత వర్ణయామః కథం బలం	
కార్యం చాఽలోకసామాన్యం కర్తుం శక్త స్వమేవ హి	31
భవాన్ జీవాతవేఽస్మాకమంజనా గర్భ సంభవ	
త్వం హి వాయుసుతో వత్స ప్లవనే చాపి తత్సమః	32
వయమఽద్య గతప్రాణా భవా న్న స్త్రాతు సామృతమ్	
దాక్ష్య విక్రమ సంపన్నః పక్షిరాజ ఇవాఽపరః	33
త్రివిక్రమే మయా తాత సశైల వన కాననా	
త్రిసప్త కృత్వః పృథివీ పరిక్రాన్తా ప్రదక్షిణమ్	34
తదా చౌషధయోఽస్మాభిః సంచితా దేవశాసనాత్	
నిష్పన్నమమృతం యాభి స్తదాసీ న్నో మహద్బలమ్	35
స ఇదానీమఽహం వృద్ధః పరిహీన పరాక్రమః	
సామృతం కాల మస్మాకం భవాన్ సర్వగుణాన్వితః	36
తద్విజృమ్భస్య విక్రాన్తః ప్లవతా ముత్తమో హ్యసి	
త్వద్వీర్యం ద్రష్టుకామేఽయం సర్వవానరవాహినీ	37

ఉత్తిష్ట హరిశార్దూల లంఘయస్వ మహార్ణవమ్ పరా హి సర్వభూతానాం హనుమన్ యా గతిస్తవ	38
విషాణ్ణా హరయః సర్వే హనుమాన్ కిముపేక్షసే విక్రమస్య మహావేగో విష్ణు స్త్రీన్ విక్రమానివ	39
తతస్తు వై జామ్బవతా ప్రచోదితః ప్రతీతవేగః పవనాత్మజః కపిః ప్రహర్షయం స్తాం హరివీర వాహినీం చకార రూపం మహదాత్మన స్తదా	40
<u>సప్తషష్ఠితమ స్కంధః - లంఘనావష్ఠాంభః</u>	
సంస్తూయమానో హనుమాన్ వ్యవర్ధత మహాబలః సమావిధ్య చ లాంగూలం హర్షాచ్చ బలమేయివాన్	1
తస్య సంస్తూయమానస్య వృద్ధై ర్వానరపుంగవైః తేజసాపూర్యమాణస్య రూపమాసీదనుత్తమం	2
యథా విజృంభతే సింహో వివృద్ధో గిరి గహ్వరే మారుతస్యోరసః పుత్ర స్తథా సంప్రతి జృమ్భతే	3
తం దృష్ట్వా జృంభమాణమ్ తే క్రమితుం శతయోజనం వీర్యేణాపూర్యమాణం చ సహసా వానరోత్తమాః	4
సహసా శోకముత్స్రుజ్య ప్రహర్షేణ సమన్వితాః వినేదు స్తుష్టువుశ్చాపి హనుమంతం మహాబలం	5
ప్రహృష్టా విస్మితాశ్చైవ వీక్షంతే స్మ సమంతతః త్రివిక్రమ కృతోత్సాహం నారాయణమివ ప్రజాః	6
అశోభత ముఖం తస్య జృమ్భమాణస్య ధీమతః అమృరీష మివా దీప్తం విధూమ ఇవ పావకః	7
హరీణాముత్థితో మధ్యాత్ సంప్రహృష్ట తనూరుహః అభివాద్య హరీన్ వృద్ధాన్ హనుమానిద మబ్రవీత్	8
అరుజత్ పర్వతాగ్రాణి హుతాశన సఖోఽనిలః బలవానఽప్రమేయశ్చ వాయురాకాశ గోచరః	9

తస్యాఽహం శీఘ్రవేగస్య శీఘ్రగస్య మహాత్మనః	
మారుతస్యారసః పుత్రః ప్లవనే నాస్తి మత్సమః	10
ఉత్సహేయం హి విస్తీర్ణమాలిఖంత మివామ్బరమ్	
మేరుం గిరిమఽసంగేన పరిగన్తుం సహస్రశః	11
బాహువేగ ప్రణున్నేన సాగరేణాఽహ ముత్సహే	
సమాప్లావయితుం లోకం సపర్వత నదీ హ్రదమ్	12
మమోరుజంఘా వేగేన భవిష్యతి సముత్థితః	
సముచ్చిత మహాగ్రాహః సముద్రో వరుణాలయః	13
పన్న గాశన మాకాశే పతన్తం పక్షి సేవితే	
వైనతేయమఽహం శక్తః పరిగన్తుం సహస్రశః	14
ఉదయాత్ ప్రస్థితం వాపి జ్వలన్తం రశ్మిమాలినమ్	
అనన్తమితమాదిత్యమఽభిగన్తుం సముత్సహే	15
తతో భూమిమసంస్పృశ్య పునరాగన్తు ముత్సహే	
ప్రవేగేనైవ మహతా భీమేన ప్లవగర్షభాః	16
ఉత్సహేయమఽతిక్రాన్తుం సర్వానాకాశ గోచరాన్	
సాగరం క్షోభయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీమ్	17
పర్వతాన్ కంపయిష్యామి ప్లవమానః ప్లవంగమాః	
హరిష్యామ్యూరు వేగేన ప్లవమానో మహార్ణవమ్	18
లతానాం వివిధం పుష్పం పాదపానాం చ సర్వశః	
అనుయాస్యతి మామఽద్య ప్లవమానం విహాయసా	19
భవిష్యతి హి మే పన్థాః స్వాతేః పన్థా ఇవాఽమ్బరే	
చరన్తం ఘోరమాకాశ ముత్సతిష్యన్త మేవ వా	20
ద్రక్ష్యన్తి నిపతన్తం చ సర్వభూతాని వానరాః	
మహామేఘ ప్రతీకాశం మాం చ ద్రక్ష్యధ వానరాః	21
దివ మావృత్య గచ్ఛన్తం గ్రసమాన మివామ్బరమ్	
విధమిష్యామి జీమూతాన్ కమ్పయిష్యామి పర్వతాన్	22
సాగరం క్షోభయిష్యామి ప్లవమానః సమాహితః	

వైనతేయస్య సా శక్తి ర్మమ వా మారుతస్య వా	23
ఋతే సుపర్ణరాజానం మారుతం వా మహాజవమ్	
న తద్భూతం ప్రపశ్యామి యన్మాం ప్లుతమనువ్రజేత్	24
నిమేషాన్తర మాత్రేణ నిరాలంబన మమ్బురమ్	
సహసా నిపతిష్యామి ఘనాద్విద్యుదివోత్థితా	25
భవిష్యతి హి మే రూపం ప్లవమానస్య సాగరే	
విష్టోర్విక్రమమాణస్య పురా త్రీన్ విక్రమానివ	26
బుద్ధ్యా చాఽహం ప్రపశ్యామి మనశ్చేష్టా చ మే తథా	
అహం ద్రక్ష్యామి వైదేహీం ప్రమోదద్వం ప్లవంగమాః	27
మారుతస్య సమో వేగే గరుడస్య సమో జవే	
అయుతం యోజనానాం తు గమిష్యామీతి మే మతిః	28
వాసవస్య సవజ్రస్య బ్రహ్మణో వా స్వయమ్భువః	
విక్రమ్య సహసా హస్తాదమ్మతం తదిహానయే	29
లంకాం వాపి సముత్థిప్య గచ్ఛేయ మితి మే మతిః	
తమేవం వానరశ్రేష్ఠం గర్జన్తమఽమితౌజసం	30
ప్రహ్లాష్టా హరయ స్తత్ర సముదైక్షంత విస్మితాః	
తస్య తద్వచనం శృత్వా జ్ఞాతీనాం శోక నాశనం	31
ఉవాచ పరిసంహ్లాష్టో జామ్బవాన్ హరిసత్తమం	
వీర కేసరిణః పుత్ర హనుమన్ మారుతాత్మజ	32
జ్ఞాతీనాం విపులః శోక స్త్వయా తాత వినాశితః	
తవ కల్యాణ రుచయః కపిముఖ్యాః సమాగతాః	33
మంగళం కార్య సిద్ధ్యర్థం కరిష్యంతి సమాహితాః	
ఋషీణాం చ ప్రసాదేన కపివృద్ధ మతేన చ	34
గురూణాం చ ప్రసాదేన ప్లవస్వ త్వం మహార్ణవమ్	
స్థాస్యామశ్చైకపాదేన యావదాగమనం తవ	35
త్వద్గతాని చ సర్వేషాం జీవితాని వనౌకసామ్	
తతస్తు హరిశార్దూల స్తానువాచ వనౌకసః	36

నేయం మమ మహీ వేగం లంఘనే ధారయిష్యతి	
ఏతానీహ నగస్యాఽస్య శిలా సంకట శాలినః	37
శిఖరాణి మహేంద్రస్య స్థిరాణి చ మహాన్తి చ	
ఏషు వేగం కరిష్యామి మహేంద్ర శిఖరేష్యఽహం	38
నానాద్యమ వికీర్ణేషు ధాతు నిష్యన్త శోభిషు	
ఏతాని మమ నిషేషం పాదయోః ప్లవతాం వరాః	39
ప్లవతో ధారయిష్యన్తి యోజనానా మితః శతమ్	
తత స్తం మారుత ప్రఖ్యః స హరిర్మారుతాత్మజః	40
ఆరురోహ నగశ్రేష్ఠం మహేంద్రమరిమర్దనః	
వృతం నానావిధై ర్ఘృక్షై ర్మృగ సేవిత శాద్వలమ్	41
లతా కుసుమ సంబాధం నిత్యపుష్ప ఫల ద్యమమ్	
సింహ శార్దూల చరితం మత్త మాతంగ సేవితమ్	42
మత్త ద్విజగణోద్ధుష్టం సలిలోత్పీడ సంకులమ్	
మహద్భిరుచ్ఛ్రితం శృంగై ర్మహేంద్రం స మహాబలః	43
విచచార హరిశ్రేష్ఠో మహేంద్ర సమ విక్రమః	
పాదాభ్యాం వీడిత స్తేన మహాశైలో మహాత్మనః	44
రరాస సింహాభిహతో మహాన్ మత్త ఇవ ద్విపః	
ముమోచ సలిలోత్పీడాన్ విప్రకీర్ణ శిలోచ్ఛయః	45
విత్రస్త మృగ మాతంగః ప్రకమ్పిత మహాద్యమః	
నాగ గన్ధర్వ మిథునైః పాన సంసర్గ కర్కశైః	46
ఉత్పతద్భిశ్చ విహగై ర్విద్యాధరగణైరపి	
త్యజ్యమాన మహాసానుః సంనిలీన మహోరగః	47
చల శృంగ శిలోద్ఘాత స్తదాభూత్ స మహాగిరిః	
నిశ్శ్వసద్భిస్తదాఽఽరైస్తు భుజంగైరర్దనిస్సుతైః	48
సపతాక ఇవా భాతి స తదా ధరణీధరః	
ఋషిభి స్త్రాస సంభ్రావై స్త్యజ్యమాన శిలోచ్ఛయః	49
సీదన్ మహతి కాన్తారే సార్థహీన ఇవాధ్వగః	

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణం.

5 సుందర కాండః.

ప్రథమ స్కంధః - సాగర లంఘనం

తతో రావణ నీతాయాః సీతాయాః శత్రు కర్శనః	
ఇయేష పదమన్వేష్టుం చారణా చరితే పథి	1
దుష్కరం నిష్ప్రతిద్వందం చిక్రీర్షన్ కర్మ వానరః	
సముదగ్ర శిరో గ్రీవో గవాంపతిరివా బభౌ	2
అథ వైడూర్య వర్ణేషు శాద్వలేషు మహాబలః	
ధీరః సలిల కల్పేషు విచచార యథాసుఖమ్	3
ద్విజాన్ విత్రాసయన్ ధీమానురసా పాదపాన్ హరన్	
మృగాంశ్చ సుబహూన్ నిఘ్నన్ ప్రవృద్ధ ఇవ కేసరీ	4
నీల లోహిత మాంజిష్ఠ పత్రవర్ణైః సీతాసితైః	
స్వభావ విహితై శ్చిత్తై ర్ధాతుభిః సమలంకృతమ్	5
కామరూపిభిరావిష్ట మభీక్ష్ణం సపరిచ్ఛదైః	
యక్ష కిన్నర గంధర్వై ర్దేవకల్పైశ్చ పన్నగైః	6
స తస్య గిరివర్యస్య తలే నాగవరా యుతే	
తిష్ఠన్ కపివర స్తత్ర హ్రాదే నాగ ఇవా బభౌ	7
స సూర్యాయ మహేంద్రాయ పవనాయ స్వయమ్భువే	
భూతేభ్యశ్చాంజలిం కృత్వా చకార గమనే మతిమ్	8
అంజలిం ప్రాఙ్ముఖః కుర్వన్ పవనాయాత్మయోనయే	
తతో హి వవృధే గంతుం దక్షిణో దక్షిణాం దిశమ్	9
ప్లవంగ ప్రవరై ర్ద్వష్టః ప్లవనే కృత నిశ్చయః	
వవృధే రామ వృద్ధ్యర్థం సముద్ర ఇవ పర్వసు	10
నిష్ప్రమాణ శరీరః సన్ లిలఙ్ఘయిషు రర్ణవమ్	

బాహుభ్యాం పీడయామాస చరణాభ్యాం చ పర్వతమ్	11
స చదాలాఽచలాశ్చాపి ముహూర్తం కపి పీడితః	
తరూణాం పుష్పితాగ్రాణాం సర్వం పుష్పమశాతయత్	12
తేన పాదప ముక్తేన పుష్పౌషేణ సుగన్ధినా	
సర్వతః సంవృతః శైలో బభౌ పుష్పమయో యథా	13
తేన చోత్తమ వీర్యేణ పీడ్యమానః స పర్వతః	
సలిలం సంప్రసుశ్రావ మదం మత్త ఇవ ద్విపః	14
పీడ్యమానస్తు బలినా మహేన్ద్ర స్తేన పర్వతః	
రీతీ ర్నిర్వర్తయామాస కాంచనాంజన రాజతీః	15
ముమోచ చ శిలాః శైలో విశాలాః సమనః శిలాః	
మధ్యమేనార్చిషా జుష్టో ధూమరాజీ రివానలః	16
గిరిణా పీడ్యమానేన పీడ్యమానాని సర్వతః	
గుహావిష్టాని భూతాని వినేదు ర్వికృతైః స్వరైః	17
స మహాసత్త్వ సన్నాదః శైలపీడా నిమిత్తజః	
పృథివీం పూరయామాస దిశశ్చోపవనాని చ	18
శిరోభిః పృథుభిః సర్పా వ్యక్త స్వస్తిక లక్షణైః	
వమన్తః పావకం ఘోరం దదంశు ర్దశనైః శిలాః	19
తా స్తదా సవిషై ర్దష్టాః కుపితై సై ర్మహాశిలాః	
జజ్వలుః పావకోద్ధీష్టా బిభిదుశ్చ సహస్రదా	20
యాని చౌషధ జాలాని తస్మిన్ జాతాని పర్వతే	
విషఘ్నూన్యపి నాగానాం న శేకుః శమితుం విషమ్	21
భిద్యతేయం గిరి ర్భూతై రితి మత్వా తపస్వినః	
త్రస్తా విద్యాధరా స్తస్మాదుత్పేతుః స్త్రీ గణైః సహ	22
పానభూమి గతం హిత్వా హైమమాసవ భాజనమ్	
పాత్రాణి చ మహార్థాణి కరకాంశ్చ హిరణ్మయాన్	23
లేహ్య నుచ్ఛావచాన్ భక్ష్యాన్ మాంసాని వివిధాని చ	
ఆర్ద్రభాణి చ చర్మాణి ఖడ్గాంశ్చ కనకత్సరూన్	24
కృత కణ్ఠ గుణాః క్షీబా రక్త మాల్యానులేపనాః	

రక్షాః పుష్కరాక్షాశ్చ గగనం ప్రతిపేదిరే	25
హార నూపుర కేయూర పారిహార్యధరాః స్త్రీయః	
విస్మితాః సస్మితా స్తస్థురాకాశే రమణైః సహ	26
దర్శయన్తో మహావిద్యాం విద్యాధర మహర్షయః	
సప్రియా స్తస్థురాకాశే వీక్షాం చకృశ్చ పర్వతమ్	27
శుశృవుశ్చ తదా శబ్దమ్ ఋషీణాం భావితాత్మనామ్	
చారణానాం చ సిద్ధానాం స్థితానాం విమలేమ్బరే	28
ఏష పర్వత సంకాశో హనూమాన్ మారుతాత్మజః	
తితీర్షతి మహావేగః సముద్రం మకరాలయమ్	29
రామార్థం వానరార్థం చ చికిర్షన్ కర్మ దుష్కరమ్	
సముద్రస్య పరంపారం దుష్ప్రాపం ప్రాప్తు మిచ్ఛతి	30
ఇతి విద్యాధరాః శృత్వా వచ స్తేషాం తపస్వినాం	
త మప్రమేయం దదృశుః పర్వతే వానరర్షభం	31
దుధువే చ స రోమాణి చకమ్పే చాచలోపమః	
ననాద చ సుమహానాదం స మహానివ తోయదః	32
ఆనుపూర్వ్యేణ వృత్తం చ లాంగూలం రోమభిశ్చితమ్	
ఉత్పతిష్ఠన్ విచిక్షేప పక్షిరాజ ఇవోరగమ్	33
తస్య లాంగూల మావిద్ధ మాత్త వేగస్య పృష్ఠతః	
దదృశే గరుడేనేవ హ్రీయమాణో మహోరగః	34
బాహూ సంస్తమ్భయామాస మహాపరిఘ సన్నిభౌ	
ససాద చ కపిః కట్టాం చరణౌ సంచుకోచ చ	35
సంహృత్య చ భుజౌ శ్రీమాం స్తథైవ చ శిరోధరామ్	
తేజః సత్త్వం తథా వీర్యమావివేశ స వీర్యవాన్	36
మార్గమాలోకయన్ దూరాదూర్ష్య ప్రణిహితేక్షణః	
రురోధ హృదయే ప్రాణానాకాశ మవలోకయన్	37
పద్భ్యాం దృఢమవస్థానం కృత్వా స కపికుఞ్జరః	
నికుంచ్య కర్ణౌ హనుమా నుత్పతిష్ఠన్ మహాబలః	38
వానరాన్ వానరశ్రేష్ఠ ఇదం వచనమబ్రవీత్	

యథా రాఘవ నిర్ముక్తః శరః శ్వసన విక్రమః	39
గచ్ఛే త్త ద్వద్గమిష్యామి లంకాం రావణ పాలితామ్	
న హి ద్రక్ష్యామి యది తాం లఙ్కాయాం జనకాత్మజామ్	40
అనేనైవ హి వేగేన గమిష్యామి సురాలయమ్	
యది వా త్రిదివే సీతాం న ద్రక్ష్యామి కృతశ్రమః	41
బద్ధ్వా రాక్షస రాజానమానయిష్యామి రావణమ్	
సర్వథా కృత కార్యోఽహ మేష్యామి సహ సీతయా	42
ఆనయిష్యామి వా లఙ్కాం సముత్పాట్య సరావణామ్	
ఏవముక్త్యా తు హనుమాన్ వానరాన్ వానరోత్తమః	43
ఉత్పాతాథ వేగేన వేగవానఽవిచారయన్	
సుపర్ణ మివ చాత్మానం మేనే స కపికుంజరః	44
సముత్పతతి తస్మింస్తు వేగా త్తే నగ రోహిణః	
సంహృత్య విటపాన్ సర్వాన్ సముత్పేతుః సమంతతః	45
స మత్త కోయష్టిభకాన్ పాదపాన్ పుష్పశాలినః	
ఉద్వహ న్నూరు వేగేన జగామ విమలేమ్బరే	46
ఊరు వేగోద్ధతా వృక్షా ముహూర్తం కపిమన్వయుః	
ప్రస్థితం దీర్ఘ మధ్వానం స్వబంధు మివ బాన్ధవాః	47
తదూరు వేగోన్మథితాః సాలాశ్చాన్యే నగోత్తమాః	
అనుజగ్ము ర్లనూమంతం సైన్యా ఇవ మహీపతిమ్	48
సుపుష్పితాగ్రై ర్బహుభిః పాదపైరన్వితః కపిః	
హనూమాన్ పర్వతాకారో బభూవాద్భుత దర్శనః	49
సారవన్తోఽథ యే వృక్షా న్యమజ్జల్లవణామ్భుసి	
భయాదివ మహేన్ద్రస్య పర్వతా వరుణాలయే	50
స నానాకుసుమైః కీర్ణః కపిః సాఙ్కర కోరకైః	
శుశుభే మేఘ సంకాశః ఖడ్గోత్తై రివ పర్వతః	51
విముక్తా స్తస్య వేగేన ముక్త్యా పుష్పాణి తే దృమాః	
అవశీర్యంత సలిలే నివృత్తాః సుహృదో యథా	52
లఘుత్వేనోపపన్నం తద్విచిత్రం సాగరేపతత్	

దృమాణాం వివిధం పుష్పం కపి వాయు సమీరితమ్	53
పుష్పామే నానువిద్ధేన నానావర్ణేన వానరః బభౌ మేఘ ఇవోద్యన్ వై విద్యుద్గణ విభూషితః	54
తస్య వేగ సమాధూతైః పుష్పై స్తోయమద్యశ్యత తారాభిరభిరామాభిరుదితాభిరివామ్బరమ్	55
తస్యామ్బర గతౌ బాహూ దద్యశాతే ప్రసారితౌ పర్వతాగ్రా ద్వినిష్క్రాంతౌ పంచాస్యావివ పన్నగౌ	56
పిబన్నివ బభౌ శ్రీమాన్ సోర్కిమాలం మహార్ణవమ్ పిపాసురివ చాకాశం దద్యశే స మహాకపిః	57
తస్య విద్యుత్ప్రభాకారే వాయు మార్గానుసారిణః నయనే విప్రకాశేతే పర్వత స్థా వివాఽనలౌ	58
పిష్ఠే పిష్ఠాక్ష ముఖ్యస్య బృహతీ పరిమణ్డలే చక్షుషీ సంప్రకాశేతే చన్ద్ర సూర్యా వివవోదితౌ	59
ముఖం నాసికయా తస్య తామ్రయా తామ్ర మాబభౌ సంధ్యయా సమభిస్సుప్తం యథా సూర్యస్య మణ్డలమ్	60
లాంగూలం చ సమావిద్ధం ప్లవమానస్య శోభతే అమ్బరే వాయుపుత్రస్య శక్త ధ్వజ ఇవోచ్చ్రితః	61
లాంగూల చక్రేణ మహాన్ శుక్ల దంష్ట్రోఽనిలాత్మజః వ్యరోచత మహాప్రాజ్ఞః పరివేషీవ భాస్కరః	62
స్పిగ్దేశీనాభితామ్రేణ రరాజ స మహాకపిః మహతా దారితే నేవ గిరిర్గైరిక ధాతునా	63
తస్య వానర సింహస్య ప్లవమానస్య సాగరమ్ కక్షాన్తర గతో వాయుః జీమూత ఇవ గర్జతి	64
భే యథా నిపతంతుల్కా హ్యుత్తరాన్తాద్వినిస్సుతా దృశ్యతే సానుబన్ధా చ తథా స కపికుణ్డరః	65
పతత్ప్రతంగ సంకాశో వ్యాయతః శుశుభే కపిః ప్రవృద్ధ ఇవ మాతంగః కక్ష్యయా బధ్యమానయా	66
ఉపరిష్ఠా చ్చరీరేణ ఛాయయా చాఽవగాఢయా	

సాగరే మారుతావిష్టా నౌ రివాసీత్ తదా కపిః	67
యం యం దేశం సముద్రస్య జగామ స మహాకపిః	
స స తస్యోరు వేగేన సోన్మాద ఇవ లక్ష్మతే	68
సాగర స్యోర్మిజాలానా మురసా శైల వర్షణా	
అభిఘ్నంస్తు మహావేగః పుష్టవే స మహాకపిః	69
కపి వాతశ్చ బలవాన్ మేఘ వాతశ్చ నిస్సృతః	
సాగరం భీమ నిర్దోషం కమ్పయామాసతు ర్భృశమ్	70
వికర్షన్నూర్మి జాలాని బృహన్తి లవణామ్భసః	
పుష్టవే కపిశార్దూలో వికిర న్నివ రోదసీ	71
మేరు మందర సంకాశానుద్గతాన్ స మహార్ణవే	
అత్యక్రామన్ మహావేగ స్తరఙ్గాన్ గణయన్నివ	72
తస్య వేగ సముద్ఘాతం జలం సజలదం తదా	
అమ్బర స్థం విబభ్రాజ శారదాభ్ర మివాతతం	73
తిమి నక్ర ఝషాః కూర్మా దృశ్యంతే వివృతా స్తదా	
వస్త్రాఽపకర్షణే నేవ శరీరాణి శరీరాణామ్	74
ప్లవమానం సమీక్యాథ భుజఙ్గాః సాగరాలయాః	
వ్యోమ్ని తం కపిశార్దూలం సుపర్ణ మితి మేనిరే	75
దశ యోజన విస్తీర్ణా త్రింశ ద్యోజనమాయతా	
ఛాయా వానరసింహస్య జలే చారుతరాఽభవత్	76
శ్వేతాభ్ర ఘన రాజీవ వాయుపుత్రానుగామినీ	
తస్య సా శుశుభే ఛాయా వితతా లవణామ్భసి	77
శుశుభే స మహాతేజా మహాకాయో మహాకపిః	
వాయు మార్గే నిరాలమ్బే పక్షవానివ పర్వతః	78
యేనాఽసౌ యాతి బలవాన్ వేగేన కపికుంజరః	
తేన మార్గేణ సహసా ద్రోణీ కృత ఇవార్ణవః	79
ఆపాతే పక్షి సంఘానాం పక్షిరాజ ఇవాబభౌ	
హనుమాన్ మేఘ జాలాని ప్రకర్షన్ మారుతో యథా	80
ప్రవిశ న్నభ్రజాలాని నిష్పతంతశ్చ పునః పునః	

ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చంద్రమా ఇవ లక్ష్మణే	81
పాండరారుణ వర్ణాని నీల మాంజిష్ఠకాని చ	
కపినా కృష్ణమాణాని మహాబ్రాణి చకాశిరే	82
ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా ప్లవగం త్వరితం తదా	
వవృషుః పుష్పవర్షాణి దేవ గన్ధర్వ చారణాః	83
తతాప న హి తం సూర్యః ప్లవన్తం వానరేశ్వరమ్	
సిషేవే చ తదా వాయూ రామ కార్యార్థ సిద్ధయే	84
ఋషయ స్తుష్టువు శ్చైనం ప్లవమానం విహాయసా	
జగుశ్చ దేవ గన్ధర్వాః ప్రశంసన్తో మహాజసం	85
నాగాశ్చ తుష్టువు ర్యక్షా రక్షాంసి విబుధాః ఖగాః	
ప్రేక్ష్యాకాశే కపివరం సహసా విగత క్లమమ్	86
తస్మిన్ ప్లవగశార్ధూలే ప్లవమానే హనూమతి	
ఇక్ష్యాకు కుల మానార్ధీ చిన్తయామాస సాగరః	87
సాహాయ్యం వానరేస్త్రస్య యది నాహం హనూమతః	
కరిష్యామి భవిష్యామి సర్వవాచ్యో వివక్షతామ్	88
అహ మిక్ష్యాకు నాథేన సగరేణ వివర్ధితః	
ఇక్ష్యాకు సచివశ్చాయం నాఽవనీదితుమర్హతి	89
తథా మయా విధాతవ్యం విశ్రమేత యథా కపిః	
శేషం చ మయి విశ్రాన్తః సుఖేనాఽతిపతిష్యతి	90
ఇతి కృత్వా మతిం సాధ్యేం సముద్ర శ్చన్న మమ్భసి	
హిరణ్యనాభం మైనాక మువాచ గిరిసత్తమమ్	91
త్వమిహాఽసుర సంఘానాం పాతాళతల వాసినామ్	
దేవరాజ్ఞా గిరి శ్రేష్ఠ పరిఘః సన్నివేశితః	92
త్వ మేషాం జాతవీర్యాణాం పునరేవోత్పతిష్యతామ్	
పాతాళస్యాఽప్రమేయస్య ద్వార మావృత్య తిష్ఠసి	93
తిర్య గూర్ధ్వమఽథ శ్చైవ శక్తి ప్తే శైల వర్ధితుమ్	
తస్మాత్ సంచోదయామి త్వా ముత్తిష్ఠ నగ సత్తమ	94
స ఏష కపిశార్దూల స్త్వా ముపైష్యతి వీర్యవాన్	

హనూమాన్ రామ కార్యార్థం భీమకర్మా ఖమాష్టుతః	95
అస్య సాహ్యం మయా కార్య మిక్ష్వాకు హిత వర్తినః	
మమ హీక్షాకవః పూజ్యః పరంపూజ్యతమా స్తవ	96
కురు సాచివ్యమ౭స్మాకం న నః కార్యమ౭తిక్రమేత్	
కర్తవ్యమకృతం కార్యం సతాం మన్యుముదీరయేత్	97
సలిలా దూర్ష్యముత్తిష్ఠ తిష్ఠ త్వేష కపి స్వయి	
అస్మాకమతిథి శ్చైవ పూజ్యశ్చ ప్లవతాం వరః	98
చామీకర మహానాభ దేవ గన్ధర్వ సేవిత	
హనూమాం స్వయి విశ్రాంత స్తతః శేషం గమిష్యతి	99
కాకుత్స్థ స్యాన్మశంస్యం చ మైథిల్యాశ్చ వివాసనమ్	
శ్రమం చ ప్లవగేస్తస్య సమీక్ష్యోత్థాతు మర్హసి	100
హిరణ్యనాభో మైనాకో నిశమ్య లవణామ్భుసః	
ఉత్పాత జలా త్తూర్ణం మహాద్భుమ లతాయుతః	101
స సాగర జలం భిత్త్వా బభూవా౭భ్యుత్థిత స్తదా	
యథా జలధరం భిత్త్వా దీప్తరశ్మి ర్దివాకరః	102
స మహాత్మా ముహూర్తేన పర్వతః సలిలావృతః	
దర్శయామాస శృంగాణి సాగరేణ నియోజితః	103
శాతకుమ్భమయైః శృభ్జైః సకిన్నర మహోరగైః	
ఆదిత్యోదయ సంకాశైరాలిఖద్భిరివామ్బురమ్	104
తస్య జామ్బూనదైః శృభ్జైః పర్వతస్య సముత్థితైః	
ఆకాశం శస్త్ర సంకాశమభవత్ కాంచన ప్రభమ్	105
జాతరూపమయైః శృభ్జై ర్బ్రాజమానైః స్వయం ప్రభైః	
ఆదిత్య శత సంకాశః నో౭భవత్ గిరిసత్తమః	106
తముత్థితమసంగేన హనూమానగ్రతః స్థితమ్	
మధ్యే లవణ తోయస్య విఘ్నో౭య మితి నిశ్చితః	107
స తముచ్చితమత్యర్థం మహావేగో మహాకపిః	
ఉరసా పాతయామాస జీమూత మివ మారుతః	108
స తదా పాతిత స్తేన కపినా పర్వతోత్తమః	

బుద్ధ్యా తస్య కపేర్వేగం జహర్ష చ ననాద చ	109
తమాకాశగతం వీర మాకాశే సముపస్థితః	
ప్రీతో హృష్ట మనా వాక్య మబ్రవీత్ పర్వతః కపిమ్	110
మానుషం ధారయన్ రూప మాత్మనః శిఖరే స్థితః	
దుష్కరం కృతవాన్ కర్మ త్వ మిదం వానరోత్తమ	111
నిపత్య మమ శృణ్గేషు విశ్రమస్వ యథాసుఖమ్	
రాఘవస్య కులే జాతై రుదధిః పరివర్ధితః	112
స త్వాం రామ హితే యుక్తం ప్రత్యర్చయతి సాగరః	
కృతే చ ప్రతికర్తవ్యమేష ధర్మః సనాతనః	113
సోఽయం తత్ ప్రతికారార్థీ త్వత్తః సమ్మాన మర్హతి	
త్వన్నిమిత్త మఽనేనాహం బహుమానాత్ ప్రబోధితః	114
యోజనానాం శతం చాపి కపిరేష సమాప్లుతః	
తవ సానుషు విశ్రాంతః శేషం ప్రకమతా మితి	115
తిష్ఠ త్వం హరిశార్దూల మయి విశ్రమ్య గమ్యతామ్	
తదిదం గన్ధవత్ స్వాదు కన్ధ మూల ఫలం బహు	116

తదాస్వాద్య హరిశ్రేష్ఠ విశ్రమ్య శ్వో గమిష్యసి	
అస్మాకమపి సంబంధః కపిముఖ్య త్వయాఽస్తి వై	117
ప్రఖ్యాత స్త్రిషు లోకేషు మహాగుణ పరిగ్రహః	
వేగవన్తః ప్లవన్తో యే ప్లవగా మారుతాత్మజ	118
తేషాం ముఖ్యతమం మన్యే త్వా మహం కపికుఞ్జర	
అతిధిః కిల పూజార్హః ప్రాకృతోఽపి విజానతా	119
ధర్మం జిజ్ఞాసమానేన కిం పునర్యాద్యశో భవాన్	
త్వం హి దేవవరిష్ఠస్య మారుతస్య మహాత్మనః	120
పుత్ర స్తస్యైవ వేగేన సదృశః కపికుఞ్జర	

పూజితే త్వయి ధర్మజ్ఞ పూజాం ప్రాప్నోతి మారుతః	121
తస్మాత్ త్వం పూజనీయో మే శృణు చాప్యత్ర కారణమ్	
పూర్వం కృతయుగే తాత పర్వతాః పక్షిణోఽభవన్	122
తేఽభిజగ్ము ర్దిశః సర్వా గరుడాఽనిల వేగినః	
తత స్తేషు ప్రయాతేషు దేవసంఘాః సహర్షిభిః	123
భూతాని చ భయం జగ్ము స్తేషాం పతన శబ్దయా	
తతః కృద్ధః సహస్రాక్షః పర్వతానాం శతక్రతుః	124
పక్షాం శ్చిచ్ఛేద వజ్రేణ తత్ర తత్ర సహస్రశః	
స మాముపగతః కృద్ధో వజ్ర ముద్యమ్య దేవరాట్	125
తతోఽహం సహసా క్షిప్తః శ్వసనేన మహాత్మానా	
అస్మింల్లవణ తోయే చ ప్రక్షిప్తః ప్లవగోత్తమ	126
గుప్తపక్షః సమగ్రశ్చ తవ పిత్రాఽభిరక్షితః	
తతోఽహం మానయామి త్వాం మాన్యో హి మమ మారుతః	127
త్వయా మే హ్యేష సంబంధః కపిముఖ్య మహాగుణః	
అస్మి న్నేవం గతే కార్యే సాగరస్య మమైవ చ	128
ప్రీతిం ప్రీతమనాః కర్తుం త్వ మర్హసి మహాకపే	
శ్రమం మోక్షయ పూజాం చ గృహాణ కపి సత్తమ	129
ప్రీతిం చ బహు మన్యస్వ ప్రీతోఽస్మి తవ దర్శనాత్	
ఏవముక్తః కపిశ్రేష్ఠ స్థం నగోత్తమ మబ్రవీత్	130
ప్రీతోఽస్మి కృతమాతిధ్యం మన్యరేషోఽపనీయతామ్	
త్వరతే కార్య కాలో మే హ్యహశ్చ వ్యతివర్తతే	131
ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా న స్థాతవ్య మిహాంతరా	
ఇత్యుక్త్వా పాణినా శైల మాలభ్య హరిపుంగవః	132
జగా మాకాశ మావిశ్య వీర్యవాన్ ప్రహసన్నివ	
స పర్వత సముద్రాభ్యాం బహుమానాదవేక్షితః	133
పూజిత శ్చోపపన్నాభిరాశీర్భిరఽనిలాత్మజః	
అధోర్ద్వం దూర ముత్పత్య హిత్వా శైల మహార్ణవౌ	134
పితుః పన్దాన మాస్థాయ జగామ విమలేఽమృరే	

తతశ్చోర్ధ్వగతిం ప్రాప్య గిరిం తమఽవలోకయన్	135
వాయుసూను ర్నిరాలమ్బే జగామ విమలేఽమ్బరే	
తద్ద్వితీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్	136
ప్రశశంసుః సురాః సర్వే సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	
దేవతాశ్చాభవన్ హృష్టా స్తత్ర స్థా స్తస్య కర్మణా	137
కాఞ్చానస్య సునాభస్య సహస్రాక్షశ్చ వాసవః	
ఉవాచ వచనం శ్రీమాన్ పరితోషాత్ సగద్గదమ్	138
సునాభం పర్వత శ్రేష్ఠం స్వయ మేవ శచీపతిః	
హిరణ్యనాభ శైలేన్ద్ర పరితుష్టోఽస్మి తే భృశమ్	139
అభయం తే ప్రయచ్ఛామి తిష్ఠ సౌమ్య యథాసుఖమ్	
సాహ్యం కృతం త్వయా సౌమ్య విక్రాన్తస్య హనూమతః	140
క్రమతో యోజన శతం నిర్భయస్య భయే సతి	
రామస్యైష హితాయైవ యాతి దాశరథే ర్ఘ్రిః	141
సత్రియాం కుర్వతా తస్య తోషితోఽస్మి భృశం త్వయా	
తతః ప్రహర్షమఽగమద్విపులం పర్వతోత్తమః	142
దేవతానాం పతిం దృష్ట్వా పరితుష్టం శతక్రతుమ్	
స వై దత్త వరః శైలో బభూవాఽవస్థిత స్తదా	143
హనూమాంశ్చ ముహూర్తేన వ్యతిచక్రామ సాగరమ్	
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	144
అబ్బవన్ సూర్యసంకాశాం సురసాం నాగ మాతరమ్	
అయం వాతాత్మజః శ్రీమాన్ ప్లవతే సాగరోపరి	145
హనూమా న్నామ తస్య త్వం ముహూర్తం విష్ణుమాచర	
రాక్షసం రూప మాస్థాయ సుఖైరం పర్వతోపమమ్	146
దంష్ట్రా కరాళమ్ పిఙ్గాక్షం వక్త్రం కృత్వా నభః స్ఫుశమ్	
బలమిచ్ఛామహీ జ్ఞాతుం భూయశ్చాఽస్య పరాక్రమమ్	147
త్వాం విజేష్యత్యుపాయేన విషాదం వా గమిష్యతి	
ఏవముక్తా తు సా దేవీ దైవతైరఽభిసత్కృతా	148
సముద్ర మధ్యే సురసా బిభ్రతీ రాక్షసం వపుః	

వికృతం చ విరూపం చ సర్వస్య చ భయావహమ్	149
ప్లవమానం హనూమస్తమావృత్యేద మువాచ హ	
మమ భక్షః ప్రదిష్ట స్త్వ మీశ్వరై ర్వానరర్షభ	150
అహం త్వాం భక్షయిష్యామి ప్రవిశేదం మమాననమ్	
ఏవముక్తః సురసయా ప్రాణ్ణలిర్వానరర్షభః	151
ప్రహృష్ట వదనః శ్రీమాన్ సురసాం వాక్య మబ్రవీత్	
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దణ్డకా వనమ్	152
లక్ష్మణేన సహ బ్రాత్రా వైదేహ్య చాపి భార్యయా	
అన్య కార్య విషక్తస్య బద్ధ వైరస్య రాక్షసైః	153
తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన యశస్వినీ	
తస్యాః సకాశం దూతోహం గమిష్యే రామ శాసనాత్	154
కర్తుమర్హసి రామస్య సాహ్యం విషయవాసినీ	
అథ వా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణమ్	155
ఆగమిష్యామి తే వక్తం సత్యం ప్రతిశ్ఛణోమి తే	
ఏవముక్తా హనుమతా సురసా కామరూపిణీ	156
అబ్రవీ న్నాఽతివర్తే న్మాం కశ్చి దేష వరో మమ	
తం ప్రయాంతం సముద్వీక్ష్య సురసా వాక్య మబ్రవీత్	157
బలం జిజ్ఞాసమానా వై నాగమాతా హనూమతః	
ప్రవిశ్య వదనం మేఽద్య గంతవ్యం వానరోత్తమ	158
వర ఏష పురా దత్తో మమ ధాత్రేతి సత్వరా	
వ్యాదాయ వక్తం విపులం స్థితా సా మారుతేః పురః	159
ఏవముక్తః సురసయా కృద్ధో వానరపుంగవః	
అబ్రవీత్ కురు వై వక్తం యేన మాం విషహిష్యసే	160
ఇత్యుక్త్వా సురసా కృద్ధో దశ యోజన మాయతామ్	
దశ యోజన విస్తారో బభూవ హనుమాం స్తదా	161
తం దృష్ట్వా మేఘ సంకాశం దశ యోజన మాయతం	
చకార సురసాఽప్యాస్యం వింశద్యోజన మాయతం	162
తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం చాస్యం వాయుపుత్రః సుబుద్ధిమాన్	

దీర్ఘ జిహ్వం సురసయా సుఘోరం నరకోపమం	163
స సంక్షిప్యాత్మనః కాయం జీమూత ఇవ మారుతిః	
తస్మిన్ ముహూర్తే హనుమాన్ బభూవాంగుష్ఠ మాత్రకః	164
సోఽభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిష్పత్య చ మహాజవః	
అన్తరిక్షే స్థితః శ్రీమానిదం వచన మబ్రవీత్	165

ప్రవిష్టోఽస్మి హి తే వక్త్రం దాక్షాయణి నమోస్తు తే	
గమిష్యే యత్ర వైదేహీ సత్యశ్చాసీ ద్వర స్తవ	166
తం దృష్ట్వా వదనాన్ ముక్తం చన్త్రం రాహు ముఖాదివ	
అబ్రవీత్ సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ వానరమ్	167
అర్థ సిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్	
సమానయస్వ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మానా	168
తత్ తృతీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్	
సాధు సాధ్యతి భూతాని ప్రశశంసు స్తదా హరిమ్	169
జగా మాకాశ మావిశ్య వేగేన గరుడోపమః	
సేవితే వారి ధారాభిః పతగైశ్చ నిషేవితే	170
చరితే కైశికాచార్యై రైరావత నిషేవితే	
సింహ కుంజర శార్దూల పతగోరగ వాహనైః	171
విమానైః సంపతద్భిశ్చ విమలైః సమలంకృతే	
వజ్రాశని సమాఘూతైః పావకై రుపశోభితే	172
కృత పుణ్యైర్మహాభాగైః స్వర్గజిద్భిరలంకృతే	
వహతా హవ్యమత్యర్థం సేవితే చిత్రభానునా	173
గ్రహ నక్షత్ర చన్ద్రార్క తారాగణ విభూషితే	
మహర్షిగణ గన్ధర్వ నాగ యక్ష సమాకులే	174
వివిక్తే విమలే విశ్వే విశ్వావసు నిషేవితే	

దేవరాజ గజాక్రాన్తే చన్ద్ర సూర్య పథే శివే	175
వితానే జీవలోకస్య వితతో బ్రహ్మ నిర్మితే	
బహుశః సేవితే వీరై ర్విద్యాధరగణైర్వరైః	176
జగామ వాయుమార్గే చ గరుత్మానివ మారుతిః	
హనుమాన్ మేఘ జాలాని ప్రకర్షన్ మారుతో యథా	177
కాలాగరు సవర్ణాని రక్త పీత సితాని చ	
కపినా కృష్ణమాణాని మహాబ్రాణి చకాశిరే	178
ప్రవిశ న్నబ్ర జాలాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః	
ప్రావృషీన్ద్రు రివా భాతి నిష్పతన్ ప్రవిశం స్తదా	179
ప్రద్యుశ్యమానః సర్వత్ర హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
భేజేఽమ్బరం నిరాలంబం లంబపక్ష ఇవాద్రిరాట్	180
ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా సింహికా నామ రాక్షసీ	
మనసా చిన్తయామాస ప్రవృద్ధా కామరూపిణీ	181
అద్య దీర్ఘస్య కాలస్య భవిష్యామ్యఽహమాశితా	
ఇదం హి మే మహాత్ సత్త్వం చిరస్య వశమాగతమ్	182
ఇతి సంచిన్త్య మనసా ఛాయామఽస్య సమాక్షిపత్	
ఛాయాయాం గృహ్యమాణాయాం చిన్తయామాస వానరః	183
సమాక్షిప్తోఽస్మి సహసా పంగూకృత పరాక్రమః	
ప్రతిలోమేన వాతేన మహా నౌ రివ సాగరే	184
తిర్య గూర్ధ్వ మఽధశ్చైవ వీక్షమాణ స్తతః కపిః	
దదర్శ స మహాత్ సత్త్వ ముత్థితం లవణామ్బుసః	185
తద్దృష్ట్వా చింతయామాస మారుతి ర్వికృతాననం	
కపిరాజేన కథితం సత్త్వ మద్భుత దర్శనమ్	186
ఛాయా గ్రాహి మహావీర్యం తదిదం నాఽత్ర సంశయః	
స తాం బుద్ధ్వార్థ తత్త్వేన సింహికాం మతిమాన్ కపిః	187
వ్యవర్ధత మహాకాయః ప్రావృషీవ వలాహకః	
తస్య సా కాయ ముద్వీక్ష్య వర్ధమానం మహాకపిః	188
వక్త్రం ప్రసారయామాస పాతాళాంతర సన్నిభమ్	

ఘనరాజీవ గర్జంతీ వానరం సమభిద్రవత్ 189

స దదర్శ తత స్తస్యా వివృతం సుమహన్ముఖమ్
కాయ మాత్రం చ మేధావీ మర్మాణి చ మహాకపిః 190

స తస్యా వివృతే వక్త్రే వజ్ర సంహననః కపిః
సంక్షిప్య ముహురాత్మానం నిపపాత మహాబలః 191

ఆస్యే తస్యా నిమజ్జంతం దదృశుః సిద్ధ చారణాః
గ్రస్యమానం యథా చన్ద్రం పూర్ణం పర్వణి రాహుణా 192

తత స్తస్యా నఖై స్తీక్ణైః మర్మాణ్యుత్కృత్య వానరః
ఉత్పాతాథ వేగేన మనః సంపాత విక్రమః 193

తాం తు దృష్ట్వా చ దృత్యా చ దాక్షిణ్యేన నిపాత్య చ
స కపిప్రవరో వేగా ద్వప్పదే పునరాత్మవాన్ 194

హృతహృత్ సా హనుమతా పపాత విధురాఽమ్భసి
స్వయంభువేవ హనుమాన్ సుప్త స్తస్యా వినాశనే 195

తాం హతాం వానరేణాశు పతితాం వీక్ష్య సింహికామ్
భూతాన్యాకాశ చారీణి తమూచుః ప్లవగోత్తమమ్ 196

భీమమద్య కృతంకర్మ మహాత్ సత్త్వం త్వయా హతమ్
సాధయాఽర్థ మఽభిప్రేతమరిష్టం ప్లవతాం వర 197

యస్య త్వేతాని చత్వారి వానరేన్ద్ర యథా తవ
స్మృతి ర్ఘ్నతి ర్మతి ర్దాక్ష్యం స కర్మసు న సీదతి 198

స తైః సంభావితః పూజ్యైః ప్రతిపన్న ప్రయోజనః
జగామాకాశ మావిశ్య పన్న గాఽశనవత్ కపిః 199

ప్రాప్త భూయిష్ఠ పారస్తు సర్వతః ప్రతిలోకయన్
యోజనానాం శతస్యాన్తే వనరాజిం దదర్శ సః 200

దదర్శ చ పతన్నేవ వివిధ దృమ భూషితమ్

ద్వీపం శాఖామ్యగ శ్రేష్ఠో మలయోపవనాని చ	201
సాగరం సాగరానూపం సాగరానూపజాన్ దృమాన్	
సాగరస్య చ పత్నీనాం ముఖాన్యపి విలోకయన్	202
స మహామేఘు సంకాశం సమీక్ష్యాత్మాన మాత్మవాన్	
నిరున్ధన్త మివాకాశం చకార మతిమాన్ మతిమ్	203
కాయ వృద్ధిం ప్రవేగం చ మమ దృష్టైవ రాక్షసాః	
మయి కౌతూహలం కుర్య రితి మేనే మహాకపిః	204
తతః శరీరం సంక్షిప్య తన్ మహీధర సన్నిభమ్	
పునః ప్రకృతిమాపేదే వీత మోహ ఇవాత్మవాన్	205
తద్రూపమఽతిసంక్షిప్య హనూమాన్ ప్రకృతౌ స్థితః	
త్రీన్ క్రమానివ విక్రమ్య బలి వీర్యహరో హరిః	206
స చారు నానావిధ రూపధారీ	
పరం సమాసాద్య సముద్ర తీరమ్	
పరైరఽశక్యం ప్రతిపన్న రూపః	
సమీక్షితాత్మా సమవేక్షితార్థః	207
తతః స లమ్బస్య గిరేః సమ్బుద్ధే	
విచిత్రకూటే నిపపాత కూటే	
సకేతకోద్ధాలక నారికేళే	
మహాద్రికూట ప్రతిమో మహాత్మా	208
తతస్తు సంప్రాప్య సముద్ర తీరం	
సమీక్ష్య లంకాం గిరిరాజ మూర్ధ్ని	
కపిస్తు తస్మిన్ నిపపాత పర్వతే	
విధూయ రూపం వ్యథయన్ మృగ ద్విజాన్	209
స సాగరం దానవ పన్నగా యుతం	
బలేన విక్రమ్య మహోర్మి మాలినమ్	
నిపత్య తీరే చ మహోదధే స్తదా	
దదర్శ లఙ్కామఽమరావతీ మివ	210
<u>ద్వితీయ స్కంధః - నిశాగమ ప్రతీక్షా</u>	

స సాగరమఽనాధ్యప్యమఽతిక్రమ్య మహాబలః	
త్రికూట శిఖరే లఙ్కాం స్థితాం స్వస్థో దదర్శ హ	1
తతః పాదప ముక్తేన పుష్పవర్షేణ వీర్యవాన్	
అభివృష్టః స్థిత స్తత్ర బభౌ పుష్పమయో యథా	2
యోజనానాం శతం శ్రీమాం స్తీర్థ్వాప్యుత్తమ విక్రమః	
అనిశ్చాసన్ కపి స్తత్ర న గ్ధానిమధిగచ్ఛతి	3
శతాన్యఽహం యోజనానాం క్రమేయం సుబహూన్యపి	
కిం పునః సాగరస్యాంతం సంఖ్యాతం శతయోజనమ్	4
స తు వీర్యవతాం శ్రేష్ఠః ప్లవతామపి చోత్తమః	
జగామ వేగవాంలఙ్కాం లఙ్ఘయిత్వా మహోదధిమ్	5
శాద్వలాని చ నీలాని గన్ధవన్తి వనాని చ	
గండవన్తి చ మధ్యేన జగామ నగవన్తి చ	6
శైలాంశ్చ తరుభిశ్చన్నాన్ వనరాజీశ్చ పుష్పితాః	
అభిచక్రామ తేజస్వీ హనుమాన్ ప్లవగర్షభః	7
స తస్మిన్నచలే తిష్ఠన్ వనానుపవనాని చ	
స నగాగ్రే స్థితాం లఙ్కాం దదర్శ పవనాత్మజః	8
సరలాన్ కర్ణికారాంశ్చ ఖర్జూరాంశ్చ సుపుష్పితాన్	
ప్రియాలాన్ ముచులిన్దాంశ్చ కుటజాన్ కేతకానపి	9
ప్రియంగూన్ గన్ధపూర్ణాంశ్చ నీపాన్ సప్తచ్ఛదాం స్తథా	
అసనాన్ కోవిదారాంశ్చ కరవీరాంశ్చ పుష్పితాన్	10
పుష్పభార నిబద్ధాంశ్చ తథా ముకుళితానపి	
పాదపాన్ విహగాకీర్ణాన్ పవనాధూత మస్తకాన్	11
హంస కారణ్ణవా కీర్ణా వాపీః పద్మోత్పలా యుతాః	
ఆక్రీడాన్ వివిధాన్ రమ్యాన్ వివిధాంశ్చ జలాశయాన్	12
సంతతాన్ వివిధై ర్వుక్షైః సర్వర్తు ఫల పుష్పితైః	
ఉద్యానాని చ రమ్యాణి దదర్శ కపికుణ్డరః	13
సమాసాద్య చ లక్ష్మీవాంలఙ్కాం రావణ పాలితామ్	
పరిఖాభిః సపద్మాభిః సోత్పలాభిరలంకృతామ్	14

సీతాపహరణా త్తేన రావణేన సురక్షితామ్	
సమన్తా ద్విచరద్భిశ్చ రాక్షసైః కామరూపిభిః	15
కాఞ్చనేనావృతాం రమ్యాం ప్రాకారేణ మహాపురీమ్	
గ్రహైశ్చ గ్రహ సంకాశైః శారదాంబుద సన్నిభైః	16
పాండరాభిః ప్రతోలీభిరుచ్ఛాభిరభిసంవృతాం	
అట్టాలక శతాకీర్ణాం పతాకా ధ్వజ మాలినీమ్	17
తోరణైః కాఞ్చనై ర్దీప్తాం లతా పంక్తి విచిత్రితైః	
దదర్శ హనుమాంలజ్ఞాం దివి దేవపురీ మివ	18
గిరి మూర్ధ్ని స్థితాం లజ్ఞాం పాణ్డరై ర్భవనైః శుభైః	
స దదర్శ కపిః శ్రీమాన్ పురమాకాశగం యథా	19
పాలితాం రాక్షసేంద్రేణ నిర్మితాం విశ్వకర్మణా	
ప్లవమానా మివాకాశే దదర్శ హనుమాన్ పురీమ్	20
వప్ర ప్రాకార జఘనాం విపులాంబు నవామ్బరాం	
శతమ్పీ శూల కేశాంతామట్టాలక వతంసకాం	21
మనసేవ కృతాం లంకాం నిర్మితాం విశ్వకర్మణా	
ద్వార ముత్తర మాసాద్య చింతయామాస వానరః	22
కైలాస నిలయ ప్రఖ్యమాళిఖంత మివాఽమ్బరం	
డీయమానా మివాకాశ ముచ్చితై ర్భవనోత్తమైః	23
సంపూర్ణాం రాక్షసై ర్హోరై ర్నాగై ర్భోగవతీ మివ	
అచిన్త్యాం సుకృతాం స్పష్టాం కుబేరాధ్యుపితాం పురా	24
దంష్ట్రీభి ర్భహుభిః శూరైః శూల పట్టస పాణిభిః	
రక్షితాం రాక్షసై ర్హోరై ర్గుహా మాశేవిషై రివ	25
తస్యాశ్చ మహతీం గుప్తిం సాగరం చ నిరీక్ష్య సః	
రావణం చ రిపుం ఘోరం చిన్తయామాస వానరః	26
ఆగత్యాఽపీహ హరయో భవిష్యన్తి నిరర్థకాః	
న హి యుద్ధేన వై లజ్ఞా శక్యా జేతుం సురైరపి	27
ఇమాం తు విషమాం దుర్గాం లజ్ఞాం రావణ పాలితామ్	
ప్రాప్యాఽపి స మహాబాహుః కిం కరిష్యతి రాఘవః	28

అవకాశో న సాన్వ్యఽస్య రాక్షసేష్వభిగమ్యతే	
న దానస్య న భేదస్య నైవ యుద్ధస్య దృశ్యతే	29
చతుర్థా మేవ హి గతి ర్వానరాణాం మహాత్మనామ్	
వాలి పుత్రస్య నీలస్య మమ రాజ్ఞశ్చ ధీమతః	30
యావ జ్ఞానామి వైదేహీం యది జీవతి వా న వా	
తత్రైవ చిన్తయిష్యామి దృష్ట్వా తాం జనకాత్మజామ్	31
తతః స చిన్తయామాస ముహూర్తం కపికుఞ్జరః	
గిరి శృణ్ణే స్థిత స్తస్మిన్ రామస్యాభ్యుదయే రతః	32
అనేన రూపేణ మయా న శక్యా రక్షసాం పురీ	
ప్రవేష్టుం రాక్షసై ర్గుప్తా క్వారై ర్బల సమన్వితైః	33
ఉగ్రౌజనో మహావీర్యా బలవన్తశ్చ రాక్షసాః	
వంచనీయా మయా సర్వే జానకీం పరిమార్గితా	34
లక్ష్మ్యలక్ష్మ్యేణ రూపేణ రాత్రౌ లజ్కా పురీ మయా	
ప్రవేష్టుం ప్రాప్త కాలో మే కృత్యం సాధయితుం మహాత్	35
తాం పురీం తాదృశీం దృష్ట్వా దురాధర్షాం సురాసురైః	
హనూమాంశ్చిన్తయామాస వినిశ్చస్య ముహుర్ముహుః	36
కేనోపాయేన పశ్యేయం మైథిలీం జనకాత్మజామ్	
అదృష్టో రాక్షసేన్ద్రేణ రావణేన దురాత్మనా	37
న వినశ్యేత్ కథం కార్యం రామస్య విదితాత్మనః	
ఏకామేకశ్చ పశ్యేయం రహితే జనకాత్మజామ్	38
భూతాశ్చార్థా విపద్యన్తే దేశ కాల విరోధితాః	
విక్లబం దూత మాసాద్య తమః సూర్యోదయే యథా	39
అర్ధానర్ధాన్తరే బుద్ధి ర్నిశ్చితాపి న శోభతే	
ఘాతయన్తి హి కార్యాణి దూతాః పణ్ణిత మానినః	40
న వినశ్యేత్ కథం కార్యం వైక్లబ్యం న కథం భవేత్	
లంఘనం చ సముద్రస్య కథం ను న వృథా భవేత్	41
మయి దృష్టే తు రక్షోభీ రామస్య విదితాత్మనః	
భవేద్వ్యర్థ మిదం కార్యం రావణానర్థ మిచ్ఛతః	42

న హి శక్యం క్వచిత్ స్థాతుమఽవిజ్ఞాతేన రాక్షసైః	
అపి రాక్షస రూపేణ కిముతాఽన్యేన కేనచిత్	43
వాయురఽప్యత్ర నాజ్ఞాత శ్చరేదితి మతిర్మమ	
న హ్యస్యఽవిదితం కించి ద్రాక్షసానాం బలీయసామ్	44
ఇహోఽహం యది తిష్ఠామి స్వేన రూపేణ సంవృతః	
వినాశ ముపయాస్యామి భర్తురర్థశ్చ హీయతే	45
తదఽహం స్వేన రూపేణ రజన్యాం ప్రాస్వతాం గతః	
లజ్కామభిగమిష్యామి రాఘవస్యార్థ సిద్ధయే	46
రావణస్య పురీం రాత్రౌ ప్రవిశ్య సుదురాసదామ్	
విచిన్వన్ భవనం సర్వం ద్రక్ష్యామి జనకాత్మజామ్	47
ఇతి సంచిన్త్య హనుమాన్ సూర్య స్యాస్తమయం కపిః	
ఆచకాంక్షే తదా వీరో వైదేహ్య దర్శనోత్సుకః	48
సూర్యే చాస్తం గతే రాత్రౌ దేహం సంక్షిప్య మారుతిః	
పృషదంశక మాత్రః సన్ బభూవాద్భుత దర్శనః	49
ప్రదోషకాలే హనుమాం స్తూర్ణ ముత్కుత్స్య వీర్యవాన్	
ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం సువిభక్త మహాపథామ్	50
ప్రాసాదమాలా వితతాం స్తమ్భైః కాఞ్చన రాజితైః	
శాతకుమ్భమయై ర్జాలై ర్గన్ధర్వ నగరోపమామ్	51
సప్త భౌమాష్ట భౌమైశ్చ స దదర్శ మహాపురీమ్	
తలైః స్పాటిక సంకీర్ణైః కార్తస్వర విభూషితైః	52
వైడూర్య మణి చిత్రైశ్చ ముక్తా జాల విరాజితైః	
తలైః శుశుభిరే తాని భవనాన్యత్ర రక్షసామ్	53
కాఞ్చనాని విచిత్రాణి తోరణాని చ రక్షసామ్	
లజ్కా ముద్యోతయామాసుః సర్వతః సమలంకృతామ్	54
అచిన్త్యా మద్భుతాకారాం దృష్ట్వా లజ్కాం మహాకపిః	
ఆసీద్విషణ్ణో హ్యుష్ణశ్చ వైదేహ్య దర్శనోత్సుకః	55
స పాణ్డరోద్విద్ధ విమాన మాలినీం	
మహార్థ జామ్బూనద జాల తోరణామ్	

యశస్వినీం రావణ బాహు పాలితాం	
క్షపాచరై ర్భీమబలైః సమావృతామ్	56
చస్త్రోఽపి సాచివ్య మివాఽస్య కుర్వన్	
తారాగణై ర్మధ్య గతో విరాజన్	
జ్యోత్స్నా వితానేన వితత్య లోకమ్	
ఉత్తిష్ఠతే నైక సహస్ర రశ్మిః	57
శంఖ ప్రభం క్షీర మృణాల వర్ణమ్	
ఉద్గచ్ఛమానం వ్యవభాసమానమ్	
దదర్శ చస్త్రం స కపిప్రవీరః	
పోష్ఠాయమానం సరసీవ హంసం	58
<u>తృతీయ స్సర్గః - లంకాధీదేవతా విజయః</u>	
స లమ్బ శిఖరే లమ్బే లమ్బ తోయద సన్నిభే	
సత్త్వ మాస్థాయ మేధావీ హనుమాన్ మారుతాత్మజః	1
నిశి లజ్కాం మహాసత్త్వో వివేక కపికుఞ్జరః	
రమ్య కానన తోయాఢ్యాం పురీం రావణ పాలితామ్	2
శారదామ్బుధర ప్రఖ్యై ర్భవనైరుపశోభితామ్	
సాగరోపమ నిర్ఘోషాం సాగరానిల సేవితామ్	3
సుపుష్ప బలసంగుప్తాం యదైవ విటపావతీమ్	
చారు తోరణ నిర్యూహం పాణ్డర ద్వార తోరణామ్	4
భుజగా చరితాం గుప్తాం శుభాం భోగవతీ మివ	
తాం సవిద్యుద్ధనా కీర్ణాం జ్యోతిర్గణ నిషేవితామ్	5
మంద మారుత సంచారాం యథా చాఽప్యమరావతీమ్	
శాతకుమ్భేన మహతా ప్రాకారేణాభిసంవృతామ్	6
కిష్కిణీజాల ఘోషాభిః పతాకాభిరలంకృతామ్	
ఆసాద్య సహసా హృష్టః ప్రాకారమభిపేదివాన్	7
విస్మయావిష్ట హృదయః పురీమాలోక్య సర్వతః	

జామ్బూనదమయై ర్ద్వారై ర్వేడూర్య కృత వేదికై:	8
వజ్ర స్ఫటిక ముక్తాభి ర్మణి కుట్టిమ భూషితై:	
తప్త హాటక నిర్యూహై రాజతామలపాణ్డరై:	9
వైడూర్య తల సోపానై: స్ఫాటికాన్తర పాంసుభి:	
చారు సంజవనోపేతై: ఖమివోత్పతితై: శుభై:	10
క్రోశ్చ బర్హిణ సంఘుష్టై: రాజహంస నిషేవితై:	
తూర్యభరణ నిర్హోషై: సర్వత: ప్రతినాదితామ్	11
వస్వోకసారా ప్రతిమాం సమీక్ష్య నగరీం తత:	
ఖ మివోత్పతితాం లజ్కాం జహర్ష హనుమాన్ కపి:	12
తాం సమీక్ష్య పురీం రమ్యాం రాక్షసాధిపతే: శుభామ్	
అనుత్తమామృద్ధిమతీం చిన్తయామాస వీర్యవాన్	13
నేయ మన్యేన నగరీ శక్యా ధర్షయితుం బలాత్	
రక్షితా రావణబలైరుద్యతాయుధ ధారిభి:	14
కుముదాఽఙ్గదయో ర్వాపి సుషేణస్య మహాకపి:	
ప్రసీద్ధేయం భవే ద్భూమి ర్మైన్ద ద్వివిదయోరఽపి	15
వివస్వత స్తనూజస్య హరేశ్చ కుశపర్వణ:	
ఋక్షస్య కేతుమాలస్య మమ చైవ గతి ర్భవేత్	16
సమీక్ష్య తు మహాబాహూ రాఘవస్య పరాక్రమమ్	
లక్ష్మణస్య చ విక్రాన్త మభవత్ ప్రీతిమాన్ కపి:	17
తాం రత్నవసనోపేతాం గోష్ఠాగారావతంసకామ్	
యన్త్రాగార స్తనీమృద్ధాం ప్రమదా మివ భూషితామ్	18
తాం నష్ట తిమిరాం దీప్తై ర్భాస్వరైశ్చ మహాగృహై:	
నగరీం రాక్షసేన్ద్రస్య దదర్శ స మహాకపి:	19
అథ సా హరిశార్దులం ప్రవిశంతం మహాబల:	

నగరీ స్వేన రూపేణ దదర్శ పవనాత్మజం	20
సా తం హరివరం దృష్ట్వా లంకా రావణ పాలితా	
స్వయమేవోత్థితా తత్ర వికృతానన దర్శనా	21
పురస్తాత్ కపివర్యస్య వాయుసూనోరఽతిష్ఠత	
ముంచమానా మహానాద మబ్రవీత్ పవనాత్మజమ్	22
క స్త్వం కేన చ కార్యేణ ఇహ ప్రాప్తో వనాలయ	
కథయ స్వేహ యత్తత్త్వం యావత్ప్రాణా ధరంతి తే	23
న శక్యం ఖల్వీయం లంకా ప్రవేష్టుం వానర త్వయా	
రక్షితా రావణ బలైరఽభిగుప్తా సమంతతః	24
అథ తా మబ్రవీ ద్వీరో హనుమానగ్రతః స్థితాం	
కథయిష్యామి తే తత్త్వం యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి	25
కా త్వం విరూప నయనా పురద్వారేఽవతిష్ఠసి	
కిమర్థం చాపి మాం రుద్ధ్వా నిర్భర్త్యయసి దారుణా	26
హనూమద్వచనం శృత్వా లంకా సా కామరూపిణీ	
ఉవాచ వచనం కృద్ధా పరుషం పవనాత్మజమ్	27
అహం రాక్షసరాజస్య రావణస్య మహాత్మనః	
ఆజ్ఞా ప్రతీక్షా దుర్ధర్షా రక్షామి నగరీమిమాం	28
న శక్యా మామవజ్ఞాయ ప్రవేష్టుం నగరీ త్వయా	
అద్య ప్రాణైః పరిత్యక్తః స్వప్స్యసి నిహతో మయా	29
అహం హి నగరీ లంకా స్వయమేవ ప్లవంగమ	
సర్వతః పరిరక్షామి హ్యేత త్తే కథితం మయా	30
లంకాయా వచనం శృత్వా హనూమాన్ మారుతాత్మజః	
యత్నవాన్ స హరిశ్రేష్ఠః స్థితః శైల ఇవాపరః	31
స తాం స్త్రీరూప వికృతాం దృష్ట్వా వానరపుంగవః	
ఆబభాషేఽథ మేధావీ సత్త్వవాన్ ప్లవగర్షభః	32
ద్రక్ష్యామి నగరీం లంకాం సాట్ట ప్రాకారతోరణాం	
ఇత్యర్థ మిహ సంప్రాప్తః పరం కౌతూహలం హి మే	33
వనాన్యపవనా నీహ లంకాయాః కాననాని చ	

సర్వతో గృహ ముఖ్యాని ద్రష్టు మాగమనం హి మే	34
తస్య తద్వచనం శృత్వా లంకా సా కామరూపిణీ	
భూయ ఏవ పునర్వాక్యం బభాషే పరుషాక్షరం	35
మా మఽనిర్జిత్య దుర్బుద్ధే రాక్షసేశ్వర పాలితాం	
న శక్యమఽద్య తే ద్రష్టుం పురీయం వానరాఽధమ	36
తతః స హరిశార్దూల స్తామువాచ నిశాచరీం	
దృష్ట్వా పురీ మిమాం భద్రే పునర్యాస్యే యదాగతం	37
తతః కృత్వా మహానాదం సా వై లంకా భయావహం	
తలేన వానర శ్రేష్ఠం తాడయామాస వేగితా	38
తత స్స కపిశార్దూలో లంకాయా తాడితో భృశం	
ననాద సుమహానాదం వీర్యవాన్ పవనాత్మజః	39
తతః సంవర్తయామాస వామ హస్తస్య సోఽంగుళీః	
ముష్టి నాఽభిజఘనైనాం హనూమాన్ క్రోధమూర్చితః	40
స్త్రీ చేతి మన్యమానేన నాఽతిక్రోధః స్వయం కృతః	
సా తు తేన ప్రహారేణ విహ్వలాంగీ నిశాచరీ	41
పపాత సహసా భూమౌ వికృతానన దర్శనా	
తతస్తు హనుమాన్ ప్రాజ్ఞ స్తాం దృష్ట్వా వినిపాతితం	42

కృపాం చకార తేజస్వీ మన్యమానః స్త్రీయం తు తాం	
తతో వై భృశ సంవిగ్నా లంకా సా గద్గదాక్షరం	43
ఉవాచాఽగర్వితం వాక్యం హనూమంతం ప్లవంగమం	
ప్రసీద సుమహాబాహో త్రాయస్వ హరిసత్తమ	44
సమయే సౌమ్య తిష్ఠన్తి సత్త్వవంతో మహాబలాః	
అహం తు నగరీ లంకా స్వయమేవ ప్లవంగమ	45
నిర్జితాఽహం త్వయా వీర విక్రమేణ మహాబల	

ఇదం చ తథ్యం శృణు వై బృవంత్యా మే హరీశ్వర	46
స్వయంభువా పురా దత్తం వరదానం యథా మమ	
యదా త్వాం వానరః కశ్చిద్విక్రమాద్వశమానయేత్	47
తదా త్వయా హి విజ్ఞేయం రక్షసాం భయ మాగతం	
స హి మే సమయః సౌమ్యః ప్రాప్తోఽద్య తవ దర్శనాత్	48
స్వయంభు విహితః సత్యో న తస్యాస్తి వ్యతిక్రమః	
సీతా నిమిత్తం రాజ్ఞస్తు రావణస్య దురాత్మనః	49
రక్షసాం చైవ సర్వేషాం వినాశః సముపస్థితః	
తత్ ప్రవిశ్య హరిశ్రేష్ఠ పురీం రావణ పాలితాం	50
విధత్స్వ సర్వకార్యాణి యాని యానీఽహ వాంఛసి	
ప్రవిశ్య శాపోపహతాం హరీశ్వర	
పురీం శుభాం రాక్షసముఖ్య పాలితాం	
దిదృక్షయా త్వం జనకాత్మజాం సతీం	
విమార్గ సర్వత్ర గతో యథాసుఖం.	51
<u>చతుర్థ స్సర్గః - లంకాపురీ ప్రవేశః</u>	
స నిర్జిత్య పురీం శ్రేష్ఠాం లంకాం తాం కామరూపిణీం	
విక్రమేణ మహాతేజా హనూమాన్ కపిసత్తమః	1
అద్వారేణ మహాబాహుః ప్రాకార మభిపుష్లువే	
నిశి లంకాం మహాసత్త్వే వివేశ కపికుంజరః	2
ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం కపిరాజ హితంకరః	
చక్రేథ పాదం సవ్యం చ శత్రుణాం స తు మూర్ధని	3
ప్రవిష్టః సత్త్వ సంపన్నో నిశాయాం మారుతాత్మజః	
స మహాపథ మాస్థాయ ముక్తాపుష్ప విరాజితమ్	4
తతస్తు తాం పురీం లంకాం రమ్యామభియయౌ కపిః	
హసితోత్కృష్ట నినదై స్థూర్య ఘోష పురస్సరైః	5
వజ్రాంకుశ నికాశైశ్చ వజ్రజాల విభూషితైః	
గృహముఖ్యైః పురీ రమ్యా బభాసే ద్యౌరివాఽమ్బుధైః	6
ప్రజజ్వాల తదా లజ్కౌ రక్షోగణ గృహైః శుభైః	

సీతాభ్ర సద్యశై శ్చిత్రైః పద్మ స్వస్తిక సంస్థితైః	7
వర్ధమాన గృహైశ్చాపి సర్వతః సువిభూషితా	
తాం చిత్రమాల్యాభరణాం కపిరాజ హితంకరః	8
రాఘవార్థం చరన్ శ్రీమాన్ దదర్శ చ ననన్ద చ	
భవనా ద్భవనం గచ్ఛన్ దదర్శ పవనాత్మజః	9
వివిధాకృతి రూపాణి భవనాని తత స్తతః	
శుశ్రావ మధురం గీతం త్రిస్తాన స్వర భూషితమ్	10
స్త్రీణాం మద సమ్మద్ధానాం దివి చాఽప్సరసా మివ	
శుశ్రావ కాశ్చీ నినదం నూపురాణాం చ నిస్స్వనమ్	11
సోపాన నినదాంశ్చైవ భవనేషు మహాత్మానామ్	
ఆస్సోటిత నినదాంశ్చ క్షేళితాంశ్చ తత స్తతః	12
శుశ్రావ జపతాం తత్ర మంత్రాన్ రక్షోగృహేషు వై	
స్వాధ్యాయ నిరతాంశ్చైవ యాతుధానాన్ దదర్శ సః	13
రావణ స్తవ సంయుక్తాన్ గర్జతో రాక్షసానపి	
రాజమార్గం సమావృత్య స్థితం రక్షోబలం మహాత్	14
దదర్శ మధ్యమే గుల్మే రాక్షసస్య చరాన్ బహూన్	
దీక్షితాన్ జటిలాన్ ముణ్డాన్ గోఽజినామ్బర వాససః	15
దర్శముష్టి ప్రహరణానగ్నికుణ్డాయుధాం స్తథా	
కూటముద్గర పాణీంశ్చ దణ్డాయుధ ధరానపి	16
ఏకాక్షా నేక కర్ణాంశ్చ లమ్బోదర పయోధరాన్	
కరాలాన్ భుగ్న వక్త్రాంశ్చ వికటాన్ వామనాం స్తథా	17
ధన్వినః ఖడ్గినశ్చైవ శతఘ్నీ ముసలాయుధాన్	
పరిఘోత్తమ హస్తాంశ్చ విచిత్ర కవచో జ్వలాన్	18
నాఽతిస్థూలా న్నాఽతికృశా న్నాఽతిదీర్ఘాఽతిహ్రస్వకాన్	
నాఽతిగౌరా న్నాఽతికృష్ణా న్నాఽతికుట్టా న్నవామనాన్	19
విరూపాన్ బహురూపాంశ్చ సురూపాంశ్చ సువర్చసః	
పతకాధ్వజినశ్చైవ దదర్శ వివిధాయుధాన్	20
శక్తి వృక్షాయుధాం శ్చైవ పట్టిశాఽశని ధారిణః	

క్షపణీ పాశహస్తాంశ్చ దదర్శ స మహాకపిః	21
స్రగ్విణ స్త్వనులిప్తాంశ్చ వరాభరణ భూషితాన్	
నానావేష సమాయుక్తాన్ యథా స్వైరగతాన్ బహూన్	22
తీక్ష్ణశూల ధరాంశ్చైవ వజ్రిణశ్చ మహాబలాన్	
శత సాహస్ర మవ్యగ్రమారక్షం మధ్యమం కపిః	23
రక్షోధిపతి నిర్దిష్టం దదర్శాంతఃపురాఽగ్రతః	
స తదా తద్గుహం దృష్ట్వా మహాహాటక తోరణం	24
రాక్షసేన్ద్రస్య విఖ్యాతమఽద్రి మూర్ధ్ని ప్రతిష్ఠితం	
పుండరీకావతంసాభిః పరిఖాభిః సమావృతం	25
ప్రాకారావృతమత్యన్తం దదర్శ స మహాకపిః	
త్రివిష్టపనిభం దివ్యం దివ్యనాద వినాదితమ్	26
వాజి హేషిత సంఘుష్టం నాదితం భూషణై స్తథా	
రథై ర్యానై ర్విమానైశ్చ తథా గజ హయైః శుభైః	27
వారణైశ్చ చతుర్దశైః శ్వేతాబ్ర నిచయోపమైః	
భూషితం రుచిర ద్వారం మత్తైశ్చ మృగ పక్షిభిః	28
రక్షితం సుమహావీర్యై ర్యాతుధానైః సహస్రశః	
రాక్షసాధిపతే ర్గుప్త మావివేశ గృహం కపిః	29
స హేమ జాంబూనద చక్రవాలం	
మహార్థ ముక్తా మణి భూషితాంతం	
పరార్థ్య కాలాగరు చందనాక్తం	
స రావణాంతఃపుర మావివేశ	30
<u>పంచమ స్కంధః - భవన విచయః</u>	
తతః స మధ్యం గత మంశుమన్తం	
జ్యోత్స్నా వితానం మహదుద్వమన్తమ్	
దదర్శ ధీమాన్ దివి భానుమన్తం	
గోష్ఠి వృషం మత్త మివ భ్రమన్తమ్	1
లోకస్య పాపాని వినాశయన్తం	
మహోదధిం చాపి సమేఘయన్తమ్	

భూతాని సర్వాణి విరాజయంతం దదర్శ శీతాంశుమఽథాభియాంతమ్	2
యా భాతి లక్ష్మీర్భువి మందరస్థా తథా ప్రదోషేషు చ సాగరస్థా తద్దైవ తోయేషు చ పుష్కరస్థా రరాజ సా చారు నిశాకరస్థా	3
హంసో యథా రాజత పంజరస్థః సింహో యథా మందర కందరస్థః వీరో యథా గర్విత కుఞ్జరస్థః చంద్రోఽపి బభ్రాజ తథామృరస్థః	4
స్థితః కకుద్మానివ తీక్ష్ణ శృఙ్గో మహాచలః శ్వేత ఇవోచ్ఛశృఙ్గః హస్తీవ జామ్బూనద బద్ధ శృఙ్గో రారాజ చంద్రః పరిపూర్ణ శృంగః	5
వినష్ట శీతామ్బు తుషార పంకో మహాగ్రహ గ్రాహ వినష్ట పంకః ప్రకాశలక్ష్మ్యాశ్రయ నిర్మలాంకో రరాజ చంద్రో భగవాన్ శశాంకః	6
శిలాతలం ప్రాప్య యథా మృగేంద్రో మహారణం ప్రాప్య యథా గజేంద్రః రాజ్యం సమాసాద్య యథా నరేంద్రః తథా ప్రకాశో విరరాజ చంద్రః	7
ప్రకాశ చంద్రోదయ నష్ట దోషః ప్రవృద్ధ రక్షః పిశితాశదోషః రామాభిరామేరిత చిత్త దోషః స్వర్గప్రకాశో భగవాన్ ప్రదోషః	8
తన్త్రీ స్వనాః కర్ణ సుఖాః ప్రవృత్తాః స్వపన్తి నార్యః పతిభిః సువృత్తాః	

నక్తంచరాశ్చాపి తథా ప్రవృత్తా విహర్తు మత్యద్భుత రౌద్ర వృత్తాః మత్త ప్రమత్తాని సమాకులాని రథాఽశ్వ భద్రాసన సంకులాని వీరశ్రియా చాపి సమాకులాని దదర్శ ధీమాన్ స కపిః కులాని	9 10
పరస్పరం చాధిక మాక్షిపన్తి భుజాంశ్చ పీనానధివిక్షిపన్తి మత్త ప్రలాపా నధివిక్షిపన్తి మత్తాని చాన్యోన్య మధిక్షిపన్తి రక్షాంసి వక్షాంసి చ విక్షిపన్తి గాత్రాణి కాన్తాసు చ విక్షిపన్తి రూపాణి చిత్రాణి చ విక్షిపన్తి దృఢాని చాపాని చ విక్షిపన్తి	11 12
దదర్శ కాన్తాశ్చ సమాలపంత్యః తథాపరా స్తత్ర పునః స్వపంన్త్యః సురూప వక్తాశ్చ తథా హాసంత్యః కృద్ధాః పరాశ్చాపి వినిశ్చ్వసంత్యః మహా గజై శ్చాపి తథా నదద్భిః సుపూజితైశ్చాపి తథా సుసద్భిః రరాజ వీరైశ్చ వినిశ్చ్వసద్భిః ప్రాదో భుజశ్చైరివ నిశ్చ్వసద్భిః బుద్ధి ప్రధానాన్ రుచిరాభిధానాన్ సంశ్రద్ధధానాన్ జగతః ప్రధానాన్ నానావిధానాన్ రుచిరాభిధానాన్	13 14
దదర్శ తస్యాం పురి యాతుధానాన్ ననన్ద దృష్ట్వా చ స తాన్ సురూపాన్ నానాగుణా నాత్మ గుణానురూపాన్	15

విద్యోతమానాన్ స తదానురూపాన్	
దదర్శ కాంశ్చిచ్ఛ పునర్విరూపాన్	16
తతో వర్ధాః సువిశుద్ధ భావాః	
తేషాం స్త్రియ స్తత్ర మహానుభావాః	
ప్రియేషు పానేషు చ సక్త భావా	
దదర్శ తారా ఇవ సుప్రభావాః	17
శ్రియా జ్వలన్తీ స్త్రపయోపగూడా	
నిశీధ కాలే రమణోపగూడాః	
దదర్శ కాశ్చిత్ ప్రమదోపగూడా	
యథా విహంగాః కుసుమోపగూడాః	18
అన్యః పునర్లర్మ్య తలోపవిష్టాః	
తత్ర ప్రియాజ్కేషు సుఖోపవిష్టాః	
భర్తుః ప్రియా ధర్మపరా నివిష్టా	
దదర్శ ధీమాన్ మదనాభివిష్టాః	19
అప్రావృతాః కాఞ్చనరాజి వర్ణాః	
కాశ్చిత్ పరార్ధ్యా స్తపనీయ వర్ణాః	
పునశ్చ కాశ్చిచ్ఛ శలక్మవర్ణాః	
కాన్త ప్రహీణా రుచిరాంగ వర్ణాః	20
తతః ప్రియాన్ ప్రాప్య మనోఽభిరామాన్	
సుప్రీతి యుక్తాః ప్రసమీక్య రామాః	
గృహేషు హృష్టాః పరమాభిరామా	
హరిప్రవీరః స దదర్శ రామాః	21
చన్ద్ర ప్రకాశాశ్చ హి వక్త్ర మాలా	
వక్త్రాక్షి పక్షాశ్చ సునేత్ర మాలాః	
విభూషణానాం చ దదర్శ మాలాః	
శతప్రదానామివ చారు మాలాః	22
న త్వేవ సీతాం పరమాఽభిజాతాం	
పథి స్థితే రాజకులే ప్రజాతామ్	

లతాం ప్రపుల్లా మివ సాదు జాతాం	
దదర్శ తన్వీం మనసాభిజాతామ్	23
సనాతనే వర్మని సన్నివిష్టాం	
రామేక్షణాం తాం మదనాభివిష్టామ్	
భర్తుర్మనః శ్రీమదనుప్రవిష్టాం	
స్త్రీభ్యో వరాభ్యశ్చ సదా విశిష్టామ్	24
ఉష్ణార్దితాం సానుసృతాసు కణ్ఠీం	
పురా వరాఠ్లోత్తమ నిష్క కణ్ఠీమ్	
సుజాత పక్షా మభిరక్త కణ్ఠీం	
వనే ప్రన్యతామివ నీల కణ్ఠీమ్	25
అవ్యక్త రేఖా మివ చన్ద్రరేఖాం	
పాంసు ప్రదిగ్గా మివ హేమ రేఖామ్	
క్షత ప్రయాథా మివ బాణ రేఖాం	
వాయు ప్రభిన్నా మివ మేఘ రేఖామ్	26
సీతా మఽపశ్యన్ మనుజేశ్వరస్య	
రామస్య పత్నీం వదతాం వరస్య	
బభూవ దుఃఖాభిహత శ్చిరస్య	
ప్లవంగమో మన్ద ఇవాచిరస్య	27
షష్ఠ స్సర్గః - రావణ గృహవేక్షణం	
స నికామం విమానేషు విషణ్ణః కామరూప ధృత్	
విచచార పునర్లకాం లాఘవేన సమన్వితః	1
ఆససాదాఽథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేన్ద్ర నివేశనమ్	
ప్రాకారేణాఽర్కవర్ణేన భాస్వరేణాఽభిసంవృతమ్	2
రక్షితం రాక్షసైర్భీమైః సింహౌరివ మహాద్వనమ్	
సమీక్షమాణో భవనం చకాశే కపికుఞ్జరః	3
రూప్యకోపహితై శ్చిత్రై స్తోరణై ర్థేమ భూషితైః	
విచిత్రాభిశ్చ కక్ష్యాభి ర్ద్వారైశ్చ రుచిరై ర్ఘృతమ్	4
గజాస్థితైర్మహామాత్రైః శూరైశ్చ విగత శ్రమైః	

ఉపస్థితమసంహార్యై ర్థయైః స్యన్దనయాయిభిః	5
సింహ వ్యాఘ్ర తను త్రాణై ర్దాన్త కాఞ్చన రాజతైః	
ఘోషవద్భి ర్విచిత్రైశ్చ సదా విచరితం రథైః	6
బహురత్న సమాకీర్ణం పరాధ్యాయన భాజనమ్	
మహారథ సమావాసం మహారథ మహాసనమ్	7
దృశ్యైశ్చ పరమోదారై సై సైశ్చ మృగ షక్తిభిః	
వివిధై ర్బహుసాహస్రైః పరిపూర్ణం సమన్తతః	8
వినీతైరన్తపాలైశ్చ రక్షోభిశ్చ సురక్షితమ్	
ముఖ్యాభిశ్చ వరస్త్రీభిః పరిపూర్ణం సమన్తతః	9
ముదిత ప్రమదారత్నం రాక్షసీన్ద్ర నివేశనమ్	
వరాభరణ సంప్రదైః సముద్ర స్వన నిస్స్వనమ్	10
తద్రాజగుణ సంపన్నం ముఖ్యైశ్చ వరచన్దనైః	
మహాజనైః సమాకీర్ణం సింహైరివ మహాద్వనం	11
భేరీ మృదఙ్గాభిరుతం శంఖ ఘోష వినాదితమ్	
నిత్యార్చితం పర్వహుతం పూజితం రాక్షసై స్సదా	12
సముద్ర మివ గంభీరం సముద్ర మివ నిస్స్వనమ్	
మహాత్మానో మహాద్వేశ్చ మహారత్న పరిచ్ఛదమ్	13
మహారత్న సమాకీర్ణం దదర్శ స మహాకపిః	
విరాజమానం వపుషా గజాఽశ్వ రథ సంకులమ్	14
లంకాభరణమిత్యేవ సోఽమన్యత మహాకపిః	
చచార హనుమాం స్తత్ర రావణస్య సమీపతః	15
గృహాద్గృహం రాక్షసానా ముద్యానాని చ వానరః	
వీక్షమాణో హ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చ చచార సః	16
అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనమ్	
తతోఽన్యత్ పుప్లువే వేశ్మ మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్	17
అథ మేఘ ప్రతీకాశం కుమ్భకర్ణ నివేశనమ్	
విభీషణస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః	18
మహోదరస్య చ గృహం విరూపాక్షస్య చైవ హి	

విద్యుజ్జిహ్వస్య భవనం విద్యున్మాల్ స్తడైవ చ	19
వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా పుష్పవే స మహాకపిః	
శుకస్య చ మహావేగః సారణస్య చ ధీమతః	20
తథా చేస్త్రజితో వేశ్మ జగామ హరియూధపః	
జమ్బుమాల్ః సుమాల్శ్చ జగామ భవనం తతః	21
రశ్మికేతోశ్చ భవనం సూర్యశతో స్తడైవ చ	
వజ్రకాయస్య చ తథా పుష్పవే స మహాకపిః	22
ధూమ్రాక్షస్య చ సంపాతేర్భవనం మారుతాత్మజః	
విద్యుద్భాపస్య భీమస్య ఘనస్య విఘనస్య చ	23
శుకనాసస్య వక్రస్య శరస్య వికటస్య చ	
ప్రాస్వకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః	24
యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్య రక్షసః	
విద్యుజ్జిహ్వస్త్రజిహ్వనాం తథా హస్తీముఖస్య చ	25
కరాళస్య పిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవ హి	
క్రమమాణః క్రమేణైవ హనుమాన్ మారుతాత్మజః	26
తేషు తేషు మహార్థేషు భవనేషు మహాయశాః	
తేషా మృద్ధిమతా మృద్ధిం దదర్శ స మహాకపిః	27
సర్వేషాం సమతిక్రమ్య భవనాని సమంతతః	
ఆససాదాఽథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేస్త నివేశనమ్	28
రావణస్యోపశాయిన్యో దదర్శ హరి సత్తమః	
విచరన్ హరిశార్ధూలో రాక్షసీ ర్వికృతేక్షణాః	29
శూల ముద్గర హస్తాశ్చ శక్తి తోమర ధారిణీః	
దదర్శ వివిధాన్ గుల్కాం స్తస్య రక్షఃపతే ర్గుహే	30
రాక్షసాంశ్చ మహాకాయా న్నానాప్రహరణోద్యతాన్	
రక్తాన్ శ్వేతాన్ సితాంశ్చాపి హరితాంశ్చ మహాజవాన్	31
కులీనాన్ రూపసంపన్నాన్ గజాన్ పరగజారుజాన్	
నిష్ఠితాన్ గజశిక్షాయా మైరావత సమాన్ యుధి	32
నిహన్త్రాన్ పరసైన్యానాం గృహే తస్మిన్ దదర్శ సః	

క్షరతశ్చ యథా మేఘాన్ స్రవతశ్చ యథా గిరీన్	33
మేఘస్తనిత నిర్ఘోషాన్ దుర్ధర్షాన్ సమరే పరైః	
సహస్రం వాహినీ స్తత్ర జామ్బూనద పరిష్కృతాః	34
దదర్శ రాక్షసేన్ద్రస్య రావణస్య నివేశనే	
శిబికా వివిధాకారాః స కపిర్మారుతాత్మజః	35
హేమజాల పరిచ్ఛిన్నా స్తరుణాదిత్య వర్చసః	
లతాగృహాణి చిత్రాణి చిత్రశాలాగృహాణి చ	36
క్రీడాగృహాణి చాన్యాని దారుపర్వతకానపి	
కామస్య గృహకం రమ్యం దివాగృహకమేవ చ	37
దదర్శ రాక్షసేన్ద్రస్య రావణస్య నివేశనే	
స మన్దరగిరి ప్రఖ్యం మయూర స్థాన సంకులమ్	38
ధ్వజ యష్టిభిరాకీర్ణం దదర్శ భవనోత్తమమ్	
అనేక రత్నసంకీర్ణం నిధిజాల సమావృతః	39
ధీర నిష్ఠిత కర్మాన్తం గృహం భూతపతే రివ	
అర్చిర్చిశ్చాపి రత్నానాం తేజసా రావణస్య చ	40
విరరాజాఽథ తద్వేశ్మ రశ్మిమానివ రశ్మిభిః	
జామ్బూనదమయాన్యేవ శయనాన్యాసనాని చ	41
భాజనాని చ శుభ్రాణి దదర్శ హరియూధపః	
మధ్వాసవ కృత క్లేదం మణి భాజన సంకులమ్	42
మనోరమమసంబాధం కుబేర భవనం యథా	
నూపురాణాం చ ఘోషేణ కాంచీనాం నినదేన చ	43
మృదఙ్గతల ఘోషైశ్చ ఘోషవద్భిర్వినాదితమ్	
ప్రాసాద సంఘాత యుతం స్త్రీరత్న శత సంకులమ్	44
సువ్యూఢ కక్ష్యం హనుమాన్ ప్రవివేశ మహాగృహమ్	
<u>సప్తమ స్కంధః - పుష్పక దర్శనం</u>	
స వేశ్మజాలం బలవాన్ దదర్శ	
వ్యాసక్త వైడూర్య సువర్ణ జాలమ్	
యథా మహాత్ ప్రావృషి మేఘ జాలం	

విద్యుత్పినద్దం సవిహంగ జాలమ్	1
నివేశనానాం వివిధాశ్చ శాలాః	
ప్రధాన శంఖాయుధ చాప శాలాః	
మనోహరాశ్చాపి పునర్విశాలా	
దదర్శ వేశ్మాద్రిషు చన్ద్ర శాలాః	2
గృహాణి నానావసురాజితాని	
దేవాసురైశ్చాపి సుపూజితాని	
సర్వైశ్చ దోషైః పరివర్జితాని	
కపిర్దదర్శ స్వబలార్జితాని	3
తాని ప్రయత్నాభిసమాహితాని	
మయేన సాక్షాదీవ నిర్మితాని	
మహీతలే సర్వగుణోత్తరాణి	
దదర్శ లంకాధిపతే ర్గృహాణి	4
తతో దదర్శోచ్చిత మేఘరూపం	
మనోహరం కాంచన చారురూపమ్	
రక్షోఽధిపస్యాత్మబలాను రూపం	
గృహోత్తమం హ్యప్రతిరూప రూపమ్	5
మహీతలే స్వర్గమివ ప్రకీర్ణం	
శ్రియా జ్వలన్తం బహురత్న కీర్ణమ్	
నానాతరూణాం కుసుమావకీర్ణం	
గిరేరివార్యం రజసావకీర్ణమ్	6
నారీ ప్రవేశైరివ దీప్యమానం	
తటిద్భిరమ్భోదవదర్శ్యమానమ్	
హంస ప్రవేశైరివ వాహ్యమానం	
శ్రియాయుతం ఖే సుకృతాం విమానమ్	7
యథా నగార్యం బహుధాతు చిత్రం	
యథా నభశ్చ గ్రహ చన్ద్ర చిత్రమ్	
దదర్శ యుక్తీకృత మేఘ చిత్రం	

విమాన రత్నం బహురత్న చిత్రమ్	8
మహీ కృతా పర్వత రాజి పూర్ణా శైలాః కృతా వృక్ష వితాన పూర్ణాః వృక్షాః కృతాః పుష్ప వితాన పూర్ణాః పుష్పం కృతం కేసర పత్ర పూర్ణమ్	9
కృతాని వేశ్మాని చ పాణ్ణరాణి తథా సుపుష్పాణ్యపి పుష్కరాణి పునశ్చ పద్మాని సకేసరాణి ధన్యాని చిత్రాణి తథా వనాని	10
పుష్పాహ్వయం నామ విరాజమానం రత్న ప్రభాభిశ్చ విఘ్నూర్ణమానమ్ వేశ్మోత్తమానామపి చోచ్ఛమానం మహాకపి స్తత్ర మహావిమానమ్	11
కృతాశ్చ వైడూర్యమయా విహంగా రూప్య ప్రవాళైశ్చ తథా విహంగాః చిత్రాశ్చ నానావసుభిర్భుజంగా జాత్యానురూపాస్తురగాః శుభాంగాః	12
ప్రవాళ జామ్బూనద పుష్ప పక్షాః సలీలమావర్జిత జిహ్వా పక్షాః కామస్య సాక్షాదివ భాన్తి పక్షాః కృతా విహంగాః సుముఖాః సుపక్షాః	13
నియుజ్యమానాస్తు గజాః సుహస్తాః సకేసరా శ్చోత్పల పత్ర హస్తాః బభూవ దేవీ చ కృతా సుహస్తా లక్ష్మీ స్తథా పద్మిని పద్మ హస్తా	14
ఇతీవ తద్గృహమ౭భిగమ్య శోభనం సవిస్మయో నగమివ చారు శోభనమ్ పునశ్చ తత్ పరమ సుగన్ధి సున్దరం	

హిమాత్యయే నగమివ చారు కన్దరమ్	15
తతః స తాం కపిరభిపత్య పూజితాం	
చరన్ పురీం దశముఖ బాహుపాలితామ్	
అద్యశ్య తాం జనక సుతాం సుపూజితాం	
సుదుఃఖితః పతిగుణ వేగ నిర్ణితామ్	16
తత స్తదా బహువిధ భావితాత్మనః	
కృతాత్మనో జనక సుతాం సువర్తనః	
అపశ్యతోఽభవదఽతిదుఃఖితం మనః	
సుచక్షుషః ప్రవిచరతో మహాత్మనః	17
<u>అష్టమ స్కంధః - పుష్పకానువర్ణనం</u>	
స తస్య మధ్యే భవనస్య సంస్థితం	
మహద్విమానం బహురత్న చిత్రితం	
ప్రతప్త జాంబూనద జాల కృత్రిమం	
దదర్శ వీరః పవనాత్మజః కపిః	1
తదప్రమేయాప్రతికార కృత్రిమం	
కృతం స్వయం సాధ్వితీ విశ్వకర్మణా	
దివం గతం వాయుపథే ప్రతిష్ఠితం	
వ్యరాజతాదిత్య పథస్య లక్ష్మవత్	2
న తత్ర కించి న్న కృతం ప్రయత్నతో	
న తత్ర కించి న్న మహార్థ రత్నవత్	
న తే విశేషా నియతాః సురేష్వపి	
న తత్ర కించి న్న మహావిశేషవత్	3
తపః సమాధాన పరాక్రమార్జితమ్	
మనః సమాధాన విచారచారిణం	
అనేక సంస్థాన విశేష నిర్మితం	
తత స్తతస్తుల్య విశేష దర్శనం	4
మనః సమాధాయ తు శేషుగామినం	
దురావరం మారుత తుల్య గామినం	

మహాత్మనాం పుణ్యకృతాం మహర్షినాం యశస్వినా మర్త్యముదా మివాలయం	5
విశేష మాలంబ్య విశేష సంస్థితం విచిత్రకూటం బహుకూట మండీతం మనోఽభిరామం శరదీందు నిర్మలం విచిత్రకూటం శిఖరం గిరేర్యథా	6
వహంతి యం కుండల శోభితాననా మహాశనా వ్యోమచరా నిశాచరాః నివృత్త విధ్వస్త విశాల లోచనాః మహాజవా భూతగణాః సహస్రశః	7
వసంత పుష్పోత్కర చారు దర్శనం వసంత మాసాదపి కాంతదర్శనం స పుష్పకం తత్ర విమాన ముత్తమం దదర్శ తద్వానర వీర సత్తమః	8
<u>నవమ స్కంధః - సంకులాంతఃపురం</u>	
తస్యాలయ వరిష్ఠస్య మధ్యే విపుల మాయతమ్ దదర్శ భవన శ్రేష్ఠం హనుమాన్ మారుతాత్మజః	1
అర్ధ యోజన విస్తీర్ణ మాయతం యోజనం హి తత్ భవనం రాక్షసేంద్రస్య బహుప్రాసాద సంకులమ్	2
మార్గమాణస్తు వైదేహీం సీతామాయత లోచనామ్ సర్వతః పరిచక్రామ హనుమానఽరిసూదనః	3
ఉత్తమం రాక్షసావాసం హనుమానవలోకయన్ ఆససాదాఽథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్ర నివేశనం	4
చతుర్విషాణై ర్ద్విరదై స్త్రివిషాణై స్తదైవ చ పరిక్షిప్త మసంబాధం రక్షమాణముదాయుదైః	5
రాక్షసీభిశ్చ పత్నీభీ రావణస్య నివేశనమ్ ఆహ్వాతాభిశ్చ విక్రమ్య రాజకన్యాభిరావృతమ్	6
తన్నక్ర మకరాకీర్ణం తిమింగిల ఝషాకులమ్	

వాయువేగ సమాధూతం పన్నగైరివ సాగరమ్	7
యా హి వైశ్రవణే లక్ష్మీ ర్యా చేన్ద్రే హరివాహనే	
సా రావణ గృహే సర్వా నిత్యమేవాఽనపాయినీ	8
యా చ రాజ్ఞః కుబేరస్య యమస్య వరుణస్య చ	
తాదృశీ తద్విశిష్టా వా ఋద్ధీ రక్షో గృహేష్విహ	9
తస్య హర్మ్యస్య మధ్యస్థం వేశ్మ చాఽన్యత్ సునిర్మితమ్	
బహునిర్యూహ సంకీర్ణం దదర్శ పవనాత్మజః	10
బ్రహ్మణోఽర్థే కృతం దివ్యం దివి యద్విశ్వకర్మణా	
విమానం పుష్పకం నామ సర్వరత్న విభూషితమ్	11
పరేణ తపసా లేభే యత్ కుబేరః పితామహాత్	
కుబేర మోజసా జిత్వా లేభే తద్రాక్షసేశ్వరః	12
ఈహామృగ సమాయుక్తైః కార్తస్వర హిరణ్మయైః	
సుకృతైరాచితం స్తమ్భైః ప్రదీప్తమివ చ శ్రియా	13
మేరు మన్దర సంకాశైరాలిఖద్భిరివామ్బరమ్	
కూటాగారైః శుభాకారైః సర్వతః సమలంకృతమ్	14
జ్వలనార్క ప్రతీకాశం సుకృతం విశ్వకర్మణా	
హేమ సోపాన సంయుక్తం చారు ప్రవర వేదికమ్	15
జాల వాతాయనైర్యుక్తం కాఞ్చనైః స్ఫాటికైరపి	
ఇన్ద్రనీల మహానీల మణిప్రవర వేదికమ్	16
విద్యమేణ విచిత్రేణ మణిభిశ్చ మహాధనైః	
నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభి స్తలేనాభివిరాజితమ్	17
చందనేన చ రక్షేన తపనీయ నిభేన చ	
సుపుణ్య గంధినాయుక్త మాదిత్యతరుణోపమం	18
విమానం పుష్పకం దివ్యమారురోహ మహాకపిః	
తత్రస్థః స తదా గన్ధం పాన భక్ష్యాఽన్నసంభవమ్	19
దివ్యం సమ్మూర్చ్ఛితం జిఘ్రుద్రూపవన్త మివానిలమ్	
స గన్ధస్తం మహాసత్త్వం బన్ధుర్బన్ధు మివోత్తమమ్	20
ఇత ఏహీత్యువాచేవ తత్ర యత్ర స రావణః	

తత స్తాం ప్రస్థితః శాలాం దదర్శ మహతీం శుభామ్	21
రావణస్య మనః కాంతాం కాంతామివ వరస్త్రియమ్	
మణి నోపాన వికృతాం హేమజాల విరాజితామ్	22
స్పాటికైరావృత తలాం దంతాస్తరితరూపికామ్	
ముక్తాభిశ్చ ప్రవాళైశ్చ రూప్య చామీకరైరపి	23
విభూషితాం మణిస్తమ్భైః సుబహుస్తమ్భు భూషితామ్	
సమై ఋజుభిరత్యుభ్యైః సమంతాత్ సువిభూషితైః	24
స్తమ్భైః పక్షైరివాఽత్యుభ్యై ర్ద్రివం సంప్రస్థితా మివ	
మహత్యా కుథయాస్తీర్ణాం పృథివీ లక్షణాంకయా	25
పృథివీ మివ విస్తీర్ణాం సరాష్ట్ర గృహ మాలినీమ్	
నాదితాం మత్త విహగై ర్ద్రివ్య గన్ధాధివాసితామ్	26
పరార్థ్యాస్తరణోపేతాం రక్షోధిఽపనిషేవితామ్	
ధూమ్రామగరు ధూపేన విమలాం హంస పాణ్డరామ్	27
చిత్రాం పుష్పోపహారేణ కల్మాషీ మివ సుప్రభామ్	
మనః సంఘోద జననీం వర్ణస్యాపి ప్రసాదినీమ్	28
తాం శోకనాశినీం దివ్యాం శ్రియః సంజననీ మివ	
ఇన్ద్రియాణీన్ద్రియార్థైశ్చ పంచ పంచభిరుత్తమైః	29
తర్పయామాస మాతేవ తదా రావణ పాలితా	
స్వర్గోఽయం దేవలోకోఽయ మిన్ద్రస్యేయం పురీభవేత్	30
సిద్ధిర్వేయం పరా హి స్యాదిత్యమన్యత మారుతిః	
ప్రధ్యాయత ఇవాపశ్యత్ ప్రదీప్తాం స్తత్ర కాంచనాన్	31
ధూర్తానివ మహాధూర్తై ర్దేవనేన పరాజితాన్	
దీపానాం చ ప్రకాశేన తేజసా రావణస్య చ	32
అర్చిర్భిర్భూషణానాం చ ప్రదీప్తేవాభ్యమన్యత	
తతోఽపశ్యత్ కుఢాసీనం నానావర్ణామ్బుర స్రజమ్	33
సహస్రం వరనారీణాం నానావేష విభూషితమ్	
పరివృత్తేఽర్ధరాత్రే తు పాననిద్రా వశంగతమ్	34
క్రీడితోపరతం రాత్రౌ ప్రసుప్తం బలవత్తదా	

తత్ ప్రసుప్తం విరురుచే నిశ్శబ్దాన్తరభూషణమ్	35
నిశ్శబ్ద హంస భ్రమరం యథా పద్మవనం మహాత్	
తాసాం సంవృత దన్తాని మీలితాక్షాణి మారుతిః	36
అపశ్యత్ పద్మగన్ధీని వదనాని సుయోషితామ్	
ప్రబుద్ధానీవ పద్మాని తాసాం భూత్వా క్షపాక్షయే	37
పునః సంవృత పత్రాణి రాత్రావివ బభుస్తదా	
ఇమాని ముఖ పద్మాని నియతం మత్త షట్పదాః	38
అమ్బుజానీవ పుల్లాని ప్రార్థయన్తి పునః పునః	
ఇతి చామన్యత శ్రీమానుపపత్త్యా మహాకపిః	39
మేనే హి గుణతస్తాని సమాని సలిలోద్భవైః	
సా తస్య శుశుభే శాలా తాభిః స్త్రీభిర్విరాజితా	40
శారదీవ ప్రసన్నా ద్యౌ స్తారాభిరఽభిశోభితా	
స చ తాభిః పరివృతః శుశుభే రాక్షసాధిపః	41
యథా హ్యుడుపతిః శ్రీమాం స్తారాభిరఽభిసంవృతః	
యా శ్చ్యవన్తేఽమృరాతారాః పుణ్యశేష సమావృతాః	42
ఇమా స్తాః సంగతాః కృత్వా ఇతి మేనే హరిస్తదా	
తారాణామివ సువృక్షం మహతీనాం శుభార్చిషామ్	43
ప్రభా వర్ణప్రసాదాశ్చ విరేజు స్తత్ర యోషితామ్	
వ్యావృత్త గురుపీన స్రక్ప్రకీర్ణ వరభూషణాః	44
పాన వ్యాయామ కాలేషు నిద్రాఽపహృతచేతసః	
వ్యావృత్త తిలకాః కాశ్చిత్ కాశ్చిదుద్బ్రాన్త నూపురాః	45
పార్శ్వే గలితహారాశ్చ కాశ్చిత్ పరమయోషితః	
ముక్తాహారా వృతాశ్చాఽన్యాః కాశ్చిద్విస్త్రస్త వాససః	46
వ్యావిధ్ధ రశనా దామాః కిశోర్య ఇవ వాహితాః	
అకుణ్డలధరాశ్చాఽన్యా విచ్ఛిన్నమృదిత స్రజః	47
గజేన్ద్రమృదితాః పుల్లా లతా ఇవ మహావనే	
చన్ద్రాంశు కిరణాభాశ్చ హారాః కాసాంచిదుత్కటాః	48
హంసా ఇవ బభుః సుప్తాః స్తన మధ్యేషు యోషితామ్	

అపరాసాం చ వైడూర్యాః కాదమ్బా ఇవ పక్షిణః	49
హేమ సూత్రాణి చాన్యాసాం చక్రవాకా ఇవాఽభవన్	
హంస కారణ్ణవాకీర్ణా శ్చక్రవాకోప శోభితాః	50
ఆపగా ఇవ తా రేజు ర్జఘనైః పులిన్దరివ	
కింకిణీజాల సంకోశా స్తా హేమ విపులామ్బుజాః	51
భావగ్రాహో యశస్తీరాః సుప్తా నద్య ఇవాబభుః	
మృదుష్పంగేషు కాసాంచిత కుచాగ్రేషు చ సంస్థితాః	52
బభూవుర్బూషణానీవ శుభా భూషణ రాజయః	
అంశుకాంతాశ్చ కాసాంచి న్ముఖ మారుత కమ్పితాః	53
ఉపర్యుపరి వక్త్రాణాం వ్యాధూయన్తే పునః పునః	
తాః పతాకా ఇవోద్ధూతాః పత్నీనాం రుచిర ప్రభాః	54
నానావర్ణాః సువర్ణానాం వక్త్ర మూలేషు రేజిరే	
వవల్గుశ్చాఽత్ర కాసాంచిత కుణ్డలాని శుభార్చిషామ్	55
ముఖమారుత సంపర్కాత్ మన్దం మన్దం సుయోషితామ్	
శర్కరాసవ గన్ధైశ్చ ప్రకృత్యా సురభిః సుఖః	56
తాసాం వదన నిశ్వాసః సిషేవే రావణం తదా	
రావణానన శంకాశ్చ కాశ్చిద్రావణ యోషితః	57
ముఖాని స్మ సపత్నీనాముపాజిప్తున్ పునః పునః	
అత్యర్థం సక్తమనసో రావణే తా వరస్త్రియః	58
అస్వతంత్రాః సపత్నీనాం ప్రియమేవాచరం స్తదా	
బాహూనుపనిధాయాఽన్యాః పారిహార్య విభూషితాన్	59
అంశుకాని చ రమ్యాణి ప్రమదా స్తత్ర శిశిరే	
అన్యా వక్షసి చాఽన్యస్యా స్తస్యాః కాశ్చిత్ పునర్బుజమ్	60
అపరాత్పఽంక మఽన్యస్యా స్తస్యాశ్చాఽప్యపరా భుజౌ	
ఉరు పార్శ్వ కటీ పృష్ఠమఽన్యోన్యస్య సమాశ్రితాః	61
పరస్పర నివిష్టాంగ్యో మదస్నేహ వశానుగాః	
అన్యోన్యస్యాంగ సంస్పర్శాత్ ప్రీయమాణాః సుమధ్యమాః	62
ఏకీకృత భుజాః సర్వాః సుషుపు స్తత్ర యోషితః	

అన్యోన్య భుజసూత్రేణ స్త్రీమాలా గ్రథితా హి సా	63
మాలేవ గ్రథితా సూత్రే శుశుభే మత్త షట్పదా	
లతానాం మాధవే మాసి పుల్లనాం వాయు సేవనాత్	64
అన్యోన్య మాలా గ్రథితం సంసక్త కుసుమోచ్ఛయమ్	
వ్యతివేష్టిత సుస్కన్ధ మన్యోన్య భ్రమరాకులమ్	65
ఆసీద్వనమివోద్ధూతం స్త్రీవనం రావణస్య తత్	
ఉచితేష్వపి సువ్యక్తం న తాసాం యోషితాం తదా	66
వివేకః శక్య ఆధాతుం భూషణాంగాంఘ్రిర స్రజామ్	
రావణే సుఖ సంవిష్టే కాః స్త్రీయో వివిధ ప్రభాః	67
జ్వలన్తః కాంచనా దీపాః ప్రైక్షన్తాఽనిమిషా ఇవ	
రాజర్షి పితృ దైత్యానాం గన్ధర్వాణాం చ యోషితః	68
రాక్షసానాం చ యాః కన్యా స్తస్య కామవశం గతాః	
యుద్ధకామేన తాః సర్వా రావణేన హృతాః స్త్రీయః	69
సమదా మదనేనైవ మోహితాః కాశ్చిదాగతాః	
న తత్ర కాశ్చిత్ ప్రమదాః ప్రసహ్య	
వీర్యోపపన్నేన గుణేన లబ్ధాః	
న చాఽన్యకామాపి న చాఽన్యపూర్వా	
వినా వర్హాం జనకాత్మజాం తాం	70
న చాఽకులీనా న చ హీనరూపా	
నాఽదక్షిణా నాఽనుపచారయుక్తా	
భార్యాఽభవ త్తస్య న హీన సత్త్వా	
న చాపి కాన్తస్య న కామనీయా	71
బభూవ బుద్ధిస్తు హరీశ్వరస్య	
యదీదృశీ రాఘవ ధర్మపత్నీ	
ఇమా యథా రాక్షసరాజ భార్యాః	
సుజాతమఽస్యేతి హి సాధుబుద్ధేః	72
పునశ్చ నోఽచిన్తయదార్తరూపో	
ధృవం విశిష్టా గుణతో హి సీతా	

అథాఽయమస్యాం కృతవాన్ మహాత్మా	
లంకేశ్వరః కష్టమఽనార్య కర్మ	75
<u>దశమ స్కంధః - మండోదరీ దర్శనం</u>	
తత్ర దివ్యోపమం ముఖ్యం స్ఫాటికం రత్న భూషితమ్	
అవేక్షమాణో హనుమాన్ దదర్శ శయనాసనమ్	1
దాంత కాంచన చిత్రాంగై ర్వైడూర్వైశ్చ వరాసనైః	
మహార్థాస్తరణోపేతై రుపపన్నం మహాధనైః	2
తస్య చైకతమే దేశే సోఽగ్ర్యమాలా విభూషితమ్	
దదర్శ పాణ్డరం ఛత్రం తారాధిపతి సన్నిభమ్	3
జాతరూప పరిక్షిప్తం చిత్రభాను సమ ప్రభం	
అశోకమాలా వితతం దదర్శ పరమాసనం	4
వాలవ్యజన హస్తాభి ర్వీజ్యమానం సమన్తతః	
గన్ధైశ్చ వివిధై ర్భుష్టం వర ధూపేన ధూషితమ్	5
పరమాస్తరణాస్తీర్ణమావికాజిన సంవృతమ్	
దామభి ర్వరమాల్యానాం సమన్తాదుపశోభితమ్	6
తస్మిన్ జీమూత సంకాశం ప్రదీప్తోత్తమ కుణ్డలమ్	
లోహితాక్షం మహాబాహుం మహారజత వాససం	7
లోహితేనానులిప్తాంగం చన్దనేన సుగన్ధినా	
సంధ్యారక్త మివాకాశే తోయదం సతటీర్ణమ్	8
వృతమాభరణై ర్ద్రివ్యైః సురూపం కామరూపిణమ్	
సవృక్ష వన గుల్మాఢ్యం ప్రసుప్త మివ మన్దరమ్	9
క్రీడితోపరతం రాత్రౌ వరాభరణ భూషితమ్	
ప్రియం రాక్షస కన్యానాం రాక్షసానాం సుఖావహమ్	10
పీత్వాప్యుపరతం చాపి దదర్శ స మహాకపిః	
భాస్వరే శయనే వీరం ప్రసుప్తం రాక్షసాధిపమ్	11
నిశ్చాసన్తం యథా నాగం రావణం వానరర్షభః	
ఆసాద్య పరమోద్విగ్భః సోఽపాసర్పత్ సుభీతవత్	12
అథారోహణ మాసాద్య వేదికాన్తర మాశ్రితః	

క్షీబం రాక్షసశార్దూలం ప్రేక్షతే స్మ మహాకపిః	13
శుశుభే రాక్షసేంద్రస్య స్వపతః శయనోత్తమమ్	
గన్ధ హస్తిని సంవిష్టే యథా ప్రస్తవణం మహాత్	14
కాంచనాంగద నద్ధౌ చ దదర్శ స మహాత్మనః	
విక్షిప్తౌ రాక్షసేంద్రస్య భుజావిన్దద్వజోపమా	15
ఐరావత విషాణాగైరాపీడన కృతవ్రణౌ	
వజ్రోల్లిఖిత పీనాంసౌ విష్ణుచక్ర పరిక్షతౌ	16
పీనౌ సమ సుజాతాంసౌ సంగతౌ బల సంయుతౌ	
సులక్షణ నఖాంగుష్ఠౌ స్వజ్ఞళీయక లక్షితౌ	17
సంహతౌ పరిఘాకారౌ వృత్తౌ కరి కరోపమౌ	
విక్షిప్తౌ శయనే శుభ్రే పంచ శేర్షా వివోరగా	18
శశక్షతజ కల్పేన సుశీతేన సుగన్ధినా	
చన్దనేన పరార్ధ్యేన స్వనులిప్తౌ స్వలంకృతౌ	19
ఉత్తమ స్త్రీ విమృదితౌ గన్ధోత్తమ నిషేవితౌ	
యక్ష కిన్నర గన్ధర్వ దేవ దానవరావిణౌ	20
దదర్శ స కపి స్తస్య బాహూ శయన సంస్థితౌ	
మన్దరస్యాన్తరే సుప్తౌ మహాఽహీ రుషితావివ	21
తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః	
శుశుభేఽచల సంకాశః శృంగాభ్యామివ మన్దరః	22
చూత పున్నాగ సురభిర్వకుళోత్తమ సంయుతః	
మృష్టాన్నరస సంయుక్తః పానగన్ధ పురస్సరః	23
తస్య రాక్షససింహస్య నిశ్చక్రామ మహాముఖాత్	
శయానస్య వినిశ్శ్వాసః పూరయన్నివ తద్గుహమ్	24
ముక్తా మణి విచిత్రేణ కాంచనేన విరాజితం	
మకుటేనాపవృత్తేన కుణ్డలోజ్జ్వలితాననమ్	25
రక్త చన్దన దిగ్ధేన తథా హారేణ శోభితా	
పీనాయత విశాలేన వక్షసాఽభివిరాజితమ్	26
పాణ్డరేణాపవిద్ధేన క్షౌమేణ క్షతజేక్షణమ్	

మహార్థేణ సుసంవీతం పీతేనోత్తమవాససా	27
మాషరాశి ప్రతీకాశం నిశ్శ్వసంతం భుజంగవత్	
గాంగే మహతి తోయాన్తే ప్రసుప్తమివ కుంజరమ్	28
చతుర్భుః కాంచనై ర్ద్విపై ర్ద్విప్యమాన శ్చతుర్దిశమ్	
ప్రకాశీకృత సర్వాంగమ్ మేఘం విద్యుద్గణై రివ	29
పాదమూల గతాశ్చాన్య దదర్శ సుమహాత్మనః	
పత్నీః స ప్రియ భార్యస్య తస్య రక్షఃపతేర్ఘోహ	30
శశి ప్రకాశ వదనాశ్చారుకుణ్డల భూషితాః	
అమ్లాన మాల్యాభరణా దదర్శ హరియూథపః	31
నృత వాదిత్ర కుశలా రాక్షసేస్త్ర భుజాంకగాః	
వరాభరణ ధారిణ్యో నిషణ్ణా దద్యశే హరిః	32
వజ్ర వైడూర్య గర్భాణి శ్రవణాన్తేషు యోషితామ్	
దదర్శ తాపనీయాని కుణ్డలాన్యంగదాని చ	33
తాసాం చన్ద్రోపమై ర్వక్తైః శుభై ర్లలిత కుణ్డలైః	
విరరాజ విమానం తన్నభ స్తారగణై రివ	34
మద వ్యాయామ ఖిన్నా స్తా రాక్షసేస్త్రస్య యోషితః	
తేషుతేష్యైవకాశేషు ప్రసుప్తా స్తనుమధ్యమాః	35
అంగహారై స్తథై వాన్యా కోమలై ర్పుత్ర శాలినీ	
విన్యస్త శుభ సర్వాంగీ ప్రసుప్తా వరవర్జినీ	36
కాచిద్వీణాం పరిష్యజ్య ప్రసుప్తా సంప్రకాశతే	
మహానదీ ప్రకీర్ణేవ నళినీ పోతమాశ్రితా	37
అన్యా కక్షగతే నైవ మడ్డుకేనాసితేక్షణా	
ప్రసుప్తా భామినీ భాతి బాలపుత్రేవ వత్సలా	38
పటహం చారు సర్వాంగీ పీడ్య శేతే శుభస్తనీ	
చిరస్య రమణం లబ్ధ్వా పరిష్యజ్యేవ భామినీ	39
కాచిద్వంశం పరిష్యజ్య సుప్తా కమల లోచనా	
రహః ప్రియతమం గృహ్య సకామేవ చ కామినీ	40
విపంచీం పరిగృహ్యన్యా నియతా నృత్రశాలినీ	

నిద్రావశ మఽనుప్రాప్తా సహకాన్తేవ భామినీ	41
అన్య కనక సంకాశై ర్మృదు పీనై ర్మనోరమైః	
మృదంగమ్ పరిపీడ్యాంగైః ప్రసుప్తా మత్త లోచనా	42
భుజ పార్శ్వాన్తరస్థేన కక్షగేన కృశోదరీ	
పణవేన సహానిన్ద్యా సుప్తా మద కృత శ్రమా	43
డిణ్ణిమం పరిగృహ్యన్యా తథైవాసక్త డిణ్ణిమా	
ప్రసుప్తా తరుణం వత్సముపగూహ్యేవ భామినీ	44
కాచిదాడమ్బరం నారీ భుజ సంయోగ పీడితమ్	
కృత్వా కమలపత్రాక్షీ ప్రసుప్తా మద మోహితా	45
కలశేమపవిద్ధ్యాన్యా ప్రసుప్తా భాతి భామినీ	
వసన్తే పుష్పశబలా మాలేవ పరిమార్జితా	46
పాణిభ్యాం చ కుచౌ కాచిత్ సువర్ణ కలశోపమౌ	
ఉపగూహ్యబలా సుప్తా నిద్రాబల పరాజితా	47
అన్య కమలపత్రాక్షీ పూర్ణేన్దు సదృశాననా	
అన్యాలింగ్య సుశ్రోణీం ప్రసుప్తా మద విహ్వలా	48
ఆతోద్యాని విచిత్రాణి పరిష్కజ్యాపరాః స్త్రీయః	
నివీడ్య చ కుచైః సుప్తాః కామిన్యః కాముకా నివ	49
తాసా మేకాన్త విన్యస్తే శయానాం శయనే శుభే	
దదర్శ రూప సంపన్నా మపరాం స కపిః స్త్రీయమ్	50
ముక్తా మణి సమాయుక్తై ర్భూషణైః సువిభూషితామ్	
విభూషయన్తీ మివ తత్ స్వశ్రియా భవనోత్తమమ్	51
గౌరీం కనక వర్ణాంగీమిష్టామన్తఃపురేశ్వరీమ్	
కపి ర్మన్తోదరీం తత్ర శయానాం చారురూపిణీమ్	52
స తాం దృష్ట్వా మహాబాహుర్భూషితాం మారుతాత్మజః	
తర్కయామాస సీతేతి రూప యౌవన సంపదా	53
హర్షేణ మహతా యుక్తో ననన్ద హరియూథపః	
ఆస్త్తోటయామాస చుచుమ్బ పుచ్చం	
ననన్ద చిక్రీడ జగౌ జగామ	

స్త్రమ్భానరోహన్ నిపపాత భూమౌ	
నిదర్శయన్ స్వాం ప్రకృతిం కపీనామ్	54
<u>ఏకాదశ స్కంధః - పానభూమి విచయః</u>	
అవధూయ చ తాం బుద్ధిం బభూవావస్థిత స్తదా	
జగామ చాఽపరాం చింతాం సీతాం ప్రతి మహాకపిః	1
న రామేణ వియుక్తా సా స్వప్తు మర్హతి భామినీ	
న భోక్తుం నాప్యలంకర్తుం న పానముపసేవితుమ్	2
నాన్యం నరముపస్థాతుం సురాణా మపి చేశ్వరమ్	
న హి రామ సమః కశ్చిద్విద్యతే త్రిదశేష్యపి	3
అన్యేయ మితి నిశ్చిత్య పానభూమౌ చచార సః	
క్రీడితేనాపరాః క్లాంతా గీతేన చ తథాఽపరాః	4
నృతేన చాఽపరాః క్లాంతాః పాన విప్రహతా స్తథా	
మురజేషు మృదంగేషు పీఠికాసు చ సంస్థితాః	5
తథాస్తరణముఖ్యేషు సంవిష్టాశ్చాపరాః స్త్రియః	
అంగనానాం సహస్రేణ భూషితేన విభూషణైః	6
రూప సల్లాప శీలేన యుక్త గీతార్థ భాషిణా	
దేశ కాలాభియుక్తేన యుక్త వాక్యాభిదాయినా	7
రతాభిరత సంసుప్తం దదర్శ హరియూథపః	
అన్యత్రాపి వరస్త్రిణాం రూప సల్లాప శాలినాం	8
సహస్రం యువతీనాం తు ప్రసుప్తం స దదర్శ హ	
దేశా కాలాఽభియుక్తం తు యుక్త వాక్యాభిదాయి చ	9
తాసాం మధ్యే మహాబాహుః శుశుభే రాక్షసేశ్వరః	
గోష్ఠి మహతి ముఖ్యానాం గవాం మధ్యే యథా వృషః	10
స రాక్షసేస్త్రః శుశుభే తాభిః పరివృతః స్వయమ్	
కరేణుభిర్యథారణ్యే పరికీర్ణో మహాద్విపః	11
సర్వకామైరుపేతాం చ పానభూమిం మహాత్మనః	
దదర్శ కపిశార్దుల స్తస్య రక్షఃపతే ర్ఘహీ	12
మృగాణాం మహిషాణాం చ వరాహాణాం చ భాగశః	

తత్ర న్యస్తాని మాంసాని పానభూమౌ దదర్శ సః	13
రోక్మేషు చ విశాల్షు భాజనేష్వర్ధ భక్షితాన్	
దదర్శ కపిశార్దూలో మయూరాన్ కుక్కుటాం స్తథా	14
వరాహ వాద్రీణసకాన్ దధి సౌవర్చలా యుతాన్	
శల్యాన్ మృగ మయూరాంశ్చ హనూమానన్వవైక్షత	15
క్రకరాన్ వివిధాన్ సిద్ధాంశ్చకోరానర్ధ భక్షితాన్	
మహిషా నేకశల్యాంశ్చ ఛాగాంశ్చ కృత నిష్ఠితాన్	16
లేహ్యనుచ్ఛావచాన్ పేయాన్ భోజ్యాని వివిధాని చ	
తథాఘ్న లవణోత్తంసై ర్వివిధై రాగషాడభైః	17
హార నూపుర కేయూరై రపవిధై ర్మహాధనైః	
పాన భాజన విక్షిప్తైః ఫలైశ్చ వివిధైరపి	18
కృత పుష్పోపహారాభూరధికం పుష్పతి శ్రియమ్	
తత్ర తత్ర చ విన్యస్తైః సుశ్లేష్టైః శయనాసనైః	19
పానభూమి ర్వివాహస్థాం ప్రదీప్తివోపలక్ష్యతే	
బహుప్రకారై ర్వివిధై ర్వరసంస్కార సంస్కృతైః	20
మాంసైః కుశల సంయుక్తైః పానభూమిగతైః పృథక్	
దివ్యాః ప్రసన్నా వివిధాః సురాః కృతసురా అపి	21
శర్కరాసవ మాధ్వీక పుష్పాసవ ఫలాసవాః	
వాస చూర్ణైశ్చ వివిధైర్మృష్టా సై సైః పృథక్ పృథక్	22
సంతతా శుశుభే భూమి ర్మాల్త్యైశ్చ బహుసంస్థితైః	
హిరణ్మయైశ్చ వివిధై ర్భాజనైః స్పాటికైరపి	23
జామ్బూనదమయై శ్చాన్యైః కరకైరభిసంవృతా	
రాజతేషు చ కుమ్భేషు జామ్బూనద మయేషు చ	24
పానశ్రేష్ఠం తదా భూరి కపి స్తత్ర దదర్శ హ	
సోఽపశ్య చ్ఛాతకుమ్భాని శీఢోర్మణిమయాని చ	25
రాజతాని చ పూర్ణాని భాజనాని మహాకపిః	
క్వచిదఽర్ధావశేషాణి క్వచిత్ పీతాని సర్వశః	26
క్వచి న్నైవ ప్రపీతాని పానాని స దదర్శ హ	

కవచి ద్భక్త్యాంశ్చ వివిధాన్ కవచిత పానాని భాగశః	27
కవచిదఽర్ధావశేషాణి పశ్యన్ వై విచచార హ	
కవచిత ప్రభిన్నః కరకైః కవచిదాలోళితై ర్ఘటైః	28
కవచిత సంపుక్త మాల్యాని మూలాని చ ఫలాని చ	
శయనాన్యత్ర నారీణాం శుబ్రాణి బహుధా పునః	29
పరస్పరం సమాశ్లేష్య కాశ్చిత్ సుప్తా వరాంగనాః	
కాశ్చిచ్ఛ వస్త్రమఽన్యస్యాః స్వపంత్యాః పరిధాయ చ	30
ఆహ్వాత్య చాబలాః సుప్తా నిద్రాబల పరాజితాః	
తాసాముద్ఘ్వాస వాతేన వస్త్రం మాల్యం చ గాత్రజమ్	31
నాత్యర్థం స్పన్దతే చిత్రం ప్రాప్య మన్దమివానిలమ్	
చన్దనస్య చ శీతస్య శీతోర్మధురసస్య చ	32
వివిధస్య చ మాల్యస్య ధూపస్య వివిధస్య చ	
బహుధా మారుత స్తత్ర గన్ధం వివిధ ముద్వహాన్	33
రసానాం చన్దనానాం చ ధూపానాం చైవ మూర్చితః	
ప్రవవౌ సురభిర్గన్ధో విమానే పుష్పకే తదా	34
శ్యామావదాతా స్తత్రాన్యాః కాశ్చిత్ కృష్ణా వరాంగనాః	
కాశ్చిత్ కాంచన వర్ణాంగ్యః ప్రమదా రాక్షసాలయే	35
తాసాం నిద్రావశత్వాచ్ఛ మదనేన చ మూర్చితమ్	
పద్మినీనాం ప్రసుప్తానాం రూపమాసీద్యదైవ హి	36
ఏవం సర్వమశేషేణ రావణాన్తఃపురం కపిః	
దదర్శ సుమహాతేజా న దదర్శ చ జానకీమ్	37
నిరీక్షమాణశ్చ తదా తాః స్త్రీయః స మహాకపిః	
జగామ మహతీం చిన్తాం ధర్మ సాధ్వస శక్యితః	38
పర దారావరోధస్య ప్రసుప్తస్య నిరీక్షణమ్	
ఇదం ఖలు మమాత్యర్థం ధర్మలోపం కరిష్యతి	39
న హి మే పర దారాణాం దృష్టి ర్విషయవర్తినీ	
అయం చాఽత్ర మయా దృష్టః పర దారపరిగ్రహః	40
తస్య ప్రాదురభూచ్ఛిన్తా పునరన్యా మనస్వినః	

నిశ్చితైకాంతచిత్తస్య కార్య నిశ్చయ దర్శినీ	41
కామం దృష్టా మయా సర్వా విశ్వస్తా రావణ స్త్రీయః న హి మే మనసః కించి ద్వైకృత్య ముపపద్యతే	42
మనో హి హేతుః సర్వేషామిన్ద్రియాణాం ప్రవర్తనే శుభాఽశుభాస్వవస్థాసు తచ్చ మే సువ్యవస్థితమ్	43
నాన్యఽత్ర చ మయా శక్యా వైదేహీ పరిమార్గితుమ్ స్త్రీయో హి స్త్రీషు దృశ్యన్తే సర్వదా పరిమార్గణే	44
యస్య సత్త్వస్య యా యోని స్తస్యాం తత్ పరిమ్యగ్యతే న శక్యా ప్రమదా నష్టా మృగీషు పరిమార్గితుమ్	45
తదిదం మార్గితం తావచ్ఛుద్ధేన మనసా మయా రావణాంతఃపురం సర్వం దృశ్యతే న చ జానకీ	46
దేవ గన్ధర్వ కన్యాశ్చ నాగ కన్యాశ్చ వీర్యవాన్ అవేక్షమాణో హనుమా న్నైవాపశ్యత జానకీమ్	47
తామపశ్యన్ కపి స్తత్ర పశ్యంశ్చాన్యా వరస్త్రీయః అపక్రమ్య తదా వీరః ప్రధ్యాతు ముపచక్రమే	48
స భూయస్టు పరం శ్రీమాన్ మారుతి ర్యత్పమాస్థితః ఆపానభూమి ముత్స్రుజ్య తాం విచేతుం ప్రచక్రమే	49
<u>ద్వాదశ స్కంధః - హనుమాద్విషాదః</u>	
స తస్య మధ్యే భవనస్య మారుతిః లతాగృహం శ్చిత్రగృహం న్నిశాగృహం జగామ సీతాం ప్రతి దర్శనోత్సుకో	
న చైవ తాం పశ్యతి చారు దర్శనామ్ స చింతయామాస తతో మహాకపిః ప్రియా మపశ్యన్ రఘునన్దనస్య తామ్ ధృవం న సీతా ద్రియతే యథా న మే విచిన్వతో దర్శనమేతి మైథిలీ	1 2
సా రాక్షసానాం ప్రవరేణ జానకీ స్వశీల సంరక్షణ తత్పరా సతీ	

అనేన నూనం ప్రతిదుష్ట కర్మణా	
హతా భవేదాఽఽర్యపథే వరే స్థితా	3
విరూప రూపా వికృతా వివర్చనో	
మహాననా దీర్ఘ విరూప దర్శనాః	
సమీక్ష్య సా రాక్షసరాజ యోషితో	
భయాద్వివస్థా జనకేశ్వరాత్మజా	4
సీతామఽదృష్ట్వా హ్యనవాప్య పౌరుషం	
విహృత్య కాలం సహ వానరై శ్చిరమ్	
న మేఽస్తి సుగ్రీవ సమీపగా గతిః	
సుతీక్ష్ణ దణ్డో బలవాంశ్చ వానరః	5
దృష్ట మన్తఃపురం సర్వం దృష్ట్వా రావణ యోషితః	
న సీతా దృశ్యతే సాధ్వీ వృథా జాతో మమ శ్రమః	6
కిం ను మాం వానరాః సర్వే గతం వక్ష్యన్తి సంగతాః	
గత్వా తత్ర త్వయా వీర కిం కృతం త ద్వదస్వ నః	7
అదృష్ట్వా కిం ప్రవక్ష్యామి తామఽహం జనకాత్మజామ్	
ధృవం ప్రాయ ముపైష్యన్తి కాలస్య వ్యతివర్తనే	8
కిం వా వక్ష్యతి వృద్ధశ్చ జామ్బవానంగదశ్చ సః	
గతం పారం సముద్రస్య వానరాశ్చ సమాగతాః	9
అనిర్వేదః శ్రియో మూలమనిర్వేదః పరం సుఖమ్	
అనిర్వేదో హి సతతం సర్వార్థేషు ప్రవర్తకః	10
కరోతి సఫలం జంతోః కర్మ యత్తత్ కరోతి సః	
తస్మాదనిర్వేదకరం యత్నం చేష్టేఽహముత్తమం	11
భూయ స్త్వావ ద్విచేష్యామి న యత్ర విచయః కృతః	
అదృష్టాంశ్చ విచేష్యామి దేశాన్ రావణ పాలితాన్	12
ఆపానశాలా విచితా స్తథా పుష్ప గృహాణి చ	
చిత్రశాలాశ్చ విచితా భూయః క్రీడాగృహాణి చ	13
నిఘ్నూటాస్తర రథ్యాశ్చ విమానాని చ సర్వశః	
ఇతి సంచిన్త్య భూయోఽపి విచేతు ముపచక్రమే	14

భూమీగృహం శ్చైత్యగృహం గృహతిగృహకానపి	
ఉత్పతన్నిష్పతం శ్చాపి తిష్ఠన్ గచ్ఛన్ పునః పునః	15
అపావృణ్యంశ్చ ద్వారాణి కపాటాన్యవఘాటయన్	
ప్రవిశ నిష్పతం శ్చాపి ప్రపత న్నుత్పన్నపి	16
సర్వమప్యవకాశం స విచచార మహాకపిః	
చతురంగుళమాత్రోఽపి నావకాశః స విద్యతే	17
రావణాన్తఃపురే తస్మిన్ యం కపి ర్న జగామ సః	
ప్రాకారాన్తర రథ్యాశ్చ వేదికా శ్చైత్య సంశ్రయాః	18
దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యశ్చ సర్వం తేనాఽవలోకితమ్	
రాక్షస్యో వివిధాకారా విరూపా వికృతా స్తథా	19
దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు సా జనకాత్మజా	
రూపేణాప్రఽతిమా లోకే వరా విద్యాధర స్త్రీయః	20
దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు రాఘవనన్దినీ	
నాగకన్యా వరారోహః పూర్ణచన్ద్ర నిభాననాః	21
దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు సీతా సుమధ్యమా	
ప్రమధ్య రాక్షసేన్ద్రేణ నాగకన్యా బలాద్భూతాః	22
దృష్టా హనుమతా తత్ర న సా జనకనన్దినీ	
సోఽపశ్యం స్తాం మహాబాహుః పశ్యంశ్చాన్యా వరస్త్రీయః	23
విషసాద ముహుర్ధీమాన్ హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
ఉద్యోగం వానరేన్ద్రాణాం ప్లవనం సాగరస్య చ	24
వ్యర్థం వీక్ష్యాఽనిలసుత శ్చిన్తాం పునరుపాగమత్	
అవతీర్య విమానాచ్ఛ హనుమాన్ మారుతాత్మజః	25
చిన్తా ముపజగామాఽథ శోకోపహత చేతనః	
త్రయోదశ స్కంధః -- హనుమన్నిర్వేదః	
విమానాత్తు సుసంక్రమ్య ప్రాకారం హరిపుంగవః	
హనుమాన్ వేగవానాసీ ద్యథా విద్యుద్ధనాన్తరే	1
సంపరిక్రమ్య హనుమాన్ రావణస్య నివేశనం	
అదృష్ట్వా జానకీం సీతా మబ్రవీద్వచనం కపిః	2

భూయిష్ఠం లోళితా లంకా రామస్య చరతా ప్రియమ్ న హి పశ్యామి వైదేహీం సీతాం సర్వాంగ శోభనామ్	3
పల్వలాని తటాకాని సరాంసి సరిత స్తథా నద్యోఽనూపవనాంతాశ్చ దుర్గాశ్చ ధరణీధరాః	4
లోళితా వసుధా సర్వా న తు పశ్యామి జానకీమ్ ఇహ సంపాతినా సీతా రావణస్య నివేశనే	5
ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన న చ పశ్యామి తా మహమ్ కిం ను సీతాఽథ వైదేహీ మైథిలీ జనకాత్మజా	6
ఉపతిష్ఠేత వివశా రావణేన హృతా బలాత్ క్షిప్ర ముత్పతతో మన్యే సీతామాదాయ రక్షసః	7
బిభృతో రామ బాణానామన్తరా పతితా భవేత్ అథవా హ్రాయమాణాయాః పథి సిద్ధ నిషేవితే	8
మన్యే పతిత మార్యాయా హృదయం ప్రేక్ష్య సాగరమ్ రావణస్యోరు వేగేన భుజాభ్యాం వీడితేన చ	9
తయా మన్యే విశాలాక్ష్యా త్యక్తం జీవిత మార్యయా ఉపర్యుపరి వా నూనం సాగరం క్రమత స్తదా	10
వివేష్టమానా పతితా సముద్రే జనకాత్మజా అహో క్షుద్రేణ చాఽనేన రక్షస్తీ శీలమాత్మనః	11
అబన్ధుర్భక్షితా సీతా రావణేన తపస్వినీ అథవా రాక్షసేన్ద్రస్య పత్నీభిరఽసితేక్షణా	12
అదుష్టా దుష్టభావాభిర్భక్షితా సా భవిష్యతి సంపూర్ణ చన్ద్ర ప్రతిమం పద్మపత్ర నిభేక్షణమ్	13
రామస్య ధ్యాయతీ వక్త్రం పంచత్వం కృపణా గతా హా రామ లక్ష్మణే త్యేవం హాయోధ్యే చేతి మైథిలీ	14
విలప్య బహు వైదేహీ న్యస్త దేహా భవిష్యతి అథవా నిహితా మన్యే రావణస్య నివేశనే	15
నూనం లాలప్యతే సీతా పంజరస్థేవ శారికా జనకస్య సుతా సీతా రామపత్నీ సుమధ్యమా	16

కథ ముత్పలపత్రాక్షీ రావణస్య వశం వ్రజేత్	
వినష్టా వా ప్రణష్టా వా మృతా వా జనకాత్మజా	17
రామస్య ప్రీయభార్యస్య న నివేదయితుం క్షమమ్	
నివేద్యమానే దోషః స్యా ద్దోషః స్యాదఽనివేదనే	18
కథం ను ఖలు కర్తవ్యం విషమం ప్రతిభాతి మే	
అస్మిన్నేవం గతే కార్యే ప్రాప్తకాలం క్షమం చ కిమ్	19
భవేదితి మతం భూయో హనూమాన్ ప్రవిచారయన్	
యది సీతామదృష్ట్వాహం వానరేంద్ర పురీ మితః	20
గమిష్యామి తతః కో మే పురుషార్థో భవిష్యతి	
మమేదం లంఘనం వ్యర్థం సాగరస్య భవిష్యతి	21
ప్రవేశ శ్చైవ లంకాయా రాక్షసానాం చ దర్శనమ్	
కిం మాం వక్ష్యతి సుగ్రీవో హరయో వా సమాగతాః	22
కిష్కిన్దాం సమనుప్రాప్తం తౌ వా దశరథాత్మజౌ	
గత్వా తు యది కాకుత్స్థం వక్ష్యామి పరమఽప్రియమ్	23
న దృష్టేతి మయా సీతా తత స్త్యక్ష్యతి జీవితమ్	
పరుషం దారుణం క్వారం తీక్ష్ణమిన్ద్రియ తాపనమ్	24
సీతా నిమిత్తం దుర్వాక్యం శృత్వా స న భవిష్యతి	
తం తు కృచ్ఛ్రగతం దృష్ట్వా పంచత్వగత మానసం	25
భృశానురక్తో మేధావీ న భవిష్యతి లక్ష్మణః	
వినష్టా బ్రాతరో శృత్వా భరతోఽపి మరిష్యతి	26
భరతం చ మృతం దృష్ట్వా శత్రుఘ్నో న భవిష్యతి	
పుత్రాన్ మృతాన్ సమీక్ష్యాఽథ న భవిష్యన్తి మాతరః	27
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ కైకేయీ చ న సంశయః	
కృతజ్ఞః సత్యసంధశ్చ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః	28
రామం తథా గతం దృష్ట్వా తత స్త్యక్ష్యతి జీవితమ్	
దుర్మనా వ్యధితా దీనా నిరానన్దా తపస్వినీ	29
పీడితా భర్తృ శోకేన రుమా త్యక్ష్యతి జీవితమ్	
వాలిజేన తు దుఃఖేన పీడితా శోక కర్షితా	30

పంచత్వం చ గతే రాజ్ఞి తారాపి న భవిష్యతి మాతా పిత్రోర్విదాశేన సుగ్రీవ వ్యసనేన చ	31
కుమారోఽప్యంగదః కస్మా ధ్ధారయిష్యతి జీవితమ్ భర్తృజేన తు దుఃఖేన హ్యభిభూతా వనౌకసుః	32
శిరాంస్యభిహనిష్యన్తి తలై ర్ముష్టిభిరేవ చ సాన్త్యేనానుప్రదానేన మానేన చ యశస్వినా	33
లాలితాః కపిరాజేన ప్రాణాం స్త్యక్ష్యన్తి వానరాః న వనేషు న శైలేషు న నిరోధేషు వా పునః	34
క్రీడామనుభవిష్యన్తి సమేత్య కపికుంజరాః సపుత్ర దారాః సామాత్యా భర్తృవ్యసన పీడితాః	35
శైలాగ్రేభ్యః పతిష్యన్తి సమేత్య విషమేషు చ విషముద్బుద్ధనం వాపి ప్రవేశం జ్వలనస్య వా	36
ఉపవాసమథో శస్త్రం ప్రచరిష్యన్తి వానరాః ఘోరమారోదనం మన్యే గతే మయి భవిష్యతి	37
ఇక్ష్వాకు కులనాశశ్చ నాశశ్చైవ వనౌకసామ్ సోఽహం నైవ గమిష్యామి కిష్కిన్ధాం నగరీ మితః	38
న చ శక్యమ్యహం ద్రష్టుం సుగ్రీవం మైథిలీం వినా మయ్యుఽగచ్ఛతి చేహస్థే ధర్మాత్మానౌ మహారథౌ	39
ఆశయా తౌ ధరిష్యేతే వానరాశ్చ మనస్వినః హస్తాదానో ముఖాదానో నియతో వృక్ష మూలికః	40
వానప్రస్థో భవిష్యామి హ్యదృష్ట్వా జనకాత్మజామ్ సాగరానూపజే దేశే బహు మూల ఫలోదకే	41
చితాం కృత్వా ప్రవేక్ష్యామి సమిద్ధమఽరణీ సుతమ్ ఉపవిష్టస్య వా సమ్య గ్లింగినం సాధయిష్యతః	42
శరీరం భక్షయిష్యన్తి వాయసాః శ్వాపదాని చ ఇదమ్ మహర్షిభి ర్ద్ష్టుం నిర్యాణమితి మే మతిః	43
సమ్యగాపః ప్రవేక్ష్యామి న చేత్ పశ్యామి జానకీమ్ సుజాత మూలా సుభగా కీర్తి మాలా యశస్వినీ	44

ప్రభగ్నా చిరరాత్రాయ మమ సీతా మపశ్యతః	
తాపసో వా భవిష్యామి నియతో వృక్ష మూలికః	45
నేతః ప్రతిగమిష్యామి తామ౭ద్యష్టాసితేక్షణామ్	
యదీతః ప్రతిగచ్ఛామి సీతామ౭నధిగమ్య తామ్	46
అంగదః సహ తైః సర్వై ర్వానరై ర్న భవిష్యతి	
వినాశే బహవో దోషా జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి	47
తస్మాత్ ప్రాణాన్ ధరిష్యామి ధృవో జీవతి సంగమః	
ఏవం బహువిధం దుఃఖం మనసా ధారయన్ ముహూః	48
నా౭ద్యగచ్ఛ త్తదా పారం శోకస్య కపికుంజరః	
తతో విక్రమ మాసాద్య దైర్యవాన్ కపికుంజరః	49
రావణం వా వధిష్యామి దశగ్రీవం మహాబలమ్	
కామమస్తు హృతా సీతా ప్రత్యాచీర్ణం భవిష్యతి	50
అథ వైనం సముత్థిప్య ఉపర్యుపరి సాగరమ్	
రామాయోపహరిష్యామి పశుం పశుపతే రివ	51
ఇతి చింతాం సమాపన్నః సీతామనధిగమ్య తామ్	
ధ్యాన శోక పరీతాత్మా చింతయామాస వానరః	52
యావత్ సీతాం హి పశ్యామి రామపత్నీం యశస్వినీమ్	
తావ దేతాంపురీం లంకామ్ విచినోమి పునః పునః	53
సంపాతి వచనా చ్ఛాపి రామం యద్యానయామ్యహమ్	
అపశ్యన్ రాఘవో భార్యాం నిర్దోహాత్ సర్వవానరాన్	54
ఇహైవ నియతాహారో వత్స్యామి నియతేంద్రియః	
న మత్కృతే వినశ్యేయః సర్వే తే నర వానరాః	55
అశోకవనికా చేయం దృశ్యతే యా మహాదృమా	
ఇమా మభిగమిష్యామి న హీయం విచితా మయా	56
వసూన్ రుద్రాం స్తథాదిత్యానశ్వినౌ మరుతో౭పి చ	
నమస్కృత్వా గమిష్యామి రక్షసాం శోకవర్ధనః	57
జిత్వా తు రాక్షసాన్ సర్వానిక్షాకు కులనన్దినీమ్	
సంప్రదాస్యామి రామాయ యథా సిద్ధిం తపస్వినే	58

స ముహూర్త మివ ధ్యాత్వా చింతావగ్రథితేన్ద్రియః ఉదతిష్ఠన్ మహాతేజా హనూమాన్ మారుతాత్మజః	59
నమోస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై నమోస్తు రుద్రేన్ద్ర యమానిలేభ్యో నమోస్తు చంద్రార్క మరుద్గణేభ్యః	60
స తేభ్యస్తు నమస్కృత్య సుగ్రీవాయ చ మారుతిః దిశః సర్వాః సమాలోక్య హ్యశోకవనికాం ప్రతి	61
స గత్వా మనసా పూర్వమశోకవనికాం శుభామ్ ఉత్తరం చిన్తయామాస వానరో మారుతాత్మజః	62
ధృవం తు రక్షో బహుళా భవిష్యతి వనాకులా అశోక వనికాచిన్త్యా సర్వ సంస్కార సంస్కృతా	63
రక్షిణశ్చాఽత్ర విహితా నూనం రక్షన్తి పాదపాన్ భగవానపి సర్వాత్మా నాఽతిక్షోభం ప్రవతి వై	64
సంక్షిప్తోయం మయాత్మా చ రామార్థే రావణస్య చ సిద్ధిం మే సంవిధాస్యన్తి దేవాః సర్దిగణా స్త్విహ	65
బ్రహ్మో స్వయమ్భూ ర్భగవాన్ దేవాశ్చైవ దిశన్తు మే సిద్ధిమగ్నిశ్చ వాయుశ్చ పురుహూతశ్చ వజ్రభృత్	66
వరుణః పాశహస్తశ్చ సోమాదిత్యౌ తద్దైవ చ అశ్వినౌ చ మహాత్మానౌ మరుతః సర్వః ఏవ చ	67
సిద్ధిం సర్వాణి భూతాని భూతానాం చైవ యః ప్రభుః దాస్యన్తి మమ యే చాన్యే హ్యదృష్టాః పథి గోచరాః	68
తదున్నసం పాణ్డర దన్తమవ్రణం శుచి స్మృతం పద్మ పలాశ లోచనమ్ ద్రక్ష్యే తదార్యా వదనం కదా న్వహం ప్రసన్న తారాధిప తుల్య దర్శనమ్	69
క్షుద్రేణ పాపేన నృశంస కర్మణా సుదారుణాలంకృత వేష ధారిణా	

బలాభిభూతా హ్యబలా తపస్వినీ	
కథం ను మే దృష్టి పథేఽద్య సా భవేత్	70
<u>చతుర్దశ స్సర్గః - అశోకవనికా విచయః</u>	
స ముహూర్త మివ ధ్యత్వా మనసా చాధిగమ్య తామ్	
అవప్లుతో మహాతేజాః ప్రాకారం తస్య వేశ్మనః	1
స తు సంహృష్ట సర్వాంగః ప్రాకారస్థో మహాకపిః	
పుష్పితాగ్రాన్ వసంతాదౌ దదర్శ వివిధాన్ దృమాన్	2
సాలానశోకాన్ భవ్యాంశ్చ చమ్పకాంశ్చ సుపుష్పితాన్	
ఉద్దాలకా న్నాగవృక్షాం శ్చూతాన్ కపిముఖానపి	3
అథామ్రవణ సంఘన్నాం లతాశత సమావృతామ్	
జ్య ముక్త ఇవ నారాచః పుష్పవే వృక్ష వాటికామ్	4
స ప్రవిశ్య విచిత్రాం తాం విహగైరభినాదితామ్	
రాజతైః కాంచనైశ్చైవ పాదపైః సర్వతో వృతామ్	5
విహగై ర్మృగ సంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్ర కాననామ్	
ఉదితాదిత్య సంకాశాం దదర్శ హనుమాన్ కపిః	6
వృతాం నానావిధైర్వృక్షైః పుష్పోపగ ఫలోపగైః	
కోకిలై ర్భృంగరాజైశ్చ మత్తై ర్నిత్య నిషేవితామ్	7
ప్రహృష్ట మనుజే కాలే మృగ పక్షి సమాకులే	
మత్త బర్హిణ సంఘుష్టాం నానాద్విజగణా యుతామ్	8
మార్గమాణో వరారోహం రాజపుత్రీమనిన్దితామ్	
సుఖ ప్రసుప్తాన్ విహగాన్ బోధయామాస వానరః	9
ఉత్పతద్భి ర్ద్విజగణైః పక్షైః సాలాః సమాహతాః	
అనేక వర్ణా వివిధా ముముచుః పుష్పవృష్టయః	10
పుష్పావకీర్ణః శుశుభే హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
అశోకవనికా మధ్యే యథా పుష్పమయో గిరిః	11
దిశః సర్వాః ప్రధావన్తం వృక్షషణ్ణగతం కపిమ్	
దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని వసన్త ఇతి మేనిరే	12
వృక్షేభ్యః పతితైః పుష్పైరవకీర్ణా పృథగ్విదైః	

రరాజ వసుధా తత్ర ప్రమదేవ విభూషితా	13
తరస్వినా తే తరవ స్తరసాభిప్రకమ్పితాః	
కుసుమాని విచిత్రాణి ముముచుః కపినా తదా	14
నిర్ధూత పత్ర శిఖరాః శీర్ణ పుష్ప ఫలా దృమాః	
నిక్షిప్త వస్త్రాభరణా ధూర్తా ఇవ పరాజితాః	15
హనూమతా వేగవతా కమ్పితా స్తే నగోత్తమాః	
పుష్ప పర్ణ ఫలాన్యాశు ముముచుః పుష్ప శాలినః	16
విహంగ సంఘై ర్హీనా స్తే స్కన్ధమాత్రాశ్రయా దృమాః	
బభూవురగమాః సర్వే మారుతేనేవ నిర్ధూతాః	17
నిర్ధూత కేశీ యువతి ర్యథా మృదిత వర్ణకా	
నిష్పీత శుభ దస్తోష్ఠీ నఖై ర్దనైశ్చ విక్షతా	18
తథా లాంగూల హస్తైశ్చ చరణాభ్యాం చ మర్దితా	
బభూవాశోక వనికా ప్రభగ్న వరపాదపా	19
మహాలతానాం దామాని వ్యధమ త్తరసా కపిః	
యథా ప్రావృషి విన్ద్యస్య మేఘజాలాని మారుతః	20
స తత్ర మణి భూమీశ్చ రాజతీశ్చ మనోరమాః	
తథా కాంచన భూమీశ్చ దదర్శ విచరన్ కపిః	21
వాపీశ్చ వివిధాకారాః పూర్ణాః పరమ వారిణా	
మహార్థై ర్మణి నోపానై రుపపన్నా స్తత స్తతః	22
ముక్తా ప్రవాళ సికతాః స్ఫటికాన్తర కుట్టిమాః	
కాంచనై స్తరుభి శ్చిత్రై స్తీరజై రుపశోభితైః	23
పుల్ల పద్మోత్పలవనా శ్చక్రవాకోపకూజితాః	
నత్యూహ రుత సంఘుష్టా హంస సారస నాదితాః	24
దీర్ఘాభి ర్ధమయుక్తాభిః సరిద్భిశ్చ సమన్తతః	
అమృతోపమ తోయాభిః శివాభిరుపసంస్కృతాః	25
లతాశత్రైరవతతాః సన్తాన కుసుమావృతాః	
నానాగుల్మావృత ఘనాః కరవీర కృతాన్తరాః	26
తతోఽమ్బుధర సంకాశం ప్రవృద్ధ శిఖరం గిరిమ్	

విచిత్రకూటం కూటేశ్వ సర్వతః పరివారితమ్	27
శిలాగృహైరవతతం నానావృక్షైః సమావృతమ్	
దదర్శ కపిశార్దూలో రమ్యం జగతి పర్వతమ్	28
దదర్శ చ నగా త్తస్మా న్నదీం నిపతితాం కపిః	
అంకా దివ సముత్పత్య ప్రియస్య పతితాం ప్రియామ్	29
జలే నిపతితాగ్నేశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్	
వార్యమాణామివ కృద్ధాం ప్రమదాం ప్రియబంధుభిః	30
పునరావృత్త తోయాం చ దదర్శ స మహాకపిః	
ప్రసన్నామివ కాంతస్య కాంతాం పునరుపస్థితామ్	31
తస్యాఽదూరాత్ స పద్మిన్యో నానాద్విజగణా యుతాః	
దదర్శ హరిశార్దూలో హనుమాన్ మారుతాత్మజః	32
కృత్రిమాం దీర్ఘికాం చాపి పూర్ణాం శేతేన వారిణా	
మణి ప్రవర సోపానాం ముక్తాసికత శోభితామ్	33
వివిధై ర్మృగ సంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్ర కాననామ్	
ప్రాసాదైః సుమహద్భిశ్చ నిర్మితై ర్విశ్వకర్మణా	34
కాననైః కృత్రిమైశ్చాపి సర్వతః సమలంకృతామ్	
యే కేచిత్ పాదపా స్తత్ర పుష్పోపగ ఫలోపగాః	35
సచ్ఛత్రాః సవితర్దీకాః సర్వే సౌవర్ణ వేదికాః	
లతా ప్రతానై ర్బహుభిః పర్ణైశ్చ బహుభి ర్వృతామ్	36
కాంచనీం శింశపా మేకాం దదర్శ స హరియూధపః	
వృతాం హేమమయీభిస్తు వేదికాభిః సమన్తతః	37
సోఽపశ్యద్భూమి భాగాంశ్చ గర్త ప్రస్తవణాని చ	
సువర్ణ వృక్షానపరాన్ దదర్శ శిఖి సన్నిభాన్	38
తేషాం దృమాణాం ప్రభయా మేరోరివ దివాకరః	
అమన్యత తదా వీరః కాంచనోఽస్మీతి వానరః	39
తాం కాంచనై స్తరుగణై ర్మారుతేన చ వీజితామ్	
కింకిణీశత నిర్ఘోషాం దృష్ట్వా విస్మయమాగమత్	40
సపుష్పితాగ్రాం రుచిరాం తరుణాంకుర పల్లవామ్	

తామారుహ్య మహాబాహుః శింశపాం పర్ణసంవృతామ్ 41

ఇతో ద్రక్ష్యామి వైదేహీం రామ దర్శన లాలసామ్

ఇతశ్చేతశ్చ దుఃఖారాం సంపతన్తీం యద్యుచ్ఛయా 42

అశోకవనికా చేయం దృఢం రమ్యా దురాత్మనః

చమ్పకై శ్చన్దనై శ్చాపి వకుళైశ్చ విభూషితా 43

ఇయం చ నళినీ రమ్యా ద్విజసంఘ నిషేవితా

ఇమాం సా రామమహిషీ నూన మేష్యతి జానకీ 44

సా రామా రామమహిషీ రాఘవస్య ప్రియా సతీ

వన సంచార కుశలా నూన మేష్యతి జానకీ 45

అథవా మృగశాబాక్షీ వనస్యాస్య విచక్షణా

వన మేష్యతి సాఽఽర్యేహ రామచింతానుకర్షితా 46

రామ శోకాభిసంతప్తా సా దేవీ వామలోచనా

వనవాసే రతా నిత్య మేష్యతే వనచారిణీ 47

వనే చరాణాం సతతం నూనం స్పృహయతే పురా

రామస్య దయితా భార్యా జనకస్య సుతా సతీ 48

సంధ్యాకాల మనాః శ్యామా ధృవ మేష్యతి జానకీ

నదీం చేమాం శివజలాం సంధ్యార్ధే వరవర్ణినీ 49

తస్యాశ్చాప్యనురూపేయ మశోకవనికా శుభా

శుభా యా పార్థివేన్ద్రస్య పత్నీ రామస్య సమ్మతా 50

యది జివతి సా దేవీ తారాధిప నిభాననా

ఆగమిష్యతి సాఽవశ్య మిమాం శివజలాం నదీమ్ 51

ఏవం తు మత్వా హనుమాన్ మహాత్మా

ప్రతీక్షమాణో మనుజేన్ద్ర పత్నీమ్

అవేక్షమాణశ్చ దదర్శ సర్వం

సుపుష్పితే పర్ణ ఘన నిలీనః	52
<u>పంచదశ స్వర్గః - సీతోపలంభః</u>	
స వీక్షమాణ స్త్రస్థో మార్గమాణశ్చ మైథిలీమ్	
అవేక్షమాణశ్చ మహీం సర్వాం తామన్వవైక్షత	1
సన్తానక లతాభిశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్	
దివ్యగన్ధరసోపేతాం సర్వతః సమలంకృతామ్	2
తాం స నన్దన సంకాశాం మృగ పక్షిభిరావృతామ్	
హర్మ్య ప్రాసాద సంబాధాం కోకిలాకుల నిస్స్వనామ్	3
కాంచనోత్పల పద్మాభి ర్వాపీభి రుపశోభితామ్	
బహ్వసన కుఠోపేతాం బహుభూమి గృహాయుతామ్	4
సర్వర్తు కుసుమై రమ్యాం ఫలవద్భిశ్చ పాదపైః	
పుష్పితానామశోకానాం శ్రీయా సూర్యోదయ ప్రభామ్	5
ప్రదీప్తామివ తత్ర స్థో మారుతిః సముదైక్షత	
నిష్పత్ర శాఖాం విహగైః క్రియమాణా మివా సకృత్	6
వినిష్పతద్భిః శతశ శ్చిత్తైః పుష్పావతంసకైః	
ఆమూలపుష్ప నిచిత్తైః అశోకైః శోకనాశనైః	7
పుష్పభారాఽతిభారైశ్చ స్ఫుశద్భిరివ మేదినీమ్	
కర్ణికారైః కుసుమితైః కింశుకైశ్చ సుపుష్పితైః	8
స దేశః ప్రభయా తేషాం ప్రదీప్త ఇవ సర్వతః	
పున్నాగాః సప్తపర్ణాశ్చ చమ్పకోద్దాలకా స్తథా	9
వివృద్ధ మూలా బహవః శోభన్తే స్మ సుపుష్పితాః	
శాతకుమ్భ నిభాః కేచిత్ కేచిదగ్ని శిఖోపమాః	10
నీలాంజన నిభాః కేచిత్ తత్రాఽశోకాః సహస్రశః	
నన్దనం వివిధోద్యానం చిత్రం చైత్రరథం యథా	11
అతివృత్త మివాచిన్త్యం దివ్యం రమ్యం శ్రీయా వృతమ్	
ద్వితీయమివ చాకాశం పుష్పజ్యోతిర్గణా యుతమ్	12
పుష్పరత్నశతై శ్చిత్తం ద్వితీయం సాగరం యథా	
సర్వర్తు పుష్పై ర్నిచితం పాదపై ర్మధుగన్ధిభిః	13

నానానినాదైరుద్యానం రమ్యం మృగగణై ర్ద్విజైః	
అనేక గన్ధ ప్రవహం పుణ్యగన్ధం మనోరమమ్	14
శైలేన్ద్రమివ గన్ధాఢ్యం ద్వితీయం గన్ధమాదనమ్	
అశోకవనికాయాం తు తస్యాం వానరపుంగవః	15
స దదర్శాఽవిదూరస్థం చైత్య ప్రాసాద ముచ్చితమ్	
మధ్యే స్తమ్భసహస్రేణ స్థితం కైలాస పాణ్డరమ్	16
ప్రవాళకృత సోపానం తప్తకాంచన వేదికమ్	
ముష్ణన్తమివ చక్షూషి ద్యోతమాన మివ శ్రియా	17
విమలం ప్రాంశుభావత్వాదుల్లిఖన్త మివామ్బరమ్	
తతో మలిన సంవీతాం రాక్షసీభిః సమావృతామ్	18
ఉపవాస కృశాం దీనాం నిశ్చాసన్తీం పునః పునః	
దదర్శ శుక్లపక్షాదౌ చన్ద్రేఖా మివాఽమలామ్	19
మన్ద ప్రఖ్యాయమానేన రూపేణ రుచిర ప్రభామ్	
పినద్ధాం ధూమ జాలేన శిఖామివ విభావసోః	20
పీతే నైకేన సంవీతాం క్లిష్టేనోత్తమ వాససా	
సపంకామఽనలంకారాం విపద్మామివ పద్మినీమ్	21
వ్రీళితాం దుఃఖ సంతప్తాం పరిష్టానాం తపస్వినీమ్	
గ్రహేణాంగారకేణేవ పీడితామివ రోహిణీమ్	22
అశృపూర్ణ ముఖీం దీనాం కృశామఽనశనేన చ	
శోక ధ్యానపరాం దీనాం నిత్యం దుఃఖ పరాయణామ్	23
ప్రియం జనమఽపశ్యన్తీం పశ్యన్తీం రాక్షసీగణమ్	
స్వగణేన మృగీం హీనాం శ్వగణాభివృతా మివ	24
నీలనాగాభయా వేణ్యా జఘనం గతయైకయా	
నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీమివ	25
సుఖార్థాం దుఃఖ సంతప్తాం వ్యసనానామకోవిదామ్	
తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీ మధికం మలినాం కృశామ్	26
తర్కయామాస సీతేతి కారణై రుపపాదిభిః	
స్త్రియమాణా తదా తేన రక్షసా కామరూపిణా	27

యథా రూపా హి దృష్టా వై తథా రూపేయమంగనా	
పూర్ణచంద్రాననాం సుభ్రూం చారువృత్త పయోధరామ్	28
కుర్వన్తీం ప్రభయా దేవీం సర్వా వితిమిరా దిశః	
తాం నీలకేశీం బిమ్బోష్ఠీం సుమధ్యాం సుప్రతిష్ఠితామ్	29
సీతాం పద్మపలాశాక్షీం మన్మథస్య రతిం యథా	
ఇష్టాం సర్వస్య జగతః పూర్ణచంద్ర ప్రభామివ	30
భూమౌ సుతనుమాసీనాం నియతామివ తాపసీమ్	
నిశ్శ్వాస బహుళాం భీరుం భుజగేంద్ర వధూమివ	31
శోక జాలేన మహతా వితతేన న రాజతీమ్	
సంసక్తాం ధూమ జాలేన శిఖామివ విభావసోః	32
తాం స్మృతీమివ సంధిగ్ధామృద్ధిం నిపతితామివ	
విహతామివ చ శ్రద్ధా మాశాం ప్రతిహతామివ	33
సోపసర్గాం యథా సిద్ధిం బుద్ధిం సకలుషామివ	
అభూతేనాపవాదేన కీర్తిం నిపతితా మివ	34
రామోపరోధ వ్యధితాం రక్షో హరణ కర్మితామ్	
అబలాం మృగశాబాక్షీం వీక్షమాణాం సమన్తతః	35
బాష్పామ్బు పరిపూర్ణేన కృష్ణ వక్త్రాక్షీ పక్ష్మణా	
వదనేనాప్రసన్నేన నిశ్శ్వాసన్తీం పునః పునః	36
మలపంకధరాం దీనాం మణ్డనార్థా మమణ్డితామ్	
ప్రభాం నక్షత్రరాజస్య కాలమేఘైరివావృతామ్	37
తస్య సందిదిహే బుద్ధి ర్ముహూః సీతాం నిరీక్ష్య తు	
ఆమ్నాయానామయోగేన విద్యాం ప్రశిథిలామివ	38
దుఃఖేన బుబుధే సీతాం హనుమాననలంకృతామ్	
సంస్కారేణ యథా హీనాం వాచమర్థాన్తరం గతామ్	39
తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీం రాజపుత్రీ మనిన్దితామ్	
తర్కయామాస సీతేతి కారణైరుపపాదిభిః	40
వైదేహ్యో యాని చాంగేషు తదా రామోఽన్వకీర్తయత్	
తాన్యాభరణ జాలాని గాత్ర శోభీ న్యలక్షయత్	41

సుకృతౌ కర్ణవేష్టా చ శ్వదంష్ట్రా చ సుసంస్థితౌ	
మణి విద్యమ చిత్రాణి హస్తేష్వాభరణాని చ	42
శ్యామాని చిర యుక్తత్వాత్ తథా సంస్థానవన్తి చ	
తాన్యేవైతాని మన్యేఽహం యాని రామోఽన్వకీర్తయత్	43
తత్ర యాన్యవహీనాని తా న్యహం నోపలక్షయే	
యాన్యస్యా నావహీనాని తానీమాని న సంశయః	44
పీతం కనక పట్టాభం స్రస్తం తద్వసనం శుభమ్	
ఉత్తరీయం నగాసక్తం తదా దృష్టం ప్లవంగమైః	45
భూషణాని విచిత్రాణి దృష్టాని ధరణీ తలే	
అనయైవాపవిధ్ధాని స్వనవన్తి మహాన్తి చ	46
ఇదం చిర గృహీతత్వా ద్వసనం క్షిప్తవత్తరమ్	
తథాపి నూనం తద్వర్ణం తథా శ్రీమద్యథేతరత్	47
ఇయం కనక వర్ణాంగీ రామస్య మహిషీ ప్రియా	
ప్రణష్టాపి సతీ యాఽస్య మనసో న ప్రణశ్యతి	48
ఇయం సా యత్కృతే రామశ్చతుర్భిః పరితప్యతే	
కారుణ్యే నాన్యశంస్యేన శోకేన మదనేన చ	49
స్త్రీ ప్రణష్టతి కారుణ్యాదాశ్రితేత్యాన్యశంస్యతః	
పత్నీ నష్టతి శోకేన ప్రియేతి మదనేన చ	50
అస్యా దేవ్యా యథారూప మంగప్రత్యంగ సౌష్ఠవమ్	
రామస్య చ యథారూపం తస్యేయమసితేక్షణా	51
అస్యా దేవ్యా మనస్తస్మిం స్తస్య చాఽస్యాం ప్రతిష్ఠితమ్	
తేనేయం స చ ధర్మాత్మా ముహూర్తమపి జీవతి	52
దుష్కరం కృతవాన్ రామో హీనో యదఽనయా ప్రభుః	
ధారయత్యాత్మనో దేహం న శోకేనావసీదతి	53
ఏవం సీతాం తదా దృష్ట్వా హృష్టః పవన సంభవః	
జగామ మనసా రామం ప్రశశంస చ తం ప్రభుమ్	54

షోడశ స్కంధః - హనూమత్సూరీతాపః

ప్రశస్య తు ప్రశస్తవ్యాం సీతాం తాం హరిపుంగవః

గుణాభిరామం రామం చ పునశ్చిన్తాపరోఽభవత్	1
స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా బాష్ప పర్యాకులేక్షణః	
సీతామాశ్రిత్య తేజస్వీ హనుమాన్ విలలాప హ	2
మాన్య గురువినీతస్య లక్ష్మణస్య గురుప్రియా	
యది సీతాపి దుఃఖార్తా కాలో హి దురతిక్రమః	3
రామస్య వ్యవసాయజ్ఞా లక్ష్మణస్య చ ధీమతః	
నాత్యర్థం క్షుభ్యతే దేవీ గంగేవ జలదాగమే	4
తుల్యశీల వయోవృత్తాం తుల్యాభిజన లక్షణామ్	
రాఘవోఽర్హతి వైదేహీం తం చేయమసితేక్షణా	5
తాం దృష్ట్వా నవ హేమాభాం లోకకాన్తా మివ శ్రియమ్	
జగామ మనసా రామం వచనం చేద మబ్రవీత్	6
అస్యాహేతో ర్విశాలాక్ష్యా హతో వాలీ మహాబలః	
రావణ ప్రతిమో వీర్యే కబన్ధశ్చ నిపాతితః	7
విరాధశ్చ హతః సంఖ్యే రాక్షసో భీమవిక్రమః	
వనే రామేణ విక్రమ్య మహీస్థేణేవ శమ్భరః	8
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్	
నిహతాని జనస్థానే శరైరగ్ని శిఖోపమైః	9
ఖరశ్చ నిహతః సంఖ్యే త్రిశిరాశ్చ నిపాతితః	
దూషణశ్చ మహాతేజా రామేణ విదితాత్మనా	10
ఐశ్వర్యం వానరాణాం చ దుర్లభం వాలి పాలితమ్	
అస్యా నిమిత్తే సుగ్రీవః ప్రాప్తవాన్ లోకసత్కృతమ్	11
సాగరశ్చ మయా క్రాంతః శ్రీమాన్నదనదీపతిః	
అస్యాహేతో ర్విశాలాక్ష్యాః పురీ చేయం నిరీక్షితా	12
యది రామః సముద్రాన్తాం మేదినీం పరివర్తయేత్	
అస్యాః కృతే జగచ్ఛాపి యుక్త మిత్యేవ మే మతిః	13
రాజ్యం వా త్రిషులోకేషు సీతా వా జనకాత్మజా	
త్త్రైలోక్యరాజ్యం సకలం సీతాయా నాప్పుయాత్ కలామ్	14
ఇయం సా ధర్మశీలస్య మైథిలస్య మహాత్మనః	

సుతా జనకరాజస్య సీతా భర్త దృఢ వ్రతా	15
ఉత్థితా మేదినిం భిత్త్వా క్షేత్రే హలముఖ క్షతే	
పద్మరేణు నిభైః కీర్ణా శుభైః కేదార పాంసుభిః	16
విక్రాంతస్యార్య శీలస్య సంయుగేష్వనివర్తినః	
స్నుషా దశరథస్యైషా జ్యేష్ఠా రాజ్ఞో యశస్వినీ	17
ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య రామస్య విదితాత్మనః	
ఇయం సా దయితా భార్యా రాక్షసీ వశమాగతా	18
సర్వాన్ భోగాన్ పరిత్యజ్య భర్తుస్నేహ బలాత్కృతా	
అచింతయిత్వా దుఃఖాని ప్రవిష్టా నిర్జనం వనమ్	19
సంతుష్టా ఫల మూలేన భర్తృ శుశ్రూషణే రతా	
యా పరాం భజతే ప్రీతిం వనేఽపి భవనే యథా	20
సేయం కనక వర్ణాంగీ నిత్యం సుస్మిత భాషిణీ	
సహతే యాతనా మేతా మనర్ధానా మఽభాగినీ	21
ఇమాం తు శీల సంపన్నాం ద్రష్టు మిచ్ఛతి రాఘవః	
రావణేన ప్రమథితాం ప్రపామివ పిపాసితః	22
అస్యా నూనం పునర్లాభా ద్రాఘవః ప్రీతి మేష్యతి	
రాజా రాజ్యాత్ పరిభ్రష్టః పునః ప్రాప్యేవ మేదినీమ్	23
కామ భోగైః పరిత్యక్తా హీనా బన్ధుజనేన చ	
ధారయత్యాత్మనో దేహం తత్సమాగమ కాంక్షిణీ	24
నైషా పశ్యతి రాక్షసో నేమాన్ పుష్ప ఫల దృమాన్	
ఏకస్థ హృదయా నూనం రామమేవానుపశ్యతి	25
భర్తా నామ పరం నార్యా భూషణం భూషణాదపి	
ఏషా విరహితా తేన భూషణార్థా న శోభతే	26
దుష్కరం కురుతే రామో హీనో యదఽనయా ప్రభుః	
ధారయత్యాత్మనో దేహం న దుఃఖే నావసీదతి	27
ఇమామసిత కేశాంతాం శతపత్ర నిభేక్షణామ్	
సుఖార్థాం దుఃఖితాం దృష్ట్వా మమాపి వ్యధితం మనః	28
క్షీతి క్షమా పుష్కర సన్నిభాక్షీ	

యా రక్షితా రాఘవ లక్ష్మణాభ్యామ్ సా రాక్షసీభి ర్వికృతేక్షణాభిః సంరక్ష్యతే సంప్రతి వృక్షమూలే	29
హిమహత నలినీవ నష్ట శోభా వ్యసన పరమ్పరయాఽతిపీడ్యమానా సహచర రహితేవ చక్రవాకీ జనక సుతా కృపణాం దశాం ప్రపన్నా అస్యా హి పుష్పాఽవనతాగ్ర శాఖాః శోకం దృఢం వై జనయన్త్యశోకాః హిమ వ్యపాయేన చ శీతరశ్మిః అభ్యుత్థితో నైక సహస్ర రశ్మిః	30
ఇత్యేవమర్థం కపిరన్వవేక్ష్య సీతేయ మిత్యేవ నివిష్ట బుద్ధిః సంశ్రిత్య తస్మిన్ నిషసాద వృక్షే బలీ హరిణామ్పృషభ స్తరస్వీ	31
సప్తదశ స్కంధః - రాక్షసీ పరివారః తతః కుముద షణ్ణాభో నిర్మలో నిర్మలం స్వయమ్ ప్రజగామ నభశ్చన్ద్రో హంసో నీలమివోదకమ్ సాచివ్యమివ కుర్వన్ స ప్రభయా నిర్మల ప్రభః చన్ద్రమా రశ్మిభిః శీతైః సిపేవే పవనాత్మజమ్ స దదర్శ తతః సీతాం పూర్ణచన్ద్ర నిభాననామ్ శోకభారైరివ న్యస్తాం భారై ర్నావ మివామ్భుసి దిదృక్షమాణో వైదేహీం హనుమాన్ మారుతాత్మజః స దదర్శాఽవిదూరస్థా రాక్షసీ ర్హోరదర్శనాః ఏకాక్షీ మేకకర్ణాం చ కర్ణ ప్రావరణాం తథా అకర్ణాం శంకుకర్ణాం చ మస్తకోచ్ఛ్వాస నాసికామ్ అతికాయోత్తమాంగీం చ తనుదీర్ఘశిరో ధరామ్ ధ్వస్తకేశీం తథాకేశీం కేశకమ్బుళ ధారిణీమ్	32
	1
	2
	3
	4
	5
	6

లమ్మకర్ణ లలాటాం చ లమ్బోదర పయోధరామ్	
లమ్బోష్ఠీం చుబుకోష్ఠీం చ లమ్బాస్యాం లమ్బజానుకామ్	7
హ్రస్వాం దీర్ఘాం తథా కుబ్జాం వికటాం వామనాం తథా	
కరాళాం భుగ్గువక్త్రాం చ పింగాక్షీం వికృతాననామ్	8
వికృతాః పింగాళాః కాలీః క్రోధనాః కలహ ప్రియాః	
కాలాయస మహాశూల కూట ముద్గర ధారిణీః	9
వరాహ మృగ శార్దుల మహిషాఽజశివా ముఖీః	
గజోష్ఠ హయ పాదీశ్చ నిఖాత శిరసోఽపరాః	10
ఏకహస్తైకపాదాశ్చ ఖర కర్ణ్యైశ్చకర్ణికాః	
గోకర్ణీ ర్హస్తి కర్ణీశ్చ హరికర్ణీ స్తథాఽపరాః	11
అనాసా అతినాసాశ్చ తిర్యజ్నాసా వినాసికాః	
గజ సన్నిభ నాసాశ్చ లలాటోచ్ఛ్వాస నాసికాః	12
హస్తిపాదా మహాపాదా గోపాదాః పాదచూళికాః	
అతిమాత్ర శిరో గ్రీవా అతిమాత్ర కుచోదరీః	13
అతిమాత్రాస్య నేత్రాశ్చ దీర్ఘజిహ్వ నఖా స్తథా	
అజాముఖీ ర్హస్తిముఖీ ర్గోముఖీః సూకరీముఖీః	14
హయోష్ఠ ఖర వక్త్రాశ్చ రాక్షసీ ర్హోరదర్శనాః	
శూల ముద్గర హస్తాశ్చ క్రోధనాః కలహప్రియాః	15
కరాళా ధూమ్రకేశీశ్చ రాక్షసీ ర్వికృతాననాః	
పిబన్తీః సతతం పానం సదా మాంస సురా ప్రియాః	16
మాంస శోణిత దిగ్ధాంగీర్మాంస శోణిత భోజనాః	
తా దదర్శ కపిశ్రేష్ఠో రోమహర్షణ దర్శనాః	17
స్కన్ధవన్త ముషాసీనాః పరివార్య వనస్పతిమ్	
తస్యాఽదస్తాచ్చ తాం దేవీం రాజపుత్రీ మనిన్దితామ్	18
లక్ష్మయామాస లక్ష్మీవాన్ హనుమాన్ జనకాత్మజామ్	
నిష్ప్రభాం శోక సంతప్తాం మల సంకుల మూర్ధజామ్	19
క్షీణపుణ్యాం చ్యుతాం భూమౌ తారాం నిపతితామివ	
చారిత్ర వ్యపదేశాఢ్యాం భర్తృ దర్శన దుర్గతామ్	20

భూషణైరుత్తమై ర్థీనాం భర్తు వాత్సల్య భూషణామ్	
రాక్షసాధిప సంరుద్ధాం బన్ధుభిశ్చ వినా కృతామ్	21
వియూధాం సింహ సంరుద్ధాం బద్ధాం గజవధూమివ	
చన్ద్రేఖాం పయోదాన్తే శారదాబై రివావృతామ్	22
క్లిష్టరూపామఽసంస్పృశ్యాదయుక్తా మివ వల్లకీమ్	
సీతాం భర్తు వశేయుక్తా మయుక్తాం రాక్షసీ వశే	23
అశోకవనికా మధ్యే శోక సాగరమాప్లుతామ్	
తాభిః పరివృతాం తత్ర సగ్రహామివ రోహిణీమ్	24
దదర్శ హనుమాన్ దేవీం లతామఽకుసుమా మివ	
సా మలేన చ దిగ్ధాంగీ వపుషా చాప్యలంకృతా	25
మృణాళీ పంకదిగ్ధేవ విభాతి న విభాతి చ	
మలినేన చ వస్త్రేణ పరిక్లిష్టేన భామినీమ్	26
సంవృతాం మృగశాబాక్షీం దదర్శ హనుమాన్ కపిః	
తాం దేవీం దీన వదనామఽదీనాం భర్తు తేజసా	27
రక్షితాం స్వేన శీలేన సీతామసితలోచనామ్	
తాం దృష్ట్వా హనుమాన్ సీతాం మృగశాబ నిభేక్షణామ్	28
మృగకన్యామివ త్రస్తాం వీక్షమాణాం సమన్తతః	
దహన్తీమివ నిశ్వాసై ర్పృక్షాన్ పల్లవ ధారిణః	29
సంఘాత మివ శోకానాం దుఃఖస్యోర్మిమివోల్లితామ్	
తాం క్షమాం సువిభక్తాంగీం వినాభరణశోభినీమ్	30
ప్రహర్షమతులం లేభే మారుతిః ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్	
హర్షజాని చ సోఽశ్రూణి తాం దృష్ట్వా మదిరేక్షణామ్	31
ముమోచ హనుమాం స్తత్ర నమశ్చక్రే చ రాఘవమ్	
నమస్కృత్వా స రామాయ లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్	32
సీతా దర్శన సంహృష్టో హనుమాన్ సంవృతోఽభవత్	
అష్టాదశ స్కంధః -- రావణాగమనం	
తథా విప్రేక్షమాణస్య వనం పుష్పిత పాదపమ్	
విచిన్వతశ్చ వైదేహీం కించి చ్చేషా నిశాభవత్	1

షడంగ వేద విదుషాం క్రతు ప్రవర యాజినామ్	
శుశ్రావ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ విరాత్రే బ్రహ్మరక్షసామ్	2
అథ మంగళ వాదిత్రైః శబ్దైః శ్రోత్ర మనోహరైః	
ప్రాబుధ్యత మహాబాహు ర్దశగ్రీవో మహాబలః	3
విబుధ్య తు యథాకాలం రాక్షసేస్త్రః ప్రతాపవాన్	
స్రస్త్ మాల్యాఽమ్బరధరో వైదేహీమన్స్వచిన్తయత్	4
భృశం నియుక్త స్తస్యాం చ మదనేన మదోత్కటః	
న స తం రాక్షసః కామం శశాకాత్మని గూహితుమ్	5
స సర్వాభరణైర్యుక్తో బిభ్రచ్చియ మనుత్తమామ్	
తాం నగైర్బహుభి ర్ఙ్ఘ్టాం సర్వపుష్ప ఫలోపగైః	6
వృతాం పుష్కరిణీభిశ్చ నానాపుష్పోప శోభితామ్	
సదా మదైశ్చ విహగై ర్విచిత్రాం పరమాద్భుతైః	7
ఈహామ్యగైశ్చ వివిధై ర్ఙ్ఘ్టాం దృష్టి మనోహరైః	
వీధీః సంప్రేక్షమాణశ్చ మణి కాంచన తోరణాః	8
నానామృగగణాకీర్ణాం ఫలైః ప్రపతితై ర్ఘృతామ్	
అశోకవనికా మేవ ప్రావిశత్ సంతత దృమామ్	9
అంగనాః శతమాత్రం తు తం వ్రజన్తమనువ్రజన్	
మహేన్ద్రమివ పౌలస్త్యం దేవ గన్ధర్వ యోషితః	10
దీపికాః కాంచనీః కాశ్చి జ్ఙగృహు స్తత్ర యోషితః	
వాలవ్యజన హస్తాశ్చ తాలవృన్తాని చాఽపరాః	11
కాంచనైరపి భృంగారై ర్ఙ్ఘ్రాః సలీలమగ్రతః	
మణ్డలాగ్రాన్ బృసీశ్చైవ గృహ్యోఽన్యాః పృష్ఠతో యయుః	12
కాచిద్రత్నమయీం స్థాలీం పూర్ణాం పానస్య భామినీ	
దక్షిణా దక్షిణేనైవ తదా జగ్రాహ పాణినా	13
రాజహంస ప్రతీకాశం ఛత్రం పూర్ణశశి ప్రభమ్	
సౌవర్ణదణ్డ మఽపరా గృహీత్వా పృష్ఠతో యయౌ	14
నిద్రా మద పరీతాక్ష్యే రావణస్యోత్తమాః స్త్రీయః	
అనుజగ్ముః పతిం వీరం ఘనం విద్యుల్లతా ఇవ	15

వ్యావిధ్ద హార కేయూరాః సమామ్పదిత వర్ణకాః	
సమాగళిత కేశాంతాః సస్వేద వదనా స్తథా	16
ఘూర్ణ్యంత్యో మద శేషేణ నిద్రయా చ శుభాననాః	
స్వేద క్లిష్టాంగ కుసుమాః సుమాల్యాకుల మూర్ధజాః	17
ప్రయాంతం నైర్మతపతిం నార్యో మదిర లోచనాః	
బహుమానాచ్చ కామాచ్చ ప్రియాభార్యా స్త మన్వయుః	18
స చ కామ పరాధీనః పతి స్తాసాం మహాబలః	
సీతా సక్త మనా మందో మదాంచిత గతి ర్భభౌ	19
తతః కాంచీ నినాదం చ నూపురాణాం చ నిస్స్వనమ్	
శుశ్రావ పరమ స్త్రీణాం స కపిర్మారుతాత్మజః	20
తం చాఽప్రతిమకర్మాణ మచిన్త్య బల పౌరుషమ్	
ద్వారదేశమనుస్రాప్తం దదర్శ హనుమాన్ కపిః	21
దీపికాభిరనేకాభిః సమన్తాదవభాసితమ్	
గన్ధ తైలావసిక్తాభి ర్ద్రియమాణాభిరగ్రతః	22
కామ దర్ప మదైర్యుక్తం జిహ్మాతామ్రాయతేక్షణమ్	
సమక్షమివ కన్దర్ప మపవిద్ధ శరాసనమ్	23
మథితామృత ఫేనాభమఽరజో వస్త్ర ముత్తమమ్	
సలీలమనుకర్షన్తం విముక్తం సక్త మంగదే	24
తం పత్రవిటపే లీనః పత్ర పుష్ప ఘనావృతః	
సమీప ముపసంక్రాన్తం నిధ్యాతు ముపచక్రమే	25
అవేక్షమాణస్తు తతో దదర్శ కపికుంజరః	
రూప యౌవన సంపన్నా రావణస్య వరస్త్రియః	26
తాభిః పరివృతో రాజా సురూపాభిర్మహాయశాః	
తన్మృగ ద్విజ సంఘుష్టం ప్రవిష్టః ప్రమదా వనమ్	27
క్షీబో విచిత్రాభరణః శంకుకర్ణో మహాబలః	
తేన విశ్రవసః పుత్రః స దృష్టో రాక్షసాధిపః	28
వృతః పరమనారీభి స్తారాభిరివ చన్ద్రమాః	
తం దదర్శ మహాతేజా స్త్రీజో వన్తం మహాకపిః	29

రావణోఽయం మహాబాహురితి సంచిన్త్య వానరః	
సోఽయమేవ పురా శేతే పురమధ్యే గృహోత్తమే	30
అవప్లతో మహాతేజా హనూమాన్ మారుతాత్మజః	
స తథాప్యగ్రతేజాః సన్నిర్ఘాత స్తస్య తేజసా	31
పత్ర గుల్మాన్తరే సక్తో హనూమాన్ సంవృతోఽభవత్	
స తామసితకేశాన్తాం సుశ్రోణీం సంహత స్తనీమ్	32
దిదృక్షురసితాపాంగా ముపావర్తత రావణః	
ఏకోనవింశ స్వర్గః - కృచ్ఛగత సీతోపమాః	
తస్మిన్నేవ తతః కాలే రాజపుత్రీత్వఽనిన్దితా	
రూప యౌవన సంపన్నం భూషణోత్తమ భూషితమ్	1
తతో దృష్ట్వైవ వైదేహీ రావణం రాక్షసాధిపమ్	
ప్రావేపత వరారోహ ప్రవాతే కదళీ యథా	2
ఆచ్ఛాద్యోదర మూరుభ్యాం బాహుభ్యాం చ పయోధరౌ	
ఉపవిష్టా విశాలాక్షీ రుదన్తీ వరవర్ణినీ	3
దశగ్రీవస్తు వైదేహీం రక్షితాం రాక్షసిగణైః	
దదర్శ సీతాం దుఃఖార్తాం నావం సన్నామివార్ణవే	4
అసంవృతాయా మాసీనాం ధరణ్యాం సంశిత వ్రతామ్	
భిన్నాం ప్రపతితాం భూమౌ శాఖామివ వనస్పతేః	5
మలమణ్డన దిగ్దాంగీం మణ్డనార్థా మమణ్డితామ్	
మృణాళీ పంకదిగ్ధేవ విభాతి న విభాతి చ	6
సమీపం రాజసింహస్య రామస్య విదితాత్మనః	
సంకల్ప హయ సంయుక్తై ర్యాన్తీ మివ మనోరథైః	7
శుష్కన్తీం రుదతీ మేకాం ధ్యాన శోకపరాయణామ్	
దుఃఖస్యాన్త మపశ్యన్తీం రామాం రామమనువ్రతామ్	8
వేష్టమానామ్ తథావిష్టాం పన్నగేన్త్ర వధూమివ	
ధూప్యమానాం గ్రహేణేవ రోహిణీం ధూమకేతునా	9
వృత్త శీల కులే జాతా మాచారవతి ధార్మికే	
పునః సంస్కార మాపన్నాం జాతామివ చ దుష్కులే	10

అభూతేనాపవాదేన కీర్తిం నిపతితా మివ	
ఆమ్నాయానా మయోగేన విద్యాం ప్రశిధిలా మివ	11
సన్నామివ మహాకీర్తిం శ్రద్ధామివ విమానితామ్	
పూజామివ పరిక్షీణామాశాం ప్రతిహతా మివ	12
ఆయతీ మివ విధ్వస్తా మాజ్ఞాం ప్రతిహతా మివ	
దీప్తామివ దిశం కాలే పూజా మపహృతా మివ	13
పద్మినీమివ విధ్వస్తాం హత శూరాం చమూ మివ	
ప్రభామివ తపోధ్వస్తా ముపక్షీణామివాపగామ్	14
వేదీమివ పరామృష్టాం శాంతా మగ్నిశిఖా మివ	
పౌర్ణమాసీ మివ నిశాం రాహుగ్రస్తేన్దు మణ్డలామ్	15
ఉత్కృష్ట పర్ణ కమలాం విత్రాసిత విహంగమామ్	
హస్తి హస్త పరామృష్టామాకులాం పద్మినీమివ	16
పతి శోకాతురాం శుష్కాం నదీం విస్త్రావితా మివ	
పరయా మృజయా హీనాం కృష్ణపక్ష నిశా మివ	17
సుకుమారీం సుజాతాంగీం రత్నగర్భ గృహోచితామ్	
తప్యమానా మివోష్ణిన మృణాళీమచిరోద్ధృతామ్	18
గృహీతామాఽఽలితాం స్తమ్బే యూథపేన వినాకృతామ్	
నిశ్శ్వసన్తీం సుదుఃఖార్తాం గజరాజ వధూమివ	19
ఏకయా దీర్ఘయా వేణ్యా శోభమానామఽయత్నతః	
నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీమివ	20
ఉపవాసిన శోకేన ధ్యానేన చ భయేన చ	
పరిక్షీణాం కృశాం దీనా మల్పాహారాం తపోధనామ్	21
ఆయాచమానాం దుఃఖార్తాం ప్రాంజలిం దేవతామివ	
భావేన రఘు ముఖ్యస్య దశగ్రీవ పరాభవమ్	22
సమీక్షమాణాం రుదతీ మనిన్దితాం	
సుపక్ష్మ తామ్రాయత శుక్ల లోచనామ్	
అనువ్రతాం రామమతీవ మైథిలీం	
ప్రలోభయామాస వధాయ రావణః	23

వింశ స్కంధః - ప్రణయ ప్రార్థనా

స తాం పతివ్రతాం దీనాం నిరానన్ధాం తపస్వినీమ్	
సాకారై ర్మధురై ర్వాక్యైర్వృదర్శయత రావణః	1
మాం దృష్ట్వా నాగనాసోరు గూహమానా స్తనోదరమ్	
అదర్శన మివాత్మానం భయా న్నేతుం త్వమిచ్ఛసి	2
కామయే త్వాం విశాలాక్షీ బహు మన్యస్వ మాం ప్రియే	
సర్వాంగ గుణ సంపన్నే సర్వలోక మనోహరే	3
నేహ కేచిన్ మనుష్యా వా రాక్షసాః కామరూపిణః	
వ్యపసర్పతు తే సీతే భయం మత్తః సముత్థితమ్	4
స్వధర్మో రక్షసాం భీరు సర్వధైవ న సంశయః	
గమనం వా పరస్త్రిణాం హరణం సంప్రమథ్య వా	5
ఏవం చైతద౭కామాం తు న త్వాం స్పృక్ష్వామి మైథిలి	
కామం కామః శరీరే మే యథా కామం ప్రవర్తతామ్	6
దేవి నేహ భయం కార్యం మయి విశ్వసిహి ప్రియే	
ప్రణయస్వ చ తత్త్వేన మైవం భూః శోక లాలసా	7
ఏకవేణీ ధరా శయ్యా ధ్యానం మలినమమ్బరమ్	
అస్థానే౭పుపవాసశ్చ వైతాన్యోపయికాని తే	8
విచిత్రాణి చ మాల్యాని చన్దనాన్యగరూణి చ	
వివిధాని చ వాసాంసి దివ్యాన్యాభరణాని చ	9
మహార్థాణి చ పానాని శయనాన్యాసనాని చ	
గీతం నృత్యం చ వాద్యం చ లభ మాం ప్రాప్య మైథిలి	10
స్త్రీ రత్నమసి మైవం భూః కురు గాత్రేషు భూషణమ్	
మాం ప్రాప్య హి కథం ను స్యా స్త్వమ౭నర్థా సువిగ్రహే	11
ఇదం తే చారు సంజాతం యౌవనం హ్యతివర్తతే	
యదతీతం పునర్నైతి స్రోతః శీఘ్రమపామివ	12
త్వాం కృత్వోపరతో మన్యే రూపకర్తా స విశ్వస్పృట్	
న హి రూపోపమాత్వ౭న్యా తవాస్తి శుభదర్శనే	13
త్వాం సమాసాద్య వైదేహి రూపయౌవన శాలినీమ్	

క: పుమానఽతివర్తేత సాక్షాదపి పితామహః	14
యద్యత్ పశ్యామి తే గాత్రం శీతాంశు సదృశాననే	
తస్మిం స్తస్మిన్ పృథు శ్రోణి చక్షుర్మమ నిబద్యతే	15
భవ మైథిలి భార్యా మే మోహ మేనం విసర్జయ	
బహ్వీనా ముత్తమ స్త్రీణాం మమార్గమహిషీ భవ	16
లోకభ్యో యాని రత్నాని సంప్రమధ్యాహృతాని వై	
తాని తే భీరు సర్వాణి రాజ్యం చైతదహం చ తే	17
విజిత్య పృథివీం సర్వాం నానానగర మాలినీమ్	
జనకాయ ప్రదాస్యామి తవ హేతో ర్విలాసిని	18
నేహ పశ్యామి లోకేఽన్యం యో మే ప్రతిబలో భవేత్	
పశ్య మే సుమహద్వీర్య మప్రతిద్వన్ద్వ మాహవే	19
అసకృత్ సంయుగే భగ్నా మయా విమ్బుదిత ధ్వజాః	
అశక్తాః ప్రత్యనీకేషు స్థాతుం మమ సురాఽసురాః	20
ఇచ్ఛయా క్రియతామఽద్య ప్రతికర్మ తవోత్తమమ్	
సప్రభాణ్యవసజ్జన్తాం తవాంగే భూషణాని చ	21
సాధు పశ్యామి తే రూపం సంయుక్తం ప్రతికర్మణా	
ప్రతికర్మాభిసంయుక్తా దాక్షిణ్యేన వరాననే	22
భుంక్ష్వ భోగాన్ యథాకామం పిబ భీరు రమస్వ చ	
యథేష్టం చ ప్రయచ్ఛ త్వం పృథివీం వా ధనాని చ	23
రమస్వ మయి విస్రబ్ధా ధృష్టమాజ్ఞాపయస్వ చ	
మత్ప్రభావా ల్లలన్త్యాశ్చ లలన్తాం బాన్ధవా స్తవ	24
ఋద్ధిం మమానుపశ్య త్వం శ్రీయం భద్రే యశశ్చ మే	
కిం కరిష్యసి రామేణ సుభగే చీరవాససా	25
నిక్షిప్త విజయో రామో గత శ్రీ ర్వనగోచరః	
వ్రతీ స్థణ్ణిల శాయీ చ శంకే జీవతి వా న వా	26
న హి వైదేహి రామ స్త్వాం ద్రష్టుం వాప్యపలస్యతే	
పురో బలాక్రై రసితై ర్మేఘై ర్జ్యోత్స్నా మివావృతామ్	27
న చాపి మమ హస్తాత్ త్వాం ప్రాప్నుమర్హతి రాఘవః	

హిరణ్యకశిపుః కీర్తి మిన్ద్ర హస్త గతామివ	28
చారు స్మితే చారు దతి చారు నేత్రే విలాసిని	
మనో హరసి మే భీరు సుపర్ణః పన్నగం యథా	29
క్లిష్ట కౌశేయ వసనాం తన్వీమృత్యునలంకృతామ్	
తాం దృష్ట్వా స్వేషు దారేషు రతిం నోపలభామ్యహమ్	30
అన్తఃపుర నివాసీన్యః స్త్రీయః సర్వగుణాన్వితాః	
యావత్యో మమ సర్వాసామైశ్వర్యం కురు జానకీ	31
మమ హ్యసిత కేశాన్తే త్రైలోక్య ప్రవరాః స్త్రీయః	
తా స్త్వాం పరిచరిష్యన్తి శ్రీయమస్పరసో యథా	32
యాని వైశ్రవణే సుభృ రత్నాని చ ధనాని చ	
తాని లోకాంశ్చ సుశ్రోణి మాం చ భుంక్ష్వ యథాసుఖమ్	33
న రామ స్తపసా దేవి న బలేన న విక్రమైః	
న ధనేన మయా తుల్య స్త్రీజసా యశసా౭పి వా	34
పిబ విహర రమస్య భుంక్ష్వ భోగాన్	
ధన నిచయం ప్రదిశామి మేదినిం చ	
మయి లల లలనే యథాసుఖం త్వం	
త్వయి చ సమేత్య లలన్తు బాన్ధవా స్తే	35
కుసుమిత తరు జాల సంతతాని	
భ్రమర యుతాని సముద్ర తీరజాని	
కనక విమల హార భూషితాంగి	
విహర మయా సహా భీరు కాననాని	36
<u>ఏకవింశ స్కంధః - రావణ తృణీకరణం</u>	
తస్య తద్వచనం శృత్వా సీతా రౌద్రస్య రక్షసః	
ఆర్తా దీనస్వరా దీనం ప్రత్యువాచ శనై ర్వచః	1
దుఃఖార్తా రుదతీ సీతా వేపమానా తపస్వినీ	
చిన్తయన్తీ వరారోహా పతిమేవ పతివ్రతా	2
తృణమన్తరతః కృత్వా ప్రత్యువాచ శుచిస్మితా	
నివర్తయ మనో మత్తః స్వజనే క్రియతాం మనః	3

న మాం ప్రార్థయితుం యుక్తం సుసిద్ధిమివ పాపకృత్	
అకార్యం న మయా కార్య మేకపత్న్యా విగర్హితమ్	4
కులం సంప్రాప్తయా పుణ్యం కులే మహతి జాతయా	
ఏవముక్త్యా తు వైదేహీ రావణం తం యశస్వినీ	5
రాక్షసం పృష్ఠతః కృత్వా భూయో వచన మబ్రవీత్	
నాహ మౌపయికి భార్యా పరభార్యా సతీ తవ	6
సాధు ధర్మమవేక్షస్వ సాధు సాధువ్రతం చర	
యథా తవ తథాఽన్యేషాం దారా రక్ష్యా నిశాచర	7
ఆత్మానముపమాం కృత్వా స్వేషు దారేషు రమ్యతామ్	
అతుష్టం స్వేషు దారేషు చపలం చలితేన్ద్రియమ్	8
నయన్తి నికృతి ప్రజ్ఞం పరదారాః పరాభవమ్	
ఇహ సన్తో న వా సన్తి సతోవానాఽనువర్తసే	9
తథా హి విపరీతా తే బుద్ధిరాచార వర్జితా	
వచో మిథ్యా ప్రణీతాత్మా పథ్య ముక్తం విచక్షణైః	10
రాక్షసానా మభావాయ త్వం వా న ప్రతిపద్యసే	
అకృతాత్మాన మాసాద్య రాజానమఽనయే రతమ్	11
సమ్మద్ధాని వినశ్యన్తి రాష్ట్రాణి నగరాణి చ	
తథేయం త్వాం సమాసాద్య లంకా రత్నౌఘ సంకులా	12
అపరాధాత్తవైకస్య న చిరాద్వినశిష్యతి	
స్వకృతై ర్హన్యమానస్య రావణా దీర్ఘ దర్శినః	13
అభినన్దన్తి భూతాని వినాశే పాప కర్మణః	
ఏవం త్వాం పాప కర్మాణం వక్ష్యన్తి నికృతా జనాః	14
దిష్టైతద్వ్యసనం ప్రాప్తో రౌద్ర ఇత్యేవ హర్షితాః	
శక్యా లోభయితుం నాఽహమైశ్వర్యేణ ధనేన వా	15
అనన్యా రాఘవేణాఽహం భాస్కరేణ ప్రభా యథా	
ఉపధాయ భుజం తస్య లోకనాథస్య సత్కృతమ్	16
కథం నామోపధాస్యామి భుజమఽన్యస్య కస్యచిత్	
అహమౌపయికి భార్యా తస్యైవ వసుధాపతేః	17

వ్రత స్నాతస్య విప్రస్య విద్యేవ విదితాత్మనః	
సాధు రావణ రామేణ మాం సమానయ దుఃఖితామ్	18
వనే వాసితయా సార్థం కరేణ్యేవ గజాధిపమ్	
మిత్ర మౌపయికం కర్తుం రామః స్థానం పరీప్సతా	19
వధం చాఽనిచ్ఛతా ఘోరం త్వయాఽసౌ పురుషర్షభః	
విదితః స హి ధర్మజ్ఞః శరణాగతవత్సలః	20
తేన మైత్రీ భవతు తే యది జీవితు మిచ్ఛసి	
ప్రసాదయస్వ త్వం చైనం శరణాగత వత్సలం	21
మాం చాఽస్మై ప్రయతో భూత్వా నిర్యాతయితు మర్హసి	
ఏవం హి తే భవేత్ స్వస్తి సంప్రదాయ రఘూత్తమే	22
అన్యథా త్వం హి కుర్వాణో వధం ప్రాప్స్యసి రావణ	
వర్ణయే ద్వజ్రముత్సుప్థం వర్ణయేదఽన్తక శ్చిరమ్	23
త్వద్విధం తు న సంకృద్ధో లోకనాథః స రాఘవః	
రామస్య ధనుషః శబ్దం శ్రోష్యసి త్వం మహాస్వనమ్	24
శతకృతు విస్ఫుల్లస్య నిర్దోషమఽశనే రివ	
ఇహ శీఘ్రం సుపర్వాణో జ్వలితాస్యా ఇవోరగాః	25
ఇషవో నిపతిష్యన్తి రామ లక్ష్మణ లక్షణాః	
రక్షాంసి పరినిఘ్నన్తః పుర్యామఽస్యాం సమన్తతః	26
అసంపాతం కరిష్యన్తి పతన్తః కంకవాససః	
రాక్షసేన్ద్ర మహాసర్పాన్ స రామగరుడో మహాన్	27
ఉద్ధరిష్యతి వేగేన వైనతేయ ఇవోరగాన్	
అపనేష్యతి మాం భర్తా త్వత్తః శీఘ్ర మరిందమః	28
అసురేభ్యః శ్రయం దీప్తాం విష్ణు స్త్రిభి రివ క్రమైః	
జనస్థానే హతస్థానే నిహతే రక్షసాం బలే	29
అశక్తేన త్వయా రక్షః కృత మేతదసాధు వై	
ఆశ్రమం తు తయోః శూన్యం ప్రవిశ్య నరసింహయోః	30
గోచరం గతయో ర్భ్రాత్రోరఽపనీతా త్వయాఽధమ	
న హి గన్ధ ముపాఘ్రాయ రామ లక్ష్మణయో స్త్వయా	31

శక్యం సందర్శనే స్థాతుం శునా శార్దూలయో రివ తస్య తే విగ్రహే తాభ్యాం యుగగ్రహణ మస్థిరమ్	32
వృత్తస్యేవేంద్ర బాహుభ్యాం బాహోరేకస్య నిగ్రహాః క్షిప్రం తవ స నాథో మే రామః సౌమిత్రిణా సహ	33
తోయ మల్పమివాదిత్యః ప్రాణానాదాస్యతే శరైః గిరిం కుబేరస్య గతోఽథ వాఽఽలయం సభాం గతో వా వరుణస్య రాజ్ఞః అసంశయం దాశరథే ర్ష మోక్ష్యసే మహాద్భుమః కాలహతోఽశనేరివ	34
<u>ద్వావింశ స్సర్గః - మాసద్వయావదికరణం</u>	
సీతాయా వచనం శృత్వా పరుషం రాక్షసాధిపః ప్రత్యువాచ తతః సీతాం విప్రియం ప్రియ దర్శనామ్	1
యథా యథా సాన్త్యయితా వశ్యః స్త్రీణాం తథా తథా యథా యథా ప్రియం వక్తా పరిభూత స్తథా తథా	2
సన్నియచ్ఛతి మే క్రోధం త్వయి కామః సముత్థితః ద్రవతోఽమార్గ మాసాద్య హయానివ సుసారథిః	3
వామః కామో మనుష్యాణాం యస్మిన్ కిల నిబధ్యతే జనే తస్మిం స్త్వనుక్రోశః స్నేహశ్చ కిల జాయతే	4
ఏతస్మాత్ కారణా న్న త్వాం ఘాతయామి వరాననే వధార్థామఽవమానార్థాం మిథ్యా ప్రవ్రజితే రతామ్	5
పరుషాణీహ వాక్యాని యాని యాని బ్రవీషి మామ్ తేషు తేషు వధో యుక్త స్తవ మైథిలి దారుణః	6
ఏవముక్త్వా తు వైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః క్రోధ సంరమ్భ సంయుక్తః సీతా ముత్తరమబ్రవీత్	7
ద్వౌమాసౌ రక్షితవ్యో మే యోఽవధిస్తే మయాకృతః తతః శయన మారోహ మమ త్వం వరవర్ణిని	8
ద్వాభ్యామూర్ధ్వంతు మాసాభ్యాం భర్తారం మామఽనిచ్ఛతీమ్ మమ త్వాం ప్రాతరాఽఽశార్థ మాలభస్తే మహానసే	9

తాం తర్జ్యమానాం సంప్రీక్ష్య రాక్షసేన్ద్రేణ జానకీమ్	
దేవ గన్ధర్వ కన్యా స్తా విషేదు ర్విపులేక్షణాః	10
ఓష్ఠ ప్రకారైరఽపరా వక్త్రే ర్నైత్రై స్తథాఽపరాః	
సీతా మాశ్వాసయామాసుః తర్జితాం తేన రక్షసా	11
తాభిరాశ్వాసితా సీతా రావణం రాక్షసాధిపమ్	
ఉవాచాత్మహితం వాక్యం వృత్త శౌణ్డీర్య గర్వితమ్	12
నూనం న తే జనః కశ్చిదస్తి నిశ్చ్రేయసే స్థితః	
నివారయతి యో న త్వాం కర్మణోఽస్మాద్విగర్హితాత్	13
మాం హి ధర్మాత్మనః పత్నీం శచీ మివ శచీపతేః	
త్వదన్య స్త్రిషు లోకేషు ప్రార్థయే న్మనసాపి కః	14
రాక్షసాఽధమ రామస్య భార్యామఽమిత తేజసః	
ఉక్తవానఽసి యత్ పాపం క్వ గత స్తస్య మోక్ష్యసే	15
యథా దృష్టశ్చ మాతంగః శశశ్చ సహితో వనే	
తథా ద్విరదవ ద్రామ స్త్వం నీచ శశవత్ స్ఫుటః	16
స త్వ మిక్ష్యాకునాథం వై క్షిప న్నిహా న లజ్జసే	
చక్షుషో ర్విషయం తస్య న తావ దుపగచ్ఛసి	17
ఇమే తే నయనే క్వారే విరూపే కృష్ణ పింగళే	
క్షితౌ న పతితే కస్మా న్మా మఽనార్య నిరీక్షతః	18
తస్య ధర్మాత్మనః పత్నీం స్నుషాం దశరథస్య చ	
కథం వ్యాహారతో మాం తే న జిహ్వా వ్యవశీర్యతే	19
అసందేశా త్తు రామస్య తపసశ్చాఽనుపాలనాత్	
న త్వాం కుర్మి దశగ్రీవ భస్మ భస్మార్థ తేజసా	20
నాపహర్తు మఽహం శక్యా తస్య రామస్య ధీమతః	
విధి స్తవ వధార్థాయ విహితో నాత్ర సంశయః	21
శూరేణ ధనద బ్రాతా బలైః సముదితేన చ	
అపోహ్య రామం కస్మా ద్ధి దారచౌర్యం త్వయా కృతమ్	22
సీతాయా వచనం శృత్వా రావణో రాక్షసాధిపః	
వివృత్య నయనే క్వారే జానకీ మన్వవైక్షత	23

నీలజీమూత సంకాశో మహాభుజ శిరోధరః	
సింహ సత్త్వ గతిః శ్రీమాన్ దీప్త జిహ్వోగ్ర లోచనః	24
చలగ్ర మకుట ప్రాంశు శ్చిత్త మాల్యానులేపనః	
రక్త మాల్యామ్బర ధర స్తప్తాంగద విభూషణః	25
శ్రోణి సూత్రేణ మహతా మేచకేన సుసంవృతః	
అమృతోత్పాద నద్ధేన భుజంగే నేవ మన్దరః	26
ద్వాభ్యాం సపరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః	
శుశుభేఽచల సంకాశః శృంగాభ్యామివ మందరః	27
తరుణాదిత్య వర్ణాభ్యాం కుణ్డలాభ్యాం విభూషితః	
రక్త పల్లవ పుష్పాభ్యా మశోకాభ్యా మివాఽచలః	28
స కల్పవృక్ష ప్రతిమో వసంత ఇవ మూర్తిమాన్	
శృశాన చైత్య ప్రతిమో భూషితోఽపి భయంకరః	29
అవేక్షమాణో వైదేహీం కోప సంరక్త లోచనః	
ఉవాచ రావణః సీతాం భుజంగ ఇవ నిశ్శ్వసన్	30
అనయేనాభిసంపన్న మఽర్థహీనమఽనువ్రతే	
నాశయామ్యహమఽద్య త్వాం సూర్యః సంధ్యామివౌజసా	31
ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణః శత్రురావణః	
సందిదేశ తతః సర్వా రాక్షసీ ర్హోరదర్శనాః	32
ఏకాక్షీ మేకకర్ణాం చ కర్ణప్రావరణాం తథా	
గోకర్ణీం హస్తీకర్ణీం చ లమ్బకర్ణీమఽకర్ణికామ్	33
హస్తి పాద్యఽశ్వ పాద్యౌ చ గో పదీం పాదచూలికామ్	
ఏకాక్షీ మేకపాదీం చ పృథుపాదీ మఽపాదికామ్	34
అతిమాత్ర శిరో గ్రీవామఽతిమాత్ర కుచోదరీమ్	
అతిమాత్రాస్య నేత్రాం చ దీర్ఘ జిహ్వౌ మఽజిహ్వికామ్	35
అనాసికాం సింహముఖీం గోముఖీం సూకరీ ముఖీమ్	
యథా మద్వశగా సీతా క్షిప్రం భవతి జానకీ	36
తథా కురుత రాక్షస్యః సర్వాః క్షిప్రం సమేత్య చ	
ప్రతిలోమాఽనులోమైశ్చ సామ దానాది భేదనైః	37

ఆవర్ణయత వైదేహీం దణ్ణస్యోద్యమనేన చ	
ఇతి ప్రతిసమాదిశ్య రాక్షసేస్త్రః పునః పునః	38
కామ మన్య పరీతాత్మా జానకీం పర్యతర్ణయత్	
ఉపగమ్య తతః క్షిప్రం రాక్షసీ ధాన్యమాలినీ	39
పరిష్వజ్య దశగ్రీవ మిదం వచన మబ్రవీత్	
మయా క్రీడ మహారాజ సీతయా కిం తవాఽనయా	40
వివర్ణయా కృపణయా మానుష్యా రాక్షసేశ్వర	
నూనమఽస్యా మహారాజ న దివ్యాన్ భోగ సత్తమాన్	41
విదధాత్యఽమర శ్రేష్ఠ స్తవ బాహుబలార్జితాన్	
అకామాం కామయానస్య శరీర ముపతప్యతే	42
ఇచ్ఛన్తీం కామయానస్య ప్రీతి ర్భవతి శోభనా	
ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా సముత్థిప్త స్తో బలీ	43
ప్రహసన్ మేఘ సంకాశో రాక్షసః స న్యవర్తత	
ప్రస్థితః స దశగ్రీవః కంపయన్నివ మేదినీం	44
జ్వలద్భాస్కర వర్ణాభం ప్రవివేశ నివేశనమ్	
దేవ గన్ధర్వ కన్యాశ్చ నాగ కన్యాశ్చ సర్వతః	45
పరివార్య దశగ్రీవం వివిశు స్త ధృహోత్తమమ్	
స మైథిలీం ధర్మపరామవస్థితాం	
ప్రవేపమానాం పరిభర్త్య రావణః	
విహాయ సీతాం మదనేన మోహితః	
స్వమేవ వేశ్మ ప్రవివేశ భాస్వరమ్	46
<u>త్రయోవింశ స్కంధః -- రాక్షసీప్రరోచనం</u>	
ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణః శత్రు రావణః	
సందిశ్య చ తతః సర్వా రాక్షసీ ర్నిర్ణగామ హ	1
నిష్క్రాన్తే రాక్షసేస్తే తు పునరన్తఃపురం గతే	
రాక్షస్యో భీమరూపా స్తాః సీతాం సమభిదుద్యవుః	2
తతః సీతా ముపాగమ్య రాక్షస్యః క్రోధ మూర్ఛితాః	
పరం పరుషయా వాచా వైదేహీ మిదమబ్రువన్	3

పౌలస్త్యస్య వరిష్ఠస్య రావణస్య మహాత్మనః దశగ్రీవస్య భార్యా త్వం సీతే న బహుమన్యసే	4
తతస్త్యేకజటా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్ ఆమన్త్య క్రోధ తామ్రాక్షీ సీతాం కరతలోదరీమ్	5
ప్రజాపతీనాం షణ్ణాం తు చతుర్థో యః ప్రజాపతిః మానసో బ్రహ్మణః పుత్రః పులస్త్య ఇతి విశృతః	6
పులస్త్యస్య తు తేజస్వీ మహర్షిర్మానసః సుతః నామ్నా స విశ్రవా నామ ప్రజాపతి సమ ప్రభః	7
తస్య పుత్రో విశాలాక్షీ రావణః శతృ రావణః తస్య త్వం రాక్షసేంద్రస్య భార్యా భవతు మర్హసి	8
మయోక్తం చారు సర్వాంగి వాక్యం కిం నానుమన్యసే తతో హరిజటా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్	9
వివర్త్య నయనే కోపాన్ మార్జార సదృశేక్షణా యేన దేవా స్త్రయస్త్రింశ ద్ధేవరాజశ్చ నిర్జితాః	10
తస్య త్వం రాక్షసేంద్రస్య భార్యా భవతు మర్హసి తత స్తు ప్రఘసా నామ రాక్షసీ క్రోధ మూర్ఛితా	11
భర్త్యయంతీ తదా ఘోర మిదం వచన మబ్రవీత్ వీర్యోత్సక్తస్య శూరస్య సంగ్రామే ష్యనివర్తినః	12
బలినో వీర్య యుక్తస్య భార్యా త్వం కిం న లప్స్యసే ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం త్యక్త్వా రాజా మహాబలః	13
సర్వాసాం చ మహాభాగాం త్వా ముపైష్యతి రావణః సమృద్ధం స్త్రీ సహస్రేణ నానారత్నోప శోభితమ్	14
అంతఃపురం సముత్సృజ్య త్వా ముపైష్యతి రావణః అన్యా తు వికటా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్	15
అసక్య ద్ధేవతా యుద్ధే నాగ గన్ధర్వ దానవాః నిర్జితాః సమరే యేన స తే పార్శ్వ ముపాగతః	16
తస్య సర్వసమృద్ధస్య రావణస్య మహాత్మనః కిమద్య రాక్షసేంద్రస్య భార్యా త్వం నేచ్ఛసేఽధమే	17

తతస్తు దుర్ముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్	
యస్య సూర్యో న తపతి భీతో యస్య చ మారుతః	18
న వాతి చాసితాపాంగి కిం త్వం తస్య న తిష్ఠసి	
పుష్పవృష్టిం చ తరవో ముముచు ర్యస్య వై భయాత్	19
శైలాశ్చ సుభ్యః పానీయం జలదాశ్చ యదేచ్ఛతి	
తస్య నైర్మత రాజస్య రాజరాజస్య భామిని	20
కిం త్వం న కురుషే బుద్ధిం భార్యార్థే రావణస్య హి	
సాధు తే తత్త్వతో దేవి కథితం సాధు భామిని	21
గృహాణ సుస్మితే వాక్య మఽన్యథా న భవిష్యసి	
<u>చతుర్వింశ స్సర్గః -- రాక్షసీనిర్భర్తనం</u>	
తతః సీతాం సమస్తా స్తా రాక్షసో వికృతాననాః	
పరుషం పరుషా నార్య ఊచు స్తాం వాక్యమఽప్రియమ్	1
కిం త్వ మంతఃపురే సీతే సర్వభూత మనోహరే	
మహార్థ శయనోపేతే న వాస మనుమన్యసే	2
మానుషీ మానుషస్యైవ భార్యా త్వం బహు మన్యసే	
ప్రత్యాహర మనో రామా న్న త్వం జాతు భవిష్యసి	3
త్రైలోక్య వసు భోక్తారం రావణం రాక్షసేశ్వరం	
భార్యార ముపసంగమ్య విహరస్వ యథాసుఖం	4
మానుషీ మానుషం తం తు రామ మిచ్ఛసి శోభనే	
రాజ్య ద్రుష్టమసిద్ధార్థం విక్లబం త్వ మనిన్దితే	5
రాక్షసీనాం వచః శృత్వా సీతా పద్మ నిభేక్షణా	
నేత్రాభ్యా మఽశృ పూర్ణాభ్యా మిదం వచన మబ్రవీత్	6
యదిదం లోక విద్విష్ట ముదాహరథ సంగతాః	
నైత న్మనసి వాక్యం మే కిల్బిషం ప్రతిభాతి వః	7
న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితు మర్హతి	
కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః	8
దీనో వా రాజ్యహీనో వా యో మే భర్తా స మే గురుః	
తం నిత్యమనురక్తాస్మి యథా సూర్యం సువర్చలా	9

యథా శచీ మహాభాగా శక్రం సముపతిష్ఠతి	
అరుంధతీ వశిష్ఠం చ రోహిణీ శశినం యథా	10
లోపాముద్రా యథాగస్త్యం సుకన్యా చ్యవనం యథా	
సావిత్రీ సత్యవంతం చ కపిలం శ్రీమతీ యథా	11
సౌదాసం మదయంతీవ కేశినీ సగరం యథా	
నైషధం దమయంతీవ భైమీ పతిమనువ్రతా	12
తథాఽహ మిక్షాకువరం రామం పతిమనువ్రతా	
సీతాయా వచనం శృత్వా రాక్షస్యః క్రోధ మూర్ఛితాః	13
భర్త్యయన్తి స్మ పరుషై ర్వాక్యై రావణ చోదితాః	
అవలీనః స నిర్వాక్యో హనుమాన్ శిశుపా దృమే	14
సీతాం సంతర్జయన్తి స్తా రాక్షసీరశృణోత్ కపిః	
తామభిక్రమ్య సంకృద్ధా వేపమానాం సమన్తతః	15
భృశం సంలిలిహు ర్దీప్తాన్ ప్రలమ్బ దశన చ్చదాన్	
ఊచుశ్చ పరమ కృద్ధాః ప్రగృహ్యౌఽఽశు పరశ్వధాన్	16
నేయ మర్ఘతి భర్తారం రావణం రాక్షసాధిపమ్	
సంభర్త్యమానా భీమాభీ రాక్షసీభిర్వరాననా	17
సా బాష్ప మపమార్జన్తి శిశుపాం తా ముపాగమత్	
తత స్తాం శిశుపాం సీతా రాక్షసీభిః సమావృతా	18
అభిగమ్య విశాలాక్షీ తస్థా శోక పరిప్లుతా	
తాం కృశాం దీన వదనాం మలినాఽమ్బర ధారిణీమ్	19
భర్త్యయాం చక్రీరే సీతాం రాక్షస్య స్తాం సమన్తతః	
తత స్తాం వినతా నామ రాక్షసీ భీమ దర్శనా	20
అబ్రవీత్ కుపితాకారా కరాళా నిర్ణతోదరీ	
సీతే పర్యాప్త మేతావద్భర్తృః స్నేహో నిదర్శితః	21
సర్వత్రాతికృతం భద్రే వ్యసనాయోపకల్పతే	
పరితుష్టాఽస్మి భద్రం తే మానుష స్తే కృతో విధిః	22
మమాపి తు వచః పథ్యం బృవన్త్యాః కురు మైథిలి	
రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్	23

విక్రాంతం రూపవంతం చ సురేశ మివ వాసవమ్	
దక్షిణం త్యాగ శీలం చ సర్వస్య ప్రియ దర్శనం	24
మానుషం కృపణం రామం త్యక్త్వా రావణ మాశ్రయ	
దివ్యాంగ రాగా వైదేహీ దివ్యాభరణ భూషితా	25
అద్య ప్రభృతి సర్వేషాం లోకానా మీశ్వరీ భవ	
అగ్నేః స్వాహా యథా దేవీ శచీవేన్ద్రస్య శోభనే	26
కిం తే రామేణ వైదేహీ కృపణేన గతాయుషా	
ఏతదుక్తం చ మే వాక్యం యది త్వం న కరిష్యసి	27
అస్మిన్మూహూర్తే సర్వా స్త్వాం భక్షయిష్యామహీ వయమ్	
అన్య తు వికటా నామ లమ్బమాన పయోధరా	28
అబ్రవీత్ కుపితా సీతాం ముష్టి ముద్యమ్య గర్జతీ	
బహూన్యఽప్రియ రూపాణి వచనాని సుదుర్మతే	29
అనుక్రోశా న్మృదుత్వా చ్చ సోఢాని తవ మైథిలి	
న చ నః కురుషే వాక్యం హితం కాల పురస్కరమ్	30
ఆనీతాఽసి సముద్రస్య పారమఽన్యై ర్దురాసదమ్	
రావణాన్తఃపురం ఘోరం ప్రవిష్టా చాఽసి మైథిలి	31
రావణస్య గృహే రుద్ధామఽస్మాభిస్తు సురక్షితాం	
న త్వం శక్తః పరిత్రాతు మఽపి సాక్షాత్ పురందరః	32
కురుష్వ హిత వాదిన్యా వచనం మమ మైథిలి	
అలమఽశ్య ప్రపాతేన త్యజ శోక మనర్థకమ్	33
భజ ప్రీతిం ప్రహర్షం చ త్యజైతాం నిత్య దైన్యతామ్	
సీతే రాక్షస రాజేనసహ క్రీడ యథాసుఖమ్	34
జానాసి హి యథా భీరు స్త్రీణాం యౌవనమఽధృవమ్	
యావ న్న తే వ్యతిక్రామే త్తావత్ సుఖమవాప్పుహి	35
ఉద్యానాని చ రమ్యాణి పర్వతోపవనాని చ	
సహ రాక్షసరాజేన చర త్వం మదిరేక్షణే	36
స్త్రీ సహస్రాణి తే సప్త వశే స్థాస్యన్తి సున్దరి	
రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్	37

ఉత్పాట్య వా తే హృదయం భక్షయిష్యామి మైథిలి	
యది మే వ్యాహృతం వాక్యం న యథావత్ కరిష్యసి	38
తతశ్చణ్డోదరీ నామ రాక్షసీ క్రోధ మూర్ఛితా	
బ్రామయన్తీ మహాచూల మిదం వచన మబ్రవీత్	39
ఇమాం హరిణ లోలాక్షీం త్రాసోత్కమ్పి పయోధరామ్	
రావణేన హృతాం దృష్ట్వా దౌహృదో మే మహానభూత్	40
యకృత్స్లిహ మథోత్పీడం హృదయం చ సబన్ధనమ్	
ఆన్తాణ్యఽపి తథా శీర్షం ఖాదేయ మితి మే మతిః	41
తత స్తు ప్రఘసా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్	
కణ్ఠమఽస్యా నృశంసాయాః పీడయామ కిమాఽఽస్యతే	42
నివేద్యతాం తతో రాజ్ఞే మానుషీ సా మృతేతి హ	
నాత్ర కశ్చన సందేహః ఖాదతేతి స వక్ష్యతి	43
తత స్త్వఽజాముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్	
విశస్యేమాం తతః సర్వాః సమాన్ కురుత పిండకాన్	44
విభజామ తతః సర్వా వివాదో మే న రోచతే	
పేయ మానీయతాం క్షిప్రం లేహ్య ముచ్ఛావచం బహు	45
తతః శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్	
అజాముఖ్యా య దుక్తం హి తదేవ మమ రోచతే	46
సురా చానీయతాం క్షిప్రం సర్వ శోక వినాశినీ	
మానుషం మాంసమాస్వాద్య నృత్యామోఢ నికుమ్భిలామ్	47
ఏవం సంభర్ష్యమానా సా సీతా సుర సుతోపమా	
రాక్షసీభిః సుఘోరాభి ర్దైర్య ముత్సుజ్య రోదితి	48
పంచవింశ స్కంధః - సీత నిర్వేదః	
తథా తాసాం వదన్తీనాం పరుషం దారుణం బహు	
రాక్షసీనామఽసౌమ్యానాం రురోద జనకాత్మజా	1
ఏవముక్తా తు వైదేహీ రాక్షసీభిర్మనస్వినీ	
ఉవాచ పరమ త్రస్తా బాష్ప గద్గదయా గిరా	2
న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితు మర్హతి	

కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః	3
సా రాక్షసీ మధ్యగతా సీతా సుర సుతోపమా	
న శర్మ లేభే దుఃఖార్తా రావణేన చ తర్జితా	4
వేపతేస్మాఽధికం సీతా విశన్తీవాఽంగమాత్మనః	
వనే యూధ పరిభ్రష్టా మృగీ కోక్షేరివాఽర్జితా	5
సాత్వఽశోకస్య విపులాం శాఖామాలమ్భ్య పుష్పితామ్	
చింతయామాస శోకేన భర్తారం భగ్న మానసా	6
సా స్నాపయన్తీ విపులా స్తనౌ నేత్రజల స్రవైః	
చింతయన్తీ న శోకస్య తదాఽన్తమధిగచ్ఛతి	7
సా వేపమానా పతితా ప్రవాతే కదళీ యథా	
రాక్షసీనాం భయ త్రస్తా విషణ్ణ వదనాఽభవత్	8
తస్యాః సా దీర్ఘ విపులా వేపన్త్యా సీతయా తదా	
దద్యశే కమ్పినీ వేణీ వ్యాలీ వ పరిసర్పతీ	9
సా నిశ్చ్యసన్తీ దుఃఖార్తా శోకోపహత చేతనా	
ఆర్తా వ్యస్సజదఽశ్రూణి మైథిలీ విలలాప హ	10
హా రామేతి చ దుఃఖార్తా హా పునర్లక్ష్మణేతి చ	
హా శ్వశృ మమ కౌసల్యే హా సుమిత్రేతి భామినీ	11
లోక ప్రవాదః సత్యోఽయం పణ్ణితైః సముదాహృతః	
అకాలే దుర్లభో మృత్యుః స్త్రీయా వా పురుషస్య వా	12
యత్రాఽహమేవం క్వారాభీ రాక్షసీభిరిహర్షితా	
జీవామి హీనా రామేణ ముహూర్త మపి దుఃఖితా	13
ఏషాఽల్ప పుణ్యా కృపణా వినశిష్యామ్యనాథ వత్	
సముద్ర మధ్యే నౌః పూర్ణా వాయువేగై రివాహతా	14
భర్తారం తమఽపశ్యన్తీ రాక్షసీ వశ మాగతా	
సీదామి ఖలు శోకేన కూలం తోయహతం యథా	15
తం పద్మదళపత్రాక్షం సింహ విక్రాంత గామినమ్	
ధన్యాః పశ్యన్తి మే నాథం కృతజ్ఞం ప్రీయవాదినమ్	16
సర్వథా తేన హీనాయా రామేణ విదితాత్మనా	

తీక్ష్ణం విషమివాస్వాద్య దుర్లభం మమ జీవితమ్	17
కీదృశం తు మయా పాపం పురా జన్మాంతరే కృతమ్	
యేనేదం ప్రాప్యతే దుఃఖం మయా ఘోరం సుదారుణమ్	18
జీవితం త్యక్తు మిచ్ఛామి శోకేన మహతా వృతా	
రాక్షసీభిశ్చ రక్షన్త్యా రామో నాసాద్యతే మయా	19
ధిగస్తు ఖలు మానుష్యం ధిగస్తు పర వశ్యతామ్	
న శక్యం యత్ పరిత్యక్తు మాత్మచ్ఛన్దేన జీవితమ్	20
<u>షడ్వింశ సంస్కరః - ప్రాణత్యాగ సంప్రధారణం</u>	
ప్రసక్తాఽశృముఖీ త్యేవం బృవన్తీ జనకాత్మజా	
అధోముఖ ముఖీ బాలా విలప్తు ముపచక్రమ్	1
ఉన్మత్తేవ ప్రమత్తేవ బ్రాహ్మచిత్తేవ శోచతీ	
ఉపావృత్తా కిశోరీవ వివేష్టన్తీ మహీతలే	2
రాఘవస్య ప్రమత్తస్య రక్షసా కామరూపిణా	
రావణేన ప్రమథ్యాఽహమానీతా క్రోశతీ బలాత్	3
రాక్షసీ వశమాపన్నా భర్త్యమానా సుదారుణమ్	
చిన్తయన్తీ సుదుఃఖార్తా నాహం జీవితం ముత్సహే	4
న హి మే జీవితేనార్థో నైవార్థై ర్న చ భూషణైః	
వసన్త్యా రాక్షసీ మధ్యే వినా రామం మహారథమ్	5
అశ్మసారమిదం నూనమథవాఽప్యజరామరం	
హృదయం మమ యేనేదం న దుఃఖేనావశీర్యతే	6
ధిజ్ఞామఽనార్యామసతీం యాఽహం తేన వినా కృతా	
ముహూర్త మపి రక్షామి జీవితం పాపజీవితా	7
కా చ మే జీవితే శ్రద్ధా సుఖే వా తం ప్రియం వినా	
భర్తారం సాగరాన్తాయా వసుధాయాః ప్రియం వదమ్	8
భిద్యతాం భక్ష్యతాంవాపి శరీరం విస్యజామ్యహమ్	
న చాప్యహం చిరం దుఃఖం సహాయం ప్రియ వర్జితా	9
చరణేనాపి సవ్యేన న స్పృశేయం నిశాచరమ్	
రావణం కిం పునరఽహం కామయేయం విగర్హితమ్	10

ప్రత్యాఖ్యానం న జానాతి నాత్మనం నాత్మనః కులమ్ యో నృశంస స్వభావేన మాం ప్రార్థయితు మిచ్ఛతి	11
చిన్నా భిన్నా ప్రభిన్నా వా దీప్తావాగ్నౌ ప్రదీపితా రావణం నోపతిష్ఠేయం కిం ప్రలాపేన వ శ్చిరమ్	12
ఖ్యాతః ప్రాజ్ఞః కృతజ్ఞశ్చ సానుక్తోశ్చ రాఘవః సద్వృత్తో నిరనుక్తోశః శంకే మద్భాగ్య సంక్షయాత్	13
రాక్షసానాం జనస్థానే సహస్రాణి చతుర్దశ యేనైకేన నిరస్తాని స మాం కిం నాభిపద్యతే	14
నిరుద్ధా రావణేనాఽహ మల్పవీర్యేణ రక్షసా సమర్థః ఖలు మే భర్తా రావణం హస్తు మాహవే	15
విరాధో దణ్డకారణ్యే యేన రాక్షసపుంగవః రణే రామేణ నిహతః స మాం కిం నాభిపద్యతే	16
కామం మధ్యే సముద్రస్య లంకేయం దుష్ప్రుధర్షణా న తు రాఘవ బాణానాం గతిరోధీహ విద్యతే	17
కిం ను తత్ కారణం యేన రామో దృఢ పరాక్రమః రక్షసాపహ్వాతాం భార్యా మిష్టాం నాభ్యవపద్యతే	18
ఇహస్థాం మాం న జానీతే శంకే లక్ష్మణ పూర్వజః జానన్నపి హి తేజస్వీ ధర్షణం మర్షయిష్యతి	19
హృతేతి యోఽధిగత్వా మాం రాఘవాయ నివేదయేత్ గృధ్రరాజోఽపి స రణే రావణేన నిపాతితః	20
కృతం కర్మ మహ త్తేన మాం తదాభ్యవపద్యతా తిష్ఠతా రావణ ద్వంద్వే వృద్ధేనాపి జటాయుషా	21
యది మామిహ జానీయా ద్వర్తమానాం స రాఘవః అద్య బాణైరభిక్యధః కుర్యా ల్లోకమరాక్షసం	22
విధమేచ్ఛ పురీం లంకామ్ శోషయే చ్చ మహోదధిమ్ రావణస్య చ నీచస్య కీర్తిం నామ చ నాశయేత్	23
తతో నిహత నాథానాం రాక్షసీనాం గృహే గృహే యథాఽహమేవం రుదతీ తథా భూయో న సంశయః	24

అన్విష్య రక్షసాం లంకా కుర్యా ద్రామః సలక్ష్మణః న హి తాభ్యాం రిపు ర్ద్వష్టో ముహూర్తమపి జీవతి	25
చితాధూమాకుల పథా గృధ్ర మణ్డల సంకులా అచిరేణ తు లంకేయం శ్మశాన సద్యశీ భవేత్	26
అచిరేణైవ కాలేన ప్రాప్స్యా మ్యేవ మనోరథమ్ దుష్ప్రస్థానోఽయమాభాతి సర్వేషాం వో విపర్యయః	27
యాదృశా నీహ దృశ్యన్తే లంకాయామఽశుభాని వై అచిరేణైవ కాలేన భవిష్యతి హత ప్రభా	28
నూనం లంకా హతే పాపే రావణే రాక్షసాధమే శోషం యాస్యతి దుర్లభా ప్రమదా విధవా యథా	29
పుణ్యోత్సవ సముత్థా చ నష్ట భర్తీ సరాక్షసీ భవిష్యతి పురీ లంకా నష్ట భర్తీ యథాంగనా	30
నూనం రాక్షస కన్యానాం రుదన్తీనాం గృహే గృహే శ్రోష్యామి నచిరాదేవ దుఃఖార్తానా మిహ ధ్వనిమ్	31
సాఽన్ధకారా హత ద్యోతా హత రాక్షసపుంగవా భవిష్యతి పురీ లంకా నిర్లగ్నా రామ సాయకైః	32
యది నామ స శూరో మాం రామో రక్తాన్తలోచనః జానీయా ద్వర్తమానాం హి రావణస్య నివేశనే	33
అనేన తు నృశంసేన రావణేనాఽధమేన మే సమయో యస్తు నిర్దిష్ట స్తస్య కాలోఽయమాగతః	34
స చ మే విహితో మృత్యురస్మిన్ దుష్టే న వర్తతే అకార్యం యే న జానన్తి నైర్పతాః పాప కారిణః	35
అధర్మా త్తు మహోత్పాతో భవిష్యతి హి సామృతమ్ నైతే ధర్మం విజానన్తి రాక్షసాః పిశితాశనాః	36
ధృవం మాం ప్రాతరాఽఽశార్ధే రాక్షసః కల్పయిష్యతి సాహం కథం చరిష్యామి తం వినా ప్రియ దర్శనమ్	37
రామం రక్తాన్త నయన మఽపశ్యన్తి సుదుఃఖితా యది కశ్చిత్ ప్రదాతా మే విషస్యాఽద్య భవే దిహ	38

కీప్రం వైవస్వతం దేవం పశ్యేయం పతినా వినా	
నాజానాజ్ఞీవతీం రామః స మాం లక్ష్మణ పూర్వజః	39
జానన్తో తౌ న కుర్యాతాం నోర్వాం హి మమ మార్గణమ్	
నూనం మమైవ శోకేన స వీరో లక్ష్మణాగ్రజః	40
దేవలోక మితో యాత స్త్యక్త్వా దేహం మహీతలే	
ధన్యా దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	41
మమ పశ్యన్తి యే నాథం రామం రాజీవ లోచనమ్	
అథ వా న హి తస్యార్థే ధర్మకామస్య ధీమతః	42
మయా రామస్య రాజర్షేర్భార్యయా పరమాత్మనః	
దృశ్యమానే భవేత్ ప్రీతిః సౌహృదం నాస్త్వపశ్యతః	43
నాశయన్తి కృతఘ్నూస్తు న రామో నాశయిష్యతి	
కిం ను మే న గుణాః కేచిత్ కిం వా భాగ్యక్షయో మమ	44
యాహం సీదామి రామేణ హీనా ముఖ్యేన భామినీ	
శ్రేయో మే జీవితాన్మర్తుం విహీనాయా మహాత్మనా	45
రామాదక్లిష్ట చారిత్రా చ్చూరా చ్చత్వ నిబర్హణాత్	
అథ వా న్యస్త శస్త్రౌ తౌ వనే మూల ఫలాశనౌ	46
బ్రాతరో హి నర శ్రేష్ఠౌ చరన్తౌ వనగోచరౌ	
అథ వా రాక్షసేన్ద్రేణ రావణేన దురాత్మనా	47
చద్మనా సాదితౌ శూరౌ బ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	
సాహమేవం గతే కాలే మర్తు మిచ్ఛామి సర్వథా	48
న చ మే విహితో మృత్యురస్మిన్ దుఃఖేఽపి వర్తతి	
ధన్యాః ఖలు మహాత్మానో మునయ స్త్యక్త కిల్బిషాః	49
జితాత్మానో మహాభాగా యేషాం న స్తః ప్రియాఽప్రియే	
ప్రియాన్న సంభవే ధ్నుఃఖమప్రియాన్నధికం భయమ్	50
తాభ్యాం హి యే వియుజ్యన్తే నమస్తేషాం మహాత్మనామ్	
సాహం త్యక్తా ప్రియార్హేణ రామేణ విదితాత్మనా	51
ప్రాణాం స్త్యక్త్యామి పాపస్య రావణస్య గతా వశమ్	
<u>సప్తవింశ స్కంధః - త్రిజటా స్వప్నః</u>	

ఇత్యుక్తాః సీతయా ఘోరారాక్షస్యః క్రోధ మూర్చితాః	
కాశ్చి జ్జగ్ము స్తదాఖ్యాతుం రావణస్య తరస్వినః	1
తతః సీతా ముపాగమ్య రాక్షస్యో ఘోరదర్శనాః	
పునః పరుషమేకార్థ మనర్థార్థ మథాబ్యవన్	2
అద్యేదానీం తవాఽనార్యే సీతే పాప వినిశ్చయే	
రాక్షస్యో భక్షయిష్యామో మాంస మేతద్యథాసుఖమ్	3
సీతాం తాభి రఽనార్యాభి ర్ద్వష్ట్యా సంతర్జితాం తదా	
రాక్షసీ త్రిజటా వృద్ధా ప్రబుద్ధా వాక్య మబ్రవీత్	4
ఆత్మానం ఖాదతానార్యా న సీతాం భక్షయిష్యథ	
జనకస్య సుతామిష్టాం స్నుషాం దశరథస్య చ	5
స్వప్నోహ్యఽద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః	
రాక్షసానామభావాయ భర్తురస్యా జయాయ చ	6
ఏవముక్తా స్త్రిజటయా రాక్షస్యః క్రోధ మూర్చితాః	
సర్వా ఏవాబ్యవన్ భీతా స్త్రిజటాం తా మిదం వచః	7
కథయస్య త్వయా దృష్టః స్వప్నోఽయం కీదృశో నిశి	
తాసాం తు వచనం శృత్వా రాక్షసీనాం ముఖాచ్ఛ్యుతం	8
ఉవాచ వచనం కాల్ త్రిజటా స్వప్న సంశ్రేతమ్	
గజ దంతమయీం దివ్యాం శిబికా మంతరిక్షగామ్	9
యుక్తాం హంస సహస్రీణ స్వయ మాస్థాయ రాఘవః	
శుక్ల మాల్యార్ధధరో లక్ష్మణేన సహగతః	10
స్వప్నేచాద్య మయా దృష్టా సీతా శుక్లామ్బరావృతా	
సాగరేణ పరిక్షిప్తం శ్వేతం పర్వతమాస్థితా	11
రామేణ సంగతా సీతా భాస్కరేణ ప్రభా యథా	
రాఘవశ్చ మయా దృష్ట శ్చతుర్దంతం మహాగజమ్	12
ఆరూఢః శైలసంకాశం చకాస సహ లక్ష్మణః	
తత స్తౌ నరశార్దూలౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా	13
శుక్ల మాల్యార్ధధరౌ జానకీం పర్యుపస్థితౌ	
తత స్తస్య నగస్యార్గ్రే హ్యకాశస్థస్య దన్తినః	14

భర్తా పరిగృహీతస్య జానకీ స్కన్ధమాశ్రితా	
భర్తురంకాత్ సముత్పత్య తతః కమల లోచనా	15
చన్ద్ర సూర్యౌ మయా దృష్టౌ పాణినా పరిమార్జితీ	
తత స్తాభ్యాం కుమారాభ్యా మాస్థితః స గజోత్తమః	16
సీతయా చ విశాలాక్ష్యా లంకాయా ఉపరి స్థితః	
పాణ్డరర్షభ యుక్తేన రథేనాష్టయుజా స్వయమ్	17
ఇహోపయాతః కాకున్ధః సీతయాసహ భార్యయా	
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విమానే పుష్పకే స్థితః	18
శుక్ల మాల్యామబరధరో లక్ష్మణేన సమాగతః	
ఆరుహ్య పుష్పకం దివ్యం విమానం సూర్య సన్నిభం	19
ఉత్తరాం దిశమాలోక్య జగామ పురుషోత్తమః	
సాఽన్జం త్రిభువనం భీమం సర్వతః సచరాచరం	20
ఏవం స్వప్నీ మయా దృష్టో రామో విష్ణుపరాక్రమః	
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ రాఘవః	21
న హి రామో మహాతేజాః శక్యో జేతుం సురాసురైః	
రాక్షసైర్వాపి చాన్వైర్వా స్వర్గః పాప జనైరివ	22
రావణశ్చ మయా దృష్టః క్షితౌ తైల సముక్షితః	
రక్తవాసాః పిబన్మత్తః కరవీర కృత స్రజః	23
విమానాత్ పుష్పకాదఽద్య రావణః పతితో భువి	
కృష్ణమాణః స్త్రీయా దృష్టో ముణ్ణః కృష్ణామ్బరః పునః	24
రథేన ఖర యుక్తేన రక్తమాల్యానులేపనః	
పిబం సైలం హస న్నుత్యన్ భ్రాంత చిత్రాకులేంద్రియః	25
గర్దభేన యయౌ శేఘ్రం దక్షిణాం దిశమాస్థితః	
పునరేవ మయా దృష్టో రావణో రాక్షసేశ్వరః	26
పతితోఽవాక్కిరా భూమౌ గర్దభాద్భయమోహితః	
సహసోత్థాయ సంభ్రాంతో భయార్థో మద విహ్వలః	27
ఉన్మత్త ఇవ దిగ్వాసౌ దుర్వాక్యం ప్రలపన్ ముహుః	
దుర్గంధం దుస్సహం ఘోరం తిమిరం నరకోపమం	28

మలపంకం ప్రవిశ్యాశు మగ్న స్తత్ర స రావణః	
కణ్ఠే బద్ధ్వా దశగ్రీవం ప్రమదా రక్తవాసినీ	29
కాలీ కర్ణమ లిప్తాంగీ దిశం యామ్యాం ప్రకర్షతి	
ఏవం తత్ర మయా దృష్టః కుమ్భకర్ణో నిశాచర	30
రావణస్య సుతాః సర్వే ముండా సైల సముత్థితాః	
వరాహేణ దశగ్రీవః శింశుమారేణ చేంద్రజిత్	31
ఉష్ఠ్ఠేణ కుమ్భకర్ణశ్చ ప్రయాతో దక్షిణాం దిశమ్	
ఏక స్తత్ర మయా దృష్టః శ్వేతచ్ఛత్రో విభీషణః	32
శుక్ల మాల్యామ్బరధరః శుక్ల గంధానులేపనః	
శంఖ దుందుభి నిర్హోషై ర్ముత్త గీతైరలంకృతః	33
ఆరుహ్య శైల సంకాశం మేఘు స్తనిత నిస్సృనం	
చతుర్దంతం గజం దివ్యమాస్తే తత్ర విభీషణః	34
చతుర్భుజః సచివైః సార్థం వైహాయస ముపస్థితః	
సమాజశ్చ మయా దృష్టో గీత వాదిత్ర నిస్సృనః	35
పిబతాం రక్త మాల్యానాం రక్షసాం రక్తవాససామ్	
లంకా చేయం పురీ రమ్యా సవాజిరథకుంజరా	36
సాగరే పతితా దృష్టా భగ్న గోపుర తోరణా	
లంకా దృష్టా మయా స్వప్న రావణేనాభిరక్షితా	37
దగ్ధా రామస్య దూతేన వానరేణ తరస్వినా	
పీత్వా తైలం ప్రన్యతాశ్చ ప్రహసన్తో మహాస్వనాః	38
లంకాయాం భస్మ రూక్షాయాం ప్రవిష్టా రాక్షస స్త్రీయః	
కుమ్భకర్ణాదయశ్చేమే సర్వేరాక్షసపుంగవాః	39
రక్తం నివసనం గృహ్య ప్రవిష్టా గోమయ హ్రాదే	
అపగచ్ఛత నశ్యధ్వం సీతామాప స రాఘవః	40
ఘాతయేత్ పరమామర్షీ సర్వైః సార్థం హి రాక్షసైః	
ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం వనవాసమనువ్రతామ్	41
భర్త్యితాం తర్జితాంవాపి నానుమంస్యతి రాఘవః	
తదలం క్వారవాక్యై ర్వః సాన్స్వమేవాభిధీయతామ్	42

అభియాచామ వైదేహీమేతద్ధి మమ రోచతే	
యస్యా మేవంవిధః స్వప్నో దుఃఖితాయాం ప్రద్యశ్యతే	43
సా దుఃఖై ర్వివిధైర్ముక్తా ప్రియం ప్రాప్నోత్యఽనుత్తమమ్	
భర్తృతామపి యాచధ్వం రాక్షస్యః కిం వివక్షయా	44
రాఘవాద్ధి భయం ఘోరం రాక్షసానా ముపస్థితమ్	
ప్రణిపాత ప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా	45
అల మేషా పరిత్రాతుం రాక్షసీర్మహతో భయాత్	
అపి చాస్యా విశాలాక్ష్యా న కించిదుపలక్షయే	46
విరూపమపి చాంగేషు సుసూక్ష్మమపి లక్షణమ్	
ఛాయా వైగుణ్య మాత్రం తు శంకే దుఃఖ ముపస్థితమ్	47
అదుఃఖార్థా మిమాం దేవీం వైహాయస ముపస్థితామ్	
అర్థసిద్ధిం తు వైదేహ్యః పశ్యామ్యఽహముపస్థితామ్	48
రాక్షసేన్ద్ర వినాశం చ విజయం రాఘవస్య చ	
నిమిత్తభూత మేతత్తు శ్రోతుమస్యా మహాత్ ప్రియమ్	49
ద్యశ్యతే చ స్ఫురచ్ఛక్తుః పద్మపత్ర మివాయతమ్	
ఈషచ్ఛ హృషితో వాస్యా దక్షిణాయా హ్యదక్షిణః	50
అకస్మాదేవ వైదేహ్య బాహురేకః ప్రకమ్పతే	
కరేణహస్త ప్రతిమః సవ్యశ్చోరురనుత్తమః	51
వేపమానః సూచయతి రాఘవః పురతః స్థితమ్	
పక్షీ చ శాఖా నిలయం ప్రహృష్టః	
పునః పునశ్చోత్తమ సాన్త్వవాదీ	
సుస్వాగతాం వాచముదీరయాణః	
పునః పున శ్చోదయతీవ హృష్టః	52
తతః సా హ్రీమతీ బాలా భర్తుర్విజయ హర్షితా	
అవోచద్యది తత్తథ్యం భవేయం శరణం హి వః	53
అష్టావింశ స్సర్గః - ఉద్బంధనవ్యవసాయః	
సా రాక్షసేన్ద్రస్య వచో నిశమ్య	
తద్రావణస్యాఽప్రియమఽప్రియార్థా	

ఏషా విపద్యామ్యఽహమల్పభాగ్యా మహార్ణవే నౌరివ మూఢవాతా	8
తరస్వినౌ ధారయతా మృగస్య సత్వేన రూపం మనుజేంద్రపుత్రౌ నూనం విశస్తౌ మమ కారణా త్తౌ సింహర్షభౌ ద్వావివ వైద్యుతేన	9
నూనం స కాలో మృగరూపధారీ మామల్పభాగ్యాం లులుభే తదానీమ్ యత్రార్యపుత్రం విససర్ణ మూఢా రామానుజం లక్ష్మణ పూర్వజం చ	10
హా రామ సత్యవ్రత దీర్ఘబాహో హా పూర్ణచంద్ర ప్రతిమాన వక్త హా జీవలోకస్య హితః ప్రీయశ్చ వధ్యాం న మాం వేత్సి హి రాక్షసానామ్	11
అనన్య దేవత్వమియం క్షమా చ భూమౌ చ శయ్యా నియమశ్చ ధర్మే పతివ్రతాత్వం విఫలం మమేదం కృతం కృతఘ్నిష్వివ మానుషాణామ్	12
మోఘా హి ధర్మశ్చరితో మమాయం తదైకపత్నీత్వ మిదం నిరర్థమ్ యా త్వాం న పశ్యామి కృశా వివర్ణా హీనా త్వయా సంగమనే నిరాశా	13
పితుర్నిర్దేశం నియమేన కృత్వా వనాన్నివృత్తశ్చరిత వ్రతశ్చ స్త్రీభిస్తు మన్యే విపులేక్షణాభిః త్వం రంస్యసే వీతభయః కృతార్థః	14
అహం తు రామ త్వయి జాతకామా చిరం వినాశాయ నిబద్ధ భావా	

రాజీవృతం కృష్ణ విశాల శుక్లమ్	
ప్రాస్పన్నతైకం నయనం సుకేశ్యా	
మీనాహతం పద్మమివాభి తామ్రమ్	2
భుజశ్చ చార్వంచిత పీన వృత్తః	
పరార్థ్య కాలాగరు చన్దనార్థః	
అనుత్తమేనాద్యుపితః ప్రీయేణ	
చిరేణ వామః సమవేపతాశు	3
గజేన్ద్రహస్త ప్రతిమశ్చ పీనః	
తయోర్ద్వయోః సంహతయోః సుజాతః	
ప్రస్పన్నమానః పునరూరురస్యా	
రామం పురస్తాత్ స్థిత మాచచక్షే	4
శుభం పునర్థేమ సమాన వర్ణమ్	
ఈషద్రజోద్భస్త మివామలాక్ష్యాః	
వాసః స్థితాయాః శిఖరాగ్ర దంత్యాః	
కించిత్ పరిస్రంసత చారుగాత్ర్యాః	5
ఏతై ర్నిమితైరపరైశ్చ సుభ్రుః	
సంబోధితా ప్రాగపి సాధు సిద్ధైః	
వాతాతప క్లాంత మివ ప్రణప్తం	
వర్షేణ బీజం ప్రతిసంజహర్ష	6
తస్యాః పునర్బిమ్బఫలాఽధరోష్ఠం	
స్వక్షి భృ కేశాన్త మరాళపక్ష్మ	
వక్త్రం బభాసే స్మిత శుక్ల దంష్ట్రం	
రాహోర్ముఖా చ్చన్ద్ర ఇవ ప్రముక్తః	7
సా వీతశోకా వ్యపనీత తన్త్రీ	
శాన్త జ్వరా హర్ష వివృద్ధ సత్త్వా	
అశోభతార్యా వదనేన శుక్లే	
శీతాంశునా రాత్రిరివోదితేన	8
<u>త్రింశ స్సర్గః - హనూమత్ కృత్యాకృత్య చింతనం</u>	

హనుమానపి విశ్రాంతః సర్వం శుశ్రావ తత్త్వతః సీతాయా స్త్రీజటాయాశ్చ రాక్షసీనాం చ తర్జనమ్	1
అవేక్షమాణ స్థాం దేవీం దేవతామివ నన్దనే తతో బహువిధాం చిన్తాం చిన్తయామాస వానరః	2
యాం కపీనాం సహస్రాణి సుబహూన్యయుతాని చ దిక్షు సర్వాసు మార్గస్తే సేయ మాసాదితా మయా	3
చారేణ తు సుయుక్తేన శత్రోః శక్తిమవేక్షతా గూఢేన చరతా తావదవేక్షిత మిదం మయా	4
రాక్షసానాం విశేషశ్చ పురీ చేయ మవేక్షితా రాక్షసాధిపతేరఽస్య ప్రభావో రావణస్య చ	5
యుక్తం తస్యాఽప్రమేయస్య సర్వసత్త్వ దయావతః సమాశ్వాసయితుం భార్యాం పతిదర్శన కాంక్షిణీమ్	6
అహమాశ్వాసయా మ్యేనాం పూర్ణచన్ద్ర నిభాననామ్ అదృష్టదుఃఖాం దుఃఖారాం దుఃఖస్యాన్త మగచ్ఛతీమ్	7
యది హ్యహమిమాం దేవీం శోకోపహత చేతనామ్ అనాశ్వాస్య గమిష్యామి దోషవధమనం భవేత్	8
గతే హి మయి తత్రేయం రాజపుత్రీ యశస్వినీ పరిత్రాణమఽవిన్దన్తీ జానకీ జీవితం త్యజేత్	9
మయా చ స మహాబాహుః పూర్ణచన్ద్రనిభాననః సమాశ్వాసయితుం న్యాయ్యః సీతా దర్శన లాలసః	10
నిశాచరీణాం ప్రత్యక్షమఽనర్థం చాపి భాషణమ్ కథం ను ఖలు కర్తవ్య మిదం కృచ్ఛ్రగతో హ్యహమ్	11
అనేన రాత్రి శేషేణ యది నాశ్వాస్యతే మయా సర్వథా నాస్తి సందేహః పరిత్యక్యతి జీవితమ్	12
రామశ్చ యది పృచ్ఛేన్మాం కిం మాం సీతాఽబ్రవీద్వచః కిమహం తం ప్రతిభ్యాయామఽసంభాష్య సుమధ్యమామ్	13
సీతా సందేశ రహితం మా మిత స్త్వరయా గతమ్ నిర్దోషాదపి కాకుత్స్థః కృద్ధ స్తీవ్రేణ చక్షుషా	14

యది చోద్యోజయిష్యామి భర్తారం రామ కారణాత్	
వృద్ధ మాగమనం తస్య ససైన్యస్య భవిష్యతి	15
అన్తరం త్వఽహమాసాద్య రాక్షసీనా మిహస్థితః	
శనైరాశ్వాసయిష్యామి సంతాప బహుళా మిమామ్	16
అహం త్వఽతితనుశ్చైవ వానరశ్చ విశేషతః	
వాచం చోదాహరిష్యామి మానుషీమిహ సంస్కృతామ్	17
యది వాచం ప్రదాస్యామి ద్విజాతిరివ సంస్కృతామ్	
రావణం మన్యమానా మాం సీతా భీతా భవిష్యతి	18
వానరస్య విశేషణ కథం స్యాదభిభాషణం	
అవశ్యమేవ వక్తవ్యం మానుషం వాక్యమర్థవత్	19
మయా సాన్వయితుం శక్యా నాఽన్యథేయమనిన్దితా	
సేయమాలోక్య మే రూపం జానకీ భాషితం తథా	20
రక్షోభిస్త్రాసితా పూర్వం భూయస్త్రాసం గమిష్యతి	
తతోజాత పరిత్రాసా శబ్దం కుర్యాన్ మనస్వినీ	21
జానానా మాం విశాలాక్షీ రావణం కామరూపిణమ్	
సీతయా చ కృతే శబ్దే సహసా రాక్షసీగణః	22
నానాప్రహరణో ఘోరః సమేయాదన్తకోపమః	
తతో మాం సంపరిక్షిప్య సర్వతో వికృతాననాః	23
వధే చ గ్రహణే చైవ కుర్యుర్యత్నం యథాబలమ్	
గృహ్య శాఖాః ప్రశాఖాశ్చ స్కంధాంశ్చోత్తమ శాఖినాం	24
దృష్ట్వా విపరిధావన్తం భవేయు ర్భయశంకితాః	
మమ రూపం చ సంప్రేక్ష్య వనే విచరతో మహాత్	25
రాక్షసో భయ విత్రస్తా భవేయుర్వికృతాననాః	
తతః కుర్యః సమాహ్వానం రాక్షసో రక్షసామపి	26
రాక్షసేన్ద్ర నియుక్తానాం రాక్షసేన్ద్ర నివేశనే	
తే శూల శక్తి నిస్త్రింశ వివిధాయుధ పాణయః	27
ఆపతేయుర్విమర్దేఽస్మిన్ వేగేనోద్వేగ కారణాత్	
సంరుద్ధ సై స్తు పరితో విధమన్ రక్షసాం బలమ్	28

శక్తుయాం న తు సంప్రాప్తుం పరం పారం మహోదధేః	
మాం వా గృహ్ణీయురాప్లుత్య బహవః శీఘ్రకారిణః	29
స్యాదియం చాగృహీతార్థా మమ చ గ్రహణం భవేత్	
హింసాభిరుచయో హింస్యరిమాం వా జనకాత్మజామ్	30
విపన్నం స్యాత్తతః కార్యం రామ సుగ్రీవయో రిదమ్	
ఉద్దేశే నష్టమార్గేఽస్మిన్ రాక్షసైః పరివారితే	31
సాగరేణ పరిక్షిప్తే గుప్తే వసతి జానకీ	
విశస్తే వా గృహీతే వా రక్షోభిర్మయి సంయుగే	32
నాన్యం పశ్యామి రామస్య సహాయ్యం కార్య సాధనే	
విమ్మశంశ్చ న పశ్యామి యో హతే మయి వానరః	33
శత యోజన విస్తీర్ణం లంఘయేత మహోదధిమ్	
కామం హన్తుం సమర్థోఽస్మి సహస్రాణ్యపి రక్షసామ్	34
న తు శక్యామి సంప్రాప్తుం పరం పారం మహోదధేః	
అసత్యాని చ యుద్ధాని సంశయో మే న రోచతే	35
కశ్చ నిస్సంశయం కార్యం కుర్యాత్ ప్రాజ్ఞః ససంశయమ్	
ప్రాణత్యాగశ్చ వైదేహ్య భవేదఽనభిభాషణే	36
ఏష దోషో మహాన్ హి స్యాన్మమ సీతాభిభాషణే	
భూతాశ్చార్థా వినశ్యంతి దేశ కాల విరోధితాః	37
విక్లబం దూతమాసాద్య తమః సూర్యోదయే యథా	
అర్థానర్థాన్తరే బుద్ధిర్నిశ్చితాపి న శోభతే	38
ఘాతయన్తి హి కార్యాణి దూతాః పణ్డీతమానినః	
న వినశ్యేత్ కథం కార్యం వైక్లబ్యం న కథం భవేత్	39
లంఘనం చ సముద్రస్య కథం ను న వృథా భవేత్	
కథం ను ఖలు వాక్యం మే శృణుయాన్నోద్విజేత వా	40
ఇతి సంచిన్త్య హనుమాంశ్చకార మతిమాన్ మతిమ్	
రామమక్లిష్ట కర్మాణం స్వబంధుమఽనుకీర్తయన్	41
వైనాముద్వేజయిష్యామి తద్బంధుగత మానసామ్	
ఇక్ష్వాకూణాం వరిష్ఠస్య రామస్య విదితాత్మనః	42

శుభాని ధర్మయుక్తాని వచనాని సమర్పయన్
 శ్రావయిష్యామి సర్వాణి మధురాం ప్రబ్రవన్ గిరమ్ 43
 శ్రద్ధాస్యతి యథా హీయం తథా సర్వం సమాదదే||
 ఇతి స బహువిధం మహానుభావో
 జగతిపతేః ప్రమదామవేక్షమాణః
 మధురమవితథం జగాద వాక్యం
 దృమ విటపాన్తరమాస్థితో హనూమాన్ 44

ఏకత్రింశ స్సర్గః - రామవృత్త సంశ్రవః

ఏవం బహువిధాం చిన్తాం చిన్తయిత్వా మహాకపిః
 సంశ్రవే మధురం వాక్యం వైదేహ్యో వ్యాజహార హ 1
 రాజా దశరథో నామ రథ కుంజర వాజిమాన్
 పుణ్యశీలో మహాకీర్తి ర్మజురాసీన్ మహాయశాః 2
 రాజర్షీణామ్ గుణశ్రేష్ఠ స్తపసా చర్షిభిః సమః
 చక్రవర్తి కులే జాతః పురందర సమో బలే 3
 అహింసారతిరక్షుద్రో ఘృణీ సత్యపరాక్రమః
 ముఖ్యశ్చేక్ష్వాకువంశస్య లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మీవర్షనః 4
 పార్థివవ్యంజనైర్యుక్తః పృథుశ్రీః పార్థివర్షభః
 పృథివ్యాం చతురఽన్తయాం విశ్వతః సుఖదః సుఖీ 5
 తస్య పుత్రః ప్రియో జ్యేష్ఠ స్తారాధిప నిభాననః
 రామో నామ విశేషజ్ఞః శ్రేష్ఠః సర్వధనుష్మతామ్ 6
 రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య స్వజనస్యాపి రక్షితా
 రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య చ పరంతపః 7
 తస్య సత్యాభిసంధస్య వృద్ధస్య వచనాత్ పితుః

సభార్యః సహ చ భ్రాత్రా వీరః ప్రవ్రాజితో వనమ్	8
తేన తత్ర మహారణ్యే మృగయాం పరిధావతా	
రాక్షసా నిహతాః శూరా బహవః కామరూపిణః	9
జనస్థాన వధం శృత్వా హతౌ చ ఖర దూషణౌ	
తత స్త్వమఽర్హాపహృతా జానకీ రావణేన తు	10
వంచయిత్వా వనే రామం మృగరూపేణ మాయయా	
స మార్గమాణ స్తాం దేవీం రామః సీతామనిన్దితాం	11
ఆససాద వనే మిత్రం సుగ్రీవం నామ వానరం	
తతః స వాలినం హత్వా రామః పరపురంజయః	12
ప్రాయచ్ఛత్ కపిరాజ్యం తత్ సుగ్రీవాయ మహాబలః	
సుగ్రీవేణాపి సందిష్టా హరయః కామరూపిణః	13
దిక్షు సర్వాసు తాం దేవీం విచిన్వంతి సహస్రశః	
అహం సంపాతి వచనా చ్ఛతయోజన మాయతం	14
అస్యా హేతోర్విశాలాఙ్క్యాః సాగరం వేగవాన్ ప్లుతః	
యథారూపాం యథావర్ణాం యథాలక్ష్మీం చ నిశ్చితామ్	15
అశ్చౌషం రాఘవస్యాఽహం సేయమాసాదితా మయా	
విరరామైవ ముక్త్యాఽసౌ వాచం వానరపుంగవః	16
జానకీ చాపి తచ్ఛ్చత్వా విస్మయం పరమం గతా	
తతః సా వక్త కేశాన్తా సుకేశీ కేశ సంవృతమ్	17
ఉన్నమ్య వదనం భీరుః శింశపామన్వవైక్షత	
నిశమ్య సీతా వచనం కపేశ్చ	
దిశశ్చ సర్వాః ప్రదిశశ్చ వీక్ష్య	
స్వయం ప్రహర్షం పరమం జగామ	
సర్వాత్మనా రామమనుస్మరంతీ	18
సా తిర్యగూర్ధ్వం చ తథాఽప్యధస్తాన్	
నిరీక్షమాణా తమచిన్త్య బుద్ధిమ్	
దదర్శ పింగాధిపతేరఽమాత్యం	
వాతాత్మజం సూర్యమివోదయస్థమ్	19

ద్వాత్రింశ స్కంధః - సీతా వితర్కః

తతః శాఖాంతరే లీనం దృష్ట్వా చలిత మానసా వేష్టితార్జున వస్త్రం తం విద్యుత్సంఘాత పింగళం	1
సా దదర్శ కపిం తత్ర ప్రశ్రితం ప్రియ వాదినమ్ పుల్లాఽశోకోత్కరాభాసం తప్తచామీకరేక్షణం	2
మైథిలీ చింతయామాస విస్మయం పరమం గతా అహో భీమమిదం రూపం వానరస్య దురాసదం	3
దుర్నిరీక్ష్యమితి జ్ఞాత్వా పునరేవ ముమోహ సా విలలాప భృశం సీతా కరుణం భయ మోహితా	4
రామ రామేతి దుఃఖార్తా లక్ష్మణేతి చ భామినీ రురోద బహుధా సీతా మందం మందస్వరా సతీ	5
సా తం దృష్ట్వా హరిశ్రేష్ఠం వినీతవదుపస్థితమ్ మైథిలీ చింతయామాస స్వప్నోయమితి భామినీ	6
సా వీక్షమాణా పృథుభుగ్నవక్త్రం శాఖామృగేంద్రస్య యథోక్తకారం దదర్శ పింగాధిపతేరఽమాత్యం వాతాత్మజం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠం	7
సా తం సమీక్ష్యైవ భృశం విసంజ్ఞా గతాఽసుకల్పేవ బభూవ సీతా చిరేణ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య భూయః విచింతయామాస విశాల నేత్రా	8
స్వప్నీ మయాఽయం వికృతోఽద్యదృష్టః శాఖామృగః శాస్త్రగణై ర్నిషిద్ధః స్వస్యస్తు రామాయ స లక్ష్మణాయ తథా పితు ర్మే జనకస్య రాజ్ఞః	9
స్వప్నోఽపి నాఽయం న హి మేస్తి నిద్రా శోకేన దుఃఖేన చ పీడితాయాః సుఖం హి మే నాస్తి యతోఽస్మి హీనా	

తేనేన్దుపూర్ణ ప్రతిమాననేన	10
రామేతి రామేతి సదైవ బుద్ధ్యా	
విచింత్య వాచా బృవతీ తమేవ	
తస్యానురూపాం చ కథాం తమర్థం	
ఏవం ప్రపశ్యామి తథా శృణోమి	11
అహం హి తస్యాఽద్య మనోభవేన	
సంపీడితా తద్గత సర్వభావా	
విచింతయన్తీ సతతం తమేవ	
తదైవ పశ్యామి తథా శృణోమి	12
మనోరథః స్యాదితి చింతయామి	
తథాపి బుద్ధ్యా చ వితర్కయామి	
కిం కారణం తస్య హి నాస్తి రూపం	
సువ్యక్త రూపశ్చ వదత్యఽయం మామ్	13
నమోఽస్తు వాచస్పతయే సవజ్రిణే	
స్వయమ్భువే దైవ హుతాశనాయ చ	
అనేన చోక్తం యదిదం మమార్గతో	
వనౌకసా తచ్ఛ తథాస్తు నాన్యథా	14
<u>త్రయస్తింశ స్వర్గః - హనూమజ్ఞానకీ సంవదోపక్రమః</u>	
సోఽవతీర్య దృమాత్తస్మాద్విద్యమప్రతిమాననః	
వినీత వేషః కృపణః ప్రణిపత్యోపస్సుత్య చ	1
తామబ్రవీన్న హాతేజా హనూమాన్ మారుతాత్మజః	
శిరస్యంజలిమాధాయ సీతాం మధురయా గిరా	2
కా ను పద్మపలాశాక్షీ క్లిష్ట కౌశేయ వాసిని	
దృమస్య శాఖామాలమ్భ్య తిష్ఠసి త్వ మనిన్దితే	3
కిమర్థం తవ నేత్రాభ్యాం వారి స్రవతి శోకజమ్	
పుణ్డరీక పలాశాభ్యాం విప్రకీర్ణ మివోదకమ్	4
సురాణామఽసురాణాం వా నాగ గన్ధర్వ రక్షసామ్	
యక్షాణాం కిన్నరాణాం వా కా త్వం భవసి శోభనే	5

కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాననే వసూనాం వా వరారోహీ దేవతా ప్రతిభాసి మే	6
కిం ను చస్త్రమసా హీనా పతితా విబుధాలయాత్ రోహిణీ జ్యోతిషాం శ్రేష్ఠా శ్రేష్ఠా సర్వగుణాన్వితా	7
కా త్వం భవసి కల్యాణీ త్వమనిన్దిత లోచనే కోపాద్వా యది వా మోహో దృర్భార మసితేక్షణే	8
వసిష్ఠం కోపయిత్వా త్వం నాఽసి కల్యాణ్యరున్దతీ కో ను పుత్రః పితా భ్రాతా భర్తా వా తే సుమధ్యమే	9
అస్మాల్లోకాదఽముం లోకం గతం త్వమనుశోచసి రోదనాదఽతినిశ్వాసాద్భూమి సంస్పర్శనాదపి	10
న త్వాం దేవీమఽహం మన్యే రాజ్ఞః సంజ్ఞావధారణాత్ వ్యంజనాని చ తే యాని లక్షణాని చ లక్షయే	11
మహిషీ భూమిపాలస్య రాజకన్యాఽసి మే మతా రావణేన జనస్థానా ద్భలాదపహ్లాతా యది	12
సీతా త్వమసి భద్రం తే త న్మమాచక్ష్య పృచ్ఛతః యథా హి తవ వై దైన్యం రూపంచాప్యఽతిమానుషం	13
తపసా చాన్వితో వేష స్త్వం రామ మహిషీ ధృవం సా తస్య వచనం శృత్వా రామ కీర్తన హర్షితా	14
ఉవాచ వాక్యం వైదేహీ హనూమన్తం దృమాశ్రితమ్ పృథివ్యాం రాజసింహానాం ముఖ్యస్య విదితాత్మనః	15
స్నుషా దశరథస్యాఽహం శత్యవైన్య ప్రమాధినః దుహితా జనకస్యాఽహం వైదేహస్య మహాత్మనః	16
సీతా చ నామ నామ్నాఽహం భార్య రామస్య ధీమతః సమా ద్వాదశ తత్రాఽహం రాఘవస్య నివేశనే	17
భుంజానా మానుషాన్ భోగాన్ సర్వకామ సమృద్ధినీ తత్ర స్త్రయోదశే వర్షే రాజ్యే చేక్ష్యాకు నన్దనమ్	18
అభిషేచయితుం రాజా సోపాధ్యాయః ప్రచక్రమే తస్మిన్ సంభ్రయమాణే తు రాఘవస్యాభిషేచనే	19

కైకేయీ నామ భర్తార మిదం వచన మబ్రవీత్	
న పిబేయం న ఖాదేయం ప్రత్యహం మమ భోజనమ్	20
ఏష మే జీవితస్యాన్తో రామో యద్యభిషిచ్యతే	
యత్తదుక్తం త్వయా వాక్యం ప్రీత్యా నృపతి సత్తమ	21
తచ్ఛేన్న వితథం కార్యం వనం గచ్ఛతు రాఘవః	
స రాజా సత్యవాగ్దేవ్యా వరదాన మనుస్మరన్	22
ముమోహ వచనం శృత్వా కైకేయ్యాః క్వారమప్రియమ్	
తతస్తు స్థవిరో రాజా సత్యే ధర్మే వ్యవస్థితః	23
జ్యేష్ఠం యశస్వినం పుత్రం రుదన్ రాజ్యమయాచత	
స పితు ర్వచనం శ్రీమానభిషేకాత్ పరం ప్రియమ్	24
మనసా పూర్వ మాసాద్య వాచా ప్రతిగృహీతవాన్	
దద్యాన్న ప్రతిగృహ్ణీయాన్న బ్యాయాత్ కించిదప్రియమ్	25
అపి జీవితహేతోర్వా రామః సత్యపరాక్రమః	
స విహాయోత్తరీయాణి మహార్థాణి మహాయశాః	26
విస్మజ్య మనసా రాజ్యం జనన్యై మాం సమాదిశత్	
సాఽహం తస్యాగ్రత స్థూర్ణం ప్రస్థితా వనచారిణీ	27
న హి మే తేన హీనాయా వాసుః స్వర్గేఽపి రోచతే	
ప్రాగేవ తు మహాభాగః సామిత్రిర్మిత్రనన్దనః	28
పూర్వజస్యానుయాత్రార్థే దృమచీరైరలంకృతః	
తే వయం భర్తురాదేశం బహుమాన్య దృఢ వ్రతాః	29
ప్రవిష్టాః స్మ పురా దృష్టం వనం గమ్భీర దర్శనమ్	
వసతో దణ్డకారణ్యే తస్యాహమమితౌజసః	30
రక్షసాఽపహృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా	
ద్వా మాసా తేన మే కాలో జీవితానుగ్రహః కృతః	31
ఊర్ధ్వం ద్వాభ్యాంతు మాసాభ్యాం తతస్యఙ్గామి జీవితమ్	
చతుస్త్రింశ స్వర్గః - రావణ శంకా నివారణం	
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా హనుమాన్ హరియూధపః	
దుఃఖా ధ్దుఃఖాభిభూతాయాః సాన్త్వ ముత్తర మబ్రవీత్	1

అహం రామస్య సందేశా ధేవి దూత స్తవాగతః	
వైదేహీ కుశలీ రామ స్త్వాం చ కౌశల మబ్రవీత్	2
యో బ్రాహ్మమస్తం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః	
స త్వాం దాశరథీ రామో దేవి కౌశల మబ్రవీత్	3
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా భర్తు స్తేఽనుచరః ప్రియః	
కృతవాన్ శోక సంతప్తః శిరసా తేభిఽవాదనమ్	4
సా తయోః కుశలం దేవీ నిశమ్య నరసింహయోః	
ప్రీతి సంహృష్ట సర్వాంగీ హనుమంత మథాబ్రవీత్	5
కల్యాణీ బత గాఢేయం లౌకికీ ప్రతిభాతి మా	
ఏతి జీవంతమానందో నరం వర్ష శతాదపి	6
తయా సమాగమే తస్మిన్ ప్రీతిరుత్పాదితాద్భుతా	
పరస్పరేణ చాలాపం విశ్వస్తౌ తౌ ప్రచక్రతుః	7
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా హనుమాన్ హరియూధపః	
సీతాయాః శోక దీనాయాః సమీప ముపచక్రమే	8
యథా యథా సమీపం స హనుమానుపసర్పతి	
తథా తథా రావణం సా తం సీతా పరిశంకతే	9
అహో ధిగ్ దుష్కృత మిదం కథితం హి యదస్య మే	
రూపాంతర ముపాగమ్య స ఏవాఽయం హి రావణః	10
తామశోకస్య శాఖాం సా విముక్త్యా శోక కర్షితా	
తస్యామేవానవద్యాంగీ ధరణ్యాం సముపావిశత్	11
హనుమానపి దుఃఖారాం తాం దృష్ట్వా భయ ముహితాం	
అవన్దత మహాబాహు స్తత స్తాం జనకాత్మజామ్	12
సా చైనం భయ విత్రస్తా భూయో నైవాభ్యుదైక్షత	
తం దృష్ట్వా వన్దమానం తు సీతా శశి నిభాననా	13
అబ్రవీ ధీర్ణ ముచ్చ్వస్య వానరం మధుర స్వరా	
మాయాం ప్రవిష్టో మాయావీ యది త్వం రావణః స్వయమ్	14
ఉత్పాదయసి మే భూయః సంతాపం తన్న శోభనమ్	
స్వం పరిత్యజ్య రూపం యః పరివ్రాజక రూప ధృత్	15

జనస్థానే మయా దృష్ట స్వం స ఏవాఽసి రావణః	
ఉపవాస కృశాం దీనాం కామరూప నిశాచర	16
సంతాపయసి మాం భూయః సంతప్తాం తన్న శోభనమ్	
అథ వా నైతదేవం హి యన్మయా పరిశంకితం	17
మనసో హి మమ ప్రీతిరుత్పన్నా తవ దర్శనాత్	
యది రామస్య దూత స్వమాగతో భద్రమస్తు తే	18
పృచ్ఛామి త్వాం హరిశ్రేష్ఠ ప్రియా రామకథా హి మే	
గుణాన్ రామస్య కథయ ప్రియస్య మమ వానర	19
చిత్తం హరసి మే సౌమ్య నదీ కూలం యథా రయః	
అహో స్వప్నస్య సుఖతా యాఽహమేవం చిరాహృతా	20
ప్రీషితం నామ పశ్యామి రాఘవేణ వనౌకసం	
స్వప్నేఽపి యద్యహం వీరం రాఘవం సహలక్ష్మణమ్	21
పశ్యేయం నావసీదేయం స్వప్నోఽపి మమ మత్సరీ	
నాహం స్వప్నమిమం మన్యే స్వప్నే దృష్ట్వా హి వానరమ్	22
న శక్యోఽభ్యుదయః ప్రాప్తుం ప్రాప్తశ్చాభ్యుదయో మమ	
కిం ను స్యా చ్చిత్త మోహోఽయం భవే ద్వాతగతిస్త్వీయమ్	23
ఉన్మాదజో వికారో వా స్యాదియం మృగత్పిష్టికా	
అథ వా నాఽయమున్మాదో మోహోఽప్యన్మాద లక్షణః	24
సంబుద్ధ్యే చాఽహమాత్మాన మిమం చాపి వనౌకసం	
ఇత్యేవం బహుధా సీతా సంప్రధార్య బలాబలమ్	25
రక్షసాం కామరూపత్వా న్మేనే తం రాక్షసాధిపమ్	
ఏతాం బుద్ధిం తదా కృత్వా సీతా సా తనుమధ్యమా	26
న ప్రతివ్యాజహారాఽథ వానరం జనకాత్మజా	
సీతాయాశ్చింతితం బుద్ధ్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః	27
శ్రోత్రానుకూలై ర్వచనై స్తదా తాం సంప్రహర్షయత్	
ఆదిత్య ఇవ తేజస్వీ లోకకాన్తః శశీ యథా	28
రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవో వైశ్రవణో యథా	
విక్రమేణోపపన్నశ్చ యథా విష్ణుర్మహాయశాః	29

సత్యవాదీ మధురవాగ్దేవో వాచస్పతిర్యథా	
రూపవాన్ సుభగః శ్రీమాన్ కన్దర్ప ఇవ మూర్తిమాన్	30
స్థాన క్రోధః ప్రహర్తా చ శ్రేష్ఠో లోకే మహారథః	
బాహుచ్ఛాయా మవప్టభ్తో యస్య లోకో మహాత్మనః	31
అపకృష్యాశ్రమపదా న్మృగరూపేణ రాఘవమ్	
శూన్యే యేనాఽపనీతాసి తస్య ద్రక్ష్యసి యత్ ఫలమ్	32
న చిరాద్రావణం సంఖ్యే యో వధిష్యతి వీర్యవాన్	
రోషప్రముఖై రిషుభి ర్జ్వలద్భిరివ పావకైః	33
తేనాఽహం ప్రేపితో దూత స్త్వత్సకాశ మిహాగతః	
త్వద్వియోగేన దుఃఖార్తః స త్వాం కౌశల మబ్రవీత్	34
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాః సుమిత్రానన్దవర్ధనః	
అభివాద్య మహాబాహుః స త్వాం కౌశల మబ్రవీత్	35
రామస్య చ సఖా దేవి సుగ్రీవో నామ వానరః	
రాజా వానర ముఖ్యానాం స త్వాం కౌశల మబ్రవీత్	36
నిత్యం స్మరతి తే రామః స్త్వాం సుగ్రీవః సలక్ష్మణః	
దిష్ట్యా జీవసి వైదేహీ రాక్షసీ వశమాగతా	37
నచిరా ద్రక్ష్యసి రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్	
మధ్యే వానర కోటీనాం సుగ్రీవం చాఽమితౌజసం	38
అహం సుగ్రీవ సచివో హనుమన్నామ వానరః	
ప్రవిష్టో నగరీం లంకాం లంఘయిత్వా మహోదధిమ్	39
కృత్వా మూర్ధ్ని పదన్యాసం రావణస్య దురాత్మనః	
త్వాం ద్రష్టు ముపయాతోఽహం సమాశ్రిత్య పరాక్రమమ్	40
నాఽహమస్మి తథా దేవి యథా మామవగచ్ఛసి	
విశంకా త్యజ్యతా మేషా శ్రద్ధత్స్వ వదతో మమ	41
<u>పంచత్రింశ స్సర్గః - విశ్వాసోత్పాదనం</u>	
తాం తు రామ కథాం శృత్వా వైదేహీ వానరర్షభాత్	
ఉవాచ వచనం సౌమ్య మిదం మధురయా గిరా	1
క్వ తే రామేణ సంసర్గః కథం జానాసి లక్ష్మణమ్	

వానరాణాం నరాణాం చ కథమాసీత్ సమాగమః

2

యాని రామస్య లింగాని లక్ష్మణస్య చ వానర

తాని భూయః సమాచక్ష్య న మాం శోకః సమావిశేత్

3

కీదృశం తస్య సంస్థానం రూపం రామస్య కీదృశమ్

కథ మూరూ కథం బాహూ లక్ష్మణస్య చ శంస మే

4

ఏవముక్తస్తు వైదేహ్య హనుమాన్ పవనాత్మజః

తతో రామం యథాతత్త్వ మాఖ్యాతు ముపచక్రమే

5

జానన్తీ బత దిష్ట్యా మాం వైదేహీ పరిపృచ్ఛసి

భర్తుః కమలపత్రాక్షీ సంస్థానం లక్ష్మణస్య చ

6

యాని రామస్య చిహ్నాని లక్ష్మణస్య చ యాని వై

లక్ష్మితాని విశాలాక్షీ వదతః శృణు తాని మే

7

రామః కమలపత్రాక్షః సర్వసత్త్వ మనోహరః

రూప దాక్షిణ్య సంపన్నః ప్రసూతో జనకాత్మజే

8

తేజసాదిత్య సంకాశః క్షమయా పృథివీ సమః

బృహస్పతి సమో బుద్ధ్యా యశసా వాసవోపమః

9

రక్షితా జీవలోకస్య స్వజనస్య చ రక్షితా

రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య ధర్మస్య చ పరంతపః

10

రామో భామిని లోకోస్మిం శ్చాతుర్వర్ణస్య రక్షితా

మర్యాదానాం చ లోకస్య కర్తా కారయితా చ సః

11

అర్చిష్మానర్చితో నిత్యం బ్రహ్మచర్యవ్రతే స్థితః

సాధూనా ముపకారజ్ఞః ప్రచారజ్ఞశ్చ కర్మణామ్

12

రాజవిద్యా వినీతశ్చ బ్రాహ్మణానాముపాసితా

శృతవాన్ శీలసంపన్నో వినీతశ్చ పరంతపః

13

యజుర్వేద వినీతశ్చ వేదవిద్భిః సుపూజితః ధనుర్వేదే చ వేదేషు వేదాంగేషు చ నిష్ఠితః	14
విపులాంసో మహాబాహుః కమ్బుగ్రీవః శుభాననః గూఢ జతుః సుతామ్రాక్షో రామో దేవి జనైః శృతః	15
దున్దుభి స్వన నిర్దోషః స్నిగ్ధవర్ణః ప్రతాపవాన్ సమః సమవిభక్తాంగో వర్ణం శ్యామం సమాశ్రితః	16
త్రిస్థిర స్తిప్రలమ్బశ్చ త్రిసమ స్త్రిషు చోన్నతః త్రితామ్ర స్త్రిషు చ స్నిగ్ధో గంభీర స్త్రిషు నిత్యశః	17
త్రివలీమాం స్త్యవనత శ్చతుర్వ్యంగ స్త్రిశీర్షవాన్ చతుష్కుల శ్చతుర్లఙ్ఖ శ్చతుష్కీష్కు శ్చతుః సమః	18
చతుర్దశ సమద్వంద్వ శ్చతుర్దంష్ట్ర శ్చతుర్గతిః మహోష్ఠ హను నాసశ్చ పంచస్నిగ్ధోఽష్ట వంశవాన్	19
దశ పద్మో దశ బృహత్ త్రిభిర్వ్యాప్తో ద్విశుక్లవాన్ షడున్నతో నవతను స్త్రిభిర్వ్యాప్నోతి రాఘవః	20
సత్యధర్మపరః శ్రీమాన్ సంగ్రహానుగ్రహే రతః దేశ కాల విభాగజ్ఞః సర్వలోక ప్రియంవదః	21
భ్రాతా చ తస్య ధైవమాత్రః సౌమిత్రిరఽపరాజితః అనురాగేణ రూపేణ గుణైశ్చైవ తథావిధః	22
తావుభౌ నరశార్దూలౌ త్వద్ధర్షన సముత్సుకౌ విచిన్వంతౌ మహీం కృత్వాన్మ మస్మాభిరభిసంగతౌ	23
త్వామేవ మార్గమాణౌ తౌ విచరన్తౌ వసుంధరామ్ దదర్శతు ర్మృగపతిం పూర్వజేనావరోపితమ్	24
ఋశ్యమూకస్య ష్యష్టే తు బహుషాదప సంకులే భ్రాతుర్భూయార్తమాసీనం సుగ్రీవం ప్రియదర్శనమ్	25
వయం తు హారిరాజం తం సుగ్రీవం సత్యసంగరమ్ పరిచర్యాస్మహే రాజ్యాత్ పూర్వజేనావరోపితమ్	26
తత స్తౌ చీరవసనౌ ధనుః ప్రవర పాణినౌ ఋశ్యమూకస్య శైలస్య రమ్యం దేశముషాగతౌ	27

స తౌ దృష్ట్యా నరవ్యాఘ్రౌ ధన్వినౌ వానరర్షభః అభిఘ్నతో గిరే స్తస్య శిఖరం భయ మోహితః	28
తతః స శిఖరే తస్మిన్ వానరేన్ద్రో వ్యవస్థితః తయోః సమీపం మామేవ ప్రేషయామాస సత్వరం	29
తావఽహం పురుషవ్యాఘ్రౌ సుగ్రీవ వచనాత్ ప్రభూ రూప లక్షణ సంపన్నౌ కృతాంజలిరుపస్థితః	30
తౌ పరిజ్ఞాత తత్త్వార్థౌ మయా ప్రీతి సమన్వితౌ పృష్ఠమారోప్య తం దేశం ప్రాపితౌ పురుషర్షభౌ	31

నివేదితౌ చ తత్త్వేన సుగ్రీవాయ మహాత్మానే తయో రన్యోన్య సంల్లాపా ద్భుశం ప్రీతిరజాయత	32
తత్ర తౌ ప్రీతి సంపన్నౌ హరిశ్చర నరేశ్వరో పరస్పర కృతాశ్వాసౌ కథయా పూర్వ వృత్తయా	33
తం తతః సాన్వయామాస సుగ్రీవం లక్ష్మణాగ్రజః స్త్రీ హేతోర్వాలినా భ్రాత్రా నిరస్తమురుతేజసా	34
తత స్త్వన్నాశజం శోకం రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః లక్ష్మణో వానరేన్ద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయత్	35
స శృత్వా వానరేన్ద్రస్తు లక్ష్మణేనేరితం వచః తదాసీన్నిప్సుభోఽత్యర్థం గ్రహగ్రస్త ఇవాంశుమాన్	36
తత స్త్వద్ధాత్రశోభీని రక్షసా హ్రీయమాణయా యాన్యాభరణ జాలాని పాతితాని మహీతలే	37
తాని సర్వాణి రామాయ ఆనీయ హరియూథపాః సంహృష్టా దర్శయామాసుర్గతిం తు న విదు స్తవ	38
తాని రామాయ దత్తాని మయైవోపహృతాని చ	

స్వనవన్యవకీర్ణాని తస్మిన్ విగత చేతసి	39
తాన్యంకే దర్శనీయాని కృత్వా బహువిధం తవ	
తేన దేవప్రకాశేన దేవేన పరిదేవితమ్	40
పశ్యత స్తాని రుదత స్తామ్యతశ్చ పునః పునః	
ప్రాదీపయన్ దాశరథే స్తాని శోకహుతాశనమ్	41
శయితం చ చిరం తేన దుఃఖార్జేన మహాత్మనా	
మయాపి వివిధైర్వాక్యైః కృచ్ఛాదుణ్ణాపితః పునః	42
తాని దృష్ట్వా మహార్థాణి దర్శయిత్వా ముహుర్ముహుః	
రాఘవః సహసౌమిత్రిః సుగ్రీవే సంన్యవేశయత్	43
స తవాదర్శనాదార్యే రాఘవః పరితప్యతే	
మహతా జ్వలతా నిత్యమగ్నినేవాగ్నిపర్వతః	44
త్వత్కృతే తమనిద్రాచ శోకశ్చింతా చ రాఘవమ్	
తాపయన్తి మహాత్మాన మగ్న్యగారమివాగ్నయః	45
తవాదర్శన శోకేన రాఘవః పరిచాల్యతే	
మహతా భూమికమ్పేన మహానివ శిలోచ్ఛయః	46
కాననాని సురమ్యాణి నదీః ప్రస్తవణాని చ	
చరన్ న రతి మాప్నోతి త్వమపశ్యన్ నృపాత్మజే	47
స త్వాం మనుజశార్దులః క్షిప్రం ప్రాప్స్యతి రాఘవః	
సమిత్ర బాన్ధవం హత్వా రావణం జనకాత్మజే	48
సహితౌ రామ సుగ్రీవా వుభావకురుతాం తదా	
సమయం వాలినం హన్తుం తవ చాన్వేషణం ప్రతి	49
తత స్తాభ్యాం కుమారాభ్యాం వీరాభ్యాం స హరీశ్వరః	
కిష్కింధాం సముషాగమ్య వాలీ యుధి నిపాతితః	50
తతో నిహత్య తరసా రామో వాలిన మాహవే	
సర్వర్ష హరిసంఘానాం సుగ్రీవమకరోత్ పతిమ్	51
రామ సుగ్రీవయో రైక్యం దేవ్యేవం సమజాయత	
హనూమన్తం చ మాం విద్ధి తయోర్దూత మిహాగతమ్	52
స్వరాజ్యం ప్రాప్య సుగ్రీవః సమానీయ హరీశ్వరాన్	

త్వదర్థం ప్రేషయామాస దిశో దశ మహాబలాన్	53
ఆదిష్టా వానరేన్ద్రేణ సుగ్రీవేణ మహాజసా	
అద్రిరాజ ప్రతీకాశాః సర్వతః ప్రస్థితా మహీమ్	54
తతస్తు మార్గామాణా స్తే సుగ్రీవ వచనానుగాః	
చరన్తి వసుధాం కృత్వాం వయమఽన్యే చ వానరాః	55
అంగదో నామ లక్ష్మీవాన్ వాలిసూను ర్మహాబలః	
ప్రస్థితః కపిశార్దూల స్త్రీభాగ బల సంవృతః	56
తేషాం నో విప్రణష్టానాం విన్ద్యే పర్వత సత్తమే	
భృశం శోక పరీతానామఽహోరాత్ర గణా గతాః	57
తే వయం కార్య వైరాశ్యాత్ కాలస్యాతిక్రమేణ చ	
భయాచ్ఛ కపిరాజస్య ప్రాణాం స్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః	58
విచిత్త్య వన దుర్గాణి గిరి ప్రసవణాని చ	
అనాసాద్య పదం దేవ్యాః ప్రాణాం స్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః	59
తతస్తస్య గిరే ర్మూర్ధ్ని వయం ప్రాయ ముపాస్మహే	
దృష్ట్వా ప్రాయోపవిష్టాంశ్చ సర్వాన్ వానరపుంగవాన్	60
భృశం శోకార్ణవే మగ్నః పర్వదేవయదంగదః	
తవ నాశం చ వైదేహీ వాలినశ్చ తథా వధమ్	61
ప్రాయోపవేశ మస్మాకం మరణం చ జటాయుషః	
తేషాం నః స్వామిసందేశా నిర్దాశానాం ముమూర్షతామ్	62
కార్య హేతోరివాయాతః శకునిర్వీర్యవాన్ మహాన్	
గృధ్రరాజస్య నోదర్యః సంపాతి ర్నామ గృధ్రరాట్	63
శృత్వా భ్రాతృవధం కోపా దిదం వచన మబ్రవీత్	
యవీయాన్ కేన మే భ్రాతా హతః క్వ చ నిపాతితః	64
ఏతదాఖ్యాతు మిచ్ఛామి భవద్భిర్వానరోత్తమాః	
అంగదోఽకథయ త్తస్య జనస్థానే మహద్వధమ్	65
రక్షసా భీమరూపేణ త్వాముద్దిశ్య యథా తథమ్	
జటాయుషో వధం శృత్వా దుఃఖితః నోఽరుణాత్మజః	66
త్వామాహ స వరారోహే వసన్తీం రావణాలయే	

తస్య తద్వచనం శృత్వా సంపాతేః ప్రీతివర్ధనమ్	67
అంగద ప్రముఖాః సర్వే తతః సంప్రస్థితా వయమ్	
వింధ్యాదుత్థాయ సంప్రాప్తాః సాగరస్యాంత ముత్తరం	68
త్వద్దర్శన కృతోత్సాహ హృష్టా స్తుష్టాః ప్లవంగమాః	
అంగద ప్రముఖాః సర్వే వేలోపాంత ముపస్థితాః	69
చింతాం జగ్ముః పునర్భీతా స్వద్దర్శన సముత్సుకాః	
అథాహం హరి సైన్యస్య సాగరం దృశ్య సీదతః	70
వ్యవధూయ భయం తీవ్రం యోజనానాం శతం ప్లుతః	
లంకా చాపి మయా రాత్రౌ ప్రవిష్టా రాక్షసాకులా	71
రావణశ్చ మయా దృష్ట స్త్వం చ శోక పరిప్లుతా	
ఏతత్ తే సర్వమాఖ్యాతం యథావృత్త మనిన్దితే	72
అభిభాషస్య మాం దేవి దూతో దాశరథేరహమ్	
తం మాం రామ కృతోద్యోగం త్వన్నిమిత్త మిహాగతమ్	73
సుగ్రీవ సచివం దేవి బుధ్యస్య పవనాత్మజమ్	
కుశలీ తవ కాకుత్స్థః సర్వశస్త్రభృతాం వరః	74
గురోరారాధనే యుక్తో లక్ష్మణశ్చ సులక్షణః	
తస్య వీర్యవతో దేవి భర్తు స్తవహితే రతః	75
అహమేకస్తు సంప్రాప్తః సుగ్రీవ వచనా దిహ	
మయేయమ౭సహాయేన చరతా కామరూపిణా	76
దక్షిణా దిగనుక్తాన్తా త్వన్మార్గ విచయైపిణా	
దిష్ట్యా౭హం హరిసైన్యానాం త్వన్నాశమనుశోచతామ్	77
అపనేష్యామి సంతాపం తవా౭ధిగమ శంసనాత్	
దిష్ట్యా హి మమ న వ్యర్థం దేవి సాగర లంఘనమ్	78
ప్రాప్స్యామ్యహ మిదం దిష్ట్యా త్వద్దర్శన కృతం యశః	
రాఘవశ్చ మహావీర్యః క్షిప్రం త్వా మభిపత్స్యతే	79
సమిత్ర బాన్ధవం హత్వా రావణం రాక్షసాధిపమ్	
మాల్యవాన్ నామ వైదేహి గిరీణా ముత్తమో గిరిః	80
తతో గచ్ఛతి గోకర్ణం పర్వతం కేసరీ హరిః	

స చ దేవర్షిభి ర్విష్ణుః పితా మమ మహాకపిః	81
తీర్థే నదీపతేః పుణ్యే శమ్భుసాదన ముద్ధరత్	
తస్యాఽహం హరిణః క్షేత్రే జాతో వాతేన మైథిలి	82
హనూమానితి విఖ్యాతో లోకే స్వనైవ కర్మణా	
విశ్వాసార్థం తు వైదేహీ భర్తురుక్తా మయా గుణాః	83
అచిరాద్రాఘవో దేవి త్వా మితో నయితాఽనఘే	
ఏవం విశ్వాసితా సీతా హేతుభిః శోక కర్షితా	84
ఉపపన్నైరభిజ్ఞానై ర్దూతం తమవగచ్ఛతి	
అతులం చ గతా హర్షం ప్రహర్షేణ చ జానకీ	85
నేత్రాభ్యాం వక్రపక్షాభ్యాం ముమోచానన్దజం జలమ్	
చారు తద్వదనం తస్యాస్తామ్ర శుక్లాయతేక్షణమ్	86
అశోభత విశాలాక్ష్యా రాహుముక్త ఇవోడురాట్	
హనుమన్తం కపిం వ్యక్తం మన్యతే నాన్యథేతి సా	87
అథోవాచ హనూమాం స్తా ముత్తరం ప్రియ దర్శనామ్	
ఏత త్తే సర్వమాఖ్యాతం సమాశ్వాసి హి మైథిలి	88
కిం కరోమి కథం వా తే రోచతే ప్రతియామ్యహం	
హతేఽసురే సంయతి శమ్భుసాదనే	
కపి ప్రవీరేణ మహర్షి చోదనాత్	
తతోఽస్మి వాయు ప్రభవో హి మైథిలి	
ప్రభావత స్తత్ప్రతిమశ్చ వానరః	89
షట్టింశ స్వర్గః - అంగుళీయక ప్రదానం	
భూయ ఏవ మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సీతా ప్రత్యయ కారణాత్	1
వానరోహం మహాభాగే దూతో రామస్య ధీమతః	
రామనామాంకితం చేదం పశ్య దేవ్యంగుళీయకమ్	2
ప్రత్యయార్థం తవానీతం తేన దత్తం మహాత్మనా	
సమాశ్వాసిహి భద్రం తే క్షీణదుఃఖఫలా హ్యసి	3
గృహీత్వా ప్రేక్షమాణా సా భర్తుః కరవిభూషణమ్	

భర్తారమివ సంప్రాప్తం జానకీ ముదితాభవత్	4
చారు తద్వదనం తస్యాస్తామ్ర శుక్లాయతేక్షణమ్	
బభూవ హర్షోదగ్రం చ రాహుముక్త ఇవోడురాట్	5

తతః సా హ్రీమతీ బాలా భర్తుసందేశ హర్షితా	
పరితుష్టా ప్రియం కృత్వా ప్రశశంస మహాకపిమ్	6
వికాంత స్త్యం సమర్థ స్త్యం ప్రాజ్ఞ స్త్యం వానరోత్తమ	
యే నేదం రాక్షసపదం త్వయైకేన ప్రదర్శితమ్	7
శత యోజన విస్తీర్ణః సాగరో మకరాలయః	
విక్రమ శ్లాఘనీయేన క్రమతా గోష్పదీ కృతః	8
న హి త్వాం ప్రాకృతం మన్యే వానరం వానరర్షభ	
యస్య తే నాస్తి సంత్రాసో రావణాన్నాపి సంభ్రమః	9
అర్హసే చ కపిశ్రేష్ఠ మయా సమభిభాషితుమ్	
యద్యసి ప్రేషిత స్తేన రామేణ విదితాత్మనా	10
ప్రేషయిష్యతి దుర్ధర్షో రామో న హ్యపరీక్షితమ్	
పరాక్రమ మవిజ్ఞాయ మత్సకాశం విశేషతః	11
దిష్ట్యా స కుశలీ రామో ధర్మాత్మా సత్యసంగరః	
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాః సుమిత్రానన్దవర్దనః	12
కుశలీ యది కాకుత్స్థః కిం ను సాగర మేఖలామ్	
మహీం దహతి కోపేన యుగాన్తాగ్నిరివోత్థితః	13
అథవా శక్తిమన్వౌ తౌ సురాణామపి నిగ్రహే	
మమైవ తు న దుఃఖానామస్తి మన్యే విపర్యయః	14
కచ్చి న్న వ్యధితో రామః కచ్చి న్న పరితప్యతే	

ఉత్తరాణి చ కార్యాణి కురుతే పురుషోత్తమః	15
కచ్చిన్న దీనః సంభ్రాంతః కార్యేషు చ న ముహ్యతి	
కచ్చిత్ పురుష కార్యాణి కురుతే నృపతేః సుతః	16
ద్వివిధం త్రివిధోపాయ ముపాయమపి సేవతే	
విజిగీషుః సుహృత్ కచ్చిన్మిత్రేషు చ పరంతపః	17
కచ్చిన్మిత్రాణి లభతే మిత్రైశ్చాప్యభిగమ్యతే	
కచ్చిత్ కల్యాణ మిత్రశ్చ మిత్రైశ్చాపి పురస్కృతః	18
కచ్చిదాశాస్తి దేవానాం ప్రసాదం పార్థివాత్మజః	
కచ్చిత్ పురుషకారం చ దైవం చ ప్రతిపద్యతే	19
కచ్చిన్న విగత స్నేహః వివాసాన్ మయి రాఘవః	
కచ్చిన్మాం వ్యసనాదస్మాన్ మోక్షయిష్యతి రాఘవః	20
సుఖానాముచితో నిత్యమ౭సుఖానామ౭నూచితః	
దుఃఖ ముత్తర మాసాద్య కచ్చి ద్రామో న సీదతి	21
కౌసల్యాయా స్తథా కచ్చిత్ సుమిత్రాయా స్తదైవ చ	
అభీక్షం శ్రూయతే కచ్చిత్ కుశలం భరతస్య చ	22
మన్నిమిత్రేన మానార్థః కచ్చిచ్ఛోకేన రాఘవః	
కచ్చిన్నాన్యమనా రామః కచ్చిన్మాం తారయిష్యతి	23
కచ్చిదక్షౌహిణీం భీమాం భరతో బ్రాతృవత్సలః	
ధ్వజినీం మన్త్రిభిర్గుప్తాం ప్రేషయిష్యతి మత్కృతే	24
వానరాధిపతిః శ్రీమాన్ సుగ్రీవః కచ్చిదేష్యతి	
మత్కృతే హరిభిర్వీరై ర్ఘృతో దంత నఖాయుధైః	25
కచ్చిచ్ఛ లక్ష్మణః శూరః సుమిత్రానన్దవర్ధనః	
అస్త్రవిచ్ఛరజాలేన రాక్షసాన్ విధమిష్యతి	26
రౌద్రేణ కచ్చిదస్త్రేణ రామేణ నిహతం రణే	
ద్రక్ష్యామ్యల్పేన కాలేన రావణం ససుహృజ్ఞనమ్	27
కచ్చిన్న తద్ధేమసమాన వర్ణం	
తస్యాననం పద్మ సమాన గన్ధి	
మయా వినా శుష్యతి శోక దీనం	

జలక్షయే పద్మమివాతపేన	28
ధర్మాపదేశాత్ త్యజతశ్చ రాజ్యం	
మాం చాప్యరణ్యం నయతః పదాతిమ్	
నాసీద్వ్యథా యస్య నభీ ర్నశోకః	
కచ్ఛిత్ స ధైర్యం హృదయే కరోతి	29
నచాఽస్య మాతా న పితా చ నాఽన్యః	
స్నేహోద్వీశిష్టోఽస్తి మయా సమో వా	
తావత్త్వఽహం దూత జిజీవిషేయం	
యావత్ ప్రవృత్తిం శృణుయాం ప్రియస్య	30
ఇతీవ దేవీ వచనం మహార్థం	
తం వానరేన్ద్రం మధురార్థముక్త్వా	
శ్రోతుం పునస్తస్య వచోఽభిరామం	
రామార్థ యుక్తం విరరామ రామా	31
సీతాయా వచనం శృత్వా మారుతిర్భీమవిక్రమః	
శిరస్యంజలిమాధాయ వాక్య ముత్తర మట్రివీత్	32
న త్వామిహస్థాం జానీతే రామః కమలలోచనే	
తేన త్వాం నానయత్యాశు శచీమివ పురందరః	33
శృత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షిప్ర మేష్యతి రాఘవః	
చమూం ప్రకర్షన్ మహతీం హర్ష్యక్షగణ సంకులామ్	34
విష్టమ్భయిత్వా బాణోఽమైరఽక్షోభ్యం వరుణాలయమ్	
కరిష్యతి పురీం లంకాం కాకుత్స్థః శాన్త రాక్షసామ్	35
తత్ర యద్యన్తరా మృత్యుర్యది దేవాః సహాఽసురాః	
స్థాస్యన్తి పథి రామస్య స తానపి వధిష్యతి	36
తవాఽదర్శనజే నాఽఽర్యే శోకేన స పరిఘ్నతః	
న శర్మ లభతే రామః సింహార్దిత ఇవ ద్విపః	37
మలయేన చ విన్ద్యేన మేరుణా మన్దరేణ చ	
దర్దురేణ చ తే దేవి శపే మూల ఫలేన చ	38
యథా సునయనం వల్ల బిమ్బోష్ఠం చారు కుణ్డలమ్	

ముఖం ద్రక్ష్యసి రామస్య పూర్ణచంద్ర మివోదితమ్	39
కీప్రం ద్రక్ష్యసి వైదేహి రామం ప్రసవణే గిరౌ	
శతకృతుమివాసీనం నాక పృష్ఠస్య మూర్ధని	40
న మాంసం రాఘవో భుంక్తే న చాపి మధు సేవతే	
వన్యం సువిహితం నిత్యం భుక్తమశ్నాతి పంచమమ్	41
నైవ దంశా న్న మశకాన్ న కీటాన్ న సరీస్సుపాన్	
రాఘవోఽపనయే ధాత్రా త్వద్గతేనాన్తరాత్మనా	42
నిత్యం ధ్యానపరో రామో నిత్యం శోక పరాయణః	
నాఽన్యచ్ఛిన్తయతే కించిత్ స తు కామవశం గతః	43
అనిద్రః సతతం రామః సుప్తోఽపి చ నరోత్తమః	
సీతేతి మధురాం వాణీం వ్యాహరన్ ప్రతిబుద్ధ్యతే	44
దృష్ట్వా ఫలంవా పుష్పం వా యద్యాన్యత్ సుమనోహరమ్	
బహుశో హా ప్రియే త్యేవం శ్వసంస్త్యామభిభాషతే	45
స దేవి నిత్యం పరితప్యమానః	
త్వా మేవ సీతేత్యభిభాషమాణః	
ధృతవ్రతో రాజసుతో మహాత్మా	
తవైవ లాభాయ కృత ప్రయత్నః	46
సా రామ సంకీర్తన వీత శోకా	
రామస్య శోకేన సమాన శోకా	
శరన్ముఖే సాఽమ్బుద శేషచన్ద్రా	
నిశేవ వైదేహసుతా బభూవ	47
<u>సప్తతింశ స్కంధః - సీతాప్రత్యానయనానౌచిత్యం</u>	
సీతా తద్వచనం శృత్వా పూర్ణచంద్ర నిభాననా	
హనూమన్త మువాచేదం ధర్మార్థ సహితం వచః	1
అమృతం విషసంస్పృష్టం త్వయా వానర భాషితమ్	
యచ్ఛ నాన్యమనా రామో యచ్ఛ శోక పరాయణః	2
ఐశ్వర్యే వా సువిస్తీర్ణే వ్యసనే వా సుదారుణే	
రజ్జ్వేవ పురుషం బద్ధ్వా కృతాన్తః పరికర్షతి	3

విధిర్నూన మసంహార్యః ప్రాణినాం ప్లవగోత్తమ	
సామిత్రిం మాం చ రామం చ వ్యసనైః పశ్య మోహితాన్	4
శోకస్యాస్య కదా పారం రాఘవోఽధిగమిష్యతి	
ప్లవమానః పరిశ్రాంతో హత నౌః సాగరే యథా	5
రాక్షసానాం వధం కృత్వా సూదయిత్వా చ రావణమ్	
లంకా మున్నూలీతాం కృత్వా కదా ద్రక్ష్యతి మాం పతిః	6
స వాచ్యః సంత్రవస్వేతి యావదేవ న పూర్యతే	
అయం సంవత్సరః కాలస్తావద్ధి మమ జీవితమ్	7
వర్తతే దశమో మాసో ద్వా తు శేషో ప్లవంగమ	
రావణేన నృశంసేన సమయో యః కృతో మమ	8
విభీషణేన చ భ్రాత్రా మమ నిర్యాతనం ప్రతి	
అనునీతః ప్రయత్నేన న చ తత్ కురుతే మతిమ్	9
మమ ప్రతిప్రదానం హి రావణస్య న రోచతే	
రావణం మార్గతే సంఖ్యే మృత్యుః కాలవశం గతమ్	10
జ్యేష్ఠా కన్యా నలా నామ విభీషణ సుతా కపే	
తయా మమేతదాఖ్యాతం మాత్రా ప్రహితయా స్వయమ్	11
అశంసేయం హరిశ్రేష్ఠ క్షిప్రం మాం ప్రాప్స్యతే పతిః	
అన్తరాత్మా హి మే శుద్ధ స్తస్మింశ్చ బహవో గుణాః	12
ఉత్సాహః పౌరుషం సత్త్వమాన్యశంస్యం కృతజ్ఞతా	
విక్రమశ్చ ప్రభావశ్చ సన్ని వానర రాఘవే	13
చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం జఘాన యః	
జనస్థానే వినా భ్రాత్రా శత్యః క స్తస్య నోద్విజేత్	14
న స శక్య స్తులయితుం వ్యసనైః పురుషర్షభః	
అహం తస్య ప్రభావజ్ఞా శక్తస్యేవ పులోమజా	15
శరజాలాంశుమాన్ శూరః కపే రామదివాకరః	
శత్య రక్షోమయం తోయ ముపశోషం నయిష్యతి	16
ఇతి సంజల్పమానాం తాం రామార్థే శోక కర్పితామ్	
అశ్చ సంపూర్ణ నయనా మువాచ వచనం కపిః	17

శృత్యైవ తు వచో మహ్యం క్షిప్ర మేష్యతి రాఘవః	
చమూం ప్రకర్షన్ మహతీం హర్ష్యక్షగణ సంకులామ్	18
అథ వా మోచయిష్యామి త్వామృద్యైవ వరాననే	
అస్మాద్దుఃఖాదుపారోహ మమ పృష్ఠ మనిన్ధితే	19
త్వం తు పృష్ఠగతాం కృత్వా సంతరిష్యామి సాగరమ్	
శక్తిరస్తి హి మే వోడుం లంకామపి సరావణామ్	20
అహం ప్రస్తవణస్థాయ రాఘవాయాద్య మైథిలి	
ప్రాపయిష్యామి శక్తాయ హవ్యం హుతమివానలః	21
ద్రక్ష్యస్యృద్యైవ వైదేహి రాఘవం సహలక్ష్మణమ్	
వ్యవసాయ సమాయుక్తం విష్ణుం దైత్యవధే యథా	22
త్వద్దర్శన కృతోత్సాహ మాశ్రమస్థం మహాబలమ్	
పురందరమివాసీనం నాగరాజస్య మూర్ధని	23
పృష్ఠమారోహ మే దేవి మా వికాంక్షస్య శోభనే	
యోగమన్విచ్ఛ రామేణ శశాంకేనేవ రోహిణీ	24
కథయన్తీవ చస్త్రేణ సంగమిష్యసి మహార్చిషా	
మత్స్పృష్ఠమధిరోహ త్వం తరా౭౭కాశే మహార్ణవం	25
న హి మే సంప్రయాతస్య త్వామితో నయతో౭౦గనే	
అనుగన్తుం గతిం శక్తాః సర్వేలంకా నివాసినః	26
యదైవా౭హ మిహ ప్రాప్త స్తదైవా౭హ మసంశయమ్	
యాస్యామి పశ్య వైదేహి త్వాముద్యమ్య విహాయసం	27
మైథిలీ తు హరిశ్రేష్ఠా చ్ఛ్వాత్వా వచన మద్భుతమ్	
హర్ష విస్మిత సర్వాంగీ హనూమన్త మ౭థాబ్రవీత్	28
హనుమన్ దూర మధ్వానం కథం మాం వోడుమిచ్ఛసి	
తదేవ ఖలు తే మన్యే కపిత్వం హరియూథప	29
కథంవా౭ల్పశరీర స్త్వం మా మితో నేతుమిచ్ఛసి	
సకాశం మానవేస్త్రస్య భర్తు ర్మే ఛవగర్షభ	30
సీతాయా వచనం శృత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
చిన్తయామాస లక్ష్మీవాన్ నవం పరిభవం కృతమ్	31

న మే జానాతి సత్త్వం వా ప్రభావంవాఽసితేక్షణా
 తస్మాత్ పశ్యతు వైదేహీ యద్రూపం మమ కామతః 32
 ఇతి సంచిన్త్య హనుమాం స్తదా ప్లవగ సత్తమః
 దర్శయామాస వైదేహ్యః స్వంరూప మరిమద్దనః 33

స తస్మాత్ పాదపా ధీమానాప్లుత్య ప్లవగర్షభః
 తతో వర్ధితు మారేభే సీతా ప్రత్యయ కారణాత్ 34
 మేరుమన్దర సంకాశో బభౌ దీప్తానల ప్రభః
 అగ్రతో వ్యవతస్థే చ సీతాయా వానరోత్తమః 35
 హరిః పర్వత సంకాశ స్తామ్ర వక్త్రో మహాబలః
 వజ్ర దంష్ట్ర నఖో భీమో వైదేహీ మిదమబ్రవీత్ 36
 స పర్వత వనోద్దేశాం సాట్టప్రాకార తోరణామ్
 లంకామిమాం సనాథాం వా నయితుం శక్తిరస్తి మే 37
 తదవస్థాప్యతాం బుద్ధిరఽలం దేవి వికాంక్షయా
 విశోకం కురు వైదేహీ రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ 38
 తం దృష్ట్వాఽచల సంకాశ మువాచ జనకాత్మజా
 పద్మపత్రవిశాలాక్షీ మారుతస్యోరసం సుతమ్ 39
 తవ సత్త్వం బలం చైవ విజానామి మహాకపే
 వాయోరివ గతిం చాపి తేజశ్చాగ్నేరివాద్భుతమ్ 40
 ప్రాకృతోఽన్యః కథం చేమాం భూమిమాగన్తు మర్షతి
 ఉదధేరప్రమేయస్య పారం వానరపుంగవ 41
 జానామి గమనే శక్తిం నయనే చాపి తే మమ
 అవశ్యం సమ్ప్రధార్యాశు కార్యసిద్ధి రిహాత్మనః 42
 అయుక్తం తు కపిశ్రేష్ఠ మమ గన్తుం త్వయా సహ

వాయువేగ సవేగస్య వేగో మాం మోహయే త్తవ	43
అహ మాకాశమాపన్నా హ్యుపర్యుపరి సాగరమ్	
ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠా ద్భయా ద్వేగేన గచ్ఛతః	44
పతితా సాగరే చాహం తిమి నక్త ఝషాకులే	
భవేయమాశు వివశా యాదసామఽన్న ముత్తమమ్	45
న చ శక్యే త్వయా సార్థం గన్తుం శత్యవినాశన	
కళత్రవతి సందేహ స్వయ్యపి స్యాదసంశయః	46
హ్రీయమాణాం తు మాం దృష్ట్వా రాక్షసా భీమవిక్రమాః	
అనుగచ్ఛేయురాదిష్ఠా రావణేన దురాత్మనా	47
తై స్త్వం పరివృతః శూరైః శూల ముద్గర పాణిభిః	
భవే స్త్వం సంశయం ప్రాప్తో మయా వీర కళత్రవాన్	48
సాయుధా బహవో వ్యోమ్ని రాక్షసా స్త్వం నిరాయుధః	
కథం శక్యసి సంయాతుం మాం చైవ పరిరక్షితుమ్	49
యుధ్యమానస్య రక్షోభి స్తవ తైః క్వార కర్మభిః	
ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠాద్భయార్తా కపి సత్తమ	50
అథ రక్షాంసి భీమాని మహాన్తి బలవన్తి చ	
కథంచితే సామ్పరాయే త్వాం జయేయుః కపిసత్తమ	51
అథవా యుధ్యమానస్య పతేయం విముఖస్య తే	
పతితాం చ గృహీత్వా మాం నయేయుః పాపరాక్షసాః	52
మాం వా హరేయు స్త్వద్ధస్తాద్విశసేయురథాపి వా	
అవ్యవస్థౌ హి దృశ్యేతే యుద్ధే జయపరాజయౌ	53
అహం వాపి విపద్యేయం రక్షోభిరభిత్తితా	
త్వత్ప్రయత్నో హరిశ్రేష్ఠ భవేన్నిష్ఫల ఏవ తు	54
కామం త్వమసి పర్యాప్తో నిహన్తుం సర్వరాక్షసాన్	
రాఘవస్య యశోహీయే త్వయా శస్తైస్తు రాక్షసైః	55
అథవాదాయ రక్షాంసి న్యసేయుః సంవృతే హి మామ్	
యత్ర తే నాభిజానీయు ర్హరయౌ నాపి రాఘవౌ	56
ఆరమ్భస్తు మదర్థోఽయం తత స్తవ నిరర్థకః	

త్వయా హి సహరామస్య మహానాగమనే గుణః	57
మయి జీవితమాయత్తం రాఘవస్య మహాత్మనః	
బ్రాతృణాం చ మహాబాహో తవ రాజకులస్య చ	58
తౌ నిరాశౌ మదర్థం తు శోక సంతాప కర్మితౌ	
సహ సర్వర్ష హరిభి స్త్యక్ష్యతః ప్రాణ సంగ్రహమ్	59
భర్తృభక్తిం పురస్కృత్య రామాదన్యస్య వానర	
న స్పృశామి శరీరం తు పుంసో వానరపుంగవ	60
యదఽహం గాత్ర సంస్పర్శం రావణస్య బలాధతా	
అనీశా కిం కరిష్యామి వినాథా వివశా సతీ	61
యది రామో దశగ్రీవ మిహ హత్వా సబాంధవం	
మా మిత్రేగృహ్య గచ్ఛేత తత్తస్య సదృశం భవేత్	62
శృతా హి దృష్టాశ్చ మయా పరాక్రమా	
మహాత్మన స్తస్య రణావమర్దినః	
న దేవ గన్ధర్వ భుజంగ రాక్షసా	
భవన్తి రామేణ సమా హి సంయుగే	63
సమీక్ష్య తం సంయతి చిత్ర కార్ముకం	
మహాబలం వాసవ తుల్య విక్రమమ్	
సలక్ష్మణం కో విషహేత రాఘవం	
హుతాశనం దీప్తమివాఽనిలేరితమ్	64
సలక్ష్మణం రాఘవ మాజిమర్దనం	
దిశాగజం మత్తమివ వ్యవస్థితమ్	
సహేత కో వానరముఖ్య సంయుగే	
యుగాంత సూర్య ప్రతిమం శరార్చిషమ్	65
స మే హరిశ్రేష్ఠ సలక్ష్మణం పతిం	
సయాధపం క్షిప్ర మిహోపసాదయ	
చిరాయ రామం ప్రతి శోక కర్మితాం	
కురుష్వ మాం వానరముఖ్య హర్షితామ్	66
<u>అష్టత్రింశ స్సర్గః - వాయస వృత్తాంత కథనం</u>	

తతః స కపిశార్దూల స్తేన వాక్యేన హర్షితః	
సీతామువాచ త చ్ఛ్చత్వా వాక్యం వాక్యవిశారదః	1
యుక్తరూపం త్వయా దేవి భాషితం శుభదర్శనే	
సదృశం స్త్రీస్వభావస్య సాధ్వీనాం వినయస్య చ	2
స్త్రీత్వా న్న త్వం సమర్థాసి సాగరం వ్యతివర్తితుమ్	
మామధిష్ఠాయ విస్తీర్ణం శతయోజన మాయతమ్	3
ద్వితీయం కారణం యచ్చ బ్రవీషి వినయాన్వితే	
రామాదన్యస్య నార్థామి సంస్పర్శ మితి జానకి	4
ఏత త్తే దేవి సదృశం పత్న్యా స్తస్య మహాత్మనః	
కా హ్యన్యా త్వా మృతే దేవి బ్రూయాద్వచన మీదృశమ్	5
శ్రోష్యతే చైవ కాకుత్స్థః సర్వం నిరవశేషతః	
చేష్ఠితం యత్త్వయా దేవి భాషితం మమగ్రతః	6
కారణైర్బహుభిర్దేవి రామ ప్రియ చికిర్షయా	
స్నేహ ప్రస్కన్న మనసా మయైతత్ సముదీరితమ్	7
లంకాయా దుష్ప్రవేశత్వా ధ్వుస్తరత్వా నృహోదధేః	
సామర్థ్యాదాత్మనశ్చైవ మయైతత్ సముదీరితమ్	8
ఇచ్ఛామి త్వాం సమానేతు మౌద్యైవ రఘుబంధనా	
గురు స్నేహేన భక్త్యా చ నాన్యధైతదుదాహృతమ్	9
యది నోత్సహసే యాతుం మయా సార్థ మనిన్ధితే	
అభిజ్ఞానం ప్రయచ్చ త్వం జానీయా ద్రాఘవో హి యత్	10
ఏవముక్తా హనుమతా సీతా సురసుతోపమా	
ఉవాచ వచనం మన్దం బాష్ప ప్రగ్రథితాక్షరమ్	11
ఇదం శ్రేష్ఠ మభిజ్ఞానం బ్రూయా స్త్వం తు మమ ప్రియమ్	
శైలస్య చిత్రకూటస్య పాదే పూర్వోత్తరే పురా	12
తాపసాశ్రమ వాసిన్యాః ప్రాజ్య మూల ఫలోదకే	
తస్మిన్ సిద్ధాశ్రితే దేశే మన్దాకిన్యా హ్యదూరతః	13
తస్యోపవన షణ్డేషు నానాపుష్ప సుగంధిషు	
విహృత్య సలిల క్షిన్నా తవాంకే సముపావిశమ్	14

తతో మాం స సమాయుక్తో వాయసః పర్యతుణ్ణయత్	
త మహం లోష్ఠ ముద్యమ్య వారయామి స్మ వాయసం	15
దారయన్ స చ మాం కాక స్తత్రైవ పరిలీయతే	
న చాప్సుపారమన్మాంసాద్భక్షార్థీ బలిభోజనః	16
ఉత్కర్షన్త్యాం చ రశనాం కృద్ధాయాం మయి పక్షిణి	
స్రస్యమానే చ వసనే తతో దృష్టౌ త్వయా హ్యహమ్	17
త్వయాఽపహసితా చాహం కృద్ధా సంలజ్జితా తదా	
భక్షగర్ధేన కాకేన దారితా త్వా ముపాగతా	18
ఆసీనస్య చ తే శ్రాన్తా పునరుత్సంగ మావిశమ్	
కృద్యన్తీ చ ప్రహృష్టేన త్వయాఽహం పరిసాన్వితా	19
బాష్పపూర్ణ ముఖీ మన్దం చక్షుషీ పరిమార్జితే	
లక్షితాహం త్వయా నాథ వాయసేన ప్రకోపితా	20
పరిశ్రమాత్ ప్రసుప్తా చ రాఘవాంకేప్యఽహమ్ చిరం	
పర్యాయేణ ప్రసుప్తశ్చ మమాంకే భరతాగ్రజః	21
స తత్ర పునరేవాఽథ వాయసః సముపాగమత్	
తతః సుప్రబుద్ధాం మాం రాఘవాంకాత్ సముత్థితాం	22
వాయసః సహసాగమ్య విదదార స్తనాన్తరే	
పునః పునరఽథోత్పత్య విదదార స మాం భృశం	23
తతః సముక్షితో రామో ముక్తైః శోణిత బిందుభిః	
వాయసేన తత స్తేన బలవత్ క్లిశ్యమానయా	24
స మయా బోధితః శ్రీమాన్ సుఖసుప్తః పరంతపః	
స మాం దృష్ట్వా మహాబాహు ర్వితున్నాం స్తనయో స్తదా	25
ఆశీ విష ఇవ కృద్ధః శ్వసన్ వాక్య మభాషత	
కేన తే నాగనాసోరు విక్షతం వై స్తనాన్తరమ్	26
కః క్రీడతి సరోషేణ పంచవక్త్రేణ భోగినా	
వీక్షమాణ స్తత స్థం వై వాయసం సముదైక్షత	27
నఖైః సరుధిరై స్త్రీక్లై ర్మామేవాభిముఖం స్థితమ్	
పుత్రః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః	28

ధరాంతరగతః శేషుం పవనస్య గతౌ సమః	
తత స్తస్మిన్ మహాబాహుః కోప సంవర్తితేక్షణః	29
వాయసే కృతవాన్ కృరాం మతిం మతిమతాం వరః	
స దర్శ సంస్తరాధ్యహ్య బ్రాహ్మణాస్త్రేణ యోజయత్	30
స దీప్త ఇవ కాలాగ్ని ర్జజ్వాలాభిముఖో ద్విజమ్	
స తం ప్రదీప్తం చిక్షేప దర్భం తం వాయసం ప్రతి	31
తత స్తం వాయసం దర్భః సోఽమ్బరేనుజగామ తం	
అనుస్పృష్ట స్తదా కాకో జగామ వివిధాం గతిమ్	32
త్రాణ కామ ఇమం లోకం సర్వం వై విచచార హ	
స పిత్రా చ పరిత్యక్తః సురైః సర్వైర్మహర్షిభిః	33
త్రీన్లోకాన్ సంపరిక్రమ్య త్వామేవ శరణం గతః	
స తం నిపతితం భూమౌ శరణ్యః శరణాగతమ్	34
వధార్హమపి కాకుత్స్థ కృపయా పర్యపాలయత్	
పరిద్యూనం విషణ్ణం చ స త మాయాంత మబ్రవీత్	35
మోఘం కర్తుం న శక్యం తు బ్రాహ్మమస్తం తదుచ్యతామ్	
హినస్తు దక్షిణాక్షి త్వ చ్చర ఇత్యఽథ సోఽబ్రవీత్	36
తత స్తస్యాక్షి కాకస్య హినస్తి స్మ స దక్షిణమ్	
దత్వా స దక్షిణం నేత్రం ప్రాణేభ్యః పరిరక్షితః	37
స రామాయ నమస్కృత్వా రాజ్ఞే దశరథాయ చ	
విస్పృష్ట స్తేన వీరేణ ప్రతిపేదే స్వమాలయమ్	38
మత్కృతే కాకమాత్రే తు బ్రహ్మాస్త్రం సముదీరితమ్	
కస్మాద్యో మాం హరేత్త్వత్తః క్షమసే తం మహీపతే	39
స కురుష్వ మహోత్సాహః కృపాం మయి నరర్షభ	
త్వయా నాథవతీ నాథ హ్యఽనాథా ఇవ దృశ్యతే	40
ఆన్యశంస్యం పరోధర్మ స్త్వత్త ఏవ మయా శృతః	
జానామి త్వాం మహావీర్యం మహోత్సాహం మహాబలమ్	41
అపార పారమక్షోభ్యం గాంధీర్యాత్ సాగరోపమమ్	
భర్తారం ససముద్రాయా ధరణ్యా వాసవోపమమ్	42

వివమఽస్త్రవిదాంశ్రేఘ్నః సత్త్వవాన్ బలవానపి	
కిమర్థమఽస్త్రం రక్షస్సు న యోజయసి రాఘవ	43
న నాగా నాఽపి గన్ధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః	
రామస్య సమరే వేగం శక్తాః ప్రతిసమీహితుమ్	44
తస్య వీర్యవతః కశ్చిద్వద్యద్యస్తీ మయి సంభ్రమః	
కిమర్థం న శరై స్త్రీక్షణైః క్షయం నయతి రాక్షసాన్	45
బ్రాతురాదేశ మాదాయ లక్ష్మణో వా పరంతపః	
కస్య హేతో ర్న మాం వీరః పరిత్రాతి మహాబలః	46
యది తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్ని సమతేజసౌ	
సురాణామపి దుర్ధర్షో కిమర్థం మాముపేక్షతః	47
మమైవ దుష్కృతం కించిన్ మహదస్తి న సంశయః	
సమర్థావపి తౌ యన్మాం నాఽవేక్షేతే పరంతపౌ	48
వైదేహ్యో వచనం శృత్వా కరుణం సాఽశృ భాషితం	
అథాబ్రవీ న్మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజ	49
త్వ చ్ఛోక విముఖో రామౌ దేవి సత్యేన మే శపే	
రామే దుఃఖాభిపన్నే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే	50
కథంచిత్ భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుం	
ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానాం ద్రక్ష్యస్యంత మనిందితే	51
తా వుభౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రౌ మహాబలౌ	
త్వద్ధర్మన కృతోత్సాహౌ లంకాం భస్మీకరిష్యతః	52
హత్వా చ సమరే క్వారం రావణం సహబాంధవం	
రాఘవ స్త్వాం విశాలాక్షీ నేష్యతి స్వాం పురీం ప్రతి	53
బృహి యద్రాఘవో వాచ్యో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః	
సుగ్రీవో వాపి తేజస్వీ హరయోఽపి సమాగతాః	54
ఇత్యుక్తవతి తస్మింశ్చ సీతా సురసుతోపమా	
ఉవాచ శోక సంతప్తా హనుమంతం ప్లవంగమం	55
కౌసల్యా లోకభర్తారం సుషువే యం మనస్వినీ	
తం మమార్థే సుఖం పృచ్ఛ శిరసా చాఽభివాదయ	56

సజశ్చ సర్వరత్నాని ప్రీయా యాశ్చ వరాంగనాః	
ఐశ్వర్యం చ విశాలాయాం పృథివ్యామపి దుర్లభమ్	57
పితరం మాతరం చైవ సమ్మాన్యాభిప్రసాద్య చ	
అనుప్రవ్రజితో రామం సుమిత్రా యేన సుప్రజాః	58
ఆనుకూల్యేన ధర్మాత్మా త్యక్త్వా సుఖమనుత్తమమ్	
అనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం భ్రాతరం పాలయన్ వనే	59
సింహస్కంధో మహాబాహుర్మనస్వీ ప్రీయదర్శనః	
పితృవద్వర్తతే రామే మాతృవన్ మాం సమాచరన్	60
హ్రీయమాణాం తదా వీరో న తు మాం వేద లక్ష్మణః	
వృద్ధోపసేవీ లక్ష్మీవాన్ శక్తో న బహుభాషితా	61
రాజపుత్రః ప్రీయః శ్రేష్ఠః సదృశః శ్వశురస్య మే	
మత్తః ప్రీయతరో నిత్యం భ్రాతా రామస్య లక్ష్మణః	62
నియుక్తో ధురి యస్యాం తు తా ముద్వహతి వీర్యవాన్	
యం దృష్ట్వా రాఘవో నైవ వృత్త మార్యమనుస్మరేత్	63
స మమార్దాయ కుశలం వక్తవ్యో వచనా న్మమ	
మృదు ర్నిత్యం శుచి ర్దక్షః ప్రీయో రామస్య లక్ష్మణః	64
యథా హి వానరశ్రేష్ఠ దుఃఖక్షయకరో భవేత్	
త్వమఽస్మిన్ కార్యనిర్వోగే ప్రమాణం హరిసత్తమ	65
రాఘవ స్త్వ త్సమారంభా న్మయి యత్నపరో భవేత్	
ఇదం బ్రూయాశ్చ మే నాథం శూరం రామం పునఃపునః	66
జీవితం ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ	
ఊర్ధ్వం మాసా న్న జీవేయం సత్యేనాఽహం బ్రవీమి తే	67
రావణేనోపరుద్ధాం మాం నికృత్యా పాపకర్మణా	
త్రాతుమర్హసి వీర త్వం పాతాళాదివ కౌశికీమ్	68
తతో వస్త్రగతం ముక్త్యా దివ్యం చూడామణిం శుభమ్	
ప్రదేయో రాఘవాయేతి సీతా హనుమతే దదౌ	69
ప్రతిగృహ్య తతో వీరో మణిరత్నమనుత్తమమ్	
అంగుళ్యా యోజయామాస న హ్యస్య ప్రాభవద్భుజః	70

మణిరత్నం కపి వరః ప్రతిగృహ్యఽభివాద్య చ
 సీతాం ప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రణతః పార్శ్వతః స్థితః 71

హర్షేణ మహతా యుక్తః సీతా దర్శనజేన సః
 హృదయేన గతో రామం శరీరేణ తు నిష్ఠితః 72

మణివర ముపగృహ్య తం మహార్థం
 జనక నృపాత్మజయా ధృతం ప్రభావాత్
 గిరిరివ పవనావధూతముక్తః
 సుఖిత మనాః ప్రతిసంక్రమం ప్రపేదే 73

ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః - హనుమత్సందేశః

మణిం దత్త్వా తతః సీతా హనుమంత మథాబ్రవీత్
 అభిజ్ఞాన మభిజ్ఞాత మేతద్రామస్య తత్త్వతః 1
 మణిం తు దృష్ట్వా రామో వై త్రయాణాం సంస్మరిష్యతి
 వీరో జనన్యా మమ చ రాజ్ఞో దశరథస్య చ 2
 స భూయ స్త్వం సముత్సాహ చోదితో హరిసత్తమ
 అస్మిన్ కార్య సమారమ్భే ప్రచింతయ యదుత్తరమ్ 3
 త్వమఽస్మిన్ కార్య నిర్వోగే ప్రమాణం హరిసత్తమ
 తస్య చింతయ యో యత్నో దుఃఖక్షయకరో భవేత్ 4
 హనుమన్ యత్నమాస్థాయ దుఃఖక్షయకరో భవ
 స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ మారుతిర్భీమవిక్రమః 5
 శిరసా వన్ద్య వైదేహీం గమనాయోపచక్రమ్
 జ్ఞాత్వా సంప్రస్థితం దేవీ వానరం మారుతాత్మజమ్ 6
 బాష్ప గధదయా వాచా మైథిలీ వాక్య మబ్రవీత్
 కుశలం హనుమన్ భూయాః సహితౌ రామలక్ష్మణౌ 7

సుగ్రీవం చ సహమాత్యం వృద్ధాన్ సర్వాంశ్చ వానరాన్ బ్రూయా స్త్వం వానర శ్రేష్ఠ కుశలం ధర్మ సంహితం	8
యథా చ స మహాబాహు రాం తారయతి రాఘవః అస్మా ద్దుఃఖామ్బు సంరోధాత్ త్వం సమాధాతు మర్హసి	9
జీవన్తీ మాం యథా రామః సంభావయతి కీర్తిమాన్ తత్తథా త్వయా హనుమన్వాచ్యో వాచా ధర్మమవాప్పుహి	10
నిత్యముత్సాహ యుక్తాశ్చ వాచః శృత్వా త్వయేరితాః వర్దిష్యతే దాశరథేః పౌరుషం మదఽవాప్తయే	11
మత్సందేశ యుతా వాచ స్వత్తః శృత్వైవ రాఘవః పరాక్రమో మతిం వీరో విధివత్ సంవిధాస్యతి	12
సీతాయా వచనం శృత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః శిరస్యంజలి మాధాయ వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్	13
క్షిప్ర మేష్యతి కాకుత్స్థో హర్షక్ష ప్రవరై ర్షుతః య స్తే యుధి విజిత్యారీన్ శోకం వ్యపనయిష్యతి	14
న హి పశ్యామి మర్త్యేషు నాఽమరేష్యసురేషు వా య స్తస్య క్షిపతో బాణాన్ స్థాతుముత్సహతేఽగ్రతః	15
అఽప్యర్కమపి పర్జన్యమపి వైవస్వతం యమమ్ స హి నోఽఘం రణే శక్త స్తవ హేతో ర్విశేషతః	16
స హి సాగర పర్యంతాం మహీం శాసీతుమర్హతి త్వన్నిమిత్తో హి రామస్య జయో జనకనన్దిని	17
తస్య తద్వచనం శృత్వా సమ్యక్ సత్యం సుభాషితమ్ జానకీ బహుమేనేఽథ వచనం చేద మబ్రవీత్	18
తత స్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునః పునః భర్తుస్సేహాన్వితం వాక్యం సాహార్దాదనుమానయత్	19
యది వా మన్యసే వీర వసైకాహ మరిందమ కస్మింశ్చిత్ సంవృతే దేశే విశ్రాంతః శ్వో గమిష్యసి	20
మమ చైవాల్ప భాగ్యాయాః సాన్నిధ్యాత్ తవ వానర అస్య శోకస్య మహతో ముహూర్తం మోక్షణం భవేత్	21

గతే హి హరిశార్దూల పునరాగమనాయ తు	
ప్రాణానా మపి సందేహో మమ స్యాన్నాత్త సంశయః	22
తవాఽదర్శనజః శోకో భూయో మాం పరితాపయేత్	
దుఃఖాద్దుఃఖ పరామృష్టాం దీపయన్నివ వానర	23
అయం చ వీర సందేహ స్తిష్ఠతీవ మమగ్రతః	
సుమహాం స్వత్సహాయేషు హర్షక్షేషు హరీశ్వర	24
కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యన్తి మహోదధిమ్	
తాని హర్షక్ష సైన్యాని తౌ వా నరవరాత్మజౌ	25
త్రయాణా మేవ భూతానాం సాగరస్యాఽస్యలంఘనే	
శక్తిః స్యా ద్వైనతేయస్య తవవా మారుతస్యవా	26
తదస్మిన్ కార్య నిర్దోగే వీరైవం దురతిక్రమే	
కిం పశ్యసి సమాధానం త్వం హి కార్యవిదాం వరః	27
కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే	
పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్య స్తే బలోదయః	28
బల్లైః సమగ్రై ర్యది మాం రావణం జిత్య సంయుగే	
విజయీ స్వపురం యాయా త్తత్తు మే స్యా ద్యశస్కరం	29
శరైస్తు సంకులాం కృత్వా లంకాం పరబలార్దనః	
మాం నయేద్యది కాకుత్స్థ స్త త్తస్య సదృశం భవేత్	30
తద్యథా తస్య విక్రాంతమనురూపం మహాత్మనః	
భవేదాహవ శూరస్య తథా త్వ ముపపాదయ	31
తదర్థోపహితం వాక్యం సహితం హేతు సంహితమ్	
నిశమ్య హనుమాన్ శేషం వాక్యముత్తర మబ్రవీత్	32
దేవి హర్షక్ష సైన్యానా మీశ్వరః ప్లవతాం వరః	
సుగ్రీవః సత్త్వ సంపన్న స్తవార్థే కృతనిశ్చయః	33
స వానర సహస్రాణాం కోటిభిరభిసంవృతః	
క్షిప్ర మేష్యతి వైదేహి రాక్షసానాం నిబర్హణః	34
తస్య విక్రమ సంపన్నాః సత్త్వవస్తో మహాబలాః	
మనః సంకల్ప సంపాతా నిదేశే హరయః స్థితాః	35

యేషాం నోపరి నాధస్తాన్ న తిర్యక్ సజ్జతే గతిః	
న చ కర్మసు సీదన్తి మహత్స్వమిత తేజసః	36
అసకృతై ర్మహోత్సాహైః ససాగర ధరాధరా	
ప్రదక్షిణీ కృతా భూమి ర్వాయు మార్గానుసారిభిః	37
మద్విశిష్టాశ్చ తుల్యాశ్చ సన్తి తత్ర వనౌకసః	
మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చిన్ నాస్తి సుగ్రీవ సన్నిధౌ	38
అహం తావ దిహ ప్రాప్తః కిం పున స్తే మహాబలాః	
న హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యన్తే ప్రేష్యన్తే హీతరే జనాః	39
తదలం పరితాపేన దేవి శోకో వ్యపైతు తే	
ఏకోత్పాతేన తే లంకా మేష్యన్తి హరియూధపాః	40
మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చన్ద్ర సూర్యా వివోదితౌ	
త్వత్సకాశం మహాసత్త్వా నృసింహావాగమిష్యతః	41
తౌ హి వీరౌ నరవరౌ సహితౌ రామ లక్ష్మణౌ	
ఆగమ్య నగరీం లంకాం సాయకై ర్విధమిష్యతః	42
సగణం రావణం హత్వా రాఘవో రఘునన్దనః	
త్వా మాదాయ వరారోహి స్వపురం ప్రతియాస్యతి	43
తదాశ్వసిహి భద్రం తే భవ త్వం కాలకాంక్షిణీ	
న చిరాద్ద్రక్ష్యసే రామం ప్రజ్వలన్త మివానలమ్	44
నిహతే రాక్షసేన్ద్రేన్స్మిన్ సపుత్రామాత్య బాన్ధవే	
త్వం సమేష్యసి రామేణ శశాంకేనేవ రోహిణీ	45
క్షీప్రం త్వం దేవి శోకస్య పారం యాస్యసి మైథిలీ	
రావణం చైవ రామేణ నిహతం ద్రక్ష్యసేఽచిరాత్	46
ఏవమాశ్వాస్య వైదేహీం హనూమాన్ మారుతాత్మజః	
గమనాయ మతిం కృత్వా వైదేహీం పునరబ్రవీత్	47
తమఽరిఘ్నం కృతాత్మానం క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్	
లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణిం లంకాద్వార ముపస్థితమ్	48
నఖ దంష్ట్రాయుధాన్ వీరాన్ సింహశార్దూల విక్రమాన్	
వానరాన్వారణే న్నాభాన్ క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి సంగతాన్	49

శైలామ్బుద నికాశానాం లంకా మలయ సానుషు నర్దతాం కపిముఖ్యానామఽచిరాచ్ఛ్రోష్యసి స్వనం	50
స తు మర్మణి ఘోరేణ తాడితో మన్మథేషుణా న శర్మ లభతే రామః సింహార్దిత ఇవ ద్విపః	51
మా రుదో దేవి శోకేన మా భూ త్తే మనసోఽప్రియమ్ శచీవ పత్యా శక్రేణ భర్తా నాథవతీ హ్యసి	52
రామా ద్విశిష్టః కోఽన్యోస్తే కశ్చిత్ సౌమిత్రిణా సమః అగ్ని మారుత కల్పౌ తౌ భ్రాతరో తవ సంశ్రయౌ	53
నాఽస్మింశ్చిరం వత్స్యసి దేవి దేశే రక్షోగణైరధ్యుషితోఽతిరౌద్రే న తే చిరాదాగమనం ప్రియస్య క్షమస్య మత్సంగమ కాల మాత్రమ్	54
<u>చత్వారింశ స్సర్గః - హనూమత్ప్రేషణం</u>	
శ్చత్వా తు వచనం తస్య వాయుసూనో ర్మహాత్మనః ఉవాచాత్మహితం వాక్యం సీతా సురసుతోపమా	1
త్వాం దృష్ట్వా ప్రియ వక్తారం సంప్రహృష్యామి వానర అర్ధసంజాత సస్యేవ వృష్టిం ప్రాప్య వసుంధరా	2
యథా తం పురుషవ్యాఘ్రం గాత్రైః శోకాభికర్షితైః సంస్పృశేయం సకామాహం తథా కురు దయాం మయి	3
అభిజ్ఞానం చ రామస్య దద్యా హరిగణోత్తమ క్షిప్తా మిషీకాం కాకస్య కోపాదేకాక్షిశాతనీమ్	4
మనః శిలాయా స్థిలకో గణ్డపార్శ్వ నివేశితః త్వయా ప్రణష్టే తిలకే తం కిల స్మర్తు మర్హసి	5
స వీర్యవాన్ కథం సీతాం హృతాం సమనుమన్యసే వసన్తీం రక్షసాం మధ్యే మహేన్ద్ర వరుణోపమః	6
ఏష చూడామణి ర్దివ్యో మయా సుపరిరక్షితః ఏతం దృష్ట్వా ప్రహృష్యామి వ్యసనే త్వామివానఘ	7
ఏష నిర్యాతితః శ్రీమాన్ మయా తే వారిసంభవః	

అతఃపరం న శక్యామి జీవితం శోక లాలసా	8
అసహ్యని చ దుఃఖాని వాచశ్చ హృదయచ్ఛిదః	
రాక్షసీనాం సుఘోరాణాం త్వత్కృతే మర్షయామ్యహమ్	9
ధారయిష్యామి మాసం తు జీవితం శత్యసూదన	
మాసాదూర్ధ్వం న జీవిష్యే త్వయా హీనా నృపాత్మజ	10
ఘోరో రాక్షసరాజోఽయం దృష్టిశ్చ న సుఖా మయి	
త్వాం చ శృత్వా విపజ్జంతం న జీవేయమహం క్షణమ్	11
వైదేహ్య వచనం శృత్వా కరుణం సాఽశృ భాషితమ్	
అథాబ్రవీన్ మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః	12
త్వచ్ఛోక విముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శపే	
రామే దుఃఖాభిభూతే తు లక్ష్మణః పరితప్యతే	13
కథంచిద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుమ్	
ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానామంతం ద్రక్ష్యసి భామిని	14
తా వృభౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రావరిందమౌ	
త్వద్దర్శన కృతోత్సాహౌ లంకాం భస్మీ కరిష్యతః	15
హత్వా తు సమరే క్వారం రావణం సహబాన్ధవమ్	
రాఘవౌ త్వాం విశాలాక్షి స్వాం పురీం ప్రాపయిష్యతః	16
య త్తు రామో విజానీయాదభిజ్ఞాన మనిన్దితే	
ప్రీతి సంజననం తస్య భూయ స్త్వం దాతుమర్హసి	17
సాఽబ్రవీద్ధత్త మేవేతి మయాఽభిజ్ఞాన ముత్తమమ్	
ఏతదేవ హి రామస్య దృష్ట్వా మత్కేశ భూషణమ్	18
శ్రద్ధేయం హనుమన్ వాక్యం తవ వీర భవిష్యతి	
స తం మణివరం గృహ్య శ్రీమాన్ ప్లవగ సత్తమః	19
ప్రణమ్య శిరసా దేవీం గమనాయోపచక్రమే	
తముత్పాత కృతోత్సాహ మవేక్ష్య హరిపుంగవమ్	20
వర్ణమానం మహావేగమువాచ జనకాత్మజా	
అశృపూర్ణ ముఖీ దీనా బాష్ప గద్గదయా గిరా	21
హనుమన్ సింహ సంకాశౌ బ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	

సుగ్రీవం చ సహమాత్యం సర్వాన్ బ్రూయాహ్యనామయమ్	22
యథా చ స మహాబాహు రాం తారయతి రాఘవః	
అస్మాద్ధుఃఖామ్బు సంరోధాత్ త్వం సమాధాతు మర్హసి	23
ఇమం చ తీవ్రం మమ శోకవేగం	
రక్షోభిరేభిః పరిభర్తనం చ	
బ్రూయాస్తు రామస్య గతః సమీపం	
శివశ్చ తేఽధ్వాస్తు హరిప్రవీర	24
స రాజపుత్ర్యా ప్రతివేదితార్థః	
కపిః కృతార్థః పరిహృష్ట చేతాః	
అల్పాఽవశేషం ప్రసమీక్ష్య కార్యం	
దిశం హ్యుదీచీం మనసా జగామ	25
<u>ఏకచత్వారింశ స్సర్గః - ప్రమదావన భంజనం</u>	
స చ వాగ్భిః ప్రశస్తాభిర్గమిష్యన్ పూజిత స్తయా	
తస్మా ధ్దేశాదపక్రమ్య చింతయామాస వానరః	1
అల్పశేష మిదం కార్యం దృష్టేయమఽసితేక్షణా	
త్రీనుపాయానతిక్రమ్య చతుర్థః ఇహ దృశ్యతే	2
న సామ రక్షస్సు గుణాయ కల్పతే	
న దానమర్థోపచితేషు యుజ్యతే	
న భేద సాధ్యా బలదర్పితా జనాః	
పరాక్రమ స్త్వేవ మమేహ రోచతే	3
నచాస్య కార్యస్య పరాక్రమాదృతే	
వినిశ్చయః కశ్చిదిహోపపద్యతే	
హత ప్రవీరాశ్చ రణే హి రాక్షసాః	
కథంచిదీయుర్యదిహాద్య మార్దవమ్	4
కార్యే కర్మణి నిర్దిష్టే యో బహూన్యపి సాధయేత్	
పూర్వకార్యావిరోధేన స కార్యం కర్తు మర్హతి	5
న హ్యేకః సాధకో హేతుః స్వల్పస్యాపీహ కర్మణః	
యో హ్యర్థం బహుధా వేద స సమర్థోఽర్థసాధనే	6

ఇహివ తావ త్కృత నిశ్చయోహ్యాహం యది వ్రజేయం ప్లవగేశ్వరాలయమ్ పరాత్మ సమ్మర్ద విశేష తత్త్వవిత్ తతః కృతం స్యా న్మమ భర్తృశాసనమ్	7
కథం ను ఖల్వ౭ద్య భవేత్ సుఖాగతం ప్రసహ్య యుద్ధం మమ రాక్షసైః సహ తదైవ ఖల్వా౭త్మబలం చ సారవత్ సమ్మానయే న్మాం చ రణే దశాననః	8
తతః సమాసాద్య రణే దశాననం స మంత్రివర్గం సబల ప్రయాయినం హృది స్థితం తస్య మతం బలం చ వై సుఖేన మత్వా౭హమితః పునర్వ్రజే	9
ఇదమ౭స్య నృశంసస్య నన్దనోపమ ముత్తమమ్ వనం నేత్ర మనఃకాన్తం నానాదృమ లతా యుతమ్	10
ఇదం విద్వంసయిష్యామి శుష్కం వనమివా౭నలః అస్మిన్ భగ్న తతః కోపం కరిష్యతి దశాననః తతో మహాత్ సా౭శ్వ మహారథ ద్విపం బలం సమాదేక్ష్యతి రాక్షసాధిపః	11
త్రిశూల కాలాయస పట్టసాయుధం తతో మహద్వృద్ధ మిదం భవిష్యతి అహం తు తైః సంయతి చణ్ణ విక్రమైః సమేత్య రక్షోభిర౭సహ్యవిక్రమః నిహత్య తద్రావణ చోదితం బలం సుఖం గమిష్యామి కపీశ్వరాలయమ్	12
తతో మారుతవత్ కృద్ధో మారుతిర్భీమవిక్రమః ఊరు వేగేన మహతా దృమాన్ క్షేప్తమథారభత్ తతస్తు హనుమాన్ వీరో బభంజ ప్రమదా వనమ్ మత్త ద్విజ సమాఘుష్టం నానాదృమ లతా యుతమ్	13
	14
	15

తద్వనం మథితై ర్వుక్షై ర్భిన్నైశ్చ సలిలాశయైః	
చూర్ణితైః పర్వతాగ్రైశ్చ బభూవాఽప్రియదర్శనమ్	16
నానాశకుంత విరుతైః ప్రభిన్నైః సలిలాశయైః	
తామైః కిసలయైః క్లాంతైః క్లాంత దృమ లతా యుతం	17
న బభౌ తద్వనం తత్ర దావానల హతం యథా	
వ్యాకులావరణా రేజు ర్విహ్వలా ఇవ తా లతాః	18
లతాగృహై శ్చిత్రగృహైశ్చ నాశితైః	
మహోరగై ర్వాళ మృగైశ్చ నిర్దుతైః	
శిలాగృహైరున్నుథితైః స్తథా గృహైః	
ప్రణష్ట రూపం తదభూన్మహద్వనమ్	19
సా విహ్వలాశోక లతాప్రతానా	
వనస్థలీ శోకలతాప్రతానా	
జాతా దశాస్య ప్రమాదా వనస్య	
కపేర్బలాద్ధి ప్రమాదా వనస్య	20
స తస్య కృత్వార్థపతేర్మహాకపిః	
మహద్వలీకం మనసో మహాత్మనః	
యుయుత్సురేకో బహుభిర్మహాబలైః	
శ్రియా జ్వలంస్తోరణ మాస్థితః కపిః	21
<u>ద్విచత్వారింశ స్సర్గః - కింకర నిషాదనం</u>	
తతః పక్షి నినాదేన వృక్ష భంగ స్వనేన చ	
బభూవు స్త్రాస సంభ్రాంతాః సర్వే లంకా నివాసినః	1
విద్యతాశ్చ భయ త్రస్తా వినేదు ర్భ్రుగ పక్షిణః	
రక్షసాం చ నిమిత్తాని కృరాణి ప్రతిపేదిరే	2
తతో గతాయాం నిద్రాయాం రాక్షసోఽవికృతాననాః	
తద్వనం దద్యశు ర్భగ్నం తం చ వీరం మహాకపిమ్	3
స తా దృష్ట్వా మహాబాహు ర్మహాసత్వో మహాబలః	
చకార సుమహద్దూపం రాక్షసీనాం భయావహమ్	4
తత స్తం గిరిసంకాశ మఽతికాయం మహాబలమ్	

రాక్షసో వానరం దృష్ట్వా పప్రచ్ఛు ర్జనకాత్మజామ్	5
కోఽయం కస్య కుతో వాఽయం కినిమిత్త మిహాగతః	
కథం త్వయా సహాఽనేన సంవాదః కృత ఇత్యుత	6
ఆచక్ష్య నో విశాలాక్షి మాభూ త్తే సుభగే భయమ్	
సంవాద మసితాపాంగే త్వయా కిం కృతవానఽయమ్	7
అథాబ్రవీత్ తదా సాధ్వీ సీతా సర్వాంగ సుందరీ	
రక్షసాం భీమ రూపాణాం విజ్ఞానే మమ కా గతిః	8
యూయ మేవాభిజానీత యోఽయం యద్వా కరిష్యతి	
అహిరేవ హ్యహః పాదాన్ విజానాతి న సంశయః	9
అహమప్యస్య భీతాస్మి నైనం జానామి కో న్వయమ్	
వేద్మి రాక్షసమేవైనం కామరూపిణ మాగతమ్	10
వైదేహ్యో వచనం శృత్వా రాక్షసో విదృతా దిశః	
స్థితాః కాశ్చి ధతాః కాశ్చి ద్రావణాయ నివేదితుమ్	11
రావణస్య సమీపే తు రాక్షసో వికృతాననాః	
విరూపం వానరం భీమ మాఖ్యాతు ముపచక్రముః	12
అశోకవనికా మధ్యే రాజన్ భీమవపుః కపిః	
సీతయా కృత సంవాద స్తిష్ఠత్యఽమితవిక్రమః	13
న చ తం జానకీ సీతా హరిం హరిణ లోచనా	
అస్మాభిర్బహుధా పృష్టా నివేదయితు మిచ్ఛతి	14
వాసవస్య భవేద్ధూతో దూతో వైశ్రవణస్య వా	
ప్రీషితోవాపి రామేణ సీతాన్వేషణ కాంక్షయా	15
తేనత్వద్భుత రూపేణ యత్తత్తవ మనోహరమ్	
నానామృగ గణాకీర్ణం ప్రమృష్టం ప్రమదావనమ్	16
న తత్ర కశ్చిదుద్దేశో య స్తేన న వినాశితః	
యత్ర సా జానకీ సీతా స తేన న వినాశితః	17
జానకీ రక్షణార్థం వా శ్రమా ద్వా నోపలక్ష్యతే	
అథ వా కః శ్రమస్త్వస్య సైవ తేనాభిరక్షితా	18
చారు పల్లవ పుష్పాఙ్గం యం సీతా స్వయమాస్థితా	

ప్రవృద్ధః శింశపా వృక్షః స చ తేనాభిరక్షితః	19
తస్యోగ్రరూప స్యోగ్రం త్వం దణ్ణమాజ్ఞాతు మర్హసి	
సీతా సంభాషితా యేన తద్వనం చ వినాశితమ్	20
మనః పరిగృహీతాం తాం తవ రక్షోగణేశ్వర	
కః సీతామభిభాషిత యో న స్యాత్ త్యక్త జీవితః	21
రాక్షసీనాం వచః శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః	
హుతాగ్నిరివ జజ్వాల కోప సంవర్తితేక్షణః	22
తస్య కృద్ధస్య నేత్రాభ్యాం ప్రాపతన్నఽస్ర బిందవః	
దీప్తాభ్యామివ దీపాభ్యాం సార్చిషః స్నేహబిందవః	23
ఆత్మనః సదృశాన్ శూరాన్ కింకరా న్నామ రాక్షసాన్	
వ్యాదిదేశ మహాతేజా నిగ్రహార్థం హనూమతః	24
తేషామశీతి సాహస్రం కింకరాణాం తరస్వినామ్	
నిర్యయుర్భవనా త్తస్మాత్ కూట ముద్గర పాణయః	25
మహోదరా మహాదంష్ట్రా ఘోరరూపా మహాబలాః	
యుద్ధాభిమనసః సర్వే హనుమద్గ్రహణోన్ముఖాః	26
తే కపిం తం సమాసాద్య తోరణస్థ మవస్థితమ్	
అభిపేతు ర్మహావేగాః పతంగా ఇవ పావకమ్	27
తే గదాభి ర్విచిత్రాభిః పరిపైః కాంచనాంగదైః	
ఆజఘ్నుర్వానర శ్రేష్ఠం శరై రాదిత్య సన్నిభైః	28
ముద్గరైః పట్టసైః శూలైః ప్రాస తోమర శక్తిభిః	
పరివార్య హనుమంతం సహసా తస్థురగ్రతః	29
హనుమానపి తేజస్వీ శ్రీమాన్ పర్వత సన్నిభః	
క్షీతావావిధ్య లాంగూలం ననాద చ మహాస్వనమ్	30
స భూత్వా సుమహాకాయో హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
ధృష్ట మాస్పౌటయామాస లంకాం శబ్దేన పూరయన్	31
తస్యాస్పౌటిత శబ్దేన మహతా చానునాదినా	
పేతుర్విహంగా గగనాదుచ్చైశ్చేదమఘోషయత్	32
జయత్యఽతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః	

రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః	33
దాసోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః	
హనుమాన్ శత్రు సైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః	34
న రావణ సహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్	
శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః	35
అర్దయిత్వా పురీంలంకా మభివాద్య చ మైథిలీమ్	
సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసామ్	36
తస్య సన్నాద శబ్దేన తేఽభవన్ భయ శంకితాః	
దదృశుశ్చ హనూమంతం సంధ్యా మేఘ మివోన్నతమ్	37
స్వామి సందేశ నిశ్చంకా స్తత స్తే రాక్షసాః కపిమ్	
చిత్తైః ప్రహరణై ర్భ్రమైరభిపేతుః సహస్రశః	38
స తైః పరివృతః శూరైః సర్వతః స మహాబలః	
ఆససాదాయసం భీమం పరిఘం తోరణాశ్రితమ్	39
స తం పరిఘ మాదాయ జఘాన చ రజనీచరాన్	
స పన్నగ మివాదాయ స్ఫురంతం వినతాసుతః	40
విచచారామ్బరే వీరః పరిగృహ్య చ మారుతిః	
స హత్వా రాక్షసాన్ వీరాన్ కింకరాన్ మారుతాత్మజః	41
యుద్ధ కాంక్షీ పునర్వీర స్తోరణం సముపాశ్రితః	
తత స్తస్మా ద్భయాన్ముక్తాః కతిచి త్తత రాక్షసాః	42
నిహతాన్ కింకరాన్ సర్వాన్ రావణాయ న్యవేదయన్	
స రాక్షసానాం నిహతం మహద్బలం	
నిశమ్య రాజా పరివృత్త లోచనః	
సమాదిదేశాఽప్రతిమం పరాక్రమే	
ప్రహస్తపుత్రం సమరే సుదుర్జయమ్	43
త్రిచత్వారింశ స్సర్గః - చైత్య ప్రాసాదదాహః	
తతః స కింకరాన్ హత్వా హనుమాన్ ధ్యానమాస్థితః	
వనం భగ్నం మయా చైత్యప్రాసాదో న వినాశితః	1
తస్మాత్ ప్రాసాదమఽప్యేవమిమం విధ్వంసయామ్యహమ్	

ఇతి సంచిన్త్య మనసా హనుమాన్ దర్శయన్ బలమ్	2
చైత్యప్రాసాద మాఘత్య మేరుశృంగ మివోన్నతమ్	
ఆరురోహ హరిశ్రేష్ఠో హనుమాన్ మారుతాత్మజః	3
ఆరుహ్య గిరి సంకాశం ప్రాసాదం హరియూధపః	
బభౌ స మహాతేజాః ప్రతిసూర్య ఇవోదితః	4
సంప్రద్యప్య చ దుర్ధర్షం చైత్యప్రాసాద ముత్తమ్	
హనుమాన్ ప్రజ్వలంల్లక్ష్మ్యా పారియాత్రోపమోఽభవత్	5
స భూత్వా సుమహాకాయః ప్రభావా న్మారుతాత్మజః	
ధృష్ట మాస్పోటయామాస లంకామ్ శబ్దేన పూరయన్	6
తస్యాస్పోటిత శబ్దేన మహతా శ్రోత్ర ఘాతినా	
పేతుర్విహంగమా స్తత్ర చైత్యపాలాశ్చ మోహితాః	7
అస్త్రవిజ్ఞయతాం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః	
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః	8
దాసోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః	
హనుమాన్ శత్రు సైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః	9
న రావణ సహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్	
శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః	10
అర్దయిత్వా పురీం లంకామభివాద్య చ మైథిలీమ్	
సమ్మద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వ రక్షసామ్	11
ఏవముక్త్వా మహాబాహు శ్చైత్యస్థో హరియూధపః	
ననాద భీమ నిర్ఘాదో రక్షసాం జనయన్ భయమ్	12
తేన శబ్దేన మహతా చైత్యపాలాః శతం యయుః	
గృహీత్వా వివిధానస్త్రాన్ ప్రాసాన్ ఖడ్గాన్ పరశ్వధాన్	13
విస్ఫుజన్తో మహాకాయా మారుతిం పర్యవారయన్	
తే గదాభి ర్విచిత్రాభిః పరిఘైః కాంచనాంగదైః	14
ఆజఘ్ను ర్వానరశ్రేష్ఠం బాణేశ్చాదిత్య సన్నిభైః	
ఆవర్త ఇవ గంగాయాస్త్రోయస్య విపులో మహాన్	15
పరిక్షిప్య హరిశ్రేష్ఠం స బభౌ రక్షసాం గణః	

తతో వాతాత్మజః కృద్ధో భీమరూపం సమాస్థితః	16
ప్రాసాదస్య మహాస్తస్య స్తమ్భం హేమ పరిష్కృతమ్	
ఉత్పాటయిత్వా వేగేన హనుమాన్ పవనాత్మజః	17
తత స్తం బ్రామయామాస శతధారం మహాబలః	
తత్ర చాగ్నిః సమభవత్ ప్రాసాదశ్చాప్యదహ్యత	18
దహ్యమానం తతో దృష్ట్వా ప్రాసాదం హరియూధపః	
స రాక్షస శతం హత్వా వజ్రేణేస్త ఇవాసురాన్	19
అన్తరిక్షే స్థితః శ్రీమానిదం వచన మబ్రవీత్	
మాదృశానాం సహస్రాణి విస్ఫుష్టాని మహాత్మానామ్	20
బలినాం వానరేన్ద్రాణాం సుగ్రీవ వశ వర్తినామ్	
అటంతి వసుధాం కృత్వాం వయ మన్యే చ వానరాః	21
దశనాగబలాః కేచి త్యేచి ధృశగుణోత్తరాః	
కేచిన్నాగ సహస్రస్య బభూవు స్తుల్య విక్రమాః	22
సంతి చౌఘబలాః కేచి త్యేచి ద్వాయు బలోపమాః	
అప్రమేయ బలాశ్చాన్యే తత్రాసన్ హరియూధపాః	23
ఈద్యగ్విదైస్తు హరిభి ర్ఘతో దంత నఖాయుధైః	
శతైః శతసహస్రైశ్చ కోటీభిరయుతైరపి	24
ఆగమిష్యతి సుగ్రీవః సర్వేషాం వో నిషూదనః	
నేయమస్తి పురీ లంకా న యూయం న చ రావణః	25
యస్మాదిక్షాకు నాథేన బద్ధం వైరం మహాత్మానా	
చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః - జంబుమాలి వధః	
సందిష్టో రాక్షసేన్ద్రేణ ప్రహస్తస్య సుతో బలీ	
జమ్బుమాలీ మహాదంష్ట్రో నిర్జగామ ధనుర్ధరః	1
రక్త మాల్యామ్బరధరః స్రగ్వీ రుచిరకుణ్డలః	
మహాన్ వివృత్త నయన శ్చణ్డః సమర దుర్జయః	2
ధనుః శక్రధనుఃప్రఖ్యం మహాద్యచిరసాయకమ్	
విస్ఫారయాణో వేగేన వజ్రాశని సమ స్వనమ్	3
తస్య విస్ఫార ఘోషేణ ధనుషో మహతా దిశః	

ప్రదిశశ్చ నభశ్చైవ సహసా సమపూర్యత	4
రథేన ఖర యుక్తేన తమాగత ముదీక్ష్య సః	
హనుమాన్ వేగ సంపన్నో జహర్ష చ ననాద చ	5
తం తోరణ విటంకస్థం హనుమంతం మహాకపిమ్	
జమ్బుమాలీ మహాబాహు ర్వివ్యాధ నిశితైః శరైః	6
అర్ధచన్ద్రేణ వదనే శిరస్యేకేన కర్ణినా	
బాహ్వోర్వివ్యాధ నారాచైర్దశభి స్థం కపీశ్వరమ్	7
తస్య త చ్చుశుభే తామ్రం శరేణాభిహతం ముఖమ్	
శరదీవామ్బుజం పుల్లం విద్ధం భాస్కర రశ్మినా	8
త త్తస్య రక్తం రక్తేన రంజితం శుశుభే ముఖం	
యథాకాశే మహాపద్మం సిక్తం చందన బిందుభిః	9
చుకోప బాణాభిహతో రాక్షసస్య మహాకపిః	
తతః పార్శ్వేఽతి విపులాం దదర్శ మహతీం శిలామ్	10
తరసా తాం సముత్పాట్య చిక్షేప బలవద్భలీ	
తాం శరైర్దశభిః కృద్ధస్తాడయామాస రాక్షసః	11
విపన్నం కర్మ తద్దృష్ట్వా హనుమాం శ్చణ్ణ విక్రమః	
సాలం విపుల ముత్పాట్య భ్రామయామాస వీర్యవాన్	12
భ్రామయంతం కపిం దృష్ట్వా సాలవృక్షం మహాబలమ్	
చిక్షేప సుబహూన్ బాణాన్ జమ్బుమాలీ మహాబలః	13
సాలం చతుర్భి శ్చిచ్ఛేద వానరం పంచభిర్భుజే	
శిర స్యేకేన బాణేన దశభిస్తు స్థనాన్తరే	14
స శరైః పూరిత తనుః క్రోధేన మహతా వృతః	
తమేవ పరిఘం గృహ్య భ్రామయామాస వేగతః	15
అతివేగోతివేగేన భ్రామయిత్వా బలోత్కటః	
పరిఘం పాతయామాస జమ్బుమాలేర్మహోరసి	16
తస్య చైవ శిరో నాస్తి న బాహూ న చ జానునీ	
న ధను ర్నరథో నాశ్వాస్త్రత్రా దృశ్యంత నేషవః	17
స హత స్తరసా తేన జమ్బుమాలీ మహాబలః	

పపాత నిహతో భూమౌ చూర్ణితాంగ విభూషణః	18
జమ్బూమాలిం చ నిహతం కింకరాంశ్చ మహాబలాన్	
చుక్రోధ రావణః శృత్వా కోప సంరక్త లోచనః	19
స రోష సంవర్జిత తామ్ర లోచనః	
ప్రహస్త పుత్రే నిహతే మహాబలే	
అమాత్య పుత్రానఽతివీర్య విక్రమాన్	
సమాదిదేశాశు నిశాచరేశ్వరః	20
<u>పంచ చత్వారింశ స్సర్గః - అమాత్య పుత్ర వధః</u>	
తత స్తే రాక్షసేంద్రేణ చోదితా మన్త్రిణాం సుతాః	
నిర్యయుర్భవనాత్ తస్మాత్ సప్త సప్తార్చివర్చసః	1
మహాబల పరీవారా ధనుష్కన్తో మహాబలాః	
కృతాస్త్రాస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠాః పరస్పర జయైషిణః	2
హేమజాల పరిక్షిప్తైర్ద్యజవద్భిః పతాకిభిః	
తోయద స్వన నిర్ఘోషై ర్వాజియుక్తై ర్మహారథైః	3
తప్తకాంచన చిత్రాణి చాపాన్యమిత విక్రమాః	
విస్ఫారయన్తః సంహృష్టా స్తటిత్వన్త ఇవామ్బుదాః	4
జనన్యస్తు స్తత స్తేషాం విదిత్వా కింకరాన్ హతాన్	
బభూవుః శోక సంభ్రాంతాః సబాన్ధవ సుహృజ్ఞనాః	5
తే పరస్పర సంఘర్షా త్తప్తకాంచన భూషణాః	
అభిపేతు ర్థనూమన్తం తోరణే సమవస్థితమ్	6
సృజన్తో బాణవృష్టిం తే రథ గర్జిత నిస్సనాః	
వృష్టిమన్త ఇవామ్బోదా విచేరుర్చైర్వతాంబుదాః	7
అవకీర్ణ స్తత స్తాభి ర్థనూమాన్ శరవృష్టిభిః	
అభవత్ సంవృతాకారః శైలరాడివ వృష్టిభిః	8
స శరాన్ మోఘయామాస తేషామాశుచరః కపిః	
రథ వేగం చ వీరాణాం విచరన్ విమలేఽమ్బురే	9
స త్రైః క్రీడన్ ధనుష్కద్భి ర్వ్యోమ్ని వీరః ప్రకాశతే	
ధనుష్కద్భిర్యథా మేఘైర్మారుతః ప్రభురమ్బురే	10

స కృత్వా నినదం ఘోరం త్రాసయం స్త్రాం మహాచమూమ్	
చకార హనుమాన్ వేగం తేషు రక్షస్సు వీర్యవాన్	11
తలేనాభ్యహనత్ కాంశ్చిత్ పద్భ్యాం కాంశ్చిత్ పరంతపః	
ముష్టినాభ్యహనత్ కాంశ్చి న్నఖైః కాంశ్చిద్వ్యధారయత్	12
ప్రమమాథోరసా కాంశ్చిదూరుభ్యామ౭పరాన్ కపిః	
కేచి త్తస్య నినాదేన తత్రైవ పతితా భువి	13
తత స్తే ష్వవసన్నేషు భూమౌ నిపతితేషు చ	
తత్రైన్య మగమత్ సర్వం దిశో దశ భయార్దితమ్	14
వినేదుర్విస్వరం నాగా విపేతు ర్భువి వాజినః	
భగ్ననీడ ధ్వజ చ్చత్తైర్భూశ్చ కీర్ణాభవద్రథైః	15
స్రవతా రుధిరేణా౭థ స్రవంత్యో దర్శితాః పథి	
వివిధైశ్చ స్వరై ర్లంకా ననాద వికృతం తదా	16
స తాన్ ప్రవృద్ధాన్ వినిహత్య రాక్షసాన్	
మహాబల శ్చణ్ణ పరాక్రమః కపిః	
యుయుత్సుర౭న్యైః పునరేవ రాక్షసైః	
తదేవ వీరో౭భిజగామ తోరణమ్	17
షట్చత్వారింశ స్సర్గః - సేనాపతి పంచక వధః	
హతాన్ మస్త్రీసుతాన్ బుద్ధ్వా వానరేణ మహాత్మనా	
రావణః సంవృతాకార శ్చకార మతి ముత్తమామ్	1
స విరూపాక్ష యూపాక్షౌ దుర్ధరం చైవ రాక్షసం	
ప్రఘసం భాసకర్ణం చ పంచ సేనాగ్ర నాయకాన్	2
సందిదేశ దశగ్రీవో వీరాన్ నయ విశారదాన్	
హనుమద్ద్రహణే వ్యగ్రాన్ వాయువేగ సమాన్ యుధి	3
యాత సేనాగ్రగాః సర్వే మహాబల పరిగ్రహాః	
సవాజి రథ మాతంగాః స కపిః శాస్యతామితి	4
యత్రైశ్చ ఖలు భావ్యం స్యా త్తమాసాద్య వనాలయమ్	
కర్మ చాపి సమాధేయం దేశ కాలా విరోధితమ్	5
న హ్యహం తం కపిం మన్యే కర్మణా ప్రతితర్కయన్	

సర్వధా తన్మహద్భూతం మహాబల పరిగ్రహమ్	6
భవేదిన్ద్రేణ వా సుప్తమఽస్మదర్థం తపోబలాత్	
సనాగ యక్ష గన్ధర్వా దేవా సుర మహర్షయః	7
యుష్మాభిః సహితైః సర్వైర్మయా సహ వినిర్జితాః	
తై రవశ్యం విధాతవ్యం వ్యలీకం కించిదేవ నః	8
తదేవ నాత్ర సందేహః ప్రసహ్య పరిగృహ్యతామ్	
నావమాన్యశ్చ యుష్మాభి ర్ఘరిః క్వర పరాక్రమః	9
దృష్టా హి హరయః పూర్వం మయా విపుల విక్రమాః	
వాలీ చ సహ సుగ్రీవో జామ్బవాంశ్చ మహాబలః	10
నీలః సేనాపతిశ్చైవ యే చాన్యే ద్వివిదాదయః	
వైవం తేషాం గతి ర్భీమా న తేజో న పరాక్రమః	11
న మతి ర్న బలోత్సాహౌ న రూప పరికల్పనమ్	
మహాత్ సత్త్వ మిదం జ్ఞేయం కపిరూపం వ్యవస్థితమ్	12
ప్రయత్నం మహదాస్థాయ క్రియతామఽస్య నిగ్రహః	
కామం లోకా స్త్రయః సేన్తాః ససురాఽసుర మానవాః	13
భవతామగ్రతః స్థాతుం న పర్యాప్తా రణాజిరే	
తథాపి తు నయజ్ఞేన జయమాకాంక్షతా రణే	14
ఆత్మా రక్ష్యః ప్రయత్నేన యుద్ధ సిద్ధి ర్థి చంచలా	
తే స్వామి వచనం సర్వే ప్రతిగృహ్య మహౌజసః	15
సముత్పేతుర్మహావేగా హుతాశ సమ తేజసః	
రథై ర్మతైశ్చ మాతంగై ర్వాజిభిశ్చ మహాజవైః	16
శస్త్రైశ్చ వివిధైస్తీక్షైః సర్వైశ్చోపచితా బలైః	
తత స్తం దద్యశు ర్వీరా దీప్యమానం మహాకపిమ్	17
రశ్మిమన్తమివోద్యన్తం స్వతేజో రశ్మిమాలినమ్	
తోరణస్థం మహోత్సాహం మహావేగం మహాబలమ్	18
మహామతిం మహోత్సాహం మహాకాయం మహాభుజమ్	
తం సమీక్ష్యైవ తే సర్వే దిక్షు సర్వాస్వవస్థితాః	19
తై సైః ప్రహరణై ర్భీమై రభిపేతు స్తత స్తతః	

తస్య పంచాయసా స్త్రీక్లాః శితాః పీతముఖాః శరాః	20
శిరస్సుత్పల పత్రాభా దుర్ధరేణ నిపాతితాః	
స తైః పంచభిరావిద్ధః శరైః శిరసి వానరః	21
ఉత్పపాత నదన్ వ్యోమ్ని దిశో దశ వినాదయన్	
తతస్తు దుర్ధరో వీరః సరథః సజ్యకార్ముకః	22
కిరన్ శరశతై స్త్రీక్లై రభిపేదే మహాబలః	
స కపి ర్వారయామాస తం వ్యోమ్ని శరవర్షిణమ్	23
వృష్టిమస్తం పయోదాన్తే పయోద మివ మారుతః	
అర్ద్యమాన స్తత స్తేన దుర్ధరేణాఽనిలాత్మజః	24
చకార నినదం భూయో వ్యవర్ధత చ వేగవాన్	
స దూరం సహసోత్పత్య దుర్ధరస్య రథే హరిః	25
నిపపాత మహావేగో విద్యుద్రాశి ర్గిరా వివ	
తతః స మధితాష్టాశ్వం రథం భగ్నాక్ష కూబరమ్	26
విహాయ న్యపతద్భూమౌ దుర్ధర స్త్యక్ష జీవితః	
తం విరూపాక్ష యూపాక్షౌ దృష్ట్వా నిపతితం భువి	27
సంజాత రోషౌ దుర్ధర్షా వుత్పేతతు రరిందమౌ	
స తాభ్యాం సహసోత్పత్య విష్టితో విమలేఽమ్బరే	28
ముద్గరాభ్యాం మహాబాహు ర్వక్షస్యభిహతః కపిః	
తయో ర్వేగవతో ర్వేగం వినిహత్య మహాబలః	29
నిపపాత పునర్భూమౌ సుపర్ణ సమ విక్రమః	
స సాలవృక్ష మాసాద్య సముత్పాట్య చ వానరః	30
తా వుభౌ రాక్షసౌ వీరౌ జఘాన పవనాత్మజః	
తత స్తాం స్త్రీన్ హతాన్ జ్ఞాత్వా వానరేణ తరస్వినా	31
అభిపేదే మహావేగః ప్రసహ్య ప్రఘసో హరిమ్	
భాసకర్ణశ్చ సంకృద్ధః శూల మాదాయ వీర్యవాన్	32
ఏకతః కపిశార్దూలం యశస్వినమవస్థితం	
పట్టసేన శితాగ్రేణ ప్రఘసః ప్రత్యబోధయత్	33
భాసకర్ణశ్చ శూలేన రాక్షసః కపిసత్తమమ్	

స తాభ్యం వికతైర్గాత్రైరస్పర్దిగ్ధ తనూరుహః	34
అభవద్వానరః కృద్ధో బాలసూర్య సమ ప్రభః	
సముత్పాట్య గిరేః శృంగం సమ్మగవ్యాల పాదపమ్	35
జఘాన హనుమాన్ వీరో రాక్షసౌ కపికుంజరః	
తత స్తేష్వవసన్నేషు సేనాపతిషు పంచసు	36
బలం తదవశేషం చ నాశయామాస వానరః	
అశ్వైరశ్వాన్ గజైర్నాగాన్ యోధైర్యోధాన్ రథై రథాన్	37
స కపి ర్నాశయామాస సహస్రాక్ష ఇవాఽసురాన్	
హతై ర్నాగై స్తురంగై ర్భగ్నాఽశ్వైశ్చ మహారథైః	38
హతైశ్చ రాక్షసై ర్భూమీ రుద్ధ మార్గా సమస్తతః	
తతః కపి స్తాన్ ధ్వజినీ పతీన్ రణే	
నిహత్య వీరాన్ సబలాన్ సవాహనాన్	
తదేవ వీరః పరిగృహ్య తోరణం	
కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే	39
<u>సప్తచత్వారింశ స్సర్గః - అక్ష కుమార వధః</u>	
సేనాపతీన్ పంచ స తు ప్రమాపితాన్	
హనూమతా సాఽనుచరాన్ సవాహనాన్	
నిశమ్య రాజా సమరోద్ధతో న్ముఖం	
కుమారమక్షం ప్రసమైక్షతాగ్రతః	1
స తస్య దృష్ట్యర్పణ సంప్రచోదితః	
ప్రతాపవాన్ కాంచన చిత్ర కార్ముకః	
సముత్సపాతాఽథ సదస్యదీరితో	
ద్విజాతి ముఖ్యైర్ధవిషేవ పావకః	2
తతో మహాన్ బాలదివాకర ప్రభం	
ప్రతప్త జామ్బూనద జాల సంతతమ్	
రథం సమాస్థాయ యయౌ స వీర్యవాన్	
మహాహరిం తం ప్రతి నైర్మతర్షభః	3
తత స్తపః సంగ్రహ సంచయార్జితం	

ప్రతప్త జామ్బూనదజాల శోభితమ్	
పతాకినం రత్న విభూషిత ధ్వజం	
మనోజవాష్టాఽశ్వవరైః సుయోజితమ్	4
సురాఽసురాధృప్య మసంగ చారిణం	
రవిప్రభం వ్యోమచరం సమాహితమ్	
సతూణమఽష్టాసి నిబద్ధ బన్ధరం	
యథాక్రమావేశిత శక్తి తోమరమ్	5
విరాజమానం ప్రతిపూర్ణ వస్తునా	
సహేమ దామ్నా శశి సూర్య వర్చసా	
దివాకరాభం రథమాస్థిత స్తతః	
స నిర్జగామాఽమర తుల్య విక్రమః	6
స పూరయన్ ఖం చ మహీం చ సాఽచలాం	
తురంగ మాతంగ మహారథ స్వనైః	
బలైః సమేతైః స హి తోరణ స్థితం	
సమర్థమాసీన ముపాగమత్ కపిమ్	7
స తం సమాసాద్య హరిం హరీక్షణో	
యుగాంత కాలాగ్నిమివ ప్రజాక్షయే	
అవస్థితం విస్మిత జాత సంభ్రమః	
సమైక్షతాక్షో బహుమాన చక్షుషా	8
స తస్య వేగం చ కపేర్మహాత్మనః	
పరాక్రమం చారిషు రావణాత్మజః	
విచారయన్ స్వం చ బలం మహాబలో	
యుగక్షయే సూర్య ఇవాఽభివర్ధతే	9
స జాత మన్యుః ప్రసమీక్య విక్రమం	
స్థిరః స్థితః సంయతి దుర్నివారణమ్	
సమాహితాత్మా హనుమంత మాహవే	
ప్రచోదయామాస శరైస్త్రైః శితైః	10
తతః కపిం తం ప్రసమీక్య గర్వితం	

జిత శ్రమం శత్య పరాజయోర్జితమ్ అవైక్షతాక్షః సముదీర్ణ మానసః స బాణపాణిః ప్రగృహీత కార్ముకః	11
స హేమ నిష్కాంగద చారు కుణ్డలః సమాససాదాశు పరాక్రమః కపిమ్ తయోర్భూవాఽప్రతిమః సమాగమః సురాఽసురాణామపి సంభ్రమప్రదః	12
రరాస భూమి ర్న తతాప భానుమాన్ వవౌ న వాయుః ప్రచచాల చాఽచలః కపేః కుమారస్య చ వీక్ష్య సంయుగం ననాద చ ద్యౌరుదధిశ్చ చుక్షుభే	13
తతః స వీరః సుముఖాన్ పతత్రిణః సువర్ణ పుంఖాన్ సవిషానివోరగాన్ సమాధి సంయోగ విమోక్ష తత్త్వవిత్ శరానఽథ త్రీన్ కపి మూర్ధ్వపాతయత్	14
స తై శ్శరైర్మూర్ధ్ని సమం నిపాతితైః క్షరన్నస్యగ్దిగ్ధ వివృత్తలోచనః నవోదితాదిత్య నిభః శరాంశుమాన్ వ్యరోచతాదిత్య ఇవాంశు మాలికః	15
తతః స పింగాధిప మన్త్రి సత్తమః సమీక్ష్య తం రాజవరాత్మజం రణే ఉదగ్ర చిత్రాయుధ చిత్రకార్ముకం జహర్ష చాపూర్యత చాహవో న్ముఖః	16
స మన్దరారస్థ ఇవాంశు మాలికో వివృద్ధ కోపో బలవీర్య సంయుతః కుమారమక్షం సబలం సవాహనం దదాహ నేత్రాగ్నిమరీచిభి స్తదా	17
తతః స బాణాసన చిత్ర కార్ముకః	

శర ప్రవర్ణో యుధి రాక్షసామ్బుదః శరాన్ ముమోచాశు హరీశ్వరాఽచలే వలాహకో వృష్టిమివాఽచలోత్తమే	18
తతః కపి స్తం రణ చణ్డ విక్రమం వివృద్ధ తేజో బల వీర్య సంచయమ్ కుమారమక్షం ప్రసమీక్య సంయుగే ననాద హర్షాద్ధనతుల్య నిస్స్వనః స బాలభావా ద్యుధి వీర్యదర్పితః ప్రవృద్ధ మన్యుః క్షతజోపమేక్షణః సమాససాదాఽప్రతిమం రణే కపిం గజో మహాకూప మివా వృతం తృణైః స తేన బాణైః ప్రసభం నిపాతితైః చకార నాదం ఘననాద నిస్స్వనః సముత్పాతాశు నభః స మారుతిః భుజోరు విక్షేపణ ఘోరదర్శనః సముత్పతంతం సమభిద్రవద్భ్రలీ స రాక్షసానాం ప్రవరః ప్రతాపవాన్ రథీ రథిశ్రేష్ఠతమః కిరన్ శరైః పయోధరః శైలమివాఽశ్మ వృష్టిభిః స తాన్ శరాం స్తస్య విమోక్షయన్ కపిః చచార వీరః పథి వాయు సేవితే శరాంతరే మారుతవద్వినిష్పతన్ మనోజవః సంయతి చణ్డ విక్రమః త మాత్త బాణాసనమాఽఽహవోన్ముఖం ఖ మాస్త్వణంతం వివిధైః శరోత్తమైః అవైక్షతాక్షం బహుమాన చక్షుషా జగామ చింతాం చ స మారుతాత్మజః తతః శరై ర్భిన్న భుజాంతరః కపిః	19 20 21 22 23 24

కుమార వీర్యేణ మహాత్మనా నదన్ మహాభుజః కర్మ విశేష తత్త్వవిత్ విచిన్తయామాస రణే పరాక్రమమ్	25
అబాలవద్బాలదివాకర ప్రభః కరోత్యైయం కర్మ మహాన్మహాబలః నచాఽస్య సర్వాహవ కర్మ శోభినః ప్రమాపణే మే మతిరఽత్ర జాయతే	26
అయం మహాత్మా చ మహాంశ్చ వీర్యతః సమాహితశ్చాతిసహశ్చ సంయుగే అసంశయం కర్మ గుణోదయాదయం సనాగ యక్షై ర్మునిభిశ్చ పూజితః	27
పరాక్రమోత్సాహ వివృద్ధ మానసః సమీక్షతే మాం ప్రముఖాగ్రత స్థితః పరాక్రమో హ్యస్య మనాంసి కమ్పయేత్ సురాఽసురాణామపి శీఘ్ర గామినః	28
న ఖల్వైయం నాభిభవేదుపేక్షితః పరాక్రమో హ్యస్య రణే వివర్ధతే ప్రమాపణం త్వేవ మమాఽద్య రోచతే న వర్ధమానోగ్ని రుపేక్షితుం క్షమః	29
ఇతి ప్రవేగం తు పరస్య తర్కయన్ స్వ కర్మయోగం చ విధాయ వీర్యవాన్ చకార వేగం తు మహాబల స్థదా మతిం చ చక్రేఽస్య వధే మహాకపిః	30
స తస్య తానఽష్టహాయాన్ మహాజవాన్ సమాహితాన్ భారసహాన్ వివర్తనే జఘాన వీరః పథి వాయుసేవితే తల ప్రహారైః పవనాత్మజః కపిః	31
తతస్తలనాభిహతో మహారథః	

స తస్య పింగాధిపమన్త్రి నిర్జితః	
స భగ్ననీడః పరిముక్త కూబరః	
పపాత భూమౌ హతవాజిరఽమృరాత్	32
స తం పరిత్యజ్య మహారథో రథం	
సకార్ముకః ఖడ్గధరః ఖముత్పతన్	
తతోఽభియోగాద్యపిరుగ్ర వీర్యవాన్	
విహాయ దేహం మరుతామివాలయం	33
తతః కపి స్తం విచరన్త మమ్బరే	
పతత్రిరాజానిల సిద్ధ సేవితే	
సమేత్య తం మారుత తుల్య విక్రమః	
క్రమేణ జగ్రాహ స పాదయో ర్ద్ధమ్	34
స తం సమావిద్య సహస్రశః కపిః	
మహోరగం గృహ్య ఇవాణ్ణజేశ్వరః	
ముమోచ వేగాత్ పితృతుల్య విక్రమో	
మహీతలే సంయతి వానరోత్తమః	35
స భగ్నబాహూరు కటీ శిరోధరః	
క్షరన్నస్సృజ్ఞిర్మథితాస్థి లోచనః	
ప్రభిన్న సంధిః ప్రవికీర్ణ బన్ధనో	
హతః క్షితౌ వాయు సుతేన రాక్షసః	36
మహాకపిర్భూమితలే నిపీడ్య తం	
చకార రక్షోధిపతే ర్మహాద్భయమ్	
మహర్షిభి శ్చక్ర చరై ర్మహావ్రతైః	
సమేత్య భూతైశ్చ సయక్ష పన్నగైః	37
సురైశ్చ సేన్తై ర్భూశ జాత విస్మయైః	
హతే కుమారే స కపిర్నిరీక్షితః	
నిహత్య తం వజ్రసుతోపమ రణే	
కుమారమక్షం క్షతజోపమేక్షణమ్	38
తదేవ వీరోఽభిజగామ తోరణం కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే	

అష్టచత్వారింశ స్సర్గః - ఇంద్రజిదభియోగః

తతస్తు రక్షోధిపతిర్మహాత్మా	
హనూమతాక్షే నిహతే కుమారే	
మనః సమాధాయ తదేంద్రకల్పం	
సమాదిదేశేన్ద్రజితం సరోషాత్	1
త్వమస్త్రవి చ్చస్త్ర విదాం వరిష్ఠః	
సురాఽసురాణామపి శోక దాతా	
సురేషు సేన్ద్రేషు చ దృష్ట కర్మా	
పితామహారాధన సంచితాస్త్రః	2
తవాస్త్రబల మాసాద్య నాసురా న మరుద్గణాః	
న శేకుః సమరే స్థాతుం సురేశ్వర సమాశ్రితాః	3
న కశ్చి త్త్రిషు లోకేషు సంయుగే న గతశ్రమః	
భుజవీర్యాభిగుప్తశ్చ తపసా చాభిరక్షితః	4
దేశ కాల విభాగజ్ఞ స్త్వ మేవ మతిసత్తమః	
న తేఽస్యశక్యం సమరేషు కర్మణా	
న తేఽస్యకార్యం మతిపూర్వమన్త్రణే	
న సోఽస్తి కశ్చి త్త్రిషు సంగ్రహేషు వై	
న వేద యస్తేఽస్త్రబలం బలం చ తే	5
మమానురూపం తపసో బలంచ తే	
పరాక్రమశ్చాఽస్త్రబలం చ సంయుగే	
న త్వాం సమాసాద్య రణావమర్దే	
మనః శ్రమం గచ్ఛతి నిశ్చిత్తార్థమ్	6
నిహతా కింకరాః సర్వే జమ్బుమాళీ చ రాక్షసః	
అమాత్య పుత్రా వీరాశ్చ పంచసేనాగ్రయాయినః	7
బలాని సుసమ్మథ్థాని సాఽశ్వ నాగ రథాని చ	
సహోదర స్తే దయితః కుమారోఽక్షశ్చ సూదితః	8
న హి తేష్వేవ మే సారో య స్వయ్యఽరినిషూదన	
ఇదం హి దృష్ట్వా మతిమన్ మహద్బలం	

కపిః ప్రభావం చ పరాక్రమం చ త్వమాత్మన శ్చాపి సమీక్ష్య సారం కురుష్వ వేగం స్వబలానురూపమ్	9
బలావమర్ద స్వయి సన్నికృష్టే యథాగతే శామ్యతి శాన్తశత్రౌ తథా సమీక్ష్యాత్మ బలం పరం చ సమారభస్వాస్త్రవిదాం వరిష్ఠ న వీర సేనాగణ శోచ్యవంతి న వజ్ర మాదాయ విశాలసారం న మారుతస్యాస్య గతిప్రమాణం న చాగ్నికల్పః కరణేన హంతుం	10
తమేవమర్దం ప్రసమీక్ష్య సమ్యక్ స్వకర్మ సామ్యాద్ధి సమాహితాత్మా స్మరంశ్చ దివ్యం ధనుషోఽస్త్ర వీర్యం వ్రజాక్షతం కర్మ సమారభస్వ	11
న ఖల్వీయం మతిఃశ్రేష్ఠా యత్త్వాం సంప్రీషయామ్యహమ్ ఇయం చ రాజధర్మాణాం క్షత్రస్య చ మతిర్మతా నానాశస్త్రైశ్చ సంగ్రామే వైశారద్య మరిందమ అవశ్యమేవ బోధ్యం కామ్యశ్చ విజయో రణే	12
తతః పితు స్తద్వచనం నిశమ్య ప్రదక్షిణం దక్షసుత ప్రభావ చకార భర్తారమఽహీనసత్త్వో రణాయ వీరః ప్రతిపన్నబుద్ధిః తత సైః స్వగణైరిష్టై రిన్ద్రజిత్ ప్రతిపూజితః యుద్ధోద్ధతః కృతోత్సాహః సంగ్రామం ప్రతిపద్యత	13
శ్రీమాన్ పద్మపలాశాక్షో రాక్షసాధిపతేః సుతః నిర్జగామ మహాతేజాః సముద్ర ఇవ పర్వసు స పక్షిరాజాఽనిలతుల్య వేగైః వ్యాల్లై శ్చతుర్భుః సితతీక్ష్ణ దంష్ట్రైః రథం సమాయుక్తమసంగ వేగం	14
	15
	16
	17

సమారురోహాన్తజిన్తకల్పః	18
స రథీ ధన్వినాం శ్రేష్ఠః శస్త్రజ్ఞోఽస్తవిదాం వరః	
రథేనాఽభియయౌ క్షిప్రం హనూమాన్ యత్ర సోఽభవత్	19
స తస్య రథనిర్హోషం జ్యాస్వనం కార్ముకస్య చ	
నిశమ్య హరివీరోఽసౌ సంప్రహృష్టతరోఽభవత్	20
సుమహద్భాష మాదాయ శితశల్యాంశ్చ సాయకాన్	
హనున్తమభిప్రేత్య జగామ రణపణ్ణితః	21
తస్మిం స్తతః సంయతి జాతహర్షే రణాయ నిర్గచ్ఛతి బాణపాణౌ	
దిశశ్చసర్వాః కలుషా బభూవుర్మృగాశ్చ రౌద్రా బహుధా వినేదుః	22
సమాగతా స్తత్ర తు నాగయక్షా మహర్షయశ్చక్రచరాశ్చ సిద్ధాః	
నభః సమావృత్య చ పక్షిసంఘా వినేదురుచ్చైః పరమ ప్రహృష్టాః	23
ఆయాన్తం సరథం దృష్ట్వా తూర్ణ మిన్ద్రజితం కపిః	
విననాద మహానాదం వ్యవర్ధత చ వేగవాన్	24
ఇన్ద్రజి త్తు రథం దివ్యమాస్థిత శ్చిత్రకార్ముకః	
ధనుర్విస్ఫారయామాస తటిదూర్జిత నిస్స్వనమ్	25
తతః సమేతావతితీక్ష్ణ వేగౌ మహాబలౌ తౌ రణనిర్విశంకౌ	
కపిశ్చ రక్షోఽధిపతేశ్చ పుత్రః సురాఽసురేన్ద్రావివ బద్ధవైరో	26
స తస్య వీరస్య మహారథస్య ధనుష్మతః సంయతి సమ్మతస్య	
శరప్రవేగం వ్యహనత్ ప్రవృద్ధ శ్చచార మార్గే పితురప్రమేయే	27
తతః శరానాయత తీక్ష్ణశల్యాన్ సుపత్రిణః కాంచన చిత్రపుంఖాన్	
ముమోచ వీరః పరవీరహన్తా సుసన్నతాన్ వజ్రనిపాత వేగాన్	28
స తస్య తు స్యన్దన నిస్స్వనం చ మృదంగ భేరీ పటహ స్వనం చ	
వికృప్యమాణస్య చ కార్ముకస్య నిశమ్య ఘోషం పునరుత్పాత	29
శరాణామన్తరేష్వాఽఽశు వ్యవర్ధత మహాకపిః	
హరి స్తస్యాభిలక్షస్య మోహయంల్లక్ష్య సంగ్రహమ్	30
శరాణామఽగ్రత స్తస్య పునః సమఽభివర్ధత	
ప్రసార్య హస్తౌ హనుమానుత్పాతానిలాత్మజః	31
తావుభౌ వేగసంపన్నౌ రణకర్మ విశారదౌ	

సర్వభూత మనోగ్రాహి చక్రతుర్యుద్ధ ముత్తమమ్	32
హనూమతో వేద న రాక్షసోఽన్తరం	
న మారుతి స్తస్య మహాత్మానోఽన్తరమ్	
పరస్పరం నిర్విషహౌ బభూవతుః	
సమేత్య తౌ దేవ సమాన విక్రమౌ	33
తతస్తు లక్ష్మ్యే స విహన్యమానే	
శరేష్యమోఘేషు చ సంపతత్సు	
జగామ చిన్తాం మహతీం మహాత్మా	
సమాధి సంయోగ సమాహితాత్మా	34
తతో మతిం రాక్షస రాజసూనుః	
చకార తస్మిన్ హరివీరముఖ్యే	
అవధ్యతాం తస్య కపేః సమీక్ష్య	
కథం నిగచ్ఛేదితి నిగ్రహార్థమ్	35
తతః పైతామహం వీరః నోఽస్త్రమస్త్రవిదాం వరః	
సందధే సుమహాతేజా స్తం హరిప్రవరం ప్రతి	36
అవద్యోఽయమితి జ్ఞాత్వా తమస్త్రేణాస్త్ర తత్త్వచిత్	
నిజగ్రాహ మహాబాహుర్మారుతాత్మజ మిన్ద్రజిత్	37
తేన బద్ధస్తతోఽస్త్రేణ రాక్షసేన స వానరః	
అభవన్ నిర్విచేష్టశ్చ పపాత చ మహీతలే	38
తతోఽథ బుద్ధ్వా స తదఽస్త్రబద్ధం	
ప్రభోః ప్రభావాద్విగతాత్మవేగః	
పితామహానుగ్రహ మాత్మనశ్చ	
విచిన్తయామాస హరిప్రవీరః	39
తతః స్వాయముభవై ర్మనై ర్బ్రహ్మాస్త్రమభిమన్త్రితమ్	
హనుమాంశ్చిన్తయామాస వరదానం పితామహాత్	40
నమేఽస్య బద్ధస్య చ శక్తిరస్తి	
విమోక్షణే లోకగురోః ప్రభావాత్	
ఇత్యేవ మత్వా విహితోఽస్త్రబద్ధో	

మయాఽఽత్మయోనేరనువర్తితవ్యః	41
స వీర్యమఽస్తస్య కపి ర్విచార్య	
పితామహానుగ్రహ మాత్మనశ్చ	
విమోక్షశక్తిం పరిచింతయిత్వా	
పితామహాజ్ఞామఽనువర్తతే స్మ	42
అస్త్రేణాఽపి హి బద్ధస్య భయం మమ న జాయతే	
పితామహ మహేంద్రాభ్యాం రక్షితస్యాఽనిలేన చ	43
గ్రహణే చాఽపి రక్షోభి ర్మహాన్ మే గుణ దర్శనః	
రాక్షసేస్తేణ సంవాద స్తస్మాద్గుప్తాన్తు మాం పరే	44
స నిశ్చితార్థః పరవీర హన్తా	
సమీక్ష్యకారీ వినివృత్త చేష్టః	
పరైః ప్రసహ్యభిగతైర్ని గృహ్య	
ననాద తై స్తైః పరిభర్త్యమానః	45
తత స్తం రాక్షసా దృష్ట్వా నిర్విచేష్ట మరిందమమ్	
బబంధుః శణవల్క్యశ్చ దృమచీరైశ్చ సంహతైః	46
స రోచయామాస పరైశ్చ బంధనం	
ప్రసహ్య వీరైరఽభినిగ్రహం చ	
కౌతూహలాన్ మాం యది రాక్షసేస్త్రో	
ద్రష్టుం వ్యవస్యేదితి నిశ్చితార్థః	47
స బద్ధ స్తేన వల్కేన విముక్తోఽస్త్రేణ వీర్యవాన్	
అస్త్రబంధః స చాఽన్యం హి న బంధమనువర్తతే	48
అథేస్త్రజిత్తు దృమచీర బద్ధం	
విచార్య వీరః కపిసత్తమం తమ్	
విముక్తమఽస్త్రేణ జగామ చింతాం	
నాఽన్యేన బద్ధో హ్యనువర్తతేఽస్త్రమ్	49
అహో మహాత్ కర్మ కృతం నిరర్థకం	
న రాక్షసై ర్మన్తగతి ర్విమృష్టా	
పునశ్చ నాఽస్త్రే విహతేఽస్త్రమన్యత్	

ప్రవర్తతే సంశయితాః స్మ సర్వే	50
అస్త్రేణ హనుమాన్ ముక్తో నాత్మానమవబుధ్యత	
కృష్యమాణస్తు రక్షోభి సైశ్చ బన్ధైర్నిపీడితః	51
హన్యమాన స్తతః క్వారై రాక్షసైః కాష్ఠముష్టిభిః	
సమీపం రాక్షసేన్ద్రస్య ప్రాకృష్యత స వానరః	52
అథేన్ద్రజి త్తం ప్రసమీక్య ముక్తమ్	
అస్త్రేణ బద్ధం దృమచీరసూత్రైః	
వ్యదర్శయ త్తత్ర మహాబలం తం	
హరిప్రవీరం సగణాయ రాజ్ఞే	53
తం మత్త మివ మాతగం బద్ధం కపివరోత్తమమ్	
రాక్షసా రాక్షసేన్ద్రాయ రావణాయ న్యవేదయన్	54
కోఽయం కస్య కుతోవాఽత్ర కిం కార్యం కో వ్యపాశ్రయః	
ఇతి రాక్షస వీరాణాం తత్ర సంజజ్ఞిరే కథాః	55
హన్యతాం దహ్యతాం వాఽపి భక్ష్యతామితి చాఽపరే	
రాక్షసా స్తత్ర సంకృద్ధాః పరస్పరమఽథాబృవన్	56
అతీత్య మార్గం సహసా మహాత్మా	
స తత్ర రక్షోఽధిప పాదమూలే	
దదర్శ రాజ్ఞః పరిచార వృద్ధాన్	
గృహం మహారత్నవిభూషితం చ	57
స దదర్శ మహాతేజా రావణః కపిసత్తమమ్	
రక్షోభి ర్వికృతాకారైః కృష్యమాణ మితస్తతః	58
రాక్షసాధిపతిం చాఽపి దదర్శ కపిసత్తమః	
తేజో బల సమాయుక్తం తపన్త మివ భాస్కరమ్	59
స రోష సంవర్తిత తామ్రదృష్టిః	
దశానన స్తం కపిమన్వవేక్ష్య	
అథోపవిష్టాన్ కులశీల వృద్ధాన్	
సమాదిశత్తం ప్రతి మన్త్రిముఖ్యాన్	60
యథాక్రమం తైః స కపిర్విపుష్టః	

కార్యార్థ మర్థస్య చ మూలమాదౌ	
నివేదయామాస హరీశ్వరస్య	
దూతః సకాశాద౭హమాగతో౭స్మి	61
ఏకోనపంచాశ స్సర్గః - రావణ ప్రభావ దర్శనం	
తతః స కర్మణా తస్య విస్మితో భీమ విక్రమః	
హనుమాన్ రోష తామ్రాక్షో రక్షో౭ధిపమవైక్షత	1
బ్రాజమానం మహార్హణ కాంచనేన విరాజతా	
ముక్తాజాలావృతేనా౭థ మకుటేన మహాద్యుతిమ్	2
వజ్ర సంయోగ సంయుక్తై ర్మహార్హమణి విగ్రహైః	
హైమైరాభరణై శ్చిత్రై ర్మనసేవ ప్రకల్పితైః	3
మహార్హ క్షౌమ సంవీతం రక్త చన్దన రూపితమ్	
స్వనులిప్తం విచిత్రాభి ర్వివిధాభిశ్చ భక్తిభిః	4
వివృతై ర్దర్శనీయైశ్చ రక్తాక్షైర్భీమదర్శనైః	
దీప్త తీక్ష్ణ మహాదంష్ట్రైః పులమ్బ దశన చ్చుదైః	5
శిరోభిర్దశభి ర్వీరం బ్రాజమానం మహౌజసం	
నానావ్యాల సమాకీర్ణైః శిఖరైరివ మన్దరమ్	6
నీలాంజనచయప్రఖ్యం హారణోరసి రాజతా	
పూర్ణచన్ద్రాభ వక్త్రేణ సబలాక మివామ్బుదమ్	7
బాహుభిర్బుద్ధ కేయూరై శ్చన్దనోత్తమ రూపితైః	
బ్రాజమానాంగదైః పీనైః పంచశీరైరివోరగైః	8
మహతి స్ఫాటికే చిత్రే రత్న సంయోగ సంస్కృతే	
ఉత్తమాస్తరణాస్తీర్ణేనూపవిష్టం వరాసనే	9
అలంకృతాభిరత్యర్థం ప్రమదాభిః సమన్తతః	
వాలవ్యజనహస్తాభిరారాత్ సముపసేవితమ్	10
దుర్ధరేణ ప్రహస్తేన మహాపార్శ్వేన రక్షసా	
మన్త్రిభి ర్మన్త్రతత్స్వజ్ఞై ర్నికుమ్భేన చ మన్త్రిణా	11
ఉపోపవిష్టం రక్షోభిశ్చతుర్భి ర్బలదర్పితైః	
కృత్స్నం పరివృతం లోకం చతుర్భిరివ సాగరైః	12

మన్త్రిభి ర్మన్త్రతత్త్వజ్ఞైరన్వైశ్చ శుభబుద్ధిభిః	
అన్వాస్యమానం సచివైః సురైరివ సురేశ్వరమ్	13
అపశ్యద్రాక్షసపతిం హనుమానఽతితేజసం	
విష్ఠితం మేరుశిఖరే సతోయ మివ తోయదమ్	14
స తైః సంపీడ్యమానోఽపి రక్షోభి ర్భీమ విక్రమైః	
విస్మయం పరమం గత్వా రక్షోఽధిప మవైక్షత	15
బ్రాజమానం తతో దృష్ట్వా హనుమాన్ రాక్షసేశ్వరమ్	
మనసా చింతయామాస తేజసా తస్య మోహితః	16
అహో రూపమహో ధైర్యమహో సత్త్వమహో ద్యుతిః	
అహో రాక్షసరాజస్య సర్వలక్షణ యుక్తతా	17
యద్యధర్మో న బలవాన్ స్యాదయం రాక్షసేశ్వరః	
స్యా దఽయం సురలోకస్య సశక్తస్యాఽపి రక్షితా	18
అస్య క్వరై ర్పుకంశైశ్చ కర్మభి ర్లోకకుత్సితైః	
తేన బిభ్యతి ఖల్వఽస్మాల్లోకాః సాఽమరదానవాః	19
అయం హ్యుత్సహతే కృద్ధః కర్తుమేకార్ణవం జగత్	
ఇతి చింతాం బహువిధామకరో నృతిమాన్ కపిః	20
దృష్ట్వా రాక్షసరాజస్య ప్రభావ మమితౌజసః	
<u>పంచాశ స్సర్గః - ప్రహస్త ప్రశ్నః</u>	
తముద్వీక్ష్య మహాబాహుః పింగాక్షం పురతః స్థితమ్	
రోషణ మహతావిష్టో రావణో లోకరావణః	1
శంకా హృతాత్మా దధ్యౌ స కపీంద్రం తేజసావృతం	
కిమేష భగవాన్సందీ భవేత్ సాక్షాదిహాగతః	2
యేన శప్తోస్మి కైలాసే మయా సంచాలితే పురా	
సోఽయం వానరమూర్తిః స్యాత్ కింస్వి ద్భాణోఽపి వాఽసురః	3
స రాజా రోషతామ్రాక్షః ప్రహస్తం మన్త్రి సత్తమమ్	
కాలయుక్త మువాచేదం వచో విపుల మర్ధవత్	4
దురాత్మా పృచ్ఛ్యతా మేష కుతః కిం వాఽస్య కారణమ్	
వన భంగే చ కోఽస్యార్థో రాక్షసీనాం చ తర్జనే	5

మత్స్యరీ మప్రధుష్యాం వాగమనే కిం ప్రయోజనం ఆయోధనే వా కిం కార్యం పుచ్చ్యతా మేష దుర్మతిః	6
రావణస్య వచః శృత్వా ప్రహస్తో వాక్య మబ్రవీత్ సమాశ్వసిహి భద్రం తే న భీః కార్యా త్వయా కపే	7
యది తావ త్వమిన్ద్రేణ ప్రేషితో రావణాలయమ్ తత్త్వ మాఖ్యాహి మా భూతే భయం వానర మోక్ష్యసే	8
యది వైశ్రవణస్య త్వం యమస్య వరుణస్య వా చారయాప మిదం కృత్వా ప్రవిష్టో నః పురీమిమాం	9
విష్ణునా ప్రేషితో వాపి దూతో విజయ కాంక్షిణా న హి తే వానరం తేజో రూపమాత్రం తు వానరమ్	10
తత్త్వతః కథయస్వాద్య తతో వానర మోక్ష్యసే అన్యతం వదతశ్చాపి దుర్లభం తవ జీవితమ్	11
అథవా యన్నిమిత్త తే ప్రవేశో రావణాలయే ఏవముక్తో హరివర స్తదా రక్షోగణేశ్వరమ్	12
అబ్రవీ న్నాఽస్మి శక్తస్య యమస్య వరుణస్య వా ధనదేన న మే సఖ్యం విష్ణునా నాఽస్మి చోదితః	13
జాతిరేవ మమ త్వేషా వానరోఽహమిహాగతః దర్శనే రాక్షసేస్తస్య దుర్లభే తదిదం మయా	14
వనం రాక్షసరాజస్య దర్శనార్థే వినాశితమ్ తతస్తే రాక్షసాః ప్రాప్తా బలినో యుద్ధకాంక్షిణః	15
రక్షణార్థం తు దేహస్య ప్రతియుద్ధా మయా రణే అస్త్రపాశై ర్న శక్యోఽహం బద్ధుం దేవాసురై రపి	16
పితామహాదేవ వరో మమాప్యేషోఽభ్యుపాగతః రాజానం ద్రష్టు కామేన మయాఽస్త్రమనువర్తితమ్	17
విముక్తో హ్యాహమస్త్రేణ రాక్షసై స్త్వభిషీడితః కేనచి ద్రాజకార్యేణ సంప్రాప్తోఽస్మి తవాన్చికం	18
దూతోఽహమితి విజ్ఞేయో రాఘవస్యామితౌజసః శ్శాయతాం చాపి వచనం మమ పథ్యమిదం ప్రభో	19

ఏక పంచాశ స్సర్గః - హనూమదుపదేశః

తం సమీక్ష్య మహాసత్త్వం సత్త్వవాన్ హరిసత్తమః వాక్య మర్థవ దవ్యగ్ర స్తమువాచ దశాననమ్	1
అహం సుగ్రీవ సందేశాదిహ ప్రాప్త స్తవాలయమ్ రాక్షసేస్త హరీశ స్త్వాం బ్రాతా కుశల మబ్రవీత్	2
బ్రాతుః శృణు సమాదేశం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ధర్మార్థోపహితం వాక్యమిహ చాముత్ర చ క్షమమ్	3
రాజా దశరథో నామ రథకుంజర వాజిమాన్ పితేవ బంధు ర్లోకస్య సురేశ్వర సమ ద్యుతిః	4
జ్యేష్ఠ స్తస్య మహాబాహుః పుత్రః ప్రియకరః ప్రభుః పితుర్నిదేశాన్నిష్క్రాంతః ప్రవిష్టో దణ్డకా వనమ్	5
లక్ష్మణేన సహ బ్రాత్రా సీతయా చాపి భార్యయా రామో నామ మహాతేజా ధర్మ్యం పన్ధాన మాశ్రితః	6
తస్య భార్యా వనే నష్టా సీతా పతిమనువ్రతా వైదేహస్య సుతా రాజ్ఞో జనకస్య మహాత్మనః	7
స మార్గమాణ స్తాం దేవీం రాజపుత్రః సహానుజః ఋశ్యమూక మనుప్రాప్తః సుగ్రీవేణ చ సమాగతః	8
తస్య తేన ప్రతిజ్ఞాతం సీతాయాః పరిమార్గణమ్ సుగ్రీవస్యాపి రామేణ హరిరాజ్యం నివేదితమ్	9
తతస్తేన మృధే హత్వా రాజపుత్రేణ వాలినమ్ సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే హర్ష్యక్షాణాం గణేశ్వరః	10
త్వయా విజ్ఞాత పూర్వశ్చ వాలీ వానరపుంగవః రామేణ నిహతః సంఖ్యే శరణైకేన వానరః	11
స సీతా మార్గణే వ్యగ్రః సుగ్రీవః సత్యసంగరః హరీన్ సంప్రీషయామాస దిశః సర్వా హరీశ్వరః	12
తాం హరీణాం సహస్రాణి శతాని నియుతాని చ దిక్షు సర్వాసు మార్గస్తే హ్యధశ్చోపరి చామ్బురే	13
వైనతేయ సమాః కేచిత్ కేచిత్ తత్రాఽనిలోపమాః	

అసంగతయః శీఘ్రా హరివీరా మహాబలాః	14
అహం తు హనుమాన్ నామ మారుతస్యారసః సుతః	
సీతాయాస్తు కృతే తూర్ణం శతయోజన మాయతమ్	15
సముద్రం లంఘయిత్వైవ తాం దిదృక్షురిహాగతః	
భ్రమతా చ మయా దృష్టా గృహీ తే జనకాత్మజా	16
త ద్భవాన్ దృష్ట ధర్మార్థ స్తపఃకృత పరిగ్రహః	
పరదారా న్మహాప్రాజ్ఞ నోపరోద్ధుం త్వమర్హసి	17
న హి ధర్మ విరుద్ధేషు బహ్వాపాయేషు కర్మసు	
మూలపూతిషు సజ్జన్తే బుద్ధిమన్తో భవద్విధాః	18
కశ్చ లక్ష్మణ ముక్తానాం రామ కోపానువర్తినామ్	
శరాణామగ్రతః స్థాతుం శక్తో దేవాసురేష్వపి	19
న చాపి త్రిషులోకేషు రాజన్ విద్యేత కశ్చన	
రాఘవస్య వ్యలీకం యః కృత్వా సుఖమవాప్పుయాత్	20
తత్ త్రికాల హితం వాక్యం ధర్మమర్థానుబంధి చ	
మన్యస్వ నరదేవాయ జానకీ ప్రతిదీయతామ్	21
దృష్టా హీయం మయా దేవీ లబ్ధం యదిహ దుర్లభమ్	
ఉత్తరం కర్మ య చేషం నిమిత్తం తత్ర రాఘవః	22
లక్ష్మితేయం మయా సీతా తథా శోక పరాయణా	
గృహ్య యాం నాభిజానాసి పంచాస్యామివ పన్నగీమ్	23
నేయం జరయితుం శక్యా సాసురైరమరైరపి	
విష సంస్పృష్టమత్యర్థం భుక్తమన్నమివౌజసా	24
తపః సంతాప లబ్ధ స్తే యోఽయం ధర్మపరిగ్రహః	
న స నాశయితుం న్యాయ్య ఆత్మప్రాణ పరిగ్రహః	25
అవధ్యతాం తపోభిర్యాం భవాన్ సమనుపశ్యతి	
ఆత్మనః సాసురైర్దేవై ర్దేతు స్తత్రాఽప్యయం మహాన్	26
సుగ్రీవో న హి దేవోఽయం నాసురో న చ రాక్షసః	
న దానవో న గంధర్వో న యక్షో న చ పన్నగః	27
తస్మాత్ ప్రాణ పరిత్రాణం కథం రాజన్ కరిష్యసి	

నను ధర్మోపసంహారమ౭ధర్మఫల సంహితమ్	28
తదేవ ఫలమన్వేతి ధర్మశ్చాధర్మనాశనః	
ప్రాప్తం ధర్మఫలం తావ ద్భవతా నాత్ర సంశయః	29
ఫలమస్యాప్యధర్మస్య క్షిప్రమేవ ప్రపత్స్యసీ	
జనస్థాన వధం బుద్ధ్వా బుద్ధ్వా వాలీ వధం తథా	30
రామ సుగ్రీవ సఖ్యం చ బుద్ధ్యస్య హితమాత్మనః	
కామం ఖల్వహమప్యేకః సవాజి రథ కుంజరామ్	31
లంకాం నాశయితుం శక్త స్తస్యైష తు న నిశ్చయః	
రామేణ హి ప్రతిజ్ఞాతం హర్షుక్షగణ సన్నిధౌ	32
ఉత్పాదన మమిత్రాణాం సీతా యైస్తు ప్రదర్శితా	
అపకుర్వన్ హి రామస్య సాక్షాదపి పురందరః	33
న సుఖం ప్రాప్నుయాదన్యః కిం పునస్త్వద్విధో జనః	
యాం సీతేత్యభిజానాసి యేయం తిష్ఠతి తే వశే	34
కాళరాత్రీతి తాం విద్ధి సర్వలంకా వినాశినీమ్	
తదలం కాలపాశేన సీతా విగ్రహ రూపిణా	35
స్వయం స్కన్ధావసక్తేన క్షమమాత్మని చిన్త్యతామ్	
సీతాయా స్తేజసా దగ్ధాం రామకోప ప్రవీడితామ్	36
దహ్యమానామిమాం పశ్య పురీం సాట్టప్రతోళికామ్	
స్వాని మిత్రాణి మంత్రీంశ్చ జ్ఞాతీన్బ్రాతృన్నుతాన్నితాన్	37
భోగాన్ దారాంశ్చ లంకాం చ మా వినాశముపానయ	
సత్యం రాక్షసరాజేంద్ర శృణుష్వ వచనం మమ	38
రామ దాసస్య దూతస్య వానరస్య విశేషతః	
సర్వాంల్లోకాన్ సుసంహృత్య సభూతాన్ సచరాచరాన్	39
పునరేవ తథా స్రష్టుం శక్తో రామో మహాయశాః	
దేవాసుర నరేస్త్రేషు యక్ష రక్షోగణేషు చ	40
విద్యాధరేషు సర్వేషు గంధర్వేషూరగేషు చ	
సిద్ధేషు కిన్నరేంద్రేషు పతత్రిషు చ సర్వతః	41
సర్వభూతేషు సర్వత్ర సర్వకాలేషు నాస్తి సః	

యో రామం ప్రతియుద్ధేత విష్ణుతుల్య పరాక్రమం	42
సర్వలోకేశ్వర స్వైవం కృత్వా విప్రియమీద్యశం	
రామస్య రాజసింహస్య దుర్లభం తవ జీవితం	43
దేవాశ్చ దైత్యాశ్చ నిశాచరేంద్ర	
గంధర్వ విద్యాధర నాగ యక్షాః	
రామస్య లోకత్రయ నాయకస్య	
స్థాతుం న శక్తాః సమరేషు సర్వే	44
బ్రహ్మ స్వయంభూ శ్చతురాననో వా	
రుద్ర స్త్రినేత్ర స్త్రీపురాన్తకోవా	
ఇంద్రో మహేంద్రః సురనాయకో వా	
త్రాతుం న శక్తా యుధి రామవధ్యం	45
స సౌప్యవోపేతమదీన వాదినః	
కపే ర్నిశమ్యాఽప్రతిమోఽప్రియం వచః	
దశాననః కోప వివృత్ర లోచనః	
సమాదిశ త్తస్య వధం మహాకపేః	46
<u>ద్విపంచాశ స్సర్గః - దూత వధ నివారణం</u>	
తస్య తద్వచనం శృత్వా వానరస్య మహాత్మనః	
ఆజ్ఞాపయత్తస్యవధం రావణః క్రోధ మూర్ఛితః	1
వధే తస్య సమాజ్ఞప్తే రావణేన దురాత్మనా	
నివేదితవతో దౌత్యం నాఽనుమేనే విభీషణః	2
తం రక్షేఽధిపతిం కృద్ధం తచ్చ కార్యముపస్థితమ్	
విదిత్వా చింతయామాస కార్యం కార్యవిధౌ స్థితః	3
నిశ్చిత్తార్థస్తతః సామ్నా పూజ్యం శత్రుజిదఽగ్రజమ్	
ఉవాచ హితమఽత్యర్థం వాక్యం వాక్యవిశారదః	4
క్షమస్య రోషం త్యజ రాక్షసేంద్ర	
ప్రసీద మద్వాక్యమిదం శృణుష్వ	
వధం న కుర్వన్తి పరావరజ్ఞాః	
దూతస్య సంతో వసుధాధిపేంద్రాః	5

రాజధర్మ విరుద్ధం చ లోకవృత్తేశ్చ గర్హితమ్ తవ చాఽసదృశం వీర కపీరస్య ప్రమాపణమ్	6
ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ రాజధర్మ విశారదః పరావరజ్ఞో భూతానాం త్వమేవ పరమార్థవిత్	7
గృహ్యన్తే యది రోషేణ త్వాదృశోపి విపశ్చితః తతః శాస్త్ర విపశ్చి త్త్వం శ్రమ ఏవ హి కేవలం	8
తస్మాత్ ప్రసీద శతృష్ణు రాక్షసేంద్ర దురాసద యుక్తాయుక్తమ్ వినిశ్చిత్య దూతే దండో విధీయతాం	9
విభీషణ వచః శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః రోషేణ మహాతావిష్టో వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్	10
న పాపానాం వధే పాపం విద్యతే శతృసూదన తస్మాదేనం వధిష్యామి వానరం పాపకారిణం	11
అధర్మమూలం బహురోష యుక్తం అనార్య జుష్టం వచనం నిశమ్య ఉవాచ వాక్యం పరమార్థ తత్త్వం	
విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠః ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర	12
ధర్మార్థ యుక్తం వచనం శృణుష్వ దూతా న వధ్యాన్ సమరేషు రాజన్	
సర్వేషు సర్వత్ర వదంతి సంతః అసంశయం శతృరఽయం ప్రవృద్ధః	13
కృతం హ్యనేనాఽప్రియ మప్రమేయమ్ న దూత వధ్యాం ప్రవదన్తి సన్తో	
దూతస్య దృష్టా బహవో హి దణ్డాః వైరూప్యమఽంగేషు కశాఽభిఘాతో	14
మౌణ్యం తథా లక్షణ సన్నిపాతః ఏతాన్ హి దూతే ప్రవదన్తి దణ్డాన్	
వధస్థు దూతస్య న నః శృతోఽపి	15

కథం చ ధర్మార్థ విసేత బుద్ధిః పరావర ప్రత్యయ నిశ్చితార్థః భవద్విధః కోపవశే హి తిష్ఠేత్ కోపం నియచ్ఛన్తి హి సత్త్వవన్తః	16
న ధర్మవాదే న చ లోకవృత్తే న శాస్త్రబుద్ధిగ్రహణేషు చాపి విద్యేత కశ్చిత్ తవవీర తుల్యః త్వం హ్యుత్తమః సర్వసురాఽసురాణామ్	17
శూరేణ వీరేణ నిశాచరేంద్ర సురాఽసురాణామపి దుర్జయేన త్వయా ప్రగల్భాః సుర దైత్య సంఘా జితాశ్చ యుద్ధేష్వసకృన్నరేంద్రాః	18
ఇత్థం విధస్యాఽమరదైత్యశత్రోః శూరస్య వీరస్య తవాజితస్య కుర్వన్తి మూఢా మనసో వ్యళీకం ప్రాణైర్వియుక్తా నను యే పురా తే	19
నచాప్యఽస్య కపేర్హితే కంచితృశ్యామ్యహం గుణమ్ తేష్వయం పాత్యతాం దణ్ణో యైరఽయం ప్రేషితః కపిః సాధుర్వా యది వాఽసాధుః పరైరేష సమర్పితః	20
బృవన్ పరార్థం పరవాన్ న దూతో వధమర్హతి అపి చాస్మిన్ హతే రాజన్ నాన్యం పశ్యామి ఖేచరమ్ ఇహ యః పునరాగచ్ఛేత్ పరం పారం మహోదధేః	21
తస్మాన్నాఽస్య వధే యత్నః కార్యః పరపురంజయ భవాన్ సేన్ద్రేషు దేవేషు యత్నమాస్థాతు మర్హతి అస్మిన్ వినష్టే న హి దూతమఽన్యం పశ్యామి యస్తౌ నరరాజపుత్రౌ	22
యుద్ధాయ యుద్ధప్రియ దుర్వినీతా వుద్యోజయే ద్వీర్షపథావరుద్ధౌ	23
	24

పరాక్రమోత్సాహ మనస్వినాం చ సురాఽసురాణామపి దుర్జయేన త్వయా మనోనన్దన నైర్మతానాం యుద్ధాయతి ర్నాశయితుం న యుక్తా	25
హితాశ్చ శూరాశ్చ సమాహితాశ్చ కులేషు జాతాశ్చ మహాగుణేషు మనస్వినః శస్త్రభృతాం వరిష్ఠాః కోట్యగ్రత స్తే సుభృతాశ్చ యోధాః	26
తదేకదేశేన బలస్య తావత్ కేచిత్తవాదేశకృతోఽభియాన్తు తౌ రాజపుత్రౌ వినిగృహ్య మూఢౌ పరేషు తే భావయితుం ప్రభావమ్	27
నిశాచరాణామధిపోఽనుజస్య విభీషణస్యోత్తమవాక్యమిష్టం జగ్రాహ బుద్ధ్యా సురలోక శత్రుః మహాబలో రాక్షసరాజ ముఖ్యః	28
క్రోధం చ జాతం హృదయే నిరుధ్య విభీషణోక్తం వచనం సుపూజ్య ఉవాచ రక్షోధిపతిర్మహాత్మా విభీషణం శస్త్రభృతాం వరిష్ఠం	29
<u>త్రిపంచాశ స్సర్గః - పావక శైత్యం</u>	
తస్య తద్వచనం శృత్వా దశగ్రీవో మహాత్మనః దేశ కాల హితం వాక్యం బ్రాతురుత్తమ మబ్రవీత్	1
సమ్యగుక్తం హి భవతా దూతవధ్యా విగర్హితా అవశ్యం తు వధాదఽన్యః క్రియతామస్య నిగ్రహః	2
కపీనాం కిల లాంగూలమిష్టం భవతి భూషణమ్ తదఽస్య దీప్యతాం శేష్రుం తేన దగ్ధేన గచ్ఛతు	3
తతః పశ్యన్త్విమం దీనమంగవైరూప్య కర్పితమ్	

సమిత్ర జ్ఞాతయః సర్వేబాన్ధవాః ససుహృజ్ఞనాః	4
ఆజ్ఞాపయద్రాక్షసేన్ద్రః పురం సర్వం సచత్వరమ్	
లాంగూలేన ప్రదీప్తిన రక్షోభిః పరిణీయతామ్	5
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాక్షసాః కోప కర్శితాః	
వేష్టయన్తి స్మ లాంగూలం జీర్ణైః కార్వాసజైః పట్టైః	6
సంవేష్ట్యమానే లాంగూలే వ్యవర్ధత మహాకపిః	
శుష్కమిన్దన మాసాద్య వనేష్వివ హుతాశనః	7
తైలేన పరిషిద్యాథ తేఽగ్నిం తత్రావపాతయన్	
లాంగూలేన ప్రదీప్తిన రాక్షసాన్స్తానపాతయత్	8
స తు రోషపరీతాత్మా బాలసూర్యసమాననః	
లాంగూలం సంప్రదీప్తం తద్ధృష్ట్వా తస్య హనూమతః	9
సహస్త్రీ బాల వృద్ధాశ్చ జగ్ముః ప్రీతా నిశాచరాః	
స భూయః సంగతైః క్వరైః రాక్షసైర్హరిసత్తమః	10
నిబద్ధః కృతవాన్ వీరస్తత్కాల సదృశీం మతిమ్	
కామం ఖలు న మే శక్తా నిబద్ధస్యాపి రాక్షసాః	11
చిత్త్వాపాశాన్ సముత్పత్య హన్యామహమిమాన్ పునః	
యది భర్తుహితార్థాయ చరంతం భర్తుశాసనాత్	12
బద్ధున్యేతే దురాత్మానో న తు మే నిష్క్రుతిః కృతా	
సర్వేషామేవ పర్యాఘ్నో రాక్షసానామఽహం యుధి	13
రామస్య కిం తు ప్రీత్యర్థం విషహిష్యేఽహమీదృశమ్	
లంకా చారయితవ్యా మే పునరేవ భవేదితి	14
రాత్రౌ న హి సుదృష్టా మే దుర్గకర్మ విధానతః	
అవశ్యమేవ ద్రష్టవ్యా మయా లంకా నిశాక్షయే	15
కామం బన్దైశ్చ మే భూయః పుచ్చస్యోద్ధీపనేన చ	
పీడాం కుర్వన్తు రక్షాంసి న మేఽస్తి మనసః శ్రమః	16
తత స్తే సంవృతాకారం సత్త్వవన్తం మహాకపిమ్	
పరిగృహ్య యయుర్హృష్టా రాక్షసాః కపికుంజరమ్	17

శంఖ భేరీ నినాదైశ్చ ఘోషయంతః స్వకర్మభిః	
రాక్షసాః క్వారకర్మాణశ్చారయన్తి స్మ తాం పురీమ్	18
అన్వీయమానో రక్షోభిర్యయౌ సుఖమరిందమః	
హనుమాంశ్చారయామాస రాక్షసానాం మహాపురీమ్	19
అథాఽపశ్యద్విమానాని విచిత్రాణి మహాకపిః	
సంవృతాన్ భూమిభాగాంశ్చ సువిభక్తాంశ్చ చత్వరాన్	20
వీధీశ్చ గృహసంబాధాః కపిః శృంగాటకాని చ	
తథా రథ్యోపరథ్యాశ్చ తదైవ గృహాన్తరాన్	21
గృహాంశ్చ మేఘ సంకాశాన్ దదర్శ పవనాత్మజః	
చత్వరేఘు చతుష్కేఘు రాజమార్గే తదైవ చ	22
ఘోషయన్తి కపిం సర్వే చార ఇత్యేవ రాక్షసాః	
స్త్రీ బాల వృద్ధా నిర్ణగ్ను స్తత్ర తత్ర కుతూహలాత్	23
తం ప్రదీపిత లాంగూలం హనుమంతం దిద్మక్షవః	
దీప్యమానే తతస్తస్య లాంగూలార్గే హనూమతః	24
రాక్షస్య స్తా విరూపాక్ష్యః శంసుర్దేవ్యా స్తదఽప్రియమ్	
యస్త్యయా కృతసంవాదః సీతే తామ్రముఖః కపిః	25
లాంగూలేన ప్రదీప్తిన స ఏష పరిణీయతే	
శృత్వా తద్వచనం క్వారమాత్మాపహరణోపమమ్	26
వైదేహీ శోక సంతప్తా హుతాశన ముపాగమత్	
మంగళాభిముఖీ తస్య సా తదాసీన్మహాకపేః	27
ఉపతస్థే విశాలాక్షీ ప్రయతా హవ్యవాహనమ్	
యద్యఽస్తి పతిశుశ్రూషా యద్యఽస్తి చరితం తపః	28
యది వాస్త్యేకపత్నీ త్వం శీతోభవ హనూమతః	
యది కశ్చిదనుక్రోశ స్తస్య మయ్యఽస్తి ధీమతః	29
యది వా భాగ్యశేషో మే శీతోభవ హనూమతః	
యది మాం వృత్తసంపన్నాం తత్సమాగమ లాలసామ్	30
స విజానాతి ధర్మాత్మా శీతోభవ హనూమతః	
యది మాం తారయేదార్యః సుగ్రీవః సత్యసంగరః	31

అస్మాద్దుఃఖాంబు సంరోధాచ్ఛితోభవ హనూమతః	
తత స్త్రీక్లార్చిరవ్యగ్రః ప్రదక్షిణశిఖోఽనిలః	32
జజ్జ్వల మృగశాబాక్యాః శంసన్నివ శివం కపేః	
హనుమజ్జనకశ్చాపి పుద్గాఽనల యుతోఽనిలః	33
వవౌ స్వాస్థ్యకరో దేవ్యాః ప్రాల్యాఽనిల శీతలః	
దహ్యమాన్ చ లాంగూల్ చిన్తయామాస వానరః	34
ప్రదీప్తోఽగ్నిరయం కస్మా న్న మాం దహతి సర్వతః	
దృశ్యతే చ మహాజ్వాలో న కరోతి చ మే రుజమ్	35
శిశిర స్యేవ సంపాతో లాంగూలార్గే ప్రతిష్ఠితః	
అథవా తదిదం వ్యక్తం యద్దృష్టం ప్లవతా మయా	36
రామ ప్రభావాదాశ్చర్యం పర్వతః సరితాంపతౌ	
యది తావత్ సముద్రస్య మైనాకస్య చ ధీమతః	37
రామార్థం సంభ్రమస్తాదృక్కిమఽగ్నిర్న కరిష్యతి	
సీతాయాశ్చాన్యశంస్యేన తేజసా రాఘవస్య చ	38
పితుశ్చ మమ సఖ్యేన న మాం దహతి పావకః	
భూయః స చిన్తయామాస ముహూర్తం కపికుంజరః	39
ఉత్పపాతాఽథ వేగేన ననాద చ మహాకపిః	
పురద్వారం తతః శ్రీమాన్ శైలశృంగ మివోన్నతమ్	40
విభక్తరక్షః సంబాధమాససాదాఽనిలాత్మజః	
స భూత్వా శైల సంకాశః క్షణేన పునరాత్మవాన్	41
హ్రస్వతాం పరమాం ప్రాప్తో బన్ధనాన్యవశాతయత్	
విముక్తశ్చాఽభవచ్ఛ్రీమాన్ పునః పర్వత సన్నిభః	42
వీక్షమాణశ్చ దద్యశే పరిఘం తోరణాశ్రితమ్	
స తం గృహ్య మహాబాహుః కాలాయస పరిష్కృతమ్	43
రక్షిణ స్తాన్ పునః సర్వాన్ సూదయామాస మారుతిః	
స తాన్ నిహత్వా రణ చణ్డ విక్రమః	
సమీక్షమాణః పునరేవ లంకామ్	
ప్రదీప్త లాంగూలకృతార్చిమాలీ	

ప్రకాశతాదిత్య ఇవార్చిమాలీ	44
<u>చతుఃపంచాశ సుర్గః - లంకాదాహః</u>	
వీక్షమాణ స్తో లంకాం కపిః కృతమనోరథః	
వర్ధమాన సముత్సాహః కార్యశేషమఽచింతయత్	1
కిం ను ఖల్వఽవశిష్టం మే కర్తవ్యమిహ సామృతమ్	
యదేషాం రక్షసాం భూయః సంతాప జననం భవేత్	2
వనం తావత్ ప్రమథితం ప్రకృష్టా రాక్షసా హతాః	
బలైకదేశః క్షపితః శేషం దుర్గ వినాశనమ్	3
దుర్గే వినాశితే కర్మభవేత్ సుఖపరిశ్రమమ్	
అల్పయత్నేన కార్యేఽస్మిన్ మమ స్యాత్ సఫలః శ్రమః	4
యో హ్యయం మమ లాంగూలే దీప్యతే హవ్యవాహనః	
అస్య సంతర్పణం న్యాయ్యం కర్తుమేభిర్ఘోత్రమైః	5
తతః ప్రదీప్త లాంగూలః సవిద్యుదివతోయదః	
భవనాగ్రేషు లంకాయా విచచార మహాకపిః	6
గృహాద్గృహం రాక్షసానాముద్యానాని చ వానరః	
వీక్షమాణో హ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చ చాచర సః	7
అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనం	
అగ్నిం తత్ర స నిక్షిప్య శ్వసనేన సమో బలీ	8
తతోఽన్యత్ పుప్లువే వేశ్మ మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్	
ముమోచ హనుమానగ్నిం కాలానలశిఖోపమమ్	9
వజ్రదంష్ట్రస్య చ తదా పుప్లువే స మహాకపిః	
శుకస్య చ మహాతేజాః సారణస్య చ ధీమతః	10
తథాచేన్ద్రజితో వేశ్మ దదాహ హరియూధపః	
జమ్బుమాలేః సుమాలేశ్చ దదాహ భవనం తతః	11
రశ్మికేతోశ్చ భవనం సూర్యశతో స్తదైవ చ	
హ్రాస్వకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః	12
యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్య రక్షసః	
విద్యుజ్జిహ్వస్య ఘోరస్య తథా హస్తీముఖస్య చ	13

కరాలస్య పిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవ హి	
కుమ్భకర్ణస్య భవనం మకరాక్షస్య చైవహి	14
యజ్ఞశత్రోశ్చ భవనం బ్రహ్మశత్రో స్తదైవ చ	
నరాస్తకస్య కుమ్భస్య నికుంభస్య దురాత్మనః	15
వర్ణయిత్వా మహాతేజా విభీషణగృహం ప్రతి	
క్రమమాణః క్రమేణైవ దదాహ హరిపుంగవః	16
తేషు తేషు మహార్షేషు భవనేషు మహాయశాః	
గృహేష్వుద్ధిమతామ్బుద్ధిం దదాహ స మహాకపిః	17
సర్వేషాం సమతిక్రమ్య రాక్షసేంద్రస్య వీర్యవాన్	
ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్ రావణస్య నివేశనం	18
తతస్తస్మిన్లహి ముఖ్యే నానారత్న విభూషితే	
మేరు మందార సంకాశే సర్వమంగళ శోభితే	19
ప్రదీప్తమగ్ని ముత్స్సుజ్య లాంగూలార్గే ప్రతిష్ఠితం	
ననాద హనుమాన్వీరో యుగాంతే జలదో యథా	20
శ్వసనేన చ సంయోగాదఽతివేగో మహాబలః	
కాలాగ్నిరివ జజ్జ్వల ప్రావర్ణత హుతాశనః	21
ప్రదీప్తమగ్నిం పవన స్తేషువేశ్మస్వచారయత్	
అభూచ్ఛ్వాసన సంయోగాదఽతివేగో హుతాశనః	22
తాని కాంచన జాలాని ముక్తామణిమయాని చ	
భవనాని వ్యవశీర్యస్త రత్నవన్తి మహాన్తి చ	23
తాని భగ్నవిమానాని నిపేతుర్ధరణీతలే	
భవనానీవ సిద్ధానామమ్బురాత్ పుణ్యసంక్షయే	24
సంజజ్ఞే తుములః శబ్దో రాక్షసానాం ప్రధావతాం	
స్వగృహస్య పరిత్రాణే భగ్నోత్సాహోర్జితశ్రియాం	25
నూనమేషోఽగ్నిరాయాతః కపిరూపేణ హా ఇతి	
క్రందంత్యః సహసా పేతుః స్తనంధయధరాః స్త్రియః	26
కాశ్చిదఽగ్నిపరీతాంగ్యో హర్మేభ్యో ముక్తమూర్ధజాః	
పతంత్యో రేజిరేఽభ్రేభ్యః సాదామిన్య ఇవామ్బురాత్	27

వజ్రవిద్యమ వైడూర్య ముక్తా రజత సంహితాన్	
విచిత్రాన్ భవనాద్ధాతూన్ స్యన్తమానాన్ దదర్శ సః	28
నాఽగ్నిస్త్వప్యతి కాష్ఠానాం తృణానాం చ యథా తథా	
హనూమాన్ రాక్షసేంద్రాణాం వధే కించిన్నత్వప్యతి	29
నాగ్నోర్నాపి విశస్తానాం రాక్షసానాం వసుంధరా	
న హనూమద్విశస్తానామ్ రాక్షసానాం వసుంధరా	30
క్వచిత్ కింశుక సంకాశాః క్వచిద్బాల్యలి సన్నిభాః	
క్వచిత్ కుంకుమ సంకాశాః శిఖా వహ్నిశ్చకాశిరే	31
హనూమతా వేగవతా వానరేణ మహాత్మానా	
లంకాపుర ప్రదగ్ధం త దృద్దేణ త్రిపురం యథా	32
తతస్థు లంకాపుర పర్వతాఽగ్రే	
సముత్థితో భీమపరాక్రమోఽగ్నిః	
ప్రసార్య చూడా వలయం ప్రదీప్తో	
హనూమతా వేగవతా విస్ఫుట్టః	33
యుగాంత కాలానల తుల్య వేగః	
సమారుతోఽగ్నిర్వవృద్ధే దివిస్సుక్	
విధూమరశ్మిర్భవనేషు సక్తో	
రక్షఃశరీరాఽఽజ్య సమర్పితార్పిః	34
ఆదిత్య కోటీ సదృశః సుతేజా	
లంకాం సమస్తాం పరివార్య తిష్ఠన్	
శబ్దై రనేకైరశని ప్రయాడైః	
భిన్నన్నివాండం ప్రబభౌ మహాగ్నిః	35
తత్రాఽమృరాదగ్నిరఽతిప్రవృద్ధో	
రూక్షప్రభః కింశుక పుష్పచూడః	
నిర్వాణ ధూమాకులరాజయశ్చ	
నీలోత్పలాభాః ప్రచకాశిరేఽబ్రాః	36
వస్త్రీ మహేంద్ర స్త్రీదశేశ్వరో వా	
సాక్షాద్యమోవా వరుణోఽనిలో వా	

రుద్రోఽగ్నిరర్కో ధనదశ్చ సోమో	
న వానరోఽయం స్వయమేవ కాలః	37
కిం బ్రహ్మణః సర్వపితామహస్య	
సర్వస్య ధాతుశ్చతురాననస్య	
ఇహాగతో వానరరూపధారీ	
రక్షోపసంహారకరః ప్రకోపః	38
కిం వైష్ణవం వా కపిరూపమేత్య	
రక్షో వినాశాయ పరం సుతేజః	
అనంతమఽవ్యక్త మచింత్యమేకం	
స్వమాయయా సాంప్రతమాగతం వా	39
ఇత్యేవమూచుర్బహవో విశిష్టా	
రక్షోగణా స్తత్ర సమేత్య సర్వే	
సప్రాణి సంఘాం సగృహాం సవృక్షాం	
దగ్ధాం పురీం తాం సహసా సమీక్ష్య	40
తతస్తు లంకా సహసా ప్రదగ్ధా	
సరాక్షసా సాఽశ్వరథా సనాగా	
సపక్షిసంఘా సమ్యగా సవృక్షా	
రురోద దీనా తుములం సశబ్దం	41
హ తాత హాపుత్రక కాంత మిత్ర	
హ జీవితం భోగయుతం సుపుణ్యం	
రక్షోభిరేవం బహుధా బృవద్భిః	
శబ్దః కృతో ఘోరతరః సుభీమః	42
హుతాశనజ్వాల సమావృతా సా	
హత ప్రవీరా పరివృత్త యోధా	
హనూమతః క్రోధ బలాభిభూతా	
బభూవ శాపోపహతేవ లంకా	43
ససంభ్రమ త్రస్త విషణ్ణ రాక్షసాం	
సముజ్జ్వల జ్వాల హుతాశనాఽంకితామ్	

దదర్శ లంకాం హనుమాన్ మహామనాః	
స్వయమ్ము కోపోపహతామివాఽవనిమ్	44
భంక్త్యా వనం పాదపరత్న సంకులం	
హత్వా తు రక్షాంసి మహాంతి సంయుగే	
దద్ధ్యా పురీం తాం గృహరత్నమాలినీం	
తస్థౌ హనుమాన్ పవనాత్మజః కపిః	45
త్రికూట శృంగారతల్ విచిత్రే	
ప్రతిష్ఠితో వానరరాజసింహః	
ప్రదీప్త లాంగూల కృతార్చిమాలీ	
వ్యరాజతాదిత్య ఇవాంశుమాలీ	46
స రాక్షసాం స్తాన్ సుబహూంశ్చ హత్వా	
వనం చ భంక్త్యా బహుపాదపం తత్	
విస్ఫుజ్య రక్షోభవనేషు చాగ్నిం	
జగామ రామం మనసా మహాత్మా	46
తతస్తు తం వానర వీరముఖ్యం	
మహాబలం మారుత తుల్య వేగం	
మహామతిం వాయుసుతం వరిష్ఠం	
ప్రతుష్ఠువుర్దేవగణాశ్చ సర్వే	48
భంక్త్యా వనం మహాతేజా హత్వా రక్షాంసి సంయుగే	
దాద్ధ్యా లంకాపురీం రమ్యాం రరాజ స మహాకపిః	49
తత్ర దేవాః సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	
దృష్ట్వా లంకాం ప్రదద్ధాం తాం విస్మయం పరమం గతాః	50
తం దృష్ట్వా వానరశ్రేష్ఠం హనుమంతం మహాకపిం	
కాలాగ్నిరితి సంచిన్త్య సర్వభూతాని తత్రసుః	51
దేవాశ్చ సర్వేమునిపుంగవాశ్చ	
గాంధర్వ విద్యాధర నాగ యక్షాః	
భూతాని సర్వాణి మహాంతి తత్ర	
జగ్ముః పరాంప్రీతిమఽతుల్యరూపాం	52

పంచపంచాశ స్వర్గః - హనుమాద్విభ్రమః

లంకాం సమస్తాం సందీప్య లాంగూలాగ్నిం మహాకపిః	
నిర్వాపయామాస తదా సముద్రే హరిసత్తమః	1
సందీప్యమానాం విధ్వస్తాం త్రస్త రక్షోగణాం పురీమ్	
అవేక్ష్య హనుమాంలంకామ్ చింతయామాస వానరః	2
తస్యాభూత్ సుమహాంస్తాసః కుత్సా చాత్మన్యజాయత	
లంకాం ప్రదహతా కర్మ కింస్విత కృతమిదం మయా	3
ధన్యా స్తే పురుషశ్రేష్ఠా యే బుద్ధ్యా కోపముత్థితమ్	
నిరున్దన్తి మహాత్మానో దీప్తమగ్నిమివామ్బుసా	4
కృద్ధః పాపం న కుర్యాత్ కః కృద్ధో హన్యాద్ధురూనపి	
కృద్ధః పరుషయా వాచా నరః సాధూనఽదిక్షిపేత్	5
వాచ్యావాచ్యం ప్రకుపితో న విజానాతి కర్షిచిత్	
నాకార్యమస్తి కృద్ధస్య నావాచ్యం విద్యతే క్వచిత్	6
యః సముత్పత్తితం క్రోధం క్షమయైవ నిరస్యతి	
యథోరగ స్త్వచం జీర్ణాం స వై పురుష ఉచ్యతే	7
ధిగస్తు మాం సుదుర్బుద్ధిం నిర్లజ్జం పాపకృత్తమం	
అచింతయిత్వా తాం సీతామగ్నిదం స్వామి ఘాతుకం	8
యది దగ్ధాత్వీయం లంకా నూనమార్యాపి జానకీ	
దగ్ధా తేన మయా భర్తుర్లతం కార్యమఽజానతా	9
యదర్థమఽయమారమ్భ స్తత్ కార్యమవసాదితమ్	
మయా హి దహతా లంకామ్ న సీతా పరిరక్షితా	10
ఈషత్కార్య మిదంకార్యం కృతమాసీ న్న సంశయః	
తస్య క్రోధాభిభూతేన మయా మూలక్షయః కృతః	11
వినష్టా జానకీ నూనం న హ్యదగ్ధః ప్రదృశ్యతే	
లంకాయాం కశ్చిదుద్దేశః సర్వా భస్మీకృతా పురీ	12
యది తద్విహతం కార్యం మమ ప్రజ్ఞా విపర్యయాత్	
ఇహైవ ప్రాణ సన్న్యాసో మమాపి హ్యద్య రోచతే	13
కిమగ్నో నిపతామ్యఽద్య ఆహోస్విద్బుడబాముఖే	

శరీరమాహో సత్త్వానాం దద్మి సాగర వాసినామ్	14
కథం హి జీవతా శక్యో మయా ద్రష్టుం హరీశ్వరః	
తౌ వా పురుషశార్దూలౌ కార్య సర్వస్వ ఘాతినా	15
మయా ఖలు తదేవేదం రోషదోషాత్ ప్రదర్శితమ్	
ప్రథితం త్రిషులోకేషు కపిత్వమనవస్థితమ్	16
ధిగస్తు రాజసం భావమనీశమనవస్థితమ్	
ఈశ్వరేణాపి యద్రాగాన్మయా సీతా న రక్షితా	17
వినష్టాయాం తు సీతాయాం తా వుభౌ వినశిష్యతః	
తయోర్విదాశే సుగ్రీవః సబన్ధుర్వినశిష్యతి	18
ఏతదేవ వచః శ్వత్వా భరతో బ్రాత్య వత్సలః	
ధర్మాత్మా సహశత్యమ్నుః కథం శక్యతి జీవితమ్	19
ఇక్ష్వాకువంశే ధర్మిష్ఠే గతే నాశమఽసంశయమ్	
భవిష్యన్తి ప్రజాః సర్వాః శోక సంతాప పీడితాః	20
తదహం భాగ్యరహితో లుప్త ధర్మార్థ సంగ్రహః	
రోషదోష పరీతాత్మా వ్యక్తం లోక వినాశనః	21
ఇతి చింతయతస్తస్య నిమిత్తాన్యపపేదిరే	
పూర్వమప్యపలభ్నాని సాక్షాత్ పునరచింతయత్	22
అథ వా చారు సర్వాంగీ రక్షితా స్వేన తేజసా	
న నశిష్యతి కల్యాణీ నాగ్నిరగ్నౌ ప్రవర్తతే	23
న హి ధర్మాత్మన స్తస్య భార్యామమిత తేజసః	
స్వచారిత్రాభిగుప్తాం తాం స్ప్రష్టుమర్హతి పావకః	24
నూనం రామ ప్రభావేణ వైదేహ్యోః సుకృతేన చ	
యన్మాం దహన కర్మాయం నాదహద్ధవ్యవాహనః	25
త్రయాణాం భరతాదీనాం బ్రాత్యుణాం దేవతా చ యా	
రామస్య చ మనఃకాంతా సా కథం వినశిష్యతి	26
యద్వా దహన కర్మాఽయం సర్వత్ర ప్రభురవ్యయః	
న మే దహతి లాంగూలం కథ మార్యాం ప్రధక్ష్యతి	27
పునశ్చాఽచింతయ త్తత్ర హనుమాన్ విస్మిత స్తదా	

హిరణ్యనాభస్య గిరే ర్జలమధ్యే ప్రదర్శనం	28
తపసా సత్యవాక్యేన అనన్యత్వాచ్చ భర్తరి	
అపి సా నిర్దహేదగ్నిం న తామగ్నిః ప్రథక్ష్యతి	29
స తథా చింతయం స్తత్ర దేవ్యా ధర్మ పరిగ్రహమ్	
శుశ్రావ హనుమాన్ వాక్యం చారణానాం మహాత్మనామ్	30
అహో ఖలు కృతం కర్మ దుష్కరం హి హనుమాతా	
అగ్నిం విస్ఫుజతాభీక్షం భీమం రాక్షస సద్యునిని	31
ప్రపలాయిత రక్షః స్త్రీ బాల వృద్ధ సమాకులా	
జన కోలాహలాధ్మాతా క్రందంతీవాద్రీ కందరే	32
దగ్ధేయం నగరీ సర్వా సాట్ట ప్రాకార తోరణా	
జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోఽద్భుత ఏవ నః	33
ఇతి శుశ్రావ హనుమాన్ వాచం తామమృతోపమం	
బభూవ చాఽస్య మనసో హర్ష స్తత్కాలసంభవః	34
స నిమితైశ్చ దృష్టార్థైః కారణైశ్చ మహాగుణైః	
ఋషి వాక్యైశ్చ హనుమానభవత్ ప్రీతమానసః	35
తతః కపిః ప్రాప్త మనోరథార్థః	
తామక్షతాం రాజసుతాం విదిత్వా	
ప్రత్యక్షత స్తాం పునరేవ దృష్ట్వా	
ప్రతిప్రయాణాయ మతిం చకార	36
షట్పంచాశ స్సర్గః - ప్రతిప్రయాణోత్పతనం	
తత స్తాం శింశపామూలే జానకీం పర్యవస్థితామ్	
అభివాద్యాఽబ్రవీద్దిష్ట్యా పశ్యామి త్వామిహాక్షతామ్	1
తత స్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునః పునః	
భర్తు స్నేహోన్వితం వాక్యం హనుమాన్తమభాషత	2
కామమఽస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే	
పర్యాప్తుః పరవీరఘ్న యశస్య స్తే బలోదయః	3
శరైః సంకులాం కృత్వా లంకాం పరబలార్ధనః	
మాం నయేద్యది కాకుత్స్థ స్త త్తస్య సదృశం భవేత్	4

తద్యథా తస్య విక్రాంతమనురూపం మహాత్మనః భవేదాహవ శూరస్య తథా త్వముపపాదయ	5
తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతు సంహితమ్ నిశమ్య హనుమాం స్తస్య వాక్య ముత్తర మట్రవీత్	6
క్షిప్ర మేష్యతి కాకుత్స్థో హర్షక్ష ప్రవరైర్వృతః యస్తే యుధి విజిత్యారీన్ శోకం వ్యపనయిష్యతి	7
ఏవమాశ్వాస్య వైదేహీం హనుమాన్ మారుతాత్మజః గమనాయ మతిం కృత్వా వైదేహీమభ్యవాదయత్	8
తతః స కపిశార్దూలః స్వామి సందర్శనోత్సుకః ఆరురోహ గిరిశ్రేష్ఠమరిష్ఠమరిమర్దనః	9
తుంగ పద్మక జుష్టాభిర్నీలాభి ర్వన రాజిభిః సోత్తరీయ మివామ్భోదైః శృంగాన్తర విలంబిభిః	10
బోధ్యమాన మివ ప్రీత్యా దివాకరకరైః శుభైః ఉన్మిషంత మివోద్ధూతై ర్లోచనైరివ ధాతుభిః	11
తోయాఘ నిస్సవై ర్మండ్రైః ప్రాదీతమివ సర్వతః ప్రగీతమివ విస్పృష్టై ర్నానా ప్రసవణ స్వనైః	12
దేవదారుభిరత్యుచ్చై రూర్ధ్వబాహువ స్థితం ప్రపాత జల నిర్ఘోషైః ప్రాకృష్ట మివ సర్వతః	13
వేపమాన మివ శ్యామైః కంపమానైః శరద్ధనైః వేణుభి ర్కారుతోద్ధూతైః కూజంత మివ కీచకైః	14
నిశ్శ్వసంతమివామర్షా ధ్వోరైరాశీవిషోత్తమైః నీహార కృత గంభీరై ర్ధ్యాయంత మివ గహ్వరైః	15
మేఘపాద నిభైః పాదైః ప్రకాంత మివ సర్వతః జ్యంభమాణ మివాకాశే శిఖరైరబ్ర శాలిభిః	16
కూటైశ్చ బహుధాకీర్ణైః శోభితం బహుకందరైః సాల తాలాశ్చ కర్ణైశ్చ వంశైశ్చ బహుభిరావృతమ్	17
లతా వితానై ర్వితతైః పుష్పవద్భి రలంకృతమ్ నానామృగగణాకీర్ణం ధాతు నిష్యన్త భూషితమ్	18

బహుప్రస్రవణోపేతం శిలా సంచయ సంకటమ్	
మహర్షి యక్ష గన్ధర్వ కిన్న రోరగ సేవితమ్	19
లతా పాదప సంబాధం సింహాద్యుషిత కన్ధరమ్	
వ్యాఘ్రసంఘ సమాకీర్ణం స్వాదు మూలఫలోదకం	20
తమారురోహ హనుమాన్ పర్వతం ప్లవగోత్తమః	
రామ దర్శన శీఘ్రేణ ప్రహర్షేణాభిచోదితః	21
తేన పాదతలాక్రాంతా రమ్యేషు గిరి సానుషు	
సఘోషాః సమశీర్యన్త శిలా శ్చూర్ణీకృతా స్తతః	22
స తమారుహ్య శైలేన్ద్రం వ్యవర్ధత మహాకపిః	
దక్షిణాదుత్తరం పారం ప్రార్థయంల్లవణామ్భుసః	23
అధిరుహ్య తతో వీరః పర్వతం పవనాత్మజః	
దదర్శ సాగరం భీమం మీనోరగ నిషేవితమ్	24
స మారుత ఇవాకాశం మారుతస్యాత్మసంభవః	
ప్రపేదే హరిశార్దూలో దక్షిణాదుత్తరాం దిశమ్	25
స తదా పీడితస్తేన కపినా పర్వతోత్తమః	
రరాస సహ తైర్భూతైః ప్రవిశద్వసుధా తలమ్	26
కమ్పమావైశ్చ శిఖరైః పతద్భిరపి చ దృమైః	
తస్యోరువేగాన్మథితాః పాదపాః పుష్పశాలినః	27
నిషేతుర్భూతలే రుగ్ణాః శక్తాయుధ హతా ఇవ	
కన్ధరోదర సంస్థానాం పీడితానాం మహౌజసామ్	28
సింహానాం నినదో భీమో నభో భిన్దన్ హి శుశృవే	
స్రస్త్త వ్యావిద్ధ వసనా వ్యాకులీకృత భూషణాః	29
విద్యాధర్యః సముత్పేతుః సహసా ధరణీధరాత్	
అతిప్రమాణా బలినో దీప్త జిహ్వా మహావిషాః	30
నిషీడిత శిరో గ్రీవా వ్యవేష్టన్త మహాహయః	
కిన్నరోరగ గన్ధర్వ యక్ష విద్యాధరా స్తథా	31
పీడితం తం నగవరం త్యక్త్వా గగన మాస్థితాః	
స చ భూమిధరః శ్రీమాన్ బలినా తేన పీడితః	32

సవ్యక్ష శిఖరోదగ్రః ప్రవివేశ రసాతలమ్	
దశయోజన విస్తార స్త్రీశద్యోజన ముచ్చితః	33
ధరణ్యాం సమతాం యాతః స బభూవ ధరాధరః	
స లీలంఘయిషు ర్భీమం సలీలం లవణార్ణవం	34
కల్లోలాస్ఫాల వేలాంత ముత్పపాత నభో హరిః	
<u>సప్తపంచాశ స్సర్గః - హనూమత్పూర్వార్ణవం</u>	
సచస్త్ర కుముదం రమ్యం సాఽర్కకారణ్ణవం శుభమ్	
తిష్య శ్రవణ కాదమ్బమబ్ర శైవాల శాద్వలమ్	1
పునర్వసు మహామీనం లోహితాంగ మహాగ్రహమ్	
ఐరావత మహాద్వీపం స్వాతీహంస విలోళితమ్	2
వాతసంఘాత జాలోర్మిం చన్ద్రాంశు శిశిరామ్బుమత్	
భుజంగ యక్ష గన్ధర్వ ప్రబుద్ధ కమలోత్పలమ్	3
హనుమాన్ మారుత గతి ర్మహా నౌ రివ సాగరం	
అపారమపరిశ్రాంతః పుష్టవే గగనార్ణవం	4
గ్రసమాన ఇవాకాశం తారాధిపమివోల్లిఖన్	
హరన్నివ సనక్షత్రం గగనం సార్కమణ్డలమ్	5
మారుతస్యాత్మజః శ్రీమాన్ కపి ర్వ్యోమచరో మహాన్	
హనుమాన్ మేఘజాలాని వికర్షన్నివ గచ్ఛతి	6
పాణ్డరారుణ వర్ణాని నీల మాంజిష్ఠకాని చ	
హరితారుణ వర్ణాని మహాబ్రాణి చకాశిరే	7
ప్రవిశన్నఽబ్రజాలాని నిష్కామంశ్చ పునః పునః	
ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చన్ద్రమా ఇవ లక్ష్మతే	8
వివిధాభ్రఘనాపన్న గోచరో ధవళాఽమ్బరః	
ద్యశ్యాఽద్యశ్య తనుర్వీర స్తదా చన్ద్రాయతేమ్బరే	9
తార్ణాయమాణో గగనే బభాసే వాయునందనః	
దారయన్ మేఘబృందాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః	10
నదన్నాదేన మహతా మేఘస్వన మహాస్వనః	
ప్రవరాన్ రాక్షసాన్ హత్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మనః	11

ఆకులాం నగరీం కృత్వా వ్యధయిత్వా చ రావణం	
అర్దయిత్వా బలం ఘోరం వైదేహీమభివాద్య చ	12
ఆజగామ మహాతేజాః పునర్మధ్యేన సాగరమ్	
పర్వతేస్తం సునాభం చ సముపస్పృశ్య వీర్యవాన్	13
జ్యముక్త ఇవ నారాచో మహావేగోఽభ్యుపాగతః	
స కించిదఽనుసంప్రాప్తః సమాలోక్య మహాగిరిమ్	14
మహేస్తం మేఘ సంకాశం ననాద హరిపుంగవః	
స పూరయామాస కపి ర్దిశో దశ సమస్తతః	15
నదన్నాదేన మహతా మేఘస్వన మహాస్వనః	
స తం దేశమఽనుప్రాప్తః సుహృద్ధర్షణ లాలసః	16
ననాద హరిశార్దూలో లాంగూలం చాప్యకంపయత్	
తస్య నానద్యమానస్య సుపర్ణ చరితే పథి	17
ఫలతీవాఽస్య ఘోషేణ గగనం సార్కమండలం	
యే తు తత్రోత్తరే తీరే సముద్రస్య మహాబలాః	18
పూర్వం సంవిష్ఠితాః శూరా వాయుపుత్ర దిద్యక్షవః	
మహతో వాయునున్నస్య తోయదస్యేవ గర్జితం	19
శుశృవు స్తే తదా ఘోష మూరువేగం హనూమతః	
తే దీనవదనాః సర్వే శుశృవుః కాననౌకసః	20
వానరేంద్రస్య నిర్ఘోషం పర్జన్య నినదోపమం	
నిశమ్య నదతో నాదం వానరా స్తే సమస్తతః	21
బభూవురుత్సుకాః సర్వే సుహృద్ధర్షణ కాంక్షిణః	
జామ్బవాంస్తు హరిశ్రేష్ఠః ప్రీతి సంహృష్ట మానసః	22
ఉపామన్త్య హరీన్ సర్వా నిదం వచన మబ్రవీత్	
సర్వథా కృతకార్యోఽసౌ హనూమాన్నాఽత్ర సంశయః	23
న హ్యస్యాకృత కార్యస్య నాద ఏవంవిధో భవేత్	
తస్య బాహూరువేగం చ నినాదం చ మహాత్మనః	24
నిశమ్య హరయో హృష్టాః సముత్పేతు స్తత స్తతః	
తే నగార్గా న్నుగార్గాణి శిఖరా చ్చిఖరాణి చ	25

ప్రహృష్టాః సమపద్యంత హనూమంతం దిదృక్షవః	
తే ప్రీతాః పాదపాగ్రేషు గృహ్యశాఖాః సుపుష్పితాః	26
వాసాంసీవ ప్రశాఖాశ్చ సమావిద్యంత వానరాః	
గిరి గహ్వర సంలీనో యథా గర్జతి మారుతః	27
ఏవం జగర్ష బలవాన్ హనూమాన్ మారుతాత్మజః	
తమఽభ్రుషున సంకాశమాపతంతం మహాకపిమ్	28
దృష్ట్వా తే వానరాః సర్వే తస్థుః ప్రాంజలయ స్తదా	
తతస్తు వేగవాం స్తస్య గిరే ర్గిరినిభః కపిః	29
నిపపాత మహేస్తస్య శిఖరే పాదపాకులే	
హర్షేణాపూర్యమాణోఽసౌ రమ్యే పర్వత నిర్ఘరే	30
చ్చిన్నపక్ష ఇవాకాశాత్ పాపత ధరణీధరః	
తత స్తే ప్రీత మనసః సర్వే వానరపుంగవాః	31
హనూమంతం మహాత్మానం పరివార్యోపతస్థిరే	
పరివార్య చ తే సర్వే పరాం ప్రీతిముపాగతాః	32
ప్రహృష్ట వదనాః సర్వే తమఽరోగముపాగతమ్	
ఉపాయనాని చాదాయ మూలాని చ ఫలాని చ	33
ప్రత్యర్చయన్ హరిశ్శేషం హరయో మారుతాత్మజమ్	
హనుమాంస్తు గురూన్ వృద్ధాంజామ్బవత్ ప్రముఖాం స్తదా	34
కుమారమంగదం చైవ సోఽవన్దత మహాకపిః	
స తాభ్యాం పూజితః పూజ్యః కపిభిశ్చ ప్రసాదితః	35
దృష్ట్వా సీతేతి విక్రాంతః సంక్షేపేణ న్యవేదయత్	
నిషసాద చ హస్తేన గృహీత్వా వాలినః సుతమ్	36
రమణీయే వనోద్దేశే మహేస్తస్య గిరే స్తదా	
హనుమానబ్రవీద్బ్రుష్ట స్తదా తాన్ వానరర్షభాన్	37
అశోకవనికా సంస్థా దృష్ట్వా సా జనకాత్మజా	
రక్షమాణా సుమోరాభీ రాక్షసీభిరన్నితా	38
ఏకవేణీధరా దీనా రామ దర్శన లాలసా	
ఉపవాస పరిశ్రాంతా జటిలా మలినా కృశా	39

తతో దృష్టితి వచనం మహార్థమమృతోపమమ్	
నిశమ్య మారుతేః సర్వే ముదితా వానరా భవన్	40
క్షేళన్త్యన్యే నదన్త్యన్యే గర్జన్త్యన్యే మహాబలాః	
చక్రుః కిలకిలామన్యే ప్రతిగర్జన్తి చాపరే	41
కేచిదుచ్చ్రిత లాంగూలాః ప్రహృష్టాః కపికుంజరాః	
ఆయతాంచిత దీర్ఘాణి లాంగూలాని ప్రవివ్యధుః	42
అపరే చ హనూమన్తం వానరా వారణోపమమ్	
ఆఘ్రత్య గిరి శృంగేభ్యః సంస్పృశన్తి స్మ హర్షితాః	43
ఉక్త వాక్యం హనూమన్త మంగద స్తమఽథాబ్రవీత్	
సర్వేషాం హరి వీరాణాం మధ్యే వచన మనుత్తమమ్	44
సత్త్వే వీర్యే న తే కశ్చిత్ సమో వానర విద్యతే	
యదవఘ్రత్య విస్తీర్ణం సాగరం పునరాగతః	45
జీవితస్య ప్రదాతా నస్త్యమేకో వానరోత్తమ	
త్వత్ప్రసాదాత్ సమేష్యామః సిద్ధార్థా రాఘవేణ తు	46
అహో స్వామిని తే భక్తిరఽహో వీర్యమహో ధృతిః	
దిష్ట్యా దృష్టా త్వయా దేవీ రామపత్నీ యశస్వినీ	47
దిష్ట్యా త్యక్త్యతి కాకుత్స్థః శోకం సీతా వియోగజమ్	
తతోఽంగదం హనూమన్తం జామ్బవన్తం చ వానరాః	48
పరివార్య ప్రముదితా భేజిరే విపులాః శిలాః	
శ్రోతుకామాః సముద్రస్య లంఘనం వానరోత్తమాః	49
దర్శనం చాపి లంకాయాః సీతాయా రావణస్య చ	
తస్థుః ప్రాంజలయః సర్వే హనుమద్వదనోన్ముఖాః	50
తస్థా తత్రాఽంగదః శ్రీమాన్ వానరై ర్బహుభిర్ఘృతః	
ఉపాస్యమానో విబుధై ర్దివి దేవపతి ర్యథా	51
హనూమతా కీర్తిమతా యశస్వినా	
తథాఽంగదేనాఽంగద బద్ధబాహునా	
ముదా తదాధ్యాసిత మున్నతం మహాన్	
మహీధరారం జ్వలితం శ్రీయాభవత్	52

అష్టపంచాశ శ్లోకః -- హనుమద్వృత్తాంతానుకథనం

తత స్తస్య గిరేః శృంగే మహేంద్రస్య మహాబలాః	
హనుమత్ప్రముఖాః ప్రీతిం హరయో జగ్మురుత్తమామ్	1
తం తతః ప్రతిసంహృష్టః ప్రీతిమంతం మహాకపిమ్	
జామ్బవాన్ కార్య వృత్తాంత మాపృచ్ఛదనిలాత్మజమ్	2
కథం దృష్టా త్వయా దేవీ కథం వా తత్ర వర్తతే	
తస్యాం వా స కథం వృత్తః క్వారకర్మా దశాననః	3
తత్త్వతః సర్వమేత న్నః ప్రబ్రూహి త్వం మహాకపే	
సంమార్గితా కథం దేవీ కిం చ సా ప్రత్యభాషత	4
శృతార్థా శ్చింతయిష్యామో భూయః కార్య వినిశ్చయమ్	
యశ్చార్థ స్తత్ర వక్తవ్యో గతైరస్మాభి రాత్మవాన్	5
రక్షితవ్యం చ య త్తత్ర తద్భవాన్ వ్యాకరోతు నః	
స నియుక్త స్తత్ర స్తేన సంప్రహృష్ట తనూరుహః	6
ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై సీతాయై ప్రత్యభాషత	
ప్రత్యక్షమేవ భవతాం మహేంద్రగ్రాత్ ఖమాప్లుతః	7
ఉదధేర్దక్షిణం పారం కాంక్షమాణః సమాహితః	
గచ్ఛతశ్చ హి మే ఘోరం విఘ్నరూప మివాభవత్	8
కాంచనం శిఖరం దివ్యం పశ్యామి సుమనోహరమ్	
స్థితం పన్ధాన మావృత్య మేనే విఘ్నం చ తం నగమ్	9
ఉపసంగమ్య తం దివ్యం కాంచనం నగ సత్తమమ్	
కృతా మే మనసా బుద్ధిర్భ్రేత్సోఽయం మయేతి చ	10
ప్రహతం చ మయా తస్య లాంగూలేన మహాగిరేః	
శిఖరం సూర్య సంకాశం వ్యశీర్యత సహస్రధా	11
వ్యవసాయం చ తం బుద్ధ్వా స హోవాచ మహాగిరిః	
పుత్రేతి మధురాం వాణీం మనః ప్రహ్లాదయన్నివ	12
పితృవ్యం చాపి మాం విద్ధి సఖాయం మాతరిశ్వనః	
మైనాక మితి విఖ్యాతం నివసంతం మహోదధౌ	13
పక్షవన్తః పురా పుత్ర బభూవుః పర్వతోత్తమాః	

చంద్రుడు: పృథివీం చేరుర్బాధమానా: సమస్తత:	14
శృత్వా నగానాం చరితం మహేంద్ర: పాకశాసన:	
చిచ్ఛేద భగవాన్ పక్షాన్ వజ్రేణైషాం సహస్రశ:	15
అహం తు మోక్షిత స్తస్మా త్తవ పిత్రా మహాత్మనా	
మారుతేన తదా వత్స ప్రక్షిప్తోఽస్మి మహార్ణవే	16
రామస్య చ మయా సాహ్యే వర్తితవ్య మరిందమ	
రామో ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో మహేంద్ర సమ విక్రమ:	17
ఏత చ్ఛుత్వా వచ స్తస్య మైనాకస్య మహాత్మన:	
కార్యమావేద్య తు గిరేరుద్యతం చ మనో మమ	18

తేన చాఽహమనుజ్ఞాతో మైనాకేన మహాత్మనా	
స చాప్యంతర్హిత: శైలో మానుషేణ వపుష్మతా	19
శరీరేణ మహాశైల: శైలేన చ మహోదధౌ	
ఉత్తమం జవమాస్థాయ శేషం పన్ధాన మాస్థిత:	20
తతోఽహం సుచిరం కాలం వేగేనాభ్యగమం పథి	
తత: పశ్యామ్యఽహం దేవీం సురసాం నాగమాతరమ్	21
సముద్ర మధ్యే సా దేవీ వచనం మామభాషత	
మమ భక్ష: ప్రదిష్ఠ స్వమఽమరై ర్ఘరిసత్తమ	22
అత స్త్వాం భక్షయిష్యామి విహిత స్వం చిరస్య మే	
ఏవముక్త: సురసయా ప్రాంజలి: ప్రణత: స్థిత:	23
వివర్ణ వదనో భూత్వా వాక్యం చేద ముదీరయన్	
రామో దాశరథి: శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దణ్డకా వనమ్	24
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ పరంతప:	
తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా	25
తస్యా: సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్	

కర్ణమర్దసి రామస్య సాహాయ్యం విషయే సతీ	26
అథ వా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణమ్	
ఆగమిష్యామి తే వక్తం సత్యం ప్రతిశ్యణోమి తే	27
ఏవముక్తా మయా సా తు సురసా కామరూపిణీ	
అబ్రవీ న్నా తివర్తేత కశ్చిదేష వరో మమ	28
ఏవముక్తః సురసయా దశయోజన మాయతః	
తతోఽర్థగుణ విస్తారో బభూవాఽహం క్షణేన తు	29
మత్ప్రమాణాదధికం చైవ వ్యాదితం తు ముఖం తయా	
తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం చాస్యం హ్రస్వం హ్యకరవం వపుః	30

తస్మిన్ ముహూర్తే చ పునర్బభూవాఽంగుష్ఠ మాత్రకః	
అభిపత్యాశు తద్వక్తం నిర్గతోఽహం తతః క్షణాత్	31
అబ్రవీత్ సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ మాం పునః	
అర్థ సిద్ధ్యై హరిశ్శేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్	32
సమానయ చ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా	
సుఖీ భవ మహాబాహో ప్రీతాఽస్మి తవ వానర	33
తతోఽహం సాధు సాధ్యతి సర్వభూతైః ప్రశంసితః	
తతోఽన్తరిక్షం విపులం ప్లుతోహం గరుడో యథా	34
చాయా మే నిగృహీతా చ న చ పశ్యామి కించన	
సోఽహం విగత వేగస్తు దిశో దశ విలోకయన్	35
న కించిత్ తత్ర పశ్యామి యేనమేఽపహ్లాతా గతిః	
తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా కిం నామ గమనే మమ	36
ఈద్యశో విఘ్న ఉత్పన్నో రూపం యత్ర న దృశ్యతే	
అధోభాగేన మే దృష్టిః శోచతా పాతితా మయా	37
తతోఽద్రాక్షమహం భీమాం రాక్షసీం సలిలేశయామ్	

ప్రహస్య చ మహానాదం ముక్తోఽహం భీమయా తయా	38
అవస్థిత మసంబ్రాంత మిదం వాక్యమఽశోభనమ్	
క్వాసి గన్తా మహాకాయ క్షుధితాయా మమేప్పితః	39
భక్షః ప్రీణయ మే దేహం చిరమాహార వర్జితమ్	
బాడ మిత్యేవ తాం వాణీం ప్రత్యగృహ్లామఽహం తతః	40

ఆస్య ప్రమాణాదధికం తస్యాః కాయ మపూరయమ్	
తస్యాశ్చాస్యం మహద్భీమం వర్జతే మమ భక్షణే	41
న చ మాం సా తు బుబుధే మమ వా నికృతం కృతమ్	
తతోఽహం విపులం రూపం సంక్షిప్య నిమిషాన్తరాత్	42
తస్యా హృదయ మాదాయ ప్రపతామి నభః స్థలమ్	
సా విస్ఫుష్ట భుజా భీమా పపాత లవణామ్భాసి	43
మయా పర్వత సంకాశా నికృత హృదయా సతీ	
శృణోమి ఖగతానాం చ సిద్ధానాం చారణైః సహ	44
రాక్షసీ సింహికా భీమా క్షిప్రం హనుమతా హతా	
తాం హత్వా పునరేవాహం కృత్యమాత్యయికం స్మరన్	45
గత్వా చాహం మహాధ్వానం పశ్యామి నగమణ్ణితమ్	
దక్షిణం తీర ముదధే ర్లంకా యత్ర చ సా పురీ	46
అస్తం దినకరే యాతే రక్షసాం నిలయం పురమ్	
ప్రవిష్టోఽహమవిజ్ఞాతో రక్షోభిర్భీమవిక్రమైః	47
తత్ర ప్రవిశతశ్చాపి కల్పాంత ఘనసన్నిభా	
అట్టహాసం విముంచంతీ నారీ కా ప్యుత్థితా పురః	48
జిహూంసంతీం తత స్తాం తు జ్వలదగ్ని శిరోరుహాం	
సవ్య ముష్టి ప్రహారేణ పరాజిత్య సుభైరవాం	49
ప్రదోష కాలే ప్రవిశం భీతయాఽహం తయోదితః	

అహం లంకాపురీ వీర నిర్జితా విక్రమేణ తే	50
యస్మా త్తస్మా ద్విజేతాసి సర్వరక్షాంస్యఽశేషతః తత్రాఽహం సర్వరాత్రం తు విచిన్వన్ జనకాత్మజామ్	51
రావణాన్తఃపురగతో న చాఽపశ్యం సుమధ్యమామ్ తతః సీతామఽపశ్యంస్తు రావణస్య నివేశనే	52
శోకసాగర మాసాద్య న పార ముపలక్షయే శోచతా చ మయా దృష్టం ప్రాకారేణ సమావృతమ్	53
కాంచనేన వికృష్టేన గృహోపవన ముత్తమమ్ స ప్రాకార మవప్లుత్య పశ్యామి బహుపాదపమ్	54
అశోకవనికా మధ్యే శింశపా పాదపో మహాన్ తమారుహ్య చ పశ్యామి కాంచనం కదళీవనమ్	55
అదూరే శింశపావృక్షాత్ పశ్యామి వరవర్ణినీమ్ శ్యామాం కమలపత్రాక్షీ ముపవాస కృశాననామ్	56
తదేకవాసః సంవీతాం రజోద్వస్తశిరోరుహం శోక సంతాప దీనాంగీం సీతాం భర్తృ హితే స్థితాం	57
రాక్షసీభి ర్విరూపాభిః కృరాభిరభిసంవృతామ్ మాంస శోణిత భక్షాభి ర్వాప్సీభి ర్ధరిణీ మివ	58
సా మయా రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః ఏకవేణీధరా దీనా భర్తృ చింతా పరాయణా	59
భూమి శయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే రావణా ద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్య కృత నిశ్చయా	60
కథంచి న్మృగశాబాక్షీ తూర్ణమాసాదితా మయా తాం దృష్ట్వా తాదృశీం నారీం రామపత్నీం యశస్వినీం	61
తత్రైవ శింశపావృక్షే పశ్యన్నఽహమవస్థితః తతో హలహలా శబ్దం కాంచీ నూపుర మిశ్రితమ్	62
శృణోమ్యధిక గంభీరం రావణస్య నివేశనే తతోఽహం పరమోద్విగ్నః స్వరూపం ప్రతిసంహరన్	63
అహం తు శింశపావృక్షే పక్షీవ గహనే స్థితః	

తతో రావణ దారాశ్చ రావణశ్చ మహాబలః	64
తం దేశం సమనుప్రాప్తా యత్ర సీతాభవత్ స్థితా	
తద్ధృష్ట్వా ధ వరారోహ సీతా రక్షగణేశ్వరమ్	65
సంకుచ్యోరూ స్తనా పీనా బాహుభ్యాం పరిరభ్య చ	
విత్రస్తాం పరమోద్విగ్నాం వీక్షమాణాం తతస్తతః	66
త్రాణం కించిదపశ్యన్తీం వేపమానాం తపస్వినీం	
తామువాచ దశగ్రీవః సీతాం పరమ దుఃఖితామ్	67
అవాక్కిరాః ప్రపతితో బహుమన్యస్వ భామిని	
యది చే త్వం తు దర్పా న్మాం నాభినన్దసి గర్వితే	68
ద్వా మాసావన్తరం సీతే పాస్యామి రుధిరం తవ	
ఏత చ్ఛ్చత్వా వచ స్తస్య రావణస్య దురాత్మనః	69
ఉవాచ పరమ కృద్ధా సీతా వచన ముత్తమమ్	
రాక్షసాధమ రామస్య భార్యమమిత తేజసః	70
ఇక్ష్యాకు కుల నాథస్య స్నుషాం దశరథస్య చ	
అవాచ్యం వదతో జిహ్వో కథం న పతితా తవ	71
కింస్వి ద్వీర్యం తవానార్య యో మాం భర్తురసన్నిధౌ	
అపహ్నాత్యాగతః పాప తేనాఽదృష్టో మహాత్మనా	72
న త్వం రామస్య సదృశో దాస్యేఽప్యస్య న యుజ్యసే	
అజేయః సత్యవాదీ చ రణశ్లాఘీ చ రాఘవః	73
జానక్యా పరుషం వాక్య మేవముక్తో దశాననః	
జజ్జ్వల సహసా కోపాచ్చితాస్థ ఇవ పావకః	74
వివృత్య నయనే క్వారే ముష్టి ముద్యమ్య దక్షిణమ్	
మైథిలీం హన్తుమారబ్ధః స్త్రీభిర్దాహాకృతం తదా	75
స్త్రీణాం మధ్యాత్ సముత్పత్య తస్య భార్యా దురాత్మనః	
వరా మండోదరీ నామ తయా స ప్రతిపేధితః	76
ఉక్తశ్చ మధురాం వాణీం తయా స మదనార్దితః	
సీతయా తవ కిం కార్యం మహేన్ద్ర సమ విక్రమ	77

దేవ గంధర్వ కన్యాభి ర్యక్ష కన్యాభిరేవ చ	
సార్థం ప్రభో రమస్వహ సీతయా కిం కరిష్యసి	78
తతస్తాభిః సమేతాభిర్నారీభిః స మహాబలః	
ప్రసాద్య సహసా నీతో భవనం స్వం నిశాచరః	79
యాతే తస్మిన్ దశగ్రీవే రాక్షస్యో వికృతాననాః	
సీతాం నిర్భర్త్యయామాసు ర్వాక్యైః కృరైః సుదారుణైః	80
త్యణవద్భాషితం తాసాం గణయామాసు జానకీ	
తర్జితం చ తదా తాసాం సీతాం ప్రాప్య నిరర్థకమ్	81
వృథా గర్జిత నిశ్చేష్టా రాక్షస్యః పిశితాశనాః	
రావణాయ శశంసు స్తాః సీతా వ్యవసితం మహత్	82
తత స్తాః సహితాః సర్వా విహతాశా నిరుద్యమాః	
పరిక్షిప్య సమన్తా త్తాం నిద్రావశ ముపాగతాః	83
తాసు చైవ ప్రసుప్తాసు సీతా భర్తు హితే రతా	
విలప్య కరుణం దీనా ప్రశుశోచ సుదుఃఖితా	84
తాసాం మధ్యాత్ సముద్ధాయ త్రిజటా వాక్యమబ్రవీత్	
ఆత్మానం ఖాదత క్షిప్రం న సీతా వినశిష్యతి	85
జనకస్యాత్మజా సాధ్వీ స్సుషా దశరథస్య చ	
స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః	86
రక్షసాం చ వినాశాయ భర్తురఽస్యా జయాయ చ	
అల మస్మాత్ పరిత్రాతుం రాఘవాద్రాక్షసీగణం	87
అభియాచామ వైదేహీమేతద్ధి మమ రోచతే	
తస్యా హ్యేవంవిధః స్వప్నో దుఃఖితాయాః ప్రదృశ్యతే	88
సా దుఃఖై ర్వివిధైర్ముక్తా సుఖమాప్నోత్యనుత్తమం	
ప్రణిపాత ప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా	89
తతః సా హ్రీమతీ బాలా భర్తు ర్విజయ హర్షితా	
అవోచ ద్యది తత్తద్యం భవేయం శరణం హి వః	90
తాం చాహం తాదృశేం దృష్ట్వా సీతాయా దారుణాం దశామ్	
చింతయామాసు విక్రాంతో న చ మే నిర్ఘృతం మనః	91

సంభాషణార్థం చ మయా జానక్యాశ్చిన్తితో విధిః	
ఇక్ష్వాకూణాం హి వంశస్తు తతో మమ పురస్కృతః	92
శృత్వా తు గదితాం వాచం రాజర్షిగణ పూజితామ్	
ప్రత్యభాషత మాం దేవీ బాహ్యైః పిహితలోచనా	93
క స్త్వం కేన కథం చేహ ప్రాప్తో వానరపుంగవ	
కా చ రామేణ తే ప్రీతి స్తన్ మే శంసేతుమర్హసి	94
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా హ్యహమఽప్యట్రవం వచః	
దేవి రామస్య భర్తు స్తే సహాయో భీమవిక్రమః	95
సుగ్రీవో నామ విక్రాన్తో వానరేన్ద్రో మహాబలః	
తస్య మాం విద్ధి భృత్యం త్వం హనుమంతమిహాగతమ్	96
భర్తాఽహం ప్రేషిత స్తుభ్యం రామేణాక్లిష్ట కర్మణా	
ఇదం చ పురుషవ్యాఘ్రః శ్రీమాన్ దాశరథిః స్వయమ్	97
అంగుళీయ మభిజ్ఞాన మదాత్ తుభ్యం యశస్వినీ	
తదిచ్ఛామి త్వయాఙ్గస్తం దేవి కిం కరవాణ్యహమ్	98
రామలక్ష్మణయోః పార్శ్వం నయామి త్వాం కిముత్తరమ్	
ఏతచ్ఛ్చత్వా విదిత్వా చ సీతా జనకనన్దినీ	99
ఆహ రావణ ముత్సాద్య రాఘవో మాం నయత్ప్రీతి	
ప్రణమ్య శిరసా దేవీ మహా మార్యా మనిన్దితామ్	100
రాఘవస్య మనోహోద మభిజ్ఞాన మఽయాచిషమ్	
అథ మామబ్రవీత్ సీతా గృహ్యతామఽయముత్తమః	101
మణిర్యేన మహాబాహూ రామ స్త్వాం బహుమన్యతే	
ఇత్యుక్త్వా వరారోహో మణిప్రవర మద్భుతమ్	102
ప్రాయచ్ఛత్ పరమోద్విగ్నా వాచా మాం సందిదేశ హ	
తత స్తస్యై ప్రణమ్యాహం రాజపుత్ర్యై సమాహితః	103
ప్రదక్షిణం పరిక్రామన్నిహోభ్యుద్గత మానసః	
ఉక్తోఽహం పునరేవేదం నిశ్చిత్య మనసా తయా	104
హనుమన్ మమ వృత్తాన్తం వక్తుమర్హసి రాఘవే	
యథా శృత్వైవ న చిరాత్ తా వుభౌ రామలక్ష్మణౌ	105

సుగ్రీవ సహితౌ వీరా వుపేయాతాం తథా కురు	
యద్యన్యథా భవేదేత ద్ద్వౌమాసౌ జీవితం మమ	106
న మాం ద్రక్ష్యతి కాకుత్స్థో మ్రియే సాహమనాధవత్	
తచ్ఛ్చత్వా కరుణం వాక్యం క్రోధో మామభ్యవర్తత	107
ఉత్తరం చ మయా దృష్టం కార్యశేష మనన్తరమ్	
తతోఽవర్తత మే కాయ స్తదా పర్వత సన్నిభః	108
యుద్ధ కాంక్షీ వనం తచ్ఛ వినాశయితు మారభే	
తద్భగ్నం వనషణ్ణం తు భ్రాన్త త్రస్త మృగ ద్విజమ్	109
ప్రతిబుద్ధా నిరీక్షన్తే రాక్షసోఽవికృతాననాః	
మాం చ దృష్ట్వా వనే తస్మిన్ సమాగమ్య తత స్తతః	110
తాః సమభ్యాగతాః క్షిప్రం రావణాయాచచక్షిరే	
రాజన్ వనమిదం దుర్గం తవ భగ్నం దురాత్మనా	111
వానరేణ హ్యవిజ్ఞాయ తవ వీర్యం మహాబల	
దుర్బుద్ధే స్తస్య రాజేన్త్ర తవ విప్రియకారిణః	112
వధ మాజ్ఞాపయ క్షిప్రం యథాఽసౌ విలయం వ్రజేత్	
తచ్ఛ్చత్వా రాక్షసేన్ద్రేణ విస్ఫుష్టా భృశ దుర్జయాః	113
రాక్షసాః కింకరా నామ రావణస్య మనోఽనుగాః	
తేషామఽశీతి సాహస్రం శూల ముద్గర పాణినామ్	114
మయా తస్మిన్ వనోద్దేశే పరిఘేణ నిఘాదితమ్	
తేషాం తు హతశేషా యే తే గతా లఘువిక్రమాః	115
నిహతం చ మహత్ సైన్యం రావణాయాచచక్షిరే	
తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా చైత్యప్రాసాద మాక్రమమ్	116
తత్ర స్థాన్ రాక్షసాన్ హత్వా శతం స్తమ్భేన వై పునః	
లలామభూతో లంకాయాః స చ విధ్వంసితో మయా	117
తతః ప్రహస్తస్య సుతం జమ్బుమాలిన మాదిశత్	
రాక్షసైర్బహుభిః సార్థం ఘోరరూపై ర్భయానకైః	118
తమహం బలసంపన్నం రాక్షసం రణ కోవిదమ్	
పరిఘేణాఽతిఘోరేణ సూదయామి సహానుగమ్	119

తచ్చుత్వా రాక్షసేంద్రస్తు మన్త్రిపుత్రాన్ మహాబలాన్ పదాతిబల సంపన్నాన్ ప్రేషయామాస రావణః	120
పరిఘేణైవ తాన్ సర్వాన్ నయామి యమ సాదనమ్ మన్త్రిపుత్రాన్ హతాన్ శృత్వా సమరే లఘు విక్రమాన్	121
పంచ సేనాగ్రగాన్ శూరాన్ ప్రేషయామాస రావణః తానఽహం సహ సైన్యాన్ వై సర్వానేవాభ్యసూదయమ్	122
తతః పునర్దశగ్రీవః పుత్రమక్షం మహాబలమ్ బహుభీ రాక్షసైః సార్థం ప్రేషయామాస రావణః	123
తం తు మండోదరీ పుత్రం కుమారం రణ పణ్డితమ్ సహసా ఖం సముత్త్రాంతం పాదయోశ్చ గృహీతవాన్	124
తమాసీనం శతగుణం భ్రామయిత్వా వ్యపేషయమ్ తమక్షమాగతం భగ్నం నిశమ్య స దశాననః	125
తత ఇన్ద్రజితం నామ ద్వితీయం రావణః సుతమ్ వ్యాదిదేశ సుసంకృద్ధో బలినం యుద్ధ దుర్మదమ్	126
తచ్ఛాప్యఽహం బలం సర్వం తం చ రాక్షసపుంగవమ్ నష్టౌజసం రణే కృత్వా పరంహర్షముపాగమమ్	127
మహతా హి మహాబాహుః ప్రత్యయేన మహాబలః ప్రేషితో రావణేనైవ సహవీరై ర్మదోత్కటైః	128
సోఽవిషహ్యామ్ హి మాం బుద్ధ్వా ససైన్యం చావమర్దితం బ్రాహ్మీణాస్త్రైః స తు మాం ప్రాబధ్నాచ్ఛాఽతివేగితః	129
రఙ్గుభిశ్చాఽభిబద్ధున్తి తతో మాం తత్ర రాక్షసాః రావణస్య సమీపం చ గృహీత్వా మాముపానయన్	130
దృష్ట్వా సంభాషితశ్చాఽహం రావణేన దురాత్మనా పృష్టశ్చ లంకాగమనం రాక్షసానాం చ తం వధమ్	131
తత్సర్వం చ మయా తత్ర సీతార్థ మితి జల్పితమ్ తస్యాస్తు దర్శనాకాంక్షీ ప్రాప్త స్వద్భవనం విభో	132
మారుతస్యోరసః పుత్రో వానరో హనుమానహమ్ రామ దూతం చ మాం విద్ధి సుగ్రీవ సచివం కపిమ్	133

సోఽహం దూత్యేన రామస్య త్వత్ససకాశ మిహోగతః	
సుగ్రీవశ్చ మహాతేజాః స త్వాం కుశలమబ్రవీత్	134
ధర్మార్థ కామ సహితం హితం పథ్య మువాచ చ	
వసతో ఋష్యమూకే మే పర్వతే విపుల ద్యుమే	135
రాఘవో రణ విక్రాంతో మిత్రత్వం సముపాగతః	
తేన మే కథితం రాజ్ఞా భార్యా మే రక్షసా హృతా	136
తత్ర సాహాయ్య మస్మాకం కార్యం సర్వాత్మనా త్వయా	
మయా కథితం తస్మై వాలినశ్చ వధం ప్రతి	137
తత్ర సాహాయ్య హేతో ర్మే సమయం కర్తుమర్హసి	
వాలినా హృత రాజ్యేన సుగ్రీవేణ సహ ప్రభుః	138
చక్రేఽగ్నిసాక్షికం సఖ్యం రాఘవః సహలక్ష్మణః	
తేన వాలినముత్పాట్య శరేణైకేన సంయుగే	139
వానరాణాం మహారాజః కృతః స ప్లవతాం ప్రభుః	
తస్య సాహాయ్యమస్మాభిః కార్యం సర్వాత్మనా త్వయా	140
తేన ప్రస్థాపిత స్తుభ్యం సమీప మిహ ధర్మతః	
క్షీప్రమానీయతాం సీతా దీయతాం రాఘవస్య చ	141
యావ న్న హరయో వీరా విధమన్తి బలం తవ	
వానరాణాం ప్రభావో హి న కేన విదితః పురా	142
దేవతానాం సకాశం చ యే గచ్ఛన్తి నిమన్తితాః	
ఇతి వానర రాజ స్త్వామాహిత్యభిహితో మయా	143
మా మైక్షత తతః కృద్ధ శ్చక్షుషా ప్రదహన్నివ	
తేన వధ్యోఽహమాజ్ఞప్తో రక్షసా రౌద్ర కర్మణా	144
మత్ప్రభావ మవిజ్ఞాయ రావణేన దురాత్మనా	
తతో విభీషణో నామ తస్య బ్రాతా మహామతిః	145
తేన రాక్షసరాజోఽసౌ యాచితో మమ కారణాత్	
నైవం రాక్షసశార్దుల త్యజ్యతామేష నిశ్చయః	146
రాజశాస్త్ర వ్యపేతో హి మార్గః సంసేవ్యతే త్వయా	
దూత వధ్యా న దృష్టా హి రాజశాస్త్రేషు రాక్షస	147

దూతేన వేదితవ్యం చ యథార్థం హిత వాదినా	
సుమహత్యపరాధేఽపి దూతస్యాతులవిక్రమ	148
విరూప కరణం దృష్టం న వధోఽస్తీహ శాస్త్రతః	
విభీషణేనైవముక్తో రావణః సందిదేశ తాన్	149
రాక్షసా నేతదేవాఽస్య లాంగూలం దహ్యాతామితి	
తత స్తస్య వచః శృత్వా మమ పుచ్చం సమన్తతః	150
వేష్టితం శణవల్కైశ్చ జీర్ణైః కార్వాసజైః పటైః	
రాక్షసాః సిద్ధ సన్నాహా స్తత స్తే చణ్ణ విక్రమాః	151
తదా దహన్త మే పుచ్చం నిఘ్నన్తః కాష్ఠముష్టిభిః	
బద్ధస్య బహుభిః పాశై ర్యన్త్రితస్య చ రాక్షసైః	152
న మే పీడా భవేత్ కాచి ద్ధిద్యక్షో ర్నగరీం దివా	
తత స్తే రాక్షసాః శూరా బద్ధం మామగ్నిసంవృతమ్	153
అఘోషయన్ రాజమార్గే నగరద్వార మాగతాః	
తతోఽహం సుమహద్రూపం సంక్షిప్య పునరాత్మనః	154
విమోచయిత్వా తం బద్ధం ప్రకృతిస్థః స్థితః పునః	
ఆయసం పరిఘం గృహ్య తాని రక్షాంస్యసూదయమ్	155
తత స్త న్నగరద్వారం వేగేనాఘ్రతవానహమ్	
పుచ్చేన చ ప్రదీప్తేన తాం పురీం సాట్ట గోపురామ్	156
దహామ్యఽహమసంభ్రాన్తో యుగాన్తాగ్నిరివ ప్రజాః	
వినష్టా జానకీ వ్యక్తం న హ్యదగ్ధః ప్రదృశ్యతే	157
లంకాయాం కశ్చిదుద్దేశః సర్వా భస్మీ కృతా పురీ	
దహతా చ మయా లంకాం దగ్ధా సీతా న సంశయః	158
రామస్య హి మహత్ కార్యం మయేదం వితథీకృతం	
ఇతి శోక సమావిష్ట శ్చింతా మహముపాగతః	159
అథాహం వాచమశ్రౌషం చారణానాం శుభాక్షరామ్	
జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోదన్త భాషిణామ్	160
తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా శృత్వా తామద్భుతాం గిరమ్	
అదగ్ధా జానకీ త్యేవ నిమితై శ్చోపలక్షితా	161

దీప్యమానే తు లాంగూల్ న మాం దహతి పావకః	
హృదయం చ ప్రహృష్టం మే వాతాః సురభిగంధినః	162
తై ర్నిమితైశ్చ దృష్టార్థైః కారణైశ్చ మహాగుణైః	
ఋషి వాక్యైశ్చ సిద్ధార్థైరభవం హృష్ట మానసః	163
పునర్దృష్టా చ వైదేహీం విస్మృష్టశ్చ తయా పునః	
తతః పర్వత మాసాద్య తత్రారిష్టమహం పునః	164
ప్రతిష్ఠవన మారేభే యుష్మద్ధర్మన కాంక్షయా	
తతః పవన చంద్రార్క సిద్ధ గంధర్వ సేవితం	165
పంథాన మఽహమాక్రమ్య భవతో దృష్టవానిహ	
రాఘవస్య ప్రభావేణ భవతాం చైవ తేజసా	166
సుగ్రీవస్య చ కార్యార్థం మయా సర్వమనుష్ఠితమ్	
ఏతత్ సర్వం మయా తత్ర యథావదుపపాదితమ్	167
అత్ర య న్న కృతం శేషం తత్ సర్వం క్రియతామితి	
<u>ఏకోనషష్ఠితమ స్సర్గః - అనంతర కార్య ప్రరోచనం</u>	
ఏత దాఖ్యాయ తత్సర్వం హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
భూయః సముపచక్రామ వచనం వక్తముత్తరమ్	1
సఫలో రాఘవోద్యోగః సుగ్రీవస్య చ సంభ్రమః	
శీలమాసాద్య సీతాయా మమ చ ప్రవణం మనః	2
తపసా ధారయేల్లోకాన్ కృద్ధోవా నిర్దహేదపి	
సర్వథాఽతిప్రవృద్ధోఽసౌ రావణో రాక్షసాధిపః	3
తస్య తాం స్పృశతో గాత్రం తపసా న వినాశితమ్	
న తదగ్ని శిఖా కుర్యాత్ సంస్పృష్టా పాణినా సతీ	4
జనకస్యాత్మజా కుర్యాద్యత్ క్రోధకలుషీ కృతా	
జామ్భవత్ ప్రముఖాన్ సర్వాననుజ్ఞాప్య మహాహరీన్	5
అస్మిన్నేవం గతే కార్యే భవతాం చ నివేదితే	
న్యాయ్యం స్మ సహ వైదేహ్య ద్రష్టుం తౌ పార్థివాత్మజౌ	6
అహ మేకోఽపి పర్యాప్తః సరాక్షసగణాం పురీం	
తాం లంకాం తరసా హంతుం రావణం చ మహాబలం	7

కిం పునః సహితో వీరైర్బల్యద్భిః కృతాత్మభిః	
కృతాస్త్రైః ప్లవగైః శూరైర్భవద్భిర్విజయైపిభిః	8
అహం తు రావణం యుద్ధే ససైన్యం సపురస్సరః	
సహ పుత్రం వధిష్యామి సహోదరయుతం యుధి	9
బ్రాహ్మ మైన్ద్రం చ రౌద్రం చ వాయవ్యం వారుణం తథా	
యది శక్రజితోఽస్త్రాణి దుర్నిరీక్ష్యాణి సంయుగే	10
తాన్యఽహం విధమిష్యామి నిహనిష్యామి రాక్షసాన్	
భవతామభ్యనుజ్ఞాతో విక్రమో మే రుణద్ధి తం	11
మయాఽతులా విస్ఫుష్టా హి శైలవృష్టి ర్నిరంతరా	
దేవానపి రణే హన్యాత్ కిం పున స్తాన్నిశాచరాన్	12
సాగరోఽప్యతియాద్వేలాం మందరః ప్రచలేదపి	
న జామ్బవంతం సమరే కంపయే దఽరివాహినీ	13
సర్వరాక్షస సంఘానాం రాక్షసా యే చ పూర్వకాః	
అల మేకో వినాశాయ వీరో వాలిసుతః కపిః	14
పనసన్యోరువేగేన నీలస్య చ మహాత్మనః	
మందరోఽపి విశీర్యేత కిం పునర్యుధి రాక్షసాః	15
సదేవాసుర యక్షేషు గంధర్వోరగ పక్షిషు	
మైన్ద్రస్య ప్రతియోద్ధారం శంసత ద్వివిదస్య వా	16
అశ్వపుత్రౌ మహాభాగావేతౌ ప్లవగసత్తమౌ	
ఏతయోః ప్రతియోద్ధారం న పశ్యామి రణాజిరే	17
పితామహ వరోత్సేకాత్ పరమం దర్పమాస్థితౌ	
అమృత ప్రాశినా వేతౌ సర్వ వానర సత్తమౌ	18
అశ్వినోర్మాననార్థం హి సర్వలోక పితామహః	
సర్వాఽవధ్యత్వమఽతులమఽనయో ర్దత్తవాన్ పురా	19
వరోత్సేకేన మత్తౌ చ ప్రమధ్య మహతీం చమూం	
సురాణామమృతం వీరో పీతవంతౌ ప్లవంగమౌ	20
ఏతావేవ హి సంకృద్ధౌ సవాజి రథ కుంజరాం	
లంకాం నాశాయితుం శక్తో సర్వే తిష్ఠంతు వానరాః	21

మయైవ నిహతా లంకా దగ్ధా భస్మీకృతా పునః	
రాజ మార్గేషు సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా	22
జయత్యతి బలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః	
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభి పాలితః	23
అహం కోసలరాజస్య దాసుః పవన సంభవః	
హనుమానితి సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా	24
అశోకవనికా మధ్యే రావణస్య దురాత్మనః	
అథ స్తా చ్చింశపావృక్షే సాధ్వీ కరుణమాస్థితా	25
రాక్షసీభిః పరివృతా శోక సంతాప కర్షితా	
మేఘలేఖా పరివృతా చన్ద్రలేఖేవ నిప్పుభా	26
అచిన్తయన్తీ వైదేహీ రావణం బల దర్పితమ్	
పతివ్రతా చ సుశ్రోణీ అవష్టభా చ జానకీ	27
అనురక్తా హి వైదేహీ రామం సర్వాత్మనా శుభా	
అనన్య చిత్తా రామే చ పౌలోమీవ పురందరే	28
తదేకవాసుః సంవీతా రజో ధ్వస్తా తథైవ చ	
శోక సంతాప దీనాంగీ సీతా భర్తుహితే రతా	29
సా మయా రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః	
రాక్షసీభి ర్విరూపాభి ర్భ్రష్టా హి ప్రమదావనే	30
ఏకవేణీధరా దీనా భర్తు చిన్తా పరాయణా	
అధఃశయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే	31
రావణాద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్య కృతనిశ్చయా	
కథంచిన్ మృగశాబాక్షీ విశ్వాస ముపపాదితా	32
తతః సంభాషితా చైవ సర్వమర్థం చ దర్శితా	
రామ సుగ్రీవ సఖ్యం చ శృత్వా ప్రీతి ముపాగతా	33
నియతః సముదాచారో భక్తిర్భర్తరి చోత్తమా	
య న్న హన్తి దశగ్రీవం స మహాత్మా దశాననః	34
నిమిత్త మాత్రం రామస్తు వదే తస్య భవిష్యతి	
సా ప్రకృత్యైవ తన్వంగీ తద్వియోగాచ్చ కర్షితా	35

ప్రతిపత్పాఠ శీలస్య విద్యేవ తనుతాం గతా	
ఏవమాస్తే మహాభాగా సీతా శోక పరాయణా	36
యదత్ర ప్రతికర్తవ్యం తత్సర్వ ముపపద్యతామ్	
<u>షష్ఠితమ స్కంధః - అనంద జామ్బవత్సంవాదః</u>	
తస్య తద్వచనం శృత్వా వాలి సూనురభాషత	
అయుక్తం తు వినా దేవీం దృష్టవద్భిశ్చ వానరాః	1
సమీపం గన్తుమస్మాభీ రాఘవస్య మహాత్మనః	
దృష్టా దేవీ న చానీతా ఇతి తత్ర నివేదనమ్	2
అయుక్త మివ పశ్యామి భవద్భిః ఖ్యాత విక్రమైః	
న హి నః ప్లవనే కశ్చిన్నాపి కశ్చిత్ పరాక్రమే	3
తుల్యః సాఽమర దైత్యేషు లోకేషు హరిసత్తమాః	
తేష్వేవం హతవీరేషు రాక్షసేషు హనూమతా	4
కిమఽన్యదత్ర కర్తవ్యం గృహీత్వా యామ జానకీమ్	
రామ లక్ష్మణయోర్మద్యే న్యస్యామ జనకాత్మజాం	5
కిం వ్యలీకైస్తు తాన్ సర్వాన్ వానరాన్ వానరర్షభాన్	
వయమేవ హి గత్వా తాన్ హత్వా రాక్షసపుంగవాన్	6
రాఘవం ద్రష్టుమర్థామః సుగ్రీవం సహలక్ష్మణం	
తమేవం కృత సంకల్పం జామ్బువాన్ హరిసత్తమః	7
ఉవాచ పరమ ప్రీతో వాక్య మర్థవదర్థవిత్	
నైషా బుద్ధిర్మహాబుద్ధే యద్బ్రవీషి మహాకపే	8
విచేతుం వయ మాజ్ఞప్తా దక్షిణాం దిశముత్తమాం	
నానేతుం కపిరాజేన నైవ రామేణ ధీమతా	9
కథంచిన్నిర్జితాం సీతామఽస్మాభిర్నాభిరోచయేత్	
రాఘవో నృపశార్దూలః కులం వ్యపదిశన్ స్వకం	10
ప్రతిజ్ఞాయ స్వయం రాజా సీతావిజయమగ్రతః	
సర్వేషాం కపిముఖ్యానాం కథం మిథ్యా కరిష్యతి	11
విఫలం కర్మ చ కృతం భవేత్తుష్టి ర్న తస్య చ	
వృథా చ దర్శితం వీర్యం భవేద్వానరపుంగవాః	12

తధచ్చామ వై సర్వే యత్ర రామః సలక్ష్మణః సుగ్రీవశ్చ మహాతేజాః కార్యస్యాఽస్య నివేదనే న తావ దేషా మతి రక్షమానో యథా భవాన్ పశ్యతి రాజపుత్ర యథా తు రామస్య మతిర్నివిష్టా తథా భవాన్ పశ్యతు కార్య సిద్ధిమ్	13 14
<u>ఏకషష్ఠితమ స్కంధః - మధువన ప్రవేశః</u>	
తతో జామ్బవతో వాక్యమగృహ్లాత వనౌకసః అంగద ప్రముఖా వీరా హనూమాంశ్చ మహాకపిః ప్రీతిమన్త స్తతః సర్వే వాయుపుత్ర పురస్సరాః మహీన్ద్రాగ్రం పరిత్యజ్య పుష్టువుః ప్లవగర్షభాః మేరు మన్దర సంకాశా మత్తా ఇవ మహాగజాః ఛాదయన్త ఇవాకాశం మహాకాయా మహాబలాః సభాజ్యమానం భూతై స్తమాత్మవన్తం మహాబలమ్ హనుమన్తం మహావేగం వహన్త ఇవ దృష్టిభిః రాఘవే చార్థనిర్వృత్తిం కర్తుం చ పరమం యశః సమాధాయ సమృద్ధార్థాః కర్మసిద్ధిభిరున్నతాః ప్రియాఖ్యానోన్ముఖాః సర్వే సర్వే యుద్ధాభినన్దినః సర్వే రామప్రతీకారే నిశ్చిన్తార్థా మనస్వినః ప్లవమానాః ఖముత్పత్య తతస్తే కాననౌకసః నన్దనోపమ మాసేదు ర్వనం దృమ లతాయుతమ్ యత్తన్మధువనం నామ సుగ్రీవస్యాఽభిరక్షితమ్ అదృష్యం సర్వభూతానాం సర్వభూత మనోహరమ్ యద్రక్షతి మహావీర్యః సదా దధిముఖః కపిః మాతులః కపిముఖ్యస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః తే తద్వన ముపాగమ్య బభూవుః పరమోత్కటాః వానరా వానరేన్ద్రస్య మనఃకాన్తతమం మహాత్ తత స్తే వానరా హృష్టా దృష్ట్యా మధువనం మహాత్	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

కుమారమభ్యయాచంత మధూని మధుపింగాళాః	11
తతః కుమారస్తాన్ వృద్ధాన్ జామ్బవత్ప్రముఖాన్ కపీన్	
అనుమాన్య దదౌ తేషాం నిసర్గం మధుభక్షణే	12
తతశ్చానుమతాః సర్వే సంప్రహృష్టా వనౌకసుః	
ముదితాః ప్రీరితాశ్చాపి ప్రన్యత్యన్తోఽభవం స్తతః	13
గాయన్తి కేచిత్ ప్రణమన్తి కేచిత్	
న్యత్యన్తి కేచిత్ ప్రహసన్తి కేచిత్	
పతన్తి కేచి ద్విచరన్తి కేచిత్	
ప్లవన్తి కేచిత్ ప్రలపన్తి కేచిత్	14
పరస్పరం కేచి దుపాశ్రయన్తే	
పరస్పరం కేచి దుపాక్రమంతే	
పరస్పరం కేచి దుపబ్యవన్తే	
పరస్పరం కేచి దుపారమంతే	15
దృమాద్దృమం కేచి దభిద్రవన్తి	
క్షీతౌ నగాగ్రాన్నిపతన్తి కేచిత్	
మహీతలాత్ కేచి దుదీర్ఘ వేగా	
మహాదృమాగ్రాణ్యభిసంపతన్తి	16
గాయన్తమఽన్యః ప్రహసన్నుపైతి	
హసన్తమఽన్యః ప్రరుదన్నుపైతి	
రుదన్తమఽన్యః ప్రణుదన్నుపైతి	
నదన్తమఽన్యః ప్రణుదన్నుపైతి	17
సమాకులం తత్ కపిసైన్యమాసీన్	
మధుప్రపానోత్కట సత్త్వ చ్చేష్టమ్	
న చాత్ర కశ్చిన్న బభూవ మత్తో	
న చాత్ర కశ్చిన్న బభూవ తృప్తః	18
తతో వనం తైః పరిభక్యమాణం	
దృమాంశ్చ విధ్వంసిత పత్ర పుష్పాన్	
సమీక్య కోపా ద్దధివక్త నామా	

నివారయామాస కపిః కపీం స్తాన్	19
స తైః ప్రవృద్ధైః పరిభర్త్యమానో	
వనస్య గోష్ఠా హరివీర వృద్ధః	
చకార భూయో మతి ముగ్ర తేజా	
వనస్య రక్షాం ప్రతి వానరేభ్యః	20
ఉవాచ కాంశ్చిత్ పరుషాణి దృష్టం	
అసక్త మన్యాంశ్చ తలై ర్భూమన	
సమేత్య కైశ్చిత్ కలహం చకార	
తదైవ సామ్నోపజగామ కాంశ్చిత్	21
స తై ర్మదాత్ సంపరివార్య వాక్యైః	
బలాచ్ఛ తేన ప్రతివార్యమాణైః	
ప్రదర్శిత స్త్యక్త భయైః సమేత్య	
ప్రకృష్టతే చాప్యనవేక్ష్య దోషమ్	22
నఖైస్తు దన్తో దశనై ర్దశంతః	
తలైశ్చ పాదైశ్చ సమాపయంతః	
మదాత్ కపిం తం కపయః సమగ్రా	
మహావనం నిర్విషయం చ చక్రః	23
<u>ద్విషష్టితమ స్పర్శః -- దదిముఖఖిలీకారః</u>	
తానువాచ హరిశ్రేష్ఠో హనుమాన్ వానరర్షభః	
అవ్యగ్ర మనసో యూయం మధు సేవత వానరాః	1
అహమావారయిష్యామి యుష్మాకం పరిపంథినః	
శృత్వా హనుమతో వాక్యం హరీణాం ప్రవరోఽంగదః	2
ప్రత్యువాచ ప్రసన్నాత్మా పిబన్తు హరయో మధు	
అవశ్యం కృత కార్యస్య వాక్యం హనుమతో మయా	3
అకార్య మపి కర్తవ్యం కిమంగ పునరీద్యశమ్	
అంగదస్య ముఖాచ్ఛ్చత్వా వచనం వానరర్షభాః	4
సాధు సాధ్వితి సంహృష్టా వానరాః ప్రత్యపూజయన్	
పూజయిత్వాంగదం సర్వే వానరా వానరర్షభమ్	5

జగ్గుర్మధువనం యత్ర నదీవేగా ఇవ దృతమ్ తే ప్రహృష్టా మధువనం పాలానాకమ్య వీర్యతః	6
అతిసగ్గాచ్చ పటవో దృష్ట్వా శృత్వా చ మైథిలీమ్ పపుః సర్వే మధు తదా రసవత్పలమాదదుః	7
ఉత్పత్య చ తతః సర్వే వనపాలాన్ సమాగతాన్ తాడయన్తి స్మ శతశః సక్తాన్ మధువనే తదా	8
మధూని ద్రోణమాత్రాణి బహుభిః పరిగృహ్య తే పిబన్తి సహితాః సర్వే నిఘ్నన్తి స్మ తథాపరే	9
కేచిత్ పీత్వాపవిధ్యన్తి మధూని మధుపింగాళాః మధూచ్ఛిష్టిన కేచిచ్చ జఘ్నురన్యోన్య ముత్కృటాః	10
అపరే వృక్షమూలేషు శాఖాం గృహ్య వ్యవస్థితాః అత్యర్థం చ మదగ్లానాః పర్ణాన్యాస్తీర్య శేరతే	11
ఉన్మత్తభూతాః ప్లవగా మధుమత్తాశ్చ హృష్టవత్ క్షిపన్తి చ తథాఽన్యోన్యం స్థలన్తి చ తథాపరే	12
కేచిత్ క్షేలాం ప్రకుర్వన్తి కేచిత్ కూజన్తి హృష్టవత్ హరయో మధునా మత్తాః కేచిత్ సుష్టా మహీతలే	13
కృత్వా కించిద్దసంత్యన్యే కేచిత్ కుర్వన్తి చేతరత్ కృత్వా కేచి ద్వదంత్యన్యే కేచిద్బుద్ధ్యంతి చేతరత్	14
యేఽప్యత్ర మధుపాలాః స్యుః ప్రేష్యా దధిముఖస్య తు తేఽపి తై ర్వానరై ర్భీమైః ప్రతిషిద్ధా దిశో గతాః	15
జానుభిస్తు ప్రకృష్టాశ్చ దేవమార్గం చ దర్శితాః అబృవన్ పరమోద్విగ్నా గత్వా దధిముఖం వచః	16
హనూమతా దత్తవరై ర్ఘతం మధువనం బలాత్ వయం చ జానుభిః కృష్టా దేవమార్గం చ దర్శితాః	17
తతో దధిముఖః కృద్ధో వనపస్తఽత్ర వానరః హతం మధువనం శృత్వా సాన్త్యయామాస తాన్ హరీన్	18
ఇహాగచ్ఛత గచ్ఛామో వానరాన్ బల దర్శితాన్ బలేన వారయిష్యామో మధు భక్షయతో వయమ్	19

శృత్వా దధిముఖస్యేదం వచనం వానరర్షభాః	
పునర్వీరా మధువనం తేనైవ సహితా యయుః	20
మధ్యే చైషాం దధిముఖః ప్రగృహ్య తరసా తరుమ్	
సమభ్యధావద్వేగేన తే చ సర్వే ప్లవంగమాః	21
తే శిలాః పాదపాంశ్చాపి పర్వతాంశ్చాపి వానరాః	
గృహీత్వాఽభ్యగమన్ కృద్ధా యత్ర తే కపికుంజరాః	22
తే స్వామివచనం వీరా హృదయేష్వవసజ్య తత్	
త్వరయా హ్యభ్యధావంత సాల తాల శిలాయుధాః	23
వృక్షస్థాంశ్చ తలస్థాంశ్చ వానరాన్ బలదర్పితాన్	
అభ్యక్త్రామం స్తతో వీరాః పాలా స్తత్ర సహస్రశః	24
అథ దృష్ట్వా దధిముఖం కృద్ధం వానరపుంగవాః	
అభ్యధావంత వేగేన హనుమత్ప్రముఖా స్తదా	25
తం సవృక్షం మహాబాహు మాపతంతం మహాబలమ్	
ఆర్యకం ప్రాహర త్తత్ర బాహుభ్యాం కుపితోఽంగదః	26
మదాఽన్తశ్చ న వేదైన మార్యకోఽయం మమేతి సః	
అద్దైనం నిప్పిపేషాశు వేగవద్వసుధా తలే	27
స భగ్ను బాహూరు భుజో విహ్వలః శోణితోక్షితః	
ముమోహ సహసా వీరో ముహూర్తం కపికుంజరః	28
స సమాశ్వాస్య సహసా సంకృద్ధో రాజ మాతులః	
వానరాన్ వారయామాస దండేన మధు మోహితాన్	29
స కథంచి ద్విముక్త సై ర్వానరై ర్వానరర్షభః	
ఉవా చైకాన్తమాశ్రిత్య భృత్యాన్ స్వాన్ సముపాగతాన్	30
ఏతే తిష్ఠన్తు గచ్ఛామో భర్తా నో యత్ర వానరః	
సుగ్రీవో విపుల గ్రీవః సహ రామేణ తిష్ఠతి	31
సర్వం చైవాఽంగదే దోషం శ్రావయిష్యామి పార్థివే	
అమర్షీ వచనం శృత్వా ఘాతయిష్యతి వానరాన్	32
ఇష్టం మధువనం హ్యేతత్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	
పితృ పైతామహం దివ్యం దేవైరపి దురాసదమ్	33

స వానరానిమాన్ సర్వాన్ మధులుబ్ధాన్ గతాయుషః	
ఘాతయిష్యతి దణ్డేన సుగ్రీవః ససుహృజ్ఞనాన్	34
వధ్యా హ్యేతే దురాత్మానో నృపాజ్ఞా పరిభావినః	
అమర్ష ప్రభవో రోషః సఫలో నో భవిష్యతి	35
ఏవముక్త్వా దధిముఖో వనపాలాన్ మహాబలః	
జగామ సహసోత్పత్య వనపాలైః సమన్వితః	36
నిమేషాన్తర మాత్రేణ స హి ప్రాప్తో వనాలయః	
సహస్రాంశు సుతో ధీమాన్ సుగ్రీవో యత్ర వానరః	37
రామం చ లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా సుగ్రీవ మేవ చ	
సమప్రతిష్ఠాం జగతీమాకాశాన్నిపపాత హ	38
సన్నిపత్య మహావీర్యః సర్వైః సైః పరివారితః	
హరిర్దధిముఖః పాలైః పాలానాం పరమేశ్వరః	39
స దీన వదనో భూత్వా కృత్వా శిరసి చాంజలిమ్	
సుగ్రీవస్య శుభౌ మూర్ధ్నా చరణౌ ప్రత్యపీడయత్	40
<u>త్రిషష్టితమ స్కంధః - సుగ్రీవ హర్షః</u>	
తతో మూర్ధ్నా నిపతీతం వానరం వానరర్షభః	
దృష్ట్వైవోద్విగ్న హృదయో వాక్య మేత దువాచ హ	1
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కస్మా త్త్వం పాదయోః పతితో మమ	
అభయం తే భవేద్వీర సర్వమేవాభిధీయతామ్	2
స తు విశ్వాసిత స్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	
ఉత్థాయ సుమహాప్రాజ్ఞో వాక్యం దధిముఖోఽబ్రవీత్	3
నైవర్షరజసా రాజన్ న త్వయా నాఽపి వాలినా	
వనం నిస్సృష్టపూర్వం హి భక్షితం తచ్చ వానరైః	4
ఏభిః ప్రధర్షితా శ్చైవ వారితా వనరక్షిభిః	
మధూన్యచిన్తయిత్వేమాన్ భక్షయన్తి పిబన్తి చ	5
శిష్టమత్రాపవిద్యన్తి భక్షయన్తి తథాపరే	
నివార్యమాణా స్తే సర్వే భృకుటి దర్శయన్తి హి	6
ఇమే హి సంరబ్ధతరా స్తథా తైః సంప్రధర్షితాః	

వారయన్తో వనాత్ తస్మాత్ కృద్ధై ర్వానరపుంగవైః	7
తత సై ర్బహుభి ర్వీరై ర్వానరై ర్వానరర్షభ	
సంరక్త నయనైః క్రోధాద్ధరయః ప్రవచాలితాః	8
పాణిభి ర్నిహతాః కేచిత్ కేచి జ్ఞానుభి రాహతాః	
ప్రకృష్టాశ్చ యథాకామం దేవమార్గం చ దర్శితాః	9
ఏవ మేతే హతాః శూరా స్వయి తిష్ఠతి భర్తరి	
కృత్స్నం మధువనం చైవ ప్రకామం తైః ప్రభక్యతే	10
ఏవం విజ్ఞాప్యమానం తు సుగ్రీవం వానరర్షభమ్	
అపృచ్ఛ త్తం మహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణః పరవీరహా	11
కిమఽయం వానరో రాజన్ వనపః ప్రత్యుపస్థితః	
కం చార్థమభినిర్దిశ్య దుఃఖితో వాక్యమబ్రవీత్	12
ఏవ ముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహాత్మనా	
లక్ష్మణం ప్రత్యువా చేదం వాక్యం వాక్య విశారదః	13
ఆర్య లక్ష్మణ సంప్రాహ వీరో దధిముఖః కపిః	
అంగద ప్రముఖైర్వీరై ర్భక్షితం మధు వానరైః	14
విచిత్ర్య దక్షిణామాశా మాగతై ర్ఘరిపుంగవైః	
నైషామఽకృత కృత్యానా మీద్యశః స్యాదుపక్రమః	15
ఆగతైశ్చ ప్రమథితం యథా మధువనం హి తైః	
ధర్షితం చ వనం కృత్స్న ముపయుక్తం చ వానరైః	16
వనం యదభిపన్నం తైః సాధితం కర్మ వానరైః	
దృష్టా దేవీ న సందేహో న చాఽన్యేన హనూమతా	17
న హ్యన్యః సాధనే హేతుః కర్మణోఽస్య హనూమతః	
కార్యసిద్ధి ర్మతి శ్చైవ తస్మిన్ వానరపుంగవే	18
వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ శృతం చాపి ప్రతిష్ఠితమ్	
జామ్బవాన్ యత్ర నేతాస్యాదఽంగదస్య మహాబలః	19
హనూమాంశ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతిరఽన్యథా	
అంగద ప్రముఖై ర్వీరై ర్ఘతం మధువనం కిల	20
వారయంతశ్చ సహితా స్తథా జానుభి రాహతాః	

ఏతదర్థమయం ప్రాప్తో వక్తుం మధురవాగి హ నామ్నా దధిముఖో నామ హరిః ప్రఖ్యాత విక్రమః	21
దృష్టా సీతా మహాబాహో సౌమిత్రే పశ్య తత్త్వతః అభిగమ్య తథా సర్వే పిబన్తి మధు వానరాః	22
న చాఽప్యదృష్ట్యా వైదేహీం విశ్వతాః పురుషర్షభ వనం దత్త వరం దివ్యం ధర్షయేయు ర్వనౌకసః	23
తతః ప్రహృష్టో ధర్మాత్మా లక్ష్మణః సహ రాఘవః శ్వత్వా కర్ణ సుఖాం వాణీం సుగ్రీవ వదనా చ్యుతామ్	24
ప్రాహృష్యత భృశం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః శ్వత్వా దధిముఖస్యేదం సుగ్రీవస్తు ప్రహృష్య చ	25
వనపాలం పునర్వాక్యం సుగ్రీవః ప్రత్యభాషత ప్రీతోఽన్మి సోఽహం యద్భుక్తం వనం తైః కృతకర్మభిః	26
మర్షితం మర్షణీయం చ చేష్టితం కృత కర్మణామ్ ఇచ్ఛామి శీఘ్రం హనుమత్ప్రధానాన్	27
శాఖామృగాం స్తాన్ మృగరాజ దర్శాన్ ద్రష్టుం కృతార్థాన్ సహ రాఘవాభ్యాం	28
శ్రోతుం చ సీతాఽధిగమే ప్రయత్నమ్ ప్రీతి స్సీతాక్షౌ సంప్రహృష్టా కుమారౌ	28
దృష్ట్యా సిద్ధార్థౌ వానరాణాం చ రాజా అంగైః సంహృష్టైః కర్మసిద్ధిం విదిత్వా	29
బాహ్వోరాసన్నాం సోఽతిమాత్రం ననంద <u>చతుష్టస్థితమ స్సర్గః -- హనూమదాద్యాగమనం</u>	29
సుగ్రీవేణైవ ముక్తస్తు హృష్టో దధిముఖః కపిః రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చాఽభ్యవదయత్	1
స ప్రణమ్య చ సుగ్రీవం రాఘవౌ చ మహాబలౌ వానరైః సహితః శూరై ర్ద్రివమేవోత్పపాత హ	2
స యథైవాగతః పూర్వం తథైవ త్వరితం గతః నిపత్య గగనాద్భూమౌ తద్వనం ప్రవివేశ హ	3

స ప్రవిష్టో మధువనం దదర్శ హరియూథపాన్	
విమదానుత్థితాన్ సర్వాన్ మేహమానాన్మధూదకమ్	4
స తానుపాగమద్వీరో బద్ధ్యా కరపుటాంజలిమ్	
ఉవాచ వచనం శ్లక్ష మిదం హృష్టవదంగదమ్	5
సౌమ్య రోషో న కర్తవ్యో యదేభిరభివారితః	
అజ్ఞానాద్రక్షిభిః క్రోధాద్భవంతః ప్రతిషేధితాః	6
యువరాజ స్త్వ మీశశ్చ వనస్యాఽస్య మహాబల	
మౌర్ఖ్యాత్ పూర్వం కృతో దోష స్తం భవాన్ క్షన్తుమర్హతి	7
యదైవ హి పితా తేఽభూత్ పూర్వం హరి గణేశ్వరః	
తథా త్వమపి సుగ్రీవో నాన్యస్తు హరిసత్తమ	8
ఆఖ్యాతం హి మయా గత్వా పితృవ్యస్య తవానఘ	
ఇహోపయాతం సర్వేషా మేతేషాం వనచారిణామ్	9
స త్వదాగమనం శృత్వా సహైభిర్హరియూథపైః	
ప్రహృష్టో న తు రుష్టోఽసౌ వనం శృత్వా ప్రదర్శితమ్	10
ప్రహృష్టో మాం పితృవ్య స్తే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః	
శేష్రుం ప్రేషయ సర్వాంస్తానితి హోవాచ పార్థివః	11
శృత్వా దధిముఖ ప్రైతద్వచనం శ్లక్షమంగదః	
అబ్రవీ త్తాన్ హరిశ్రేష్ఠో వాక్యం వాక్య విశారదః	12
శంకే శృతోఽయం వృత్తాన్తో రామేణ హరియూథపాః	
తత్ క్షమం నేహ నః స్థాతుం కృతే కార్యే పరంతపాః	13
పీత్వా మధు యథాకామం విశ్రాంతా వనచారిణః	
కిం శేషం గమనం తత్ర సుగ్రీవో యత్ర మే గురుః	14
సర్వే యథా మాం వక్ష్యన్తి సమేత్య హరియూథపాః	
తథాస్మి కర్తా కర్తవ్యే భవద్భిః పరవానహమ్	15
నాజ్ఞాపయితుమీశోఽహం యువరాజోఽస్మి యద్యపి	
అయుక్తం కృతకర్మాణో యూయం ధర్షయితుం మయా	16
బృవతేశ్చాఽంగద ప్రైవం శృత్వా వచన మవ్యయమ్	
ప్రహృష్ట మనసో వాక్య మిద మూచు ర్వనౌకసః	17

ఏవం వక్ష్యతి కో రాజన్ ప్రభుః సన్ వానరర్షభః	
ఐశ్వర్య మద మత్తో హి సర్వోఽహమితి మన్యతే	18
తవ చేదం సుసద్భుశం వాక్యం నాన్యస్య కస్యచిత్	
సన్నతి ర్థి తవాఖ్యాతి భవిష్య చ్చుభ యోగ్యతామ్	19
సర్వే వయమపి ప్రాప్తా స్తత్ర గన్తుం కృతక్షణాః	
స యత్ర హరివీరాణాం సుగ్రీవః పతిరవ్యయః	20
త్వయా హ్యనుక్షై ర్హరిభి ర్భైవ శక్యం పదాత్ పదమ్	
క్వచిద్గన్తుం హరిశ్రేష్ఠ బృహమః సత్యమిదం తు తే	21
ఏవం తు వదతాం తేషామఽంగదః ప్రత్యభాషత	
బాఢం గచ్ఛామ ఇత్యుక్త్వా ఉత్పాత మహీతలాత్	22
ఉత్పతన్త మనూత్పేతుః సర్వే తే హరియూధపాః	
కృత్వాకాశం నిరాకాశం యంత్రోత్థిష్ఠా ఇవాచలాః	23
తేఽమృరం సహసోత్పత్య వేగవన్తః ప్లవంగమాః	
వినదన్తో మహానాదం ఘనా వాతేరితా యథా	24
అంగదే హ్యననుప్రాప్తే సుగ్రీవో వానరాధిపః	
ఉవాచ శోకోపహతం రామం కమల లోచనమ్	25
సమాశ్వసిహి భద్రం తే దృష్టా దేవీ న సంశయః	
నాగన్తు మిహ శక్యం తై రఽతీతే సమయే హి నః	26
న మత్సకాశ మాగచ్ఛేత్ కృత్యే హి వినిపాతితే	
యువరాజో మహాబాహుః ప్లవతాం ప్రవరోఽంగదః	27
యద్యఽప్యకృతకృత్యానా మీదృశః స్యాదుపక్రమః	
భవేత్ స దీనవదనో బ్రాన్త విప్లుత మానసః	28
పితృ పైతామహం చైతత్ పూర్వకై రభిరక్షితమ్	
న మే మధువనం హన్యాదహృష్టః ప్లవగేశ్వరః	29
కౌసల్యా సుప్రజా రామ సమాశ్వసిహి సువ్రత	
దృష్టా దేవీ న సందేహో న చాన్యేన హనూమతా	30
న హ్యన్యః కర్మణో హేతుః సాధనేఽస్య హనూమతః	
హనూమతి హి సిద్ధిశ్చ మతిశ్చ మతి సత్తమ	31

వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ సూర్యే తేజ ఇవ ధృవమ్ జామ్బవాన్ యత్ర నేతాస్యాదఽంగదశ్చ బలేశ్వరః	32
హనుమాం శ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతి రన్యథా మా భూశ్చిన్తా సమాయుక్తః సంప్రత్యఽమితవిక్రమ	33
తతః కిలకిలా శబ్దం శుశ్రావాసన్న మమ్బురే హనుమత్కర్మ దృష్టానాం నర్దతాం కాననౌకసామ్	34
కిష్కిన్దా ముపయాతానాం సిద్ధిం కథయతామివ తతః శృత్వా నినాదం తం కపీనాం కపిసత్తమః	35
ఆయతాంచిత లాంగూలః సోఽభవ ధృష్టమానసః ఆజగ్ము స్తేఽపి హరయో రామ దర్శన కాంక్షిణః	36
అంగదం పురతః కృత్వా హనూమంతం చ వానరమ్ తేఽంగద ప్రముఖా వీరాః ప్రహృష్టాశ్చ ముదాన్వితాః	37
నిపేతుర్ధరిరాజస్య సమీపే రాఘవస్య చ హనూమాంశ్చ మహాబాహుః ప్రణమ్య శిరసా తతః	38

నియతామక్షతాం దేవీం రాఘవాయ న్యవేదయత్ నిశ్చితార్థ స్తతస్తస్మిన్ సుగ్రీవః పవనాత్మజే	39
లక్ష్మణః ప్రీతిమాన్ ప్రీతం బహుమానాదవైక్షత ప్రీత్యా చ రమమాణోఽథ రాఘవః పరవీరహా	40
బహుమానేన మహతా హనూమంతమవైక్షత <u>పంచషష్ఠితమ స్సర్గః - చూడామణి ప్రదానం</u>	
తతః ప్రసవణం శైలం తే గత్వా చిత్రకాననమ్ ప్రణమ్య శిరసా రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్	1
యువరాజం పురస్కృత్య సుగ్రీవమభివాద్య చ ప్రవృత్తిమఽథ సీతాయాః ప్రవక్తు ముపచక్రముః	2

రావణాంతఃపురే రోధం రాక్షసీభిశ్చ తర్జనమ్	
రామే సమనురాగంచ యశ్చాయం సమయః కృతః	3
ఏతదాఖ్యాన్తి తే సర్వే హరయో రామ సన్నిధౌ	
వైదేహీమక్షతాం శృత్వా రామస్తూత్తర మబ్రవీత్	4
క్వ సీతా వర్తతే దేవీ కథం చ మయి వర్తతే	
ఏత న్మే సర్వమాఖ్యాత వైదేహీం ప్రతి వానరాః	5
రామస్య గదితం శృత్వా హరయో రామ సన్నిధౌ	
చోదయన్తి హనూమన్తం సీతావృత్తాన్త కోవిదమ్	6
శృత్వా తే వచనం తేషాం హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై సీతాయై తాం దిశం ప్రతి	7
ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞః సీతాయా దర్శనం యథా	
సముద్రం లంఘయిత్వాఽహం శతయోజనమాయతమ్	8
అగచ్ఛం జానకీం సీతాం మార్గమాణో దిద్మక్షయా	
తత్ర లంకేతి నగరీ రావణస్య దురాత్మనః	9
దక్షిణస్య సముద్రస్య తీరే వసతి దక్షిణే	
తత్ర సీతా మయా దృష్టా రావణాంతఃపురే సతీ	10
సన్నస్య త్వయి జీవన్తి రామ రామ మనోరథమ్	
దృష్టా మే రాక్షసీ మధ్యే తర్జ్యమానా ముహూర్ముహూః	11
రాక్షసీభిర్విరూపాభీ రక్షితా ప్రమదావనే	
దుఃఖమాపద్యతే దేవీ తవాదుఃఖోచితా సతీ	12
రావణాంతఃపురే రుద్ధా రాక్షసీభిః సురక్షితా	
ఏక వేణీధరా దీనా త్వయి చిన్తా పరాయణా	13
అధఃశయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే	
రావణాద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్య కృత నిశ్చయా	14
దేవీ కథంచితీ కాకుత్స్థ త్వన్మనా మార్గితా మయా	
ఇక్ష్వాకువంశ విఖ్యాతిం శనైః కీర్తయతాఽనఘ	15
స మయా నరశార్దుల విశ్వాస ముపపాదితా	
తతః సంభాషితా దేవీ సర్వమర్థం చ దర్శితా	16

రామ సుగ్రీవ సఖ్యం చ శృత్వా ప్రీతి ముపాగతా నియతః సముదాచారో భక్తిశ్చాస్యా స్తథా త్వయి	17
ఏవం మయా మహాభాగా దృష్టా జనకనన్దినీ ఉగ్రేణ తపసా యుక్తా త్వద్భక్త్యా పురుషర్షభ	18
అభిజ్ఞానం చ మే దత్తం యథావృత్తం తవాన్తికే చిత్రకూటే మహాప్రాజ్ఞ వాయసం ప్రతి రాఘవ	19
విజ్ఞాప్యశ్చ నరవ్యాఘ్రో రామో వాయుసుత త్వయా అఖిలేనేహ యద్దృష్టమితి మామాహ జానకీ	20
అయం చాఽస్మై ప్రదాతవ్యో యత్నాత్ సుపరిరక్షితః బృవతా వచనాన్యేవం సుగ్రీవ న్యోపశృణ్వతః	21
ఏష చూడామణిః శ్రీమాన్ మయా సుపరిరక్షితః మనఃశిలాయా స్తిలకో గండపార్శ్వ నివేశితః	22
త్వయా ప్రణష్టే తిలకే తం కిల స్మర్తు మర్హసి ఏష నిర్యాతితః శ్రీమాన్ మయా తే వారి సంభవః	23
ఏతం దృష్ట్వా ప్రమోదిష్యే వ్యసనే త్వామివానఘ జీవితం ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ	24
ఊర్ధ్వం మాసా న్న జీవేయం రక్షసాం వశమాగతా ఇతి మా మట్రవీత్ సీతా కృశాఽంగీ వరవర్ణినీ	25
రావణాంతఃపురే రుద్ధా మృగీవోత్పల్ల లోచనా ఏతదేవ మయాఖ్యాతం సర్వం రాఘవ యద్యథా	26
సర్వథా సాగరజలే సంతారః ప్రవిధీయతామ్ తౌ జాతాశ్వాసౌ రాజపుత్రౌ విదిత్వా	
తచ్ఛాఽభిజ్ఞానం రాఘవాయ ప్రదాయ దేవ్యా చాఖ్యాతం సర్వమేవానుపూర్వ్యాత్	
వాచా సంపూర్ణం వాయుపుత్రః శశంస	27
షట్పత్తతమ స్సర్గః - సీతా భాషిత ప్రశ్నః	
ఏవముక్తో హనుమతా రామో దశరథాత్మజః తం మణిం హృదయే కృత్వా ప్రరురోద సలక్ష్మణః	1

తం తు దృష్ట్యా మణిశ్రేష్ఠం రాఘవః శోక కర్పితః	
నేత్రాభ్యామృశ్యపూర్ణాభ్యాం సుగ్రీవమిద మబ్రవీత్	2
యదైవ ధేనుః స్రవతి స్నేహోద్వత్సస్య వత్సలా	
తథా మమాపి హృదయం మణిరత్నస్య దర్శనాత్	3
మణిరత్నమిదం దత్తం వైదేహ్యః శ్వశురేణ మే	
వధూకాలే యథాబద్ధమధికం మూర్ధ్ని శోభతే	4
అయం హి జలసంభూతో మణిః సజ్జన పూజితః	
యజ్ఞే పరమ తుష్టేన దత్తః శక్రేణ ధీమతా	5
ఇమం దృష్ట్యా మణిశ్రేష్ఠం తథా తాతస్య దర్శనమ్	
అద్యా౭స్మ్యవగతః సౌమ్య వైదేహస్య తథా విభోః	6
అయం హి శోభతే తస్యాః ప్రియాయా మూర్ధ్ని మే మణిః	
అద్యా౭స్య దర్శనే నాహం ప్రాప్తాం తామివ చింతయే	7
కిమాహ సీతా వైదేహీ బృహి సౌమ్య పునః పునః	
పిపాసుమివ తోయేన సిందన్తీ వాక్య వారిణా	8
ఇతస్తు కిం దుఃఖితరం యదిమం వారిసంభవమ్	
మణిం పశ్యామి సౌమిత్రే వైదేహీమాగతం వినా	9
చిరం జీవతి వైదేహీ యది మాసం ధరిష్యతి	
న జీవేయం క్షణమపి వినా తా మసితేక్షణామ్	10
నయ మామపి తం దేశం యత్ర దృష్టా మమప్రియా	
న తిష్ఠేయం క్షణమపి ప్రవృత్తి ముపలభ్య చ	11
కథం సా మమ సుశోణి భీరుభీరుః సతీ తదా	
భయావహానాం ఘోరాణాం మధ్యే తిష్ఠతి రక్షసామ్	12
శారదస్తిమిరోన్ముక్తో నూనం చన్ద్ర ఇవామ్బుదైః	
ఆవృతం వదనం తస్యా న విరాజతి రాక్షసైః	13
కిమాహ సీతా హనుమంస్తత్త్వతః కథయస్య మే	
ఏతేన ఖలు జీవిష్యే భేషజేనాతురో యథా	14
మధురా మధురాలాపా కిమాహ మమ భామినీ	
మద్విహీనా వరారోహా హనుమన్ కథయస్య మే	15

సప్తషష్ఠితమ స్వర్గః - సీతా భాషితానువచనం

ఏవముక్తస్తు హనుమాన్ రాఘవేణ మహాత్మనా సీతాయా భాషితం సర్వం న్యవేదయత రాఘవే	1
ఇద ముక్తవతీ దేవీ జానకీ పురుషర్షభ పూర్వవృత్త మభిజ్ఞానం చిత్రకూటే యథాతథమ్	2
సుఖ సుష్టా త్వయా సార్థం జానకీ పూర్వముట్థితా వాయసః సహసోత్పత్య విదదార స్తనాన్తరే	3
పర్యాయేణ చ సుప్త స్త్వం దేవ్యంకే భరతాగ్రజ పునశ్చ కిల పక్షీ స దేవ్యా జనయతి వ్యథామ్	4
పునః పునరుపాగమ్య విదదార భృశం కిల తత స్త్వం బోధిత స్తస్యాః శోణితేన సముత్థితః	5
వాయసేన చ తేనైవం సతతం బాధ్యమానయా బోధితః కిల దేవ్యా త్వం సుఖసుప్తః పరంతప	6
తాం తు దృష్ట్వా మహాబాహో దారితాం చ స్తనాన్తరే ఆశీవిష ఇవ కృద్ధో నిఃశ్వసన్నభృభాషణాః	7
నఖాగ్రైః కేన తే భీరు దారితంతు స్తనాన్తరమ్ కః క్రీడతి సరోషేణ పంచవక్త్రేణ భోగినా	8
నిరీక్షమాణః సహసా వాయసం సమవైక్షణాః నఖైః సరుధిరై స్తీక్ష్ణై స్తామేవాభిముఖం స్థితమ్	9
సుతః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః ధరాన్తరచరః శీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః	10
తతస్తస్మిన్ మహాబాహో కోప సంవర్తితేక్షణః వాయసే త్వం కృథాః క్వారాం మతిం మతిమతాం వర	11
స దర్శం సంస్తరాధృహ్య బ్రహ్మస్త్రేణ హ్యయోజయః స దీప్త ఇవ కాలాగ్ని ర్జజ్వాలాభిముఖః ఖగమ్	12
క్షిప్తవాం స్త్వం ప్రదీప్తం హి దర్శం తం వాయసం ప్రతి తతస్తు వాయసం దీప్తః స దర్భోఽనుజగామ హ	13
స పిత్రా చ పరిత్యక్తః సురైశ్చ సమహర్షిభిః	

త్రీంల్లోకాన్ సంపరిక్రమ్య త్రాతారం నాధిగచ్ఛతి	14
పునరేవాగ్రత స్తస్త స్వత్సకాశ మరిందమ	
స తం నిపతితం భూమౌ శరణ్యః శరణాగతమ్	15
వధార్థమపి కాకుత్స్థ కృపయా పర్యపాలయః	
మోఘమస్త్రం న శక్యం తు కర్తుమిత్యేవ రాఘవ	16
భవాం స్తస్యాక్షీ కాకస్య హినస్తి స్మ స దక్షిణమ్	
రామ త్వాం స నమస్కృత్వా రాజ్ఞే దశరథాయ చ	17
విస్ఫుల్లస్తు తదా కాకః ప్రతిపేదే స్వమాలయమ్	
ఏవమస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠః సత్త్వవాన్ శీలవానపి	18
కిమర్థమస్త్రం రక్షస్సు న యోజయతి రాఘవః	
న నాగా నాపి గన్ధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః	19
న చ సర్వే రణే శక్తా రామం ప్రతి సమాసీతుం	
తస్య వీర్యవతః కచ్ఛిద్యద్యస్తి మయి సంభ్రమః	20
క్షీప్రం సునిశితైర్బాణై ర్ఘనృతాం యుధి రావణః	
బ్రాతురాదేశ మాజ్ఞాయ లక్ష్మణో వా పరంతపః	21
స కిమర్థం నరవరో న మాం రక్షతి రాఘవః	
శక్తో తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్ని సమ తేజసౌ	22
సురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మాముపేక్షతః	
మమైవ దుష్కృతం కించిన్మహదస్తి న సంశయః	23
సమర్థావపి తౌ యన్మాం నావేక్షేతే పరంతపౌ	
వైదేహ్య వచనం శృత్వా కరుణం సౌఽశృభాషితమ్	24
పునరఽప్యహమార్యాం తామిదం వచన మబ్బవమ్	
త్వచ్ఛోక విముఖో రామౌ దేవి సత్యేన తే శపే	25
రామే దుఃఖాభిభూతే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే	
కథంచిద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుమ్	26
ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానామన్తం ద్రక్ష్యసి భామిని	
తావుభౌ నరశార్దూలౌ రాజపుత్రావనిన్దితౌ	27
త్వద్దర్శన కృతోత్సాహౌ లంకామ్ భస్మీకరిష్యతః	

హత్వా చ సమరే రౌద్రం రావణం సహబాన్ధవమ్	28
రాఘవ స్త్వాం వరారోహి స్వాం పురీం నయితా ధృవమ్	
యత్తు రామో విజానీయాదభిజ్ఞాన మనిన్దితే	29
ప్రీతి సంజననం తస్య ప్రదాతుం త్వమిహార్హసి	
సాఽభివీక్ష్య దిశః సర్వా వేణ్యుర్ధధన ముత్తమమ్	30
ముక్త్యా వస్త్రాద్దదౌ మహ్యం మణిమేతం మహాబల	
ప్రతిగృహ్య మణిం దివ్యం తవ హేతో రఘూద్వహ	31
శిరసా తాం ప్రణమ్యార్యా మఽహమాగమనే త్వరే	
గమనే చ కృతోత్సాహమఽవేక్ష్య వరవర్ణినీ	32
వివర్ధమానం చ హి మామువాచ జనకాత్మజా	
అశృపూర్ణ ముఖీ దీనా బాష్ప సందిగ్ధ భాషిణీ	33
మమోత్పతన సంభ్రాంతా శోక వేగ సమాహతా	
హనుమన్ సింహ సంకాశౌ తావుభౌ రామ లక్ష్మణౌ	34
సుగ్రీవం చ సహమాత్యం సర్వాన్ బ్రూయా హ్యనామయమ్	
మామువాచ తతః సీతా సభాగ్యోఽసి మహాకపే	35
యద్దక్ష్యసి మహాబాహుం రామమ్ కమల లోచనం	
లక్ష్మణం చ మహాబాహుం దేవరం మే యశస్వినం	36
సీతయాఽప్యేవముక్తోఽహమబ్రవం మైథిలీం తథా	
పృష్ఠ మారోహ మే దేవి క్షిప్రం జనకనందిని	37
యావ త్తే దర్శయామ్యఽద్య ససుగ్రీవం సలక్ష్మణం	
రాఘవం చ మహాభాగే భార్తారమసితేక్షణే	38
సాఽబ్రవీన్మాం తతో దేవీ నైష ధర్మో మహాకపే	
యత్తే పృష్ఠం సిపేవేఽహం స్వవశా హరిపుంగవ	39
పురా చ యదఽహం వీర స్పృష్టా గాత్రేషు రక్షసా	
తత్రాఽహం కిం కరిష్యామి కాలేనోపనిపీడితా	40
గచ్ఛ త్వం కపిశార్దూల యత్ర తౌ నృపతేః సుతౌ	
ఇత్యేవం సా సమాభాష్య భూయః సందేష్టుమాస్థితా	41
యథా చ స మహాబాహు ర్మాం తారయతి రాఘవః	

అస్మాద్దుఃఖామ్బు సంరోధా త్వం సమాధాతు మర్హసి	42
ఇమం చ తీవ్రం మమ శోక వేగం	
రక్షోభిరేభిః పరిభర్తనం చ	
బ్యాయాస్తు రామస్య గతః సమీపం	
శివశ్చ తేఽధ్వాస్తు హరిప్రవీర	43
ఏతత్తవార్యా నృపరాజసింహ	
సీతా వచః ప్రాహ విషాదపూర్వమ్	
ఏతచ్ఛ బుద్ధ్వా గదితం మయా త్వం	
శ్రద్ధత్స్వ సీతాం కుశలాం సమగ్రామ్	44
<u>అష్టషష్టితమ స్సర్గః - హనూమ త్సమాశ్వాస వచనానువాదః</u>	
అథాహముత్తరం దేవ్యా పునరుక్తః ససంభ్రమమః	
తవ స్నేహోన్నరవ్యాఘ్రు సౌహార్దాదనుమాన్య వై	1
ఏవం బహువిధం వాచ్యో రామో దాశరథి స్త్వయా	
యథా మామవాప్పుయాచ్ఛీఘ్రం హత్వా రావణమాహవే	2
యది వా మన్యసే వీర వసైకాఽహ మరిందమ	
కస్మింశ్చిత్ సంవృతే దేశే విశ్రాంతః శ్వో గమిష్యసి	3
మమ చాఽప్యల్పభాగ్యాయాః సాన్నిధ్యాత్తవ వానర	
అస్య శోక విపాకస్య ముహూర్తం స్యాద్విమోక్షణమ్	4
గతే హి త్వయి విక్రాన్తే పునరాగమనాయ వై	
ప్రాణానామపి సందేహో మమ స్యా న్నాత్ర సంశయః	5
తవాదర్శనజః శోకో భూయో మాం పరితాపయేత్	
దుఃఖాద్దుఃఖపరాభూతాం దుర్గతాం దుఃఖభాగినీమ్	6
అయం చ వీర సందేహాస్తిష్ఠతీవ మమగ్రతః	
సుమహాం స్వత్సహాయేషు హర్షక్షేషు హరీశ్వర	7
కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యన్తి మహోదధిమ్	
తాని హర్షక్ష సైన్యాని తౌ వా నరవరాత్మజౌ	8
త్రయాణామేవ భూతానాం సాగరస్యాఽస్య లంఘనే	
శక్తిః స్యాద్వైనతేయస్య వాయోర్వా తవ వాఽనఘ	9

తదస్మిన్ కార్య నిర్వోగే వీరైవం దురతిక్రమే	
కిం పశ్యసి సమాధానం బృహి కార్యవిదాం వరః	10
కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే	
పర్యాప్తుః పరవీరఘ్న యశస్య స్తే బలోదయః	11
బలైః సమగ్రైర్యది మాం హత్వా రావణ మాహవే	
విజయీ స్వాం పురీం రామో నయేత్తత్ స్యాద్యశస్కరమ్	12
యథాఽహం తస్య వీరస్య వనాదుపధినా హృతా	
రక్షసా తద్భయాదేవ తథా నార్హతి రాఘవః	13
బలైస్తు సంకులాం కృత్వా లంకాం పరబలార్దనః	
మాం నయేద్యది కాకుత్స్థ స్తత్తస్య సదృశం భవేత్	14
తద్యథా తస్య విక్రాంతమనురూపం మహాత్మనః	
భవత్యాహవ శూరస్య తథా త్వ ముపపాదయ	15
తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతు సంహితమ్	
నిశమ్యాహం తతః శేషం వాక్యముత్తర మబ్రవమ్	16
దేవి హర్యక్ష సైన్యానామీశ్వరః ప్లవతాం వరః	
సుగ్రీవః సత్త్వ సంపన్న స్తవార్థే కృత నిశ్చయః	17
తస్య విక్రమ సంపన్నాః సత్త్వవన్తో మహాబలాః	
మనః సంకల్ప సంపాతా నిదేశే హరయః స్థితాః	18
యేషాం నోపరి నాధస్తాన్న తిర్యక్ సజ్జతే గతిః	
న చ కర్మసు సీదన్తి మహత్స్వమితతేజసః	19
అసకృత్తైర్మహాభాగై ర్వానరైర్బలదర్పితైః	
ప్రదక్షిణీకృతా భూమిర్వాయుమార్గానుసారిభిః	20
మద్విశిష్టాశ్చ తుల్యాశ్చ సన్తి తత్ర వనౌకసః	
మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చిన్నాస్తి సుగ్రీవ సన్నిధౌ	21
అహం తావదిహ ప్రాప్తుః కిం పున స్తే మహాబలాః	
న హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యన్తే ప్రేష్యన్తే హితరే జనాః	22
తదలం పరితాపేన దేవి మన్యుర్వ్యపైతు తే	
ఏకోత్పాతేన తే లంకా మేష్యన్తి హరియూధపాః	23

మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చన్ద్ర సూర్యా వివోదితౌ	
త్వత్సకాశం మహాభాగే నృసింహావాగమిష్యతః	24
అరిఘ్నం సింహసంకాశం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్	
లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణిం లంకాద్వార ముపస్థితమ్	25
నఖ దంష్ట్రాయుధాన్ వీరాన్ సింహశార్దూల విక్రమాన్	
వానరాన్ వారణేన్ద్రాభాన్ క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి సంగతాన్	26
శైలామ్బుద నికాశానాం లంకా మలయ సానుషు	
నర్దతాం కపిముఖ్యానామఽచిరాచ్ఛ్రీష్యసి స్వనమ్	27
నివృత్త వనవాసం చ త్వయా సార్థ మరిందమమ్	
అభిషిక్తమయోధ్యాయాం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్	28
తతో మయా వాగ్భిరదీన భాషిణా	
శివాభిరిష్టాభిరభిప్రసాదితా	
జగామ శాన్తిం మమ మైథిలాత్మజా	
తవాఽపి శోకేన తథాఽభిపీడితా	29

శ్రీసుందర కాండః సమాప్తః

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణం

6. యుద్ధకాండం

ప్రథమ స్సర్గః -- హనుమత్ప్రశంసనం

శ్వాహా హనుమతో వాక్యం యథావదభిభాషితమ్	
రామః ప్రీతి సమాయుక్తో వాక్యముత్తరమబ్రవీత్	1
కృతం హనుమతా కార్యం సుమహద్భువి దుష్కరమ్	
మనసాపి యదఽన్యేన న శక్యం ధరణీతలే	2
న హి తం పరిపశ్యామి యస్తరేత మహోదధిమ్	
అన్యత్ర గరుడాద్వాయోరఽన్యత్ర చ హనూమతః	3
దేవ దానవ యక్షాణాం గన్ధర్వోరగ రక్షసామ్	
అప్రధృష్ట్యాం పురీం లంకాం రావణేన సురక్షితామ్	4
యో వీర్య బల సంపన్నో ద్విషద్భిరనివారితః	
ప్రవిష్టః సత్త్వమాశ్రిత్య శ్వసన్ కో నామ నిష్క్రమేత్	5
కో విశేత్ సుదురాధర్షాం రాక్షసైశ్చ సురక్షితామ్	
యో వీర్య బల సంపన్నో న సమః స్యాద్ధనూమతః	6
భృత్యకార్యం హనుమతా సుగ్రీవస్య కృతం మహత్	
ఏవం విధాయ స్వబలం సదృశం విక్రమస్య చ	7
యో హి భృత్యో నియుక్తః సన్ భర్తా కర్మణి దుష్కరే	
కుర్యాత్తదనురాగేణ తమాహుః పురుషోత్తమమ్	8
భృత్యస్తు యః పరం కార్యం న కుర్యా న్నూపతేః ప్రీయం	
భృత్యో యుక్తః సమర్థశ్చ తమాహుర్మధ్యమం నరం	9

నియుక్తో నృపతేః కార్యం న కుర్యాద్యః సమాహితః	
భృత్యో యుక్తః సమర్థశ్చ తమాహుః పురుషోఽధమమ్	10
తన్నియోగే నియుక్తేన కృతం కృత్యం హనూమతా	
న చాత్మా లఘుతాం నీతః సుగ్రీవశ్చాఽపి తోషితః	11
అహం చ రఘువంశశ్చ లక్ష్మణశ్చ మహాబలః	
వైదేహ్యో దర్శనేనాద్య ధర్మతః పరిరక్షితాః	12
ఇదం తు మమ దీనస్య మనో భూయః ప్రకర్షతి	
యదిహాస్య ప్రియాఖ్యాతుర్న కుర్మి సదృశం ప్రియమ్	13
ఏష సర్వస్వభూతస్తు పరిష్కంఘో హనూమతః	
మయా కాలమిమం ప్రాప్య దత్తశ్చాస్తు మహాత్మనః	14
ఇత్యుక్త్వా ప్రతిహృష్టాంఘో రామ స్తం పరిషస్వజే	
హనూమంతం మహాత్మానం కృత కార్యముపాగతం	15

ధ్యాత్వా పునరువాచేదం వచనం రఘుసత్తమః	
హరీణామీశ్వరస్త్వైవ సుగ్రీవస్యోపశృణ్వతః	16
సర్వథా సుకృతం తావత్ప్రతాయాః పరిమార్గణమ్	
సాగరం తు సమాసాద్య భూయో నష్టం మనో మమ	17
కథం నామ సముద్రస్య దుష్పారస్య మహామ్బుసః	
హరయో దక్షిణం పారం గమిష్యన్తి సమాహితాః	18
యద్యఽప్యేష తు వృత్తాన్తో వైదేహ్యో గదితో మమ	
సముద్ర పార గమనే హరీణాం కిమివోత్తరమ్	19
ఇత్యుక్త్వా శోక సంభ్రాన్తో రామః శత్రు నిబర్హణః	
హనుమంతం మహాబాహుస్తతో ధ్యాన ముపాగమత్	20

ద్వితీయ స్కంధః - రామ ప్రోత్సాహనం

తం తు శోక పరిద్యూనం రామం దశరథాత్మజమ్	
ఉవాచ వచనం శ్రీమాన్ సుగ్రీవః శోక నాశనమ్	1
కిం త్వం సంతప్యసి వీర యథాఽన్యః ప్రాకృత స్తథా	
మైవం భూస్త్వజ సంతాపం కృతఘ్న ఇవ సౌహృదమ్	2
సంతాపస్య చ తే స్థానం న హి పశ్యామి రాఘవ	
ప్రవృత్తావుపలభాయాం జ్ఞాతే చ నిలయే రిపోః	3
మతిమాన్ శాస్త్రవిత్ప్రాజ్ఞః పణ్డితశ్చాసి రాఘవ	
త్యజేమాం పాకృతాం బుద్ధిం కృత్వాత్మేవాత్మదూషణీమ్	4
సముద్రం లంఘయిత్వా తు మహానక్ర సమాకులమ్	
లంకామారోహయిష్యామో హనిష్యామశ్చ రావణం	5
నిరుత్సాహస్య దీనస్య శోకపర్యాకులాత్మనః	
సర్వార్థా వ్యవసీదన్తి వ్యసనం చాఽధిగచ్ఛతి	6
ఇమే శూరాః సమర్థాశ్చ సర్వే నో హరియూథపాః	
త్వత్ప్రియార్థం కృతోత్సాహః ప్రవేష్టుమపి పావకమ్	7
ఏషాం హర్షణ జానామి తర్కశ్చాస్తి దృఢో మమ	
విక్రమేణ సమానేష్యే సీతాం హత్వా యథా రిపుమ్	8
రావణం పాప కర్మాణం తథా త్వం కర్తుమర్హసి	
సేతుమఽత్ర యథా బద్ధ్వా యథా పశ్యామ తాం పురీమ్	9
తస్య రాక్షసరాజస్య తథా త్వం కురు రాఘవ	
తాం దృష్ట్వా తు పురీ లంకాం త్రికూటశిఖరే స్థితామ్	10
హతం చ రావణం యుద్ధే దర్శనాదుపధారయ	
అబద్ధ్వా సాగరే సేతుం ఘోరే తు వరుణాలయే	11
లంకాం నో మర్దితుం శక్యా సింద్రైరపి సురాఽసురైః	
సేతుర్బద్ధః సముద్రే చ యావల్లంకా సమీపతః	12
సర్వం తీర్ణం చ మే సైన్యం జితమిత్యుపధారయ	
ఇమే హి సమరే శూరా హరయః కామరూపిణః	13
తదఽలం విక్లబా బుద్ధీ రాజన్ సర్వార్థ నాశినీ	

పురుషస్య హి లోకేస్మిన్ శోకః శౌర్యాఽపకర్షణః	14
తన్న కార్యం మనుష్యేణ శౌణ్డీర్యమవలమ్బతా	
తదలం కారణాయైవ కర్తుర్భవతి సత్వరం	15
అస్మిన్ కాలే మహాప్రాజ్ఞ సత్త్వమాతిష్ఠ తేజసా	
శూరాణాం హి మనుష్యేణ త్వద్విధానాం మహాత్మనామ్	16
వినష్టే వా ప్రణష్టే వా క్షమం న హ్యనుశోచితుం	
త్వం తు బుద్ధిమతాం శ్రేష్ఠః సర్వశాస్త్రార్థకోవిదః	17
మద్విదైః సచివైః సార్థమఽరిం జేతుమిహార్హసి	
న హి పశ్యామ్యహం కంచిత్ర్రిషులోకేషు రాఘవ	18
గృహీత ధనుషో యస్తే తిష్ఠేదభిముఖో రణే	
వానరేషు సమాసక్తం న తే కార్యం విపత్స్యతే	19
అచిరాద్ధక్యసే సీతాం తీర్త్వా సాగరమఽక్షయమ్	
తదలం శోకమాలమ్బ్య క్రోధమాలమ్బ భూపతే	20
నిశ్చేష్టాః క్షత్రియా మన్దాః సర్వే చణ్డస్య బిభృతి	
లంఘనార్థం చ ఘోరస్య సముద్రస్య నదీపతేః	21
సహఽస్మాభిరిహోపేతః సూక్ష్మబుద్ధి ర్విచారయ	
సర్వం తీర్ణం చ మే సైన్యం జితమిత్యుపధారాయ	22
ఇమే హి సమరే శూరా హరయః కామరూపిణః	
తానఽరీన్ విధమిష్యన్తి శిలా పాదప వృష్టిభిః	23
కథంచిత పరిపశ్యామి లంఘితం వరుణాలయమ్	
హతమిత్యేవ తం మన్యే యుద్ధే సమితి నందన	24
కిముక్త్వా బహుధా చాపి సర్వథా విజయీ భవాన్	
నిమిత్తాని చ పశ్యామి మనో మే సంప్రహృష్యతి	25
త్వతీయ స్సర్గః - లంకాదుర్గాఽది కథనం	
సుగ్రీవస్య వచః శృత్వా హేతుమత్పరమార్థవిత్	
ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థో హనుమంతమథాబ్రవీత్	1
తపసా సేతు బన్ధేన సాగరోచ్ఛోషణేన వా	
సర్వథాపి సమర్థోఽస్మి సాగరస్యాస్య లంఘనే	2

కతి దుర్గాణి దుర్గాయా లంకాయా బృహి తాని మే	
జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తత్సర్వం దర్శనాదివ వానర	3
బలస్య పరిమాణం చ ద్వార దుర్గ క్రియామపి	
గుప్తికర్మ చ లంకాయా రక్షసాం సదనాని చ	4
యథాసుఖం యథావచ్ఛ లంకాయామసి దృష్టవాన్	
సర్వమాచక్ష్య తత్త్వేన సర్వథా కుశలో హ్యసి	5
శృత్వా రామస్య వచనం హనూమాన్ మారుతాత్మజః	
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠో రామం పునరథాబ్రవీత్	6
శ్శాయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే దుర్గకర్మ విధానతః	
గుప్తా పురీ యథా లంకా రక్షితా చ యథా బలైః	7
రాక్షసాశ్చ యథా స్నిగ్ధా రావణస్య చ తేజసా	
పరాం సమ్మద్ధిం లంకాయాః సాగరస్య చ భీమతామ్	8
విభాగం చ బలౌఘస్య నిర్దేశం వాహనస్య చ	
ఏవముక్తా కపిశ్రేష్ఠః కథయామాస తత్త్వతః	9
హృష్టా ప్రముదితా లంకా మత్త ద్విప సమాకులా	
మహతీ రథ సంపూర్ణా రక్షోగణ సమాకులా	10
వాజిభిశ్చ సుసంపూర్ణా సా పురీ దుర్గమా పరైః	
దృఢబద్ధ కవాటాని మహాపరిఘవన్తి చ	11
చత్వారి విపులాన్యస్యా ద్వారాణి సుమహాన్తి చ	
తత్రేషూపలయన్తాణి బలవన్తి మహాన్తి చ	12
ఆగతం పరసైన్యం తై స్తత్ర ప్రతినివార్యతే	
ద్వారేషు సంస్కృతా భీమాః కాలాయసమయాః శితాః	13
శతశో రచితా వీరైః శతమ్నో రక్షసాం గణైః	
సౌవర్ణశ్చ మహంస్తస్యాః ప్రాకారో దుష్ప్రుధర్షణః	14
మణి విద్యమ వైడూర్య ముక్తా విచరితాన్తరః	
సర్వతశ్చ మహాభీమాః శీతతోయవహాః శుభాః	15
అగాధా గ్రాహవత్యశ్చ పరిఘా మీన సేవితాః	
ద్వారేషు తాసాం చత్వారః సంక్రమాః పరమాయతాః	16

యనైరుపేతా బహుభి ర్మహద్భి ర్మహ పంక్తిభిః	
త్రాయన్తే సంక్రమా స్తత్ర పరసైన్యాగమే సతి	17
యనై సైరవకీర్యన్తే పరిఘాసు సమన్తతః	
ఏకస్త్వకమ్ప్వో బలవాన్ సంక్రమః సుమహాన్ దృఢః	18
కాంచనై ర్భహుభిః స్తమ్భై ర్వేదికాభిశ్చ శోభితః	
స్వయం ప్రకృతి సంపన్నో యుయుత్సా రామ రావణః	19
ఉత్తితశ్చాప్రమత్తశ్చ బలానామనుదర్శనే	
లంకా పునర్నిరాలమ్భా దేవదుర్గా భయావహా	20
నాదేయం పార్వతం వాన్యం కృత్రిమం చ చతుర్విధమ్	
స్థితా పారే సముద్రస్య దూరపారస్య రాఘవ	21
నౌపథోఽపి చ నాస్త్యత్ర నిరాదేశశ్చ సర్వతః	
శైలాగ్రే రచితా దుర్గా సా పూర్ణేవపురోపమా	22
వాజి వారణ సంపూర్ణా లంకా పరమ దుర్జయా	
పరిఘాశ్చ శతఘ్నశ్చ యన్త్రాణి వివిధాని చ	23
శోభయన్తి పురీ లంకాం రావణస్య దురాత్మనః	
అయుతం రక్షసామఽత్ర పూర్వద్వారం సమాశ్రితమ్	24
శూల హస్తా దురాధర్షాః సర్వే ఖడ్గాగ్ర యోధినః	
నియుతం రక్షసమఽత్ర దక్షిణ ద్వారమాశ్రితమ్	25
చతురంగేణ సైన్యేన యోధా స్తత్రాఽప్యనుత్తమాః	
ప్రయుతం రక్షసామఽత్ర పశ్చిమ ద్వారమాశ్రితమ్	26
చర్మ ఖడ్గ ధరాః సర్వే తథా సర్వాస్త్ర కోవిదాః	
న్యర్బుదం రక్షసా మఽత్ర ఉత్తర ద్వారమాశ్రితమ్	27
రథినశ్చాశ్చ వాహాశ్చ కులపుత్రాః సుపూజితాః	
శతశోఽథ సహస్రాణి మధ్యమం స్కంధమాశ్రితాః	28
యాతుధానా దురాధర్షాః సాగ్రకోటిశ్చ రక్షసామ్	
తే మయా సంక్రమా భగ్నాః పరిఖాశ్చావపూరితాః	29
దగ్ధా చ నగరీ లంకా ప్రాకారాశ్చావసాదితాః	
బలైకదేశః క్షపితో రాక్షసానాం మహాత్మనాం	30

యేన కేన చ మార్గేణ తరామ వరుణాలయమ్	
హతేతి నగరీ లంకా వానరైరవధార్యతామ్	31
అంగదో ద్వివిదో మైన్దో జామ్బవాన్ పనసో నలః	
నీలః సేనాపతిశ్చైవ బలశేషేణ కిం తవ	32
ప్లవమానా హి గత్వా తాం రావణస్య మహాపురీమ్	
సపర్వత వనామ్ భిత్వా సఖాతాం సప్రతోరణాం	33
సప్రాకారాం సభవనామానయిష్యన్తి మైథిలీమ్	
ఏవమాజ్ఞాపయ క్షిప్రం బలానాం సర్వ సంగ్రహామ్	34
ముహూర్తేన తు యుక్తేన ప్రస్థాన మభిరోచయ	
<u>చతుర్థ స్కంధః -- రామాభిషేకం</u>	
శ్శత్వా హనుమతో వాక్యం యథావదనుపూర్వశః	
తతోఽబ్రవీన్ మహాతేజా రామః సత్యపరాక్రమః	1
యాం నివేదయసే లంకాం పురీం భీమస్య రక్షసః	
క్షిప్రమేనాం మధిష్యామి సత్యమేత ద్రువీమి తే	2
అస్మిన్ ముహూర్తే సుగ్రీవ ప్రయాణమభిరోచయే	
యుక్తో ముహూర్తే విజయే ప్రాప్తి మధ్యం దివాకరః	3
అస్మిన్ముహూర్తే విజయే పాప్తి మధ్యం దివాకరే	
సీతాం హృత్వా తు మే యాతు క్వాసౌ యాస్యతి యాస్యతః	4
సీతా శ్శత్వాభియానమ్ మే ఆశామేష్యతి జీవితే	
జీవితాన్తేఽమృతం స్ఫుష్ట్యా పీత్వాఽమృతమివాతురః	5
ఉత్తరాఫల్గునీ హ్యద్య శ్వస్తు హస్తీన యోక్ష్యతే	
అభిప్రయామ సుగ్రీవ సర్వాఽనీక సమావృతాః	6
నిమిత్తాని చ ధన్యాని యాని ప్రాదుర్భవన్తి చ	
నిహత్య రావణం సీతామానయిష్యామి జానకీమ్	7
ఉపరిష్టాద్ధి నయనం స్ఫురమాణ మిదం మమ	
విజయం సమనుప్రాప్తం శంసతీవ మనోరథమ్	8
తతో వానరరాజేన లక్ష్మణే న చ పూజితః	
ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా పునరఽప్యర్థ కోవిదః	9

అగ్రే యాతు బలస్యాస్య నీలో మార్గ మవేక్షితుమ్	
వృతః శత సహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినామ్	10
ఫలమూలవతా నీల శీత కానన వారిణా	
పథా మధుమతా చాశు సేనాం సేనాపతే నయ	11
దూషయేయుర్దురాత్మానః పథి మూలపలోదకమ్	
రాక్షసాః పరిరక్షేథా స్తైభ్య స్త్వం నిత్యముద్యతః	12
నిమ్నేషు గిరి దుర్గేషు వనేషు చ వనౌకసః	
అభిప్లుత్యాభిపశ్యేయుః పరేషాం నిహితం బలమ్	13
యచ్ఛ ఫల్గు బలం కించి త్త దత్తైవోపయుజ్యతాం	
ఏతద్ధి కృత్యం ఘోరం నో విక్రమేణ ప్రయుధ్యతాం	14
సాగౌఘ నిభం భీమమగ్రానీకం మహాబలాః	
కపిసింహాః ప్రకర్షన్తు శతశోఽథ సహస్రశః	15
గజశ్చ గిరి సంకాశో గవయశ్చ మహాబలాః	
గవాక్షశ్చాగ్రతో యాన్తు వాహిన్యా వానరర్షభా	16
యాతు వానర వాహిన్యా వానరః ప్లవతాం వరః	
పాలయన్ దక్షిణం పార్శ్వమృషభో వానరర్షభః	17
గన్ధహస్తీవ దుర్ధర్ష స్తరస్వీ గన్ధమాదనః	
యాతు వానర వాహిన్యాః సవ్యం పార్శ్వమధిష్ఠితః	18
యాస్యామి బలమధ్యేఽహం బలౌఘమభిహర్షయన్	
అధిరుహ్య హనూమన్త మైరావతమివేశ్వరః	19
అంగదేనైష సంయాతు లక్ష్మణశ్చాఽన్తకోపమః	
సార్వభౌమేన భూతేశో ద్రవిణాధిపతిర్యథా	20
జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః	
ఋక్షరాజో మహాసత్త్వః కుక్షిం రక్షన్తు తే త్రయః	21
రాఘవస్య వచః శృత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః	
వ్యాదిదేశ మహావీర్యాన్ వానరాన్ వానరర్షభః	22
తే వానరగణాః సర్వే సముత్పత్య యుయుత్సవః	
గుహాభ్యః శిఖరేభ్యశ్చ ఆశు పుష్టువిరే తదా	23

తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన చ పూజితః	
జగామ రామో ధర్మాత్మా ససైన్యో దక్షిణాం దిశమ్	24
శతైః శత సహస్రైశ్చ కోటీభి రయుతై రపి	
వారణాభైశ్చ హరిభిర్యయౌ పరివృత స్తదా	25
తం యాన్తమనుయాతి స్మ మహతీ హరివాహినీ	
హృష్టాః ప్రముదితాః సర్వే సుగ్రీవేణాభిపాలితాః	26
ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః	
క్ష్యేళన్తో నినదంతశ్చ జగ్ము ర్వై దక్షిణాం దిశమ్	27
భక్షయంతః సుగన్ధీని మధూని చ ఫలాని చ	
ఉద్వహన్తో మహావృక్షాన్ మంజరీపుంజ ధారిణః	28
అన్యోన్యం సహసా దృష్టా నిర్వహన్తి క్షిపన్తి చ	
పతన్త శ్చోత్పతన్త్యన్యే పాతయన్త్యపరే పరాన్	29
రావణో నో నిహన్తవ్యః సర్వే చ రజనీచరాః	
ఇతి గర్జన్తి హరయౌ రాఘవస్య సమీపతః	30
పురస్తా ధృషభో వీరో నీలః కుముద ఏవ చ	
పంథానం శోధయన్తి స్మ వానరైర్బహుభిర్వృతాః	31
మధ్యే తు రాజా సుగ్రీవో రామో లక్ష్మణ ఏవ చ	
బలిభిర్బహుభిః శూరై ర్వృతాః శతృ నిబర్హణైః	32
హరిః శతవలీర్వీరః కోటీభిర్దశభి ర్వృతః	
సర్వామేకో హ్యవష్టభ్య రరక్ష హరివాహినీమ్	33
కోటీశత పరీవారః కేసరీ పనసో గజః	
అర్కశ్చాఽతిబలః పార్శ్వమేకం తస్యాభిరక్షతి	34
సుషేణో జామ్బువాంశ్చైవ ఋక్షైశ్చ బహుభిర్వృతౌ	
సుగ్రీవం పురతః కృత్వా జఘనం సంరరక్షతుః	35
తేషాం సేనాపతి ర్వీరో నీలో వానరపుంగవః	
సంపతన్ ప్లవతాం శ్రేష్ఠ స్తద్బలం పర్యపాలయత్	36
దరీముఖః ప్రజంఘశ్చ రంభోఽథ రభసః కపిః	
సర్వతశ్చ యయుర్వీరా స్వరయన్తః ప్లవంగమాన్	37

ఏవం తే హరిశార్దూలా గచ్ఛన్తో బల దర్పితాః	
అపశ్యంస్తే గిరిశ్రేష్ఠం సహ్యాం దృమ లతా యుతమ్	38
సరాంసి చ సుపుల్లాని తటాకాని మహాన్తి చ	
రామస్య శాసనం జ్ఞాత్వా భీమకోపస్య భీతవత్	39
వర్జయ న్నగరాభ్యాశాం స్తథా జానపదానపి	
సాగరౌఘ నిభం భీమం త ద్వానర బలం మహాత్	40
నిస్ససర్ప మహాఘోషం భీమఘోష ఇవార్ణవః	
తస్య దాశరథేః పార్శ్వే శూరా స్తే కపి కుంజరాః	41
తూర్ణమాపుష్టువుః సర్వే సదశ్వా ఇవ చోదితాః	
కపిభ్యాముహ్యమానౌ తౌ శుశుభాతే నరర్షభౌ	42
మహద్భ్యామివ సంస్పృష్టౌ గ్రహాభ్యాం చన్ద్ర భాస్కరౌ	
తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన చ పూజితః	43
జగామ రామో ధర్మాత్మా ససైన్యో దక్షిణాం దిశం	
తమఽంగదగతో రామం లక్ష్మణః శుభయా గిరా	44
ఉవాచ పరిపూర్ణార్థో వచనం ప్రతిభానవాన్	
హృతా మవాప్య వైదేహీం క్షిప్రం హత్వా చ రావణమ్	45
సమృద్ధార్థః సమృద్ధార్థామయోధ్యాం ప్రతి యాస్యసి	
మహాన్తి చ నిమిత్తాని దివి భూమా చ రాఘవ	46
శుభాని తవ పశ్యామి సర్వాణ్యేవార్థసిద్ధయే	
అనువాతి శుభో వాయుః సేనాం మృదుహితః సుఖః	47
పూర్ణవల్లు స్వరాశ్చేమే ప్రవదన్తి మృగ ద్విజాః	
ప్రసన్నాశ్చ దిశః సర్వా విమలశ్చ దివాకరః	48
ఉశనా చ ప్రసన్నార్చిరను త్వాం భార్గవో గతః	
బ్రహ్మరాశి ర్విశుద్ధశ్చ శుద్ధాశ్చ పరమర్షయః	49
అర్చిష్మన్తః ప్రకాశన్తే ధృవం సర్వే ప్రదక్షిణమ్	
త్రిశంకు ర్విమలోభాతి రాజర్షిః సపురోహితః	50
పితామహః పురోఽస్మాకమిక్ష్వాకూణాం మహాత్మనామ్	
విమలే చ ప్రకాశేతే విశాఖే నిరుపద్రవే	51

నక్షత్రవరమస్మాక మిక్ష్వాకూణాం మహాత్మానామ్	
నైర్వతం నైర్వతానాం చ నక్షత్ర మభిషిడ్యతే	52
మూలో మూలవతా స్ఫుష్టో ధూప్యతే ధూమకేతునా	
సర్వం చైత ద్విదాశాయ రాక్షసానా ముపస్థితమ్	53
కాలే కాల గృహీతానాం నక్షత్రం గ్రహ పీడితమ్	
ప్రసన్నాః సు రసా శ్చాఽఽపో వనాని ఫలవన్తి చ	54
ప్రవాన్త్యఽభ్యధికంగన్ధాన్ యథర్తు కుసుమా దృమాః	
వ్యాడాని కపి సైన్యాని ప్రకాశన్తేఽధికం ప్రభో	55
దేవానా మివ సైన్యాని సంగ్రామే తారకామయే	
ఏవ మార్య సమీక్ష్యతాన్ ప్రీతో భవతుమర్హసి	56
ఇతి బ్రాతర మాశ్వాస్య హృష్ణః సౌమిత్రిరఽబ్రవీత్	
అథావృత్య మహీం కృత్స్నాం జగామ మహతీ చమూః	57
ఋక్ష వానరశార్దూలై ర్నఖ దంష్ట్రాయుధై ర్హృతా	
కరాగ్రైశ్చరణాగ్రైశ్చ వానరైరుత్థితం రజః	58
భీమమన్తర్దధే లోకం నివార్య సవితుః ప్రభామ్	
సపర్వత వనాకాశామ్ దక్షిణాం హరివాహినీ	59
ఛాదయన్తీ యయౌ భీమా ద్యా మివాఽమ్బుద సంతతిః	
ఉత్తరంత్యాం చ సేనాయాం సంతతం బహుయోజనం	60
నదీ స్తోతాంసి సర్వాణి సస్యందుర్విపరీతవత్	
సరాంసి విమలాఽమ్బామ్ని దృమ కీర్ణాంశ్చ పర్వతాన్	61
సమాన్ భూమి ప్రదేశాంశ్చ వనాని ఫలవన్తి చ	
మధ్యేన చ సమన్తాచ్చ తిర్యక్చాఽధశ్చ సావిశత్	62
సమావృత్య మహీం కృత్స్నాం జగామ మహతీ చమూః	
తే హృష్ణ మనసః సర్వే జగ్ముర్మారుత రంహసః	63
హరయౌ రాఘవస్యార్థే సమారోపిత విక్రమాః	
హర్ష వీర్య బలోద్దేశాన్ దర్శయంతః పరస్పరం	64
యౌవనోత్సేకజాన్ దర్పాన్ వివిధాంశ్చకృరధ్వని	
తత్ర కేచిద్ధృతం జగ్మురుపేతుశ్చ తథాపరే	65

కేచి త్కిలకిలాం చక్య ర్వానరా వనగోచరా:	
ప్రాస్నోటయంశ్చ పుచ్చాని సన్నిజఘ్నుః పదాన్యపి	66
భుజా నివ్విక్షిప్య శైలాంశ్చ దృమానఽన్యే బభంజిరే	
ఆరోహంతశ్చ శృంగాణి గిరీణాం గిరిగోచరా:	67
మహానాదాన్ విమున్సంతి క్షేళా మన్యే ప్రచక్తిరే	
ఊరు వేగైశ్చ మమ్ముదు ర్లతాజాలా న్యనేకశః	68
జ్యంభమాణాశ్చ విక్రాంతా విచిక్తిదుః శిలా దృమైః	
శతైః శతసహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చ సహస్రశః	69
వానరాణాం సుఘోరాణాం యూధైః పరివృతా మహీ	
సా స్మ యాతి దివా రాత్రం మహతీ హరివాహినీ	70
హృష్టా ప్రముదితా సేనా సుగ్రీవేణాభిరక్షితా	
వానరాస్త్వరితం యాన్తి సర్వే యుద్ధాభినన్దినః	71
ముమోక్షయిషవః సీతాం ముహూర్తం క్వాపి నాసత	
తతః పాదప సంబాధం నానామృగ సమాయుతమ్	72
సహ్య పర్వత మాసేదు ర్మలయం చ మహీధరమ్	
కాననాని విచిత్రాణి నదీ ప్రసవణాని చ	73
పశ్యన్నభియయౌ రామః సహ్యస్య మలయస్య చ	
చంపకాం స్థిలకాం శ్చూతానశోకాన్ సిన్ధువారకాన్	74
కరవీరాంశ్చ తినిశాన్ భంజన్తి స్మ ప్లవంగమాః	
అంకోలాంశ్చ కరంజాంశ్చ ప్లక్ష న్యగ్రోధ తిందుకాన్	75
జంబూకామలకా న్నీపాన్ భంజంతి స్మ ప్లవంగమాః	
ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కానన దృమాః	76
వాయు వేగ ప్రచలితాః పుష్పై రవకిరంతి తాన్	
మారుతః సుఖ సంస్పర్శో వాతి చందన శీతలః	77
షట్పదై రనుకూజద్భి ర్వనేషు మధు గంధిషు	
అధికం శైలరాజస్సు దాతుభిః సువిభూషితః	78
ధాతుభ్యః ప్రస్ఫుతో రేణు ర్వాయు వేగ విఘట్టితః	
సుమహద్వానరానీకం ఛాదయామాస సర్వతః	79

గిరి ప్రస్థము రమ్యేషు సర్వతః సంప్రపుష్పితాః కేతక్యః సింధువారాశ్చ వాసంతస్య మనోరమాః	80
మాధవ్యో గంధపూర్ణాశ్చ కుందగుల్మాశ్చ పుష్పితాః చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వంజులా వకులా స్తథా	81
స్పూర్ణకా స్తీలకాశ్చైవ నాగ వృక్షాశ్చ పుష్పితాః చూతాః పాటలయశ్చైవ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః	82
ముచులిందార్జునాశ్చైవ శింశపాః కుటజా స్తథా ధవాః శాల్మలయశ్చైవ రక్తాః కురవకా స్తథా	83
హింతాలా స్తీనిశాశ్చైవ చూర్ణకా నీపకా స్తథా నీలాశోకాశ్చ వరణా అంకోలాః పద్మకా స్తథా	84
ప్లవమానైః ప్లవంగైస్తు సర్వే పర్యాకులీ కృతాః వాప్య స్తస్మిన్ గిరౌ శీతాః పల్వలాని తదైవ చ	85
చక్రవాకానుచరితాః కారండవ నిషేవితాః ప్లవైః క్రౌంచైశ్చ సంకీర్ణా వరాహ మృగ సేవితాః	86
ఋక్షైస్తరక్షుభిః సింహైః శార్దూలైశ్చ భయావహైః వ్యాలైశ్చ బహుభిర్భిమైః సేవ్యమానః సమంతతః	87
పద్మైః సౌగంధికైః పుల్లైః కుముదై శ్చోత్పలై స్తథా వారిజైర్వివిధైః పుష్పై రమ్యా స్తత్ర జలాశయాః	88
తస్య సానుషు కూజంతి నానాద్విజగణా స్తథా స్నాత్వా పీత్యోదకాన్యత్ర జలే క్రీడంతి వానరాః	89
అన్యోన్యం ప్లావయంతి స్మ శైలమారుహ్యా వానరాః ఫలాన్యమృతగంధీని మూలాని కుసుమాని చ	90
బుభుజుర్వానరా స్తత్ర పాదపానాం మదోత్కటాః ద్రోణమాత్ర ప్రమాణాని లమ్బమానాని వానరాః	91
యయుః పిబన్తో హృష్టా స్తే మధూని మధుపింగళాః పాదపానవభంజన్తో వికర్షన్త స్తథా లతాః	92
విధమన్తో గిరివరాన్ ప్రయయుః ప్లవగర్షభాః వృక్షేభ్యోఽన్యే తు కపయో నర్షన్తో మధుదర్పితాః	93

అన్యే వృక్షాన్ ప్రపద్యన్తే ప్రపతన్త్యపి చాపరే బభూవ వసుధా తైస్తు సంపూర్ణా హరి యూథపైః	94
యథా కలమకేదారైః పక్ష్యైరివ వసుంధరా మహీన్ద్రమ౭థ సంప్రాప్య రామో రాజీవలోచనః	95
అధ్యారోహన్ మహాబాహుః శిఖరం దృమ భూషితమ్ తతః శిఖర మారుహ్య రామో దశరథాత్మజః	96
కూర్మ మీన సమాకీర్ణ మ౭పశ్యత్సలిలాకరమ్ తే సహ్యం సమతిక్రమ్య మలయం చ మహాగిరిమ్	97
ఆసేదు రానుపూర్వ్యేణ సముద్రం భీమ నిస్స్వనమ్ అవరుహ్య జగామాశు వేలావన మనుత్తమమ్	98

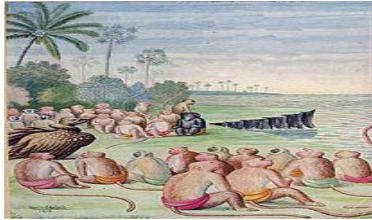
రామో రమయతాం శ్రేష్ఠః ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః అథ ధౌతోపల తలాం తోయాపైః సహసోట్థితైః	99
వేలా మాసాద్య విపులాం రామో వచన మబ్రవీత్ ఏతే వయమనుప్రాప్తాః సుగ్రీవ వరుణాలయమ్	100
ఇహేదానీం విచిన్తా సా యా నః పూర్వం సముత్థితా అతః పరమతీరో౭యం సాగరః సరితాం పతిః	101
న చాయమనుసాయేన శక్య స్థరితు మర్ణవః తదిహైవ నివేశో౭స్తు మన్తః ప్రస్తూయతామితి	102
యథేదం వానరబలం పరం పారమవాప్పుయాత్ ఇతీవ స మహాబాహుః సీతా హరణ కర్పితః	103
రామః సాగర మాసాద్య వాస మాజ్ఞాపయ త్తదా సర్వాః సేనా నివేశ్యన్తాం వేలాయాం హరిపుంగవ	104
సంప్రాప్తో మన్తకాలో నః సాగరస్యా౭స్య లంఘనే స్వాం స్వాం సేనాం సముత్స్రుజ్య మా చ కశ్చిత్కుతోవ్రజేత్	105

గచ్చన్తు వానరాః శూరాః జ్ఞేయం భన్నం భయం చ నః

రామస్య వచనం శృత్వా సుగ్రీవః సహలక్ష్మణః 106

సేనాం న్యవేశయ త్తీరే సాగరస్య దృమాయుతే

విరరాజ సమీపస్థం సాగరస్య చ తద్బలమ్ 107

మధుపాణ్ణుజలః శ్రీమాన్ ద్వితీయ ఇవ సాగరః

వేలావన ముపాగమ్య తత స్తే హరిపుంగవాః 108

వినివిష్టాః పరం పారం కాంక్షమాణా మహోదధేః

తేషాం నివిశమానానాం సైన్య సన్నాహ నిస్స్వనః 109

అంతర్దాయ మహానాద మృగవస్య ప్రశుశృవే

సా వానరాణాం ధ్వజినీ సుగ్రీవేణాభిపాలితా 110

త్రేధా నివిష్టా మహతీ రామస్యార్థపరా భవత్

సా మహార్ణవ మాసాద్య హృష్టా వానరవాహినీ 111

వాయువేగ సమాధూతం పశ్యమానా మహార్ణవమ్

దూరపార మసంబాధం రక్షోగణ నిషేవితమ్ 112

పశ్యన్తో వరుణావాసం విషేదు ర్హరియూథపాః

చణ్ణ నక్ర గ్రహం ఘోరం క్షపాదౌ దివస క్షయే 113

హసంతమివ ఫేనౌమై ర్నుత్యంతమివ చోర్మిభిః

చన్ద్రోదయ సముద్ధూతం ప్రతిచన్ద్ర సమాకులమ్ 114

పినష్టీవ తరంగాగ్రై రర్ణవః ఫేనచందనం

తదాదాయ కరై రిందు ర్లింపతీవ దిగ౭ంగనాః 115

చణ్డానిల మహాగ్రాహైః కీర్ణం తిమి తిమింగిలైః	
దీపై ర్భగైరివాకీర్ణం భుజంగై ర్వరుణాలయమ్	116
అవగాడం మహాసత్వై ర్నానాశైల సమాకులమ్	
సుదుర్గం దుర్గమార్గం తమఽగాధ మసురాలయమ్	117
మకరై ర్నాగ భోగైశ్చ విగాడా వాత లోలితాః	
ఉత్సేతుశ్చ నిపేతుశ్చ ప్రవృద్ధా జలరాశయః	118
అగ్నిచూర్ణ మివావిద్ధం భాస్వరాఽమ్బు మహోరగమ్	
సురారి విషయం ఘోరం పాతాళ విషమం సదా	119
సాగరం చామృరప్రఖ్య మమ్బరం సాగరోపమమ్	
సాగరం చామృరం చేతి నిర్విశేషమదృశ్యత	120
సంఘక్తం నభసాఽప్యమ్భః సంఘక్తం చ నభోఽమ్బసా	
తాద్యరూపే స్మ దృశ్యేతే తారారత్న సమాకులే	121
సముత్పత్తిత మేఘస్య వీచిమాలాకులస్య చ	
విశేషో న ద్వయోరాసీత్సాగరస్యాఽమ్బరస్య చ	122
అన్యోన్య మాహతాః సక్తాః సస్వను ర్భీమనిస్స్వనాః	
ఊర్మయః సిన్ధురాజస్య మహాభేర్య ఇవాహవే	123
రత్నైఃఘ జల సన్నాదం విషక్తమివ వాయునా	
ఉత్పతంత మివ కృద్ధం యాదోగణ సమాకులమ్	124
దదృశు స్తే మహాత్మానో వాతాహత మపామ్పతిం	
అనిలోద్ధాత మాకాశే ప్రవల్గంతమివోర్మిభిః	125
తతో విస్మయమాపన్నా దదృశు ర్షరయ స్తదా	
భ్రాన్తోర్మి జల సన్నాదం ప్రలోలమివ సాగరమ్	126
<u>పంచమ స్కంధః -- రామవిప్రలంభః</u>	
సా తు నీలేన విధివత్ స్వారక్షా సుసమాహితా	
సాగరస్యోత్తరే తీరే సాధు సేనా నివేశితా	1
మైన్దశ్చ ద్వివిధశ్చోభౌ తత్ర వానరపుంగవౌ	
విచేరతుశ్చ తాం సేనాం రక్షార్థం సర్వతో దిశమ్	2
నివిష్టాయాం తు సేనాయాం తీరే నదనదీపతేః	

పార్శ్వస్థం లక్ష్మణం దృష్ట్వా రామో వచన మబ్రవీత్	3
శోకశ్చ కిల కాలేన గచ్ఛతా హ్యపగచ్ఛతి	
మమ చాఽపశ్యతః కాంతామహన్యహని వర్ణతే	4
న మే దుఃఖం ప్రియా దూరే న మే దుఃఖం హ్యతేతి వా	
ఏతదేవానుశోచామి వయోఽస్యా హ్యతివర్ణతే	5
వాహి వాత యతః కాంతా తాం స్ఫుష్ట్యా మామపి స్ఫుశ	
త్వయి మే గాత్ర సంస్పర్శ శ్చన్దే దృష్టి సమాగమః	6
త న్మే దహతి గాత్రాణి విషం పీతమివాశయే	
హా నాథేతి ప్రియా సా మాం హ్రాయమాణా యదబ్రవీత్	7
తద్వియోగేన్దవతా తచ్ఛిన్తా విపులార్చిషా	
రాత్రం దివం శరీరం మే దహ్యతే మదనాగ్నినా	8
అవగాహ్యర్ణవం స్వప్స్యే సామిత్రే భవతా వినా	
కథంచిత ప్రజ్వలన్ కామో న మాం సుప్తం జలే దహేత్	9
బహ్వేతత్ కామయానస్య శక్య మేతేన జీవితుమ్	
యదహం సా చ వామోరూరేకాం ధరణిమాశ్రితౌ	10
కేదారస్యేవ కేదారః సోదకస్య నిరూదకః	
ఉపస్నేహేన జీవామి జీవన్తీం యచ్ఛ్రణోమి తామ్	11
కదా ను ఖలు సుశ్రోణీం శతపత్రాయతేక్షణామ్	
విజిత్య శత్రూన్ ద్రక్ష్యామి సీతాం స్పీతామివ శ్రియమ్	12
కదా ను చారు బిమ్బోష్ఠం తస్యాః పద్మమివాననమ్	
ఈషదున్నమ్య పాస్యామి రసాయనమివాతురః	13
తస్యాస్తు సంహతౌ పీనౌ స్తనౌ తాళఫలోపమౌ	
కదా ను ఖలు సోత్కమ్పౌ శ్లేష్మన్త్యా మాం భజిష్యథః	14
సా నూన మసితాపాంగీ రక్షోమధ్య గతా సతీ	
మన్నాథా నాథ హీనేవ త్రాతారం నాధిగచ్ఛతి	15
కథం జనకరాజస్య దుహితా సా మమ ప్రియా	
రాక్షసీ మధ్యగా శేతే స్ఫుషా దశరథస్య చ	16
కదా విక్షేభ్య రక్షాంసి సా విధూయోత్పతిష్యతి	

విధూయ జలదా న్నీలాన్ శశిరేఖా శరత్స్వివ	17
స్వభావతనుకా నూనం శోకేనాఽనశనేన చ	
భూయ స్తనుతరా సీతా దేశ కాల విపర్యయాత్	18
కదా ను రాక్షసేన్ద్రస్య నిధాయోరసి సాయకాన్	
సీతాం ప్రత్యాహరిష్యామి శోక ముత్స్నజ్య మానసం	19
కదా ను ఖలు మాం సాధ్వీ సీతా సురసుతోపమా	
సోత్కణ్ఠా కణ్ఠమాలమ్బ్య మోక్ష్యత్యానన్దజం పయః	20
కదా శోక మిమం ఘోరం మైథిలీ విప్రయోగజమ్	
సహసా విప్రమోక్ష్యామి వాసః శుక్లేతరం యథా	21
ఏవం విలపత స్తస్య తత్ర రామస్య ధీమతః	
దినక్షయా న్మన్దరుచి ర్భాస్కరోఽస్తముపాగమత్	22
ఆశ్వాసితో లక్ష్మణేన రామః సంధ్యాముపాసత	
స్మరన్ కమలపత్రాక్షీం సీతాం శోకాకులీకృతః	23

షష్ఠ స్కంధః - రావణ మంత్రణం

లంకాయాం తు కృతంకర్మ ఘోరం దృష్ట్వా భయవహమ్	
రాక్షసేన్ద్రో హనుమతా శక్తేణేవ మహాత్మానా	1
అబ్రవీ ద్రాక్షసాన్ సర్వాన్ హ్రీయా కించిదఽవాజ్మఖః	
ధర్షితా చ ప్రవిష్టా చ లంకా దుష్ప్రసహా పురీ	2
తేన వానర మాత్రేణ దృష్టా సీతా చ జానకీ	
ప్రాసాదో ధర్షిత శ్చైత్యః ప్రబలా రాక్షసా హతాః	3
ఆకులా చ పురీ లంకా సర్వా హనుమతా కృతా	
కిం కరిష్యామి భద్రం వః కిం వా యుక్త మనన్తరమ్	4
ఉచ్యతాం నః సమర్థం యత్కృతం చ సుకృతం భవేత్	
మన్తమూలం హి విజయం ప్రాహు రార్యా మనస్వినః	5
తస్మాద్వై రోచయే మన్తం రామం ప్రతి మహాబలాః	
త్రివిధాః పురుషా లోకే ఉత్తమాఽధమ మధ్యమాః	6
తేషాం తు సమవేతానాం గుణదోషౌ వదామ్యహమ్	
మన్త స్త్రీభిర్హి సంయుక్తః సమర్థై ర్మన్త నిర్ణయే	7

మిత్రైర్వాపి సమానార్థై ర్బాన్ధవైరపి వాఽధికైః	
సహితో మస్తయిత్వా యః కర్మారమ్భాన్ ప్రవర్తయేత్	8
దైవే చ కురుతే యత్నం తమాహుః పురుషోత్తమమ్	
ఏకోర్థం విమృశేదేకో ధర్మే ప్రకురుతే మనః	9
ఏకః కార్యాణి కురుతే తమాహు ర్మధ్యమం నరమ్	
గుణదోషావఽనిశ్చిత్త్య త్యక్త్వా ధర్మవ్యపాశ్రయమ్	10
కరిష్యామీతి యః కార్య ముపేక్షేత్ స నరాధమః	
యథేమే పురుషా నిత్య ముత్తమాఽధమ మధ్యమాః	11
ఏవం మన్తా హి విజ్ఞేయా ఉత్తమాఽధమ మధ్యమాః	
ఐకమత్య ముపాగమ్య శాస్త్ర దృష్టిన చక్షుషా	12
మన్త్రిణో యత్ర నిరస్తా స్త మాహు ర్మన్త ముత్తమమ్	
బహ్వోఽపి మతయో భూత్వా మన్త్రిణామఽర్థ నిర్ణయే	13
పున ర్యత్రైకతాం ప్రాప్తాః స మన్తో మధ్యమః స్మృతః	
అన్యోన్యం మతిమాస్థాయ యత్ర సంప్రతిభాష్యతే	14
న చైకమత్యే శ్రేయోఽస్తి మన్తః నోఽధమ ఉచ్యతే	
తస్మాత్ సుమన్త్రితం సాధు భవన్తో మతిసత్తమాః	15
కార్యం సంప్రతిపద్యన్తా మేతత్ కృత్యం మతం మమ	
వానరాణాం హి వీరాణాం సహస్రైః పరివారితః	16
రామోఽభ్యేతి పురీం లంకా మస్మాక ముపరోధకః	
తరిష్యతి చ సువ్యక్తం రాఘవః సాగరం సుఖమ్	17
తరసా యుక్త రూపేణ సానుజః సబలానుగః	
సముద్రముచ్ఛోషయతి వీర్యేణాఽన్యత్యరోతి వా	18
అస్మిన్నేవంగతే కార్యే విరుద్ధే వానరైః సహ	
హితం పురే చ సైన్యే చ సర్వం సంమన్త్యతాం మమ	19
సప్తమ స్కంధః - సచివోక్తిః	
ఇత్యుక్తా రాక్షసేన్ద్రేణ రాక్షసా స్తే మహాబలాః	
ఊచుః ప్రాంజలయః సర్వే రావణం రాక్షసేశ్వరమ్	1
ద్విషత్పక్ష మఽవిజ్ఞాయ నీతిబాహ్యస్త్వఽబుద్ధయః	

అవిజ్ఞాయాత్మపక్షం చ రాజానం భీషయంతి హి	2
రాజన్ పరిషు శక్త్యస్థి శూల పట్టస సంకులమ్	
సుమహన్నో బలం కస్మాద్విషాదం భజతే భవాన్	3
త్వయా భోగవతీం గత్వా నిర్జితాః పన్నగా యుధి	
కైలాస శిఖరా వాసీ యక్షై ర్బహుభిరావృతః	4
సుమహాత్కదనం కృత్వా వశ్య స్తే ధనదః కృతః	
స మహేశ్వర సఖ్యేన శ్లాఘ్యమాన స్త్వయా విభో	5
నిర్జితః సమరే రోషా ల్లోకపాలో మహాబలః	
వినిహత్య చ యక్షౌఘాన్ విక్షోభ్య చ విగృహ్య చ	6
త్వయా కైలాస శిఖరాద్విమాన మిద మాహృతమ్	
మయేన దానవేస్తేణ త్వద్భయాత్ సఖ్యమిచ్ఛతా	7
దుహితా తవ భార్యార్థే దత్తా రాక్షసపుంగవ	
దానవేస్త్రో మధుర్నామ వీర్యోత్సక్తో దురాసదః	8
విగృహ్య వశమానీతః కుమ్భీనస్యాః సుఖావహః	
నిర్జితా స్తే మహాబాహో నాగా గత్వా రసాతలమ్	9
వాసుకి స్తక్షకః శంఖో జటీ చ వశ మాహృతాః	
అక్షయా బలవంతశ్చ శూరా లబ్ధవరాః పురా	10
త్వయా సంవత్సరం యుద్ధ్వా సమరే దానవా విభో	
స్వబలం సముపాశ్రిత్య నీతా వశ మరిందమ	11
మాయాశ్చాధిగతా స్తత్ర బహవో రాక్షసాధిప	
నిర్జితాః సమరే రోషా ల్లోకపాలా మహాబలాః	12
దేవలోక మితో గత్వా శక్తశ్చాపి వినిర్జితః	
శూరాశ్చ బలవంతశ్చ వరుణస్య సుతా రణే	13
నిర్జితా స్తే మహాబాహో చతుర్విధ బలానుగాః	
మృత్యుదణ్ణ మహాగ్రాహం శాల్మలీ దృమ మణ్ణితమ్	14
కాలపాశ మహావీచిం యమ కింకర పన్నగం	
అవగాహ్య త్వయా రాజన్ యమలోక మహార్ణవం	15
జయశ్చ విపులః ప్రాప్తో మృత్యుశ్చ ప్రతిషేధితః	

సుయుద్ధేన చ తే సర్వేలోకా స్తత్ర సుతోషితాః	16
క్షత్రియై ర్బహుభి ర్వీరైః శక్ర తుల్య పరాక్రమైః	
ఆసీ ద్వసుమతీ పూర్ణా మహద్భిరివ పాదపైః	17
తేషాం వీర్యగుణోత్సాహై ర్నసమో రాఘవో రణే	
ప్రసహ్య తే త్వయా రాజన్ హతాః పరమదుర్జయాః	18
తిష్ఠ వా కిం మహారాజ శ్రమేణ తవ వానరాన్	
అయ మేకో మహాబాహు రింద్రజిత్ క్షపయిష్యతి	19
అనేన హి మహారాజ మాహేశ్వరమనుత్తమం	
ఇష్ట్యా యజ్ఞం వరో లభ్యో లోకే పరమదుర్లభః	20
శక్తి తోమర మీనం చ వినికీర్ణాంత్ర శైవలం	
గజ కచ్ఛప సంబాధ మశ్వ మండూక సంకులం	21
రుద్రాదిత్య మహాగ్రాహం మరుద్వసు మహోరగం	
రథాశ్వ గజ తోయోఘం పదాతి పులినం మహాత్	22
అనేన హి సమాసాద్య దేవానాం బలసాగరం	
గృహీతో దైవపతి ర్లంకాం చాపి ప్రవేశితః	23
పితామహ నియోగా చ్చ ముక్తః శంబర వృత్రహా	
గత స్త్రైవిష్టపం రాజన్ సర్వదేవ నమస్కృతః	24
తమేవ త్వం మహారాజ విస్మజేంద్రజితం సుతం	
యావద్వానర సేనాం తాం సరామాం నయతి క్షయం	25
రాజన్నాపద యుక్తేయమాగతా ప్రాకృతా జ్ఞనాత్	
హృది నైవ త్వయా కార్యా త్వం వధిష్యసి రాఘవమ్	26
<u>అష్టమ స్కంధః -- ప్రహస్తాదివచనం</u>	
తతో నీలామ్బుదనిభః ప్రహస్తో నామ రాక్షసః	
అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్యం శూరః సేనాపతి స్తదా	1
దేవ దానవ గన్ధర్వాః పిశాచ పతగోరగాః	
న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాః కిం పునర్మానవౌ రణే	2
సర్వే ప్రమత్తా విశ్వస్తా వంచితాః స్మ హనూమతా	
న హి మే జీవతో గచ్ఛే జ్ఞీవన్ స వనగోచరః	3

సర్వాం సాగర పర్యంతాం సశైల వన కాననామ్	
కరోమ్యఽవానరాం భూమిమాఙ్గాపయతు మాం భవాన్	4
రక్షాం చైవ విధాస్యామి వానరాద్రజనీచర	
నాగమిష్యతి తే దుఃఖం కించిదాత్మాఽపరాధజమ్	5
అబ్రవీత్తు సుసంకృద్ధో దుర్ముఖో నామ రాక్షసః	
ఇదం న క్షమణీయం హి సర్వేషాం నః ప్రధర్షణమ్	6
అయం పరిభవో భూయః పురస్యాంతఃపురస్య చ	
శ్రీమతో రాక్షసేంద్రస్య వానరేణ ప్రధర్షణమ్	7
అస్మిన్ ముహూర్తే హత్యైకో నివర్తిష్యామి వానరాన్	
ప్రవిష్టాన్ సాగరం భీమమమ్బరం వా రసాతలమ్	8
తతోఽబ్రవీత్ సుసంకృద్ధో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః	
ప్రగృహ్య పరిఘం ఘోరం మాంస శోణిత రూషితమ్	9
కిం వో హనుమతా కార్యం కృపణేన దురాత్మనా	
రామే తిష్ఠతి దుర్ధర్షే ససుగ్రీవే సహలక్ష్మణే	10
అద్య రామం ససుగ్రీవం పరిఘేణ సలక్ష్మణమ్	
ఆగమిష్యామి హత్యైకో విక్షోభ్య హరివాహినీమ్	11
ఇదం మమా పరమ్ వాక్యం శృణు రాజన్ యదీచ్ఛసి	
ఉపాయ కుశలో హ్యేవం జయే ఛృత్యానతంద్రితః	12
కామరూపధరాః శూరాః సుభీమా భీమదర్శనాః	
రాక్షసావై సహస్రాణి రాక్షసాధిప నిశ్చితాః	13
కాకుస్థ ముపసంగమ్య బిభ్రతో మానుషం వపుః	
సర్వే హ్యసంభ్రమా భూత్వా ట్పవంతు రఘుసత్తమం	14
ప్రేషితా భరతేన స్మ తవ భ్రాత్రా యవీయసా	
తవాగమన ముద్దిశ్య కృత్యమాత్యయికం త్వితి	15
స హి సేనాం సముత్థాప్య క్షిప్రమేవోపయాస్యతి	
తతో వయ మిత స్థూర్ణం శూల శక్తి గదాధరాః	16
చాప బాణాఽసి హస్తాశ్చ త్వరితా స్తత్ర యామ హే	
ఆకాశే గణశః స్థిత్యా హత్వా తాం హరివాహినీం	17

అశ్మ శస్త్ర మహావృష్ట్యా ప్రాపయామ యమక్షయం	
ఏవం చేదుపసర్వేతా మఽనయం రామ లక్ష్మణౌ	18
అవశ్య మపనీతేన జహతామేవ జీవితం	
కౌమ్భకర్ణి స్తతో వీరో నికుమ్భా నామ వీర్యవాన్	19
అబ్రవీత్పరమ కృద్ధో రావణం లోకరావణమ్	
సర్వే భవన్త స్త్రిష్టన్తు మహారాజేన సంగతాః	20
అహ మేకో హనిష్యామి రాఘవం సహలక్ష్మణమ్	
సుగ్రీవం చ హనూమంతం సర్వానేవ చ వానరాన్	21
తతో వజ్రహను ర్నామ రాక్షసః పర్వతోపమః	
కృద్ధః పరిలిహన్ వక్త్రం జిహ్వాయా వాక్య మబ్రవీత్	22
స్వైరం కుర్వన్తు కార్యాణి భవన్తో విగత జ్వరాః	
ఏకోఽహం భక్షయిష్యామి తాన్ సర్వాన్ హరియూథపాన్	23
స్వస్థాః క్రీడన్తు నిశ్చిన్తాః పిబన్తు మధు వారుణీమ్	
అహ మేకో వధిష్యామి సుగ్రీవం సహలక్ష్మణమ్	24
అంగదం చ హనూమన్తం రామం చ రణకుంజరమ్	
నవమ స్కంధః - విభీషణ సమాలోచనం	
తతో నికుమ్భో రభసః సూర్యశతృర్మహాబలః	
సుప్తఘ్నో యజ్ఞహా రక్షో మహాపార్శ్వో మహోదరః	1
అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ వీర్యవాన్	
ఇన్ద్రజిచ్ఛ మహాతేజా బలవాన్ రావణాత్మజః	2
ప్రహస్తోఽథ విరూపాక్షో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః	
ధూమ్రాక్ష శ్చాతికాయశ్చ దుర్ముఖశ్చైవ రాక్షసః	3
పరిఘాన్ పట్టసాన్ ప్రాసాన్ శక్తి శూల పరశ్వధాన్	
చాపాని చ సబాణాని ఖడ్గాంశ్చ విపులాన్ శితాన్	4
ప్రగృహ్య పరమ కృద్ధాః సముత్పత్య చ రాక్షసాః	
అబ్బవన్ రావణం సర్వే ప్రదీప్తా ఇవ తేజసా	5
అద్య రామం వధిష్యామః సుగ్రీవం చ సలక్ష్మణమ్	
కృపణం చ హనూమన్తం లంకా యేన ప్రధర్షితా	6

తాన్ గృహీతాయుధాన్ సర్వాన్ వారయిత్వా విభీషణః	
అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్యం పునః ప్రత్యుపవేశ్య తాన్	7
అప్యుపాయై స్త్రిభి స్తాత యోఽర్థః ప్రాప్తం న శక్యతే	
తస్య విక్రమ కాలాం స్తాన్ యుక్తా నాహుర్మనీషిణః	8
ప్రమత్తేష్వభియుక్తేషు దైవేన ప్రహృతేషు చ	
విక్రమా స్తాత సిద్ధ్యన్తి పరీక్ష్య విధినా కృతాః	9
అప్రమత్తం కథం తం తు విజిగీషుం బల్ స్థితమ్	
జితరోషం దురాధర్షం ప్రధర్షయితుమిచ్ఛథ	10
సముద్రం లంఘయిత్వా తు ఘోరం నదనదీపతిమ్	
గతం హనుమతో లంకే కో విన్ధ్యాత్ తర్కయేత వా	11
బలాన్యఽపరిమేయాణి వీర్యాణి చ నిశాచరాః	
పరేషాం సహసాఽవజ్ఞా న కర్తవ్యా కథంచన	12
కిం చ రాక్షసరాజస్య రామేణాఽపకృతం పురా	
ఆజహార జనస్థానాద్యఽస్య భార్యాం యశస్వినః	13
ఖరో యద్యఽతివృత్తస్తు రామేణ నిహతో రణే	
అవశ్యం ప్రాణినాం ప్రాణా రక్షితవ్యా యథాబలమ్	14
అయశస్యమఽనాయుష్యం పరదారాభిమర్శనం	
అర్థ క్షయకరం ఘోరం పాపస్య చ పునర్భవం	15
ఏతన్నిమిత్తం వైదేహీ భయం నః సుమహద్భవేత్	
ఆహ్వాతా సా పరిత్యాజ్యా కలహార్థే కృతే న కిమ్	16
న నః క్షమం వీర్యవతా తేన ధర్మానువర్తినా	
వైరం నిరర్థకం కర్తుం దీయతామఽస్య మైథిలీ	17
యావన్న సగజాం సాశ్వాం బహురత్న సమాకులామ్	
పురీం దారయతే బాణై ర్దీయతామఽస్య మైథిలీ	18
యావత్ సుఘోరా మహతీ దుర్ధర్షా హరివాహినీ	
నావస్కన్ధతి నో లంకాం దీయతామఽస్య మైథిలీ	19
వినశ్యేద్ధి పురీ లంకా శూరాః సర్వే చ రాక్షసాః	
రామస్య దయితా పత్నీ స్వయం యది న దీయతే	20

ప్రసాదయే త్వాం బన్ధుత్వాత్ కురుష్వ వచనం మమ హితం తథ్యమహం బృమి దీయతామఽస్య మైథిలీ	21
పురా శరత్సూర్య మరీచి సన్నిభాన్ నవాన్ సుపుంఖాన్ సుదృఢాన్ నృపాత్మజః స్వజత్యమోఘాన్ విశిఖాన్ వధాయ తే ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ	22
త్యజస్వ కోపం సుఖ ధర్మ నాశనం భజస్వ ధర్మం రతి కీర్తి వర్ధనమ్ ప్రసీద జీవేమ సపుత్ర బాన్ధవాః ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ	23
విభీషణ వచః శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః విసర్జయిత్వా తాన్ సర్వాన్ ప్రవివేశ స్వకం గృహం	24
<u>దశమ స్కంధః - విభీషణ పథ్యోపదేశః</u>	
తతః ప్రత్యుషసి ప్రాప్తే ప్రాప్త ధర్మార్థ నిశ్చయః రాక్షాసాధిపతే ర్వేశ్మ భీమకర్మా విభీషణః	1
శైలాగ్ర చయ సంకాశం శైలశృంగ మివోన్నతం సువిభక్త మహాకక్యం మహాజన పరిగ్రహం	2
మతిభి ర్మహామాత్రై రనురక్తై రధిష్ఠితం రాక్షసై శ్చాప్తపర్యాప్తై సర్వతః పరిరక్షితం	3
మత్త మాతంగ నిశ్శ్వాసై ర్వాక్కులీకృత మారుతం శంఖఘోష మహాఘోషం తూర్యనాదానునాదితం	4
ప్రమదాజన సంబాధం ప్రజల్పిత మహాపథం తప్త కాంచన నిరూపాం భూషణోత్తమ భూషితం	5
గంధర్వాణా మివావాస మాలయం మరుతామివ రత్నసంచయ సంబాధం భవనం భోగినామివ	6
తం మహాభ్రమివాదిత్య స్తేజో విస్తృత రశ్మిమాన్ అగ్రజస్యాలయం వీరః ప్రవివేశ మహాద్యుతిః	7
పుణ్యాన్ పుణ్యాహ ఘోషాంశ్చ వేదవిద్భిరుదాహృతాన్	

శుశ్రావ సుమహాతేజా భ్రాతుర్విజయ సంశ్రితాన్	8
పూజితాన్ దధిపాత్రైశ్చ సర్పిర్భిః సుమనోఽక్షతైః	
మంత్రవేదవిదో విప్రాన్ దదర్శ సుమహాబలః	9
స పూజ్యమానో రక్షోభి ర్ద్విప్యమానః స్వతేజసా	
ఆసనస్థం మహాబాహు ర్వవందే ధనదానుజం	10
స రాజదృష్టి సంపన్నమాసనం హేమ భూషితం	
జగామ సముదాచారం ప్రయుజ్వాదారకోవిదః	11
సరావణం మహాత్మానం విజనే మంత్రి సన్నిధౌ	
ఉవాచ హితమఽత్యర్థం వచనం హేతు నిశ్చితం	12
ప్రసాద్య భ్రాతరం జ్యేష్ఠం సాంత్వేనోపస్థిత క్రమః	
దేశ కాలార్థ సంవాదీ దృష్ట లోక పరావరః	13
యదా ప్రభృతి వైదేహీ సంప్రాప్తేమాం పురీ తవ	
తదా ప్రభృతి దృశ్యంతే నిమిత్తాన్యఽశుభాని నః	14
సస్సులింగః సధూమార్చిః సధూమ కలుషోదయః	
మంత్ర సంధుక్షితోఽప్యగ్ని ర్న సమ్యగభివర్ధతే	15
అగ్నిష్టేష్యగ్నిశాలాసు తథా బ్రహ్మస్థలీషు చ	
సరీస్సుపాణి దృశ్యంతే హవ్యేషు చ పిపీలికాః	16
గవాం పయాంసి స్కన్నాని విమదా వీరకుంజరాః	
దీనమశ్వాః ప్రహేషంతే న చ గ్రాసాభినందినః	17
ఖరోష్ట్రాశ్వతరా రాజన్ భిన్న రోమాః స్రవంతి నః	
న స్వభావేఽవతిష్ఠన్తే విధానైరపి చిన్తితాః	18
వాయసాః సంఘశః క్వారా వ్యాహరంతి సమంతతః	
సమవేతాశ్చ దృశ్యంతే విమానాగ్రేషు సంఘశః	19
గృధ్రాశ్చ పరిలీయంత పురీముపరి పిండితాః	
ఉపపన్నాశ్చ సంధ్యే ద్వే వ్యాహరంత్యశివం శివాః	20
క్రవ్యాదానాం మృగాణాం చ పుర ద్వారేషు సంఘశః	
శ్శాయంతే విపులా ఘోషాః సవిస్ఫూర్జిత నిస్స్వనాః	21
తదేవం ప్రస్తుతే కార్యే ప్రాయశ్చిత్త మిదం క్షమం	

రోచతే యది వైదేహీ రాఘవాయ ప్రదీయతాం	22
ఇదం చ యది వా మొహా ల్లోభాద్వా వ్యాహృతం మయా	
తత్రాపి చ మహారాజ న దోషం కర్తుమర్హసి	23
అయం చ దోషః సర్వస్య జనస్యాస్యోపలక్ష్యతే	
రక్షసాం రాక్షసీనాం చ పురస్యాంతఃపురస్య చ	24
ప్రాపణే చాస్య మంత్రస్య నివృత్తాః సర్వమంత్రిణః	
అవశ్యం చ మయా వాచ్యం య ధృష్ట మపివా శృతం	25
సంప్రధార్య యథాన్యాయం తద్భవాన్ కర్తుమర్హతి	
ఇతి స్మ మంత్రిణాం మధ్యే బ్రాతా బ్రాతరమూచివాన్	26
రావణం రాక్షసశ్రేష్ఠం పథ్యమేత ద్విభీషణః	
హితం మహార్థం మృదు హేతు సంహితం	
వ్యతీత కాలాయతి సంప్రతి క్షమం	
నిశమ్య తద్వాక్య ముపస్థిత జ్వరః	
ప్రసంగవానుత్తరమేత దబ్రవీత్	27
భయం న పశ్యామి కుతశ్చిదఽప్యహం	
న రాఘవః ప్రాప్స్యతి జాతు మైథిలీం	
సురైః సహస్రైరపి సంగతః కథం	
మమగ్రతః స్థాస్యతి లక్ష్మణాగ్రజః	28
ఇతీదముక్త్వా సుర సైన్య నాశనో	
మహాబలః సంయతి చండవిక్రమః	
దశాననో బ్రాతరమాప్తవాదినం	
విసర్జయామాస తదా విభీషణం	29
<u>ఏకాదశ స్కంధః - ద్వితీయ మంత్రాధివేశః</u>	
స బభూవ కృశో రాజా మైథిలీ కామమోహితః	
అసంమానాచ్ఛ సుహృదాం పాపః పాపేన కర్మణా	1
అతీత సమయే కాలే తస్మిన్ వై యుధి రావణః	
అమాత్యైశ్చ సుహృద్భిశ్చ ప్రాప్తకాల మమన్యత	2
స హేమజాల వితతమ్ మణి విదృమ భూషితం	

ఉపగమ్య వినీతాశ్చ మారురోహ మహారథం	3
తమాస్థాయ రథశ్రేష్ఠం మహామేఘ సమ స్వనం	
ప్రయయౌ రాక్షసశ్రేష్ఠో దశగ్రీవః సభాం ప్రతి	4
అసి చర్మధరా యోధాః సర్వాయుధ ధరా స్తథా	
రాక్షసా రాక్షసేంద్రస్య పురస్తాత్ సంప్రతస్థిరే	5
నానావికృత వేషాశ్చ నానాభూషణ భూషితాః	
పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చైనం పరివార్య యయు స్తదా	6
రథైశ్చాతిరథాః శీఘ్రం మత్తైశ్చ వరవారణైః	
అనూత్పేతు ర్దశగ్రీవమాక్రీడద్భిశ్చ వాజిభిః	7
గదా పరిఘ హస్తాశ్చ శక్తి తోమర పాణయః	
పరశ్యథ ధరాశ్చాఽన్యే తథాఽన్యే శూలపాణయః	8
తతస్తూర్య సహస్రాణాం సంజజ్ఞే నిస్స్వనో మహాన్	
తుములః శంఖ శబ్దశ్చ సభాం గచ్ఛతి రావణే	9
స నేమిఘోషేణ మహాన్ సహసాభివినాదయన్	
రాజమార్గ శ్రియా జుష్టం ప్రతిపేదే మహారథః	10
విమలం చాతపత్రాణాం ప్రగృహీతమశోభత	
పాండరం రాక్షసేంద్రస్య పూర్ణస్తారాధిపో యథా	11
హేమమంజరి గర్భే చ శుద్ధస్పటిక విగ్రహే	
చామర వ్యజనే చాస్య రేజతుః సవ్య దక్షిణే	12
తం కృతాంజలయః సర్వే రథస్థం పృథివీ స్థితాః	
రాక్షసా రాక్షసశ్రేష్ఠం శిరోభి స్థం వవందిరే	13
రాక్షసైః స్థూయమానః సన్ జయాశీర్షి రరిందమః	
ఆససాద మహాతేజాః సభాం సువిహితాం శుభాం	14
సువర్ణ రజత స్థూణాం విశుద్ధ స్పటికాంతరాం	
విరాజమానో వపుషా రుక్మపట్టోత్తర చ్చదాం	15
తాం పిశాచ శతైః షడ్భిరభిగుప్తాం సదా శుభాం	
ప్రవివేశ మహాతేజాః సుకృతాం విశ్వకర్మణా	16
తస్యాం తు వైడూర్యమయం ప్రియకాజిన సంవృతం	

మహాత్మ్యోపాశ్రయం భేజే రావణః పరమాసనం	17
తతః శశాసేశ్వరవద్దూతాన్ లఘు పరాక్రమాన్	
సమానయత మే క్షిప్రమిహైతాన్ రాక్షసా నితి	18
కృత్యమస్తి మహజ్ఞాతం సామర్థ్య మిహ నో మహాత్	
రాక్షసా స్త ద్వచః శృత్వా లంకాయాం పరిచక్రముః	19
అనుగేహ మవస్థాయ విహార శయనేషు చ	
ఉద్యానేషు చ రక్షాంసి చోదయంతో హ్యభీతవత్	20
తే రథాన్ రుచిరానేకే దృష్టానేకే పృథగ్గయాన్	
నాగానన్యేఽధిరురుహు ర్లగ్ను శ్చైకే పదాతయః	21
సా పురీ పరమాకీర్ణా రథకుంజర వాజిభిః	
సంపతత్పి ర్విరురుచే గరుత్మద్భిరివాఽమృరం	22
తే వాహనా న్వవస్థాప్య యానాని వివిధాని చ	
సభాం పద్భిః ప్రవివిశుః సింహ గిరిగుహా మివ	23
రాజ్ఞః పాదౌ గృహీత్వా తు రాజ్ఞా తే ప్రతిపూజితాః	
పీఠేష్వన్యే బృసీష్వన్యే భూమౌ కేచిదుపావిశన్	24
తే సమేత్య సభాయాం వై రాక్షసా రాజశాసనాత్	
యథార్థ ముపతస్థు స్తే రావణం రాక్షసాధిపం	25
మంత్రిణశ్చ యథా ముఖ్యా నిశ్చయార్థేషు పండితాః	
అమాత్యాశ్చ గుణోపేతాః సర్వజ్ఞా బుద్ధిదర్శనాః	26
సమేయు స్తత్ర శతశః శూరాశ్చ బహవ స్తదా	
సభాయాం హేమవర్ణాయాం సర్వార్థస్య సుఖాయ వై	27
రమ్యాయాం రాక్షసేంద్రస్య సమేయు స్తత్ర సంఘశః	
రాక్షసా రాక్షస శ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరే	28
తతో మహాత్మా విపులం సుయుగ్యం	
కర్హర్ష జామ్బూనద చిత్రితాంగం	
రథం సమాస్థాయ యయౌ యశస్వీ	
విభీషణః సంసదమఽగ్రజస్య	29
స పూర్వజాయాఽవరజః శశంస	

నామాఽథ పశ్చాచ్ఛరణౌ వవందే	
శుకః ప్రహస్తశ్చ తదైవ తేభ్యో	
దదౌ యథార్థం పృథగాసనాని	30
సువర్ణ నానామణి భూషణానాం	
సువాససాం సంసది రాక్షసానాం	
తేషాం పరాధ్యైః గరు చందనానాం	
స్రజశ్చ గంధాః ప్రవవుః సమంతాత్	31
న చుకృశుర్నాఽన్యతమాహ కశ్చిత్	
సభాసదో నైవ జజల్పురుచ్చైః	
సంసిద్ధార్థాః సర్వ ఏవోగ్రవీర్యా	
భర్తుః సర్వే దదృశుశ్చాననం తే	32
స రావణః శస్త్ర భృతాం మనస్వినాం	
మహాబలానాం సమితౌ మనస్వీ	
తస్యాం సభాయాం ప్రభయా చకాశే	
మధ్యే వసూనా మివ వజ్రహస్తః	33
<u>ద్వాదశ స్కంధః - కుంభకర్ణమతిః</u>	
స తాం పరిషదం కృత్వాం సమీక్ష్య సమితింజయః	
ప్రచోదయామాస తదా ప్రహస్తం వాహినీ పతిం	1
సీనాపతే యథా తే స్యుః కృతవిద్యా శ్చతుర్విదాః	
యోధా నగర రక్షాయాం తథా వ్యాదేష్టుమర్హసి	2
స ప్రహస్తః ప్రణీతాత్మా చిక్రీర్షన్ రాజ శాసనం	
వినిక్షిపద్బలం స్వర్వం బహిరంతశ్చ మందిరే	3
తతో వినిక్షిప్య బలం పృథజ్నగర గుప్తయే	
ప్రహస్తః ప్రముఖే రాజ్ఞో నిషసాద జగాద చ	4
నిహితం బహిరంతశ్చ బలం బలవత స్తవ	
కురుష్వాఽవిమనాః కృత్యం యదభిప్రేతమస్తి తే	5
ప్రహస్తస్య వచః శృత్వా రాజా రాజ్యహితే రతః	
సుఖేప్య్యుః సుహృదాం మధ్యే వ్యాజహార స రావణః	6

ప్రియాప్రియే సుఖందుఃఖం లాభాలాభౌ హితాహితౌ	
ధర్మకామార్థ కృచ్ఛేషు యూయ మర్హథ వేదితుం	7
సర్వకృత్యాని యుష్మాభిః సమారబ్ధాని సర్వదా	
మంత్రకర్మ నియుక్తాని న జాతు విఫలాని మే	8
ససోమ గ్రహ నక్షత్రై ర్మరుద్భిరివ వాసవః	
భవద్భిరఽహమత్యర్థం వృతః శ్రియమవాప్పుయాం	9
అహం తు ఖలు సర్వాన్ వః సమర్థయితుముద్యతః	
కుమ్భకర్ణస్య తు స్వప్నా న్నేమ మర్థమచోదయం	10
అయం హి సుప్తః షణ్మాసాన్ కుంభకర్ణో మహాబలః	
సర్వశస్త్రభృతాం ముఖ్యః స ఇదానీం సముత్థితః	11
ఇయం చ దండకారణ్యాద్రామస్య మహిషీ ప్రియా	
రక్షోభి శ్చరితా ద్దేశాదానీతా జనకాత్మజా	12
సా మే న శయ్యా మారోఢు మిచ్ఛత్యలస గామినీ	
త్రిషులోకేషు చాన్యా మే న సీతా సదృశీ మతా	13
తనుమధ్యా పృథుశ్రోణీ శారదేందు నిభాననా	
హేమబింబ నిభా సౌమ్యా మాయేవ మయ నిర్మితా	14
సులౌహిత తలౌ క్షణ్ణౌ చరణౌ సుప్రతిష్ఠితౌ	
దృష్ట్వా తామర నఖౌ తస్యా దీప్యతే మే శరీరజః	15
హుతాగ్నేరర్చి సంకాశామేనాం సౌరీమివ ప్రభాం	
దృష్ట్వా సీతాం విశాలాక్షీం కామస్య వశమేయివాన్	16
ఉన్నసం వదనం వల్గు విపులం చారు లోచనం	
పశ్యంస్తదా వశస్తస్యాః కామస్య వశమేయివాన్	17
క్రోధ హర్ష సహాయేన దుర్వర్ణ కరణేన చ	
శోక సంతాప నిత్యేన కామేన కలుషీ కృతః	18
సా తు సంవత్సరం కాలం మామఽయాచత భామినీ	
ప్రతీక్షమాణా భర్తారం రామ మాయత లోచనా	19
తన్మయా చారు నేత్రాయాః ప్రతిజ్ఞాతం వచః శుభమ్	
శ్రాంతోఽహమ్ సతతం కామా ద్యాతో హయ ఇవాధ్వని	20

కథం సాగరమక్షోభ్యం తరిష్యంతి వనౌకసః	
బహుసత్త్వ సమాకీర్ణం తౌ వా దశరథాత్మజౌ	21
అథవా కపి నైకేన కృతం నః కదనం మహాత్	
దుర్జేయాః కార్యగతయో బృత యస్య యథామతి	22
మానుషాన్ మే భయం నాస్తి తథాపి తు విమృశ్యతాం	
తదా దేవాఽసురేయుద్ధే యుష్మాభిః సహితోఽజయం	23
తే మే భవంతశ్చ తథా సుగ్రీవ ప్రముఖాన్ హరీన్	
పరే పారే సముద్రస్య పురస్కృత్య నృపాత్మజౌ	24
సీతాయాః పదవీ ప్రాప్తౌ సంప్రాప్తౌ వరుణాలయమ్	
అదేయా చ యథా సీతా వధ్యౌ దాశరథాత్మజౌ	25
భవద్భిర్మంత్ర్యతాం మంత్రః సునీతిశ్చాభిదీయతాం	
న హి శక్తిం ప్రపశ్యామి జగత్యఽన్యస్య కస్యచిత్	26
సాగరం వానరై స్తీర్త్వా నిశ్చయేన జయో మమ	
తస్య కామ పరీతస్య నిశమ్య పరిదేవితం	27
కుభకర్ణః ప్రచుక్రోధ వచనం చేదమబ్రవీత్	
యదా తు రామస్య సలక్ష్మణస్య	
ప్రసహ్య సీతా ఖలు సా ఇహాహ్వాతా	
సకృత్ సమీక్ష్యేవ సునిశ్చితం తదా	
భజేత చిత్తం యమునేవ యామునం	28
సర్వమేత న్మహారాజ కృతమప్రతిమం తవ	
విధీయేత సహఽస్మాభిరాదావేవాఽస్య కర్మణః	29
న్యాయేన రాజా కార్యాణి యః కరోతి దశానన	
న స సంతప్యతే పశ్చాన్నిశ్చితార్థ మతి ర్నూపః	30
అనుపాయేన కర్మాణి విపరీతాని యాని చ	
క్రియమాణాని దుష్యంతి హవీంష్యప్రయతే ష్వివ	31
యః పశ్చాత్ పూర్వ కార్యాణి కురుతే బుద్ధిమోహితః	
పూర్వం చోత్తర కార్యాణి న స వేద నయానయౌ	32
చపలస్య తు కృత్యేషు ప్రసమీక్ష్యాధికం బలం	

చిద్రమఽన్యే ప్రపద్యన్తే క్రౌన్చస్య ఖమివ ద్విజాః	33
త్వయేదం మహదారబ్ధం కార్యమప్రతిచిన్తితం	
దిష్ట్యా త్వాం నాఽవధీద్రామో విషమిశ్రమివామిషం	34
తస్మా త్త్వయా సమారబ్ధం కర్మ హ్యప్రతిమం పరైః	
అహం సమీకరిష్యామి హత్వా శత్రాంస్తవానఘం	35
యది శక్త వివస్వంతౌ యది పావక మారుతౌ	
తావఽహం యోధయిష్యామి కుబేర వరుణావపి	36
గిరిమాత్ర శరీరస్య శితశూలధరస్య చ	
నర్దత స్తీక్ణదంష్ట్రశ్చ బిభియా ద్వై పురందరః	37
పునర్మాం సద్వితీయేన శరేణ నిహనిష్యతి	
తతోఽహం తస్య పాస్యామి రుధిరం కామమాశ్వస	38
వధేన వై దాశరథేః సుఖావహం	
జయం తవాఽఽహర్తు మఽహం యతిష్యే	
హత్వా చ రామం సహలక్ష్మణేన	
ఖాదామి సర్వాన్ హరియూధ ముఖ్యాన్	39
రమస్య కామం పిబచార్చ్యవారుణీం	
కురుష్య కార్యాణి హితాని విజ్వరః	
మయా తు రామే గమితే యమక్షయం	
చిరాయ సీతా వశగా భవిష్యతి	40
<u>త్రయోదశ స్కంధః - మహాపార్వవచోభీనందనం</u>	
రావణం కృద్ధ మాజ్ఞాయ మహాపార్శ్వో మహాబలః	
ముహూర్తమనుసంచిన్త్య ప్రాంజలిర్వాక్య మబ్రవీత్	1
యః ఖల్వపి వనం ప్రాప్య మృగ వ్యాల సమాకులం	
న పితేన్మధు సంప్రాప్తం స నరో బాలిశో భవేత్	2
ఈశ్వరస్యేశ్వరః కోఽస్తి తవ శత్రునిబర్హణ	
రమస్య సహవైదేహ్య శత్రానాక్రమ్య మూర్ధసు	3
బలాత్ కుక్కుట వృత్తేన వర్తస్య సుమహాబల	
ఆక్రమ్య సీతాం వైదేహీం తథా భుంక్ష్వ రమస్య చ	4

లబ్ధకామస్య తే పశ్చాదాగమిష్యతి యద్భయం ప్రాప్తమ౭ప్రాప్త కాలం వా సర్వం ప్రతిసహిష్యసి	5
కుంభకర్ణః సహ౭స్మాభిరింద్రజిచ్ఛ మహాబలః ప్రతిపేథయితుం శక్తో సవజ్రమపి వజ్రిణం	6
ఉపప్రదానం సాంత్యం వా భేదం వా కుశలైః కృతం సమతిక్రమ్య దండేన సిద్ధిమర్థేషు రోచయ	7
ఇహ ప్రాప్తాన్ వయం సర్వాం శత్రూం స్తవ మహాబల వశే శస్త్ర ప్రపాతేన కరిష్యామో న సంశయః	8
ఏవముక్త స్తదా రాజా మహాపార్శ్వేన రావణః తస్య సంపూజయన్ వాక్యమిదం వచన మబ్రవీత్	9
మహాపార్శ్వ నిబోధ త్వం రహస్యం కించిదాత్మనః చిరవృత్తం తదాఖ్యాస్యే యదవాప్తం మయా పురా	10
పితామహస్య భవనం గచ్ఛంతీం పుంజికస్థలాం చంచూర్యమాణామ౭ద్రాక్ష మాకాశేఽగ్నిశిఖా మివ	11
సా ప్రసహ్య మయా భుక్తా కృతా వివసనా తతః స్వయంభూ భవనం ప్రాప్తా లోళితా నళినీ యథా	12
తస్య తచ్ఛ తదా మన్యే జ్ఞాతమాసీన్మహాత్మనః అథ సంకుపితో వేదా మామిదం వాక్య మబ్రవీత్	13
అద్య ప్రభృతి యామ౭న్యాం బలా న్నారీం గమిష్యసి తదా తే శతథా మూర్ధా ఫలిష్యతి న సంశయః	14
ఇత్యహం తస్య శాపస్య భీతః ప్రసభమేవ తాం నారోపయే బలాత్ సీతాం వైదేహీం శయనే స్వకే	15
సాగరస్యేవ మే వేగో మారుతస్యేవ మే గతిః నైత ధ్దాశరథి ర్వేద హ్యసాదయతి తేన మాం	16
యస్తు సింహమివాసీనం సుప్తం గిరి గుహాశయే కృద్ధం మృత్యుమివాసీనం ప్రబోధయితు మిచ్ఛతి	17
న మత్తో నిర్గతాన్ బాణాన్ ద్విజిహ్వ నివ పన్నగాన్ రామః పశ్యతి సంగ్రామే తేన మామభిగచ్ఛతి	18

కీప్రం వజ్రోపమై ర్వాణైః శతధా కార్ముక చ్యుతైః	
రామమాదీపయిష్యామి ఉల్కాభిరివ కుంజరం	19
తచ్ఛాఽస్య బలమాదాస్యే బలేన మహతా వృతః	
ఉదయన్ సవితా కాలే నక్షత్రాణామివ ప్రభాం	20
న వాసవే నాపి సహస్ర చక్షుషా యుధాస్మి శక్యో వరుణేన వా పునః	
మయా త్వయం బాహుబలేన నిర్జితా పురీ పురా వైశ్రవణేన పాలితా	21
చతుర్దశ స్కంధః - ప్రహస్త విభీషణ వివాదః	
నిశాచారేంద్రస్య నిశమ్య వాక్యం స కుమ్భకర్ణస్య చ గర్జితాని	
విభీషణో రాక్షసరాజ ముఖ్యం ఉవాచ వాక్యం హిత మర్థయుక్తం	1
వృతో హి బాహ్వాన్తర భోగరాశిః చింతావిషః సుస్మిత తీక్ష్ణదంష్ట్రః	
పంచాంగుళీ పంచశిరోఽతికాయః సీతా మహాఽహి స్తవ కేన రాజన్	2
యావన్న లంకాం సమభిద్రవంతి వలీముఖాః పర్వత కూట మాత్రాః	
దంష్ట్రాయుధాశ్చైవ నఖాయుధాశ్చ ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ	3
యావన్న గృహ్లాన్తి శిరాంసి బాణా రామేరితా రాక్షసపుంగవనాం	
వజ్రోపమా వాయు సమాన వేగాః ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ	4
న కుంభకర్ణేంద్రజితౌ చ రాజన్ తథా మహాపార్శ్వ మహోదరౌ వా	
నికుంభ కుమ్భౌ చ తథాఽతికాయః స్థాతుం న శక్తౌ యుధి రాఘవస్య	5
జీవంస్తు రామస్య న మోక్ష్యసే త్వం గుప్తః సవిత్రాఽప్యథవా మరుద్భిః	
న వాసవస్యాఽంకగతో న మృత్యోః న ఖం న పాతాళమనుప్రవిష్టః	6
నిశమ్య వాక్యం తు విభీషణస్య తతః ప్రహస్తో వచనం బభాషి	
న నో భయం విద్మ న దైవతేభ్యో న దానవేభ్యో హ్యాథవా కుతశ్చిత్	7
న యక్ష గంధర్వ మహోరగేభ్యో భయం న సంఖ్యే పతగోత్తమేభ్యః	
కథం ను రామాదృశ్వితా భయం నో నరేంద్రపుత్రాత్ సమరే కదాచిత్	8
ప్రహస్త వాక్యంత్వఽహితం నిశమ్య విభీషణో రాజహితానుకాంక్షీ	
తతో మహార్థం వచనం బభాషి ధర్మార్థ కామేషు నివిష్ట బుద్ధిః	9
ప్రహస్త రాజా చ మహోదరశ్చ త్వం కుంభకర్ణశ్చ యధర్థజాతం	
బ్రవీథ రామం ప్రతి తన్న శక్యం యథా గతిః స్వర్గ మథర్మబుద్ధేః	10
వధస్తు రామస్య మయా త్వయా వా ప్రహస్త సర్వైరపి రాక్షసైర్వా	

కథం భవేదర్థవిశారదస్య మహార్ణవం తర్తుమివాఽప్లవస్య	11
ధర్మప్రధానస్య మహారథస్య ఇక్ష్వాకువంశ ప్రభవస్య రాజ్ఞః	
ప్రహస్త దేవాశ్చ తథావిధస్య కృత్యేషు శక్తస్య భవంతి మూఢాః	12
తీక్ష్ణా న తావ త్తవ కంకపత్రా దురాసదా రాఘవ విప్రముక్తాః	
భిత్వా శరీరం ప్రవిశంతి బాణాః ప్రహస్త తేనైవ వికల్ధసే త్వం	13
న రావణో నాఽతిబల స్త్రిశీర్షో న కుంభకర్ణోఽస్య సుతో నికుంభః	
న చేన్ద్రజిద్ధాశరధిం ప్రసోఢుం త్వం వా రణే శక్తసమం సమర్థాః	14
దేహాన్తకోవాపి నరాన్తకో వా తథాతికాయోఽతిరథా మహాత్మా	
అకంపనశ్చాద్ధి సమాన సారః స్థాతుం న శక్తా యుధి రాఘవస్య	15
అయం హి రాజా వ్యసనాభిభూతో మిత్రైరమిత్ర ప్రతిమైర్భవద్భిః	
అన్వాస్యతే రాక్షస నాశనాయ తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా హ్యసమీక్ష్యకారీ	16
అనంత భోగేన సహస్ర మూర్ధ్నా నాగేన భీమేన మహాబలేన	
బలాత్పరిక్షిప్త మిమం భవంతో రాజానముత్తిప్య విమోచయంతు	17
యావద్ధి కేశగ్రహణాత్ సుహృద్భిః సమేత్య సర్వైః పరిపూర్ణ కామైః	
నిగృహ్య రాజా పరిరక్షితవ్యో భూతైర్యథా భీమబలై ర్గృహీతః	18
సువారిణా రాఘవసాగరేణ ప్రచ్ఛాద్యమాన స్తరసా భవద్భిః	
యుక్త స్త్వఽయం తారయితుం సమేత్య కాకున్ద పాతాళముఖే పతన్ సః	19
ఇదం పురస్యాఽస్య సరాక్షసస్య రాజ్ఞశ్చ పథ్యం ససుహృజ్ఞనస్య	
సమ్యగ్ని వాక్యం సతతం బ్రవీమి నరేంద్రపుత్రాయ దదామ పత్నీం	20
పరస్య వీర్యం స్వబలం చ బుద్ధ్యా స్థానం క్షయం చైవ తథైవ వృద్ధిం	
తథా స్వపక్షేఽప్యనుమృశ్య బుద్ధ్యా వదేత్ క్షమం స్వామిహితం చ మంత్రీ	21
<u>పంచదశ స్కంధః - ఇంద్రజిద్విభీషణ వివాదః</u>	
బృహస్పతే స్తుల్య మతే ర్వచస్తం నిశమ్య యత్నేన విభీషణస్య	
తతో మహాత్మా వచనం బభాషే తత్రేన్ద్రజి న్నైర్వృత యోధముఖ్యః	1
కిం నామ తే తాత కనిష్ఠ వాక్యం అనర్థకం చైవ సుభీతవచ్చ	
అస్మిన్ కులే యోఽపి భవేన్న జాతః సోఽపీదృశం నైవ వదే న్న కుర్యాత్	2
సత్త్వేన వీర్యేణ పరాక్రమేణ శౌర్యేణ ధైర్యేణ చ తేజసా చ	
ఏకః కులేఽస్మిన్ పురుషో విముక్తో విభీషణ స్తాత కనిష్ఠ ఏషః	3

కిం నామ తౌ రాక్షస రాజపుత్రౌ అస్మాక మేకేన హి రాక్షసేన సుప్రాకృతే నాపి రణే నిహన్తుం శక్యౌ కుతో భీషయే స్మ భీరో	4
త్రిలోకనాథో నను దేవరాజః శక్తో మయా భూమితలే నివిష్టః భయార్దితాశ్చాపి దిశః ప్రపన్నాః సర్వే తథా దేవగణాః సమగ్రాః	5
ఐరావతో విస్వరమున్నదన్ స నిపాతితో భూమితలే మయా తు వికృప్య దంతౌ తు మయా ప్రసహ్య విత్రాసితా దేవగణాః సమగ్రాః	6
సోఽహం సురాణామపి దర్పహన్తా దైత్యోత్తమానామపి శోక దాతా కథం నరేంద్రాత్మజయౌ ర్న శక్తో మనుష్యయోః ప్రాకృతయోః సువీర్యః	7
అ థేంద్రకల్పస్య దురాసదస్య మహౌజస స్తద్వచనం నిశమ్య తతో మహార్థ వచనం బభాషే విభీషణః శస్త్రభృతాం వరిఘః	8
న తాత మంత్రే మమ నిశ్చయోఽస్తి బాలస్త్వమద్యాఽప్యవిపక్వ బుద్ధిః తస్మా త్త్వయా హ్యత్మవినాశనాయ వచోర్థఽహీనం బహు విప్రలప్తం	9
పుత్ర ప్రవాదేన తు రావణస్య త్వమిన్ద్రజిన్మిత్రముఖోఽసి శత్రుః యస్యేద్యశం రాఘవతో వినాశం నిశమ్య మోహాదనుమన్యసే త్వం	10
త్వమేవ వద్యశ్చ సుదుర్మతిశ్చ స చాపి వధ్యో య ఇహానయ త్వాం బాలం దృఢం సాహసికం చ యోఽద్య ప్రావేశయన్ మంత్రకృతాం సమీపం	11
మూఢోఽప్రగల్భోఽవినయోపపన్నః తీక్ష్ణస్వభావోఽల్పమతిర్దురాత్మా మూర్ఖ స్త్వమత్యంత సుదుర్మతిశ్చ త్వమిన్ద్రజిద్బాలతయా బ్రవీషి	12
కో బ్రహ్మాదండప్రతిమ ప్రకాశాన్ అర్చిష్మతః కాల నికాశ రూపాన్ సహీత బాణాన్ యమదండ కల్పాన్ సమీక్ష్య ముక్తాన్ యుధి రాఘవేణ	13
ధనాని రత్నాని విభూషణాని వాసాంసి దివ్యాని మణీంశ్చ చిత్రాన్ సీతాం చ రామాయ నివేద్య దేవీం వసేమ రాజ స్నిహ వీతశోకాః	14

షోడశ స్కంధః - విభీషణాక్షోశః

సునివిష్టం హితంవాక్య ముక్తవన్తం విభీషణమ్ అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం రావణః కాలచోదితః	1
వసీత్ సహసపత్నీన కృద్ధేనాఽఽశీవిషేణ వా న తు మిత్ర ప్రవాదేన సంవసే చ్చత్వసేవినా	2
జానామి శీలం జ్ఞాతీనాం సర్వలోకేషు రాక్షస	

హృష్యన్తి వ్యసనేష్యేతే జ్ఞాతీనాం జ్ఞాతయః సదా	3
ప్రధానం సాధకం వైద్యం ధర్మశీలం చ రాక్షస	
జ్ఞాతయో హ్యవమన్యన్తే శూరం పరిభవన్తి చ	4
నిత్యమన్యోన్య సంహృష్టా వ్యసనేష్యోతతాయినః	
ప్రచ్ఛన్న హృదయా ఘోరా జ్ఞాతయస్తు భయవహాః	5
శ్శాయన్తే హస్తిభిర్గీతాః శ్లోకాః పద్మవనే క్వచిత్	
పాశహస్తా న్నరాన్ దృష్ట్వా శృణు తాన్ గదతో మమ	6
నాగ్నిర్నాఽన్యాని శస్త్రాణి న నః పాశా భయవహాః	
ఘోరాః స్వార్థ ప్రయుక్తాస్తు జ్ఞాతయో నో భయవహాః	7
ఉపాయమేతే వక్ష్యన్తి గ్రహణే నాత్ర సంశయః	
కృత్వాన్భయా జ్ఞాతిభయం సుకష్టం విదితం చ నః	8
విద్యతే గోషు సంపన్నం విద్యతే బ్రాహ్మణే దమః	
విద్యతే స్త్రీషు చాపల్యం విద్యతే జ్ఞాతితో భయమ్	9
తతో నేష్టమిదం సౌమ్య యదహం లోకసత్కృతః	
ఐశ్వర్యేణాభిజాతశ్చ రిపూణాం మూర్ఖ్యవస్థితః	10
యథా పుష్కరపర్ణేషు పతితాస్తోయ బిందవః	
న శ్లేష ముపగచ్ఛన్తి తథాఽనార్యేషు సౌహృదం	11
యథా మధుకరస్తర్వాద్రసం విస్తన్న విద్యతే	
తథా త్వమపి తత్రైవ తథాఽనార్యేషు సౌహృదం	12
యథా పూర్వం గజః స్నాత్వా గృహ్య హస్తేన వై రజః	
దూషయత్యాత్మనో దేహం తథాఽనార్యేషు సౌహృదం	13
యథా శరది మేఘానాం సింహతా మపి గర్జతాం	
న భవత్యఽంబు సంక్లేద స్తథాఽనార్యేషు సౌహృదం	14
అన్య స్త్వేవంవిధం బ్యాయా ద్వాక్యమేతన్ని శౌచర	
అస్మిన్ముహూర్తే న భవే త్త్వాం తు ధిక్కులపాంసనమ్	15
ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం న్యాయవాదీ విభీషణః	
ఉత్పపాత గదాపాణి శ్చతుర్భిః సహరాక్షస్తిః	16
అబ్రవీచ్ఛ తదా వాక్యం జాతక్రోధో విభీషణః	

అన్తరిక్షగతః శ్రీమాన్ బ్రాతరం రాక్షసాధిపమ్	17
స త్వం బ్రాతాసి మే రాజన్ బృహి మాం యద్యదిచ్చసి	
జ్యేష్ఠో మాన్యః పితృసమో న చ ధర్మపథే స్థితః	18
ఇదం తు పరుషం వాక్యం న క్షమామ్యన్యతం తవ	
సునీతం హితకామేన వాక్యముక్తం దశానన	19
న గృహ్లాన్త్యకృతాత్మానః కాలస్య వశమాగతాః	
సులభాః పురుషా రాజన్ సతతం ప్రియవాదినః	20
అప్రియస్య తు పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః	
బద్ధం కాలస్య పాశేన సర్వభూతాపహారిణా	21
న నశ్యన్తముపేక్షేయం ప్రదీప్తం శరణం యథా	
దీప్త పావక సంకాశైః శితైః కాంచన భూషణైః	22
న త్వామిచ్ఛామ్యఽహం ద్రష్టుం రామేణ నిహతం శరైః	
శూరాశ్చ బలవన్తశ్చ కృతాస్త్రాశ్చ రణాజిరే	23
కాలాభిపన్నాః సీదన్తి యథా వాలుక సేతవః	
తన్మర్షయతు యచ్ఛోక్తం గురుత్వాద్ధిత మిచ్చతా	24
ఆత్మానం సర్వథా రక్ష పురీం చేమాం సరాక్షసామ్	
స్వస్తి తేఽస్తు గమిష్యామి సుఖీభవ మయా వినా	25
నివార్యమాణస్య మయా హితైషిణా	
న రోచతే తే వచనం నిశాచర	
పరీతకాలా హి గతాయుషో నరా	
హితం న గృహ్లాన్తి సుహృద్భిరీరితమ్	27
<u>సప్తదశ స్కంధః - విభీషణ శరణాగతినివేదనం</u>	
ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణం రావణానుజః	
ఆజగామ ముహూర్తేన యత్ర రామః సలక్ష్మణః	1
తం మేరు శిఖరాకారం దీప్తామివ శతహ్రదామ్	
గగనస్థం మహీస్థా ప్తే దదృశుర్వానరాధిపాః	2
స హి మేఘుచల ప్రఖ్యో వజ్రాయుధ సమప్రభః	
వరాయుధధరో వీరో దివ్యాభరణ భూషితః	3

యే చాఽప్యనుచరా స్తస్య చత్వారో భీమవిక్రమాః	
తేఽపి వర్మాయుధోపేతా భూషణైశ్చాపి భూషితాః	4
తమాత్మ పంచమం దృష్ట్వా సుగ్రీవో వానరాధిపః	
వానరైః సహ దుర్ధర్ష శ్చింతయామాస బుద్ధిమాన్	5
చింతయిత్వా ముహూర్తం తు వానరాం స్తానువాచ హ	
హనుమత్ప్రముఖాన్ సర్వానిదం వచన ముత్తమమ్	6
ఏష సర్వాయుధోపేత శ్చతుర్భిః సహ రాక్షసైః	
రాక్షసోఽభ్యేతి పశ్యద్వ మస్మాన్ హస్తుం న సంశయః	7
సుగ్రీవస్య వచః శ్చత్వా సర్వే తే వానరోత్తమాః	
సాలానుద్యమ్య శైలాంశ్చ ఇదం వచన మబృవన్	8
శీఘ్రం వ్యాదిశ నో రాజన్ వధాయైషాం దురాత్మనామ్	
నిపతన్తి హతా యావ ధ్రుణ్యామఽల్పతేజసః	9
తేషాం సంభాషమాణానామఽన్యోన్యం స విభీషణః	
ఉత్తరం తీర మాసాద్య ఖస్థ ఏవ వ్యతిష్ఠత	10
ఉవాచ చ మహాప్రాజ్ఞః స్వరేణ మహతామహాన్	
సుగ్రీవం తాంశ్చ సంప్రీక్ష్య సర్వాన్ వానరయూధపాన్	11
రావణో నామ దుర్వృత్తో రాక్షసో రాక్షసేశ్వరః	
తస్యాఽహమనుజో బ్రాతా విభీషణ ఇతి శ్చతః	12
తేన సీతా జనస్థానాద్ధృతా హత్వా జటాయుషమ్	
రుద్ధా చ వివశా దీనా రాక్షసీభిః సురక్షితా	13
తమహం హేతుభి ర్వాక్ష్వై ర్వివిధైశ్చ న్యదర్శయమ్	
సాధు నిర్యాత్యతాం సీతా రామాయేతి పునః పునః	14
న చ స ప్రతిజగ్రాహ రావణః కాల చోదితః	
ఉచ్యమానం హితం వాక్యం విపరీత ఇవోషధమ్	15
సోఽహం పరుషిత స్తేన దాసవ చ్చాఽవమానితః	
త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ రాఘవం శరణం గతః	16
సర్వలోక శరణ్యాయ రాఘవాయ మహాత్మానే	
నివేదయత మాం క్షిప్రం విభీషణ ముపస్థితమ్	17

ఏత త్తు వచనం శృత్వా సుగ్రీవో లఘు విక్రమః	
లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామం సంరబ్ధ మిదమబ్రవీత్	18
రావణస్యానుజో బ్రాతా విభీషణ ఇతి శృతః	
చతుర్భిః సహ రక్షోభి ర్భవంతం శరణం గతః	19
మంత్రే వ్యూహే నయే చారే యుక్తో భవితు మర్హసి	
వానరాణాం చ భద్రం తే పరేషాం చ పరంతప	20
అంతర్ధాన గతా హ్యేతే రాక్షసాః కామరూపిణః	
శూరాశ్చ నికృతిజ్ఞాశ్చ తేషు జాతు న విశ్వసేత్	21
ప్రణిధీ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య భవేదయం	
అనుప్రవిశ్య నోఽస్మాసు భేదం కుర్యా న్న సంశయః	22
అథవా స్వయమేవైష చ్చిద్ర మాసాద్య బుద్ధిమాన్	
అనుప్రవిశ్య విశ్వస్తే కదాచిత్ ప్రహరేదపి	23
మిత్రాటవిబలం చైవ మౌలం భృత్యబలం తథా	
సర్వమేతద్బలం గ్రాహ్యం వర్జయిత్వా ద్విషద్బలం	24
ప్రకృత్యా రాక్షసో హ్యేష బ్రాతాఽమిత్రస్య వై ప్రభో	
ఆగతశ్చ రిపోః పక్షాత్ కథ మస్మిన్ హి విశ్వసేత్	25
రావణేన ప్రణిహితం తమఽవేహి విభీషణమ్	
తస్యాఽహం నిగ్రహం మన్యే క్షమం క్షమవతాం వర	26
రాక్షసో జిహ్మయా బుద్ధ్యా సందిష్టోఽయ ముపస్థితః	
ప్రహర్తుం మాయయా ఛన్నో విశ్వస్తే త్వయి రాఘవ	27
ప్రవిష్టః శత్రు సైన్యం హి ప్రాజ్ఞః శత్రురఽతర్కితః	
నిహన్యా దస్తరం లబ్ధ్యా ఉలూక ఇవ వాయసాన్	28
వద్యతామేష దణ్డేన తీవ్రేణ సచివైః సహ	
రావణస్య నృశంసస్య బ్రాతా హ్యేష విభీషణః	29
ఏవముక్త్వా తు తం రామం సంరబ్ధో వాహినీ పతిః	
వాక్యజ్ఞో వాక్య కుశలం తతో మౌన ముపాగమత్	30
సుగ్రీవస్య తు తద్వాక్యం శృత్వా రామో మహాయశాః	
సమీపస్థానువాచేదం హనుమత్ప్రముఖాన్ హరీన్	31

యదుక్తం కపిరాజేన రావణాఽవరజం ప్రతి	
వాక్యం హేతుమదత్యర్థం భవద్భిరపి తచ్చుతమ్	32
సుహృదా హ్యర్థ కృచ్ఛేషు యుక్తం బుద్ధిమతా సతా	
సమర్థేనాపి సందేష్టుం శాశ్వతీ భూతి మిచ్చతా	33
ఇత్యేవం పరిపృష్టా స్తే స్వం స్వం మతమతన్తితాః	
సోపచారం తదా రామ మూచుర్జిత చికిర్షవః	34
అజ్ఞాతం నాస్తి తే కించిత్ త్రిషులోకేషు రాఘవ	
ఆత్మానం సూచయన్ రామ పృచ్ఛస్యస్మాన్ సుహృత్తయా	35
త్వం హి సత్యవ్రతః శూరో ధార్మికో దృఢ విక్రమః	
పరీక్ష్యకారీ స్మృతిమాన్ నిస్పృష్టాత్మా సుహృత్సు చ	36
తస్మాదేకైకశ స్తావద్భవన్తు సచివా స్తవ	
హేతుతో మతిసంపన్నాః సమర్థాశ్చ పునః పునః	37
ఇత్యుక్తే రాఘవాయాఽథ మతిమాన్సంగదోఽగ్రతః	
విభీషణ పరీక్షార్థ మువాచ వచనం హరిః	38
శత్రోః సకాశాత్ సంప్రాప్తః సర్వథా శంక్య ఏవ హి	
విశ్వాసయోగ్యః సహసా న కర్తవ్యో విభీషణః	39
ధాదయిత్వాత్మ భావం హి చరన్తి శరబుద్ధయః	
ప్రహరన్తి చ రన్తేషు సోఽనర్థః సుమహాన్ భవేత్	40
అర్థానర్థౌ వినిశ్చిత్య వ్యవసాయం భజేత హ	
గుణతః సంగ్రహం కుర్యా ద్దోషతస్తు విసర్జయేత్	41
యది దోషో మహాంస్తఽస్మిం స్త్యజ్యతామవిశంకితమ్	
గుణాన్ వాపి బహూన్ జ్ఞాత్వా సంగ్రహః క్రియతాం నృప	42
శరభ స్త్యథ నిశ్చిత్య సాధ్యం వచన మబ్రవీత్	
క్షిప్ర మస్మిన్ నరవ్యాఘ్రు చారః ప్రతివిధీయతామ్	43
ప్రణిధాయ హి చారేణ యథావత్ సూక్ష్మ బుద్ధినా	
పరీక్ష్య చ తతః కార్యో యథాన్యాయం పరిగ్రహః	44
జామ్బువాం స్త్యథ సంప్రీక్ష్య శాస్త్ర బుద్ధ్యా విచక్షణః	
వాక్యం విజ్ఞాపయామాస గుణవ ద్దోష వర్జితమ్	45

బద్ధ వైరాచ్య పాపాచ్య రాక్షసేంద్రియభీషణః	
అదేశకాలే సంప్రాప్తః సర్వథా శంక్యతామయమ్	46
తతో మైన్దస్తు సంప్రీక్ష్య నయాఽపనయ కోవిదః	
వాక్యం వచన సంపన్నో బభాషే హేతుమత్తరమ్	47
వచనం నామ తస్యైష రావణస్య విభీషణః	
పృచ్ఛ్యతాం మధురేణాఽయం శనై ర్నరవరేశ్వర	48
భావమస్య తు విజ్ఞాయ తత స్తత్త్వం కరిష్యసి	
యది దృష్టో న దుష్టో వా బుద్ధిపూర్వం నరర్షభ	49
అథ సంస్కార సంపన్నో హనూమాన్ సచివోత్తమః	
ఉవాచ వచనం శ్లక్ష్యమర్ధవన్మధురం లఘు	50
న భవన్తం మతిశ్రేష్ఠం సమర్థం వదతా వరమ్	
అతిశాయయితుం శక్తో బృహస్పతి రపి బృవన్	51
న వాదా న్నాపి సంఘర్షా న్నాధిక్యా న్న చ కామతః	
వక్ష్యామి వచనం రాజన్ యథార్థం రామ గౌరవాత్	52
అర్థాఽనర్థ నిమిత్తం హి యదుక్తం సచివై స్తవ	
తత్ర దోషం ప్రపశ్యామి క్రియా న హ్యుపపద్యతే	53
ఋతే నియోగాత్సామర్థ్య మవబోద్ధుం న శక్యతే	
సహసా వినియోగో హి దోషవాన్ ప్రతిభాతి మా	54
చార ప్రణిహితం యుక్తం యదుక్తం సచివై స్తవ	
అర్థస్యాసంభవా త్తత్ర కారణం నోపపద్యతే	55
అదేశకాల సంప్రాప్త ఇత్యయం యద్విభీషణః	
వివక్షా తత్ర మేఽస్తియం తాం నిబోధ యథామతి	56
స ఏష దేశః కాలశ్చ భవతీతి యథా తథా	
పురుషాత్ పురుషం ప్రాప్య తథా దోష గుణావపి	57
దౌరాత్మ్యం రావణే దృష్ట్వా విక్రమం చ తథా త్వయి	
యుక్త మాగమనం తస్య సదృశం తస్య బుద్ధితః	58
అజ్ఞాత రూపై పురుషైః స రాజన్ పృచ్ఛ్యతా మితి	
యదుక్త మత్ర మే ప్రేక్షా కాచిదస్తి సమీక్షితా	59

పుద్భ్యమానో విశంకేత సహసా బుద్ధిమాన్ వచః తత్ర మిత్రం ప్రదుష్యేత మిథ్యా పుష్టం సుఖాగతమ్	60
అశక్యః సహసా రాజన్ భావో వేత్తుం పరస్య వై అన్తః స్వభావై ర్గీతై పై రైపుణ్యం పశ్యతా భృశమ్	61
న త్వస్య బృవతో జాతు లక్ష్మతే దుష్ట భావతా ప్రసన్నం వదనం చాపి తస్మా న్మే నాస్తి సంశయః	62
అశంకిత మతిః స్వస్థో న శఠః పరిసర్పతి న చాస్య దుష్టా వాక్ చాపి తస్మా న్నాస్తీహ సంశయః	63
ఆకారశ్చాద్యమానోపి న శక్యో వినిగూహితుమ్ బలాద్ధి వివృణో త్యేవ భావ మన్తర్గతం నృణామ్	64
దేశకాలోపపన్నం చ కార్యం కార్యవిదాం వర సఫలం కురుతే క్షిప్రం ప్రయోగేణాభిసంహితమ్	65
ఉద్యోగం తవ సంప్రీక్య మిథ్యావృత్తం చ రావణమ్ వాలినశ్చ వధం శృత్వా సుగ్రీవం చాభిషేచితమ్	66
రాజ్యం ప్రార్థయమానశ్చ బుద్ధిపూర్వమిహాగతః ఏతావ త్తు పురస్కృత్య యుజ్యతేత్వస్య సంగ్రహః	67
యథాశక్తి మయోక్తం తు రాక్షసస్యార్జవం ప్రతి త్వం ప్రమాణం తు శేషస్య శృత్వా బుద్ధిమతాం వర	68
<u>అష్టాదశ స్కంధః - విభీషణ సంగ్రహ నిర్ణయః</u>	
అథ రామః ప్రసన్నాత్మా శృత్వా వాయుసుతస్య హ ప్రత్యభాషత దుర్ధర్షః శృతవానాత్మని స్థితమ్	1
మమాపి తు వివక్షాఽస్తి కాచిత్ప్రతి విభీషణమ్ శృత మిచ్ఛామి తత్సర్వం భవద్భిః శ్రేయసి స్థితైః	2
మిత్ర భావేన సంప్రాప్తం న త్యజేయం కథంచన దోషో యద్యపి తస్య స్యాత్ సతామేతదగర్హితమ్	3
సుగ్రీవ స్వధ తద్వాక్య మాభాష్య చ విమ్మశ్య చ తతః శుభతరం వాక్య మువాచ హరిపుంగవః	4
సుదుష్టో వాప్యఽదుష్టో వా కి మేష రజనీచరః	

ఈద్దశం వ్యసనం ప్రాప్తం బ్రాతరం యః పరిత్యజేత్	5
కో నామ స భవే త్తస్య య మేష న పరిత్యజేత్	
వానరాధిపతే ర్వాక్యం శృత్వా సర్వానుదీక్ష్య చ	6
ఈషదుత్స్మయమానస్తు లక్ష్మణం పుణ్యలక్ష్మణం	
ఇతి హోవాచ కాకున్దో వాక్యం సత్యపరాక్రమః	7
అనధీత్య చ శాస్త్రాణి వృద్ధాననుపసేవ్య చ	
న శక్య మీద్దశం వక్తుం యదువాచ హరీశ్వరః	8
అస్తి సూక్ష్మతరం కించిదఽత్ర ప్రతిభాతి మే	
ప్రత్యక్షం లౌకికం వాపి విద్యతే సర్వరాజసు	9
అమిత్రా స్తత్కులీనాశ్చ ప్రాతిదేశ్యాశ్చ కీర్తితాః	
వ్యసనేషు ప్రహరార స్తస్మాదఽయమిహాగతః	10
అపాపా స్తత్కులీనాశ్చ మానయంతి స్వకాన్ హితాన్	
ఏష ప్రాయో నరేంద్రాణాం శంకనీయస్తు శోభనః	11
యస్తు దోష స్వయా ప్రోక్తో హ్యదానేఽరిబలస్య చ	
తత్ర తే కీర్తయిష్యామి యథాశాస్త్ర మిదం శృణు	12
న వయం తత్కులీనాశ్చ రాజ్యకాంక్షీ చ రాక్షసః	
పండితా హి భవిష్యంతి తస్మాద్ధాహ్యో విభీషణః	13
అవ్యగ్రాశ్చ ప్రహృష్టాశ్చ న భవిష్యంతి సంగతాః	
ప్రవాదశ్చ మహానేష తతోఽస్య భయమాగతం	14
ఇతి భేదం గమిష్యంతి తస్మాద్ధాహ్యో విభీషణః	
న సర్వే బ్రాతర స్తాత భవంతి భరతోపమాః	15
మద్విదా వా పితుః పుత్రాః సుహృదో వా భవద్విదాః	
ఏవముక్తస్తు రామేణ సుగ్రీవః సహలక్ష్మణః	16
ఉత్థాయేదం మహాప్రాజ్ఞ ప్రణతో వాక్య మబ్రవీత్	
రావణేన ప్రణిహితం తమవేహి విభీషణం	17
తస్యాఽహం నిగ్రహం మన్యే క్షమం క్షమవతాం వర	
రాక్షసో జిహ్మయా బుద్ధ్యా సందిష్టోఽయ మిహాగతః	18
ప్రహర్తుం త్వయి విశ్వస్తే ప్రచ్ఛన్నో మయివాఽనఘ	

లక్ష్మణే వా మహాబాహో స వధ్యః సచివైః సహ	19
రావణస్య నృశంసస్య బ్రాతా హ్యేష విభీషణః	
ఏవముక్త్యా రఘుశ్రేష్ఠం సుగ్రీవో వాహినీపతిః	20
వాక్యజ్ఞో వాక్య కుశలం తతో మౌన ముపాగమత్	
సుగ్రీవస్య తు తద్వాక్యం శృత్వా రామో విమృశ్య చ	21
తతః శుభతరం వాక్యమువాచ హరిపుంగవం	
సుదుష్టో వాప్యఽదుష్టో వా కిమేష రజనీచరః	22
సూక్ష్మమప్యఽహితం కర్తుం మమాశక్తః కథంచన	
పిశాచాన్ దానవాన్ యక్షాన్ పృథివ్యాం చైవ రాక్షసాన్	23
అంగుళ్యగ్రేణ తాన్ హన్యా మిచ్ఛన్ హరిగణేశ్వర	
శ్శాయతే హి కపోతేన శత్యః శరణ మాగతః	24
అర్చితశ్చ యథాన్యాయం స్వైశ్చ మాంసైర్నిమంత్రితః	
స హి తం ప్రతిజగ్రాహ భార్య హర్తార మాగతం	25
కపోతో వానరశ్రేష్ఠ కిం పునర్మద్విధో జనః	
ఋషిః కణ్వస్య పుత్రేణ కంఠునా పరమర్షిణా	26
శృణు గాథాం పురా గీతాం ధర్మిష్ఠాం సత్యవాదినా	
బద్ధాంజలిపుటం దీనం యాచంతం శరణాగతం	27
న హన్యాదాన్మృశంస్యార్థమపి శత్రుం పరంతప	
ఆర్తో వా యది వా దృష్టః పరేషాం శరణాగతః	28
అపి ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య రక్షితవ్యః కృతాత్మనా	
తం చే ద్భయాద్వా మోహాద్వా కామాద్వాపి న రక్షతి	29
స్వయా శక్త్యా యథాన్యాయం తత్సాపం లోకగర్హితం	
వినష్టః పశ్యతో యస్యా రక్షితుః శరణాగతః	30
ఆదాయ సుకృతం తస్య సర్వం గచ్ఛేదఽరక్షితః	
ఏవం దోషో మహానత్ర ప్రపన్నానామరక్షణే	31
అస్వర్గ్యం చాఽయశస్యమ్ చ బలవీర్య వినాశనం	
కరిష్యామి యథార్థం తు కండోర్వచన ముత్తమం	32
ధర్మిష్ఠం చ యశస్యం చ స్వర్గ్యం స్యాత్తు ఫలోదయం	

సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాఽస్మీతి చ యాచతే	33
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతం మమ	
ఆనయైనం హరిశ్రేష్ఠ దత్తమస్యాఽభయం మయా	34
విభీషణో వా సుగ్రీవ యది వా రావణః స్వయం	
రామస్య తు వచః శృత్వా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః	35
ప్రత్యభాషత కాకుత్స్థం సౌహార్దేనాభిచోదితః	
కిమత్ర చిత్రం ధర్మజ్ఞ లోకనాథ సుఖావహ	36
య త్వమార్యం ప్రభాషేథాః సత్త్వవాన్ సత్ పథే స్థితః	
మమ చాప్యన్తరాత్మాయం శుద్ధం వేత్తి విభీషణమ్	37
అనుమానాచ్చ భావాచ్చ సర్వతః సుపరీక్షితః	
తస్మాత్ క్షిప్రం సహఽస్మాభిస్తుల్యో భవతు రాఘవ	38
విభీషణో మహాప్రాజ్ఞః సఖిత్వం చాభ్యుపైతు నః	
తతస్తు సుగ్రీవ వచో నిశమ్య	
తద్ధరీశ్వరేణాభిహితం నరేశ్వరః	
విభీషణేనాశు జగామ సంగమం	
పతత్రరాజేన యథా పురందరః	39
<u>ఏకోనవింశ స్కంధః - శరతల్ప సంవేశః</u>	
రాఘవేణాభయే దత్తే సన్నతో రావణానుజః	
విభీషణో మహాప్రాజ్ఞో భూమిం సమవలోకయన్	1
ఖా త్పాపాతావనిం హ్యష్టో భక్తైరనుచరైః సహ	
స తు రామస్య ధర్మాత్మా నిపపాత విభీషణః	2
పాదయోః శరణాన్వేషీ చతుర్భుః సహరాక్షసైః	
అబ్రవీచ్చ తదా రామం వాక్యం తత్ర విభీషణః	3
ధర్మయుక్తం చ యుక్తం చ మనసః సంప్రహర్షణమ్	
అనుజో రావణస్యాహం తేన చాఽస్మ్యవమానితః	4
భవన్తం సర్వభూతానాం శరణ్యం శరణం గతః	
పరిత్యక్తా మయా లంకా మిత్రాణి చ ధనాని చ	5
భవద్గతం మే రాజ్యం చ జీవితం చ సుఖాని చ	

తస్య తద్వచనం శృత్వా రామో వచన మబ్రవీత్

6

వచసా సాన్త్యయిత్యైనం లోచనాభ్యాం పిబన్నివ

ఆఖ్యాహి మమ తత్త్వేన రాక్షసానాం బలాబలం

7

ఏవముక్షం తదా రక్షో రామేణాక్లిష్ట కర్మణా

రావణస్య బలం సర్వమాఖ్యాతు ముపచక్రమే

8

అవధ్యః సర్వభూతానాం దేవ దానవ రక్షసాం

రాజపుత్ర దశగ్రీవో వరదానా త్వయంభువః

9

రావణాఽనంతరో బ్రాతా మమ జ్యేష్ఠస్య వీర్యవాన్

కుమ్భకర్ణో మహాతేజాః శక్త ప్రతిబలో యుధి

10

రామ సేనాపతి స్తస్య ప్రహస్తో యది వా శృతః

కైలాసే యేన సంగ్రామే మాణిభద్రః పరాజితః

11

బద్ధ గోధాంగుళి త్రాణ స్త్వఽవధ్య కవచో యుధి

ధనురాదాయ తిష్ఠన్ స త్వద్వశ్యో భవతీస్త్రజిత్

12

సంగ్రామే స మహావ్యగ్రో తర్పయిత్వా హుతాశనం

అంతర్దాన గతః శత్రూ నింద్రజిద్ధంతి రాఘవ

13

మహోదర మహాపార్శ్వో రాక్షసాఽప్యకంపనః

అనీకస్థాస్తు తస్యైతే లోకపాల సమా యుధి

14

దశ కోటిసహస్రాణి రక్షసాం కామరూపిణాం

మాంస శోణిత భక్షాణాం లంకాపుర నివాసినాం

15

స తైః పరివృతో రాజా లోకపాలానయోధయత్

సహ దేవైస్తు తే భగ్నా రావణేన మహాత్మనా

16

విభీషణ వచః శృత్వా రామో దృఢ పరాక్రమః

అన్వీక్ష్య మనసా సర్వమిదం వచన మబ్రవీత్

17

యాని కర్మాపదానాని రావణస్య విభీషణ	
ఆఖ్యాతాని చ తత్త్వేన హ్యవగచ్ఛామి తాన్యహం	18
అహం హత్వా దశగ్రీవం సప్రహస్తం సహానుజం	
రాజానం త్వాం కరిష్యామి సత్యమేత ద్భ్రవీమి తే	19
రసాతలం వా ప్రవిశేత్పాతాళం వాపి రావణః	
పితామహ సకాశం వా న మే జీవన్ విమోక్ష్యతే	20
అహత్వా రావణం సంఖ్యే సపుత్ర బల బాంధవం	
అయోధ్యాం న ప్రవేక్ష్యామి త్రిభి సై ర్భాతృభిః శపే	21
శృత్వా తు వచనం తస్య రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః	
శిరసా వంద్య ధర్మాత్మా వక్తమేవోపచక్రమే	22
రాక్షసానాం వధే సాహ్యం లంకాయాశ్చ ప్రధర్షణే	
కరిష్యామి యథాప్రాణం ప్రవేక్ష్యామి చ వాహినీమ్	23
ఇతి బృవాణం రామస్తు పరిష్పజ్య విభీషణమ్	
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణం ప్రీతః సముద్రా జ్జలమానయ	24
తేన చైనం మహాప్రాజ్ఞ మభిషించ విభీషణమ్	
రాజానం రక్షసాం క్షిప్తం ప్రసన్నే మయి మానద	25
ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రి రభ్యషించ ద్విభీషణమ్	
మధ్యే వానరముఖ్యానాం రాజానం రామ శాసనాత్	26
తం ప్రసాదం తు రామస్య దృష్ట్వా సద్యః ప్లవంగమాః	
ప్రచుక్యశు ర్మహాత్మానం సాధుసాధ్వితి చాబ్యవన్	27
అబ్రవీ చ్చ హనూమాం స్తం సుగ్రీవశ్చ విభీషణమ్	
కథం సాగర మక్షోభ్యం తరామ వరుణాలయమ్	28
సైన్యైః పరివృతాః సర్వే వానరాణాం మహౌజసాం	
ఉపాయం నాధిగచ్ఛామో యథా నదనదీపతిమ్	29
తరామ తరసా సర్వే ససైన్యా వరుణాలయమ్	
ఏవముక్తస్తు ధర్మజ్ఞః ప్రత్యువాచ విభీషణః	30
సముద్రం రాఘవో రాజా శరణం గన్తుమర్హతి	
ఖానితః సగరేణాయ మప్రమేయో మహోదధిః	31

కర్ణ మర్వతి రామస్య జ్ఞాతే: కార్యం మహోదధి:	
ఏవం విభీషణేనోక్తో రాక్షసేన విపశ్చితా	32
ఆజగామాఽథ సుగ్రీవో యత్ర రామః సలక్ష్మణః	
తతశ్చాఖ్యాతు మారేభే విభీషణ వచః శుభం	33
సుగ్రీవో విపులగ్రీవః సాగరస్యోపవేశనం	
ప్రకృత్యా ధర్మశీలస్య రాఘవస్యాప్యరోచత	34
స లక్ష్మణం మహాతేజాః సుగ్రీవం చ హరీశ్వరమ్	
సత్త్రియార్థం క్రియాదక్షః స్మితపూర్వ మభాషత	35
విభీషణస్య మస్తోఽయం మమ లక్ష్మణ రోచతే	
బృహి త్వం సహసుగ్రీవ స్తవాఽపి యది రోచతే	36
సుగ్రీవః పణ్డితో నిత్యం భవాన్ మస్త్ర విచక్షణః	
ఉభాభ్యాం సంప్రధార్యార్థం రోచతే య త్తదుచ్యతామ్	37
ఏవముక్తౌ తు తౌ వీరావుభౌ సుగ్రీవ లక్ష్మణౌ	
సముదాచార సంయుక్త మిదం వచన మూచతుః	38
కిమర్థం నౌ నరవ్యాఘ్రు న రోచిష్యతి రాఘవ	
విభీషణేన యచ్ఛక్త మస్మిన్ కాలే సుఖావహామ్	39
అబద్ధ్వా సాగరే సేతుం ఘోరేఽస్మిన్ వరుణాలయే	
లంకాం నాసాదితుం శక్యా స్తేన్ద్రైరపి సురాసురైః	40
విభీషణస్య శూరస్య యథార్థం క్రియతాం వచః	
అలం కాలాత్యయం కృత్వా సముద్రోఽయం నియుజ్యతామ్	41
యథా సైన్యేన గచ్ఛేమ పురీం రావణ పాలితాం	
ఏవముక్తః కుశాస్తీర్ణే తీరే నదనదీపతేః	42
సంవివేశ తదా రామో వేద్యామివ హుతాశనః	
వింశ స్కంధః - సుగ్రీవభేదనోపాయః	
తతో నివిష్టాం ధ్వజినీం సుగ్రీవేణాభిపాలితాం	
దదర్శ రాక్షసోఽభ్యేత్య శార్దూలో నామ వీర్యవాన్	1
చారో రాక్షసరాజస్య రావణస్య దురాత్మనః	
తాం దృష్ట్వా సర్వమవ్యగ్రం ప్రతిగమ్య స రాక్షసః	2

ప్రవిశ్య లంకాం వేగేన రావణం వాక్య మబ్రవీత్	
ఏష వానర ఋక్షౌఘో లంకాం సమభివర్తతే	3
అగాధ శ్చాప్రమేయశ్చ ద్వితీయ ఇవ సాగరః	
పుత్రౌ దశరథ స్యేమౌ బ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	4
ఉత్తమాయుధ సంపన్నౌ సీతాయాః పద మాగతౌ	
ఏతౌ సాగర మాసాద్య సన్నివిష్టౌ మహాద్యుతీ	5
బల మాకాశ మావృత్య సర్వతో దశయోజనం	
తత్త్వభూతం మహారాజ క్షిప్రం వేదితు మర్హసి	6
తవ దూతా మహారాజ క్షిప్ర మర్హం త్యవేక్షితుం	
ఉపప్రదానం సాన్త్వం వా భేదో వాత్ర ప్రయుజ్యతాం	7
శార్దూలస్య వచః శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః	
ఉవాచ సహసా వ్యగ్రః సంప్రదార్యార్థ మాత్మనః	8
శుకం నామ తదా రక్షో వాక్యమర్థవిదాం వరం	
సుగ్రీవం బృహి గత్వా త్వం రాజానం వచనాన్మమ	9
యథా సందేశ మక్లిబం శ్లక్ష్యయా పరయా గిరా	
త్వం వై మహారాజకుల ప్రసూతో	
మహాబలశ్చర్షరజః సుతశ్చ	
న కశ్చిదర్థ స్తవ నాఽస్యనర్థః	
తథా హి మే బ్రాత్య సమో హరీశ	10
అహం యద్యహరం భార్యాం రాజపుత్రస్య ధీమతః	
కిం తత్ర తవ సుగ్రీవ కిష్కిన్ధాం ప్రతిగమ్యతాం	11
న హీయం హరిభి ర్లంకా శక్యా ప్రాప్తుం కథంచన	
దేవైరపి సగంధర్వైః కిం పునర్నరవానరైః	12
స తథా రాక్షసేంద్రేణ సందిష్టో రజనీచరః	
శుకో విహంగమో భూత్వా తూర్ణ మాప్లుత్య చామ్బరం	13
స గత్వా దూర మధ్వాన ముపర్యుపరి సాగరం	
సంస్థితో హ్యంబరే వాక్యం సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్	14
సర్వముక్తం యథాదిష్టం రావణేన దురాత్మనా	

తం ప్రాపయంతం వచనం తూర్ణమాప్లుత్య వానరాః	15
ప్రాపద్యంత దివం క్షిప్రం లోప్తుం హంతుం చ ముష్టిభిః	
స తైః ప్లవంగైః ప్రసభం నిగృహీతో నిశాచరః	16
గగనాద్భూతలే చాశు పరిగృహ్య నిపాతితః	
వానరైః పీడ్యమానస్తు శుకో వచన మబ్రవీత్	17
న దూతాన్ ప్సున్తి కాకుస్థ వార్యంతాం సాధు వానరాః	
యస్తు హిత్వా మతం భర్తుః స్వమతం సంప్రభాషతే	18
అనుక్తవాదీ దూతః సన్ స దూతో వధ మర్హతి	
శుకస్య వచనం శృత్వా రామస్తు పరిదేవితం	19
ఉవాచ మా వధిష్ఠేతి ప్సుతః శాఖామృగర్షభాన్	
స చ పత్రలఘు ర్భూత్వా హరిభిర్ధర్మితే భయే	20
అంతరిక్ష స్థితో భూత్వా పునర్వచన మబ్రవీత్	
సుగ్రీవ సత్త్వ సంపన్న మహాబల పరాక్రమ	21
కిం మయా ఖలు వక్తవ్యో రావణో లోకరావణః	
ఏవముక్తః ప్లవగాధిప స్తదా	
ప్లవంగామానామృషభో మహాబలః	
ఉవాచ వాక్యం రజనీచరస్య	
చారం శుకం దీనమదీన సత్త్వః	22
న మేఽసి మిత్రం న తథానుకంప్యో	
న చోపకర్తాసి న మే ప్రియోఽసి	
అరిశ్చ రామస్య సహానుబంధః	
స మేఽసి వాలీవ వధార్హ వధ్యః	23
నిహన్యహం త్వాం ససుతం సబన్ధుం	
సజ్ఞాతి వర్గం రజనీచరేశ	
లంకాం చ సర్వాం మహతా బలేన	
క్షిప్రం కరిష్యామి సమేత్య భస్మ	24
న మోక్ష్యసే రావణ రాఘవస్య	
సురైః సహేంద్రై రపి మూఢ గుప్తః	

అంతర్లిత సూర్య పథం గతో వా తదైవ నభో న పాతాళమనుప్రవిష్టః	25
గిరీశ పాదాంబుజ సంగతోవా హతోఽసి రామేణ సహానుజ స్వం	
తస్య తే త్రిషులోకేషు న పిశాచం న రాక్షసం త్రాతార మనుపశ్యామి న గంధర్వం న చాఽసురం	26
అవధీర్య జరావృద్ధం గృద్ధరాజం జటాయుషం కిం ను తే రామ సాన్నిధ్యే సకాశే లక్ష్మణస్య వా	27
హృతా సీతా విశాలాక్షీ యాం త్వం గృహ్య న బుద్ధ్యసే మహాబలం మహాప్రాజ్ఞం దుర్ధర్ష మమరై రపి	28
న బుద్ధ్యసే రఘుశ్రేష్ఠం య స్తే ప్రాణాన్ హరిష్యతి తతోఽబ్రవీద్వాలిసుత స్వంగదో హరిసత్తమః	29
నాయం దూతో మహారాజ చారికః ప్రతిభాతి మా తులితం హి బలం సర్వమఽనేనాత్రైవ తిష్ఠతా	30
గృహ్యతాం మా గమ ల్లంకామేతద్ధి మమ రోచతే తతో రాజ్ఞా సమాదిష్టాః సముత్సుత్య వలీముఖాః	31
జగృహు స్తం బబంధుశ్చ విలపంత మనాథవత్ శుకస్తు వానరై శ్చంఘై స్తత్ర తైః సంప్రవీడితః	32
వ్యాక్రోశత మహాత్మానం రామం దశరథాత్మజం లుప్యతే మే బలాత్పక్షౌ భిద్యేతే చ తథాఽక్షిణీ	33
యాం చ రాత్రిం మరిష్యామి జాయే రాత్రిం చ యామహం ఏతస్మిన్నంతరే కాల్ యన్మయా హ్యశుభం కృతం	34
సర్వం తదుపపద్యేథా జహ్యం చేద్యది జీవితం నాఘాతయ త్తథా రామః శృత్వా తత్పరిదేవనం	35
వానరానబ్రవీద్రామో ముచ్యతాం దూత ఆగతః	
ఏకవింశ స్కంధః - సముద్ర సంక్షోభః	
తతః సాగర వేలాయాం దర్భానాస్తీర్య రాఘవః అంజలిం ప్రాజ్ఞుఖః కృత్వా ప్రతిశిశ్యే మహోదధిం	1

బాహుం భుజగభోగాభ ముపధాయారిసూదనః	
జాతరూపమయైశ్చైవ భూషణై ర్భూషితం పురా	2
వర కాంచన కేయూర ముక్తా ప్రవర భూషణైః	
భుజైః పరమ నారీణామభిమృష్ట మనేకధా	3
చందనాఽగరుభిశ్చైవ పురస్తాదఽధివాసితం	
బాల సూర్య ప్రతీకాశై శ్చందనై రుపశోభితం	4
శయనే చోత్తమాంగేన సీతాయాః శోభితం పురా	
తక్షకస్యేవ సంభోగం గంగాజల నిషేవితం	5
సంయుగే యుగ సంకాశం శత్రూణాం శోకవర్దనం	
సుహృదానందనం దీర్ఘం సాగరాంత వ్యపాశ్రయం	6
అస్యతా చ పునః సవ్యం జ్యౌః పూత విగత త్వచం	
దక్షిణో దక్షిణం బాహుం మహాపరిఘ సన్నిభం	7
గో సహస్ర ప్రదాతార ముపధాయ మహద్భుజం	
అద్య మే మరణంవాఽథ తరణం సాగరస్య వా	8
ఇతి రామో మతిం కృత్వా మహాబాహుర్మహోదధిం	
అధిశిశ్యే చ విధివత్ ప్రయతో నియతో మునిః	9
తస్య రామస్య సుప్తస్య కుశాస్తీర్ణే మహీతలే	
నియమాదప్రమత్తస్య నిశా స్తినోఽతిచక్రముః	10
స త్రిరాత్రోపిత స్తత్ర నయజ్ఞో ధర్మ వత్సలః	
ఉపాసత తదా రామః సాగరం సరితాం పతిం	11
న చ దర్శయతే మన్ద స్తదా రామస్య సాగరః	
ప్రయతే నాపి రామేణ యథార్థ మభిపూజితః	12
సముద్రస్య తతః కృద్ధో రామో రక్తాంత లోచనః	
సమీపస్థ మువాచేదం లక్ష్మణం శుభ లక్ష్మణమ్	13
అవలేపః సముద్రస్య న దర్శయతి యత్ స్వయమ్	
ప్రశమశ్చ క్షమా చైవ ఆర్జవం ప్రియవాదితా	14
అసామర్థ్య ఫలా హ్యేతే నిర్గుణేషు సతాం గుణాః	
ఆత్మప్రశంసినం దుష్టం ధృష్టం విపరిధావకమ్	15

సర్వతో త్సుప్త దణ్ణం చ లోకః సత్కురుతే నరమ్ న సామ్నా శక్యతే కీర్తి ర్న సామ్నా శక్యతే యశః	16
ప్రాప్తుం లక్ష్మణ లోకేఽస్మిన్ జయో వా రణమూర్ధని అద్య మద్భాణ నిర్భిన్నైర్మకరై ర్మకరాలయమ్	17
నిరుద్ధ తోయం సౌమిత్రే ప్లవద్భ్యః పశ్య సర్వతః భోగినాం పశ్య భోగానాం మయా చిన్నాని లక్ష్మణ	18
మహాభోగాని మత్స్యానాం కరిణాం చ కరానిహ స శంఖు శుక్తికాజాలం సమీన మకరం శరైః	19
అద్య యుద్ధేన మహతా సముద్రం పరిశోషయే క్షమయా హి సమాయుక్తం మామఽయం మకరాలయః	20
అసమర్థం విజానాతి ధిక్ క్షమా మీద్యశే జనే న దర్శయతి సామ్నా మే సాగారో రూప మాత్మనః	21
చాపమానయ సౌమిత్రే శరాంశ్చా శీవిషోపమాన్ సముద్రం శోషయిష్యామి పద్భ్యాం యాంతు ప్లవంగమాః	22
అద్యాక్షోభ్యమపి కృద్ధః క్షోభయిష్యామి సాగరమ్ వేలాసు కృతమర్యాదం సహస్రోర్మి సమాకులమ్	23
నిర్మర్యాదం కరిష్యామి సాయకై ర్వరుణాలయమ్ మహార్ణవం క్షోభయిష్యే మహానక సమాకులం	24
ఏవముక్త్యా ధనుష్యాణిః క్రోధ విస్ఫారితేక్షణః బభూవ రామో దుర్ధర్షో యుగాన్తాగ్నిరివ జ్వలన్	25
సంపీడ్య చ ధనుర్హోరం కమ్పయిత్వా శనైర్ణగత్ ముమోచ విశిఖా నుగ్రాన్ వజ్రానివ శతక్రతుః	26
తే జ్వలన్తో మహావేగా స్తేజసా సాయకోత్తమాః ప్రవిశన్తి సముద్రస్య సలిలం త్రస్త పన్నగమ్	27
తోయ వేగః సముద్రస్య సనక్త మకరో మహాన్ సంబభూవ మహాఘోరః సమారుత రవ స్తదా	28
మహోర్మి మాలా వితతః శంఖ శుక్తి సమావృతః సదూమః పరివృత్తోర్మిః సహసాసీన్మహోదధిః	29

వృథితాః పన్నగాశ్చాసన్ దీప్తాఽఽస్యా దీప్త లోచనాః	
దానవాశ్చ మహావీర్యాః పాతాళతల వాసినః	30
ఊర్మయః సింధురాజస్య సనక్త మకరా స్తదా	
విన్ధ్య మన్దర సంకాశాః సముత్ప్రేతుః సహస్రశః	31
ఆఘూర్ణిత తరంగౌఘః సంభ్రాన్తోరగ రాక్షసః	
ఉద్వర్ణిత మహాగ్రాహః సంవృత్తః సలిలాశయః	32
తతస్తు తం రాఘవ ముగ్రవేగం	
ప్రకర్షమాణం ధనురప్రమేయం	
సౌమిత్రిరుత్పత్య సముచ్ఛ్వసంతం	
మా మేతి చోక్త్యా ధనురాలలమ్బే	33
ఏత ద్విన్నాఽపి హ్యుదధే స్తవాఽద్య	
సంపత్స్యతే వీరతమస్య కార్యం	
భవద్విధాః కోపవశం న యాన్తి	
దీర్ఘం భవాన్ పశ్యతు సాధు వృత్తం	34
అంతర్వితైశ్చైవ తథాన్తరిక్షే	
బ్రహ్మర్షిభిశ్చైవ సురర్షిభిశ్చ	
శబ్దః కృతః కష్ట మితి బృవద్భిః	
మా మేతి చోక్త్యా మహతా స్వరేణ	35
ద్వావింశ స్సర్గః - సేతుబంధః	
అథోవాచ రఘుశ్రేష్ఠః సాగరం దారుణం వచః	
అద్య త్వాం శోషయిష్యామి స పాతాళం మహార్ణవ	1
శర నిర్దగ్ధ తోయస్య పరిశుష్కస్య సాగర	
మయా శోషిత సత్త్వస్య పాంసు రుత్పద్యతే మహాన్	2
మత్కార్ముక విస్ఫుష్టేన శరవర్షేణ సాగర	
పారం తేఽద్య గమిష్యంతి పద్భిరేవ ప్లవంగమాః	3
విచిన్వన్నాభిజానాసి పౌరుషం వాఽపి విక్రమం	
దానవాలయ సంతాపం మత్తో నామ గమిష్యసి	4
బ్రాహ్మణాస్త్రేణ సంయోజ్య బ్రహ్మాదండ నిభం శరం	

సంయోజ్య ధనుషి శ్రేష్ఠి విచకర్ష మహాబలః	5
తస్మిన్ వికృష్టే సహసా రాఘవేణ శరాసనే	
రోదసీ సంపఫాలేవ పర్వతాశ్చ చకమ్పిరే	6
తమశ్చ లోక మావవ్రే దిశశ్చ న చకాశిరే	
పరిచుక్షుభిరే చాశు సరాంసి సరిత స్తథా	7
తిర్యక్ చ సహ నక్షత్రైః సంగతౌ చంద్ర భాస్కరౌ	
భాస్కరాంశుభిరాదీప్తం తమసా చ సమావృతం	8
ప్రచకాశే తదాకాశ ముల్కాశత విదీపితం	
అంతరిక్షా చ్చ నిర్ఘాతా నిర్లగ్నురతుల స్వనాః	9
పుస్పూరుశ్చ ఘనా దివ్యా దివి మారుత పంక్తయః	
బభంజ చ తదా వృక్షాన్ జలదానుద్వహా న్నివ	10
ఆరుజంశ్చైవ శైలాగ్రాన్ శిఖరాణి ప్రభంజనః	
దివి స్ఫుళో మహామేఘాః సంగతాః సమహాస్వనాః	11
ముముచు ర్వైద్యుతానగ్నీం స్తే మహాశనయ స్తదా	
యాని భూతాని దృశ్యాని చుకృశుశ్చాశనేః సమం	12
అదృశ్యాని చ భూతాని ముముచు ర్భైరవ స్వనం	
శిశ్యరే చాపి భూతాని సంత్రస్తా న్యుద్విజంతి చ	13
సంప్రవివ్యధిరే చాపి న చ పస్పందిరే భయాత్	
సహభూతైః సతోయోర్మిః సనాగః సహరాక్షసః	14
సహసాభూ త్తతో వేగా ద్భీమవేగో మహోదధిః	
యోజనం వ్యతిచక్రామ వేలా మఽన్యత్ర సంప్లవాత్	15
తం తదా సమతిక్రాంతం నాఽతిచక్రామ రాఘవః	
సముద్ధత మఽమిత్రఘ్నో రామో నదనదీపతిం	16
తతో మధ్యాత్ సముద్రస్య సాగరః స్వయముత్థితః	
ఉదయన్ హి మహాశైలాన్మేరోరివ దివాకరః	17
పన్నగైః సహ దీప్తాస్యైః సముద్రః ప్రత్యదృశ్యత	
స్నిగ్ధ వైడూర్య సంకాశో జామ్బూనద విభూషితః	18
రక్తమాల్యాఽమ్బరధరః పద్మపత్ర నిభేక్షణః	

సర్వపుష్ప మయీం దివ్యాం శిరసా ధారయన్ స్రజం 19

- జాతరూపమయైశ్చైవ తపనీయ విభూషితైః
 ఆత్మజానాం చ రత్నానాం భూషితో భూషణోత్తమైః 20
 ధాతుభి ర్మండితః శైలో వివిధై ర్హిమవా నివ
 ఏకావలీ మధ్యగతం తరలం పాటల ప్రభం 21
 విపులేనోరసా భిబ్రు త్కౌంస్తుభస్య సహోదరం
 అఘూర్ణిత తరంగఘః కాళికానిలసంకులః 22
 ఉద్వర్ణిత మహాగ్రాహః సంభ్రాన్తోరగ రాక్షసః
 దేవతానాం సురూపాభిః నానారూపాభిరీశ్వరః 23
 గంగా సింధు ప్రధానాభిరాపగాభిః సమావృతః
 సాగరః సముపకమ్య పూర్వమామస్త్య వీర్యవాన్ 24
 అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్యం రాఘవం శర పాణినమ్
 పృథివీ వాయురాకాశ మాపో జ్యోతిశ్చ రాఘవ 25
 స్వభావే సౌమ్య తిష్ఠన్తి శాశ్వతం మార్గమాశ్రితాః
 తత్స్వభావో మమాప్యేష యదగాఢోఽహమప్లవః 26
 వికారస్తు భవేద్ధాధ ఏత త్తే ప్రవదామ్యహమ్
 న కామా న్న చ లోభా ద్వా న భయాత్ పార్థివాత్మజ 27
 గ్రాహ నక్రాకుల జలం స్తమ్భయేయం కథంచన
 విధాస్య యేన గన్తాఽసి విషహిష్యే హ్యహం తథా 28
 గ్రాహో న ప్రహరిష్యన్తి యావత్సేనా తరిష్యతి
 హరీణాం తరణే రామ కరిష్యామి యథా స్థలం 29
 తమబ్రవీ త్తదా రామ ఉద్యతో హి నదీపతే
 అమోఘోఽయం మహాబాణః కస్మిన్ దేశే నిపాత్యతాం 30

రామస్య వచనం శృత్వా తం చ దృష్ట్వా మహాశరం మహోదధి ర్మహాతేజా రాఘవం వాక్య మబ్రవీత్	31
ఉత్తరేణావకాశోఽస్తి కశ్చిత్పుణ్యతమో మమ దృమకుల్య ఇతి ఖ్యాతో లోకే ఖ్యాతో యథా భవాన్	32
ఉగ్ర దర్శన కర్మాణో బహవ స్తత్ర దస్యవః ఆభీర ప్రముఖాః పాపాః పిబంతి సలీలం మమ	33
తైస్తు సంస్పర్శనం పాపై ర్న సహే పాప కర్మభిః అమోఘః క్రియతాం రామ తత్ర తేషు శరోత్తమః	34
తస్య తద్వచనం శృత్వా సాగరస్య మహాత్మనః ముమోచ తం శరం దీప్తం వీరః సాగర దర్శనాత్	35
తేన తన్నరుకాంతారం పృథివ్యాం ఖలు విశృతం నిపాతితః శరో యత్ర దీప్తాఽశని సమప్రభః	36
ననాద చ తదా తత్ర వసుధా శల్య పీడితా తస్మా ద్వ్రణముఖా త్తోయ ముత్పపాత రసాతలాత్	37
స బభూవ తదా కూపో వ్రణ ఇత్యభిశృతః సతతం చోత్థితం తోయం సముద్రస్యేవ దృశ్యతే	38
అవదారణ శబ్దశ్చ దారుణః సమపద్యత తస్మా త్తద్బాణ పాతేన త్వఽపః కుక్షిష్వశోషయత్	39
విఖ్యాతం త్రిషు లోకేషు మరుకాన్తార మేవ తత్ శోషయిత్వా తతః కుక్షిం రామో దశరథాత్మజః	40
వరం తస్మై దదౌ విద్వాన్ మరవేఽమరవిక్రమః పశవ్యశ్చాఽల్పరోగశ్చ ఫలమూల రసాయుతః	41
బహుస్నేహో బహుక్షీరః సుగంధి ర్వివిధౌషధః ఏవమేతై ర్గుణై ర్యుక్తో బహుభిః సతతం మరుః	42
రామస్య వరదానాచ్చ శివః పంథా బభూవ హ తస్మిన్ దగ్ధే తదా కుక్షౌ సముద్రః సరితాం పతిః	43
రాఘవం సర్వశాస్త్రజ్ఞ మిదం వచన మబ్రవీత్ అయం సౌమ్య నలో నామ తనుజో విశ్వకర్మణః	44

పితౄ దత్తవరః శ్రీమాన్ ప్రతిమో విశ్వకర్మణా	
ఏష సేతుం మహోత్సాహః కరోతు మయి వానరః	45
తమహం ధారయిష్యామి తథా హ్యేష యథా పితౄ	
ఏవ ముక్త్యోదధిర్నష్టః సముత్థాయ నల స్తదా	46
అబ్రవీ ద్వానరశ్రేష్ఠో వాక్యం రామం మహాబలః	
అహం సేతుం కరిష్యామి విస్తీర్ణే వరుణాలయే	47
పితుః సామర్థ్య మాస్థాయ తత్త్వమాహ మహోదధిః	
దండ ఏవ వరో లోకే పురుష స్యేతి మే మతిః	48
దిక్ క్షమామఽకృతజ్ఞేషు సాన్త్వం దానమఽథాపి వా	
అయం హి సాగరో భీమః సేతుకర్మ దిదృక్షయా	49
దదౌ దండ భయాద్గాఢం రాఘవాయ మహోదధిః	
మమ మాతు ర్వరో దత్తో మన్దరే విశ్వకర్మణా	50
మయా తు సదృశః పుత్ర స్తవ దేవి భవిష్యతి	
ఔరస స్తస్య పుత్రోఽహం సదృశో విశ్వకర్మణా	51
స్మారితోఽస్మ్యహ మేతేన తత్త్వ మాహ మహోదధిః	
న చాఽప్యహమనుక్తో వై ప్రభ్రాతాయామాత్మనో గుణాన్	52
సమర్థశ్చాప్యఽహం సేతుం కర్తుం వై వరుణాలయే	
కామమఽద్వైవ బద్ధుస్తు సేతుం వానరపుంగవాః	53
తతోఽతిస్పృష్టా రామేణ సర్వతో హరియూథపాః	
అభిపేతుర్మహారణ్యం హ్యస్థా శత సహస్రశః	54
తే నగాన్నగ సంకాశాః శాఖామృగగణర్షభాః	
బభంజుర్వానరా స్తత్ర ప్రచక్షుశ్చ సాగరమ్	55

తే సాలై శ్చాశ్వకరైశ్చ ధవై ర్వంశైశ్చ వానరాః	
కుటజై రద్భునై స్తాలై స్తీలకై స్తీనిశై రపి	56
బిల్వశ్చ సప్తపర్ణైశ్చ కర్ణికారైశ్చ పుష్పితైః	
చూతైశ్చాశోక వృక్షైశ్చ సాగరం సమపూరయత్	57
సమూలాంశ్చ విమూలాంశ్చ పాదపాన్ హరిసత్తమాః	
ఇన్ద్రకేతూనివోద్యమ్య ప్రజహ్య ర్థరయ స్తరూన్	58
తాలాన్ దాడిమగుల్మంశ్చ నారికేళాన్ విభీతకాన్	
వకుళాన్ ఖదిరాన్నిమ్బాన్ సమాజహ్యః సమంతతః	59
హస్తి మాత్రాన్ మహాకాయాః పాషాణాంశ్చ మహాబలాః	
పర్వతాంశ్చ సముత్పాట్య యంత్రైః పరివహంతి చ	60
ప్రక్షిప్యమాణై రచలైః సహసా జలముద్ధతమ్	
సముత్పతిత మాకాశ మపాసర్పత్ తత స్తతః	61
సముద్రం క్షోభయామాసు ర్వానరాశ్చ సమంతతః	
సూత్రాణ్యన్యే ప్రగృహ్ణంతి వ్యాయతం శతయోజనం	62
దశ యోజన విస్తారం శత యోజన మాయతం	
నల శ్చక్రే మహాసేతుం మధ్యే నదనదీపతేః	63
స తథా క్రియతే సేతు ర్వానరై ర్హోర కర్మభిః	
దండానన్యే ప్రగృహ్ణంతి విచిన్వంతి తథా పరే	64
వానరాః శతశ స్తత రామస్యాజ్ఞా పురస్సరాః	
మేఘాభైః పర్వతాగ్రైశ్చ త్పణైః కాష్టై ర్బంధిరే	65
పుష్పితాగ్రైశ్చ తరుభిః సేతుం బద్ధంతి వానరాః	
పాషాణాంశ్చ గిరిప్రఖ్యాన్ గిరీణాం శిఖరాణి చ	66
ద్యశ్యంతే పరిధావంతో గృహ్య వారణ సన్నిభాః	
శిలానాం క్షిప్యమాణానాం శైలానాం చ నిపాత్యతామ్	67
బభూవ తుములః శబ్ద స్తదా తస్మిన్ మహోదధౌ	
కృతాని ప్రథమేనాహ్నా యోజనాని చతుర్దశ	68
ప్రహృష్టై ర్గజ సంకాశై స్త్వరమాణైః ప్లవంగమైః	
ద్వితీయేన తథా చాహ్నా యోజనాని తు వింశతిః	69

కృతాని ప్లవగై స్థూర్ణం భీమకాయై ర్మహాబలైః ఆహ్న తృతీయేన తథా యోజనాని కృతాని తు	70
త్వరమాణై ర్మహాకాయై రేకవిమ్మతిరేవ చ చతుర్థేన తథా చాహ్న ద్వావింశతిరఽథాపి చ	71
యోజనాని మహావేగైః కృతాని త్వరితైస్తు తైః పంచమేన తథా చాహ్న ప్లవగైః క్షిప్రకారిభిః	72
యోజనాని త్రయోవింశత్సువేలమధికృత్య వై స వానరవరః శ్రీమాన్ విశ్వకర్మాత్మజో బలీ	73
బబంధ సాగరే సేతుం యథా చాఽస్య పితా తథా స నలేన కృతః సేతుః సాగరే మకరాలయే	74
శుశుభే సుభగః శ్రీమాన్ స్వాతీపథ ఇవామ్బురే తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	75
ఆగమ్య గగనే తస్థు ర్ద్రష్టు కామా స్తదద్భుతం దశయోజన విస్తీర్ణం శతయోజన మాయతం	76
దదృశు ర్దేవ గంధర్వా నలసేతుం సుదుష్కరం ఆప్లవన్తః ప్లవన్తశ్చ గర్జన్తశ్చ ప్లవంగమాః	77
తదఽచిన్త్యమసహ్యం చ అద్భుతం రోమహర్షణమ్ దదృశుః సర్వభూతాని సాగరే సేతు బన్దనమ్	78

తాని కోటి సహస్రాణి వానరాణాం మహాజసామ్ బద్ధున్తః సాగరే సేతుం జగ్ముః పారం మహోదధేః	79
విశాలః సుకృతః శ్రీమాన్ సుభూమిః సుసమాహితః అశోభత మహాసేతుః సీమన్త ఇవ సాగరే	80
తతః పారే సముద్రస్య గదాపాణి ర్విభీషణః పరేషామభిఘాతార్థమఽతిష్ఠత్ సచివైః సహ	81

సుగ్రీవస్తు తతః ప్రాహ రామం సత్యపరాక్రమం	
హనుమంతం త్వ మారోహ అంగదం చాపి లక్ష్మణః	82
అయం హి విపులో వీర సాగరో మకరాలయః	
వైహాయసౌ యువా మేతౌ వానరౌ తారయిష్యతః	83
అగ్రత స్తస్య సైన్యస్య శ్రీమాన్ రామః సలక్ష్మణః	
జగామ ధన్వీ ధర్మాత్మా సుగ్రీవేణ సమన్వితః	84

అన్యే మధ్యేన గచ్ఛన్తి పార్శ్వతోఽన్యే ప్లవంగమాః	
సలిలే ప్రపతన్త్యఽన్యే మార్గమఽన్యే న లేభిరే	85
కేచిద్వైహాయస గతాః సుపర్ణా ఇవ పుష్పవృః	
ఘోషేణ మహతా తస్య సిన్ధో ర్హోషం సముచ్చ్రితమ్	86
భీమమన్తర్షదే భీమా తరన్తీ హరివాహినీ	
వానరాణాం హి సా తీర్ణా వాహినీ నలసేతునా	87
తీరే నివివిశే రాజ్ఞో బహు మూల ఫలోదకే	
తదద్భుతం రాఘవ కర్మ దుష్కరం	
సమీక్య దేవాః సహ సిద్ధచారణైః	
ఉపేత్య రామం సహితా మహర్షిభిః	
సమభ్యషించన్ సుశుభై ర్షల్లైః పృథక్	88
జయస్య శత్రూన్ నరదేవ మేదినీం	
ససాగరాం పాలయ శాశ్వతేః సమాః	
ఇతీవ రామం నరదేవ సత్కృతం	
శుభై ర్వచోభి ర్వివిధై రపూజయన్	89
త్రయోవింశ స్సర్గః - లంకాభిషేకనం	
నిమిత్తాని నిమిత్తజ్ఞో దృష్ట్వా లక్ష్మణ పూర్వజః	
సౌమిత్రిం సంపరిష్యజ్య ఇదం వచన మబ్రవీత్	1

పరిగృహ్యోదకం శీతం వనాని ఫలవంతి చ	
బలోఘం సంవిభజ్యేమం వ్యూహ్య తిష్ఠేమ లక్ష్మణ	2
లోక క్షయకరం భీమం భయం పశ్యామ్యుపస్థితం	
నిబర్హణం ప్రవీరాణామృక్ష వానర రక్షసాం	3
వాతాశ్చ కలుషా వాంతి కంపతే చ వసుంధరా	
పర్వతాగ్రాణి వేపంతే పతంతి చ మహీరుహాః	4
మేఘాః క్రవ్యాద సంకాశాః పరుషాః పరుష స్వనాః	
కూరాః కూరం ప్రవర్షంతి మిశ్రం శోణిత బిందుభిః	5
రక్త చందన సంకాశా సంధ్యా పరమ దారుణా	
జ్వలతః ప్రపతత్యేతదాదిత్యాదగ్ని మండలం	6
దీనా దీనస్వరాః కూరాః సర్వతో మృగ పక్షిణః	
ప్రత్యాదిత్యం వినర్షంతి జనయంతో మహద్భయం	7
రజన్యామృతప్రకాశస్తు సంతాపయతి చంద్రమాః	
కృష్ణరక్తాంశు పర్యంతో లోకక్షయ ఇవోదితః	8
హ్రస్వో రూక్షో౭ప్రశస్తశ్చ పరివేషః సులోహితః	
ఆదిత్యే విమలే నీలం లక్ష్మ లక్ష్మణ దృశ్యతే	9
రాజసా మహతా చాపి నక్షత్రాణి హతాని చ	
యుగాంత మివ లోకానాం పశ్య శంసన్తి లక్ష్మణ	10
కాకాః శ్యేనా స్తథా గృధ్రా నీచైః పరిపతంతి చ	
శివాశ్చా౭ప్యశివా న్నాదా న్నదంతి సుమహా భయాన్	11
శైలైః శూలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విస్ఫుష్టైః కపి రాక్షసైః	
భవిష్యత్యావృతా భూమి ర్మాంస శోణిత కర్ణమా	12
క్షిప్రమృత్యువ దుర్ధర్షాం పురీం రావణపాలితాం	
అభియామ జవే నైవ సర్వతో హరిభిర్వృతాః	13
ఇత్యేవ ముక్త్యా ధర్మాత్మా ధన్వీ సంగ్రామ హర్షణః	
ప్రతస్థే పురతో రామో లంకా మభిముఖో విభుః	14
సవిభీషణ సుగ్రీవా స్తత స్తే వానరర్షభాః	
ప్రతస్థిరే వినర్షంతో నిశ్చితా ద్విషతాం వధే	15

రాఘవస్య ప్రయార్థం తు ధృతానాం వీర్య శాలినాం	
హరీణాం కర్మ చేష్టాభి స్తుతోష రఘునందనః	16
చతుర్వింశ స్కంధః - రావణ ప్రతిజ్ఞా	
సా వీర సమితి రాజ్ఞా విరరాజ వ్యవస్థితా	
శశినా శుభ నక్షత్రా పౌర్ణమాసీవ శారదీ	1
ప్రచచాల చ వేగేన త్రస్తా చైవ వసుంధరా	
పీడ్యమానా బలాఘ్నన తేన సాగర వర్చసా	2
తతః శుశృవురాకృష్టం లంకాయాం కాననౌకసః	
భేరీ మృదంగ సంఘుష్టం తుములం రోమహర్షణం	3
బభూవు స్తేన ఘోషేణ సంహృష్టా హరియూధపాః	
అమృష్యమాణా స్తం ఘోషం వినేదు ర్ఘోషవత్తరం	4
రాక్షసాస్తు ప్లవంగానాం శుశృవుశ్చాపి గర్జితం	
నర్దతామివ దృష్టానాం మేఘానా మంబరే స్వనం	5
దృష్ట్వా దాశరథి ర్లంకాం చిత్ర ధ్వజ పతాకినీం	
జగామ మనసా సీతాం దూయమానేన చేతసా	6
అత్ర సా మృగశాబాక్షీ రావణేనోపరుద్యతే	
అభిభూతా గ్రహణేవ లోహితాంగేన రోహిణీ	7
దీర్ఘ ముష్టం చ నిస్వస్య సముద్వీక్య చ లక్ష్మణం	
ఉవాచ వచనం వీర స్తత్కాల హిత మాత్మనః	8
ఆలిఖంతీ మివాకాశ ముత్థితాం పశ్య లక్ష్మణ	
మనసేవ కృతాం లంకాం నగాగ్రే విశ్వకర్మణా	9
విమానై ర్బహుభి ర్లంకా సంకీర్ణా భువి రాజతే	
విష్టోః పద మివాకాశం ఛాదితం పాండరై ర్ఘనైః	10
పుష్పితైః శోభితా లంకా వనై శ్చైత్ర రథోపమైః	
నానాపతంగ సంఘుష్టైః ఫల పుష్పోపగైః శుభైః	11
పశ్య మత్తవిహంగాని ప్రలీన భ్రమరాణి చ	
కోకిలాకుల షండాని దోధవీతి శివోఽనిలః	12
ఇతి దాశరథీ రామో లక్ష్మణం సమభాషత	

బలం చ తద్వై విభజన్ శాస్త్రదృష్టిన కర్మణా	13
శశాస కపి సేనాయా బల మాదాయ వీర్యవాన్	
అంగదః సహ నీలేన తిష్ఠేదురసి దుర్జయః	14
తిష్ఠే ద్వానర వాహిన్యా వానరౌఘ సమావృతః	
ఆశ్రిత్య దక్షిణం పార్శ్వమృషభో వానరర్షభః	15
గంధహస్తీవ దుర్ధర్ష స్తరస్వీ గంధమాదనః	
తిష్ఠేద్వానర వాహిన్యాః సవ్యం పార్శ్వం సమాశ్రితః	16
మూర్ధ్ని స్థాస్యామ్యఽహం యుక్తో లక్ష్మణేన సమన్వితః	
జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః	17
ఋక్షముఖ్యా మహాత్మానః కుక్షిం రక్షంతు తే త్రయః	
జఘనం కపి సేనాయాః కపిరాజోభిరక్షతు	18
పశ్చార్థమివ లోకస్య ప్రచేతా స్తేజసా వృతః	
సువిభక్త మహావ్యూహా మహావానర రక్షితా	19
అనీకినీ సా విబభౌ యథా ద్యౌః సాభ్రసంప్లవా	
ప్రగృహ్య గిరి శృంగాణి మహతశ్చ మహీరుహాన్	20
ఆసేదు ర్వానరా లంకాం విమర్దయిషవో రణే	
శిఖరై ర్వికీరామైనాం లంకాం ముష్టిభిరేవ వా	21
ఇతి స్మ దధిరే సర్వే మనాంసి హరిసత్తమాః	
తతో రామో మహాతేజాః సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్	22
సువిభక్తాని సైన్యాని శుక ఏష విముచ్యతాం	
రామస్య వచనం శృత్వా వానరేంద్రో మహాబలః	23
మోచయామాస తం దూతం శుకం రామస్య శాసనాత్	
మోచితో రామ వాక్యేన వానరై శ్చాభిషీడితః	24
శుకః పరమ సంత్రస్తో రక్షోఽధిపముషాగమత్	
రావణః ప్రహస న్నేవ శుకం వాక్య మభాషత	25
కి మిమౌ తే సితౌ పక్షౌ లూన పక్షశ్చ దృశ్యసే	
కచ్చిన్నానేక చిత్తానాం తేషాం త్వం వశమాగతః	26
తతః స భయసంవిగ్న స్తదా రాజ్ఞాభిచోదితః	

వచనం ప్రత్యువాచేదం రాక్షసాధిప ముత్తమం	27
సాగరస్యోత్తరే తీరేఽబృవం తే వచనం తథా	
యథా సందేశ మక్లిష్టం సాన్వయం శ్లక్షయా గిరా	28
కృద్ధై సై రఽహముత్పల్లత్య దృష్ట మాత్రైః ప్లవంగమైః	
గృహీతోఽస్మ్యపి చారబ్ధో హంతుం లోప్తుం చ ముష్టిభిః	29
నైవ సంభాషితుం శక్యాః సంప్రశ్నోఽత్ర లభ్యతే	
ప్రకృత్యా కోపనా స్తీక్ణా వానరా రాక్షసాధిప	30
స చ హంతా విరాధస్య కబంధస్య ఖరస్య చ	
సుగ్రీవ సహితో రామః సీతాయాః పదమాగతః	31
స కృత్వా సాగరే సేతుం తీర్త్వా చ లవణోదధిం	
ఏష రక్షాంసి నిర్ధూయ ధన్వీ తిష్ఠతి రాఘవః	32
ఋక్ష వానరముఖ్యానా మఽనీకాని సహస్రశః	
గిరి మేఘ నికాశానాం ఛాదయంతి వసుంధరాం	33
రాక్షసానాం బలౌఘస్య వానరేంద్ర బలస్య చ	
నైతయో ర్విద్యతే సంధి ర్దేవ దానవయో రివ	34
పురా ప్రాకారమాయాంతి క్షిప్రమేకతరం కురు	
సీతాంవాఽస్మై ప్రయచ్ఛాశు యుద్ధంవాపి ప్రదీయతాం	35
శుకస్య వచనం శృత్వా రావణో వాక్య మబ్రవీత్	
రోష సంరక్త నయనో నిర్దహా నివ చక్షుషా	36
యది మాం ప్రతియుద్ధ్యేరన్ దేవ గంధర్వ దానవాః	
నైవ సీతాం ప్రయచ్ఛామి సర్వలోక భయాదపి	37
కదా నామాభిధావంతి రాఘవం మామకాః శరాః	
వసంతే పుష్పితం మత్తా భ్రమరా ఇవ పాదపం	38
తదా తూణీశయై ర్దీపై ర్గణశః కార్ముక చ్యుతైః	
శరై రాదీపయా మ్యేనముల్కాభిరివ కుంజరం	39
తచ్ఛాఽస్య బలమాదాస్యే బలేన మహాతా వృతః	
జ్యోతిషా మివ సర్వేషాం ప్రభాముద్యన్ దివాకరః	40
సాగర స్యేవ మే వేగో మారుత స్యేవ మే గతిః	

న హి దాశరథి ర్వేద తేన మాం యోద్ధు మిచ్ఛతి	41
న మే తూణీశయాన్ బాణాన్ సవిషా నివ పన్నగాన్	
రామః పశ్యతి సంగ్రామే తేన మాం యోద్ధు మిచ్ఛతి	42
న జానాతి పురా వీర్యం మమ యుద్ధే స రాఘవః	
మమ చాపమయీ వీణాం శరకోణైః ప్రవాదితాం	43
జ్యౌశబ్ద తుములాం ఘోరామార్త బీత మహాస్వనామ్	
నారాచ తల సన్నాదాం తాం మమాహితవాహినీం	44
అవగాహ్య మహారంగం వాదయిష్యామ్యహం రణే	
న వాసవేనాపి సహస్ర చక్షుషా	
యథాస్మి శక్యో వరుణేన వా స్వయం	
యమేన వా ధర్షయితుం శరాగ్నినా	
మహాహవే వైశ్రవణేన వా పునః	45
<u>పంచవింశ స్సర్గః - శుక సారణ ప్రేషణాదికం</u>	
సబలే సాగరం తీర్ణే రామే దశరథాత్మజే	
అమాత్యౌ రావణః శ్రీమానబ్రవీ చ్చుక సారణౌ	1
సమగ్రం సాగరం తీర్ణం దుస్తరం వానరం బలమ్	
అభూత పూర్వం రామేణ సాగరే సేతు బంధనమ్	2
సాగరే సేతు బంధం తు న శ్రద్ధధ్యాం కథంచన	
అవశ్యం చాపి సంఖ్యేయం త న్మయా వానరం బలమ్	3
భవన్తౌ వానరం సైన్యం ప్రవిశ్యానుపలక్షితౌ	
పరిమాణం చ వీర్యం చ యే చ ముఖ్యాః ప్లవంగమాః	4
మన్త్రిణో యే చ రామస్య సుగ్రీవస్య చ సమ్మతాః	
యే పూర్వ మభివర్తన్తే యే చ శూరాః ప్లవంగమాః	5
స చ సేతు ర్యథా బద్ధః సాగరే సలిలాశయే	
నివేశం చ యథా తేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్	6
రామస్య వ్యవసాయం చ వీర్యం ప్రహరణాని చ	
లక్ష్మణస్య చ వీరస్య తత్త్వతో జ్ఞాతుమర్హథః	7
కశ్చ సేనాపతి స్తేషాం వానరాణాం మహౌజసామ్	

ఏత జ్ఞాత్వా యథా తత్త్వం శేషుమాగన్తు మర్హథః	8
ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసౌ శుక సారణౌ	
హరియాప ధరో వీరో ప్రవిష్టౌ వానరం బలమ్	9
తత స్తద్వానరం సైన్య మఽచిన్త్యం రోమహర్షణమ్	
సంఖ్యాతుం నాఽద్యగచ్ఛేతాం తదా తౌ శుక సారణౌ	10
సంస్థితం పర్వతాగ్రేషు నిర్ణరేషు గుహాసు చ	
సముద్రస్య చ తీరేషు వనేషూపవనేషు చ	11
తరమాణం చ తీర్ణం చ తర్తు కామం చ సర్వశః	
నివిష్టం నివిశ చ్చైవ భీమనాదం మహాబలమ్	12
తద్బలార్ణవ మక్షోభ్యం దదృశాతే నిశాచరౌ	
తౌ దదర్శ మహాతేజాః ప్రతిచ్ఛన్నౌ చ విభీషణః	13
ఆచచక్షేఽథ రామాయ గృహీత్వా శుక సారణౌ	
తస్యేమా రాక్షసేన్ద్రస్య మంత్రిణౌ శుక సారణౌ	14
లంకాయాః సమనుప్రాప్తౌ చారౌ పరపురంజయ	
తౌ దృష్ట్వా వృథితౌ రామం నిరాశౌ జీవితే తదా	15
కృతాంజలి పుటౌ భీతౌ వచనం చేద మూచతుః	
ఆవామిహాగతౌ సౌమ్య రావణ ప్రహితా వుభౌ	16
పరిజ్ఞాతుం బలం కృత్స్నం తవేదం రఘునన్దన	
తయౌ స్తద్వచనం శృత్వా రామౌ దశరథాత్మజః	17
అబ్రవీత్ ప్రహసన్ వాక్యం సర్వభూత హితే రతః	
యది దృష్టం బలం కృత్స్నం వయం వా సుపరీక్షితాః	18
యథోక్తం వా కృతం కార్యం చన్దతః ప్రతిగమ్యతామ్	
అథ కించిదఽదృష్టం వా భూయ స్త ద్రష్టుమర్హథః	19
విభీషణో వా కార్త్యేన భూయః సందర్శయిష్యతి	
న చేదం గ్రహణం ప్రాప్య భేతవ్యం జీవితం ప్రతి	20
న్యస్త శస్త్రౌ గృహీతౌ వా న దూతౌ వధ మర్హథః	
పృచ్ఛన్నౌ చ విముంచైతౌ చారౌ రాత్రించరా వుభౌ	21
శత్రు పక్షస్య సతతం విభీషణవికర్షణౌ	

ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం భవద్భ్యాం ధనదానుజః	22
వక్తవ్యో రక్షసాం రాజా యథో క్తం వచనం మమ	
యద్బలం చ సమాశ్రిత్య సీతాం మే హృతవానసి	23
తద్దర్శయ యథా కామం ససైన్యః సహబాన్ధవః	
శ్వః కల్యే నగరీం లంకాం సప్రాకారాం సతోరణామ్	24
రక్షసాం చ బలం పశ్య శరై ర్విధ్వంసితం మయా	
క్రోధం భీమమహం మోక్ష్యే ససైన్యే త్వయి రావణ	25
శ్వః కల్యే వజ్రవాన్ వజ్రం దానవే స్వివ వాసవః	
ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసౌ శుక సారణౌ	26
జయేతి ప్రతినంద్యై తౌ రాఘవం ధర్మ వత్సలం	
ఆగమ్య నగరీం లంకామబ్భూతాం రాక్షసాధిపమ్	27
విభీషణ గృహీతౌ తు వధార్థౌ రాక్షసేశ్వర	
దృష్ట్వా ధర్మాత్మనా ముక్తౌ రామేణామిత తేజసా	28
ఏక స్థాన గతా యత్ర చత్వారః పురుషర్షభాః	
లోకపాలోపమాః శూరాః కృతాస్త్రా దృఢ విక్రమాః	29
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ లక్ష్మణశ్చ విభీషణః	
సుగ్రీవశ్చ మహాతేజా మహేన్ద్ర సమ విక్రమః	30
ఏతే శక్తాః పురీం లంకాం సప్రాకారాం సతోరణామ్	
ఉత్పాట్య సంక్రామయితుం సర్వే తిష్ఠన్తు వానరాః	31
యాదృశం తస్య రామస్య రూపం ప్రహరణాని చ	
వధిష్యతి పురీం లంకా మేకస్తిష్ఠన్తు తే త్రయః	32
రామ లక్ష్మణ గుప్తా సా సుగ్రీవేణ చ వాహినీ	
బభూవ దుర్దర్షతరా సేంద్రై రపి సురాసురైః	33
వ్యక్తః సేతు స్తథా బద్ధో దశ యోజన విస్తృతః	
శత యోజనమాయామ స్తీర్ణా సేనా చ సాగరం	34
నివిష్టో దక్షిణే తీరే రామః స చ నదీపతేః	
తీర్ణస్య తరమాణస్య బలస్యాన్తో న విద్యతే	35
ప్రహృష్ట రూపా ధ్వజినీ వనౌకసాం	

మహాత్మనాం సంప్రతి యోధు మిచ్చతామ్ అలం విరోధేన శమో విధీయతాం ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ	36
షడ్వింశ స్వర్గః - కపిబలావేక్షణం	
తద్వచః పథ్య మక్లిబం సారణేనాభిభాషితమ్ నిశమ్య రావణో రాజా ప్రత్యభాషత సారణమ్	1
యది మామభియుంజీరన్ దేవ గన్ధర్వ దానవాః నైవ సీతాం ప్రదాస్యామి సర్వలోక భయాదపి	2
త్వం తు సౌమ్య పరిత్రస్తో హరిభిః పీడితో భృశమ్ ప్రతిప్రదానమ౭ద్వైవ సీతాయాః సాధు మన్యసే	3
కో హి నామ సపత్నీ మాం సమరే జేతు మర్హతి ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః	4
ఆరురోహ తతః శ్రీమాన్ ప్రాసాదం హిమపాణ్డరమ్ బహుతాల సముత్సేధం రావణో౭థ దిదృక్షయా	5
తాభ్యాం చరాభ్యాం సహితో రావణః క్రోధ మూర్ఛితః పశ్యమానః సముద్రం చ పర్వతాంశ్చ వనాని చ	6
దదర్శ పృథివీదేశం సుసంపూర్ణం ప్లవంగమైః తద౭పారమసంఖ్యేయం వానరాణాం మహద్బలమ్	7
ఆలోక్య రావణో రాజా పరిపప్రచ్ఛ సారణమ్ ఏషాం వానరముఖ్యానాం కే శూరాః కే మహాబలాః	8
కే పూర్వమభివర్తన్తే మహోత్సాహాః సమస్తతః కేషాం శృణోతి సుగ్రీవః కే వా యూథప యూథపాః	9
సారణాచక్ష్య తత్త్వేన కిం ప్రభావాః ప్లవంగమాః సారణో రాక్షసేన్ద్రస్య వచనం పరిపృచ్ఛతః	10
ఆచచక్షే౭థ ముఖ్యజ్ఞో ముఖ్యాం స్తత్ర వనౌకసః ఏష యో౭భిముఖో లంకాం నర్దం స్తిష్ఠతి వానరః	11
యూథపానాం సహస్రాణాం శతేన పరివారితః యస్య ఘోషేణ మహతా సప్రాకారా సతోరణా	12

లంకా ప్రవేపతే సర్వా సశైల వన కాననా	
సర్వ శాఖామృగేస్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	13
బలాగ్రే తిష్ఠతే వీరో నీలో నామైష యూథపః	
బాహూ ప్రగృహ్య యః పద్భ్యాం మహీం గచ్ఛతి వీర్యవాన్	14
లంకా మభిముఖః కోధాదభీక్షం చ విజృమ్భతే	
గిరి శృంగ ప్రతీకాశః పద్మ కింజల్క సన్నిభః	15
స్ఫోటయ త్యభిసంరట్టో లాంగూలం చ పునః పునః	
యస్య లాంగూల శబ్దేన స్వనన్తి ప్రదిశో దశ	16
ఏష వానరరాజేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః	
యౌవరాజ్యేఽంగదో నామ త్వా మాహ్వాయతి సంయుగే	17
వాలినః సదృశః పుత్రః సుగ్రీవస్య సదా ప్రియః	
రాఘవార్థే పరాక్రాంతః శక్రాథే వరుణో యథా	18
ఏతస్య సా మతిః సర్వా యద్భుష్టా జనకాత్మజా	
హనూమతా వేగవతా రాఘవస్య హితైషిణా	19
బహూని వానరేంద్రేణా మేషయూథాని వీర్యవాన్	
పరిగృహ్యాభియాతి త్వాం స్వేనానీకేన దుర్జయః	20
అను వాలిసుత స్వాపి బలేన మహతా వృతః	
వీర స్తిష్ఠతి సంగ్రామే సేతుహేతురఽయం నలః	21
యే తు విష్టభ్య గాత్రాణి క్షేళయన్తి నదన్తి చ	
ఉత్థాయ చ విజృమ్భన్తే క్రోధేన హరిపుంగవాః	22
ఏతే దుష్ప్రసహా ఘోరా శ్చణ్ణాశ్చణ్ణ పరాక్రమాః	
అష్టౌ శత సహస్రాణి దశ కోటి శతాని చ	23
య ఏన మనుగచ్ఛన్తి వీరా శ్చన్దన వాసినః	
ఏషై వాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్	24
శ్వేతో రజత సంకాశ శ్చచపలో భీమవిక్రమః	
బుద్ధిమాన్ వానరో వీర స్త్రిఘ్న లోకేఘ్న విశృతః	25
తూర్ణం సుగ్రీవ మాగమ్య పునర్గచ్ఛతి వానరః	
విభజన్ వానరీం సేనామనీకాని ప్రహర్షయన్	26

య: పురా గోమతీ తీరే రమ్యం పర్యేతి పర్వతమ్ నామ్నా సంకోచనో నామ నానానగ యుతో గిరి:	27
తత్ర రాజ్యం ప్రశా స్త్యేష కుముదో నామ యూథపః యోఽసౌ శత సహస్రాణాం సహర్షం పరికర్షతి	28
యస్య వాలా బహువ్యామా దీర్ఘా లాంగూల మాశ్రితాః తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః ప్రకీర్ణా మోర కర్మణః	29
అదీనో రోషణశ్చణ్డః సంగ్రామ మభికాంక్షతి ఏషోఽప్యాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్	30
యస్త్యేష సింహ సంకాశః కపిలో దీర్ఘకేసరః నిభృతః ప్రేక్షతే లంకాం దిధక్షన్నివ చక్షుషౌ	31
విద్వ్యం కృష్ణగిరిం సహ్యం పర్వతం చ సుదర్శనమ్ రాజన్ సతతమధ్యాస్తే రమ్భో నామైష యూథపః	32
శతం శత సహస్రాణాం త్రింశచ్ఛ హరిపుంగవః యమేతే వానరాః శూరా శ్చండా శ్చండ పరాక్రమాః	33
పరివార్యానుగచ్ఛన్తి లంకాం మర్దితుమోజసా యస్తు కర్ణో వివృణుతే జృమ్భుతే చ పునః పునః	34
న చ సంవిజతే మృత్యోర్న చ యుద్ధాద్విధావతి ప్రకంపతే చ రోషణే తిర్యక్చ పునరీక్షతే	35
పశ్యంల్లాంగూల మపి చ క్షేళతే చ మహాబలః మహాజవో వీత భయో రమ్యం సాల్వేయపర్వతమ్	36
రాజన్ సతతమధ్యాస్తే శరభో నామ యూథపః ఏతస్య బలినః సర్వే విహారా నామ యూథపాః	37
రాజన్ శత సహస్రాణి చత్వారింశ త్తదైవ చ యస్తు మేఘ ఇవాకాశం మహానావృత్య తిష్ఠతి	38
మధ్యే వానర వీరాణాం సురాణా మివ వాసవః భేరీణా మివ సన్నాదో యస్యైష శ్శాయతే మహాన్	39
మోషః శాఖామృగేన్ద్రాణాం సంగ్రామ మభికాంక్షతామ్ ఏష పర్వతమధ్యాస్తే పారియాత్ర మనుత్తమమ్	40

యుద్ధే దుష్ప్రసహో నిత్యం పనసో నామ యూధపః ఏనం శత సహస్రాణాం శతార్ద్రం పర్యుపాసతే	41
యూధపా యూధపశ్రేష్ఠం యేషాం యూధాని భాగశః యస్తు భీమాం ప్రవల్గన్తీం చమూం తిష్ఠతి శోభయన్	42
స్థితాం తీరే సముద్రస్య ద్వితీయ ఇవ భాస్కరః ఏష దర్దుర సంకాశో వినతో నామ యూధపః	43
పిబంశ్చరతి పర్ణాసాం నదీనా ముత్తమాం నదీమ్ షష్ఠిః శత సహస్రాణి బలమస్య ప్లవంగమాః	44
త్వా మాహ్వాయతి యుద్ధాయ క్రోధనో నామ యూధపః విక్రాంతా బలవంతశ్చ యథా యూధాని భాగశః	45
యస్తు గౌరిక వర్ణాభం వపుః పుష్పతి వానరః అవమత్య సదా సర్వాన్ వానరా బల దర్పితాన్	46
గవయో నామ తేజస్వీ త్వాం క్రోధాదభివర్తతే ఏనం శత సహస్రాణి సప్తతిః పర్యుపాసతే	47
ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్ ఏతే దుష్ప్రసహా ఘోరా బలినః కామరూపిణః	48
యూధపా యూధపశ్రేష్ఠా ఏషాం యూధాని భాగశః <u>సప్తవింశ స్కంధః - హరాది వానర ప్రకమాఖ్యానం</u>	
తాంస్తు తేఽహం ప్రవక్ష్యామి ప్రేక్షమాణస్య యూధపాన్ రాఘవార్ధే పరాక్రాంతా యే న రక్షన్తి జీవితమ్	1
స్నిగ్ధా యస్య బహువ్యామా వాలా లాంగూల మాశ్రితాః తావ్రూః పీతాః సితాః శ్వేతాః ప్రకీర్ణా ఘోర కర్మణః	2
ప్రగృహీతాః ప్రకాశన్తే సూర్య స్వేవ మరీచయః పృథివ్యాం చానుకృష్యన్తే హరో నామైష యూధపః	3
యం పృష్ఠతోనుగచ్ఛన్తి శతశోఽథ సహస్రశః దృమానుద్యమ్య సహసా లంకారోహణ తత్పరాః	4
ఏష కోటి సహస్రేణ వానరాణాం మహౌజసామ్ ఆకాంక్షతే త్వాం సంగ్రామే జేతుం పరపురంజయ	5

యూధపా హరిరాజస్య కింకరాః సముపస్థితాః నీలానివ మహామేఘాం స్తిప్థతో యాంస్తు పశ్యసి	6
అసితాంజన సంకాశాన్ యుద్ధే సత్య పరాక్రమాన్ అసంఖ్యేయాననిర్దేశ్యాన్ పరం పార మివోదధేః	7
పర్వతేషు చ యే కేచి ద్విషమేషు నదీషు చ ఏతే త్వామభివర్తన్తే రాజన్ ఋక్షాః సుదారుణాః	8
ఏషాం మధ్యే స్థితో రాజన్ భీమాక్షో భీమ దర్శనః పర్జన్య ఇవ జీమూతైః సమన్తాత్ పరివారితః	9
ఋక్షవన్తం గిరిశ్రేష్ఠమధ్యాస్తే నర్మదాం పిబన్ సర్వర్షాణామధిపతి ర్ధూమ్రో నామైష యూధపః	10
యవీయానస్య తు బ్రాతా పశ్యేనం పర్వతోపమమ్ బ్రాత్రా సమానో రూపేణ విశిష్టస్తు పరాక్రమైః	11
స ఏష జామ్బువాన్నామ మహాయూధప యూధపః ప్రకాన్తో గురువర్తీ చ సంప్రహారేష్యమర్షణః	12
ఏతేన సాహ్యం సుమహత్కృతం శక్రస్య ధీమతా దైవాసురే జామ్బువతా లభ్యాశ్చ బహవో వరాః	13
ఆరుహ్య పర్వతాగ్రేభ్యో మహాభ్ర విపులాః శిలాః ముంచన్తి విపులాకారా న మృత్యోరుద్విజన్తి చ	14
రాక్షసానాం చ సదృశాః పిశాచానాం చ లోమశాః ఏతస్య సైన్యా బహవో విచరన్త్యగ్నితేజసః	15
యం త్వేనమభిసంరబ్ధం ప్లవమాన మివ స్థితమ్ ప్రేక్షన్తే వానరాః సర్వే స్థితా యూధప యూధపమ్	16
ఏష రాజన్ సహస్రాక్షం పర్యుపాస్తే హరీశ్వరః బలేన బల సంపన్నో దమ్భో నామైష యూధపః	17
యః స్థితం యోజనే శైలం గచ్ఛన్ పార్శ్వేన సేవతే ఊర్ధ్వం తదైవ కాయేన గతః ప్రాప్నోతి యోజనమ్	18
యస్మా న్న పరమం రూపం చతుష్పాదేషు విద్యతే శృతః సన్నాదనో నామ వానరాణాం పితామహః	19

యేన యుద్ధం పురా దత్తం రణే శక్తస్య ధీమతః	
పరాజయశ్చ న ప్రాప్తః సోఽయం యూథప యూథపః	20
యస్య విక్రమమాణస్య శక్త స్వేవ పరాక్రమః	
ఏష గంధర్వ కన్యాయా ముత్పన్నః కృష్ణ వర్మనః	21
తదా దైవాసురే యుద్ధే సాహ్యార్థం త్రిదివౌకసామ్	
యస్య వైశ్రవణో రాజా జమ్బూపనిషేవతే	22
యో రాజా పర్వతేన్ద్రాణాం బహుకిన్నర సేవినామ్	
విహార సుఖదో నిత్యం బ్రాతు స్తే రాక్షసాధిప	23
తత్రైష వసతి శ్రీమాన్ బలవాన్ వానరర్షభః	
యుద్ధేష్వకత్థనో నిత్యం క్రథనో నామ యూథపః	24
వృతః కోటి సహస్రీణ హరీణాం సముపస్థితః	
ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్	25
యో గంగామనుపర్యేతి త్రాసయన్ హస్తియూథపాన్	
హస్తినాం వానరాణాం చ పూర్వ వైరమనుస్మరన్	26
ఏష యూథపతి ర్నేతా గచ్ఛన్ గిరిగుహాశయః	
గజాన్ యోథయతే వన్యాన్ గిరీంశ్చైవ మహీరుహాన్	27
హరీణాం వాహినీ ముఖ్యో నదీం హైమవతీమను	
ఉశీరబీజ మాశ్రిత్య పర్వతం మన్దరోపమమ్	28
రమతే వానరశ్రేష్ఠో దివి శక్త ఇవ స్వయమ్	
ఏనం శత సహస్రాణాం సహస్రమనువర్తతే	29
వీర్య విక్రమ దృష్టానాం నర్దతాం బాహుశాలీనాం	
స ఏష నేతా చైతేషాం వానరాణాం మహాత్మనాం	30
స ఏష దుర్ధరో రాజన్ ప్రమాథీ నామ యూథపః	
వాతేనేవోద్ధతం మేఘం య మేనమనుపశ్యసి	31
అనీకమపి సంరబ్ధం వానరాణాం తరస్వినాం	
ఉద్ధూతమరుణాభాసం పవనేన సమంతతః	32
వివర్తమానం బహుధా యత్రైతద్భృహుళం రజః	
ఏతే సితముఖా ఘోరా గోలాంగూలా మహాబలాః	33

శతం శత సహస్రాణి దృష్ట్వా వై సేతు బంధనమ్ గోలాంగూలం మహావేగం గవాక్షం నామ యూధపమ్	34
పరివార్యాభివర్తన్తే లంకాం మర్దితుమోజసా భ్రమరా చరితా యత్ర సర్వకాల ఫల దృమాః	35
యం సూర్యస్తుల్య వర్ణాభమనుపర్యేతి పర్వతమ్ యస్య భాసా సదా భాన్తి తద్వర్ణా మృగ పక్షిణః	36
యస్య ప్రస్థం మహాత్మానో న త్యజన్తి మహర్షయః సర్వకామ ఫలా వృక్షాః సదా ఫల సమన్వితాః	37
మధూని చ మహార్థాణి యస్మిన్ పర్వత సత్తమే త త్రైష రమతే రాజన్ రమ్యే కాంచన పర్వతే	38
ముఖ్యో వానరముఖ్యానాం కేసరీ నామ యూధపః షష్ఠి ర్గిరి సహస్రాణాం రమ్యాః కాంచన పర్వతాః	39
తేషాం మధ్యే గిరివరస్త్వమివానఘ రక్షసామ్ తత్రైతే కపిలాః శ్వేతా స్తామ్రాస్యా మధుపింగళాః	40
నివసన్త్యత్తమ గిరౌ తీక్ష్ణదంష్ట్రా నఖాయుధాః సింహా ఇవ చతుర్దంష్ట్రా వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః	41
సర్వే వైశ్వానర సమా జ్వలితాశేవిషోపమాః సుదీర్ఘాంచిత లాంగూలా మత్తమాతంగ సన్నిభాః	42
మహాపర్వత సంకాశా మహాజీమూత నిస్స్వినాః వృత్తపింగళ రక్తాక్షా భీమభీమగతి స్వరాః	43
మర్దయన్తీవ తే సర్వే తస్థు ర్లంకాం సమీక్ష్య తే ఏష చైషామధిపతి ర్మధ్యే తిష్ఠతి వీర్యవాన్	44
జయార్థీ నిత్యమాదిత్య ముపతిష్ఠతి బుద్ధిమాన్ నామ్నా పృథివ్యాం విఖ్యాతో రాజన్ శతబలీతి యః	45
ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్ విక్రాంతో బలవాన్ శూరః పౌరుషే స్వే వ్యవస్థితః	46
రామ ప్రియార్థం ప్రాణానాం దయాం న కురుతే హరిః గజో గవాక్షో గవయో నలో నీలశ్చ వానరః	47

ఏకైక ఏవ యూధానాం కోటిభి ర్దశభి ర్షుతః	
తథాన్యైవనరశ్రేష్ఠా విన్ద్యపర్వత వాసినః	48
న శక్యంతే బహుత్వా త్తు సంఖ్యాతుం లఘువిక్రమాః	
సర్వే మహారాజ మహాప్రభావాః	
సర్వే మహాశైల నికాశ కాయాః	
సర్వే సమర్థాః పృథివీం క్షణేన	
కర్తుం ప్రవిధ్యస్త వికీర్ణ శైలామ్	49
<u>అష్టావింశ స్కంధః - మైన్దాది పరాక్రమాఖ్యానం</u>	
సారణస్య వచః శృత్వా రావణం రాక్షసాధిపమ్	
బలమాదిశ్య తత్సర్వం శుకో వాక్యమథాబ్రవీత్	1
స్థితాన్ పశ్యసి యానేతాన్ మత్తానివ మహాద్విపాన్	
న్యగ్రోధానివ గాంగేయాన్ సాలాన్ హైమవతా నివ	2
ఏతే దుష్పుసహ రాజన్ బలినః కామరూపిణః	
దైత్య దానవ సంకాశా యుద్ధే దేవపరాక్రమాః	3
ఏషాం కోటి సహస్రాణి నవ పంచ చ సప్త చ	
తథా శంఖ సహస్రాణి తథా బృన్త శతాని చ	4
ఏతే సుగ్రీవ సచివాః కిష్కిన్దానిలయాః సదా	
హరయో దేవ గన్ధర్వైరుత్పన్నాః కామరూపిణః	5
యౌ తౌ పశ్యసి తిష్ఠన్తౌ కుమారౌ దేవరూపిణౌ	
మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ తాభ్యాం నాస్తి సమో యుధి	6
బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతావమ్మత ప్రాశినా వుభౌ	
ఆశంసేతే యుధా లంకామేతౌ మర్దితు మోజసా	7
యం తు పశ్యసి తిష్ఠన్తం ప్రభిన్నమివ కుంజరమ్	
యౌ బలాత్ క్షోభయేత్ కృద్ధః సముద్రమపి వానరః	8
ఏషోభిగన్తా లంకాయా వైదేహ్య స్తవ చ ప్రభో	
ఏనం పశ్య పురా దృష్టం వానరం పునరాగతమ్	9
జ్యేష్ఠః కేసరిణః పుత్రో వాతాత్మజ ఇతి శృతః	
హనూమానితి విఖ్యాతో లంఘితో యేన సాగరః	10

కామరూపీ హరిశ్చేషో బల రూప సమన్వితః	
అనివార్య గతిశ్చైవ యథా సతతగః ప్రభుః	11
ఉద్యస్తం భాస్కరం దృష్ట్వా బాలః కిల పిపాసితః	
త్రి యోజన సహస్రం తు అధ్వాన మవతీర్య హి	12
ఆదిత్యమాహరిష్యామి న మే క్షుత్ప్రతియాస్యతి	
ఇతి సంచిన్త్య మనసా పురైష బలదర్పితః	13
అనాధృప్యతమం దేవమపి దేవర్షి దానవైః	
అనాసాద్వైవ పతితో భాస్కరోదయనే గిరౌ	14
పతితస్య కపిరఽస్య హనురేకా శిలాతలే	
కించిద్భిన్నా దృఢహనో ర్థనూమానేష తేన వై	15
సత్య మాగమ యోగేన మమైష విదితో హరిః	
నాఽస్య శక్యం బలం రూపం ప్రభావో వాపి భాషితుమ్	16
ఏష ఆశంసతే లంకా మేకో మర్ధితు మోజసా	
యేన జాఙ్గల్యతే సౌమ్య ధూమకేతు స్తవాద్య వై	17
లంకాయాం నిహితశ్చాపి కథం న స్మరసే కపిం	
యశ్చైషోఽనన్తరః శూరః శ్యామః పద్మనిభేక్షణః	18
ఇక్షావకూణామతిరథో లోకే విఖ్యాత పౌరుషః	
యస్మిన్న చలతే ధర్మో యో ధర్మన్నాతివర్తతే	19
యో బ్రాహ్మమస్తం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః	
యో భిన్నాద్గగనం బాణైః పర్వతానపి దారయేత్	20
యస్య మృత్యోరివ క్రోధః శక్రస్యేవ పరాక్రమః	
యస్య భార్య జనస్థానాత్ సీతా చాపహృతా త్వయా	21
స ఏష రామ స్త్వాం యోద్ధుం రాజన్ సమభివర్తతే	
యస్యైష దక్షిణే పార్శ్వే శుద్ధ జామ్బూనద ప్రభః	22
విశాలవక్షా స్తామ్రాక్షో నీల కుంచిత మూర్ధజః	
ఏషోఽస్య లక్ష్మణో నామ బ్రాతా ప్రాణ సమః ప్రియః	23
నయే యుద్ధే చ కుశలః సర్వశాస్త్ర విశారదః	
అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాన్తో బుద్ధిమాన్ బలీ	24

రామస్య దక్షిణోబాహు ర్నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః న హ్యేష రాఘవస్యార్ధే జీవితం పరిరక్షతి	25
ఏపైవాశంసతే యుద్ధే నిహన్తుం సర్వరాక్షసాన్ యస్తు సవ్యమ౭సౌ పక్షం రామస్యాశ్రిత్య తిష్ఠతి	26
రక్షోగణ పరిక్షిప్తో రాజా హ్యేష విభీషణః శ్రీమతా రాజరాజేన లంకాయామభిషేచితః	27
త్వామేవ ప్రతిసంరబ్ధో యుద్ధాయైషోభివర్తతే యం తు పశ్యసి తిష్ఠన్తం మధ్యే గిరిమివాచలమ్	28
సర్వశాఖామ్యగేన్ద్రాణాం భర్తార మపరాజితమ్ తేజసా యశసా బుద్ధ్యా జ్ఞానేనాభిజనేన చ	29
యః కపీనతిబభ్రాజ హిమవానివ పర్వతాన్ కిష్కిన్ద్రాం యః సమధ్యాస్తే గుహం సగహన దృమామ్	30
దుర్గాం పర్వత దుర్గస్థాం ప్రధానైః సహాయూఢపైః యస్యైషా కాంచనీ మాలా శోభతే శతపుష్కరాః	31
కాన్తా దేవమనుష్యాణాం యస్యాం లక్ష్మీః ప్రతిష్ఠితా ఏతాం చ మాలాం తారాం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్	32
సుగ్రీవో వాలినం హత్వా రామేణ ప్రతిపాదితః శతం శత సహస్రాణాం కోటి మాహు ర్మనీషిణః	33
శతం కోటి సహస్రాణాం శంఖ ఇత్యభిధీయతే శతం శంఖ సహస్రాణాం మహాశంఖ ఇతి స్మృతం	34
మహా శంఖ సహస్రాణాం శతంబృందమితి స్మృతం శతం బృంద సహస్రాణాం మహాబృందమితి స్మృతం	35
మహాబృంద సహస్రాణాం శతం పద్మమితి స్మృతం శతం పద్మ సహస్రాణాం మహాపద్మమితి స్మృతం	36
మహాపద్మ సహస్రాణాం శతం ఖర్వమిహోచ్యతే శతం ఖర్వ సహస్రాణాం మహాఖర్వమితి స్మృతం	37
మహాఖర్వ సహస్రాణాం సముద్రమభిధీయతే శతం సముద్ర సాహస్ర మోఘ ఇత్యభిధీయతే	38

శత మోఘ సహస్రాణాం మహాఘ ఇతి విశ్వతః	
ఏవం కోటి సహస్రేణ శంఖానాం చ శతేన చ	39
మహాశంఖ సహస్రేణ తథా బృంద శతేన చ	
మహాబృంద సహస్రేణ తథా పద్మ శతేన చ	40
మహాపద్మ సహస్రేణ తథా ఖర్వ శతేన చ	
సముద్రేణ శతేనైవ మహాఘన తదైవ చ	41
ఏష కోటి మహాఘన సముద్ర సదృశేన చ	
విభీషణేన సచివైః రాక్షసైః పరివారితః	42
సుగ్రీవో వానరేస్త స్త్వాం యుద్ధార్థ మభివర్తతే	
మహాబల వృతో నిత్యం మహాబల పరాక్రమః	43
ఇమాం మహారాజ సమీక్ష్య వాహినీమ్	
ఉపస్థితాం ప్రజ్వలిత గ్రహోపమామ్	
తతః ప్రయత్నః పరమో విధీయతాం	
యథా జయః స్యా న్న పరైః పరాజయః	44
<u>ఏకోనత్రింశ స్సర్గః - శార్దూలాది చారప్రేషణం</u>	
శుకేన తు సమాఖ్యాతాం స్తాన్ దృష్ట్వా హరియూథపాన్	
లక్ష్మణం చ మహావీర్యం భుజం రామస్య దక్షిణమ్	1
సమీపస్థం చ రామస్య భ్రాతరం స్వం విభీషణమ్	
సర్వవానర రాజం చ సుగ్రీవం భీమవిక్రమ్	2
గజం గవాక్షం గవయం మైందం ద్వివిద మేవ చ	
అంగదం చైవ బలినం వజ్రహస్తాత్మజాత్మజం	3
హనూమంతం చ విక్రాంతం జామ్బవంతం చ దుర్జయం	
సుషేణం కుముదం నీలం నలం చ ప్లవగర్షభం	4
కించిదావిగ్న హృదయో జాత క్రోధశ్చ రావణః	
భర్త్యయామాస తౌ వీరో కథాన్తే శుక సారణౌ	5
అథోముఖౌ తౌ ప్రణతావఽట్రవీ చ్చుక సారణౌ	
రోష గద్గదయా వాచా సంరట్టః పరుషం వచః	6
న తావత్ సదృశం నామ సచివైరుపజీవిభిః	

విప్రియం నృపతే ర్వక్తుం నిగ్రహ ప్రగ్రహ ప్రభో:	7
రిపూణాం ప్రతికూలానాం యుద్ధార్థమభివర్తతామ్	
ఉభాభ్యాం సదృశం నామ వక్తుమ౭ప్రస్తవే స్తవమ్	8
ఆచార్యా గురవో వృద్ధా వృధా వాం పర్యుపాసితాః	
సారం య ద్రాజశాస్త్రాణామనుజీవ్యం న గృహ్యతే	9
గృహీతో వా న విజ్ఞాతో భారో జ్ఞానస్య వోహ్యతే	
ఈద్యశైః సచివై ర్యుక్తో మూర్ఖై ర్దిష్ట్యా ధరామ్య౭హమ్	10
కిం ను మృత్యోర్భయం నాస్తి వక్తుం మాం పరుషం వచః	
యస్య మే శాసతో జిహ్వో ప్రయచ్ఛతి శుభా౭శుభమ్	11
అప్యేవ దహనం స్పృష్ట్యా వనే తిష్ఠన్తి పాదపాః	
రాజదోష పరామృష్టా స్తిష్ఠన్తే నా౭పరాధినః	12
హన్యామ౭హమ్ త్విమౌ పాపౌ శతృపక్ష ప్రశంసకౌ	
యది పూర్వోపకారై ర్మే న క్రోధో మృదుతాం వ్రజేత్	13
అపద్వంసత గచ్ఛద్వం సన్నికర్షా దితో మమ	
న హి వాం హన్తు మిచ్ఛామి స్మరామ్యుపకృతాని వామ్	14
హతావేవ కృతఘ్నౌ తౌ మయి స్నేహ పరాజ్ఞుఖౌ	
ఏవముక్తౌ తు సవ్రీడౌ తావుభౌ శుక సారణౌ	15
రావణం జయ శబ్దేన ప్రతినన్ద్యాభినిస్సుతౌ	
అబ్రవీచ్ఛదశగ్రీవః సమీపస్థం మహోదరమ్	16
ఉపస్థాపయ మే శీఘ్రం మే చారాన్ నీతివిశారదాన్	
మహోదర స్తదోక్తస్తు శీఘ్ర మాజ్ఞాపయచ్ఛరాన్	17
తత శ్చారాః సంత్వరితాః ప్రాప్తాః పార్థివ శాసనాత్	
ఉపస్థితాః ప్రాంజలయౌ వర్షయిత్వా జయాశిషౌ	18
తానబ్రవీత్ తతో వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః	
చారాన్ ప్రత్యాయితాన్ శూరాన్ భక్తాన్ విగత సాధ్యసాన్	19
ఇతో గచ్ఛత రామస్య వ్యవసాయం పరీక్షథ	
మస్త్రేష్వంభ్యన్తరా యే౭స్య ప్రీత్యా తేన సమాగతాః	20
కథం స్వపితి జాగర్తి కిమ౭న్యచ్ఛ కరిష్యతి	

విజ్ఞాయ నిపుణం సర్వ మాగంత్యమ౭శేషతః	21
చారేణ విదితః శత్యః పణ్ణితై ర్వసుధాధిపైః	
యుద్ధే స్వల్పేన యత్నేన సమాసాద్య నిరస్యతే	22
చారాస్తు తే తథేత్యుక్త్వా ప్రహృష్టా రాక్షసేశ్వరమ్	
శార్దూలమ౭గ్రతః కృత్వా తత శ్చక్యః ప్రదక్షిణం	23
తత స్తే తం మహాత్మానం చారా రాక్షససత్తమం	
కృత్వా ప్రదక్షిణం జగ్ము ర్యత్ర రామః సలక్ష్మణః	24
తే సువేలస్య శైలస్య సమీపే రామ లక్ష్మణౌ	
ప్రచ్ఛన్నాదదృశు ర్గత్వా ససుగ్రీవ విభీషణౌ	25
ప్రేక్షమాణాశ్చమూం తాం చ బభూవు ర్భయవిక్లబాః	
తే తు ధర్మాత్మనా దృష్టా రాక్షసేస్త్రేణ రాక్షసాః	26
విభీషణేన తత్రస్థా నిగృహీతా యదృచ్ఛయా	
శార్దూలో గ్రాహితస్త్వేకః పాపో౭యమితి రాక్షసః	27
మోచితః సో౭పి రామేణ వద్యమానః ప్లవంగమైః	
ఆన్యశంస్యేన రామస్య మోచితా రాక్షసాః పరే	28
వానరైర౭ర్ధితా స్తే తు విక్రానై ర్లఘువిక్రమైః	
పున ర్లంకామనుప్రాప్తాః శ్వసన్తో నష్ట చేతసః	29
తతో దశగ్రీవ ముపస్థితాస్తు తే	
చారా బహిర్నిత్యచరా నిశాచరాః	
గిరేః సువేలస్య సమీప వాసినం	
న్యవేదయన్ భీమబలం మహాబలాః	30
<u>త్రింశ స్సర్గః - వానర బల సంఖ్యానం</u>	
తత స్తమక్షోభ్య బలం లంకాధిపతయే చరాః	
సువేలే రాఘవం శైలే నివిష్టం ప్రత్యవేదయన్	1
చారాణాం రావణః శృత్వా ప్రాప్తం రామం మహాబలమ్	
జాతోద్వేగో౭భవత్ కించి చ్చార్దూలం వాక్యమబ్రవీత్	2
అ యథావ చ్చ తే వర్ణో దీన శ్చాసి నిశాచర	
నా౭సి కచ్చిద౭మిత్రాణాం కృద్ధానాం వశమాగతః	3

ఇతి తేనానుశిష్టస్తు వాచం మన్ద ముదీరయత్	
తదా రాక్షసశార్దూలం శార్దూలో భయవిహ్వలః	4
న తే చారయితుం శక్యా రాజన్ వానరపుంగవాః	
విక్రాంతా బలవన్తశ్చ రాఘవేణ చ రక్షితాః	5
నాఽపి సంభాషితుం శక్యాః సంప్రశ్నోఽత్ర న లభ్యతే	
సర్వతో రక్ష్యతే పన్థా వానరైః పర్వతోపమైః	6
ప్రవిష్ట మాత్రే జ్ఞాతోఽహం బలే తస్మిన్న చారితే	
బలాద్ఘోషితో రక్షోభి ర్భహుధాఽస్మి విచాలితః	7
జానుభి ర్ముష్టిభి ర్దనై స్తలైశ్చాభిహతో భృశమ్	
పరిణీతోఽస్మి హరిభిర్బలవద్భిరమర్షణైః	8
పరిణీయ చ సర్వత్ర నీతోఽహం రామ సంసదమ్	
రుధిరా దిగ్ధ సర్వాఽంగో విహ్వల శ్చలితేన్ద్రియః	9
హరిభి ర్వద్యమానశ్చ యాచమానః కృతాంజలిః	
రాఘవేణ పరిత్రాతో మా మేతి చ యద్యచ్ఛయా	10
విష శైలైః శిలాభిశ్చ పూరయిత్వా మహార్ణవమ్	
ద్వారమాశ్రిత్య లంకాయా రామ స్తిష్ఠతి సాయుధః	11
గరుడ వ్యూహ మాస్థాయ సర్వతో హరిభి ర్వుతః	
మాం విస్సుజ్య మహాతేజా లంకామేవాభివర్తతే	12
పురా ప్రాకారమాయాతి క్షిప్రమేకతరం కురు	
సీతాంవాఽస్మై ప్రయచ్ఛాశు సుయుద్ధం వా ప్రదీయతామ్	13
మనసా తం తదా ప్రేక్ష్య తచ్ఛుత్వా రాక్షసాధిపః	
శార్దూలం సుమహ ద్వాక్యమథోవాచ స రావణః	14
యది మాం ప్రతియుద్ధ్యేరన్ దేవ గన్ధర్వ దానవాః	
నైవ సీతాం ప్రదాస్యామి సర్వలోక భయాదపి	15
ఏవముక్త్వా మహాతేజా రావణః పునరబ్రవీత్	
చారితా భవతా సేనా కేఽత్ర శూరాః ప్లవంగమాః	16
కీదృశాః కిం ప్రభాః సౌమ్య వానరా యే దురాసదాః	
కస్య పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ తత్త్వ మాఖ్యాహి రాక్షస	17

తథాఽత్ర ప్రతిపత్స్యామి జ్ఞాత్వా తేషాం బలాబలమ్ అవశ్యం బల సంఖ్యానం కర్తవ్యం యుద్ధ మిచ్ఛతాం	18
అధైవముక్తః శార్దూలో రావణే నోత్తమశ్చరః ఇదం వచన మారేభే వక్తుం రావణ సన్నిధౌ	19
అధర్షరజసః పుత్రో యుధి రాజన్ సుదుర్జయః గద్గదస్యాఽథ పుత్రోఽత్ర జామ్బవానితి విశృతః	20
గద్గదస్వైవ పుత్రోఽన్యో గురుపుత్రః శతకతోః కదనం యస్య పుత్రేణ కృత మేకేన రక్షసామ్	21
సుషేణశ్చాపి ధర్మాత్మా పుత్రో ధర్మస్య వీర్యవాన్ సౌమ్యః సోమాత్మజ శ్చాత్ర రాజన్ దధిముఖః కపిః	22
సుముఖో దుర్ముఖ శ్చాత్ర వేగదర్శి చ వానరః మృత్యు ర్వానరరూపేణ నూనం సృష్టః స్వయమ్భువా	23
పుత్రో హుతవహస్యాఽథ నీలః సేనాపతిః స్వయమ్ అనిలస్య చ పుత్రోఽత్ర హనుమానితి విశృతః	24
నప్తా శక్రస్య దుర్ధర్షో బలవానఽంగదో యువా మైన్దశ్చ ద్వివిద శ్చోభౌ బలినా వశ్వీసంభవౌ	25
పుత్రా వైవస్వతస్యాఽత్ర పంచ కాలాన్తకోపమాః గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః	26
దశ వానర కోట్యశ్చ శూరాణాం యుద్ధ కాంక్షిణాం శ్రీమతాం దేవపుత్రాణాం శేషం నాఽఖ్యాతుముత్సహే	27
పుత్రో దశరథ స్వైష సింహసంహాననో యువా దూషణో నిహతో యేన ఖరశ్చ త్రిశిర స్తథా	28
నాఽస్తి రామస్య సదృశో విక్రమే భువి కశ్చన విరాధో నిహతో యేన కటంధశ్చాన్తకోపమః	29
వక్తుం న శక్తో రామస్య నరః కశ్చిద్గుణాన్ క్షితౌ జనస్థానగతా యేన యావంతో రాక్షసా హతాః	30
లక్ష్మణశ్చాత్ర ధర్మాత్మా మాతంగానామివర్షభః యస్య బాణపథం ప్రాప్య న జీవేదపి వాసవః	31

శ్వేతో జ్యోతిర్ముఖశ్చాత్ర భాస్కరస్యాత్మసంభవౌ వరుణస్య చ పుత్రోఽన్యో హేమకూటః ప్లవంగమః	32
విశ్వకర్మ సుతో వీరో నలః ప్లవగ సత్తమః విక్రాన్తో బలవానత్ర వసు పుత్రః సుదుర్ధరః	33
రాక్షసానాం వరిష్ఠశ్చ తవ భ్రాతా విభీషణః పరిగృహ్య పురీం లంకాం రాఘవస్య హితే రతః	34
ఇతి సర్వం సమాఖ్యాతం తవేదం వానరం బలమ్ సువేలేఽధిష్ఠితం శైలే శేష కార్యే భవాన్ గతిః	35
<u>ఏకత్రింశ స్సర్గః - విద్యుజ్జిహ్వా మాయా ప్రయోగః</u>	
తత స్తమక్షోభ్య బలం లంకాధిపతయే చరాః సువేలే రాఘవం శైలే నివిష్టం ప్రత్యవేదయన్	1
చారాణాం రావణః శృత్వా ప్రాప్తం రామం మహాబలమ్ జాతోద్వేగోఽభవత్ కించిత్ సచివా నిదమబ్రవీత్	2
మన్త్రిణః శీఘ్రమాయాన్తు సర్వే వై సుసమాహితాః అయం నో మన్తకాలో హి సంప్రాప్త ఇతి రాక్షసాః	3
తస్య తచ్ఛాసనం శృత్వా మన్త్రిణోఽభ్యాగమన్ దృతమ్ తతః స మన్తయామాస సచివై రాక్షసైః సహ	4
మన్తయిత్వా స దుర్ధర్షః క్షమం యత్ సమనన్తరమ్ విసర్జయిత్వా సచివాన్ ప్రవివేశ స్వమాలయమ్	5
తతో రాక్షస మాహూయ విద్యుజ్జిహ్వాం మహాబలమ్ మాయావినం మహామాయః ప్రావిశద్యత్ర మైథిలీ	6
విద్యుజ్జిహ్వాం చ మాయాజ్ఞ మబ్రవీ ద్రాక్షసాధిపః మోహయిష్యావహే సీతాం మాయయా జనకాత్మజామ్	7
శిరో మాయామయం గృహ్య రాఘవస్య నిశాచర త్వం మాం సముపతిష్ఠస్య మహచ్ఛ సశరం ధనుః	8
ఏవముక్త స్తథే త్యాహ విద్యుజ్జిహ్వో నిశాచరః దర్శయామాస తాం మాయాం సంప్రయుక్తాం స రావణే	9
తస్య తుష్టోఽభవద్రాజా ప్రదదౌ చ విభూషణమ్	

అశోకవనికాయాం తు సీతా దర్శన లాలసః	10
నైర్యతానామధిపతిః సంవివేశ మహాబలః	
తతో దీనామదైన్యార్థాం దదర్శ ధనదానుజః	11
అధోముఖీం శోకపరాముపవిష్టాం మహీతలే	
భర్తార మేవ ధ్యాయన్తీమఽశోకవనికాం గతామ్	12
ఉపాస్యమానాం ఘోరాభీ రాక్షసీభిరదూరతః	
ఉపస్యత్య తతః సీతాం ప్రహర్షం నామ కీర్తయన్	13
ఇదం చ వచనం ధృష్టమువాచ జనకాత్మజామ్	
సాన్త్యమానా మయా భద్రే య ముపాశ్రిత్య వల్గసే	14
ఖర హస్తా స తే భర్తా రాఘవః సమరే హతః	
చిన్నం తే సర్వతో మూలం దర్ప స్తే విహతో మయా	15
వ్యసనేనాత్మనః సీతే మమ భార్యా భవిష్యసి	
విస్మజేమాం మతిం మూఢే కిం మ్యతేన కరిష్యసి	16
భవస్య భద్రే భార్యాణాం సర్వాసా మీశ్వరీ మమ	
అల్పపుణ్యే నివృత్తార్థే మూఢే పణ్డీత మానిని	17
శృణు భర్తృ వధం సీతే ఘోరం వృత్రవధం యథా	
సమాయాతః సముద్రాంతం మాం హస్తం కిల రాఘవః	18
వానరేస్త ప్రణీతేన బలేన మహతా వృతః	
సంనివిష్టః సముద్రస్య పీడ్య తీరమధోత్తరం	19
బలేన మహతా రామో వ్రజత్యస్తం దివాకరే	
అథాఽధ్వని పరిశ్రాంత మర్ధరాత్రే స్థితం బలమ్	20
సుఖ సంసుప్త మాసాద్య చారితం ప్రథమం చరైః	
తత్ ప్రహస్త ప్రణీతేన బలేన మహతా మమ	21
బలమఽస్య హతం రాత్రౌ యత్ర రామః సలక్ష్మణః	
పట్టసాన్ పరిఘాం శ్చక్రాన్ దణ్డాన్ ఖడ్గాన్ మహాయసాన్	22
బాణజాలాని శూలాని భాస్వరాన్ కూటముద్గరాన్	
యష్టిశ్చ తోమరాన్ శక్తీ శ్చక్రాణి ముసలాని చ	23
ఉద్యమోద్యమ్య రక్షోభి ర్వానరేఘు నిపాతితాః	

అథ సుప్తస్య రామస్య ప్రహస్తేన ప్రమాధినా	24
అసక్తం కృతహస్తేన శిరశ్చిన్నం మహాఽసినా	
విభీషణః సముత్పత్య నిగృహీతో యదృచ్ఛయా	25
దిశః ప్రవ్రాజితః సర్వైర్లక్ష్మణః ప్లవగైః సహ	
సుగ్రీవో గ్రీవయా శేతే భగ్నయా ప్లవగాధిపః	26
నిరస్త హనుకః శేతే హనుమాన్ రాక్షసై ర్ఘటః	
జామ్బవానఽథ జానుభ్యాముత్పత్య నిహతో యుధి	27
పట్టసై ర్బహుభి శ్చిన్నో నికృత్తః పాదవో యథా	
మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చోభా నిహతో వానరర్షభౌ	28
నిశ్యసన్తౌ రుదన్తౌ చ రుధిరేణ పరిప్లుతో	
అసినా వ్యాయతో చిన్నౌ మధ్యే హ్యరినిషూదనౌ	29
అనుతిష్ఠతి మేదిన్యాం పనసః పనసో యథా	
నారాచై ర్బహుభిశ్చిన్నః శేతే దర్యాం దరీముఖః	30
కుముదస్తు మహాతేజా నిష్కూజః సాయకైః కృతః	
అంగదో బహుభిశ్చిన్నః శరై రాసాద్య రాక్షసైః	31
పరితో రుధిరోద్ధారీ క్షితౌ నిపతితాఽంగదః	
హరయౌ మథితా నాగై రథజాతై స్తథాఽపరే	32
శాయితా మృదితాశ్చాశ్చై ర్వాయువేగై రివామ్బుదాః	
ప్రస్ఫుతాశ్చాఽపరే త్రస్తౌ హన్యమానా జఘన్యతః	33
అభిద్యతాస్తు రక్షోభిః సింహైరివ మహాద్విపాః	
సాగరే పతితాః కేచిత్ కేచిద్గగన మాశ్రితాః	34
ఋక్షౌ వృక్షౌనుపారూఢౌ వానరీం వృత్తి మాశ్రితాః	
సాగరస్య చ తీరేషు శైలేషు చ వనేషు చ	35
పింగళా స్తే విరూపాక్షై ర్బహుభి ర్బహవో హతాః	
ఏవం తవ హతో భర్తా ససైన్యో మమ సేనయా	36
క్షతజార్ద్రం రజోద్వస్య మిదం చాస్యాహ్మాతం శిరః	
తతః పరమ దుర్ధర్షో రావణో రాక్షసాధిపః	37
సీతాయాముపశ్యణ్వత్యాం రాక్షసీ మిదమబ్రవీత్	

రాక్షసం కృరకర్మాణం విద్యుజ్జిహ్వాం త్వమానయ	38
యేన తద్రాఘవ శిరః సంగ్రామాత్స్వయమాహృతమ్	
విద్యుజ్జిహ్వా స్తో గృహ్య శిర స్తో సశరాసనమ్	39
ప్రణామం శిరసా కృత్వా రావణస్యాగ్రతః స్థితః	
తమబ్రవీ త్తో రాజా రావణో రాక్షసం స్థితమ్	40
విద్యుజ్జిహ్వాం మహాజిహ్వాం సమీప పరివర్తినమ్	
అగ్రతః కురు సీతాయాః శీఘ్రం దాశరథేః శిరః	41
అవస్థాం పశ్చిమాం భర్తుః కృపణా సాధు పశ్యతు	
ఏవముక్తం తు తద్రక్షః శిర స్తో ప్రియదర్శనమ్	42
ఉపనిక్షిప్య సీతాయాః క్షిప్ర మన్తర ధీయత	
రావణశ్చాపి చిక్షేప భాస్వరం కార్ముకం మహాత్	43
త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం సీతా మిదమువాచ హ	
ఇదం త త్తవ రామస్య కార్ముకం జ్యోసమన్వితమ్	44
ఇహ ప్రహస్తేనానీతం హత్వా తం నిశి మానుషమ్	
స విద్యుజ్జిహ్వాన సహైవ తచ్చిరో	
తనుశ్చ భూమౌ వినికీర్య రావణః	
విదేహరాజస్య సుతాం యశస్వినీం	
తతోఽబ్రవీ త్తాం భవ మే వశానుగా	45
<u>ద్వాత్రింశ స్సర్గః - సీతా విలాపః</u>	
సా సీతా తచ్చిరో దృష్ట్వా త చ్చ కార్ముక ముత్తమమ్	
సుగ్రీవ ప్రతిసంసర్గ మాఖ్యాతం చ హనూమతా	1
నయనే ముఖవర్ణం చ భర్తు స్తో సదృశం ముఖమ్	
కేశాన్ కేశాన్తదేశం చ తం చ చూడామణిం శుభమ్	2
ఏతైః సర్వైరభిజ్ఞానై రభిజ్ఞాయ సుదుఃఖితా	
విజగర్థేఽత్ర కైకేయాం క్రోశన్తీ కురరీ యథా	3
సకామా భవ కైకేయి హతోఽయం కులనన్దనః	
కులముత్సాదితం సర్వం త్వయా కలహ శీలయా	4
ఆర్యేణ కిం తే కైకేయా కృతం రామేణ విప్రియమ్	

యధ్ధహా చ్చీర వసనం దత్వా ప్రవాజితో వనమ్	5
ఏవముక్త్యా తు వైదేహీ వేపమానా తపస్వినీ	
జగామ జగతీం బాలా చిన్నా తు కదళీ యథా	6
సా ముహూర్తాత్ సమాశ్వస్య ప్రతిలభ్య చ చేతనామ్	
త చ్చీరః సముపాప్తాయ విలలాపాయతేక్షణా	7
హా హతాఽస్మి మహాబాహో వీరవ్రతమనువ్రత	
ఇమాం తే పశ్చిమాఽవస్థాం గతాఽస్మి విధవా కృతా	8
ప్రథమం మరణం నార్యో భర్తు ర్వైగుణ్య ముచ్యతే	
సువృత్త సాధువృత్తాయాః సంవృత్త స్త్వం మమగ్రతః	9
దుఃఖా ద్దుఃఖం ప్రపన్నాయా మగ్నాయాః శోకసాగరే	
యో హి మాముద్యత స్త్రాతుం సోఽపి త్వం వినిపాతితః	10
సా శ్వశూర్మమ కౌసల్యా త్వయా పుత్రేణ రాఘవ	
వత్సేనేవ యథా ధేనుర్వివత్సా వత్సలా కృతా	11
ఆదిష్టం దీర్ఘమాయు స్తే దైవజ్ఞైరపి రాఘవ	
అన్యతం వచనం తేషా మల్పాయురసి రాఘవ	12
అథవా నశ్యతి ప్రజ్ఞా ప్రాజ్ఞా స్యాపి సతస్తవ	
పచత్యేనం యథా కాలో భూతానాం ప్రభవో హ్యయమ్	13
అదృష్టం మృత్యుమాపన్నః కస్మా త్వం నయశాస్త్రవితే	
వ్యసనానా ముపాయజ్ఞః కుశలోహ్యసి వర్జనే	14
తథా త్వం సంపరిష్వజ్య రౌద్రయాఽతిన్యశంసయా	
కాళరాత్ర్యా మయాచ్చిద్య హృతః కమలలోచన	15
ఉపశేషే మహాబాహో మాం విహాయ తపస్వినీమ్	
ప్రియామివ సమాశ్లిష్య పృథివీం పురుషర్షభ	16
అర్చితం సతతం యత్తద్గంధ మాల్వై ర్మయా తవ	
ఇదం తే మత్ప్రియం వీర ధనుః కాంచన భూషణమ్	17
పిత్రా దశరథేన త్వం శ్వశురేణ మమానఘ	
సర్వైశ్చ పితృభిః సార్థం నూనం స్వర్గే సమాగతః	18
దివి నక్షత్రభూత స్త్వం మహాత్కర్మ కృతాం ప్రియమ్	

పుణ్యం రాజర్షివంశం త్వమాత్మనః సముపేక్షసే	19
కిం మాం న ప్రేక్షసే రాజన్ కిం మాం న ప్రతిభాషసే	
బాలాం బాల్యేన సంప్రాప్తాం భార్యాం మాం సహచారిణీమ్	20
సంశృతం గృహ్లాతా పాణిం చరిష్యామీతి య త్వయా	
స్మర తన్మమ కాకుత్స్థ నయ మామఽపి దుఃఖితామ్	21
కస్మా న్మామపహాయ త్వం గతో గతిమతాం వర	
అస్మాల్లోకా దముంలోకం త్యక్త్వా మామపి దుఃఖితామ్	22
కల్యాణైరుచితం య త్తత్ పరిష్కం మయైవ తు	
క్రవ్యాదై స్త చ్చరీరం తే నూనం విపరికృష్యతే	23
అగ్నిష్టోమాదిభి ర్యజ్ఞైరిష్టవా నాప్తదక్షిణైః	
అగ్నిహోత్రేణ సంస్కారం కేన త్వం తు న లప్స్యసే	24
ప్రవ్రజ్య ముపన్నానాం త్రయాణామేకమాగతమ్	
పరిప్రక్ష్యతి కౌసల్యా లక్ష్మణం శోకలాలసా	25
స తస్యాః పరిపృచ్ఛన్త్యా వధం మిత్రబలస్య తే	
తవ చాఖ్యాస్యతే నూనం నిశాయాం రాక్షసైర్వధమ్	26
సా త్వాం సుప్తం హతం శృత్వా మాం చ రక్షోగృహం గతామ్	
హృదయేనావదీర్ణేన న భవిష్యతి రాఘవ	27
మమ హేతోరఽనార్యాయా అనఘః పార్థివాత్మజః	
రామః సాగరముత్తీర్య సత్త్వవాన్ గోష్పదే హతః	28
అహం దాశరథేనోఢా మోహాత్స్వకుల పాంసనీ	
ఆర్యపుత్రస్య రామస్య భార్యా మృత్యురజాయత	29
నూనమన్యాం మయా జాతిం వారితం దానముత్తమం	
యాహమఽద్యేహ శోచామి భార్యా సర్వాతిథే రపి	30
సాధు పాతయ మాం క్షిప్రం రామస్యోపరి రావణ	
సమానయ పతిం పత్న్యా కురు కల్యాణ ముత్తమమ్	31
శిరసా మే శిరశ్చాఽస్య కాయం కాయేన యోజయ	
రావణానుగమిష్యామి గతిం భర్తుర్మహాత్మనః	32
ఇతి సా దుఃఖ సంతప్తా విలలాపాయతేక్షణా	

భర్తుః శిరో ధను సుత్ర సమీక్ష్య చ పునఃపునః	33
ఏవం లాలప్యమానాయాం సీతాయాం తత్ర రాక్షసః	
అభిచక్రామ భర్తారమనీకస్థః కృతాంజలిః	34
విజయస్వార్య పుత్రేతి నోఽభివాద్య ప్రసాద్య చ	
న్యవేదయదనుప్రాప్తం ప్రహస్తం వాహినీ పతిమ్	35
అమాత్యైః సహితః సర్వైః ప్రహస్తః సముపస్థితః	
తేన దర్శన కామేన వయం ప్రస్థాపితాః ప్రభో	36
నూనమఽస్తి మహారాజ రాజభావాత్ క్షమాన్వితం	
కించిదాత్యయికం కార్యం తేషాం త్వం దర్శనం కురు	37
ఏత చ్ఛ్వాత్వా దశగ్రీవో రాక్షస ప్రతివేదితమ్	
అశోకవనికాం త్యక్త్వా మన్త్రిణాం దర్శనం యయౌ	38
స తు సర్వం సమర్థ్యైవ మన్త్రిభిః కృత్యమాత్మనః	
సభాం ప్రవిశ్య విదధే విదిత్వా రామవిక్రమ్	39
అన్తర్దానం తు తచ్ఛీర్షం తచ్చ కార్ముక ముత్తమమ్	
జగామ రావణ స్త్రైవ నిర్యాణ సమనన్తరమ్	40
రాక్షసేన్ద్రస్తు త్రైః సార్థం మన్త్రిభి ర్భీమవిక్రమైః	
సమర్థయామాస తదా రామకార్య వినిశ్చయమ్	41
అవిదూర స్థితాన్ సర్వాన్ బలాఽద్యక్షాన్ హితైషిణః	
అబ్రవీత్కాలసదృశం రావణో రాక్షసాధిపః	42
శీఘ్రం భేరీ నినాదేన స్ఫుట కోణాహతేన మే	
సమానయధ్వం సైన్యాని వక్తవ్యం చ న కారణమ్	43
తత సుధేతి ప్రతిగృహ్య తద్వచో	
బలాధిపా స్తే మహదాత్మనో బలమ్	
సమానయంశ్చైవ సమాగమం చ తే	
న్యవేదయన్ భర్తరి యుద్ధ కాంక్షిణి	44
త్రయస్త్రింశ స్సర్గః - సరమా సమాశ్వాసనం	
సీతాం తు మోహితాం దృష్ట్వా సరమా నామ రాక్షసీ	
ఆససాదాఽథ వైదేహీం ప్రియాం ప్రణయినీ సఖీం	1

మోహితాం రాక్షసేంద్రేణ సీతాం పరమ దుఃఖితాం	
ఆశ్వాసయామాస తదా సరమా మృదుభాషిణీ	2
సా హి తత్ర కృతా మిత్రం సీతయా రక్షమాణయా	
రక్షన్తి రావణాదిష్టా సానుక్రోశా దృఢ వ్రతా	3
సా దదర్శ తతః సీతాం సరమా నష్ట చేతనామ్	
ఉపావృతోఽఙ్గితాం ధ్వస్తాం బడబామివ పాంసులాం	4
తాం సమాశ్వాసయామాస సఖీ స్నేహీన సువ్రతా	
సమాశ్వసిహి వైదేహి మా భూత్తే మనసో వృథా	5
ఉక్తా యద్రావణేన త్వం ప్రత్యుక్తం చ స్వయం త్వయా	
సఖీ స్నేహీన తద్భీరు మయా సర్వం ప్రతిశ్శతమ్	6
లీనయా గగనే శూన్యే భయ ముత్సుజ్య రావణాత్	
తవ హేతో ర్విశాలాక్షి న హి మే జీవితం ప్రియమ్	7
స సంభ్రాంతశ్చ నిష్క్రాంతో యత్కృతే రాక్షసాధిపః	
త చ్చ మే విదితం సర్వమభినిష్క్రమ్య మైథిలి	8
న శక్యం సౌప్తికం కర్తుం రామస్య విదితాత్మనః	
వధశ్చ పురుషవ్యాప్తు తస్మి న్నైవోపపద్యతే	9
న త్వేవ వానరా హస్తం శక్యాః పాదపయోధినః	
సురా దేవర్షభేణేవ రామేణ హి సురక్షితాః	10
దీర్ఘవృత్త భుజః శ్రీమాన్ మహోరస్యః ప్రతాపవాన్	
ధన్వీ సంహననోపేతో ధర్మాత్మా భువి విశృతః	11
విక్రాన్తో రక్షితా నిత్యమాత్మనశ్చ పరస్య చ	
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా కుశలీ నయశాస్త్రవితే	12
హన్తా పరబలౌఘానామచిన్త్య బల పౌరుషః	
న హతో రాఘవః శ్రీమాన్ సీతే శత్య నిబర్హణః	13
అయుక్త బుద్ధి కృత్యేన సర్వభూత విరోధినా	
ఇయం ప్రయుక్తా రౌద్రేణ మాయా మాయావిదా త్వయి	14
శోక స్తే విగతః సర్వః కల్యాణం త్వా ముపస్థితమ్	
ధృవం త్వాం భజతే లక్ష్మీః ప్రియం ప్రీతికరం శృణు	15

ఉత్తీర్య సాగరం రామః సహ వానర సేనయా	
సన్నివిష్టః సముద్రస్య తీరమాసాద్య దక్షిణమ్	16
దృష్టో మే పరిపూర్ణార్థః కాకుత్స్థః సహలక్ష్మణః	
సహి తైః సాగరాంతః సై ర్భలై స్తిష్ఠతి రక్షితః	17
అనేన ప్రేపితా యే చ రాక్షసా లఘు విక్రమాః	
రాఘవ స్తీర్ణ ఇత్యేవ ప్రవృత్తి సైరిహాహృతా	18
స తాం శృత్వా విశాలాక్షి ప్రవృత్తిం రాక్షసాధిపః	
ఏష మస్త్రయతే సర్వైః సచివైః సహ రావణః	19
ఇతి బృవాణా సరమా రాక్షసీ సీతయా సహ	
సర్వోద్యోగేన సైన్యానాం శబ్దం శుశ్రావ బైరవమ్	20
దండ నిర్ఘాత వాదిన్యాః శృత్వా భేర్యా మహాస్వనమ్	
ఉవాచ సరమా సీతా మిదం మధురభాషిణీ	21
సన్నాహ జననీ హ్యేషా బైరవా భీరు భేరికా	
భేరీనాదం చ గమ్భీరం శృణు తోయద నిస్స్వనమ్	22
కల్ప్యన్తే మత్త మాతంగా యుజ్యన్తే రథవాజినః	
హృష్యన్తే తురగారూఢాః ప్రాసహస్థాః సహస్రశః	23
తత్ర తత్ర చ సన్నద్ధాః సంపతన్తి పదాతయః	
ఆపూర్యన్తే రాజమార్గాః సైన్యైరఽద్భుతదర్శనైః	24
వేగవద్భి ర్నదద్భిశ్చ తోయౌఘై రివసాగరః	
శస్త్రాణాం చ ప్రసన్నానాం చర్మణాం వర్మణాం తథా	25
రథ వాజి గజానాం చ భూషితానాం చ రక్షసామ్	
సంభ్రమో రాక్షసామేష హృషితానాం తరస్వినాం	26
ప్రభాం విస్ఫుజతాం పశ్య నానావర్ణాం సముత్థితామ్	
వనం నిర్దహతో ఘర్మే యథా రూపం విభావనోః	27
ఘంటానాం శృణు నిర్ఘోషం రథానాం శృణు నిస్స్వనమ్	
హయానాం హేషమాణానాం శృణు తూర్యధ్వనిం యథా	28
ఉద్యతాయుధ హస్తానాం రాక్షసేన్ద్రానుయాయినామ్	
సంభ్రమో రక్షసామేష తుములో రోమహర్షణః	29

శ్రీ స్తోత్రం భజతి శోకమ్నీ రక్షసాం భయమాగతమ్	
రామః కమలపత్రాక్షో దైత్యానామివ వాసవః	30
వినిర్జిత్య జితక్రోధ స్తోమచిన్త్య పరాక్రమః	
రావణం సమరే హత్వా భర్తా త్వాఽధిగమిష్యతి	31
విక్రమిష్యతి రక్షస్సు భర్తా తే సహలక్ష్మణః	
యథా శత్రుషు శత్రుమ్నా విష్ణునా సహ వాసవః	32
ఆగతస్య హి రామస్య క్షిప్ర మంకగతాం సతీమ్	
అహం ద్రక్ష్యామి సిద్ధార్థాం త్వాం శత్రో వినిపాతితే	33
అశ్మాణ్యానన్దజాని త్వం వర్తయిష్యసి శోభనే	
సమాగమ్య పరిష్వజ్య తస్యోరసి మహోరసః	34
అచిరా న్మోక్ష్యతే సీతే దేవి తే జఘనం గతామ్	
ధృతామేతాం బహూన్ మాసాన్ వేణీం రామో మహాబలః	35
తస్య దృష్ట్వా ముఖం దేవి పూర్ణచన్ద్ర మివోదితమ్	
మోక్ష్యసే శోకజం వారి నిర్మోక మివ పన్నగీ	36
రావణం సమరే హత్వా నచిరాదేవ మైథిలి	
త్వయా సమగ్రః ప్రియయా సుఖార్హో లప్స్యతే సుఖమ్	37
సమాగతా త్వం వీర్యేణ మోదిష్యసి మహాత్మనా	
సువర్షేణ సమాయుక్తా యథా సస్యేన మేదినీ	38
గిరివరమభితోనువర్తమానో	
హయ ఇవ మణ్డలమాశు యః కరోతి	
త మిహ శరణ మభ్యుపేహి దేవం	
దివసకరం ప్రభవో హ్యయం ప్రజానామ్	39
<u>చతుస్త్రింశ స్సర్గః - రావణ నిశ్చయ కథనం</u>	
అథ తాం జాత సంతాపాం తేన వాక్యేన మోహితామ్	
సరమా ఘోదయామాస పృథివీం ద్యౌరివాఽమ్భసా	1
తత స్తస్యా హితం సఖ్యా శ్చిక్తిర్దన్తి సఖీ వచః	
ఉవాచ కాలే కాలజ్ఞా స్మితపూర్వాభిభాషిణీ	2
ఉత్సహేయమఽహం గత్వా త్వద్వాక్య మసితేక్షణే	

నివేద్య కుశలం రామే ప్రతిచ్ఛన్నా నివర్తితుం	3
న హి మే క్రమమాణాయా నిరాలంబే విహాయసి	
సమర్థో గతిమఽస్వేతుం పవనో గరుడోఽపి వా	4
ఏవం బృవాణాం తాం సీతా సరమాం పునరఽబ్రవీత్	
మధురం శ్లక్ష్యయా వాచా పూర్వం శోకాభిపన్నయా	5
సమర్థా గగనం గన్తుమఽపి వా త్వం రసాతలమ్	
అవగచ్ఛామ్యఽకర్తవ్యం కర్తవ్యం తే మదన్తరే	6
మత్ప్రియం యది కర్తవ్యం యది బుద్ధిః స్థిరా తవ	
జ్ఞాతు మిచ్ఛామి తం గత్వా కిం కరోతీతి రావణః	7
స హి మాయాబలః క్వారో రావణః శత్రు రావణః	
మాం మోహయతి దుష్టాత్మా పీతమాత్రేవ వారుణీ	8
తర్జయంతి మాం నిత్యం భర్తాపయతి చాఽసకృత్	
రాక్షసీభిః సుఘోరాభి ర్యా మాం రక్షన్తి నిత్యశః	9
ఉద్విగ్నా శంకితా చాఽస్మి న చ స్వస్థం మనో మమ	
తద్భయాచ్ఛాఽహ ముద్విగ్నా అశోకవనికాం గతా	10
యా హి నామ కథా తస్య నిశ్చితం వాఽపి యద్భవేత్	
నివేదయేథాః సర్వం తత్సరో మే స్యాదనుగ్రహః	11
సా త్వేవం బృవతీం సీతాం సరమా వల్లు భాషిణీ	
ఉవాచ వదనం తస్యాః స్ఫుశన్తీ బాష్ప విక్లబమ్	12
ఏష తే యద్యభిప్రాయ స్తదా గచ్ఛామి జానకి	
గృహ్య శత్రోరఽభిప్రాయ ముపావృత్తాం చ పశ్య మామ్	13
ఏవముక్త్యా తతో గత్వా సమీపం తస్య రక్షసః	
శుశ్రావ కథితం తస్య రావణస్య సమన్తిణః	14
సా శృత్వా నిశ్చయం తస్య నిశ్చయజ్ఞా దురాత్మనః	
పునరేవాగమత్ క్షిప్ర మశోకవనికాం తదా	15
సా ప్రవిష్టా పున స్తత్ర దదర్శ జనకాత్మజామ్	
ప్రతీక్షమాణాం స్వామేవ భ్రష్ట పద్మామివ శ్రియమ్	16
తాం తు సీతా పునః ప్రాప్తాం సరమాం వల్లు భాషిణీమ్	

పరిష్కృత్య చ సుస్పిగ్ధం దదౌ చ స్వయమాసనమ్	17
ఇహాసీనా సుఖం సర్వమాఖ్యాహి మమ తత్త్వతః	
కూరస్య నిశ్చయం తస్య రావణస్య దురాత్మనః	18
ఏవముక్త్యా తు సరమా సీతయా వేపమానయా	
కథితం సర్వమాచష్ట రావణస్య సమన్త్రిణః	19
జనన్యా రాక్షసేస్త్రో వై త్వ న్మోక్షార్థం బృహద్వచః	
అవిద్ధేన చ వైదేహి మన్త్రి వృద్ధేన బోధితః	20
దీయతామభిసత్కృత్య మనుజేన్ద్రాయ మైథిలీ	
నిదర్శనం తే పర్యాప్తం జనస్థానే యదద్భుతమ్	21
లంఘనం చ సముద్రస్య దర్శనం చ హనూమతః	
వధం చ రక్షసాం యుద్ధే కః కుర్యా న్మానుషో భువి	22
ఏవం స మన్త్రివృద్ధేన మాత్రా చ బహుభాషితః	
న త్వా ముత్సహతే మోక్షమర్థమర్థపరో యథా	23
నోత్సహత్యఽమృతో మోక్షం యుద్ధే త్వమితి మైథిలీ	
సామాత్యస్య నృశంసస్య నిశ్చయో హ్యేష వర్తతే	24
తదేషా నిశ్చితా బుద్ధి ర్మృత్యులోభాదుపస్థితా	
భయాన్న సక్త స్త్వాం మోక్షు మనిరస్తస్తు సంయుగే	25
రాక్షసానాం చ సర్వేషా మాత్మనశ్చ వధేన హి	
నిహత్య రావణం సంఖ్యే సర్వథా నిశితైః శరైః	26
ప్రతినేష్యతి రామ స్త్వామయోధ్యామఽసితేక్షణే	
ఏతస్మిన్నన్తరే శబ్దో భేరీ శంఖ సమాకులః	27
శృతో వానర సైన్యానాం కమ్పయన్ ధరణీ తలమ్	
శృత్వా తు తం వానర సైన్య శబ్దం	
లంకాగతా రాక్షసరాజ భృత్యాః	
నష్టాజనో దైన్య పరీత చేష్టాః	
శ్రేయో న పశ్యన్తి నృపస్య దోషైః	28
పంచస్తంశ స్సర్గః - మాల్యవదుపదేశః	
తేన శంఖ విమిశ్రేణ భేరీ శబ్దేన నాదినా	

ఉపయాతి మహాబాహూ రామః పరపురంజయః	1
తం నినాదం నిశమ్యాఽథ రావణో రాక్షసేశ్వరః	
ముహూర్తం ధ్యాన మాస్థాయ సచివానఽభ్యుదైక్షత	2
అథ తాన్ సచివాం స్తత్ర సర్వానాభాష్య రావణః	
సభాం సన్నాదయన్ సర్వా మిత్యువాచ మహాబలః	3
జగత్సంతాపనః క్వరోఽగర్హయన్ రాక్షసేశ్వరః	
తరణం సాగరస్యాఽపి విక్రమం బల సంచయమ్	4
యదుక్తవన్తో రామస్య భవన్తస్తన్ మయా శృతమ్	
భవతశ్చాప్యఽహం వేద్మి యుద్ధే సత్యపరాక్రమాన్	5
తూష్టికానీక్షతోన్యోఽన్యం విదిత్వా రామ విక్రమం	
తతస్తు సుమహాప్రాజ్ఞో మాల్యవా న్నామ రాక్షసః	6
రావణస్య వచః శృత్వా ఇతి మాతామహోఽబ్రవీత్	
విద్యాస్యఽభివినీతో యో రాజా రాజన్నయానుగః	7
స శాస్తి చిర మైశ్వర్య మఽరీంశ్చ కురుతే వశే	
సందధానో హి కాలేన విగృహ్లాంశ్చారిభిః సహ	8
స్యపక్ష వర్ధనం కుర్వన్ మహదైశ్వర్యమఽశ్నుతే	
హీయమానేన కర్తవ్యే రాజ్ఞా సంధిః సమేన చ	9
న శత్రుమఽవమన్యేత జ్యాయాన్ కుర్వీత విగ్రహమ్	
తన్మహ్యం రోచతే సంధిః సహ రామేణ రావణ	10
యదర్థ మభియుక్తాః స్మ సీతా తస్మై ప్రదీయతామ్	
తస్య దేవర్షయః సర్వే గన్ధర్వాశ్చ జయైషిణః	11
విరోధం మా గమ స్తేన సంధి స్తే తేన రోచతామ్	
అస్సజద్భగవాన్ పక్షౌ ద్వా వేవ హి పితామహః	12
సురాణామఽసురాణాం చ ధర్మాఽధర్మౌ తదాశ్రయౌ	
ధర్మో హి శ్శాయతే పక్షో హ్యమరాణాం మహాత్మనామ్	13
అధర్మో రక్షసాం పక్షో హ్యఽసురాణాం చ రావణ	
ధర్మో వై గ్రసతేఽధర్మం తతః కృతమభూద్యుగమ్	14
అధర్మో గ్రసతే ధర్మం తత స్తిష్యః ప్రవర్తతే	

తత్త్వయా చరతా లోకాన్ ధర్మో వినిహతో మహాన్	15
అధర్మః ప్రగృహీతశ్చ తేనాఽస్మద్బలినః పరే	
స ప్రమాదా ద్వివృద్ధ స్తే ధర్మోభిర్గతే హి నః	16
వివర్ధయతి పక్షం చ సురాణాం సుర భావనః	
విషయేషు ప్రసక్తేన యత్కించిత్యారిణా త్వయా	17
ఋషీణా మగ్నికల్పానా ముద్వేగో జనితో మహాన్	
తేషాం ప్రభావో దుర్ధర్షః ప్రదీప్త ఇవ పావకః	18
తపసా భావితాత్మానో ధర్మస్యానుగ్రహే రతాః	
ముఖ్యై ర్యజ్ఞై ర్యజ న్నేతే నిత్యం తై స్తై ర్ద్విజాతయః	19
జుహ్వ త్యగ్నీంశ్చ విధివ ద్వేదాం శ్చోచ్చైరఽధీయతే	
అభిభూయ చ రక్షాంసి బ్రహ్మఘోషా నుదైరయన్	20
దిశోఽపి విద్యతాః సర్వాః స్తనయిత్నురివోష్ణగే	
ఋషీణామఽగ్నికల్పానా మగ్నిహోత్ర సముత్థితః	21
ఆదత్తే రక్షసాం తేజో ధూమో వ్యాప్య దిశో దశ	
తేషు తేషు చ దేశేషు పుణ్యేష్వేవ దృఢ వ్రతైః	22
చర్యమాణం తప స్తీవ్రం సంతాపయతి రాక్షసాన్	
దేవ దానవ యక్షేభ్యో గృహీతశ్చ వర స్త్వయా	23
మానుషా వానరా ఋక్షా గోలాంగూలా మహాబలాః	
బలవంత ఇహాగమ్య గర్భంతి దృఢ విక్రమాః	24
ఉత్పాతాన్ వివిధాన్ దృష్ట్వా ఘోరాన్ బహువిధాం స్తథా	
వినాశమనుపశ్యామి సర్వేషాం రక్షసామఽహమ్	25
ఖరాభి స్తనితా ఘోరా మేఘాః ప్రతిభయంకరాః	
శోణితేనాభివర్షన్తి లంకాముష్ణేన సర్వతః	26
రుదతాం వాహనానాం చ ప్రపతన్త్యఽస్ర బిన్దవః	
ధ్వజా ధ్వస్తా వివర్ణాశ్చ న ప్రభాన్తి యథా పురా	27
వ్యాలా గోమాయవో గృధ్రా వాశ్యన్తి చ సుభైరవమ్	
ప్రవిశ్య లంకామఽనిశం సమవాయాంశ్చ కుర్వతే	28
కాళికాః పాణ్డరై ర్దన్తైః ప్రహసన్త్యఽగ్రతః స్థితాః	

స్త్రీయః స్వప్నీషు ముష్ణతోఽ గృహాణి ప్రతిభాష్య చ	29
గృహాణాం బలి కర్మాణి శ్వానః పర్యుపభుంజతే	
ఖరా గోషు ప్రజాయంతే మూషికా నకులేషు చ	30
మార్జారా ద్వీపిభిః సార్థం సూకరాః శునక్తైః సహ	
కిన్నరా రాక్షసైశ్చాపి సమేయుర్మానుషైః సహ	31
పాణ్డరా రక్షపాదాశ్చ విహంగాః కాలచోదితాః	
రాక్షసానాం వినాశాయ కపోతా విచరన్తి చ	32
వీచీకూచీతి వాశన్త్యః శారికా వేశ్మసు స్థితాః	
పతన్తి గ్రథితాశ్చాపి నిర్జితాః కలహైషిణః	33
పక్షిణశ్చ మృగాః సర్వే ప్రత్యాదిత్యం రుదంతి చ	
కరాళో వికటో ముణ్డః పురుషః కృష్ణ పింగళః	34
కాలో గృహాణి సర్వేషాం కాలే కాలేఽన్వవేక్షతే	
ఏతాన్యఽన్యాని దుష్టాని నిమిత్తాన్యత్పతన్తి చ	35
విష్ణుం మన్యామహీ రామం మానుషం దేహమాస్థితమ్	
న హి మానుషమాత్రోఽసౌ రాఘవో దృఢ విక్రమః	36
యేన బద్ధః సముద్రస్య స సేతుః పరమాఽద్భుతః	
కురుష్వ నరరాజేన సంధిం రామేణ రావణ	37
జ్ఞాత్వా ప్రధార్య కార్యాణి క్రియతా మాయతిక్షమం	
ఇదం వచ స్తత్ర నిగద్య మాల్యవాన్	
పరీక్ష్య రక్షోఽధిపతేర్మనః పునః	
అనుత్తమేషూత్తమ పౌరుషో బలీ	
బభూవ తూష్ఠీం సమవేక్ష్య రావణమ్	38
షట్టింశ స్సర్గః - పురద్వారరక్షా	
త త్తు మాల్యవతో వాక్యం హితముక్తం దశాననః	
న మర్షయతి దుష్టాత్మా కాలస్య వశమాగతః	1
స బద్ధ్వా భృకుటిం వక్త్రే క్రోధస్య వశమాగతః	
అమర్షాత్ పరివృత్తాక్షో మాల్యవన్తమఽథాబ్రవీత్	2
హితబుద్ధ్యా యదఽహితం వచః పరుష ముచ్యతే	

పర పక్షం ప్రవిశ్యైవ నైత చ్చోత్ర గతం మమ	3
మానుషం కృపణం రామ మేకం శాఖామృగాశ్రయమ్	
సమర్థం మన్యసే కేన త్యక్తం పిత్రా వనాలయమ్	4
రక్షసామీశ్వరం మాం చ దేవతానాం భయంకరమ్	
హీనం మాం మన్యసే కేన హ్యహీనం సర్వవిక్రమైః	5
వీర ద్వేషిణ వా శంకే పక్షపాతేన వా రిపోః	
త్వయాఽహం పరుషాణ్యుక్తః పర ప్రోత్సాహనేన వా	6
ప్రభవంతం పదస్థం హి పరుషం కోభిధాస్యతి	
పణ్డితః శాస్త్ర తత్త్వజ్ఞో వినా ప్రోత్సాహనాద్రిపోః	7
ఆనీయ చ వనాత్ సీతాం పద్మహీనా మివ శ్రియమ్	
కిమర్థం ప్రతిదాస్యామి రాఘవస్య భయాదఽహమ్	8
వృతం వానర కోటీభిః ససుగ్రీవం సలక్ష్మణమ్	
పశ్య కైశ్చిదహోభి స్త్వం రాఘవం నిహతం మయా	9
ద్వన్ద్వే యస్య న తిష్ఠన్తి దైవతాన్యఽపి సంయుగే	
స కస్మాద్రావణో యుద్ధే భయమాహారయిష్యతి	10
ద్విధా భజ్యేయమఽప్యేవం న నమేయం తు కస్యచిత్	
ఏష మే సహజో దోషః స్వభావో దుఃఖరతిక్రమః	11
యది తావత్ సముద్రే తు సేతుర్బద్ధో యదృచ్ఛయా	
రామేణ విస్మయః కోఽత్ర యేన తే భయమాగతమ్	12
స తు తీర్త్వాఽర్ణవం రామః సహవానర సేనయా	
ప్రతిజానామి తే సత్యం న జీవన్మ్రతీయాస్యతి	13
ఏవం బృవాణం సంరబ్ధం రుష్టం విజ్ఞాయ రావణమ్	
వ్రీడితో మాల్కవాన్ వాక్యం నోత్తరం ప్రత్యపద్యత	14
చిన్తయన్ మనసా తస్య దుష్కర్మ పరిపాకజం	
పాపం నాశయతి హ్యేనం స్వస్య రాష్ట్రస్య రాక్షసైః	15
జయాశిషా చ రాజానం వర్ధయిత్వా యథోచితమ్	
మాల్కవానభ్యనుజ్ఞాతో జగామ స్వం నివేశనమ్	16
రావణస్తు సహోఽమాత్యో మన్తయిత్వా విమృశ్య చ	

లంకాయామఽతులాం గుప్తిం కారయామాస రాక్షసః	17
వ్యాదిదేశ పూర్వస్యాం ప్రహస్తం ద్వారి రాక్షసం	
దక్షిణస్యాం మహావీర్యో మహాపార్శ్వ మహోదరో	18
వ్యాదిదేశ మహాకాయౌ రాక్షసై ర్బహుభిర్వృతౌ	
పశ్చిమాయామథో ద్వారి పుత్ర మిన్ద్రజితం తథా	19
వ్యాదిదేశ మహామాయం బహుభీ రాక్షసై ర్వృతమ్	
ఉత్తరస్యాం పురద్వారి వ్యాదిశ్య శుక సారణౌ	20
స్వయం చాఽత్ర భవిష్యామి మన్త్రిణస్తానువాచ హ	
రాక్షసం తు విరూపాక్షం మహావీర్య పరాక్రమమ్	21
మధ్యమేఽస్థాపయ ధుల్మే బహుభిః సహరాక్షసైః	
ఏవం విధానం లంకాయాః కృత్వా రాక్షసపుంగవః	22
కృతకృత్య మివాత్మానం మన్యతే కాల చోదితః	
విసర్జయామాస తతః స మన్త్రిణో	
విధాన మాజ్ఞాప్య పురస్య పుష్కలమ్	
జయాశిషా మన్త్రిగణేన పూజితో	
వివేశ చాఽన్తఃపురమ్మృద్ధిమన్మహాత్	23
<u>సప్తతింశ స్కంధః - రామ గుల్మవిభాగః</u>	
నర వానర రాజౌ తౌ స చ వాయుసుతః కపిః	
జామ్బవాన్ ఋక్షరాజశ్చ రాక్షసశ్చ విభీషణః	1
అంగదో వాలి పుత్రశ్చ సౌమిత్రిః శరభః కపిః	
సుషేణః సహ దాయాదో మైన్దో ద్వివిద ఏవ చ	2
గజో గవాక్షో గవయో నలోఽథ పనస స్తథా	
అమిత్ర విషయం ప్రాప్తాః సమవేతాః సమర్థయన్	3
ఇయం సా లక్ష్మతే లంకా పురీ రావణ పాలితా	
సాఽసురోరగ గన్ధర్వైరఽమరైరపి దుర్జయా	4
కార్యసిద్ధిం పురస్కృత్య మన్తయధ్వం వినిర్ణయే	
నిత్యం సన్నిహితో హ్యత్ర రావణో రాక్షసాధిపః	5
తథా తేషు బృవాణేషు రావణాఽవరజోఽబ్రవీత్	

వాక్యమగ్రామ్య పదవత్ పుష్కలార్థం విభీషణః	6
అనలః శరభశ్చైవ సంపాతిః ప్రఘస స్తథా	
గత్వా లంకాం మమామాత్యాః పురీ పునరిహాగతాః	7
భూత్వా శకునయః సర్వే ప్రవిష్టాశ్చ రిపోర్బలమ్	
విధానం విహితం యచ్చ తద్భ్రష్ట్యా సముపస్థితాః	8
సంవిధానం యథాహు స్తే రావణస్య దురాత్మనః	
రామ తద్భ్రవతః సర్వం యథా తద్దేన మే శృణు	9
పూర్వం ప్రహస్తః సబలో ద్వార మాసాద్య తిష్ఠతి	
దక్షిణం చ మహావీర్యో మహాపార్శ్వ మహోదరౌ	10
ఇన్ద్రజిత్ పశ్చిమ ద్వారం రాక్షసై ర్బహుభి ర్వృతః	
పట్టసాఽసి ధనుష్కద్భిః శూల ముద్గర పాణిభిః	11
నానా ప్రహరణైః శూరైరావృతో రావణాత్మజః	
రాక్షసానాం సహస్రైస్తు బహుభిః శస్త్ర పాణిభిః	12
యుక్తః పరమ సంవిగ్నో రాక్షసై ర్బహుభి ర్వృతః	
ఉత్తరం నగర ద్వారం రావణః స్వయ మాస్థితః	13
విరూపాక్షస్తు మహతా శూల ఖడ్గ ధనుష్కతా	
బలేన రాక్షసైః సార్థం మధ్యమం గుల్మ మాస్థితః	14
ఏతా నేవంవిధాన్ గుల్మాం లంకాయాం సముదీక్ష్య తే	
మామకాః సచివాః సర్వే పునః శీఘ్రంమిహాగతాః	15
గజానాం చ సహస్రం చ రథానామఽయుతం పురే	
హయానామఽయుతే ద్వే చ సాగ్రకోటిశ్చచ రక్షసామ్	16
విక్రాంతా బలవన్తశ్చ సంయుగేష్వాతతాయినః	
ఇష్టా రాక్షసరాజస్య నిత్య మేతే నిశాచరాః	17
ఏకైక స్యాఽత్ర యుద్ధార్థే రాక్షసస్య విశాంపతే	
పరివారః సహస్రాణాం సహస్ర ముపతిష్ఠతే	18
ఏతాం ప్రవృత్తిం లంకాయాం మన్త్రిప్రోక్తాం విభీషణః	
ఏవముక్త్యా మహాబాహూ రాక్షసాన్స్తానఽదర్శయత్	19
లంకాయాం సచివైః సర్వం రామాయ ప్రత్యవేదయత్	

రామం కమలపత్రాక్ష మిద ముత్తర మబ్రవీత్	20
రావణావరజః శ్రీమాన్ రామ ప్రియ చికిర్షయా	
కుబేరం తు యదా రామ రావణః ప్రత్యయుధ్యత	21
షష్ఠిః శత సహస్రాణి తదా నిర్యాన్తి రాక్షసాః	
పరాక్రమేణ వీర్యేణ తేజసా సత్త్వ గౌరవాత్	22
సదృశా యేత్ర దర్శేణ రావణస్య దురాత్మనః	
అత్ర మన్యు ర్నకర్తవ్యో రోషయే త్వాం న భీషయే	23
సమర్థోహ్యసి వీర్యేణ సురాణామపి నిగ్రహే	
తద్భవాం శ్చతురంగేణ బలేన మహతా వృతః	24
వ్యూహ్యేదం వానరానీకం నిర్మథిష్యసి రావణమ్	
రావణావరజే వాక్య మేవం బృవతి రాఘవః	25
శత్రూణాం ప్రతిఘాతార్థ మిదం వచన మబ్రవీత్	
పూర్వ ద్వారే తు లంకాయా నీలో వానర పుంగవః	26
ప్రహస్త ప్రతియోద్ధా స్యా ద్వానరై ర్బహుభి ర్వృతః	
అంగదో వాలి పుత్రస్తు బలేన మహతా వృతః	27
దక్షిణే బాధతాం ద్వారే మహాపార్శ్వ మహోదరౌ	
హనుమాన్ పశ్చిమ ద్వారం నిపీడ్య పవనాత్మజః	28
ప్రవిశత్వైవమయాత్మా బహుభిః కపిభి ర్వృతః	
దైత్య దానవ సంఘానామృషీణాం చ మహాత్మనామ్	29
విప్రకార ప్రియః క్షుద్రో వరదాన బలాన్వితః	
పరిక్రామతి యః సర్వాన్ లోకాన్ సంతాపయన్ ప్రజాః	30
తస్యావహం రాక్షసేంద్రస్య స్వయమేవ వధే ధృతః	
ఉత్తరం నగర ద్వార మవహం సౌమిత్రిణా సహ	31
నిపీడ్యాభిప్రవేక్ష్యామి సబలో యత్ర రావణః	
వానరేంద్రశ్చ బలవాన్ ఋక్షరాజశ్చ వీర్యవాన్	32
రాక్షసేంద్రానుజశ్చైవ గుల్మే భవతు మధ్యమే	
న చైవ మానుషం రూపం కార్యం హరిభిరాహవే	33
ఏషా భవతు సంజ్ఞా నో యుద్ధేఽస్మిన్ వానరే బలే	

వానరా ఏవ నశ్చిహ్నం స్వజనేఽస్మిన్ భవిష్యతి	34
వయం తు మానుషేణైవ సప్త యోత్స్యామహి పరాన్	
అహమేష సహబ్రాత్రా లక్ష్మణేన మహౌజసా	35
ఆత్మనా పంచమశ్చాఽయం సఖా మమ విభీషణః	
స రామః కార్యసిద్ధ్యర్థ మేవముక్త్యా విభీషణమ్	36
సువేలారోహణే బుద్ధిం చకార మతిమాన్ మతిమ్	
రమణీయతరం దృష్ట్వా సువేలస్య గిరేస్తటం	37
తతస్సు రామో మహతా బలేన	
ప్రచ్ఛాద్య సర్వాం పృథివీం మహాత్మా	
ప్రహృష్టరూపోఽభిజగామ లంకాం	
కృత్వా మతిం నోఽరివదే మహాత్మా	38
<u>అష్టతింశ స్సర్గః - సువేలారోహణం</u>	
స తు కృత్వా సువేలస్య మతి మారోహణం ప్రతి	
లక్ష్మణానుగతో రామః సుగ్రీవ మిదమబ్రవీత్	1
విభీషణం చ ధర్మజ్ఞమనురక్తం నిశాచరమ్	
మస్తజ్ఞం చ విధిజ్ఞం చ శ్లక్ష్యయా పరయా గిరా	2
సువేలం సాదు శైలేస్త్ర మిమం ధాతుశత్రై శ్చితమ్	
అధ్యారోహమహి సర్వే వత్స్యామోఽత్ర నిశా మిమామ్	3
లంకాం చాలోకయిష్యామో నిలయం తస్య రక్షసః	
యేన మే మరణాఽన్తాయ హృతా భార్యా దురాత్మనా	4
యేన ధర్మో న విజ్ఞాతో న తద్వృత్తం కులం తథా	
రాక్షస్యా నీచయా బుద్ధ్యా యేన తద్గర్హితం కృతమ్	5
తస్మిన్ మే వర్తతే రోషః కీర్తితే రాక్షసాఽధమే	
యస్యాపరాధాన్ నీచస్య వధం ద్రక్ష్యామి రక్షసామ్	6
ఏకో హి కురుతే పాపం కాలపాశ వశం గతః	
నీచే నాత్మాపచారేణ కులం తేన వినశ్యతి	7
ఏవం సంమన్తయ న్నేవ సక్తోధో రావణం ప్రతి	
రామః సువేలం వాసాయ చిత్రసాను ముషారుహత్	8

పుష్పతో లక్ష్మణ శ్చైన మన్వగచ్ఛత్ సమాహితః	
సశరం చాపముద్యమ్య సుమహ ద్విక్రమే రతః	9
తమఽన్వరోహత్ సుగ్రీవః సామాత్యః సవిభీషణః	
హనుమానఽంగదో నీలో మైన్దో ద్వివిద ఏవ చ	10
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః	
పనసః కుముదశ్చైవ హరో రమ్భశ్చ యూథపః	11
జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ ఋషభశ్చ మహామతిః	
దుర్ముఖశ్చ మహాతేజా స్తథా శతవలిః కపిః	12
ఏతే చాఽన్యే చ బహవో వానరాః శీఘ్రగామినః	
తే వాయువేగ ప్రవణా స్తం గిరిం గిరిచారిణః	13
అధ్యారోహన్త శతశః సువేలం యత్ర రాఘవః	
తేత్వఽదీర్ఘేణ కాలేన గిరిమారుహ్య సర్వతః	14
దదృశుః శిఖరే తస్య విషక్టామివ ఖే పురీమ్	
తాం శుభాం ప్రవర ద్వారాం ప్రాకార పరిశోభితామ్	15
లంకాం రాక్షస సంపూర్ణాం దదృశు ర్ఘరియూథపాః	
ప్రాకార చయ సంస్థైశ్చ తదా నీలైర్నిశాచరైః	16
దదృశు స్తే హరిశ్రేష్ఠాః ప్రాకార మపరం కృతమ్	
తే దృష్ట్వా వానరాః సర్వే రాక్షసాన్ యుద్ధ కాంక్షిణః	17
ముముచు ర్వివిధా న్నాదాం స్తత్ర రామస్య పశ్యతః	
తతోఽస్త మగమత్ సూర్యః సంధ్యయా ప్రతిరంజితః	18
పూర్ణచంద్ర ప్రదీప్తా చ క్షపా సమభివర్తతే	
తతః స రామో హరివాహినీ పతిః	
విభీషణేన ప్రతినన్ద్య సత్కృతః	
సలక్ష్మణో యూథపయూథ సంవృతః	
సువేల పృష్ఠే న్యవసద్యథాసుఖమ్	19
ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః - లంకా దర్శనం	
తాం రాత్రి ముషితా స్తత్ర సువేలే హరిపుంగవాః	
లంకాయాం దదృశు ర్వీరా వనాన్యపవనాని చ	1

సమ సౌమ్యాని రమ్యాణి విశాలాన్యాయతాని చ	
దృష్టి రమ్యాణి తే దృష్ట్యా బభూవు ర్జాతవిస్మయాః	2
చమ్పకాఽశోక పున్నాగ సాల తాల సమాకులా	
తమాల వన సంఘన్నా నాగమాలా సమావృతా	3
హింతాలైరఽర్జునై ర్పిపైః సప్తపర్ణైశ్చ పుష్పితైః	
తిలకైః కర్ణికారైశ్చ పాటలైశ్చ సమన్తతః	4
శుశుభే పుష్పితాఽగ్రైశ్చ లతా పరిగతై ర్ద్వయైః	
లంకా బహువిధై ర్దివ్యైర్యథేన్ద్రస్యాఽమరావతీ	5
విచిత్ర కుసుమోపేతై రక్త కోమల పల్లవైః	
శాద్వలైశ్చ తథా నీలై శ్చిత్రాభి ర్వనరాజిభిః	6
గన్ధాఢ్యాన్యభిరమ్యాణి పుష్పాణి చ ఫలాని చ	
ధారయన్యగమా స్తత్ర భూషణానీవ మానవాః	7
తచ్చైత్రరథ సంకాశం మనోజ్ఞం నన్దనోపమమ్	
వనం సర్వర్తుకం రమ్యం శుశుభే షట్పదాయుతమ్	8
నత్యూహకో యష్టిబక్తైర్మౌత్యమానైశ్చ బర్హిభిః	
రుతం పరభృతానాం చ శుశృవు ర్వననిర్ఘరే	9
నిత్య మత్త విహంగాని భ్రమరా చరితాని చ	
కోకిలాకుల షణ్ణాని విహంగాభిరుతాని చ	10
భృంగరాజాభి గీతాని భ్రమరైః సేవితాని చ	
కోణాలక విఘ్నస్థాని సారసాభిరుతాని చ	11
వివిశు స్తే తత్ర స్తాని వనాన్యుపవనాని చ	
హృష్టాః ప్రముదితా వీరా హరయః కామరూపిణః	12
తేషాం ప్రవిశతాం తత్ర వానరాణాం మహాజసామ్	
పుష్పసంసర్గ సురభి ర్వౌ పూణసుఖోఽనిలః	13
అన్యే తు హరివీరాణాం యూథాన్నిష్క్రమ్య యూథపాః	
సుగ్రీవేణాఽభ్యనుజ్ఞాతా లంకాం జగ్ముః పతాకినీమ్	14
విత్రాసయన్తో విహగాం స్త్రాసయన్తో మృగద్విపాన్	
కమ్పయన్తశ్చ తాం లంకాం నాదై స్తే నదతాం వరాః	15

కుర్వంత స్తే మహావేగా మహీం చరణ పీడితామ్	
రజశ్చ సహసైవోర్ధ్వం జగామ చరణోత్థితం	16
ఋక్షాః సింహా వరాహాశ్చ మహిషా వారణా మృగాః	
తేన శబ్దేన విత్రస్తా జగ్ము ర్భీతా దిశో దశ	17
శిఖరం తత్ త్రికూటస్య ప్రాంశు చైకం దివి స్ఫుశమ్	
సమన్తాత్ పుష్ప సంఘన్నం మహారజత సన్నిభమ్	18
శత యోజన విస్తీర్ణం విమలం చారు దర్శనమ్	
శ్లక్షం శ్రీమన్ మహాచైవ దుష్ప్రాపం శకునైరఽపి	19
మనసాఽపి దురారోహం కిం పునః కర్మణా జనైః	
నివిష్టా తత్ర శిఖరే లంకా రావణ పాలితా	20
శత యోజన విస్తీర్ణా త్రింశ ద్యోజన మాయతా	
సా పురీ గోపురైరుచ్చైః పాణ్డరాఽమ్బుద సన్నిభైః	21
కాంచనేన చ సాలేన రాజతేన చ శోభితా	
ప్రాసాదైశ్చ విమానైశ్చ లంకా పరమ భూషితా	22
ఘనైరివాతసాపాయే మధ్యమం వైష్ణవం పదమ్	
యస్యాం స్తమ్భు సహస్రేణ ప్రాసాదః సమఽలంకృతః	23
కైలాస శిఖరాకారో దృశ్యతే ఖమివోల్లిఖన్	
చైత్యః స రాక్షసేంద్రస్య బభూవ పురభూషణమ్	24
శతేన రక్షసాం నిత్యం యః సమగ్రేణ రక్ష్యతే	
మనోజ్ఞాం కాననవతీం పర్వతైరుపశోభితాం	25
నానాధాతు విచిత్రైశ్చ ఉద్యానైరుపశోభితాం	
నానావిహగ సంఘుష్టాం నానామృగ నిషేవితాం	26
నానా కుసుమ సంఘన్నాం నానారాక్షస సేవితాం	
తాం సమృద్ధాం సమృద్ధార్థాం లక్ష్మీవాంలక్ష్మణాఽగ్రజః	27
రావణస్య పురీం రామో దదర్శ సహ వానరైః	
తాం మహాగృహా సంబాధాం దృష్ట్వా లక్ష్మణ పూర్వజః	28
నగరీమఽమర ప్రఖ్యో విస్మయం ప్రాప వీర్యవాన్	
తాం రత్నపూర్ణాం బహుసంవిధానాం	

ప్రాసాదమాలాభిరఽలంకృతాం చ	
పురీం మహాయన్త్ర కవాట ముఖ్యాం	
దదర్శ రామో మహతా బలేన	29
చత్వారింశ స్సర్గః - రావణ సుగ్రీవ నియుద్ధం	
తతో రామః సువేలగ్రం యోజనద్వయ మండలం	
ఆరురోహ ససుగ్రీవో హరియూధప సంవృతః	1
స్థిత్యా ముహూర్తం తత్రైవ దిశో దశ విలోకయన్	
త్రికూట శిఖరే రమ్యే నిర్మితం విశ్వకర్మణా	2
దదర్శ లంకాం సున్యస్తాం రమ్యకానన శోభితాం	
తస్యాం గోపుర శృంగస్థం రాక్షసేంద్రం దురాసదం	3
శ్వేత చామర పర్యంతం విజయ చృత్ర శోభితం	
రక్షచందన సంలిప్తం రత్నాభరణ భూషితం	4
నీలజీమూత సంకాశం హేమసంఘాదితాంబరం	
ఐరావత విషాణాగైరుత్కృష్ట కిణ వక్షసం	5
శశలోహిత రాగేణ సంవీతం రక్షవాససా	
సంధ్యాతపేన సంవీతం మేఘరాశి మివాఽమ్బరే	6
పశ్యతాం వానరేంద్రాణాం రాఘవస్యాఽపి పశ్యతః	
దర్శనాద్రాక్షసేన్ద్రస్య సుగ్రీవః సహనోత్థితః	7
క్రోధ వేగేన సంయుక్తః సత్వేన చ బలేన చ	
అచలాగ్రాదఽథోత్థాయ పుష్పవే గోపుర స్థలే	8
స్థిత్యా ముహూర్తం సంప్రేక్ష్య నిర్భయేనాఽన్తరాత్మనా	
తృణీకృత్య చ తద్రక్షః సోఽబ్రవీత్ పరుషం వచః	9
లోకనాథస్య రామస్య సఖా దాసోఽస్మి రాక్షస	
న మయా మోక్ష్యసేఽద్య త్వం పార్థివేంద్రస్య తేజసా	10
ఇత్యుక్త్వా సహనోత్పత్య పుష్పవే తస్యచోపరి	
ఆకృప్య మకుటం చిత్రం పాతయామాస తద్భువి	11
సమీక్ష్య తూర్ణ మాయాంత మాబభాషే నిశాచరః	
సుగ్రీవ స్త్వం పరోక్షం మే హీనగ్రీవో భవిష్యసి	12

ఇత్యుక్త్వోత్థాయ తం క్షిప్రం బాహుభ్యామాక్షిప త్తల్	
కందువ త్తం సముత్థాయ బాహుభ్యామాక్షిప ధ్ధరిః	13
పరస్పరం స్వేద విదగ్ధ గాత్రౌ పరస్పరం శోణిత దిగ్ధ దేహౌ	
పరస్పరం శ్లేష్ఠ నిరుద్ధచేష్ఠౌ పరస్పరం శాల్మలీ కింశుకౌ యథా	14
ముష్టి ప్రహారైశ్చ తలప్రహారై రరత్నిఘ్నాతైశ్చ కరారఘ్నాతైః	
తౌ చక్రతుర్యుద్ధ మసహ్యరూపం మహాబలౌ వానర రాక్షసేంద్రౌ	15
కృత్వా నియుద్ధం భృశ ముగ్రవేగౌ కాలం చిరం గోపురవేది మధ్యే	
ఉత్తిప్య చాక్షిప్య వినమ్య దేహౌ పాదక్రమా ధ్ధోపుర వేది లగ్నా	16
అన్యోన్య మావిధ్య విలగ్నదేహౌ తౌ పేతతుః సాలనిఖాత మధ్యే	
ఉత్పేతతుర్భూతల మస్పృశంతౌ స్థిత్యా ముహూర్తంత్వభినిశ్చ్వసంతౌ	17
ఆలింగ్యచాలింగ్య చ బాహుయోక్తైః సంయోజయామాసతురాహవే తౌ	
సంరంభ శిక్షా బల సంప్రయుక్తౌ సుచేరతుః సంప్రతి యద్ధమార్గైః	18
శార్దూల సింహావివ జాతదర్శౌ గజేంద్ర పోతావివ సంప్రయుక్తౌ	
సంహత్య చాపీడ్య చ తావురోభ్యాం నిపేతతు ర్వై యుగప ధ్ధరణ్యాం	19
ఉద్యమ్య చాన్యోన్య మధిక్షిపంతౌ సంచంక్రమాతే బహుయుద్ధమార్గైః	
వ్యాయామశిక్షా బల సంప్రయుక్తౌ క్షమం న తౌ జగ్ముతురాశు వీరౌ	20
బాహూత్తమై ర్వారణ వారణాభై ర్నివారయంతౌ వరవారణాభౌ	
చిరేణ కాలేన తు సంప్రయుక్తౌ సంచేరతు ర్మండలమార్గమాశు	21
తౌ పరస్పర మాసాద్య యత్తావన్యోన్య సూదనే	
మార్హారావివ భక్షాన్దే వితస్థా తే ముహుర్ముహుః	22
మండనాని విచిత్రాణి స్థానాని వివిధాని చ	
గోమూత్రకాణి చిత్రాణి గతప్రత్యాగతాని చ	23
తిరశ్చీనగతాన్యేవ తథా వక్రగతాని చ	
పరిమోక్షం ప్రహారాణాం వర్జనం పరిధావనం	24
అభిద్రవణ మాప్లావ మాస్థానం చ సవిగ్రహం	
పరావృత్త మపావృత్త మవద్యత మవప్లుతం	25
ఉపన్యస్త మపన్యస్తం యుద్ధమార్గ విశారదౌ	
తౌ సంచేరతేరన్యోన్యం వానరేంద్రశ్చ రావణః	26

ఏతస్మిన్నస్తరే రక్షో మాయాబలమథాత్మనః	
ఆరట్టు ముపసంపేదే జ్ఞాత్వా తం వానరాధిపః	27
ఉత్పాత తదాకాశం జితకాశీ జితక్లమః	
రావణః స్థిత ఏవాఽత్ర హరిరాజేన వంచితః	28
అథ హరివరనాథః ప్రాప్య సంగ్రామ కీర్తిం	
నిశిచరపతి మాజౌ యోజయిత్వా శ్రమేణ	
గగన మఽతివిశాలం లంఘయిత్వాఽర్క సూనుః	
హరివరగణ మధ్యే రామపార్శ్వం జగామ	29
ఇతి సవితృ సూను స్తత్ర తత్కర్మ కృత్వా	
పవనగతి రనీకం ప్రావిశత్ సంప్రహృష్టః	
రఘువర నృపసూనో ర్వర్ణయన్ యుద్ధ హర్షం	
తరుమృగగణ ముఖ్యైః పూజ్యమానో హరీంద్రః	30
ఏకచత్వారింశ స్సర్గః - అంగద దూత్యం	
అథ తస్మిన్ నిమిత్తాని దృష్ట్వా లక్ష్మణపూర్వజః	
సుగ్రీవం సంపరిష్వజ్య తదా వచన మబ్రవీత్	1
అసమ్మంత్త్య మయా సార్థం తదిదం సాహస కృతం	
ఏవం సాహస కర్మాణి న కుర్వంతి జనేశ్వరాః	2
సంశయే స్థాప్య మాం చేదం బలం చ సవిభీషణం	
కష్టం కృతమిదం వీర సాహసం సాహస ప్రియ	3
ఇదానీ మా కృథా వీర ఏవంవిధ మఽచిన్వితం	
త్వయి కించి త్సమాపన్నే కిం కార్యం సీతయా మమ	4
భరతేన మహాబాహో లక్ష్మణేన యవీయసా	
శత్రుష్మీన చ శత్రుఘ్న స్వశరీరేణ వా పునః	5
త్వయి చాఽనాగతే పూర్వమితి మే నిశ్చితా మతిః	
జానతశ్చాఽపి తే వీర్యం మహేంద్ర వరుణోపమ	6
హత్వాఽహం రావణం యుద్ధే సపుత్ర బల వాహనం	
అభిషిచ్య చ లంకాయాం విభీషణమఽథాపి చ	7
భరతే రాజ్య మావేశ్య త్యక్తే దేహం మహాబల	

తమేవం వాదినం రామం సుగ్రీవః ప్రత్యఽభాషత	8
తవ భార్యాఽపహర్తారం దృష్ట్వా రాఘవ రావణం	
మర్షయామి కథం వీర జానన్ పౌరుషమాత్మనః	9
ఇత్యేవం వాదినం వీరమభినంద్య స రాఘవః	
లక్ష్మణం లక్ష్మీ సంపన్న మిదం వచన మబ్రవీత్	10
పరిగృహ్యోదకం శీతం వనాని ఫలవన్తి చ	
బలౌఘం సంవిభజ్యేమం వ్యూహ్యా తిష్ఠేమ లక్ష్మణ	11
లోక క్షయకరం భీమం భయం పశ్యామ్యుపస్థితమ్	
నిబర్హణం ప్రవీరాణా మ్కృక్ష వానర రక్షసామ్	12
వాతాశ్చ పరుషా వాన్తి కమ్పతే చ వసుంధరా	
పర్వతాఽగ్రాణి వేపంతే పతన్తి ధరణీ రుహః	13
మేఘాః క్రవ్యాద సంకాశాః పరుషాః పరుష స్వనాః	
కూరాః కూరం ప్రవర్షన్తి మిశ్రం శోణిత బిన్దుభిః	14
రక్తచన్దన సంకాశా సంధ్యా పరమ దారుణా	
జ్వలచ్ఛ నిపతత్యేతదాదిత్యాదఽగ్నిమణ్డలమ్	15
ఆదిత్యమభివాశ్యన్తి జనయన్తో మహద్భయమ్	
దీనా దీనస్వరా ఘోరా అప్రకస్తా మృగ ద్విజాః	16
రజన్యామఽప్రకాశశ్చ సంతాపయతి చన్ద్రమాః	
కృష్ణరక్తాఽంశు పర్వన్తో యథా లోకస్య సంక్షయే	17
హ్రస్వో రూక్షోఽప్రకస్తశ్చ పరివేషః సులోహితః	
ఆదిత్యమణ్డలే నీలం లక్ష్మ లక్ష్మణ దృశ్యతే	18
దృశ్యన్తే న యథావ చ్చ నక్షత్రాణ్యభివర్తతే	
యుగాఽన్త మివ లోకస్య పశ్య లక్ష్మణ శంసతి	19
కాకాః శ్యేనా స్తథా గృధ్రా నీచైః పరిపతన్తి చ	
శివాశ్చాప్యఽశివా వాచః ప్రవదన్తి మహాస్వనాః	20
శైలైః శూలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విముక్తైః కపి రాక్షసైః	
భవిష్యత్యావృతా భూమిర్భాస శోణిత కర్ణమా	21
క్షిప్రమఽద్య దురాధర్షాం లంకాం రావణ పాలితామ్	

అభియామ జవే నైవ సర్వతో హరిభి ర్వతాః	22
ఇత్యేవం సంవదన్ వీరో లక్ష్మణం లక్ష్మణాఽగ్రజః	
తస్మాదఽవతర చ్చీపుం పర్వతాఽగ్రాన్మహాబలః	23
అవతీర్య చ ధర్మాత్మా తస్మా చ్చైలాత్ స రాఘవః	
పరైః పరమ దుర్ధర్షం దదర్శ బల మాత్మనః	24
సన్నహ్య తు ససుగ్రీవః కపిరాజబలం మహాత్	
కాలజ్ఞో రాఘవః కాలే సంయుగాయాఽభ్యుచోదయత్	25
తతః కాలే మహాబాహు ర్భలేన మహతా వృతః	
ప్రస్థితః పురతో ధన్వీ లంకామభిముఖః పురీమ్	26
తం విభీషణ సుగ్రీవౌ హనుమాన్ జామ్బవాన్ నలః	
ఋక్షరాజ స్తథా నీలో లక్ష్మణశ్చాఽన్వయు స్తదా	27
తతః పశ్చాత్ సుమహతీ పృతనర్ష వనౌకసామ్	
ప్రచ్ఛాద్య మహతీం భూమిమనుయాతి స్మ రాఘవమ్	28
శైల శృంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్	
జగృహుః కుంజరప్రఖ్యా వానరాః పరవారణాః	29
తౌ త్వఽదీర్ఘేణ కాలేన భ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	
రావణస్య పురీలంకామాసేదతురఽరిందమౌ	30
పతాకా మాలినీ రమ్యాముద్యానవన శోభితామ్	
చిత్ర వప్రాం సుదుష్ప్రాపా ముచ్చైః ప్రాకార తోరణామ్	31
తాం సురైరఽపి దుర్ధర్షాం రామ వాక్య ప్రచోదితాః	
యథా నివేశం సంపీడ్య న్యవిశన్త వనౌకసః	32
లంకాయాస్తుత్తర ద్వారం శైలశృంగ మివోన్నతమ్	
రామః సహానుజో ధన్వీ జుగోప చ రురోధ చ	33
లంకాముపనివిష్టశ్చ రామౌ దశరథాత్మజః	
లక్ష్మణానుచరో వీరః పురీం రావణ పాలితామ్	34
ఉత్తరద్వార మాసాద్య యత్ర తిష్ఠతి రావణః	
నాఽన్యో రామాద్ధి తద్ద్వారం సమర్థః పరిరక్షితుమ్	35
రావణాఽధిష్ఠితం భీమం వరుణేనేవ సాగరమ్	

సాయుధై రాక్షసై ర్భైమైరభిగుప్తం సమన్తతః	36
లఘూనాం త్రాస జననం పాతాళమివ దానవైః	
విన్యస్తాని చ యోధానాం బహూని వివిధాని చ	37
దదర్శాయుధ జాలాని తదైవ కవచాని చ	
పూర్వం తు ద్వారమాసాద్య నీలో హరిచమూపతిః	38
అతిష్ఠత్సహ మైన్దేన ద్వివిదేన చ వీర్యవాన్	
అంగదో దక్షిణ ద్వారం జగ్రాహ సుమహాబలః	39
ఋషభేణ గవాక్షేణ గజేన గవయేన చ	
హనుమాన్ పశ్చిమ ద్వారం రరక్ష బలవాన్ కపిః	40
ప్రమాధి ప్రఘసాభ్యాం చ వీరైరఽన్వైశ్చ సంగతః	
మధ్యమే చ స్వయం గుల్మే సుగ్రీవః సమతిష్ఠత	41
సహ సర్వై ర్ధరిశ్శేష్టైః సుపర్ణ శ్వసనోపమైః	
వానరాణాం తు షట్త్రింశత్కృత్యః ప్రఖ్యాత యూథపాః	42
నిపీడ్యోపనివిష్టాశ్చ సుగ్రీవో యత్ర వానరః	
శాసనేన తు రామస్య లక్ష్మణః సవిభీషణః	43
ద్వారే ద్వారే హరిణాం తు కోటిం కోటిం న్యవేశయత్	
పశ్చిమేన తు రామస్య సుగ్రీవః సహ జామ్బవాన్	44
అదూరాన్ మధ్యమే గుల్మే తస్థౌ బహుబలానుగః	
తే తు వానరశార్దూలాః శార్దూలా ఇవ దంష్ట్రీణః	45
గృహీత్వా ద్యుమశైలాఽగ్రాన్ హృష్టౌ యుద్ధాయ తస్థిరే	
సర్వే వికృత లాంగూలాః సర్వే దంష్ట్రౌ నఖాయుధాః	46
సర్వే వికృత చిత్రాంగాః సర్వే చ వికృతాననాః	
దశ నాగబలాః కేచిత్ కేచి ద్దశగుణోత్తరాః	47
కేచిన్నాగ సహస్రస్య బభూవు స్తుల్యవిక్రమాః	
సన్ని చౌఘబలాః కేచిత్ కేచి చ్చతగుణోత్తరాః	48
అప్రమేయ బలాశ్చాఽన్యే తత్రాసన్ హరియూథపాః	
అద్భుతశ్చ విచిత్రశ్చ తేషా మాసీత్ సమాగమః	49
తత్ర వానర సైన్యానాం శలభానా మివోద్యమః	

పరిపూర్ణ మివాకాశం సంభన్నేవ చ మేదినీ	50
లంకా ముపనివిష్టైశ్చ సంపతద్భిశ్చ వానరైః	
శతం శత సహస్రాణాం పృథగ్మక్ష వనౌకసామ్	51
లంకా ద్వారాణ్యపాజగ్మరస్యే యోద్ధుం సమన్తతః	
ఆవృతః సగిరిః సర్వైః సైః సమన్తాత్ ప్లవంగమైః	52
అయుతానాం సహస్రం చ పురీం తా మఽభ్యవర్తత	
వానరైర్బలవద్భిశ్చ బభూవ దృమపాణిభిః	53
సంవృతా సర్వతో లంకా దుష్ప్రవేశాఽపి వాయునా	
రాక్షసా విస్మయం జగ్ముః సహసాభినిపీడితాః	54
వానరై ర్మేఘ సంకాశైః శక్ర తుల్య పరాక్రమైః	
మహాన్ శబ్దోఽభవత్ తత్ర బలౌఘస్యాభివర్తతః	55
సాగరస్యేవ భిన్నస్య యథా స్యాత్సలిల స్వనః	
తేన శబ్దేన మహతా సప్రాకారా సతోరణా	56
లంకా ప్రచలితా సర్వా సశైల వన కాననా	
రామ లక్ష్మణ గుప్తా సా సుగ్రీవేణ చ వాహినీ	57
బభూవ దుర్ధర్షతరా సర్వైరపి సురాఽసురైః	
రాఘవః సన్నివేశ్యేవ సైన్యం స్వం రక్షసాం వధే	58
సమ్మన్త్య మన్త్రిభిః సార్థం నిశ్చిత్య చ పునః పునః	
ఆనన్తర్య మభిప్రేప్యః క్రమయోగార్థ తత్త్వవిత్	59
విభీషణస్యానుమతే రాజధర్మమనుస్మరన్	
అంగదం వాలీ తనయం సమాహూ యేదమబ్రవీత్	60
గత్వా సౌమ్య దశగ్రీవం బహుషి మద్వచనాత్కపే	
లంఘయిత్వా పురీం లంకాం భయం త్యక్త్వా గతవ్యథః	61
భ్రష్టశ్రీక గతైశ్వర్య ముమూర్షో నష్ట చేతనః	
ఋషీణాం దేవతానాం చ గన్ధర్వాఽప్సరసాం తథా	62
నాగానామఽథ యక్షాణాం రాజ్ఞాం చ రజనీచర	
య చ్చ పాపం కృతం మోహాదఽవలిప్తిన రాక్షస	63
తస్య పాపస్య సంప్రాప్తా వ్యుష్టిరఽద్య దురాసదా	

నూనమఽద్య గతో దర్వః స్వయమ్భూ వరదానజః	64
యస్య దణ్ణధరస్తేఽహం దారాహరణ కర్పితః	
దండం ధారయమాణస్తు లంకా ద్వారే వ్యవస్థితః	65
పదవీం దేవతానాం చ మహర్షీణాం చ రాక్షస	
రాజర్షీణాం చ సర్వేషాం గమిష్యసి మయా హతః	66
బలేన యేన వై సీతాం మాయయా రాక్షసాఽధమ	
మామతిక్రామయిత్వా త్వం హృతవాం స్త ద్విదర్శయ	67
అరాక్షస మిమం లోకం కర్తాఽస్మి నిశితైః శరైః	
న చే చ్చరణమభ్యేషి మా ముపాదాయ మైథిలీమ్	68
ధర్మాత్మా రక్షసాం శ్రేష్ఠః సంప్రాప్తోఽయం విభీషణః	
లంకైశ్వర్యం ధృవం శ్రీమానఽయం ప్రాప్నో త్యకణ్ణకమ్	69
న హి రాజ్యమఽధర్మేణ భోక్తుం క్షణమపి త్వయా	
శక్యం మూర్ఖ సహాయేన పాపేనాఽవిదితాత్మనా	70
యుధ్యస్వ వా ధృతిం కృత్వా శౌర్యమాలమ్బ్య రాక్షస	
మచ్చరై స్త్వం రణే శాన్త స్తతః పూతో భవిష్యసి	71
యద్వా విశసి లోకాం స్త్రీన్ పక్షీ భూత్వా మనోజవః	
మమ చక్షుష్పథం ప్రాప్య న జీవన్ ప్రతియాస్యసి	72
బ్రవీమి త్వాం హితం వాక్యం క్రియతామౌర్ధ్వదేహికమ్	
సుదృష్టా క్రియతాం లంకా జీవితం తే మయి స్థితమ్	73
ఇత్యుక్తః స తు తారేయో రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా	
జగామాకాశ మావిశ్య మూర్తిమానివ హవ్యవాట్	74
సోఽతిపత్య ముహూర్తేన శ్రీమాన్ రావణ మన్దిరమ్	
దదర్శాఽఽసీనమవ్యగ్రం రావణం సచివైః సహ	75
తతస్తస్యాఽవిదూరే స నిపత్య హరిపుంగవః	
దీప్తాగ్నిసదృశ స్తస్థావఽంగదః కనకాఽంగదః	76
తద్రామవచనం సర్వమఽన్యూనాధిక ముత్తమమ్	
సామాత్యం శ్రావయామాస నివేద్యాత్మానమాత్మనా	77
దూతోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్యాఽక్లిష్టకర్మణః	

వాలి పుత్రోఽంగదో నామ యది తే శ్రోత్ర మాగతః	78
ఆహ త్వాం రాఘవో రామః కౌసల్యానన్దవర్ధనః	
నిష్పత్య ప్రతియుధ్యస్వ నృశంస పురుషో భవ	79
హస్తాస్మి త్వాం సహమాత్యం సపుత్ర జ్ఞాతి బాన్ధవమ్	
నిరుద్విగ్నా స్త్రయోలోకా భవిష్యన్తి హతే త్వయి	80
దేవ దానవ యక్షాణాం గన్ధర్వోరగ రక్షసామ్	
శత్రుమఽద్యోద్ధరిష్యామి త్వామృషీణాం చ కణ్ణకమ్	81
విభీషణస్య చైశ్వర్యం భవిష్యతి హతే త్వయి	
న చేత్ సత్కృత్య వైదేహీం ప్రణిపత్య ప్రదాస్యసి	82
ఇత్యేవం పరుషం వాక్యం బృవాణే హరిపుంగవే	
అమర్ష వశమాపన్నో నిశాచరగణేశ్వరః	83
తతః స రోష తామ్రాక్షః శశాస సచివాం స్తదా	
గృహ్యతామేష దుర్మేధా వద్యతా మితి చాసకృత్	84
రావణస్య వచః శృత్వా దీప్తాగ్నిసమ తేజసః	
జగృహు స్తం తతో ఘోరా శ్చత్వారో రజనీచరాః	85
గ్రాహయామాస తారేయః స్వయమాత్మానమాత్మవాన్	
బలం దర్శయితుం వీరో యాతుధానగణే తదా	86
స తాన్ బాహుద్వయే సక్తా నాదాయ పతగానివ	
ప్రాసాదం శైల సంకాశ ముత్పపాతాఽంగద స్తదా	87
తేఽన్తరిక్షాద్వినిర్ధూతా స్తస్య వేగేన రాక్షసాః	
భుమౌ నిపతితాః సర్వే రాక్షసేన్ద్రస్య పశ్యతః	88
తతః ప్రాసాద శిఖరం శైలశృంగ మివోన్నతమ్	
దదర్శ రాక్షసేన్ద్రస్య వాలి పుత్రః ప్రతాపవాన్	89
తత్పపాల పదాక్రాన్తం దశగ్రీవస్య పశ్యతః	
పురా హిమవతఃశృంగం వజ్రిణేవ విదారితం	90
భంక్త్వా ప్రాసాద శిఖరం నామ విశ్రావ్య చాత్మనః	
వినద్య సుమహానాద ముత్పపాత విహాయసం	91
వ్యధయన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ హర్షయంశ్చాపి వానరాన్	

స వానరాణాం మధ్యే తు రామపార్శ్వ ముపాగతః	92
రావణస్తు పరం చక్రే క్రోధం ప్రాసాద ధర్షణాత్	
వినాశం చాత్మనః పశ్యన్నిశ్వాస పరమోఽభవత్	93
రామస్తు బహుభి ర్హస్తై ర్నినదద్భిః ప్లవంగమైః	
వృతో రిపు వధా కాంక్షీ యుద్ధాయైవాభ్యవర్తత	94
సుషేణస్తు మహావీర్యో గిరి కూటోపమో హరిః	
బహుభిః సంవృత స్తత్ర వానరైః కామరూపిభిః	95
చతుర్ద్వారాణి సర్వాణి సుగ్రీవ వచనాత్ కపిః	
పర్యాక్రామత దుర్ధర్షో నక్షత్రాణీవ చన్ద్రమాః	96
తేషామక్షాహిణి శతం సమవేక్ష్య వనౌకసామ్	
లంకాముపనివిష్టానాం సాగరం చాభివర్తతామ్	97
రాక్షసా విస్మయం జగ్ము స్త్రాసం జగ్ముస్తథాపరే	
అపరే సమరోద్ధర్షా ధర్షమేవ ప్రపేదిరే	98
కృత్స్నం హి కపిభిర్వాప్తం ప్రాకార పరిఖాన్తరమ్	
దద్యుశూ రాక్షసా దీనాః ప్రాకారం వానరీ కృతమ్	99
హాహాకారం ప్రకుర్వంతి రాక్షసా భయమోహితాః	
తస్మిన్ మహాభీషణకే ప్రవృత్తే	
కోలాహలే రాక్షస రాజధాన్యామ్	
ప్రగృహ్య రక్షాంసి మహాయుధాని	
యుగాఽన్త వాతా ఇవ సంవిచేరుః	100
<u>ద్వితీయాంశ స్వర్గః - యుద్ధారంభః</u>	
తత స్తే రాక్షసా స్తత్ర గత్వా రావణ మన్దిరమ్	
న్యవేదయన్ పురీం రుద్ధాం రామేణ సహ వానరైః	1
రుద్ధాం తు నగరీ శృత్వా జాతక్రోధో నిశాచరః	
విధానం ద్విగుణం శృత్వా ప్రాసాదం సోఽధ్యరోహత	2
స దదర్శావృతాం లంకాం సశైల వన కాననామ్	
అసంఖ్యేయై ర్ధరిగణైః సర్వతో యుద్ధ కాంక్షిభిః	3
స దృష్ట్వా వానరైః సర్వాం వసుధాం కపిలీకృతామ్	

కథం కపయితవ్యాః స్యురితి చిన్తాపరోఽభవత్	4
స చిన్తయిత్వా సుచిరం ధైర్య మాలమ్బ్య రావణః	
రాఘవం హరియూథాంశ్చ దదర్శాయతలోచనః	5
రాఘవః సహ సైన్యేన ముదితో నామ పుష్పవే	
లంకాం దదర్శ గుప్తాం వై సర్వతో రాక్షసై ర్ష్వతాం	6
దృష్ట్వా దాశరథి ర్లంకాం చిత్రధ్వజ పతాకీనీం	
జగామ సహసా సీతాం దూయమానేన చేతసా	7
అత్ర సా మృగశాబాక్షీ మత్కృతే జనకాత్మజా	
పీడ్యతే శోక సంతప్తా కృశా స్థండిల శాయినీ	8
పీడ్యమానాం స ధర్మాత్మా వైదేహీమనుచిన్తయన్	
క్షీప్ర మాజ్ఞాపయామాస వానరాన్ ద్విషతాం వధే	9
ఏవముక్తే తు వచనే రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా	
సంఘర్షమాణాః ప్లవగాః సింహనాదైరనాదయన్	10
శిఖరైర్వికిరామైనాం లంకాం ముష్టిభిరేవ వా	
ఇతి స్మ దధిరే సర్వే మనాంసి హరియూధపాః	11
ఉద్యమ్య గిరిశృంగాణి శిఖరాణి మహంతి చ	
తరూంశ్చోత్పాట్య వివిధాం స్తిష్ఠంతి హరియూధపాః	12
ప్రేక్షతో రాక్షసేన్ద్రస్య తా న్యఽనీకాని భాగశః	
రాఘవ ప్రీయ కామాఽర్థం లంకా మారురుహు స్తదా	13
తే తామ్రవక్త్రా హేమాఽభా రామార్థే త్యక్త జీవితాః	
లంకామేవాఽభ్యవర్తంత సాల తాల శిలాయుధాః	14
తే దృష్టైః పర్వతాఽగ్రైశ్చ ముష్టిభిశ్చ ప్లవంగమాః	
ప్రాకారాగ్రా ణ్యరణ్యాని మమంధు స్తోరణాని చ	15
పరిఖాః పూరయన్తి స్మ ప్రసన్న సలిలాయుతాః	
పాంసుభిః పర్వతాఽగ్రైశ్చ తృణైః కాష్ఠైశ్చ వానరాః	16
తతః సహస్రయూధాశ్చ కోటియూధాశ్చ వానరాః	
కోటీశత యుతాశ్చాన్యే లంకామారురుహు స్తదా	17
కాంచనాని ప్రమృద్నుంత స్తోరణాని ప్లవంగమాః	

కైలాస శిఖరాభాని గోపురాణి ప్రమథ్య చ	18
ఆప్లవన్తః ప్లవన్తశ్చ గర్జన్తశ్చ ప్లవంగమాః	
లంకాం తామభిధావన్తి మహావారణ సన్నిభాః	19
జయత్య౭తిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః	
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభి పాలితః	20
ఇత్యేవం ఘోషయన్తశ్చ గర్జన్తశ్చ ప్లవంగమాః	
అభ్యధావన్త లంకాయాః ప్రాకారం కామరూపిణః	21
వీరబాహుః సుబాహుశ్చ నలశ్చ వనగోచరః	
నిపీడ్యోప నివిష్టా స్తే ప్రాకారం హరియూథపాః	22
ఏతస్మిన్నన్తరే చక్యః స్కన్ధావార నివేశనమ్	
పూర్వద్వారం తు కుముదః కోటిభి ర్దశభిర్వృతః	23
ఆవృత్య బలవాం స్తస్థా హరిభి ర్జితకాశిభిః	
సాహాయ్యార్థం తు తస్యైవ నివిష్టః ప్రఘనో హరిః	24
పనసశ్చ మహాబాహు ర్వానరై ర్బహుభిర్వృతః	
దక్షిణం ద్వార మాగమ్య వీరః శతవలిః కపిః	25
ఆవృత్య బలవాం స్తస్థా వింశత్యా కోటిభిర్వృతః	
సుషేణః పశ్చిమ ద్వారంగత స్తారా పితా హరిః	26
ఆవృత్య బలవాం స్తస్థా షష్టికోటిభిరావృతః	
ఉత్తరం ద్వార మాసాద్య రామః సౌమిత్రిణా సహ	27
ఆవృత్య బలవాం స్తస్థా సుగ్రీవశ్చ హరీశ్వరః	
గోలాంగూలో మహాకాయో గవాక్షో భీమ దర్శనః	28
వృతః కోట్యా మహావీర్య స్తస్థా రామస్య పార్శ్వతః	
ఋక్షాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రః శత్య నిబర్హణః	29
వృతః కోట్యా మహావీర్య స్తస్థా రామస్య పార్శ్వతః	
సన్నద్ధస్తు మహావీర్యో గదాపాణి ర్విభీషణః	30
వృతో యత్తైస్తు సచివై స్తస్థా తత్ర మహాబలః	
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః	31
సమన్తాత్ పరిధావన్తో రరక్షు ర్షరివాహినీమ్	

తతః కోప పరీతాత్మా రావణో రాక్షసేశ్వరః	32
నిర్యాణం సర్వ సైన్యానాం దృతమాజ్ఞాపయ త్తదా ఏత చ్ఛ్చత్వా తతో వాక్యం రావణస్య ముఖోద్గతం	33
సహసా భీమనిర్ఘోష ముద్ఘుష్టం రజనీచరైః తతః ప్రచోదితా భేర్య శ్చంద్ర పాండర పుష్కరాః	34
హేమ కోణాహతా భీమా రాక్షసానాం సమంతతః వినేదుశ్చ మహాఘోషాః శంఖాః శత సహస్రశః	35
రాక్షసానాం సుఘోరాణాం ముఖమారుత పూరితాః తే బభుః శుభనీలాఽంగాః సశంఖా రజనీచరాః	36
విద్యున్మండల సన్నద్ధాః సబలాకా ఇవాఽమ్బుదాః నిష్పతన్తి తతః సైన్యా హ్యష్టా రావణ చోదితాః	37
సమయే పూర్యమాణస్య వేగా ఇవ మహోదధేః తతో వానర సైన్యేన ముక్తో నాదః సమంతతః	38
మలయః పూరితో యేన ససానుప్రస్థ కందరః శంఖ దుందుభి సంఘుష్టః సింహనాద స్తరస్వినాం	39
ప్యధీవీం చాఽంతరిక్షం చ సాగరం చైవ నాదయన్ గజానాం బృంహితైః సార్థం హయానాం హేషితైరపి	40
రథానాం నేమి ఘోషైశ్చ రక్షసాం పాద నిస్వనైః ఏతస్మిన్నఽన్తరే ఘోరః సంగ్రామః సమవర్తత	41
రక్షసాం వానరాణాం చ యథా దేవాఽసురే పురా తే గదాభిః ప్రదీప్తాభిః శక్తి శూల పరశ్వదైః	42
నిజఘ్నుర్వానరాన్ ఘోరాః కథయన్తః స్వవిక్రమాన్ వానరాశ్చ మహావీర్యా రాక్షసాన్ జఘ్నురాహవే	43
జయత్యఽతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః రాజా జయతి సుగ్రీవ ఇతి శబ్దో మహానఽభూత్	44
రాజన్ జయ జయే త్యుక్త్వా స్వ స్వ నామ కథాన్తతః నిజఘ్ను స్త్రాని రక్షాంసి నఖై ర్ధంత్రైశ్చ వేగితాః	45
రాక్షసాస్త్వఽపరే భీమాః ప్రాకారస్థా మహీగతాన్	

బిణ్ణిపాలైశ్చ ఖడ్గేశ్చ శూలైశ్చైవ వ్యధారయన్	46
వానరాశ్చాపి సంకృద్ధాః ప్రాకారస్థాన్ మహీగతాః	
రాక్షసాన్ పాతయామాసుః సమాప్లుత్య ప్లవంగమాః	47
స సంప్రహార స్తుములో మాంస శోణిత కర్దమః	
రక్షసాం వానరాణాం చ సంబభూవాఽద్భుతోపమః	48
<u>త్రిచత్వారింశ స్సర్గః - ద్వంద్వ యుద్ధం</u>	
యుధ్యతాం తు తతస్తేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్	
రక్షసాం సంబభూవాఽథ బలకోపః సుదారుణః	1
తే హయైః కాంచనాపీడై ర్ద్వజైశ్చాఽగ్ని శిఖోపమైః	
రథైశ్చాదిత్య సంకాశైః కవచైశ్చ మనోరమైః	2
నిర్యయూ రాక్షసవ్యాఘ్రా నాదయన్తో దిశో దశ	
రాక్షసా భీమ కర్మాణో రావణస్య జయైషిణః	3
వానరాణామఽపి చమూర్బుహతీ జయమిచ్ఛతామ్	
అభ్యధావత తాం సేనాం రక్షసాం కామరూపిణామ్	4
ఏతస్మిన్నంతరే తేషామన్యోన్య మభిధావతామ్	
రక్షసాం వానరాణాం చ ద్వన్ద్వయుద్ధ మవర్తత	5
అంగదే నేన్ద్రజిత్ సార్థం వాలి పుత్రేణ రాక్షసః	
అయుధ్యత మహాతేజా స్త్యంబకేణ యథాంధకః	6
ప్రజజ్ఞేన చ సంపాతి ర్నిత్యం దుర్మర్షణో రణే	
జమ్బుమాలిన మారభ్తో హనుమానపి వానరః	7
సంగతః సుమహా క్రోధో రాక్షసో రావణానుజః	
సమరే తీక్ష్ణ వేగేన మిత్రమ్నూన విభీషణః	8
తపనేన గజః సార్థం రాక్షసేన మహాబలః	
నికుమ్భేన మహాతేజా నీలోఽపి సమయుధ్యత	9
వానరేన్ద్రస్తు సుగ్రీవః ప్రఘసేన సమాగతః	
సంగతః సమరే శ్రీమాన్ విరూపాక్షేణ లక్ష్మణః	10
అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః	
సుప్తమ్నో యజ్ఞకోపశ్చ రామేణ సహ సంగతాః	11

వజ్రముష్టిస్తు మైన్దేన ద్వివిదైనాఽశనిప్రభః	
రాక్షసాభ్యాం సుమోరాభ్యాం కపిముఖ్యౌ సమాగతౌ	12
వీరః ప్రతపనో ఘోరో రాక్షసో రణదుర్ధరః	
సమరే తీక్ష్ణ వేగేన నలేన సమయుధ్యత	13
ధర్మస్య పుత్రో బలవాన్ సుపేణ ఇతి విశ్వతః	
స విద్యున్మాళినా సార్థ మయుధ్యత మహాకపిః	14
వానరాశ్చాఽపరే భీమా రాక్షసైరఽపరైః సహ	
ద్వన్ద్వం సమీయు ర్భహుధా యుద్ధాయ బహుభిః సహ	15
తత్రాసీత్ సుమహద్భుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్	
రక్షసాం వానరాణాం చ వీరాణాం జయమిచ్ఛతామ్	16
హరి రాక్షస దేహీభ్యః ప్రభూతాః కేశ శాద్వలాః	
శరీర సంఘట వహః ప్రసుస్యః శోణితాపగాః	17
ఆజఘానేన్ద్రజిత్ కృద్ధో వజ్రేణేవ శతక్రతుః	
అంగదం గదయా వీరం శత్య సైన్య విదారణమ్	18
తస్య కాంచనచిత్రాఽంగం రథం సాశ్వం ససారథిమ్	
జఘాన సమరే శ్రీమానఽంగదో వేగవాన్ కపిః	19
సంపాతిస్తు త్రిభిర్బాణైః ప్రజంఘేన సమాహతః	
నిజఘానాఽశ్వకర్ణేన ప్రజంఘం రణమూర్ధని	20
జమ్బూమాలీ రథస్థస్తు రథశక్త్యా మహాబలః	
బిభేద సమరే కృద్ధో హనూమంతం స్తనాఽన్తరే	21
తస్య తం రథమాస్థాయ హనూమాన్మారుతాత్మజః	
ప్రమమాధ తలేనాశు సహ తేనైవ రక్షసా	22
నదన్ ప్రతపనో ఘోరో నలం సోఽప్యన్వధావత	
నలః ప్రతపనస్యాశు పాతయామాస చక్షుషీ	23
భిన్న గాత్రః శరై స్తీక్ష్ణైః క్షిప్రహస్తేన రక్షసా	
ప్రజఘానాద్రి శృంగేణ తపనం ముష్టినా గజః	24
భిన్న గాత్రైః శరై స్తీక్ష్ణై ర్మిత్రఘ్నై న విభీషణః	
మిత్రఘ్నం గదయా కృద్ధో నిజఘాన విభీషణః	25

గ్రసన్తమివ సైన్యాని ప్రఘసం వానరాధిపః	
సుగ్రీవః సప్తపర్ణేన నిర్భిభేద జఘాన చ	26
ప్రవీడ్య శరవర్షేణ రాక్షసం భీమ దర్శనమ్	
నిజఘాన విరూపాక్షం శరేణైకేన లక్ష్మణః	27
అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః	
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ రామం నిర్భిభిదుః శరైః	28
తేషాం చతుర్థాం రామస్తు శిరాంసి నిశితైః శరైః	
కృద్ధ శ్చతుర్భి శ్చిచ్ఛేద ఘోరైరఽగ్ని శిఖోపమైః	29
వజ్రముష్టిస్తు మైన్దేన ముష్టినా నిహతో రణే	
పపాత సరథః సాశ్వః పురాట్ట ఇవ భూతలే	30
నికుమ్భస్తు రణే నీలం నీలాఽంజన చయ ప్రభమ్	
నిర్భిభేద శరైః స్త్రీకైః కరైః ర్మేఘమివాంశుమాన్	31
పునః శరశతేనాఽథ క్షిప్రహస్తో నిశాచరః	
బిభేద సమరే నీలం నికుమ్భః ప్రజహాస చ	32
తస్యైవ రథ చక్రేణ నీలో విష్ణురివాహవే	
శిర శ్చిచ్ఛేద సమరే నికుమ్భస్య చ సారథేః	33
వజ్రాఽశని సమస్పర్శో ద్వివిదోఽప్యశని ప్రభమ్	
జఘాన గిరిశృంగేణ మిషతాం సర్వరక్షసాం	34
ద్వివిదం వానరేంద్రం తు నగయోధిన మాహవే	
శరైరఽశని సంకాశైః స వివ్యాధాఽశని ప్రభః	35
స శరైరతివిద్ధాంగో ద్వివిదః క్రోధ మూర్ఛితః	
సాలేన సరథం సాఽశ్వం నిజఘానాఽశని ప్రభమ్	36
విద్యున్మాళీ రథస్థస్తు శరైః కాంచనభూషణైః	
సుషేణం తాడయామాస ననాద చ ముహుర్ముహుః	37
తం రథస్థమఽథో దృష్ట్వా సుషేణో వానరోత్తమః	
గిరిశృంగేణ మహతా రథమాశు నృపాతయత్	38
లాఘవేన తు సంయుక్తో విద్యున్మాళీ నిశాచరః	
అపక్రమ్య రథాత్పూర్ణం గదాపాణిః క్షితౌ స్థితః	39

తతః క్రోధ సమావిష్టః సుషేణో హరి పుంగవః	
శిలాం సుమహతీం గృహ్య నిశాచరమభిద్రవత్	40
తమాపతంతం గదయా విద్యున్మాళీ నిశాచరః	
వక్షస్యభిజగానాశు సుషేణం హరిసత్తమమ్	41
గదా ప్రహారం తం ఘోరమచిన్త్య ప్లవగోత్తమః	
తాం శిలాం పాతయామాస తస్యోరసి మహామృదే	42
శిలా ప్రహారాభిహతో విద్యున్మాళీ నిశాచరః	
నిష్పిష్ట హృదయో భూమౌ గతాఽసుర్నిపపాత హ	43
ఏవం తై ర్వానరైః శూరైః శూరా స్తే రజనీచరాః	
ద్వన్వే విమృదితా స్తత్ర దైత్యా ఇవ దివోకసైః	44
భగ్నైః ఖడ్గై ర్గదాభిశ్చ శక్తి తోమర పట్టసైః	
అపవిద్దేశ్చ భిన్నశ్చ రథైః సాంగ్రామికై ర్థయైః	45
నిహతైః కుంజరై ర్మృతై స్తథా వానర రాక్షసైః	
చక్రాక్ష యుగ దణ్డైశ్చ భగ్నై ర్ధరణి సంశ్రితైః	46
బభూవాయోధనం ఘోరం గోమాయుగణ సంకులమ్	
కబన్ధాని సముత్పేతు ర్దిక్షు వానర రక్షసామ్	47
విమర్దే తుముల్ తస్మిన్ దేవాఽసుర రణోపమే	
విదార్యమాణా హరిపుంగవై స్తథా	
నిశాచరాః శోణిత దిగ్ధ గాత్రాః	
పునః సుయుద్ధం తరసా సమాస్థితా	
దివాకరస్యాఽస్తమయాభికాంక్షిణః	48
<u>చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః - నిశాయుద్ధం</u>	
యుధ్యతామేవ తేషాం తు తదా వానర రక్షసామ్	
రవిరఽస్తంగతో రాత్రిః ప్రవృత్తా ప్రాణ హారిణీ	1
అన్యోన్యం బద్ధవైరాణాం ఘోరాణాం జయమిచ్ఛతామ్	
సంప్రవృత్తం నిశాయుద్ధం తదా వానర రక్షసామ్	2
రాక్షసోఽసీతి హరయో హరిశ్చాసీతి రాక్షసాః	
అన్యోఽన్యం సమరే జఘ్ను స్తస్మిం స్తమసి దారుణే	3

జహి దారయ చైహీతి కథం విద్రవసీతి చ	
ఏవం సుతుములః శబ్ద స్తస్మిం స్తమసి శుశృవే	4
కాలాః కాంచన సన్నాహ స్తస్మిం స్తమసి రాక్షసాః	
సంప్రాద్యశ్యంత శైలేన్ద్రా దీప్తౌషధి వనా ఇవ	5
తస్మిం స్తమసి దుష్పారే రాక్షసాః క్రోధ మూర్ఛితాః	
పరిపేతు ర్మహావేగా భక్షయంతః ప్లవంగమాన్	6
తే హయాన్ కాంచనాపీడాన్ ధ్వజాంశ్చాగ్ని శిఖోపమాన్	
ఆప్లుత్య దశనై స్తీక్ణై ర్భీమ కోపా వ్యదారయన్	7
వానరా బలినో యుద్ధేఽక్షోభయన్ రాక్షసీ చమూం	
కుంజరాన్ కుంజరారోహాన్ పతాకా ధ్వజినో రథాన్	8
చకర్షుశ్చ దదంశుశ్చ దశనైః క్రోధ మూర్ఛితాః	
లక్ష్మణశ్చాఽపి రామశ్చ శరైరాశీవిషోమపైః	9
దృశ్యాఽదృశ్యాని రక్షాంసి ప్రవరాణి నిజఘ్నతుః	
తురంగ ఖుర విధ్వస్తం రథ నేమి సముత్థితమ్	10
రురోధ కర్ణ నేత్రాణి యుధ్యతాం ధరణీరజః	
వర్తమానే మహాఘోరే సంగ్రామే రోమహర్షణే	11
రుధిరోదా మహాఘోరా నద్య స్తత్ర ప్రసుస్పృవుః	
తతో భేరీ మృదంగానాం పణవానాం చ నిస్వనః	12
శంఖ వేణు స్వనో న్మిశ్రః సంబభూవాఽద్భుతోపమః	
హతానాం స్తనమానానాం రాక్షసానాం చ నిస్వనః	13
శస్త్రానాం వానరాణాం చ సంబభూవాతిదారుణః	
హతై ర్వానర వీరైశ్చ శక్తి శూల పరశ్వధైః	14
నిహతైః పర్వతాగైశ్చ రాక్షసైః కామరూపిభిః	
శస్త్ర పుష్పోపహారా చ తత్రాసీద్యుద్ధ మేదిన్	15
దుర్జేయా దుర్నివేశా చ శోణితా స్రావ కర్దమా	
స బభూవ నిశా ఘోరా హరి రాక్షస హారిణీ	16
కాళరాత్రీవ భూతానాం సర్వేషాం దురఽతిక్రమా	
తత స్త రాక్షసా స్తత్ర తస్మిం స్తమసి దారుణే	17

రామమేవాఽభ్యవర్తంత సంస్పృష్టాః శరవృష్టిభిః	
తేషా మాపతతాం శబ్దః కృద్ధానామపి గర్జతామ్	18
ఉద్వర్త ఇవ సప్తానాం సముద్రాణాం ప్రశుశ్యవే	
తేషాం రామః శరైః షడ్భిః షడ్జఘాన నిశాచరాన్	19
నిమేషాఽన్తర మాత్రేణ శితైరఽగ్నిశిఖోపమైః	
యజ్ఞశతృశ్చ దుర్దర్శో మహాపార్శ్వ మహోదరౌ	20
వజ్రదంష్ట్రో మహాకాయ స్తా చోభౌ శుక సారణౌ	
తే తు రామేణ బాణౌపైః సర్వ మర్మసు తాడితాః	21
యుద్ధాదపస్యతా స్తత్ర సాఽవశేషాయుషోఽభవన్	
తత్ర కాంచన చిత్రాంగైః శరైరగ్నిశిఖోపమైః	22
దిశ శ్చకార విమలాః ప్రదిశశ్చ మహాబలః	
రామనామాఽంకితై ర్బాణై ర్వాస్తం తద్రణమండలం	23
యేత్వఽన్యే రాక్షసా భీమా రామస్యాభిముఖే స్థితాః	
తేఽపి నష్టాః సమాసాద్య పతంగా ఇవ పావకమ్	24
సువర్ణ పుంఖై ర్విశిఖైః సంపతద్భిః సహస్రశః	
బభూవ రజనీ చిత్రా ఖడ్గోత్తై రివ శారదీ	25
రాక్షసానాం చ నినదై ర్ధరీణాం చాఽపి నిస్స్వనైః	
సా బభూవ నిశా ఘోరా భూయో ఘోరతరా తదా	26
తేన శబ్దేన మహతా ప్రవృద్ధేన సమన్తతః	
త్రికూటః కన్దరాకీర్ణః ప్రవ్యాహరదివాఽచలః	27
గోలాంగూలా మహాకాయా స్తమసా తుల్య వర్చసః	
సంపరిష్వజ్య బాహుభ్యాం భక్షయన్ రజనీచరాన్	28
అంగదస్తు రణే శత్రుం నిహన్తుం సముపస్థితః	
రావణిం నిజఘానాశు సారథిం చ హయానఽపి	29
వర్తమానే తదా ఘోరే సంగ్రామే భృశ దారుణే	
ఇన్ద్రజిత్తు రథం త్యక్త్వా హతాఽశ్వో హత సారథిః	30
అంగదేన మహాకాయ స్తత్రైవాఽన్తరథీయత	
తత్కర్మ వాలి పుత్రస్య సర్వే దేవాః సహర్షిభిః	31

తుష్టువు: పూజనాఽర్హస్య తౌ చోభౌ రామ లక్ష్మణౌ ప్రభావం సర్వభూతాని విదురింద్రజితో యుధి	32
అదృశ్య: సర్వభూతానాం యోఽభవద్యుధి దుర్జయః తేన తం మహాత్మానం తుష్టా దృష్ట్యా ప్రధర్షితం	33
తతః ప్రహృష్టాః కపయః ససుగ్రీవ విభీషణాః సాధు సాధ్వితీ నేదుశ్చ దృష్ట్యా శత్రుం ప్రధర్షితం	34
ఇంద్రజిత్తు తదా తేన నిర్జితో భీమ కర్మణా సంయుగే వాలి పుత్రేణ క్రోధం చక్రే సుదారుణం	35
సోఽన్తర్ధానగతః పాపౌ రావణీ రణకర్షితః బ్రహ్మదత్తవరో వీరో రావణిః క్రోధ మూర్ఛితః	36
అదృశ్యో నిశితాన్ బాణాన్ ముమోచాఽశని వర్చసః స రామం లక్ష్మణం చైవ ఘోరై ర్నాగమయైః శరైః	37
బిభేద సమరే కృద్ధః సర్వగాత్రేషు రాక్షసః మాయయా సంవృత స్తత్ర మోహయన్ రాఘవౌ యుధి	38
అదృశ్య: సర్వభూతానాం కూటయోధీ నిశాచరః బబంధ శరబంధేన భ్రాతౌ రామ లక్ష్మణౌ	39
తౌ తేన పురుషవ్యాఘ్రౌ కృద్ధేనాశేవిషైః శరైః సహసా నిహతౌ వీరౌ తదా ప్రైక్షంత వానరాః	40
ప్రకాశ రూపస్థు యదా న శక్తః తౌ బాధితుం రాక్షసరాజ పుత్రః మాయాం ప్రయోక్తుం సముపాజగామ బబంధ తౌ రాజసుతౌ దురాత్మా	41
<u>పంచచత్వారింశ స్సర్గః - నాగపాశబంధః</u>	
స తస్య గతిమఽన్వీచ్ఛన్ రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్ దిదేశాఽతిబలో రామో దశ వానరయూథపాన్	1
ద్వౌ సుషేణస్య దాయాదౌ నీలం చ ప్లవగర్షభమ్ అంగదం వాలిపుత్రం చ శరభం చ తరస్వినమ్	2
వినతం జామ్బవన్తం చ సానుప్రస్థం మహాబలమ్	

ఋషభం చర్షభస్కన్ధ మాదిదేశ పరంతపః	3
తే సంప్రహృష్టా హరయో భీమానుద్యమ్య పాదపాన్	
ఆకాశం వివిశుః సర్వే మార్గామాణా దిశో దశ	4
తేషాం వేగవతాం వేగ మిషుభి ర్వేగవత్తరైః	
అస్త్రవితీ పరమాస్త్రైస్తు వారయామాస రావణిః	5
తం భీమవేగా హరయో నారాచైః క్షతవిగ్రహాః	
అన్ధకారే న దద్యశు ర్మేమైః సూర్యమివావృతమ్	6
రామ లక్ష్మణయో రేవ సర్వదేహాభిదః శరాన్	
భృశమావేశయామాస రావణిః సమితింజయః	7
నిరస్తర శరీరౌ తౌ బ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	
కృద్ధే నేంద్రజితా వీరౌ పన్నగైః శరతాం గతైః	8
తయోః క్షతజ మార్గేణ సుస్రావ రుధిరం బహు	
తావుభౌ చ ప్రకాశేతే పుష్పితావివ కింశుకౌ	9
తతః పర్యన్త రక్తాక్షో భిన్నాంజన చయోపమః	
రావణి ర్భ్రాతరౌ వాక్య మఽన్తర్దానగతోబ్రవీత్	10
యుధ్యమానమఽనాలక్ష్యం శక్తోఽపి త్రిదశిశ్వరః	
ద్రష్టుమాసాదితుం వాఽపి న శక్తః కిం పునర్యువామ్	11
ప్రావృతా విషుజాలేన రాఘవౌ కంకపత్రిణా	
ఏష రోషపరీతాత్మా నయామి యమసాదనమ్	12
ఏవముక్త్వా తు ధర్మజ్ఞౌ బ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	
నిర్పిభేద శితై ర్భ్రాణైః ప్రజహర్ష ననాద చ	13
భిన్నాంజన చయ శ్యామో విస్ఫార్య విపులం ధనుః	
భూయోభూయః శరాన్ ఘోరాన్ విససర్జ మహామృధే	14
తతో మర్మసు మర్మజ్ఞో మజ్జయన్ నిశితాన్ శరాన్	
రామ లక్ష్మణయో ర్వీరో ననాద చ ముహుర్ముహుః	15
బద్ధౌ తు శరబన్ధేన తావుభౌ రణమూర్ధని	
నిమేషాన్తర మాత్రేణ న శేకతురుదీక్షితుమ్	16
తతో విభిన్న సర్వాంగౌ శరశల్యాచితా వుభౌ	

ధ్వజావివ మహేంద్రస్య రజ్జుముక్తో ప్రకమ్పితౌ	17
తౌ సంప్రచలితౌ వీరో మర్మభేదేన కర్మితౌ	
నిపేతతు ర్మహేష్వాసౌ జగత్యాం జగతీపతీ	18
తౌ వీర శయనే వీరో శయానౌ రుధిరోక్షితౌ	
శర వేష్టిత స్వాంగావాఽఽర్థౌ పరమ పీడితౌ	19
న హ్యవిద్ధం తయోర్గాత్రే బభూవాంగుళ మన్తరమ్	
నానిర్భిన్నం న చాస్తబ్ధమాకరాగ్రా దఽజిహ్మగైః	20
తౌ తు క్యారేణ నిహతౌ రక్షసా కామరూపిణా	
అస్మక్ సుస్సువతు స్తీవ్రం జలం ప్రస్రవణా వివ	21
పపాత ప్రథమం రామో విద్ధో మర్మసు మార్గణైః	
క్రోధాదిస్తజితా యేన పురా శక్రో వినిర్జితః	22
రుక్మపుంఖైః ప్రసన్నాగై రఽధోగతిభిరాశుగైః	
నారాచై రర్ధనారాచై ర్భల్లై రంజలికైరఽపి	23
వివ్యాధ వత్సదనైశ్చ సింహదంష్ట్రైః క్షురై స్తథా	
స వీరశయనే శిశ్యే విజ్య మాదాయ కార్ముకమ్	24
భిన్నముష్టి పరీణాహం త్రినతం రుక్మ భూపితమ్	
బాణ పాతాఽన్తరే రామం పతితం పురుషర్షభమ్	25
స తత్ర లక్ష్మణో దృష్ట్వా నిరాశో జీవితేఽభవత్	
రామం కమలపత్రాక్షం శరబంధ పరిక్షతం	26
శుశోచ బ్రాతరం దృష్ట్వా పతితం ధరణీ తలే	
హరయశ్చాపి తం దృష్ట్వా సంతాపం పరమం గతాః	27
శోకార్తా శ్చుక్చుశ్చ ర్హోరమఽశృపూరిత లోచనాః	
బద్ధౌ తు వీరో పతితౌ శయానౌ	
తౌ వానరాః సంపరివార్య తస్థుః	
సమాగతా వాయుసుత ప్రముఖ్యా	
విషాదమార్తాః పరమం చ జగ్ముః	28
<u>షట్పత్వారింశ స్సర్గః - సుగ్రీవాద్యనుశోకః</u>	
తతో ద్యాం పృథివీం చైవ వీక్షమాణా వనౌకసః	

దదృశుః సంతతౌ బాణై ర్భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	1
వృష్టివోపరతే దేవే కృత కర్మణి రాక్షసే	
ఆజగామాఽథ తం దేశం ససుగ్రీవో విభీషణః	2
నీల ద్వివిద మైన్దాశ్చ సుషేణ కుముదాఽంగదాః	
తూర్ణం హనుమతా సార్థమన్వశోచన్త రాఘవౌ	3
అశ్చేష్టౌ మన్త నిశ్శాసౌ శోణితౌఘ పరిఘ్నతౌ	
శరజాలాచితౌ స్తబ్ధౌ శయానౌ శరతల్పయౌః	4
నిశ్శ్వసన్తౌ యథా సర్పౌ నిశ్చేష్టౌ మన్త విక్రమా	
రుధిర స్రావ ద్ద్ఘాంగౌ తాపనీయావివ ధ్వజౌ	5
తౌ వీరశయనే వీరౌ శయానౌ మన్త చేష్టితౌ	
యూథపై సైః పరివృతౌ బాష్ప వ్యాకుల లోచనైః	6
రాఘవౌ పతితౌ దృష్ట్వా శరజాల సమావృతౌ	
బభూవు ర్వ్యధితాః సర్వే వానరాః సవిభీషణాః	7
అన్తరిక్షం నిరీక్షన్తో దిశః సర్వాశ్చ వానరాః	
న చైనం మాయయా ఛన్నం దదృశూ రావణిం రణే	8
తం తు మాయా ప్రతిచ్ఛన్నం మాయయైవ విభీషణః	
వీక్షమాణో దదర్శాఽథ భ్రాతుఃపుత్ర మవస్థితమ్	9
తమఽప్రతిమ కర్మాణ మఽప్రతిద్వన్ద్వమాహవే	
దదర్శాఽన్తర్హితం వీరం వరదానా ద్విభీషణః	10
తేజసా యశసా చైవ విక్రమేణ చ సంయుతం	
ఇన్ద్రజి త్వాత్మనః కర్మ తౌ శయానౌ సమీక్ష్య చ	11
ఉవాచ పరమ ప్రీతో హర్షయన్ సర్వ వైర్యతాన్	
దూషణస్య చ హన్తారౌ ఖరస్య చ మహాబలౌ	12
సాదితౌ మామకై ర్బాణై ర్భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	
నేమౌ మోక్షయితుం శక్యావేతస్మా దిషుబన్ధనాత్	13
సర్వైరఽపి సమాగమ్య సర్దిసంఘైః సురాఽసురైః	
యత్కృతే చిన్తయానస్య శోకార్తస్య పితుర్మమ	14
అస్పృష్ట్వా శయనం గాత్రై స్త్రి యామా యాతి శర్వరీ	

కృత్స్నయం య త్కృతే లంకా నదీ వర్షాస్వివాకులా	15
సోఽయం మూలహరోఽనర్థః సర్వేషాం నిహతో మయా	
రామస్య లక్ష్మణస్యాఽపి సర్వేషాం చ వనోకసామ్	16
విక్రమా నిష్పలాః సర్వే యథా శరది తోయదాః	
ఏవముక్త్వా తు తాన్ సర్వాన్ రాక్షసాన్ పరిపార్శ్వతః	17
యుధపానపి తాన్ సర్వాం స్తాడయామాస రావణిః	
నీలం నవభిరాహత్య మైందం చ ద్వివిదం తథా	18
త్రిభి స్త్రిభి రమిత్రఘ్న స్తతాప ప్రవరేషుభిః	
జామ్బవంతం మహేష్వాసో విద్ధా బాణేన వక్షసి	19
హనూమతో వేగవతో విససర్జ శరాన్ దశ	
గవాక్షం శరభం చైవ ద్వావఽప్యమిత తేజసౌ	20
ద్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం మహావేగో వివ్యాధ యుధి రావణిః	
గోలాంగూలేశ్వరం చైవ వాలిపుత్రమఽథాంగదమ్	21
వివ్యాధ బహుభి ర్భ్రాణై స్త్వరమాణోఽథ రావణిః	
తాన్ వానరవరాన్ భిత్వా శరై రగ్నిశిఖోపమైః	22
ననాద బలవాం స్తత్ర మహాసత్త్వః స రావణిః	
తానఽర్దయిత్వా బాణౌమై స్త్రాసయిత్వా చ వానరాన్	23
ప్రజహాస మహాబాహు ర్వచనం చేదమఽబ్రవీత్	
శర బన్ధేన ఘోరేణ మయా బద్ధౌ చమూముఖే	24
సహితౌ బ్రాతరావేతౌ నిశామయత రాక్షసాః	
ఏవముక్తాస్తు తే సర్వే రాక్షసాః కూటయోధినః	25
పరం విస్మయ మాజగ్ముః కర్మణా తేన తోషితాః	
వినేదుశ్చ మహానాదాన్ సర్వతో జలదోపమాః	26
హతో రామ ఇతి జ్ఞాత్వా రావణిం సమఽపూజయన్	
నిష్పన్నౌ తు తదా దృష్ట్వా తావుభౌ రామ లక్ష్మణౌ	27
వసుధాయాం నిరుచ్ఛ్వాసౌ హతావిత్యన్వమన్యత	
హర్షేణ తు సమావిష్ట ఇన్ద్రజిత్ సమితింజయః	28
ప్రవివేశ పురీం లంకాం హర్షయన్ సర్వరాక్షసాన్	

రామ లక్ష్మణయో ర్ద్వష్టా శరీరే సాయకై శ్చితే	29
సర్వాణి చాఽంగోపాంగాని సుగ్రీవం భయమావిశత్	
తమువాచ పరిత్రస్తం వానరేస్తం విభీషణః	30
సబాష్ప వదనం దీనం శోక వ్యాకుల లోచనమ్	
అలం త్రాసేన సుగ్రీవ బాష్పవేగో నిగృహ్యతామ్	31
ఏవం ప్రాయాణి యుద్ధాని విజయో నాస్తి వైషికః	
సశేష భాగ్యతాఽస్మాకం యది వీర భవిష్యతి	32
మోహమేతౌ ప్రహాస్యేతే మహాత్మానౌ మహాబలౌ	
పర్యవస్థాపయాత్మానమనాథం మాం చ వానర	33
సత్యధర్మాభిరక్తానాం నాస్తి మృత్యుకృతం భయమ్	
ఏవముక్త్వా తత స్తస్య జల క్షిన్నేన పాణినా	34
సుగ్రీవస్య శుభే నేత్రే ప్రమమార్జ విభీషణః	
తతః సలిల మాదాయ విద్యయా పరిజప్య చ	35
సుగ్రీవ నేత్రే ధర్మాత్మా ప్రమమార్జ విభీషణః	
ప్రమృజ్య వదనం తస్య కపిరాజస్య ధీమతః	36
అబ్రవీ త్కాల సంప్రాప్తమఽసంభ్రమ మిదం వచః	
న కాలః కపిరాజేస్త్ర వైక్లబ్య మవలంబితుమ్	37
అతి స్నేహోఽప్యఽకాలేస్మిన్ మరణాయోపకల్పతే	
తస్మాదుత్సృజ్య వైక్లబ్యం సర్వకార్య వినాశనమ్	38
హితం రామపురోగాణాం సైన్యానామనుచిన్త్యతామ్	
అథ వా రక్ష్యతాం రామో యావత్ సంజ్ఞా విపర్యయః	39
లబ్ధ సంజ్ఞౌ హి కాకుత్స్థా భయం నో వ్యపనేష్యతః	
వైతత్ కించన రామస్య న చ రామో ముమూర్షతి	40
న హ్యేనం హాస్యతే లక్ష్మీ దుర్లభా యా గతాయుషామ్	
తస్మాదాశ్వాసయాత్మానం బలం చాశ్వాసయ స్వకమ్	41
యవత్కార్యాణి సైన్యాని పునః సంస్థాపయామ్యఽహమ్	
ఏతే హి పుల్లనయనా స్త్రాసాదాగత సాధ్వసాః	42
కర్ణే కర్ణే ప్రకథితా హరయో హరిసత్తమ	

మాం తు దృష్ట్యా ప్రధావన్తమనీకం సంప్రహర్షితుమ్	43
త్యజన్తు హరయ స్త్రాసం భుక్తపూర్వామివ స్రజమ్	
సమాశ్వాస్య తు సుగ్రీవం రాక్షసేన్ద్రో విభీషణః	44
విద్యతం వానరానీకం తత్ సమాశ్వాసయత్పునః	
ఇన్ద్రజిత్తు మహామాయః సర్వసైన్య సమావృతః	45
వివేశ నగరీం లంకాం పితరం చాఽభ్యుపాగమత్	
తత్ర రావణమాసీన మభివాద్య కృతాంజలిః	46
ఆచచక్షే ప్రియం పిత్రే నిహతౌ రామ లక్ష్మణౌ	
ఉత్పపాత తతో హృష్టః పుత్రం చ పరిషస్వజే	47
రావణో రక్షసాం మధ్యే శృత్వా శత్రూ నిపాతితౌ	
ఉపాప్రూయ స మూర్ధ్వేనం పప్రచ్ఛ ప్రీత మానసః	48
పృచ్ఛతే చ యథావృత్తం పిత్రే సర్వం న్యవేదయత్	
యథా తౌ శరబంధేన నిశ్చేష్టౌ నిష్ప్రభౌ కృతౌ	49
స హర్షవేగానుగతాఽన్తరాత్మా	
శృత్వా వచ స్తస్య మహారథస్య	
జహౌ జ్వరం దాశరథేః సముత్థితం	
ప్రహృష్య వాచాభిననన్ద పుత్రమ్	50
<u>సప్తచత్వారింశ స్సర్గః - నాగబద్ధ రామలక్ష్మణ ప్రదర్శనం</u>	
ప్రతిప్రవిష్ఠే లంకాం తు కృతార్థే రావణాత్మజే	
రాఘవం పరివార్యార్తా రరక్షుర్వానరర్షభాః	1
హనూమానంగదో నీలః సుషేణః కుముదో నలః	
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః	2
జామ్బవాన్ ఋషభః స్కంధో రమ్భుః శతవలిః పృథుః	
వ్యూడాఽనీకాశ్చ యత్తాశ్చ దృమా నాదాయ సర్వతః	3
వీక్షమాణా దిశః సర్వా స్తీర్యగూర్షం చ వానరాః	
త్యణేష్వఽపి చ చేష్టతున్స రాక్షసా ఇతి మేనిరే	4
రావణశ్చాఽపి సంహృష్టో విస్సుజ్యేన్ద్రజితం సుతమ్	
ఆజుహావ తతః సీతారక్షిణీ రాక్షసీ స్తదా	5

రాక్షస్య స్త్రీజటా చైవ శాసనాత్సముపస్థితాః	
తా ఉవాచ తతో హృష్టో రాక్షసీ రాక్షసాధిపః	6
హతా విస్త్రజితాఖ్యాత వైదేహ్య రామ లక్ష్మణౌ	
పుష్పకం చ సమారోప్య దర్శయద్ధ్వం హతౌ రణే	7
యదాశ్రయాదఽవష్టభ్రా నేయం మాముపతిష్ఠతి	
సోఽస్యాభర్తా సహభ్రాత్రా నిరస్తో రణమూర్ధని	8
నిర్విశంకా నిరుద్విగ్నా నిరఽపేక్షా చ మైథిలీ	
మాముపస్థాస్యతే సీతా సర్వాభరణ భూషితా	9
అద్య కాలవశం ప్రాప్తం రణే రామం సలక్ష్మణమ్	
స్వవేక్ష్య వినివృత్తాశా చాన్యాం గతిమఽపశ్యతీ	10
నిరఽపేక్షా విశాలాక్షీ మాముపస్థాస్యతే స్వయం	
తస్య తద్వచనం శృత్వా రావణస్య దురాత్మనః	11
రాక్షస్య స్తా స్తథే త్యుక్త్వా జగ్ముర్వై యత్ర పుష్పకమ్	
తతః పుష్పక మాదాయ రాక్షస్యో రావణాజ్ఞయా	12
అశోకవనికా స్థాం తాం మైథిలీం సముపానయన్	
తామాదాయ తు రాక్షస్యో భర్తుశోక పరాజితామ్	13
సీతామారోపయామాసు ర్విమానం పుష్పకం తదా	
తతః పుష్పక మారోప్య సీతాం త్రిజటయా సహ	14
జగ్ము ర్దర్శయితుం తస్మై రాక్షస్యో రామ లక్ష్మణౌ	
రావణోఽకారయ ల్లంకాం పతాకాధ్వజ మాలినీమ్	15
ప్రాఘోషయత హృష్టశ్చ లంకాయాం రాక్షసేశ్వరః	
రాఘవో లక్ష్మణశ్చైవ హతావిస్త్రజితా రణే	16
విమానేనాఽపి సీతా తు గత్వా త్రిజటయా సహ	
దదర్శ వానరాణాం తు సర్వం సైన్యం నిషాతితమ్	17
ప్రహృష్ట మనసశ్చాపి దదర్శ పిశితాఽశనాన్	
వానరాంశ్చాపి దుఃఖార్తాన్ రామ లక్ష్మణ పార్శ్వతః	18
తతః సీతా దదర్శోభౌ శయానౌ శరతల్పయోః	
లక్ష్మణం చాపి రామం చ విసంజ్ఞౌ శర పీడితౌ	19

విద్యస్త కవచో వీరో విప్రవిద్ధ శరాసనౌ	
సాయకై శ్చిన్న సర్వాంగౌ శరస్తమ్భమయౌ క్షితౌ	20
తౌ దృష్ట్వా బ్రాతరౌ తత్ర వీరో సా పురుషర్షభౌ	
శాయానౌ పుండరీకాక్షౌ కుమారావివ పావకీ	21
శరతల్పగతౌ వీరో తథాభూతౌ నరర్షభౌ	
దుఃఖార్తా సుభృశం సీతా కరుణం విలలాప హ	22
భార్తారమ౭నవద్యాంగీ లక్ష్మణం చా౭సితేక్షణా	
ప్రీక్య పాంసుషు వేష్టంతౌ రురోద జనకాత్మజా	23
సా బాష్ప శోకాభిహతా సమీక్య	
తౌ బ్రాతరౌ దేవ సమ ప్రభావౌ	
వితర్కయన్తీ నిధనం తయోః సా	
దుఃఖా౭న్వితా వాక్యమిదం జగాద	24
<u>అష్టచత్వారింశ స్సర్గః - సీతాశ్వాసనం</u>	
భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలమ్	
విలలాప భృశం సీతా కరుణం శోక కర్శితా	1
ఊచు ర్లక్షణీనో యే మాం పుత్రిణ్య౭విధవేతి చ	
తే౭ద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినో౭నృతవాదినః	2
యజ్వనో మహిషీం యే మామూచుః పత్నీం చ సత్రిణః	
తే౭ద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినో౭నృత వాదినః	3
ఊచుః సంశ్రవణే యే మాం ద్విజాః కార్తాన్తికాః శుభామ్	
తే౭ద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినో౭నృత వాదినః	4
వీర పార్థివ పత్నీ త్వం యే ధన్యేతి చ మాం విదుః	
తే౭ద్య సర్వే హతే రామే౭జ్ఞానినో౭నృత వాదినః	5
ఇమాని ఖలు పద్మాని పాదయౌ ర్వైః కిల స్త్రియః	
ఆధిరాజ్యేభిషిచ్యన్తే నరేన్ద్రైః పతిభిః సహ	6
వైధవ్యం యాన్తి యై ర్నార్యో౭లక్షణై ర్భాగ్యదుర్లభాః	
నాత్మన స్తాని పశ్యామి పశ్యన్తీ హతలక్షణా	7
సత్య నామాని పద్మాని స్త్రీణాముక్తాని లక్షణైః	

తాన్యఽద్య నిహతే రామే వితథాని భవన్తి మే	8
కేశాః సూక్ష్మాః సమా నీలా భృవౌ చాసంగతే మమ	
వృత్తే చారోమశే జంఘే దంతాశ్చాఽవిరళా మమ	9
శంఖే నేత్రే కరో పాదౌ గుల్ఫా వూరూ చ మే చితౌ	
అనువృత్త నఖాః స్నిగ్ధాః సమాశ్చాఽంగుళయౌ మమ	10
స్తనౌ చాఽవిరళౌ పీనౌ మమేమౌ మగ్న చూచుకౌ	
మగ్నా చోత్సంగినీ నాభిః పార్శ్వోరస్కాశ్చ మే చితాః	11
మమ వర్ణో మణి నిభో మృదూన్యఽంగ రుహాణి చ	
ప్రతిష్ఠితాం ద్వాదశభి ర్మామూచుః శుభలక్షణామ్	12
సమగ్రయవ మఽచ్ఛిద్రం పాణి పాదం చ వర్ణవత్	
మన్దస్మితే త్యేవ చ మాం కన్యా లక్షిణినో విదుః	13
ఆధిరాజ్యేభిషికో మే బ్రాహ్మణైః పతినాసహ	
కృతాఽన్తకుశలైరుక్తం తత్సర్వం వితథీ కృతమ్	14
శోధయిత్వా జనస్థానం ప్రవృత్తి ముపలభ్య చ	
తీర్త్వా సాగర మఽక్షోభ్యం బ్రాతరౌ గోష్పదే హతౌ	15
న ను వారుణ మాగ్నీయ మైన్ద్రం వాయవ్య మేవ చ	
అస్త్రం బ్రహ్మ శిరశ్చైవ రాఘవౌ ప్రత్యపద్యతామ్	16
అదృశ్యమానేన రణే మాయయా వాసవోపమౌ	
మమ నాథావఽనాథాయా నిహతౌ రామ లక్ష్మణౌ	17
న హి దృష్టిపథం ప్రాప్య రాఘవస్య రణే రిపుః	
జీవన్ ప్రతినివర్తేత యద్యఽపి స్యాన్మనో జవః	18
న కాలస్యాతిభారోఽస్తి కృతాన్తశ్చ సుదుర్జయః	
యత్ర రామః సహబ్రాత్రా శేతే యుధి నిపాతితః	19
న శోచామి తథా రామం లక్ష్మణం చ మహాబలం	
నాత్మానం జననీ వాఽపి యథా శ్వశ్శాం తపస్వినీమ్	20
సానుచిన్దయతే నిత్యం సమాప్త వ్రతమాగతమ్	
కదా ద్రక్ష్యామి సీతాం చ లక్ష్మణమ్ చ సరాఘవం	21
పరిదేవయమానాం తాం రాక్షసీ త్రిజటాఽబ్రవీత్	

మా విషాదం కృధా దేవి భర్తాఽయం తవ జీవతి	22
కారణాని చ వక్ష్యామి మహాన్తి సదృశాని చ	
యథేమా జీవతో దేవి బ్రాతౌ రామ లక్ష్మణౌ	23
న హి కోపపరీతాని హర్షపర్యుత్సుకాని చ	
భవన్తి యుధి యోధానాం ముఖాని నిహతే పతౌ	24
ఇదం విమానం వైదేహి పుష్పకం నామ నామతః	
దివ్యం త్వాం ధారయే నైవం యద్యేతో గతజీవితౌ	25
హతవీర ప్రధానా హి హతోత్సాహా నిరుద్యమా	
సేనా భ్రమతి సంఖ్యేషు హతకర్ణేవ నౌ ర్షలే	26
ఇయం పునరఽసంభ్రాన్తా నిరుద్విగ్నా తరస్వినీ	
సేనా రక్షతి కాకుత్స్థా మయా ప్రీత్యా నివేదితౌ	27
సా త్వం భవ సువిస్రబ్ధా అనుమానైః సుఖోదయైః	
అహతౌ పశ్య కాకుత్స్థా స్నేహదేత ద్రువీమి తే	28
అన్యతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదా చన	
చారిత్ర సుఖశీలత్వాత్ ప్రవిష్టాఽసి మనో మమ	29
నేమా శక్యో రణే జేతుం సేన్తైరఽపి సురాఽసురైః	
తాదృశం దర్శనం దృష్ట్వా మయా చావేదితం తవ	30
ఇదం చ సుమహా చ్చిహ్నాం శనైః పశ్యస్వ మైథిలీ	
నిస్సంజ్ఞావఽప్యభావేతో వైవ లక్ష్మీర్విముంచతి	31
ప్రాయేణ గతసత్త్వానాం పురుషాణాం గతాయుషామ్	
దృశ్యమానేషు వక్త్రేషు పరం భవతి వైకృతమ్	32
త్యజ శోకం చ మోహం చ దుఃఖం చ జనకాత్మజే	
రామ లక్ష్మణయోరర్థే నాఽద్య శక్యమఽజీవితుమ్	33
శృత్వా తు వచనం తస్యాః సీతా సురసుతోపమా	
కృతాఽంజలి రువాచేద మేవమఽస్త్వీతి మైథిలీ	34
విమానం పుష్పకం తత్ తు సన్నివర్త్య మనోజవమ్	
దీనా త్రిజటయా సీతా లంకామేవ ప్రవేశితా	35
తత స్త్రిజటయా సార్థం పుష్పకాదఽవరుహ్యా సా	

అశోకవనికా మేవ రాక్షసీభిః ప్రవేశితా	36
ప్రవిశ్య సీతా బహువృక్ష షణ్ణాం	
తాం రాక్షసేంద్రస్య విహార భూమిమ్	
సంప్రీక్ష్య సంచిన్త్య చ రాజపుత్రౌ	
పరం విషాదం సముపాజగామ	37

ఏకోనపంచాశ సుర్గః - రామ నిర్వేదః

ఘోరేణ శరబన్ధేన బద్ధౌ దశరథాత్మజౌ	
నిశ్చసన్తౌ యథా నాగౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ	1
సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాః ససుగ్రీవా మహాబలాః	
పరివార్య మహాత్మానౌ తస్థుః శోక పరిప్లుతాః	2
ఏతస్మిన్నస్తేరే రామః ప్రత్యబుధ్యత వీర్యవాన్	
స్థిరత్వాత్ సత్త్వయోగాచ్చ శరైః సందానితోఽపి సన్	3
తతో దృష్ట్వా సరుధిరం విషణ్ణం గాఢమర్చితమ్	
భ్రాతరం దీన వదనం పర్యదేవయదాతురః	4
కిం ను మే సీతయా కార్యం కిం కార్యం జీవితేన వా	
శయానం యోఽద్య పశ్యామి భ్రాతరం యుధి నిర్జితమ్	5
శక్యా సీతాసమా నారీ మర్త్యలోకే విచిన్వతా	
న లక్ష్మణసమో భ్రాతా సచివః సామృథాయకః	6
పరిత్యక్త్యామ్యహం ప్రాణాన్ వానరాణాం తు పశ్యతామ్	
యది పంచత్వమాపన్నః సుమిత్రానన్దవర్ధనః	7
కిం ను వక్ష్యామి కౌసల్యాం మాతరం కిం ను కైకయామ్	
కథమమ్భాం సుమిత్రాం చ పుత్రదర్శన లాలసామ్	8
వివత్సాం వేపమానాం చ క్రోశన్తీం కురరీ మివ	
కథ మాశ్వాసయిష్యామి యది యాస్యామి తం వినా	9
కథం వక్ష్యామి శతృష్ణుం భరతం చ యశస్వినమ్	
మయా సహ వనం యాతో వినా తేన గతః పునః	10
ఉపాలమ్బం న శక్యామి నోఽడుం బత సుమిత్రయా	
ఇహైవ దేహం త్యక్త్యామి న హి జీవితముత్సహే	11

ధి జ్ఞాం దుష్కృతకర్మాణమనార్యం యత్కృతే హ్యసౌ లక్ష్మణః పతితః శేతే శరతల్పే గతాసువత్	12
త్వం నిత్యం సువిషణ్ణం మా మాశ్వాసయసి లక్ష్మణ గతాసుర్నాఽద్య శక్నోషి మా మార్తమభిభాషితుమ్	13
యేనాఽద్య నిహతా యుద్ధే రాక్షసా వినిపాతితాః తస్యామేవ క్షితౌ వీరః స శేతే నిహతః పరైః	14
శయానః శరతల్పేఽస్మిన్ స్వశోణిత పరిప్లుతః శరజాలై శ్చితో భాతి భాస్కరోఽస్తమివ వ్రజన్	15
బాణాభిహత మర్మత్వా న్న శక్నోత్యభిభాషితుమ్ రుజా చాబ్యవతోఽప్యస్య దృష్టిరాగేణ సూచ్యతే	16
యథైవ మాం వనం యాన్తమనుయాతో మహాద్యుతిః అహమఽప్యనుయాస్యామి తథైవైనం యమక్షయమ్	17
ఇష్ట బన్ధజనో నిత్యం మాం చ నిత్యమనువ్రతః ఇమామఽద్య గతోఽవస్థాం మమానార్యస్య దుర్నయైః	18
సురుష్టినాఽపి వీరేణ లక్ష్మణేన న సంస్మరే పరుషం విప్రియం వాపి శ్రావితం తు కదాచన	19
విససర్జైకవేగేన పంచ బాణశతాని యః ఇష్వస్తే ష్యధిక స్తస్మాత్ కార్తవీర్యా చ్చ లక్ష్మణః	20
అస్త్రైస్త్రాణి యో హన్యా చ్చక్రస్యాఽపి మహాత్మనః నోఽయముర్వాం హతః శేతే మహార్థ శయనోచితః	21
తచ్చ మిథ్యా ప్రలప్తం మాం ప్రధక్ష్యతి న సంశయః యన్మయా న కృతో రాజా రాక్షసానాం విభీషణః	22
అస్మిన్ముహూర్తే సుగ్రీవ ప్రతియాతుమితోఽర్హసి మత్వా హీనం మయా రాజన్ రావణోభిద్రవేద్భలీ	23
అంగదం తు పురస్కృత్య ససైన్యః ససుహృజ్ఞనః సాగరం తర సుగ్రీవ నీలేన చ నలేన చ	24
కృతం హనుమతా కార్యం యదఽన్వైర్దుష్కరం రణే ఋక్షరాజేన తుష్యామి గోలాంగూలాధిపేన చ	25

అంగదేన కృతం కర్మ మైన్దేన ద్వివిదేన చ	
యుద్ధం కేసరిణా సంఖ్యే ఘోరం సంపాతినా కృతమ్	26
గవయేన గవాక్షేణ శరభేణ గజేన చ	
అన్వైశ్చ హరిభిర్యుద్ధం మదర్థే త్యక్త జీవితైః	27
న చాఽతిక్రమితుం శక్యం దైవం సుగ్రీవ మానుషైః	
యత్తు శక్యం వయస్యేన సుహృదా చ పరంతప	28
కృతం సుగ్రీవ తత్ సర్వం భవతా ధర్మభీరుణా	
మిత్రకార్యం కృత మిదం భవద్భిర్వానరర్షభాః	29
అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం గన్తుమఽర్హథ	
శుశృవు స్తస్య తే సర్వే వానరాః పరిదేవనమ్	30
వర్తయాం చకృరఽశృణి నేత్రైః కృష్ణేతరేక్షణాః	
తతః సర్వాణ్యఽనీకాని స్థాపయిత్వా విభీషణః	31
ఆజగామ గదాపాణి స్వరితో యత్ర రాఘవః	
తం దృష్ట్వా త్వరితం యాన్తం నీలాంజనచయోపమమ్	32
వానరా దుద్యువుః సర్వే మన్యమానాస్తు రావణిమ్	
నిశ్చేష్టౌ విగత జ్ఞానౌ రణరేణు సముక్షితౌ	33
శయానౌ శరతల్పస్థౌ ద్రష్టుమాయాద్విభీషణః	
తం రాక్షసేంద్రాత్మజ శంకయా తే	
నిపాతితౌ రాజసుతౌ చ దృష్ట్వా	
విభీషణం వివృధిరే చ దృష్ట్వా	
మేఘా యథా వాయుహతాః ప్లవంగాః	34
<u>పంచాశ స్సర్గః - నాగపాశ విమోక్షణం</u>	
అథోవాచ మహాతేజా హరిరాజో మహాబలః	
కిమియం వృధితా సేనా మూఢవాతేవ నౌ ర్షలే	1
సుగ్రీవస్య వచః శృత్వా వాలిపుత్రోఽంగదోఽబ్రవీత్	
న త్వం పశ్యసి రామం చ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్	2
శరజాలాచితౌ వీరావుభౌ దశరథాత్మజౌ	
శరతల్పే మహాత్మానౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ	3

అథాఽబ్రవీద్వానరేస్త్రః సుగ్రీవః పుత్రమఽంగదమ్ నానిమిత్త మిదం మన్యే భవితవ్యం భయేన తు	4
విషణ్ణ వదనా హ్యేతే త్యక్త ప్రహరణా దిశః ప్రపలాయన్తి హరయ స్త్రాసాదుత్పల్ల లోచనాః	5
అన్యోన్యస్య న లజ్జన్తే న నిరీక్షన్తి పృష్ఠతః విప్రకర్షన్తి చాన్యోన్యం పతితం లంఘయన్తి చ	6
ఏతస్మిన్నన్తరే వీరో గదాపాణి ర్విభీషణః సుగ్రీవం వర్షయామాస రాఘవం చ జయాశిషా	7
విభీషణం తం సుగ్రీవో దృష్ట్వా వానరభీషణమ్ ఋక్షరాజం సమీపస్థం జామ్బవన్త మువాచ హ	8
విభీషణోఽయం సంప్రాప్తో యం దృష్ట్వా వానరర్షభాః విద్రవన్తి పరిత్రస్తా రావణాత్మజ శంకయా	9
శేఘ్రమేతాన్ సువిత్రస్తాన్ బహుధా విప్రధావితాన్ పర్యవస్థాపయాఖ్యాహి విభీషణ ముపస్థితమ్	10
సుగ్రీవేణైవ ముక్తస్తు జామ్బవాన్ ఋక్ష పార్థివః వానరాన్ సాన్త్యయామాస సన్నిరుద్ధ్య ప్రధావతః	11
తే నివృత్తాః పునః సర్వే వానరా స్త్యక్త సంభ్రమాః ఋక్షరాజ వచః శృత్వా తం చ దృష్ట్వా విభీషణమ్	12
విభీషణస్తు రామస్య దృష్ట్వా గాత్రం శరై శ్చిత్తమ్ లక్ష్మణస్య చ ధర్మాత్మా బభూవ వ్యథితేన్ద్రియః	13
జల క్షిన్నేన హస్తేన తయో ర్నేత్రే ప్రమృజ్య చ శోక సంపీడిత మనా రురోద విలలాప చ	14
ఇమౌ తౌ సత్త్వసంపన్నౌ వికాన్తౌ ప్రియసంయుగౌ ఇమామవస్థాం గమితౌ రాక్షసైః కూటయోధిభిః	15
భ్రాతుః పుత్రేణ మే తేన దుష్పుత్రేణ దురాత్మనా రాక్షస్యా జిహ్మయా బుద్ధ్యా చాలితా వృజు విక్రమౌ	16
శరై రిమా వఽలం విద్ధౌ రుధిరేణ సముక్షితౌ వసుధాయా మిమౌ సుప్తౌ దృశ్యేతే శల్యకావివ	17

యయో ర్వీర్యముపాశ్రిత్య ప్రతిష్ఠా కాంక్షితా మయా తావుభౌ దేహ నాశాయ ప్రసుప్తౌ పురుషర్షభౌ	18
జీవన్న౭ద్య విపన్నో౭స్మి నష్ట రాజ్య మనోరథః ప్రాప్త ప్రతిజ్ఞశ్చ రిపుః సకామో రావణః కృతః	19
ఏవం విలపమానం తం పరిష్పజ్య విభీషణమ్ సుగ్రీవః సత్త్వ సంపన్నో హరిరాజో౭బ్రవీ దిదమ్	20
రాజ్యం ప్రాప్యసి ధర్మజ్ఞ లంకాయాం నా౭త్ర సంశయః రావణః సహపుత్రేణ స్వకామం నేహ లప్స్యతే	21
న రుజా పీడితా వేతా వుభౌ రామ లక్ష్మణౌ త్యక్త్వా మోహం వధిష్యేతే సగణం రావణం రణే	22
తమేనం సాన్త్యయిత్వా తు సమాశ్వాస్య చ రాక్షసం సుషేణం శ్వశురం పార్శ్వే సుగ్రీవ స్తమువాచ హ	23
సహశూరై ర్హరిగణై ర్లబ్ధసంజ్ఞావ౭రిందమౌ గచ్ఛ త్వం బ్రాతరౌ గృహ్య కిష్కిన్ధాం రామ లక్ష్మణౌ	24
అహం తు రావణం హత్వా సపుత్రం సహబాన్ధవమ్ మైథిలీమానయిష్యామి శక్తో నష్టామివ శ్రియమ్	25
శృత్వైతద్వానరేన్ద్రస్య సుషేణో వాక్య మ౭బ్రవీత్ దైవా౭సురం మహాయుద్ధ మనుభూతం సుదారుణమ్	26
తదా స్మ దానవా దేవాన్ శరసంస్పర్శ కోవిదాః నిజమ్ముః శస్త్ర విదుషశ్చాదయన్తో ముహుర్ముహుః	27
తానార్తాన్ నష్ట సంజ్ఞాంశ్చ పరాసూంశ్చ బృహస్పతిః విద్యాభి ర్మన్త్రయుక్తాభిరోషధీభి శ్చికిత్సతి	28
తా న్యోషదా న్యానయితుం క్షీరోదం యాన్తు సాగరమ్ జవేన వానరాః శీఘ్రం సంపాతి పనసాదయః	29
హరయస్తు విజానన్తి పార్వతీస్తా మహౌషధిః సంజీవకరణీం దివ్యాం విశల్యాం దేవ నిర్మితామ్	30
చన్ద్రశ్చ నామ ద్రోణశ్చ క్షీరోదే సాగరోత్తమే అమృతం యత్ర మధితం తత్ర తే పరమౌషధీ	31

తే తత్ర నిహితే దేవైః పర్వతే పరమాషధీ	
అయం వాయుసుతో రాజన్ హనుమాం స్తత్ర గచ్ఛతు	32
ఏతస్మిన్నస్తరే వాయు ర్మేఘాంశ్చాఽపి సవిద్యుతః	
పర్వస్యన్ సాగరే తోయం కమ్పయన్నివ మేదినీమ్	33
మహతా పక్షవతేన సర్వద్వీప మహాద్భుమాః	
నిపేతుర్భగ్నవిటపాః సమూలా లవణాఽమ్బుసి	34
అభవన్ పన్నగా స్తస్తా భోగిన స్తత్ర వాసినః	
శేఘ్రం సర్వాణి యాదాంసి జగ్ముశ్చ లవణార్ణవమ్	35
తతో ముహూర్తార్థరుడం వైనతేయం మహాబలమ్	
వానరా దద్యశుః సర్వే జ్వలంతమివ పావకమ్	36
తమాగతమభిప్రీక్ష్య నాగా స్తే విప్రదుద్యవుః	
యై స్తా సత్పురుషౌ బద్ధౌ శరభూతైర్మహాబలా	37

తతః సుపర్ణః కాకుత్స్థా దృష్ట్వా ప్రత్యభినన్దితః	
విమమర్శ చ పాణిభ్యాం ముఖే చన్ద్రసమ ప్రభే	38
వైనతేయేన సంస్పృష్టౌ స్తయోః సంరురుహు ర్వణాః	
సువర్ణే చ తనూ స్నిగ్ధే తయోరాశు బభూవతుః	39
తేజో వీర్యం బలం చౌజ ఉత్సాహశ్చ మహాగుణః	
ప్రదర్శనం చ బుద్ధిశ్చ స్మృతిశ్చ ద్విగుణా తయోః	40
తావుణ్ణాప్య మహావీర్యౌ గరుడో వాసవోపమౌ	
ఉభౌ తౌ సస్వజే హృష్టౌ రామశ్చైనమువాచ హ	41
భవత్ప్రసాదా ద్వ్యసనం రావణి ప్రభవం మహాత్	
ఆవామిహ వ్యతిక్రాంతౌ పూర్వవద్భులిన్ౌ కృతౌ	42
యథా తాతం దశరథం యథాఽజం చ పితామహమ్	
తథా భవంతమాసాద్య హృదయం మే ప్రసీదతి	43
కో భవాన్ రూప సంపన్నో దివ్యస్రగనులేపనః	

వసానో విరజే వస్తే దివ్యాభరణ భూషితః	44
తమువాచ మహాతేజా వైనతేయో మహాబలః	
పతత్రరాజః ప్రీతాత్మా హర్షపర్యాకులేక్షణః	45
అహం సఖా తే కాకుత్స్థ ప్రీయః ప్రాణో బహిశ్చరః	
గరుత్మానిహ సంప్రాప్తో యువయోః సాహ్య కారణాత్	46
అసురా వా మహావీర్యా దానవా వా మహాబలాః	
సురాశ్చాఽపి సగన్ధర్వాః పురస్కృత్య శతక్రతుమ్	47
నేమం మోక్షయితుం శక్తాః శరబన్ధం సుదారుణమ్	
మాయాబలాదిన్ద్రజితా నిర్మితం క్వర కర్మణా	48
ఏతే నాగాః కాద్రవేయా స్తీక్ష్ణదంష్ట్రా విషోల్బణాః	
రక్షోమాయా ప్రభావేన శరా భూత్వా త్వదాశ్రితాః	49
సభాగ్యశ్చాఽసి ధర్మజ్ఞ రామ సత్యపరాక్రమ	
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా సమరే రిపుఘాతినా	50
ఇమం శృత్వాతు వృత్తాన్తం త్వరమాణోఽహమాగతః	
సహసా యువయోః స్నేహాత్ సఖిత్యమనుపాలయన్	51

మోక్షితౌ చ మహాఘోరాదఽస్మాత్ సాయక బన్ధనాత్	
అప్రమాదశ్చ కర్తవ్యో యువాభ్యాం నిత్యమేవ హి	52
ప్రకృత్యా రాక్షసాః సర్వే సంగ్రామే కూటయోధినః	
శూరాణాం శుద్ధభావానాం భవతామార్జవం బలమ్	53
తన్న విశ్వసితవ్యం వో రాక్షసానాం రణాఽజిరే	
ఏతేనైవోపమానేన నిత్యం జిహ్మా హి రాక్షసా	54
ఏవముక్త్యా తతో రామం సుపర్ణః సుమహాబలః	
పరిష్యజ్య సుహృత్స్నిగ్ధ మాప్రప్టు ముపచక్రమే	55
సఖే రాఘవ ధర్మజ్ఞ రిపూణామఽపి వత్సల	

అభ్యనుజ్ఞాతు మిచ్చామి గమిష్యామి యథాగతమ్	56
న చ కౌతూహలం కార్యం సఖిత్యం ప్రతి రాఘవ	
కృత కర్మా రణే వీరః సఖిత్యమనువేత్స్యసి	57
బాలవృద్ధాఽవశేషాం తు లంకాం కృత్వా శరోర్మిభిః	
రావణం చ రిపుం హత్వా సీతాం సముపలప్స్యసి	58
ఇత్యేవముక్త్వా వచనం సుపర్ణః శేషువిక్రమః	
రామం చ విరుజం కృత్వా మధ్యే తేషాం వనౌకసామ్	59
ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా పరిష్కజ్య చ వీర్యవాన్	
జగామాకాశ మావిశ్య సుపర్ణః పవనో యథా	60
విరుజౌ రాఘవౌ దృష్ట్వా తతో వానర యూథపాః	
సింహనాదాం స్తదా నేదు ర్థాంగూలాన్ దుధువు స్తథా	61
తతో భేరీః సమాజఘ్ను ర్మృదంగాంశ్చాప్యనాదయన్	
దద్ముః శంఖాన్ సంప్రహృష్టాః క్వేళన్త్యపి యథాపురమ్	62
ఆస్పృత్యాస్పృత్య విక్రాంతా వానరా నగయోధినః	
దృమానుత్పాత్య వివిధాం స్తస్థుః శత సహస్రశః	63
విస్ఫుజన్తో మహానాదాం స్త్రాసయన్తో నిశాచరాన్	
లంకాద్వారాణ్యపాజగ్ము ర్యేద్ధుకామాః ప్లవంగమాః	64
తతస్తు భీమస్తుములో నినాదో	
బభూవ శాఖామృగ యూథపానామ్	
క్షయే నిదాఘస్య యథా ఘనానాం	
నాదః సుభీమో నదతాం నిశీధే	65
<u>ఏకపంచాశ స్సర్గః - దూమ్రాక్షాభీషేణనం</u>	
తేషాం సుతుములం శబ్దం వానరాణాం తరస్వినామ్	
నర్దతాం రాక్షసైః సార్దం తదా శుశ్రావ రావణః	1
స్నిగ్ధ గమ్భీర నిర్దోషం శృత్వా స నినదం భృశమ్	
సచివానాం తత స్తేషాం మధ్యే వచన మఽబ్రవీత్	2
యథాఽసౌ సంప్రహృష్టానాం వానరాణాం సముత్థితః	
బహూనాం సుమహాన్నాదో మేఘానామివ గర్జతామ్	3

వ్యక్తం సుమహతీ ప్రీతిరేతేషాం నాఽత్ర సంశయః	
తథా హి విపులైర్నాదై శ్చుక్షుభే వరుణాలయః	4
తౌ తు బద్ధౌ శరై స్తీక్ష్ణై ర్భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	
అయం చ సుమహాన్నాదః శంకాం జనయతీవ మే	5
ఏత త్తు వచనం చోక్త్వా మన్త్రిణో రాక్షసేశ్వరః	
ఉవాచ నైర్వతాం స్తత్ర సమీప పరివర్తినః	6
జ్ఞాయతాం తూర్ణమేతేషాం సర్వేషాం వనచారిణామ్	
శోక కాలే సముత్పన్నే హర్షకారణ ముత్థితమ్	7
తథోక్తా స్తేన సంభ్రాంతాః ప్రాకారమఽధిరుహ్య తే	
దద్యుశుః పాలితాం సేనాం సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	8
తౌ చ ముక్తౌ సుఘోరేణ శరబన్ధేన రాఘవౌ	
సముత్థితౌ మహావేగౌ విషేదుః ప్రీక్ష్య రాక్షసాః	9
సంత్రస్త హృదయాః సర్వే ప్రాకారాదవరుహ్య తే	
విషణ్ణ వదనా ఘోరా రాక్షసేస్త్ర ముపస్థితాః	10
తదఽప్రియం దీనముఖా రావణస్య నిశాచరాః	
కృత్స్నం నివేదయామాసు ర్యథావద్వాక్య కోవిదాః	11
యౌ తావిస్త్రజితా యుద్ధే భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	
నిబద్ధౌ శర బన్ధేన నిష్క్రమ్య భుజౌ కృతౌ	12
విముక్తౌ శరబన్ధేన తౌ దృశ్యేతే రణాఽజిరే	
పాశానివ గజౌ చిత్త్వా గజేస్త్ర సమ విక్రమౌ	13
తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తేషాం రాక్షసేస్త్రో మహాబలః	
చింతా శోక సమాక్రాంతో విషణ్ణ వదనోఽబ్రవీత్	14
ఘోరై ర్దత్త వరై ర్బద్ధౌ శరైరాశీవిషోమపైః	
అమోఘైః సూర్య సంకాశైః ప్రమధ్యేస్త్రజితా యుధి	15
తదస్త్రబన్ధ మాసాద్య యది ముక్తౌ రిపూ మమ	
సంశయస్థ మిదం సర్వమనుపశ్యామ్యహం బలమ్	16
నిష్ఫలాః ఖలు సంవృత్తాః శరా వాసుకీ తేజసః	
ఆదత్తం యైస్తు సంగ్రామే రిపూణాం మమ జీవితమ్	17

ఏవముక్త్యా తు సంకృద్ధో నిశ్శ్యసన్నురగో యథా అబ్రవీద్రక్షసాం మధ్యే ధూమ్రాక్షం నామ రాక్షసం	18
బలేన మహతా యుక్తో రక్షసాం భీమవిక్రమః త్వం వధాయాభినిర్యాహి రామస్య సహ వానరైః	19
ఏవముక్తస్తు ధూమ్రాక్షో రాక్షసేన్ద్రేణ ధీమతా కృత్వా ప్రణామం సంహృష్టో నిర్జగామ నృపాలయాత్	20
అభినిష్క్రమ్య తద్ద్వారం బలాఽద్యక్ష మువాచ హ త్వరయస్య బలం తూర్ణం కిం చిరేణ యుయుత్సతః	21
ధూమ్రాక్షస్య వచః శృత్వా బలాద్యక్షో బలానుగః బలముద్యోజయామాస రావణస్యాజ్ఞయా దృతమ్	22
తే బద్ధఘ్ణా బలినో హిరయాపా నిశాచరాః విగర్జమానాః సంహృష్టా ధూమ్రాక్షం పర్యవారయన్	23
వివిధాయుధ హస్తాశ్చ శూల ముద్గర పాణయః గదాభిః పట్టస్థై ర్దణైరాయస్థై ర్ముసలై ర్భృశమ్	24
పరిమై ర్భిణ్డిపాలైశ్చ భల్లైః ప్రాస్థైః పరశ్వదైః నిర్యయూ రాక్షసా దిగ్భ్యో నర్దన్తో జలదా యథా	25
రథైః కవచినస్త్వఽన్యే ద్వజైశ్చ సమలంకృతైః సువర్ణజాల విహితైః ఖరైశ్చ వివిధాననైః	26
హయైః పరమ శీఘ్రైశ్చ గజేన్ద్రైశ్చ మదోత్కృతైః నిర్యయూ రాక్షసవ్యాఘ్రా వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః	27
వృక సింహ ముఖై ర్యుక్తం ఖరైః కనక భూషణైః ఆరురోహ రథం దివ్యం ధూమ్రాక్షః ఖరనిస్స్వనః	28
స నిర్యాతో మహావీర్యో ధూమ్రాక్షో రాక్షసై ర్స్వతః ప్రహసన్ పశ్చిమద్వారం హనుమాన్ యత్ర యూథపః	29
రథ ప్రవర మాస్థాయ ఖరయుక్తం ఖరస్వనం ప్రయాన్తం తు మహాఘోరం రాక్షసం భీమవిక్రమమ్	30
అన్తరిక్షగతా హిరయాః శకునాః ప్రత్యవారయన్ రథ శీర్షే మహాభీమో గృధ్రశ్చ నిపపాత హ	31

ధ్వజాఽగ్రే గ్రథితాశ్చైవ నిపేతుః కుణపాఽశనాః	
రుధిరాద్ధో మహాన్ శ్వేతః కబంధః పతితో భువి	32
విస్వరం చోత్సజన్ నాదం ధూమ్రాక్షస్య సమీపతః	
వవర్ష రుధిరం దేవః సంచచాల చ మేదినీ	33
ప్రతిలోమం వవౌ వాయు ర్నిర్వాత సమనిస్స్వనః	
తిమిరోఘావృతా స్తత్ర దిశశ్చ న చకాశిరే	34
స తూత్పాతాం స్తతో దృష్ట్వా రాక్షసానాం భయావహాన్	
ప్రాదుర్భూతాన్ సుఘోరాంశ్చ ధూమ్రాక్షో వ్యథితోభవత్	35
ముముహూ రాక్షసాః సర్వే ధూమ్రాక్షస్య పురస్సరాః	
తతః సుభీమో బహుభి ర్నిశాచరైః	
వృతోఽభినిష్క్రమ్య రణోత్సుకో బలీ	
దదర్శ తాం రాఘవ బాహుపాలితాం	
మహౌఘకల్పాం బహువానరీం చమూమ్	36
ద్విపంచాశ స్సర్గః - ధూమ్రాక్ష వధః	
ధూమ్రాక్షం ప్రేక్ష్య నిర్యాంతం రాక్షసం భీమవిక్రమం	
వినేదు ర్వానరాః సర్వే ప్రహృష్టా యుద్ధ కాంక్షిణః	1
తేషాం సుతుములం యుద్ధం సంజఙ్ఘే హరి రక్షసామ్	
అన్యోఽన్యం పాదపై ర్హోరై ర్నిఘ్నతాం శూల ముద్గరైః	2
ఘోరైశ్చ పరిఘై శ్చిత్రై స్త్రిశూలైశ్చాపి సంహతైః	
రాక్షసై ర్వానరా ఘోరైర్వినికృతైః సమస్తతః	3
వానరై రాక్షసాశ్చాపి దృమైర్భూమౌ సమీకృతాః	
రాక్షసాశ్చాపి సంకృద్ధా వానరాన్ నిశితైః శరైః	4
వివృదు ర్హోర సంకాశైః కంకపత్రై రజిహ్మరైః	
తే గదాభిశ్చ భీమాభిః పట్టసైః కూటముద్గరైః	5
ఘోరైశ్చ పరిఘై శ్చిత్రై స్త్రిశూలైశ్చాపి సంశితైః	
విదార్యమాణా రక్షోభి ర్వానరా స్తే మహాబలాః	6
అమర్షా జ్ఞనితోద్ధర్షా శ్చక్యః కర్మాణ్యఽభీతవత్	
శర నిర్భిన్న గాత్రా స్తే శూల నిర్భిన్న దేహినః	7

కేచి ద్వినిహతాః శూలైః రుధిరార్థా వనౌకసః	
కేచి ద్విద్రావితా నష్టాః సబలై రాక్షసై ర్యుధి	22
విభిన్న హృదయాః కేచి దేకపార్శ్వేన దారితాః	
విదారితాం స్త్రీశూలైశ్చ కేచిదాస్త్రై ర్వినిస్సుతాః	23
తత్ సుభీమం మహాయుద్ధం హరి రాక్షస సంకులమ్	
ప్రబభౌ శబ్దబహుళం శిలా పాదప సంకులమ్	24
ధనుర్జ్యో తస్త్రి మధురం హిక్మా తాళ సమన్వితమ్	
మన్త స్తనిత సంగీతం యుద్ధ గాన్ధర్వమాబభౌ	25
ధూమ్రాక్షస్తు ధనుష్పాణి ర్వానరాన్ రణమూర్ధని	
హసన్ విద్రావయామాస దిశస్తు శరవృష్టిభిః	26
ధూమ్రాక్షేణాఽర్దితం సైన్యం వృధితం వీక్ష్య మారుతిః	
అభ్యవర్తత సంకృద్ధః ప్రగృహ్య విపులాం శిలామ్	27
కోదా ద్ద్విగుణ తామ్రాఽక్షః పితృ తుల్య పరాక్రమః	
శిలాం తాం పాతయామాస ధూమ్రాక్షస్య రథంప్రతి	28
ఆపతన్తి శిలాం దృష్ట్వా గదా ముద్యమ్య సంభ్రమాత్	
రథాదాఘ్రత్య వేగేన వసుధాయాం వృతిష్ఠత	29
సా ప్రమధ్య రథం తస్య నిపపాత శిలా భువి	
సచక్ర కూబరం సాఽశ్వం సద్వజం సశరాసనమ్	30
స భంక్త్వా తు రథం తస్య హనూమాన్ మారుతాత్మజః	
రక్షసాం కదనం చక్రే సస్కన్ధ విటపై ర్ద్వమైః	31
విభిన్న శిరసో భూత్వా రాక్షసాః శోణితోక్షితాః	
ద్వమైః ప్రమథితాశ్చాఽన్యే నిపేతు ర్ధరణీతలే	32
విద్రావ్య రాక్షసం సైన్యం హనూమాన్ మారుతాత్మజః	
గిరేః శిఖర మాదాయ ధూమ్రాక్షమభిదుద్యవే	33
తమాపతన్తం ధూమ్రాక్షో గదా ముద్యమ్య వీర్యవాన్	
వినర్దమాసః సహసా హనూమన్తమభిద్రవత్	34
తస్య కృద్ధస్య రోషేణ గదాం తాం బహుకణ్ఠికామ్	
పాతయామాస ధూమ్రాక్షో మస్తకే తు హనూమతః	35

తాడితః స తయా తత్ర గదయా భీమయాపయా	
స కపిర్మారుతబల స్తం ప్రహారమఽచింతయన్	36
ధూమ్రాక్షస్య శిరోమధ్యే గిరి శృంగ మఽపాతయత్	
స విహ్వలిత సర్వాంగో గిరిశృంగేణ తాడితః	37
పపాత సహసా భూమౌ వికీర్ణ ఇవ పర్వతః	
ధూమ్రాక్షం నిహతం దృష్ట్వా హతశేషా నిశాచరాః	38
త్రస్తాః ప్రవివిశుర్లంకాం వద్యమానాః ప్లవంగమైః	
స తు పవన సుతో నిహత్య శత్రుం	
క్షతజవహః సరితశ్చ సన్నికీర్య	
రిపువధ జనిత శ్రమో మహాత్మా	
ముద మగమత్యపిభిశ్చ పూజ్యమానః	39
<u>త్రిపంచాశ స్సర్గః - వజ్రదంష్ట్ర యుద్ధం</u>	
ధూమ్రాక్షం నిహతం శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః	
క్రోధేన మహతావిష్టో నిశ్వసన్నురగో యథా	1
దీర్ఘ ముష్ణం వినిశ్చస్య క్రోధేన కలుషీ కృతః	
అబ్రవీద్రాక్షసం శూరం వజ్రదంష్ట్రం మహాబలం	2
గచ్ఛ త్వం వీర నిర్యాహి రాక్షసై పరివారితః	
జహి దాశరథిం రామం సుగ్రీవం వానరైః సహ	3
తథేత్యుక్త్వా దృతతరం మాయావీ రాక్షసేశ్వరః	
నిర్ణగామ బలైః సార్థం బహుభిః పరివారితః	4
నాగైరఽశ్వైః ఖరై రుష్టైః సంయుక్తః సుసమాహితః	
పతాకా ధ్వజ చిత్రైశ్చ రథైశ్చ సమలంకృతః	5
తతో విచిత్ర కేయూర మకుటైశ్చ విభూషితః	
తనుత్రాణి చ సంరుద్య సధను ర్నిర్యయౌ దృతం	6
పతాకాలంకృతం దీప్తం తప్త కాంచన భూషణం	
రథం ప్రదక్షిణం కృత్వా సమారోహచ్ఛ్రమూపతిః	7
యష్టిభి స్తోమరై శ్చిత్రైః శూలైశ్చ ముసలైరపి	
భిన్దిపాలైశ్చ పాశైశ్చ శక్తిభిః పట్టసైరపి	8

ఖడ్గే శ్చక్రై ర్గదాభిశ్చ నిశితైశ్చ పరశ్వధైః	
పదాతయశ్చ నిర్యాంతి వివిధాః శస్త్ర పాణయః	9
విచిత్ర వాససః సర్వే దీప్తాః రాక్షస పుంగవాః	
గజా మదోత్కటాః శూరా శ్చలంత ఇవ పర్వతాః	10
తే యుద్ధ కుశలై రూఢాస్తోమరాంకుశ పాణిభిః	
అన్యే లక్షణ సంయుక్తాః శూరా రూఢా మహాబలాః	11
తద్రాక్షసబలం ఘోరం విప్రస్థితమ౭శోభత	
ప్రావృట్కాలే యథా మేఘా నర్దమానాః సవిద్యుతః	12
నిస్సుతా దక్షిణద్వారాద౭ంగదో యత్ర యూధపః	
తేషాం నిష్క్రమణమాణానామ౭శుభం సమజాయత	13
ఆకాశాద్విషునా త్రీవ్రా ఉల్కాశ్చాభ్యపతం స్తథా	
వమంత్యః పావక జ్వాలాః శివా ఘోరం వవాశిరే	14
వ్యాహరంతి మృగా ఘోరా రక్షసాం నిధనం తదా	
సమాపతంతో యోధాస్తు ప్రాస్థలన్ భయ మోహితాః	15
ఏతాన్తాత్పికాన్ దృష్ట్వా వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః	
ధైర్య మాలంబ్య తేజస్వీ నిర్జగామ రణోత్సుకః	16
తాంస్తు విద్రవతో దృష్ట్వా వానరా జితకాశినః	
ప్రణేదుః సుమహానాదాన్ పూరయంశ్చ దిశో దశ	17
తతః ప్రవృత్తం తుములం హరీణాం రాక్షసైః సహ	
ఘోరాణాం భీమరూపాణా మన్యోన్య వధ కాంక్షిణాం	18
నిష్పతంతో మహోత్సాహో భిన్నదేహా శిరోధరాః	
రుదిరోక్షిత సర్వా౭ంగా న్యపతన్ జగతీ తలే	19
కేచి దన్యోన్య మాసాద్య శూరాః పరిఘ పాణయః	
చిక్షిపు ర్వివిధం శస్త్రం సమరేష్యనివర్తినః	20
దృమాణాం చ శిలానాం చ శస్త్రాణాం చాపి నిస్స్వనః	
శ్శాయతే సుమహం స్తత్ర ఘోరో హృదయ భేదనః	21
రథనేమి స్వన స్తత్ర ధనుషశ్చా౭పి నిస్స్వనః	
శంఖ భేరీ మృదంగానాం బభూవ తుములః స్వనః	22

కేచిదఽస్త్రాణి సంత్యజ్య బాహుయుద్ధ మకుర్వత	
తలైశ్చ చరణై శ్చాపి ముష్టిభిశ్చ దృమైరపి	23
జానుభిశ్చ హతాః కేచి ద్భిన్నదేహాశ్చ రాక్షసాః	
శిలాభి శ్చూర్ణితాః కేచి ద్వానరై ర్యుద్ధదుర్మదైః	24
వజ్రదంష్ట్రో భృశం బాణై రణే విత్రాసయన్ హరీన్	
చచార లోకసంహారే పాశహస్త ఇవాన్తకః	25
బలవంతోస్తవిదుషో నానాప్రహరణా రణే	
జఘ్ను ర్వానర సైన్యాని రాక్షసాః క్రోధ మూర్ఛితాః	26
నిఘ్నుతో రాక్షసాన్ దృష్ట్వా సర్వాన్ వాలిసుతో రణే	
క్రోధేన ద్విగుణావిష్టః సంవర్తక ఇవానలః	27
తాన్ రాక్షసగణాన్ సర్వాన్ వృక్ష ముద్యమ్య వీర్యవాన్	
అంగదః క్రోధ తామ్రాక్షః సింహః క్షుద్ర మృగానివ	28
చకార కదనం ఘోరం శక్ర తుల్య పరాక్రమః	
అంగదాభిహతా స్తత్ర రాక్షసా భీమ విక్రమాః	29
విభిన్న శిరసః పేతు ర్వికృతా ఇవ పాదపాః	
రథైరఽశ్వై ర్ద్వజై శ్చిత్రైః శరీరై ర్థరి రక్షసాం	30
రుధిరేణ చ సంఛన్నా భూమిర్భయకరీ తదా	
హార కేయూర వస్త్రైశ్చ శస్త్రైశ్చ సమలంకృతా	31
భూమిర్భాతి రణే తత్ర శారదీవ యథా నిశా	
అంగదస్య చ వేగేన తద్రాక్షసబలం మహత్	32
ప్రాకంపత తదా తత్ర పవనేనాఽమ్బుదో యథా	
<u>చతుఃపంచాశ స్సర్గః - వజ్రదంష్ట్ర వధః</u>	
బలస్య చ నిఘాతేన అంగదస్య జయేన చ	
రాక్షసః క్రోధమావిష్టో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః	1
స విస్ఫూర్య ధనుర్ధోరం శక్రాఽశని సమస్వనం	
వానరాణా మఽనీకాని ప్రాకిర చ్చరవృష్టిభిః	2
రాక్షశ్చాపి ముఖ్యా స్తే రథేషు సమవస్థితాః	
నానాప్రహరణాః శూరాః ప్రాయుధ్యంత తదా రణే	3

వానరాణాం తు శూరా యే సర్వే తే ప్లవగర్షభాః అయుధ్యంత శిలా హస్తాః సమవేతాః సమంతతః	4
తత్రాయుధ సహస్రాణి తస్మిన్నాయోధనే భృశం రాక్షసాః కపి ముఖ్యేషు పాతయాం చక్రీరే తదా	5
వానరశ్చాపి రక్షస్సు గిరీన్ వృక్షాన్ మహాశిలాః ప్రవీరాః పాతయామాసు ర్మత్త వారణ సన్నిభాః	6
శూరాణాం యుధ్యమానానాం సమరేష్యనివర్తినాం తద్రాక్షసగణానాం చ సుయుద్ధం సమవర్తత	7
ప్రభిన్న శిరసః కేచిద్భిన్నైః పాదైశ్చ బాహుభిః శస్త్రైరఽర్పితదేహస్తు రుధిరేణ సముక్షితాః	8
హరయో రాక్షసాశ్చైవ శేరతే గాం సమాశ్రితాః కంక గృధ్ర బలాఢ్యాశ్చ గోమాయుగణ సంకులాః	9
కబంధాని సముత్పేతు ర్భీరూణాం భీషణాని వై భుజ పాణి శిర శ్చిన్నా శ్చిన్న కాయాశ్చ భూతలే	10
వానరా రాక్షసాశ్చాపి నిపేతు స్తత్ర వై రణే తతో వానర సైన్యేన హన్యమానం నిశాచరం	11
ప్రాభజ్యత బలం సర్వం వజ్రదంష్ట్రస్య పశ్యతః రాక్షసాన్ భయ విత్రస్తాన్ హన్యమానాన్ ప్లవంగమైః	12
దృష్ట్వా స రోషతామ్రాక్షో వజ్రదంష్ట్రః ప్రతాపవాన్ ప్రవివేశ ధనుష్యాణి స్త్రాసయన్ హరి వాహినీం	13
శరై ర్విదారయామాస కంకపత్తై రజిహ్మగైః బిభేద వానరాం స్తత్ర సప్తాఽష్టౌ నవ పంచ చ	14
వివ్యాధ పరమ కృద్ధో వజ్రదంష్ట్రః ప్రతాపవాన్ త్రస్తాః సర్వే హరిగణాః శరైః సంకృత కంధరాః	15
అంగదం సంప్రధావంతి ప్రజాపతి మివ ప్రజాః తతో హరిగణాన్ భగ్నాన్ దృష్ట్వా వాలిసుత స్తదా	16
క్రోధేన వజ్రదంష్ట్రం తముదీక్షంత ముదైక్షత వజ్రదంష్ట్రోఽంగదశ్చేభౌ సంగతౌ హరి రాక్షసౌ	17

చేరతు: పరమకృద్ధౌ హరి మత్తగజా వివ	
తత: శర సహస్రేణ వాలిపుత్రం మహాబల:	18
జఘాన మర్మదేశేషు మాతంగమివ తోమరై:	
రుధిరోక్షిత సర్వాఽంగో వాలిసూను ర్మహాబల:	19
చిక్షేప వజ్రదంష్ట్రాయ వృక్షం భీమపరాక్రమ:	
దృష్ట్వా పతతం తం వృక్షమఽసంభ్రాంతశ్చ రాక్షస:	20
చిచ్ఛేద బహుధా నోఽపి నికృత్త: పతితో భువి	
తం దృష్ట్వా వజ్రదంష్ట్రస్య విక్రమం ప్లవగర్వభ:	21
ప్రగృహ్య విపులం శైలం చిక్షేప చ నానాద చ	
సమాపతంతం తం దృష్ట్వా రథాదాఘ్రత్య వీర్యవాన్	22
గదాపాణిరఽసంభ్రాంత: పృథివ్యాం సమతిష్ఠత	
అంగదేన శిలా క్షిప్తా గత్వా తు రణమూర్ధని	23
సచక్ర కూబరం సాఽశ్వం ప్రమమాథ రథం తదా	
తతోఽన్యం గిరిమాక్షిప్య విపులం దృమ భూషితం	24
వజ్రదంష్ట్రస్య శిరసి పాతయామాస నోఽంగద:	
అభవచ్ఛోణితోద్ధారీ వజ్రదంష్ట్ర: స మూర్చ్ఛిత:	25
ముహూర్త మఽభవన్మూఢో గదామాలింగ్య నిశ్శ్వాసన్	
స లబ్ధ సంజ్ఞో గదయా వాలిపుత్రమవస్థితం	26
జఘాన పరమ కృద్ధో వక్షోదేశే నిశాచర:	
గదాం త్యక్త్వా తత స్తత్ర ముష్టియుద్ధమవర్తత	27
అన్యోఽన్యం జఘ్నుతు స్తత్ర తావుభౌ హరి రాక్షసౌ	
రుధిరోద్ధారిణౌ తౌ తు ప్రహారై ర్జనిత శ్రమౌ	28
బభూవతు: సువిక్రాంతావఽంగారక బుధా వివ	
తత: పరమ తేజస్వీ అంగద: కపికుంజర:	29
ఉత్పాట్య వృక్షం స్థితవాన్ బహుపుష్ప ఫలాన్వితం	
జగ్రాహ చార్షభం చర్మ ఖడ్గం చ విపులం శుభం	30
కింకిణీజాల సంఘన్నం చర్మణా చ పరిష్కృతం	
విచిత్రాం శ్చేరతుర్మార్గాన్ రుషితౌ కపి రాక్షసౌ	31

జప్పుతుశ్చ తథాన్యోఽన్యం నిర్దయం జయ కాంక్షిణౌ వ్రణైః సాఽస్రైరశోభేతాం పుష్పితావివ కింశుకౌ	32
యుద్ధ్యమానౌ పరిశ్రాంతౌ జానుభ్యామఽవనీం గతౌ నిమేషాఽన్తర మాత్రేణ అంగదః కపికుంజరః	33
ఉదతిష్ఠత దీప్తాక్షీ దండాహత ఇవోరగః నిర్మలేన సుధౌతేన ఖడ్గేనాఽస్య మహచ్చిరః	34
జఘాన వజ్రదంష్ట్రస్య వాలిసూనుర్మహాబలః రుధిరోక్షిత గాత్రస్య బభూవ పతితం ద్విధా	35
స రోష పరివృత్తాక్షం శుభం ఖడ్గ హతం శిరః వజ్రదంష్ట్రం హతం దృష్ట్వా రాక్షసా భయ మోహితాః	36
త్రస్తాః ప్రత్యపతంల్లంకాం వధ్యమానాః ప్లవంగమైః విషణ్ణ వదనా దీనా హ్రియా కించిదఽవాఙ్మఖాః	37
నిహత్య తం వజ్రధర ప్రభావః స వాలిసూనుః కపి సైన్య మధ్యే	
జగామ హర్షం మహితో మహాబలః సహస్రనేత్ర స్త్రీదశై రివావృతః	38
<u>పంచపంచాశ సుర్గః - అకంపన యుద్ధం</u>	
వజ్రదంష్ట్రం హతం శృత్వా వాలి పుత్రేణ రావణః బలాధ్యక్ష మువాచేదం కృతాఽంజలి ముపస్థితమ్	1
శీఘ్రం నిర్యాన్తు దుర్ధర్షా రాక్షసా భీమ విక్రమాః అకమ్పనం పురస్కృత్య సర్వశస్త్రాస్త్ర ప్రకోవిదమ్	2
ఏష శాస్తా చ గోష్ఠా చ నేతా చ యుధి సమ్మతః భూతికామశ్చ మే నిత్యం నిత్యం చ సమర ప్రియః	3
ఏష జేష్యతి కాకుష్ఠా సుగ్రీవం చ మహాబలం వానరాం శ్చాఽపరాన్ ఘోరాన్ హనిష్యతి పరంతపః	4
పరిగృహ్య స తామాఙ్గాం రావణస్య మహాబలః బలం సంత్యరయామాస తదా లఘు పరాక్రమః	5
తతో నానాప్రహరణా భీమాక్షా భీమ దర్శనాః	

నిప్పేతూ రక్షసాం ముఖ్యా బలాఽద్యక్ష ప్రచోదితాః	6
రథమాస్థాయ విపులం తప్త కాంచన కుణ్డలః	
మేఘాఽభో మేఘవర్ణశ్చ మేఘస్వన మహాస్వనః	7
రాక్షసైః సంవృతో భీమై స్తదా నిర్యాత్యఽకమ్పనః	
న హి కమ్పయితుం శక్యః సురైరపి మహామృధే	8
అకమ్పన స్తత స్తేషామాదిత్య ఇవ తేజసా	
తస్య నిర్ధావమానస్య సంరబ్ధస్య యుయుత్సయా	9
అకస్మా ద్దైన్యమాగచ్ఛద్ధయానాం రథవాహినామ్	
వ్యస్ఫురన్ నయనం చాఽస్య సవ్యం యుద్ధాభినన్దినః	10
వివర్ణో ముఖవర్ణశ్చ గద్గదశ్చాఽభవత్ స్వరః	
అభవత్ సుదినే చాఽపి దుర్దినం రూక్ష మారుతమ్	11
ఊచుః ఖగా మృగాః సర్వే వాచః క్వారా భయావహాః	
స సింహోపచిత స్కన్ధః శార్దూల సమ విక్రమః	12
తానుత్పాతానఽచిన్యైవ నిర్జగామ రణాజిరమ్	
తదా నిర్గచ్ఛత స్తస్య రక్షసః సహరాక్షసైః	13
బభూవ సుమహాన్నాదః క్షోభయన్నివ సాగరమ్	
తేన శబ్దేన విత్రస్తా వానరాణాం మహాచమూః	14
దృమ శైల ప్రహరణా యోద్ధుం సమఽవతిష్ఠత	
తేషాం యుద్ధం మహారౌద్రం సంజుజ్ఞే హరి రక్షసామ్	15
రామ రావణయోరఽర్థే సమభిత్సక్త జీవినామ్	
సర్వే హ్యఽతిబలాః శూరాః సర్వే పర్వత సన్నిభాః	16
హరయో రాక్షసాశ్చైవ పరస్పర జిఘాంసవః	
తేషాం వినర్దతాం శబ్దః సంయుగేఽతితరస్వినామ్	17
శుశృవే సుమహాన్ క్రోధాదన్యోన్య మభిగర్జతామ్	
రజశ్చారుణ వర్ణాభం సుభీమ మభవ ద్భృశమ్	18
ఉద్ధూతం హరి రక్షోభిః సంరురోధ దిశో దశ	
అన్యోఽన్యం రజసా తేన కౌశేయోద్ధూత పాణ్ణునా	19
సంవృతాని చ భూతాని దదృశు ర్న రణాఽజిరే	

న ధ్వజా న పతాకా వా వర్మ వా తురగోఽపి వా	20
ఆయుధం స్యన్దనం వాఽపి దద్యశే తేన రేణునా	
శబ్దశ్చ సుమహాం స్తేషాం నర్దతా మభిధావతామ్	21
శ్శాయతే తుములే యుద్ధే న రూపాణి చకాశిరే	
హరీనేవ సుసంకృద్ధా హరయో జఘ్నురాహవే	22
రాక్షసాశ్చాఽపి రక్షాంసి నిజఘ్ను స్తిమిరే తదా	
పరాంశ్చైవ వినిఘ్నున్తః స్వాంశ్చ వానర రాక్షసాః	23
రుధిరార్థాం తదా చక్య ర్మహీం పంకానులేపనామ్	
తతస్తు రుధిరోఘేణ సిక్తం వ్యపగతం రజః	24
శరీర శవ సంకీర్ణా బభూవ చ వసుంధరా	
ద్యమ శక్తి శిలా ప్రాసై ర్గదా పరిఘ తోమరైః	25
హరయో రాక్షసాశ్చైవ జఘ్నురన్యోన్య మోజసా	
బాహుభిః పరిఘాకారైర్యుధ్యన్తః పర్వతోపమాః	26
హరయో భీమ కర్మాణో రాక్షసాన్ జఘ్నురాహవే	
రాక్షసాస్త్యఽపి సంకృద్ధాః ప్రాస తోమర పాణయః	27
కపీన్నిజఘ్నిరే తత్ర శస్త్రైః పరమ దారుణైః	
అకంపనః సుసంకృద్ధో రాక్షసానాం చమూపతిః	28
సంహర్షయతి తాన్ సర్వాన్ రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్	
హరయస్త్వపి రక్షాంసి మహాద్యమ మహాఽశ్మభిః	29
విదారయన్త్యభిక్రమ్య శస్త్రాణ్యాచ్ఛిద్య వీర్యతః	
ఏతస్మి న్నన్తరే వీరా హరయః కుముదో నలః	30
మైన్దశ్చ ద్వివిదః కృద్ధా శ్చక్య ర్వేగ మనుత్తమమ్	
తే తు వృక్షైర్మహావేగా రాక్షసానాం చమూముఖే	31
కదనం సుమహా చ్చక్య ర్శీలయా హరియూధపాః	
మామన్ధూ రాక్షసాన్ సర్వే వానరా గణశో భృశం	32
షట్పంచాశ స్సర్గః - అకంపన వధః	
త ధ్వుష్ట్యా సుమహాత్ కర్మ కృతం వానర సత్తమైః	
క్రోధమాహారయామాస యుధి తీవ్రమఽకమృనః	1

క్రోధ మూర్ఛిత రూపస్తు ధూన్వన్ పరమ కార్ముకమ్	
దృష్ట్యా తు కర్మ శత్యాణాం సారథిం వాక్యమ౭బ్రవీత్	2
తత్రైవ తావత్త్వరితం రథం ప్రాపయ సారథే	
యత్రైతే బహవో ఘ్నున్తి సుబహూన్ రాక్షసాన్ రణే	3
ఏతే౭త్ర బలవన్తో హి భీమకాయాశ్చ వానరాః	
దృమ శైల ప్రహరణా స్తిష్ఠన్తి ప్రముఖే మమ	4
ఏతాన్ నిహన్తు మిచ్ఛామి సమర శ్లాఘినోహ్య౭హమ్	
ఏతైః ప్రమథితం సర్వం దృశ్యతే రాక్షసం బలమ్	5
తతః ప్రజవనా౭శ్వేన రథేన రథినాం వరః	
హరీన౭భ్యహనత్ క్రోధా చ్ఛరజాలైరకమ్పనః	6
న స్థాతుం వానరాః శేకుః కిం పున ర్యోద్ధు మాహవే	
అకమ్పన శరై ర్భగ్నాః సర్వ ఏవ విదుద్యవుః	7
తాన్ మృత్యు వశమాపన్నానకమ్పన వశం గతాన్	
సమీక్ష్య హనుమాం జ్ఞాతీనుపతస్థే మహాబలః	8
తం మహాప్లవగం దృష్ట్వా సర్వే ప్లవగ యూధపాః	
సమేత్య సమరే వీరాః సంహృష్టాః పర్యవారయన్	9
అవస్థితం హనూమన్తం తే దృష్ట్వా హరియూధపాః	
బభూవు ర్బలవన్తో హి బలవన్తమ్ సమాశ్రితాః	10
అకమ్పనస్తు శైలా౭భం హనూమన్త మవస్థితమ్	
మహీన్ద్ర ఇవ ధారాభిః శరైరభివవర్ష హ	11
అచిన్తయిత్వా బాణౌఘాన్ శరీరే పతితాన్ శితాన్	
అకమ్పన వధా౭ర్థాయ మనో దధ్ధే మహాబలః	12
స ప్రసహ్య మహాతేజా హనూమాన్ మారుతాత్మజః	
అభిదుద్రావ తద్రక్షః కమ్పయన్నివ మేదినీమ్	13
తస్యాభినర్దమానస్య దీప్యమానస్య తేజసా	
బభూవ రూపం దుర్ధర్షం దీప్త స్యేవ విభావనోః	14
ఆత్మానమ౭ప్రహరణం జ్ఞాత్వా క్రోధ సమన్వితః	
శైల ముత్పాటయామాస వేగేన హరిపుంగవః	15

తం గృహీత్వా మహాశైలం పాణి నైకేన మారుతిః	
వినద్య మహానాదం బ్రామయామాస వీర్యవాన్	16
తత స్తమభిదుద్రావ రాక్షసేంద్రమకమ్పనమ్	
పురా హి నముచిం సంఖ్యే వజ్రేణేవ పురందరః	17
అకమ్పనస్తు తద్దృష్ట్వా గిరిశృంగం సముద్యతమ్	
దూరాదేవ మహాబాణై రఽర్థచన్తై ర్వ్యధారయత్	18
తత్ పర్వతాఽగ్రమాకాశే రక్షోటాణ విదారితమ్	
విశీర్ణం పతితం దృష్ట్వా హనుమాన్ క్రోధ మూర్ఛితః	19
సోఽశ్వకర్ణం సమాసాద్య రోష దర్పాన్వితో హరిః	
తూర్ణ ముత్పాటయామాస మహాగిరి మివోచ్చ్రితమ్	20
తం గృహీత్వా మహాస్కన్ధం సోఽశ్వకర్ణం మహాద్యుతిః	
ప్రహస్య పరయా ప్రీత్యా బ్రామయామాస సంయుగే	21
ప్రథావ న్నురు వేగేన ప్రభన్జన్తరసా దృమాన్	
హనుమాన్ పరమ కృద్ధ శ్చరణై ర్ధారయన్ క్షితిమ్	22
గజాంశ్చ సగజారోహాన్ సరథాన్ రథిన స్తథా	
జఘాన హనుమాన్ ధీమాన్ రాక్షసాంశ్చ పదాతిగాన్	23
తమఽన్తక మివ కృద్ధం సమరే ప్రాణ హారిణమ్	
హనుమంత మభిప్రీక్ష్య రాక్షసా విప్రదుద్యవుః	24
తమాపతన్తం సంకృద్ధం రాక్షసానాం భయావహమ్	
దదర్శాఽకమ్పనో వీర శ్చుక్రోధ చ ననాద చ	25
స చతుర్దశభిర్బాణైః శితై ర్దేహా విదారణైః	
నిర్భిభేద హనూమన్తం మహావీర్యమఽకమ్పనః	26
స తథా ప్రతివిద్ధస్తు బహ్వీభిః శరవృష్టిభిః	
హనుమాన్ దద్యశే వీరః ప్రరూఢ ఇవ సానుమాన్	27
విరరాజ మహాకాయో మహావీర్యో మహామనాః	
పుష్పితాఽశోక సంకాశో విధూమ ఇవ పావకః	28
తతోన్యం వృక్ష ముత్పాట్య కృత్వా వేగమనుత్తమమ్	
శిరస్యభిజఘానాశు రాక్షసేంద్రమఽకమ్పనమ్	29

స వృక్షేణ హతస్తేన సక్రోధేన మహాత్మనా	
రాక్షసో వానరేస్తేణ పపాత చ మమార చ	30
తం దృష్ట్వా నిహతం భూమౌ రాక్షసేస్తమఽకమ్పనమ్	
వృథితా రాక్షసాః సర్వే క్షీతికమ్ప ఇవ దృమాః	31
త్యక్త ప్రహరణాః సర్వే రాక్షసా స్తే పరాజితాః	
లంకామభియయు స్తస్తా వానరై సైరభిదృతాః	32
తే ముక్త కేశాః సంభ్రాంతా భగ్నుమానాః పరాజితాః	
స్రవ చ్ఛ్రమజలైరఽంగైః శ్వసన్తో విప్రదుదృవుః	33
అన్యోన్యం ప్రమమంథు స్తే వివిశు ర్నగరం భయాత్	
పృష్ఠత స్తే సుసమ్మూడాః ప్రేక్షమాణా ముహుర్ముహుః	34
తేషు లంకాం ప్రవిష్టేషు రాక్షసేషు మహాబలాః	
సమేత్య హరయః సర్వే హనుమన్త మపూజయన్	35
సోఽపి ప్రహృష్ఠ స్తాన్ సర్వాన్ హరీన్ ప్రత్యభిపూజయత్	
హనుమాన్ సత్త్వ సంపన్నో యధార్థమనుకూలతః	36
వినేదుశ్చ యథాప్రాణం హరయో జితకాశినః	
చక్యషుశ్చ పున స్తత్ర సప్రాణానఽపి రాక్షసాన్	37
స వీరశోభామఽభజన్ మహాకపిః	
సమేత్య రక్షాంసి నిహత్య మారుతిః	
మహాఽసురం భీమమఽమిత్ర నాశనం	
య ధైవ విష్ణుర్బలినం చమూముఖే	38
అపూజయన్ దేవగణా స్తదా కపిం	
స్వయం చ రామోఽతిబలశ్చలక్ష్మణః	
తధైవ సుగ్రీవ ప్రముఖాః ప్లవంగమా	
విభీషణశ్చైవ మహాబల స్తథా	39
<u>సప్తపంచాశ స్సర్గః - ప్రహస్త యుద్ధం</u>	
అకమ్పన వధం శృత్వా కృద్ధో వై రాక్షసేశ్వరః	
కించిద్దీనముఖశ్చాఽపి సచివాం స్తానుదైక్షత	1
స తు ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు మన్త్రిభిః సంవిచార్య చ	

తతస్తు రావణః పూర్వదివసే రాక్షసాధిపః	2
పురీం పరియయౌ లంకాం సర్వాన్ గుల్మానవేక్షితుమ్	
తాం రాక్షసగణై ర్గుప్తాం గుల్మై ర్భహుభిరావృతామ్	3
దదర్శ నగరీం లంకాం పతాకా ధ్వజ మాలినీమ్	
రుద్ధాం తు నగరీం దృష్ట్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః	4
ఉవాచ౭మర్షతః కాలే ప్రహస్తం యుద్ధ కోవిదమ్	
పురస్యోపనివిష్టస్య సహసా పీడితస్య చ	5
నాన్యం యుద్ధాత్ప్రపశ్యామి మోక్షం యుద్ధ విశారద	
అహం వా కుమ్భకర్ణో వా త్వం వా సేనాపతి ర్మమ	6
ఇన్ద్రజి ద్వా నికుమ్భా వా వహీయు ర్భారమీదృశమ్	
స త్వం బల మ౭తః శేషు మాదాయ పరిగృహ్య చ	7
విజయాయాభినిర్యాహి యత్ర సర్వే వనౌకసః	
నిర్యాణాదేవ తే నూనం చపలా హరివాహినీ	8
నర్దతాం రాక్షసేన్ద్రాణాం శృత్వా నాదం ద్రవిష్యతి	
చపలా హ్యవినీతాశ్చ చలచిత్తాశ్చ వానరాః	9
న సహిష్యన్తి తే నాదం సింహనాద మివ ద్విపాః	
విదృతే చ బలే తస్మిన్ రామః సౌమిత్రిణా సహ	10
అవశ స్తే నిరాలమ్బః ప్రహస్త వశ మేష్యతి	
ఆపత్సంశయితా శ్రేయో న తు నిస్సంశయీ కృతా	11
ప్రతిలోమానులోమం వా య ద్వా నో మన్యసే హితమ్	
రావణే నైవ ముక్తస్తు ప్రహస్తో వాహినీ పతిః	12
రాక్షసేన్ద్ర మువాచేదమ౭సురేన్ద్రమివోశనా	
రాజన్ మన్త్రిత పూర్వం నః కుశలైః సహమన్త్రిభిః	13
వివాదశ్చ౭పి నో వృత్తః సమవేక్ష్య పరస్పరమ్	
ప్రదానేన తు సీతాయాః శ్రేయో వ్యవసితం మయా	14
అప్రదానే పునర్యుద్ధం దృష్ట మేతత్ తద్దైవ నః	
సో౭హం దావైశ్చ మావైశ్చ సతతం పూజిత స్త్వయా	15
సాన్వైశ్చ వివిధైః కాలే కిం న కుర్యాం ప్రియం తవ	

న హి మే జీవితం రక్ష్యం పుత్ర దార ధనాని వా	16
త్వం పశ్య మాం జుహూషంతం త్వదర్థం జీవితం యుధి	
ఏవముక్త్వా తు భర్తారం రావణం వాహినీపతిః	17
ఉవాచేదం బలాధ్యక్షాన్ ప్రహస్తః పురత స్థితాన్	
సమానయత మే శీఘ్రం రాక్షసానాం మహద్బలమ్	18
మద్బాణాశని వేగేన హతానాం చ రణాఽజిరే	
అద్య తృప్యన్తు మాంసాదాః పక్షిణః కాననౌకసామ్	19
ఇత్యుక్తా స్తే ప్రహస్తేన బలాధ్యక్షాః కృత త్వరాః	
బలముద్యోజయామాసు స్తస్మిన్ రాక్షస మన్దిరే	20
సా బభూవ ముహూర్తేన తిగ్మ నానావిధాయుధైః	
లంకా రాక్షస వీరై స్తై ర్గజై రివ సమాకులా	21
హుతాశనం తర్పయతాం బ్రాహ్మణాంశ్చ నమస్యతామ్	
ఆజ్య గన్ధ ప్రతివహః సురభి ర్మారుతో వవౌ	22
స్రజశ్చ వివిధాకారా జగృహుస్త్వభిమన్త్రితాః	
సంగ్రామ సజ్ఞాః సంహృష్టా ధారయన్ రాక్షసా స్తదా	23
సధనుష్కాః కవచినో వేగాదాఘ్రత్య రాక్షసాః	
రావణం ప్రేక్ష్య రాజానం ప్రహస్తం పర్యవారయన్	24
అథామన్త్య చ రాజానం భేరీమాహత్య బైరవామ్	
ఆరురోహ రథం దివ్యం ప్రహస్తః సజ్ఞ కల్పితమ్	25
హయై ర్మహాజవై ర్యుక్తం సమ్యక్ సూత సుసంయుతమ్	
మహాజలద నిర్ఘోషం సాక్షా చ్చన్ద్రాఽర్క భాస్వరమ్	26
ఉరగ ధ్వజ దుర్ధర్షం సువరూఢం స్వవస్కరమ్	
సువర్ణజాల సంయుక్తం ప్రహసంత మివ శ్రియా	27
తత స్తం రథ మాస్థాయ రావణాఽర్పిత శాసనః	
లంకాయా నిర్యయౌ తూర్ణం బలేన మహతావృతః	28
తతో దుందుభి నిర్ఘోషః పర్జన్య నినదోపమః	
వాదిత్రాణాం చ నినదః పూరయన్నివ సాగరం	29
శుశృవే శంఖ శబ్దశ్చ ప్రయాతే వాహినీపతౌ	

నినదన్తః స్వరాన్ ఘోరాన్ రాక్షసా జగ్మురఽగ్రతః	30
భీరూపా మహాకాయాః ప్రహస్తస్య పురస్సరాః	
నరాంతకః కుంభహను ర్మహానాదః సమున్నతః	31
ప్రహస్త సచివా హ్యేతే నిర్యయుః పర్యవార్య తం	
వ్యూడే చైవ సుఘోరేణ పూర్వద్వారాత్ స నిర్యయౌ	32
గజ యూథ నికాశేన బలేన మహతా వృతః	
సాగర ప్రతిమాఘేన వృత స్తేన బలేన సః	33
ప్రహస్తో నిర్యయౌ తూర్ణం కాలాఽన్తక యమోపమః	
తస్య నిర్యాణ ఘోషేణ రాక్షసానాం చ నర్దతామ్	34
లంకాయాం సర్వభూతాని వినేదు ర్వికృతైః స్వరైః	
వృభ్రమాకాశ మావిశ్య మాంస శోణిత భోజనాః	35
మణ్డలాన్యఽపసవ్యాని ఖగాశ్చక్వా రథం ప్రతి	
వమన్త్యః పావక జ్వాలాః శివా ఘోరా వవాశిరే	36
అన్తరిక్షాత్ పపాతోల్కా వాయుశ్చ పరుషో వవౌ	
అన్యోన్య మభిసంరట్టా గ్రహాశ్చ న చకాశిరే	37
మేఘాశ్చ ఖరనిర్ఘోషా రథస్యోపరి రక్షసః	
వవృషూ రుధిరం చాఽస్య సిషిచుశ్చ పురస్సరాన్	38
కేతు మూర్ధని గృధ్రోఽస్య నిలీనో దక్షిణాముఖః	
తుదన్నుభయతః పార్శ్వం సమగ్రామహరత్ ప్రభాం	39
సారథేర్బహుశశ్చాస్య సంగ్రామ మఽవగాహతః	
ప్రతోడో న్యపతద్ధస్తాత్ సూతస్య హయ సాదినః	40
నిర్యాణ శ్రీశ్చయాస్యాసీ ద్భాస్వరా చ సుదుర్లభా	
సా ననాశ ముహూర్తేన సమే చ స్థలితా హయాః	41
ప్రహస్తం త్వభినిర్యాన్తం ప్రఖ్యాత బల పౌరుషమ్	
యుధి నానాప్రహరణా కపి సేనాఽభ్యవర్తత	42
అథ ఘోషః సుతుములో హరీణాం సమజాయత	
వృక్షా నారుజతాం చైవ గుర్వీంరాగృహ్లాతాం శిలాః	43
నదతాం రాక్షసానాం చ వానరాణాం చ గర్జతాం	

ఉభే ప్రముదితే సైన్యే రక్షోగణ వనౌకసామ్	44
వేగితానాం సమర్థానామన్యోన్య వధ కాంక్షిణామ్	
పరస్పరం చాహ్వాయతాం నినాదః శ్శాయతే మహాన్	45
తతః ప్రహస్తః కపిరాజ వాహినీమ్	
అభిప్రతస్థే విజయాయ దుర్మతిః	
వివృద్ధ వేగాం చ వివేశ తాం చమూం	
యథా ముమూర్షుః శలభో విభావసుమ్	46
అష్టపంచాశ సుర్గః - ప్రహస్త వధః	
తతః ప్రహస్తం నిర్యాంతం దృష్ట్వా భీమ పరాక్రమమ్	
ఉవాచ సస్మితం రామో విభీషణమఽరిందమః	1
క ఏష సుమహా కాయో బలేన మహతా వృతః	
ఆచక్ష్య మే మహాబాహో వీర్యవంతం నిశాచరం	2
రాఘవస్య వచః శృత్వా ప్రత్యువాచ విభీషణః	
ఏష సేనాపతి స్తస్య ప్రహస్తో నామ రాక్షసః	3
లంకాయాం రాక్షసేన్ద్రస్య త్రిభాగ బలసంవృతః	
వీర్యవానస్త్రవిచ్ఛారః ప్రఖ్యాతశ్చ పరాక్రమే	4
తతః ప్రహస్తం నిర్యాంతం భీమం భీమపరాక్రమం	
గర్జంతం సుమహాకాయం రాక్షసైరభిసంవృతమ్	5
దదర్శ మహతీ సేనా వానరాణాం బలీయసామ్	
అతి సంజాత రోషాణాం ప్రహస్తమభిగర్జతామ్	6
ఖడ్గ శక్త్యృష్టి బాణాశ్చ శూలాని ముసలాని చ	
గదాశ్చ పరిఘాః ప్రాసా వివిధాశ్చ పరశ్వధాః	7
ధనూంపి చ విచిత్రాణి రాక్షసానాం జయైషిణామ్	
ప్రగృహీతాన్యఽశోభన్త వానరానభిధావతామ్	8
జగృహుః పాదపాంశ్చాఽపి పుష్పితాన్ వానరర్షభాః	
శిలాశ్చ విపులా దీర్ఘా యోద్ధుకామాః ప్లవంగమాః	9
తేషామన్యోన్య మాసాద్య సంగ్రామః సుమహానభూత్	
బహూనామఽశ్మవృష్టిం చ శరవృష్టిం చ వర్షతామ్	10

బహవో రాక్షసా యుద్ధే బహూన్ వానర యూథపాన్	
వానరా రాక్షసాంశ్చాపి నిజఘ్నుర్బహవో బహూన్	11
శూలైః ప్రమథితాః కేచిత్ కేచిత్ చ్చ పరమాయుధైః	
పరిమైరాహతాః కేచిత్ కేచి చ్చిన్నాః పరశ్చుధైః	12
నిరుచ్ఛ్వాసాః కృతాః కేచిత్ పతితా ధరణీ తలే	
విభిన్న హృదయాః కేచి దిషు సంధాన సందితాః	13
కేచిద్ద్విదా కృతాః ఖడ్గైః స్ఫురంతః పతితా భువి	
వానరా రాక్షసైః శూలైః పార్శ్వతశ్చ విదారితాః	14
వానరై శ్చాపి సంకృద్ధై రాక్షసౌఘాః సమన్తతః	
పాదపై ర్గిరి శృంగైశ్చ సంపిష్టౌ వసుధా తలే	15
వజ్ర స్ఫుర్క తలై ర్లస్తై ర్ముష్టిభిశ్చ హతా భృశమ్	
వేముః శోణితమాపస్యేభ్యో విశేర్ణ దశనేక్షణాః	16
ఆర్త స్వనం చ స్వనతాం సింహనాదం చ నర్దతామ్	
బభూవ తుములః శబ్దో హరీణాం రక్షసాం యుధి	17
వానరా రాక్షసాః కృద్ధా వీరమార్గమనువ్రతాః	
వివృత్త నయనాః కృరా శ్చకృః కర్మాణ్యభీతవత్	18
నరాన్తకః కుమ్భహను ర్మహానాదః సమున్నతః	
ఏతే ప్రహస్త సచివాః సర్వే జఘ్ను ర్వనౌకసః	19
తేషామాపతతాం శీఘ్రం నిఘ్నుతాంచాపి వానరాన్	
ద్వివిదో గిరిశృంగేణ జఘ్నానైకం నరాన్తకమ్	20
దుర్ముఖః పునరుత్పాట్య కపిః స విపుల దృమమ్	
రాక్షసం క్షిప్ర హస్తస్తు సమున్నతమపొధయత్	21
జామ్బవాంస్తు సుసంకృద్ధః ప్రగృహ్య మహతీం శిలామ్	
పాతయామాస తేజస్వీ మహానాదస్య వక్షసి	22
అథ కుమ్భహను స్తత్ర తారేణాసాద్య వీర్యవాన్	
వృక్షేణాభిహతో మూర్ధ్ని ప్రాణాన్ సంత్యాజయ ద్రణే	23
అమృష్యమాణ స్తతే కర్మ ప్రహస్తో రథమాస్థితః	
చకార కదనం ఘోరం ధనుష్పాణి ర్వనౌకసామ్	24

ఆవర్త ఇవ సంజజ్ఞే ఉభయోః సేనయో స్తదా క్షుభితస్యాఽప్రమేయస్య సాగరస్యేవ నిస్స్వనః	25
మహతా హి శరౌఘేణ ప్రహస్తో యుద్ధ కోవిదః అర్దయామాస సంకృద్ధో వానరాన్ పరమాహవే	26
వానరాణాం శరీరైశ్చ రాక్షసానాం చ మేదినీ బభూవ నిచితా ఘోరా పతితై రివ పర్వతైః	27
సా మహీ రుధిరౌఘేణ ప్రచ్ఛన్నా సంప్రకాశతే సంధన్నా మాధవే మాసి పలాశై రివ పుష్పితైః	28
హతవీరౌఘ వస్త్రాం తు భగ్నాయుధ మహాద్యుమామ్ శోణితౌఘ మహతోయాం యమసాగర గామినీమ్	29
యకృత్స్లహ మహాపంకాం వినికీర్ణాస్త శైవలామ్ భిన్నకాయ శిరో మీనామఽంగావయవ శాద్వలామ్	30
గృధ్ర హంసగణాకీర్ణాం కంక సారస సేవితామ్ మేధః ఫేన సమాకీర్ణామార్త స్తనిత నిస్స్వనామ్	31
తాం కాపురుష దుస్తారాం యుద్ధభూమిమయీ నదీమ్ నదీమివ ఘనాపాయే హంస సారస సేవితామ్	32
రాక్షసాః కపిముఖ్యాశ్చ తేరు స్త్రాం దుస్తరాం నదీమ్ యథా పద్మరజో ధ్వస్త్రాం నళినీం గజయూథపాః	33
తతః సృజంతం బాణౌఘాన్ ప్రహస్తం స్యన్తనే స్థితమ్ దదర్శ తరసా నీలో వినిఘ్నంతం ప్లవంగమాన్	34
ఉద్ధూత ఇవ వాయుః ఖే మహదఽభ్రబలం బలాత్ సమీక్యాభిదృతం యుద్ధే ప్రహస్తో వాహినీపతిః	35
రథేనాదిత్య వర్ణేన నీలమేవాభి దుదృవే స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠో వికృష్య పరమాహవే	36
నీలాయ విస్సృజ ద్భాణాన్ ప్రహస్తో వాహినీపతిః తే ప్రాప్య విశిఖా నీలం వినిర్భిద్య సమాహితాః	37
మహీం జగ్ము ర్మహావేగా రుషితా ఇవ పన్నాగాః నీలః శరైరభిహతో నిశితై ర్జ్వలనోపమైః	38

స తం పరమ దుర్లభ మాపతంతం మహాకపిః	
ప్రహస్తం తాడయామాస వృక్ష ముత్పాట్య వీర్యవాన్	39
స తేనాభిహతః కృద్ధో నదన్ రాక్షస పుంగవః	
వవర్ష శరవర్షాణి ప్లవగానాం చమూపతౌ	40
తస్య బాణగణాన్ ఘోరాన్ రాక్షసస్య మహాబలః	
అపారయన్ వారయితుం ప్రత్యగృష్ణాన్ నిమీలితః	41
యదైవ గోవృషో వర్షం శారదం శీఘ్రమాగతమ్	
ఏవ మేవ ప్రహస్తస్య శరవర్షం దురాసదమ్	42
నిమీలితాక్షః సహసా నీలః సేహీ సుదారుణమ్	
రోషితః శరవర్షేణ సాలేన మహతా మహాన్	43
ప్రజఘాన హయాన్ నీలః ప్రహస్తస్య మనోజవాన్	
తతః స చాపముద్ఘ్రహ్య ప్రహస్తస్య మహాబలః	44
బభంజ తరసా నీలో నానాద చ పునః పునః	
విధనుస్తు కృత స్తేన ప్రహస్తో వాహినీపతిః	45
ప్రగృహ్య ముసలం ఘోరం స్యన్దనాదఽవపుప్లువే	
తావుభౌ వాహినీ ముఖ్యౌ జాత రోషౌ తరస్వినౌ	46
స్థితౌ క్షతజదిగ్దాఽంగౌ ప్రభిన్నావివ కుంజరౌ	
ఉల్లిఖన్తౌ సుతీక్ణాభి ర్దంష్ట్రాభి రితిరేతరమ్	47
సింహ శార్దూల సదృశౌ సింహ శార్దూల చేష్టితౌ	
విక్రాన్త విజయౌ వీరౌ సమరేష్వఽనివర్తినౌ	48
కాంక్షమాణౌ యశః ప్రాప్తుం వృత్ర వాసవయోః సమౌ	
ఆజఘాన తదా నీలం లలాటే ముసలేన సః	49
ప్రహస్తః పరమాయత్త స్తస్య సుస్రావ శోణితమ్	
తతః శోణితదిగ్దాంగః ప్రగృహ్య సుమహా తరుమ్	50
ప్రహస్త స్యోరసి కృద్ధో విససర్జ మహాకపిః	
తమఽచిన్త్య ప్రహారం స ప్రగృహ్య ముసలం మహత్	51
అభిదుద్రావ బలినం బలా న్నీలం ప్లవంగమమ్	
తముగ్రవేగం సంరబ్ధ మాపతంతం మహాకపిః	52

తతః సంప్రేక్ష్య జగ్రాహ మహావేగో మహాశిలామ్	
తస్య యుద్ధాభికామస్య మృధే ముసలయోధినః	53
ప్రహస్తస్య శిలాం నీలో మూర్ధ్ని తూర్ణమృతపాతయత్	
సా తేన కపిముఖ్యేన విముక్తా మహతీ శిలా	54
బిభేద బహుధా ఘోరా ప్రహస్తస్య శిర స్తదా	
స గతా౭సు ధృతశ్రీకో గత సత్త్వో గతేన్ద్రియః	55
పపాత సహసా భూమౌ చిన్నముల ఇవ దృమః	
ప్రభిన్న శిరస స్తస్య బహుసుస్రావ శోణితమ్	56
శరీరాద౭పి సుస్రావ గిరేః ప్రస్తవణం యథా	
హతే ప్రహస్తీ నీలేన తద౭కమ్ప్యం మహద్బలమ్	57
రక్షసామప్రహృష్టానాం లంకామభిజగామ హ	
న శేకుః సమరే స్థాతుం నిహతే వాహినీపతౌ	58
సేతుబద్ధం సమాసాద్య వికీర్ణం సలిలం యథా	
హతే తస్మిం శృమూముఖ్యే రాక్షస స్తే నిరుద్యమాః	59
రక్షఃపతిగృహం గత్వా ధ్యానమూకత్వమాస్థితాః	
ప్రాప్తాః శోకార్ణవం తీవ్రం నిస్సంజ్ఞా ఇవ తే౭భవన్	60
తతస్తు నీలో విజయీ మహాబలః	
ప్రశస్యమానః స్వకృతేన కర్మణా	
సమేత్య రామేణ సలక్ష్మణేన చ	
ప్రహృష్ట రూపస్తు బభూవ యూధపః	61
<u>ఏకోనషష్ఠితమ స్సర్గః - రావణాభిషేకం</u>	
తస్మిన్ హతే రాక్షస సైన్య పాల్ ఫ్లవంగమానామృషభేణ యుద్ధే	
భీమాయుధం సాగర తుల్య వేగం విదుదృవే రాక్షసరాజ సైన్యమ్	1
గత్వా౭ధ రక్షో౭ధిపతేః శశంసుః సేనాపతిం పావక సూను శస్తమ్	
తచ్ఛా౭పి తేషాం వచనం నిశమ్య రక్షో౭ధిపః క్రోధవశం జగామ	2
సంఖ్యే ప్రహస్తుం నిహతం నిశమ్య శోకార్దితః క్రోధ పరీత చేతాః	
ఉవాచ తాస్మైర్భృతయోధముఖ్యా నిన్దో యథా చా౭మరయోధ ముఖ్యాన్	3
నా౭వజ్ఞా రిపవే కార్యా యైరిన్ద్ర బలసూదనః	

సూదితః సైన్యపాలో మే సానుయాత్రః సకుంజరః	4
సోఽహం రిపు వినాశాయ విజయాయాఽవిచారయన్	
స్వయమేవ గమిష్యామి రణ శీర్షం తదఽద్భుతమ్	5
అద్య తద్వానరాఽనీకం రామం చ సహలక్ష్మణమ్	
నిర్దహిష్యామి బాణాఘై ర్వనం దీప్తై రివాఽగ్నిభిః	6
అద్య సంతర్పయిష్యామి పృథివీం కపి శోణితైః	
స ఏవ ముక్త్యా జ్వలన ప్రకాశం రథం తురంగోత్తమరాజ యుక్తమ్	
ప్రకాశమానం వపుషా జ్వలన్తం సమారురోహాఽమరరాజ శత్యః	7
స శంఖ భేరీ పణవ ప్రణాదైరాస్పృతీత క్షేళిత సింహ నాదైః	
పుణ్యైః స్తవైశ్చాఽప్యభిపూజ్యమానః తదా యయౌ రాక్షసరాజ ముఖ్యః	8
స శైల జీమూత నికాశ రూపై ర్మాంసాదనైః పావక దీప్త నేత్రైః	
బభౌ వృతో రాక్షసరాజ ముఖ్యో భూతై ర్స్వతో రుద్ర ఇవామరేశః	9
తతో నగర్యాః సహసా మహాజసా నిష్క్రమ్య తద్వానర సైన్య ముగ్రమ్	
మహార్ణవాఽబ్ర స్తనితం దదర్శ సముద్యతం పాదప శైల హస్తమ్	10
తద్రాక్షసాఽనీకమతిప్రచణ్ణ మాలోక్య రామో భుజగేన్ద్ర బాహుః	
విభీషణం శస్త్ర భృతాం వరిష్ఠ మువాచ సేనానుగతః పృథుశ్రీః	11
నానాపతాకా ధ్వజ శస్త్ర జుష్టం ప్రాసాఽసి శూలాయుధ శస్త్ర జుష్టమ్	
సైన్యం గజేన్ద్రోపమ నాగ జుష్టం కస్యేద మక్షోభ్యమఽభీరు జుష్టమ్	12
తతస్తు రామస్య నిశమ్య వాక్యం విభీషణః శక్ర సమాన వీర్యః	
శశంస రామస్య బల ప్రవేకం మహాత్మనాం రాక్షసపుంగవానామ్	13
యోఽసౌ గజ స్కన్ధగతో మహాత్మా నవోదితాఽర్కేపమ తామ్ర వక్త్రః	
ప్రకమ్పయన్నాగశిరోఽభ్యుపైతి హ్యకమ్పనం త్వేనమఽవేహి రాజన్	14
యోఽసౌ రథస్థో మృగరాజ కేతు ర్ధూన్వన్ ధనుః శక్ర ధనుః ప్రకాశమ్	
కరీవ భాత్యుగ్ర వివృత్త దంష్ట్రః స ఇన్ద్రజిన్నామ వరప్రధానః	15
యశ్చైష విన్ద్యాస్త్ర మహేన్ద్ర కల్పో ధన్వీ రథస్థోఽతిరథోఽతివీరః	
విస్ఫారయం శ్చాపమతుల్యమానం నామ్నాతికాయోఽతివివృద్ధకాయః	16
యోఽసౌ నవాఽర్కేదిత తామ్రచక్షు రారుహ్య ఘణ్ణా నినద ప్రణాదమ్	
గజం ఖరం గర్జతి వై మహాత్మా మహోదరో నామ స ఏష వీరః	17

యోఽసౌ హయం కాంచన చిత్రభాణ్ణ మారుహ్య సంధ్యాభ్ర గిరిప్రకాశమ్ ప్రాసం సముద్యమ్య మరీచినద్ధం పిశాచ ఏషోఽశని తుల్య వేగః	18
యశ్చైష శూలం నిశితం ప్రగృహ్య విద్యుత్ప్రభం కింకర వజ్ర వేగమ్ వృషీస్త మాస్థాయ గిరిప్రకాశమాయాతి యోఽసౌ త్రిశిరా యశస్వీ	19
అసౌ చ జీమూత నికాశ రూపః కుమ్భః పృథువ్యాడ సుజాత వక్షాః సమాహితః పన్నగరాజ కేతు ర్వివిస్ఫారయన్ భాతి ధను ర్విదూన్వన్	20
యశ్చైష జామ్బూనద వజ్ర జుష్టం దీప్తం సధూమం పరిఘం ప్రగృహ్య ఆయాతి రక్షోబల కేతుభూత స్వఽసౌ నికుమ్భోఽద్భుత ఘోరకర్మా	21
యశ్చైష చాపాఽసి శరౌఘ జుష్టం పతాకినం పావక దీప్త రూపమ్ రథం సమాస్థాయ విభాత్యుదగ్రో నరాంతకోఽసౌ నగశృంగ యోధీ	22
యశ్చైష నానావిధ ఘోరరూపై ర్వామ్రాష్ట్ర నాగేస్త మృగాఽశ్వ వక్త్రైః భూతై ర్స్వతో భాతి వివృత నేత్రైః సోఽసౌ సురాణామపి దర్ప హస్తా	23
యత్రైతదిన్దు ప్రతిమం విభాతి ఛత్రం సీతం సూక్ష్మశలాక మఽర్చ్యమ్ అత్రైష రక్షోధిపతి ర్మహాత్మా భూతైర్స్వతో రుద్ర ఇవాఽవభాతి	24
అసౌ కిరీటీ చలకుణ్ణలాసోఽ నగేస్త విన్ద్యోపమ భీమ కాయః మహేస్త వైవస్వత దర్ప హస్తా రక్షోఽధిపః సూర్య ఇవాఽవభాతి	25
ప్రత్యువాచ తతో రామో విభీషణ మఽరిందమమ్ అహో దీప్తో మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః	26
ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రిక్షో రశ్మిభిర్భాతి రావణః సువ్యక్తం లక్షయే హ్యస్య రూపం తేజః సమావృతమ్	27
దేవ దానవ వీరాణాం వపు ర్భైవంవిధం భవేత్ యాద్యశం రాక్షసేస్తస్య వపురేతత్ప్రకాశతే	28
సర్వే పర్వత సంకాశాః సర్వే పర్వత యోధినః సర్వే దీప్తాయుధధరా యోధశ్చాఽస్య మహౌజసః	29
భాతి రాక్షసరాజోఽసౌ ప్రదీపై ర్భీమవిక్రమైః భూతైః పరివృత స్తీక్ణై ర్దేహవద్భిరివాఽన్తకః	30
దిష్ట్యాఽయమద్య పాపాత్మా మమ దృష్టిపథం గతః అద్య క్రోధం విమోక్ష్యామి సీతా హరణ సంభవం	31

ఏవముక్త్యా తతో రామో ధనురాదాయ వీర్యవాన్	
లక్ష్మణానుచర స్తస్థౌ సముద్భుత్య శరోత్తమమ్	32
తతః స రక్షోధిపతి ర్మహాత్మా రక్షాంసి తాన్యాహ మహాబలాని	
ద్వారేషు చర్యాగృహగోపురేషు సునిర్భూతా స్తిష్ఠత నిర్విశంకాః	33
ఇహాగతం మాం సహితం భవద్భి ర్వనౌకస శ్చిద్రమిదం విదిత్వా	
శూన్యాం పురీం దుష్పుసహం ప్రమథ్య ప్రధర్షయేయుః సహసా సమేతాః	34
విసర్జయిత్వా సహితాం స్తత స్తాన్ గతేషు రక్షస్సు యథా నియోగమ్	
వ్యధారయ ద్వానర సాగరౌఘం మహారుషః పూర్ణమివార్ణవౌఘమ్	35
తమాపతన్తం సహసా సమీక్య దీప్తేషు చాపం యుధి రాక్షసేన్ద్రమ్	
మహత్సముత్పాట్య మహీధరాఽగ్రం దుద్రావ రక్షోధిపతిం హరీశః	36
తచ్చైల శృంగం బహువృక్ష సానుం ప్రగృహ్య చిక్షేప నిశాచరాయ	
తమాపతన్తం సహసా సమీక్య బిభేద బాణై స్తపనీయ పుంఖైః	37
తస్మిన్ ప్రవృద్ధోత్తమ సాను వృక్షే శృంగే వికీర్ణే పతితే పృథివ్యామ్	
మహాఽహికల్పం శరమఽన్తకాభం సమాదదే రాక్షస లోకనాథః	38
స తం గృహీత్వాఽనిల తుల్య వేగం సవిస్ఫులింగ జ్వలన ప్రకాశమ్	
బాణం మహేన్ద్రాఽశని తుల్య వేగం చిక్షేప సుగ్రీవ వధాయ రుష్టః	39
స సాయకో రావణబాహు ముక్తః శక్రాఽశని ప్రఖ్య వపుః శితాగ్రః	
సుగ్రీవ మాసాద్య బిభేద వేగాద్గుహేరితా క్రౌంచమివోగ్ర శక్తిః	40
స సాయకార్థో విపరీత చేతాః కూజన్ పృథివ్యాం నిపపాత వీరః	
తం ప్రేక్య భూమౌ పతితం విసంజ్ఞం నేదుః ప్రహృష్టా యుధి యాతుధానాః	41
తతో గవాక్షో గవయః సుదంష్ట్ర స్తధర్షభో జ్యోతిముఖో నభశ్చ	
శైలాన్ సముద్యమ్య వివృద్ధ కాయాః ప్రదుద్యువు స్తం ప్రతి రాక్షసేన్ద్రమ్	42
తేషాం ప్రహారాన్ స చకార మేఘాన్ రక్షోధిపో బాణగణైః శితాగ్రైః	
తాన్ వానరేన్ద్రానఽపి బాణజాలై ర్పిభేద జామ్బూనద చిత్ర పుంఖైః	43
తే వానరేన్ద్రా స్త్రిదశారి బాణై ర్భిన్నా నిపేతు ర్భువి భీమకాయాః	
తతస్తు తద్వానర సైన్యముగ్రం ప్రచ్ఛాదయామాస స బాణజాలైః	44
తే వద్యమానాః పతితా ప్రవీరా నానద్యమానా భయశల్యవిద్ధాః	
శాఖామ్నగా రావణ సాయకార్తా జగ్ముః శరణ్యం శరణం స్మ రామమ్	45

తతో మహాత్మా సధనుర్దనుష్కా నాదాయ రామః సహసా జగామ తం లక్ష్మణః ప్రాంజలిరఽభ్యుపేత్య ఉవాచ వాక్యం పరమార్థ యుక్తమ్	46
కామమార్యః సుపర్యాప్తో వధాయాఽస్య దురాత్మనః విధమిష్యామ్యఽహం నీచమనుజానీహి మాం ప్రభో	47
తమఽబ్రవీన్ మహాతేజా రామః సత్యపరాక్రమః గచ్ఛ యత్పపరశ్చాఽపి భవ లక్ష్మణ సంయుగే	48
రావణో హి మహావీర్యో రణేఽద్భుతపరాక్రమః త్తైలోక్యేనాఽపి సంకృద్ధో దుష్ప్రసహ్యో న సంశయః	49
తస్య చ్చిద్రాణి మార్గస్వ స్వచ్ఛిద్రాణి చ లక్షయ చక్షుషా ధనుషా యత్నాద్రక్షాఽఽత్మానం సమాహితః	50
రాఘవస్య వచః శృత్వా పరిష్పజ్యాభిపూజ్య చ అభివాద్య తతో రామం యయౌ సౌమిత్రిరాహవమ్	51
స రావణం వారణ హస్త బాహు ర్దదర్శ దీప్తోద్యత భీమచాపమ్ ప్రచ్ఛాదయన్తం శరవృష్టిజాలై స్తాన్ వానరాన్ భిన్న వికీర్ణ దేహాన్	52
తమాలోక్య మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః నివార్య శరజాలాని ప్రదుద్రావ స రావణమ్	53
రథం తస్య సమాసాద్య భుజ ముద్యమ్య దక్షిణమ్ త్రాసయన్ రావణం ధీమాన్ హనుమాన్ వాక్యమఽబ్రవీత్	54
దేవ దానవ గన్ధర్వై యక్షైశ్చ సహ రాక్షసైః అవద్యత్వం త్వయా ప్రాప్తం వానరేభ్యస్తు తే భయమ్	55
ఏష మే దక్షిణో బాహుః పంచశాఖః సముద్యతః విధమిష్యతి తే దేహద్భూతాత్మానం చిరోపితమ్	56
శృత్వా హనుమతో వాక్యం రావణో భీమవిక్రమః సంరక్త నయనః క్రోధా దిదం వచన మఽబ్రవీత్	57
క్షిప్రం ప్రహర నిశ్శంకం స్థిరాం కీర్తి మఽవాప్నుహి తత స్త్వాం జ్ఞాత విక్రాన్తం నాశయిష్యామి వానర	58
రావణస్య వచః శృత్వా వాయుసూను ర్వచోఽబ్రవీత్ ప్రహృతం హి మయా పూర్వమఽక్షం స్మర సుతం తవ	59

ఏవముక్తో మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః	
ఆజఘానాఽనిలసుతం తలే నోరసి వీర్యవాన్	60
స తలాభిహత స్తేన చచాల చ ముహుర్ముహుః	
స్థిత్యా ముహూర్తం తేజస్వీ స్థైర్యం కృత్వా మహామతిః	61
ఆజఘానాభిసంకృద్ధ స్తలేనైవాఽమర ద్విషమ్	
తతస్తలేనాభిహతో వానరేణ మహాత్మనా	62
దశగ్రీవః సమాధూతో యథా భూమిచలేఽచల	
సంగ్రామే తం తథా దృష్ట్వా రావణం తల తాడితమ్	63
ఋషయో వానరాః సిద్ధా నేదు ర్దేవాః సహా సురైః	
అథాశ్వాస్య మహాతేజా రావణో వాక్యమఽబ్రవీత్	64
సాధు వానర వీర్యేణ శ్లాఘనీయోఽసి మే రిపుః	
రావణే నైవ ముక్తస్తు మారుతి ర్వాక్యమబ్రవీత్	65
ధిగఽస్తు మమ వీర్యేణ య స్త్వం జీవసి రావణ	
సకృత్తు ప్రహరేదానీ దుర్బుద్ధే కిం వికత్థసే	66
తత స్త్వాం మామికాముష్టి ర్నయిష్యామి యమక్షయమ్	
తతో మారుతి వాక్యేన క్రోధ స్తస్య తదాజ్వలత్	67
సంరక్త నయనో యత్నా న్ముష్టి ముద్యమ్య దక్షిణమ్	
పాతయామాస వేగేన వానరోరసి వీర్యవాన్	68
హనుమాన్ వక్షసి వ్యూడే సంచచాల హతః పునః	
విహ్వలం తు తదా దృష్ట్వా హనుమంతం మహాబలమ్	69
రథేనాఽతిరథః శీఘ్రం నీలం ప్రతి సమఽభ్యగాత్	
రాక్షసానామధిపతి ర్దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్	70
పన్నగ ప్రతిమై ర్భీమైః పర మర్మాభి భేదిభిః	
శరై రాదీపయామాస నీలం హరి చమూపతిః	71
స శరౌఘ సమాయస్తో నీలః కపి చమూపతిః	
కరణైకేన శైలాఽగ్రం రక్షోధిపతయేఽస్పృజత్	72
హనుమానఽపి తేజస్వీ సమాశ్వస్తో మహామనాః	
విప్రీక్షమాణో యుద్ధేఘ్నః సరోష మిద మఽబ్రవీత్	73

నీలేన సహ సంయుక్తం రావణం రాక్షసేశ్వరమ్	
అన్యేన యుధ్యమానస్య న యుక్తమభిధావనమ్	74
రావణోఽపి మహాతేజాః తచ్చుంగం సప్తభిః శరైః	
ఆజఘాన సుతీక్ష్ణాగ్రై స్తద్వికీర్ణం పపాత హ	75
తద్వికీర్ణం గిరేః శృంగం దృష్ట్వా హరి చమూపతిః	
కాలాఽగ్ని రివ జజ్వాల క్రోధేన పరవీర హ	76
సోఽశ్వకర్ణాన్ ధవాన్ సాలాం శ్చూతాంశ్చాపి సుపుష్పితాన్	
అన్యాంశ్చ వివిధాన్ వృక్షాన్ నీల శ్చిక్షేప సంయుగే	77
స తాన్ వృక్షాన్ సమాసాద్య ప్రతిచిచ్ఛేద రావణః	
అభ్యవర్షత్ సుఘోరేణ శరవర్షేణ పావకిమ్	78
అభివృష్టః శరోఘేణ మేఘేనేవ మహాచలః	
హ్రాస్వం కృత్వా తదా రూపం ధ్వజాఽగ్రే నిపపాత హ	79
పావకాత్మజ మాలోక్య ధ్వజాగ్రే సముపస్థితమ్	
జజ్వాల రావణః క్రోధాత్ తతో నీలో ననాద చ	80
ధ్వజాగ్రే ధనుషశ్చాగ్రే కిరీటాగ్రే చ తం హరిమ్	
లక్ష్మణోఽథ హనూమాంశ్చ దృష్ట్వా రామశ్చ విస్మితాః	81
రావణోఽపి మహాతేజాః కపి లాఘవ విస్మితః	
అస్త్ర మాహారయామాస దీప్త మాగ్నీయ మద్భుతమ్	82
తత స్తే చుకృశు ర్హ్రష్టా లబ్ధ లక్షాః ప్లవంగమాః	
నీల లాఘవ సంభ్రాంతం దృష్ట్వా రావణ మాహవే	83
వానరాణాం చ నాదేన సంరభ్ధో రావణ స్తదా	
సంభ్రమావిష్ట హృదయో న కించిత్ ప్రత్యపద్యత	84
ఆగ్నేయేనాఽథ సంయుక్తం గృహీత్వా రావణః శరమ్	
ధ్వజ శీర్ష స్థితం నీల ముదైక్షత నిశాచరః	85
తతోఽబ్రవీ న్మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః	
కపి లాఘవయుక్తోఽసి మాయయా పరయాఽనయా	86
జీవితం ఖలు రక్షస్వ యది శక్నోషి వానర	
తాని తా న్యాత్మ రూపాణి సృజసి త్వమఽనేకశః	87

తథాపి త్వాం మయా ముక్తః సాయకోస్త ప్రయోజితః	
జీవితం పరిరక్షంతం జీవితా ద్భ్రంశయిష్యతి	88
ఏవ ముక్త్యా మహాబాహూ రావణో రాక్షసేశ్వరః	
సంధాయ బాణ మఽస్త్రేణ చమూపతి మతాడయత్	89
సోఽస్త్ర యుక్తేన బాణేన నీలో వక్షసి తాడితః	
నిర్దహ్యమానః సహసా నిపపాత మహీతలే	90
పితృ మాహాత్మ్య సంయోగా దాత్మనశ్చాపి తేజసా	
జానుభ్యా మఽపత ద్భూమౌ న చ ప్రాణై ర్వ్యయుజ్యత	91
విసంజ్ఞం వానరం దృష్ట్వా దశగ్రీవో రణోత్సుకః	
రథేనాఽమ్బుద నాదేన సౌమిత్రి మభిదుద్యవే	92
ఆసాద్య రణ మధ్యే తం వారయిత్వా స్థితో జ్వలన్	
ధను ర్విస్ఫారయామాస కంపయన్నివ మేదినీం	93
తమాహ సౌమిత్రిరదీన సత్తోఽ విస్ఫారయంతం ధనురప్రమేయమ్	
అభ్యేహి మామేవ నిశాచరేస్త్ర న వానరాం స్త్వం ప్రతియోద్ధుమర్థః	94
స తస్య వాక్యం పరిపూర్ణమోషం జ్యౌశబ్దముగ్రం చ నిశమ్య రాజా	
ఆసాద్య సౌమిత్రిమవస్థితం తం కోపాన్వితో వాక్యమువాచ రక్షః	95
దిష్ట్వాఽసి మే రాఘవ దృష్టిమార్గం ప్రాప్తోఽన్తగామీ విపరీతబుద్ధిః	
అస్మిన్ క్షణే యాస్యసి మృత్యుదేశం సంసాద్యమానో మమ బాణజాలైః	96
తమాహ సౌమిత్రిరఽవిస్మయానో గర్జంత ముద్ఘృత సీతాఽగ్రదంష్ట్రమ్	
రాజన్ న గర్జంతి మహాప్రభావాః వికత్తసే పాపకృతాం వరిష్ఠ	97
జానామి వీర్యం తవ రాక్షసేస్త్ర బలం ప్రతాపం చ పరాక్రమం చ	
అవస్థితోఽహం శరచాప పాణిః ఆగచ్ఛ కిం మోఘ వికత్తసేన	98
స ఏవముక్తః కుపితః ససర్జ రక్షోధిపః సప్త శరాన్ సుపుంఖాన్	
తాన్ లక్ష్మణః కాంచన చిత్ర పుంఖైః చిచ్ఛేద బాణై ర్నిశితాగ్రధారైః	99
తాన్ ప్రేక్షమాణః సహసా నికృతాన్ నికృత భోగానివ పన్నగేస్త్రాన్	
లంకేశ్వరః క్రోధవశం జగామ ససర్జ చాఽన్యాన్ నిశితాన్ పృషత్కాన్	100
స బాణవర్షం తు వవర్ష తీవ్రం రామానుజః కార్ముక సంప్రయుక్తమ్	
క్షురార్దచన్ద్రోత్తమకర్ణి భల్లైః శరాంశ్చ చిచ్ఛేద న చుక్షుభే చ	101

స బాణజాలాన్యఽథ తాని తాని మోఘాని పశ్యన్ త్రిదశాఽరి రాజః విసిస్మయే లక్ష్మణ లాఘవేన పునశ్చ బాణాన్నిశితాన్ ముమోచ	102
స లక్ష్మణశ్చాశు శరాన్ శితాఽగ్రాన్ మహేస్త్ర వజ్రాఽశనితుల్య వేగాన్ సంధాయ చాపే జ్వలన ప్రకాశాన్ ససర్జ రక్షోధిపతే ర్వధాయ	103
స తాన్ ప్రచిచ్ఛేద హి రాక్షసేస్త్రః చిత్త్వా చ తాన్ లక్ష్మణ మాజఘాన శరేణ కాలాఽగ్నిసమ ప్రభేణ స్వయమ్ము దత్తేన లలాట దేశే	104
స లక్ష్మణో రావణ సాయకార్తః చచాల చాపం శిథిలం ప్రగృహ్య పునశ్చ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య కృచ్ఛాత్ చిచ్ఛేద చాపం త్రిదశేస్త్ర శత్రోః	105
నికృత్త చాపం త్రిభి రాజఘాన బాణై స్తదా దాశరథిః శితాగ్రైః స సాయకార్తో విచచాల రాజా కృచ్ఛా చ్చ సంజ్ఞాం పునరాససాద	106
స కృత్తచాపః శర తాడితశ్చ మదాఽర్థ గాత్రో రుధిరావసిక్తః జగ్రాహ శక్తిం సముదగ్ర శక్తిః స్వయమ్ము దత్తాం యుధి దేవశత్యః	107
స తాం విధూమాఽనల సన్నికాశాం విత్రాసినీం వానర వాహినీనామ్ చిక్షేప శక్తిం తరసా జ్వలన్తీం సౌమిత్రయే రాక్షసరాష్ట్ర నాథః	108
తామాపతన్తీం భరతానుజోగ్రైః జఘాన బాణైశ్చ హుతాఽగ్నికల్తైః తథాఽపి సా తస్య వివేశ శక్తిః బాహ్వాఽన్తరం దాశరథేర్విశాలమ్	109
స శక్తిమాన్ శక్తి సమాహతః సన్ ముహుః ప్రజజ్ఞ్వా ల రఘుప్రవీరః తం విహ్వలంతం సహసాఽభ్యుపేత్య జగ్రాహ రాజా తరసా భుజాభ్యాం	110
హిమవాన్ మందరో మేరుస్తైలోక్యం వా సహాఽమరైః శక్యం భుజాభ్యాముద్ధర్తుం న సంఖ్యే భరతానుజః	111
శక్త్యా బ్రాహ్మ్యోఽపి తు సౌమిత్రి స్తాడితస్తు స్తనాన్తరే విష్టోరఽచిన్త్యం స్వం భాగమాత్మానం ప్రత్యనుస్మరన్	112
తతో దానవ దర్పఘ్నం సౌమిత్రిం దేవకణ్ఠకః తం పీడయిత్వా బాహుభ్యామప్రభుర్లంఘనేఽభవత్	113
అథ వాయు సుతః కృద్ధో రావణం సమభిద్రవత్ ఆజఘానోరసి కృద్ధో వజ్రకల్పేన ముష్టినా	114
తేన ముష్టి ప్రహారేణ రావణో రాక్షసేశ్వరః జానుభ్యా మఽపతద్భూమౌ చచాల చ పపాత చ	115

ఆస్యైః సనేత్ర శ్రవణై ర్వవाम రుధిరం బహు విఘ్నార్ణమానో నిశ్చష్టో రథోపస్థ ఉపావిశత్	116
విసంజ్ఞో మూరచ్ఛిత శ్చాసీ న్న చ స్థానం సమాలభత్ విసంజ్ఞం రావణం దృష్ట్వా సమరే భీమవిక్రమమ్	117
ఋషయో వానరాః సర్వే నేదు ర్దేవాః సవాసవాః హనూమానపి తేజస్వీ లక్ష్మణం రావణాఽర్థితమ్	118
అనయ ద్రాఘవాభ్యాశం బాహుభ్యాం పరిగృహ్య తమ్ వాయుసూనోః సుహృత్త్వేన భక్త్యా పరమయా చ సః	119
శత్రూణామప్రకమ్ప్యాపి లఘుత్వ మగమత్కృపేః తం సముత్సృజ్య సా శక్తిః సౌమిత్రిం యుధి దుర్ణయమ్	120
రావణస్య రథే తస్మిన్ స్థానం పునరుపాగతా ఆశ్వస్తశ్చ విశల్యశ్చ లక్ష్మణః శత్రు సూదనః	121
విష్ణోర్భాగ మమీమాంస్య మాత్మానం ప్రత్యనుస్మరన్ రావణోఽపి మహాతేజాః ప్రాప్య సంజ్ఞాం మహాహవే	122
ఆదదే నిశితాన్ బాణాన్ జగ్రాహ చ మహద్దనుః నిపాతిత మహావీరాం ద్రవంతీం వావానరీం చమూమ్	123
రాఘవస్తు రణే దృష్ట్వా రావణం సమభిద్రవత్ అధైన ముపసంగమ్య హనుమాన్ వాక్య మబ్రవీత్	124
మమ పృష్ఠం సమారుహ్య రాక్షసం శాస్తుమర్హసి విష్ణుర్యథా గరుత్మంతం బలవంతం సమాహితః	125
తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవో వాక్యం వాయు పుత్రేణ భాషితమ్ ఆరోహ మహాశూరో బలవన్తం మహాకపిమ్	126

రథస్థం రావణం సంఖ్యే దదర్శ మనుజాఽధిపః

తమాలోక్య మహాతేజాః ప్రదుద్రావ స రాఘవః	127
వైరోచనమివ కృద్ధో విష్ణురభ్యుద్యతాయుధః	
జ్యశబ్దమఽకరోత్తీవ్రం వజ్ర నిష్పేష నిస్స్వనమ్	128
గిరా గమ్భీరయా రామో రాక్షసేస్త మువాచ హ	
తిష్ఠ తిష్ఠ మమ త్వం హి కృత్వా విప్రియ మీదృశమ్	129
క్వ ను రాక్షసశార్దూల గతో మోక్ష మఽవాప్స్యసి	
యదీస్త వైవస్వత భాస్కరాన్ వా స్వయమ్బు వైశ్వానర శంకరాన్ వా	
గమిష్యసి త్వం దశ వా దిశోఽథవా తథాపి మే నాఽద్య గతో విమోక్ష్యసి	130
యశ్చైవ శక్త్యాభిహత స్త్వయాఽద్య ఇచ్చన్ వివాదం సహసాఽభ్యుపేతః	
స ఏవ రక్షోగణరాజ మృత్యుః సపుత్ర దారస్య తవాఽద్య యుద్ధే	131
ఏతేన చాప్యద్భుత దర్శనాని శరై ర్జనస్థానకృతాలయాని	
చతుర్దశాన్యాత్త వరాయుధాని రక్షః సహస్రాణి నిఘాదితాని	132
రాఘవస్య వచః శృత్వా రాక్షసేస్తో మహాకపిమ్	
వాయుపుత్రం మహావీర్యం వహంతం రాఘవం రణే	133
రోషేణ మహాతావిష్టః పూర్వవైరమనుస్మరన్	
ఆజఘాన శరై స్త్రీక్షైః కాలాఽనల శిఖోపమైః	134
రాక్షసేనాహవే తస్య తాడితస్యాఽపి సాయకైః	
స్వభావ తేజో యుక్తస్య భూయ స్తేజోఽభ్యవర్ధత	135
తతో రామో మహాతేజా రావణేన కృత వ్రణమ్	
దృష్ట్వా ప్లవగశార్దూలం క్రోధస్య వశమేయివాన్	136
తస్యాభిచంక్రమ్య రథం సచక్రం సాఽశ్వ ధ్వజ చ్చత్ర మహాపతాకమ్	
ససారథిం సాఽశని శూల ఖడ్గం రామః ప్రచిచ్ఛేద శరైః సుపుంఖైః	137
అధేస్త శత్రుం తరసా జఘాన బాణేన వజ్రాఽశని సన్నిభేన	
భుజాఽస్తరే వ్యూఢ సుజాతరూపే వజ్రేణ మేరుం భగవానివేస్త్రః	138
యో వజ్రపాతాఽశని సన్నిపాతాన్ న చుక్షుభే నాఽపి చదాల రాజా	
స రామబాణాభిహతో భృశార్త శృచాల చాపం చ ముమోచ వీరః	139
తం విహ్వలంతం ప్రసమీక్య రామః సమాదదే దీప్తమఽథార్థ చస్త్రమ్	
తే నాఽర్క వర్ణం సహసా కిరీటం చిచ్ఛేద రక్షోఽధిపతేర్మహాత్మా	140

తం నిర్విషాశేవిష సన్నికాశం శాన్తాఽర్చిషం సూర్య మివాప్రకాశమ్ గతశ్రియం కృత్తకిరీటకూటమువాచ రామో యుధి రాక్షసేంద్రమ్	141
కృతం త్వయా కర్మ మహాత్ సుభీమం హతప్రవీరశ్చ కృత స్వయాఽహమ్ తస్మాత్ పరిశ్రాంత ఇతి వ్యవస్యన్ న త్వం శరై ర్మృత్యువశం నయామి	142
గచ్ఛానుజానామి రణాఽర్దిత స్వం ప్రవిశ్య రాత్రించరరాజ లంకాం ఆశ్వాస్య నిర్యాహి రథీ చ ధన్వీ తదా బలం ద్రక్ష్యసి మే రథస్థః	143
స ఏవముక్తో హత దర్ప హర్షో నికృత్త చాపాఽసి హతాఽశ్వ సూతః శరాఽర్దితః కృత్త మహాకిరీటో వివేశ లంకాం సహసా స రాజా	144
తస్మిన్ ప్రవిష్టి రజనీచరేన్ద్రే మహాబలే దానవ దేవ శత్రౌ హరీన్ విశల్యాన్ సహలక్ష్మణేన చకార రామః పరమాహవాఽగ్రే	145
తస్మిన్ ప్రభగ్నై త్రిదశేన్ద్ర శత్రౌ సురాఽసురా భూతగణా దిశశ్చ ససాగరాః సర్షి మహోరగాశ్చ తదైవ భూమ్యఽమ్బుచరాశ్చ హృష్టాః	147
షష్ఠితమ స్కంధః - కుంభకర్ణ ప్రబోధః	
స ప్రవిశ్య పురీం లంకాం రామబాణ భయార్దితః భగ్నదర్ప స్తదా రాజా బభూవ వ్యథితేన్ద్రియః	1
మాతంగ ఇవ సింహాన గరుడేనేవ పన్నగః అభిభూతోఽభవద్రాజా రాఘవేణ మహాత్మనా	2
బ్రహ్మాదణ్ణ ప్రకాశానాం విద్యుత్ప్రదృశ వర్చసామ్ స్మరన్ రాఘవ బాణానాం వివృధే రాక్షసేశ్వరః	3
స కాంచనమయం దివ్యమాశ్రిత్య పరమాసనమ్ విప్రీక్షమాణో రక్షాంసి రావణో వాక్యమఽబ్రవీత్	4
సర్వం తత్ ఖలు మే మోఘం య త్తప్తం పరమం తపః యత్సమానో మహేన్ద్రేణ మానుషేణాఽస్మి నిర్జితః	5
ఇదం తద్బ్రహ్మాణో ఘోరంవాక్యం మామఽభ్యుపస్థితమ్ మానుషేభ్యో విజానీహి భయం త్వ మితి తత్తథా	6
దేవ దానవ గన్ధర్వై ర్యక్ష రాక్షస పన్నగైః అవధ్యత్వం మయా ప్రాప్తం మానుషేభ్యో న యాచితమ్	7
విదితం మానుషం మన్యే రామం దశరథాత్మజం	

ఇక్షాకు కులనాథేన అనరణ్యేన యత్పూరా	8
ఉత్పత్స్యతే హి మద్వంశే పురుషో రాక్షసాఽధమ	
య స్త్వాం సపుత్రం సాఽమాత్యం సబలం సాఽశ్వ సారథిం	9
నిహనిష్యతి సంగ్రామే త్వాం కులాఽధమ దుర్మతే	
శష్టోఽహం వేదవత్యా చ యదా సా ధర్షితా పురా	10
సేఽయం సీతా మహాభాగా జాతా జనకనందినీ	
ఉమా నందీశ్వర శ్చాఽపి రంభా వరుణకన్యకా	11
యథోక్తా స్తన్మయా ప్రాప్తం న మిథ్యా ఋషి భాషితం	
ఏతదేవాఽభ్యుపాగమ్య యత్నం కర్తు మిహార్హథ	12
రాక్షసాశ్చాఽపి తిష్ఠన్తు చర్యాగోపుర మూర్ధసు	
స చాఽప్రతిమగమ్భీరో దేవ దానవ దర్పహా	13
బ్రహ్మ శాపాభి భూతస్తు కుమ్భకర్ణో విబోధ్యతామ్	
స పరాజిత మాత్మానం ప్రహస్తం చ నిషూదితమ్	14
జ్ఞాత్వా రక్షోబలం భీమమాదిదేశ మహాబలః	
ద్వారేషు యత్నః క్రియతాం ప్రాకారశ్చాధిరుహ్యతామ్	15
నిద్రావశ సమావిష్టః కుమ్భకర్ణో విబోధ్యతామ్	
సుఖం స్వపితి నిశ్చింతః కాలోపహత చేతనః	16
నవ షట్ సప్త చాఽష్టౌ చ మాసాన్ స్వపితి రాక్షసః	
మన్తయిత్వా ప్రసుష్టోఽయమితస్తు నవమేఽహని	17
తం తు బోధయత క్షిప్రం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్	
స తు సంఖ్యే మహాబాహుః కకుదః సర్వరక్షసామ్	18
వానరాన్ రాజపుత్రౌ చ క్షిప్రమేవ వధిష్యతి	
ఏష కేతుః పరః సంఖ్యే ముఖ్యో వై సర్వరక్షసాం	19
కుమ్భకర్ణః సదా శేతే మూఢో గ్రామ్యసుఖే రతః	
రామేణ హి నిరస్తస్య సంగ్రామేఽస్మిన్ సుదారుణే	20
భవిష్యతి న మే శోకః కుమ్భకర్ణే విబోధితే	
కిం కరిష్యామ్యఽహం తేన శక్ర తుల్య బలేన హి	21
ఉద్యశే వ్యసనే ప్రాప్తే యో న సాహ్యాయ కల్పతే	

తే తు తద్వచనం శ్మత్వా రాక్షసేంద్రస్య రాక్షసాః	22
జగ్ముః పరమ సంభ్రాంతాః కుమ్భకర్ణ నివేశనమ్	
తే రావణ సమాదిష్టా మాంస శోణిత భోజనాః	23
గన్ధమాల్యం స్తథా భక్ష్యానాదాయ సహసా యయుః	
తాం ప్రవిశ్య మహాద్వారాం సర్వతో యోజనాయతామ్	24
కుమ్భకర్ణ గుహం రమ్యాం సర్వగన్ధ ప్రవాహినీమ్	
కుమ్భకర్ణస్య నిశ్వాసాదవధూతా మహాబలాః	25
ప్రతిష్ఠమానాః కృచ్ఛ్రేణ యత్నాత్ ప్రవివిశు గ్గుహమ్	
తాం ప్రవిశ్య గుహం రమ్యాం శుభాం కాంచనకుట్టిమామ్	26
దదృశు ర్నైర్మతవ్యాఘ్రం శయానం భీమదర్శనమ్	
తే తు తం వికృతం సుప్తం వికీర్ణమివ పర్వతమ్	27
కుమ్భకర్ణం మహానిద్రం సహితాః ప్రత్యఽబోధయన్	
ఊర్ధ్వ రోమాంచిత తనుం శ్వసన్త మివ పన్నగమ్	28
త్రాసయన్తం మహా శ్వాసైః శయానం భీమదర్శనమ్	
భీమ నాసాపుటం తం తు పాతాళ విపులాననమ్	29
శయ్యాయాం న్యస్త సర్వాంగం మేదో రుధిర గంధినం	
కాంచనాఽంగద నద్ధాఽంగం కిరీటినమఽరిందమం	30
దదృశు ర్నైర్మతవ్యాఘ్రం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్	
తత శ్చకృర్మహాత్మానః కుమ్భకర్ణాఽగ్రత స్తథా	31
మాంసానాం మేరు సంకాశం రాశిం పరమ తర్పణమ్	
మృగాణాం మహిషాణాం చ వరాహాణాం చ సంచయాన్	32
చక్య ర్నైర్మత శార్దూలాః రాశిమఽన్నస్య చాద్భుతమ్	
తతః శోణిత కుమ్భాంశ్చ మద్యాని వివిధాని చ	33
పురస్తాత్ కుమ్భకర్ణస్య చక్య స్త్రీదశ శత్రవః	
లిలిపుశ్చ పరార్ధేన చన్దనేన పరంతపమ్	34
దివ్యైరాచ్ఛాదయామాసు రామైః ర్గస్తైః సుగన్ధిభిః	
ధూపం సుగన్ధం సస్పృజ స్తుష్టువుశ్చ పరంతపమ్	35
జలదా ఇవ చోన్నేదుర్యాతుధానా స్తత స్తతః	

శంఖానాపూరయామాసుః శశాంక సదృశ ప్రభాన్	36
తుములం యుగపచ్ఛాపి వినేదుశ్చాఽప్యమర్షితాః	
నేదురాస్ఫోటయామాసు శ్చిక్షిపు స్తే నిశాచరాః	37
కుమ్భకర్ణ విబోధార్థం చక్య స్తే విపులం స్వనమ్	
స శంఖ భేరీ పణవ ప్రణాదమాస్ఫోటిత క్షేళిత సింహనాదమ్	
దిశో ద్రవంత స్త్రీదివం కిరంతః శృత్వా విహంగాః సహసా నిపేతుః	38
యదా భృశం తై ర్నినదైర్మహాత్మా న కుమ్భకర్ణో బుబుధే ప్రసుప్తః	
తతో భుసుంఠీర్ముసలాని సర్వే రక్షోగణా స్తే జగృహుర్గదాశ్చ	39
తం శైలశృంగై ర్ముసలై ర్గదాభి ర్ప్రకై స్తలై ర్ముద్గర ముష్టిభిశ్చ	
సుఖప్రసుప్తం భువి కుమ్భకర్ణం రక్షాంస్యదగ్రాణి తదానిజఘ్నుః	40
తస్య నిశ్వాస వాతేన కుమ్భకర్ణస్య రక్షసః	
రాక్షసా బలవంతోఽపి స్థాతుం నాఽశక్నువన్ పురః	41
తతః పరిహితా గాఢం రాక్షసా భీమ విక్రమాః	
మృదంగ పణవాన్ భేరీః శంఖ కుంభగణాం స్తథా	42
దశ రాక్షస సాహస్రా యుగపత్ పర్యవాదయన్	
నీలాంజనచయాకారం స్తే తు తం ప్రత్యఽబోధయన్	43
అభిఘ్నన్తో నదంతశ్చ నైవ సంవివిధే తు సః	
యదా చైనం న శేకు స్తే ప్రతిబోధయితుం తదా	44
తతో గురుతరం యత్నం దారుణం సముపాక్రమన్	
అశ్వానుష్ట్రాన్ ఖరా న్నాగాన్ జఘ్నుర్దండ కశాఽంకుశైః	45
భేరీ శంఖ మృదంగాంశ్చ సర్వప్రాణైరఽవాదయన్	
నిజఘ్నుశ్చాఽస్య గాత్రాణి మహాకాఘ్రికటంకరైః	46
ముద్గరైర్ముసలైశ్చైవ సర్వప్రాణ సముద్యతైః	
తేన శబ్దేన మహతా లంకా సమభిపూరితా	47
సపర్వత వనా సర్వా సోఽపి నైవ ప్రబుధ్యతే	
తతః సహస్రం భేరీణాం యుగపత్ సమహన్యతే	48
మృష్ట కాంచన కోణానామసక్తానాం సమంతతః	
ఏవమఽప్యతినిద్రస్తు యదా నైవ ప్రబుధ్యతే	49

శాపస్య వశమాపన్న స్తతః కృద్ధా నిశాచరాః మహాకోద సమావిష్టాః సర్వే భీమ పరాక్రమాః	50
తద్రక్షో బోధయిష్యంత శ్చకృరఽన్యే పరాక్రమమ్ అన్యే భేరీః సమాజఘ్నురఽన్యే చకృర్మహాస్వనమ్	51

కేశానఽన్యే ప్రలులుపుః కర్ణావఽన్యే దశన్తి చ ఉదకుంభ శతానఽన్యే సమసిన్చంత కర్ణయోః	52
న కుమ్భకర్ణః పస్పన్దే మహానిద్రావశం గతః అన్యే చ బలిన స్తస్య కూట ముద్గర పాణయః	53
మూర్ధ్ని వక్షసి గాత్రేషు పాతయన్ కూటముద్గరాన్ రజ్జుబన్ధన బద్ధాభిః శతమ్పీభిశ్చ సర్వతః	54
వద్యమానో మహాకాయో న ప్రాబుధ్యత రాక్షసః వారణానాం సహస్రం తు శరీరేఽస్య ప్రధావితమ్	55
కుమ్భకర్ణ స్తతో బుద్ధః స్పర్శం పరమఽబుధ్యత స పాత్యమానై ర్గిరిశృంగ వృక్షైరఽచిన్తయం స్తాన్ విపులాన్ ప్రహారాన్	
నిద్రా క్షయాత్ క్షుద్భయ పీడితశ్చ విజృమ్భమాణః సహనోత్పాత	56
స నాగభోగాఽచలశృంగ కల్పా విక్షిప్య బాహూ గిరిశృంగ సారౌ వివృత్య వక్త్రం బడబాముఖాభం నిశాచరోఽసౌ వికృతం జఙ్ఘమ్ప్బ	57
తస్య జాఙ్ఘమ్భమాణస్య వక్త్రం పాతాళ సన్నిభమ్ దదృశే మేరుశృంగాఽగ్రే దివాకర ఇవోదితః	58
స జృమ్భమాణోఽతిబలః ప్రతిబుద్ధో నిశాచరః నిశ్వాసశ్చాఽస్య సంజఙ్ఘే పర్వతాదివ మారుతః	59
రూపముత్తిష్ఠత స్తస్య కుమ్భకర్ణస్య తద్భృభౌ తపాఽన్తే సబలాకస్య మేఘస్యేవ వివర్షతః	60
తస్య దీప్తాఽగ్ని సదృశే విద్యుత్సదృశ వర్షసీ	

దదృశాతే మహానేత్రే దీప్తావివ మహాగ్రహౌ	61
తతస్త్వఽదర్శయన్సర్వాన్ భక్త్యాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్	
వరాహాన్ మహిషాంశ్చైవ స బభక్ష మహాబలః	62
అదన్ బుభుక్షితో మాంసం శోణితం తృపితః పిబన్	
మేదః కుమ్భాం చ మద్యం చ పపౌ శక్త రిపు స్తదా	63
తత స్తుప్త ఇతి జ్ఞాత్వా సముత్పేతుర్నిశాచరాః	
శిరోభిశ్చ ప్రణమ్యైనం సర్వతః పర్యవారయన్	64
నిద్రా విశద నేత్రస్తు కలుషీకృత లోచనః	
చారయన్ సర్వతో దృష్టిం తాన్ దదర్శ నిశాచరాన్	65
స సర్వాన్ సాన్త్యయామాస వైర్యతాన్ వైర్యతర్షభః	
బోధనాద్విస్మితశ్చాఽపి రాక్షసానిదమబ్రవీత్	66
కిమర్థ మహమాదృత్య భవద్భిః ప్రతిబోధితః	
కచ్చిత్ సుకుశలం రాజ్ఞో భయం వా నేహ కించన	67
అథ వా ధృవ మఽన్యేభ్యో భయం పరముపస్థితమ్	
యదర్థ మేవం త్వరితైర్భవద్భిః ప్రతిబోధితః	68
అద్య రాక్షసరాజస్య భయముత్పాటయామ్యఽహమ్	
పాతయిష్యే మహేంద్రం వా శాతయిష్యే తథాఽనలమ్	69
న హ్యల్పకారణే సుప్తం బోధయిష్యతి మాం గురుః	
తదాఖ్యాతార్థ తత్త్వేన మత్ప్రబోధన కారణమ్	70
ఏవం బృవాణం సంరబ్ధం కుమ్భకర్ణమ్ మహాబలం	
యూపాక్షః సచివో రాజ్ఞః కృతాంజలిరువాచ హ	71
న నో దైవకృతం కించిద్భయమఽస్తి కదాచన	
మానుషా న్నో భయం రాజంస్తుములం సంప్రభాధతే	72
న దైత్య దానవేభ్యో వా భయమఽస్తి హి తాదృశమ్	
యాదృశం మానుషం రాజన్ భయమస్మానుపస్థితమ్	73
వానరైః పర్వతాకారై ర్లంకేఽయం పరివారితా	
సీతా హరణ సంతప్తాద్రామా న్న స్తుములం భయమ్	74
ఏకేన వానరేణేయం పూర్వం దగ్ధా మహాపురీ	

కుమారో నిహతశ్చాక్షః సానుయాత్రః సకుంజరః	75
స్వయం రక్షోధిపశ్చాఽపి పౌలస్త్యో దేవ కణ్ఠకః	
వ్రజేతి సంయుగే ముక్తో రామేణాదిత్య తేజసా	76
య న్న దేవైః కృతో రాజా నాఽపి దైత్యై ర్న దానవైః	
కృతః స ఇహ రామేణ విముక్తః ప్రాణ సంశయాత్	77
స యూపాక్ష వచః శృత్వా భ్రాతుర్యుధి పరాజయమ్	
కుమ్భకర్ణో వివృత్తాక్షో యూపాక్ష మిదమబ్రవీత్	78
సర్వమఽద్యైవ యూపాక్ష హరిసైన్యం సలక్ష్మణమ్	
రాఘవం చ రణే హత్వా పశ్చాద్ద్రక్ష్యామి రావణమ్	79
రాక్షసాం స్తర్పయిష్యామి హరీణాం మాంస శోణితైః	
రామ లక్ష్మణయోశ్చాపి స్వయం పాస్యామి శోణితమ్	80
తత్తస్య వాక్యం బృవతో నిశమ్య సగర్వితం రోషవివృద్ధ దోషమ్	
మహోదరో నైర్వత యోధముఖ్యః కృతాంజలిర్వాక్యమిదం బభాషే	81
రావణస్య వచః శృత్వా గుణ దోషా విమృశ్య చ	
పశ్చాదఽపి మహాబాహో శత్రూన్ యుధి విజేష్యసి	82
మహోదర వచః శృత్వా రాక్షసైః పరివారితః	
కుమ్భకర్ణో మహాతేజాః సంప్రతస్థే మహాబలః	83
తం సముత్థాప్య భీమాక్షం భీమరూప పరాక్రమమ్	
రాక్షసా స్త్వరితా జగ్ముర్దశగ్రీవ నివేశనమ్	84
తతో గత్వా దశగ్రీవమాసీనం పరమాసనే	
ఊచుర్బద్ధాంజలిపుటాః సర్వ ఏవ నిశాచరాః	85
ప్రబుద్ధః కుమ్భకర్ణోఽయం భ్రాతా తే రాక్షసర్షభ	
కథం తత్రైవ నిర్యాతు ద్రక్ష్యస్యేనమిహాగతమ్	86
రావణస్త్వఽబ్రవీద్ధృష్టో రాక్షసాం స్థానుపస్థితాం	
ద్రష్టుమేనమిహేచ్ఛామి యథాన్యాయం చ పూజ్యతామ్	87
తథేత్యుక్త్వా తు తే సర్వే పునరాగమ్య రాక్షసాః	
కుమ్భకర్ణమిదం వాక్య మూచూ రావణ చోదితాః	88
ద్రష్టుం త్వాం కాంక్షతే రాజా సర్వరాక్షసపుంగవః	

గమనే క్రియతాం బుద్ధిర్భ్రాతరం సంప్రహర్షయ	89
కుమ్భకర్ణస్తు దుర్ధరో బ్రాతురాజ్ఞాయ శాసనమ్	
తథేత్యుక్త్వా మహాబాహుః శయనాదుత్పపాత హ	90
ప్రక్షాళ్య వదనం హృష్టః స్నాతః పరమ భూషితః	
పిపాసు స్త్వరయామాస పానం బలసమీరణమ్	91
తత స్తే త్వరితా స్తస్య రాక్షసా రావణాజ్ఞయా	
మద్య కుంభాంశ్చ వివిధాన్ క్షిప్రమేవోపహారయన్	92
పీత్వా ఘట సహస్రే ద్వే గమనాయోపచక్రమే	
ఈషత్సముత్కటో మత్త స్తేజో బల సమన్వితః	93
కుమ్భకర్ణో బభౌ హృష్టః కాలాఽంతక యమోపమః	
బ్రాతుః స భవనం గచ్ఛన్ రక్షోగణ సమన్వితః	94
కుమ్భకర్ణః పదన్యాసైరఽకమ్పయత మేదినీమ్	
స రాజమార్గం వపుషా ప్రకాశయన్ సహస్ర రశ్మిర్ధరణీ మివాంశుభిః	
జగామ తత్రాంజలిమాలయా వృతః శతక్రతు ర్గేహమివ స్వయమ్భువః	95
తం రాజమార్గస్థమఽమిత్ర ఘాతినం వనౌకస స్తే సహసా బహిః స్థితాః	
దృష్ట్వాఽప్రమేయమ్ గిరిశృంగకల్పం వితత్తసు స్తే హరియూధపాలాః	96
కేచి చ్చరణ్యం శరణం స్మ రామం వ్రజన్తి కేచి ద్వ్యధితాః పతన్తి	
కేచిద్దిశః స్మ వ్యధితాః ప్రయాన్తి కేచి ద్భయార్తా భువి శేరతే స్మ	97
తమఽద్రిశృంగ ప్రతిమం కిరీటినం స్ఫుశన్త మాదిత్య మివాత్మతేజసా	
వనౌకసః ప్రేక్ష్య వివృద్ధమద్భుతం భయార్దితా దుద్యవిరే తతస్తతః	98
<u>ఏకషష్ఠితమ స్కంధః - కుంభకర్ణవృత్తి కథనం</u>	
తతో రామో మహాతేజా ధనురాదాయ వీర్యవాన్	
కిరీటినం మహాకాయం కుమ్భకర్ణం దదర్శ హ	1
తం దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం పర్వతాకార దర్శనమ్	
క్రమమాణ మివాకాశం పురా నారాయణం ప్రభుమ్	2
సతోయామ్బుద సంకాశం కాంచనాఽంగద భూషణమ్	
దృష్ట్వా పునః ప్రదుద్రావ వానరాణాం మహాచమూః	3
విదృతాం వాహినీం దృష్ట్వా వర్ణమానం చ రాక్షసం	

సవిస్మయ మిదం రామో విభీషణ మువాచ హ

4

కోఽసౌ పర్వత సంకాశః కిరీటీ హరిలోచనః

లంకాయాం దృశ్యతే వీరః సవిద్యుదివ తోయదః

5

పృథివ్యాః కేతుభూతోఽసౌ మహానేకోఽత్ర దృశ్యతే

యం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే విద్రవన్తి తత స్తతః

6

ఆచక్ష్య మే మహాన్ కోఽసౌ రక్షో వా యది వాఽసురః

న మయైవం విధం భూతం దృష్ట పూర్వం కదాచన

7

స పృష్టో రాజపుత్రేణ రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా

విభీషణో మహాప్రాజ్ఞః కాకుత్స్థ మిద మఽబ్రవీత్

8

యేన వైవస్వతో యుద్ధే వాసవశ్చ పరాజితః

సైష విశ్రవసః పుత్రః కుమ్భకర్ణః ప్రతాపవాన్

9

అస్య ప్రమాణాత్పద్యశో రాక్షసోఽన్యో న విద్యతే||

ఏతేన దేవా యుధి దానవాశ్చ యక్షా భుజంగాః పిశితాఽశనాశ్చ

గన్ధర్వ విద్యాధర కిన్నరాశ్చ సహస్రశో రాఘవ సంప్రభగ్నాః

10

శూలపాణిం విరూపాక్షం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్

హన్తుం న శేకు స్త్రిదశాః కాలోఽయమితి మోహితః

11

ప్రకృత్యా హ్యేష తేజస్వీ కుమ్భకర్ణో మహాబలః

అన్యేషాం రాక్షసేన్ద్రాణాం వరదాన కృతం బలమ్

12

ఏతేన జాత మాత్రేణ క్షుధార్తేన మహాత్మనా

భక్షితాని సహస్రాణి సత్త్వానాం సుబహూన్యపి

13

తేషు సంభక్ష్యమాణేషు ప్రజా భయనిపీడితాః

యాన్తి స్మ శరణం శక్రం తమఽప్యర్థం న్యవేదయన్

14

స కుమ్భకర్ణం కుపితో మహీన్ద్రో జఘాన వజ్రేణ శితేన వజ్రీ

స శక్ర వజ్రాభిహతో మహాత్మా చచాల కోపాచ్చ భృశం ననాద

15

తస్య నానద్యమానస్య కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః

శృత్వా నినాదం విత్రస్తా భూయో భూమి ర్వితత్రసే	16
తతః కోపాన్మహేంద్రస్య కుమ్భకర్ణో మహాబలః	
వికృష్టైరావతాద్ధస్తం జఘానోరసి వాసవమ్	17
కుమ్భకర్ణ ప్రహారో విజజ్వాల స వాసవః	
తతో విషేదుః సహసా దేవ బ్రహ్మార్షి దానవాః	18
ప్రజాభిః సహ శక్తశ్చ యయౌ స్థానం స్వయమ్భువః	
కుమ్భకర్ణస్య దౌరాత్మ్యం శశంసు స్తే ప్రజాపతేః	19
ప్రజానాం భక్షణం చాఽపి దేవానాం చాఽపి ధర్షణమ్	
ఆశ్రమ ధ్వంసనం చాఽపి పర స్త్రీ హరణం భృశం	20
ఏవం ప్రజా యది త్వేష భక్షయిష్యతి నిత్యశః	
అచిరేణైవ కాలేన శూన్యో లోకో భవిష్యతి	21
వాసవస్య వచః శృత్వా సర్వలోక పితామహః	
రక్షాంస్యావాహయామాస కుమ్భకర్ణం దదర్శ హ	22
కుమ్భకర్ణం సమీక్ష్యైవ వితత్రాస ప్రజాపతిః	
దృష్ట్వా విశ్వాస్య చైవేదం స్వయమ్భూరిదమఽబ్రవీత్	23
ధృవం లోక వినాశాయ పౌలస్త్యేనాఽసి నిర్మితః	
తస్మాత్ త్వమఽద్యప్రభృతి మృతకల్పః శయిష్యసే	24
బ్రహ్మ శాపాభిభూతోఽథ నిపపాతాగ్రతః ప్రభోః	
తతః పరమ సంభ్రాన్తో రావణో వాక్య మఽబ్రవీత్	25
వివృద్ధః కాంచనో వృక్షః ఫలకాలే నికృత్యతే	
న నష్టారం స్వకం న్యాయ్యం శస్తు మేవం ప్రజాపతే	26
న మిథ్యా వచనశ్చ త్వం స్వప్స్య త్వేష న సంశయః	
కాలస్తు క్రియతామఽస్య శయనే జాగరే తథా	27
రావణస్య వచః శృత్వా స్వయమ్భూ రిదమఽబ్రవీత్	
శయితా హ్యేష షణ్మాసాన్ ఏకాఽహం జాగరిష్యతి	28
ఏకే నాఽహ్నోత్వఽసౌ వీర శ్చరన్ భూమిం బుభుక్షితః	
వ్యాత్రాన్యో భక్షయే ల్లోకాన్ సంకృద్ధ ఇవ పావకః	29
సోఽసౌ వ్యసనమాపన్నః కుమ్భకర్ణమఽబోధయత్	

త్వత్పరాక్రమ భీతశ్చ రాజా సంప్రతి రావణః	30
స ఏష నిర్గతో వీరః శిబిరాద్భీమ విక్రమః	
వానరా న్భృశ సంకృద్ధో భక్షయన్ పరిధావతి	31
కుమ్భకర్ణం సమీక్ష్యైవ హరయోఽద్య ప్రవిద్యతాః	
కథ మేనం రణే కృద్ధం వారయిష్యన్తి వానరాః	32
ఉచ్యంతాం వానరాః సర్వే యస్త్ర మేతత్ సముచ్చితమ్	
ఇతి విజ్ఞాయ హరయో భవిష్యన్తీహ నిర్భయాః	33
విభీషణ వచః శృత్వా హేతుమత్సుముఖేరితమ్	
ఉవాచ రాఘవో వాక్యం నీలం సేనాపతిం తదా	34
గచ్ఛ సైన్యాని సర్వాణి వ్యూహ్యా తిష్ఠస్వ పావకే	
ద్వారాణ్యదాయ లంకాయాశ్చర్యాశ్చాఽప్యథ సంక్రమాన్	35
శైల శృంగాణి వృక్షాంశ్చ శిలాశ్చాప్యపసంహర	
తిష్ఠన్తు వానరాః సర్వే సాయుధాః శైలపాణయః	36
రాఘవేణ సమాదిష్ఠో నీలో హరి చమూపతిః	
శశాస వానరానీకం యథావత్ కపికుంజరః	37
తతో గవాక్షః శరభో హనుమానఽంగద స్తదా	
శైలశృంగాణి శైలాభా గృహీత్వా ద్వారమభ్యయుః	38
రామ వాక్య ముపశ్యత్య హరయో జితకాశినః	
పాదపైరర్దయన్ వీరా వానరాః పరవాహినీం	39
తతో హరీణాం తదఽనీకముగ్రం రరాజ శైలోద్యత దీప్త హస్తమ్	
గిరేః సమీపానుగతం యదైవ మహాన్మహామోహధరజాల ముగ్రమ్	40
<u>ద్విషష్ఠితమ స్కంధః - రావణాభ్యర్థనా</u>	
స తు రాక్షసశార్దూలో నిద్రామద సమాకులః	
రాజమార్గం శ్రియా జుష్టం యయో విపుల విక్రమః	1
రాక్షసానాం సహస్రైశ్చ వృతః పరమదుర్జయః	
గృహేభ్యః పుష్పవర్షేణ కీర్యమాణ స్తదా యయో	2
స హేమజాల వితతం భానుభాస్వర దర్శనమ్	
దదర్శ విపులం రమ్యం రాక్షసేంద్ర నివేశనమ్	3

స త త్తదా సూర్య ఇవాఽభ్రజాలం ప్రవిశ్య రక్షోధిపతే ర్నివేశనమ్	
దదర్శ దూరేఽగ్రజ మాసనస్థం స్వయమ్భువం శక్ర ఇవాసనస్థమ్ 4	
బ్రాతుః స భవనం గచ్ఛన్ రక్షోగణ సమన్వితం	
కుంభకర్ణః పదన్యాసైరఽకంపయత మేదినీం 5	
సోఽభిగమ్య గృహం బ్రాతుః కక్ష్యామభివిగాహ్య చ	
దదర్శోద్విగ్నమాసీనం విమానే పుష్పకే గురుమ్ 6	
అథ దృష్ట్వా దశగ్రీవః కుమ్భకర్ణ ముపస్థితమ్	
తూర్ణ ముత్తాయ సంహృష్టః సన్నికర్ష ముపానయత్ 7	
అథాసీనస్య పర్యంకే కుమ్భకర్ణో మహాబలః	
బ్రాతుర్వవన్దే చరణౌ కిం కృత్యమితి చాఽబ్రవీత్ 8	
ఉత్పత్య చైనం ముదితో రావణః పరిషస్వజే	
స బ్రాత్రా సంపరిష్పక్తో యథావచ్ఛాభినన్దితః 9	
కుమ్భకర్ణః శుభం దివ్యం ప్రతిపేదే వరాసనమ్	
స తదాసనమాశ్రిత్య కుమ్భకర్ణో మహాబలః 10	
సంరక్త నయనః కోపాద్రావణం వాక్య మబ్రవీత్	
కిమర్థమఽహమాదృత్య త్వయా రాజన్ విబోధితః 11	
శంస కస్మా ద్భయం తేఽస్తి కోఽద్య ప్రేతో భవిష్యతి	
బ్రాతరం రావణః కృద్ధం కుమ్భకర్ణమవస్థితమ్ 12	
ఈషత్తు పరివృత్తాభ్యాం నేత్రాభ్యాం వాక్య మబ్రవీత్	
అద్య తే సుమహాన్ కాలః శయానస్య మహాబల 13	
సుఖిత స్త్వం న జానీషి మమ రామ కృతం భయమ్	
ఏష దాశరథీ రామః సుగ్రీవ సహితో బలీ 14	
సముద్రం సబల స్తీర్త్వా మూలం నః పరికృంతతి	
హన్త పశ్యస్వ లంకాయామ్ వనాన్యపవనాని చ 15	
సేతునా సుఖ మాగమ్య వానరైకార్ణవం కృతమ్	
యే రక్షసాం ముఖ్యతమా హతా స్తే వానరై ర్యుధి 16	
వానరాణాం క్షయం యుద్ధే న పశ్యామి కదాచన	
న చాఽపి వానరా యుద్ధే జిత పూర్వాః కదాచన 17	

త దేతద్భయ ముత్పన్నం త్రాయస్వహ మహాబల నాశయ త్వమిమానఽద్య తదర్థం బోధితో భవాన్	18
సర్వక్షపిత కోశం చ స త్వమభ్యవపద్య మామ్ త్రాయ స్వమాం పురీం లంకాం బాలవృద్ధావశేపితామ్	19
బ్రాతురథే మహాబాహో కురు కర్మ సుదుష్కరమ్ మయైవం నోక్త పూర్వో హి కశ్చి ద్రాప్తః పరంతప	20
త్వయ్యస్తి తు మమ స్నేహః పరా సంభావనా చ మే దైవాఽనురేషు యుద్ధేషు బహుశో రాక్షసర్షభ	21
త్వయా దేవాః ప్రతివ్యూహ్యా నిర్జితాశ్చాసురా యుధి తదేతత్సర్వ మాతిష్ఠ వీర్యం భీమ పరాక్రమ	22
న హి తే సర్వభూతేషు దృశ్యతే సద్యశో బలీ కురుష్వ మే ప్రియహిత మేతదుత్తమం యథా ప్రియం ప్రియరణ బాన్ధవ ప్రియ స్వ తేజసా విధమ సపత్నవాహినీ శరద్ధనం పవన ఇవోద్యతో మహాన్	23
<u>త్రిషష్ఠితమ స్కంధః - కుంభకర్ణానుశోకః</u>	
తస్య రాక్షసరాజస్య నిశమ్య పరిదేవితమ్ కుమ్భకర్ణో బభాషేఽథ వచనం ప్రజహాస చ	1
దృష్టో దోషో హి యోఽస్మాభిః పురా మన్తవినిర్ణయే హితేష్వఽనభిరక్తేన సోఽయ మాసాదిత స్త్వయా	2
శేష్రుం ఖల్వఽభ్యుపేతం త్వాం ఫలం పాపస్య కర్మణః నిరయేష్యేవ పతనం యథా దుష్కృత కర్మణః	3
ప్రథమం వై మహారాజ కృత్య మేత దచిన్తితమ్ కేవలం వీర్యదర్శేణ నానుబన్ధో విచారితః	4
యః పశ్చాత్ పూర్వకార్యాణి కుర్యాదైశ్వర్య మాస్థితః పూర్వం చోత్తర కార్యాణి న స వేద నయాఽనయౌ	5
దేశ కాల విహీనాని కర్మాణి విపరీతవత్ క్రియమాణాని దుష్కన్తి హవీంష్యప్రయతే ష్వివ	6

త్రయాణాం పంచదా యోగం కర్మణాం యః ప్రపశ్యతి	
సచివైః సమయం కృత్వా స సభ్యే వర్తతే పథి	7
యథాగమం చ యో రాజా సమయం విచికిర్షతి	
బుద్ధ్యతే సచివాన్ బుద్ధ్యా సుహృదశ్చానుపశ్యతి	8
ధర్మమౌర్ధం చ కామం చ సర్వాన్ వా రక్షసాం పతే	
భజతే పురుషః కాలే త్రీణి ద్వన్ద్వాని వా పునః	9
త్రిషు చైతేషు యచ్ఛ్రేష్ఠం శృత్వా తన్నా౭వబుద్ధ్యతే	
రాజా వా రాజమాత్రో వా వ్యర్థం తస్య బహుశృతమ్	10
ఉపప్రదానం సాన్త్యం వా భేదం కాలే చ విక్రమమ్	
యోగం చ రక్షసాం శ్రేష్ఠ తా వుభౌ చ నయా౭నయా	11
కాలే ధర్మా౭ర్థకామాన్ యః సమ్మన్త్య సచివైః సహ	
నిషేవేతాత్మవాంఘ్లోకే న స వ్యసన మాప్పుయాత్	12
హితానుబంధ మాలోచ్య కార్యా౭కార్య మిహాత్మనః	
రాజా సహార్థతత్త్వజ్ఞైః సచివైః స హి జీవతి	13
అనభిజ్ఞాయ శాస్త్రార్థాన్ పురుషాః పశు బుద్ధయః	
ప్రాగల్భ్యా ద్వక్తు మిచ్ఛన్తి మస్త్రేష్వ౭భ్యన్తరీ కృతాః	14
అశాస్త్ర విదుషాం తేషాం న కార్యమ౭హితం వచః	
అర్థశాస్త్రానభిజ్ఞానాం విపులాం శ్రీయ మిచ్ఛతామ్	15
అహితం చ హితాకారం ధార్మ్యాజ్ఞున్తి యే నరాః	
అవేక్ష్య మన్త్రబాహ్యో స్తే కర్తవ్యాః కృత్య దూషణాః	16
వినాశయన్తో భర్తారం సహితాః శతృభి ర్బుధైః	
విపరీతాని కృత్యాని కారయ న్తేహ మన్త్రిణః	17
తాన్ భర్తా మిత్ర సంకాశాన౭మిత్రాన్ మన్త నిర్ణయే	
వ్యవహారేణ జానీయాత్ సచివా నుపసంహితాన్	18
చపలస్యేహ కృత్యాని సహసానుప్రధావతః	
చిద్రమ౭న్యే ప్రపద్యన్తే క్రౌంచస్య ఖమివ ద్విజాః	19
యో హి శతృ మభిజ్ఞాయ నాత్మానమభిరక్షతి	
అవాప్నోతి హి సో౭నర్థాన్ స్థానా చ్చ వ్యవరోప్యతే	20

యదుక్త మిహ తే పూర్వం క్రియతామనుజేన చ	
తదేవ నో హితం కార్యం యదిచ్ఛసి చ తత్ కురు	21
తత్తు శృత్వా దశగ్రీవః కుమ్భకర్ణస్య భాషితమ్	
భృకుటిం చైవ సంచక్రే కృద్ధశ్చైనమభాషత	22
మాన్యో గురురివాచార్యః కిం మాం త్వమనుశాససి	
కిమేవం వాక్ప్రమం కృత్వా కాలేయుక్తం విధీయతామ్	23
విభ్రమా చ్చిత్త మోహా ద్వా బలవీర్యాశ్రయేణ వా	
నాభిపన్న మిదానీం యద్వ్యర్థా స్తస్య పునః కథాః	24
అస్మిన్ కాలే తు యద్యుక్తం తదిదానీం విధీయతామ్	
గతం తు నానుశోచంతి గతం తు గత మేవ హి	25
మమాఽపనయజం దోషం విక్రమేణ సమీకురు	
యది ఖల్వఽస్తి మే స్నేహో విక్రమంవాఽవగచ్ఛసి	26
యది వా కార్య మేత త్తే హృది కార్యతమం మతమ్	
స సుహృద్యో విపన్నార్థం దీనమభ్యవపద్యతే	27
స బన్ధుర్యోఽపనీతేషు సాహాయ్యాయోపకల్పతే	
తమఽఢైవం బృవాణం తు వచనం ధీరదారుణమ్	28
రుష్టోఽయమితి విజ్ఞాయ శనైః శ్లక్షణ మువాచ హ	
అతీవ హి సమాలక్ష్య భ్రాతరం క్షుభితేన్ద్రియమ్	29
కుమ్భకర్ణః శనై ర్వాక్యం బభాషి పరిసాన్వయన్	
అలం రాక్షసరాజేన్ద్ర సంతాప ముపపద్యతే	30
రోషం చ సంపరిత్యజ్య స్వస్థో భవితు మర్హసి	
వైతన్మనసి కర్తవ్యం మయి జీవతి పార్థివ	31
తమఽహం నాశయిష్యామి యత్కృతే పరితప్యసే	
అవశ్యం తు హితం వాచ్యం సర్వావస్థం మయా తవ	32
బన్ధు భావాదభిహితం బ్రాతృస్నేహో చ్చ పార్థివ	
సదృశం య త్తు కాలేఽస్మిన్ కర్తుం స్పిగ్ధేన బన్ధునా	33
శత్రూణాం కదనం పశ్య క్రియమాణం మయా రణే	
అద్య పశ్య మహాబాహో మయా సమర మూర్ధని	34

హతే రామే సహబ్రాత్రా ద్రవన్తీం హరివాహినీమ్	
అద్య రామస్య తద్ధృష్ట్యా మయానీతం రణాచ్ఛిరః	35
సుఖీ భవ మహాబాహో సీతా భవతు దుఃఖితా	
అద్య రామస్య పశ్యన్తు నిధనం సుమహత్ప్రియమ్	36
లంకాయాం రాక్షసాః సర్వే యే తే నిహత బాన్ధవాః	
అద్య శోక పరీతానాం స్వబన్ధు వధ కారణాత్	37
శత్రో ర్యుధి వినాశేన కరోమ్యుఽస్రప్రమార్జనమ్	
అద్య పర్వత సంకాశం ససూర్య మివ తోయదమ్	38
వికీర్ణం పశ్య సమరే సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరమ్	
కథం త్వం రాక్షసైరేభి ర్మయా చ పరిరక్షితః	39
జిఘాంసుభి ర్దాశరథిం వధ్యసే త్వ మిహోఽనఘ	
అథ పూర్వం హతే తేన మయి త్వాం హంతి రాఘవః	40
నాఽహమాత్మని సంతాపం గచ్ఛేయం రాక్షసాధిప	
కామం త్విదానీమఽపి మాం వ్యాదిశ త్వం పరంతప	41
న పరః ప్రేషణీయ స్తే యుద్ధాయాఽతుల విక్రమ	
అహముత్సాదయిష్యామి శత్రూం స్తవ మహాబల	42
యది శక్రో యది యమో యది పావక మారుతౌ	
తానఽహం యోధయిష్యామి కుబేర వరుణావఽపి	43
గిరి మాత్ర శరీరస్య శిత శూలధరస్య మే	
నర్దత స్తీక్ష్ణ దంష్ట్రస్య బిభీయా చ్చ పురందరః	44
అథ వా త్యక్త శస్త్రస్య మృద్నత స్తరసా రిపూన్	
న మే ప్రతిముఖే స్థాతుం కశ్చి చ్చక్రో జిజీవిషుః	45
వైవ శక్త్యా న గదయా నాఽసినా నేషుభిః శితైః	
హస్తాభ్యా మేవ సంరట్టో హనిష్యామ్యుఽపి వజ్రిణమ్	46
యది మే ముష్టి వేగం స రాఘవోఽద్య సహిష్యతి	
తతః పాస్యన్తి బాణాఘా రుధిరం రాఘవస్య తు	47
చిన్తయా బాధ్యసే రాజన్ కిమర్థం మయి తిష్ఠతి	
సోఽహం శత్రు వినాశాయ తవ నిర్యాతు ముద్యతః	48

ముంచ రామాద్భయం రాజన్ హనిష్యామీహ సంయుగే రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చ మహాబలమ్	49
హనుమంతం చ రక్షోఘ్నం లంకా యేన ప్రదీపితా హరీంశ్చాపి హనిష్యామి సంయుగే సమవస్థితాన్	50
అసాధారణ మిచ్ఛామి తవ దాతుం మహాద్యశః యది చేంద్రాద్భయం రాజన్ యది వాపి స్వయంభువః	51
అపి దేవాః శయిష్యంతే కృద్ధే మయి మహీ తలే యమం చ శమయిష్యామి భక్షయిష్యామి పావకం	52
ఆదిత్యం పాతయిష్యామి సనక్షత్రం మహీతలే శతకృతుం వధిష్యామి పాస్యామి వరుణాలయం	53
పర్వతాం శూర్ణయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీం దీర్ఘ కాలం ప్రసుప్తస్య కుమ్భకర్ణస్య విక్రమం	54
అద్య పశ్యంతు భూతాని భక్ష్యమాణాని సర్వశః నన్విదం త్రిదివం సర్వమాహారస్య న పూర్వతే	55
వధేన తే దాశరథేః సుఖార్థం సుఖం సమాహర్తుమ౭హం వ్రజామి	
నికృత్య రామం సహలక్ష్మణేన ఖాదామి సర్వాన్ హరియూథ ముఖ్యాన్	56
రమస్వ కామం పిబచా౭గ్యవారుణీ కురుష్వ కృత్యాని వినీయతాం జ్వరః	
మయా౭ద్య రామే గమితే యమక్షయం చిరాయ సీతా వశగా భవిష్యతి	57
చతుష్ఠస్థితమ స్సర్గః - సీతా ప్రలోభనోపాయః	
తదుక్తమ౭తికాయస్య బలినో బాహుశాలినః కుమ్భకర్ణస్య వచనం శృతోవాచ మహోదరః	1
కుమ్భకర్ణ కులే జాతో ధృష్టః ప్రాకృత దర్శనః అవలిప్తో న శక్నోపి కృత్యం సర్వత్ర వేదితుమ్	2
న హి రాజా న జానీతే కుమ్భకర్ణ నయా౭నయా	

త్వం తు కైశోరకా ధృష్టః కేవలం వక్తు మిచ్ఛసి	3
స్థానం వృద్ధిం చ హానిం చ దేశ కాల విభాగవిత్	
ఆత్మనశ్చ పరేషాం చ బుద్ధ్యతే రాక్షసర్షభః	4
యత్త్వఽశక్యం బలవతా కర్తుం ప్రాకృత బుద్ధినా	
అనుపాసిత వృద్ధేన కః కుర్యాత్ తాదృశం బుధః	5
యాంస్తు ధర్మార్థకామాం స్త్వం బ్రవీషి పృథగాశ్రయాన్	
అనుబోద్ధుం స్వభావే తాన్న హి లక్షణమఽస్తి తే	6
కర్మ చైవ హి సర్వేషాం కారణానాం ప్రయోజకమ్	
శ్రేయః పాపీయసాం చాఽత్ర ఫలం భవతి కర్మణామ్	7
నిశ్చేయస ఫలావేవ ధర్మాఽర్థా వితరావఽపి	
అధర్మానఽర్థయోః ప్రాప్తిః ఫలం చ ప్రత్యవాయికమ్	8
ఐహ లౌకిక పారత్రం కర్మ పుమ్భి ర్నిషేవ్యతే	
కర్మాణ్యఽపి తు కల్యాని లభతే కామ మాస్థితః	9
తత్ర క్లుప్త మిదం రాజ్ఞా హృది కార్యం మతం చ నః	
శత్రో హి సాహసం యత్ స్యాత్ కిమివాత్రాపనీయతే	10
ఏక వైవాభియానే తు హేతు ర్యః కథిత స్త్వయా	
తత్రాప్యనుపపన్నం తే వక్ష్యామి య దఽసాధు చ	11
యేన పూర్వం జనస్థానే బహవోఽతిబలా హతాః	
రాక్షసా రాఘవం తం త్వం కథమేకో జయిష్యసి	12
యే పురా నిర్జితాస్తేన జనస్థానే మహౌజసః	
రాక్షసాం స్తాన్ పురే సర్వాన్ భీతానఽద్యాపి పశ్యసి	13
తం సింహమివ సంకృద్ధం రామం దశరథాత్మజమ్	
సర్పం సుప్తమివా బుద్ధ్య ప్రబోధయితు మిచ్ఛసి	14
జ్వలంతం తేజసా నిత్యం క్రోధేన చ దురాసదమ్	
క స్తం మృత్యుమివాసహ్యమాసాదయితుమర్హతి	15
సంశయస్థ మిదం సర్వం శత్రోః ప్రతిసమాసనే	
ఏకస్య గమనం తత్ర న హి మే రోచతే భృశం	16
హీనార్థః సమృద్ధార్థం కో రిపుం ప్రాకృతం యథా	

నిశ్చితం జీవిత త్యాగే వశమానేతుమిచ్ఛతి	17
యస్య నాఽస్తి మనుష్యేషు సద్యశో రాక్షసోత్తమ	
కథ మాశంససే యోద్ధుం తుల్యే నేస్త్ర వివస్వతోః	18
ఏవ ముక్త్యా తు సంరబ్ధం కుమ్భకర్ణం మహోదరః	
ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే రావణో లోకరావణమ్	19
లబ్ధ్వా పున స్త్వం వైదేహీం కిమర్థం సంప్రజల్పసి	
యదీచ్ఛసి తదా సీతా వశగా తే భవిష్యతి	20
దృష్టః కశ్చిదుపాయో మే సీతోపస్థానకారకః	
రుచిరశ్చేత్స్వయా బుద్ధ్యా రాక్షసేశ్వర తం శృణు	21
అహం ద్విజిహ్వాః సంప్రోదీ కుమ్భకర్ణో వితర్దనః	
పంచ రామ వధాయై తే నిర్యాన్త్విత్యవమోషయ	22
తతో గత్వా వయం యుద్ధం దాస్యామ స్తస్య యత్నతః	
జేష్యామో యది తే శత్రున్నోపాయైః కృత్యమస్తి నః	23
అథ జీవతి నః శత్రుర్వయం చ కృత సంయుగాః	
తతః స్తదభిపత్స్యామో మనసా యత్ సమీక్షితమ్	24
వయం యుద్ధా దిహైష్యామో రుధిరేణ సముక్షితాః	
విదార్య స్వతనుం బాణైః రామనామాఽంకితైః శితైః	25
భక్షితో రాఘవోఽస్మాభి ర్లక్ష్మణశ్చేతి వాదినః	
తవ పాదౌ గ్రహీష్యామ స్త్వం నః కామం ప్రపూరయ	26
తతోఽవమోషయ పురే గజస్కన్ధేన పార్థివ	
హతో రామః సహభ్రాత్రా ససైన్య ఇతి సర్వతః	27
ప్రీతో నామ తతో భూత్వా భృత్యానాం త్వ మరిందమ	
భోగాంశ్చ పరివారాంశ్చ కామాంశ్చ వసు దాపయ	28
తతో మాల్యాని వాసాంసి వీరాణామనులేపనమ్	
పేయం చ బహు యోధేభ్యః స్వయం చ ముదితః పిబ	29
తతోఽస్మిన్ బహుళీభూతే కౌలీనే సర్వతో గతే	
భక్షితః ససుహృద్రామో రాక్షసైరితి విశ్వతే	30
ప్రవిశ్యాశ్వాస్య చాఽపి త్వం సీతాం రహసి సాన్త్యయ	

ధనదావైశ్చ కామైశ్చ రత్నై శ్చైనాం ప్రలోభయ	31
అనయోపధయా రాజన్ భయ శోకానుబంధయా	
అకామా త్వద్వశం సీతా నష్ట నాథా గమిష్యతి	32
రంజనీయం హి భర్తారం వినష్టమ౭వగమ్య సా	
నైరాశ్యాత్ స్త్రీలఘుత్వా చ్చ త్వద్వశం ప్రతిపత్స్యతే	33
సా పురా సుఖసంవృద్ధా సుఖా౭ర్థా దుఃఖ కర్మితా	
త్వయ్యధీనం సుఖం జ్ఞాత్వా సర్వథోపగమిష్యతి	34
ఏతత్ సునీతం మమ దర్శనేన	
రామం హి దృష్ట్వా వ భవేద౭నర్థః	
ఇహైవ తే సేత్స్యతి మోక్షుకో భూః	
మహానయుద్ధేన సుఖస్య లాభః	35
అనష్ట సైన్యో హ్య౭నవాప్త సంశయో	
రిపూనయుద్ధేన జయ న్నరాధిపః	
యశశ్చ పుణ్యం చ మహాన్మహీపతే	
శ్రీయం చ కీర్తిం చ చిరం సమ౭శ్నుతే	36
<u>పంచషష్ఠితమ స్కంధః - కుంభకర్ణాభిషేకనం</u>	
స తథోక్తస్తు నిర్భర్త్య కుమ్భకర్ణో మహోదరమ్	
అబ్రవీద్రాక్షస శ్రేష్ఠం భ్రాతరం రావణం తతః	1
సో౭హం తవ భయం ఘోరం వధా త్తస్య దురాత్మనః	
రామస్యా౭ద్య ప్రమార్ణామి నిర్వైరో హి సుఖీ భవ	2
గర్జన్తి న వృథా శూరా నిర్జలా ఇవ తోయదాః	
పశ్య సంపాద్యమానం తు గర్జితం యుధి కర్మణా	3
న మర్షయతి చాత్మానం సంభావయతి నాత్మనా	
అదర్శయిత్వా శూరాస్తు కర్మ కుర్వన్తి దుష్కరమ్	4
విక్లబానామ౭బుద్ధీనాం రాజ్ఞాం పణ్ణిత మానినామ్	
శృణ్వతాం సాదిత మిదం త్వద్విధానాం మహోదర	5
యుద్ధే కాపురుషై ర్పితృభ్యం భవద్భిః ప్రియ వాదిభిః	
రాజానమనుగచ్ఛద్భిః కృత్య మేతద్ధి సాదితమ్	6

రాజశేషా కృతా లంకా క్షీణః కోశో బలం హతమ్	
రాజాన మిమమాసాద్య సుహృచ్చిహ్నామఽమిత్రకమ్	7
ఏష నిర్యామ్యఽహం యుద్ధ ముద్యతః శతృ నిర్ణయే	
దుర్నయం భవతామఽద్య సమీకర్తు మిహాహవే	8
ఏవ ముక్తవతో వాక్యం కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః	
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం ప్రహసన్ రాక్షసాధిపః	9
మహోదరోఽయం రామాత్తు పరిత్రస్తో న సంశయః	
న హి రోచయతే తాత యుద్ధం యుద్ధ విశారద	10
కశ్చిన్ మే త్వత్సమో నాఽస్తి సాహృదేన బలేన చ	
గచ్ఛ శతృ వధాయ త్వం కుమ్భకర్ణ జయాయ చ	11
తస్మాత్తు భయనాశార్థం భవాన్ సంబోధితో మయా	
అయం హి కాలః సుహృదాం రాక్షసానా మరిందమ	12
తద్గచ్ఛ శూలమాదాయ పాశహస్త ఇవాఽంతకః	
వానరాన్ రాజపుత్రౌ చ భక్షయాదిత్యతేజసా	13
సమాలోక్య తు తే రూపం విద్రవిష్యంతి వానరాః	
రామ లక్ష్మణయో శ్చాపి హృదయే ప్రస్ఫుటిష్యతః	14
ఏవ ముక్త్యా మహారాజః కుమ్భకర్ణం మహాబలం	
పునర్జాత మివాత్మానం మేనే రాక్షసపుంగవః	15
కుంభకర్ణ బలాభిజ్ఞో జానంస్తస్య పరాక్రమం	
బభూవ ముదితో రాజా శశాంక ఇవ నిర్మలః	16
ఇత్యేవముక్త సంహృష్టో నిర్ణగామ మహాబలః	
రాజ్ఞస్తు వచనం శృత్వా కుంభకర్ణః సముద్యతః	17
ఆదదే నిశితం శూలం వేగాచ్ఛతృ నిబర్హణమ్	
సర్వకాలాయసం దీప్తం తప్త కాంచన భూషణమ్	18
ఇన్ద్రాఽశని సమం భీమం వజ్రప్రతిమ గౌరవమ్	
దేవ దానవ గన్ధర్వ యక్ష కిన్నర సూదనమ్	19
రక్తమాల్యం మహాధామ స్వతశ్చోద్ధత పావకమ్	
ఆదాయ నిశితం శూలం శతృ శోణిత రంజితమ్	20

కుమ్భకర్ణో మహాతేజా రావణం వాక్యమబ్రవీత్	
గమిష్యామ్యఽహ మేకాకీ తిష్ఠత్విహ బలం మహాత్	21
అద్య తాన్ క్షుభితాన్ కృద్ధో భక్షయిష్యామి వానరాన్	
కుమ్భకర్ణ వచః శృత్వా రావణో వాక్య మబ్రవీత్	22
సైన్యైః పరివృతో గచ్ఛ శూల ముద్గర పాణిభిః	
వానరా హి మహాత్మానః శీఘ్రాః సువ్యవసాయినః	23
ఏకాకినం ప్రమత్తం వా నయేయు ర్దశనైః క్షయమ్	
తస్మాత్ పరమ దుర్ధర్షైః సైన్యైః పరివృతో వ్రజ	24
రక్షసామహితం సర్వం శతృదక్షం నిఘాదయ	
అథాసనాత్ సముత్పత్య స్రజం మణిక్యతాన్తరామ్	25
ఆబబన్ధ మహాతేజాః కుమ్భకర్ణస్య రావణః	
అంగదాన్యఽంగుళీవేష్టాన్ వరాణ్యాభరణాని చ	26
హారం చ శశి సంకాశ మాబబన్ధ మహాత్మానః	
దివ్యాని చ సుగంధీని మాన్య దామాని రావణః	27
శ్రోత్రే చాసన్ద్వయామాస శ్రీమతీ చాఽస్య కుణ్డలే	
కాంచనాఽంగద కేయూర నిష్కాభరణ భూషితః	28
కుమ్భకర్ణో బృహత్కర్ణః సుహుతోఽగ్నిరివాబభౌ	
శ్రోణీ సూత్రేణ మహతా మేచకేన వ్యరాజత	29
అమృతోత్పాదనే నద్ధో భుజంగేనేవ మన్దరః	
స కాంచనం భారసహం నివాతం	
విద్యుత్ప్రభం దీప్తమివాత్మ భాసా	
ఆబధ్యమానః కవచం రరాజ	
సంధ్యాఽభ్ర సంవీత ఇవాఽద్రిరాజః	30
సర్వాభరణ నద్ధాఽంగః శూలపాణిః స రాక్షసః	
త్రివిక్రమ కృతోత్సాహో నారాయణ ఇవాబభౌ	31
భ్రాతరం సంపరిష్పజ్య కృత్వా చాఽపి ప్రదక్షిణమ్	
ప్రణమ్య శిరసా తస్మై సంప్రతస్థే మహాబలః	32
నిష్పృతంతం మహాకాయం మహానాదం మహాబలం	

తమాశీర్షిః ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస రావణః	33
శంఖ దున్దుభి నిర్హోషైః సైన్యైశ్చాఽపి వరాయుధైః	
తం గజైశ్చ తురంగైశ్చ స్యన్దనైశ్చాఽమ్బుద స్వనైః	34
అనుజగ్ము ర్మహాత్మానం రథినో రథినాం వరమ్	
సర్వై రుష్టైః ఖరై రశ్వైః సింహ ద్విప మృగ ద్విజైః	35
అనుజగ్ముశ్చ తం ఘోరం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్	
స పుష్పవర్షైరఽవకీర్యమాణో	
ధృతాఽతపత్రః శిత శూలపాణిః	
మదోత్కటః శోణితగన్ధ మత్తో	
వినిర్యయౌ దానవ దేవశత్రుః	36
పదాతయశ్చ బహవో మహానాదా మహాబలాః	
అన్వయూ రాక్షసా భీమా భీమాఽక్షాః శస్త్రపాణయః	37
రక్షాక్షాః సుమహాకాయా నీలాంజన చయోపమాః	
శూలానుద్యమ్య ఖడ్గాంశ్చ నిశితాంశ్చ పరశ్వధాన్	38
బహువ్యామాంశ్చ పరిఘాన్ గదాంశ్చ ముసలాని చ	
తాల స్కంధాంశ్చ విపులాన్ క్షేపణీయాన్ దురాసదాన్	39
అథాఽన్యద్వపు రాదాయ దారుణం రోమహర్షణమ్	
నిష్పపాత మహాతేజాః కుమ్భకర్ణో మహాబలః	40
ధనుః శతపరీణాహః స షట్కత సముచ్చితః	
రోద్రః శకటచక్రాక్షో మహాపర్వత సన్నిభః	41
సన్నివర్త్య చ రక్షాంసి దగ్ధ శైలోపమో మహాన్	
కుమ్భకర్ణో మహావక్త్రః ప్రహసన్నిదమట్రవీత్	42
అద్య వానరముఖ్యానాం తాని యూథాని భాగశః	
నిర్దహిష్యామి సంకృద్ధః శలభానివ పావకః	43
నాఽపరాధ్యన్తి మే కామం వానరా వనచారిణః	
జాతిరఽస్మద్విధానాం సా పురోద్యాన విభూషణమ్	44
పురరోధస్య మూలం తు రాఘవః సహలక్ష్మణః	
హతే తస్మిన్ హతం సర్వం తం వధిష్యామి సంయుగే	45

ఏవం తస్య బృవాణస్య కుమ్భకర్ణస్య రాక్షసాః	
నాదం చక్య ర్మహోఘోరం కమ్పయంత ఇవార్ణవమ్	46
తస్య నిష్పతత స్థూర్ణం కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః	
బభూవు ర్హోరరూపాణి నిమిత్తాని సమస్తతః	47
ఉల్కాఽశనియుతా మేఘా బభూవు ర్గర్దభాఽరుణాః	
ససాగర వనా చైవ వసుధా సమఽకమ్పత	48
ఘోరరూపాః శివా నేదుః సజ్వాల కబళైర్ముఖైః	
మణ్డలాన్యఽపసవ్యాని బబంధుశ్చ విహంగమాః	49
నిష్పపాత చ మాలేవ గృధ్రోఽస్య పథి గచ్ఛతః	
ప్రాస్ఫురన్నయనం చాస్య సవ్యో బాహురకమ్పత	50
నిపపాత తదా చోల్కా జ్వలన్తీ భీమ నిస్సనా	
ఆదిత్యో నిష్ప్రభశ్చాసీ న్నప్రవతి సుఖోఽనిలః	51
అచింతయ న్మహోత్పాతా నుత్థితాన్ రోమహర్షణాన్	
నిర్యయౌ కుమ్భకర్ణస్తు కృతాఽంతబల చోదితః	52
స లంఘయిత్వా ప్రాకారం పద్భ్యాం పర్వత సన్నిభః	
దదర్శాఽభ్ర ఘన ప్రఖ్యం వానరానీక మద్భుతమ్	53
తే దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం వానరాః పర్వతోపమమ్	
వాయునున్నా ఇవ ఘనా యయుః సర్వా దిశస్తదా	54
తద్వానరానీక మఽతిప్రచణ్డం	
దిశో ద్రవద్భిన్నమివాఽభ్ర జాలమ్	
స కుమ్భకర్ణః సమవేక్ష్య హర్షాన్	
ననాద భూయో ఘనవద్ధనాఽభః	55
తే తస్య ఘోరం నినదం నిశమ్య	
యథా నినాదం దివి వారిదస్య	
పేతు ర్దరణ్యాం బహవః ప్లవంగాః	
నికృత్తమూలా ఇవ సాలవృక్షాః	56
విపుల పరిఘవాన్ స కుమ్భకర్ణో	
రిపు నిధనాయ వినిస్సతో మహాత్మా	

కపిగణ భయమాదదత్ సుభీమం	
ప్రభురివ కింకరదండవాన్ యుగాన్తే	57
<u>షట్పత్తితమ స్వర్గః -- వానరపర్యవస్థాపనం</u>	
స లంఘయిత్వా ప్రాకారం గిరి కూటోపమో మహాన్	
నిర్యయౌ నగరాత్తూర్ణం కుంభకర్ణో మహాబలః	1
స ననాద మహానాదం సముద్ర మభినాదయన్	
జనయన్నివ నిర్ఘాతాన్ విధమన్నివ పర్వతాన్	2
తమఽవద్యం మఘవతా యమేన వరుణేన వా	
ప్రేక్ష్య భీమాక్షమాయాన్తం వానరా విప్రదుద్యవుః	3
తాంస్తు విప్రద్యతాన్ దృష్ట్వా వాలిపుత్రోఽంగదోబ్రవీత్	
నలం నీలం గవాక్షం చ కుముదం చ మహాబలమ్	4
ఆత్మానమఽత్ర విస్మృత్య వీర్యాణ్యభిజనాని చ	
క్వ గచ్ఛత భయ త్రస్తాః ప్రాకృతా హరయో యథా	5
సాధు సౌమ్యా నివర్తద్వం కిం ప్రాణాన్ పరిరక్షథ	
నాఽలం యుద్ధాయ వై రక్షో మహతీయం విభీషికాం	6
మహతీ ముత్థితామేనాం రాక్షసానాం విభీషికామ్	
విక్రమా ద్విధమిష్యామో నివర్తద్వం ప్లవంగమాః	7
కృచ్ఛ్రేణ తు సమాశ్వస్య సంగమ్య చ తత స్తతః	
వృక్షాఽద్రిహస్తా హరయః సంప్రతస్థూ రణాజిరమ్	8
తే నివృత్య తు సంకృద్ధాః కుమ్భకర్ణం వనోకసః	
నిజఘ్నుః పరమ కృద్ధాః సమదా ఇవ కుంజరాః	9
ప్రాంశుభి ర్గిరిశృంగైశ్చ శిలాభిశ్చ మహాబలః	
పాదపైః పుష్పితాఽగ్రైశ్చ హన్యమానో న కమ్పతే	10
తస్య గాత్రేషు పతితా భిద్యన్తే శతశః శిలాః	
పాదపాః పుష్పితాఽగ్రాశ్చ భగ్నాః పేతుర్మహీతలే	11
సోఽపి సైన్యాని సంకృద్ధో వానరాణాం మహౌజసామ్	
మమన్థ పరమాయత్తో వనాన్యగ్నిరివోత్థితః	12
లోహితార్ధాస్తు బహవః శేరతే వానరర్షభాః	

నిరస్తాః పతితా భూమౌ తామ్రపుష్పా ఇవ దృమాః	13
లంఘయంతః ప్రధావన్తో వానరానాఽవలోకయన్	
కేచిత్ సముద్రే పతితాః కేచి ధగన మాశ్రితాః	14
వద్యమానాస్తు తే వీరా రాక్షసేన బలీయసా	
సాగరం యేన తే తీర్థాః పథా తేన ప్రదుద్యవుః	15
తే స్థలాని తథా నిమ్నం విషణ్ణ వదనా భయాత్	
ఋక్షా వృక్షాన్ సమారూఢాః కేచిత్ పర్వత మాశ్రితాః	16
మమజ్జరఽర్థవే కేచిద్గుహాః కేచిత్ సమాశ్రితాః	
నిషేదుః ప్లవగాః కేచిత్ కేచిన్నైవాఽవతస్థిరే	17
కేచిత్ భూమౌ నిపతితాః కేచిత్ సుప్తా మృతా ఇవ	
తాన్ సమీక్ష్యాఽంగదో భగ్నాన్ వానరానిదమబ్రవీత్	18
అవతిష్ఠత యుధ్యామో నివర్తధ్వం ప్లవంగమాః	
భగ్నానాం వో న పశ్యామి పరిగమ్య మహీమిమామ్	19

స్థానం సర్వే నివర్తధ్వం కిం ప్రాణాన్ పరిరక్షథ	
నిరాయుధానాం ద్రవతామఽసంగ గతి పౌరుషాః	20
దారాప్యాఽపహసిష్యన్తి స వై ఘాతస్తు జీవినామ్	
కులేషు జాతాః సర్వే స్మ విస్తీర్ణేషు మహత్సు చ	21
క్వ గచ్ఛథ భయ త్రస్తా హరయః ప్రాకృతా యథా	
అనార్యాః ఖలు యద్భీతా స్త్యక్త్వా వీర్యం ప్రధావత	22
వికత్థనాని వో యాని యదా వై జనసంసది	
తాని వః క్వ ను యాతాని సోదగ్రాణి మహాన్తి చ	23
భీరుప్రవాదాః శ్శాయన్తే యస్తు జీవతి ధిక్కృతః	
మార్గః సత్పురుషై ర్ఘ్నుః సేవ్యతాం త్యజ్యతాం భయమ్	24
శయామహేఽథ నిహతాః పృథివ్యామల్పజీవితాః	

దుష్ప్రాపం బ్రహ్మలోకంవా ప్రాప్పుమో యుధి సూదితాః	25
సంప్రాప్పుయామః కీర్తిం వా నిహత్వా శత్రుమాహవే	
జీవితం వీరలోకస్య భోక్త్యామో వసు వానరాః	26
న కుమ్భకర్ణః కాకుత్స్థం దృష్ట్వా జీవన్ గమిష్యతి	
దీప్యమాన మివాసాద్య పతంగో జ్వలనం యథా	27
పలాయనేన చోద్దిష్టాః ప్రాణాన్ రక్షామహీ వయమ్	
ఏకేన బహవో భగ్నా యశో నాశం గమిష్యతి	28
ఏవం బృవాణం తం శూరమ౭ంగదం కనకాంగదమ్	
ద్రవమాణా స్తతో వాక్య మూచుః శూరవిగర్హితమ్	29
కృతం నః కదనం ఘోరం కుమ్భకర్ణేన రక్షసా	
న స్థానకాలో గచ్ఛామో దయితం జీవితం హి నః	30
ఏతావదుక్త్వా వచనం సర్వే తే భేజిరే దిశః	
భీమం భీమాక్షమాయాన్తం దృష్ట్వా వానరయూథపాః	31
ద్రవమాణాస్తు తే వీరా అంగదేన వలీముఖాః	
సాన్వై శ్చైవానుమానైశ్చ తతః సర్వే నివర్తితాః	32
ప్రహర్ష ముపనీతాశ్చ వాలిపుత్రేణ దీమతా	
ఆఙ్ఘా ప్రతీక్షా స్థస్తుశ్చ సర్వేవానర యూథపాః	33
ఋషభ శరభ మైన్ద ధూమ్ర నీలాః	
కుముద సుషేణ గవాక్ష రమ్భ తారాః	
ద్వివిద పనస వాయుపుత్ర ముఖ్యాః	
త్వరితతరా౭భిముఖం రణం ప్రయాతాః	34
<u>సప్తషష్ఠితమ స్సర్గః - కుంభకర్ణ వధః</u>	
తే నివృత్తా మహాకాయాః శృత్వా౭ంగద వచ స్తదా	
నైష్ఠికిం బుద్ధి మాసాద్య సర్వే సంగ్రామ కాంక్షిణః	1
సముదీరిత వీర్యాశ్చ సమారోపిత విక్రమాః	
పర్యవస్థాపితా వాక్యైర౭ంగదేన వలీముఖాః	2
ప్రయాతాశ్చ గతా హర్షం మరణే కృత నిశ్చయాః	
చక్యః సుతుములం యుద్ధం వానరా స్త్యక్తజీవితాః	3

అథ వృక్షాన్ మహాకాయాః సానూని సుమహాన్తి చ	
వానరాః తూర్ణ ముద్యమ్య కుమ్భకర్ణమభిదృతాః	4
స కుమ్భకర్ణః సంకృద్ధో గదాముద్యమ్య వీర్యవాన్	
అర్దయన్ సుమహాకాయః సమన్తాద్వ్యాకీప ద్రిపూన్	5
శతాని సప్త చాఽష్టౌ చ సహస్రాణి చ వానరాః	
ప్రకీర్ణాః శేరతే భూమౌ కుమ్భకర్ణేన పోధితాః	6
షోడశాఽష్టౌ చ దశ చ వింశత్ త్రింశత్ తదైవ చ	
పరిక్షిప్య చ బాహుభ్యాం ఖాదన్ విపరిధావతి	7
భక్షయన్ భృశ సంకృద్ధో గరుడః పన్నగానివ	
కృచ్ఛ్రేణ చ సమాశ్వస్తాః సంగమ్య చ తత స్తతః	8
వృక్షాఽద్రి హస్తా హరయ స్తస్థుః సంగ్రామ మూర్ధని	
తతః పర్వత ముత్పాట్య ద్వివిదః ప్లవగర్షభః	9
దుద్రావ గిరి శృంగాభం విలంబ ఇవ తోయదః	
తం సముత్పత్య చిక్షేప కుమ్భకర్ణస్య వానరః	10
తమఽప్రాప్తో మహాకాయం తస్య సైన్యేఽపతతదా	
మమర్దాఽశ్వాన్ గజాంశ్చాఽపి రథాం చైవ నగోత్తమః	11
తాని చాఽన్యాని రక్షాంసి పునశ్చాఽన్యధీరేః శిరః	
తచ్చైలశృంగాభిహతం హతాఽశ్వం హత సారథిః	12
రక్షసాం రుధిర క్లిన్నం బభూవాయోధనం మహాత్	
రథినో వానరేన్ద్రాణాం శరైః కాలాంతకోపమైః	13
శిరాంసి నదతాం జహ్రుః సహసా భీమనిస్స్వినాః	
వానరాశ్చ మహాత్మానః సముత్పాట్య మహాద్భూమాన్	14
రథానశ్వాన్ గజానుష్ట్రాన్ రాక్షసానభ్యసూదయన్	
హనూమాన్ శైలశృంగాణి వృక్షాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్	15
వవర్ష కుమ్భకర్ణస్య శిరస్యమ్పరమాస్థితః	
తాని పర్వతశృంగాణి శూలేన స బిభేద హ	16
బభ్రజ్జా వృక్షవర్షం చ కుమ్భకర్ణో మహాబలః	
తతో హరీణాం తదఽనీకముగ్రం దుద్రావ శూలం నిశితం ప్రగృహ్య	

తస్తా తతోఽస్యాపతతః పురస్తాన్ మహీధరాగ్రం హనుమాన్ ప్రగృహ్య	17
స కుమ్భకర్ణం కుపితో జఘాన వేగేన శైలోత్తమ భీమకాయమ్	
స చుక్షుభే తేన తదాభిభూతో మేదార్ద్రగాతో రుధిరాఽవసిక్తః	18
స శూలమావిద్య తటిత్ప్రకాశం గిరిం యథా ప్రజ్వలితాగ్ర శృంగమ్	
బాహ్వాఽన్తరే మారుతిమాజఘాన గుహోఽచలం క్రౌంచమివోగ్ర శక్త్యా	19
స శూలనిర్భిన్న మహాభుజాన్తరః ప్రవిహ్వలః శోణిత ముద్వమన్ ముఖాత్	
ననాద భీమం హనుమాన్ మహాహవే యుగాన్తమేఘస్తనితస్వనోపమమ్	20
తతో వినేదుః సహసా ప్రహృష్టాః రక్షోగణా స్తం వ్యథితం సమీక్ష్య	
ప్లవంగమాస్తు వ్యథితా భయార్తాః ప్రదుద్వవుః సంయతి కుమ్భకర్ణాత్	21
తతస్తు నీలో బలవాన్ పర్యవస్థాపయన్ బలం	
ప్రవిచిక్షేప శైలాగ్రం కుమ్భకర్ణాయ దీమతే	22
త మాపతన్తం సంప్రేక్ష్య ముష్టినాభిజఘాన హ	
ముష్టి ప్రహారాభిహతం త చ్చైలాఽగ్రం వ్యశీర్యత	23
సవిస్ఫులింగం సజ్వాలం నిపపాత మహీతలే	
ఋషభః శరభో నీలో గవాక్షో గన్ధమాదనః	24
పంచ వానరశార్దూలాః కుమ్భకర్ణముపాద్రవన్	
శైలై ర్వుక్షే స్తలైః పాదై ర్ముష్టిభిశ్చ మహాబలాః	25
కుమ్భకర్ణం మహాకాయం సర్వతోభిప్రదుద్వవుః	
స్ఫూర్ణానివ ప్రహారాం స్తాన్ వేదయానో న వివ్యథే	26
ఋషభం తు మహావేగం బాహుభ్యాం పరిషస్వజే	
కుమ్భకర్ణ భుజాభ్యాం తు పీడితో వానరర్షభః	27
నిపపాతర్షభో భీమః ప్రముఖా ద్వాంత శోణితః	
ముష్టినా శరభం హత్వా జానునా నీల మాహవే	28
ఆజఘాన గవాక్షం తు తలే నేన్ద్ర రిపు స్తదా	
పాదేనాభ్యహనత్ కృద్ధ స్తరసా గంధమాదనం	29
దత్త ప్రహార వ్యథితా ముముహుః శోణితోక్షితాః	
నిపేతు స్తే తు మేదిన్యాం నికృత్తా ఇవ కింశుకాః	30
తేషు వానర ముఖ్యేషు పతితేషు మహాత్మసు	

వానరాణాం సహస్రాణి కుమ్భకర్ణం ప్రదుద్యమః	31
తం శైల మివ శైలాభాః సర్వే తే ప్లవగర్షభాః	
సమారుహ్య సముత్పత్య దదంశుశ్చ మహాబలాః	32
తం నఖై ర్దశనైశ్చాఽపి ముష్టిభి ర్దానుభి స్తథా	
కుమ్భకర్ణం మహాకాయం తే జమ్ముః ప్లవగర్షభాః	33
స వానర సహస్రై సై రాచితః పర్వతోపమః	
రరాజ రాక్షసవ్యాఘ్రై గిరిరాత్మరుహై రివ	34
బాహుభ్యాం వానరాన్ సర్వాన్ ప్రగృహ్య సుమహాబలః	
భక్షయామాస సంకృద్ధో గరుడః పన్నగానివ	35
ప్రక్షిప్తాః కుమ్భకర్ణేన వక్త్రే పాతాళ సన్నిభే	
నాసాపుటాభ్యాం నిర్జగ్ముః కర్ణాభ్యాం చైవ వానరాః	36
భక్షయన్ భృశ సంకృద్ధో హరీన్ పర్వత సన్నిభః	
బభంజ వానరాన్ సర్వాన్ సంకృద్ధో రాక్షసోత్తమః	37
మాంస శోణిత సంక్లేదాం భూమిం కుర్వన్ స రాక్షసః	
చచార హరి సైన్యేషు కాలాఽగ్నిరివ మూర్చితః	38
వజ్ర హస్తో యథా శక్రః పాశహస్త ఇవాఽన్తకః	
శూలహస్తో బభౌ సంఖ్యే కుమ్భకర్ణో మహాబలః	39
యథా శుష్మాన్యఽరణ్యాని గ్రీష్మే దహతి పావకః	
తథా వానర సైన్యాని కుమ్భకర్ణో వినిర్దహత్	40
తత స్తే వధ్యమానాస్తు హత యూథా వినాయకాః	
వానరా భయ సంవిగ్నా వినేదుర్విస్వరం భృశమ్	41
అనేకశో వధ్యమానాః కుమ్భకర్ణేన వానరాః	
రాఘవం శరణం జగ్ము ర్వ్యధితాః ఖిన్న చేతసః	42
ప్రభగ్నాన్ వానరాన్ దృష్ట్వా వజ్రహస్త సుతాత్మజః	
అభ్యధావత వేగేన కుంభకర్ణం మహాహవే	43
శైల శృంగం మహద్ధృహ్య వినదంశ్చ ముహుర్ముహుః	
త్రాసయన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ కుంభకర్ణ పదానుగాన్	44
చిక్షేప శైల శిఖరం కుంభకర్ణస్య మూర్ధని	

స తేనాభిహతోత్యర్థం గిరి శృంగేణ మూర్ధని	45
కుంభకర్ణః ప్రజజ్వాల కోపేన మహతా తదా	
సోఽభ్యధావత వేగేన వాలిపుత్ర మమర్షణః	46
కుంభకర్ణో మహానాద స్త్రాసయన్ సర్వవానరాన్	
శూలం ససర్జ వై రోషాదంగదే స మహాబలః	47
త మాపతంతం బుద్ధ్యా తు యుద్ధమార్గ విశారదః	
లాఘవా న్మోచయామాస బలవాన్ వానరర్షభః	48
ఉత్పత్య చైనం సహసా తలేనోరస్య తాడయత్	
స తేనాభిహతః కోపాత్ ప్రముమోహాచలోపమః	49
స లబ్ధ సంజ్ఞో బలవాన్ ముష్టిమావర్త్య రాక్షసః	
అపహస్తేన చిక్షేప విసంజ్ఞః స పపాత హ	50
తస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే విసంజ్ఞే పతితే భువి	
తచ్ఛూలం సముపాదాయ సుగ్రీవమభిదుద్భవే	51
తమాపతన్తం సంప్రీక్ష్య కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్	
ఉత్పపాత తదా వీరః సుగ్రీవో వానరాధిపః	52
పర్వతాగ్రమ్ సముత్థిప్య సమావిద్య మహాకపిః	
అభిదుద్రావ వేగేన కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్	53
తమాపతన్తం సంప్రీక్ష్య కుమ్భకర్ణః ప్లవంగమమ్	
తస్థా వికృత సర్వాంగో వానరేన్ద్ర సమున్ముఖః	54
కపిశోణిత దిగ్గాంగం భక్షయన్తం ప్లవంగమాన్	
కుమ్భకర్ణం స్థితం దృష్ట్వా సుగ్రీవో వాక్య మబ్రవీత్	55
పాతితాశ్చ త్వయా వీరాః కృతం కర్మ సుదుష్కరమ్	
భక్షితాని చ సైన్యాని ప్రాప్తం తే పరమం యశః	56
త్యజ తద్వానరానీకం ప్రాకృతైః కిం కరిష్యసి	
సహస్వైక నిపాతం మే పర్వతస్యాఽస్య రాక్షస	57
తద్వాక్యం హరిరాజస్య సత్త్వ ధైర్య సమన్వితమ్	
శృత్వా రాక్షసశార్దూలః కుమ్భకర్ణోఽబ్రవీద్వచః	58
ప్రజాపతేన్దు పౌత్ర స్త్వం తదైవర్షరజః సుతః	

శృత పౌరుష సంపన్నః తస్మాద్ధర్షసి వానర	59
స కుమ్భకర్ణస్య వచో నిశమ్య వ్యావిద్య శైలం సహసా ముమోచ	
తేనా జఘానోరసి కుమ్భకర్ణం శైలేన వజ్రాశని సన్నిభేన	60
త ద్భైల శృంగం సహసా వికీర్ణం భుజాశస్త్రే తస్య తదా విశాలే	
తతో విషేదుః సహసా ప్లవంగా రక్షోగణాశ్చాపి ముదా వినేదుః	61
స శైలశృంగాభిహత శ్చుకోప ననాద కోపాచ్చ వివృత్య వక్త్రమ్	
వ్యావిద్య శూలం చ తటిత్ప్రకాశం చిక్షేప హర్షకపతే ర్వధాయ	62
తత్ కుమ్భకర్ణస్య భుజ ప్రవిద్ధం శూలంశితం కాంచనదామజుష్టమ్	
క్షిప్రం సముత్పత్య నిగృహ్య దోర్భ్యాం బభంజ వేగేన సుతోఽనిలస్య	63
కృతం భార సహస్రస్య శూలం కాలాయసం మహాత్	
బభంజ జానున్యారోప్య ప్రహృష్టః ప్లవగర్షభః	64
శూలం భగ్నం హనుమాతా దృష్ట్వా వానరవాహినీ	
హృష్టా ననాద బహుశః సర్వత శ్చాపి దుద్భవే	65
బభూవాఽథ పరిత్రస్తో రాక్షసో విముఖోఽభవత్	
సింహనాదం చ తే చక్యః ప్రహృష్టా వనగోచరాః	66
మారుతిం పూజయాం చక్య ర్ద్వష్టా శూలం తథాగతం	
స తత్తదా భగ్న మఽవేక్ష్య శూలం చుకోప రక్షోధిపతి ర్మహాత్మా	
ఉత్పాట్య లంకా మలయాత్ స శృంగం జఘాన సుగ్రీవ ముపేత్య తేన	67
స శైలశృంగాభిహతో విసంజ్ఞః పపాత భూమౌ యుధి వానరేస్త్రః	
తం ప్రేక్ష్య భూమౌ పతితం విసంజ్ఞం నేదుః ప్రహృష్టాస్త్వథ యాతుధానాః	68
తమభ్యుపేత్యాఽద్భుత ఘోరవీర్యం స కుమ్భకర్ణో యుధి వానరేస్త్రమ్	
జహార సుగ్రీవమభిప్రగృహ్య యథాఽనిలో మేఘమతిప్రచణ్డః	69
స తం మహామేఘ నికాశరూప ముత్పాట్య గచ్ఛన్ యుధి కుమ్భకర్ణః	
రరాజ మేరు ప్రతిమాన రూపో మేరుర్యథాఽభ్యుచ్చిత ఘోరశృంగః	70
తత స్త ముత్పాట్య జగామ వీరః సంస్తూయమానో యుధి రాక్షసేస్త్రైః	
శృణ్వన్ నినాదం త్రిదశాలయానాం ప్లవంగరాజగ్రహ విస్మితానామ్	71
తత స్త మాదాయ తదా స మేనే హరీస్త్ర మిస్త్రోపమ మిస్త్రవీర్యః	
అస్మిన్ హృతే సర్వమిదం హృతం స్యాత్ సరాఘవం సైన్యమిటీస్త్ర శత్యః	72

విద్యతాం వాహినీం దృష్ట్వా వానరాణాం తత స్తతః కుమ్భకర్ణేన సుగ్రీవం గృహీతం చాఽపి వానరమ్	73
హనుమాం శ్చిస్తయామాస మతిమాన్ మారుతాత్మజః ఏవం గృహీతే సుగ్రీవే కిం కర్తవ్యం మయా భవేత్	74
యద్వై న్యాయ్యం మయా కర్తుం తత్ కరిష్యామి సర్వథా భూత్వా పర్వత సంకాశో నాశయిష్యామి రాక్షసం	75
మయా హతే సంయతి కుమ్భకర్ణే మహాబలే ముష్టి వికీర్ణ దేహీ విమోచితే వానర పార్థివే చ భవన్తు హృష్టాః ప్లవగాః సమస్తాః	76
అథవా స్వయమప్యేష మోక్షం ప్రాప్స్యతి పార్థివః గృహీతోఽయం యది భవేత్ త్రిదశైః సాసురోరగైః	77
మన్యే న తావ దాత్మానం బుధ్యతే వానరాధిపః శైల ప్రహారాభిహతః కుమ్భకర్ణేన సంయుగే	78
అయం ముహూర్తాత్ సుగ్రీవో లబ్ధసంజ్ఞో మహాహవే ఆత్మనో వానరాణాం చ యత్ పథ్యం తత్ కరిష్యతి	79
మయా తు మోక్షితస్యాఽస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః అప్రీతశ్చ భవేత్ కష్టా కీర్తి నాశశ్చ శాశ్వతః	80
తస్మా న్ముహూర్తం కాంక్షిష్యే విక్రమం పార్థివస్య నః భిన్నం చ వానరానీకం తావ దాశ్వాసయామ్యహమ్	81
ఇత్యేవం చిన్తయిత్వా తు హనుమాన్ మారుతాత్మజః భూయః సంస్తమ్భయామాస వానరాణాం మహాచమూమ్	82
స కుమ్భకర్ణోఽథ వివేక లంకాం స్ఫురన్త మాదాయ మహాకపిం తమ్ విమాన చర్యా గృహ గోపుర స్తైః పుష్పార్కృ వర్షై రఽవకీర్యమాణః	83
లాజ గంధోద వర్షైస్తు సిచ్యమానా శనైః శనైః రాజమార్గస్య శీతత్వాత్ సంజ్ఞామాప మహాబలః	84
తతః స సంజ్ఞా ముపలభ్య కృచ్ఛా ద్బలీయస స్తస్య భుజాన్తరస్థః అవేక్షమాణః పురరాజమార్గం విచిన్తయామాస ముహు ర్మహాత్మా	85
ఏవం గృహీతేన కథం ను నామ శక్యం మయా సంప్రతి కర్తుమఽద్య తథా కరిష్యామి యథా హరీణాం భవిష్యతీష్టం చ హితం చ కార్యమ్	86

తతః కరాఽగైః సహసా సమేత్య రాజా హరీణా మమరేన్ద్ర శత్యం ఖరైశ్చ కర్ణౌ దశనైశ్చ నాసాం దదంశ పార్శ్వేషు చ కుమ్భకర్ణమ్	87
స కుమ్భకర్ణో హృత కర్ణ నాసో విదారిత స్తేన విమర్దితశ్చ రోషాభిభూతః క్షతజార్ద గాత్రః సుగ్రీవ మావిద్య పిపేష భూమౌ	88
స భూతలే భీమబలాభిపిష్టః సురారిభి సై రభిహన్యమానః జగామ ఖం వేగవదఽభ్యుపేత్య పునశ్చ రామేణ సమాజగామ	89
కర్ణ నాసా విహీనస్తు కుమ్భకర్ణో మహాబలః రరాజ శోణితైః సిక్తో గిరిః ప్రస్తవణై రివ	90
శోణితార్థో మహాకాయో రాక్షసో భీమ విక్రమః యుద్ధాయాభిముఖో భూయో మనశ్చక్రే మహాబలః	91
అమర్షా చ్ఛోణితోద్ధారీ శుశుభే రావణానుజః నీలాంజన చయ ప్రఖ్యః ససంధ్య ఇవ తోయదః	92
గతే తు తస్మిన్ సురరాజ శత్యః క్రోధాత్ ప్రదుద్రావ రణాయ భూయః అనాయుధోఽస్మీతి విచింత్య రౌద్రో ఘోరం తదా ముద్గర మాససాద	93
తతః స పుర్యాః సహసా మహౌజా నిష్క్రమ్య తద్వానర సైన్య ముగ్రమ్ తేనైవ రూపేణ బభంజ రుష్టః ప్రహరముష్ట్యా చ పదేన సద్యః	94
బభక్ష రక్షో యుధి కుమ్భకర్ణః ప్రజా యుగాఽన్తాగ్నిరివ ప్రదీప్తః బుభుక్షితః శోణిత మాంస గృద్భుః ప్రవిశ్య తద్వానర సైన్య ముగ్రమ్	95
చఖాద రక్షాంసి హరీన్ పిశాచాన్ ఋక్షాంశ్చ మోహద్యుధి కుంభకర్ణః యదైవ మృత్యు ర్థరతే యుగాఽన్తే స భక్షయామాస హరీంశ్చ ముఖ్యాన్	96
ఏకం ద్వా త్రీన్ బహూన్ కృద్ధో వానరాన్ సహ రాక్షసైః సమాదా యైక హస్తేన ప్రచిక్షేప త్వరన్ ముఖే	97
సంప్రస్తవం స్తదా మేదః శోణితం చ మహాబలః వద్యమానో నగేన్ద్రాఽగై ర్భక్షయామాస వానరాన్	98
తే భక్ష్యమాణా హరయో రామం జగ్ము స్తదా గతిమ్ కుంభకర్ణో భృశం కృద్ధః కపీన్ ఖాదన్ ప్రధావతి	99
శతాని సప్త చాష్టౌ చ వింశతీ త్రింశ త్తదైవ చ సంపరిష్పజ్య బాహుభ్యాం ఖాదన్ విపరిధావతి	100

మేదోవసా శోణిత దిగ్ధ గాత్రః కర్ణావసక్త గ్రథితాస్త్రమాలాః	
వవర్ష శూలాని సతీక్షణ దంష్ట్రః కాలో యుగాఽన్తాగ్నిరివ ప్రవృద్ధః	101
తస్మిన్ కాలే సుమిత్రాయాః పుత్రః పరబలార్దనః	
చకార లక్ష్మణః కృద్ధో యుద్ధం పరపురంజయః	102
స కుమ్భకర్ణస్య శరాన్ శరీరే సప్త వీర్యవాన్	
నిచఖానాదదే బాణాన్ విససర్జ చ లక్ష్మణః	103
భిద్యమాన స్తదా తైస్తు విపేహ తత్ స రాక్షసః	
తతశ్చకోప బలవాన్ సుమిత్రానందవర్దనః	104
అథాఽస్య కవచం శుభ్రం జాంబూనదమయం శుభం	
ప్రచ్ఛాదయామాస శరైః సంధ్యాభైరివ మారుత	105
నీలాంజన చయ ప్రఖ్యైః శరైః కాంచన భూషణైః	
ఆచ్ఛాద్యమానః శుశుభే మేఘైః సూర్య ఇవాంశుమాన్	106
తతః స రాక్షసో భీమః సుమిత్రానందవర్దనం	
సాఽవజ్ఞమేవం ప్రోవాచ వాక్యం మేఘౌఘ నిస్స్వనం	107
అంతక స్యాపి కృద్ధస్య భయదాతార మాహవే	
యుద్ధ్యతా మామఽభీతేన ఖ్యాపితా వీరతా త్వయా	108
ప్రగృహీతాయుధస్యేవ మృత్యోరివ మహామ్బుధే	
తిష్ఠన్నఽప్యగ్రతః పూజ్యః కిము యుద్ధ ప్రదాయకః	109
ఐరావత గజారూడో వృతః సర్వాఽమరైః ప్రభుః	
నైవ శక్తోఽపి సమరే స్థిత పూర్వః కదాచన	110
శృణు మే వీర సంక్షోభం శ్లాఘనీయోఽసి మే రిపుః	
అద్య త్వయాఽహం సౌమిత్రే బాలేనాఽపి పరాక్రమైః	111
తోషితో గంతు మిచ్ఛామి త్వామనుజ్ఞాప్య రాఘవం	
సత్త్వ దైర్య బలోత్సాహై స్తోషితోఽహం రణే త్వయా	112
రామమేవైక మిచ్ఛామి హస్తుం యస్మిన్ హతే హతం	
రామే మయా చేన్నిహతే యేఽన్యే స్థాస్యంతి సంయుగే	113
తానఽహం యోధయిష్యామి స్వబలేన ప్రమాథినా	
ఇత్యుక్త వాక్యం తద్రక్షః ప్రోవాచ స్తుతి సంహితం	114

మృదే ఘోరతరం వాక్యం సౌమిత్రిః ప్రహసన్నివ యత్త్వం శక్రాదిభిర్దేవైరఽసహ్యః ప్రాప్య పౌరుషం	115
తత్ సత్యం నాఽన్యథా వీర దృష్టస్తేఽద్య పరాక్రమః ఏష దాశరథీ రామస్థిష్ఠద్యఽద్రిరివాపరః	116
మనోరథో రాత్రిదర తత్ సమీపే భవిష్యతి ఇతి శృత్వా హ్యనాద్యశ్య లక్ష్మణం స నిశాచరః	117
అతిక్రమ్య చ సౌమిత్రిం కుమ్భకర్ణో మహాబలః రామమేవాభిదుద్రావ దారయన్నివ మేదినీమ్	118
అథ దాశరథీ రామో రౌద్రమస్త్రం ప్రయోజయన్ కుమ్భకర్ణస్య హృదయే ససర్జ నిశితాన్ శరాన్	119
తస్య రామేణ విద్ధస్య సహసాభిప్రదావతః అంగారమిశ్రాః కృద్ధస్య ముఖాన్ నిశ్చేరురర్చిషః	120
రామాస్త్ర విద్ధో ఘోరం వై నదన్ రాక్షసపుంగవః అభ్యధావత సంకృద్ధో హరీన్ విద్రావయన్ రణే	121
తస్యోరసి నిమగ్నాశ్చ శరా బర్హిణ వాససః హస్తాచ్ఛాఽపి పరిభ్రష్టా పపాతోర్వ్యాం మహాబలః	122
ఆయుధాని చ సర్వాణి విప్రకీర్యంత భూతల్ స నిరాయుధ మాత్మానం యదా మేనే మహాబలః	123
ముష్టిభ్యాం చరణాభ్యాం చ చకార కదనం మహాత్ స బాణైరతివిద్ధాఽంగ క్షతజేన సముక్షితః	124
రుధిరం ప్రతిసుస్త్రావ గిరిః ప్రస్తవణం యథా స తీవ్రేణ చ కోపేన రుధిరేణ చ మూర్ఛితః	125
వానరాన్ రాక్షసాన్ ఋక్షాన్ ఖాదన్ విపరిధావతి అథ శృంగం సమావిద్య భీమ భీమపరాక్రమః	126
చిక్షేప రామముద్దిశ్య బలవానఽంతకోపమః అప్రాప్తమన్తరా రామః సప్తభి పైరజిహ్మాగైః	127
శరైః కాంచన చిత్రాంగై శ్చిచ్ఛేద పురుషర్షభః తస్మైరు శిఖరాకారం ద్యోతమాన మివ శ్రీయా	128

ద్వే శతే వానరేస్త్రాణాం పతమాన మపాతయత్	
తస్మిన్ కాలే స ధర్మాత్మా లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్	129
కుమ్భకర్ణ వధే యుక్తో యోగాన్ పరిమ్మశన్ బహూన్	
నైవాఽయం వానరాన్ రాజన్నాపి జానాతి రాక్షసాన్	130
మత్తః శోణిత గన్ధేన స్వాన్ పరాం శ్చైవ ఖాదతి	
సాధ్వేనమధిరోహన్తు సర్వే తే వానరర్షభాః	131
యూధపాశ్చ యథా ముఖ్యా స్తిష్ఠన్త్యస్య సమన్తతః	
అప్యఽయం దుర్మతిః కాలే గురుభార ప్రవీడితః	132
ప్రపతన్ రాక్షసో భూమౌ నాన్యాన్ హన్యాత్ ప్లవంగమాన్	
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః	133
తే సమారురుహు ర్హృష్టాః కుమ్భకర్ణం ప్లవంగమాః	
కుమ్భకర్ణస్తు సంకృద్ధః సమారూఢః ప్లవంగమైః	134
వ్యధూనయత్ తాన్ వేగేన దుష్ట హస్తీవ హస్తీపాన్	
తాన్ దృష్ట్వా నిర్ఘాతాన్ రామో దుష్టోయమితి రాక్షసః	135
సముత్పాత వేగేన ధనురుత్తమ మాదదే	
క్రోధతామ్రేక్షణో వీరో నిర్దహ న్నివ చక్షుషా	136
రాఘవో రాక్షసం రోషాదభిదుద్రావ వేగితః	
యూధపాన్ హర్షయ న్సర్వాన్ కుంభకర్ణభయార్ధితాన్	137
స చాపమాదాయ భుజంగకల్పం దృఢజ్యముగ్రం తపనీయచిత్రమ్	
హరీన్ సమాశ్వాస్య సముత్పాత రామో నిబద్ధోత్తమ తూణబాణః	138
స వానరగణై సైస్తు వృతః పరమ దుర్జయః	
లక్ష్మణానుచరో రామః సంప్రతస్థే మహాబలః	139
స దదర్శ మహాత్మానం కిరీటిన మరిందమమ్	
శోణితాప్లుత సర్వాంగం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్	140
సర్వాన్ సమభిధావన్తం యథా రుష్టం దిశాగజమ్	
మార్గమాణం హరీన్ కృద్ధం రాక్షసైః పరివారితమ్	141
విన్ధ్య మన్దర సంకాశం కాంచనాంగద భూషణమ్	
స్రవన్తం రుధిరం వక్తా ద్వర్షమేఘ మివోత్థితమ్	142

జిహ్వాయా పరిలిహ్యంతం శోణితం శోణితేక్షణమ్	
మృద్నంతం వానరానీకం కాలాఽన్తక యమోపమమ్	143
తం దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం ప్రదీప్తాఽనల వర్చసం	
విస్ఫారయామాస తదా కార్ముకం పురుషర్షభః	144
స తస్య చాప నిర్హోషాత్ కుపితో రాక్షసర్షభః	
అమృష్యమాణ స్తం ఘోష మభిదుద్రావ రాఘవమ్	145
పురస్తా ద్రాఘవస్యార్ధే గదాయుక్తో విభీషణః	
అభిదుద్రావ వేగేన బ్రాతా బ్రాతర మాహవే	146
విభీషణం పురో దృష్ట్వా కుమ్భకర్ణోఽఽబ్రవీదిదం	
ప్రహరస్య రణే శీఘ్రం క్షత్రధర్మే స్థిరోభవ	147
బ్రాత్య స్నేహం పరిత్యజ్య రాఘవస్య ప్రీయం కురు	
అస్మత్కార్యం కృతం వత్స యస్త్వం రామముపాగతః	148
త్వమేకో రక్షసాం లోకే సత్యధర్మాభి రక్షితా	
నాస్తి ధర్మాభిరక్తానాం వ్యసనం తు కదాచన	149
సంతానార్థం త్వమేవైకః కులస్యాఽస్య భవిష్యసి	
రాఘవస్య ప్రసాదా త్వం రాక్షసాం రాజ్యమాప్యసి	150
ప్రకృత్యా మమ దుర్దర్శం శీఘ్రం మార్గాదపక్రమ	
న స్థాతవ్యం పురస్తా న్మే సంభ్రమా న్నష్ట చేతసః	151
న వేద్మి సంయుగే శక్తః స్వాన్ పరాన్ వా నిశాచర	
రక్షణీయోఽసి మే వత్స సత్య మేతద్బ్రవీమి తే	152
ఏవముక్తో వచస్తేన కుంభకర్ణేణ ధీమతా	
విభీషణో మహాబాహుః కుంభకర్ణ మువాచ హ	153
గదితం మే కులస్యాఽస్య రక్షణార్థ మరిన్దమ	
న శృతం సర్వరక్షేభి స్తతోఽహం రామమాగతః	154
ఏవముక్త్వాఽశృ పూర్ణాక్షో గదాపాణి ర్విభీషణః	
ఏకాంత మాశ్రితో భూత్వా చిన్తయామాస సంస్థితః	155
తతస్తు వాతోద్ధత మేఘకల్పం భుజంగరాజోత్తమ భోగబాహుమ్	
తమాపతన్తం ధరణీధరాభ మువాచ రామో యుధి కుమ్భకర్ణమ్	156

ఆగచ్ఛ రక్షోధిప మా విషాద మవస్థితోఽహం ప్రగృహీత చాపః అవేహి మాం శక్రసపత్న రామం మయా ముహూర్తా ద్భవితా విచేతాః	157
రామోఽయమితి విజ్ఞాయ జహాస వికృత స్వనమ్ అభ్యధావత సంకృద్ధో హరీన్ విద్రావయన్ రణే	158
పాతయన్నివ సర్వేషాం హృదయాని వనౌకసామ్ ప్రహస్య వికృతం భీమం స మేఘు స్తనితోపమమ్	159
కుమ్భకర్ణో మహాతేజా రాఘవం వాక్యమఽబ్రవీత్ నాఽహం విరాధో విజ్ఞేయో న కబన్ధః ఖరో న చ	160
న వాలీ న చ మారీచః కుమ్భకర్ణోఽహమాగతః పశ్య మే ముద్గరం ఘోరం సర్వకాలాయసం మహాత్	161
అనేన నిర్జితా దేవా దానవాశ్చ పురా మయా వికర్ణనాస ఇతి మాం నాఽవజ్ఞాతుం త్వమఽర్హసి	162
స్వల్పాఽపి హి న మే పీడా కర్ణ నాసా వినాశనాత్ దర్శయేక్ష్యాకుశార్దూల వీర్యం గాత్రేషు మే లఘు	163
తత స్త్వాం భక్షయిష్యామి దృష్ట పౌరుష విక్రమమ్ స కుమ్భకర్ణస్య వచో నిశమ్య రామః సుపుంఖాన్ వినసర్ణ బాణాన్	164
తైరాహతో వజ్రసమ ప్రవేగై ర్న చుక్షుభే న వ్యధతే సురాఽరిః యైః సాయకైః సాలవరా నికృతా వాలీ హతో వానరపుంగవశ్చ	165
తే కుమ్భకర్ణస్య తదా శరీరే వజ్రోపమా న వ్యధయాం బభూవుః స వారిధారా ఇవ సాయకాంస్తాన్ పిబన్ శరీరేణ మహేన్ద్రశత్రుః	166
జఘాన రామస్య శరప్రవేగం వ్యావిధ్య తం ముద్గర ముగ్ర వేగమ్ తతస్తు రక్షః క్షతజానులిప్తం విత్రాసనం దేవ మహాచమూనామ్	167
వివ్యాధ తం ముద్గరముగ్రవేగం విద్రావయామాస చమూం హరీణామ్ వాయవ్య మాదాయ తతో వరాస్తం రామః ప్రచిక్షేప నిశాచరాయ	168
సముద్గరం తేన జఘాన బాహుం స కృత్తబాహుస్తుములం ననాద స తస్య బాహు ర్గిరిశృంగకల్పః సముద్గరో రాఘవబాణకృత్తః	169
పపాత తస్మిన్ హరిరాజ సైన్యే జఘాన తాం వానరవాహినీం చ తే వానరా భగ్నుహతాఽవశేషాః పర్యన్తమాశ్రిత్య తదా విషణ్ణాః	

ప్రవేపితాంగా దద్యశుః సుషోరం నరేంద్ర రక్షోధిపసన్నిపాతమ్	170
స కుమ్భకర్ణోస్త్ర నికృత్తబాహు ర్మహేంద్ర కృత్తాగ్ర ఇవాచలేంద్రః ఉత్పాటయామాస కరేణ వృక్షం తతోభిదుద్రావ రణే నరేంద్రమ్	171
తం తస్య బాహుం సహ సాలవృక్షం సముద్యతం పన్నగభోగకల్పమ్ ఐంద్రాస్త్ర యుక్తేన జఘాన రామో బాణేన జామ్బూనదచిత్రితేన	172
స కుమ్భకర్ణస్య భుజో నికృత్తః పపాత భూమౌ గిరిసన్నికాశః వివేష్టమానోభిజఘాన వృక్షాన్ శైలాన్ శిలా వానర రాక్షసాంశ్చ	173
తం చిన్నబాహుం సమవేక్ష్య రామః సమాపతంతం సహసా నదంతమ్ ద్వావఽర్థచంద్రౌ నిశితౌ ప్రగృహ్య చిచ్ఛేద పాదౌ యుధి రాక్షసస్య	174
తౌ తస్య పాదౌ ప్రదిశో దిశశ్చ గిరీన్ గుహాశ్చైవ మహాఽర్థవం చ లంకాం చ సేనాం కపి రాక్షసానాం వినాదయంతౌ వినిపేతతుశ్చ	175
నికృత్త బాహుర్వినికృత్త పాదో విదార్య వక్త్రం బడబా ముఖాభమ్ దుద్రావ రామం సహసాభిగర్జన్ రాహుర్యథా చంద్రమివాంతరిక్షే	176
అపూరయ త్తస్య ముఖం శితాగ్రై రామః శరై ర్థేమ పినద్ధ పుంఖైః స పూర్ణవక్త్రో న శశాక వక్త్రం చుకూజ కృచ్ఛ్రేణ ముమోహా చాఽపి	177
అథాదదే సూర్యమరీచి కల్పం స బ్రహ్మాదణ్డాంతక కాలకల్పమ్ అరిష్టమైంద్రం నిశితం సుపుంఖమ్ రామః శరం మారుత తుల్యవేగమ్	178
తం వజ్ర జామ్బూనద చారుపుంఖమ్ ప్రదీప్త సూర్య జ్వలన ప్రకాశమ్ మహేంద్ర వజ్రాఽశని తుల్య వేగం రామః ప్రచిక్షేప నిశాచరాయ	179
స సాయకో రాఘవ బాహు చోదితో దిశః స్వభాసా దశ సంప్రకాశయన్ విధూమ వైశ్వానర దీప్త దర్శనో జగామ శక్రాఽశనివీర్య విక్రమః	180
స తన్మహాపర్వతకూట సన్నిభం నివృత్త దంష్ట్రం చలచారుకుణ్డలమ్ చకర్త రక్షోఽధిపతేః శిర స్తదా యథైవ వృత్తస్య పురా పురందరః	181
కుంభకర్ణ శిరో భాతి కుండలాలంకృతం మహాత్ ఆదిత్యేఽభ్యుదితే రాత్రౌ మధ్యస్థ ఇవ చంద్రమాః	182
తద్రామ బాణాభిహతం పపాత రక్షః శిరః పర్వత సన్నికాశమ్ బభంజ చర్యాగృహ గోపురాణి ప్రాకారముచ్చం త మఽపాతయ చ్చ	183
న్యపతత్ కుంభకర్ణోఽథ స్వకాయేన నిపాతయన్	

ప్లవంగమానాం కోట్యశ్చ పరితః సంప్రధావతాం	184
తచ్ఛాఽతికాయం హిమవత్ప్రకాశం రక్ష స్తత స్తోయనిధౌ పపాత	
గ్రాహాన్ వరాన్ మీన వరాన్ భుజంగాన్ మమర్ష భూమిం చ తదా వివేశ	185
తస్మిన్ హతే బ్రాహ్మణ దేవ శత్రౌ మహాబలే సంయతి కుమ్భకర్ణే	
చచాల భూమిధరాశ్చ సర్వే హర్షాచ్ఛ దేవాస్తుములం ప్రణేదుః	186
తతస్తు దేవర్షి మహర్షి పన్నగాః సురాశ్చ భూతాని సుపర్షగుహ్యకాః	
సయక్ష గన్ధర్వగణా నభోగతాః ప్రహర్షితా రామ పరాక్రమేణ	187
తతస్తు తే తస్య వధేన భూరిణా మనస్వినో నైర్వతరాజ బాంధవాః	
వినేదురుచ్చై ర్వ్యధితా రఘూత్తమం హరిం సమీక్ష్యైవ యథా సురార్షితాః	188
స దేవలోకస్య తమో నిహత్య సూర్యో యథా రాహుముఖాద్విముక్తః	
తథా వ్యభాసీ ద్భువి వానరోఽమీ నిహత్య రామో యుధి కుంభకర్ణం	189
ప్రహర్షమీయు ర్భహవస్తు వానరాః ప్రబుద్ధ పద్మ ప్రతిమైరివాననైః	
అపూజయన్ రాఘవమిష్టభాగినం హతే రిషౌ భీమబలే దురాసదే	190
స కుమ్భకర్ణం సురసంఘ మర్షనం మహత్సుయుద్ధేష్వఽపరాజితశ్రమమ్	
ననన్త హత్వా భరతాఽగ్రజో రణే మహాఽసురం వృత్రమివాఽమరాధిపః	191

అష్టషష్టితమ స్కర్ణః - రావణానుశోకః

కుమ్భకర్ణం హతం దృష్ట్వా రాఘవేణ మహాత్మనా	
రాక్షసా రాక్షసేంద్రాయ రావణాయ న్యవేదయన్	1
రాజన్ స కాలసంకాల సంకాశః సంయుక్తః కాలధర్మణా	
విద్రావ్య వానరీం సేనాం భక్షయిత్వా చ వానరాన్	2
ప్రతపిత్వా ముహూర్తం చ ప్రశాంతో రామ తేజసా	
కాయేనార్ధప్రవిష్టేన సముద్రం భీమదర్శనం	3
నికృత్త కంఠోరుభుజో విక్షరన్ రుధిరం బహు	
రుద్వా ద్వారం శరీరేణ లంకాయాః పర్వతోపమః	4
కుంభకర్ణ స్తవ బ్రాతా కాకున్ధ శర పీడితః	
అగంఢ భూతో వికృతో దావదగ్ధ ఇవ దృమః	5
మమార రాక్షసో మోరః కుంభకర్ణో మహాద్యుతిః	
తం శృత్వా నిహతం సంఖ్యే కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్	6

రావణః శోక సంతప్తో ముమోహ చ పపాత చ	
పితృవ్యం నిహతం శృత్వా దేవాన్తక నరాన్తకౌ	7
త్రిశిరాశ్చాఽతికాయశ్చ రురుదుః శోక పీడితాః	
బ్రాతరం నిహతం శృత్వా రామేణాఽక్లిష్ట కర్మణా	8
మహోదర మహాపార్శ్వో శోకాక్రాన్తో బభూవతుః	
తతః కృచ్ఛాత్ సమాసాద్య సంజ్ఞాం రాక్షసపుంగవః	9
కుమ్భకర్ణ వధా ద్దీనో విలలాప స రావణః	
హా వీర రిపు దర్పఘ్న కుమ్భకర్ణ మహాబల	10
త్వం మాం విహాయ వై దైవాద్యాతోఽసి యమసాదనం	
మమ శల్యమనుద్ధృత్య బాన్ధవానాం మహాబల	11
శత్రు సైన్యం ప్రతాప్యైకః క్వ మాం సంత్యజ్య గచ్ఛసి	
ఇదానీం ఖల్వఽహం నాస్మి యస్య మే దక్షిణో భుజః	12
పతితోయం సమాశ్రిత్య న బిభేమి సురాఽసురాత్	
కథ మేవంవిధో వీరో దేవ దానవ దర్పహా	13
కాలాఽగ్ని రుద్ర ప్రతిమో రాఘవేణ రణే హతః	
యస్య తే వజ్ర నిష్పేషో న కుర్యాద్వ్యసనం సదా	14
స కథం రామ బాణార్థః ప్రసుప్తోఽసి మహీతలే	
ఏతే దేవగణాః సార్థమ్ ఋషిభి ర్గగనే స్థితాః	15
నిహతం త్వాం రణే దృష్ట్వా నినదన్తి ప్రహర్షితాః	
ధృవమఽద్వైవ సంహృష్టా లబ్ధలక్షాః ప్లవంగమాః	16
ఆరోక్ష్యన్తి హి దుర్గాణి లంకా ద్వారాణి సర్వశః	
రాజ్యేన నాఽస్తి మే కార్యం కిం కరిష్యామి సీతయా	17
కుమ్భకర్ణ విహీనస్య జీవితే నాఽస్తి మే రతిః	
యద్యహం బ్రాతృహన్తారం న హన్మి యుధి రాఘవమ్	18
నను మే మరణం శ్రీయో న చేదం వ్యర్థ జీవితమ్	
అద్వైవ తం గమిష్యామి దేశం యత్రానుజో మమ	19
న హి బ్రాతృహన్ సముత్స్రుజ్య క్షణం జీవితముత్సహే	
దేవా హి మాం హసిష్యన్తి దృష్ట్వా పూర్వాఽపకారిణమ్	20

కథ మిస్త్రం జయిష్యామి కుమ్భకర్ణ హతే త్వయి తదిదం మామనుప్రాప్తం విభీషణ వచః శుభమ్	21
యదఽజ్ఞానాన్మయా తస్య న గృహీతం మహాత్మనః విభీషణ వచో యావత్ కుమ్భకర్ణ ప్రహస్తయోః	22
వినాశోఽయం సముత్పన్నో మాం వ్రీడయతి దారుణః తస్యాఽహం కర్మణః ప్రాప్తో విపాకో మమ శోకదః	23
య న్మయా ధార్మికః శ్రీమాన్ స నిరస్తో విభీషణః ఇతి బహువిధమాకులాన్తరాత్మా కృపణమఽతీవ విలప్య కుమ్భకర్ణమ్ న్యపతదఽథ దశాననో భృశార్థః	
తమనుజమిస్త్రరిపుం హతం విదిత్వా	24
<u>ఏకోనసప్తతితమ స్కర్ణః - నరాంతక వధః</u>	
ఏవం విలపమానస్య రావణస్య దురాత్మనః శృత్వా శోకాభితప్తస్య త్రిశిరా వాక్య మబ్రవీత్	1
ఏవ మేవ మహావీర్యో హతో న స్తాత మధ్యమః న తు సత్పురుషా రాజన్ విలపన్తి యథా భవాన్	2
నూనం త్రిభువనస్యాఽపి పర్యాప్త స్వమఽసి ప్రభో స కస్మాత్ ప్రాకృత ఇవ శోచస్యాత్మాన మీదృశమ్	3
బ్రహ్మాదత్తాఽస్తి తే శక్తిః కవచః సాయకో ధనుః సహస్ర ఖర సంయుక్తో రథో మేఘస్వనో మహాన్	4
త్వయా సకృద్విశస్త్రేణ విశస్తా దేవ దానవాః స సర్వాయుధ సంపన్నో రాఘవం శాస్తుమఽర్హసి	5
కామం తిష్ఠ మహారాజ నిర్గమిష్యామ్యఽహం రణమ్ ఉద్ధరిష్యామి తే శత్రూన్ గరుడః పన్నగానివ	6
శమ్భరో దేవరాజేన నరకో విష్ణునా యథా తథాఽద్య శయితా రామో మయా యుధి నిపాతితః	7
శృత్వా త్రిశిరసో వాక్యం రావణో రాక్షసాఽధిపః పునర్జాత మివాత్మానం మన్యతే కాల చోదితః	8

శృత్యా త్రిశిరసో వాక్యం దేవాంతక నరాంతకౌ	
అతికాయశ్చ తేజస్వీ బభూవు ర్యుద్ధ హర్షితాః	9
తతోఽహమహ మిత్యేవం గర్జన్తో నైర్వతర్షభాః	
రావణస్య సుతా వీరాః శక్ర తుల్య పరాక్రమాః	10
అన్తరిక్ష గతాః సర్వే సర్వే మాయా విశారదాః	
సర్వే త్రిదశ దర్పఘ్నాః సర్వే చ రణ దుర్ణయాః	11
సర్వే సుబల సంపన్నాః సర్వే విస్తీర్ణ కీర్తయః	
సర్వే సమర మాసాద్య న శ్శాయన్తే పరాజితాః	12
దేవైరఽపి సగంధర్షైః సకిన్నర మహోరగైః	
సర్వేస్త్రవిదుషో వీరాః సర్వే యుద్ధ విశారదాః	13
సర్వే ప్రవర విజ్ఞానాః సర్వే లబ్ధవరా స్తథా	
స తై స్తథా భాస్కర తుల్య వర్షసైః	
సుతైర్షతః శతృ బల ప్రమర్దనైః	
రరాజ రాజా మఘవాన్ యథాఽమరైః	
వృతో మహాదానవ దర్ప నాశనైః	14
స పుత్రాన్ సంపరిష్పజ్య భూషయిత్వా చ భూషణైః	
ఆశీర్భిశ్చ ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస సంయుగే	15
యుద్ధోన్మత్తం చ మత్తం చ భ్రాతరో చాఽపి రావణః	
మహాపార్శ్వం ప్రమత్తం చ భ్రాతరం చ మహోదరం	16
రక్షణార్థం కుమారాణాం ప్రేషయామాస సంయుగే	
తేభివాద్య మహాత్మానం రావణం రిపురావణమ్	17
కృత్వా ప్రదక్షిణం చైవ మహాకాయాః ప్రతస్థిరే	
సర్వోషధీభిర్గన్ధైశ్చ సమాలభ్య మహాబలాః	18
నిర్జగ్ము ర్నైర్వత శ్రేష్ఠాః షడేతే యుద్ధ కాంక్షిణః	
త్రిశిరాశ్చాఽతి కాయశ్చ దేవాంతక నరాంతకౌ	19
మహోదర మహాపార్శ్వౌ నిర్జగ్ముః కాల చోదితాః	
తతః సుదర్శనం నాగం నీలజీమూత సన్నిభమ్	20
ఐరావత కులే జాతమారురోహ మహోదరః	

సర్వాయుధ సమాయుక్తః తూణీభిశ్చ స్వలంకృతః	21
రరాజ గజమాస్థాయ సవితేవాఽస్త మూర్ధని	
హయోత్తమ సమాయుక్తం సర్వాయుధ సమాకులమ్	22
ఆరురోహ రథశ్రేఘం త్రిశిరా రావణాత్మజః	
త్రిశిరా రథ మాస్థాయ విరరాజ ధనుర్ధరః	23
సవిద్యుదుల్కః శైలాఽగ్రే సేన్ద్రదాప ఇవామ్బుదః	
త్రిభిః కిరీటైః శుశుభే త్రిశిరాః స రథోత్తమే	24
హిమవానివ శైలేన్ద్ర స్త్రిభిః కాంచన పర్వతైః	
అతికాయోఽపి తేజస్వీ రాక్షసేన్ద్ర సుత స్తదా	25
ఆరురోహ రథశ్రేఘం శ్రేఘః సర్వ ధనుష్కృతామ్	
సుచక్రాక్షం సుసంయుక్తం స్వనుకర్ష సుకూబరమ్	26
తూణీ బాణాసనై ర్ద్విప్తం ప్రాసాఽసి పరిఘాకులమ్	
స కాంచన విచిత్రేణ మకుటేన విరాజతా	27
భూషణైశ్చ బభౌ మేరుః కిరణైరివ భాస్వతః	
స రరాజ రథే తస్మిన్ రాజసూను ర్మహాబలః	28
వృతో నైర్వృత శార్దూలై ర్వజ్రపాణిరివాఽమరైః	
హయ ముచ్చైశ్చవః ప్రఖ్యం శ్వేతం కనకభూషణమ్	29
మనోజవం మహాకాయ మారురోహ నరాన్తకః	
గృహీత్వా ప్రాస ముల్కాభం విరరాజ నరాన్తకః	30
శక్తిమాదయ తేజస్వీ గుహః శిఖిగతో యథా	
దేవాన్తకః సమాదాయ పరిఘం వజ్ర భూషణమ్	31
పరిగృహ్య గిరిం దోర్భ్యాం వపు ర్విష్ణోర్విడమ్బయన్	
మహాపార్శ్వో మహాకాయో గదా మాదాయ వీర్యవాన్	32
విరరాజ గదాపాణిః కుబేర ఇవ సంయుగే	
ప్రతస్థిరే మహాత్మానో బలైరఽప్రతిమై ర్వృతాః	33
సురా ఇవాఽమరావత్యాః బలైరఽప్రతిమై ర్వృతాః	
తాన్ గజైశ్చ తురంగైశ్చ రథై శ్చామ్బుద నిస్వవైః	34
అనుజగ్ము ర్మహాత్మానో రాక్షసాః ప్రవరాయుధాః	

తే విరేజు ర్మహాత్మానః కుమారాః సూర్య వర్చసః	35
కిరీటినః శ్రియా జుష్టా గ్రహ దీప్తా ఇవాఽమ్బరే	
ప్రగృహీతా బభౌ తేషాం ఛత్రాణామావళిః సితా	36
శారదాబ్రు ప్రతీకాశా హంసావలి రివాఽమ్బరే	
మరణం వాఽపి నిశ్చిత్త్య శత్రూణాం వా పరాజయమ్	37
ఇతి కృత్వా మతిం వీరాః నిర్జగ్ముః సంయుగార్ధినః	
జగద్భుక్చ ప్రణేదుశ్చ చిక్షిపుశ్చాఽపి సాయకాన్	38
జగృహు శ్చాఽపి తే వీరాః నిర్యాన్తో యుద్ధ దుర్మదాః	
క్ష్యేళితాస్పోట నినదై శ్చచచాల చ వసుంధరా	39
రక్షసాం సింహనాదైశ్చ పుస్పోటీవ తదాఽమ్బరమ్	
తేభినిష్క్రమ్య ముదితా రాక్షసేన్ద్రా మహాబలాః	40
దదృశుర్వానరానీకం సముద్యత శిలానగమ్	
హరయోఽపి మహాత్మానో దదృశు ర్నైర్వృతం బలమ్	41
హస్త్యఽశ్వ రథ సంబాధం కింకిణీశత నాదితమ్	
నీలజీమూత సంకాశం సముద్యత మహాయుధమ్	42
దీప్తాఽనల రవి ప్రఖ్యైః సర్వతో నైర్వృతై ర్ఘృతమ్	
తద్ధృష్ట్వా బలమాయాన్తం లబ్ధ లక్ష్మ్యాః ప్లవంగమాః	43
సముద్యత మహాశైలాః సంప్రణేదు మహాబలాః	
అమృష్యమాణా రక్షాంసి ప్రతినర్దంతి వానరాః	44
తతః సముద్ధుష్ట రవం నిశమ్య	
రక్షోగణా వానర యూధపానామ్	
అమృష్యమాణాః పరహర్ష ముగ్రం	
మహాబలా భీమతరం వినేదుః	45
తే రాక్షసబలం ఘోరం ప్రవిశ్య హరియూధపాః	
విచేరు రుద్యతైః శైలై ర్నగాః శిఖరిణో యథా	46
కేచి దాకాశ మావిశ్య కేచిదుర్వ్యాం ప్లవంగమాః	
రక్షః పైన్యేషు సంకృద్ధా శ్చేరు ర్ఘృమశిలాయుధాః	47
దృమాంశ్చ విపుల స్కంధాన్ గృహ్య వానరపుంగవాః	

తద్యుద్ధ మఽభవద్ధోరం రక్షో వానర సంకులం	48
తే పాదప శిలా శైలై శ్చకృ ర్వృష్టిమనూపమామ్	
బాణోమై ర్వార్యమాణాశ్చ హరయో భీమ విక్రమాః	49
సింహనాదాన్ వినేదుశ్చ రణే వానర రాక్షసాః	
శిలాభి శ్చూర్ణయామాసు ర్యాతుధానాన్ ప్లవంగమాః	50
నిజఘ్నుః సంయుగే కృద్ధాః కవచాభరణా వృతాన్	
కేచిద్రథ గతాన్ వీరాన్ గజవాజి గతానఽపి	51
నిజఘ్నుః సహసాఘ్నుత్య యాతుధానాన్ ప్లవంగమాః	
శైల శృంగాచితాంగాశ్చ ముష్టిభిర్వాస్త్రలోచనాః	52
చేలుః పేతుశ్చ నేదుశ్చ తత్ర రాక్షసపుంగవాః	
రాక్షసాశ్చ శరై స్త్రీక్షై ర్భిభిదుః కపికుంజరాన్	53
శూల ముద్గర ఖడ్గైశ్చ జఘ్నుః ప్రాసైశ్చ శక్తిభిః	
అన్యోఽన్యం పాతయామాసుః పరస్పర జయైషిణః	54
రిపు శోణిత దిగ్ధాఽంగా స్తత్ర వానర రాక్షసాః	
తతః శైలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విస్ఫుష్టై ర్థరి రాక్షసైః	55
ముహూర్తేనావృతా భూమిరఽభవ చ్ఛోణితాఘ్నతా	
వికీర్ణ పర్వతాకారై రక్షోభిరఽరిమర్దనైః	56
ఆసీద్వసుమతీ పూర్ణా తదా యుద్ధ మదాన్వితైః	
ఆక్షిప్తాః క్షిప్యమాణాశ్చ భగ్న శూలాశ్చ వానరైః	57
పునరంగై స్తథా చక్య రాసన్నా యుద్ధ మద్భుతం	
వానరాన్ వానరైరేవ జగ్ను స్తే రజనీచరాః	58
రాక్షసాన్ రాక్షసైరేవ జఘ్ను స్తే వానరా అపి	
ఆక్షిప్య చ శిలా స్తేషాం నిజఘ్ను రాక్షసా హరీన్	59
తేషాం చాఽచ్చిద్య శస్త్రాణి జఘ్ను రక్షాంసి వానరాః	
నిజఘ్నుః శైల శూలాస్త్రై ర్భిభిదుశ్చ పరస్పరమ్	60
సింహనాదాన్ వినేదుశ్చ రణే వానర రాక్షసాః	
చిన్న వర్మ తను త్రాణా రాక్షసా వానరై ర్వతాః	61
రుధిరం ప్రస్ఫుతా స్తత్ర రససారమివ దృమాః	

రథేన చ రథం చాపి వారణేనైవ వారణమ్	62
హయేన చ హయం కేచిన్ నిజఘ్నుర్వానరా రణే	
ప్రహృష్ట మనసః సర్వే ప్రగృహీత మహాశిలాః	63
హరయో రాక్షసాన్ జఘ్ను ర్ధమైశ్చ బహుశాఖిభిః	
తద్యుద్ధ మ౭భవత్ ఘోరం రక్షో వానర సంకులం	64
క్షురపైర౭ర్థ చన్త్రైశ్చ భల్లైశ్చ నిశితైః శరైః	
రాక్షసా వానరేన్ద్రాణాం చిచ్ఛిదుః పాదపాన్ శిలాః	65
వికీర్ణైః పర్వతా౭గ్రైశ్చ దృమైశ్చిన్నైశ్చ సంయుగే	
హతైశ్చ కపి రక్షోభిర్దుర్గమా వసుధాభవత్	66
తే వానరా గర్విత హృష్ట చేష్టాః సంగ్రామ మాసాద్య భయం విముచ్య	
యుద్ధం తు సర్వే సహ రాక్షసై సై రానాయుధా శ్చకృ ర౭దీన సత్త్వాః	67
తస్మిన్ ప్రవృత్తే తుములే విమర్దే ప్రహృష్టమాణేషు వలీముఖేషు	
నిపాత్యమానేషు చ రాక్షసేషు మహర్షయో దేవగణాశ్చ నేదుః	68
తతో హయం మారుత తుల్యవేగమారుహ్య శక్తిం నిశితాం ప్రగృహ్య	
నరాన్తకో వానరరాజ సైన్యం మహ౭ర్ణవం మీన ఇవావివేశ	69
స వానరాన్ సప్త శతాని వీరః ప్రాసేన దీప్తిన వినిర్భిభేద	
ఏక క్షణే నేన్ద్రరిపు ర్మహాత్మా జఘాన సైన్యం హరిపుంగవానామ్	70
దదృశుశ్చ మహాత్మానం హయ పృష్ఠే ప్రతిష్ఠితమ్	
చరన్తం హరి సైన్యేషు విద్యాధర మహర్షయః	71
స తస్య దదృశే మార్గో మాంస శోణిత కర్ణమః	
పతితైః పర్వతాకారై ర్వానరైరభిసంవృతః	72
యావ ద్విక్రమితుం బుద్ధిం చక్యః ప్లవగపుంగవాః	
తావ దేతాన౭తిక్రమ్య నిర్భిభేద నరాన్తకః	73
జ్వలన్తం ప్రాస ముద్యమ్య సంగ్రామార్గే నరాన్తకః	
దదాహ హరి సైన్యాని వనానీవ విభావసుః	74
యావ దుత్పాటయామాసు ర్ప్యక్షాన్ శైలాన్ వనౌకసుః	
తావత్ ప్రాస హతాః పేతు ర్వజ్ర కృత్తా ఇవా౭చలాః	75
దిక్షు సర్వాసు బలవాన్ విచచార నరాన్తకః	

ప్రముద్నన్ సర్వతో యుద్ధే ప్రావృట్కాల్ యథాఽనిలః	76
న శేకు ర్ధావితుం వీరా న స్థాతుం స్పన్దితుం భయాత్	
ఉత్పతన్తం స్థితం యాన్తం సర్వాన్ వివ్యాధ వీర్యవాన్	77
ఏకేనాఽన్తక కల్పేన ప్రాసేనాదిత్య తేజసా	
భిన్నాని హరి సైన్యాని నిపేతు ర్ధరణీ తలే	78
వజ్ర నిష్పేష సదృశం ప్రాసస్యాభినిపాతనమ్	
న శేకు ర్వానరాః సోఽఘం తే వినేదు ర్మహాస్వనమ్	79
పతతాం హరి వీరాణాం రూపాణి ప్రచకాశిరే	
వజ్ర భిన్నాఽగ్ర కూటానాం శైలానాం పతతా మివ	80
యే తు పూర్వం మహాత్మానః కుమ్భకర్ణేన పాతితాః	
తే స్వస్థా వానర శ్రేష్ఠాః సుగ్రీవ ముపతస్థిరే	81
విప్రేక్షమాణః సుగ్రీవో దదర్శ హరి వాహినీమ్	
నరాన్తక భయ త్రస్తాం విద్రవన్తీమితస్తతః	82
విద్యతాం వాహినీం దృష్ట్వా స దదర్శ నరాన్తకమ్	
గృహీత ప్రాస మాయాన్తం హయ పృష్ఠే ప్రతిష్ఠితమ్	83
అథోవాచ మహాతేజాః సుగ్రీవో వానరాఽధిపః	
కుమార మఽంగదం వీరం శక్ర తుల్య పరాక్రమమ్	84
గచ్ఛ త్వం రాక్షసం వీరం యోఽసౌ తురగమాస్థితః	
క్షోభయన్తం హరిబలం క్షిప్రం ప్రాణై ర్వియోజయ	85
స భర్తు ర్వచనం శృత్వా నిష్పపాతాఽంగద స్తతః	
అనీకాన్ మేఘసంకాశాన్ మేఘానీకాదివాంశుమాన్	86
శైల సంఘాత సంకాశో హరీణా ముత్తమోఽంగదః	
రరాజాఽంగద సన్నద్ధః సధాతురివ పర్వతః	87
నిరాయుధో మహాతేజాః కేవలం నఖ దంష్ట్రవాన్	
నరాన్తక మభిక్రమ్య వాలిపుత్రోఽబ్రవీ ద్వచః	88
తిష్ఠ కిం ప్రాకృతై రేభి ర్ధరిభి స్త్వం కరిష్యసి	
అస్మిన్ వజ్ర సమస్పర్శం ప్రాసం క్షిప మమోరసి	89
అంగదస్య వచః శృత్వా ప్రచుక్రోధ నరాన్తకః	

సందశ్య దశనైరోష్ఠం వినిశ్శ్శ్య చ భుజంగవత్	90
అభిగమ్యాఽంగదమ్ కృద్ధో వాలిపుత్రం నరాంతకః	
ప్రాసం సమావిధ్య తదాఽంగదాయ సముజ్జ్వలంతం సహనోత్ససర్జ	
స వాలిపుత్రోరసి వజ్రకల్పే బభూవ భగ్నో న్యపతచ్చ భూమౌ	91
తం ప్రాస మాలోక్య తదా విభగ్నం సుపర్ణ కృత్తోరగ భోగకల్పమ్	
తలం సముద్యమ్య స వాలిపుత్ర స్థురంగమం తస్య జఘాన మూర్ధ్ని	92
నిభగ్న తాలుః స్ఫుటితాక్షితారో నిష్క్రాంత జిహ్వోచల సన్నికాశః	
స తస్య వాజీ నిపపాత భూమౌ తల ప్రహారేణ నిశీర్ణ మూర్ధా	93
నరాంతకః క్రోధవశం జగామ హతం తురగం పతితం నిరీక్ష్య	
స ముష్టి ముద్యమ్య మహాప్రభావో జఘాన శీర్షే యుధి వాలిపుత్రమ్	94
అథాఽంగదో ముష్టి విభిన్న మూర్ధా సుస్రావ తీవ్రం రుధిరం భృశోష్ణమ్	
ముహుర్విజజ్జ్వల ముమోహ చాపి సంజ్ఞాం సమాసాద్య విసిష్మియే చ	95
అథాఽంగదో వజ్ర సమాన వేగం సంవర్త్య ముష్టిం గిరిశృంగ కల్పమ్	
నిపాతయామాస తదా మహాత్మా నరాంతక స్యోరసి వాలిపుత్రః	96
స ముష్టి నిష్పిష్ట విభిన్న వక్షా జ్వాలా వమ చ్ఛోణిత దిగ్ధ గాత్రః	
నరాంతకో భూమితలే పపాత యథాఽచలలో వజ్రనిపాత భగ్నః	97
అథాఽన్తరిక్షే త్రిదశోత్తమానాం	
వనౌకసాం చైవ మహాప్రణా దః	
బభూవ తస్మిన్ నిహతేఽర్చ్య వీరే	
నరాంతకే వాలిసుతేన సంఖ్యే	98
అథాఽంగదో రామమనః ప్రహర్షణం	
సుదుష్కరం తత్ కృతవాన్ హి విక్రమమ్	
విసిష్మియే నోఽప్యతివీర్య విక్రమః	
పునశ్చ యుద్ధే స బభూవ హర్షితః	99
సప్తతితమ స్వర్గః -- దేవాన్తకాది వధః	
నరాన్తకం హతం దృష్ట్వా చుకృశు ర్నైర్మతర్షభాః	
దేవాన్తక స్త్రిమూర్ధా చ పౌలస్త్యశ్చ మహోదరః	1
ఆరూఢో మేఘ సంకాశం వారణేన్ద్రం మహోదరః	

వాలిపుత్రం మహావీర్య మభిదుద్రావ వీర్యవాన్	2
బ్రాత్య వ్యసన సంతప్త స్తదా దేవాన్తకో బలీ	
ఆదాయ పరిఘం దీప్త మఽంగదం సమభిద్రవత్	3
రథ మాదిత్య సంకాశం యుక్తం పరమ వాజిభిః	
ఆస్థాయ త్రిశిరా వీరో వాలిపుత్ర మథాభ్యయాత్	4
స త్రిభి ర్దేవ దర్పఘ్ని ర్నైర్వతేన్దై రభిద్యతః	
వృక్ష ముత్పాటయామాస మహావిటప మఽంగదః	5
దేవాన్తకాయ తం వీర శ్చిక్షేప సహసాఽంగదః	
మహావృక్షం మహాశాఖం శక్రో దీప్తమివాఽశనిమ్	6
త్రిశిరా స్తం ప్రచిచ్ఛేద శరై రాశీవిషోపమైః	
స వృక్షం కృత్త మాలోక్య ఉత్పాత తతోఽంగదః	7
స వవర్ష తతో వృక్షాన్ శైలాంశ్చ కపికుంజరః	
తాన్ ప్రచిచ్ఛేద సంకృద్ధ స్త్రిశిరా నిశితైః శరైః	8
పరిఘాఽగ్రేణ తాన్ వృక్షాన్ బభంజ చ సురాఽన్తకః	
త్రిశిరాశ్చాఽంగదం వీర మభిదుద్రావ సాయకైః	9
గజేన సమభిద్యత్య వాలిపుత్రం మహోదరః	
జఘానోరసి సంకృద్ధ స్తోమరై ర్వజ్ర సన్నిభైః	10
దేవాన్తకశ్చ సంకృద్ధః పరిఘేణ తదాఽంగదమ్	
ఉపగమ్యాభిహత్యాశు వ్యపచక్రామ వేగవాన్	11
స త్రిభి ర్నైర్వత శ్రేష్ఠై ర్యుగపత్ సమభిద్యతః	
న వివృధే మహాతేజా వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్	12
స వేగవాన్ మహావేగం కృత్వా పరమ దుర్జయః	
తలేన భృశ ముత్పత్య జఘానాఽస్య మహాగజమ్	13
తస్య తేన ప్రహారేణ నాగరాజస్య సంయుగే	
పేతతు ర్లోచనే తస్య విననాద స వారణః	14
విషాణం చాఽస్య నిష్కాప్య వాలిపుత్రో మహాబలః	
దేవాన్తక మభిఘ్నత్య తాడయామాస సంయుగే	15
స విహ్వలిత స్సర్వాఽంగో వాతోద్ధూత ఇవ దృమః	

లాక్షారస సవర్ణం చ సుస్రావ రుధిరం ముఖాత్	16
అధాశ్వాస్య మహాతేజాః కృచ్ఛా ద్దేవాన్తకో బలీ	
ఆవిద్య పరిఘం ఘోర మాజఘాన తదాఽంగదమ్	17
పరిఘాభిహత శ్చాఽపి వానరేన్ద్రాత్మజ స్తదా	
జానుభ్యాం పతితో భూమౌ పునరేవోత్పపాత హ	18
తముత్పతన్తం త్రిశిరా స్త్రిభి ర్భాణై రజిహ్మాగైః	
ఘోరై ర్ధరిపతేః పుత్రం లలాటేభిజఘాన హ	19
తతోఽంగదం పరిక్షిప్తం త్రిభి ర్నైర్మతపుంగవైః	
హనుమానఽపి విజ్ఞాయ నీలశ్చాఽపి ప్రతస్థతుః	20
తత శ్చిక్షేప శైలాఽగ్రం నీల స్త్రిశిరసే తదా	
తద్రావణ సుతో దీమాన్ బిభేద నిశితైః శరైః	21
తద్బాణ శత నిర్భిన్నం విదారిత శిలా తలమ్	
సవిస్ఫులింగమ్ సజ్వాలం నిపపాత గిరేః శిరః	22
తతో జృమ్భిత మాలోక్య హర్షా ద్దేవాన్తక స్తదా	
పరిఘేణాభిదుద్రావ మారుతాత్మజ మాహవే	23
త మాపతన్త ముత్కుత్య హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
ఆజఘాన తదా మూర్ధ్ని వజ్రకల్పేన ముష్టినా	24
శిరసి ప్రహరన్ వీర స్తదా వాయుసుతో బలీ	
నాదేనాఽకంపయచ్చైవ రాక్షసాన్ స మహాకపిః	25
స ముష్టి నిష్పిష్ట వికీర్ణ మూర్ధా	
నిర్వాన్త దన్తాఽక్షీ విలమ్బిజిహ్వాః	
దేవాన్తకో రాక్షసరాజ సూనుః	
గతాసు రుర్వాం సహసా పపాత	26
తస్మిన్ హతే రాక్షసయోధ ముఖ్యే మహాబలే సంయతి దేవశత్రౌ	
కృద్ధ స్త్రిమూర్ధా నిశితాఽగ్ర ముగ్రం వవర్ష నీలోరసి బాణవర్షమ్	27
మహోదరస్తు సంకృద్ధః కుంజరం పర్వతోపమం	
భూయః సమఽధిరుహ్యశు మందరం రశ్మిమానివ	28
తతో బాణమయం వర్షం నీలస్యోరస్యపాతయత్	

గిరౌ వర్షం తటిచ్చక చాపవానివ తోయదః	29
తతః శరౌఘైరభివర్ష్యమాణో విభిన్న గాత్రః కపి సైన్యపాలః	
నీలో బభూవాఽథ విస్ఫుష్ట గాత్రో విష్టమ్భిత స్తేన మహాబలేన	30
తతస్తు నీలః ప్రతిలభ్య సంజ్ఞాం శైలం సముత్పాట్య సవృక్షషణ్ణమ్	
తతః సముత్పత్య భృశోగ్రవేగో మహోదరం తేన జఘాన మూర్ధ్ని	31
తతః స శైలేంద్ర నిపాత భగ్నో మహోదర స్తేన సహద్విపేన	
విపోధితో భూమితలే గతాసుః పపాత వజ్రాభిహతో యథాఽద్రిః	32
పితృవ్యం నిహతం దృష్ట్వా త్రిశిరా శ్చాప మాదదే	
హనుమంతం చ సంకృద్ధో వివ్యాధ నిశితైః శరైః	33
స వాయుసూనుః కుపిత శ్చిక్షేప శిఖరం గిరేః	
త్రిశిరా స్త చ్చరై స్తీక్ణై ర్భేద బహుధా బలీ	34
తద్వర్షం శిఖరం దృష్ట్వా దృమవర్షం మహాకపిః	
విససర్జ రణే తస్మిన్ రావణస్య సుతం ప్రతి	35
తమాపతంత మాకాశే దృమవర్షం ప్రతాపవాన్	
త్రిశిరా నిశితై ర్భాణై శ్చిచ్ఛేద చ ననాద చ	36
తతో హనూమానుత్పత్య హయాం స్త్రీశిరస స్తదా	
విదదార నఖైః కృద్ధో గజేన్ద్రం మృగరాడివ	37
అథ శక్తిం సమాదాయ కాలరాత్రి మివాఽన్తకః	
చిక్షేపాఽనిలపుత్రాయ త్రిశిరా రావణాత్మజః	38
దివః క్షిప్తామివోల్కాం తాం శక్తిం క్షిప్తామఽసంగతామ్	
గృహీత్వా హరిశార్దులో బభంజ చ ననాద చ	39
తాం దృష్ట్వా ఘోర సంకాశాం శక్తిం భగ్నాం హనూమతా	
ప్రహృష్టా వానరగణా వినేదుర్జలదా ఇవ	40
తతః ఖడ్గం సముద్యమ్య త్రిశిరా రాక్షసోత్తమః	
నిజఘాన తదా యుద్ధే వాయుపుత్రస్య వక్షసి	41
ఖడ్గ ప్రహారాభిహతో హనూమాన్ మారుతాత్మజః	
ఆజఘాన త్రిశిరసం తల్నోరసి వీర్యవాన్	42
స తలాభిహత స్తేన స్రస్త హస్తాయుధో భువి	

నిపపాత మహాతేజా స్త్రీశిరా స్సృక్త చేతనః	43
స తస్య పతతః ఖడ్గం సమాచ్ఛిద్య మహాకపిః	
ననాద గిరి సంకాశ స్త్రాసయన్ సర్వ వైర్యతాన్	44
అమృష్యమాణ స్తం ఘోష ముత్పపాత నిశాచరః	
ఉత్పత్య చ హనూమంతం తాడయామాస ముష్టినా	45
తేన ముష్టి ప్రహరేణ సంచుకోప మహాకపిః	
కుపితశ్చ నిజగ్రాహ కిరీటీ రాక్షసర్షభమ్	46
హనూమాన్ రోష తామ్రాక్షో రాక్షసం పరవీర హ	
స తస్య శీర్షాణ్యఽసినా శితేన కిరీట జుష్టాని సకుణ్డలాని	
కృద్ధః ప్రచిచ్ఛేద సుతోఽనిలస్య త్వష్టః సుతస్యేవ శిరాంసి శక్రః	47
తాన్యాయతాక్షాణ్యగ సన్నిభాని ప్రదీప్త వైశ్వానర లోచనాని	
పేతుః శిరాంసీంస్తరిపో ర్ధరణ్యం జ్యోతీంషి ముక్తాని యథాఽర్కమార్గాత్	48
తస్మిన్ హతే దేవ రిషౌ త్రిశీర్షే హనూమతా శక్ర పరాక్రమేణ	
నేదుః ప్లవంగాః ప్రచచాల భూమీ రక్షాంస్యఽథో దుద్యవిరే సమన్తాత్	49
హతం త్రిశిరసం దృష్ట్వా తదైవ చ మహోదరమ్	
హతౌ ప్రేక్ష్య దురాధర్షౌ దేవాన్తక నరాన్తకౌ	50
చుకోప పరమాఽమర్షీ మత్తో (మహాపార్శ్వః) రాక్షసపుంగవః	
జగ్రాహోఽర్చిష్మతీం ఘోరాం గదాం సర్వాయసీం శుభామ్	51
హేమపట్ట పరిక్షిప్తాం మాంస శోణిత ఫేనిలాం	
విరాజమానాం వపుషా శత్య శోణిత రంజితామ్	52
తేజసా సంప్రదీప్తాగ్రాం రక్తమాల్య విభూషితామ్	
ఐరావత మహాపద్మ సార్వభౌమ భయావహామ్	53
గదామాదాయ సంకృద్ధో మత్తో రాక్షసపుంగవః	
హరీన్ సమభిదుద్రావ యుగాఽన్తాగ్ని రివ జ్వలన్	54
అధర్షభః సముత్పత్య వానరో రావణానుజమ్	
మత్తాఽనీక ముపాగమ్య తస్థౌ తస్యాఽగ్రతో బలీ	55
తం పురస్తాత్ స్థితం దృష్ట్వా వానరం పర్వతోపమమ్	
ఆజఘానోరసి కృద్ధో గదయా వజ్ర కల్పయా	56

స తయాభిహత స్తేన గదయా వానరర్షభః	
భిన్నవక్షాః సమాధూతః సుస్రావ రుధిరం బహు	57
స సంప్రాప్య చిరాత్ సంజ్ఞామ్ ఋషభో వానరర్షభః	
కృద్ధో విస్ఫురమాణోష్ఠో మహాపార్శ్వముదైకత	58
స వేగవాన్ వేగవదభ్యుపేత్య తం రాక్షసం వానరయూథ ముఖ్యః	
సంవర్త్య ముష్టిం సహసా జఘాన బహ్వోన్తరే శైల నికాశరూపః	59
స కృత్తములః సహసేవ వృక్షః పపాత భూమౌ క్షజతోక్షితాంగః	
తాం చాస్య ఘోరాం యమదండ కల్పాం గదాం ప్రగృహ్యశు తదా సహర్షః	60
ముహూర్తమాసీత్ స గతాసుకల్పః ప్రత్యాగాతాత్మా సహసా సురాఽరిః	
ఉత్పేత్య సంధ్యాఽభ్ర సమానవర్ణ స్తం వారిరాజాత్మజమాజఘాన	61
అభిజగ్రాహ వేగేన గదాం తస్య మహాత్మనః	
గృహీత్వా తాం గదాం భీమామావిధ్య చ పునః పునః	62
మత్తాఽనీకం మహాత్మానం జఘాన రణమూర్ధని	
స స్వయా గదయా భగ్నో వికీర్ణ దశనేక్షణః	63
నిపపాత తతో మత్తో వజ్రాహత ఇవాఽచలః	
విశీర్ణ నయనే భూమౌ గతసత్త్వే గతాయుషి	64
పతితే రాక్షసే తస్మిన్ విదృతం రాక్షసంబలం	
ఉన్మత్తస్తు తతో దృష్ట్వా గతాఽసుం భ్రాతరం రణే	65
చుకోప పరమ కృద్ధః ప్రళయాఽగ్ని సమద్యుతిః	
తతః సమాదాయ గదాం స వీరో విత్రాసయన్ వానరసైన్య ముగ్రం	
దుద్రావ వేగేన తు సైన్య మధ్యే దహన్ యథా వహ్నిరతిప్రచండః	66
ఆపతంతం తదా దృష్ట్వా రాక్షసం భీమ విక్రమం	
శైల మాదాయ దుద్రావ గవాక్షః పర్వతోపమః	67
జిఘాంసూ రాక్షసం భీమం తం శైలేన మహాబలః	
ఆపతన్తం తదా దృష్ట్వా ఉన్మత్తోఽపి మహాగిరిం	68
చిచ్ఛేద గదయా వీరః శతథా తత్ర సంయుగే	
చూర్ణీ కృతం గిరిం దృష్ట్వా రక్షసా కపికుంజరః	69
విస్మితోఽభూన్మహాబాహు ర్షగర్ష చ ముహూర్ముహూః	

ఉన్నతస్తు సంకృద్ధో జ్వలంతీం రాక్షసోత్తమః	70
గదా మాదాయ వేగేన కపేర్వక్షస్యౌతాడయత్	
స తయా గదయా వీర స్తాడితః కపికుంజరః	71
పపాత భూమౌ నిస్సంజ్ఞః సుస్రావ రుధిరం బహు	
పునః సంజ్ఞామౌధాస్థాయ వానరః స సముత్థితః	72
తలేన తాడయామాస తత స్తస్య శిరః కపిః	
తేన ప్రతాడితో వీరో రాక్షసః పర్వతోపమః	73
విస్రస్త దంత నయనో నిపపాత మహీతలే	
సుస్రావ రుధిరం సోష్ఠం గతా౭సుశ్చ తతో౭భవత్	74
తస్మిన్ హతే బ్రాతరి రావణస్య	
తస్మైర్భూతానాం బల మ౭ర్ణవాభమ్	
త్యక్తాయుధం కేవల జీవితార్థం	
దుద్రావ భిన్నా౭ర్ణవ సన్నికాశమ్	75
ఏకసప్తతితమ స్వర్గః - అతికాయ వధః	
స్వబలం వ్యథితం దృష్ట్వా తుములం రోమహర్షణమ్	
బ్రాత్రాంశ్చ నిహతాన్ దృష్ట్వా శక్త తుల్య పరాక్రమాన్	1
పిత్ృవ్యౌ చా౭పి సందృశ్య సమరే సన్నిఘాదితౌ	
యుద్ధోన్మత్తం చ మత్తం చ బ్రాతరౌ రాక్షసర్షభౌ	2
చుకోప చ మహాతేజా బ్రహ్మాదత్త వరో యుధి	
అతికాయో౭ద్రిసంకాశో దేవ దానవ దర్పహా	3
స భాస్కర సహస్రస్య సంఘాత మివ భాస్వరమ్	
రథమాస్థాయ శక్తారిరభిదుద్రావ వానరాన్	4
స విస్ఫోర్య మహచ్ఛాపం కిరీటీ మృష్ట కుణ్డలః	
నామ విశ్రావయామాస ననాద చ మహాస్వనమ్	5
తేన సింహ ప్రణాదేన నామ విశ్రావణేన చ	
జ్య శబ్దేన చ భీమేన త్రాసయామాస వానరాన్	6
తే దృష్ట్వా దేహమాహాత్మ్యం కుమ్భకర్ణో౭యముత్థితః	
భయార్తా వానరాః సర్వే సంశ్రయన్తే పరస్పరం	7

తే తస్య రూపమాలోక్య యథా విష్ణో స్త్రీవిక్రమే భయాద్వానర యూథా స్తే విద్రవన్తి తతస్తతః	8
తేఽతికాయం సమాసాద్య వానరా మూఢ చేతసః శరణ్యం శరణం జగ్ము ర్లక్ష్మణాగ్రజ మాహవే	9
తతోఽతికాయం కాకుత్స్థో రథస్థం పర్వతోపమమ్ దదర్శ ధన్వినం దూరా ధర్మజ్ఞం కాలమేఘవత్	10
స తం దృష్ట్వా మహాకాయం రాఘవస్తు విసిష్మియే వానరాన్ సాన్త్యయిత్వా విభీషణ మువాచ హ	11
కోఽసౌ పర్వత సంకాశో ధనుష్మాన్ హరిలోచనః యుక్తే హయ సహస్రేణ విశాలే స్యన్తనే స్థితః	12
య ఏష నిశితైః శూలైః సుతీక్ణైః ప్రాస తోమరైః అర్చిష్మద్భి ర్స్వతో భాతి భూతైరివ మహేశ్వరః	13
కాలజిహ్వ ప్రకాశాభిః యవేషోఽతివిరాజతే ఆవృతో రథ శక్తిభి ర్విద్యుద్భి రివ తోయదః	14
ధనూంషి చాఽస్య సజ్యాని హేమపుష్పాని సర్వశః శోభయన్తి రథశ్రేష్ఠం శక్ర చాప మివాఽమృరమ్	15
క ఏష రక్షః శార్దూలో రణభూమిం విరాజయన్ అభ్యేతి రథినాం శ్రేష్ఠో రథేనాదిత్య తేజసా	16
ధ్వజ శృంగ ప్రతిష్ఠేన రాహుణాభివిరాజతే సూర్యరశ్మి నిభై ర్బాణై ర్దిశో దశ విరాజయన్	17
త్రిణతం మేఘ నిర్దాదం హేమపుష్పమలంకృతమ్ శతకృతు ధనుః ప్రఖ్యం ధనుశ్చాఽస్య విరాజతే	18
సద్వజః సపతాకశ్చ సానుకర్షో మహారథః చతుః సాదిసమాయుక్తో మేఘ స్తనిత నిస్స్వనః	19
వింశతిర్దశదాఽష్టౌ చ తూణ్యోఽస్య రథమాస్థితాః కార్ముకాణి చ భీమాని జ్యాశ్చ కాంచన పింగళాః	20
ద్వా చ ఖడ్గౌ రథగతౌ పార్శ్వస్థౌ పార్శ్వ శోభినౌ చతుర్థస్తత్సరుయుతౌ వ్యక్తహస్త దశాయతౌ	21

రక్షకణ్ణగుణో దీరో మహాపర్వత సన్నిభః	
కాలః కాలమహావక్త్రో మేఘస్థ ఇవ భాస్కరః	22
కాంచనాఽంగద నద్ధాభ్యాం భుజాభ్యామేష శోభతే	
శృంగాభ్యా మివ తుంగాభ్యాం హిమవాన్ పర్వతోత్తమః	23
కుణ్డలాభ్యాం తు యస్సైత ద్భాతి వక్త్రం శుభేక్షణమ్	
పునర్వస్వంతర గతం పూర్ణబిమ్బ మివైన్దవమ్	24
ఆచక్ష్య మే మహాబాహో త్వ మేనం రాక్షసోత్తమమ్	
యం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే భయార్తా విద్యతా దిశః	25
స పృష్ఠో రాజపుత్రేణ రామేణాఽమిత తేజసా	
ఆచచక్షే మహాతేజా రాఘవాయ విభీషణః	26
దశగ్రీవో మహాతేజా రాజా వైశ్రవణానుజః	
భీమకర్మా మహోత్సాహో రావణో రాక్షసాధిపః	27
తస్యాసీ ద్వీర్యవాన్ పుత్రో రావణ ప్రతిమో రణే	
వృద్ధ సేవీ శృతధరః సర్వాస్త్ర విదుషాం వరః	28
అశ్వ పృష్ఠే రథే నాగే ఖడ్గే ధనుషి కర్షణే	
భేదే సాన్త్యే చ దానే చ నయే మన్తే చ సమ్మతః	29
యస్య బాహూ సమాశ్రిత్య లంకా భవతి నిర్భయా	
తనయం ధాన్యమాలిన్యా అతికాయ మిమం విదు	30
ఏతేనారాధితో బ్రహ్మ తపసా భావితాత్మనా	
అస్త్రాణి చాఽప్యవాప్తాని రిపవశ్చ పరాజితాః	31
సురాఽసురైరవద్యత్వం దత్తమఽస్మై స్వయమ్భువా	
ఏత చ్చ కవచం దివ్యం రథశ్చైషోఽర్క భాస్వరః	32
ఏతేన శతశో దేవా దానవాశ్చ పరాజితాః	
రక్షితాని చ రక్షాంసి యక్షాశ్చాఽపి నిషూదితాః	33
వజ్రం విష్ణుమ్భితం యేన బాణైరిన్ద్రస్య ధీమతః	
పాశః సలిలరాజస్య రణే ప్రతిహత స్తథా	34
ఏషోఽతికాయో బలవాన్ రాక్షసానామఽధర్షభః	
రావణస్య సుతో ధీమాన్ దేవ దానవ దర్పహా	35

తదఽస్మిన్ క్రియతాం యత్నః క్షిప్రం పురుషపుంగవ	
పురా వానర సైన్యాని క్షయం నయతి సాయకైః	36
తతోఽతికాయో బలవాన్ ప్రవిశ్య హరివాహినీమ్	
విస్ఫారయామాస ధను ర్ననాద చ పునః పునః	37
తం భీమవపుషం దృష్ట్వా రథస్థం రథినాం వరమ్	
అభిపేతు ర్మహాత్మానో యే ప్రధానాః వనౌకసః	38
కుముదో ద్వివిదో మైన్దో నీలః శరభ ఏవ చ	
పాదపై ర్గిరి శృంగైశ్చ యుగపత్ సమభిద్రవన్	39
తేషాం వృక్షాంశ్చ శైలాంశ్చ శరైః కాంచన భూషణైః	
అతికాయో మహాతేజా శ్చిచ్ఛేదాస్త్రవిదాం వరః	40
తాంశ్చైవ సర్వాన్ స హరీన్ శరైః సర్వాయుపై ర్భలీ	
వివ్యాధాభిముఖాన్ సంఖ్యే భీమకాయో నిశాచరః	41
తేఽర్దితా బాణవర్షేణ భగ్నగాత్రాః ప్లవంగమాః	
న శేకురఽతికాయస్య ప్రతికర్తుం మహారణే	42
తత్ సైన్యం హరివీరాణాం త్రాసయామాస రాక్షసః	
మృగ యూథ మివ కృద్ధో హరిర్యోవన దర్పితః	43
స రాక్షసేన్ద్రో హరిసైన్య మధ్యే నాయుధ్యమానం నిజఘాన కించిత్	
ఉపేత్య రామం స ధనుః కలాపీ సగర్వితం వాక్య మిదం బభాషే	44
రథే స్థితోఽహం శర చాప పాణి ర్న ప్రాకృతం కంచన యోధయామి	
యశ్చాస్తి కశ్చి ద్వ్యవసాయ యుక్తో దదాతు మే క్షిప్రమిహాద్య యుద్ధమ్	45
తత్ తస్య వాక్యం బృవతో నిశమ్య చుకోప సౌమిత్రిరఽమిత్ర హన్తా	
అమృష్యమాణశ్చ సముత్పాత జగ్రాహ చాపం చ తతః స్మయిత్వా	46
కృద్ధః సౌమిత్రిరుత్పత్య తూణాదాక్షిప్య సాయకమ్	
పురస్తా దఽతికాయస్య విచకర్ష మహాద్ధనుః	47
పూరయన్ స మహీం శైలానాకాశం సాగరం దిశః	
జ్య శబ్దో లక్ష్మణ స్యోగ్ర స్త్రాసయన్ రజనీచరాన్	48
సౌమిత్రే శ్చాప నిర్హోషం శృత్వా ప్రతిభయం తదా	
విసిమ్మియే మహాతేజా రాక్షసేన్ద్రాత్మజో బలీ	49

అథాఽతికాయః కుపితో దృష్ట్వా లక్ష్మణ ముత్థితమ్ ఆదాయ నిశితం బాణ మిదం వచన మబ్రవీత్	50
బాల స్త్వమసి సౌమిత్రే విక్రమేష్వఽవిచక్షణః గచ్ఛ కిం కాలసదృశం మాం యోధయితు మిచ్ఛసి	51
న హి మద్బాహు సృష్టానామఽస్త్రాణాం హిమవానపి సోఽదు ముత్సహతే వేగ మన్తరిక్ష మఽథో మహీ	52
సుఖ ప్రసుప్తం కాలాఽగ్నిం నిబోధయితు మిచ్ఛసి న్యస్య చాపం నివర్తస్వ మా ప్రాణాన్ జహి మధతః	53
అథవా త్వం ప్రతిష్ఠభ్రో న నివర్తితు మిచ్ఛసి తిష్ఠ ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య గమిష్యసి యమ క్షయమ్	54
పశ్య మే నిశితాన్ బాణానఽరి దర్ప నిఘాదనాన్ ఈశ్వరాయుధ సంకాశాం స్తప్తకాంచన భూషణాన్	55
ఏష తే సర్ప సంకాశో బాణః పాస్యతి శోణితమ్ మృగరాజ ఇవ కృద్ధో నాగరాజస్య శోణితమ్	56
ఇత్యేవ ముక్త్యా సంకృద్ధః శరం ధనుషి సందధే శ్చత్వాఽతికాయస్య వచః సరోషం సగర్వితం సంయతి రాజపుత్రః	
స సంచుకోపాతిబలో మనస్వీ ఉవాచ వాక్యం చ తతో మహార్థమ్ న వాక్య మాత్రేణ భవాన్ ప్రధానో న కత్థనాత్ సత్పురుషా భవన్తి	57
మయి స్థితే ధన్వినీ బాణపాణౌ నిదర్శయస్వాత్మబలం దురాత్మాన్ కర్మణా సూచయాత్మానం న వికత్తితుమఽర్హసి	58
పౌరుషేణ తు యో యుక్తః స తు శూర ఇతి స్మృతః సర్వాయుధ సమాయుక్తో ధన్వీ త్వం రథమాస్థితః	59
శరై ర్వా యది వాఽప్యస్తై ర్దర్శయస్వ పరాక్రమమ్ తతః శిర స్తే నిశితైః పాతయిష్యామ్యఽహం శరైః	60
మారుతః కాలసంపక్వం వృన్తాత్ తాలఫలం యథా అద్య తే మామకా బాణా స్తప్తకాంచన భూషణాః	61
పాస్యన్తి రుధిరం గాత్రా ద్బాణశల్యాఽన్తరోత్థితమ్ బాలోఽయమితి విజ్ఞాయ న మాఽవజ్ఞాతుమర్హసి	62

బాలో వా యది వా వృద్ధో మృత్యుం జానీహి సంయుగే	63
బాలేన విష్ణునా లోకా స్తయః క్రాంతా స్త్రీభిః క్రమైః	
ఇత్యేవ ముక్త్యా సంకృద్ధః శరాన్ ధనుషి సందధే	64
లక్ష్మణస్య వచః శృత్వా హేతుమత్ పరమార్థవత్	
అతికాయః ప్రచుక్రోధ బాణం చోత్తమ మాదదే	65
తతో విద్యాధరా భూతా దేవా దైత్యా మహర్షయః	
గుహ్యకాశ్చ మహాత్మాన స్త ద్యుద్ధం ద్రష్టు మాగమన్	66
తతోఽతికాయః కుపిత శ్చాపమారోప్య సాయకమ్	
లక్ష్మణాయ ప్రచిక్షేప సంక్షిపన్నివ చాఽమ్బరమ్	67
త మాపతన్తం నిశితం శర మాశీవిషోపమమ్	
అర్థచన్ద్రేణ చిచ్ఛేద లక్ష్మణః పరవీరహా	68
తం నికృతం శరం దృష్ట్వా కృత్త భోగ మివోరగమ్	
అతికాయో భృశం కృద్ధః పంచ బాణాన్ సమాదదే	69
తాన్ శరాన్ సంప్రచిక్షేప లక్ష్మణాయ నిశాచరః	
తానఽప్రాప్తాన్ శరై స్తీక్ణై శ్చిచ్ఛేద భరతానుజః	70
స తాం శ్చిత్త్వా శరై స్తీక్ణై ర్లక్ష్మణః పరవీరహా	
ఆదదే నిశితం బాణం జ్వలన్త మివ తేజసా	71
తమాదాయ ధనుః శ్రేష్ఠే యోజయామాస లక్ష్మణః	
విచకర్ష చ వేగేన విససర్ష చ వీర్యవాన్	72
పూర్ణాయత విస్ఫుష్టేన శరేణ నతపర్వణా	
లలాటే రాక్షసశ్రేష్ఠ మాజఘాన స వీర్యవాన్	73
స లలాటే శరో మగ్న స్తస్య భీమస్య రక్షసః	
దదృశే శోణితే నాక్తః పన్నగేన్ద్ర ఇవాచలే	74
రాక్షసః ప్రచకమ్పే చ లక్ష్మణేషు ప్రపీడితః	
రుద్ర బాణహతం ఘోరం యథా త్రిపురగోపురమ్	75
చిన్తయామాస చాశ్వస్య విమృశ్య చ మహాబలః	
సాధు బాణ నిపాతేన క్షాఘనీయోఽసి మే రిపుః	76
విధాయైవం వినమ్యాఽస్యం నియమ్య చ భుజావృభౌ	

స రథోపస్థ మాస్థాయ రథేన ప్రచచార హ	77
ఏకం త్రీన్ పంచ సప్తీతి సాయకాన్ రాక్షసర్షభః	
ఆదదే సందధే చాపి విచకర్షో త్ససర్జ చ	78
తే బాణాః కాలసంకాశాః రాక్షసేన్ద్ర ధను శ్చుతాః	
హేమపుంఖా రవిప్రఖ్యా శ్చక్ర ర్షీప్తమివాపమృరమ్	79
తత స్తాన్ రాక్షసోత్సుష్టాన్ శరౌఘాన్ రాఘవానుజః	
అసంభ్రాంతః ప్రచిచ్ఛేద నిశితై ర్భహుభిః శరైః	80
తాన్ శరాన్ యుధి సంప్రీక్ష్య నికృతాన్ రావణాత్మజః	
చుకోప త్రిదశేన్ద్రాఽరి ర్షగ్రాహ నిశితం శరమ్	81
స సంధాయ మహాతేజా స్తం బాణం సహసోత్సుజత్	
తతః సౌమిత్రి మాయాన్త మాజఘాన స్తనాఽన్తరే	82
అతికాయేన సౌమిత్రి స్తాడితో యుధి వక్షసి	
సుప్రావ రుధిరం తీవ్రం మదం మత్త ఇవ ద్విపః	83
స చకార తదాత్మానం విశల్యం సహసా విభుః	
జగ్రాహ చ శరం తీక్ష్ణమఽస్త్రేణాపి సందధే	84
ఆగ్నేయేన తదాఽస్త్రేణ యోజయామాస సాయకమ్	
స జజ్వాల తదా బాణో ధనుష్యఽస్య మహాత్మనః	85
అతికాయోఽపి తేజస్వీ సౌరమఽస్త్రం సమాదధే	
తేన బాణం భుజంగాభం హేమపుంఖమయోజయత్	86
తదఽస్త్రం జ్వలితం ఘోరం లక్ష్మణః శరమాహితమ్	
అతికాయాయ చిక్షేప కాలదణ్డ మివాఽన్తకః	87
ఆగ్నేయేనాభిసంయుక్తం దృష్ట్వా బాణం నిశాచరః	
ఉత్ససర్జ తదా బాణం దీప్తం సూర్యాస్త్ర యోజితమ్	88
తావుభావఽమృరే బాణావన్యోన్య మభిజఘ్నుతుః	
తేజసా సంప్రదీప్తాఽగ్రౌ కృద్ధావివ భుజంగమౌ	89
తావఽన్యోన్యం వినిర్దహ్యా పేతతుః పృథివీ తలే	
నిరఽర్చిషౌ భస్మ కృతౌ న బ్రాజేతే శరోత్తమౌ	90
తతోఽతికాయః సంకృద్ధ స్త్వస్త్రమైషీక ముత్సుజత్	

తత్ప్రచిచ్ఛేద సౌమిత్రి రస్త్రేణైస్తేణ వీర్యవాన్	91
ఐషీకం నిహతం దృష్ట్వా రుషితో రావణాత్మజః	
యామ్యేనాస్త్రేణ సంకృద్ధో యోజయామాస సాయకమ్	92
తత స్తదఽస్త్రం చిక్షేప లక్ష్మణాయ నిశాచరః	
వాయవ్యేన తదఽస్త్రేణ నిజఘాన స లక్ష్మణః	93
అధైనం శర ధారాభి ర్ధారాభి రివ తోయదః	
అభ్యవర్షత సంకృద్ధో లక్ష్మణో రావణాత్మజమ్	94
తేఽతికాయం సమాసాద్య కవచే వజ్ర భూషితే	
భగ్నాఽగ్ర శల్యాః సహసా పేతుర్బాణా మహీతలే	95
తాన్ మోఘానభిసంప్రేక్ష్య లక్ష్మణః పరవీరహా	
అభ్యవర్షన్మహేఘాణాం సహస్రేణ మహాయశాః	96
స వృర్ష్యమాణో బాణాఘైరఽతికాయో మహాబలః	
అవధ్యకవచః సంఖ్యే రాక్షసో నైవ వివ్యధే	97
శరం చాశీవిషాకారం లక్ష్మణాయ వ్యపాస్పృజత్	
స తేన విద్ధః సౌమిత్రి ర్మర్మదేశే శరేణ హ	98
ముహూర్త మాత్రం నిస్సంజ్ఞః అభవ చ్చతృతాపనః	
తతః సంజ్ఞా ముపాలభ్య చతుర్భిః సాయకోత్తమైః	99
నిజఘాన హయాన్ సంఖ్యే సారథిం చ మహాబలః	
ధ్వజస్యోన్మథనం కృత్వా శరవర్షైరఽరిందమః	100
అసంబ్రాన్తః స సౌమిత్రిః తాన్ శరానభిలక్షితాన్	
ముమోచ లక్ష్మణో బాణాన్ వధార్థం తస్య రక్షసః	101
న శశాక రుజం కర్తుం యుధి తస్య శరోత్తమః	
అధైనమఽభ్యుపాగమ్య వాయు ర్వాక్య మువాచ హ	102
బ్రహ్మాదత్త వరో హ్యేష అవధ్య కవచావృతః	
బ్రాహ్మేణాఽస్త్రేణ భిస్త్వేనమేష వధ్యో హి నాఽన్యథా	103
అవధ్య ఏష హ్యన్యేషామస్త్రాణాం కవచీ బలీ	
తతస్తు వాయో ర్వచనం నిశమ్య సౌమిత్రి రిన్ద్ర ప్రతిమాన వీర్యః	
సమాదధే బాణ మమోఘవేగం తద్బ్రాహ్మమస్త్రం సహసా నియోజ్య	104

తస్మిన్ మహాఽస్తే తు నియుజ్యమానే సౌమిత్రిణా బాణవరే శితాఽగ్రే	
దిశశ్చ చంద్రాఽర్క మహాగ్రహాశ్చ నభశ్చ తత్రాస చచాల చోర్వీ	105
తం బ్రహ్మణోఽస్త్రేణ నియోజ్య చాపే శరం సుపుంఖం యమదూతకల్పమ్	
సౌమిత్రిరింద్రాఽరి సుతస్య తస్య ససర్ణ బాణం యుధి వజ్రకల్పమ్	106
తం లక్ష్మణోత్సృష్ట మఽమోఘవేగం సమాపతంతం జ్వలన ప్రకాశమ్	
సువర్ణ వజ్రోత్తమ చిత్రపుంఖం తదాఽతికాయః సమరే దదర్శ	107
తం ప్రేక్షమాణః సహసాఽతికాయో జఘాన బాణై ర్ని శితైరఽనేకైః	
స సాయక స్తస్య సుపర్ణ వేగః స్తదాఽతికాయస్య జగామ పార్శ్వమ్	108
తమాగతం ప్రేక్ష్య తదాఽతికాయో బాణం ప్రదీప్తాఽన్తక కాలకల్పమ్	
జఘాన శక్యస్థి గదా కురారైః శూలై ర్ఘ్రై శ్చాప్యఽవిపన్న చేతాః	109
తాన్యాయుధాన్యఽద్భుత విగ్రహాణి మోఘాని కృత్వా స శరోఽగ్నిదీప్తః	
ప్రగృహ్య తస్యైవ కిరీట జుష్టం తతోఽతికాయస్య శిరో జహార	110
తచ్ఛిరః సశిరస్త్రాణం లక్ష్మణేఘ ప్రవీడితమ్	
పపాత సహసా భూమౌ శృంగం హిమవతో యథా	111
తం తు భూమౌ నిపతితం దృష్ట్వా విక్షిప్త భూషణం	
బభూవు ర్వ్యధితాః సర్వే హతశేషా నిశాచరాః	112
తే విషణ్ణ ముఖా దీనాః ప్రహార జనిత శ్రమాః	
వినేదురుచ్చై ర్భహవః సహసా విస్వరైః స్వరైః	113
తత స్తే త్వరితం యాతా నిరఽపేక్షా నిశాచరాః	
పురీమభిముఖా భీతాః ద్రవంతో నాయకే హతే	114
ప్రహర్ష యుక్తా బహవస్సు వానరాః	
ప్రబుద్ధ పద్మ ప్రతిమాననా స్తదా	
అపూజయంల్లక్ష్మణ మిష్టభాగినం	
హతే రిషౌ భీమబలే దురాసదే	115
అతిబలమఽతికాయమఽభ్ర కల్పం	
యుధి వినిపాత్య స లక్ష్మణః ప్రహృష్టః	
త్వరితమఽథ తథా స రామ పార్శ్వం	
కపి నివహైశ్చ సుపూజితో జగామ	116

ద్విసప్తతితమ స్వర్గః - రావణ మన్యుశల్యావిష్కారః

అతికాయం హతం శృత్వా లక్ష్మణేన మహాజనా ఉద్వేగ మగమద్రాజా వచనం చేద మబ్రవీత్	1
ధూమ్రాక్షః పరమామర్షీ ధన్వీ శస్త్ర భృతాం వరః అకంపనః ప్రహస్తశ్చ కుంభకర్ణ స్తదైవ చ	2
ఏతే మహాబలా వీరా రాక్షసా యుద్ధ కాంక్షిణః జేతారః పర సైన్యానాం పరై ర్నిత్యాపరాజితాః	3
నిహతా స్తే మహావీర్యా రామేణాఽక్లిష్ట కర్మణా రాక్షసాః సుమహాకాయా నానాశస్త్ర విశారదాః	4
అన్యే చ బహవః శూరా మహాత్మానో నిపాతితాః ప్రఖ్యాత బలవీర్యేణ పుత్రేణేన్ద్రజితా మమ	5
యో హి తౌ భ్రాతరో వీరో బద్ధౌ దత్తవరైః శరైః యన్న శక్యం సురైః సర్వైరపసురైర్వా మహాబలైః	6
మోక్షం తద్బంధనం ఘోరం యక్ష గంధర్వ కిన్నరైః త న్న జానే ప్రభావై ర్వా మాయయా మోహనేన వా	7
శరబంధా ద్విముక్తౌ తౌ భ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ యే యోధా నిర్గతాః శూరా రాక్షసా మమ శాసనాత్	8
తే సర్వే నిహతా యుద్ధే వానరైః సుమహాబలైః తం న పశ్యామ్యహం యుద్ధే యోఽద్య రామం సలక్ష్మణం	9
శాసయేత్ సబలం వీరం ససుగ్రీవ విభీషణం అహోను బలవాన్ రామో మహాదస్త్ర బలం చ వై	10
యస్య విక్రమ మాసాద్య రాక్షసా నిధనం గతాః తం మన్యే రాఘవం వీరం నారాయణమనామయం	11
తద్భయాద్ధి పురీ లంకా పిహిత ద్వార తోరణా అప్రమత్తైశ్చ సర్వత్ర గుప్తైః రక్ష్యా పురీ త్వియం	12
అశోక వనికాయాం చ యత్ర సీతాభిరక్ష్యతే నిష్క్రమో వా ప్రవేశో వా జ్ఞాతవ్యః సర్వదైవ నః	13
యత్ర యత్ర భవేద్గుల్మ స్తత్ర తత్ర పునః పునః	

సర్వతశ్చాఽపి తిష్ఠద్వం ప్రియః ప్రియః పరివృతా బలైః	14
ద్రష్టవ్యం చ పదం తేషాం వానరాణాం నిశాచరాః	
ప్రదోషే వాఽర్ధరాత్రే వా ప్రత్యూషే వాఽపి సర్వతః	15
నాఽవజ్ఞా తత్ర కర్తవ్యా వానరేషు కదాచన	
ద్విషతాం బలముద్యుక్త మాపతన్ కిం స్థితం సదా	16
తత స్తే రాక్షసాః సర్వే శృత్వా లంకాధిపస్య తత్	
వచనం సర్వమాతిష్ఠన్ యథావ త్తు మహాబలాః	17
స తాన్ సర్వాన్ సమాదిశ్య రావణో రాక్షసాధిపః	
మన్యుశల్యం వహన్ దీనః ప్రవివేశ స్వమాలయం	18
తతః సందీపిత కోప వహ్నిః	
నిశాచరాణామఽధిపో మహాబలః	
తదేవ పుత్రవ్యసనం విచింతయన్	
ముహుర్ముహుశ్చైవ తదా వ్యనిశ్శ్వసత్	19
<u>త్రిసప్తతితమ స్సర్గః - ఇంద్రజిన్మాయా యుద్ధం</u>	
తతో హతాన్ రాక్షస పుంగవాం స్తాన్	
దేవాన్తకాది త్రిశిరోఽతికాయాన్	
రక్షోగణా స్తత్ర హతాఽవశిష్టాః	
తే రావణాయ త్వరితం శశంసుః	1
తతో హతాం స్తాన్ సహసా నిశమ్య	
రాజా ముమోహాఽశృ పరిప్లుతాక్షః	
పుత్ర క్షయం భ్రాతృ వధం చ ఘోరం	
విచిన్త్య రాజా విపులం ప్రదద్యౌ	2
తతస్తు రాజానముదీక్ష్య దీనం శోకాఽర్ణవే సంపరిపుష్టువానమ్	
రథర్షభో రాక్షసరాజ సూనుస్తమిన్ద్రజి ద్వాక్య మిదం బభాషే	3
న తాత మోహం ప్రతిగన్తుఽమర్హసి యత్రేన్ద్రజి జ్ఞీవతి రాక్షసేన్ద్ర	
మద్భాణ నిర్భిన్న వికీర్ణ దేహాః ప్రాణై ర్వియుక్తాః సమరే పతంతి	4
నేన్ద్రారి బాణాభిహతో హి కశ్చిత్ ప్రాణాన్ సమర్థః సమరేభిపాతుమ్	
పశ్యాఽద్య రామం సహలక్ష్మణేన మద్భాణ నిర్భిన్న వికీర్ణ దేహమ్	5

గతాఽయుషం భూమితలే శయానం శితైః శరైరాచిత సర్వగాత్రమ్
 ఇమాం ప్రతిజ్ఞాం శృణు శక్రశత్రోః సునిశ్చితాం పౌరుష దైవయుక్తామ్ 6
 అద్వైవ రామం సహలక్ష్మణేన సంతర్పయిష్యామి శరైరమోషైః
 అద్యేన్ద్ర వైవస్వత విష్ణు మిత్ర సాధ్యాఽశ్వ వైశ్వానర చన్ద్ర సూర్యాః 7
 ద్రక్ష్యన్తు మే విక్రమమఽప్రమేయం విష్ణోరివోగ్రం బలియజ్ఞవాట్
 స ఏవముక్త్యా త్రిదశేన్ద్ర శతృరాపుచ్ఛ్య రాజానమదీనసత్త్వః 8
 సమారురోహఽనిల తుల్య వేగం రథం ఖరశేష్ఠసమాధియుక్తమ్||
 తమాస్థాయ మహాతేజా రథం హరి రథోపమమ్
 జగామ సహసా తత్ర యత్ర యుద్ధమఽరిందమః 9
 తం ప్రస్థితం మహాత్మాన మనుజగ్ము ర్మహాబలాః
 సంహర్షమాణా బహవో ధనుః ప్రవరపాణయః 10
 గజస్కన్ధ గతాః కేచిత్ కేచిత్ పరమ వాజిభిః
 వ్యాఘ్ర వృశ్చిక మార్జారైః ఖరోష్ఠ్మశ్చ భుజంగమైః 11
 వరాహైః శ్వాపదైః సింహైః జంబుకైః పర్వతోపమైః
 శశ హంస మయూరైశ్చ రాక్షసా భీమ విక్రమాః 12
 ప్రాస ముద్గర నిస్త్రింశ పరశ్వుధ గదా ధరాః
 సశంఖ నినదైః పూర్ణైః భేరీణాం చాఽపి నిస్స్వనైః 13
 జగామ త్రిదశేన్ద్రాఽరిః స్థూయమానో నిశాచరైః
 సశంఖ శశివర్ణేన ఛత్రేణ రిపు సూదనః 14
 రరాజ ప్రతిపూర్ణేన నభశ్చన్ద్రమసా యథా
 అవీజ్యత తతో వీరో హైమై ర్థేమ విభూషితైః 15
 చారు చామర ముఖ్యైశ్చ ముఖ్యః సర్వ ధనుష్మతామ్
 స తు దృష్ట్వా వినిర్యాన్తం బలేన మహతా వృతమ్ 16
 రాక్షసాధిపతిః శ్రీమాన్ రావణః పుత్ర మఽబ్రవీత్
 త్వమప్రతిరథః పుత్ర త్వయా వై వాసవో జితః 17
 కిం పునర్మానుషం ధృష్యం విహనిష్యసి రాఘవమ్
 తథోక్తో రాక్షసేన్ద్రేణ ప్రత్యగృహ్లాన్మహాశిషః 18
 తత స్త్విన్ద్రజితా లంకా సూర్య ప్రతిమ తేజసా

రరాజుఽప్రతివీర్యేణ ద్యౌరివాఽర్కేణ భాస్వతా	19
స సంప్రాప్య మహాతేజా యుద్ధభూమి మఽరిందమః	
స్థాపయామాస రక్షాంసి రథం ప్రతి సమంతతః	20
తతస్తు హుతభోక్తారం హుతభుక్ సద్యశ ప్రభః	
జుహావ రాక్షసశ్రేష్ఠో మన్తవ ద్విధివ త్తదా	21
స హవి ర్ణాజ సంస్కారైః మాల్య గన్ధ పురస్కృతైః	
జుహువే పావకం దీప్తం రాక్షసేన్ద్రః ప్రతాపవాన్	22
శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ విభీతకాః	
లోహితాని చ వాసాంసి సృవం కార్ణాయసం తథా	23
స తత్రాఽగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్రైః సతోమరైః	
ధాగస్య కృష్ణవర్ణస్య గళం జగ్రాహ జీవతః	24
సకృదేవ సమిద్ధస్య విధూమస్య మహాఽర్చిషః	
బభూవుస్తాని లింగాని విజయం యాన్యదర్శయన్	25
ప్రదక్షిణావర్తశిఖ స్తప్త కాంచన భూషణః	
హవి స్తత్ ప్రతిజగ్రాహ పావకః స్వయముత్థితః	26
సోఽస్తమాహారయామాస బ్రాహ్మ మింద్రరిపు స్తదా	
ధనుశ్చాత్మరథం చైవ సర్వం తత్రాఽభ్యమన్తయత్	27
తస్మి న్నాహూయమానేఽస్త్రే హూయమానే చ పావకే	
సాఽర్క గ్రహేన్దు నక్షత్రం వితత్రాస నభఃస్థలమ్	28
స పావకం పావక దీప్త తేజా	
హుత్వా మహేన్ద్ర ప్రతిమ ప్రభావః	
సచాప బాణాఽసి రథాఽశ్వ సూతః	
ఖేఽన్తర్దధేత్మానమఽచిన్త్య రూపః	29
తతో హయరథాకీర్ణం పతాకా ధ్వజ శోభితం	
నిర్యయౌ రాక్షసబలం నర్దమానం యుయుత్సయా	30
తే శరై ర్భూభిః శస్త్రై స్త్రీక్షవేగైరఽలంకృతైః	
తోమరైరఽంకుశైశ్చాఽపి వానరాన్ జఘ్నురాహవే	31
రావణిస్తు తతః కృద్ధ స్తాన్నిరీక్ష్య నిశాచరాన్	

హృష్టా భవంతో యుద్ధ్యంతు వానరాణాం జిఘాంసయా	32
తత స్తే రాక్షసాః సర్వే నర్దంతో జయ కాంక్షిణః	
అభ్యవర్షం స్తతో ఘోరాన్ వానరాన్ శరవృష్టిభిః	33
స తు నాళీక నారాచై ర్గదాభి ర్ముసలైరఽపి	
రక్షోభిః సంవృతః సంఖ్యే వానరాన్ విచకర్త హ	34
తం వద్యమానాః సమరే వానరాః పాదపాయుధాః	
అభ్యద్రవంత సహితాః రావణిం రణకర్కశం	35
ఇంద్రజిత్తు తతః కృద్ధో మహాతేజా మహాబలః	
వానరాణాం శరీరాణి వ్యధమద్రావణాత్మజః	36
శరణైకేన చ హరీన్ నవ పంచ చ సప్త చ	
చిచ్ఛేద సమరే కృద్ధో రాక్షసాన్ సంప్రహర్షయన్	37
స శరైః సూర్య సంకాశైః శాతకుంభ విభూషితైః	
వానరాన్ సమరే వీరః ప్రమమాధ సుదుర్జయః	38
తే భిన్న గాత్రాః సమరే వానరాః శర పీడితాః	
పేతు ర్మృదిత సంకల్పాః సురై రివ మహాఽసురాః	39
తం తపంతమివాదిత్యం ఘోరై ర్భాణ గభస్తిభిః	
అభ్యధావంత సంకృద్ధాః సంయుగే వానరర్షభాః	40
తతస్తు వానరాః సర్వే భిన్నదేహా విచేతసః	
వృధితా విద్రవంతి స్మ రుధిరేణ సముక్షితాః	41
రామస్యార్ధే పరాక్రమ్య వానరా స్త్యక్త జీవితాః	
నర్దంత స్తేఽభివృత్తాస్తు సమరే సశిలాయుధాః	42
తే ద్భువైః పర్వతాగ్రైశ్చ శిలాభిశ్చ ప్లవంగమాః	
అభ్యవర్షంత సమరే రావణిం పర్వవస్థితాః	43
తద్భుమాణాం శిలానాం చ వర్షం ప్రాణహరం మహాత్	
వ్యవోహత మహాతేజా రావణిః సమితింజయః	44
తతః పావక సంకాశైః శరై రాశీవిషోపమైః	
వానరాణామఽనీకాని బిభేద సమరే ప్రభుః	45
అష్టాదశ శరై స్తీక్ణైః స విద్ధ్వా గంధమాదనం	

వివ్యాధ నవభిశ్చైవ నలం దూరాదవస్థితం	46
సప్తభిస్తు మహావీర్యో మైందం మర్మ విదారణైః	
పంచభి ర్విశిఖైశ్చైవ గజం వివ్యాధ సంయుగే	47
జామ్బవంతం తు దశభిః నీలం త్రింశద్భిరేవ చ	
సుగ్రీవమృషభం చైవ సోఽంగదం ద్వివిదం తదా	48
మోరై ర్దత్తవరై స్త్రీక్ణైః నిష్ప్రాణానకరో త్తదా	
అన్యనఽపి తదా ముఖ్యాన్ వానరాన్ బహుభిః శరైః	49
అర్దయామాస సంకృద్ధః కాలాగ్నిరివ మూర్చితః	
స శరైః సూర్య సంకాశైః సుముక్తైః శీఘ్ర గామిభిః	50
వానరాణామనీకాని నిర్మమంథ మహారణే	
ఆకులాం వానరీం సేనాం శరజాలేన మోహితాం	51
హృష్టః స పరయా ప్రీత్యా దదర్శ క్షతజోక్షితాం	
పునరేవ మహాతేజా రాక్షసేన్ద్రాత్మజో బలీ	52
సంసృజ్య బాణవర్షం చ శస్త్రవర్షం చ దారుణం	
మమర్ష వానరానీకం ఇంద్రజి త్స్వరితో బలీ	53
స్వసైన్యముత్సృజ్య సమేత్య తూర్ణం మహారణే వానర వాహినీషు	
అదృశ్యమానః శరజాలముగ్రం వవర్ష నీలామ్బుధరో యథామ్బు	54
తే శక్రజిద్బాణ విశీర్ణ దేహా మాయాహతా విస్వర మున్నదంతః	
రణే నిపేతు ర్షరయోఽద్రికల్పా యథేన్ద్ర వజ్రాభిహతా నగేన్ద్రాః	55
తే కేవలం సందద్యశుః శితాగ్రాన్ బాణాన్ రణే వానర వాహినీషు	
మాయా నిగూడం తు సురేన్ద్ర శత్రుం న చావృత్ర తం రాక్షసమభ్యపశ్యన్	56
తతః స రక్షోఽధిపతి ర్మహాత్మా సర్వా దిశో బాణగణైః శితాగ్రైః	
ప్రచ్ఛాదయామాస రవిప్రకాశై ర్విషాదయామాస చ వానరేన్ద్రాన్	57
స శూల నిస్త్రీంశ పరశ్వధాని వ్యావిద్య దీప్తాఽనల సన్నిభాని	
సవిస్ఫులింగోజ్వల పావకాని వవర్ష తీవ్రం ప్లవగేన్ద్ర సైన్యే	58
తతో జ్వలన సంకాశైః శితై ర్వానర యూధపాః	
తాడితాః శక్రజిద్బాణైః ప్రపుల్లా ఇవ కింశుకాః	59
తేఽన్యోన్యమభిసర్పంతో నినదంతశ్చ విస్వరమ్	

రాక్షసేంద్రాస్త్ర నిర్భిన్నా నిపేతుర్వానరర్షభాః	60
ఉదీక్షమాణా గగనం కేచిన్నేత్రేషు తాడితాః	
శరై ర్విశురన్యోన్యం పేతుశ్చ జగతీ తలే	61
హనూమన్తం చ సుగ్రీవ మ౭ంగదం గన్ధమాదనమ్	
జామ్బవన్తం సుపేణం చ వేగదర్శినమేవ చ	62
మైన్దం చ ద్వివిదం నీలం గవాక్షం గజ గోముఖౌ	
కేసరిం హరిలోమానం విద్యుద్ధంప్తం చ వానరమ్	63
సూర్యాననం జ్యోతిముఖం తథా దధిముఖం హరిమ్	
పావకాక్షం నలం చైవ కుముదం చైవ వానరమ్	64
ప్రాసైః శూలైః శితైర్పాణై రిన్ద్రజిన్మన్త సంహితైః	
వివ్యాధ హరిశార్దూలాన్ సర్వాన్ స్తాన్ రాక్షసోత్తమః	65
స వై గదాభి ర్ధరియూథ ముఖ్యాన్నిర్భిద్య బాణై స్తపనీయ పుంఖైః	
వవర్ష రామం శరవృష్టి జాలైః సలక్ష్మణం భాస్కర రశ్మి కల్పైః	66
స బాణవర్షైరభివర్ష్యమాణో ధారా నిపాతానివ తానచిన్త్య	
సమీక్షమాణః పరమా౭ద్భుతశ్రీ రామ స్తదా లక్ష్మణ మిత్సువాచ	67
అసౌ పునర్లక్ష్మణ రాక్షసేన్ద్రో బ్రహ్మాస్త్ర మాశ్రిత్య సురేన్ద్ర శత్యః	
నిపాతయిత్వా హరిసైన్యముగ్రమ౭స్మాన్ శరైరర్షయతి ప్రసక్తః	68
స్వయమ్బువా దత్తవరో మహాత్మా ఖమాస్థితో౭న్దర్శిత భీమకాయః	
కథం ను శక్యో యుధి నష్టదేహో నిహన్తుమద్యేన్ద్రజి దుద్యతాస్త్రః	69
మన్యే స్వయమ్భూర్భగవాన౭చిన్ద్యో యస్వైతద౭స్త్రం ప్రభవశ్చ యో౭స్య	
బాణావపాతాం స్తమిహాద్య ధీమాన్ మయా సహ౭వ్యగ్రమనాః సహస్య	70
ప్రచ్ఛాదయ త్యేష హి రాక్షసేన్ద్రః సర్వా దిశః సాయక వృష్టి జాలైః	
ఏత చ్చ సర్వం పతితా౭గ్యశూరం న బ్రాజతే వానరరాజ సైన్యమ్	71
ఆవాం తు దృష్ట్వా పతితౌ విసంజ్ఞౌ నివృత్త యుద్ధౌ హతరోష హర్షౌ	
ధృవం ప్రవేక్ష్యత్య౭మరారి వాసం అసౌ సమాదాయ రణాగ్రలక్ష్మీమ్	72
తతస్సు తావిన్ద్రజిదస్త్ర జాలైః బభూవతు స్తత్ర తదా విశస్తౌ	
స చా౭పి తౌ తత్ర విషాదయిత్వా ననాద హర్షాద్యుధి రాక్షసేన్ద్రః	73
స తత్రదా వానర సైన్య మేవం రామం చ సంఖ్యే సహలక్ష్మణేన	

విషాదయిత్యా సహసా వివేక పురీం దశగ్రీవ భుజాభిగుప్తామ్	74
<u>చతుస్సప్తతితమ స్వర్గః - ఓషధిపర్వతానయనం</u>	
తయో స్తదా సాదితయో రణాగ్రే ముమోహ సైన్యం హరిపుంగవానామ్	
సుగ్రీవ నీలాఽంగద జామ్బవన్తో న చాపి కించిత్ ప్రతిపేదిరే తే	1
తతో విషణ్ణం సమవేక్ష్య సైన్యం విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠః	
ఉవాచ శాఖామృగరాజ వీరాన్ ఆశ్వాసయన్నప్రతిమై ర్వచోభిః	2
మా బైష్ట నాస్యత్ర విషాదకాలో యదార్యపుత్రౌ హ్యవశౌ విషణ్ణౌ	
స్వయమ్బువో వాక్యమథోద్వహన్తౌ యత్ సాదితావిస్త్రజిదస్త్ర జాలైః	3
తస్మై తు దత్తం పరమాస్త్రమేతత్ స్వయమ్బువా బ్రాహ్మ మమోఘవేగమ్	
తన్ మానయన్తౌ యుధి రాజపుత్రౌ నిపాతితౌ కోఽత్రవిషాదకాలః	4
బ్రాహ్మమస్తం తతో ధీమాన్ మానయిత్యాతు మారుతిః	
విభీషణ వచః శృత్వా హనుమాం స్తమఽధాబ్రవీత్	5
ఏతస్మిన్నిహతే సైన్యే వానరాణాం తరస్వినామ్	
యో యో ధారయతే ప్రాణాం స్తం తమాశ్వాసయావహీ	6
తా వుభౌ యుగపద్వీరో హనుమద్రాక్షసోత్తమా	
ఉల్కాహస్తౌ తదా రాత్రౌ రణశీర్షే విచేరతుః	7
భిన్న లాంగూల హస్తోరు పాదాఽంగుళి శిరోధరైః	
స్రవద్భిః క్షతజం గాత్రై ప్రస్రవద్భి స్తత స్తతః	8
పతితైః పర్వతాకారై ర్వానరైరభిసంకులామ్	
శస్త్రైశ్చ పతితై ర్దీప్తై ర్దదృశాతే వసుంధరామ్	9
సుగ్రీవమఽంగదం నీలం శరభం గన్ధమాదనమ్	
గవాక్షం చ సుషేణం చ వేగదర్శినమాహుకమ్	10
మైన్దం నలం జ్యోతిముఖం ద్వివిదం పనసం తథా	
ఏతాంశ్చాన్య్యాం స్తతో వీరో దదృశాతే హతాన్ రణే	11
సప్త ప్షి ర్షతాః కోట్యో వానరాణాం తరస్వినామ్	
అహ్నాః పంచమశేషేణ వల్లభేన స్వయమ్బువః	12
సాగరౌఘనిభం భీమం దృష్ట్వా బాణార్ధితం బలమ్	
మార్గతే జామ్బవన్తం స్మ హనుమాన్ సవిభీషణః	13

స్వభావ జరయా యుక్తం వృద్ధం శరశతై శ్చితమ్ ప్రజాపతి సుతం వీరం శామ్యంతమివ పావకమ్	14
దృష్ట్వా త ముపసంగమ్య పాలస్త్యో వాక్య మబ్రవీత్ కచ్చిదార్య శరై స్తీక్ణైః ప్రాణా న ధ్వంసితా స్తవ విభీషణ వచః శృత్వా జామ్బవాన్ ఋక్షపుంగవః	15
కృచ్ఛాదభ్యుద్ధిరన్ వాక్య మిదం వచన మబ్రవీత్ నైర్యతేన్త మహావీర్య స్వరేణ త్యాభిలక్షయే పీడ్యమానః శితై ర్భాణై ర్న త్వాం పశ్యామి చక్షుషా	16
అంజనా సుప్రజా యేన మాతరిశ్వా స నైర్యత హనుమాన్ వానరశ్రేష్ఠః ప్రాణాన్ ధారయతే క్వచిత్ శృత్వా జామ్బవతో వాక్య మువాచేదం విభీషణః	17
ఆర్యపుత్రావతిక్రమ్య కస్మాత్ పృచ్ఛసి మారుతిమ్ నైవ రాజని సుగ్రీవే నాఽంగదే నాఽపి రాఘవే ఆర్య సందర్శితః స్నేహః యథా వాయుసుతే పరః	18
విభీషణ వచః శృత్వా జామ్బవాన్ వాక్యమబ్రవీత్ శృణు నైర్యతశార్దుల యస్మాత్ పృచ్ఛామి మారుతిమ్ తస్మిన్ జీవతి వీరేతు హతమప్యఽహతం బలమ్	19
హనుమత్కృష్ణిత ప్రాణే జీవన్తోఽపి వయం హతాః ధరతే మారుతి స్తాత మారుతప్రతిమో యది వైశ్వానర సమో వీర్యే జీవితాశా తతో భవేత్	20
తతో వృద్ధ ముపాగమ్య నియమే నాఽభ్యవాదయత్ గృహ్య జామ్బవతః పాదౌ హనుమాన్ మారుతాత్మజః శృత్వా హనుమతో వాక్యం తథాఽపి వ్యధితేన్ద్రియః	21
పునర్జాత మివాత్మానం మన్యతే స్మ ర్షపుంగవః తతో ఽబ్రవీన్మహాతేజా హనుమన్తం స జామ్బవాన్ ఆగచ్ఛ హరిశార్దుల వానరాం స్త్రాతుమఽర్హసి	22
నాఽన్యో విక్రమ పర్యాప్త స్త్వమేషాం పరమః సఖా త్వత్పరాక్రమ కాలోయం నాఽన్యం పశ్యామి కంచన	23
	24
	25
	26
	27

ఋక్ష వానర వీరాణామనీకాని ప్రహర్షయ	
విశల్యా కురు చాప్యేతౌ సాదితౌ రామ లక్ష్మణౌ	28
గత్వా పరమమధ్వాన ముపర్యుపరి సాగరమ్	
హిమవన్తం నగశ్రేష్ఠం హనుమన్ గన్తుమర్హసి	29
తతః కాంచన మత్యుచ్ఛ మృషభం పర్వతోత్తమమ్	
కైలాస శిఖరం చాపి ద్రక్ష్యస్యఽరినిషూదన	30
తయోః శిఖరయో ర్మధ్యే ప్రదీప్త మతుల ప్రభమ్	
సర్వౌషధి యుతం వీర ద్రక్ష్యస్యోషధి పర్వతమ్	31
తస్య వానరశార్దూల చతస్రో మూర్ధ్ని సంభవాః	
ద్రక్ష్యస్యోషధయో దీప్తా దీపయన్తో దిశో దశ	32
మృతసంజీవనీం చైవ నిశల్యకరణీమఽపి	
సావర్ణ్యకరణీ చైవ సంధానకరణీ తథా	33
తాః సర్వా హనుమన్ గృహ్య క్షిప్రమాగన్తు మఽర్హసి	
ఆశ్వాసయ హరీన్ ప్రాణైర్యోజ్య గన్ధవహాత్మజ	34
శృత్వా జామ్బవతో వాక్యం హనుమాన్ హరిపుంగవః	
ఆపూర్యత బలోద్ధరై స్తోయవేగై రివాఽర్ణవః	35
స పర్వత తటాఽగ్రస్థః పీడయన్ పర్వతోత్తమమ్	
హనుమాన్ దృశ్యతే వీరో ద్వితీయ ఇవ పర్వతః	36
హరిపాద వినిర్భగ్నో నిషసాద స పర్వతః	
న శశాక తదాత్మానం సోఽఘం భృశ నిపీడితః	37
తస్య పేతు ర్న గా భూమౌ హరివేగాచ్ఛ జజ్వలుః	
శృంగాణి చ వ్యశీర్యన్త పీడితస్య హనూమతా	38
తస్మిన్ సంపీడ్యమానే తు భగ్న దృమ శిలా తలే	
న శేకు ర్వానరాః స్థాతుం ఘూర్ణమానే నగోత్తమే	39
స ఘూర్ణిత మహాద్వారా ప్రభగ్న గృహగోపురా	
లంకా త్రాసాకులా రాత్రౌ ప్రన్యతేవాభవత్తదా	40
పృథివీధర సంకాశో నిపీడ్య ధరణీధరమ్	
పృథివీం క్షోభయామాస సాఽర్ణవాం మారుతాత్మజః	41

ఆరురోహ తదా తస్మాద్ధరి ర్మలయ పర్వతం	
మేరు మందర సంకాశం నానాప్రసవణాకులం	42
నానాద్యమ లతాకీర్ణం వికాసి కమలోత్పలం	
సేవితం దేవగంధర్వైః షష్టి యోజన ముచ్చితం	43
విద్యాధరై ర్మునిగణై రఽప్సరోభి ర్నిపేవితం	
నానామృగగణా కీర్ణం బహుకందర శోభితం	44
సర్వానాకులయం స్తత్ర యక్ష గంధర్వ కిన్నరాన్	
హనుమాన్ మేఘ సంకాశో వవృధే మారుతాత్మజః	45
పద్భ్యాం తు శైలమాపీడ్య బడబాముఖవన్ముఖమ్	
వివృత్యోగ్రం ననాదోచ్చై స్త్రాసయన్నివ రాక్షసాన్	46
తస్య నానద్యమానస్య శృత్వా నినదమద్భుతమ్	
లంకాస్థా రాక్షసాః సర్వే న శేకుః స్పన్దితుం భయాత్	47
నమస్కృత్వాఽథ రామాయ మారుతిర్భీమవిక్రమః	
రాఘవార్థే పరం కర్మ సమీహత పరంతపః	48
స పుచ్చ ముద్యమ్య భుజంగకల్పం వినమ్య పృష్ఠం శ్రవణే నికుంచ్య	
వివృత్య వక్త్రం బడబాముఖాభ మాపుష్టువే వ్యోమని చణ్డవేగః	49
స వృక్ష షణ్డాం స్తరసా జహార శైలాన్ శిలాః ప్రాకృత వానరాంశ్చ	
బాహూరు వేగోద్ధత సంప్రణన్నా స్తే క్షీణవేగాః సలిల్ నిపేతుః	50
స తౌ ప్రసార్యోరగ భోగకల్పా భుజౌ భుజంగాఽరి నికాశ వీర్యః	
జగామ మేరుం నగరాజమర్కం దిశః ప్రకర్షన్నివ వాయుసూనుః	51
స సాగరం ఘూర్ణిత వీచి మాలం తదా భృశం భ్రామిత సర్వ సత్త్వమ్	
సమీక్షమాణః సహసా జగామ చక్రం యథా విష్ణుకరాగ్ర ముక్తమ్	52
స పర్వతాన్ వృక్షగణాన్ సరాంసి నదీస్తటాకాని పురోత్తమాని	
స్పీతాంజనాంతానపి సంప్రవీక్ష్య జగామ వేగాత్ పితృ తుల్య వేగః	53
ఆదిత్య పథ మాశ్రిత్య జగామ స గతక్లమః	
హనుమాం స్వర్ణితో వీరః పితృ తుల్య పరాక్రమః	54
జవేన మహతాయుక్తో మారుతి ర్మారుతో యథా	
జగామ హరిశార్దూలో దిశః శబ్దేన పూరయన్	55

స్మరన్ జామ్బవతో వాక్యం మారుతిర్వాత రంహసా దదర్శ సహసా చాఽపి హిమవన్తం మహాకపిః	56
నానాప్రస్తవణో పేతం బహు కందర నిర్ఘరమ్ శ్వేతాబ్రచయ సంకాశైః శిఖరై శ్చారు దర్శనైః	57
శోభితం వివిధై ర్ఘృక్షైరఽగమత్పర్వతోత్తమం స తం సమాసాద్య మహానగేన్ద్ర మఽతిప్రవృద్ధోత్తమ హిమ శృంగమ్	58
దదర్శ పుణ్యాని మహాశ్రమాణి సురర్షి సంఘోత్తమ సేవితాని స బ్రహ్మకోశం రజతాలయం చ శక్రాలయం రుద్రశరప్రమోక్షమ్	59
హయాననం బ్రహ్మశిరశ్చ దీప్తం దదర్శ వైవస్వత కింకరాంశ్చ వజ్రాలయం వైశ్రవణాలయం చ సూర్యప్రభం సూర్యనిబన్ధనం చ	60
బ్రహ్మసనం శంకర కార్ముకం చ దదర్శ నాభిం చ వసుంధరాయాః కైలాసమగ్ర్యం హిమవచ్ఛిలాం చ తథర్షభం కాంచన శైలమగ్ర్యమ్	61
సందీప్త సర్వౌషధి సంప్రదీప్తం దదర్శ సర్వౌషధి పర్వతేన్ద్రమ్ స తం సమీక్ష్యాఽనల రశ్మి దీప్తం విసిష్ఠియే వాసవదూత సూనుః	62
ఆవృత్య తం చౌషధి పర్వతేన్ద్రం తత్రౌషధీనాం విచయం చకార స యోజన సహస్రాణి సమతీత్య మహాకపిః	63
దివ్యౌషధి ధరం శైలం వ్యచరన్ మారుతాత్మజః మహౌషధ్య స్తతః సర్వా స్తస్మిన్ పర్వత సత్తమే	64
విజ్ఞాయార్ధినమాయాన్తం తతో జగ్మురదర్శనమ్ స తా మహాత్మా హనుమానఽపశ్యం శ్చుకోప కోపాచ్ఛ భృశం ననాద	65
అమృష్యమాణోఽగ్ని నికాశ చక్షు ర్మహీధరేన్ద్రం తమువాచ వాక్యమ్ కిమేతదేవం సువినిశ్చితం తే యద్రాఘవే నాఽసి కృతానుకమ్పః	66
పశ్యాఽద్య మద్బాహుబలాభిభూతో విశేర్ణ మాత్మానమథో నగేన్ద్ర స తస్య శృంగం సనగం సనాగం సకాంచనం ధాతు సహస్ర జుష్టమ్	67
వికీర్ణ కూట జ్వలితాగ్ర సానుం ప్రగృహ్య వేగాత్ సహసోన్మమాధ స తం సముత్పాట్య ఖముత్పాత విత్రాస్య లోకాన్ ససురాఽసురేన్ద్రాన్	68
సంస్తూయమానః ఖచరైరనేకై ర్జగామ వేగా ధ్రుడోగ్ర వేగః స భాస్కరాఽధ్వాన మనుప్రపన్న స్తం భాస్కరాభం శిఖరం ప్రగృహ్య	

బభౌ తదా భాస్కర సన్నికాశో రవేః సమీపే ప్రతిభాస్కరాభః	69
స తేన శైలేన భృశం రరాజ శైలోపమో గన్ధవహాత్మజస్తు	
సహస్రధారేణ సపావకేన చక్రేణ ఖే విష్ణురివార్పితేన	70
తం వానరాః ప్రేక్ష్య వినేదురుచ్చైః స తానఽపి ప్రేక్ష్య ముదా ననాద	
తేషాం సముద్ఘుష్ట రవం నిశమ్య లంకాలయా భీమతరం వినేదుః	71
తతో మహాత్మా నిపపాత తస్మిన్ శైలోత్తమే వానరసైన్య మధ్యే	
హర్యుత్తమేభ్యః శిరసాభివాద్య విభీషణం తత్ర స సస్వజే చ	72
తావప్యభౌ మానుష రాజపుత్రౌ తం గన్ధ మాప్తూయ మహాషధీనామ్	
బభూవతు స్తత్ర తదా విశల్యావుత్తస్థురన్యే చ హరిప్రవీరాః	73
సర్వే విశల్యా విరుజః క్షణేన హరిప్రవీరా నిహతాశ్చ యే స్యుః	
గంధేన తాసాం ప్రవరోషధీనాం సుప్తౌ నిశాన్తేష్వివ సంప్రబుద్ధాః	74
యదా ప్రభృతి లంకాయాం యుధ్యన్తే కపి రాక్షసాః	
తదా ప్రభృతి మానార్థమాజ్ఞయా రావణస్య చ	75

యే హన్యన్తే రణే తత్ర రాక్షసాః కపికుంజరైః	
హతాహతాస్తు క్షిప్యంతే సర్వ ఏవ తు సాగరే	76
తతో హరి ర్గన్ధవహాత్మజస్తు తమోషధీ శైలముదగ్ర వీర్యః	
నినాయ వేగా ధ్విమవన్తమేవ పునశ్చ రామేణ సమాజగామ	77
పంచసప్తతితమ స్సర్గః - లంకాదాహః	
తతోఽబ్రవీన్మహాతేజాః సుగ్రీవో వానరాధిపః	
అర్థ్యం విజ్ఞాపయంశ్చాపి హనుమన్తం మిదం వచః	1
యతో హతః కుమ్భకర్ణః కుమారాశ్చ నిషూదితాః	
నేదానీముపనిర్హారం రావణో దాతుమర్హతి	2
యే యే మహాబలాః సన్తి లఘువశ్చ ప్లవంగమాః	

లంకామభ్యుత్పన్నాశు గృహ్యోల్కాః ప్లవగర్షభాః	3
తతోఽస్తంగత ఆదిత్యే రౌద్రే తస్మిన్ నిశాముఖే	
లంకామభిముఖాః సోల్కాః జగ్ము స్తే ప్లవగర్షభాః	4
ఉల్కాహస్తై ర్థరిగణైః సర్వతః సమభిద్యతాః	
ఆరక్షస్థా విరూపాక్షాః సహసా విప్రదుద్యవుః	5
గోపురాట్టప్రతోళీషు చర్యాసు వివిధాసు చ	
ప్రాసాదేషు చ సంహృష్టాః సస్పృజు స్తే హుతాశనమ్	6
తేషాం గృహ సహస్రాణి దదాహ హుతభుక్ తదా	
ప్రాసాదాః పర్వతాకారాః పతన్తి ధరణీ తలే	7
అగరు ర్షహ్యతే తత్ర వరం చ హరిచందనం	
మౌక్తికా మణయః స్నిగ్ధాః వజ్రం చాఽపి ప్రవాళకం	8
క్షౌమం చ దహ్యతే తత్ర కౌశేయం చాపి శోభనం	
ఆవికం వివిధం చౌర్ణం కాంచనం భాండమాయుధం	9
నానావికృత సంస్థానం వాజి భాండ పరిచ్ఛదౌ	
గజ గైవేయ కక్ష్యాశ్చ రథ భాండాశ్చ సంస్కృతాః	10
తనుత్రాణి చ యోధానాం హస్త్యైశ్చానాం చ వర్మ చ	
ఖడ్గా ధనూంషి జ్యౌ బాణా స్తోమరాంకుశ శక్తయః	11
రోమజం వాలజం చర్మ వ్యాఘ్రజం చాండజం బహు	
ముక్తా మణి విచిత్రాంశ్చ ప్రాసాదాంశ్చ సమంతతః	12
వివిధానస్త సంయోగా నగ్ని ర్షహతి తత్ర వై	
నానావిధాన్ గృహచ్ఛందాన్ దదాహ హుతభుక్తదా	13
ఆవాసాన్ రాక్షసానాం చ సర్వేషాం గృహ గర్ధినామ్	
హేమ చిత్ర తనుత్రాణాం స్రగ్ధామాఽమ్బరధారిణామ్	14
శేధుపాన చలూక్షాఽణాం మద విహ్వల గామినామ్	
కాంతాలమ్బిత వస్త్రాణాం శత్రు సంజాత మన్యునామ్	15
గదా శూలాఽసి హస్తానాం ఖాదతాం పిబతామపి	
శయనేషు మహార్షేషు ప్రసుప్తానాం ప్రీయైః సహ	16
త్రస్తానాం గచ్ఛతాం తూర్ణం పుత్రానాదాయ సర్వతః	

తేషాం శత సహస్రాణి తదా లంకా నివాసినామ్	17
అదహాత్ పావక స్తత్ర జజ్వాల చ పునః పునః	
సారవన్తి మహార్థాణి గమ్భీర గుణవన్తి చ	18
హేమచంద్రార్థ చంద్రాణి చంద్రశాలోత్తమాని చ	
రత్నచిత్ర గవాక్షాణి సాధిష్ఠానాని సర్వశః	19
మణి విద్యమ చిత్రాణి స్పృశన్తీవ దివాకరమ్	
క్రౌంచ బర్హిణ వీణానాం భూషణానాం చ నిస్సవనైః	20
నాదితాన్యచలాభాని వేశ్మాన్యగ్ని ర్దదాహ సః	
జ్వలనేన పరీతాని తోరణాని చకాశిరే	21
విద్యుద్భిరివ నద్ధాని మేఘజాలాని ఘర్మగే	
జ్వలనేన పరీతాని నిపేతుర్భవనాన్యథ	22
వజ్రీ వజ్రహతానీవ శిఖరాణి మహాగిరేః	
విమానేషు ప్రసుప్తాశ్చ దహ్యమానా వరాంగనాః	23
త్యక్తాభరణ సంర్వాంగా హా హేతు్యుచ్చై ర్విచుక్యశుః	
తాని నిర్దహ్యమానాని దూరతః ప్రచకాశిరే	24
హిమవచ్ఛిఖరాణీవ దీప్తాషధి వనాని చ	
హర్మ్యాగై ర్దహ్యమానైశ్చ జ్వాలా ప్రజ్వలితైరపి	25
రాత్రౌ సా దృశ్యతే లంకా పుష్పితైరివ కింశుకైః	
హస్త్యద్యక్షై ర్గజై ర్ముక్తై ర్ముక్తైశ్చ తురగైరపి	26
బభూవ లంకా లోకాన్తే బ్రాన్తగ్రాహ ఇవార్ణవః	
అశ్వం ముక్తం గజో దృష్ట్వా క్వచిద్భీతోపసర్పతి	27
భీతో భీతం గజం దృష్ట్వా క్వచిదఽశ్వో నివర్తతే	
లంకాయాం దహ్యమానాయాం శుశుభే స మహార్ణవః	28
ధాయా సంసక్త సలిలో లోహితోద ఇవార్ణవః	
సా బభూవ ముహూర్తేన హరిభిర్దీపితా పురీ	29
లోకస్యాఽస్య క్షయే ఘోరే ప్రదీప్తీవ వసుంధరా	
నారీ జనస్య దూమేన వ్యాప్త స్తోఽత్యైర్వినేదుషః	30
స్వనో జ్వలన తప్తస్య శుశువే దశ యోజనమ్	

ప్రదగ్ధ కాయానపరాన్ రాక్షసాన్ నిర్గతాన్ బహిః	31
సహసాభ్యుత్పతన్తి స్మ హరయోథ యుయుత్సవః	
ఉద్ఘుష్టం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ నిస్వనః	32
దిశో దశ సముద్రం చ పృథివీం చాన్వఽనాదయత్	
విశల్యో తు మహాత్మానౌ తావుభౌ రామ లక్ష్మణౌ	33
అసంభ్రాన్తౌ జగృహతుస్తదోభే ధనుషీ వరే	
తతో విస్ఫారయానస్య రామస్య ధనురుత్తమమ్	34
బభూవ తుములః శబ్దో రాక్షసానాం భయావహః	
అశోభత తదా రామో ధను ర్విస్ఫారయన్ మహాత్	35
భగవానివ సంకృద్ధో భవో వేదమయం ధనుః	
ఉద్ఘుష్టం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ నిస్వనమ్	36
జ్యౌశట్ట స్తావుభౌ శబ్దావతి రామస్య శుశృవే	
వానరోద్ఘుష్ట ఘోషశ్చ రాక్షసానాం చ నిస్వనః	37
జ్యౌశట్టశ్చాపి రామస్య త్రయం వ్యాప్తం దిశో దశ	
తస్య కార్ముక ముక్తేశ్చ శరై స్తత్ పురగోపురమ్	38
కైలాసశృంగ ప్రతిమం వికీర్ణ మపతద్భువి	
తతో రామశరాన్ దృష్ట్వా విమానేషు గృహేషు చ	39
సన్నాహో రాక్షసేన్ద్రాణాం తుములః సమపద్యత	
తేషాం సన్నహ్యమానానాం సింహనాదం చ కుర్వతామ్	40
శర్వరీ రాక్షసేన్ద్రాణాం రౌద్రీవ సమపద్యత	
ఆదిష్టా వానరేన్ద్రాస్తు సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	41
ఆసన్నద్వార మాసాద్య యుధ్యధ్వం ప్లవగర్షభాః	
యశ్చ వో వితథం కుర్యాత్ తత్ర తత్ర హ్యుపస్థితః	42
స హస్తవ్యో హి సంప్లుత్య రాజశాసన దూషకః	
తేషు వానరముఖ్యేషు దీప్తోలోజ్జ్వల పాణిషు	43
స్థితేషు ద్వార మాసాద్య రావణం మన్యురావిశత్	
తస్య జృమ్భిత విక్షేభా ద్వ్యామిశ్రా వై దిశో దశ	44
రూపవానివ రుద్రస్య మన్యు ర్గాత్రేష్వదృశ్యత	

స నికుమ్భం చ కుమ్భం చ కుమ్భకర్ణాత్మజా వుభౌ	45
ప్రీషయామాస సంకృద్ధో రాక్షసై ర్భహుభిః సహ	
యూపాక్షః శోణితాక్షశ్చ ప్రజంఘః కంపన స్తథా	46
నిర్యయుః కౌమ్భకర్ణిభ్యాం సహ రావణ శాసనాత్	
శశాస చైవ తాన్ సర్వాన్ రాక్షసాన్ సుమహాబలాన్	47
నాదయన్ గచ్ఛతాత్తైవ జయధ్వం శేషుమేవ చ	
తతస్తు చోదితాస్తేన రాక్షసా జ్వలితాయుధాః	48
లంకాయా నిర్యయు ర్వీరాః ప్రణదన్తః పునః పునః	
రక్షసాం భూషణస్థాభి ర్భాభిః స్వాభిశ్చ సర్వశః	49
చక్య స్తే సప్రభం వ్యోమ హరయశ్చాగ్నిభిః సహ	
తత్ర తారాధిపస్యాభా తారాణాం చ తదైవ చ	50
తయోరాభరణస్థా చ వలయోర్ధ్యామభాసయన్	
చంద్రాభా భూషణాభా చ గృహాణాం జ్వలతాం చ భాః	51
హరి రాక్షస సైన్యాని బ్రాజయామాస సర్వతః	
తత్ర చోర్ధ్వం ప్రదీప్తానాం గృహాణాం సాగరః పునః	52
భాభిః సంసక్త పాతాళశ్చలోర్మిః శుశుభేఽదికం	
పతాకా ధ్వజ సంసక్త ముత్తమాఽసి పరశ్వధం	53
భీమాఽశ్వ రథ మాతంగం నానాపత్తి సమాకులమ్	
దీప్త శూల గదా ఖడ్గ ప్రాస తోమర కార్ముకమ్	54
తద్రాక్షస బలం ఘోరం భీమవిక్రమ పౌరుషమ్	
దద్యుశే జ్వలితప్రాసం కింకిణీ శత నాదితమ్	55
హేమజాలాజిత భుజం వ్యావేష్టిత పరశ్వధమ్	
వ్యాఘూర్ణిత మహాశస్త్రం బాణ సంసక్త కార్ముకమ్	56
గన్ధ మాల్య మధూత్సేక సమ్మోదిత మహానిలమ్	
ఘోరం శూరజనాకీర్ణం మహామ్బుధర నిస్సనమ్	57
తద్ధృష్ట్వా బలమాయాన్తం రాక్షసానాం సుదారుణమ్	
సంచాల ప్లవంగానాం బల ముచ్చై ర్ననాద చ	58
జవేనాప్లుత్య చ పున స్తద్బలం రక్షసాం మహాత్	

అభ్యయాత్ ప్రత్యరిబలం పతంగా ఇవ పావకమ్	59
తేషాం భుజ పరామర్శ వ్యామృష్ట పరిఘాశని	
రాక్షసానాం బలం శ్రేష్ఠం భూయస్తరమశోభత	60
తత్రోన్మత్తా ఇవోత్పేతు ర్థరయోఽథ యుయుత్సవః	
తరు శైలైరభిఘ్నంతో ముష్టిభిశ్చ నిశాచరాన్	61
తద్దైవాపతతాం తేషాం కపీనామఽసిభిః శితైః	
శిరాంసి సహసా జహ్వా రాక్షసా భీమదర్శనాః	62
దశనై ర్ఘ్రత కర్ణాశ్చ ముష్టి నిష్కీర్ణ మస్తకాః	
శిలా ప్రహార భగ్నాఽంగా విచేరు స్తత్ర రాక్షసాః	63
తద్దైవాప్యపరే తేషాం కపీనామభిలక్షితాః	
ప్రవీరానభితో జఘ్నూ రాక్షసానాం తరస్వినాం	64
తద్దైవాప్యపరే తేషాం కపీనామఽసిభిః శితైః	
హరివీరాన్ నిజఘ్నుశ్చ ఘోరరూపా నిశాచరాః	65
ఘ్నంతమన్యం జఘానాన్యః పాతయంతమపాతయత్	
గర్హమాణం జగర్థేఽన్యో దశంతమపరోఽదశత్	66
దేహీత్యన్యో దదాత్యన్యో దదామీత్యపరః పునః	
కిం క్షేశయసి తిష్ఠతి తత్రాన్యోన్యం బభాషిరే	67
విప్రలంభిత వస్తం చ విముక్త కవచాయుధం	
సముద్యత మహాప్రాసం యష్టిశూలాసి సంకులమ్	68
ప్రావర్తత మహారౌద్రం యుద్ధం వానర రక్షసామ్	
వానరాన్ దశ సప్తేతి రాక్షసా జఘ్నురాహవే	69
రాక్షసాన్ దశ సప్తేతి వానరాశ్చాభ్యపాతయన్	
విస్రస్త కేశ వసనం విధ్వస్త కవచ ధ్వజమ్	70
బలం రాక్షసమాలమ్బ్య వానరాః పర్యవారయన్	
వవృథే తుములం యుద్ధం రక్షసాం వానరైః సహ	71
షట్సుప్తతితమ స్సర్గః - కంపనాది వధః	
ప్రవృత్తే సంకులే తస్మిన్ ఘోరే వీరజన క్షయే	
అంగదః కమ్పనం వీరమాససాద రణోత్సుకః	1

ఆహూయ సోఽంగదం కోపాత్ తాడయామాస వేగితః	
గదయా కమ్పనః పూర్వం స చచాల భృశాహతః	2
స సంజ్ఞాం ప్రాప్య తేజస్వీ చిక్షేప శిఖరం గిరేః	
అర్దితశ్చ ప్రహారేణ కమ్పనః పతితో భువి	3
తతస్తు కంపనం దృష్ట్వా శోణితాక్షో హతం రణే	
రథేనాభ్యపతత్ క్షిప్తం తత్రాఽంగదమభీతవత్	4
సోఽంగదమ్ నిశితై ర్భాణై స్తదా వివ్యాధ వేగితః	
శరీర దారణై స్తీక్ణైః కాలాగ్ని సమ విగ్రహైః	5
క్షురక్షురపై ర్నారాచై ర్వత్సదంతైః శిలీముఖైః	
కర్ణిశల్య విపారైశ్చ బహుభి ర్నిశితైః శరైః	6
అంగదః ప్రతివిద్ధాంగో వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్	
ధనురగ్యం రథం బాణాన్ మమర్ష తరసా బలీ	7
శోణితాక్ష స్తతః క్షిప్తమఽసిచర్మ సమాదదే	
ఉత్పాత దివం కృద్ధో వేగవానవిచారయన్	8
తం క్షిప్తర మాప్లుత్య పరామృశ్యాఽంగదో బలీ	
కరేణ తస్య తం ఖడ్గం సమాచ్ఛిద్య ననాద చ	9
తస్యాంసఫలకే ఖడ్గం నిజఘాన తతోఽంగదః	
యజ్ఞోపవీతవ చ్చైనం చిచ్ఛేద కపికుంజరః	10
తం ప్రగృహ్య మహాఖడ్గం వినద్య చ పునః పునః	
వాలిపుత్రోభిదుద్రావ రణశీర్షే పరానరీన్	11
ఆయసీం తు గదాం వీరః ప్రగృహ్య కనకాంగదః	
శోణితాక్షః సమావిద్య త మేవానుపపాత హ	12
ప్రజంఘ సహితో వీరో యూపాక్షస్తు తతో బలీ	
రథేనాభియయా కృద్ధో వాలిపుత్రం మహాబలం	13
తయో ర్మధ్యే కపిశ్రేష్ఠః శోణితాక్ష ప్రజంఘయోః	
విశాఖయో ర్మద్యగతః పూర్ణచంద్ర ఇవాభవత్	14
అంగదం పరిరక్షంతౌ మైందో ద్వివిద ఏవ చ	
తస్య తస్థతురభ్యాశే పరస్పర దిదృక్షయా	15

అభిషేతు ర్మహాకాయాః ప్రతియత్తా మహాబలాః	
రాక్షసా వానరాన్ రోషాదఽసిచర్మ గదాధరాః	16
త్రయాణాం వానరేంద్రానాం త్రిభీ రాక్షసపుంగవైః	
సంసక్తానాం మహద్భుద్ధ మభవద్దోమహర్షణం	17
తే తు వృక్షాన్ సమాదాయ సంప్రచిక్షుపురాహవే	
ఖడ్గేన ప్రతిచిచ్ఛేద తాన్ ప్రజంఘో మహాబలాః	18
రథానశ్వాన్ దృష్టైః శైలై స్తే ప్రచిక్షిపురాహవే	
శరౌఘైః ప్రతిచిచ్ఛేద తాన్ యూపాక్షో నిశాచరాః	19
స్పృష్టాన్ ద్వివిద మైన్దాభ్యాం దృమానుత్పాట్య వీర్యవాన్	
బభంజ గదయా మధ్యే శోణితాక్షః ప్రతాపవాన్	20
ఉద్యమ్య విపులం ఖడ్గం పరమర్మ నికృంతనం	
ప్రజంఘో వాలిపుత్రాయ అభిదుద్రావ వేగితః	21
తమభ్యాశ గతం దృష్ట్వా వానరేంద్రో మహాబలాః	
ఆజఘానాశ్వకర్ణేన దృమేణాతిబల స్తదా	22
బాహుం చాస్య సనిస్త్రింశమాజఘాన స ముష్టినా	
వాలిపుత్రస్య ఘాతేన స పపాత క్షితావసీః	23
తం దృష్ట్వా పతతం భూమౌ ఖడ్గముత్పల సన్నిభం	
ముష్టిం సంవర్తయామాస వజ్రకల్పం మహాబలాః	24
లలాటే స మహావీర్యమఽంగదం వానరర్షభం	
ఆజఘాన మహాతేజాః స ముహూర్తం చచాల హ	25
స సంజ్ఞా ప్రాప్య తేజస్వీ వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్	
ప్రజంఘస్య శిరః కాయాత్ ఖడ్గేనాపాతయత్ క్షితౌ	26
స యూపాక్షోఽశృపూర్ణాక్షః పితృవ్యే నిహతే రణే	
అవరుహ్య రథాత్ క్షిప్రం క్షీణేషుః ఖడ్గ మాదదే	27
తమాపతంతం సంప్రీక్య యూపాక్షం ద్వివిదస్త్వరన్	
ఆజఘానోరసి కృద్ధో జగ్రాహ చ బలాద్భలీ	28
గృహీతం భ్రాతరం దృష్ట్వా శోణితాక్షో మహాబలాః	
ఆజఘాన గదాగ్రేణ వక్షసి ద్వివిదం తతః	29

స గదాభిర్లత స్తేన చచాల చ మహాబలః	
ఉద్యతాం చ పున స్తస్య జహార ద్వివిదో గదాం	30
ఏతస్మిన్నస్తరే వీరో మైందో వానరయూధపః	
యూపాక్షం తాడయామాస తలేనోరసి వీర్యవాన్	31
తౌ శోణితాక్ష యూపాక్షౌ ప్లవంగాభ్యాం తరస్వినౌ	
చక్రతుః సమరే తీవ్ర మాకర్షోత్పాటనం భృశం	32
ద్వివిదః శోణితాక్షం తు విదదార నఖైర్ముఖే	
నిష్పిపేష చ వేగేన క్షితావావిధ్య వీర్యవాన్	33
యూపాక్షమపి సంకృద్ధో మైందో వానరయూధపః	
పీడయామాస బాహుభ్యాం స పసాత హతః క్షితౌ	34
హతప్రవీరా వ్యథితా రాక్షసేస్త్ర చమూ స్తదా	
జగామాభిముఖీ సా తు కుమ్భకర్ణ సుతో యతః	35
ఆపతన్తీ చ వేగేన కుమ్భ స్తాం సాన్త్యయ చ్చమూమ్	
అథోత్కృష్టం మహావీర్యై ర్లబ్ధ లక్షైః ప్లవంగామైః	36
నిపాతిత మహావీరాం దృష్ట్వా రక్షశ్చమూం తతః	
కుంభః ప్రచక్రే తేజస్వీ రణే కర్మ సుదుష్కరం	37
సధను ర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య సుసమాహితః	
ముమోచాశీవిష ప్రఖ్యాన్ శరాన్ దేహవిదారణాన్	38
తస్య తచ్చుశుభే భూయః సశరం ధనురుత్తమమ్	
విద్యుదైరావతాఽర్చిష్మ ద్ద్వితీయేస్త్ర ధనుర్యథా	39
ఆకర్ణాకృష్ట ముక్తేన జఘాన ద్వివిదం తదా	
తేన హాటకపుంఖేన పత్రిణా పత్రవాససా	40
సహసాభిహత స్తేన విప్రముక్త పదః స్ఫురన్	
నిపసాతాఽద్రికూటాభో విహ్వలః ప్లవగోత్తమః	41
మైన్దస్తు బ్రాతరం దృష్ట్వా భగ్నం తత్ర మహాహవే	
అభిదుద్రావ వేగేన ప్రగృహ్య మహతీం శిలామ్	42
తాం శిలాం తు ప్రచిక్షేప రాక్షసాయ మహాబలః	
బిభేద తాం శిలాం కుమ్భ్యః ప్రసన్నైః పంచభిః శరైః	43

సంధాయ చాన్యం సుముఖం శరమాశీవిషోపమమ్	
ఆజఘాన మహాతేజా వక్షసి ద్వివిదాగ్రజమ్	44
స తు తేన ప్రహారేణ మైన్దో వానరయూథపః	
మర్మణ్యభిహత స్తేన పపాత భువి మూర్చితః	45
అంగదో మాతులౌ దృష్ట్వా పతితౌ తౌ మహాబలౌ	
అభిదుద్రావ వేగేన కుమ్భముద్యత కార్ముకమ్	46
తమాపతన్తం వివ్యాధ కుమ్భః పంచభిరాయసైః	
త్రిభిశ్చాన్వైః శితైర్బాణై ర్మాతంగమివ తోమరైః	47
సోఽంగదం వివిధైర్బాణైః కుమ్భౌ వివ్యాధ వీర్యవాన్	
అకుణ్ణ ధారై ర్నిశితై స్తీక్ణైః కనక భూషణైః	48
అంగదః ప్రతివిద్ధాంగో వాలిపుత్రో న కమ్పతే	
శిలా పాదప వర్షాణి తస్య మూర్ధ్ని వవర్ష హ	49
స ప్రచిచ్ఛేద తాన్ సర్వాన్ బిభేద చ పునః శిలాః	
కుమ్భకర్ణాత్మజః శ్రీమాన్ వాలిపుత్ర సమీరితాన్	50
ఆపతన్తం చ సంప్రీక్ష్య కుమ్భౌ వానరయూథపమ్	
భృవో ర్వివ్యాధ బాణాభ్యా ముల్కాభ్యామివ కుంజరమ్	51
తస్య సుస్రావ రుధిరం పిహితే చాఽస్య లోచనే	
అంగదః పాణినా నేత్రే పిథాయ రుధిరోక్షితే	52
సాల మాసన్న మేకేన పరిజగ్రాహ పాణినా	
సంపీడ్య చోరసి స్కంధం కరేణాభినివేశ్య చ	53
కించిదభ్యవన మ్యైన మున్మమాథ యథా గజః	
తమిన్ద్రకేతు ప్రతిమం వృక్షం మన్దర సన్నిభమ్	54
సముత్స్రుజన్తం వేగేన పశ్యతాం సర్వరక్షసామ్	
స బిభేద శితై ర్బాణైః సప్తభిః కాయభేదనైః	55
అంగదో వివ్యధేఽబీక్ష్ణం పపాత చ ముమోహా చ	
అంగదం వ్యథితం దృష్ట్వా సీదన్తమివ సాగరే	56
దురాసదం హరిశ్రేష్ఠం రామాయాన్యే న్యవేదయన్	
రామస్తు వ్యథితం శృత్వా వాలిపుత్రం రాణాజిరే	57

వ్యాదిదేశ హరిశ్చంద్రాన్ జామ్బవత్ప్రముఖాం స్తతః	
తే తు వానరశార్దూలాః శృత్వా రామస్య శాసనమ్	58
అభిపేతుః సుసంకృద్ధాః కుమ్భముద్యత కార్ముకమ్	
తతో దృమ శిలాహస్తాః కోప సంరక్త లోచనాః	59
రిరక్షిషన్తోఽభ్యపత న్నఽంగదం వానరర్షభాః	
జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శి చ వానరః	60
కుమ్భకర్ణాత్మజం వీరం కృద్ధాః సమభిదుద్యవుః	
సమీక్ష్యాపతత స్తాంస్తు వానరేన్ద్రాన్ మహాబలాన్	61
ఆవవార శరౌఘేణ నగేనేవ జలాశయమ్	
తస్య బాణపథం ప్రాప్య న శేకురతివర్తితుమ్	62
వానరేన్ద్రా మహాత్మానో వేలామివ మహోదధిః	
తాంస్తు దృష్ట్వా హరిగణాన్ శరవృష్టిభిరర్దితాన్	63
అంగదం పృష్ఠతః కృత్వా బ్రాతృజం ప్లవగేశ్వరః	
అభిదుద్రావ వేగేన సుగ్రీవః కుమ్భమాహవే	64
శైలసాను చరం నాగం వేగవానివ కేసరీ	
ఉత్పాట్య చ మహాశైలానశ్వకర్ణాన్ ధవాన్ బహూన్	65
అన్యాంశ్చ వివిధాన్ వృక్షాంశ్చిక్షేప చ మహాబలః	
తాం ధాదయన్తీమాకాశం వృక్షవృష్టిం దురాసదామ్	66
కుమ్భకర్ణాత్మజః శ్రీఘ్రం చిచ్ఛేద నిశితైః శరైః	
అభిలక్ష్యేణ తీవ్రేణ కుమ్భేన నిశితైః శరైః	67
ఆచితా స్తే దృమా రేజు ర్యథా ఘోరాః శతఘ్నయః	
దృమవర్షం తు తచ్చిన్నం దృష్ట్వా కుమ్భేన వీర్యవాన్	68
వానరాధిపతిః శ్రీమాన్ మహాసత్త్వో న వివ్యథే	
నిర్భిద్యమానః సహసా సహమానశ్చ తాన్ శరాన్	69
కుమ్భస్య ధనురాక్షిప్య బభంజేన్ద్రధనుష్పుభమ్	
అవప్లుత్య తతః శ్రీఘ్రం కృత్వా కర్మ సుదుష్కరమ్	70
అబ్రవీత్ కుపితః కుమ్భం భగ్న శృంగమివ ద్విపమ్	
నికుమ్భార్జవ వీర్యం తే బాణవేగవదద్భుతమ్	71

సన్నతిశ్చ ప్రభావశ్చ తవ వా రావణస్య వా ప్రహ్లాద బలి వృత్రఘ్న కుబేర వరుణోపమ	72
ఏకస్త్వమనుజాతోఽసి పితరం బలవృత్రతః త్వామేవైకం మహాబాహుం చాపహస్త మరిందమమ్	73
త్రిదశా నాతివర్తన్తే జితేన్ద్రియమివాధయః విక్రమస్య మహాబుద్ధే కర్మాణి మమ పశ్యతః	74
వరదానాత్ పితృవ్య స్తే సహతే దేవ దానవాన్ కుమ్భకర్ణస్తు వీర్యేణ సహతే చ సురాఽసురాన్	75
ధనుషీన్ద్రజిత స్తుల్యః ప్రతాపే రావణస్య చ త్వమద్య రక్షసాం లోకే శ్రేష్ఠోఽసి బలవీర్యతః	76
మహావిమర్దం సమరే మయా సహ తవాద్భుతమ్ అద్య భూతాని పశ్యన్తు శక్త శమ్భురయో రివ	77
కృతమఽప్రతిమం కర్మ దర్శితం చాస్త్ర కౌశలమ్ పాతితా హరివీరాశ్చ త్వయా వై భీమవిక్రమాః	78
ఉపాలమ్భ భయాచ్ఛాపి నాఽసి వీర మయా హతః కృతకర్మా పరిశ్రాన్తో విశ్రాన్తః పశ్య మే బలమ్	79
తేన సుగ్రీవ వాక్యేన సాఽవమానేన మానితః అగ్నేరాజ్యహుత స్యేవ తేజ స్తస్యాఽభ్యవర్దత	80
తతః కుమ్భస్తు సుగ్రీవమ్ బాహుభ్యాం జగృహే తదా గజావివాతీతమదౌ నిశ్శ్వసంతౌ ముహుర్ముహుః	81
అన్యోన్యగాత్ర గ్రథితౌ కర్షంతావితరేతరం విధూమాం ముఖతో జ్వాలాం విస్ఫుజంతౌ పరిశ్రమాత్	82
తయోః పాదాభిఘాతా చ్చ నిమగ్నా చాభవన్మహీ వ్యాఘూర్ణిత తరంగశ్చ చుక్షుభే వరుణాలయః	83
తతః కుంభం సముత్థిప్య సుగ్రీవో లవణాంభసి పాతయామాస వేగేన దర్శయన్సు దధేస్తలం	84
తతః కుంభ నిపాతేన జలరాశిః సముత్థితః వింధ్య మన్దర సంకాశో విససర్ప సమంతతః	85

తతః కుంభః సముత్పత్య సుగ్రీవమభిపత్య చ ఆజఘానోరసి కృద్ధో వజ్రవేగేన ముష్టినా	86
తస్య చర్మ చ పుస్పోట బహుసుస్రావ శోణితమ్ స చ ముష్టి ర్మహావేగః ప్రతిజమ్నైఽస్థిమండలే	87
తదా వేగేన తత్రాసీ త్తేజః ప్రజ్వలితం ముహూః వజ్ర నిష్పేష సంజాతా జ్వాలా మేరౌ యథా గిరౌ	88
స తత్రాభిహత స్తేన సుగ్రీవో వానరర్షభః ముష్టిం సంవర్తయామాస వజ్రకల్పం మహాబలః	89
అర్చ్యః సహస్ర వికచం రవిమణ్డల సప్రభమ్ స ముష్టిం పాతయామాస కుమ్భస్యోరసి వీర్యవాన్	90
స తు తేన ప్రహారేణ విహ్వలో భృశ తాడితః నిపపాత తదా కుంభో గతార్చిరివ పావకః	91
ముష్టినాభిహత స్తేన నిపపాతాశు రాక్షసః లోహితాంగ ఇవాకాశా ద్దీప్తరశ్మిర్యదృచ్ఛయా	92
కుమ్భస్య పతతో రూపం భగ్నుస్యోరసి ముష్టినా బభౌ రుద్రాభిపన్నస్య యథా రూపం గవాంపతేః	93
తస్మిన్ హతే భీమ పరాక్రమేణ ప్లవంగమానా మృషభేణ యుద్ధే మహీ సశైలా సవనా చచాల	
భయంచ రక్షాంస్యధికం వివేశ	94
<u>సప్తసప్తతితమ స్వర్గః - నికుంభ వధః</u>	
నికుమ్భౌ భ్రాతరం దృష్ట్వా సుగ్రీవేణ నిపాతితమ్ ప్రదహన్నివ కోపేన వానరేంద్రమవైక్షత	1
తతః స్రగ్ధామ సన్నద్ధం దత్తపంచాంగుళం శుభమ్ ఆదదే పరిఘం వీరో నగేంద్ర శిఖరోపమమ్	2
హేమపట్ట పరిక్షిప్తం వజ్ర విద్యమ భూషితమ్ యమదణ్డోపమం భీమం రక్షసాం భయనాశనమ్	3
తమావిద్య మహాతేజాః శక్రద్వజ సమం తదా	

విననాద వివృతాస్యో నికుమ్భో భీమ విక్రమః	4
ఉరోగతేన నిష్కేణ భుజస్తైరంగదై రపి	
కుండలాభ్యాం చ చిత్రాభ్యాం మాలయాచ విచిత్రయా	5
నికుమ్భో భూషణై ర్భాతి తేన స్మ పరిఘేణ చ	
యథేస్తధనుషా మేఘుః సవిద్యుత్ స్తనయిన్దుమాన్	6
పరిపూర్ణేణ పుస్సోట వాతగర్భిర్మహాత్మనః	
ప్రజజ్వాల సఘోషశ్చ విధూమ ఇవ పావకః	7
నగర్యా విటపావత్యా గన్ధర్వ భవనోత్తమైః	
సహ చైవామరావత్యా సర్వైశ్చ భువనైః సహ	8
సతారగ్రహా నక్షత్రం సచన్ద్రం సమహోగ్రహమ్	
నికుమ్భ పరిపూఘూర్ణం భ్రమతీవ నభః స్థలమ్	9
దురాసదశ్చ సంజజ్ఞే పరిపూభరణ ప్రభః	
కపీనాం స నికుమ్భాగ్ని ర్యుగాన్తాగ్ని రివోత్థితః	10
రాక్షసా వానరాశ్చాపి న శేకుః స్పన్ధితుం భయాత్	
హనుమాంస్తు వివృతోర స్తస్థౌ తస్యాగ్రతో బలీ	11
పరిఘోపమ బాహుస్తు పరిఘం భాస్కర ప్రభమ్	
బలీ బలవత స్తస్య పాతయామాస వక్షసి	12
స్థిరే తస్యోరసి వ్యాడే పరిఘః శతధాకృతః	
విశీర్యమాణః సహసా ఉల్కాశత మివామ్బరే	13
స తు తేన ప్రహారేణ విచచాల చ మహాకపిః	
పరిఘేణ సమాధూతో యథా భూమితలేఽచలః	14
స తథాభిహత స్తేన హనుమాన్ ప్లవగోత్తమః	
ముష్టిం సంవర్తయామాస బలేనాతిమహాబలః	15
తముద్యమ్య మహాతేజా నికుమ్భోరసి వీర్యవాన్	
అభిచిక్షేప వేగేన వేగవాన్ వాయు విక్రమః	16
తతః పుస్సోట చర్మాఽస్య ప్రసుస్తావ చ శోణితమ్	
ముష్టినా తేన సంజజ్ఞే జ్వాలా విద్యుదివోత్థితా	17
స తు తేన ప్రహారేణ నికుమ్భో విచచాల హ	

స్వస్థశ్చాపి నిజగ్రాహ హనుమంతం మహాబలమ్	18
విచుక్యశు స్తదా సంఖ్యే భీమం లంకా నివాసినః	
నికుమ్భేనోద్యతం దృష్ట్వా హనుమంతం మహాబలమ్	19
స తథా హ్రీయమాణోపి కుమ్భకర్ణాత్మజేన హ	
ఆజపూనానిల సుతో వజ్రకల్పేనన ముష్టినా	20
ఆత్మానం మోచయిత్వాథ క్షితావభ్యవపద్యత	
హనుమానున్మమథాశు నికుమ్భం మారుతాత్మజః	21
నిక్షిప్య పరమాయత్తో నికుమ్భం నిష్పిపేష హ	
ఉత్పత్య చాస్య వేగేన పపాతోరసి వీర్యవాన్	22
పరిగృహ్య చ బాహుభ్యాం పరివృత్య శిరోధరామ్	
ఉత్పాటయామాస శిరో భైరవం నదతో మహాత్	23
అథ వినదతి సాదితే నికుమ్భే	
పవనసుతేన రణే బభూవ యుద్ధమ్	
దశరథసుత రాక్షసేస్త్ర సూన్వోః	
భృశతమాగత రోషయోః సుభీమమ్	24
వ్యపేతే తు జీవే నికుమ్భస్య హృష్టౌ	
నినేదుః ప్లవంగా దిశః సస్వనుశ్చ	
చచాలేవ చోర్వీం పఫాలేవ చ ద్యౌః	
భయం రాక్షసానాం బలం చావివేశ	25
<u>అష్టసప్తతితమ స్వర్గః -- మకరాక్షాభిషేకం</u>	
నికుమ్భం చ హతం శ్శత్వా కుమ్భం చ వినిపాతితమ్	
రావణః పరమామర్దీ ప్రజజ్వాలాఽనలో యథా	1
వైర్యతః క్రోధ శోకాభ్యాం ద్వాభ్యాం తు పరిమూర్చ్ఛితః	
ఖరపుత్రం విశాలాక్షం మకరాక్షమచోదయత్	2
గచ్ఛ పుత్ర మయాజ్ఞప్తో బలేనాభిసమన్వితః	
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ జహి తాంశ్చ సవనౌకసః	3
రావణస్య వచః శ్శత్వా శూరమానీ ఖరాత్మజః	
బాఢమిత్యఽబ్రవీ ద్ధృష్టో మకరాక్షో నిశాచరః	4

సోఽభివాద్య దశగ్రీవం కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్	
నిర్జగామ గృహ్చుబ్రాద్రావణస్యాజ్ఞయా బలీ	5
సమీపస్థం బలాధ్యక్షం ఖరపుత్రోఽబ్రవీదిదమ్	
రథశ్చానీయతాంశీఘ్రం సైన్యం చాహూయతాం త్వరాత్	6
తస్య తద్వచనం శృత్వా బలాధ్యక్షో నిశాచరః	
స్యన్దనం చ బలం చైవ సమీపం ప్రత్యపాదయత్	7
ప్రదక్షిణం రథం కృత్వా ఆరురోహ నిశాచరః	
సూతం సంచోదయామాస శీఘ్రం మే రథమావహ	8
అథ తాన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ మకరాక్షోఽబ్రవీదిదమ్	
యూయం సర్వే ప్రయుధ్యధ్వం పురస్తాన్మమ రాక్షసాః	9
అహం రాక్షసరాజేన రావణేన మహాత్మనా	
ఆజ్ఞప్తః సమరే హన్తుం తావుభౌ రామ లక్ష్మణౌ	10
అద్య రామం వధిష్యామి లక్ష్మణం చ నిశాచరః	
శాఖామృగం చ సుగ్రీవం వానరాంశ్చ శరోత్తమైః	11
అద్య శూలనిపాతైశ్చ వానరాణాం మహాచమూమ్	
ప్రదహిష్యామి సంప్రాప్తః శుష్కేన్ద్రన మివాఽనలః	12
మకరాక్షస్య తచ్ఛుత్వా వచనం తే నిశాచరాః	
సర్వే నానాయుధోపేతా బలవన్తః సమాగతాః	13
తే కామరూపిణః సర్వే దంష్ట్రిణః పింగళేక్షణాః	
మాతంగా ఇవ నర్దన్తో ధ్వస్తకేశా భయానకాః	14
పరివార్య మహాకాయా మహాకాయం ఖరాత్మజమ్	
అభిజగ్ము స్తతో హృష్టా శ్చాలయన్తో వసుంధరామ్	15
శంఖ భేరీ సహస్రాణామాహతానాం సమన్తతః	
క్షేళితాస్ఫోటితానాం చ తతః శబ్దో మహానభూత్	16
ప్రభ్రష్టోఽథ కరాత్తస్య ప్రతోదః సారథే స్తదా	
పపాత సహసా చైవ ధ్వజ స్తస్య చ రక్షసః	17
తస్య తే రథయుక్తాశ్చ హయా విక్రమ వర్జితాః	
చరణైరాకులై ర్గత్వా దీనాః సాఽస్రముఖా యయుః	18

ప్రవాతి పవన స్తస్మిన్ సపాంసుః ఖరదారుణః	
నిర్యాణే తస్య రౌద్రస్య మకరాక్షస్య దుర్మతేః	19
తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని రాక్షసా వీర్యవత్తమాః	
అచిన్త్య నిర్గతాః సర్వే యత్ర తౌ రామ లక్ష్మణౌ	20
ఘనగజ మహిషాఽంగ తుల్య వర్ణాః	
సమరముఖే ష్వసకృద్గదాఽసి భిన్నాః	
అహమహమితి యుద్ధ కౌశలా స్తే	
రజనిచరాః పరిబ్రజమము ర్వదంతః	21
ఏకోనాశీతితమ స్పర్శః - మకరాక్ష వధః	
నిర్గతం మకరాక్షం తే దృష్ట్వా వానరపుంగవాః	
ఆఘ్రత్య సహసా సర్వే యోద్ధుకామా వ్యవస్థితాః	1
తతః ప్రవృత్తం సుమహత్తద్యుద్ధం రోమహర్షణమ్	
నిశాచరైః ప్లవంగానాం దేవానాం దానవైరివ	2
వృక్ష శూల నిపాతైశ్చ శిలా పరిఘ పాతనైః	
అన్యోన్యం మర్దయన్తి స్మ తదా కపి నిశాచరాః	3
శక్తి ఖడ్గ గదా కుంతై స్తోమరైశ్చ నిశాచరాః	
పట్టపై ర్భిన్దిపాలైశ్చ నిర్ధాతైశ్చ సమన్తతః	4
పాశ ముద్గర దణ్డైశ్చ నిఖాతైశ్చాపరే తథా	
కదనం కపివీరాణాం చక్య స్తే రజనీచరాః	5
బాణౌఘైరర్ధితాశ్చాపి ఖరపుత్రేణ వానరాః	
సంభ్రాన్త మనసః సర్వే దుదృవుర్భయ పీడితాః	6
తాన్ దృష్ట్వా రాక్షసాః సర్వే ద్రవమాణాన్ వలీముఖాన్	
నేదు స్తే సింహవద్ధృష్టా రాక్షసా జితకాశినః	7
విద్రవత్సు తదా తేఘ వానరేఘ సమన్తతః	
రామ స్తాన్ వారయామాస శరవర్షేణ రాక్షసాన్	8
వారితాన్ రాక్షసాన్ దృష్ట్వా మకరాక్షో నిశాచరః	
క్రోధాఽనల సమావిష్టో వచనం చేదమట్రవీత్	9
క్వాఽసౌ రామః సుదుర్బుద్ధి ర్యేన మే నిహతః పితా	

జనస్థాన గతః పూర్వం సానుగః సపరిచ్ఛదః	10
అద్య గంతాఽస్మి వైరస్య పారం వై రజనీచరాః	
సుహృదాం చైవ సర్వేషాం నిహతానాం రణాజిరే	11
హత్వా రామం సుదుర్బుద్ధిం లక్ష్మణం చ సవానరం	
తేషాం శోణిత నిష్యందైః కరిష్యే సలిల క్రియాం	12
ఏవ ముక్త్యా మహాబాహు ర్యుద్ధే స రజనీచరః	
వ్యలోకయత తత్సర్వం బలం రామ దిద్మక్షయా	13
ఆహూయమానః కపిభి ర్బహుభిర్బలశాలిభిః	
యుద్ధాయ స మహాతేజా రామాదన్యం న చేచ్ఛతి	14
మార్గమాణ స్తదా రామం బలవాన్ రజనీచరః	
రథేనామ్బుద ఘోషేణ వ్యచర త్తామఽనీకినీం	15
దృష్ట్వా రామమఽదూరస్థం లక్ష్మణం చ మహారథం	
స ఘోషం పాణినాహూయ తతో వచన మబ్రవీత్	16
తిష్ఠ రామ మయా సార్థం ద్వన్ద్వయుద్ధం దదామి తే	
త్యాజయిష్యామి తే ప్రాణాన్ ధనుర్ముక్షైః శితైః శరైః	17
యత్తదా దణ్డకారణ్యే పితరం హతవాన్ మమ	
మదఽగ్రతః స్వకర్మస్థం దృష్ట్వా రోషోభివర్ణతే	18
దహ్యన్తే భృశమఽంగాని దురాత్మన్ మమ రాఘవ	
యన్మయాఽసి న దృష్ట స్త్వం తస్మిన్ కాలే మహాహవే	19
దిష్ట్వాఽసి దర్శనం రామ మమ త్వం ప్రాప్తవానిహ	
కాంక్షితోఽసి క్షుధార్తస్య సింహస్యేవేతరో మృగః	20
అద్య మద్బాణ వేగేన ప్రేతరాడ్విషయం గతః	
యే త్వయా నిహతా వీరాః సహ తైశ్చ సమేష్యతి	21
బహునాఽత్ర కిముక్తేన శృణు రామ వచో మమ	
పశ్యన్తు సకలా లోకా స్త్వాం మాం చైవ రణాజిరే	22
అస్త్రై ర్వా గదయా వాఽపి బాహుభ్యాం వా మహాహవే	
అభ్యస్తం యేన వా రామ తేనైవ యుధి వర్తతాం	23
మకరాక్ష వచః శృత్వా రామో దశరథాత్మజః	

అబ్రవీత్ ప్రహసన్ వాక్యముత్తరోత్తర వాదినమ్	24
కత్తసే కిం వృధా రక్షో బహూన్యసదృశాని తు	
న రణే శక్యతే జేతుం వినా యుద్ధేన వాగ్బలాత్	25
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం త్వత్ప్రతా చ యః	
త్రిశిరా దూషణశ్చైవ దణ్డకే నిహతా మయా	26
స్వాశితా స్తవ మాంసేన గృధ్ర గోమాయు వాయసాః	
భవిష్యన్త్యద్య వై పాప తీక్ష్ణ తుణ్ణ నఖాంకురాః	27
రుధిరార్థ ముఖా హృష్టా రక్షపక్షాః ఖగాశ్చ యే	
ఖే తదా వసుధాయాం చ భ్రమిష్యంతి సమన్తతః	28
రాఘవేణైవముక్తస్సు ఖరపుత్రో నిశాచరః	
బాణౌఘానముచ త్తస్మై రాఘవాయ రణాజిరే	29
తాన్ శరాన్ శరవర్షేణ రామశ్చిచ్ఛేద నైకధా	
నిపేతు ర్భువి తే చిన్నా రుక్మపుంఖాః సహస్రశః	30
తద్యుద్ధమభవత్ తత్ర సమేత్యాన్యోన్యమోజసా	
రక్షస ఖర పుత్రస్య సూనోర్దశరధస్య చ	31
జీమూతయో రివాకాశే శబ్దో జ్యోతలయో స్తదా	
ధనుర్ముక్తః స్వనోత్సృష్టః శ్శాయతే చ రణాఽజిరే	32
దేవ దానవ గన్ధర్వాః కిన్నరాశ్చ మహోరగాః	
అన్తరిక్షగతాః సర్వే ద్రష్టుకామా స్తదఽద్భుతమ్	33
విద్ధమన్యోన్య గాత్రేషు ద్విగుణం వర్ణతే పరమ్	
కృత ప్రతికృతాన్యోన్యం కురుతాం తౌ రణాజిరే	34
రామ ముక్తాంస్తు బాణౌఘాన్ రాక్షసస్త్వఽచ్చిన ద్రణే	
రక్షో ముక్తాంస్తు రామో వై నైకధా ప్రాచ్చినచ్ఛరైః	35
బాణౌఘై ర్వితతాః సర్వా దిశశ్చ ప్రదిశస్తథా	
సంధన్నా వసుధా ద్యౌశ్చ సమన్తా న్న ప్రకాశతే	36
తతః కృద్ధో మహాబాహు ర్ధనుశ్చిచ్ఛేద రక్షసః	
అష్టాభిరథ నారాచైః సూతం వివ్యాధ రాఘవః	37
భిత్త్వా శరైః రథం రామో రథాశ్వాన్ సమపాతయత్	

విరథో వసుధాం తిష్ఠన్ మకరాక్షో నిశాచరః	38
తత్తిష్ఠద్వసుధాం రక్షః శూలం జగ్రాహ పాణినా	
త్రాసనం సర్వభూతానాం యుగాంతాగ్నిసమప్రభమ్	39
విభ్రామ్యతు మహచ్ఛాలం ప్రజ్వలంతం నిశాచరః	
స క్రోధాత్ ప్రాహిణో త్తస్మై రాఘవాయ మహాహవే	40
తమాపతంతం జ్వలితం ఖరపుత్ర కరాచ్ఛ్యుతమ్	
బాణైస్తు త్రిభిరాకాశే శూలం చిచ్ఛేద రాఘవః	41
స చ్చిన్నో నైకదా శూలో దివ్య హాటక మణ్డితః	
వ్యశీర్యత మహోల్కేవ రామబాణార్దితో భువి	42
తచ్ఛాలం నిహతం దృష్ట్వా రామేణాక్లిష్ట కర్మణా	
సాధు సాధ్వీతి భూతాని వ్యాహరన్తి నభోగతాః	43
తం దృష్ట్వా నిహతం శూలం మకరాక్షో నిశాచరః	
ముష్టి ముద్యమ్య కాకుత్స్థం తిష్ఠ తిష్ఠీతి చాబ్రవీత్	44
స తం దృష్ట్వా పతంతం వై ప్రహస్య రఘునందనః	
పావకాస్తం తతో రామః సందధే తు శరాసనే	45
తేనాస్త్రేణ హతం రక్షః కాకుత్స్థేన తదా రణే	
సంచిన్న హృదయం తత్ర పపాత చ మమార చ	46
దృష్ట్వా తే రాక్షసాః సర్వే మకరాక్షస్య పాతనమ్	
లంకా మేవాభ్యధావంత రామబాణార్దితా స్తదా	47
దశరథన్యప పుత్ర బాణ వేగై	
రజనిచరం నిహతం ఖరాత్మజం తమ్	
దదృశుర౭థ సురా భృశం ప్రహృష్టా	
గిరిమివ వజ్రహతం యథా వికీర్ణమ్	48
అశీతితమ స్పర్శః - తిరోహితరావణి యుద్ధం	
మకరాక్షం హతం శృత్యా రావణః సమితింజయః	
క్రోధేన మహతావిష్టో దంతాన్ కటకటాపయన్	1
కుపితశ్చ తదా తత్ర కిం కార్య మితి చింతయన్	
ఆదిదేశా౭థ సంకృద్ధో రణాయేన్ద్రజితం సుతమ్	2

జహి వీర మహావీర్యో బ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	
అదృశ్యో దృశ్యమానో వా సర్వథా త్వం బలాధికః	3
త్వమప్రతిమ కర్మాణ మిన్ద్రం జయసి సంయుగే	
కిం పునర్మానుషౌ దృష్ట్వా న వధిష్యసి సంయుగే	4
తథోక్తో రాక్షసేన్ద్రేణ ప్రతిగృహ్య పితుర్వచః	
యజ్ఞ భూమౌ స విధివత్ పావకం జహువేన్ద్రజిత్	5
జుహ్వతశ్చాపి తత్రాగ్నిం రక్షోష్ఠిషధరాః స్త్రీయః	
ఆజగ్ము స్తత్ర సంబ్రాన్తా రాక్షసో యత్ర రావణిః	6
శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ విభీతకాః	
లోహితాని చ వాసాంసి సువం కార్ణాయసం తథా	7
సర్వతోఽగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్రైః సతోమరైః	
ఛాగస్య కృష్ణవర్ణస్య గళం జగ్రాహ జీవతః	8
శరహోమ సమిద్ధస్య విధూమస్య మహాఽర్చిషః	
బభూవు స్తాని లింగాని విజయం దర్శయన్తి చ	9
ప్రదక్షిణావర్త శిఖ స్తప్త హాటక సన్నిభః	
హవి స్తత్ ప్రతిజగ్రాహ పావకః స్వయ ముత్థితః	10
హుత్వాగ్నిం తర్పయిత్వా చ దేవ దానవ రాక్షసాన్	
ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠ మఽన్తర్ధానగతం శుభమ్	11
స వాజిభిశ్చతుర్భిశ్చ బాణైశ్చ నిశితైర్యుతః	
ఆరోపిత మహాచాపః శుశుభే స్యన్దనోత్తమః	12
జాఙ్మల్యమానో వపుషా తపనీయ పరిచ్ఛదః	
మృగై శ్చన్ద్రార్థచన్ద్రైశ్చ స రథః సమలంకృతః	13
జామ్బూనద మహాకమ్బు ర్దీప్త పావక సన్నిభః	
బభూవేన్ద్రజితః కేతు ర్వైడూర్య సమలంకృతః	14
తేన చాదిత్య కల్పేన బ్రహ్మాఽస్త్రిణ చ పాలితః	
స బభూవ దురాధర్షో రావణిః సుమహాబలః	15
సోఽభినిర్యాయ నగరాదిన్ద్రజిత్ సమితింజయః	
హుత్వాగ్నిం రాక్షసైర్మన్ద్రైరఽన్తర్ధానగతోఽబ్రవీత్	16

అద్య హత్వా రణే యౌ తౌ మిథ్యా ప్రవజితౌ వనే జయం పిత్రే ప్రదాస్యామి రావణాయ రణార్జితమ్	17
అద్య నిర్వానరా ముర్వీం హత్వా రామం సలక్ష్మణమ్ కరిష్యే పరమప్రీతి మితుక్త్వాఽన్తరథీయత	18
ఆపపాతాఽథ సంకృద్ధో దశగ్రీవేణ చోదితః తీక్ష్ణ కార్ముక నారాచై స్తీక్ష్ణే స్వీన్తరిపూ రణే	19
స దదర్శ మహావీర్యో నాగౌ త్రిశిరసా వివ స్సుజన్తావిషుజాలాని వీరౌ వానరమద్యగా	20
ఇమౌ తావితీ సంచిన్త్య సజ్యం కృత్వా చ కార్ముకమ్ సంతతా నేషుధారాభిః పర్జన్య ఇవ వృష్టిమాన్	21
స తు వైహాయసం ప్రాప్య సరథో రామ లక్ష్మణౌ అచక్షుర్విషయే తిష్ఠన్ వివ్యాధ నిశితైః శరైః	22
తౌ తస్య శరవేగేన పరీతౌ రామ లక్ష్మణౌ ధనుషీ సశరే కృత్వా దివ్యమఽస్త్రం ప్రచక్రతుః	23
ప్రచ్ఛాదయన్తౌ గగనం శరజాలై ర్మహాబలౌ తమఽస్త్రైః సూర్య సంకాశై ర్మైవ పస్సుశతుః శరైః	24
స హి ధూమాఽన్తకారం చ చక్రే ప్రచ్ఛాదయన్ నభః దిశశ్చాఽన్తర్గధే శ్రీమాన్నీహార తమసావృతాః	25
వైవ జ్యోతల నిర్దోషో న చ నేమి ఖుర స్వనః శుశృవే చరత స్తస్య న చ రూపం ప్రకాశతే	26
ఘనాఽన్తకారే తిమిరే శిలావర్ష మివాద్భృతమ్ స వవర్ష మహాబాహు ర్నారాచ శరవృష్టిభిః	27
స రామం సూర్య సంకాశైః శరై ర్లత్రవరో భృశమ్ వివ్యాధ సమరే కృద్ధః సర్వ గాత్రేషు రావణిః	28
తౌ హన్యమానౌ నారాచై ర్ధారాభిరివ పర్వతౌ హేమపుంఖాన్నరవ్యామ్రౌ తిగ్మాన్ ముముచతుః శరాన్	29
అన్తరిక్షే సమాసాద్య రావణిం కంకపత్రిణః నికృత్య పతగా భూమా పేతు స్తే శోణితోక్షితాః	30

అతిమాత్రం శరోషేణ పీడ్యమానౌ నరోత్తమౌ తానిషూన్ పతతో భల్లై రనేకై ర్నిచక్పంతతుః	31
యతో హి దద్యశాతే తౌ శరాన్ నిపతితః శితాన్ తతస్తు తౌ దాశరథీ సస్యజాతేస్త్ర ముత్తమమ్	32
రావణీస్తు దిశః సర్వా రథేనాఽతిరథః పతన్ వివ్యాధ తౌ దాశరథీ లఘ్వుఽస్త్రో నిశితైః శరైః	33
తేనాఽతివిద్ధౌ తౌ వీరౌ రుక్మపుంఖైః సుసంహితైః బభూవతుర్దాశరథీ పుష్పితావివ కింశుకౌ	34
నాఽస్య వేద గతిం కశ్చి న్న చ రూపం ధనుః శరాన్ న చాఽన్యద్విదితం కించిత్ సూర్యస్యేవాఽబ్రు సంప్లవే	35
తేన విద్ధాశ్చ హరయౌ నిహతాశ్చ గతాఽసవః బభూవుః శతశ స్తత్ర పతితా ధరణీ తలే	36
లక్ష్మణస్తు సుసంకృద్ధో బ్రాతరం వాక్యమబ్రవీత్ బ్రాహ్మమఽస్త్రం ప్రయోజ్యామి వధార్థం సర్వ రక్షసామ్	37
తమువాచ తతో రామౌ లక్ష్మణం శుభ లక్షణమ్ నైకస్య హేతో రక్షాంసి పృథివ్యాం హస్తుమర్హసి	38
అయుధ్యమానం ప్రచ్ఛన్నం ప్రాంజలిం శరణాగతమ్ పలాయంతం ప్రమత్తం వా న త్వం హస్తుమిహాఽర్హసి	39
అస్యైవ తు వధే యత్నం కరిష్యావో మహాబల ఆదేక్ష్యావో మహావేగానస్త్రానాశీవిషోపమాన్	40
తమేనం మాయి నం క్షుద్ర మస్తర్హిత రథం బలాత్ రాక్షసం నిహనిష్యన్తి దృష్ట్వా వానరయూథపాః	41
యద్యేష భూమిం విశతే దివం వా రసాతలం వాపి నభఃస్థలం వా ఏవం నిగూఢోఽపి మమాస్త్రదగ్ధః పతిష్యతే భూమితలే గతాసుః	42
ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహాత్మా రఘుప్రవీరః ప్లవగర్షభై ర్పృతః వధాయ రౌద్రస్య నృశంసకర్మణ స్తదా మహాత్మా త్వరితం నిరీక్షతే	43
<u>ఏకాశీతమ స్సర్గః - మాయాసీతా వధః</u>	
విజ్ఞాయ తు మనస్తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః	

సన్నివృత్యాహవాత్ తస్మాత్ సంవివేక పురం తతః	1
సోనుస్మృత్య వధం తేషాం రాక్షసానాం తరస్వినామ్	
క్రోధ తామ్రేక్షణః శూరో నిర్జగామ మహాద్యుతిః	2
స పశ్చిమేన ద్వారేణ నిర్యయౌ రాక్షసైర్పుతః	
ఇన్ద్రజిత్తు మహావీర్యః పౌలస్త్యో దేవ కంటకః	3
ఇన్ద్రజిత్తు తతో దృష్ట్వా భ్రాతరో రామ లక్ష్మణౌ	
రణాయాఽభ్యుద్యతౌ వీరో మాయాం ప్రాదుష్కరోత్తదా	4
ఇన్ద్రజిత్తు రథే స్థాప్య సీతాం మాయామయాం తతః	
బలేన మహతావృత్య తస్యా వధమఽరోచయత్	5
మోహనార్థం తు సర్వేషాం బుద్ధిం కృత్వా సుదుర్మతిః	
హస్తం సీతాం వ్యవసితో వానరాభిముఖో యయౌ	6
తం దృష్ట్వా త్వభినిర్యాన్తం నగర్యాః కాననౌకసః	
ఉత్పేతురభిసంకృద్ధాః శిలాహస్తా యుయుత్సవః	7
హనుమాన్ పురత స్తేషాం జగామ కపికుంజరః	
ప్రగృహ్య సుమహచ్ఛంగం పర్వతస్య దురాసదమ్	8
స దదర్శ హతానన్దాం సీతామిన్ద్రజితో రథే	
ఏక వేణీధరాం దీనా ముపవాస కృశాననామ్	9
పరిక్లిష్టైక వసనామమృజాం రాఘవ ప్రియామ్	
రజో మలాభ్యామాలిప్తైః సర్వగాత్రై ర్వరస్త్రియమ్	10
తాం నిరీక్ష్య ముహూర్తం తు మైథిలీత్యఽధ్యవస్య తు	
బభూవాఽచిరదృష్ట్వా హి తేన సా జనకాత్మజా	11
తాం దీనాం మలదిగ్ధాఽంగీం రథస్థాం దృశ్య మైథిలీం	
బాష్ప పర్యాకుల ముఖో హనుమాన్ వ్యధితోఽభవత్	12
అబ్రవీత్ తాం తు శోకార్తాం నిరాఽనన్దాం తపస్వినీమ్	
సీతాం రథస్థితాం దృష్ట్వా రాక్షసేన్ద్రసుతాశ్చితామ్	13
కిం సమర్థితమస్యేతి చిన్తయన్ స మహాకపిః	
సహ తై ర్వానరశ్చైర్భృధావత రావణిమ్	14
తద్వానరబలం దృష్ట్వా రావణిః క్రోధ మూర్ఛితః	

కృత్వా వికోశం నిస్త్రాంశం మూర్ధ్ని సీతాం పరామృశత్	15
తాం స్త్రీయం పశ్యతాం తేషాం తాడయామాస రావణిః	
క్రోశన్తీం రామ రామేతి మాయయా యోజితాం రథే	16
గృహీత మూర్ధజాం దృష్ట్వా హనుమాన్ దైన్యమాగతః	
శోకజం వారి నేత్రాభ్యా ముత్స్రుజ న్మారుతాత్మజః	17
తం దృష్ట్వా చారుసర్వాంగీం రామస్య మహిషీం ప్రీయాం	
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం క్రోధాద్రక్షోధిపాత్మజమ్	18
దురాత్మన్నాత్మనాశాయ కేశపక్షే పరామృశః	
బ్రహ్మర్షీణాం కులే జాతో రాక్షసీ యోనిమాశ్రితః	19
ధిక్ త్వాం పాపసమాచారం యస్య తే మతిరీదృశీ	
న్యశంసాఽనార్య దుర్వృత్త క్షుద్ర పాపపరాక్రమ	20
అనార్యస్యేదృశం కర్మ ఘృణా తే నాఽస్తి నిర్ఘృణ	
చ్యుతా గృహోచ్ఛ రాజ్యాచ్ఛ రామ హస్తాచ్ఛ మైథిలీ	21
కిం త వైషాఽపరాధా హి యదేనాం హన్తు మిచ్ఛసి	
సీతాం చ హత్వా న చిరం జీవిష్యసి కథంచన	22
వధార్హ కర్మణాఽనేన మమ హస్తగతో హ్యసి	
యే చ స్త్రీషూతినాం లోకా లోకవద్యైశ్చ కుత్సితాః	23
ఇహ జీవిత ముత్స్రుజ్య ప్రేత్య తాన్ ప్రతిపత్స్యసి	
ఇతి బృవాణో హనుమాన్ సాయుధై ర్లరిభి ర్ఘతః	24
అభ్యధావత సంకృద్ధో రాక్షసేస్త్ర సుతం ప్రతి	
ఆపతన్తం మహావీర్యం తదనీకం వనౌకసామ్	25
రక్షసాం భీమవేగానామనీకం తు న్యవారయత్	
స తాం బాణ సహస్రేణ విక్షోభ్య హరివాహినీమ్	26
హరిశ్రేష్ఠం హనుమన్త మిన్ద్రజిత్ ప్రత్యువాచ హ	
సుగ్రీవ స్త్వం చ రామశ్చ యన్నిమిత్తమిహాగతాః	27
తాం హనిష్యామి వైదేహీమఽద్యైవ తవ పశ్యతః	
ఇమాం హత్వా తతో రామం లక్ష్మణం త్వాం చ వానర	28
సుగ్రీవం చ వధిష్యామి తం చాఽనార్యం విభీషణమ్	

న హస్తవ్యాః స్త్రీయశ్చేతి య ద్రువీషి ప్లవంగమ	29
పీడాకరమ౭మిత్రాణాం యత్ స్యాత్ కర్తవ్యమేవ తత్	
తమేవముక్త్యా రుదతీం సీతాం మాయామయీం తదా	30
శితధారేణ ఖడ్గేన నిజఘానేస్త్రజిత్ స్వయమ్	
యజ్ఞోపవీతమార్గేణ భిన్నా తేన తపస్వినీ	31
సా పృథివ్యాం పృథు శ్రోణీ పపాత ప్రియ దర్శనా	
తా మిస్త్రజిత్ స్వయం హత్వా హనుమస్త మువాచ హ	32
మయా రామస్య పశ్యేమాం కోపేన చ నిషాదితామ్	
ఏషా విశస్తా వైదేహీ విఫలో వః పరిశ్రమః	33
తతః ఖడ్గేన మహతా హత్వా తా మిస్త్రజిత్ స్వయమ్	
హృష్టః స రథమాస్థాయ విననాద మహోస్వనమ్	34
వానరాః శుశృవుః శబ్దమ౭దూరే ప్రత్యవస్థితాః	
వ్యాదితాస్యస్య నదత స్తద్దుర్గం సంశితస్య చ	35
తథా తు సీతాం వినిహత్య దుర్మతిః	
ప్రహృష్టచేతాః స బభూవ రావణిః	
తం హృష్టరూపం సముదీక్ష్య వానరా	
విషణ్ణరూపాః సహసా ప్రదుద్యవుః	36
<u>ద్వ్యశీతితమ స్సర్గః - హనూమదాది నిర్వేదః</u>	
శృత్వా తు భీమ నిర్ఘోదం శక్రా౭శని సమ స్వనమ్	
వీక్షమాణా దిశః సర్వా దుద్యవు ర్వానరర్షభాః	1
తానువాచ తతః సర్వాన్ హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
విషణ్ణ వదనాన్ దీనాం స్తస్తాన్ విద్రవతః పృథక్	2
కస్మాద్విషణ్ణ వదనా విద్రవధ్వం ప్లవంగమాః	
త్యక్త యుద్ధ సముత్సాహాః శూరత్వం క్వ ను వో గతమ్	3
పృష్ఠతోనువ్రజధ్వం మామగ్రతో యాన్త మాహవే	
శూరైరభిజనోపేతైరయుక్తం హి నివర్తితుమ్	4
ఏవముక్తాః సుసంహృష్టా వాయుపుత్రేణ వానరాః	
శైల శృంగాణ్యగాంశ్చైవ జగృహు ర్హృష్టమానసాః	5

అభిషేతుశ్చ గర్జన్తో రాక్షసాన్ వానరర్షభాః	
పరివార్య హనుమస్తమన్వయుశ్చ మహాహవే	6
స తై ర్వానర ముఖ్యైశ్చ హనుమాన్ సర్వతో వృతః	
హుతాశన ఇవాఽర్చిష్మానదహచ్ఛత్య వాహినీమ్	7
స రాక్షసానాం కదనం చకార సుమహాకపిః	
వృతో వానర సైన్యేన కాలాంతక యమోపమః	8
స తు కోపేన చావిష్టః శోకేన చ మహాకపిః	
హనుమాన్ రావణి రథేఽపాతయన్మహాతీం శిలాం	9
తామాపతన్తీం దృష్ట్వైవ రథః సారథినా తదా	
విధేయాఽశ్వ సమాయుక్తః సుదూర మఽపవాహితః	10
తమిన్ద్రజితమఽప్రాప్య రథస్థం సహసారథీమ్	
వివేశ ధరణీం భిత్త్వా సా శిలా వ్యర్థముద్యతా	11
పతితాయాం శిలాయాం తు రక్షసాం వ్యథితా చమూః	
నిపతంత్యా చ శిలాయా రాక్షసా మథితా భృశం	12
తమఽభ్యధావన్ శతశో నదన్తః కాననౌకసః	
తే దృమాంశ్చ మహావీర్యా గిరి శృంగాణి చోద్యతాః	13
క్షిపతీన్ద్రజితం సంఖ్యే వానరా భీమ విక్రమాః	
వృక్ష శైల మహావర్షమ్ విస్ఫుజంతః ప్లవంగమాః	14
శత్రుణాం కదనం చకృ ర్నేదుశ్చ వివిధైః స్వరైః	
వానరై సై ర్మహావీర్యై ర్హిరయాపా నిశాచరాః	15
వీర్యాదభిహతా వృక్షై ర్వ్యవేష్టన్త రణాజిరే	
స్వసైన్య మభివీక్ష్యాథ వానరార్థిత మిన్ద్రజిత్	16
ప్రగృహీతాయుధః కృద్ధః పరానభిముఖో యయౌ	
స శరౌఘానఽవస్ఫుజన్ స్వసైన్యేనాభిసంవృతః	17
జఘాన కపిశార్దూలాన్ సుబహూన్ దృష్ట విక్రమః	
శూలై రఽశనిభిః ఖడ్గైః పట్టసైః కూటముద్గరైః	18
తే చాఽప్యనుచరా స్తస్య వానరా జఘ్నురోజసా	
సస్కన్ద విటపైః సాలైః శిలాభిశ్చ మహాబలః	19

హనుమాన్ కదనం చక్రే రక్షసాం భీమ కర్మణామ్	
స నివార్య పరాఽనీక మబ్రవీ త్తాన్ వనౌకసః	20
హనుమాన్ సన్నివర్తధ్వం న నః సాధ్య మిదంబలమ్	
త్యక్త్వా ప్రాణాన్ వివేష్టన్తో రామ ప్రియ చికిర్షవః	21
యన్నిమిత్తం హి యుధ్యామో హతా సా జనకాత్మజా	
ఇమమర్థం హి విజ్ఞాప్య రామం సుగ్రీవ మేవ చ	22
తౌ యత్ ప్రతివిధాస్యేతే తత్ కరిష్యామహే వయమ్	
ఇత్యుక్త్వా వానరశ్రేష్ఠో వారయన్ సర్వ వానరాన్	23
శనైః శనైరసంత్రస్తః సబలః సన్యవర్తత	
తతః ప్రేక్ష్య హనూమన్తం వ్రజన్తం యత్ర రాఘవః	24
స హోతుకామో దుష్టాత్మా గత శ్చైత్యనికుంభిలాం	
నికుమ్భిలామఽధిష్ఠాయ పావకం జహువేన్ద్రజిత్	25
యజ్ఞ భూమ్యాం తు విధివత్ పావక స్తేన రక్షసా	
హూయమానః ప్రజజ్ఞాన మాంస శోణిత భుక్ తదా	26
సోఽర్చిః పినద్ధో దద్యశే హోమ శోణిత తర్పితః	
సంధ్యాగత ఇవాదిత్యః సుతీవ్రోఽగ్నిః సముత్థితః	27
అధేన్ద్రజి ద్రాక్షస భూతయే తు	
జుహోవ హవ్యం విధినా విధానవిత్	
దృష్ట్వా వ్యతిష్ఠన్త చ రాక్షసా స్తే	
మహాసమూహేషు నయానయజ్ఞాః	28
<u>త్యశీతిమ స్సర్గః -- రామాశ్వాసనం</u>	
రాఘవశ్చాఽపి విపులం తం రాక్షస వనౌకసామ్	
శృత్వా సంగ్రామ నిర్దోషం జామ్బవన్త మువాచ హ	1
సౌమ్య నూనం హనుమతా క్రియతే కర్మ దుష్కరమ్	
శ్శాయతే హి యథా భీమః సుమహానాయుధ స్వనః	2
తద్గచ్ఛ కురు సాహాయ్యం స్వబలేనాభిసంవృతః	
క్షీప్రమ్ముక్షపతే తస్య కపిశ్రేష్ఠస్య యుద్యతః	3
ఋక్షరాజ స్తథోక్తస్తు స్వేనాఽనీకేన సంవృతః	

ఆగచ్ఛత్ పశ్చిమం ద్వారం హనుమాన్ యత్ర వానరః	4
అథాయాంతం హనూమంతం దదర్శర్షపతిః పథి	
వానరైః కృత సంగ్రామైః శ్వసద్భిరభిసంవృతమ్	5
దృష్ట్వా పథి హనూమాంశ్చ తదృక్షబలముద్యతమ్	
నీలమేఘ నిభం భీమం సన్నివార్య న్యవర్తత	6
స తేన హరిసైన్యేన సన్నికర్షం మహోయశాః	
శేఘ్ర మాగమ్య రామాయ దుఃఖితో వాక్యమబ్రవీత్	7
సమరే యుద్యమానానా మస్మాకం ప్రేక్షతాం పురః	
జఘాన రుదతీం సీతామింద్రజిద్రావణాత్మజః	8
ఉద్భ్రాంత చిత్త స్తాం దృష్ట్వా విషణ్ణోఽహమరిందమ	
తదఽహం భవతో వృత్తం విజ్ఞాపయితు మాగతః	9
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాఘవః శోక మూర్ఛితః	
నిపపాత తదా భూమౌ ఛిన్నమూల ఇవ దృమః	10
తం భూమౌ దేవ సంకాశం పతితం ప్రేక్ష్య రాఘవమ్	
అభిపేతుః సముత్పత్య సర్వతః కపి సత్తమాః	11
అసించన్ సలిలై శ్చైనం పద్మోత్పల సుగంధిభిః	
ప్రదహంతమఽనాసాద్యం సహసాఽగ్నిమివోచ్ఛ్విఖమ్	12
తం లక్ష్మణోఽథ బాహుభ్యాం పరిష్పజ్య సుదుఃఖితః	
ఉవాచ రామమఽస్వస్థం వాక్యం హేత్వర్థ సంయుతమ్	13
శుభే వర్మని తిష్ఠంతం త్వామార్య విజితేంద్రియమ్	
అనర్థేభ్యో న శక్నోతి త్రాతుం ధర్మో నిరర్థకః	14
భూతానాం స్థావరాణాం చ జంగమానాం చ దర్శనమ్	
యథాఽస్తి న తథా ధర్మ స్తేన నాస్తీతి మే మతిః	15
యదైవ స్థావరం వ్యక్తం జంగమం చ తథా విధమ్	
నాయమర్థ స్తథా యుక్త స్త్వద్విధో న విపద్యతే	16
యద్యధర్మో భవేద్భూతో రావణో నరకం వ్రజేత్	
భవాంశ్చ ధర్మయుక్తో వై వైవం వ్యసన మాప్పుయాత్	17
తస్య చ వ్యసనాభావా ద్వ్యసనం చ గతే త్వయి	

ధర్మో భవత్యధర్మశ్చ పరస్పర విరోధినౌ	18
ధర్మేణోపలభే ధర్మమధర్మం చాప్యధర్మతః	
యద్యధర్మేణ యుజ్యేయుర్యేష్వధర్మః ప్రతిష్ఠితః	19
యది ధర్మేణ యుజ్యేరన్నాధర్మ రుచయో జనాః	
ధర్మేణ చరతాం ధర్మ స్థా చైషాం ఫలం భవేత్	20
యస్మాదర్థా వివర్ధస్తే యేష్వధర్మః ప్రతిష్ఠితః	
క్లిశ్యంతే ధర్మశీలాశ్చ తస్మాదేతౌ నిరర్థకౌ	21
వద్యంతే పాప కర్మాణో యద్యధర్మేణ రాఘవ	
వధకర్మహతోఽధర్మః స హతః కం వధిష్యతి	22
అథవా విహితేనాఽయం హన్యతే హన్తి వా పరమ్	
విధిరాలిప్యతే తేన న స పాపేన కర్మణా	23
అదృష్ట ప్రతికారేణ త్వవ్యక్తేనాసతా సతా	
కథం శక్యం పరం ప్రాప్తం ధర్మేణాఽరివికర్చన	24
యది సత్ స్యాత్ సతాం ముఖ్య నాసత్ స్యా త్తవ కించన	
త్వయా యదీదృశం ప్రాప్తం తస్మాత్ సన్నోపపద్యతే	25
అథవా దుర్బలః క్లిబో బలం ధర్మోనువర్తతే	
దుర్బలో హృత మర్యాదో న సేవ్య ఇతి మే మతిః	26
బలస్య యది చే ధర్మో గుణభూతః పరాక్రమే	
ధర్మ ముత్సుజ్య వర్తస్వ యథా ధర్మే తథా బలే	27
అథ చేత్ సత్యవచనం ధర్మః కిల పరంతప	
అన్యత స్వయ్యకరుణః కిం న బద్ధ స్వయా పితా	28
యది ధర్మో భవేద్భూతః అధర్మో వా పరంతప	
న స్మ హత్వా మునిం వజ్రీ కుర్యాదిజ్యం శతక్రతుః	29
అధర్మ సంశ్రితో ధర్మో వినాశయతి రాఘవ	
సర్వమేత ద్యథాకామం కాకుత్స్థ కురుతే నరః	30
మమ చేదం మతం తాత ధర్మోఽయమితి రాఘవ	
ధర్మమూలం త్వయా చిన్నం రాజ్యముత్సుజతా తదా	31
అర్థేభ్యో హి వివృద్ధేభ్యః సంవృత్తేభ్య స్తత స్తతః	

క్రియా: సర్వా: ప్రవర్తనే పర్వతేభ్య ఇవాపగా:	32
అర్ధేన హి వియుక్తస్య పురుషస్యాఽల్పతేజస:	
వ్యుచ్ఛిద్యన్తే క్రియా: సర్వా గ్రీష్మీ కుసరితోయథా	33
నోఽయమర్థం పరిత్యజ్య సుఖ కామ: సుఖైధిత:	
పాప మారభతే కర్మం తథా దోష: ప్రవర్తతే	34
యస్యార్థా స్తస్య మిత్రాణి యస్యార్థా స్తస్య బాన్ధవ:	
యస్యార్థా: స పుమాంల్లోకే యస్యార్థా: స చ పణ్డిత:	35
యస్యార్థా: స చ విక్రాన్తో యస్యార్థా: స చ బుద్ధిమాన్	
యస్యార్థా: స మహాభాగో యస్యార్థా: స గుణాధిక:	36
అర్థస్యైతే పరిత్యాగే దోషా: ప్రవ్యాహృతా మయా	
రాజ్య ముత్సుజతా వీర యేన బుద్ధి స్వయా కృతా	37
యస్యార్థా ధర్మకామార్థా స్తస్య సర్వం ప్రదక్షిణమ్	
అధనేనార్థకామేన నార్థ: శక్యో విచిన్వతా	38
హర్ష: కామశ్చ దర్పశ్చ ధర్మ: క్రోధ: శమో దమ:	
అర్థాదేతాని సర్వాణి ప్రవర్తన్తే నరాధిప	39
యేషాం నశ్యత్యఽయం లోకశ్చరతాం ధర్మచారిణామ్	
తేఽర్థా స్వయి న దృశ్యన్తే దుర్ధినేషు యథా గ్రహా:	40
త్వయి ప్రవ్రాజితే వీర గురోశ్చ వచనే స్థితే	
రక్షసాఽపహృతా భార్యా ప్రాణై: ప్రియతరా తవ	41
తదఽద్య విపులం వీర దు:ఖ మిన్ద్రజితా కృతమ్	
కర్మణా వ్యపనేష్యామి తస్మాదుత్తిష్ఠ రాఘవ	42
ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల దీర్ఘబాహో దృఢ వ్రత	
కిమాత్మానం మహాత్మానమాత్మానం నాఽవబుధ్యసే	43
అయమనఘ తవోదిత: ప్రియార్థం	
జనక సుతా నిధనం నిరీక్ష్య రుష్ట:	
సహయగజరథాం సరాక్షసేన్ద్రాం	
భృశ మిషుభిర్వినిపాతయామి లంకామ్	44
<u>చతురశీతితమ స్పర్శ: - ఇంద్రజిన్మాయా వివరణం</u>	

రామమాశ్వాసయానే తు లక్ష్మణో బ్రాత్య వత్సలే నిక్షిప్య గుల్మాన్ స్వస్థానే తత్రాగచ్ఛద్విభీషణః	1
నానాప్రహరణై ర్వైరైశ్చతుర్భిః సచివై ర్వుతః నీలాంజన చయాకారై ర్మాతంగై రివ యూధపః	2
సోఽభిగమ్య మహాత్మానం రాఘవం శోక లాలసం వానరాంశ్చైవ దదృశే బాష్ప పర్యాకులేక్షణాన్	3
రాఘవం చ మహాత్మాన మిక్ష్వాకుకుల నన్దనమ్ దదర్శ మోహమాపన్నం లక్ష్మణస్యాంక మాశ్రితమ్	4
వ్రీడితం శోక సంతప్తం దృష్ట్వా రామం విభీషణః అన్తర్దుఃఖేన దీనాత్మా కి మేతదితి సోఽబ్రవీత్	5
విభీషణ ముఖం దృష్ట్వా సుగ్రీవం తాంశ్చ వానరాన్ లక్ష్మణోవాచ మన్దార్థమిదం బాష్ప పరిఘ్నతః	6
హతామిన్ద్రజితా సీతామిహ శ్చత్వైవ రాఘవః హనుమద్వచనాత్ సౌమ్య తతో మోహముపాగతః	7
కథయన్తం తు సౌమిత్రిం సన్నివార్య విభీషణః పుష్కలార్థ మిదం వాక్యం విసంజ్ఞం రామ మబ్రవీత్	8
మనుజేన్ద్రార్తరూపేణ యదుక్తం చ హనూమతా తదయుక్త మహం మన్యే సాగర స్వేవ శోషణమ్	9
అభిప్రాయంతు జానామి రావణస్య దురాత్మనః సీతాం ప్రతి మహాబాహో న చ ఘాతం కరిష్యతి	10
యాచ్యమానస్తు బహుశో మయా హిత చికిర్షుణా వైదేహీ ముత్సుజ స్వేతి న చ తత్ కృతవాన్ వచః	11
నైవ సామ్నా న దానేన న భేదేన కుతో యుధా సా ద్రఘ్ణమఽపి శక్యేత నైవ చాఽన్యేన కేనచిత్	12
వానరాన్ మోహయిత్వా తు ప్రతియాతః స రాక్షసః చైత్యం నికుమ్భిలాం నామ యత్ర హోమం కరిష్యతి	13
హుతవానుపయాతో హి దేవైరపి సవాసపైః దురాధర్షో భవత్యేష సంగ్రామే రావణాత్మజః	14

తేన మోహయతా నూన మేషా మాయా ప్రయోజితా	
విఘ్నమ౭న్విచ్ఛతాం తత్ర వానరాణాం పరాక్రమే	15
ససైన్యా స్తత్ర గచ్ఛామో యావత్త న్న సమాప్యతే	
త్యజేమం నరశార్దూల మిథ్యా సంతాప మాగతమ్	16
సీదతే హి బలం సర్వం దృష్ట్వా త్వాం శోక కర్మితమ్	
ఇహ త్వం స్వస్థ హృదయ స్తైష్ఠ సత్త్వసముచ్ఛితః	17
లక్ష్మణం ప్రేషయా౭స్మాభిః సహ సైన్యానుకర్షిభిః	
ఏష తం నరశార్దూలో రావణిం నిశితైః శరైః	18
త్యాజయిష్యతి తత్ కర్మ తతో వద్ద్యో భవిష్యతి	
తస్యైతే నిశితా స్త్రీణాః పత్రిపత్రాంగవాజినః	19
పతత్రిణ ఇవాసౌమ్యాః శరాః పాస్యన్తి శోణితమ్	
తం సందిశ మహాబాహో లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్	20
రాక్షసస్య వినాశాయ వజ్రం వజ్రధరో యథా	
మనుజవర న కాలవిప్రకర్షో	
రిపునిధనం ప్రతి యత్ క్షమో౭ద్య కర్తుమ్	
త్వమతిస్సుజ రిపోర్వధాయ వాణీమ్	
అమర రిపోర్మథనే యథా మహేస్త్రః	21
సమాప్త కర్మా హి స రాక్షసాధిపో	
భవత్య౭దృశ్యః సమరే సురా౭సురైః	
యుయుత్సతా తేన సమాప్త కర్మణా	
భవేత్ సురాణామ౭పి సంశయో మహాన్	22
<u>పంచాశీతితమ స్సర్గః -- నికుమ్భిలాభియానం</u>	
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాఘవః శోక కర్మితః	
నోపధారయతే వ్యక్తం యదుక్తం తేన రక్షసా	1
తతో ధైర్యమవష్టభ్య రామః పరపురంజయః	
విభీషణ ముషాసీన మువాచ కపి సన్నిధౌ	2
నైర్మతాధిపతే వాక్యం యదుక్తం తే విభీషణ	
భూయ స్త చ్ఛ్రోతు మిచ్ఛామి బృహహి యత్తే వివక్షితమ్	3

రాఘవస్య వచః శృత్వా వాక్యం వాక్య విశారదః	
యత్తత్ పునరిదం వాక్యం బభాషే స విభీషణః	4
యథాజ్ఞప్తం మహాబాహో త్వయా గుల్మనివేశనమ్	
తత్తథానుష్ఠితం వీర త్వద్వాక్య సమనస్తరమ్	5
తాన్యఽనీకాని సర్వాణి విభక్తాని సమస్తతః	
విన్యస్తా యూధపాశ్చైవ యథాన్యాయం విభాగశః	6
భూయస్తు మమ విజ్ఞాప్యం తచ్ఛుణుష్వ మహాయశః	
త్వయ్యఽకారణ సంతప్తీ సంతప్త హృదయా వయమ్	7
త్యజ రాజన్నిమం శోకం మిథ్యా సంతాప మాగతమ్	
తదియం త్యజ్యతాం చిన్తా శతృహర్ష వివర్ధనీ	8
ఉద్యమః క్రియతాం వీర హర్షః సముపసేవ్యతామ్	
ప్రాప్తవ్యా యది తే సీతా హస్తవ్యాశ్చ నిశాచరాః	9
రఘునన్దన వక్ష్యామి శ్శాయతాం మే హితం వచః	
సాధ్యఽయం యాతు సౌమిత్రిర్భలేన మహతా వృతః	10
నికుమ్భిలాయాం సంప్రాప్య హస్తుం రావణి మాహవే	
ధనుర్మణ్డల నిర్ముక్తైరాశీవిష విషోపమైః	11
శర్షెర్హస్తుం మహేష్వానో రావణిం సమితింజయః	
తేన వీరేణ తపసా వరదానాత్ స్వయమ్భువః	12
అస్తం బ్రహ్మశిరః ప్రాప్తం కామగాశ్చ తురంగమాః	
స ఏష సహ సైన్యేన ప్రాప్తః కిల నికుంభిలాం	13
యద్యుత్థిష్ఠీత్ కృతం కర్మ హతాన్ సర్వాంశ్చ విద్ధి నః	
నికుమ్భిలా మసంప్రాప్త మహుతాగ్నించ యో రిపుః	14
త్వామాతతాయినం హన్యాదిన్ద్రశత్రోః స తే వధః	
వరోదత్తో మహాబాహో సర్వలోకేశ్వరేణ వై	15
ఇత్యేవం విహితో రాజన్ వధ స్తస్యైష ధీమతః	
వధాయేన్ద్రజితో రామ సందిశస్వ మహాబల	16
హతే తస్మిన్ హతం విద్ధి రావణం ససుహృజ్ఞనమ్	
విభీషణ వచః శృత్వా రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్	17

జానామి తస్య రౌద్రస్య మాయాం సత్యపరాక్రమ	
స హి బ్రహ్మస్త్రవిత్ ప్రాజ్ఞో మహామాయో మహాబలః	18
కరోత్యసంజ్ఞాన్ సంగ్రామే దేవాన్ సవరుణానపి	
తస్యాన్తరిక్షే చరతో రథస్థస్య మహాయశః	19
న గతిర్థాయతే తస్య సూర్యస్యేవాబ్రు సంప్లవే	
రాఘవస్తు రిపోర్థాత్వా మాయావీర్యం దురాత్మనః	20
లక్ష్మణం కీర్తి సంపన్న మిదం వచన మబ్రవీత్	
యద్వానరేన్ద్రస్య బలం తేన సర్వేణ సంవృతః	21
హనుమత్ప్రముఖైశ్చైవ యూథపైః సహలక్ష్మణ	
జామ్బవేనర్షపతినా సహసైన్యేన సంవృతః	22
జహి తం రాక్షస సుతం మాయాబల విశారదమ్	
అయం త్వాం సచివైః సార్థం మహాత్మా రజనీచరః	23
అభిజ్ఞ స్తస్య దేశస్య పృష్ఠతోనుగమిష్యతి	
రాఘవస్య వచః శృత్వా లక్ష్మణః సవిభీషణః	24
జగ్రాహ కార్ముకశ్రేష్ఠ మృత్యుద్భృత పరాక్రమః	
సన్నద్ధః కవచీ ఖడ్గీ సశరో హేమచాప ధృత్	25
రామపాదా వుపస్సుశ్య హృష్టః సౌమిత్రిర౭బ్రవీత్	
అద్య మత్కార్ముకోన్ముక్తాః శరా నిర్భిద్య రావణిమ్	26
లంకామభిపతిష్యన్తి హంసాః పుష్కరిణీ మివ	
అద్వైవ తస్య రౌద్రస్య శరీరం మామకాః శరాః	27
విధమిష్యన్తి భిత్వా తం మహాచాప గుణ చ్యుతాః	
స ఏవముక్త్యా ద్యుతిమాన్ వచనం బ్రాతురగ్రతః	28
స రావణి వధాకాంక్షీ లక్ష్మణ స్త్వరితో యయౌ	
సో౭భివాద్య గురోః పాదౌ కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్	29
నికుమ్భిలామభియయౌ చైత్యం రావణి పాలితమ్	
విభీషణేన సహితో రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్	30
కృత స్వస్త్వయనో బ్రాత్రా లక్ష్మణ స్త్వరితో యయౌ	
వానరాణాం సహస్రైస్తు హనుమాన్ బహుభి ర్స్వతః	31

విభీషణశ్చ సాఽమాత్య స్తదా లక్ష్మణ మన్వగాత్	
మహతా హరి సైన్యేన సవేగమభిసంవృతః	32
ఋక్షరాజ బలం చైవ దదర్శ పథి విస్థితమ్	
స గత్వా దూర మధ్వానం సౌమిత్రి ర్మిత్రనన్దనః	33
రాక్షసేన్ద్ర బలం దూరాదఽపశ్య ద్వాహ మాస్థితమ్	
స సంప్రాప్య ధనుష్పాణి ర్మాయాయోగ మరిందమః	34
తస్థౌ బ్రహ్మవిధానేన విజేతుం రఘునన్దనః	
విభీషణేన సహితో రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్	35
అంగదేన చ వీరేణ తథాఽనిల సుతేన చ	
వివిధమమల శస్త్ర భాస్వరం	
తద్ద్వజ గహనం విపులం మహారథైశ్చ	
ప్రతిభయతమ మఽప్రమేయ వేగం	
తిమిరమివ ద్విషణాం బలం వివేశ	36
షడశీతితమ స్పర్శః - రావణిబలకదనం	
అథ తస్యామవస్థాయాం లక్ష్మణం రావణానుజః	
పరేషామఽహితం వాక్యమర్థసాధక మబ్రవీత్	1
యదేతద్రాక్షసానీకం మేఘశ్యామం విలోక్యతే	
ఏతదాయోధ్యతాం శీఘ్రం కపిభిః పాదపాయుడైః	2
అస్యాఽనీకస్య మహతో భేదనే యత లక్ష్మణ	
రాక్షసేన్ద్ర సుతోఽప్యత్ర భిన్నే దృశ్యో భవిష్యతి	3
స త్వమిన్ద్రాఽశనిప్రఖ్యైః శరైరవకిరన్ పరాన్	
అభిద్రవాశు యావద్వై నైతత్ కర్మ సమాప్యతే	4
జహి వీర దురాత్మానం మాయా పరమధార్మికమ్	
రావణిం క్వార కర్మాణం సర్వలోక భయావహమ్	5
విభీషణ వచః శృత్వా లక్ష్మణః శుభలక్షణః	
వవర్ష శరవర్షాణి రాక్షసేన్ద్ర సుతం ప్రతి	6
ఋక్షాః శాఖామృగాశ్చాపి దృమాఽద్రి నఖ యోధినః	
అభ్యధావన్త సహితా స్తదఽనీకమవస్థితమ్	7

రాక్షసాశ్చ శితైర్బాణైరసిభిః శక్తి తోమరైః	
ఉద్యతైః సమవర్తంత కపి సైన్య జిఘాంసవః	8
స సంప్రహార స్తుములః సంజుఙ్ఘే కపి రక్షసామ్	
శబ్దేన మహతా లంకాం నాదయన్ వై సమన్తతః	9
శస్త్రైశ్చ వివిధాకారైః శితై ర్బాణైశ్చ పాదపైః	
ఉద్యతై ర్గిరి శృంగైశ్చ ఘోరైరాకాశ మావృతమ్	10
తే రాక్షసా వానరేషు వికృతానన బాహవః	
నివేశయంతః శస్త్రాణి చక్ర స్తే సుమహద్భయమ్	11
తదైవ సకలై ర్ఘృక్షై ర్గిరి శృంగైశ్చ వానరాః	
అభిజఘ్ను ర్నిజఘ్నుశ్చ సమరే రాక్షసర్షభాన్	12
ఋక్ష వానర ముఖ్యైశ్చ మహాకాయైర్మహాబలైః	
రక్షసాం వద్యమానానాం మహద్భయమజాయత	13
స్వమఽనీకం విషణ్ణం తు శృత్వా శతృభిరర్దితమ్	
ఉదతిష్ఠత దుర్ధర్ష స్తతే కర్మణ్యననుష్ఠితే	14
వృక్షాఽన్ధకారా నిర్గత్య జాత క్రోధః స రావణిః	
ఆరురోహ రథం సజ్జం పూర్వయుక్తం స రాక్షసః	15
స భీమ కార్ముకధరః కాలమేషు సమప్రభః	
రక్తాస్య నయనః కృద్ధో బభౌ మృత్యురివాన్తకః	16
దృష్ట్వైవ తు రథస్థం తం పర్యవర్తత తద్బలమ్	
రక్షసాం భీమవేగానాం లక్ష్మణేన యుయుత్సతామ్	17
తస్మిన్ కాలే తు హనుమానుద్యమ్య సుదురాసదమ్	
ధరణీధర సంకాశో మహావృక్ష మరిందమః	18
స రాక్షసానాం తత్ సైన్యం కాలాగ్నిరివ నిర్దహన్	
చకార బహుభి ర్ఘృక్షై ర్నిస్సంజ్ఞం యుధి వానరః	19
విధ్వంసయంతం తరసా దృష్ట్వైవ పవనాత్మజమ్	
రాక్షసానాం సహస్రాణి హనుమంత మవాకిరన్	20
శిత శూలధరాః శూలైరఽసిభి శ్చాఽసిపాణయః	
శక్తిభిః శక్తిహస్తాశ్చ పట్టస్యః పట్టసాయుధాః	21

పరిమైశ్చ గదాభిశ్చ చక్రైశ్చ శుభదర్శనైః	
శతశశ్చ శతస్పీభిరాయసైరఽపి ముద్గరైః	22
ఘోరైః పరశ్వదైశ్చైవ భిణ్ణీవాలైశ్చ రాక్షసాః	
ముష్టిభి ర్వజ్ర కల్పైశ్చ తలైరఽశని సన్నిభైః	23
అభిజఘ్నుః సమాసాద్య సమన్తాత్ పర్వతోపమమ్	
తేషామపి చ సంకృద్ధ శ్చకార కదనం మహాత్	24
స దదర్శ కపిశ్రేష్ఠమచలోపమ మిన్ద్రజిత్	
సూదయంత మమిత్రఘ్న మమిత్రాన్ పవనాత్మజమ్	25
స సారథిమువాచేదం యాహి యత్రైష వానరః	
క్షయమేష హి నః కుర్యా ద్రాక్షసానా ముపేక్షితః	26
ఇత్యుక్తః సారథి స్తేన యయౌ యత్ర స మారుతిః	
వహన్ పరమదుర్దర్శం స్థిత మిన్ద్రజితం రథే	27
సోఽభ్యుపేత్య శరాన్ ఖడ్గాన్ పట్టసాంశ్చ పరశ్వధాన్	
అభ్యవర్షత దుర్దర్శః కపిమూర్ధ్ని స రాక్షసః	28
తాని శస్త్రాణి ఘోరాణి ప్రతిగృహ్య స మారుతిః	
రోషేణ మహతావిష్టో వాక్యం చేద మువాచ హ	29
యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి రావణాత్మజ దుర్మతే	
వాయుపుత్రం సమాసాద్య జీవ న్న ప్రతియాస్యసి	30
బాహుభ్యాం ప్రతియుధ్యస్వ యది మే ద్వన్ద్యమాహవే	
వేగం సహస్వ దుర్బుద్ధే తత స్త్వం రక్షసాం వరః	31
హనుమన్తం జిఘాంసన్తం సముద్యత శరాసనమ్	
రావణాత్మజ మాచష్టే లక్ష్మణాయ విభీషణః	32
యః స వాసవ నిర్జేతా రావణస్యాత్మసంభవః	
స ఏష రథమాస్థాయ హనుమన్తం జిఘాంసతి	33
తమప్రతిమ సంస్థానైః శరైః శత్య విదారణైః	
జీవితాన్తకరై ర్హోరైః సౌమిత్రే రావణిం జహి	34
ఇత్యేవముక్తస్తు తదా మహాత్మా	
విభీషణేనాఽరివిభీషణేన	

దదర్శ తం పర్వత సన్నికాశం	
రథ స్థితం భీమబలం నదంతమ్	35
<u>సప్తాశీతితమ స్వర్గః - విభీషణ రావణి పరస్పర నిందా</u>	
ఏవ ముక్త్యా తు సౌమిత్రిం జాతహర్షో విభీషణః	
ధనుష్పాణిన మాదాయ త్వరమాణో జగమ హ	1
అవిదూరం తతో గత్వా ప్రవిశ్య చ మహద్వనమ్	
దర్శయామాస తత్ కర్మ లక్ష్మణాయ విభీషణః	2
నీలజీమూత సంకాశం న్యగ్రోధం భీమ దర్శనమ్	
తేజస్వీ రావణ బ్రాతా లక్ష్మణాయ న్యవేదయత్	3
ఇహోపహారం భూతానాం బలవాన్ రావణాత్మజః	
ఉపహృత్య తతః పశ్చాత్ సంగ్రామ మభివర్తతే	4
అదృశ్యః సర్వభూతానాం తతో భవతి రాక్షసః	
నిహన్తి సమరే శత్రూన్ బద్ధ్వాతి చ శరోత్తమైః	5
తమఽప్రవిష్ట న్యగ్రోధం బలినం రావణాత్మజమ్	
విధ్వంసయ శరై స్తీక్ణైః సరథం సాఽశ్వ సారథిమ్	6
తథేత్యుక్త్వా మహాతేజాః సౌమిత్రి ర్మిత్రనన్దనః	
బభూవావస్థిత స్తత్ర చిత్రం విస్సారయన్ ధనుః	7
స రథేనాగ్నివర్ణన బలవాన్ రావణాత్మజః	
ఇన్ద్రజిత్ కవచీ ధన్వీ సధ్వజః ప్రత్యదృశ్యత	8
తమువాచ మహాతేజాః పౌలస్త్యమపరాజితమ్	
సమాహ్వాయే త్వాం సమరే సమ్యగ్యుద్ధం ప్రయచ్ఛ మే	9
ఏవముక్తో మహాతేజా మనస్వీ రావణాత్మజః	
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం తత్ర దృష్ట్వా విభీషణమ్	10
ఇహ త్వం జాత సంవృద్ధః సాక్షా ద్భ్రాతా పితుర్మమ	
కథం దృహ్యఽసి పుత్రస్య పితృవ్యో మమ రాక్షస	11
న జ్ఞాతిత్వం న సౌహార్దం న జాతి స్తవ దుర్మతే	
ప్రమాణం న చ సోదర్యం న ధర్మో ధర్మ దూషణ	12
శోచ్య స్త్వమఽసి దుర్బుద్ధే నిన్దనీయశ్చ సాధుభిః	

యస్త్వం స్వజన ముత్స్పజ్య పరభృత్యత్వ మాగతః	13
వైత చ్చిథిలయా బుద్ధ్యా త్వం వేత్సి మహదంతరమ్	
క్వ చ స్వజన సంవాసుః క్వ చ నీచపరాశ్రయః	14
గుణవాన్ వా పరజనః స్వజనో నిర్గుణోఽపి వా	
నిర్గుణః స్వజనః శ్రీయాన్ యః పరః పర ఏవ సః	15
యః స్వపక్షం పరిత్యజ్య పరపక్షం నిషేవతే	
స స్వపక్షే క్షయం ప్రాప్తి పశ్చాత్ తైరేవ హన్యతే	16
నిరనుక్తోశతా చేయం యాద్యశీ తే నిశాచర	
స్వజనేన త్వయా శక్యం పరుషం రావణానుజ	17
ఇత్యుక్తో బ్రాతృ పుత్రేణ ప్రత్యువాచ విభీషణః	
అజానన్నివ మచ్ఛీలం కిం రాక్షస వికత్థసి	18
రాక్షసేన్ద్రసుతాసాధో పారుష్యం త్యజ గౌరవాత్	
కులే యద్యప్యహం జాతో రక్షసాం క్వర కర్మణామ్	19
గుణోఽయం ప్రథమో నృణాం త న్మే శీలమఽరాక్షసం	
న రమే దారుణేనాఽహం న చాఽధర్మేణవై రమే	20
బ్రాత్రా విషమశీలేన కథం బ్రాతా నిరస్యతే	
ధర్మాత్ ప్రచ్యుత శీలం హి పురుషం పాపనిశ్చయం	21
త్యక్త్వా సుఖమవాప్నోతి హస్తాదాశీవిషం యథా	
హింసా పరస్వ హరణే పరదారాభిమర్శనం	22
త్యాజ్య మాహు ద్దురాచారం వేశ్య ప్రజ్వలితం యథా	
పరస్వానాం చ హరణం పరదారాభిమర్శనమ్	23
సుహృదామఽతిశంకాం చ త్రయో దోషాః క్షయావహాః	
మహర్షీణాం వధో ఘోరః సర్వదేవైశ్చ విగ్రహాః	24
అభిమానశ్చ కోపశ్చ వైరిత్వం ప్రతికూలతా	
ఏతే దోషా మమ బ్రాతుర్భీవితైశ్చర్య నాశనాః	25
గుణాన్ ప్రచ్ఛాదయామాసుః పర్వతానివ తోయదాః	
దోషైరేతైః పరిత్యక్తో మయా బ్రాతా పితా తవ	26
నేయమఽస్తి పురీ లంకా న చ త్వం న చ తే పితా	

అతిమానీ చ బాలశ్చ దుర్వినీతశ్చ రాక్షస	27
బద్ధ స్త్వం కాలపాశేన బృహి మాం యద్యదిచ్ఛసి	
అద్య తే వ్యసనం ప్రాప్తం కిమ్ మాం త్వమిహ వక్ష్యసి	28
ప్రవేష్టుం న త్వయా శక్యో న్యగ్రోధో రాక్షసాఽధమ	
ధర్షయిత్వా తు కాకుత్స్థా న శక్యం జీవితం త్వయా	29
యుద్యస్వ నరదేవేన లక్ష్మణేన రణే సహ	
హత స్త్వం దేవతాకార్యం కరిష్యసి యమక్షయే	30
నిదర్శయ స్వాత్మబలం సముద్యతం	
కురుష్వ సర్వాయుధ సాయక వ్యయమ్	
న లక్ష్మణస్వైత్య హి బాణగోచరం	
త్వమఽద్య జీవన్ సబలో గమిష్యసి	31
అష్టాశీతితమ స్సర్గః - సౌమిత్రి రావణి యుద్ధం	
విభీషణ వచః శృత్వా రావణిః క్రోధ మూర్ఛితః	
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం వేగేనాఽభ్యుత్పాత హ	1
ఉద్యతాయుధ నిస్త్రిశో రథే సుసమలంకృతే	
కాలాశ్వయుక్తే మహతి స్థితః కాలాన్తకోపమః	2
మహాప్రమాణ ముద్యమ్య విపులం వేగవద్ధృఢమ్	
ధనుర్భీమం పరామృశ్య శరాంశ్చామిత్ర శాతనాన్	3
తం దదర్శ మహేష్వానో రథే సుసమలంకృతః	
అలంకృత మమిత్రఘ్నం రాఘవస్యానుజం బలీ	4
హనుమ త్స్పృష్ట మాసీన ముదయస్థ రవిప్రభం	
ఉవా చైనం సమారబ్ధః సౌమిత్రిం సవిభీషణమ్	5
తాంశ్చ వానరశార్దూలాన్ పశ్యధ్వం మే పరాక్రమమ్	
అద్య మత్కారుక్మకోత్స్రుష్టం శరవర్షం దురాసదమ్	6
ముక్తం వర్ష మివాకాశే వారయిష్యథ సంయుగే	
అద్య వో మామకా బాణా మహాకారుక్మ నిస్సృతాః	7
విధమిష్యన్తి గాత్రాణి తూలరాశి మివాఽనలః	
తీక్ష్ణ సాయక నిర్భిన్నాన్ శూల శక్త్యస్థి తోమరైః	8

అద్య వో గమయిష్యామి సర్వానేవ యమ క్షయమ్ క్షిపతః శర వర్షాణి క్షిప్ర హస్తస్య మే యుధి	9
జీమూత స్వేవ నదతః కః స్థాస్యతి మమాఽగ్రతః రాత్రి యుద్ధే మయా పూర్వం వజ్రాఽశని సమైః శరైః	10
శాయితౌ స్థో మయా భూమౌ విసంజ్ఞౌ సపురస్సరో స్మృతి ర్మ తేఽస్తి వా మన్యే వ్యక్తం వా యమసాదనం	11
ఆశేవిషమివ కృద్ధం య న్మాం యోద్ధుం వ్యవస్థితః త చ్ఛ్చుత్వా రాక్షసేన్ద్రస్య గర్జితం లక్ష్మణ స్తదా	12
అభీత వదనః కృద్ధో రావణిం వాక్య మబ్రవీత్ ఉక్తశ్చ దుర్గమః పారః కార్యాణాం రాక్షస త్వయా	13
కార్యాణాం కర్మణా పారం యో గచ్ఛతి స బుద్ధిమాన్ స త్వమర్థస్య హీనార్థో దురవాపస్య కేనచిత్	14
వచో వ్యాహృత్య జానీషే కృతార్థోఽస్మీతి దుర్మతే అన్తర్దాన గతే నాఽజౌ య స్త్వయా చరిత స్తదా	15
తస్మరాచరితో మార్గో నైష వీర నిషేవితః యథా బాణపథం ప్రాప్య స్థితోఽహం తవ రాక్షస	16
దర్శయస్వాఽద్య తత్తేజో వాచా త్వం కిం వికత్థసే ఏవ ముక్తో ధను ర్భీమం పరామృశ్య మహాబలః	17
ససర్జ నిశితాన్ బాణా నిన్ద్రజిత్ సమితింజయః తే నిస్సృష్టా మహావేగాః శరాః సర్ప విషోపమాః	18
సంప్రాప్య లక్ష్మణం పేతుః శ్వసన్త ఇవ పన్నగాః శరైరఽతిమహావేగై ర్వేగవాన్ రావణాత్మజః	19
సౌమిత్రి మిన్ద్రజిద్యుద్ధే వివ్యాధ శుభలక్షణమ్ స శరైరతివిద్ధాంగో రుధిరేణ సముక్షితః	20
శుశుభే లక్ష్మణః శ్రీమాన్ విధూమ ఇవ పావకః ఇన్ద్రజిత్వాత్మనః కర్మ ప్రసమీక్ష్యాఽధిగమ్య చ	21
వినద్య సుమహానాద మిదం వచన మఽబ్రవీత్ పత్రిణః శతధారా స్తే శరా మత్కార్యుక చ్యుతాః	22

ఆదాస్యస్తేఽద్య సౌమిత్రే జీవితం జీవితాంతగాః	
అద్య గోమాయు సంఘాశ్చ శ్యేన సంఘాశ్చ లక్ష్మణ	23
గృధ్రాశ్చ నిపతన్తు త్వాం గతాఽసుం నిహతం మయా	
అద్య యాస్యతి సౌమిత్రే కర్ణ గోచరతాం తవ	24
తర్జనం యమ దూతానాం సర్వభూత భయావహం	
క్షత్రబన్ధుః సదాఽనార్యో రామః పరమదుర్మతిః	25
భక్తం భ్రాతరమఽద్యైవ త్వాం ద్రక్ష్యతి మయా హతమ్	
విశస్త కవచం భూమౌ వ్యపవిద్ధ శరాసనమ్	26
హ్యతోత్తమాంగం సౌమిత్రే త్వామద్య నిహతం మయా	
ఇతి బృవాణం సంరబ్ధం పరుషం రావణాత్మజమ్	27
హేతుమద్వాక్య మత్యర్థం లక్ష్మణః ప్రత్యువాచ హ	
వాక్పలం త్యజ దుర్బుద్ధే క్వర కర్మాసి రాక్షస	28
అథ కస్మా ద్వదస్యేతత్ సంపాదయ సుకర్మణా	
అకృత్వా కత్తసే కర్మ కిమర్థ మిహ రాక్షస	29
కురు తత్ కర్మ యే నాఽహం శ్రద్ధధ్యాం తవ కత్తనమ్	
అనుక్త్వా పరుషం వాక్యం కించిదఽప్యనవక్షిపన్	30
అవికత్తన్ వధిష్యామి త్వాం పశ్య పురుషాధమ	
ఇత్యుక్త్వా పంచ నారాదానాకర్ణాపూరితాన్ శితాన్	31
నిజఘాన మహావేగాంలక్ష్మణో రాక్షసోరసి	
సుపత్రవాజితా బాణా జ్వలితా ఇవ పన్నగాః	32
వైర్యతోరస్య భాసంత సవితూ రశ్మయో యథా	
స శరైరాహత స్తేన సరోషో రావణాత్మజః	33
సుప్రయుక్తై స్త్రీభి ర్భాణైః ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణమ్	
స బభూవ తథా భీమో నర రాక్షస సింహయోః	34
విమర్ద స్తుములో యుద్ధే పరస్పర జయైపిణోః	
ఉభౌ హి బల సంపన్నా వుభౌ విక్రమ శాలినౌ	35
ఉభావఽపి సువిక్రాంతౌ సర్వశస్త్రాస్త్ర కోవిదౌ	
ఉభౌ పరమ దుర్జేయావఽతుల్య బల తేజసౌ	36

యుయుధాతే తదా వీరో గ్రహావివ నభో గతౌ	
బల వృత్రావివాఽభీతౌ యుధి తౌ దుష్ప్రధర్షణౌ	37
యుయుధాతే మహాత్మానౌ తదా కేసరిణా వివ	
బహూనవస్సుజన్తౌ హి మార్గణౌఘానవస్థితౌ	38
నరరాక్షససింహౌ తౌ ప్రహృష్టౌవఽభ్యయుధ్యతామ్	
సుసంప్రహృష్టౌ నర రాక్షసోత్తమౌ	
జయైషిణౌ మార్గణ చాపధారిణౌ	
పరస్పరం తౌ ప్రవవర్షతు ర్భృశం	
శరౌఘ వర్షేణ బలాహకావివ	39
అభిప్రవృద్ధౌ యుధి యుద్ధ కోవిదౌ	
శరాసి చండౌ శిత శస్త్ర ధారిణౌ	
అభీక్ష మావివ్యధతు ర్మహాబలౌ	
మహాహవే శంబర వాసవా వివ	40
<u>ఏకోనవతితమ స్వర్గః - సౌమిత్రి సందుక్షణం</u>	
తతః శరం దాశరథిః సంధాయాఽమిత్రకర్మనః	
ససర్జ రాక్షసేన్ద్రాయ కృద్ధః సర్ప ఇవ శ్వసన్	1
తస్య జ్యోతల నిర్దోషం స శృత్వా రావణాత్మజః	
వివర్ణ వదనో భూత్వా లక్ష్మణం సముదైక్షత	2
తం వివర్ణముఖం దృష్ట్వా రాక్షసం రావణాత్మజమ్	
సౌమిత్రిం యుద్ధ సంయుక్తం ప్రత్యువాచ విభీషణః	3
నిమిత్తాన్యనుపశ్యామి యాన్యస్మిన్ రావణాత్మజే	
త్వర తేన మహాబాహో భగ్న ఏష న సంశయః	4
తతః సంధాయ సౌమిత్రి ర్భాణానగ్నిశిఖోపమాన్	
ముమోచ నిశితాం స్తస్మిన్ సర్పానివ మహావిషాన్	5
శక్రాఽశని సమ స్పర్శై ర్లక్ష్మణేనాహతః శరైః	
ముహూర్తమభవన్ మూఢః సర్వసంక్షుభితేన్ద్రియః	6
ఉపలభ్య ముహూర్తేన సంజ్ఞాం ప్రత్యాగతేన్ద్రియః	
దదర్శావస్థితం వీరం వీరో దశరథాత్మజమ్	7

సోఽభిచక్రామ సౌమిత్రిం రోషాత్ సంరక్త లోచనః	
అబ్రవీచ్ఛైనమాసాద్య పునః స పరుషం వచః	8
కిం న స్మరసి తద్యుద్ధే ప్రథమే మత్పరాక్రమమ్	
నిబద్ధ స్త్వం సహజ్రాత్రా యదా భువి వివేష్టసి	9
యువాం ఖలు మహాయుద్ధే శక్తాఽశనిసమైః శరైః	
శాయితౌ ప్రథమం భూమౌ విసంజ్ఞౌ సపురస్సౌ	10
స్మృతి ర్వా నాస్తి తే మన్యే వ్యక్తం వా యమసాదనమ్	
గన్తు మిచ్ఛసి యస్మా త్త్వం మాం ధర్షయితు మిచ్ఛసి	11
యది తే ప్రథమే యుద్ధే న దృష్టో మత్పరాక్రమః	
అద్య తే దర్శయిష్యామి తిష్ఠేదానీం వ్యవస్థితః	12
ఇత్యుక్త్వా సప్తభిర్భ్రాణైరభివివ్యాధ లక్ష్మణమ్	
దశభిస్తు హనూమన్తం తీక్ష్ణ ధారైః శరోత్తమైః	13
తతః శరశతేనైవ సుప్రయుక్తేన వీర్యవాన్	
క్రోధాద్ద్విగుణ సంరబ్ధో నిర్భిభేద విభీషణమ్	14
తద్ధృష్ట్వేన్ద్రజితా కర్మ కృతం రామానుజ స్తదా	
అచిన్తయిత్వా ప్రహసన్ నైతత్ కించిదితి బృవన్	15
ముమోచ స శరాన్ ఘోరాన్ సంగృహ్య నరపుంగవః	
అభీత వదనః కృద్ధో రావణిం లక్ష్మణో యుధి	16
నైవం రణగతాః శూరాః ప్రహరన్తే నిశాచర	
లఘువశ్చాల్పవీర్యాశ్చ సుఖా హీమే శరా స్తవ	17
నైవం శూరాస్తు యుధ్యన్తే సమరే జయ కాంక్షిణః	
ఇత్యేవం తం బృవాణస్తు శరవర్షైరవాకిరత్	18
తస్య బాణైః సువిధ్యస్తం కవచం హేమ భూషితమ్	
వ్యశీర్యత రథోపస్థే తారాజాలమివామ్బురాత్	19
విధూత వర్మా నారాచై ర్భూభూవ స కృతవ్రణః	
ఇన్ద్రజిత్ సమరే వీరః ప్రరాఢ ఇవ సానుమాన్	20
తతః శరసహస్రైణ సంకృద్ధో రావణాత్మజః	
బిభేద సమరే వీరం లక్ష్మణం భీమవిక్రమః	21

వ్యశేర్యత మహాదివ్యం కవచం లక్ష్మణస్య చ	
కృతప్రతికృతాన్యోన్యం బభూవతురభిదృతౌ	22
అభీక్షం నిశ్శ్వసంతౌ తౌ యుద్ధ్యేతాం తుములం యుధి	
శర సంకృత సర్వాఽంగౌ సర్వతో రుధిరోక్షితౌ	23
సుదీర్ఘ కాలం తౌ వీరావఽన్యోన్యం నిశితైః శరైః	
తతక్షతుర్మహాత్మానౌ రణకర్మ విశారదౌ	24
బభూవతుశ్చాత్మ జయే యతౌ భీమపరాక్రమౌ	
తౌ శరౌఘై స్తదా కీర్ణౌ నికృత కవచ ధ్వజౌ	25
స్తవంతౌ రుధిరం చోష్ణం జలం ప్రస్తవణావివ	
శరవర్షం తతో ఘోరం ముంచతోర్భీమనిస్స్వనం	26
సాసారయోరివాకాశే నీలయోః కాలమేఘయోః	
తయోరఽభిధ మహాన్ కాలో వ్యత్యయాద్యుద్ధ్యమానయోః	27
న చ తౌ యుద్ధ వైముఖ్యం శ్రమం వాప్యపజగ్ముతుః	
అస్త్రాణ్యస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠౌ దర్శయంతౌ పునః పునః	28
శరా నుచ్ఛావచాకారా నన్తరిక్షే బబన్ధతుః	
వ్యపేత దోషమస్యంతౌ లఘు చిత్రం చ సుష్ఠు చ	29
ఉభౌ తౌ తుములం ఘోరం చక్రతు ర్నరరాక్షసౌ	
తయోః పృథక్ పృథక్ భీమః శుశృవే తల నిస్వనః	30
ప్రకంపయన్ జనం ఘోరో నిర్ఘాత ఇవ దారుణః	
స తయౌ ర్భ్రాజతే శబ్ద స్తదా సమర సక్తయోః	31
సుఘోరయౌ ర్విష్టనతో ర్గగనే మేఘయోర్యథా	
సువర్ణపుంఖై ర్నారాచై ర్బలవంతౌ కృతవ్రణౌ	32
ప్రసుస్పవతే రుధిరం కీర్తిమంతౌ జయే ధృతౌ	
తే గాత్రయౌ ర్విపతితా రుక్మపుంఖాః శరా యుధి	33
అస్సృజ్నద్ధా వినిష్పత్య వివిశుర్దరణీ తలమ్	
అన్యే సునిశితైః శస్త్రైరాకాశే సంజఘట్టిరే	34
బభంజు శ్చిచ్ఛిదుశ్చాన్యే తయోర్భాణాః సహస్రశః	
స బభూవ రణే ఘోర స్తయోర్భాణమయశ్చయః	35

అగ్నిభ్యామివ దీప్తాభ్యాం సత్రే కుశ మయశ్చయః	
తయోః కృతవ్రణౌ దేహౌ శుశుభాతే మహాత్మనోః	36
సపుష్పావివ నిష్పత్రౌ వనే శాల్మలి కింశుకౌ	
చక్రతుస్తుములం ఘోరం సంనిపాతం ముహుర్ముహుః	37
ఇన్ద్రజిల్లక్ష్మణశ్చైవ పరస్పర వదైషిణౌ	
లక్ష్మణో రావణిం యుద్ధే రావణిశ్చాపి లక్ష్మణమ్	38
అన్యోన్యం తావభిష్నునౌ న శ్రమం ప్రత్యపద్యతామ్	
బాణజాలైః శరీరస్థైరవగాడై స్థరస్వినౌ	39
శుశుభాతే మహావీర్యౌ ప్రరూఢావివ పర్వతౌ	
తయో రుధిర సిక్తాని సంవృతాని శరైర్భూశమ్	40
బభ్రాజుః సర్వగాత్రాణి జ్వలన్త ఇవ పావకాః	
తయోరథ మహాన్ కాలో వ్యత్యయాద్యుద్ధ్యమానయోః	41
న చ తౌ యుద్ధ వైముఖ్యం శ్రమం వా ప్యుపజగ్ముతుః	
అథ సమర పరిశ్రమం నిహన్తుం	
సమరముఖేష్వజితస్య లక్ష్మణస్య	
ప్రియ హిత ముపపాదయన్ మహౌజాః	
సమరముపేత్య విభీషణో ౭వతస్థే	42
<u>నవతితమ స్సర్గః - సౌమిత్రి రావణి యుద్ధం</u>	
యుద్ధమానౌ తు తౌ దృష్ట్వా ప్రసక్తౌ నర రాక్షసౌ	
ప్రభిన్నావివ మాతంగౌ పరస్పర వదైషిణౌ	1
తౌ ద్రష్టుకామః సంగ్రామే పరస్పరగతౌ బలీ	
శూరః స రావణ బ్రాతా తస్థౌ సంగ్రామ మూర్ధని	2
తతో విస్ఫారయామాస మహాద్ధనురవస్థితః	
ఉత్సర్జ చ తీక్ణాగ్రాన్ రాక్షసేషు మహాశరాన్	3
తే శరాః శిఖి సంకాశా నిపతన్తః సమాహితాః	
రాక్షసాన్ దారయామాసు ర్వజ్రాణివ మహాగిరీన్	4
విభీషణస్యానుచరాస్తే ౭పి శూలా ౭సి పట్టస్తైః	
చిచ్ఛిదుః సమరే వీరాన్ రాక్షసాన్ రాక్షసోత్తమాః	5

రాక్షసై సైః పరివృతః స తదా తు విభీషణః	
బభౌ మధ్యే ప్రహృష్టానాం కలభానామివ ద్విపః	6
తతః సంచోదయానో వై హరీన్ రక్షోరణప్రియాన్	
ఉవాచ వచనం కాలే కాలజ్ఞో రక్షసాం వరః	7
ఏకోఽయం రాక్షసేన్ద్రస్య పరాయణమివ స్థితః	
ఏతచ్ఛేషం బలం తస్య కిం తిష్ఠత హరీశ్వరాః	8
అస్మిన్ వినిహతే పాపే రాక్షసే రణ మూర్ధని	
రావణం వర్షయిత్వా తు శేషమఽస్య హతం బలమ్	9
ప్రహస్తో నిహతో వీరో నికుమ్భశ్చ మహాబలః	
కుమ్భకర్ణశ్చ కుమ్భశ్చ దూమ్రాక్షశ్చ నిశాచరః	10
జంబుమాళీ మహామాళీ తీక్ష్ణవేగోఽశనిప్రభః	
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ వజ్రదంష్ట్రశ్చ రాక్షసః	11
సంహ్రాదీ వికటో నిఘ్నుస్తపనో దమ ఏవ చ	
ప్రఘాసః ప్రఘసశ్చైవ ప్రజంఘో జంఘ ఏవ చ	12
అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధరో రశ్మికేతుశ్చ వీర్యవాన్	
విద్యుజ్జిహ్వో ద్విజిహ్వశ్చ సూర్యశతృశ్చ రాక్షసః	13
అకమ్పనః సుపార్శ్వశ్చ చక్రమాళీ చ రాక్షసః	
కమ్పనః సత్త్వవనౌ తౌ దేవాన్తక నరాన్తకౌ	14
ఏతాన్ నిహత్యాఽతిబలాన్ బహూన్ రాక్షససత్తమాన్	
బాహుభ్యాం సాగరం తీర్త్వా లంఘ్యతాం గోష్పదం లఘు	15
ఏతావదేవ శేషం వో జేతవ్యమిహ వానరాః	
హతాః సర్వే సమాగమ్య రాక్షసా బలదర్శితాః	16
అయుక్తం నిధనం కర్తుం పుత్రస్య జనితుర్మమ	
ఘృణామపాస్య రామార్థే నిహన్యాం బ్రాతురాత్మజమ్	17
హన్తు కామస్య మే బాష్పం చక్షుశ్చైవ నిరుద్యతి	
తమేవైష మహాబాహు ర్లక్ష్మణః శమయిష్యతి	18
వానరా ఘ్నుత సంభూయ భృత్యానస్య సమీపగాన్	
ఇతి తేనాఽతియశసా రాక్షసేనాభిచోదితాః	19

వానరేన్ద్రా జహ్షాషిరే లాంగూలాని చ వివ్యధుః	
తత స్తే కపిశార్దూలాః క్షేళస్తశ్చ ముహుర్ముహుః	20
ముముచు ర్వివిధాన్నాదాన్ మేఘాన్ దృష్ట్వేవ బర్హిణః	
జామ్బవానపి తైః సర్వైః స్వయూధైరపి సంవృతః	21
అశ్మభిస్తాడయామాస నఖై ర్దనైశ్చ రాక్షసాన్	
నిఘ్నంతమృక్షాధిపతిం రాక్షసా స్తే మహాబలాః	22
పరివవృర్భయం త్యక్త్వా త మనేకవిధాయుధాః	
శరైః పరశుభి స్తీక్ణైః పట్టసై ర్యష్టి తోమరైః	23
జామ్బవంతం మృధే జఘ్నుర్నిఘ్నంతం రాక్షసీచమూమ్	
స సంప్రహారస్తుములః సంజఙ్ఘే కపి రక్షసామ్	24
దేవాఽసురాణాం కృద్ధానాం యథా భీమో మహాస్వనః	
హనుమానపి సంకృద్ధః సాలముత్పాట్య వీర్యవాన్	25
స లక్ష్మణం స్వాఽంసపృష్ఠాదవరోప్య మహామనాః	
రక్షసాం కదనం చక్రే సమాసాద్య సహస్రశః	26
స దత్త్వా తుములం యుద్ధం పితృవ్యస్యేన్ద్రజిద్యుధి	
లక్ష్మణం పరవీరఘ్నం పునరేవాభ్యధావత	27
తౌ ప్రయుద్ధౌ తదా వీరౌ మృధే లక్ష్మణ రాక్షసౌ	
శరౌఘానభివర్షంతౌ జఘ్నుతు స్తౌ పరస్పరమ్	28
అభీక్ష్ణమన్తర్దధతుః శరజాలై ర్మహాబలౌ	
చన్ద్రాదిత్యావివోష్ణాన్తే యథా మేఘై స్తరస్వినౌ	29
న హ్యదానం న సంధానం ధనుషో వా పరిగ్రహః	
న విప్రమోక్షో బాణానాం న వికర్షో న విగ్రహః	30
న ముష్టి ప్రతిసంధానం న లక్ష్య ప్రతిపాదనమ్	
అదృశ్యత తయో స్తత్ర యుద్యతోః పాణి లాఘవాత్	31
చాపవేగ వినిర్ముక్త బాణజాలైః సమన్తతః	
అన్తరిక్షే హి సంఘన్నే న రూపాణి చకాశిరే	32
లక్ష్మణో రావణిం ప్రాప్య రావణిశ్చాపి లక్ష్మణం	
అవ్యవస్థా భవత్యుగ్రా తాభ్యామన్యోన్య విగ్రహే	33

తాభ్యాముభాభ్యాం తరసా విస్ఫుష్టై ర్విశితైః శితైః	
నిరంతర మివాకాశం బభూవ తమసావృతం	34
తైః పతద్భిశ్చబహుభిస్తుయోః శరశతైః శితైః	
దిశశ్చ ప్రదిశశ్చైవ బభూవుః శర సంకులాః	35
తమసా సంవృతం సర్వమాసీ ద్భీమతరం మహాత్	
అస్తంగతే సహస్రాంశౌ సంవృత తమసేవ హి	36
రుధిరోఘా మహానద్యః ప్రావర్తంత సహస్రశః	
క్రవ్యాదా దారుణా వాగ్భిశ్చిక్షిపు ర్భీమనిస్వనం	37
న తదానీం వవౌ వాయు ర్న జజ్జ్వల చ పావకః	
స్వస్త్వస్తు లోకేభ్య ఇతి జజ్జల్పశ్చ మహార్షయః	38
సంపేతుశ్చాత్ర సంప్రాప్తౌ గంధర్వాః సహచారణైః	
అథ రాక్షససింహస్య కృష్ణాన్ కనక భూషణాన్	39
శరైశ్చతుర్భిః సౌమిత్రి ర్వివ్యాధ చతురో హయాన్	
తతోఽపరేణ భల్లేన శితేన నిశితేన చ	40
సంపూర్ణాయత ముక్తేన సుపత్రేణ సువర్చసౌ	
మహేంద్రాఽశనికల్పేన సూతస్య విచరిష్యతః	41
స తేన బాణాఽశనినా తలశబ్దానునాదినా	
లాఘవాద్రాఘవః శ్రీమాన్ శిరః కాయాదపాహరత్	42
స యన్తరి మహాతేజా హతే మండోదరీ సుతః	
స్వయం సారథ్యమకరోత్ పునశ్చ ధనురస్పృశత్	43
తదద్భుత మభూత్తత్ర సామర్థ్యం పశ్యతాం యుధి	
హయేషు వ్యగ్రహస్తం తం వివ్యాధ నిశితైః శరైః	44
ధనుష్యథ పునర్వ్యగ్రే హయేషు ముముచే శరాన్	
చిద్రేషు తేషు బాణేషు సౌమిత్రిః శీఘ్రవిక్రమః	45
అర్దయామాస బాణౌఘైర్విచరంతమభీతవత్	
నిహతం సారథిం దృష్ట్వా సమరే రావణాత్మజః	46
ప్రజహౌ సమరోద్ధర్షం విషణ్ణః స బభూవ హ	
విషణ్ణ వదనం దృష్ట్వా రాక్షసం హరియూథపాః	47

తతః పరమ సంహృష్టా లక్ష్మణం చాభ్యపూజయన్	
తతః ప్రమాధీ శరభో రభసో గన్ధమాదనః	48
అమృష్యమాణాశ్చత్వార శ్చకృర్వేగం హరీశ్వరాః	
తే చాఽస్య హయముఖ్యేషు తూర్ణముత్సుత్వ వానరాః	49
చతుర్షు సుమహావీర్యా నిపేతుర్భీమవిక్రమాః	
తేషామధిష్ఠితానాం తైర్వానరైః పర్వతోపమైః	50
ముఖేభ్యో రుధిరం రక్తం హయానాం సమవర్తత	
తే హయా మధితా భగ్నా వ్యసవో ధరణీం గతాః	51
తే నిహత్య హయాం స్తస్య ప్రమథ్య చ మహారథమ్	
పునరుత్పత్య వేగేన తస్థు ర్లక్ష్మణ పార్శ్వతః	52
స హతాశ్వాదవప్లుత్య రథాన్మృధిత సారథేః	
శరవర్షేణ సౌమిత్రిమభ్యధావత రావణిః	53
తతో మహేన్ద్ర ప్రతిమః స లక్ష్మణః	
పదాతినం తం నిశితైః శరోత్తమైః	
స్పృజన్తమాజౌ నిశితాన్ శరోత్తమాన్	
భృశం తదా బాణగణై ర్ప్యవారయత్	54
ఏకనవతితమ స్సర్గః - రావణి వధః	
స హతాశ్వో మహాతేజా భూమా తిష్ఠన్ నిశాచరః	
ఇన్ద్రజిత్ పరమకృద్ధః సంప్రజజ్వాల తేజసా	1
తౌ ధన్వినౌ జిఘాంసన్తావన్యోన్య మిషుభి ర్భృశమ్	
విజయేనాభినిష్క్రాన్తౌ వనే గజ వృషావివ	2
నిబర్హయన్తశ్చాన్యోన్యం తే రాక్షస వనౌకసః	
భర్తారం న జహుర్యుద్ధే సంపతన్త స్తత స్తతః	3
తతస్తాన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ హర్షయన్ రావణాత్మజః	
స్తువానో హర్షమాణశ్చ ఇదం వచనమబ్రవీత్	4
తమసా బహుళేనేమాః సంసక్తాః సర్వతో దిశః	
నేహ విజ్ఞాయతే స్వో వా పరో వా రాక్షసోత్తమాః	5
ధృష్టం భవంతో యుద్ధ్యంతు హరీణాం మోహనాయ వై	

అహం తు రథమాస్థాయ ఆగమిష్యామి సంయుగం	6
తథా భవంతః కుర్వంతు యథేమే కాననౌకసః	
న యుద్ధ్యేయుర్దురాత్మానః ప్రవిష్టి నగరం మయి	7
ఇత్యుక్త్వా రావణ సుతో వంచయిత్వా వనౌకసః	
ప్రవివేశ పురీం లంకాం రథ హేతోరఽమిత్ర హా	8
స రథం భూషయిత్వా తు రుచిరం హేమభూషితం	
ప్రాసాఽసి శత సంపూర్ణం యుక్తం పరమ వాజిభిః	9
అధిష్ఠితం హయజ్ఞేన సూతేనాప్తోపదేశినా	
ఆరురోహ మహాతేజా రావణిః సమితింజయః	10
స రాక్షసగణై ర్ముఖ్యై ర్స్వతో మండోదరీ సుతః	
నిర్యయౌ నగరా త్తూర్ణం కృతాంత బల చోదితః	11
సోఽభినిష్క్రమ్య నగరా దింద్రజిత్ పరవీర హా	
అభ్యయా జ్జవనైరశ్వై ర్లక్ష్మణం సవిభీషణం	12
తతో రథస్థమాలోక్య సౌమిత్రీ రావణాత్మజం	
వానరాశ్చ మహావీర్యాః రాక్షసశ్చ విభీషణః	13
విస్మయం పరమం జగ్ముర్దాఘవా త్తస్య ధీమతః	
రావణిశ్చాపి సంకృద్ధో రణే వానర యూధపాన్	14
పాతయామాస బాణౌఘైః శతశోఽథ సహస్రశః	
స మండలీ కృతధనూ రావణిః సమితింజయః	15
హరీనభ్యహనత్ కృద్ధః పరం లాఘవ మాస్థిత	
తే వద్యమానా హరయౌ నారాచైర్భీమవిక్రమాః	16
సౌమిత్రం శరణం ప్రాప్తాః ప్రజాపతిమివ ప్రజాః	
తతః సమర కోపేన జ్వలితో రఘునందనః	17
చిచ్ఛేద కార్ముకం తస్య దర్శయన్ పాణి లాఘవం	
సోఽన్యత్ కార్ముకమాదాయ సజ్యం చక్రే త్వరన్నివ	18
తదఽప్యస్య త్రిభి ర్భాణై ర్లక్ష్మణో నిరకృంతత	
అఢైనం చ్చిన్నధన్వాన మాశీవిషోపమైః	19
వివ్యాధోరసి సౌమిత్రీ రావణిం పంచభిః శరైః	

తే తస్య కాయం నిర్భిద్య మహాకారుక నిస్సృతాః	20
నిపేతుర్దరణీం బాణా రక్తా ఇవ మహోరగాః	
స భిన్నవర్మా రుధిరం వమన్ వక్త్రేణ రావణిః	21
జగ్రాహ కారుక శ్రేష్ఠం దృఢ జ్యం బలవత్తరం	
స లక్ష్మణం సముద్ధేశ్య పరం లాఘవ మాస్థితః	22
వవర్ష శరవర్షాణి వర్షాణీవ పురందరః	
ముక్త మింద్రజితా తత్తు శరవర్షమరిందమః	23
అవారయదసంభ్రాన్తో లక్ష్మణః సుదురాసదమ్	
దర్శయామాస చ తదా రావణిం రఘునందనః	24
అసంభ్రాంతో మహాతేజా స్తదద్భుత మివాభవత్	
తత స్తాన్ రాక్షసాన్ సర్వా స్త్రిభిరేకైక మాహవే	25
అవిద్యత్ పరమ కృద్ధః శేష్రాస్త్రం సంప్రదర్శయన్	
రాక్షసేంద్ర సుతం చాపి బాణౌఘైః సమతాడయత్	26
సోఽతివిద్ధో బలవతా శత్రుణా శత్రు ఘాతినా	
అసక్తం ప్రేషయామాస లక్ష్మణాయ బహూన్ శరాన్	27
తానప్రాప్తాన్ శితైర్భాణై శ్చిచ్ఛేద రఘునందనః	
సారథేరఽస్య చ రణే రథినో రథసత్తమః	28
శిరో జహార ధర్మాత్మా భల్లేనానతపర్వణా	
అసూతా స్తే హయా స్తత్ర రథమూహురవిక్లబాః	29
మండలాన్యభిధావంత స్తదద్భుతమివాభవత్	
అమర్ష వశమాపన్నః సౌమిత్రి ర్ఘ్న విక్రమః	30
ప్రత్యవిద్ధ్యద్ధయాం స్తస్య శరై ర్విత్రాసయన్ రణే	
అమృష్యమాణ స్తత్కర్మ రావణస్య సుతో బలీ	31
వివ్యాధ దశభిర్భాణైః సౌమిత్రిం తమమర్షణం	
తే తస్య వజ్ర ప్రతిమాః శరాః సర్పవిషోపమాః	32
విలయం జగ్మురాహత్య కవచం కాంచన ప్రభం	
అభేద్య కవచం మత్స్యా లక్ష్మణం రావణాత్మజః	33
లలాటే లక్ష్మణం బాణైః సుపుంఖై స్త్రిభిరిన్ద్రజిత్	

అవిద్యత్ పరమకృద్ధః శీఘ్రాస్త్రం చ ప్రదర్శయన్	34
తైః పృషత్క్రై ర్గలాటస్తైః శుశుభే రఘునన్దనః	
రణాగ్రే సమర శ్లాఘీ త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః	35
స తథా హ్యర్ధితో బాణై రాక్షసేన మహామృదే	
తమాశు ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణః పంచభిః శరైః	36
వికృష్టేంద్రజితో యుద్ధే వదనే శుభ కుండలే	
లక్ష్మణేన్ద్రజితౌ వీరో మహాబల శరాసనౌ	37
అన్యోన్యం జఘ్నుతుర్బాణై ర్విశిఖై ర్భీమవిక్రమౌ	
తతః శోణితద్గంగాం లక్ష్మణేంద్రజితావుభౌ	38
రణే తౌ రేజతుర్వీరో పుష్పితావివ కింశుకౌ	
తౌ పరస్పర మభ్యేత్య సర్వగాత్రేషు ధన్వినౌ	39
ఘోరై ర్వివృధతుర్బాణైః కృతభావా వుభౌ జయే	
తతః సమర కోపేన సంయుక్తో రావణాత్మజః	40
విభీషణం త్రిభిర్బాణై ర్వివ్యాధ వదనే శుభే	
అయోముఖై స్త్రిభి ర్విధ్వా రాక్షసేంద్రం విభీషణం	41
ఏకైకేనాభివివ్యాధ తాన్ సర్వాన్ హరియూధపాన్	
తస్మై దృఢతరం కృద్ధో జఘాన గదయా హయాన్	42
విభీషణో మహాతేజా రావణేః స దురాత్మనః	
స హతాశ్వాదవప్లుత్య రథాన్నిహత సారథేః	43
అథ శక్తిం మహాతేజాః పితృవ్యాయ ముమోచ హ	
తామాపతంతీం సంప్రీక్ష్య సుమిత్రానందవర్దనః	44
చిచ్ఛేద నిశితై ర్బాణై ర్దశథా సాపతద్భువి	
తస్మై దృఢధనుః కృద్ధో హతాశ్వాయ విభీషణః	45
వజ్ర స్పర్శ సమాన్ పంచ ససర్జోరసి మార్గణాన్	
తే తస్య కాయం నిర్భిద్య రుక్మపుంఖా నిమిత్తగాః	46
బభూవు ర్లోహితా దిగ్ధా రక్తా ఇవ మహోరగాః	
స పితృవ్యాయ సంకృద్ధ ఇన్ద్రజి చ్చర మాదదే	47
ఉత్తమం రక్షసాం మధ్యే యమదత్తం మహాబలః	

తం సమీక్ష్య మహాతేజా మహేషుం తేన సంహితమ్	48
లక్ష్మణోఽప్యాదదే బాణమన్యం భీమపరాక్రమః	
కుబేరేణ స్వయం స్వప్నీ స్వస్మై ధృతం మహతాత్మనా	49
దుర్జయం దుర్విషహ్యం చ సేన్ద్రరపి సురాఽసురైః	
తయో స్తే ధనుషీ శ్రేష్ఠే బాహుభిః పరిఘోపమైః	50
వికృష్యమాణే బలవత్ క్రౌంచావివ చుకూజతుః	
తాభ్యాం తౌ ధనుషిశ్రేష్ఠే సంహితౌ సాయకోత్తమా	51
వికృష్యమాణౌ వీరాభ్యాం భృశం జజ్వలతుః శ్రియా	
తౌ భాసయంతావాకాశం ధనుర్భ్యాం విశిఖౌ చ్యుతౌ	52
ముఖేన ముఖమాహత్య సన్నిపేతతురోజసా	
సంనిపాత స్తయోరాసీ చ్చరయో ర్హోర రూపయోః	53
సదూమ విస్ఫులింగశ్చ తజ్జోఽగ్ని ర్ధారుణోఽభవత్	
తౌ మహాగ్రహ సంకాశావన్యోన్యం సంనిపత్య చ	54
సంగ్రామే శతధా యాన్తౌ మేదిన్యాం వినిపేతతుః	
శరో ప్రతిహతౌ దృష్ట్వా తావుభౌ రణ మూర్ధని	55
వ్రీడితౌ జాత రోషౌ చ లక్ష్మణేన్ద్రజితౌ తదా	
సుసంరట్టస్తు సౌమిత్రరస్తుం వారుణ మాదదే	56
రోద్రం మహేద్రజిద్యుద్ధే వ్యస్ఫుజద్యుధి నిష్ఠితః	
తేన తద్విహతం త్వస్తుం వారుణం పరమాద్భుతం	57
తతః కృద్ధో మహాతేజా ఇంద్రజిత్ సమితింజయః	
ఆగ్నేయం సందధే దీప్తం స లోకం సంక్షిపన్నివ	58
సౌరేణాస్త్రేణ తద్వీరో లక్ష్మణః ప్రత్యవారయత్	
అస్తుం నివారితం దృష్ట్వా రావణిః క్రోధ మూర్ఛితః	59
ఆసురం శత్య నాశాయ ఘోరమస్తుం సమాదదే	
తస్మా చ్చాపాద్వినిష్ఠేతు ర్భాస్వరాః కూటముద్గరాః	60
శూలాని చ భుసున్యశ్చ గదాః ఖడ్గాః పరశ్వధాః	
తద్దృష్ట్వా లక్ష్మణః సంఖ్యే ఘోరమస్తుమఽథాసురం	61
అవార్యం సర్వభూతానాం సర్వశత్య వినాశనం	

మాహేశ్వరేణ ద్యుతిమాం స్తదఽస్తం ప్రత్యవారయత్	62
తయోః సుతుములం యుద్ధం సంబభూవాద్భుతోపమమ్	
గగనస్థాని భూతాని లక్ష్మణం పర్యవారయన్	63
భైరవాభిరుతే భీమే యుద్ధే వానర రక్షసామ్	
భూతైర్బహుభిరాకాశం విస్మితైరావృతం బభౌ	64
ఋషయః పితరో దేవాః గన్ధర్వా గరుడోరగాః	
శతకృతుం పురస్కృత్య రరక్షు ర్లక్ష్మణం రణే	65
అథాన్యం మార్గణ శ్రేష్ఠం సందధే రాఘవానుజః	
హుతాశన సమస్పర్శం రావణాత్మజ దారణమ్	66
సుపత్రమనువృత్తాంగం సుపర్వాణం సుసంస్థితమ్	
సువర్ణ వికృతం వీరః శరీరాన్తకరం శరమ్	67
దురావారం దుర్విషహ్యం రాక్షసానాం భయావహమ్	
ఆశీవిష విషప్రఖ్యం దేవసంఘైః సమర్చితమ్	68
యేన శక్రో మహాతేజా దానవానజయత్ ప్రభుః	
పురా దైవాఽసురే యుద్ధే వీర్యవాన్ హరివాహనః	69
తద్దైన్తమస్తం సౌమిత్రిః సంయుగేష్వపరాజితమ్	
శరశ్రేష్ఠం ధనుశ్రేష్ఠీ నరశ్రేష్ఠోభిసందధే	70
సంధాయాఽమిత్రదళనం విచకర్ష శరాసనమ్	
సజ్య మాయమ్య దుర్ధర్షం కాలో లోకక్షయే యథా	71
సంధాయ ధనుషిశ్రేష్ఠీ వికర్షన్నిదమబ్రవీత్	
లక్ష్మీవాంలక్ష్మణో వాక్యమర్థసాధక మాత్మనః	72
ధర్మాత్మా సత్యసంధశ్చ రామో దాశరథిర్యది	
పౌరుషే చాఽప్రతిద్వంద్వః శరైనం జహి రావణిమ్	73
ఇత్యుక్త్వా బాణ మాకర్ణం వికృప్య తమఽజిహ్మాగమ్	
లక్ష్మణః సమరే వీరః ససర్జేన్ద్రజితం ప్రతి	74
ఐన్ద్రాస్త్రేణ సమాయోజ్య లక్ష్మణః పరవీరహా	
స శిరః సశిరస్త్రాణం శ్రీమజ్జ్వలిత కుణ్డలమ్	75
ప్రమధ్యేన్ద్రజితః కాయాత్ పాతయామాస భూతలే	

తద్రాక్షస తనూజస్య చిన్నస్కంధం శిరో మహాత్	76
తపనీయ నిభం భూమౌ దద్యశే రుధిరోక్షితమ్	
హతస్తు నిపపాతాశు ధరణ్యాం రావణాత్మజః	77
కవచీ సశిరస్త్రాణో విధ్వస్తః సశరాసనః	
చుక్యశు స్తే తతః సర్వే వానరాః సవిభీషణాః	78
హృష్యన్తో నిహతే తస్మిన్ దేవా వృత్రవధే యథా	
అథాన్తరిక్షే దేవానామృషీణాంచ మహాత్మనామ్	79
అభిజజ్ఞే చ సన్నాదో గన్ధర్వాప్సరసా మపి	
పతితం తమభిజ్ఞాయ రాక్షసీ సా మహాచమూః	80
వద్యమానా దిశో భేజే హరిభి ర్జితకాశిభిః	
వానరై ర్వద్యమానా స్తే శస్త్రాణ్యుత్సుజ్య రాక్షసాః	81
లంకా మభిముఖాః సస్పర్షష్టసంజ్ఞాః ప్రథావితాః	
దుద్యవృర్భహుధా భీతా రాక్షసాః శతశో దిశః	82
త్యక్త్వా ప్రహరణాన్ సర్వే పట్టసాఽసి పరశ్వధాన్	
కేచి ల్లంకాం పరిత్రస్తాః ప్రవిష్టా వానరార్ధితాః	83
సముద్రే పతితాః కేచిత్ కేచిత్ పర్యతమాశ్రితాః	
హతమిన్ద్రజితం దృష్ట్వా శయానం సమర క్షితౌ	84
రాక్షసానాం సహస్రేషు న కశ్చిత్ ప్రత్యద్యశ్యత	
యథాఽస్తంగత ఆదిత్యే నావతిష్ఠన్తి రశ్మయః	85
తథా తస్మిన్ని పతితే రాక్షసా స్తే గతా దిశః	
శాన్త రశ్మిరివాదిత్యో నిర్వాణ ఇవ పావకః	86
స బభూవ మహాతేజాః వ్యపాస్త గత జీవితః	
ప్రశాన్త పీడా బహుళో నష్టారిష్టః ప్రతాపవాన్	87
బభూవ లోకః పతితే రాక్షసేన్ద్ర సుతే తదా	
హర్షం చ శక్రో భగవాన్ సహ సర్వైః సురర్షభైః	88
జగామ నిహతే తస్మిన్ రాక్షసే పాప కర్మణి	
ఆకాశే చాపి దేవానాం శుశృవే దుందుభి స్వనః	89
న్యత్యద్భిరప్సరసోభిశ్చ గంధర్వైశ్చ మహాత్మభిః	

వవృషుః పుషువర్షాణి తదద్భుత మభూతదా	90
ప్రశశంసు ర్హతే తస్మిన్ రాక్షసే క్వార కర్మణి	
శుద్ధా ఆపో దిశశ్చైవ జహృషు ర్జైత్య దానవాః	91
ఆజగ్ముః పతితే తస్మిన్ సర్వలోక భయావహీ	
ఊచుశ్చ సహితాః సర్వే దేవ గన్ధర్వ దానవాః	92
విజ్వరాః శాన్త కలుషా బ్రాహ్మణా విచరన్స్వితీ	
తతోఽభ్యనన్దన్ సంహృష్టాః సమరే హరియూధపాః	93
తమప్రతిబలం దృష్ట్వా హతం నైర్మత పుంగవమ్	
విభీషణో హనూమాంశ్చ జామ్బవాంశ్చర్షయాధపః	94
విజయేనాభినన్దన్త స్తుష్టువుశ్చాపి లక్ష్మణమ్	
క్షేళన్తశ్చ నదన్తశ్చ గర్జన్తశ్చ ప్లవంగమాః	95
లబ్ధలక్షా రఘుసుతం పరివార్యోపతస్థిరే	
లాంగూలాని ప్రవిధ్యన్తః స్ఫోటయన్తశ్చ వానరాః	96
లక్ష్మణో జయతీ త్యేవంవాక్యం విశ్రావయం స్తదా	
అన్యోన్యం చ సమాశ్లేష్య కపయో హృష్టమానసాః	97
చక్వరుచ్ఛావచ గుణా రాఘవాశ్రయజాః కథాః	
తదసుకర మఽథాభివీక్య హృష్టాః	
ప్రియ సుహృదో యుధి లక్ష్మణస్య కర్మ	
పరమ ముపలభన్ మనః ప్రహర్షం	
వినిహత మిన్ద్రరిపుం నిశమ్య దేవాః	98
<u>ద్వినవతితమ స్సర్గః - రావణి శస్త్రహత చికిత్సా</u>	
రుధిర క్షిన్న గాత్రస్తు లక్ష్మణః శుభ లక్షణః	
బభూవ హృష్ట స్తం హత్వా శక్ర జేతార మాహవే	1
తతః స జామ్బవన్తం చ హనుమన్తం చ వీర్యవాన్	
సన్నివర్త్య మహాతేజా స్తాంశ్చ సర్వాన్ వనౌకసుః	2
ఆజగామ తత స్తీవ్రం యత్ర సుగ్రీవ రాఘవౌ	
విభీషణ మవష్టభ్య హనూమన్తం చ లక్ష్మణః	3
తతో రామమభిక్రమ్య సౌమిత్రిరభివాద్య చ	

తస్మా త్రాత్య సమీపస్థః శక్రస్యేంద్రానుజో యథా	4
నిష్ఠనన్నివ చాగమ్య రాఘవాయ మహాత్మానే	
ఆచచక్షే తదా వీరో ఘోర మింద్రజితో వధమ్	5
రావణేస్తు శిరశ్చిన్నం లక్ష్మణేన మహాత్మానా	
న్యవేదయత రామాయ తదా హృష్టో విభీషణః	6
శృత్వైతత్తు మహావీర్యో లక్ష్మణే నేంద్రజిద్వదం	
ప్రహర్షమతులం లేభే రామో వాక్యమువాచ హ	7
సాదు లక్ష్మణ తుష్టోఽస్మి కర్మణా సుకృతం కృతం	
రావణేర్హి వినాశేన జితామితు్యపధారయ	8
స తం శిరస్సుపాఘ్రాయ లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనం	
లజ్జమానం బలాత్ స్నేహోదృశంక మారోప్య వీర్యవాన్	9
ఉపవేశ్య తముత్సంగే పరిష్వజ్యవపీడితమ్	
బ్రాతరం లక్ష్మణం స్నిగ్ధం పునః పునరుదైక్షత	10
శల్య సంపీడితం శస్త్రం నిశ్శ్వసంతం తు లక్ష్మణం	
రామస్తు దుఃఖ సంతప్త స్తదా నిశ్శ్వసితో భృశం	11
మూర్ఛి చైనముపాఘ్రాయ భూయః సంస్పృశ్య చ త్వరన్	
ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్య మాశ్వాస్య పురుషర్షభః	12
కృతం పరమ కల్యాణం కర్మ దుష్కర కర్మణా	
అద్య మన్యే హతేపుత్రే రావణిం నిహతం యుధి	13
అద్యాఽహం విజయీ శత్రో హతే తస్మిన్ దురాత్మాని	
రావణస్య నృశంసస్య దిష్ట్యా వీర త్వయా రణే	14
చ్చిన్నో హి దక్షిణో బాహుః స హి తస్య వ్యపాశ్రయః	
విభీషణ హనూమద్భ్యాం కృతం కర్మ మహద్రణే	15
అహోరాత్రై స్త్రిభిర్వీరః కథంచి ద్వినిపాతితః	
నిరఽమిత్రః కృతోస్మ్యద్య నిర్యాస్యతి హి రావణః	16
బలవ్యాహేన మహతా శృత్వా పుత్రం నిపాతితమ్	
తం పుత్రవధ సంతప్తం నిర్యాన్తం రాక్షసాధిపమ్	17
బలేనావృత్య మహతా నిహనిష్యామి దుర్జయమ్	

త్వయా లక్ష్మణ నాథేన సీతా చ పృథివీ చ మే	18
న దుష్ప్రాపా హతే త్వఽద్య శక్రజేతరి చాహవే	
స తం భ్రాతరమాశ్వాస్య పరిష్వజ్య చ రాఘవః	19
రామః సుపేణం ముదితః సమాభాష్యేదమబ్రవీత్	
సకల్యోఽయం మహాప్రాజ్ఞ సౌమిత్రిర్మిత్ర వత్సలః	20
యథా భవతి సుస్వస్థ స్తథా త్వం సముపాచర	
విశల్యః క్రియతాం క్షిప్రం సౌమిత్రిః సవిభీషణః	21
ఋక్ష వానర సైన్యానాం శూరాణాం దృమయోధినామ్	
యే చాప్యన్యేఽత్ర యుధ్యన్తి సకల్యా వ్రణిన స్తథా	22
తేఽపి సర్వే ప్రయత్నేన క్రియన్తాం సుఖిన స్త్వయా	
ఏవముక్తస్తు రామేణ మహాత్మా హరియూథపః	23
లక్ష్మణాయ దదౌ నస్తః సుపేణః పరమౌషధిమ్	
స తస్యా గన్ధమాఘ్రాయ విశల్యః సమపద్యత	24
తదా నిర్వేదనశ్చైవ సంరూఢ వ్రణ ఏవ చ	
విభీషణ ముఖానాం చ సుహృదాం రాఘవాజ్ఞయా	25
సర్వవానర ముఖ్యానాం చికిత్సాం స తదాఽకరోత్	
తతః ప్రకృతి మాపన్నో హృత శల్యో గతవ్యథః	26
సౌమిత్రిర్ముదిత స్తత్ర క్షణేన విగతజ్వరః	
తదైవ రామః ప్లవగాధిప స్తదా	
విభీషణశ్చర్షపతిశ్చ జామ్బవాన్	
అవేక్ష్య సౌమిత్రిమరోగముద్ధితం	
ముదా ససైన్యాః సుచిరం జహర్షిరే	27
అపూజయన్ కర్మ స లక్ష్మణస్య	
సుదుష్కరం దాశరథిర్మహాత్మా	
హృష్టా బభూవు ర్యుధి యూథపేన్ద్రా	
నిపాతితమ్ శక్రజితం నిశమ్య	28
త్రినవతితమ స్సర్గః - సీతాహననోద్ద్యమ నివృత్తిః	
తతః పౌలస్త్య సచివాః శృత్వా చేన్ద్రజితం హతమ్	

ఆచచక్షురభిజ్ఞాయ దశగ్రీవాయ సవ్యధాః	1
యుద్ధే హతో మహారాజ లక్ష్మణేన తవాత్మజః	
విభీషణ సహాయేన మిషతాం నో మహాద్యుతిః	2
శూరః శూరేణ సంగమ్య సంయుగేష్వపరాజితః	
లక్ష్మణేన హతః శూరః పుత్ర స్తే విబుధేస్తజిత్	3
గతః స పరమాంల్లోకాన్ శరై సంతాప్య లక్ష్మణం	
స తం ప్రతిభయం శృత్వా వధం పుత్రస్య దారుణం	4
ఘోరమిస్తజితః సంఖ్యే కశ్మలం చావిశన్మహత్	
ఉపలభ్య చిరాత్ సంజ్ఞాం రాజా రాక్షసపుంగవః	5
పుత్ర శోకార్ద్రతో దీనో విలలాపాకులేన్ద్రియః	
హా రాక్షస చమూముఖ్య మమ వత్స మహారథ	6
జితేస్తం కథమ౭ద్య త్వం లక్ష్మణస్య వశం గతః	
నను త్వమిషుభిః కృద్ధో భిన్ద్యాః కాలాంతకావ౭పి	7
మన్దరస్యాపి శృంగాణి కిం పున ర్లక్ష్మణం యుధి	
అద్య వైవస్వతో రాజా భూయో బహుమతో మమ	8
యేనా౭ద్య త్వం మహాబాహో సంయుక్తః కాలధర్మణా	
ఏష పన్దాః సుయోధానాం సర్వా౭మరగణేష్వపి	9
యః కృతే హన్యతే భర్తుః స పుమాన్ స్వర్గమృచ్ఛతి	
అద్య దేవగణాః సర్వేలోకపాలాస్తధర్షయః	10
హతమిస్తజితం శృత్వా సుఖం స్వప్స్యన్తి నిర్భయాః	
అద్య లోకాస్తయః కృత్స్నా పృథివీ చ సకాననా	11
ఏకేనేస్తజితా హీనా శూన్యేవ ప్రతిభాతి మే	
అద్య వైరృత కన్యానాం శ్రోష్యామ్యన్తఃపురే రవమ్	12
కరేణు సంఘస్య యథా నినాదం గిరి గహ్వరే	
యౌవరాజ్యం చ లంకాం చ రక్షాంసి చ పరంతప	13
మాతరం మాం చ భార్యాం చ క్వ గతో౭సి విహాయ నః	
మమ నామ త్వయా వీర గతస్య యమసాదనమ్	14
ప్రేత కార్యాణి కార్యాణి విపరీతే హి వర్తసే	

స త్వం జీవతి సుగ్రీవే సలక్ష్మణే చ సరాఘవే	15
మమ శల్యమనుద్ధృత్య క్వ గతోఽసి విహాయ నః	
ఏవమాది విలాపార్థం రావణం రాక్షసాధిపమ్	16
ఆవివేశ మహాన్ కోపః పుత్రవ్యసన సంభవః	
ప్రకృత్యా కోపనం హ్యేనం పుత్రస్య పునరాధయః	17
దీప్తం సందీపయామాసు ర్హర్షేఽర్కమివ రశ్మయః	
లలాటే భృకుటీభిశ్చ సంగతాభిర్వ్యరోచత	18
యుగాఽస్తే సహనక్తేస్తు మహోర్మిభిరివోదధిః	
కోపాద్విజృంభమాణస్య వక్తాద్వ్యక్తమభిజ్వలన్	19
ఉత్పాత సధూమోగ్ని ర్ఘృతస్య వదనాదివ	
స పుత్రవధ సంతప్తః శూరః క్రోధవశం గతః	20
సమీక్ష్య రావణో బుద్ధ్యా వైదేహ్యో రోచయద్వధం	
తస్య ప్రకృత్యా రక్తే చ రక్తే క్రోధాగ్నినాఽపి చ	21
రావణస్య మహాఘోరే దీప్తి నేత్రే బభూవతుః	
ఘోరం ప్రకృత్యా రూపం తత్తస్య క్రోధాగ్ని మూర్ఛితం	22
బభూవ రూపం కృద్ధస్య రుద్రస్యేవ దురాసదమ్	
తస్య కృద్ధస్య నేత్రాభ్యాం ప్రాపతన్నస్రబిన్దవః	23
దీప్తాభ్యా మివ దీపాభ్యాం సాఽర్చిషః స్నేహాబిన్దవః	
దంతాన్ విదశత స్తస్య శ్శాయతే దశన స్వనః	24
యస్త్రస్యావేష్ట్యమానస్య మహతో ధానవైరివ	
కాలాఽగ్నిరివ సంకృద్ధో యాం యాం దిశమవైక్షత	25
తస్యాం తస్యాం భయ త్రస్తా రాక్షసాః సంవిలిల్విరే	
తమస్తకమివ కృద్ధం చరాచర చిఖాదిషుమ్	26
వీక్షమాణం దిశః సర్వా రాక్షసా నోపచక్రముః	
తతః పరమ సంకృద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః	27
అబ్రవీద్రక్షసాం మధ్యే సంస్తమ్భయిషురాహవే	
మయా వర్షసహస్రాణి చరిత్వా దుశ్చరం తపః	28
తేషు తేష్వవకాశేషు స్వయమ్భూః పరితోషితః	

తస్యైవ తపసో వ్యష్ట్యా ప్రసాదాచ్చ స్వయమ్భువః	29
నాసురేభ్యో న దేవేభ్యో భయం మమ కదాచన	
కవచం బ్రహ్మదత్తం మే యదాదిత్యసమ ప్రభమ్	30
దేవాసుర విమర్దేషు న భిన్నం వజ్రశక్తిభిః	
తేన మామద్య సంయుక్తం రథస్థమిహ సంయుగే	31
ప్రతీయాత్ కోఽద్య మా మాజౌ సాక్షాదపి పురందరః	
యత్తదాభిప్రసన్నేన సశరం కార్ముకం మహాత్	32
దేవాఽసుర విమర్దేషు మమ దత్తం స్వయమ్భువా	
అద్య తూర్యశతై ర్భీమం ధనురుణ్ణాప్యతాం మమ	33
రామ లక్ష్మణయోరేవ వధాయ పరమాహవే	
స పుత్రవధ సంతప్తః శూరః క్రోధవశం గతః	34
సమీక్ష్య రావణో బుద్ధ్యా సీతాం హన్తుం వ్యవస్యత	
ప్రత్యవేక్ష్య తు తామ్రాక్షః సుఘోరో ఘోర దర్శనః	35
దీనో దీనస్వరాన్ సర్వాం స్తానువాచ నిశాచరాన్	
మాయయా మమవత్సేన వంచనార్థం వనౌకసామ్	36
కించిదేవ హతం తత్ర సీతేయ మితి దర్శితమ్	
తదిదం తథ్యమేవాహం కరిష్యే ప్రియమాత్మనః	37
వైదేహీం నాశయిష్యామి క్షత్రబన్ధుమనువ్రతామ్	
ఇత్యేవముక్త్వా సచివాన్ ఖడ్గమాశు పరామృశత్	38
ఉద్ధృత్య గుణ సంపన్నం విమలామ్బర వర్చసం	
నిష్పాత స వేగేన సభార్యః సచివైర్వృతః	39
రావణః పుత్ర శోకేన భృశమాకుల చేతనః	
సంకృద్ధః ఖడ్గమాదాయ సహసా యత్ర మైథిలీ	40
వ్రజన్తం రాక్షసం ప్రేక్ష్య సింహనాదం ప్రచుక్యశుః	
ఊచుశ్చాన్యోన్య మాశ్లిష్య సంకృద్ధం ప్రేక్ష్య రాక్షసాః	41
అద్వైనం తావుభౌ దృష్ట్వా భ్రాతౌ ప్రవృథిష్యతః	
లోకపాలా హి చత్వారః కృద్ధేనానేన నిర్జితాః	42
బహవః శత్రవశ్చాపి సంయుగేషు నిపాతితాః	

త్రిషులోకేషు రత్నాని భుంక్తే చాహ్యత్య రావణః	43
విక్రమే చ బలే చైవ నాస్యైస్య సద్యశో భువి	
తేషాం సంజల్పమానానా మశోకవనికాం గతామ్	44
అభిదుద్రావ వైదేహీం రావణః క్రోధ మూర్ఛితః	
వార్యమాణః సుసంకృద్ధః సుహృద్భిర్హిత బుద్ధిభిః	45
అభ్యధావత సంకృద్ధః ఖే గ్రహో రోహిణీ మివ	
మైథిలీ రక్ష్యమాణాతు రాక్షసీభిరనిన్దితా	46
దదర్శ రాక్షసం కృద్ధం నిస్త్రింశ వరధారిణమ్	
తం నిశామ్య సనిస్త్రింశం వ్యధితా జనకాత్మజా	47
నివార్యమాణం బహుశః సుహృద్భిరనివర్తినమ్	
సీతా దుఃఖ సమావిష్టా విలపంతీదమబ్రవీత్	48
యథాఽయం మామభిక్యద్ధః సమభిద్రవతి స్వయమ్	
వధిష్యతి సనాథాం మామనాథామివ దుర్మతిః	49
బహుశశ్చోదయామాస భర్తారం మామనువ్రతామ్	
భార్య భవ రమస్వేతి ప్రత్యాఖ్యాతో ధృవం మయా	50
సోఽయం మామనుపస్థానా ద్వ్యక్షం వైరాశ్యమాగతః	
క్రోధ మోహ సమావిష్టో నిహన్తుం మాం సముద్యతః	51
అథ వా తౌ నరవ్యాఘ్రౌ భ్రాతౌ రామ లక్ష్మణౌ	
మన్నిమిత్తమనార్యేణ సమరేఽద్య నిపాతితౌ	52
అహో ధిజ్మన్నిమిత్తేఽయం వినాశో రాజపుత్రయోః	
అథ వా పుత్ర శోకేన అహత్వా రామ లక్ష్మణౌ	53
విధమిష్యతి మాం రౌద్రో రాక్షసః పాప నిశ్చయః	
హనూమతోపి యద్వాక్యం న కృతం క్షుద్రయా మయా	54
యద్యహం తస్య పృష్ఠేన తదా యాయామనిన్దితా	
నాద్వైవమనుశోచేయం భర్తురంక గతా సతీ	55
మన్యే తు హృదయం తస్యాః కౌసల్యాయాః ఫలిష్యతి	
ఏక పుత్రా యదా పుత్రం వినష్టం శోష్యతే యుధి	56
సా హి జన్మ చ బాల్యం చ యౌవనం చ మహాత్మనః	

ధర్మకార్యానురూపం చ రుదతీ సంస్కరిష్యతి	57
నిరాశా నిహతే పుత్రే దత్త్వా శ్రాద్ధమచేతనా	
అగ్నిమారోక్ష్యతే నూన మపోవాపి ప్రవేక్ష్యతి	58
ధిగఽస్తు కుట్టామసతీం మంథరాం పాపనిశ్చయామ్	
యన్నిమిత్త మిదం దుఃఖం కౌసల్యా ప్రతిపత్స్యతే	59
ఇత్యేవం మైథిలీం దృష్ట్వా విలపంతీం తపస్వినీమ్	
రోహిణీమివ చన్ద్రేణ వినా గ్రహవశం గతామ్	60
ఏతస్మిన్నస్తరే తస్య అమాత్యో బుద్ధిమాన్ శుచిః	
సుపారోర్షో నామ మేధావీ రాక్షసో రాక్షసేశ్వరమ్	61
నివార్యమాణం సచివై రిదం వచనమబ్రవీత్	
కథం నామ దశగ్రీవ సాక్షా ద్వైశ్శవణానుజ	62
హస్తు మిచ్ఛసి వైదేహీం క్రోడాద్ధర్మమపాస్య హి	
వేదవిద్యా వ్రతస్నాతః స్వకర్మ నిరతః సదా	63
స్త్రీయాః కస్మాద్వధం వీర మన్యసే రాక్షసేశ్వర	
మైథిలీం రూప సంపన్నాం ప్రత్యవేక్షస్వ పార్థివ	64
స్వమేవ తు సహాస్మాభీ రాఘవే క్రోధముత్సుజ	
అభ్యుత్థానం త్వమద్వైవ కృష్ణపక్ష చతుర్దశీమ్	65
కృత్వా నిర్యాహ్యమావాస్యాం విజయాయ బలైర్వృతః	
శూరో ధీమాన్ రథీ ఖడ్గీ రథప్రవర మాస్థితః	66
హత్వా దాశరథిం రామం భవాన్ ప్రాప్స్యతి మైథిలీమ్	
స తద్దురాత్మా సుహృదా నివేదితం	
వచః సుధర్మ్యం ప్రతిగృహ్య రావణః	
గృహం జగామాఽథ తతశ్చ వీర్యవాన్	
పునః సభాం చ ప్రయయౌ సుహృద్వృతః	67
<u>చతుర్నవతితమ స్సర్గః - గాంధర్వాస్త్ర మోహనం</u>	
స ప్రవిశ్య సభాం రాజా దీనః పరమ దుఃఖితః	
నిషసాదాసనే ముఖ్యే సింహః కృద్ధ ఇవ శ్వసన్	1
అబ్రవీచ్ఛ స తాన్ సర్వాన్ బలముఖ్యాన్ మహాబలః	

రావణః ప్రాంజలి ర్వాక్యం పుత్రవ్యసన కర్పితః	2
సర్వే భవంతః సర్వేణ హస్త్యౌశ్వేన సమావృతాః	
నిర్యాన్తు రథసంఘైశ్చ పాదాతైశ్చోపశోభితాః	3
ఏకం రామం పరిక్షిప్య సమరే హన్తుమర్హథ	
వర్షంతః శరవర్షేణ ప్రావృట్కాల ఇవామ్బుదాః	4
అథవాఽహం శరై స్తీక్ణై ర్భిన్న గాత్రం మహారణే	
భవద్భ్యః శ్వే నిహన్తాఽస్మి రామం లోకస్య పశ్యతః	5
ఇత్యేత ద్రాక్షసేన్ద్రస్య వాక్యమాదాయ రాక్షసాః	
నిర్యయు స్తే రథైః శేఘ్రైః నానాఽనీకైః సంవృతాః	6
పరిఘాన్ పట్టాసాంశ్చైవ శర ఖడ్గ పరశ్వధాన్	
శరీరాన్తకరాన్ సర్వే చిక్షిపు ర్వానరాన్ ప్రతి	7
వానరాశ్చ దృమాన్ శైలాన్ రాక్షసాన్ ప్రతి చిక్షిపుః	
స సంగ్రామో మహాన్ భీమః సూర్యస్యోదయనం ప్రతి	8
రక్షసాం వానరాణాం చ తుములః సమపద్యత	
తే గదాభి ర్విచిత్రాభిః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః	9
అన్యేఽన్యం సమరే జఘ్ను స్తదా వానర రాక్షసాః	
ఏవం ప్రవృత్తే సంగ్రామే హ్యుద్భూతం సుమహద్రజః	10
రక్షసాం వానరాణాం చ శాంతం శోణిత విస్రవైః	
మాతంగ రథకూలాశ్చ వాజిమత్స్యా ధ్వజదృమాః	11
శరీర సంఘాటవహాః ప్రసస్యః శోణితాపగాః	
తత స్తే వానరాః సర్వే శోణితౌఘ పరిఘ్నతాః	12
ధ్వజ వర్మ రథానఽశ్వాన్ నానా ప్రహరణాని చ	
ఆఘ్న త్యాఘ్నత్య సమరే రాక్షసానాం బభంజిరే	13
కేశాన్ కర్ణ లలాటాంశ్చ నాసికాశ్చ ప్లవంగమాః	
రక్షసాం దశనై స్తీక్ణై ర్నఖై శ్చాపి న్యకర్తయన్	14
ఏకైకం రాక్షసం సంఖ్యే శతం వానరఘంగవాః	
అభ్యధావన్త ఫలినం వృక్షం శకునయో యథా	15
తథా గదాభిః గుర్వీభిః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః	

నిర్జఘ్ను ర్వానరాన్ ఘోరాన్ రాక్షసాః పర్వతోపమాః	16
రాక్షసైర్యుధ్యమానానాం వానరాణాం మహాచమూః	
శరణ్యం శరణం యాతా రామం దశరథాత్మజమ్	17
తతో రామో మహాతేజా ధనురాదాయ వీర్యవాన్	
ప్రవిశ్య రాక్షసం సైన్యం శరవర్షం వవర్ష హ	18
ప్రవిష్టం తు తదా రామం మేఘూః సూర్యమివామ్బురే	
నాభిజగ్ము ర్మహాఘోరం నిర్దహంతం శరాగ్నినా	19
కృతాన్యేవ సుఘోరాణి రామేణ రజనీచరాః	
రణే రామస్య దద్యశుః కర్మాణ్యఽసుకరాణి చ	20
చాలయంతం మహానీకం విధమంతం మహారథాన్	
దద్యశుస్తే న వై రామం వాతం వనగతం యథా	21
చిన్నం భిన్నం శరై ర్దగ్ధం ప్రభగ్నం శస్త్ర పీడితమ్	
బలం రామేణ దద్యశు ర్న రామం శీఘ్రకారిణమ్	22
ప్రహరంతం శరీరేషు న తే పశ్యన్తి రాఘవమ్	
ఇన్ద్రియార్థేషు తిష్ఠంతం భూతాత్మాన మివ ప్రజాః	23
ఏష హన్తి గజాఽనీక మేష హన్తి మహారథాన్	
ఏష హన్తి శరై స్త్రీక్షణైః పదాతీన్ వాజిభిః సహ	24
ఇతి తే రాక్షసాః సర్వే రామస్య సదృశాన్ రణే	
అన్యోన్యం కుపితా జఘ్నుః సాదృశ్యాద్రాఘవస్య తే	25
న తే దద్యశిరే రామం దహంతమఽరివాహినీమ్	
మోహితాః పరమాస్త్రేణ గాన్ధర్వేణ మహాత్మనా	26
తే తు రామసహస్రాణి రణే పశ్యన్తి రాక్షసాః	
పునః పశ్యన్తి కాకుత్స్థ మేకమేవ మహాహవే	27
భ్రమన్తీం కాంచనీం కోటిం కార్ముకస్య మహాత్మనః	
అలాత చక్ర ప్రతిమాం దద్యశు స్తే న రాఘవమ్	28
శరీరనాభిః సత్త్వార్చిః శరారం నేమికార్ముకమ్	
జ్యౌఘోష తల నిర్హోషం తేజో బుద్ధి గుణ ప్రభమ్	29
దివ్యాస్త్రగుణ పర్యంతం నిఘ్నంతం యుధి రాక్షసాన్	

దద్యశూ రామచక్రం తత్ కాలచక్ర మివ ప్రజాః	30
అనీకం దశ సాహస్రం రథానాం వాతరంహసామ్	
అష్టాదశ సహస్రాణి కుంజరాణాం తరస్వినామ్	31
చతుర్దశ సహస్రాణి సారోహాణాం చ వాజినామ్	
పూర్ణే శతసహస్రీ ద్వే రాక్షసానాం పదాతినామ్	32
దివసస్యాఽష్టమే భాగే శరై రగ్ని శిఖోపమైః	
హతా న్యేకేన రామేణ రక్షసాం కామరూపిణామ్	33
తే హతాఽశ్వా హతరథాః శాంతా విమధిత ధ్వజాః	
అభిపేతుః పురీం లంకాం హతశేషా నిశాచరాః	34
హతై ర్గజ పదాత్యఽశ్వై స్తద్భూవ రణాజిరమ్	
ఆక్రీడమివ రుద్రస్య కృద్ధస్య సుమహాత్మానః	35
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	
సాధు సాధ్వితి రామస్య తత్ కర్మ సమపూజయన్	36
అబ్రవీచ్ఛ తదా రామః సుగ్రీవం ప్రత్యనన్తరమ్	
విభీషణం చ ధర్మాత్మా హనూమంతం చ వానరం	37
జుమ్భవంతం హరిశ్శేష్ఠం మైందం ద్వివిదమేవ చ	
ఏతదస్త్ర బలం దివ్యం మమ వా త్త్యమ్భకస్య వా	38
నిహత్య తాం రాక్షస వాహినీం తు	
రామ స్తదా శక్త సమో మహాత్మా	
అస్త్రేషు శస్త్రేషు జిత క్షమశ్చ	
సంస్తూయతే దేవగణైః ప్రహృష్టైః	39
<u>పంచనవతితమ స్సర్గః - రాక్షసీ విలాపః</u>	
తాని తాని సహస్రాణి సారోహాణాం చ వాజినామ్	
రథానాంత్యఽగ్నివర్ణానాం సధ్వజానాం సహస్రశః	1
రాక్షసానాం సహస్రాణి గదా పరిషు యోధినామ్	
కాంచన ధ్వజచిత్రాణాం శూరాణాం కామరూపిణామ్	2
నిహతాని శరై స్త్రీక్షై స్తప్త కాంచన భూషణైః	
రావణేన ప్రయుక్తాని రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా	3

దృష్ట్యా శ్చత్వా చ సంబ్రాంతా హతశేషా నిశాచరాః	
రాక్షస్యశ్చ సమాగమ్య దీనా శ్చింతాపరిప్లుతాః	4
విధవా హతపుత్రాశ్చ క్రోశన్త్యో హత బాన్ధవాః	
రాక్షస్యః సహసంగమ్య దుఃఖారాః పర్యదేవయన్	5
కథం శూర్పణఖా వృద్ధా కరాళా నిర్ణతోదరీ	
ఆససాద వనే రామం కన్దర్పమివ రూపిణమ్	6
సుకుమారం మహాసత్త్వం సర్వభూత హితే రతమ్	
తం దృష్ట్వా లోకవధ్యా సా హీనరూపా ప్రకామితా	7
కథం సర్వగుణైర్హీనా గుణవన్తం మహౌజసం	
సుముఖం దుర్ముఖీ రామం కామయామాస రాక్షసీ	8
జనన్యాస్యాఽల్పభాగ్యత్వా ద్వలినీ శ్వేతమూర్ధజా	
అకార్యమఽపహాస్యం చ సర్వలోక విగర్హితమ్	9
రాక్షసానాం వినాశాయ దూషణస్య ఖరస్య చ	
చకారాఽప్రతిరూపా సా రాఘవస్య ప్రధర్షణమ్	10
తన్నిమిత్త మిదం వైరం రావణేన కృతం మహాత్	
వధాయ సీతా సాఽఽనీతా దశగ్రీవేణ రక్షసా	11
న చ సీతాం దశగ్రీవః ప్రాప్నోతి జనకాత్మజామ్	
బద్ధం బలవతా వైర మఽక్షయం రాఘవేణ చ	12
వైదేహీం ప్రార్థయానం తం విరాధం ప్రీక్ష్య రాక్షసం	
హత మేకేన రామేణ పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్	13
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్	
నిహతాని జనస్థానే శరై రగ్నిశిఖోపమైః	14
ఖరశ్చ నిహతః సంఖ్యే దూషణ స్త్రిశిరా స్తథా	
శరై రాదిత్య సంకాశైః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్	15
హతో యోజన బాహుశ్చ కబన్ధో రుధిరాఽశనః	
క్రోధాన్నాదం నదన్ సోఽథ పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్	16
జఘాన బలినం రామః సహస్రనయనాత్మజమ్	
వాలినం మేరుసంకాశం పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్	17

ఋశ్యమూకే వసన్ శైలే దీనో భగ్న మనోరథః	
సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్	18
ఏకో వాయుసుతః ప్రాప్య లంకాం హత్వా చ రాక్షసాన్	
దద్ధ్వా తాం చ పునర్యాతః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనం	19
నిగృహ్య సాగరం తస్మిన్ సేతుం బద్ధ్వా ప్లవంగమైః	
వృతోఽతర త్తం యద్రామః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనం	20
ధర్మార్థ సహితం వాక్యం సర్వేషాం రక్షసాం హితమ్	
యుక్తం విభీషణేనోక్తం మోహాత్ తస్య న రోచతే	21
విభీషణ వచః కుర్యాద్యది స్మ ధనదానుజః	
శ్మశానభూతా దుఃఖార్తా నేయం లంకాపురీ భవేత్	22
కుమ్భకర్ణం హతం శృత్వా రాఘవేణ మహాబలమ్	
అతికాయం చ దుర్ధర్షం లక్ష్మణేన హతం పునః	23
ప్రియం చేన్ద్రజితం పుత్రం రావణో నాఽవబుధ్యతే	
మమ పుత్రో మమ బ్రాతా మమ భర్తా రణే హతః	24
ఇత్యేవం శ్శాయతే శబ్దో రాక్షసీనాం కులే కులే	
రథాశ్చాఽశ్వాశ్చ నాగాశ్చ హతాః శతసహస్రశః	25
రణే రామేణ శూరేణ రాక్షసాశ్చ పదాతయః	
రుద్రో వా యది వా విష్ణుర్మహేన్ద్రో వా శతక్రతుః	26
హన్తి నో రామరూపేణ యది వా స్వయమఽన్తకః	
హత ప్రవీరా రామేణ నిరాశా జీవితే వయమ్	27
అపశ్యన్తో భయస్యాన్తమఽనాథా విలపామహి	
రామహస్తాద్దశగ్రీవః శూరో దత్త మహావరః	28
ఇదం భయం మహాఘోర ముత్పన్నం నావబుధ్యతే	
న దేవా న చ గన్ధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః	29
ఉపస్కంభం పరిత్రాతుం శక్తా రామేణ సంయుగే	
ఉత్పాతాశ్చాఽపి దృశ్యన్తే రావణస్య రణే రణే	30
కథయిష్యన్తి రామేణ రావణస్య నిబర్హణమ్	
పితామహేన ప్రీతేన దేవ దానవ రాక్షసైః	31

రావణస్యాభయం దత్తం మానుషేభ్యో న యాచితమ్ తదిదం మానుషం మన్యే ప్రాప్తం నిస్సంశయం భయమ్	32
జీవితాంతకరం ఘోరం రక్షసాం రావణస్య చ పీడ్యమానాస్తు బలినా వరదానేన రక్షసా	33
దీప్తై స్తపోభిర్విబుధాః పితామహా మపూజయన్ దేవతానాం హితార్థాయ మహాత్మా వై పితామహాః	34
ఉవాచ దేవతాః సర్వా ఇదం తుష్టో మహద్వచః అద్య ప్రభృతి లోకాంస్తీన్ సర్వే దానవ రాక్షసాః	35
భయేన ప్రావృతా నిత్యం విచరిష్యన్తి శాశ్వతమ్ దైవతైస్తు సమాగమ్య సర్వైశ్చేన్ద్రపురోగమైః	36
వృషధ్వజ స్త్రీపురహా మహాదేవః ప్రసాదితః ప్రసన్నస్తు మహాదేవో దేవానేతద్వచోఽబ్రవీత్	37
ఉత్పత్యతి హితార్థం వో నారీ రక్షఃక్షయావహా ఏషా దేవైః ప్రయుక్తాతు క్షుద్యథా దానవాన్ పురా	38
భక్షయిష్యతి నః సీతా రాక్షసమ్నీ సరావణాన్ రావణస్యాఽపనీతేన దుర్వినీతస్య దుర్మతేః	39
అయం నిష్ఠానకో ఘోరః శోకేన సమభిఘ్నతః తం న పశ్యామహీ లోకే యో నః శరణదో భవేత్	40
రాఘవేణోపస్సుష్టానాం కాలేనేవ యుగక్షయే నాస్తి నః శరణం కశ్చిద్భయే మహతి తిష్ఠతాం	41
దావాగ్ని వేష్టితానాం హి కరేణానాం యథా వనే ప్రాప్త కాలం కృతం తేన పౌలస్త్యేన మహాత్మనా	42
యత ఏవ భయం దృష్టం తమేవ శరణం గతః ఇతీవ సర్వా రజనీచర స్త్రీయః పరస్పరం సంపరిరభ్య బాహుభిః విషేదురార్తా భయభార పీడితా వినేదురుచ్చైశ్చ తదా సుదారుణమ్	43
<u>షణ్ణవతితమ స్సర్గః - రావణాభీషణనం</u>	

ఆర్తానాం రాక్షసీనాం తు లంకాయాం వై కులే కులే	
రావణః కరుణం శబ్దం శుశ్రావ పరివేదితమ్	1
స తు దీర్ఘం వినిశ్చస్య ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః	
బభూవ పరమ కృద్ధో రావణో భీమ దర్శనః	2
సందశ్య దశనైరోష్ఠం క్రోధ సంరక్త లోచనః	
రాక్షసైరఽపి దుర్దర్శః కాలాగ్నిరివ మూర్చితః	3
ఉవాచ చ సమీపస్థాన్ రాక్షసాన్ రాక్షసేశ్వరః	
భయావ్యక్త కథ స్తత నిర్దహన్నివ చక్షుషా	4
మహోదర మహాపార్శ్వో విరూపాక్షం చ రాక్షసం	
శీఘ్రం వదత సైన్యాని నిర్యాతేతి మమాజ్ఞయా	5
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాక్షసా స్తే భయార్దితాః	
చోదయామాసురవ్యగ్రాన్ రాక్షసాం స్తా స్మృషాజ్ఞయా	6
తే తు సర్వే తథేత్సుక్త్వా రాక్షసా ఘోరదర్శనాః	
కృత స్వస్త్వయనాః సర్వే రావణాభిముఖా యయుః	7
ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయం రావణం తే నిశాచరాః	
తస్థుః ప్రాంజలయః సర్వే భర్తు ర్విజయ కాంక్షిణః	8
అథోవాచ ప్రహస్సితాన్ రావణః క్రోధ మూర్చితః	
మహోదర మహాపార్శ్వో విరూపాక్షం చ రాక్షసం	9
అద్య బాణై ర్దనుర్ముక్తై ర్యుగాన్తాదిత్య సన్నిభైః	
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ నేష్యామి యమ సాదనమ్	10
ఖరస్య కుమ్భకర్ణస్య ప్రహస్తిస్త్రజితో స్తథా	
కరిష్యామి ప్రతీకారమఽద్య శత్రవధాదఽహమ్	11
వైవాఽన్తరిక్షం న దిశో న నద్యో నాఽపి సాగరాః	
ప్రకాశత్వం గమిష్యన్తి మద్భాణజలదావృతాః	12
అద్య వానరముఖ్యానాం తాని యూథాని భాగశః	
ధనుషా శరజాలేన విధమిష్యామి పత్రిణా	13
అద్య వానర సైన్యాని రథేన పవనౌజసా	
ధనుః సముద్రాదుద్భూతై ర్మృధిష్యామి శరోర్మిభిః	14

ఆకోశ పద్మ వక్రాణి పద్మ కేసర వర్చసామ్	
అద్య యూథ తటాకాని గజవత్ ప్రమథామ్యఽహమ్	15
సశరైరఽద్య వదనైః సంఖ్యే వానరయూథపాః	
మండయిష్యన్తి వసుధాం సనాళైరివ పంకజైః	16
అద్య యుద్ధ ప్రచణ్ణానాం హరీణాం దృమయోధినామ్	
ముక్తే నైకేషుణా యుద్ధే భేత్స్యామి చ శతం శతమ్	17
హతో భర్తా హతో బ్రాతా యాసాం చ తనయా హతాః	
వధేనాఽద్య రిపో స్తాసాం కరోమ్యఽసప్రమార్జనమ్	18
అద్య మద్బాణ నిర్భిన్నైః ప్రకీర్ణై ర్గత చేతనైః	
కరోమి వానరై ర్యుద్ధే యత్నావేక్ష్య తలాం మహీమ్	19
అద్య గోమాయవో గృథ్రా యే చ మాంసాశినోఽపరే	
సర్వాం స్తాంస్తర్పయిష్యామి శతృమాంసైః శరాఽర్పితైః	20
కల్పతాం మే రథః శీఘ్రం క్షిప్రమానీయతాం ధనుః	
అనుప్రయాన్తు మాం సర్వే యేవశిష్ఠా నిశాచరాః	21
తస్య తద్వచనం శృత్వా మహాపార్శ్వోఽబ్రవీద్వచః	
బలాఽద్యక్షాన్ స్థితాం స్తత్ర బలం సంత్వర్యతా మితి	22
బలాఽద్యక్షాన్తు సంరట్టా రాక్షసాం స్తాన్ గృహాద్గృహాత్	
చోదయన్తః పరి యయు ర్లంకాం లఘు పరాక్రమాః	23
తతో ముహూర్తాన్నిష్పేతూ రాక్షసా భీమదర్శనాః	
నర్దన్తో భీమ వదనా నానా ప్రహరణై ర్భుజైః	24
అసిభిః పట్టసైః శూలై ర్గదాభి ర్ముసలై ర్హలైః	
శక్తిభి స్తీక్ష్ణ ధారాభి ర్మహద్భిః కూటముద్గరైః	25
యష్టిభి ర్విమలై శ్చక్రై ర్నిశితైశ్చ పరశ్వధైః	
భిణ్ణిపాలైః శతమ్పీభిరఽన్వైశ్చాపి వరాయుధైః	26
అథానయన్ బలాఽద్యక్షాః సత్వరా రావణాజ్ఞయా	
రథానాం నియుతం సాగ్రం నాగానామయుతం త్రయం	27
అశ్వానాం షష్ఠి కోట్యస్తు ఖరోష్ట్రాణాం తదైవ చ	
పదాతయత్స్వసంఖ్యాతా జగ్ము స్తే రాజశాసనాత్	28

బలాద్యక్షస్తు సంస్థాప్య రాజ్ఞః సేనాం పురఃస్థితాః ఏతస్మిన్నస్తరే సూతః స్థాపయామాస తం రథం	29
దివ్య స్రగ్వస్త్ర సంపన్నం నానాఽలంకార భూషితం దీర్ఘవాజి సమాయుక్తం దివ్యాలంకార భూషణం	30
నానాయుధ సమాకీర్ణం కింకిణీజాల మండితం నానారత్న పరికీర్ణం రత్న స్థంభై ర్విరాజితం	31
జాంబూనదమయై శ్చైవ సహస్ర కలశైర్వృతం తం దృష్ట్వా రాక్షసః సర్వే విస్మయం పరమం యయుః	32
తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ రావణో రాక్షసేశ్వరః కోటి సూర్య ప్రతీకాశం జ్వలంతమివ పావకం	33
దృతం సూత సమాయుక్తం యుక్తాఽష్టతురగం రథం ఆరురోహ రథం భీమో దీప్యమానం స్వతేజసా	34
తతః ప్రయాతః సహసా రాక్షసై ర్బహుభి ర్వృతః రావణః సత్త్వగాంభీర్యా ధ్ధారయన్నివ మేదినీమ్	35
రావణేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ మహాపార్శ్వ మహోదరౌ విరూపాక్షశ్చ దుర్దర్శో రథానారురుహు స్తదా	36
తే తు హృష్టా వినర్దన్తో భిన్నత ఇవ మేదినీమ్ నాదం ఘోరం విముంచన్తో నిర్యయు ర్ణయ కాంక్షిణః	37
తతో యుద్ధాయ తేజస్వీ రక్షోగణ బలై ర్వృతః నిర్యయా వుద్యత ధనుః కాలాంతక యమోమపః	38
తతః ప్రజవనాఽశ్వేన రథేన స మహారథః ద్వారేణ నిర్యయౌ తేన యత్ర తౌ రామ లక్ష్మణౌ	39
తతో నష్టప్రభః సూర్యో దిశశ్చ తిమిరావృతాః ద్విజాశ్చ నేదు ర్హోరాశ్చ సంచచాలేవ మేదినీ	40
వవర్ష రుధిరం దేవశ్చఽస్థలు స్తురగాః పథి ధ్వజార్గే న్యపత ధృష్టో వినేదు శ్చాఽశివం శివాః	41
నయనం చాఽస్పృర ద్వామం సవ్యో బాహురకమ్పిత వివర్ణ వదనం చాసీత్ కించిదఽభ్రశ్యత స్వరః	42

తతో నిష్పతతో యుద్ధే దశగ్రీవస్య రక్షసః	
రణే నిధన శంసీని రూపాణ్యేతాని జజ్ఞిరే	43
అన్తరిక్షాత్ పపాతోల్కా నిర్ఘాత సమ నిస్స్వనా	
వినేదురఽశివా గృధ్రాః వాయసైరనునాదితాః	44
ఏతానఽచిన్తయన్ ఘోరానుత్పాతాన్ సముపస్థితాన్	
నిర్యయౌ రావణో మోహాద్వధార్థీ కాలచోదితః	45
తేషాం తు రథ ఘోషేణ రాక్షసానాం మహాత్మనామ్	
వానరాణామఽపి చమూర్యుద్ధాయైవాఽభ్యవర్తత	46
తేషాం తు తుములం యుద్ధం బభూవ కపి రక్షసామ్	
అన్యోన్యమాహ్వాయానానాం కృద్ధానాం జయమిచ్ఛతామ్	47
తతః కృద్ధో దశగ్రీవః శరైః కాంచన భూషణైః	
వానరాణామఽనీకేషు చకార కదనం మహాత్	48
నికృత్త శిరసః కేచిత్ రావణేన వలీముఖాః	
కేచి ద్విచ్ఛిన్న హృదయాః కేచి చ్ఛోత్ర వివర్జితాః	49
నిరుచ్ఛ్వాసా హతాః కేచిత్ కేచిత్ పార్శ్వేషు దారితాః	
కేచిద్విభిన్న శిరసః కేచి చ్ఛక్షు ర్వివర్జితాః	50
దశాననః క్రోధ వివృత్త నేత్రో	
యతో యతోఽభ్యేతి రథేన సంఖ్యే	
తత స్తత స్తస్య శర ప్రవేగం	
సోఽఘం న శేకుర్ధరిపుంగవా స్తే	51
<u>సప్తనవతితమ స్సర్గః---విరూపాక్షవధః</u>	
తథా తైః కృత్త గాత్రైస్తు దశగ్రీవేణ మార్గణైః	
బభూవ వసుధా తత్ర ప్రకీర్ణా హరిభి స్తథా	1
రావణస్యాఽప్రసహ్యం తం శర సంపాతమేకతః	
న శేకుః సహితుం దీప్తం పతంగా జ్వలనం యథా	2
తేర్జితా నిశితైర్పాణైః క్రోశన్తో విప్రదుద్యవుః	
పావకాఽర్చిః సమావిష్టా దహ్యామానా యథా గజాః	3
ప్లవంగానామఽనీకాని మహాఽభ్రాణీవ మారుతః	

స యయౌ సమరే తస్మిన్ విధమన్ రావణః శరైః	4
కదనం తరసా కృత్వా రాక్షసేన్ద్రో వనౌకసామ్	
ఆససాద తతో యుద్ధే రాఘవం త్వరిత స్తదా	5
సుగ్రీవ స్తాన్ కపీన్ దృష్ట్వా భగ్నాన్ విద్రవతో రణే	
గుల్మే సుషేణం నిక్షిప్య చక్రే యుద్ధేద్భుతం మనః	6
ఆత్మనః సదృశం వీరః స తం నిక్షిప్య వానరమ్	
సుగ్రీవోభిముఖః శత్రుం ప్రతస్థే పాదపాయుధః	7
పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చాస్య సర్వే యూథాధిపాః స్వయమ్	
అనుజహ్వార్యహాశైలాన్ వివిధాంశ్చ మహాద్యమాన్	8
స నర్దన్ యుధి సుగ్రీవః స్వరేణ మహతా మహాన్	
పాతయన్ వివిధాం శ్చాన్యాన్ జగామోత్తమ రాక్షసాన్	9
మమన్థ చ మహాకాయౌ రాక్షసాన్ వానరేశ్వరః	
యుగాన్త సమయే వాయుః ప్రవృద్ధా నగమానివ	10
రాక్షసానా మనీకేషు శైలవర్షం వవర్ష హ	
అశ్మవర్షం యథా మేఘః పక్షి సంఘేషు కాననే	11
కపిరాజ విముక్తే సైః శైల వర్షైస్తు రాక్షసాః	
వికీర్ణ శిరసః పేతు ర్నికృత్తా ఇవ పర్వతాః	12
అథ సంక్షీయమాణేషు రాక్షసేషు సమన్తతః	
సుగ్రీవేణ ప్రభగ్నేషు పతత్సు వినదత్సు చ	13
విరూపాక్షః స్వకం నామ ధన్వీ విశ్రావ్య రాక్షసః	
రథాదాఘ్రత్య దుర్ధర్షో గజస్కున్ధ ముపారుహాత్	14
స తం ద్విరదమారుహ్య విరూపాక్షో మహారథః	
వినదన్ భీమ నిర్ఘాదం వానరానభ్యధావత	15
సుగ్రీవే స శరాన్ ఘోరాన్ విససర్జ చమూముఖే	
స్థాపయామాస చోద్విగ్నాన్ రాక్షసాన్ సంప్రహర్షయన్	16
స తు విద్ధః శితైర్పాణైః కపిస్త్ర స్తేన రక్షసా	
చుక్రోధ స మహాక్రోధో వధే చాఽస్య మనోదధే	17
తతః పాదప ముద్భృత్య శూరః సంప్రధనో హరిః	

అభిపత్య జఘానాఽస్య ప్రముఖే తు మహాగజమ్	18
స తు ప్రహారాభిహతః సుగ్రీవేణ మహాగజః	
అపాసర్ప ధనుర్మాత్రం నిషసాద ననాద చ	19
గజాత్తు మథితా త్తూర్ణ మపకమ్య స వీర్యవాన్	
రాక్షసోభిముఖః శత్యం ప్రత్యుద్గమ్య తతః కపిమ్	20
ఆర్షభం చర్మ ఖడ్గం చ ప్రగృహ్య లఘువిక్రమః	
భర్త్యయన్నివ సుగ్రీవ మాససాద వ్యవస్థితమ్	21
స హి తస్యాభిసంకృద్ధః ప్రగృహ్య విపులాం శిలామ్	
విరూపాక్షాయ చిక్షేప సుగ్రీవో జలదోపమామ్	22
స తాం శిలా మాపతన్తీం దృష్ట్వా రాక్షసపుంగవః	
అపకమ్య సువిక్రాంతః ఖడ్గేన ప్రాహరత్ తదా	23
తేన ఖడ్గ ప్రహారేణ రక్షసా బలినా హతః	
ముహూర్త మఽభవద్వీరో విసంజ్ఞ ఇవ వానరః	24
స తదా సహసోత్పత్య రాక్షసస్య మహాహవే	
ముష్టిం సంవర్త్య వేగేన పాతయామాస వక్షసి	25
ముష్టి ప్రహారాభిహతో విరూపాక్షో నిశాచరః	
తేన ఖడ్గేన సంకృద్ధః సుగ్రీవస్య చమూముఖే	26
కవచం పాతయామాస స పద్భ్యామభిహతోఽపతత్	
స సముత్థాయ పతితః కపి స్తస్య వ్యసర్ణయత్	27
తల ప్రహారమఽశనేః సమానం భీమ నిస్సనమ్	
తల ప్రహారం తద్ రక్షః సుగ్రీవేణ సముద్యతమ్	28
వైపుణ్యాన్ మోచయిత్వైనం ముష్టినోరస్యఽతాడయత్	
తతస్తు సంకృద్ధతరః సుగ్రీవో వానరేశ్వరః	29
మోక్షితం చాత్మనో దృష్ట్వా ప్రహారం తేన రక్షసా	
స దదర్శాన్తరం తస్య విరూపాక్షస్య వానరః	30
తతో న్యపాతయత్ క్రోధా చ్ఛంఖదేశే మహాత్తలమ్	
మహేన్ద్రాఽశని కల్పేన తలేనాభిహతః క్షితౌ	31
పపాత రుధిర క్లిన్నః శోణితం స సముద్యమన్	

స్తోత్రోభ్యస్తు విరూపాక్షో జలం ప్రసవణాదివ	32
వివృత నయనం క్రోధాత్ సఫేన రుధిరాఘ్రతమ్	
దదృశు స్తే విరూపాక్షం విరూపాక్షతరం కృతమ్	33
స్ఫురంతం పరివర్తంతం పార్శ్వేన రుధిరోక్షితమ్	
కరుణం చ వినర్దంతం దదృశుః కపయో రిపుమ్	34
తథా తు తౌ సంయతి సంప్రయుక్తౌ	
తరస్వినౌ వానర రాక్షసానామ్	
బలార్ణవౌ సస్వనతుః సుభీమం	
మహార్ణవౌ ద్వావివ భిన్న వేలౌ	35
వినాశితం ప్రేక్ష్య విరూప నేత్రం	
మహాబలం తం హరిపార్థివేన	
బలం సమస్తం కపి రాక్షసానామ్	
ఉద్వృత్త గంగాప్రతిమం బభూవ	36
అష్టనవతితమ స్వర్గః - మహోదర వధః	
హన్యమానే బలే తూర్ణ మన్యోఽన్యం తే మహామృధే	
సరసీవ మహాఘర్మే సూపక్షీణే బభూవతుః	1
స్వబలస్య విఘాతేన విరూపాక్ష వధేన చ	
బభూవ ద్విగుణం కృద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః	2
ప్రక్షీణం తు బలం దృష్ట్వా వధ్యమానం వలీముఖైః	
బభూవాఽస్య వ్యథా యుద్ధే ప్రేక్ష్య దైవ విపర్యయమ్	3
ఉవాచ చ సమీపస్థం మహోదర మఽరిందమమ్	
అస్మిన్కాలే మహాబాహో జయాశా త్వయి మే స్థితా	4
జహి శత్రు చమూం వీర దర్శయాఽద్య పరాక్రమమ్	
భర్తు పిణ్ణస్య కాలోయం నిర్దేష్టుం సాధు యుధ్యతామ్	5
ఏవముక్త స్తథే త్యుక్త్వా రాక్షసేన్ద్రో మహోదరః	
ప్రవివేశాఽరి సేనాం తాం పతంగ ఇవ పావకమ్	6
తతః స కదనం చక్రే వానరాణాం మహాబలః	
భర్తు వాక్యేన తేజస్వీ స్వేన వీర్యేణ చోదితః	7

వానరాశ్చ మహాసత్త్వాః ప్రగృహ్య విపులాః శిలాః ప్రవిశ్యాఽరిబలం భీమం జఘ్ను స్తే రజనీచరాన్	8
మహోదరస్తు సంకృద్ధః శరైః కాంచన భూషణైః చిచ్ఛేద పాణి పాదోరూన్ వానరాణాం మహాహవే	9
తత స్తే వానరాః సర్వే రాక్షసైరర్దితా భృశం దిశో దశ దృతాః కేచిత్కేచిత్సుగ్రీవమాశ్రితాః	10
ప్రభగ్నాం సమరే దృష్ట్వా వానరాణాం మహాచమూమ్ అభిదుద్రావ సుగ్రీవో మహోదర మనన్తరమ్	11
ప్రగృహ్య విపులాం ఘోరాం మహీధర సమాం శిలామ్ చిక్షేప చ మహాతేజా స్త ద్వధాయ హరీశ్వరః	12
తామాపతన్తీం సహసా శిలాం దృష్ట్వా మహోదరః అసంభ్రాన్త స్తతో బాణై ర్నిర్భిభేద దురాసదామ్	13
రక్షసా తేన బాణౌఘై ర్నికృత్తా సా సహస్రధా నిపపాత శిలా భూమౌ గృధ్ర చక్ర మివాకులమ్	14
తాం తు భిన్నాం శిలాం దృష్ట్వా సుగ్రీవః క్రోధమూర్ఛితః సాల ముత్పాట్య చిక్షేప రాక్షసే రణమూర్ధని	15
శరైశ్చ విదదారైనం శూరః పరపురంజయః స దదర్శ తతః కృద్ధః పరిఘం పతితం భువి	16
ఆవిద్య తు స తం దీప్తం పరిఘం తస్య దర్శయన్ పరిఘాగ్రేణ వేగేన జఘానాఽస్య హయోత్తమాన్	17
తస్మాద్ధత హయా ద్వీరః సోఽవప్లుత్య మహారథాత్ గదాం జగ్రాహ సంకృద్ధో రాక్షసోఽథ మహోదరః	18
గదా పరిఘ హస్తా తౌ యుధి వీరో సమీయతుః నర్దన్తౌ గో వృష ప్రఖ్యౌ ఘనావివ సవిద్యుతౌ	19
తతః కృద్ధో గదాం తస్మై చిక్షేప రజనీచరః జ్వలంతీం భాస్కరాభాసాం సుగ్రీవాయ మహోదరః	20
గదాం తాం సుమహాఘోరామాపతంతీ మహాబలః సుగ్రీవో రోషతాన్త్రాఽక్షః సముద్యమ్య మహాహవే	21

ఆజఘాన గదాం తస్య పరిఘేణ హరీశ్వరః	
పపాత స గదో ద్భిన్నః పరిఘ స్తస్య భూతలే	22
తతో జగ్రాహ తేజస్వీ సుగ్రీవో వసుధా తలాత్	
ఆయసం ముసలం ఘోరం సర్వతో హేమభూషితమ్	23
స తముద్యమ్య చిక్షేప నోఽప్యన్యం వ్యాకీపద్గదామ్	
భిన్నావఽన్యోన్య మాసాద్య పేతతు ర్ధరణీతలే	24
తతో భగ్న ప్రహరణౌ ముష్టిభ్యాం తౌ సమీయతుః	
తేజో బల సమావిష్టౌ దీప్తావివ హుతాశనౌ	25
జఘ్నుతు స్తౌ తదాఽన్యోన్యం నేదతుశ్చ పునః పునః	
తలైశ్చాన్యోఽన్య మాహత్య పేతతు ర్ధరణీ తలే	26
ఉత్పేతతు స్తత స్తూర్ణం జఘ్నుతుశ్చ పరస్పరమ్	
భుజై శ్చిక్షిపతు ర్వీరావన్యోన్య మఽపరాజితౌ	27
జగ్ముతు స్తౌ శ్రమం వీరౌ బాహుయుద్ధే పరంతపౌ	
ఆజహార తతః ఖడ్గమఽదూర పరివర్తినమ్	28
రాక్షస శ్చర్మణా సార్థం మహావేగో మహోదరః	
తద్దైవ చ మహాఖడ్గం చర్మణా పతితం సహ	29
జగ్రాహ వానరశ్రేష్ఠః సుగ్రీవో వేగవత్తరః	
తౌ తు రోష పరీతాంగౌ నర్దంతావఽభ్యధావతామ్	30
ఉద్యతాసీ రణే హృష్టౌ యుధి శస్త్ర విశారదౌ	
దక్షిణం మణ్డలం చోభౌ సుతూర్ణం సంపరీయతుః	31
అన్యోన్య మభిసంకృద్ధౌ జయే ప్రణిహితా వృభౌ	
స తు శూరో మహావేగో వీర్య శ్లాఘీ మహోదరః	32
మహాచర్మణి తం ఖడ్గం పాతయామాస దుర్మతిః	
లగ్న ముత్కర్షతః ఖడ్గం ఖడ్గేన కపికుంజరః	33
జహార సశిరస్త్రాణం కుణ్డలోపహితం శిరః	
నికృత్త శిరస స్తస్య పతితస్య మహీతలే	34
తద్బలం రాక్షసేస్తస్య దృష్ట్వా తత్ర న తిష్ఠతే	
హత్వా తం వానరైః సార్థం ననాద ముదితో హరిః	35

చుక్రోధ చ దశగ్రీవో బభౌ హృష్టిశ్చ రాఘవః	
విషణ్ణ వదనాః సర్వే రాక్షసా దీన చేతసః	36
విద్రవంతి తతః సర్వే భయ విత్రస్త చేతసః	
మహోదరం తం వినిపాత్య భూమౌ	
మహాగిరేః కీర్ణమివైకదేశం	
సూర్యాత్మజ స్తత్ర రరాజ లక్ష్మ్యా	
సూర్యః స్వతేజోభిరివాఽప్రధృష్యః	37
అథ విజయమవాఽప్య వానరేంద్రః	
సమరముఖే సుర యక్ష సిద్ధ సంఘైః	
అవనితల గతైశ్చ భూతసంఘైః	
హర్ష సమాకులితైః స్తుతో మహాత్మా	38
<u>ఏకోనశతతమ స్సర్గః - మహాపార్శ్వ వధః</u>	
మహోదరే తు నిహతే మహాపార్శ్వో మహాబలః	
సుగ్రీవేణ సమీక్ష్యాఽథ క్రోధాత్ సంరక్త లోచనః	1
అంగదస్య చమూం భీమాం క్షోభయామాస సాయకైః	
స వానరాణాం ముఖ్యానాముత్తమాఽంగాని సర్వశః	2
పాతయామాస కాయేభ్యః ఫలం వృన్తాదివాఽనిలః	
కేషాంచిదిషుభి ర్భాహూన్ స్కన్ధాం శ్చిచ్ఛేద రాక్షసః	3
వానరాణాం సుసంకృద్ధః పార్శ్వం కేషాం వ్యదారయత్	
తేఽర్దితా బాణవర్షేణ మహాపార్శ్వేన వానరాః	4
విషాద విముఖాః సర్వే బభూవు ర్గత చేతసః	
నిరీక్ష్య బల ముద్విగ్న మఽంగదో రాక్షసార్దితమ్	5
వేగం చక్రే మహాబాహుః సముద్ర ఇవ పర్వణి	
ఆయసం పరిఘం గృహ్య సూర్యరశ్మి సమప్రభమ్	6
సమరే వానరశ్రేష్ఠో మహాపార్శ్వో న్యపాతయత్	
స తు తేన ప్రహారేణ మహాపార్శ్వో విచేతనః	7
ససూతః స్వస్థనాత్ తస్మా ద్విసంజ్ఞః ప్రాపతద్భువి	
సర్షరాజస్తు తేజస్వీ నీలాంజన చయోపమః	8

నిష్పత్త్య సుమహావీర్యః స్వాద్వ్యాహాన్మేఘసన్నిభాత్ ప్రగృహ్య గిరి శృంగాఽభాం కృద్ధః సువిపులాం శిలామ్	9
అశ్వాన్ జఘాన తరసా స్యన్దనం చ బభంజ తమ్ ముహూర్తా ల్లబ్ధ సంజ్ఞస్తు మహాపార్శ్వో మహాబలః	10
అంగదం బహుభిర్బాణై ర్భూయ స్తం ప్రత్యవిద్యత జామ్బవన్తం త్రిభి ర్బాణై రాజఘాన స్తనాఽన్తరే	11
ఋక్షరాజం గవాక్షం చ జఘాన బహుభిః శరైః జామ్బవన్తం గవాక్షం చ స దృష్ట్వా శర పీడితౌ	12
జగ్రాహ పరిఘం ఘోర మఽంగదః క్రోధమూర్చితః తస్యాఽంగదః ప్రకుపితో రాక్షసస్య తమాయసం	13
దూర స్థితస్య పరిఘం రవి రశ్మి సమ ప్రభమ్ ద్వాభ్యాం భుజాభ్యాం సంగృహ్య భ్రామయిత్వాచ వేగవాన్	14
మహాపార్శ్వస్య చిక్షేప వధార్థం వాలినః సుతః స తు క్షిప్తో బలవతా పరిఘ స్తస్య రక్షసః	15
ధనుశ్చ సశరం హస్తాచ్చిరస్త్రాణం చాఽప్యపాతయత్ తం సమాసాద్య వేగేన వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్	16
తలే నాఽభ్యహనత్ కృద్ధః కర్ణమూలే సకుణ్డలే స తు కృద్ధో మహావేగో మహాపార్శ్వో మహాద్యుతిః	17
కరేణైకేన జగ్రాహ సుమహాన్తం పరశ్వధమ్ తం తైలధౌతం విమలం శైలసారమయం దృఢమ్	18
రాక్షసః పరమకృద్ధో వాలిపుత్రే న్యపాతయత్ తేన వామాఽంసఫలకే భృశం ప్రత్యఽవపాతితమ్	19
అంగదో మోక్షయామాస సరోషః స పరశ్వధమ్ స వీరో వజ్రసంకాశ మఽంగదో ముష్టి మాత్మనః	20
సంవర్తయత్ సుసంకృద్ధః పితుస్తుల్య పరాక్రమః రాక్షసస్య స్తనాభ్యాశే మర్మజ్ఞో హృదయం ప్రతి	21
ఇన్ద్రాఽశని సమస్పర్శం స ముష్టిం విన్యపాతయత్ తేన తస్య నిపాతేన రాక్షసస్య మహామృధే	22

పపాల హృదయం చాఽశు స పపాత హతో భువి	
తస్మిన్ నిపతితే భూమౌ తత్ సైన్యం సంప్రచుక్షుభే	23
అభవచ్చ మహాన్ క్రోధః సమరే రావణస్య తు	
వానరాణాం చ హృష్టానాం సింహనాదశ్చ పుష్కలః	24
స్ఫోటయన్నివ శబ్దేన లంకాం సాట్టాల గోపురాం	
మహేస్త్రేణేవ దేవానాం నాదః సమభవన్ మహాన్	25
అథేంద్రశత్రు స్త్రిదివాలయానాం	
వనౌకసాం చైవ మహాప్రణాదం	
శృత్వా సరోషం యుధి రాక్షసేంద్రః	
పునశ్చ యుద్ధాభిముఖోఽవతస్థే	26
శతతమ స్సర్గః -- రామరావణాస్తపరంపరా	
మహోదర మహాపార్శ్వ హతౌ దృష్ట్వా తు రాక్షసౌ	
తస్మింశ్చ నిహతే వీరే విరూపాక్షే మహాబలే	1
ఆవివేశ మహాన్ క్రోధో రావణం తం మహమ్మదే	
సూతం సందోదయామాస వాక్యం చేద మువాచ హ	2
నిహతానామమాత్యానాం రుద్ధస్య నగరస్య చ	
దుఃఖ మేషోఽపనేష్యామి హత్వా తౌ రామ లక్ష్మణౌ	3
రామవృక్షం రణే హన్మి సీతాపుష్పఫలప్రదమ్	
ప్రశాఖా యస్య సుగ్రీవో జామ్బవాన్ కుముదో నలః	4
మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హ్యంగదో గంధమాదనః	
హనూమాంశ్చ సుషేణశ్చ సర్వే చ హరియూధపాః	5
స దిశో దశ ఘోషేణ రథస్యాఽతిరథో మహాన్	
నాదయన్ ప్రయయౌ తూర్ణం రాఘవం చాఽభ్యవర్తత	6
పూరితా తేన శబ్దేన సనదీ గిరి కాననా	
సంచచాల మహీ సర్వా సవరాహ మృగ ద్విపా	7
తామసం స మహాఘోరం చకారాస్తం సుదారుణమ్	
నిర్దదాహ కపీన్ సర్వాం స్తే ప్రపేతుః సమన్తతః	8
ఉత్పపాత రజో ఘోరం తై ర్భగ్నైః సంప్రధావితైః	

న హి తత్ సహితుం శేకు ర్బ్రహ్మణా నిర్మితం స్వయం	9
తా న్యనీకా న్యనేకాని రావణస్య శరోత్తమైః	
దృష్ట్వా భగ్నాని శతశో రాఘవః పర్యవస్థితః	10
తతో రాక్షసశార్దూలో విద్రావ్య హరివాహినీం	
స దదర్శ తతో రామం తిష్ఠన్త మఽపరాజితమ్	11
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా విష్ణునా వాసవం యథా	
ఆలిఖన్త మివాకాశ మఽవప్టభ్య మహద్ధనుః	12
పద్మపత్ర విశాలాక్షం దీర్ఘబాహు మరిందమమ్	
తతో రామో మహాతేజాః సౌమిత్రి సహితో బలీ	13
వానరాంశ్చ రణే భగ్నానాపతన్తం చ రావణమ్	
సమీక్య రాఘవో హృష్టో మధ్యే జగ్రాహ కార్ముకమ్	14
విస్ఫారయితు మారేభే తతః స ధనురుత్తమమ్	
మహావేగం మహానాదం నిర్భిష్ఠన్తివ మేదినీమ్	15
రావణస్య చ బాణోఽపైః రామ విస్ఫారితేన చ	
శబ్దేన రాక్షసా స్తే చ పేతుశ్చ శతశ స్తదా	16
తయోః శర పథం ప్రాప్తో రావణో రాజపుత్రయోః	
స బభౌ చ యథా రాహుః సమీపే శశి సూర్యయోః	17
తమిచ్ఛన్ ప్రథమం యోద్ధుం లక్ష్మణో నిశితైః శరైః	
ముమోచ ధనురాయమ్య శరానగ్ని శిఖోపమాన్	18
తాన్ ముక్తమాత్రానాకాశే లక్ష్మణేన ధనుష్ఠుతా	
బాణాన్ బాణైర్మహాతేజాః రావణః ప్రత్యవారయత్	19
ఏకమేకేన బాణేన త్రిభిస్తీన్ దశభిర్దశ	
లక్ష్మణస్య ప్రచిచ్ఛేద దర్శయన్ పాణి లాఘవమ్	20
అభ్యతిక్రమ్య సౌమిత్రిం రావణః సమితింజయః	
ఆససాద తతో రామం స్థితం శైలమివాఽచలమ్	21
స సంఖ్యే రామమాసాద్య క్రోధ సంరక్త లోచనః	
వ్యస్సుజ చ్ఛరవర్షాణి రావణో రాఘవోపరి	22
శరధారా స్తతో రామో రావణస్య ధనుశ్చ్యుతాః	

దృష్టైవాపతతః శేషుం భల్లాన్ జగ్రాహ సత్వరమ్	23
తాన్ శరౌఘాం స్తతో భల్లై స్తీక్ణై శ్చిచ్ఛేద రాఘవః	
దీప్యమానాన్ మహావేగాన్ కృద్ధానాశీవిషానివ	24
రాఘవో రావణం తూర్ణం రావణో రాఘవం తథా	
అన్యోఽన్యం వివిధై స్తీక్ణైః శరైరభివవర్షతుః	25
చేరతుశ్చ చిరం చిత్రం మణ్డలం సవ్యదక్షిణమ్	
బాణ వేగాత్ సముత్తిష్టావఽన్యోన్య మపరాజితౌ	26
తయో ర్భూతాని విత్రేసు ర్యుగపత్ సంప్రయుధ్యతోః	
రౌద్రయోః సాయకముచోర్యమాన్తక నికాశయోః	27
సంతతం వివిధై ర్భాణై ర్భూవ గగనం తదా	
ఘనై రివాతపాపాయే విద్యున్మాలా సమాకులైః	28
గవాక్షిత మివాకాశం బభూవ శరవృష్టిభిః	
మహావేగైః సుతీక్ణైః శ్చై ర్గై ర్గద్రుపత్రైః సువాజితైః	29
శరాన్ధకార మాకాశం చక్రతుః పరమం తదా	
గతేఽస్తుం తపనే చాఽపి మహామేఘావివోత్థితౌ	30
బభూవ తుములం యుద్ధమఽన్యోన్య వధ కాంక్షిణోః	
అనాసాద్య మఽచిన్త్యం చ వృత్త వాసవయో రివ	31
ఉభౌ హి పరమేష్వాసా వుభౌ శస్త్ర విశారదౌ	
ఉభావాస్త్రవిదాం ముఖ్యావుభౌ యుద్ధే విచేరతుః	32
ఉభౌ హి యేన వ్రజత స్తేన తేన శరోర్మయః	
ఊర్మయో వాయునా విద్ధా జగ్ముః సాగరయో రివ	33
తతః సంసక్త హస్తస్తు రావణో లోకరావణః	
నారాచమాలాం రామస్య లలాటే ప్రత్యఽముంచత	34
రౌద్ర చాప ప్రయుక్తాం తాం నీలోత్పలదళ ప్రభామ్	
శిరసా ధారయన్ రామో న వ్యథాం ప్రత్యపద్యత	35
అథ మన్తానభిజపన్ రౌద్రమస్త్ర ముదీరయన్	
శరాన్ భూయః సమాదాయ రామః క్రోధ సమన్వితః	36
ముమోచ చ మహాతేజా శ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్	

తే మహామేఘు సంకాశే కవచే పతితాః శరాః	37
అవధ్యే రాక్షసేంద్రస్య న వ్యథాం జనయం స్తదా పునరేవాఽథ తం రామో రథస్థం రాక్షసాధిపమ్	38
లలాటే పరమాస్త్రేణ సర్వాస్త్ర కుశలోభినత్ తే భిత్త్వా బాణరూపాణి పంచశీర్షా ఇవోరగాః	39
శ్వసన్తో వివిశు ర్భూమిం రావణ ప్రతికూలితాః నిహత్య రాఘవస్యాస్త్రం రావణః క్రోధమూర్ఛితః	40
ఆసురం సుమహాఘోరమఽస్త్రం ప్రాదుశ్చకార హ సింహవ్యాఘ్ర ముఖాం శ్చాన్యాన్ కంకకాక ముఖానపి	41
గృధ్ర శ్యేన ముఖాంశ్చాఽపి శృగాల వదనాం స్తదా ఈహామ్మగ ముఖాంశ్చాన్యాన్ వ్యాదితాస్యాన్ భయానకాన్	42
పంచాస్యాంల్లేలిహానాంశ్చ ససర్జ నిశితాన్ శరాన్ శరాన్ ఖరముఖాంశ్చాన్యాన్ వరాహముఖ సంస్థితాన్	43
శ్వాన కుక్కుట వక్త్రాంశ్చ మకరాశీవిషాననాన్ ఏతానఽన్యాంశ్చ మాయావీ ససర్జ నిశితాన్ శరాన్	44
రామం ప్రతి మహాతేజాః కృద్ధః సర్ప ఇవ శ్వసన్ ఆసురేణ సమావిష్టః సోఽస్త్రేణ రఘునన్దనః	45
ససర్జాఽస్త్రం మహోత్సాహః పావకం పావకోపమః అగ్నిదీప్త ముఖాన్ బాణాం స్తదా సూర్యముఖానపి	46
చంద్రాఽర్ధ చంద్ర వక్త్రాంశ్చ ధూమకేతు ముఖానపి గ్రహ నక్షత్ర వక్త్రాంశ్చ మహోల్కాముఖ సంస్థితాన్	47
విద్యుజ్జిహ్వోపమాం శ్చాఽన్యాన్ ససర్జ నిశితాన్ శరాన్ తే రావణశరా ఘోరా రాఘవాస్త్ర సమాహతాః	48
విలయం జగ్మురాకాశే జగ్ముశ్చైవ సహస్రశః తదఽస్త్రం నిహతం దృష్ట్వా రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా	49
హృష్టా నేదు స్తతః సర్వే కపయః కామరూపిణః సుగ్రీవ ప్రముఖా వీరాః పరివార్య తు రాఘవం	50
తదఽస్త్రం వినిహత్య రాఘవః	

ప్రసవ్య తద్రావణబాహు నిస్సృతం	
ముదాన్వితో దాశరథిర్మహాహవే	
వినేదురుచ్చై ర్ముదితాః కపీశ్వరాః	51
<u>ఏకోత్తరశతతమ స్సర్గః - లక్ష్మణ శక్తి క్షేపః</u>	
తస్మిన్ ప్రతిహతేఽస్తి తు రావణో రాక్షసాధిపః	
క్రోధం చ ద్విగుణం చక్రే క్రోధాచ్ఛాస్త్ర మనంతరమ్	1
మయేన విహితం రౌద్ర మన్యదఽస్త్రం మహాద్యుతిః	
ఉత్సృష్టుం రావణో ఘోరం రాఘవాయ ప్రచక్రమే	2
తతః శూలాని నిశ్చేరు గ్గదాశ్చ ముసలాని చ	
కార్ముకా ద్దీప్యమానాని వజ్రసారాణి సర్వశః	3
ముగ్ధరాః కూటపాశాశ్చ దీప్తాశ్చాఽశనయ స్తథా	
నిష్పేతుర్వివిధా స్త్రీణాః వాతా ఇవ యుగక్షయే	4
తదఽస్త్రం రాఘవః శ్రీమా నుత్తమాస్త్రవిదాం వరః	
జఘాన పరమాస్త్రేణ గాన్ధర్వేణ మహాద్యుతిః	5
తస్మిన్ ప్రతిహతేఽస్తి తు రాఘవేణ మహాత్మనా	
రావణః క్రోధతామ్రాక్షః సౌరమస్త్ర ముదైరయతే	6
తతశ్చక్రాణి నిష్పేతు ర్భాస్వరాణి మహాన్తి చ	
కార్ముకా ద్భీమవేగస్య దశగ్రీవస్య ధీమతః	7
తైరాసీ ధగనం దీప్తం సంపతద్భిరిత స్తతః	
పతద్భిశ్చ దిశో దీప్తా శ్చన్త్ర సూర్య గ్రహైరివ	8
తాని చిచ్ఛేద బాణాఘై శ్చక్రాణి స తు రాఘవః	
ఆయుధాని విచిత్రాణి రావణస్య చమూముఖే	9
తదఽస్త్రం తు హతం దృష్ట్వా రావణో రాక్షసాధిపః	
వివ్యాధ దశభిర్భాణైః రామం సర్వేషు మర్మసు	10
స విద్ధో దశభిర్భాణై ర్మహాకార్ముక నిస్సృతైః	
రావణేన మహాతేజాః న ప్రాకమ్పత రాఘవః	11
తతో వివ్యాధ గాత్రేషు సర్వేషు సమితింజయః	
రాఘవస్తు సుసంకృద్ధో రావణం బహుభిః శరైః	12

ఏతస్మిన్నస్తరే కృద్ధో రాఘవస్యానుజో బలీ	
లక్ష్మణః సాయకాన్ సప్త జగ్రాహ పరవీరహా	13
తైః సాయకై ర్మహావేగై రావణస్య మహాద్యుతిః	
ధ్వజం మనుష్యశీర్షం తు తస్య చిచ్ఛేద నైకథా	14
సారథేశ్చాఽపి బాణేన శిరో జ్వలిత కుణ్డలమ్	
జహార లక్ష్మణః శ్రీమాన్ వైర్యతస్య మహాబలః	15
తస్య బాణైశ్చ చిచ్ఛేద ధను ర్గజకరోపమమ్	
లక్ష్మణో రాక్షసేస్తస్య పంచభి ర్నిశితైః శరైః	16
నీలమేఘ నిభాంశ్చాస్య సదశ్వాన్ పర్వతోపమాన్	
జఘానాఘ్లాత్య గదయా రావణస్య విభీషణః	17
హతాశ్వా ద్వేగవాన్ వేగా దవఘ్లాత్య మహారథాన్	
క్రోధమాహారయ త్తీవ్రం భ్రాతరం ప్రతి రావణః	18
తతః శక్తిం మహాశక్తి ర్దీప్తాం దీప్తాఽశనీ మివ	
విభీషణాయ చిక్షేప రాక్షసేస్త్రః ప్రతాపవాన్	19
అప్రాప్తామేవ తాం బాణై స్త్రిభి శ్చిచ్ఛేద లక్ష్మణః	
అథోదతిష్ఠత్ సన్నాదో వానరాణాం తదా రణే	20
స పపాత త్రిధా చిన్నా శక్తిః కాంచన మాలినీ	
సవిస్ఫులింగా జ్వలితా మహోల్కేవ దివశ్చ్యుతా	21
తతః సంభావితతరాం కాలేనాఽపి దురాసదామ్	
జగ్రాహ విపులాం శక్తిం దీప్యమానాం స్వతేజసా	22
సా వేగితా బలవతా రావణేన దురాసదా	
జఙ్గాల సుమహా ఘోరా శక్తాఽశని సమ ప్రభా	23
ఏతస్మిన్నస్తరే వీరో లక్ష్మణ స్తం విభీషణమ్	
ప్రాణ సంశయ మాపన్నం తూర్ణ మభ్యవపద్యత	24
తం విమోక్షయితుం వీర శ్చాపమాయమ్య లక్ష్మణః	
రావణం శక్తిహస్తం వై శరవర్షై ర్వాకిరత్	25
కీర్యమాణః శరౌఘేణ విస్ఫుష్టేన మహాత్మనా	
న ప్రహర్తుం మనశ్చక్రే విముఖీ కృత విక్రమః	26

మోక్షితం బ్రాతరం దృష్ట్యా లక్ష్మణేన స రావణః	
లక్ష్మణాభిముఖ స్తిష్ఠ నిద్దం వచన మబ్రవీత్	27
మోక్షిత స్తే బలశ్లాఘిన్ యస్మాదేవం విభీషణః	
విముచ్య రాక్షసం శక్తి స్వదీయం వినిపాత్యతే	28
ఏషా తే హృదయం భిత్త్వా శక్తి ర్లోహిత లక్షణా	
మద్భాషు పరిమోత్సుష్టా ప్రాణానాదాయ యాస్యతి	29
ఇత్యేవముక్త్వా తాం శక్తిమ౭ష్టఘణ్ణాం మహాస్వనామ్	
మయేన మాయా విహితామమోఘాం శత్రుఘాతినీమ్	30
లక్ష్మణాయ సముద్దిశ్య జ్వలన్తీమివ తేజసా	
రావణః పరమ కృద్ధ శ్చిక్షేప చ ననాద చ	31
సా క్షిప్తా భీమవేగేన శక్తౌ౭శని సమ స్వనా	
శక్తిరభ్యపతద్వేగా ల్లక్ష్మణం రణమూర్ధని	32
తామనువ్యాపార చ్చక్తి మాపతన్తీం స రాఘవః	
స్వస్త్వ౭స్తు లక్ష్మణాయేతి మోఘా భవ హతోద్యమా	33
రావణేన రణే శక్తిః కృద్ధేనాశీవిషోపమా	
ముక్తా శూరస్య భీతస్య లక్ష్మణస్య మమజ్ఞ సా	34
న్యపతత్ సా మహావేగా లక్ష్మణస్య మహోరసి	
జిహ్వోరగరాజస్య దీప్యమానా మహాద్యుతిః	35
తతో రావణ వేగేన సుదూరమ౭వగాఢయా	
శక్త్యా నిర్భిన్న హృదయః పపాత భువి లక్ష్మణః	36
తదవస్థం సమీపస్థో లక్ష్మణం ప్రీక్ష్య రాఘవః	
బ్రాత్య స్నేహాన్ మహాతేజా విషణ్ణహృదయో౭భవత్	37
స ముహూర్త మనుధ్యాయ బాష్పవ్యాకుల లోచనః	
బభూవ సంరబ్ధతరో యుగా౭న్త ఇవ పావకః	38
న విషాదస్య కాలో౭యమితి సంచిన్త్య రాఘవః	
చక్రే సుతుములం యుద్ధం రావణస్య వధే ధృతః	39
సర్వయత్నేన మహతా లక్ష్మణం సన్నిరీక్ష్య చ	
స దదర్శ తతో రామః శక్త్యా భిన్నం మహాహవే	40

లక్ష్మణం రుధిరా దిగ్గం సపన్నగ మివాచలమ్ తామఽపి ప్రహితాం శక్తిం రావణేన బలీయసా	41
యత్నత స్తే హరిశ్రేష్ఠా న శేకురవమర్దితుమ్ అర్దితా శ్చైవ బాణాఃః క్షిప్రహస్తేన రక్షసా	42
సౌమిత్రిం సా వినిర్భిద్య ప్రవిష్టా ధరణీ తలమ్ తాం కరాభ్యాం పరామృశ్య రామః శక్తిం భయవహామ్	43
బభంజ సమరే కృద్ధో బలవాన్ విచకర్ష చ తస్య నిష్కర్షతః శక్తిం రావణేన బలీయసా	44
శరాః సర్వేషు గాత్రేషు పాతితా మర్మభేదినః అచింతయిత్వా తాన్ బాణాన్ సమాశ్లేష్య చ లక్ష్మణమ్	45
అబ్రవీచ్ఛ హనూమంతం సుగ్రీవం చైవ రాఘవః లక్ష్మణం పరివార్యహ తిష్ఠద్వం వానరోత్తమాః	46
పరాక్రమస్య కాలోఽయం సంప్రాప్తో మే చిరేప్పితః పాపాత్మాఽయం దశగ్రీవో వధ్యతాం పాపనిశ్చయః	47
కాంక్షతః స్తోకకస్యేవ ఘర్మాఽన్తే మేఘదర్శనమ్ అస్మిన్ ముహూర్తే న చిరాత్ సత్యం ప్రతిశ్ఛణోమి వః	48
అరావణమఽరామం వా జగద్ద్రక్ష్యథ వానరాః రాజ్యనాశం వనేవాసం దణ్డకే పరిధావనమ్	49
వైదేహ్యశ్చ పరామర్శం రక్షోభిశ్చ సమాగమమ్ ప్రాప్తం దుఃఖం మహద్ధోరం క్లేశంచ నిరయోపమమ్	50
అద్య సర్వమఽహం త్యక్త్యే నిహత్వా రావణం రణే యదర్థం వానరం సైన్యం సమానీత మిదం మయా	51
సుగ్రీవశ్చ కృతో రాజ్యే నిహత్వా వాలినం రణే యదర్థం సాగరః క్రాంతః సేతుర్బద్ధశ్చ సాగరే	52
సోఽయమద్య రణే పాప శ్చక్షు ర్విషయమాగతః చక్షు ర్విషయమాగమ్య నాఽయం జీవితమర్హతి	53
దృష్టిం దృష్టివిషస్యేవ సర్పస్య మమ రావణః స్వస్థాః పశ్యత దుర్ధర్షాః యుద్ధం వానరపుంగవాః	54

ఆసీనాః పర్వతాఽగ్రేషు మమేదం రావణస్య చ అద్య రామస్య రామత్వం పశ్యన్తు మమ సంయుగే	55
త్రయోలోకాః సగన్ధర్వాః సదేవాః సర్షి చారణాః అద్య కర్మ కరిష్యామి యల్లోకాః సచరాఽచరాః	56
సదేవాః కథయిష్యన్తి యావద్భూమిర్ధరిష్యతి సమాగమ్య సదా లోకే యథా యుద్ధం ప్రవర్తితం	57
ఏవముక్త్వా శితై ర్భ్రాణై స్తప్తకాంచన భూషణైః ఆజఘాన దశగ్రీవం రణే రామః సమాహితః	58
అథ ప్రదీప్తై ర్నారాచై ర్ముసలై శ్చాపి రావణః అభ్యవర్ష త్తదా రామం ధారాభిరివ తోయదః	59
రామ రావణ ముక్తానా మన్యోన్య మభినిఘ్నతామ్ శరాణాం చ శరాణాం చ బభూవ తుములః స్వనః	60
తే భిన్నాశ్చ వికీర్ణాశ్చ రామ రావణయోః శరాః అన్తరిక్షాత్ ప్రదీప్తాగ్రా నిపేతు ధ్రుణీతలే	61
తయో ర్జ్యోతల నిర్దోషో రామ రావణయోర్మహాన్ త్రాసనః సర్వభూతానాం స బభూవాఽద్భుతోపమః	62
స కీర్యమాణః శరజాల వృష్టిభిః మహాత్మానా దీప్త ధనుష్కత్పార్దితః భయాత్ ప్రదుద్రావ సమేత్య రావణో	
యథాఽనిలే నాభిహతో బలాహకః	63
<u>ద్వ్యుత్తరశతతమ స్సర్గః - లక్ష్మణసంజీవనం</u>	
శక్త్యా వినిహితం దృష్ట్వా రావణేన బలీయసా లక్ష్మణం సమరే శూరం రుధిరౌషు పరిఘ్నతం	1
స దత్త్వా తుములం యుద్ధం రావణస్య దురాత్మనః విస్ఫుజన్నేవ బాణౌఘాన్ సుషేణం వాక్యమఽబ్రవీత్	2
ఏష రావణ వీర్యేణ లక్ష్మణః పతితః క్షితౌ సర్పవద్వేష్టతే వీరో మమ శోకముదీరయన్	3
శోణితాఽర్థ మిమం వీరం ప్రాణైరిష్టతరం మమ	

పశ్యతో మమ కా శక్తిర్యోద్ధుం పర్యాకులాత్మనః	4
అయం స సమర శ్లాఘీ భ్రాతా మే శుభ లక్షణః	
యది పంచత్వమాపన్నః ప్రాణై ర్మే కిం సుఖేన చ	5
లజ్జతీవ హి మే వీర్యం భ్రశ్యతీవ కరా ధనుః	
సాయకా వ్యవసీదన్తి దృష్టిర్బాష్పవశం గతా	6
అవసీదంతి గాత్రాణి స్వప్నయానే నృణా మివ	
చిన్తా మే వర్ధతే తీవ్రా ముమూర్షా చోపజాయతే	7
భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా రావణేన దురాత్మనా	
వినిష్ఠనన్తం దుఃఖార్తం మర్మణ్యభిహితం భృశం	8
రాఘవో భ్రాతరం దృష్ట్వా ప్రియం ప్రాణం బహిశ్చరం	
దుఃఖేన మహాతావిష్టో ధ్యాన శోక పరాయణః	9
పరం విషాద మాపన్నో విలలాపాకులేన్ద్రియః	
న హి యుద్ధేన మే కార్యం నైవ ప్రాణై ర్న సీతయా	10
భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా లక్ష్మణం రణపాంసుషు	
కిం మే రాజ్యేన కిం ప్రాణై ర్యుద్ధే కార్యం న విద్యతే	11
యత్రాఽయం నిహతః శేతే రణమూర్ధని లక్ష్మణః	
దేశే దేశే కళత్రాణి దేశే దేశే చ బాంధవాః	12
తం తు దేశం న పశ్యామి యత్ర భ్రాతా సహోదరః	
కిన్ను రాజ్యేన దుర్ధర్ష లక్ష్మణేన వినా మమ	13
కథం వక్ష్యామహంత్యంబాం సుమిత్రాం పుత్రవత్సలాం	
ఉపాలంభం న శక్యామి సోఽడుం దత్తం సుమిత్రయా	14
కిన్ను వక్ష్యామి కౌసల్యాం మాతరం కిన్ను కైకయాం	
భరతం కిన్ను వక్ష్యామి శతృఘ్నం చ మహాబలం	15
సహ తేన వనం యాతో వినా తేనాగతః కథం	
ఇహైవ మరణం శ్రేయో న తు బంధు నిబర్హణం	16
కిం మయా దుష్కృతం కర్మ కృతమఽన్యత్ర జన్మని	
యేన మే ధార్మికో భ్రాతా నిహతాశ్చార్పితో మమ	17
హా భ్రాతర్మనుజ శ్రేష్ఠ శూరాణాం ప్రవర ప్రభో	

ఏకాకీ కింను మాం త్యక్త్యా పరలోకాయ గచ్ఛసి	18
విలపంతం చ మాం బ్రాతః కిమర్థం నాఽవభాషసే	
ఉత్తిష్ఠ బృహి కిం శేషే దీనం మాం పశ్య చక్షుషా	19
శోకార్తస్య ప్రమత్తస్య పర్వతేషు వనేషు చ	
విషణ్ణస్య మహాబాహో సమాశ్వాసయితా చ కః	20
ఇత్యేవం విలపంతం తం శోక విహ్వలితేన్ద్రియం	
వివేష్టమానం కరుణ ముచ్ఛ్వాసంతం పునః పునః	21
రామ మాశ్వాసయన్ వీరః సుషేణో వాక్యమబ్రవీత్	
న మృతోఽయం మహాబాహో లక్ష్మణో లక్ష్మీవర్ధనః	22
న చాఽస్య వికృతం వక్త్రం నాపి శ్యావం న నిష్ప్రభమ్	
సుప్రభం చ ప్రసన్నం చ ముఖమఽస్యాభిలక్ష్యతే	23
పద్మరక్త తలౌ హస్తౌ సుప్రసన్నే చ లోచనే	
ఏవం న విద్యతే రూపం గతాఽసూనాం విశాంపతే	24
దీర్ఘాయుషస్తు యే మర్త్యా స్తేషాం తు ముఖమీద్యశం	
నాఽయం ప్రేతత్వ మాపన్నో లక్ష్మణో లక్ష్మీవర్ధనః	25
మా విషాదం కృథా వీర సప్రాణోఽయ మరిందమః	
ఆఖ్యాస్యతే ప్రసుప్తస్య స్రస్త గాత్రస్య భూతలే	26
సోఽచ్ఛ్వాసం హృదయం వీర కంపమానం ముహుర్ముహూః	
ఏవ ముక్త్యాతు వాక్యజ్ఞః సుషేణో రాఘవం వచః	27
సమీపస్థ మువాచేదం హనుమంత మభిత్వరన్	
సౌమ్య శీఘ్రమితో గత్వా శైలమోషధిపర్వతమ్	28
పూర్వం తే కథితో యోఽసౌ వీర జామ్బవతా శుభః	
దక్షిణే శిఖరే తస్య జాతామోషధిమానయ	29
విశల్యకరణీం నామ విశల్యకరణీం శుభామ్	
సౌవర్ణకరణీం చాఽపి తథా సంజీవనీ మఽపి	30
సంధానకరణీం చాఽపి గత్వా శీఘ్రమిహానయ	
సంజీవనార్థం వీరస్య లక్ష్మణస్య మహాత్మనః	31
ఇత్యేవముక్తో హనుమాన్ గత్వా చౌషధి పర్వతమ్	

చిన్తామఽభ్యగమ చ్చీమానఽజానం స్తాం మహాషధిం	32
తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా మారుతేరఽమితౌజసః	
ఇదమేవ గమిష్యామి గృహీత్వా శిఖరం గిరేః	33
అస్మిన్ హి శిఖరే జాతామోషధీం తాం సుఖావహాం	
ప్రతర్కేణాఽవగచ్ఛామి సుపేణోఽవ్యేవ మబ్రవీత్	34
అగృహ్య యది గచ్ఛామి విశల్యకరణీమఽహమ్	
కాలాత్యయేన దోషః స్యా ద్వైక్లబ్యం చ మహద్భవేత్	35
ఇతి సంచిన్త్య హనుమాన్ గత్వా క్షిప్రం మహాబలః	
ఆసాద్య పర్వతశ్రేష్ఠం త్రిః ప్రకంప్య గిరేః శిరః	36
పుల్ల నానాతరుగణం సముత్పాట్య మహాబలః	
గృహీత్వా హరిశార్దూలో హస్తాభ్యాం సమతోలయత్	37
స నీలమివ జీమూతం తోయపూర్ణం నభ స్థలాత్	
ఆపపాత గృహీత్వా తు హనుమాన్ శిఖరం గిరేః	38
సమాగమ్య మహావేగః సంన్యస్య శిఖరం గిరేః	
విశ్రమ్య కించిద్ధనుమాన్ సుపేణ మిద మఽబ్రవీత్	39
ఓషధిం నాఽవగచ్ఛామి తామఽహం హరిపుంగవ	
తదిదం శిఖరం కృత్స్నం గిరే స్తస్యాహృతం మయా	40

ఏవం కథయమానం తం ప్రశస్య పవనాత్మజమ్	
సుపేణో వానరశ్రేష్ఠో జగ్రాహోత్పాట్య చౌషధీమ్	41
విస్మితాస్తు బభూవు స్తే రణే వానర రాక్షసాః	
దృష్ట్వా హనుమతః కర్మ సురైరపి సుదుష్కరం	42
తతః సంక్షోదయిత్వా తామోషధీ వానరోత్తమః	
లక్ష్మణస్య దదౌ నస్తః సుపేణః సుమహాద్యుతేః	43

సకల్య స్తాం సమాఘ్రాయ లక్ష్మణః పరవీరహా	
విశల్యో విరుజః శీఘ్రముదతిఘ్నన్ మహీతలాత్	44
తముద్ధితం తే హరయో భూతలాత్ ప్రేక్ష్య లక్ష్మణమ్	
సాధు సాధ్వీతి సుప్రీతాః సుపేణం ప్రత్యపూజయన్	45
ఏహ్యోహీత్యఽబ్రవీ ద్రామో లక్ష్మణం పరవీరహా	
సస్వజే స్నేహగాఢం చ బాష్ప పర్యాకులేక్షణః	46
అబ్రవీచ్ఛ పరిష్వజ్య సౌమిత్రిం రాఘవ స్తదా	
దిష్ట్యా త్వాం వీర పశ్యామి మరణాత్ పునరాగతమ్	47
న హి మే జీవితేనార్థః సీతయా చాపి లక్ష్మణ	
కో హి మే విజయేనార్థ స్త్వయి పంచత్వ మాగతే	48
ఇత్యేవం వదత స్తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః	
ఖిన్నః శిథిలయా వాచా లక్ష్మణో వాక్యమఽబ్రవీత్	49
తాం ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిజ్ఞాయ పురా సత్యపరాక్రమ	
లఘుః కశ్చిదివాఽసత్వో నైవం వక్తు మిహఽర్హసి	50
న హి ప్రతిజ్ఞాం కుర్వన్తి వితథాం సాధవోఽనఘ	
లక్షణం హి మహాత్త్వస్య ప్రతిజ్ఞా పరిపాలనమ్	51
నైరాశ్య ముపగన్తుం తే తదఽలం మత్ప్రతేఽనఘ	
వధేన రావణస్యాఽద్య ప్రతిజ్ఞామనుషాలయ	52
న జీవన్ యాస్యతే శత్య స్తవ బాణపథం గతః	
నర్దత స్తీక్ష్ణ దంష్ట్రస్య సింహస్యేవ మహాగజః	53
అహంతు వధ మిచ్ఛామి శీఘ్రమఽస్య దురాత్మనః	
యావదస్తం న యాత్యేష కృతకర్మా దివాకరః	54
యది వధమిచ్ఛసి రావణస్య సంఖ్యే	
యది చ కృతాం త్వ మిహేచ్ఛసి ప్రతిజ్ఞాం	
యది తవ రాజవరాత్మజాభిలాషః	
కురు చ వచో మమ శీఘ్రమఽద్య వీర	55
<u>త్యుత్తరశతతమ స్కంధః - ఐంద్రరథకేతు పాతనం</u>	
లక్ష్మణేన తు తద్వాక్య ముక్తం శృత్వా స రాఘవః	

సందధే పరవీరఘ్నో ధనురాదాయ వీర్యవాన్

1

రావణాయ శరాన్ ఘోరాన్ విససర్జ చమూముఖే

అథాఽన్యం రథమారుహ్య రావణో రాక్షసాఽధిపః

2

అభ్యద్రవత కాకుష్ఠం స్వర్భానురివ భాస్కరం

దశగ్రీవో రథస్థస్థు రామం వజ్రోపమైః శరైః

3

ఆజఘాన మహాఘోరై ర్ధారాభిరివ తోయదః

దీప్త పావక సంకాశైః శరైః కాంచనభూషణైః

4

నిర్భిభేద రణే రామో దశగ్రీవం సమాహితం

భూమౌ స్థితస్య రామస్య రథస్థస్య చ రక్షసః

5

న సమం యుద్ధ మిత్యాహు ర్దేవ గన్ధర్వ దానవాః

తతో దేవవరః శ్రీమాన్ శృత్యా తేషాం వచోమ్మతం

6

ఆహూయ మాతలిం శక్రో వచనం చేదమబ్రవీత్

రథేన మమ భూమిష్ఠం శీఘ్రం యాహి రఘూత్తమం

7

మాతలే భూతలం యాత కురు దేవహితం మహాత్

ఇత్యుక్తో దేవరాజేన మాతలి ర్దేవ సారథిః

8

ప్రణమ్య శిరసా దేవం తతో వచన మబ్రవీత్

శీఘ్రం యాస్యామి దేవేంద్ర సారథ్యం చ కరోమ్యఽహం

9

తతో హయైశ్చ సంయోజ్య హరితైః స్యన్దనోత్తమం

తతః కాంచన చిత్రాఽంగః కింకిణీశత భూషితః

10

తరుణాదిత్య సంకాశో వైడూర్యమయ కూబరః

సదఽశ్వైః కాంచనాపీడైర్యుక్తః శ్వేత ప్రకీర్ణకైః

11

హరిభిః సూర్య సంకాశై ర్దేమజాల విభూషితైః

రుక్మవేణుధ్వజః శ్రీమాన్ దేవరాజ రథో వరః

12

దేవ రాజేన సందిష్టో రథమారుహ్య మాతలి:

అభ్యవర్తత కాకుత్స్థమవతీర్య త్రివిష్టపాత్	13
అబ్రవీచ్ఛ తదా రామం సప్రతోదో రథే స్థితః	
ప్రాంజలి ర్మాతలి ర్వాక్యం సహస్రాక్షస్య సారథిః	14
సహస్రాక్షేణ కాకుత్స్థ రథోఽయం విజయాయ తే	
దత్త స్తవ మహాసత్త్వ శ్రీమన్ శత్య నిబర్హణ	15
ఇద మైన్ద్రం మహచ్ఛాపం కవచం చాగ్నిసన్నిభమ్	
శరాశ్చాదిత్య సంకాశాః శక్తిశ్చ విమలా శితా	16
ఆరుహ్యమం రథం వీర రాక్షసం జహి రావణమ్	
మయా సారథినా రామ మహేన్ద్ర ఇవ దానవాన్	17
ఇత్యుక్తః సంపరిక్రమ్య రథం సమభివాద్య చ	
ఆరురోహ తదా రామో లోకాంలక్ష్మ్యా విరాజయన్	18
తద్భూవాద్భుతం యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్	
రామస్య చ మహాబాహో రావణస్య చ రక్షసః	19
స గాన్ధర్వేణ గాన్ధర్వం దైవం దైవేన రాఘవః	
అస్త్రం రాక్షసరాజస్య జఘాన పరమాస్త్రవిత్	20
అస్త్రంతు పరమంఘోరం రాక్షసం రాక్షసాధిపః	
ససర్జ పరమ కృద్ధః పునరేవ నిశాచరః	21
తే రావణ ధనుర్ముక్తాః శరాః కాంచన భూషణాః	
అభ్యవర్తంత కాకుత్స్థం సర్పా భూత్వా మహావిషాః	22
తే దీప్త వదనా దీప్తం వమస్తో జ్వలనం ముఖైః	
రామమేవాఽభ్యవర్తంత వ్యాధితాస్యా భయానకాః	23
తై ర్వాసుకి సమ స్పర్శై ర్దీప్త భోగై ర్మహావిషైః	

దిశశ్చ సంతతాః సర్వాః ప్రదిశశ్చ సమావృతాః	24
తాన్ దృష్ట్వా పన్నగాన్ రామః సమాపతత ఆహవే	
అస్త్రం గారుత్మతం ఘోరం ప్రాదుశ్చక్రే భయావహమ్	25
తే రాఘవ శరా ముక్తా రుక్మపుంఖాః శిఖి ప్రభాః	
సుపర్ణాః కాంచనా భూత్వా విచేరుః సర్ప శత్రవః	26
తే తాన్ సర్వాన్ శరాన్ జఘ్నుః సర్పరూపాన్ మహాజవామ్	
సుపర్ణ రూపా రామస్య విశిఖాః కామరూపిణః	27
అస్త్రే ప్రతిహతే కృద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః	
అభ్యవర్షత్ తదా రామం ఘోరాభిః శరవృష్టిభిః	28
తతః శర సహస్రేణ రామమఽక్లిష్టకారిణమ్	
అర్దయిత్వా శరోఘేణ మాతలిం ప్రత్యవిద్యత	29
చిచ్ఛేద కేతు ముద్దిశ్య శరేణైకేన రావణః	
పాతయిత్వా రథోపస్థే రథాత్ కేతుం చ కాంచనమ్	30
ఐన్ద్రానపి జఘూనాఽశ్వాన్ శరజాలేన రావణః	
తద్దృష్ట్వా సుమహత్ కర్మ రావణస్య దురాత్మనః	31
విషేదు ర్దేవ గన్ధర్వా దానవా శ్చారణైః సహ	
రామమార్తం తదా దృష్ట్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	32
వృధితా వానరేన్ద్రాశ్చ బభూవుః సవిభీషణాః	
రామచన్ద్రమసం దృష్ట్వా గ్రస్తం రావణరాహుణా	33
ప్రాజాపత్యం చ నక్షత్రం రోహిణీం శశినః ప్రియామ్	
సమాక్రమ్య బుధ స్తస్థౌ ప్రజానామఽశుభావహః	34
సధూమ పరివృత్తోర్మిః ప్రజ్వలన్నివ సాగరః	
ఉత్పాత తదా కృద్ధః స్ఫుశన్నివ దివాకరమ్	35
శస్త్రవర్ణః సుపరుషో మన్దరశ్చి ర్దివాకరః	
అదృశ్యత కబన్ధాఽంకః సంసక్తో ధూమకేతునా	36
కోసలానాం చ నక్షత్రం వ్యక్తమిన్ద్రాఽగ్ని దైవతమ్	
ఆక్రమ్యాఽంగారక స్తస్థౌ విశాఖామివ చామ్బురే	37
దశాస్యో వింశతి భుజః ప్రగృహీత శరాసనః	

అదృశ్యత దశగ్రీవో మైనాక ఇవ పర్వతః

38

నిరస్యమానో రామస్తు దశగ్రీవేణ రక్షసా

నాశక్నోదభిసంధాతుం సాయకాన్ రణమూర్ధని

39

స కృత్వా భృకుటిం కృద్ధః కించిత్ సంరక్త లోచనః

జగామ సుమహాక్రోధం నిర్దహన్నివ చక్షుషా

40

చతురుత్తరశతతమ స్సర్గః - రావణశూల భంగః

తస్య కృద్ధస్య వదనం దృష్ట్వా రామస్య ధీమతః

సర్వభూతాని విత్రేషుః ప్రాకమ్పత చ మేదిన్

1

సింహ శార్దూలవాన్ శైలః సంచచాల చల దృమః

బభూవ చాఽతిక్షుభితః సముద్రః సరితాంపతిః

2

ఖగాశ్చ ఖరనిర్ఘోషా గగనే పరుషా ఘనాః

బైత్పాతికాని నర్దంతః సమన్తాత్ పరిచక్రముః

3

రామం దృష్ట్వా సుసంకృద్ధ ముత్పాతాంశ్చ సుదారుణాన్

విత్రేసుః సర్వభూతాని రావణస్యాఽభవద్భయమ్

4

విమానస్థా స్తదా దేవా గన్ధర్వాశ్చ మహోరగాః

ఋషి దానవ దైత్యాశ్చ గరుత్మన్తశ్చ ఖేచరాః

5

దదృశు స్తే మహాయుద్ధం లోక సంవర్త సంస్థితమ్

నానాప్రహరణై ర్భీమైః శూరయోః సంప్రయుద్యతోః

6

ఊచుః సురాఽసురాః సర్వే తదా విగ్రహమాగతాః

ప్రేక్షమాణా మహద్వృద్ధం వాక్యం భక్త్యా ప్రహృష్టవత్

7

దశగ్రీవం జయేత్యాహురఽసురాః సమఽవస్థితాః

దేవా రామమఽథోచు స్తే త్వం జయేతి పునః పునః

8

ఏతస్మి న్నన్తరే క్రోధాద్రాఘవస్య స రావణః

ప్రహర్ష కామో దుష్టాత్మా స్పృశన్ ప్రహరణం మహాత్	9
వజ్రసారం మహానాదం సర్వశత్రు నిబర్హణమ్	
శైలశృంగనిభైః కూటైశ్చితం దృష్టి భయావహమ్	10
సధూమమివ తీక్ణాగ్రం యుగాంతాగ్నిచయోపమమ్	
అతిరౌద్రమఽనాసాద్యం కాలేనాఽపి దురాసదమ్	11
త్రాసనం సర్వభూతానాం దారణం భేదనం తథా	
ప్రదీప్తమివ రోషేణ శూలం జగ్రాహ రావణః	12
తచ్ఛూలం పరమకృద్ధో మధ్యే జగ్రాహ వీర్యవాన్	
అనేకైః సమరే శూరై రాక్షసైః పరివారితః	13
సముద్యమ్య మహాకాయో ననాద యుధి బైరవమ్	
సంరక్త నయనో రోషాత్ స్వపైన్యమభిహర్షయన్	14
పృథివీం చాఽన్తరిక్షంచ దిశశ్చ ప్రదిశ స్తథా	
ప్రాకమ్పయత్ తదా శబ్దో రాక్షసేస్త్రస్య దారుణః	15
అతినాదస్య నాదేన తేన తస్య దురాత్మనః	
సర్వభూతాని విత్రేసుః సాగరశ్చ ప్రచుక్షుభే	16
స గృహీత్వా మహావీర్యః శూలం తద్రావణో మహాత్	
వినద్య సుమహానాదం రామం పరుష మబ్రవీత్	17
శూలోఽయం వజ్రసార స్తే రామ రోషాన్మయోద్యతః	
తవ బ్రాతృ సహాయస్య సద్యః ప్రాణాన్ హరిష్యతి	18
రక్షసామఽద్య శూరాణాం నిహతానాం చమూముఖే	
త్వాం నిహత్య రణశ్లాఘిన్ కరోమి తరసా సమమ్	19
తిష్ఠేదానీం నిహన్మి త్వా మేష శూలేన రాఘవ	
ఏవముక్త్యా స చిక్షేప తచ్ఛూలం రాక్షసాధిపః	20
తద్రావణ కరాన్ముక్తం విద్యుజ్జ్వాలా సమాకులం	
అప్టఘంటం మహానాదం వియధతమశోభత	21
తచ్ఛూలం రాఘవో దృష్ట్వా జ్వలంతం ఘోరదర్శనం	
ససర్జ విశిఖాన్ రామ శ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్	22
ఆపతన్తం శరోఘ్నేణ వారయామాస రాఘవః	

ఉత్పతనం యుగాంతాగ్నిం జలౌమైరివ వాసవః	23
నిర్దదాహ స తాన్ బాణాన్ రామ కార్ముక నిస్సుతాన్	
రావణస్య మహాశూలః పతంగానివ పావకః	24
తాన్ దృష్ట్వా భస్మసాద్భూతాన్ శూలసంస్పర్శ చూర్ణితాన్	
సాయకానస్తరిక్షస్థాన్ రాఘవః క్రోధమాహరత్	25
స తాం మాతలినానీతాం శక్తిం వాసవ నిర్మితామ్	
జగ్రాహ పరమ కృద్ధో రాఘవో రఘునందనః	26
సా తోలితా బలవతా శక్తి ర్హణ్ణాకృత స్వనా	
నభః ప్రజ్వాలయామాస యుగాంతోల్కేన సప్రభా	27
సా క్షిప్తా రాక్షసేంద్రస్య తస్మిన్ శూలే పపాత హ	
భిన్నః శక్త్యా మహాన్ శూలో నిపపాత హతద్యుతిః	28
నిర్భిభేద తతో బాణై ర్హయానఽస్య మహాజవాన్	
రామస్తీక్ణై ర్మహావేగై ర్వజ్రకల్పైః శితైః శరైః	29
నిర్భిభేదోరసి తతో రావణం నిశితైః శరైః	
రాఘవః పరమాయత్యో లలాటే పత్రిభి స్త్రిభిః	30
స శరైర్భిన్న సర్వాఽంగో గాత్ర ప్రస్ఫుత శోణితః	
రాక్షసేంద్రః సమూహస్థః పుల్లాఽశోక ఇవాబభౌ	31
స రామబాణైరభివిద్ధ గాత్రో	
నిశాచరేంద్రః క్షతజార్ద్ర గాత్రః	
జగామ ఖేదం చ సమాజ మధ్యే	
క్రోధం చ చక్రే సుభృశం తదానీమ్	32
<u>పంచోత్తరశతతమ స్సర్గః - దశగ్రీవ విఘూర్ణనం</u>	
స తేన తు తదా క్రోధాత్ కాకుత్స్థేనార్దితో రణే	
రావణః సమరశ్లాఘీ మహాక్రోధ ముపాగమత్	1
స దీప్త నయనో రోషా చ్ఛాప మాయమ్య వీర్యవాన్	
అభ్యఽర్ద్రయత్ సుసంకృద్ధో రాఘవం పరమాహవే	2
బాణధారా సహస్రై స్తైః సత్యోద ఇవాఽమ్బరాత్	
రాఘవం రావణో బాణై స్తటాకమివ పూరయత్	3

పూరితః శరజాలేన ధనుర్ముక్తేన సంయుగే	
మహాగిరిరివాఽకమ్ప్యః కాకుష్ఠో న ప్రకమ్పతే	4
స శరైః శరజాలాని వారయన్ సమరే స్థితః	
గభస్తీనివ సూర్యస్య ప్రతిజగ్రాహ వీర్యవాన్	5
తతః శర సహస్రాణి క్షిప్రహస్తో నిశాచరః	
నిజఘానోరసి కృద్ధో రాఘవస్య మహాత్మనః	6
స శోణిత సమాదిగ్ఘః సమరే లక్ష్మణాగ్రజః	
దృష్టః పుల్ల ఇవాఽరణ్యే సుమహాన్ కింశుక దృమః	7
శరాభిఘాత సంరబ్ధః నోఽపి జగ్రాహ సాయకాన్	
కాకుత్స్థః సుమహాతేజా యుగాంతాదిత్య తేజసః	8
తతోన్యోన్యం సుసంరబ్ధా వుభౌ తౌ రామ రావణౌ	
శరాన్ధకారే సమరే నోపాలక్షయతాం తదా	9
తతః క్రోధ సమావిష్ఠో రామో దశరథాత్మజః	
ఉవాచ రావణం వీరః ప్రహస్య పరుషం వచః	10
మమ భార్యా జనస్థానా దజ్ఞానా ద్రాక్షసాధమ	
హృతా తే వివశా యస్మా త్తస్మా త్త్వం నాసి వీర్యవాన్	11
మయా విరహితాం దీనాం వర్తమానాం మహావనే	
వైదేహీం ప్రసభం హృత్వా శూరోఽహమితి మన్యసే	12
స్త్రీషు శూర వినాథాసు పరదారాభిమర్శక	
కృత్వా కాపురుషం కర్మ శూరోఽహమితి మన్యసే	13
భిన్నమర్యాద నిర్లజ్జ చారిత్రేష్వఽనవస్థిత	
దర్శాన్ మృత్యు ముషాదాయ శూరోహమితి మన్యసే	14
శూరేణ ధనద భ్రాత్రా బలైః సముదితేన చ	
శ్లాఘనీయం యశస్యం చ కృతం కర్మ మహత్త్వయా	15
ఉత్సేకేనాభిపన్నస్య గర్జితస్యాఽహితస్య చ	
కర్మణః ప్రాఘ్నుహీదానీం తస్యాద్య సుమహాత్ ఫలమ్	16
శూరోఽహమితి చాత్మానమఽవగచ్ఛసి దుర్మతే	
వైవ లజ్జాఽస్తి తే సీతాం చోరవద్వ్యఽపకర్షతః	17

యది మత్సన్నిధౌ సీతా ధర్మితా స్యా త్త్యయా బలాత్ బ్రాతరం తు ఖరం పశ్యే స్తదా మత్స్నాయకై ర్ఘటః	18
దిష్ట్యాఽసి మమ దుష్టాత్మంశ్చక్షుర్విషయ మాగతః అద్య త్వాం సాయకై స్తీక్ణై ర్నయామి యమసాదనమ్	19
అద్య తే మచ్ఛరైశ్చిన్నం శిరో జ్వలిత కుణ్డలమ్ క్రవ్యాదా వ్యపకర్షస్తు వికీర్ణం రణపాంసుషు	20
నిపత్యోరసి గృధ్రా స్తే క్షితౌ క్షిప్తస్య రావణ పిబన్తు రుధిరం తర్హా చ్ఛరశల్యాన్తరోత్థితమ్	21
అద్య మద్బాణ భిన్నస్య గతాఽసోః పతితస్య తే కర్షన్త్యాఽన్త్రాణి పతగా గరుత్మన్త ఇవోరగాన్	22
ఇత్యేవం సంవదన్ వీరో రామః శత్య నిబర్ఘణః రాక్షసేన్ద్రం సమీపస్థం శరవర్షైరవాకిరత్	23
బభూవ ద్విగుణం వీర్యం బలం హర్షశ్చ సంయుగే రామస్యాస్త్రబలం చైవ శత్రో ర్నిధన కాంక్షిణః	24
ప్రాదుర్బభూవురస్త్రాణి సర్వాణి విదితాత్మనః ప్రహర్షాచ్ఛ మహాతేజాః శీఘ్రహస్తతరోభవత్	25
శుభాన్యేతాని చిహ్నాని విజ్ఞాయాత్మ గతాని సః భూయ ఏవార్దయద్రామో రావణం రాక్షసాన్తకృత్	26
హరీణాం చాశ్మనికరైః శరవర్షైశ్చ రాఘవాత్ హన్యమానో దశగ్రీవో విఘూర్ణ హృదయోభవత్	27
యదా చ శస్త్రం నారేభే న వ్యకర్షచ్ఛరాసనమ్ నాస్య ప్రత్యకరోద్వీర్యం విక్లబేనాన్తరాత్మనా	28
క్షిప్తా శ్చాపి శరా స్తేన శస్త్రాణి వివిధాని చ న రణార్థాయ వర్తన్తే మృత్యుకాలేభివర్తతః	29
సూతస్తు రథనేతాఽస్య తదవస్థం సమీక్ష్య తమ్ శనైర్యుద్ధాదసంబ్రాన్తో రథం తస్యాపవాహయత్	30
రామ బాణ విభిన్నాంగో రావణో రాక్షసేశ్వరః నిరస్త విక్రమః సంఖ్యే రణే శ్రాన్తః పపాత సః	31

సూత్రస్తు వ్యధితం బాణైః స్యన్దనస్థం నిరీక్య తం	
తస్మాద్దణాదపోవాహ రావణం హతపౌరుషం	32
రథం చ తస్యాఽథ జవేన సారథిః	
నివార్య భీమం జలద స్వనం తదా	
జగామ భీత్యా సమరాన్మహీపతిం	
నిరస్త వీర్యం పతితం సమీక్య	33
షడుత్తరశతతమ స్సర్గః - సారథి విజ్ఞేయం	
స తు మోహాత్ సుసంకృద్ధః కృతాన్తబల చోదితః	
క్రోధ సంరక్త నయనో రావణః సూత మబ్రవీత్	1
హీనవీర్య మివాఽశక్తం పౌరుషేణ వివర్జితమ్	
భీరుం లఘుమివాఽసత్త్వం విహీన మివ తేజసా	2
విముక్తమివ మాయాభిరఽస్రైరివ బహిష్కృతమ్	
మామఽవజ్ఞాయ దుర్బుద్ధే స్వయా బుద్ధ్యా విచేష్టసే	3
కిమర్థం మామవజ్ఞాయ మచ్ఛన్దమనవేక్య చ	
త్వయా శత్రోః సమక్షం మే రథోఽయమపవాహితః	4
త్వయాఽద్య హి మమానార్య చిరకాల సమార్జితమ్	
యశో వీర్యం చ తేజశ్చ ప్రత్యయశ్చ వినాశితః	5
శత్రోః ప్రఖ్యాత వీర్యస్య రంజనీయస్య విక్రమైః	
పశ్యతో యుద్ధలుభ్తోఽహం కృతః కాపురుష స్త్వయా	6
య స్త్వం రథమిమం మోహా న్న చోద్వహసి దుర్మతే	
సత్యోఽయం ప్రతితర్కో మే పరేణ త్వముపస్కృతః	7
న హి తద్విద్యతే కర్మ సుహృదో హిత కాంక్షిణః	
రిపూణాం సదృశం చైత న్న త్వయైతత్ స్వనుష్ఠితమ్	8
నివర్తయ రథం శీఘ్రం యావన్నాపైతి మే రిపుః	
యది వాధ్యుషితోఽసి త్వం స్మర్యస్తే యది వా గుణాః	9
ఏవం పరుషముక్తస్తు హితబుద్ధిరఽబుద్ధినా	
అబ్రవీద్రావణం సూతో హితం సానునయం వచః	10
న భీతోఽస్మి న మూఢోఽస్మి నోపజప్తోఽస్మి శతృభిః	

న ప్రమత్తో న నిస్సేహో విస్మృతా న చ సత్తియా	11
మయా తు హిత కామేన యశశ్చ పరిరక్షతా	
స్నేహ ప్రస్కన్న మనసా ప్రీయమిత్యఽప్రియం కృతమ్	12
నాఽస్మిన్నర్థే మహారాజ త్వం మాం ప్రీయహితే రతమ్	
కశ్చి ల్లఘురివాఽనార్యో దోషతో గన్తుమర్హసి	13
శ్శాయతాం త్వమభిధాస్యామి యన్నిమిత్తం మయా రథః	
నదీవేగ ఇవాఽమ్నోభిః సంయుగే వినివర్తితః	14
శ్రమం తవాఽవగచ్ఛామి మహతా రణకర్మణా	
న హి తే వీర సౌముఖ్యం ప్రహర్షం వోపధారయే	15
రథోద్వహన భిన్నాశ్చ త ఇమే రథవాజినః	
దీనా ఘర్మ పరిశ్రాంతా గావో వర్షహతా ఇవ	16
నిమిత్తాని చ భూయిష్ఠం యాని ప్రాదుర్భవన్తి నః	
తేషు తేష్వభిపన్నేషు లక్షయామ్యఽప్రదక్షిణమ్	17
దేశ కాలా చ విజ్ఞేయౌ లక్షణానీంగితాని చ	
దైన్యం ఖేదశ్చ హర్షశ్చ రథినశ్చ బలాఽబలమ్	18
స్థల నిమ్నాని భూమేశ్చ సమాని విషమాణి చ	
యుద్ధ కాలశ్చ విజ్ఞేయః పరస్యాన్తర దర్శనమ్	19
ఉపయానాఽపయానే చ స్థానం ప్రత్యఽపసర్పణమ్	
సర్వమేత ద్రథస్థేన జ్ఞేయం రథకుటుమ్బినా	20
తవ విశ్రమ హేతోశ్చ తద్దైషాం రథవాజినామ్	
రౌద్రం వర్ణయతా ఖేదం క్షమం కృతమిదం మయా	21
న మయా స్వేచ్ఛయా వీర రథోఽయమపవాహితః	
భర్తృస్నేహ పరీతేన మయేదం యత్కృతం విభో	22
ఆజ్ఞాపయ యథా తత్త్వం వక్ష్యస్యరినిషూదన	
తత్ కరిష్యామ్యహం వీర గతాన్యణ్యేన చేతసా	23
సంతుష్టః తేన వాక్యేన రావణ స్తస్య సారథేః	
ప్రశస్త్వినం బహువిధం యుద్ధలుభ్తోఽబ్రవీదిదమ్	24
రథం శేఘ్రమిమం సూత రాఘవాభిముఖం కురు	

నాహత్వా సమరే శత్రున్ నివర్తిష్యతి రావణః	25
ఏవముక్త్యా తతస్తుష్టో రావణో రాక్షసేశ్వరః	
దదౌ తస్మై శుభం హ్యేకం హస్తాభరణ ముత్తమమ్	26
శృత్వా రావణ వాక్యం తు సారథిః సంన్యవర్తత	
తతో దృతం రావణ వాక్య చోదితః	
ప్రచోదయామాస హయాన్ స సారథిః	
స రాక్షసేంద్రస్య తతో మహారథః	
క్షణేన రామస్య రణాగ్రతోఽభవత్	27
<u>సప్తోత్తరశతతమ స్కంధః -- ఆదిత్య హృదయం</u>	
తతో యుద్ధ పరిశ్రాంతం సమరే చింతయా స్థితమ్	
రావణం చాఽగ్రతో దృష్ట్వా యుద్ధాయ సముపస్థితమ్	1
దైవతైశ్చ సమాగమ్య ద్రష్టు మభ్యాగతో రణమ్	
ఉపాగమ్యాఽబ్రవీ ద్రామ మఽగస్త్యో భగవాన్ ఋషిః	2
రామ రామ మహాబాహో శృణు గుహ్యం సనాతనమ్	
యేన సర్వానఽరీన్ వత్స సమరే విజయిష్యసి	3
ఆదిత్యహృదయం పుణ్యం సర్వశతృ వినాశనమ్	
జయావహం జపేన్నిత్యమక్షయ్యం పరమం శివమ్	4
సర్వమంగళ మాంగళ్యం సర్వపాప ప్రణాశనమ్	
చింతా శోక ప్రశమనమాయుర్వర్ధన ముత్తమమ్	5
రశ్మిమంతం సముద్యంతం దేవాసుర నమస్కృతమ్	
పూజయస్వ వివస్వంతం భాస్కరం భువనేశ్వరమ్	6
సర్వదేవాత్మకో హ్యేష తేజస్వీ రశ్మిభావనః	
ఏష దేవాసురగణాన్ లోకాన్ పాతి గభస్తిభిః	7
ఏష బ్రహ్మ చ విష్ణుశ్చ శివః స్కందః ప్రజాపతిః	
మహేంద్రో ధనదః కాలో యమః సోమో హ్యపాంపతిః	8
పితరో వసవః సాధ్యా హ్యశ్వినౌ మరుతో మనుః	
వాయుర్వహ్నిః ప్రజాప్రాణ ఋతుకర్తా ప్రభాకరః	9

(సూర్య నామావళి)

ఆదిత్యః సవితా సూర్యః ఖగః పూషా గభస్తిమాన్	
సువర్ణ సద్యశో భానుః హిరణ్యరేతా దివాకరః	10
హరిదశ్యః సహస్రార్చిః సప్తసప్తిర్మరీచిమాన్	
తిమిరోన్మథనః శంభు స్వష్టా మార్తాండు అంశుమాన్	11
హిరణ్యగర్భః శిశిరస్తపనో భాస్కరో రవిః	
అగ్నిగర్భో_దితేః పుత్రః శంఖః శిశిరనాశనః	12
వ్యోమనాథ స్తమోభేదీ ఋగ్యజుః సామపారగః	
ఘనవృష్టిరపాం మిత్రో వింధ్యవీధీ ప్లవంగమః	13
ఆతపీ మండలీ మృత్యుః పింగళః సర్వతాపనః	
కవిర్విశ్వో మహాతేజా రక్తః సర్వభవోద్భవః	14
నక్షత్ర గ్రహ తారాణామ_దివో విశ్వభావనః	
తేజసామ_పి తేజస్వీ ద్వాదశాత్మన్ నమో_స్తు తే	15
<u>(సూర్య నమస్కారః)</u>	
నమః పూర్వాయ గిరయే పశ్చిమే గిరయే నమః	
జ్యోతిర్గణానాం పతయే దినా_ధిపతయే నమః	16
జయాయ జయభద్రాయ హర్యశ్వాయ నమో నమః	
నమో నమః సహస్రాంశో ఆదిత్యాయ నమో నమః	17
నమ ఉగ్రాయ వీరాయ సారంగాయ నమో నమః	
నమః పద్మప్రబోధాయ మార్తాండాయ నమో నమః	18
బ్రహ్మీశానాచ్యుతేశాయ సూర్యాయాదిత్య వర్చసే	
భాస్వతే సర్వభక్షాయ రౌద్రాయ వపుషే నమః	19
తమోఘ్నాయ హిమఘ్నాయ శత్రుఘ్నాయామితాత్మనే	
కృతఘ్నఘ్నాయ దేవాయ జ్యోతిషాం పతయే నమః	20
తప్త చామీకరాభాయ వహ్నాయే విశ్వకర్మణే	
నమస్తమో_భినిఘ్నాయ రవయే లోకసాక్షిణే	21
నాశయత్యేష వై భూతం తదేవ సృజతి ప్రభుః	
పాయత్యేష తపత్యేష వర్షత్యేష గభస్తిభిః	22
ఏష సుప్తేషు జాగర్తి భూతేషు పరినిష్ఠితః	

ఏష ఏవాగ్నిహోత్రం చ ఫలం చైవాగ్నిహోత్రీణామ్ 23

నేదాశ్చ క్రతవశ్చైవ క్రతూనాం ఫలమేవ చ
యాని కృత్యాని లోకేషు సర్వ ఏష రవిః ప్రభుః 24

(ఫలశృతిః)

ఏనమాపత్సు కృచ్ఛేషు కాంతారేషు భయేషు చ
కీర్తయన్ పురుషః కశ్చిన్నాఽవసీదతి రాఘవ 25

పూజయస్వైన మేకాఽగ్రో దేవదేవం జగత్పతిమ్
ఏతత్త్రిగుణితం జప్త్వా యుద్ధేషు విజయిష్యసి 26

అస్మిన్ క్షణే మహాబాహో రావణం త్వం వధిష్యసి
ఏవముక్త్వా తదాఽగస్త్యో జగామచ యథాగతమ్ 27

ఏతచ్ఛ్రుత్వా మహాతేజా నష్టశోకోఽభవత్తదా
ధారయామాస సుప్రీతో రాఘవః ప్రయతాత్మవాన్ 28

ఆదిత్యం ప్రేక్ష్య జప్త్వా తు పరంహర్ష మఽవాప్తవాన్
త్రిరాచమ్య శుచిర్బుత్వా ధనురాదాయ వీర్యవాన్ 29

రావణం ప్రేక్ష్య హృష్టాత్మా యుద్ధాయ సముపాగమత్
సర్వయత్నేన మహతా వధే తస్య ధృతోఽభవత్ 30

అథ రవిరవద స్నిరీక్ష్య రామం
ముదితమనాః పరమం ప్రహృష్యమాణః

నిశిచరపతి సంక్షయం విదిత్వా
సురగణమద్యగతో వచస్త్వరేతి 31

అష్టోత్తరశతతమ స్సర్గః - శుభాశుభ నిమిత్త దర్శనం

స రథం సారథి ర్హుష్టః పరసైన్య ప్రధర్షణం
గంధర్వ నగరాకారం సముచ్చ్రిత పతాకినం 1

యుక్తం పరమసంపన్నై ర్వాజిభి ర్థేమమాలిభిః
యుద్ధోపకరణైః పూర్ణం పతాకా ధ్వజ మాలినం 2

గ్రసంతమివ చాకాశం నాదయంతం వసుంధరాం
ప్రణాశం పరసైన్యానాం స్వసైన్యానాం ప్రహర్షణం 3

రావణస్య రథం క్షిప్రం చోదయామాస సారథిః

తమాపతనం సహసా స్వనవనం మహాస్వనమ్	4
రథం రాక్షసరాజస్య నరరాజో దదర్శ హ	
కృష్ణ వాజి సమాయుక్తం యుక్తం రౌద్రేణ వర్చసా	5
తటిత్పతాకాగహనం దర్శితేన్ద్రాయుధాయుధమ్	
శరధారా విముంచనం ధారాసార మివాంబుదమ్	6
తం దృష్ట్వా మేఘసంకాశమాపతనం రథం రిపోః	
గిరేర్వజ్రాభిమ్మష్టస్య దీర్యతః సదృశ స్వనమ్	7
విస్ఫారయన్ వై వేగేన బాలచంద్రనతం ధనుః	
ఉవాచ మాతలిం రామః సహస్రాక్షస్య సారథిమ్	8
మాతలే పశ్య సంరబ్ధమాపతనం రథం రిపోః	
యథాఽపసవ్యం పతతా వేగేన మహతా పునః	9
సమరే హస్తమాత్మానం తథా తేన కృతా మతిః	
తదఽప్రమాదమాతిష్ఠన్ ప్రత్యుద్గచ్ఛ రథం రిపోః	10
విధ్వంసయితు మిచ్ఛామి వాయు ర్మేఘమివోత్థితమ్	
అవిక్లబమఽసంభ్రాంత మఽవ్యగ్ర హృదయేక్షణమ్	11
రశ్మి సంచార నియతం ప్రచోదయ రథం దృతమ్	
కామం న త్వం సమాధేయః పురందర రథోచితః	12
యుయుత్సరఽహమేకాగ్రః స్మారయే త్వాం న శిక్షయే	
పరితుష్టః స రామస్య తేన వాక్యేన మాతలిః	13
ప్రచోదయామాస రథం సురసారథి సత్తమః	
అపసవ్యం తతః కుర్వన్ రావణస్య మహారథమ్	14
చక్రోత్థిష్ఠిన రజసా రావణం వ్యవధానయత్	
తతః కృద్ధో దశగ్రీవ స్తామ్ర విస్ఫారితేక్షణః	15
రథ ప్రతిముఖం రామం సాయకైరవధూనయత్	
ధర్షణాఽమర్షితో రామో దైర్యం రోషేణ లంభయన్	16
జగ్రాహ సుమహావేగ మైన్ద్రం యుధి శరాసనమ్	
శరాంశ్చ సుమహాతేజాః సూర్యరశ్మి సమ ప్రభాన్	17
తదోపోడం మహద్వృద్ధమన్యోఽన్య వధ కాంక్షిణోః	

పరస్పరాభిముఖయో ర్ధ్వస్తయోరివ సింహయోః	18
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	
సమీయు ర్ద్వైరథం ద్రష్టుం రావణ క్షయ కాంక్షిణః	19
సముత్పేతురఽథోత్పాతా దారుణా రోమహర్షణాః	
రావణస్య వినాశాయ రాఘవస్య జయాయ చ	20
వవర్ష రుధిరం దేవో రావణస్య రథోపరి	
వాతా మణ్డలిన స్తీక్ణా హ్యపసవ్యం ప్రచక్రముః	21
మహాద్ధ్రకులం చాస్య భ్రమమాణం నభః స్థలే	
యేన యేన రథో యాతి తేన తేన ప్రధావతి	22
సంధ్యయా చావృతా లంకా జపాపుష్ప నికాశయా	
దృశ్యతే సంప్రదీప్తేవ దివసేఽపి వసుంధరా	23
సనిర్ఘాతా మహోల్కాశ్చ సంప్రచేరుర్మహాస్వనాః	
విషాదయం స్తే రక్షాంసి రావణస్య తదాహితాః	24
రావణశ్చ యత స్తత్ర సంచచాల వసుంధరా	
రక్షసాం చ ప్రహరతాం గృహీతా ఇవ బాహవః	25
తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః పతితాః సూర్యరశ్మయః	
దృశ్యన్తే రావణస్యాఽంకే పర్వతస్యేవ ధాతవః	26
గృద్ధైరనుగతాశ్చాఽస్య వమన్తో జ్వలనం ముఖైః	
ప్రణేదుర్ముఖమీక్షన్త్యః సంరబ్ధమఽశివం శివాః	27
ప్రతికూలం వవౌ వాయూ రణే పాంసూన్ సమాకిరన్	
తస్య రాక్షసరాజస్య కుర్వన్ దృష్టి విలోపనమ్	28
నిపేతురిన్ద్రాశనయః సైన్యే చాఽస్య సమన్తతః	
దుర్విషహ్య స్వనా ఘోరా వినా జలధరస్వనమ్	29
దిశశ్చ ప్రదిశః సర్వా బభూవు స్తిమిరావృతాః	
పాంసువర్షేణ మహతా దుర్దర్శం చ నభోఽభవత్	30
కుర్వన్త్యః కలహం ఘోరం సారికా స్తద్రథం ప్రతి	
నిపేతుః శతశ స్తత్ర దారుణం దారుణారుతాః	31
జఘనేభ్యః స్ఫులింగాంశ్చ నేత్రేభ్యోఽశ్శాణి సంతతమ్	

ముముచు స్తస్య తురగా స్తుల్యమగ్నిం చ వారి చ	32
ఏవం ప్రకారా బహవః సముత్పాతా భయావహాః	
రావణస్య వినాశాయ దారుణాః సంప్రజజ్ఞిరే	33
రామస్యాఽపి నిమిత్తాని సౌమ్యాని చ శుభాని చ	
బభూవుర్జయ శంసీని ప్రాదుర్భూతాని సర్వశః	34
నిమిత్తాని చ సౌమ్యాని రాఘవః స్వజయాయ చ	
దృష్ట్వా పరమ సంహృష్టో హతం మేనే చ రావణం	35
తతో నిరీక్ష్యాత్మగతాని రాఘవో	
రణే నిమిత్తాని నిమిత్త కోవిదః	
జగామ హర్షం చ పరాంచ నిర్ఘృతిం	
చకార యుద్ధే హ్యాధికం చ విక్రమమ్	36
<u>నవోత్తరశతతమ స్కంధః - రావణ ధ్వజోన్మథనం</u>	
తతః ప్రవృత్తం సుకూరం రామ రావణయో స్తదా	
సుమహ ద్ద్వైరథం యుద్ధం సర్వలోక భయావహమ్	1
తతో రాక్షస సైన్యం చ హరీణాం చ మహద్బలమ్	
ప్రగృహీత ప్రహరణం నిశ్చేష్టం సమతిష్ఠత	2
సంప్రయుద్ధౌ తతో దృష్ట్వా బలవ న్నర రాక్షసౌ	
వ్యాకిప్త హృదయాః సర్వే పరం విస్మయమాగతాః	3
నానాప్రహరణై ర్వ్యగై ర్భుజై ర్విస్మిత బుద్ధయః	
తస్థః ప్రేక్ష్య చ సంగ్రామం నాభిజఘ్నుః పరస్పరమ్	4
రక్షసాం రావణంచాఽపి వానరాణాం చ రాఘవమ్	
పశ్యతాం విస్మితాక్షాణాం సైన్యం చిత్రమివాబభౌ	5
తౌ తు తత్ర నిమిత్తాని దృష్ట్వా రాఘవ రావణౌ	
కృతబుద్ధీ స్థిరామర్షౌ యుయుధాతే హ్యభీతవత్	6
జేతవ్యమితి కాకుత్స్థో మర్తవ్యమితి రావణః	
ధృతౌ స్వవీర్య సర్వస్వం యుద్ధేఽదర్శయతాం తదా	7
తతః క్రోధాద్దశగ్రీవః శరాన్ సంధాయ వీర్యవాన్	
ముమోచ ధ్వజ ముద్దిశ్య రాఘవస్య రథే స్థితమ్	8

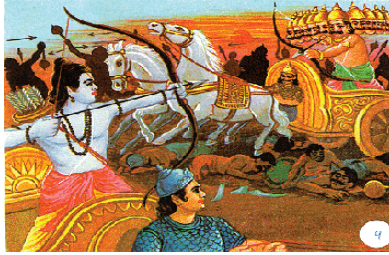
తే శరా స్తమఽనాసాద్య పురందర రథధ్వజమ్	
రథ శక్తిం పరామృశ్య నిపేతుర్ధరణీతలే	9
తతో రామోభిసంకృద్ధ శ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్	
కృత ప్రతికృతం కర్తుం మనసా సంప్రచక్రమే	10
రావణ ధ్వజ ముద్దిశ్య ముమోచ నిశితం శరమ్	
మహాసర్పమివాఽసహ్యం జ్వలంతం స్వేన తేజసా	11
జగామ స మహీం చిత్త్వా దశగ్రీవ ధ్వజం శరః	
స నికృతోఽపతద్భూమౌ రావణస్య రథధ్వజః	12
ధ్వజస్యోన్మథనం దృష్ట్వా రావణః సుమహాబలః	
సంప్రదీప్తోఽభవత్ క్రోధాదఽమర్షాత్ ప్రదహన్నివ	13
స రోషవశమాపన్నః శరవర్షం మహాద్వమన్	
రామస్య తురగాన్ దీప్తైః శరైర్వివ్యాధ రావణః	14
తే విద్ధా హరయ స్తత్ర నాస్థలన్నాపి బభ్రముః	
బభూవుః స్వస్థ హృదయాః పద్మనాళైరివాహతాః	15
తేషామఽసంభ్రమం దృష్ట్వా వాజినాం రావణ స్తదా	
భూయ ఏవ సుసంకృద్ధః శరవర్షం ముమోచ హ	16
గదాశ్చ పరిఘాశ్చైవ చక్రాణి ముసలాని చ	
గిరిశృంగాణి వృక్షాంశ్చ తథా శూల పరశ్వధాన్	17
మాయావిహిత మేతత్తు శస్త్రవర్షమఽపాతయత్	
తుములం త్రాస జననం భీమం భీమప్రతిస్వనమ్	18
తద్వర్షమఽభవద్యుద్ధే నైకశస్త్రమయం మహాత్	
విముచ్య రాఘవరథం సమంతాద్వానరే బలే	19
సాయకైరస్తరిక్షం చ చకారాశు నిరస్తరమ్	
సహస్రశ స్తతో బాణానఽశ్రాంత హృదయోద్యమః	20
ముమోచ చ దశగ్రీవో నిస్సంగేనాఽస్తరాత్మనా	
వ్యాయచ్చమానం తం దృష్ట్వా తత్పరం రావణం రణే	21
ప్రహసన్నివ కాకుత్స్థః సందధే సాయకాన్ శితాన్	
స ముమోచ తతో బాణాన్ రణే శతసహస్రశః	22

తాన్ దృష్ట్యా రావణశ్చక్రే స్వశరైః ఖం నిరస్తరమ్	
తత స్తాభ్యాం ప్రముక్తేన శరవర్షేణ భాస్వతా	23
శరబద్ధమివా భాతి ద్వితీయం భాస్వదఽమృరమ్	
నానిమిత్తోఽభవద్భాణో నాతిభేత్తా న నిష్ఫలః	24
అన్యోన్యమభిసంహత్య నిపేతుర్ధరణీతలే	
తథా విస్ఫుజతోర్భాణాన్ రామ రావణయో ర్మృదే	25
ప్రాయుధ్యతామఽవిచ్ఛిన్నమస్యన్తౌ సవ్య దక్షిణమ్	
చక్రతుశ్చ శరౌఘై స్తౌ నిరుచ్ఛ్వాస మివాఽమృరమ్	26
రావణస్య హయాన్ రామో హయాన్ రామస్య రావణః	
జఘ్నుతు స్తౌ తదాఽన్యోన్యం కృతానుకృత కారిణౌ	27
ఏవం తు తౌ సుసంకృద్ధౌ చక్రతుర్యుద్ధ మద్భుతం	
ముహూర్తమఽభవద్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం	28
ప్రయుద్ధ్యమానౌ సమరే మహాబలా	
శితైః శరై రావణ లక్ష్మణాగ్రజౌ	
ధ్వజాఽవపాతేన స రాక్షసాధిపౌ	
భృశం ప్రచుక్రోధ తదా రఘూత్తమే	29
<u>దశోత్తరశతతమ స్సర్గః - రావణైకకత శిరచ్ఛేదనం</u>	
తౌ తథా యుధ్యమానౌ తు సమరే రామ రావణౌ	
దదృశుః సర్వభూతాని విస్మితేనాన్తరాత్మనా	1
అర్దయన్తౌ తు సమరే తయో స్తౌ స్యన్దనోత్తమౌ	
పరస్పరమభిక్యుద్ధౌ పరస్పరమభిద్యుతౌ	2
పరస్పర వధే యుక్తౌ ఘోరరూపౌ బభూవతుః	
మండలాని చ వీధీశ్చ గత ప్రత్యాగతాని చ	3
దర్శయన్తౌ బహువిధాం సూత సారధ్యజాం గతిమ్	
అర్దయన్ రావణం రామో రాఘవం చాపి రావణః	4
గతివేగం సమాపన్నౌ ప్రవర్తన నివర్తనే	
క్షిపతోః శరజాలాని తయో స్తౌ స్యన్దనోత్తమౌ	5
చేరతుః సంయుగమహీం సాసారౌ జలదౌ యథా	

దర్శయిత్వా తదా తౌ తు గతిం బహువిధాం రణే	6
పరస్పరస్యాభిముఖౌ పునరేవాఽవతస్థతుః	
ధురం ధురేణ రథయోర్వక్త్రం వక్త్రేణ వాజినామ్	7
పతాకాశ్చ పతాకాభిః సమేయుః స్థితయో స్తదా	
రావణస్య తతో రామో ధనుర్ముక్తైః శితైః శరైః	8
చతుర్భిశ్చతురో దీప్తిర్హయాన్ ప్రత్యఽపసర్పయత్	
స క్రోధవశమాపన్నో హయానామఽపసర్పణే	9
ముమోచ నిశితాన్ బాణాన్ రాఘవాయ నిశాచరః	
సోఽతివిద్ధో బలవతా దశగ్రీవేణ రాఘవః	10
జగామ న వికారం చ న చాపి వ్యధితోఽభవత్	
చిక్షేప చ పునర్బాణాన్ వజ్రపాత సమ స్వనాన్	11
సారథిం వజ్రహస్తస్య సముద్దిశ్య నిశాచరః	
మాతలేస్తు మహావేగాః శరీరే పతితాః శరాః	12
న సూక్ష్మమపి సమ్మోహం వ్యథాం వా ప్రదదుర్ముధి	
తయా ధర్షణయా కృద్ధో మాతలే ర్న తథాత్మనః	13
చకార శరజాలేన రాఘవో విముఖం రిపుమ్	
వింశతిం త్రింశతం షష్టిం శతశోఽథ సహస్రశః	14
ముమోచ రాఘవో వీరః సాయకాన్ స్యన్దనే రిపోః	
రావణోపి తతః కృద్ధో రథస్థో రాక్షసేశ్వరః	15
గదా ముసల వర్షేణ రామం ప్రత్యర్థయద్రణే	
తత్ప్రవృత్తం మహద్వృద్ధం తుములం రోమహర్షణం	16
గదానాం ముసలీనాం చ పరిఘాణాం చ నిస్సవైః	
శరాణాం పుంఖ పాతైశ్చ క్షుభితాః సప్తసాగరాః	17
క్షుబ్ధానాం సాగరాణాం చ పాతాళతల వాసినః	
వ్యధితాః పన్నగాః సర్వే దానవాశ్చ సహస్రశః	18
చకమ్పే మేదినీ కృత్స్నా సశైల వన కాననా	
భాస్కరో నిష్ప్రభశ్చాసీ న్నవవౌ చాపి మారుతః	19
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	

చింతామాపేదిరే సర్వే సకిన్నర మహోరగాః	20
స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోస్తు లోకాస్తిష్ఠంతు శాశ్వతాః	
జయతాం రాఘవః సంఖ్యే రావణం రాక్షసేశ్వరమ్	21
ఏవం జపంతోఽపశ్యం స్తే దేవాః సర్విగణా స్తదా	
రామ రావణయోర్యుద్ధం సుఘోరం రోమహర్షణం	22
గంధర్వాపురసాం సంఘా దృష్ట్వా యుద్ధమనూపమం	
గగనం గగనాకారం సాగరః సాగరోపమః	23
రామ రావణయో ర్యుద్ధం రామ రావణయోరివ	
ఏవం బృవంతో దదృశు స్తద్యుద్ధం రామ రావణం	24
తతః కృద్ధో మహాబాహూ రఘూణాం కీర్తివర్ధనమ్	
సంధాయ ధనుషా రామః క్షురమాశీవిషోపమమ్	25
రావణస్య శిరోఽచ్ఛిన్నద్ద్రీమజ్జ్వలిత కుణ్డలమ్	
తచ్ఛిరః పతితం భూమౌ దృష్టం లోకై స్త్రిభి స్తదా	26
తస్యైవ సదృశం చాఽన్యద్రావణస్యోత్థితం శిరః	
తత్ప్రసం క్షీప్రహస్తేన రామేణ క్షీప్రకారిణా	27
ద్వితీయం రావణ శిరశ్చిన్నం సంయతి సాయకైః	
చిన్నమాత్రం తు తచ్ఛీర్షం పునరన్యత్ స్మ దృశ్యతే	28
తదప్యఽశని సంకాశై శ్చిన్నం రామేణ సాయకైః	
ఏవ మేకశతం చిన్నం శిరసాం తుల్య వర్చసామ్	29
న చైవ రావణస్యాన్తో దృశ్యతే జీవిత క్షయే	
తతః సర్వాస్త్రవిద్వీరః కౌసల్యానన్ధవర్ధనః	30
మార్గణైర్బహుభిర్యుక్త శ్చిన్తయామాస రాఘవః	
మారీచో నిహతో యైస్తు ఖరో యైస్తు సదూషణః	31
క్రౌంచారణ్యే విరాధస్తు కబన్ధో దణ్డకావనే	
యైః సాలా గిరయో భగ్నా వాలీ చ క్షుభితోఽమ్బుధిః	32
త ఇమే సాయకాః సర్వే యుద్ధే ప్రత్యయికా మమ	
కిం ను తత్ కారణం యేన రావణే మన్దతేజసః	33
ఇతి చింతాపరశ్చాసీదప్రమత్తశ్చ సంయుగే	

వవర్ష శరవర్షాణి రాఘవో రావణోరసి	34
రావణోపి తతః కృద్ధో రథస్థో రాక్షసేశ్వరః	
గదా ముసల వర్షేణ రామం ప్రత్యఽర్థయద్రణే	35
తత్ప్రవృత్తం మహద్వృద్ధం తుములం రోమహర్షణం	
అన్తరిక్షే చ భూమౌ చ పునశ్చ గిరి మూర్ధని	36

దేవ దానవ యక్షాణాం పిశాచోరగ రక్షసామ్	
పశ్యతాం తన్మహద్వృద్ధం సర్వరాత్రమవర్తత	37
నైవ రాత్రం న దివసం న ముహూర్తం న చ క్షణమ్	
రామ రావణయోర్వృద్ధం విరామముపగచ్ఛతి	38
దశరథసుత రాక్షసేంద్రయోః	
జయమఽనవేక్ష్య రణే స రాఘవస్య	
సురవర రథ సారథి ర్మహాన్	
రణగత మేన మువాచ వాక్యమాశు	39
<u>ఏకాదశోత్తరశతతమ స్సర్గః - పౌలస్త్య వధః</u>	
అథ సంస్మారయామాస రాఘవం మాతలి స్తదా	
అజానన్నివ కిం వీర త్వ మేన మనువర్తసే	1
విస్మజాఽస్మై వధాయ త్వ మస్తం పైతామహం ప్రభో	
వినాశకాలః కథితో యః సురైః నోఽద్యవర్తతే	2
తతః సంస్మారితో రామ స్తేన వాక్యేన మాతలేః	
జగ్రాహ స శరందీప్తం నిశ్చ్యసన్త మివోరగమ్	3
యమఽస్మై ప్రథమం ప్రాదాదఽగస్త్యో భగవాన్మపిః	
బ్రహ్మాదత్తం మహాబాణ మమోఘం యుధి వీర్యవాన్	4
బ్రహ్మాణా నిర్మితం పూర్వమిన్ద్రాఽర్థమమితౌజసా	
దత్తం సురపతేః పూర్వం త్రిలోక జయకాంక్షిణః	5

యస్య వాజేషు పవనః ఫలే పావక భాస్కరో	
శరీర మాకాశమయం గౌరవే మేరు మన్దరో	6
జాఙ్వల్యమానం వపుషా సుపుంఖం హేమభూషితమ్	
తేజసా సర్వభూతానాం కృతం భాస్కర వర్చసం	7
సదూమమివ కాలాగ్నిం దీప్తమాశీవిషం యథా	
పరనాగాఽశ్వ బృన్దానాం భేదనం క్షిప్ర కారిణమ్	8
ద్వారాణాం పరిఘాణాం చ గిరీణామపి భేదనమ్	
నానారుధిర సిక్తాంగం మేదో దిగ్ధం సుదారుణమ్	9
వజ్రసారం మహానాదం నానాసమితి దారణమ్	
సర్వ విత్రాసనం భీమం శ్వసన్తమివ పన్నగమ్	10
కంక గృధ్ర బకానాం చ గోమాయుగణ రక్షసామ్	
నిత్యం భక్ష్యప్రదం యుద్ధే యమరూపం భయావహమ్	11
నన్దనం వానరేన్ద్రాణాం రక్షసామఽవసాదనమ్	
వాజితం వివిధైర్వాజై శ్చారు చిత్రైర్గరుత్మతః	12
తముత్తమేషుం లోకానా మిక్ష్వాకు భయనాశనమ్	
ద్విషతాం కీర్తి హరణం ప్రహర్షకర మాత్మనః	13
అభిమన్త్య తతో రామ స్తం మహేషుం మహాబలః	
వేద ప్రోక్షేన విధినా సందధే కార్ముకే బలీ	14
తస్మిన్ సంధీయమానే తు రాఘవేణ శరోత్తమే	
సర్వభూతాని విత్రేసు శ్చచాల చ వసుంధరా	15
స రావణాయ సంకృద్ధో భృశ మాయమ్య కార్ముకమ్	
చిక్షేప పరమాయత్త స్తం శరం మర్మఘాతినమ్	16
స వజ్ర ఇవ దుర్ధర్షో వజ్రబాహు విసర్జితః	
కృతాన్త ఇవ చావార్యో న్యపత ద్రావణోరసి	17
స విస్ఫుష్టో మహావేగః శరీరాన్తకరః శరః	
బిభేద హృదయం తస్య రావణస్య దురాత్మనః	18
రుధిరాక్షః స వేగేన జీవితాన్తకరః శరః	
రావణస్య హరన్ ప్రాణాన్ వివేశ ధరణీతలమ్	19

స శరో రావణం హత్వా రుధిరార్థీ కృతచ్ఛవిః	
కృతకర్మా నిభృతవత్ స్వతూణీం పునరాగమత్	20
తస్య హస్తాద్ధతస్యాశు కార్ముకం తత్ ససాయకమ్	
నిపపాత సహస్రాణై ర్భ్రశ్యమానస్య జీవితాత్	21
గతాఽసుర్భీమవేగస్తు నైర్యతేన్ద్రో మహాద్యుతిః	
పపాత స్యన్దనాద్భూమౌ వృత్తో వజ్రహతో యథా	22

తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ హతశేషా నిశాచరాః	
హతనాథా భయ త్రస్తాః సర్వతః సంప్రదుద్యవుః	23
నర్దస్తశ్చాభిపేతు స్తాన్ వానరా దృమయోధినః	
దశగ్రీవ వధం దృష్ట్వా విజయం రాఘవస్య చ	24
అర్దితా వానరై ర్హృష్టై ర్లంకామభ్యపతన్ భయాత్	
గతాశ్రయత్వాత్ కరుణై ర్బాష్ప ప్రసవణై ర్ముఖైః	25
తతో వినేదుః సంహృష్టా వానరా జితకాశినః	
వదన్తో రాఘవజయం రావణస్య చ తద్వధమ్	26
అథాన్తరిక్షే వ్యనదత్ సౌమ్య స్త్రీదశ దున్దుభిః	
దివ్యగన్ధవహ స్తత్ర మారుతః సుసుఖం వవౌ	27
నిపపాతాన్తరిక్షాచ్ఛ పుష్పవృష్టి స్తదా భువి	
కిరన్తీ రాఘవ రథం దురవాపా మనోరమా	28
రాఘవస్తవ సంయుక్తా గగనేఽపి చ శుశృవే	
సాధు సాధ్వితి వాగగ్ర్యా దైవతానాం మహాత్మనామ్	29
ఆవివేశ మహాహర్షో దేవానాం చారణైః సహ	
రావణే నిహతే రౌద్రే సర్వలోక భయంకరే	30
తతః సకామం సుగ్రీవమఽంగదం చ మహాబలమ్	
చకార రాఘవః ప్రీతో హత్వా రాక్షసపుంగవమ్	31

తతః ప్రజగ్ముః ప్రశమం మరుద్గణా	
దిశః ప్రసేదుర్విమలం నభోఽభవత్	
మహీ చకమ్పే న హి మారుతో వవౌ	
స్థిర ప్రభశ్చాప్యఽభవద్దివాకరః	32
తతస్తు సుగ్రీవ విభీషణాదయః	
సుహృద్విశేషాః సహలక్ష్మణా స్తదా	
సమేత్య హృష్టా విజయేన రాఘవం	
రణేభిరామం విధినా హ్యపూజయన్	33
స తు నిహత రిపుః స్థిర ప్రతిజ్ఞః	
స్వజన బలాభివృతో రణే రరాజ	
రఘుకుల నృపనందనో మహౌజాః	
త్రిదశగణైరభిసంవృతో యథేంద్రః	34
<u>ద్వాదశోత్తరశతతమ స్సర్గః - విభీషణ విలాపః</u>	
భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా శయానం రామ నిర్జితం	
శోకవేగ పరీతాత్మా విలలాప విభీషణః	1
వీర విక్రాంత విఖ్యాత వినీత నయకోవిద	
మహార్థశయనోపేత కిం శేషేఽద్య హతో భువి	2
విక్షిప్య దీర్ఘా నిశ్చేష్టా భుజావఽంగద భూషితౌ	
మకుటేనాఽపవృత్తేన భాస్కరాకార వర్చసా	3
తదిదం వీర సంప్రాప్తం మయా పూర్వం సమీరితం	
కామమోహ పరీతస్య యత్యే న రుచితం వచః	4
యన్న దర్పాత్ ప్రహస్తో వా నేన్ద్రజిన్నాఽపరేజనాః	
న కుంభకర్ణోఽతిరథో నాఽతికాయో నరాంతకః	5
న స్వయం త్వమమన్యేథా స్తస్యోదర్కోఽయమాగతః	
గతః సేతుః సునీతానాం గతో ధర్మస్య విగ్రహః	6
గతః సత్త్వస్య సంక్షేపః ప్రస్తవానాం గతిర్గతా	
ఆదిత్యః పతితో భూమౌ భగ్నుస్తమసి చంద్రమాః	7
చిత్రభానుః ప్రశాంతాఽర్చి ర్వ్యవసాయో నిరుద్యమః	

అస్మిన్ని పతితే భూమౌ వీరే శస్త్రభృతాం వరే	8
కిం శేషమివ లోకస్య హతవీరస్య సాంప్రతం	
రణే రాక్షసశార్దూలే ప్రసుప్త ఇవ పాంసుషు	9
దృతి ప్రవాళః ప్రసహార్గ్య పుష్పః	
తపోబలః శౌర్య నిబద్ధ మూలః	
రణే మహాన్ రాక్షసరాజ వృక్షః	
సంమర్దితో రాఘవ మారుతేన	10
తేజోవిషాణః కులవంశవంశః కోప ప్రసాదాపరగాత్ర హస్తః	
ఇక్షాకు సింహవగృహీత దేహః సుప్తః క్షితౌ రావణగంధహస్తీ	11
పరాక్రమోత్సాహ విజృంభితాఽర్చి ర్నిశ్శ్వాస ధూమః స్వబల ప్రతాపః	
ప్రతాపవాన్ సంయతి రాక్షసాఽగ్ని ర్నిర్వాపితో రామ పయోధరేణ	12
సింహర్ష లాంగూల కకుద్విషాణః పరాభిజిద్గంధన గంధహస్తీ	
రక్షోవృషశ్చాపల కర్ణ చక్షుః క్షితీశ్వరవ్యాఘ్ర హతోఽవసన్నః	13
వదంతం హేతుమద్వాక్యం పరిమృష్టార్థ నిశ్చయం	
రామః శోక సమావిప్ల మిత్సువాచ విభీషణం	14
నాఽయం వినష్టో నిశ్చేష్టః సమరే చండవిక్రమః	
అత్యున్నత మహోత్సాహః పతితోఽయమశంకితః	15
వైవం వినష్టా శోచ్యన్తే క్షత్రధర్మమఽవస్థితా	
వృద్ధిమాశంసమానా యే నిపతంతి రణాఽజిరే	16
యేన సేంద్రా స్త్రయో లోకా స్త్రాసితా యుధి ధీమతా	
తస్మిన్ కాల సమాయుక్తే న కాలః పరిశోచితుం	17
వైకాంత విజయో యుద్ధే భూతపూర్వః కదాచన	
పరై ర్వా హన్యతే వీరః పరాన్ వా హంతి సంయుగే	18
ఇయం హి పూర్వైః సందిష్టా గతిః క్షత్రియ సంమతా	
క్షత్రియో నిహతః సంఖ్యే న శోచ్య ఇతి నిశ్చయః	19
తదేవం నిశ్చయం దృష్ట్వా తత్త్వమాస్థాయ విజ్వరః	
యదిహానన్తరం కార్యం కల్ప్యం తదనుచిన్తయ	20
తముక్త వాక్యం విక్రాంతం రాజపుత్రం విభీషణః	

ఉవాచ శోక సంతప్తో బ్రాతుర్ఘోతమనంతరం	21
యోఽయం విమర్దేషు న భగ్నపూర్వః సురైః సమేతైః సహ వాసవేన భవంత మాసాద్య రణే విభగ్నో వేలామివాసాద్య యథా సముద్రః	22
అనేన దత్తాని సుపూజితాని భుక్తాశ్చ భోగా నిభృతాశ్చ భృత్యాః ధనాని మిత్రేషు సమర్పితాని వైరాణ్యఽమిత్రేషు చ యాఽపి తాని	23
ఏషోహితాగ్నిశ్చ మహాతపాశ్చ వేదాంతగః కర్మసు చాఽర్కవీర్యః ఏతస్య యత్ ప్రేతగతస్య కృత్యం తత్ కర్తుమిచ్ఛామి తవ ప్రసాదాత్	24
స తస్య వాక్యైః కరుణై ర్మహాత్మా సంబోధితః సాధు విభీషణేన ఆజ్ఞాపయామాస నరేంద్రసూనుః స్వర్గీయమాధానమఽదీన సత్త్వః	25
మరణాంతాని వైరాణి నిర్వృత్తం నః ప్రయోజనం క్రియతామఽస్య సంస్కారో మమాఽప్యేష యథా తవ	26
<u>త్రయోదశోత్తర శతతమ స్కంధః - రావణాంతఃపుర పరిదేవనం</u>	
రావణం నిహతం శృత్వా రాఘవేణ మహాత్మనా అంతఃపురా ద్వినిష్ఠేతూ రాక్షస్యః శోక కర్షితాః	1
వార్యమాణాః సుబహుశో వేష్టన్త్యః క్షితి పాంసుషు విముక్త కేశ్యో దుఃఖాఽర్తా గావో వత్సహతా ఇవ	2
ఉత్తరేణ వినిష్క్రమ్య ద్వారేణ సహ రాక్షసైః ప్రవిశ్యాయోధనం ఘోరం విచిన్వన్త్యో హతం పతిమ్	3
ఆర్యపుత్రేతి వాదిన్యో హా నాథేతి చ సర్వశః పరిపేతుః కబన్ధాఽంకాం మహీం శోణిత కర్ణమామ్	4
తా బాష్ప పరిపూర్ణాక్ష్యో భర్తు శోక పరాజితాః కరేణ్య ఇవ నర్దన్త్యో వినేదు ర్ఘతయూథపాః	5
దదృశు స్తం మహావీర్యం మహాకాయం మహాద్యుతిమ్ రావణం నిహతం భూమౌ నీలాంజన చయోపమమ్	6
తాః పతిం సహసా దృష్ట్వా శయానం రణపాంసుషు నిపేతు స్తస్య గాత్రేషు చిన్నా వనలతా ఇవ	7
బహుమానాత్ పరిష్పజ్య కాచిదేనం రురోద హ చరణౌ కాచిదాలింగ్య కాచిత్ కణ్ఠేఽవలమ్బ్య చ	8

ఉద్ధృత్య చ భుజౌ కాచిద్భూమౌ స్మ పరివర్తతే	
హతస్య వదనం దృష్ట్వా కాచిన్మోహ ముపాగమత్	9
కాచిదఽంకే శిరః కృత్వా రురోద ముఖమీక్షతీ	
స్నాపయన్తీ ముఖం బాష్పై స్తుషారై రివ పంకజమ్	10
ఏవమార్తాః పతిం దృష్ట్వా రావణం నిహతం భువి	
చుక్యశు ర్భూసాధా శోకాద్భూయ స్తాః పర్యదేవయన్	11
యేన విత్రాసితః శక్రో యేన విత్రాసితో యమః	
యేన వైశ్రవణో రాజా పుష్పకేణ వియోజితః	12
గన్ధర్వాణామృషీణాం చ సురాణాం చ మహాత్మనామ్	
భయం యేన మహద్ధత్తం సోఽయం శేతే రణే హతః	13
అసురేభ్యః సురేభ్యో వా పన్నగేభ్యోఽపి వా తథా	
న భయం యో విజానాతి త స్వేదం మానుషాద్భయమ్	14
అవధ్యో దేవతానాం యస్తథా దానవ రక్షసామ్	
హతః సోఽయం రణే శేతే మానుషేణ పదాతినా	15
యో న శక్యః సురై ర్లన్తుం న యక్షై ర్నాఽసురై స్తథా	
సోఽయం కశ్చిదివాఽసత్త్వో మృత్యుం మర్త్యేన లమ్పితః	16
ఏవం వదన్త్యో బహుధా రురుదు స్తస్య తాః స్త్రీయః	
భూయ ఏవ చ దుఃఖార్తా విలేపుశ్చ పునః పునః	17
అశృణ్వతా చ సుహృదాం సతతం హితవాదినామ్	
మరణాయాహృతా సీతా ఘాతితాశ్చ నిశాచరాః	18
ఏతాః సమమిదానీం తే వయమాత్మా చ పాతితాః	
బృవాణోఽపి హితం వాక్యమిష్టో భ్రాతా విభీషణః	19
ధృష్టం పరుషితో మోహోత్త్వయాత్మవధ కాంక్షిణా	
యది నిర్యాతితా తే స్యాత్ సీతా రామాయ మైథిలీ	20
న నః స్యాద్వ్యసనం ఘోర మిదం మూలహరం మహాత్	
వృత్తకామో భవే ద్రాతా రామో మిత్రకులం భవేత్	21
వయం చాఽవిధవాః సర్వాః సకామా న చ శత్రవః	
త్వయా పునర్నృశంసేన సీతాం సంరున్ధతా బలాత్	22

రాక్షసా వయమాత్మా చ త్రయం తుల్యం నిపాతితమ్ న కామకారః కామం వా తవ రాక్షసపుంగవ	23
దైవం చేష్టయతే సర్వం హతం దైవేన హన్యతే వానరాణాం వినాశోఽయం రక్షసాం చ మహాహవే	24
తవ చైవ మహాబాహో దైవయోగాదుపాగతః నైవాఽర్థేన న కామేన విక్రమేణ న చాఙ్గాయా	25
శక్యా దైవగతి ర్లోకే నివర్తయితు ముద్యతా విలేపురేవం దీనా స్తా రాక్షసాధిప యోషితః	26
కురర్య ఇవ దుఃఖార్తా బాష్పపర్యాకులేక్షణాః చతుర్దశోత్తరశతతమ స్సర్గః - మండోదరీ విలాపః	
తాసాం విలపమానానాం తథా రాక్షస యోషితామ్ జ్యేష్ఠా పత్నీ ప్రియా దీనా భర్తారం సముదైక్షత	1
దశగ్రీవం హతం దృష్ట్వా రామేణాఽచిన్త్యకర్మణా పతిం మండోదరీ తత్ర కృపణా పర్యదేవయత్	2
నను నామ మహాభాగ తవ వైశ్రవణానుజ కృద్ధస్య ప్రముఖే స్థాతుం త్రస్యత్యఽపి పురందరః	3
ఋషయశ్చ మహీదేవా గన్ధర్వాశ్చ యశస్వినః నను నామ తవోద్వేగా చ్చారణాశ్చ దిశో గతాః	4
స త్వం మానుష మాత్రేణ రామేణ యుధి నిర్జితః న వ్యపత్రపసే రాజన్ కిమిదం రాక్షసర్షభ	5
కథం త్రైలోక్య మాక్రమ్య శ్రీయా వీర్యేణ చాఽన్వితమ్ అవిషహ్యం జఘాన త్వాం మానుషో వనగోచరః	6
మానుషాణామవిషయే చరతః కామరూపిణః వినాశ స్తవ రామేణ సంయుగే నోపపద్యతే	7
న చైతత్ కర్మ రామస్య శ్రద్ధధామి చమూముఖే సర్వతః సముపేతస్య తవ తేనాభిమర్శనమ్	8
యదైవ చ జనస్థానే రాక్షసై ర్భహుభి ర్స్వతః ఖర స్తవ హతో బ్రాతా తదైవాఽసౌ న మానుషః	9

యదైవ నగరీం లంకాం దుష్ప్రవేశాం సురైరఽపి ప్రవిష్టో హనుమాన్ వీర్యా త్తదైవ వ్యధితా వయం	10
యదైవ వానరై ర్హోరై ర్బద్ధః సేతు ర్మహాఽర్ణవే తదైవ హృదయే నాఽహం శంకే రామమమానుషం	11
అథవా రామ రూపేణ కృతాంతః స్వయ మాగతః మాయాం తవ వినాశాయ విధాయాఽప్రతితర్కితాం	12
అథవా వాసవేన త్వం ధర్షితోఽసి మహాబల వాసవస్య కుతః శక్తి స్త్వాం ద్రష్టుమఽపి సంయుగే	13
<u>వ్యక్తమేష మహాయోగీ పరమాత్మా సనాతనః</u> <u>అనాది మధ్య నిధనో మహతః పరమో మహాన్</u>	14
<u>తమసః పరమో ధాతా శంఖ చక్ర గదాధరః</u> <u>శ్రీవత్స వక్షా నిత్యశ్రీరఽజయ్యః శాశ్వతో ధృవః</u>	15
<u>మానుషం వపురాస్థాయ విష్ణుః సత్యపరాక్రమః</u> <u>సర్వైః పరివృతో దేవై ర్వానరత్వ ముపాగతైః</u>	16
<u>సర్వలోకేశ్వరః సాక్షాల్లోకానాం హితకామ్యయా</u> <u>సరాక్షస పరీవారం హతవాం స్త్వాం మహాద్యుతిః</u>	17
ఇన్ద్రియాణి పురా జిత్యా జితం త్రిభువనం త్వయా స్మరద్భిరివ తద్వైర మిన్ద్రియైరేవ నిర్జితః	18
క్రియతామఽవిరోధశ్చ రాఘవేణేతి యన్ మయా ఉచ్యమానో న గృహ్లాఽసి తస్యేయం వ్యుష్టిరాగతా	19
అకస్మాచ్ఛాభికామోఽసి సీతాం రాక్షసపుంగవ ఐశ్వర్యస్య వినాశాయ దేహస్య స్వజనస్య చ	20
అరున్ధత్యా విశిష్టాం తాం రోహిణ్యాశ్చాఽపి దుర్మతే సీతాం ధర్షయతా మాన్యాం త్వయా హ్యసదృశం కృతమ్	21
వసుధాయాశ్చ వసుధాం శ్రయః శ్రీం భర్తవత్సలాం సీతాం సర్వాఽనవద్యాంగీమరణ్యే విజనే శుభాం	22
ఆనయత్వా తు తాం దీనాం చద్మనాత్మ స్వదూషణ అప్రాప్య చైవ తం కామం మైథిలీ సంగమే కృతం	23

పతివ్రతాయా స్తపసా నూనం దగ్గోఽసి మే ప్రభో	
తదైవ యన్న దగ్ధ స్వం ధర్షయం స్తనుమధ్యమాం	24
దేవా బిభ్యతి తే సర్వే సీంద్రాః సాఽగ్నిపురోగమాః	
అవశ్య మేవ లభతే ఫలం పాపస్య కర్మణః	25
ఘోరం పర్యాగతే కాలే కర్తా నాస్యత్ర సంశయః	
శుభకృ చ్చుభమాప్నోతి పాపకృత్ పాపమశ్నుతే	26
విభీషణః సుఖం ప్రాప్త స్వం ప్రాప్తః పాప మీదృశం	
సన్త్యన్యః ప్రమదా స్తుభ్యం రూపేణాభ్యధికా స్తతః	27
అనంగ వశమాపన్న స్వం తు మోహో న్న బుద్ధ్యసే	
న కులేన న రూపేణ న దాక్షిణ్యేన మైథిలీ	28
మయాధికా వా తుల్యా వా త్వం తు మోహోన్న బుద్ధ్యసే	
సర్వథా సర్వభూతానాం నాఽస్తి మృత్యురలక్షణః	29
తవ తావదఽయం మృత్యు ర్మైథిలీ కృతలక్షణః	
సీతా నిమిత్తజో మృత్యు స్వయా దూరాదుపాహృతః	30
మైథిలీ సహరామేణ విశోకా విహరిష్యతి	
అల్పపుణ్యా త్వఽహం ఘోరే పతితా శోకసాగరే	31
కైలాసే మన్దరే మేరౌ తథా చైత్రరథే వనే	
దేవోద్యానేషు సర్వేషు విహృత్య సహితా త్వయా	32
విమానేనానురూపేణ యా యామృతులయా శ్రియా	
పశ్యన్తీ వివిధాన్ దేశాం స్థాం స్థాం శ్చిత్ర స్రగఽమృరా	33
భ్రంశితా కామభోగేభ్యః సాఽస్మి వీర వధాత్తవ	
సైవాఽన్యేవాస్మి సంవృత్తా ధిగ్రాజ్ఞాం చంచలాః శ్రియ	34
హో రాజన్ సుకుమారం తే సుభృ సుత్వక్ సమున్నసం	
కాంతి శ్రీద్యుతిభిస్తుల్య మిందుపద్మ దివాకరైః	35
కిరీట కూటోజ్జ్వలితం తామ్రాస్యం దీప్త కుండలం	
మద వ్యాకుల లోలాక్షం భూత్వా యత్పాన భూమిషు	36
వివిధ స్రగ్ధరం చారు వల్ల స్మిత కథం శుభం	
తదేవాఽద్య తవేదం హి వక్తం న బ్రాజతే ప్రభో	37

రామ సాయక నిర్భిన్నం సిక్తం రుధిర విస్రవై:	
విశీర్ణ మేదో మస్తిష్కం రూక్షం స్యందన రేణుభి:	38
హా పశ్చిమా మే సంప్రాప్తా దశా వైధవ్య కారిణీ	
యా మయాసీ న్న సంబుద్ధా కదాచిదఽపి మందయా	39
పితా దానవరాజో మే భర్తా మే రాక్షసేశ్వర:	
పుత్రో మే శక్ర నిర్జేతా ఇత్యేవం గర్వితా భృశం	40
దృష్టాఽరిమర్దనాః శూరాః ప్రఖ్యాత బల పౌరుషాః	
అకృతశ్చిద్భయా నాథా మమేత్యాసీన్మతిర్ద్వంధా	41
తేషా మేవంప్రభావాణాం యుష్మాకం రాక్షసర్షభ	
కథం భయమఽసంబుద్ధం మానుషా దిదమాగతం	42
స్నిగ్ధేంద్రనీలనీలం తు ప్రాంశు శైలోపమం మహాత్	
కేయూరాంగద వైడూర్య ముక్తా దామ స్రగుజ్జ్వలం	43
కాంతం విహారే ష్యఽధికం దీప్తం సంగ్రామ భూమిషు	
భాత్యాభరణభాభి ర్యద్విద్యుద్భిరివ తోయదః	44
తదేవాద్య శరీరం తే తీక్ష్ణైర్నైక్తైః శరైశ్చితం	
పునర్దుర్లభ సంస్పర్శం పరిష్పక్తుం న శక్యతే	45
శ్వావిదః శలలైర్యద్వద్భాణైర్లగ్నైర్నిరంతరం	
స్వర్పితై ర్మర్మసు భృశం సంభిన్న స్నాయుబంధనం	46
క్షితౌ నిపతితం రాజన్ శ్యావం రుధిరసచ్ఛవి	
వజ్ర ప్రహారాభిహతో వికీర్ణ ఇవ పర్వతః	47
హా స్వప్నః సత్యమేవేదం త్వం రామేణ కథం హత	
త్వం మృత్యోరపి మృత్యుః స్యాః కథం మృత్యువశం గతః	48
త్రైలోక్య వసు భోక్తారం త్రైలోక్యోద్వేగదం మహాత్	
జేతారం లోకపాలానాం క్షేప్తారం శంకరస్య చ	49
దృష్టానాం నిగృహీతార మావిష్కృత పరాక్రమం	
లోక క్షోభయితారం చ నాదైర్భూతవిరావిణం	50
ఓజసా దృష్ట వాక్యానాం వక్తారం రిపు సన్నిధౌ	
స్వయూధ భృత్య వర్గాణాం గోష్ఠారం భీమవిక్రమం	51

హస్తారం దానవేన్ద్రాణాం యక్షాణాం చ సహస్రశః	
నివాతకవచానాం చ సంగ్రహీతార మీశ్వరం	52
నైక యజ్ఞ విలోష్టారం త్రాతారం స్వజనస్య చ	
ధర్మ వ్యవస్థా భేత్తారం మాయా స్రష్టార మాహవే	53
దేవాసుర నృకన్యానామాహర్తారం తత స్తతః	
శత్యస్త్రీ శోక దాతారం నేతారం స్వజనస్య చ	54
లంకా ద్వీపస్య గోష్టారం కర్తారం భీమకర్మణాం	
అస్మాకం కామభోగానాం దాతారం రథినాం వరమ్	55
ఏవం ప్రభావం భార్తారం దృష్ట్వా రామేణ పాతితం	
స్థిరాఽస్మి యా దేహమిమం ధారయామి హతప్రియా	56
శయనేషు మహాఽర్థేషు శయిత్వా రాక్షసేశ్వర	
ఇహ కస్మాత్ ప్రసుప్తోఽసి ధరణ్యాం రేణుపాటలః	57
యదా మే తనయః శస్త్రో లక్ష్మణే నేస్త్రజిద్యుధి	
తదాఽస్మ్యభిహతా తీవ్రమద్య త్వస్మిన్నిపాతితా	58
నాఽహం బంధుజనై ర్థీనా హీనా నాథేన తు త్వయా	
విహీనా కామభోగైశ్చ శోచిష్యే శాశ్వతేః సమాః	59
ప్రసన్నో దీర్ఘ మధ్వానం రాజన్నద్య సుదుర్గమం	
నయ మమాఽపి దుఃఖార్తాం న జీవిష్యే త్వయా వినా	60
కస్మా త్వం మాం విహాయేహ కృపణాం గంతు మిచ్ఛసి	
దీనా విలపితై ర్మండా కిం వా మాం నాభిభాషసి	61
దృష్ట్వా న ఖల్వఽసి కృద్ధో మామిహానవకుంఠితాం	
నిర్గతాం నగర ద్వారాత్ పద్భ్యామేవాగతాం ప్రభో	62
పశ్యేష్టదార దారాం స్తే భ్రష్ట లజ్జావకుంఠితాన్	
బహిర్నిష్పృతితాన్ సర్వాన్ కథం దృష్ట్వా న కుప్యసి	63
అయం క్రీడా సహాయస్తేఽనాథో లాలప్యతే జనః	
న చైన మాశ్వాసయసే కిం వా న బహు మన్యసే	64
య స్త్వయా విధవా రాజన్ కృతా వైకాః కులస్త్రీయః	
పతివ్రతా ధర్మపరా గురు శుశ్శృషణే రతాః	65

తాబి: శోకాభివృద్ధి: శప్త: పరవశం గత:	
త్వయా విప్రకృతాభి ర్యత్తదా శప్తం తదాగతం	66
ప్రవాద: సత్య ఏవాఽయం త్వాం ప్రతి ప్రాయశో నృప	
పతివ్రతానాం నాఽకస్మాత్ పతన్యశ్శాణి భూతలే	67
కథం చ నామ తే రాజంల్లోకానాక్రమ్య తేజసా	
నారీ చౌర్య మిదం క్షుద్రం కృతం శౌండీర్యమానినా	68
అపనీయాశ్రమాద్రామం యన్ముగచ్ఛద్మనా త్వయా	
ఆనీతా రామపత్నీ సా తతే కాతర్య లక్షణం	69
కాతర్యం చ న తే యుద్ధే కదాచిత్ సంస్మరామ్యహం	
తత్తు భాగ్య విపర్యాసాన్నూనం తే పక్వలక్షణం	70
అతీతాఽనాగతర్థజ్ఞో వర్తమాన విచక్షణ:	
మైథిలీ మాహృతాం దృష్ట్వా ధ్యాత్వా నిశ్శ్వస్య చాయతం	71
సత్యవాక్ స మహాభాగో దేవరో మే యదబ్రవీత్	
సోఽయం రాక్షస ముఖ్యానాం వినాశ: పర్యుపస్థిత:	72
కామ క్రోధ సముత్థేన వ్యసనేన ప్రసంగినా	
నిర్వృత్తి స్త్వత్కృతేఽనర్థ: ఽసోయం మూలహరో మహాన్	73
త్వయా కృతమిదం సర్వమఽనాథం రక్షసాం కులమ్	
న హి త్వం శోచితవ్యో మే ప్రఖ్యాత బల పౌరుష:	74
స్త్రీ స్వభావాత్తు మే బుద్ధి: కారుణ్యే పరివర్తతే	
సుకృతం దుష్కృతం చ త్వం గృహీత్వా స్వాం గతిం గత:	75
ఆత్మానమనుశోచామి త్వద్వియోగేన దు:ఖితా	
సుహృదాం హితకామానాం న శృతం వచనం త్వయా	76
బ్రాతృణాంచాఽపి కార్ష్యేన హిత ముక్తం త్వయాఽనఘ	
హీత్వఽర్థయుక్తం విధివచ్ఛేయస్కరమదారుణం	77
విభీషణేనాభిహితం న కృతం హీతుమత్స్వయా	
మారీచ కుంభకర్ణాభ్యాం వాక్యం మమ పితు స్తదా	78
న శృతం వీర్యమత్తేన తస్యేదం ఫల మీదృశం	
నీలజీమూత సంకాశ పీతాఽమ్బర శుభాంగద:	79

సర్వగాత్రాణి వినిక్షిప్య కిం శేషే రుధిరాఘ్నతః	
ప్రసుప్త ఇవ శోకార్ద్రాం కిం మాం న ప్రతిభాషసే	80
మహావీర్యస్య దక్షస్య సంయుగేష్వఽపలాయినః	
యాతుధానస్య దౌహిత్ర కిం చ మాం నాభ్యుదీక్షసే	81
ఉత్థిష్ఠోత్థిష్ఠ కిం శేషే ప్రాప్తే పరిభవే నవే	
అద్య వై నిర్భయా లంకా ప్రవిష్టాః సూర్యరశ్మయః	82
యేన సూదయసే శత్రూన్ సమరే సూర్య వర్చసా	
వజ్రో వజ్రధరస్యేవ నోఽయం తే సతతార్చితః	83
రణే శత్రు ప్రహరణో హేమజాల పరిష్కృతః	
పరిషో వ్యవకీర్ణ స్తే బాణై శ్చిన్నః సహస్రధా	84
ప్రియామివోపగూహ్య త్వం శేషే సమర మేదినీం	
అప్రియామివ కస్మాచ్చ మాం నేచ్ఛస్యభిభాషితుం	85
ధిగఽస్తు హృదయం యస్యా మమేదం న సహస్రధా	
త్వయి పంచత్వ మాపన్నే ఫలతే శోకపీడితమ్	86
ఇత్యేవం విలపంత్యేవ బాష్ప వ్యాకుల లోచనా	
స్నేహోవస్కున్న హృదయా దేవీ మోహ ముషాగమత్	87
కశ్మలాభిహతా సన్నా బభౌ సా రావణోరసి	
సంధ్యానురక్తే జలదే దీప్తా విద్యుదివాసితే	88
తథాగతాం సముత్పత్య సపత్న్య స్తా భృశాతురాః	
పర్యవస్థాపయామాసూ రుదంత్యో రుదతీం భృశం	89
న తే సువిదితా దేవి లోకానాం స్థితిరధ్యవా	
దశా విభాగ పర్యాయే రాజ్ఞాం చంచలయా శ్రియా	90
ఇత్యేవముచ్యమానా సా సశబ్దం ప్రరురోద హ	
స్నాపయన్తీ త్వభిముఖౌ స్తనావస్తాఽంబు విస్రవైః	91
ఏతస్మిన్నన్తరే రామో విభీషణ మువాచ హ	
సంస్కారః క్రియతాం ట్రాతుః స్త్రీయశ్చైతా నివర్తయ	92
తం ప్రశ్రిత స్తతో రామం శృత వాక్యో విభీషణః	
విమృశ్య బుద్ధ్యా ధర్మజ్ఞో ధర్మార్థ సహితం వచః	93

రామస్వైవానువృత్త్యర్థ ముత్తరం ప్రత్యభాషత	
త్యక్త ధర్మవ్రతం క్యారం నృశంసమనృతం తథా	94
నాహమర్థోఽస్మి సంస్కర్తుం పరదారాభిమర్శినమ్	
బ్రాత్యరూపో హి మే శత్యరేష సర్వాహితేరతః	95
రావణో నార్హతే పూజాం పూజ్యోపి గురుగౌరవాత్	
నృశంస ఇతి మాం కామం వక్ష్యన్తి మనుజా భువి	96
శృత్వా తస్యాఽగుణాన్ సర్వే వక్ష్యన్తి సుకృతం పునః	
తచ్ఛృత్వా పరమప్రీతో రామో ధర్మభృతాం వరః	97
విభీషణ మువాచేదం వాక్యజ్ఞో వాక్య కోవిదమ్	
తవాపి మే ప్రీయం కార్యం త్వత్ప్రభావాచ్చ మే జితమ్	98
అవశ్యం తు క్షమం వాచ్యో మయా త్వం రాక్షసేశ్వర	
అధర్మాఽన్యత సంయుక్తః కామం త్వేష నిశాచరః	99
తేజస్వీ బలవాన్ శూరః సంగ్రామేషు చ నిత్యశః	
శతక్రతుముఖై ర్దేవైః శ్శాయతే న పరాజితః	100
మహాత్మా బలసంపన్నో రావణో లోకరావణః	
మరణాఽన్తాని వైరాణి నిర్ఘృతం నః ప్రయోజనమ్	101
క్రియతామస్య సంస్కారో మమాఽప్యేష యథా తవ	
త్వత్సకాశా ద్దశగ్రీవః సంస్కారం విధిపూర్వకమ్	102
ప్రాప్తుమర్హతి ధర్మజ్ఞ త్వం యశోభాగ్భవిష్యసి	
రాఘవస్య వచః శృత్వా త్వరమాణో విభీషణః	103
సంస్కారేణానురూపేణ యోజయామాస రావణమ్	
చితాం చందన కాష్ఠానాం పద్మకోశీర సంవృతాం	104
బ్రాహ్మ్య సంవేశయాంచక్యా రాంకవాస్తరణా వృతాం	
వర్తతే వేదవిహితో రాజ్ఞో వై పశ్చిమః క్రతుః	105
ప్రచక్యా రాక్షసేన్ద్రస్య పితృమేధమనుక్రమం	
వేదించ దక్షిణ ప్రాచ్యాం యథాస్థానం చ పావకం	106
పృషదాజ్యేన సంపూర్ణం స్వవం సర్వే ప్రచిక్షిపుః	
పాదయోః శకటం ప్రాదురంతరూర్వోరులూఖలం	107

దారు పాత్రాణి సర్వాణి అరణిం చోత్తరారణిం	
దత్వా తు ముసలం చాన్య ద్యధాస్థానం విచక్షణాః	108
శాస్త్రదృష్టిన విధినా మహర్షి విహితేన చ	
తత్ర మేధ్యం పశుం హత్వా రాక్షసేంద్రస్య రాక్షసాః	109
పరిస్పరణికాం రాజ్ఞో ఘృతాక్తాం సమవేశయన్	
గంధై ర్మాల్యైరలంకృత్య రావణం దీనమానసాః	110
విభీషణ సహాయా స్తే వస్త్రైశ్చ వివిధైరపి	
లాజైశ్చావకిరంతి స్మ బాష్పపూర్ణ ముఖా స్తదా	111
దదౌ చ పావకం తస్య విధియుక్తం విభీషణః	
స్నాత్వా చైవార్థవస్త్రేణ తిలాన్ దూర్వాభిమిశ్రితాన్	112
ఉదకేన చ సమ్మిశ్రాన్ ప్రదాయ విధిపూర్వకం	
ప్రదాయ చోదకం తస్మై మూర్ధ్నా చైనం నమస్య చ	113
తాః స్త్రీయోనునయామాస సాన్త్యముక్త్యా పునః పునః	
గమ్యతామితి తాః సర్వా వివిశుర్నగరం తదా	114
ప్రవిష్టాసు చ సర్వాసు రాక్షసీషు విభీషణః	
రామపార్శ్వ ముపాగమ్య తదాతిష్ఠద్విసీతవత్	115
రామోపి సహ సైన్యేన ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః	
హర్షం లేభే రిపుం హత్వా యథా వృత్రం శతక్రతుః	116
<u>పంచదశోత్తరశతతమ స్సర్గః - విభీషణాభిషేకః</u>	
తే రావణ వధం దృష్ట్వా దేవ గన్ధర్వ దానవాః	
జగ్ముః స్వైః స్వైర్విమానై స్తే కథయంతః శుభాః కథాః	1
రావణస్య వధం ఘోరం రాఘవస్య పరాక్రమమ్	
సుయుద్ధం వానరాణాం చ సుగ్రీవస్య చ మన్త్రితమ్	2
అనురాగం చ వీర్యం చ సౌమిత్రేర్లక్ష్మణస్య చ	
కథయంతో మహాభాగా జగ్ము ర్మహా యథాగతమ్	3
రాఘవస్సు రథం దివ్య మిన్ద్రదత్తం శిఖి ప్రభమ్	
అనుజ్ఞాయ మహాభాగో మాతలిం ప్రత్యపూజయత్	4
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతో మాతలిః శక్ర సారథిః	

దివ్యం తం రథమాస్థాయ దివమేవారురోహ సః	5
తస్మింస్తు దివమారూడే సుర సారథి సత్తమే	
రాఘవః పరమప్రీతః సుగ్రీవం పరిషస్వజే	6
పరిష్వజ్య చ సుగ్రీవం లక్ష్మణేన ప్రచోదితః	
పూజ్యమానో హరిశ్శేషైరాజగామ బలాలయమ్	7
అబ్రవీచ్ఛ తదా రామః సమీప పరివర్తినమ్	
సౌమిత్రిం సత్త్వసంపన్నం లక్ష్మణం దీప్తతేజసం	8
విభీషణ మిమం సౌమ్య లంకాయామభిషేచయ	
అనురక్తం చ భక్తం చ మమ చైవోపకారిణమ్	9
ఏష మే పరమః కామో యదీమం రావణానుజమ్	
లంకాయాం సౌమ్య పశ్యేఽయమభిషిక్తం విభీషణమ్	10
ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రి రాఘవేణ మహాత్మానా	
తథేత్యుక్త్వా తు సంహృష్టః సౌవర్ణం ఘటమాదదే	11
తం ఘటం వానరేంద్రాణాం హస్తే దత్త్వా మనోజవాన్	
ఆదిదేశ మహాసత్త్వాన్ సముద్ర సలిలానయే	12
అతిశీఘ్రం తతో గత్వా వానరాస్తు మహాబలాః	
ఆగతా స్తజ్జలం గృహ్య సముద్రా ద్వానరోత్తమాః	13
తత స్త్వీకం ఘటం గృహ్య సంస్థాప్య పరమాసనే	
ఘటేన తేన సౌమిత్రిరఽభ్యషించ ద్విభీషణమ్	14
లంకాయాం రక్షసాం మధ్యే రాజానం రామశాసనాత్	
విధినా మంత్ర దృష్టేన సుహృద్గణ సమావృతం	15
అభ్యషించత్ స ధర్మాత్మా శుద్ధాత్మానం విభీషణమ్	
తస్యామాత్యా జహృషిరే భక్తా యే చాఽస్య రాక్షసాః	16
దృష్ట్వాభిషిక్తం లంకాయాం రాక్షసేంద్రం విభీషణమ్	
స తద్రాజ్యం మహాత్ ప్రాప్య రామదత్తం విభీషణః	17
ప్రకృతీః సాన్త్వయిత్వా చ తతో రామ ముపాగమత్	
అక్షతాన్ మోదకాంల్లాజాన్ దివ్యాః సుమనస స్తదా	18
ఆజహృరథ సంహృష్టాః పౌరా స్తస్మై నిశాచరాః	

స తాన్ గృహీత్వా దుర్ధర్షో రాఘవాయ న్యవేదయత్	19
మంగళ్యం మంగళం సర్వం లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్	
కృతకార్యం సమృద్ధాఽర్థం దృష్ట్వా రామో విభీషణమ్	20
ప్రతిజగ్రాహ తత్సర్వం తస్మైవ ప్రీయ కామ్యయా	
తతః శైలోపమం వీరం ప్రాంజలిం పార్శ్వతః స్థితమ్	21
అబ్రవీ ద్రాఘవో వాక్యం హనుమంతం ప్లవంగమమ్	
అనుమాన్య మహారాజ మిమం సౌమ్య విభీషణమ్	22
గచ్ఛ సౌమ్య పురీం లంకామనుజ్ఞాప్య యథావిధి	
ప్రవిశ్య రావణ గృహం విజయేనాభినంద్య చ	23
వైదేహ్యై మాం కుశలినం ససుగ్రీవం సలక్ష్మణమ్	
ఆచక్ష్య జయతాం శ్రేష్ఠ రావణంచ మయా హతమ్	24
ప్రియమేతదుదాహృత్య మైథిల్యా స్త్వం హరీశ్వర	
ప్రతిగృహ్య చ సందేశ ముపావర్తితుమర్హసి	25
<u>షోడశోత్తరశతతమ స్సర్గః - మైథిలీ ప్రీయనివేదనం</u>	
ఇతి ప్రతిసమాదిష్ఠో హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
ప్రవివేశ పురీంలంకాం పూజ్యమానో నిశాచరైః	1
ప్రవిశ్య చ మహాతేజాః రావణస్య నివేశనమ్	
దదర్శ మృజయా హీనాం సాతంకామివ రోహిణీమ్	2
వృక్షమూలే నిరానందాం రాక్షసీభిః సమావృతాం	
నిభృతః ప్రణతః ప్రహ్వః నోఽభిగమ్యాభివాద్య చ	3
దృష్ట్వా తమాగతం దేవీ హనుమంతం మహాబలం	
తూష్ణీమాస్త తదా దృష్ట్వా స్మృత్వా ప్రముదితాభవత్	4
సౌమ్యం దృష్ట్వా ముఖం తస్యాః హనుమాన్ ప్లవగోత్తమః	
రామస్య వచనం సర్వ మాఖ్యాతు ముపచక్రమే	5
వైదేహి కుశలీ రామః ససుగ్రీవలక్ష్మణః	
విభీషణ సహాయశ్చ హరీణాం సహితో బలైః	6
కుశలం చాహ సిద్ధార్థో హతశతృరరిందమః	
విభీషణ సహాయేన రామేణ హరిభిః సహ	7

నిహతో రావణో దేవి లక్ష్మణస్య నయేన చ	
పృష్ట్యా తు కుశలం రామో వీర స్త్వాం రఘునందనః	8
అబ్రవీత్ పరమప్రీతః కృతార్థేనాన్తరాత్మనా	
ప్రియమాఖ్యామి తే దేవి త్వాం తు భూయః సభాజయే	9
దిష్ట్యా జీవసి ధర్మజ్ఞే జయేన మమ సంయుగే	
లబ్ధో నో విజయః సీతే స్వస్థా భవ గతవృథా	10
రావణశ్చ హతః శత్రుర్లంకా చేయంవశే స్థితా	
మయా హ్యలబ్ధ నిద్రేణ దృడేన తవ నిర్ణయే	11
ప్రతిజ్ఞేషా వినిస్తీర్ణా బద్ధ్యా సేతుం మహోదధౌ	
సంభ్రమశ్చ న గంతవ్యో వర్తన్త్యా రావణాలయే	12
విభీషణ విధేయం హి లంకైశ్వర్యమిదం కృతమ్	
తదాశ్వసిహి విశ్వస్తా స్వగృహే పరివర్తసే	13
అయం చాభ్యేతి సంహృష్ట స్త్వద్ధర్మన సముత్సుకః	
ఏవముక్తా సముత్పత్య సీతా శశి నిభాననా	14
ప్రహర్షేణావరుద్ధా సా వ్యాజహార న కించన	
అబ్రవీచ్ఛ హరిశ్రేష్ఠః సీతామప్రతిజల్పతీమ్	15
కిం ను చింతయసే దేవి కిం ను మాం నాభిభాషసే	
ఏవముక్తా హనుమతా సీతా ధర్మే వ్యవస్థితా	16
అబ్రవీత్ పరమప్రీతా హర్ష గద్గదయా గిరా	
ప్రియ మేతదుపశృత్య భర్తుర్విజయ సంశ్రితమ్	17
ప్రహర్ష వశమాపన్నా నిర్వాక్యాఽస్మి క్షణాన్తరమ్	
న హి పశ్యామి సదృశం చింతయన్తీ ఫలవంగమ	18
మత్ప్రియాఖ్యానక స్యేహ తవ ప్రత్యభినందనమ్	
న హి పశ్యామి తత్ సౌమ్య పృథివ్యామపి వానర	19
సదృశం మత్ప్రియాఖ్యానే తవ దాతుం భవేత్ సమమ్	
హిరణ్యం వా సువర్ణం వా రత్నాని వివిధాని చ	20
రాజ్యం వా త్రిపులోకేషు నైతదఽర్హతి భాషితుమ్	
ఏవముక్తస్తు వైదేహ్య ప్రత్యువాచ ఫలవంగమః	21

గృహీత ప్రాంజలి రావ్యం సీతాయాః ప్రముఖే స్థితః	
భర్తుః ప్రియహితే యుక్తే భర్తుర్విజయ కాంక్షిణి	22
స్నిగ్ధ మేవవిధం వాక్యం త్వమేవార్హసి భాషితుమ్	
త వైతద్వచనం సౌమ్యే సారవత్ స్నిగ్ధమేవ చ	23
రత్నౌఘాద్వివిధా చ్చాపి దేవరాజ్యద్విశిష్యతే	
అర్థతశ్చ మయా ప్రాప్తా దేవరాజ్యదయో గుణాః	24
హతశత్రుం విజయినం రామం పశ్యామి సుస్థితమ్	
తస్య తద్వచనం శృత్వా మైథిలీ జనకాత్మజా	25
తతః శుభతరం వాక్యం ఉవాచ పవనాత్మజం	
అతిలక్షణ సంపన్నం మాధుర్య గుణ భూషితం	26
బుద్ధ్యా హ్యష్టాంగయా యుక్తం త్వమేవార్హసి భాషితుం	
శ్లాఘనీయోఽనిలస్య త్వం పుత్రః పరమధార్మికః	27
బలం శౌర్యం శృతం సత్త్వం విక్రమో దాక్ష్యముత్తమం	
తేజః క్షమా దృతి ర్దైర్యం వినీతత్వం న సంశయః	28
ఏతే చాన్యేచ బహవో గుణా స్త్వయ్యేవ శోభనాః	
అథోవాచ పునః సీతా మసంభ్రాంతో వినీతవత్	29
ప్రగృహీతాంజలి ర్హ్రాత్ సీతాయాః ప్రముఖే స్థితః	
ఇమాస్తు ఖలు రాక్షసో యది త్వ మనుమన్యసే	30
హస్తుమిచ్ఛామ్యహం సర్వా యాభి స్త్వం తర్జితా పురా	
క్లిశ్యంతీం పతిదేవాం త్వా మశోకవనికాం గతామ్	31
ఘోర రూప సమాచారాః క్వారాః క్వారతరేక్షణాః	
రాక్షసో దారుణ కథా వరమేతత్ ప్రయచ్ఛ మే	32
ముష్టిభిః పాణిభిః సర్వాశ్చరణైశ్చైవ శోభనే	
ఇచ్ఛామి వివిధైర్హతైః హస్తు మేతాః సుదారుణాః	33
ఘోరై ర్జాను ప్రహరైశ్చ దశనానాం చ పాతనైః	
భక్షణైః కర్ణ నాసానాం కేశానాం లుంచనై స్తథా	34
భృశం శుష్కముఖీభిశ్చ దారణై ర్లంఘనైర్హతైః	
నిపాత్య హంతు మిచ్ఛామి తవ విప్రీయ కారిణీః	35

ఏవం ప్రకారై ర్భహుభి ర్విప్రకారై ర్యశస్విని	
హన్తు మిచ్ఛామ్యహం దేవి తవేమాః కృతకిల్బిషాః	36
ఏవముక్తా హనుమతా వైదేహీ జనకాత్మజా	
ఉవాచ ధర్మ సహితం హనుమంతం యశస్వినీ	37
రాజసంశ్రయ వశ్యానాం కుర్వతీనాం పరాజ్ఞయా	
విధేయానాం చ దాసీనాం కః కుప్యేద్వానరోత్తమ	38
భాగ్యవైషమ్య యోగేన పురా దుశ్చరితేన చ	
మయైతత్ ప్రాప్యతే సర్వం స్వకృతం హ్యుపభుజ్యతే	39
ప్రాప్తవ్యం తు దశాయోగాన్ మయైతదితి నిశ్చితమ్	
దాసీనాం రావణస్యాహం మర్షయామీహ దుర్బలా	40
ఆజ్ఞప్తా రావణేనైతా రాక్షస్యో మామతర్జయన్	
హతే తస్మిన్ న కుర్మర్థి తర్జనం వానరోత్తమ	41
అయం వ్యాఘ్ర సమీపే తు పురాణో ధర్మసంహితః	
ఋక్షేణ గీతః శ్లోకో మే తన్నిబోధ ప్లవంగమ	42
న పరః పాపమాదత్తే పరేషాం పాపకర్మణామ్	
సమయో రక్షితవ్యస్తు సంత శ్చార్పిత్రభూషణాః	43
పాపానాం వా శుభానాం వా వధార్థాణాం ప్లవంగమ	
కార్యం కరుణమార్యేణ న కశ్చిన్నాపరాధ్యతి	44
లోక హింసా విహారణాం రక్షసాం కామరూపిణామ్	
కుర్వతామపి పాపాని నైవ కార్యమశోభనమ్	45
ఏవముక్తస్తు హనుమాన్ సీతయా వాక్య కోవిదః	
ప్రత్యువాచ తతః సీతాం రామపత్నీం యశస్వినీమ్	46
యుక్తా రామస్య భవతీ ధర్మపత్నీ యశస్వినీ	
ప్రతిసందిశ మాం దేవి గమిష్యే యత్ర రాఘవః	47
ఏవముక్తా హనుమతా వైదేహీ జనకాత్మజా	
అట్రవీ ద్ధ్రష్టు మిచ్ఛామి భర్తారం వానరోత్తమ	48
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః	
హర్షయన్ మైథిలీం వాక్యమువాచేదం మహాద్యుతిః	49

పూర్ణచంద్రాననం రామం ద్రక్ష్యస్యార్యే సలక్ష్మణమ్	
స్థిరమిత్రం హతాఽమిత్రం శచీవ త్రిదశేశ్వరమ్	50
తామేవముక్త్యా రాజన్తీం సీతాం సాక్షాదివ శ్రియమ్	
ఆజగామ మహావేగో హనూమాన్ యత్ర రాఘవః	51
<u>సప్తదశోత్తరశతతమ స్సర్గః - సీతా భర్తృముఖోదీక్షణం</u>	
స ఉవాచ మహాప్రాజ్ఞ మభిగమ్య ప్లవంగమః	
రామం వచనమర్థజ్ఞో వరం సర్వ ధనుష్మతామ్	1
యన్నిమిత్రోఽయమారమ్భః కర్మణాంచ ఫలోచయః	
తాం దేవీం శోకసంతప్తాం మైథిలీం ద్రష్టుమర్హసి	2
సా హి శోకసమావిష్టా బాష్పపర్యాకులేక్షణా	
మైథిలీ విజయం శృత్వా తవ హర్ష ముపాగమత్	3
పూర్వకాత్ ప్రత్యయాచ్ఛాహముక్తో విశ్వస్తయా తయా	
భర్తారం ద్రష్టు మిచ్ఛామి కృతార్థం సహలక్ష్మణమ్	4
ఏవముక్తో హనుమతా రామో ధర్మభృతాం వరః	
అగచ్ఛత్ సహసా ధ్యానమీషద్బాష్ప పరిప్లుతః	5
దీర్ఘముష్ణం వినిశ్చ్యస్య మేదినీమఽవలోకయన్	
ఉవాచ మేఘ సంకాశం విభీషణ ముపస్థితమ్	6
దివ్యాఽంగరాగాం వైదేహీం దివ్యాభరణ భూషితామ్	
ఇహ సీతాం శిరః స్నాతా ముపస్థాపయ మా చిరమ్	7
ఏవముక్తస్తు రామేణ త్వరమాణో విభీషణః	
ప్రవిశ్యాన్తఃపురం సీతాం స్వాభిః స్త్రీభిరఽచోదయత్	8
దివ్యాఽంగరాగా వైదేహీ దివ్యాభరణ భూషితా	
యాన మారోహ భద్రం తే భర్తా త్వాం ద్రష్టు మిచ్ఛతి	9
ఏవముక్తాతు వైదేహీ ప్రత్యువాచ విభీషణమ్	
అస్నాతా ద్రష్టు మిచ్ఛామి భర్తారం రాక్షసాధిప	10
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా ప్రత్యువాచ విభీషణః	
యదాహ రాజా భర్తా తే తత్తథా కర్తుమర్హసి	11
తస్య తద్వచనం శృత్వా మైథిలీ భర్తృదేవతా	

భర్తృభక్తి వ్రతా సాద్య తథేతి ప్రత్యఽభాషత	12
తతః సీతాం శిరఃస్నాతాం యువతీభిరలంకృతామ్	
మహార్థాభరణోపేతాం మహార్థామ్బర ధారిణీమ్	13
ఆరోప్య శిబికాం దీప్తాం పరాధ్యమ్బర సంవృతామ్	
రక్షోభిర్బహుభి ర్గుప్తా మాజహార విభీషణః	14
సోభిగమ్య మహాత్మానం జ్ఞాత్వాపి ధ్యానమాస్థితమ్	
ప్రణతశ్చ ప్రహృష్టశ్చ ప్రాప్తాం సీతాం న్యవేదయత్	15
తామాగతా ముపశ్యత్య రక్షోగృహ చిరోపితామ్	
హర్షో దైన్యం చ రోషశ్చ త్రయం రాఘవ మావిశత్	16
తతః పార్శ్వగతం దృష్ట్వా సవిమర్శం విచారయన్	
విభీషణ మిదం వాక్యమఽహృష్టం రాఘవోఽబ్రవీత్	17
రాక్షసాధిపతే సౌమ్య నిత్యం మద్విజయే రత	
వైదేహీ సన్నికర్షం మే శీఘ్రం సముపగచ్ఛతు	18
స తద్వచన మాజ్ఞాయ రాఘవస్య విభీషణః	
తూర్ణముత్సారణే యత్నం కారయామాస సర్వతః	19
కంచుకోష్ఠీషిణ స్తత్ర వేత్ర ఝర్జర పాణయః	
ఉత్సారయంతః పురుషాః సమన్తాత్ పరిచక్రముః	20
ఋక్షాణాం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ సర్వశః	
బృన్దానుత్సార్యమాణాని దూరముత్సస్పృజ స్తదా	21
తేషా ముత్సార్యమాణానాం సర్వేషాం ధ్వనిరుత్థితః	
వాయునోద్వర్తమానస్య సాగరస్యేవ నిస్సృనః	22
ఉత్సార్యమాణాంస్తాన్ దృష్ట్వా సమన్తాజ్ఞాతసంభ్రమాన్	
దాక్షిణ్యాత్ తదమర్షాచ్చ వారయామాస రాఘవః	23
సంరట్టశ్చాబ్రవీద్రామశ్చక్షుషా ప్రదహన్నివ	
విభీషణం మహాప్రాజ్ఞం సోపాలమ్భ మిదం వచః	24
కిమర్థం మామనాదృత్య క్లిశ్యతేఽయం త్వయా జనః	
నివర్తయైనముద్యోగం జనోఽయం స్వజనో మమ	25
న గృహాణి న వస్తాణి న ప్రాకారా స్తిరస్మియాః	

నేదృశా రాజసత్కారా వృత్తమావరణం స్త్రీయాః	26
వ్యసనేషు న కృచ్ఛేషు న యుద్ధేషు స్వయంవరే	
న క్రతౌ న వివాహే చ దర్శనం దుష్యతి స్త్రీయాః	27
సైషా యుద్ధగతా చైవ కృచ్ఛే చ మహతి స్థితా	
దర్శనేఽస్యా న దోషః స్యా న్మత్సమీపే విశేషతః	28
తదానయ సమీపం మే శేషుమేనాం విభీషణ	
సీతా పశ్యతు మామేషా సుహృద్గణవృతం స్థితమ్	29
ఏవ ముక్తస్తు రామేణ సవిమర్శో విభీషణః	
రామస్యోపానయత్ సీతాం సన్నికర్షం వినీతవత్	30
తతో లక్ష్మణ సుగ్రీవౌ హనుమాంశ్చ ప్లవంగమః	
నిశమ్య వాక్యం రామస్య బభూవుర్వ్యథితా భృశమ్	31
కళత్ర నిరపేక్షైశ్చ ఇంగితైరఽస్య దారుణైః	
అప్రీతమివ సీతాయా తర్కయన్తి స్మ రాఘవమ్	32
లజ్జయా త్వవలీయన్తి స్వేషు గాత్రేషు మైథిలీ	
విభీషణేనానుగతా భర్తారం సాభ్యవర్తత	33
సా వస్త్ర సంరుద్ధ ముఖీ లజ్జయా జనసంసది	
రురోదాసాద్య భర్తార మార్యపుత్రేతి భాషిణీ	34
విస్మయాచ్చ ప్రహర్షాచ్చ స్నేహాచ్చ పతిదేవతా	
ఉదైక్షత ముఖం భర్తుః సౌమ్యం సౌమ్యతరాననా	35
అథ సమఽపనుదన్ మనః క్షమం సా	
సుచిరమఽదృష్ట ముదీక్ష్య వై ప్రీయస్య	
వదన ముదిత పూర్ణచంద్రకాంతం	
విమల శశాంక నిభాననా తదానీం	36
అష్టాదశోత్తరశతతమ స్కర్ణః - సీతాప్రాత్యాదేశః	
తాం తు పార్శ్వస్థితాం ప్రహ్వం రామః సంప్రీక్ష్య మైథిలీమ్	
హృదయాన్తర్గతం భావం వ్యాహర్తు ముపచక్రమ్	1
ఏషాఽసి నిర్జితా భద్రే శత్రుం జిత్వా మయా రణే	
పౌరుషోద్యదనుష్ఠేయం తదేత దుపపాదితమ్	2

గతోఽస్మ్యన్తమమర్షస్య ధర్షణా సంప్రమార్జితా అవమానశ్చ శతృశ్చ మయా యుగపదుద్భృతౌ	3
అద్య మే పౌరుషం దృష్టమఽద్య మే సఫలః శ్రమః అద్య తీర్ణ ప్రతిజ్ఞత్వాత్ ప్రభవామీహ చాత్మనః	4
యా త్వం విరహితా నీతా చల చిత్తేన రక్షసా దైవ సంపాదితో దోషో మానుషేణ మయా జితః	5
సంప్రాప్తమవమానం యస్తేజసా న ప్రమార్జతి కస్తస్య పురుషాఽర్థోస్తి పురుషస్యాఽల్ప తేజసః	6
లంఘనం చ సముద్రస్య లంకాయాశ్చావమర్షనమ్ సఫలం తస్య చ్ఛ్లాఘ్యం మహాత్ కర్మ హనూమతః	7
యుద్ధే విక్రమతశ్చైవ హితం మస్త్రయతశ్చ మే సుగ్రీవస్య ససైన్యస్య సఫలోఽద్య పరిశ్రమః	8
నిర్గుణం భ్రాతరం త్యక్త్వా యో మాం స్వయముపస్థితః విభీషణస్య భక్తస్య సఫలోఽద్య పరిశ్రమః	9
ఇత్యేవం బృవత స్తస్య సీతా రామస్య తద్వచః మృగీవోత్సుల్ల నయనా బభూవాఽశృ పరిప్లుతా	10
పశ్యతస్తాం తు రామస్య భూయః క్రోధోఽభ్యవర్తత ప్రభూతాఽజ్ఞావసిక్తస్య పావకస్యేవ దీప్యతః	11
స బద్ధ్వా భృకుటీం వక్తే తిర్యక్ప్రేక్షిత లోచనః అబ్రవీత్ పరుషం సీతాం మధ్యే వానర రక్షసామ్	13
యత్ కర్తవ్యం మనుష్యేణ ధర్షణాం పరిమార్జితా తత్ కృతం సకలం సీతే శతృహస్తాదఽమర్షణాత్	14
నిర్జితా జీవలోకస్య తపసా భావితాత్మనా అగస్త్యేన దురాధర్షా మునినా దక్షిణేవ దిక్	15
విదితశ్చాఽస్తు తే భద్రే యోఽయం రణపరిశ్రమః స తీర్ణః సుహృదాం వీర్యా న్న త్వదర్థం మయా కృతః	16
రక్షతా తు మయా వృత్తమఽపవాదం చ సర్వశః ప్రఖ్యాత స్యాత్మవంశస్య న్యంగం చ పరిమార్జితా	17

ప్రాప్త చారిత్ర సందేహ మమ ప్రతిముఖే స్థితా	
దీపో నేత్రాతురస్యేవ ప్రతికూలాఽసి మే దృఢమ్	18
తద్గచ్ఛ హ్యభ్యనుజ్ఞాతా యథేష్టం జనకాత్మజే	
ఏతా దశ దిశో భద్రే కార్యమఽస్తి న మే త్వయా	19
కః పుమాన్ హి కులే జాతః స్త్రీయం పరగృహోపితామ్	
తేజస్వీ పునరాదద్యాత్ సుహృల్లేభ్యేన చేతసా	20
రావణాంక పరిభ్రష్టాం దృష్టాం దుష్టేన చక్షుషా	
కథం త్వాం పునరాదద్యాం కులం వ్యపదిశన్ మహాత్	21
తదర్థం నిర్జితా మే త్వం యశః ప్రత్యాహృతం మయా	
నాస్తి మే త్వయ్యభిష్వంగో యథేష్టం గమ్యతామితః	22
ఇతి ప్రవ్యాహృతం భద్రే మయైతత్ కృతబుద్ధినా	
లక్ష్మణే భరతే వా త్వం కురు బుద్ధిం యథాసుఖమ్	23
సుగ్రీవే వానరేస్త్రే వా రాక్షసేస్త్రే విభీషణే	
నివేశయ మనః సీతే యథా వా సుఖమాత్మనః	24
న హి త్వాం రావణో దృష్ట్వా దివ్యరూపాం మనోరమామ్	
మర్షయేత చిరం సీతే స్వగృహే పరివర్తినీమ్	25
తతః ప్రీయార్థ శ్రవణా తదఽప్రియం	
ప్రియాదుపశ్యత్య చిరస్య మైథిలీ	
ముమోచ బాష్పం సుభృశం ప్రవేపితా	
గజేస్త్రహస్తాభిహతే వ సల్లకీ	26
<u>ఏకోనవింశత్యుత్తరశతతమస్కర్ణః - హుతాశన ప్రవేశః</u>	
ఏవముక్తాతు వైదేహీ పరుషం రోమహర్షణమ్	
రాఘవేణ సరోషేణ భృశం ప్రవృథితాఽభవత్	1
సా తదఽశృతపూర్వం హి జనే మహతి మైథిలీ	
శృత్వా భర్తృవచో రూక్షం లజ్జయా వ్రీడితాభవత్	2
ప్రవిశన్తీవ గాత్రాణి స్వాఽన్యేవ జనకాత్మజా	
వాక్యల్యై సైః సశల్యేవ భృశమశ్శాణ్యవర్తయత్	3
తతో బాష్ప పరిక్లిష్టం ప్రమార్జన్తీ స్వమాననమ్	

శనై ర్గధదయా వాచా భర్తార మిదమబ్రవీత్	4
కిం మామఽసదృశం వాక్యమీదృశం శ్రోత్ర దారుణమ్	
రూక్షం శ్రావయసీ వీర ప్రాకృతః ప్రాకృతామివ	5
న తథాఽస్మి మహాబాహో యథా త్వమవగచ్ఛసి	
ప్రత్యయం గచ్ఛ మే యేన చారిత్రేణైవ తే శపే	6
పృథక్ స్త్రీణాం ప్రచారేణ జాతిం తాం పరిశంకసే	
పరిత్యజేమాం శంకాం తు యది తేఽహం పరీక్షితా	7
యద్యఽహం గాత్రసంస్పర్శం గతాఽస్మి వివశా ప్రభో	
కామకారో న మే తత్ర దైవం తత్రాఽపరాధ్యతి	8
మదఽధీనం తు యత్తన్నే హృదయం త్వయి వర్తతే	
పరాఽధీనేషు గాత్రేషు కిం కరిష్యామ్యఽనీశ్వరా	9
సహ సంవృద్ధ భావాచ్ఛ సంసర్గేణ చ మానద	
యద్యహం తే న విజ్ఞాతా హతా తేనాస్మి శాశ్వతమ్	10
ప్రీషిత స్తే యదా వీరో హనుమానఽవలోకకః	
లంకాస్థాఽహం త్వయా వీర కిం తదా న విసర్జితా	11
ప్రత్యక్షం వానరేస్త్రస్య త్వద్వాక్య సమనస్తరమ్	
త్వయా సంత్యక్తయా వీర త్యక్తం స్యా జ్ఞీవితం మయా	12
న వృథా తే శ్రమోఽయం స్యాత్సంశయే న్యస్య జీవితమ్	
సుహృజ్ఞన పరిక్లేశో న చాఽయం నిష్పల స్తవ	13
త్వయా తు నరశార్దూల క్రోధమేవానువర్తతా	
లఘునేవ మనుష్యేణ స్త్రీత్వమేవ పురస్కృతమ్	14
అపదేశేన జనకాన్నోత్పత్తి ర్వసుధా తలాత్	
మమ వృత్తం చ వృత్తజ్ఞ బహు తే న పురస్కృతమ్	15
న ప్రమాణీకృతః పాణిర్పాల్యే బాలేన పీడితః	
మమ భక్తిశ్చ శీలం చ సర్వం తే పృష్ఠతః కృతమ్	16
ఏవం బృవాణా రుదతీ బాష్ప గధద భాషిణీ	
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణం సీతా దీనం ధ్యానపరం స్థితమ్	17
చితాం మే కురు సౌమిత్రే వ్యసనస్యాస్య భేషజమ్	

మిథ్యోపఘాతోఽపహతా నాహం జీవితముత్సహే	18
అప్రీతస్య గుణై ర్భర్తు స్త్యక్తాయా జనసంసది	
యా క్షమా మే గతిర్గన్తుం ప్రవేక్ష్యే హవ్యవాహనమ్	19
ఏవముక్తస్తు వైదేహ్య లక్ష్మణః పరవీర హా	
అమర్ష వశమాపన్నో రాఘవానన మైక్షత	20
స విజ్ఞాయ తతశ్చన్దం రామస్యాకార సూచితమ్	
చితాం చకార సౌమిత్రిర్మతే రామస్య వీర్యవాన్	21
అధోముఖం తదా రామం శనైః కృత్వా ప్రదక్షిణమ్	
ఉపాసర్పత వైదేహీ దీప్యమానం హుతాశనమ్	22
ప్రణమ్య దేవతాభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ మైథిలీ	
బద్ధాఽంజలిపుటా చేదమువాచాఽగ్నిసమీపతః	23
యథా మే హృదయం నిత్యం నాపసర్పతి రాఘవాత్	
తథా లోకస్య సాక్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః	24
యథా మాం శుద్ధచారిత్రాం దుష్టాం జానాతి రాఘవః	
తథా లోకస్య సాక్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః	25
కర్మణా మనసా వాచా యథా నాతిచరామ్యఽహం	
రాఘవం సర్వధర్మజ్ఞం తథా మాం పాతు పావకః	26
ఆదిత్యో భగవాన్ వాయు ర్దిశ శ్చంద్ర స్తథైవ చ	
అహశ్చాఽపి తథా సంద్యే రాత్రిశ్చ పృథివీ తథా	27
యథాన్యోఽపి విజానంతి తథా చారిత్ర సంయుతామ్	
ఏవ ముక్త్యాతు వైదేహీ పరిక్రమ్య హుతాశనమ్	28
వివేక జ్వలనం దీప్తం నిస్సంగేనాన్తరాత్మనా	
జనః స సుమహాం స్తస్తో బాల వృద్ధ సమాకులః	29
దదర్శ మైథిలీం తత్ర ప్రవిశన్తీం హుతాశనమ్	
సా తప్త నవ హేమాభా తప్త కాంచన భూషణా	30
పపాత జ్వలనం దీప్తం సర్వలోకస్య సన్నిధౌ	
దదృశు స్తాం మహాభాగాం ప్రవిశన్తీం హుతాశనం	31
సీతాం కృత్వాస్త్రయో లోకాః పూర్ణామాజ్యాహుతీమివ	

పంచుకృశుః స్త్రీయః సర్వా స్త్రాం దృష్ట్వా హవ్యవాహానే 32

పతంతీం సంస్కృతాం మంత్రైర్వనోర్ధారా మివాధ్వరే
దదృశు స్త్రాం త్రయోలోకా దేవ గంధర్వ దానవాః 33

శప్తాం పతంతీం నిరయే త్రిదివా ధ్వేవతామివ
తస్యామగ్నిం విశన్త్యాంతు హా హేతి విపులః స్వనః 34
రక్షసాం వానరాణాం చ సంబభూవాఽద్భుతోపమః||

వింశత్యుత్తరశతతమ స్సర్గః - బ్రహ్మకృత రామస్తవః

తతో హి దుర్మనా రామః శృత్వైవ వదతాం గిరః
దధ్యో ముహూర్తం ధర్మాత్మా బాష్ప వ్యాకుల లోచనః 1

తతో వైశ్రవణో రాజా యమశ్చాఽమిత్ర కర్షణః
సహస్రాక్షో మహేంద్రశ్చ వరుణశ్చ పరంతపః 2

షడర్ధనయనః శ్రీమాన్ మహాదేవో వృష ధ్వజః
కర్తా సర్వస్య లోకస్య బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదాం వరః 3

ఏతే సర్వే సమాగమ్య విమావైః సూర్య సన్నిభైః
ఆగమ్య నగరీం లంకామభిజగ్ముశ్చ రాఘవమ్ 4

తతః సహస్తాభరణాన్ ప్రగృహ్య విపులాన్ భుజాన్
అట్పవం స్త్రిదశ శ్రేష్ఠాః ప్రాజ్ఞాలిం రాఘవం స్థితమ్ 5

కర్తా సర్వస్య లోకస్య శ్రేష్ఠో జ్ఞానవతాం వరః
ఉపేక్షసి కథం సీతాం పతన్తీం హవ్యవాహానే 6

కథం దేవగణశ్రేష్ఠమాత్మానం నాఽవబుధ్యసి
ఋతధామా వసుః పూర్వం వసూనాం త్వం ప్రజాపతిః 7

త్రయాణాం త్వం హి లోకానామాదికర్తా స్వయంప్రభుః
రుద్రాణామఽష్టమో రుద్రః సాధ్యానామఽసి పంచమః 8

అశ్వినౌ చాపి తే కణ్ణౌ చన్ద్ర సూర్యౌచ చక్షుషీ	
అన్తే చాదౌ చ లోకానాం దృశ్యసే త్వం పరంతప	9
ఉపేక్షసే చ వైదేహీం మానుషః ప్రాకృతో యథా	
ఇత్యుక్తో లోకపాలై సైః స్వామీ లోకస్య రాఘవః	10
అబ్రవీత్ త్రిదశ శ్రీష్ఠాన్ రామో ధర్మభృతాం వరః	
ఆత్మానం మానుషం మన్యే రామం దశరథాత్మజమ్	11
యోఽహం యస్య యతశ్చాహం భగవాన్స్తద్బ్రవీతు మే	
ఇతి బృవన్తం కాకుత్స్థం బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదాం వరః	12
అబ్రవీ చ్ఛృణు మే రామ సత్యం సత్యపరాక్రమ	
భవాన్ నారాయణో దేవః శ్రీమాంశ్చక్రాయుధో విభుః	13
ఏకశృంగో వరాహ స్త్వం భూత భవ్య సపత్నజిత్	
అక్షరం బ్రహ్మ సత్యం చ మధ్యే చాన్తే చ రాఘవ	14
లోకానాం త్వం పరో ధర్మో విష్వక్సేనశ్చతుర్భుజః	
శార్ఙ్గధన్వా హృషీకేశః పురుషః పురుషోత్తమః	15
అజితః ఖడ్గధృద్విష్ణుః కృష్ణశ్చైవ బృహదృబలః	
సేనానీ ర్ణామణీశ్చ త్వం బుద్ధిః సత్త్వం క్షమా దమః	16
ప్రభవశ్చాఽప్యయశ్చ త్వముపేన్ద్రో మధుసూదనః	
ఇన్ద్రకర్మా మహేన్ద్ర స్త్వం పద్మనాభో రణాన్తకృత్	17
శరణ్యం శరణం చ త్వామాహుర్దివ్యా మహర్షయః	
సహస్రశృంగో వేదాత్మా శతజిహ్వో మహర్షభః	18
త్వం త్రయాణాం హి లోకానామాదికర్తా స్వయంప్రభుః	
సిద్ధానామపి సాధ్యానామాశ్రయశ్చాఽసి పూర్వజః	19
త్వం యజ్ఞ స్త్వం వషట్కార స్త్వమోంకారః పరంతప	
ప్రభవం నిధనం వా తే న విదుః కో భవానితి	20
దృశ్యసే సర్వభూతేషు బ్రాహ్మణేషు చ గోషు చ	
దిక్షు సర్వాసు గగనే పర్వతేషు వనేషు చ	21
సహస్ర చరణః శ్రీమాన్ శతశేర్షః సహస్రదృక్	
త్వం ధారయసి భూతాని వసుధాం చ సపర్వతామ్	22

అస్తే పృథివ్యాః సలిలే దృశ్యసే త్వం మహోరగః	
త్రీన్ ల్లోకాన్ ధారయన్ రామ దేవ గన్ధర్వ దానవాన్	23
అహం తే హృదయం రామ జిహ్వ దేవీ సరస్వతీ	
దేవా గాత్రేషు రోమాణి నిర్మితా బ్రహ్మణా ప్రభో	24
నిమేష స్తే భవేద్రాత్రిరున్మేష స్తే భవేద్ధివా	
సంస్కారా స్తేభవన్ వేదా న తదస్తి త్వయా వినా	25
జగత్ సర్వం శరీరం తే స్థైర్యమ్ తే వసుధా తలమ్	
అగ్నిః కోపః ప్రసాద స్తే సోమః శ్రీవత్సలక్షణ	26
త్వయా లోకా స్త్రయః క్రాంతాః పురా స్వైర్విక్రమైస్త్రిభిః	
మహేన్ద్రశ్చ కృతో రాజా బలిం బద్ధ్వా మహాఽసురమ్	27
సీతా లక్ష్మీర్భవాన్ విష్ణుర్దేవః కృష్ణః ప్రజాపతిః	
వధార్థం రావణ స్వేహ ప్రవిష్టో మానుషీం తనుమ్	28
తదిదం నః కృతంకార్యం త్వయా ధర్మభృతాం వర	
నిహతో రావణో రామ ప్రహృష్టో దివమాక్రమ	29
అమోఘం బల వీర్యం తే అమోఘ స్తే పరాక్రమః	
అమోఘం దర్శనం రామ న చ మోఘః స్తవస్తవ	30
అమోఘా స్తే భవిష్యన్తి భక్తిమన్తశ్చ యే నరాః	
యే త్వాం దేవం ధృవం భక్తాః పురాణం పురుషోత్తమమ్	31
ప్రాప్నువంతి సదా కామానిహలోకే పరత్ర చ	
ఇమామార్షం స్తవం నిత్య మితిహాసం పురాతనం	32
యే నరాః కీర్తయిష్యన్తి నాస్తి తేషాం పరాభవః	
<u>ఏకవింశత్యుత్తరశతతమ స్కంధః - సీతా ప్రతిగ్రహః</u>	
ఏతచ్ఛ్చత్వా శుభం వాక్యం పితామహ సమీరితమ్	
అంకేనాదాయ వైదేహీముత్సపాత విభావసుః	1
స విధూయ చితాం తాం తు వైదేహీం హవ్యవాహనః	
ఉత్తస్థౌ మూర్తిమానాశు గృహీత్వా జనకాత్మజాం	2
తరుణాదిత్య సంకాశాం తప్త కాంచన భూషణామ్	
రక్తామ్బరధరాం బాలాం నీల కుంచిత మూర్ధజామ్	3

అక్లిష్ట మాల్యభరణాం తథారూపాం మనస్వినీమ్
దదౌ రామాయ వైదేహీమంకే కృత్వా విభావసుః

4

అబ్రవీచ్ఛ తదా రామం సాక్షీ లోకస్య పావకః

ఏషా తే రామ వైదేహీ పాపమఽస్యాం న విద్యతే

5

వైవ వాచా న మనసా నానుధ్యానా న్న చక్షుషా

సువృత్తా వృత్తశౌణ్డీర న త్వామతిచచార హ

6

రావణేనాపనీతైషా వీర్యోత్సక్తేన రక్షసా

త్వయా విరహితా దీనా వివశా నిర్జనాద్వనాత్

7

రుద్ధా చాన్తఃపురే గుప్తా త్వచ్ఛిత్తా త్వత్పరాయణా

రక్షితా రాక్షసీసంఘైర్వికృతై ర్హోరదర్శనైః

8

ప్రలోభ్యమానా వివిధం భర్త్యమానా చ మైథిలీ

నాచిన్తయత తద్రక్ష స్త్వద్గతేనాన్తరాత్మనా

9

విశుద్ధభావాం నిష్పాపాం ప్రతిగృహ్ణీష్వ రాఘవ

న కించిదభిధాతవ్యమహమాజ్ఞాపయామి తే

10

తతః ప్రీతమనా రామః శృత్యైతద్వదతాం వరః

దధ్యో ముహూర్తం ధర్మాత్మా బాష్ప వ్యాకుల లోచనః

11

ఏవముక్తో మహాతేజా ధృతిమాన్ దృఢవిక్రమః

అబ్రవీత్ త్రిదశ శ్రేష్ఠం రామో ధర్మభృతాం వరః

12

అవశ్యం త్రిషులోకేషు న సీతా పాపమర్హతి

దీర్ఘకాలోపితా హీయం రావణాన్తఃపురే శుభా

13

బాలిశః ఖలు కామాత్మా రామో దశరథాత్మజః

ఇతి వక్ష్యన్తి మాం సన్తో జానకీమవిశోధ్య హి

14

అనన్య హృదయాం భక్తాం మచ్ఛిత్త పరివర్తినీమ్

అహమప్యవగచ్ఛామి మైథిలీం జనకాత్మజామ్

15

ప్రత్యయార్థం తు లోకానాం త్రయాణాం సత్యసంశ్రయః	
ఉపేక్షే చాపి వైదేహీం ప్రవిశన్తిం హుతాశనమ్	16
ఇమామపి విశాలాక్షీం రక్షితాం స్వన తేజసా	
రావణో నాతివర్తేత వేలామివ మహోదధిః	17
న హి శక్తః స దుష్టాత్మా మనసాపి హి మైథిలీమ్	
ప్రధర్షయితు మప్రాప్తాం దీప్తామగ్నిశిఖా మివ	18
నేయమర్హతి చైశ్వర్యం రావణాంతఃపురే శుభా	
అనన్యా హి మయా సీతాం భాస్కరేణ ప్రభా యథా	19
విశుద్ధా త్రిషులోకేషు మైథిలీ జనకాత్మజా	
న హి హాతుమియం శక్యా కీర్తిరాత్మవతా యథా	20
అవశ్యం తు మయా కార్యం సర్వేషాం వో వచః శుభమ్	
స్నిగ్ధానాం లోకమాన్యానామేవం చ బృవతాం హితమ్	21
ఇతీదముక్త్యా విదితం మహాబలైః	
ప్రశస్యమానః స్వకృతేన కర్మణా	
సమేత్య రామః ప్రియయా మహాబలః	
సుఖం సుఖార్హోనుబభూవ రాఘవః	22
<u>ద్వావింశత్యుత్తరశతతమ స్కంధః -- దశరథప్రతిసమాదేశః</u>	
ఏతచ్ఛ్చత్వా శుభం వాక్యం రాఘవేణ సుభాషితమ్	
ఇదం శుభతరం వాక్యం వ్యాజహార మహేశ్వరః	1
పుష్కరాక్ష మహాబాహో మహావక్షః పరంతప	
దిష్ట్యా కృత మిదంకర్మ త్వయా శస్త్రభృతాం వర	2
దిష్ట్యా సర్వస్య లోకస్య ప్రవృద్ధం దారుణం తమః	
అపావృత్తం త్వయా సంఖ్యే రామ రావణజం భయమ్	3
ఆశ్వాస్య భరతం దీనం కౌసల్యాం చ యశస్వినీమ్	
కైకేయీం చ సుమిత్రాం చ దృష్ట్వా లక్ష్మణ మాతరమ్	4
ప్రాప్య రాజ్యమయోధ్యాయాం నన్దయిత్వా సుహృజ్జనమ్	
ఇక్ష్యాకూణాం కులే వంశం స్థాపయిత్వా మహాబల	5
ఇష్ట్వా తురగ మేధేన ప్రాప్య చానుత్తమం యశః	

బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్త్వా త్రిదివం గన్తుమర్హసి	6
ఏష రాజా విమానస్థః పితా దశరథస్తవ	
కాకుత్స్థ మానుషే లోకే గురుస్తవ మహాయశాః	7
ఇన్ద్రలోకం గతః శ్రీమాంస్త్వయా పుత్రేణ తారితః	
లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా త్వమేన మభివాదయ	8
మహాదేవ వచః శృత్వా కాకుత్స్థః సహలక్ష్మణః	
విమాన శిఖరస్థస్య ప్రణామమకరోత్ పితుః	9
దీప్యమానం స్వయా లక్ష్మ్యా విరజోఽమృరధారిణమ్	
లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా దదర్శ పితరం విభుః	10
హర్షేణ మహతావిష్టో విమానస్థో మహీపతిః	
ప్రాణైః ప్రియతరం దృష్ట్వా పుత్రం దశరథ స్తదా	11
ఆరోప్యౌఽంకం మహాబాహుర్వరాసనగతః ప్రభుః	
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య తతో వాక్యం సమాదదే	12
న మే స్వర్గో బహుమతః సమ్మానశ్చ సురర్షిభిః	
త్వయా రామ విహీనస్య సత్యం ప్రతిశృణోమి తే	13
కైకేయ్యా యానిచోక్తాని వాక్యాని వదతాం వర	
తవ ప్రవ్రాజనార్థాని స్థితాని హృదయే మమ	14
త్వాం తు దృష్ట్వా కుశలినం పరిష్వజ్య సలక్ష్మణమ్	
అద్య దుఃఖాద్విముక్తోఽస్మి నీహారాదివ భాస్కరః	15
తారితోఽహం త్వయా పుత్ర సుపుత్రేణ మహాత్మనా	
అష్టావక్త్రేణ ధర్మాత్మా తారితో బ్రాహ్మణో యథా	16
ఇదానీం చ విజానామి యథా సౌమ్య సురేశ్వరైః	
వధార్థం రావణస్యేదం విహితం పురుషోత్తమ	17
సిద్ధార్థా ఖలు కౌసల్యా యా త్వాం రామ గృహం గతమ్	
వనాన్నివృత్తం సంహృష్టా ద్రక్ష్యత్యరినిషూదన	18
సిద్ధార్థాః ఖలు తే రామ నరా యే త్వాం పురీం గతమ్	
జలార్థమభిషిక్తం చ ద్రక్ష్యన్తి వసుధాధిపమ్	19
అనురక్తేన బలినా శుచినా ధర్మచారిణా	

ఇచ్చామి త్వామహం ద్రష్టుం భరతేన సమాగతమ్	20
చతుర్దశ సమాః సౌమ్య వనే నిర్యాపితా స్వయా	
వసతా సీతయా సార్దం లక్ష్మణేన చ దీమతా	21
నివృత్త వనవాసోఽసి ప్రతిజ్ఞా సఫలా కృతా	
రావణం చ రణే హత్వా దేవా స్తే పరితోషితాః	22
కృతం కర్మ యశః శ్లాఘ్యం ప్రాప్తం తే శత్యసూదన	
బ్రాతృభిః సహ రాజ్యస్థో దీర్ఘమాయురవాప్పుహి	23
ఇతి బృవాణం రాజానం రామః ప్రాణ్ణలిరబ్రవీత్	
కురు ప్రసాదం ధర్మజ్ఞ కైకేయ్యా భరతస్య చ	24
సపుత్రాం త్వాం త్యజామీతి యదుక్తా కైకయా త్వయా	
స శాపః కైకయా మోరః సపుత్రాం న స్పృశేత్ ప్రభో	25
స తథేతి మహారాజో రామముక్త్యా కృతాంజలిమ్	
లక్ష్మణం చ పరిష్వజ్య పునర్వాక్య మువాచ హ	26
రామం శుశ్శాషతా భక్త్యా వైదేహ్యో సహ సీతయా	
కృతా మమ మహాప్రీతిః ప్రాప్తం ధర్మఫలం చ తే	27
ధర్మం ప్రాప్స్యసి ధర్మజ్ఞ యశశ్చ విపులం భువి	
రామే ప్రసన్నే స్వర్గం చ మహిమానం తదైవ చ	28
రామం శుశ్శాష భద్రం తే సుమిత్రానన్దవర్దన	
రామః సర్వస్య లోకస్య శుభేష్వభిరతః సదా	29
ఏతే సేన్త్రా స్త్రయో లోకాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	
అభిగమ్య మహాత్మానమర్చన్తి పురుషోత్తమమ్	30
ఏతత్తదుక్త మవ్యక్త మక్షరం బ్రహ్మ సమ్మితమ్	
దేవానాం హృదయం సౌమ్య గుహ్యం రామః పరంతపః	31
అవాప్తం ధర్మచరణం యశశ్చ విపులం త్వయా	
రామం శుశ్శాషతా భక్త్యా వైదేహ్యో సహ సీతయా	32
స తథోక్త్యా మహాబాహుర్లక్ష్మణం ప్రాంజలిం స్థితమ్	
ఉవాచ రాజా ధర్మాత్మా వైదేహీం వచనం శుభమ్	33
కర్తవ్యో న తు వైదేహి మన్యుస్త్యాగమిమం ప్రతి	

రామేణ త్వద్విశుద్ధ్యర్థం కృత మేతద్ధితైషిణా	34
న త్వం సుభృ సమాధేయా పతిశుశ్యాషణం ప్రతి	
అవశ్యం తు మయా వాచ్యమేష తే దైవతం పరమ్	35
ఇతి ప్రతిసమాదిశ్య పుత్రౌ సీతాం తథా స్నుషామ్	
ఇన్ద్రలోకం విమానేన యయౌ దశరథో జ్వలన్	36
<u>త్రయోవింశత్యుత్తరశతతమ స్కంధః - ఇంద్ర వరదానం</u>	
ప్రతిప్రయాతే తు కాకుత్స్థ మహేన్ద్రః పాకశాసనః	
అబ్రవీత్ పరమ ప్రీతో రాఘవం ప్రాంజలిం స్థితమ్	1
అమోఘం దర్శనం రామ తవాఽస్మాకం పరంతప	
ప్రీతియుక్తాః స్మ తేన త్వం బృహి యన్మనసేచ్ఛసి	2
ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థః ప్రత్యువాచ కృతాంజలిః	
లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా సీతయా సహభార్యయా	3
యది ప్రీతిః సముత్పన్నా మయి సర్వసురేశ్వర	
వక్ష్యామి కురు తే సత్యం వచనం వదతాం వర	4
మమహేతోః పరాక్రాన్తా యే గతా యమసాదనమ్	
తే సర్వే జీవితం ప్రాప్య సముత్తిష్ఠన్తు వానరాః	5
మత్కృతే విప్రయుక్తా యే పుత్రై ర్దారైశ్చ వానరాః	
మత్ప్రియేష్యభియుక్తాశ్చ న మృత్యుం గణయన్తి చ	6
త్వత్ప్రసాదాత్ సమేయు స్తే వరమేతమహం వృణే	
నీరుజో నిర్వణాంశ్చైవ సంపన్న బల పౌరుషాన్	7
గోలాంగూలాం స్తథైవర్ణాన్ ద్రష్టుమిచ్ఛామి మానద	
అకాలే చాపి పుష్పాణి మూలాని చ ఫలాని చ	8
నద్యశ్చ విమలా స్తత్ర తిష్ఠేయుర్యత్ర వానరాః	
శృత్వా తు వచనం తస్య రాఘవస్య మహాత్మానః	9
మహేన్ద్రః ప్రత్యువా చేదం వచనం ప్రీతిలక్షణమ్	
మహానఽయం వర స్తాత త్వయోక్తో రఘునన్దన	10
ద్విర్మయా నోక్త పూర్వం హి తస్మా దేత ద్భవిష్యతి	
సముత్థాస్యన్తి హరయౌ యే హతా యుధి రాక్షసైః	11

ఋక్షాశ్చ సహగోపుచ్ఛా నికృతానన బాహవః	
నీరుజో నిర్వణాశ్చైవ సంపన్న బల పౌరుషాః	12
సముత్థాస్యంతి హరయః సుప్తా నిద్రాక్షయే యథా	
సుహృద్భిర్బాన్ధవైశ్చైవ జ్ఞాతిభిః స్వజనైరపి	13
సర్వ ఏవ సమేష్యన్తి సంయుక్తాః పరయా ముదా	
అకాలే పుష్పశబలాః ఫలవంతశ్చ పాదపాః	14
భవిష్యన్తి మహేష్వాస నద్యశ్చ సలిలాయుతాః	
సవ్రణైః ప్రథమం గాత్రైః సంవృతై ర్నిర్వణైః పునః	15
తతః సముత్థితాః సర్వే సుప్తేవ హరిపుంగవాః	
బభూవుర్వానరాః సర్వే కి మేతదితి విస్మితాః	16
తే సర్వే వానరాస్తస్మై రాఘవాయాభ్యవదయన్	
కాకుస్థం పరిపూర్ణార్థం దృష్ట్వా సర్వే సురోత్తమాః	17
ఊచు స్తే ప్రథమం స్తుత్వా స్తవార్థం సహలక్ష్మణమ్	
గచ్ఛాయోధ్యామితో వీర విసర్జయ చ వానరాన్	18
మైథిలీం సాన్త్యయస్వైనామనురక్తాం తపస్వినీమ్	
శతృష్ణుం చ మహాత్మానం మాతృః సర్వాః పరంతప	19
భ్రాతరం పశ్య భరతం త్వచ్ఛ్రీకా ద్రవ్రతధారిణమ్	
అభిషేచయ చాత్మానం పౌరాన్ గత్వా ప్రహర్షయ	20
ఏవముక్త్వా తమామన్త్య రామం సౌమిత్రిణా సహ	
విమానైః సూర్య సంకాశైః హృష్టా జగ్ముః సురా దివమ్	21
అభివాద్య చ కాకుస్థః సర్వాం స్తాం స్త్రీదశోత్తమాన్	
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా వాస మాజ్ఞాపయ త్తదా	22
తతస్తు సా లక్ష్మణ రామ పాలితా	
మహాచమూ ర్ఘ్నప్త జనా యశస్వినీ	
శ్రియా జ్వలన్తీ విరరాజ సర్వతో	
నిశా ప్రణీతేవ హి శీత రశ్మినా	23
<u>చతుర్వింశత్యుత్తరశతతమ స్సర్గః -- పుష్పకోపస్థాపనం</u>	
తాం రాత్రిముషితం రామం సుఖోత్థిత మరిందమమ్	

అబ్రవీత్ ప్రాణ్ణలిర్వాక్యం జయం పుష్ట్యా విభీషణః	1
స్నానాని చాఽంగరాగాణి వస్త్రాణ్యాభరణాని చ	
చన్దనాని చ దివ్యాని మాల్యాని వివిధాని చ	2
అలంకారవిదశ్చేమా నార్యః పద్మ నిభేక్షణాః	
ఉపస్థితా స్త్వాం విధివత్ స్నాపయిష్యన్తి రాఘవ	3
ప్రతిగృహ్ణీష్య తత్సర్వం మదనుగ్రహ కామ్యయా	
ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థః ప్రత్యువాచ విభీషణమ్	4
హరీన్ సుగ్రీవ ముఖ్యాం స్త్వం స్నానేనాభినిమన్తయ	
స తు తామృతి ధర్మాత్మా మమ హేతోః సుఖోచితః	5
సుకుమారో మహాబాహుః కుమారః సత్యసంశ్రవః	
తం వినా కైకేయీ పుత్రం భరతం ధర్మ చారిణమ్	6
న మే స్నానం బహుమతం వస్త్రాణ్యాభరణాని చ	
ఇత ఏవ పథా క్షిప్రం ప్రతిగచ్ఛామి తాం పురీమ్	7
అయోధ్యామాగతో హ్యేష పన్థాః పరమ దుర్గమః	
ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థం ప్రత్యువాచ విభీషణః	8
అహ్నా త్వాం ప్రాపయిష్యామి తాం పురీం పార్థివాత్మజ	
పుష్పకం నామ భద్రం తే విమానం సూర్య సన్నిభమ్	9
మమ బ్రాతుః కుబేరస్య రావణేనాహూతం బలాత్	
హూతం నిర్లిత్య సంగ్రామే కామగం దివ్య ముత్తమం	10
త్వదర్థే పాలితం చైతత్తిష్ఠత్యఽతులవిక్రమ	
తదిదం మేఘ సంకాశం విమానమిహ తిష్ఠతి	11
తేన యాస్యసి యానేన త్వమయోధ్యాం గతజ్వరః	
అహం తే యద్యనుగ్రాహ్యో యది స్మరసి మే గుణాన్	12
వస తావదిహ ప్రాజ్ఞ యద్యఽస్తి మయి సౌహృదమ్	
లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా వైదేహ్య చాపి భార్యయా	13
అర్చితః సర్వకామై స్త్వం తతో రామ గమిష్యసి	
ప్రీతి యుక్తస్య మే రామ ససైన్యః ససుహృద్గణః	14
సత్త్రియాం విహితాం తావద్భూహాణ త్వం మయోద్యతామ్	

ప్రణయాద్భహుమానాచ్చ సౌహృదేన చ రాఘవ	15
ప్రసాదయామి ప్రేవోఽహం న ఖల్వాజ్ఞాపయామి తే	
ఏవముక్త స్తతో రామః ప్రత్యువాచ విభీషణమ్	16
రక్షసాం వానరాణాం చ సర్వేషాం చోపశృణ్వతామ్	
పూజితోఽహం త్వయా సౌమ్య సాచివ్యేన పరంతప	17
సర్వాత్మనా చ చేష్టభిః సౌహృదేనోత్తమేన చ	
న ఖల్వేత న్న కుర్యాం తే వచనం రాక్షసేశ్వర	18
తం తు మే భ్రాతరం ద్రష్టుం భరతం త్వరతే మనః	
మాం నివర్తయితుం యోఽసౌ చిత్రకూట ముపాగతః	19
శిరసా యాచతో యస్య వచనం న కృతం మయా	
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయాం చ యశస్వినీమ్	20
గురూంశ్చ సుహృదశ్చైవ పౌరాంశ్చ తనయైః సహ	
ఉపస్థాపయ మే క్షిప్రం విమానం రాక్షసేశ్వర	21
కృత కార్యస్య మే వాసః కథం స్వి దిహ సమ్మతః	
అనుజానీహి మాం సౌమ్య పూజితోఽస్మి విభీషణ	22
మన్యుర్న ఖలు కర్తవ్య స్త్వరితం త్వానుమానయే	
రాఘవస్య వచః శృత్వా రాక్షసేంద్రో విభీషణః	23
తద్విమానం సమాదాయ తూర్ణం ప్రతినివర్తత	
తతః కాంచన చిత్రాంగం వైడూర్యమయ వేదికమ్	24
కూటాగారైః పరిక్షిప్తం సర్వతో రజత ప్రభమ్	
పాణ్డరాభిః పతాకాభి ర్ద్వజైశ్చ సమలంకృతమ్	25
శోభితం కాంచనై ర్హర్ష్యై ర్హేమపద్మ విభూషితమ్	
ప్రకీర్ణం కింకిణీజాలై ర్ముక్తామణి గవాక్షితమ్	26
ఘంటాజాలైః పరిక్షిప్తం సర్వతో మధుర స్వనమ్	
యన్నేరు శిఖరాకారం నిర్మితం విశ్వకర్మణా	27
బహుభిర్భూషితం హర్ష్యై ర్ముక్తా రజత సన్నిభైః	
తలైః స్ఫాటిక చిత్రాంగై ర్వైడూర్వైశ్చ వరాసనైః	28
మహోర్ధాస్తరణోపేతైరుపపన్నం మహోధనైః	

ఉపస్థితమనాధృష్యం తద్విమానం మనోజవమ్	29
నివేదయిత్వా రామాయ తస్థౌ తత్ర విభీషణః	
తత్ పుష్పకం కామగమం విమానం	
ఉపస్థితం భూధర సంనికాశం	
దృష్ట్వా తదా విస్మయ మాజగమ	
రామః ససౌమిత్రిరుదారసత్త్వః	30
<u>పంచవింశత్యుత్తరశతతమ స్కర్ణః -- పుష్పకోత్పతనం</u>	
ఉపస్థితం తు తం దృష్ట్వా పుష్పకం పుష్ప భూషితమ్	
అవిదూరస్థితో రామం ప్రత్యువాచ విభీషణః	1
స తు బద్ధాఽంజలిః ప్రహ్వో వినీతో రాక్షసేశ్వరః	
అబ్రవీత్ త్వరయోపేతః కిం కరోమీతి రాఘవమ్	2
తమబ్రవీన్ మహాతేజా లక్ష్మణస్యోపశ్యణ్యతః	
విమృశ్య రాఘవో వాక్యమిదం స్నేహ పురస్కృతమ్	3
కృత ప్రయత్నకర్మాణో విభీషణ వనౌకసః	
రత్నైరఽరఙ్గైశ్చ వివిధైర్భూషణైశ్చాపి పూజయ	4
సహైభిరఽజితా లంకా నిర్జితా రాక్షసేశ్వర	
హృష్టైః ప్రాణభయం త్యక్త్వా సంగ్రామేష్వనివర్తిభిః	5
త ఇమే కృత కర్మాణః పూజ్యంతాం సర్వవానరాః	
ఘనరత్న ప్రదానేన కర్మైషాం సఫలం కురు	6
ఏవం సమ్మానితాశ్చైతే మానార్థా మానద త్వయా	
భవిష్యన్తి కృతజ్ఞేన నిర్మతా హరియూధపాః	7
త్యాగినం సంగ్రహీతారం సానుక్రోశం యశస్వినమ్	
సర్వే త్వామవగచ్ఛన్తి తతః సంబోధయామ్యహం	8
హీనం రతిగుణైః సర్వైరభిహన్తార మాహవే	
త్యజంతి నృపతిం సేనాః సంవిగ్నా స్తం నరేశ్వరం	9
ఏవముక్తస్తు రామేణ వానరాం స్తాన్ విభీషణః	
రత్నాఽరఙ్గైః సంవిభాగేన సర్వానేవాభ్యపూజయత్	10
తత స్తాన్ పూజితాన్ దృష్ట్వా రత్నైరఽరఙ్గైశ్చ యూధపాన్	

- ఆరురోహ తతో రామ స్తద్విమాన మనుత్తమమ్ 11
 అంకే నాదాయ వైదేహీం లజ్జమానాం యశస్వినీమ్
 లక్ష్మణేన సహబ్రాత్రా విక్రాన్తేన ధనుష్షుతా 12

- అబ్రవీచ్ఛ విమానస్థః పూజయన్ సర్వవానరాన్
 సుగ్రీవంచ మహావీర్యం కాకుత్స్థః సవిభీషణమ్ 13
 మిత్ర కార్యం కృతమిదం భవద్భిర్వానరోత్తమాః
 అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం ప్రతిగచ్ఛథ 14
 యత్తు కార్యం వయస్యేన సుహృదా వా పరంతప
 కృతం సుగ్రీవ తత్ సర్వం భవతా ధర్మభీరుణా 15
 కిష్కిన్ధాం ప్రతి యాహ్యశు స్వపైన్యేనాభిసంవృతః
 స్వరాజ్యే వస లంకాయాం మయా దత్తే విభీషణ 16
 న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాః సేన్త్రా అపి దివౌకసః
 అయోధ్యాం ప్రతియాస్యామి రాజధానీం పితుర్మమ 17
 అభ్యనుజ్ఞాతు మిచ్ఛామి సర్వాంశ్చామన్త్రయామి వః
 ఏవముక్తాస్తు రామేణ వానరా స్తే మహాబలాః 18
 ఊచుః ప్రాంజలయో రామం రాక్షసశ్చ విభీషణః
 అయోధ్యాం గన్తుమిచ్ఛామః సర్వాన్నయతు నో భవాన్ 19
 ఉద్యుక్తా విచరియిష్యామో వనాని నగరాణి చ
 దృష్ట్వా త్వామభిషేకార్థం కౌసల్యామభివాద్య చ 20
 అచిరేణాగమిష్యామః స్వాన్ గృహాన్ నృపతేః సుత
 ఏవముక్తాస్తు ధర్మాత్మా వానరైః సవిభీషణైః 21
 అబ్రవీద్రాఘవః శ్రీమాన్ ససుగ్రీవ విభీషణాన్

ప్రియాత్ ప్రియతరం లబ్ధం యదహం ససుహృజ్ఞనః	22
సర్వైర్భవద్భిః సహితః ప్రీతిం లప్స్యే పురీం గతః	
క్షిప్రమారోహ సుగ్రీవ విమానం వానరైః సహ	23
త్వమధ్యారోహ సాఽమాత్యో రాక్షసేస్త విభీషణ	
తత స్తత్ పుష్పకం దివ్యం సుగ్రీవః సహసేనయా	24
అధ్యారోహత్వరన్ శీఘ్రం సాఽమాత్యశ్చ విభీషణః	
తేష్వారూఢేషు సర్వేషు కౌటేరం పరమాసనమ్	25
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాత ముత్పాత విహాయసం	
యయా తేన విమానేన హంసయుక్తేన భాస్వతా	26
ప్రహృష్టశ్చ ప్రతీతశ్చ బభౌ రామః కుటేరవత్	
తే సర్వే వానరా హృష్టా రాక్షసాశ్చ మహాబలాః	27
యథాసుఖ మసంబాధం దివ్యే తస్మిన్నుపావిశన్	
<u>షడ్వింశత్యుత్తరశతతమ స్సర్గః - ప్రత్యావృత్తి పథ వర్ణనం</u>	
అనుజ్ఞాతం తు రామేణ తద్విమానమనుత్తమమ్	
ఉత్పాత మహామేఘః శ్వసనేనోద్ధతో యథా	1
పాతయిత్వా తతశ్చక్షుః సర్వతో రఘునన్దనః	
అబ్రవీన్ మైథిలీం సీతాం రామః శశినిభాననామ్	2
కైలాస శిఖరాకారే త్రికూట శిఖరే స్థితామ్	
లంకామీక్షస్వ వైదేహి నిర్మితాం విశ్వకర్మణా	3
ఏతదాయోధనం పశ్య మాంస శోణిత కర్దమమ్	
హరీణాం రాక్షసానాం చ సీతే విశసనం మహాత్	4
అత్ర దత్తవరః శేతే ప్రమాధీ రాక్షసేశ్వరః	
తవ హేతోర్విశాలాక్షి రావణో నిహతో మయా	5
కుమ్భకర్ణోఽత్ర నిహతః ప్రహస్తశ్చ నిశాచరః	
ధూమ్రాక్షశ్చాఽత్ర నిహతో వానరేణ హనూమతా	6
విద్యున్నాలీ హతశ్చాఽత్ర సుషేణేన మహాత్మనా	
లక్ష్మణేనేన్ద్రజిచ్చాఽత్ర రావణిర్నిహతో రణే	7
అంగదేనాఽత్ర నిహతో వికటో నామ రాక్షసః	

విరూపాక్షశ్చ దుర్ధర్షో మహాపార్శ్వ మహోదరౌ	8
అకమ్పనశ్చ నిహతో బలినోఽన్యే చ రాక్షసాః	
అత్ర మండోదరీ నామ భార్యా తం పర్యదేవయత్	9
సపత్నీనాం సహస్రేణ సాఽస్రేణ పరివారితా	
ఏతత్తు దృశ్యతే తీర్థం సముద్రస్య వరాననే	10
యత్ర సాగరముత్తీర్య తాం రాత్రిముషితా వయం	
ఏష సేతు ర్మయా బద్ధః సాగరే లవణార్ణవే	11
తవ హేతోర్విశాలాక్షి నలసేతుః సుదుష్కరః	
పశ్య సాగరమక్షోభ్యం వైదేహి వరుణాలయమ్	12
అపార మభిగర్హంతం శంఖ శుక్తి నిషేవితమ్	
హిరణ్యనాభం శైలేన్ద్రం కాంచనం పశ్య మైథిలి	13
విశ్రమార్దం హనుమతో భిత్త్వా సాగర ముత్థితమ్	
ఏతత్ కుక్షౌ సముద్రస్య స్కంధావార నివేశనం	14
ఏతత్తు దృశ్యతే తీర్థం సాగరస్య మహాత్మనః	
సేతుబంధ ఇతి ఖ్యాతం త్రైలోక్యేనాభిపూజితం	15
ఏతత్ పవిత్రం పరమం మహాపాతక నాశనం	
అత్ర పూర్వం మహాదేవః ప్రసాదమకరోత్ ప్రభుః	16
అత్ర రాక్షసరాజోఽయమాజగామ విభీషణః	
ఏషా సా దృశ్యతే సీతే కిష్కిన్ధా చిత్ర కాననా	17
సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా యత్ర వాలీ మయా హతః	
అథ దృష్ట్వా పురీం సీతా కిష్కింధాం వాలి పాలితాం	18
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం రామం ప్రణయ సాధ్వసా	
సుగ్రీవ ప్రియ భార్యాభి స్తారా ప్రముఖతో నృప	19
అన్యేషాం వానరేన్ద్రాణాం స్త్రీభిః పరివృతా హ్యహం	
గంతుమిచ్ఛే సహాయోధ్యం రాజధానీం త్వయానఘ	20
ఏవముక్తోఽథ వైదేహ్య రాఘవః ప్రత్యువాచ తాం	
ఏవమఽస్మితి కిష్కింధాం ప్రాప్య సంస్థాప్య రాఘవః	21
విమానం ప్రేక్ష్య సుగ్రీవం వాక్యమేతదువాచ హ	

బృహి వానరశార్దూల సర్వాన్ వానరపుంగవాన్	22
స్వదార సహితాః సర్వే హ్యయోధ్యాం యాంతు సీతయా	
తథా త్వమపి సర్వాభిః స్త్రీభిః సహ మహాబల	23
అభిత్వరస్వ సుగ్రీవ గచ్ఛామః ప్లవగేశ్వర	
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామేణాఽమితతేజసా	24
వానరాధిపతిః శ్రీమాం సైశ్చ సర్వైః సమావృతః	
ప్రవిశ్యాంతఃపురం శీఘ్రం తారా ముద్వీక్య సోఽబ్రవీత్	25
ప్రియే త్వం సహనారీభి ర్వానరాణాం మహాత్మనాం	
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతా మైథిలీ ప్రియ కామ్యయా	26
త్వర త్వమభిగచ్ఛామో గృహ్య వానరయోషితః	
అయోధ్యాం దర్శయిష్యామః సర్వా దశరథ స్త్రీయః	27
సుగ్రీవస్య వచః శృత్వా తారా సర్వాంగ శోభనా	
ఆహూయ చాబ్రవీత్ సర్వా వానరాణాంతు యోషితః	28
సుగ్రీవేణాభ్యనుజ్ఞాతా గంతుం సర్వైశ్చ వానరైః	
మమ చాపి ప్రియం కార్యమయోధ్యా దర్శనేన చ	29
ప్రవేశం చాపి రామస్య పౌర జానపదైః సహ	
విభూతిం చైవ సర్వాసాం స్త్రీణాం దశరథస్య చ	30
తారయా చాభ్యనుజ్ఞాతాః సర్వా వానర యోషితః	
నేపథ్యం విధి పూర్వేణ కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణం	31
అధ్యారోహన్ విమానం తత్ సీతా దర్శన కాంక్షయా	
తాభిః సహోత్థితం శీఘ్రం విమానం ప్రేక్ష్య రాఘవః	32
ఋశ్యమూకస్య సమీపేతు వైదేహీం పునరబ్రవీత్	
దృశ్యతేఽసౌ మహాన్ సీతే సవిద్యుదివ తోయదః	33
ఋశ్యమూకో గిరిశేఘ్రః కాంచనై ర్ధాతుభి ర్హతః	
అత్రాఽహం వానరేస్త్రైః సుగ్రీవేణ సమాగతః	34
సమయశ్చ కృతః సీతే వధార్థం వాలినో మయా	
ఏషా సా దృశ్యతే పమ్నా నళినీ చిత్ర కాననా	35
త్వయా విహీనో యత్రాఽహం విలలాప సుదుఃఖితః	

అస్యా స్తీరే మయా దృష్టా శబరీ ధర్మచారిణీ	36
అత్ర యోజనాబాహుశ్చ కబన్ధో నిహతో మయా	
దృశ్యతే చ జనస్థానే సీతే శ్రీమాన్ వనస్పతిః	37
యత్ర యుద్ధం మహద్భుతం తవ హేతోర్విలాసిని	
రావణస్య నృశంసస్య జటాయోశ్చ మహాత్మనః	38
ఖరశ్చ నిహతో యత్ర దూషణశ్చ నిపాతితః	
త్రిశిరాశ్చ మహావీర్యో మయా బాణై రజిహ్మగైః	39
ఏతత్ తదాశ్రమ మఽస్మాకం వరవర్ణిని	
పర్ణశాలా తథా చిత్రా దృశ్యతే శుభ దర్శనా	40
యత్ర త్వం రాక్షసేన్ద్రేణ రావణేన హృతా బలాత్	
ఏషా గోదావరీ రమ్యా ప్రసన్న సలిలా శివా	41
అగస్త్యస్యాశ్రమో హ్యేష దృశ్యతే పశ్య మైథిలి	
దీప్త శ్చైవాశ్రమో హ్యేష సుతీక్ష్ణస్య మహాత్మనః	42
వైదేహీ దృశ్యతే చాఽత్ర శరభంగాశ్రమో మహాన్	
ఉపయాతః సహస్రాక్షో యత్ర శక్రః పురందరః	43
అస్మిన్ దేశే మహాకాయో విరాధో నిహతో మయా	
ఏతే హి తాపసావాసా దృశ్యన్తే తనుమధ్యమే	44
అత్రిః కులపతిర్యత్ర సూర్యవైశ్వానరప్రభః	
అత్ర సీతే త్వయా దృష్టా తాపసీ ధర్మచారిణీ	45
అసౌ సుతను శైలేన్ద్ర శ్చిత్రకూటః ప్రకాశతే	
యత్ర మాం కైకయాపుత్రః ప్రసాదయితుమాగతః	46
ఏషా సా యమునా దూరాద్దృశ్యతే చిత్ర కాననా	
భరద్వాజాశ్రమో యత్ర శ్రీమానేష ప్రకాశతే	47
ఏషా త్రిపథగా గంగా దృశ్యతే వరవర్ణిని	
నానాద్విజగణాకీర్ణా సంప్రపుష్పిత కాననా	48
శృంగిబీరపురం చైతద్గుహో యత్ర సమాగతః	
ఏషా సా దృశ్యతే సీతే సరయూర్యాపమాలినీ	49
నానా తరుశతాకీర్ణా సంప్రపుష్పిత కాననా	

ఏషా సా దృశ్యతేఽయోధ్యా రాజధానీ పితుర్మమ	50
అయోధ్యాం కురు వైదేహి ప్రణామం పునరాగతా	
తత స్తీ వానరాః సర్వే రాక్షసశ్చ విభీషణః	51
ఉత్పత్యోత్పత్య దదృశు స్తాం పురీం శుభదర్శనామ్	
తతస్తు తాం పాణ్డర హర్మ్యమాలినీం	
విశాల కక్ష్యాం గజ వాజి సంకులామ్	
పురీమయోధ్యాం దదృశుః ప్లవంగమాః	
పురీం మహేన్ద్రస్య యథాఽమరావతీమ్	52
<u>సప్త వింశత్యుత్తరశతతమ స్సర్గః -- భారద్వాజామంత్రణం</u>	
పూర్ణే చతుర్దశే వర్షే పంచమ్యాం లక్ష్మణాగ్రజః	
భరద్వాజాశ్రమం ప్రాప్య వవన్దే నియతో మునిమ్	1
సోఽపృచ్ఛదభివాద్యైనం భరద్వాజం తపోధనమ్	
శృణోషి కచ్ఛిద్భగవన్ సుభిక్షాఽనామయం పురే	2
కచ్ఛిచ్ఛ యుక్తో భరతో జీవన్త్యఽపి చ మాతరః	
ఏవముక్తస్తు రామేణ భరద్వాజో మహామునిః	3
ప్రత్యువాచ రఘుశ్రేష్ఠం స్మితపూర్వం ప్రహృష్టవత్	
పంకదిగ్ధస్తు భరతో జటిల స్త్వాం ప్రతీక్షతే	4
పాదుకే తే పురస్కృత్య సర్వం చ కుశలం గృహీ	
త్వాం పురా చీరవసనం ప్రవిశన్తం మహావనమ్	5
స్త్రీ తృతీయం చ్యుతం రాజ్యా ధర్మకామం చ కేవలమ్	
పదాతిం త్యక్త సర్వస్వం పితుర్వచన కారిణమ్	6
సర్వభోగైః పరిత్యక్తం స్వర్గ చ్యుత మివాఽమరమ్	
దృష్ట్వా తు కరుణా పూర్వం మమాసీత్ సమితింజయ	7
కైకేయీ వచనే యుక్తం వన్య మూల ఫలాశినమ్	
సామ్ప్రతం సుసమ్మద్ధార్థం సమిత్రగణ బాన్ధవమ్	8
సమీక్ష్య విజితాఽరిం త్వాం మమ ప్రీతిరనుత్తమా	
సర్వం చ సుఖ దుఃఖం తే విదితం మమ రాఘవ	9
యత్త్వయా విపులం ప్రాప్తం జనస్థాన వధాదికమ్	

బ్రాహ్మణార్థే నియుక్తస్య రక్షితుః సర్వతాపసాన్	10
రావణేన హృతా భార్యా బభూవేయమనిన్దితా	
మారీచ దర్శనం చైవ సీతోన్మథన మేవ చ	11
కబన్ధ దర్శనం చైవ పమ్పాభిగమనం తథా	
సుగ్రీవేణ చ తే సఖ్యం యచ్చ వాలీ హత స్వయా	12
మార్గణం చైవ వైదేహ్యః కర్మ వాతాత్మజస్య చ	
విదితాయాం చ వైదేహ్యం నలసేతు ర్యథా కృతః	13
యథా వా దీపితా లంకా ప్రహృష్టై ర్ధరియూధపైః	
సపుత్ర బాన్ధవాఽమాత్యః సబలః సహవాహనః	14
యథా వినిహతః సంఖ్యే రావణో దేవకంటకః	
సమాగమశ్చ త్రిదశై ర్యథా దత్తశ్చ తే వరః	15
సర్వం మమైతద్విదితం తపసా ధర్మవత్సల	
అహమఽప్యత్ర తే దద్మి వరం శస్త్రభృతాం వర	16
అర్జ్యమద్య గృహాణేదమయోధ్యాం శ్వో గమిష్యసి	
తస్య తచ్ఛిరసా వాక్యం ప్రతిగృహ్య నృపాత్మజః	17
బాఙ్మిత్యేవ సంహృష్టో ధీమాన్ వర మయాచత	
అకాలే ఫలినో వృక్షాః సర్వే చాపి మధు స్రవాః	18
ఫలాన్యమృతకల్పాని బహూని వివిధాని చ	
భవన్తు మార్గే భగవన్న ఽయోధ్యాం ప్రతి గచ్ఛతః	19
తథేతి చ ప్రజ్ఞాతే వచనాత్ సమనన్తరం	
అభవన్ పాదపా స్తత్ర స్వర్గపాదప సన్నిభాః	20
నిష్యలాః ఫలినశ్చాసన్ విపుష్పాః పుష్పశాలినః	
శుష్కాః సమగ్ర పత్రా స్తే నగాశ్చైవ మధు స్రవాః	21
సర్వతో యోజానా త్రీణి గచ్ఛతామభవం స్తదా	
తతః ప్రహృష్టాః ప్లవగర్షభా స్తే	
బహూని దివ్యాని ఫలాని చైవ	
కామాదుపాఽశ్చంతి సహస్రశ స్తే	
ముదాన్వితాః స్వర్గజితో యదైవ	22

అష్టావింశత్యుత్తరశతతమ స్కంధః -- భరతప్రియాఖ్యానం

అయోధ్యాంతు సమాలోక్య చింతయామాస రాఘవః	
చింతయిత్వా హనూమంత మువాచ ప్లవగేశ్వరం	1
జానీహి కచ్చిత్ కుశలీ జనో నృపతి మన్దిరే	
శృంగిబేరపురం ప్రాప్య గుహం గహనగోచరమ్	2
నిషాదాధిపతిం బృహహి కుశలం వచనాన్ మమ	
శృత్వాతు మాం కుశలినమఽరోగం విగతజ్వరమ్	3
భవిష్యతి గుహః ప్రీతః స మమాత్మ సమః సఖా	
అయోధ్యాయాశ్చ తే మార్గం ప్రవృత్తిం భరతస్య చ	4
నివేదయిష్యతి ప్రీతో నిషాదాధిపతిర్గుహః	
భరతస్తు త్వయా వాచ్యః కుశలం వచనాన్ మమ	5
సిద్ధార్థం శంస మాం తస్మై సభార్యం సహలక్ష్మణమ్	
హరణం చాపి వైదేహ్య రావణేన బలీయసా	6
సుగ్రీవేణ చ సంసర్గమ్ వాలినశ్చ వధం రణే	
మైథిల్యన్వేషణం చైవ యథా చాఽధిగతా త్వయా	7
లంఘయిత్వా మహాతోయ మాపగాపతి మవ్యయమ్	
ఉపాయానం సముద్రస్య సాగరస్య చ దర్శనమ్	8
యథా చ కారితః సేతూ రావణశ్చ యథా హతః	
వరదానం మహీస్తేణ బ్రహ్మణా వరుణేన చ	9
మహాదేవ ప్రసాదాచ్చ పిత్రా మమ సమాగమమ్	
ఉపయాతం చ మాం సౌమ్యం భరతస్య నివేదయ	10
సహరాక్షసరాజేన హరీణాం ప్రవరేణ చ	
జిత్వా శత్రుగణాన్ రామః ప్రాప్య చానుత్తమం యశః	11
ఉపయాతి సమృద్ధార్థః సహ మితైర్మహాబలైః	
ఏతచ్ఛత్రాఽయమాకారం భజతే భరత స్తదా	12
స చ తే వేదితవ్యః స్యాత్ సర్వం యచ్ఛాపి మాం ప్రతి	
జ్ఞేయాశ్చ సర్వే వృత్తాన్తా భరతస్యేంగితాని చ	13
తత్త్వేన ముఖ వర్ణేన దృష్ట్వా వ్యాభాషణేన చ	

సర్వకామ సమృద్ధం హి హస్త్య౯శ్వ రథ సంకులమ్	14
పితృ పైతామహం రాజ్యం కస్య నావర్తయేన్ మనః	
సంగత్యా భరతః శ్రీమాన్ రాజ్యార్థీ చేత్ స్వయం భజేత్	15
ప్రశాస్తు వసుధాం కృత్వా మఖిలాం రఘునన్దనః	
తస్య బుద్ధిం చ విజ్ఞాయ వ్యవసాయం చ వానర	16
యావ న్న దూరం యాతాః స్మ క్షిప్రమాగన్తు మర్హసి	
ఇతి ప్రతిసమాదిష్టో హనుమాన్ మారుతాత్మజః	17
మానుషం ధారయన్ రూప మయోధ్యం త్వరితో యయా	
అథోత్పపాత వేగేన హనుమాన్ మారుతాత్మజః	18
గరుత్మానివ వేగేన జిఘ్కన్ భుజగోత్తమం	
లంఘయిత్వా పితృపథం భుజగేన్ద్రాలయం శుభమ్	19
గంగా యమునయోర్మధ్యం సన్నిపాత మతీత్య చ	
శృంగిబేరపురం ప్రాప్య గుహ మాసాద్య వీర్యవాన్	20
స వాచా శుభయా హృష్టో హనుమా నిదమబ్రవీత్	
సఖాతు తవ కాకుత్స్థో రామః సత్యపరాక్రమః	21
సహసీతః ససౌమిత్రిః స త్వాం కుశలమబ్రవీత్	
పశ్చామ్మమ౯ద్య రజనీముషిత్వా వచనాన్ మునేః	22
భరద్వాజాభ్యనుజ్ఞాతం ద్రక్ష్యస్యద్వైవ రాఘవమ్	
ఏవముక్త్యా మహాతేజాః సంప్రహృష్టతనూరుహః	23
ఉత్పపాత మహావేగో వేగవానవిచారయన్	
సో౯పశ్య ద్రామతీర్థం చ నదీం వాలుకీనీం తథా	24
గోమతీం తాం చ సో౯పశ్య ద్భీమం సాలవనం తథా	
ప్రజాశ్చ బహుసాహస్రాః స్పీతాన్ జనపథానపి	25
స గత్వా దూరమధ్వానం త్వరితః కపికుంజరః	
ఆససాద దృమాన్ పుల్లాన్ నన్దిగ్రామ సమీపగాన్	26
స్త్రీభిః సపుత్రై ర్భృద్దైశ్చ రమమాణైరలంకృతాన్	
సురాధిప స్యోపవనే యథా చైత్రరథే దృమాన్	27
క్రోశమాత్రే త్వయోధ్యాయా శ్చీరకృష్ణాజినామ్బరమ్	

దదర్శ భరతం దీనం కృశ మాశ్రమ వాసినమ్	28
జటిలం మలదిగ్గాంగం భ్రాతృ వ్యసన కర్పితమ్	
ఫల మూలాఽశినం దాన్తం తాపసం ధర్మచారిణమ్	29
సమున్నత జటాభారం వల్కలాజిన వాససం	
నియతం భావితాత్మానం బ్రహ్మార్షి సమతేజసం	30
పాదుకే తే పురస్కృత్య శాసన్తం వై వసుంధరామ్	
చాతుర్వర్ణ్యస్య లోకస్య త్రాతారం సర్వతో భయాత్	31
ఉపస్థితమమాత్మైశ్చ శుచిభిశ్చ పురోహితైః	
బలముఖ్యైశ్చ యుక్తైశ్చ కాషాయామ్బర ధారిభిః	32
న హి తే రాజపుత్రం తం చీరకృష్ణాఽజినామ్బరమ్	
పరిభోక్తుం వ్యవస్యన్తి పౌరా వై ధర్మవత్సలమ్	33
తం ధర్మమివ ధర్మజ్ఞం దేహవన్తమివాఽపరమ్	
ఉవాచ ప్రాంజలి ర్వాక్యం హనుమాన్ మారుతాత్మజః	34
వసన్తం దణ్డకారణ్యే యం త్వం చీర జటాధరమ్	
అనుశోచసి కాకుత్స్థం స త్వాం కుశల మబ్రవీత్	35
ప్రియమాఖ్యామి తే దేవ శోకం త్యజ సుదారుణమ్	
అస్మిన్ ముహూర్తే భ్రాత్రా త్వం రామేణ సహ సంగతః	36
నిహత్య రావణం రామః ప్రతిలభ్య చ మైథిలీమ్	
ఉపయాతి సమృద్ధార్థః సహమిత్రైర్మహాబలైః	37
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా వైదేహీ చ యశస్వినీ	
సీతా సమగ్రా రామేణ మహేన్ద్రేణ యథా శచీ	38
ఏవముక్తో హనుమతా భరతే భ్రాతృ వత్సలః	
పపాత సహసా హృష్టో హర్షాన్ మోహం జగామ హ	39
తతో ముహూర్తాదుత్థాయ ప్రత్యాశ్వస్య చ రాఘవః	
హనుమన్త మువాచేదం భరతః ప్రియ వాదినమ్	40
అశోకజైః ప్రీతిమయైః కపిమాలింగ్య సంభ్రమాత్	
సిపేచ భరతః శ్రీమాన్ విపులైరశృబిన్దుభిః	41
దేవో వా మానుషో వా త్వమనుక్తోశాదిహాగతః	

ప్రియాఖ్యానస్య తే సౌమ్య దదామి బృవతః ప్రియమ్	42
గవాం శతసహస్రం చ గ్రామాణాం చ శతం పరమ్	
సకుణ్డలాః శుభాచారా భార్యాః కన్యాశ్చ షోడశ	43
హేమవర్ణాః సునాసోరూః శశి సౌమ్యాననాః స్త్రీయః	
సర్వాభరణ సంపన్నా సంపన్నాః కుల జాతిభిః	44
నిశమ్య రామాగమనం నృపాత్మజః	
కపిప్రవీరస్య తదద్భుతోపమమ్	
ప్రహర్షితో రామ దిదృక్షయాఽభవత్	
పునశ్చ హర్షాదిదమఽబ్రవీద్వచః	45
<u>ఏకోనత్రింశదుత్తరశతతమ స్సర్గః - హనూమద్భరత</u>	

సంభాషణం

బహూని నామ వర్షాణి గతస్య సుమహద్వనమ్	
శృణోమ్యఽహం ప్రీతికరం మమ నాథస్య కీర్తనమ్	1
కల్యాణీ బత గాఢేయం లౌకికీ ప్రతిభాతి మే	
ఏతి జీవన్త మానన్దో నరం వర్షశతాదఽపి	2
రాఘవస్య హరీణాం చ కథమాసీత్ సమాగమః	
కస్మిన్ దేశే కిమాశ్రిత్య తత్త్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః	3
స పృష్టో రాజపుత్రేణ బృస్యాం సముపవేశితః	
ఆచచక్షే తతః సర్వం రామస్య చరితం వనే	4
యథా ప్రవ్రాజితో రామో మాతు ర్షత్రో వర స్తవ	
యథా చ పుత్ర శోకేన రాజాదశరథో మృతః	5
యథా దూతైస్త్వమానీత స్తూర్ణం రాజగృహాత్ ప్రభో	
త్వయా యోధ్యాం ప్రవిష్టేన యథా రాజ్యం న చేప్పితమ్	6
చిత్రకూటం గిరిం గత్వా రాజ్యేనామిత్ర కర్షణః	
నిమన్త్రిత స్త్వయా బ్రాతా ధర్మమాచరతా సతామ్	7
స్థితేన రాజ్ఞో వచనే యథా రాజ్యం విసర్జితమ్	
ఆర్యస్య పాదుకే గృహ్య యథాఽసి పునరాగతః	8
సర్వమేతన్ మహాబాహో యథావద్విదితం తవ	

త్వయి ప్రతిప్రయాతే తు యద్వృత్తం తన్నిబోధ మే	9
అపయాతే త్వయి తదా సముద్భ్రాంత మృగ ద్వజమ్	
పరిద్యూన మివాత్యైర్థం తద్వనం సమపద్యత	10
తద్ధస్తీమ్యదితం ఘోరం సింహ వ్యాఘ్ర మృగాయుతం	
ప్రవివేశాఽథ విజనం సుమహద్దణ్ణకావనమ్	11
తేషాం పురస్తాద్బలవాన్ గచ్ఛతాం గహనే వనే	
వినదన్ సుమహానాదం విరాధః ప్రత్యద్యశ్యత	12
తముత్తిప్య మహానాద మూర్ధ్వభాహు మధోముఖమ్	
నిఖాతే ప్రక్షిపన్తి స్మ నదన్తమివ కుంజరమ్	13
తత్ కృత్వా దుష్కరం కర్మ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ	
సాయాఽహ్ని శరభంగస్య రమ్యమాశ్రమ మీయతుః	14
శరభంగే దివం ప్రాప్తి రామః సత్యపరాక్రమః	
అభివాద్య మునీన్ సర్వాన్ జనస్థాన ముపాగమత్	15
తతః పశ్చాచ్ఛూర్పణఖా రామపార్శ్వ ముపాగతా	
తతో రామేణ సందిష్టో లక్ష్మణః సహనోత్థితః	16
ప్రగృహ్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కర్ణ నాసం మహాబలః	
చతుర్థశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్	17
హతాని వసతా తత్ర రాఘవేణ మహాత్మనా	
ఏకేన సహ సంగమ్య రణే రామేణ సంగతాః	18
అహ్నాశ్చతుర్థ భాగేన నిశ్శేషా రాక్షసాః కృతాః	
మహాబలా మహావీర్యా స్తపసో విఘ్నకారిణః	19
నిహతా రాఘవేణాజౌ దండకారణ్య వాసినః	
రాక్షసాశ్చ వినిష్ఠిష్టాః ఖరశ్చ నిహతో రణే	20
తత స్తేనార్ధితా బాలా రావణం సముపాగతా	
రావణానుచరో ఘోరో మారీచో నామ రాక్షసః	21
లోభయామాస వైదేహీం భూత్వా రత్నమయో మృగః	
అథైనమబ్రవీద్రామం వైదేహీ గృహ్యతా మితి	22
అహో మనోహరః కాన్త ఆశ్రమో నో భవిష్యతి	

తతో రామో ధనుష్పాణి ధ్వావంతమనుధావతి	23
స తం జఘాన ధావంతం శరేణానతపర్వణా	
అథ సౌమ్య దశగ్రీవో మృగం యాతే తు రాఘవే	24
లక్ష్మణే చాపి నిష్కాంతే ప్రవివేశాశ్రమం తదా	
జగ్రాహ తరసా సీతాం గ్రహాః ఖే రోహిణీ మివ	25
త్రాతుకామం తతో యుద్ధే హత్వా గృధ్రం జటాయుషమ్	
ప్రగృహ్య సీతాం సహసా జగామాశు స రావణః	26
తత స్త్వద్భుత సంకాశాః స్థితాః పర్వతమూర్ధని	
సీతాం గృహీత్వా గచ్ఛంతం వానరాః పర్వతోపమాః	27
దదృశుర్విస్మితా స్తత్ర రావణం రాక్షసాధిపమ్	
ప్రవివేశ తతో లంకాం రావణో లోకరావణః	28
తాం సువర్ణ పరిక్రాంతే శుభే మహతి వేశ్మని	
ప్రవేశ్య మైథిలీ వాక్యైః సాన్త్వయామాస రావణః	29
తృణవద్భాషితం తస్య తం చ నైర్మత పుంగవం	
అచింతయన్తి వైదేహీ అశోక వనికాం గతా	30
నివర్తత తతో రామో మృగం హత్వా మహావనే	
నివర్తమానః కాకుత్స్థో దృష్ట్వా గృధ్రం ప్రవివృధే	31
గృధ్రం హతం తతో దద్ధ్వా రామః ప్రియసఖం పితుః	
మార్గమాణస్తు వైదేహీం రాఘవః సహలక్ష్మణః	32
గోదావరీ మన్వచర ద్వనోద్దేశాంశ్చ పుష్పితాన్	
ఆసేదతు ర్మహారణ్యే కబన్ధం నామ రాక్షసం	33
తతః కబన్ధ వచనాద్రామః సత్యపరాక్రమః	
ఋశ్యమూకం గిరిం గత్వా సుగ్రీవేణ సమాగతః	34
తయోః సమాగమః పూర్వం ప్రీత్యా హోర్దో వ్యజాయత	
భ్రాత్రా నిరస్తః కృద్ధేన సుగ్రీవో వాలినా పురా	35
ఇతరేతర సంవాదాత్ ప్రగాఢః ప్రణయ స్తయోః	
రామస్య బాహువీర్యేణ స్వరాజ్యం ప్రత్యపాదయత్	36
వాలినం సమరే హత్వా మహాకాయం మహాబలమ్	

సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే సహితః సర్వవానరైః	37
రామాయ ప్రతిజానీతే రాజపుత్ర్యాశ్చ మార్గణమ్	
ఆదిష్టా వానరేస్తేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా	38
దశకోట్యః ప్లవంగానాం సర్వాః ప్రస్థాపితా దిశః	
తేషాం నో విప్రకృష్టానాం విన్ద్యే పర్వత సత్తమే	39
భృశం శోకాభితప్తానాం మహాన్ కాలోఽత్యవర్తత	
బ్రాతా తు గృధ్రరాజస్య సంపాతి ర్నామ వీర్యవాన్	40
సమాఖ్యాతి స్మ వసతిం సీతాయా రావణాలయే	
నోఽహం శోక పరీతానాం దుఃఖం తజ్ఞాతినాం నుదన్	41
ఆత్మవీర్యం సమాస్థాయ యోజనానాం శతం ప్లుతః	
తత్రాఽహ మేకామద్రాక్ష మశోకవనికాం గతామ్	42
కౌశేయవస్త్రాం మలినాం నిరానన్దాం దృఢః వ్రతామ్	
తయా సమేత్య విధివత్ పృష్ట్యా సర్వ మనిన్దితామ్	43
అభిజ్ఞానం చ మే దత్తమర్చిష్మాన్ స మహామణిః	
అభిజ్ఞానం మణిం లబ్ధ్వా చరితార్థోఽహ మాగతః	44
మయా చ పునరాగమ్య రామస్యాఽక్లిష్టకర్మణః	
అభిజ్ఞానం మయా దత్తమర్చిష్మాన్ స మహామణిః	45
శృత్వా తు మైథిలీం హృష్టస్త్యాశశంసే చ జీవితమ్	
జీవితాన్త మనుప్రాప్తః పీత్వాఽమృతమివాతురః	46
ఉద్యోజయిష్య న్నుద్యోగం దద్రే కామం వధే మనః	
జిఘాంసురివ లోకాన్తే సర్వాంట్లోకాన్ విభావసుః	47
తతః సముద్ర మాసాద్య నలంసేతు మకారయత్	
అతరత్ కపివీరాణాం వాహినీ తేన సేతునా	48
ప్రహస్తమవధీన్ నీలః కుమ్భకర్ణం తు రాఘవః	
లక్ష్మణో రావణ సుతం స్వయం రామస్తు రావణమ్	49
స శక్తేణ సమాగమ్య యమేన వరుణేన చ	
మహేశ్వర స్వయంభూభ్యాం తథా దశరథేన చ	50
తైశ్చ దత్తవరః శ్రీమాన్ ఋషిభిశ్చ సమాగతః	

సురర్షిభిశ్చ కాకుత్స్థో వరాంల్లేభే పరంతపః	51
స తు దత్తవరః ప్రీత్యా వానరైశ్చ సమాగతః	
పుష్పకేణ విమానేన కిష్కిన్ధామభ్యుపాగమత్	52
తం గంగాం పునరాసాద్య వసంతం ముని సన్నిధౌ	
అవిష్ణుం పుష్కయోగేన శ్వో రామం ద్రష్టు మర్హసి	53
తతస్తు సత్యం హనుమద్వచో మహాన్	
నిశమ్య హృష్టో భరతః కృతాంజలిః	
ఉవాచ వాణీం మనసః ప్రహర్షిణీం	
చిరస్య పూర్ణః ఖలు మే మనోరథః	54
<u>త్రింశదుత్తరశతతమ స్సర్గః -- భరతసమాగమః</u>	
శృత్వా తు పరమానందం భరతః సత్యవిక్రమః	
హృష్ట మాజ్ఞాపయామాస శతృష్ణుం పరవీర హా	1
దైవతాని చ సర్వాణి చైత్యాని నగరస్య చ	
సుగంధ మాల్యైర్వాదితై రఽర్చన్తు శుచయో నరాః	2
సూతాః స్తుతిపురాణజ్ఞాః సర్వే వైతాళికా స్తదా	
సర్వే వాదిత్ర కుశలా గణికాశ్చాఽపి సంఘశః	3
అభినిర్యాంతు రామస్య ద్రష్టుం శశినిభం ముఖం	
భరతస్య వచః శృత్వా శతృష్ణుః పరవీర హా	4
విష్టిరనేక సాహశ్రా శ్చోదయామాస వీర్యవాన్	
సమీ కురుత నిమ్నాని విషమాణి సమాని చ	5
స్థలాని చ నిరస్యంతాం నన్దిగ్రామా దితః పరమ్	
సించన్తు పృథివీం కృత్స్నాం హిమశీతేన వారిణా	6
తతోఽభ్యవకిరంత్వన్యే లాజైః పుష్పైశ్చ సర్వశః	
సముచ్చ్రిత పతాకాస్తు రథ్యాః పురవరోత్తమే	7
శోభయన్తు చ వేశ్మాని సూర్యస్యోదయనం ప్రతి	
స్రగ్ధామభి ర్ముక్త పుష్పైః సుగంధైః పంచ వర్ణకైః	8
రాజమార్గ మసంబాధం కిరన్తు శతశో నరాః	
రాజదారా స్తథాఽమాత్యాః సైన్యాః సేనాగణాంగనాః	9

బ్రాహ్మణాశ్చ సరాజన్యః శ్రేణీ ముఖ్యా స్తథా గణాః	
దృష్టి ర్జయంతో విజయః సిద్ధార్థో హ్యర్థసాధకః	10
అశోకో మంత్రపాలాశ్చ సుమంత్ర శ్చాపి నిర్యయుః	
మత్తై ర్నాగ సహస్రైశ్చ శాతకుమ్భ విభూషితైః	11
అపరే హేమ కక్యాభిః సగజాభిః కరేణుభిః	
నిర్యయు స్తురగాక్రాంతై రధైశ్చ సుమహారథాః	12
శక్త్యష్టి ప్రాస హస్తానాం సద్వజానాం పతాకినాం	
తురగాణాం సహస్రైశ్చ ముఖ్యై ర్ముఖ్యనరాన్వితైః	13
పదాతీనాం సహస్రైశ్చ వీరాః పరివృతా యయుః	
తతో యానాన్యపారూఢాః సర్వా దశరథ స్త్రీయః	14
కౌసల్యాం ప్రముఖే కృత్వా సుమిత్రాం చాపి నిర్యయుః	
కైకేయ్యా సహితాః సర్వా నందిగ్రామ ముపాగమన్	15
కృత్స్నం చ నగరం తత్తు నన్దిగ్రామ ముపాగమత్	
అశ్వానాం ఖుర శబ్దేన రథ నేమి స్వనేన చ	16
శంఖ దుందుభి నాదేన సంచచాలేవ మేదినీ	
ద్విజాతి ముఖ్యై ర్ధర్మాత్మా శ్రేణీముఖ్యైః సనైగమైః	17
మాల్య మోదక హస్తైశ్చ మన్త్రిభి ర్భరతో వృతః	
శంఖ భేరీ నినాదైశ్చ వన్దిభిశ్చాభివన్దితః	18
ఆర్యపాదౌ గృహీత్వాతు శిరసా ధర్మకోవిదః	
పాణ్డరం ఛత్ర మాదాయ శుక్లమాల్యోప శోభితమ్	19
శుక్లే చ వాలవ్యజనే రాజాఽర్థే హేమభూషితే	
ఉపవాస కృశో దీన శ్చీర కృష్ణాఽజినామ్బరః	20
బ్రాతు రాగమనం శృత్వా తత్సూర్యం హర్షమాగతః	
ప్రత్యుద్యయౌ తతో రామం మహాత్మా సచివైః సహ	21
సమీక్ష్య భరతో వాక్య మువాచ పవనాత్మజమ్	
కచ్చిన్న ఖలు కాపేయీ సేవ్యతే చలచిత్తతా	22
న హి పశ్యామి కాకుత్స్థం రామమార్యం పరంతపమ్	
కచ్చిన్న ఖలు దృశ్యంతే వానరాః కామరూపిణః	23

అడైవముక్తే వచనే హనుమా నిదమబ్రవీత్	
అర్థం విజ్ఞాపయన్నేవ భరతం సత్యవిక్రమమ్	24
సదా ఫలాన్ కుసుమితాన్ వృక్షాన్ ప్రాప్య మధుస్రవాన్	
భరద్వాజ ప్రసాదేన మత్త బ్రమర నాదితాన్	25
తస్య చైష వరో దత్తో వాసవేన పరంతప	
ససైన్యస్య తదాతిథ్యం కృతం సర్వగుణాన్వితమ్	26
నిస్స్యనః శ్శాయతే భీమః ప్రహృష్టానాం వనోకసామ్	
మన్యే వానర సేనా సానదీం తరతి గోమతీమ్	27
రజోవర్షం సముద్ధూతం పశ్య వాలుకినీం ప్రతి	
మన్యే సాలవనం రమ్యం లోలయన్తి ప్లవంగమాః	28
తదేత ధృశ్యతే దూరాద్విమలం చన్ద్ర సన్నిభమ్	
విమానం పుష్పకం దివ్యం మనసా బ్రహ్మ నిర్మితమ్	29
రావణం బాన్ధవైః సార్థం హత్వా లబ్ధం మహాత్మనా	
తరుణాదిత్య సంకాశం విమానం రామవాహనం	30
ధనదస్య ప్రసాదేన దివ్య మేతన్ మనోజవమ్	
ఏతస్మిన్ బ్రాతరో వీరో వైదేహ్యో సహరాఘవౌ	31
సుగ్రీవశ్చ మహాతేజా రాక్షసశ్చ విభీషణః	
తతో హర్ష సముద్భూతో నిస్స్వనో దివమస్పృశత్	32
స్త్రీ బాల యువ వృద్ధానాం రామోఽయమితి కీర్తితః	
రథ కుంజర వాజిభ్యస్తేఽవతీర్య మహీం గతాః	33
దదృశు స్తం విమానస్థం నరాః సోమమివాఽమ్బరే	
ప్రాంజలిర్భరతో భూత్వా ప్రహృష్టో రాఘవోఽన్ముఖః	34
స్వాగతేన యథార్దేన తతో రామ మపూజయత్	
మనసా బ్రహ్మణా స్సృష్టే విమానే భరతాగ్రజః	35
రరాజ పృథుద్ధీర్ఘాక్షో వజ్రపాణిరివాపరః	
తతో విమానాగ్రగతం భరతో బ్రాతరం తదా	36
వవన్దే ప్రయతో రామం మేరుస్థ మివ భాస్కరమ్	
తతో రామాభ్యనుజ్ఞాతం తద్విమానమనుత్తమం	37

హాసయుక్తం మహావేగం నిష్పసాత మహీతల్	
ఆరోపితో విమానం తద్భరతః సత్యవిక్రమః	38
రామ మాసాద్య ముదితః పునరేవాభ్యవాదయత్	
తం సముత్థాప్య కాకున్ధ శ్చిరస్యాక్షిపథం గతమ్	39
అంకే భరతమారోప్య ముదితః పరిషస్వజే	
తతో లక్ష్మణమాసాద్య వైదేహీం చాభ్యవాదయత్	40
అభివాద్య తతః ప్రీతో భరతో నామ చాబ్రవీత్	
సుగ్రీవం కైకయాపుత్రో జామ్బవన్తం తథాఽంగదమ్	41
మైన్దం చ ద్వివిదం నీలమృషభం పరిషస్వజే	
సుషేణం చ నలం చైవ గవాక్షం గంధమాదనం	42
శరభం పనసం చైవ భరతః పరిషస్వజే	
తే కృత్వా మానుషం రూపం వానరాః కామరూపిణః	43
కుశలం పర్యపుచ్చం స్తే ప్రహృష్టా భరతం తదా	
అథాబ్రవీత్ రాజపుత్రః సుగ్రీవం వానరర్షభం	44
పరిష్వజ్య మహాతేజా భరతో ధర్మిణాం వరః	
త్వమస్మాకం చతుర్థాంతు బ్రాతా సుగ్రీవ పంచమః	45
సౌహృదా జ్ఞాయతే మిత్రమపకారోఽరి లక్షణం	
విభీషణం చ భరతః సాన్త్వవాక్య మథాబ్రవీత్	46
దిష్ట్యా త్వయా సహాయేన కృతం కర్మ సుదుష్కరమ్	
శత్రుస్నుశ్చ తదా రామమభివాద్య స లక్ష్మణమ్	47
సీతాయా శ్చరణౌ పశ్చా ద్వి నయా దభ్యవాదయత్	
రామో మాతర మాసాద్య విషణ్ణం శోక కర్పితామ్	48
జగ్రాహ ప్రణతః పాదౌ మనో మాతుః ప్రసాదయన్	
అభివాద్య సుమిత్రాం చ కైకేయాం చ యశస్వినీమ్	49
స మాత్మాశ్చ తదా సర్వాః పురోహిత ముసాగమత్	
స్వాగతం తే మహాబాహో కౌసల్యానన్దవర్ధన	50
ఇతి ప్రాంజలయః సర్వే నాగరా రామమబ్యవన్	
తాన్యఽంజలి సహస్రాణి ప్రగృహీతాని నాగరైః	51

వ్యాకోశా నీవ పద్మాని దదర్శ భరతాగ్రజః	
పాదుకే తే తు రామస్య గృహీత్వా భరతః స్వయమ్	52
చరణాభ్యాం నరేంద్రస్య యోజయామాస ధర్మవిత్	
అబ్రవీచ్ఛ తదా రామం భరతః సకృతాంజలిః	53
ఏత త్తే రక్షితం రాజన్ రాజ్యం నిర్యాతీతం మయా	
అద్య జన్మ కృతార్థం మే సంవృత్తశ్చ మనోరథః	54
యస్త్యాం పశ్యామి రాజాన మయోధ్యాం పునరాగతమ్	
అవేక్షతాం భవాన్ కోశం కోష్ఠాగారం పురం బలమ్	55
భవత స్తేజసా సర్వం కృతం దశగుణం మయా	
తథా బృవాణం భరతం దృష్ట్వా తం బ్రాతృవత్సలమ్	56
ముముచు ర్వానరా బాష్పం రాక్షసశ్చ విభీషణః	
తతః ప్రహర్షాద్భరత మంకమారోప్య రాఘవః	57
యయౌ తేన విమానేన ససైన్యో భరతాశ్రమమ్	
భరతాశ్రమ మాసాద్య ససైన్యో రాఘవ స్తదా	58
అవతీర్య విమానాగ్రాదవత్స్థ మహీతలే	
అబ్రవీచ్ఛ తదా రామ స్త ద్విమాన మనుత్తమమ్	59
వహ వైశ్రవణందేవమనుజానామి గమ్యతామ్	
తతో రామాభ్యనుజ్ఞాతం తద్విమాన మనుత్తమమ్	60
ఉత్తరాం దిశమాగమ్య జగామ ధనదాలయమ్	
పురోహిత స్యాత్మ సమస్య రాఘవో	
బృహస్పతేః శక్ర ఇవామరాధిపః	
నిపీడ్య పాదౌ పృథగాసనే శుభే	
సహైవ తేనోపవివేశ రాఘవః	61

ఏకత్రింశదుత్తర శతతమ స్కంధః -- శ్రీరామ పట్టాభిషేకః

శిరస్యఽంజలి మాధాయ కైకేయ్యానందవర్ధనః	
బభాషే భరతో జ్యేష్ఠం రామం సత్యపరాక్రమమ్	1
పూజితా మామికా మాతా దత్తం రాజ్య మిదం మమ	
తద్దదామి పునస్తుభ్యం యథా త్వమఽదదా మమ	2
ధురమేకాకినా న్యస్తా మృషభేణ బలీయసా	
కిశోరీవ గురుం భారం న వోడుమహా ముత్సహే	3
వారి వేగేన మహతా భిన్నః సేతురివ క్షరన్	
దుర్బన్ధన మిదం మన్యే రాజ్య చ్చిద్ర మసంవృతమ్	4
గతిం ఖర ఇవాఽశ్వస్య హంస స్యేవ చ వాయసః	
నాన్వేతుముత్సహే రామ తవ మార్గమరిందమ	5
యథా చారోపితో వృక్షో జాతశ్చాన్తర్నివేశనే	
మహాంశ్చ సుదురారోహో మహాస్కన్ధ ప్రశాఖవాన్	6
శీర్యేత పుష్పితో భూత్వా న ఫలాని ప్రదర్శయన్	
తస్య నానుభవేదర్థం యస్య హేతోః స రోప్యతే	7
ఏషోపమా మహాబాహో త్వదర్థం వేత్తు మర్హసి	
యద్యస్మాన్మనుజేన్ద్ర త్వం భక్తాన్ భృత్యాన్న శాధి హి	8
జగదద్యాభిషిక్తం త్వామనుపశ్యతు సర్వతః	
ప్రతపన్త మివాదిత్యం మధ్యాహ్నా దీప్త తేజసం	9
తూర్య సంఘాత నిర్దోషైః కాంచీ నూపుర నిస్స్వనైః	
మధురై ర్గీత శబ్దైశ్చ ప్రతిబుద్ధ్యస్య రాఘవ	10
యావ దావర్తతే చక్రం యావతీ చ వసుంధరా	
తావత్ త్వమిహ సర్వస్య స్వామిత్వ మనువర్తయ	11
భరతస్య వచః శృత్వా రామః పరపురంజయః	
తథేతి ప్రతిజగ్రాహ నిషసాదాసనే శుభే	12
తతః శతృఘ్న వచనాన్నిపుణాః శ్మశ్మవర్ధకాః	
సుఖహస్తాః సుశీఘ్రాశ్చ రాఘవం పర్యుపాసత	13
పూర్వం తు భరతే స్నాతే లక్ష్మణే చ మహాబలే	
సుగ్రీవే వానరేన్ద్రే చ రాక్షసేన్ద్రే విభీషణే	14

విశోధిత జటః స్నాత శ్చిత్ర మాల్యానులేపనః	
మహార్థ వసనో రామ స్తస్థా తత్ర శ్రియా జ్వలన్	15
ప్రతికర్మ చ రామస్య కారయామాస వీర్యవాన్	
లక్ష్మణస్య చ లక్ష్మీవానిక్వాకు కులవర్ధనః	16
ప్రతికర్మ చ సీతాయాః సర్వా దశరథ స్త్రీయః	
ఆత్మవైవ తదా చక్య ర్మనస్విన్యో మనోహరమ్	17
తతో వానరపత్నీనాం సర్వాసామేవ శోభనమ్	
చకార యత్నాత్ కౌసల్యా ప్రహృష్టా పుత్ర లాలాసా	18
తతః శతృష్ణు వచనాత్ సుమన్తో నామ సారథిః	
యోజయిత్వాభిచక్రామ రథం సర్వాంగ శోభనమ్	19
అర్క మండల సంకాశం దివ్యం దృష్ట్వా రథోత్తమమ్	
ఆరురోహ మహాబాహూ రామః సత్యపరాక్రమః	20
సుగ్రీవో హనుమాంశ్చైవ మహేంద్ర సదృశ ద్యుతీ	
స్నాతౌ దివ్య నిభై ర్వస్తై ర్జగ్మతుః శుభ కుండలౌ	21
వరాభరణ సంపన్నా యయు స్తాః శుభ కుండలాః	
సుగ్రీవ పత్నీయః సీతా చ ద్రష్టుం నగర ముత్సుకాః	22
అయోధ్యాయాం తు సచివా రాజ్ఞో దశరథస్య యే	
పురోహితం పురస్కృత్య మన్తయామాసు రర్థవత్	23
అశోకో విజయశ్చైవ సుమంత్రశ్చైవ సంగతాః	
మన్తయన్ రామ వృద్ధ్యర్థమృద్ధ్యర్థం నగరస్య చ	24
సర్వ మేవాభిషేకార్థం జయార్థస్య మహాత్మనః	
కర్తుమర్హసి రామస్య యద్యన్మంగళ పూర్వకమ్	25
ఇతి తే మన్త్రిణః సర్వే సందిశ్య తు పురోహితమ్	
నగరాన్నిర్యయు స్తూర్ణం రామ దర్శన బుద్ధయః	26
హరియుక్తం సహస్రాక్షో రథమిన్ద్ర ఇవానఘః	
ప్రయయౌ రథమాస్థాయ రామో నగర ముత్తమమ్	27
జగ్రాహ భరతో రశ్మీన్ శతృష్ణు శ్చత్ర మాదదే	
లక్ష్మణో వ్యజనం తస్య మూర్ధ్ని సంపర్య వీజయత్	28

శ్వేతం చ వాలవ్యజనం జగ్రాహ పురతః స్థితః అపరం చస్త్రసంకాశం రాక్షసేస్త్రో విభీషణః	29
ఋషి సంఘై స్తదాకాశే దేవైశ్చ సమరుద్ధణైః స్తూయమానస్య రామస్య శుశ్రవే మధుర ధ్వనిః	30
తతః శత్యంజయం నామ కుంజరం పర్వతోపమమ్ ఆరురోహ మహాతేజాః సుగ్రీవః ప్లవగర్షభః	31
నవనాగ సహస్రాణి యయురాస్థాయ వానరాః మానుషం విగ్రహం కృత్వా సర్వాభరణ భూషితాః	32
శంఖ శబ్ద ప్రణాదైశ్చ దున్దుభీనాం చ నిస్స్వనైః ప్రయయౌ పురుషవ్యాఘ్ర స్థాం పురీం హర్మ్యమాలినీమ్	33
దదృశు స్తే సమాయాంతం రాఘవం సపురస్సరమ్ విరాజమానం వపుషా రథేనాతిరథం తదా	34
తే వర్షయిత్వా కాకుత్స్థం రామేణ ప్రతినన్దితాః అనుజగ్ముర్మహాత్మానం భ్రాతృభిః పరివారితమ్	35
అమాత్యై ర్బ్రాహ్మణైశ్చైవ తథా ప్రకృతిభిర్వృతః శ్రియా విరురుచే రామో నక్షత్రై రివ చస్త్రమాః	36
స పురోగామిభి స్తూర్వై స్తాల స్వస్తిక పాణిభిః ప్రవ్యాహరద్భిర్ముదితై ర్మంగళాని యయౌ వృతః	37
అక్షతం జాతరూపం చ గావః కన్యా స్తథా ద్విజాః నరా మోదక హస్తాశ్చ రామస్య పురతో యయుః	38
సఖ్యం చ రామః సుగ్రీవే ప్రభావం చానిలాత్మజే వానరాణాం చ తత్ కర్మ రాక్షసానాం చ తద్భలం	39
విభీషణస్య సంయోగ మాచచక్షే చ మంత్రిణాం శృత్వాతు విస్మయం జగ్ము రయోధ్యా పురవాసినః	40
ద్యుతిమా నేతదాఖ్యాయ రామో వానరసంవృతః హృష్ట పుష్ట జనాకీర్ణామయోధ్యాం ప్రవివేశ హ	41
తతో హ్యభ్యుచ్చయన్ పౌరాః పతాకా స్తే గృహే గృహే ఐక్యాకాద్యుపితం రమ్య మాససాద పితుర్గుహమ్	42

అథాబ్రవీ ద్రాజపుత్రో భరతం ధర్మిణాం వరమ్	
అర్ధోపహితయా వాచా మధురం రఘునందనః	43
పితుర్భవన మాసాద్య ప్రవిశ్య చ మహాత్మనః	
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయీ మభివాదయ	44
యచ్చ మద్భవనం శ్రేష్ఠం సాశోకవనికం మహాత్	
ముక్తా వైడూర్య సంకీర్ణం సుగ్రీవాయ నివేదయ	45
తస్య తద్వచనం శృత్వా భరతః సత్యవిక్రమః	
పాణౌ గృహీత్వా సుగ్రీవం ప్రవివేశ తమాలయమ్	46
తత సైల ప్రదీపాంశ్చ పర్యంకాస్తరణాని చ	
గృహీత్వా వివిశుః క్షిప్రం శత్రుష్మీన ప్రచోదితాః	47
ఉవాచ చ మహాతేజాః సుగ్రీవం రాఘవానుజః	
అభిషేకాయ రామస్య దూతానాజ్ఞాపయ ప్రభో	48
సౌవర్ణాన్ వానరేంద్రాణాం చతుర్ణాం చతురో ఘటాన్	
దదౌ క్షిప్రం స సుగ్రీవః సర్వరత్న విభూషితాన్	49
యథా ప్రత్యూష సమయే చతుర్ణాం సాగరామ్భసామ్	
పూర్ణై ర్భట్టైః ప్రతీక్షద్వం తథా కురుత వానరాః	50
ఏవముక్తా మహాత్మానో వానరా వారణోపమాః	
ఉత్పేతుర్గగనం శీఘ్రం గరుడాఽనిలశీఘ్రగాః	51
జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరాః	
ఋషభశ్చైవ కలశాన్ జలపూర్ణానఽథానయనత్	52
నదీ శతానాం పంచానాం జలం కుమ్భేషు చాహరన్	
పూర్వాత్ సముద్రాత్ కలశం జలపూర్ణమథానయత్	53
సుషేణః సత్త్వ సంపన్నః సర్వరత్న విభూషితమ్	
ఋషభో దక్షిణాత్ తూర్ణం సముద్రా జ్జల మాహరత్	54
రక్త చందన శాఖాభిః సంవృతం కాంచనం ఘటమ్	
గవయః పశ్చిమాత్తోయ మాజహార మహార్ణవాత్	55
రత్న కుమ్భేన మహతా శీతం మారుతవిక్రమః	
ఉత్తరాచ్చ జలం శీఘ్రం గరుడాఽనిలవిక్రమః	56

ఆజహార స ధర్మాత్మా నలః సర్వగుణాన్వితః	
తత సై ర్వానరశ్చైరానీతం ప్రేక్ష్య తజ్జలం	57
అభిషేకాయ రామస్య శతృఘ్నుః సచివైః సహ	
పురోహితాయ శ్రేష్ఠాయ సుహృద్భ్యశ్చ న్యవేదయత్	58
తతః స ప్రయతో వృద్ధో వసిష్ఠో బ్రాహ్మణైః సహ	
రామం రత్నమయే పీఠే సహసీతం న్యవేశయత్	59
వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిరఽధకాశ్యపః	
కాత్యాయనః సుయజ్ఞశ్చ గౌతమో విజయ స్తథా	60
అభ్యషించ న్నరవ్యాఘ్రం ప్రసన్నేన సుగన్ధినా	
సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా	61
ఋత్విగ్భిర్బ్రాహ్మణైః పూర్వం కన్యాభిర్మన్త్రభి స్తథా	
యోదై శ్చైవాఽభ్యషించం స్తే సంప్రహృష్టాః సనైగమైః	62
సర్వాషధి రసై ర్దివ్యై దైవతై ర్నభసి స్థితైః	
చతుర్భి ర్లోకపాలైశ్చ సర్వైర్దేవైశ్చ సంగతైః	63
బ్రహ్మణా నిర్మితం పూర్వం కిరీటం రత్నశోభితం	
అభిషిక్తః పురా యేన మను స్తం దీప్తతేజసం	64
తస్యాఽన్వవాయే రాజానః క్రమాద్యేనాభిషేచితాః	
సభాయాం హేమక్లుప్తాయాం శోభితాయాం మహాజనైః	65
రత్నై ర్నానావిదైశ్చైవ చిత్రితాయాం సుశోభనైః	
నానారత్నమయే పీఠే కల్పయిత్వా యథావిధి	66
కిరీటేన తతః పశ్చాద్వశిష్ఠేన మహాత్మనా	
ఋత్విగ్భి ర్భూషణశ్చైవ సమయోక్త్యత రాఘవః	67
చత్రం తు తస్య జగ్రాహ శతృఘ్నుః పాణ్డరం శుభమ్	
శ్వేతం చ వాలవ్యజనం సుగ్రీవో వానరేశ్వరః	68
అపరం చన్త్ర సంకాశం రాక్షసేన్ద్రో విభీషణః	
మాలాం జ్వలన్తీం వపుషా కాంచనీం శతపుష్కరామ్	69
రాఘవాయ దదౌ వాయుర్వాసవేన ప్రచోదితః	
సర్వరత్న సమాయుక్తం మణిరత్న విభూషితమ్	70

ముక్తాహారం నరేంద్రాయ దదౌ శక్రప్రచోదితః	
ప్రజగుర్దేవ గన్ధర్వా నన్యతుశ్చాప్సరోగణాః	71
అభిషేకే తదఽర్హస్య తదా రామస్య ధీమతః	
భూమిః సస్యవతీ చైవ ఫలవన్తశ్చ పాదపాః	72
గన్ధవన్తి చ పుష్పాణి బభూవూ రాఘవోత్సవే	
సహస్రశతమఽశ్వానాం ధేనూనాం చ గవాం తథా	73
దదౌ శతం వృషాన్ పూర్వం ద్విజేభ్యో మనుజర్షభః	
త్రింశతోక్తోఽఽ ర్షిరణ్యస్య బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పునః	74
నానాభరణ వస్త్రాణి మహార్థాణి చ రాఘవః	
అర్కరశ్మి ప్రతీకాశాం కాంచనీం మణి విగ్రహమ్	75
సుగ్రీవాయ స్రజం దివ్యం ప్రాయచ్ఛన్ మనుజర్షభః	
వైడూర్యమణిచిత్రే చ వజ్ర రత్న విభూషితే	76
వాలిపుత్రాయ ధృతిమానంగదాయాంగదే దదౌ	
మణి ప్రవర జుష్టం చ ముక్తా హారమనుత్తమమ్	77
సీతాయై ప్రదదౌ రామశ్చన్ద్రరశ్మి సమ ప్రభమ్	
అరజే వాససీ దివ్యే శుభాన్యభరణాని చ	78
అవేక్షమాణా వైడేహీ ప్రదదౌ వాయు సూనవే	
అవముచ్యాత్మనః కంఠాద్ధారం జనకనన్దినీ	79
అవైక్షత హరీన్ సర్వాన్ భర్తారం చ ముహుర్ముహూః	
తా మింగితజ్ఞః సంప్రేక్ష్య బభాషే జనకాత్మజామ్	80
ప్రదేహి సుభగే హారం యస్య తుష్టాఽసి భామినీ	
తేజో ధృతి ర్యశో డాక్ష్యం సామర్థ్యం వినయో నయః	81
పౌరుషం విక్రమో బుద్ధి ర్యస్మిన్నేతాని సర్వశః	
దదౌ సా వాయుపుత్రాయ తం హారమఽసితేక్షణా	82
హనుమాం స్తేన హరేణ శుశుభే వానరర్షభః	
చన్ద్రాంశు చయ గౌరేణ శ్వేతాభ్రేణ యథాఽచలః	83
తతో ద్వివిద మైన్ద్రాభ్యాం నీలాయ చ పరంతపః	
సర్వాన్ కామగుణాన్ వీక్ష్య ప్రదదౌ వసుధాధిపః	84

సర్వే వానర వృద్ధాశ్చ యే చాన్యే వానరేశ్వరాః వానోభిర్భూషణైశ్చైవ యథాఽర్థం ప్రతిపూజితాః	85
విభీషణోఽథ సుగ్రీవో హనుమాన్ జామ్బవాం స్తథా సర్వే వానర ముఖ్యాంశ్చ రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా	86
యథాఽర్థం పూజితాః సర్వే కామై రత్నైశ్చ పుష్కలైః ప్రహృష్ట మనసః సర్వే జగ్మురేవ యథాగతమ్	87
నత్వా సర్వే మహాత్మానం తత స్తే ప్లవగర్షభాః విస్ఫుష్టాః పార్థివేంద్రేణ కిష్కింధామపుష్పాగమన్	88
సుగ్రీవో వానరశ్రేష్ఠో దృష్ట్వా రామాభిషేచనమ్ పూజితశ్చైవ రామేణ కిష్కింధాం ప్రావిశత్ పురీం	89
విభీషణోఽపి ధర్మాత్మా సహ తై ర్నైర్మతర్షభైః లబ్ధ్వా కులధనం రాజా లంకాం ప్రాయాద్విభీషణః	90
స రాజ్య మఖిలం శాసన్నిహతాఽరిర్మహాయశాః రాఘవః పరమోదారో రరాజ పరయా ముదా	91
ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ధర్మజ్ఞం ధర్మవత్సలః ఆతిష్ఠ ధర్మజ్ఞ మయా సహమాం	
గాం పూర్వ రాజాధ్యుషితాం బలేన తుల్యం మయా త్వం పితృభిర్ధృతా యా	
తాం యౌవరాజ్యే ధురముద్వహస్వ సర్వాత్మనా పర్యనునీయమానో	92
యదా న సౌమిత్రి రుపైతి యోగమ్ నియుజ్యమానోఽపి చ యౌవరాజ్యే	
తతోఽభ్యషించద్భరతం మహాత్మా ఫౌణ్డరీకాఽశ్వమేధాభ్యాం వాజపేయేన చాసకృత్	93
అన్వైశ్చ వివిధైర్వజ్రై రయజత్ పార్థివాత్మజః రాజ్యం దశ సహస్రాణి ప్రాప్య వర్షాణి రాఘవః	94
శతాఽశ్వమేధానాజహ్రౌ సదఽశ్వాన్ భూరిదక్షిణాన్ ఆజానులమ్బుభాహుః స మహాస్కన్ధః ప్రతాపవాన్	95

లక్ష్మణానుచరో రామః పృథివీ మన్వపాలయత్	96
రాఘవశ్చాపి ధర్మాత్మా ప్రాప్య రాజ్యమనుత్తమమ్	
ఈజే బహువిదైర్యజ్ఞైః ససుహృ జ్ఞాతి బాన్ధవైః	97
న పర్యదేవన్ విధవా న చ వ్యాలకృతం భయమ్	
న వ్యాధిజం భయం వాపి రామే రాజ్యం ప్రశాసతి	98
నిర్దస్యరభవల్లోకో నానర్థః కంచిదఽస్పృశత్	
న చ స్మ వృద్ధా బాలానాం ప్రేత కార్యాణి కుర్వతే	99
సర్వం ముదితమేవాసీత్ సర్వో ధర్మపరోఽభవత్	
రామమేవానుపశ్యన్తో నాభ్యహింసన్ పరస్పరమ్	100
ఆసన్ వర్షసహస్రాణి తథా పుత్రసహస్రిణః	
నిరామయా విశోకాశ్చ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి	101
రామో రామో రామ ఇతి ప్రజానామభవన్ కథాః	
రామభూతం జగదఽభూద్రామే రాజ్యం ప్రశాసతి	102
నిత్య పుష్పా నిత్య ఫలా స్తరవః సున్ద విస్తృతాః	
కాలే వర్షీ చ పర్జన్యః సుఖస్పర్శశ్చ మారుతః	103
బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రా లోభ వర్జితాః	
స్వకర్మసు ప్రవర్తన్తే తుష్టాః స్వైరేవ కర్మభిః	104
ఆసన్ ప్రజా ధర్మరతా రామే శాసతి నాఽన్యతాః	
సర్వే లక్షణ సంపన్నాః సర్వే ధర్మపరాయణాః	105
దశ వర్ష సహస్రాణి దశ వర్ష శతాని చ	
బ్రాతృభిః సహితః శ్రీమాన్ రామో రాజ్యమకారయత్	106

ఫల శృతిః

ధన్యం యశస్యమాయుష్యం రాజ్ఞాం చ విజయావహం	
ఆదికావ్య మిదం త్వార్షం పురా వాల్మీకినా కృతం	107
యః పఠే చ్ఛృణుయాల్లోకే నరః పాపాద్విముచ్యతే	
పుత్ర కామస్తు పుత్రాన్ వై ధనకామో ధనాని చ	108
లభతే మనుజో లోకే శృత్వా రామాభిషేచనం	
మహీం విజయతే రాజా రిపూంశ్చాప్యధితిష్ఠతి	109

రాఘవేణ యథా మాతా సుమిత్రా లక్ష్మణే న చ భరతేన చ కైకేయీ జీవపుత్రా స్తథా స్త్రీయః	110
భవిష్యంతి సదానందాః పుత్ర పౌత్ర సమన్వితాః శృత్వా రామాయణమిదం దీర్ఘమాయుశ్చ విందతి	111
రామస్య విజయం చైవ సర్వమృక్తిష్టకర్మణః శృణోతి య ఇదంకావ్యమార్ద్రం వాల్మీకినా కృతం	112
శ్రద్ధదానో జితక్రోధో దుర్గాణ్యృతితరత్యృసౌ సమాగమం ప్రవాసాస్తే లభతే చాపి బాన్ధవైః	113
ప్రార్థితాంశ్చ వరాన్ సర్వాప్రాప్నుయాదిహ రాఘవాత్ శ్రవణేన సురాః సర్వే ప్రీయంతే సంప్రశృణ్వతాం	114
వినాయకాశ్చ శామ్యంతి గృహే తిష్ఠంతి యస్య వై విజయేత మహీం రాజా ప్రవాసీ స్వస్తిమాన్ వ్రజేత్	115
స్త్రీయో రజస్వలాః శృత్వా పుత్రాన్ సూయురనుత్తమాన్ పూజయంశ్చ పఠంశ్చేమమితిహాసం పురాతనం	116
సర్వపాపైః ప్రముచ్యేత దీర్ఘమాయురవాప్నుయాత్ ప్రణమ్య శిరసా నిత్యం శ్రోతవ్యం క్షత్రియై ర్ద్విజాతే	117
ఐశ్వర్యం పుత్రలాభశ్చ భవిష్యతి న సంశయః రామాయణమిదం కృత్స్నం శృణ్వతః పఠతః సదా	118
ప్రీయతే సతతం రామః స హి విష్ణుః సనాతనః ఆదిదేవో మహాబాహుర్ధరిర్నారాయణః ప్రభుః	119
సాక్షాద్రామో రఘుశ్రేష్ఠః శేషో లక్ష్మణ ఉచ్యతే కుటుంబ వృద్ధిం ధనధాన్య వృద్ధిమ్ స్త్రీయశ్చ ముఖ్యాః సుఖముత్తమం చ శృత్వా శుభం కావ్యమిదం మహార్ద్రం ప్రాప్నోతి సర్వాం భువి చార్థసిద్ధిం	120
ఆయుష్య మారోగ్యకరం యశస్యం సౌభ్రాతృకం బుద్ధికరం శుభం చ శ్రోతవ్య మేతన్నియమేన సద్భిః	

ఆఖ్యానమోజస్కరమృద్ధికామై:	121
ఏవ మేతత్ పురావృత్త మాఖ్యానం భద్రమస్తు వ:	
ప్రవ్యాహరత విస్రబ్ధం బలం విష్ణోః ప్రవర్ధతాం	122
దేవాశ్చ సర్వే తుష్యంతి గ్రహణా చ్ఛ్రవణా త్తథా	
రామాయణస్య శ్రవణాత్తుష్యంతి పితర స్తథా	123
భక్త్యా రామస్య యే చేమాం సంహితామృషిణా కృతాం	
లేఖయన్తీహ చ నరా స్తేషాం వాస స్త్రివిష్టపే	124

యుద్ధకాండః సమాప్తః

సర్వం శ్రీ సీతా రామచంద్రార్చణం

పారాయణ సమాపనే అనుసంధేయ శ్లోకాః

శ్రీవైష్ణవ సాంప్రదాయః

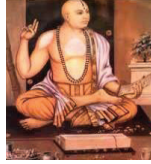

ఏవమేతత్ పురావృత్త మాఖ్యానం భద్రమస్తు వ:	
ప్రవ్యాహరత విస్రబ్ధం బలం విష్ణోః ప్రవర్ధతాం.	1
లాభాస్తేషాం జయస్తేషాం కుతస్తేషాం పరాభవ:	
ఏషా మిందీవర శ్యామో హృదయే సుప్రతిష్ఠితః.	2
కాల్ వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ	
దేశోఽయం క్షోభరహితో బ్రాహ్మణాః సన్తు నిర్భయాః	3
కావేరీ వర్షతాం కాల్ కాల్ వర్షతు వాసవ:	
శ్రీరంగనాథో జయతు శ్రీరంగ శ్రీశ్చ వర్షతాం.	4
స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయన్తాం	
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః	

గో బ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు.	5
మంగళం కోసలేంద్రాయ మహనీయ గుణాబ్ధయే చక్రవర్తి తనూజాయ సార్యభౌమాయ మంగళం.	6
వేద వేదాంత వేద్యాయ మేఘ శ్యామల మూర్తయే పుంసాం మోహన రూపాయ పుణ్యశ్లోకాయ మంగళం.	7
విశ్వామిత్రాన్తరంగాయ మిథిలానగరీపతేః భాగ్యానాం పరిపాకాయ భవ్యరూపాయ మంగళం.	8
పితృ భక్తాయ సతతం బ్రాతృభిః సహసీతయా నందితాఖిల లోకాయ రామభద్రాయ మంగళం.	9
త్యక్త సాకేత వాసాయ చిత్రకూట విహారిణే సేవ్యాయ సర్వయమినాం ధీరోదాత్తాయ మంగళం.	10
సామిత్రిణా చ జానక్యా చాపబాణాఽసి ధారిణే సంసేవ్యాయ సదా భక్త్యా స్వామినే మమ మంగళం.	11
దండకారణ్య వాసాయ ఖండితాఽమర శత్రవే గృధ్రరాజాయ భక్తాయ ముక్తిదాయాస్తు మంగళం.	12
సాదరం శబరీదత్త ఫలమూలాభిలాషిణే సాలభ్య పరిపూర్ణాయ సత్వోద్రిక్తాయ మంగళం	13
హనుమత్సమవేతాయ హరీశాఽభీష్టదాయినే వాలి ప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయ మంగళం.	14
శ్రీమతే రఘువీరాయ సేతుల్లంఘిత సిన్ధవే జిత రాక్షసరాజాయ రణధీరాయ మంగళం.	15
ఆసాద్య నగరీం దివ్యామభిషిక్తాయ సీతయా రాజాధిరాజరాజాయ రామభద్రాయ మంగళం	16
మంగళాశాసన పరైర్మదాచార్య పురోగమైః సర్వైశ్చ పూర్వైరాచార్యైః సత్కృతాయాస్తు మంగళం	17
కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనా వా ప్రకృతేః స్వభావాత్	

కరోమి యద్యత్ సకలం పరస్మై నారాయణాయేతి సమర్పయామి	18
యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రా హీనం చ యద్భవేత్ తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోస్తుతే	19

శ్రీ మాధ్వ సంప్రదాయ:

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయన్తాం న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః గో బ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు	1
కాలే వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ దేశోఽయం క్షోభరహితో బ్రాహ్మణాః సంతు నిర్భయాః లాభ స్తేషాం జయ స్తేషాం కుత స్తేషాం పరాభవః ఏషామిన్దీవరశ్యామో హృదయే సుప్రతిష్ఠితః మంగళం కోసలేంద్రాయ మహనీయ గుణాబ్ధయే చక్రవర్తి తనూజాయ సార్యభౌమాయ మంగళం వేదవేదాంత వేద్యాయ మేఘ శ్యామల మూర్తయే పుంసాం మోహన రూపాయ పుణ్యశ్లోకాయ మంగళం	2
విశ్వామిత్రాన్తరంగాయ మిథిలానగరీపతే భాగ్యానాం పరిపాకాయ భవ్యరూపాయ మంగళం పితృ భక్తాయ సతతం బ్రాతృభిః సహసీతయా నందితాఖిలలోకాయ రామభద్రాయ మంగళం	3
త్యక్త సాకేత వాసాయ చిత్రకూట విహారిణే సేవ్యాయ సర్వయమినాం ధీరోదాత్తాయ మంగళం సామిత్రిణా చ జానక్యా చాపబాణాఽసి ధారిణే సంసేవ్యాయ సదా భక్త్యా స్వామినే మమ మంగళం	4
	5
	6
	7
	8
	9

దండకారణ్య వాసాయ ఖండితామర శత్రవే	
గృధ్రరాజాయ భక్తాయ ముక్తిదాయాస్తు మంగళం	10
సాదరం శబరీదత్త ఫలమూలాభిలాషిణే	
సౌలభ్య పరిపూర్ణాయ సత్యోద్రిక్తాయ మంగళం	11
హనుమత్సమవేతాయ హరీశాఽభీష్ట దాయినే	
వాలి ప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయ మంగళం	12
శ్రీమతే రఘువీరాయ సేతుల్లంఘిత సిన్ధవే	
జిత రాక్షసరాజాయ రణధీరాయ మంగళం	13
ఆసాద్య నగరీం దివ్యామభిషిక్తాయ సీతయా	
రాజాధిరాజరాజాయ రామభద్రాయ మంగళం	14
మంగళాశాసన పరై ర్మదాచార్య పురోగమైః	
సర్వైశ్చ పూర్వైరాచార్యైః సత్కృతాయాస్తు మంగళం	15
కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా	
బుద్ధ్యాత్మనా వా ప్రకృతేః స్వభావాత్	
కరోమి యద్యత్ సకలం పరస్మై	
నారాయణాయేతి సమర్పయామి	16
యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రాహీనం చ యద్భవేత్	
తత్సర్వ క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోస్తుతే	17

శ్రీస్మార్త సాంప్రదాయః

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయన్తాం
 న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః
 గో బ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం
 లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు
 కాలే వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ

దేశోఽయం క్షోభరహితో బ్రాహ్మణాః సన్తు నిర్భయాః	2
అపుత్రాః పుత్రిణః సన్తు పుత్రిణః సన్తు పౌత్రిణః	
అధనాః సధనాః సన్తు జీవంతు శరదాం శతం	3
చరితం రఘునాధస్య శతకోటి ప్రవిస్తరం	
ఏకైకమక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతక నాశనం	4
శృణ్వన్ రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవ వా	
స యాతి బ్రహ్మణః స్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా	5
రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే	
రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయే నమః	6
మంగళం కోసలేంద్రాయ మహనీయ గుణాబ్ధయే	
చక్రవర్తి తనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగళం	7
యన్మంగళం సహస్రాక్షే సర్వదేవ నమస్కృతే	
వృత్రనాశే సమభవ త్తతే భవతు మంగళం	8
యన్మంగళం సుపర్ణస్య వినతా కల్పయత్ పురా	
అమృతం ప్రార్థయానస్య త్తతే భవతు మంగళం	9
అమృతోత్పాదనే దైత్యాన్ ఘ్నతో వజ్రధరస్య యత్	
అదితిర్మంగళం ప్రాదా త్తతే భవతు మంగళం	10
త్రీన్ విక్రమాన్ ప్రకమతో విష్ణోరమిత తేజసః	
యదాసీన్మంగళం రామ త్తతే భవతు మంగళం	11
ఋతవః సాగరా ద్వీపా వేదా లోకా దిశశ్చ తే	
మంగళాని మహాబాహో దిశంతు తవ సర్వదా	12
కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా	
బుద్ధ్యాత్మనా వా ప్రకృతేః స్వభావాత్	
కరోమి యద్యత్ సకలం పరస్మై	
శ్రీరాఘవాయేతి సమర్పయామి	13
యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రా హీనం చ యద్భవేత్	
తత్సర్వ క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోస్తుతే	14
ఆత్మా త్వాం క్షితిజా మతిః పరిజనాః ప్రాణాః శరీరం	

గృహం పూజా తే విషయోపభోగ రచనా నిద్రా సమాధిస్థితిః
 సంచారః పదయోః ప్రదక్షిణ విధిః స్తోత్రాణి సర్వా గిరో
 యద్యత్కర్మ కరోమి తత్తదఖిలం రామాస్తు తే పూజనం 15
 అనేన శ్రీ రామాయణ పారాయణేన భగవాన్ సర్వదేవతాత్మకః
 సీతా లక్ష్మణ భరత శతృఘ్న హనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్రః
 సుప్రీతః సుప్రసన్నో వరదో భవతు.

మంగళం

www.shutterstock.com - 1058232122

శ్రీ:

శ్రీ రామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః అస్మద్గురుభ్యోనమః.

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణం.

ఉత్తర కాండః.

ప్రథమః సర్గః - రామ ప్రశ్నః

ప్రాప్త రాజ్యస్య రామస్య రాక్షసానాం వధే కృతే
 ఆజగ్ముర్మునయః సర్వే రాఘవం ప్రతినన్దితుమ్ 1
 కౌశికోఽథ యవక్రీతో గార్గ్యో గాలవ ఏవ చ
 కణ్వో మేధాఽతిథేః పుత్రః పూర్వస్యాం దిశి యే శ్రితాః 2
 స్వస్త్యాత్రేయోఽథ భగవాన్ నముచిః ప్రముచి స్తథా
 అగస్త్యోఽత్రిశ్చ భగవాన్ సుముఖో విముఖ స్తథా 3
 ఆజగ్ము స్తే సహోఽగస్త్యా యే స్థితా దక్షిణాం దిశమ్
 నృషధ్గుః కవషో ధౌమ్యో రౌద్రేయశ్చ మహానృషిః 4
 తేఽప్యాజగ్ముః సశిష్యా వై యే శ్రితాః పశ్చిమాం దిశమ్
 వసిష్ఠః కాశ్యపోఽథాత్రి ర్విశ్వామిత్రః సగౌతమః 5
 జమదగ్ని ర్భరద్వాజస్తేఽపి సప్తర్షయ స్తథా
 ఉదీచ్యాం దిశి సప్తై తే నిత్యమేవ నివాసినః 6
 సంప్రాప్య తే మహాత్మానో రాఘవస్య నివేశనమ్
 విష్ణితాః ప్రతిహారధం హుతాశన సమప్రభాః 7
 వేద వేదాంగ విదుషో నానాశాస్త్ర విశారదాః

ద్వార్యం ప్రోవాచ ధర్మాత్మా హ్యగస్త్యో మునిసత్తమః	8
నివేద్యతాం దాశరథే రృషీనస్మాన్ సమాగతాన్	
ప్రతీహార స్తత స్తూర్ణ మగస్త్య వచనా ధృతం	9
సమీపం రాఘవస్యాశు ప్రవివేశ మహాత్మనః	
నయేంగితజ్ఞః సద్వృత్తో దక్షో ధైర్య సమన్వితః	10
స రామం దృశ్య సహసా పూర్ణచన్ద్ర సమ ద్యుతిమ్	
అగస్త్యం కథయామాస సంప్రాప్తమ్మపిభిః సహ	11
శృత్వా ప్రాప్తాన్ మునీం స్తాంస్తు బాలసూర్య సమ ప్రభాన్	
ప్రత్యువాచ తతో ద్వార్యం ప్రవేశయ యథాసుఖమ్	12
తాన్ సంప్రాప్తాన్ మునీన్ దృష్ట్వా ప్రత్యుత్తాయ కృతాజ్ఞాళిః	
పాదాఽర్హ్యాదిభిరానర్చ్య గాం నివేద్య చ సాదరం	13
రామోభివాద్య ప్రయతః ఆసనాన్యాదిదేశ హ	
తేషు కాఞ్చన చిత్రేషు స్వాస్తీర్ణేషు సుఖేషు చ	14
కుశాన్తర్దాన దత్తేషు మృగచర్మ యుతేషు చ	
యథార్థ ముపవిష్టా స్తే ఆసనేష్శుషిపుంగవాః	15
రామేణ కుశలం పృష్టాః సశిష్యాః సపురోగమాః	
మహర్షయో వేదవిదో రామం వచన మబ్యవన్	16
కుశలం నో మహాబాహో సర్వత్ర రఘునన్దన	
త్వాం తు దిష్ట్వా కుశలినం పశ్యామో హత శాత్రవమ్	17
దిష్ట్వా త్వయా హతో రాజన్ రావణో లోకరావణః	
న హి భారః స తే రామ రావణః పుత్రపౌత్రవాన్	18
సధను స్త్వం హి లోకాం స్త్రీన్ విజయేథా న సంశయః	
దిష్ట్వా త్వయా హతో రామ రావణో రాక్షసేశ్వరః	19
దిష్ట్వా విజయినంత్యాఽద్య పశ్యామః సహసీతయా	
లక్ష్మణే న చ ధర్మాత్మన్ భ్రాత్రాత్వద్ధితకారిణా	20
మాతృభిర్భ్రాతృ సహితం పశ్యామోఽద్య వయం నృప	
దిష్ట్వా ప్రహస్తో వికటో విరూపాక్షో మహోదరః	21
అకమ్పనశ్చ దుర్ధర్షో నిహతాస్తే నిశాచరాః	

యస్య ప్రమాణా ద్విపులం ప్రమాణం నేహ విద్యతే	22
దిష్ట్యా తే సమరే రామ కుమ్భకర్ణో నిపాతితః	
త్రిశిరాశ్చాఽతికాయశ్చ దేవాంతక నరాంతకౌ	23
దిష్ట్యా తే నిహతా రామ మహావీర్యా నిశాచరాః	
కుమ్భశ్చైవ నికుమ్భశ్చ రాక్షసౌ భీమదర్శనౌ	24
దిష్ట్యా తౌ నిహతౌ రామ కుంభకర్ణ సుతౌ మృధే	
యుద్ధోన్మత్తశ్చ మత్తశ్చ కాలాంతక యమోపమౌ	25
యజ్ఞకోపశ్చ బలవాన్ ధూమ్రాక్షో నామ రాక్షసః	
కుర్వంతః కదనం ఘోరమేతే శస్త్రాస్త్రపారగాః	26
అంతక ప్రతిమై ర్భాణై ర్దిష్ట్యా వినిహితా స్వయా	
దిష్ట్యా త్వం రాక్షసేన్ద్రేణ ద్వన్ద్వయుద్ధ ముపాగతః	27
దేవతానామవధ్యేన విజయం ప్రాప్తవానఽసి	
సంఖ్యే తస్య న కించి త్తు రావణస్య పరాభవః	28
ద్వన్ద్వయుద్ధ మనుప్రాప్తో దిష్ట్యా తే రావణిర్హతః	
దిష్ట్యా తస్య మహాబాహో కాలస్యేవాభిధావతః	29
ముక్తః సురరిపో ర్వీర ప్రాప్తశ్చ విజయ స్వయా	
అభినందామ తే సర్వే సంశృత్యేన్ద్రజితో వధం	30
సోఽవధ్యః సర్వభూతానాం మహామాయాధరో యుధి	
విస్మయ స్వేష చాఽస్మాకం తచ్ఛత్యేన్ద్రజితం హతం	31
ఏతే చాన్యే చ బహవో రాక్షసాః కామరూపిణః	
దిష్ట్యా త్వయా హతా వీరా రఘూణాం కులవర్ధన	32
దత్త్వా పుణ్యా మిమాం వీర సౌమ్యామభయ దక్షిణామ్	
దిష్ట్యా వర్ధసి కాకుస్థ జయేనాఽమిత్ర కర్షణ	33
శృత్వా తు తేషామ్ వచన మృషీణాం భావితాత్మనామ్	
విస్మయం పరమం గత్వా రామః ప్రాణ్ణాలిరబ్రవీత్	34
భగవన్తః కుమ్భకర్ణం చ రావణం చ నిశాచరమ్	
అతిక్రమ్య మహావీర్యౌ కిం ప్రశంసథ రావణిమ్	35
మహోదరం ప్రహస్తం చ విరూపాక్షం చ రాక్షసం	

మత్తోన్మత్తౌ చ దుర్ధర్షౌ దేవాంతక నరాంతకౌ	36
అతిక్రమ్య మహావీర్యాన్ కిం ప్రశంసథ రావణిమ్	
అతికాయం త్రిశిరసం ధూమ్రాక్షం చ నిశాచరం	37
అతిక్రమ్య మహావీర్యాన్ కిం ప్రశంసథ రావణిం	
కీద్యశో వై ప్రభావోఽస్య కిం బలం కః పరాక్రమః	38
కేన వా కారణేనైష రావణాదఽతిరిచ్యతే	
శక్యం యది మయా శ్రోతుం న ఖల్వాజ్ఞాపయామి వః	39
యది గుహ్యం న చేద్వక్తుం శ్రోతు మిచ్ఛామి కథ్యతామ్	
శక్రోఽపి విజితస్తేన కథం లబ్ధవరశ్చ సః	40
కథం చ బలవాన్ పుత్రో న పితా తస్య రావణః	
కథం పితుశ్చాభ్యధికో మహాహవే	
శక్రస్య జేతా హి కథం స రాక్షసః	
వరాశ్చ లబ్ధాః కథయస్వ మేఽద్య	
తత్ పృచ్ఛతశ్చాఽస్య మునీంద్ర సర్వం	41
ద్వితీయః సర్గః -- పులస్త్యోత్పత్తిః	
తస్య త ద్వచనం శృత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః	
కుమ్భయోని ర్మహాతేజా రామమేతదువాచ హ	1
శృణు రామ యథావృత్తం తస్య తేజోబలం మహాత్	
జఘాన చ శత్రూన్ యుద్ధే యేనాఽసౌ న చ వధ్యః స శత్రుభిః	2
తావ త్తే రావణస్యేదం కులం జన్మ చ రాఘవ	
వర ప్రదానం చ తథా తస్మై దత్తం బ్రవీమి తే	3
పురా కృతయుగే రామ ప్రజాపతి సుతః ప్రభుః	
పులస్త్యో నామ బ్రహ్మర్షిః సాక్షాదివ పితామహః	4
నానుకీర్త్యా గుణా స్తస్య ధర్మతః శీలత స్తథా	
ప్రజాపతేః పుత్ర ఇతి వక్తుం శక్యం హి నామతః	5
ప్రజాపతి సుతత్వేన దేవానాం వల్లభో హి సః	
ఇష్టః సర్వస్య లోకస్య గుణైః శుభ్రై ర్మహామతిః	6
స తు ధర్మ ప్రసజ్ఞేన మేరోః పార్శ్వే మహాగిరేః	

తృణబిన్ద్యాశ్రమం గత్వా న్యవసన్ మునిపుంగవః	7
తప స్తేపే స ధర్మాత్మా స్వాధ్యాయ నియతేన్ద్రియః	
గత్వాశ్రమపదం తస్య విఘ్నం కుర్వన్తి కన్యకాః	8
దేవ పన్నగ కన్యాశ్చ రాజర్షి తనయాశ్చ యాః	
క్రీడన్త్యోఽపురసశ్చైవ తం దేశ ముపపేదిరే	9
సర్వర్తుషూపభోగ్యత్వాద్రమ్యత్వాత్ కాననస్య చ	
నిత్యశ స్తాస్తు తం దేశం గత్వా క్రీడన్తి కన్యకాః	10
దేశస్య రమణీయత్వాత్ పులన్త్యో యత్ర స ద్విజః	
గాయంత్యో వాదయంత్యశ్చ లాసయన్త్య స్తదైవ చ	11
మునే స్తపస్విన స్తస్య విఘ్నం చక్రరఽనిన్దితాః	
అథ కృద్ధో మహాతేజా వ్యాజహార మహామునిః	12
యా మే దర్శనమాగచ్ఛేత్ సా గర్భం ధారయిష్యతి	
తాస్తు సర్వాః ప్రతిశృత్య తస్య వాక్యం మహాత్మనః	13
బ్రహ్మశాప భయా ద్భీతా స్తం దేశం నోపచక్రముః	
తృణబిన్దోస్తు రాజర్షేస్తనయా న శృణోతి తత్	14
గత్వాశ్రమపదం తస్య విచచార సునిర్భయా	
న సాఽపశ్యత్ స్థితా తత్ర కాంచిదభ్యాగతాం సఖీం	15
తస్మి కాల్ మహాతేజాఃస ప్రాజాపత్యో మహాన్మషిః	
స్వాధ్యాయమఽకరో తత్ర తపసా భావితః స్వయం	16
సా తు వేదశృతిం శృత్వా దృష్ట్వా వై తపసో నిధిమ్	
అభవత్ పాణ్డు దేహా సా సువ్యంజిత శరీరజా	17
బభూవ చ సముద్విగ్నా దృష్ట్వా తద్దోష మాత్మనః	
ఇదం మే కిం త్వతి జ్ఞాత్వా పితుర్గత్వాశ్రమే స్థితా	18
తాం తు దృష్ట్వా తథాఽభూతాం తృణబిన్దురఽధాబ్రవీత్	
కిం త్వమేతత్త్వఽసదృశం ధారయస్యాత్మనో వపుః	19
సా తు కృత్వాఞ్జలిం దీనా కన్యోవాచ తపోధనమ్	
న జానే కారణం తాత యేన మే రూప మీదృశమ్	20
కిం తు పూర్వం గతాస్మ్యేకా మహార్షే ర్భావితాత్మనః	

పులస్య స్యాశ్రమం దివ్యమృతేష్టం స్వసఖీజనమ్	21
న చ పశ్యామ్యృహం తత్ర కాంచిదభ్యాగతాం సఖీమ్	
రూపస్య తు విపర్యాసం దృష్ట్వా త్రాసాదిహాగతా	22
త్యణబిన్దుస్తు రాజర్షి స్తపసా ద్యోతితప్రభః	
ధ్యానం వివేకతచ్ఛాపి హ్యపశ్యద్దృషి కర్మజమ్	23
స తు విజ్ఞాయ తం శాపం మహార్షే ర్భావితాత్మనః	
గృహీత్వా తనయాం గత్వా పులస్య మిద మబ్రవీత్	24
భగవం స్తనయాం మే త్వం గుణైః స్వైరేవ భూషితామ్	
భిక్షాం ప్రతిగృహణేమాం మహార్షే స్వయముద్యతామ్	25
తపశ్చరణ యుక్తస్య శ్రామ్యమాణేన్ద్రియస్య తే	
శుశ్శాపణపరా నిత్యం భవిష్యతి న సంశయః	26
తం బృవాణం తు తద్వాక్యం రాజర్షిం ధార్మికం తదా	
జిఘ్నుక్షురబ్రవీత్ కన్యాం బాఢమిత్యేవ స ద్విజః	27
దత్వా స తు యథా న్యాయం స్వమాశ్రమపదం గతః	
సాపి తత్రా౭వసత్ కన్యా తోషయన్తీ పతిం గుణైః	28
తస్యాస్తు శీలవృత్తాభ్యాం తుతోష మునిపుంగవః	
ప్రీతః స తు మహాతేజా వాక్య మేతదువాచ హ	29
పరితుష్టో౭స్మి సుశ్రేణి గుణానాం సంపదా భృశమ్	
తస్మాద్దేవి దదామ్యృద్య పుత్రమాత్మ సమం తవ	30
ఉభయోర్వంశకర్తారం పౌలస్య ఇతి విశ్వతమ్	
యస్మా త్తు విశ్వతో వేదస్త్వయైషో౭ద్యయతో మమ	31
తస్మాత్ స విశ్రవా నామ భవిష్యతి న సంశయః	
ఏవముక్తా తు సా దేవీ ప్రహృష్టే నాన్తరాత్మనా	32
అచిరేణైవ కాలేనా౭సూత విశ్రవసం సుతమ్	
త్రిషులోకేషు విఖ్యాతం యశో ధర్మ సమన్వితం	33
శృతిమాన్ సమదర్శీ చ వ్రతాచార రత స్థధా	
పితేవ తపసా యుక్తో హ్యభవద్విశ్రవా మునిః	34
<u>త్వతీయః సర్గః - వైశ్రవణ లోకపాలపద లంకాది ప్రాప్తిః</u>	

అథ పుత్రః పులస్త్యస్య విశ్రవా మునిపుంగవః అచిరేణైవ కాలేన పితేవ తపసి స్థితః	1
సత్యవాన్ శీలవాన్ శాన్తః స్వాధ్యాయ నిరతః శుచిః సర్వభోగేష్వఽసంసక్తో నిత్యం ధర్మపరాయణః	2
జ్ఞాత్వా తస్య తు తద్వృత్తం భరద్వాజో మహామునిః దదౌ విశ్రవసే భార్యం స్వసుతాం దేవవర్ణినీమ్	3
ప్రతిగృహ్య తు ధర్మేణ భరద్వాజ సుతాం తదా ప్రజాన్వేషికయా బుధ్యా శ్రేయో హ్యస్య విచింతయన్	4
ముదా పరమయా యుక్తో విశ్రవా మునిపుంగవః స తస్యాం వీర్య సంపన్నమఽపత్యం పరమాద్భుతమ్	5
జనయామాస ధర్మజ్ఞ సర్వై ర్బ్రహ్మగుణై ర్యుతమ్ తస్మిన్ జాతే తు సంహృష్టః సంబభూవ పితామహః	6
దృష్ట్వా శ్రేయస్కరీం బుద్ధిం ధనాద్యక్షో భవిష్యతి నామ తస్యాఽకరోత్ ప్రీతః సార్థం దేవర్షిభి స్తదా	7
యస్మాద్విశ్రవసోఽపత్యం సాద్యశ్యాద్విశ్రవా ఇవ తస్మాద్విశ్రవణో నామ భవిష్యత్యేష విశృతః	8
స తు వైశ్రవణ స్తత్ర తపోవన గత స్తదా అవర్షతాహుతి హుతో మహాతేజా యథాఽనలః	9
తస్యాశ్రమపద స్థస్య బుద్ధి ర్జజ్ఞే మహాత్మనః చరిష్యే పరమం ధర్మం ధర్మో హి పరమా గతిః	10
స తు వర్ష సహస్రాణి తప స్తప్తా మహావనే యంత్రితో నియమైరుగై శ్చకార సుమహత్తపః	11
పూర్ణే వర్ష సహస్రాన్తే తం తం విధిమఽకల్పయత్ జలాఽశీ మారుతాహారో నిరాహార స్తదైవ చ	12
ఏవం వర్ష సహస్రాణి జగ్ము స్తాన్యేక వర్షవత్ అథ ప్రీతో మహాతేజాః సేన్తాః సురగణైః సహ	13
గత్వా తస్యాశ్రమపదం బ్రహ్మాదం వాక్య మబ్రవీత్ పరితుష్టోఽస్మి తే వత్స కర్మణాఽనేన సువ్రత	14

వరం వృణీష్వ భద్రం తే వరాఽర్హ స్త్వం మహామతే	
అథాబ్రవీద్వైశ్రవణః పితామహ ముపస్థితమ్	15
భగవం ల్లోకపాలత్య మిచ్ఛేయం విత్త రక్షణమ్	
అథాఽబ్రవీద్వైశ్రవణం పరితుష్టిన చేతసా	16
బ్రహ్మ సురగణైః సార్థం బాఢమిత్యేవ హృష్టవత్	
అహం వై లోకపాలానాం చతుర్థం స్రష్టుముద్యతః	17
యమేన్ద్ర వరుణానాం చ పదం యత్తవ చేప్పితమ్	
తద్గచ్ఛ త్వం హి ధర్మజ్ఞ నిదీశత్యమవాప్పుహి	18
శక్రాఽమ్బు పయమానాం చ చతుర్థ స్త్వం భవిష్యసి	
ఏత చ్చ పుష్పకం నామ విమానం సూర్య సన్నిభమ్	19
ప్రతిగృహ్ణీష్వ యానార్థం త్రిదశైః సమతాం వ్రజ	
స్వస్తితేఽస్తు గమిష్యామః సర్వ ఏవ యథాగతమ్	20
కృతకృత్యా వయం తాత దత్త్వా తవ వరద్వయమ్	
ఇత్యుక్త్వా స గతో బ్రహ్మ స్వస్థానం త్రిదశైః సహ	21
గతేషు బ్రహ్మ పూర్వేషు దేవేష్వఽథ నభస్థలమ్	
ధనేశః పితరం ప్రాహ ప్రాంజలిః ప్రయతాత్మవాన్	22
నివాసం న మే దేవో విదధే స ప్రజాపతిః	
భగవం ల్లబ్ధవానఽస్మి వరమిష్టం పితామహాత్	23
తం పశ్య భగవన్ కించిన్నివాసం సాధు మే ప్రభో	
న చ పీడా భవేద్యత్ర ప్రాణినో యస్య కస్యచిత్	24
ఏవముక్తస్తు పుత్రేణ విశ్రవా మునిపుంగవః	
వచనం ప్రాహ ధర్మజ్ఞః శ్శాయతామితి సత్తమః	25
దక్షిణస్యోదధేస్తీరే త్రికూటో నామ పర్వతః	
తస్యాఽగ్రే తు విశాలా సా మహేన్ద్రస్య పురీ యథా	26
లజ్కా నామ పురీ రమ్యా నిర్మితా విశ్వకర్మణా	
రాక్షసానాం నివాసార్థం యధేన్ద్రస్యామరావతీ	27
తత్ర త్వం వస భద్రం తే లంకాయాం నాఽత్ర సంశయః	
హేమ ప్రాకార పరిఖా యంత్ర శస్త్ర సమావృతా	28

రమణీయా పురీ సా హి రుక్మ వైడూర్య తోరణా	
రాక్షసైః సా పరిత్యక్తా పురా విష్ణు భయార్ద్రితైః	29
శూన్యా రక్షిగణైః సర్వై రసాతల తలం గతైః	
శూన్యా సంప్రతి లంకా సా ప్రభు స్తస్యా న విద్యతే	30
స త్వం తత్ర నివాసాయ గచ్ఛ పుత్ర యథా సుఖం	
నిర్దోష స్తత్ర తే వాసో న చ బాధా తత్ర కస్యచిత్	31
ఏత చ్ఛుత్వా స ధర్మాత్మా ధర్మిష్ఠం వచనం పితుః	
నివాసయామాస తదా లజ్కాం పర్వత మూర్ధని	32
నైర్మతానాం సహస్రైస్తు హృష్టైః ప్రముదితైః సహ	
అచిరేణై వ కాలేన సంపూర్ణా తస్య శాసనాత్	33
స తు తత్రాఽవసత్ ప్రీతో ధర్మాత్మా నైర్మతర్షభః	
సముద్ర పరిఖాయాం తు లజ్కాయాం విశ్రవాత్మజః	34
కాలే కాలే తు ధర్మాత్మా పుష్పకేణ ధనేశ్వరః	
అభ్యాగచ్ఛ ద్వివీతాత్మా పితరం మాతరం చ హి	35
స దేవ గన్ధర్వ గణైరభిష్ఠుతః	
తథాఽప్సరో నృత్య విభూషితాలయః	
గభస్తిభిః సూర్య ఇవావభాసయన్	
పితుః సమీపం ప్రయయౌ స విత్తపః	36
<u>చతుర్థః సర్గః - రావణాది పూర్వతన రాక్షసోత్పత్తి కథనం</u>	
శృత్వాఽగస్త్యేరితం వాక్యం రామో విస్మయ మాగతః	
కథమాసీ త్తు లజ్కాయాం సంభవో రక్షసామ్ పురా	1
తతః శిరః కమ్పయిత్వా త్రేతాగ్ని సమ విగ్రహమ్	
తమగస్త్యం తం ముహుర్ద్దుష్ట్యా స్మయమానోఽభ్యభాషత	2
భగవన్ పూర్వమప్యేషా లజ్కాఽఽసీత్ పిశితాశినామ్	
శృత్వేదం భగవద్వాక్యం జాతో మే విస్మయః పరః	3
పులస్త్య వంశాదుద్భూతా రాక్షసా ఇతి నః శృతమ్	
ఇదానీమఽన్యత శ్చాపి సంభవః కీర్తిత స్త్వయా	4
రావణాత్ కుమ్భకర్ణా చ్చ ప్రహస్తాద్వికటాదపి	

రావణస్య చ పుత్రేభ్యః కిం ను తే బలవత్తరాః	5
క ఏషాం పూర్వకో బ్రహ్మాన్ కిం నామా చ బలోత్కటః	
అపరాధం చ కం ప్రాప్య విష్ణునా ద్రావితాః కథం	6
ఏతద్విస్తరతః సర్వం కథయస్య మమాఽనఘ	
కౌతూహల మిదం మహ్యం నుద భానుర్యథా తమః	7
రాఘవస్య వచః శృత్వా సంస్కారాలంకృతం శుభం	
ఈష ద్విస్మయమాన స్త మఽగస్త్యః ప్రాహ రాఘవమ్	8
ప్రజాపతిః పురా సృష్ట్యా హ్యపః సలీలసంభవః	
తాసాం గోపాయనే సత్త్వానఽస్సుజత్ పద్మసంభవః	9
తే సత్త్వాః సత్త్వకర్తారం వినీతవదుపస్థితాః	
కిం కుర్మ ఇతి భాషంతః క్షుత్పిపాసా భయార్ధితాః	10
ప్రజాపతిస్తు తాన్యాహ సత్త్వాని ప్రహసన్నివ	
ఆభాష్య వాచా యత్నేన రక్షధ్వమితి మానదః	11
రక్షామేతి చ తత్రాన్యే యక్షామ ఇతి చాఽపరే	
భుంక్షితా భుంక్షితైరుక్త స్తత స్తానాహ భూతకృత్	12
రక్షామ ఇతి యైరుక్తం రాక్షసా స్తే భవన్తు వః	
యక్షామ ఇతి యైరుక్తం యక్షా ఏవ భవన్తు వః	13
తత్ర హేతిః ప్రహేతిశ్చ భ్రాతరౌ రాక్షసాధిపౌ	
మధు క్షేటభ సంకాశౌ బభూవతు రరిందమౌ	14
ప్రహేతిర్ధార్మిక స్తత్ర తపోవన గత స్తదా	
హేతిర్ధారక్రియార్థం తు పరం యత్నమఽధాకరోత్	15
స కాల భగినీం కన్యాం భయాం నామ మహాభయామ్	
ఉదావహదఽమేయాత్మా స్వయమేవ మహామతిః	16
స తస్యాం జనయామాస హేతీ రాక్షసపుంగవః	
పుత్రం పుత్రవతాం శ్రేష్ఠో విద్యుత్కేశ మితి శృతమ్	17
విద్యుత్కేశో హేతిపుత్రః ప్రదీప్తాగ్నిసమ ప్రభః	
వ్యవర్ధత మహాతేజా స్తోయమధ్య ఇవాఽమ్బుజమ్	18
స యదా యౌవనం భద్రమనుప్రాప్తో నిశాచరః	

తతో దారక్రియాం తస్య కర్తుం వ్యవసితః పితా	19
సంధ్యాయా స్తనయాం సోఽథ సంధ్యాతుల్యాం ప్రభావతః	
వరయామాస పుత్రార్థం హేతీ రాక్షసపుంగవః	20
అవశ్య మేవ దాతవ్యా పరస్మై సేతి సంధ్యయా	
చిన్తయిత్వా సుతా దత్తా విద్యుత్కేశాయ రాఘవ	21
సంధ్యాయా స్తనయాం లబ్ధ్యా విద్యుత్కేశో నిశాచరః	
రమతే స్మ తయా సార్థం పౌలోమ్యా మఘవానివ	22
కేనచిత్త్వథ కాలేన రామ సాలకటంకటా	
విద్యుత్కేశాధర్భమాప ఘనరాజిరివార్ణవాత్	23
తతః సా రాక్షసీ గర్భం ఘనగర్భ సమ ప్రభమ్	
ప్రసూతా మన్దరం గత్వా గణ్ధా గర్భమివాగ్నిజమ్	24
తముత్సుజ్య తు సా గర్భం విద్యుత్కేశ రతార్థినీ	
రేమే తు సార్థం పతినా విస్మృత్య సుత మాత్మజమ్	25
ఉత్సుష్టస్తు తదా గర్భో ఘనశబ్ద సమ స్వనః	
తయోత్సుష్టః స తు శిశుః శరదఽర్క సమ ద్యుతిః	26
నిదాయాస్య స్వయం ముష్టిం రురోద శనకై స్తదా	
తతో వృషభ మాస్థాయ పార్వత్యా సహితః శివః	27
వాయు మార్గేణ గచ్ఛన్ వై శుశ్రావ రుదిత స్వనం	
అపశ్యదుమయా సార్థం రుదన్తం రాక్షసాత్మజమ్	28
కారుణ్య భావాత్ పార్వత్యా భవ స్త్రిపుర సూదనః	
తం రాక్షసాత్మజం చక్రే మాతురేవ వయః సమమ్	29
అమరం చైవ తం కృత్వా మహాదేవోఽక్షరోఽవ్యయః	
పురమాకాశగం ప్రాదాత్ పార్వత్యాః ప్రియ కామ్యయా	30
ఉమయాఽపి వరో దత్తో రాక్షసానాం నృపాత్మజ	
సద్యోపలబ్ధిర్గర్భస్య ప్రసూతిః సద్య ఏవ చ	31
సద్య ఏవ వయః ప్రాప్తిర్మాతురేవ వయః సమమ్	
తతః సుకేశో వరదాన గర్వితః	
శ్రియం ప్రభోః ప్రాప్య హరస్య పార్శ్వతః	

చచార సర్వత్ర మహాన్ మహామతిః	
ఖగం పురం ప్రాప్య పురందరో యథా	32
<u>పంచమః సర్గః - మాల్యవదా ద్వపత్యోత్పత్తిః</u>	
సుకేశం ధార్మికం దృష్ట్వా వరలబ్ధం చ రాక్షసం	
గ్రామణీ రామ గన్ధర్వో విశ్వావసు సమ ప్రభః	1
తస్య దేవవతీ నామ ద్వితీయా శ్రీరివాత్మజా	
త్రిషులోకేషు విఖ్యాతా రూప యౌవన శాలినీ	2
తాం సుకేశాయ ధర్మేణ దదౌ రక్షః శ్రీయం యథా	
వరదాన కృతై శ్వర్యం సా తం ప్రాప్య పతిం ప్రియమ్	3
ఆసీ ద్దేవవతీ తుష్టా ధనం ప్రాప్యేవ నిర్దనః	
స తయా సహ సంయుక్తో రరాజ రజనీచరః	4
అఞ్జనాదభినిష్క్రాంతః కరేణ్యేవ మహాగజః	
దేవవత్యాం సుకేశస్తు జనయామాస రాఘవ	5
త్రీన్ పుత్రాన్ జనయామాస త్రేతాగ్ని సమ విగ్రహాన్	
మాల్యవన్తం సుమాలిం చ మాలిం చ బలినాం వరమ్	6
త్రీం స్త్రీనేత్ర సమాన్ పుత్రాన్ రాక్షసాన్ రాక్షసాధిపః	
త్రయో లోకా ఇవావ్యగ్రాః స్థితా స్త్రయ ఇవాగ్నయః	7
త్రయో మన్తా ఇవాత్యుగ్రా స్త్రయో ఘోరా ఇవామయాః	
త్రయః సుకేశస్య సుతా స్త్రేతాగ్నిసమ తేజసః	8
వివృద్ధిమగమం స్తత్ర వ్యాధయోపేక్షితా ఇవ	
వరప్రాప్తిం పితు స్తే తు జ్ఞాత్వైశ్వర తపో బలాత్	9
తప స్తప్తుం గతా మేరుం భ్రాతరః కృత నిశ్చయాః	
ప్రగృహ్య నియమాన్ ఘోరాన్ రాక్షసా నృప సత్తమ	10
విచేరు స్తే తపో ఘోరం సర్వభూత భయావహమ్	
సత్యార్జవ శమోపేతైస్తపోభిరతిదుష్కరైః	11
సంతాపయన్త స్త్రీంల్లోకాన్ సదేవాఽసుర మానుషాన్	
తతో విభుశ్చతుర్వక్త్రో విమానవర మాస్థితః	12
సుకేశ పుత్రానామన్త్య వరదోఽస్మీత్యభాషత	

బ్రహ్మణం వరదం జ్ఞాత్వా సేనై ర్దేవగణై ర్హృతమ్	13
ఊచుః ప్రాజ్ఞలయః సర్వే వేపమానా ఇవ దృమాః	
తపసాఽఽరాధితో దేవ యది నో దిశసే వరమ్	14
అజేయాః శత్రు హస్తార స్తదైవ చిరజీవినః	
ప్రభవిష్ణవో భవామేతి పరస్పరమనువ్రతాః	15
ఏవం భవిష్యతీత్యుక్త్వా సుకేశ తనయాన్ విభుః	
స యయౌ బ్రహ్మలోకాయ బ్రహ్మ బ్రాహ్మణ వత్సలః	16
వరం లబ్ధ్వా తు తే సర్వే రామ రాత్రించరా స్తదా	
సురాఽసురాన్ ప్రబాధన్తే వరదానా సునిర్భయాః	17
తై ర్వధ్యమానా స్త్రిదశాః సర్దిసంఘాః సచారణాః	
త్రాతారం నాఽదిగచ్ఛన్తి నిరయస్థా యథా నరాః	18
అథ తే విశ్వకర్మాణం శిల్పినాం వరమవ్యయమ్	
ఊచుః సమేత్య సంహృష్టా రాక్షసా రఘుసత్తమ	19
ఓజ స్తేజో బలవతాం మహతా మాత్మతేజసా	
గృహకర్తా భవానేవ దేవానాం హృదయేప్పితమ్	20
అస్మాకమపి తావత్త్వం గృహం కురు మహామతే	
హిమవన్త ముపాశ్రిత్య మేరుం మన్దరమేవ వా	21
మహేశ్వర గృహప్రఖ్యం గృహం నః క్రియతాం మహాత్	
విశ్వకర్మా తతస్తేషాం రాక్షసానాం మహాభుజః	22
నివాసం కథయామాస శక్రస్యేవాఽమరావతీం	
దక్షిణస్యోదధే స్తీరే త్రికూటో నామ పర్వతః	23
సువేల ఇతి చాఽప్యన్యో ద్వితీయ స్తత్ర సత్తమాః	
శిఖరే తస్య శైలస్య మధ్యమేఽమ్బుద సన్నిభే	24
శకునైరపి దుష్ప్రాప్తే టంకచ్ఛిన్న చతుర్దిశి	
త్రింశద్యోజన విస్తీర్ణా శత యోజన మాయతా	25
స్వర్ణ ప్రాకార సంవీతా హేమతోరణ సంవృతా	
మయా లక్ష్మేతి నగరీ శక్రాఽఽజ్ఞప్తిన నిర్మితా	26
తస్యాం వసత దుర్ధర్షా యూయం రాక్షసపుంగవాః	

అమరావతీం సమాసాద్య సేన్త్రా ఇవ దివౌకసః	27
లఙ్కా దుర్గం సమాసాద్య రాక్షసైర్బహుభిర్వృతాః	
భవిష్యథ దురాధర్షాః శత్రాణాం శత్రు సూదనాః	28
విశ్వకర్మ వచః శృత్వా తత స్తే రాక్షసోత్తమాః	
సహస్రాఽనుచరా భూత్వా గత్వా తామవసన్ పురీమ్	29
దృఢ ప్రాకార పరిఖాం హైమై ర్గృహశతై ర్వృతామ్	
లఙ్కా మవాప్య తే హృష్టా న్యవసన్ రజనీచరాః	30
ఏతస్మి న్నేవ కాలే తు యథా కామం చ రాఘవ	
నర్మదా నామ గన్ధర్వీ బభూవ రఘునందన	31
తస్యాః కన్యా త్రయం హ్యసీ ధీ శ్రీ కీర్తి సమద్యుతి	
జ్యేష్ఠ క్రమేణ సా తేషాం రాక్షసానామరాక్షసీ	32
కన్యా స్తాః ప్రదదౌ హృష్టా పూర్ణచన్ద్ర నిభాననాః	
త్రయాణాం రాక్షసీన్ద్రాణాం తిస్రో గన్ధర్వ కన్యకాః	33
దత్తా మాత్రా మహాభాగా నక్షత్రే భగదైవతే	
కృతదారాస్తు తే రామ సుకేశ తనయా స్తదా	34
చిక్రీడుః సహభార్యాభిరఽప్సరోభిరివామరాః	
తతో మాల్వవతో భార్యా సున్దరీ నామ సున్దరీ	35
స తస్యాం జనయామాస యదఽపత్యం నిబోధ తత్	
వజ్రముష్టి ర్విరూపాక్షో దుర్ముఖ శ్చైవ రాక్షసః	36
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ మత్తోన్మత్తో తదైవ చ	
అనలా చాఽభవత్ కన్యా సున్దర్యాం రామ సున్దరీ	37
సుమాలినోఽపి భార్యాసీత్ పూర్ణచన్ద్ర నిభాననా	
నామ్నా కేతుమతీ నామ ప్రాణేభ్యోపి గరీయసీ	38
సుమాలీ జనయామాస యదఽపత్యం నిశాచరః	
కేతుమత్యాం మహారాజ తన్నిబోధానుపూర్వశః	39
ప్రహస్తోఽకమ్పనై శ్చైవ వికటః కాలకార్ముకః	
దూమ్రాక్షశ్చైవ దణ్డిశ్చ సుపార్శ్వశ్చ మహాబలః	40
సంహ్రాదిః ప్రఘుసశ్చైవ భాసకర్ణశ్చ రాక్షసః	

రాకా పుష్పోత్కటా చైవ కైకసీ చ శుచిస్మితా	41
కుమ్భీనసీ చ ఇత్యేతే సుమాలేః ప్రసవాః స్మృతాః	
మాలేస్తు వసుదా నామ గన్ధర్వీం రూపశాలినీ	42
భార్యాసీత్ పద్మపత్రాక్షీ స్వక్షీ యక్షీ వరోపమా	
సుమాలేరఽనుజ స్తస్యాం జనయామాస యత్ ప్రభో	43
అపత్యం కథ్యమానం తు మయా త్వం శృణు రాఘవ	
అనిలశ్చానల శ్చైవ హరః సంపాతి రేవ చ	44
ఏతే విభీషణాఽమాత్యా మాలేయాస్తు నిశాచరాః	
తతస్తు తే రాక్షసపుంగవా స్తయో	
నిశాచరైః పుత్ర శతైశ్చ సంవృతాః	
సురాన్ సహీన్ద్రాన్ ఋషీ నాగ యక్షాన్	
బబాధిరే తాన్ బహువీర్య దర్పితాః	45
జగద్భ్రమన్తోఽనిలవద్దురాసదా	
రణే చ మృత్యు ప్రతిమాన తేజసః	
వరప్రదానాదభిగర్వితా భృశం	
క్రతు క్రియాణాం ప్రశమంకరాః సదా	46
షష్ఠః సర్గః - విష్ణు మాల్వవదాది యుద్ధం	
తైర్వద్యమానా దేవాశ్చ ఋషయశ్చ తపోధనాః	
భయార్తాః శరణం జగ్ముర్దేవదేవం మహేశ్వరమ్	1
జగత్సుష్ట్యస్త కర్తారమఽజమవ్యక్త రూపిణం	
ఆధారం సర్వలోకానామారాధ్యం పరమం గురుం	2
తే సమేత్య తు కామాఽరిం త్రిపురాఽరిం త్రిలోచనమ్	
ఊచుః ప్రాజ్ఞలయో దేవా భయ గద్గద భాషిణః	3
సుకేశ పుత్రైర్భగవన్ పితామహ వరోద్ధతైః	
ప్రజాద్యక్ష ప్రజాః సర్వా బాధ్యన్తే రిపుబాధనైః	4
శరణ్యాన్యశరణ్యాని హ్యశ్రమాణి కృతాని నః	
స్వర్గాచ్చ దేవాన్ ప్రాచ్ఛ్యాన్య స్వర్గే క్రీడన్తి దేవవత్	5
అహం విష్ణు రఽహంరుద్రో బ్రహ్మాఽహం దేవరాడఽహమ్	

అహం యమశ్చ వరుణ శ్చన్దోఽహం రవిరఽప్యహమ్	6
ఇతి మాలీ సుమాలీ చ మాల్యవాంశ్చైవ రాక్షసాః	
బాధన్తే సమరోద్ధర్షా యే చ తేషాం పురస్సరాః	7
తన్నో దేవ భయార్తానా మభయం దాతుమర్హసి	
అశివం వపురాస్థాయ జహి వై దేవకణ్ణికాన్	8
ఇత్యుక్తస్తు సురైః సర్వైః కపర్ది నీలలోహితః	
సుకేశం ప్రతి సాపేక్షః ప్రాహ దేవగణాన్ ప్రభుః	9
అహం తా న్న హనిష్యామి మయాఽవధ్యా హి తేఽసురాః	
కిం తు మస్తం ప్రదాస్యామి యో వై తాన్నిహనిష్యతి	10
ఏతమేవ సముద్యోగం పురస్కృత్య మహర్షయః	
గచ్ఛద్ధ్వం శరణం విష్ణుం హనిష్యతి స తాన్ ప్రభుః	11
తతస్తు జయశబ్దేన ప్రతినన్ద్య మహేశ్వరమ్	
విష్ణోః సమీపమాజగ్ము ర్నిశాచర భయాఽర్దితాః	12
శంఖ చక్రధరం దేవం ప్రణమ్య బహుమాన్య చ	
ఊచుః సంబ్రాంతవద్వాక్యం సుకేశ తనయాన్ ప్రతి	13
సుకేశ తనయై ర్దేవ త్రిభిస్తేతాఽగ్ని సన్నిభైః	
ఆక్రమ్య వరదానేన స్థానాన్యపహ్నాతాని నః	14
లఙ్కా నామ పురీ దుర్గా త్రికూట శిఖరే స్థితా	
తత్ర స్థితాః ప్రబాధన్తే సర్వాన్మః క్షణదాచరాః	15
స త్వమస్మద్ధితార్థాయ జహి తాన్ మధుసూదన	
శరణం త్వాం వయం ప్రాప్తా గతిర్భవ సురేశ్వర	16
రాక్షసాన్ సమరే దుష్టాన్ సానుబంధాన్ మదోద్ధతాన్	
చక్రకృత్తాస్యకమలా న్నివేదయ యమాయ వై	17
భయేష్యఽభయదోఽస్మాకం నాన్యోస్తి భవతా వినా	
నుద త్వం నో భయం దేవ నీహారమివ భాస్కరః	18
ఇత్యేవం దైవతైరుక్తో దేవదేవో జనార్దనః	
అభయం భయదోఽరీణాం దత్త్వా దేవానువాచ హ	19
సుకేశం రాక్షసం జానే ఈశాన వర దర్పితమ్	

తాంశ్చాఽస్య తనయాన్వానే యేషాం జ్యేష్ఠః స మాల్కవాన్	20
తానఽహం సమఽతిక్రాంతమర్యాదాన్ రాక్షసాధమాన్	
నిహనిష్యామి సంకృద్ధః సురా భవత విజ్వరాః	21
ఇత్యుక్తా స్తే సురాః సర్వే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా	
యథావాసం యయు ర్హుష్టాః ప్రశంసన్తో జనార్దనమ్	22
విబుధానాం సముద్యోగం మాల్కవాంస్తు నిశాచరః	
శృత్వా తౌ బ్రాతరో వీరా విదం వచన మబ్రవీత్	23
అమరా ఋషయశ్చైవ సంగమ్య కిల శంకరమ్	
అస్మద్వధం పరీప్సంత ఇదం వచన మబ్రవన్	24
సుకేశ తనయా దేవ వరదాన బలోద్ధతాః	
బాధన్తేఽస్మాన్ సముద్భుష్టా ఘోరరూపాః పదే పదే	25
రాక్షసైరభిభూతాః స్మ న శక్తాః స్మ ప్రజాపతే	
స్వేషు సద్మసు సంస్థాతుం భయా త్తేషాం దురాత్మనామ్	26
తదఽస్మాకం హితార్థాయ జహి తాంశ్చ త్రిలోచన	
రాక్షసాన్ హుంకృతే నైవ దహ ప్రదహతాం వర	27
ఇత్యేవం త్రిదశైరుక్తో నిశమ్యాఽన్ధక సూదనః	
శిరః కరం చ ధున్వాన ఇదం వచన మబ్రవీత్	28
అవధ్యా మమ తే దేవాః సుకేశ తనయా రణే	
మంత్రం తు వః ప్రదాస్యామి యస్తాన్ వై నిహనిష్యతి	29
యోఽసౌ చక్ర గదా పాణిః పీతవాసా జనార్దనః	
హరిర్నారాయణః శ్రీమాన్ శరణం తం ప్రపద్యథ	30
హరాదవాప్య తే మంత్రం కామాఽరి మభివాద్య చ	
నారాయణాలయం ప్రాప్య తస్మై సర్వం న్యవేదయన్	31
తతో నారాయణేనోక్తా దేవా ఇన్ద్ర పురోగమాః	
సురారీం స్తాన్ హనిష్యామి సురా భవత విజ్వరాః	32
దేవానాం భయ భీతానాం హరిణా రాక్షసర్షభౌ	
ప్రతిజ్ఞాతో వదోఽస్మాకం చిన్దతాం యదిహ క్షమమ్	33
హిరణ్యకశిపో ర్మృత్యురఽన్యేషాం చ సుర ద్విషామ్	

దుఃఖం నారాయణం జేతుం యో నో హస్తుమభీప్సతి	34
తతః సుమాలీ మాలీ చ శృత్వా మాల్వవతో వచః	
ఊచతుర్భ్రాతరం జ్యేష్ఠమశ్వినావివ వాసవమ్	35
స్వదీతం దత్తమిష్ఠం చాప్యైశ్వర్యం పరిపాలితమ్	
ఆయుర్నిరామయం ప్రాప్తం సుధర్మః ప్రాపితః పథి	36
దేవసాగరమక్షోభ్యం శస్త్రైః సమవగాహ్య చ	
జితా ద్విషో హ్యప్రతిమా స్తన్నో మృత్యుకృతం భయం	37
నారాయణశ్చ రుద్రశ్చ శక్రశ్చాపి యమ స్తథా	
అస్మాకం ప్రముఖే స్థాతుం సర్వే బిభ్యతి సర్వదా	38
విష్ణోర్దేవశ్చ నాస్త్వేవ కారణం రాక్షసేశ్వర	
దేవానామేవ దోషేణ విష్ణోః ప్రచలితం మనః	39
తస్మాద౭ద్య సముద్యుక్తాః సర్వసైన్య సమావృతాః	
దేవానేవ జిఘాంసామ యేభ్యో దోషః సముత్థితః	40
ఏవం సమ్మన్త్య బలీనః సర్వే సైన్య సమావృతాః	
ఉద్యోగం ఘోషయిత్వా తు సర్వే నైర్మతపుంగవాః	41
యుద్ధాయ నిర్యయుః కృద్ధా జమ్భు వృత్ర బలా ఇవ	
ఇతి తే రామ సమ్మన్త్య సర్వోద్యోగేన రాక్షసాః	42
యుద్ధాయ నిర్యయుః సర్వే మహాకాయా మహాబలాః	
స్యన్దనై ర్వారణైశ్చైవ హయైశ్చ గిరిసన్నిభైః	43
ఖరై ర్గోభీ రథోష్ఠైశ్చ శింశుమారై ర్భుజంగమైః	
మకరైః కచ్ఛపై ర్మీనై ర్విహంగై ర్గరుడోపమైః	44
సింహై ర్వాస్త్రై ర్వరాహైశ్చ సుమరై శ్చమరైరపి	
త్యక్త్వా లఙ్కాం గతాః సర్వే రాక్షసా బలగర్వితాః	45
ప్రయాతా దేవలోకాయ యోద్ధుం దైవత శత్రవః	
లఙ్కా విపర్యయం దృష్ట్వా యాని లఙ్కాలయాన్యథ	46
భూతాని భయదర్శిని విమనస్కాని సర్వశః	
రథోత్తమైరుహ్యమానాః శతశో౭థ సహస్రశః	47
ప్రయాతా రాక్షసా స్తూర్ణం దేవలోకం ప్రయత్నతః	

రక్షసామేవ మార్గేణ దైవతాన్యపచక్రము:	48
భూతాని భయదర్శిని విషయస్థాని సర్వశ:	
భౌమాశ్చైవాన్తరిక్షాశ్చ కాలాజ్ఞప్తా భయావహా:	49
ఉత్పాతా రాక్షసేన్ద్రాణామభావాయ సముత్థితా:	
అస్థిని మేఘా వవృషురుష్ణం శోణితమేవ చ	50
వేలాం సముద్రాశ్చోత్త్రాన్తా శ్చేలుశ్చాప్యథ భూధరా:	
అట్టహాసాన్ విముఞ్చన్తో ఘననాద సమస్వనా:	51
వాశ్యన్త్యశ్చ శివాస్తత్ర దారుణం ఘోరదర్శనా:	
సంపతంత్యథ భూతాని దృశ్యంతే చ యథాక్రమం	52
గృధ్రచక్రం మహచ్ఛాత్ర ప్రజ్ఞాలోధారిభిర్ముఖై:	
రాక్షాసానా ముపరి ఖే భ్రమతేఽలాతచక్రవత్	53
కపోతా రక్షపాదాశ్చ శారికా విద్యతా యయు:	
కాకా వాశ్యంతి తత్రైవ బిడాలా వై ద్విపాదికా:	54
ఉత్పాతాం స్తాననాద్రుత్య రాక్షసా బలగర్వితా:	
యాన్త్యేవ న నివర్తన్తే మృత్యుపాశావపాశితా:	55
మాల్యవాంశ్చ సుమాలీ చ మాలీ చ సుమహాబలా:	
ఆసన్ పురస్సరా స్తేషాం క్రతునామివ పావకా:	56
మాల్యవన్తం తు తే సర్వే మాల్యవన్త మివాచలమ్	
నిశాచరా హ్యశ్రయన్తి ధాతారమివ దేవతా:	57
తద్బలం రాక్షసేన్ద్రాణాం మహాఽబ్రు ఘననాదితమ్	
జయేప్పయా దేవలోకం యయౌ మాలి వశే స్థితమ్	58
రాక్షసానాం సముద్యోగం తం తు నారాయణః ప్రభు:	
దేవదూతాదుపశృత్య చక్రే యుద్ధే తదా మన:	59
స సజ్ఞాయుధ తూణీరో వైనతేయోపరి స్థితః	
ఆసజ్య కవచం దివ్యం సహస్రార్క సమద్యుతి	60
ఆబధ్య శరసంపూర్ణే ఇషుధీ విమలే తదా	
శ్రోణిసూత్రం చ ఖడ్గం చ విమలం కమలేక్షణః	61
శంఖ చక్ర గదా శార్ఙ్గ ఖడ్గాఖ్య ప్రవరాయుధాన్	

సుపర్ణం గిరి సంకాశం వైనతేయమథాస్థితః	62
రాక్షసానామభావాయ యయౌ తూర్ణతరం ప్రభుః	
సుపర్ణ పృష్ఠే స బభౌ శ్యామః పీతాంబరో హరిః	63
కాన్చనస్య గిరేః శృంగే సతతీత్యోయదో యథా	
స సిద్ధ దేవర్షి మహోరగైశ్చ	
గన్ధర్వ యక్షరుపగీయమానః	
సమాససాదాఽసుర సైన్య శత్రూన్	
చక్రాఽసి శార్ఙ్గాయుధ శంఖపాణిః	64
సుపర్ణ పక్షానిల నున్న పక్షం	
భ్రమత్పతాకం ప్రవికీర్ణ శస్త్రమ్	
చాచాల తద్రాక్షసరాజ సైన్యం	
చలోపలం నీల ఇవాఽచలేన్ద్రః	65
తతఃశరైః శోణిత మాంస రూపితైః	
యుగాన్త వైశ్వానర తుల్య విగ్రహైః	
నిశాచరాః సంపరివార్య మాధవం	
వరాయుధై ర్పిర్భిభిదుః సహస్రశః	66
సప్తమః సర్గః - మాలీ వధః	
నారాయణగిరిం తే తు గర్జన్తో రాక్షసామ్బుదాః	
వవృషుః శరవర్షేణ వర్షేణావాఽద్రిమమ్బుదాః	1
శ్యామావదాత సై ర్విష్ణుర్నీలై ర్నక్తంచరోత్తమైః	
వృతోఽన్తన గిరీవాసీద్వర్షమాణైః పయోధరైః	2
శలభా ఇవ కేదారం మశకా ఇవ పావకమ్	
యథామృతఘటం దంశా మకరా ఇవ చార్ణవమ్	3
తథా రక్షోధనుర్ముక్తా వజ్రాఽనిల మనోజవాః	
హరిం విశన్తి స్మ శరా లోకా ఇవ విపర్యయే	4
స్యన్దనైః స్యన్దనగతా గజైశ్చ గజపృష్ఠగాః	
అశ్వారోహ స్తథాఽశ్వైశ్చ పాదాతాశ్చామ్బురే స్థితాః	5
రాక్షసేన్ద్రా గిరినిభాః శరైః శక్త్యస్థి తోమరైః	

నిరుచ్ఛాసం హరిం చక్యః ప్రాణాయామా ఇవ ద్విజమ్	6
నిశాచరై స్తాడ్యమానో మీనై రివ మహోదధిః	
శార్దూమాయమ్య దుర్ధర్షో రాక్షసేభ్యోఽస్యజచ్ఛరాన్	7
శరైః పూర్ణాయతోత్సృష్టై ర్వజ్రవక్త్రై ర్మనోజవైః	
చిచ్ఛేద విష్ణుర్నిశితైః శతశోఽథ సహస్రశః	8
విద్రావ్య శరవర్షేణ వర్షం వాయురివోత్థితమ్	
పాన్సజన్యం మహాశంఖం ప్రదధ్మౌ పురుషోత్తమః	9
సోఽమ్బుజో హరిణా ధ్మాతః సర్వప్రాణేన శంఖరాట్	
రరాస భీమనిర్దాద సైలోక్యం వ్యథయన్నివ	10
శంఖరాజ రవః సోఽథ త్రాసయామాస రాక్షసాన్	
మృగరాజ ఇవారణ్యే సమదా నివ కుఞ్జరాన్	11
న శేకురఽశ్వాః సంస్థాతుం విమదాః కుంజరాఽభవన్	
స్యన్దనేభ్య శ్చ్యుతా వీరాః శంఖ రావిత దుర్బలాః	12
శార్దూచాప వినిర్ముక్తా వజ్రతుల్యాననాః శరాః	
విదార్య తాని రక్షాంసి సుపుంఖా వివిశుః క్షితిమ్	13
భిద్యమానాః శరైః సంఖ్యే నారాయణ కరచ్ఛుతైః	
నిపేతూ రాక్షసా భూమా శైలా వజ్రహతా ఇవ	14
వ్రణాని పరగాత్రేభ్యో విష్ణుచక్ర కృతాని వై	
అస్యక్ క్షరన్తి ధారాభిః స్వర్ణధారా ఇవాఽచలాః	15
శంఖరాజ రవ శ్చాఽపి శార్దూచాప రవ స్తథా	
రాక్షసానాం రవాం శ్చాపి గ్రసతే వైష్ణవో రవః	16
తేషాం శిరోధరాన్ ధూతాన్ శరధ్వజ ధనూంషి చ	
రథాన్ పతాకాస్తూణీరాం శ్చిచ్ఛేద స హరిః శరైః	17
సూర్యాదివ కరా ఘోరా ఊర్మయః సాగరాదివ	
పర్వతాదివ నాగేన్ద్రా ధారౌఘా ఇవ చాఽమ్బుదాత్	18
తథా శార్దూవినిర్ముక్తాః శరా నారాయణేరితాః	
నిర్దావన్తీషవ స్తూర్ణం శతశోఽథ సహస్రశః	19
శరభేణ యథా సింహాః సింహాన ద్విరదా యథా	

ద్విరదేన యథా వ్యాఘ్రా వ్యాఘ్రేణ ద్వీపినో యథా	20
ద్వీపినేవ యథా శ్వానః శునా మార్జారకా యథా	
మార్జారేణ యథా సర్వాః సర్వేణ చ యథాఖవః	21
తథా తే రాక్షసాః సర్వే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా	
ద్రవన్తి ద్రావితాశ్చాన్యే శాయితాశ్చ మహీతలే	22
రాక్షసానాం సహస్రాణి నిహత్య మధుసూదనః	
వారిజం పూరయామాస తోయదం సురరాడివ	23
నారాయణ శర త్రస్తం శంఖనాద సువిహ్వలమ్	
యయౌ లఙ్కా మభిముఖం ప్రభగ్నం రాక్షసం బలమ్	24
ప్రభగ్నై రాక్షసబలే నారాయణ శరా హతే	
సుమాలీ శరవర్షేణ నివవార రణే హరిమ్	25
స తు తం ఛాదయామాస నీహర ఇవ భాస్కరం	
రాక్షసాః సత్త్వ సంపన్నాః పునర్దైర్యం సమాదధుః	26
అథ నోఽభ్యపతద్రోషాద్రాక్షసో బలదర్శితః	
మహానాదం ప్రకుర్వాణో రాక్షసాన్ జీవయన్న్వీవ	27
ఉత్తిప్య లంబాభరణం ధున్వన్ కర మివద్విపః	
రరాస రాక్షసో హర్షాత్ సతటిత్తోయదో యథా	28
సుమాలేర్నర్దత స్తస్య శిరో జ్వలిత కుణ్డలమ్	
చిచ్ఛేదయన్తురఽశ్వాశ్చ బ్రాహ్మీ స్తస్య తు రక్షసః	29
తైరశ్చై ర్భ్రామ్యతే బ్రాహ్మీః సుమాలీ రాక్షసేశ్వరః	
ఇన్ద్రియాఽశ్చైః పరిబ్రాహ్మీ ర్భ్రాహ్మీనో యథా నరః	30
తతో విష్ణుం మహాబాహుం ప్రాపతంతం రణాజిరే	
హృతే సుమాలేరఽశ్చైశ్చ రథే విష్ణురథం ప్రతి	31
మాలీ చాభ్యద్రవద్యుక్తః ప్రగృహ్య సశరం ధనుః	
మాలే ర్ధను శ్చ్యుతా బాణాః కార్తస్వర విభూషితాః	32
వివిశుర్ధరి మాసాద్య క్రౌంచం పత్రరథా ఇవ	
అర్ద్యమానః శరైః నోఽథ మాలిముక్తైః సహస్రశః	33
చుక్షుభే న రణే విష్ణుర్జితేన్ద్రియ ఇవాధిభిః	

అథ మౌర్వీస్వనం శృత్వా భగవాన్ భూతభావనః	34
మాలినం ప్రతి బాణాఘాన్ ససర్ణాఽరినిషూదనః	
తే మాలి దేహమాసాద్య వజ్రవిద్యుత్ప్రభాః శరాః	35
పిబన్తి రుధిరం తస్య నాగా ఇవ సుధారసం	
మాలినం విముఖం కృత్వా శంఖ చక్ర గదా ధరః	36
మాలి మౌళిం ధ్వజం చాపం వాజినశ్చాప్యపాతయత్	
విరధస్తు గదాం గృహ్య మాలీ నక్తంచరోత్తమః	37
ఆపుష్టువే గదాపాణి ర్గిర్యగ్రాదివ కేసరీ	
గదయా గరుడేశాన మీశాన మివ చాఽన్తకః	38
లలాటదేశేభ్యహన ద్వజ్రేణేన్ద్రో యథాఽచలమ్	
గదయాభిహత స్తేన మాలినా గరుడో భృశమ్	39
రణాత్ పరాజ్ఞుఖం దేవం కృతవాన్ వేదనాతురః	
పరాజ్ఞుభే కృతే దేవే మాలినా గరుడేన వై	40
ఉదతిష్ఠన్ మహాశబ్దో రక్షసామభినర్దతామ్	
రక్షసాం రవతాం రావం శృత్వా హరిహయానుజః	41
తిర్యగాస్థాయ సంకృద్ధః పక్షీశే భగవాన్ హరిః	
పరాజ్ఞుభోఽప్యుత్ససర్జ మాలేశ్చక్రం జిఘాంసయా	42
తత్ సూర్య మణ్డలాభాసం స్వభాసా భాసయన్ నభః	
కాలచక్రనిభం చక్రం మాలేః శీర్ష మపాతయత్	43
తచ్చిరో రాక్షసేన్ద్రస్య చక్రకృత్తం విభీషణమ్	
పపాత రుధిరోద్ధారి పురా రాహుశిరో యథా	44
తతః సురైః సుసంహృష్టైః సర్వప్రాణ సమీరితః	
సింహనాద రవోన్ముక్తః సాధు దేవేతి వాదిభిః	45
మాలినం నిహతం దృష్ట్వా సుమాలీ మాల్యవానపి	
సబలా శోక సంతప్తౌ లజ్కా మేవ ప్రధావితౌ	46
గరుడస్తు సమాశ్వస్తః సన్నివృత్య యథా పురా	
రాక్షసాన్ ద్రావయామాస పక్షవాతేన కోపితః	47
చక్రకృత్తాస్యకమలా గదా సంచూర్ణితోరసః	

లాంగల గ్లపిత గ్రీవా ముసలై ర్భిన్న మస్తకాః	48
కేచి ధ్యైవాఽసినా చ్చిన్నా స్తథాఽన్యే శరపీడితాః	
నిపేతురమృరాత్తూర్ణం రాక్షసాః సాగరాఽమ్భసి	49
నారాయణో బాణవరాఽశనీభిః	
విదారయామాస ధనుర్విముక్షైః	
నక్తంచరాన్ ముక్త విధూత కేశాన్	
యథాఽశనీభిః సతటిన్మహాబ్రాః	50
భిన్నాతపత్రం పతమాన మస్త్రం	
శరైరఽపధ్వస్త వినీత వేషం	
వినిస్సృతాస్త్రం భయలోల నేత్రం	
బలం తదున్మత్తతరం బభూవ	51
సింహార్దితానా మివ కుఞ్జరాణాం	
నిశాచరాణాం సహకుఞ్జరాణామ్	
రవాశ్చ వేగాశ్చ సమం బభూవుః	
పురాణ సింహీన విమర్దితానామ్	52
తే వార్యమాణా హరిబాణ జాలైః	
స్వబాణ జాలాని సముత్సృజంతః	
ధావన్తి నక్తంచర కాలమేఘా	
వాయు ప్రభిన్నా ఇవ కాలమేఘాః	53
చక్ర ప్రహారై ర్వినికృత్త శీర్షాః	
సంచూర్ణితాఙ్గాశ్చ గదా ప్రహారైః	
అసి ప్రహారై ర్ద్వివిధా విభిన్నాః	
పతన్తి శైలా ఇవ రాక్షసేంద్రాః	54
విలంబమానై ర్మణిహార కుండలైః	
నిశాచరై ర్నీల వలాహకోపమైః	
నిపాత్యమానై ర్దదృశే నిరంతరం	
నిపాత్యమానై రివ నీలపర్వతైః	55
<u>అష్టమః సర్గః - సుమాల్యాది నిగ్రహాః</u>	

హన్యమానే బలే తస్మిన్ పద్మనాభేన పృష్ఠతః మాల్కవాన్ సన్నివృత్తోఽథ వేలామేత్య ఇవార్ణవః	1
సంరక్త నయనః కోపా చ్చలన్మౌళి ర్నిశాచరః పద్మనాభ మిదం ప్రాహ వచనం పురుషోత్తమం	2
నారాయణ న జానీషే క్షత్రధర్మం పురాతనమ్ అయుద్ధ మనసో భీతానఽస్మాన్ హంసి యథేతరః	3
పరాఙ్ముఖ వధం పాపం యః కరోత్యఽసురేతరః స హన్తా న గతః స్వర్గం లభతే పుణ్యకర్మణామ్	4
యుద్ధశ్రద్ధాఽథవా తేఽస్తి శఙ్ఖ చక్ర గదాధర అహం స్థితోఽస్మి పశ్యామి బలం దర్శయ యత్తవ	5
మాల్కవంతం స్థితం దృష్ట్వా మాల్కవంత మివాఽచలం ఉవాచ రాక్షసేంద్రం తం దేవరాజానుజో బలీ	6
యుష్మత్తో భయ భీతానాం దేవానాం వై మయాఽభయమ్ రాక్షసోత్సాదనం దత్తం తదేతదనుపాల్యతే	7
ప్రాణైరఽపి ప్రియం కార్యం దేవానాం హి సదా మయా సోఽహం వో నిహనిష్యామి రసాతలగతానపి	8
దేవదేవమ్ బృవాణం తు రక్తామ్బురుహ లోచనమ్ శక్త్యా బిభేద సంకృద్ధో రాక్షసేంద్రో భుజాన్తరే	9
మాల్కవద్భుజ నిర్ముక్తా శక్తి ర్షణ్ణా కృత స్వనా హరేరురసి బభ్రాజ మేఘస్థేవ శతప్రాదా	10
తత స్తామేవ చోత్సృప్య శక్తిం శక్తిధర ప్రియః మాల్కవన్తం సముద్దిశ్య చిక్షేపామ్బురుహేక్షణః	11
స్కన్ధో త్సుప్తేవ సా శక్తి ర్గోవిన్దకర నిస్సృతా కాంక్షన్తి రాక్షసం ప్రాయాన్ మాహేంద్రీవాంజనాచలమ్	12
సా తస్యోరసి విస్తీర్ణే హారభాసావభాసితే అపతద్రాక్షసేన్ద్రస్య గిరికూట ఇవాఽశనిః	13
తయా భిన్న తనుత్రాణః ప్రావిశద్విపులం తమః మాల్కవాన్ పునరాశ్వస్త స్తస్థౌ గిరిరివాఽచలః	14

తతః కార్ణాయసం శూలం కణ్ణకై ర్బహుభి ర్స్వతమ్ ప్రగృహ్యభ్యహన ధేవం స్తనయోరన్తరే దృడమ్	15
తదైవ రణరక్తస్తు ముష్టినా వాసవానుజమ్ తాడయిత్వా ధనుర్మాత్రమపక్రాన్తో నిశాచరః	16
తతోఽమ్బరే మహాన్ శబ్దః సాధు సాధ్వితి చోదితః ఆహత్య రాక్షసో విష్ణుం గరుడం చాఽప్యతాడయత్	17
వైనతేయ స్తతః కృద్ధః పక్షవతేన రాక్షసం వ్యపోహద్బలవాన్ వాయుః శుష్కుపర్ణ చయం యథా	18
ద్విజేన్ద్ర పక్షవతేన ద్రావితం దృశ్య పూర్వజమ్ సుమాలీ స్వబలైః సార్థం లజ్కామభిముఖో యయౌ	19
పక్షవత బలోద్ధూతో మాల్కవానపి రాక్షసః స్వబలేన సమాగమ్య యయౌ లజ్కాం హ్రీయా వృతః	20
ఏవం తే రాక్షసా స్తేన హరిణా కమలేక్షణ బహుశః సంయుగే భగ్నా హత ప్రవర నాయకాః	21
అశక్నువన్త స్తే విష్ణుం ప్రతియోద్ధుం భయార్దితాః త్యక్త్వా లజ్కాం గతా వస్తుం పాతాళం సహపత్నయః	22
సుమాలీనం సమాసాద్య రాక్షసం రఘునన్దన స్థితాః ప్రఖ్యాత వీర్యా స్తే వంశే సాలకటంకట్	23
యే త్వయా నిహతా స్తే తు పౌలస్త్యా నామ రాక్షసాః సుమాలీ మాల్కవాన్ మాలీ యే చ తేషాం పురస్సరాః	24
సర్వే తేభ్యో మహాభాగ రావణాద్బలవత్తరాః న చాఽన్యో రాక్షసాన్ హన్తా సురాఽరీన్ దేవ కంటకాన్	25
ఋతే నారాయణం దేవం శంఖ చక్ర గదా ధరమ్ భవాన్ నారాయణో దేవ శ్చతుర్బాహుః సనాతనః	26
రాక్షసాన్ హన్తుముత్సన్నో హ్యజేయః ప్రభురవ్యయః నష్ట ధర్మ వ్యవస్థాతా కాలే కాలే ప్రజాకరః	27
ఉత్పద్యతే దస్యవదే శరణాగత వత్సలః ఏషా మయా తవ నరాధిప రాక్షసానాం	

ఉత్పత్తిరఽద్య కథితా సకలా యథావత్	
భూయో నిబోధ రఘుసత్తమ రావణస్య	
జన్మ ప్రభావ మతులం ససుతస్య సర్వం	28
చిరాత్ సుమాలీ వ్యచరద్రసాతలం	
సరాక్షసో విష్ణు భయార్ధిత స్తదా	
పుత్రైశ్చ పౌత్రైశ్చ సమన్వితో బలీ	
తతస్తు లంకామవసద్ధనేశ్వరః	29
నవమః సర్గః - రావణాద్యుత్పత్తిః	
కస్యచిత్స్వధ కాలస్య సుమాలీ నామ రాక్షసః	
రసాతలా న్మర్త్యలోకం సర్వం వై విచచార హ	1
నీలజీమూత సంకాశ స్తప్త కాఞ్చన కుణ్డలః	
కన్యాం దుహితరం గృహ్యా వినా పద్మమివ శ్రీయమ్	2
రాక్షసేంద్రః స తు తదా విచరన్ వై మహీతలమ్	
తదాఽపశ్యత్ స గచ్ఛన్తం పుష్పకేణ ధనేశ్వరమ్	3
గచ్ఛన్తం పితరం ద్రష్టుం పులస్త్య తనయం విభుం	
తం దృష్ట్వామర సంకాశం స్వచ్ఛందం తపనోపమమ్	4
రసాతలం ప్రవిష్టః సన్ మర్త్యలోకాత్ సవిస్మయః	
ఇత్యేవం చిన్తయామాస రాక్షసానాం మహామతిః	5
కిం కృతం శ్రేయ ఇత్యేవం వర్ధేమహి కథం వయం	
అథాఽబ్రవీత్ సుతాం రక్షః కైకసీం నామ నామతః	6
పుత్రి ప్రదానకాలోఽయం యౌవనం తేఽతివర్తతే	
ప్రత్యాఖ్యానాచ్చ భీతై స్త్వం న వరైః ప్రతిగృహ్యసే	7
త్వత్కృతే చ వయం సర్వే యన్త్రితా ధర్మబుద్ధయః	
త్వం హి సర్వగుణోపేతా శ్రీః సాక్షాదివ పుత్రికే	8
కన్యాపితృత్వం దుఃఖం హి సర్వేషాం మాన కాంక్షిణామ్	
న జ్ఞాయతే చ కః కన్యాం వరయేదితి కన్యకే	9
మాతుః కులం పితృ కులం యత్ర చైవ ప్రదీయతే	
కుల త్రయం సదా కన్యా సంశయే స్థాప్య తిష్ఠతి	10

సా త్వం మునివరం శ్రేష్ఠం ప్రజాపతి కులోద్భవమ్ భజ విశ్రవసం పుత్రి పౌలస్యం వరయ స్వయం	11
ఈదృశా స్తే భవిష్యన్తి పుత్రాః పుత్రి న సంశయః తేజసా భాస్కర సమో యాదృశోఽయం ధనేశ్వరః	12
సా తు తద్వచనం శృత్వా కన్యకా పితృ గౌరవాత్ తత్రోపాగమ్య సా తస్థా విశ్రవా యత్ర తప్యతే	13
ఏతస్మిన్నంతరే రామ పులస్య తనయో ద్విజః అగ్నిహోత్ర ముపాతిష్ఠ చ్చతుర్థ ఇవ పావకః	14
అవించిత్వ తు తాం వేళామ్ దారుణాం పితృ గౌరవాత్ ఉపస్యత్యాఽగ్రత స్తస్య చరణాఽధోముఖీ స్థితా	15
విలిఖంతీ ముహుర్భూమిమంగుష్ఠాగ్రేణ భామినీ స తు తాం ప్రేక్ష్య సుశ్రోణీం పూర్ణచంద్ర నిభాననామ్	16
అబ్రవీత్ పరమోదారో దీప్యమానాం స్వతేజసా భద్రే కస్యాఽసి దుహితా కుతో వా త్వ మిహాగతా	17
కిం కార్యం కస్య వా హేతోస్తత్త్వతో భూహి శోభనే ఏవముక్తా తు సా కన్యా కృతాణ్ణలిరఽథాబ్రవీత్	18
ఆత్మ ప్రభావేణ మునే జ్ఞాతుమర్హసి మే మతమ్ కిం తు మాం విద్ధి బ్రహ్మర్షే శాసనాత్ పితురాగతామ్	19
కైకసీ నామ నామ్నాఽహం శేషం త్వం జ్ఞాతుమర్హసి స తు గత్వా ముని ర్ధ్యానం వాక్య మేతదువాచ హ	20
విజ్ఞాతం తే మయా భద్రే కారణం యన్మనోగతమ్ సుతోభిలాషో మత్తస్థే మత్త మాతంగ గామిని	21
దారుణాయాం తు వేళాయాం యస్మా త్త్వం మాముపస్థితా శృణు తస్మాత్ సుతాన్ భద్రే యాదృశాన్ జనయిష్యసి	22
దారుణాన్ దారుణాకారాన్ దారుణాభిజనప్రియాన్ ప్రసవిష్యసి సుశ్రోణి రాక్షసాన్ క్రూరకర్మణః	23
సా తు తద్వచనం శృత్వా ప్రణిపత్యాఽబ్రవీద్వచః భగవన్నీదృశాన్ పుత్రాంస్త్యతోఽహం బ్రహ్మవాదినః	24

నేచ్చామి సుదురాచారాన్ ప్రసాదం కర్తమృత్యుసి	
కన్యయా త్వేవముక్తస్తు విశ్రవా మునిపుంగవః	25
ఉవాచ కైకసీం భూయః పూర్ణేందురివ రోహిణీం	
పశ్చిమో యస్తవ సుతో భవిష్యతి శుభాననే	26
మమ వంశానురూపః స ధర్మాత్మా చ భవిష్యతి	
ఏవముక్తా తు సా కన్యా రామ కాలేన కేనచిత్	27
జనయామాస బీభత్సం రక్షోరూపం సుదారుణమ్	
దశ శీర్షం మహాదంష్ట్రం నీలాజ్ఞాన చయోపమమ్	28
తామ్రోష్ఠం వింశతి భుజం మహాస్యం దీప్త మూర్ధజమ్	
తస్మిన్ జాతే తు తత్కాలే సజ్వాల కబళాః శివాః	29
క్రవ్యాదాశ్చాపసవ్యాని మణ్డలాని ప్రచక్రముః	
వవర్ష రుధిరం దేవో మేఘాశ్చ ఖర నిస్వనాః	30
ప్రబభౌ న చ ఖే సూర్యో వై మహోల్కాశ్చాపతన్ భువి	
చకమ్పే జగతీ చైవ వవు ర్వాతాః సుదారుణాః	31
అక్షోభ్యః క్షుభితశ్చైవ సముద్రః సరితాం పతిః	
అథ నామానుకరోత్తస్య పితామహసమః పితా	32
దశగ్రీవః ప్రసూతోయం దశగ్రీవో భవిష్యతి	
తస్యత్వనంతరం జాతః కుమ్భకర్ణో మహాబలః	33
ప్రమాణాద్యస్య విపులం ప్రమాణం నేహ విద్యతే	
తతః శూర్పణఖా నామ సంజఙ్ఘే వికృతాననా	34
విభీషణశ్చ ధర్మాత్మా కైకస్యాః పశ్చిమః సుతః	
తస్మిన్ జాతే మహాసత్వే పుష్పవర్షం పపాత హ	35
నభః స్థానే దుందుభయో దేవానాం ప్రాణదం స్తదా	
వాక్యం చైవాన్తరిక్షే చ సాధు సాధ్వితి తత్తథా	36
తే తు తత్ర మహారణ్యే వవృధాతే మహాజసౌ	
తేషాం క్షూరో దశగ్రీవో లోకోద్వేగకరోభవత్	37
కుమ్భకర్ణః ప్రమత్తస్తు మహర్షీన్ ధర్మవత్సలాన్	
త్రైలోక్యం భక్షయన్నిత్యానుంతుష్టో విచచార హ	38

విభీషణస్తు ధర్మాత్మా నిత్యం ధర్మే వ్యవస్థితః స్వాధ్యాయ నియతాహార ఉవాస విజితేంద్రియః	39
అథ వైశ్రవణో దేవ స్తత్ర కాలేన కేనచిత్ ఆగతః పితరం ద్రష్టుం పుష్పకేణ ధనేశ్వరః	40
తం దృష్ట్వా కైకసీ తత్ర జ్వలన్తమివ తేజసా ఆగమ్య రాక్షసీ తత్ర దశగ్రీవ మువాచ హ	41
పుత్ర వైశ్రవణం పశ్య బ్రాతరం తేజసా వృతమ్ బ్రాతృ భావే సమేదాఽపి పశ్యాత్మానం త్వమీదృశమ్	42
దశగ్రీవ తథా యత్నం కురుష్వాఽమిత విక్రమ యథా త్వమసి మే పుత్ర భవ వైశ్రవణోపమః	43
మాతు స్త ద్వచనం శృత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ అమర్ష మతులం లేభే ప్రతిజ్ఞాం చాఽకరో త్తదా	44
సత్యం తే ప్రతిజానామి బ్రాతృతుల్యోధికోఽపి వా భవిష్యా మ్యాజసా చైవ సంతాపం త్యజ హృద్గతమ్	45
తతస్తేనైవ కోపేన దశగ్రీవః సహాఽనుజః చికిర్షుర్దుష్కరం కర్మ తపసే ధృతమానసః	46
ప్రాప్స్వామి తపసా కామమితి కృత్వాఽద్యవస్య చ ఆగచ్ఛదాత్మ సిద్ధ్యర్థం గోకర్ణస్యాశ్రమం శుభమ్	47
స రాక్షస స్తత్ర సహాఽనుజ స్తదా తపశ్చకారాఽతులముగ్రవిక్రమః	
అతోషయచ్ఛాఽపి పితామహం విభుం దదౌ స తుష్టశ్చ వరాన్ జయావహాన్	48
<u>దశమః సర్గః - రావణాది వరదానం</u>	
అథాఽబ్రవీన్మునిం రామః కథం తే బ్రాతరో వనే కీదృశం తు తదా బ్రహ్మం స్తపస్తేపుర్మహాబలాః	1
అగస్య స్త్వఽబ్రవీ త్తత్ర రామం సుప్రీత మానసం తాం స్తాన్ ధర్మవిధీం స్తత్ర బ్రాతర స్తే సమావిశన్	2
కుమ్భకర్ణ స్తతో యతో నిత్యం ధర్మపథే స్థితః	

తతాప గ్రీష్మకాలే తు పఞ్చాగ్నీన్ పరితః స్థితః	3
మేఘాంబు సిక్తో వర్షాసు వీరాసనమఽసేవత	
నిత్యం చ శిశిరే కాలే జలమధ్య ప్రతిశ్రయః	4
ఏవం వర్షసహస్రాణి దశ తస్యాఽతిచక్రముః	
ధర్మే ప్రయతమానస్య సత్పథే నిష్ఠితస్య చ	5
విభీషణస్తు ధర్మాత్మా నిత్యం ధర్మపరః శుచిః	
పఞ్చవర్ష సహస్రాణి పాదే నైకేన తస్థివాన్	6
సమాప్తే నియమే తస్య నన్యతుశ్చాప్సరోగణాః	
పపాత పుష్పవర్షం చ క్షుభితాశ్చాఽపి దేవతాః	7
పఞ్చ వర్షసహస్రాణి సూర్యం చైవాఽన్వవర్తత	
తస్థౌ చోర్ధ్వశిరోబాహుః స్వాధ్యాయ ధృత మానసః	8
ఏవం విభీషణస్యాఽపి స్వర్గస్థస్యేవ నన్దనే	
దశ వర్షసహస్రాణి గతాని నియతాత్మనః	9
దశ వర్షసహస్రాణి నిరాహారో దశాననః	
పూర్ణే వర్షసహస్రే తు శిరశ్చాఽగ్నౌ జుహోవ సః	10
ఏవం వర్షసహస్రాణి నవ తస్యాఽతిచక్రముః	
శిరాంసి నవ చాఽప్యస్య ప్రవిష్టాని హుతాశనమ్	11
అథ వర్షసహస్రే తు దశమే దశమం శిరః	
చేత్తు కామే దశగ్రీవే ప్రాప్త స్తత్ర పితామహాః	12
పితామహస్తు సుప్రీతః సార్థం దేవైరుపస్థితః	
తవ తావద్దశగ్రీవ ప్రీతోఽస్మీత్యభ్యభాషత	13
శేఘ్రం వరయ ధర్మజ్ఞ వరో యస్తేఽభికాంక్షితః	
తం తే కామం కరోమ్యద్య న వృథా తే పరిశ్రమః	14
అథాఽబ్రవీద్దశగ్రీవః ప్రహృష్టేనాన్తరాత్మనా	
ప్రణమ్య శిరసా దేవం హర్ష గద్గదయా గిరా	15
భగవన్ ప్రాణినాం నిత్యం నాన్యఽత్ర మరణాద్భయమ్	
నాస్తి మృత్యుసమః శత్రురఽమరత్వమహం వృణే	16
ఏవముక్త స్తదా బ్రహ్మ దశగ్రీవ మువాచ హ	

నాస్తి సర్వాఽమర స్త్వం తే వర మన్యం వృణీష్య మే	17
ఏవముక్తే తదా రామ బ్రహ్మణా లోకకర్తృణా	
దశగ్రీవ ఉవాచేదం కృతాంజలిరథాగ్రత	18
సుపర్ణ నాగ యక్షాణాం దైత్య దానవ రక్షసామ్	
అవద్ధ్యోఽహం ప్రజాధ్యక్ష దేవతానాం చ శాశ్వతమ్	19
న హి చిన్తా మమాఽన్యేషు ప్రాణిష్యమరపూజిత	
త్యణభూతా హి తే మన్యే ప్రాణినో మానుషాదయః	20
ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా దశగ్రీవేణ రక్షసా	
ఉవాచ వచనం దేవః సహ దేవైః పితామహః	21
భవిష్యత్యేవమేతత్తే వచో రాక్షసపుంగవ	
ఏవముక్త్యా తు తం రామ దశగ్రీవం పితామహః	22
శృణు చాఽపి వరో భూయః ప్రీతస్యహ శుభో మమ	
హుతాని యాని శీర్షాణి పూర్వమఽగ్నౌ త్వయాఽనఘ	23
పున స్థాని భవిష్యన్తి తథైవ తవ రాక్షస	
వితరామీహ తే సౌమ్య వరం చాఽన్యం దురాసదం	24
చందత స్తవరూపం చ మనసా యద్యథేప్పితం	
భవిష్యతి న సందేహో మద్వరా త్తవ రాక్షస	25
ఏవం పితామహోక్తస్య దశగ్రీవస్య రక్షసః	
అగ్నౌ హుతాని శీర్షాణి పునస్తాన్యదితాని వై	26
ఏవముక్త్యా తు తం రామ దశగ్రీవం పితామహః	
విభీషణమఽథోవాచ వాక్యం లోకపితామహః	27
విభీషణ త్వయా వత్స ధర్మసంహిత బుద్ధినా	
పరితుష్టోఽస్మి ధర్మాత్మాన్ వరం వరయ సువ్రత	28
విభీషణస్తు ధర్మాత్మా వచనం ప్రాహ సాంజ్ఞాళిః	
వృతః సర్వగుణై ర్నిత్యం చన్త్రమా రశ్మిభి ర్యథా	29
భగవన్ కృత కృత్యోఽహం యన్మే లోకగురుః స్వయం	
ప్రీతేన యది దాతవ్యో వరో మే శృణు సువ్రత	30
పరమాపద్గత స్యాఽపి ధర్మే మమ మతిర్భవేత్	

అశిక్షితం చ బ్రహ్మాస్తం భగవన్ ప్రతిభాతు మే	31
యా యా మే జాయతే బుద్ధిర్యేషు యేష్వాశ్రమేషు చ	
సా సా భవతు ధర్మిష్ఠా తం తు ధర్మం చ పాలయే	32
ఏష మే పరమోదార వరః పరమకో మతః	
న హి ధర్మాభిరక్తానాం లోకే కించన దుర్లభమ్	33
పునః ప్రజాపతిః ప్రీతో విభీషణ మువాచ హ	
ధర్మిష్ఠ స్త్వం యథా వత్స తథా చైతద్భవిష్యతి	34
యస్మాద్రాక్షస యోనౌ తే జాతస్యాఽమిత్రనాశన	
నాధర్మే జాయతే బుద్ధిరఽమరత్వం దదామి తే	35
ఇత్యుక్త్వా కుమ్భకర్ణాయ వరం దాతు ముపస్థితం	
ప్రజాపతిం సురాః సర్వే వాక్యం ప్రాణ్ణాలయోఽబృవన్	36
న తావత్ కుమ్భకర్ణాయ ప్రదాతవ్యో వర స్త్వయా	
జానీషి హి యథా లోకాం స్త్రాసయత్యేష దుర్మతిః	37
నన్దనేఽప్సరసః సప్త మహీన్ద్రాఽనుచరా దశ	
అనేన భక్షితా బ్రహ్మాన్ ఋషయో మానుషా స్తథా	38
అలబ్ధ వర పూర్వేణ యత్ కృతం రాక్షసేన తు	
తదేష వరలబ్ధః స్యాద్భక్షయేద్భువన త్రయం	39
వర వ్యాజేన మోహోఽస్మై దీయతామమితప్రభ	
లోకానాం స్వస్తి చైవం స్యా ద్భవేదఽస్య చ సన్నతిః	40
ఏవముక్తః సురై ర్బ్రహ్మాఽచింతయత్ పద్మసంభవః	
చిన్తితా చోపతస్థేఽస్య పార్శ్వం దేవీ సరస్వతీ	41
ప్రాణ్ణలిః సా తు పార్శ్వస్థా వాక్యం ప్రాహ సరస్వతీ	
ఇయ మఽస్మ్యాగతా దేవ కిం కార్యం కరవాణ్యఽహమ్	42
ప్రజాపతిస్తు తాం ప్రాప్తాం ప్రాహ వాక్యం సరస్వతీమ్	
వాణి త్వం రాక్షసేన్ద్రాఽఽస్యే భవ యా దేవతేప్సితా	43
తథేత్యుక్త్వా ప్రవిష్టా సా ప్రజాపతిరఽథాబ్రవీత్	
కుమ్భకర్ణ మహాబాహో వరం వరయ యో మతః	44
కుమ్భకర్ణస్తు తద్వాక్యం శృత్వా వచన మబ్రవీత్	

స్వప్నం వర్షాణ్యఽనేకాని దేవదేవ మమేప్పితమ్	45
ఏవమఽస్త్వీతి తం చోక్త్వా ప్రాయాద్బ్రహ్మ సురైః సమం	
దేవీ సరస్వతీ చైవ రాక్షసం తం జహౌ పునః	46
బ్రహ్మణా సహ దేవేషు గతేషు చ నభః స్థలం	
విముక్తోఽసౌ సరస్వత్యా స్వాం సంజ్ఞాం చ తతో గతః	47
కుమ్భకర్ణస్తు దుష్టాత్మా చింతయామాస దుఃఖితః	
ఈదృశం కిమిదం వాక్యం మమాఽద్య వదనాఽచ్యుతమ్	48
అహం వ్యామోహితో దేవైరితి మన్యే తదాగతైః	
ఏవం లబ్ధవరాః సర్వే బ్రాతరో దీప్తతేజసః	49
శ్లేష్మా తకవనం గత్వా తత్ర తే న్యవసన్ సుఖమ్	
ఏకాదశః సర్గః - రావణ లంకా ప్రాప్తిః	
సుమాలీ వర లబ్ధాంస్తు జ్ఞాత్వా చైతాన్ని శాచరాన్	
ఉదతిష్ఠద్భయం త్యక్త్వా సానుగః స రసాతలాత్	1
మారీచశ్చ ప్రహస్తశ్చ విరూపాక్షో మహోదరః	
ఉదతిష్ఠన్ సుసంరబ్ధాః సచివా స్తస్య రక్షసః	2
సుమాలీ సచివైః సార్థం వృతో రాక్షసపుంగవైః	
అభిగమ్య దశగ్రీవం పరిష్వజ్యేదమఽబ్రవీత్	3
దిష్ట్యా తే వత్స సంప్రాప్త శ్చింతితోఽయం మనోరథః	
యస్త్వం త్రిభువన శ్రేష్ఠాల్లబ్ధవాన్ వర ముత్తమం	4
యత్కృతే చ వయం లబ్ధాం త్యక్త్వా యాతా రసాతలమ్	
తద్గతం నో మహాబాహో మహద్విష్ణుకృతం భయమ్	5
అసకృ త్తద్భయాద్భీతాః పరిత్యజ్య స్వమాలయమ్	
విదృతాః సహితాః సర్వే ప్రవిష్టాః స్మ రసాతలమ్	6
అస్మదీయా చ లజ్యేఽయం నగరీ రాక్షసోఽచితా	
నివేశితా తవ బ్రాత్రా ధనాధ్యక్షేణ ధీమతా	7
యది నామాఽత్ర శక్యం స్యాత్ సామ్నా దానేనవాఽనఘ	
తరసా వా మహాబాహో ప్రత్యానేతుం కృతం భవేత్	8
త్వం తు లజ్యేశ్వర స్తాత భవిష్యసి న సంశయః	

త్వయా రాక్షస వంశోఽయం నిమగ్నోఽపి సముద్భుతః	9
సర్వేషాం నః ప్రభుశ్చైవ భవిష్యసి మహాబల	
అథాఽబ్రవీ ద్దశగ్రీవో మాతామహ ముపస్థితమ్	10
విత్తేశో గురురఽస్మాకం నాఽర్హసే వక్తు మీద్యశం	
సామ్నాఽపి రాక్షసేస్త్రేణ ప్రత్యాఖ్యాతో గరీయసా	11
కిన్చిన్నాహ తదా రక్షో జ్ఞాత్వా తస్య చికిర్షితం	
కస్యచిత్వథ కాలస్య వసంతం రావణం తతః	12
ఉక్తవంతం తథా వాక్యం దశగ్రీవం నిశాచరః	
ప్రహస్తః ప్రశ్రితం వాక్య మిద మాహ సకారణమ్	13
దశగ్రీవ మహాబాహో నాఽర్హ స్త్వం వక్తు మీద్యశమ్	
సౌభ్రాత్రం నాఽస్తి శూరాణాం శృణు చేదం వచో మమ	14
అదితిశ్చ దితిశ్చైవ భగిన్యౌ సహితే హితే	
భార్యే పరమ రూపిణ్యౌ కశ్యపస్య ప్రజాపతేః	15
అదితిర్జనయామాస దేవాం స్త్రిభువనేశ్వరాన్	
దితిస్త్వఽజనయత్ పుత్రాన్ కశ్యపస్యాత్మసంభవాన్	16
దైత్యానాం కిల ధర్మజ్ఞ పురీయం సవనార్ణవా	
సపర్వతా మహీ వీర తేఽభవన్ ప్రభవిష్టవః	17
నిహత్య తాంస్తు సమరే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా	
దేవానాం వశ మానీతం త్రైలోక్య మిదమవ్యయమ్	18
నైత దేకో భవానేవ కరిష్యతి విపర్యయమ్	
సురాఽసురై రాచరితం తత్ కురుష్వ వచో మమ	19
ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రహృష్టే నాంతరాత్మనా	
చింతయిత్వా ముహూర్తం వై బాఢ మిత్యేవ సోఽబ్రవీత్	20
స తు తేనైవ హర్షేణ తస్మిన్నహని వీర్యవాన్	
వనం గతో దశగ్రీవః సహ తైః క్షణదాచరైః	21
త్రికూటస్థః స తు తదా దశగ్రీవో నిశాచరః	
ప్రేషయామాస దౌత్యేన ప్రహస్తం వాక్యకోవిదమ్	22
ప్రహస్త శేషుం గచ్ఛ త్వం బృహి నైర్మత పుంగవమ్	

వచసా మమ విత్తేశం సామపూర్వ మిదం వచః	23
ఇయం లజ్కాపురీ రాజన్ రాక్షసానాం మహాత్మానామ్	
త్వయా నివేశితా సౌమ్య నైత ద్యుక్తం తవాఽనఘ	24
తద్భవాన్ యది నో హ్యద్య దద్యాదతులవిక్రమ	
కృతా భవేన్నమ ప్రీతి ర్ధర్మశ్చైవానుసాలితః	25
స తు గత్వా పురీం లంకాం ధనదేన సురక్షితాం	
అబ్రవీత్ పరమోదారం విత్తపాల మిదం వచః	26
ప్రీషితోఽహం తవ భ్రాత్రా దశగ్రీవేణ సువ్రత	
త్వత్సమీపం మహాబాహో సర్వశస్త్ర భృతాం వర	27
తచ్ఛూయతాం మహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్ర విశారద	
వచనం మమ విత్తేశ యద్ప్రవీతి దశాననః	28
ఇయం కిల పురీ రమ్యా సుమాలి ప్రముఖైః పురా	
భుక్తపూర్వా విశాలాక్ష రాక్షసై ర్భీమవిక్రమైః	28
తేన విజ్ఞాప్యతే సోఽయమ్ సాంప్రతం విశ్రవాత్మజ	
తదేషా దీయతాం తాత యాచత స్తస్య సామతః	30
ప్రహస్తాదభిసంశృత్య దేవో వైశ్రవణో వచః	
ప్రత్యువాచ ప్రహస్తం తం వాక్యం వాక్య విశారదః	31
దత్తా మమేఽయం పిత్రా తు లంకా శూన్యా నిశాచరైః	
నివేశితా చ మే యక్షై ర్దాన మానాదిభిర్గుణైః	32
బృహి గచ్ఛ దశగ్రీవం పురం రాజ్యం చ యన్నమ	
తవాఽప్యేతన్ మహాబాహో భుంక్ష్వ రాజ్యమకణ్ఠకమ్	33
అవిభక్తం త్వయా సార్థం రాజ్యం యచ్ఛాఽపి మే వసు	
ఏవముక్త్యా ధనాధ్యక్షో జగామ పితురన్తికం	34
అభివాద్య గురుం ప్రాహ రావణస్య యదీప్సితం	
ఏష తాత దశగ్రీవో దూతం ప్రేషితవాన్ మమ	35
దీయతాం నగరీ లజ్కా పూర్వం రక్షోగణోపితా	
మయాఽత్ర యదనుష్ఠేయం తన్నమాచక్ష్య సువ్రత	36
బ్రహ్మార్షి స్త్యేవముక్తోఽసౌ విశ్రవా మునిపుంగవః	

ప్రాంజలిం ధనదం ప్రాహ శృణు పుత్ర వచో మమ	37
దశగ్రీవో మహాబాహురుక్తవాన్ మమ సన్నిధౌ	
మయా నిర్భర్షిత శ్చాసీద్బహుశోక్తః సుదుర్మతిః	38
స క్రోధేన మయా చోక్తో ధ్వంససే చ పునః పునః	
శ్రేయోభియుక్తం ధర్మ్యం చ శృణు పుత్ర వచో మమ	39
వరప్రదానాత్ సమ్మాణో మాన్యాఽమాన్యాన్ స దుర్మతిః	
న వేత్తి మమ శాపాచ్చ ప్రకృతిం దారుణాం గతః	40
తస్మా ధచ్చ మహాబాహో కైలాసం ధరణీధరమ్	
నివేశయ నివాసార్థం త్యక్త్వా లజ్ఘాం సహానుగః	41
తత్ర మన్దాకినీ రమ్యా నదీనా ముత్తమా నదీ	
కాఞ్చనైః సూర్య సంకాశైః పఙ్కజైః సంవృతోదకా	42
కుముదై రుత్పలై శ్చైవ యథాఽన్వైశ్చ సుగంధిభిః	
తత్ర దేవాః సగంధర్వాః సాఽప్సరసోరగ కిన్నరాః	43
విహారశీలాః సతతం రమంతే సర్వదాశ్రితాః	
న హి క్షమం తవాఽనేన వైరం ధనద రక్షసా	44
జానీషి హి యథాఽనేన లబ్ధః పరమకో వరః	
ఏవముక్తో గృహీత్వాశు తద్వచః పితృ గౌరవాత్	45
సదార పుత్రః సామాత్యః సవాహన ధనో గతః	
ప్రహస్తోఽథ దశగ్రీవం గత్వా వచన మఽబ్రవీత్	46
ప్రహృష్టాత్మా మహాత్మానం సహామాత్యం సహాఽనుజం	
శూన్యా సా నగరీ లజ్ఘా త్యక్త్వేనాం ధనదో గతః	47
ప్రవిశ్య తాం సహాఽస్మాభిః స్వధర్మం ప్రతిపాలయ	
ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రహస్తేన మహాబలః	48
వివేశ నగరీం లజ్ఘాం బ్రాతృభిః సబలానుగైః	
ధనదేన పరిత్యక్తాం సువిభక్త మహాపథాం	49
ఆరురోహ స దేవాఽరిః స్వర్గం దేవాధిపోయథా	
స చాభిషిక్తః క్షణదాచరై స్తదా	
నివేశయామాస పురీం దశాననః	

నికామ పూర్ణా చ బభూవ సా పురీ	
నిశాచరై ర్నీల వలాహకోపమైః	50
ధనేశ్వరస్త్వథ పితృవాక్య గౌరవాత్	
న్యవేశయ చ్చశి విమలే గిరౌ పురీం	
స్వలంకృతై ర్భవనవరై ర్విభూషితాం	
పురందరస్యేవ తదాఽమరావతీమ్	51
ద్వాదశః సర్గః - రావణాది వివాహః	
రాక్షసేన్ద్రోభిషిక్తస్తు బ్రాతృభ్యాం సహిత స్తదా	
తతః ప్రదానం రాక్షస్యా భగిన్యాః సమచింతయత్	1
స్వసారం కాలకేయాయ దానవేన్ద్రాయ రాక్షసీమ్	
దదౌ శూర్పణఖాం నామ విద్యుజ్జిహ్వాయ నామతః	2
అథ దత్త్వా స్వయం రక్షో మృగయా మటతే స్మ తత్	
తత్రాఽపశ్య త్తతో రామ మయం నామ దితేః సుతమ్	3
కన్యా సహాయం తం దృష్ట్వా దశగ్రీవో నిశాచరః	
అపృచ్ఛత్ కో భవానేకో నిర్మానుష్య మృగే వనే	4
అనయా మృగశాబాక్ష్యా కిమర్థం సహతిష్ఠసి	
మయస్త్వఽథాబ్రవీద్రామ పృచ్ఛంతం తం నిశాచరమ్	5
శ్శాయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే యథావృత్త మిదం మమ	
హేమా నామాఽప్సరా తాత శ్శతపూర్వా యది త్వయా	6
దైవతై ర్మమ సా దత్తా పౌలోమీవ శతక్రతోః	
తస్యాం సక్తమనా స్తాత దశ వర్షశతాన్యఽహమ్	7
సా చ దైవత కార్యేణ గతా వర్షం చతుర్దశ	
తస్యాః కృతే చ హేమాయాః సర్వం హేమమయం పురం	8
వజ్ర వైడూర్య చిత్రం చ మాయయా నిర్మితం మయా	
తత్రాఽహమవసం దీన స్తయా హీనః సుదుఃఖితః	9
తస్మాత్ పురా ధ్దుహితరం గృహీత్వా వన మాగతః	
ఇయం మమాత్మజా రాజం స్తస్యాః కుక్షౌ వివర్ధితా	10
భర్తారమఽనయా సార్థ మస్యాః ప్రాప్తోఽస్మి మార్గితుమ్	

కన్యాపితృత్వం దుఃఖం హి సర్వేషాం మాన కాంక్షిణామ్	11
కన్యా హి ద్వే కులే నిత్యం సంశయే స్థాప్య తిష్ఠతి	
పుత్ర ద్వయం మమాప్యస్యాం భార్యాయాం సంబభూవ హ	12
మాయావీ ప్రథమ స్తాత దున్దుభి స్తదఽనన్తరమ్	
ఏవం తే సర్వమాఖ్యాతం యాథా తత్త్వేన పుచ్చతః	13
త్వా మిదానీం కథం తాత జానీయాం కో భవానితి	
ఏవముక్తం తు తద్రక్షో వినీత మిదమబ్రవీత్	14
అహం పౌలస్త్య తనయో దశగ్రీవశ్చ నామతః	
మునేర్విశ్రవసో యస్తు తృతీయో బ్రహ్మణోఽభవత్	15
ఏవముక్త స్తదా రామ రాక్షసేన్ద్రేణ దానవః	
మహర్షే స్తనయం జ్ఞాత్వా మయో హర్ష ముపాగతః	16
దాతుం దుహితరం తస్మై రోచయామాస యత్ర వై	
కరేణ తు కరం తస్యా గ్రాహయిత్వా మయ స్తదా	17
ప్రహసన్ ప్రాహ దైత్యేన్ద్రో రాక్షసేన్ద్ర మిదం వచః	
ఇయం మమాత్మజా రాజన్ హేమయాఽప్సరసా ధృతా	18
కన్యా మండోదరీ నామ పత్న్యర్థం ప్రతిగృహ్యతామ్	
బాఙ్మిత్యేవ తం రామ దశగ్రీవోఽభ్యభాషత	19
ప్రజ్ఞాల్య తత్ర చైవాగ్నిమకరోత్ పాణిసంగ్రహామ్	
స హి తస్య మయో రామ శాపాభిజ్ఞ స్తపోధనాత్	20
విదిత్వా తేన సా దత్తా తస్య పైతామహం కులమ్	
అమోఘం తస్య శక్తిం చ ప్రదదౌ పరమాఽద్భుతామ్	21
పరేణ తపసా లబ్ధాం జమ్మివాం లక్ష్మణం యయా	
ఏవం స్వీకృత దారో వై లజ్కాయా ఈశ్వరః ప్రభుః	22
గత్వా తు నగరీం భార్యే బ్రాతృభ్యాం సముపాహరత్	
వైరోచనస్య దౌహిత్రీం వజ్రజ్ఞాలేతి నామతః	23
తాం భార్యాం కుమ్భకర్ణస్య రావణః సమకల్పయత్	
గన్ధర్వరాజస్య సుతాం శైలూషస్య మహాత్మనః	24
సరమాం నామ ధర్మజ్ఞాం లేభే భార్యాం విభీషణః	

తీరే తు సరసో వై తు సంజజ్ఞే మానసస్య హి	25
సర స్తదా మానసం తు వవృధే జలదాగమే	
మాత్రా తు తస్యాః కన్యాయాః స్నేహేనాక్రన్ధితం వచః	26
సరో మా వర్ణయస్వేతి తతః సా సరమాఽభవత్	
ఏవం తే కృత దారా వై రేమిరే తత్ర రాక్షసాః	27
స్వాం స్వాం భార్యా ముపాగమ్య గన్ధర్వా ఇవ నన్దనే	
తతో మండోదరీ పుత్రం మేఘనాద మజీజనత్	28
స ఏవ ఇన్ద్రజి న్నామ యుష్మాభిరభిధీయతే	
జాత మాత్రేణ హి పురా తేన రావణ సూనునా	29
రుదతా సుమహాన్ ముక్తో నాదో జలధరోపమః	
జడీ కృతా చ సా లజ్కా తస్య నాదేన రాఘవ	30
పితా తస్యాఽకరోన్నామ మేఘనాద ఇతి స్వయమ్	
సోఽవర్ధత తదా రామ రావణాన్తఃపురే శుభే	31
రక్షమాణో వరస్త్రీభి శ్చన్నః కాష్ఠైరివాఽనలః	
మాతాపిత్రోర్మహాహర్షం జనయన్ రావణాత్మజః	32
<u>త్రయోదశః సర్గః - ధనద దూత హననం</u>	
అథ లోకేశ్వరోత్పష్టా తత్ర కాలేన కేనచిత్	
నిద్రా సమఽభవత్ తీవ్రా కుమ్భకర్ణస్య రూపిణీ	1
తతో భ్రాతరమాసీనం కుమ్భకర్ణోఽబ్రవీ ద్వచః	
నిద్రా మాం బాధతే రాజన్ కారయస్వ మమాలయమ్	2
వినియుక్తా స్తతో రాజ్ఞా శిల్పినో విశ్వకర్మవత్	
అకుర్వన్ కుమ్భకర్ణస్య కైలాస సమమాలయమ్	3
విస్తీర్ణం యోజనం శుభ్రం తతో ద్విగుణ మాయతమ్	
దర్శనీయం నిరాబాధం కుమ్భకర్ణస్య చక్రిరే	4
స్ఫాటికైః కాఞ్చనై శ్చిత్రైః స్తమ్భైః సర్వత్ర శోభితమ్	
వైడూర్య కృత సోపానం కిష్కిణీజాలకం తథా	5
దాన్త తోరణ విన్యస్తం వజ్ర స్ఫటిక వేదికమ్	
మనోహరం సర్వసుఖం కారయామాస రాక్షసః	6

సర్వత్ర సుఖదం నిత్యం మేరోః పుణ్యాం గుహామివ	
తత్ర నిద్రా సమావిష్టః కుమ్భకర్ణో మహాబలః	7
బహూన్యబ్ద సహస్రాణి శయానో న ప్రబుధ్యతే	
నిద్రాభిభూతే తు తదా కుమ్భకర్ణే దశాననః	8
దేవర్షి యక్ష గంధర్వాన్ సంజమ్మే హి నిరంకుశః	
ఉద్యానాని విచిత్రాణి నన్దనాదీని యాని చ	9
తాని గత్వా సుసంకృద్ధో భినత్తి స్మ దశాననః	
నదీం గజ ఇవ క్రీడన్ వృక్షాన్ వాయురివ క్షిపన్	10
నగాన్ వజ్ర ఇవోత్సృష్టో విధ్వంసయతి రాక్షసః	
తథా వృత్తం తు విజ్ఞాయ దశగ్రీవం ధనేశ్వరః	11
కులానురూపం ధర్మజ్ఞో వృత్తం సంస్మృత్య చాత్మనః	
సౌభ్రాత్ర దర్శనార్థం తు దూతం వైశ్రవణ స్తదా	12
లక్ష్మ్యం సంప్రీషయామాస దశగ్రీవస్య వై హితమ్	
స గత్వా నగరీం లక్ష్మ్య మాససాద విభీషణమ్	13
మానిత సైన ధర్మేణ పృష్టశ్చాగమనం ప్రతి	
పృష్ట్యా చ కుశలం రాజ్ఞో జ్ఞాతీనాం చ విభీషణః	14
సభాయాం దర్శయామాస తమాసీనం దశాననమ్	
స దృష్ట్వా తత్ర రాజానం దీప్యమానం స్వతేజసా	15
జయేతి వాచా సంపూజ్య తూష్ఠీం సమభివర్తత	
తం తత్రోత్తమ పర్యజ్ఞే వరాస్తరణ శోభితే	16
ఉపవిష్టం దశగ్రీవం దూతో వాక్యమ౭థాబ్రవీత్	
రాజన్ వదామి తే సర్వం బ్రాతా తవ యద౭బ్రవీత్	17
ఉభయోః సదృశం వీర వృత్తస్య చ కులస్య చ	
సాధు పర్యాప్తమేతావత్ కృతశ్చారిత్ర సంగ్రహః	18
సాధు ధర్మే వ్యవస్థానం క్రియతాం యది శక్యతే	
దృష్టం మే నన్దనం భగ్న మృషయో నిహతాః శృతాః	19
దేవతానాం సముద్యోగ స్వత్తో రాజన్ మమ శృతః	
నిరాకృతశ్చ బహుశ స్వయా౭హం రాక్షసాధిప	20

సాపరాధోఽపి బాలో హి రక్షితవ్యః స్వబాన్ధవైః	
అహం తు హిమవత్స్పృష్ఠం గతో ధర్మముపాసితమ్	21
రోద్రం వృత్రం సమాస్థాయ నియతో నియతేన్ద్రియః	
తత్ర దేవో మయా దృష్టః సహ దేవ్యో మయా ప్రభుః	22
సవ్యం చక్షుర్మయా దైవాత్తత్ర దేవ్యాం నిపాతితమ్	
కా న్వియం స్యాదితి శుభా న ఖల్వఽన్యేన హేతునా	23
రూపం హ్యనుపమం కృత్వా రుద్రాణీ తత్ర తిష్ఠతి	
దేవ్యా దివ్య ప్రభావేణ దగ్ధం సవ్యం మమేక్షణమ్	24
రేణు ధ్వస్తమివ జ్యోతిః పిఙ్గళత్వ ముపాగతమ్	
తతోఽహమన్యద్విస్తీర్ణం గత్వా తస్య గిరే స్తటమ్	25
తూష్ణీం వర్షశతాన్యఽష్టౌ సమధారం మహావ్రతమ్	
సమాప్తే నియమే తస్మిం స్తత్ర దేవో మహేశ్వరః	26
ప్రీతః ప్రీతేన మనసా ప్రాహ వాక్యమిదం ప్రభుః	
పైంగళ్యం యదఽవాప్తం హి దేవ్యా రూప నిరీక్షణాత్	27
ప్రీతోఽస్మి తవ ధర్మజ్ఞ తపసాఽనేన సువ్రత	
మయా చైతద్వ్రతం చీర్ణం త్వయా చైవ ధనాధిప	28
తృతీయః పురుషో నాస్తి యశ్చరే ద్వ్రత మీద్యశమ్	
వ్రతం సుదుష్కరం హ్యేత న్మయా హ్యుత్పాదితం పురా	29
తత్ సఖిత్వం మయా సౌమ్య రోచయస్వ ధనేశ్వర	
తపసా నిర్జితశ్చాహం సఖా మమ భవానఘ	30
దేవ్యా దగ్ధం ప్రభావేణ యచ్ఛ సవ్యం తవేక్షణమ్	
ఏకాక్షి పిఙ్గళేత్యేవం నామ స్థాస్యతి శాశ్వతమ్	31
ఏవం తేన సఖిత్వం చ ప్రాప్యాఽనుజ్ఞాం చ శంకరాత్	
ఆగత్య చ శ్శతోఽయం మే తవ పాప వినిశ్చయః	32
తదఽధర్మిష్ఠ సంయోగాన్నివర్త కుల దూషణాత్	
చిన్త్యతే హి వధోపాయః సర్షిసంఘైః సురై స్తవ	33
ఏవముక్తో దశగ్రీవః కృద్ధః సంరక్త లోచనః	
హస్తౌ దంతాంశ్చ సంపీడ్య వాక్య మేతదువాచ హ	34

విజ్ఞాతం తే మయా దూత వాక్యం యస్య ప్రభాషసే నైత త్వమ౭సి నైవా౭సౌ బ్రాత్రా యేనా౭సి చోదితః	35
హితం నైష మమైతద్ధి బ్రవీతి ధనరక్షకః మహేశ్వర సఖిత్యం తు మూఢ శ్రావయసే కిల	36
న చేదం క్షమణీయం మే యదేతద్భాషితం త్వయా యదేతావ న్మయాకాలం దూత తస్య తు మర్షితం	37
న హస్తవ్యో గురు ర్జ్యేష్ఠో మయా౭యమితి మన్యతే తస్య త్విదానీం శృత్వా మే వాక్యమేషా కృతా మతిః	38
త్రీన్ ల్లోకానపి జేష్యామి బాహువీర్య ముపాశ్రితః ఏతన్ముహూర్తమేవా౭హం తస్వైకస్య తు వై కృతే	39
చతురో లోకపాలాం స్తా న్నయిష్యామి యమక్షయమ్ ఏవముక్త్వా తు లజ్కేశో దూతం ఖడ్గేన జమ్నివాన్	40
దదౌ భక్షయితుం హ్యేనం రాక్షసానాం దురాత్మానామ్ తతః కృత స్వస్త్వయనో రథ మారుహ్య రావణః	41
త్రైలోక్య విజయాకాంక్షీ యయౌ యత్ర ధనేశ్వరః <u>చతుర్దశః సర్గః - యక్ష రక్షో యుద్ధం</u>	
తతస్తు సచివైః సార్థం షడ్భిర్నిత్యం బలోద్ధతైః మహోదర ప్రహస్తాభ్యాం మారీచ శుక సారణైః	1
ధూమ్రాక్షేణ చ వీరేణ నిత్యం సమర గృద్ధునా సువృతః ప్రయయౌ శ్రీమాన్ క్రోధా ల్లోకాన్ దహన్నివ	2
పురాణి సనదీః శైలాన్ వనాన్యపవనాని చ అతిక్రమ్య ముహూర్తేన కైలాసం గిరి మాగతం	3
సన్నివిష్టం గిరౌ తస్మిన్ రాక్షసేన్ద్రం నిశమ్య తు యుద్ధే౭త్యర్థకృతోత్సాహం దురాత్మానం సమన్త్రిణం	4
యక్షా న శేకుః సంస్థాతుం ప్రముఖే తస్య రక్షసః రాజ్ఞో బ్రాతేతి విజ్ఞాయ గతా యత్ర ధనేశ్వరః	5
తే గత్వా సర్వమాచఖ్యు ర్బ్రాతు స్తస్య చికిర్షితమ్ అనుజ్ఞాతా యయు ర్భ్రష్టా యుద్ధాయ ధనదేన తే	6

తతో బలానాం సంక్షోభః వ్యవర్ధత మహోదధేః	
తస్య నైర్వత రాజస్య శైలం సంచాలయన్నివ	7
తతో యుద్ధం సమఽభవ ద్యక్ష రాక్షస సంకులమ్	
వృధితాశ్చాఽభవం స్తత్ర సచివా రాక్షసస్య తే	8
స దృష్ట్వా తాదృశం సైన్యం దశగ్రీవో నిశాచరః	
హర్ష నాదాన్ బహూన్ కృత్వా సక్రోధాదభ్యధావత	9
యే తు తే రాక్షసేన్ద్రస్య సచివా ఘోరవిక్రమాః	
తేషాం సహస్ర మేకైకో యక్షాణాం సమయోధయత్	10
తతో గదాభి ర్ముసలై రఽసిభిః శక్తి తోమరైః	
హన్యమానో దశగ్రీవ స్తత్ సైన్యం సమగాహత	11
స నిరుచ్ఛ్వాసవ త్తత్ర వద్యమానో దశాననః	
వర్షద్భిరివ జీమూతై ర్ధారాభిరవరుద్యత	12
న చకార వ్యధాం చైవ యక్ష శస్త్రైః సమాహతః	
మహీధర ఇవామ్బోద్దైర్ధారాశత సముత్థిత	13
స దురాత్మా సముద్యమ్య కాలదణ్డోపమాం గదామ్	
ప్రవివేశ తతః సైన్యం నయన్ యక్షాన్ యమక్షయమ్	14
స కక్షమివ విస్తీర్ణం శుష్కేన్ద్రన మివాకులమ్	
వాతేనాఽగ్నిరివా దీప్తో యక్ష సైన్యం దదాహ తత్	15
తైస్తు తత్ర మహామాత్ర్యై ర్మహోదర శుకాదిభిః	
అల్పాఽవశేషా స్తే యక్షాః కృతా వాతైరివాఽమ్బుదాః	16
కేచిత్ సమాహతా భగ్నాః పతితాః సమర క్షితౌ	
ఓష్ఠాంశ్చ దశనై స్తీక్ణైరఽదశన్ కుపితా రణే	17
శ్రాంతాశ్చాఽన్యోన్య మాలిఙ్గ్య భ్రష్ట శస్త్రా రణాజిరే	
సీదంతి చ తదా యక్షాః కూలా ఇవ జలే న హ	18
హతానాం గచ్ఛతాం స్వర్గం యుద్యతాం పృథివీ తలే	
ప్రేక్షతామ్ ఋషి సంఘానాం న బభూవాన్తరం దివి	19
భాగ్నాంస్తు తాన్ సమాలక్య యక్షేన్ద్రాంస్తు మహాబలాన్	
ధనాద్యక్షో మహాబాహుః ప్రేషయామాస యక్షకాన్	20

ఏతస్మిన్నంతరే రామ విస్తీర్ణ బల వాహనః	
అగమత్ సుమహాన్ యక్షో నామ్నా సంయోధకణ్ణకః	21
తేన చక్రేణ మారీచో విష్ణునేవ రణే హతః	
పతితో భూతలే శైలాత్ క్షీణపుణ్య ఇవామ్బరాత్	22
ససంజ్ఞస్తు ముహూర్తేన స విశ్రమ్య నిశాచరః	
తం యక్షం యోధయామాస స చ భగ్నుః ప్రదుద్యవే	23
తతః కాఞ్చన చిత్రాఙ్గం వైడూర్య రజసోక్షితమ్	
మర్యాదాం ప్రతిహారాణాం తోరణాంతర మావిశత్	24
తం తు రాజన్ దశగ్రీవం ప్రవిశన్తం నిశాచరమ్	
సూర్యభానురితి ఖ్యతో ద్వారపాలో న్యవారయత్	25
స వార్యమాణో యక్షేణ ప్రవివేశ నిశాచరః	
యదా తు వారితో రామ న వ్యతిష్ఠత్ స రాక్షసః	26
తతస్తోరణ ముత్పాట్య తేన యక్షేణ తాడితః	
రుధిరం ప్రస్తవన్ భాతి శైలో ధాతుస్తవైరివ	27
స శైల శిఖరాభేణ తోరణేన సమాహతః	
జగామ న క్షితిం వీరో వరదానాత్ స్వయంభువః	28
తేనైవ తోరణేనాఽథ యక్ష స్తేనాఽభితాడితః	
నాద్యశ్యత తదా యక్షో భస్మీకృత తను స్తదా	29
తతః ప్రదుద్యవుః సర్వే దృష్ట్వా రక్షః పరాక్రమమ్	
తతో నదీ ఝహశ్చైవ వివిశు ర్భయపీడితాః	30
త్యక్త ప్రహరణాః శాంతా వివర్ణ వదనా స్తదా	
<u>పంచదశః సర్గః - పుష్పక హరణం</u>	
తత స్తాన్ లక్ష్మ్య విత్రస్తాన్ యక్షేంద్రాంశ్చ సహస్రశః	
ధనాధ్యక్షో మహాయక్షం మాణిచారమఽథాబ్రవీత్	1
రావణం జహి యక్షేంద్ర దుర్బుత్తం పాప చేతసం	
శరణం భవ వీరాణాం యక్షాణాం యుద్ధ శాలినీం	2
ఏవముక్తో మహాబాహు ర్మాణిభద్రః సుదుర్జయః	
వృతో యక్ష సహస్రైస్తు చతుర్భ్యః సమయోధయత్	3

తే గదా ముసల ప్రాసైః శక్తి తోమర ముద్గరైః	
అభిఘ్నస్త స్తదా యక్షా రాక్షసాన్ సముపాద్రవన్	4
కుర్వంత స్తుములం యుద్ధం చరన్తః శ్యేనవల్లఘు	
బాఢం ప్రయచ్ఛ న్నేచ్ఛామి దీయతా మితి భాషిణః	5
తతో దేవాః సగంధర్వా ఋషయో బ్రహ్మవాదినః	
దృష్ట్వా తత్తుములం యుద్ధం పరం విస్మయ మాగమత్	6
యక్షాణాం తు ప్రహస్తేన సహస్రం నిహతం రణే	
మహోదరేణ చావిద్య సహస్రమపరం హతమ్	7
కృద్దేన చ తదా రాజన్ మారీచేన యుయుత్సునా	
నిమేషాన్తర మాత్రేణ ద్వే సహస్రే నిపాతితే	8
క్వ చ యక్షార్ణవం యుద్ధం క్వ చ మాయాబలాశ్రయం	
రక్షసాం పురుషవ్యాఘ్రు తేన తేఽభ్యధికాయుధి	9
ధూమ్రాక్షేణ సమాగమ్య మాణిభద్రో మహారణే	
ముసలే నోరసి క్రోధాత్తాడితో న చ కమ్పితః	10
తతో గదాం సమావిద్య మాణిభద్రేణ రాక్షసః	
ధూమ్రాక్షస్తాడితో మూర్ధ్ని విహ్వలః స పపాత హ	11
ధూమ్రాక్షం తాడితం దృష్ట్వా పతితం శోణితోక్షితమ్	
అభ్యధావత సంగ్రామే మాణిభద్రం దశాననః	12
తం కృద్ధమభిధావన్తం మాణిభద్రో దశాననం	
శక్తిభిస్తాడయామాస తిస్సుభి ర్యక్షపుంగవః	13
తాడితో మాణిభద్రస్య మకుటే ప్రాహరద్రణే	
తస్య తేన ప్రహారేణ మకుటం పార్శ్వ మాగతం	14
తతః సంయుద్ధ్యమానేన విష్టభ్తో న వ్యకంపత	
తదా ప్రభృతి యక్షోఽసౌ పార్శ్వమౌళి రితి స్మృతః	15
తస్మిన్స్తు విముఖే యక్షే మాణిభద్రే మహాత్మాని	
సన్నాదః సుమహాన్ రాజం స్తస్మిన్ శైలే వ్యవర్ధత	16
తతో దూరాత్ ప్రదద్యశే ధనాద్యక్షో గదాధరః	
శుక్ర ప్రోష్ఠపదాభ్యాం చ శంఖపద్మ సమావృతః	17

స దృష్ట్యా బ్రాతరం సంఖ్యే శాపాద్విభ్రష్ట గౌరవమ్ ఉవాచ వచనం ధీమాన్ యుక్తం పైతామహీ కులే	18
యన్మయా వార్యమాణ స్త్వం నాఽవగచ్ఛసి దుర్మతే పశ్చాదఽస్య ఫలం ప్రాప్య జ్ఞాస్యసి నిరయం గతః	19
యో హి మోహాద్విషం పీత్వా నావగచ్ఛతి దుర్మతిః స తస్య పరిణామాస్తే జానీతే కర్మణః ఫలమ్	20
దేవతా నాభినన్దన్తి ధర్మయుక్తేన కేనచిత్ యేన త్వ మీదృశం భావం నీతః సన్నాఽవబుధ్యసి	21
మాతరం పితరం యో హి ఆచార్యం చాఽవమన్యతే స పశ్యతి ఫలం తస్య ప్రేతరాజ వశం గతః	22
అద్భువే హి శరీరే యో న కరోతి తపోఽర్జనమ్ స పశ్చాత్తప్యతే మూఢో మృతో దృష్ట్యాత్మనో గతిమ్	23
ధర్మాద్రాజ్యం ధనం సౌఖ్య మధర్మాద్దుఃఖ మేవ చ తస్మాద్ధర్మం సుఖార్థాయ కుర్యాత్ పాపం విసర్జయేత్	24
పాపస్య హి ఫలం దుఃఖం తద్భోక్తవ్యమిహాత్మనా తస్మాదాత్మాపహూతార్థం మూఢః పాపం కరిష్యతి	25
కస్యచి న్న హి దుర్బుధ్దే శ్చన్దతో జాయతే మతిః యాదృశం కురుతే కర్మ తాదృశం ఫలమశ్నుతే	26
బుద్ధిం రూపం బలం పుత్రాన్ విత్తం ధీరత్వమేవ చ ప్రాప్నువన్తి నరా లోకే నిర్జితం పుణ్య కర్మభిః	27
ఏవం నిరయగామీ త్వం యస్య తే మతిరీదృశీ న త్వాం సమభిభాషిష్యేఽసద్స్వత్తే ష్యేష నిర్ణయః	28
ఏవముక్తా స్తత స్తేన తస్యామాత్యాః సమాహతాః మారీచ ప్రముఖాః సర్వే విముఖా విప్రదుదృవుః	29
తత స్తేన దశగ్రీవో యక్షేన్ద్రేణ మహాత్మనా గదయాభిహతో మూర్ధ్ని న చ స్థానాత్ ప్రకమ్పితః	30
తత స్తౌ రామ నిఘ్నన్తౌ తథాన్యోన్యం మహామృధే న విహ్వలౌ న చ శ్రాన్తౌ బభూవతురఽమర్షణౌ	31

ఆగ్నేయమఽస్తం తస్మై స ముమోచ ధనద స్తదా	
రాక్షసీన్ద్రో వారుణేన తదస్తం ప్రత్యఽవారయత్	32
తతో మాయాం ప్రవిష్టోఽసౌ రాక్షసీం రాక్షసేశ్వరః	
రూపాణాం శతసాహస్రం వినాశాయ చకార చ	33
వ్యాఘ్రా వరాహో జీమూతః పర్వతః సాగరో దృమః	
యక్షో దైత్య స్వరూపీ చ సోఽదృశ్యత దశాననః	34
బహూని చ కరోతి స్మ దృశ్యన్తే న త్వఽసౌ తతః	
ప్రతిగృహ్య తతో రామ మహదఽస్తం దశాననః	35
జఘాన మూర్ధ్ని ధనదం వ్యావిధ్య మహతీం గదామ్	
ఏవం స తేనాభిహతో విహ్వలః శోణితోక్షితః	36
కృత్త మూల ఇవాఽశోకో నిపపాత ధనాధిపః	
తతః పద్మాఽదిభి స్తత్ర నిధిభిః స తదా వృతః	37
ధనదోఽఛ్వాసిత సైస్తు వన మానీయ నన్దనం	
నిర్జిత్య రాక్షసేంద్ర స్తం రామ ధనదం హృష్టమానసః	38
పుష్పకం తస్య జగ్రాహ విమానం జయ లక్షణమ్	
కాఞ్చన స్తమ్భ సంవీతం వైడూర్య మణి తోరణమ్	39
ముక్తా జాల ప్రతిచ్ఛన్నం సర్వకామ ఫలప్రదమ్	
మనోజవం కామ గమం కామ రూపం విహంగమం	40
మణి కాంచన సోపానం తప్త కాంచన వేదికం	
దేవోపవాహ్య మక్షయ్యం సదా దృష్టి మనఃసుఖం	41
బహ్వశ్చర్యం భక్తిచిత్రం బ్రహ్మణా పరినిర్మితం	
నిర్మితం సర్వకామైస్తు మనోహరమఽనుత్తమం	42
న తు శీతం న చోష్ణం చ సర్వర్తు సుఖదం శుభం	
స తం రాజా సమారుహ్య కామగం వీర్య నిర్జితమ్	43
జితం త్రిభువనం మేనే దర్శోత్సేకాత్ సుదుర్మతిః	
జిత్యా వైశ్రవణం దేవం కైలాసాత్ సమవాతరత్	44
స్వతేజసా విపులమఽవాప్య తం జయం	
ప్రతాపవాన్ విమల కిరీట హారవాన్	

రారాజు వై పరమ విమానమాస్థితో	
నిశాచరః సదసి గతో యథాఽనలః	45
షోడశః సర్గః - రావణ నామ ప్రాప్తిః	
స జిత్యా ధనదం రామ బ్రాతరం రాక్షసాధిపః	
మహాసేన ప్రసూతిం తద్యయౌ శరవణం మహాత్	1
అథాఽపశ్యద్దశగ్రీవో రౌక్మం శరవణం మహాత్	
గభస్తిజాల సంవీతం ద్వితీయ మివ భాస్కరమ్	2
స పర్వతం సమారుహ్య కంచీ ద్రమ్య వనాన్తరమ్	
అపశ్యత్ పుష్పకం తత్ర రామ విష్టమ్భితం తదా	3
విష్టట్టం పుష్పకం దృష్ట్వా హ్యగమం కామగం కృతమ్	
అచిన్తయ ద్రాక్షసేంద్రః సచివై సైః సమావృతః	4
కిం నిమిత్తం చేచ్ఛయా మే నేదం గచ్ఛతి పుష్పకమ్	
పర్వతస్యోపరిస్థస్య కర్మేదం కస్యచిద్భవేత్	5
తతోఽబ్రవీత్తదా రామ మారీచో బుద్ధి కోవిదః	
నేదం నిష్కారణం రాజన్ పుష్పకం య న్న గచ్ఛతి	6
అథవా పుష్పక మిదం దనదాన్నాఽన్య వాహనం	
అతో నిష్పందమఽభవద్దనాద్ధ్యక్ష వినా కృతం	7
ఇతి వాక్యాన్తరే తస్య కరాళః కృష్ణ పింగళః	
వామనో వికటో ముండీ నందీ ప్రహ్లాభుజో బలీ	8
తతః పార్శ్వ ముపాగమ్య భవస్యానుచరోఽబ్రవీత్	
నన్దీశ్వరో వచశ్చేదం రాక్షసేన్ద్రమఽశఙ్కితః	9
నివర్తస్య దశగ్రీవ శైలే క్రీడతి శంకరః	
సుపర్ణ నాగ యక్షాణాం దేవ గంధర్వ రక్షసామ్	10
సర్వేషా మేవ భూతానామఽగమ్యః పర్వతః కృతః	
తన్నివర్తస్య దుర్బుద్ధే మా వినాశ మవాప్స్యసి	11
ఇతి నంది వచః శృత్వా క్రోధాత్ కంపిత కుండలః	
రోషాత్తు తామ్ర నయనః పుష్పకాదవరుహ్య సః	12
కోఽయం శంకర ఇత్యుక్త్వా శైలమూల ముపాగతః	

సోఽపశ్య న్నందినం తత్ర దేవస్యాఽదూరతః స్థితం	13
దీప్తం శూలమవప్టభ్య ద్వితీయ మివ శంకరమ్	
తమ్ దృష్ట్వా వానరముఖ మవజ్ఞాయ స రాక్షసః	14
ప్రహాసం ముముచే తత్ర సతోయ ఇవ తోయదః	
తం కృద్ధో భగవాన్ నస్తీ శంకరస్యాఽపరా తనుః	15
అబ్రవీ త్తత్ర తద్రక్షో దశానన ముపస్థితమ్	
యస్మాద్వానరరూపం మామవజ్ఞాయ దశానన	16
అశనీపాత సంకాశ ముపహాసం ప్రముక్తవాన్	
తస్మాన్మదృప సంపన్నా మద్వీర్య సమ తేజసః	17
ఉత్పత్స్యన్తి వధార్థం హి కులస్య తవ వానరాః	
నఖ దంష్ట్రాయుదాః క్వారా మనః సంపాత రంహసః	18
యుద్ధోన్మత్తా బలోద్రిక్తాః శైలా ఇవ విసర్పిణః	
తే తవ ప్రబలం దర్పముత్సేధం చ పృథగ్విధం	19
వ్యపనేష్యంతి సంభూయ సహామాత్య సుతస్య చ	
కిం త్విదానీం మయా శక్యం హస్తం త్వాం హే నిశాచర	20
న హస్తవ్యో హత స్త్వం హి పూర్వమేవ స్వకర్మభిః	
ఇత్యుదీరిత వాక్యే తు దేవే తస్మిన్ మహాత్మాని	21
దేవ దున్దుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖా చ్చ్యుతాః	
అచిన్తయిత్వా స తదా నన్ది వాక్యం మహాబలః	22
పర్వతం తు సమాసాద్య వాక్య మాహ దశాననః	
పుష్పకస్య గతిశ్చిన్నా యత్కృతే మమ గచ్ఛతః	23
తమిమం శైల మున్మూలం కరోమి తవ గోపతే	
కేన ప్రభావేణ భవో నిత్యం క్రీడతి రాజవత్	24
విజ్ఞాతవ్యం న జానీతే భయస్థాన ముపస్థితమ్	
ఏవముక్త్వా తతో రామ భుజాన్ విక్షిప్య పర్వతే	25
తోలయామాస తం శైలం స శైలః సమకంపత	
చాలనాత్ పర్వత ప్రివ గణా దేవస్య కంపితాః	26
చచాల పార్వతీ చాఽపి తదాశ్లేష్టా మహేశ్వరం	

తతో రామ మహాదేవో దేవానాం ప్రవరో హరః	27
పాదాంగుష్ఠేన తం శైలం పీడయామాస లీలయా	
పీడితాస్తు తత స్తస్య శైలస్యాఽదోగతా భుజాః	28
విస్మితాశ్చాఽభవం స్తత్ర సచివా స్తస్య రక్షసః	
రక్షసా తేన రోషాచ్చ భుజానాం పీడనా త్తథా	29
ముక్తో విరావః సహసా త్రైలోక్యం యేన కంపితమ్	
మేనిరే వజ్ర నిష్పేషం తస్యామాత్యా యుగక్షయే	30
తదా వర్మస్థ చలితా దేవా ఇంద్ర పురోగామాః	
సముద్రశ్చాపి సంక్షుబ్ధా శ్చలితాశ్చాపి పర్వతాః	31
యక్షా విద్యాధరాః సిద్ధాః కిమేతదితి చాబ్ధవన్	
అథ తే మంత్రిణ స్తస్య విక్రోశంతమఽథాబ్ధవన్	32
తోషయస్య మహాదేవం నీలకణ్ఠముమాపతిం	
తమృతే శరణం నాఽన్యం పశ్యామోఽత్ర దశానన	33
స్తుతిభిః ప్రణతో భూత్వా తమేవ శరణం వ్రజ	
కృపాళుః శంకర స్తుప్తః ప్రసాదం తే విధాస్యతి	34
ఏవముక్త స్తదాఽమాత్యై స్తుష్టావ వృషభధ్వజం	
సామభిర్వివిధైః స్తోత్రైః ప్రణమ్య స దశాననః	35
సంవత్సర సహస్రం తు రుదతో రక్షసో గతం	
తతః ప్రీతో మహాదేవః శైలాగ్రే విష్ఠితః ప్రభుః	36
ముక్త్వా చాస్య భుజాన్ రామ ప్రాహ వాక్యం దశాననమ్	
ప్రీతోఽస్మి తవ వీర్యస్య శౌణ్డిర్యాచ్చ దశానన	37
శైలాక్రాన్తేన యో ముక్త స్వయా రావః సుదారుణః	
యస్మా ల్లోకత్రయం చైతద్రావితం భయ మాగతమ్	38
తస్మా త్త్వం రావణో నామ నామ్నా రాజన్ భవిష్యసి	
దేవతా మానుషా యక్షా యే చాఽన్యే జగతీతలే	39
ఏవం త్వా మభిధాస్యన్తి రావణం లోకరావణమ్	
గచ్ఛ పౌలస్త్య విస్రబ్ధం పథా యేన త్వమిచ్ఛసి	40
మయా చైవాభ్యనుజ్ఞాతో రాక్షసాధిప గమ్యతామ్	

ఏవముక్షస్తు లంకేశః శంభునా స్వయమ౭బ్రవీత్	41
ప్రీతో యది మహాదేవ వరం మే దేహి యాచతః	
అవధ్యత్వం మయా ప్రాప్తం దేవ గంధర్వ దానవైః	42
రాక్షసై ర్గుహ్యకై ర్నాగై ర్యేచాన్యే బలవత్తరాః	
మానుషా న్ను గణే దేవ స్వల్పా స్తే మమ సమ్మతాః	43
దీర్ఘమాయుశ్చ మే ప్రాప్తం బ్రహ్మణ స్త్రిపురాన్తక	
వాంచితం చాయుషః శేషం శస్త్రం త్వం చ ప్రయచ్ఛ మే	44
ఏవ ముక్త స్తత స్తేన రావణేన స శంకరః	
దదౌ ఖడ్గం మహాదీప్తం చంద్రహాసమితి శ్శతం	45
ఆయుష శ్చా౭వశేషం చ దదౌ భూతపతి స్తదా	
దత్వోవాచ తతః శంభుర్నా౭వజ్ఞేయ మిదం త్వయా	46
అవజ్ఞాతం యది హి తే మామేవైష్యత్యసంశయః	
ఏవం మహేశ్వరేణైవ కృతనామా స రావణః	47
అభివాద్య మహాదేవ మారురోహా౭థ పుష్పకం	
తతో మహీతలే రామ పరిచక్రామ రావణః	48
క్షత్రియాన్ సుమహావీర్యాన్ బాధమాన ఇతస్తతః	
కేచిత్తేజస్వినః శూరాః క్షత్రియా యుద్ధ దుర్మదాః	49
తచ్ఛాసన మకుర్వంతో వినేశుః సపరిచ్ఛదాః	
అపరే దుర్జయం రక్షో జానంతః ప్రాజ్ఞసమ్మతాః	50
జితాః స్మ ఇత్య౭భాషంత రాక్షసం బలదర్శితం	
<u>సప్తదశః సర్గః -- వేదవతీ శాపః</u>	
అథ రాజన్ మహాబాహు ర్విచరన్ స మహీతలే	
హిమవత్సానుమాసాద్య పరిచక్రామ రావణః	1
తత్రాపశ్యత్ స వై కన్యాం కృష్ణాజిన జటా ధరామ్	
ఆర్షేణ విధినా చైనాం దీప్యన్తీం దేవతామివ	2
స దృష్ట్వా రూపసంపన్నాం కన్యాం తాం సుమహావ్రతామ్	
కామమోహ పరీతాత్మా పప్రచ్ఛ ప్రహసన్నివ	3
కిమిదం వర్తసే భద్రే విరుద్ధం యౌవనస్య తే	

న హి యుక్తా తవైతస్య రూపస్య తపసః క్రియా	4
రూపం తేఽనుపమం భీరు కామోన్మాదకరం నృణామ్	
న యుక్తం తపసి స్థాతుం నిర్గతో హ్యేష నిర్ణయః	5
కస్యాఽసి కిమిదం భద్రే కశ్చ భర్తా వరాననే	
యేన సంభుజ్యసే భీరు స నరః పుణ్యభాగ్భువి	6
పృచ్ఛతః శంస మే సర్వం కస్య హేతోః పరిశ్రమః	
ఏవముక్తా తు సా కన్యా రావణేన యశస్వినీ	7
అబ్రవీద్విధివత్ కృత్వా తస్యాతిధ్యం తపోధనా	
కుశధ్వజో మమ పితా బ్రహ్మర్షిరఽమితప్రభః	8
బృహస్పతి సుతః శ్రీమాన్ బుద్ధ్యా తుల్యో బృహస్పతేః	
తస్యాఽహం కుర్వతో నిత్యం వేదాభ్యాసం మహాత్మనః	9
సంభూతా వాఙ్మయా కన్యా నామ్నా వేదవతీ స్మృతా	
తతో దేవాః సగన్ధర్వా యక్ష రాక్షస పన్నగాః	10
తేఽపి గత్వా హి పితరం వరణం రోచయన్తి మే	
న చ మాం స పితా తేభ్యో దత్తవాన్ రాక్షసర్షభ	11
కారణం తద్వదిష్యామి నిశాచర నిశామయ	
పితుస్తు మమ జామాతా విష్ణుః కిల సురేశ్వరః	12
అభిప్రేత స్తిలోకేశ స్తస్మా న్నాన్యస్య మే పితా	
దాతు మిచ్ఛతి తస్మై తు తచ్ఛ్చత్వా బలదర్పితః	13
దమ్బుర్నామ తతో రాజా దైత్యానాం కుపితోఽభవత్	
తేన రాత్రౌ శయానో మే పితా పాపేన హింసితః	14
తతో మే జననీ దీనా తచ్ఛరీరం పితుర్మమ	
పరిష్పజ్య మహాభాగా ప్రవిష్టా హవ్యవాహనం	15
తతో మనోరథం సత్యం పితుర్నారాయణం ప్రతి	
కరోమీతి తమేవాఽహం హృదయేన సముద్వహే	16
ఇతి ప్రతిజ్ఞామారుహ్య చరామి విపులం తపః	
ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం మయా రాక్షసపుంగవ	17
నారాయణో మమ పతి ర్నత్వఽన్యః పురుషోత్తమాత్	

ఆశ్రయే నియమం ఘోరం నారాయణ పరీప్సయా	18
విజ్ఞాత స్వం హి మే రాజన్ గచ్ఛ పౌలస్త్యనన్దన	
జానామి తపసా సర్వం త్రైలోక్యే యద్ధి వర్తతే	19
సోఽబ్రవీద్రావణో భూయ స్తాం కన్యాం సుమహావ్రతామ్	
అవరుహ్య విమానాగ్రాత్ కన్దర్ప శరపీడితః	20
అవలిష్టాసి సుశ్రోణి యస్యా స్తే మతిరీద్యశే	
వృద్ధానాం మృగశాబాక్షీ బ్రాజతే పుణ్య సంచయః	21
త్వం సర్వగుణ సంపన్నా నాఽర్హసి వక్తు మీద్యశమ్	
త్రైలోక్య సున్దరీ భీరు యౌవనం తేఽతివర్తతే	22
అహం లంకాపతి ర్భద్రే దశగ్రీవ ఇతి శృతః	
తస్య మే భవ భార్య త్వం భుంక్ష్య భోగాన్ యథాసుఖం	23
కశ్చ తావదసౌ యం త్వం విష్ణురిత్యభిభాషసే	
వీర్యేణ తపసా చైవ భోగేన చ బలేన చ	24
న మయా స సమో భద్రే యం త్వం కామయసేఽంగనే	
ఇత్యుక్తవతి తస్మింస్తు వేదవత్సథ సాఽబ్రవీత్	25
మా మైవమితి సా కన్యా తమువాచ నిశాచరమ్	
త్రైలోక్యాధిపతిం విష్ణుం సర్వలోక నమస్కృతం	26
త్వద్వతే రాక్షసేంద్రాన్యః కోఽవమన్యేత బుద్ధిమాన్	
ఏవముక్త స్తయా తత్ర వేదవత్సా నిశాచరః	27
మూర్ధజేషు తదా కన్యాం కరాగ్రేణ పరామృశత్	
తతో వేదవతీ కృద్ధా కేశాన్ హస్తేన సాఽచ్ఛినత్	28
అసి ర్భూత్వా కర స్తస్యాః కేశాం శ్చిన్నాం స్తదాఽకరోత్	
సా జ్వలన్తీవ రోషేణ దహన్తీవ నిశాచరం	29
ఉవాచాఽగ్నిం సమాధాయ మరణాయ కృత త్వరా	
ధర్షితాయా స్వయాఽనార్య న మే జీవిత మిష్యతే	30
రక్ష స్తస్మాత్ ప్రవేక్ష్యామి పశ్యత స్తే హుతాశనమ్	
యస్మా త్తు ధర్షితా చాఽహం త్వయా పాపాత్మనా వనే	31
తస్మా త్తవ వధార్థం హి సముత్పత్యేఽహం పునః	

న హి శక్యం స్త్రీయా హన్తుం పురుషః పాప నిశ్చయః	32
శాపే త్వయి మయోత్సుష్టే తపసశ్చ వ్యయో భవేత్	
యది త్వఽస్తి మయా కించిత్ కృతం దత్తం హుతం తథా	33
తస్మాత్త్వఽయోనిజా సాధ్వీ భవేయం ధర్మిణః సుతా	
ఏవముక్త్వా ప్రవిష్టా సా జ్వలితం జాతవేదసం	34
పపాత చ దివో దివ్యా పుష్పవృష్టిః సమన్తతః	
సైషా జనకరాజస్య ప్రసూతా తనయా ప్రభో	35
తవ భార్యా మహాబాహో విష్ణు స్త్వం హి సనాతనః	
పూర్వం క్రోధహతః శతృర్యయాఽసౌ నిహత స్తయా	36
ఉపాశ్రయిత్వా శైలాభ స్తవ వీర్యమమానుషమ్	
ఏవ మేషా మహాభాగా మర్త్యేషూత్పత్స్యతే పునః	37
క్షేత్రే హలముఖోత్సుష్టే వేద్యామగ్నిశిఖోపమా	
ఏషా వేదవతీ నామ పూర్వ మాసీత్ కృతే యుగే	38
త్రేతాయుగ మనుప్రాప్య వధార్థం తస్య రక్షసః	
ఉత్పన్నా మైథిల కులే జనకస్య మహాత్మనః	39
సీతోత్పన్నా తు సీతేతి మానుషైః పునరుచ్యతే	

అష్టాదశః సర్గః -- మరుత్తవిజయః

ప్రవిష్టాయాం హుతాశం తు వేదవత్స్యాం స రావణః	
పుష్పకం తు సమారుహ్య పరిచక్రామ మేదినీమ్	1
తతో మరుత్తం నృపతిం యజన్తం సహ దైవతైః	
ఉశీరబీజ మాసాద్య దదర్శ స తు రావణః	2
సంవర్తో నామ బ్రహ్మర్షిః సాక్షా ద్బ్రాతా బృహస్పతేః	
యాజయామాస ధర్మజ్ఞః సర్వై ర్దేవగణై ర్స్వతః	3
దృష్ట్వా దేవాస్తు తద్రక్షో వరదానేన దుర్జయమ్	
తిర్యగ్యోనిం సమావిష్టా స్తస్య ధర్మన భీరవః	4
ఇన్ద్రో మయూరః సంవృత్తో ధర్మరాజస్తు వాయుసః	
కృకలాసో ధనాధ్యక్షో హంసశ్చ వరుణోఽభవత్	5
అన్యేష్వఽపి గతేష్వేవం దేవేష్వఽరినిషూదన	

రావణః ప్రావిశద్యజ్ఞం సారమేయ ఇవాఽశుచిః	6
స చ రాజానమాసాద్య రావణో రాక్షసాధిపః	
ప్రాహ యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి నిర్జితోఽస్మీతి వా వద	7
తతో మరుత్తో నృపతిః కో భవానిత్యువాచ తమ్	
అపహాసం తతో ముక్త్యా రావణో వాక్యమబ్రవీత్	8
అకుతూహల భావేన ప్రీతోఽస్మి తవ పార్థివ	
ధనదదానుజం యో మాం నాఽవగచ్ఛసి రావణమ్	9
త్రిషులోకేషు కోఽన్యోఽస్తి యో న జానాతి మే బలమ్	
బ్రాతరం యేన నిర్జిత్య విమాన మిద మాహృతమ్	10
తతో మరుత్తః స నృప స్తం రావణమథాఽబ్రవీత్	
ధన్యః ఖలు భవాన్ యేన జ్యేష్ఠో బ్రాతా రణే జితః	11
న త్వయా సదృశః శ్లాఘ్య స్త్రిషులోకేషు విద్యతే	
కం త్వం ప్రాక్యేవలం ధర్మం చరిత్వా లబ్ధవాన్ వరమ్	12
శృతపూర్వం హి న మయా భాషసే యాదృశం స్వయమ్	
తిష్ఠేదానీం న మే జీవన్ ప్రతియాస్యసి దుర్మతే	13
అద్య త్వాం నిశితైర్బాణైః ప్రేషయామి యమక్షయం	
తతః శరాసనం గృహ్య సాయకాంశ్చ నరాధిపః	14
రణాయ నిర్యయౌ కృద్ధః సంవర్తో మార్గమావృణోత్	
సోఽబ్రవీత్ స్నేహ సంయుక్తం మరుత్తం తం మహానృషిః	15
శ్రోతవ్యం యది మద్వాక్యం సంప్రహరో న తే క్షమః	
మాహేశ్వర మిదం సత్రమఽసంప్రాప్తం కులం దహేత్	16
దీక్షితస్య కుతో యుద్ధం క్రోధిత్వం దీక్షితే కుతః	
సంశయశ్చ జయే నిత్యం రాక్షసశ్చ సుదుర్జయః	17
స నివృత్తో గురోర్వాక్యాన్ మరుత్తః పృథివీపతిః	
విస్మజ్య సశరం చాపం స్వస్థో మఖ ముఖోఽభవత్	18
తత స్తం నిర్జితం మత్వా ఘోషయామాస వై శుకః	
రావణో జయతీ త్యుచ్చై హర్షా న్నాదం విముక్తవాన్	19
తాన్ భక్షయిత్వా తత్రస్థాన్ మహర్షీన్ యజ్ఞమాగతాన్	

విత్సప్తో రుధిరై స్తేషాం పునః సంప్రయయౌ మహీమ్	20
రావణే తు గతే దేవాః సేన్త్రాశ్చైవ దివౌకసః	
తతః స్వాం యోని మాసాద్య తాని సత్త్వాని చాఽబృవన్	21
హర్షా త్తదాఽబ్రవీదిన్తో మయూరం నీల బర్హిణమ్	
ప్రీతోఽస్మి తవ ధర్మజ్ఞ భుజంగాద్ధి న తే భయం	22
ఇదం నేత్ర సహస్రం తు య త్స్వ ధ్దేహీ భవిష్యతి	
వర్షమాణే మయి ముదం ప్రాప్స్యసే ప్రీతిలక్షణమ్	23
ఏవ మిన్తో వరం ప్రాదాన్మయూరస్య సురేశ్వరః	
నీలాః కిల పురా బర్హా మయూరాణాం నరాధిప	24
సురాధిపాద్వరం ప్రాప్య గతాః సర్వేఽపి బర్హిణః	
ధర్మరాజోఽబ్రవీద్రామ ప్రాగ్వంశే వాయసం స్థితమ్	25
పక్షిం స్తవాఽస్మి సుప్రీతః ప్రీతస్య చ వచః శృణు	
యథాఽన్వై రివివిధై రోగైః పీడ్యంతే ప్రాణినో మయా	26
తే న తే ప్రభవిష్యన్తి మయి ప్రీతే న సంశయః	
మృత్యుత స్తే భయం నాస్తి వరాన్మమ విహంగమ	27
యావ త్త్వాం న వధిష్యన్తి నరా స్తావద్భవిష్యసి	
ఏతే మద్విషయస్థా వై మానవాః క్షుద్భయార్హితాః	28
త్వయి భుక్తే తు తృప్తా స్తే భవిష్యన్తి సబాన్ధవాః	
వరుణ స్త్వఽబ్రవీద్ధంసం గభ్రాతోయ విహారిణమ్	29
శ్శాయతాం ప్రీతి సంయుక్తం వచః పత్రరథేశ్వర	
వర్ణో మనోహరః సౌమ్య చన్ద్రమణ్డల సన్నిభః	30
భవిష్యతి తవోదగ్రః శుద్ధ పేన సమ ప్రభః	
మచ్ఛరీరం సమాసాద్య కాన్తో నిత్యం భవిష్యసి	31
ప్రాప్స్యసే చాఽతులాం ప్రీతి మేత న్మే ప్రీతిలక్షణమ్	
హంసానాం హి పురా రామ నీలవర్ణః సర్వపాణ్డరః	32
పక్షా నీలాఽగ్ర సంవీతాః క్రోడాః శష్పాగ్ర నిర్మలాః	
అథాఽబ్రవీ ద్వైశ్రవణః కృకలాసం గిరౌ స్థితమ్	33
హైరణ్యం సంప్రయచ్ఛామి వర్ణం ప్రీతస్తవాప్యఽహమ్	

సద్రవ్యం చ శిరో నిత్యం భవిష్యతి తవాఽక్షయమ్	34
ఏష కాఞ్చనకో వర్ణో మత్ప్రత్యా తే భవిష్యతి	
ఏవం దత్త్వా వరాం స్తేభ్య స్తస్మిన్ యజ్ఞోత్సవే సురాః	35
నివృత్తాః సహ రాజ్ఞా తే పునః స్వభవనం గతాః	
<u>ఏకోనవింశః సర్గః - అనరణ్య శాపః</u>	
అథ జిత్యా మరుత్తం స ప్రయయౌ రాక్షసాధిపః	
నగరాణి నరేంద్రాణాం యుద్ధకాంక్షీ దశాననః	1
స సమాసాద్య తు రాజేంద్రాన్ మహేంద్ర వరుణోపమాన్	
అబ్రవీద్రాక్షసేంద్రస్తు యుద్ధం మే దీయతా మితి	2
నిర్జితాః స్మృతి వా బృత ఏష మే సునిశ్చయః	
అన్యథా కుర్వతా మేవం మోక్షో వైవోపపద్యతే	3
తతస్త్వభీరవః ప్రాజ్ఞాః పార్థివా ధర్మనిశ్చయాః	
మంత్రయిత్యా తతోఽన్యోన్యం రాజానః సుమహాబలాః	4
నిర్జితాః స్మృత్యఽభాషన్త జ్ఞాత్వా వరబలం రిపోః	
దుష్యంతః సురథో గాధి ర్గయౌ రాజా పురూరవాః	5
ఏతే సర్వేఽబృవం శ్రాత నిర్జితాః స్మృతి పార్థివాః	
అథాఽయోధ్యాం సమాసాద్య రావణో రాక్షసాధిపః	6
సుగుప్తామ్ అనరణ్యేన శక్రేణేవాఽమరావతీమ్	
స తం పురుషశార్దూలం పురందర సమం బలే	7
ప్రాహ రాజానమాసాద్య యుద్ధం దేహీతి రావణః	
నిర్జితోఽస్మృతి వా బృహి త్వమేవం మమ శాసనమ్	8
అయోధ్యాధిపతి స్తస్య శృత్వా పాపాత్మనో వచః	
అనరణ్యస్తు సంకృద్ధో రాక్షసేంద్రమథాఽబ్రవీత్	9
దీయతే ద్వన్ద్వయుద్ధం తే రాక్షసాధిపతే మయా	
సంతిష్ఠ క్షిప్రమాయతో భవ చైవం భవామ్యఽహం	10
అథ పూర్వం శృతార్దేన నిర్జితం సుమహద్బలం	
నిష్క్రామ త్తన్నరేంద్రస్య బలం రక్షో వధోద్యతమ్	11
నాగానాం దశసాహస్రం వాజినామ్ నియుతం తథా	

రథానాం బహుసాహస్రం పత్తీనాం చ నరోత్తమ	12
మహీం సంధాద్య నిష్క్రాంతం సపదాతి రథం రణే	
తతః ప్రవృత్తం సుమహద్వృద్ధం యుద్ధ విశారద	13
అనరణ్యస్య నృపతేః రాక్షసేంద్రస్య చాఽద్భుతం	
తద్రావణ బలం ప్రాప్య బలం తస్య మహీపతేః	14
ప్రాణశ్యత తదా సర్వం హవ్యం హుతమివానలే	
యుద్ధ్వా చ సుచిరం కాలం కృత్వా విక్రమ ముత్తమం	15
ప్రజ్వలంతం సమాసాద్య క్షిప్రమేవావశేషితం	
ప్రావిశత్ సంకులం తత్ర శలభా ఇవ పావకం	16
నశ్యతి స్మ బలం తత్ర హవ్యం హుతమివానలే	
సోఽపశ్య త్తన్నరేన్ద్రస్థు నశ్యమానం మహాబలమ్	17
మహార్ణవం సమాసాద్య యథా వనాపగశతం యథా	
తతః శక్రధనుః ప్రఖ్యం ధను ర్విస్ఫారయన్ స్వయమ్	18
ఆసదాద నరేన్ద్ర స్థం రావణం క్రోధ మూర్ఛితః	
అనరణ్యేన తేఽమాత్యా మారీచ శుక సారణాః	19
ప్రహస్త సహితా భగ్నా వ్యద్రవంత మృగా ఇవ	
తతో బాణశతాన్యజ్ఞౌ పాతయామాస మూర్ధని	20
తస్య రాక్షసరాజస్య ఇక్షాకు కులనన్దనః	
తస్య బాణాః పతన్త స్తే చక్రీరే న క్షతిం క్వచిత్	21
వారిధారా ఇవాఽభ్రేభ్యః పతన్త్యో గిరిమూర్ధని	
తతో రాక్షసరాజేన కృద్ధేన నృపతి స్తదా	22
తలేనాభిహతో మూర్ధ్ని స రథాన్నిపపాత హ	
స రాజా పతితో భూమౌ విహ్వలాఽఙ్గః ప్రవేషితః	23
వజ్ర దగ్ధ ఇవారణ్యే సాలో నిపతితో యథా	
తం ప్రహస్యాఽబ్రవీ ద్రక్షః ఇక్షాకుం పృథివీపతిమ్	24
కిమిదానీం ఫలం ప్రాప్తం త్వయా మాం ప్రతియుధ్యతా	
త్రైలోక్యే నాస్తి యో ద్వన్ద్వం మమ దద్యా న్నరాధిప	25
శంకే ప్రసక్తో భోగేషు న శృణోషి బలం మమ	

తస్యైవం బృవతో రాజా మన్దాఽసుర్వాక్యమబ్రవీత్	26
కిం శక్యమిహ కర్తుం వై కాలో హి దురతిక్రమః	
న హ్యఽహం నిర్జితో రక్ష స్వయా చాత్మ ప్రశంసినా	27
కాలేనైవ విపన్నోఽహం హేతుభూతస్తు మే భవాన్	
కిం త్వదాసీం మయా శక్యం కర్తుం ప్రాణపరిక్షయే	28
న హ్యఽహం విముఖో రక్షో యుద్ధ్యమాన స్వయా హతః	
ఇక్ష్వాకు పరిభావిత్యా ద్వబో వక్ష్యామి రాక్షస	29
యది దత్తం యది హుతం యది మే సుకృతం తపః	
యది గుప్తాః ప్రజాః సమ్యక్ తథా సత్యం వచోఽస్తు మే	30
ఉత్పత్స్యతే కులే హ్యస్మిన్నిక్ష్వాకూణాం మహాత్మనామ్	
రామో దాశరథి ర్పామ య స్తే ప్రాణాన్ హరిష్యతి	31
తతో జలధరోదగ్ర స్తాడితో దేవదున్దుభిః	
తస్మి న్నుదాహృతే శాపే పుష్పవృష్టిశ్చ ఖా చ్చ్యుతా	32
తతః స రాజా రాజేన్ద్ర గతః స్థానం త్రివిష్టపమ్	
స్వర్గతే చ నృపే తస్మిన్ రాక్షసః సోఽపసర్వత	33
<u>వింశః సర్గః - రావణ సంధుక్షణం</u>	
తతో విత్రాసయన్ మర్త్యాన్ పృథివ్యాం రాక్షసాధిపః	
ఆససాద ఘనే తస్మి న్నారదం మునిపుంగవం	1
తస్యాభివాదనం కృత్వా దశగ్రీవో నిశాచరః	
అబ్రవీత్కుశలం పృష్ట్యా హేతు మాగమనస్య చ	2
నారదస్తు మహాతేజా దేవర్షిరమిత ప్రభః	
అబ్రవీన్మేషు పృష్టస్థో రావణం పుష్పకే స్థితమ్	3
రాక్షసాధిపతే సౌమ్య తిష్ఠ విశ్రవసః సుత	
ప్రీతోఽస్మ్యభిజనో పైత విక్రమైరూర్జితై స్తవ	4
విష్ణునా దైత్య ఘాతైశ్చ గంధర్వోరగ ధర్షణైః	
త్వయా సమం విమర్శైశ్చ భృశం హి పరితోషితః	5
కించిద్వక్ష్యామి తావ త్తే శ్రోతవ్యం శ్రోష్యసే యది	
తన్నే నిగదత స్తాత సమాధిం శ్రవణే కురు	6

కిమయం వధ్యతే తాత త్వయాఽవధ్యేన దైవతైః	
హత ఏవ హ్యాయం లోకో యదా మృత్యువశం గతః	7
దేవ దానవ దైత్యానాం యక్ష గంధర్వ రక్షసాం	
అవధ్యేన త్వయా లోకః క్లేష్టుం యుక్తో న మానుషః	8
నిత్యం శ్రేయసి సమ్మాడం మహద్భి ర్వ్యసనై ర్వుతం	
హన్యాత్ కస్తాదృశం లోకం జరా వ్యాధిశతై ర్వుతం	9
తై సైరఽనిష్టోపగమై రజస్రం యత్ర కుత్ర కః	
మతిమాన్ మానుషి లోకే యుద్ధేన ప్రణయీ భవేత్	10
క్షీయమాణం దైవహతం క్షుత్పిపాసా జరాదిభిః	
విషాద శోక సమ్మాడం లోకం త్వం క్షపయస్వ మా	11
పశ్య తావన్ మహాబాహో రాక్షసిశ్వర మానుషమ్	
మూఢ మేవం విచిత్రార్థం యస్య న జ్ఞాయతే గతిః	12
క్వచిద్వాదిత్ర నృత్యాది సేవ్యతే ముదితై ర్జనైః	
రుద్యతే చాఽపరై రారై ర్ధారాశ్చ నయనాననైః	13
మాతా పితృ సుత స్నేహై ర్భార్యా బంధు మనోరమైః	
మోహితోఽయం జనో ధ్వస్తః క్లేశం స్వం నావబుధ్యసి	14
అల మేనం పరిక్లిశ్య లోకం మోహ నిరాకృతమ్	
జిత ఏవ త్వయా సౌమ్య మర్త్యలోకో న సంశయః	15
అవశ్యమేభిః సర్వైశ్చ గంతవ్యం యమసాదనం	
తన్ని గృహ్నిష్ఠాష్య పౌలస్త్య యమం పరపురంజయ	16
తస్మిన్ జితే జితం సర్వం భవత్యేవ న సంశయః	
ఏవముక్షస్తు లజ్యేశో దీప్యమానం స్వతేజసా	17
అబ్రవీ న్నారదం తత్ర సంప్రహస్యాభివాద్య చ	
మహర్షే దేవ గంధర్వ విహార సమర ప్రియ	18
అహం సముద్యతో గన్తుం విజయార్థం రసాతలమ్	
తతో లోకత్రయం జిత్వా స్థాప్య నాగాన్ సురాన్ వశే	19
సముద్ర మఽమృతార్థం చ మథిష్యామి రసాలయమ్	
అథాఽబ్రవీ ద్దశగ్రీవం నారదో భగవాన్ ఋషిః	20

కృ ఖల్విదానీం మార్గేణ త్వయా హ్యన్యేన గమ్యతే అయం ఖలు సుదుర్గమ్యః ప్రేతరాజపురం ప్రతి	21
మార్గో గచ్ఛతి దుర్ధర్షో యమస్యాఽమిత్ర కర్షణ స తు శారద మేఘాఽభం హాసం ముక్త్యా దశాననః	22
ఉవాచ కృతమిత్యేవ వచనం చేదమబ్రవీత్ తస్మాదేవ మఽహం బ్రహ్మాన్ వైవస్వత వదోద్యతః	23
గచ్ఛామి దక్షిణా మాశాం యత్ర సూర్యాత్మజో నృపః మయా హి భగవన్ క్రోధాత్ ప్రతిజ్ఞాతం రణార్ధినా	24
అవజేష్యామి చతురోలోకపాలానితి ప్రభో త దిహ ప్రస్థితోఽహం వై ప్రేతరాజపురం ప్రతి	25
ప్రాణి సంక్షేశ కర్తారం యోజయిష్యామి మృత్యునా ఏవముక్త్యా దశగ్రీవో మునిం తమభివాద్య చ	26
ప్రయయౌ దక్షిణా మాశాం ప్రహృష్టః సహ మన్త్రిభిః నారదస్తు మహాతేజా ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః	27
చింతయామాస విప్రేస్తో విధూమ ఇవ పావకః యేన లోకాస్త్రయః సేన్తాః క్లిశ్యంతే సచరాఽచరాః	28
క్షీణే చాయుషి ధర్మేణ స కాలో జేష్యతే కథమ్ స్వదత్త కృత సాక్షీ యో ద్వితీయ ఇవ పావకః	29
లబ్ధ సంజ్ఞా విచేష్టంతే లోకా యస్య మహాత్మనః యస్య నిత్యం త్రయోలోకా విద్రవంతి భయార్ధితాః	30
తం కథం రాక్షసేస్తోఽసౌ స్వయమేవ గమిష్యతి యో విధాతా చ ధాతా చ సుకృతం దుష్కృతం తథా	31
త్రైలోక్యం విజితం యేన తం కథం విజయిష్యతే అపరం కిం తు కృత్యైవ విధానం సంవిధాస్యతి	32
కౌతూహల సముత్పన్నో యాస్యామి యమసాదనమ్ విమర్దం ద్రష్టుమఽనయో ర్యమ రాక్షసయోః స్వయం	33
<u>ఏకవింశః సర్గః - యమ రావణ యుద్ధం</u>	
ఏవం సంచిన్త్య విప్రేస్తో జగామ లఘువిక్రమః	

ఆఖ్యాతుం తద్యథా వృత్తం యమస్య సదనం ప్రతి	1
అపశ్యత్ స యమం తత్ర దేవమగ్ని పురస్కృతమ్	
విధాన ముపతిష్ఠంతం ప్రాణినో యస్య యాదృశమ్	2
స తు దృష్ట్వా యమః ప్రాప్తం మహర్షిం తత్ర నారదమ్	
అబ్రవీత్ సుఖమాసీనమర్హ్యమావేద్య ధర్మతః	3
కచ్చిత్ క్షేమం ను దేవర్షే కచ్చి ధర్మో న నశ్యతి	
కి మాగమన కృత్యం తే దేవ గన్ధర్వ సేవిత	4
అబ్రవీ త్తు తదా వాక్యం నారదో భగవాన్ ఋషిః	
శ్శాయతా మభిధాస్యామి విధానం చ విధీయతామ్	5
ఏష నామ్నా దశగ్రీవః పితృరాజ నిశాచరః	
ఉపయాతి వశం నేతుం విక్రమై స్త్వాం సుదుర్జయమ్	6
ఏతేన కారణే నాఽహం త్వరితో హ్యగతః ప్రభో	
దణ్ణప్రహరణస్యాఽద్య తవ కిం ను భరిష్యతి	7
ఏతస్మిన్నస్తరే దూరాదంశుమన్త మివోదితమ్	
దదర్శ దీప్త మాయాన్తం విమానం తస్య రక్షసః	8
తం దేశం ప్రభయా తస్య పుష్పకస్య మహాబలః	
కృత్వా వితిమిరం సర్వం సమీపం సోఽభ్యవర్తత	9
సోఽపశ్యత్ సుమహాబాహు ర్దశగ్రీవ స్తత స్తతః	
ప్రాణినః సుకృతం కర్మ భుంజానాం శ్చైవ దుష్కృతమ్	10
అపశ్యత్ సైనికాం శ్చాస్య యమస్యానుచరైః సహ	
యమస్య పురుషైరుగై ర్షోరూపై ర్భయానకైః	11
దదర్శ వద్యమానాంశ్చ క్షిశ్యమానాంశ్చ దేహినః	
క్రోశతశ్చ మహానాదం తీవ్ర నిష్ఠన తత్పరాన్	12
క్రిమిభి ర్భక్ష్యమాణాంశ్చ సారమేయైశ్చ దారుణైః	
శ్రోత్రాయాసకరా వాచో వదతశ్చ భయావహాః	13
సంతార్యమాణాన్ వైతరిణీం బహుశః శోణితోదకాం	
వాలుకాసు చ తప్తాసు తప్యమానాన్ ముహుర్ముహుః	14
అసిపత్ర వనే చైవ భిద్యమానానఽధార్మికాన్	

రౌరవే క్షార నద్యాం చ క్షుర ధారాసు చైవ హి	15
పానీయం యాచమానాంశ్చ తృపితాన్ క్షుదితా నపి	
శవభూతాన్ కృశాన్ దీనాన్ వివర్ణా న్ముక్త మూర్ధజాన్	16
మల పంక ధరాన్ దీనాన్ రూక్షాంశ్చ పరిధావతః	
దదర్శ రావణో మార్గే శతశోఽథ సహస్రశః	17
కాంశ్చిశ్చ గృహముఖ్యేషు గీత వాదిత్ర నిస్స్వనైః	
ప్రమోదమానానఽద్రాక్షీద్రావణః సుకృతైః స్వకైః	18
గోరసం గోప్రదాతారో హ్యాన్నం చైవాఽన్నదాయినః	
గృహంశ్చ గృహదాతారః స్వకర్మఫలమఽశ్చ తః	19
సువర్ణ మణి ముక్తాభిః ప్రమదాభి రలంకృతాన్	
ధార్మికానఽపరాం స్తత్ర దీప్యమానాన్ స్వతేజసా	20
దదర్శ సుమహాబాహూ రావణో రాక్షసాధిపః	
తత స్తాన్ భిద్యమానాంశ్చ కర్మభి ర్దుష్కృతైః స్వకైః	21
రావణో మోచయామాస విక్రమేణ బలాద్భలీ	
ప్రాణినో మోచితా స్తేన దశగ్రీవేణ రక్షసా	22
సుఖమాపు ర్ముహూర్తం తే హ్యతర్కితమఽచింతితం	
ప్రేతేషు ముచ్యమానేషు రాక్షసేన బలీయసా	23
ప్రేతగోపాః సుసంకృద్ధా రాక్షసేన్ద్రమభిద్రవన్	
తతో హలహలా శబ్దః సర్వ దిగ్భ్యః సముత్థితః	24
ధర్మరాజస్య యోధానాం శూరాణాం సంప్రధావతాం	
తే ప్రాసైః పరిఘైః శూలైర్ముసలైః శక్తి తోమరైః	25
పుష్పకం సమవర్షంత శూరాః శతసహస్రశః	
తస్యాసనాని ప్రాసాదాన్ వేదికాస్తోరణాని చ	26
పుష్పకస్య బభంజు స్తే శీఘ్రం మధుకరా ఇవ	
దేవనిష్ఠానభూతం తద్విమానం పుష్పకం మృధే	27
భజ్యమానం తద్దైవాసీదఽక్షయం బ్రహ్మతేజసా	
అసంఖ్యా సుమహత్యాసీ త్తస్యసేనా మహాత్మనః	28
శూరాణా ముగ్ర యాత్మాణాం సహస్రాణి శతాని చ	

తతో వృక్షేశ్వ శైలైశ్చ ప్రాసాదానాం శతై స్తథా	29
తత స్తే సచివా స్తస్య యథాకామం యథాబలమ్	
అయుధ్యంత మహావీరాః స చ రాజా దశాననః	30
తే తు శోణిత దిగ్ధాంగాః సర్వశస్త్ర సమాహతాః	
అమాత్యా రాక్షసేన్ద్రస్య చక్రాయోధనం మహత్	31
అన్యోన్యం తే మహాభాగా జఘ్నుః ప్రహరణై ర్భ్రుశం	
యమస్య చ మహాబాహో రావణస్య చ మస్త్రీణః	32
అమాత్యాం స్తాంస్తు సంత్యజ్య యమ యోధా మహాబలాః	
తమేవ చాఽభ్యధావంత శూలవర్షై ర్దశాననమ్	33
తతః శోణిత దిగ్ధాంగః ప్రహరై ర్జర్జరీ కృతః	
పుల్లాశోక ఇవాభాతి పుష్పకే రాక్షసాధిపః	34
స తు శూల గదా ప్రాసాన్ శక్తి తోమర సాయకాన్	
ముసలాని శిలా వృక్షాన్ ముమోచాఽస్త్ర బలాద్భ్రలీ	35
తరూణాం చ శిలానాం చ శస్త్రాణాం చాఽతిదారుణమ్	
యమ సైన్యేషు తద్వర్షం పపాత ధరణీ తలే	36
తాంస్తు సర్వాన్ వినిర్భిద్య తదస్త్ర మపహత్య చ	
జఘ్ను స్తే రాక్షసం ఘోర మేకం శత సహస్రశః	37
పరివార్య చ తం సర్వే శైలం మేఘోత్కరా ఇవ	
భిండిపాలైశ్చ శూలైశ్చ నిరుచ్ఛ్వాస మవోధయన్	38
విముక్త కవచః కృద్ధః సిక్తః శోణిత విస్రవైః	
తతః స పుష్పకం త్యక్త్వా పృథివ్యామవతిష్ఠత	39
తతః స కార్ముకీ బాణీ సమరే చాభివర్తత	
లబ్ధ సంజ్ఞో ముహూర్తేన కృద్ధ స్తస్థా యథాంతకః	40
తతః పాశుపతం దివ్యమస్త్రం సంధాయ కార్ముకే	
తిష్ఠ తిష్ఠేతి తానుక్త్వా తచ్ఛాపం విచకర్ష సః	41
ఆకర్ణాత్ స వికృష్యాఽథ చాప మిన్ద్రాఽరిరాహవే	
ముమోచ తం శరం కృద్ధ స్త్రీపురే శంకరం యథా	42
తస్య రూపం శర స్యాసీ ద్విధూమ జ్వాల మండలం	

వనం దహిష్యతో ఘర్మే దావాఽగ్నేరివ మూర్చతః	43
జ్వాలామాలీ స తు శరః క్రవ్యాదాఽనుగతో రణే	
ముక్తో గుల్మాన్ దృమాంశ్చాపి భస్మ కృత్వా ప్రధావతి	44
తే తస్య తేజసా దగ్ధాః సైన్యా వైవస్వతస్య తు	
రణే తస్మిన్నిపతితా దావదగ్ధా నగా ఇవ	45
తతస్తు సచివైః సార్థం రాక్షసో భీమవిక్రమః	
ననాద సుమహానాదం కమ్పయన్నివ మేదినీమ్	46
<u>ద్వావింశః సర్గః -- యమ జయః</u>	
స తస్య తు మహానాదం శృత్వా వైవస్వతః ప్రభుః	
శత్రుం విజయినం మేనే స్వబలస్య చ సంక్షయమ్	1
స హి యోధాన్ హతాన్ మత్వా క్రోధ సంరక్త లోచనః	
అబ్రవీత్ త్వరితం సూతం రథోఽయ ముపనీయతామ్	2
తస్య సూత స్తదా దివ్య ముపస్థాప్య మహారథం	
స్థితః స చ మహాతేజా హ్యధ్యారోహత తం రథమ్	3
పాశ ముద్గర హస్తశ్చ మృత్యు స్తస్యాఽగ్రత స్థితః	
యేన సంక్షిప్యతే సర్వం త్రైలోక్య మిదమవ్యయం	4
కాలదణ్డుస్తు పార్శ్వస్థో మూర్తిమానస్య చాఽభవత్	
యమ ప్రహరణం దివ్యం తేజసా జ్వలదగ్నిమత్	5
తస్య పార్శ్వేషు నిశ్చిద్రాః కాలపాశాః ప్రతిష్ఠితాః	
పావక స్పర్శ సంకాశాః స్థితో మూర్తశ్చ ముద్గరః	6
తతో లోకత్రయం క్షుబ్ధమఽకమ్పంత దివౌకసః	
కాలం దృష్ట్వా తదా కృద్ధం సర్వలోక భయావహమ్	7
తతః ప్రచోదయన్ సూత స్తా నఽశ్వాన్ రుధిర ప్రభాన్	
ప్రయయౌ భీమసన్నాదో యత్ర రక్షఃపతిః స్థితః	8
ముహూర్తేన యమం తే తు హయా హరిహయోపమాః	
ప్రాసయన్ మనసస్తుల్యా యత్ర తత్ ప్రస్తుతం రణం	9
దృష్ట్వా తదైవ వికృతం రథం మృత్యు సమన్వితమ్	
సచివా రాక్షసేస్తస్య సహసా విప్రదుదృవుః	10

లఘు సత్త్వతయా తే హి నష్ట సంజ్ఞా భయార్థితాః	
నేహ యోద్ధుం సమర్థాః స్మ ఇత్యుక్త్వా ప్రయయు ర్దిశః	11
స తు తం తాదృశం దృష్ట్వా రథం లోక భయావహమ్	
నాక్షుభ్యత దశగ్రీవో న చాఽపి భయ మామావిశత్	12
స తు రావణ మాసాద్య వ్యసృజ చ్చక్తి తోమరాన్	
యమో మర్మాణి సంకృద్ధో రావణస్యోపకృంతత	13
మర్మసు చ్చిద్యమానేషు రావణో రాక్షసేశ్వరః	
యయా స్తబ్ధో రుజం ఘోరాం భిద్యమాన ఇవాచలః	14
రావణస్తు తతః స్వస్థః శరవర్షం ముమోచ హ	
తస్మిన్ వైవస్వతరథే తోయవర్ష మివామ్బుదః	15
తతో మహాశక్తి శతైః పాత్యమానో మహోరసి	
నాశక్నోత్ ప్రతికర్షుం స రాక్షసః శల్య పీడితః	16
ఏవం నానాప్రహరణై ర్యమేనాఽమిత్ర కర్షినా	
సప్త రాత్రం కృతః సంఖ్యే న భగ్నో విజితోఽపి వా	17
తదాసీత్ తుములం యుద్ధం యమ రాక్షసయో ర్ష్వయోః	
జయ మాకాంక్షతో ర్వీర సమరేష్వనివర్తినోః	18
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	
ప్రజాపతిం పురస్కృత్య సమేతా స్త ద్రణాజిరమ్	19
సంవర్త ఇవ లోకానామ్ యుధ్యతోరఽభవ త్తదా	
రాక్షసానాం చ ముఖ్యస్య ప్రేతానా మీశ్వరస్య చ	20
రాక్షసేన్ద్రోఽపి విస్ఫార్య చాప మిన్ద్రాఽశనిప్రభం	
నిరన్తరమివాకాశం కుర్వన్ బాణాం స్తోఽసృజత్	21
మృత్యుం చతుర్భి ర్విశిఖైః సూతం సప్తభిరర్దయత్	
యమం శత సహస్రేణ శేష్రుం మర్మస్వతాడయత్	22
తతః కృద్ధస్య వదనా ద్యమస్య సమజాయత	
జ్వాలామాలీ సనిశ్వాసః సధూమః కోపపావకః	23
తదాఽఽశ్చర్యమథో దృష్ట్వా దేవ దానవ సన్నిధౌ	
ప్రహర్షితౌ సుసంరభౌ మృత్యుకాలౌ బభూవతుః	24

తతో మృత్యుః కృద్ధతరో వైవస్వత మఽభాషత	
ముఞ్చ మాం సమరే యావ ధ్ధన్మీమం పాపరాక్షసం	25
వైషా రక్షో భవేదఽద్య మర్యాదా హి నిసర్గతః	
హిరణ్యకశిపుః శ్రీమాన్ నముచిః శంబర స్తథా	26
విసంధి ర్ధూమకేతుశ్చ బలీ ర్వైరోచనోఽపి చ	
దంభు ర్దైత్య మహారాజో వృత్తో బాణ స్తదైవ చ	27
రాజర్షయః శాస్త్రవిదో గంధర్వాః సమహోరగాః	
ఋషయః పన్నగా దైత్యా యక్షాశ్చాఽప్యప్సరో గణాః	28
యుగాంత పరివర్తే చ పృథివీ సమహార్ణవా	
క్షయం నీతా మహారాజ సపర్వత సరిద్ధూమా	29
ఏతే చాన్యే చ బహవో బలవన్తో దురాసదాః	
వినిపన్నా మయా దృష్టాః కిము తాఽయం నిశాచరః	30
ముఞ్చ మాం సాధు ధర్మజ్ఞ యావదేనం నిహన్మ్యహమ్	
న హి కశ్చిన్మయా దృష్టో బలవానపి జీవతి	31
బలం మమ న ఖల్వేతన్ మర్యాదైషా నిసర్గతః	
స దృష్టో న మయా కాలం ముహూర్తమపి జీవతి	32
తస్యైవం వచనం శృత్వా ధర్మరాజః ప్రతాపవాన్	
అబ్రవీ త్తత్ర తం మృత్యుం త్వం తిష్ఠైనం నిహన్మ్యహమ్	33
తతః సంరక్త నయనః కృద్ధో వైవస్వతః ప్రభుః	
కాలదణ్ణ మమోఘం తం తోలయామాస పాణినా	34
యస్య పార్శ్వేషు నిఖిలాః కాలపాశాః ప్రతిష్ఠితాః	
పావకాఽశని సంకాశో ముద్గరో మూర్తిమాన్ స్థితః	35
దర్శనాదేవ యః ప్రాణాన్ ప్రాణినామఽపకర్షతి	
కిం పున స్ఫుశ్యమానస్య పాత్యమానస్య వా పునః	36
స జ్వాలా పరివారస్తు నిర్దహన్నివ రాక్షసం	
తేన స్ఫుష్టో బలవతా మహాప్రహరణోఽస్పృరత్	37
తతో విదుద్యువః సర్వే తస్మాత్ తస్మా రణాజిరే	
సురాశ్చ క్షుభితాః సర్వే దృష్ట్వా దణ్ణోద్యతం యమమ్	38

తస్మిన్ ప్రహర్ష కామే తు యమే దణ్డేన రావణమ్	
యమం పితామహః సాక్షా ద్ధర్మయి త్వేద మబ్రవీత్	39
వైవస్వత మహాబాహో న ఖల్వఽమిత విక్రమ	
న హస్తవ్య స్త్వయా తేన దణ్డేనైష నిశాచరః	40
వరః ఖలు మయై తస్మై దత్త స్త్రీదశపుంగవ	
స త్వయా నాన్యతః కార్యో యన్మయా వ్యాహృతం వచః	41
యో హి మామన్యతం కుర్యా ద్దైవో వా మానుషోఽపి వా	
త్తైలోక్య మన్యతం తేన కృతం స్యా న్నాత్ర సంశయః	42
కృద్దేన విప్రయుక్తోఽయం నిర్విశేషం ప్రియాఽప్రియే	
ప్రజాః సంహరతే రౌద్రో లోకత్రయ భయావహః	43
అమోఘో హ్యేష సర్వేషాం ప్రాణినామఽమిత ప్రభః	
కాలదణ్డో మయా సృష్టః పూర్వం మృత్యు పురస్కృతః	44
తన్న ఖల్వేష తే సామ్య పాత్యో రావణ మూర్ధని	
న హ్యస్మిన్ పతితే కశ్చిన్ ముహూర్తమపి జీవతి	45
యది హ్యస్మిన్ నిపతితే న మ్రియేతైష రాక్షసః	
మ్రియతే వా దశగ్రీవ స్తథా హ్యుభయతోఽన్యతమ్	46
తన్ని వర్షయ లంకేశాద్దణ్డ మేతం సముద్యతమ్	
సత్యం మాం కురుష్వాఽద్య లోకాం స్త్వం యద్యవేక్ష్యసే	47
ఏవముక్షస్తు ధర్మాత్మా ప్రత్యువాచ యమ స్తదా	
ఏష వ్యావర్తితో దణ్డః ప్రభవిష్ణుర్హి నో భవాన్	48
కిం న్విదాసీం మయా శక్యం కర్తుం రణగతేన హి	
న మయా యద్యఽయం శక్యో హస్తం వరపురస్కృతః	49
ఏష తస్మాత్ ప్రణశ్యామి దర్శనాదఽద్య రక్షసః	
ఇత్యుక్త్వా సరథః సాఽశ్వ స్తత్రైవాన్తరధీయత	50
దశగ్రీవస్తు తం జిత్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మనః	
ఆరుహ్య పుష్పకం భూయో నిష్క్రాన్తో యమసాదనాత్	51
స తు వైవస్వతో దేవైః సహ బ్రహ్మ పురోగమైః	
జగామ త్రిదివం హృష్టో నారదశ్చ మహామునిః	52

త్రయోవింశః సర్గః - వరుణ జయః

తతో జిత్యా దశగ్రీవో యమం త్రిదశపుంగవమ్ రావణస్తు రణశ్లాఘీ స్వసహాయాన్ దదర్శ హ	1
తతో రుధిర సిక్తాంగం ప్రహరై ర్జర్జరీ కృతం రావణం రాక్షసా దృష్ట్వా విస్మయం సముపాగమన్	2
జయేన వర్షయిత్వా చ మారీచ ప్రముఖా స్తతః పుష్పకం భేజిరే సర్వే సాన్వితా రావణేన తు	3
తతో రసాతలం గచ్ఛన్ ప్రవిష్టః పయసాం నిధిమ్ దైత్యోరగగణాద్యుష్టం వరుణేన సురక్షితమ్	4
స తు భోగవతీం గత్వా పురీం వాసుకి పాలితామ్ కృత్వా నాగాన్ వశే హృష్టో యయౌ మణిమతీం పురీమ్	5
నివాతకవచా స్తత్ర దైత్యా లబ్ధ వరా వసన్ రాక్షస స్తాన్ సమాగమ్య యుద్ధాయ సముపాహ్వయత్	6
తే తు సర్వే సువిక్రాంతా దైతేయా బలశాలినః నానాప్రహరణా స్తత్ర ప్రహృష్టా యుద్ధ దుర్మదాః	7
శూలై స్త్రిశూలైః కులిశైః పట్టసాఽసి పరశ్వధైః అన్యోన్యం బిభిదుః కృద్ధా రాక్షసా దానవా స్తథా	8
తేషాం తు యుద్ధమానానాం సాగ్రః సంవత్సరో గతః న చాఽన్యతరయో స్తత్ర విజయో వా క్షయోఽపి వా	9
తతః పితామహా స్తత్ర త్రైలోక్య గతిరవ్యయః ఆజగామ దృతం దేవో విమానవర మాస్థితః	10
నివాతకవచానాం తు నివార్య రణకర్మ తత్ వృద్ధః పితామహో వాక్యమువాచ విదితార్థవత్	11
న హ్యయం రావణో యుద్ధే శక్యో జేతుం సురాసురైః న భవన్తః క్షయం నేతుమఽపి సాఽమరదానవైః	12
రాక్షసస్య సఖిత్వం చ భవద్భ్యః సహ రోచతే అవిభక్తాశ్చ సర్వార్థాః సుహృదాం నాఽత్ర సంశయః	13
తతోఽగ్నిసాక్షికం సఖ్యం కృతవాం స్తత్ర రావణః	

నివాతకవచైః సార్థం ప్రీతిమానభవ త్తదా	14
అర్చిత సై ర్యథాన్యాయం సంవత్సరమథోపితః	
స్వపురాన్నిర్విశేషం చ ప్రీయం ప్రాప్తో దశాననః	15
తత్రోపధార్య మాయానాం శతమేకం సమాప్తవాన్	
సలిలేస్త పురాఽన్వేషీ భ్రమతి స్మ రసాతలమ్	16
తతోఽశ్మనగరం నామ కాలకేయైరధిష్ఠితమ్	
గత్వా తు కాలకేయాంశ్చ హత్వా తత్ర బలోత్కటాన్	17
శూర్యణఖ్యాశ్చ భర్తారమఽసినా ప్రాచ్చిన త్తదా	
శ్యాలం న బలవంతం చ విద్యుజ్జిహ్వాం బలోత్కటం	18
జిహ్వాయా సంలిహస్తం చ రాక్షసం సమరే తథా	
తం విజిత్య ముహూర్తేన జమ్పై దైత్యాంశ్చతుః శతమ్	19
తతః పాణ్డర మేఘాభం కైలాసమివ భాస్వరం	
వరుణస్యాలయం దివ్య మపశ్య ద్రాక్షసాధిపః	20
క్షరన్తీం చ పయస్తత్ర నిత్యం సురభిం గా మవస్థితామ్	
యస్యాః పయోభినిష్యన్తాత్ కీరోదో నామ సాగరః	21
దదర్శ రావణ స్తత్ర గోవృషేంద్రవరారణిం	
యస్మా చ్చస్త్రైః ప్రభవతి శేతరశ్మి ర్నిశాకరః	22
యం సమాశ్రిత్య జీవన్తి ఫేనపాః పరమర్షయః	
అమృతం యత్ర చోత్పన్నం స్వధా చ స్వధభోజినామ్	23
యాం బృవన్తి నరా లోకే సురభిం నామ నామతః	
ప్రదక్షిణం తు తాం కృత్వా రావణః పరమాద్భుతామ్	24
ప్రవివేశ మహాఘోరం గుప్తం బహువిధైర్భల్లైః	
తోయధారాశతాకీర్ణం శారదాభ్ర నిభం తదా	25
నిత్య ప్రహృష్టం దదృశే వరుణస్య గృహోత్తమమ్	
తతో హత్వా బలాధ్యక్షాన్ సమరే తైశ్చ తాడితః	26
అబ్రవీచ్ఛ తతో యోధాన్ రాజా శీఘ్రం నివేద్యతామ్	
యుద్ధార్థీ రావణః ప్రాప్త స్తస్య యుద్ధం ప్రదీయతామ్	27
వద వా న భయం తేఽస్తి నిర్జితోఽస్మీతి సాన్జలిః	

ఏతస్మిన్ననంతరే కృద్ధా వరుణస్య మహాత్మనః	28
పుత్రాః పౌత్రాశ్చ నిష్క్రామన్ గౌశ్చ పుష్కర ఏవ చ	
తే తు వీర్యగుణోపేతా బలైః పరివృతాః స్వకైః	29
యుంక్త్వా రథాన్ కామగమానుద్యద్భాస్కర వర్చసః	
తతో యుద్ధం సమభవ ద్దారుణం రోమహర్షణమ్	30
సలిలేన్ద్రస్య పుత్రాణాం రావణస్య చ ధీమతః	
అమాత్యైశ్చ మహావీర్యై ర్దశగ్రీవస్య రక్షసః	31
వారుణం తద్బలం కృత్స్నం క్షణేన వినిపాతితమ్	
సమీక్య స్వబలం సంఖ్యే వరుణస్య సుతా స్తదా	32
అర్దితాః శరజాలేన నివృత్తా రణకర్మణః	
మహీతలగతా స్తే తు రావణం దృశ్య పుష్పకే	33
ఆకాశమాశు వివిశుః స్యన్దనైః శేషుగామిభిః	
మహదాసీ త్తత స్తేషాం తుల్య స్థానమవాప్య తత్	34
ఆకాశ యుద్ధం తుములం దేవ దానవయో రివ	
తత స్తే రావణం యుద్ధే శరైః పావక సన్నిభైః	35
విముఖీ కృత్య సంతుష్టా వినేదు ర్వివిధాన్ రవాన్	
తతో మహోదరః కృద్ధో రాజానం దృశ్య ధర్షితమ్	36
త్యక్త్వా మృత్యుభయం వీరో యుద్ధకాంక్షీ వ్యలోకయత్	
తేన తే దారుణా యుద్ధే కామగాః పవనోపమాః	37
మహోదరేణ గదయా హతా వై ప్రయయుః క్షితిమ్	
తేషాం వరుణ పుత్రాణాం హత్వా యోధాన్ హయాన్ శతాన్	38
ముమోచాశు మహానాదం విరథాన్ ప్రేక్ష్య తాన్ స్థితాన్	
తే తు తేషాం రథాః సాఽశ్వాః సహ సారథిభిర్హతైః	39
మహోదరేణ నిహతాః పతితాః పృథివీ తలే	
తే తు త్యక్త్వా రథాన్ పుత్రా వరుణస్య మహాత్మనః	40
ఆకాశే విష్ఠితాః శూరాః స్వప్రభావా న్న వివ్యధుః	
ధనూంషి కృత్వా సజ్ఞాని వినిర్భిద్య మహోదరమ్	41
రావణం సమరే కృద్ధాః సహితాః సమభిద్రవన్	

సాయకై శ్చాప విభ్రష్టై ర్వజ్రకల్పైః సుదారుణైః	42
దారయన్తి స్మ సంకృద్ధా మేఘా ఇవ మహాగిరం	
తతః కృద్ధో దశగ్రీవః కాలాగ్నిరివ నిగ్గతః	43
శరవర్షై ర్మహాఘోరై స్తేషాం మర్మస్వతాడయత్	
తత స్తేనైవ సహసా సీదంతి స్మ పదాతయః	44
ముసలాని విచిత్రాణి తతో భల్లశతాని చ	
పట్టసాంశ్చైవ శక్తిశ్చ శతమ్నీ స్తోమరాం స్తథా	45
పాతయామాస దుర్ధర్ష స్తేషాముపరి విప్లితః	
అపవిద్ధాస్తు తే వీరా వినిష్పేతుః పదాతయః	46
మహాపంక మివాసాద్య కుంజరాః షష్టిహాయనాః	
సీదమానాన్ సుతాన్ దృష్ట్వా విహ్వలాన్ సుమహాజసః	47
ననాద రావణో హర్షాన్మహానఽమ్బుధరో యథా	
తతో రక్షో మహానాదాన్ ముక్త్వా హన్తి స్మ వారుణాన్	48
నానాప్రహరణోపేతై ర్ధారాపాతైరివాఽమ్బుదః	
తత స్తే విముఖాః సర్వే పతితా ధరణీ తలే	49
రణాత్ స్వపురుషైః శీఘ్రం గృహాణ్యేవ ప్రవేశితాః	
తానబ్రవీత్తతో రక్షో వరుణాయ నివేద్యతామ్	50
రావణం త్వబ్రవీన్ మన్తీ ప్రభాసో నామ వారుణేః	
గతః ఖలు మహారాజో బ్రహ్మలోకం జలేశ్వరః	51
గాన్ధర్వం వరుణః శ్రోతుం యం త్వమాహ్వాయసే యుధి	
తత్ కిం తవ వృథా వీర పరిశ్రమ్య గతే నృపే	52
యే తున్నిహితా వీరాః కుమారా స్తే పరాజితాః	
రాక్షసేన్ద్రస్తు తచ్ఛ్చుత్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మనః	53
హర్షాన్నాదం విముఞ్చాన్ వై నిష్క్రాన్తో వరుణాలయాత్	
ఆగతస్తు పథా యేన తేనైవ వినివృత్య సః	54
లఙ్కామభిముఖో రక్షో నభఃస్థలగతో యయౌ	

అధిక పాఠ శ్లోకేషు (ప్రక్షిప్తేషు) ప్రథమః సర్గః - బలి దర్శనం

తతోఽశ్మనగరం భూయో విచేరుర్యద్ధ దుర్మదాః

యత్రాఽపశ్య ద్దశగ్రీవో గృహం పరమ భాస్వరం	1
వైడూర్య తోరణాకీర్ణం ముక్తాజాల విభూషితం	
సువర్ణ స్థంభ గహనం వేదికాభిః సమంతతః	2
వజ్ర స్ఫటిక నోపానం కింకిణీజాల సంయుతం	
బహ్వాసన యుతం రమ్యం మహేంద్ర భవనోపమం	3
దృష్ట్వా గృహవరం రమ్యం దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్	
కస్యేదం భవనం సౌమ్యం మేరు మందర సన్నిభం	4
గచ్ఛ ప్రహస్త శీఘ్రం త్వం జానీష్వ భవనోత్తమం	
ఏవముక్తః ప్రహస్తస్తు ప్రవివేశ గృహోత్తమం	5
స శూన్యం ప్రీత్య తద్ద్వారం పునః కక్ష్యాంతరం యయౌ	
సప్త కక్ష్యాంతరం గత్వా తతో జ్వాలామఽపశ్యత	6
తతో దృష్టః పుమాం స్తత్ర హృష్టో హాసం ముమోచ సః	
స తు శృత్వా మహాహాస మూర్ధ్వరోమాఽభవత్తదా	7
జ్వాలా మధ్యే స్థిత స్తత్ర హేమమాలీ విమోహితః	
ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రీత్యః సాక్షాద్యమ ఇవ స్థితః	8
తథా దృష్ట్వా తు వృత్తాంతం త్వరమాణో వినిర్గతః	
వినిర్గమ్యాఽబ్రవీత్ సర్వం రావణాయ నిశాచరః	9
అథ రామ దశగ్రీవః పుష్పకాదఽవరుహ్య సః	
ప్రవేష్టు మిచ్ఛన్ వేశ్మాఽథ భిన్నాంజన చయోపమః	10
చంద్రమౌళిర్వపుష్మాంశ్చ పురుషోఽస్యాగ్రతః స్థితః	
ద్వార మావృత్య సహసా జ్వాలాసక్తో భయానకః	11
రక్తాక్షః శ్వేత వదనో బిమ్బోష్ఠ శ్చోర్ధ్వరోమవాన్	
మహాభీషణ నాసశ్చ కంబుగ్రీవో మహాహనుః	12
గూఢ శ్మశ్చ ర్నిగూఢాఽస్థి దంష్ట్రాభో రోమహర్షణః	
ఏతాదృశం వై పురుషం దదర్శ స తు రావణః	13
గృహీత్వా లోహ ముసలం ద్వారం విష్టభ్య సుస్థితం	
అథ సందర్శనా త్తస్య ఊర్ధ్వరోమా బభూవ సః	14
అస్పందతాఽస్య హృదయం వేపథుశ్చాఽప్యజాయత	

నిమిత్తాన్యమనోజ్ఞాని దృష్ట్యా రామ వ్యచింతయత్	15
అథ చింతయత స్తస్య స ఏవ పురుషోఽబ్రవీత్	
కిం త్వం చింతయసే రక్షో బృహి విస్రబ్ధ మానసః	16
యుద్ధాఽతిద్య మహం కరిష్యే రజనీచర	
ఏవముక్త్యా స తద్రక్షః పునర్వచన మఽబ్రవీత్	17
యోత్స్యసే బలినా సార్థం మయా వా తద్విధీయతాం	
రావణోభిహితో భూయ ఊర్ధ్వరోమా వ్యజాయత	18
అథ దైర్యం సమాలంబ్య రావణో వాక్య మబ్రవీత్	
గృహేఽత్ర తిష్ఠతే కో వా తం బృహి వదతాం వర	19
తేనేవ సార్థం యోత్స్యామి యథా వా మన్యతే భవాన్	
స ఏనం పునరఽప్యాహ దానవేంద్రోఽత్ర తిష్ఠతి	20
ఏష వై పరమోదారః శూరః సత్య పరాక్రమః	
వీరో బహుగుణోపేతః పాశహస్త ఇవాన్తకః	21
బాలాఽర్య ఇవ తేజస్వీ సమరేష్వఽనివర్తకః	
అమర్షీ దుర్జయో జేతా బలిర్హి గుణసాగరః	22
ప్రియంవదః సంవిభాగీ గురు విప్ర ప్రియః సదా	
కాలకాంక్షీ మహాసత్త్వః సత్యవాక్ సౌమ్య దర్శనః	23
స చ సర్వగుణోపేతః శూరః స్వాధ్యాయ తత్పరః	
ఏష గర్జతి వాత్యేష జ్వలతే తపతే సదా	24
దేవైశ్చ భూతసంఘైశ్చ పన్నగైశ్చ మహర్షి భిః	
భయం యో నాభిజానాతి తేన కిం యోద్ధు మిచ్ఛసి	25
బలినా యది తే యోద్ధుం రోచతే రాక్షసేశ్వర	
ప్రవిశ త్వం మహాసత్త్వం సంగ్రామం కురు మా చిరం	26
ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రవివేశ యతో బలిః	
స విలోక్యాఽథ లంకేశమట్టహాసం జహాస చ	27
ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యః స్థితో దానవ సత్తమః	
అథ సందర్శనాదేవ బలి ర్వై విశ్వరూపవాన్	28
స గృహీత్వా చ తద్రక్షో హ్యుత్సంగే స్థాప్య చాబ్రవీత్	

దశగ్రీవ మహాబాహో కం తే కామం కరోమ్యఽహం	29
కి మాగమన కృత్యం తే బృహి త్వం రాక్షసేశ్వర	
ఏవముక్తస్తు బలినా రావణో వాక్య మబ్రవీత్	30
శృతం మయా మహాభాగ బద్ధ స్త్వం విష్ణునా పురా	
సోఽహం మోచయితుం శక్తో బంధనా త్వాం న సంశయః	31
ఏవముక్తే తతో హాసం బలిః కృత్వేదమబ్రవీత్	
శ్శాయతా మభిదాస్యామి యం త్వం పృచ్ఛసి రావణ	32
య ఏష పురుషః శ్యామో ద్వారి తిష్ఠతి నిత్యదా	
ఏతేన దానవేంద్రాశ్చ తథాఽన్యే బలవత్తరాః	33
వశం నీతా బలవతా పూర్వే పూర్వతరాశ్చ యే	
బద్ధశ్చాఽహ మనేనైవం కృతాన్తో దురతిక్రమః	34
క ఏనం పురుషో లోకే వంచయిష్యతి రావణ	
సర్వభూతాఽపహర్తా వై య ఏష ద్వారి తిష్ఠతి	35
కర్తా కారయితా చైవ ధాతా చ భువనేశ్వరః	
న త్వం వేద న చాఽహం వై భూత భవ్య భవత్ప్రభుం	36
కలిశ్చైవ హి కాలశ్చ సర్వభూతాఽపహారకః	
లోకత్రయస్య సర్వస్య హర్తా స్రష్టా తథైవ చ	37
సంహర త్యేష భూతాని స్థావరాణి చరాణి చ	
పునశ్చ సృజతే సర్వమఽనాద్యన్తో మహేశ్వరః	38
కరణం కారణం కర్తా సోఽయమ్ పురుష సత్తమః	
ఇష్టం చైన హి దత్తం చ హుతం చైవ నిశాచర	39
సర్వమేవ హి లోకేశో ధాతా గోష్ఠా న సంశయః	
వైవం విధం మహద్భూతం విద్యతే భువన త్రయే	40
అహం త్వం చైవ పౌలస్య యే చాఽన్యే పూర్వవత్తరాః	
నేతా తేషాం మహాత్మైష పశుం రశనయా యథా	41
వృత్తో దనుః శుకః శంభు ర్నిశుంభో నిశుమ్నో దంభురేవ చ	
కాలనేమిశ్చ ప్రాహ్లాది స్తథా వైరోచనో బలిః	42
కాలకేయాస్తారకాఖ్యో ముచుకుందో వివర్దనః	

హిరణ్యాక్షో మధుశ్చైవ కైటభో ధూమ శంబరౌ	43
యమళార్జునౌ చ కంసశ్చ కైటభో మధునా సహ	
ఏతే తపంతి ద్యోతంతి వాంతి వర్షంతి చైవ హి	44
సర్వైః క్రతుశతైరిష్టం సర్వైస్తప్తం మహత్తపః	
సర్వే తే సుమహాత్మానః సర్వే వై యోగధర్మిణః	45
సర్వైరైశ్వర్య మాసాద్య భుక్త భోగై ర్మహత్తరైః	
దత్త మిష్ట మధీతం చ ప్రజాశ్చ పరిపాలితాః	46
స్వపక్షేష్వనుగోష్టారః ప్రహర్తారః పరేష్వఽపి	
సాఽమరేష్వపి లోకేషు నైతేషాం విద్యతే సమః	47
శూరాస్త్యభిజనోపేతాః సర్వశస్త్రాఽస్త్ర పారగాః	
సర్వవిద్యా ప్రవేత్తారః సంగ్రామేష్వఽనివర్తకాః	48
సర్వై స్త్రిదశ రాజ్యాని కాంక్షితాని మహాత్మభిః	
యుద్ధే సురగణాః సర్వే నిర్జితాశ్చ సహస్రశః	49
దేవానామఽపి యే శక్తాః స్వపక్ష పరిపాలకాః	
ప్రమత్తా భోగ రక్తాశ్చ బాలాఽర్కసమ తేజసః	50
యత్ సదేవాన్ ప్రధర్షత తదేవో విష్ణురీశ్వరః	
ఉపాయ పూర్వకం నాశం సంవేత్తా భగవాన్ హరిః	51
ప్రాదుర్భావం వికురుతే యే నైత న్నిధనం నయేత్	
పున రేవాత్మనాత్మాన మధిష్ఠాయ స తిష్ఠతి	52
ఏవమేతేన దేవేన దానవేంద్రా మహాత్మనా	
తే హి సర్వే క్షయం నీతా బలినా కామరూపిణా	53
సమరే చ దురాధర్షా నృపా స్తే చ పరాజితాః	
తేన నీతాః క్షయం సర్వే కృతాంత బల చోదితాః	54
ఏవముక్త్యాఽథ ప్రోవాచ రాక్షసం దానవేశ్వరః	
యదేత ద్ధృశ్యతే వీర చక్రం దీప్తాఽనలోపమం	55
ఏత ధృహిత్యాగచ్ఛ త్వం మమ పార్శ్వం మహాబల	
తతోహం తవ చాఖ్యాస్యే ముక్తికారణ మవ్యయం	56
తత్ కురుష్వ మహాబాహో మా విలంబస్వ రావణ	

ఏత చ్చుత్వా గతో రక్షః ప్రహసంశ్చ మహాబలః	57
యత్ర స్థితం మహద్ధివ్యం కుండలం రఘునందన	
లీలయోత్పాటనం చక్రే రావణో బల దర్శితః	58
న చ చాలయితుం శక్తో రావణోభూత్ కథంచన	
లజ్జయా స పునర్భూయో యత్నం చక్రే మహాబలః	59
ఉత్తిష్టమాత్రే దివ్యే చ పపాత భువి రాక్షసః	
చిన్నమూలో యథా శాఖీ రుధిరౌఘ పరిష్ఠితః	60
ఏతస్మిన్నస్తరే జజ్ఞే శబ్దః పుష్కర సంభవః	
రాక్షసేంద్రస్య సచివై ర్ముక్తో హాహాకృతో మహాన్	61
తతో రక్షో ముహూర్తేన చేతనాం లభ్య చోత్థితం	
లజ్జయావనతీభూతం బలి ర్వాక్య మువాచ హ	62
ఆగచ్ఛ రాక్షసశ్రేష్ఠ వాక్యం శృణు మయోదితం	
యత్త్వయా చోద్ధృతం వీర కుండలం మణి భూషితం	63
ఏతద్ధి పూర్వజస్యాసీత్ కర్ణాభరణ మీక్ష్యతాం	
ఏతత్ పతితమృతైవ మన్యద్భూయో మహాబల	64
అన్యత్ పర్వత సానౌ హి పతితం కుండలాదను	
మకుటం వేది సామీప్యే పతితం యుధ్యతో భువి	65
హిరణ్యకశిపోః పూర్వం మమ పూర్వపితామహాత్	
న తస్య కాలో మృత్యుర్వా న వ్యాధి ర్న విహింసకాః	66
న దివా మరణం తస్య న రాత్రౌ సంధ్యయోరపి	
న శుష్కేణ న చార్ద్రేణ న చ శస్త్రేణ కేనచిత్	67
విద్యతే రాక్షసశ్రేష్ఠ తస్య నాస్త్రేణ కేనచిత్	
ప్రహోదేన సమం చక్రే వాదం పరమ దారుణం	68
తస్య వాదే సముత్పన్నే ధీరో లోక భయంకరః	
సర్వ దృశ్యస్య వీరస్య ప్రహోదస్య మహాత్మనః	69
ఉత్పన్నో రాక్షసశ్రేష్ఠ నృసింహాకృతి రూప దృత్	
దృష్టం చ తేన రౌద్రేణ క్షుద్ధం సర్వమశేషతః	70
తత ఉద్ధృత్య బాహుభ్యాం నఖై ర్నిన్యే యమక్షయం	

ఏష తిష్ఠతి ద్వారోష్ఠి వై వాసుదేవో నిరంజనః	71
తస్య దేవాదిదేవస్య తత్త్వతో మే శృణుష్వ హ	
వాక్యం పరమ భావేన యది తే వర్తతే హృది	72
ఇంద్రాణాం చ సహస్రాణి సురాణామయుతాని చ	
ఋషీణాం సప్త సంఖ్యానాం శతాన్యట్టసహస్రశః	73
వశం నీతాని సర్వాణి య ఏష ద్వారి తిష్ఠతి	
తస్య త ద్వచనం శృత్వా రావణో వాక్య మఽబ్రవీత్	74
మయా ప్రేతేశ్వరో దృష్టః కృతాంతః సహ మన్యునా	
పాశహస్తో మహాజ్వాల ఊర్ధ్వరోమా భయానకః	75
విద్యుజ్జిహ్వాశ్చ దంష్ట్రాలః సర్ప వృశ్చిక రోమవాన్	
రక్తాక్షో భీమ వేగశ్చ సర్వసత్త్వ భయంకరః	76
ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యః సమరేష్వనివర్తకః	
పాపానాం శమితా చైవ స మయా యుధి నిర్జితః	77
న చ మే తత్ర భీః కాచిద్వ్యధా వా దానవేశ్వర	
వినం తు నాభిజానామి త ద్భవాన్ వక్తుమర్హతి	78
రావణస్య వచః శృత్వా బలి ర్వైరోచనోఽబ్రవీత్	
ఏష త్రైలోక్య ధాతా చ హరి ర్నారాయణః ప్రభుః	79
అనంతః కపిలో విష్ణు ర్నారసింహో మహాద్యుతిః	
ఋతధామా సుధామా చ పాశహస్తో భయానకః	80
ద్వాదశాదిత్య సదృశః పురాణః పురుషోత్తమః	
నీలజీమూత సంకాశః సురనాథః సురోత్తమః	81
జ్వాలామాలీ మహాబాహు ర్యోగీ భక్తజన ప్రీయః	
ఏష ధారయతే లోకానేష వై సృజతే ప్రభుః	82
ఏష సంహరతే చైవ కాలో భూత్వా మహాబలః	
ఏష యజ్ఞశ్చ యాజ్యశ్చ చక్రాయుధ ధరో హరిః	83
సర్వదేవమయ శ్చైవ సర్వభూతమయ స్తథా	
సర్వలోకమయ శ్చైవ సర్వజ్ఞానమయ స్తథా	84
సర్వరూపీ మహారూపీ బలదేవో మహాభుజః	

వీరహా వీరచక్రమ్మం సైలోక్య గురురవ్యయః	85
ఏవం మునిగణాః సర్వే కథయన్తీహ మోక్షిణః	
య ఏనం వేత్తి పురుషం న చ పాపైర్విలిప్యతే	86
స్మృత్వా స్తుత్వా తథేష్టా చ సర్వ మస్మా దవాప్యతే	
ఏత చ్ఛూత్వా చ వచనం రావణో నిర్యయౌ తదా	87
క్రోధ సంరక్త నయన ఉద్యతాఽస్త్రో మహాబలః	
తథా భూతం చ తం దృష్ట్వా హరిర్ముసల ధృత్ ప్రభుః	88
నైనం హన్మ్యఽధునా పాపం చింతయిత్వేతి విశ్వధృత్	
అంతర్దానం గతో రామ బ్రహ్మణః ప్రీయకామ్యయా	89
న చ తం పురుషం తత్ర దదర్శ రజనీచరః	

అధిక పాఠ శ్లోకేషు (ప్రక్షిప్తేషు) ద్వితీయః సర్గః -- సూర్య జయ హెషణా

అథ సంచిన్త్య పౌలస్త్యః సూర్యలోకం జగామ హ	
మేరుశృంగే వరే రమ్యే ఉపిత్వా తత్ర శర్వరీం	1
పుష్పకం తత్ సమారుహ్య రవేస్తురగ సన్నిభం	
మనోవాతగతిం దివ్యం విహారవియతి స్థితం	2
తత్రాఽపశ్యద్దవిం దేవం సర్వతేజోమయం శుభం	
వర కాంచన కేయూర రక్తాంబర విభూషితం	3
కుండలాభ్యాం శుభాభ్యాం తు బ్రాజన్ముఖ వికాసితం	
కేయూర నిష్కాభరణం రక్త మాలావలంబినం	4
రక్త చందన దిగ్దాంగం సహస్ర కిరణోజ్జ్వలం	
తమాదిదేవ మాదిత్యం విభుం సప్తాఽశ్వవాహనం	5
అనాద్యంత మఽమధ్యం చ లోకసాక్షిణ మీశ్వరం	
తం దృష్ట్వా ప్రవరం దేవం రావణో రాక్షసాధిపః	6
స ప్రహస్త మువాచాఽథ రవితేజో బలార్దితమ్	
గచ్ఛామాత్య వద హ్యేనం సందేశా న్మమ శాసనం	7
మార్తాండం భాస్కరం శ్రేష్ఠం తత్త్వతో బృహహి మా చిరం	
యుద్ధార్థీ రావణః ప్రాప్తో యుద్ధం తస్య ప్రదీయతాం	8
నిర్జితోఽస్మీతి వా బృహహి పక్షమేకతరం కురు	

తస్య తద్వచనాద్రక్షః సూర్యస్యాన్తిక మాగమత్	9
పింగళం దండినం చైవ సోఽపశ్య ద్ద్వారపాలకౌ	
ఆభ్యామాఖ్యాయ తత్ సర్వం రావణస్య వినిశ్చయం	10
తూష్ణీమాస్తే ప్రహస్తః స సూర్యతేజః ప్రతాపితః	
దండీ గత్వా రవేః పార్శ్వం ప్రణమ్యాఖ్యాతవాన్ విభుం	11
శృత్వా తు సూర్య స్తద్వృత్తం దండినో రావణస్య హ	
ఉవాచ వచనం శ్రీమాన్ బుద్ధిపూర్వం దివాకరః	12
గచ్ఛ దండిన్ జయస్వైనం నిర్జితోఽస్మీతి వా వద	
కురు య త్తే కాంక్షితం తన్నాహం కాలక్షిపాం సహ	13
స గత్వా వచనా త్తస్య రాక్షసాయ మహాత్మనః	
కథయామాస తత్ సర్వం సూర్యోక్తం వచనం యథా	14
స శృత్వా వచనం తస్య దండినో వై మహాత్మనః	
ఘోషయిత్వా జగామాఽథ విజయం రాక్షసేశ్వరః	15

అధిక పాఠ శ్లోకేషు (ప్రక్షిప్తేషు) తృతీయః సర్గః -- రావణ

మాంధాతృ యుద్ధం

అథ సంచిన్త్య పౌలస్త్యః సోమలోకం జగామ హ	
మేరుశృంగే వరే రమ్యే రజనీముష్య వీర్యవాన్	1
తదా కశ్చిద్రథారూడో దివ్య స్రగనులేపనః	
అప్సరోగణ ముఖ్యేన సేవ్యమానస్తు గచ్ఛతి	2
రతిశ్రాంతోఽప్సరోఽంకేషు చుంబితః సన్ విబుధ్యతే	
రావణస్త్వథ తం దృష్ట్వా కౌతూహల సమన్వితః	3
అథాఽపశ్యత్ ఋషిం తత్ర పర్వతం మునిసత్తమం	
దశగ్రీవో మహాత్మానం దృష్ట్వా చేదమువాచ హ	4
స్వాగతం తవ దేవర్షే దిష్ట్వాచైవాగతో హ్యసి	
కోఽయం స్యందన మారూడో హ్యప్సరోగణ సేవితః	5
నిర్లజ్జ ఇవ సంయాతి భయస్థానం న విస్తతి	
రావణే వైవ ముక్తస్తు పర్వతో వాక్యమ౭బ్రవీత్	6
శృణు వత్స యథాతత్త్వం వక్ష్యే తవ మహామతే	

ఏతేన నిర్జితా లోకా బ్రహ్మ చైవాభితోపితః	7
ఏష గచ్ఛతి మోక్షాయ సుసుఖం స్థాన ముత్తమం	
తపసా నిర్జితా లోకా విక్రమేణ యథా త్వయా	8
ప్రయాతి పుణ్యవాన్ వత్స సోమం పీత్వా న సంశయః	
త్వం చ రాక్షసశార్దుల శూరః సత్యవ్రత స్తథా	9
నేద్యశేషు చ కృద్యంతి బలినో బ్రహ్మచారిషు	
అథాఽపశ్యత్ రథవరం మహాకాయం మహౌజసం	10
జాఙ్గల్యమానం వపుషా గీత వాదిత్ర సంకులం	
క్వేష గచ్ఛతి దేవర్షే శోభమానో మహాద్యుతిః	11
కిన్నరైశ్చ ప్రగాయద్భి ర్ఘృత్యద్భిశ్చ మనోహరం	
శృత్వా చైనమువాచాఽథ పర్వతో మునిసత్తమః	12
ఏవం శూరో రణే యోద్ధా సంగ్రామేష్వఽనివర్తకః	
యుద్ధ్యమాన స్థడైవైష ప్రహరై ర్జర్జరీ కృతః	13
కృతీ శూరో రణే జేతా స్వామ్యర్థే త్యక్త జీవితః	
సంగ్రామే నిహతో వీరాన్ హత్వా చ సబలాన్ బహూన్	14
ఇంద్రస్యాఽతిథి రేవైష హ్యథవా యత్ర చేచ్ఛతి	
నృత్య గీత విలాసైస్తు సేవ్యతే నరసత్తమః	15
పప్రుచ్చ రావణో భూయః కోఽయం యాత్యర్కసన్నిభః	
రావణస్య వచః శృత్వా పర్వతో వాక్య మబ్రవీత్	16
య ఏష దృశ్యతే రాజన్ విమానే సర్వకాంచనే	
అస్పరోగణ సంయుక్తే పూర్ణేందు సదృశాననః	17
సువర్ణదో మహారాజ విచిత్రాభరణాంబరః	
ఏష గచ్ఛతి శీఘ్రేణ యానేన సుమహాద్యుతిః	18
పర్వతస్య వచః శృత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్	
య ఏతే యాంతి రాజానో బృహి తా నృషి సత్తమ	19
కోఽత్ర మే యాచితో దద్యాద్యుద్ధాతిథ్యం మహాద్యుతిః	
క్షీప్ర మాఖ్యాహి ధర్మజ్ఞ పితా మే త్వం హి పర్వత	20
ఏవముక్తః ప్రత్యువాచ రావణం పర్వత స్తథా	

స్వర్గార్థినో మహారాజ నైతే యుద్ధార్థినో నృపాః	21
వక్ష్యామి చ మహారాజ విచిత్రాభరణాంబర	
యస్తు రాజా మహాతేజా సప్తద్వీపేశ్వరో మహాన్	22
మాన్దాతేత్యభివిఖ్యాతః స తే యుద్ధం ప్రదాస్యతి	
పర్వతస్య వచః శృత్వా రావణో వాక్య మబ్రవీత్	23
కుత్రాఽసౌ వర్తతే రాజా తం సమాచక్ష్య తత్త్వత	
అహం యాస్యామి తత్రాఽద్య యత్రాఽసౌ నరపుంగవః	24
రావణస్య వచః శృత్వా మునిర్వచన మబ్రవీత్	
యువనాశ్వ సుతో హ్యేష మాన్దాతా రాజసత్తమః	25
సప్త ద్వీపాన్ సముద్రాంతాన్ జిత్వాద్య స్వర్గమేష్యతి	
అథాఽపశ్యన్ మహాబాహు ర్విరించి వర దర్శితః	26
అయోధ్యాధిపతిం వీరం మాన్దాతారం నృపోత్తమం	
సప్త ద్వీపాధిపం యాంతం స్యన్దనేన విరాజితం	27
కాంచనేన విచిత్రేణ మహాహరేణ భాస్వతా	
జాజ్వల్యమానం రూపేణ దివ్య స్రగఽనులేపనం	28
తమువాచ దశగ్రీవో యుద్ధం మే దీయతామితి	
ఏవముక్తో దశగ్రీవం ప్రహస్యేద మువాచ హ	29
యది తే జీవితం నేష్టం తతో యుద్ధ్యస్య మామితి	
మాన్దాతుర్వచనం శృత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్	30
వరుణస్య కుబేరస్య యమస్యాఽపి న వివ్యధే	
కిమరే మానుషా త్వత్తో రావణో భయమావిశేత్	31
ఏవముక్త్వా దశగ్రీవః క్రోధా త్తం ప్రదహన్నివ	
ఆజ్ఞాపయామాస తదా రాక్షసాన్ యుద్ధ దుర్మదాన్	32
అథ కృద్ధాస్తు సచివా రావణస్య దురాత్మనః	
వవృషుః శరవర్షాణి శూరా యుద్ధ విశారదాః	33
అథ రాజ్ఞా బలవతా కంకపత్రై రజిహ్మగైః	
ఇషుభి స్తాడితాః సర్వే ప్రహస్త శుక సారణాః	34
మహోదర విరూపాక్ష మారీచాఽకంపనాదయః	

అథ ప్రహస్తో నృపతిం శరవర్షైరవాకిరత్	35
అప్రాప్తానేవ తాన్ సర్వాన్ ప్రచిచ్ఛేద నృవోత్తమః	
భుసుంఠీభిశ్చ భల్లైశ్చ భిన్దిపాలైశ్చ తోమరైః	36
నరరాజేన దహ్యంతే శలభా ఇవ తేఽగ్నినా	
పునర్నృపవరః కృద్ధః పంచభిః ప్రభిభేద తం	37
తోమరైః స మహాఘోరైః పురా క్రౌన్చమివాఽగ్నిజః	
తతో ముహూర్తామయిత్యా ముద్గరం వజ్రసన్నిభం	38
ముమోచ సోఽతివేగేన రాక్షసస్య రథం ప్రతి	
స పపాత మహావేగో ముద్గరో వజ్రసన్నిభః	39
ఘూర్ణితో రావణ స్తేన పతితః శక్ర కేతువత్	
తదా స నృపతిః ప్రీతో హర్షోద్భూత బలో బభౌ	40
సకలేందుకరైః స్పృష్టం యథాంబు లవణాంభసః	
తతో రక్షోబలం సర్వం హాహాభూత మఽచేతనం	41
పరివార్యాఽథ తం తస్థౌ రాక్షసేంద్రం సమన్తతః	
తత శ్చిరా త్సమాశ్వాస్తో రావణో లోకరావణః	42
మాన్దాతుః పీడయామాస దేహం లంకేశ్వరో భృశం	
రథం చాశ్వయుజం క్షిప్రం బభంజ చ మహాబలః	43
విరథః స రథం ప్రాప్య శక్తిం ఘంటాట్టహాసినీం	
మాన్దాతా విప్రచిక్షేప తాం బలాద్రావణం ప్రతి	44
మరీచిమివ చాఽర్కస్య చిత్రభానోః శిఖామివ	
దీప్యంతీం రుచిరాభాసం మాన్దాత్య కర నిస్సృతాం	45
తామాపతంతీం శూలేన పౌలస్త్యో రజనీచరః	
దదాహ శక్తిం లంకేశః పతంగ మివ పావకః	46
యమ దత్తం తు నారాచం నికృష్ట్యాఽథ దశాననః	
పాతయామాస వేగేన స తేనాభిహతో భృశం	47
మూర్ఛితం నృపతిం దృష్ట్వా ప్రహృష్టా స్తే నిశాచరాః	
చుక్యశుః సింహనాదాంశ్చ క్షేపితశ్చ నిశాచరాః	48
లబ్ధ సంజ్ఞో ముహూర్తేన హ్యయోధ్యాధిపతి స్తదా	

తం దృష్ట్యా శతృభిః శత్రుం పూజ్యమానం ముదాన్వితైః	49
జాతకోపో దురాధర్ష శ్చంద్రాఽర్క సదృశ ద్యుతిః	
మహతా శరవర్షేణ పీడయన్ రాక్షసం బలం	50
చాపస్య చ నినాదేన తస్య బాణరవేణ చ	
సంచచాల తతః సైన్యముద్ధాత ఇవ సాగరః	51
తద్యుద్ధ మభవ ధ్వీరం నర రాక్షస సంకులం	
కృదావిష్టౌ మహాత్మానౌ నర రాక్షస సత్తమౌ	52
కార్ముకాఽసి ధరో వీరో శరాసనగతౌ తథా	
మాంధాతా రావణం చైవ రాక్షసశ్చైవ తం నృపం	53
క్రోధేన మహతావిష్టౌ శరవర్షం వవర్షతుః	
తౌ పరస్పర సంక్షోభాత్ పహారై ర్లర్జరీ కృతౌ	54
రావణో రౌద్రమస్తం తు ప్రాయుంజ్ఞ స మహాబలః	
ఆగ్నేయేన స మాంధాతా తదస్తం ప్రత్యవారయత్	55
గాంధర్వేణ దశగ్రీవో వారుణేన స రాజరాట్	
గృహీత్వా స తు బ్రహ్మాస్త్రం సర్వభూత భయావహం	56
తోలయామాస మాంధాతా దివ్యం పాశుపతం మహాత్	
తదస్తం ఘోర రూపం తు త్రైలోక్య భయ వర్ధనం	57
దృష్ట్వా తస్మాని భూతాని స్థావరాణి చరాణి చ	
వరదానా త్తు రుద్రస్య తపసాధిగతం మహాత్	58
తతః ప్రకంపితం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం	
దేవాః ప్రకంపితాః సర్వే లయం నాగాశ్చ మేనిరే	59
అథ తౌ మునిశార్దూలౌ ధ్యానయోగాదఽపశ్యతాం	
పులస్త్యో గాలవ శ్చైవ వారయామాసతు ర్నృపం	60
ఉపలభైశ్చ వివిధైర్వాక్యై రాక్షస సత్తమం	
తౌ తు కృత్వా పరాం ప్రీతిం నర రాక్షసయో స్తదా	61
సంప్రస్థితౌ తు హృష్టౌ యథా యేనైవ చాగతౌ	

అధిక పాఠ శ్లోకేషు (ప్రక్షిప్తేషు) చతుర్థః సర్గః -- రావణ

మంత్రేశ్వరదానం

గతాభ్యామ౭ధ విప్రాభ్యాం రావణో రాక్షసాధిపః	
దశ యోజన సాహస్రం ప్రథమం స మరుత్పథం	1
అత్యక్రామ న్మహాతేజాః పుష్పకేణ మహాబలః	
యత్ర తిష్ఠంతి సంన్యస్తా హంసాః సర్వగుణాన్వితాః	2
అథ ఊర్ధ్వం ద్వితీయం తు గత్వా చైవ మరుత్పథం	
దశ యోజన సాహస్రం తద్ధి వై పరిగణ్యతే	3
తత్ర మేఘాః స్థితాః సర్వే త్రివిధా నిత్యసంశ్రితాః	
ఆగ్నేయాః పక్షిణో బ్రాహ్మ స్త్రివిధా ఇతి సంస్థితాః	4
అథ గత్వా తృతీయం తు వాయోః పంథాన ముత్తమం	
నిత్యం యత్ర స్థితాః సిద్ధా శ్చారణాశ్చ మనస్వినః	5
దశైవ తు సహస్రాణి యోజనానాం తదైవ చ	
చతుర్థం వాయు మార్గం తు గతవాన్ రావణ స్తథా	6
వసంతి యత్ర నిత్యం వై భూతాశ్చ సవినాయకాః	
అథ గత్వాతు వై శీఘ్రం పంచమం వాయు గోచరం	7
దశైవ తు సహస్రాణి యోజనానాం తదైవ చ	
గంగా వరా సరిచ్ఛ్రేష్ఠా నాగాశ్చ కుముదాదయః	8
కుంజరా యత్ర తిష్ఠంతి యే చ ముంచంతి శేకరాన్	
గంగా తోయేన తిష్ఠంతః పుణ్యం కుర్వంతి సర్వతః	9
తతః కరికరాద్భ్రష్టం వాయునా లోళితం భృశం	
జలం కుంజేషు పతితం హిమం భవతి రాఘవ	10
తతో జగామ షష్ఠం స వాయు మార్గం మహాద్యుతే	
యోజనానాం సహస్రాణి తదైవ తు స రాక్షసః	11
యత్రాస్తే గరుడో నిత్యం జ్ఞాతి బాంధవ సత్కృతః	
తదైవ తు సహస్రాణి యోజనానాం తథోపరి	12
సప్తమం వాయు మార్గం తు యత్ర వై ఋషయః స్థితాః	
అత ఊర్ధ్వం స గత్వా౭ధ సహస్రాణి దశైవ తు	13
అష్టమం వాయు మార్గం తు యత్ర గంగా ప్రతిష్ఠితా	
ఆకాశ గంగా విఖ్యాతా హ్యేదిత్య పథ మాస్థితా	14

వాయునా దార్యమాణా సా మహావేగా మహాస్వనా	
అథ ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి చంద్రమా యత్ర తిష్ఠతి	15
అశీతుస్తు సహస్రాణి యోజనానాం తథోపరి	
చంద్రమా తిష్ఠతే యత్ర గ్రహా నక్షత్ర సంయుతః	16
శతం శత సహస్రాణి రశ్మయ శ్చంద్ర మండలాత్	
ప్రకాశయంతి లోకాంస్తు సర్వసత్త్వ సుఖావహాః	17
తతో దృష్ట్వా దశగ్రీవం చంద్రమా నిర్దహన్నివ	
స తు శీతాగ్నినా శీఘ్రం ప్రాదహద్రావణం తదా	18
నాసహం స్తస్య సచివాః శీతాగ్నిం భయ పీడితాః	
రావణం జయ శబ్దేన ప్రహస్తో వాక్య మబ్రవీత్	19
రాజన్ శీతేన బాధ్యామో నివర్తామ ఇతో వయం	
చంద్ర రశ్మి ప్రతాపేన రక్షసాం భయమావిశత్	20
స్వభాసా హ్యేష రాజేంద్ర శీతాంశుర్దహనాత్మకః	
ఏత చ్ఛుత్వా ప్రహస్తస్య రావణః క్రోధమూర్ఛితః	21
విష్పార్శ్య ధనురుద్యమ్య నారాచై స్తం హ్యపీడయత్	
అథ బ్రహ్మ సమాగమ్య చంద్రలోకం త్వరాన్వితః	22
దశగ్రీవ మహాబాహో సాక్షాద్విశ్రవసః సుత	
గచ్ఛ శీఘ్ర మితః సామ్య మా చంద్రం పీడయాశుగైః	23
లోకస్య హిత కామోఽయం ద్విజరాజో మహాద్యుతిః	
మంత్రం చ తే ప్రదాస్యామి ప్రాణాత్యయ భయేఽభయం	24
యస్త్విమం సంస్మరేన్మన్తం న స మృత్యుమవాప్నుయాత్	
ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రాంజలి ర్వాక్య మబ్రవీత్	25
యది తుష్ఠోఽసి మే దేవ అనుగ్రాహ్యో యది హ్యహం	
యది మంత్రేశ్వరో దేయో దీయతాం మమ ధార్మిక	26
యం జప్త్వాఽహం మహాభాగ సర్వదేవేషు నిర్భయః	
అమరేషు చ సర్వేషు దానవేషు పతత్రిషు	27
త్వత్ప్రసాదాత్తు దేవేశ న భయం విద్యతే మమ	
ఏవముక్తో దశగ్రీవం బ్రహ్మ వచన మబ్రవీత్	28

ప్రాణాత్యయే తు వై దద్మి న నిత్యం రాక్షసాధిప	
అక్షసూత్రం గృహీత్వా తు జపే న్మంత్రమిమం శుభం	29
అజప్తా రాక్షసశ్రేష్ఠ న తే సిద్ధిర్భవిష్యతి	
శృణు మంత్రం ప్రవక్ష్యామి యేన రాక్షస పుంగవ	30
మంత్రస్య కీర్తనాదేవ ప్రాప్స్యసే సమరే జయం	
నమస్తే దేవదేవేశ సురాసుర నమస్కృత	31
భూతభవ్య మహాదేవ హర పింగళ లోచన	
బాల స్త్వం వృద్ధ రూపీ చ వైయాఘ్ర వసనచ్ఛద	32
ఆరుణేయోఽసి దేవ త్వం త్రైలోక్య ప్రభురీశ్వరః	
హరో హరితనేమి స్త్వం యుగాంత దహనోఽనలః	33
గణేశో లోకశంభుశ్చ లోకపాలో మహాభుజః	
మహాదేవో మహాశూలీ మహాదంష్ట్రో మహాభుజః	34
కాలశ్చ కాలరూపీ చ నీలగ్రీవో మహోదరః	
వేదాంతగో వేదమయః పశూనాం పతిరవ్యయః	35
శూలధృచ్ఛూలకేతుశ్చ నేతా గోప్తా హరిః శివః	
జటీ ముండీ శిఖండీ చ లగుడీ చ మహాయశాః	36
భూతేశ్వరో గణాధ్యక్ష సర్వాత్మా సర్వభావనః	
సర్వదః సర్వహారీ చ స్రష్టా చ గురురవ్యః	37
కమండలు ధరో దేవః పినాకీ ధూర్జటి స్తథా	
మాననీయోఽర్హణీయశ్చ ఓంకారః సామవేదగః	38
మృత్యుశ్చ మృత్యు దూతశ్చ పారియాత్రశ్చ సువ్రతః	
బ్రహ్మచారీ గృహీ యోగీ వీణా పణవ తూణవాన్	39
అమరో దర్శనీయశ్చ బాలసూర్య నిభ స్తథా	
శ్మశానచారీ భగవానుమాపతి రరిందమః	40
భగనేత్ర ప్రహర్తా చ పూషదంత నిపాతనః	
జ్వరహర్తా పాశహస్తః ప్రళయః కాల ఏవ చ	41
ఉల్కాముఖోఽగ్నికేతుశ్చ మునిర్దీప్తో విశాంపతిః	
ఉన్మాద మోహన కరః సమర్థ స్త్రైదశోత్తమః	42

వామనో వామదేవశ్చ ప్రాగ్గక్షిణ్యశ్చ నామతః	
భిక్షుశ్చ భిక్షురూపీ చ త్రిజటీ జటిలః స్వయం	43
చక్రహస్తః ప్రతిష్ఠంభీ చమూనాం స్తంభన స్తథా	
ఋతు ర్మతుకరః కాలో మధుర్మధుర లోచనః	44
వానస్పత్యః శకరశ్చ నిత్యమాశ్రిత పూజితః	
జగద్ధాతా చ కర్తా చ పురుషః శాశ్వతో హ్యజః	45
ధర్మాద్యక్షో విరూపాక్ష స్త్రివర్త్యా భూతభావనః	
త్రినేత్రో బహునేత్రశ్చ సూర్యాయుత సమ ప్రభః	46
దేవదేవోభిదేవశ్చ చంద్రాంకిత జట స్తథా	
నర్తకో లాసక శ్చైవ పూర్ణేందు సదృశాననః	47
సుబ్రహ్మణ్యః శరణ్యశ్చ సర్వదేవమయ స్తథా	
సర్వభూత నివాసశ్చ సర్వబంధ విమోచకః	48
మోహనో వంచకశ్చైవ సర్వధారీ వరోత్తమః	
పుష్పదంతో విభాగశ్చ ముఖ్యః సర్వహర స్తథా	49
హరి శ్మశ్మ ర్ధనుర్ధారీ భీమో భీమ పరాక్రమః	
భక్తాభీష్టప్రదః స్థాణుః పరమాత్మా సనాతనః	50
మయా ప్రోక్త మిదం పుణ్యం నామ్నామప్రోత్తరం శతం	
జప్య మేత ద్దశగ్రీవ కుర్యా చ్చత్వవినాశనం	51
దత్వా తు రావణ స్యేమం వరం స కమలోద్భవః	
పునరేవ జగామాశు బ్రహ్మలోకం సనాతనం	52
రావణో హి వరం లబ్ధ్వా పునరేవాగమ త్తదా	
నివర్తమానః సంహృష్టో రావణః స దురాత్మవాన్	53
జహ్రా పథి నరేంద్రర్షి ర్దేవ గంధర్వ కన్యకాః	
అధిక పాఠ శ్లోకేషు (ప్రక్షిప్తేషు) పంచమః సర్గః -- కపిల దర్శనం	
కేనచి త్స్వ ౨౪ కాలేన రావణః ప్రయయౌ గృహాత్	
పశ్చిమార్ణవ మాగచ్ఛత్ సచివైః సహ రాక్షసైః	1
ద్వీపస్థో దదృశే తేన పురుషః పావక ప్రభః	
మహాజాంబూనద ప్రఖ్య ఏక ఏవ వ్యవస్థితః	2

యథా దృశ్యేత భయదో యుగాంతాఽనల ఉత్తితః	
దేవానా మివ దేవేశో గ్రహాణా మివ భాస్కరః	3
శరభాణామ్ యథా సింహో హస్తిష్టైరావతో యథా	
పర్వతానాం యథా మేరుః పారిజాతశ్చ శాఖినాం	4
తథా తం పురుషం దృష్ట్వా కుండ మధ్యేఽనలం యథా	
గర్జంతం వివిధై ర్నాదై ర్లంబహస్తం భయానకం	5
దంష్ట్రాలం వికటం చైవ కంబుగ్రీవం మహౌజసం	
మండూక కుక్షిం పింగాక్షం కైలాస శిఖరోపమం	6
పద్మ పాద తలం భీమం రక్తాంబుజ నిభాననం	
మహాకాయం మహానాదం మనోఽనిలసమం జవే	7
భీమమాబద్ధ తూణీరం సంఘట్టం బద్ధ చామరం	
జ్వాలా మాలా పరిక్షిప్తం కింకిణీ కృత నిస్వనం	8
మాలయా స్వర్ణ పద్మానాం వక్షోదేశావలంబయా	
ఋగ్వేద మివ శోభంతం పద్మ మాలా విభూషితం	9
సోఽంజనాచల సంకాశః కాంచనాచల సన్నిభం	
అబ్రవీ త్తం దశగ్రీవో యుద్ధం మే దీయతా మితి	10
జగర్జ చోచ్చైర్బలవాన్ సహాఽమాత్యో దశాననః	
ధృత్వా స రాక్షసపతిః శూల శ్శక్తుష్టి పట్టసాన్	11
స ద్వీపినా సింహ ఇవ శలభేనేవ కుంజరః	
సుమేరురివ ఛాగేన నదీవేగై రివాఽర్ణవః	12
అకంఘమానః పురుషో రావణం వాక్య మబ్రవీత్	
యుద్ధ శ్రద్ధాం హి తే రక్షో నాశయిష్యామి దుర్మతే	13
రావణస్య చ యో వేగః సర్వలోక భయావహః	
తథా వేగ సహస్రాణి సంశ్రితాని తమేవ హి	14
అభవ త్తస్య సా దృష్టి ర్గ్రహమాలేవ చాద్భుతా	
దంతానాం దశతః శబ్దో యన్తస్యేవాఽతి భీకరః	15
ధర్మ స్తస్య తపశ్చైవ జగతః సిద్ధి హేతుకే	
ఊరూ సంశ్రిత్య తస్థాతే మన్మథః శిశ్నమాస్థితః	16

విశ్వదేవాః కటీభాగే మరుతో యస్య శీర్షగా	
మధ్యేఽష్టౌ వసవ స్తస్య సముద్రాః కుక్షి సంస్థితాః	17
పార్శ్వస్థాశ్చ దిశః సర్వా సర్వసంధిషు మారుతాః	
పితరశ్చాశ్రితాః పృష్ఠం హృదయం చ పితామహాః	18
గోదానాని పవిత్రాణి భూమి దానాని యాని చ	
సువర్ణస్య చ దానాని శశ్వల్లోమాశ్రితాని వై	19
హిమవాన్ హేమకూటశ్చ మందరో మేరురేవ చ	
నరం తు తం సమాశ్రిత్య హ్యస్థిభూతా వ్యవస్థితాః	20
మహీ వక్షోఽభవత్తస్య శరీరే ద్యౌరఽవస్థితా	
ఉభే సంధ్యే కాయ సంధౌ జలవాహశ్చ మేహనే	21
బాహూ ధాతా విధాతా చ భగః పూషా ఉభౌ కరో	
ఐరావతో విశాలాక్షః శేషో వాసుకి రేవ చ	22
కంబళాశ్వతరో నాగౌ కర్కోటక ధనంజయౌ	
స చ ఘోరవిషో నాగ స్తక్షకశ్చోపతక్షకః	23
కరజానాశ్రితా స్తస్య విషవీర్యం ముముక్షవః	
ఆగ్నిరాఽఽస్య మభూత్తస్య స్కంధౌ రుద్రైరధిష్ఠితౌ	24
దంతాన్ మాసా దంష్ట్రయోశ్చ ఉభయో రృతవః స్థితాః	
నాసే కుహూరమావాస్యా తచ్ఛిద్రేషు చ వాయవః	25
గ్రీవా తస్యాఽభవద్దేవీ వాణీ చాఽపి సరస్వతీ	
నాసత్యౌ శ్రవణే చోభౌ నేత్రే చ శశి భాస్కరో	26
వేదాంగాని చ యజ్ఞాశ్చ నానారూపాణి యాని చ	
సువృత్తాని చ వాక్యాని తేజస్విద్ధిస్తపాంసి చ	27
ఏతాని నరరూపస్య తస్య దేహం శ్రితాని వై	
తేన ముష్టి ప్రహారేణ స్వల్ప మాత్రేణ లీలయా	28
పాణినా తాడితం రక్షో నిపపాత మహీతలే	
పతితం రాక్షసం జ్ఞాత్వా విద్రావ్య చ నిశాచరాన్	29
ఋగ్వేద ప్రతిమః సోఽథ పద్మమాలా విభూషితః	
ప్రవివేశ చ పాతాళం గచ్ఛత్సర్వత సన్నిభః	30

ఉత్తాయ చ దశగ్రీవః ఆహూయ సచివాన్ స్వయం	
క్వ గతః సహసా బృత ప్రహస్త శుక సారణాః	31
ఏవముక్తా రావణేన రాక్షసా స్తమఽథాబృవన్	
ప్రవిష్టః స నరోఽత్రైవ దేవ దానవ దర్పహా	32
అథాఽసిం గృహ్య వేగేన గరుత్మానివ పన్నగం	
శేష్రుం స తు బిలద్వారం ప్రవివేశ చ దుర్మతిః	33
ప్రవిశ్య చ స తద్ద్వారం రావణో వర నిర్భయః	
అపశ్య చ్చ నరాం స్తత్ర నీలాంజన చయోపమాన్	34
కేయూర ధారిణః రక్తమాల్యాఽనులేపనాన్	
అంగుళీయక హారాద్వై ర్భూషణైశ్చ విభూషితాన్	35
దృశ్యంతే తత్ర నృత్యంత స్త్రీన్ః కోటిో మహాత్మనాం	
నిత్యోత్సవాః శాంతభయా విమలాః పావక ప్రభాః	36
క్రీడతః ప్రేక్షతే తాన్ వై రాక్షసో భీమవిక్రమః	
ద్వారస్థో రావణ స్తేషాం తాసు కోటిషు నిర్భయః	37
యథా దృష్టః స తు నరస్తుల్యాం స్త్రాం స్తస్య సర్వశః	
ఏకవర్ణాం స్వేకబలాఽనేకరూపాన్మహాజనః	38
చతుర్భుజాన్ మహోత్సాహం స్తత్రాపశ్యత్ సరావణః	
తాన్ దృష్ట్వాఽథ దశగ్రీవ ఉర్ద్వరోమా బభూవ హ	39
స్వయంభువా దత్తవర స్తతః శేష్రుం వినిర్యయౌ	
అథాపశ్యత్ పరం తత్ర భుజంగ శయనే స్థితం	40
పాండరేణ మహాఽర్హేణ కౌంస్తుభేన విరాజితం	
శేతే స పురుష స్తత్ర పావకేనాఽవకుంఠితః	41
దివ్య స్రగఽనులేపీ చ దివ్యాభరణ భూషితః	
దివ్యాంబర ధరా సాధ్వీ త్రైలోక్యస్య విభూషణం	42
వాలవ్యజన హస్తా చ దేవీ తత్ర వ్యవస్థితా	
లక్ష్మీర్భూషాః సపద్మా వై భ్రాజన్తీ లోకసుందరీ	43
ప్రహృష్టః స తు లంకేశో దృష్ట్వా తాం చారుహాసినీం	
జిఘ్ఘ్ఘ్ఘః స తదా సాధ్వీం సింహాసన ముపాశ్రితాం	44

వినా తు సచివై స్తత్ర రావణో దుర్మతి స్తదా	
హస్తి ర్గ్రహీతుం తామైచ్చన్మన్మధేన వశీ కృతః	45
సుప్తమాశీవిషం యద్వద్రావణః కాలచోదితః	
అథ సుప్తో మహాబాహుః పావకేనాఽవకుంఠితః	46
గ్రహీతు కామం తం జ్ఞాత్వా వ్యపవిద్య పటం తదా	
జహనోచ్చైర్భృశం దేవ స్తం దృష్ట్వా రాక్షసాధిపం	47
తేజసా తస్య సందీప్తో రావణో లోకరావణః	
పూణ వాతేన దీర్ఘేణ తస్మిన్ రామ రసాతలే	48
కృత్తమూలో యథా శాఖీ నిపపాత మహీతలే	
పతితం రాక్షసం జ్ఞాత్వా వచనం చేద మఽబ్రవీత్	49
ఉత్తిష్ఠ రాక్షసశ్రేష్ఠ మృత్యు స్తే నాద్య విద్యతే	
ప్రజాపతి వరో రక్ష్యో యేన జీవసి రావణ	50
గచ్ఛ రావణ విస్రబ్ధం నాఽత్ర వై మరణం తవ	
లబ్ధ సంజ్ఞో ముహూర్తేన రాక్షసో భీమవిక్రమః	51
తం తు దృష్ట్వా మహాత్మానం రావణో భయమాప సః	
ఏవముక్త స్తదోత్థాయ రావణో దేవ కంటకః	52
రోమహర్షణ మాపన్నో హ్యబ్రవీత్ తం మహామునిం	
కో భవాన్ శౌర్య సంపన్నో యుగాంతాఽనల సన్నిభః	53
ట్యాహి త్వం దేవదేవో వా సర్వదేహీషు సుస్థితః	
ఏవముక్తః స తేనాఽథ రావణేన దురాత్మనా	54
ప్రత్యువాచ హసన్ దేవో మేఘ గంభీరయా గిరా	
కిం త్వం మయా దశగ్రీవ వధ్యోఽసి న చిరా దిహ	55
ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రాంజలి ర్వాక్య మబ్రవీత్	
ప్రజాపతేస్తు వచనా న్నాఽహం మృత్యు వశం గతః	56
స న జాతో జనిష్యో వా మత్తుల్యో వా సురేష్వపి	
ప్రజాపతి వరం యో హి లంఘయేత్ వీర్యమాశ్రితః	57
న తత్ర పరిహారోఽస్తి ప్రయత్నశ్చాఽపి దుర్లభః	
త్రైలోక్యే తం న పశ్యామి యస్తం కుర్యాద్వరం వృథా	58

అమరో వా సురశ్రేష్ఠ తేన మాం నాఽవిశద్యయం	
అథాఽపి చ భవే న్మృత్యు స్త్యతో మే నాఽన్యతః ప్రభో	59
యశస్యం శ్లాఘనీయం చ త్వతో మే మరణం త్విదం	
అథాఽపశ్య త్తస్య గాత్రే రావణో భీమవిక్రమః	60
దేవదేవస్య సకలం త్రైలోక్యం సచరాఽచరం	
ఆదిత్యా వసవో రుద్రా మరుతోఽథాశ్వినావపి	61
సిద్ధాశ్చ పితరశ్చైవ యమో వైశ్రవణ స్తథా	
సముద్రా గిరయో నద్యో విద్యా వేదాస్త్రయోఽగ్నయః	62
గ్రహ స్తారాగణా వ్యోమ సాధ్యా గాంధర్వ చారణాః	
మహర్షయో వేదవిదో గరుడోఽథ భుజంగమాః	63
యే చాఽన్యే సంస్థితా దేవా దైత్య దానవ రాక్షసాః	
గాత్రేషు శయనస్థస్య దృశ్యంతే సూక్ష్మ మూర్తయః	64
ఆహ రామోఽథ ధర్మాత్మా హ్యగస్త్యం మునిసత్తమం	
ద్వీపస్థః పురుషః కోఽసౌ తిస్రః కోట్యశ్చ తాశ్చ కాః	65
శయానః పురుషః కశ్చి దైత్య దానవ దర్పహ్	
రామస్య వచనం శృత్వా హ్యగస్త్యో వాక్య మఽబ్రవీత్	66
శ్శాయతా మభిదాస్యామి దేవదేవః సనాతనః	
భగవాన్ కపిలో రామ ద్వీపస్థో నర ఉచ్యతే	67
స వై నారాయణో దేవః శంఖ చక్ర గదాధరః	
విధాతా చైవ భూతానాం సంహర్తా చ తదైవ సః	68
అనాదిరఽచ్యుతో విష్ణుః ప్రభవః శాశ్వతోఽవ్యయః	
యే తు నృత్యన్తి వై తత్ర సురా స్తే తస్య దీమతః	69
తుల్య తేజః ప్రతాపా స్తే కపిలస్య నరస్య వై	
నాఽతికృద్దేన ధృష్టస్తు రాక్షసః పాప నిశ్చయః	70
న బభూవ తతో రామ భస్మసాద్రావణః ప్రభో	
భిన్నగాత్రో నగప్రఖ్యో రావణః పతితో భువి	71
వాక్పరై స్తం బిభేదాశు రహస్యం పిశునో యథా	
అథ దీర్ఘేణ కాలేన లబ్ధసంజ్ఞః స రాక్షసః	72

ఆజగామ హతౌజాస్తు యత్ర తే సచివాః స్థితాః తైరేవ సహితో లంకాం జగామాశు దశాననః	73
శృత్యైతద్వచనం సర్వమాశ్చర్య మితి రాఘవః పూజ్యమానాః స్థితా స్తత్ర యే రామస్య సమీపతః	74
ఆశ్చర్య మితి తత్ ప్రాహుర్వానరా రాక్షసైః సహ విభీషణస్తు రామస్య పార్శ్వస్థో వాక్య మబ్రవీత్	75
ఆశ్చర్యం స్మారితోస్కృఽద్య యత్తద్వృత్తం పురాతనం అథాఽగస్త్యోబ్రవీత్ సర్వమేతద్రామ శృతం త్వయా	76
దృష్టాః సభాజితా శ్చాపి రామ యాస్యామహీ వయం తస్య తద్వచనం శృత్వా రామో రమయతాం వరః	77

(అధిక పాఠః సమాప్తః)

చతుర్వింశః సర్గః -- ఖర శూర్పణఖా దండకా నివాసాదేశః

నివర్తమానః సంహృష్టో రావణః సుదురాత్మవాన్ జప్తౌ పథి నరేంద్రీ దేవ గంధర్వ కన్యకాః	1
దర్శనీయాం హి యాం రక్షః కన్యాం స్త్రీం వాథ పశ్యతి హత్వా బంధుజనం తస్యా విమానే తాం రురోధ హ	2
ఏవం పన్నగ కన్యాశ్చ రాక్షసాఽసుర మానుషీః యక్ష దానవ కన్యాశ్చ విమానే సోఽధ్యరోపయత్	3
తాశ్చః సర్వాః సమం దుఃఖాన్ముముచుర్పాష్యజం జలం తుల్య మగ్న్యర్చిషాం తత్ర శోకాగ్నిభయ సంభవమ్	4
తాభిః సర్వానవద్యాభి ర్నదీభిరివ సాగరః ఆపూరితం విమానం తద్భయ శోకాశివాశ్చభిః	5
నాగ గంధర్వ కన్యాశ్చ మహర్షి తనయాశ్చ యాః దైత్య దానవ కన్యాశ్చ విమానే శతశోఽరుదన్	6
దీర్ఘ కేశ్యః సుచార్యజ్యః పూర్ణచంద్ర నిభాననాః పీనస్తన్య స్తథా వజ్రవేదిమద్య సమప్రభాః	7
రథకూబర సంకాశైః శ్రోణిదేశైర్మనోహరాః స్త్రీయః సురాంగనా ప్రఖ్యా నిష్ఠప్త కనక ప్రభాః	8

శోక దుఃఖ భయ త్రస్తా విహ్వలాశ్చ సుమధ్యమాః	
తాసాం నిశ్వాస వాతేన సర్వత సంప్రదీపితమ్	9
అగ్నిహోత్ర మివా భాతి సన్నిరుద్ధాగ్ని పుష్పకమ్	
దశగ్రీవ వశం ప్రాప్తా స్తాస్తు శోకాకులాః స్త్రీయః	10
దీనవక్త్రక్షణాః శ్యామా మృగ్యః సింహవశా ఇవ	
కాచి చ్చింతయతీ తత్ర కిం ను మాం భక్షయిష్యతి	11
కాచిద్దధ్యో సుదుఃఖార్తా అపి మాం మారయేదఽయమ్	
ఇతి మాతృ పితౄన్ స్మృత్వా భర్తౄన్ భ్రాతృంస్తదైవ చ	12
దుఃఖ శోక సమావిష్టా విలేపుః సహితాః స్త్రీయః	
కథం ను ఖలు మే పుత్రో భవిష్యతి మయా వినా	13
మాతా కథం కథం భ్రాతా నిమగ్నాః శోక సాగరే	
హా కథం ను కరిష్యామి భర్తు స్తస్మాదఽహం వినా	14
మృత్యో ప్రసాదయామి త్వాం నయ మాం దుఃఖభాగినీం	
కిం ను తద్దుష్కృతం కర్మ పురా దేహాన్తరే కృతం	15
ఏవం స్మ దుఃఖితాః సర్వాః పతితాః శోకసాగరే	
న ఖల్విదానీం పశ్యామో దుఃఖస్యాస్యాన్తమాత్మనః	16
అహో ధిజ్ఞానుషం లోకం నాస్తి ఖల్వఽధమః పరః	
యద్దుర్బలా బలవతా భార్తారో రావణేన నః	17
సూర్యేణోదయతా కాలే నక్షత్రాణీవ నాశితాః	
అహో సుబలవద్రక్షో వధోపాయేషు రజ్యతే	18
అహో దుర్వృత్త మాస్థాయ నాత్మానం వై జుగుప్సతే	
సర్వథా సదృశ స్తావద్విక్రమోఽస్య దురాత్మనః	19
ఇదం త్వసదృశం కర్మ పరదారాభిమర్శనమ్	
యస్మాదేష పరక్యాసు రమతే రాక్షసాధమః	20
తస్మా ద్వై స్త్రీ కృతే నైవ ప్రాప్స్యతే దుర్మతిర్వధం	
సతీభి ర్వరనారీభిరేవం వాక్యేఽభ్యుదీరితే	21
నేదు ర్థుందుభయః ఖస్థాః పుష్పవృష్టిః పపాత చ	
శప్తః స్త్రీభిః స తు సమం హతౌజా ఇవ నిష్పృభః	22

పతివ్రతాభిః సాధ్వీభిర్భూవ విమనా ఇవ	
ఏవం విలపితం తాసాం శృణ్వన్ రాక్షసపుంగవః	23
ప్రవివేశ పురీం లఙ్కాం పూజ్యమానో నిశాచరైః	
ఏతస్మిన్నస్తరే ఘోరా రాక్షసీ కామరూపిణీ	24
సహసా పతితా భూమౌ భగినీ రావణ స్వసా	
తాం స్వసారం సముత్థాప్య రావణః పరిసాన్వయన్	25
అబ్రవీత్ కిమిదం భద్రే వక్తుకామాఽసి మే ద్యుతమ్	
సా బాష్పపరిరుద్ధాక్షీ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్	26
కృతాఽస్మి విధవా రాజం స్వయా బలవతా బలాత్	
ఏతే రాజం స్వయా వీరా దైత్యా వినిహతా రణే	27
కాలకేయా ఇతి ఖ్యాతాః సహస్రాణి చతుర్దశ	
ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయాన్ మే తత్ర భర్తా మహాబలః	28
సోఽపి త్వయా హత స్తాత రిపుణా బ్రాతృగృద్భునా	
త్వయాఽస్మి నిహతా రాజన్ స్వయమేవ హి బన్ధునా	29
రాజన్ వైధవ్యశబ్దం చ భోక్త్యామి త్వత్కృతే హ్యహం	
నను నామ త్వయా రక్ష్యే జామాతా సమరేష్వపి	30
స త్వయా నిహతో యుద్ధే స్వయమేవ న లజ్జసే	
ఏవముక్తో దశగ్రీవో భగిన్యా క్రోశమానయా	31
అబ్రవీత్ సాన్వయిత్వా తాం సామపూర్వ మిదం వచః	
అలం వత్సే రుదిత్వా తే న భేతవ్యం చ సర్వశః	32
దాన మాన ప్రసాదై స్త్వాం తోషయిష్యామి యత్నతః	
యుద్ధప్రమత్తో వ్యాకిప్తో జయకాంక్షీ క్షిపన్ శరాన్	33
నావగచ్ఛామి యుద్ధేషు స్వాన్ పరాన్ వాప్యఽహం శుభే	
జామాతరం న జానే స్మ ప్రహరన్ యుద్ధ దుర్మదః	34
తేనాఽసౌ నిహతః సంఖ్యే మయా భర్తా తవ స్వసః	
అస్మిన్ కాలే తు యత్ప్రాప్తం తత్ కరిష్యామి తే హితమ్	35
బ్రాతురైశ్వర్య యుక్తస్య ఖరస్య వస పార్శ్వతః	
చతుర్దశానాం బ్రాతా తే సహస్రాణాం భవిష్యతి	36

ప్రభు: ప్రయాణే దాన్ చ రాక్షసానాం మహాబల:	
తత్ర మాతృష్వసేయస్తే భ్రాతాఽయం వై ఖర: ప్రభు:	37
భవిష్యతి తవాదేశం సదా కుర్వన్ నిశాచర:	
శీఘ్రం గచ్ఛత్వఽయం వీరో దణ్డకాన్ పరిరక్షితుమ్	38
దూషణోఽస్య బలాధ్యక్షో భవిష్యతి మహాబల:	
తత్ర తే వచనం శూర: కరిష్యతి సదా ఖర:	39
రాక్షసాం కామరూపాణాం ప్రభురేష భవిష్యతి	
ఏవముక్త్వా దశగ్రీవ: సైన్యమస్యాదిదేశ హ	40
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం వీర్యశాలినాం	
స తై: పరివృత: సర్వై: రాక్షసై ర్హోర దర్శనై:	41
అగచ్ఛత ఖర: శీఘ్రం దణ్డకానకుతో భయ:	
స తత్ర కారయామాస రాజ్యం నిహత కణ్ఠకమ్	42
సా చ శూర్పణఖా తత్ర న్యవసద్దణ్డకా వనే	

పంచ వింశ: సర్గ: - మధువధవారణం

స తు దత్త్వా దశగ్రీవో వనం ఘోరం ఖరస్య తత్	
భగినీం చ సమాశ్వాస్య హృష్ట: స్వస్థతరోఽభవత్	1
తతో నికుమ్భిలా నామ లంకోపవన ముత్తమం	
తద్రాక్షసేన్ద్రో బలవాన్ ప్రవివేశ సహానుగ:	2
తతో యూప శతాకీర్ణం సౌమ్య చైత్యోపశోభితమ్	
దదర్శ విఘ్నేతం యజ్ఞం శ్రీయా సంప్రజ్వలన్నివ	3
తత: కృష్ణాఽజినధరం కమణ్డలు శిఖా ధ్వజమ్	
దదర్శ స్వసుతం తత్ర మేఘనాదమ్ భయావహమ్	4
తం సమాసాద్య లంకేశ: పరిష్యజ్యాఽథ బాహుభి:	
అబ్రవీత్ కిమిదం వత్స వర్తసే బృహి తత్త్వత:	5
ఉశనాత్వబ్రవీ తత్ర యజ్ఞ సంపత్సమ్మద్ధయే	
రావణం రాక్షసశ్రేష్ఠం ద్విజశ్రేష్ఠో మహాతపా:	6
అహమాఖ్యామి తే రాజన్ శ్శాయతాం సర్వమేవ తత్	
యజ్ఞా స్తే సప్త పుత్రేణ ప్రాప్తా: సుబహు విస్తరా:	7

అగ్నిష్టోమోఽశ్వమేధశ్చ యజ్ఞో బహుసువర్ణకః	
రాజసూయ స్తథా యజ్ఞో గోమేధో వైష్ణవ స్తథా	8
మాహేశ్వరే ప్రవృత్తే తు యజ్ఞే పుమ్భిః సుదుర్లభే	
వరాం స్తే లబ్ధవాన్ పుత్రః సాక్షాత్ పశుపతేరిహ	9
కామగం స్యస్తనం దివ్య మస్తరిక్షచరం ధృవమ్	
మాయాం చ తామసీం నామ యయా సంపద్యతే తమః	10
ఏతయా కిల సంగ్రామే మాయయా రాక్షసేశ్వర	
ప్రయుక్తయా గతిః శక్యా న హి జ్ఞాతుం సురాఽసురైః	11
అక్షయావిషుధీ బాణై శ్చాపం చాఽపి సుదుర్లయమ్	
అస్త్రం చ బలవద్రాజన్ శత్రువిధ్వంసనం రణే	12
ఏతాన్ సర్వాన్ వరాంలబ్ధ్వా పుత్రస్తేఽయం దశానన	
అద్య యజ్ఞ సమాప్తౌ చ త్వాం దిదృక్షుః స్థితో హ్యహమ్	13
తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవో నః శోభనమిదం కృతమ్	
పూజితాః శత్రవో యస్మా ద్ద్రవ్యైః ఇన్ద్ర పురోగమాః	14
ఏహీదానీం కృతం విద్ధి సుకృతం త న్నసంశయః	
ఆగచ్ఛ సౌమ్య గచ్ఛామః స్వమేవ భవనం ప్రతి	15
తతో గత్వా దశగ్రీవః సపుత్రః సవిభీషణః	
స్త్రీయోఽవతారయామాస సర్వా స్తా బాష్పగధదాః	16
లక్ష్మణ్యో రత్నభూతాశ్చ దేవ దానవ రక్షసామ్	
తస్య తాసు మతిం జ్ఞాత్వా ధర్మాత్మా వాక్య మబ్రవీత్	17
ఈదృశై స్త్వం సమాచారై ర్యశోఽర్థకులనాశనైః	
ధర్షణం జ్ఞాతినాం జ్ఞాత్వా స్వమతేన విచేష్టసే	18
జ్ఞాతీం స్తాన్ ధర్షయిత్వేమా స్త్వయానీతా వరాజ్ఞనాః	
త్వా మఽతిక్రమ్య మధునా రాజన్ కుమ్భీనసీ హృతా	19
రావణస్త్వఽబ్రవీద్వాక్యం నావగచ్ఛామి కిం న్విదమ్	
కోఽయం యస్తు త్వయాఖ్యాతో మధురిత్యేవ నామతః	20
విభీషణస్తు సంకృద్ధో భ్రాతరం వాక్య మబ్రవీత్	
శ్శాయతామస్య పాపస్య కర్మణః ఫలమాగతమ్	21

మాతామహస్య యోఽస్మాకం జ్యేష్ఠో బ్రాతా సుమాలినః	
మాల్వవానితి విఖ్యాతో వృద్ధః ప్రాజ్ఞో నిశాచరః	22
పితా జ్యేష్ఠో జనన్యా నో హ్యస్మాకం చార్యకోఽభవత్	
తస్య కుమ్భీనసీ నామ దుహితు ర్దుహితాఽభవత్	23
మాతృష్వసురఽథాస్మాకం సా చ కన్యానలోద్భవా	
భవత్యఽస్మాకమేవైషా బ్రాతృణాం ధర్మతః స్వసా	24
సా హృతా మధునా రాజన్ రాక్షసేన బలీయసా	
యజ్ఞ ప్రవృత్తే పుత్రే తు మయి చాఽన్తర్షలోపితే	25
కుంభకర్ణో మహారాజన్నిద్రామనుభవత్యథ	
నిహత్య రాక్షసశ్రేష్ఠానఽమాత్యానిహ సమ్మతాన్	26
ధర్షయిత్వా హృతా సా తు గుప్తాఽప్యన్తఃపురే తవ	
శృత్వాఽపి తన్ మహారాజ క్షాన్తమేవ హతో న సః	27
యస్మాదఽవశ్యం దాతవ్యా కన్యా భర్తే హి బ్రాతృభిః	
తదేతత్ కర్మణో హ్యస్య ఫలం పాపస్య దుర్మతే	28
అస్మిన్నేవాభిసంప్రాప్తం లోకే విదితమస్తు తే	
విభీషణ వచః శృత్వా రాక్షసేంద్రః స రావణః	29
దౌరాత్యే నాత్మనోద్ధూత స్తప్తాంభా ఇవ సాగరః	
తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవః కృద్ధః సంరక్త లోచనః	30
కల్ప్యతాం మే రథః శీఘ్రం శూరాః సజ్జీ భవన్తు నః	
బ్రాతా మే కుమ్భకర్ణశ్చ యే చ ముఖ్యా నిశాచరాః	31
వాహనాన్యధిరోహన్తు నానాప్రహరణాయుధాః	
అద్య తం సమరే హత్వా మధుం రావణనిర్భయమ్	32
సురలోకం గమిష్యామి యుద్ధాకాంక్షీ సుహృద్వృతః	
అక్షౌహిణీ సహస్రాణి చత్వార్యగ్రాణి రక్షసామ్	33
నానాప్రహరణాన్యాశు నిర్యయుర్యుద్ధకాంక్షిణామ్	
ఇన్ద్రజిత్వగ్రజిత్ సైన్యాత్ సైనికాన్ పరిగృహ్య చ	34
జగామ రావణో మధ్యే కుమ్భకర్ణశ్చ పృష్ఠతః	
విభీషణశ్చ ధర్మాత్మా లంకాయాం ధర్మమాచరత్	35

శేషాః సర్వే మహాభాగా యయుర్మధుపురం ప్రతి	
ఖరై రుష్టై ర్లయై ర్దీప్తైః శింశుమారై ర్మహోరగైః	36
రాక్షసాః ప్రయయుః సర్వే కృత్వాకాశం నిరస్తరమ్	
దైత్యాశ్చ శతశ స్తత్ర కృత వైరాశ్చ దైవతైః	37
రావణం ప్రేక్ష్య గచ్ఛంతమన్యగచ్ఛన్ హి పుష్పతః	
స తు గత్వా మధుపురం ప్రవిశ్య చ దశాననః	38
న దదర్శ మధుం తత్ర భగినీం తత్ర దృష్టవాన్	
సా చ ప్రహ్వజ్జాలిర్భూత్వా శిరసా చరణౌ గతా	39
తస్య రాక్షసరాజస్య త్రస్తా కుమ్భీనసీ తదా	
తాం సముత్థాపయామాస న భేత్తవ్య మితి బృహన్	40
రావణో రాక్షసశ్రేష్ఠః కిం చాఽపి కరవాణి తే	
సాఽబ్రవీద్యది మే రాజన్ ప్రసన్న స్త్వం మహాభుజ	41
భర్తారం న మమే హాద్య హన్తుమర్హసి మానద	
న హీద్యశం భయం కించిత్ కులస్త్రీణామిహోచ్యతే	42
భయానామపి సర్వేషాం వైధవ్యం వ్యసనం మహాత్	
సత్యవాగ్భవ రాజేన్ద్ర మామఽవేక్షస్వ యాచతేమ్	43
త్వయాఽపృక్తం మహారాజ న భేత్తవ్యమితి స్వయమ్	
రావణస్త్యఽబ్రవీ ధృష్టః స్వసారం తత్ర సంస్థితామ్	44
క్వ చాఽసౌ తవ భర్తా వై మమ శీఘ్రం నివేద్యతామ్	
సహ తేన గమిష్యామి సురలోకం జయాయ హి	45
తవ కారుణ్య సౌహార్దాన్నివృత్తోఽస్మి మధోర్వధాత్	
ఇత్యుక్తా సా సముత్థాప్య ప్రసుప్తం తం నిశాచరమ్	46
అబ్రవీత్ సంప్రహృష్టేవ రాక్షసీ సా పతిమ్ వచః	
ఏష ప్రాప్తో దశగ్రీవో మమ భ్రాతా మహాబలః	47
సురలోక జయాకాంక్షీ సాహాయ్యే త్వాం వృణోతి చ	
తదస్య త్వం సహాయార్థం సబన్ధుర్గచ్ఛ రాక్షస	48
స్నిగ్ధస్య భజమానస్య యుక్తమర్థాయ కల్పితుమ్	
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా తథేత్యాహ మధుర్వచః	49

దదర్శ రాక్షసశ్రేష్ఠం యథాన్యాయ ముపేత్య సః పూజయామాస ధర్మేణ రావణం రాక్షసాధిపమ్	50
ప్రాప్య పూజాం దశగ్రీవో మధు వేశ్మని వీర్యవాన్ తత్ర చైకాం నిశాముష్య గమనాయోపచక్రమ్	51
తతః కైలాస మాసాద్య శైలం వైశ్రవణాలయమ్ రాక్షసేస్తో మహీన్ద్రాభః సేనాముపనివేశయత్	52
షడ్వీంశః సర్గః -- నలకూబర శాపః	
స తు తత్ర దశగ్రీవః సహ సైన్యేన వీర్యవాన్ అస్తం ప్రాప్తి దినకరే నివాసం సమరోచయత్	1
ఉదితే విమలే చంద్రే తుల్యపర్వత వర్చసి ప్రసుప్తం సుమహాత్ సైన్యం నానాప్రహరణాయుధం	2
రావణస్తు మహావీర్యో నిషణ్ణః శైలమూర్ధని స దదర్శ గుణాం స్తత్ర చంద్రపాద సుశోభితాన్	3
కర్ణికార వనై ర్దీప్తైః కదమ్బ గహనై స్తథా పద్మినీభిశ్చ పుల్లాభిర్మన్దాకిన్యా జలైరపి	4
చంపకాశోక పున్నాగ మందార తరుభిస్తథా చూత పాటల లోద్ధేశ్చ ప్రియంగ్వర్జున కేతకైః	5
తగర్భైర్నారికేశ్చ ప్రియాళ పనసై స్తథా ఆరగ్వదై స్తమాలైశ్చ ప్రియాళ వకుళైరఽపి	6
ఏతైరన్యైశ్చ తరుభిరుద్భాసిత వనాన్తరే కిన్నరా మదనేనార్తా రక్తా మధుర కంఠినః	7
సమం సంప్రజగుర్యత్ర మనస్తుష్టి వివర్ధనం విద్యాధరా మదక్షీటా మదరక్తాన్త లోచనాః	8
యోషిద్భిః సహ సంక్రాన్తా శ్చిక్రీడు ర్జహ్నుషుశ్చ వై ఘణ్ణానామివ సన్నాదః శుశృవే మధుర స్వరః	9
అప్సరోగణ సంఘనాం గాయతాం ధనదాలయే పుష్పవర్షాణి ముఞ్చన్తో నగాః పవన తాడితాః	10
శైలం తం వాసయన్తీవ మధుమాధవ గన్ధినః	

మధుపుష్పరజః పృక్తం గన్ధమాదాయ పుష్పలమ్	11
ప్రవౌ వర్ధయన్ కామం రావణస్య సుఖోఽనిలః	
గేయాత్ పుష్పసమ్మధ్యా చ శైత్యాద్వాయోర్గిరేర్గుణాత్	12
ప్రవృత్తాయాం రజన్యాం చ చన్ద్రస్యోదయనేన చ	
రావణః సుమహావీర్యః కామస్య వశమాగతః	13
వినిశ్వస్య వినిశ్వస్య శశినం సమవైక్షత	
ఏతస్మిన్నన్తరే తత్ర దివ్యాభరణ భూషితా	14
సర్వాస్పరోవరా రమ్భా దివ్యపుష్ప విభూషితా	
దివ్యచందన లిప్తాగీ మందార కృత మూర్ధజా	15
దివ్యోత్సవ కృతా రంభా పూర్ణచంద్ర నిభాననా	
చక్షుర్మనోహరం పీనం మేఖలా దామ భూషితం	16
సముద్వహన్తీ జఘనం రతి ప్రాభృత ముత్తమం	
కృతై ర్విశేషకైరాఢైః షడర్తు కుసుమోద్భవైః	17
బభావన్యతమేవ శ్రీః కాంతి శ్రీద్యుతిమతి కీర్తిభిః	
నీలం సతోయమేఘాభం వస్త్రం సమవగుంఠితా	18
యస్యా వక్త్రం శశి నిభం భృవౌ చాప నిభే శుభే	
ఊరూ కరికరాకారౌ కరౌ పల్లవ కోమలౌ	19
సైన్య మధ్యేన గచ్ఛంతీ రావణే నోపవీక్షితా	
తాం సముత్థాయ గచ్ఛన్తీం కామబాణ వశంగతః	20
కరే గృహీత్వా లజ్జన్తీం స్మయమానోఽభ్యభాషత	
క్వ గచ్ఛసి వరారోహ కాం సిద్ధిం భజసే స్వయమ్	21
కస్యాభ్యుదయ కాలోఽయం యస్త్వాం సముపభోక్ష్యతే	
త్వదాననరసస్యాఽద్య పద్మోత్పల సుగన్ధినః	22
సుధాఽమృతరసస్యేవ కోఽద్య తృప్తిం గమిష్యతి	
స్వర్ణకుమ్భ నిభౌ పీనౌ శుభౌ భీరు నిరన్తరౌ	23
కస్యోరఃస్థల సంస్పర్శం దాస్యత స్తే కుచా విమౌ	
సువర్ణ చక్ర ప్రతిమం స్వర్ణ దామచితం పృథు	24
అధ్యారోహతి కస్తేఽద్య జఘనం స్వర్ణ రూపిణమ్	

మద్విశిష్టః పుమాన్ కోఽద్య శక్రో విష్ణురఽథాశ్వినౌ	25
మామఽతీత్య హి యం చ త్వం యాసి భీరు న శోభనమ్	
విశ్రమ త్వం పృథుశ్చోణి శిలాతల మిదం శుభమ్	26
త్రైలోక్యే యః ప్రభుశ్చైవ మదఽన్యో నైవ విద్యతే	
తదేవం ప్రాణ్ణాలిః ప్రహ్వో యాచతే త్వాం దశాననః	27
భర్తుర్భర్తా విధాతా చ త్రైలోక్యస్య భజస్య మామ్	
ఏవముక్తాఽబ్రవీద్రమ్భా వేపమానా కృతాణ్ణాలిః	28
ప్రసీద నాఽర్హస్ వక్తు మీదృశం త్వం హి మే గురుః	
అన్యేభ్యో హి త్వయా రక్ష్యా ప్రాప్నుయాం ధర్షణం యది	29
తద్ధర్మతః స్నుషా తేఽహం తత్త్వమేవ బ్రవీమి తే	
అథాఽబ్రవీద్ధశగ్రీవ శ్చరణాఽదోముఖీం స్థితామ్	30
రోమహర్షమనుప్రాప్తాం దృష్టమాత్రేణ తాం తదా	
సుతస్య యది మే భార్యా తత స్త్వం హి స్నుషా భవేః	31
బాఢ మిత్యేవ సా రమ్భా ప్రాహ రావణ ముత్తరమ్	
ధర్మత స్తే సుతస్యాఽహం భార్యా రాక్షసపుంగవ	32
పుత్రః ప్రియతరః ప్రాణై ర్భ్రాతు ర్వైశ్రవణస్య తే	
విఖ్యాత స్త్రైషులోకేషు నలకూబర ఇత్యఽయం	33
ధర్మతో యో భవేద్విప్రః క్షత్రియో వీర్యతో భవేత్	
కోధాద్యశ్చ భవేదగ్నిః క్షాన్త్యా చ వసుధా సమః	34
తస్యాఽస్మి కృత సంకేతా లోకపాల సుతస్య వై	
తముద్దిశ్య తు మే సర్వం విభూషణ మిదం కృతమ్	35
తథా తస్య హి నాఽన్యస్య భావో మాం ప్రతితిష్ఠతి	
తేన సత్యేన మాం రాజన్ మోక్తుమర్హస్యరిందమ	36
స హి తిష్ఠతి ధర్మాత్మా మాం ప్రతీక్షన్ సముత్సుకః	
తత్ర విఘ్నం సుతస్యేహ కర్తుమ్ నార్హసి ముఞ్చ మామ్	37
సద్భిరాచరితం మార్గం గచ్ఛ రాక్షసపుంగవ	
మాననీయో మమ త్వం హి పాలనీయా తథాఽస్మి తే	38
ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రత్యువాచ వినీతవత్	

స్నుషాస్మి యదవోచ స్వ మేకపత్నీష్వయం క్రమః	39
ఏవముక్తో దశగ్రీవః సురాణాం శాశ్వతీ మతా	
పతిరప్సరసామ్ నాస్తి న చైక స్త్రీ పరిగ్రహః	40
ఏవముక్త్వా స తాం రక్షో నివేశ్య చ శిలాతలే	
కామభోగాభిసంసక్తో మైథునాయోపచక్రమే	41
సా విముక్తా తతో రమ్భా భ్రష్ట మాల్య విభూషణా	
గజేన్ద్రాక్రీడమథితా నదీవాకులతాం గతా	42
లుళితాకుల కేశాంతా కరవపితపల్లవా	
పవనేనావధూతేవ లతా కుసుమ శాలినీ	43
సా వేపమానా లజ్జన్తి భీతా కరకృతాణ్ణలిః	
నలకూబర మాసాద్య పాదయో ర్నిపపాత హ	44
తదవస్థాం చ తాం దృష్ట్వా మహాత్మా నలకూబరః	
అబ్రవీత్ కిమిదం భద్రే పాదయోః పతితాఽసి మే	45
సా వై నిశ్శ్వసమానా తు వేపమానా కృతాణ్ణలిః	
తస్మై సర్వం యథా తత్త్వ మాఖ్యాతు ముపచక్రమే	46
ఏష దేవ దశగ్రీవః ప్రాప్తో గన్తుం త్రివిష్టపమ్	
తేన సైన్య సహాయేన నిశేఽయం పరిణామితా	47
ఆయాస్తీ తేన దృష్టాఽస్మి త్వత్సకాశ మరిందమ	
గృహీతా తేన పృష్టాఽస్మి కస్య త్వమితి రక్షసా	48
మయా తు సర్వం యత్ సత్యం తస్మై సర్వం నివేదితమ్	
కామమోహాభి భూతాత్మా నాశౌషీ తద్వచో మమ	49
యాచ్యమానో మయా దేవ స్నుషా తేఽహమితి ప్రభో	
తత్ సర్వం పృష్టతః కృత్వా బలాత్తేనాఽస్మి ధర్షితా	50
ఏవం త్వమపరాధం మే క్షన్తుమర్హసి సువ్రత	
న హి తుల్యబలం సౌమ్య స్త్రియాశ్చ పురుషస్య చ	51
ఏత చ్ఛృత్వా తు సంకృద్ధ స్తదా వైశ్రవణాత్మజః	
ధర్షణాం తాం పరాం శృత్వా ధ్యానం సంప్రవివేశ హ	52
తస్య తత్కర్మ విజ్ఞాయ తదా వైశ్రవణాత్మజః	

ముహూర్తాత్ క్రోధ తామ్రాక్ష స్తోయం జగ్రాహ పాణినా	53
గృహీత్వా సలిలం సర్వముపస్సుశ్య యథావిధి	
ఉత్ససర్జ యథా శాపం రాక్షసేంద్రాయ దారుణమ్	54
అకామా తేన యస్మా త్వం బలాద్భద్రే ప్రధర్షితా	
తస్మాత్స యువతీమఽన్యం నాకామాముపయాస్యతి	55
యదా హ్యకామాం కామార్తో ధర్షయిష్యతి యోషితమ్	
మూర్ధా తు సప్తదా తస్య శకలీ భవితా తదా	56
తస్మిన్నుదాహృతే శాపే జ్వలితాఽగ్ని సమ ప్రభే	
దేవదున్దుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖా చ్యుతా	57
పితామహముఖాశ్చైవ సర్వే దేవాః ప్రహర్షితాః	
జ్ఞాత్వా లోకగతిం సర్వాం తస్య మృత్యుం చ రక్షసః	58
ఋషయః పితరశ్చైవ ప్రీతి మాపు రనుత్తమామ్	
శృత్వా తు స దశగ్రీవ స్తం శాపం రోమహర్షణమ్	59
నారీషు మైథునే భావం నాకామాస్వభ్యరోచయత్	
తేన నీతాః స్త్రీయః ప్రీతి మాపుః సర్వాః పతివ్రతాః	60
నలకూబర నిర్ముక్తం శాపం శృత్వా మనః ప్రియం	
<u>సప్తవింశః సర్గః - సుమాలి వధః</u>	
కైలాసం లజ్ఘయిత్వాఽథ దశగ్రీవః స రావణః	
ఆససాద మహాతేజా ఇన్ద్రలోకం నిశాచరః	1
తస్య రాక్షస సైన్యస్య సమన్తాదుపయాస్యతః	
దేవలోకం యయౌ శబ్దో మధ్యమానార్ణవోపమః	2
శృత్వా తు రావణం ప్రాప్త మిన్ద్రశ్చలిత ఆసనాత్	
అబ్రవీ త్తత్ర తాన్ దేవాన్ సర్వానేవ సమాగతాన్	3
ఆదిత్యాన్ సవసూన్ రుద్రాన్ విశ్వాన్ సాధ్యాన్ మరుద్గణాన్	
సజ్జీభవత యుద్ధార్థం రావణస్య దురాత్మనః	4
ఏవముక్తాస్తు శక్తేణ దేవాః శక్తసమా యుధి	
సన్నహ్య సుమహాసత్త్వా యుద్ధశ్రద్ధా సమన్వితాః	5
స తు దీనః పరిత్రస్తో మహేన్ద్రో రావణం ప్రతి	

విష్ణోః సమీపమాగమ్య వాక్య మేతదువాచ హ	6
విష్ణో కథం కరిష్యామి మహావీర్య పరాక్రమః	
అసౌ హి బలవాన్ రక్షో యుద్ధార్థ మభివర్తతే	7
వరప్రదానాద్బలవా న్నఖిల్వఽన్యేన హేతునా	
తత్తు సత్య వచః కార్యం యదుక్తం పద్మయోనినా	8
తద్యథా నముచి ర్షుతో బలి ర్నరక శమ్భురౌ	
త్వద్బలం సమవష్టభ్య మయా దగ్ధా స్తథా కురు	9
న హ్యన్యో దేవదేవేశ త్వామృతే మధుసూదన	
గతిః పరాయణం నాస్తి త్రైలోక్యే స చరాచరే	10
త్వం హి నారాయణః శ్రీమాన్ పద్మనాభః సనాతనః	
త్వయేమే స్థాపితా లోకాః శక్రశ్చాఽహం సురేశ్వరః	11
త్వయా సృష్ట మిదం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం	
త్వామేవ భగవన్ సర్వే ప్రవిశంతి యుగక్షయే	12
తదాచక్ష్య యథాతత్త్వం దేవదేవ మమ స్వయమీ	
అపి చక్ర సహాయ స్త్వం యోత్స్యసే రావణం ప్రభో	13
ఏవముక్తః స శక్రేణ దేవో నారాయణః ప్రభుః	
అబ్రవీన్న పరిత్రాసః కార్య స్తే శ్శాయతాం చ మే	14
న తావదేష దుష్టాత్మా శక్యో జేతుం సురాసురైః	
హన్తుం చాఽపి సమాసాద్య వరదానేన దుర్జయః	15
సర్వథా తు మహాత్ కర్మ కరిష్యతి బలోత్కటః	
రాక్షసః పుత్ర సహితో దృష్ట మేతన్నిసర్గతః	16
యత్తు మాం త్వమభాషిష్టా యుద్ధ్యస్వేతి సురేశ్వర	
నాహం తం ప్రతియోత్స్యామి రావణం రాక్షసం యుధి	17
నాహత్వా సమరే శత్రుం విష్ణుః ప్రతినివర్తతే	
దుర్లభశ్చైవ కామోఽద్య వరగుప్తాద్ధి రావణాత్	18
ప్రతిజానే చ దేవేన్ద్ర త్వత్సమీపే శతక్రతో	
భవితాఽస్మి యథాస్యాహమ్ రక్షసో మృత్యు కారణమ్	19
అహమేవ నిహంతాఽస్మి రావణం సపురస్సరం	

దేవతా నందయిష్యామి జ్ఞాత్వా కాలముపాగతమ్	20
ఏత త్తే కథితం తత్త్వం దేవరాజ శచీపతే	
యుద్ధస్య విగత త్రాసః సర్వైః సార్థం మహాబల	21
తతో రుద్రాః సహాదిత్యా వసవో మరుతోఽశ్వినౌ	
సంనద్ధా నిర్యయు స్థూర్ణం రాక్షసానభితః పురాత్	22
ఏతస్మిన్నస్తరే నాదః శుశ్రవే రజనీక్షయే	
తస్య రావణ సైన్యస్య ప్రయుద్ధస్య సమంతతః	23
తే ప్రయుద్ధా మహావీర్యా హ్యనోన్య మభివీక్ష్యవై	
సంగ్రామమేవాభిముఖా హ్యభ్యవర్తంత హ్యష్టవత్	24
తతో దైవత సైన్యానాం సంక్షోభః సమజాయత	
తదఽక్షయం మహాసైన్యం దృష్ట్వా సమర మూర్ధని	25
తతో యుద్ధం సమఽభవద్దేవ దానవ రక్షసాం	
ఘోరం తుముల నిర్ఘాదం నానాప్రహరణోద్యతమ్	26
ఏతస్మిన్నస్తరే శూరా రాక్షసా ఘోర దర్శనాః	
యుద్ధార్థమ్ సమవర్తంత సచివా రావణస్య తే	27
మారీచశ్చ ప్రహస్తశ్చ మహాపార్శ్వ మహోదరౌ	
అకమ్పనో నికుమ్భశ్చ శుకః సారణ ఏవ చ	28
సంహ్రదో ధూమకేతుశ్చ మహాదంష్ట్రో ఘటోదరః	
జమ్బుమాళీ మహాహ్రదో విరూపాక్షశ్చ రాక్షసః	29
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ దుర్ముఖో దూషణః ఖరః	
త్రిశిరాః కరవీరాక్షః సూర్యశతృశ్చ రాక్షసః	30
మహాకాయోఽతికాయశ్చ దేవాంతక నరాంతకౌ	
ఏతైః సర్వైః పరివృతో మహావీర్యో మహాబలః	31
రావణస్యార్యకః సైన్యం సుమాళీ ప్రవివేశ హ	
స దైవతగణాన్ సర్వాన్ నానాప్రహరణైః శితైః	32
వృద్ధ్యంసయత్ సుసంకృద్ధో వాయు ర్జలధరా నివ	
తద్దైవతబలం రామ హన్యమానం నిశాచరైః	33
ప్రణున్నం సర్వతో దిగ్భ్యః సింహనున్నా మృగా ఇవ	

ఏతస్మిన్నస్తరే శూరో వసూనా మష్టమో వసుః	34
సావిత్ర ఇతి విఖ్యాతః ప్రవివేక రణాజిరమ్	
సైన్యైః పరివృతో హృష్టో నానాప్రహరణోద్యతైః	35
త్రాసయన్ శత్య సైన్యాని సింహాః క్షుద్రమ్యగా నివ	
తథాదిత్యో మహావీర్యో త్వష్టా పూషా చ దంశితౌ	36
నిర్భయా సహ సైన్యేన తదా ప్రావిశతాం రణే	
తతో యుద్ధం సమభవత్ సురాణాం సహ రాక్షసైః	37
కృద్ధానాం రక్షసాం కీర్తిం సమరేష్వనివర్తినామ్	
తత స్తే రాక్షసాః సర్వే విబుధాన్ సమరే స్థితాన్	38
నానాప్రహరణై ర్థోరై ర్భఘ్నుః శత సహస్రశః	
దేవాశ్చ రాక్షసాన్ ఘోరాన్ మహాబల పరాక్రమాన్	39
సమరే విమలైః శస్త్రైరుపనిన్యర్యమక్షయమ్	
ఏతస్మిన్నస్తరే రామ సుమాలీ నామ రాక్షసః	40
నానాప్రహరణైః కృద్ధ స్తత్యైన్యం సోఽభ్యవర్తత	
స దైవతబలం సర్వం నానాప్రహరణైః శితైః	41
విధ్వంసయత సంకృద్ధో వాయు ర్జలధరం యథా	
తే మహాబాణవర్షైశ్చ శూల ప్రాసైః సుదారుణైః	42
హన్యమానాః సురాః సర్వే న వ్యతిష్ఠంత సంహతాః	
తతో విద్రావ్యమాణేషు దైవతేషు సుమాలినా	43
వసూనామష్టమః కృద్ధః సావిత్రో వై వ్యవస్థితః	
సంవృతః స్వైరథానీకైః ప్రహరంతం నిశాచరమ్	44
విక్రమేణ మహాతేజా వారయామాస సంయుగే	
తత స్తయోర్మహాయుద్ధ మభవద్ద్రోమహర్షణమ్	45
సుమాలినో వసోశ్చైవ సమరేష్వనివర్తినోః	
తత స్తస్య మహాబాణై ర్వసునా సుమహాత్మానా	46
నిహతః పన్నగరథః క్షణేన వినిపాతితః	
హత్వా తు సంయుగే తస్య రథం బాణశతై శ్చి తం	47
గదాం తస్య వధార్థాయ వసు ర్జగ్రాహ పాణినా	

తతః ప్రగృహ్య దీప్తాగ్రాం కాలదణ్ణోపమాం గదామ్	48
తాం మూర్ధ్ని పాతయామాస సావిత్రో వై సుమాలినః	
సా తస్యోపరి చోల్కాభా పతన్తీవ బభౌ గదా	49
ఇంద్ర ప్రముక్తా గర్జన్తీ గిరావివ మహాఽశనిః	
తస్య వైవాఽస్థి న శిరో న మాంసం దద్యశే తదా	50
గదయా భస్మతాం నీతం నిహతస్య రణాజిరే	
తం దృష్ట్వా నిహతం సంఖ్యే రాక్షసా స్తే సమన్తతః	51
వ్యధ్రవన్ సహితాః సర్వే క్రోశమానాః పరస్పరమ్	
విద్రావ్యమాణా వసునా రాక్షసానాఽవతస్థిరే	52
<u>అష్టావింశః సర్గః -- జయన్తాపవాహనం</u>	
సుమాలినం హతం దృష్ట్వా వసునా భస్మసాత్ప్రతమ్	
స్వసైన్యం విదృతం చాపి లక్షయిత్వార్దితం సురైః	1
తతః స బలవాన్ కృద్ధో రావణస్య సుత స్తదా	
నివర్త్య రాక్షసాన్ సర్వాన్ మేఘనాదో వ్యవస్థితః	2
సురథేనాగ్నివర్ణేన కామగేన మహారథః	
అభిదుద్రావ సేనాం తాం వనాన్యగ్నిరివ జ్వలన్	3
తతః ప్రవిశత స్తస్య వివిధాయుధ ధారిణః	
విదుద్యవు ర్దిశః సర్వా దర్శనాదేవ దేవతాః	4
న బభూవ తదా కశ్చిద్యుయుతోఽరస్య సమ్ముఖే	
సర్వానావిద్య విత్రస్తాం స్తతః శక్రోఽబ్రవీత్ సురాన్	5
న భేతవ్యం న గన్తవ్యం నివర్తద్యం రణే సురాః	
ఏష గచ్ఛతి పుత్రో మే యుద్ధార్థమపరాజితః	6
తతః శక్ర సుతో దేవో జయన్త ఇతి విశ్వతః	
రథేనాఽద్యుతకల్పేన సంగ్రామే నోఽభ్యవర్తత	7
తత స్తే త్రిదశాః సర్వే పరివార్య శచీ సుతమ్	
రావణస్య సుతం యుద్ధే సమాసాద్య ప్రజమ్పిరే	8
తేషాం యుద్ధం సమభవత్ సద్యశం దేవరక్షసామ్	
మహేన్ద్రస్య చ పుత్రస్య రాక్షసేన్ద్ర సుతస్య చ	9

తతో మాతలి పుత్రే తు గోముఖే రాక్షసాత్మజః సారథౌ పాతయామాస శరాన్ కనక భూషణాన్	10
శచీసుతశ్చాపి తథా జయంత స్తస్య సారథీమ్ తం చాపి రావణిః కృద్ధః సమన్తాత్ ప్రత్యవిద్యత	11
స హి క్రోధ సమావిష్టో బలీ విస్ఫారితేక్షణః రావణిః శక్త తనయం శరవర్షైరవాకిరత్	12
తతో నానాప్రహరణాన్ శితధారాన్ సహస్రశః పాతయామాస సంకృద్ధః సుర సైన్యేషు రావణిః	13
శతమ్నీ ముసల ప్రాస గదా ఖడ్గ పరశ్వధాన్ మహాన్తి గిరి శృణ్గాణి పాతయామాస రావణిః	14
తతః ప్రవృధితా లోకాః సంజజ్ఞే చ తమో మహాత్ తస్య రావణ పుత్రస్య శతృ సైన్యాని నిఘ్నతః	15
తత స్త దైవతబలం సమన్తా త్తం శచీ సుతమ్ బహుప్రకారమస్వస్థమభవ చ్చరపీడితం	16
నాప్యజానంత చాన్యోన్యం రక్షో వా దేవతాఽథవా తత్ర తత్ర విపర్యస్తం సమన్తాత్ పరిధావతి	17
దేవాదేవాన్నిజఘ్ను స్తే రాక్షసా రాక్షసాం స్తథా సమ్మాఢా స్తమసా చ్చన్నా వ్యద్రవన్నపరే తథా	18
ఏతస్మిన్నంతరే వీరః పులోమా నామ వీర్యవాన్ దైత్యేన్ద్ర స్తేన సంగృహ్య శచీపుత్రోఽపవాహితః	19
సంగృహ్య తం తు దౌహిత్రం ప్రవిష్టః సాగరం తదా ఆర్యకః స హి తస్యాసీత్ పులోమా యేన సా శచీ	20
జ్ఞాత్వా ప్రణాశం తు తదా జయంతస్యాఽథ దేవతాః అప్రహృష్టా స్తతః సర్వా వ్యధితాః సంప్రదుద్భవుః	21
రావణిస్త్వఽథ సంకృద్ధో బలైః పరివృతః స్వకైః అభ్యధావత దేవాం స్తాన్ ముమోచ చ మహాస్వనమ్	22
దృష్ట్వా ప్రణాశం పుత్రస్య దైవతేషు చ విద్యతమ్ మాతలిం చాహ దేవేశో రథః సముప నీయతామ్	23

స తు దివ్యో మహాభీమః సజ్జ ఏవ మహారథః	
ఉపస్థితో మాతలినా వాహ్యమానో మహాజవః	24
తతో మేఘా రథే తస్మిం స్తడిద్వన్తో మహాబలాః	
అగ్రతో వాయుచపలా నేదుః పరమ నిస్వనాః	25
నానావాద్యాని వాద్యస్త గంధర్వాశ్చ సమాహితాః	
నన్పతు శ్చాప్సరః సంఘా నిర్యాతే త్రిదశేశ్వరే	26
రుద్రై ర్వసుభి రాదిత్యైః సాద్యైశ్చ సమరుద్గణైః	
వృతో నానాప్రహరణై ర్నిర్యయౌ త్రిదశాధిపః	27
నిర్గచ్ఛతస్తు శక్రస్య పరుషం పవనో వవౌ	
భాస్కరో నిప్పుభశ్చాసీ న్మహోల్కాశ్చ ప్రపేదిరే	28
ఏతస్మిన్నస్తరే వీరో దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్	
ఆరురోహ రథం దివ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా	29
పన్నగైస్తు మహాభోగై ర్వేష్టితం రోమహర్షణైః	
తేషాం నిశ్శాసవాతేన ప్రదీప్తమివ సంయుగే	30
దైత్యై ర్నిశాచరై శ్చైవ స రథః పరివారితః	
సమరాభిముఖో దైత్యో మహేంద్రమ్ సోఽభ్యవర్తత	31
పుత్రం తం వారయిత్వా తు స్వయమేవ వ్యవస్థితః	
సోఽపి యుద్ధాద్వినిష్క్రమ్య రావణిః సముపావిశత్	32
తతో యుద్ధం ప్రవృత్తం తు సురాణాం రాక్షసైః సహ	
శస్త్రాణి వర్షతాం ఘోరం మేఘానామివ సంయుగే	33
కుమ్భకర్ణస్తు దుష్టాత్మా నానాప్రహరణోద్యతః	
నాజ్ఞాయత తదా యుద్ధే సహ కేనాప్యఽయుధ్యత	34
దనై ర్బుజాభ్యాం పద్భ్యాం చ శక్తి తోమర సాయకైః	
యేన కేనైవ సంరద్ధ స్తాడయామాస వై సురాన్	35
తతో రుద్రై ర్మహాఘోరైః సంగమ్యాఽథ నిశాచరః	
ప్రయుద్ధస్థైశ్చ సంగ్రామే క్షతః శస్త్రై ర్నిరఽస్తరమ్	36
బభౌ శస్త్రాచిత తనుః కుంభకర్ణః క్షరన్నస్యక్	
విద్యుత్ స్తనిత నిర్హోషో ధారావానివ తోయదః	37

తత స్త ద్రాక్షసం సైన్యం ప్రయుద్ధం సమరుద్ధణైః	
రణే విద్రావితం సర్వం నానాప్రహరణైః శితైః	38
కేచిద్వినిహతాః కృత్వా శ్చేష్టన్తి స్మ మహీతలే	
వాహనేష్వవసక్తాశ్చ స్థితా ఏవాపరే రణే	39
రథా న్నాగాన్ ఖరానుష్ట్రాన్ పన్నగాం స్తురగాన్ రణే	
శింశుమారాన్ వరాహాంశ్చ పిశాచ వదనాం స్తథా	40
తాం సమాలిఙ్గ్య బాహుభ్యాం విష్టట్టాః కేచిదుచ్చితాః	
దేవైస్తు శస్త్ర సంభిన్నా మమిరే చ నిశాచరాః	41
చిత్రకర్మ ఇవాభాతి స తేషాం రణ సంప్లవః	
నిహతానాం ప్రమత్తానాం రాక్షసానాం మహీతలే	42
శోణితోదక నిష్యన్త కఙ్క గృధ్ర సమాకులా	
ప్రవృత్తా సంయుగ ముఖే శస్త్ర గ్రాహవతీ నదీ	43
ఏతస్మిన్నస్తరే కృద్ధో దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్	
నిరీక్ష్య తద్బలం కృత్స్నం దైవతై ర్వినిపాతితమ్	44
స తం ప్రతి విగాహ్యశు ప్రవృద్ధం సైన్య సాగరమ్	
త్రిదశాన్ సమరే నిఘ్నన్ శక్రమేవాభ్యవర్తత	45
ఆగాచ్ఛక్తో మహచ్ఛాపం విష్పార్య సుమహాస్వనమ్	
యస్య విష్పార ఘోషేణ స్వనన్తి స్మ దిశో దశ	46
తద్వికృప్య మహచ్ఛాప మిన్ద్రో రావణ మూర్ధని	
నిపాతయామాస శరాన్ పావకాదిత్య వర్చసః	47
తదైవ చ మహాబాహు ర్దశగ్రీవో వ్యవస్థితః	
శక్రం కార్ముక విభ్రష్టైః శరవర్షైరవాకిరత్	48
ప్రయుధ్యతోరఽథ తయో ర్బాణవర్షైః సమన్తతః	
న జ్ఞాయతే తదా కించిత్ సర్వం హి తమసావృతమ్	49
ఏకోనత్రింశః సర్గః - వాసవ గ్రహణం	
తత స్తమసి సంజాతే సర్వే తే దేవ రాక్షసాః	
అయుధ్యన్త బలోన్మత్తాః సూదయన్తః పరస్పరమ్	1
తతస్తు దేవసైన్యేన రాక్షసానాం బృహద్బలమ్	

దశాంశం స్థాపితం యుద్ధే శేషం నీతం యమక్షయమ్	2
తస్మింస్తు తామసే యుద్ధే సర్వే తే దేవ రాక్షసాః	
అన్యోన్యం నాఽభ్యజానంత యుధ్యమానాః పరస్పరమ్	3
ఇన్ద్రశ్చ రావణశ్చైవ రావణిశ్చ మహాబలః	
తస్మిం స్తమో జాలవృతే మోహమీయు ర్న తే త్రయః	4
స తు దృష్ట్వా బలం సర్వం నిహతం రావణః క్షణాత్	
క్రోధ మభ్యాగమ త్రీవ్రం మహానాదం చ ముక్తవాన్	5
క్రోధాత్ సూతం చ దుర్దర్శః స్యన్దనస్థ మువాచ హ	
పర సైన్యస్య మధ్యేన యావదన్తో నయస్వ మామ్	6
అద్యైతాం స్త్రీదశాన్ సర్వాన్ విక్రమైః సమరే స్వయమ్	
నానాశస్త్రై ర్మహాఘోరై ర్నయామి యమసాదనం	7
అహ మిన్ద్రం వధిష్యామి ధనదం వరుణం యమమ్	
త్రిదశాన్ వినిహత్యాఽథ స్వయం స్థాస్యామ్యఽఢోపరి	8
విషాదో న చ కర్తవ్యః శీఘ్రం వాహాయ మే రథమ్	
ద్విః ఖలు త్వాం బ్రవీమ్యద్య యావదన్తో నయస్వ మామ్	9
అయం స నన్దనోద్దేశో యత్ర వర్తామహి వయమ్	
నయ మామద్య తత్ర త్వముదయో యత్ర పర్వతః	10
తస్య తద్వచనం శృత్వా తురంగాన్ స మనోజవాన్	
ఆదిదేశాథ శత్రుణాం మధ్యేనైవ చ సారథిః	11
తస్య తం నిశ్చయం జ్ఞాత్వా శక్తో దేవేశ్వర స్తదా	
రథస్థః సమరస్థాం స్తాన్ దేవాన్ వాక్యమథాబ్రవీత్	12
సురాః శృణుత మద్వాక్యం యత్తావన్ మమ రోచతే	
జీవన్నేవ దశగ్రీవః సాధు రక్షో నిగృహ్యతామ్	13
ఏష హ్యతిబలః సైన్యే రథేన పవనౌజసా	
గమిష్యతి ప్రవృద్ధోర్మిః సముద్ర ఇవ పర్వణి	14
న హ్యేష హస్తుం శక్యోఽద్య వరదానాత్ సునిర్భయః	
తద్గ్రహీష్యామహి రక్షో యత్తా భవత సంయుగే	15
యథా బలౌ నిరుద్ధే చ త్రైలోక్యం భుజ్యతే మయా	

ఏవమేతస్య పాపస్య నిరోధో మమ రోచతే	16
తతోఽన్యందేశ మాస్థాయ శక్రః సంత్యజ్య రావణమ్	
అయుధ్యత మహారాజ రాక్షసాం స్త్రాసయన్ రణే	17
ఉత్తరేణ దశగ్రీవః ప్రవివేశాఽనివర్తకః	
దక్షిణేన తు పార్శ్వేన ప్రవివేశ శతక్రతుః	18
తతః స యోజన శతం ప్రవిష్టో రాక్షసాధిపః	
దేవతానాం బలం సర్వం శరవర్షైరవాకిరత్	19
తతః శక్రో నిరీక్యాఽథ ప్రణష్టం తు స్వకం బలం	
న్యవర్తయదసంభ్రాంతః సమావృత్య దశాననమ్	20
ఏతస్మిన్నస్తరే నాదో ముక్తో దానవ రాక్షసైః	
హా హతాః స్మ ఇతి గ్రస్తం దృష్ట్వా శక్రేణ రావణమ్	21
తతో రథం సమాస్థాయ రావణిః క్రోధ మూర్ఛితః	
తత్యైన్య మతిసంకృద్ధః ప్రవివేశ సుదారుణమ్	22
తాం ప్రవిశ్య మహామాయాం ప్రాప్తాం గోపతినా పురా	
ప్రవివేశ సుసంరబ్ధ స్త త్యైన్యం సమభిద్రవత్	23
స సర్వా దేవతా స్త్యక్త్వా శక్ర మేవాభ్యధావత	
మహేస్త్రశ్చ మహాతేజా నాపశ్యచ్చ సుతం రిపోః	24
విముక్త కవచ స్తత్ర వద్యమానోపి రావణిః	
త్రిదశైః సుమహావీరై ర్న చకార చ కించన	25
స మాతలిం సమాయాంతం తాడయిత్వా శరోత్తమైః	
మహేస్త్రం బాణవర్షేణ భూయ ఏవాభ్యవాకిరత్	26
తత స్త్యక్త్వా రథం శక్రో విససర్జ చ సారథిమ్	
ఐరావతం సమారుహ్య మృగయామాస రావణిమ్	27
స తత్ర మాయాబలవా నద్యశ్యోఽథాంతరిక్షగః	
ఇంద్రం మాయా పరిక్షిప్తం కృత్వా సంప్రాద్రవ చ్చరైః	28
స తం యదా పరిశ్రాంత మింద్రం జజ్ఞేఽథ రావణిః	
తదైనం మాయయా బద్ధ్వా స్వపైన్యమభితోఽనయత్	29
తం తు దృష్ట్వా బలాత్తేన నీయమానం మహారణాత్	

మహాస్తమమరాః సర్వే కిం ను స్యాదిత్యచింతయన్	30
దృశ్యతే న స మాయావీ శక్రజిత్ సమితింజయః	
విద్యావానపి యేనేన్ద్రో మాయయా నీయతే బలాత్	31
ఏతస్మిన్నస్తరే కృద్ధాః సర్వే సురగణా స్తదా	
రావణం విముఖీ కృత్య శరవర్షై రవాకిరన్	32
రావణస్తు సమాసాద్య ఆదిత్యాంశ్చ వసూం స్తథా	
న శశాక స సంగ్రామే యోద్ధుం శతృభిరర్దితః	33
స తం దృష్ట్వా పరిష్మానం ప్రహరై ర్జర్జరీ కృతమ్	
రావణిః పితరం యుద్ధేఽదర్శనస్థోఽబ్రవీదిదమ్	34
ఆగచ్ఛ తాత గచ్ఛామో రణకర్తా నివర్తతాం	
జితం నో విదితం తేఽస్తు స్వస్థో భవ గతజ్వరః	35
అయం హి సుర సైన్యస్య త్రైలోక్యస్య చ యః ప్రభుః	
స గృహీతో దైవబలా దృగ్బుద్ధిః సురాః కృతాః	36
యథేష్టం భుంక్ష్వ లోకాం స్తీన్నిగృహ్యోఽరాతిమోజసా	
వృథా కిం తే శ్రమేణేహ యుద్ధమద్య తు నినిష్ఫలం	37
తత స్తే దైవతగణా నివృత్తా రణ కర్మణః	
తచ్ఛుత్వా రావణోర్వాక్యం స్వస్థచేతా బభూవ హ	38
అథ రణ విగతజ్వరః ప్రభుః	
విజయమఽవాప్య నిశాచరాధిపః	
స్వభవనమభితో జగామ హృష్టః	
స్వసుత మవాప్య చ వాక్య మబ్రవీత్	39
అతిబల సదృశైః పరాక్రమై సైః	
మమకుల మానవివర్ధనం కృతమ్	
యదఽయమతుల బల స్వయాద్య వై	
త్రిదశపతి స్త్రిదశాశ్చ నిర్జితాః	40
నయ రథమధిరోప్య వాసవం	
నగరమితోవ్రజ సేనయా వృత స్త్వం	
అహమపి తవ గచ్ఛతో దృతం	

సహ సచివై రనుయామి పృష్ఠతః	41
అథ స బలవృతః సవాహనః	
త్రిదశపతిం పరిగృహ్య రావణిః	
స్వభవన మభిగమ్య వీర్యవాన్	
కృత సమరాన్ విససర్జ రాక్షసాన్	42
<u>త్రింశః సర్గః - ఇంద్ర పరాజయ కారణ కథనం</u>	
జితే మహేన్ద్రేఽతిబలే రావణస్య సుతేన వై	
ప్రజాపతిం పురస్కృత్య యయు ర్లజ్ఞాం సురాస్తదా	1
[ప్రజాపతిం సురాః సర్వే గతాః పరమదుఃఖితాః	
భగవన్ పురుహూతోఽయం నిగృహీతో భవద్వరాత్	
రాక్షసేంద్రం సురైః సర్వైరవధ్యం కృతవానఽసి	
మహేశ్వరేణ పుత్రస్య వరా దత్తా దురాత్మనః	
కిం కరోతు సురేంద్ర స్తం మాయయా బలవత్తరం	
సురాశ్చ సర్వే లోకేశ న జయన్తి భవద్వరాత్	
తస్మాత్ త్వమేవ దేవేంద్రం మోచయస్వ మహాద్యుతే	
అద్యప్రభృతి లోకేశ స్వవిక్రమ బలోదితః	
ఇతి విజ్ఞాప్య భావజ్ఞాః ప్రణిపత్య ప్రసాద్య చ]	
తత్ర రావణ మాసాద్య పుత్ర భ్రాతృభి రావృతమ్	
అబ్రవీ ధగనే తిష్ఠన్ సామపూర్వం ప్రజాపతిః	2
వత్స రావణ తుష్టోఽస్మి పుత్రస్య తవ సంయుగే	
అహోఽస్య విక్రమోదార్యం తవ తుల్యోఽధికోఽపి వా	3
జితం హి భవతా సర్వంత్రైలోక్యం స్వేన తేజసా	
కృతా ప్రతిజ్ఞా సఫలా ప్రీతోఽస్మి స్వసుతేన వై	4
అయం చ పుత్రోఽతిబల స్తవ రావణ వీర్యవాన్	
జగతీన్ద్రజిదిత్యేవ పరిఖ్యాతో భవిష్యతి	5
బలవాన్ దుర్జయశ్చైవ భవిష్యత్యేష రాక్షసః	
యం సమాశ్రిత్య తే రాజన్ స్థాపితా స్త్రిదశా వశే	6
తన్ ముచ్యతాం మహాబాహో మహేన్ద్రః పాకశాసనః	

కిం చాఽస్య మోక్షణార్థాయ ప్రయచ్ఛన్తు దివౌకసః	7
అథాబ్రవీన్మహాతేజా ఇన్ద్రజిత్ సమితింజయః	
అమరత్వమఽహం దేవ వృణే యద్యేష ముచ్యతే	8
చతుష్పదాం ఖేచరాణామఽన్యేషాం చ మహౌజసామ్	
వృక్ష గుల్మ క్షుప లతా త్యణోపల మహీ భృతాం	9
సర్వేఽపి జంతవోఽన్యేన్యం భేతవ్యే సతి భిభృతి	
అతోత్ర లోకే సర్వేషాం సర్వస్మాచ్చ భవేద్భయం	10
తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా మేఘనాదం ప్రజాపతిః	
నాస్తి సర్వాఽమరత్వం హి కస్యచిత్ ప్రాణినో భువి	11
చతుష్పదః పక్షిణశ్చ భూతానాం వా మహౌజసాం	
శృత్వా పితామహేనోక్త మిన్ద్రజిత్ ప్రభుణావ్యయం	12
అథాబ్రవీత్ స తత్రస్థం మేఘనాదో మహాబలః	
శ్శాయతాం యా భవేత్ సిద్ధిః శతక్రతు విమోక్షణే	13
మమేష్టం నిత్యశో హవ్యై ర్మంత్రైః సంపూజ్య పావకమ్	
సంగ్రామ మఽవతర్తుం చ శత్యనిర్ణయ కాంక్షిణః	14
అశ్వయుక్తోరథో మహ్యముత్తిష్ఠే త్తు విభావసోః	
తత్ స్థస్యాఽమరతా స్యా న్మే ఏష మే నిశ్చయో వరః	15
తస్మిన్ యద్యఽసమాప్తే చ జప్యహోమే విభావసా	
యుధ్యేయం దేవ సంగ్రామే తదా మే స్యా ద్విनाశనమ్	16
సర్వో హి తపసా దేవ వృణోత్యఽమరతాం పుమాన్	
విక్రమేణ మయా త్వేతదఽమరత్వం ప్రవర్తితమ్	17
ఏవమఽస్త్వీతి తం చాహ వాక్యం దేవః పితామహః	
ముక్తశ్చేన్ద్రజితా శక్తో గతాశ్చ త్రిదివం సురాః	18
ఏతస్మిన్నన్తరే రామ దీనో భ్రష్టాఽమ్బర ద్యుతిః	
ఇంద్ర శ్చిన్తాపరీతాత్మా ధ్యాన తత్పరతాం గతః	19
తం తు దృష్ట్వా తథాభూతం ప్రాహ దేవః ప్రజాపతిః	
శతక్రతో కిము పురా కరోతి స్మ సుదుష్కరమ్	20
అమరేన్ద్ర మయా బహ్వః ప్రజాః సృష్టా స్తదా ప్రభో	

ఏకవర్ణాః సమాభాషా ఏకరూపాశ్చ సర్వశః	21
తాసాం నాఽస్తి విశేషో హి దర్శనే లక్షణేఽపి వా	
తతోఽహ మేకాగ్రమనా స్తాః ప్రజాః పర్యచింతయమ్	22
సోఽహం తాసాం విశేషార్థం స్త్రీయ మేకాం వినిర్మమే	
యద్యత్ ప్రజానాం ప్రత్యభ్యం విశిష్టం తత్త దుద్భుతమ్	23
తతో మయా రూపగుణై రఽహల్య స్త్రీ వినిర్మితా	
హలం నామేహ వైరూప్యం హల్యం తత్ప్రభవం భవేత్	24
యస్మా న్న విద్యతే హల్యం తేనాఽహల్యేతి విశ్వతా	
అహల్యేతి మయా శక్ర తస్యా నామ ప్రవర్తితమ్	25
నిర్మితాయాం చ దేవేన్ద్ర తస్యాం నార్యాం సురర్షభ	
భవిష్యతీతి కచ్చైషా మమ చిన్తా తతోఽభవత్	26
త్వం తు శక్ర తదా నారీం జానీషే మనసా ప్రభో	
స్థానాధికతయా పత్నీ మమైషేతి పురందర	27
సా మయా న్యాసభూతా తు గౌతమస్య మహాత్మనః	
న్యస్తా బహూని వర్షాణి తేన నిర్యాతితా చ హ	28
తత స్తస్య పరిజ్ఞాయ మహాస్థైర్యం మహామునేః	
జ్ఞాత్వా తపసి సిద్ధిం చ పత్న్యర్థం స్పర్శితా తదా	29
స తయా సహ ధర్మాత్మా రమతే స్మ మహామునిః	
ఆసన్నిరాశా దేవాస్తు గౌతమే దత్తయా తయా	30
సంకృద్ధ స్త్వం హి ధర్మాత్మన్ గత్వా తస్యాశ్రమం మునేః	
దృష్టవాంశ్చ తదా తాం స్త్రీం దీప్తామగ్నిశిఖామివ	31
సా త్వయా ధర్షితా శక్ర కామార్దేన సమన్యనా	
దృష్ట స్త్వం చ తదా తేన హ్యశ్రమే పరమర్షిణా	32
తతః కృద్ధేన తేనాఽసి శప్తః పరమతేజసా	
గతోఽసి యేన దేవేన్ద్ర దశాభాగ విపర్యయమ్	33
యస్మాన్ మే ధర్షితా పత్నీ త్వయా వాసవ నిర్భయమ్	
తస్మాత్ త్వం సమరే రాజన్ శత్య హస్తం గమిష్యసి	34
అయం తు భావో దుర్బుద్ధే య స్వయేహ ప్రవర్తితః	

మానుషేష్యఽపి లోకేషు భవిష్యతి న సంశయః	35
తత్రార్థం తస్య యః కర్తా త్వయ్యర్థం నిపతిష్యతి	
న చ తే స్థావరం స్థానం భవిష్యతి న సంశయః	36
యశ్చ యశ్చ సురేస్త్రః స్యా ద్భవః స న భవిష్యతి	
ఏష శాపో మయా ముక్త ఇత్యఽసౌ త్వాం తదాబ్రవీత్	37
తాం తు భార్యాం సునిర్భర్త్య సోఽబ్రవీత్ సుమహాతపాః	
దుర్వినీతే వినిధ్వంస మమాశ్రమ సమీపతః	38
రూప యౌవన సంపన్నా యస్మా త్వమనవస్థితా	
తస్మా ద్భూపవతీ లోకే న త్వమేకా భవిష్యసి	39
రూపం చ తే ప్రజాః సర్వా గమిష్యన్తి న సంశయః	
య త్తదేకం సమాశ్రిత్య విభ్రమోఽయముపస్థితః	40
తదా ప్రభృతి భూయిష్ఠం ప్రజా రూపసమన్వితాః	
సా తం ప్రసాదయామాస మహర్షి గౌతమం తదా	41
అజ్ఞానా ద్ధర్షితా నాథ త్వద్రూపేణ దివౌకసా	
న కామకారాద్విప్రర్థే ప్రసాదం కర్తుమర్హసి	42
అహల్యయా త్వేవముక్తః ప్రత్యువాచ స గౌతమః	
ఉత్పత్స్యతి మహాతేజా ఇక్షాకూణాం మహారథః	43
రామో నామ శృతో లోకే వనం చాప్యుపయాస్యతి	
బ్రాహ్మణార్థే మహాబాహు ర్విష్ణుర్మానుష విగ్రహః	44
తం ద్రక్ష్యసి యదా భద్రే తతః పూతా భవిష్యసి	
స హి పావయితుం శక్త స్త్వయా యద్దుష్కృతం కృతం	45
తస్యాతిథ్యం చ కృత్వా వై మత్సమీపం గమిష్యసి	
వత్స్యసి త్వం మయా సార్థం తదా హి వరవర్ణిని	46
ఏవముక్త్యా స విప్రర్షిరాజగామ స్వమాశ్రమం	
తపశ్చచార సుమహాత్ సా పత్నీ బ్రహ్మవాదినః	47
శాపోత్సర్గాద్ధి తస్యేదం మునేః సర్వముపస్థితం	
తత్స్మర త్వం మహాబాహో దుష్కృతం యత్త్వయా కృతమ్	48
తేన త్వం గ్రహణం శత్రోర్యతో నాన్యేన వాసవ	

శేషుం వై యజ యజ్ఞం త్వం వైష్ణవం సుసమాహితః	49
పావిత స్తేన యజ్ఞేన యాస్యసే త్రిదివం తతః	
పుత్రశ్చ తవ దేవేస్త్ర న వినష్టో మహారణే	50
నీతః సన్నిహిత శ్చైవ అర్యకేణ మహోదధౌ	
ఏత చ్ఛత్వా మహేస్త్రస్తు యజ్ఞమిష్ట్యా చ వైష్ణవమ్	51
పునస్తేదివ మాక్రామదన్వశాసచ్ఛ దేవరాట్	
ఏతద్దన్వజితో రామ బలం యత్ కీర్తితం మయా	52
నిర్జిత స్తేన దేవేస్త్రః ప్రాణినోఽన్యే తు కిం పునః	
ఆశ్చర్యమితి రామశ్చ లక్ష్మణశ్చాట్రవీ త్తదా	53
అగస్త్య వచనం శ్శత్వా వానరా రాక్షసా స్తదా	
విభీషణస్తు రామస్య పార్శ్వస్థో వాక్యమట్రవీత్	54
ఆశ్చర్యం స్మారితోస్మ్యుఽద్య య త్త ధ్వుష్టం పురాతనం	
అగస్త్యం త్వట్రవీద్రామః సత్యమేత చ్ఛుతం చ మే	55
ఏవం రామ సముద్భూతో రావణో లోకకంటకః	
సపుత్రో యేన సంగ్రామే జితః శక్రః సురేశ్వరః	56
<u>ఏకత్రింశః సర్గః - రావణ నర్మదావగాహః</u>	
తతో రామో మహాతేజా విస్మయాత్ పునరేవ హి	
ఉవాచ ప్రణతో వాక్యమగస్త్యమృషి సత్తమమ్	1
భగవన్ రాక్షసః క్రూరో యదా ప్రభృతి మేదినీం	
పర్యటత్ కిం తదా లోకాః శూన్యా ఆసన్ ద్విజోత్తమ	2
రాజా వా రాజ మాత్రో వా కిం తదా నాఽత్ర కశ్చన	
ధర్షణం యేన న ప్రాప్తో రావణో రాక్షసేశ్వరః	3
ఉతాహో హతవీర్యా స్తే బభూవుః పృథివీక్షితః	
బహిష్కృతా వరాస్తైశ్చ బహవో నిర్జితా నృపాః	4
రాఘవస్య వచః శ్శత్వా హ్యగస్త్యో భగవాన్ ఋషిః	
ఉవాచ రామం ప్రహసన్ పితామహ ఇవేశ్వరమ్	5
ఇత్యేవం బాధమానస్తు పార్థివాన్ పార్థివర్షభ	
చచార రావణో రామ పృథివీం పృథివీపతే	6

తతో మాహిష్మతీం నామ పురీం స్వర్గపురీ ప్రభామ్	
సంప్రాప్తో యత్ర సాన్నిధ్యం స దాఽఽసీ ద్వసురేతసః	7
తుల్య ఆసీ న్నూప స్తస్య ప్రభావా ద్వసురేతసః	
అర్జునో నామ యత్రాఽగ్నిః శరకుణ్డేశయః సదా	8
యమేవ దివసం నోఽథ హైహయాధిపతిర్బలీ	
అర్జునో నర్మదాం రన్తుం గతః స్త్రీభిః సహేశ్వరః	9
తమేవ దివసం నోఽథ రావణ స్తత్ర ఆగతః	
రావణో రాక్షసేంద్రస్తు తస్యాఽమాత్యానపృచ్ఛత	10
క్వాఽర్జునో నృపతిః శీఘ్రం సమ్యగాఖ్యాతు మర్హథ	
రావణోఽహమనుప్రాప్తో యుద్ధేఘ్న ర్భూవరేణ హ	11
మమాగమనమఽప్యగ్రే యుష్మాభిః సన్నివేద్యతామ్	
ఇత్యేవం రావణోక్తా స్తే అమాత్యాః సువిపశ్చితః	12
అబృవన్ రాక్షసపతి మఽసాన్నిధ్యం మహీపతేః	
శృత్వా విశ్రవసః పుత్రః పౌరాణామర్జునం గతమ్	13
అపస్యత్యాగతో విన్ద్యం హిమవత్సన్నిభం గిరిం	
స తమభ్రమివావిష్ట ముద్బ్రాన్తా మివ మేదినీమ్	14
అపశ్యద్రావణో విన్ద్య మాలిఖన్తమివాఽమృరమ్	
సహస్ర శిఖరోపేతం సింహాధ్యుషిత కన్దరమ్	15
ప్రపాత పతితై స్తోయైః సాట్టహాస మివామ్బుధిం	
దేవ దానవ గన్ధర్వైః సాఽప్సరోగణ కిన్నరైః	16
సస్త్రీభిః క్రీడమానైశ్చ స్వర్గభూతం మహోచ్చయమ్	
నదీభిః స్యన్దమానాభిః స్పాటిక ప్రతిమం జలమ్	17
ఫణాభి శ్చలజిహ్వోభిరఽనన్తమివ విష్ఠితమ్	
ఉత్త్రామన్తం దరీవన్తం హిమవత్సన్నిభం గిరిమ్	18
పశ్యమాన స్తతో విన్ద్యం రావణో నర్మదాం యయా	
చలోపలజలాం పుణ్యాం పశ్చిమోదధి గామినీమ్	19
మహిషైః సుమరైః సింహైః శార్దూలర్కగజోత్తమైః	
ఉష్ణాభితప్తై స్తుషితైః సంక్షోభిత జలాశయామ్	20

చక్రవాకైః సకారణైః సహంస జలకుక్కుటైః	
సారసైశ్చ సదామతైః సుకూబద్భిః సమావృతమ్	21
పుల్ల దృమ కృతోత్తంసాం చక్రవాక యుగస్తనీమ్	
విస్తీర్ణ పులిన శ్రోణీం హంసావళి సుమేఖలామ్	22
పుష్పరేణ్యఽనులిప్తాఙ్గీం జలఫేనామలాంశుకామ్	
జలావగాహ సంస్పర్శాం పుల్లోత్పల శుభేక్షణామ్	23
పుష్పకాదవరుహ్యశు నర్మదాం సరితాం వరామ్	
ఇష్టామివ వరాం నారీమవగాహ్య దశాననః	24
స తస్యాః పులినే రమ్యే నానాముని నిషేవితే	
ఉపోపవిష్టైః సచివైః సార్థం రాక్షసపుంగవః	25
ప్రఖ్యాయ నర్మదాం చాఽథ గంగేయ మితి రావణః	
నర్మదా దర్శజం హర్ష మాప్తవాన్ రాక్షసాధిపః	26
తతః సలీలం ప్రహసన్ రావణో రాక్షసేశ్వరః	
ఉవాచ సచివాం స్తత్ర ప్రహస్త శుక సారణాన్	27
ఏష రశ్మిసహస్రేణ జగత్కృత్వేవ కాఞ్చానమ్	
తీక్ష్ణ తాపకరః సూర్యో నభసోఽర్థం సమాశ్రితః	28
మామాసీనం విదిత్వేహ చన్ద్రాయతి దివాకరః	
నర్మదాజల శీతశ్చ సుగంధిః శ్రమనాశనః	29
మద్భయాదఽనిలోప్యత్ర వాత్యేష సుసమాహితః	
ఇయం చాపి సరిచ్ఛ్చష్టా నర్మదా నర్మవర్ధినీ	30
నక్త మీన విహంగోర్మిః సభయేవాఽభనా స్థితా	
తద్భవంతః క్షతాః శస్త్రై ర్పుపై రిన్ద్రసమైర్యుధి	31
చన్దనస్య రసేనేవ రుధిరేణ సముక్షితాః	
తే యూయ మవగాహధ్వం నర్మదాం శర్మదాం శుభామ్	32
మహాపద్మ ముఖా మత్తా గఙ్గామివ మహాగజాః	
అస్యాం స్నాత్వా మహానద్యాం పాప్మానం విప్రమోక్ష్యథ	33
అహమఽప్యద్య పులినే శరదిన్ద్రు సమప్రభే	
పుష్పోపహరం శనకైః కరిష్యామి కపర్దినః	34

రావణేనైవ ముక్తాస్తు ప్రహస్త శుక సారణాః	
సమహోదర ధూమ్రాక్షా నర్మదామ్ విజగాహిరే	35
రాక్షసేస్త్ర గజై సైస్తు క్షోభితా నర్మదా నదీ	
వామనాంఽజన పద్మాద్వై ర్గజౌ ఇవ మహాగజైః	36
తత స్తే రాక్షసాః స్నాత్వా నర్మదాయాం మహాబలాః	
ఉత్తీర్య పుష్పాణ్యాజహృ ర్బల్యర్థం రావణస్య తు	37
నర్మదా పులినే హృద్యే శుభ్రాఽభ్ర సదృశ ప్రభే	
రాక్షసైస్తు ముహూర్తేన కృతః పుష్పమయో గిరిః	38
పుష్పేషాపహృతేష్వేవం రావణో రాక్షసేశ్వరః	
అవతీర్ణో నదీం స్నాతుం గజౌమివ మహాగజః	39
తత్ర స్నాత్వా చ విధివ జ్ఞప్త్యా జప్యమనుత్తమమ్	
నర్మదా సలిలా త్తస్మాదుత్తతార స రావణః	40
తత్ర క్లిన్నాఽమృతం త్యక్త్వా శుక్లవస్త్ర సమావృతం	
రావణం ప్రాణ్జాలిం యాంతమన్వయుః సర్వరాక్షసాః	41
తద్గతీవశమాపన్నా మూర్తిమంత ఇవాచలాః	
యత్ర యత్ర చ యాతి స్మ రావణో రాక్షసేశ్వరః	42
జామ్బూనదమయం లింగం తత్ర తత్ర స్మ నీయతే	
వాలుకా వేదిమధ్యే తు తల్లింగం స్థాప్య రావణః	43
అర్చయామాస గన్దేశ్చ పుష్పైశ్చాఽమృతగన్ధిభిః	
తతః స తామార్తి హారం పరం వరం	
వరప్రదం చన్ద్ర మయూఖ భూషణమ్	
సమఽర్చయిత్వా స నిశాచరో జగౌ	
ప్రసార్య హస్తాన్ ప్రననర్త చాగ్రతః	44
<u>ద్వాత్రింశః సర్గః - రావణ గ్రహణం</u>	
నర్మదా పులినే యత్ర రాక్షసేస్త్రః సుదారుణః	
పుష్పోపహారం కురుతే తస్మా ద్దేశాదఽదూరతః	1
అర్జునో జయతాం శ్రేష్ఠో మాహిష్మత్యాః పతిః ప్రభుః	
క్రీడితే సహ నారీభి ర్నర్మదాతోయ మాశ్రితః	2

తాసాం మధ్యగతే రాజా రరాజ చ తదాఽర్జునః	
కరేణానాం సహస్రస్య మధ్యస్థ ఇవ కుఞ్జరః	3
జిఙ్ఘాసుః స తు బాహూనాం సహస్రస్యోత్తమం బలమ్	
రురోధ నర్మదావేగం బాహుభి ర్భహుభిర్వృతః	4
కార్తవీర్య భుజా సక్తం తజ్జలం ప్రాప్య నిర్మలమ్	
కూలోపహారం కుర్వాణం ప్రతిస్రోతః ప్రధావతి	5
సమీన నక్ర మకరః సపుష్ప కుశ సంస్తరః	
స నర్మదాఽమ్బుసో వేగః ప్రావృట్కాల ఇవాబభౌ	6
స వేగః కార్తవీర్యేణ సంప్రేషిత ఇవాఽమ్బుసః	
పుష్పోపహారం సకలం రావణస్య జహార హ	7
రావణోఽర్థసమాప్తం తముత్స్పృజ్య నియమం తదా	
నర్మదాం పశ్యతే కాంతాం ప్రతికూలాం యథా ప్రియామ్	8
పశ్చిమేన తు తం దృష్ట్వా సాగరోద్ధార సన్నిభమ్	
వర్ధంతమఽమ్బుసో వేగం పూర్వా మాశాం ప్రవిశ్య తు	9
తతోఽనుద్భ్రాంత శకునాం స్వభావోపరమే స్థితామ్	
నిర్వికారాఽఙ్గనాభాసా మఽపశ్యద్రావణో నదీమ్	10
సవ్యేతర కరాంఽగుళ్యా సశబ్దం చ దశాననః	
వేగ ప్రభవ మన్వేష్టుం నోఽదిశచ్ఛుక సారణౌ	11
తౌ తు రావణ సందిష్టౌ భ్రాతౌ శుక సారణౌ	
వ్యోమాన్తరగతౌ వీరౌ ప్రస్థితౌ పశ్చిమోన్ముఖౌ	12
లర్దయోజన మాత్రం తు గత్వా తౌ రజనీచరౌ	
పశ్యేతాం పురుషం తోయే క్రీడన్తం సహయోషితమ్	13
బృహత్సాల ప్రతీకాశం తోయవ్యాకుల మూర్ధజమ్	
మదరక్తాన్త నయనం మదవ్యాకుల తేజసం	14
నదీం బాహుసహస్రేణ రున్ధన్తమఽరిమర్దనమ్	
గిరిం పాదసహస్రేణ రున్ధన్తమివ మేదినీమ్	15
బాలానాం వరనారీణాం సహస్రేణ సమావృతమ్	
స మదానాం కరేణానాం సహస్రేణేవ కుఞ్జరమ్	16

తమద్భుతతమం దృష్ట్యా రాక్షసా శుక సారణౌ	
సన్నివృత్తా వృషాగమ్య రావణం తమఽఢోచతుః	17
బృహత్సాల ప్రతీకాశః కోఽప్యసౌ రాక్షసేశ్వర	
నర్మదాం రోధవదృద్ధ్యా క్రీడాపయతి యోషితః	18
తేన బాహుసహస్రేణ సన్నిరుద్ధ జలా నదీ	
సాగరోద్ధార సంకాశానుధారాన్ సృజతే ముహుః	19
ఇత్యేవం భాషమాణౌ తౌ నిశమ్య శుక సారణౌ	
రావణోఽర్జున ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ యుద్ధ లాలసః	20
అర్జునాభిముఖే తస్మిన్ రావణే రాక్షసాధిపతే	
చండః ప్రవతి పవనః సనాదః సరజా స్తదా	21
సకృదేవ కృతో రావః సరక్తః ప్రీషితో ఘనైః	
మహోదర మహాపార్శ్వ ధూమ్రాక్ష శుక సారణైః	22
సంవృతో రాక్షసేంద్రస్తు తత్రాగాద్యఽత్ర చాఽర్జునః	
అదీర్ఘేణైవ కాలేన స తదా రాక్షసో బలీ	23
తం నర్మదా హ్రాదం భీమమాజగామాంఽజన ప్రభః	
స తత్ర స్త్రీ పరివృతం వాసితాభిరివ ద్విపమ్	24
నరేంద్రం పశ్యతే రాజా రాక్షసానాం తదాఽర్జునమ్	
స రోషాద్రక్తనయనో రాక్షసేంద్రో బలోద్ధతః	25
ఇత్యేవమర్జునామాత్యా నాహ గంభీరయా గిరా	
అమాత్యాః క్షిప్ర మాఖ్యాత హైహయస్య నృపస్య వై	26
యుద్ధార్థీ సమనుప్రాప్తో రావణో నామ రాక్షసః	
రావణస్య వచః శృత్వా మన్త్రిణోఽథార్జునస్య తే	27
ఉత్తస్థుః సాయుధాస్త్రాశ్చ రావణం వాక్య మబ్యవన్	
యుద్ధస్య కాలో విజ్ఞాతః సాధు భోః సాధు రావణ	28
యః క్షీణం స్త్రీవృతం చైవ యోద్ధుముత్సహతే నృపమ్	
స్త్రీ సమక్షం కథం యత్తద్యోద్ధు ముత్సహసిఽర్జునం	29
వాసితా మధ్యగం మత్తం శార్దూల ఇవ కుఞ్జరమ్	
క్షమస్వాఽద్య దశగ్రీవ చోష్యతాం శర్వరీ త్వయా	30

యుద్ధే శ్రద్ధా చ యద్యఽస్తి శ్వ స్త్రాత సమరేఽర్జునమ్	
యద్యద్యఽస్తి మతి ర్యోద్ధుం యుద్ధతృష్ణా సమావృతా	31
నిహత్యాఽస్మాం స్తతో యుద్ధమఽర్జునే నోపయాస్యసి	
తత స్తే రావణామాత్యై రఽమాత్యాః పార్థివస్య తు	32
సూదితాశ్చాఽపి తే యుద్ధే భక్షితాశ్చ బుభుక్షితైః	
తతో హలహలా శబ్దో నర్మదాతీర ఆబభౌ	33
అర్జునస్యానుయాతృణాం రావణస్య చ మన్త్రిణామ్	
ఇషుభి స్తోమరైః శూలై స్త్రిశూలై ర్వజ్ర కర్షణైః	34
సరావణా నర్దయన్తః సమన్తాత్ సమభిదృతాః	
హైహయాధిప యోధానాం వేగ ఆసీత్ సుదారుణః	35
సనక్ర మీన మకర సముద్ర స్వేవ నిస్వనః	
రావణస్య తు తేఽమాత్యాః ప్రహస్త శుక సారణాః	36
కార్తవీర్య బలం కృద్ధా నిర్దహంతి స్మ తేజసా	
అర్జునాయ తు తత్ కర్మ రావణస్య సమన్త్రిణః	37
క్రీడమానాయ కథితం పురుషై ర్ద్వార రక్షిభిః	
శృత్వా న భేతవ్యమితి స్త్రీజనం తం తతోఽర్జునః	38
ఉత్తతార జలా త్తస్మా ధంగాతోయాదివాఽంజనః	
క్రోధ దూషిత నేత్రస్థు స తతోఽర్జునపావకః	39
ప్రజజ్వాల మహాఘోరో యుగాన్త ఇవ పావకః	
స తూర్ణతర మాదాయ వరహమాఙ్గదో గదామ్	40
అభిదుద్రావ రక్షాంసి తమాంసీవ దివాకరః	
బాహువిక్షేపకరణాం సముద్యమ్య మహాగదామ్	41
గారుడం వేగమాస్థాయ చాప పాతైవ నోఽర్జునః	
తస్య మార్గం సమారుద్య విన్ద్యోఽర్కస్యేవ పర్వతః	42
స్థితో విన్ద్య ఇవాఽకమ్ప్యః ప్రహస్తో ముసలాయుధః	
తతోఽస్య ముసలం ఘోరం లోహబద్ధం మహోద్ధతః	43
ప్రహస్తః ప్రేషయన్ కృద్ధో రరాస చ యథామ్బుదః	
తస్యాఽగ్రే ముసలస్యాగ్నిరశోకాపీడ సన్నిభః	44

ప్రహస్త కర ముక్తస్య బభూవ ప్రదహన్నివ	
ఆధాయాంతం తు ముసలం కార్తవీర్యస్తదార్జునః	45
నిపుణం వశ్చాయామాస సగదోఽగదవిక్రమః	
తత స్తమభిదుద్రావ ప్రహస్తం హైహయాధిపః	46
బ్రామయానో గదాం గుర్వీం పశ్చాబాహుశతోచ్చయామ్	
తథాహతోఽతివేగేన ప్రహస్తో గదయా తదా	47
నిపపాత హతః శైలో వజ్రి వజ్రహతో యథా	
ప్రహస్తం పతితం దృష్ట్వా మారీచ శుక సారణాః	48
సమహోదర ధూమ్రాక్షా హ్యపస్సుష్టా రణాజిరాత్	
అపక్రాంతేష్వమాత్యేషు ప్రహస్తి వినిపాతితే	49
రావణోఽభ్యద్రవ త్తూర్ణ మర్జునం నృపసత్తమమ్	
సహస్రబాహో స్తద్యుద్ధం వింశద్బాహోశ్చ దారుణమ్	50
నృప రాక్షసయో స్తత్ర చారబ్ధం రోమహర్షణమ్	
సాగరా వివ సంరబ్ధౌ చల న్మూలావివాఽచలౌ	51
తేజో యుక్తా వివాదిత్యౌ ప్రదహంతావివాఽనలౌ	
బలోన్నతౌ యథా నాగౌ వాసితాఽర్ధే యథా వృషౌ	52
మేఘావివ వినర్షంతౌ సింహావివ బలోత్కటౌ	
రుద్ర కాలావివ కృద్ధౌ తథా తౌ రాక్షసాఽర్జునౌ	53
పరస్పరం గదాభ్యాం తౌ తాడయామాసతు ర్భుశమ్	
వజ్ర ప్రహారానఽచలా యథా ఘోరాన్ విషిఽహిరే	54
గదా ప్రహారాం శ్చౌ తత్ర సేహాతే నరరాక్షసౌ	
యథా శని రవేభ్యస్తు జాయతేఽథ ప్రతిశృతిః	55
తథా తయోర్గదా పోధై ర్దిశః సర్వాః ప్రతిశృతాః	
అర్జునస్య గదా సా తు పాత్యమానాఽహితోరసి	56
కాశ్చానాభం నభశ్చక్రే విద్యుత్సౌదామనీ యథా	
తద్దైవ రావణేనాపి పాత్యమానా ముహుర్ముహుః	57
అర్జునోరసి నిర్భాతి గదోల్కేవ మహాగిరౌ	
నాఽర్జునః ఖేద మాయాతి న రాక్షసగణేశ్వరః	58

ఇదమాసీ త్తయోర్యుద్ధం యథా పూర్వం బలీన్ద్రయోః	
శృణ్ణై ర్మహర్షభౌ యద్వ ధ్ధన్తాగై రివ కుణ్ణౌ	59
పరస్పరం తౌ నిఘ్నన్తౌ నర రాక్షస సత్తమౌ	
తతోఽర్జునేన కృద్ధేన సర్వప్రాణేన సా గదా	60
స్తనయోరఽన్తరే ముక్తా రావణస్య మహోరసి	
వరదానకృత త్రాణే సా గదా రావణోరసి	61
దుర్బలేవ యథావేగం ద్విధా భూత్వాఽపతత్ క్షితౌ	
స త్వఽర్జున ప్రముక్తేన గదాపాతేన రావణః	62
అపాసర్ప ధ్ధనుర్మాత్రం నిషసాద చ నిష్ఠనన్	
స విహ్వలం తదాలక్య దశగ్రీవం తతోఽర్జునః	63
సహసోత్పత్య జగ్రాహ గరుత్మానివ పన్నగమ్	
స తం బాహుసహస్రేణ బలాద్ధృహ్య దశాననమ్	64
బబన్ధ బలవాన్ రాజా బలిం నారాయణో యథా	
బధ్యమానే దశగ్రీవే సిద్ధ చారణ దేవతాః	65
సాధ్వీతి వాదినః పుష్పైః కిరన్త్యఽర్జున మూర్ధని	
వ్యాఘ్రౌ మృగమివాదాయ మృగరాడివ దన్తినమ్	66
ననాద హైహయౌ రాజా హర్షా దమ్బుదవ న్ముహుః	
ప్రహస్తస్తు సమాశ్వస్తో దృష్ట్వా బద్ధం దశాననమ్	67
సహ తై రాక్షసైః కృద్ధ శ్చాభిదుద్రావ పార్థివమ్	
నక్తంచరాణాం వేగస్తు తేషామాపతతాం బభౌ	68
ఉద్భూత ఆతపాపాయే పయోదానామివాంబుధౌ	
ముఞ్చ ముఞ్చోతి భాషన్త స్తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాసకృత్	69
ముసలాని సశూలాని హ్యుత్సర్జ స్తదాఽర్జునే	
అప్రాప్తాన్యేవ తాన్యాశు అసంభ్రాన్త స్తదాఽర్జునః	70
ఆయుధాన్యఽమరారీణాం జగ్రాహోఽరి నిషూదనః	
తత సైరేవ రక్షాంసి దుర్ధరైః ప్రవరాయుధైః	71
భిత్త్వా విద్రావయామాస వాయురమ్బుధరా నివ	
రాక్షసాం స్త్రాసయిత్వా తు కార్తవీర్యార్జున స్తదా	72

రావణం గృహ్య నగరం ప్రవివేక సుహృద్వృతః	
స కీర్యమాణః కుసుమాక్షతోత్కరైః	
ద్విజైః సపారైః పురుహూత సన్నిభః	
తదాఽర్జునః సంప్రవివేక తాం పురీం	
బలిం నిగృహ్యైవ సహస్రలోచనః	73
<u>త్రయస్తింశః సర్గః - రావణ విమోక్షః</u>	
రావణ గ్రహణం తత్తు వాయు గ్రహణ సన్నిభమ్	
తతః పులస్త్యః శుశ్రావ కథితం దివి దైవతైః	1
తతః పుత్ర కృత స్నేహాత్ కమ్ప్యమానో మహాధృతిః	
మాహిష్మతీపతిం ద్రష్టు మాజగామ మహామునిః	2
స వాయుమార్గ మాస్థాయ వాయు తుల్యగతి ర్ద్విజః	
పురీం మాహిష్మతీం ప్రాప్తో మనః సంతాప విక్రమః	3
సోఽమరావతి సంకాశాం హృష్ట పుష్ట జనాకులామ్	
ప్రవివేక పురీం బ్రహ్మ ఇన్ద్రస్యేవాఽమరావతీమ్	4
పాదచార మివాదిత్యం నిష్పతన్తం సుదుర్ద్వశమ్	
తత స్తే ప్రత్యభిజ్ఞాయ చాఽర్జునాయ న్యవేదయన్	5
పులస్త్య ఇతి విజ్ఞాయ వచనాద్దైహయాధిపః	
శిరస్యఽఞ్జలి మాదాయ ప్రత్యుద్గచ్ఛ త్తపస్వినం	6
పురోహితోఽస్య గృహ్యోఽర్ఘ్యం మధుపర్కం తదైవ చ	
పురస్తాత్ ప్రయయౌ రాజ్ఞః శక్రస్యేవ బృహస్పతిః	7
తత స్తమ్మపిమాయాన్త ముద్యన్త మివ భాస్కరమ్	
అర్జునో దృశ్య సంభ్రాన్తో వవన్దేన్త ఇవేశ్వరమ్	8
స తస్య మధుపర్కం గాం పాద్యమఽర్ఘ్యం నివేద్య చ	
పులస్త్యమాహ రాజేన్ద్రో హర్ష గద్గదయా గిరా	9
అద్యేయవమమరావత్యా తుల్యా మాహిష్మతీ కృతా	
అద్యాఽహం తు ద్విజేన్ద్ర త్వాం పశ్యామి దుర్ద్వశమ్	10
అద్య మే కుశలం దేవ అద్య మే కుశలమ్ వ్రతం	
అద్య మే సఫలం జన్మ అద్య మే సఫలం తపః	11

యస్మా ధ్వేవగణై ర్వన్వ్యో వన్దేఽహం చరణౌ తవ
 ఇదం రాజ్య మిమే పుత్రా ఇమే దారా ఇమే వయమ్ 12
 బ్రహ్మన్ కిం కుర్మి కిం కార్య మాజ్ఞాపయతు నో భవాన్
 తం ధర్మేఽగ్నిషు పుత్రేషు శివం పృష్ట్యా చ పార్థివమ్ 13
 పులస్త్యోవాచ రాజానం హేహయానాం తదాఽర్జునమ్
 నరేంద్రాంబుజ పద్మాక్ష పూర్ణచంద్ర నిభానన 14
 అతులం తే బలం యేన దశగ్రీవ స్త్వయా జితః
 భయాద్యస్యోపతిష్ఠేతాం నిష్పన్దౌ సాగరాఽనిలా 15
 సోఽయమ్ మృథే త్వయా బద్ధః పౌత్రో మే రణదుర్జయః
 పుత్రకస్య యశః పీతం నామ విశ్రావితం త్వయా 16
 మద్వాక్యా ద్యాచ్యమానోఽద్య ముఞ్చ వత్సం దశాననమ్
 పులస్త్యాజ్ఞాం ప్రగృహ్యోచో న కించన వచోఽర్జునః 17
 ముమోచ వై పార్థివేన్ద్రో రాక్షసేంద్రః ప్రహృష్టవత్||
 స తం ప్రముచ్య త్రిదశారిమఽర్జునః
 ప్రపూజ్య దివ్యాభరణ స్రగఽమృతైః
 అహింసకం సఖ్యముపేత్య సాఽగ్నికం
 ప్రణమ్య తం బ్రహ్మసుతం గృహం యయౌ 18
 పులస్త్యేనాఽపి సంత్యక్తో రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్
 పరిష్యక్తః కృతాతిధ్యో లజ్జమానో వినిర్జితః 19
 పితామహ సుతశ్చాఽపి పులస్త్యో మునిపుంగవః
 మోచయిత్వా దశగ్రీవం బ్రహ్మలోకం జగామ హ 20
 ఏవం స రావణః ప్రాప్తః కార్తవీర్యాత్ ప్రధర్షణం
 పులస్త్య వచనాచ్ఛాఽపి పునర్ముక్తో మహాబలః 21
 ఏవం బలిభ్యో బలినః సన్తి రాఘవనందన
 నాఽవజ్ఞా హి పరే కార్యా య ఇచ్ఛేత్ ప్రీయ మాత్మనః 22
 తతః స రాజా పిశితాఽశనానాం
 సహస్రబాహోరుపలభ్య మైత్రీమ్
 పున ర్మృషాణాం కదనం చకార

చచార సర్వం పృథివీం చ దర్శాత్	23
<u>చతుస్తింశః సర్గః - వాలీ రావణ సఖ్యం</u>	
అర్జునేన విముక్తస్తు రావణో రాక్షసాధిపః	
చచార పృథివీం సర్వమనిర్విణ్ణ స్తథా కృతః	1
రాక్షసం వా మనుష్యం వా శృణుతే యం బలాధికమ్	
రావణ స్తం సమాసాద్య యుద్ధే హ్వయతి దర్పితః	2
తతః కదాచిత్ కిష్కిన్ద్రాం నగరీం వాలిపాలితామ్	
గత్వా హ్వయతి యుద్ధాయ వాలినం హేమమాలినమ్	3
తతస్తు వానరామాత్య స్తార స్తారాపితా ప్రభుః	
ఉవాచ వానరో వాక్యం యుద్ధ ప్రేప్సు ముపాగతమ్	4
రాక్షసేస్త్ర గతో వాలీ య స్తే ప్రతిబలో భవేత్	
కోఽన్యః ప్రముఖతః స్థాతుం తవ శక్తః ఫలవంగమః	5
చతుర్భ్యోఽపి సముద్రేభ్యః సంధ్యామన్వాస్య రావణ	
ఇమం ముహూర్తమాయాతి వాలీ తిష్ఠ ముహూర్తకమ్	6
ఏతానఽస్థి చయాన్ పశ్య య ఏతే శబ్ధ పాణ్డరాః	
యుద్ధార్థినా మిమే రాజన్ వానరాధిప తేజసా	7
యద్వాఽమృతరసః పీత స్వయా రావణ రాక్షస	
తదా వాలిన మాసాద్య తదఽంతం తవ జీవితమ్	8
పశ్యేదానీం జగచ్ఛిత్ర మిమం విశ్రవసః సుత	
ఇందం ముహూర్తం తిష్ఠస్వ దుర్లభం తే భవిష్యతి	9
అథ వా త్వరసే మర్తుం గచ్ఛ దక్షిణ సాగరమ్	
వాలినం ద్రక్ష్యసే తత్ర భూమిష్ఠ మివ పావకమ్	10
స తు తారం వినిర్భర్త్య రావణో లోకరావణః	
పుష్పకం తత్ సమారుహ్య ప్రయయా దక్షిణాఽర్ణవమ్	11
తత్ర హేమగిరి ప్రఖ్యం తరుణాఽర్కనిభాననమ్	
రావణో వాలినం దృష్ట్వా సంధ్యోపాసన తత్పరమ్	12
పుష్పకాదఽవరుహ్యథ రావణోఽన్జానసన్నిభః	
గ్రహీతుం వాలినం తూర్ణం నిశ్శబ్దపద మావ్రజత్	13

యదృచ్ఛయా తదా దృష్టో వాలినాఽపి స రావణః	
పాపాఽభిప్రాయకం దృష్ట్వా చకార న తు సంభ్రమమ్	14
శశ మాలక్య సింహో వా పన్నగం గరుడో యథా	
న చింతయతి తం వాలీ రావణం పాపనిశ్చయమ్	15
జిఘ్నుక్షమాణమాయాంతం రావణం పాపచేతసమ్	
కక్షాఽవలమ్బినం కృత్వా గమిష్యే త్రీన్ మహాఽర్ణవాన్	16
ద్రక్ష్యన్త్యఽరిం మమాఽఙ్కస్థం స్రంస దూరు కరాఽమ్బరమ్	
లమ్బమానం దశగ్రీవం గరుడస్యేవ పన్నగమ్	17
ఇత్యేవం మతిమాస్థాయ వాలీ మౌన ముపాశ్రితః	
జపన్ వై నైగమాన్ మన్తాంస్తస్థౌ పర్వతరాడివ	18
తావఽన్యోన్యం జిఘ్నుక్షన్తౌ హరి రాక్షస పార్థివౌ	
ప్రయత్నవన్తౌ తత్ కర్మ ఈహతు ర్బలదర్పితౌ	19
హస్తగ్రాహం తు తం మత్వా పాద శబ్దేన రావణమ్	
పరాఙ్మఖోఽపి జగ్రాహ వాలీ సర్ప మివాణ్ణజః	20
గ్రహీతుకామం తం గృహ్య రక్షసామీశ్వరం హరిః	
ఖముత్పపాత వేగేన కృత్వా కక్షాఽవలమ్బినమ్	21
తం చాపీడయమానం తు వితుదన్తం నఖై ర్ముహుః	
జహార రావణం వాలీ పవనస్తోయదం యథా	22
అథ తే రాక్షసామాత్యా హ్రాయమాణం దశాననం	
ముమోక్షయిషవో వాలిం రవమాణా అభిద్రుతాః	23
అన్వీయమాన సై ర్వాలీ భ్రాజతేఽమ్బర మధ్యగః	
అన్వీయమానో మేఘాఘోరఽమ్బరస్థ ఇవాంశుమాన్	24
తేఽశక్నువన్తః సంప్రాప్తుం వాలినం రాక్షసోత్తమాః	
తస్య బాహూరు వేగేన పరిశ్రాన్తా వ్యవస్థితాః	25
వాలి మార్గాదఽపాక్రామన్ పర్వతేన్ద్రా హి గచ్ఛతః	
కిం పునర్జీవిత ప్రేప్సుర్భిభ్రద్వై మాంసశోణితం	26
అపక్షిగణ సంపాతాన్ వానరేన్ద్రో మహాజవః	
క్రమశః సాగరాన్ సర్వాన్ సంధ్యాకాలమఽవన్తత	27

సభాజ్యమానో భూతైస్తు ఖేచరైః ఖేచరోత్తమః	
పశ్చిమం సాగరం వాలీ హ్యజగామ సరావణః	28
తస్మిన్ సంధ్యా ముపాసిత్యా స్నాత్వా జప్త్వా చ వానరః	
ఉత్తరం సాగరం ప్రాయాద్వహమానో దశాననమ్	29
బహుయోజన సాహస్రం వహమానో మహాహరిః	
వాయువచ్చ మనోవచ్చ జగామ సహ శత్యణా	30
ఉత్తరే సాగరే సంధ్యా ముపాసిత్యా దశాననమ్	
వహమానోఽగమద్వాళీ పూర్వం వై స మహోదధిం	31
తత్రాఽపి సంధ్యామన్వాస్య వాసవిః స హరీశ్వరః	
కిష్కిన్ధామభితో గృహ్య రావణం పునరాగమత్	32
చతుర్వపి సముద్రేషు సంధ్యామన్వాస్య వానరః	
రావణోద్వహన శ్రాన్తః కిష్కిన్ధోపవనేఽపతత్	33
రావణం తు ముమోచాఽథ స్వకక్షాత్ కపిసత్తమః	
కుత స్వమితి చోవాచ ప్రహసన్ రావణం ముహూః	34
విస్మయం తు మహాధత్వా శ్రమలోల నిరీక్షణః	
రాక్షసేంద్రో హరీంద్రం తమిదం వచన మబ్రవీత్	35
వానరేస్త్ర మహేన్ద్రాభ రాక్షసేన్ద్రోఽస్మి రావణః	
యుద్ధేపురిహ సంప్రాప్తః స చాఽద్యాసాదిత స్వయా	36
అహోబల మహోవీర్య మహోగాంధీర్య మేవ చ	
యేనాఽహం పశువ ధృహ్య బ్రామిత శ్చతురోఽర్ణవాన్	37
ఏవమఽశ్రాన్తవద్వీర శీఘ్రమేవ మహార్ణవాన్	
మాం చైవోద్వహమానస్తు కోఽన్యో వీరః క్రమిష్యతి	38
త్రయాణామేవ భూతానాం గతిరేషా ప్లవంగమ	
మనోఽనిలసుపర్ణానాం తవ చాఽత్ర న సంశయః	39
సోఽహం దృష్టబల స్తుభ్య మిచ్ఛామి హరిపుంగవ	
త్వయా సహ చిరం సఖ్యం సుస్నిగ్ధం పావకాగ్రతః	40
దారాః పుత్రాః పురం రాష్ట్రం భోగాచ్ఛదన భోజనమ్	
సర్వమేవాఽవిభక్తం నౌ భవిష్యతి హరీశ్వర	41

తతః ప్రజ్వాలయిత్వాఽగ్నిం తావుభౌ హరి రాక్షసా	
బ్రాత్యత్వ ముపసంపన్నౌ పరిష్వజ్య పరస్పరమ్	42
అన్యోన్యం లమ్బిత కరో తత స్తౌ హరి రాక్షసా	
కిష్కిన్ధాం విశతు ర్భుష్టౌ సింహౌ గిరిగుహా మివ	43
స తత్ర మాస ముషితః సుగ్రీవ ఇవ రావణః	
అమాత్యైరాగతై ర్నీత సైలోక్యోత్సాదనార్థిభిః	44
ఏవమేతత్ పురా వృత్తం వాలినా రావణః ప్రభో	
ధర్షితశ్చ కృతశ్చాపి బ్రాతా పావక సన్నిధౌ	45
బలమఽప్రతిమం రామ వాలినోఽభవదుత్తమమ్	
సోఽపి త్వయా వినిర్దగ్ధో శలభో వహ్నినా యథా	46
<u>పంచతింశః సర్గః -- హనుమదుత్పత్తిః</u>	
అపృచ్ఛత తతో రామో దక్షిణాశాశ్రయం మునిమ్	
ప్రాజ్ఞాలి ర్విసయోపేత ఇదం వచనమర్ధవత్	1
అతులం బలమేత ద్వై వాలినో రావణస్య చ	
న త్వేతాభ్యాం హనుమతా సమం త్వితీ మతిర్మమ	2
శౌర్యం దాక్ష్యం బలం ధైర్యం ప్రాజ్ఞతా నయసాధనమ్	
విక్రమశ్చ ప్రభావశ్చ హనూమతి కృతాలయాః	3
దృష్ట్వైవ సాగరం వీక్ష్య సీదన్తీం కపివాహినీమ్	
సమాశ్వాస్య మహాబాహు ర్యోజనానాం శతం ప్లుతః	4
ధర్షయిత్వా పురీం లబ్ధ్వాం రావణాంతఃపురం తదా	
దృష్ట్వా సంభాషితా చాపి సీతా హ్యశ్వాసీతా తథా	5
సేనాఽగ్రగా మస్త్రీసుతాః కింకరా రావణాత్మజః	
ఏతే హనుమతా తత్ర హ్యేకేన వినిపాతితాః	6
భూయో బన్ధాద్విముక్తేన భాషయిత్వా దశాననమ్	
లబ్ధ్వా భస్మీకృతా యేన పావకేనేవ మేదిన్	7
న కాలస్య న శక్తస్య న విష్ణోర్విత్తపస్య చ	
కర్మాణి తాని శ్శాయస్తే యాని యుద్ధే హనూమతః	8
ఏతస్య బాహువీర్యేణ లబ్ధ్వా సీతా చ లక్ష్మణః	

ప్రాప్తా మయా జయశ్చైవ రాజ్యం మిత్రాణి బాన్ధవాః	9
హనూమాన్ యది నో న స్యాద్వానరాధిపతేః సఖా	
ప్రవృత్తిమపి కో వేత్తుం జానక్యాః శక్తిమాన్ భవేత్	10
కిమర్థం వాల్మ్యః నేనైవ సుగ్రీవ ప్రియ కామ్యయా	
తదా వైరే సముత్పన్నే న దగ్ధో వీరుధో యథా	11
న హి వేదితవాన్ మన్యే హనూమానాత్మానో బలమ్	
యద్భృష్టవాన్ జీవితేష్టం క్లిశ్యంతం వానరాధిపమ్	12
ఏత స్మై భగవన్ సర్వం హనూమతి మహామతౌ	
విస్తరేణ యథా తత్త్వం కథయామరపూజిత	13
రాఘవస్య వచః శృత్వా హేతుయుక్తమ్పిస్తదా	
హనూమతః సమక్షం తమిదం వచన మబ్రవీత్	14
సత్య మేతద్రఘుశ్రేష్ఠ యద్బ్రువీషి హనూమతః	
న బలే విద్యతే తుల్యో న గతౌ న మతౌ పరః	15
అమోఘ శాపైః శాపస్తు దత్తోఽస్య ఋషిభిః పురా	
న వేత్తా హి బలం యేన బలీ సన్నరిమర్దనః	16
బాల్యేఽప్యేతేన యత్కర్మ కృతం రామ మహాబల	
తన్న వర్ణయితుం శక్యమితి బాలతయాఽస్య తే	17
యది వాఽస్తి హ్యభిప్రాయ స్త చ్ఛ్రోతుం తవ రాఘవ	
సమాధాయ మతిం రామ నిశామయ వదామ్యహమ్	18
సూర్య దత్త వరః స్వర్ణః సుమేరుర్నామ పర్వతః	
యత్ర రాజ్యం ప్రశాస్త్యస్య కేసరీ నామ వై పితా	19
తస్య భార్య బభూవైషా హ్యంజనేతి పరిశృతా	
జనయామాస తస్యాం వై వాయురాత్మజ ముత్తమమ్	20
శాలిశూక నిభాభాసం ప్రాసూతేమం తదాఞ్జనా	
ఫలాన్యాహర్తు కామా వై నిష్కాంతా గహనేచరా	21
ఏష మాతుర్వియోగా చ్చ క్షుధయా చ భృశార్ధితః	
రురోద శిశురఽత్యర్థం శిశుః శరవణే యథా	22
తతోద్యంతం వివస్వంతం జపాపుష్పోత్కరోపమమ్	

దదర్శ పలలోభాచ్చ హ్యుత్పాత రవిం ప్రతి	23
బాలాఽర్కాభిముఖో బాలో బాలార్క ఇవ మూర్తిమాన్	
గ్రహీతుకామో బాలార్కం ప్లవతేఽమ్బర మధ్యగః	24
ఏతస్మిన్ ప్లవమానే తు శిశు భావే హనూమతి	
దేవ దానవ యక్షాణాం విస్మయః సుమహానభూత్	25
నాప్యేవం వేగవాన్ వాయు ర్గరుడో వా మనస్తథా	
యథాయం వాయు పుత్రస్తు క్రమతేఽమ్బర ముత్తమమ్	26
యది తావ చ్చిశోరఽస్య త్వీద్యశో గతివిక్రమః	
యౌవనం బల మాసాద్య కథం వేగో భవిష్యతి	27
తమనుప్లవతే వాయుః ప్లవంతం పుత్ర మాత్మనః	
సూర్య దాహభయాద్రక్షం స్తుషార చయ శీతలః	28
బహుయోజన సాహస్రం క్రామ న్నేష గతోఽమ్బరమ్	
పితుర్బలాచ్చ బాల్యాచ్చ భాస్కరాభ్యాశ మాగతః	29
శిశు రేషత్వదోషజ్ఞ ఇతి మత్వా దినేశ్వరః	
కార్యం చాఽత్ర సమాయత్త మిత్యేవం న దదాహ సః	30
యమేవ దివసం హ్యేష గ్రహీతుం భాస్కరం ప్లుతః	
తమేవ దివసం రాహు ర్జిఘ్నక్షతి దివాకరమ్	31
అనేన స పరామ్బుష్టో రామ సూర్యరథోపరి	
అపకాంత స్తత స్తన్తో రాహుశ్చన్ద్రార్క మర్దనః	32
స ఇన్ద్ర భవనం గత్వా సరోషః సింహికా సుతః	
అబ్రవీద్భుకుటిం కృత్వా దేవం దేవగణై ర్ఘృతమ్	33
బుభుక్షాఽపనయం దత్త్వా చన్ద్రార్కౌ మమ వాసవ	
కిమిదం తత్త్వయా దత్త మఽన్యస్య బలవృత్రహాన్	34
అద్యాహం పర్వకాలే తు జిఘ్నుక్షుః సూర్యమాగతః	
అథాన్యో రాహురాసాద్య జగ్రాహ సహసా రవిమ్	35
స రాహోర్వచనం శృత్వా వాసవః సంభ్రమాన్వితః	
ఉత్పాతాసనం హిత్యా చోద్వహాన్ కాఞ్చనీం స్రజమ్	36
తతః కైలాస కూటాభం చతుర్దంతం మద స్రవమ్	

శృంగారధారిణం ప్రాంశుం స్వర్ణ ఘణ్ణాట్టహాసినమ్	37
ఇన్ద్రః కరీన్ద్ర మారుహ్య రాహుం కృత్వా పురస్సరమ్	
ప్రాయాద్యత్రాఽభవత్ సూర్యః సహఽనేన హనూమతా	38
అథాతిరభసేనాగాద్రాహురుత్సృజ్య వాసవమ్	
అనేన చ స వై దృష్టః ప్రధావన్ శైల కూటవత్	39
తతః సూర్యం సముత్సృజ్య రాహుమ్ ఫలమవేక్ష్య చ	
ఉత్పాత పునర్వ్యోమ గ్రహీతుం సింహికా సుతమ్	40
ఉత్సృజ్యర్క మిమం రామ ప్రధావన్తం ప్లవంగమమ్	
అవేక్ష్యవం పరావృత్య ముఖశేషః పరాజృఖః	41
ఇన్ద్రమాశంసమానస్తు త్రాతారం సింహికా సుతః	
ఇన్ద్ర ఇన్ద్రేతి సంత్రాసాన్ముహుర్ముహురభాషత	42
రాహో ర్విక్రోశమానస్య ప్రాగేవాలక్షితం స్వరం	
శృత్వేన్ద్రోవాచ మా భైషీరఽహమేనం నిషూదయే	43
ఐరావతం తతో దృష్ట్వా మహత్తదిదమిత్యపి	
ఫలం మత్వా హస్తీరాజ మభిదుద్రావ మారుతిః	44
తథాఽస్య ధావతో రూపమైరావత జిఘ్నుక్షయా	
ముహూర్త మభవ ధ్వోర మిన్ద్రాగ్న్యో రివ భాస్వరమ్	45
ఏవమాధావమానం తు నాతికృద్ధః శచీపతిః	
హస్తాన్తాదతిముక్తేన కులిశేనాభ్యతాడయత్	46
తతో గిరౌ పపాతైష ఇన్ద్ర వజ్రాభితాడితః	
పతమానస్య చైతస్య వామో హనురఽభజ్యత	47
తస్మిన్స్తు పతితే బాలే వజ్ర తాడన విహ్వలే	
చుక్రోధేన్ద్రాయ పవనః ప్రజానామహితాయ సః	48
ప్రచారం స తు సంగృహ్య ప్రజాస్వంతర్గతః ప్రభుః	
గుహం ప్రవిష్టః స్వసుతం శిశుమాదాయ మారుతః	49
విణ్మాత్రాశయ మావృత్య ప్రజానాం పరమార్తికృత్	
రురోధ సర్వభూతాని యథా వర్షాణి వాసవః	50
వాయు ప్రకోపాద్భూతాని నిరుచ్ఛ్వాసాని సర్వతః	

సందిభి ర్భిద్యమానైశ్చ కాష్ఠభూతాని జజ్జిరే	51
నిస్సాద్ధ్యాయ వషట్కారం నిష్క్రియం ధర్మవర్జితమ్	
వాయు ప్రకోపాత్ త్రైలోక్యం నిరయస్థ మివాభవత్	52
తతః ప్రజాః సగన్ధర్వాః సదేవాఽసురమానుషాః	
ప్రజాపతిం సమాధావన్ దుఃఖితాశ్చ సుఖేచ్ఛయా	53
ఊచుః ప్రాణ్ణాలయో దేవా మహోదరనిభోదరాః	
త్వయా ను భగవన్ స్పృష్టాః ప్రజానాథ చతుర్విధాః	54
త్వయా దత్తోఽయ మస్మాక మాయుషః పవనః పతిః	
సోఽస్మాన్ ప్రాణేశ్వరో భూత్వా కస్మాదేవోఽద్య సత్తమ	55
రురోధ దుఃఖం జనయ న్నన్తఃపుర ఇవ స్త్రీయః	
తస్మాత్ త్వాం శరణం ప్రాప్తా వాయునోపహతా వయం	56
వాయు సంరోధజం దుఃఖ మిదం నో నుద దుఃఖహన్	
ఏతత్ ప్రజానాం శృత్వా తు ప్రజానాథః ప్రజాపతిః	57
కారణాదితి చోక్తాఽసౌ ప్రజాః పునరభాషత	
యస్మింశ్చ కారణే వాయు శ్చక్రోధ చ రురోధ చ	58
ప్రజాః శృణుద్వం తత్సర్వం శ్రోతవ్యం చాత్మనః క్షమమ్	
పుత్రస్తస్యాఽమరేశేన ఇన్ద్రేణాఽద్య నిపాతితః	59
రాహోర్వచన మాస్థాయ తతః స కుపితోఽనిలః	
అశరీరః శరీరేషు వాయుశ్చరతి పాలయన్	60
శరీరం హి వినా వాయుం సమతాం యాతి దారుభిః	
వాయుః ప్రాణః సుఖం వాయుర్వాయుః సర్వమిదం జగత్	61
వాయునా సంపరిత్యక్తం న సుఖం విన్దతే జగత్	
అద్వైవ చ పరిత్యక్తం వాయునా జగదాయుషా	62
అద్వైవ తే నిరుచ్ఛ్వాసాః కాష్ఠ కుడ్యోపమాః స్థితాః	
తద్యామ స్తత్ర యత్రాస్తే మారుతో రుక్రదో హి నః	63
మా వినాశం గమిష్యామ అప్రసాద్యాఽదితేః సుతాః	
తతః ప్రజాభిః సహితః ప్రజాపతిః	
సదేవ గన్ధర్వ భుజంగ గుహ్యకైః	

జగామ తత్రాస్యతి యత్ర మారుతః	
సుతం సురేంద్రాభిహతం ప్రగృహ్య సః	64
తతోఽర్క వైశ్వానర కాఞ్చనప్రభం	
సుతం తదోత్సంకగతం సదాగతేః	
చతుర్ముఖో వీక్ష్య కృపామధాకరోత్	
సదేవ గంధర్వ సయక్ష రాక్షసైః	65
షట్టింశః సర్గః - హనూమద్వర ప్రాప్యాది	
తతః పితామహం దృష్ట్వా వాయుః పుత్ర వధార్దితః	
శిశుకం తం సమాదాయ ఉత్తస్థా ధాతురగ్రతః	1
చల త్కుణ్డల మౌళి స్రక్తపనీయ విభూషణః	
పాదయో ర్ప్యసతద్వాయు స్త్రిరూపస్థాయ వేధసే	2
తం తు వేదవిదా తేన లమ్బాభరణ శోభినా	
వాయు ముఠ్ఠాప్య హస్తేన శిశుం తం పరిమృష్టవాన్	3
స్పృష్ట మాత్ర స్తతః సోఽథ సలీలం పద్మయోనినా	
జల సిక్తం యథా సస్యం పునర్ద్దీవిత మాప్తవాన్	4
ప్రాణవన్త మిమం దృష్ట్వా ప్రాణో గన్ధవహో ముదా	
చచార సర్వభూతేషు సన్నిరుద్ధం యథా పురా	5
మరుద్రోదాద్వినిర్ముక్తా స్తాః ప్రజా ముదితాభవన్	
శీత వాత వినిర్ముక్తాః పద్మిన్య ఇవ సామ్బుజాః	6
తత స్త్రియుగ్మ స్త్రికకుత్ త్రిధామా త్రిదశార్చితః	
ఉవాచ దేవతా బ్రహ్మ మారుత ప్రియకామ్యయా	7
భో మహేంద్రాగ్నివరుణా ధనేశ్వర మహేశ్వరాః	
జానతామపి వః సర్వం వక్ష్యామి శ్శాయతామ్ హితం	8
అనేన శిశునా కార్యం కర్తవ్యం వో భవిష్యతి	
తద్దదద్వం వరాన్ సర్వే మారుతస్యాస్య తుష్టయే	9
తతః సహస్రనయనః ప్రీతియుక్తః శుభాననః	
కుశేశయమయీం మాలాముత్తిప్వేదమ్ వచోఽబ్రవీత్	10
మత్కరోత్స్పృష్ట వక్షేణ హనురఽస్య యథా హతః	

నామ్నా వై కపిశార్దూలో భవితా హనుమానితి	11
అహమఽస్య ప్రదాస్యామి పరమం వరమద్భుతమ్	
ఇతః ప్రభృతి వజ్రస్య మమాఽవధ్యో భవిష్యతి	12
మార్తాండ్ల స్వబ్రవీ త్తత్ర భగవాం స్తిమిరాపహః	
తేజసోఽస్య మదీయస్య దదామి శతికాం కళామ్	13
యదా తు శాస్త్రాణ్యధ్యేతుం శక్తిరఽస్య భవిష్యతి	
తదాఽస్య శాస్త్రం దాస్యామి యేన వాగ్మీ భవిష్యతి	14
న చాఽస్య భవితా కశ్చిత్ సదృశః శాస్త్రదర్శనే	
వరుణశ్చ వరం ప్రాదా న్నాఽస్య మృత్యుర్భవిష్యతి	15
వర్షాయుతశతేనాఽపి మత్పాశాదుదకాదపి	
యమోదణ్ణాదఽవధ్యత్వమఽరోగత్వం చ నిత్యశః	16
వరం దదామి సంతుష్ట అవిషాదం చ సంయుగే	
గదేయం మామికా చైనం సంయుగే న వధిష్యతి	17
ఇత్యేవం ధనదః ప్రాహ తదా హ్యేకాక్షిపిభిః	
మత్తో మదాయుధానాం చ న వధ్యోఽయం భవిష్యతి	18
ఇత్యేవం శంకరేణాపి దత్తోఽస్య పరమో వరః	
సర్వేషాం బ్రహ్మదణ్ణానామఽవధ్యోఽయం భవిష్యతి	19
దీర్ఘాయుశ్చ మహాత్మా చ ఇతి బ్రహ్మబ్రవీద్వచః	
విశ్వకర్మా చ దృష్టైన్సం బాలసూర్యోపమం శిశుమ్	20
శిల్పినాం ప్రవరః ప్రాదాద్వరమఽస్య మహామతిః	
మత్కృతాని చ శస్త్రాణి యాని దివ్యాని సంయుగే	21
తైరఽవధ్యత్వమాపన్న శ్చిరజీవీ భవిష్యతి	
తతః సురాణాం తు వరైర్భ్రష్ట్యా హ్యేనమలంకృతమ్	22
చతుర్ముఖ స్తుష్టమనా వాయుమాహ జగద్గురుః	
అమిత్రాణాం భయకరో మిత్రాణామఽభయంకరః	23
అజేయో భవితా పుత్రస్తవ మారుత మారుతిః	
కామరూపః కామచారీ కామగః ప్లవతాం వరః	24
భవత్యఽవ్యాహతగతిః కీర్తిమాంశ్చ భవిష్యతి	

రావణోత్సాదనార్థాని రామ ప్రియకరాణి చ	25
రోమహర్షకరాణ్యేష కర్తా కర్మాణి సంయుగే	
ఏవముక్త్యా తమామన్త్య మారుతంత్యమరైః సహ	26
యథాగతం యయుః సర్వే పితామహపురోగమాః	
సోఽపి గన్ధవహః పుత్రం పుగృహ్య గృహమానయత్	27
అంజనాయా స్త మాచఖ్యౌ వరదత్తం వినిర్గతః	
ప్రాప్య రామ వరానేష వరదాన సమన్వితః	28
బలేనాత్మాని సంస్థేన సోఽపూర్యత యథార్ణవః	
తరసా పూర్యమాణోఽపి తదా వానరపుంగవః	29
ఆశ్రమేషు మహర్షీణామపరాధ్యతి నిర్భయః	
స్రుగ్భాణ్ణాన్యఽగ్నిహోత్రం చ వల్కలాజిన సంచయాన్	30
భగ్నువిచ్ఛిన్న విధ్వస్తాన్ సంశాన్తానాం కరోత్యయమ్	
ఏవం విధాని కర్మాణి ప్రావర్తత మహాబలః	31
సర్వేషాం బ్రహ్మాదణ్ణానామపరాధ్యః శంభునా కృతః	
జానన్త ఋషయ స్తం వై క్షమన్తే తస్య శక్తితః	32
యథా కేసరిణా త్వేష వాయునా సోఽంజనాసుతః	
ప్రతిషిద్ధోఽపి మర్యాదాం లఙ్ఘయత్యేవ వానరః	33
తతో మహర్షయః కృద్ధా భృగ్వఽగ్నేరస వంశజాః	
శేపురేనం రఘుశ్రేష్ఠ నాతికృద్ధాఽతిమన్యవః	34
బాధసే యత్ సమాశ్రిత్య బల మస్మాన్ ప్లవంగమ	
తద్దీర్ఘకాలం వేత్తాసి నాస్మాకం శాపమోహితః	35
యదా తే స్మార్యతే కీర్తి స్తదా తే వర్ణతే బలం	
తతః స హృత తేజౌజా మహర్షి వచనౌజసా	36
ఏషోశ్రమాణి తాన్యేవ మృదుభావం గతోఽచరత్	
అధర్షరజసో నామ వాలి సుగ్రీవయోః పితా	37
సర్వవానర రాజాఽఽసీ త్తేజసా భాస్కర ప్రభః	
స చ రాజ్యం చిరం కృత్వా వానరాణాం హరీశ్వరః	38
స చ ఋక్షరజా నామ కాలధర్మేణ సంగతః	

తస్మి న్నఽస్తమితే చాఽథ మన్త్రిభి ర్మన్త్రకోవిదైః	39
పితృ పదే కృతో వాలీ సుగ్రీవో వాలినః పదే	
సుగ్రీవేణ సమంత్యఽస్య అద్వైధం చిద్రవర్జితమ్	40
ఆబాల్యం సఖ్య మభవదఽనిలస్యాఽగ్నినా యథా	
ఏష శాపవశాదేవ న వేద బలమాత్మనః	41
వాలి సుగ్రీవయో ర్వైరం యదా రామ సముత్థితమ్	
న హ్యేష రామ సుగ్రీవో భ్రామ్యమాణోఽపి వాలినా	42
దేవ జానాతి న హ్యేష బలమాత్మని మారుతిః	
ఋషి శాపాఽఽహ్యతబల స్తదైష కపిసత్తమః	43
సింహ పంజరరుద్ధో వా ఆస్థితః సహితో రణే	
పరాక్రమోత్సాహమతిప్రతాపైః	
సౌశీల్య మాధుర్య నయా నయైశ్చ	
గాంధీర్య చాతుర్య సువీర్య ధైర్యైః	
హనూమతః కోఽభ్యధికోఽస్తి లోకే	44
అసౌ పురా వ్యాకరణం గ్రహీష్యన్	
సూర్యోన్ముఖః పృష్ఠగమః కపీంద్రః	
ఉద్యద్గిరేరఽస్తగిరిం జగామ	
గ్రంథం మహద్ధారయనఽప్రమేయః	45
ససూత్ర వృత్యఽర్థపదం మహార్థం	
ససంగ్రహం సాఽధ్యతి వై కపీంద్రః	
న హ్యస్య కశ్చిత్సదృశోఽస్తి శాస్త్రే	
వైశారదే చ్చన్దగతౌ తథైవ	46
సర్వాసు విద్యాసు తపో విధానే	
ప్రస్ఫుర్ధతే యో హి గురుం సురాణాం	
సోఽయం నవవ్యాకరణార్థ వేత్తా	
బ్రహ్మ భవిష్యత్యఽపి తే ప్రసాదాత్	47
ప్రవీవిక్షోరివ సాగరస్య	
లోకాన్ దిధక్షోరివ పావకస్య	

యుగక్షయే హ్యేవ యథాంతకస్య	
హనూమతః స్థాస్యతి కః పురస్తాత్	48
ఏషేవ చాన్యేచ మహాకపీన్ద్రాః	
సుగ్రీవ మైన్ద ద్వివిదాః సనీలాః	
స తార తారేయఽనలాః సరమ్భాః	
త్వత్కారణాద్రామ సురైర్ధి సృష్టాః	49
తదేత త్కథితం సర్వం యన్మాం త్వం పరిషుచ్చసి	
హనూమతో బాల భావే కర్నైతత్ కథితం మయా	50
శృత్వాఽగస్త్యస్య కథితం రామః సౌమిత్రి రేవ చ	
విస్మయం పరమం జగ్ముర్వానరా రాక్షసైః సహ	51
అగస్త్య త్వబ్రవీద్రామం సర్వ మేత చ్ఛుతం త్వయా	
దృష్టః సంభాషితశ్చాఽసి రామ గచ్ఛామహే వయమ్	52
శృత్వైతద్రాఘవో వాక్యమఽగస్త్యోగ్ర తేజసః	
ప్రాంజలిః ప్రణతశ్చాఽపి మహర్షి మిద మబ్రవీత్	53
అద్య మే దేవతా హృష్టాః పితరః ప్రపితామహాః	
యుష్మాకం దర్శనాదేవ నిత్యం తుష్టాః సబాన్ధవాః	54
విజ్ఞాప్యం తు మమైతద్ధి తద్వదామ్యాగత స్పృహః	
తద్భవద్భి ర్మమ కృతే కర్తవ్యమనుకంపయా	55
పౌర జానపదాన్ స్థాప్య స్వకార్యేష్యఽహమాగతః	
క్రతూనేవ కరిష్యామి ప్రభావాద్భవతాం సతాం	56
సదస్యా మమ యజ్ఞేషు భవంతో నిత్యమేవ తత్	
భవిష్యథ మహావీర్యా మమాఽనుగ్రహ కాంక్షిణః	57
అహం యుష్మాన్ సమాశ్రిత్య తపో నిర్దూత కల్మషాన్	
అనుగ్రహీతః పితృభిర్భవిష్యామి సునిర్వృతః	58
తదాఽఽగంతవ్యమనిశం భవద్భిరిహ సంగతైః	
అగస్త్యాద్యాస్తు తచ్ఛ్చత్వా ఋషయః సంశ్రిత వ్రతాః	59
ఏవమఽస్త్వీతి తం చోక్త్వా ప్రయాతుముపచక్రముః	
ఏవముక్త్వా గతాః సర్వే ఋషయ స్తే యథాగతమ్	60

రాఘవశ్చ తమేవార్థం చింతయామాస విస్మితః	
తతోఽస్తం భాస్కరే యాతే విస్మజ్య నృప వానరాన్	61
సంధ్యాముపాస్య విధివ త్తదా నరవరోత్తమః	
ప్రవృత్తాయాం రజన్యాం తు నోఽస్తఃపురచరోఽభవత్	62
<u>సప్తతింశః సర్గః -- పౌరోపస్థానం</u>	
అభిషిక్తే తు కాకుత్స్థే ధర్మేణ విదితాత్మని	
వ్యతీతా యా నిశా పూర్వా పౌరాణాం హర్షవర్ధినీ	1
తస్యాం రజన్యాం వ్యుష్టాయాం ప్రాత ర్నృపతి బోధకాః	
వందినః సముపాతిష్ఠన్ సౌమ్యా నృపతి వేశ్మని	2
తే రక్తకంఠినః సర్వే కిన్నరా ఇవ శిక్షితాః	
తుష్టువు ర్నృపతిం వీరం యథావత్ సంప్రహర్షిణః	3
వీర సౌమ్య ప్రబుధ్యస్య కౌసల్యా ప్రీతివర్ధన	
జగద్ధి సర్వం స్వపితి త్వయి సుప్తే నరాధిప	4
విక్రమ స్తే యథా విష్ణో రూపం చైవాఽశ్వినోరివ	
బుద్ధ్యా బృహస్పతే స్తుల్యః ప్రజాపతి సమోహ్యసి	5
క్షమా తే పృథివీ తుల్యా తేజసా భాస్కరోపమః	
వేగ స్తే వాయునా తుల్యో గాంభీర్య ముదధే రివ	6
అప్రకంప్యో యథా స్థాణు శ్చంద్రే సౌమ్యత్వమీదృశం	
నేదృశాః పార్ధివాః పూర్వం భవితారో నరాధిప	7
యథా త్వమఽతిదుర్ధర్షో ధర్మనిత్యః ప్రజాహితః	
న త్వాం జహాతి కీర్తిశ్చ లక్ష్మీశ్చ పురుర్షభ	8
శ్రీశ్చ ధర్మశ్చ కాకుత్స్థ త్వయి నిత్యం ప్రతిష్ఠితౌ	
ఏతాశ్చాఽన్యాశ్చ మధురా వందిభిః పరికీర్తితాః	9
సూతాశ్చ సంస్తవై ర్దివ్యై ర్బోధయంతి స్మ రాఘవం	
స్తుతిభిః స్తూయమానాభిః ప్రత్యబుధ్యత రాఘవః	10
స తద్విహాయ శయనం పాండరాచ్ఛాదనాస్త్వతం	
ఉత్తస్థౌ నాగశయనా ధ్ధరిర్నారాయణో యథా	11
సముత్థితం మహాత్మానం ప్రహ్వోః ప్రాంజలయో నరాః	

సలిలం భాజనైః శుభైరుపతస్థుః సహస్రశః	12
కృతోదకః శుచిర్భూత్వా కాలే హుతహుతాశనః	
దేవగారం జగామాశు పుణ్య మిక్ష్వాకు సేవితం	13
తత్ర దేవాన్ పితౄన్ విప్రానర్చయిత్వా యథావిధి	
బాహ్య కక్షాంతరం రామో నిర్జగామ జనైర్ఘృతః	14
ఉపతస్థు ర్మహాత్మానో మంత్రిణః సపురోహితాః	
వసిష్ఠ ప్రముఖాః సర్వే దీప్యమానా ఇవాఽగ్నయః	15
క్షత్రియాశ్చ మహాత్మానో నానాజనపదేశ్వరాః	
రామస్యోపావిశన్ పార్శ్వే శక్రస్యేవ యథాఽమరాః	16
భరతో లక్ష్మణశ్చాఽత్ర శతృష్నుశ్చ మహాయశాః	
ఉపాసాం చక్రీరే హృష్టా వేదాస్త్రయ ఇవాఽధ్వరం	17
యాతాః ప్రాంజలయో భూత్వా కింకరా ముదితాననాః	
ముదితా నామ పార్శ్వస్థా బహవః సముపావిశన్	18
వానరాశ్చ మహావీర్యా వింశతిః కామరూపిణః	
సుగ్రీవ ప్రముఖా రామ ముపాసన్తే మహాజసః	19
విభీషణశ్చ రక్షోభిశ్చతుర్భిః పరివారితః	
ఉపాసతే మహాత్మానం ధనేశమివ గుహ్యకాః	20
తథా నిగమవృద్ధాశ్చ కులీనా యే చ మానవాః	
శిరసా వంద్య రాజానముపాసన్తే విచక్షణాః	21
తథా పరివృతో రాజా శ్రీమద్భి ర్పిభి ర్ఘృతః	
రాజభిశ్చ మహావీర్యై ర్వానరైశ్చ సరాక్షసైః	22
యథా దేవేశ్వరో నిత్యమృషిభిః సముపాస్యతే	
అధిక స్తేన రూపేణ సహస్రాక్షాద్విరోచతే	23
తేషాం సముపవిష్టానాం తాస్తాః సుమధురాః కథాః	
కథ్యంతే ధర్మ సంయుక్తాః పురాణజ్ఞై ర్మహాత్మభిః	24
అధిక పాఠ శ్లోకేషు (ప్రక్షిప్తేషు) షష్ఠః సర్గః -- వాలిసుగ్రీవోత్పత్తిః	
ఏత చ్ఛృత్వా తు నిఖిలం రాఘవోఽగస్త్యమబ్రవీత్	
య ఏష ర్షరజా నామ వాలి సుగ్రీవయోః పితౌ	1

జననీ కా చ భగవ న్న త్వయా పరికీర్తితా	
వాలి సుగ్రీవయో ర్బ్రహ్మాన్ మాతా మే నామతః కుతః	2
ఏత ద్బ్రహ్మాన్ సమాచక్ష్య కౌతూహల మిదం హి నః	
స ప్రోక్తో రాఘవేణైవమ౭గస్త్యో వాక్యమబ్రవీత్	3
శృణు రామ కథా మేతాం యథా పూర్వం సమాసతః	
నారదః కథయామాస మామాశ్రమ ముపాగతః	4
కదాచి దటమానో౭సావతిధిత్వ ముపాగతః	
అర్చితస్తు యథాన్యాయం విధిదృష్టేన కర్మణా	5
సుఖాసీనః కథాం త్వేనాం మయా పృష్టః స కౌతుకాత్	
కథయామాస ధర్మాత్మా మహర్షే శ్శాయతా మితి	6
మేరు ర్నగవరః శ్రీమాన్ జామ్బూనదమయః శుభః	
తస్య యన్మధ్యమం శృంగం సర్వదైవత పూజితం	7
తస్మిన్ దివ్యా సభా రమ్యా బ్రాహ్మీ యా శతయోజనా	
తస్యామాస్తే సదా దేవః పద్మయోని శ్చతుర్ముఖః	8
యోగమ౭భ్యసత స్తస్య నేత్రాభ్యాం యద్రసో౭స్రవత్	
తద్గ్రహీతం భగవతా పాణినా చర్చితం తు తత్	9
నిక్షిప్తమాత్రం తద్దూబౌ బ్రహ్మణా లోకకర్తృణా	
తస్మిన్న౭శృకణే రామ వానరః సంబభూవ హ	10
ఉత్పన్నమాత్రస్తు తదా వానరశ్చ నరోత్తమ	
సమాశ్వాస్య ప్రియైర్వాక్యైరుక్తః కిల మహాత్మనా	11
పశ్య శైలం సువిస్తీర్ణం సురైరధ్యుషితం సదా	
తస్మిన్ రమ్యే గిరివరే బహుమూలఫలా౭శనః	12
మమాన్తిక చరో నిత్యం భవ వానరపుంగవ	
కంచిత కాలమిహాస్స్య త్వం తవ శ్రీయో భవిష్యతి	13
ఏవముక్తః స చైతేన బ్రహ్మణా వానరోత్తమః	
ప్రణమ్య శిరసా పాదౌ దేవదేవస్య రాఘవ	14
ఉక్తవాంట్లోకకర్తార మాదిదేవం జగద్గురుం	
యథాజ్ఞాపయసే దేవ స్థితో౭హం తవ శాసనే	15

ఏవముక్త్యా హరి ర్దేవం యయౌ హృష్టమనా స్తదా స తదా దృమ షండేషు ఫల పుష్ప ఘనేషు చ	16
బ్రహ్మప్రతిబలః శైప్ర్యే వనే బలకృతాఽశనః క్వచిన్ మధూని ముఖ్యాని చిన్వన్ పుష్పాణ్యనేకశః	17
దినే దినే చ సాయాహ్నే బ్రహ్మణోన్విక మాగమత్ గృహీత్వా రామ ముఖ్యాని పుష్పాణి ఫలాని చ	18
బ్రహ్మణో దేవదేవస్య పాదమూలే న్యవేదయత్ ఏవం తస్య గతః కాలో బహు పర్యటతో గిరిం	19
కస్యచిత్వఽథ కాలస్య సమతీతస్య రాఘవ ఋక్షరాడ్వానరశ్రేష్ఠ స్తుష్టయా పరిపీడితః	20
ఉత్తరం మేరుశిఖరం గత స్తత్ర చ దృష్టవాన్ నానావిహంగ సంఘుష్టం ప్రసన్న సలిలం సరః	21
చలత్కేసర మాత్మానం కృత్వా తస్య తట్ స్థితః దదర్శ తస్మిన్ సరసి వక్త చ్చాయామఽథాత్మనః	22
కోఽయమఽస్మిన్ మమ రిపు ర్వసత్యన్తర్జలే మహాన్ రూపం చాన్తర్గతం తత్ర వీక్ష్య తత్పాదసో హరిః	23
క్రోధావిష్టమనా హ్యేష నియంతం మాఽవమన్యతే తదఽస్య దుష్టభావస్య కర్తవ్యో నిగ్రహో మయా	24
ఏవం సంచిన్త్య మనసా స వై వానర చాపలాత్ ఆఘ్రత్య చాఽపత త్తస్మిన్ హ్రాదే వానరసత్తమః	25
ఉత్కుత్య తస్మాత్ సరసి ఉత్థితః ప్లవగః పునః తస్మిన్నేవ క్షణే రామ స్త్రీత్వం ప్రాప స వానరః	26
మనోజ్ఞ రూపా సా నారీ లావణ్య లలితా శుభా విస్తీర్ణ జఘనా సుభ్రూ ర్పీలకుంచిత మూర్ధజా	27
ముగ్ధా సస్మిత వక్తా చ పీనస్తనతటా శుభా హ్రాద తీరస్థితా భాతి ఋజుయష్టి ర్లతా యథా	28
త్రైలోక్య సుందరీ కాంతా సర్వచిత్త ప్రమాధినీ లక్ష్మీవ పద్మరహితా చంద్రజ్యోత్స్నా వ నిర్మలా	29

రూపేణాఽప్యభవత్ సా తు శ్రీ ర్గీర్దేవీ ఉమా యథా	
ద్యోతయన్తీ దిశః సర్వాస్తత్రాభూత్ సా వరాంగనా	30
ఏతస్మిన్నస్తరే దేవో నివృత్తః సురనాయకః	
పాదావుపాస్య దేవస్య బ్రహ్మణ స్తేన వై పథా	31
తస్యామేవ వేళాయా మాదిత్యోపి పరిభ్రమన్	
తస్మి న్నేవ వనే సోఽభూద్యస్మిన్ సా తనుమధ్యమా	32
యుగపత్ సా తదా దృష్టా దేవాభ్యాం సురసుందరీ	
కందర్పవశగౌ తౌ తు దృష్ట్వా తాం సంబభూవతుః	33
తతః క్షుభిత సర్వాంగౌ సురేంద్ర తపనావుభౌ	
తద్రూపమద్భుతం దృష్ట్వా త్యాజితౌ ధైర్యమాత్మనః	34
తత స్తస్యాం సురేంద్రేణ స్కన్నం శిరసి పాతితం	
అనాసాద్వైవ తాం నారీం సన్నివృత్తమథోఽభవత్	35
తతః సా వానరపతిం ప్రాసూత బలశాలినం	
అమోఘ రేతస్త్వా త్తస్య వాసవస్య మహాత్మనః	36
వాల్మేషు పతితం బీజం వాలీ నామ బభూవ హా	
భాస్కరేణాఽపి తస్యాం వై కందర్ప వశవర్తినా	37
బీజం తు సిక్తం గ్రీవాయాం విధానమనువర్తినా	
తేనాఽపి సా వరతను ర్శ్చోక్తా కించి ద్వచః శుభం	38
నివృత్త మదనశ్చాత్ర సూర్యోఽపి సమపద్యత	
గ్రీవాయాం పతితే బీజే సుగ్రీవః సమజాయత	39
ఏవ ముత్పాద్య తౌ వీరో వానరేంద్రౌ మహాబలౌ	
దత్వా తు కాంచనీం మాలాం వానరేంద్రస్య వాలినః	40
అక్షయ్యాం గుణసంపూర్ణాం శక్రస్తు త్రిదివం యయౌ	
సూర్యోఽపి స్వసుత స్వైనం నిరూప్య పవనాత్మజం	41
కృత్యేషు వ్యవసాయేషు జగామ సవితాఽమ్బరం	
తస్యాం నిశాయాం వ్యుష్టాయాముదితే చ దివాకరే	42
స తు వానరరూపం తు ప్రతిపేదే పునర్నృప	
స ఏవ వానరో భూత్వా పుత్రౌ స్వస్య ప్లవంగమౌ	43

పింగేక్షణౌ హరివరావఽపశ్యత్ కామరూపిణౌ	
మధూన్యఽమృతకల్పాని పాయితౌ తేన తౌ తదా	44
గృహ్య ఋక్షరజా స్తౌ తు బ్రహ్మణోన్తిక మాగతః	
దృష్ట్యర్థరజసం పుత్రం బ్రహ్మ లోకపితామహః	45
బహుశః సాన్త్యయామాస పుత్రాభ్యాం సహితం హరిం	
సాన్త్యయిత్వా తతః పశ్చాద్దేవదూత మఽథాదిశత్	46
గచ్ఛ మద్వచనా ద్దూత కిష్కింధాం నామ వై శుభాం	
సా హ్యస్య గుణసంపన్నా మహతీ చ పురీ శుభా	47
తత్ర వానరయూథాని బహూని నివసంతి చ	
బహురత్న సమాకీర్ణా వానరైః కామరూపిభిః	48
పణ్యాపణవతీ దుర్గా చాతుర్వర్ణ్యుతా సదా	
విశ్వకర్మ కృతా దివ్యా మన్నియోగాచ్చ శోభనా	49
తత్ర ర్థరజసం పుత్ర సపుత్రం వానరర్షభం	
యూధపాలాన్ సమాహూయ యాంశ్చాన్యాన్ ప్రాకృతాన్ హరీన్	50
తేషాం సంభావ్య సర్వేషాం మదీయం జనసంసది	
అభిషేచయ రాజానమారోప్య మహదాసనమ్	51
దృష్ట మాత్రాశ్చ తే సర్వే వానరేణ చ ధీమతా	
అస్య ర్థరజసో నిత్యం భవిష్యంతి వశానుగాః	52
ఇత్యేవముక్తే వచనే బ్రహ్మణా తు హరీశ్వరం	
పురతః కృత్య దూతోఽసౌ ప్రయయౌ తాం పురీం శుభాం	53
స ప్రవిశ్యాఽనిలగతి స్తాం గుహం వానరోత్తమం	
స్థాపయామాస రాజానం పితామహ నియోగతః	54
రాజ్యాభిషేకవిధినా స్నాతోఽథాభ్యర్చిత స్తదా	
స బద్ధమకుటః శ్రీమానభిషిక్తః స్వలంకృతః	55
ఆఙ్గాపయామాస హరీన్ సర్వాన్ ముదిత మానసః	
సప్త ద్వీప సముద్రాయాం పృథివ్యాం యే ప్లవంగమాః	56
వాలి సుగ్రీవయోరేవ హ్యేష త్వక్షరజాః పితా	
జననీ చైవ తు హరిరిత్యేతద్భద్రమస్తు తే	57

యశ్చైత చ్చావయేద్విద్వాన్ యశ్చైతచ్ఛ్రుణయాన్నరః సిద్ధ్యంతి తస్య కార్యార్థా మనసో హర్షవర్ధనాః	58
ఏతచ్చ సర్వం కథితం మయా విభో ప్రవిస్తరేణేహ యదార్థతస్తవ ఉత్పత్తిరేషా రజనీచరాణా ముక్తా తథైవేహ హరీశ్వరాణాం	59

అధిక పాఠ శ్లోకేషు (ప్రక్షిప్తేషు) సప్తమః సర్గః -- నారాయణహతగతికథనం

ఏతాం శృత్వా కథాం దివ్యాం పౌరాణీం రాఘవ స్తతః బ్రాత్యభిః సహితో వీరో విస్మయం పరమం యయౌ	1
రాఘవోఽథ ఋషేర్వాక్యం శృత్వా వచన మబ్రవీత్ కథేయం మహతీ పుణ్యా త్వత్ప్రసాదా చ్ఛ్చతా మయా	2
బృహత్కౌతూహలేనాఽస్మి సంవృతో మునిపుంగవ ఉత్పత్తి ర్యద్యశే దివ్యా వాలి సుగ్రీవయో ర్ద్విజ	3
బ్రహ్మార్షే మమ కిం చిత్రం సురేంద్ర తపనావుభౌ జాతౌ వానరశార్దూలా బలేన బలినాం వరౌ	4
ఏవముక్తే తు రామేణ కుంభయోనిరఽభాషత ఏవ మేతన్మహాబాహో వృత్తమాసీత్ పురా కిల	5
అథాఽపరాం కథాం దివ్యాం శృణు రాజన్ సనాతనీం యదర్థం రామ వైదేహీ రావణేన పురా హృతా	6
తత్తేఽహం కీర్తయిష్యామి సమాధిం శ్రవణే కురు పురా కృతయుగే రామ ప్రజాపతి సుతం ప్రభుం	7
సనత్కుమార మాసీనం రావణో రాక్షసాధిపః దదర్శ సూర్య సంకాశం జ్వలంత మివ తేజసా	8
వినయావనతో భూత్వా హ్యభివాద్య కృతాంజలిః ఉక్తవాన్ రావణో రామ తమ్పషిం సత్యవాదినం	9
కో హ్యస్మిన్ ప్రవరో లోకే దేవానాం బలవత్తరః యం సమాశ్రిత్య విబుధా జయంతి సమరే రిపూన్	10
కం యజంతి ద్విజా నిత్యం కం ధ్యాయంతి చ యోగినః ఏత న్మే శంస భగవన్ విస్తరేణ తపోధన	11
విదిత్వా హ్యధతం తస్య ధ్యానదృష్టి ర్మహాయశాః	

ఉవాచ రావణం ప్రేష్టా శ్శాయతామితి పుత్రక	12
యో బిభర్తి జగత్ కృత్స్నం యస్యోత్పత్తిం న విద్మహే	
సురాసురై ర్నతో నిత్యం హరిర్నారాయణః ప్రభుః	13
యస్య నాభ్యుద్భవో బ్రహ్మ విశ్వస్య జగతః పతిః	
యేన సర్వమిదం సృష్టం విశ్వం స్థావర జంగమం	14
తం సమాశ్రిత్య విబుధా విధినా హరిమధ్వరే	
పిబంతి హ్యమృతం చైవ మానవాశ్చ యజన్తి తమ్	15
పురాణై శ్చైవ వేదైశ్చ పాంచరాత్రై స్తదైవ చ	
ధ్యాయంతి యోగినో నిత్యం క్రతుభిశ్చ యజంతి తమ్	16
దైత్య దానవ రక్షాంసి యే చాన్యే చాఽమరద్విషః	
సర్వాన్ జయతి సంగ్రామే సదా సర్వైః స పూజ్యతే	17
శ్శత్వా మహర్షే స్తద్వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః	
ఉవాచ ప్రణతో భూత్వా పునరేవ మహామునిం	18
దైత్య దానవ రక్షాంసి యే హతాః సమరేఽరయః	
కా గతిం ప్రతిపద్యస్తే కే చ తే హరిణా హతాః	19
రావణస్య వచః శ్శత్వా ప్రత్యువాచ మహామునిః	
దైవతై ర్నిహతా నిత్యం ప్రాప్నువన్తి దివః స్థలం	20
పున స్తస్మాత్ పరిభ్రష్టా జాయంతే వసుధాతలే	
పూర్వార్జితైః సుఖై ర్దుఖై ర్జాయంతే చ మ్రియంతి చ	21
యే యే హతాశ్చక్రధరేణ రాజంస్త్రిలోకనాథేన జనార్దనేన	
తే తే గతా స్తత్ర లయం నరేంద్రాః క్రోధోఽపి దేవస్య వరేణ తుల్యః	22
శ్శత్వా తత స్త ద్వచనం నిశాచరః సనత్కుమారస్య ముఖాద్వినిర్గతం	
తథా ప్రహృష్టః స బభూవ విస్మితః కథం తు యాస్యామి హరిం మహాహవే	23

అధిక పాఠ శ్లోకేషు (ప్రక్షిప్తేషు) అష్టమః సర్గః - రామావతార కథనం

ఏవం చింతయత స్తస్య రావణస్య దురాత్మనః	
పునరేవాఽపరం వాక్యం వ్యాజహార మహామునిః	1
మనసశ్చేప్పితం యత్తే భవిష్యతి మహాహవే	
సుఖీ భవ మహాబాహో కంచిత కాలముదీక్షయ	2

ఏవం శృత్వా మహాబాహు స్తమృషిం ప్రత్యువాచ సః	
కీదృశం లక్షణం తస్య బృహి సర్వవచ మశేషతః	3
రాక్షసస్య వచః శృత్వా స మునిః ప్రత్యభాషత	
శ్శాయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే తవ రాక్షపుంగవ	4
స హి సర్వగతో దేవః సూక్ష్మీఽవ్యక్తః సనాతనః	
తేన సర్వమిదం ప్రోతం త్రైలోక్యం సచరాచరం	5
స భూమౌ దివి పాతాళే సర్వేషు వనేషు చ	
స్థావరేషు చ సర్వేషు వనేషు నగరీషు చ	6
ఓంకార శ్చైవ సత్యం చ సావిత్రి పృథివీ చ సః	
ధరాధరధరో దేవో హ్యనంత ఇతి విశ్వతః	7
అహశ్చ రాత్రిశ్చ ఉభే చ సంధ్యే దివాకర శ్చైవ యమశ్చ సోమః	
స ఏవ కాలో హ్యనలశ్చ వాయుః స బ్రహ్మ రుద్రౌ చ స ఏవ బాలః	8
విద్యోతతి జ్వలతి భాతి చ పాతి లోకాన్ సృజత్యఽయం సంహరతి ప్రశాన్తి	
క్రీడాం కరోత్యవ్యయ లోకనాథో విష్ణుః పురాణో భవనాశ హేతుః	9
అథవా బహునాఽనేన కిముక్తేన దశానన	
తేన సర్వమిదం వ్యాప్తం త్రైలోక్యం సచరాచరం	10
నీలోత్పలదళ శ్యామః కింజల్కాఽరుణ వస్త్రకః	
ప్రావృట్కాలే యథా వ్యోమ్ని సతటి త్రోయద స్తథా	11
శ్రీమాన్ మేఘవపుః శ్యామః పంకజాఽరుణ లోచనః	
శ్రీవత్సేనోరసా యుక్తః శశాంక కృత లక్షణః	12
తస్య నిత్యం శరీరస్థా మేఘస్యేవ శతపూదా	
సంగ్రామ రూపిణీ లక్ష్మీర్దేహమావృత్య తిష్ఠతి	13
న స శక్యః సురైర్ద్రష్టుం నాఽసురై ర్న చ పన్నగైః	
యస్య ప్రసాదం కురుతే స వై తం ద్రష్టుమర్హతి	14
న హి యజ్ఞ ఫలైస్తాత న తపోభిస్తు సంచితైః	
శక్యతే భగవాన్ ద్రష్టుం న దానేన న చేజ్యయా	15
తద్భక్తై స్తద్గతప్రాణై స్తద్చిత్తై స్తత్పరాయణైః	
శక్యతే భగవాన్ ద్రష్టుం జ్ఞాననిర్దగ్ధ కిల్బిషైః	16

అథవా రాక్షసేంద్ర త్వం యది తం ద్రష్టు మిచ్ఛసి	
కథయిష్యామి తే సర్వం శ్శాయతాం యది రోచతే	17
కృతే యుగే వ్యతీతే వై ముఖే త్రేతాయుగస్య తు	
హితార్థం దేవ మర్త్యానాం భవితా నృపవిగ్రహాః	18
ఇక్షాకూణాం చ యో రాజా భావ్యో దశరథో భువి	
తస్య సూనుర్మహాతేజా రామో నామ భవిష్యతి	19
మహాతేజా మహాబుద్ధి ర్మహాబల పరాక్రమః	
మహాబాహు ర్మహాసత్త్వః క్షమయా పృథివీ సమః	20
ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యః సమరే శత్రుభిః సదా	
భవితా హి తథా రామో నరో నారాయణః ప్రభుః	21
పితుర్నియోగాత్ స విభు ర్దండకే వివిధే వనే	
విచరిష్యతి ధర్మాత్మా సహ బ్రాత్రా మహాత్మనా	22
తస్య పత్నీ మహాభాగా లక్ష్మీః సీతేతి విశ్వతా	
దుహితా జనక సైషా ఉత్థితా వసుధా తలాత్	23
రూపేణాఽప్రతిమా లోకే సర్వలక్షణ లక్షితా	
ఛాయేవాఽనుగతా రామం నిశాకరమివ ప్రభా	24
శీలాచార గుణోపేతా సాధ్వీ ధైర్య సమన్వితా	
సహస్రాంశో రశ్మిరివ హ్యేకమూర్తిరివ స్థితా	25
ఏవం తే సర్వమాఖ్యాతం మయా రావణ విస్తరాత్	
మహతో దేవదేవస్య శాశ్వతస్యావ్యయస్య చ	26
ఏవం శ్శత్వా మహాబాహూ రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్	
త్వయా సహ విరోధేచ్ఛు శ్చింతయామాస రాఘవ	27
వాక్యం సనత్కుమారస్య చింతయానో ముహుర్ముహూః	
రావణో ముముదే శ్రీమాన్ యుద్ధార్థీ విచచార హ	28
శ్శత్వా చ తౌ కథాం రామో విస్మయోత్సుల్ల లోచనః	
శిరస శ్చాలనం కృత్వా తమర్థం పరిచింతయన్	29
శ్శత్వా తు వాక్యం చ నరేశ్వర స్తదా	
ముదా యుతో విస్మయమాన చక్షుః	

పునశ్చ తం జ్ఞానవతాం ప్రధానం

ఉవాచ వాక్యం వద మే పురాతనం 30

అధిక పాఠ శ్లోకేషు (ప్రక్షిప్తేషు) నవమః సర్గః - సీతారామకథా

శ్రవణ ఫలం

తతః పునర్మహాతేజా కుంభయోని ర్మహాయశాః

ఉవాచ రామం ప్రణతం పితామహ ఇవేశ్వరం 1

శ్శాయతా మితి చామంత్ర్య రామం సత్యపరాక్రమం

కథా శేషం మహాతేజాః కథయామాస స ప్రభుః 2

యథాఖ్యానం శృతం చైవ యథావృత్తం చ తత్తథా

ప్రీతాత్మా కథయామాస రాఘవాయ మహామతిః 3

ఏతద్దర్శం మహాబాహో రావణేన దురాత్మనా

సుతా జనకరాజస్య హృతా రామ మహామతే 4

ఏతాం కథాం మహాబాహో నారదః సుమహాయశాః

కథయామాస మహ్యం వై మేరౌ గిరివరోత్తమే 5

దేవ గంధర్వ సిద్ధనామృషీణాం చ మహాత్మనాం

కథా శేషం పునః సోఽథ కథయామాస రాఘవ 6

నారదః సుమహాతేజాః ప్రహసన్నివ మానద

తాం కథాం శృణు రాజేంద్ర మహాపాప ప్రణాశినీం 7

యాం తు శృత్వా మహాబాహో ఋషయో దైవతైః సహ

ఊచు స్తం నారదం సర్వే హర్ష పర్యాకులేక్షణాః 8

యశ్చేమాం శ్రావయేన్నిత్యం శృణుయా ద్వాపి భక్తితః

స పుత్రపౌత్రవాన్ రామ స్వర్గలోకే మహీయతే 9

అధిక పాఠ శ్లోకేషు (ప్రక్షిప్తేషు) దశమః సర్గః - శ్వేతద్వీప

వాస ప్రాప్త్యుపాయ కథనం

తతః స రావణో రామ పర్యటన్ పృథివీతలం

విజయార్థీ మహాశూరైః రాక్షసైః పరివారితః 1

దైత్య దానవ రక్షస్సు యం శృణోతి బలాధికం

తమాహ్వాయతి యుద్ధార్థీ రావణో బలదర్పితః 2

ఏవం స పర్యటన్ సర్వాం పృథివీం పృథివీపతే బ్రహ్మలోకాన్నివృత్తం తమాససాదాఽథ నారదం	3
వ్రజంతం మేఘపృష్ఠ స్థ మంశుమంత మివాఽపరం తం చాభిసృత్య ప్రీతాత్మా హ్యభివాద్య కృతాంజలిః	4
ఉవాచ హృష్ట మనసా రావణో నారదం తథా ఆబ్రహ్మ భువనాల్లోకా స్వయా దృష్టౌ హ్యనేకశః	5
కస్మింల్లోకే మహాభాగ మానవా బలవత్తరాః యోద్ధు మిచ్ఛామి తైః సార్థం యథాకామం యథాసుఖం	6
తచ్ఛ్రుత్వా నారదో వాక్యం రావణస్య దురాత్మనః చింతయిత్వా ముహూర్తం తు మహాత్మా ప్రత్యువాచ తమ్	7
అస్తి రాజన్ మహాద్వీపం క్షీరోదస్య సమీపతః యత్ర తే చంద్ర సంకాశా మానవాః సుమహాబలాః	8
మహాకాయా మహావీర్యా మేఘ స్తనిత నిస్స్వనాః మహామాత్రా ధైర్యవంతో మహాపరిఘ బాహవః	9
శ్వేతద్వీపే మయా దృష్టౌ మానవా రాక్షసాధిప బల వీర్య సమాయుక్తాన్ యాదృశాం స్వమిహేచ్ఛసి	10
నారదస్య వచః శృత్వా రావణః ప్రత్యువాచ హ కథం నారద జాయంతే తస్మిన్ ద్వీపే మహాబలాః	11
శ్వేతద్వీపే కథం వాసః ప్రాప్త సైః సుమహాత్మభిః ఏత న్మే సర్వమాఖ్యాహి ప్రభో నారద తత్త్వతః	12
త్వయా దృష్టం జగత్సర్వం హస్తాఽఽమలకవత్ సదా రావణస్య వచః శృత్వా నారదః ప్రత్యువాచ తం	13
అనన్య మానసా నిత్యం నారాయణ పరాయణాః తదారాధన సక్తాశ్చ తచ్ఛిత్తాస్తత్పరాయణాః	14
ఏకాంతభావానుగతా స్తే నరా రాక్షసాధిప తచ్ఛిత్తా స్తథతప్రాణా నరా నారాయణం శ్రితాః	15
శ్వేతద్వీపే తు తైర్వాస ఆర్జితః పుణ్యకర్తుభిః యే హతా లోకనాథేన శార్ఙ్గమానమ్య సంయుగే	16

చక్రాయుధేన దేవేన తేషాం వాసస్త్రీవిష్టపే	
న హి యజ్ఞఫలై స్తాత న తపోభి ర్న సంయమైః	17
న చ దానఫలైర్ముఖ్యైః స లోకః ప్రాప్యతే సుఖం	
నారదస్య వచః శృత్వా దశగ్రీవః సువిస్మితః	18
ధ్యాత్వా తు సుచిరం కాలం తేన యోత్యామి సంయుగే	
ఆప్యచ్ఛ్య నారదం ప్రాయా ఛ్యేతద్వీపాయ రావణః	19
నారదోఽపి చిరం ధ్యాత్వా కౌతూహల సమన్వితః	
దిద్మక్షుః పరమాశ్చర్యం తత్రైవ త్వరితం యయౌ	20
స హి కేళికరో విప్రో నిత్యం చ సమర ప్రియః	
రావణోఽపి యయౌ తత్ర రాక్షసైః సహ రాఘవ	21
మహతా సింహనాదేన నాదయన్ స దిశో దశ	
గతే తు నారదే తత్ర రావణోఽపి మహాయశాః	22
ప్రాప శ్వేతం మహాద్వీపం దుర్లభం యత్ సురైరపి	
తేజసా తస్య ద్వీపస్య రావణస్య బలీయసః	23
తత్రస్య పుష్పకం యానం వాతవేగ సమాహతం	
అవస్థాతుం న శక్నోతి వాతాహత ఇవామ్బుదః	24
సచివా రాక్షసేన్ద్రస్య ద్వీప మాసాద్య దుర్దృశం	
అబ్బవన్ రావణం భీతా రాక్షసా జాతసాధ్వసాః	25
రాక్షసేంద్ర వయం మూఢా భ్రష్ట సంజ్ఞా విచేతసః	
అవస్థాతుం న శక్యామో యుద్ధం కర్తుం కథంచన	26
ఏవముక్త్వా దుద్యువు స్తే సర్వ ఏవ నిశాచరాః	
రావణోఽపి హి తద్యానం పుష్పకం హేమభూషితం	27
విసర్జయామాస తదా సహ తైః క్షణదాచరైః	
గతే తు పుష్పకే రామ రావణో రాక్షసాధిపః	28
కృత్వా రూపం మహాభీమం సర్వరాక్షస వర్జితః	
ప్రవివేశ తదా తస్మిన్ శ్వేతద్వీపే స రావణః	29
ప్రవిశన్నేవ తత్రాశు నారీభిరుపలక్షితః	
ఏకయా సుస్మితం కృత్వా హస్తే గృహ్య స రావణః	30

పుష్టశ్చాగమనం బృహి కిమర్థమిహ చాగతః	
కో హి త్వం కస్య వా పుత్రః కేన వా ప్రహితో వద	31
ఇత్యుక్తో రావణో రాజన్ కృద్ధో వచన మబ్రవీత్	
అహం విశ్రవసః పుత్రో రావణో నామ రాక్షసః	32
యుద్ధార్థ మిహ సంప్రాప్తో న చ పశ్యామి కంచన	
ఏవం కథయత స్తస్య రావణస్య దురాత్మనః	33
ప్రాహసం స్తే తతః సర్వే సస్వనం యువతీజనాః	
ఏకయా కృద్ధయా తాసాం బలవద్ధృహ్య లీలయా	34
బ్రామితస్తు సఖీ మధ్యే విక్షిప్తః స దశాననః	
సఖీమఽన్య్యాం సమాహూయ పశ్య త్వం కీటకం ధృతం	35
దశాస్యం వింశతి భుజం కృష్ణాంజన సమ ప్రభం	
హస్తాద్ధస్తం స చ క్షిప్తో బ్రామ్యతే శ్రమలాలసః	36
బ్రామ్యమాణేన బలినా రాక్షసేన విపశ్చితా	
పాణాపేకాఽథ సందష్టా రోషేణ వనితా శుభా	37
ముక్త స్తయాఽశుభః కీటో ధున్వంత్యా హస్త వేదనాత్	
గృహీత్వాఽన్యా రాక్షసేంద్ర ముత్పాపాత విహాయసా	38
తత స్తామఽపి సంకృద్ధో విదదార నఖై ర్భృశం	
తయా స హి వినిర్ధూతః సహసైవ నిశాచరః	39
పపాత చామ్బుసో మధ్యే సాగరస్య భయాతురః	
పర్వతస్యేవ శిఖరం యథా వజ్రవిదారితం	40
ప్రాపతత్ సాగరస్యైవ జలే తస్థౌ నిపాతితః	
ఏవం స రావణో రామ శ్వేతద్వీప నివాసిభిః	41
స్త్రీజనై ర్వినిగృహ్యశు బ్రామితశ్చ తతస్తతః	
నారదోఽపి మహాతేజా రావణం వీక్ష్య ధర్షితం	42
విస్మయం సుచిరం గత్వా ప్రజహాస ననర్త చ	
తతః స సాగరజలా జ్వల క్లిన్న శిరోరుహః	43
దక్షిణం తీరమాసాద్య చింతయామాస విస్మితః	
యే మయా నిర్జితా లోకా న తేషు భయమీద్యశం	44

స్వభావతోఽల్పవీర్యాణాం విరుద్ధం యోషితా మిదం నూనమేతస్య లోకస్య మానవాః ప్రభవిష్టవః	45
స్త్రీరూప విగ్రహాధరా యాన్ మమాచష్ట నారదః బలవద్భిస్తు సంధేయమితి సంచిన్త్య నిశ్చితం	46
భూయ స్తాసాం ప్రవృత్త్యర్థం తద్వనం సమలోడయత్ అథాఽపశ్యన్మహాత్మానం పితామహ సుతం ప్రభుం	47
సనత్కుమారమాసీనం సర్వయోగభృతాం వరం జాఙ్గల్యమానం తపసా సమిద్భిరివ పావకం	48
అపశ్య ద్దక్షిణే పార్శ్వే విచరంతం గుహాశ్రయం స తం దృష్ట్వా తపోవృద్ధ మభివాద్య కృతాంజలిః	49
వ్రీడితః పరిపప్రచ్ఛ బ్రహ్మార్షిం సత్యవాదినం భగవన్ కేన లోకోఽయం కల్పితః సుమహాత్మనా	50
కేవా లోకే వసంత్యఽస్మిన్ సర్వ జ్ఞానవతాం వర కిం చ త్వం ధ్యాయసే బ్రహ్మాన్ శంస మే సుసమాధినా	51
ఏత న్మే బ్రహ్మి తత్సర్వం సర్వజ్ఞో హ్యసి విశ్వతః ఏవముక్తో మహాతేజా విదిత్వా తస్య హృద్గతం	52
ఉవాచ వాక్యం ప్రహసన్ శ్శాయతామితి పుత్రక యో హి వై సర్వమేవేదం భిభర్తి సచరాచరం	53
త్రైలోక్యం సర్వభూతాత్మా యస్యోత్పత్తిం న విద్యహే యమాహు ర్వేదవిదుషః పురుషం తమసః పరం	54
ఆదిత్యరూపమఽజరం పరమాత్మాన మీశ్వరం యస్య నాభిభవో బ్రహ్మ పితా మమ పితామహః	55
కైలాస నిలయః శ్రీమాన్ భవశ్చ క్రోధసంభవః యం సమాశ్రిత్య విబుధా విధినా హవిరఽధ్వరే	56
పిబంతి చామృతం హృష్టాః పరిభూయ దితేః సుతాన్ యస్య శ్వాసాఽనిలోద్భూతాః స్త్రియ స్త్వామపరాజితం	57
గృహీత్వా సుమహావేగా శ్చిక్షిపుః సాగారాఽమ్భసి యేన దైత్యా మహావీర్యా దానవాశ్చ సనైర్పతాః	58

నిహతా బహురూపేణ బహవో బాహుశాలినా	
తేనాఽయం లోకనాథేన కల్పితః సుమహాత్మనా	59
గోవిన్దేన నివాసార్థం లోకో వై సుమహాత్మనా	
అర్చయంతి జగన్నాథం నారాయణ పరాయణాః	60
అద్వేషాః సర్వభూతేషు మహాయోగ బలాశ్రయాః	
యజన్తి పంచభిర్యజ్ఞైః సతతం మధుసూదనం	61
ఏకాన్తినో మహాసత్త్వా వసంతి సుసమాహితాః	
యః పురాణే చ వేదే చ పాంచరాత్రే చ పఠ్యతే	62
సాంఖ్యయోగే చ మునిభి ర్ధ్యాయతే చేజ్యతే చ యః	
మునిభి ర్దేవ సంఘైశ్చ స్థాప్యతే భగవాన్ హరిః	63
మధుకైటభయో ర్థంతా క స్తమన్వేష్టుమర్హతి	
పితామహోఽపి తం దేవం న చ జానాతి రావణ	64
యస్తు నిత్యం విజానాతి హరిర్నారాయణం విభుం	
జగదాభరణం పుణ్యం తస్య మోక్షో న సంశయః	65
ఏత చ్ఛ్వాత్వా మునేర్వాక్యం ప్రసన్నేనాంతరాత్మనా	
పునరేవ తతో రక్షః పప్రచ్ఛ మునిపుంగవం	66
కథం చ దృశ్యతే దేవ కథం చ శ్శాయతే భువి	
కథం చ క్రీడతే లోకే ద్రష్టుం వా శక్యతే కథం	67
కియత్కాలేన వా బ్రహ్మాంల్లోకోఽయం తపసా మయా	
శక్యః ప్రవేష్టుం తద్భూషి సర్వం హి విదితం తవ	68
ఆకర్ణ్య సస్పృహం తస్య వాక్యం వాక్య విశారదః	
ప్రత్యువాచ మునిర్ద్దిమాం స్తత్సర్వమనుపూర్వశః	69
స హి సర్వగతో దేవః సూక్ష్మోఽవ్యక్తః సనాతనః	
యేన సర్వమిదం వ్యాప్తం త్రైలోక్యం సచరాచరం	70
స భూమౌ దివి పాతాళే పర్వతేషు వనేషు చ	
సాగరేషు చ సర్వేషు వసతీహ సరిత్సు చ	71
అహశ్చ రాత్రిశ్చ ఉభే చ సంద్యే	
దివాకరశ్చైవ యమశ్చ సోమః	

స ఏవ కాలో వరుణః స ఏవ	
స బ్రహ్మారుద్రేంద్రముఖః స చాగ్నిః	72
ఓంకారో బూర్భువః స్వశ్చ గాయత్రీ సంధ్య ఏవ చ	
ధరాధరధరో దేవః సోఽనంత ఇతి విశ్వతః	73
విద్యోతతి జ్వలతి వర్షతి వాతి పాతి	
గర్జత్యుపైతి తపతే దహతే స చైవ	
లోకాన్ సృజ త్యవతి సంహరతే సదైవ	
దైత్యాన్ స ఏవ దహతే జగతి ప్రసహ్య	74
స న శక్యః సురైర్ద్రష్టుం నాఽసురై ర్న చ పన్నగైః	
ప్రసాదం కురుతే యస్య స వై తం ద్రష్టు మర్హతి	75
తద్గతై స్తద్గత ప్రాణైః శుచిభి స్తత్పరాయణైః	
శక్యః ప్రవేష్టుం లోకోఽయం జ్ఞాననిర్దూత కిల్బిషైః	76
ఏవంవిదైరఽయం లోకః ప్రాప్యతే పురుషోత్తమైః	
అకామకారిభి ర్దేవైరఽక్రోధై ర్దగ్ధ తామసైః	77
యశ్చైవ సుమహాకాయః ప్రవిష్టో లోకమవ్యయం	
ఆస్తే తద్దైవ హరిణా కృతా తేన మహాపురీ	78
అష్టావింశే యుగే ప్రాప్తే మనోరఽస్య వివస్వతః	
వైష్ణవీం మూర్తి మావిశ్య లోకమేనం ప్రవేక్ష్యతి	79
నాఽతఃపరతరం శ్రోతుం మత్తో వై రాక్షసేశ్వర	
ఉత్తిష్ఠ గచ్ఛ భద్రం తే ప్రాప్స్యసి గతిమీప్సితాం	80
ఏవముక్త స్తథేత్యుక్త్వా తం ప్రణమ్యాభిపూజ్య చ	
సమాసాద్య మహాత్ సైన్యం యయౌ లంకామఽశంకితః	81
నారదోఽపి ప్రహృష్టాత్మా దృష్ట్వా సర్వ మఽశేషతః	
దృతం మేరుముపాగమ్య విశతే తాం శుభాం సభాం	82
తస్యాం బ్రహ్మాణమాసీన మభివాద్య కృతాంజలిః	
దేవాన్ సంశ్రావయామాస సమీపే పద్మజన్మనః	83
నిశమ్య సుమహాత్ పుణ్యమాఖ్యానం పద్మసంభవః	
నారదం సంపరిష్వజ్య ప్రాహ భూత భవ్య భవిష్యవిత్	84

హిరణ్యకశిపుః పూర్వం బభూవైష నిశాచరః	
అవద్యో బహుభిర్యోగై ర్వరదానా న్మహాబలః	85
స కదాచిన్మహాత్మానం పద్మనాభమదోక్షజం	
సభాయాం గర్భయన్ దర్పాన్పుసింహ వపుషం హరిం	86
సముద్ఘాహ్య నఖై స్తిన దీర్యమాణస్య సంయుగే	
రక్త సంస్పర్శజం దివ్యం చక్షుర్దైత్యపతేరభూత్	87
స తు తద్రాక్షసం జన్మ తస్మాన్మానుష జన్మనః	
భావినీం నిధన ప్రాప్తిం పశ్యన్ దివ్యేన చక్షుషా	88
శ్రీవత్సాంకం తదంకస్థః ప్రాహ దైత్యః శనై రిదం	
నఖై ర్విభిన్న హృదయః క్షణం దీనః కృతాజలిః	89
తప్త హాటక కేశాన్త జ్వలత్పావక లోచన	
వజ్రాయుధ నఖస్పర్శ దివ్యసింహ నమోఽస్తు తే	90
కైటభాఽరే హరే దేవ విష్ణో విపుల విక్రమ	
త్రాహి మాం భూతభవ్యేశ శరణాగత వత్సల	91
త్వద్ధతే రాక్షసి భావే మానుషే చ పదే విభో	
ప్రాప్నుయాం త్వన్మయో లోకం లోకనాథ ప్రసీద మే	92
ఏవముక్త స్తథేతుక్త్వా యయౌ దైత్యపతిం హరిః	
హంసయుక్త విమానేన కింకిణీ జాల మాలినా	93
స ఏవ చ పున స్తత్ర రాక్షసోఽభూన్మహాఽసురః	
రాక్షసేన విధానేన సదా తద్భావ భావితః	94
మానుషత్వ ముపాగమ్య లోకాన్ హన్తుం కృతోద్వమం	
తృతీయం చ హతం తేన శ్వేతద్వీపం ప్రవేక్ష్యతి	95
వైష్ణవం తేజ ఆవిశ్య యథోక్తం బ్రహ్మవాదినా	
మయాఽపి చేహసంస్థేన దృష్ట మేవాఽక్షదర్శనాత్	96
మయాఽవలంబితం సర్వం దేవస్య పరమాత్మనః	
యస్త్విదం పఠతే నిత్యం పుణ్యమాఖ్యానమాదితః	97
నారదోక్తం మనుష్యో వై స యాతి పరమాం గతిం	
వైష్ణవం పరమాఖ్యానం సర్వపాప ప్రణాశనం	98

నిత్యం చ శృణుయాద్యశ్చ సోఽపి పాపాత్ప్రముచ్యతే జాతి స్మరత్వం విప్రత్వం కులే మహతి సంభవం	99
సర్వజ్ఞతాం చ లభతే నాత్ర కార్యా విచారణా స చ సంస్తూయ చ హరిం ప్రవిష్టః కమలోద్భవః	100
అనుభాష్య సురాన్ సర్వాన్ యయౌ స్వం లోకమీశ్వరః నారదస్తు తత స్తస్మాన్మేరుప్పృష్ఠం పరిభ్రమన్	101
స తు మామాజగామాశు దిదృక్షు ర్ద్వాదశాత్మకం స మయా శాస్త్రతః సమ్యగభివాద్యాభిపూజితః	102
ఆఖ్యాన మిదమాచష్ట మమానుగ్రహ కామ్యయా మయాప్యేతత్ సదస్యేత్య పావనార్థం మనోహరం	103
భక్త్యా తవ మహాబాహో కథాఽమృతముదాహృతం ఏతదర్థం మహాబాహో రావణేన దురాత్మనా	104
విజ్ఞాయ చ హృతా సీతా త్వత్తో మరణ కాంక్షయా భవాన్నారాయణో దేవః శంఖ చక్ర గదాధరః	105
శార్ఙ్గపద్మాయుధధరః సర్వదేవ నమస్కృతః శ్రీవత్సాంకో హృషీకేశః సర్వదేవాభిపూజితః	106
పద్మనాభో మహాయోగీ భక్తానామఽభయప్రదః వధార్థం రావణస్య త్వం ప్రవిష్టో మానుషీం తనుం	107
కిం న వేత్సి త్వమాత్మానం రామ నారాయణో హ్యహం మా ముహ్యస్వ మహాభాగ స్మర చాత్మానమాత్మనా	108
గుహ్య ధుహ్యతర స్త్వం హి ఏవ మాహ పితామహః త్రిగుణశ్చ త్రివేదీ చ త్రిధామా త్రిపదాత్మకః	109
త్రికాల కర్మా త్రైవిద్య స్త్రీదశాఽరి ప్రమర్దనః త్వయాక్రాంతా స్త్రయోలోకాః పురాణై ర్వికమై స్త్రీభిః	110
త్వం మహేంద్రాఽనుజః శ్రీమాన్ బలి బంధన కారణాత్ అదిత్యా గర్భసంభూతో విష్ణు స్త్వం హి సనాతనః	111
లోకాననుగ్రహీతుం వై ప్రవిష్టో మానుషీం తనుం తదిదం సాధితం కార్యం సురాణాం సురసత్తమ	112

నిహతో రావణః పాపః సపుత్రగణ బాంధవః	
ప్రహృష్టాశ్చ సురాః సర్వే ఋషయశ్చ తపోధనాః	113
ప్రశాంతం చ జగత్సర్వం త్వత్ప్రసాదాత్ సురేశ్వర	
సీతా లక్ష్మీర్మహాభాగా సంభూతా వసుధాతలే	114
త్వదర్థ మియ ముత్పన్నా జనకస్య గృహే శుభా	
లంకామానీయ యత్నేన మాతేవ పరిరక్షితా	115
ఏవమేతత్ సమాఖ్యాతం తవ రామ మహాయశః	
మమాఽపి నారదేనోక్తం ఋషినా దీర్ఘజీవినా	116
యథా సనత్కుమారేణ వ్యాఖ్యాతం తస్య రక్షసః	
తేనాఽపి చ తదేవాఽఽశు కృతం సర్వమశేషతః	117
యశ్చైత చ్చావయేచ్ఛాద్ధే విద్వాన్ బ్రాహ్మణ సన్నిధౌ	
అనంతమఽక్షయం దత్తం పితౄణాముపతిష్ఠతి	118
ఏతాం శృత్వా కథాం దివ్యాం రామో రాజీవలోచనః	
పరం విస్మయమాపన్నో బ్రాతృభిః సహ రాఘవః	119
వానరాః సహ సుగ్రీవా రాక్షసాః సవిభీషణాః	
రాజానశ్చ మహామాత్యా యే చాన్యేఽపి సమాగతాః	120
బ్రాహ్మణాః కత్రియా వైశ్యాః శూద్రా ధర్మ సమన్వితాః	
సర్వే చోత్పల్లనయనాః సర్వే హర్ష సమన్వితాః	121
రామమేవానుపశ్యన్తి భృశమఽత్యంత హర్షితాః	
అగస్త్య స్త్వబ్రవీద్రామం సర్వమేత చ్ఛుతం త్వయా	122
దృష్టః సంభాషితశ్చాపి రామ గచ్ఛామహే వయం	
ఏవ ముక్త్యా గతాః సర్వే పూజితాస్తే యథాగతం	123
<u>అధిక పాఠ (ప్రక్షిప్త) శ్లోకాః సమాప్తాః</u>	
<u>అష్టాత్రింశః సర్గః - జనకాది ప్రతిప్రయాణం</u>	
ఏవ మాస్తే మహాబాహురఽహన్యహని రాఘవః	
ప్రశాసత్ సర్వకార్యాణి పౌరజానపదేషు చ	1
తతః కతిపయాఽహః సు వైదేహం మిథిలాధిపం	
రాఘవః ప్రాంజలిర్భూత్వా వాక్య మేతదువాచ హ	2

భవాన్ హి గతిరవ్యగ్రా భవతా పాలితా వయం భవతస్తేజసోగ్రేణ రావణో నిహతో మయా	3
ఇక్ష్వాకూణాం చ సర్వేషాం మైథిలానాం చ సర్వశః అతులాః ప్రీతయో రాజన్ సంబన్ధక పురోగమాః	4
తద్భవాన్ స్వపురీం యాతు రత్నాన్యాదాయ పార్ధివ భరతశ్చ సహాయార్థం పృష్ఠతేస్తేనుయాస్యతి	5
స తథేతి నృపః కృత్వా రాఘవం వాక్య మబ్రవీత్ ప్రీతోఽస్మి భవతో రాజన్ దర్శనేన నయేన చ	6
యా న్యేతాని తు రత్నాని మదర్థం సంచితాని వై దుహిత్రే తాని వై రాజన్ సర్వాణ్యేవ దదామి చ	7
ఏవముక్త్వా తు కాకుష్ఠం జనకో హృష్ట మానసః ప్రయయౌ మిథిలాం శ్రీమాం స్తమనుజ్ఞాయ రాఘవం	8
తతః ప్రయాతే జనకే కేకయం మాతులం ప్రభుః రాఘవః ప్రాంజలిర్భూత్వా వాక్యమేతదువాచ హ	9
ఇదం రాజ్యమ౭హం చైవ భరతశ్చ సలక్ష్మణః ఆయత్యా స్త్వం హి నో రాజన్ గతిశ్చ పురుషర్షభ	10
రాజా౭పి వృద్ధః సంతాపం త్వదర్థ ముపయాస్యతి తస్మాద్గమన మ౭ద్వైవ రోచతే తవ పార్ధివ	11
లక్ష్మణేనానుయాత్రేణ పృష్ఠతోఽనుగమిష్యతే ధనమాదాయ విపులం రత్నాని వివిధాని చ	12
యుధాజిత్తు తథేత్యాహ గమనం ప్రతి రాఘవం రత్నాని చ ధనం చైవ త్వయ్యేవా౭క్షయ్యమస్త్వీతి	13
ప్రదక్షిణం స రాజానం కృత్వా కేకయవర్షనః రామేణ హి కృతః పూర్వ మభివాద్య ప్రదక్షిణం	14
లక్ష్మణేన సహాయేన ప్రయాతః కేకయేశ్వరః హతే౭సురే యథా వృత్రే విష్ణునా సహ వాసవః	15
తం విస్ఫుజ్య తతో రామో వయస్యమకుతోభయమ్ ప్రతర్దనం కాశిపతిం పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్	16

దర్శితా భవతా ప్రీతి ర్దర్శితం సౌహృదం పరమ్	
ఉద్యోగశ్చ కృతో రాజన్ భరతేన త్వయా సహ	17
తద్భవానఽద్య కాశేయపురీం వారాణసీం వ్రజ	
రమణీయాం త్వయా గుప్తాం సుప్రాకాశా సుతోరణామ్	18
ఏతావదుక్త్వా చోత్థాయ కాకుత్స్థః పరమాసనాత్	
పర్యష్వజత ధర్మాత్మా నిరస్తర మురోగతమ్	19
విసర్జయామాస తదా కౌసల్యానందవర్ధనః	
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతః కాశీశోఽప్యకుతోభయః	20
వారాణసీం యయౌ తూర్ణం రాఘవేణ విసర్జితః	
విస్సుజ్య తం కాశిపతిం త్రిశతం పృథివీపతీన్	21
ప్రహసన్ రాఘవో వాక్య మువాచ మధురాక్షరం	
భవతాం ప్రీతిరఽవ్యగ్రా తేజసా పరిరక్షితా	22
ధర్మశ్చ నియతో నిత్యం సత్యం చ భవతాం సదా	
యుష్మాకం చానుభావేన తేజసా చ మహాత్మనామ్	23
హతో దురాత్మా దుర్బుద్ధీ రావణో రాక్షసాధమః	
హేతుమాత్ర మఽహం తత్ర భవతాం తేజసా హతః	24
రావణః సగణో యుద్ధే సపుత్రామాత్య బాన్ధవః	
భవంతశ్చ సమానీతా భరతేన మహాత్మనా	25
శృత్వా జనకరాజస్య కాననా త్తనయాం హృతామ్	
ఉద్యుక్తానాం చ సర్వేషాం పార్థివానాం మహాత్మనామ్	26
కాలో వ్యతీతః సుమహాన్ గమనే రోచయామ్యతః	
ప్రత్యూచు స్తం చ రాజానో హర్షేణ మహతా వృతాః	27
దిష్ట్యా త్వం విజయీ రామ స్వరాజ్యేఽపి ప్రతిష్ఠితః	
దిష్ట్యా ప్రత్యాహృతా సీతా దిష్ట్యా శత్యః పరాజితః	28
ఏష నః పరమః కామ ఏషా నః ప్రీతిరుత్తమా	
య త్త్వాం విజయినం రామ పశ్యామో హత శాత్రవమ్	29
ఏత త్వీయ్యుపపన్నం చ య దస్మాం స్త్వం ప్రశంససే	
ప్రశంసార్హ న జానీమః ప్రశంసాం వక్తుమీద్యశమ్	30

ఆపూచ్చామో గమిష్యామో హృదిస్తో నః సదా భవాన్	
వర్తామహీ మహాబాహో ప్రీత్యాఽత్ర మహతా వృతాః	31
భవేచ్ఛ తే మహారాజ ప్రీతిరస్మాసు నిత్యదా	
బాఢమిత్యేవ రాజానో హర్షేణ పరమన్వితాః	32
ఊచుః ప్రాంజలయః సర్వే రాఘవం గమనోత్సుకాః	
పూజితాశ్చైవ రామేణ జగ్ముర్దేశాన్ స్వకాన్ స్వకాన్	33

ఏకోనచత్వారింశః సర్గః -వానర ప్రీణనం

తే ప్రయాతా మహాత్మానః పార్థివా స్తే ప్రహృష్టవత్	
గజ వాజి సహస్రైః కంపయన్తో వసుంధరాం	1
అక్షౌహిణ్యో హి తత్రాసన్ రాఘవార్దే సముద్యతాః	
భరతస్యాఙ్ఘయాఽనేకాః ప్రహృష్టా బలవాహనాః	2
ఊచు స్తే చ మహీపాలా బలదర్ప సమన్వితాః	
న రామ రావణం యుద్ధే పశ్యామః పురతః స్థితమ్	3
భరతేన వయం పశ్యాత్ సమానీతా నిరర్థకమ్	
హతా హి రాక్షసాః క్షిప్రం పార్థివైః స్యు ర్న సంశయః	4
రామస్య బాహువీర్యేణ రక్షితా లక్ష్మణస్య చ	
సుఖం పారే సముద్రస్య యుద్ధ్యేమ విగతజ్వరాః	5
ఏతాశ్చాఽన్యాశ్చ రాజానః కథా స్తత్ర సహస్రశః	
కథయంతః స్వరాజ్యాని జగ్ము ర్షర్ష సమన్వితాః	6
స్వాని రాజ్యాని ముఖ్యాని ఋద్ధాని ముదితాని చ	
సమృద్ధ ధనధాన్యాని పూర్ణాని వసుమంతి చ	7
యథా పురాణీ తే గత్వా రత్నాని వివిధాన్యఽథ	
రామస్య ప్రియ కామార్ద ముపహారాన్ నృపా దదుః	8
అశ్వాన్ యానాని రత్నాని హస్తినశ్చ మదోత్కటాన్	
చందనాని చ ముఖ్యాని దివ్యాన్యాభరణాని చ	9
మణి ముక్తా ప్రవాళాంస్తు దానోఽరూప సమన్వితాః	
అజావికం చ వివిధం రథాంశ్చ వివిధాన్ దదుః	10
భరతో లక్ష్మణశ్చైవ శతృఘ్నుశ్చ మహాబలాః	

ఆదాయ తాని రత్నాని స్వాం పురీం పునరాగతాః	11
ఆగమ్య చ పురీం రమ్యా మయోధ్యాం పురుషర్షభాః	
తాని రత్నాని చిత్రాణి రామాయ సముపాహరన్	12
ప్రతిగృహ్య చ తత్ సర్వం రామః ప్రీతిసమన్వితః	
సుగ్రీవాయ దదౌ రాజ్ఞే మహాత్మా కృతకర్మణే	13
విభీషణాయ చ దదౌ తథాఽన్యేభ్యోపి రాఘవః	
రాక్షసేభ్యః కపిభ్యశ్చ యై ర్స్వతో జయ మాప్తవాన్	14
తే సర్వే రామ దత్తాని రత్నాని కపి రాక్షసాః	
శిరోభి ర్ధారయామాసు ర్భాహుభిశ్చ మహాబలాః	15
హనూమంతం చ నృపతిరిక్ష్యాకూణాం మహారథః	
అంగదం చ మహాబాహు మంకమారోప్య వీర్యవాన్	16
రామః కమలపత్రాక్షః సుగ్రీవ మిదమఽబ్రవీత్	
అంగద స్తే సుపుత్రోఽయం మంత్రీ చాప్యఽనిలాత్మజః	17
సుగ్రీవ మన్త్రితే యుక్తౌ మమాఽపి చ హితేరతౌ	
అర్హతో వివిధాం పూజాం త్వత్కృతే వై హరీశ్వర	18
ఇత్యుక్త్వా వ్యవముచ్యాఽంగాద్భూషణాని మహాయశాః	
స బబంధ మహార్థాణి తదాఽంగద హనూమతోః	19
ఆభాష్య చ మహావీర్యాన్ రాఘవో యూధపర్షభాన్	
నీలం నలం కేసరిణం కుముదం గంధమాదనం	20
సుషేణం పనసం వీరం మైందం ద్వివిద మేవ చ	
జామ్బవంతం గవాక్షం చ వినతం ధూమ్ర మేవ చ	21
వలీముఖం ప్రజంఘం చ సన్నాదం చ మహాబలం	
దరీముఖం దదిముఖ మింద్రజానుం చ యూధపం	22
మధురం శ్లక్ష్యయా వాచా నేత్రాభ్యామాపిబన్నివ	
సుహృదో మే భవన్తశ్చ శరీరం బ్రాతర స్తథా	23
యుష్మాభిరుద్ధృతశ్చాఽహం వ్యసనాత్ కాననౌకసః	
ధన్యో రాజా చ సుగ్రీవో భవద్భ్యః సుహృదాం వరైః	24
ఏవముక్త్వా దదౌ తేభ్యో భూషణాని యథార్హతః	

వజ్రాణి చ మహార్థాణి సస్వజే చ నరర్షభః	25
తే పిబన్తః సుగంధీని మధూని మధుపింగళాః	
మాంసాని చ సుమ్మష్టాని మూలాని చ ఫలాని చ	26
ఏవం తేషాం నివసతాం మాసుః సాగ్రో యయౌ తదా	
ముహూర్త మివ తే సర్వే రాజభక్త్యా చ మేనిరే	27
రామోఽపి రేమే తైః సార్థం వానరైః కామరూపిభిః	
రాక్షసైశ్చ మహావీర్యై ఋక్షై శ్చైవ మహాబలైః	28
ఏవం తేషాం యయౌ మాసో ద్వితీయ శైశిరః సుఖమ్	
వానరాణాం ప్రహృష్టానాం రాక్షసానాం చ సర్వశః	29
ఇక్షాకు నగరే రమ్యే పరాం ప్రీతిముపాసతాం	
రామస్య ప్రీతి కరణైః కాలస్తేషాం సుఖం యయౌ	30
<u>చత్వారింశః సర్గః -- హనుమత్పార్థనా</u>	
తథా స్మ తేషాం వసతా మ్కుక్ష వానర రక్షసామ్	
రాఘవస్తు మహాతేజాః సుగ్రీవ మిదమబ్రవీత్	1
గమ్యతాం సౌమ్య కిష్కిన్ధాం దురాధర్షాం సురాఽసురైః	
పాలయస్వ సహఽమాత్యే రాజ్యం నిహతకణ్ఠకమ్	2
అఙ్గదం చ మహాబాహో ప్రీత్యా పరమయా యుతః	
పశ్య త్వం హనుమన్తం చ నలం చ సుమహాబలమ్	3
సుషేణం శ్వశురం వీరం తారం చ బలినాం వరమ్	
కుముదం చైవ దుర్ధర్షం నీలం చైవ మహాబలమ్	4
వీరం శతవలిం చైవ మైన్దం ద్వివిద మేవ చ	
గజం గవాక్షం గవయం శరభం చ మహాబలమ్	5
పశ్య ప్రీతిసమాయుక్తో గన్ధమాదన మేవ చ	
ఋషభం చ సువిక్రాంతం జామ్బవన్తం మహాబలమ్	6
యే చేమే సుమహాత్మానో మదర్థే త్యక్తజీవితాః	
పశ్య త్వం ప్రీతిసంయుక్తో మా చైషాం విప్రియం కృధాః	7
ఏవముక్త్యా తు సుగ్రీవమాశ్లేష్య చ పునః పునః	
విభీషణమువాచాఽథ రామో మధురయా గిరా	8

లజ్జాం ప్రశాధి ధర్మేణ ధర్మజ్ఞ స్వం మతో మమ పురస్య రాక్షసానాం చ భ్రాతుర్వైశ్రణస్య చ	9
మా చ బుద్ధిమఽధర్మే త్వం కుర్యా రాజన్ కథంచన బుద్ధిమస్తో హి రాజానో ధృవమఽశ్నన్తి మేదినీమ్	10
అహం చ నిత్యశో రాజన్ సుగ్రీవ సహిత స్వయా స్మర్తవ్యః పరయా ప్రీత్యా గచ్ఛ త్వం విగతజ్వరః	11
రామస్య భాషితం శృత్వా ఋక్ష వానర రాక్షసాః సాధు సాద్వితి కాకుత్స్థం ప్రశశంసుః పునః పునః	12
తవ బుద్ధిర్మహాబాహో వీర్యమద్భుత మేవ చ మాధుర్యం పరమం రామ స్వయమ్భోరివ నిత్యదా	13
తేషా మేవం బృవాణానాం వానరాణాం చ రక్షసామ్ హనూమాన్ ప్రణతో భూత్వా రాఘవం వాక్య మబ్రవీత్	14
స్నేహో మే పరమో రాజం స్వయి తిష్ఠతు నిత్యదా భక్తిశ్చ నియతా వీర భావో నాఽన్యత్ర గచ్ఛతు	15
యావద్రామకథా వీర చరిష్యతి మహీతలే తావచ్ఛరీరే వత్స్యన్తి ప్రాణా మమ న సంశయః	16
యచ్చైతచ్ఛరితం దివ్యం కథాం తే రఘునందన తన్మమాఽప్పరసో నామ శ్రావయేయు ర్నరర్షభ	17
తచ్ఛ్రుత్వాఽహం తతో వీర తవ చర్యాఽమృతం ప్రభో ఉత్కంఠాం తాం హరిష్యామి మేఘలేఖా మివాఽనిలః	18
ఏవం బృవాణం రామస్తు హనూమస్తమ్ వరాసనాత్ ఉత్థాయ సస్వజే స్నేహో ద్వాక్య మేతదువాచ హ	19
ఏవ మేతత్ కపిశ్రేష్ఠ భవితా నాఽత్ర సంశయః చరిష్యతి కథా యావదేషా లోకే చ మామికా	20
తావ త్తే భవితా కీర్తిః శరీరేష్యఽసవ స్తథా లోకా హి యావత్ స్థాస్యన్తి తావత్ స్థాస్యతి మే కథా	21
ఎకైక స్యోపకారస్య ప్రాణాన్ దాస్యామి తే కపే శేషస్నేహోపకారాణాం భవామ ఋణిన్ వయం	22

మదఁగ్నే జీర్ణతాం యాతు యత్వయోపకృతం కపి	
నరః ప్రత్యుపకారాణామాపత్స్వయాతి పాత్రతాం	23
తతోఽస్య హారం చంద్రాఽభం ముచ్య కణ్ఠాత్ స రాఘవః	
వైడూర్యతరలం కంఠే బబన్ధ చ హనూమతః	24
తేనోరసి నిబద్ధేన హరేణ మహతా కపిః	
రరాజ హేమశైలేన్ద్ర శ్చన్ద్రేణాక్రాన్త మస్తకః	25
శృత్వా తు రాఘవ స్వైతదుర్ణాయోర్ణాయ వానరాః	
ప్రణమ్య శిరసా పాదౌ నిర్ణగ్ము స్తే మహాబలాః	26
సుగ్రీవః స చ రామేణ నిరన్తర మురోగతః	
విభీషణశ్చ ధర్మాత్మా సర్వే తే బాష్పవిక్లబాః	27
సర్వే చ తే బాష్పకలాః సాఽశృనేత్రా విచేతసః	
సమ్మాఢా ఇవ దుఃఖేన త్యజన్తో రాఘవం తదా	28
కృత ప్రసాదా స్తేనైవం రాఘవేణ మహాత్మనా	
జగ్ము స్వం స్వం గృహం సర్వే దేహీ దేహమివ త్యజన్	29
తతస్తు తే రాక్షస ఋక్ష వానరాః	
ప్రణమ్య రామం రఘువంశవర్ధనం	
వియోగజాఽశృప్రతిపూర్ణ లోచనాః	
ప్రతిప్రయాతాస్తు యథా నివాసినః	30
<u>ఏకచత్వారింశః సర్గః - పుష్పక పునరప్యనుజ్ఞా</u>	
విస్ఫుజ్య చ మహాబాహుః ఋక్ష వానర రాక్షసాన్	
బ్రాతృభిః సహితో రామః ప్రముమోద సుఖం సుఖీ	1
అథాఽపరాహ్లా సమయే బ్రాతృభిః సహ రాఘవః	
శుశ్రావ మధురాం వాణీమన్తరిక్షాత్ ప్రభాషితామ్	2
సౌమ్య రామ నిరీక్షస్వ సౌమ్యేన వదనేన మామ్	
కుబేర భవనాత్ ప్రాప్తం విద్ధి మాం పుష్పకం ప్రభో	3
తవ శాసనమాజ్ఞాయ గతోఽస్మి ధనదం ప్రతి	
ఉపస్థాతుం నరశ్రేష్ఠ స చ మాం ప్రత్యఽభాషత	4
నిర్జిత స్త్వం నరేన్ద్రేణ రాఘవేణ మహాత్మనా	

నిహత్య యుధి దుర్దర్శం రావణం రాక్షసేశ్వరమ్	5
మమాఽపి పరమా ప్రీతి ర్హతే తస్మిన్ దురాత్మాని	
రావణే సగణే చైవ సపుత్రే సహబాన్ధవే	6
స త్వం రామేణ లజ్కాయాం నిర్జితః పరమాత్మనా	
వహ సౌమ్య తమేవ త్వ మఽహమాజ్ఞాపయామి తే	7
పరమో హ్యేష మే కామో య త్వం రాఘవనన్దనమ్	
వహేర్లోకస్య సంయానం గచ్ఛస్వ విగతజ్వరః	8
సోఽహం శాసనమాజ్ఞాయ ధనదస్య మహాత్మనః	
త్వత్సకాశమఽనుప్రాప్తో నిర్విశంకః ప్రతీక్ష మామ్	9
అధ్యశ్యః సర్వభూతానాం సర్వేషాం ధనదాజ్ఞయా	
చరామ్యఽహం ప్రభావేణ తవాజ్ఞాం పరిపాలయన్	10
ఏవముక్త స్తదా రామః పుష్పకేణ మహాబలః	
ఉవాచ పుష్పకం దృష్ట్వా విమానం పునరాగతం	11
యద్యేవం స్వాగతం తేఽస్తు విమానవర పుష్పక	
ఆనుకూల్యాద్ధనేశస్య వృత్తదోషో న నో భవేత్	12
లాజాశ్చైవ తథా పుష్పైర్ధూపై శ్చైవ సుగన్ధిభిః	
పూజయిత్వా మహాబాహూ రాఘవః పుష్పకం తదా	13
గమ్యతామితి చోవాచ ఆగచ్ఛ త్వం స్మరే యదా	
సిద్ధానాం చ గతౌ సౌమ్య మా విషాదేన యోజయ	14
ప్రతిపూతశ్చ తే మా భూ ద్యదేష్టం గచ్ఛతో దిశః	
ఏవమఽస్త్వీతి రామేణ పూజయిత్వా విసర్జితం	15
అభిప్రేతాం దిశం తస్మాత్ ప్రాయా త్తత్ పుష్పకం తదా	
ఏవమఽన్తర్హితే తస్మిన్ పుష్పకే సుకృతాత్మాని	16
భరతః ప్రాణ్ణలి ర్వాక్యమువాచ రఘునన్దనమ్	
వివిధాత్మాని ద్యశ్యన్తే త్వయి వీర ప్రశాసతి	17
అమానుషాణాం సత్త్వానాం వ్యాహృతాని ముహుర్ముహుః	
అనామయశ్చ సత్త్వానాం సాగ్రో మాసో గతో హ్యయమ్	18
జీర్ణానామఽపి సత్త్వానాం మృత్యు ర్నాయాతి రాఘవ	

అరోగ ప్రసవా నార్యో వపుష్మంతో హి మానవాః	19
హర్షశ్చాఽభ్యధికో రాజన్ జనస్య పురవాసినః	
కాలే వర్షతి పర్జన్యః పాతయన్నమృతం పయః	20
వాతాశ్చాపి ప్రవాన్త్యేతే స్పర్శయుక్తాః సుఖాః శివాః	
ఈద్యశో నశ్చిరం రాజా భవేదితి నరేశ్వరః	21
కథయన్తి పురే రాజన్ పౌరజానపదా స్తథా	
ఏతా వాచః సుమధురా భరతేన సమీరితాః	22
శ్శత్యా రామో ముదా యుక్తో బభూవ నృపసత్తమః	
<u>ద్విచత్వారింశః సర్గః - రామ సీతా విహారః</u>	
స విస్సుజ్య తతో రామః పుష్పకం హేమభూషితమ్	
ప్రవివేశ మహాబాహురశోకవనికాం తదా	1
చన్దనాఽగరు చూతైశ్చ తుభ్ల కాలేయకైరఽపి	
దేవదారు వనైశ్చాఽపి సమన్తాదుపశోభితామ్	2
చమ్పకాఽశోక పున్నాగ మధూక పనసాసనైః	
శోభితాం పారిజాతైశ్చ విధూమ జ్వలన ప్రభైః	3
లోద్ధ నీపార్జునై ర్పాగైః సప్తపర్ణాతిముక్తకైః	
మందార కదళీ గుల్మ లతాజాల సమావృతాం	4
ప్రియంబుభిః కదమ్బైశ్చ తథా చ వకుళైరపి	
జమ్బూభిర్దాడిమైశ్చైవ కోవిదారైశ్చ శోభితామ్	5
సర్వదా కుసుమై రమ్యైః ఫలవద్భిర్మనోరమైః	
దివ్యగంధ రసోపేతై స్తరుణాంకుర పల్లవైః	6
తథైవ తరుభి ర్ద్రివైః శిల్పిభిః పరికల్పితైః	
చారు పల్లవ పుష్పాక్ష్యై ర్మృత భ్రమర సంకులైః	7
కోకిలై ర్భృంగరాజైశ్చ నానావర్ణైశ్చ పక్షిభిః	
శోభితాం శతశశ్చిత్రాం చూతవృక్షావతంసకైః	8
శాతకుమ్భినిభాః కేచిత్ కేచిదఽగ్ని శిఖోపమాః	
నీలాఞ్జన నిభాశ్చాఽన్యే భాన్తి తత్రస్థ పాదపాః	9
సురభీణి చ పుష్పాణి మాల్యాని వివిధాని చ	

దీర్ఘికా వివిధాకారాః పూర్ణాః పరమవారిణా	10
మాణిక్యవృత నోపానాః స్ఫాటికాస్తర కుట్టిమాః	
పుల్ల పద్మోత్పల వనా శ్చక్రవాకోపశోభితాః	11
దాత్యూహ శుక సంఘుష్టా హంస సారస నాదితాః	
తరుభిః పుష్పవద్భిశ్చ తీరజైరుపశోభితాః	12
ప్రాకారైర్వివిధాకారైః శోభితాశ్చ శిలాతలైః	
తత్రైవ చ వనోద్దేశే వైడూర్య మణి సన్నిభైః	13
శాద్వలైః పరమోపేతాం పుష్పిత దృమ కాననాం	
తత్ర సంఘర్ష జాతానాం వృక్షాణాం పుష్పశాలినాం	14
ప్రస్తరాః పుష్ప శబలా నభ స్తారాగణైరివ	
నన్దనం హి యథేన్ద్రస్య బ్రాహ్మం చైత్రరథం యథా	15
తథాభూతం హి రామస్య కాననం సన్నివేశనమ్	
బహ్వసన గృహోపేతాం లతాగృహ సమావృతామ్	16
అశోక వనికాం స్పీతాం ప్రవిశ్య రఘునన్దనః	
ఆసనే చ శుభాకారే పుష్ప ప్రకర భూషితే	17
కుఢాస్తరణ సంవీతే రామః సంనిషసాద హ	
సీతామాదాయ హస్తేన మధు మైరేయకం శుచి	18
పాయయామాస కాకుత్స్థః శచీమివ పురందరః	
మాంసాని చ సుమ్మష్టాని ఫలాని వివిధాని చ	19
రామస్యాభ్యవహారార్థం కింకరా స్తూర్ణ మాహరన్	
ఉపాన్మత్యంశ్చ రాజానం నృత్య గీత విశారదాః	20
బాలాశ్చ రూపవత్యశ్చ స్త్రీయః పానవశానుగాః	
ఉపాన్మత్యంత కాకుత్స్థం నృత్య గీత విశారదాః	21
మనోభిరామో రామా స్తా రామో రమయతాం వరః	
రమయామాస ధర్మాత్మా నిత్యం పరమభూషితః	22
స తయా సీతయా సార్థ మాసీనో విరరాజ హ	
అరున్ధత్యా సహాసీనో వసిష్ఠ ఇవ తేజసా	23
ఏవం రామో ముదా యుక్తః సీతాం సురసుతోపమాం	

రమయామాస వైదేహీమఽహన్యహాని దేవవత్	24
తథా తయో ర్విహారతోః సీతా రాఘవయోశ్చిరం	
అత్యక్రామ చ్చుభః కాంతః శిశిరో భోగదః సదా	25
ప్రాప్తయోర్వివిధాన్ భోగానతీతః శిశిరాగమః	
పూర్వాఽష్టే ధర్మకార్యాణి కృత్వా ధర్మేణ ధర్మవితీ	26
శేషం దివసభాగాఽర్థ మన్తఃపురగతోఽభవత్	
సీతాఽపి దేవకార్యాణి కృత్వా పౌర్వాష్టికాని వై	27
శ్వశ్శాణా మఽకరోత్ పూజాం సర్వాసా మఽవిశేషతః	
అభ్యగచ్ఛ త్తతో రామం విచిత్రాభరణాంబరా	28
త్రివిష్టపే సహస్రాక్ష ముపవిష్టం యథా శచీ	
దృష్ట్వా తు రాఘవః పత్నీం కల్యాణేన సమన్వితామ్	29
ప్రహర్ష మతులం లేభే సాధు సాధ్వితి చాబ్రవీత్	
అబ్రవీచ్ఛ వరారోహం సీతాం సురసుతోపమాం	30
అపత్యలాభో వైదేహి త్వయి మే సముపస్థితః	
కిమిచ్ఛసి వరారోహ కామః కిం క్రియతాం తవ	31
స్మితం కృత్వా తు వైదేహీ రామం వాక్యమఽథాబ్రవీత్	
తపోవనాని పుణ్యాని ద్రష్టు మిచ్ఛామి రాఘవ	32
గఙ్గాతీరోపవిష్టానా మృషీణా ముగ్రతేజసాం	
ఫల మూలాఽశినాం దేవ పాదమూలేషు వర్తితుమ్	33
ఏష మే పరమః కామో యన్మూల ఫల భోజినాం	
అప్యేకరాత్రం కాకుత్స్థ నివసేయం తపోవనే	34
తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతం రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా	
విస్రబ్ధా భవ వైదేహి శ్వో గమిష్యస్యఽసంశయమ్	35
ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థో మైథిలీం జనకాత్మజామ్	
మధ్య కక్షాన్తరం రామో నిర్జగామ సుహృద్వృతః	36
<u>త్రిచత్వారింశః సర్గః - భద్ర వాక్య శ్రవణం</u>	
తత్తోపవిష్టం రాజాన ముపాసన్తే విచక్షణాః	
కథానాం బహురూపాణాం హాస్యకారాః సమన్తతః	1

విజయో మధుమత్తశ్చ కాశ్యపః పిఙ్గళః కుటః	
సురాజః కాళియో భద్రో దంతవక్త్రః సుమాగధః	2
ఏతే కథా బహువిధాః పరిహాస సమన్వితాః	
కథయన్తి స్మ సంహృష్టా రాఘవస్య మహాత్మనః	3
తతః కథాయాం కస్యాంచిద్రాఘవః సమభాషత	
కాః కథా నగరే భద్ర వర్తన్తే విషయేషు చ	4
మామాశ్రితాని కాన్యాహుః పౌర జానపదా జనాః	
కిం చ సీతాం సమాశ్రిత్య భరతం కిం చ లక్ష్మణమ్	5
కిం ను శతృష్ణు ముద్దిశ్య కైకేయాం కిం ను మాతరం	
వక్తవ్యతాం చ రాజానో నవే రాజ్యే వ్రజన్తి చ	6
ఏవముక్తే తు రామేణ భద్రః ప్రాణ్ణాలిరబ్రవీత్	
స్థితాః కథాః శుభా రాజన్ వర్తన్తే పురవాసినామ్	7
అముం తు విజయం సౌమ్య దశగ్రీవ వధార్జితం	
భూయిష్ఠం స్వపురే పౌరైః కథ్యంతే పురుషర్షభ	8
ఏవముక్తస్తు భద్రేణ రాఘవో వాక్య మబ్రవీత్	
కథయస్వ యథాతత్త్వం సర్వం నిరవశేషతః	9
శుభాశుభాని వాక్యాని యాన్యాహుః పురవాసినః	
శృత్వేదానీం శుభం కుర్యాం న కుర్యామశుభాని చ	10
కథయస్వ చ విస్తర్భో నిర్భయం విగతజ్వరః	
కథయన్తి యథా పౌరాః పాపా జనపదేషు చ	11
రాఘవేణైవముక్తస్తు భద్రః సురుచిరం వచః	
ప్రత్యువాచ మహాబాహుం ప్రాణ్ణాలిః సుసమాహితః	12
శృణు రాజన్ యథా పౌరాః కథయన్తి శుభాశుభమ్	
చత్వరాపణరథ్యాసు వనేషూపవనేషు చ	13
దుష్కరం కృతవాన్ రామః సముద్రే సేతుబద్ధనమ్	
అశృతం పూర్వకైః కైశ్చి ద్దేవైరపి సదానవైః	14
రావణశ్చ దురాధర్షో హతః సబల వాహనః	
వానరాశ్చ వశం నీతా ఋక్షాశ్చ సహ రాక్షసైః	15

హత్వా చ రావణం యుద్ధే సీతామాహృత్య రాఘవః	
అమర్షం పృష్టతః కృత్వా స్వవేశ్మ పునరానయత్	16
కీదృశం హృదయే తస్య సీతా సంభోగజం సుఖమ్	
అఙ్క మారోప్య తు పురా రావణేన బలా ధృతామ్	17
లఙ్కామపి పురా నీతామశోక వనికాం గతామ్	
రక్షసాం వశమాపన్నాం కథం రామో న కుత్సతే	18
అస్మాక మఽపి దారేషు సహనీయం భవిష్యతి	
యథా హి కురుతే రాజా ప్రజా తమనువర్తతే	19
ఏవం బహువిధా వాచో వదన్తి పురవాసినః	
నగరేషు చ సర్వేషు రాజన్ జనపదేషు చ	20
తస్యైవం భాషితం శృత్వా రాఘవః పరమార్థవత్	
ఉవాచ సుహృదః సర్వాన్ కథ మేతద్బ్రవీథ మాం	21
సర్వే తు శిరసా భూమావభివాద్య ప్రణమ్య చ	
ప్రత్యూచూ రాఘవం దీనమేవ మేత న్న సంశయః	22
శృత్వా తు వాక్యం కాకుత్స్థః సర్వేషాం సముదీరితమ్	
విసర్జయామాస తదా వయస్యాన్ శతృసూదనః	23
<u>చతుశ్చత్వారింశః సర్గః - లక్ష్మణాద్యానయనం</u>	
విస్సుభ్య తు సుహృద్వర్గం బుద్ధ్యా నిశ్చిత్త రాఘవః	
సమీపే ద్వార్యమాసీన మిదం వచన మబ్రవీత్	1
శీఘ్రమానయ సౌమిత్రిం లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్	
భరతం చ మహాబాగం శతృఘ్నమఽపరాజితమ్	2
రామస్య వచనం శృత్వా ద్వారోస్థే మూర్ధ్ని కృతాఙ్గాలిః	
లక్ష్మణస్య గృహం గత్వా ప్రవివేశానివారితః	3
ఉవాచ సుమహాత్మానం వర్ధయిత్వా కృతాఙ్గాలిః	
ద్రఘ్ను మిచ్ఛతి రాజా త్వాం గమ్యతాం తత్ర మా చిరమ్	4
బాఢమిత్యేవ సౌమిత్రిః శృత్వా రాఘవ శాసనమ్	
ప్రాద్రవద్రథ మారుహ్య రాఘవస్య నివేశనమ్	5
ప్రయాన్తం లక్ష్మణం దృష్ట్వా ద్వారోస్థే భరత మన్తికాత్	

ఉవాచ భరతం తత్ర వర్ణయిత్వా కృతాంజలిః	6
వినయాఽవనతో భూత్వా రాజా త్వాం ద్రష్టు మిచ్ఛతి	
భరతస్తు వచః శృత్వా ద్వాఃస్థాద్రామ సమీరితమ్	7
ఉత్పపాతాసనా త్తూర్ణం పద్భ్యామేవ యయౌ బలీ	
దృష్ట్వా ప్రయాంతం భరతం త్వరమాణః కృతాంజలిః	8
శతృష్ణు భవనం గత్వా తతో వాక్య మువాచ హ	
విహ్యగచ్ఛ రఘుశ్రేష్ఠ రాజా త్వాం ద్రష్టు మిచ్ఛతి	9
గతో హి లక్ష్మణః పూర్వం భరతశ్చ మహాయశాః	
శృత్వా తు వచనం తస్య శతృష్ణుః పరమాసనాత్	10
శిరసా వంద్య ధరణీం ప్రయయౌ యత్ర రాఘవః	
ద్వాఃస్థ స్త్వాగమ్య రామాయ సర్వానేవ కృతాంజలిః	11
నివేదయామాస తదా భ్రాతృన్ స్వాన్ సముపస్థితాన్	
కుమారానాగతాన్ శృత్వా చింతా వ్యాకులితేన్ద్రియః	12
అవాఙ్మఖో దీనమనా ద్వాఃస్థం వచన మబ్రవీత్	
ప్రవేశయ కుమారాం స్త్వం మత్సమీపం త్వరాన్వితః	13
ఏతేషు జీవితం మహ్య మేతే ప్రాణాః ప్రీయా మమ	
ఆఙ్ఞప్తాస్తు నరేన్ద్రేణ కుమారాః శుక్ర తేజసః	14
ప్రహ్వః ప్రాఙ్ఞలయౌ భూత్వా వివిశు స్తే సమాహితాః	
తే తు దృష్ట్వా ముఖం తస్య సగ్రహం శశినం యథా	15
సంధ్యాగత మివాదిత్యం ప్రభయా పరివర్జితమ్	
బాష్పపూర్ణే చ నయనే దృష్ట్వా రామస్య ధీమతః	16
హతశోభం యథా పద్మం ముఖం వీక్ష్య చ తస్య తే	
తతోభివాద్య త్వరితాః పాదౌ రామస్య మూర్ధభిః	17
తస్థుః సమాహితాః సర్వే రామ స్త్వ శ్శాణ్యవర్తయత్	
తాన్ పరిష్పృజ్య బాహుభ్యా ముత్థాప్య చ మహాబలః	18
ఆసనేష్వాసతే త్యుక్త్వా తతో వాక్యం జగాద హ	
భవన్తో మమ సర్వస్వం భవన్తో జీవితమ్ మమ	19
భవద్భిశ్చ కృతం రాజ్యం పాలయామి నరేశ్వరాః	

భవన్తః కృత శాస్త్రార్థా బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితాః	20
సంభూయ చ మదర్థోఽయ మఽన్వేష్టవ్యో నరేశ్వరాః	
తథా వదతి కాకుత్స్థే హ్యవధాన పరాయణాః	21
ఉద్విగ్న మనసః సర్వే కిం ను రాజాభిదాస్యతి	
<u>పంచచత్వారింశః సర్గః - సీతా సముత్సర్గాదేశః</u>	
తేషాం సముపవిష్టానాం సర్వేషాం దీన చేతసామ్	
ఉవాచ వాక్యం కాకుత్స్థో ముఖేన పరిశుష్యతా	1
సర్వే శృణుత భద్రం వో మా కురుధ్వం మనోఽన్యథా	
పౌరాణాం మమ సీతాయాం యాద్యశీ వర్తతే కథా	2
పౌరాఽపవాదః సుమహాం స్తథా జనపదస్య చ	
వర్తతే మయి బీభత్సా సా మే మర్మాణి కృన్తతి	3
అహం కిల కులే జాత ఇక్ష్వాకూణాం మహాత్మనామ్	
సీతాఽపి సత్కులే జాతా జనకానాం మహాత్మనాం	4
జానాసి త్వం యథా సౌమ్య దణ్డకే విజనే వనే	
రావణేన హ్యతా సీతా స చ విధ్వంసితో మయా	5
తత్ర మే బుద్ధిరుత్పన్నా జనకస్య సుతాం ప్రతి	
అత్రోపితా మిమాం సీతామానయేయం కథం పురీం	6
ప్రత్యయార్థం తతః సీతా వివేశ జ్వలనం తదా	
ప్రత్యక్షం తత్ర సౌమిత్రే దేవనాం హవ్యవాహనః	7
అపాపాం మైథిలీ మాహ వాయుశ్చాకాశ గోచరః	
చన్ద్రాదిత్యౌ చ శంసేతే సురాణాం సన్నిధౌ పురా	8
ఋషీణాం చైవ సర్వేషా మపాపాం జనకాత్మజామ్	
ఏవం శుద్ధ సమాచారా దేవ గన్ధర్వ సన్నిధౌ	9
లజ్కా ద్వీపే మహీస్త్రేణ మమ హస్తే నివేశితా	
అన్తరాత్మా చ మే వేత్తి సీతాం శుద్ధాం యశస్వినీమ్	10
తతో గృహీత్వా వైదేహీ మయోధ్యా మఽహమాగతః	
అయం తు మే మహాన్ వాదః శోకశ్చ హృది వర్తతే	11
పౌరాపవాదః సుమహాం స్తథా జనపదస్య చ	

అకీర్తి ర్యస్య గీయేత లోకే భూతస్య కస్యచిత్	12
పతత్యేవాఽధమాం ల్లోకాన్ యావచ్ఛబ్దః ప్రకీర్త్యతే	
అకీర్తి ర్నిన్ద్యతే దైవైః కీర్తి ర్లోకేషు పూజ్యతే	13
కీర్త్యర్థం తు సమారమ్భః సర్వేషాం సుమహాత్మనామ్	
అప్యఽహం జీవితం జహ్యం యుష్మాన్ వా పురుషర్షభాః	14
అపవాద భయాద్భీతః కిం పునర్జనకాత్మజామ్	
తస్మా ద్భవంతః పశ్యన్తు పతితం శోక సాగరే	15
న హి పశ్యామ్యఽహం భూతం కించి ద్దుఃఖమతోఽధికమ్	
శ్వ స్త్వం ప్రభాతే సౌమిత్రే సుమన్తాఽధిష్ఠితం రథమ్	16
ఆరుహ్య సీతా మారోప్య విషయాన్తే సముత్స్రుజ	
గణ్ఢాయాస్తు పరే పారే వాల్మీకేస్తు మహాత్మనః	17
ఆశ్రమో దివ్య సంకాశ స్తమసా తీర మాశ్రితః	
తత్రైనాం విజనే దేశే విస్సుజ్య రఘునన్దన	18
శీఘ్ర మాగచ్ఛ భద్రం తే కురుష్వ వచనం మమ	
న చాఽస్మిన్ ప్రతివక్తవ్యః సీతాం ప్రతి కథంచన	19
తస్మా త్త్వం గచ్ఛ సౌమిత్రే నాఽత్ర కార్యా విచారణా	
అప్రీతి ర్హి పరా మహ్యం త్వయ్యేతత్ ప్రతివారితే	20
శాపితా హి మయా యూయం భుజాభ్యాం జీవితేన చ	
యే మాం వాక్యాన్తరే బ్రూయురఽనునేతుం కథంచ న	21
అహితా నామ తే నిత్యం మదభీష్ట విఘాతనాత్	
మానయన్తు భవన్తో మాం యది మచ్ఛాసనే స్థితాః	22
ఇతోఽద్య నీయతాం సీతా కురుష్వ వచనం మమ	
పూర్వముక్తోఽహ మఽనయా గణ్ఢాతీరేఽహ మాశ్రమాన్	23
పశ్యేయ మితి తస్యాశ్చ కామః సంవర్త్యతామఽయమ్	
ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థో బాష్పేణ పిహితాననః	24
ప్రవివేశ స ధర్మాత్మా బ్రాతృభిః పరివారితః	
శోక సంలగ్న హృదయో నిశ్శ్వాస యథా ద్విపః	25
<u>షట్పత్వారింశః సర్గః - సీతా గంగాతీరనయనం</u>	

తతో రజన్యాం వ్యష్టాయాం లక్ష్మణో దీన చేతనః	
సుమన్త మ౭బ్రవీద్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా	1
సారథే తురగాన్ శీఘ్రం యోజయస్వ రథోత్తమే	
స్వాస్తీర్ణం రాజభవనాత్ సీతాయాశ్చా౭౭సనం కురు	2
సీతా హి రాజభవనాదాశ్రమం పుణ్య కర్మణామ్	
మయా నేయా మహర్షీణాం శీఘ్రమానీయతాం రథః	3
సుమన్తస్తు తథేత్యుక్త్వా యుక్తం పరమవాజిభిః	
రథం సురుచిర ప్రఖ్యం స్వాస్తీర్ణం సుఖశయ్యయా	4
ఆనీయోవాచ సౌమిత్రిం మిత్రాణాం మానవర్దనమ్	
రథో౭యం సమనుప్రాప్తో యత్ కార్యం క్రియతాం ప్రభో	5
ఏవముక్తః సుమన్తేణ రాజవేశ్మని లక్ష్మణః	
ప్రవిశ్య సీతా మాసాద్య వ్యాజహార నరర్దభః	6
త్వయా కిలైష నృపతి ర్వరం వై యాచితః ప్రభుః	
న్యపేణ చ ప్రతిజ్ఞాత మాజ్ఞప్తశ్చాశ్రమం ప్రతి	7
గంధాతీరే మయా దేవి ఋషీణామాశ్రమాన్ శుభాన్	
శీఘ్రం గత్వా తు వైదేహి శాసనాత్ పార్థివస్య నః	8
అరణ్యే మునిభిర్బుష్టే అపనేయా భవిష్యసి	
ఏవముక్తా తు వైదేహీ లక్ష్మణేన మహాత్మనా	9
ప్రహర్ష మ౭తులం లేభే గమనం చాప్య౭రోచయత్	
వాసాంసి చ మహా౭ర్థాణి రత్నాని వివిధాని చ	10
గృహీత్వా తాని వైదేహీ గమనాయోపచక్రమ్	
ఇమాని మునిపత్నీనాం దాస్యామ్యాభరణాన్య౭హమ్	11
వస్త్రాణి మహా౭ర్థాణి ధనాని వివిధాని చ	
సౌమిత్రిస్తు తథేత్యుక్త్వా రథమారోప్య మైథిలీమ్	12
ప్రయయౌ శీఘ్రతురగై రామస్యాజ్ఞామ౭నుస్మరన్	
అబ్రవీచ్చ తదా సీతా లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్దనమ్	13
అశుభాని బహూన్యేవ పశ్యామి రఘునన్దన	
నయనం మే స్ఫురత్య౭ద్య గాత్రోత్కమ్పశ్చ జాయతే	14

హృదయం చైవ సౌమిత్రే అస్వస్థ మివ లక్షయే	
ఔత్సుక్యం పరమం చాఽపి అధృతిశ్చ పరా మమ	15
శూన్యామేవ చ పశ్యామి పృథివీం పృథులోచన	
అపి స్వస్తి భవే త్తస్య బ్రాతు స్తే బ్రాతృవత్సల	16
శ్వశ్శాణాం చైవ మే వీర సర్వాసామవిశేషతః	
పురే జనపదే చైవ కుశలం ప్రాణినామఽపి	17
ఇత్యంజలి కృతా సీతా దేవతా అభ్యయాచత	
లక్ష్మణోఽర్థం తు తం శృత్వా శిరసా వన్ద్య మైథిలీమ్	18
శివ మిత్యఽబ్రవీ ధ్ధుష్టో హృదయేన విశుష్యతా	
తతో వాస ముపాగమ్య గోమతీ తీర ఆశ్రమే	19
ప్రభాతే పునరుత్థాయ సౌమిత్రః సూత మబ్రవీత్	
యోజయస్వ రథం శేఘ్రమఽద్య భాగీరథీజలమ్	20
శిరసా ధారయిష్యామి త్యమ్బకః పర్వతే యథా	
సోఽశ్వాన్ రజ్జ్వాఽఢ చతురో రథే యుజ్త్వా మనోజవాన్	21
ఆరోహస్వేతి వైదేహీం సూతః ప్రాణ్ణలిరఽబ్రవీత్	
సా తు సూతస్య వచనాదారురోహ రథోత్తమమ్	22
సీతా సౌమిత్రీణా సార్థం సుమంత్రేణ చ ధీమతా	
ఆససాద విశాలాక్షీ గంగాం పాప వినాశినీం	23
అథాఽర్థదివసం గత్వా భాగీరథ్యా జలాశయమ్	
నిరీక్ష్య లక్ష్మణో దీనః ప్రరురోద మహాస్వనః	24
సీతా తు పరమాయత్తా దృష్ట్వా లక్ష్మణమాతురమ్	
ఉవాచ వాక్యం ధర్మజ్ఞా కిమిదం రుద్యతే త్వయా	25
జాహ్నువీ తీరమాసాద్య చిరాభిలషితం మమ	
హర్షకాలే కిమఽర్థం మాం విషాదయసి లక్ష్మణ	26
నిత్యం త్వం రామ పార్శ్వేషు వర్తసే పురుషర్షభ	
కచ్చి ద్వివాక్యత స్తేన ద్విరాత్రం శోకమాగతః	27
మమాఽపి దయితో రామో జీవితాదఽపి లక్ష్మణ	
న చాఽహమేవం శోచామిమైవం త్వం బాలిశో భవ	28

తారయస్వ చ మాం గణ్ణం దర్శయస్వ చ తాపసాన్	
తతో మునిభ్యో దాస్యామి వాసాంస్యాభరణాని చ	29
తతః కృత్వా మహర్షీణాం యథావదభివాదనమ్	
తత్ర చైకాం నిశాముష్య యాస్యామ స్థాం పురీం పునః	30
మమాఽపి పద్మపత్రాక్షం సింహోరస్కం కృశోదరం	
త్వరతే హి మనో ద్రష్టుం రామం రమయతాం వరం	31
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా ప్రమృజ్య నయనే శుభే	
నావికానాహ్వయామాస లక్ష్మణః పరవీరహా	32
ఇయం చ సజ్ఞా నౌశ్చేతి దాశాః ప్రాంజలయోఽబ్యవన్	
తితీర్షు ర్లక్ష్మణో గణ్ణం శుభాం నావముపాహరత్	33
గంగాం సంతారయామాస లక్ష్మణ స్థాం సమాహితః	
<u>సప్తచత్వారింశః సర్గః - రామ శాసన కథనం</u>	
అథ నావం సువిస్తీర్ణాం నైషాదీం రాఘవానుజః	
ఆరురోహ సమాయుక్తాం పూర్వమారోప్య మైథిలీమ్	1
సుమన్తం చైవ సరథం స్థీయతా మితి లక్ష్మణః	
ఉవాచ శోక సంతప్తః ప్రయాహీతి చ నావికమ్	2
తత స్తీర ముపాగమ్య భాగీరథ్యాః స లక్ష్మణః	
ఉవాచ మైథిలీం వాక్యం ప్రాజ్ఞాలి ర్భాష్పసంప్లుతః	3
హృద్గతం మే మహాచ్ఛల్యం యస్మాదార్యేణ ధీమతా	
అస్మిన్నిమిత్తే వైదేహి లోకస్య వచనీకృతః	4
శ్రేయో హి మరణం మేఽద్య మృత్యుర్వా యత్పరం భవేత్	
న చాఽస్మిన్నీదృశే కార్యే నియోజ్యో లోకనిన్దితే	5
ప్రసీద చ న మే పాపం కర్తుమఽర్హసి శోభనే	
ఇత్యంజలికృతో భూమౌ నిపపాత స లక్ష్మణః	6
రుదన్తం ప్రాజ్ఞాలిం దృష్ట్వా కాంక్షన్తం మృత్యుమాత్మనః	
మైథిలీ భృశ సంవిగ్నా లక్ష్మణం వాక్య మబ్రవీత్	7
కి మిదం నాఽవగచ్ఛామి బహుహి తత్త్వేన లక్ష్మణ	
పశ్యామి త్వాం న చ స్వస్థమఽపి క్షేమం మహీపతేః	8

శాపితోఽసి నరేంద్రేణ యత్త్వం సంతాప మాగతః తద్భూయాః సన్నిధౌ మహ్య మహమాజ్ఞాపయామి తే	9
వైదేహ్య చోద్యమానస్తు లక్ష్మణో దీనచేతనః అవాఙ్మఖో బాష్పకలం వాక్య మేతదువాచ హ	10
శృత్వా పరిషదో మధ్యే హ్యపవాదం సుదారుణమ్ పురే జనపదే చైవ త్వ త్కృతే జనకాత్మజే	11
రామః సంతప్త హృదయో మాం నివేద్య గృహం గతః న తాని వచనీయాని మయా దేవి తవాఽగ్రతః	12
యాని రాజ్ఞా హృది న్యస్తాన్యఽమర్షాత్ పృష్ఠతః కృతః సా త్వాం త్యక్తా నృపతినా నిర్దోషా మమ సన్నిధౌ	13
పౌరాపవాద భీతేన గ్రాహ్యం దేవి న తేఽన్యథా ఆశ్రమాన్తేషు చ మయా త్యక్తవ్యా త్వం భవిష్యసి	14
రాజ్ఞః శాసన మాజ్ఞాయ తవేదం కిల దౌర్ఘ్నదమ్ తదేత జ్ఞాహ్నావీ తీరే బ్రహ్మార్షీణాం తపోవనమ్	15
పుణ్యం చ రమణీయం చ మా విషాదం కృథాః శుభే రాజ్ఞో దశరథస్యేష్టః పితుర్మే మునిపుంగవః	16
సఖా పరమకో విప్రో వాల్మీకిః సుమహాయశాః పాదచ్ఛాయా ముపాగమ్య సుఖమఽస్య మహాత్మనః	17
ఉపవాసపరైకాగ్రా వస త్వం జనకాత్మజే పతివ్రతాత్వమాస్థాయ రామం కృత్వా సదా హృది	18
శ్రేయ స్థి పరమం దేవి తథా కృత్వా భవిష్యతి అష్టచత్వారింశః సర్గః - సీతా పరిత్యాగః	
లక్ష్మణస్య వచః శృత్వా దారుణం జనకాత్మజా పరం విషాద మాగమ్య వైదేహీ నిపపాత హ	1
సా ముహూర్త మివాఽసంజ్ఞా బాష్పపర్యాకులేక్షణా లక్ష్మణం దీనయా వాచా ఉవాచ జనకాత్మజా	2
మామికేయం తను ర్నూనం సృష్టౌ దుఃఖాయ లక్ష్మణ ధాత్రా యస్యా స్తథా మేఽద్య దుఃఖమూర్తిః ప్రదృశ్యతే	3

కిం ను పాపం కృతం పూర్వం కో వా దారైర్వయోజితః	
యాఽహం శుద్ధసమాచారా త్యక్తా నృపతినా సతీ	4
పురాఽహమాశ్రమే వాసం రామపాదాఽనువర్తినీ	
అనురుధ్యాఽపి సౌమిత్రే దుఃఖే చ వపరివర్తినీ	5
సా కథం హ్యశ్రమే సౌమ్య వత్స్యామి విజనీకృతా	
ఆఖ్యాస్యామి చ కస్యాఽహం దుఃఖం దుఃఖపరాయణా	6
కిం ను వక్ష్యామి మునిషు కర్మ వా సత్కృతం చ కిం	
కస్మింశ్చిత్ కారణే త్యక్తా రాఘవేణ మహాత్మనా	7
న ఖల్వద్వైవ సౌమిత్రే జీవితం జాహ్నవీ జలే	
త్యజేయం రాజవంశస్తు భర్తుర్మే పరిహాస్యతే	8
యథాజ్ఞం కురు సౌమిత్రే త్యజ్య మాం దుఃఖభాగినీమ్	
నిదేశే స్థీయతాం రాజ్ఞః శృణు చేదం వచో మమ	9
శ్వశృణామఽవిశేషేణ ప్రాజ్ఞలి ప్రగ్రహేణ చ	
శిరసా వన్ద్య చరణౌ కుశలం బృహి పార్థివమ్	10
శిరసాభినతో బృహయాః సర్వాసామేవ లక్ష్మణ	
వక్తవ్యశ్చాఽపి నృపతి ర్ధర్మేషు సుసమాహితః	11
జానాఽసి చ యథా శుద్ధా సీతా తత్వేన రాఘవ	
భక్త్యా చ పరయా యుక్తా హితా చ తవ నిత్యశః	12
అహం త్యక్తా త్వయా వీర అయశో భీరుణా జనే	
యచ్ఛ తే వచనీయం స్యా దఽపవాద సముత్థితమ్	13
మయా హి పరిహర్తవ్యం త్వం హి మే పరమా గతిః	
వక్తవ్యశ్చేతి నృపతి ర్ధర్మేణ సుసమాహితః	14
తథా బ్రాతృషు వర్తేదా స్తథా పౌరేషు నిత్యదా	
పరమో హ్యేష ధర్మ స్తే తస్మాత్ కీర్తిరనుత్తమా	15
య త్తు పౌరజనో రాజన్ ధర్మేణ సమవాప్నుయాత్	
అహం తు నాఽనుశోచామి స్వశరీరం నరర్షభ	16
యథాఽపవాదం పౌరాణాం తదైవ రఘునన్దన	
పతి ర్హి దేవతా నార్యాః పతిర్బంధుః పతిర్గురుః	17

ప్రాణైరఽపి ప్రియం తస్మాద్భర్తుః కార్యం విశేషతః	
ఇతి మద్వచనాద్రామో వక్తవ్యో మమ సంగ్రహః	18
నిరీక్ష్య మాఽద్య గచ్ఛ త్వమృతుకాలాతివర్తినీం	
ఏవం బృవన్త్యాం సీతాయాం లక్ష్మణో దీనచేతనః	19
శిరసా వంద్య ధరణీం వ్యాహర్తుం న శశాక హ	
ప్రదక్షిణం చ తాం కృత్వా రుదన్నేవ మహాస్వనః	20
ధ్యాత్వా ముహూర్తం తామాహ కిం మాం వక్ష్యసి శోభనే	
దృష్టపూర్వం న తే రూపం పాదౌ దృష్టౌ తవాఽనఘే	21
కథమఽత్ర హి పశ్యామి రామేణ రహితాం వనే	
ఇ త్యుక్త్వా తాం నమస్కృత్య పునర్నావ ముపారుహత్	22
ఆరుహ్య చ పున ర్నావం నావికం చాభ్యచోదయత్	
స గత్వా చోత్తరం తీరం శోకభార సమన్వితః	23
సమ్మాఢ ఇవ దుఃఖేన రథమఽధ్యారుహద్ధృతమ్	
ముహుర్ముహుః పరావృత్య దృష్ట్వా సీతామఽనాథవత్	24
చేష్టనీం పర తీరస్థాం లక్ష్మణః ప్రయయావఽథ	
దూరస్థం రథమాలోక్య లక్ష్మణం చ ముహుర్ముహుః	25
నిరీక్షమాణాం తూద్విగ్నాం సీతాం శోకః సమావిశత్	
సా దుఃఖభారాఽవనతా తపస్వినీ	
యశోధనా నాథమఽపశ్యతీ సతీ	
రురోద సా బర్హిణ నాదితే వనే	
మహాస్వనం దుఃఖపరాయణా సతీ	26
<u>ఏకోనపంచాశః సర్గః - వాల్మీక్యాశ్రమ ప్రవేశః</u>	
సీతాం రుదతీం దృష్ట్వా తాం తత్ర వై ముని దారకాః	
ప్రాద్రవన్ యత్ర భగవానాస్తే వాల్మీకిరుగ్రధీః	1
అభివాద్య మునేః పాదౌ మునిపుత్రా మహర్షయే	
సర్వం నివేదయామాసు స్తస్యాస్తు రుదితస్వనమ్	2
అదృష్టపూర్వ్యా భగవన్ కస్యాప్యేషా మహాత్మనః	
పత్నీ శ్రీరివ సమ్మోహాద్విరోతి వికృతాననా	3

భగవన్ సాధు పశ్య త్వం దేవతామివ ఖాచ్ఛ్యతామ్ నద్యాస్తు తీరే భగవన్ వరస్తీ కాపి దుఃఖితా	4
దృష్టాఽస్మాభిః ప్రరుదితా దృఢం శోకపరాయణా అనర్థా దుఃఖశోకాభ్యా మేకా దీనా హ్యనాధవత్	5
న హ్యేనాం మానుషీం విద్యుః సత్త్రియాస్యాః ప్రయుజ్యతామ్ ఆశ్రమస్యాఽవిదూరే చ త్వా మియం శరణం గతా	6
త్రాతార మిచ్ఛతే సాధ్వీ భగవన్ త్రాతు మర్హసి తేషాం తు వచనం శృత్వా బుద్ధ్యా నిశ్చిత్త్య ధర్మవిత్	7
తపసా లబ్ధ చక్షుష్మాన్ ప్రాద్రవద్యత్ర మైథిలీ తం ప్రయాన్తమభిప్రేత్య శిష్యా హ్యేనం మహామతిం	8
తం తు దేశమభిప్రేత్య కించిత్ పద్భ్యాం మహామతిః అర్హ్య మాదాయ రుచిరం జాహ్నవీతీర మాగమత్	9
దదర్శ రాఘవస్యేష్టాం సీతామ్ పత్నీమఽనాధవత్ తాం సీతాం శోక భారారాం వాల్మీకి ర్మునిపుంగవః	10
ఉవాచ మధురాం వాణీం ఘోదయన్నివ తేజసా స్నుషా దశరథస్య త్వం రామస్య మహిషీ ప్రియా	11
జనకస్య సుతా రాజ్ఞః స్వాగతం తే పతివ్రతే ఆయాన్తీ చాఽసి విజ్ఞాతా మయా ధర్మసమాధినా	12
కారణం చైవ సర్వం మే హృదయేనోపలక్షితమ్ తవ చైవ మహాభాగే విదితం మమ తత్త్వతః	13
సర్వం చ విదితం మహ్యం త్రైలోక్యే యద్ధి వర్తతే అపాపాం వేద్మి సీతే త్వాం తపో లబ్ధేన చక్షుషా	14
విస్రజ్ఞా భవ వైదేహి సామృతం మయి వర్తసే ఆశ్రమస్యాఽవిదూరే మే తాపస్య స్తపసి స్థితాః	15
తా స్త్వాం వత్సే యథా వత్సం పాలయిష్యన్తి నిత్యశః ఇదమఽర్హ్యం ప్రతీచ్ఛ త్వం విస్రజ్ఞా విగతజ్వరా	16
యథా స్వగృహమఽభ్యేత్య విషాదం చైవ మా కృథాః శృత్వా తు భాషితం సీతా మునేః పరమ మద్భుతమ్	17

శిరసా వన్ద్య చరణౌ తథేత్యాహ కృతాణ్ణలిః	
తం ప్రయాన్తం మునిం సీతా ప్రాణ్ణలిః పృష్ఠతోఽన్వగాత్	18
తం దృష్ట్వా మునిమాయాంతం వైదేహ్యో మునిపత్నయః	
ఉపాజగ్ము ర్ముదాయుక్తా వచనం చేదమబ్యవన్	19
స్వాగతం తే మునిశ్రేష్ఠ చిరస్యాగమనం చ తే	
అభివాదయామ స్త్వాం సర్వా ఉచ్యతాం కిం చ కుర్మహే	20
తాసాం తద్వచనం శృత్వా వాల్మీకి రిదమఽబ్రవీత్	
సీతేఽయం సమనుప్రాప్తా పత్నీ రామస్య ధీమతః	21
స్నుషా దశరథస్వైషా జనకస్య సుతా సతీ	
అపాపా పతినా త్యక్తా పరిపాల్యా మయా సదా	22
ఇమాం భవత్యః పశ్యన్తు స్నేహీన పరమేణ హి	
గౌరవాన్మమ వాక్యాద్చ పూజ్యా వోఽస్తు విశేషతః	23
ముహుర్ముహుశ్చ వైదేహీం ప్రణిధాయ మహాయశాః	
స్వమాశ్రమం శిష్యవృతః పునరాయాన్మహాతపాః	24
<u>పంచాశః సర్గః - సుమంత్ర రహస్య కథనం</u>	
దృష్ట్వా తు మైథిలీం సీతా మాశ్రమే సంప్రవేశితామ్	
సంతాపమగమ ధ్లోరం లక్ష్మణో దీనచేతనః	1
అబ్రవీద్చ మహాతేజాః సుమన్తం మన్తసారథిమ్	
సీతా సంతాపజం దుఃఖం పశ్య రామస్య సారథే	2
తతో దుఃఖతరం కిం ను రాఘవస్య భవిష్యతి	
పత్నీం శుద్ధసమాచారాం విస్సుజ్య జనకాత్మజామ్	3
వ్యక్తం దైవాదఽహం మన్యే రాఘవస్య వినాభవమ్	
వైదేహ్యో సారథే నిత్యం దైవం హి దురతిక్రమమ్	4
యో హి దేవాన్ సగన్ధర్వానఽసురాన్ సహ రాక్షసైః	
నిహన్యా ద్రాఘవః కృద్ధః స దైవమనువర్తతే	5
పురా రామః పితుర్వాక్యా దణ్ణకే విజనే వనే	
ఉపిత్యా నవ వర్షాణి పఞ్చా చైవ మహావనే	6
తతో దుఃఖతరం భూయః సీతాయా విప్రవాసనమ్	

పౌరాణాం వచనం శృత్వా నృశంసం ప్రతిభాతి మే	7
కో ను ధర్మాశ్రయా సూత కర్మణ్యఽస్మిన్ యశోహరే	
మైథిలీం ప్రతి సంప్రాప్తః పౌరై ర్హీనాఽర్థ వాదిభిః	8
ఏతా వాచా బహువిధాః శృత్వా లక్ష్మణ భాషితాః	
సుమన్తః శ్రద్ధయా ప్రాజ్ఞో వాక్య మేతదువాచ హ	9
న సంతాప స్వయా కార్యః సౌమిత్రే మైథిలీం ప్రతి	
దృష్ట మేతత్ పురా విప్రైః పితు స్తే లక్ష్మణాగ్రతః	10
భవిష్యతి దృఢం రామో దుఃఖప్రాయోఽపి సౌఖ్యభాక్	
ప్రాప్స్యతే చ మహాబాహు ర్విప్రయోగం ప్రియై ర్ద్వవం	11
త్వాం చైవ మైథిలీం చైవ శతృష్ణు భరతా వుభౌ	
సంత్యజిష్యతి ధర్మాత్మా కాలేన మహతా మహాన్	12
ఇదం త్వయి న వక్తవ్యం సౌమిత్రే భరతేఽపి వా	
రాజ్ఞా వో వ్యాహృతం వాక్యం దుర్వాసా యదువాచ హ	13
మహాజన సమీపే చ మమ చైవ నరర్షభ	
ఋషిణా వ్యాహృతం వాక్యం వసిష్ఠస్య చ న్నిదౌ	14
ఋషేస్తు వచనం శృత్వా మామాహ పురుషర్షభః	
సూత న క్వచిదేవం తే వక్తవ్యం జనన్నిదౌ	15
తస్యాఽహం లోకపాలస్య వాక్యం తత్ సుసమాహితః	
నైవ జాత్వన్మతం కార్యమితి మే సౌమ్య దర్శనమ్	16
సర్వధైవ న వక్తవ్యం మయా సౌమ్య తవారతః	
యది తే శ్రవణే శ్రద్ధా శ్శాయతాం రఘునన్దన	17
యద్యఽప్యహం నరేన్ద్రేణ రహస్యం శ్రావితః పురా	
తథాప్యదాహరిష్యామి దైవం హి దురతిక్రమమ్	18
యేనేద మీదృశం ప్రాప్తం దుఃఖం శోక సమన్వితం	
న త్వయా భరతే వాచ్యం శతృష్ణుమపి సన్నిదౌ	19
తచ్ఛ్రుత్వా భాషితం తస్య గమ్భీరార్థ పదం మహాత్	
తథ్యం బృహిహితి సౌమిత్రిః సూతం వాక్యమథాబ్రవీత్	20
<u>ఏకపంచాశః సర్గః - దుర్వాసో వాక్య కథనం</u>	

తథా సంచోదితః సూతో లక్ష్మణేన మహాత్మనా	
తద్వాక్యమృషిణా ప్రోక్తం వ్యాహర్తు ముపచక్రమే	1
పురా నామ్నా హి దుర్వాసా అత్రేః పుత్రో మహామునిః	
వసిష్ఠస్యాశ్రమే పుణ్యే వార్షిక్యం సమువాస హ	2
తమాశ్రమం మహాతేజాః పితా తే సుమహాయశాః	
పురోహితం మహాత్మానం దిద్మక్షురగమత్ స్వయమ్	3
స దృష్ట్వా సూర్య సంకాశం జ్వలంత మివ తేజసా	
ఉపవిష్టం వసిష్ఠస్య సవ్యేపార్శ్వే మహామునిమ్	4
తౌ మునీ తాపసశ్రేష్ఠా వినీతో హ్యభివాదయత్	
స తాభ్యాం పూజితో రాజా స్వాగతేనాసనేన చ	5
పాద్యేన ఫలమూలైశ్చ ఉవాస మునిభిః సహ	
తేషాం తత్రోపవిష్టానాం తాస్తాః సుమధురాః కథాః	6
బభూవుః పరమర్షీణాం మధ్యాదిత్యగతేఽహని	
తతః కథాయాం కస్యాంచిత్ ప్రాణ్ణలిః ప్రగ్రహో నృపః	7
ఉవాచ తం మహాత్మానమత్రేః పుత్రం తపోధనమ్	
భగవన్ కిం ప్రమాణేన మమ వంశో భవిష్యతి	8
కిమాయుశ్చ హి మే రామః పుత్రాశ్చాన్యే కిమాయుషః	
రామస్య చ సుతా యే స్యు స్తేషామాయుః కియద్భవేత్	9
కామ్యయా భగవన్ బృహి వంశస్యాస్య గతిం మమ	
తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాహృతం వాక్యం రాజ్ఞో దశరథస్య చ	10
దుర్వాసాః సుమహాతేజా వ్యాహర్తు ముపచక్రమే	
శృణు రాజన్ పురావృత్తం తదా దైవాఽసురే యుధి	11
దైత్యాః సురై ర్భర్త్యమానా భృగుపత్నీం సమాశ్రితాః	
తయా దత్తాఽభయా స్తత్ర న్యవసన్నఽభయా స్తదా	12
తయా పరిగృహీతాం స్తాన్ దృష్ట్వా కృద్ధః సురేశ్వరః	
చక్రేణ శితధారేణ భృగుపత్న్యాః శిరోఽహరత్	13
తత స్తాం నిహతాం దృష్ట్వా పత్నీం భృగుకులోద్వః	
శశాప సహసా కృద్ధో విష్ణుం రిపుకులార్దనం	14

యస్మాదవధ్యాం మే పత్నీమవధీః క్రోధ మూర్ఛితః	
తస్మా త్వం మానుషే లోకే జానీష్యసి జనార్దన	15
తత్ర పత్నీ వియోగం త్వం ప్రాప్స్యసే బహువార్షికం	
శాపాభిహతచేతః స స్వాత్మనా భావితోఽభవత్	16
అర్చయామాస తం దేవం భృగుః శాపేన పీడితః	
తపసారాధితో దేవో హ్యబ్రవీత్ భక్త వత్సలః	17
లోకానాం సంప్రియార్థం తు తం శాపం గ్రాహ్యముక్తవాన్	
ఇతి శప్తో మహాతేజా భృగుణా పూర్వజన్మని	18
ఇహాగతో హి పుత్రత్వం తవ పార్థివ సత్తమ	
రామ ఇత్యభివిఖ్యాత స్త్రిషు లోకేషు మానద	19
తత్సలం ప్రాప్స్యతే చాఽపి భృగుశాపకృతం మహాత్	
అయోధ్యాయాః పతీ రామో దీర్ఘకాలం భవిష్యతి	20
తత్ర పత్నీ వియోగం చ దీర్ఘకాలం భవిష్యతి	
సుఖినశ్చ సమృద్ధాశ్చ భవిష్యన్త్యస్య యేఽనుగాః	21
దశ వర్ష సహస్రణి దశ వర్ష శతాని చ	
రామో రాజ్యముపాసిత్యా బ్రహ్మలోకం గమిష్యతి	22
సమృద్ధై శ్చాశ్వమేదైశ్చ ఇష్ట్యా పరమ దుర్జయః	
రాజ వంశాంశ్చ బహుశో బహూన్ సంస్థాపయిష్యతి	23
ద్వౌ పుత్రౌ తు భవిష్యేతే సీతాయాం రాఘవస్య తు	
అన్యత్ర న త్వయోధ్యాయాం సత్య మేత న్న సంశయః	24
సీతాయాశ్చ తతః పుత్రావభిషేక్ష్యతి రాఘవః	
స సర్వమఖిలం రాజ్ఞో వంశస్యాహ గతాగతమ్	25
ఆఖ్యాయ సుమహాతేజా స్తూష్ణీ మాసీన్మహామునిః	
తూష్ణీభూతే తదా తస్మిన్ రాజా దశరథో మునౌ	26
అభివాద్య మహాత్మానౌ పునరాయాత్ పురోత్తమమ్	
ఏతద్వచో మయా తత్ర మునినా వ్యాహృతం పురా	27
శృతం హృది చ నిక్షిప్తం నాఽన్యథా తద్భవిష్యతి	
ఏవం గతే న సంతాపం గన్తు మర్హసి రాఘవ	28

సీతార్థే రాఘవార్థే వా దృణో భవ నరోత్తమ	
శృత్వా తు వ్యాహృతం వాక్యం సూతస్య పరమాద్భుతమ్	29
ప్రహర్ష మతులం లేభే సాధు సాద్వితి చాబ్రవీత్	
తతః సంవదతోరేవం సూత లక్ష్మణయోః పథి	30
అస్తమఽర్కే గతే వాసం కేశిన్యాం తావధోషతుః	
<u>ద్విపంచాశః సర్గః -- రామసమాధానం</u>	
తత్ర తాం రజనీ ముష్య కేశిన్యాం రఘునన్దనః	
ప్రభాతే పునరుత్థాయ లక్ష్మణః ప్రయయౌ తదా	1
తతోఽర్థ దివసే ప్రాప్తే ప్రవివేశ మహారథః	
అయోధ్యాం రత్నసంపూర్ణాం హృష్టపుష్ట జనావృతామ్	2
సౌమిత్రిస్తు పరం దైన్యం జగామ సుమహామతిః	
రామపాదౌ సమాసాద్య వక్ష్యామి కిమఽహం గతః	3
త స్యైవం చిన్తయానస్య భవనం శశి సన్నిభమ్	
రామస్య పరమోదారం పురస్తాత్ సమదృశ్యత	4
రాజ్ఞస్తు భవన ద్వారి సోఽవతీర్య నరోత్తమః	
అవాఙ్మఖో దీనమనాః ప్రవివేశాఽనివారితః	5
స దృష్ట్వా రాఘవం దీన మాసీనం పరమాసనే	
నేత్రాభ్యామఽశృ పూర్ణాభ్యాం దదర్శాఽగ్రజమగ్రతః	6
జగ్రాహ చరణౌ తస్య లక్ష్మణో దీనచేతనః	
ఉవాచ దీనయా వాచా ప్రాణ్ణలిః సుసమాహితః	7
ఆర్యస్యాజ్ఞాం పురస్కృత్య విసుజ్య జనకాత్మజామ్	
గఙ్గా తీరే యథోద్దిష్టే వాల్మీకేరాశ్రమే శుచౌ	8
తత్ర తాం శుభాచారామాశ్రమాఽన్తే యశస్వినీం	
పునరప్యగతో వీర పాదమూల ముపాసితుమ్	9
మా శుచః పురుషవ్యాఘ్రు కాలస్య గతిరీదృశీ	
త్యద్విధా న హి శోచన్తి బుద్ధిమన్తో మనస్వినః	10
సర్వే క్షయాన్తా నిచయాః పతనాన్తాః సముచ్చయాః	
సంయోగా విప్రయోగాన్తా మరణాన్తం చ జీవితమ్	11

తస్మాత్ పుత్రేషు దారేషు మిత్రేషు చ ధనేషు చ	
నాఽతిప్రసంగః కర్తవ్యో విప్రయోగో హి తైర్ధ్రువం	12
శక్త స్త్వ మాతృనాత్మానం వినేతుం మనసైవ హి	
లోకాన్ సర్వాంశ్చ కాకుత్స్థ కిం పునః శోక మాతృనః	13
నేద్యశేషు విముహ్యన్తి త్వద్విధాః పురుషర్షభాః	
అపవాదః స కిల తే పునరేష్యతి రాఘవ	14
యదర్థం మైథిలీ త్యక్తా అపవాద భయాన్పుప	
సోఽపవాదః పురే రాజన్ భవిష్యతి న సంశయః	15
స త్వం పురుషశార్దూల ధైర్యేణ సుసమాహితః	
త్యజైనాం దుర్బలాం బుద్ధిం సంతాపం మా కురుష్వ హ	16
ఏవముక్తః స కాకుత్స్థో లక్ష్మణేన మహాత్మనా	
ఉవాచ పరయా ప్రీత్యా సౌమిత్రిం మిత్ర వత్సలః	17
ఏవ మేత న్నరశ్రేష్ఠ యథా వదసి లక్ష్మణ	
పరితోషశ్చ మే వీర మమ కార్యానుశాసనే	18
నిర్వుతిశ్చాగతా సౌమ్య సంతాపశ్చ నిరాకృతః	
భవద్వాక్యైః సురుచిరై రనునీతోఽస్మి లక్ష్మణ	19
<u>త్రిపంచాశః సర్గః - నృగ శాప కథనం</u>	
లక్ష్మణస్య తు తద్వాక్యం నిశమ్య పరమాద్భుతం	
సుప్రీతశ్చాఽభవద్రామో వాక్య మేతదువాచ హ	1
దుర్లభ స్తీద్యశో బంధురస్మిన్ కాలే విశేషతః	
యాదృశ స్త్వం మహాబుద్ధే మమ సౌమ్య మనోఽనుగః	2
య చ్చ మే హృదయం కించిద్వర్తతే శుభలక్షణ	
తన్ని శామయ చ శృత్వా కురుష్వ వచనం మమ	3
చత్వారో దివసాః సౌమ్య కార్యం పౌరజనస్య వై	
అకుర్వాణస్య సౌమిత్రే తస్మై మర్మాణి కృన్తతి	4
ఆహూయంతాం ప్రకృతయ పురోధా మంత్రిణ స్థథా	
కార్యార్థినశ్చ పురుషాః స్త్రియో వా పురుషర్షభ	5
పౌర కార్యాణి యో రాజా న కరోతి దినే దినే	

సంవృతే నరకే ఘోరే పతితో నాఽత్ర సంశయః	6
శ్శాయతే హి పురే రాజా నృగో నామ మహాయశాః	
బభూవ పృథివీపాలో బ్రహ్మణ్యః సత్యవాక్ శుచిః	7
స కదాచి ధ్రువాం కోటీః సవత్సా స్వర్ణ భూషితాః	
న్మదేవో భూమిదేవేభ్యః పుష్కరేషు దదౌ నృపః	8
తతః సంగాధతా ధేనుః సవత్సా స్ఫుర్భితాఽనఘ	
బ్రాహ్మణస్యాహితాగ్నేశ్చ దరిద్రస్యోంభవర్తినః	9
స నష్టాం గాం క్షుధార్తో వై అన్విష్యం స్తత్ర తత్ర చ	
నాఽపశ్యత్ సర్వరాజ్యేషు సంవత్సర గణాన్ బహూన్	10
తతః కనఖలం గత్వా జీర్ణవత్సాం నిరామయాం	
దదర్శ గాం స్వకాం దేనుం బ్రాహ్మణస్య నివేశనే	11
అథ తాం నామధేయేన స్వకేనోవాచ స ద్విజః	
ఆగచ్ఛ శబలేత్యేవం సా తు శుశ్రావ గౌః స్వరం	12
తస్య తు స్వర మాజ్ఞాయ క్షుదార్తస్య ద్విజస్య వై	
అన్వగాత్ పృష్ఠతః సా గౌర్గచ్ఛంతం పావకోపమం	13
యోఽపి పాలయతే విప్రుః సోఽపి గామన్వగాద్భృతం	
గత్వా తమ్మృషి మాచష్ట మమ గౌ రితి సత్వరం	14
స్ఫుర్భితా రాజసింహేన మమ దత్తా నృగేణ హ	
తయో బ్రాహ్మణయో ర్వాదో మహానాసీద్విపశ్చితోః	15
వివదన్తౌ తతోఽన్యోన్యం దాతారమభిజగ్ముతుః	
తౌ రాజభవన ద్వారి అప్రాప్య నృగ దర్శనం	16
అహో రాత్రాణ్యఽనేకాని వసన్తౌ క్రోధ మీయతుః	
ఊచతుశ్చ మహాత్మానౌ తావుభౌ ద్విజసత్తమౌ	17
కృద్ధౌ పరమ సంతప్తౌ వాక్యం ఘోరాభిసంహితం	
అర్థినాం కార్యసిద్ధ్యర్థం యస్మా త్త్వం నైషి దర్శనం	18
అదృశ్యః సర్వభూతానాం కృకలాసో భవిష్యసి	
బహువర్ష సహస్రాణి బహువర్ష శతాని చ	19
శ్వభ్రేఽస్మిన్ కృకలాసో వై దీర్ఘకాలం వసిష్యసి	

ఉత్పత్స్యతే హి లోకేఽస్మిన్ యదూనాం కీర్తివర్ధనః	20
వాసుదేవ ఇతి ఖ్యాతో లోకే పురుష విగ్రహః	
స తే మోక్షయితా రాజం స్తస్మాద్చాపా ద్భవిష్యతి	21
కృతా చ తేన కాలేన నిష్కృతి స్తే భవిష్యతి	
భారావతరణార్థం హి నర నారాయణా వుభౌ	22
ఉత్పత్స్యతే మహావీర్యో కలౌ యుగ ఉపస్థితే	
ఏవం తౌ శాపముత్సుజ్య బ్రాహ్మణౌ విగతజ్వరో	23
తాం గాం హి దుర్బలాం వృద్ధాం దదతుర్బ్రాహ్మణాయ వై	
ఏవం స రాజా తం శాప ముపభుంక్తే సుదారుణం	24
కార్యార్థినాం విమర్దో హి రాజ్ఞాం దోషాయ కల్పతే	
తచ్ఛ్రీఘ్రం దర్శనం మహ్యమభివర్తంతు కార్యణః	25
సుకృతస్య హి కార్యస్య ఫలం నావైతి పార్థివః	
తస్మాద్గచ్ఛ ప్రతీక్షస్య సౌమిత్రే కార్యవాన్ జనః	26
<u>చతుః పంచాశః సర్గః - నృగ శ్వభ్ర ప్రవేశః</u>	
రామస్య భాషితం శృత్వా లక్ష్మణః పరమార్థవితీ	
ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం రాఘవం దీప్తతేజసం	1
అల్పాఽపరాధే కాకుత్స్థ ద్విజాభ్యాం శాప ఈదృశః	
మహాన్నగస్య రాజర్షేర్యమదండ ఇవాఽపరః	2
శృత్వా తు పాప సంయుక్త మాత్మానం పురుషర్షభ	
కిమువాచ నృగో రాజా ద్విజౌ క్రోధ సమన్వితౌ	3
లక్ష్మణే నైవముక్తస్తు రాఘవః పునరఽబ్రవీత్	
శృణు సౌమ్య యథాపూర్వం స రాజా శాపవిక్షతః	4
అథాఽధ్వని గతౌ విప్రౌ విజ్ఞాయ స నృగ స్తదా	
ఆహూయ మంత్రిణః సర్వా న్నై గామాన్ సపురోధసః	5
తానువాచ నృగో రాజా సర్వాశ్చ ప్రకృతీ స్తదా	
దుఃఖేన సుసమావిప్లః శ్శాయతాం మే సమాహితైః	6
నారదః పర్వత శ్చైవ మమ దత్వా మహద్భయం	
గతౌ త్రిభువనం భద్రౌ వాయుభూతావఽనిందితౌ	7

కుమారోఽయం వసుర్నామ స దేవోఽద్యాభిషిచ్యతాం	
శ్వభ్రం చ యత్ సుఖస్పర్శం క్రియతాం శిల్పిభి ర్మమ	8
యత్రాఽహం సంక్షయిష్యామి శాపం బ్రాహ్మణ నిస్సృతం	
వర్షఘ్నమేకం శ్వభ్రం తు హిమఘ్నమపరం తదా	9
గ్రీష్మఘ్నం తు సుఖస్పర్శ మేకం కుర్వంతు శిల్పినః	
ఫలవంతశ్చ యే వృక్షాః పుష్పవత్యశ్చ యా లతాః	10
విరోప్యంతాం బహువిధా శ్చాయావంతశ్చ గుల్మినః	
క్రియతాం రమణీయం చ శ్వబ్రాణాం సర్వతో దిశం	11
సుఖమఽత్ర వసిష్యామి యావత్కాలస్య పర్యయః	
పుష్పాణి చ సుగంధీని క్రియంతాం తేషు నిత్యశః	12
పరివార్య యథా మే స్యు రధ్యర్థం యోజనం తథా	
ఏవం కృత్వా విధానం స సందిదేశ వసుం తదా	13
ధర్మనిత్యః ప్రజాః పుత్ర క్షత్రధర్మేణ పాలయ	
ప్రత్యక్షం తే యథా శాపో ద్విజాభ్యాం మయి పాతితః	14
నరశ్రేష్ఠ సరోషాభ్యామఽపరాధేఽపి తాదృశే	
మా కృధాస్తనుసంతాపం మత్ప్రతేఽపి నరర్షభ	15
కృతాంతః కుశలః పుత్ర యేనాఽస్మి వ్యసనీ కృతః	
ప్రాప్తవ్యా న్యేవ ప్రాప్నోతి గంతవ్యా న్యేవ గచ్ఛతి	16
లబ్ధవ్యా న్యేవ లభతే దుఃఖాని సుఖాని చ	
పూర్వే జాత్యంతరే వత్స మయా పాపం మహాత్ కృతం	17
తస్మాత్ ప్రాప్తం మయా పుత్ర మా విషాదం కురుష్వ హ	
ఏవ ముక్త్యా నృప స్తత్ర సుతం రాజా మహాయశాః	18
శ్వభ్రం జగామ సుకృతం వాసాయ పురుషర్షభ	
ఏవం ప్రవిశ్యేవ నృప స్తదానీం	
శ్వభ్రం మహారత్న విభూషితం తత్	
సంపాదయామాస తదా మహాత్మా	
శాపం ద్విజాభ్యాం హి రుషా విముక్తం	19
<u>పంచపంచాశః సర్గః - నిమి వసిష్ఠ శాపః</u>	

ఏష తే నృగ శాపస్య విస్తరోభిహితో మయా యద్యఽస్తి శ్రవణే శ్రద్ధా శృణుష్వహాఽపరాం కథాం	1
ఏవముక్తస్తు రామేణ సౌమిత్రిః పునరఽబ్రవీత్ తృప్తిరాశ్చర్యభూతానాం కథానాం నాఽస్తి మే నృప	2
లక్ష్మణే నైవముక్తస్తు రామః ఇక్ష్వాకునందనః కథాం పరమ ధర్మిష్ఠాం వ్యాహర్తుముపచక్రమే	3
ఆసీద్రాజా నిమిర్నామ ఇక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం పుత్రో ద్వాదశమో వీర్యే ధర్మే చ పరినిష్ఠితః	4
స రాజా వీర్యసంపన్నః పురం దేవపురోపమం నివేశయామాస తదా అభ్యాశే గౌతమస్య తు	5
పురస్య సుకృతం నామ వైజయంతమితి శృతం నివేశం యత్ర రాజర్షి ర్నిమి శ్చక్రే మహాయశాః	6
తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా నివేశ్య సుమహాపురం యజేయం దీర్ఘసత్రేణ పితుః ప్రహ్లాదయన్ మనః	7
తతః పితరమామన్త్య ఇక్ష్వాకుం హి మనోః సుతం వసిష్ఠం వరయామాస పూర్వం బ్రహ్మర్షి సత్తమం	8
అనంతరం స రాజర్షి ర్నిమిరిక్ష్వాకునందనః అత్రిమఽంగిరసం చైవ భృగుం చైవ తపోధనం	9
తమువాచ వసిష్ఠస్తు నిమిం రాజర్షి సత్తమం వృతోఽహం పూర్వ మింద్రేణ అంతరం ప్రతిపాలయ	10
అనంతరం మహావిప్రో గౌతమః ప్రత్యపూరయత్ వశిష్ఠోఽపి మహాతేజా ఇంద్రయజ్ఞమఽథాకరోత్	11
నిమిస్తు రాజా విప్రాంస్తాన్ సమానీయ నరాధిపః అజయద్ధిమవత్సార్షే స్వపురస్య సమీపతః	12
పంచ వర్ష సహస్రాణి రాజా దీక్షా ముపాగమత్ ఇంద్రయజ్ఞాఽవసాన్ తు వసిష్ఠో భగవాన్సృషిః	13
సకాశ మాగతో రాజ్ఞో హౌత్రం కర్తుమఽనిందితః తదంతర మఽథాపశ్య ధౌతమేనాభిపూరితమ్	14

కోపిన మహాతావిష్టో వశిష్టో బ్రాహ్మణః సుతః	
స రాజ్ఞో దర్శనాకాంక్షీ ముహూర్తం సముపావిశత్	15
తస్మిన్న౭హని రాజర్షిర్నిద్రయా౭పహ్యతో భృశం	
తతో మన్యుర్వశిష్టస్య ప్రాదురాసీ న్మహాత్మనః	16
అదర్శనేన రాజర్షేర్వ్యాహర్తు ముపచక్రమే	
యస్మా త్త్వమన్యం వృతవాన్ మామవజ్ఞాయ పార్థివ	17
చేతనేన వినాభూతో దేహ స్తవ భవిష్యతి	
తతో ప్రబుద్ధో రాజర్షిః శృత్వా శాప ముదాహ్వాతం	18
బ్రహ్మయోనిమ౭థోవాచ సంరంభాత్ క్రోధ మూర్ఛితః	
అజానతః శయానస్య క్రోధేన కలుషీ కృతః	19
ముక్తవాన్ మయి శాపాగ్నిం యమదండ మివాపరం	
తస్మా త్తవా౭పి బ్రహ్మర్షే చేతనేన వినాకృతః	20
దేహః సుచిరప్రభ్యో భవిష్యతి న సంశయః	
ఇతి రోషవశాదుభౌ తదానీం	
అన్యో౭న్యం శపితౌ నృప ద్విజేంద్రౌ	
సహస్రైవ బభూవతుర్విదేహౌ	
తత్తుల్యా౭ధిగత ప్రభావవన్తౌ	21
షట్పంచాశః సర్గః - మైత్రావరుణిత్య ప్రాప్తిః	
రామస్య భాషితం శృత్వా లక్ష్మణః పరవీర హా	
ఉవాచ ప్రాంజలి ర్వాక్యం రాఘవం దీప్తతేజసం	1
నిక్షిప్త దేహౌ కాకుత్స్థ కథం తౌ ద్విజ పార్థివౌ	
పునర్దేహీన సంయోగం జగ్ముతు ర్దేవసమ్మతౌ	2
లక్ష్మణే నైవముక్తస్తు రామశ్చేక్ష్యాకునందనః	
ప్రత్యువాచ మహాతేజా లక్ష్మణం పురుషర్షభః	3
తౌ పరస్పర శాపేన దేహావుత్సృజ్య ధార్మికౌ	
అభూతాం నృప విప్రర్షీ వాయుభూతౌ తపోధనౌ	4
అశరీరః శరీరస్య కృతే౭న్యస్య మహామునిః	
వసిష్ఠః సుమహాతేజా జగామ పితురన్తికం	5

సోభివాద్య తతః పాదౌ దేవదేవస్య ధర్మవిత్	
పితామహమ౭థోవాచ వాయుభూత ఇదం వచః	6
భగవన్నిమి శాపేన విదేహత్వ ముపాగమమ్	
లోకనాథ మహాదేవ అండజో౭పి త్వమ౭బ్జజః	7
సర్వేషాం దేహాహీనానాం మహద్దుఃఖం భవిష్యతి	
లుప్యన్తే సర్వకార్యాణి హీనదేహస్య వై ప్రభో	8
దేహస్యా౭న్యస్య సద్భావే ప్రసాదం కర్తుమ౭ర్హసి	
తమువాచ తతో బ్రహ్మ స్వయంభూర౭మిత ప్రభః	9
మిత్రావరుణజం తేజః ప్రవిశ త్వం మహాయశః	
అయోనిజ స్త్వం భవితా తత్రా౭పి ద్విజసత్తమ	10
ధర్మేణ మహతా యుక్తః పునరేష్యసి మే వశం	
ఏవముక్తస్తు దేవేన చాభివాద్య ప్రదక్షిణం	11
కృత్వా పితామహం తూర్ణం ప్రయయౌ వరుణాలయం	
తమేవ కాలం మిత్రో౭పి వరుణత్వ మకారయత్	12
క్షీరోదేన సహోపేతః పూజ్యమానః సురోత్తమైః	
ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు ఊర్వశీ పరమా౭ప్సరాః	13
యద్భుచ్చయా సముద్రేశ మాయయౌ సఖిభిర్వృతా	
తాం దృష్ట్వా రూప సంపన్నాం క్రీడంతీం వరుణాలయే	14
ఆవిశత్ పరమో హర్షో వరుణం చోర్వశీకృతే	
స తాం పద్మపలాశాక్షీం పూర్ణచంద్ర నిభాననాం	15
వరుణో వరయామాస మైథునాయా౭ప్సరో వరాం	
ప్రత్యువాచ తతః సా తు కరుణం ప్రాంజలిః స్థితా	16
మిత్రేణా౭హం వృతా సాక్షాత్ పూర్వమేవ సురేశ్వర	
వరుణస్త్వ౭బ్రవీద్వాక్యం కందర్ప శరపీడితః	17
ఇదం తేజః సముత్సుక్ష్మే కుంభే౭స్మిన్ దేవనిర్మితే	
ఏవముత్సుజ్య సుశ్రోణి త్వయ్యహం వరవర్ణిని	18
కృతకామో భవిష్యామి యది నేచ్ఛసి సంగమం	
తస్య తల్లోకపాలస్య వరుణస్య సుభాషితం	19

ఊర్వశీ పరమ ప్రీతా శృత్యా వాక్య మువాచ హ	
కామమేత ద్భవత్వేవం హృదయం మే త్వయి స్థితం	20
భావశ్చాఽభ్యధిక స్తుభ్యం దేహో మిత్రస్య తు ప్రభో	
ఊర్వశ్యా ఏవముక్తస్తు రేత స్త న్మహదఽద్భుతం	21
జ్వలదఽగ్ని శిఖాప్రఖ్యం తస్మిన్ కుంభే హ్యవాస్సుజత్	
ఊర్వశీత్వఽగమత్తత మిత్రో వై యత్ర దేవతా	22
తాం తు మిత్రః సుసంకృద్ధ ఊర్వశీ మిదమఽబ్రవీత్	
మయా నిమంత్రితా పూర్వం కస్మా త్వమఽవసర్జితా	23
పతిమఽన్యం వృతవతీ తస్మా త్వం దుష్టచారిణీ	
అనేన దుష్కృతేన త్వం మత్తోధ కలుషీకృతా	24
మనుష్యలోక మాస్థాయ కంచిత్యాలం నివత్స్యఽసి	
బుధస్య పుత్రో రాజర్షిః కాశీరాజః పురూరవాః	25
తమఽద్య గచ్ఛ దుర్బుద్ధే స తే భర్తా భవిష్యతి	
తతః సా శాప దోషేణ పురూరవస మఽభ్యగాత్	26
ప్రతియాతా పురూరవం బుధస్యాత్మజ మౌరసం	
తస్య జజ్ఞే తతః శ్రీమానాయుః పుత్రో మహాబలః	27
నహుషో యత్ర పుత్రస్తు బభూవేంద్ర సమద్యుతిః	
వజ్ర ముత్సృజ్య వృత్రాయ శాస్తేఽథ త్రిదశేశ్వరే	28
శతం వర్ష సహస్రాణి యేనేంద్రత్వం ప్రశాసితం	
సా తేన శాపేన జగామ భూమిం	
తదోర్వశీ చారుదతీ సునేత్రా	
బహూని వర్షాణ్యఽవసచ్ఛ సుభూః	
శాపక్షయా దింద్రసదో యయౌ చ	29
<u>సప్తపంచాశః సర్గః - నిమి నిమీషీకరణం</u>	
తాం శృత్వా దివ్య సంకాశాం కథా మద్భుత దర్శనాం	
లక్ష్మణః పరమ ప్రీతో రాఘవం వాక్య మఽబ్రవీత్	1
నిక్షిప్త దేహౌ కాకుత్స్థ కథం తౌ ద్విజ పార్థివౌ	
పునర్దేహీన సంయోగం జగ్ముతు ర్దేవసమ్మతౌ	2

తస్య తద్భాషితం శ్చత్వా రామః సత్యపరాక్రమః	
తాం కథాం కథయామాస వసిష్ఠస్య మహాత్మనః	3
యస్తు కుంభో రఘుశ్రేష్ఠ తేజఃపూర్ణో మహాత్మానోః	
తస్మిం స్తేజోమయా విప్రో సంభూతావపిసత్తమౌ	4
పూర్వం సమఽభవత్తత్ర హ్యగస్త్యో భాగవాన్మపిః	
నాఽహం సుతస్తవేత్యుక్త్వా మిత్రం తస్మాదపాక్రమత్	5
తద్ధి తేజస్తు మిత్రస్య ఊర్వశ్యాః పూర్వమాహితం	
తస్మిన్ సమభవత్ కుంభే తత్తేజో యత్ర వారుణం	6
కస్యచిత్వఽథ కాలస్య మిత్రావరుణ సంభవః	
వసిష్ఠ స్తేజసా యుక్తో జజ్ఞే చేక్ష్యాకు దైవతం	7
తమిక్ష్యాకు ర్మహాతేజా జాతమాత్ర మఽనిందితం	
వస్తే పురోహితం సౌమ్యం వంశస్యాఽస్య భవాయ నః	8
ఏవం త్వఽపూర్వ దేహస్య వసిష్ఠస్య మహాత్మనః	
కథితో నిర్గమః సౌమ్య నిమేః శృణు యథా భవేత్	9
దృష్ట్వా విదేహం రాజానమ్మషయః సర్వ ఏవ తే	
తం తతో యోజయామాసుర్యాగదీక్షాం మనీషిణః	10
తం చ దేహమ్ నరేంద్రస్య రక్షన్తి స్మ ద్విజోత్తమాః	
గంధై ర్మాల్యైశ్చ వస్త్రైశ్చ పౌర భృత్య సమన్వితాః	11
తతో యజ్ఞే సమాప్తే తు భృగు స్త త్రేదమఽబ్రవీత్	
ఆనయిష్యామి తే చేత స్తుష్టోఽస్మి తవ పార్థివ	12
సుప్రీతాశ్చ సురాః సర్వే నిమే శ్చేత స్తథాఽబ్యవన్	
వరం వరయ రాజర్షే క్వ తే చేతో నిరూప్యతాం	13
ఏవముక్తః సురైః సర్వై ర్నిమేశ్చేత స్తథాఽబ్రవీత్	
నేత్రేషు సర్వభూతానాం వసేయం సురసత్తమాః	14
బాఢమిత్యేవ విబుధాః నిమేశ్చేత స్తథాఽబ్యవన్	
నేత్రేషు సర్వభూతానాం వాయుభూత శ్చరిష్యఽసి	15
త్వత్కృతే చ నిమిష్యన్తి చక్షూంషి పృథివీపతే	
వాయుభూతేన చరతా విశ్రమార్దం ముహుర్ముహుః	16

ఏవముక్త్యా తు విబుధాః సర్వే జగ్ముర్యథాగతం ఋషయోఽపి మహాత్మానో నిమేర్దేహం సమాహరన్	17
అరణిం తత్ర నిక్షిప్య మథనం చక్పరురోజసా మంత్ర హోమై ర్మహాత్మానః పుత్రహితో ర్నిమే స్తదా	18
అరణ్యాం మధ్యమానాయాం ప్రాదుర్భూతో మహాతపాః మథనా న్మిథి రిత్యాహు ర్జననా జ్ఞనకోఽభవత్	19
యస్మాద్విదేహాత్ సంభూతో వైదేహస్తు తతః స్మృతః ఏవం విదేహరాజశ్చ జనకః పూర్వకోఽభవత్	20
మిథి ర్నామ మహాతేజాః తేనాఽయం మైథిలోఽభవత్ ఇతి సర్వమఽశేషతో మయా కథితం సంభవ కారణం తు సౌమ్య న్యపపుంగవ శాపజం ద్విజస్య ద్విజ శాపాచ్చ యదద్భుతం న్యపస్య	21
<u>అష్టపంచాశః సర్గః - యయాతి శాపః</u>	
ఏవం బృవతి రామే తు లక్ష్మణః పరవీరహా ప్రత్యువాచ మహాత్మానం జ్వలన్త మివ తేజసా	1
మహదద్భుత మాశ్చర్యం విదేహస్య పురాతనం నిర్వుత్తం రాజశార్దూల వసిష్ఠస్య నిమేః సహ	2
నిమిస్తు క్షత్రియః శూరో విశేషేణ చ దీక్షితః న క్షమాం కృతవాన్ రాజా వసిష్ఠస్య మహాత్మనః	3
ఏవముక్తస్తు తేనాఽయం శ్రీమాన్ క్షత్రియపుంగవః ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్యం సర్వశాస్త్ర విశారదం	4
రామో రమయతాం శ్రేష్ఠో భ్రాతరం దీప్తతేజసం న సర్వత్ర క్షమా వీర పురుషేషు ప్రదృశ్యతే	5
సౌమిత్రే దుస్సహో రోషో యథా ఙాన్తో యయాతినా సత్త్వానుగం పురస్కృత్య తం నిబోధ సమాహితః	6
నహుషస్య సుతో రాజా యయాతిః పౌరవర్ధనః తస్య భార్యా ద్వయం సౌమ్య రూపేణాఽప్రతిమం భువి	7

ఏకా తు తస్య రాజర్షే రాహుషస్య పురస్కృతా	
శర్మిష్ఠా నామ దైతేయీ దుహితా వృషపర్వణః	8
అన్య తూశనసః పత్నీ యయాతేః పురుషర్షభ	
న తు సా దయితా రాజ్ఞో దేవయానీ సుమధ్యమా	9
తయోః పుత్రౌ తు సంభూతౌ రూపవంతౌ సమాహితౌ	
శర్మిష్ఠాఽజనయత్ పూరుం దేవయానీ యదుం తదా	10
పూరుస్తు దయితో రాజ్ఞో గుణై ర్మాతృ కృతేన చ	
తతో దుఃఖ సమావిష్టో యదుర్మాతర మఽబ్రవీత్	11
భార్గవస్య కులే జాతా దేవస్యాఽక్లిష్టకర్మణః	
సహనే హృద్గతం దుఃఖమఽవమానం చ దుస్సహం	12
ఆవాం చ సహితౌ దేవి ప్రవిశావ హుతాశనం	
రాజా తు రమతాం సార్థం దైత్యపుత్ర్యా బహుక్షపాః	13
యది వా సహనీయం తే మామఽనుజ్ఞాతు మర్హసి	
క్షమ త్వం న క్షమిష్యేఽహం మరిష్వామి న సంశయః	14
పుత్రస్య భాషితం శృత్వా పరమార్తస్య రోదతః	
దేవయానీ తు సంకృద్ధా సస్మార పితరం తదా	15
ఇంగితం తదభిజ్ఞాయ దుహితు ర్భార్గవ స్తదా	
ఆగత స్త్వరితం తత్ర దేవయానీ తు యత్ర సా	16
దృష్ట్వా చాఽప్రకృతిస్థాం తా మప్రహృష్టా మచేతనాం	
పితా దుహితరం వాక్యం కేమేతదితి చాఽబ్రవీత్	17
పృచ్ఛంతమఽసకృ త్తం వై భార్గవం దీప్తతేజసం	
దేవయానీ తు సంకృద్ధా పితరం వాక్య మబ్రవీత్	18
అహమఽగ్నిం విషం తీక్ష్ణ మపో వా మునిసత్తమ	
భక్షయిష్యే ప్రవేక్ష్యామి న తు శక్యామి జీవితుం	19
న మాం త్వ మవజానీషే దుఃఖితామఽవమానితాం	
వృక్షస్యాఽవజ్ఞయా బ్రహ్మాన్ చిద్యన్తే వృక్షజీవినః	20
అవజ్ఞయా చ రాజర్షిః పరిభూయ చ భార్గవ	
మయ్యఽవజ్ఞాం ప్రయుజ్జే హి న చ మాం బహుమన్యతే	21

తస్య స్తద్వచనం శృత్వా కోపనాభిపరిఘ్నతః	
వ్యాహర్తు ముపచక్రామ భార్గవో నహుషాత్మజం	22
యస్మా న్మామఽవజానీషే నాహుష త్వం దురాత్మవాన్	
జరయా పరయా జీర్ణః శైథిల్య ముపయాస్యసి	23
ఏవముక్త్వా దుహితరం సమాశ్వాస్య చ భార్గవః	
పున ర్జగామ బ్రహ్మర్షి ర్భవనం స్వం మహాయశాః	24
స ఏవముక్త్వా ద్విజ పుంగవార్యః	
సుతాం సమాశ్వాస్య చ దేవయానీం	
పునర్యయౌ సూర్య సమాన తేజా	
దత్వా చ శాపం నహుషాత్మజాయ	25
<u>ఏకోనషష్ఠితమః సర్గః</u>	
శృత్వా తూశనసం కృద్ధం తదార్తో నహుషాత్మజః	
జరాం పరమికాం ప్రాప్య యదుం వచన మబ్రవీత్	1
యదో త్వమఽసి ధర్మజ్ఞో మదర్ధం ప్రతిగృహ్యతాం	
జరాం పరమికాం పుత్ర భోగై రంస్యే మహాయశః	2
న తావత్ కృతకృత్యోఽస్మి విషయేషు నరర్షభ	
అనుభూయ తదా కామం తతః ప్రాప్స్వామ్యఽహం జరాం	3
యదు స్తద్వచనం శృత్వా ప్రత్యువాచ నరర్షభం	
పుత్ర స్తే దయితః పూరుః ప్రతిగృహ్లాతు వై జరాం	4
బహిష్కృతోఽహ మఽర్ధేషు సన్నికర్షాచ్చ పార్థివ	
ప్రతిగృహ్లాతు వై రాజన్ కః సహఽశ్నాతి భోజనం	5
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాజా పూరు మథాఽబ్రవీత్	
ఇయం జరా మహాబాహో మదర్ధం ప్రతిగృహ్యతాం	6
నాహుషేణైవ ముక్తస్తు పూరుః ప్రాంజలిరఽబ్రవీత్	
ధన్యోస్మ్యఽనుగృహీతోఽస్మి శాసనేఽస్మి తవ స్థితః	7
పూరో ర్వచన మాజ్ఞాయ నాహుషః పరయా ముదా	
ప్రహర్ష మతులం లేభే జరాం సంక్రామయచ్చ తాం	8
తతః స రాజా తరుణః ప్రాప్య యజ్ఞాన్ సహస్రశః	

బహువర్ణ సహస్రాణి పాలయామాస మేదినీం	9
అథ దీర్ఘస్య కాలస్య రాజా పూరుమఽధాబ్రవీత్	
ఆనయస్వ జరాం పుత్ర న్యాసం నిర్యాతయస్వ మే	10
న్యాసభూతా మయా పుత్ర త్వయి సంక్రామితా జరా	
తస్మాత్ ప్రతిగృహీష్యామి తాం జరాం మా వ్యధాం కృధాః	11
ప్రీతశ్చాఽస్మి మహాబాహో శాసనస్య ప్రతిగ్రహాత్	
త్వాం చాఽహ మభిషేక్యామి ప్రీతియుక్తో నరాధిపం	12
ఏవముక్త్వా సుతం పూరుం యయాతి ర్నహుషాత్మజః	
దేవయానీ సుతం కృద్ధో రాజా వాక్యమువాచ హ	13
రాక్షస స్త్వం మయా జాతః పుత్ర రూపో దురాసదః	
ప్రతిహంసి మమాజ్ఞాం యత్ ప్రజార్థే విఫలో భవ	14
పితరం గురుభూతం మాం యస్మా త్త్వ మఽవమన్యసే	
రాక్షసాన్ యాతుధానాం స్త్వం జనయిష్యసి దారుణాన్	15
న తు నోమకులోత్పన్నే వంశే స్థాస్యతి దుర్మతేః	
వంశోఽపి భవత స్తుల్యో దుర్వివేచితో భవిష్యతి	16
తమేవముక్త్వా రాజర్షిః పూరుం రాజ్యవివర్ధనం	
అభిషేకేణ సంపూజ్య ఆశ్రమం ప్రవివేక హ	17
తతః కాలేన మహతా దిష్టాంత ముపజగ్మివాన్	
త్రిదివం సంగతో రాజా యయాతి ర్నహుషాత్మజః	18
పూరు శ్చకార తద్రాజ్యం ధర్మేణ మహతా వృతః	
ప్రతిష్ఠానే పురవరే కాశీరాజ్యే మహాయశాః	19
యదుస్తు జనయామాస యాతుధానాన్ సహస్రశః	
పురే క్రౌంచవనే దుర్గే రాజవంశ బహిష్కృతః	20
ఏష తూశనసా ముక్తః శాపోత్సర్గో యాయాతినా	
ధారితః క్షత్రధర్మేణ యన్నిమిశ్చ న చ క్షమే	21
ఏత త్తే సర్వమాఖ్యాతం దర్శనం సర్వకారిణాం	
అనువర్తామహీ సౌమ్య దోషో న స్యా ద్యథా నృగే	22
ఇతి కథయతి రామే చంద్రతుల్యననే చ	

ప్రవిరళతర తారం వ్యోమ జజ్ఞే తదానీం	
అరుణ కిరణ రక్తా దిగ్బభౌ చైవ పూర్వా	
కుసుమ రస విముక్తం వస్త్ర మాకుంఠితేవ	23
అధిక పాఠే (ప్రక్షిప్తేషు) ఏకాదశః సర్గః	
తతః ప్రభాతే విమలే కృత్వా పౌరాష్టికీం క్రియాం	
ధర్మాసనగతో రాజా రామో రాజీవలోచనః	1
రాజధర్మానఽవేక్షన్ వై బ్రాహ్మణై ర్నైగమైః సహ	
పురోధసా వసిష్ఠీన ఋషిణా కశ్యపేన చ	2
మంత్రిభి ర్వ్యవహారజ్ఞై స్తదాఽన్వై ర్ధర్మపారగైః	
నీతిజ్ఞైరఽథ సభ్యైశ్చ రాజభిః సా సభా వృతా	3
సభా యథా మహేంద్రస్య యమస్య వరుణస్య చ	
శుశుభే రాజసింహస్య రామస్యాఽక్లిష్టకర్మణః	4
అథ రామోఽబ్రవీ త్తత్ర లక్ష్మణం శుభలక్షణం	
నిర్గచ్ఛ త్వం మహాబాహో సుమిత్రానందవర్ధన	5
కార్యార్థినశ్చ సౌమిత్రే వ్యాహర్తుం త్వముపాక్రమ	
రామస్య భాషితం శృత్వా లక్ష్మణః శుభలక్షణః	6
ద్వారదేశ ముపాగమ్య కార్యిణ శ్చాహ్వాయత్ స్వయం	
న కశ్చిదబ్రవీ త్తత్ర మమ కార్యమిహోద్య వై	7
నాథయో వ్యాధయశ్చైవ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి	
పక్వ సస్యా వసుమతీ సర్వోషధి సమన్వితా	8
న బాలో మ్రియతే తత్ర న యువా న చ మధ్యమః	
ధర్మేణ శాసితం సర్వం న చ బాధా విధీయతే	9
ద్యశ్యతే న చ కార్యాఽర్థీ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి	
లక్ష్మణః ప్రాంజలిర్భూత్వా రామాయైవం న్యవేదయత్	10
అథ రామః ప్రసన్నాత్మా సౌమిత్ర మిదమఽబ్రవీత్	
భూయ ఏవ తు గచ్ఛ త్వం కార్యిణః ప్రవితారయ	11
సమ్యక్ప్రణీతయా నీత్యా నాఽధర్మో విద్యతే క్వచిత్	
తస్మాద్దాజభయాత్ సర్వే రక్షంతీవ పరస్పరం	12

బాణా ఇవ మయా ముక్తా ఇహ రక్షంతి మే ప్రజాః	
తథాఽపి త్వం మహాబాహో ప్రజా రక్షస్వ తత్పరః	13
ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రి ర్నిర్జగామ నృపాలయాత్	
అపశ్య ద్ద్వారదేశే వై శ్వానం తావదఽవస్థితం	14
తమేవ వీక్షమాణం వై విక్రోశంతం ముహూర్ముహూః	
దృష్ట్వాఽథ లక్ష్మణ స్తం వై పప్రచ్ఛాఽథ స వీర్యవాన్	15
కిం తే కార్యం మహాభాగ బృహి విస్రబ్ధ మానసః	
లక్ష్మణస్య వచః శృత్వా సారమేయోఽభ్యభాషత	16
సర్వభూత శరణ్యాయ రామాయాఽక్లిష్టకర్మణే	
భయేష్వఽభయదాత్రే చ తస్మై వక్తుం సముత్సహే	17
ఏత చ్ఛృత్వా తు వచనం సారమేయస్య లక్ష్మణః	
రాఘవాయ త దాఖ్యాతుం ప్రవివేశాలయం శుభం	18
నివేద్య రామస్య పునర్నిర్జగామ నృపాలయాత్	
వక్తవ్యం యది తే కించి త్త త్వం బృహి నృపాయ వై	19
లక్ష్మణస్య వచః శృత్వా సారమేయోఽభ్యభాషత	
దేవాగారే నృపాగారే ద్విజ వేశ్మసు వై తథా	20
వహ్నిః శతక్రతు శ్చైవ సూర్యో వాయుశ్చ తిష్ఠతి	
నాఽత్ర యోగ్యాస్తు సౌమిత్రే యోనీనామఽథమా వయం	21
ప్రవేష్టుం నాఽత్ర శఙ్ఖామో ధర్మో విగ్రహవా న్నృపః	
సత్యవాదీ రణపటుః సర్వభూత హితే రతః	22
షాద్గుణ్యస్య పదం వేత్తి నీతికర్తా స రాఘవః	
సర్వజ్ఞః సర్వదర్శీ చ రామో రమయతాం వరః	23
స సోమః స చ మృత్యుశ్చ స యమో ధనద స్తథా	
వహ్నిః శతక్రతుశ్చైవ సూర్యో వై వరుణ స్తథా	24
తస్య త్వం బృహి సౌమిత్రే ప్రజాపాలః స రాఘవః	
అనాజ్ఞప్తస్తు సౌమిత్రే ప్రవేష్టుం నేచ్ఛయామ్యఽహం	25
ఆన్మసంశ్యా న్మహాభాగః ప్రవివేశ మహాద్యుతిః	
నృపాలయం ప్రవిశ్యాఽథ లక్ష్మణో వాక్య మబ్రవీత్	26

శ్శాయతాం మమ విజ్ఞాప్యం కౌసల్యానందవర్ధన
 యన్మయోక్తం మహాబాహో తవశాసనజం విభో 27
 శ్వా వై తే తిష్ఠతే ద్వారి కార్యార్థీ సముపాగతః
 లక్ష్మణస్య వచః శ్శత్వా రామో వచన మబ్రవీత్ 28
 సంప్రవేశయ వై కీప్రం కార్యార్థీ యోఽత్ర తిష్ఠతి||

అధిక పాఠే (ప్రక్షిప్తేషు) ద్వాదశః సర్గః

శ్శత్వా రామస్య వచనం లక్ష్మణ స్త్వరిత స్తదా
 శ్శాన మాహూయ మతిమాన్ రాఘవాయ న్యవేదయత్ 1
 ద్ధృష్ట్వా సమాగతం శ్శానం రామో వచన మబ్రవీత్
 వివక్షితార్థం మే బ్రహ్మి సారమేయ న తే భయం 2
 అథాఽపశ్యత తత్రస్థం రామం శ్శా భిన్నమస్తకః
 రాజా సుప్తేషు జాగర్తి రాజా పాలయతి ప్రజాః 3
 రాజా కర్తా చ గోష్ఠా చ సర్వస్య జగతః పితా
 రాజా కాలో యుగం చైవ రాజా సర్వమిదం జగత్ 4
 నీత్యా సునీతయా రాజా ధర్మం రక్షతి రక్షితా
 యదా న పాలయే ద్రాజా కీప్రం నశ్యన్తి వై ప్రజాః 5
 ధారణా ధర్మ మిత్యాహు ర్ధర్మేణ విద్యతాః ప్రజాః
 యస్మా ధ్ధారయతే సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం 6
 ధారణాద్ధి ద్విషాం చైవ ధర్మేణా రంజయన్ ప్రజాః
 తస్మా ధ్ధారణ మిత్యుక్తం స ధర్మ ఇతి నిశ్చయః 7
 ఏష రాజన్ పరో ధర్మః ఫలవాన్ ప్రేత్య రాఘవ
 న హి ధర్మా ద్భవేత్ కించి ద్ధృష్ప్రాపమితి మే మతిః 8
 దానం దయా సతాం పూజా వ్యవహారేషు చార్జవం
 ఏష రామ పరో ధర్మో రక్షణాత్ ప్రేత్య చేహ చ 9
 త్వం ప్రమాణం ప్రమాణానామఽసి రాఘవ సువ్రత
 విదితశ్చైవ తే ధర్మః సద్భిరాచరితస్సు వై 10
 ధర్మాణాం త్వం పరం ధామ గుణానాం సాగారోపమః
 అజ్ఞానాచ్ఛ మయా రాజ న్నుక్త స్త్వం రాజసత్తమ 11

ప్రసాదయామి శిరసా న త్వం క్రోడ్ధమిహౌర్హసి	
శునకస్య వచః శృత్వా రాఘవో వాక్య మబ్రవీత్	12
కిం తే కార్యం కరోమ్యౌద్య బృహి విస్రబ్ధ మా చిరం	
రామస్య వచనం శృత్వా సారమేయోఽబ్రవీదిదం	13
ధర్మేణ రాష్ట్రం విందేత ధర్మేణైవానుపాలయేత్	
ధర్మాచ్ఛరణ్యతాం యాతి రాజా సర్వభయాపహః	14
ఇదం విజ్ఞాయ యత్ కృత్యం శ్శాయతాం మమ రాఘవ	
భిక్షుః సర్వార్థసిద్ధశ్చ బ్రాహ్మణావసథేఽవసత్	15
తేన దత్తః ప్రహారో మే నిష్కారణమనాగసః	
ఏతచ్ఛత్యా తు రామేణ ద్వార్యః సంప్రేషిత స్తదా	16
ఆనీతశ్చ ద్విజ సైన సర్వసిద్ధార్థ కోవిదః	
అథ ద్విజవర స్తత్ర రామం దృష్ట్వా మహాద్యుతిః	17
కిం తే కార్యం మయా రామ తద్బృహి త్వం మమానఘ	
ఏవముక్తస్తు విప్రేణ రామో వచన మబ్రవీత్	18
త్వయా దత్తః ప్రహారోఽయం సారమేయస్య వై ద్విజ	
కిం తవాఽపకృతం విప్ర దండేనాభిహతో యతః	19
క్రోధః ప్రాణహరః శత్యః క్రోధో మిత్రముఖో రిపుః	
క్రోధోహ్యసి ర్మహాతీక్ష్ణః సర్వం క్రోధోఽపకర్షతి	20
తపతే యజతే చైవ యచ్ఛ దానం ప్రయచ్ఛతి	
క్రోధేన వై సంహరతి తస్మాత్ క్రోధం విసర్జయేత్	21
ఇంద్రియాణాం ప్రదుష్టానాం హయనా మివ ధావతాం	
కుర్వీత ధృత్యా సారథ్యం సంహృత్యేంద్రియగోచరం	22
మనసా కర్మణా వాచా చక్షుషా చ సమాచరేత్	
శ్రేయో లోకస్య చరతో న ద్వేష్టి న చ లిప్యతే	23
న తత్ కుర్యాదసి స్తీక్ష్ణః సర్వో వా వ్యాహతః పదా	
అరి ర్వా నిత్య సంకృద్ధో యథాత్మా దురఽనుష్ఠితః	24
వినీత వినయస్యాఽపి ప్రకృతి ర్న విధీయతే	
ప్రకృతిం గూహమానస్య నిశ్చయే ప్రకృతి ర్భవం	25

ఏవముక్కః స విప్రో వై రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా	
ద్విజః సర్వార్థసిద్ధస్తు అబ్రవీద్రామ సన్నిధౌ	26
మయా దత్తః ప్రహారోఽయం క్రోదేనావిష్ట చేతసా	
భిక్షార్థమఽటమానేన కాలే విగత బైక్షకే	27
రథ్యాస్థితః స్వయం శ్వా వై గచ్ఛ గచ్ఛేతి భాషితః	
అథ స్వైరేణ గచ్ఛంస్తు రథ్యాన్తే విషమం స్థితః	28
క్రోదే తు క్షుధయావిష్ట స్తదా దత్తోఽస్య రాఘవ	
ప్రహారో రాజరాజేంద్ర శాధి మామఽపరాధినం	29
త్వయా శస్తస్య రాజేంద్ర నాస్తి మే నరకాద్భయం	
అథ రామేణ సంపృష్టాః సర్వ ఏవ సభాసదః	30
కిం కార్యమస్య వై బ్రూత దండో వై కోఽస్యపాత్యతాం	
సంయక్ప్రణిహితే దండే ప్రజా భవతి రక్షితా	31
భృగ్వంగిరసకుత్సాద్యా వసిష్ఠశ్చ స కాశ్యపః	
ధర్మపాలక ముఖ్యాశ్చ సచివా నైగమా స్తథా	32
ఏతే చాఽన్యే చ బహవః పండితా స్తత్ర సంగతాః	
అవద్యో బ్రాహ్మణో దండై రితి శాస్త్రవిదో విదుః	33
బృవతే రాఘవం సర్వే రాజధర్మేషు నిష్ఠితాః	
అథ తే మునయః సర్వే రామమేవాఽబృవం స్తదా	34
రాజా శాస్తా హి సర్వస్య త్వం విశేషేణ రాఘవ	
త్రైలోక్యస్య భవాన్ శాస్తా దేవో విష్ణుః సనాతనః	35
ఏవముక్తే తు త్తై సర్వైః శ్వా వై వచన మబ్రవీత్	
యది తుష్టోఽసి మే రామ యది దేయో వరో మమ	36
ప్రతిజ్ఞాతం త్వయా వీర కిం కరోమీతి విశృతం	
ప్రయచ్ఛ బ్రాహ్మణస్యాఽస్య కౌలపత్యం ధరాధర	37
కౌలంచరే మహారాజ కౌలపత్యం ప్రదీయతాం	
ఏత చ్ఛ్వాత్వా తు రామేణ కౌలపత్యేభిషేచితః	38
ప్రయయౌ బ్రాహ్మణో హృష్టో గజస్కంధేన సోఽర్చితః	
అథ తే రామ సచివాః స్మయమానా వచోఽబృవన్	39

వరోఽయం దత్త ఏతస్య నాఽయం శాపో మహాద్యుతే	
ఏవ ముక్తస్తు సచివై రామో వచన మఽబ్రవీత్	40
న యూయం నీతితత్త్వజ్ఞాః శ్వా వై జానాతి కారణం	
అథ పృష్టస్తు రామేణ సారమేయోఽబ్రవీదిదం	41
అహం కులపతి స్తత్ర ఆసం శిష్టాన్నభోజనః	
దేవ ద్విజాతి పూజాయాం దాసీ దాసేషు రాఘవ	42
సంవిభాగీ శుభరతి ర్దేవ ద్రవ్యస్య రక్షితా	
వినీతః శీల సంపన్నః సర్వసత్త్వహితే రతః	43
సోఽహం ప్రాప్త ఇమాం ఘోరామవస్థా మఽథమాం గతిం	
ఏవం క్రోధాఽన్వితోవిప్ర స్త్యక్త ధర్మాహితే రతః	44
కృద్ధో నృశంసః పరుష అవిద్వాంశ్చాఽప్యధార్మికః	
కులాని పాతయ త్యేవ సప్త సప్త చ రాఘవ	45
తస్మాత్ సర్వాస్వఽవస్థాసు కౌలపత్యం న కారయేత్	
యమిచ్ఛేన్నరకం నేతుం సపుత్ర పశు బాంధవం	46
దేవేష్యఽధిష్ఠితం కుర్యాద్ధోషు చ బ్రాహ్మణేషు చ	
బ్రహ్మస్వం దేవతా ద్రవ్యం స్త్రీణాం బాలధనం చ యత్	47
దత్తం హరతి యో భూయ ఇష్టైః సహ వినశ్యతి	
బ్రాహ్మణ ద్రవ్య మాదత్తే దేవానాం చైవ రాఘవ	48
సద్యః పతతి ఘోరే వై నరకేఽవీచిసంజ్ఞితే	
మనసాఽపి హి దేవస్వం బ్రహ్మస్వం చ హరేత్తు యః	49
నిరయాన్నిరయం చైవ పతత్యేవ నరాఽథమః	
తచ్ఛ్చత్వా వచనం రామో విస్మయోత్సుల్ల లోచనః	50
శ్వాఽప్యగచ్ఛన్మహాతేజా యత ఏవాగత స్తతః	
మనస్వీ పూర్వజాత్యా స జాతిమాత్రోప దూషితః	51
వారణాస్యాం మహాభాగః ప్రాయం చోపవివేశ హ	
అధిక పాఠే (ప్రక్షిప్తేషు) త్రయోదశః సర్గః	
అథ తస్మిన్ వనోద్దేశే రమ్యే పాదప శోభితే	
నదీకీర్ణే గిరివరే కోకిలాఽనేక కూజితే	1

సింహ వ్యాఘ్ర సమాకీర్ణే నానాద్విజగణా వృతే	
గృద్ధోలూకౌ ప్రహరతో బహువర్ష గణానఽపి	2
అధోలూకస్య భవనం గృద్ధ్రః పాపవినిశ్చయః	
మమేద మితి కృత్వాఽసౌ కలహం తేన చాఽకరోత్	3
రాజా సర్వస్యలోకస్య రామో రాజీవలోచనః	
తం ప్రపద్యావహీ శేఘ్రం య ప్సైతద్భవనం భవేత్	4
ఇతి కృత్వా మతిం తౌ తు నిశ్చయార్థం సునిశ్చితాం	
గృద్ధోలూకౌ ప్రపద్యేతాం కోపావిష్టా హ్యమర్షితౌ	5
రామం ప్రపద్య తౌ శేఘ్రం కలివ్యాకుల చేతసౌ	
తౌ పరస్పర విద్వేషాత్ స్ఫుశతశ్చరణౌ తదా	6
అథ దృష్ట్వా నరేంద్రం తం గృద్ధో వచన మబ్రవీత్	
సురాణామఽసురాణాం చ ప్రధాన స్త్వం మతో మమ	7
బృహస్పతేశ్చ శుక్రాచ్చ విశిష్టోఽసి మహాద్యుతే	
పరావరజ్ఞో భూతానాం కాన్త్యా చంద్ర ఇవాఽపరః	8
దుర్నిరీక్ష్యో యథా సూర్యో హిమవాంశ్చైవ గౌరవే	
సాగారాశ్చాఽసి గామ్భీర్యే లోకపాలో యమో హ్యసి	9
కాన్త్యా ధరణ్యా తుల్యోఽసి శేఘ్రత్వే హ్యనిలోపమః	
గురు స్త్వం సర్వసంపన్నః కీర్తి యుక్తశ్చ రాఘవ	10
అమర్షీ దుర్జయో జేతా సర్వాస్త్ర విధి పారగః	
శృణుష్వ మమ వై రామ విజ్ఞాప్యం నరఘంగవ	11
మమాలయం పూర్వకృతం బాహువీర్యేణ రాఘవ	
ఉలూకో హరతే రాజంస్తత్ర త్వం త్రాతు మర్హఽసి	12
ఏవముక్తే తు గృద్ధ్రేణ ఉలూకో వాక్య మబ్రవీత్	
సోమా చ్చతకతోః సూర్యా ధనదా ద్వా యమా త్తథా	13
జాయతే వై నృపో రామ కించి ద్భవతి మానుషః	
త్వం తు ధర్మమయో దేవో నారాయణ ఇవాఽపరః	14
యా చ తే సౌమ్యతా రాజన్ సమ్యక్ ప్రణిహితా విభో	
సమం చరసి చాన్విష్య తేన సోమాంశకో భవాన్	15

క్రోధే దండే ప్రజానాథ దానే పాప భయాఽపహః	
దాతా హర్తాఽసి గోష్ఠాఽసి తేనేంద్ర ఇవ నో భవాన్	16
అధ్యుష్యః సర్వభూతేషు తేజసా చాఽనలోపమః	
అభీక్షం తపసే లోకాంస్తేన భాస్కర సన్నిభ	17
సాక్షా ద్విత్తేశ తుల్యోఽసి అథవా ధనదాఽధికః	
విత్తేశ స్యేవ పద్మా శ్రీర్నిత్యం తే రాజసత్తమ	18
ధనదస్య తు కార్యేణ ధనదస్తేన నో భవాన్	
సమః సర్వేషు భూతేషు స్థావరేషు చరేషు చ	19
శత్రౌ మిత్రే చ తే దృష్టిః సమతాం యాతి రాఘవ	
ధర్మేణ శాసనం నిత్యం వ్యవహారే విధి క్రమాత్	20
యస్య రుష్యసి వై రామ తస్య మృత్యుర్విధావతి	
గీయసే తేన వై రామ యమ ఇత్యఽతివిక్రమః	21
యశ్చైష మానుషో భావో భవతో నృపసత్తమ	
ఆన్యసంస్యపరో రామ జాతిషు క్షమయాన్వితః	22
దుర్బలస్య త్వఽనాథస్య రాజా భవతి వై బలం	
అచక్షుషోత్తమం చక్షురఽగతేః సుగతిర్భవాన్	23
అస్మాకమఽపి నాథ స్త్వం శ్శాయతాం మమ ధార్మిక	
మమాలయ ప్రవిష్టస్తు గృధ్రో మాం బాధతే నృప	24
త్వం హి దేవ మనుష్యేషు శాస్తా వై నరపుంగవః	
ఏత చ్ఛ్వాత్వా తు వై రామః సచివానాహ్వాయత్ స్వయం	25
ధృష్టి ర్జయంతో విజయః సిద్ధార్థో రాష్ట్రవర్ధనః	
అశోకో ధర్మపాలశ్చ సుమంత్రశ్చ మహాబలః	26
ఏతే రామస్య సచివా రాజ్ఞో దశరథస్య చ	
నీతి యుక్తా మహాత్మానః సర్వశాస్త్ర విశారదాః	27
ప్రీతిమంతః కులీనాశ్చ నయే మస్తే చ కోవిదాః	
తా నాహూయ స ధర్మాత్మా పుష్పకాదఽవతీర్య చ	28
గృధ్రోలూక వివాదం తం పృచ్ఛతి స్మ రఘూత్తమః	
కతి వర్షాణి వై గృధ్ర తవేదం నిలయం కృతం	29

ఏత న్మే కారణం బృహి యది జానాఽసి తత్త్వతః	
ఏత చ్ఛ్చత్వా తు వై గృధ్రో భాషతే రాఘవం స తం	30
ఇయం వసుమతీ రామ మనుష్యైః పరితో యదా	
ఉత్థితై రావృతా సర్వా తదా ప్రభృతి మే గృహం	31
ఉలూకశ్చాఽబ్రవీద్రామం పాదపైరుపశోభితా	
యదేయం పృథివీ రాజం స్తదా ప్రభృతి మే గృహం	32
ఏత చ్ఛ్చత్వా తు రామో వై సభాసద ఉవాచ హ	
న సా సభా యత్ర న సన్తి వృద్ధా	
న తే వృద్ధా యే న వదంతి ధర్మం	
నాఽసౌ ధర్మో యత్ర న సత్యమఽస్తి	
న తత్ సత్యం యచ్ఛల్నానువిధం	33
యే తు సభ్యాః సదా జ్ఞాత్వా తూష్ఠీం ధ్యాయంత ఆసతే	
యథా ప్రాప్తం న బృవతే తే సర్వేఽన్యతవాదినః	34
జాన న్న వాబ్రవీత్ ప్రశ్నాన్ కామాత్ క్రోధాద్భయా త్తథా	
సహస్రం వారుణాన్ పాశానాత్మని ప్రతిముంచతి	35
తేషాం సంవత్సరే పూర్ణే పాశ ఏకః ప్రముచ్యతే	
తస్మాత్ సత్యేన వక్తవ్యం జానతా సత్యమంజసా	36
ఏత చ్ఛ్చత్వా తు సచివా రామమేవాఽబృవం స్తదా	
ఉలూకః శోభతే రాజన్ న తు గృధ్రో మహామతే	37
త్వం ప్రమాణం మహారాజ రాజా హి పరమా గతిః	
రాజమూలాః ప్రజాః సర్వా రాజా ధర్మః సనాతనః	38
శాస్తా నృణాం నృపో యేషాం తే న గచ్ఛంతి దుర్గతిం	
వైవస్వతేన ముక్తాస్తు భవంతి పురుషోత్తమాః	39
సచివానాం వచః శ్చత్వా రామో వచన మబ్రవీత్	
శ్శాయతా మభిదాస్యామి పురాణే య దుదాహృతం	40
ద్యౌః స చంద్రాఽర్క నక్షత్రా సపర్వత మహావనా	
సలిలాఽర్ణవ సంపూర్ణం త్రైలోక్యం సచరాచరం	41
ఏక ఏవ తదా హ్యసీ ద్యుక్తో మేరురివాఽపరః	

పురా భూః సహ లక్ష్మ్యా చ విష్ణో ర్జర మావిశత్	42
తాం నిగృహ్య మహాతేజాః ప్రవిశ్య సలిలార్ణవం	
సుష్వాప దేవో భూతాత్మా బహూన్ వర్షగణానఽపి	43
విష్ణో సుప్తే తదా బ్రహ్మ వివేక జరరం తతః	
రుద్ధప్రోతం తు తం జ్ఞాత్వా మహాయోగీ సమావిశత్	44
నాభ్యాం విష్ణోః సముత్సన్నే పద్మే హేమవిభూషితే	
స తు నిర్గమ్య వై బ్రహ్మ యోగీ భూత్వా మహాప్రభుః	45
సిస్సుక్షుః పృథివీం వాయుం పర్వతాం సమహీరుహాన్	
తదంతరే ప్రజాః సర్వాః సమనుష్య సరీస్సుపాః	46
జరాయుజాండజాః సర్వాః ససర్జ స మహాతపాః	
తతః శ్రోత్ర మలోత్సన్నః కైటభో మధునా సహ	47
దానవౌ తౌ మహావీర్యా ఘోరరూపౌ దురాసదౌ	
దృష్ట్వా ప్రజాపతిం తత్ర క్రోధావిష్టౌ బభూవతుః	48
వేగేన మహతా తత్ర స్వయంభువమఽధావతాం	
దృష్ట్వా స్వయంభువా ముక్తో రావో వై వికృత స్తదా	49
తేన శబ్దేన సంప్రాప్తౌ దానవౌ హరిణా సహ	
అథ చక్ర ప్రహరేణ సూదితౌ మధు కైటభౌ	50
మేదసా ప్లావితా సర్వా పృథివీ చ సమంతతః	
భూయో విశోధితా తేన హరిణా లోకధారిణా	51
శుద్ధాం వై మేదినీం తాం తు వృక్షైః సర్వామపూరయత్	
ఓషధ్యః సర్వ సస్యాని నిష్పద్యంత పృథగ్విధా	52
ముదోగంధా తు ధరణీ మేదినీత్యభిసంజ్ఞితా	
తస్మా న్న గృధ్రస్య గృహ ములూకస్యేతి మే మతిః	53
తస్మాత్ గృధ్రస్తు దండ్యో వై పాపో హర్తా పరాలయం	
పీడాం కరోతి పాపాత్మా దుర్వినీతో మహానఽయం	54
అథాఽశరీరిణీ వాణీ అంతరిక్షాత్ ప్రబోధినీ	
మా వధీ రామ గృధ్రం తం పూర్వదగ్ధం తపోబలాత్	55
కాలే గౌతమదగ్ధోఽయం ప్రజానాథో ధనేశ్వరః	

బ్రహ్మదత్తస్తు నామైషః శూరః సత్యవ్రతః శుచిః	56
గృహమ౭స్యాగతో విప్రో భోజనం ప్రతి గౌతమః	
సాగ్రం వర్ష శతం చైవ భోక్తవ్యం నృప సత్తమ	57
బ్రహ్మదత్తః స వై తస్య పాద్యమ౭ర్ష్యం స్వయం నృపః	
హార్దం చైవా౭కరోత్తస్య భోజనార్దం మహాద్యుతే	58
మాంసమ౭స్యాభవ తత్త్ర ఆహారే తు మహాత్మనః	
అథ కృద్దేన మునినా శాపో దత్తో౭స్య దారుణః	59
గృధ్ర స్త్వం భవ వై రాజన్ మా మైనం హ్యాథ నో౭బ్రవీత్	
ప్రసాదం కురు ధర్మజ్ఞ అజ్ఞానాన్మే మహావ్రత	60
శాపస్యా౭న్తం మహాభాగ క్రియతాం వై మమానఘ	
తదజ్ఞాన కృతం మత్వా రాజానం మునిరబ్రవీత్	61
ఉత్పత్స్యతి కులే రాజ్ఞాం రామో నామ మహాయశాః	
ఇక్ష్యాకూణాం మహాభాగో రాజా రాజీవలోచనః	62
తేన స్పృష్టో విపాప స్త్వం భవితా నరపుంగవః	
స్పృష్టో రామేణ తచ్ఛ్చత్వా నరేంద్రః పృథివీపతిః	63
గృధ్రత్వం త్యక్తవాన్ రాజా దివ్యగంధా౭నులేపనః	
పురుషో దివ్యరూపో౭భూదువాచేదం చ రాఘవం	64
సాధు రాఘవ ధర్మజ్ఞ త్వత్ప్రసాదాద౭హం విభో	
విముక్తో నరకార్ధోరా చ్చాపస్యాంతః కృత స్త్వయా	65

అధిక పాఠః (ప్రక్షిప్తః) సమాప్తః

షష్ఠితమః సర్గః - భార్గవ చ్యవనాద్యాగమనం

తయోః సంవదతోరేవం రామలక్ష్మణయో స్తదా	
వాసంతికి నిశా ప్రాప్తా న శీతా న చ ఘర్మదా	1
తతః ప్రభాతే విమలే కృత పౌర్వాహ్నిక క్రియః	
అభిచక్రామ కాకుత్స్థో దర్శనం పౌరకార్యవిత్	2
తతః సుమన్తస్త్వాగమ్య రాఘవం వాక్య మబ్రవీత్	
ఏతే ప్రతిహతా రాజన్ ద్వారి తిష్ఠన్తి తాపసాః	3
భార్గవం చ్యవనం చైవ పురస్కృత్య మహర్షయః	

దర్శనం తే మహారాజ చోదయన్తి కృతత్వరాః	4
ప్రీయమాణా నరవ్యాఘ్ర యమునా తీర వాసినః	
తస్య తద్వచనం శృత్వా రామః ప్రోవాచ ధర్మవితీ	5
ప్రవేశ్యన్తాం మహాభాగా భార్గవ ప్రముఖా ద్విజాః	
రాజ్ఞస్త్యాజ్ఞాం పురస్కృత్య ద్వారోమ్భీ మూర్ధ్ని కృతాజ్ఞాళిః	6
ప్రవేశయామాస తదా తాపసాన్ సుదురాసదాన్	
శతం సమఽధికం తత్ర దీప్యమానం స్వతేజసా	7
ప్రవిష్టం రాజభవనం తాపసానాం మహాత్మనామ్	
తే ద్విజాః పూర్ణకలశైః సర్వతీర్థాఽమ్బు సత్కృతైః	8
గృహీత్వా ఫల మూలం చ రామస్యాభ్యాహరన్ బహు	
ప్రతిగృహ్య తు తత్సర్వం రామః ప్రీతి పురస్కృతః	9
తీర్థోదకాని సర్వాణి ఫలాని వివిధాని చ	
ఉవాచ చ మహాబాహుః సర్వానేవ మహామునీన్	10
ఇమాన్యాసన ముఖ్యాని యథాఽర్థ ముపవిశ్యతామ్	
రామస్య భాషితం శృత్వా సర్వ ఏవ మహర్షయః	11
బృసీఘ రుచిరాఖ్యాసు నిషేదుః కాఞ్చనీఘ తే	
ఉపవిష్టాన్మషీం స్తత్ర దృష్ట్వా పరపురంజయః	12
ప్రయతః ప్రాజ్ఞలిర్భూత్వా రాఘవో వాక్య మబ్రవీత్	
కిమాగమన కార్యం వః కిం కరోమి సమాహితః	13
ఆజ్ఞాప్యోఽహం మహర్షీణాం సర్వకామకరః సుఖమ్	
ఇదం రాజ్యం చ సకలం జీవితం చ హృది స్థితమ్	14
సర్వమేత ద్ద్విజార్థం మే సత్యమేత ద్ద్రవీమి వః	
తస్య తద్వచనం శృత్వా సాధుకారో మహానభూత్	15
ఋషీణా ముగ్రతపసాం యమునాతీర వాసినామ్	
ఉచుశ్చ తే మహాత్మానో హర్షేణ మహతా వృతాః	16
ఉపపన్నం నరశ్రేష్ఠ తవైవ భువి నాఽన్యతః	
బహవః పార్థివా రాజన్నఽతిక్రాంతా మహాబలాః	17
కార్యస్య గౌరవమ్ మత్వా ప్రతిజ్ఞాం నాఽభ్యరోచయన్	

త్వయా పునర్బ్రాహ్మణ గౌరవా దియం కృతా ప్రతిజ్ఞా హ్యనవేక్ష్య కారణమ్ తతశ్చ కర్తా హ్యసి నాఽత్ర సంశయో మహాభయాత్ త్రాతుమ్పిం స్వమర్హసి	18
<u>ఏకషష్ఠితమః సర్గః - లవణ త్రాణ ప్రార్థనా</u>	
బృవద్భి రేవమ్పిషిభిః కాకుత్స్థో వాక్య మబ్రవీత్ కిం కార్యం బృత మునయో భయం తావదుపైతు వః	1
తథా బృవతి కాకుత్స్థో భార్గవో వాక్య మబ్రవీత్ భయానాం శృణు యన్మూలం దేశస్య చ నరేశ్వర	2
పూర్వం కృతయుగే రాజన్ దైతేయః సుమహాబలః లోలపుత్రోఽభవ జ్యేష్ఠో మధుర్నామ మహాఽసురః	3
బ్రహ్మణ్యశ్చ శరణ్యశ్చ బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితః సురైశ్చ పరమోదారైః ప్రీతి స్తస్యాఽతులాభవత్	4
స మధు ర్వీర్య సంపన్నో ధర్మే చ సుసమాహితః బహువర్ష సహస్రాణి రుద్రప్రీత్యాఽకరోత్తపః	5
రుద్రః ప్రీతోఽభవత్తస్మై వరం దాతుం యయౌ చ సః బహుమానాచ్చ రుద్రేణ దత్త స్తస్యాఽద్భుతో వరః	6
శూలం శూలాద్వినిష్కృప్య మహావీర్యం మహాప్రభమ్ దదౌ మహాత్మా సుప్రీతో వాక్యం చైతదువాచ హ	7
త్వయాఽయమతులో ధర్మో మత్ప్రసాదకరః కృతః ప్రీత్యా పరమయా యుక్తో దదామ్యాయుధ ముత్తమమ్	8
యావత్ సురైశ్చ విప్రైశ్చ న విరుద్ధ్యేర్మహాసుర తావచ్ఛాలం తవేదం స్యాదఽన్యథా నాశ మేష్యతి	9
యశ్చ త్వామభియుంజీత యుద్ధాయ విగతజ్వరః తం శూలో భస్మసాత్కృత్వా పునరేష్యతి తే కరమ్	10
ఏవం రుద్రాద్వరం లబ్ధ్వా భూయ ఏవ మహాఽసురః ప్రణిపత్య మహాదేవం వాక్య మేతదువాచ హ	11
భగవన్ మమ వంశస్య శూల మేతదఽనుత్తమమ్	

భవే త్తు సతతం దేవ సురాణామీశ్వరో హ్యసి	12
తం బృవాణం మధుం దేవః సర్వభూతపతిః శివః	
ప్రత్యువాచ మహాతేజా నైతదేవం భవిష్యతి	13
మా భూ త్తే విఫలా వాణీ మత్ప్రసాద కృతా శుభా	
భవతః పుత్ర మేకం తు శూల మేతద్భజిష్యతే	14
యావత్ కరస్థః శూలోఽయం భవిష్యతి సుతస్య తే	
అవధ్యః సర్వభూతానాం శూలహస్తో భవిష్యతి	15
ఏవం మధుర్వరం లబ్ధ్వా దేవాత్ సుమహదద్భుతమ్	
భవనం నోఽసురశ్రేష్ఠః కారయామాస సుప్రభమ్	16
తస్య పత్నీ మహాభాగా ప్రియా కుమ్భీనసీతి యా	
విశ్వావనోరఽపత్యం సా హ్యనలాయాం మహాప్రభా	17
తస్యాః పుత్రో మహావీర్యో లవణో నామ దారుణః	
బాల్యాత్ ప్రభృతి దుష్టాత్మా పాపాన్యేవ సమాచరత్	18
తం పుత్రం దుర్వినీతం తు దృష్ట్వా క్రోధ సమన్వితః	
మధుః స శోకమాపేదే న చైనం కించిదఽబ్రవీత్	19
స విహాయ త్విమం లోకం ప్రవిష్టో వరుణాలయమ్	
శూలం నివేశ్య లవణే వరం తస్మై న్యవేదయత్	20
స ప్రభావేణ శూలస్య దౌరాత్మ్యేనాత్మన స్తథా	
సంతాపయతి లోకాంస్తీన్ విశేషేణ చ తాపసాన్	21
ఏవం ప్రభావో లవణః శూలం చైవ తథావిధమ్	
శృత్వా ప్రమాణం కాకుత్స్థ త్వం హి నః పరమా గతిః	22
బహవః పార్థివా రామ భయార్ఘైః ఋషిభిః పురా	
అభయం యాచితా వీర త్రాతారం న చ విద్యుహే	23
తే వయం రావణం శృత్వా హతం సబలవాహనమ్	
త్రాతారం విద్యుహే తాత నాఽన్యం భువి నరాధిపమ్	24
తత్ పరిత్రాతు మిచ్ఛామో లవణాద్భయ పీడితాన్	
ఇతి రామ నివేదినం తు తే	
భయజం కారణ ముత్థితం చ యత్	

వినివారయితుం భావాన్ క్షమః

కురు తం కామమఽహీనవిక్రమ

ద్విషష్టితమః సర్గః - శతృఘ్న ప్రార్థనా

తథోక్తే తాన్ ఋషీన్ రామః ప్రత్యువాచ కృతాఙ్గాలిః

కిమాహారః కిమాచారో లవణః క్వ చ వర్తతే 1

రాఘవస్య వచః శృత్వా ఋషయః సర్వ ఏవ తే
తతో నివేదయామాసు ర్గవణో వవృధే యథా 2

ఆహారః సర్వసత్త్వాని విశేషేణ చ తాపసాః
ఆచారో రౌద్రతా నిత్యం వాసో మధువనే తథా 3

హత్వా బహుసహస్రాణి సింహ వ్యాఘ్ర మృగ ద్విపాన్
మానుషాంశ్చైవ కురుతే నిత్యమాహార మాహ్నికమ్ 4

తతోఽన్తరాణి సత్త్వాని ఖాదతే స మహాబలః
సంహారే సమనుప్రాప్తే వ్యాదితాస్య ఇవాఽన్తకః 5

తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవో వాక్య మువాచ స మహామునీన్
ఘాతయిష్యామి తద్రక్షో హ్యపగచ్ఛతు వో భయమ్ 6

ప్రతిజ్ఞాయ తథా తేషాం మునీనా ముగ్రతేజసామ్
స బ్రాత్యాన్ సహితాన్ సర్వానువాచ రఘునన్దనః 7

కో హంతా లవణం వీరః కస్యాంశః స విధీయతామ్
భరతస్య మహాబాహోః శతృఘ్నస్య చ ధీమతః 8

రాఘవేణైవ ముక్తస్తు భరతో వాక్య మబ్రవీత్
అహ మేతం వధిష్యామి మమాంశః స విధీయతామ్ 9

భరతస్య వచః శృత్వా ధైర్య శౌర్య సమన్వితమ్
లక్ష్మణాఽవరజ స్తస్థా హిత్యా సౌవర్ణమాసనమ్ 10

శతృఘ్నస్త్వఽబ్రవీ ద్వాక్యం ప్రణిపత్య నరాధిపమ్
కృతకర్మా మహాబాహుర్మధ్యమో రఘునన్దనః 11

ఆర్యేణ హి పురా శూన్యా త్వఽయోధ్యా పరిపాలితా
సంతాపం హృదయే కృత్వా ఆర్యస్యాగమనం ప్రతి 12

దుఃఖాని చ బహూనీహ హ్యనుభూతాని పార్థివ

శయానో దుఃఖశయాసు నన్దిగ్రామేఽవసత్ పురా	13
ఫలమూలాఽశనో భూత్వా జటీ చీరధర స్తథా	
అనుభూయేద్యశం దుఃఖమేష రాఘవనన్దనః	14
ప్రేష్యే మయి స్థితే రాజ న్న భూయః క్లేశ మాప్పుయాత్	
తథా బృవతి శతృష్ణే రాఘవః పునరబ్రవీత్	15
ఏవం భవతు కాకుత్స్థ క్రియతాం మమ శాసనమ్	
రాజ్యే త్వామభిషేక్యామి మధోస్తు నగరే శుభే	16
నివేశయ మహాబాహో భరతం యద్యఽవేక్షసే	
శూర స్త్వం కృతవిద్యశ్చ సమర్థశ్చ నివేశనే	17
యో హి శతృం సముత్పాట్య పార్థివస్య పునః క్షయే	
న విధత్తే నృపం తత్ర నరకం స నిగచ్ఛతి	18
స త్వం హత్వా మధు సుతం లవణం పాపనిశ్చయమ్	
రాజ్యం ప్రశాధి ధర్మేణ వాక్యం మే యద్యఽవేక్షసే	19
ఉత్తరం చ న వక్తవ్యం శూర వాక్యాన్తరే మమ	
బాలేన పూర్వజస్యాజ్ఞా కర్తవ్యా నాఽత్ర సంశయః	20
అభిషేకం చ కాకుత్స్థ ప్రతీచ్ఛస్వ మయోద్యతమ్	
వసిష్ఠ ప్రముఖై ర్విపై ర్విధి మన్త పురస్కృతమ్	21
<u>త్రిషష్ఠితమః సర్గః - లవణ వధోపాయ కథనం</u>	
ఏవముక్తస్తు రామేణ పరాం వ్రీడా ముపాగమత్	
శతృష్ణో వీర్య సంపన్నో మన్దం మన్దమువాచ హ	1
అధర్మం విద్య కాకుత్స్థ హ్యస్మిన్నర్థే నరేశ్వర	
కథం తిష్ఠతు జ్యేష్ఠేషు కనీయానభిషిచ్యతే	2
అవశ్యం కరణీయం చ శాసనం పురుషర్షభ	
తవ చైవ మహాభాగ శాసనం దురతిక్రమమ్	3
త్వత్తో మయా శృతం వీర శృతిభ్యశ్చ మయా శృతం	
నోత్తరం హి మయా వాచ్యం మధ్యమే ప్రతిజానతి	4
వ్యాహృతం దుర్వచో ఘోరం హంతాఽస్మి లవణం మృధే	
తస్యేయం మే దురక్షస్య దుర్గతిః పురుషర్షభ	5

ఉత్తరం హి న వక్తవ్యం జ్యేష్ఠినాభిహితే పునః అధర్మ సహితం చైవ పరలోక వివర్జితం	6
సోఽహం ద్వితీయం కాకుత్స్థః న వక్ష్యామి తవోత్తరం మా ద్వితీయేన దండో వై నిపతే న్మయి మానద	7
కామకారో హ్యహం రాజం స్తవాఽస్మి పురుషర్షభ అధర్మం జహి కాకుత్స్థ మత్కృతే రఘునందన	8
ఏవముక్తే తు శూరేణ శతృష్మీన మహాత్మనా ఉవాచ రామః సంహృష్టో భరతం లక్ష్మణం తథా	9
సంభారానఽభిషేకస్య ఆనయధ్వం సమాహితాః అద్వైవ పురుషవ్యాఘ్రమభిషేక్ష్యామి రాఘవమ్	10
పురోహితం చ కాకుత్స్థ వైగమా నృత్విజ స్తథా మన్త్రిణశ్చైవ తాన్ సర్వానానయధ్వం మమాజ్ఞయా	11
రాజ్ఞః శాసనమాజ్ఞాయ తథా కుర్వన్ మహారథాః అభిషేక సమారమ్భం పురస్కృత్య పురోధసం	12
ప్రవిష్టా రాజభవనం రాజానో బ్రాహ్మణా స్తథా తథాభిషేకో వవృధే శతృష్ముస్య మహాత్మనః	13
సంప్రహర్షకరః శ్రీమాన్ రాఘవస్య పురస్య చ అభిషిక్తస్తు శతృష్మో బభౌ చాదిత్యసన్నిభః	14
అభిషిక్తః పురా స్కందః సేన్త్రైరివ మరుద్గణైః అభిషిక్తే తు శతృష్మీ రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా	15
పౌరాః ప్రముదితాశ్చాసన్ బ్రాహ్మణాశ్చ బహుశ్శతాః కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ మంగళం కైకయీ తథా	16
చక్య స్తా రాజభవనే యాశ్చాఽన్య రాజయోషితః ఋషయశ్చ మహాత్మానో యమునాతీర వాసినః	17
హతం లవణమాశంసుః శతృష్ముస్యాభిషేచనాత్ తతోభిషిక్తం శతృష్ము మఙ్కమారోప్య రాఘవః	18
ఉవాచ మధురాం వాణీం తేజస్తస్యాభిపూరయన్ అయం శరస్త్వఽమోఘ స్తే దివ్యః పరపురంజయః	19

అనేన లవణం సౌమ్య హన్తాఽసి రఘునన్దన	
స్పష్టః శరోఽయం కాకుత్స్థ యదా శేతే మహార్ణవే	20
స్వయమ్భూరజితో దేవో యం నాపశ్యన్ సురాఽసురాః	
అదృశ్యః సర్వభూతానాం తేనాఽయం తు శరోత్తమః	21
స్పష్టః క్రోధాభిభూతేన వినాశార్థం దురాత్మనోః	
మధుకైటభయోర్వీర విఘాతే వర్తమానాయోః	22
స్రష్టుకామేన లోకాన్ స్త్రీన్ స్త్రా చాఽనేన హతౌ యుధి	
తౌ హత్వా జనభోగార్థం కైటభం తు మధుం తథా	23
అనేన శరముఖ్యేన తతో లోకాం శ్చకార సః	
నాఽయం మయా శరః పూర్వం రావణస్య వధార్థినా	24
ముక్తః శ్శతృష్ణు భూతానాం మహాన్స్త్రాసో భవేదితి	
యచ్చ తస్య మహాచ్ఛూలం త్యమ్భుకేణ మహాత్మనా	25
దత్తం శతృవినాశాయ మధోరాయుధ ముత్తమమ్	
స తం నిక్షిప్య భవనే పూజ్యమానం పునః పునః	26
దిశః సర్వాః సమాసాద్య ప్రాప్నోత్యాహార ముత్తమం	
యదా తు యుద్ధమాకాంక్షన్ కశ్చిదేనం సమాహ్వయేత్	27
తదా శూలం గృహీత్వా తం భస్మ రక్షః కరోతి హి	
స త్వం పురుషశార్దుల తమాయుధ వినాకృతమ్	28
అప్రవిష్టం పురం పూర్వం ద్వారి తిష్ఠ ధృతాయుధః	
అప్రవిష్టం చ భవనం యుద్ధాయ పురుషర్షభ	29
ఆహ్వయేథా మహాబాహో తతో హన్తాఽసి రాక్షసం	
అన్యథా క్రియమాణే తు అవధ్యః స భవిష్యతి	30
యది త్వేవం కృతే వీర వినాశ ముపయాస్యతి	
ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం శూలస్య చ విపర్యయః	31
శ్రీమతః శితికణ్ఠస్య కృత్యం హి దురతిక్రమమ్	
<u>చతుష్షష్టితమః సర్గః - శతృష్ణుప్రస్థానం</u>	
ఏవముక్త్వా చ కాకుత్స్థం ప్రశస్య చ పునః పునః	
పునరేవాఽపరం వాక్య మువాచ రఘునన్దనః	1

ఇమాన్యఽశ్వ సహస్రాణి చత్వారి పురుషర్షభ	
రథానాం ద్వే సహస్రే చ గజానాం శతముత్తమం	2
అన్తరాపణవీధ్యశ్చ నానాపణ్యోప శోభితాః	
అనుగచ్ఛన్తు కాకుత్స్థం తద్దైవ నటనర్తకాః	3
హిరణ్యస్య సువర్ణస్య నియుతం పురుషర్షభ	
ఆదాయ గచ్ఛ శతృష్ణు పర్యాప్త ధన వాహనః	4
బలం చ సుభృతం వీర హృష్ట పుష్టమనుత్తమమ్	
సంభాషా సంప్రదానేన రన్తయస్వ నరోత్తమం	5
న హ్యర్థాస్తత్ర తిష్ఠన్తి న దారా న చ బాన్ధవాః	
సుప్రీతో భృత్యవర్గశ్చ యత్ర తిష్ఠతి రాఘవ	6
అతో హృష్ట జనాకీర్ణాం ప్రస్థాప్య మహతీం చమూమ్	
ఏక ఏవ ధనుష్యాణిర్గచ్ఛ త్వం మధునో వనమ్	7
యథా త్వాం న ప్రజానాతి గచ్ఛన్తం యుద్ధకాంక్షిణమ్	
లవణస్తు మదోః పుత్ర స్తథా గచ్ఛేరశక్యితం	8
న తస్య మృత్యురఽన్యోఽస్తి కశ్చిద్ధి పురుషర్షభ	
దర్శనం యోభిగచ్ఛేత స వద్ధ్యో లవణేన హి	9
స గ్రీష్మ అపయాతే తు వర్షరాత్ర ఉపాగతే	
హన్యా స్త్వం లవణం సౌమ్య స హి కాలోఽస్య దుర్మతేః	10
మహర్షీంస్తు పురస్కృత్య ప్రయాన్తు తవ సైనికాః	
యథా గ్రీష్మావశేషేణ తరేయు ర్హాహ్నావీ జలమ్	11
తత్ర స్థాప్య బలం సర్వం నదీతీరే సమాహితః	
అగ్రతో ధనుషా సార్థం గచ్ఛ త్వం లఘువిక్రమః	12
ఏవముక్తస్తు రామేణ శతృష్ణు స్తాన్ మహాబలాన్	
సేనాముఖ్యాన్ సమానీయ తతో వాక్యమువాచ హ	13
ఏతే వో గణితా వాసా యత్ర యత్ర నివత్స్వథ	
స్థాతవ్యం చావిరోధేన యథా బాధా న కస్యచిత్	14
తథా తాంస్తు సమాజ్ఞాప్య ప్రస్థాప్య చ మహద్బలమ్	
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కౌకేయాం చాభ్యవాదయత్	15

రామం ప్రదక్షిణీ కృత్య శిరసాభిప్రణమ్య చ	
రామేణ చాభ్యనుజ్ఞాతః శతృఘ్నః శతృతాపనః	16
లక్ష్మణం భరతం చైవ ప్రణిపత్య కృతాంజలిః	
పురోహితం వసిష్ఠం చ శతృఘ్నః ప్రయతాత్మవాన్	17
ప్రదక్షిణమథో కృత్వా నిర్జగామ మహాబలః	
ప్రస్థాప్య సేనామథ నోఽగ్రత స్తదా	
గజేంద్ర వాజి ప్రవరోఘ సంకులాం	
ఉవాస మాసం తు నరేంద్ర పార్శ్వతః	
అథః ప్రయాతో రఘువంశవర్ధనః	18
<u>పంచషష్ఠితమః సర్గః - సౌదాస కథా</u>	
ప్రస్థాప్య తు బలం సర్వం మాస మాత్రోపితః పథి	
ఏక ఏవాశు శతృఘ్నో జగామ త్వరితం తదా	1
ద్విరాత్రమస్తరే శూర ఉప్య రాఘవనన్దనః	
వాల్మీకేరాశ్రమం పుణ్యమఽగచ్ఛద్వాస ముత్తమమ్	2
సోభివాద్య మహాత్మానం వాల్మీకిం ముని సత్తమమ్	
కృతాంజలిరథో భూత్వా వాక్య మేతదువాచ హ	3
భగవన్ వస్తుమిచ్ఛామి గురోః కృత్యాదిహాగతః	
శ్వః ప్రభాతే గమిష్యామి ప్రతీచీం వారుణీం దిశమ్	4
శతృఘ్నస్య వచః శృత్వా ప్రహస్య మునిపుంగవః	
ప్రత్యువాచ మహాత్మానం స్వాగతం తే మహాయశః	5
స్వమాశ్రమ మిదం సౌమ్య రాఘవాణాం కులస్య హి	
ఆసనం పాద్యమఽర్ఘ్యం చ నిర్విశంకః ప్రతీచ్ఛ మే	6
ప్రతిగృహ్య తదా పూజాం ఫలమూలం చ భోజనమ్	
భక్షయామాస కాకుత్స్థ స్తుప్తిం చ పరమాం గతః	7
స భుక్త్వా ఫలమూలం చ మహర్షిం తమువాచ హ	
పూర్వా యజ్ఞవిభూతీయం కస్యాశ్రమ సమీపతః	8
తత్తస్య భాషితం శృత్వా వాల్మీకి ర్వాక్య మబ్రవీత్	
శతృఘ్న శృణు యస్యేదం బభూవాయతనం పురా	9

యుష్మాకం పూర్వకో రాజా సుదాస స్తస్య భూపతేః పుత్రో వీరసహో నామ వీర్యవానఽతిధార్మికః	10
స బాల ఏవ సాదాసో మృగయా ముపచక్రమే చంచూర్యమాణం దద్యశే స శూరో రాక్షస ద్వయమ్	11
శార్దుల రూపిణౌ ఘోరో మృగాన్ బహు సహస్రశః భక్త్యమాణావఽసంతుష్టౌ పర్యాప్తిం నైవ జగ్ముతుః	12
స తు తౌ రాక్షసౌ దృష్ట్వా నిర్ముగం చ వనం కృతమ్ క్రోధేన మహతావిష్టో జఘానైకం మహేషుణా	13
వినిపాత్య తమేకం తు సాదాసః పురుషర్షభః విజ్వరో విగతామర్షో హతం రక్షో హ్యుదైక్షత	14
నిరీక్షమాణం తం దృష్ట్వా సహాయం తస్య రక్షసః సంతాపమకరో ధ్వోరం సాదాసం చేద మఽబ్రవీత్	15
యస్మాదనపరాధం త్వం సహాయం మమ జఘ్నివాన్ తస్మాత్తవాఽపి పాపిష్ఠ ప్రదాస్యామి ప్రతిక్రియామ్	16
ఏవ ముక్త్యా తు తద్రక్ష స్తత్రైవాఽన్తరధీయత కాలపర్యాయ యోగేన రాజా మిత్రసహోఽభవత్	17
రాజా తు యజతే యజ్ఞమస్యాశ్రమ సమీపతః అశ్వమేధం మహాయజ్ఞం తం వసిష్టోఽభ్యపాలయత్	18
తత్ర యజ్ఞో మహానాసీ దృఘువర్ష గణాయుతః సమృద్ధః పరయా లక్ష్మ్యా దేవయజ్ఞ సమోఽభవత్	19
అథాఽవసానే యజ్ఞస్య పూర్వ వైరమనుస్మరన్ వసిష్ఠరూపీ రాజానమితి హోవాచ రాక్షసః	20
అస్య యజ్ఞస్య జాతోఽన్తః సాఽమిషం భోజనం మమ దీయతా మిహ శీఘ్రం వై నాఽత్ర కార్యా విచారణా	21
తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాహృతం వాక్యం రక్షసా బ్రహ్మరూపిణా భక్త్యసంస్కారకుశల మువాచ పృథివీపతిః	22
హవిష్యం సాఽమిషం స్వాదు యథా భవతి భోజనమ్ తథా కురుష్వ శీఘ్రం వై పరితుష్పేద్యథా గురుః	23

శాసనాత్ పార్థివేంద్రస్య సూదః సంభ్రాంత మానసః	
స చ రాక్షసః పున స్తత్ర సూదవేషమఽథాకరోత్	24
స మానుష మఽథో మాంసం పార్థివాయ న్యవేదయత్	
ఇదం స్వాదు హవిష్యం చ సామిషం చాఽన్నమాహ్వాతమ్	25
స భోజనం వసిష్ఠాయ పత్న్యౌ సార్థ ముపాహరత్	
మదయన్త్యా నరవ్యాఘ్రు సాఽమిషం రక్షసాహ్వాతమ్	26
జ్ఞాత్వా తదామిషం విప్రో మానుషం భాజనం గతమ్	
క్రోధేన మహతావిప్రో వ్యాహర్తు ముపచక్రమ్	27
యస్మా త్త్వం భోజనం రాజన్ మమైతద్దాతు మిచ్ఛసి	
తస్మా ద్భోజన మేతత్తే భవిష్యతి న సంశయః	28
తతః కృద్ధస్తు సౌదాస స్తోయం జగ్రాహ పాణినా	
వసిష్ఠం శప్తుమారేభే భార్యా చైనమఽవారయత్	29
రాజన్ ప్రభుర్యతోఽస్మాకం వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః	
ప్రతిశప్తుం న శక్త స్త్వం దేవతుల్యం పురోధసం	30
తతః క్రోధమయం తోయం తేజోబల సమన్వితం	
వ్యసర్జయత ధర్మాత్మా తతః పాదౌ సిషేచ చ	31
తేనాఽస్య రాజ్ఞ స్తౌ పాదౌ తదా కల్మాషతాం గతౌ	
తదా ప్రభృతి రాజాఽసౌ సౌదాసః సుమహాయశాః	32
కల్మాషపాదః సంవృత్తః ఖ్యాతశ్చైవ తథా నృపః	
స రాజా సహ పత్న్యౌ వై ప్రణిపత్య ముహుర్ముహుః	33
పునర్వసిష్ఠం ప్రోవాచ యదుక్తం బ్రహ్మరూపిణా	
తచ్ఛ్రుత్వా పార్థివేంద్రస్య రక్షసాధిక్యతం చ తత్	34
పునః ప్రోవాచ రాజానం వసిష్ఠః పురుషర్షభమ్	
మయా రోషపరీతేన యదిదం వ్యాహ్వాతం వచః	35
నైత చ్చక్యం వృథా కర్తుం ప్రదాస్యామి చ తే వరమ్	
కాలో ద్వాదశ వర్షాణి శాపస్యాన్తో భవిష్యతి	36
మత్ప్రసాదాచ్ఛ రాజేన్ద్ర వ్యతీతం న స్మరిష్యసి	
ఏవం స రాజా తం శాప ముపభుజ్యాఽరిసూదనః	37

ప్రతి లేభే పునా రాజ్యం ప్రజాశ్చైవాఽన్వపాలయత్
 తస్య కల్మాషపాదస్య యజ్ఞస్యాయతనం శుభమ్ 38
 ఆశ్రమస్య సమీపేఽస్య యన్మాం పృచ్ఛసి రాఘవ
 తస్య తాం పార్థివేన్ద్రస్య కథాం శృత్వా సుదారుణామ్ 39
 వివేక పర్ణశాలాయాం మహర్షిమభివాద్య చ||

షట్పత్తితమః సర్గః - కుశలవ జనననం

యామేవ రాత్రిం శతృష్ఠ్నుః పర్ణశాలా ముషావిశత్
 తామేవ రాత్రిం సీతాఽపి ప్రసూతా దారక ద్వయమ్ 1
 తతోఽర్ధరాత్ర సమయే బాలకా ముని దారకాః
 వాల్మీకేః ప్రియమాచఖ్యుః సీతాయాః ప్రసవం శుభమ్ 2
 భగవన్ రామపత్నీ సా ప్రసూతా దారక ద్వయం
 తతో రక్షాం మహాతేజః కురు భూతవినాశినీమ్ 3
 తేషాం తద్వచనం శృత్వా మహర్షిః సముపాగమత్
 బాలచంద్ర ప్రతీకాశౌ దేవపుత్రౌ మహాజసౌ 4
 జగామ తత్ర హృష్టాత్మా దదర్శ చ కుమారకౌ
 భూతస్మిం చాఽకరోత్తాభ్యాం రక్షాం రక్షోవినాశినీమ్ 5
 కుశముష్టి ముషాదాయ లవం చైవ తు స ద్విజః
 వాల్మీకిః ప్రదదౌ తాభ్యాం రక్షాం భూతవినాశినీమ్ 6
 యస్తయోః పూర్వజో జాతః స కుశై ర్మన్త సంస్కృతైః
 నిర్మార్జనీయస్తు తదా కుశ ఇత్యఽస్య నామ తత్ 7
 యశ్చాఽవరో భవేత్తాభ్యాం లవేన స సమాహితః
 నిర్మార్జనీయో బుద్ధిభి ర్లవ ఇత్యేవ నామతః 8
 ఏవం కుశలవౌ నామ్నా తావుభౌ యమజాతకౌ
 మత్కృతాభ్యాం చ నామభ్యాం ఖ్యాతియుక్తౌ భవిష్యతః 9
 తే రక్షాం జగృహుస్తాశ్చ ముని హస్తాత్ సమాహితాః
 అకుర్వంశ్చ తతో రక్షాం తయో ర్విగతకల్మషాః 10
 తథా తాం క్రియమాణాం చ వృద్ధాభి ర్గోత్ర నామ చ
 సంకీర్తనం చ రామస్య సీతాయాః ప్రసవౌ శుభౌ 11

అర్ధరాత్రే తు శత్రుఘ్నః శుశ్రావ సుమహాత్ ప్రియమ్	
పర్ణశాలాం తతో గత్వా మాత ర్దిష్ట్యేతి చాబ్రవీత్	12
తథా తస్య ప్రహృష్టస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః	
వ్యతీతా వార్షికీ రాత్రిః శ్రావణీ లఘువిక్రమా	13
ప్రభాతే సుమహావీర్యః కృత్వా పౌర్వాష్టికీం క్రియామ్	
మునిం ప్రాణ్ణలిరామస్త్య యయౌ పశ్చాన్ముఖః పునః	14
స గత్వా యమునా తీరం సప్తరాత్రోషితః పథి	
ఋషీణాం పుణ్య కీర్తీనామాశ్రమే వాసమభ్యయాత్	15
స తత్ర మునిభిః సార్ధం భార్గవ ప్రముఖై ర్నృపః	
కథాభిరభిరూపాభి ర్వాసం చక్రే మహాయశాః	16
స కాంచనాద్వైర్మునిభిః సమేతో	
రాఘుప్రవీరో రజనీం తదానీం	
కథాప్రకారై ర్పహుభి ర్మహాత్మా	
విరామయామాస నరేంద్రసూనుః	17
<u>సప్తషష్ఠితమః సర్గః - మాంధాత్య వధః</u>	
అథ రాత్ర్యాం ప్రవృత్తాయాం శత్రుఘ్నో భృగునన్దనమ్	
పప్రచ్ఛ చ్యవనం విప్రం లవణస్య యథాబలమ్	1
శూలస్య చ బలం బ్రహ్మీన్ కే చ పూర్వం వినాశితాః	
అనేన శూల ముఖ్యేన ద్వన్ద్వయుద్ధ ముపాగతాః	2
తస్య తద్వచనం శృత్వా శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః	
ప్రత్యువాచ మహాతేజా శ్చ్యవనో రఘునన్దనమ్	3
అసంఖ్యేయాని కర్మాణి యాన్యైస్య రఘునందన	
ఇక్ష్వాకువంశ ప్రభవే యద్వృత్తం తచ్ఛుణుష్వ మే	4
అయోధ్యాయాం పురా రాజా యువనాశ్వ సుతో బలీ	
మాన్దాతేతి స విఖ్యాత స్త్రిషులోకేషు వీర్యవాన్	5
స కృత్వా పృథివీం కృత్వాన్ శాసనే పృథివీపతిః	
సురలోక మితో జేతు ముద్యోగమకరో న్నృపః	6
ఇన్ద్రస్య చ భయం తీవ్రం సురాణాం చ మహాత్మానామ్	

మాంధాతరి కృతోద్యోగే దేవలోక జిగీషయా	7
అర్ధాసనేన శకస్య రాజ్యార్ధేన చ పార్థివః	
వన్ద్యమానః సురగణైః ప్రతిజ్ఞామధ్యరోహత	8
తస్య పాపమభిప్రాయం విదిత్వా పాకశాసనః	
సాన్త్యపూర్వ మిదం వాక్య మువాచ యువనాశ్వజమ్	9
రాజా త్వం మానుషే లోకే న తావత్ పురుషర్షభ	
అకృత్వా పృథివీం వశ్యాం దేవరాజ్యమిహేచ్ఛసి	10
యది వీర సమగ్రా తే మేదినీ నిఖిలా వశే	
దేవరాజ్యం కురుష్వేహ సభృత్య బలవాహనః	11
ఇన్ద్ర మేవం బృవాణం తు మాన్దాతా వాక్య మబ్రవీత్	
క్వ మే శక్ర ప్రతిహతం శాసనం పృథివీతలే	12
తమువాచ సహస్రాక్షో లవణో నామ రాక్షసః	
మధుపుత్రో మధువనే నాజ్ఞాం తే కురుతేఽనఘ	13
తచ్ఛ్చత్వా విప్రియం ఘోరం సహస్రాక్షేణ భాషితమ్	
వ్రీడితోఽవాఙ్మఖో రాజా వ్యాహర్తుం న శశాక హ	14
ఆమన్త్య తు సహస్రాక్షం హ్రీయా కించిదఽవాఙ్మఖః	
పునరేవాగమ చ్ఛ్రీమా నిమం లోకం నరేశ్వరః	15
స కృత్వా హృదయేఽమర్షం సభృత్య బలవాహనః	
ఆజగామ మధోః పుత్రం వశే కర్తు మఽరిందమః	16
స కాంక్షమాణో లవణం యుద్ధాయ పురుషర్షభః	
దూతం సంప్రేషయామాస సకాశం లవణస్య హి	17
స గత్వా విప్రియాణ్యాహ బహూని మధునః సుతమ్	
వదన్త మేవం తం దూతం భక్షయామాస రాక్షసః	18
చిరాయమాణే దూతే తు రాజా క్రోధ సమన్వితః	
అర్దయామాస తద్రక్షః శరవృష్ట్యా సమన్తతః	19
తతః ప్రహస్య తద్రక్షః శూలం జగ్రాహ పాణినా	
వధాయ సానుబన్ధస్య ముమోచాయుధ ముత్తమమ్	20
తచ్ఛూలం దీప్యమానం తు సభృత్య బలవాహనమ్	

భస్మీకృత్వా నృపం భూయో లవణస్యాగమత్ కరమ్	21
ఏవం స రాజా సుమహాన్ హతః సబలవాహనః	
శూలస్య తు బలం సౌమ్య అప్రమేయ మనుత్తమమ్	22
శ్వః ప్రభాతే తు లవణం వధిష్యఽసి న సంశయః	
అగృహీతాయుధం క్షిప్రం ధ్రువో హి విజయ స్తవ	23
లోకానాం స్వస్తి చైవ స్యాత్ కృతే కర్మణి చ త్వయా	
ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం లవణస్య దురాత్మనః	24
శూలస్య చ బలం ఘోరమఽప్రమేయం నరర్షభ	
వినాశ శ్చైవ మాంధాతుర్యత్తేనాఽభూచ్ఛ పార్థివ	25
త్వం శ్వః ప్రభాతే లవణం మహాత్మన్	
వధిష్యసే నాఽత్ర తు సంశయో మే	
శూలం వినా నిర్గతమామిషార్థే	
ధృవో జయస్తే భవితా నరేంద్ర	26
<u>అష్టషష్ఠితమః సర్గః - లవణ శతృఘ్న వివాదః</u>	
కథాం కథయతాం తేషాం జయం చాకాంక్షతాం శుభమ్	
వ్యతీతా రజనీ శీఘ్రం శతృఘ్నస్య మహాత్మనః	1
తతః ప్రభాతే విమలే తస్మిన్ కాలే స రాక్షసః	
నిర్గతస్తు పురా ధీరో భక్ష్యాహార ప్రచోదితః	2
ఏతస్మిన్నస్తరే వీరః శతృఘ్నో యమునాం నదీమ్	
తీర్త్వా మధుపురద్వారి ధనుష్పాణిరఽతిఘ్నత	3
తతోఽర్థ దివసే ప్రాప్తే క్రూరకర్మా స రాక్షసః	
ఆగచ్ఛ దృహు సాహస్రం ప్రాణినాం భార ముద్వహన్	4
తతో దదర్శ శతృఘ్నం స్థితం ద్వారి ధృతాయుధమ్	
తమువాచ తతో రక్షః కిమఽనేన కరిష్యసి	5
ఈదృశానాం సహస్రాణి సాయుధానాం నరాఽధమ	
భక్షితాని మయా రోషాత్ కాలమాకాంక్షసే ను కిమ్	6
ఆహారశ్చాఽప్యసంపూర్ణో మమాఽయం పురుషాధమ	
స్వయం ప్రవిష్టోఽద్య ముఖం కథమాసాద్య దుర్మతే	7

తస్యైవం భాషమాణస్య హసతశ్చ ముహుర్ముహుః
 శత్యమ్నో వీర్య సంపన్నో రోషాదఽశ్మాణ్యవాస్సుజత్ 8
 తస్య రోషాభిభూతస్య శత్యమ్నుస్య మహాత్మనః
 తేజోమయా మరీచ్యస్తు సర్వగాత్రైర్వినిష్పతన్ 9
 ఉవాచ చ సుసంకృద్ధః శత్యమ్ను స్తం నిశాచరమ్
 యోద్ధు మిచ్ఛామి దుర్బుద్ధే ద్వన్ద్వయుద్ధం త్వయా సహ 10
 పుత్రో దశరథస్యాఽహం బ్రాతా రామస్య ధీమతః
 శత్యమ్నో నిత్యశత్యమ్నో వధాకాంక్షీ తవాగతః 11
 తస్య మే యుద్ధ కామస్య ద్వన్ద్వయుద్ధం ప్రదీయతామ్
 శత్య స్త్వం సర్వజీవానాం న మే జీవన్ గమిష్యసి 12
 తస్మిం స్తథా బృవాణే తు రాక్షసః ప్రహసన్నివ
 ప్రత్యువాచ నరశేష్ఠం దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి దుర్మతే 13
 మమ మాతృష్వసు ర్భ్రాతా రావణో రాక్షసాధిపః
 హతో రామేణ దుర్బుద్ధే స్త్రీ హేతోః పురుషాధమ 14
 తచ్చ సర్వం మయా క్షాంతం రావణస్య కులక్షయమ్
 అవజ్ఞాం పురతః కృత్వా మయా యూయం విశేషతః 15
 నిహతాశ్చ హి మే సర్వే పరిభూతా స్తుణం యథా
 భూతాశ్చైవ భవిష్యాశ్చ యూయం చ పురుషాధమాః 16
 తస్య తే యుద్ధ కామస్య యుద్ధం దాస్యామి దుర్మతే
 తిష్ఠ త్వం చ ముహూర్తం తు యావదాయుధమానయే 17
 ఈప్సితం యాద్యశం తుభ్యం సజ్జయే యావదాయుధమ్
 తమువాచాఽథ శత్యమ్నుః క్వ మే జీవన్ గమిష్యసి 18
 శత్యర్యద్యచ్ఛయా దృష్టో న మోక్షవ్యః కృతాత్మనా
 యో హి విక్లబయా బుద్ధ్యా ప్రసరం శత్రవే దిశేత్ 19
 స హతో మన్ద బుద్ధిత్యా ద్యథా కాపురుష స్తథా||
 తస్మాత్ సుదృష్టం కురు జీవలోకం
 శరైః శితై స్త్వాం వివిధై ర్నయామి
 యమస్య గేహాభిముఖం హి పాపం

రిపుం త్రిలోకస్య చ రాఘవస్య	20
<u>ఏకోనసప్తతిమః సర్గః - లవణ వధః</u>	
తచ్ఛ్చత్వా భాషితం తస్య శతృఘ్నస్య మహాత్మనః	
క్రోధ మాహారయ త్రివ్రం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాఽబ్రవీత్	1
పాణా పాణిం వినిష్ఠిష్య దన్తాన్ కటకటాప్య చ	
లవణో రఘుశార్దూలమాహ్వాయామాస చాఽసకృత్	2
తమాహ్వాయంతం సౌమిత్రిర్లవణం ఘోరదర్శనం	
శతృఘ్నో దేవశతృఘ్న ఇదం వచన మబ్రవీత్	3
న శతృఘ్న స్తథా జాతో యథాఽన్యే నిర్జితా స్త్వయా	
తదద్య బాణాభిహతో వ్రజ త్వం యమ సాదనమ్	4
ఋషయోఽప్యద్య పాపాత్మాన్ మయా త్వాం నిహతం రణే	
పశ్యన్తు విప్రా విద్వాంస స్త్రిదశా ఇవ రావణమ్	5
త్వయి మద్భాణ నిర్దగ్ధే పతితేఽద్య నిశాచర	
పురే జనపదే చాఽపి క్షేమమేవ భవిష్యతి	6
అద్య మద్భాహు నిష్క్రాంతః శరో వజ్రనిభాననః	
ప్రవేక్ష్యతే తే హృదయం పద్మమంశు రివాఽర్కజః	7
ఏవముక్తో మహావృక్షం లవణః క్రోధ మూర్ఛితః	
శతృఘ్నోరసి చిక్షేప స చ తం శతధాఽచ్ఛినత్	8
త ధ్నుష్ట్యా విఫలం కర్మ రాక్షసః పునరేవ తు	
పాదపాన్ సుబహూన్ గృహ్య శతృఘ్నాయాఽస్యజ దృశీ	9
శతృఘ్నశ్చాఽపి తేజస్వీ వృక్షానాపతతో బహూన్	
త్రిభిశ్చతుర్భి రేకైకం చిచ్ఛేద నతపర్వభిః	10
తతో బాణమయం వర్షం వ్యస్సజద్రాక్షసోరసి	
శతృఘ్నో వీర్య సంపన్నో వివృధే న స రాక్షసః	11
తతః ప్రహస్య లవణో వృక్షముద్యమ్య వీర్యవాన్	
శిరస్యఽభ్యహన చ్ఛూరం ప్రస్తాంగః స ముమోహ వై	12
తస్మిన్నిపతితే వీరే హాహాకారో మహానఽభూత్	
ఋషీణాం దేవసంఘానాం గన్ధర్వాఽప్సరసాం తథా	13

తమవజ్ఞాయ తు హతం శతృఘ్నం భువి పాతితమ్ రక్షో లబ్ధాన్తరమపి న వివేశ స్వమాలయమ్	14
నాఽపి శూలం ప్రజగ్రాహ తం దృష్ట్వా భువి పాతితమ్ తతో హత ఇతి జ్ఞాత్వా తాన్ భక్షాన్ సముదావహాత్	15
ముహూర్తా ల్లబ్ధ సంజ్ఞస్తు పున స్తస్థౌ ధృతాయుధః శతృమ్నో వై పురద్వారి ఋషిభిః సంప్రపూజితః	16
తతో దివ్యమమోఘం తం జగ్రాహ శర ముత్తమమ్ జ్వలంతం తేజసా ఘోరం పూరయంతం దిశో దశ	17
వజ్రాననం వజ్రవేగం మేరు మందర సన్నిభం నతం పర్వసు సర్వేషు సంయుగేష్వపరాజితమ్	18
అసుక్పన్దన దిగ్గాంగం చారుపత్రం పతత్రీణమ్ దానవేన్ద్రాఽచలేన్ద్రాణా మఽసురాణాం చ దారుణమ్	19
తం దీప్త మివ కాలాగ్నిం యుగాన్తే సముపస్థితే దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని పరిత్రాస ముపాగమన్	20
సదేవాఽసుర గన్ధర్వం మునిభిః సాఽప్పరో గణమ్ జగద్ధి సర్వమఽస్వస్థం పితామహ ముపస్థితమ్	21
ఉవాచ దేవా దేవేశం వరదం ప్రపితామహమ్ కచ్చి ల్లోక క్షయో దేవ సంప్రాప్తో వా యుగక్షయః	22
నేద్యశం దృష్ట పూర్వం చ న శృతం ప్రపితామహ దేవానాం భయ సమ్మోహో లోకానాం సంక్షయం ప్రతి	23
తేషాం తద్వచనం శృత్వా బ్రహ్మ లోకపితామహః భయ కారణ మాచష్ట లోకానా మఽభయంకరః	24
ఉవాచ మధురాం వాణీం శృణుధ్వం సర్వదేవతాః వధాయ లవణస్యాజౌ శరః శతృఘ్నధారితః	25
తేజసా తస్య సమ్మాధాః సర్వే స్మః సురసత్తమాః ఏష పూర్వస్య దేవస్య లోకకర్తుః సనాతనః	26
శర స్తేజోమయో వత్సా స్తేన వో భయ మాగతమ్ ఏష వై కైటభస్యార్థే మధునశ్చ మహాశరః	27

స్వప్నో మహాత్మనా యేన వధార్థ దైత్యయో స్తయోః	
ఏక ఏవ ప్రజానాతి విష్ణు స్తేజోమయం శరమ్	28
ఏషా ఏవ తనుః పూర్వా విష్ణో స్తస్య మహాత్మనః	
ఇతో గచ్ఛత పశ్యధ్వం వధ్యమానం మహాత్మనా	29
రామానుజేన వీరేణ లవణం రాక్షసోత్తమమ్	
తస్య తే దేవదేవస్య నిశమ్య వచనం సురాః	30
ఆజగ్ము ర్యత్ర యుద్యేతే శత్రుఘ్న లవణావుభౌ	
తం శరం దివ్య సంకాశం శత్రుఘ్న కర ధారితమ్	31
దద్యుశుః సర్వభూతాని యుగాంతాఽగ్ని మివోత్థితమ్	
ఆకాశ మావృతం దృష్ట్వా దేవైర్ని రఘునందనః	32
సింహనాదం భృశం కృత్వా దదర్శ లవణం పునః	
ఆహూతశ్చ పున స్తేన శత్రుఘ్నేన మహాత్మనా	33
లవణః క్రోధ సంయుక్తో యుద్ధాయ సముపస్థితః	
ఆ కర్ణాత్ స వికృప్యాఽథ తద్దను ర్దన్వినాం వరః	34
తం ముమోచ మహాబాణం లవణస్య మహోరసి	
ఉర స్తస్య విదార్యాశు ప్రవివేశ రసాతలమ్	35
గత్వా రసాతలం దివ్యః శరో విబుధ పూజితః	
పునరేవాగమ త్తూర్ణ మిక్ష్వాకుకులనందనమ్	36
శత్రుఘ్న శర నిర్భిన్నో లవణః స నిశాచరః	
పపాత సహసా భూమౌ వజ్రాహత ఇవాఽచలః	37
తశ్చ శూలం మహ త్తేన హతే లవణరాక్షసే	
పశ్యతాం సర్వదేవానాం రుద్రస్య వశమన్వగాత్	38
ఏకేషుపాతేన భయం నిపాత్య	
లోకత్రయస్యాఽపి రఘు ప్రవీరః	
వినిర్భభా వుత్తమ చాపబాణః	
తమః ప్రణద్యేవ సహస్రరశ్మిః	39
తతో హి దేవా ఋషి పన్నాగాశ్చ	
పుపూజిరే హ్యప్సరసశ్చ సర్వాః	

దిష్ట్యా జయో దాశరథేరఽవాప్తః	
త్యక్త్వా భయం సర్ప ఇవ ప్రశాంతః	40
<u>సప్తతిమః సర్గః - మధుపురీ నివేశః</u>	
హతే తు లవణే దేవాః సేన్తాః సాఽగ్నిపురోగమాః	
ఊచుః సుమధురాం వాణీం శత్యఘ్నం శత్య తాపనమ్	1
దిష్ట్యా తే విజయో వత్స దిష్ట్యా లవణరాక్షసః	
హతః పురుషశార్దూల వరం వరయ సువ్రత	2
వరదాస్తు మహాబాహో సర్ప ఏవ సమాగతాః	
విజయాకాంక్షిణ స్తుభ్యమఽమోఘం దర్శనం హి నః	3
దేవానాం భాషితం శృత్వా శూరో మూర్ధ్ని కృతాఙ్గాలిః	
ప్రత్యువాచ మహాబాహుః శత్యఘ్నః ప్రయతాత్మవాన్	4
ఇయం మధుపురీ రమ్యా మధురా దేవనిర్మితా	
నివేశం ప్రాప్నుయా చ్చీపుమేష మేఽస్తు వరః పరః	5
తం దేవాః ప్రీతమనసో బాఢమిత్యేవ రాఘవమ్	
భవిష్యతి పురీ రమ్యా శూరసేనా న సంశయః	6
తే తథోక్త్వా మహాత్మానో దివమారురుహు స్తదా	
శత్యఘ్నోఽపి మహాతేజా స్తాం సేనాం సముపానయత్	7
సా సేనా శీఘ్రమాగచ్ఛ చ్ఛృత్వా శత్యఘ్న శాసనమ్	
నివేశనం చ శత్యఘ్నః శ్రవణేన సమారభత్	8
సా పురా దివ్యసంకాశా వర్షే ద్వాదశమే శుభే	
నివిష్టా శూరసేనానాం విషయశ్చాఽకుతోభయః	9
క్షేత్రాణి సస్యయుక్తాని కాలే వర్షతి వాసవః	
అరోగ వీరపురుషా శత్యఘ్న భుజపాలితా	10
అర్ధచన్ద్ర ప్రతీకాశా యమునాతీర శోభితా	
శోభితా గృహముఖ్యైశ్చ చత్వరాపణ వీధికైః	11
చాతుర్వర్ణ్య సమాయుక్తా నానావాణిజ్య శోభితా	
యచ్ఛ తేన పురా శుభ్రం లవణేన కృతం మహాత్	12
తచ్ఛోభయతి శత్యఘ్నో నానావర్ణోపశోభితం	

ఆరామైశ్చ విహారైశ్చ శోభమానం సమన్తతః	13
శోభితాం శోభనీయైశ్చ తథాఽన్వై ర్దేవమానుషైః	
తాం పురీం దివ్య సంకాశాం నానాపణ్యోపశోభితాం	14
నానాదేశాగతై శ్చాఽపి వణిగ్భిరుపశోభితాం	
తాం సమృద్ధాం సమృద్ధార్థః శత్యమ్నో భరతానుజః	15
నిరీక్ష్య పరమ ప్రీతః పరం హర్ష ముపాగమత్	
తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా నివేశ్య మధురాం పురీమ్	16
రామపాదౌ నిరీక్షేఽహం వర్షే ద్వాదశ ఆగతే	
తతః స తా మఽమరోపమాం పురీం	
నివేశ్య వై వివిధ జనాభిసంవృతాం	
నరాధిపో రఘుపతి పాదదర్శనే	
దధే మతిం రఘుకుల వంశవర్ధనః	17
<u>ఏకసప్తతిమః సర్గః - శత్యమ్నో ప్రకంసా</u>	
తతో ద్వాదశమే వర్షే శత్యమ్నో రామపాలితామ్	
అయోధ్యాం చక్రమే గన్తుమఽల్పభృత్య బలానుగః	1
తతో మన్త్రి పురోగాంశ్చ బలముఖ్యాన్నివర్త్య చ	
జగామ హయముఖ్యైశ్చ రథానాం చ శతేన సః	2
స గత్వా గణితాన్ వాసాన్ సప్తాఽష్టౌ రఘునన్దనః	
వాల్మీక్యాశ్రమ మాగత్య వాసం చక్రే మహాయశాః	3
సోభివాద్య తతః పాదౌ వాల్మీకేః పురుషర్షభః	
పాద్యమఽర్ఘ్యం తథాతిథ్యం జగ్రాహ ముని హస్తతః	4
బహురూపాః సుమధురాః కథా స్తత్ర సహస్రశః	
కథయామాస స మునిః శత్యమ్నాయ మహాత్మానే	5
ఉవాచ మునిర్వాక్యం లవణస్య వధా శ్రీతం	
సుదుష్కరం కృతం కర్మ లవణం నిఘ్నతా త్వయా	6
బహవః పార్థివాః సౌమ్య హతాః సబల వాహనాః	
లవణేన మహాబాహో యుధ్యమానా మహాబలాః	7
స త్వయా నిహతః పాపో లీలయా పురుషర్షభ	

జగతశ్చ భయం తత్ర ప్రశాంతం తవ తేజసా	8
రావణస్య వధో ఘోరో యత్నేన మహతా కృతః	
ఇదం తు సుమహాత్ కర్మ త్వయా కృతమయత్నతః	9
ప్రీతిశ్చాఽస్మిన్ పరా జాతా దేవానాం లవణే హతే	
భూతానాం చైవ సర్వేషాం జగతశ్చ ప్రీయం కృతం	10
తచ్ఛ యుద్ధం మయా దృష్టం యథావత్ పురుషర్షభ	
సభాయాం వాసవస్యాఽథ ఉపవిష్టేన రాఘవ	11
మమాఽపి పరమా ప్రీతి ర్హృది శతృఘ్న వర్తతే	
ఉపాఘ్రాస్యామి తే మూర్ధ్ని స్నేహ స్వైషా పరా గతిః	12
ఇత్యుక్త్వా మూర్ధ్ని శతృఘ్న ముపాఘ్రాయ మహామునిః	
ఆతిథ్యమకరో త్తస్య యే చ తస్య పదానుగాః	13
స భుక్తవాన్నరశ్రేష్ఠో గీత మాధుర్య ముత్తమం	
శుశ్రావ రామ చరితం తస్మిన్ కాలే యథాక్రమం	14
తంత్రీ లయ సమాయుక్తం త్రిస్థాన కరణాఽన్వితం	
సంస్కృతం లక్షణోపేతం సమతాళ సమన్వితం	15
శుశ్రావ రామ చరితం తస్మిన్ కాలే పురా కృతం	
తాన్యక్షరాణి సత్యాని యథా వృత్తాని పూర్వశః	16
శృత్వా పురుషశార్దూలో విసంజ్ఞో బాష్ప లోచనః	
స ముహూర్త మివాఽసంజ్ఞో వినిశ్చస్య ముహూర్ముహూః	17
తస్మిన్ గీతే యథా వృత్తం వర్తమాన మివాశృణోత్	
పదానుగాశ్చ యే రాజ్ఞ స్తాం శృత్వా గీతి సంపదం	18
అవాఙ్ముఖాశ్చ దీనాశ్చ ఆశ్చర్య మితి చాఽబ్యవన్	
పరస్పరం చ యే తత్ర సైనికాః సంబభాషిరే	19
కి మిదం క్వ చ వర్తామః కిమేతత్ స్వప్న దర్శనం	
అర్థో యో నః పురా దృష్ట స్త మాశ్రమపదే పునః	20
శృణుమః కిమిదం స్వప్నో గీతబంధం శ్రితో భవేత్	
విస్మయం తే పరం గత్వా శతృఘ్న మిద మబ్యవన్	21
సాధు పృచ్ఛ నరశ్రేష్ఠ వాల్మీకిం మునిపుంగవం	

శత్రుఘ్నస్త్వఽబ్రవీత్ సర్వాన్ కౌతూహల సమన్వితాన్	22
సైనికా న క్షమోఽస్మాకం పరిప్రష్టుమిహేదృశః	
ఆశ్చర్యాణి బహూనీహ భవన్త్యఽస్యాశ్రమే మునేః	23
న తు కౌతూహలాద్యుక్త మన్వేష్టుం తం మహామునిం	
ఏవం తద్వాక్య ముక్త్వా చ సైనికాన్ రఘునందనః	24
అభివాద్య మహర్షిం తం స్వం నివేశం యయౌ తదా	
<u>ద్వీసప్తతిమః సర్గః - శత్రుఘ్న రామ సమాగమః</u>	
తం శయానం నరవ్యాఘ్రం నిద్రా నాఽభ్యగమ త్తదా	
చింతయన్త మనేకార్థం రామగీత మనుత్తమం	1
తస్య శబ్దం సుమధురం తన్త్రీ లయ సమన్వితం	
శృత్వా రాత్రి ర్జగామాశు శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః	2
తస్యాం నిశాయాం వ్యుష్టాయాం కృత్వా పౌర్వాష్టికం క్రమం	
ఉవాచ ప్రాంజలి ర్వాక్యం శత్రుఘ్నో మునిపుంగవం	3
భగవన్ ద్రష్టు మిచ్ఛామి రాఘవం రఘునందనం	
త్వయాఽనుజ్ఞాతు మిచ్ఛామి సహైభిః సంశ్రిత వ్రతైః	4
ఇత్యేవం వాదినం తం తు శత్రుఘ్నం శత్ర్య తాపనం	
వాల్మీకిః సంపరిష్పజ్య విససర్ణ చ రాఘవం	5
సోభివాద్య మునిశ్రేష్ఠం రథమారుహ్య సుప్రభం	
అయోధ్యా మఽగమత్తూర్ణం రాఘవోత్సుక దర్శనః	6
స ప్రవిష్టః పురీం రమ్యాం శ్రీమానిక్షాకునన్దనః	
ప్రవివేశ మహాబాహు ర్యత్ర రామో మహాద్యుతిః	7
స రామం మంత్రి మధ్యస్థం పూర్ణ చంద్రనిభాననం	
పశ్య న్నమర మధ్యస్థం సహస్రనయనం యథా	8
అభివాద్య మహాత్మానం జ్వలన్త మివ తేజసా	
ఉవాచ ప్రాంజలి ర్వాక్యం రామం సత్యపరాక్రమమ్	9
యథాజ్ఞప్తం మహారాజ సర్వం తత్ కృతవానఽహమ్	
హతః స లవణః పాపః పురీ చాఽస్య నివేశితా	10
ద్వాదశైతాని వర్షాణి త్వాం వినా రఘునన్దన	

నోత్సహేయమఽహం వస్తుం త్వయా విరహితో నృప	11
స మే ప్రసాదం కాకుత్స్థ కురుష్వాఽమిత విక్రమ	
మాత్య హీనో యథా వత్సో న చిరం ప్రవసామ్యఽహమ్	12
ఏవం బృవాణం శతృష్ణుం పరిష్వజ్యేద మబ్రవీత్	
మా విషాదం కృధాః శూర నైతత్ క్షత్రియ చేష్టితమ్	13
నాఽవసీదన్తి రాజానో విప్రవాసేషు రాఘవ	
ప్రజా నః పరిపాల్యా హి క్షత్రధర్మేణ రాఘవ	14
కాలే కాలే చ మాం వీర హ్యయోధ్యా మవలోకితుమ్	
ఆగచ్ఛ త్వం నరశ్రేష్ఠ గన్తాఽసి చ పురం తవ	15
మమాఽపి త్వం సుదయితః ప్రాణైరఽపి న సంశయః	
అవశ్యం కరణీయం చ రాజ్యస్య పరిపాలనమ్	16
తస్మా త్త్వం వత్స కాకుత్స్థ సప్తరాత్ర మిహో వస	
ఊర్ధ్వం గన్తాఽసి మధురాం సభృత్య బలవాహనః	17
రామ స్యైత ద్వచః శృత్వా ధర్మయుక్తం మనోగతమ్	
శతృష్ణౌ దీనయా వాచా బాఢ మిత్యేవ చాబ్రవీత్	18
సప్తరాత్రం చ కాకుత్స్థో రాఘవస్య యథాజ్ఞయా	
ఉప్య తత్ర మహేష్వానో గమనాయోపచక్రమ్	19
ఆమన్త్య తు మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమమ్	
భరతం లక్ష్మణం చైవ మహారథ ముపారుహత్	20
దూర మాభ్యామనుగతో లక్ష్మణేన మహాత్మనా	
భరతేన చ శతృష్ణౌ జగామాశు పురం తతః	21
<u>త్రిసప్తతిమః సర్గః - బ్రాహ్మణ పరిదేవనం</u>	
ప్రస్థాప్య తు స శతృష్ణుం బ్రాతృభ్యాం సహ రాఘవః	
ప్రముమోద సుఖీ రాజ్యం ధర్మేణ పరిపాలయన్	1
తతః కతిపయాఽహస్సు వృద్ధో జానపదో ద్విజః	
మృతం బాలముపాదాయ రాజద్వార ముపాగమత్	2
రుదన్ బహువిధా వాచః స్నేహదుఃఖ సమన్వితః	
అసకృత్ పుత్ర పుత్రేతి వాక్య మేతదువాచ హ	3

కిం ను మే దుష్కృతం కర్మ పురా దేహాన్తరే కృతమ్ యదఽహం పుత్ర మేకం త్వాం పశ్యామి నిధనం గతమ్	4
అప్రాప్త యౌవనం బాలం పశ్చ వర్ష సహస్రకం అకాలే కాల మాపన్నం మమ దుఃఖాయ పుత్రక	5
అల్పై రహోభి ర్నిధనం గమిష్యామి న సంశయః అహం చ జననీ చైవ తవ శోకేన పుత్రక	6
న స్మరామ్యన్యతం హ్యుక్తం న చ హింసా స్మరామ్యహమ్ సర్వేషాం ప్రాణినాం పాపం కృతం నైవ స్మరామ్యహం	7
కేనాఽద్య దుష్కృతేనాఽయం బాల ఏవ మమాత్మజః అకృత్వా పితృకార్యాణి గతో వైవస్వత క్షయమ్	8
నేదృశం దృష్ట పూర్వం మే శృతం వా ఘోరదర్శనమ్ మృత్యురప్రాప్త కాలానాం రామస్య విషయే యథా	9
రామస్య దుష్కృతం కించి న్మహదస్తి న సంశయః యథా హి విషయస్థానాం బాలానాం మృత్యురాగతః	10
న హ్యన్యవిషయస్థానాం బాలానాం మృత్యుతో భయం త్వం రాజన్ జీవయ స్వినం బాలం మృత్యువశం గతమ్	11
రాజద్వారి మరిష్యామి పత్న్యా సార్థ మనాథవత్ బ్రహ్మహత్యాం తతో రామ సముపేత్య సుఖీ భవ	12
బ్రాత్యభిః సహితో రాజన్ దీర్ఘ మాయురఽవాప్స్యసి ఉపితాః స్మ సుఖం రాజ్యే తవాఽస్మిన్ సుమహాబల	13
ఇదం తు పతితం హ్యస్మా త్తవ రామ వశే స్థితాః కాలస్య వశమాపన్నాః స్వల్పం హి న హి నః సుఖం	14
సంప్రత్యఽనాథో విషయ ఇక్ష్యాకూణాం మహాత్మనామ్ రామం నాథమిహాసాద్య బాలాన్తకరణం ధృవమ్	15
రాజదోషై ర్విపద్యన్తే ప్రజా హ్యవిధిపాలితాః అసద్భృతే తు నృపతావఽకాలే మ్రియతే జనః	16
యద్వా పురేష్వఽయుక్తాని జనా జనపదేషు చ కుర్వతే న చ రక్షాఽస్తి తదా కాల కృతం భయమ్	17

సువ్యక్తం రాజదోషోహి భవిష్యతి న సంశయః	
పురే జనపదే చాఽపి తదా బాలవదో హ్యయమ్	18
ఏవం బహువిధైర్వాక్యైరుపరుధ్య ముహుర్ముహూః	
రాజానం దుఃఖ సంతప్తః సుతం తముపగూహతే	19
<u>చతుస్సుప్తతిమః సర్గః - నారద వచనం</u>	
తథా తు కరుణం తస్య ద్విజస్య పరిదేనమ్	
శుశ్రావ రాఘవః సర్వం దుఃఖ శోక సమన్వితమ్	1
స దుఃఖేన చ సంతప్తో మన్త్రిణ స్తానుపాహ్వయత్	
వసిష్ఠం వామదేవం చ బ్రాతరౌ సహ నైగమాన్	2
తతో ద్విజా వసిష్ఠీన సార్థమఽఘ్నౌ ప్రవేశితాః	
రాజానం దేవసంకాశం వర్ధస్వేతి తతోఽబృవన్	3
మార్కణ్డేయోఽథ మౌద్గల్యో వామదేవశ్చ కాశ్యపః	
కాత్యాయనోఽథ జాబాలి ర్గౌతమో నారద స్తథా	4
ఏతే ద్విజర్షభాః సర్వే ఆసనేషూపవేశితాః	
మహర్షీన్ సమనుప్రాప్తానభివాద్య కృతాంజలిః	5
మన్త్రిణో నైగమాంశ్చైవ యథార్థ మనుకూలతః	
తేషాం సముపవిష్టానాం సర్వేషాం దీప్తతేజసామ్	6
రాఘవః సర్వమాచష్టే ద్విజోఽయముపరోధతే	
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాజ్ఞో దీనస్య నారదః	7
ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యమృషీణాం సన్నిధౌ నృపమ్	
శృణు రాజన్ యథాకాలం ప్రాప్తో బాలస్య సంక్షయః	8
శృత్వా కర్తవ్యతాం రాజన్ కురుష్వ రఘునన్దన	
పురా కృతయుగే రాజన్ బ్రాహ్మణా వై తపస్వినః	9
అబ్రాహ్మణ స్తదా రాజ న్న తపస్వీ కథంచన	
తస్మిన్ యుగే ప్రజ్వలితే బ్రహ్మభూతే త్వనావృతే	10
అమృత్యవ స్తదా సర్వే జజ్జిరే దీర్ఘదర్శినః	
తత స్త్రీతాయుగం నామ మానవానాం వపుష్మతామ్	11
క్షత్రియా స్తత్ర జాయన్తే పూర్వేణ తపసాఽన్వితాః	

వీర్యేణ తపసా చైవ తేఽధికాః పూర్వజన్మని	12
మానవా యే మహాత్మాన స్వత్ర త్రేతాయుగే యుగే	
బ్రహ్మ క్షత్రం చ తత్ సర్వం యత్పూర్వమపరం చ యత్	13
యుగయో రుభయోరాసీత్ సమవీర్య సమన్వితమ్	
అపశ్యంతస్తు న తే సర్వే విశేష మధికం తతః	14
స్థాపనం చక్రీరే తత్ర చాతుర్వర్ణ్యస్య సమ్మతం	
తస్మిన్ యుగే ప్రజ్వలితే ధర్మభూతే హ్యనావృతే	15
అధర్మః పాదమేకం తు పాతయత్ పృథివీతలే	
అధర్మేణ హి సంయుక్త స్తేజో మన్దం భవిష్యతి	16
ఆమిషం యచ్చ పూర్వేషాం రాజసం చ మలం భృశం	
అన్యతం నామ తద్భూతం పాదేన పృథివీతలే	17
అన్యతం పాతయిత్వా తు పాదమేకమధర్మతః	
తతః ప్రాదుష్కృతం పూర్వమాయుషః పరినిష్ఠితమ్	18
పాతితే త్వఽన్యతే తస్మిన్నఽధర్మే చ మహీతలే	
శుభాన్యేవాచర ల్లోకః సత్యధర్మ పరాయణః	19
త్రేతాయుగే చ వర్తంతే బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాశ్చ యే	
తపోఽతప్యంత తే సర్వే శుశ్రూషా మఽపరే జనాః	20
స ధర్మః పరమ స్తేషాం వైశ్య శూద్రం సమాగమత్	
పూజాం చ సర్వవర్ణానాం శూద్రా శ్చక్య ర్విశేషతః	21
ఏతస్మి న్నన్తరే తేషామఽధర్మే చాఽన్యతే చ హ	
తతః పూర్వే భృశం ప్రోసమఽగమ న్నుప సత్తమ	22
తతః పాదమఽధర్మః స ద్వితీయ మవతారయత్	
తతో ద్వాపరసంజ్ఞాఽస్య యుగస్య సమజాయత	23
తస్మిన్ ద్వాపరసంజ్ఞే తు వర్తమానే యుగక్షయే	
అధర్మశ్చాఽన్యతం చైవ వవృధే పురుషర్షభ	24
తస్మిన్ ద్వాపరసంఖ్యాతే తపో వైశ్యాన్ సమావిశత్	
త్రిభ్యో యుగేభ్య స్త్రీన్ వర్ణాన్ క్రమాద్వై తప ఆవిశత్	25
త్రిభ్యో యుగేభ్య స్త్రీన్ వర్ణాన్ ధర్మశ్చ పరినిష్ఠితః	

న శూద్రో లభతే ధర్మం యుగతస్తు నరర్షభ	26
హీనవర్ణో నృపశ్రేష్ఠ తప్యతే సుమహ త్తపః	
భవిష్య చూద్ర యోన్యాం వై తపశ్చర్యా కలౌ యుగే	27
అధర్మః పరమో రాజన్ ద్వాపరే శూద్ర జన్మనః	
స వై విషయ పర్యచే తవ రాజన్ మహాతపాః	28
అద్య తప్యతి దుర్బుద్ధి స్తేన బాలవధో హ్యయమ్	
యో హ్యధర్మమఽకార్యం వా విషయే పార్థివస్య తు	29
కరోతి చాఽశ్రీమూలం తత్ పురే వా దుర్మతి ర్నరః	
క్షిప్రం చ నరకం యాతి స చ రాజా న సంశయః	30
అధీతస్య చ తప్తస్య కర్మణః సుకృతస్య చ	
షష్ఠం భజతి భాగం తు ప్రజా ధర్మేణ పాలయన్	31
షడ్భాగస్య న భోక్తాఽసౌ రక్షతే న ప్రజాః కథం	
స త్వం పురుషశార్దూల మార్గస్య విషయం స్వకమ్	32
దుష్కృతం యత్ర పశ్యేథా స్తత్ర యత్నం సమాచర	
ఏవం చే ధర్మవృద్ధిశ్చ నృణాం చాయుర్వివర్ధనమ్	33
భవిష్యతి నరశ్రేష్ఠ బాలస్యాఽస్య చ జీవితమ్	
<u>పంచ సప్తతిమః సర్గః - శంబూక విచయః</u>	
నారదస్య తు తద్వాక్యం శృత్వాఽమృతమయం తదా	
ప్రహర్షమతులం లేభే లక్ష్మణం చేద మబ్రవీత్	1
గచ్ఛ సౌమ్య ద్విజశ్రేష్ఠం సమాశ్వాసయ సువ్రతం	
బాలస్య తు శరీరం త త్తైలద్రోణ్యాం నిధాపయ	2
గన్తేశ్చ పరమోదారైస్తైలైశ్చాఽపి సుసుగన్ధిభిః	
యథా న క్షీయతే బాల స్తథా సౌమ్య విధీయతామ్	3
యథా శరీరే బాలస్య గుప్తః సన్ శ్లిష్టకర్మణః	
విపత్తిః పరిభేదో వా న భవేచ్ఛ తథా కురు	4
ఏవ మాదిశ్య కాకుత్స్థో లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్	
మనసా పుష్పకం దధ్యావాగచ్ఛేతి మహాయశాః	5
ఇంగితం స తు విజ్ఞాయ పుష్పకో హేమభూషితః	

ఆజగామ ముహూర్తేన సమీపం రాఘవస్య వై	6
సోఽబ్రవీత్ ప్రణతో భూత్వా అయమఽస్మి నరాధిప	
వశ్య స్తవ మహాబాహో కింకరః సముపస్థితః	7
భాషితం రుచిరం శృత్వా పుష్పకస్య నరాధిపః	
అభివాద్య మహర్షీం స్థాన్ విమానం సోఽధ్యరోహత	8
ధనుర్గుహీత్వా తూణీ చ ఖడ్గం చ రుచిర ప్రభమ్	
నిక్షిప్య నగరే వీరా సౌమిత్రి భరతావుభౌ	9
ప్రాయాత్ ప్రతీచీం హరితం విచిన్వంశ్య తత స్తతః	
ఉత్తరామఽగమ చ్ఛ్రీమాన్ దిశం హిమవతా వృతామ్	10
అపశ్యమాన స్తత్రాఽపి స్వల్పమప్యథ దుష్కృతమ్	
పూర్వామఽపి దిశం సర్వామఽథాపశ్య న్నరాధిపః	11
ప్రవిశుద్ధ సమాచారా మాదర్శ తల నిర్మలాం	
పుష్పకస్థో మహాబాహు స్తదా పశ్య న్నరాధిపః	12
దక్షిణాం దిశ మాక్రామ త్తతో రాజర్షినన్దనః	
శైవలస్యోత్తరే పార్శ్వే దదర్శ సుమహత్ సరః	13
తస్మిన్ సరసి తప్యన్తం తాపసం సుమహత్తపః	
దదర్శ రాఘవః శ్రీమాంలమ్బమాన మధోముఖమ్	14
రాఘవ స్త ముషాగమ్య తప్యన్తం తప ఉత్తమమ్	
ఉవాచ స తదా వాక్యం ధన్య స్త్వమఽసి సువ్రత	15
కస్యాం యోన్యాం తపోవృద్ధ వర్తసే దృఢవిక్రమః	
కౌతూహలా త్వాం పుచ్ఛామి రామో దాశరథిర్వృహమ్	16
కోఽర్థో మనీషితస్తుభ్యం స్వర్గలాభః పరోఽథ వా	
వరాశ్రయో యదర్థం త్వం తపస్యఽసి సుదుష్కరం	17
యమాశ్రిత్య తప స్తప్తం శ్రోతు మిచ్ఛామి తాపస	
బ్రాహ్మణో వాఽసి భద్రం తే క్షత్రియో వాఽసి దుర్జయః	18
వైశ్య స్తుతీయ వర్ణో వా శూద్రో వా సత్యవాగ్భవ	
ఇత్యేవముక్తః స నరాధిపీన	
హ్యవాక్పిరా దాశరథాయ తస్మై	

ఉవాచ జాతిం నృపపుంగవాయ	
యత్కారణే చైవ తపః ప్రయత్నః	19
షట్సప్తతిమః సర్గః - శంబూక వధః	
తస్య తద్వచనం శృత్వా రామస్యాఽక్లిష్టకర్మణః	
అవాక్పిరా స్తథా భూత్వా వాక్య మేతదువాచ హ	1
శూద్ర యోన్యాం ప్రసూతోఽస్మి శంబూకో నామ నామతః	
దేవత్వం ప్రార్థయే రామ సశరీరో మహాయశః	2
న మిథ్యాఽహం వదే రామ దేవలోక జిగీషయా	
శూద్రం మాం విద్ధి కాకుత్స్థ తప ఉగ్రం సమాస్థితం	3
భాషత స్తస్య శూద్రస్య ఖడ్గం సురుచిర ప్రభమ్	
నిష్కృప్య కోశా ద్విమలం శిర శ్చిచ్ఛేద రాఘవః	4
తస్మిన్ శూద్రే హతే దేవాః సేన్తాః సాగ్ని పురోగమాః	
సాధు సాధ్వితి కాకుత్స్థం ప్రశశంశు ర్ముహుర్ముహూః	5
పుష్పవృష్టి ర్మహత్యాసీ ద్ధివ్యానాం సుసుగంధినాం	
పుష్పాణాం వాయు ముక్తానాం సర్వతః ప్రపాత హ	6
సుప్రీతశ్చాఽబ్యవన్ రామం దేవాః సత్యపరాక్రమం	
సురకార్య మిదం సౌమ్య సుకృతం తే మహామతే	7
గృహాణ చ వరం సౌమ్య యత్త్వమిచ్ఛస్యఽరిందమ	
స్వర్గభా జ్ను హి శూద్రోఽయం త్వత్కృతే రఘునందన	8
దేవానాం భాషితం శృత్వా రాఘవః సుసమాహితః	
ఉవాచ ప్రాంజలి ర్వాక్యం సహస్రాక్షం పురందరం	9
యది దేవాః ప్రసన్నా మే ద్విజపుత్రః స జీవతు	
దిశంతు వరమేతన్ మయీప్సితం పరమం మమ	10
మమాఽపచారాద్యాతోఽసౌ బ్రాహ్మణస్వైకపుత్రకః	
అప్రాప్తకాలః కాలేన నీతో వైవస్వత క్షయం	11
తం జీవయత భద్రం వో నాఽన్యతం కర్తు మర్హథ	
ద్విజస్య సంశృతోఽర్థో మే జీవయిష్యామి తే సుతం	12
రాఘవస్య తు తద్వాక్యం శృత్వా విబుధ సత్తమాః	

ప్రత్యూచూ రాఘవం ప్రీతా దేవాః ప్రీతి సమన్వితం	13
నిర్వృతో భవ కాకుత్స్థ సోఽస్మిన్నహని బాలకః	
జీవితం ప్రాప్తవాన్ భూయః సమేతశ్చాఽపి బంధుభిః	14
యస్మిన్ ముహూర్తే కాకుత్స్థ శూద్రోఽయం వినిపాతితః	
తస్మిన్ ముహూర్తే బాలోఽసౌ జీవేన సమయుజ్యతే	15
స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే సాధు యామ నరర్షభ	
అగస్త్యాశ్రమపదం ద్రష్టు మిచ్ఛామ రాఘవ	16
తస్య దీక్షా సమాప్తా హి బ్రహ్మర్షేః సుమహాద్యుతేః	
ద్వాదశం హి గతం వర్షం జలశయ్యాం సమాసతః	17
కాకుత్స్థ తద్గమిష్యామో మునిం సమభినందితుం	
త్వం చా ప్యాగచ్ఛ భద్రం తే ద్రష్టుం తం ఋషిసత్తమం	18
స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ దేవానాం రఘునందనః	
ఆరురోహ విమానం తం పుష్పకం హేమభూషితం	19
తతో దేవాః ప్రయాతా స్తే విమానై ర్బహువిస్తరైః	
రామోఽప్యఽనుజగామాశు కుంభయోనే స్తపోవనం	20
దృష్ట్వా తు దేవాన్ సంప్రాప్తానఽగస్త్య స్తపసాం నిధిః	
అర్చయామాస ధర్మాత్మా సర్వాం స్తానఽవిశేషతః	21
ప్రతిగృహ్య తతః పూజాం సంపూజ్య చ మహామునిం	
జగ్ము స్తే త్రిదశా హృష్టా నాకపృష్ఠం సహానుగైః	22
గతేషు తేషు కాకుత్స్థః పుష్పకాదఽవరుహ్య చ	
తతోభివాదయామాస హ్యగస్త్యమృషిసత్తమం	23
సోభివాద్య మహాత్మానం జ్వలంత మివ తేజసా	
ఆతిధ్యం పరమం ప్రాప్య నిషసాద నరాధిపః	24
తమువాచ మహాతేజాః కుమ్భయోనిర్మహాతపాః	
స్వాగతం తే నరశ్రేష్ఠ దిష్ట్వా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ	25
త్వం మే బహుమతో రామ గుణైర్బహుభిరుత్తమైః	
అతిధిః పూజనీయశ్చ మమ నిత్యం హృది స్థితః	26
సురా హి కథయన్తి త్వామాగతం శూద్రఘాతినమ్	

బ్రాహ్మణస్య తు ధర్మేణ త్వయా జీవాపితః సుతః	27
ఉష్యతాం చేహ రజనీం సకాశే మమ రాఘవ	
ప్రభాతే పుష్పకేణ త్వం గన్తాఽసి పురమేవ హి	28
త్వం హి నారాయణః శ్రీమాం స్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం	
త్వం ప్రభుః సర్వభూతానాం పురుష స్త్వం సనాతనః	29
ఇదం చాభరణం సౌమ్య నిర్మితం విశ్వకర్మణా	
దివ్యం దివ్యేన వపుషా దీప్యమానం స్వతేజసా	30
ప్రతిగృహ్ణీష్వ కాకుత్స్థ మత్ప్రియం కురు రాఘవ	
దత్తస్య హి పునర్దానే సుమహత్ ఫలముచ్యతే	31
భరణే హి భవాన్ శక్తః సేన్ద్రాణాం మరుతామపి	
త్వం హి శక్త స్తారయితుం సేన్ద్రానఽపి దివౌకసః	32
తస్మాత్ ప్రదాస్యే విధివ త్తత్ ప్రతీచ్ఛ నరాధిప	
దివ్య మాభరణం చిత్రం ప్రదీప్త మివ భాస్కరమ్	33
అథోవాచ మహాత్మాన మిక్ష్వాకూణాం మహారథః	
రామో మతిమతాం శ్రేష్ఠః క్షత్రధర్మ మనుస్మరన్	34
ప్రతిగ్రహోఽయం భగవన్ బ్రాహ్మణస్యావిగర్హితః	
గృహ్ణీయాం క్షత్రియోఽహం వై కథం బ్రాహ్మణపుంగవ	35
బ్రాహ్మణేన విశేషేణ దత్తం తద్వక్తు మర్హఽసి	
ఏవముక్తస్తు రామేణ ప్రత్యువాచ మహాన్మషిః	36
ఆసన్ కృతయుగే రామ బ్రహ్మభూతే పురాయుగే	
అపార్ధివాః ప్రజాః సర్వాః సురాణాం తు శతక్రతుః	37
తాః ప్రజా దేవదేవేశం రాజార్థం సముపాద్రవన్	
సురాణాం స్థాపితో రాజా త్వయా దేవ శతక్రతుః	38
ప్రయచ్ఛ నో హి లోకేశ పార్ధివం నరపుంగవం	
తస్మై పూజాం ప్రయుంజానా ధూతపాపా శ్చరేమ హి	39
న వసామో వినా రాజ్ఞా ఏష నో నిశ్చయః పరః	
ప్రజానాం వచనం శృత్వా నిశ్చయిత్వాఽర్థ ముత్తమం	40
తతో బ్రహ్మ సురశ్రేష్ఠో లోకపాలాన్ సవాసవాన్	

సమాహూయాఽబ్రవీత్ సర్వాం స్తేజోభాగాన్ పయచ్ఛత	41
తతో దదు ర్లోకపాలాః సర్వే భాగాన్ స్వతేజసః	
అక్షుపచ్ఛ తతో బ్రహ్మ తతో జాతః క్షుపో నృపః	42
తం బ్రహ్మ లోకపాలానాం సహంశైః సమయోజయత్	
తతో దదౌ నృపం తాసాం ప్రజానామీశ్వరం క్షుపం	43
తత్రైన్ద్రేణ చ భాగేన మహీ మాఙ్గాపయ న్నృపః	
వారుణే తు భాగేన వపుః పుష్యతి రాఘవ	44
కౌబేరేణ తు భాగేన విత్తమాసాం దదౌ తదా	
యస్తు యామ్యోఽభవ ద్భాగ స్తేన శాస్తీ స్మ స ప్రజాః	45
తత్రైన్ద్రేణ నరశ్రేష్ఠ భాగేన రఘునందన	
ప్రతిగృహ్ణీష్వ భద్రం తే తారణార్థం మమ ప్రభో	46
తస్య తద్వచనం శృత్వా ఋషేః పరమ ధార్మికం	
తద్రామః పరిజగ్రాహ మునేరాభరణం వరం	47
ప్రతిగృహ్య తతో రామ స్తదాఽభరణముత్తమమ్	
ఆగమం తస్య దీప్తస్య ప్రఘ్ణమేవోపచక్రమ్	48
అత్యద్భుత మిదం దివ్యవపుషా యుక్త ముత్తమమ్	
కథం భగవతా ప్రాప్తం కుతో వా కేన వా హృతమ్	49
కుతూహలితయా బ్రహ్మాన్ పృచ్ఛామి త్వాం మహాయశః	
ఆశ్చర్యాణాం బహూనాం హి నిధిః పరమకో భవాన్	50
ఏవం బృవతి కాకుత్స్థే ముని ర్వాక్యమఽథాబ్రవీత్	
శృణు రామ యథావృత్తం పురా త్రేతాయుగే యుగే	51
రమణీయ ప్రదేశేఽస్మిన్ వనే యద్భుష్టవానఽహం	
ఆశ్చర్యం మే మహాబాహో దాన మాశ్రిత్య కేవలం	52
సప్తసప్తతిమః సర్గః - స్వర్ణిప్రశ్నః	
పురా త్రేతాయుగే రామ హ్యరణ్యం బహువిస్తరమ్	
సమన్తా ద్యోజన శతం నిర్మగం పక్షి వర్జితమ్	1
తస్మిన్నిర్మానుషేఽరణ్యే కుర్వాణ స్తప ఉత్తమమ్	
అహ మాక్రమితుం సౌమ్య తదరణ్య ముపాగమమ్	2

తస్య రూప మరణ్యస్య నిర్దేష్టుం న శశాక హ ఫలైర్మూలైః సుఖాస్వాదై ర్బహురూపైశ్చ పాదపైః	3
తస్యారణ్యస్య మధ్యే తు సరో యోజన మాయతమ్ హంస కారండవాకీర్ణం చక్రవాకోప శోభితం	4
పద్మోత్పల సమాకీర్ణం సమఽతిక్రాంత శైవలమ్ తదాశ్చర్య మివాఽత్యర్థం సుఖాస్వాద మనుత్తమమ్	5
అరజస్కం తథాఽక్షోభ్యం శ్రీమత్పక్షిగణా యుతమ్ సమీపే తస్య సరసో మహదద్భుత మాశ్రమమ్	6
పురాణం పుణ్యమత్యర్థం తపస్విజన వర్జితమ్ తత్రాఽహమవసం రాత్రిం నైదాషీం పురుషర్షభ	7
ప్రభాతే కాల్య ముత్థాయ సర స్తదుపచక్రమ్ అథాఽపశ్యం శవం తత్ర సుపుష్పమజరం క్వచిత్	8
పంక్తి బేధేన పుష్టాంగం సమాశ్రిత సరోవరం తిష్ఠంతం పరయా లక్ష్మ్యా తస్మిం స్తోయాశయే నృప	9
తమర్థం చింతయానోఽహం ముహూర్తం తత్ర రాఘవ ఉషతోఽస్మి సరస్వీరే కిం న్విదం స్యాదితి ప్రభో	10
అథాఽపశ్యం ముహూర్తేన తు దివ్య మద్భుత దర్శనమ్ విమానం పరమోదారం హంస యుక్తం మనోజవమ్	11
అత్యర్థం స్రగ్విణం తత్ర విమానే రఘునన్దన ఉపాస్తేఽప్సరసాం వీర సహస్రం దివ్య భూషణమ్	12
గాయన్తి దివ్యగేయాని వాదయన్తి తథాఽపరాః క్ష్యేళయంతి తథా చాఽన్యా నృత్యన్తి చ తథాఽపరాః	13
అపరాశ్చంద్ర రశ్మ్యాభై ర్థేమదండైశ్చ చామరైః దోధూయుర్వదనం తస్య పుండరీక నిభేక్షణం	14
తతః సింహాసనం త్యక్త్వా మేరుకూట మివాంశుమాన్ పశ్యతో మే తదా రామ విమానాదఽవరుహ్య చ	15
తం శవం భక్షయామాస స స్వర్గీ రఘునన్దన తథా భుక్త్వా యథాకామం మాంసం బహుసుపీవరం	16

అవతీర్య సరః స్వర్గీ సంస్పృష్టు ముపచక్రమ్	
ఉపస్పృశ్య యథాన్యాయం స స్వర్గీ రఘుపుంగవ	17
ఆరోఢు ముపచక్రామ విమానవర ముత్తమమ్	
తమఽహం దేవసంకాశ మారోహంతముదీక్ష్య వై	18
అథాఽహ మబ్బవం వాక్యం స్వర్గిణం పురుషర్షభ	
కో భవాన్ దేవసంకాశ ఆహారశ్చ విగర్హితః	19
త్వయేదం భుజ్యతే సౌమ్య కిమర్థం వక్తు మర్హసి	
కస్య స్యా దీదృశో భావ ఆహారో దేవ సమ్మతః	20
ఆశ్చర్యం వర్తతే సౌమ్య శ్రోతు మిచ్ఛామి తత్త్వతః	
నాఽహ మౌపయికం మన్యే తవ భక్త్య మిదం శవం	21
ఇత్యేవముక్తః స నరేంద్ర నాకీ	
కౌతూహలాత్ సూన్యతయా గిరా చ	
శృత్వా చ వాక్యం మమ సర్వమేతత్	
సర్వం తథాచాఽకథయన్మమేతి	22
<u>అష్టసప్తతితమః సర్గః -- ఆభరణాగమః</u>	
శృత్వా తు భాషితం వాక్యం మమ రామ శుభాక్షరమ్	
ప్రాణ్ణలిః ప్రత్యువాచేదం స స్వర్గీ రఘునన్దనః	1
శృణు బ్రహ్మాన్ పురా వృత్తం మమైతత్ సుఖదుఃఖయోః	
అనతిక్రమణీయం హి యథా పృచ్ఛసి మాం ద్విజ	2
పురా వైదర్భకో రాజా పితా మమ మహాయశాః	
సుదేవ ఇతి విఖ్యాత స్త్రిషు లోకేషు వీర్యవాన్	3
తస్య పుత్రద్వయం బ్రహ్మాన్ ద్వాభ్యాం స్త్రీభ్యామఽజాయత	
అహం శ్వేత ఇతి ఖ్యాతో యవీయాన్ సురథోఽభవత్	4
తతః పితరి స్వర్యాతే పౌరా మామఽభ్యషేచయన్	
తత్రాఽహం కృతవాన్ రాజ్యం ధర్మ్యం చ సుసమాహితః	5
ఏవం వర్ష సహస్రాణి మమాఽతీతాని సువ్రత	
రాజ్యం కారయతో బ్రహ్మాన్ ప్రజా ధర్మేణ రక్షతః	6
సోఽహం నిమిత్తే కస్మింశ్చిద్విజ్ఞాతాఽఽయు ర్ద్విజోత్తమ	

కాలధర్మం హృది న్యస్య తతో వన ముపాగమమ్	7
సోఽహం వనమిదం దుర్గం మృగ పక్షి వివర్జితమ్	
తపశ్చర్తుం ప్రవిష్టోఽస్మి సమీపే సరసః శుభే	8
బ్రాతరం సురథం రాజ్యే అభిషిచ్య మహీపతిమ్	
ఇదం సరః సమాసాద్య తప స్తప్తం మయా చిరమ్	9
సోఽహం వర్ష సహస్రాణి తపస్త్రీణి మహావనే	
తప్త్యా సుదుష్కరం ప్రాప్తో బ్రహ్మలోక మఽనుత్తమమ్	10
తస్య మే స్వర్గభూతస్య క్షుత్పిపాసే ద్విజోత్తమ	
బాధేతే పరమోదార తతోఽహం వ్యధితేన్ద్రియః	11
గత్వా త్రిభువనశ్రేష్ఠం పితామహ మువాచ హ	
భగవన్ బ్రహ్మలోకోఽయం క్షుత్పిపాసా వివర్జితః	12
కస్యాఽయం కర్మణః పాకః క్షుత్పిపాసానుగో హ్యఽహం	
ఆహారః కశ్చ మే దేవ త న్మే బృహి పితామహ	13
పితామహస్తు మా మాహ తవాహరః సుదేవజ	
స్వాదూని స్వాని మాంసాని తాని భక్షయ నిత్యశః	14
స్వశరీరం త్వయా పుష్టం కుర్వతా తప ఉత్తమమ్	
అనుష్టం రోహతే శ్వేత న కదాచిన్మహామతే	15
తృప్తి ర్న తేఽస్తి సూక్ష్మాఽపి వనే సత్త్వనిషేవితే	
పురా త్వాం భిక్షమాణాయ భిక్షా వై యతయే నృప	16
న హి దత్తా త్వయేంద్రాభ యస్మాదతిథయేఽపి వై	
దత్తం న తేఽస్తి సూక్ష్మోఽపి తప యేవ నిషేవసే	17
తేన స్వర్గగతో వత్స బాధ్యసే క్షుత్పిపాసయా	
స త్వం సుపుష్ట మాహారైః స్వశరీర మనుత్తమమ్	18
భక్షయత్వాఽమృతరసం తేన తృప్తి ర్భవిష్యతి	
యదా తు తద్వనం శ్వేత అగస్త్యః సుమహాన్ ఋషిః	19
ఆగమిష్యతి దుర్ధర్ష స్తదా కృచ్ఛాద్విమోక్ష్యసే	
స హి తారయితుం సౌమ్య శక్తః సురగణానఽపి	20
కిం పున స్త్వాం మహాబాహో క్షుత్పిపాసా వశం గతమ్	

సోఽహం భగవతః శృత్వా దేవదేవస్య నిశ్చయమ్	21
ఆహారం గర్హితం కుర్మి స్వశరీరం ద్విజోత్తమ	
బహూన్ వర్షగణాన్ బ్రహ్మన్ భుజ్యమాన మిదం మయా	22
క్షయం నాఽభ్యేతి బ్రహ్మార్షే తృప్తి శ్చాపి మమోత్తమా	
తస్య మే కృచ్ఛభూతస్య కృచ్ఛా దస్మా ద్విమోక్షయ	23
అన్యేషామ్ న గతిర్వ్యఽత్ర కుమ్భయోనిమృతే ద్విజమ్	
ఇదమాభరణం సౌమ్య తారణార్థం ద్విజోత్తమ	24
ప్రతిగృహ్ణీష్య బ్రహ్మార్షే ప్రసాదం కర్తుమర్హసి	
ఇదం తావత్ సువర్ణం చ ధనం వస్త్రాణి చ ద్విజ	25
భక్ష్యం భోజ్యం చ బ్రహ్మార్షే దదామ్యాభరణాని చ	
సర్వాన్ కామాన్ ప్రయచ్ఛామి భోగాంశ్చ మునిపుంగవ	26
తారణే భగవన్ మహ్యం ప్రసాదం కర్తు మర్హసి	
తస్యాఽహం స్వర్గిణో వాక్యం శృత్వా దుఃఖ సమన్వితమ్	27
తారణాయోపజగ్రాహ తదాభరణ ముత్తమమ్	
మయా ప్రతిగృహీతే తు తస్మిన్నాభరణే శుభే	28
మానుషః పూర్వకో దేహో రాజర్షే ర్విసనాశ హ	
ప్రణష్టే తు శరీరేఽసౌ రాజర్షిః పరయా ముదా	29
తృప్తః ప్రముదితో రాజా జగామ త్రిదివం సుఖం	
తేనేదం శక్రతుల్యేన దివ్యమాభరణం మమ	30
తస్మిన్నిమిత్రే కాకుత్స్థ దత్తమద్భుత దర్శనమ్	
<u>ఏకోనాశీతితమః సర్గః - దండ రాజ్య నివేశః</u>	
తదద్భుతతమం వాక్యం శృత్వాఽగస్త్యస్య రాఘవః	
గౌరవా ద్విస్మయా చ్చైవ పునః ప్రప్ఠుం ప్రచక్రమే	1
భగవం స్తద్వనం ఘోరం తప స్తప్యతి యత్ర సః	
శ్వేతో వైదర్భకో రాజా కథం స్యా దఽమృగద్విజమ్	2
తద్వనం స కథం రాజా శూన్యం మనుజ వర్ణితమ్	
తపశ్చర్తుం ప్రవిష్టః స శ్రోతు మిచ్ఛామి తత్త్వతః	3
రామస్య వచనం శృత్వా కౌతూహల సమన్వితమ్	

వాక్యం పరమ తేజస్వీ వక్తు మేవోపచక్రమే	4
పురా కృతయుగే రామ మనుర్దణ్ణధరః ప్రభుః	
తస్య పుత్రో మహానాసీ దిక్ష్యాకుః కులనందనః	5
తం పుత్రం పూర్వకే రాజ్యే నిక్షిప్య భువి దుర్జయమ్	
పృథివ్యాం రాజవంశానాం భవ కర్తేత్యువాచ హ	6
తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతం పితుః పుత్రేణ రాఘవ	
తతః పరమ సంతుష్టో మనుః పుత్రమువాచ హ	7
ప్రీతోఽస్మి పరమోదార త్వం కర్తాఽసి న సంశయః	
దణ్డేన చ ప్రజా రక్ష మా చ దణ్డమఽకారణే	8
అపరాధిషు యో దణ్డః పాత్యతే మానవేషు వై	
స దణ్డో విధివన్ముక్తః స్వర్గం నయతి పార్థివమ్	9
తస్మాద్దణ్డే మహాబాహో యత్నవాన్ భవ పుత్రక	
ధర్మో హి పరమో లోకే కుర్వత స్తే భవిష్యతి	10
ఇతి తం బహు సందిశ్య మనుః పుత్రం సమాధినా	
జగామ త్రిదివం హృష్టో బ్రహ్మలోకం సనాతనమ్	11
ప్రయాతే త్రిదివం తస్మిన్నిక్ష్యాకురమితప్రభః	
జనయిష్యే కథం పుత్రానితి చింతాపరోఽభవత్	12
కర్మభి ర్భహురూపైశ్చ తై సై ర్మనుసుతః సుతాన్	
జనయామాస ధర్మాత్మా శతం దేవసుతోపమాన్	13
తేషా మఽవరజ స్థాత సర్వేషాం రఘునన్దన	
మూఢశ్చాఽకృత విద్యశ్చ న శుశ్లాషతి పూర్వజాన్	14
నామ తస్య చ దణ్డేతి పితా చక్రేఽల్పమేధసః	
అవశ్యం దణ్డపతనం శరీరేఽస్య భవిష్యతి	15
అపశ్యమాన స్తం దేశం ఘోరం పుత్రస్య రాఘవ	
విన్ద్య శైవలయోర్మధ్యే రాజ్యం ప్రాదాదరిందమ	16
స దణ్డ స్తత్ర రాజాఽభూద్ద్రమ్యే పర్వతరోధసి	
పురం చాఽప్రతిమం రామ న్యవేశయదనుత్తమమ్	17
పురస్య చాఽకరోన్నామ మధుమన్త మితి ప్రభో	

పురోహితం తూశనసం వరయామాస సువ్రతమ్	18
ఏవం స రాజా తద్రాజ్యమకరోత్ సపురోహితః	
ప్రహృష్ట మనుజాకీర్ణం దేవరాజ్యం యథా వృషా	19
తతః స రాజా మనుజేంద్ర పుత్రః	
సార్థం చ తేనోశనసా తదానీం	
చకార రాజ్యం సుమహాన్మహాత్మా	
శక్రో దివీవోశనసా సమేతః	20
అశీతితమః సర్గః - అరజా సంగమః	
ఏతదాఖ్యాయ రామాయ మహర్షిః కుమ్భసంభవః	
అస్యామేవాఽపరం వాక్యం కథాయా ముపచక్రమే	1
తతః స దణ్డః కాకుత్స్థ బహువర్ష గణాయుతమ్	
అకరో త్తత్ర దాన్తాఽత్మా రాజ్యం నిహతకణ్ణకమ్	2
అథ కాలే తు కస్మింశ్చి ద్రాజా భార్గవ మాశ్రమమ్	
రమణీయ ముపాక్రామ చ్చైత్రే మాసి మనోహరే	3
తత్ర భార్గవ కన్యాం స రూపేణాఽప్రతిమాం భువి	
విచరన్తీం వనోద్దేశే దణ్డోఽపశ్యదనుత్తమామ్	4
స దృష్ట్వా తాం సుదుర్మేధా అనభ శరపీడితః	
అభిగమ్య సుసంవిగ్నాం కన్యాం వచన మబ్రవీత్	5
కుత స్త్వమఽసి సుశ్రోణి కస్య వాఽసి సుతా శుభే	
పీడితోఽహమనంగేన పృచ్ఛామి త్వాం శుభాననే	6
తస్య చైవం బృవాణస్య మోహోన్మత్తస్య కామినః	
భార్గవీ ప్రత్యువాచేదం వచః సానునయం నృపమ్	7
భార్గవస్య సుతాం విద్ధి దేవస్యాఽక్లిష్ట కర్మణః	
అరజాం నామ రాజేన్ద్ర జ్యేష్ఠా మాశ్రమ వాసినీమ్	8
మా మాం స్పృశ బలాద్రాజన్ కన్యా పితృవశా హ్యాహం	
గురుః పితా మే రాజేన్ద్ర త్వం చ శిష్యో మహాత్మనః	9
వ్యసనం సుమహాత్ కృద్ధః స తే దద్యాన్మహాతపాః	
యది వాన్యన్మయా కార్యం ధర్మదృష్టేన సత్పథా	10

వరయస్వ నృపశ్రేష్ఠ పితరం మే మహాద్యుతిమ్ అన్యథా తు ఫలం తుభ్యం భవే ధ్లోరాభిసంహితమ్	11
క్రోధేన హి పితా మేఽసౌ త్రైలోక్యమపి నిర్దహాత్ దాస్యతే చానవద్యాంగ తవ మాం యాచితః పితా	12
ఏవం బృవాణామఽరజాం దణ్ణః కామవశం గతః ప్రత్యువాచ మదోన్మత్తః శిరస్యాధాయ చాంజలిమ్	13
ప్రసాదం కురు సుశ్రోణి న కాలం క్షేప్తు మర్హసి త్వత్కృతే హి మమ ప్రాణా విదీర్యస్తే వరాననే	14
త్వాం ప్రాప్య మే వధో వా స్యా చ్చాపో వా యది దారుణః భక్తం భజస్య మాం భీరు భజమానం సువిహ్వలమ్	15
ఏవ ముక్త్యా తు తాం కన్యాం దోర్భ్యాం గృహ్య బలాద్భ్రలీ విస్ఫురన్తీం యథాకామం మైథునాయోపచక్రమే	16
ఏతమర్థం మహాఘోరం దణ్ణః కృత్వా సుదారుణమ్ నగరం ప్రయయావాశు మధుమన్త మనుత్తమమ్	17
అరజాపి రుదన్తీ సా ఆశ్రమస్యాఽవిదూరతః ప్రతీక్షన్తీ సుసంతస్తా పితరం దేవసన్నిభమ్	18
<u>ఏకాశీతమః సర్గః - దండ శాపః</u>	
స ముహూర్తాదుపశృత్య దేవర్షిరమిత ప్రభః స్వమాశ్రమం శిష్యవృతః క్షుధార్తః సన్న్యవర్తత	1
నోఽపశ్యదఽరజాం దీనాం రజసా సమభిప్లుతామ్ జ్యోత్స్నా మివారుణ గ్రస్తాం ప్రత్యూషే న విరాజతీమ్	2
తస్య రోషః సమఽభవత్ క్షుధార్తస్య విశేషతః నిర్దహన్నివ లోకాం స్త్రీన్ శిష్యాంశ్చైతదువాచ హ	3
పశ్యద్ధ్వం విపరీతస్య దణ్ణస్యాఽవిజితాత్మనః విపత్తిం ఘోర సంకాశాం కృద్ధామఽగ్ని శిఖా మివ	4
క్షయోఽస్య దుర్మతేః ప్రాప్తః సానుగస్య దురాత్మనః యః ప్రదీప్తాం హుతాశస్య శిఖాం వై స్పృష్టు మిచ్ఛతి	5
యస్మాత్ స కృతవాన్ పాపమీదృశం ఘోరసంహితమ్	

తస్మాత్ ప్రాప్స్యతి దుర్మేధాః ఫలం పాపస్య కర్మణః	6
సప్త రాత్రేణ రాజాఽసౌ సభృత్య బలవాహనః	
పాపకర్మ సమాచారో వధం ప్రాప్స్యతి దుర్మతిః	7
సమన్తాద్యోజన శతం విషయం చాఽస్య దుర్మతేః	
ధక్ష్యతే పాంసు వర్షేణ మహతా పాకశాసనః	8
సర్వసత్త్వాని యానీహ స్థావరాణి చరాణి చ	
మహతా పాంసు వర్షేణ విలయం సర్వతోఽగమన్	9
దణ్డస్య విషయో యావత్తావత్ సర్వసముచ్చయమ్	
పాంసువర్ష మివాలక్ష్యం సప్తరాత్రం భవిష్యతి	10
ఇత్యుక్త్వా క్రోధతామ్రాక్ష స్తదాశ్రమ నివాసినమ్	
జనం జనపదాన్తేషు స్థీయతా మితి చాబ్రవీత్	11
శృత్వా తూశసనో వాక్యం సోఽశ్రమావసథో జనః	
నిష్క్రాంతో విషయా త్తస్మాత్ స్థానం చక్రేఽథ బాహ్యతః	12
స తథోక్త్వా మునిజనమఽరజామిద మబ్రవీత్	
ఇహైవ వస దుర్మేధే ఆశ్రమే సుసమాహితా	13
ఇదం యోజన పర్యంతం సరః సురుచిర ప్రభమ్	
అరజే విజ్వరా భుంక్ష్వ కాలశ్చాఽత్ర ప్రతీక్ష్యతామ్	14
త్వత్సమీపే చ యే సత్త్వా వాసమేష్యన్తి తాం నిశామ్	
అవధ్యాః పాంసు వర్షేణ తే భవిష్యన్తి నిత్యదా	15
శృత్వా నియోగం బ్రహ్మార్షేః సాఽరజా భార్గవీ తదా	
తథేతి పితరం ప్రాహ భార్గవం భృశ దుఃఖితా	16
ఇత్యుక్త్వా భార్గవో వాసమఽన్యత్ర సమకారయత్	
తచ్చ రాజ్యం నరేంద్రస్య సభృత్య బలవాహనం	17
సప్తాహాద్భస్మసాద్భూతం యథోక్తం బ్రహ్మవాదినా	
తస్యాఽసౌ దణ్డవిషయో విన్ద్య శైవలయోర్ఘ్నప	18
శఘ్నో బ్రహ్మర్షిణా తేన వైధర్మ్యే సహితే కృతే	
తతః ప్రభృతి కాకుత్స్థ దణ్డకారణ్య ముచ్యతే	19
తపస్వినః స్థితా హ్యత్ర జనస్థానమతోఽభవత్	

ఏత త్తే సర్వమాఖ్యాతం యన్మాం పృచ్ఛసి రాఘవ	20
సంధ్యా ముపాసితం వీర సమయో హ్యతివర్తతే	
ఏతే మహర్షయః సర్వే పూర్ణకుమ్భాః సమస్తతః	21
కృతోదకా నరవ్యాఘ్ర ఆదిత్యం పర్యుపాసతే	
స తైర్బ్రాహ్మణమభ్యస్తం సహితై ర్బ్రహ్మవిత్తమైః	22
రవిరస్తంగతో రామ గచ్ఛోదక ముపస్సుశే	

ద్వ్యశీతితిమః సర్గః - రామ నివర్తనం

ఋషేర్వచన మాజ్ఞాయ రామః సంధ్యా ముపాసితమ్	
ఉపాక్రమత్ సరః పుణ్యమ౭స్సరోగణ సేవితమ్	1
తత్రోదక ముపస్సుశ్య సంధ్యామన్వాస్య పశ్చిమామ్	
ఆశ్రమం ప్రావిశద్రామః కుమ్భయోనేర్మహాత్మనః	2
తస్యా౭గస్త్యో బహుగుణం కందమూలం తథోషధిం	
శాల్యాదీని పవిత్రాణి భోజనార్థ మకల్పయత్	3
స భుక్తవాన్న రశ్రేష్ఠ స్తద౭న్న మమృతోపమమ్	
ప్రీతశ్చ పరితుష్టశ్చ తాం రాత్రిం సముపావిశత్	4
ప్రభాతే కాల్య ముత్థాయ కృత్వాహ్నిక మరిందమః	
ఋషిం సముపచక్రామ గమనాయ రఘూత్తమః	5
అభివాద్యాబ్రవీద్రామో మహర్షిం కుమ్భసంభవమ్	
ఆపృచ్ఛే స్వాం పురీం గన్తుం మామనుజ్ఞాతుమర్హసి	6
ధన్యో౭స్మ్యనుగృహీతో౭స్మి దర్శనేన మహాత్మనః	
ద్రష్టుం చైవాగమిష్యామి పావనార్థమిహాత్మనః	7
తథా వదతి కాకుత్స్థే వాక్యమద్భుత దర్శనమ్	
ఉవాచ పరమప్రీతో ధర్మనేత్ర స్తపోధనః	8
అత్యద్భుత మిదం వాక్యం తవ రామ శుభాక్షరమ్	
పావనః సర్వభూతానాం త్వమేవ రఘునన్దన	9
ముహూర్తమ౭పి రామ త్వాం యే చ పశ్యన్తి కేచన	
పావితాః స్వర్గభూతాశ్చ పూజ్యా స్తే సర్వదైవతైః	10
యే చ త్వాం ఘోరచక్షుర్భ్యః పశ్యన్తి ప్రాణినో భువి	

హతా స్తే యమదణ్డేన సద్యో నిరయగామినః	11
ఈద్యశ స్త్వం రఘుశ్రేష్ఠ పావనః సర్వదేహినాం	
భువి త్వాం కథయంతోఽపి సిద్ధి మేష్యంతి రాఘవ	12
గచ్ఛ చారిష్ఠమవ్యగ్రః పన్థాన మకుతోభయమ్	
ప్రశాధి రాజ్యం ధర్మేణ గత్థిర్థి జగతో భవాన్	13
ఏవముక్తస్తు మునినా ప్రాంజలిః ప్రగ్రహో నృపః	
అభ్యవాదయత ప్రాజ్ఞ స్తమ్బుషిం సత్యశీలినమ్	14
అభివాద్య మునిశ్రేష్ఠం తాంశ్చ సర్వాం స్తపోధనాన్	
అధ్యారోహ త్త దవ్యగ్రః పుష్పకం హేమభూషితమ్	15
తం ప్రయాన్తం మునిగణా ఆశీర్వాదైః సమన్తతః	
అపూజయన్ మహేన్ద్రాభం సహస్రాక్షమివాఽమరాః	16
ఖస్థః స దద్యశే రామః పుష్పకే హేమభూషితే	
శశీ మేఘసమీపస్థో యథా జలధరాగమే	17
తతోఽర్థదివసే ప్రాప్తే పూజ్యమాన స్తత స్తతః	
అయోధ్యాం ప్రాప్య కాకుత్స్థో మధ్యకణ్యమవారుహాత్	18
తతో విస్సజ్య రుచిరం పుష్పకం కామగామి తత్	
విసర్జియిత్వా గచ్ఛేతి స్వస్తి తేఽస్త్వీతి చ ప్రభుః	19
కణ్యాన్తర వినిక్షిప్తం ద్వార్యం రామోఽబ్రవీద్వచః	
లక్ష్మణం భరతం చైవ గత్వా తౌ లఘువిక్రమౌ	20
మమాగమన మాఖ్యాయ శబ్దాపయత మా చిరమ్	
త్యశీతితమః సర్గః - రాజసూయా జిహీర్షా	
తచ్ఛ్చత్వా భాషితం తస్య రామస్యాఽక్లిష్టకర్మణః	
ద్వార్యః కుమారావాహూయ రాఘవాయ న్యవేదయత్	1
దృష్ట్వా తు రాఘవః ప్రాప్తా ప్రియౌ భరత లక్ష్మణౌ	
పరిష్పజ్య తదా రామో వాక్య మేతదువాచ హ	2
కృతం మయా యథా తథ్యం ద్విజకార్య మనుత్తమమ్	
ధర్మసేతుమతో భూయః కర్తు మిచ్ఛామి రాఘవౌ	3
అక్షయ్య శ్చాన్యయ శ్చైవ ధర్మసేతుర్మతో మమ	

ధర్మప్రసాధకం హ్యేతత్ సర్వపాప ప్రణాశనం	4
యువాభ్యామాత్మభూతాభ్యాం రాజసూయ మనుత్తమమ్	
సహితో యష్టు మిచ్ఛామి తత్ర ధర్మో హి శాశ్వతః	5
ఇష్ట్యా తు రాజసూయేన మిత్రః శత్యనిబర్హణః	
సుహుతేన సుయజ్ఞేన వరుణత్వ ముపాగమత్	6
సోమశ్చ రాజసూయేన ఇష్ట్యా ధర్మేణ ధర్మవితే	
ప్రాప్తశ్చ సర్వలోకేషు కీర్తి స్థానం చ శాశ్వతమ్	7
అస్మిన్నఽహని యచ్ఛ్రేయశ్చిన్త్యతాం తన్మయా సహ	
హితం చాయతియుక్తం చ ప్రయతౌ కర్తు మర్హథః	8
శృత్వా తు రాఘవ స్వైతద్వాక్యం వాక్య విశారదః	
భరతః ప్రాణ్ణలిర్భూత్వా వాక్య మేతదువాచ హ	9
త్వయి ధర్మః పరః సాధో త్వయి సర్వా వసుంధరా	
ప్రతిష్ఠితా మహాబాహో యశశ్చాఽమితవిక్రమ	10
మహీపాలాశ్చ సర్వే త్వాం ప్రజాపతిమివాఽమరాః	
నిరీక్షంతే మహాత్మానం లోకనాథం యథా వయమ్	11
ప్రజాశ్చ పితృవద్రాజన్ పశ్యన్తి త్వాం మహాబల	
పృథివ్యా గతిభూతోఽసి ప్రాణినామపి రాఘవ	12
స త్వమేవంవిధం యజ్ఞమాహర్తాఽసి కథం నృప	
పృథివ్యాం రాజవంశానాం వినాశో యత్ర దృశ్యతే	13
పృథివ్యాం యే చ పురుషా రాజన్ పౌరుషమాగతాః	
సర్వేషాం భవితా తత్ర సంక్షయః సర్వకోపజః	14
స త్వం పురుషశార్దూల గుణైరఽతులవిక్రమ	
పృథివీం నాఽర్హసే హన్తుం వశే హి తవవర్తతే	15
భరతస్య తు తద్వాక్యం శృత్వామృతమయం తదా	
ప్రహర్షమతులం లేభే రామః సత్యపరాక్రమః	16
ఉవాచ చ శుభం వాక్యం కైకేయ్యానన్దవర్ధనమ్	
ప్రీతోఽస్మి పరితుష్టోఽస్మి తవాఽద్య వచనేఽనఘ	17
ఇదం వచనమఽక్షీటం త్వయా ధర్మ సమాహితమ్	

వ్యాహృతం పురుషవ్యాఘ్ర పృథివ్యాః పరిపాలనమ్	18
విషదస్మదభిప్రాయా ద్రాజసూయాత్ క్రతూత్తమాత్	
నివర్తయామి ధర్మజ్ఞ తవ సువ్యాహృతేన చ	19
లోక పీడాకరం కర్మ న కర్తవ్యం విచక్షణైః	
బాలానాం తు శుభం వాక్యం గ్రాహ్యం లక్ష్యణ పూర్వజ	20
తస్మా చ్ఛుణోమి తే వాక్యం సాధు యుక్తం మహామతే	
<u>చతురశీతిమః సర్గః - వృత్త తపో వర్ణనం</u>	
తథోక్తవతి రామే తు భరతే చ మహాత్మని	
లక్ష్మణోఽథ శుభంవాక్య మువాచ రఘునన్దనమ్	1
అశ్వమేధో మహాయజ్ఞః పావనః సర్వపాప్మనామ్	
పావన స్తవ దుర్ధర్షో రోచతాం రఘునందన	2
శ్శాయతే హి పురావృత్తం వాసవే సుమహాత్మని	
బ్రహ్మహత్యావృతః శక్తో హయమేధేన పావితః	3
పురా కిల మహాబాహో దేవాఽసుర సమాగమే	
వృత్తో నామ మహానాఽసీ దైతేయో లోక సమ్మతః	4
విస్తీర్ణో యోజన శత ముచ్చ్రిత స్త్రిగుణం తతః	
అనురాగేణ లోకాం స్త్రీన్ స్నేహాత్పశ్యతి సర్వతః	5
ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితః	
శశాస పృథివీం స్పీతాం ధర్మేణ సుసమాహితః	6
తస్మిన్ ప్రశాసతి తదా సర్వకామదుఘా మహీ	
రసవన్తి ప్రసూనాని మూలాని చ ఫలాని చ	7
అకృష్టపచ్యా పృథివీ సుసంపన్నా మహాత్మనః	
స రాజ్యం తాదృశం భుంక్తే స్పీత మద్భుత దర్శనమ్	8
తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా తపః కుర్యామనుత్తమమ్	
తపో హి పరమం శ్రేయః సమ్మోహ మితరత్ సుఖమ్	9
స నిక్షిప్య సుతం జ్యేష్ఠం పౌరేషు మధురేశ్వరమ్	
తప ఉగ్రం సమాతిష్ఠ త్తాపయన్ సర్వదేవతాః	10
తప స్తప్యతి వృత్తే తు వాసవః పరమార్తవత్	

విష్ణుం సముపసంక్రమ్య వాక్య మేతదువాచ హ	11
తపస్యతా మహాబాహో లోకా వృత్రేణ నిర్జితాః	
బలవాన్ స హి ధర్మాత్మా నైనం శఙ్ఖామి శాసితమ్	12
యద్యఽసౌ తప ఆతిష్ఠేద్భూయ ఏవాఽసురేశ్వరః	
యావల్లోకా ధరిష్యన్తి తావదస్య వశానుగాః	13
తం చైనం పరమోదార ముపేక్షఽసి మహాబల	
క్షణం హి న భవే ద్వృత్రః కృద్ధే త్వయి సురేశ్వర	14
యదా హి ప్రీతి సంయోగం త్వయా విష్ణో సమాగతః	
తదా ప్రభృతి దేవానాం నాథత్వ ముపలబ్ధవాన్	15
స త్వం ప్రసాదం లోకానాం కురుష్య సుసమాహితః	
త్వత్కృతేన హి సర్వం స్యాత్ ప్రశాంతమఽరుజం జగత్	16
ఇమే హి సర్వే విష్ణో త్వాం నిరీక్షన్తే దివౌకసః	
వృత్రఘాతేన మహతా త్వేషాం సాహ్యం కురుష్య హ	17
త్వయా హి నిత్యశః సాహ్యం కృతమేషాం మహాత్మనామ్	
అసహ్య మిదమఽన్యేషామఽగతీనాం గతిర్భవాన్	18
<u>పంచాశీతితమః సర్గః - వృత్ర వధః</u>	
లక్ష్మణస్య తు తద్వాక్యం శృత్వా శత్రునిబర్హణః	
వృత్రఘాతమశేషేణ కథయేత్యాహ సువ్రతః	1
రాఘవే ణైవముక్తస్తు సుమిత్రానన్దవర్ధనః	
భూయ ఏవ కథాం దివ్యాం కథయామాస సువ్రతః	2
సహస్రాక్ష వచః శృత్వా సర్వేషాం చ దివౌకసామ్	
విష్ణు ర్దేవానువాచేదం సర్వానిన్ద్ర పురోగమాన్	3
పూర్వం సాహ్యదబద్ధోఽస్మి వృత్రస్య తు మహాత్మనః	
తేన యుష్మత్ప్రియార్థం వై నాహం హన్మి మహాఽసురమ్	4
అవశ్యం కరణీయం చ భవతాం సుఖ ముత్తమమ్	
తస్మాదుపాయ మాఖ్యాస్యే యేన వృత్రో నిహన్యతే	5
త్రిధాభూతం కరిష్యామి హ్యత్మానం సురసత్తమాః	
తేన వృత్రం సహస్రాక్షో వధిష్యతి న సంశయః	6

ఏకాంశో వాసవం యాతు ద్వితీయో వజ్రమేవ తు	
త్యతీయో భూతలం శక్ర స్తథా వృత్రం వధిష్యతి	7
తథా బృవతి దేవేశే దేవా వాక్యమృథాబృవన్	
ఏవమేత న్న సందేహో యథా వదసి దైత్యహన్	8
భద్రం తేఽస్తు గమిష్యామో వృత్రాసుర వధైపిణః	
భజస్వ పరమోదార వాసవం స్వేన తేజసా	9
తతః సర్వే మహాత్మానః సహస్రాక్షపురోగమాః	
తదరణ్య ముపాక్రమన్ యత్ర వృత్రో మహాఽసురః	10
తేఽపశ్యంస్తేజసా భూతం తప్యంతమృత్యురోత్తమమ్	
పిబంతమివ లోకాం స్త్రీన్నిర్దహంతమివాఽమ్బరమ్	11
దృష్ట్వైవ చాఽసురశ్రేష్ఠం దేవా స్త్రాస ముపాగమన్	
కథమేనం వధిష్యామః కథం న స్యాత్ పరాజయః	12
తేషాం చింతయతాం తత్ర సహస్రాక్షః పురందరః	
వజ్రం ప్రగృహ్య బాహుభ్యాం ప్రాహిణోద్వృత్ర మూర్ధని	13
కాలాఽగ్నినేవ ఘోరేణ దీప్తినేవ మహాఽర్చిషా	
పతతా వృత్రశిరసా జగత్ త్రాస ముపాగమత్	14
అసంభావ్యం వధం తస్య వృత్రస్య విబుధాధిపః	
చింతయానో జగామాశు లోకస్యాంతం మహాయశాః	15
తమిన్ద్రం బ్రహ్మహత్యాశు గచ్ఛంత మనుగచ్ఛతి	
అపతచ్ఛాఽస్య గాత్రేషు తమిన్ద్రం దుఃఖమావిశత్	16
హతారయః ప్రణష్టేన్ద్రా దేవాః సాఽగ్నిపురోగమాః	
విష్ణుం త్రిభువనేశానం ముహుర్ముహు రపూజయన్	17
త్వం గతిః పరమేశాన పూర్వజో జగతః పితా	
రక్షార్థం సర్వభూతానాం విష్ణుత్వ ముపజగ్మివాన్	18
హతశ్చాఽయం త్వయా వృత్రో బ్రహ్మహత్యా చ వాసవమ్	
బాధతే సురశార్దుల మోక్షం తస్యా వినిర్దిశ	19
తేషాం తద్వచనం శృత్వా దేవానాం విష్ణురబ్రవీత్	
మామేవ యజతాం శక్రః పావయిష్యామి వజ్రిణమ్	20

పుణ్యేన హయమేధేన మామిష్ట్యా పాకశాసనః	
పునరేష్యతి దేవానా మిన్ద్రత్వ మకుతోభయం	21
ఏవం సందిశ్య తాం వాణీమ్ దేవానామమృతోపమాం	
జగామ విష్ణుర్దేవేశః స్తూయమాన స్త్రివిష్టపమ్	22
<u>షడశీతితమః సర్గః - బ్రహ్మహత్యా తరణం</u>	
తథా వృత్రవధం సర్వమఖిలేన స లక్ష్మణః	
కథయిత్వా నరశేష్ఠః కథాశేషం ప్రచక్రమ్	1
తతో హతే మహావీర్యే వృత్రే దేవ భయంకరే	
బ్రహ్మహత్యావృతః శక్రః సంజ్ఞాం లేభే న వృత్రహా	2
సోఽన్తమాశ్రిత్య లోకానాం నష్టసంజ్ఞో విచేతనః	
కాలం తత్రాఽవసత్ కంచిద్వేష్టమాన ఇవోరగః	3
అథ నష్టే సహస్రాక్షే ఉద్విగ్న మభవజ్జగత్	
భూమిశ్చ ధ్వస్త సంకాశా నిస్సేహా శుష్కు కాననా	4
నిస్సోతసశ్చ తే సర్వే హ్రదాశ్చ సరిత స్తథా	
సంక్షోభశ్చైవ సత్త్వానామనావృష్టి కృతోఽభవత్	5
క్షీయమాణే తు లోకేఽస్మిన్ సంభ్రాన్త మనసః సురాః	
యదుక్తం విష్ణునా పూర్వం తం యజ్ఞం సముపానయన్	6
తతః సర్వే సురగణాః సోపాధ్యాయాః సహర్షిభిః	
తం దేశం సముపాజగ్ముర్యత్రేన్ద్రో భయమోహితః	7
తే తు దృష్ట్వా సహస్రాక్షమావృతం బ్రహ్మహత్యయా	
తం పురస్కృత్య దేవేశమశ్వమేధ ముపాక్రమన్	8
తతోశ్వమేధః సుమహాన్ మహేన్ద్రస్య మహాత్మనః	
వవృదే బ్రహ్మహత్యాయాః పావనార్థం నరేశ్వర	9
తతో యజ్ఞే సమాప్తే తు బ్రహ్మహత్యా మహాత్మనః	
అభిగమ్యాబ్రవీద్వాక్యం క్వ మే స్థానం విధాస్యథ	10
తే తామూచు స్తదా దేవా స్తుష్టాః ప్రీతి సమన్వితాః	
చతుర్థా విభజాత్మాన మాత్మనైవ దురాసదే	11
దేవానాం భాషితం శృత్వా బ్రహ్మహత్యా మహాత్మనామ్	

సన్నిధౌ స్థానమన్యత్ర వరయామాస దుర్వసా	12
ఏకే నాంశేన వత్స్యామి పూర్ణోదాసు నదీషు వై	
చతురో వార్షికాన్ మాసాన్ దర్పఘ్ని కామవారిణీ	13
భూమ్యామఽహం సర్వకాల మేకేనాంశేన దుర్వసా	
వసిష్యామి న సందేహః సత్యే నైతద్ బ్రవీమి వః	14
యోఽయమంశ స్తుతీయో మే స్త్రీషు యౌవనశాలిషు	
త్రిరాత్రం దర్పపూర్ణాసు వసిష్యే దర్పఘాతినీ	15
హస్తారో బ్రాహ్మణాన్ యే తు మృషాపూర్వమదూషకాన్	
తాంశ్చతుర్దేన భాగేన సంశ్రయిష్యే సురర్షభాః	16
ప్రత్యూచు స్తాం తతో దేవా యథా వదసి దుర్వసే	
తథా భవతు తత్సర్వం సాధయస్వ యదీప్సితమ్	17
తతః ప్రీత్యాఽన్వితా దేవాః సహస్రాక్షం వవన్దిరే	
విజ్వరః స చ పూతాత్మా చ వాసవః సమపద్యత	18
ప్రశాన్తం చ జగత్ సర్వం సహస్రాక్షే ప్రతిష్ఠితే	
యజ్ఞం చాద్భుత సంకాశం తదా శక్తోఽభ్యపూజయత్	19
ఉద్యశో హ్యశ్వమేధస్య ప్రభావో రఘునన్దన	
యజస్వ సుమహాభాగ హయమేధేన పార్థివ	20
ఇతి లక్ష్మణ వాక్య ముత్తమం	
న్యపతి రతీవమనోహరం మహాత్మా	
పరితోషమఽవాప హ్యష్ట చేతా	
నిశమయ్యేన్ద్ర సమాన విక్రమౌజాః	21
<u>సప్తాశీతతితమః సర్గః - ఇళ స్త్రీత్య ప్రాప్తిః</u>	
తచ్ఛుత్వా లక్ష్మణేనోక్తం వాక్యం వాక్యవిశారదః	
ప్రత్యువాచ మహాతేజాః ప్రహసన్ రాఘవో వచః	1
ఏవమేవ నరశ్రేష్ఠ యథా వదసి లక్ష్మణ	
వృత్తఘాత మశేపేణ వాజిమేధ ఫలం చ యత్	2
శ్శాయతే హి పురా సౌమ్య కర్ణమస్య ప్రజాపతేః	
పుత్రో బాహ్లిశ్వరః శ్రీమాన్ ఇలో నామ మహాయశాః	3

స రాజా పృథివీం సర్వాం వశే కృత్వా సుధార్మికః	
రాజ్యం చైవ నరవ్యాఘ్ర పుత్రవత్ పర్యపాలయత్	4
సురైశ్చ పరమోదారై ర్దైత్యైశ్చ మహాధనైః	
నాగ రాక్షస గన్ధర్వై ర్యక్షైశ్చ సుమహాత్మభిః	5
పూజ్యతే నిత్యశః సౌమ్య భయార్చై రఘునన్దన	
అభిభ్యంశ్చ త్రయోలోకాః సరోషస్య మహాత్మనః	6
స రాజా తాదృశో హ్యసీ ధర్మ వీర్య చ నిష్ఠితః	
బుద్ధ్యా చ పరమోదారో బాహ్లికేశో మహాయశాః	7
స ప్రచక్రే మహాబాహు ర్మృగయాం రుచిరే వనే	
చైత్రే మనోరమే మాసి సభృత్య బలవాహనః	8
ప్రజమ్నై చ నృపోఽరణ్యే మృగాన్ శతసహస్రశః	
హత్వైవ తృప్తిర్నాభూచ్చ రాజ్ఞ స్తస్య మహాత్మనః	9
నానామృగాణా మయుతం వధ్యమానం మహాత్మనా	
యత్ర జాతో మహాసేన స్తం దేశ ముపచక్రమే	10
తస్మిన్ ప్రదేశే దేవేశః శైలరాజ సుతాం హరః	
రమయామాస దుర్ధర్షః సర్వైరనుచరైః సహ	11
కృత్వా స్త్రీరూప మాత్మానముమేశో గోపతిధ్వజః	
దేవ్యాః ప్రియ చికిర్షుః సన్ తస్మిన్ పర్వత నిర్ధరే	12
యే తు తత్ర వనోద్దేశే సత్త్వాః పురుష వాదినః	
వృక్షాః పురుష నామాన స్తేఽభవం స్త్రీజనా స్తథా	13
యచ్చ కించన తత్సర్వం నారీసంజ్ఞం బభూవ హ	
ఏతస్మిన్నన్తరే రాజా స ఇలః కర్షమాత్మజః	14
నిఘ్నన్ మృగ సహస్రాణి తం దేశ ముపచక్రమే	
సదృష్ట్యా స్త్రీకృతం సర్వం సవ్యాల మృగ పక్షిణమ్	15
ఆత్మానం స్వీకృతం చైవ సానుగం రఘునన్దన	
తస్య దుఃఖం మహచ్ఛాసీ ధృష్ట్యాత్మానం తథాగతమ్	16
ఉమాపతేశ్చ తత్కర్మ జ్ఞాత్వా త్రాస ముపాగమత్	
తతో దేవం మహాత్మానం శితికణ్ఠం కపర్దినమ్	17

జగామ శరణం రాజా సభృత్య బలవాహనః	
తతః ప్రహస్య వరదః సహదేవ్యా మహేశ్వరః	18
ప్రజాపతి సుతం వాక్య మువాచ వరదః స్వయమ్	
ఉత్తిష్టోత్తిష్ట రాజర్షే కార్దమేయ మహాబల	19
పురుషత్వమ్మతే సౌమ్య వరం వరయ సువ్రత	
తతః స రాజా దుఃఖాఽర్తః ప్రత్యాఖ్యాతో మహాత్మనా	20
న చ జగ్రాహ స్త్రీభూతో వరమన్యం సురోత్తమాత్	
తతః శోకేన మహతా శైలరాజ సుతాం నృపః	21
ప్రణిపత్య హ్యుమాం దేవీం సర్వేణైవాన్తరాత్మనా	
ఈశే వరాణాం వరదే లోకానామసి భామినీ	22
అమోఘ దర్శనే దేవి భజే సౌమ్యేన చక్షుషా	
హృద్గతం తస్య రాజర్షే ర్విజ్ఞాయ హర సన్నిధౌ	23
ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం దేవీ రుద్రస్య సమ్మతా	
అర్ధస్య దేవో వరదో వరాఽర్ధస్య తవ హ్యఽహమ్	24
తస్మాదఽర్ధం గృహాణ త్వం స్త్రీ పుంసోర్యావదిచ్ఛసి	
తదద్భుతతరం శృత్వా దేవ్యా వరమనుత్తమమ్	25
సంప్రహృష్టమనా భూత్వా రాజా వాక్యమఽథాబ్రవీత్	
యది దేవి ప్రసన్నా మే రూపేణాఽప్రతిమా భువి	26
మాసం స్త్రీత్వముపాసిత్యా మాసం స్యాం పురుషః పునః	
ఈప్సితం తస్య విజ్ఞాయ దేవీ సురుచిరాననా	27
ప్రత్యువాచ శుభం వాక్య మేవమేవ భవిష్యతి	
రాజన్ పురుషభూత స్త్వం స్త్రీభావం న స్మరిష్యసి	28
స్త్రీభూతశ్చ పరం మాసం న స్మరిష్యసి పౌరుషమ్	
ఏవం స రాజా పురుషో మాసం భూత్వాఽథ కార్దమిః	29
త్రైలోక్య సుందరీ నారీ మాసమేక మిళాఽభవత్	
అష్టాశీతితమః సర్గః - బుధ సమాగమః	
తాం కథా మిళసంబద్ధాం రామేణ సముదీరితామ్	
లక్ష్మణో భరతశ్చైవ శృత్వా పరమ విస్మితౌ	1

తౌ రామం ప్రాణ్ణలీ భూత్వా తస్య రాజ్ఞో మహాత్మనః	
విస్తరం తస్య భావస్య తదా పప్రచ్ఛతుః పునః	2
కథం స రాజా స్త్రీభూతో వర్తయామాస దుర్గతిః	
పురుషః స యదా భూతః కాం వృత్తిం వర్తయత్యౌసౌ	3
తయో స్తద్భాషితం శృత్వా కౌతూహల సమన్వితమ్	
కథయామాస కాకుత్స్థ స్తస్య రాజ్ఞో యథాగతమ్	4
తమేవ ప్రథమం మాసం స్త్రీభూతా లోకసుందరీ	
తాభిః పరివృతా స్త్రీభి ర్యేచ పూర్వం పదానుగాః	5
తత్ కాననం విగాహ్యశు విజహ్రౌ లోకసుందరీ	
దృమ గుల్మ లతాకీర్ణం పద్భ్యాం పద్మదళేక్షణా	6
వాహనాని చ సర్వాణి సా త్యక్త్వా వై సమన్తతః	
పర్వతాభోగ వివరే తస్మిన్ రేమే ఇళా తదా	7
అథ తస్మిన్ వనోద్దేశే పర్వతస్యా౭విదూరతః	
సరః సురుచిరప్రఖ్యం నానాపక్షిగణైర్యుతమ్	8
దదర్శ సా త్వళా తస్మిన్ బుధం నోమ సుతం తతః	
జ్వలన్తం స్వేన వపుషా పూర్ణం నోమ మివోదితమ్	9
తపన్తం చ తపస్తీవ్ర మమ్భోమధ్యే దురాసదమ్	
యశస్కరం కామకరం తారుణ్యే పర్యవస్థితమ్	10
సా తం జలాశయం సర్వం క్షోభయామాస విస్మితా	
సహగైః పూర్వపురుషైః స్త్రీభూతై రఘునన్దన	11
బుధస్తు తాం సమీక్ష్యేవ కామబాణ వశంగతః	
నోపలేభే తదాత్మానం సంచచాల తదా౭మ్భసి	12
ఇళాం నిరీక్షమాణస్తు త్రైలోక్యభృథికాం శుభామ్	
చిన్తాం సమభ్యతిక్రామత్ కా న్వియం దేవతాధికా	13
న దేవీషు న నాగీషు నాసురీష్య౭ప్సరఃసు చ	
దృష్టపూర్వా మయా కాచిద్రూపేణా౭నేన శోభితా	14
సదృశీయం మమభవేద్యది నా౭న్యపరిగ్రహః	
ఇతి బుద్ధిం సమాస్థాయ జలాత్ కూల ముషాగమత్	15

ఆశ్రమం సముపాగమ్య తత స్తాః ప్రమదోత్తమాః	
శబ్దాపయత ధర్మాత్మా తా శ్చైనం చ వవన్దిరే	16
స తాః పప్రచ్చ ధర్మాత్మా కస్యైషా లోకసున్దరీ	
కిమర్థ మాగతా చైవ సర్వమాఖ్యాత మాచిరమ్	17
శుభం తు తస్య తద్వాక్యం మధురం మధురాక్షరమ్	
శృత్వా స్త్రీయశ్చ తాః సర్వా ఊచుర్మధురయా గిరా	18
అస్మాక మేషా సుశోణీ ప్రభుత్వే వర్తతే సదా	
అపతిః కాననాస్తేషు సహౌఽస్మాభిశ్చరత్యసౌ	19
తద్వాక్య మవ్యక్తపదం తాసాం స్త్రీణాం నిశమ్య చ	
విద్యామావర్తినీం పుణ్యామావర్తయత స ద్విజః	20
సోఽర్థం విదిత్వా సకలం తస్య రాజ్ఞో యథాగతమ్	
సర్వా ఏవ స్త్రీయ స్తాశ్చ బభాషే మునిపుంగవః	21
అత్ర కిం పురుషీభూత్వా శైల రోధసి వత్స్యథ	
ఆవాసస్తు గిరావఽస్మిన్ శీఘ్రమేవ విధీయతామ్	22
మూల పత్ర ఫలైః సర్వా వర్తయిష్యథ నిత్యదా	
స్త్రీయః కిమ్పురుషౌ న్నామ భర్తాన్ సముపలప్స్యథ	23
తాం శృత్వా సోమ పుత్రస్య వాచం కింపురుషీకృతాః	
ఉపాసాం చక్రిరే శైలం వద్వ స్తా బహుళా స్తదా	24
<u>ఏకోననవతితమః సర్గః - పురూరవో జననం</u>	
శృత్వా కిమ్పురుషోత్పత్తిం లక్ష్మణో భరత స్తదా	
ఆశ్చర్యమితి చాబ్ధాతా ముభౌ రామం జనేశ్వరమ్	1
అథ రామః కథామేతాం భూయ ఏవ మహాయశాః	
కథయామాస ధర్మాత్మా ప్రజాపతి సుతస్య వై	2
సర్వాస్తా విదృతా దృష్ట్వా కిన్నరీ ఋషిసత్తమః	
ఉవాచ రూపసంపన్నాం తాం స్త్రీయం ప్రహసన్నివ	3
సోమస్యాఽహం సుదయితః సుతః సురుచిరాననే	
భజస్య మాం వరారోహే భక్త్యా స్పిగ్ధేన చక్షుషా	4
తస్య తద్వచనం శృత్వా శూన్యే స్వజన వర్జితా	

ఇళా సురుచిరప్రఖ్యం ప్రత్యువాచ మహాగ్రహమ్	5
అహం కామచరీ సౌమ్య తవాఽస్మి వశవర్తినీ	
ప్రశాధి మాం సోమ సుత యథేచ్ఛసి తథా కురు	6
తస్యా స్తదద్భుతప్రఖ్యం శృత్వా హర్ష ముపాగతః	
స వై కామీ సహ తయా రేమే చన్ద్రమసః సుతః	7
బుధస్య మాధవో మాస స్తా మిళాం రుచిరాననామ్	
గతో రమయతోఽత్యర్థం క్షణవ త్తస్య కామినః	8
అథ మాసే తు సంపూర్ణే పూర్ణేన్దు సదృశాననః	
ప్రజాపతి సుతః శ్రీమాన్ శయనే ప్రత్యబుధ్యత	9
సోఽపశ్యత్ సోమజం తత్ర తపన్తం సలిలాశయే	
ఊర్ధ్వ బాహుం నిరాలమ్బం తం రాజా ప్రత్యఽభాషత	10
భగవన్ పర్వతం దుర్గం ప్రవిష్టోఽస్మి సహానుగః	
న తు పశ్యామి తత్ సైన్యం క్వ ను తే మామకా గతాః	11
తచ్ఛ్రుత్వా తస్య రాజర్షే ర్షష్ట సంజ్ఞస్య భాషితమ్	
ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం సాన్త్యయన్ పరయా గిరా	12
అశ్మ వర్షేణ మహతా భృత్యా స్తే వినిపాతితాః	
త్వం చాశ్రమపదే సుప్తో వాత వర్ష భయాఽర్దితః	13
సమాశ్వసిహి భద్రం తే నిర్భయో విగతజ్వరః	
ఫల మూలాఽశనో వీర నివసేహ యథాసుఖమ్	14
స రాజా తేన వాక్యేన ప్రత్యాశ్వస్తో మహామతిః	
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం దీనో భృత్యక్షయా ద్భృశం	15
త్యక్త్యామ్యఽహం స్వకంరాజ్యం నాహం భృత్యైర్వినాకృతః	
వర్తయేయం క్షణం బ్రహ్మాన్ సమనుజ్ఞాతుమర్హసి	16
సుతో ధర్మపరో బ్రహ్మాన్ జ్యేష్ఠో మమ మహాయశాః	
శశబిన్దు రితిఖ్యాతః స మే రాజ్యం ప్రపత్యతే	17
న హి శక్త్యామ్యహం హిత్యా భృత్య దారాన్ సుఖాన్వితాన్	
ప్రతివక్తుం మహాతేజః కించిదఽప్యశుభం వచః	18
తథా బృవతి రాజేన్దే బుధః పరమ మద్భుతమ్	

సాన్వ్యపూర్వమ౭థోవాచ వాసస్త ఇహ రోచతామ్	19
న సంతాప స్వయా కార్యః కార్దమేయ మహాబల	
సంవత్సరోషిత స్యేహ కారయిష్యామి తే హితమ్	20
తస్య తద్వచనం శృత్వా బుధస్యా౭క్లిష్ట కర్మణః	
వాసాయ విదధే బుద్ధిం యదుక్తం బ్రహ్మవాదినా	21
మాసం స స్త్రీ తదా భూత్వా రమయ త్యనిశం శుభా	
మాసం పురుషభావేన ధర్మబుద్ధిం చకార సః	22
తతః సా నవమే మాసి ఇళా సోమ సుతాత్ సుతమ్	
జనయామాస సుశ్రోణీ పురూరవస మూర్ధ్ధితం	23
జాత మాత్రం తు సుశ్రోణీ పిత్తు హస్తే న్యవేశయత్	
బుధస్య సమవర్ణాభ మిళా పుత్రం మహాబలమ్	24
బుధస్తు పురుషీభూతం స వై సంవత్సరాంతరం	
కథాభీ రమయామాస ధర్మయుక్తాభి రాత్మవాన్	25
<u>నవతితమః సర్గః - ఇళా పురుషత్వ ప్రాప్తిః</u>	
తథోక్తవతి రామే తు తస్య జన్మ తదద్భుతమ్	
ఉవాచ లక్ష్మణో భూయో భరతశ్చ మహాయశాః	1
ఇళా సా సోమ పుత్రస్య సంవత్సరమథోషితా	
అకరోత్ కిం నరశ్రేష్ఠ తత్త్వం శంసితు మర్హసి	2
తయో స్తద్వాక్య మాదుర్యం నిశమ్య పరిప్పచ్చతాః	
రామః పునరువా చేమాం ప్రజాపతి సుతే కథామ్	3
పురుషత్వం గతే శూరే బుధః పరమ బుద్ధిమాన్	
సంవర్తం పరమోదార మాజుహోవ మహాయశాః	4
చ్యవనం భృగు పుత్రం చ మునిం చా౭రిష్ఠనేమినమ్	
ప్రమోదనం మోదకరం తతో దుర్వాససం మునిమ్	5
ఏతాన్ సర్వాన్ సమానీయ వాక్యజ్ఞ స్తత్త్వ దర్శినః	
ఉవాచ సర్వాన్ సుహృదో ధైర్యేణ సుసమాహితాన్	6
అయం రాజా మహాబాహుః కర్దమస్య ఇళః సుతః	
జానీతైనం యథాభూతం శ్రీయో హ్యస్య విధీయతామ్	7

తేషాం సంవదతా మేవం తమాశ్రమ ముపాగమత్	
కర్దమస్తు మహాతేజా ద్విజైః సహ మహాత్మభిః	8
పులస్త్యశ్చ క్రతుశ్చైవ వషట్కార స్తదైవ చ	
ఓంకారశ్చ మహాతేజా స్తమాశ్రమ ముపాగమత్	9
తే సర్వే హృష్ట మనసః పరస్పర సమాగమే	
హితైషిణో బాహ్లిపతేః పృథగ్వాక్యా న్యఽథాబృవన్	10
కర్దమస్త్యఽబ్రవీద్వాక్యం సుతార్థం పరమం హితమ్	
ద్విజాః శృణుత మద్వాక్యం యచ్ఛ్రేయః పార్థివస్య హి	11
నాఽన్యం పశ్యామి భైషజ్యమఽన్తరా వృషభధ్వజమ్	
నాఽశ్వమేధాత్ పరో యజ్ఞః ప్రియశ్చైవ మహాత్మనః	12
తస్మా ద్యజామహి సర్వే పార్థివార్థే దురాసదమ్	
కర్దమే నైవముక్తాస్తు సర్వ ఏవ ద్విజర్షభాః	13
రోచయన్తి స్మ తం యజ్ఞం రుద్రస్యారాధనం ప్రతి	
సంవర్తస్య తు రాజర్షేః శిష్యః పరపురంజయః	14
మరుత్త ఇతి విఖ్యాత స్తం యజ్ఞం సముపాహరత్	
తతో యజ్ఞో మహానాసీ ద్భుధాశ్రమ సమీపతః	15
రుద్రశ్చ పరమం తోషం జగామ మహాయశాః	
అథ యజ్ఞే సమాప్తే తు ప్రీతః పరమయా ముదా	16
ఉమాపతి ర్ద్విజాన్ సర్వానువాచ ఇళ సన్నిధౌ	
ప్రీతోఽస్మి హయమేధేన భక్త్యా చ ద్విజసత్తమాః	17
అస్య బాహ్లిపతేశ్చైవ కిం కరోమి ప్రియం శుభమ్	
తథా వదతి దేవేశే ద్విజా స్తే సుసమాహితాః	18
ప్రసాదయన్తి దేవేశం యథా స్యాత్ పురుష స్త్విళా	
తతః ప్రీతో మహాదేవః పురుషత్వం దదౌ పునః	19
ఇళాయై స మహాతేజా దత్త్వా చాన్తరధీయత	
నిర్వృతీ హయమేధే తు గతశ్చాఽదర్శనం హరః	20
యథాగతం ద్విజాః సర్వే హ్యగచ్ఛన్ దీర్ఘదర్శినః	
రాజా తు బాహ్లిముత్స్రుజ్య మధ్యదేశే హ్యనుత్తమమ్	21

నివేశయామాస పురం ప్రతిష్ఠానం యశస్కరమ్	
శశబిన్దుస్తు రాజర్షి ర్భాష్ఠిం పరపురంజయః	22
ప్రతిష్ఠానో ఇలో రాజా ప్రజాపతిసుతో బలీ	
స కాలే ప్రాప్తవాంట్లోక మిలో బ్రాహ్మమనుత్తమమ్	23
ఐలః పురూరవా రాజా ప్రతిష్ఠాన మవాప్తవాన్	
ఈద్యశో హ్యశ్వమేధస్య ప్రభావః పురుషర్షభౌ	24
స్త్రీభూతః పౌరుషం లేభే యచ్ఛాన్యదపి దుర్లభమ్	
ఏకనవతితమః సర్గః - యజ్ఞ సంవిధానం	
ఏతదాఖ్యాయ కాకుత్స్థో బ్రాత్యభ్యామమితప్రభః	
లక్ష్మణం పునరేవాహ ధర్మయుక్త మిదం వచః	1
వసిష్ఠం వామదేవం చ జాబాలిమఽథ కాశ్యపమ్	
ద్విజాంశ్చ సర్వ ప్రవరానఽశ్వమేధ పురస్కృతాన్	2
ఏతాన్ సర్వాన్ సమానీయ మస్త్రయిత్వా చ లక్ష్మణ	
హాయం లక్ష్మణ సంపన్నం విమోక్ష్యామి సమాధినా	3
తద్వాక్యం రాఘవేణోక్తం శృత్వా త్వరిత విక్రమః	
ద్విజాన్ సర్వాన్ సమాహూయ దర్శయామాస రాఘవమ్	4
తే దృష్ట్వా దేవసంకాశం కృత పాదాభివన్దనమ్	
రాఘవం సుదురాధర్ష మాశీర్భిః సమపూజయన్	5
ప్రాణ్ణలిః స తదా భూత్వా రాఘవో ద్విజ సత్తమాన్	
ఆచచక్షేఽశ్వమేధస్య హ్యభిప్రాయం మహాయశాః	6
తే తు రామస్య తచ్ఛ్చత్వా నమస్కృత్వా వృషధ్వజం	
అశ్వమేధం ద్విజాః సర్వే పూజయంతి స్మ సర్వశః	7
స తేషాం ద్విజముఖ్యానాం వాక్య మద్భుత దర్శనమ్	
అశ్వమేధా శ్రితం శృత్వా భృశం ప్రీతోఽభవ త్తదా	8
విజ్ఞాయ కర్మ తత్రేషాం రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	
ప్రేషయస్వ దృతం దూతాన్ సుగ్రీవాయ మహాత్మనే	9
యథా మహద్భి ర్ధరిభి ర్భహుభిశ్చ వనౌకసాం	
సార్థ మాగచ్ఛ భద్రం తే హ్యనుభోక్తుం మహోత్సవమ్	10

విభీషణశ్చ రక్షోభిః కామగై ర్బహుభి ర్స్వతః	
అశ్వమేధం మహాయజ్ఞమాయాత్వతుల విక్రమః	11
రాజానశ్చ మహాభాగా యే మే ప్రియచిక్వీర్షవః	
సానుగాః క్షిప్రమాయాన్తు యజ్ఞం ద్రష్టు మనుత్తమమ్	12
దేశాన్తరగతా యే చ ద్విజా ధర్మ సమాహితాః	
ఆమన్తయస్వ తాన్ సర్వానశ్వమేధాయ లక్ష్మణ	13
ఋషయశ్చ మహాబాహో ఆహూయంతాం తపోధనాః	
దేశాన్తరగతాః సర్వే సదాచారాశ్చ ద్విజాతయః	14
తద్దైవ తాళావచరా స్తద్దైవ నటనర్తకాః	
యజ్ఞవాటశ్చ సుమహాన్ గోమత్యా నైమిశే వనే	15
ఆజ్ఞాప్యతాం మహాబాహో తద్ధి పుణ్య మనుత్తమమ్	
శాంతయశ్చ మహాబాహో ప్రవర్త్యంతాం సమన్తతః	16
శతశ్చాపి ధర్మజ్ఞాః క్రతుముఖ్య మనుత్తమం	
అనుభూయ మహాయజ్ఞం నైమిశే రఘునందన	17
తుష్టః పుష్టశ్చ సర్వోపసౌ మానితశ్చ యథావిధి	
ప్రీతిం యాస్యతి ధర్మజ్ఞ శీఘ్రమామన్త్యతాం జనః	18
శతం వాహసహస్రాణాం తణ్ణులానాం వపుష్మతామ్	
అయుతం తిల ముద్గానాం ప్రయాత్వగ్రే మహాబల	19
చణకానాం కుళుత్థానాం మాషాణాం లవణస్య చ	
అతోపనురూపం స్నేహం చ గంధసంక్షిప్త మేవ చ	20
సువర్ణ కోటిో బహుళా హిరణ్యస్య శతోత్తరాః	
అగ్రతో భరతః కృత్వా గచ్ఛత్స్వగ్రే సమాధినా	21
అన్తరాపణ వీధ్యశ్చ సర్వే చ నటనర్తకాః	
సూదా నార్యశ్చ బహవో నిత్యం యౌవన శాలినః	22
భరతేన తు సార్థం తే యాన్తు సైన్యాని చార్గతః	
నైగమా బలవృద్ధాశ్చ ద్విజాశ్చ సుసమాహితాః	23
కర్మాన్వికాన్ వర్ధకినః కోశాధ్యక్షాంశ్చ నైగమాన్	
మమ మాతృ స్తథా సర్వాః కుమారాన్తఃపురాణి చ	24

కాంచనీం మమపత్నీం చ దీక్షాయాం జ్ఞాంశ్చ కర్మణి అగ్రతో భరతః కృత్వా గచ్ఛత్స్వగ్రే మహాయశాః	25
ఉపకార్యా మహార్థాశ్చ పార్థివానాం మహౌజసాం సానుగానాం నరశ్రేష్ఠో వ్యాదిదేశ మహాబలః	26
అన్నపానాని వస్త్రాణి అనుగానాం మహాత్మనాం భరతః స తదా యాతః శతృష్ను సహిత స్తదా	27
వానరాశ్చ మహాత్మానః సుగ్రీవ సహిత స్తదా విప్రాణాం ప్రవరాః సర్వే చకృశ్చ పరివేషణం	28
విభీషణశ్చ రక్షోభిః స్త్రీభిశ్చ బహుభిర్వృతః ఋషీణా ముగ్రతపసాం పూజాం చక్రే మహాత్మనాం	29
<u>ద్వినవతితమః సర్గః - హయ చర్య</u>	
తత్ సర్వమఖిలేనాశు ప్రస్థాప్య భరతాగ్రజః హయం లక్షణ సంపన్నం కృష్ణసారం ముమోచ హ	1
ఋత్విగ్నిర్లక్ష్యణం సార్థమశ్వతస్త్రే నియోజ్య చ తతోఽభ్యగచ్ఛత్ కాకుత్స్థః సహసైన్యేన నైమిశమ్	2
యజ్ఞవాటం మహాబాహు ర్ధుష్ట్యా పరమమద్భుతమ్ ప్రహర్షమతులం లేభే శ్రీమానితి వచోఽబ్రవీత్	3
నైమిశే వసత స్తస్య సర్వ ఏవ నరాధిపాః ఆనిన్యరుపహారాంశ్చ తాన్ రామః ప్రత్యపూజయత్	4
ఉపకార్యా మహార్థాశ్చ పార్థివానాం మహాత్మనామ్ సానుగానాం నరశ్రేష్ఠో వ్యాదిదేశ మహామతిః	5
అన్నపానాని వస్త్రాణి సానుగానాం మహాత్మనామ్ భరతః సందదావాశు శతృష్ను సహిత స్తదా	6
వానరాశ్చ మహాత్మానః సుగ్రీవ సహితా స్తదా విప్రాణాం ప్రణతాః సర్వే చక్రీరే పరివేషణమ్	7
విభీషణశ్చ రక్షోభిర్బహుభిః స్రగ్విభిర్వృతః ఋషీణా ముగ్రతపసాం పూజాం చక్రే మహాత్మనాం	8
ఏవం సువిహితో యజ్ఞో హయమేధోఽభ్యవర్తత	

లక్ష్మణేనాభిగుప్తా చ హయచర్యా ప్రవర్తత	9
ఈద్యశం రాజసింహస్య యజ్ఞ ప్రవర ముత్తమం	
నాఽన్యః శబ్దోఽభవత్తత్ర హయమేధే మహాత్మనః	10
చన్దతో దేహి దేహీతి యావత్తుష్యన్తి యాచకాః	
తావత్ సర్వాణి దత్తాని క్రతుమద్యే మహాత్మనః	11
వివిధాని చ గౌడాని ఖాండవాని తథైవ చ	
న నిస్సృతం భవత్యోష్ఠాద్వచనం యావదఽర్ధినాం	12
తావ ద్వానర రక్షోభి ర్దత్త మేవాఽభ్యద్యశ్యత	
న కశ్చిన్మలిన స్తత్ర దీనో వాప్యఽథ కర్షితః	13
తస్మిన్ యజ్ఞవరే రాజ్ఞో హృష్ట పుష్ట జనావృతే	
యే చ తత్ర మహాత్మానో మునయ శ్చిరజీవినః	14
నాఽస్మరం స్తాద్యశం యజ్ఞం నాఽప్యాసీత్ స కదాచన	
యః కృత్యవాన్ సువర్ణేన సువర్ణం లభతే స్మ సః	15
విత్తాఽర్థీ లభతే విత్తం రత్నాఽర్థీ రత్న మేవ చ	
రజతానాం సువర్ణానా మశ్మనామఽథ వాససామ్	16
అనిశం దీయమానానాం రాశిః సముపద్యశ్యతే	
న శక్తస్య ధనేశస్య యమస్య వరుణస్య వా	17
ఈద్యశో దృష్ట పూర్వో న ఏవ మూచు స్తపోధనాః	
సర్వత్ర వానరా స్తస్థుః సర్వత్రైవ చ రాక్షసాః	18
వాసో ధనాఽన్నమఽర్ధిభ్యః పూర్ణహస్తా దదు ర్భూశమ్	
ఈద్యశో రాజసింహస్య యజ్ఞః సర్వగుణాన్వితః	19
సంవత్సరమఽథో సాగ్రం వర్తతే న చ హీయతే	
<u>త్రినవతితమః సర్గః - వాల్మీకి సందేశః</u>	
వర్తమానే తథాభూతే యజ్ఞే చ పరమాద్భుతే	
సశిష్య ఆజగామాశు వాల్మీకిర్మునిపుంగవః	1
స దృష్ట్వా దివ్యసంకాశం యజ్ఞమద్భుత దర్శనమ్	
ఏకాన్తే ఋషివాటానాం చకార ఉటజాన్ శుభాన్	2
శకటాంశ్చ బహూన్ పూర్ణాన్ ఫలమూలైశ్చ శోభనాన్	

వాల్మీకివాట్ రుచిరే స్థాపయన్నఁవిదూరతః	3
ఆసీత్ సుపూజితో రాజ్ఞా మునిభిశ్చ మహాత్మాభిః	
వాల్మీకిః సుమహాతేజా న్యవసత్ పరమాత్మవాన్	4
స శిష్యావఁబ్రవీ ధ్ధుష్టో యువాం గత్వా సమాహితౌ	
కృత్స్నం రామాయణం కావ్యం గాయేథాం పరయా ముదా	5
ఋషివాట్షు పుణ్యేషు బ్రాహ్మణావసథేషు చ	
రథ్యాసు రాజమార్గేషు పార్థివానాం గృహేషు చ	6
రామస్య భవన ద్వారి యత్ర కర్మ ప్రవర్తతే	
ఋత్విజామఁగ్రతశ్చైవ తత్ర గేయం విశేషతః	7
ఇమాని చ ఫలాన్యఁత్ర స్వాదూని వివిధాని చ	
జాతాని పర్వతాగ్రేషు చాఽఽస్వాద్యాస్వాద్య గాయతామ్	8
న యాస్యథః శ్రమం వత్సో భక్షయిత్వా ఫలాని వై	
మూలాని చ సుమృష్టాని న రాగాత్ పరిహాస్యథః	9
యది శబ్దాపయేద్రామః శ్రవణాయ మహీపతిః	
ఋషీణా ముపవిష్టానాం తతో గేయం ప్రవర్తతామ్	10
దివసే వింశతిః సర్గా గేయా మధురయా గిరా	
ప్రమాణై ర్బహుభి స్తత్ర యథోద్దిష్టా మయా పురా	11
లోభశ్చాపి న కర్తవ్యః స్వల్పోఽపి ధనకాంక్షయా	
కిం ధనేనాశ్రమస్థానాం ఫలమూలోప జీవినామ్	12
యది పృచ్ఛేత్ స కాకుత్స్థో యువాం కస్యేతి దారకౌ	
ఆవాం వాల్మీకి శిష్యో న్నో బ్రూతమేవం నరాధిపమ్	13
ఇమాస్తన్త్రీః సుమధురాః స్థానం వా పూర్వదర్శనమ్	
మూర్చయిత్వా సుమధురం గాయేథాం విగతజ్వరౌ	14
ఆది ప్రభృతి గేయం స్యా న్న చాఽవజ్ఞాయ పార్థివమ్	
పితా హి సర్వభూతానాం రాజా భవతి ధర్మతః	15
తద్యువాం హృష్ట మనసౌ శ్వః ప్రభాతే సమాస్థితౌ	
గాయేథాం మధురం గేయం తన్త్రీ లయ సమన్వితమ్	16
ఇతి సందిశ్య బహుశో మునిః ప్రాచేతస స్తదా	

వాల్మీకి: పరమోదార స్తూష్టి మాసీన్మహాయశా:	17
సందిష్టా మునినా తేన తావుభౌ మైథిలీ సుతౌ	
తదైవ కరవావేతి నిర్ణగ్మతురఽరిన్దమౌ	18
తామద్భుతాం తౌ హృదయే కుమారౌ	
నివేశ్య వాణీమృషిభాషితం తదా	
సముత్సుకౌ తౌ సమభూషతుర్నిశాం	
యథాఽశ్వినౌ భార్గవ నీతి సంహితామ్	19
<u>చతుర్నవతితమః సర్గః - రామాయణ గానం</u>	
తౌ రజన్యాం ప్రభాతాయాం స్నాతౌ హుతహుతాశనౌ	
యథోక్తమృషిణా పూర్వం సర్వం తత్రోపగాయతామ్	1
తాం స శుశ్రావ కాకుత్స్థః పూర్వాచార్య వినిర్మితాం	
అపూర్వాం పార్యజాతిం చ గేయేన సమలంకృతామ్	2
ప్రమాణై ర్భహుభిర్యుక్తాం తస్త్రీ లయ సమన్వితామ్	
బాలాభ్యాం రాఘవః శృత్వా కౌతూహలపరోఽభవత్	3
అథ కర్మాన్తరే రాజా సమాహూయ మహామునీన్	
పార్థివాంశ్చ నరవ్యాఘ్రుః పణ్డితాన్వైగమాంస్తథా	4
పౌరాణికాన్ శబ్దవిదో యే చ వృద్ధా ద్విజాతయః	
స్వరాణాం లక్షణజ్ఞాంశ్చ ఉత్సుకాన్ ద్విజసత్తమాన్	5
లక్షణజ్ఞాంశ్చ గాన్ధర్వా న్వైగమాంశ్చ విశేషతః	
పాదాక్షర సమా సజ్ఞాం శ్చందస్సు పరినిష్ఠితాన్	6
కళామాత్రా విభాగజ్ఞాన్ జ్యోతిషే చ పరం గతాన్	
క్రియాకల్పవిద శ్చైవ తథా కావ్యవిదో జనాన్	7
భాషాజ్ఞా నింగితజ్ఞాంశ్చ నైగమాంశ్చాఽప్యశేషతః	
హేతుపచార కుశలాన్ వచనే చాఽపి హైతుకాన్	8
ఛందోవిదః పురాణజ్ఞాన్ వైదికాన్ ద్విజసత్తమాన్	
చిత్రజ్ఞాన్ వృత్తసూత్రజ్ఞాన్ గీత నృత్య విశారదాన్	9
శాస్త్రజ్ఞా న్నీతి నిపుణాన్ వేదాన్తార్థ ప్రబోధకాన్	
ఏతాన్ సర్వాన్ సమానీయ గాతారౌ సమవేశయత్	10

దృష్ట్యా మునిగణాః సర్వే పార్థివాశ్చ మహాజనుః పిబంత ఇవ చక్షుర్భ్యాం రాజానం గాయకౌ చ తౌ	11
ఊచుః పరస్పరమ్ చేదం సర్వ ఏవ సమంతతః ఊభౌ రామస్య సదృశౌ బిమ్బా ద్భిమ్బుమివోత్థితౌ	12
జటిలౌ యది న స్యాతాం న వల్కలధరో యది విశేషం నాఽధిగచ్ఛామౌ గాయతో రాఘవస్య చ	13
తేషాం సంవదతా మేవం శ్రోత్వాణాం హర్షవర్ధనమ్ గేయం ప్రచక్రతు స్తత్ర తావుభౌ ముని దారకౌ	14
తతః ప్రవృత్తం మధురం గాన్ధర్వమఽతిమానుషమ్ న చ తృప్తిం యయుః సర్వే శ్రోతారో గాన సంపదా	15
ప్రవృత్తమాదితః పూర్వసర్గం నారద దర్శితం తతః ప్రభృతి సర్గాంశ్చ యావ ద్వింశ త్యఽగాయతామ్	16
తతోఽపరాహ్లాసమయే రాఘవః సమభాషత శృత్వా వింశతి సర్గాం స్తాన్ బ్రాతరం బ్రాతృవత్సలః	17
అష్టాదశ సహస్రాణి సువర్ణస్య మహాత్మనోః ప్రయచ్ఛ శీఘ్రం కాకుత్స్థ యదఽన్యదభికాంక్షితం	18
దదౌ శీఘ్రం స కాకుత్స్థో బాలయౌ ర్వై పృథక్ పృథక్ దీయమానం సువర్ణం తు నాఽగృహ్ణీతాం కుశీలవౌ	19
ఊచతు శ్చ మహాత్మానౌ కిమఽనేనేతి విస్మితౌ వన్యేన ఫలమూలేన నిరతౌ వనవాసినౌ	20
సువర్ణేన హిరణ్యేన కిం కరిష్యావహే వనే తథా తయోః ప్రబృవతోః కౌతూహల సమన్వితాః	21
శ్రోతార శ్చైవ రామశ్చ సర్వ ఏవ సువిస్మితాః	

తస్య చైవాగమం రామః కావ్యస్య శ్రోతుముత్సుకః	22
పప్రచ్చ తౌ మహాతేజా స్తావుభౌ ముని దారకౌ	
కిం ప్రమాణ మిదం కావ్యం కా ప్రతిష్ఠా మహాత్మనః	23
కర్తా కావ్యస్య మహతః క్వ చాఽసౌ మునిపుంగవః	
పృచ్ఛన్తం రాఘవం వాక్య మూచతు ర్ముని దారకౌ	24
వాల్మీకిర్భగవాన్ కర్తా సంప్రాప్తో యజ్ఞసంవిధామ్	
యేనేదం చరితం తుభ్యమఽశేషం సంప్రదర్శితమ్	25
సన్నిబద్ధం హి శ్లోకానాం చతుర్వింశత్యహస్రకం	
ఉపాఖ్యాన శతం చైవ భార్గవేణ తపస్వినా	26
ఆది ప్రభృతి వై రాజన్ పఞ్చ సర్గశతాని చ	
కాండాని షట్ కృతానీహ సోత్తరాణి మహాత్మనా	27
కృతాని గురుణాఽస్మాక మృషిణా చరితం తవ	
ప్రతిష్ఠా జీవితం యావత్ తావత్ సర్వస్య వర్తతే	28
యది బుద్ధిః కృతా రాజన్ శ్రవణాయ మహారథ	
కర్మాన్తరే క్షణీభూత స్త చ్ఛృణుష్వ సహాఽనుజః	29
బాఙ్మిత్యఽబ్రవీద్రామ స్తా చానుజ్ఞాప్య రాఘవమ్	
ప్రహృష్టా జగ్ముతుః స్థానం యత్రాస్తే మునిపుంగవః	30
రామోఽపి మునిభిః సార్థం పార్థివైశ్చ మహాత్మభిః	
శృత్వా తద్గీతిమాధుర్యం కర్మశాలా ముపాగమత్	31
శుశ్రావ త త్తాళ లయోపపన్నం	
సర్గాన్వితం సుస్వర శబ్దయుక్తం	
తంత్రీ లయ వ్యంజన యోగయుక్తం	
కుశీలవాభ్యాం పరిగీయమానం	32
<u>పంచనవతితమః సర్గః - వాల్మీకి దూత ప్రేషణం</u>	
రామో బహూన్యఽహాన్యేవం తద్గీతం పరమం శుభమ్	
శుశ్రావ మునిభిః సార్థం పార్థివైః సహ వానరైః	1
తస్మిన్ గీతే తు విజ్ఞాయ సీతాపుత్రౌ కుశీలవౌ	
తస్యాః పరిషదో మధ్యే రామో వచన మబ్రవీత్	2

దూతాన్ శుద్ధ సమాచారా నాహూయాత్మమనీషయా మద్వచో బృత గచ్ఛద్వ మితో భగవతోన్తికమ్	3
యది శుద్ధ సమాచారా యది వా వీతకల్మషా కరోత్విహాత్మనః శుద్ధిమనుమాన్య మహామునిమ్	4
చన్దం మునేశ్చ విజ్ఞాయ సీతాయాశ్చ మనోగతమ్ ప్రత్యయం దాతు కామాయా స్తతః శంసత మే లఘు	5
శ్వః ప్రభాతే తు శపథం మైథిలీ జనకాత్మజా కరోతు పరిషన్మద్యే శోధనార్థం మమై వ చ	6
శృత్వా తు రాఘవ స్త్రైత ద్వచః పరమమద్భుతమ్ దూతాః సంప్రయయు ర్వాటం యత్రాస్తే మునిపుంగవః	7
తే ప్రణమ్య మహాత్మానం జ్వలన్త మమితప్రభమ్ ఊచు స్తే రామవాక్యాని మృదూని మధురాణి చ	8
తేషాం తద్వ్యాహృతం శృత్వా రామస్య చ మనోగతమ్ విజ్ఞాయ సుమహాతేజా ముని ర్వాక్య మఽథాబ్రవీత్	9
ఏవం భవతు భద్రం వో యథా వదతి రాఘవః తథా కరిష్యతే సీతా దైవతం హి పతిః స్త్రీయాః	10
తథోక్తా మునినా సర్వే రామదూతా మహౌజసః ప్రత్యేత్య రాఘవం క్షిప్రం మునివాక్యం బభాషిరే	11
తతః ప్రహృష్టః కాకుత్స్థః శృత్వా వాక్యం మహాత్మనః ఋషీం స్తత్ర సమేతాంశ్చ రాజ్ఞశ్చైవాభ్యభాషత	12
భగవన్తః సశిష్యా వై సానుగశ్చ నరాధిపాః పశ్యన్తు సీతా శపథం యశ్చైవాన్యోఽపి కాంక్షతే	13
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః సర్వేషా మృషిముఖ్యానాం సాధువాదో మహానభూత్	14
రాజానశ్చ మహాత్మానం ప్రశంసన్తి స్మ రాఘవమ్ ఉపపన్నం నరశ్రేష్ఠ త్వయ్యేవ భువి నాఽన్యతః	15
ఏవం వినిశ్చయం కృత్వా శ్వోభూత ఇతి రాఘవః విసర్జయామాస తదా సర్వాం స్తాన్ శత్రుసూదనః	16

ఇతి సంప్రవిచార్య రాజసింహః	
శ్వే భూతే శపథస్య నిశ్చయం వై	
విససర్జ మునీ న్నృపాంశ్చ సర్వాన్	
స మహాత్మా మహతో మహానుభావః	17
<u>షణ్ణవతితమః సర్గః - వాల్మీకి ప్రత్యయ దానం</u>	
తస్యాం రజన్యాం వ్యుష్టాయాం యజ్ఞవాటగతో నృపః	
ఋషీన్ సర్వాన్ మహాతేజాః శబ్దాపయతి రాఘవః	1
వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలీరఽథ కాశ్యపః	
విశ్వామిత్రో దీర్ఘతపా దుర్వాసాశ్చ మహాతపాః	2
పులస్త్యోఽపి తథా శక్తి ర్భార్గవ శ్చైవ వామనః	
మార్కణ్డేయశ్చ దీర్ఘాయుర్మౌద్గల్యశ్చ మహాయశాః	3
గర్గశ్చ చ్యవన శ్చైవ శతానన్దశ్చ ధర్మవిత్	
భరద్వాజశ్చ తేజస్వీ హ్యగ్నిపుత్రశ్చ సుప్రభః	4
నారదః పర్వత శ్చైవ గౌతమశ్చ మహాయశాః	
కాత్యాయనః సుయజ్ఞశ్చ హ్యగస్య స్తపసాం నిధిః	5
ఏతే చాఽన్యే చ బహవో మునయః సంశితవ్రతాః	
కౌతూహల సమావిష్టాః సర్వ ఏవ సమాగతాః	6
రాక్షసాశ్చ మహావీర్యా వానరాశ్చ మహాబలాః	
సర్వ ఏవ సమాజగ్ము ర్మహాత్మానః కుతూహలాత్	7
క్షత్రియా యే చ శూద్రాశ్చ వైశ్యాశ్చైవ సహస్రశః	
నానాదేశగతాశ్చైవ బ్రాహ్మణాః సంశితవ్రతాః	8
జ్ఞాననిష్ఠాః కర్మనిష్ఠాః యోగనిష్ఠా స్తథాఽపరే	
సీతా శపథ వీక్షార్థం సర్వ ఏవ సమాగతాః	9
తథా సమాగతం సర్వమశ్మభూతమివాఽచలమ్	
శృత్వా మునివర స్తూర్ణం ససీతః సముపాగమత్	10
తమృషిం పృష్ఠతః సీతా త్వన్యగచ్ఛదవాజ్ఘ్రీ	
కృతాంజలి ర్భాష్పగళా కృత్వా రామం మనోగతమ్	11
దృష్ట్వా శృతిమివాయాన్తీం బ్రహ్మణమనుగామినీమ్	

వాల్మీకేః పృష్ఠత సీతాం సాధువాదో మహానభూత్	12
తతో హలహలాశబ్దః సర్వేషా మేవమాబభౌ	
దుఃఖజన్మ విశాలేన శోకేనాకులితాత్మనామ్	13
సాధు రామేతి కేచిత్తు సాధు సీతేతి చాఽపరే	
ఉభావేవ చ తత్రాఽన్యే ప్రేక్షకాః సంప్రచుక్యశుః	14
తతో మధ్యే జనౌఘస్య ప్రవిశ్య మునిపుంగవః	
సీతాసహాయో వాల్మీకిరితి హోవాచ రాఘవమ్	15
ఇయం దాశరథే సీతా సువ్రతా ధర్మచారిణీ	
అపవాదాత్ పరిత్యక్తా మమాశ్రమ సమీపతః	16
లోకాఽపవాదభీతస్య తవ రామ మహావ్రత	
ప్రత్యయం దాస్యతే సీతా తదనుజ్ఞాతు మర్హసి	17
ఇమౌ తు జానకీ పుత్రావుభౌ చ యమజాతకౌ	
సుతౌ తవైవ దుర్ధర్షౌ సత్య మేతద్బ్రవీమి తే	18
ప్రచేతనోఽహం దశమః పుత్రో రాఘవనన్దన	
న స్మరామ్యఽన్యతం వాక్య మిమౌ తు తవ పుత్రకౌ	19
బహువర్ష సహస్రాణి తపశ్చర్యా మయా కృతా	
నోపాశ్చీయామ్ ఫలం తస్యా దుష్టేయం యది మైథిలీ	20
మనసా కర్మణా వాచా భూతపూర్వం న కిల్బిషం	
తస్యాఽహం ఫలమశ్నామి అపాపా యది మైథిలీ	21
అహం పఞ్చసు భూతేషు మనష్టష్టేషు రాఘవ	
విచిన్త్య సీతాం శుద్ధేతి జగ్రాహ వననిర్ఘరే	22
ఇయం శుద్ధసమాచారా అపాపా పతిదేవతా	
లోకాఽపవాద భీతస్య ప్రత్యయం తవ దాస్యతి	23
తస్మాదియం నరవరాత్మజ శుద్ధభావా	
దివ్యేన దృష్టి విషయేణ తదా ప్రవిష్టా	
లోకాఽపవాద కలుషీకృత చేతసా యా	
త్యక్తా త్వయా ప్రియతమా విదితాఽపి శుద్ధా	24
<u>సప్తనవతితమః సర్గః - సీతా రసాతల ప్రవేశః</u>	

వాల్మీకి నైవముక్షస్తు రాఘవః ప్రత్యఽభాషత	
ప్రాంజలిర్ణగతో మధ్యే దృష్ట్వా తాం వరవర్ణినీమ్	1
ఏవ మేత న్మహాభాగ యథా వదసి ధర్మవితే	
ప్రత్యయస్తు మమ బ్రహ్మాంస్తవ వాక్యైరఽకల్మషైః	2
ప్రత్యయస్తు పురా వృత్తో వైదేహ్యః సురసన్నిధౌ	
శపథస్తు కృత స్తత్ర తేన వేశ్మ ప్రవేశితా	3
లోకాఽపవాదో బలవాన్ యేన త్యక్తా హి మైథిలీ	
సీయం లోకభయా ద్రుహ్మాన్నపాపేత్యభిజానతా	4
పరిత్యక్తా మయా సీతా తద్భవాన్ క్షన్తుమర్హతి	
జానామి చేమా పుత్రౌ మే యమజాతౌ కుశీలవౌ	5
శుద్ధాయాం జగతో మధ్యే మైథిల్యాం ప్రీతిరఽస్తు మే	
అభిప్రాయం తు విజ్ఞాయ రామస్య సురసత్తమాః	6
సీతాయాః శపథే తస్మిన్ మహేంద్రాద్యా మహౌజసః	
పితామహం పురస్కృత్య సర్వ ఏవ సమాగతాః	7
ఆదిత్యా వసవో రుద్రా హ్యశ్వినౌ సమరుద్గణాః	
గన్ధర్వాఽప్సరసశ్చైవ సర్వ ఏవ సమాగతాః	8
సాధ్యాశ్చ విశ్వేదేవాశ్చ సర్వే చ పరమర్షయః	
నాగాః సుపర్ణాః సిద్ధాశ్చ తే సర్వే హృష్ట మానసాః	9
సీతా శపథ సంభ్రాంతాః సర్వ ఏవ సమాగతాః	
దృష్ట్వా దేవాన్యపీంశ్చైవ రాఘవః పునరబ్రవీత్	10
ప్రత్యయౌ మే సురశ్రేష్ఠా ఋషివాక్యైరఽకల్మషైః	
శుద్ధాయాం జగతో మధ్యే వైదేహ్యం ప్రీతిరస్తు మే	11
తతో వాయుః శుభః పుణ్యో దివ్యగన్ధో మనోరమః	
తజ్జనౌఘం సురశ్రేష్ఠో ఘోదయామాస సర్వతః	12
తదద్భుతమివాఽచిన్త్యం నిరైక్షన్త సమాగతాః	
మానవాః సర్వరాష్ట్రభ్యః పూర్వం కృతయుగే యథా	13
సర్వాన్ సమాగతాన్ దృష్ట్వా సీతా కాషాయవాసినీ	
అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్యమఽదోదృష్టిరఽవాఙ్ముఖీ	14

యథాఽహం రాఘవాదఽన్యం మనసాపి న చిన్తయే	
తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతు మర్హతి	15
మనసా కర్మణా వాచా యథా రామం సమర్చయే	
తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతు మర్హతి	16
యదైతత్ సత్యముక్తం మే వేద్మి రామాత్ పరం న చ	
తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతు మర్హతి	17
తథా శపన్త్యాం వైదేహ్యం ప్రాదురాసీ త్తదద్భుతమ్	
భూతలా దుత్థితం దివ్యం సింహాసన మనుత్తమమ్	18
ద్రియమాణం శిరోభిస్తు నాగై రమితవిక్రమైః	
దివ్యం దివ్యేన వపుషా దివ్యరత్నవిభూషితైః	19
తస్మిన్స్తు ధరణీ దేవీ బాహుభ్యాం గృహ్య మైథిలీమ్	
స్వాగతేనాభినన్ద్యేనామాసనే చోపవేశయత్	20
తామాసనగతాం దృష్ట్వా ప్రవిశన్తీం రసాతలమ్	
పుష్పవృష్టిరఽవిచ్ఛిన్నా దివ్యా సీతామవాకిరత్	21
సాధుకారశ్చ సుమహాన్ దేవానాం సహనోత్థితః	
సాధు సాధ్వితీ వై సీతే యస్యా స్తే శీలమీదృశమ్	22
ఏవం బహువిధా వాచో హ్యన్తరిక్షగతాః సురాః	
వ్యాజహృ ర్లుప్త మనసో దృష్ట్వా సీతా ప్రవేశనమ్	23
యజ్ఞవాట గతాశ్చాపి మునయః సర్వ ఏవ తే	
రాజానశ్చ నరవ్యాఘ్రా విస్మయాన్నోపరేమిరే	24
అన్తరిక్షే చ భూమౌ చ సర్వే స్థావర జంగమాః	
దానవాశ్చ మహాకాయాః పాతాళే పన్నగాధిపాః	25
కేచి ద్వినేదుః సంహృష్టాః కేచి ద్ధ్యాన పరాయణాః	
కేచి ద్రామం నిరీక్షన్తే కేచిత్ సీతామఽచేతనాః	26
సీతా ప్రవేశనం దృష్ట్వా తేషామాసీత్ సమాగమః	
తన్ముహూర్త మివాత్యర్థం సమం సమ్మోహితం జగత్	27
<u>అష్టనవతితమః సర్గః - రామ కోపోపశమః</u>	
రసాతలం ప్రవిష్టాయాం వైదేహ్యం సర్వవానరాః	

చుక్కశుః సాధు సాధ్వీతి మునయో రామ సన్నిధౌ	1
దండకాష్ట మఽవష్టభ్య బాష్ప వ్యాకులితేక్షణః	
అవాక్కిరా దీనమనా రామో హ్యసీత్ సుదుఃఖితః	2
స రుదిత్వా చిరం కాలం బహుశో బాష్పముత్సుజన్	
క్రోధ శోక సమావిష్టో రామో వచన మబ్రవీత్	3
అభూతపూర్వం శోకం మే మనః స్పృష్టు మివేచ్ఛతి	
పశ్యతో మే యథా నష్టా సీతా శ్రీరివ రూపిణీ	4
సా దర్శనం పురా సీతా లంకాం పారే మహోదధేః	
తతశ్చాఽపి మయానీతా కిం పునర్వసుధా తలాత్	5
వసుధే దేవి భవతి సీతా నిర్యాత్యతాం మమ	
దర్శయిష్యామి వా రోషం యథా మామఽవగచ్ఛసి	6
కామం శ్వశ్శా ర్మమైవ త్వం త్వత్సకాశాద్ధి మైథిలీ	
కర్షతా హలహస్తీన జనకేనోద్ధతా పురా	7
తస్మాన్నిర్యాత్యతాం సీతా వివరం వా ప్రయచ్ఛ మే	
పాతాళే నాకప్పృష్ఠే వా వసేయం సహిత స్తయా	8
ఆనయ త్వం హి తాం సీతాం మత్తోఽహం మైథిలీ కృతే	
న మే దాస్యసి చేత్ సీతాం యథారూపాం మహీతలే	9
స పర్వత వనాం కృత్వాం విధమిష్యామి తే స్థితిం	
నాశయిష్యామ్యహం భూమిం సర్వమాఽఽవో భవత్విహ	10
ఏవం బృవాణే కాకుత్స్థే క్రోధ శోక సమన్వితే	
బ్రహ్మ సురగణైః సార్థ మువాచ రఘునందనం	11
రామ రామ న సంతాపం కర్తు మర్హసి సువ్రత	
స్మర త్వం పూర్వకం భావం మన్తం చాఽమిత్రకర్షన	12
న ఖలు త్వాం మహాబాహో స్మారయేయ మనుత్తమం	
ఇమం ముహూర్తం దుర్ధర్ష స్మర త్వం జన్మ వైష్ణవం	13
సీతా హి విమలా సాధ్వీ తవ పూర్వపరాయణా	
నాగలోకం సుఖం ప్రాయా త్వదాశ్రయ తపోబలాత్	14
స్వర్గే తే సంగమో భూయో భవిష్యతి న సంశయః	

అస్యాస్తు పరిషన్మధ్యే యద్బ్రవీమి నిబోధ తత్	15
ఏతదేవ హి కావ్యం తే కావ్యానా ముత్తమం శృతం	
సర్వం విస్తరతో రామ వ్యాఖ్యాస్యతి న సంశయః	16
జన్మ ప్రభృతి తే వీర సుఖదుఃఖోపసేవనం	
భవిష్యదుత్తరం చేహ సర్వం వాల్మీకినా కృతం	17
ఆదికావ్య మిదం రామ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం	
న హ్యన్యోఽర్హతి కావ్యానాం యశోభాగ్రాఘవా దృతే	18
శృతం తే పూర్వమేతద్ధి మయా సర్వం సురైః సహ	
దివ్య మద్భుతరూపం చ సత్యవాక్యమనావృతం	19
స త్వం పురుషశార్దూల ధర్మేణ సుసమాహితః	
శేషం భవిష్యం కాకుత్స్థ కావ్యం రామాయణం శృణు	20
ఉత్తరం నామ కావ్యస్య శేషమ౭త్ర మహాయశః	
తచ్ఛ్రుణుష్య మహాతేజ ఋషిభిః సార్థ ముత్తమం	21
న ఖల్వ౭న్యేన కాకుత్స్థ శ్రోతవ్య మిదముత్తమం	
పరమం ఋషిణా వీర త్వయైవ రఘునందన	22
ఏతావదుక్త్వా వచనం బ్రహ్మ త్రిభువనేశ్వరః	
జగామ త్రిదివం దేవో దేవైః సహ సబాన్ధవైః	23
యే చ తత్ర మహాత్మాన ఋషయో బ్రహ్మలొకికాః	
బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతా న్యవర్తంత మహౌజసః	24
ఉత్తరం శ్రోతు మనసో భవిష్యం యచ్ఛ రాఘవే	
తతో రామః శుభాం వాణీం దేవదేవేన భాషితాం	25
శృత్వా పరమ తేజస్వీ వాల్మీకి మిద మబ్రవీత్	
భగవన్ శ్రోతుమనస ఋషయో బ్రహ్మలొకికాః	26
భవిష్యదుత్తరం యన్మే శ్వోభూతే సంప్రవర్తతాం	
ఏవం వినిశ్చయం కృత్వా సంప్రగృహ్య కుశీలవౌ	27
తం జనౌఘం విస్సుజ్యాఽథ పర్ణశాలా ముపాగమత్	
తామేవ శోచతః సీతాం సా వ్యతీయాయ శర్వరీ	28
<u>ఏకోనశతతమః సర్గః - కౌసల్యాది కాలధర్మః</u>	

రజన్యాం తు ప్రభాతాయాం సమానీయ మహామునీన్	
గీయతామఽవిశంకాభ్యాం రామః పుత్రావువాచ హ	1
తతః సముపవిష్టేషు బ్రహ్మార్షిషు మహాత్మసు	
భవిష్యదుత్తరం కావ్యం జగతు స్తౌ కుశీలవౌ	2
ప్రవిష్టాయాం తు సీతాయాం భూతలం సత్యసంపదా	
తస్యాఽవసానే యజ్ఞస్య రామః పరమదుర్మనాః	3
అపశ్యమానో వైదేహీం మేనే శూన్య మిదం జగత్	
శోకేన పరమాయస్తో న శాన్తిం మనసాఽగమత్	4
విస్సుజ్య పార్థివాన్ సర్వాన్ ఋక్ష వానర రాక్షసాన్	
జనౌఘం విప్రముఖ్యానాం విత్తపూర్వం విస్సుజ్య చ	5
ఏవం సమాప్య యజ్ఞం తు విధివత్ స తు రాఘవః	
తతో విస్సుజ్య తాన్ సర్వాన్ రామో రాజీవలోచనః	6
హృది కృత్వా తదా సీతామయోధ్యాం ప్రవివేశ హ	
ఇష్టయజ్ఞో నరపతిః పుత్రద్వయ సమన్వితః	7
న సీతాయాః పరాం భార్యాం వవ్రే స రఘునన్దనః	
యజ్ఞే యజ్ఞే చ పత్న్యర్థం జానకీ కాంచనీ భవత్	8
దశ వర్షసహస్రాణి వాజిమేధానఽథాకరోత్	
వాజపేయాన్ దశగుణాం స్తథా బహుసువర్ణకాన్	9
అగ్నిష్టోమాతిరాత్రాభ్యాం గోసవైశ్చ మహాధనైః	
ఈజే క్రతుభిరఽన్వైశ్చ స శ్రీమానాప్తదక్షిణైః	10
ఏవం స కాలః సుమహాన్ రాజ్యస్థస్య మహాత్మనః	
ధర్మే ప్రయతమానస్య వ్యతీయాద్రాఘవస్య తు	11
అనురంజన్తి రాజానమఽహన్యహాని రాఘవం	
ఋక్ష వానర రక్షాసి స్థితా రామస్య శాసనే	12
కాలే వర్షతి పర్షన్యః సుభిక్షం విమలా దిశః	
హృష్ట పుష్ట జనాకీర్ణం పురం జనపదా స్తథా	13
నాఽకాలే మ్రియతే కశ్చి న్న వ్యాధిః ప్రాణినాం తథా	
నాఽనర్ధో విద్యతే కశ్చి ద్రామే రాజ్యం ప్రశాసతి	14

అథ దీర్ఘస్య కాలస్య రామమాతా యశస్వినీ	
పుత్ర పౌత్రైః పరివృతా కాలధర్మ ముపాగమత్	15
అన్వియాయ సుమిత్రా చ కైకేయీ చ యశస్వినీ	
ధర్మం కృత్వా బహువిధం త్రిదివే పర్యవస్థితా	16
సర్వాః ప్రముదితాః స్వర్గే రాజ్ఞా దశరథేన చ	
సమాగతా మహాభాగాః స్వధర్మం చ లేభిరే	17
తాసాం రామో మహాదానం కాలే కాలే ప్రయచ్ఛతి	
మాతృణామవిశేషేణ బ్రాహ్మణేషు తపస్విషు	18
పితృణి బ్రహ్మరత్నాని యజ్ఞాన్ పరమదుస్తరాన్	
చకార రామో ధర్మాత్మా పితౄన్ దేవాన్ వివర్ధయన్	19
ఏవం వర్షసహస్రాణి బహూన్యఽథ యయుః సుఖం	
యజ్ఞైర్బహువిధం ధర్మం వర్ధయానస్య సర్వదా	20
శతతమః సర్గః - గన్ధర్వ విషయ విజయ యాత్రా	
కస్యచిత్త్వఽథ కాలస్య యుధాజిత్ కేకయో నృపః	
స్వగురుం ప్రేషయామాస రాఘవాయ మహాత్మనే	1
గార్గ్య మంగిరసః పుత్రం బ్రహ్మర్షిమమితప్రభమ్	
దశ చాఽశ్వసహస్రాణి ప్రీతిదానమనుత్తమమ్	2
కమ్బుళాని చ రత్నాని చిత్రవస్త్రమఽఢోత్తమమ్	
రామాయ ప్రదదౌ రాజా శుభాన్యాభరణాని చ	3
శృత్వా తు రాఘవో ధీమాన్ బ్రహ్మర్షిం గార్గ్య మాగతమ్	
మాతులస్యాఽశ్వపతినః ప్రహితం తన్మహద్ధనం	4
ప్రత్యుద్గమ్య చ కాకుత్స్థః క్రోశమాత్రం సహాఽనుజః	
గార్గ్యం సంపూజయామాస యథా శక్రో బృహస్పతిం	5
తథా సంపూజ్య తమ్పషిం తద్ధనం ప్రతిగృహ్య చ	
పృష్ట్యా ప్రతిపదం సర్వం కుశలం మాతులస్య చ	6
ఉపవిష్టం మహాభాగం రామః ప్రష్టుం ప్రచక్రమ్	
కిమాహ మాతులో వాక్యం యదర్థం భగవా నిహ	7
ప్రాప్తో వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠః సాక్షాదివ బృహస్పతిః	

రామస్య భాషితం శృత్వా మహర్షిః కార్యవిస్తరమ్	8
వక్త్రమద్భుత సంకాశం రాఘవాయోపచక్రమే	
మాతుల స్తే మహాబాహో వాక్యమాహ నరర్షభ	9
యుధాజిత్ ప్రీతి సంయుక్తం శ్శాయతాం యది రోచతే	
అయం గన్ధర్వ విషయః ఫలమూలోప శోభితః	10
సిన్ధోరుభయతః పార్శ్వే దేశః పరమ శోభనః	
తం చ రక్షన్తి గన్ధర్వాః సాయుధా యుద్ధ కోవిదాః	11
శైలూషస్య సుతా వీర త్రికోట్యో వై మహాబలాః	
తాన్ వినిర్జిత్య కాకుత్స్థ గన్ధర్వ నగరం శుభమ్	12
నివేశయ మహాబాహో స్వపురే సుసమాహితే	
అన్యస్య న గతి స్తత్ర దేశః పరమ శోభనః	13
రోచతాం తే మహాబాహో నాఽహం త్వామఽహితం వదే	
తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవః ప్రీతో మహర్షేర్మాతులస్య చ	14
ఉవాచ బాఙ్మిత్యేవ భరతం చాన్వవైక్షత	
సోఽబ్రవీద్రాఘవః ప్రీతః సాంజలిప్రగ్రహో ద్విజమ్	15
ఇమౌ కుమారౌ తం దేశం బ్రహ్మార్షే విచరిష్యతః	
భరతస్యాత్మజౌ వీరౌ తక్షః పుష్కల ఏవ చ	16
మాతులేన సుగుప్తౌ తు ధర్మేణ సుసమాహితౌ	
భరతం చాఽగ్రతః కృత్వా కుమారౌ సబలానుగౌ	17
నిహత్య గన్ధర్వ సుతాన్ ద్వే పురే విభజిష్యతః	
నివేశ్య తే పురవరే ఆత్మజౌ సన్నివేశ్య చ	18
ఆగమిష్యతి మే భూయః సకాశ మతిఽధార్మికః	
బ్రహ్మార్షి మేవముక్త్యా తు భరతం సబలానుగమ్	19
ఆఙ్గాపయామాస తదా కుమారౌ చాఽభ్యషేచయత్	
నక్షత్రేణ చ సౌమ్యేన పురస్కృత్యాంగిరః సుతమ్	20
భరతః సహ సైన్యేన కుమారాభ్యాం వినిర్యయౌ	
సా సేనా శక్ర యుక్తేవ నగరాన్నిర్యయావఽథ	21
రాఘవానుగతా దూరం దురాధర్షా సురైరఽపి	

మాంసాదాని చ సత్త్వాని రక్షాంసి సుమహాన్తి చ	22
అనుజగ్ముర్ధ్వి భరతం రుధిరస్య పిపాసయా	
భూతగ్రామాశ్చ బహవో మాంసభక్షాః సుదారుణాః	23
గన్ధర్వపుత్ర మాంసాని భోక్తుకామాః సహస్రశః	
సింహ వ్యాఘ్రు వరాహాణాం ఖేచరాణాం చ పక్షిణామ్	24
బహూని వై సహస్రాణి సేనాయా యయురఽగ్రతః	
అద్యఽర్థమాస ముషితా పథి సేనా నిరామయా	25
హృష్ట పుష్ట జనాకీర్ణా కేకయం సముపాగమత్	
<u>ఏకోత్తర శతతమః సర్గః - తక్ష పుష్కల నివేశః</u>	
శ్శత్వా సేనాపతిం ప్రాప్తం భరతం కేకయాధిపః	
యుధాజి ధ్గార్గ్య సహితం పరాం ప్రీతి ముపాగమత్	1
స నిర్యయౌ జనౌఘేన మహతా కేకయాధిపః	
త్వరమాణోభిచక్రామ గన్ధర్వాన్ కామరూపిణః	2
భరతశ్చ యుధాజిచ్ఛ సమేతౌ లఘువిక్రమైః	
గన్ధర్వ నగరం ప్రాప్తౌ సబలౌ సపదానుగౌ	3
శ్శత్వా తు భరతం ప్రాప్తం గన్ధర్వా స్తే సమాగతాః	
యోద్ధు కామా మహావీర్యా వ్యనదన్ వై సమంతతః	4
తతః సమభవద్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్	
సప్త రాత్రం మహాభీమం న చాఽన్యతరయౌ ర్షయః	5
ఖడ్గ శక్తి ధనుర్గాహా నద్యః శోణిత సంశ్రవాః	
న్యకళేబర వాహిన్యః ప్రవృత్తాః సర్వతో దిశం	6
తతో రామానుజః కృద్ధః కాలస్యాస్త్రం సుదారుణమ్	
సంవర్తం నామ భరతో గన్ధర్వేష్వభ్యచోదయత్	7
తే బద్ధాః కాలపాశేన సంవర్తేన విదారితాః	
క్షణేనాభిహతా స్తేన తిస్రః కోట్యో మహాత్మనామ్	8
తం ఘాతం ఘోర సంకాశం న స్మరన్తి దివౌకసః	
నిమేషాన్తర మాత్రేణ తాదృశానాం మహాత్మనామ్	9
హతేషు తేషు సర్వేషు భరతః కైకయా సుతః	

నివేశయామాస తదా సమ్మద్ధే ద్వే పురోత్తమే	10
తక్షం తక్షశిలాయాం తు పుష్కలం పుష్కలావతే	
గన్ధర్వదేశే రుచిరే గాన్ధార విషయే చ సః	11
ధన రత్నౌఘ సంపూర్ణే కాననైరుపశోభితే	
అన్యోన్య సంఘర్ష కృతే స్పర్ధయా గుణ విస్తరైః	12
ఉభే సురుచిరప్రఖ్యే వ్యవహారైరఽకిల్బిపైః	
ఉద్యాన యాన సంపూర్ణే సువిభక్తాఽన్తరాపణే	13
ఉభే పురవరే రమ్యే విస్తరైరుపశోభితే	
గృహముఖ్యైః సురుచిరై ర్విమాన సమ వర్ణిభిః	14
శోభితే శోభనీయైశ్చ దేవాయతన విస్తరైః	
తాలై స్తమాలై స్త్రీలక్ష్మై ర్వకుళైరుపశోభితే	15
నివేశ్య పంచభిర్వర్షై ర్భరతో రాఘవాఽనుజః	
పునరాయా న్మహాబాహురఽయోధ్యాం కైకయీ సుతః	16
సోభివాద్య మహాత్మానం సాక్షా ధర్మమివాఽపరమ్	
రాఘవం భరతః శ్రీమాన్ బ్రహ్మీణ మివ వాసవః	17
శశంస చ యథావృత్తం గన్ధర్వ వధ ముత్తమమ్	
నివేశనం చ దేశస్య శృత్వా ప్రీతోఽస్య రాఘవః	18
<u>ద్వ్యుత్తరశతతమః సర్గః - అంగద చంద్రకేతు నివేశః</u>	
తచ్ఛ్రుత్వా హర్ష మాపేదే రాఘవో బ్రాతృభిః సహ	
వాక్యం చాఽద్భుత సంకాశం తదా ప్రోవాచ లక్ష్మణం	1
ఇమౌ కుమారౌ సౌమిత్రే తవ ధర్మవిశారదౌ	
అంగద శ్చన్ద్రకేతుశ్చ రాజ్యార్థే దృఢ విక్రమౌ	2
ఇమౌ రాజ్యేభిషిక్త్యామి దేశః సాధు విధీయతామ్	
రమణీయౌ హ్యసంబాధో రమేతాం యత్ర ధన్వినౌ	3
న రాజ్ఞాం యత్ర పీడా స్యాన్నాశ్రమాణాం వినాశనమ్	
స దేశో దృశ్యతాం సౌమ్య నాఽపరాధ్యామహీ యథా	4
తథోక్తవతి రామే తు భరతః ప్రత్యువాచ హ	
అయం కారుపథో దేశో రమణీయౌ నిరామయః	5

నివేశ్యతాం తత్ర పురమ౭ంగదస్య మహాత్మనః చన్ద్రకేతోః సురుచిరం చన్ద్రకాన్తం నిరామయమ్	6
తద్వాక్యం భరతేనోక్తం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః తం చ కృత్వా వశే దేశమ౭ంగదస్య న్యవేశయత్	7
అ౭ంగదీయా పురీ రమ్యా హ్యంగదస్య నివేశితా రమణీయా సుగుప్తా చ రామేణా౭క్లిష్ట కర్మణా	8
చన్ద్రకేతోస్తు మల్లస్య మల్లభూమ్యాం నివేశితా చన్ద్రకాన్తేతి విఖ్యాతా దివ్యా స్వర్గపురీ యథా	9
తతో రామః పరాం ప్రీతిం లక్ష్మణో భరత స్తథా యయు ర్యుద్ధే దురాధర్షా అభిషేకం చ చక్రీరే	10
అభిషిచ్య కుమారౌ స ప్రస్థాపయతి రాఘవః అంగదం పశ్చిమాం భూమిం చన్ద్రకేతు ముదజ్మఖమ్	11
అంగదం చా౭పి సౌమిత్రి ర్లక్ష్మణో౭నుజగామ హ చన్ద్రకేతోస్తు భరతః పార్శ్విగ్రాహో బభూవ హ	12
లక్ష్మణ స్వంగదీయాయాం సంవత్సరమ౭థోపితః పుత్రే స్థితే దురాధర్షే హ్యయోధ్యాం పునరాగమత్	13
భరతో౭పి తథైవోప్య సంవత్సరమ౭తోధికమ్ అయోధ్యాం పునరాగమ్య రామ పాదావుషాస్త సః	14
ఉభౌ సౌమిత్రి భరతౌ రామ పాదావనువ్రతౌ కాలం గతమ౭పి స్నేహౌ న్న జజ్ఞాతే౭తిధార్మికౌ	15
ఏవం వర్ష సహస్రాణి దశ తేషాం యయు స్తదా ధర్మే ప్రయతమానానాం పౌర కార్యేషు నిత్యదా	16
విహృత్య కాలం పరిపూర్ణ మానసాః శ్రియా వృతా ధర్మపురే సుస్థితాః	
త్రయః సమిద్ధా ఇవ దీప్తతేజసో మహా౭ధ్వరే సాధు హుతా స్త్రత్రయో౭గ్నయః	17
<u>త్యుత్తరశతతమః సర్గః - కాల గమనమ్</u> కస్యచిత్త్వధ కాలస్య రామే ధర్మపథే స్థితే	

కాల స్తాపస రూపేణ రాజద్వార ముపాగమత్	1
సోఽబ్రవీ లక్ష్మణం వాక్యం ధృతిమంతం యశస్వినమ్	
మాం నివేదయ రామాయ సంప్రాప్తం కార్య గౌరవాత్	2
దూతోఽస్మ్యతిబలస్యాఽహం మహర్షేరఽమితౌజసః	
రామం దిదృక్షురాయాతః కార్యేణ హి మహాబల	3
తస్య తద్వచనం శృత్వా సౌమిత్రి స్వరయాన్వితః	
న్యవేదయత రామాయ తాపసం తం సమాగతమ్	4
జయస్య రామ ధర్మేణ ఉభౌ లోకౌ మహాద్యుతే	
దూత స్త్వాం ద్రష్టు మాయాత స్తపసా భాస్కర ప్రభః	5
తద్వాక్యం లక్ష్మణోనోక్తం శృత్వా రామ ఉవాచ హ	
ప్రవేశ్యతాం ముని స్తాత మహౌజా స్తస్య వాక్య ధృతీ	6
సౌమిత్రిస్తు తథేత్యుక్త్వా ప్రావేశయత తం మునిమ్	
జ్వలన్త మివ తేజోభిః ప్రదహన్త మివాంశుభిః	7
సోభిగమ్య రఘుశ్రేష్ఠం దీప్యమానం స్వతేజసా	
ఋషిర్మధురయా వాచా వర్ధస్వేత్యాహ రాఘవమ్	8
తస్మై రామో మహాతేజాః పూజామఽర్ఘ్య పురోగమామ్	
దదౌ కుశల మవ్యగ్రం ప్రష్టుమేవోపచక్రమ్	9
పృష్ఠశ్చ కుశలం తేన రామేణ వదతాం వరః	
ఆసనే కాంచనే దివ్యే నిషసాద మహాయశాః	10
తమువాచ తతో రామః స్వాగతం తే మహామునే	
ప్రాపయస్వ చ వాక్యాని యతో దూత స్వమాగతః	11
చోదితో రాజసింహేన మునిర్వాక్య మభాషత	
ద్వన్ద్వ మేతత్ ప్రవక్తవ్యం హితం వై యద్యపేక్షసే	12
యః శృణోతి నిరీక్షే ద్వా స వధ్యో భవితా తవ	
భవేద్వై ముని ముఖ్యస్య వచనం యద్యపేక్షసే	13
స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	
ద్వారి తిష్ఠ మహాబాహో ప్రతిహారం విసర్జయ	14
స మే వధ్యః ఖలు భవేత్ కథాం ద్వన్ద్వ సమీరితామ్	

ఋషీర్మమ చ సౌమిత్రే పశ్యే ద్వా శృణుయాచ్ఛ యః	15
తతో నిక్షిప్య కాకుత్స్థో లక్ష్మణం ద్వారి సంగ్రహం	
తమువాచ మునే వాక్యం కథయ స్వేతి రాఘవః	16
యత్రే మనీషితం వాక్యం యేన వాఽసి సమాహితః	
కథయస్వాఽవిశంక స్త్వం మమాఽపి హృది వర్తతే	17
<u>చతురుత్తరశతతమః సర్గః - పితామహ వాక్య కథనం</u>	
శృణు రాజన్ మహాసత్త్వ యదర్థ మఽహమాగతః	
పితామహేన దేవేన ప్రేషితోఽస్మి మహాబల	1
తవాఽహం పూర్వకే భావే పుత్రః పరపురంజయ	
మాయా సంభావితో వీర కాలః సర్వసమాహరః	2
పితామహశ్చ భగవానాహ లోకపతిః ప్రభుః	
సమయ స్తే కృతః సౌమ్య స్వాంల్లోకాన్ పరిరక్షితుమ్	3
సంక్షిప్య హి పురా లోకాన్ మాయయా స్వయ మేవ హి	
మహార్ణవే శయానోఽప్పు మాం త్వం పూర్వమఽజీజనః	4
భోగవన్తం తతో నాగ మఽనన్త ముదకే శయమ్	
మాయయా జనయిత్వా త్వం ద్వా చ సత్త్వే మహాబలౌ	5
మధుం చ క్షేటభం చైవ యయోరఽస్థిచయై ర్ష్వతా	
ఇయం పర్వత సంబాధా మేదినీ చాఽభవ త్తదా	6
పద్మే దివ్యేఽర్కసంకాశే నాభ్యా ముత్పాద్య మామఽపి	
ప్రాజాపత్యం త్వయా కర్మ మయి సర్వం నివేశితమ్	7
సోఽహం సన్న్యస్త భారో హి త్వా ముపాసే జగత్పతిమ్	
రక్షాం విధత్స్వ భూతేషు మమ తేజస్కరో భవాన్	8
తత స్త్వమఽపి దుర్ధర్షా స్తస్మాద్భావాత్ సనాతనాత్	
రక్షార్థం సర్వభూతానాం విష్ణుత్వ ముపజగ్మివాన్	9
అదిత్యాం వీర్యవాన్ పుత్రో బ్రాతృణాం వీర్యవర్ధనః	
సముత్పన్నేషు కృత్యేషు తేషాం సాహ్యాయ కల్పసే	10
స త్వం విత్రాస్యమానాసు ప్రజాసు జగతాం వర	
రావణస్య వధాకాంక్షీ మానుషేషు మనోఽదధాః	11

దశ వర్షసహస్రాణి దశ వర్షశతాని చ	
కృత్వా వాసస్య నియతిం స్వయమేవాత్మనా పురా	12
స త్వం మనోమయః పుత్రః పూర్ణాయుర్మానుషే ష్విహ	
కాలోఽయం తే నరశ్రేష్ఠ సమీప ముపవర్తితుమ్	13
యది భూయో మహారాజ ప్రజా ఇచ్ఛస్యపాసితుమ్	
వస వా వీర భద్రం త ఏవమాహ పితామహః	14
అథ వా విజిగీషా తే సురలోకాయ రాఘవ	
సనాథా విష్ణునా దేవా భవన్తు విగతజ్వరాః	15
శృత్వా పితామహేనోక్తం వాక్యం కాలసమీరితమ్	
రాఘవః ప్రహసన్ వాక్యం సర్వసంహార మబ్రవీత్	16
శృత్వా మే దేవదేవస్య వాక్యం పరమమద్భుతమ్	
ప్రీతిర్హి మహతీ జాతా తవాఽఽగమనసంభవా	17
త్రయాణామఽపి లోకానాం కార్యార్థం మమ సంభవః	
భద్రం తేఽస్తు గమిష్యామి యత ఏవాఽహమాగతః	18
హృద్గతో హ్యసి సంప్రాప్తో న మే తత్ర విచారణా	
మయా హి సర్వకృత్యేషు దేవానాం వశవర్తినా	19
స్థాతవ్యం సర్వసంహార యథా హ్యహ పితామహః	
<u>పంచోత్తరశతతమః సర్గః -- దుర్వాసోభిగమః</u>	
తథా తయోః సంవదతో ర్దుర్వాసా భగవాన్ ఋషిః	
రామస్య దర్శనాకాంక్షీ రాజ ద్వార ముపాగమత్	1
సోఽభిగమ్య తు సౌమిత్రి మువాచ ఋషి సత్తమః	
రామం దర్శయ మే శీఘ్రం పురా మేఽర్థోఽతివర్తతే	2
మునేస్తు భాషితం శృత్వా లక్ష్మణః పరవీరహా	
అభివాద్య మహాత్మానం వాక్య మేతదువాచ హ	3
కిం కార్యం ట్సాహి భగవన్ కో వాఽర్థః కిం కరోమ్యహమ్	
వ్యగ్రో హి రాఘవో బ్రహ్మాన్ ముహూర్తం ప్రతిపాల్యతామ్	4
తచ్ఛ్రుత్వా ఋషిశార్దూలః క్రోధేన కలుషీ కృతః	
ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్యం నిర్దహన్నివ చక్షుషా	5

అస్మిన్ క్షణే మాం సౌమిత్రే రామాయ ప్రతివేదయ	
అస్మిన్ క్షణే మాం సౌమిత్రే న నివేదయసే యది	6
విషయం త్వాం పురం చైవ శపిష్యే రాఘవం తథా	
భరతం చైవ సౌమిత్రే యుష్మాకం యా చ సంతతిః	7
న హి శక్యాయాం భూయో మన్యుం ధారయితుం హృది	
తచ్ఛ్చత్వా మోర సంకాశం వాక్యం తస్య మహాత్మనః	8
చింతయామాస మనసా తస్య వాక్యస్య నిశ్చయమ్	
ఏకస్య మరణం మేఽస్తు మాభూత్ సర్వవినాశనమ్	9
ఇతి బుద్ధ్యా వినిశ్చిత్య రాఘవాయ న్యవేదయత్	
లక్ష్మణస్య వచః శృత్వా రామః కాలం విస్మయ్య చ	10
నిస్సుత్య త్వరితం రాజా అత్రేః పుత్రం దదర్శ హ	
సోభివాద్య మహాత్మానం జ్వలన్త మివ తేజసా	11
కిం కార్య మితి కాకుత్స్థః కృతాంజలిరభాషత	
తద్వాక్యం రాఘవేణోక్తం శృత్వా మునివరః ప్రభుమ్	12
ప్రత్యాహ రామం దుర్వాసాః శ్శాయతాం ధర్మవత్సల	
అద్య వర్ష సహస్రస్య సమాప్తి స్తపసో మమ	13
సోఽహం భోజన మిచ్ఛామి యథాసిద్ధం తవాఽనఘ	
తచ్ఛ్చత్వా వచనం రాజా రాఘవః ప్రీత మానసః	14
భోజనం ముని ముఖ్యాయ యథాసిద్ధ ముపాహరత్	
స తు భుక్త్వా మునిశ్రేష్ఠ స్తదన్నమఽమృతోపమమ్	15
సాధు రామేతి సంభాష్య స్వమాశ్రమ ముపాగమత్	
తస్మిన్ గతే మునివరే స్వాశ్రమం లక్ష్మణాగ్రజః	16
సంస్మృత్య కాల వాక్యాని తతో దుఃఖ ముపాగమత్	
దుఃఖేన చ సుసంతప్త స్మృత్వా తద్ధోర దర్శనమ్	17
అవాఙ్మఖో దీనమనా వ్యాహర్తుం న శశాక హ	
తతో బుద్ధ్యా వినిశ్చిత్య కాల వాక్యాని రాఘవః	18
వైతదఽస్తీతి నిశ్చిత్య తూష్ణి మాసీన్మహాయశాః	

షడుత్తరశతతమః సర్గః - లక్ష్మణ పరిత్యాగః

అవాఙ్ముఖమ౯దో దీనం దృష్ట్యా సోమమివాఘ్నతమ్	
రాఘవం లక్ష్మణో వాక్యం హ్యష్టో మధుర మబ్రవీత్	1
న సంతాపం మహాబాహో మదర్థం కర్తు మర్హసి	
పూర్వనిర్మాణ బద్ధా హి కాలస్య గతి రీద్యశి	2
జహి మాం సౌమ్య విస్మయం ప్రతిజ్ఞాం పరిపాలయ	
హీనప్రతిజ్ఞాః కాకుత్స్థ ప్రయాన్తి నరకం నరాః	3
యది ప్రీతి ర్మహారాజ యద్య౯నుగ్రాహ్యతా మయి	
జహి మాం నిర్విశంక స్త్వం ధర్మం వర్ధయ రాఘవ	4
లక్ష్మణేన తథోక్తస్తు రామః ప్రచలితేన్ద్రియః	
మన్త్రిణః సముపాసీయ తదైవ చ పురోధసం	5
అబ్రవీచ్ఛ తథా వృత్తం తేషాం మధ్యే స రాఘవః	
దుర్వాసోభిగమం చైవ ప్రతిజ్ఞాం తాపసస్య చ	6
తచ్ఛ్రుత్వా మన్త్రిణః సర్వే సోపాధ్యాయాః సమాసత	
వసిష్ఠస్తు మహా తేజా వాక్య మేతదువాచ హ	7
దృష్ట మేతన్మహాబాహో క్షయం తే రోమహర్షణమ్	
లక్ష్మణేన వియోగశ్చ తవ రామ మహాయశః	8
త్యజైనం బలవాన్ కాలో మా ప్రతిజ్ఞాం వృథా కృథాః	
వినష్టాయాం ప్రతిజ్ఞాయాం ధర్మో౯పి చ లయం వ్రజేత్	9
తతో ధర్మే వినష్టే తు త్రైలోక్యం సచరాచరమ్	
సదేవర్షిగణం సర్వం వినశ్యేత్తు న సంశయః	10
స త్వం పురుషశార్దూల త్రైలోక్య స్యాభిపాలనాత్	
లక్ష్మణేన వినా చా౯ద్య జగత్ స్వస్థం కురుష్వ హ	11
తేషాం తత్ సమవేతానాం వాక్యం ధర్మార్థ సంహితమ్	
శృత్వా పరిషదో మధ్యే రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్	12
విసర్జయే త్వాం సౌమిత్రే మా భూద్ధర్మ విపర్యయః	
త్యాగో వధో వా విహితః సాధూనాం తూభయం సమమ్	13
రామేణ భాషితే వాక్యే బాష్ప వ్యాకులితేన్ద్రియః	
లక్ష్మణ స్వరితం ప్రాయాత్ స్వగృహం న వివేశ హ	14

స గత్వా సరయుతీర ముపస్సుశ్య కృతాంజలిః	
నిగృహ్య సర్వస్త్రోతాంసి నిశ్వాసం న ముమోచ హ	15
అనిశ్వసంతం యుక్తం తం సశక్తాః సాఽప్సరోగణాః	
దేవాః సర్షిగణాః సర్వే పుష్పైరభ్యకీరం స్తదా	16
అదృశ్యం సర్వమనుజైః సశరీరం మహాబలమ్	
ప్రగృహ్య లక్ష్మణం శక్త స్త్రీదివం సంవివేశ హ	17
తతో విష్ణో శ్చతుర్భాగ మాగతం సుర సత్తమాః	
దృష్ట్వా ప్రముదితాః సర్వేఽపూజయన్ సమహర్షయః	18
<u>సప్తోత్తరశతతమః సర్గః - కుశలవాభిషేకః</u>	
విస్సుజ్య లక్ష్మణం రామో దుఃఖ శోక సమన్వితః	
పురోధసం మన్త్రిణశ్చ నైగమాంశ్చేద మబ్రవీత్	1
అద్య రాజ్యేభిషేక్యామి భరతం ధర్మ వత్సలమ్	
అయోధ్యాయాః పతిం వీరం తతో యాస్యామ్యహం వనమ్	2
ప్రవేశయత సంభారాన్ మా భూత్ కాలస్య పర్యయః	
అద్యైవాఽహం గమిష్యామి లక్ష్మణేన గతాం గతిమ్	3
తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవేణోక్తం సర్వాః ప్రకృతయో భృశమ్	
మూర్ఛభిః ప్రణతా భూమౌ గతసత్త్వా ఇవాఽభవన్	4
భరతశ్చ విసంజ్ఞోఽభూ చ్ఛ్రుత్వా రామస్య భాషితమ్	
రాజ్యం విగర్హయామాస రాఘవం చేదమబ్రవీత్	5
సత్యేనాఽహం శపే రాజన్ స్వర్గలోకే న చైవ హి	
న కామయే యథా రాజ్యం త్వాం వినా రఘునన్దన	6
ఇమౌ కుశలవౌ రాజన్నభిషిన్స నరాధిప	
కోసలేఘ కుశం వీరముత్తరేఘ తథా లవమ్	7
శతృఘ్నుస్య తు గచ్ఛన్తు దూతా స్త్వరిత విక్రమాః	
ఇదం గమన మస్మాకం స్వర్గాయాఖ్యాంతు మా చిరమ్	8
తచ్ఛ్రుత్వా భరతేనోక్తం దృష్ట్వా చాఽపి హ్యథోముఖాన్	
పౌరాన్ దుఃఖేన సంతప్తాన్ వసిష్ఠో వాక్య మబ్రవీత్	9
వత్స రామ ఇమాః పశ్య ధరణీం ప్రకృతీర్గతాః	

జ్ఞాత్వైషా మీప్సితం కార్యం మా చైషాం విప్రియం కృధాః	10
వసిష్ఠస్య తు వాక్యేన ఉత్థాప్య ప్రకృతీ జనమ్	
కిం కరోమీతి కాకుత్స్థః సర్వా వచన మబ్రవీత్	11
తతః సర్వాః ప్రకృతయో రామం వచన మబ్యవన్	
గచ్ఛంతమఽనుగచ్ఛామో యత్ర రామ గమిష్యసి	12
పౌరేషు యది తే ప్రీతి ర్యదిస్నేహో హ్యనుత్తమః	
సపుత్ర దారాః కాకుత్స్థ సమాగచ్ఛామ సత్పథమ్	13
తపోవనం వా దుర్గం వా నదీమఽమ్భోనిధిం తథా	
వయం తే యది న త్యాజ్యాః సర్వా న్నో నయ ఈశ్వర	14
ఏషా నః పరమా ప్రీతిరేష నః పరమో వరః	
హృద్గతా నః సదా ప్రీతిస్తవాఽనుగమనే నృప	15
పౌరాణాం దృఢభక్తిం చ బాఢమిత్యేవ సోఽబ్రవీత్	
స్వకృతాంతం చాఽన్వవేక్ష్య తస్మిన్నహని రాఘవః	16
కోసలేషు కుశం వీర ముత్తరేషు తథా లవమ్	
అభిషిచ్య మహాత్మానావుభౌ రామః కుశీలవౌ	17
అభిషిక్తో సుతావఽంకే ప్రతిష్ఠాప్య పురే తతః	
పరిష్వజ్య మహాబాహు ర్మూర్ఘ్యుషాఘ్రాయ చాఽసకృత్	18
రథానాం తు సహస్రాణి నాగానామఽయుతాని చ	
దశాఽయుతాని చాఽశ్వానా మేకైకస్య ధనం దదౌ	19
బహురత్నౌ బహుధనౌ హృష్ట పుష్ట జనావృతౌ	
స్వే పురే ప్రేషయామాస భ్రాతరో తౌ కుశీలవౌ	20
అభిషిచ్య సుతౌ వీరౌ ప్రతిష్ఠాప్య పురే తథా	
దూతాన్ సంప్రేషయామాస శతృఘ్నాయ మహాత్మానే	21
అష్టోత్తరశతతమః సర్గః - విభీషణాద్యాదేశః	
తే దూతా రామవాక్యేన చోదితా లఘువిక్రమాః	
ప్రజగ్ము ర్మధురాం శీఘ్రం చకృర్వాసం చ నాఽధ్వని	1
తే తు త్రిభి రఽహోరాత్రైః సంప్రాప్య మధురామఽథ	
శతృఘ్నాయ యథా తత్త్వ మాచఖ్యుః సర్వమేవ తత్	2

లక్ష్మణస్య పరిత్యాగం ప్రతిజ్ఞాం రాఘవస్య చ పుత్రయోరభిషేకం చ పౌరాఽనుగమనం తథా	3
కుశస్య నగరీ రమ్యా విన్ద్యపర్వత రోధసి కుశావతీతి నామ్నా సా కృతా రామేణ ధీమతా	4
శ్రావస్తీతి పురీ రమ్యా శ్రావితా చ లవస్య చ అయోధ్యాం విజనాం కృత్వా రాఘవో భరత స్తథా	5
స్వర్గస్య గమనోద్యోగం కృతవంతౌ మహారథౌ ఏవం సర్వం నివేద్యాశు శతృఘ్నాయ మహాత్మానే	6
విరేము స్తే తతో దూతా స్త్వర రాజేతి చాఽబ్యవన్ తచ్ఛ్రుత్వా ఘోర సంకాశం కులక్షయ ముపస్థితమ్	7
ప్రకృతీస్తు సమానీయ కాంచనం చ పురోధసమ్ తేషాం సర్వం యథావృత్త మఽబ్రవీ ద్రఘ్ననన్దనః	8
ఆత్మనశ్చ విపర్యాసం భవిష్యం బ్రాతృభిః సహ తతః పుత్రద్వయం వీరః సోఽభ్యపించ న్నరాధిపః	9
సుబాహు ర్మధురాం లేభే శతృఘ్నాతీ చ వైదిశమ్ ద్విధా కృత్వా తు తాం సేనాం మాధురీం పుత్రయోర్ద్వయోః	10
ధనం చ యుక్తం కృత్వా వై స్థాపయామాస పార్థివః సుబాహుం మధురాయాం చ వైదిశే శతృఘ్నాతినం	11
యయా స్థాప్య తథాఽయోధ్యాం రథే నైకేన రాఘవః స దదర్శ మహాత్మానం జ్వలన్తమివ పావకమ్	12
సూక్ష్మ క్షౌమామ్బురధరం మునిభిః సార్థమఽక్షయైః సోభివాద్య తతో రామం ప్రాంజలిః ప్రయతేన్ద్రియః	13
ఉవాచ వాక్యం ధర్మజ్ఞం ధర్మమేవానుచిన్తయన్ కృత్వాభిషేకం సుతయోర్యుక్తం రాఘవనందన	14
తవాఽనుగమనే రాజన్ విద్ధి మాం కృత నిశ్చయమ్ న చాఽన్యదపి వక్తవ్యమతో వీర న శాసనమ్	15
విలోక్యమాన మిచ్ఛామి త్వద్విధేన విశేషతః తస్య తాం బుద్ధిమఽక్షీణాం విజ్ఞాయ రఘునన్దనః	16

బాడ మిత్యేవ శత్యమ్నం రామో వాక్యమువాచ హ తస్య వాక్యస్య వాక్యాఽన్తే వానరాః కామరూపిణః	17
ఋక్ష రాక్షస సంఘాశ్చ సమాపేతురఽనేకశః సుగ్రీవం తే పురస్కృత్య సర్వ ఏవ సమాగతాః	18
తే రామం ద్రష్టు మనసః స్వర్ణాయాభిముఖం స్థితం దేవపుత్రా ఋషిసుతా గంధర్వాణాం సుతా స్తథా	19
రామక్షయం విదిత్వా తే సర్వ ఏవ సమాగతాః తే రామమభివాద్యో చుః సర్వే వానర రాక్షసాః	20
తవానుగమనే రాజన్ సంప్రాప్తాః కృత నిశ్చయాః యది రామ వినాఽస్మాభి ర్గచ్ఛే స్త్వం పురుషోత్తమ	21
యమదణ్డ మివోద్యమ్య త్వయా స్మ వినిపాతితాః తై రేవముక్తః కాకుత్స్థో బాడమిత్యఽబ్రవీత్ స్మయన్	22
ఏతస్మిన్నఽన్తరే రామం సుగ్రీవోఽపి మహాబలః ప్రణమ్య విధివద్వీరం విజ్ఞాపయితు ముద్యతః	23
అభిషిచ్యాంగదం వీర మాగతోఽస్మి నరేశ్వర తవాఽనుగమనే రాజన్ విద్ధి మాం కృత నిశ్చయం	24
తస్య తద్వచనం శృత్వా రామో రమయతాం వరః వానరేంద్ర మఽఢోవాచ మైత్రం తస్యానుచింతయన్	25
సఖే శృణుష్వ సుగ్రీవ న త్వయాఽహం వినాకృతః గచ్ఛేయం దేవలోకం వా పరమం వా పదం మహాత్	26
విభీషణ మఽఢోవాచ రాక్షసేంద్రం మహాయశాః యావత్ ప్రజా ధరిష్యన్తి తావ త్త్వం వై విభీషణ	27
రాక్షసేన్ద్ర మహావీర్య లంకాస్థః స్వం ధరిష్యసి యావ చ్చంద్రశ్చ సూర్యశ్చ యావత్తిష్ఠతి మేదినీ	28
యావచ్ఛ మత్కథా లోకే తావద్రాజ్యం తవాఽస్త్విహ శాసితస్త్వం సఖిత్యేన కార్యం తే మమ శాసనం	29
ప్రజాః సంరక్ష ధర్మేణ నోత్తరం వక్తుమఽర్హసి కిం చాఽన్యద్యక్తు మిచ్ఛామి రాక్షసేంద్ర మహామతే	30

ఆరాధయ జగన్నాథ మిక్ష్వాకు కులదైవతం	
ఆరాధనీయమ౭నిశం సర్వైర్దైవైః సవాసవైః	31
తథేతి ప్రతిజగ్రాహ రామవాక్యం విభీషణః	
రాజా రాక్షసముఖ్యానాం రాఘవాజ్ఞామ౭నుస్మరన్	32
తమేవముక్త్వా కాకుత్స్థో హనూమన్త మ౭థాబ్రవీత్	
జీవితే కృతబుద్ధి స్త్వం మా ప్రతిజ్ఞాం విలోపయ	33
మత్కథాః ప్రచరిష్యన్తి యావల్లోకే హరీశ్వర	
తావద్రమస్య సుప్రీతో మద్వాక్యమనుపాలయన్	34
ఏవ ముక్తస్తు హనుమాన్ రాఘవేణ మహాత్మనా	
వాక్యం విజ్ఞాపయామాస పరం హర్షమ౭వాప్య చ	35
యావ త్తవ కథా లోకే విచరిష్యతి పావనీ	
తావత్ స్థాస్యామి మేదిన్యాం తవాజ్ఞామనుపాలయన్	36
జామ్బవన్తం తథోక్త్వా తు వృద్ధం బ్రహ్మసుతం తథా	
మైన్దం చ ద్వివిదం చైవ పంచ జాంబవతా సహ	37
యావత్ కలిశ్చ సంప్రాప్త స్తావజ్జీవత సర్వదా	
తా నేవముక్త్వా కాకుత్స్థః సర్వాం స్తా నృక్ష వానరాన్	38
ఉవాచ బాడం గచ్ఛద్వం మయా సార్థం యథేప్పితం	
<u>నవోత్తర శతతమః సర్గః -- శ్రీరామ మహాప్రస్థానమ్</u>	
ప్రభాతాయాంతు శర్వర్యాం పృథువక్షా_మహాయశాః	
రామః కమలపత్రాక్షః పురోధసమ౭థాబ్రవీత్	1
అగ్నిహోత్రం వ్రజత్వ౭గ్రే_దీప్యమానం సహ ద్విజైః	
వాజపేయా౭౭తపత్రం చ శోభమానం మహాపథే	2
తతో వసిష్ఠ స్తేజస్వీ సర్వం నిర౭వశేషతః	
చకార విధివద్ధర్మం మాహాప్రాస్థానికం విధిమ్	3
తతః సూక్ష్మా౭౦బరధరో బ్రహ్మమావర్తయన్ పరమ్	
కుశాన్ గృహీత్వా పాణిభ్యాం ప్రసజ్య ప్రయయావథ	4
అవ్యాహరన్ క్వచి త్కించి నిశ్చేష్టో నిస్సుఖః పథి	
నిర్లగామ గృహో త్తస్మా ద్దీప్యమాన ఇవాంశుమాన్	5

రామస్య దక్షిణే పార్శ్వే సపద్మా శ్రీరుపాశ్రితా సవ్యే తు హ్రీరమహాదేవీ వ్యవసాయస్తథాఽగ్రతః	6
శరా నానావిధాశ్చాపి ధనురాయత ముత్తమమ్ తథాఽఽయుధాని తే సర్వే యయుః పురుషవిగ్రహాః	7
వేదా బ్రాహ్మణ రూపేణ గాయత్రీ సర్వరక్షిణీ ఓంకారోఽథ వషట్కారః సర్వే రామమనువ్రతాః	8
ఋషయశ్చ మహాత్మానః సర్వ ఏవ మహీసురాః అన్వగచ్ఛన్ మహాత్మానం స్వర్గద్వారమపావృతమ్	9
తం యాన్తమఽనుగచ్ఛన్తి హ్యన్తఃపురచరాః స్త్రియః సవృద్ధ బాల దాసీకాః సవర్ష వరకింకరాః	10
సాన్తఃపురశ్చ భరతః శతృష్ణు సహితో యయౌ రామం గతి ముపాగమ్య సాగ్నిహోత్రమనువ్రతః	11
తే చ సర్వే మహాత్మానః సాగ్నిహోత్రాః సమాగతాః సపుత్ర దారాః కాకుత్స్థమనుజగ్మర్మహామతిమ్	12
మన్త్రిణో భృత్యవర్గాశ్చ సపుత్ర పశు బాన్ధవాః సర్వే సహానుగా రామమన్వగచ్ఛన్ ప్రహృష్టవత్	13
తతః సర్వాః ప్రకృతయో హృష్ట పుష్ట జనావృతాః గచ్ఛన్తమన్వగచ్ఛం స్తం రాఘవం గుణ రంజితాః	14
తతః సస్త్రీ పుమాంస స్తే సపక్షి పశు వాహనాః రాఘవస్యానుగాః సర్వే హృష్టా విగత కల్మషాః	15
స్నాతాః ప్రముదితాః సర్వే హృష్టాః పుష్టాశ్చ వానరాః దృఢం కిలకిలాశఙ్ఖైః సర్వం రామమనువ్రతమ్	16
న తత్ర కశ్చిద్దీనో వా వ్రీడితో వాఽపి దుఃఖితః హృష్టం ప్రముదితం సర్వం బభూవ పరమాద్భుతమ్	17
ద్రష్టు కామోఽథ నిర్ఘాంతం రామం జానపదో జనః యః ప్రాప్తః సోఽపి దృష్ట్వైవ స్వర్గాయానుగతో ముదా	18
ఋక్ష వానర రక్షాంసి జనాశ్చ పురవాసినః అగచ్ఛన్ పరయా భక్త్యా పృష్ఠతః సుసమాహితాః	19

యాని భూతాని నగరేఽప్యంతర్దాన గతాని చ	
రాఘవం తాన్యనుయయుః స్వర్గాయ సముపస్థితం	20
యాని పశ్యన్తి కాకుత్స్థం స్థావరాణి చరాణి చ	
సర్వాణి రామ గమనే హ్యనుజగ్ముర్తి తాన్యపి	21
నేచ్ఛ్యస త్తదయోధ్యాయాం సుసూక్ష్మమపి దృశ్యతే	
తిర్యగ్యేని గతాశ్చాపి సర్వే రామమనువ్రతాః	22
<u>దశోత్తరశతతమః సర్గః - సహానుగా శ్రీరామ స్వర్గారోహః</u>	
అధ్యర్థయోజనం గత్వా నదీం పశ్చాన్ముఖాశ్రితామ్	
సరయాం పుణ్య సలిలాం దదర్శ రఘునందనః	1
తాం నదీమాకులావర్తాం సర్వత్రానుసరన్నృపః	
ఆగతః సప్రజో రామ స్తం దేశం రఘునందనః	2
అథ తస్మిన్ ముహూర్తే తు బ్రహ్మ లోకపితామహః	
సర్వైః పరివృతో దేవైః ఋషిభిశ్చ మహాత్మభిః	3
ఆయయౌ యత్ర కాకుత్స్థః స్వర్గాయ సముపస్థితః	
విమాన శత కోటీభి ర్దివ్యాభిరభిసంవృతః	4
దివ్యతేజోవృతం వ్యోమ జ్యోతిర్భూతమనుత్తమం	
స్వయంప్రభైః స్వతేజోభిః స్వర్గిభిః పుణ్యకర్మభిః	5
పుణ్యా వాతా వవుశ్చైవ గంధవంతః సుఖప్రదాః	
పపాత పుష్పవృష్టిశ్చ దేవైర్ముక్తా మహౌఘవత్	6
తస్మిం స్థూర్యశతైః కీర్ణే గన్ధర్వాఽప్సర సంకులే	
సరయా సలిలే రామః పద్భ్యాం సముపచక్రమ్	7
తతః పితామహో వాణీ మఽన్తరిక్షాదఽభాషత	
ఆగచ్ఛ విష్ణో భద్రం తే దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ	8
బ్రాతృభిః సహ దేవాభైః ప్రవిశస్వ స్వకాం తనుమ్	
యామిచ్ఛసి మహాబాహో తాం తనుం ప్రవిశ స్వకాం	9
వైష్ణవీం తాం మహాతేజస్తద్వాకాశం సనాతనమ్	
త్వం హి లోకగతిర్దేవ న త్వాం కేచిత్ ప్రజానతే	10
ఋతే మాయాం విశాలాక్షీం తవ పూర్వపరిగ్రహమ్	

త్వామఽచిన్త్యం మహద్భూత మఽక్షయం సర్వసంగ్రహం	11
యామిచ్ఛసి మహాతేజ స్థాం తనుం ప్రవిశ స్వయమ్	
పితామహ వచః శృత్వా వినిశ్చిత్య మహామతిః	12
వివేక వైష్ణవం తేజః సశరీరః సహాఽనుజః	
తతో విష్ణుమయం దేవం పూజయన్తి స్మ దేవతాః	13
సాధ్యా మరుద్గణాశ్చైవ సేన్తాః సాఽగ్నిపురోగమాః	
యే చ దివ్యా ఋషిగణా గన్ధర్వాఽప్పరసశ్చ యాః	14
సుపర్ణ నాగ యక్షాశ్చ దైత్య దానవ రాక్షసాః	
సర్వం పుష్టం ప్రముదితం సుసంపూర్ణ మనోరథమ్	15
సాధు సాధ్వితి తై ర్దేవై స్త్రిదివం గతకల్మషమ్	
అథ విష్ణుర్మహాతేజాః పితామహమువాచ హ	16
ఏషాం లోకం జనౌఘానాం దాతుమఽర్హసి సువ్రత	
ఇమే హి సర్వే స్నేహా న్మామఽనుయాతా మనస్వినః	17
భక్తా హి భజితవ్యాశ్చ త్యక్తాత్మానశ్చ మత్కృతే	
తచ్ఛ్రుత్వా విష్ణు వచనం బ్రహ్మ లోకగురుః ప్రభుః	18
లోకాన్ సాన్తానికా న్నామ యాస్యన్తీమే సమాగతాః	
యచ్ఛ తిర్యగ్గతం కించి త్త్వామేవమఽనుచిన్తయత్	19
ప్రాణాం స్వక్ష్యతి భక్త్యా వై తత్సన్తానే నివత్స్యతి	
సర్వైర్బ్రహ్మ గుణైర్ముక్తే బ్రహ్మలోకాదనన్తరే	20
వానరాశ్చ స్వకాం యోనిమ్ ఋక్షాశ్చైవ తథా యయుః	
యేభ్యో వినిస్సృతాః సర్వే సురేభ్యః సుర సంభవాః	21
తేషు ప్రవివికే చైవ సుగ్రీవః సూర్య మండలం	
పశ్యతాం సర్వదేవానాం స్వాన్ పితౄన్ ప్రతిపేదిరే	22
తథోక్తవతి దేవేశీ గోప్రతార ముషాగతాః	
భేజిరే సరయాం సర్వే హర్ష పూర్ణాఽశ్చ విక్లబాః	23
అవగాహ్య జలం యో యః ప్రాణీ హ్యసీత్ ప్రహృష్టవత్	
మానుషం దేహ ముత్సృజ్య విమానం నోఽధ్యరోహత	24
తిర్యగ్యోని గతానాం చ శతాని సరయా జలమ్	

సంప్రాప్య త్రిదివం జగ్ముః ప్రభాసురవపూంషి చ	25
దివ్యా దివ్యేన వపుషా దేవా దీప్తా ఇవాఽభవన్	
గత్వా తు సరయూ తోయం స్థావరాణి చరాణి చ	26
ప్రాప్య తత్తోయ విక్లేదం దేవలోక ముపాగమన్	
తస్మిన్ యోఽపి సమాపన్నా ఋక్ష వానర రాక్షసాః	27
తేఽపి స్వర్గం ప్రవివిశు ర్దేహో న్నిక్షిప్య చాఽమ్భసి	
తతః సమాగతాన్ సర్వాన్ స్థాప్య లోకగురు ర్దివి	28
జగామ త్రిదిశైః సార్థం సదా హృష్టై ర్దివం మహతీ	

ఏకాదశోత్తరశతతమః సర్గః - శ్రీమద్రామాయణ ఫలశ్చుతిః

ఏతావ దేతదాఖ్యానం నోత్తరం బ్రహ్మపూజితం	
రామాయణ మితి ఖ్యాతం ముఖ్యం వాల్మీకినా కృతం	1
తతః ప్రతిష్ఠితో విష్ణుః స్వర్గలోకే యథాపురం	
యేన వ్యాప్త మిదం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం	2
తతో దేవాః సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః	
నిత్యం శృణ్వంతి సంహృష్టా దివ్యం రామాయణం దివి	3
ఇదమాఖ్యాన మాయుష్యం సౌభాగ్యం పాప నాశనం	
రామాయణం వేదసమం శ్రాద్ధేషు శ్రావయేద్బుధః	4
అపుత్రో లభతే పుత్రమ్ అధనో లభతే ధనం	
సర్వపాపైః ప్రముచ్యేత పదమఽప్యస్య యః పఠేత్	5
పాపాన్యపి చ యః కుర్యాదఽహన్యహని మానవః	
పఠత్యేకమఽపి శ్లోకం పాపాత్ స పరిముచ్యతే	6
వాచకాయ చ దాతవ్యం వస్త్రం ధేనుం హిరణ్యకం	
వాచకే పరితుష్టే తు తుష్టాః స్యుః సర్వదేవతాః	7
ఏతదాఖ్యాన మాయుష్యం పఠన్ రామాయణం నరః	
సపుత్ర పౌత్రో లోకేఽస్మిన్ ప్రీత్య చేహ మహీయతే	8
రామాయణం గో విసర్గే మధ్యాహ్నా వా సమాహితః	
సాయాహ్నా వాఽపరాహ్ణా చ వాచయ న్నావసీదతి	9
అయోధ్యాఽపి పురీ రమ్యా శూన్యా వర్షగణాన్ బహూన్	

ఋషభం ప్రాప్య రాజానం నివాస ముపయాస్యతి	10
ఏతదాఖ్యాన మాయుష్యం సభవిష్యం సహోత్తరం	
కృతవాన్ ప్రచేతసః పుత్ర స్త ద్భ్రహ్మోప్యన్వమన్యత	11
అశ్వమేధ సహస్రస్య వాజపేయాయుతస్య చ	
లభతే శ్రవణాదేవ స్వర్గస్యైకస్య మానవః	12
ప్రయాగాదీని తీర్థాని గంగాద్యాః సరిత స్తథా	
నైమిశాదీన్యరణ్యాని కురుక్షేత్రాదికాన్యఽపి	13
గతాని తేన లోకేఽస్మిన్ యేన రామాయణం శృతం	
హేమభారం కురుక్షేత్రే గ్రస్తే భానౌ ప్రయచ్ఛతి	14
యశ్చ రామాయణం లోకే శృణోతి సదృశావృభౌ	
సమ్యక్ శ్రద్ధా సమాయుక్తః శృణుతే రాఘవీం కథాం	15
సర్వపాపాత్ ప్రముచ్యేత విష్ణులోకం స గచ్ఛతి	
ఆదికావ్య మిదం త్వార్షం పురా వాల్మీకినా కృతం	16
యః శృణోతి సదా భక్త్యా స గచ్ఛే ద్వైష్ణవీం తనుం	
పుత్ర దారాశ్చ వర్ధంతే సంపదః సంతతి స్తథా	17
సత్య మేతద్విదిత్వా తు శ్రోతవ్యం నియతాత్మభిః	
గాయత్ర్యాశ్చ స్వరూపం తద్రామాయణ మనుత్తమం	18
అపుత్రో లభతే పుత్రం అధనో లభతే ధనం	
సర్వపాపైః ప్రముచ్యేత పదమప్యస్య యః పఠేత్	19
యః పఠే చ్ఛృణుయాన్నిత్యం చరితం రాఘవస్య హ	
భక్త్యా నిష్కల్మషో భూత్వా దీర్ఘమాయురవాప్పుయాత్	20
చింతయే ద్రాఘవం నిత్యం శ్రేయః ప్రాప్నుం య ఇచ్ఛతి	
శ్రావయేదిద మాఖ్యానం బ్రాహ్మణేభ్యో దినే దినే	21
యస్త్విదం రఘునాథస్య చరితం సకలం పఠేత్	
సోఽసుక్షయే విష్ణులోకం గచ్ఛత్యేవ న సంశయః	22
పితా పితామహ స్తస్య తదైవ ప్రపితామహః	
తత్ప్రీతా తత్ప్రీతా చైవ విష్ణుం యాన్తి న సంశయః	23
చతుర్వర్గ ప్రదం నిత్యం చరితం రాఘవస్య తు	

తస్మా ద్యత్నవతా నిత్యం శోతవ్యం పరమం సదా	24
శృణ్వన్ రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవ వా	
స యాతి బ్రాహ్మణః స్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా	25
ఏవ మేతత్ పురావృత్త మాఖ్యానం భద్రమస్తు వః	
ప్రవ్యాహరత విసృట్టం బలం విష్ణోః ప్రవర్ధతాం	26

ఉత్తర కాండః సంపూర్ణః

శ్రీమద్రామాయణ సమాపన క్రమః.

బాలకాండే అష్టాదశః సర్గః -- శ్రీ రామాద్యవతారః

నిర్ఘృతే తు క్రతౌ తస్మిన్ హయమేధే మహాత్మనః	
ప్రతిగృహ్య సురా భాగాన్ ప్రతిజగ్ము ర్యథాగతమ్	1
సమాప్త దీక్షా నియమః పత్నీగణ సమన్వితః	
ప్రవివేశ పురీం రాజా సభృత్య బల వాహనః	2
యథాఽర్హం పూజితా స్తేన రాజ్ఞా వై పృథివీశ్వరాః	
ముదితాః ప్రయయుర్దేశాన్ ప్రణమ్య మునిపుంగవమ్	3
శ్రీమతాం గచ్ఛతాం తేషాం స్వపురాణి పురాత్తతః	
బలాని రాజ్ఞాం శుభ్రాణి ప్రహృష్టాని చకాశిరే	4
గతేషు పృథివీకేషు రాజా దశరథ స్తథా	
ప్రవివేశ పురీం శ్రీమాన్ పురస్కృత్య ద్విజోత్తమాన్	5
శాన్తయా ప్రయయౌ సార్థమ్ ఋష్యశృణ్ఘః సుపూజితః	
అన్వీయమానో రాజ్ఞాఽథ సాఽనుయాత్రేణ ధీమతా	6
ఏవం విస్మజ్య తాన్ సర్వాన్ రాజా సంపూర్ణ మానసః	
ఉవాస సుఖిత స్తత్ర పుత్రోత్పత్తిం విచిన్తయన్	7
తతో యజ్ఞే సమాప్తేతు ఋతూనాం షట్ సమత్యయుః	
తతశ్చ ద్వాదశే మాసే చైత్రే నావమికే తిథౌ	8
నక్షత్రేఽదితి దైవత్యే నోచ్ఛసంస్థేషు పంచసు	

గ్రహేషు కర్కటే లగ్నే వాక్వతా విందునా సహ	9
ప్రోద్యమానే జగన్నాథం సర్వలోక నమస్కృతం	
కౌసల్యాఽజనయద్రామం సర్వలక్షణ సంయుతమ్	10
విష్ణోరఽర్ధం మహాభాగం పుత్ర మైక్వాక వర్ధనం	
కౌసల్యా శుశుభే తేన పుత్రేణామిత తేజసా	11
యథా వరేణ దేవానామఽదితిర్వజ్రపాణినా	
భరతో నామ కైకేయ్యాం జజ్ఞే సత్యపరాక్రమః	12
సాక్షాద్విష్ణో శ్చతుర్భాగః సర్వైః సముదితో గుణైః	
అథ లక్ష్మణ శత్రుఘ్నా సుమిత్రాఽజనయత్ సుతౌ	13
సర్వాఽస్త్ర కుశలా వీరా విష్ణోరఽర్ధసమన్వితౌ	
పుష్పే జాతస్తు భరతో మీన లగ్నే ప్రసన్నధీః	14
సార్వే జాతౌతు సౌమిత్రీ కుళీరేఽభ్యుదితే రవౌ	
రాజ్ఞః పుత్రా మహాత్మాన శ్చత్వారో జజ్ఞిరే పృథక్	15
గుణవన్తోనురూపాశ్చ రుద్యా ప్రోఘపదోపమాః	
జగుః కలం చ గంధర్వా నన్మతుశ్చాఽప్సరోగణాః	16
దేవదున్దుభయౌ నేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్యుతౌ	
ఉత్సవశ్చ మహానాసీదయోధ్యాయాం జనాకులః	17
రధ్యాశ్చ జనసంబాధా నట నర్తక సంకులః	
గాయనైశ్చ విరావిణ్యో వాదనైశ్చ తథాపరైః	18
విరేజుర్విపులా స్తత్ర సర్వరత్న సమన్వితాః	
ప్రదేయాంశ్చ దదౌ రాజా సూత మాగధ వందినాం	19
బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ విత్తం గో ధనాని సహస్రశః	
అతీత్యైకాదశాఽహంతు నామకర్మ తథాఽకరోత్	20
జ్యేష్ఠం రామం మహాత్మానం భరతం కైకయీ సుతమ్	
సౌమిత్రం లక్ష్మణమితి శత్రుఘ్నమపరం తథా	21
వసీష్ఠః పరమ ప్రీతో నామాని కృతవాం స్తదా	

బ్రాహ్మణాన్ భోజయామాస పౌరాన్ జానపదానపి	22
అదదాద్రాహ్మణానాం చ రత్నౌఘమమితం బహు	
తేషాం జన్మ క్రియాదీని సర్వకర్మాణ్యకారయత్	23
తేషాం కేతురివ జ్యేష్ఠో రామో రతికరః పితుః	
బభూవ భూయో భూతానాం స్వయమ్భూరివ సమ్మతః	24
సర్వేవేదవిదః శూరాః సర్వే లోకహితే రతాః	
సర్వే జ్ఞానోపసంపన్నాః సర్వే సముదితా గుణైః	25
తేషామపి మహాతేజా రామః సత్యపరాక్రమః	
ఇష్టః సర్వస్య లోకస్య శశాంక ఇవ నిర్మలః	26
గజ స్కంధేకశ్వప్యష్టే చ రథచర్యాసు సమ్మతః	
ధనుర్వేదే చ నిరతః పితృ శుశ్శాషణే రతః	27
బాల్యాత్ ప్రభృతి సుస్నిగ్ధో లక్ష్మణో లక్ష్మీవర్ధనః	
రామస్య లోకరామస్య బ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య నిత్యశః	28
సర్వప్రియకర స్తస్య రామస్యాపి శరీరతః	
లక్ష్మణో లక్ష్మీసంపన్నో బహిః ప్రాణ ఇవాపరః	29
న చ తేన వినా నిద్రాం లభతే పురుషోత్తమః	
మృష్టమన్నముషానీత మకౌశ్మాతి న హి తం వినా	30
యదా హి హయమారూఢో మృగయాం యాతి రాఘవః	
తదైనం పృష్ఠతోకభ్యేతి సధనుః పరిపాలయన్	31
భరతస్యాపి శత్రుష్నో లక్ష్మణాకవరజో హి సః	
ప్రాణైః ప్రియతరో నిత్యం తస్య చాసీత్ తథా ప్రియః	32
స చతుర్భిర్మహాభాగైః పుత్రై ర్దశరథః ప్రయైః	
బభూవ పరమ ప్రీతో దేవైరివ పితామహః	33
తే యదా జ్ఞాన సంపన్నాః సర్వే సముదితా గుణైః	
హ్రీమస్తః కీర్తిమంతశ్చ సర్వజ్ఞా దీర్ఘ దర్శినః	34
తేషామేవం ప్రభావానాం సర్వేషాం దీప్త తేజసాం	

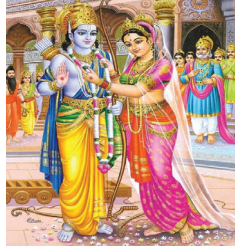
పితా దశరథో హ్యష్టో బ్రహ్మలోకాధిపో యథా	35
తే చాఽపి మనుజవ్యాఘ్రా వైదికాఽధ్యయనేరతాః	
పితృ శుశ్శాషణరతా ధనుర్వేదే చ నిష్ఠితాః	36
అథ రాజా దశరథ స్తేషాం దారక్రియాం ప్రతి	
చింతయామాస ధర్మాత్మా సోపాధ్యాయః సబాంధవః	37
తస్య చింతయమానస్య మంత్రి మధ్యే మహాత్మనః	
అభ్యాగచ్ఛన్ మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః	38
స రాజ్ఞో దర్శనాకాంక్షీ ద్వారాఽధ్యక్షా నువాచ హ	
శీఘ్రమాఖ్యాత మాం ప్రాప్తం కౌశికం గాధినః సుతం	39
తచ్ఛ్చత్వా వచనం తస్య త్రాసా ద్రాజ్ఞో వేశ్మ ప్రదుద్రువుః	
సంభ్రాంత మనసః సర్వే తేన వాక్యేన చోదితాః	40
తే గత్వా రాజ భవనం విశ్వామిత్రం ఋషిం తదా	
ప్రాప్తమావేదయామాసు ర్ఘృషాయేక్ష్యాకవే తదా	41
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా సపురోధాః సమాహితః	
ప్రత్యుజ్జగామ తం హ్యష్టో బ్రహ్మణమివ వాసవః	42
తం దృష్ట్వా జ్వలితం దీప్త్యా తాపసం సంశితవ్రతం	
ప్రహృష్ట వదనో రాజా తతోఽర్ష్య ముపహారయత్	43
స రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్యోఽర్ష్యం శాస్త్ర దృష్టేణ కర్మణా	
కుశలం చావ్యయం చైవ పర్యపృచ్ఛన్ నరాధిపమ్	44
పురే కోశే జనపదే బాన్ధవేషు సుహృత్సు చ	
కుశలం కౌశికో రాజ్ఞః పర్యపృచ్ఛత్ సుధార్మికః	45
అపి తే సన్నతాః సర్వే సామంతా రిపవో జితాః	
దైవం చ మానుషం చాఽపి కర్మ తే సాధ్వనుస్థితం	46
వసిష్ఠం చ సమాగమ్య కుశలం మునిపుంగవః	
ఋషీంశ్చాన్యాన్ యథాన్యాయం మహాభాగానువాచ హ	47
తే సర్వే హృష్ట మనస స్తస్య రాజ్ఞో నివేశనమ్	

వివిశుః పూజితా స్తత్ర నిషేదుశ్చ యథార్హతః	48
అథ హృష్టమనా రాజా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్	
ఉవాచ పరమోదారో హృష్ట స్తమభిపూజయన్	49
యథాఽమృతస్య సంప్రాప్తి ర్యథా వర్షమఽనూదకే	
యథా సదృశ దారేషు పుత్రజన్మా ప్రజస్య చ	50
ప్రణష్టస్య యథా లాభో యథా హర్షో మహోదయే	
తదైవాగమనం మన్యే స్వాగతం తే మహామునే	51
కం చ తే పరమం కామం కరోమి కిము హర్షితః	
పాత్రభూతోఽసి మే బ్రహ్మాన్ దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి ధార్మిక	52
అద్య మే సఫలం జన్మ జీవితం చ సుజీవితమ్	
పూర్వం రాజర్షి శబ్దేన తపసా ద్యోతిత ప్రభః	53
బ్రహ్మర్షిత్వమనుప్రాప్తః పూజ్యోఽసి బహుధా మయా	
తదద్యుత మిదం బ్రహ్మాన్ పవిత్రం పరమం మమ	54
శుభక్షేత్ర గతశ్చాఽహం తవ సందర్శనాత్ ప్రభో	
బ్రూహి యత్ ప్రార్థితం తుభ్యం కార్య మాగమనం ప్రతి	55
ఇచ్ఛామ్యనుగృహీతోఽహం త్వదర్థ పరివృద్ధయే	
కార్యస్య న విమర్శం చ గన్తు మర్హసి కౌశిక	56
కర్తా చాఽహమశేషేణ దైవతం హి భవాన్ మమ	
మమ చాఽయమనుప్రాప్తో మహానభ్యుదయో ద్విజ	57
తవాగమనజః కృతోస్మి ధర్మశ్చానుత్తమో మమ	
ఇతి హృదయ సుఖం నిశమ్య వాక్యం	
శృతిసుఖ మాత్మవతా వినీతముక్తమ్	
ప్రథిత గుణ యశా గుణై ర్విశిష్టః	
పరమఋషిః పరమం జగామ హర్షమ్	58
<u>బాలకాండే త్రిసప్తతిమః సర్గః - శ్రీరామ వివాహఘట్టః</u>	
యస్మింస్తు దివసే రాజా చక్రే గోదాన ముత్తమమ్	

తస్మింస్తు దివసే శూరో యుధాజిత్ సముపేయివాన్	1
పుత్రః కేకయరాజస్య సాక్షాద్భరత మాతులః	
దృష్ట్వా పృష్ట్వా చ కుశలం రాజాన మిద మబ్రవీత్	2
కేకయాధిపతీ రాజా స్నేహాత్ కుశల మబ్రవీత్	
యేషాం కుశల కామోఽసి తేషాం సంప్రత్యనామయమ్	3
స్వస్తీయం మమ రాజేన్ద్ర ద్రష్టు కామో మహీపతిః	
తదర్థ ముపయాతోఽహమయోధ్యాం రఘునన్దన	4
శృత్వాత్వఽహమయోధ్యాయాం వివాహార్థం తవాత్మజాన్	
మిథిలా ముపయాతాంస్తు త్వయాసహ మహీపతే	5
త్వరయాఽభ్యుపయాతోఽహం ద్రష్టు కామః స్వసుః సుతమ్	
అథ రాజా దశరథః ప్రీయాతిథి ముపస్థితమ్	6
దృష్ట్వా పరమ సత్కారైః పూజనాఽర్హమపూజయత్	
తత స్తా ముషితో రాత్రిం సహ పుత్రై ర్మహాత్మభిః	7
ప్రభాతే పునరుత్థాయ కృత్వా కర్మాణి కర్మవితీ	
ఋషీం స్తదా పురస్కృత్య యజ్ఞవాట ముపాగమత్	8
యుక్తే ముహూర్తే విజయే సర్వాభరణ భూషితైః	
భ్రాతృభిః సహితో రామః కృతకౌతుక మగ్గళః	9
వసిష్ఠం పురతః కృత్వా మహర్షీనఽపరానపి	
పితుః సమీప మాశ్రిత్య తస్థా భాతృభిరావృతః	10
వసిష్ఠో భగవా నేత్య వైదేహ మిద మబ్రవీత్	
రాజా రశరథో రాజన్ కృత కౌతుక మగ్గళైః	11
పుత్రై ర్నరవర శ్రేష్ఠ దాతారమభికాంక్షతే	
దాతృ ప్రతిగ్రహీతృభ్యాం సర్వార్థైః ప్రభవన్తి హి	12
స్వధర్మం ప్రతిపద్యస్య కృత్వా వైవాహ్య ముత్తమమ్	
ఇత్యుక్తః పరమోదారో వసిష్ఠీన మహాత్మనా	13
ప్రత్యువాచ మహాతేజా వాక్యం పరమ ధర్మవితీ	
కః స్థితః ప్రతిహారో మే కస్యాజ్ఞా సంప్రతీక్ష్యతే	14
స్యగృహే కో విచారోఽస్తి యథా రాజ్యమిదం తవ	

కృతకౌతుక సర్వస్వా వేదిమూల ముపాగతాః	15
మమ కన్యా మునిశ్రేష్ఠ దీప్తా వహ్నిర్యధార్చిషః	
సజ్జోఽహం త్వత్ ప్రతీక్షోఽస్మి వేద్యామఽస్యాం ప్రతిష్ఠితః	16
అవిష్నుం క్రియతాం సర్వం కిమర్థం హి విలమ్భ్యతే	
తద్వాక్యం జనకేనోక్తం శృత్వా దశరథ స్తదా	17
ప్రవేశయామాస సుతాన్ సర్వాన్ ఋషిగణానపి	
తతో రాజా విదేహానాం వసిష్ఠ మిద మబ్రవీత్	18
కారయస్వ ఋషే సర్వం ఋషిభిః సహ ధార్మిక	
రామస్య లోకరామస్య క్రియాం వైవాహికీం విభో	19
తథేత్యుక్త్వా తు జనకం వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః	
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య శతానందం చ ధార్మికం	20
ప్రపామద్యే తు విధివద్వేదింకృత్వా మహాతపాః	
అలంచకార తాం వేదిం గంధ పుష్పైః సమంతతః	21
సువర్ణ పాలికాభిశ్చ చిద్రకుంబైశ్చ సాఽంకురైః	
అంకురాఙ్ఘ్రిః శరావైశ్చ ధూపపాత్రైః సధూపకైః	22
శంఖపాత్రైః సువై స్సుగ్భిః పాత్రైరఽర్ఘ్యాభిపూరితైః	
లాజపూర్ణైశ్చ పాత్రీభిరఽక్షతైరపి సంస్కృతైః	23
దర్భైః సమైః సమాస్తీర్య విధివన్మంత్ర పూర్వకం	
అగ్నిమాధాయ వేద్యాం తు విధివన్మంత్ర పురస్కృతం	24
జుహావాగ్నౌ మహాతేజాః వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః	
తతః సీతాం సమానీయ సర్వాభరణ భూషితాం	25
సమక్షమఽగ్నేః సంస్థాప్య రాఘవాభిముఖే తదా	
అబ్రవీజ్ఞనకో రాజా కౌసల్యానన్దవర్దనమ్	26
ఇయం సీతా మమ సుతా సహధర్మచరీ తవ	
ప్రతీచ్ఛ చైనాం భద్రం తే పాణిం గృహ్ణీష్వ పాణినా	27
పతివ్రతా మహాభాగా ఛాయేవానుగతా సదా	
ఇత్యుక్త్వా ప్రాక్షిపద్రాజా మంత్రపూతం జలం తదా	28
సాధుసాధ్యితి దేవానాం ఋషీణాం వదతాం తదా	

దేవదుందుభి నిర్దోషః పుష్పవర్షో మహానభూత్ 29
 ఏవం దత్వా సుతాం సీతాం మంత్రోదక పురస్కృతాం
 అబ్రవీజ్జనకో రాజా హర్షేణాభిపరిపుతః 30

లక్ష్మణాగచ్ఛ భద్రం తే ఊర్మిళా ముద్యతాం మయా
 ప్రతీచ్ఛ పాణిం గృష్ణీష్వ మా భూత్ కాలస్య పర్యయః 31
 తమేవముక్త్వా జనకో భరతంచాఽభ్యభాషత
 గృహాణ పాణిం మాణ్డవ్యాః పాణినా రఘునన్దన 32
 శత్రుఘ్నం చాఽపి ధర్మాత్మా అబ్రవీజ్జనకేశ్వరః
 శృతకీర్త్యా మహాబాహో పాణిం గృష్ణీష్వ పాణినా 33
 సర్వే భవన్తః సౌమ్యాశ్చ సర్వే సుచరిత వ్రతాః
 పత్నీభిః సన్తు కాకుత్స్థా మా భూత్ కాలస్య పర్యయః 34
 జనకస్య వచః శృత్వా పాణిన్ పాణిభిరఽస్పృశన్
 చత్వార స్తే చతస్సూణాం వసిష్ఠస్య మతే స్థితాః 35
 అగ్నిం ప్రదక్షిణం కృత్వా వేదిం రాజాన మేవ చ
 ఋషీం శ్చైవ మహాత్మానః సభార్యా రఘుసత్తమాః 36
 యథోక్తేన తథా చకృర్వివాహం విధిపూర్వకమ్
 కాకుత్స్థాశ్చ గృహీతేషు లలితేషుచ పాణిషు 37
 పుష్ప వృష్టి ర్మహాత్యాసీదన్తరిశాత్ సుభాస్వరా
 దివ్యదున్దుభి నిర్దోషై ర్గీత వాదిత్ర నిస్సవైః 38
 నన్యతు శ్చాప్సరః సంఘా గన్ధర్వాశ్చ జగుః కలమ్
 వివాహే రఘుముఖ్యానాం తదద్భుత మదృశ్యత 39
 ఈదృశే వర్తమానే తు తూర్వోద్ధుష్ట నినాదితే
 త్రిరగ్నిం తే పరిక్రమ్య ఊహుర్భార్యామహౌజసః 40
 అథోపకార్యాం జగ్ము స్తే సభార్యా రఘునన్దనాః

రాజాఽప్యనుయయౌ పశ్యన్ సర్వసంఘః సబాన్ధవః 41
 స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం
 న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః
 గో బ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం
 లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు||
 కాలే వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్య శాలినీ
 దేశోఽయం క్షోభ రహితో బ్రాహ్మణాః సంతు నిర్భయాః ||
 అపుత్రాః పుత్రిణః సంతు పుత్రిణః సంతు పౌత్రిణః
 అధనాః సధనాః సంతు జీవంతు శరదాం శతం||
 చరితం రఘునాధస్య శతకోటి ప్రవిస్తరం
 ఏకైకమక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతక నాశనం||
 శృణ్వన్ రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవ వా
 స యాతి బ్రహ్మణః స్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా||
 రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే
 రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయే నమః||
 మంగళం కోసలేంద్రాయ మహనీయగుణాబ్ధయే
 చక్రవర్తి తనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగళం||
 యన్మంగళం సహస్రాక్షే సర్వదేవ నమస్కృతే
 వృత్రనాశే సమభవ త్తతే భవతు మంగళం||
 యన్మంగళం సుపర్ణస్య వినతాఽకల్పయత్పురా
 అమృతం ప్రార్థయానస్య తత్తే భవతు మంగళం||
 అమృతోత్పాదనే దైత్యాన్ ప్సుతో వజ్రధరస్య యత్
 అదితిర్మంగళం ప్రాదా తత్తే భవతు మంగళం||
 త్రీన్విక్రమాన్ ప్రక్రమతో విష్ణో రమితతేజసః
 యదాసీన్మంగళం రామ తత్తే భవతు మంగళం||
 ఋతవః సాగరా ద్వీపా వేదా లోకా దిశశ్చ తే
 మంగళాని మహాబాహో దిశంతు తవ సర్వదా||
 కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా

బుధ్యాఽఽత్మనా వా ప్రకృతేః స్వభావాత్ |
 కరోమి యద్యత్ సకలం పరస్మై
 శ్రీ రాఘవాయేతి సమర్పయామి ||
 యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రాహీనం చ యద్యవేత్
 తత్ సర్వం క్షమ్యతాం దేవ శ్రీరాఘవ నమోస్తు తే ||
 ఆత్మా త్వం కీతిజా మతిః పరిజనాః ప్రాణాః శరీరం
 గృహం పూజా తే విషయోపభోగరచనా నిద్రా సమాధిస్థితిః |
 సంచారః పదయోః ప్రదక్షిణ విధిః స్తోత్రాణి సర్వా గిరో
 యద్యత్ కర్మ కరోమి తత్త దఖిలం రామాస్తు తే పూజనం ||
 అనేన శ్రీరామాయణ పారాయణేన భగవాన్ సర్వదేవాత్మకః
 శ్రీ సీతాలక్ష్మణ భరత శతృఘ్న హనుమత్ సమేత శ్రీరామచంద్రః
 సుప్రీతః సుప్రసన్నో వరదో భవతు ||

సర్వం శ్రీసీతారామచంద్రార్పణమస్తు.

